

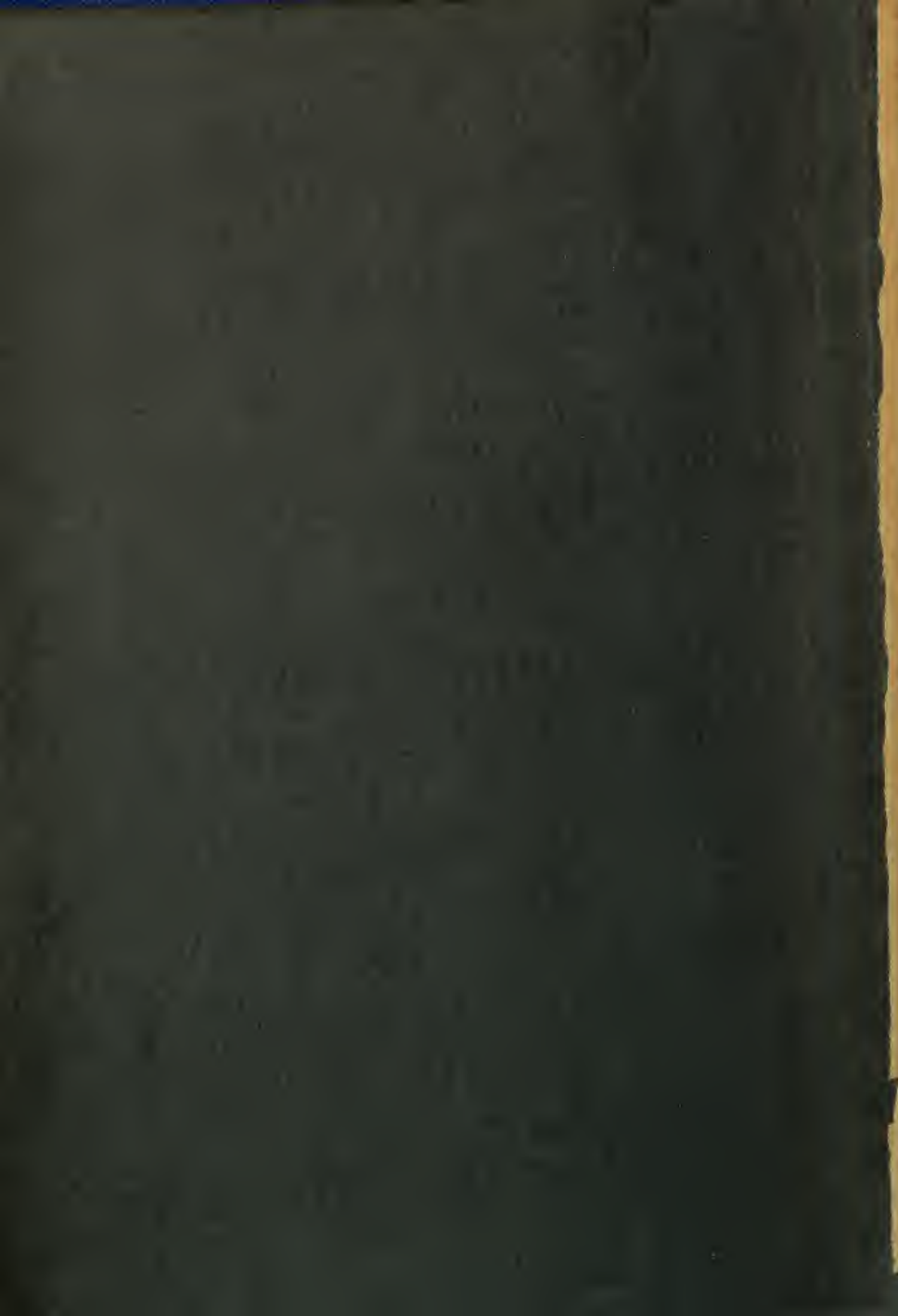
3 1761 08820469 8

БОРИС ГРИНЧЕНКО

СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
УКРАЇНСЬКО-РУССКІЙ СЛОВАРЬ

А—Н

H 8735sl

Hrinchenko, Boris Dmitrovich

(С Л О В А Р І

Українського Слова

БОРИС ГРИНЧЕНКО

СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Slovar' ukrains'koi movi

УКРАИНСКО-РУССКИЙ

СЛОВАРЬ

Ктом I]

А — Н

472867
27.3.48

БЕРЛИН 1924

ВНАВНИЦТВО
Українське Слово
В БЕРЛІНІ

СЛОВАРЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ЗІВРАЛА

РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛА „КІЕВСКАЯ СТАРИНА“

Упорядкував, з додатком власного матеріалу,

Борис Грінченко.

У КИЇВІ, 1909.

СЛОВАРЬ УКРАИНСКАГО ЯЗЫКА

СОВРАНИЙ

РЕДАКЦІЕЙ ЖУРНАЛА „КІЕВСКАЯ СТАРИНА“

Редактировалъ, съ добавленіемъ собственныхъ матеріаловъ,

В. Д. Гринченко.

Россійской Императорской Академіей Наукъ удостоенъ второй преміи Н. И. Костомарова.

КІЕВЪ, 1909.

Copyright 1924 by
„Ukrainske Slowo“ G. m. b. H.
Buch- und Zeitungsverlag, Berlin

ЕЛЬЗНЕРДРУК / БЕРЛИН
Друковано власним способом передрукування

ВІД ВИДАВНИЦТВА.

Тяжкі обставини еміграції, на наш превеликий жаль, не дали нам можливості видати отсю надзвичайно цінну й важну для поширення нашої культури, особливо серед зросійщених Українців, працю в переробленому й справленому виданню й примусили нас видати її фотографічним способом і у зменшеному, підручному форматі. Але це завдання ми постараємося виконати ще в самому найближчому часі.

Зачинаючи з цієї книжки цілу серію словарів, ми сподіємося, що зустрінемо серед громадянства розуміння нашої праці й піддержку.

ВИДАВНИЦТВО „УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО”.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Начало украинской лексикографіи¹⁾ должно быть отнесено къ 1596 г., когда «дидакаль» Лаврентій Зизаній Тустановскій издалъ въ Вильнѣ книжку подъ заглавіемъ: «Наука ку читаню, и розумѣню писма словенского: ту тыж о святой Тройци, и о вѣчловеченіи Господни». Въ этой азбукѣ, на стр. 1—34 второй нумераціи, помѣщены: «Лексис Сирѣчь Реченія Вѣкратцѣ събранны. И из словенскаго языка, на простый Рускій Діалектъ Истолкованы. Л. Z.»²⁾

Въ этомъ небольшомъ словарикѣ авторъ поясняетъ нѣсколько болѣе тысячи церковно-славянскихъ словъ словами тогдашняго книжнаго языка малороссовъ, въ составъ котораго входило множество народныхъ украинскихъ словъ, присутствующихъ и въ поясненіяхъ Л. Зизанія.

Гораздо большее значеніе имѣеть появившійся въ 1627 г. въ Кіевѣ. «Леѣиковъ славеноросскій и именъ Тлъкованіе... Тщаніемъ, вѣдѣніемъ и иждивеніемъ, малѣйшаго ии Іеромонасѣхъ Памвы Берында Протосургела Ороу Іерусалимского». Это большая книга въ четвертку, гдѣ словарь занимаетъ 475 столбцевъ. Іеромонахъ Памва Берында началъ свой словарь по совѣту Теодора Балабана, въ домѣ котораго онъ жилъ, и продолжалъ его, занимаясь впоследствии исправленіемъ и печатаніемъ книгъ во Львовѣ и Кіевѣ, гдѣ онъ и умеръ (1632) въ должности архитипографа кіево-печерской лавры. Видя, что «широкій и великославный языкъ славенскій... трудности... словъ до вырозумѣня темныхъ многи въ собѣ маеть», Берында задался цѣлью облегчить чтеніе славянскихъ книгъ и составилъ «въ поощреніе искусствѣйшимъ и въ пользу судеемъ» свой словарь, пояснивъ «славенскія» слова тогдашней книжной рѣчью малорусскихъ писателей. Рѣчь эта, въ объясненіяхъ П. Берынды, заключаетъ въ себѣ слова, свойственныя славянскому и всѣмъ русскимъ варѣчіямъ, затѣмъ слова польскія и наконецъ, огромное количество народнаго украинскаго матеріала. Этотъ матеріалъ

¹⁾ Историческая часть этого предисловія представляетъ извлеченіе изъ изслѣдованія автора подъ заглавіемъ: «Огляд української лексикографіи» (Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, т. LXXVI).

²⁾ Описание книги у Каратаева: «Описание слав.-русскихъ книгъ», I, 271—272. «Лексисъ» перепечатанъ И. Сахаровымъ въ 1849 г., во 2-мъ томѣ его «Сказаній русскаго народа» (стр. 121—134).

и представляеть въ словарѣ наибольшую цѣнность, заставляющую относиться снисходительно къ такимъ недостаткамъ словаря, какъ его наивная этимологія (напр.: «рука, лѣкъ рушается названа») и нѣкоторый грамматическій беспорядокъ, который допускалъ лексикографъ, отступая во многихъ случаяхъ объясненій отъ грамматической формы объясняемаго слова (напр.: *тутно* переведено: *тумъ, перумъ*). При составленіи словаря П. Беринды пользовался словарикомъ .І. Зизанія, а также сочиненіями Максима Святогорца, Мануила Ритора и иныхъ. Не смотря на то, что авторъ, какъ то видно изъ его предисловія, встрѣтилъ «много разорителей и хульниковъ» своего труда, словарь его удовлетворялъ имѣвшуюся потребность въ такихъ книгахъ и потому, «яко есть потребный и пожитечный многимъ», вновь былъ изданъ игуменомъ кутенскаго монастыря, Іоилемъ Трусевичемъ съ братією, въ 1653 г., появившись изъ типографіи того-же монастыря. ¹⁾

Третій извѣстный намъ словарь—«Синонима славеноросская»—остался въ рукописи и опубликованъ лишь въ 1888 г. П. И. Житецкимъ въ «Кіевской Старинѣ». Рукопись найдена была въ бібліотекѣ кіево-печерской лавры; она заключаетъ въ себѣ 185 листовъ и, повидимому, представляетъ черновую работу, предназначенную не для печати, а для личнаго употребленія. Ссылка на «Лексиконъ» Беринды указываетъ, что авторъ «Синонимы славеноросской» пользовался словаремъ этого послѣдняго и составилъ свой словарь не ранѣе 1627 г., а П. И. Житецкій, «судя по употребленію буквы *у*, а также *к* вмѣсто *л* и по рѣшительному преобладанію *и* надъ *ы*», полагаетъ, что рукопись словаря относится ко второй половинѣ XVII в. ²⁾

Этотъ словарь имѣеть уже иной характеръ: въ немъ слова книжной малорусской рѣчи пояснены славянскими словами. Не смотря на нѣкоторые неудачные лексическіе приемы, словарь представляетъ значительный научный интересъ какъ матеріалъ для характеристики тогдашняго книжнаго украинскаго языка. Шагомъ впередъ было и то обстоятельство, что здѣсь на первомъ планѣ стоялъ уже не «широкій и великославный славенскій» языкъ, объясняемый языкомъ простымъ, а самый этотъ простой языкъ признавался достойнымъ объясненія славянскою церковною рѣчью.

Однако дальнѣйшее развитіе лексикографической работы въ томъ направленіи, какое она приняла въ перечисленныхъ словаряхъ, совершенно затѣмъ обрывается, и къ XVIII в. мы не встрѣчаемъ ни одной подобной работы, что, конечно, въ достаточной степени объясняется тѣмъ измѣнившимся направленіемъ малорусской письменности въ XVIII в., которое вообще прервало дальнѣйшее развитіе стараго украинскаго книжнаго языка, послѣ чего возрожденіе украинской литературы оказалось возможнымъ лишь на почвѣ вполнѣ народнаго языка. Первое крупное явленіе этого возрожденія — «Энеида» Котляревскаго — даетъ намъ образецъ и украинскаго словаря, но словаря уже не книжной, а живой народнои рѣчи. Къ первому изданію пародіи Котляревскаго (1798) приложено было на 23 страницахъ «Собраніе Малороссійскихъ словъ содержащихся въ Энеидѣ и сверхъ того еще весьма многихъ иныхъ, издревле вошед-

¹⁾ Словарь Беринды также перепечатанъ во 2-мъ томѣ «Сказаній» Сахарова и весьма неисправно.

²⁾ Кіевская Старина, 1868, VIII, приложение, 4.

шихъ въ малороссійское нарѣчіе съ другихъ языковъ, или и коренныхъ Россійскихъ, но не употребительныхъ». Здѣсь соотвѣтствующими русскими словами кратко переведено около тысячи украинскихъ словъ.

Подобный же характеръ имѣеть и «Краткій малороссійскій словарь», включенный въ «Грамматику малороссійскаго нарѣчія» Павловскаго (1818), заключающій въ себѣ 1130 словъ; но къ нему приложено также и объясненіе нѣкоторыхъ «фразъ, пословиць и приговорокъ».

Въ обоихъ этихъ случаяхъ словари украинскаго народнаго языка не играютъ еще самостоятельной роли, являясь дополненіемъ, необходимымъ для другихъ сочиненій¹⁾. Правда, вскорѣ послѣ этого былъ одинъ опытъ украинскаго словаря: „Собраніе словъ малороссійскаго нарѣчія“ Ивана Войцеховича. Напечатанъ овъ въ книгѣ: „Сочиненія въ прозѣ и стихахъ. Труды Общества любителей Россійской словесности при императорскомъ московскомъ университетѣ“, ч. III, Москва, 1823 (стр. 284—326). Авторъ, по его словамъ въ предисловіи, хотѣлъ „представить... полиѣншій и, если смѣю сказать, исправнѣншій малороссійскій словарь“. Но въ словарь его всего около тысячи словъ при многихъ ошибкахъ въ объясненіяхъ, напр.: *затирка*—лапша, *лишты*—отвороты у платья, *люлька*—дѣтская колыбель, *насока*—уха, *песикъ*—високъ и пр. Много словъ авторъ искажилъ, напр.: *ай-домака* съ поясненіемъ, что слово происходитъ отъ *ай* и *домъ*; *гасать* (гасити!), *засвий* (зайвий!), *зайдики* (зайдики!), *ковора* (ковдра!), *куква* (кухва!) и пр. Очевидно для самостоятельнаго украинскаго словаря не было еще собрано матеріаловъ. Въ дальнѣйшемъ развитіи украинской лексикографии мы видимъ какъ накопленіе этихъ матеріаловъ, такъ и все улучшающіяся попытки составленія словаря, который охватилъ бы, по возможности, весь составъ языка. И подлежащая нашему дальнѣйшему разсмотрѣнію литература естественно распадается на два отдѣла: а) матеріалы для словаря, б) опыты словаря. Разсмотримъ каждый изъ этихъ отдѣловъ особо.

Насколько намъ извѣстно, наиболѣе ранней работой по собранію матеріаловъ народнаго языка является статья „Слова и выраженія Остерскаго уѣзда“, напечатанная въ 1851, 1853 и 1854 г. въ „Черниговскихъ губерскихъ вѣдомостяхъ“, представлявшихъ въ пятидесятые и шестидесятые годы XIX в. органъ, въ которомъ помѣщалось множество матеріала по языку, этнографіи и исторіи Украины. Авторъ записалъ народныя слова, показавшіяся ему интересными, и расположилъ ихъ въ алфавитномъ порядкѣ, удержавъ при начертаніи звуковъ мѣстную фонетку; объясняя слова по-рус-

¹⁾ Подобнаго рода словарики, игравшіе служебную роль при книгахъ иного содержанія, появлялись и впоследствии; но мы не будемъ на нихъ останавливаться; отмѣтимъ лишь, что наиболѣе обширный изъ нихъ—объясненіе словъ, прилагавшееся къ каждой книгѣ „Основы“ (1861—1862); меньшіе словарики были при слѣдующихъ книгахъ: „Опытъ собранія старинныхъ малороссійскихъ пѣсенъ“ Цертелева (1819), „Думки и пѣсни“ А. Могилы (1839), „Pieśni ludu Ruskiego w Galicyi“ Паули (1840), „Чорна рада“ Кулиша (1857), „Ужнюок“ М. Гатцука (1857), „Повѣстки“ М. Вовчка (1861), „Чумацкія народныя пѣсни“ Рудченко (1874), „Повѣсті“ О. Федьковича (Кіевъ, 1876), „В поті чола“ Франка (Льв., 1890) и пр. По старому книжному языку слѣдуетъ отмѣтить „Объясненіе невразумительныхъ словъ, встрѣчающихся въ лѣтописи Самовидца и въ приложеніяхъ къ ней“, составленное г. О. Левицкимъ и приложенное къ кіевскому изданію Самовидца 1878 г.

ски, авторъ приводитъ множество примѣровъ изъ народныхъ пѣсень, разсказы и пр. Статья обрывается на буквѣ о и, повидимому, осталась незаключенной.¹⁾

Подобнаго рода собранія, хотя большей частью и менѣе значительныя, продолжаютъ появляться и впоследствии. Такъ въ „Основѣ“: „Мѣста жительства и мѣстные названія русиновъ въ настоящее время“ (1861, I), „О дѣтскомъ языкѣ“ (со словарикомъ—1861, VIII), „Чабаявскій словарь“ Кухаренка (1862, V), слова изъ бирючнскаго у. (1862, VIII) и пр.²⁾ Затѣмъ въ первомъ томѣ «Записокъ Юго-Западнаго Отдѣла Р. Географическаго Общества» помѣщенъ «Опытъ словаря народныхъ названій растений» А. С. Роговича и «Списокъ растеній» Ѳ. К. Вольова, которые даютъ украинскіе переводы почти для тысячи латинскихъ названій³⁾. Наконецъ въ VII т. извѣстныхъ «Трудовъ» Чубинскаго появились (1877) собраныя по особой программѣ діалектологическіе матеріалы, на основаніи которыхъ К. П. Михальчукъ написана его важная работа о нарѣчіяхъ, поднарѣчіяхъ и говорахъ украинскаго языка.

Начиная затѣмъ съ 80-хъ годовъ, рядъ матеріаловъ даетъ журналъ «Кіевская Старина»—между прочимъ много названій предметовъ народнаго быта (въ различныхъ статьяхъ), воменклатура рабочихъ воловъ г. Венгржинновскаго (1898, VI), словари спеціального языка лирниковъ (г. Боржовскаго, 1889, IX) и шерстобитовъ (г. Николайчика, 1890, IV);⁴⁾ здѣсь также напечатана работа проф. Н. Ѳ. Сумцова: «Культурамя переживанія» (1889—1890), въ которой сдѣлано много важныхъ объясненій отдѣльныхъ словъ, какъ равно и въ четырехъ выпускахъ работы А. А. Потебни: «Къ исторіи звуковъ русскаго языка» (Варш. 1876, 1880, 1881, 1883). Нѣкоторые діалектологическіе матеріалы разбросаны были въ «Русскомъ филологическомъ вѣстникѣ»: г. Халанскаго изъ харьковской и курской губ. (1882, VI), Желеховскаго изъ сѣдлецкой губ. (1884, XI), Бѣлявскаго—изъ Глухова (1903, т. L), Ветухова—изъ старобѣльскаго у. Очень цѣнны: «Слова записанныя въ ...Екатериносл. губ.» и помѣщенные П. И. Маяжурою въ его «Сказкахъ» (Харьк. 1890), а также «Опытъ толковаго словаря народной технической терминологіи по полтавской губ.» г. В. Василенка (Харьк., 1902).

Въ Галиціи также происходило собраніе лексическихъ матеріаловъ. Наиболѣе выдающееся мѣсто занимаютъ здѣсь труды г. Ив. Верхратскаго, издавшаго цѣлый рядъ записанныхъ отъ народа словъ вообще и нѣсколько словариковъ діалектовъ: «Початки до уложенья воменклатуры и терминологіи природописной, народнѣи» (Л., 1864—1879), «Знадоби до словаря южнорусского» (Льв., 1877); затѣмъ словарики при каждой изъ слѣдующихъ его работъ: «Говор замішанців» („Записки науковаго товариства ім. Шевченка“, т. III, 1894), «Про говор долівський» (ib., т. т. XXXV—XXXVI, 1900), «Зна-

¹⁾ См. №№ 44, 48 и 51 — 1851 г. №№ 6, 9, 27 и 34 — 1853 г. и № 8 — 1854 г. „Черниг. губ. вѣд.“.

²⁾ Намъ не пришлось видѣть, что представляетъ изъ себя „Słownikzek prowincjonalizmów Podolskich“, изданный въ Краковѣ въ 1870 г.

³⁾ Должно еще упомянуть о ботаническомъ словарѣ Н. Аненикова (новое изд. 1875 г.), заключающемъ, среди названій на разныхъ языкахъ, также и много украинскихъ названій.

⁴⁾ Словарь языка нищихъ см. еще во 2-мъ выпускѣ „Трудовъ Черниговской губернской архивной комиссіи“, въ статьѣ г. Тиханова: „Черниговскіе старцы“.

доби для пізнання угорськоруских говорів» (іб., т.г. XXX. 1899 и XLV, 1902), «Про говор галицьких лемків» (Льв. 1902). Недостатками этихъ важныхъ работъ являются: нѣкоторая неясность объясненій и отсутствие удареній. Больше мелкія собранія словъ разбросаны во многихъ галицкихъ изданіяхъ: М. Новицкаго (календ. «Львовянинъ» на 1861 г.). І. Кобринскаго («Вечерниця», 1863, № 4), П. Оговѣвскаго («Правда», 1879, № 1—2), Миколаевича («Зоря», 1893, № 24), Макарушки («Записки наук. тов. ім. Шевченка», V, 1895); спеціальныя словари языка нищихъ въ статьяхъ К. Вакторина («Лідівська [жебрацька] мова», «Зоря», 1886, стр. 237) и проф. К. Студинскаго «Лірники» (іб., 1894, съ № 14-го). Наконецъ, должно отмѣтить обширный трудъ г. В. Шухевича «Гуцульщина» (1899—1904), который хотя и не даетъ словаря¹⁾, но представляетъ очень богатый лексическій матеріалъ, особенно по части техническихъ терминовъ. По языку угорскихъ украинцевъ слѣдуетъ отмѣтить: «Мадарськѣ слова у руськѣмъ языкѣ» І. Чоня (въ венгерскомъ филологическомъ журналѣ Nyelv. udományi Közlemények. т. XVI, 1881).

Рядомъ съ этими сборниками словъ и выраженій живого народнаго языка появлялись и матеріалы для словаря старой книжной и письменной рѣчи. Матеріалы эти встрѣчаются какъ части другихъ словарей, такихъ, напр., какъ «Словарь древняго актоваго языка сѣверо-западнаго края и царства польскаго» П. Горбачевскаго (1874), «Алфавитный указатель старинныхъ словъ, извлеченныхъ изъ актовъ, относящихся къ исторіи западной Россіи» И. Носовича, «Матеріалы для словаря древнерусскаго языка» Срезневскаго (съ 1890 г.) и пр.; затѣмъ должно отмѣтить: «Справочный словарь юридическихъ терминовъ древняго актоваго языка юго-западной Россіи» И. Новицкаго («Кіевскія университетскія извѣстія» 1871, VIII, 1872, III) и маленькій «Словарь малорусской старины» В. Я. Ломиковскаго, составленный еще въ 1808 г., но изданный А. М. Лазаревскимъ въ «Кіевской Старинѣ» лишь въ 1894 г., — въ немъ объяснены слова, относящіяся къ обычаямъ, воинской и гражданской службѣ, чинамъ и должностямъ.

На границѣ между матеріалами для словаря и словарями всего языка стоятъ опыты спеціальныхъ словарей научныхъ или техническихъ терминовъ. Хотя при составленіи ихъ употреблялись и чисто народныя слова и выраженія, но сюда вошло и множество словъ не только образованныхъ различными писателями и пріобрѣвшихъ уже, въ большей или меньшей степени, право гражданства въ литературномъ языкѣ, но также и словъ, составленныхъ самими авторами словарей. Мелкіе опыты такихъ работъ мы найдемъ еще въ «Осявѣ»: «Замѣтка о русинской терминологіи» М. Левченка (О. 1861, VII, 183) и «По поводу замѣтки г. Левченка» — П. Ефименка (О. 1862, VIII, 45) — въ обѣихъ дается рядъ научныхъ и другихъ терминовъ, какъ народныхъ, такъ и вновь составленныхъ. Затѣмъ въ Галиціи этимъ занимался упоминавшійся уже нами г. Верхратскій — см. третій выпускъ его «Початків» (1869), а также: «Списъ важнѣйшихъ виразѣвъ зъ руской ботаничної терминологіѣ и номенклатуры зъ оглядомъ на школьну науку въ высшихъ класахъ гімназіѣ» (Льв., 1892). Въ 1849 г. австрій-

¹⁾ Впрочемъ, словарь обѣщанъ авторомъ для послѣдней, пятой, части сочиненія, но она еще не появилась.

ское правительство создало комиссию для составления славянской юридической терминологии, и украинской секцией этой комиссии (Я. Головацкий, Г. Шашкевич, Ю. Вислобоцкий) в 1851 г. издана была книга «Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs... Deutsch-ruthenische Separatausgabe» (Wien, XIII+294 стр.). Впоследствии терминология эта оказалась устаревшею, и в 1893 г. «Наукове товариство ім. Шевченка» издало «Німецко-руський словар висловів правничих і адміністративних», составленный г. К. Левицким. Этот том в 528 стр. представляет из себя алфавитный список немецких терминов, которые г. Левицкий переводит то чисто народными словами, то искусственно созданными или заимствованными из других славянских языков. Къ сожалѣнію, и г. Верхратскій, и г. Левицкій не отмѣчают—что собственно взято ими изъ народнаго языка, а что внесено изъ другихъ источниковъ, многія слова составлены самими авторами словарей и, кромѣ того, многимъ чисто народнымъ выраженіямъ придано иное значеніе (см. предисловіе г. Верхратскаго къ III-му выпуску его «Початків»); благодаря этимъ особенностямъ, терминологическіе опыты обоихъ авторовъ носятъ слишкомъ личный характеръ, исключающій возможность пользоваться ихъ работами для словаря украинскаго языка.

Обратимся теперь къ опытамъ словарей, имѣвшихъ цѣлю не какой-либо отдѣлъ языка, а весь языкъ въ цѣлости.

Самой ранней работой является здѣсь «Словарь малоросскаго нарѣчія», составленный А. Афанасьевымъ-Чужбинскимъ, который начало издавать, в 1855 г., II-е Отдѣленіе Академіи Наукъ. За исключеніемъ небольшого количества старыхъ словъ, всѣ слова взяты изъ живого народнаго языка и объясненія ихъ на русскомъ языкѣ въ общемъ вѣрны; иногда приводятся примѣры, по большей части составленные самимъ авторомъ словаря. Къ сожалѣнію, работа остановилась на буквѣ З. ¹⁾

Въ 1861 г. Н. Закревскимъ былъ изданъ въ Москвѣ «Словарь малороссійскихъ ідіомовъ» (какъ 3-я книга его «Старосвѣтскаго бандуристы»). Составитель пользовался какъ старой литературой, начиная съ словаря Беринды, такъ и авторами XIX в., а также сборниками народныхъ произведеній, — всего въ его списокѣ указано 62 источника. Изъ нихъ онъ выбралъ 11127 словъ, при чемъ «въ составъ словаря вошли только тѣ украинскія (малороссійскія) слова, кои *отличны* отъ русскихъ и составляютъ ідіомы». (Введеніе, 253). Къ объясненіямъ на русскомъ языкѣ дано много примѣровъ, часто съ отмѣткой автора, но безъ указанія заглавія цитируемаго сочиненія. Главнымъ образомъ потому, что Закревскій съ 1829 г. жилъ внѣ родины и успѣлъ нѣсколько забыть языкъ, многое въ словарѣ объяснено неправильно; кромѣ того, были внесены въ словарь неуклюжія слова, составленныя авторомъ «Ужинка», и пр. Благодаря этому, словарь встрѣтилъ рѣзкую критику г. Ефименко. ²⁾

Въ слѣдующемъ, 1861 г., появился въ Кіевѣ: «Опытъ южнорусскаго словаря. Трудъ К. Шейковского. Въ четырехъ томахъ. Томъ первый: А--З. Выпускъ первый: А—Б». Не смотря на это общающее заглавіе, словарь и закончился на первомъ выпускѣ, заключавшемъ въ себѣ 1087 словъ. Быть можетъ, отчасти была причиной этого

¹⁾ Перепечатанъ въ IX т. „Собранія сочиненій“ А. С. Аф.-Чужбинскаго, Спб. 1892.

²⁾ Основа, 1862, X, 27.

очень неблагоприятная критика¹⁾, вызванная как совершенно неумѣстными въ предисловіи къ ученому труду нападѣніями автора словаря на неурядищихся ему писателей (напр., съ крайней рѣзкостью на Кулиша), такъ и крупными недостатками работы: неудобнымъ правописаніемъ, увеличеніемъ недостаточнаго количества объясняемыхъ словъ при помощи включенія въ словарь всѣхъ извѣстныхъ автору фамилій и названій самыхъ незначительныхъ населенныхъ пунктовъ (селя, хуторонъ и пр.); иногда слишкомъ краткими, а иногда слишкомъ растянутыми объясненіями (до поварскихъ рецептовъ включительно); излишествомъ въ примѣрахъ, доходящимъ до того, что, напр., при фамилии *Андибер* авторъ приводитъ всю думу объ этомъ лицѣ, занявшую около 9 столбцовъ словаря, и т. п.

Слѣдующими по времени словарями были изданные въ Галиціи: начало словаря М. Петрушевича и словарь О. Партицкаго. Первая работа, вышедшая въ Коломыѣ въ 1865 г., озаглавлена: «М. Петрушевича словарь рускій. Издаль Ѳ. Бѣлоусъ. Выпускъ первый». Второе заглавіе такое: „Корнесловіе руского языка, основаное на историческомъ тлѣ церковно-кирилійского древнаго языка, съ толкомъ греческимъ, латынскимъ и нѣмецкимъ, во пользу языко-испытателямъ и учащейся молодежи“. Какъ видно изъ этого, авторъ желалъ дать словарь не народнаго языка, а той искусственной книжной смѣси, среди которой только изрѣдка попадаются народныя слова и въ то же время много словъ не существующихъ ни въ какомъ языкѣ: безошибочный, безпрокій, величествіе, вельможедержавіе и пр. Словарь не пошелъ дальше пернаго выпуска (А—Видно) на 74 страницахъ.

Послѣ этого во Львовѣ издавъ былъ въ 1867 г. «Нѣмецко-рускій словарь черезъ О. Партицкаго, учителя руского языка и литературы. Deutsch Ruthenisches Handwörterbuch». Онъ въ двухъ томахъ, гдѣ самый словарь занимаетъ 804 страницы, каждая въ два столбца. Исторія его такова: въ 1862 г. ученики львовской духовной семинаріи, подъ руководствомъ Ю. Лавровскаго, составили вчерняѣ словарь, затѣмъ Партицкій дополнилъ его матеріаломъ изъ имѣвшихся въ его распоряженіи словарей и книгъ, а также изъ рукописныхъ сборниковъ народныхъ словъ, особенно изъ большого собранія свящ. Скоморовскаго. Списка своихъ источниковъ Партицкій не даетъ и нигдѣ не указываетъ, откуда имъ взято то или другое слово. Въ предисловіи помѣщена краткая грамматика украинскаго языка. Объясняются нѣмецкія слова кратко по-украински, но преимущественно словами изъ тогдашняго литературнаго языка галичанъ, благодаря чему въ словарѣ можно встрѣтить рядъ искусственныхъ и неудачныхъ словъ изъ такъ называемаго въ Галиціи „язычія“, напр.: *Gegenwäll*—противаль, *Gegenzeuge*—противсвѣдокъ, *Griff*—возмлена, *Mannssucht*—парубочность, *Zweigespräch*—дворозговоръ, *Schinder*—возмитель и пр. и пр. Кромѣ обилія подобнаго матеріала, словарь засоренъ также многими полонізмами, церковно-славизмами и пр., а элементы народнаго языка играютъ въ немъ второстепенную роль. Ударенія не отмѣчаются.

Въ 1873 г. издава въ Одессѣ „Словниці української (або Югової-Руської) мови, праця Фортуната Піскунона“. Эта тощая книжка, въ которой словарь занимаетъ 138 двухстолбцовыхъ страницъ разгонистой печати, начинается безграмотнымъ предисловіемъ, не имѣющимъ ничего общаго съ наукою; затѣмъ слѣдуетъ украинская азбука,

¹⁾ Основа, 1862, III, 57; V, 52; VII, 68.

въ которой буквы переставлены по образцу латинскаго алфавита (а, б, ц, ч, д и пр.), а за ней уже словарь, состоящій изъ случайно откуда-то надерганныхъ словъ, дополненныхъ множествомъ словъ, сочиненныхъ или самимъ составителемъ, или къ-тъ-то другимъ, а также безпричинными заимствованиями изъ другихъ языковъ, — все это безъ всякаго указанія источниковъ, съ невѣрными объясненіями, опечатками и пр. Не смотря на очевидную негодность этого безграмотнаго издѣлія, оно не только разошлось, но даже появилось, въ 1882 г., вторымъ изданіемъ подъ громкимъ заглавіемъ: «Словарь живаго народнаго, письменнаго и актоваго языка русскихъ южанъ Россійской и Австро-Венгерской имперіи». Авторъ, по его словамъ, дополнилъ словарь до 15 тысячъ словъ; кромѣ того онъ силится придать ему научный видъ указаніемъ на источники, которыми онъ пользовался. Однако критикой (г. Шейковскаго въ „Русскомъ филологическомъ вѣстникѣ“ 1884 г.) было доказано, что дополненія Пискуновъ сдѣлалъ, списавъ ихъ со словаря Закревскаго, не пользуясь указанными имъ источниками.

Совершенно ивой характеръ имѣеть появившійся въ 1874 г. въ Кіевѣ „Опытъ русско-украинскаго словаря“, Михаила Левченко. Словарь сдѣланъ безъ претензій на научность и не великъ: въ немъ всего 188 страницъ въ два столбца; но онъ составленъ знатокомъ языка, давшимъ матеріалъ высокаго качества. Источниками служили: собственный сборникъ словъ, записанныхъ отъ народа; такія-же слова, сообщенныя А. К. Павловымъ, также хорошо знавшимъ народный языкъ; словарь Закревскаго, „Труды“ Чубинскаго, сочиненія Котляревскаго, Левницкаго-Нечуя, лѣтописи Величка и Самовида и пр. Не смотря на то, что авторъ только въ рѣдкихъ случаяхъ указываетъ печатный источникъ (да и то лишь краткой отмѣткой фамиліи автора) и нѣтъ возможности всегда опредѣлить откуда взято слово, знаніе составителемъ языка ясно изъ каждаго объясненія, выборъ словъ, попавшихъ въ словарь, сдѣланъ съ очевидной добросовѣстностью, и поэтому словарь внушаетъ къ себѣ довѣріе, не смотря даже на то, что составитель взялъ нѣсколько словъ изъ «Словниці» Пискунова — тѣмъ болѣе, что всѣ эти слова онъ точно обозначилъ.

Необходимо пояснить одну особенность этого словаря, въ которомъ русскія слова объясняются украинскими. Онъ предназначался для украинцевъ, знавшихъ русскій языкъ и потому не нуждавшихся въ украинскихъ объясненіяхъ того небольшого количества русскихъ словъ, какое дано было Левченко; словарь этотъ предназначался для изученія не русскаго, а *украинскаго* языка: при помощи своихъ познаній въ русскомъ языкѣ можно было находить отвѣты на вопросы—какъ должно выражаться по-украински въ тѣхъ или другихъ случаяхъ. Съ этой точки зрѣнія недостаткомъ словаря Левченка должно считаться не то, что онъ къ русскимъ словамъ помѣстилъ украинскіе примѣры вѣсто русскихъ, а то, что этихъ примѣровъ дано было слишкомъ мало. Но все-же, не смотря на свою неполноту, словарь Левченка долгое время былъ единственнымъ хорошимъ пособіемъ для изученія украинской лексики и, по справедливому выраженію профессора А. Е. Крымскаго, „відслужив велику службу українцямъ“. ¹⁾

Соблюдая хронологическую послѣдовательность, мы должны будемъ сейчасъ говорить о словарѣ, который появился безъ связи съ перечисленными выше работами

¹⁾ Зоря, 1896, стр. 358.

(за исключеніемъ, впрочемъ, словаря Партицкаго) и при томъ въ уголкѣ, который и до сихъ поръ остается почти внѣ вліяній украинской литературы въ Россіи и Австріи,— это „Русько-Мадярскій словарь“, составленный г. Ласловомъ Чопеемъ и появившійся въ 1883 г. въ Будапештѣ съ обозначеніемъ: „Мадярска корольска академия наукъ присудила сѣй работѣ на конкурзѣ премию Фекейшгазия“. Въ предисловіи авторъ указываетъ составъ своего словаря: ¹⁾ «1. Змагавъ емъ ся кѣлько лемъ можъ, много руськихъ слѣвъ зобрати; 2) брати слова изъ церкѣвного языка, котрѣ шоденное уживая мають». Источниками служили: извѣстный сборникъ иѣсенъ Голонацкаго, «Vergleichende Grammatik der slav. Sprachen» Миклошича, грамматики Лучкай и Осады, «Studien» Огоновскаго, «Малорусскія нар. преданія и рассказы» Драгоманова, словарь Партицкаго, мѣстныя школьныя книги и собственные матеріалы по народному языку, а „Слова церкѣвно-славянскаго языка“—говоритъ авторъ,—„чернавъ емъ изъ обряловыхъ книгъ, што майчаство хоснують ся; сякѣ сутъ: Евангеліе, Апостолъ и Псалтыря“. Послѣ этихъ объясненій въ предисловіи слѣдуетъ глава: „Руській языкъ е самостоятельный, и не може ся держати вѣрѣчиемъ російскаго“, что доказывается собственными соображеніями автора и многими цитатами и ссылками на сочиненія различныхъ авторовъ ²⁾. Затѣмъ слѣдуютъ краткія свѣдѣнія о нарѣчіяхъ украинскаго языка, краткая грамматика его и, въ заключеніе, указывается цѣль словаря: «Сесь словарь... мае задачивъ *полегшити нашимъ руснакамъ научити ся помадярски*. Руській народъ любить свою вѣру, но любить и Мадярску краину и мадярѣвъ, и дуже ся радуе тому, кедь и його сыны знають помадярски. Самый словарь занимаетъ 440 страницекъ петита, въ два столбца, малаго формата (въ 32°). „Слова руськѣ“ кратко поясняются мадярскими, примѣровъ и указаній источниковъ при словахъ иѣтъ. Много словъ чисто книжныхъ, набравныхъ очевидно изъ того «мудрено зложеного языка», которымъ пишутъ угорскіе книжники „руснаки“ и по сравненію съ которымъ г. Л. Чопей считаетъ (предисл. XLIV) свой языкъ болѣе чистымъ „русскимъ“, что, конечно, и справедливо.

Въ 1884 и 1886 г.г. появились два выпуска новаго словаря г. Шейковскаго: „Опытъ южно-русскаго словаря. Трудъ К. В. Шейковскаго. Томъ V. Т—Ю.“ Изъ предисловія составителя мы узнаемъ, что его 28-лѣтній трудъ по составленію украинскаго словаря былъ уничтоженъ въ 1878 г. во время пожара въ Меззеленію, а нынѣ предлагаемая часть «есть только воспроизведеніе части прежняго труда по сохранившимся воспоминаніямъ», при чемъ такъ какъ авторъ послѣдней частью словаря занимался въ болѣе позднее время, то въ его памяти она болѣе удержалась, почему онъ и публикуетъ именно ее. Указанныя обстоятельства конечно не могли не отразиться на достоинствахъ словаря, г. Шейковскаго. Не смотря на то, что въ спискѣ сочиненій, которыми пользовался составитель, находится семьдесятъ одинъ номеръ, все же огромное боль-

¹⁾ Цитаты даютъ понятіе какъ о языкѣ, такъ и о правописаніи составителя; замѣтимъ лишь, что $\delta = \delta = i$, а $ъ = i$; слово *руській* здѣсь, какъ и у галичанъ, = украинскій.

²⁾ Г. Чопей ссылается на Миклошича, А. Шлейхера, Малиновскаго, Костомарова, Ад. Богорича, П. Лавровскаго, В. Даля, А. Н. Пыпина, М. Максимовича, А. Потебню, П. П. Житецкаго; ему извѣстны украинскіе писатели и ученые: Котляревскій, Квитка, М. Вовчокъ, Кулишъ, Шевченко, О. Огоновскій, М. Осада, О. Партицкій, Устияновичъ, Лучкай, Духновичъ.

шинство словъ осталось безъ указанія источника, а множество словъ производныхъ выведено очевидно самимъ составителемъ; если въ первомъ своемъ опытѣ 1861 г. г. Шейковскій грѣшилъ излишней обширностью примѣровъ, то здѣсь, наоборотъ, въ силу обстоятельствъ, примѣры почти отсутствуютъ; кромѣ того, составитель сохранилъ въ словарѣ фамиліи прозванія, а также названія самыхъ мельчайшихъ мѣстностей, что лишь отягощаетъ словарь, тѣмъ болѣе, что выборъ здѣсь былъ совершенно случайный. Не смотря на отмѣченные недостатки, словарь этотъ, стоящій въ научномъ отношеніи несравненно выше перваго опыта г. Шейковского, все-же полезенъ; въ сожалѣнію, онъ остановился на словѣ *Лісовъ*.

Наконецъ, появился болѣе обширный и доведенный до конца словарь, начавшій выходить выпусками еще въ 1882 г. и въ 1886 г. появившійся во Львовѣ въ двухъ большихъ томахъ, заключающихъ 1117 страницъ въ два столбца, подъ заглавіемъ: «Малоруско-нѣмцкій словарь. Уложили Евгеній Желеховскій і Софрон Недѣльскій, и. к. професори гѣмназіі в Станіславі». Изъ краткаго предисловія г. Недѣльскаго мы узнаемъ, что первый томъ (А—О) закончилъ и издалъ одинъ Желеховскій, а для втораго собралъ и отчасти обработалъ матеріалъ, но умеръ въ 1885 г., а трудъ его закончилъ г. Недѣльскій. При предисловіи помѣщенъ списокъ сотрудниковъ (очевидно доставлявшихъ матеріалъ) изъ 92 лицъ, между которыми находятся имена нѣкоторыхъ извѣстныхъ украинскихъ писателей. Въ списокѣ источниковъ изъ 132-хъ номеровъ находимъ: сочиненія большинства выдающихся украинскихъ авторовъ XIX в.; нѣсколько украинскихъ журналовъ, издавія народныхъ произведеній Головацкаго, Драгоманова, Кольберга, Кулиша, Лукашевича, Метлинскаго, Номиса, Рудченка, Чубинскаго и др.; словари Закревскаго, Левченка, Пискунова, Шейковского; кромѣ того, различными сотрудниками доставлялись слова, записанныя непосредственно отъ народа. Критика источниковъ отсутствуетъ, благодаря чему въ словарь попали всякія слова, встрѣчающіяся въ украинскихъ книгахъ, со включеніемъ какъ тѣхъ польскихъ или русскихъ словъ, которыя употреблялись авторами по незнанію украинскаго языка, такъ и различныхъ неудачныхъ неологизмовъ, составленныхъ единичнымъ авторомъ и въ литературѣ не употребляющихся. Поэтому совершенно справедливъ отзывъ П. И. Житецкаго о словарѣ Желеховскаго: «Это—простой перечень малорусскихъ словъ, составленный безъ всякой критики источниковъ»¹⁾. Встрѣчаются при словахъ указанія источниковъ, но вообще слова не датированы; фразеологія бѣдна, примѣровъ нѣтъ. Украинскіи слова кратко объясняются по-нѣмецки, объясненія по большей части вѣрны, ошибки встрѣчаются преимущественно при объясненіи словъ, употребляемыхъ исключительно въ російской Украинѣ и потому галицкимъ авторамъ изъ живой рѣчи неизвѣстныхъ. При всемъ томъ словарь Желеховскаго явился въ свое время весьма цѣннымъ приобретеніемъ украинской лексикографіи, такъ какъ въ первый разъ свелъ въ алфавитъ и объяснилъ очень большое количество словъ и въ этомъ отношеніи до сихъ поръ не имѣлъ себѣ равнаго; кромѣ того, онъ и въ настоящее время является единственнымъ вособіемъ, при помощи котораго европейскій читатель можетъ познакомиться съ украинскимъ языкомъ и литературой. Для Галиціи и Буковины словарь имѣлъ значеніе еще въ

¹⁾ Киевск. Старина, 1888, V, 176.

одномъ отношеніи: принявъ фонетическое правописаніе, впервые систематизированное Кулишемъ (въ «Запискахъ о Южной Руси» 1856 г.) и усовершенствованное послѣдующими украинскими писателями, Желеховскій нѣсколько примѣнилъ его (въ ущербъ фонетичности) къ галицкимъ навыкамъ, и въ такомъ видѣ оно, съ малыми измѣненіями, вошло теперь въ литературныя и научныя изданія галичанъ и буковинцевъ, а также въ ихъ учебныя заведенія ¹⁾.

Въ 1893 г. началъ появляться и въ 1898 г. законченъ во Львовѣ печатаніемъ четырехтомный „Словарь російско-українскій“, составленный М. Уманцемъ и А. Сплюкою, т. е. М. Ф. Комаровымъ съ сотрудниками ²⁾. Работая для кievскаго словаря (рѣчь идетъ о предлагаемомъ словарѣ), г. Комаровъ сдѣлалъ изъ его матеріаловъ выборку для себя, эти матеріалы были дополнены словами изъ другихъ источниковъ, а также словами народными. Списокъ источниковъ довольно обширенъ; въ него входятъ: нѣсколько книгъ старой литературы (Величко, Самовидецъ, Статутъ великаго княжества литовскаго и пр.); затѣмъ много сочиненій различныхъ авторовъ XIX в., всѣ главные изданія фольклорныхъ матеріаловъ, а также словари: Афанасьева-Чужбинскаго, ботаническій Анненкова, словарь XVII в., изданный П. И. Житецкимъ, словари Желеховскаго, Закревскаго, Партицкаго, Пискунова, Шейковского; для русской части взяты были сперва новый „Словарь русскаго языка, составленный II-мъ отдѣленіемъ И. Академіи Наукъ (Спб., съ 1891 г.), а затѣмъ старое изданіе академическаго словаря 1867—1869 гг. Слова русскаго словаря авторъ переводитъ украинскими, опуская: а) иностранныя слова, вошедшія въ оба языка, б) слова общія обоимъ языкамъ. Въ предисловіи къ словарю говорится, что словарь имѣетъ цѣлью облегчить украинцамъ чтеніе произведеній русской литературы; но при разсмотрѣніи самого словаря оказывается, что цѣль его та-же, что и словаря Левченка: дать пособіе лицамъ, владеющимъ русскимъ языкомъ, но плохо знающимъ украинскій. Въ этомъ убѣждаетъ совершенное отсутствіе примѣровъ изъ русскаго языка (какъ должно было-бы быть, если-бы объяснялся этотъ послѣдній) и наоборотъ — богатство украинскихъ примѣровъ.

Недостатки словаря были своевременно указаны критикой: исключеніе изъ русской части словъ иностранныхъ и словъ, общихъ обоимъ языкамъ, благодаря чему являлась возможность предположить, что всѣ пропущенныя слова имѣются въ такой же формѣ и въ украинскомъ языкѣ, между тѣмъ въ дѣйствительности этого нѣтъ, такъ какъ составителями опускались и многія иныя слова, въ украинскомъ языкѣ не существующія (напр. банщица, вмѣняемый, восторженный и пр.); неточность и неполнота многихъ переводовъ; отсутствіе во многихъ случаяхъ перевода русской фразеологіи; смѣшеніе словъ однозначныхъ и словъ со сходнымъ значеніемъ; введеніе, какъ украинскихъ словъ, многихъ испорченныхъ русскихъ, употребляющихся въ городскомъ

¹⁾ Ради полноты озаора упоминаемъ еще, что въ 1882 г. въ книгѣ А. Старчевскаго: *La Russie polyglotte* (Спб.) между діалогами на языкахъ разныхъ народовъ Россіи приведенъ и украинско-французскій словарикъ и при немъ „Phrases les plus usitées“; а въ 1889 г. во II-мъ томѣ справочной книжки А. Старчевскаго: „Наши сосѣди“ (Спб.) между словарями западныхъ славянъ помѣщенъ также „русинскій“.

²⁾ Псевдонимъ раскрытъ въ статьѣ проф. А. Е. Крымскаго: „Михайло Комар“ (Зоря, 1896, стр. 258); тамъ же и подробности составленія словаря.

жаргонѣ и пр. ¹⁾ Къ этому слѣдуетъ прибавить, что составители словаря нигдѣ не датируютъ ни словъ, ни примѣровъ къ нимъ, ограничиваясь лишь отмѣткой автора или и еще болѣе общими указаніями, напр: *н. н.* — народная сказка, да и то сдѣлано далеко не во всѣхъ случаяхъ.

Не смотря на отмѣченные недостатки, словарь даль богатый лексическій матеріалъ со множествомъ примѣровъ употребленія словъ и, при нѣкоторомъ критическомъ отношеніи къ нему, можетъ приносить и приносить большую пользу изучающимъ украинскій языкъ.

Почти одновременно съ словаремъ г. Уманца (1897—1899) появился въ Кіевѣ, двухтомный „Русско-малороссійскій словарь“ г. Е. Тимченко ²⁾ Въ краткомъ предисловіи указанъ способъ составленія словаря: «Въ мою задачу», — говоритъ г. Тимченко, — «не входило дать полный русско-малорусскій словарь, почему въ предлагаемомъ словарѣ помѣщены только слова общеупотребительнаго русскаго литературнаго языка, подробности же научной терминологіи, выраженія областныя и архаическія опущены; предложенныя поясненія малорусскими синонимами нѣкоторыхъ русскихъ словъ, по недостатку бывшаго въ моемъ распоряженіи малорусскаго лексическаго матеріала, не всегда исчерпываютъ всѣ ихъ значенія по-малорусски; по той-же причинѣ и русская фразеологія съ малорусскими поясненіями также далека отъ желаемой полноты... При поясненіи русскихъ словъ малорусскими синонимами я отдавалъ преимущество общенародному малорусскому лексическому матеріалу, избѣгая, по возможности, малозвѣстныхъ провинціализмовъ, при чемъ не считалъ себя въ правѣ выбросить нѣсколькихъ, можетъ быть, рискованныхъ неологизмовъ, но пока имѣющихъ право гражданства въ малорусской литературѣ и не замѣненныхъ иными, болѣе удачными выраженіями; ...при нѣкоторыхъ менѣе извѣстныхъ малорусскихъ словахъ и выраженіяхъ, поясняющихъ русскія, привела ссылка на источники». Въ спискѣ источниковъ находится 30 сочиненій и рукопись М. Левченка со словами, записанными въ радомысльскомъ уѣздѣ кіев. г. Примѣровъ ни русскихъ, ни украинскіхъ нѣтъ.

Наконецъ, въ 1904 г. въ Черновцахъ (Буковина) вышелъ „Руско-німецкий словарь“ г. Омеляна Поповича. Собственно словаря въ немъ 318 стр. въ два столбца. Въ немъ дается краткій нѣмецкій переводъ включенныхъ въ словарь украинскіхъ словъ, безъ всякихъ примѣровъ и фразеологій, при чемъ обозначено „nicht bloss die Bedeutung, sondern auch die Declination und Konjugation der in dasselbe aufgenommenen Wörter“. Источниковъ не указано; словарь, очевидно, является учебнымъ пособіемъ.

Такова была, въ главнѣйшихъ чертахъ, исторія развитія украинской лексикографіи до настоящаго времени. Перехожу теперь къ исторіи предлагаемой новой работы.

Въ первой книгѣ „Основы“ за 1861 г. (стр. 333) напечатана замѣтка „Объ изданіи украинскаго словаря“, подписанная П. Кулишемъ. Въ ней послѣдній заявляетъ о своемъ намѣреніи приступить въ февралѣ того-же года къ печатанію украинскаго словаря, просить о присылкѣ новыхъ матеріаловъ и сообщаетъ имена лицъ, оказыва-

¹⁾ См. Записки наук. товариства ім. Шевченка VIII (1895), 55.

²⁾ Г. Тимченко выпустилъ еще раньше брошюру въ 19 стр., заключающую въ себѣ первый выпускъ „Русско-украинскаго словаря“ на буквы А—Б. (Кіевъ, 1892).

ющих ему въ этой работѣ содѣйствіе; таковыми были: А. М. Барвинокъ (г-жа Кулишъ), В. М. Бѣлозерскій, Н. И. Костомаровъ, А. В. Марковичъ, Н. Д. Мизко, М. Т. Номіась, А. А. Пестржецкій, Т. Г. Шевченко, М. Г. Щербакъ и др.

Вслѣдъ за этимъ, во 2-й книгѣ «Основы» того-же года, появилось слѣдующее письмо Кулиша: „Прочитавъ въ 9 М *Кіевскою Телеграфу* письмо г. Шейковского о приготовляемомъ имъ для печати Южнорусскомъ словарѣ, содержащемъ въ себѣ 35000 словъ, я приостановился съ печатаніемъ Словаря, о которомъ было объявлено въ 1-й книжкѣ *Основы*. Можетъ быть Словарь г. Шейковского сдѣлаетъ мой трудъ излишнимъ; если же этого не случится, то, безъ сомнѣнія, онъ будетъ важнымъ для меня вспоможеніемъ при окончательной обработкѣ моего словаря. Во всякомъ случаѣ, отъ души радуюсь предпріятію г. Шейковского и дружески привѣтствую его на новомъ для насъ обоихъ поприщѣ“ (Стр. 263).

Хотя г. Шейковскій ограничился лишь однимъ, и при томъ неудачнымъ, выпускомъ словаря, Кулишъ не возобновилъ, повидимому, оставленной имъ работы. Матеріалъ же, собранный имъ, былъ перевезенъ въ Харьковъ, гдѣ увеличенъ новыми выписками, а затѣмъ въ 1864 г. переданъ въ Кіевъ кружку мѣстныхъ литераторовъ и ученыхъ, предполагавшихъ составить украинскій словарь.¹⁾ Изъ присланнаго матеріала большую часть пришлось отбросить (это, конечно, не относится къ прекраснымъ матеріаламъ Кулиша) и заняться собираніемъ новыхъ матеріаловъ. Съ этого времени и началась работа надъ словаремъ въ Кіевѣ, то затихавшая, то снова возобновлявшаяся, иногда по совсѣмъ новому плану. Главнымъ образомъ она состояла въ томъ, что изъ этнографическихъ сборниковъ и сочиненій авторовъ выписывались на карточки слова съ примѣрами къ нимъ и затѣмъ имъ давался переводъ. Эта работа производилась подъ руководствомъ П. И. Житецкаго. Къ добытымъ такимъ образомъ матеріаламъ присоединялись слова, записанныя прямо изъ устъ варода и полученныя отъ сельскихъ жителей: учителей, священниковъ, землевладѣльцевъ и пр.; затѣмъ матеріалъ этотъ располагался по алфавиту.

Записанныя отъ народа слова доставили въ разное время слѣдующія лица (въ скобкахъ обозначена мѣстность, къ которой относятся матеріалы): *В. І. Беренштанъ* (Черноморія), *Н. М. Бѣлозерскій* (Борзен. у.), *П. С. Ефименко* (Харьк. г.), *Г. А. Заболовскій* (Новомосковскій у., Лебединск. у., Павлоградск. у.), *П. А. Кулишъ* (Борзенск. у.), *М. М. Левченко* (Радомысльск. у.), *Н. В. Лисенко* (Кременчугск. у., Подольск. г.), *М. О. Лободовскій* (Лебединск., Каневскій, Черкасск., Каменецъ, Новгородъ-Вольвск., Павлоградск. уу., Донская область, Терская область), *И. И. Манжура* (Харьковск. и Екатериносл. гг.), *А. В. Марковичъ* (Черниг. г.), *П. Д. Мартыновичъ* (Лохвицк. у.), *К. П. Мигальчукъ* (Бердич. и Житомирск. уу.), *А. К. Павловъ* (Харьковская и Кіевская гг.), *А. А. Русовъ* (Нѣживск. у., Херсонск. г.), *А. П. Свидницъ*

¹⁾ Нижеслѣдующее изложеніе исторіи словарной работы съ 1864 до 1902 г. сдѣлано по сообщенію редакціи журнала „Кіевская Старина“. Списки участвовавшихъ въ работѣ лицъ составлены отчасти также и по отмѣткамъ на карточкахъ. Въ виду того, что сообщенія стоявшихъ у дѣла лицъ сдѣланы по воспоминаніямъ, въ спискахъ могутъ оказаться неизбежныя пропуски.

кій (Подольск. и Полтавск. гт.), *М. Ф. Семеренко* (Черкасск. у.), г. *Ткаченко* (Кіев. у.), г. *Эрастовъ* (Черноморіи).

Особенно много и притомъ цѣнаго матеріала было доставлено: извѣстнымъ этнографомъ *Г. А. Залюбовскимъ*, богатія записи котораго видѣляются своей обстоятельностью, *М. О. Лободовскимъ* и *А. К. Павловымъ*. Весь этотъ матеріалъ въ концѣ 70-хъ годовъ рѣшено было кружкомъ лицъ, интересовавшихся выпускомъ въ свѣтъ украинскаго словаря, перебрать для того, чтобы составить словарь въ болѣе скромномъ видѣ, какъ называли его тогда „украинскій Рейфъ“. Началась эта кружковая работа не по методу составленія научнаго словаря, а просто дѣлалось такъ: изъ обширнаго матеріала карточекъ словарныхъ выбирались на собраніи словарниковъ тѣ слова, которыя признавались достовѣрными, тутъ же устанавливался переводъ ихъ и иногда давался примѣръ, чаще всего взятый по памяти, а то и просто изъ головы. Все это тутъ же писалось на карточки и передавалось нѣсколькимъ лицамъ для составленія черновой редакціи въ алфавитномъ порядкѣ на листахъ. Эту черновую редакцію вели: *Ир. Ал. Жиженкій*, *А. Н. Лончевскій-Петруняка*, *В. П. Науменко* и *А. А. Русовъ*. Въ такомъ видѣ проработанъ былъ весь словарь и законченъ былъ въ концѣ 80-хъ годовъ. Кромѣ сейчасъ поименованныхъ лицъ, въ работѣ разновременно принимали участіе: *А. А. Андріевскій*, *А. Д. Антеновичъ*, *В. Б. Антоновичъ*, *В. Л. Беренцямъ*, *А. Т. Бьлюсовъ*, *О. К. Волковъ*, *М. П. Драгомановъ*, *М. О. Дунина*, *А. А. Житецкая*, *М. О. Комаровъ*, *А. Я. Конисскій*, *О. П. Косачъ*, *И. С. Левицкій*, *Н. В. Лисенко*, *К. П. Михальчукъ*, *О. Г. Мищенко*, *О. Т. Пиличенко*, *И. Я. Рудченко*, *С. Ф. Русова*, *М. П. Старицкій*, *Е. К. Треубовъ*, *В. И. Торскій*, *П. П. Чубинскій* и др.

Пока въ такомъ видѣ словарь доводился до конца, *В. П. Науменко* привякъ на себя редактированіе его въ чистомъ видѣ, при чемъ опытъ показалъ, что въ прежней системѣ редактированія оставить его нельзя, а необходимо придать словарю болѣе научную обоснованность, оставивши каждое слово примѣрами изъ авторитетнаго источника, для чего опять потребовалось обратиться къ словарнымъ карточкамъ. Первые опыты обработки нѣсколькихъ буквъ были представлены редакціи „Кіевской Старины“, которой словарь теперь уже принадлежалъ изъ правъ полной собственности и которая систему обработки одобрила. Но такъ какъ *В. П. Науменко*, имѣя работу по редактированію журнала „Кіевская Старина“, не могъ продолжать начатой обработки словаря, то рѣшено было поручить дальнѣйшую сводку матеріаловъ для первоначальной редакціи *Е. К. Тимченку*, который и закончалъ эту работу, привелъ весь словарь въ алфавитный порядокъ (въ тетрадахъ), при чемъ приблизительно $\frac{9}{10}$ -мъ словъ даны были объясненія съ присоединеніемъ въ большинствѣ случаевъ примѣровъ, взятыхъ изъ книгъ или записанныхъ непосредственно отъ народа; при примѣрахъ, въ большинствѣ случаевъ, отмѣчался авторъ (безъ указанія сочиненія) или мѣстность записи.

Редакціи журнала „Кіевская Старина“ предполагала издать этотъ словарь въ видѣ приложения къ журналу, о чемъ и было объявлено издателью, и въ 1897 г. при журналѣ разосланы были первые листы словаря на А—Б, кончая словомъ *борозка*, подъ редакціей *В. П. Науменка*. Но такъ какъ вскорѣ выяснилось, что словарь можетъ быть представленъ въ Академію Наукъ на соисканіе премии *Н. И. Костомарова*, то печатаніе его приостановилось.

14 февраля 1902 г. весь матеріалъ для окончательной обработки переданъ былъ редакціей „Кіевской Старины“ составителю настоящаго предисловія, при чемъ еще раньше предрѣшено было, чтобы матеріалъ стараго книжнаго языка былъ выдѣленъ въ особый алфавитъ и помѣщенъ въ видѣ приложенія къ словарю живого языка. Въ виду краткости оставшагося до представленія въ Академію Наукъ времени эту часть труда пришлось отдѣлать для особаго лица и впоследствии для этого приглашенъ былъ *Е. К. Тимченко*,—исполнявшая имъ работа, при представленіи Словаря въ Академію Наукъ, была помѣщена въ концѣ настоящаго словаря съ особымъ предисловіемъ. Нами же была принята на себя работа по словарю живого народнаго и литературнаго (вначиная съ Котляревскаго) языка.

Передаваемый намъ матеріалъ состоялъ: а) изъ карточекъ, на которыя были записаны слова: 1) записанныя отъ народа, 2) выписанныя изъ различныхъ книгъ, издаваемыхъ съ 1798 г. (годъ появленія «Эванды» Котляревскаго) по 1870 г. включительно, а также изъ вѣкоторыхъ позднѣйшихъ изданій¹⁾, 3) не обозначенныя никакимъ источникомъ; б) тетради, въ которыя былъ сведенъ въ алфавитъ нашедшійся на карточкахъ матеріалъ, давшій 49000 словъ.

Такъ какъ раньше предполагалось печатать словарь при „Кіевской Старинѣ“, то, въ виду цензурныхъ ограниченій, принято было правописаніе, требовавшееся въ то время цензурой для всѣхъ издаваемыхъ въ Россіи украинскихъ книгъ; но правописаніе это препятствуетъ правильному начертанію звуковъ языка, обезображиваетъ вѣщный видъ изображаемыхъ словъ частымъ употребленіемъ *ы* и *и*, кромѣ того, противорѣчитъ изданнымъ Академію Наукъ правиламъ о присужденіи премій Н. И. Костомарова, — поэтому было принято то правописаніе, которое употреблено въ украинскихъ параллеляхъ въ «Словарѣ русскаго языка, составленномъ Вторымъ Отдѣленіемъ Императорской Академіи Наукъ» и въ то же время употребляется и въ научныхъ и другихъ изданіяхъ „Научнаго Товариства ім. Шевченка“ во Львовѣ. Въ виду этого, конечно, пришлось поставить слова въ новомъ алфавитномъ порядкѣ.

Передаваемый намъ матеріалъ подвергнутъ былъ переработкѣ по всѣмъ буквамъ и во всѣхъ отношеніяхъ: въ выборѣ словъ, объясненіяхъ, выборѣ и проверкѣ текста примѣровъ, постановкѣ ссылокъ и пр. и пр. Затѣмъ нами предложено было редакціи «Кіевской Старины» дополнить этотъ матеріалъ новыми словами. Лично произвести выборку словъ изъ книгъ редакторъ словаря не могъ, такъ какъ все его время уходило на обработку матеріала; для выписки новыхъ матеріаловъ необходимо было приглашеніе иныхъ лицъ, что, какъ связанное съ извѣстными затратами, зависело, конечно, не отъ редактора. Такъ какъ такія лица приглашены не были, то редактору просто предоставлено было право сдѣлать, не выходя изъ извѣстныхъ границъ (о нихъ ниже), дополненія изъ тѣхъ матеріаловъ, которые уже имѣлись готовыми въ моментъ изьявленія

¹⁾ А именно: „Нар. пѣсни Галиц. и угор. Руси“ Головацкаго (1878), „Труды“ Чубинскаго (части томовъ I, II, IV и томъ V-й), четвероевангеліе вѣнскаго изданія (1871), „Повісті Івана Нечуя“ (Льв. 1872), „Повісті Ів. Левицького“ (К. 1874), двѣ книжки „Розмов“ Іванова-Комарова (1874—1875), „Марко проклятий“ Стороженка (1879) и „Повісті О. Федьковича“ (К. 1876).

на это согласія редакціей „Кіевской Старины“. Матеріалы эти собраны были нами слѣдующимъ образомъ.

Во-первыхъ, рядомъ сочувствовавшихъ работѣ лицъ сообщенъ былъ намъ рукописный матеріалъ, состоявшій изъ записей словъ и выраженій, добытыхъ непосредственно отъ народа. Такіе матеріалы доставлены были слѣдующими лицами (въ скобкахъ обозначена мѣстность, къ которой относятся матеріалы): *А. П. Грищенко* доставилъ 408 карточекъ (Кролевец. у.); *П. В. Даниловъ* — 296 карт. (Нѣжин. у.); *В. ... Дорошенко* — 1000 карточекъ (Лохвицк. и другіе уѣзды Полт. г. и Гудульщина) и, кромѣ того, 1600 карточекъ именъ людей (Лохвицк. у. и изъ книгъ), всего 2600 карт., *П. И. Житецкій* передалъ матеріалы для украинской грамматики, собранные *Г. Я. Стрижевскимъ*, а также и другія рукописи, заключающія въ себѣ лексическія матеріалы (*Г. А. Залюбовскаго* и др.); *К. В. Кошка*—170 кар. (Кіев. г.); *И. С. Левицкій*—свои рукописныя тетради и замѣтки, изъ которыхъ извлечено было много словъ, записанныхъ въ Кіев. г.; *В. Н. Леонтовичъ*—151 карт. (Лубенск. у.); *А. Л. Майдановскій*—1205 карточекъ, записанныхъ покойнымъ *Г. А. Залюбовскимъ* (преимуществ. Новомоск. у.); *С. ... Масловъ*—520 карт. (Черниг. и Полтавск. г.); *Г. Я. Стрижевскій*—тетради своихъ записей, изъ которыхъ извлечено было значительное количество словъ (Таврич. г. и др.); *Д. П. Теремець*—43 названія частей водяной мельницы (м. Седневъ Черн. у.); *Д. И. Эварницкій*—1515 карточ. (преимуществ. Харьковск., Полтавск. и Екатериносл. гг.); *В. А. Яблоновскій*—924 карточки (Херсонск. г., Хотинск. и Богодух. уу.). Кромѣ того, по нѣсколько десятковъ словъ доставлено гг. *С. Вихуломъ*, *А. Ѳ. Калитой* и *А. Кривицкимъ*. Наконецъ, у насъ лично имѣлось записанныхъ нами и г-жею *М. Н. Гринченко* отъ народа въ Зміевскомъ, Сумскомъ, Богодуховскомъ, Харьковскомъ, Константиноградскомъ, Ширятинскомъ, Славяносербскомъ, Черниговскомъ, Кіевскомъ и Васильковскомъ уу. 1570 словъ.

Всего же—10481 карточка, не считая многихъ словъ, извлеченныхъ изъ рукописей *И. С. Левицкаго*, *Г. Я. Стрижевскаго* и др.

Во-вторыхъ, предпринята была выборка словъ изъ книгъ.

Редакціей „Кіевской Старины“ поставлено было непремѣннымъ условіемъ, чтобы пользованіе печатными изданіями ограничено было выборкой матеріала *лишь* изъ слѣдующихъ книгъ: а) изъ собраній украинскихъ этнографическихъ матеріаловъ, когда бы то ни было издаваемыхъ, а также изъ тѣхъ земскихъ и другихъ изданій, въ которыхъ встрѣчаются матеріалы по народной терминологіи; б) изъ напечатаннаго на украинскомъ языкѣ съ Котляревскаго и до 1870 г. включительно; в) изъ работъ украинскихъ писателей XIX в., начавшихъ свою дѣятельность не позже 1870 г., хотя бы работы эти появились и позже означеннаго времени; г) изъ украинскихъ словарей; д) изъ сборниковъ словъ, записанныхъ отъ народа и опубликованныхъ въ печати. Программа эта имѣла характеръ чисто ограничительный: она указывала редактору предѣлы, за которые онъ не имѣлъ права выходить, но совсѣмъ не требовала, чтобы онъ использовалъ этотъ матеріалъ въ указанныхъ границахъ весь. Такого требованія даже и нельзя было поставить при помянутыхъ условіяхъ работы.

Не выходя изъ рамокъ этихъ ограниченій, нами и г-жею *М. Н. Гринченко* проведена была выборка словъ съ примѣрами изъ книгъ на карточкахъ.

Изъ переданныхъ редакціей „Кіевской Старини“ матеріаловъ видно было, что нѣкоторыя книги, изданныя до 1870 года, были или совсѣмъ не использованы, или использованы не вполне. Въ виду краткости времени приходилось дѣлать выборъ: важнѣйшія изъ книгъ, не использованныхъ совсѣмъ или использованныхъ недостаточно, были прочтаны вновь; на остальное у редактора и его главнаго сотрудника по собиранію матеріаловъ уже не хватило времени...

То-же самое повторилось и съ этнографическими сборниками. Въ спискѣ источниковъ отсутствуютъ, напр., сборники г.г. Булгаковского, Бобровскаго, Янчука, Бессарабы и др. Но редактору представлялась дилемма: что признать болѣе необходимымъ для полноты словаря: помянутыя работы или-же «Малорускіе народныя преданія и рассказы» Драгоманова, «Историческія пѣсни малорусскаго народа» Антоновича и Драгоманова, «Записки Юго-западнаго Отдѣла Р. Географическаго Общества», «Народныя обряды и нѣсни Лубенск. у.» Милорадовича, «Гуцульщину» Шухевича, «Сказки» Манжуры, «Етнографічний збірникъ», «Матеріяли до укр.-р. етнологіі» и проч.? Высокая цѣнность этихъ работъ, безъ пользованія которыми прямо таки немислимъ сколько-нибудь порядочный украинскій словарь, безусловно ставила прочтеніе ихъ на первый планъ, отодвигая всѣ иныя на второй въ расчетъ на то время, которое, быть можетъ, останется въ запасъ послѣ использованія главныхъ сборниковъ. А между тѣмъ времени и рабочихъ силъ было такъ мало, что осталось неиспользованнымъ многое даже изъ поставленнаго на первомъ планѣ, — наприм., нѣкоторые томы „Етнографічного збірника“...¹⁾

Эта выборка дала 50650 карточекъ. Кромѣ того, по нашимъ отміткамъ, около 4000 карточекъ выписано было разными лицами, болѣе всего (болѣе трехъ тысячъ) А. П. Дудюю-Дудзинскимъ; всего-же выписано изъ книгъ 54700 карточекъ. Прибавляя къ этому добытое непосредственно отъ народа, получимъ 65181 карточку и, сверхъ того, опять таки матеріалъ изъ рукописей г.г. Левицкаго и Стрижевскаго.

Кромѣ того, мы пользовались, безъ выписки на карточки, словариками Верхратскаго (угорскимъ, лемковскимъ, «Зиадобами», «Початками»), Манжуры (въ «Сказкахъ»), Рудченка (при «Чумацк. пѣсняхъ»), ботаническими словарями Анненкова, Роговича и Волкова (въ I томѣ „Записокъ Юго-Запада. Отдѣла Географ. Общества“), а также, въ указанной ниже мѣрѣ, и болѣе обширными словарями языка. Весь этотъ матеріалъ далъ очень большое количество примѣровъ и новыхъ значеній къ уже имѣвшимся въ алфавитѣ словамъ, доставилъ возможность объяснить необъяснимыя еще слова и исправить ошибки въ сдѣланныхъ уже объясненіяхъ, сильно пополнилъ фразеологію, а также далъ не менѣе 18500 новыхъ словъ и позволялъ, такимъ образомъ, увеличить объемъ словаря почти въ два раза. Въ настоящее время словарь заключаетъ въ себѣ около 68000 словъ, не считая матеріаловъ стараго книжнаго языка, которыхъ собрано г. Тимченко тысячъ двѣнадцать—тринадцать словъ.

¹⁾ Конечно, въ спискѣ источниковъ находится нѣсколько книгъ, пользованіе которыми можно было-бы отнести даже и на третій планъ; но выписки изъ нихъ уже имѣлись готовыми, оставалось только примѣнить ихъ къ дѣлу безъ затраты труда на добываніе ихъ.

Что касается *пользования источниками*, список которых приложен ниже, то мы на первом планѣ всегда ставили матеріалъ, добытый изъ этнографическихъ сборниковъ, какъ матеріалъ народный и, благодаря обилію опубликованныхъ записей, доступный повѣркѣ многими случаями употребленія слова, а потому наиболѣе достовѣрный и, кромѣ того, могущій быть обставляемымъ наиболѣе полными комментаріями. За нимъ слѣдуютъ слова, записанные непосредственно отъ народа (изданныя или въ рукописи): при внимательномъ и опытномъ записывателѣ такой матеріалъ очень цѣненъ, хотя, конечно, не можетъ быть поставленъ наравнѣ съ словами изъ этнографическихъ сборниковъ, такъ какъ, за немногими исключеніями, такая запись даетъ намъ лишь *одинъ* случай употребленія слова, не могущій быть провѣреннымъ и дополненнымъ другими случаями; кромѣ того, всегда возможно, что записыватель уловилъ не основное значеніе слова и даже, можетъ быть, значеніе, такъ сказать, мимолетное, приуроченное лишь къ данному случаю, что такъ часто бываетъ въ бѣглой живой разговорной рѣчи. Хорошо, если другой матеріалъ даетъ возможность провѣрить такую запись; но если она одинока, а единственный при этомъ способъ провѣрки на мѣстѣ записи возможенъ, конечно, лишь какъ рѣдкое исключеніе, тогда составитель словаря всегда рискуетъ включить въ свою работу слово съ значеніемъ неточнымъ, слишкомъ частнымъ, не говоря уже о прямыхъ ошибкахъ. Все это въ значительной мѣрѣ понижаетъ стоимость этого матеріала, заставляетъ быть съ нимъ очень осторожнымъ. Но какая бы степень осторожности не была примѣнена къ дѣлу, рискъ ошибки все-же не можетъ быть устраненъ¹⁾.

Въ виду только что высказанныхъ соображеній, сочиненія лучшихъ писателей могутъ быть поставлены ничуть не ниже этого послѣдняго рода матеріаловъ, а относительно возможности провѣрки и полноты комментирования даже и выше. Лучшими же для *нашей работы* писателями мы считаемъ тѣхъ, которые, болѣе или менѣе мастерски владѣя словомъ, въ то-же время черпали свой словесный матеріалъ непосредственно изъ народной рѣчи. Къ такимъ мы относимъ болѣе старыхъ писателей: Котляревскаго, Гулака-Артемовскаго, Квитку, Макаровскаго, Шевченка, М. Вовчка, Г. Барвинюкъ, Симонова и затѣмъ П. Кулиша, особенно въ его произведеніяхъ пятидесятихъ и шестидесятихъ годовъ, часто очень удачно соединившихъ чисто народный матеріалъ съ матеріалами стараго книжнаго языка. Конечно, чистота лексики у этихъ писателей далеко не одинакова,—известно, напр., что Котляревскій часто употреблялъ великоруссизмы и пр.—но при нѣкоторомъ критическомъ отношеніи это обстоятельство не можетъ имѣть особенно большого значенія.

Раньше составленными словарями мы старались пользоваться съ осторожностью, не смотря на всю соблазнительность мысли легко пополнить свою работу множествомъ словъ путемъ простого переноса ихъ изъ одного словаря въ другой. Изъ словарей Желеховскаго и Шейковскаго, по причинамъ, которыя понятны послѣ сдѣланныхъ нами выше замѣчаній объ этихъ словаряхъ, мы брали только тѣ слова, въ существо-

¹⁾ Считаемъ нужнымъ предупредить, что слова тайныхъ языковъ нищихъ, шерстобитовъ и пр., въ вашъ словарь не включены.

ваніи и правильною объясненіи которыхъ были болѣе или менѣе увѣрены, а въ то-же время не находили ихъ въ карточкахъ. При этомъ редакторъ, конечно, создавалъ, что выставленный здѣсь критерій слишкомъ субъективенъ, чтобы быть вполне научнымъ. Конечно, слѣдовало бы поступить иначе. Принимая во вниманіе, что нѣкоторые составители словарей (Партицкій, Пискуновъ, Верхратскій, К. Левицкій) сами составляли слова для перевода тѣхъ или иныхъ словъ объясняемаго языка, и слова эти въ литературу не вошли, но за то ихъ включили въ свои словари авторы нѣкоторыхъ другихъ словарей (напр. Желеховскій); что нѣкоторые авторы (напр. авторъ „Ужичка“) также занимались составленіемъ подобныхъ словъ, нѣкѣмъ изъ писателей не принятыхъ и даже ими самими впоследствии оставленныхъ, и слова эти попадали въ нѣкоторые словари (Закревскій, Желиховскій); что составители словарей вносили въ нихъ иногда явные великоруссизмы или полонизмы, употребленные украинскими писателями по ошибкѣ или по недостаточному знанію языка,—принимая все это во вниманіе, составитель словаря долженъ былъ-бы поступить такимъ образомъ: обслѣдовать *каждое* слово *каждою* словаря безъ исключенія, опредѣлить его источникъ и затѣмъ распорядиться словами въ зависимости отъ полученныхъ результатовъ. Слова явно чужія и не приобрѣвшія правъ гражданства въ украинскомъ языкѣ лучше всего было-бы оставить въ сторонѣ; слова народнаго или литературнаго украинскаго языка подлежали бы внесенію въ словарь; что же касается словъ выдуманныхъ и не пошедшихъ далѣе одного автора или какого-либо словаря, то, если даже и прійти къ выводу о необходимости внесенія ихъ въ словарь, необходимо было *каждое* такое слово сопроводить соответствующимъ замѣчаніемъ о его происхожденіи, чтобы оно не могло быть принято за слово, явившееся результатомъ органическаго роста языка. Такой путь предстоялъ составителю словаря, и путь этотъ былъ-бы имъ пройденъ, если-бы составитель имѣлъ въ своемъ распоряженіи для работы не два съ половиною года, а хотя-бы пять лѣтъ. При отсутствіи же втогдѣ послѣднѣяго условія ему оставалось одно: принять ту программу, какову ояъ пріянялъ,—тѣмъ болѣе, что даже для выполненія только ея у него не хватало въ концѣ-концовъ времени...

Съ охотой брали мы слова у Афанасьева-Чужбинскаго и безъ всякихъ колебаній изъ словаря Левченка; у Закревскаго изыто лишь нѣсколько словъ; словаремъ г. Уманца мы воспользовались лишь для нѣсколькихъ примѣровъ или ссылокъ къ словамъ, уже бывшимъ въ словарѣ старой редакціи; словари Партицкаго, Пискунова, Поповича, Тимченка, Чопея оставлены нами въ сторонѣ; не пользовались мы также опытами словарей научныхъ и техническихъ терминовъ (гг. Верхратскаго, Левицкаго и др.)—по причинамъ, изложеннымъ выше въ своемъ мѣстѣ, не желая вводить въ свой словарь неологизмы, которые, въ большинствѣ случаевъ, быть можетъ, не поймутъ далѣе словаря, для котораго выдуманы.

При пользованіи всѣми помянутыми источниками составитель поставилъ себѣ правиломъ датировать значеніе *каждою* слова точною документальною ссылкой. Такого рода система даетъ возможность всегда провѣрить какъ точность перевода, такъ и приводимой цитаты, при чемъ пользующійся словаремъ можетъ глубже и шире проникнуть въ значеніе слова и способы его употребленія, обратившись къ первоисточникамъ; собранный такимъ образомъ и провѣренный матеріалъ навсегда остается проч-

ной основой для научнаго словаря. Въ виду этого въ своихъ собственныхъ добавленіяхъ мы не вписали ни одного слова, не сопроводивъ его точной ссылкой съ указаніемъ автора, сочиненія, тома и страницы¹⁾ или же мѣстности, гдѣ было записано отъ народа слово. Подобными же данными мы снабдили и всѣ тѣ слова въ словарѣ старой редакціи, для которыхъ оказался соответствующій матеріалъ. Къ сожалѣнію, очень большое количество старыхъ карточекъ заполнено было безъ указанія дать и даже сочиненій, изъ которыхъ выписано слово,—вотъ почему въ словарѣ старой редакціи осталось нѣкоторое количество словъ совсѣмъ не датированныхъ; зная о существованіи этихъ словъ въ языкѣ и вмѣстѣ съ тѣмъ не располагая временемъ для подысканія къ нимъ дать и примѣровъ, мы не сочли себя въ правѣ исключить ихъ изъ нашей работы, надѣясь, что со временемъ и этотъ пробѣлъ будетъ пополненъ²⁾.

При нѣкоторыхъ словахъ и примѣрахъ стоитъ обозначеніе уѣзда или губерніи. Это значитъ, что слово или фраза записаны непосредственно отъ народа въ отмѣченной мѣстности; но отиудъ не указываетъ на территориальное распространеніе слова. Для опредѣленія этого послѣдняго обстоятельства мы не располагали ни данными, ни временемъ для добыванія ихъ и потому и не ставили себѣ этого задачей. Оттого и при словахъ, взятыхъ изъ сборниковъ народныхъ произведеній не стоитъ указанія мѣстности, къ которой относится слово. Впрочемъ, въ списокъ нашихъ источниковъ мы при нѣкоторыхъ сборникахъ (гдѣ было возможно) сдѣлали отмѣтки мѣстностей, благодаря чему, обратившись съ стоящей у слова датой къ нашему примѣчанію при заглавіи источника, возможно опредѣлить мѣстность, гдѣ добыто слово. Нѣкоторыя-же сочиненія уже въ самомъ своемъ заглавіи носятъ указанія на мѣстность (Милорадовичъ, Шухевичъ).

Сказанное уже до нѣкоторой степени опредѣляетъ составъ предлагаемаго словаря; онъ заключается въ себѣ:

а) Слова народнаго языка—какъ собственные, такъ и заимствованныя, но издавна принятія всѣмъ народомъ или частью его; сюда относятся слова изъ обращающихся или обращающихся среди народа поэтическихъ произведеній, хотя-бы нѣкоторыя изъ этихъ словъ и вышли въ настоящее время изъ народнаго употребленія. Относительно словъ изъ мѣстныхъ нарѣчій и говоровъ, вошедшихъ также въ словарь, должны замѣтить слѣдующее. Принявъ для словаря фонетику, употребляемую въ украинской литературѣ, начиная съ Котляревскаго, а именно фонетику такъ называемаго собственно-украинскаго нарѣчія, мы всѣ слова помѣщали именно въ этой фонетической формѣ, но въ тѣхъ случаяхъ, когда слово извѣстно было намъ только въ одной мѣстной фонетической формѣ, мы его къ такому видѣ и вносили въ словарь; что-же касается примѣровъ изъ народной рѣчи, то они давались всегда въ той формѣ, въ какой были записаны. Благодаря этимъ правиламъ, у насъ въ алфавитѣ нѣтъ, напр., словъ съ покутскимъ *л* вмѣсто *д* (*Лівчина*). Въ нѣкоторыхъ, однако, случаяхъ пришлось дѣлать исключенія, а именно тамъ, гдѣ вариантъ съ мѣстной фонетической

¹⁾ Конечно, указаніе томовъ и страницъ не было сдѣлано для такихъ словарей какъ Желеховскаго или Шейковского, какъ излишнее въ данномъ случаѣ.

²⁾ См. еще примѣчаніе къ списку именъ людей.

формой являлся распространеннымъ въ литературной рѣчи, или-же въ тѣхъ случаяхъ, когда извѣстная фонетическая вариация, отсутствуя въ данной мѣстности вообще, оставила однако свой слѣдъ въ одномъ-двухъ какихъ-либо словахъ съ ихъ производными, при чемъ эти слова только въ такой формѣ въ данной мѣстности и употребляются; такъ, напр., не помѣщая въ словарь всѣхъ словъ, въ которыхъ (какъ, напр., у гудуловъ) *m* замѣняется *k* (кегло=тагло, Шух. I. 255), мы внесли въ него слова *кисний*, *кисто* (рядомъ съ *тисний*, *тисто*), употребляющіяся во многихъ мѣстностяхъ Подольской, Волынской и Харьковской губ., гдѣ замѣны *m* звукомъ *k* въ иныхъ случаяхъ не наблюдается. Само собою разумѣется, что подъ вышележенные правила не подходятъ вариации одного и того-же слова, встрѣчающіяся иногда рядомъ на пространствѣ съ одной и той же фонетикой, — всѣ такія слова включены въ словарь. Наконецъ, при словахъ, употребленіе которыхъ представлялось намъ, на основаніи имѣвшихся матеріаловъ, ограниченнымъ, напр., одной пословицей или загадкой, мы дѣлали объ этомъ отмѣтку.

б) Слова, взятые изъ сочиненій авторовъ. Въ большинствѣ случаевъ это тѣ-же народныя слова, но только въ имѣвшихся у насъ матеріалахъ не оказалось для нихъ источника изъ народной литературы; затѣмъ — это слова, перешедшія изъ стараго книжнаго языка въ новый, часто съ приспособленіемъ къ современной, принятой въ литературѣ, фонетикѣ; далѣе — слова, заимствованныя изъ другихъ литературныхъ языковъ для выраженія понятій научныхъ, нѣкоторыхъ отвлеченныхъ и вообще понятій новѣйшей культурной жизни, и, наконецъ, слова, выработавшіяся въ литературномъ языкѣ для обозначенія тѣхъ же понятій. Относительно заимствованныхъ словъ необходимо слѣдующее поясненіе. Мы вообще избѣгали включенія ихъ въ словарь, но когда случалось находить, что въ языкѣ выработалось уже какое-либо выраженіе на основѣ заимствованнаго корня (см., напр., слово *этнографувати*), тогда мы, приводя его, присоединяли къ нему и всѣ тѣ слова этого корня, которые употребляются въ литературномъ языкѣ. Иногда помѣщались также слова особо употребительныя и къ которымъ въ то-же время былъ примѣръ. Конечно, выборъ словъ при этихъ способахъ былъ довольно произвольный, но мы оправдывали себя нѣсколько тѣмъ, что такая-же произвольность въ выборѣ такъ называемыхъ «иностранныхъ словъ» замѣчается и въ словаряхъ иныхъ языковъ; къ тому-же вообще количество такихъ словъ въ нашемъ словарѣ сравнительно невелико. Относительно же словъ, выработанныхъ самимъ литературнымъ языкомъ, мы держались того взгляда, что внесенію въ словарь подлежатъ лишь такія изъ нихъ, которыя болѣе или менѣе приобрѣли уже право гражданства въ литературномъ языкѣ; во всякомъ случаѣ, при словахъ, встрѣченныхъ нами только у одного автора, мы дѣлали объ этомъ отмѣтку. Такимъ же образомъ поступали мы и съ тѣми словами изъ фальсифицированныхъ псевдо-народныхъ думъ и пѣсней, которыя (слова) были намъ извѣстны только по этимъ послѣднимъ произведеніямъ.

Въ частности относительно состава словаря, распредѣленія въ немъ матеріала и метода изложенія необходимо сдѣлать еще слѣдующія замѣчанія:

1) Изъ географическихъ названій въ словарь включены лишь названія націй, частей земли, государствъ, странъ и болѣе значительныхъ украинскихъ городовъ и

нѣкоторыхъ другихъ мѣстностей, а также встрѣченныя производныя отъ этихъ словъ.

2) Уменьшительныя и увеличительныя имена существительныя указывались нами обыкновенно при основныхъ, при чемъ если уменьшительное (или увеличительное) въ алфавитномъ порядкѣ слѣдуетъ непосредственно за основнымъ, то оно, какъ и всѣ, непосредственно слѣдующія за нимъ и другъ за другомъ уменьшительныя (или увелич.), отдѣльно въ алфавитъ не выставляется, въ противномъ-же случаѣ, для болѣе удобнаго нахождения, уменьшительное (или увелич.) ставится наадежащемъ мѣстѣ съ ссылкой на основное; если-же уменьшительное (или увеличительное) имѣло еще свое собственное значеніе, тогда оно лишь указывалось при основномъ, а подробно объяснялось особо на своемъ мѣстѣ. При этомъ, слѣдуя раньше изложенному правилу о мѣстныхъ фонетическихъ варіаціяхъ, мы не отмѣчали нигдѣ уменьшительныхъ на *ейка* и *ейко* (*ручейка*, *лишейко*), такъ какъ *ейка*, *ейко*, всегда = *енька*, *енько* (*рученька*, *лишенько*). Что касается уменьшительныхъ прилагательныхъ и нарѣчій, то въ алфавитъ вносились только тѣ изъ нихъ, которыя представляли или особенности въ значеніи, или уклоненія отъ правилъ образованія; въ противномъ случаѣ они только отмѣчались при основныхъ. Такимъ же точно образомъ поступали мы и съ сравнительной и превосходной степенями прилагательныхъ и нарѣчій.

3) Изъ причастій помѣщены въ алфавитъ только тѣ, которыя употребляются какъ имена прилагательныя или приобрѣли особенности въ значеніи, или-же уклоняются отъ правилъ образованія.

4) Совершенныя и несовершенныя виды глаголовъ мы объясняли вмѣстѣ при несовершенной формѣ, а отъ совершенной дѣлали ссылку, если по алфавитному порядку ова не слѣдовала непосредственно за несовершенной; исключенія были допущены для глаголовъ, которые, переходя въ совершенный видъ, принимали префиксъ и потому относились къ другой буквѣ. — Во многихъ мѣстностяхъ харьковской, херсонской и екатеринославской губерній существуетъ смягченіе звуковъ *ш* и *дж* въ 1-мъ лицѣ ед. ч. наст. вр. и предъ *увати*: *носю*, *ходю*, *вжосювати*; но такъ какъ въ литературѣ болѣе принята весмигчаемая форма, то мы и ограничились лишь указаніемъ этой особенности здѣсь, не внося ее въ словарь.

5) Въ виду того, что техническихъ народныхъ терминовъ собрано еще довольно мало и собранное къ тому же разбросано въ различныхъ изданіяхъ, часто имѣющихъ совершенно не филологическое назначеніе, мы приложили особое стараніе, чтобы собрать этого матеріала какъ можно больше. Изъ печатныхъ источниковъ самый богатый матеріалъ доставила „Гуцульщина“ г. Шухевича, затѣмъ упомянутый выше словарь г. Василенко, статьи г. Браунера о рыболовствѣ и статьи гг. Вовка, Гнатюка и Могильченка въ «Матеріалахъ до укр.-р. этнологіи», а также VII-й томъ «Трудовъ» Чубинскаго. Кромѣ того, намъ удалось добыть описанія водяной мельницы (гг. Гриценка и Теремца), а также записи Залюбовскаго и г. Стрижевскаго; наконецъ, мы располагали собственными записями по ткачеству и шерстобитству. При объясненіи названій частей машинъ и снарядовъ мы въ большинствѣ случаевъ поступали такъ: давали названія и описанія частей снаряда при его собственномъ названіи, а затѣмъ уже дѣлали ссылки на это полное описаніе; такой способъ, не представляя затрудне-

ній для отысканія слова, значительно сокращаѣ мѣсто и упрошала дѣло; въ нѣкоторыхъ случаяхъ, для ясности описанія, приложены рисунки.

6) Префиксъ *y*, какъ извѣстно, переходитъ въ украинскомъ языкѣ въ нѣкоторыхъ случаяхъ въ *e* и снова принимаетъ свой полный звукъ (см. объ этомъ въ самомъ словарѣ при предлогѣ *y*): *він уміз, вона вмізла*; мы всѣ слова начинающіяся этимъ префиксомъ, помѣстили на *y* безъ различія—быль-ли *y* насъ примѣръ съ *e* или съ *y*, а въ *e* сдѣланы въ соответствующихъ мѣстахъ ссылки.

7) Префиксы *od* и *від* также чередуются въ украинскомъ языкѣ въ одномъ и томъ же словѣ, въ зависимости отъ предыдущаго звука (послѣ гласнаго—*від*); всѣ слова, начинающіяся этими префиксами, нами помѣщены на *від*, а въ буквѣ *o*, въ соответствующихъ мѣстахъ, также сдѣланы ссылки.

8) Въ виду того, что звукъ *ф* у большинства украинскаго народа выговаривается какъ *xв* (передъ гласной, кромѣ *y*) или *x* (передъ согласной и передъ *y*), мы, составляя словарь на букву *ф*, помѣстили въ него лишь тѣ слова, для которыхъ въ нашихъ матеріалахъ не нашлось дубликата съ *xв* или *x*¹⁾; всѣ же слова, которыя встрѣчены только съ *xв* и *x* или, рядомъ съ этими звуками, также и съ *ф*, помѣщены нами на букву *x*, примѣры-же къ нимъ, конечно, были оставлены съ тѣмъ изъ этихъ звуковъ, съ какимъ были встрѣчены. Если какое либо слово съ звуками *xв*, *x* имѣло одно значеніе а съ зв. *ф*—другое, тогда оно, съ соответствующими значеніями, помѣщалось и на *ф* и на *x* со взаимными ссылками одного на другое. Незначительныя и немногія отступленія отъ этихъ правилъ обусловлены желаніемъ предоставить болѣе удобствъ въ пользованіи словаремъ и повятны безъ объясненій.

9) Въ украинскомъ языкѣ глаголы и нѣкоторыя имена имѣютъ часто впереди приставочное *i* (по фонетическимъ причинамъ, а равно вслѣдствіе смѣшенія въ языкѣ префиксовъ *із* и *з* (съ), отпадающее сейчасъ-же, какъ только прошла въ немъ нужда (*він іспік, ірвав, ізів, вона спекла, рвала, ззіла*)—всѣ формы съ такимъ начальнымъ *i*, конечно, отсутствуютъ въ словарѣ, — ихъ слѣдуетъ искать тамъ, гдѣ онѣ имѣютъ мѣсто безъ этого *i*, и мы облегчили отыскиваніе общими ссылками въ соответствующихъ мѣстахъ. Въ иныхъ случаяхъ, также по фонетическимъ причинамъ, *i* въ началѣ слова замѣняется звукомъ *й*: *хотіли його ймити, вона ймовірна, очиці, що йрали як зірочки* (Квитка),—такія слова, наоборотъ, слѣдуетъ искать подъ буквой *I*. (Впрочемъ, и въ этомъ случаѣ есть ссылки).

10) Составленный нами списокъ крестныхъ именъ (онъ отсутствовалъ въ старой редакціи словаря) не включенъ въ общій алфавитъ какъ по примѣру другихъ словарей, такъ и потому, что народная форма именъ даетъ богатый матеріалъ для вопроса объ измѣненіи чужихъ звуковъ въ украинскомъ языкѣ и удобнѣе этотъ матеріалъ имѣть вмѣстѣ. Словарикъ этотъ составленъ нами по такой-же системѣ, какъ и весь словарь, при чемъ мы особенно старались отиѣтить всѣ уменьшительныя и ласкательныя имена, такъ какъ количество ихъ несомнѣнно указываетъ на степень распростра-

¹⁾ При этомъ принята была во вниманіе оговорка Номиса въ предисловіи къ его сборнику пословць, что онъ *ф* вездѣ, гдѣ оно у него встрѣчалось, замѣнялъ звуками *xв*.

ненности даннаго имени. Пользующійся словарикомъ навѣрное замѣтитъ, что многія имена, по формѣ уменьшительныя, поставлены нами какъ основныя, — этимъ мы хотѣли отмѣтить, что и среди народа онѣ употребляются именно какъ основныя, а не уменьшительныя (*Грицько, Харько, Хилка*).

Способъ обработки отдѣльнаго слова былъ таковъ. Мы давали удареніе объясняемаго слова вездѣ, гдѣ оно было намъ извѣстно, но пришлось сдѣлать довольно много исключеній преимущественно для словъ изъ словариковъ г. Верхратскаго, систематически не проставившаго въ нихъ удареній. Если на словѣ обозначено нѣсколько удареній, это значитъ, что слово употребляется съ каждымъ изъ этихъ удареній отдѣльно. Объясняемымъ словамъ давалось грамматическое опредѣленіе (см. списокъ сокращеній). При существительныхъ отмѣчался родительный падежъ ед. ч., а при глаголахъ 1 и 2 лица настоящ. вр. ед. ч. Исключеніе составляютъ глаголы съ префиксомъ *по*, приставленнымъ къ несовершенному виду, обозначающіе дѣйствіе, произведенное нѣсколькими предметами однимъ за другимъ: *хлощі похрипли, люди поперескакували через ривчакъ*; при такихъ глаголахъ, чтобы отмѣтить ихъ, поставлены 1 и 2 лица во множ. ч., хотя должно не упускать изъ виду, что, употребляемые съ собирательнымъ подлежащимъ или безлично, они имѣютъ и един. число: *челядь пілісінку ніч колядус, аж похрипли* (0.1862. IV. 87). *Похрипло їх багато після того сніву. Народъ поперескакував через ривчак* и пр.

При объясненіи словъ мы старались подыскать наиболее близкій русскій синонимъ или нѣсколько таковыхъ; если же соответствующаго не могли найти или онъ казался намъ недостаточнымъ, — мы прибѣгали къ описательному способу; при этомъ старались исчерпать всѣ извѣстныя намъ значенія слова, подтверждая вездѣ, гдѣ имѣли къ тому возможность, свой переводъ примѣрами, обнаруживающими какъ значеніе словъ, такъ и способы ихъ употребленія, при чемъ примѣрамъ изъ народныхъ произведеній отдавалось преимущество; къ сожалѣнію матеріалъ, которымъ мы располагали, не всегда давалъ намъ возможность удовлетворить нашимъ собственнымъ въ данномъ случаѣ требованіямъ¹⁾ Недостаточностью матеріала объясняется и то обстоятельство, что, не смотря на всѣ наши старанія о возможно полной украинской фразеологии, многое осталось не включеннымъ въ словарь.

Сомнительные переводы отмѣчены знакомъ вопроса. Слова, значеніе которыхъ намъ было неизвѣстно, оставлены безъ перевода, но съ примѣромъ или, по крайней мѣрѣ, съ точной ссылкой на источникъ.

Заканчивая свои поясненія, считаемъ приятнымъ долгомъ выразить нашу глубокую благодарность *П. И. Житецкому* и *К. П. Михальчуку* за ихъ постоянную, во все время работы, помощь, выразившуюся какъ въ цѣнныхъ научныхъ совѣтахъ, такъ и въ просмотрахъ работы и указаніяхъ на ея погрѣшности, а *К. П. Михальчуку* еще и за добавленія многихъ словъ, сдѣланныя во время просмотра рукописи.

Приносимъ благодарность также всѣмъ поименованнымъ раньше лицамъ, безкорыстно принесшимъ свой трудъ на пользу словаря, доставивъ намъ свои записки изъ

¹⁾ Слова въ примѣрахъ, взятыя въ () и напечатанныя прямымъ шрифтомъ, вставлены редакторомъ съ цѣлью приданія примѣру большой ясности.

устъ народа или выписавъ для насъ на карточки слова изъ книгъ и рукописей, а также гг. *Вл. Гнатюку*, *Е. Х. Чикаленко* и *Вл. Шухевичу* за поясненіе многихъ словъ, значеніе которыхъ безъ этого могло бы остаться намъ неизвѣстнымъ.

Въ заключеніе позволимъ себѣ сказать, что мы не считаемъ предлагаемый словарь ни исчерпывающимъ богатства украинскаго языка, ни доведеннымъ до такой степени совершенства, которая могла-бы удовлетворять хотя насъ самихъ, и находимъ себѣ оправданіе лишь въ томъ, что краткость времени, въ которое необходимо было сдѣлать всю работу, была въ этомъ случаѣ препятствіемъ, котораго не могло побороть самое крайнее напряженіе силъ работающаго. Мы считаемъ свой трудъ первой ступенью по пути созданія научнаго украинскаго словаря и, сознавая многіе его недостатки, все же рѣшаемся выпустить его въ свѣтъ, чтобы дать точку опоры дальнейшей работѣ въ томъ-же направленіи.

Б. Грищенко.

Кіевъ.
11 ноября 1904 г.

СПИСОКЪ ИСТОЧНИКОВЪ,

которыми пользовались при составленіи словаря.

Ад. == Историческія пѣсни малорусскаго народа съ объясненіями Вл. Антоновича и М. Драгоманова. Тома I и II (1-й вып.). К. 1874; 1875.

Алв. == Вовкулака, Украинське повірье, розказ в стихах Стефана Александрова (Южный Русскій Зборникъ А. Метлинскаго). X. 1848. Авторъ -- священникъ Изюмскаго у. Харьк. г. и писалъ языкомъ своего села съ примѣсю русскихъ выраженій.

Ани. == Ботаническій словарь... Составилъ Н. Анненковъ. Новое испр., пополн. и расшир. изданіе. Спб. 1878.

Аф. == Словарь малорусскаго нарѣчія. Собраніе сочиненій А. С. Афанасьева (Чужбинскаго). Подъ ред. П. В. Быкова. Томъ IX. Спб. 1892.

Бал. == Украинські пісні. Видані коштомъ О. С. Балліноі. Сиб. 1863.

Башг. == Украинство на литературныхъ позахъ зъ Московщиною. Написавъ Н. Баштовій. Л. 1891.

Бор. == Байки й прибаютки Левка Боровиковскаго. К. 1852.

Браун. == А. Браунеръ. Замѣтки о рыболовствѣ на р. Двѣстрѣ и Двѣстровскомъ лиманѣ въ предѣлахъ Одесскаго у. Отгяскъ изъ „Сборника Херс. Земства“.

Вас. == В. И. Василенко. Этнографическіе матеріалы, собранныя по Полтавской губ. Онытъ толковаго словаря народной технической терминологіи по Полтавской губ. Отдѣлы I-й, II-й и III-й. Кустарные промыслы, сельское хозяйство и земледѣіе, народныя поговорки и изреченія. (Въ т. 13-мъ „Сборника Харьковскаго Историко-Филолог. Общества“. X. 1902).

Вх. Зн. == Знадобы до словаря южнорусскаго. Написавъ Иванъ Верхратскій. І. Л. 1877. Былъ только первый выпускъ. Слова преимущественно изъ Галиціи и немного изъ Буковины и Угор. Руси.

Вх. Лем. == «Словарецъ», приложенный къ книгѣ Н. Верхратскаго: «Про говор галицкихъ лемків». Л. 1902.

Вх. Пч. == Початки до уложеня номенклатури и терминологіи природописной, народнѣі... Написавъ Иванъ Верхратскій. I и II. Л. 1864, 1869.

Вх. Уг. = „Словарець“, приложенный къ статьѣ И. Верхратскаго: „Знадоби для пізнання угорскорускихъ говорів“. (Записки Наукового Товариства імені Шевченка, т. XLV, 1902).

Г. Барв. = Ганна Барвинокъ (О. М. Кулишева). Оповідання зъ народнихъ устѣ. Зъ портретомъ авторки й зъ передмовою Б. Гринченка. К. 1902. Слова выписаны только изъ однихъ разсказовъ Г. Б.

Гліб. = Байки Леониды Глибова. К. 1904.

Гн. = Галицько-руські народні легенди. Зібрав Володимир Гнатюк. Тт. I и II. Л. 1902. (XII и XIII томъ «Етнографічного збірника» «Наук. Товар. ім. Шевч.»).

Гол. = Народныя пѣсни галицкой и угорской Руси, собранныя Я. О. Головацкымъ... Изд. Императорскаго О-ва Исторіи и Древн. Россійскихъ. М. 1878. Въ четырехъ книгахъ, которыя обозначаются въ словарѣ римскими цифрами.

Гол. Од. = О народной одеждѣ и убранствѣ Русиновъ или Русскихъ въ Галичнѣ и сѣверо-восточной Венгріи. Я. О. Головацкаго. Спб. 1877.

Греб. = Сочиненія Е. П. Гребенки. Томъ пятый. Сиб. 1862. Стр. 315—409. Малороссійскій отдѣлъ.

Грим. = Этнографическіе матеріалы, собранныя въ Черниговской и сосѣднихъ съ ней губерніяхъ... В. Д. Гринченко. Ч. 1895, 1896, 1899. Три тома.

Дещо. = Де-що про свѣт Божій. Выданне четверге... К. 1882.

Драг. = Малорусскія народныя преданія и разсказы. Сводъ Михаила Драгоманова. Изд. Ю. З. Отдѣла И. Р. Геогр. О-ва. К. 1876.

ЕЗ. = Этнографічний збірникъ видае Етнографічна комісія Наукового Товариства імені Шевченка. Т. V. виданий під редакцію Д-ра Івана Фравка. Льв., 1898. (Иные томы этого изданія см. Гн. и Фр.). Мѣстности записей: стр. 1—24 преимущ. Кубанск. область, отчасти Воронежск. г., 24—40 — Галиція, 42—72 — Гуцульщина, 73—75 — Тернопольск. у. въ Галиціи, 77—98 — Стрыйскій у. въ Галиц., 99—105 — Залуче надъ Збручемъ въ Галиц., 106—110 — Жидачевск. у. въ Галиц., 111—116 — Галиція, 117—120 — изъ записей Бодянскаго, 121—140 — Галиція, 141—159 — Буковина и Галиція, 161—233 — Галиція.

Ев., (Св. Мт.,—Мр.,—Л.,—І.) = Свято письмо нового завіту... Переклали вкулі П. А. Куліш и д-р И. П. Пулюй. Л. 1880. Римскія цифры обозначаютъ главы, арабскія—стихи. Нѣкоторыя цитаты сдѣланы по вѣскому (1871) изданію четвероевангелія и не сравнены съ изданіемъ 1880 г.

Еф. = Сборникъ малороссійскихъ заклинаній. Составилъ П. Ефименко. Изд. И. О-ва Ист. и Древн. Росс. М. 1874.

Желех. = Малорусско-німецкий словарь. Уложили Е. Желеховскій и С. Недѣльскій. Л. 1886. Два тома.

Закр. = Старосвѣтскій бандуриста. Книга третія. Словарь Малороссійскихъ идиомовъ. Составилъ Николай Закревскій. М. 1861. — Нѣсколько цитатъ изъ пѣсень съ отмѣткою страницъ взято нами изъ первой книги „Стар. бандуристы“.

ЗЮР. = Записки о южной Руси. Издалъ П. Кулишъ. Спб. 1856 — 1857. Два тома.

ЗЮЗО. = Записки Юго-западнаго Отдѣла Императорскаго Русскаго Географическаго Общества. К. 1874—1875. Два тома.

Ив. = Игры крестьянскихъ дѣтей въ Купянскомъ уѣздѣ. Собралъ П. Ивановъ. (Съ предисл. проф. Н. Ѳ. Сумцова). Х. 1889.

ИГ. = Збірникъ творівъ Іеремі Галки. [Н. И. Костомарова]. Од. 1875.

И. Бай. = П. А. Кулишъ. Байда, князь Вишневецкій. Драма. Слб. 1885.

И. Гр. Ка. = Григорій Квітка (Основьяненко) и ёго повѣсти. Слово на новій виходъ Квитчиныхъ повѣстей (П. Куліша). Слб. 1858.

И. Грам. = Граматка. Слб. 1857. [Куліша].

И. Дз. = Куліш Омелькович Манько. Дзьвін. Староруські думи й сьпіви. Ж. 1893.

И. Досв. = Досвітки. Думи и поѣми П. А. Куліша. Слб. 1862.

И. ДС. = Дівоче сердце. Идилія П. А. Куліша. К. 1876.

И. Іов. = Іов. Перѣспів Павла Ратая [П. Куліша]. Л. 1869.

И. Кр. = П. А. Куліш. Крашанка русинам и полякам на великдень 1882 року видана типом другим з додатком послѣсловья. Л. 1882.

И. МБ. = П. А. Куліш. Маруся Богуславка. Поема. (Літературно-науковий Вѣстникъ, 1899, кн. X, XI, XII; 1901, кн. II и III).—Въ ссылкахъ римскія цифры—номера журнала, арабскія—страницы.

И. МХ. = П. А. Куліш. Магомет и Хадиза. Поема. Л. 1883.

И. Оп. = П. О. Кулишъ. Оповідання. Зъ перелинмъ словомъ М. Чернявскаго. Бахмутъ 1900.

И. ПС. = Кулишъ О. П. Драмована трылогія. Частына друга. Петро Сагайдачный. Х. 1900.

И. Псал. = Псалтирь або книга хвали Божої. Перѣспів український Павла Ратая. [П. Куліша]. Л. 1871.

И. Хм. = Хмельницька. Историчне оповѣданія П. Куліша. Слб. 1861.

И. ХП. = П. А. Куліш. Хуторна поэзія. Л. 1882.

И. ЦН. = Кулишъ О. П. Драмована трылогія. Царь Нальвай. Староруська драма. Х. 1900.

И. ЧР. = Чорна рада, хрѣніка 1663 року. Написавъ П. Куліш. Слб. 1857.

Кв. = Сочиненія Квитки (выписки изъ разныхъ изданій, которыя не были обозначены въ старыхъ карточкахъ).

Кв. П. = Сочиненія Г. Ѳ. Квитки. Малороссійскія повѣсти, разск. Грицькомъ Основьяненкомъ. Подъ ред. А. А. Потебни. Х. 1887. Два тома (На это изданіе сдѣлаво лишь нѣкоторое количество ссылокъ).

Koib. = Pokucie. Obraz etnograficzny, skreslit Oskar Kolberg. I. K. 1882.

Ком. П. = Нова збирка народнихъ малоруськихъ прыказокъ, прыслививъ, по-мовогъ, загадокъ и замовлянь. Впорядкувавъ М. Комаровъ Од. 1890.

Ком. Р. I. = Розмова про небо та землю А. Иванова. З де-якими одмінами й додатками. Переклав на українську мову М. Комаров. К. 1874.

Ком. Р. II. = Розмова про землі сиду А. Иванова. З де-якими додатками та одмінами пореклав на українську мову М. Комаров. К. 1875.

Нон. Ар. = Арихметика або щотниця. Для українських шкілъ. Написавъ О. Ко-
нисьскій. Спб. 1863.

Ност. Ч. = Н. И. Костомаровъ. Черниговка. Быль второй половины XVII в.
Спб. 1890.

Нотл. Еи. = Виргиліева Энеида, на малоросійській языкъ переложенная И. Ко-
тляревскимъ. Х. 1842. Римскія цифры—части, арабскія—страницы.

Нотл. Н. П., Нотл. МЧ., Нотл. Од. = «Наталка Полтавка», «Москаль чарівник»,
и «Ода до кн. Куракина» Котляревскаго по изданію: „И. П. Котляревскій. Полное
собраніе сочиненій на малоросійскомъ языкѣ... подъ редакціей И. С. Левицкаго. К.
и Од. 1890.

Нощип. = Пісні, думки і шутки руського народу на Подолі, Волині і Україні.
А. Коціпінський. Перша согтя. К. (1862?).

НС. = Кіевская Старина. Ежемѣсячный историческій журналъ. К. Съ 1882 г.
(Слова выписаны лишь изъ первыхъ двухъ годовъ журнала и изъ отдѣльныхъ статей
послѣдующихъ годовъ).

Нух. = Сочиненія Л. Кухаренка: «Черноморскій побитъ», «Пластуни», «Вівці і
чабани в Черноморію» въ журналѣ «Основа».

Лавр. = Пісні українського люду. Пісні про кохання. Видавъ Д. Лавренко.
К. 1864.

Лв. = Львованинъ. Приручный и господарскій мѣсяцословъ на рѣкъ звычайный
1861 (на стр. 96—102 списокъ галицкихъ народныхъ названій растеній).

Левиц. І. = Повісті Ивана Нечуя [І. Левицького]. Том. І. Л. 1872.

Левиц. Н. Н. = Перші київські князі Олег, Игорь, Святослав і св. Володимир
і его потомки. І. Левицький. К. 1876.

Левиц. Нож. = На Кожумякахъ. Мищанська комедія на 5 дій. Друге виправляне
выдання. Ивана Левицького. К. 1877.

Левиц. НС. = Повисти Ив. Левицького. Томъ І. Кайданева симя. Повість.
К. 1887.

Левиц. МБ. = Маруся Богуславка. Опера на 4 діи. Друге выдання. Ивана
Левицького. К. 1887.

Левиц. ПЙО. = Иванъ Левицький. Повісти й оповидання. Томъ І. Спб. 1899.

Левиц. Пов. = Повісті Ивана Левицького. К. 1874.

Левиц. Св. = Світогляд українского народа. Ескіз української мієологіі. Напи-
сав Иванъ Левицький. Л. 1876.

Левч. = Опытъ русско-украинскаго словаря. Составилъ Михаилъ Левченко.
К. 1874.

Лис. = Збірникъ українськихъ пісень. Зібравъ й у ноты завівъ М. Лисенко.
К. Шесть выпускъвъ.

Лунаш. = Малоросійскія и червонорусскія народныя думы и пѣсни. [собранныя
П. Лукашевичемъ]. Спб. 1836.

Люб. = Письма Автопія Любичъ Могилянцкаго. (Библіотека «Зорѣ»). Л. 1885.

Манс. (1834). = Украинскіи народныя пѣсни, изданныя Михаиломъ Максимовичемъ. Часть первая. М. 1834.

Манс. (1849). = Сборникъ украинскихъ пѣсень, издаваемый Михаиломъ Максимовичемъ. Часть первая. К. 1849.

Марнев. = Обычаи, повѣрья, кухня и напитки малороссіянь. Извлечено изъ нынѣшняго народнаго быта и составлено Николаемъ Маркевичемъ... К. 1860.

МВ. I. = Повѣстки (народні оповідання) Марка Вовчка. Другимъ виданнямъ... Спб. 1861.

МВ. II. = Народні оповідання Марка Вовчка. Томъ другий. Спб. 1862.

МВ. III. = Оповідання Марка Вовчка. Спб. 1865.

МВ. (0.1862. I). = „Від себе не втечен“ розказъ М. Вовчка въ 1-й кн. Основы за 1862 г.

МВ. (0.1862. III). = „Институтка“ розказъ М. Вовчка въ III-й кн. „Основы“ за 1862 г.

МВ. (Н. С.)... = „Чортова пригода“, сказка М. Вовчка въ X-й книгѣ „Кіевской Старины“ за 1902 г.

Мет. = Народныя южнорусскія пѣсни. Изданіе Амвросія Метлинскаго. К. 1854.

Мин. = Народні назви предметів дотичачих млина водного—Якова Николаевича. (Зоря, 1893, № 24, стр. 480—481).—Слова изъ сѣверной части Камелецкаго у. въ Галиціи.

Мил. = В. П. Милорадовичъ. Народные обряды и пѣсни Лубенскаго уѣзда, Полтавской губ., записанные въ 1888—1895 г. (X-й т. „Сборника Харьк. Ист.-фил. О-ва, 1897).

Мил. М. = Народная медицина въ Лубенскомъ уѣздѣ, Полтавской губ. В. П. Милорадовича. Отгнскъ изъ журнала „Кіевская Старина“. К. 1902.

Мил. Св. = Свадебныя пѣсни въ Лубенскомъ уѣздѣ, полтавской губ. Собралъ В. Милорадовичъ. Изданіе редакціи журнала „Кіевская Старина“. К. 1890.

Мир. Пов. = Повія. Романъ въ трехъ частинахъ. I. Мирного. Чч. I и II. (Рада, альманахъ, двѣ части, К. 1883, 1884.—Римскія цифры—части альманаха, арабскія—страницы.

Мир. ХРВ. = Хиба ревуть воли, якъ ясла повні? Романъ з народнього життья П. Мирного та І. Білика. Ж. 1880.

Мир. Г. = Гарасько, або талан и в неволи. Повість в стихахъ Мих. Макаровського. („Южный Русскій Сборникъ“ изданіе А. Метлинскаго, X. 1848).

Мир. Н. = Наталя або дві доли разомъ. Поэма Мих. Макаровського. (Ю. Р. Сборникъ, изд. А. Метлинскаго, X. 1848).

Млак. = Данило Млака. (Изидор Воробкевич). Над Прутом. Збірникъ поезій. Л. 1901.

Мл. л. сб. = Малорусскій литературный сборникъ. Издасть Д. Мордовцевъ. Саратовъ. 1859.

Мнж. = Сказки, пословицы и т. п., записанныя въ Екатеринославской и Харьковской губ. И. И. Манжурую. (Второй выпускъ II тома „Сборника Харьков. Ист.—фил. О-ва). Харьк. 1890.

- Мог.** = Думки и пѣсни та шче де-шчо Амвросія Могили. Х. 1839.
- Морд. К.** = Давыло Мордовець. Козаки и море. Поема. Спб. 1897
- Морд. Оп.** = Д. Л. Мордовець. Оповідання. Спб. 1885.
- Морд. П.** = За крашанку-писанка П. Ол. Кулішеві. Написавъ Данило Сліпченко Мордовець. Спб. 1882.
- Морд. Пл.** = Палій, воскреситель правобережнои Украины. Историчне оповданя. Написавъ Давыло Мордовець. Спб. 1902.
- МУЕ.** = Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові. Материяли до українсько-руської етнології. Видання етнографичної комісії за редакцією Хв. Вовка. Л. 1899, 1900. т. т. I и III (иные томы см. *Шух*). Мѣста записей: т. I, стр. 33—52—Добруджа, 53—67—Черниговщина, 68—78—Галиція, 79—95—Черниговщина, 96—110—Галиція, 111—156—Галицкій у., 157—168—записи Максимовича. Т. III, стр. 12—26—Галиція, 27—32—Каменец. у. въ Галиціи, 33—60—Старомискій у. въ Галиціи, 70—173—Черниговщина.
- Нов.** = Українські приказки, прислів'я и таке инше. Збірники О. В. Марковича и других. Спорудив М. Номіс. Спб. 1864.
- О.** = Основа, южнорусскій литературно-ученый вѣстникъ. Спб. 1861—1862.
- Ogon.** = Studien auf dem Gebiete der Ruthenischen Sprache von Dr. Emil Ogonowski. Lemb. 1880.
- Оп., Опат.** = Оповідання з святого писання. Зложив свящ. Ст. Опатович. Вип. перший... Друге вид. К. 1875.
- Павл.** = Грамматика малороссійскаго нарѣчія... Сочин. Ал. Павловскій. Спб. 1818.
- Pauli.** = Pieśni ludu ruskiego w Galicyi zebrał Pauli Ign Zegota. Л. 1839, 1840. Два тома.
- Поп.** = Черноморскіе козаки въ ихъ гражданскомъ и военномъ быту... [Ив. Попки]. Спб. 1858.
- Пот.** = А. А. Потевня. К исторіи звуков русскаго языка. Варш. 1876—1883. 4 вып.
- Пр., Правда.** = Правда. Письмо наукове и литературне. Л. 1867, 1868.
- Р. Дн.** = Русалка Двѣстровая. Будимъ, 1837.
- Рв. Макс.** = Рукопись Максимовича—записи народныхъ пѣсень.
- Ри. Левиц.** = Рукопись Левицкаго—записи народныхъ сжовъ, разсказовъ и пр., сдѣланныя И. С. Левицкимъ въ Кіевской губ.
- Рудан.** = Твори Степана Руданського. Том. I. Видання М. Комара Л. 1895.
- Рудч. Ск.** = Народныя южнорусскія сказки. Издалъ И. Рудченко. 2 выч. К. 1869—1870.
- Рудч. Чп.** = Чумацкія народныя пѣсни. И. Я. Рудченка. К. 1874.
- Св. Л.** = Апатоль Свядницькый. Люборацьки. Семейна хроника. К. 1901.
- Св. П.** = Святе письмо або вся Библия старого и нового завіту. Русько-українською мовою переложена. Л. 1869.—Переводъ П. Кулиша. Здѣсь не вся Библия, а только первыхъ пять книгъ.

- Сим.** = Разказы М. Т. Симонова. (Номиса). Изданіе „Кіевской Старины“ К. 1900
- Слов. Д. Эварн.** = Слова изъ рукописнаго собранія. Д. И. Эварницкаго.
- Силп.** = Силпъ, украинскій новорочникъ. Збрутивъ Александръ Корсунъ. Рѣкъ первый. Х. 1841.
- Стор.** = Украинскіе оповідання Олекси Стороженка. Спб. 1863. 2 тома.
- Стор. МПр.** = Марко Проклятий. Поэма на малороссійскомъ языкѣ изъ преданій и повѣрій запорожской старины. А. П. Стороженка. Од. 1879.
- СХО.** = Сборникъ Харьковскаго Историко-филологическаго Общества. Харьк. Ст. 1891 г., начиная съ т. III-го. (Иные томы см. Мил., Минж).
- Федьк. I, II, III.** = Поэзии Іосифа Федьковича. Часть первая. Л. 1862. Поэзии Юрия Городенчука Федьковича. Выпускъ другой. Коломия. 1867. То-же, вып. III-я.
- Федьк. Пов.** = Повісті Осипа Федьковича. З переднім словом про галицько-руське письменство Мих. Драгоманова. К. 1875.
- Фр. (Желех).** = Слова, записанныя отъ народа г. Ив. Франкомъ и помѣщенныя въ словарь Желеховскаго.
- Фр. Пр.** = Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко. Вып. 1. (А—Відати) [т.Х-й „етнографічн. збірника“ Наук. т-ва ім. Шевченка]. Л. 1901.
- Хата.** = Хата. 1860. Издавъ П. А. Куліш. Спб.
- ХС.** = Харьковскій сборникъ. Литературно-научное приложение къ „Харьковскому Календарю“ Вып. I—VII. Харьк. 1887—1893.
- Чг.** = Малорусскія бытовыя пѣсни. Очерки изъ жизни провинціального закладустья. Павла Чугуевца. Х. 1889.
- Чр.** = Пѣсни изъ черниговской губ., напечатанныя въ книжкѣ: „Черниговская памятка. Карманная справочная книжка на 1896/7 годъ. Черн. 1896.
- Чуб.** = Труды этнографическо-статистической экспедиціи въ западно-русскій край, снаряженной И. Р. Географическимъ Обществомъ. Юго-западный отдѣлъ. „Матеріалы и изслѣдованія, собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. Спб. 1872—1878. Семь томовъ.
- Шевч.** = Кобзарь Тараса Шевченка. (Типомъ четвертимъ). Коштомъ Д. Е. Кожанчикова. Спб. 1867.
- Шевч. II.** = Т. Г. Шевченко. Кобзарь з додатком споминок про Шевченка Костомарова і Микѣшица. У Празі, 1876.
- Шейн.** = Опытъ южнорусскаго словаря. Трудъ К. Шейковскаго. Въ четырехъ томахъ. Томъ первый: А—З. Выпускъ первый. А—Б. К. 1861.
- Шейн.** = Опытъ южно-русскаго словаря. Трудъ К. В. Шейковскаго. Том V. Т—Ю. Выпускъ 1 и 2-й. Т—Х. Москва, 1884—1886.
- Шух.** = Гудульщина. Написав Проф. Володимир Шухевич. 2 части. Л. 1899, 1901. [Томы II и IV „Матеріалів до укр.-р. етнологіі“ Наук. т-ва ім Шевч.]
- Щог. В.** = Я. Щоголевъ. Ворскло. Лірна поезія. Х. 1883.
- Щог. Сл.** = Я. Щоголевъ. Слобожанщина. Лірна поезія. Х. 1898.

Кромѣ того, при взятыхъ случайно изъ нѣсколькихъ книгъ словахъ проставлены соответствующія заглавія (*Срезневскій*, Запорожская старина, *Гринченко*, Изъ усть народа и пр.).

Для русскои части словаря мы пользовались слѣдующими пособиями:

Словарь русскаго языка, составленный вторымъ отдѣленіемъ Императорской Академіи наукъ. Спб. Съ 1891.

Словарь церковно-славянскаго и русскаго языка, составленный вторымъ отдѣленіемъ Императорской Академіи Наукъ. Второе изданіе. Спб. 1867—1869. Четыре тома.

Толковый словарь живаго великорусскаго языка В. И. Даля. Изд. О-ва любителей Росс. Сл. М. 1863—1866. Четыре тома.

СПИСОКЪ СОКРАЩЕНІЙ.

- Безл.** — глаголь безличный.
- Бердич. у.** — Бердичевскій уѣздъ.
- Богод. у.** — Богодуховскій уѣздъ.
- Борз. у.** — Бѣрзеньскій уѣздъ.
- Брацл. у.** — Брацлавскій уѣздъ.
- Васильк. у.** — Васильковскій уѣздъ.
- Галиц.** — Галиція.
- Гл.** — глаголь.
- Гуцул.** — Гуцульщина.
- Донск. об.** — Донская область.
- Екат., Екатор. у.** или **г.** — Екатеринославскій уѣздъ или Екатеринославская губернія.
- Ж.** — имя существительное женскаго рода.
- Житомир. у.** — Житомирскій уѣздъ.
- Змiev. у.** — Змievскій уѣздъ.
- Зоол.** — названіе зоологическое.
- Камен. у.** — Каменецкій уѣздъ.
- Канев. у.** — Каневскій уѣздъ.
- Кievск. у., г.** — Кievскій уѣздъ, — губернія.
- Конст. у., Константиногр. у.** — Константиноградскій уѣздъ.
- Кременч. у.** — Кременчугскій уѣздъ.
- Кролев. у.** — Кролевецкій уѣздъ.
- Ласк.** — выраженіе ласкательное.
- Лебед. у.** — Лебединскій уѣздъ.
- Лохв. у.** — Лохвицкій уѣздъ.
- Лубен. у.** — Лубенскій уѣздъ.
- М.** — имя существительное мужскаго рода.
- Мем.** — междометіе.
- Мирг. у.** — Миргородскій уѣздъ.
- Миусса. оир.** — Миусскій округъ.
- Мн.** — множественное число.
- Могил. у.** — Могилевскій уѣздъ Подольской губерніи.
- Мѣст.** — мѣстоименіе.
- Нар.** — нарѣчіе.
- Насѣл.** — насѣлкомое.
- Нескл.** — имя несклоняемое.
- Н. Вол. у.** — Новградъ-Волинскій уѣздъ.
- Новомоск. у.** — Новомосковскій уѣздъ.
- Н. П., Нп.** — народная пѣснь.
- Нѣжин. у.** — Нѣжинскій уѣздъ.
- Об.** — имя существительное общаго рода.
- О. в., Одн. в.** — однократный видъ.
- Одесс. у.** — Одесскій уѣздъ.
- Павлогр. у.** — Павлоградскій уѣздъ.
- Переясл. у.** — Переяславскій уѣздъ.
- Пирят. у.** — Пирятинскій уѣздъ.
- Подольск. г.** — Подольская губернія.
- Полт. г.** — Полтавская губернія.
- Посл.** — народная пословица.
- Пред.** — предлогъ.
- Пт.** — птица.
- Радом. у.** — Радомышльскій уѣздъ.

Раст. — растеніе.

С. — имя существительное среднего рода.

С. в., сов. в. — совершенный видъ.

Са. — союзъ.

Славян. у. — Славяносербскій уѣздъ.

См. — смотри.

Соб. — имя собирательное.

Сум. у., Сумск. у. — Сумской уѣздъ.

Таврич. г. — Таврическая губернія.

Терск. обл. — Герская область

Уа. — имя увеличительное.

Угор. — Угорщина.

Ум. — имя уменьшительное.

Харьк., Харьк. у., Харьк. г. — Харьковскій уѣздъ, Харьковская губернія.

Херс. у., Херс. г. — Херсонскій уѣздъ Херсонская губернія.

Хот., Хотин. у. — Хотинскій уѣздъ.

Черк. у. — Черкасскій уѣздъ.

Черниг. у., г. — Черниговскій уѣздъ, — губернія.

Черном. — Кубанская область.

Чис. — имя числительное.

При именахъ прилагательныхъ отгѣткой дающей грамматическое опредѣленіе слову, считаются буквы *а, е* или *я, е*, которыя обозначаютъ окончанія женскаго и среднего рода.

АЗБУКА.

А, Б, В, Г, Г', Д, Е, Ё, Ж, З, И, І, І',
Й, К, Л, М, Н, О, П, Р, С, Т, У, Ф, Х,
Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Ю, Я.

Примѣчаніе. Въ выговорѣ Г = лат. *h*, Г' = лат. *g*,
Е = э, Ё = русскому *e* или *ь*, И — среднее между
русскими *ы* и *і*, І = русск. *и* или *і*, І' = *йі*.

А.

А, сл. 1) А, же, но, напротив. *На оуру йду — не бичую, а з торп йду — че гальмую.* Вагл. 1. *Нехай думка, як той ворон, літає та кричає, а серденько соловейком шебече та плаче.* Шевч. 5. *Бои те знає, а не ми віши.* Ном. № 30.

2) Да. — *Течуть річки, а бєв кровавій.* Н. п. *Я люблю тебе, я кохав тебе а як батько дитину.* Н. п. Вь вачалѣ предложенія часто означаеть—да и: *А жиль же мені та тій тополі, що на чистому полі.* Н. п.

3) Вь вачалѣ предложеній вопросительныхъ и предложеній, служащихъ отвѣтомъ на нихъ, употребляется для усиленія рѣчи. *А чи його звіри зїли, а чи він отїснився?*

Н. п. *А був же ти в його вчора? — А був.* 4) А-ні, А-ні жѣ! Даже не, ни, ничего. *На сильному небі а-ні хмариночки.* Левци. 1, 15. *Нікому ж про це а-ні жѣ!*

5) А-ні—а-ні. Ни-ни. *А-ні встати, а-ні сісти. А-ні до його заговорити, а-ні його єйстати.* М. В. [О. 1862. Ш. 73.] *Не лащєбєче тобі соловейко, не зацїлуть тобі вишневі садн, не зазелєнє а-ні мяточка, а-ні руточки.* Г. Барв. 125. 6) Вь соединєніи съ междометіямъ для обращєнія къ животнымъ выражають желаніє удалити ихъ, прогнать: **А бир!** на овецъ; а **баз!** на ягвять; а **гуш!** а **ниш!** на курь. Каме-нецк. у.; а **дзус!** а **нога!** на кошекъ; а **мур!** на ввѣдѣкъ. Kolb. I, 66. 7) А-то. См. атб.

8) А-чи! См. Ачки.

А! межє. А, ахъ! А, *яке лихо!* Впрочемъ, чаще употребляется *ой!*

А-а и **а-асі**, межє. Дѣтск.: испражняться. *Ходім а-асі!*

А-а-а, межє. Колыбельный припѣвъ: бай-бай! *А-а-а, люлі! Налєтїли жулі, стали думати-гадати, як дитину годувати.* Н. кол. п.

Абѣати, **каю**, **ещ**, **ил**. Говорить, выговаривая «о» какъ «а», по великорусскн.

Нехай покають ведьможи з москалями, як цєвеньками ти пшкикали з ляками. К. Дз. 34.

Абѣуватий, **а. е.** Употребляющій великорусскую акающую рѣчь. *Абѣувати Русь.* К. Дз. 100.

Абѣзъ! См. союзъ **А**, 6. Шейк.

Абѣхта, **тя**, **ж.** Гауптвахта, караульня. *Бїжать до мене з абѣгнн два москалі.* Стор. 105.

Абѣтка, **кв**, **ж.** Азбука. *Українська абѣтка. Виставив Микола Гинчук.* М. 1861. Ум. Абеточна.

Абѣтний, **а. е.** Азбучный, элементарный. Шейк.

Абѣточка, **кв**, **ж.** Ум. отъ абетка.

Абї и **абї-б**, **сл.** 1) Дабы, чтобы, лишь-бы. *Я протї дав, абї він зробив. Абї змѣде, а він буде.* Посл. *Абї день до вечора.* Лишь-бы день прошель. *Я то зроблю, абї б було, як ви кажете.* **Абї-м**, **абї-х**. Чтобы, пусть. *Абї-м так здоров був!* *Абї-х так жила!* (Божба). Ogor. 157, 7. Вх. Зн. 1. 2) **Абї-де**. Гдѣ бы то ни было, гдѣ-нибудь, гдѣ попало. *Та я абї-де загрому.* 3) **Абї-коли**. Когда-нибудь, когда-бы то ни было. *В Лубенщині... на доць викидають помєло і кочери і викидають не тільки вєсною, а і абї-коли.* Ном. с. 282, № 576. 4) **Абї-куди**. Куда-нибудь, куда-бы то ни было, куда попало. *Нєси ємїття абї-куди!* 5) **Абї-то**. Лишь-бы, какъ-нибудь, такъ себѣ, шутя. *Він уєє робить абї-то.* 6) **Абї-хто**. Кто-нибудь, который-нибудь, всякій. *Та це і абї-хто зробить. Побить, то й абї хто знайдеться,— он нинє діло пожадувать.* Ном. № 4072. 7) **Абї-чий**. Чей-нибудь, чей-бы то ни было. *Оттак чий, як я чиню, лю-би дочку абї-чю: хоч попову, хоч дякову, хоч хорону мужикову.* Шевч. 183. 8) **Абї-що**. Что-нибудь, кое-что, что-бы то ни бы-

до: *Та будеш так робити аби-що,—от, аби не уляти. Незай тобі аби-що!* А щоб тебѣ! Ном. № 3257. Иногда употребляется как существительное въ значеніи: малозначительная вещь, негодная вещь, человекъ, не заслуживающій вниманія, уваженія. *Дав таке аби-що,—тільки на смітник викинути! От, якесь аби-що! а величається мов яка ция!* 9) **Абій-як.** Какъ-нибудь, какъ попало. *Одружись! Чому ні?—А тому ні, каже Гриць, що любові пари не знайшов, а побратись аби-як не гоже.* МВ. I. 64. *Ти все робиш тільки аби-як.* 10) **Абій-який.** Какой-нибудь, какой попало. *Вельможна панськан персона явилася перед Плутона не як аби-який харнак.* Котл. Ен. VI. 44. 11) Съ отрицаніемъ эти выраженія принимаютъ значеніе чего-то важнаго, не зауряднаго. напр.: *Це чоловік не аби-який, т. е. не изъ заурядныхъ. Це зовсім не аби-що, щоб про його так казати. Міронник мав хорошиі млин. В хазяйстві не-аби що він.* Глѣб. 82.

Абійр! См. союзъ А, 6.

Абищия, ці, ж. Пустяки, мелочь. *Це така абищия, що не варт і казати.* Уман. III. 222.

Аблегат, та, м. Депутатъ (Галиц.). Гол. Уб. III. 261.

Абб, сз. 1) Или. *Нехай не зробить він, або хто инший. Не так нами, як підпанки, або: поки сонце зійде, то роса очі вийсть.* Шевч. 154. 2) Развѣ, нешто. *Або я знаю? Або ж і не жалі? Драг.* 143. 3) Або—або. Или—или, либо—либо. *Або нан, або пропав. Посл. Або тобі, або мені та на світі не жити, або нашому розлунику головою наложити.* Чуб. III. 140. 4) **Абб-що.** Что-ли. *Ходи вже, або-що! Поражє там коло печі, або-що, а він: „Чого це так дово, Парасю?“* МВ. II. 22. 5) **Або щб?** Развѣ что? А почему? *Не йди до корчми!—Або що? от і піду!*

Абомовня, ні, ж. Отголосокъ, эхо. *Ударить плыва з трюмами, від якихъ розходиться по всіхъ горахъ абомовня — відомін.* Шух. I. 212.

Абрѣкати, каю, еш, м. = **Аврѣкати.** Шейк.

Абрѣку, меж., выражающее голубиное воркованіе. Шейк.

Абшйт, ту, м. Отставка. *Абшйт дістаѣ.* Фр. Пр. 1.

Абшитованій, а, е. Отставной, удовле-

ній. *Він уже від того абшитованій.* Фр. Пр. 1.

Абшитувати, тую, еш, м. Давать отставку, увольнять.

Ава, авж, ж. Родъ рыболовной сѣти двойной, при чомъ одна сѣть съ большими очками; сѣть ставять на вѣтковое время въ воду, въ ней запутывается рыба. МУЕ. I. 47 [Добруджа].

Авдѣтор, ра, м. 1) Ученикъ, назначенный для выслушванія уроковъ товарищей. *Левци. I. 152. 2) Авдѣторъ.* У Чернівцяхъ в кам'яниці, в широкій кімнаті, сидять штири офіцери у бѣлхъ кабатахъ — сивий майор напереді, за столомъ авдѣтор. Федьк. III. 146.

Авдѣторія, ріі, ж. Аудиторія. К. Кр. 37. *Студенти перестали ходити на його лекцій, а щоб авдѣторія не була зовсімъ порожня, вони ходили по черзі, по н'ять дуи.* Левци. Цев. 52.

Авдѣторство, ва, с. Пребываніе авдѣторомъ (въ 1-мъ знач.).

Авдѣторський, а, е. Принадлежащій, свойственный авдѣтору.

Авдѣторувати, рѣю, еш, м. Заниматься выслушваніемъ уроковъ товарищей.

Авдотька, ки, ж. Видъ рыбы: gobius barbatus. Шейк.

Авжеж, нар. 1) Да, конечно, разумѣется. *Чи ти був там?—Авжеж!* 2) Вѣдь. *Авжеж ти знаєш про це!* 3) Ироническое: какъ-разъ! *Дай табаки!—Авжеж!*

Аврѣканиа, на, с. Воркованіе.

Аврѣкати, каю, еш, м. О голубяхъ: ворковать. Желех.

Аврѣшник, ка, м. Варшешъ-ягненокъ, годный въ будущемъ на вврака (см.). *Ловкий аврѣшникъ—хай росте.* Мнж. 175.

Аврик, ка, м. Баранъ, составляемый на плодѣ. *Екатериниосл. г. Бач, який кучерявий баранчик,—треба на аврики кинути.* Мнж. 175.

Австралія, діі, ж. Австралія Желех.

Австралійський, а, е. Австралійскій. Желех

Австрія, ріі и **Австрія, ріі,** ж. Австрія. Желех.

Австрієк (и **австрієк**), ка, **австрієка, ки, м.** Австріецъ. *Ото австрієка живе.—Де ж він тутъ узявся?—Зайшов відкилясь.* Славяносерб. у

Австрієт, та, м. = **Австрієк.** ЗОЮР. II. 40.

Австрієцький и **австрієцькій, а, е.** Австрієскій.

Австрийчка и авотријчка, кж, ж. Австријка.

Авентичний, а, в. Достовірний, подлинний. *Що більш довідуватимемося про неї (старовину українську) з аутентичних джерел, то все виразніш stojтиме вона перед очима нашого духа.* К. Досв. [изд. 1876]. 3.

Автографія, фії, ж. Автобіографія. *Не пишу я своєї автобіографії, а ні своєї мемуарів.* К. Х. П. 41.

Автограф, фа, м. Автографъ. *В автографі моєму не знайшлося фальшованої притиски.* К. Х. П. 31.

Автодафё, с. несклоняемос. Автодафе, сожженіе инквизиціей еретика. *Без ножа і авто-дй-фе людей закували та й мордують.* Шевч. 410.

Автор, рв, м. Авторъ. *Обидва автори брали собі сильні виступи поетичні, що, скажемо так, витали собі на повітрі і були власністю кожного.* К. Юв. Церем. Х.

Авторка, кж, ж. Женищина - авторъ. Желех.

Авторство, ва, с. Авторство. Желех.

Авторський, а, в. Авторскій. Желех.

Ав'ї меж. для вираженія ноя собаки, вока. Шейк.

Ав'їд, ла, м. Ауль. *Тоді біжить (татарва) у свої авули, мислять орду скликає.* К. Укр. 23.

Ав'їрр! меж. виражающее ворчаніе собаки. *Прийшовши вона (лисичка) взяла ту борбу з сучкою, підкине її догори дручком., до тая сучка: «ав'їрр!»* Рудч. Ск. I. 16.

І Ага́, меж. А! Вотъ как! А что! Ага, понаписъ. Рудч. Ск. I. 119.

П Ага́, нар. 1) = Эге. *А казав же він?— Ага!* Шейк. 2) Ироническ.: какъ разъ! *Зробив же він своє діло?— Ага!*

Ага-га, меж ж. Выражает удивленіе. *Ага-га, яка тут глибочина!* Шейк. 2) А, вотъ что!— *Та се не мати йому дада, а сестра.— Ага-га! Ага-га! Це кому повний місяць буває, чи що б то?* Ком. I. 47.

Агакало, ла, с. и м. Только и отвѣчающій утвердительно: ага́. *От цей же мені агакало! или: От це це мені агакало!*

Агаквица, ня, с. Постоянный отвѣтъ утвердительный: ага́.

Агакати, како, еш, и. Произноситъ: ага́. Желех. *Чою ти все тільки агакаєш? казав би до діла!*

Агарський и агаранський, а, в. Ту-

рецькій, магометанскій. *А по Чорному морю супротивна хвиля встає, судна жозакькі на три часті розбиває. Одну частъ взяло— в землю агарську занесло.* АД. I. 186. ВЪ вар.: *В агаряську землю заносило.* Ів. 190. *Сине море не стопило, а в турецьку землю агаряську без кормил прибило.* Шевч. 255.

Агариниц, ва, м. Магометанинъ, турокъ. Кулишъ.

Агаринка, кж, ж. Магометанка. турчанка.

Агед, ла, м. Сатана, дияволь. *Жиди як агед закричали: «Ай-вй!»* Рудч. Ск. П. 129.

Агбл, лу, м. Круглая небольшая загородка, составленная изъ отдѣльных стѣнокъ плетня и кольевъ, — для помѣщенія части овецъ. [Кубанск.]. О. 1862. V. Кух. 36

Агет, та, м. Мотъ, мошенникъ. Чуб. VII. 574.

Агїй, агїй, агї (на тѣбе)! меж. виражающее порицаніе. Желех. *Ай на тя, проїав би!* Фр. Пр. I.

Агїкати, како, еш, и. Кричатъ агї. Желех.

Агб'ї! Агб'ї! меж. Означаетъ призывъ и откликъ: Аг'ї го, го! Эй! Послушай! *Аг'їу, старий!— Аюу!— Чи Семену пак буде іодів з 20?— Аю ж.* Морд. О. 1861. 20.

Агрус, су, м. = Агрус. Драг. 71. См. агрес.

Аг'ї! меж. 1) = Агб'ї. 2) Уже, вотъ, какъ вотъ. *Аю, найий Марусі трошки летіє стало.* Кв. I. 45. *Аю, їй стало більш воли.* Кв. I. 207. 3) Прочы кнш! (на гусей). *Чи то не гуси, то пани! Дивися— в шрїй полетїли.. Аю! злял! до сатани!.* Шевч. 520. 4) Подражаніе воркованію голубей. *Кажє голубка: «Аю! а ту забув, а друцїю здумав. Аю, а ту забув, а друцїю здумав!»* Рудч. Ск. П. 125.

Аг'їш! меж. См. союзъ А, б. Аг'їш на банга, аг'їш на сїдало— крикъ на проходящихъ публичныхъ жєвщинокъ. Каменецъ у. Ном. № 8839.

Аг'ї, аг'ї, м. Старшина, начальникъ (у турокъ, татаръ и пр.). «Хлоп'ята!» обїзавсь аг'ї, отаман сивий. К. МХ. 23.

Агб'їт, та, м. Агентъ. *Аленти нас подурили.* ЕЗ. V. 239. *Зачаки агенти тут фальшиво писали, взяли в Галичині народ бунтувати.* ЕЗ. V. 73.

Аграс, агрис, са, Агрисъ, та, Агрус, су, м. Крыжовникъ. Rhamnus grossularia,

ЗЮЗО. I. 133. *Агрисі вже достиг.*
Шейк. *Нарви агрусу!*

Агрусівка, ки, ж. Наливка изъ крыжовника. Ум. Агрусівочка. *Агрусівочко, нема над тебе наливки!*

Агрусівий, а, е. Крыжовниковый. *Агрусівий кущ.*

Агґу! **Агґусі!** меж. Ласкательное обращеніе къ маленькимъ, преимущественно груднымъ дѣтямъ. *Агу, Івасю, агу, не плач!*

Ад, **аду**, м.—Пекло. *Пойде Ірод сам по аду Душперу на пораду.* Чуб. Ш. 359

Адамашка, ки, ж.—Адамашок.

Адамашковий, а, е. Сдѣланный изъ адамашка, шелковый, адамашковый. Желех.

Адамашок, шка, м. Адамашка, сортъ шелковой матеріи. *Дівчино моя, за твою ласку скажу тебе малювати на адамашкѣ.* Гол. I. 318.

Адамів, мова, ве. Принадлежащій Адаму **Адамова голова**. 1) Рисунокъ человеческого черепа подъ изображеніемъ креста — въ поминальныхъ *трачатахъ*, на крестахъ, на дверяхъ (въ рисунокъ къ праздику Богоявленія и пр.) 2) Родъ паука. 3) Родъ мотылька: *Sphinx carpat mortuum*. 4) Раст. *Egungium campestre* L. ЗЮЗО. I. 122. **Адаміве ребрѣ**, раст.: а) *Thysellinum palustre* ЗЮЗО. I. 138. б) *Valeriana dubia*. ЗЮЗО. I. 165. **Адамові вівиці**. 1) Верблюды. 2) Стеной миражъ. **Адамові слізки**. Водка. *Чарочку-дручу Адамович слізок, як казав було отцю сконом.* Шевч. 297.

'Адде. 1) нар. Тутъ, здѣсь. Желех. 2) меж. Смотри! Вотъ! *Ogon*. 217.

Адѣ! меж. Сюда! Желех.

Адѣс, сѹ, м. Одесса (городъ). *Ном. № 749.*

Аджѣ, **Аджѣ ж**, нар. 1) Вѣдь. *А оддаси душу? — тита чорн.* — «Тю, дурний!» *Адже як я дам тобі душу, то твій мені не тільки грошей, а й нічого не треба.* Рудч. Ск. II. 21. *Адже ти бачила!* Шевч. 317. 2) Да, конечно. *Чи ти підеси шудн? — Адже ж!*

'Адзямка, ки, ж. Родъ хлѣба изъ пєрвашеннаго тѣста. Галиц. Вх. Зя. 1.

Адзѹс! 1) См. союзъ **А**, б. 2) = **Дауски**.

Адзѹски! = **Дауски!**

Адї, **Адїт**, **Адїтетко**, **Адїтко** (сокращ. изъ **а двї**, **адвїт**). Смотри! смотри! Желех.

Адрѣса, си, ж. Адресъ. Желех.

Адресувати, сѹю, еш, гл. Адресовать. Желех.

Адтѹй, нар. = **Звідти**. *Адтѹй гора, шудн друца, антам доминочка, — межчи тима*

двома гори моя любаночка. Гол. II. 455.

Адѹвъ! меж. Крикъ на голубей, чтобы прогнать ихъ. Шейк.

Адужат, **Адужат**, та, м. Адвокатъ. Желех. *Адужат, то такий нам, що помагає брєлати.* Фр. Пр. 2. *Не оббїрайі мені за адукама.* Фр. Пр. 2.

А-е, **А-єк**, нар. Такъ. Галиц. Вх. Зя. 1.

Аер, **Ар**, ру, м. = **Гал'ар**. Мил. 35. ЗЮЗО. I. 109. Крелевец. у.

Аж, сз. 1) Такъ что даже, ажно, даже. *Дурний, аж крутиться.* Посл. *А прокинувся мій цустринчик — і чуком його в хаті, аж соки двигаять.* МВ. II. 10. *Далекій шлях, навїбрати, знаю його, знаю, аж на серці похолоне, як його задам.* Шевч. *Еней від неї обступався, поки зайшов через поріг, а далі аж не олядався, з двора в собачу ристь побїг.* Котл. Ен. I. 34. *Аж чудно далєбї мені!* Глїб. 71. *Грає кобзарь, висївує, аж лице смїється.* Шевч. 51. 2) Передъ словами, обозначающими количество, указываетъ на значительность послѣдняго и переводится словомъ «цѣльыхъ»: *Аж три дни морочився з цією роботою*, т. е. цѣльыхъ три дня возился съ этой работой. *Коли чують: щось зуркотить. — аж то ійдамаки, аж дванадцять.* Рудч. Ск. П. 181. *Аж три пари на радощахъ кумїв назбїрали.* Шевч. 103. 3) Передъ словами, показывающими мѣсто или время, употребляется обыкновенно съ предлогами: до, за, на и пр. въ значеніи «самый», указывая на достиженіе отдаленнаго или крайняго предѣла. *Аж до моря Заторожчї стєси широкий крили.* Шевч. 124. *Аж на вершечокъ злїг на грушу.* *Аж під нїл лолїз, шукаючи.* *Ой приїлав Гамалія аж у ту Скутару.* Шевч. 61. *Поливъ, поливъ, голубонько, аж в Київ зо мною.* Мет. 41. *Виїнеш, — бїжи яко мана, щоб там нї кричало, не олягнєся, поки станеш аж там, де прощєгнєся.* Шевч. 16. *Аж до вечора сїдїв у його, — вжт смеркомъ вернувся додому.*

4) **Аж** побї. *До тѣхъ норь пока.* *Пробувайте в оєноу, аж поки виїдете зводїтїля.* Ев. Мр. VI. 10. 5) **Аж-агбсь**, аж осьъ, аж осьъ де, аж осьдечни, вж вт, вж от де.

Вотъ, вотъ гдѣ; какъ вотъ. Мвж. 175. *Де мїнок? — Аж осьъ.* *Аж осьдечки опинився, ганявнєсь за конєм.* *Тїльки що вїпрїають конєй, аж осьъ їде лейстронїй городський козик Головок.* ЗЮОР. I. 256.

Аж осьъ прилїтає змїй. Рудч. Ск. I. 132. *Аж осьъ настає гольд.* Рудч. Ск. П. 35.

Аж от перестрива його на дорозі спанувий. Рудч. Ск. II. 161. 6) Аж ось коли, аж от коли. Воть когда. Аж ось коли дождався, а то все не знав. 7) Аж он, аж он оденчи. Вовъ тамъ. Аж ондечки він жарив на тому краю села. 8) Каж воть уже, какъ вдругъ. Лечу, дивлюся, аж світ-так, край неба палає. Шевч. 218. Дивлюсь, аж наші йдуть. Як послала мене мати в степ пшениці жати, аж там чумаки воли пасе, став зо мною жарнувати. Мет. 21. Дивляться, аж там приковані три зміїти. Рудч. Ск. II. 72. Тільки що поблагословивсь їсти, аж та стріла так і встрикнулась у печеню. ЗОКР. I. Аж гульи! Какъ вдругъ. Аж гульч—з Дуїпра повіринали малі діти, сміючись. Шевч. 28. 9) Ажъ; а между тѣмъ. Я думав так, аж воно инакше. 10) Аж-аж-аж! Показываєть усиленне діяствіє, желаніє. Сидів, сидів (голодний вовк), так їсти аж-аж-аж!.. Рудч. Ск. I. 3) «Грійте окопу.—я житъся буду!» Мати нагріла такого гарлячого, що аж-аж-аж! Гран. I. 43.

Ажб—Адже. Аже ти не забув, Трохиме... О. 1861. V. Ніс, 66. Аже ж і в тебе, тривай, була мати: не вовчиця тебе на світ породила. К. ЧР. 246.

Ажбнь, сз.—Аж. Вх. Зн. 1.

Аз, аза, м. Названіє буквы а, азъ. Казав мені бакаляр промовити: «аз, аз!» А жж же я не вимовлю, він по тіїц: раз-раз! Крикнув же він удрує: «А ну кажи: «Буки!» Ой же ж бо я не вимовлю,—попав в його руки. Загр. I. 122. 'Азі. Буквы. Их напише, моя мати, великій ази, аж поки я розібрала,—лягала три рази. Чуб. V. 1188. 'Азі писати. Учитись писать азбуку по прописи. Ум. 'Азин. 'Азинв узяти. Получить отмітку объ отсутствіи въ клас сѣ Шейк.

Азбука, жн. ж. Азбука. І азбуку по кунитиках загодилась вчити. Шевч. 328. Приложися до азбуки, будут новіи кишені і руки. Фр. Пр. 3.

Азбуківий, а, в. Азбучний. Шейк.

Азик, ка, м. Ум. отъ аз.

Азия зій і 'Азія, зіі, ж. Азія. В татирьких піснях середньої Азіі... Левци. Правда, 1867, стр. 532.

Азіат і **азіат**, та, м. 1. Азіатъ. 2) Варвар, жестокий чоловікъ. Харьк. г.

Азіатка і **азіатка**, жн. ж. 1. Азіатка. 2) Варварка, жестокая женщана. Харьк. г.

Азіятство и **азіятство**, **азіятство** и **азіятство**, вв. с. 1. Азіатскіє народи. Варягоруська аристокрація втерля торготорію, котру ослали були правом оборони від хижого азіятца. К. ХП. 115. 2) Варварство, жестокость.

Азіятський и **азіятський**, **азіятський** и **азіятський**. 1) Азіатскій. К. Кр. 28. Замчако кобзаря на край світу між азіятську дичу К. ХП. 130. 2) Варварскій, жестокий.

Аїр. См. аєр.

І ай! меж. Ай, ахъ!—вираженіє испуга, боли. Ай-ай-ай! закричу, їй же то Богу закричу! Шевч. 306. Употребляється также для вираженія похвалы Я заслужив був собі лошака такою гарною, що й ай, а він наслав вовків, а вони й зїли. Рудч. Ск. I. 94.

І ай! сз. Да, но. Не любив бим дівчиноньку, ай хороша врода! Гол. IV. 459.

Айбо, сз.—Альбо [Угор]. Ogon. 159.

Айва, ві, ж. Айва, *Cidonia vulgaris* (фруктъ). ЗЮЗО. I. 120.

Ай-вѣ! меж. Воскличаніє для насмѣшки надъ испугавшимся євреємъ.

Айвівка, жн, ж. Наливка изъ айвы. Котл.

Ай-вій, меж.—Ай-вей. Жиди як ашл закричали: «Ай-вій, чоловіче!» Рудч. Ск. II. 29.

Айкало, ла, ж.—Аййкало.

Айкати, каю, еш, м.—Айкати Желех.

Айно, нар. Да, такъ (Галиц. и Угор.) Ogon. 158. Вх. Зн. 1.

Акадѣмк, ка, м. 1) Академикъ, членъ академіи. 2) Студентъ академіи, университета. Желех.

Академічний, а, в. Академическій. Желех.

Акадѣмія, міі, ж. Академія. Наші дукки великим коштомъ громадскимъ академіи да школи споряжали. Хата. УП.

Акання, ня, с. Частое повтореніє меж. а. **Акати**, каю, еш, м. Часто повторять меж. а.

Акахнист и **акахтвот**, та, м. Акафистъ. По три акахнисти на день читаси, а по чоловіку глимаси. Ном. № 859. Аж черегрестилась Ганна, дякуючи Боюві, і дада собі зарок найняти акахнист і обмінати свічку. Ленин. I. 66. Акафисти наймив. Чуб. II. 393.

Акація, ціі, ж. Раст. Акація, Асасія. ЕЗ. V. 246. Тільки де-не-де стоїть дов-

ошия вишня, безлиста акація понід кращими хатками. Левци. I. 91. Жбета аніція. *Saragana arborescens* L. ЗЮЗО. I. 115. Біла аніція. *Robinia. Pseudo-acacia* L. ЗЮЗО. I. 134.

Аквареліст, та, м. Акварелист. Тут треба малюва акварелиста. Шевч. О. 1862. III. 4.

Акварельний, а, е. Акварельный. Мені тенер дуже і дуже треба одну акварельну краску, називається вона сенія. Шевч. О. 1862. III. 4.

Акбц! меж. Крик на телят. Шейк.

Аксаміт, ту, м. = **Оксаміт.** Через улицю перева нам дороженьку перейшла; а все в злоті, в аксамиті і в червоних чоботях. Мет. 236.

Аксамітка, ки, ж. = **Оксамітка.**

Аксамітний, аксамітовий, а, е. = **Оксамітний.** Чорна шовкова сукня, пообшивана чорними аксамитовими стрічками. Левци. I. 429.

Акт, ту, м. 1) = **Дія** (в драматическомъ сочиненіи). О. 1862. III. 52. 2) **Актъ,** документъ. В нашихъ церковнихъ і монастирськихъ архивахъ усякі дієспіші... акти. О. 1862. VII. 62, 63

Актор і Акторъ, ра, м. Актеръ. Ввійшов Яким зовсім так, як от виступають актори на сцену з-за декорацій. Левци. I. 478. Один акторъ грає дуже погано... в партері почали сміятись. Левци. Пов. 139.

Акторка і акторка, ки, ж. Актриса. Желех. Чи не була вона в акторках в театрі? Левци. I. 465.

Акторський і акторський, а, е. Актерский. Желех.

Акурат, нар. Точно, какъ разъ. *Буде акурат,* як ти казав. Желех.

Акуратний, а, е. Аккуратный. Желех.

Акуратність, ности, ж. Точность, аккуратность. Желех.

Акуратнісько, нар. Точнехонько. Желех.

Акуратно, нар. Аккуратно.

Алб, сз. і меж. 1) Но, однако, впрочемъ. Не родить ділля, але Божа воля. Ном. № 28. *Єсть і бідніший од нас, а живуть же...*—*Запевне, що живуть; але яка жизнь їх?* Котл. III. 370. *Хотіла снаго, але не снала* Шевч. 558. *Нема нічого без але.* Ном. 2447. 2) **Алб м, алб ж бо.** Вѣдь, вѣдь; однако уже. *Алеж і ти тою не зробиш!* Ой але ж бо козак *Нечай на тое не дбає, та й*

з кумою із любовю мед-вино кружає. Лукаш. 119. 3) Употребл. въ значеніи: *Толкуй! розказывай!* Ну, вотъ! *Відкіля се ти тут узляс?*—*Але, відкіля!* *Адже ти і зроду тут не бувши та прийшис, а л я й часто тут буваю.* Кв. II. 291. *«Мабуть підсудок?»*—*Ні!*—*«Так лев?»*—*Ні!*—*«Так милок з дукатами?»*—*Ні, ні!*—*«Так напорти цятко?»*—*Але-же!*—Греб. 373. 4) Неужели? Однако! *А по чім груши?*—*По зрині.*—*Але!* 5) **Алб-алб!** *Але-ж!* Какъ бы не такъ! *дожидайся!* *І мені же даси меду, як підбереш?*—*Але-але!*—*«Годі вилежуватись, іди молотити.»*—*Але-ж!*

Албѣник, ка, м. = **Лѣмбик.**

Аллілуйкати, каю, еш, м. Пѣть «аллилуйя». Желех.

Аллілуйко, ка, м. Насмѣшливое прозвание духовнаго лица. (Галич). Желех

Аллілуй! с. Аллилуйя. *Кам люте, а ксьонз скаженимъ языкомъ кричить: Те Деум! аллилуй!* Шевч. 367.

Алїрник, ка, м. Любичій пользоваться чужимъ, алярничать. *Та вони (попи) всі алїрники.* Екатеривос. у. Слов. Д. Эварн.

Алмаз, зу, м. Алмазъ, брилліантъ. Алмазомъ добрим, дорожим сіяють очі молодій. Шевч. 428.

Алтіця, ці, ж. Ластовка, вставка подъ мышками гуцульской рубахи. Шух. I. 153.

Аль, сз. = **Але 1).** Огон. 209.

Альбб, сз. Или, либо. *Либонь моїхъ братіків на світи немає: альбо їх порубано, альбо їх постреляно.* АД. 116.

Алїр, ру, м. Отдѣленная перегородка отъ большой світлицы комната, служащая спальней и дѣтской. Чуб. VII. 382. Ум. **Алїрник.** *Ми сидимо в світлиці, а він і притаїсь у алїрнику.*

Алт, тѣ, м. Алтъ (голосъ). Желех.

Алътана, ни і алътанка, ки, ж. Бесѣда садовая. Левци. I. 494.

Алътѣбас, су, м. Родъ парчи. Срібнимъ алътѣбасомъ стін не обілю у труні. Цог. Вор. 58.

Алътівий а, е. Алътовый. *Ії алътівий дзвінкий голос.* Левци. Пов. 218.

Алї! меж. = **Аля!** Вх. Уг. 250.

Алїрний, а, е. Аккуратный. опрятный *А таки не алїрні діччина!* Зміев. у.

Алі! меж. Крик на свиней, чтобы отогнать ихъ. *Аля! аля! аля ж, кажу!* *Вона ніби не чує. Що там вона зне свинячою мордою?* Маркер. 61.

Алар, ру, м. Крикъ, шумъ. *В хоромах алар і оми.* Щог. В. 146.

Албар, ру и Амбар, ря, м. Амбаръ, отдѣльно отъ жылаго помѣщенія стоящая кладовая. Стор. Оп. 145. Шух. I. 106.

Албитный и амбитный, а, е. Честолобный, тщеславный. Желех.

Албидія и Амбидія, ції, ж. Амбидія, тщеславіе. Желех.

Албон, на и ву, м. и амбона, ни, ж. Амвонъ. *Поучали з церковної амбони рідних братів чужою мовою.* К. XII. 122.

Албросити, рѣшу, сини, м. Праздновать день св. Амвросія. Встрѣчается только въ анекдотѣ о лѣнливой женѣ, отговаривавшейся отъ работы праздниками, за что она была побита съ такимъ поученіемъ: «*Було не савити, не варварити, ні албросити, але кудею було кундосити.*» Ном. № 4007.

Албрика, ки, ж. Америка. Ком. I. 54. *В Америці, коли правда тому, що пишуть, і вчені люде, і наші не прагнутьъ роботи.* Левиц. I. 166.

Американецъ, иця, м. Американецъ. Американецъ Франклінъ першій показав що трім буває од грозовини. Ком. II. 66.

Американка, ки, ж. 1) Американка. 2) Порода картофеля. МУЕ. I. 101.

Американський, а, е. Американскій. *Висіли ирланди з дян... американських.* Левиц. I. 508.

Аминь и аминь, нар. 1) Аминь. Чуб. III. 26. 2) Употребляется какъ существительное м. р. въ значеніи: конецъ, смерть. Фр. Пр. 4. *Аминь тобі буде.* Ном. № 3630. *Мовчи, а то туті тобі й аминь!* Шевч. 300.

Амуниція, ції и амуниця, ці, ж.—Муниципаліа. *Зачав він [москаль] забивати цвяшки, де він ружжо повісить, де амуницію.* Чуб. I. 219. *Як амуницію спорядили і насушили сугарів.* Котл. Ен. IV. 58.

Амфора, ри, ж. Амфора, родъ греческаго и римскаго кувшина. *Жерці і ліктори спляють крул Капитолія—і хором співають гимн і курять дим з кадил і амфор.* Шевч. 607.

Аналой, хю, м. Налой. Ум. Аналойчин. Грин. III. 516.

Анахтема, ми. 1) ж. Анахтемствованіе. *Сьогодні в церкві анахтема співали.* 2) об. Проклятый, отверженный человекъ, анахема. Употребляется какъ бранное слово. У Котл. также анахтем, ма; Анахтема

вѣчний Турри пропав. Котл. Ен. V. 39.

Анахтемський, а, е. Анахтемскій, проклятый. Употребл. какъ бранное слово. *Що нам на світі робити з тими анахтемськими ляхами та козаками.* Стор. Мпр. 43.

Анація, ції, ж. Затруднительное положеніе, бѣда. *Понавсь небіжчик в анацію.* Греб. 322.

Ангел, а́нгол, лан а́нгель, ля, м.—Янгол. Рудч. Ск. I. 24. *Був би ангел, коби не роги.* Фр. Пр. 4. *Над тим дитям три ангели дихали.* Чуб. III. 326. Ум. Ангелючи. *Да над домом ангелочки літали, Ісуса Христа в ризи сповітали.* Чуб. III. 323.

Ангельський и а́нгольський, а, е.—Янгольський. *Хори ангельскій і все зближають, преславному пласу піснї співають.* Чуб. III. 355.

Ангелі и а́нголі, діти, с.—Янголя. Ум. Ангеліляти. Желех. Ангелілячно.

Ангелія, на, м.—Англіецъ. Закр.

Ангелінець, иця, м.—Англіецъ. Закр.

Ангеліанка, ки, ж. Англичанка.

Ангелійський, а, е. Англіійскій. *В канінал ангелійського сукна дорогою.* О. 1862. II. 56.

Англіецъ, лійця, м. Англичанинь. Желех

Англіійський, а, е.—Ангеліійський. Желех.

Англія, дії, ж. Англія. *То було в Анлії Ів. I. 47.*

Авдарає, ка, м. Родъ юбки у полѣськихъ женщинъ изъ полосатой шерстяной матеріи. Чуб. VII. 429.

Анде, а́ндека—(он де), нар. Вонь, вонь тамъ. (Угор.) Ogon. 217.

Авдріецъ, иця, м. Раст. Delphinium Ajacis Вх. Пч. II. 31.

Авдріає, ка, м. Опіумъ. *Щоб дитина заснула, треба їй дати авдріає у молоці—воно тепле та печене маком пахне; беруть його у аптеці.* Київ.

Аві! сз. См. союзъ А.

Авіж, сз. Нежели, чѣмъ. *Лучча рілля раниля, авіж тая пізняя Н. п.*

Алвѣр(ъ) навкѣр, ру (рю), м.—Алькѣр. *Де ж ти будеш спала?—В алкѣро, е піро.* Гол. I. 126.

Аво и Авѣ-дем, сз. Но, только, но только. *Тодни не било неба ні землі, авѣ-дем било синє море.* Гол. II. 5.

Антаба, би, ж. Рукоять, рукоятка, руч-

ка. Ум. Антабка.

Анта́бка, кн, ж. 1. Ум. отъ Антаба. Вх. Зн. 1. См. еще шафа МУЕ. I. 72. 2. Желъзная скоба для скръбны. Звенигород. у.

Анта́к, нар. Такъ. Угор.

Анта́л, лу, м. Боценокъ въ 60 бутылокъ. Загр.

Анталюв, за, м. Серебряная монета, получившая, путемъ особыхъ пріемовъ владѣльца ея, чудесную силу возвращаться къ хозяину (въ нар повѣрьяхъ). Чуб. III. 23. См. инялюз.

Анта́м, нар. Ночь. тамъ. Гол. III. 455.

Антиміяс, са, м. Антимивсь. Узле лядський антимине із церкви та й привіз до преосвященного. ЗЮОР. I. 263.

Анти́пка, кн, ж. Раст.: вишня душистая, *Rgulus mahaleb L.* ЗЮЗО. I. 132. Аня., 276.

Анти́пко, ка, м. Чортъ, которому дверь отбито пятки, отчего онъ хромаетъ. Вх. Зн. 1. Драг. 52. Антипко (зованень) выльовцяся з курячою зноско. ЕЗ. V. 210. Якого антипка крички? Фр. Пр. 7.

Анти́пковий, а, в. Сдѣланный изъ антипек, принадлежачій ей. Желех.

Анти́пцо, ця, м.—**Антипко.** Вх. Зн. 1.

Анто́нівк, кн, ж. Родъ яблоки и яблокъ: восковое яблоко.

Ану! меж. Ну-ка; ну-лишь, попробуй! Ану лиш, годі тобі лежати! Ану ударь! Ану ще слово скажи, то так і вилетти із хати! Харьк. Ану-ну! Попробуй только!

Анци́болот, та, анциболотъник, ка и **анци́бол, ла, м.** Болотный чортъ. Употребляется какъ бранное слово. О. 1862. V. 80

Анци́болотський, а, в. Чертовскій. А щоб ви показали анциболотські [жаби]! Грня. II. 333.

Анци́христ, та, м. Антихристъ. Употребляется какъ бранное слово. При кімсі світа покажесь анцихрист. Гн. II. 79. Анцихрист то знає! Чортъ его знаєтъ! Фр. Пр. 7.

Анци́йш, ша, м.—**Анцихрист.** Годай ти авціяи побіл! Вх. Уг. 245.

Апелюва́ння, ня, с. Апелляція, апеллирование.

Апелюва́ти, люю. еш, м. Апеллировать. Стор.

Апосто́л, ла, м. 1) Апостоль, одинъ изъ двѣнадцати учениковъ Христовыхъ. Учениківъ назвав апостолами. Ев. Л. VI. 13. І походились апостоли до Ісуса. Ев. Мр. VI. 30. Подибує він раз янола, ци

апостола. Гн. II. 69. 2) Учитель, провозвѣстникъ истины. І день иде, і ніч иде і, голову схотили в руки, дивуєся, чому не йде апостол правди і науки. Шевч. 659. 3) Книга дѣяній и посланій св. апостоловъ. То було по великихъ празникахъ народъ приходив до Дороша, испач до церкви. от він і читав їмъ Євангелію, Апостола і Псалтирь. Стор. 57.

Апосто́лува́ння, ня, с. Апостольство, пребываніе апостоловъ. Коли иншим я не апостол, то все ж вам: ви бо печать апостолованія моего в Господі. I Посл. св. ап. Павла до Коринѣ. IX. 2.

Апосто́льство, ва, с. 1) Апостольство. Апостольство любви до ближняго доходило в ній до энтузіазму. К. XII. 8. 2) соб.: апостолы. Велими часто послали мсти до україньского апостольства. К. XII. 10.

Апосто́льський, а, в. Апостольскій. А ни апостольскім престолі чернець годований сидитъ. Шевч.

Апроба́ція, ціі, ж. Проба, одобреніе. Я привезу вам дров на апробацію. Отъ крест. изъ с. Голубичъ Черниг. у. Б. Г.

Апте́ка и апте́ка, кн, ж. Аптека. Желех.

Апте́(й)карка, ж. Аптекарьша. Желех. **Апте́(й)карський, а, в.** Аптекарскій. Желех.

Апте́(й)карство, ва, с. Аптекарское искусство, фармація. Желех.

Апте́(й)каръ, ря, м. Аптекарь. Не здуриш аптекаря куверасом. Ком. II. № 833.

Апте́(и)карюва́ння, ня, с. Занятіе аптекарскимъ искусствомъ.

Апте́(и)карюва́ти, рюю, еш, м. Заняться аптекарскимъ искусствомъ, быть аптекаремъ.

Ара́б, ба и ара́бин, на, м. Арабъ. АД. I. 134. Зробивсь він (Магомет) першимъ чоловікомъ між арабами. К. МХ. 5. Ой бо вже я їду полемъ та все лісомъ зелененькимъ, та з турчиномъ молоденькимъ чи з турчиномъ, арабиномъ, чи з невірнимъ татариномъ. Чуб. V. 948.

Ара́бець, бця, м.—**Араб.** Встрѣчено только у Щоголева въ приложеніи къ коню: Кінъ арабець, кінъ отяний. Шог. Сл. 141.

Ара́бин, ня, м. см. араб.

Ара́бія, біі, ж. Аравія. Желех.

Ара́бка, кн, ж. Арабская женщина. Желех.

Ара́бський, а, в. Арабскій. Киршини

була невимовно ефектна й чаруюча, неначе взята з арабських казок «Тисячі й одної ночі». Левиц. Пов. 139. Гаруна Аль-Рашида він праправнук, премудрого арабського каліфа. К. Бай. 74.

Арабщина, ни, ж. Арабські языкъ и литература, также вообще что-либо арабское. Такъ, къ заглавию одного изъ своихъ стихотвореній Кулишъ прибавляєть: *Взбѣромъ арабщины*, т. е. подражаніе арабскому. К. Дз. 230.

Аранда, ди, ж. и пр. См. **оранда** и **пр.**

Аран, па и арапин, на, м. 1) Аравитянинъ, арабъ Желех. 2) Негръ. 3) Человѣкъ со смуглымъ цвѣтомъ лица. 4) Грязный, запачканный человѣкъ.

Арапій, піа, м.—**Гарапник.** *Стала биба чарякатъся на дерево, а він її арапїемъ.* Грин. II. 231.

Арапський, а, е. 1) Арабскій. 2) Негритянскій.

Арапі, шів, м. ми. Дышло воловье у двухколесной арбы Кубан. О. 1862. Кух. V. 36. См. II **Арш.**

Арагъ и арагъ, та, м. 1) Работникъ, наемникъ. Пот. III. 15. 2) Рабочій на заповорожскихъ рыбныхъ ловляхъ, большею частью бездомный бродяга. Рудч. Ч. II. 245, отчего—3) Бездомный бродяга. Желех.

Аргонія, аргонія, нії, ж.—**Эоржина.** Киев. у.

Ардаль, лі, ж. Трансильванія. Федьк. Поез. I. Слово отъ изд. XV.

Ардан, ну, м.—**Орданъ** 2. МУЕ. III. 39.

Арена, ни, ж. Арена, поприще, мѣсто для состязанія. Арена *міремъ зарева, а синъ твій гордо на арену, неагомъ сїваючи, ступивъ.* Шевч. 613. Въ переносномъ смыслѣ—мѣсто, поприще дѣятельности. *Виступає... коропаха русин на арену публіцистики і як же ви думаете він почуваетъся посередъ широкої вольної арени слова?* К. Кр. 35.

Аренда, ди, ж. и др.—**Оренда** и др. Фр. Пр. 8.

Арешт, ту, м. 1) Арестъ. *В холодній нїд арештомъ сидїло їще кілька жидків лодїїв і конокрадїв* Левиц. I. 320. *На брештїю засудили.* Фр. Пр. 8. 2) Номѣцїевіе для арестованныхъ, арестантская, тюрьма. До арешту ю посадили. Фр. Пр. 8. Арешт, то дїмъ пачку. Фр. Пр. 8. **Арешти соббѣ витирати**—быть въ тюрьмѣ, подѣ арестомъ. Фр. Пр. 8.

Арештант, та, м. Арестантъ. *Надъ бїднимъ арештантомъ лождий сї збиткус.* Фр. Пр. 9.

Арештантка, ки, ж. Арестантка. Желех.

Арештантський, а, е. Арестантскій. **Арештантська, Мѣсто** заключенія, арестантская.

Арештовувати, вую, еш, сов. в. арештовувати. **тїю, еш, гл.** 1) Арестовывать, арестовать. 2) Забастовать (въ карточной игрѣ). Шейк. 3) Въ думѣ «про Самїяла Кішку» употреблено въ значенїяхъ: вооружать и готовить къ стрѣльбѣ: *Ой ізъ городи Транзонта виступала галера... гарматами арештована.* АД. I. 208. *Тодї козакї собї добре обали: сїмъ штукъ гармат собї арештували, ясуъ воздавали.* АД. I. 217.

Арештованія, ня, с. Арестованіе.

Арештувати. См. **арештовувати.**

Арихметика, ки, ж. Ариометика. *Ариометикою або цїонницею зветься така наука, що навчає белъ помилокъ цїтатами (лічїти).* Кон. Ар. 1. Ум. **Арихметична.** *Арихметичка прудна менї здалася.* Г. Барв. 403.

І Арш! меж. Окрикъ на овецъ. Миж. 175.

II Арш, ша, м. Дышло воловье въ арбѣ. Екатеринбург. Миж. 175. См. **арашї.**

Ардник, ка, м. Чортъ. Шух. I. 36. **Ардникъ го знає!**—Чортъ его знаєть. Фр. Пр. 9.

Аркав, ну, м. 1) Родъ гуцульскаго тавца мужчїны. Желех. Арканъ танцювати. Фр. Пр. 9. 2) Аркавъ. *Сказавъ та й зашморкнувъ на шїї він арканъ.* Г. Арт. О. 1861. III. 84. *Еней і самъ такъ розходився, якъ на аркамї жеребень.* Котл. Ен. *Аби-сте мнї арканомъ тїли, то не їду.* Фр. Пр. 9.

Аркуш, ша, м. Листъ бумаги, жести. *Куплю паперу аркушї і зроблю маленьку книжечку.* Шевч. 376. Ум. **Аркушїи.**

Аркушбїи и аркушбїи, а, е. Листовой. Желех. **Аркушбѣ вїкнѣ.** Окно со стеклами? *Ой глянцю я, глянцю в аркушбѣ вїкно.* Чуб. V. 616. *Що у мене двори коштуютъ, що у мене вїкна аркушбїи.* Чуб. V. 1021.

Армата, ти, ж. 1)—**Гармата.** Закр. 2) Артиллерія. *Рятуїте, браття! Вїйськова прїмата і золото, що ми нанїлїдрували, но прїсталиє у турка-супостата, з четьма маленькими клеїнодами пропали.* К. Бай. 91.

Арматний, а, е. 1)—Гарматній. 2) Артиллерійскій.

Армаш, ша, м.—Гармаш.

Армон, на, м.—Вірмен. Чуб. I. 179.

Арменський, а, е.—Вірменський. Шевч. 309.

Арнаутка, ки, ж. Сорть швеницы: арнаутка, бѣлотурка. ЗОЗО. I. 139.

Арніка, ки, ж. Раст.: баранникъ горный, *Arnica montana*. Шух. I. 21.

Артикул, ла, м. Статя, уставъ, артикуль. Да отамаше батьку, ми маме артикули. Лукаш. 30. *Артикули в статуті*. Котл. НП. 343. *Артикули гнѣти*. Кірючкотворствовать. Шейк.

Артист, та, м. 1) Артистъ, художникъ. 2) Актеръ. *Публика тобі живому квітки книла як голоту, и вмер, артисте-небораче, то й байдоже*. (Изъ эпиграфа Соловника). О. 1861. II. 176.

Артистка, ки, ж. 1) Артистка, художница. Желех. 2) Актриса.

Артистичний, а, е. Артистическій, художественный. Желех. *Як її* (Книгу Юва) написано, не була вона книгою каноничною, то и навоєсі дого важали її, дається, за твѣр артистичний и марський. К. Юв. Передм. XV.

Артіль, лі, ж. Артель. Рудч. Ск. II. 172. Рудч. ЧП. 32.

Артільний, а, е. Артельный.

Артус, са, м. Артосъ. Желех.

Артиш, ша, м. Раст.: козачій можевельникъ; артишь, арца; *juniperus sabina*.

Архангол, ла, м. Архангель. *Бачить же Бог, бачить Творець, що мир пошбас, архангола Гаррила в Назарет посилаг*. Шевч. 290.

Архангольський, а, е. Архангельскій.

Архва, ви, ж. Арфа.

Архвіянка, ки, ж. Арфистка.

Архів, ва, м. и архіва, ви, ж. Архивъ. *В нашихъ церковнихъ и монастирскихъ архивахъ усякі дѣянієні... акти*. О. 1862. VII. 62, 63.

Архіввий, а, е. Архивный.

Архивнякъ, ва, м. Эрцгерцогъ (Галиц.). Желех.

Архимандрит, та и архимандрита, та, м. Архимандритъ. *З монастира святого у золоті, аж сяє, сам архимандрит вигожає*. Шевч. 233. *Ось гоїмо мнѣ до архимандрити, до нашего порядника*. К. ЧР. 131.

Архимандритство, ва, с. Мѣсто, дол-

жність или званіє архимандрита. К. МБ. II. 121.

Архимандричий, а, е. Архимандритскій. *Вѣйшов архимандрит. На його грудяхъ заблищав архимандричий грест*. Левиц. Пов. 317. *Архимандрича ряса*. Морд. II. 32.

Архіманник, ка, м. Шарлатанъ, плутъ. *Та й остоділи мені оці трикляті дуриєвіти, чи то пак—архиманики, що зний нашого брата дурять та під манастир підводять*. Харьковь.

Архіманниця, ці, ж. Шарлатанка. Харьковь.

Архіманницький, а, е. Шарлатанскій, плутовской.

Архірѣй, роя, м. Архіерей.

Архірѣйський, а, е. Архіерейскій.

Архистратіг, га, м. Архистратигъ. *Не плачте, братія: за нас і души праведнихъ і сила архистратига Мигаїла*. Шевч. 161.

Архитектурний, а, е. Архитектурный. *Архитектурні диві собі будуйте*. К. (О. 1861. II. 23).

Арці. Архи. Прибавляється къ вѣкторымъ словамъ для усиленія значенія, напр.: *арцибіскуп*—католическій архієпископъ, *арцирабин*—главный раввинъ; иногда и ради насмѣшки, напр.: *арцидурѣн*.

Арчик, ка, м. Сѣдло. Морд.

Аршин, ва, м. 1) Аршинъ. *У нас на спідницю вісім аршин набірається*. Васильк. у. 2) Въ Полт. губ. при измѣрѣніи земель—погонная сажень по ширинѣ десятины, а въ вѣкторыхъ мѣстностяхъ Миргор. и Хорольск. уу. въ десятинахъ считаютъ 20 аршин, следовательно аршинъ=120 кв. саж. Вас. 145. 3) Стати, піти під аршини. Быть взятымъ въ солдаты. *Ой у вдови один син, та й той пішов під аршини*. Н. п.

Аршинний, а, е. Аршинный, длиною въ 1 аршинъ. Вас. 145.

Аршинник, ка, м. Мышьягъ. Шейк. *Аршиннику—отрути свини и пропас на місці*. Драг. 204. *Якого ти аршиннику дам? Нечого миѣ тебѣ дать*. (Бранное выраженіе). Фр. Пр. 9.

Ар'ян, ва, м. Кислое козьє молого. Кубан. О. 1862. Кух. V. 36.

Ар'янниця, ці, ж. Бочечокъ для кислаго козього молога. 1862. Кух. V. 36.

Ар'я! меж. Крикъ для отогнѣнія овецъ или свиней. Шейк. *Молодиця спершу*

одожила (свиней)... криком: „ари, гладкі, аря!“ Мир. ХРВ. 9.

Аса́! и **аса—ла́!** меж. Крикъ для отогнанія свиней. Шейк.

Асавула, ли, м.—Освула.

Асбор, ра, м. Становой приставъ. (Пранобер.). *Повернувся я з Сибіру,—нема ж мені долі... Асесори і співники за мною гаяляють.* Грин. III. 618.

Асборський, а, е. Свойственный, принадлежащій становому приставу.

Асесорувати, рую, еш, гл. Занимать должность становаго пристава.

Асхтебндя, ції, ж. Свита. *Прибув зо всею своєю асистенцією.*

Асафет, ту, м. Асафетиды (Asa foetida), затвердѣвшій млечный сокъ корня *Ferula Scorodosma Benth. et Hook* и *Ferula Northec Boiss. Під ніс її (хворій) кляли асафету і теплу на пуп сервету.* Котл. Ев. IV. 45.

Астроном, ма, м. Астрономъ. Ном. № 6540. *Один був астроном і небо добре знав і зорі так лічив, як той вісчар отару.* К. Дз. 141.

Астрономічний, а, е. Астрономическій. К. Юв. Передм. V.

Астрономія, мії, ж. Астрономія. Шевч. (О. 1862. VI. 23). *Наука про зорі зветься астрономія.* Кох. I. 58.

Астраб, ба, м.—Яструб. Вх. Пч. II. 8.

Ат! меж. для выраженія нетерпѣнія, неудовольствія: ахъ, оставь! Черестань! *Та ну бо розкажи!—Ат, очепиш!*

Атака, ки, ж. Атака, нападеніе.

Атакувати, вую, еш, сов. в. атакувати, кую, еш, гл. Атаковать, атаковать, нападать. *Нас і кошового і всю славу Січ атакував.* Скальховск.

Атаман, на, м. и др.—Отаман и др.

Атась! меж. См. тась.

Атерінка, ки, ж. Родъ рыбы, красноперка. Новорос.

І. Атó, сз. 1) А, во, а не то, а между тѣмъ. *Ой не жалі б мені воза, коли б тіка була гожа; а то руда і погана—мені воза поламала.* Н. п. *Як би сама,—це б нічого, ато і стара мати, що родила на світ Божий, мусить погибати.* Шевч. 65. 2) *Кромъ того, опче. Його два сини, ато взяв п'ять хлопців сиріт.* Кв. II. 20.

II. Атó и атóж, нар. 1) Какъ же, разумѣется. *Чи годив ти в поле?—Ато! Бачив ти його?—Атож ні?* 2) Отрицательно: какъ развѣ нѣтъ!

Атрамент, ту, м. Чернила. Желех. Па-

пір, атрамент, перо. Гв. I. 195.

Атраментовий, а, е. Чернильный.

Аула, ли, ж. Шумная толпа, сборище. *Там коло волости така аула.* Миж. 175.

'Афини, фин, ж. м. Раст.: черника. *Vaccinium myrtillus* (ягоды). Шух. I. 20.

'Афинине, ка, м. Кустъ, стебли черники, само растеніе, *Vaccinium myrtillus*. Гуцул.

Афиніак, ка, м. Наливка на чернигѣ. Гуцул.

Афиніива, ки, ж. Супъ изъ черники. Гуцул.

'Африка, ки, ж. Африка.

Африканський, а, е. Африканскій. Левинц. I. 508.

Ах! меж. *Ах! А вона не хоче, бо я не багатий,—аг я нещасний,—що ж маю оятити? Копин. I. 5.*

'Ахати, хаю, еш, сов. в. ахнути, ну, веш, гл. Ахать, ахнуть. *Гості атали, дивувалися, гвалтали книжки.* Левинц. I. 483. *І багата, і хороша, гто погляне—агне.* Чуб. V. 37.

Ахй! меж.—**Вахи.** *Щось кашлянуло: „Ахй, чорнявий, озирнись бо, лукавий!“* Грин. II. 276.

'Ахкати, кую, еш, гл.—'Ахати. Желех.

'Ахнути, ну, веш, гл. Ахуять. *Як устала царівна, так і ахнула, що немає перстіня.* Грин. I. 77.

Аціба! меж. Крикъ, чтобы отогнать свиней, собакъ. Шейк.

Аціо! меж.—**Аса!** Шейк.

Аца! аца! меж. Крикъ, чтобы созвать свиней. Звенитор. у.

Ач! меж., сокращенное изъ **бач!** Ишь, вишь. *Ач який гарний!*

Ачѣй, нар. Авось, можетъ быть. *Струки мої, струки золоті, заграйте мні ступа, ачѣй козак нетяжшце позабуде мха.* ЗОЮР. I. 316. *Вийди, вийди, дівчинонько, вранці по водичю, ачѣй же я надивлюся на, платту-дрібницю.* Н. п.

Ачү, меж.—Ацю.

Ачхи! меж. Чихъ! (Подражаніе чиханію). *Хоч табаки понюхай!—... Нюхнуь та—ачги!* Рудч. Ск. I. 4.

Аа, нар. (Сокращенное а **як же**). Да, какъ же, разумѣется. Гуцул.

Аай, меж. Ав! Желех.

Аайкало, ла, м. 1) Произносящій: аай, стонущій. Желех. 2) Трусъ, мятежный человекъ. Желех. *Він таке (такий) аайкало.*

Аайкання, ня, с. Вскрикиваніе: ай-ай.

Аайкати, каю, еш, гл. Кричать ай-ай.

Б.

І. -В. См. Вн.

ІІ. 'В. См. об.

Ва! меж. какъ сокращ.: бач. 1) Вишь, видишь, смотри-ка. *Ба! який! Морд. Он ба де він ходе, а тут його шукають! Харьк. Чи ти ба, яка моторна,—вже й зробили.* 2) Вотъ, а вотъ. *Став доктором і пішов узору Ба вже його й до панія стали прикликати, ба вже він і кочом став їздити, ба вже й сам став паном.* Шейк. В. П. ІІ. 67. 3) Употребляется чаще въ концѣ рѣчи въ формѣ: *та ба! що ба! Пішов би, та ба!* Пошель-бы, такъ вотъ видіши! (Предполагается, что есть какое-то препятствие). *І не смущися, як і оставсе сам собі на світі: хоть і з людьми, і проміж людей, та ба! усе тобі не такі приятелі, яких поховав.* Кв. І. 1. *Тяжко серденьку, як здума, та ба! не сховався.* Шевч. *Череванига й боялась, щоб лукавий не підкусив паливод (запорожців) на яку пакость. Аж ось стали надганять своїг. Запорожці бачать тоді, що ой! да й зникли з очей.* К. ЧР. 96. 4) Въ началѣ отрицательнаго отвѣта служить усиленіемъ въ значеніи: *да, да нѣтъ, вотъ-же. Знаєш це?—Ба ні! Питається у хлопчика: „Що, титаря обили?“—Ба ні, дячку: батько казав, що його спалили.* Шевч. 175. *Питається його: „А що, нічого не вилазило?“ А він каже: Ба ні! лізла гадюка.* Рудч. Ск. І. 146. *А не зробимъ цього!—Ба зроблю!* 5) Какъ союзъ, употребляется въ значеніи: *даже, мало того, да и.* *Родися на Підгір'ї, ба і ріс в Підгір'ї.* Федьк. Поез. І. 31. 6) *Тим бо й ба!* Въ томъ то і дѣло! *Він стів би коняку купити, та тим бо й ба!—грошей нема.* 7) *Ба-ле, ба-ле-ба!* (къ ба але). Смотри-ка! вотъ удивительная вещь! Вх. Лем. 369.

Баба, ба, ж. 1) Женщина, баба (вѣ-

сбѣлько пренебрежительно). *Де баб сім, там торг зовсім.* Ном. № 9805. *В баби язик—як лопатень.* Ном. № 9082. *Господи, благослови стару бабу на постолі, а молоду на кожаниці.* Ном. № 8663. 2) Старуха. *Сто баб—сто немочей.* Посл. *Возрадуються дѣтки маленькі і баби старенькі.* Чуб. Ш. 410. *Як був собі дід та баба, та була у їх курочка.* Рудч. Ск. І. 19. *Негай він знає, як лаяти старих бабів.* Аль. 87. Общепринятія формы сельской вѣжливости требуютъ каждую старуху называть ба́буо, но это обязательно только для лицъ, которыя лѣтами гораздо моложе старухи, къ которой обращаются. Чуб. VII. 355. 3) Бабка, бабушка, мать отца или матери. 4) Повивальная бабка, акушерка; чаще съ эпитетомъ: ба́ба-спови туха, ба́ба-пупоризна. 5) Нищая. *Баба в торбу візьме (пугають дѣтей).* Ном. № 9272. 6) Знахарка. *Порадились між собою, казали (до хворої) бабу привести. Прийшла старенька бабуся, аж біла; роспиталась, подивилась, та й погитала голую: „Дитино моя нещаслива!“ каже.— „твій вік уже недовгий.“* МВ. І. 77. *Як Бог поможе, то і баба поможе.* Ном. № 8415. *Сто баб—сто лік.* Ном. № 8420. 7) Ба́ба-яга. См. яга. 8) Діка ба́ба=Літавниця. *Літавниця називаєся також перелестниця або дика баба.* Гн. П. 5. 9) *Кіці (нүці, нүца, ціці)-баба.* Игра въ жмурки вообще, а въ частности тотъ изъ играющихъ, который, съ завязанными глазами, долженъ ловить другихъ. КС. 1887. VI. 481. 10) *Тісна ба́ба, нісна ба́ба.* Преимущественно дѣтская игра, въ которой сидящіе на краяхъ скамьи начинаютъ тѣснить внутри сидящихъ къ срединѣ ея. т. ч. тѣ оказываются какъ бы въ тискахъ. КС. 1887. VI. 480. 11) Ба́бу перевізити. Дѣтская игра: бросаютъ камешки или че-

репки такъ, чтобы они пошли по водѣ рикшетомъ; сколько камень или черепокъ сдѣлалъ скачковъ, столько бросавшій перелазъ баб. КС. 1887. VI. 479. 12) Каменный истуканъ, находимый въ степи, большею частью на курганахъ. КС. 1890. VII. 68. 13) Истуканъ, сѣблевный изъ свѣгу. Качати бабу з снѣгу. Шейк. 14) Высокій конусообразный сугробъ, бугоръ свѣга. Вулиці забиті, заметені; по дворах, врівені з гатами, стоять страшенні снігові баби,—і тільки вітер куйовдить їх гострі голови. Мир. Пов. I. 212. 15) Колода, чурбачъ съ рукоятями для вбиванія свай или утрамбовки земли. Тягнуть оце залізу бабу, щоб убивати налі. ЗОЮР. I. 75. 16) Пучекъ сѣва, который кладется подъ столъ на сочельникъ. ЕЗ. V. 91. 17) Въ ирбснхъ то-же, что сува въ варстай. См. навія. МУЕ. III. 25. 18) Большой шарообразный комокъ горшечной глины, образованный для перевозки глины съ мѣста добычанія въ мастерскую горшечника. Шух. I. 260. 19) Родъ кушанья, ислеченнаго изъ кугурузнаго тѣста, соловны, масла, янць и пр. Шух. I. 144. Колб. I. 52. 20) Баба-шарпанія. Родъ поствой баби (см. 19) изъ шпѣичнаго тѣста, рыбы, копянаго масла и пр. Маркев. 151. 21) Родъ пасхи. МУЕ. I. 108. Хазяїковита хазяїка (нанече)... пасок і всякої всячини: пакн і пайки, папушники т.м. баби, пундики. Сим. 205. 22) Птица пеликанъ, Pelecanus crispus. Шейк. Съ измѣн. удар.: баба. Одес. у. 23.—Соя, Coccus glandarius. 24)—Бабець. Вх. Пч. II. 19. 25) Родъ грибовъ: agaricus procerus. Морд. 26) Родъ большихъ грушъ. Шейк. 27) мн. Гѣби. Созвѣздіе Плеядъ. Шейк. Ум. Бабна (см.), бабонья, бабойна (галиц.), бабочна, бабуня, бабунечна, бабўса, бабўсенья, бабўсечна, бабця. За исключеніемъ баби и бабочки, всѣ остальные употребляются преимущественно: въ знач. 3-мъ какъ ласкательныя имена, даваемыя внуками бубушкѣ, также когда говорятъ вообще старухѣ (знач. 2) съ симпатіей къ ней; въ 4—6 значеніяхъ употребляются глаглы въ образѣ какъ слова обращенія. Добре вам, бабуню, було тут жити. МВ. (О. 1862. III. 36). Чи вже ж отсе, бабуню, Чапли?—стигала Маруся у одній старой баби. Левинц. Пов. 371. Одна буде та й за кумочку, друга буде за бабунечку. Грин. III. 487. Взяла зллє, покклонилась: Спаси, бабусю! Шевч. 16. Прибігла мати,

чоловік і ще кілька бабусь. Стор. МПр. 59. Принесіть мені, бабусю, вишневу каточку... принесіть, бабусенько! МВ. I. 78. Як поїхав королевиц до бабусеньки: „Бабусенько, голубонько, одгадай сей сон!“ Чуб. V. 767. Ой бабусю—бабусечко, що будеш робити? Як приїде дід із лісу—буде бабку бити. Чуб. V. 1131. Бабна и (бабочна) употребляются по отношенію какъ къ молодымъ, такъ и старымъ женщинамъ; послѣднее—ласкательное. Ув. Бабѣга, бабисню, бабище.

Бабайка, кв, ж. Большое, прикрѣпленное къ лодкѣ весло. МУЕ. I. 35. —39. На бабайну! На весла! (команда кормчаго).

Бабакъ, кѧ, м. 1) Байбакъ, сурокъ. Питав лисицю кум бабак. Гліб. Бабакъ свиснув. Началась весна. (По нар. повѣрью 1 марта Б. просыпается и свиститъ, — это первый признакъ весны). Чуб. III. 9. 2) Переносно: лѣнтяй, лежебока. Хто б сподівався, що Турни—бабак. Котл. Ев. 3) Мѣховалъ тесьма, опушка, которой обшивается крестьянская шуба. Чуб. VII. 432. Кожухъ білий смушківъ під тяжимомъ і бабакомъ обложений. Кв. I. 132. Ум. Бабачок. Ув. Бабачице.

Бабакъвий, а, е. Принадлежащій, относящійся къ сурку: сурковій.

Вабана, ви, ж. Старая овца, неподвая для случки. Херс.

Вабарўнка, кв, ж.—Вабрўна. Вх. Уг. 225.

Вабѧх! меж. Звукоподражаніе выстрѣлу, удару, паденію. Вабѧх у воду! Шейк.

Вабѧхати, хаю, еш и бабѧхати, каю, еш, одн. бабѧхнути, ну, веш, г.л. 1) Стрѣлять. Десь далеко хтось бабѧхав. 2) Только одн. Упастъ, шленутися. Так і бабѧхнув у воду.

⁶ **Вабачѧ**, чѧти и бабаченѧ, нѧти, ср. Дѣтвнншъ сурка. Шейк.

Вабачище, ща, м. Ув. отъ бабакъ.

Вабачбк, чкѧ, м. Ум. отъ бабакъ.

Вабѣга, гѧ, ж. Бабище. Ув. отъ баба. Константиногр. у.

Вабѣць, бѣд, м. Рыба Cottus, бычекъ, головачъ. Вх. Пч. II. 19. См. Головачъ, баба 24.

Вабѣшк, шок и шків, ж. мн. Внутренности животнаго, потроха. Я нимьки варила вареники з свинячими бабешками. Шейк.

Вабѧзна, ви, ж. Наслѣдство отъ бабкъ. Ця хата ще моя бабизна.

Вабѧн, на, не. Принадлежащій бабѣ,

бабинь. Танцювали мисі по бабиній хаті. Чуб. V. 515. 2) **Бабине літо.** Бабье літо. Тепліє дни осенню, когда летаєт паутина, которую тоже называют **бабине літо**. 3) **Бабін пєс.** Зоол. Phalaena saja, медв'їдаця. Вх. Лем. 425.

Бабінець, нця, м. Отдѣленіє въ церкви, въ которомъ стоять женщины,—обыкновенно первое послѣ входного. Шух. I. 115. *В церкві було повнісінько. Въ правім притворі стояли чоловіки та парубки, в лівім діди, на середині—малі хлопці, а в бабинці—молодиці та дівчата.* Левец. I. 13.

Бабіньє, ки, ж. Ум. оть баба 1? Встрѣчено въ слѣд. однокуплетной пѣснѣ: *Ой нікого так не люблю, як свою бабинку, та даю їй сіна їсти в сінюх за драбинку.* Гол. IV. 496.

Бабіньський, в, е.—Вабський 1. Розум дитинячий переважно бабинський розум. Гв. II. 229.

Бабісьє, ка, с. Ув. оть баба.

Бабіти, блю, биш, гл. Быть повивальной бабкой, принимать дѣтей. *Свєкруха моя в його сіна бабила.* Рудч. Ск. I. 77.

Бабитися, блюся, бишся, гл. Уподобляється женщинѣ, бибитися, избѣживаться.

Бабіць, ця, м. Раст. Alissum incanum. Лв. 96.

Бабця, ці, ж. 1) Баба, старуха. *Усім хлопцям по дівчині, мені бабцю стару.* Грин. III. 646. 2) Раст. Alyssum campestre. Желєх. 3) Также і во мв. **Бабіці.** Боль, колики въ животѣ. ЕЗ. V. 42. Кієвлянинъ. 1867 №№ 82 и 83. Дѣтская болѣзнь. КС. 1893. VII. 80. (Відьма) *що пропасникою, студині і горлячку зелєм відміє—на ліси відмоєт, бабіци люти тшоком відарит.* Люб. 59.

Бабч, ча, м. 1) = **Бабій.** 2) Самець стрекоты. Шейк.

Бабішник, ка, м. Раст. Berteroa incana. ЗЮЗО. I. 114.

Бабіще, ж. Ув. оть баба.

Бабіщяна, ни, ж. = **Бабішня.** Волч. у.

Бабій, бія, м. 1) Любитель женскаго пола, вологита, ловелась. 2) Нѣженка, уподобляющийся женщинѣ. Желєх. 3) = **Бабѣць.** Вх. Пч. II. 19.

Бабінка, ки, ж. Узкая разноцвѣтная тесьма, для обшивки теплыхъ платковъ, передниковъ и т. п. Звенигород. у.

Бабіти, бію, еш, гл. 1) Дѣлаться же-

воподобнымъ, бибитися, избѣживаться. См. **ббїтися.** Желєх. 2) Нарыгать, отекать. Мнж. 175. 3) Сморщиваться оть долгаго пребывания въ водѣ (о человекѣ. тѣлѣ). *Руки ббїють, як довго я воді бовтаєшя.* Богод. у. Славян. у.

Бабка, ки, ж. Ум. оть баба. 1) Уотребляется какъ ум. оть баба 2. *Старій бабі добре і в шапці.* Ном. № 8673. *Сидитъ бабка на печі, в голову ся скренче.* Чуб. V. 1130. 2) = **Баба 3.** *Промовила бабка до... свого внука.* Гв. I. 182. 3) = **Баба 4. 4)** = **Баба 6.** *До ста бабок піді,—сто немочей скажуть.* Посл. 5) Бабка, игральная гость изъ ступни животнаго.

Шейк. 6) Игральный камешекъ при игрѣ въ **бабій**,—то же, что креймах. Шейк. 7) **Застежка,** проволочная петля на одеждѣ, которой застегиваютъ за **гаплин.** Шейк.

8) Маленькая наковальня, на которой отбиваютъ косу. Шейк. Состоить изъ жѣлѣзной бабки и деревяннаго обрубка, **бабчєра,** въ который вставлена металлическая часть. Шух. I. 169. Въ Константиногр. у. различается бабка оть новалеными (см.): въ первой металлическая часть нмѣєтъ сбоку видъ ромба, во второй—треугольника.

Б. Г. 9) Въ заговорѣ: соринка, попавшая въ глаза; поднявъ за рѣсницю вѣко, го ворятъ: *Виплинь бабко, дам тобі ябко.*

Ном. № 8408. 10) Камешекъ, комогъ чєго либо, пускаемый по водѣ рикошетомъ.

Бабій пускати, перевѣзити. См. *бабу перевѣзити.* Шейк. 11) Родъ кушанья, испечєнаго изъ муки, картофеля, пшєна съ яйцами и пр. Шейк. Маркєв. 150. **Картбляна,** пшоняна бабка. 12) Зоол. Стрекоза.

У лузі маківка весною зацвієла, промєж другий квіток як жаром червоїла; до єї раз-у-раз літа бджола, бабок, метеликів над нею грає сила. Грєб. 370.

13) Зоол. Рыба а) Aspro. ЕЗ. V. 171; б) = **Бабѣць.** Вх. Пч. 19; в) Gobius. Шух. I. 24.

14) Родъ гриба: Boletus scaber, ЗЮЗО. I. 114. Agaricus procerus. *Гайку, гайку! дай нам гриба й бабку!* Ном. № 340.

15) Раст. а) Подорожникъ, Plantago major. Вх. Пч. I. 12; б) во мн. ч. Цвѣтокъ Nuphar luteum. ЗЮЗО. I. 129; в) Salvia dumetorum. ЗЮЗО. I. 135; г) Salvia pratensis. ЗЮЗО. I. 135; д) Centaurea mollis. Лв. 97. е) —смердяця. Scrophularia nodosa. Лв. 101.

Бабкуватий, а, е. 1) Старообразный, морщинистый. *Він стає зовсім бабкуватий.* Н.-Волын. у. 2) **Бабкувата.** Немного

занимающаяся знахарством. *Вона школи помогла людям од хвороби—бабкувата, значить, була.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Бавлятися, ляюся, ешся, гл. Копаться руками в чем-либо жидкомъ, мягкомъ, напр. в тѣстѣ; пачкаться. *Бавляється в діжею од самого ранку, не наче дитина пічки копає.* Левич. КС. 111. См. бабратися.

Бабник, кá, м. 1) Сосудъ, въ которомъ пекутъ бабы. См. баба 21. 2) = Бабиниць. Подольск. г. Шейк.

Бабодур, ра, м. Волокита, ловелась. Левч. 14. См. бабій 1.

Бабойка, кж, ж. Ум. отъ баба.

Баболѣб, ба, м. = **Вабій 1.** КС. 1883. XI. 502.

Бабоніти, нѣ, нѣш, гл. Ворожить. Вх. Уг. 225.

Бабонька, кж, ж. Ум. отъ баба.

Бабта, ти, ж. соб. Бабье. Волч. у.

Бабочка, кж, ж. Ум. отъ баба.

Бабрання, ня, с. Занятіе грязной работой, пачкотня. *Остогидло мені оце бабрання коло хати.*

Бабрати, раю, еш, гл. Пачкать, марать. Вх. Лем. 389. *Не бабрай руками!*

Бабратися, раюся, ешся, гл. Копаться въ нечистотѣ, заниматься грязной работой. *І чого ти бабраєшся там коло багна?* См. бавлятися.

Бабрицька, кж, ж. Насѣк. = Сонечно, Coccinella. Вх. Пч. II. 26:

Баброш, ша, м. Пачкувъ. Угор.

Бабру́ла, лї, ж. Неопрятная женщина. Вх. Лем. 389.

Бабру́н, на, м. = **Вабрицька.** Вх. Пч. II. 26.

Бабру́на, нн, бабру́нька, кж, ж. = **Вабрицька.** ЕЗ. V. 13, 171. Вх. Пч. II. 26. Ум. Бабруночка. ЕЗ. V. 171.

Бабство, ва, с. соб. Бабье. См. бабѣта. *Тут уже баби як попали мене въ свої лапи... Коли б не Божий чоловік, то довелось би з нудги пропасти між плаксивим бабством.* К. ЧР. 238.

Бабський, а, е. 1) Бабій, бабскій. *Це бабське діло.* 2) Бабські забубони. Различныя примѣты, обычаи и пр., соблюдаемые женщинами въ ихъ хозяйственныхъ и др. дѣлахъ. *Ном. № 253 и слѣд.* 3) Бабсье літо = Бабине літо. 4) Бабські прѣводи. Понедѣльникъ Өоминой недѣли, когда поминать усопшихъ одаѣ бабы. Чуб. III. 29. 5) **Бабські свѣта.** Народные праздники,

празднуемые исключительно женщинами. О. 1861. XI. Св. 59.

Бабувати, бѣу, еш, гл. = **Вабити.** *Бабувала у його жінки.* Рудч. Ск. II. 92.

Бабунечка, кж, ж. Ум. отъ бабуна.

Бабуня, нї, ж. Ум. и ласк. отъ баба. Бабушка. Чуб. II. 313. Ум. Бабунечка.

Бабусенька, бабусечка, кж, ж. Ум. отъ бабуса.

Бабусня, на, не. Принадлежащій старушкѣ, бабушкѣ. *Як побіжить королеви до бабусина двора.* Чуб.

Бабуся, сі, ж. Ум. отъ баба. Бабушка. Ум. Бабусенька, бабусечка.

Бабухатий, а, е. Пузатый, брюхастый. Вх. Лем. 389.

Бабчар, ра, м. Деревянный обрубокъ, въ который вставляется маленькая наковальня для отбиванія кости. См. бабма 8. Желех. Шух. I. 169.

Бабчин, на, не. Принадлежащій бабѣ, относящійся къ ней. Желех.

Бабчук, кá, м. Раст. *Amygdalus nappa* Б. ЗЮЗО. I. 111.

Бабѣж, кá, м. = **Вабѣць.** Вх. Пч. II. 19.

Бабѣчий, а, е. 1) Принадлежащій, свойственный бабѣ. *Бабѣчі звичай.* 2) По бабѣчій, по бабѣчюму. *Вин чисто по бабѣчий туця по хати.* Левич. I. 478.

Бави, ви, ж. Встрѣчено только уменьш. отъ этого слова: **бавоюна.** Употреблено въ значеніи: гостеприимная хозяйка, задерживающая гостей: *Ой буде ж нам ся, буде: забавили нас люде, забавила нас бавоюнка—Ганнусина матіночка при п'яній горілоці. при любій розмовоці.* Pauli. I. 84.

Бавина, нн, ж. = **Бавовна.** КС. 1883. XI. 50. Миж. 175.

Бавити, влю, виш, гл. 1) Забавлять, развлекать. *Сивий дід коло хатиночки, і бавить хороше та кучеряє своє маленьке внуца.* Шевч. 424. 2) Удерживать, задерживать. *Не бавте нас, не бавте, хутко виправляйте.* О. 1862. IV. 27. 3) = **Бавитися** 2. *Три тижедні бавила я в дорозі.* Каменец. у. *Де ти бавиш, бловусе. де ти, ясний світе!* Федьк. Поез. I. 25

Бавитися, влюся, вишся, гл. 1. **Забавлятися, играть, развлекаться.** *Що дня, що-вечора з нею бавились.* МВ. II. 33. *А в чім тез дитя?—У сріблі та в золоті...—Чим воно ся бавить?—Золотим яблучком.* Чуб. III. 39. 2) **Мшкати, медлять, тратить время.** *Ой їдь, милий, та не бався, бо ти мені сподобався.* Чуб.

V. 12. *Не бався тут, іди швидче!*—*Поспіємо ще з козами на торг!* Шевч. 306. *Іди ж хутчий, не бався.* О. 1861. III. Г.—Арт. 84 *Не бавмося, та ходімо швидче додому.* Канев. у.

Бавінья, вя, с. Медленность, м'шкavianя. Левч. 69. См. бавлення.

I Бавка, ки, ж. Развлеченіє. Желех.

II Бавка, ки, ж. Сухая ложбина (Галиц.). Желех. Руслó высочей р'вки. Вх. 3я. I. См. бална.

Бавлення, вя, с. 1) Забава, розвлеченіє. 2) Промедленіє, м'шкavianя. *Яке там бавлення, як постояє з чоловіком хвилино до дві.* Черк. у.

Бавна, ни, ж.—**Вановна.** Желех.

Бавний, а, в. 1) Требуючий много времєн. Желех. 2) Медлительный. Желех.

Бавниця, ці, ж. Красныя шерстяныя нитки, красный гарусъ. Kolb. I. 38.

Бавно, нар. Медленно, медлительно.

Бавняний, а, в. Хлопчатобумажный; ватный, ваточный.

Бавовна, ни, ж. Хлопчатая бумага, вата. *Рани мої смертельній промивав, м'яксною бавовною закладав.* АД. I. 250.

Бавовник, ва, м. Раст. хлопчатникъ, *Gossypium herbaceum* L. Желех.

Бавовняний, а, в.—**Ваняний.**

Бавовнянка, ки, ж. Хлопчатобумажная ткань. Желех.

Бавойка, ки, ж. См. Бава.

Баволя, ни, ж., баволяний, а, в.—**Ваволя, баволяний.**

Бавуна, ни, ж., бавуняний, а, в.—**Вавона, баволяний.** Шейк.

Вагам'єл, лу, м. Шутливое названіє палки, посоха. Миж. 175.

Ваг'ат, га, те. Кр. форма отъ **Багатий.** *Мужик багат,—йому ж добро.* Ном. № 1372. *Дівчино ж моя, колись тебе любив я, а тепера багат став, любить тебе перестав.* Грин. III. 254.

Ваг'ат-вечір, чора, м. Кануць Рождєства. *Убогий на багат-вечір поніс вечерю до багатого.* Грин. II. 83.

Ваг'атєний, а, в. Очень богатый. Желех.

Ваг'атєнький, а, в. Ум. отъ **багатий.** Довольно богатый. *Був собі один чоловік багатєнький, мав собі корів доволі.* Рудч. Ск. II. 167. *Ой коли б ти, дівчинонько, трошки багатєнька, то взяв би тебе до себе, до свого батєнька.* Чуб. V. 115.

Ваг'атєнько и баг'атєчко, нар. Ум. отъ **багато.** Довольно много.

Ваг'ати, бажу, жиш, гл.—**Важати.** Желех.

Ваг'атий, а, в. 1) **Багатий,** обладающий богатствомъ. *Багато му чорт діти колише, а обогий і няньки не знайде.* Ном № 1420. *Дурень багатий, так і слово його в-лад!* Ном. № 1428. *Тяжко-важко нам убогим багатих любити.* Мет. 64. *Скажи, враже, як пак каже: на те він багатий.* Шевч. 10. **Багатий на щб.** **Багатий ч'в'ит,** им'ючий много чего. *Він багатий на воли: шість пар має.—Нащо йому доля? Треба заплатити: він і так багатий...*—**Багатий на лати та на дрібні словзи**—**бодай не втиратъ.** Шевч.

134. *Либонь же ти на розум не багатий.* АД. I. 170. **Багатий на слово.** Словоохотливый. *Настя така багата на слово, що я не мала часу ніколи й промовити до бабусі.* Г. Барв. 224. 2) **Багатий, ц'в'нний.** *Як виїхав Ревука на коні гуляти, перевівся через плече сагайдак багатий.* КС. 1892. III. 377. 3) **Багатий в'єч'ір,**—**та кутя**—**Багат-в'єч'ір.** Чуб. III. 262. ХС. I. 79. Ум. **Багатєнький.**

Ваг'атив'я, ві, м. Богачъ. Чуб. II. 399. *Він такий багатиня, що не зна, куди гроші ловати.* Костянтиногр. у. *Та він більш од тебе надавав,—дарма, що бідний, а ти багатиня.* Богод. у

Ваг'атир'євий, а, в. Полн. фор.—**Багати-р'ів.**

Ваг'атир'ів, рева, ве. Принадлежачій богачу. *Бажав їдуватись округинами, що падали з стола багатирєвого.* Ев. Л. XVI. 21. **Багатир'єва.** Жена богача. *Умер багатирь... Багатирєва перебралась ув одну хату.* Рудч. Ск. II. 148.

Ваг'атир'ство, ва, с. Богатство. *Нехай йому з його багатириством!* Мир. Пов. I. 158 б.

Ваг'атир'ський, а, в. 1)—**Ваг'атир'ів.** Г. Барв. 189. 2) **Багатир'скій.** *Та зими! не хочу рокаляти честь багатир'ську свою.* Котл. Ен. 231.

Ваг'атир'ь, р'я, м. 1) Богачъ. *Такий багатирь, що не знає щб то нема.* Ном. № 1343. *Багатирь був, а жив, як убогі люде живуть.* МВ. II. 21. *Багатирь був!* *Щб було в його полях; худоби, щб всякого добра!* МВ. I. 35. *Умер багатирь, то йде за ним уесь мир, а вмер зарпак—тільки піп та дяк.* Посл. 2) **Багатирь.** Були вони багатири: велику силу мали Чуб. II. 130. *Портрети всіх багатириє: як*

Александр цареві Пору давав із військом добру хвору... Котл. Ев.

Багатирька, ки, ж. Богачка. Моя дівка—багатирька: в буддень ходить в сріблї, в золотї, в свято ходить в оксамитї. Чуб.

Багатїтися, чу́ся, тї́шся, гл. Обогащатися. К. XII. 46. Коли б еси над тим перебрелом знялись, котрим письменство в нас що-року багатїться. К. Дз. 90.

Багатївня, ня, с. Обогащєвю.

Багатїти, тїю, еш, гл. Багатїть, обогащатся. Як задумав Харко, задумав Захарченко, задумав багатїти. Чуб. V. 1048.

Багатїтшати и багатїшати, шаю, еш, гл.—**Багатїти.**

Багато, нар. 1) Много. Старша дочка її дуже багато живе. Богодух. у. 2) Много. Де багато господинь, там хата кметєся. Посл. Багато в його грошей. Багато книжок попрочитує. Він же витюповинь, почав проповідувати багато. Ев. Mr. I. 45. Нам свого вина треба багато. Чуб. III. 402 В селї довог говорили дечого багато. Шенч. 115. Не багато Луговський гетьманує: півтора года булаву держав. АД. II. 124. 3) Очень, сильно. Вона багато скидається на його. Кролев. у. Ой вона багато гордує. Пп. Ум. Багатєнько.

Багатоли́стий, а, в. Густолиственный. Тронїчїї ліси з багатолистими деревами. Щог. Сл. 5.

Багатство, ва, с. Богатство. Відность. багатство—єсїть бо божя воля. Мет. 71. Нащо менї багатство, нащо менї грошї? Чуб. V. 117.

Багаття, тя, с. 1) Огонь. Крешіть, дядьку, багаття! Вселї багаття розводять... казав троянський флот спалить. Котл. Ев. V. 33. 2) Горящіє углї. 3) Костерь. Наймгнїт розпалїа багаття, повісив на вагани казанок і почав варити куліш. Левц. Пов. 109.

Багатшати, шаю, еш, гл.—**Багатїти.**

Багатший, а, в. Сравни. ст. огь багатий, то-же, что и багатїший. Не по правді, молодий козаче, зо мною живєт: по багатїшой, та до паганїшой що-вечора йдєш. Чуб. V. 396.

Багатшати, ту, шаш, гл. Обогащати. Багатою скрізь багатшуть Грин. I. 232.

Багатїючий, а, в. Чрезвычайно богатий, богатїйший. Олим по одному спїнають (убогї), щоб з багатїючими поспать. Щог. В. 134.

Багатство, ва, с.—**Багатство.** Журба світу свого і омана багатства і инїї жаодоби вховають і глудять слово. Ев. Mr. IV. 69 Пошли ж, Боже, нашим молодим щастя і баацтва. Шевч. 290. Баацтво дочасне, а лихо довїчне. Ном. № 1450.

Багацький, а, в. Приналежачїй богачу. Паньске та багацьке нїде не пропаде і тільки сїромацьке—то йде, то скубне. Посл. Багацький син. Федьк. Поез. II. 70. Багацькая дївичмонька шмат коралїв мас. Грин. III. 530.

Багацько, нар.—**Багато.** У Бога багацько, то й нам дасть. Ном. № 57. По світу як їще побїга (Евей),—чийсь багацько вилє слїз. Котл. Ев. I. 8. Не лякайся нас, пане, не багацько нас стане: тридцятєро й трєс. Чуб. III. 244.

Багач, ча, м. Богачь. Пришов багач, пришов дукач та в порога став, із нашої голопоньки смїється почав. Рудч. Чп. 107. Багач великий, Дамло Гурч. Він таки з козаків був, та жив собі нином, мав сїй хутїр і степи й поле. МВ. I. 151.

Багачів, чїв, вє. Приналежачїй богачу. Пришов до їх баачив син. Чуб. V. 1016.

Багачка, ки, ж. Богачка. Засватав я вбогу дївку,—хай багачи плече, бо багачка, вража дочка, не хоче робити. Чуб. V. 113. Сину мїй, сину, каже,—не бери тїї багачки: буде вона дуже гордувати. МВ. I. 122.

Багатїя, нї, м.—**Багатиня.** Пират. у. Слов. Д. Эварн.

Багаччати, ччаю, еш, гл.—**Багатшати.** Багаччий а, в.—**Багатїший.** Зробився ще багаччим од'братя. Чуб. I. 217. Багачча од пївнїчної українська природи. Левц. Пов. 5.

Багвї, вї, ж. Болотистая низменность, тонь. Кїєв.

Вагдаль, (лю? м.) Сафьян із козлової кожи. Вас. 158

Ваглаї, їв, м. Лїнь. Упогребл. нь. вираж.: баглаї навєли—лїнь одолїла. Ном. № 10939. То же: баглаї вкїнулись. Баглаї вкїнулись, та й робити не хочєнєся. Волч. у. Баглаї бити. Буть правдичьмь,

ничего не дѣлать, быть баклуши. Ном. № 10940. К. ЧР. 191.

Багністий, а, е. Бологистый, топкій, тивнистый, илїстый.

Багністо, нар. Болотисто, топко, грязно. *Тут дуже багністо, — не можна проїхати.* Полг.

Багнісько, ка, с. Ув отъ багно.

Багніти, нб, нш, гл. Грязнить, пачкать. *У цьому ставку мити, — тільки шмаття багнити.*

Багнітися, нбся, ншся, гл. Загрязняться, пачкаться.

Багніця, ці, ж. Раст. *Salix sarcea.* Вх. Лем. 389.

Багніще, ща, с. Болото, болотистое мѣсто. *У долині, мов у ямі, на багніщі горіод мріє.* Шевч. II. 20.

Багніт, ту, м. Штыкъ. Подольск. г.

Багніти, нбю, еш, гл. Дѣлаться болотистымъ, тинистымъ, топкимъ.

Багнітка, ки, ж. Серезка дерева. Вх. Пч. II. 37.

Багнітувати, тбю, еш, гл. = **Вагнити.** Киев.

Багно, нб, с. 1) Болото, топь, глубокая грязь. *Як їхав, то й понав у саме багно, кобила зогруза по саме степно.* Грин. III. 644 *Кобила изблудила і попала у болно і застряла по степно.* Чуб. III. 426 *Зигруз у болоті і ніяк з багна і очеретяного коріння не виплутасться.* Стор. II. 69. *В крові так, мов в огні, бродив.* Котл. Ев. VI. 72. 2) Грязь. *Умийтеся, образ божій багном не скверните.* Шевч. 3) Раст. *Ledum palustre.* Вх. Пч. II. 32. ЗЮЗО I. 126. См. **багонини.** Ув. Багнице, багнісько.

Багновиця, ці, ж. 1) Болотное тонкое мѣсто. *Туди й тягтиме холодний вітер з боліт та багновице.* Депо. 2) мя Раст. *Oxycoccus.* Шух I. 22.

Багнути, ну, неш, гл. Сильно желать, хотѣть. *Мій син багне тпи до школи так, що ну!* Каменец. у.

Багнок, кб, м. Родъ гриба изъ породы *Boletus.* Радом. у.

Багнока, ки, ж. = **Вагно.** *Так ляяти болото почала: „Отце покаяна багнока!“* Греб. 369.

Багні, нбти, с. = **Вагнітка.** Вх. Лем. 389.

Багнівий, багнівий, а, е. = **Вагністий.** Желех.

Баговінья и баговінна, ня, с. Родъ водорослей. *Грибалка виплесе, несе на сорочку баговіння зеленого.* Шевч. *Витягли повний волок баговіння, жарсіє, линів, раків і жаб.* Левиц. Пов. 109. У Вх. Пч. II. 30: *Conseiva rivularis.*

Баго́нка, ки, ж. Лужа. См. „Гной души въ господарствѣ“ (1848), стр. 57. (Желех.)

Баго́нник, ка, м. Раст. *Ledum palustre.*

Вх. Пч. II. 32.

Ба́гор, гра, м. 1) Пурпурный цвѣтъ. *Далі, далі, онде небо багром рум'яніє.* Федьк. I. 26. 2) Косякъ, часть составного обода колеса. Вх. За. I.

Ба́горець, ця, м. Яркій багровый цвѣтъ. МВ. III. 81

Багрі́вий, багрі́й, а, е. Темнокрасный Желех.

Багрі́на, ни, ж. Болото, богатое родниками мѣсто Желех.

Багрі́вати, нбю, еш, гл. Окрашиваться въ багровый, пурпурный цвѣтъ. Мзак (Желех.).

Багрі́ти, рю, рш, гл. 1) Окрашивать въ багровый цвѣтъ. 2) Дѣлать косяки въ колесахъ. Угор.

Багрі́й, ріа, м. Название сѣробоурого вода. Шейк.

Багрі́ти, рію, еш, гл. Багровѣть.

Багно́, рб, с. = **Вагор 2.** Угор.

Вагровий, а, е. Багровый, ярко-красный. *Роза моя повна червона, багорова.* Чуб. III. 432 *Зелене вище... багрове пище.* Гол. IV. 545. Ум. Багровѣнный. Чуб. III. 314.

Вагрю́ла, лі, ж. Порода раннихъ пурпуро-красныхъ слявъ. Желех.

Ва́гра, рі, ж. Название буро-красной коровы. Желех.

Вагрі́ний, а, е. = **Вагровий.**

Вагрі́ниця, ці, ж. Парская пурпурная мягтія, багріница. *Собі багріницю повила жилами твердими.* Шевч. *Вони одягли його в багріницю.* Ев. Мр. XV. 17.

Вагті́, бакж́у, жиш, гл. = **Вагати.** Желех.

Вагю́л, ла, м. Тюкъ. *Отсюди положіть два багули.* Шейк.

Вагю́н, нб, А. Раст. *Ledum Palustre L.* ЗЮЗО. I. 126. См. **багно.** То же значеніе: душистый багун. ЗЮЗО. I. 126.

Вагч́й, бакж́у, жиш, гл. = **Вагати** = **Вагати.** Желех.

Ва́га, га, ж. Гарь изъ чубука Вх. За. I. Вх. Уг. 252. См. **Мочка 2.**

Багари, *м.* Широкий кожаный пояс. Желех.

Вадвік, *кв.* *м.* То же, что лемно, но выговаривающий л вместо в, напр.: я бил, а гварил (изъ мѣстности околѣ венгерской границы). Вх. Лем. 389.

Вадэня, *нѣ*, *ж.*—Вакай. Вх. Зн. Лем. 389.

Вадиліна, *нѣ*, *ж.* Стебель, трость, былинка. Ном. № 8120. Мил. М. 26. (Соловейко) сидит на дерезині, спѣває, аж бадиліна під ним гойдається. Левец. I. 118. Ум. Бадилінка. Ув. Бадиляна.

Вадилля и **баділля**, *лѣ*, *с. соб.* Стебли, былинки, ботва. Грив. II 86. *От воли викопали картоплю, а йому оставили саме бадилля.* Рудч. Ск. I. 52. Ум. Бадиллячко.

Вадилѣка, *кв.* *ж.* Ув. отъ бадиліна.

Вадіка, *кв.* *м.* Название старшаго по лѣтамъ мужнины, брата и пр. Желех. Ум. Бадічка, бадічно.

Вадіня, *нѣ*, *бадўня*, *нѣ*, *ж.*—Вадэня. Вх. Лем. 389. Ум. Бадўняна.

Вадѣо, *дѣ*, *м.* Бати Этимъ именемъ называютъ также въ нѣкоторыхъ мѣстахъ всякаго старшаго по лѣтамъ мужнину. *Бадѣо! возміт мене на віз!* Шейк.

Вадѣр, *ру*, *м.* Бойкость, проворство.

Вадѣористий, *а*, *е*. Бойкій, лихой, молодецкій Чуб. I. 230. Г. Барв. 44 *Сам був такий бадѣористий: козаки... казали проміж себе—оре!* Стор. М. Пр. 149.

Вадѣористо, *нар.* Бойло, лихо.

Вадѣоритися, *рѣся*, *рѣшеса*, *гл.* Бодритися, молодиться, молодецествовать. Левец. Пов. 34. *А диво царця, мов та чапля між птахами, скаче, бадѣоритися.* Шевч.

Вадѣорний, *и*, *е*.—Вадѣористий. Ум. Бадѣорнѣний.

Вадѣорно, *нар.*—Вадѣористо. Ум. Бадѣорнѣно.

Вада, (*дѣ*, *м.?*) Лѣтний воль. КС. 1898. VII. 46.

Ваѣвий, *а*, *е*. Сдѣланный изъ баѣ (см. баѣ). *Приходила і ся сюди в червоній юточі баѣвій.* Котл. Ен. I. 19

Вабѣва, *кв.* *ж.* Ум. отъ байка.

Вабаній, *а*, *е*. Желанный, жданный. Шейк.

Вабаня, *нѣ*, *с.* Желаніе. *Вабаня досягни до тѣло, про що марила.* Левец. I. 300.

Важати, *жѣю*, *вш.* *гл.* Сильно желать. хотѣть. Котл. Ен. II. 10. *Хиба ж душа*

моя з лопуцька і не бажа того, що й людська? Ном. № 1588. *Прочи в мене чо-го бажаси.* Ев. Мр. XV. 22. *Хорітимеш, болітимеш, смерти бажатимеш.* Мет. 107.

Важатися, *жѣється*, *гл.* безл. Хотѣться. *Все йому бажается долі.* *Вже сталося, як йому бажалося.* Левец. Пов. 41.

Важити, *жѣ*, *жѣш*, *гл.* Жажать, сильно желать. Желех. *В Чорногорі Роман лежить, студеної води бажит.* Гол. I. 159.

Важітися, *жѣється*, *гл.* безл. Хотѣться. *Най ся тобі не бажит печеного рака.* Ном. *Най тобі ся того не бажит.* *чого ся дома не держит.* Ном. № 2686.

Вазалѣ, *лѣ*, *об.* Мямля. невоворотливый. Пират у. Слов. Д. Эвар.

Вазалѣчка, *ча*, *с. соб.* Разный хламъ. Аф. 291. *Там лежало старе залізо. мотузки і усяке базалѣчка.*

Вазар, *ру*, *м.*—Вазарь.

Вазарічка, *кв.* *ж.* Подарокъ, взятка. Мкр. Г. 19. *Ти базаринку любиш брати, а людям в нужді помагати не дуже бачу, постігивсь.* Котл. Ен. II. 31. *Ти думаєш, та сука тебе любить? Базаринки твої любить, завернися, бо тя згубить.* Федк. Ум. Базаріночка.

Вазарісько, *кз*, *с.*—Вазариче. Желех.

Вазаріще, *ща*, *с.* Мѣсто, гдѣ собирается базаръ. *Як пішов дитище та на базариче.* Чуб. V. 842.

Вазаркѣвий, *а*, *е*. Базарный, рыночный. Рядовина базаркѣва. См. рядовина I. Вас. 168.

Вазарний, *а*, *е*. 1) Базарный, торговый, рыночный. *Завтра день базарний.* Мир. Пов. II 55. 2) Какъ существ. Торговый надзиратель. Шейк. *Сьогодні базарний пригоди.* Мир. Пов. II 54.

Вазарувати, *рѣю*, *еш.* *гл.*—Вазарювати.

Вазарь, *рю*, и **базар**, *ру*, *м* 1) Базарь, рынокъ. *Утоптала стежечку через яр, через гору, серденько, на базар: продавала бублики козакам.* Шевч. 2) Базарный день. *У базар то й чоловіка попадеш, бо в базар людей найбільше.* МВ. I. 115

Вазарювати, *рѣю*, *еш.* *гл.* Быть на базарѣ съ тѣмъ, чтобы торговать, покупать или продавать чтонибудь. *Чи ти добре сьогодні базарювали?* Полт.

Вазі, *зів*, *м.* *мн.* Разговоръ, расказни. *Пора й за роботу, а у його все базі та базі.* Екатеринос.

Базіка, ки и базікало, ла, об. Болтуть, балагурь. *І чого цей (ця) базіка все язиком меле? Оце ше мені базікало!*

Базікаєни, ня, с. Болтовни. *Та ти не тільки говори, а й руками роби. А то діла нема, а саме базікаєни.* Харьк. г.

Базікають, каю, еш, гл. Болгать, балагурить, калягать. Котл. Ен. Ш. 50 *Годі не знати що базікають!* Шевч. *Проліж себе дещо базікають, мов вода на лотосах шумить.* Кв.

Базічка, ки, ж. 1) Ум. отъ базя. 2) = Багнітка. Вх. Уг. 226.

Базіньк, ка, м. Раст. а) собачья бузина, Sambucus Ebulus L. Шейк. Вх. Пч. II. 36. б) — ярий. Syringa vulgaris. Вх. Пч. I. 13.

Базувати, зую, еш, гл. Играть на контрабасѣ. МУЕ. III. 57.

Базувір, ра, м = Вузувір. Шейк. *Недовірки, базувіри.* Черниг. у.

Базь-базь! меж. Призывъ для ягнятъ. Шейк.

Базька, ки, ж. 1). Дѣтск. ягненокъ. Шейк. 2) = Багнітка. Шейк. Вх. Пч. II. 37. **Базьочки**, чбк, ж. мн. Раст. Plantago major. Вх. Пч. I. 12.

Базя, зі, ж. Дѣтск. овца, ягненокъ. О. 1862. IX. 118. Ум. Базька, базічка.

Бай, бая, м. Сказочникъ. *Був собі бай, зніс-жопу їй; всім по яйцєві, тобі зносок.* Если къ кому пристають съ просьбой рассказывать сказки, то овъ этой поговоркой жаеаеть отдѣлаться. Шейк.

Байбак, ка, м = Вабак. Вх. Пч. II. 5. **Байбарá**, рй, ж. Длинный кнутъ у пастуховъ. Екатериносл. Левч. 58.

Байбарак, ка, м. 1) Верхняя одежда у туцзловъ: родъ суконнаго полукафтаныя. Шух. I. 126. Гол. од. 68. 2) Родъ крытой женской шубки, крытаго овчиннаго тупла. Канев. у. Борз. у. *Заробила в мене грошенят на байбарак.* Г. Барв. 251.

Байбарзо (т. е. ба і барзо, — подобно байдуже). И очень. Встрѣчено въ выраж.: *Він мя має за байбарзо*, т. е. овъ мной пренебрегаеиъ. Фр. Пр. 19.

Байбаріс, су, м. Раст. барбарисъ. Константиногр. у.

Байбарісовий, а, е, Барбарисовый.

Байда, ди, об. 1). Гуляка, безпечный человекъ. **Байди бити.** Бить баклуши 2) ж. Провище неуклюжей женщины. Ном. № 13618. 3) ж. Краяха, ломоть хлѣба. *Байди хлѣба.* Фр. Пр. 19.

Байдák, ка, м. 1) Родъ большого рѣчного судна. Рудч. Ск. II. 28. *А куте хлопята, на байдаки! Море грас—ходім погуляти.* Шевч. *Великий тяжко бутъ пожар,—човки і байдаки падали.* Котл. Ёа II. 29. 2) мн. **Байдаки.** «Селезви, сбишиєси въ стаи тогда, когда матки водять выводки». Мязг. 176. 3) **Байдаки гонити.** (Бѣл.-Нос.) и **байдани бити** (Левич.) = **байдики бити.** Ум. Байдачон. Ув. Байдачище.

Байдáра, ри, ж. Родъ судна. *Посунули по синій хвилі, поміж кузою в Сир-Дарю байдáру та баркас чималий.* Шевч. (1883) 298.

Байдати, даю, еш, гл. Болтать вздоръ, говорить чепуху. Вх. Уг. 226.

Байдачище, ща, м. Ум. отъ байдак.

Байдáчний, а, е, Привадежащій, свойственный байдáну.

Байдáчник, ка, м. Рабочій на байдáну.

Байдачок, чка, м. Ум. отъ байдак.

Байде! Сокращ. байдуже. *Байде нам се! КПС. 11. Да хоч чужа жати—їрина хата,—я байде Г. Барв. 433.*

Байдиги, диг, ж. мн. Въ выраж: **байдиги плести.** Говорить вздоръ. Желех.

Байдики, кив, мн. Баклуши; употребл. только въ формѣ **байдики бити**—бить баклуши, баклушичать. Ном. № 10872. *Тобі в тільки лежати та байдики бити.* Левич. I. 423.

Байдикування, ня, с. Ничего недѣланіе, баклушичаніе *І не докучило тобі байдикуюннã?* Не змогла б я отако байдикуючи день-у-день без роботи жити: Харьк. г.

Байдикувати, кую, еш, гл. Ничего не дѣлать, баклушичать. АД. I. 152. *Він нічого не робив, тільки байдиковав.* Вольтв. г. *Байдикують собі дома при батьку; звісно, ні косить, ні жать не підуть.* Драг. 146.

Байдрак, ка, м. = Вудак. Carduus. Вх. Пч. II. 30.

Байдужє, нар. Безразлично, нужды нѣтъ, и горя мало, все равно. *Недоля жартує над старою головою, а йому байдуже.* Шевч. *Байдуже паски, аби порося!* Ном. № 7280. *Умер батько—байдуже, умерла мати—байдуже, умер милій чорнобривий,—ти й стало жалъ дуже.* Н. п. Ум. **Байдужки**, байдужєчки. *А мені про те й байдужєчки.* Кролев. у. *Товкачєні радість: Бог баа сина... , и Товкачєві й байдужєчки.* Морд. Оп. 1.

Байдужєк, жна, не, Кратк. формъ отъ

байдушний. Ніхто мене не жде і парубок мій байдужен. Г. Барв. 337.

Байдужечки, нар. Ум. оть байдуже.

Байдушний, а, е. Безразличний, равнодушний, индифферентний. Погляд її очей був недбайлий... байдушний. Левец. Пов. 297.

Байдушність, жости, ж. Безразличіє, индифферентизм, равнодушіє. Левец. І. 330. Потребно великої праці, щоб звязати те, що порвала наша недбайливість та стидка українська байдушність. Левец. Пов. 279. Байдушність про закони природи. К. ХП. 122.

Байдушки, нар. Ум. оть байдуже.

Байдушливий, а, е.—**Байдуший**. К. Кр. 35.

Байдушливо, нар.—**Байдужно**. Байдушливо прийняла вдова вмову дурневу,— не виявляла вона ніколи ні радости, ні смутку. Г. Барв. 307. Вона й привіталася, і снідання подала, і щось промовила, і про щось поспитала, і глянула, і підняувала, та усе наче недбайливо, якось байдушливо. МВ. Ш. 105.

Байдушний, а, е.—**Байдуший**. К. Кр. 17. Г. Барв. 20.

Байдушно, нар. Равнодушно, безразлично, индифферентно. Дивиться байдушно з високости. К. ЦН. 291. Роститувала я селян про неї, але мені одкизувано байдушно, мов про аби що. Г. Барв. 373.

Байдур, ра, м. Вологита, довелася? „Де ж їх будеш прала, Галенько сдиная?“—На тихім Дунаю, козаче-гультаю! — „Де будеш сушила, Галенько сдиная?“—На сдвобном шуре, козаче-байдуре.—Гол. II. 722, 723.

Байка, ки, ж. 1) Басня. „Кажки кажи!“—Не віюю.— „Кажки байки!“—Не смію.— „Кажки сякої-такої небиллиці!“ Чуб. І. 214. Не все те правда, що байка каже. Чуб. І. 232. Байки Л. Гайбова. Як пан лягає спати, то він йому каже байки. Рудч. Ск. І. 191. 2) Безділица, шутка, пустяки. Лайка—байка, а битва—молитва. Ном. № 3807. Байка плавати, але як би казали нурка дати. Фр. Пр. 19. 3)=**Бая**. На дівочках плаття—все клим та китайка та зелена байка. Чуб. Ш. 38. Ум. Басечка. Я вишадя, лежачи на печі, для вас сюю басечку, пакичі. Гліб.

Байкарь, ра, м. Баснописець. Желех.

Байкий, а, б. Говорливий, словоохотливий. Левч. 27.

Байковий, а, е.—**Вазвий**. У байковій опці вона мені все на думці. Чуб. V. 405.

Байло, ла, с. ? Какъ бранное слово: Позирни, байло! К. ПС. 57.

Байлова, ви, ж. Выносное дышло въ плужной запоржкѣ. Черк. у.

Байловка, ки, ж. 1)=**Байдова**. Анав. у. 2) Шестъ, посредствомъ котораго поднимають якорь на дуб, большую дыбровскую лодку. Мвж. 180.

Байлова, ги, ж.—**Байдова**. Херс.

Байлувати, луо, еш, гл. Припрягать вторую пару воловъ и встаскивать возъ на гору. Рудч. Чп. 245. Ой на гору, гору будем байлувати. Рудч. Чп. 113.

Баймуд, да, м. Дуракъ, остопопъ, болванъ. Желех.

Байбвий, а, е.—**Ваевий**, Чуб. VII. 430. Зелена байова керетка. Мир. ХРВ. 9.

Байор, ра, м.—**Крайкъ**. Kolb., I. 45.

Байорсько, ка, с. Ув. оть байоро.

Байорка, ки, ж. 1) Свурокъ цвѣтній. Шух. I. 122. 2) Каждая изъ четырехъ обвитыхъ канигелью струвъ торбана. КС. 1892. III. 383. 384.

Байоро, ра, с.—**Ваюра** 1. Вх. Лем. 389. Ум. Байорсько. Вх. Лем. 389.

Байорок, ра, м. 1) Золотая проводочная нить. Желех. 2)=**Байорна** 2. Желех.

Байрак, ка, м. 1) Лѣсокъ въ оврагѣ; буеракъ. Такі були здоровенні та глибокі байраки, що Боже світел! Грин. II. 169. Ой не шуми, луже, зелений байраче!

Мет. 92. До зеленої неділі в байраках біліли сніги. Шевч. 2) Муядштукъ при уздечкѣ. Сідло черкеське з титником, уздечка новітська з байраком. Изъ пѣсни, приведеной въ „Истор. Новой Сѣчи“ Скальковскаго. Ум. Байраком, байраченню.

Байрака, ки, ж.—**Байрак** 1. Не з-за гори, з-за байраки, відтіля ідуть гайдамаки. Мет. Форма эта, вѣроятно, явилась только для ренемы.

Байраченню, ки, с. Ум. оть байрак.

Байрачний, а, е. Принадлежащій, относящійся къ байрану 1, буерачный, овражистый.

Байрачок, чка, м. Ум. оть байрак.

Байсаміна, ни, ж. Родъ растенія. О. 1861. XI. Св. 29.

Байстер, ра, м.—**Байстроук**. Аф. 292.

Байстроук, ка, м. Вибірочний, побочный сынъ. Колл. Ен. IV. 67. Не бай-

стрижкові гриз, а батькові. Посл. Ум. Байстриючок. Ув. Байстриючце.

Байстриюччя, нати, с. = Вайстри.

Байстриючка, ки, ж. Вибірчаця, побочная дочка.

Байстриючок, чкя, м. Ум. оть Байстрию.

Байстрия, рятя, с. Вибірчаце дятя. *Салдатка йде, оайстрия несе.* Кв. *З байстриям шкандибає.* Шевч.

Байтала, ла, об. Неуклюжий челоуьк, дубина. Вх. Зн. 1.

Байтало, ла, с. Неработающий челоуьк, безь дьла болтающийся, шляющийся. Черк. у.

Байтадуватий, а, в. 1) Нелюквий, неуклюжий. Вх. Зн. 1. 2) Неработающий, гьнивий. Черк. у.

Байцарка, ки, ж. Часть ткацкого станка. См. Начиння *З.* Константиногр. у.

Вак, сз. = Пав. Кв.

Вайчар, ра, м. Болтунъ, сплетнякъ. Вх. Лем. 389.

Вакайстий, а, в. 1) О рькь или прудь: облудющий ямами. *Не ходи туди, бо там дно дуже бакайте.* Екатериносл. 2) Ухабистый, выбоистый. *Там шлях дуже бакайстий.* Киев. у. См. Банаюватий.

Вакай, кай, м. 1) Глубокая яма въ рькь, прудь. Сим. 145. Екатериносл. 2) Грязный, наполненный водою ухабъ на дорогь, выбоина, ложбина, посредиюь которой лужа. Константиногр. у. Мнж. 176. Киев. у. *Поїхали вони раз колодки возити... та і загрозились у бакай.* Мнж. 9. См. Баюра, банджю).

Вакалейний, а, в. Бакалейный. Мкр. Н. 31.

Вакалейник, ка, м. Торговець бакалейными товарами.

Вакалейница, ці, ж. Торговка бакалейными товарами.

Вакаля, лія, ж. 1) Бакалейные товары. *Щоб де було своїй крам складати та всякую бакаляю ховати, він у дворі комоуру збудував.* Гліб. 2) Мелкий товар (галатерейный, игольный, пожевой и др.), которыми торгуютъ въ разность цетинники. Вас. 190.

Вакаль, ля, м. Озеро. *Вакаль (озеро) такий, що ніт його переписати, ніт його перейхати.* Чуб. II. 256.

Вакаляр, ра, м. 1) Ученикъ, школяръ. *Єзүйти цкували ырод шляхтою і своїми бакалярами.* Стор. I. 249. 2) Учитель дьтей. Шейк. 3) Дьачекъ. Чуб. I. 231.

Вакалярство, ва, с. 1) Должность учителя дьтей. Желех. 2) соб. Учителя дьтей, школяры.

Вакалярський, а, в. Принадлежащий, свойственный бакаляру.

Вакай, ну, м. Родъ красной краски. Шейк.

Вакати, кав, еш, гл. Говорить: ба. О. 1862. I. 73.

Вакаюватий, а, в. = Вакайстий. *Банаювата дорога.* Черк. у.

Вакж, ків, м. мн. Употреб. въ выраженияхъ. 1) *Забивати, забити баки* — сбивать, сбить съ толку, одурачить, обморочить. Фр. Пр. 20. Драг. 171. *Забити мені боки.* Ном. № 2088. 2) *Вибачити бакю* — вытаращить глаза. Вілецк. Нос. 3) *Баки світити.* Подольшаться къ кому, показывать кому приязненный видъ. Фр. Пр. 20.

I. Вакір и бакір. Употр. въ выражении: на бакір — ва бекревь. *Не йди, докую, за такого, що на бакир шапка.* Чуб. V. 1092. *Хто на бакир шапку носить, — господарь не буде.* Грин. III. 209. *Ми з собьв на бакир стоїмо.* Мы между собой въ ссорь. Фр. Пр. 21. *Пішли ми на бакир.* Потеривъ убытки, пришель въ убытокъ, обезсилъвъ. Фр. Пр. 21.

II. Вакір, ру, м. Котель, преимущественно мьдный. Екатериносл. у. Слов. Д. Эваря.

Ваклб, ла, с. = Ваклиг. *Як із річки. із ковбани води принести: відра не було. бакла не случилось.* КС. 1883. II. 288.

Ваклаг, га, м. и баклага, гя, ж. = Воклаг. Вас. 145. *Бери баклаг і барилу.* Чуб. V. 1094. Ум. Баглажон, баглажа.

Ваклажа, ва, м. Раст. *Solanum lycopersicum*, баклажагъ, помидорь. ЗЮЗО. I. 127.

Ваклажка, ки, ж. Ум. оть баглага.

Ваклажок, жкя, м. 1) Ум. оть баглаг.

2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379.

Ваконпарт, та, м. Бакенбарда. Вх. Уг. 226.

Вакун, ва, м. *Nicotina rustica* L. ЗЮЗО. I. 129. Очень крьпкий курительный табакъ, простой табакъ. *Спасибі за тютюн, бо се турецький, не бакун.* Ком. II. № 424. Ум. Бауніньць, бауничи. Ув. Бауніньце, бауняна, бауніньсно.

Вакуновий, а, в. Относящийся, свойственный бакуну.

Вакунт, ту, м. Томпакъ. Шух. I. 277.

Вакунтовий, а, в. Томпакъый. Шух. I. 275, 277.

Ваку́нчик, ка, м. Ум. отъ банун.
Вакуна́ка, кв, м. Ув. отъ банун.
Вакуна́р, ра, м. Контрабандистъ, несносящій табакъ. Желех. См. банун.

Ваханна́лія, лії, ж. Вахханалія. Я зустрів на улиці весілля, що ходили з добриднями; все те було дуже вже на підпитку; хто в скоки, хто в боки,— нестемемна бахханалія. Ном. № 11734.

Вакхі́чний, а, е. Вакхическій. Левниц. I. 520.

Вакша́, ші, ж.—**Ваштан.** Сама піїде бакину полоти. Кв. Оцей дощик добрий на бакші. Богод. у.

Вал, лу, м. Валь. Рудч. Ск. I. 9. Ум. Балви. Бувають у нас і балки, то в господу закликають музику О. 1862. IV. 90.

Ва́ла, ли, м. Дубина, певтюхъ. Желех.
Валаба́ечка, ки, ж. Ум. отъ балабайна.
Валаба́йка, ки, ж. Балабайка. Рудч. Ск. I. 18. Мкр. Н. 16. Грати у балабайку. Ум. Балабаечка.

Валаба́н, на, м. 1) Родъ хлѣбнаго печеня. *Побай лиш отли з запічка балабани гарячі, тегер та підімо хоч прохи.* О. 1861. XI. Кух. 27. 2) Родъ растенія. ЕЗ. V. 246. 3) Птица: разновидность сокола. У Вх. Пч. II. 19: *Gentilis (Falco nobilis).*

Валаба́нка, ки, ж. Очевъ крупний сорть картофеля. Богод. у.

Валаба́нський, а, е. ? Ус балабанський цуприка черкеська. Ном. № 8589.

Валаба́й. Употребляється пастухами овець въ призывѣ для козловъ. *Отара на тирлі або в ростан; виходить личман вперед, кличе цапів так: гей цо! балабаї! цо, цо! балабаї! цо!—Цапів, де б не були, ідуть до личмана, візці за цапами.* О. 1862. V. Кух. 35.

Валаба́лька, ки, ж. Бубенчикъ. Шейк.

Валаба́н, на, м. Бубенчикъ, погрешупка. Подольск. г. У нашої погаді балабони на заді; не багато—тільки п'ять, куди іде—брязкотять. Н. и. Ум. Балабончки. Г. Барв. 513.

Валаба́ннити, ню, нищ, гл. Звонить, брещать (напр., бубенчиками, погрешупкой).

Валаба́нка, ки, ж. Родъ растенія съ клубнями на корні, похожими на картофель (употребл. для настойки). Херс.

Валаба́нчик, ка, м. Ум. отъ балабан.

Валаба́штити, шу, нищ, гл. Болгать, говоритъ. *Та це діти у нас так балабо-*

шати, а чи воно такечки,—зито ж його зна. Мирг. у. Слон. Д. Эварі.

Валабу́ла, ли, ж. ? Чуб. III. 105.

Валабу́рка, ки, ж.—**Картопля.** Далі ж єї балабурок недуплених істти. Гол. I. 199. См. Барабола.

Валабу́х, ха, м. 1) Небольшая булочка, испеченная или сваренная въ водѣ. Употребляется въ пищу, а также для гаданія подь праздникъ Авдreja Первозваннаго. 2) Комъ, комокъ. Шейк. *Балабух глини.* Ум. Балабушок.

Валабу́ха, хи, ж. 1)—**Валабух I.** Шейк. 2) Пшика. *Під плечем така балабуха.* Зміев. у. Ум. Балабушка, балабушечка. Чуб. III. 258. О. 1862. IV. 13.

Валабу́шка, ки, ж. 1) Ум. отъ балабуха. Маркев. 22. 2) Комокъ помета. *Нехай він пом'янется на ніську балабушку.* Ном. № 8363.

Валабу́шок, шка, м. Ум. отъ балабух.
Валагу́ло, ли, ж. 1) Крытый дорожный повозко, на которой ѣздять евреи. Левниц. I. 504. 2) Еврей-извозчикъ на такому экипажѣ. 3) Въ юго-западн. краѣ: народникъ изъ польскихъ помещиковъ 1830—50 гг., членъ осоаго народническаго общества въ то время.

Валагу́льський, а, е (Относящійся къ балагуль, *Балагульський віз.* Грив. I. 55.

Валагу́вати, гую, еш, гл. Жить въ праздниці. Вх. У. 226.

Вала́й. Употребл. въ выраж.: *галай-балай.* См. галай 3.

Вала́кайло, ла, м. Болгунъ, говорувъ, пустомелъ. Желех.

Вала́канка, ки, ж. Болговья. Желех.
Вала́канна, ня, с. Разговоръ, калеканье. *Нам не треба балакання, не треба слів, а треба діла.* Левниц. Нов. 162.

Вала́кати, кая, еш, гл. 1) Бесѣдовать, болтать, калекать, разговаривать. *Звичийно за слівцем балакали по слову.* Греб. *За рученьки біленькі взявшись, балакали то сяк, то так.* Котл. Ев. I. 18. **Балана** такє—не своє. *Говорить вздоръ.* Зміев. у.

Вала́катися, гл. Употреб. безлично: балакається, балакалось. *Говоритси, говорилось. Чого ж ви ловчите?—Та яось не балакається.*

Вала́жи, лаж, ж. м. Разговоры. ЗОВИР. I. 277. *Другий підходе з такою розмовою до кореля, як і перший... Третій підходе до короля з тими ж еяними балаками.* Чуб. III, 46.

Балакліявий, в, в. Разговорчивый, го-
ворливый, словоохотливый. Чуб. I. 231.
*Веселий, ручий молодик, письменний,
смілий, балакливий.* Мкр. Г. 7. (Панноч-
ка така весела, балаклива. МВ. (О. 1862.
Ш. 48). Ум. Балакливеньний. Така в вас
балакливенька оця дівчина. Червиг, г.

Балаклій, лія, м. Говорунь, болтунь.
Черниг.

Балакня, ні, ж. Разговори, болтовня.
*Це буде на два годи балакні. Біля корчми
така балакня.* Міус. окр.

Балакуватий, а, в. = Балакливий. *Во-
ни обидв.: однаково балакувати.* Ново-
моск. у.

Балакун, на, м. Говорунь, болтунь
К. Дз. 96.

Балакучий, а, в. = Балакливий. *Там
така приязна та балакуча жінка.* Ко-
бел. у. *Аби були слухачі, а наш Круг-
лий оповідач дуже балакучий.* Ком. II. 68.

Баламі! баламі! меж. Подражаніє уда-
раць колокола. Шейк.

Баламкати, каю, еш, гл. Протижно
звонить въ одинъ колоколь. Шейк.

Баламут, та, м. 1) Возмутитель, нару-
шитель душевнаго покоя, обольститель.
Чуб. V. 398. *Баламуте всего світа, ба-
ламутим мої літа: як приїдеш, мене
лобни: як поїдеш, то й забудеш.* Пп.
2) Знахарь. Чуб. III. 193. 3) Рыба: мак-
рель, *Scombres scombrus.* Черном. Вх. Пч.
II. 21.

Баламута, ти, м. = Баламут 1.
Шейк. 2) ж. Затрудненіє, замѣшательство.
Угор.

Баламутити, чу, тиш, гл. 1) Мутить,
возмущать, то же, что и *наламутити.* 2) Сму-
щать, варушати покой. Чуб. V. 106. *Наш-
порить усюди по Україні да баламу-
тити голови посполестеу.* К. ЧР. 107.

Баламутка, кв, ж. 1) Нарушительни-
ца покоя, обольстительница. Чуб. V. 405.
*Масляниця баламутка: обіщала масла
й сирну, та не зутко.* Ном. № 526. 2) Не-
урядлиа, нестроєніє; спорь. *Ні, за ту
землю баламутки не було.* Черниг.
3) Водка, въ которой вымочень табакъ.
Желех.

Баламутний, а, в. 1) Мутный, веч-
стый (о жидкостяхъ), то же, что и *нала-
мутний.* 2) Непокойный, тревожацій.

Баламутно, нар. 1) Тревожно, неспо-
койно. 2) Несправедливо. *Декуди гово-
рять: скривився, як середа на п'ятни-*

*цю,—але то вже баламутно, бо середа
не має чого криститися на п'ятницю, бо
обі однаково пієні.* ЕЗ. V. 209.

Баламутство, ва, с. Возмущеніє, сму-
щеніє; обманъ. *Іх обман, їх кришту зо-
лотом і баламутством правду.* К. Дз. 37.

Балай, на, м. Бѣлый волъ. КС. 1898.
VII. 41.

Балайда, ді, об. 1) Медлительный, не-
поворотливый, велький человекъ. Желех.
2) Взорный болтунъ. Желех.

Баладати, даю, еш, гл. Качать туда
и сюда. Желех.

Баладѣти, джу, диш, гл. Болтать, го-
ворить пустяки. Желех.

Балахрестити, шу, стиш, гл. Шалить,
шутить, балагурить. Угор.

Балачка, кв, ж. Разговоръ, бесѣда;
болтовня.

Балбѣра и балбѣра, рн, ж. Родъ ры-
боловнаго снарада: рядъ крючковъ на вер-
евкѣ, съ поплавками. Черном.

Балбѣрка, кв, ж. Поплавокъ въ рыбо-
ловныхъ сѣтяхъ, Ум. Балберочка. Черном.

Балбѣрний и балбѣрочний, а, в. Упо-
требл. въ выраж.: балберня или балберочна
снасть = балбера. Черном.

Балбѣрочка, кв, ж. Ум. отъ балберна.

Балбѣрочний. См. балбѣрний.

Балда, ді, ж. 1) Большой топоръ. Вх.
Зв. I. 2) Неуклюжая, неповоротливая
женщина. Ном. № 13951. 3) Въ загадкѣ:
далда-балда — сныны.

Балега, ги, ж. = Велега. Вх. Зв. 2.

Балець, льця, м. 1) Головное покры-
во, головной платокъ женщины (во вре-
мя свадебнаго обряда?) Желех. *Балець,
матіно, балець, на сім мір та й на
палець; що буде заивати, то буде спо-
мирати: „то невісточка дала, бодай
щасте мала.* Гол. IV. 321. 2) Родъ сва-
дебнаго хлѣба. Гол. IV. 369, 395.

Бали, мів, м. мн. Разговори, розказ-
ни. *Тільки і балив на селі, що про мене
безщасю.* О. 1862. VII. 42. *Росклася з
своїми балами—і до вечора тебе не пе-
рестудхаети.* Полт. *Всі же не з балами
стояли, всі були по ділу тут.* Котл.
Од. 490. *Це вже бали! Дудки! Це вже
бали, щоб я йому дала.* Харьк. у. *Ні,
це вже бали!* Грин. I. 240.

Балих, (ка), м. Баликъ. МУЕ. I. 48.
(Добруджа).

Балище, ца, с. Степной оврагъ, узкая
и длинная долина. *По тих степях, по*

горах Дніпрових, по балницах і луках низовий живе його слава од віку до віку. К. Досн. 4. *Везуть у балнице на водо-піло.* К. МБ. X. 17. См. Балка.

Балія, лі, ж. Родь низкой и широкой калки для мойки бальї. Шейк. Чернив. у. *У нас нема балій, ми в почвах сорочки оджимаем.* Київ. у. Ум. Баліма.

Балка, ки, ж. Степной оврагъ. *Вовки по тернах, по балках жовту кість жвакували.* Дума. *Вийшов в поле геть од шляху, у балку спустився.* Шевч. Ум. Балочка.

Балмас, су, м. Густая жидкость. *Балмасом звать, як що небудь дуже густе, щоб то не було.* Драг. 191.

Балоб, лба, м. Ум. огь бал.

Балта, та, ж. 1) Топоръ. Вх. Зв. 1. См. Балда. 2) Жидкая грязь. Шух. I. 81.

Балтина, ни, ж.—Балта 1. Желех.

Балу, Употребл. въ выраженіяхъ: *балу-балу, галу-балу, тару та балу—болгать. Галу-балу, а свині в рині.* Ном. *Я тут балу-балу, а тісто біжить по столу.* Фр. Пр. 21.

Балування, ня, с. Препровождатіе времени въ балзахъ, пиршество. Чуб. III. 5.

Балувага, лю, еш, гл. 1) Проводити время въ балазахъ, пировать. Мил. Сн. 61. О. 1861. X. 38. МУЕ. III. 161. 2)—чим. Заниматься чимъ, быть опытнымъ въ чемъ. Вх. Уг. 226. *Він тим балау. Хто чим балау, від того й гине.* Фр. Пр. 21.

Балух, ха, м.—Валуша. Вх. Лем. 389.

Балухатий, в, в.—Ваяхатий

Балухи, хів, м. 1) Выпученные глаза. 2) Заячы глаза. Вх. Пч. II. 6.

Валуша, ші, ж. Пирושка, препровождатіе времени въ гостяхъ. *При балуші, як даде весіля або кетини, приходять на мисль розмаїти співанки.* Вх. Лем. 389.

Валхва, ва, ж. Цвѣтная полоска въ ткани. Волын. г.

Валцавка, ки, ж. Банка для бутыль, оплетенная лозой. Мвж. 176. См. Бальзаниа.

Валь, лю, м.—Вал. *Отто буде крутий баль! Вотъ будетъ драка!* Фр. Пр. 21. *Справлю я ті баль! Буду бить такъ, что подирыватъ буденнь.* Фр. Пр. 21.

Вальвуваги, вюю, еш, гл. Сцѣплять, связывать одно съ другимъ. Лубен. у.

Бальванга, ки, ж. Жестянка съ горлышкою и носкомъ для хранения жидкос-

тей, вапр. керосина. Славяносер. у. См. Балцаниа. Ум. Бальзаночна.

Бальо, мя, с. Дѣжокъ. 1) Баранокъ. Шейк. 2)—Гостинець. Желех.

Бальовий, а, в. Бальний. Левниц. I. 451.

Бальога, ги, ж. Лѣвшя. Угор.

Бальох, лъха, м. Балка. Шейк.

Бальюваня, ня, с.—Валування.

Балувага, люю, еш, гл.—Валувати 1. Рудан. I. 64, 92. *А ти гуляси, а ти балюси за чужі нечесні гроші.* Левниц. I. 529. *Зізвав багато царевичів і почали балювати.* Чуб. II. 217.

Балюра, ри, ж.—Валюра. Сим. 32. *Через балюру стрибатиме.* Г. Варв. 453. *Якка въ земляномъ полу, на печномъ шесткѣ, въ печи. О, яка в долиці балюра,—треба замзати.* Константиногр. у. *Чому така ти печі не вимажені? Самі балюри, ніде і горщика поставити.*

Балювати, каю, еш, гл.—Валакати. *Чую, балакає з кимсь.* О. 1862. VII. 38.

Балъци, лък, ж. м. 1)—Валави. О. 1862. VII. 35. 2) Баліни підпуснати. Обмаывать. Гагц.

Баландрас, сів, м. мн. Разглагольствовага, розсказни, турусы на колесахъ. Котл. Ен. I. 20. К.ЧР. 137. *Баландраси роснукає, буцим то він усе знає.* Нп. *Хазяйка кишки порве од її баландрасів.* Кв. *Баландраси точини.* Балагурить, болгать.

Баландрасити, шу, син, гл. Болгать, балагурить, рассказывать смѣшно. *Та як стануть баландрасити, то й мертвай би розреготався.* Стор. I. 133.

Баландрасни, ка, м. Балагуръ. *Що за баландрасник отсей прудиус!—каже сміючись Солмо.—Мабуть у вас у Січі тільки й роботи, що потішати один одного вигадками.* К. ЧР. 128.

Балас, су, м. Шумъ. Шейк.

Балас, сів, м. мн. 1)—Перла. Шейк. 2)—Баландраси. *Точига всякій баласи.* Котл. Еп.

Баласник, ка, м. Балагуръ, болтувъ. Ком. II. 37.

Баласниця, ці, ж. Балагурка, болгунья.

Баласуваги, сую, еш, гл. Шумѣть. Шейк. *Болгать, балагурить? Побігла до полюбовники да там з веселости і давай баласувати да хвалиться, що вже чоловіка нема на світі.* Рудч. Ск. I. 172.

Бам-бам! меж. Подражаніе звуку колокола. О. 1861. XI. Св. 37. Подражаніе

звучу струнного инструмента. *На цимбали бам-бам!* Гол. IV. 448. См. Балам.

Бамбара и **бамбэра**, **ри**, *жс.* Ягода. Вх. Лем. 389. Ум. Бамбарна, бамбэрна.

Вамбіляти, **ляю**, **еш**, *гл.* Слабо звонить. Желех.

Вамбула, **ли**, *м.* Неповоротливый, неуклюжий человекъ, животное; неповоротливый волъ. КС. 1898. VII. 46.

Вамбўлка, **ки**, *жс.* Круглая ягода (на ботвѣ картофеля). Вх. Уг. 226.

Вамбўх, **ха**, *м.* Желудокъ. Вх. Лем. 389; желудокъ коровы. Вх. Уг. 226.

Вамкати, **каю**, **еш**, *гл.* = **Валакати**. Шейк.

Ваналюки, **люк**, *жс. мн.* = **Ванелюки**. Фр. Пр. 21.

Банда, **ди**, *жс.* 1) Гурьба, ватага, группа. Драг. 271. *Пішли цілою бандою.* Шейк. 2) Капелла. *Цісарь... сказав їм зробити великий бал, банда їм грала.* Гн. I. 161.

Вандаж, **жа**, *м.* 1) Черная лента, употребляемая для повязки башмаковъ. Шейк. 2) Бинтъ. Шейк.

Вандажованій, **а**, *в.* О башмакахъ: подвязанный лентами. *Вандажовані черевки.* Шейк.

Вандажувати, **жўю**, **еш**, *гл.* 1) Подвязывать башмаки лентами (см. **Бандаж**). 2) Битовать, валагать повязку. Шейк.

Вандавка, **ки**, *жс.* = **Вандаж**. Галиц.

Вандажованій, **а**, *в.* = **Вандажованій**. Галиц.

Ванджюр, **ра**, *м.* = **Вакай 1**. Вх. Уг. 226. См. Баюра.

Ванда, **дзу**, *м.* = **Картопля**. Вх. Пч. I. 13.

Вандина, **ни**, *жс.* Большая компанія. Васильг. у.

Вандур, **ра**, *жс.* Содержатель публичнаго дома. Желех.

Вандўра, **ри**, *жс.* 1) Музыкальный инструментъ въ родѣ гитары. Части: *рўчка* — грифъ; *спідній* — вышуклый овалъ; *верхній* — вибрирующая поверхность, дека; *голосник* — отверстие въ декѣ, *приструнни* — плавка, на окружности овала, къ которой прикрѣплены струны; *кобїлна* — порожекъ, черезъ который перекинуты струны. Струвъ отъ 12 до 30 и болѣе; шесть большихъ струвъ наз. бунти, первыя три, басы — нишкови, 4-я — дроговá, 5-я — прїйма, 6-я — тєрція; шесть короткихъ струвъ назыв. *приструнни*. КС. 1882. VIII. 281—282. 2) = **Картопля**. Вх. Лем. 389. **Бандури душені**. — Растер-

тый картофель. Вх. Лем. 412. Ум. **Бандўрна**, **бандўроньна**, **бандўрочна**. *Ой там козакъ положеае, у бандурку вигравае.* Мет. 73.

Вандури, **дур**, *жс. мн.* Внутренности, преимущ. животнаго. Мнж. 36. *Знайшов там десь задрипане теля, облупив його, бандури випустиа.* Мнж. 13. *Гляди, щоб він не випустив тобі бандур.* Черном.

Вандўрка, **ки**, *жс.* 1) Ум. отъ бандура. 2) = **Картопля**. Вх. Пч. II. 36.

Вандўрний, **а**, *в.* Принадлежащій, относящійся къ бандурѣ. *Бандурна струна.* К. Іов. 65.

Вандўрник, **ка**, *м.* 1) Мастеръ, дѣлающій бандуры. 2) = **Бандурист**. *Дума „про смерть козака бандурика“* Мет. 443.

Вандўронька, **бандўрочка**, **ки**, *жс.* Ум. отъ бандура.

Вандуруватїй, **а**, *в.* Неповоротливый? неуклюжий? *Був (хлопець)... неслїливий, бандуруватий.* Св. Л. 244.

Вандурчавик, **ка**, *м.* Родъ лепешки изъ растертаго картофеля. Вх. Уг. 226.

Вандурчанка, **ки**, *жс.* Стебли и листья, ботва картофеля. Вх. Лем. 389.

Вандурчина, **ни**, *жс.* = **Вандурчавка**. Вх. Уг. 226.

Вандурше, **ші**, *жс.* Содержательница публичнаго дома.

Вандурянка, **ки**, *жс.* = **Вандурчавка**. Вх. Лем. 389.

Вандурята, **рят**, *с. мн.* Картофель. Вх. Уг. 226.

Вандюра, **ри**, *жс.* = **Вакай 1**. = **Ваюра 1**. Вх. Уг. 226. См. Банджюр.

Ванелюки, **люк**, *жс. мн.* Употр. въ выраженїи: *банелюки плєсти* — молотъ вздоръ, городить чепуху. *Ном. № 13029. Що ти мені банелюки плєстиш?* Фр. Пр. 21.

Ваняк, **ка**, *м.* Родъ ватрушки. Вх. Уг. 226.

Ванїта, **тї**, *м.* Изгнанникъ. *Король мене банїтою вигнанцемъ оголосив по Польщі і Україні.* К. Ваф. 69.

Ванити, **ню**, **ниш**, *гл.* 1) Мыть, вымывать, выноласкивать. *Була въ березі, дїжку банила.* Лубен. у. *Стала вона банити ложечки.* Мнж. 32. *Приходе до річки попова дочка тарїлокъ банити.* Мнж. 6. *Банити рибу.* МУЕ. I. 19. (Добруджа). 2) Полоскать. *У горлі болїло, так лікаръ давав чимсь банити.* Харьк. у. 3) Бить (человѣка). *Сусїд Кїхотє із жїнкою мосєю...*

гн! гн! не вам кажучи, пані... а свою банити що-дня. Г. Варв. 334.

Бавнітиса, нюся, няшся, гл. Мыться, нымываться.

Бавнітувати, т'юю, еш, гл. 1) Шельмовать, бравить послѣдними словами. 2) Мучить. Лубен. у. 3)—**розумом** = баламутити 2. Желех.

Бавка, кв, ж. Гульденъ Вх. Зн. 1) Велика бавка. Десять гульденовъ. Шух. I. 85. Ум. **Бавочка**.

Бавкаю, са, м. Желѣзный съ настькой на верхнемъ концѣ шпень, вставляемый въ одну изъ дыръ столярнаго станка для того, чтобы удерживать ялов доску: когда ее строгаетъ столяръ. См. Д. Эварн.

Бавкѣт, ту, м. и пр. = **Вавкѣт** и пр.

Бавкрѣт, та, м. Бавкротъ. Желех.

Бавкрѣтство, ва, с. Бавкротство. Желех.

Бавкрутувати, т'юю, еш, гл. Банкротить. Желех.

Бавяюте, ности, ж. Печаль, грусть; тоска. Желех. Доки ми ся тай любили — *стихи та радости, а як ми ся залишили — жалю та банности*. Гол.

Бавно, нар. Грустно, тоскливо, жаль чего. Гол. Ш. 215. Чуб. V. 280. *Ні за чим мені так не бавно, як за мостою кресанкою*. Федьк.

Бавочка, ки, ж. 1) Ум. отъ банна. 2) То же, что и банна 1, 1 гульденъ въ тѣхъ мѣстностяхъ, гдѣ велика бавка = 10 гульд. Шух. I. 85.

Бавта, ти, ж. 1) Поперечное бревно между стропилами, перекладина. Кофв. I. 55. *Кури сплять на бавтах*. Подольск. г. О животныхъ: *пілі на бавти* — издохнуть. *Нинь пійшов на бавта*, т. е. содранныя съ кожи шкура повѣшена на бавтах. Ном. № 14023. 2) мн. бавти = Вергуня. Сим. 192.

Бавтяна, ня, ж. = **Вавтя** 1. *Стріжа держити на кроват, зв'язанихъ низзу бавтянами*. МУЕ. I. 88. (Черниг.).

Бавтява, ня, с. = **Вавта** 1. Шух. I. 91.

Бавтувати, т'юю, еш, гл. 1) Безпокоить; толкать. Вх. Зн. 1. 2) Уничтожать. Вх. Лем. 389.

Бавувати, н'юю, еш, гл. 1) Тужить, жалѣть. ЕЗ. V. 97. *Не дуже за ним банували і швидко забули про него*. ЕЗ. V. 194. *Не бануй, мамко, за мнов, не беру вишко з собов*. Гол. IV. 406. *Ци не будеш, моя рибко, за мнов банувати?* Гол. Ш. 116. 2) **Банувати** на бчі — болѣть глазами. Браца. у.

Бавуш, ша, м. 1) Супъ говяжій. Шух. I. 215. 2) Кушанье: кукурузная мука, смѣшанная со сметавой и сваренная. Шух. I. 140.

Бавуша, ші, ж. = Яешая. ЕЗ. V. 43.

Бавька, кв, ж. 1) Ум. отъ баяя 1. *А на нашій церквоці що за бавька хороша!* 2) Шаръ. *Місяць має вид опуклий, се б то як бавька*. Децо. 3) Стеклняний шаръ для глаженія (вмѣсто утюга). См. Гало. 4) Глиняный или стеклянный узкогорлый сосудъ. Кіев. *Бавька на олій*. Шух. I. 261. 270. 5) Пузырь водяной. *Чоловік на світі, як бавька на воді*. Ном. № 8260. 6) Вѣлокъ глаза. Константиногр. у. Хрусталикъ глаза (у вола). Рудч. Чп. 254. *Мн. бавьий*. Выпученные глаза. Греб. 373. *Чого ви, братця, так бавьки повітриціли?* Греб. *Бавьки вивали, мов баран*. О. 1861. XI. Кух. 34. *Колі б мені не засліпило так тею горілкою бавьок, то може б я і втрапив додому*. Грин. II. 179.

Бавькатий, а, е. Имѣющій глаза на выкатѣ, пучеглазый. Стор. МПр. 156. См. **Балухатий**.

Бавькѣч, чѣ, м. Человѣкъ, имѣющій глаза на выкатѣ, пучеглазый. Шейк.

Бавюр, ра, м. 1) = **Вавюра** = **Вавюра** 1. Вх. Лем. 390. 2) Глубоко размытое мѣсто въ рѣчномъ берегу. Вх. Уг. 238.

Вавюра, ря, ж. = **Вавюра** 1. Вх. Лем. 390.

Бавя, ні, ж. 1) Куполь на церкви, вообще на стросвін. Спм. 17. *На самому шпилечку стоїть, як явечка, біла цервоця і несаче хитається, сяючи золотимъ хрестом і бавнями*. Мир. Пов. I. 166. *Ой не видно його дому, тільки видно бавню*. Мерг. 6. 2) Солеварня, соловарный заводъ. Шух. I. 16. *Ой чумаче, де ти підеш?, на бавню по криму іду*. Гол. I. 177. 3) Минеральный дѣлбный источникъ. Вх. Лем. 390. Ум. **Бавька**.

Вавяк, кв, м. Чугунный котель, металлическій горшокъ. Воляня. г. *Бавяк розбився і вода виллялася*. Гн. II. 92.

Вар, ру, м. Мокрое мѣсто между холмами. Вх. Зн. I.

Варабѣя, ну, м. Барабанъ. ЗОЮР. I. 114. Чуб. I. 219; V. 151. *В барабани вибивають*. Драг. 198.

Варабѣяти, ню, ниш, гл. Барабанить. **Варабѣсцьвий**, а, е. Принадлежащій, относящійся къ барабану. Упогребл., кажется, только какъ брань въ выраженіи:

шнүра барабаньсна—потаскуха, публичная женщина и вообще скверная женщина.

Варабѣчикъ, ка, м. Барабаецникъ. *Ой їде, їде барабаник, пуктуквами креше.* Гол. I. 309.

Вараболѣвникъ, ка, м. Пирогъ съ картофелемъ. МУЕ I. 102.

Вараболѣвня, ня, с. соб. Стебли картофеля. Правобереж.

Вараболѣвско, ка, с. Мѣсто, гдѣ росъ картофель. Ви. Зн. 1.

Вараболѣ, лі, ж.—**Картопля.** Вх. Пч. I. 13. ЗЮЗО. I. 137. *Наварила бараболі.* Чуб. V. 3. Ум. **Бараболѣя.** Грин. III. 517.

Варабссити, шу, снш, гл. 1) Болтать, балагурить, калякать. Лохв. у. 2) Бить ладнями по спиць вь игрь вь яри. Ив. 34.

Вараѣ, нѣ, м. 1) Баранъ, самецъ онць Вас. 197. Чуб. I. 129. *Овечку стрижуть, а баран дрижить.* Посл. 2) Название волы съ загнутыми назадъ рогами. КС. 1898. VI. 44. 3) Родъ игры вь мячъ. КС. 1887. VI. 462. 4) Седьмая фигура при игрь вь мячъ, называемой стѣнка. КС. 1887. VI. 462. 5) Цилиндръ вь воротѣ, барабанъ, на который наматывается канатъ. Лубен. у. МУЕ I. 45. 6) Пѣвистая волна, вздымающаяся вь околѣ мѣстъ рѣки. Вх. Пч. II. 25. 7) Кудреватые гребни наметеннаго снѣга. *Вітер рве й перекидає снѣг через ослѣю; а не диларі повикручувало такі кудлаті барани...* Мпр. Пов. I. 113. Ум. **Баранецъ, баранчин.** Ув. **Бараніщѣ.**

Вараѣць, вѣдѣ, м. 1) Умъ отъ баран. Небольшой баранъ. Рудч. Ся. II. 129. Вас. 197. *Понесла на посвяченіе паску, баранця печеного.* Кв. *Чи всі віці покотилися, чи баранці породилися?* Чуб. III. 154. 2) Колодка, на которую навиваются веревка вь плотницкомъ инструментѣ, называемомъ шнуръ. Черниг. 3) Желѣзная палочка у удиль, застегивающаяся вь колечко отъ уздечки. Мѣусск. у. 4) Бекасъ. Полт. Вх. Пч. II. 14. См. **Вічарикъ 3, Баранокъ, баранчи.** 5) Раст. *Lycorodium complanatum* L. ЗЮЗО. I. 127. 6) м. **Баранці.** Легкія тучи, перистыя облака, пѣвистыя волны.

Вараѣвня, ня, ж. Баранява. *Приніє Хвесько доволу баранину та й кичує її на долиці, а собки доножались та й зглі.* Стор. I. 27. *Наварила борщу з баранинсю.* Черниг. у. Ум. **Бараніня.** От чамъ стесно баранинки. Стор. I. 27.

Вараѣвца, цѣ, ж. Овчина для укутыванія ногъ зимою вь дорогѣ. Кіев. г. (Лободов.).

Вараѣще, ща, м. Ув. отъ баран.

Варанка, ки, ж.—**Віця?** *Чужі жінки баранки, Меланика ведмедка* (изъ заговора). Мил. М. 40.

Варанковий, в, в. Барашковий. Шейк.

Варанникъ, ка, м. Плстухъ баранонъ. О. 1862. V. Кух. 36.

Вараяні, нѣ, с. Грязь, налипающая на спицахъ колеса. *Бараннемъ колесся взялось, і повні маточини наперло грязи.* Борз. у.

Варанокъ, яка, м. Бекасъ, *Gallinago gallinula*. Вх. Уг. 226. См. **Баранецъ 4.**

Варанча, ти, ж. Стадо овецъ. Черном.

Варанчѣ, чѣти, с. Барашекъ. Сим. 209.

Варанчикъ, ка, м. 1) Ум. отъ баран.

Пасутся три баранчики. Рудч. Ск. I. 8.

2) Бекасъ. Полт. 3) Хвостикъ арбуза.

Узя кауна, держачи його за баранчика. Ком. I. 33. 4) Одно изъ колесъ вь плугѣ безъ обода. 5) При игрь вь ланин:

каждый изъ стоящихъ на крайнихъ ямкахъ двухъ мальчиковъ, катающихъ мячъ.

Ив. 34. 6) Часть уздечки. См. **Глузда.**

7) мн. **Баранчин.** Раст. первоцвѣтъ, *Prinula officinalis*. Ум. **Баранчинчон.**

Варанчѣкъ, ка, м.—**Варанецъ 1.** Желехъ. Вь вѣвторыхъ пѣсняхъ употребляется какъ припѣвъ: *Гоп, чук, баранчук, а на боці дудка! Кедь би мені не миленька, не був би я тутка.* Гол. IV. 512.

Варанѣ, вѣти, с.—**Варанча.** Шейк.

Ум. **Варанячю, баранячю.**

Варанѣр, рѣ, м. 1) Торговецъ баранами. Желехъ. 2) Воръ, крадущій баранонъ.

Желехъ.

Варанячко, баранячочко, ка, с. Ум. отъ бараня.

Варанячий, в, в. 1) Бараній. *Варанячий смух.* 2) Баранячий пѣзникъ. День

26-го ноября (въ зтогъ день совершается

случка барановъ съ овцами). Новошоск. у.

Варьсѣлі, сѣль, ж. мн. Большія стекляныя желтыя бусы. Шейк.

Варыпувѣга, кѣю, еш, гл. Болтать, растабаривать. Вх. Зн. 1.

Варбачѣя, чѣі, ж. Пг. *Galerita cristata*,

хохлатый жаворонокъ. Вх. Лем. 390.

Варобльня, дьом, ж. мн. Раст.: а) *Fis-*

saria ranunculoides. Вх. Пч. II. 31. б) *Scro-*

fularia podosa. Вх. Пч. II. 36.

Варобля, лі, ж.—**Бараболя.** Вх. Пч.

II. 36.

Барбос, са, м. Кличка собакн. *За хатою коло воріт забрехав барбос наче на воака.* Левци I. 30.

Барбосів, сова, вє. Привадежащій, свойственный барбосу. *Ганна побачила через тин барбосову морду з роззявленим ротом, з вишикрененими зубами, з лютцми очима.* Левци I. 31.

Барбуля, лі, ж. Порода рыбы: nullus barbatus. Вх. Пч. II. 20.

Барбун, нѣ, м. = Варбуля. Вх. Пч. II. 20.

Барва, ви, ж. 1) Краска, цвѣть. Гол. II. 520. *Стіни були помальовані ясно-жовтою барвою.* Лениц. Пов. 19. 2) Ворса ва сувяѣ. НВольн. у. 3) Форменная одежда. *Козацьку барву прибірає, зброю наряжає.* Гол. I. 10. *Ливрея. Слуги в барвах позломистих гуляють по ринку.* К. Довс. 21.

Барвистий, а, е. Цвѣтної, разноцвѣтний, цвѣстистый. *Дорогі, пишино барвисті шати.* К. МВ. XI. 162. *Барвисті маки* К. Дз. 79.

Барвисто, нар. Цвѣтно, разноцвѣтно, цвѣстисто. *Рай земний, едем барвисто-пниий.* К. Бай. 22.

Барвити, влю, вш, гл. 1) Окрашивать, красить. Желех. 2) Наводить ворсу Шейк.

Барвін, ну, м. = Варвінок. *Барвін процвітає.* Млак. 90. *То же: барвін-листок. Ходжу, блуджу по-над лози, а в тих лозах барвін-листок, — щипну, вирву, вінець сплету.* Чуб. III. 37.

Барвінець, нцѣ, м. = Варвінок. *Під худеркии деревах, під зелененьким барвінем.* Нп. *Пшла в городець, рама барвінець.* Чуб. III. 301. *Вінець-барвінець.* Вѣнок ізъ барвіну. Грин. III. 524.

Барвінина, ни, ж. Одно растение барвінок, одинъ стебель барвінка. Иногда просто барвінок. *Перва зелена — любисточок, друга зелена — барвінина, третя зелена — василечок.* Нп.

Барвінковий, а, е. Принадежащій, отвосяпційсь къ барвінку, сдѣланный изъ него. *Вінок барвінковий.* Гол. Ад. 50.

Барвінок, вку, м. 1) Раст.: могильница, гробъ-трава, *Vilpa minor* L. Авн. 380, ЗЮЗО. I. 141. *Ой не стелися, хрещатий барвінку, та по крутій горі!* Нп. Обычнше эпитеты: барвінок зелений, хрещатий, ярячастий. Какъ ласкательное названіе для любимаго мужини: *Ой ти, козаче,*

зелений барвінку, прийди до мене хоть у неділюку. Мет. 43. Употребляемый въ свадьбѣ въ світлічній шаблі барвінок означаєть — душевную склонность, пріязнь. МУЕ. III. 94. **Барвінок рвати** — означаєть чашо ийти на любовное свиданіе. *Мал, л. сб. 288. Пусти же мене, мати, барвіночку рвати, а вже ж наші вороженьки полягали шати.* Мет. 288. *Ночувати в барвінку.* Переночевать съ милымъ. 2) Раст.: а) — диний. *Lysimachia nummularia*, Лв. 100. б) — степовой. *Vinca herbacea* Waldst et Kit. ЗЮЗО. I. 141. 3) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 200. Ум. **Барвінньо, барвіночок, барвінчик, барвіничок.** *Дівчинонько, сіра утко, чи сватати зупинко? — Козаченьку, барвіночку, хоть і в неділюку.* Мет. 8. *Та прийди до мене, хрещатий барвіничку!* Нп.

Барвіний, а, е. Цвѣтної. Желех.

Барв'як ка, м. = **Вайрак**? *Ой їсая козак в зелений барв'як, стая коня попасасти.* Гавсиа. у.

Вергаюба, тн, ж. Родъ групъ: бергаюмть.

Варда, дї, ж. 1) Краюха хлѣба. Шейк. 2) Топоръ особой формы. Въ хотин. у. и у гуцуловъ: родъ плотницкаго топора съ широкимъ лезвіємъ. Шух. I. 87. *Казала йому гату ставити без барди і сокири.* Чуб. V. 819. *А кедрина не калина, я сам їй тесає, що зарубає ясов бардоє, як в серденько тая.* Федьк. III. 163. Ум. **Бардїчна, бардочна.** *Як затму бардичку до бука.* Федьк. I. 97.

Вардаїм, ма, м. Крупной комплекціи чоловікъ, верзило.

Вардѣш, шѣ, м. Большой топоръ. *Камеенец.* у. Вх. Зн. 2.

Варда бардао, нар. = **бара.** Грин. III. 32.

Вардѣга, г'я, ж. Большая краюха хлѣба. Шейк.

Вардіна, ни, ж. = **Варда 2.** *Сам не знаю, чи полицю тесасти, чи до дівчини на всю ніч мазати. Закину я вражу бардину, сам до дівчини на всю ніч дину.* Чуб. V. 172. Ум. **Бардінна, бардиночна.**

Вардїчка, ки, ж. Ум. отъ барда.

Вардочка, ки, ж. Ум. отъ барда.

Варже, нар. Сравн. ст. отъ барзо. Вх. Лем. 390.

Вара, барве, барво, нар. Очень. *Вода барз нечиста.* Гол. IV. 522. *І старшу сестру барзе зневажав.* О. 1863. УШ. 23. *Та ще у неділю, барзо рано-пораненку.*

не сиви зозуля закували. Дума. А в мене шапки барзо дорога. Чуб. V. 161.

Барій (барый?), **бараа**. Черный козель, черная овца, но грудь у которой б'ляла. О. 1862. V. Кух. 36.

Барэки, нар. = Варзо. Вх. Лем. 390.

Варзо, нар. См. Барз.

Варэ, мн. нескл. Разказы, болтовня. Употребл. въ выржж.: тары та бари. *Тары та бари, завтра Варвари.* Ном. № 19335.

Варівка, кн, ж. = Варилка. Вх. Лем. 390. Ум. Барівочка.

Варивчина, ни, ж. = Варильчина. МУЕ. I. 100.

Варилечко, ка, с. Ум. отъ барило.

Варилка, кн, ж. Боченокъ. Гн. II. 36. *Везе нам горілки чотири барилки.* Чуб. III. 382. *Носив... барилку тисовую з добрим вишняком.* Млак. 84. Ум. Барілочка. *Дайте нам горівочки з новою барилочки.* Грин. III. 50.

Варілко, ка, с. Ум. отъ барило.

Варіло, ла, с. Боченокъ. Вас. 145. Ном. № 8007. *Вина з Царіграду відер трос у барілі.* Шенч. 116. Ум. Барілю, барілочко, барілочко, барильце. Котл. Ен. IV. 20. *Набрала повнісіньке барильце (вина) додому.* Рудч. Ск. II. 57. Ун. Барильяна.

Варілочка, кн, ж. Ум. отъ барилла.

Варілочко, ка, с. Ум. отъ барило.

Варилькуватий, а, в. О человекѣ: толстый, пузатый. Желех.

Варильний, а, в. Принадлежащій бочинку, боченочный. *Варильний обруч.*

Варілице, дя, с. 1) Ум. отъ барило. 2) мн. Барільця. Родъ растенія. О. 1862. IV. 72.

Варильчина, ни, ж. = Варило. Гн. II. 36. *Ой піду я в коміркушу та загляну в барильчину.* Чуб. V. 1094.

Вариляка, кн, ж. Ун. отъ барило.

Варити, рію, ріш, гл. Замедлѣть, задерживать. *Ой одчійай, не бари, бо кусяють коларі.* Нп. *Ой нути, робіть, себе не баріть!* Чуб. III. 231.

Варітися, ріюся, рішся, гл. Медять, мѣшкать. *Неси, дою, не барися.* Чуб. V. 69.

Варіш, шү, м. Приблль, выгода, барышъ. *Як уродиться, без барышу не обходиться, і як умре, то все ніп дере.* Посл. Ум. Барышб. *І Турн получитъ з барышом.* Котл. Ен.

Варышвб, но́го, с. Плата за факторство, маклерство. Вх. Зн. 2. Фр. Пр. 23.

Варышівник, ка, м. Посредникъ при покупкѣ, факторъ, маклеръ. Шух. I. 85. Фр. Пр. 23.

Варышник, ка, м. 1) Торговецъ лошадыми. 2) Торгань, барышникъ.

Варышництво, ва, с. Барышничество, торгашество.

Варышницькій, а, в. Принадлежащій, свойственный барышнику, барышническій.

Варышок, шкү, м. Ум. отъ барыш.

Варышування, ня, с. Торгашество, барышничанье.

Варышувати, шүю, еш, гл. Торговать, барышничать. *Він барышував: купував скот, випасував, продає.* Грин. II. 257.

Варівка, кн, ж. = Варилка. Вх. Зн. 2.

Варіння, ня, с. Замедленіе, оставовка. *За вашим барінням, то й не впраселось сьогодні помолотити.* Полтав.

Варка, кн, ж. Плоскодонное рѣчное судно для грузовъ: барка. *За ним Азила плив на барці.* Котл. Ен. VI. 17.

Варкан, нѣ м. Досчатый заборъ, то-же, что и паркан. Грин. II. 180. *Золотий сад і золотим барканом обгороджений.* Рудч. Ск. II. 94. *З одного боку двора коло баркана росли рядомъ тополи.* Левец. Пов. 21. Ум. Барканчик Ун. Барканіше.

Варкас, су, м. Баркасъ, наибольшее гребное судно. *Посунули по синій хвилі поміж кугою в Сир-Дарю байдари та баркас чималий.* Шевч. (1883) 298. Ум. Баркасік. *Справив баркасік і двай у морі тибалчити.* Миж. 40.

Варки, кін, м. мн. 1) Плечи. 2) Взяті з бари. Взять за грудь (во время драки).

Варкіднути, ву, неш гл. = **Веркіднути**.

Варліг, ло́гү, м. 1) Логовище, логово (медвѣжье). *Упала у ведмедий барліг.* Грин. I. 181. 2) Логоно свинюе, также подстилка въ свиномъ хлѣву. Чуб. VII. 395. *Заглянув в хлѣв, — там поросяткам нема нічого барлогу.* Аяв. 70. 3) Грязная лужа: грязь. Котл. Ен. III. 14. *Валється як свиня в барлозі.* Ном. № 11344. *Г'нає свиню; ті в барліг, а він за нею; та спіткнувся, упав і вишачавсь в барлозі.* Миж. 129.

Варліг, лія, м. Раст. = **Варлян** = **Віж-дерево**. Вх. Пч. I. 8.

Варложитися, жүся, жішов, гл. Валиться въ грязь. *Барложитися, як свиня в солоді.* Ном. № 12267. *До колодця по-*

гано й доступитися: не висихає ніколи, а сокині й барложаться. Богод. у.

Барма, жи, ж. Мундиръ, диврея. Гол. I. 150. См. Барва. 2) Накиль, пѣнка при варкѣ меду, варення и пр. Киев. Як з вишень варення вариш, так барми багато. Харьк. г. 3) Глина съ примѣсю желѣзной руды. Ум. Бармиця, бармична. Черк. у.

Бармувати, мую, еш, гл. Собирає напиль, пѣнку. Канев. у. См. Барма.

Бармуватися, муюся, ешя, гл.—під него. Поддѣлюватися подь кого, подражать кому. Наші пластуни одягаються в черкеську одезжу і, під їх бармуючись, запускають бороди хто хоче. О. 1862. II. 65. Пластун в плавні держить похід тій звірини, під котру бармується. О. 1862. II. 63.

Барна, вѣ, м. Темнобурый волъ. Фр. Пр. 23. Темно-красно-бурый волъ. Вх. Лем. 390.

Барнавий, а, е. Бурый. Курпатва барнава. Вх. Лем. 390.

Барнак, кѣ, м. Загнутий колець гирляги, ея деревяний круць. О. 1862. V. Кух. 36. Мляк. 176.

Барнастый, а, е.—**Барнистый**. Желех. **Барник**, ва, м. Родъ птицы. Вх. Лем. 390.

Вараба, хи, ж. Корова темнобурой масти. Желех.

Варуля, лі, ж. Корова краснобурої масти. Вх. Лем. 390.

Варявний, а, е.—**Варнавий**. Вх. Лем. 390.

Варнастый, а, е Бурый, коричневый, каштановый. **Варнясти** ма волоси. Вх. Лем. 390.

Вѣрок, рку, м. Поперечная палка для привязыванія постромокъ къ запряжкѣ: валежъ.

Вѣртка, кя, ж. Верхняя часть топора, имѣющая форму топора. Части ея: обухъ и пласъ съ встрямъ. Цух. I. 289.

Варуля, лі, ж. Верлюга. *Вовк старий в барулі здож.* Бор. 21.

Вархан, ну, м. Бумазей. **Вархановий**, а, е. Бумазейный. Шейк. **Варшав**, ну, м.—**Оксамит**. Вх. Уг. 227. **Варшановий**, а, е.—**Оксамитовий**. Вх. Лем. 390. Змяя баршанова. Гадюка обыкновенвал, *Relias beatus*. Вх. Лем. 390.

Вас, са, м. 1) Бась. *Еней зарюмав басом сам.* Котл. Ев. *Співати басѣ.* Пѣть басомъ. *Він у церкві баса співає.* Харьк. г. *Говорити басѣ.* Говорить басомъ. Св. Л.

130, 279. 2) Музыкальный инструментъ: контрабасъ, виолончель. *Да винесла три скрипочки, а четвертий бас.* Чуб. V. 1117. *На улиці скрипка і бас, нусти, мамо хоть на час Нп.* 3) На бас брати ногб. Поднимать на смѣхъ кого. Фр. Пр. 23. 4) **Басом дивитися**, поглядати. Неприязненно смотрѣть, посматривать. Фр. Пр. 23. *Я на тій бараболі басом поглядаю, на полиці варениці очима приймаю.* Чуб. V. 653. Ум. **Басик**, басби. *Дівчата співають і він басика тягне.* Киев. Ув. **Басійсько**, басіще, басіюна, басіюра. *От у Семена басіюра: як ревне, так аж шибти бряжчатъ.* Харьк.

Васаврѣнок, вку, м.—**Васаринок** I. О. 1862. V. 109.

Васамѣя, ву, м. 1) Полоска, напр. нь материн. Хуста в басамѣни. Полосатый платокъ. Шейк. *Спідниця в басамани.* Вх. Зн. 2. 2) Полоса на тѣлѣ отъ удара. *Прийди, трийди, цювь тѣ дам, через пласчі басаман.* Шейк. 3) Галунъ, позументъ. Цух. I. 122, 275.

Васамѣяти, ню, вш, гл. Дѣлать носы (ударяи). Желех.

Васамѣнця, ня, с. Домашняя утварь, рухлядь. *Чи ти вже повиносиш горники, кочерки—усе басаманя, щоб мизати за ту?* Могил. Подол.

Васамѣнка, бисамѣнка, ки, ж.—**Крайка**. Вх. Лем. 390.

Васамѣга, ги, ж.—**Васаман** 2. *Басамуги по мені поробив.* НВолын. у.

Васѣя, ну, м. Обивка около платья *Поляв собі дівку туркеню-чужоземку, у зеленій сукні з білими басанами.* Лукаш. 45.

Васѣюнка, ки, ж.—**Васѣмонка**. Вх. Лем. 390.

Васанунчѣ, чѣтя, с. Маленькая крайка Вх. Лем. 390.

Васѣя, ві, ж. Крытая галлерей во-кругъ церкви. ЗЮЗО. II. 143. См. Опасання 2.

Васарабець, бѣд, м. Бессарабець. *Ой писали басарабці та до наших хлопців листи: "ой ідѣть, полтавці, та до нас риби їсти".* Грин. III. 563.

Васарабія, біі, ж. 1) Бессарабія. *Три парубки пішли на Басарабію зароблять.* Рудч. Ск. I. 198. 2) Ігя на Басарабію, кро-мѣ прямого значенія: быть бродягой, на-ходиться въ отгахъ. Шейк.

Васарабозьвий, а, е. Бессарабскій. Лев-вид. Пов. 217.

Басарнімок, *мк*, *м.* = **Басарніок** 1. *Діяля усього понаозив—усяких басарнімоків.* Рудч. Ск. II. 143.

Басарніка, *кн*, *ж.* і **басарніок**, *вк*, *м.* 1) = **Базарніка**, Чуб. I. 231. 2) Прибанка гь платѣ. „Зипродайте мені свою землю“.—*Та я вже запродав.*—*Та я вже вам басарнінку карбованія надію.* Хорольск. у. 3) Отрабога, помошь работою, доставляемая половинниками. Борз. у. 6 тут з наших заможна козачка, оре восьмериками. Багацько в неї косарів, женців становиться, басарніок одробляють. Г. Варв.

Басарунок, *вк*, *м.* Сѣно или трава, которое даютъ коровѣ въ то время, когда ее доить Шух. I. 170, 188, 193.

Баси, *сѣв*, *м.* = **Васамани**. *Баси по мени поробив.* НВолын. у.

Басик, *ка*, *м.* Ум. объ бас.

Басиста, *тв*, *м.* Играющій на контрабасѣ. *Казав басиста, що бачив цимбалисти.* Ком. П. № 782.

Басистий, *того*, *м.* = **Васиста**. „А допрі горожі в молоті!“—*Чи ти ж їв?*—*„Ва ні! казав басистий, що бачив цимбалистий через дірочку, як жиди їли.“* Ном. № 7809.

Басісько, *ка*, *м.* Ув. отъ бас.

Баситв, *ш҃*, *сѣш*, *г.* Издавати звукъ баса, баситв.

Басище, *ца*, *м.* Ув. отъ бас.

Баскаличисся, *чуса*, *чипса*, *г.* Артачиться, сопротивляться. *Не баскаличисся би ти йшов.* Котл. Ен. III. 31. *Не баскаличисся, бери те, що дають; може пересердяться, дадуть і більше.* Уман. у.

Баский, *а*, *е* Рѣзвий, ретивий, рьяный. *Поїхали в своїм ривані баскими коняши як звір.* Котл. Ен. П. 39.

Басовий, *а*, *е* 1) Басовой. *Басова нота.* Лениц. I. 435. 2) Контрабасный. *Басова струна.* 3) Басове ўхо. Родъ орнамента въ писавкѣ, напоминающаго конецъ грифа въ контрабасѣ. МУЕ. I. 194.

Басок, *ск*, *м.* 1) Ум. отъ бас. **Очеретійний басок?** *Високий тарангуватий пилларь, насупившися, гуя очеретяного баска.* Мир. Пов. II. 60. 2) Басовля струна. *Нижнее до (въ кобзѣ, торбанвѣ).* КС. 1892. III. 383.

Басбля, *лі*, *ж.* Виолончель. *Тепер мені не до соли, коли грають на басолі.* Теперь мій не до того. Чуб. II. 678.

Вастрюк, *ка*, *м.* = **Вайстриук**.

Вастрї, *рїтя*, *с.* = **Вайстрия**.

Басування, *ня*, *с.* Дѣйствие того, кто басуе.

Басувати, *сїю*, *еш*, *г.* 1) О лошади: рѣзвиться, подыматься на дыбы, скакати, идти въ галопъ. *Кінв басуе... от-от рїкну, от-от перескочить.* Шевч. 2) = **Мурчати**. *Кім басуе.* Вх. Лем. 390. 3) = **ноуї**. Поддакввати кому, подольщаться къ кому. Фр. Пр. 23.

Басурман, *на*, *м.* и пр. = **Вусурман** и пр. Мет. 77.

Басьва, *кн*, *ж.* Название овцы. Kolb. I. 65. См. Базьна 1.

Басюка, *кн*, *м.* Ув. отъ бас. *А басюка на увес двір,—мов тоїй бугай гуде у болоті.* Стор. II. 29.

Басюра, *ря*, *м.* Ув. отъ бас.

Баталѣв, *ва* и **баталѣй**, *лея*, *м.* Мутонка въ маслянойѣ. Вх. Зн. 37.

Баталїюв, *ву*, *м.* Баталїювъ. *Три баталїюки вїйска.* Гн. I. 54.

Баталїя, *лії*, *ж.* Сраженіе, битва. **ЗОЮР**. I. 123. *Климоський... служив в полку пана Кочубя на баталїї з шведами.* Котл. НП. 398. *Трѣба було цару йти на баталїю.* Чуб. II. 215.

Батеньків, *кова*, *ве*. Принадлежащій отцу, батюнкѣ. Чуб. II. 18. *Первий жє двір—свєкоркїв; другий жє двір—башеньків.* Маркв. 139.

Батенько, **батечко**, *ка*, *м.* Ум. отъ батько. *Батюшка.* Чуб. III. 290. Рудч. Св. II. 183. *Його батєчко питає: що ти, сїночку, гадаєш?* Чуб. III. 203. *Да нєма роду рїднїйшого нїд батєчка.* Чуб. V. 439. Употребляется какъ слово обращенїи къ старшему человѣку. *Батечу мій!*—выраженіе удивленїи: *Боже мой! батюшка мой! Яких то цвїтів там не було! батечку мій, та ї годі!* Кв. Часто во мн. ч. **Батечки!** *Батюшки!* *А худоби-худоби, так батечки! сївї хунїр, лїсок, винички.* млинко. Кв.

Батївий, *ні*, *ж.* = **Ватова** 1. (Хав) *з батївною вїтка проклятий.* К. (Правда 1868, 320).

Батїг, *тог*, *м.* 1) Кнугъ, плеть. *Хвїськув батогом по коняч сухит, яь трїска.* Лениц. Пов. 98. 2) Рычати въ стугѣ для толченїя пшєна, на который надавливають ногой. Черк. у. 3) Раст. *Scorzonera rosea.* Лв 101. 4) мн. **Батогї**. а) Стелющієся стебли, усы у огурцовъ, дынь. *Кавуни дуже далеко погнаш батогои.* Золотон. у. б) Раст. *Chondrilla juncea* L. **ЗЮЗО**. I 116. 5) **Петроби батогї**. Раст.

а) *Cichorium Intybus* L. Анн. 98. Мил. М. 38. 6) *Cichorium officinale*. Мил. М. 93. Ум. Батюнок. Ув. Батомище.

Батіжбк, жкѣ, м. 1) Ум. отъ батіг. 2) Батіжки св. Ізана = Петрови батоги. Вх. Пч. I. 9.

Батіночко, ка, м. = Ватенько. *Батіночку рідненький, матіночку, моя голубочко! рятуйте!* Кв.

Ватобѣ, вл, ж. 1) Запорожскій обозъ вьвочнахъ лошадей. 2) Отрядъ, партія. *Аж онде яка батова од шинку йде.* Канев. у. 3) Нѣсколько нарѣ воловъ цугомъ. Черк. у.

Ватовій, а, в. Вьючный. *Науучити усякимъ добромъ батовихъ коней.* Вас. 210.

Ватожжѣ, жѣ, с. соб. Кнуты, плети. *Було ні за що батожжямъ одикваритъ.* Рудч. Ск. II. 204. *Діжа, діжа! треба тобі візтя на ножа, а хазяїці батожжа!* Грин. I. 77.

Ватожібно, на, с. = Пужално. Желех. **Ватожістий, а, в.** О стелющемся, вьющемся растеніи: съ длинными стеблями. *Батожиста квасоля.* Рк. Левиц.

Ватожісьє, ка, с. = Ватожільно. Вх. Лем. 390.

Ватожіти, жу, жшш, гл. Бить кнутомъ. **Ватожіще, шв, с.** Ув. отъ батіг.

Ватонько, ка, м. = Ватенько. Въ дат. над. употреба. иногда форма женск. склон. батоньці. *Дайте, слуги, то батонці знати.* Чуб. I. 174.

Ватощка, мн. Раст. *Scabiosa argensis*. Лв. 101. См. Більмачок.

Ватувати, тѣю, еш, гл. 1) Связывать поводьями лошадей. Аф. 2) Рѣзать большими кусками. *Сидайте, дружечки!... а ти, старосто, їмъ батуй.* Кв.

Ватуґа, ги, ж. = Ватуґа = Ватурв. Аф. 295.

Ватуґньо, ня, м. Ум. отъ батько. **Ватуґра, ри, ж.** Большой кнутъ, кнутище, плеть. *Звелі кучерові стьобнути цигана батурою.* Чуб. II. 583. *Убивав ти мене та й батурою, називав ти мене волоцюгою.* Нп.

Ватуґрипка, ки, ж. Родъ верхней женской одежды (по батуґрянскому образцу). О. 1862. VIII. 33. *Южки батуґрянки з Чернігова перейшли у Конотин.* О. 1862. VIII. 34.

Ватуґрѣн, на, м. = Ватура. Нономоск. у. Слоз. Д. Эварн.

Ватуґсьо, ся, м. Ум. отъ батько. **Ватѣкв, кова, ве.** Отцовскій, отчіи.

Батьковій роскошеньки пошинулся. Мет. 139. Батьків снм. Порядочный сынъ пори дочного отца, любимчикъ отца.

Ватѣківсьєлий, а, в. = Ватѣків. *Приблудився къ батьківському деору.* Чуб. I. 174. Батьківсьєни. Ноги. Говорять въ насмѣшку: *прїйхавъ батьківсьєними (ніжми), т. е. тѣми, которыя получилъ отъ отца = погами. Батько прїйхавъ тройкою коней і бричка. — Хиба батьківсьєними? сміється дядько.* Грин. I. 115.

Ватѣківщина, ни, ж. 1) Наслѣдство отъ отца. *Попрощавъ усею батьківщину.* Кв. Намъ батьківщини не діляти. Намъ не пзъ-за чего ссориться. Ном. № 3313. 2) Родовое имущество. Переносно: наслѣдіе отъ предковъ. *ЗОЮР. I. 80. Гине слава, батьківщина.* Шевч.

Ватѣко, ка, м. 1) Отець. *Єсть у мене батько і рідная мати.* Мет. 94. *Я любивъ тебе, в кохавъ тебе а якъ оатько дитинку.* Мет. 12. Батько-мати. Родители. *Жила я в батька-матері.* МВ. II. 33. *Не при батькові-матері зросла, живу у чужій семї.* МВ. II. 105. **Головатій батько.** Отець на свадьбѣ. Марлев. 191, 108. Грин. III. 451, 454. Вечернійшій батько. Хозяинъ хаты, въ которой вьвають вечерниці. Грин. I. 285. *Брѣхали того батька дочки (снми). Ты врьєш. По батькові. По отцеству.* Уман. у. **В батьма лѣяти.** Бранить, задѣвалъ бранью отца, напр.: *біс тьосму батькові!* 2) Употребл. какъ почтительное прївѣтствіе пожилому человеку. *Добре єси, мій кобзарю, добре, батьку, робиш.* Шевч. Ум. Батьо, батусь, батуньо, батусьо, батенько, батечко, батонько.

Ватуґвати, кѣю, еш, гл. 1) Бранить, задѣвать бранью отца. *Вона якъ подишлась, давай того батькувати: „Ти, кажє, сякій-такий сину!“* Рудч. Ск. II. 7. 2) Быть отцемъ. Мил. 210. Быть посаженнымъ отцемъ. 3) Быть начальникомъ; дѣйствовать въ качествѣ отца. *Батьку козацький, славний лиґарє! Доки тобі тутта пустувати? Часъ пора йти на Вкраїну батькувати...* *ЗОЮР. I. 320.*

Ватуґва, ги, ж. = Ватура. Св. Л. 51. *Що втраде нитку, — то то на калитку. Що втраде другу, — то то на батюгу.* Шейк.

Ватуґшечка, ки, м. Ум. отъ батюшна. **Ватуґшка, ки, м.** Священникъ, батюшка. Ум. Батуґшечка.

Ватуґшин, ня, не Священникъ, батюшкінъ. *Ватуґшинъ двір.* Левиц. I. 446.

Ба́та, ті, м. Ум. и ласк. отъ батьо. Батя, батюшка. *Гей Богдане Хмельницький, батю наш, Зінов Богдане чигиринський.* Дума.

Баус, са, м. = Ус. Вх. Лем. 390.

Баусáтій, з, в. = Усáтій. Вх. Лем. 390.

Вакі меже. Звуконотражаніе наленію, выстрѣлу. *Летів птах, на воду бак.* Ном. стр. 292, № 63.

Вахáти, хаю, еш, гл. = Вабахати.

Вахмáт, та, м. Верховой конь (боевой?) К. Бай. 20. *Сідайте на свої бахмати довогерів і їдте назирцем за Магометом.* К. МХ. 23.

Вахмáтій, а, в. Мѣшковатый, отдувающийся (объ одеждѣ). Уман. у.

Вахмúтка, ки, ж. Поваренная соль, добытаяся въ копахъ бахмутского уѣзда. Маркев. 162. *Пиріг задовожки із аршин і соли кримки і бахмутки.* Котл. Ен. IV. 27.

Вахнути, ну, кеш, гл. Одн. в. отъ бахати. *Зараз з тицтоля вола і бажне.* Мвж. 133.

Вахта, ти, ж. = Вахта. *Як поїхав та пан Нечасенко та од бахти до бахти.* Мет. 404.

Вахтарá, ні, ж. Изнанка кожи.

Вахтáти, таю, еш, гл. Буйно рости. Подольск. г.

Вахур, ра и бахурь, ря, м. 1) Волокита, ловелася, развратникъ. Котл. Ен. I. 36. *Квартал був цілий волоцюг, моргух, мандрьох, ярижниць, п'яниць і бахурів на цілий плуг.* Котл. Ен. 2) = Байстрию. Шух. I. 32. 3) Мальчуганъ, ребенокъ. Желех. 4) Еврейскій ребенокъ *Ти не буди, я не буду, а хто ж буде тити? А хто же буде на жидівські бахурі робити?* Грин. III. 205.

Вахурка, ки, ж. Развратница.

Вахурнá, ні, ж. соб. дѣти, дѣтвора, ребятишки. *Бахурня его в школах.* Гн. II. 28.

Вахурувáти, рúю, еш, гл. Прелюбодѣйствовать. *З дружили бахурють, свої ж жінки нехай горюють.* Котл. Ен. II. 28.

Вахурувáтій, а, в. Охотвикъ до чужихъ женъ, ловелася. Черк. у.

Вахурчá, чáти, с. = Вахур 2, 3.

Вахурь. См. Вахур.

Вахусувáтій, а, в. Имѣющий слѣды пьянства. *На виразнім зотъ і бахусуватім виду його зажеврила обида.* К. Хп. 24.

Вацькати, каю, еш, гл. Толкать, тыкать. Желех.

Вацькати́ся, ваюю, ешк, гл. Стакиваться рогами. *Вацькают ся барани.* Вх. Уг. 227.

Вацькúн, на, м. Прозвище бѣлорусса. Ном. № 743.

Вацьнути, ну, кеш, гл. Ударить, упасть съ шумомъ. *Вацьне астрибѣк на воробля.* Вх. Уг. 227.

Вацьнати, чу, чиш, гл. 1) Видѣть. *За дрібними слізюньками світонька не бачу.* Метл. 21. *Бач! Виш, воть. Бач, який добрий! Ми всі, як бач, народ хрещений.* Котл. Ен. I. 16. 2) Думать, полагать. Угор.

Вацьняти, чуся, чишся, гл. Видѣться, встрѣчаться. *Бо вже ж мені та з милим не бачитися.* Чуб. Бачитися, сокр. бачця. Кажется, какъсь, какъ видно. *От мерщій і одвернуться одно од другого і, бачитися, й не дивляться.* Кв. *Ой, бачитися, не журуся, в тугу не вдаюся, а як вийду за ворота,—од вітру валюся.* Чуб. V. 211. *Світ, бачця, широкий, та нема де прихилитись в світі одиноким.* Шевч. 75.

Вацьб, ка, м. Имя собаки. *Деї собаки: чуйко і бачко.* Чуб. II. 154.

Вацьний, а, в. Предусмотрительный. *Догадався бачний дяк,—вінком утікає.* Гол. Ш. 476. См. Обачний.

Вацьність, ности, ж. Предусмотрительность. *До права треба мати два мішки: один грошей, а другий бачности.* Ном. № 11446. *Мати на бачності. Имѣти въ виду.* *Матися на бачності.* Быть на сторожѣ, быть осторожнымъ. См. Обачність.

Вацьно, нор. Предусмотрительно.

Вацьчій, в, в. Зоркій, имѣющий острое зрѣніе. *Лисця—то бачуца вража! Образу побачити, де сидиш.* Кавен. у. *Набріжано про дівку, що вона підсліпа, а вона дуже бачуча.* Грин. I. 126. *Бачучі очі.* Константиногр. у.

Вацьчій, а, в. = Вацьчій. *Дай, Боже, щоб дитина була бачуча, видюча і пам'ятуща, зірка і швидка.* Мил. 27.

Вацьця. См. Бачитися.

I. Вашá, ші, м. I Паша. *Баша турецький басурманський, недовірок християнський.* Дума. Ум. Башенню. *Ой миленька, миленька, відсунься від башенька.* АД I. 164. 2) Опыняющий напитокъ изъ молотого проса. Лебед. у.

II. Вашá, шáти, с. Сынъ пашы, молодой паша. *По Чорному морю молоде паша, турецьке баша, галлярою гуляє... I до дівки Санджаківни прибувало.* КС. 1882. Хп. 505.

Башенько, ка, м. Ум. отъ баша 1.
Башнармак, ка, м. Родъ трезубыхъ съ плоскими зубьями граблей, которыми при мотобѣѣ отдѣляется солома отъ зерна. Мвж. 176.

Башта, тн, ж. 1) Башня. Лукаш. 110. *Змурував високу башту.* Грин. I. 128. *Михайлик—лицарь був, да якъ зійшов на башту, да пустив з лука стрілу.* ЗОЮР. I. 3. 2) Старая толстая ель. Шух. I. 177. Ум. Баштошня, башточка.

Баштан, ва, м. 1) Вакша. *Як уродив же той баштан! То кавунячча оттаке, а дині оттакі!* Рудч. Ск. II. 9. 2) Родъ игры. О. 1861. XI. Св. 37. Ум. Баштанчин.

Баштанійще, ща, с. Поле, бывшее подъ бакшей.

Баштанний, а, е. 1) Принадлежащій, относящійся къ бакшѣ. 2) Баштанний дѣд. а)—Баштанники. 2. б) Чучело на бакшѣ для отпугиванія птицъ.

Баштанник, ка, м. 1) Хозяинъ бакши. Рудч. Ск. II. 11. *Старий брат пішов служити до молодого заможного хазяйна баштанника.* МВ. III. 103. 2) Сторожъ при бакшѣ. 3) Баштанний. Боръ изъ старыхъ толстыхъ елей. Шух. I. 177. См. Башта 2.

Баштанниця, ці, ж. 1) Хозяйка бакши. 2) Работница при бакшѣ.

Баштановий, н, е = Баштанний.

Впштанчик, ка, м. Ум. отъ баштан.

Баштовий, в, е. 1) Башенный. Аф. 295. *Баштова гармата.* 2) Употребл. какъ суц.; сторожъ на башѣ.

Баштовья, башточка, кн, ж. Ум. отъ башта.

Баюра, рн, ж. 1) Большая, глубокая лужа. *Там у лісі такі баюри, що й маточини покрива.* Аф. *Іде школяр на сузе, мужик у баюрі.* Рудин. I. 113. *Перевези мене, чоловіче, без баюру.* О. 1862. IX. 35. 2) Ямка въ земляномъ полу. *В хаті... усюди баюри під ногами,—уже й не знати, коли долівку мазано.* Г. Барв. '31. Ув. Баюрище.

Баюристий, а, е. О дорогѣ: обильный лужами, грязный. *Баюриста дорога.*

Баюрище, ща, ув. отъ баюра.

Ваус, са, м. = Ваус. Вх. Лем. 390.

Ваусатий, а, е. = Ваусатий. Вх. Лем. 390.

Вѣл, баѣ, ж. Родъ сукна. *Я зробив собі плащ з баѣ.* Шейк.

Вѣлния, ня, с. 1) Рассказываніе (сказки). 2) Ворожба, шарлатанство. Угор.

Вѣяти, баю, еш, гл. 1) Рассказывать. Фр. Пр. 26 *Казали б казку, баяли б байку до самого світу.* Рудч. Ск. 2) Ворожить суетвѣрнымъ способомъ, шарлатанить. Угор.

Вѣйвиця, ці, ж. Женщина, дѣлающая изъ тѣста свадебные хлѣбы. МУЕ. I. 116. (Полт.). См. Бгати.

Вгальня, ві, ж. Двѣ вбитыя въ землю колоды для выгибанія санныхъ полозьевъ. Сумск. у.

Вганій, а, е. Сложенный, свернутый. Бганій ніж. Складной ножъ. Шух. I. 120, 291. Бганій замѣм. Деревянный замокъ въ дверяхъ, отпираемый деревяннымъ складнымъ ключемъ.—Бганіемъ ключемъ. Шух. I. 94.

Вганка, кн, ж. Складка. *Треба перекачати рушник, а то довог лежав згорнутий та онъ які бганки поробились.* Пират. у.

Вгати, бгаю, еш, гл. 1) Складывать, свертывать, вить. *Ой не бгай гніздечка при дорозі.* Нн. 2) Вгискивать, вникать, конкатъ. *Смирний, хоч у вухо бгай.* Посл. *То свитинку куплю за її гроші, то запаску, то те, то се, та все в скрюку і бгаю.* Г. Барв. 292. 3) Дѣлать изъ тѣста пироги, коровай и пр. *Да чи мені да воду брати, а чи мені коровай бгати.* Лукаш. 98. *Бгайте, коровай, молодийці!* Мил. Св. 24. *Бгати пироги.* Г. Барв. 156. 4)—новбни. Разбирать, сортировать срубленные стволы деревъ. Шух. I. 180.

Вгатися, бгаться, ешя, гл. 1) Складываться, свертываться. 2) Скорчиваться, съезживаться. *Хома в куточку бгавсь.* Бор. 26.

Вгачкій, а, е. Гибкій. Желех.

Вджілка, кн, ж. Ум. отъ бджола.

Вджілонья, бджілочка, кн, ж. Ум. отъ бджола.

Вджола, лі, ж. 1) Пчела. Употребл. также въ знач.: пчелы. *Настане було літчеко святе: старий коло бджоли, стара з дочкою в господі.* О. 1861. VIII. 17. 2) мн. Родъ игры. Ив. 48. Ум. Бджімна, бджілонья, бджілочка. *Люде до церкви ідуть, як бджілки гудуть.* Чуб. V, 469.

Вджоленята, нѣт, с. мн. Ласк. Пчелы. *У нас і бджоленят тих трішечки.* Кременч. у.

Вджоліний и бджоляний, а, е. Пчелиный. Аф. 296.

Вджоловѣ, вбого, прил. въ знач. суц. Подать съ улья (въ прежнее время).

Бджоляний. См. Бджоляний.

Бджолянік, жб, м. Погребъ, гдѣ зимою держатъ ульи съ пчелами, омшавникъ. Слм. 139.

Бджолянкувати, кую, еш, гл. Заниматься пчеловодствомъ. Харьк.

Бджолята, лят, с. мн.—Бджолячята. Два млини, три плуги добрі і бджолята має. Мкр. Н. 32.

Бѣ, меж. 1) Дѣтск. Выражаетъ гадливость. *Не руи того, бо то бѣ!* Какъ существенно: все нехорошее. О. 1862. IX. 118. 2) Подражаніе крику овцы. 3) *Ні бе, ні ме. Ничего не понимаетъ. Що хоч нажи йому, а він ні бе, ні ме.*

Бѣ! базю-бѣ! меж. Призывъ для овецъ. Вх. Лем. 390.

Бѣбѣхнути, ну, неш, гл.—Вебѣхнути. Гіти бѣбѣхнув я пропасть. Гн. II. 26.

Бѣбѣси, меж. Дѣтск. Упасть, повалиться. **Бѣбѣ!** меж. Звукоподражаніе паденію или удару по чему-нибудь мягкому. *От-от догнав... І бѣбѣх в могилу!* Шевч.

Бѣбохи, хів, м. мн. 1) Черина, подруги (преимущественно о еврейскихъ). *Жидієвські бѣбѣхи.* 2) Внутренности. *А сто дівочів у твої бѣбѣхи та печінки!* (Бравъ). **Бѣбѣхи** відбити, надсадити. Отбѣнъ бока. *Сюди на пулаки лиш ближче,—я бѣбѣхів вам надажу.* Котл. Ев. II. 15. 3) Удары. *А Хома знай його бѣбѣхами годує.* Кв.

Бѣбѣхнути, ну, неш, гл. 1) Бросить сильно (о массивномъ). *Як бѣбѣхнув його об землю!* 2) Ударить. *Ти, кає, був середнього, а я ще крайнього! та упр'ять таки цигана як бѣбѣх!* Драг. 127. 3) Упасть, броситься съ шумомъ (о массивномъ). Миж. 113. *Погасив світло та й бѣбѣхнув на ліжко.* Кн. *Попадя і бѣбѣхнула з горщика.* Гн. 77. 3) Выстрѣлить. Драг. 201. *Як капне стрілець тетівку, як бѣбѣхне—устрелив.* Рудч. Св. II. 83.

Бѣбѣхнутися, нуся, нешся, гл. Упасть, шепнуться. *Він як бѣбѣхнется об поліст, так і брязнув, і задзвенів.* Стор. I. 66.

Бѣбранный, а, е. Бобровый. *Рукав бѣбранный омочу в ріці Каялі.* Шевч. (Подражаніе подлиннику Слов. о Полк. Игор., гдѣ стоитъ: „омочу бѣбрянъ рукавъ въ Каяль рѣць“).

Бѣбуля, лі, ж. Толстая синяя бумага, изъ которой заворачиваютъ сахаръ. Мил. М. 99. См. Бѣбула.

Бѣв! меж. Подражаніе протяжному удару колокола.

Бѣвзень, зня, м.—Бѣвзь. *Бѣвзні! нічелники! не пильки головати!*—закричить. Мир. ХРВ. 87.

Бѣвзь, зя, м. Олухъ, болванъ, простофиля. *Який бо ти бѣвз!* Шевч.

Бѣвга, ки, ж. 1) Пошло до скота, собака, болтушка изъ муки, разведенной въ водѣ. Шейк. 2) Колонна? См. Бѣлья. *Ой піду я до церковці та стану за бѣвку; позираю раз на попа, а трічі на бѣву.* Гол. IV. 493.

Бѣвканыя, ня, с. Звонъ въ одинъ колоколъ (раздѣльный). Харьк.

Бѣвкати, каю, еш, гл. 1) Звонить раздѣльно въ одинъ колоколъ. *Ходим до церкви, бо вже почали бѣвкати.* 2) Пороть дичь, говорить чепуху. *Чорт зна, що ти бѣвкаси.*

Бѣвкнути, ну, неш, гл. одн. в. отъ бѣвкати. *Пійду, по його душенці бѣвкну хоч раз.* Маркв. 56. *Первий дзвін до сповіді бѣвкнув.* Миж. 105.

Бѣвкати, хаю, еш, гл. Ударять глухо. Вх. Лем. 390.

Бѣвхнути, ну, неш, гл.—Вебѣвхнути. *Він її тоді тією пальницею як бѣвхне по плечав.* Драг. 173.

Бѣвхатий, а, е. Ворчливый, сварливый, грубый. Вх. Зя. 2.

Бѣга, гя, ж. Клевецъ, родъ кирки для тесанія камня.—Вх. Зя. 3. Желех.

Бѣгар, ра, м. Палка. Вх. Зя. 3. Ум. бѣгарик. Шух. I. 100. См. Бѣгарь.

Бѣгарник, ка, бѣгарош, ша, м. Бродяга. Желех.

Бѣгас, са, м. Безпутникъ, ведодникъ. Желех.

Бѣгѣра, рі, ж. 1) Большая пастушья палка. Киев. См. Бѣгарь. 2) Бранное: говорится о высокихъ ростомъ, но глупыхъ. Кременч. у.

Бѣгѣрати, чѣю, еш, гл. Пѣть козлинымъ голосомъ. Желех.

Бѣгоніти, нію, ніш, гл. Мять, блять. Желех.

Бѣдвін и бѣдзін, на, м. Безмѣнъ. Кременчуг. у. Канев. у.

Бѣдрак, ка, м. Личика майскаго жука. Вх. Лем. 390.

Бѣдратий, а, е. Широкобедный, съ развитыми бедрами. Рудч. Чп. 255. *Ідуть воли дорогою та все бедратій.* Мет. 455.

Бѣдрик, ка, м. 1) Значеніе непонятно; употребл. въ щедріці: *Щедрик-бѣдрик! дайте вареник.* Чуб. III. 477. См. въ

тогь же значенія ведрин. 2) Дай Боже й на бедрин! Дай Богь і въ будущемъ. Сквир. у. 3) Пасѣв.—Сонечко, Coccinella. См. Безарки.

Бедринець, *вдя*, *м.* Раст. а) Pimpinella Saxifraga. ЗЮЗО. I. 131. Вх. Пч. I. 12. б) Peucedanum Cervaria cusson. ЗЮЗО. I. 131. Гнав піную на курдилон, любисток, тижмо і бедринець. Мкр. Г. 69.

Бедро, рѣ, *с.* 1) Бедро. Посаджу тя са бедрами, обв'яжу тя тороками. Гол. I. 120. 2) Г'ати на бѣдра вѣрхи. Вдвоємъ в'хать верхомъ на одной лошади. Подольск. г.

Бѣ-е! *меж.* Подражаніе крику овцы, козы. Чуб. III. 84.

Без, ву, *м.* Сирень. Як гарно зацвів без. Шейк.

Без, *пред.* 1) Безъ. Як риби без води, так черню без манастиря. Ном. № 206. Без нічого. Ни ст чѣмъ. Так і зосталась без нічого. 2) Чрезъ. Кіт вискочив без вінока. Волян. г. Ведут мене без села. Гол. I. 143. Ой втікала Бондарівн! без вишневі сади. Гол. По причинѣ, благодаря, в'зъ-за. Ой вронила я віночок, без свій дурний розумочок. Чуб. V. 335. Без дощ орати не можна. Каменец. у. Въ продолженіе, въ теченіе. Без два рочка го чекала. Гол. I. 83. Без літо моя дочка була у наймах. Каменец. у.

Безбарій, *а, в* 1) Безцвѣтний. 2) Не имѣюцій ворсы (о сукиї). Волян. г.

Безбатченко, *ка, м.* Вибірочный смѣть. К. Досв. 160. А ти гріх мій спокутуєши в людяхъ сиротою, безбатченком. Шевч.

Безбач, *нар.* Без цѣли, какъ попало, въ безпорядкѣ, въ разбродѣ.

Безберѣгій, *безберѣжний*, *а, в.* Безберѣжний. Він деєв блукає... на безберѣжнім морі. Левиц. I. 198.

Безбеш, *нар.*—**Безбач**. Черета пішла безбеш. Мнж. 176.

Безбитниця, *ці, ж.* Употребл. въ бранномъ выраженіи: щоб тебе безбитниця побила!

Безбідний, *а, в.* Безбідный.

Безбідно, *нар.* Безбідно.

Безбілетний, *а, в.* Безпаспортный. А писарь маленький... по четвертні з бурлак взище, бо всі безбілетні. Чуб. V. 1012.

Безбожний, *а, в.* Безбожный, жестокий, злой, не боящийся Бога. Безбожні басурмани набігали. Дума. Безбожні ушкали налетіли. Дума. Грода безбожного не виділи. Чуб. III. 342.

Безбожник, *ка, м.* Безбожникъ, не признающій Бога. К. Псал. 59.

Безбожницький, *а, в.* Принадлежащій, свойственный безбожнику. І стали робом їх безбожницьким ходити: служили ідолам... К. Псал. 246.

Безбожництво, *ва, с.*—**Безбожність**. То я ваших гріхів на свій пай не беру й не приймаю: черезъ ваше безбожництво славу лицарську теряю. К. МБ. XII. 277.

Безбожниця, *ці, ж.* Безбожница. МВ. II. 142.

Безбожність, *ности, ж.* 1) Безбожіе. 2) Жестокость, злость, немилосердіе. Війна в кровавихъ ризахъ тут, за нею рани, смерть... безбожність... Котл. Ея.

Безбожно, *нар.* Безбожно, жестоко.

Безбожій, *а, в.* Не имѣюцій бока. Пройди лишень, Іване, по хаті—чи не кривий да не горбатий, чи не сліпий да не безбожий. Чуб. IV. 60.

Безболісний, *а, в.* Безжалостный, нечувствительный. Там такий безболісний чоловік, що йому до чужого лиха байдуже.

Безбородій, *а, в.* Безбородый.

Безбордъко, *ка, м.* Человѣкъ не имѣюцій бороды.

Безбоівзя, *зя, с.* Безстрашіе, отвага, безбоязненность.

Безбоівзний, *я, в.* Безстрашный, отважный, безбоязненный.

Безбоівзно, *нар.* Безстрашно, безбоязненно.

Безбулавний, *а, в.* Не имѣюцій, лишеньні булавы. Якого,—кажуть,—чорта чекати мене, поки нас візьмуть шаблею з безбулавним нашимъ гетьманом. К. ЧР. 345.

Безвартний, *а, в.* Не имѣюцій цѣнности. Желех.

Безвартність, *ности, ж.* Отсутствие цѣнности. Желех.

Безвѣрхий, *а, в.* 1) Не имѣюцій вершини. 2) Не имѣюцій крыши. Тяжко матір покидати у безвѣрхій хаті. Шевч. 3) О здавіи: не имѣюцій трубы. Аф.

Безвѣржик, *кві, м. мн.* Раст. Veronica chamaedrys L. ЗЮЗО. I. 141.

Безвесельний, *а, в.* Лишенный веселья. Безвесельні галери. К. МХ. 15.

Безвіводно, *нар.* Постоянно, безпрерывно. У нашого кравця безвіводно робота є. Волч. у.

Безвини, вин, ж. м. Дикін, незаселений мѣста. Каменец. у.

Безвинний, а, о. Невинный, неповинный. К. Псал. 21. *Не несе Бог нікого, хто б свідителем був моєї безвинної смерті.* Кв. Погибас безвинна людина. Грив. I. 68.

Безвинність, ности, ж. Невинность, невинность, неповинность. Левци. I. 541.

Безвинно, нар. Безъ вины, неповинно. *Безвинно гнали мене дуки.* К. Псал. 286. *Кров християнську безвинно проливав.* Ад. I. 179.

Безвиходно, нар. Не выходя, безвыходно. *Там я безвиходно й сидів.* Кв.

Безвіддя, дя, с. Безводіе, недостатокъ воды. *Бо як тяжко на безвідді риби пробувати, так тяжко на чужині безвідному прожити.* Нп *Припало на безвідді, на безхлібі пропадати.* Ад. I. 118.

Безвідний, а, о. Безводный. *Хиба росте папірус уз болото і рогоза в безвідній суші?* К. Іов. 18. *Побило мене в полі три неволі: перша доля безхлібна, друга доля безвідна.* Ад. I. 111.

Безвідобний, а, о. Безотлучный.

Безвідходно, нар. Безотлучно.

Безвік, ку, м. Вѣчність. Употребл. въ формѣ: на безвік—на вѣчныя времена. *Пішов десь на безвік.*

Безвіквій, а, о. О сосудѣ: безъ крышки. *Безвіка бодня.*

Безвілля, ля, с. Угнетевіе, неимѣніе свободы. *Се пряме безвілля.* Ном. № 1330.

Безвільний, а, о. Угнетевяный, лишенный свободы.

Безвільно, нар. Не имѣя свободы. *Безвільно їй було і за ворота вийти.*

Безвір'я, р'я, с. Безвѣріе. *Віра і безвір'я.* Щог. В. 109.

Безвісти, нар. Незвѣстно гдѣ. *Пронав чоловік безвісти.* *Олень безвісти пронав.* Щог. Сл. 67.

Безвістний, а, о. Безвѣстный, незвѣстный, невѣдомый. Мир. Пов. I. 153.

Безвістно, нар. Безвѣстно, невѣдомо. *Десь дівся безвістно.* Волч. у.

Безвѣсть, ти, ж. 1) Незвѣстность. 2) Незвѣстныя мѣста, невѣдомыя мѣста. *Смерте, смерте! іди на ліса, іди на безвѣсть, іди на море.* Чуб. Ш. 180. *Забігъ у безвѣсти.* Фр. Пр. 37. *Щезни, бѣдо, у безвѣсти.* Фр. Пр. 51. *Знай: пропаде без-*

вѣстями ося журба. Млак. 55. *Сила і воля, правда і сила в безвѣстях пропали.* Млак. 121.

Безвѣтря, ря, с. Безвѣтріе, затишье, штиль. Ком. I. 41. *Настало безвѣтря: млики не мелють—і борошна немає.* Полт.

Безвѣчний, а, о. Вѣковѣчный, безконечный. *Твої сестри—зорі безвѣчнї по-нід небом поплывуть, засяють.* Шевч.

Безвѣчно, нар. Вѣковѣчно.

Безвѣдний, а, о. Безсильный, слабый, немощный. Желех.

Безвѣдність, ности, ж. Безсиліе, слабость, немощность. Желех.

Безводний, а, о. Безводный. *Нужу світом в киргизькїм безводнїм і безлюднїм степу.* Шевч. (О. 1862. X. 5).

Безволосий, а, о. Безволосый.

Безвѣтний, а, о. Лишенный привлекательности, неспособный дать удовольствіе. *Що нове,—то заклопоче тільки спершу; а що старе, то вже таке старе буде, таке знайома та безвѣтнїке.* МВ. II. 197.

Безвусий, а, о. Безусый, не имѣющій усовъ.

Безвухий, а, о. 1) Не имѣющій одного уха или обоихъ. *Чого це ваш собака Безвуха?* Полт. 2) О посудѣ, иголкѣ: не имѣющій ушка. *Безвухий горщик.* *Безвуха голка.*

Безгласний, а, о. Безгласный. *Був нічий я і безгласний.* К. Псал. 10.

Безглуздий, а, о. Безтолковый, безмогиль, бессмысленный. Левци. I. 257. *Безглуздий як синиця.* Посл.

Безглуздити, дію, еш, гл. Глупѣть, дурѣть. *Що-разу він усе безглуздіє.*

Безглуздя, дя, с. Безтолковость, глупость, непонятливость. *Напало на його таке безглуздя, що нічого не второпав.* Полт.

Безгоділля, лі, ж. Безкормица. Харьк. **Безголовий, а, о.** 1) Не имѣющій головы. 2) Безумный, бессмысленный. *Мовчати б вам, то й то б уже був розум: здавалось би, що й ви не безголови.* К. Іов. 28.

Безголов'я, в'я, с. 1) Бѣдствіе, несчастье, горе, гибель. *Безголов'я та короткий вік на тебе.* Ном. № 3704. *Нам на здоров'я, а тобі на безголов'я.* Ном. № 3703. *Нехай він лютує... Поки без-*

голова ворон прокричить. Шевч. 2) Иногда вездь шутки называют шанку безголовья: *Десь тут було мос безголовя*. Ш. 42. Ум. Безголов'ячко. МВ. (О. 1862. Ш. 42).

Безголосий, я, в. 1) Не имѣющий голоса, безголосый. О. 1862. V. 26. *Де там долу ставати—він зовсім безголосий*. 2) Безгласный.

Безгоміння, ня, с. Безмолвіе. *На місяцеві спокон-віку безвітря, безгоміння*. Ком. I. 41.

Безгривай, а, в. Не имѣющий гривы, безгривый.

Безгривий, я, в. 1) Безгривный. Левич. I. 540. 2) Не имѣющий денегъ, безденежный. *Ми зовсім безгривні: ні грохів, ні грошей не маємо*. Лубен. у.

Безгрішша, ша, с. 1) Безгрішне, безгрішность. 2) Безденежье. Чуб. I. 232. *Безгрішша прокляте*. Шевч. (О. 1861. X. 46).

Безгрошев'я, в'я, с. Безденежье.

Безгубий, а, в. Не имѣющий губъ.

Безгузай, а, в. 1) Безхвостый (о птицахъ). 2) Хата безгуза. Хата безъ сѣней. Мирг. у.

Безгрунтій, а, в. 1) Не имѣющий усадебной земли. 2) Безземельный.

Безгрунтобний, а, в. Безпочвенный, неосновательный.

Безгрунтово, нар. Безпочвенно, неосновательно.

Бездбний, а, в. О посудѣ: не имѣющий дна, бездонный. *Безденний горщик; безденна миска*. Канев. у.

Бездзвіний, а, в. Не имѣющий колоколовъ. *Андрієвська церква в Київі бездзвінка*. 2) Безъ колокольного звона. *Рання служба по деяких місяцях буває бездзвінка*.

Бездзвінко, нар. Безъ звона колоколовъ. *Ного поховано бездзвінко*.

Бездыханний, а, в. Бездыханный. *Кругом тебе простягнулась трупом бездыханним поларктикою пустиня*. Шевч.

I. Безділля, ля, с. 1) Бездѣліе, праздность. 2) Лѣтній, лѣтягійка. Грив. Ш. 61. *Домо ж моя, домо, да як ти ледащо... да як ти безділле!* Чуб. V. 905. *Не смійся ти, ледащо, не смійся ти, безділля*. Мил. 74. 3) Мелкія пустячныя вещи, пустяки, бездѣлица. Мкр. Н. 4. *Оскіючку прошила, клубки на похмілля,—*

нехай тее не лежить у скрині безділля. Н. п. *Убрав бабу в усяке безділля*. Грив. Ш. 342. *Всяке злілля безділля*. Мил. М. 63.

II. Безділля, ля, с. Бездолье, несчастье (отъ слова доля). *Як твоя, домо, доля, то накупить чоловік і поля, а як безділля, то продась і подвір'я*. Ном. № 1661. *Ой піду ж я по подвіррю на заплачу по безділлю*. Балл. 12

I. Бездільний, я, в. Лѣтний. *Я думала: дожду донки собі помочниці; я тебе дождала едкую, да й ту бездільную*. Чуб. V. 1202

II. Бездільний, а, в. Несчастный, бездольный. *Ой зійду я на гіронку на гляню по поділлю, що усім людям зороще живеться, тільки я молод бездільний*. Чуб. V. 1016.

Бездільник, ка, м. Лѣтній; бездѣтельный. Желех.

Бездільність, ности, ж. Бездѣтельность. Желех.

Бездітний, а, в. Бездѣтный. Ном. № 1620. *Плал, Україно, бездітна вдовице*. Шевч. *Тітка була бездітна*. МВ. (О. 1862. Ш. 18).

Бездітник, ка, м. Бездѣтный человекъ. Вх. Зв. 2.

Бездітниця, ці, ж. Бездѣтная женщина. Вх. Зв. 2. К. Бай. 15.

Бездітність, ности, ж. Бездѣтность. Желех.

Безділяльний, а, в. Бездѣтельный. Башг. 159.

Бездоганний, а, в. Безупречный. Желех.

Бездоганність, ности, ж. Безупречность. Желех.

Бездоганно, нар. Безупречно.

Бездолець, льця, м. Несчастный человекъ. Желех.

Бездолля, ля, с. II. Безділля. *Усім людям хороше живеться, а я плачу по бездоллі*. Чуб. V. 525.

Бездольний, а, в. = Бездільний. *Ой вижди, вийди, дівчино бездольная!* Чуб. V. 696. *Бездольна година*. Відступіе, несчастье. *Бували колись преспранні лизгодні, бездольні години*. Макс.

Бездольник, ка, м. Несчастный, безталанный человекъ.

Бездольниця, ці, ж. Несчастливая, безталанная женщина. Ум. *Бездольничка*. *Моя*

дочка—*безталанночка і бездольничка*. Чуб. V. 753.

Вездольність, ности, ж.—**Везділля 4.** Желех.

Вездомок, мка, м. Бобыль. безпріютний чоловік.

Вездонний, а, е.—**Везодний.** *Над Летою бездонною та каламутною*. Шевч. *Утопила в бездонку криницю*. Чуб.

Вездоріжжя, бездоріжжя, жя, с. Отсутствие дороги. бездорожье, распутица. (*Біглецу вь стени*)—одно *безпиття*, друге *без'їжжя*, третє—*бездорожжя*. АД. I. 335. *Пішов та й устїлки погубив у гязї—таке бездоріжжя*. Черк. у.

Вездриж, ка, м. Наскь.—**Сонечко.** *Socinella septempunctata*. Вх. Пч. I. 5. См. **Бедри.**

Вездрив'я, в'я, с. Отсутствие, недостаток дровъ. Змiev. у. Вь харьк. у. бездрив'я, с.

Вездухий, а, е. 1) Не имѣющій запаха. 2) Малодушный.

Вездущний, а, е. Неодушевленный, бездыханный, безжизненный. Чуб. II. 245. *Я ж мов дерево бездушне, мов глухий не чую*. К. Псал. 93. *І Ремула по лобу хвист! Хвастун бездушний повалився*. Котл. Ев.

Везмістний, а, е. Не мстящій, не мстительный. *Славим Бога безмстного, що народився для нас многих*. Чуб. III. 374.

Вездний, а, е. 1) Безстыжій, бесстыдный. *Ото вже безецна дівка,—нікого не стидається*. Брацл. у. 2) Похабный. *Безецні пісні*.—*Як побачите, що вона дуже безецна.... то не давайте дрюкувати*. Шевч. („Украина“, 1907, II. 145).

Вездцик, кв, м. Безстыдникъ. *А ти, безецнику, не стидасяся ї дівчат*. Брацл. у.

Вездцисть, ности, ж. Безстыдство.

Вездцо, нар. Безстыдио.

Везжалісливий і безжалісний, а, е. Безжалостный, неосрадательный, неимѣющій сожалѣнія.

Везживий, а, е. Безжизненный, мертвый. *Краса безжизна*. Щог. В. 64.

Везживність, ности, ж. Безжизненность. Желех.

Везжурний, а, е. Безпечальный, веселый.

Везжурно, нар. Безпечально, весело. *Весело мені жилось, безжурно*. Г. Барв. 526. *Цікаво їй було, з чого так безжурно, так весело молотники сміялися*. Г. Барв. 308.

Веззаконний, а, е. Беззаконный. Чуб. I. 85. *Укажу я беззаконним твої праведні путі*. К. Псал. 16.

Веззаконник, ка, м. Беззаконникъ, преступникъ. *Зараз же бумагу послав, щоб беззаконника такого то схопити*. Глїб.

Веззаконно, нар. Беззаконно.

Веззаконня, ня, с.—**Веззаконство.** *І рождає беззаконня на громадське безголов'я*. К. Псал. 13.

Веззаконіє, ва, с. Беззаконіє. *Держишся ти старого беззаконства, ти думаєш, як думали поганці*. К. Іов. 49.

Веззахистний, а, е. Безпріютный. *Беззахистні люди, що з голоду мрутъ*. Мир. ХРВ. 348.

Веззахитний, а, е. Беззахитный. *Дай пригніченому радість, беззахитному одраду*. К. Псал. 171.

Веззбрійний, а, е. Безоружный. Желех.

Везздоровний, а, е. Болѣзненный, хилый, не имѣющій здоров'я, безсильный. *Таке безталанне та безздоровне*. Чигир. у. *Вона така безздоровна: ніякої роботи важкої не може робити*. Козелец. у.

Везздорів'я, в'я, с. Отсутствие здоровья, безсиліє, хилість. *Оттак то,—каже (втікач з Азова)... в чистому степу одно безхлїб'я, а друге безвід'я, а третє безздоров'я*. КС. 1882. XII. 502.

Везземельний, а, е. Безземельный. Шевч. (O. 1862. VI. 19).

Везземельник, ка, м. Чоловікъ, не имѣющій землі. Г. Барв. 448, 455.

Веззубий, а, е. Беззубый, не имѣющій зубовъ. *Ном. № 6667. Сіда, ряба, беззуба, коса, розхристана, простоволоса*. Котл. Ев.

Веззіянка, ки, ж. Доска толщиною менше вершка, но товще шпалевки.

Вез'їжжя, жя, с. Отсутствие пищи, голодъ. *Одно безпиття, друге без'їжжя*. АД. I. 335.

Везкарний, а, е. Безнаказанный. *Безкарні боги*. O. 1861. I. 94.

Везкарність, ности, ж. Безнаказанность. Желех.

Везкарно, нар. Безнаказанно.

Везкебетний, в, е. Неспособный, неумѣлый. *Він зовсім безкебетний чоловік*. Київ. у.

Везкебеття, тя, с. Неспособность.

Везкїбкий, а, е. Безтолковий, при-

дурковатий. Він якийсь безкленкий, — сказано, десятою клепки в голові нема.

Везклопотний, а, е. Не ім'ючий заботь, незабоченный, беззаботный.

Везклопоття, тя, с. Отсутствие заботь, хлопотъ. *Несподівана роскіи, безклопоття і сподій закомизали її як малу дитину.* Левиц. I. 227.

Везклубий, а, е. Ім'ючий слабо развития или поврежденія бедра. *Безклубий віл.*

Везклубірний, а, е. Безцвѣтний.

Везконечне, нар. Безконечно.

Везконечний и безконѣшний, а, е. Безконечный. *І немає злону по всій землі безконечній веселого дому.* Шевч. *Безконѣшна писанка* = *Безконечни* 2. Снм. 233.

Везконѣчник и безконѣшняк, ка, м
1) Родъ узора на писанкѣ — спираль. 2) Писанка съ такимъ узоромъ. КС. 1891. VI. 370. 3) Писати безконѣчником. а) Разрисовувать писавку узоромъ въ видѣ спирали. б) Писать безконечно. *Коли б я була письменна, я б до тебе безконечником листи писала, що дня таклала.* МВ. I. 50.

Везконѣчниця и безконѣшниця, ці, ж. 1) = *Везконечни* 2. 2) Сказка, безконечно повторямая черезъ соединеніе конца ея съ началомъ.

Везкоріваний, а, е 1) О свадбѣ: безъ соблюденія свадєбныхъ обрядовъ. 2) О лицѣ: вступившій въ бракъ безъ свадєбныхъ обрядовъ. 3) О дѣтяхъ: зачатій до брака. *Ном. № 8832.*

Везкорівайчук, ка, м. = *Везкоріваний* 3. *Ном. № 8832.*

Везкобий, а, е. Не ім'ючий кось. Шейк. *Безкося дівка.*

Везкобий, а, е. Не ім'ючий костей, безкостный. Чуб. I. 314. *Говорить язык безкостий та договориться до одного конца.* *Ном. № 1123.* *Бугай безкостий перепливе Дунай безкостий.* (Заг. п'явка).

Везкраїй, а, е. Безпредѣльный, безграничный. *Задаю те лихо, степи ті безкрай.* Шевч. *І тепер мені так і сниться широкий степ безкрай.* МВ. I. 61.

Везкраїний, а, е. = *Везкрай.* *Степ безкраїний тонне в млі.* Щог. В. 151.

Везкраїність, кости, ж. Безпредѣльность, безграничность: Желез.

Везкраїлий, а, е. Не ім'ючий крильєвъ, безкрылый.

Везкритичний, а, е. Не провѣренный критикой, лишенный критики. К. Кр. 34.

Везкритичність, кости, ж. Отсутствие критики. К. Кр. 13.

Везлад, ду, м. = *Везладдя.* *Природа не змогла з недугою боротись, із безладом духовним і тілесним.* К. МХ. X. 39.

Везладдя, дя, с. Безпорядокъ, разладъ, несогласіе, неурядица, аварія. К. ЧР. 9. *У нас безладдя було таке що й Дождь! Лебед. у.* *У товаристві лад, — усяк тому радіє; дурне безладдя лихо діє.* Гліб. 4.

Везладний, а, е и безладній, а, е. Безпорядочный; не ім'ючий порядка, анархическій.

Везладно, нар. Безпорядочно, въ безпорядкѣ.

Везланий, а, е. Не ім'ючий лапъ. Шейк. 216.

Везлїстий, а, е. Не ім'ючий листьєвъ, безлистный. *Садок вже безлїстий.* МВ. II. 134. *Безлїста акація.* Левиц. I. 91.

Везлїстявий, а, е. = *Везлїстий.* *Бузина безлїстява.* Харьк.

Везлїчвий, а, е. Безстыжій, неприличный. Шейк.

Везлїчний, ка, м. Безстыдникъ. Шейк. **Везлїк, ку, м.** = II. **Везлїч.** *Безлїк водянихъ тварин.* Щог. Сл. - 91. *Безлїхи пташок.* Щог. Сл. 67.

Везлїсий, а, е. Безлїсный. *Безлїса сторона.* Золотон. у.

Везлїся, ся, с. Безлїсная страна, безлїсьє. *А тут покинеться вже скрізь безлїся.* Золотон. у.

Везлїтний, а, е, безлїтній, я, е. 1) Вѣчный. Чуб. III. 11. 2) Неизвѣстной давности, очень старый. *Безлїтний дід.*

I. Везлїч, нар. Множество, безъ счету. *Ось море в тебе широко-просторе, там безлїч гаду, безлїч роботору.* К. Псал. 237.

II. Везлїч, ці, ж. Множество, безчисленное множество. *Літа його — безлїченая безлїч.* К. Іов. 81. *От і лічи таку безлїч!* Ком. I. 50. *Як нам назвати ту безлїч усякихъ мук, що в нас приймали мученики і мучениці за своє рідне слово?* К. Хп. 126.

Везлїчво, нар. Въ безчисленномъ множествѣ. *Велике він і неказанне творить, він безлїчно дива свої являє.* К. Іов. 12.

Везлїсвий, а, е. Не ім'ючий чешуи. *Безлуска риба в'юн.* Київ.

Везлюддя, дя, с. Безлюдіє, отсутствіє

людей. *Ном. № 9798. На безлюдді й Хома чоловік. Посл. Покинь її хоть на старість, хоть на чужім полі на безлюдді.* Шевч.

Безлюдень, *дня, м.* = **Безлюдько**.

Безлюдний, *а, в.* Безлюдный. К. Досв. 103. *В степу безлюднім.* Шевч.

Безлюдник, *ка, м.* Отшельник. К. МХ. 17.

Безлюдити, *нію, ещ, гл.* Дѣляться безлюднимъ. Желех.

Безлюдно, *нар.* Безлюдно.

Безлюдувати, *дуу, ап, гл.* Быть безлюднимъ. *Верхній город після хмельнички безлюдував.* К. ЧР. 63.

Безлюдько, *ка, м.* Нелюдямъ. *Ото безлюдько! не хоче з людьми ні випити, ні зїсти.* НВолын. у.

Безмаль, *нар.* Безъ малаго, почти. *Безмаль не двадцять.* Шейк.

Безматий, *а, в.* Безцвѣтний (о лошадахъ). *Ця коняка від старости стала якась безматя.*

Безматень, *тка, м.* Рой пчель безъ матки. Полт.

Безматірній, *я, в.* Лишений матери, сирота безъ матери. *І не одку безматірню дитину від болести лихої рятувала, збрала сирот в замишку хатину.* К. Бай. 138.

Безматій, *я, в.* Не імѣюцій матери. *З тій паски мало добра: вуліки все безматі.* Лохв. у.

Безматок, *теа, м.* = **Безматень**.

Безмежний, *а, в.* Безграничный, безпредѣльный. Желех.

Безмежність, *ности, ж.* Безграничность, безпредѣльность. Желех.

Безміа, *на, м.* Безмѣвъ. *Безміа да терези.* К. ЧР. 71. Ум. **Безміачки.** Ув. **Безміаще,** **безміяна.**

Безмір, *ру, м.* = **Безміря.** Желех.

Безмірний, *а, в.* Безмірный, неизміримый, безпредѣльный. *Стор. М. Пр. 166. Небо безкрає та безмірне.* Ком. I. 20. *Безмірна далечінь.* Ком. I. 51.

Безмірно, *нар.* Безмірно, неизміримо, безпредѣльно.

Безміря, *р'я, с.* Неизміримость, безпредѣльность, безграничность. *Щог. В. 109. У блакитному безмірї сонце плине і палає.* Щог. В. 40.

Безмісячний, *а, в.* Безлунный. *Безмісячна ніч.*

Безмілів'я, *н'я, с.* Время безработицы на мельницѣ. *Як безмілів'я хіба, тоді нішком од пана змелем людського.* Черниц. *Оце в нас безмілів'я: вітру немає.* Пирят. у.

Безмовний, *а, в.* Нѣмой, безмолвный; молчаливый. *Воли... безмовні.* К. Дз. 193. *Нічого не новить, як мрець безмовний.* Г. Барв. 535. *Шле на перед робить своїх безмовних.* К. МВ. XII. 269. *Вона показалася зовсім не такою тихою і безмовною, якою вона вдавала себе.* Ленин. I. 294.

Безмовній, *а, в.* Нѣмой. *Син його, недоросток безмовий.* К. ПС. 61.

Безмовно, *нар.* Молча. *Безмовно сиділи.* МВ. III. 32.

Безмовний, *а, в.* 1) Не імѣюцій мозга. *Безкоште, безмозке усе море виплаває.* (Заг. п'янка). *Ном. № 98, стр. 293.* 2) Безмозглий, глухий. *Плаюми безмовний.* (бразъ). МВ. (КС. 1902. X. 152).

Безна, *ни, ж.* Запущенное поле, дурное неудобное мѣсто. *Ковел. у.* Отсюда: *забезнити поле* — запустить пашу.

Безнадійний, *а, в.* Безнадежный. *Безнадійна неволя.* К. Кр. 31.

Безнадійність, *ности, ж.* Безнадежность.

Безнадійно, *нар.* Безнадежно. *Ком. I. 54.*

Безнадія, *діт, ж.* = **Безнадійність.** *Св. Л. 128. В очах безнадія світиться.* *Св. Л. 215.*

Безнапáсний, *а, в.* Не знаюцій горя, запасти, счастливый. *Як то слугати легкі речі безнапáсного часниці при своїй лихій годині.* МВ. II. 135.

Безнапáсно, *нар.* Не зналъ, горя, счастливо.

Безнапáдний, *а, в.* Не імѣюцій потомства, безпотомный. *См. Нацадом.*

Безневинний, *а, в.* Невинный, неповинный, невиноватый. *Безневинних б'ють.* *Мир. ХРВ. 202. На мене молоду, безневинную не слова.* Чуб. V. 279.

Безневинність, *ности, ж.* Невинность, неповинность, невиновость. *Хто вже був у бувальцях, то зараз і зробив так, не вповаючи на безневинність свою.* МВ. II. 191.

Безневинно, *нар.* Невинно, безъ вини. *Мир. ХРВ. 278. Близьких сусідів хліба й соли безневинно забавляв.* *АД. I. 187.* Въ слѣдуючей пѣснѣ варфѣце это употреблено, кажется, въ значеніи: *не безъ ви*

ны, не повинно, какт и должно быть, судя по составу слова: *Стали отцеву й нещучину молитву забувати, тоді їх став Господь безневинно карати.*

Безвимірний, а, в. Безмірний. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Безвимірно, нар. Безмірно. Він безвимірно пив. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Безвогий, а, в, 1. Безногий, не имѣющій одной или обѣих ногъ. Чуб. V. 65. 2. О лошадахъ: слабый на ноги. *Безвогий кінь.*

Безвогий, а, в. Не имѣющій поса, безносый. *Де багато баб, там дитя безносе.* Пом. № 6667.

Безвожеко, ка, м. Человѣкъ, не имѣющій поса.

Беззаборонний, а, в. Беззащитный. К. МВ. XII. 266. *Обороняв сиріт беззаборонних.* К. Іов. 61.

Беззаборонність, ности, ж. Беззащитность. Желех.

Беззодгобсний, а, в. Беззвучный.

Беззодгобно, нар. Беззвучно. *Я ледві дочула: беззодгобно такечки вона гоміла.* МВ. II. 199.

Беззодмовний, а, в. Безответный.

Беззодмовність, ности, ж. Безответность. *Усе хлопчик приймав мовчки. Здається, то тая беззодмовність дражнила газіяна ще більш.* МВ. III. 80.

Беззодрадсний, а, в. Безотрадный. *Христя мовчала, слухаючи беззодрадсє материне зітханья.* Мир. Нов. I 121.

Безокий, а, в. Безглазый. *Безокая фортуна.* Котл. Кн.

Безосновний, а, в. Неоснованный. Галиц.

Безостий, а, в. О колосьяхъ: безъ остей, безъ усовъ. *Безоста пшеиця.*

Безосажний, а, в. Необъятный (отъ глагола сягати).

Безощадний, а, в. Безощадный. К. Бай. 81. *Безощадна, вѣк некастна орда.* К. Дз. 81.

Безощадність, ности, ж. Безощадность. К. МВ. II. 118.

Безощадно, нар. Не щадя живота, нещадно. *Замолоду белошадно тив горілку.* Харьк.

Безпало, лка, м. Черыг. и безпально, ка, м. Шейк. Человѣкъ, не имѣющій одного или нѣсколькихъ пальцевъ; безпалый. Аф.

Безпальчий, а, в. Безпалый. Аф. 297.

Безпам'ятний, а, в, 1) Имѣющій слабую память, безпамятный, забывчивый. Шейк. 2) Находящійся въ безпам'ятствѣ. *Гаркуша висажує у вікно безпам'ятну сотничуху і сам счеза.* Стор. II. 241.

Безпам'яття, тя, с. Безпам'ятство, забывчивость. *На його, як коли, безпам'яття находить.* Черныг.

Безпам'ятко, ка, м. Человѣкъ, имѣющій слабую память, забывчивый. Полт.

Безпарий, а, в, 1) Не имѣющій пары, безпарный. *Безпарий вѣд.* 2) Неженатый.

Безпаспортний, а, в. Безпаспортный. Грив. III. 569.

Безпека, ки, ж, 1) Безопасность. 2) Для безпѣки. Для прочности. Шух. I. 277.

Безпереводний, а, в. Неисключаемый, неизсякаемый; постоянный. Лебед. у.

Безпереводно, нар. Неисключимо, постоянно. *У жиди гроші безпереводно бувають. У тій пущі безпереводно овчакі є.* Волч. у. См. безвыводно.

Безперемінно, нар. Непрерывно. *Уночі безперемінно буду.* О. 1862. VII. 43.

Безпересталь, нар. = Безперестанку. *Косили безпересталь сім день.* Мж. 83.

Безперестанку, нар. безперестанно, безперестану, безперестанці и безперестань, нар. Непрерывно, непрерывно, постоянно.

Панки безперестанку ресотались. Левци. I. 286. *Щось вилло там безперестанно.* Котл. Ев. III. 20. *Обоє плакали безперестанко.* Кв. *Ходив по хаті, безперестанку човгаючи.* Левци. Нов. 6.

Горять свѣчі безперестанці. Нп. *Вода лглась безперестань.* Ком. II 75.

Безпереч, нар. Безпрестанно, постоянно. *Блискавка безпереч усю ніч.* Волч. у. *Я безпереч сижу дома.* Лебед. у. 2) Безпрекословно. Галиц.

Безперечний, а, в. Безспорный, несомнительный Галиц.

Безперечність, ности, ж. Безспорность, несомнительность. Желех.

Безперечно, нар. Безспорно, несомненно.

Безперий, а, в. Не имѣющій нервевъ, неоперившійся. *Колі б тільки який гасид не приніє того горобця безперого Шевч. Та деколи ятаруб на камінь сідас, щоб гаділку диткал безперим піймать.* Морд. К. 18.

Безпечачи, чаю, еш, гл. = Узвпечатл.

Безпечен, чна, не. Кратк. форма отъ безпечный. *Безпечен про небезпечку буває.* К. Байк. 99.

Безпечити, чу, чаш, гл. Обезпечить, гарантировать.

Безпечно, безпечно, нар. Безопасно. *Алкас-паша, Трапезонське княжа! Безпечно гуляй.* АД. I. 212. *Там собі безпечно девятого дня спочивок мамі.* АД. I. 117.

Безпечний, а, е. 1) Безопасный. *Безпечна дорога.* 2) Вѣрный, несомнительный. *Як прийдеш звечора — вчеронька безпечна, як прийдеш опізнючі — розмовонька сердечна.* Чуб. V. 86.

Безпечність, ности, жс. Безопасность. К. Іов. 11. *В безпечності не сподівались ні од кого м'яка зла.* Котл. Ен.

Безпечно. См. Безпечне.

Безпешний, а, е, безпешність, безпешно = безпечний, безпечність, безпечно. КС. 1882. XI. 494. *Пішов собі безпешно додому.* Рудч. Ск. I. 4.

Безписьменщина, ни, жс. Безграмотность. К. (О. 1862. I. 58).

Безп'яття, тя, с. Отсутствие воды. *Одно — безп'яття, друге — без'їжжя.* АД. I. 335.

Безпідставний, а, е. Непосвдательный; бездоказательный. Желех.

Безплътний, а, е, безплътний, я, е. Безплътный. Левиц. Пов. 135. *Недільна безплътна школа.* Конис. (О. 1861. I. 321).

Безплемінний, а, е. Безродный, безплемени, безпотомственный. *Хведір безрідний, безплемінний.* АД. I. 249.

Безподобний, а, е. = Неподобний. *Матір лає безподобними словами.* Мил. М. 45.

Безпомічний и безпомічний, а, е. Безпомощный. *Сс вдови бідні безпомічні.* Котл. Ен. *Ви ж маі безпомічним зашита.* Кн. *Мати журились, що сама безпомічна зостається дома.* Мир. Пов. II. 43.

Безпосаджна, прил. жс. Безь придалаго. — дівна. Безиряданяца.

Безпосередний, а, е. Непосредственный. Желех.

Безпосередність, ности, жс. Непосредственность. Желех.

Безпотрібний, а, е. Ненужный, излишний.

Безпотрібно, нар. Безь надобности. НВольн. у. *Ничемно й безпотрібно порубавши свій ліс.* О. 1862. III. 35.

Безпосясниця, ці, жс. Писанка съ поперевной лентой вокруг. КС. 1891. VI. 346.

Безправний, а, е. Беззаконный. Ном. № 8283.

Безправно, нар. Беззаконно.

Безправство, ва, с. Беззаконіе, безправіе. (Запорожці) *відбивались від ляха і його безправства.* Млак. 122.

Безпремінний, а, е. Непремѣнный.

Безпремінно, нар. Непремѣнно. *Хлопсь безпремінно буде в гості.* Чуб. I, 58.

Безприборий, а, е. О волѣ: не имѣющей возвышения въ концѣ шеи, на которое употребляется ярмо. См. Припір. *Безприпорий віл.* Волч. у.

Безпритомний, а, е. Безчувственный. *З вечора до самого ранку під коморою безпритомний лежав.... Непив би горілки!* МВ. (КС. 1902. X. 144).

Безпритулний, а, е. Безпріютный. Шейк. Аф. 297.

Безприхильний, а, е. Безпріютный, одинокий. *За батька був убогим, безприхильним.* К. Іов. 62.

Безпричальний, а, е. Безпріютный, одинокий. *Оттак живу я сама безпричальна — ні роду, ні чоловіка.* Павлогр. у.

Безпричасний, а, е. Безучастный, холодный. *На дух, мару вона походила з своїм поглядом безпричасним.* МВ. II. 199.

Безпробудний, а, е. Непробудный. *Опочивая сном тихим, безпробудним.* К. Іов. 8.

Безпросвітний, а, е. безпросвітний, я, е. Непроглядный, безпросвітный. *Усе небо блакитнее покрива темнота, безпросвітня, нерозумна давняя дрімота.* **Безпросвітна доля — безотрадна жизнь.**

Безпугий, а, е. Не имѣющий пунка. *Де багато баб, там дитя безпуге.* У семі нянець дитя безь глаза. Посл.

Безпугий, а, е и безпугий, я, е. Безпугий, непорядочный. *І так люде зовуть уже безпугюю.*

Безпугство, ва, с. Безпугство. *Напротию його безпугства поставив туті людей трудящих.* К. Гр. Кв. 29.

Безпугтя, тя, с. Бездорожье, безпутица. Шейк.

Безп'ятий, а, е. 1) Не имѣющий пятокъ, безпятиый. *Панич маленький в курточці, безп'ятий.* Чуб. I. 19. 2) Употребл. какъ сущ чортъ.

Безп'ятко, ка, м. Чортъ.

Безрадїсний, а, е. Безотрадный.

Безрахубний, а, е. Неразсчетливый. *Так гроші й клада безрахубний.* Константиногр. у. *Порубав старий віз, а тепер*

новый поганин—безрахубний. Константиногр. у.

Безрѣбрий, а, е. Не имѣющій реберъ. Шейк. *Безкосте, безрѣбре, хоч яке море перепливе.* (Заг. п'явка). Ном. стр. 293, № 98.

Безрѣб'я, б'я, с. Недостатокъ рыбы, безрыбье. *На безрѣб'ї і раж риба.* Ном. № 9799.

Безрідний, а, е. Безродный. АД. I. 249. *Вийди до мене, дівчино ти безрідна.* Мет. 80. *Тяжко на чужині безрідному проживати.* Макс.

Безрідник, ка, м. Безродный человекъ. *Сирота безхатник і безрідник.* Г. Барв. 243.

Безрїк, нар. Употребл. въ выраж. на-бѣрїк—безсрочно, иронически: никогда. *Видѣсть на-бѣрїк, т. е. никогда.* Ном. № 10634. *Хиба на-бѣрїк дїждемо цього.* Волян. г.

Безрѣбїтїй, я, в. Нерабочій (о времени). *Безрѣбїтїй час.* Левиц. I. 286.

Безрѣбїття, тя, с. Безработица. Желех.

Безрѣга, га, ж. Свинья. Подольск. г. Галиц.

Безрѣгий, а, е. Безрогий. Рудч. Чп. 255. *Мали тато двї кози, та обидвї безрогї.* Чуб. V. 1156.

Безрѣда, дя, об. Безродный человекъ. *Був він безрода та й пристає до нас доглядати двору.* О. 1862. VIII. 15.

Безрѣзумний, а, е. Безумный, лишенный разума. *П'ятий і безрѣзумний.* ЗОЮР. II. 297, 298. *Вгамується безрѣзумке лавзяття.* К. ЦН. 206. *То старець убогий, він безрукий, безногий.* Чуб. V. 671.

Безрѣдїй, а, е. Безрогий. Аф.

Безрѣв'явка, кв, ж. Родъ женской одежды безъ рукавовъ. Подольск. г.

Безрѣкий, а, е. Не имѣющій руки или рукъ. К. Досв. 16. *То старець убогий, він безрукий, безногий.* Чуб. V. 671.

Безсед, да, м.—**Вескед.** *В темних пущах і бесседах на горї високої.* Мкр. Н. 27.

Безсердечний, а, е. Безсердечный, жестокосердый. *Любські п'явки безсердечні.* К. Досв. 213.

Безсердечність, ности, ж. Безсердечіе, жестокосердіе. К. Кр. 17.

Безсердий, а, е.—**Безсердечный** Безсерді злюби. К. ПС. 61.

Безсердний, а, е.—**Безсердий**—**Безсердечный.** *О, дайте під сі пазурї султана, крївавого безсердого тирана.* К. МБ. III. 260.

Безсїлий, а, е. Безсильный. МВ. (О. 1862. I. 85).

Безсїлїти, дію, еш. гл. Слабѣть, терять силу.

Безсїлка, кв, ж. Безсильная женщина. Ум. **Безсїлочка.** *Чи то ж не биво, що така безсїлочка прогнала й настрахала ведмїдя страшного?* МВ. III. 144.

Безсїлля, ля, с. Безсиліе, отсутствіе силъ. *Дай менї мов безсїлля і мизерність зрозумїти.* К. Псал. 95.

Безсїлов, лка, м. Безсильный человекъ. Г. Барв. 173. *Тепер люде маленькі й безсїлки.* Г. Барв. 423. *Безсїлок і потужний слухав.* К. ПС. 26.

Безсїлочка, кв, ж. Ум. отъ безсїлка.

Безсїльний, а, е.—**Безсїлий** *Дужий безсїльного давить.* Котл. НП. *Водѣ безсїльна.* Сказочная вода, отнимающая силу у пьющаго ее. *Як він з ким небудь б'ється, то сам п'є силку воду, а другому дає безсїлку.* Чуб. II. 208. *Камєнь безсїльний граєть ту же роль: если его ливнуть, сила пропадаєть.* Чуб. II. 209, 210.

Безсїробїник, ка, м. Постыкъ. Котлещ. у.

Безславїй, а, е. Безславный, обезславленный. *Безславному тяжко сей світ покидати.* Шевч.

Безславно, нар. Безславно.

Безслїдїй, а, е. Безслѣдный. *Безслїдїй вїтер в полі.* К. Псал. 180.

Безслїдво, нар. Безслѣдно. Конис. (О. 1861. I. 321). *І безслїдно, мов та мрїя, нївїки пропали.* Млак. 92.

Безслїзїй, а, е. Безъ слезъ, безслезный. *Сорочку пулила вона до лиця, до сухих безслїзїних очей.* Левиц. I. 37.

Безсмертїя, ток, ж. мн. Раст. а) *Xeranthemum radiatum* Lam. ЗЮЗО. I. 142. б) *Xeranthemum inapertum* Walld. ЗЮЗО. I. 142.

Безсмертїй, а, е. Безсмертный. *І хоть єдиною слюзику в очах безсмертїних покажи.* Шевч. *Безсмертїю землі нема.* Ном. № 8283.

Безсмертїник, ка, м. Раст.: безсмертникъ, *Helychrisum agerarium.* Дс. Анн. 163. Вх Пч. II. 32.

Безсмертїість, ности, ж. Безсмертіе.

До ямких безсмертності осель. К. Дз. 52.

Безсонний, а, в. Безсонный. *Безсонна ніч.* Левин. Пов. 260.

Безсонниця, ці, ж. безсонна, ня, с. Шейк. Безсонниця. *Прийшла я до вас з крикливими і безсонницями.* Чуб. I. 141.

Безсоромітний, а, в. Безстыдний, безстыжий.

Безсоромітно, нар. Безстыдно. *Безсоромітно лайливий.* О. 1862. УШ. 23.

Безсоромний, а, в. Безстыдный. Щог. В. 19.

Безсоромність, ности, ж. Безстыдство. Желех.

Безсоромко, нар. Безстыдно.

Безстатечно, нар. Неблагоразумно, непорядочно. *А чоловік завжди гринить та й безстатечно.* КС. 1883. II. 470.

Безстыдний, а, в. = **Безсоромний.** *Які справді безстыдні ці городські козаки.* Шевч. 305.

Безстыдник, ка, м. Безстыдникъ.

Безстыдниця, ці, ж. Безстыдниця. Левин. I. 309.

Безстырбний, а, в. Безристрастный, непартійний. Желех.

Безстырбність, ности, ж. Безристрастие. Желех.

Безстрашний, а, в. Безстрашный. *Такий безстрашний, що стілько вже він не воював, ніколи страху не знав.* Миж. 60.

Безсуд, ду, м. = **Безсуддя.** *Столітній безсуд і тяжке насильство.* К. Дз. 51.

Безсуддя, дя, с. Отсутствие законности, беззаконіе. К.

Безсудний, а, в. Беззаконный. К. ЦН. 291. *Поганого, безсудного, безбожного Грода.* Чуб. III. 384.

Безсудниця, ці, ж. Беззаконниця? К. Дз. 98.

Безсудно, нар. Безъ суда; беззаконно. *В темлиці скомас безсудно.* К. Дз. 51.

Безсумлінний, а, в. Безсовѣстный. Св. I. 248. НВолын. у.

Безсумлінник, ка, м. Безсовѣстный человекъ. НВолын. у.

Безсумлінність, ности, ж. Безсовѣстность. Желех.

Безсумлінно, нар. Безсовѣстно
Безсумний, а, в. Безпечальный, беззаботный. *Пригадали й дівочі безсумні часи.* МВ. II. 179. *Усякий би пізнав по*

його безсумному погляду, що не ввірився ще йому світ. Стор. М. Пр. 3.

Безсумно, нар. Безпечально, весело. *Не хотілось кидать їм, таким безсумно молодим, те, що любилося на землі.* Щог. Сл. 90.

Безсупербний, а, в. Безспорный.

Безсупербно, нар. Безспорно.

Безщастя, тя, с. и пр. = **Безщастя.**

Безталанный, а, в. Несчастный, безталанный. *А ти, моя Україно, безталанна вдова.* Шевч. *Мої безталанні діточки.* Стор. I. 20. *Коли мене уродила безталанна мати.* Чуб. V. 186.

Безталанник, ка, м. Несчастный человекъ, горемыка, неудачникъ.

Безталанниця, ці, ж. Несчастная женщина, горемыка. *Доною одицице та й безталанницю!* Чуб. V. 714. Ум. **Безталанничка, безталанночка.** *Моя дочка безталанничка і бездолничка.* Чуб. V. 753. *А вона, безталанночка, поклонилась.* МВ. I. 71. *То ж ваша дочка безталанночка, що без долі вродилась, без щастя зросла.* Чуб. V. 752.

Безталання, ня, с. Несчастие, горькая судьба. Рудч. Чп. 220. Котл. НП. 393. *І талан і безталання—все, каже, від Бога.* Шевч. *Усім людям щизце, доля,—мсні ж безталанне.* Мет. 306. Ум. **Безталаннячно.** МВ. II. 122.

Безтільний, а, в. Безплотный. *Вона здавалась ніжним бетільним духом.* Левин. I. 332.

Безтолочний, а, в. О землѣ: не бывающий подъ паромъ, не идущій въ толоку. Черниг.

Безтравиця, ці, ж. Недостатокъ травы.

Безтравний, а, в. Лишенийъ травы. *Степ безтравний і безводний.*

Безтїмний, а, в. 1) Безмысленный. Желех. 2) Несообразительный, непоятливый.

Безтїмність, ности, ж. 1) Безмысленность. Желех. 2) Несообразительность, непоятливость.

Безубітно, нар. Черезчуръ, чрезвычайно, чрезмірно. Миж. 176. *Іла, безубитно іла, як із голодного сели пони узяли мене в город.* Екатеринос. у. Слов. Д. Эварн.

Безувійний, а, в. Невнимательный.

Безувійно, нар. Невнимательно.

Безувір, ра, м. 1) Невѣрный, басурманъ. К. ЦН. 271. 2) Злой, безсердечный человекъ. Св. Бузівір.

Везувірів, рова, ве. Приналежаній безувіру. См. Бузувірів

Везувірка, ки, ж. 1) Невфрива, басурманка. 2) Злая, безсердечная женщина. См. Бузувірна.

Везувірний, а, в. 1) Невфривий, басурманскій. *Оддав його в ярмо поганцям безувірним*. К. Псал. 247. 2) Злой, безсердечный. См. Бузувірний.

Везувірство, ва, с. 1) Неправовфріє, нехристиянская вфра, преимущ. мусульманство. *Гидке, поганське, темне безувірство*. К. ЦН. 296. 2) Жестокость, безсердечіє.

Везувірський, а, в. = Везувірний. *Я дав їм займища на землях безувірських*. К. Псал. 242.

Везугівний, а, в. Беззастановочный, везутомный.

Везугівно, нар. Беззастановочно, безъ отдыха. *Тут бегувано день і ніч вода бжжить*. Харьков.

Везух, му, м. Безуміє. К. МХ. 41.

Везуман, на, м. Безумець, глупый. *Туман танчок виводе... Не стивай край тумана, бо той туман — белуман: білі ручки полама, перстечечки позніма*. Александрон. у. Ни.

Везумірний, а, в. Чрезмфривий. Мнж. 176.

Везумірно, нар. Чрезмфрно. Мнж. 176.

Везумітя, мію, ещ, гл. Безуміть, сходять съ ума.

Везумий, а, в. Неразумный, глупый, безумный. *Дурна тая, безумная дівонька, що полюбила п'яниченьку старого*. Чуб. V. 599.

Везумиця, ці, ж. Женщина неразумная, глупая, безумная. Вь іпсінях какъ апитеть слову улиця. (Мѣсто увеселеній молодежи). *Ой ти, улице, ти, безумице, що по тобі ходити?* Грин. III. 175.

Везумно, нар. Неразумно, глупо, безумно.

Везумовний, а, в. Безусловный.

Везумовно, нар. Безусловно. Желех.

Везумство, ва, с. Неразуміє, глупость, безуміє. *Не покараю я вас за безумство ваше*. К. Іов. 95.

Везуївний, а, в. Беззастановочный, безпрерывный.

Везуївно, нар. Беззастановочно, безпрерывно.

Везус, са, м. Человѣкъ, у котораго віть усовъ.

Везусій, а, в. = Везусий. Аф. 298.

Везуствачно и **безуствачно**, нар. Беспреставно, постоянно. *Він так безуствачно робить. Безуствачно дома сидить*. Черк. у.

Везуствачний, а, в. Беспреставный, постоянный. Вас. 205.

Везуствачно. См. Безуствачно.

Везух, ха, м. 1) Человѣкъ, не имѣющій уха или ушей. 2) Собака, у которой обрѣзаны уши. Канев. у.

Везухий, а, в. = Везухий. Левц. I. 241.

Везухчя, чати, с. Горшечкъ съ оторваннымъ ухомъ. Вх. Зн. 30.

Везхатник, ка, м. Бездомный человекъ, бобыль. *Сирота безхатник і безрідник*. Г. Барв. 243.

Везхатній, я, в. Бездомный. *Розлетілось по Крайні безхатнєс птиство, латрусилось по будинках всьможнєс птиство*. К. Довс. 11.

Везхатъко, ка, м. = Везхатник. Харьков. г. Слов. Д. Эварн.

Везхвостий, а, в. Безхвостый. Рудч. Ск. I. 6. *Сами ти смира сороки безхвостя*. Шевч.

Везхитрий, а, в. Безхитровый, наивный.

Везхлібний, а, в. Везхлібный. *Серед степів безвідних і безхлібних*. К. Іов. 63. *Побило мене в полі три недолі: перва доля — безхлібна, друга воля — безвідна*. АД. I. 111.

Везхліб'я, б'я, с. Недостатокъ въ хлѣбѣ, безхлѣбье. *Одно — безвіддя, друге безхліб'я*. АД. I. 117. *Пришло на безвідді, на безхліб'ї погибати*. АД. I. 118. Ум. Везхліб'ячо.

Везхмірний, а, в. Безоблачный. *Влищати над ними небеса безхмірні*. К. ХН. 95.

Везхмірно, нар. Безоблачно.

Везцін, ну, м. = Везцінь. Чаше съ пред.: безцін. Желех. *Хоть продеси часом для потреби і останній хлібець, до ла безцін*. О. 1852. IV. 105.

Везцінний, а, в. Не имѣющій цѣнности. Желех.

Везцінь, ні, ж. Везцінько. Употребл. чаще всего съ пред.: за безцінь — за безцінько. *За безцінь поїдає мешчаня і здобич*. К. ПС. 103 *Овечата, свині, корови — все за безцінь пішло*. Мир. Пов. I. 111.

Везчасу, нар. Преждевременно, несвое-

временно. *Безчасу вмерли діти.* НВолын. у. *Вона безчасу дитинку привела.* НВолын. у.

Безчеревий, а, в. Безбрюхий. *За горою камяною безчерева сучка бреше.* (Загадка: терница). Грин. I. 250.

Безчеревий, а, в. Не очередной, не сближающийся очереди. *Стій ти, безчеревна!* Лохв. у.

Безчестний, а, в. Безчестный. К. Кр. 22. **Безчестити, щу, стяш, гл.** Безчестить, бранить. *Одна другу безчестять, ганять.* Котл. Ен.

Безчесть, ти, ж. Безчестье, посрамление. *Я не хочу такї безчесті.* НВолын. у.

Безчестя, тя, с. Безчестие, посрамление. К. Бай. 114. *Лучче честь, ніж безчестя.* *Ном. № 4445. Нехай вона заплатить за безчестя.* Кв. *Селу безчестя не роблять.* Котл. Ум. Безчестяко.

Безчїсна, прил. ж. — меремна. Такая меремна, въ которой нїтъ чисиць, т. е. всь нитки утка выдернуты. Лебед. у. (За-любовск.).

Безчувствєнный, а, в. Лишившийся чувств. *Настя безчутвенка теж лжить.* Кв.

Бєзчуття, тя, с. Безчувствие, бессознательность. К. ПС. 55.

Бєзшабєльний, а, в. Не имѣющий сабли. *Треба цїм безшабєльным гевалам збити трохи пихи.* К. ЧР. 226.

Бєзшлєбний, а, в. Безбрачный.

Бєзштанько, ка, м. 1) Малодѣток, мальчишка, не пощїпї сїцо штановѣ. *Ой вїдїть, бєлштаньки, сївають веснянки, а ви, у штанях, сївають з нами.* Грин. III. 58. 2) Вѣдняхъ, не имѣющий штановѣ. *Я, грабя Потоцький, коронний гетьман... і в мене є голка, щоб—часом розірвєтись—зашити, а ти лапцє, бєлштанько, і в тебе нема?* Стор. I. 185.

Бєзшадний, а, в. Безпощадный.

Бєзшадно, нар. Безпощадно. *Бєзшадно кров рупульську лють.* Котл. Ен.

Бєзшасний, а, в. Несчастный, обездоленный, не имѣющий удачи. *Така твоя доленка безшасна.* Нп. *У три ряди бїдних безшасних невольникїв посажено.* АД. I. 90.

Бєзшасниця, цї, ж. Несчастливая женщина, обездоленная, неудачница. Грин. III. 559. *Ой дєсь наша безшасниця на чужїй сторонї.* Чуб. V. 473.

Бєзшасця, тя, с. Несчастье. МВ. I. 44. *Ой подумайте, мислї, по моїм безшасцю.* Лукаш. 82.

Бєзя, зї, ж. = Вуз. Переясл. у.

Бєз'язикий, а, в. 1) Не имѣющий языка. *Бєз'язика коняка.* Рудан. I. 69. 2) Нїмой, безсловесный. *І всї у ряд поставали, наче без'язикї.* Шевч. *Дружки без'язикї.* КС. 1883. II. 392. *Шевченко, вїшовши дивом якимся із тїї темноти притоптаной, похилої, без'язикої.* К. (О. 1861. IV 30).

Бєз'язичник, ка, м. Раст. *Ophioglossum vulgatum* L, подовесная вал. ЗЮЗО. I. 130. См. Язичник.

Бєйбас, са, м. = Вєльбас. *Умїете загадувати, а розгадати так не вмивались.* *Та й куди вал, таким бєйбасам.* Кост. (О. 1862. VI. 52).

Бєйдак, ка, м. Глупецъ. болванъ. Вх. Лем. 391. См. Бєйла.

Бєйдула, лї, ж. Дура, глухая женщина. Вх. Лем. 391.

Бєйкання, ня, с. Крикъ на звѣря: «а бий!» съ цѣлю прогнать его. Желох. См. Тюнannya.

Бєйкати, каю, еш, гл. Кричать на звѣря. См. Тюнannya. Вх. Зн. II.

Бєйкатися, каюся, ешся, гл. = Вєкатися. Змїєв. у. *Сидїла б ти лучче дома, чого його по грязї бєйкатися.* Богод. у.

Бєйла, ля, м. Дурачина, остолопъ, болванъ. Бердич. у.

Бєка, ки, ж. Дѣтск. Гадость. См. Бєму, бєцяти.

Бєкання, ня, с. Блєяніє.

Бєкас, са, м. Бекасъ. Вх. Пч. II. 14. Ум. Бєнасиа.

Бєкати, каю, еш, гл. 1) Кричать по онечьи, по козы, блєять. *Цїла отара овсєць та кїз, якнїя, позєнятї искала та бєкала.* Левиц. I. 126. 2) О дѣтяхъ: рѣвѣть.

Бєкатися, каюся, ешся, гл. 1) Ташитьсѣ, съ трудомъ идти. *Вєршов десять инилї—бєкалєш, бєкалєш.* Змїєв. у. 2) Таскаться. *Скїльки не бєкається, бач, у чужих сєлає,—а нїкий не будє.* Змїєв. у.

Бєкєт, та, м. Военный пикетъ, стража. *Округи табора жадних бєкєтїа.* К. ЧР. 308. *Скрїзь по сєй бїк стояла на бєкєтах стража польска.* ЗЮЮР. I. 263.

Бєкєша, шї, ж. Родъ верхней одежды: крытая сукномъ овчинная шуба съ талїєй. Гол. Ол. 17. 51. *Подїрали з неї дорогї коралї і бєкєшу.* Рудч. Ск. I. 209. *Ходїв... у плїсових чорних штанях і в голубїй бєкєшї.* О. 1861. X. 33. Ум. Бєкєшна, бєкєшєчна.

- Белѣшка**, кы, ж. 1) Ум. отъ белѣша.
2) Глыба земли. Ромея. у.
- Веку** (неск.?) Дѣтск. Гадость, дермо, грязь. Вх. Лем. 391. См. **Бѣна**.
- Вѣлбас**, са, м. = **Вѣльбас**.
- Вѣлбѣнги**, вю, нши, гл. Болтать, багать. *Баби белѣбѣнать, що реп'яники від зубів би то помагати.* Черниг.
- Вѣлбѣнь**, бѣна, и бѣя, м. 1) Возвышенное и открытое мѣсто. Употребляется чаще въ выраж.: на белѣбні—на юру. *Хата стоить на белѣбні. Тут заверюжа б'є, а каші чумаки стали валкою на белѣбні.* Екатеринос. *Розумна голова: на белѣбні записику зоче.* Ком. Пр. № 409.
- 2) Глубокое мѣсто въ водѣ. Угор.
- Вѣлѣгъ**, гм, ж. Экскрементъ коровы. Вх. Зв. 2. Также во мн. ч. **белѣги**. Шух. I. 24.
- Вѣлѣй**, лѣл, м. 1) Личинка майскаго жука. Вх. Лем. 291. См. **Бедрай**. 2) Пентюхъ; болванъ. Вх. Лем. 391.
- Вѣлѣлюга**, гл, ж. Сукровица. Желѣх.
- Вѣлендѣти**, дмѣу, дмш, гл. = **Валандѣти**. Вх. Зв. 2.
- Вѣлѣчка**, ки, ж. Овца. *Ой овечки, ой белѣчки.* Шух. I. 198.
- Вѣльбас**, са, м. Балбѣсь, здорованъ, неуклюжій человекъ. *Здоровий вѣльбас, а такій дурний.*
- Вѣльбахи**, **бѣльбахи** и **бѣльбухи**, хів, м. мн. Внутренности. *Так йому вѣльбахи повідбивають.* Ка. См. **Тельбухи**.
- Вѣлька**, кы, ж. 1) Балка, колонна.
2) Напѣвъ якъ белка. Пѣнь, какъ стелька.
- Вѣлькнути**, ву, вѣш, гл. одн. в. отъ **бѣлькотати**. Сболтнуть, сказать что либо необдуманно. *Язикъ вѣлькне та в кут, а спину виставлять—б'ють.* Ном. № 1122.
- Вѣлькоту**, чу, м. Болтовня, лепетъ. Аф.
- Вѣлькотаннѣя**, нш, с. Болтавіе, лепетаніе, бормотаіе.
- Вѣлькотати**, чѣ, чѣш, гл. Лепетать, невнятно гонорить, бормотать. *Язикъ... вѣлькотав.* Ев. V. 58. *Показує ручкою і вѣлькоче: мало... Божи! Кв. "Тату!" вѣлькотали—тату, тату! ми не лжи".* Шевч.
- Вѣлькотаннѣя**, нш, с. = **Вѣлькотаннѣя**.
- Вѣлькостѣти**, чѣ, чѣш, гл. = **Вѣлькотати**. Засидатель обматывается та вѣлькостить. Стор. I. 236.
- Вѣлькотѣй**, кі, ж. Болтовня, лепетъ.
- Вѣлькотѣти**, нѣ, м. Лепетувъ, болтувъ.
- Вѣлькотуха**, хм, ж. Болтувѣя.

- Вѣльок**, лѣка, м. = **Вѣлька**. Волян.
- Вѣльха**, хм, ж. Сортъ плахи. Черниг. у.
- Вѣмѣа**, би, м. Остолопъ, болванъ. Вх. Уг. 227.
- Вѣмбух**, ха, м. = **Вамбух**. Вх. Лем. 391.
- Вѣмкати**, каю, еш, гл. 1) = **Вамкати**.
2) Метаться въ разныя стороны. Вх. Зв. 2.
- Вѣмух**, ла, м. Дуракъ, болванъ. *Ото з тебе бемул!* Ном. № 6273.
- Вѣдзь**, неж. выражающее паденіе—бухъ! *Милій їде з дороги, а я йому бѣдзь у ноги.* Грин. III. 326.
- Вѣдѣюга**, гм, ж. 1) **Вѣдѣюга** = **Ломана** = **Дрю**. *Якъ схопилась буря, такъ я бѣдѣюгу виламав та давай скоріше гану вкритати.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн. 2) Бревно, посредствомъ котораго вѣтринанъ мельница поворачивается. Харьк. (Залюбовск.). 3) Каждая изъ жердей, которыя кладуть на возъ для укладки на нихъ сноповъ: двѣ вдоль, а двѣ поперегъ. Харьк. у. 4) мн. **Вѣдѣюги**. Родъ простой повозки, ломовые роспуски. Шейк.
- Вѣдѣюжна**, нш, ж. 1) = **Вѣдѣюга** 1—3. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. 2) Проститутка, развратница. Волян. г. Слов. Д. Эварн.
- Вѣдѣюжний**, а, е. 1) Относящійся къ роспускамъ. 2) Скверный, нечестный. *Ходить якъ вѣдѣюжна. Ходить какъ безчестная, распутная женщина.* Шейк.
- Вѣдѣюжник**, ка, м. Ломовикъ, ломовой извозчикъ. Херс.
- Вѣдѣяхъ**, ха, м. 1) Брюхо. Угор. 2) мн. **Вѣдѣюхи** = **Иолішна**. Шух. I. 165.
- Вѣдѣбѣра**, рі, ж. = **Вѣнера**. *Куди тебе бѣнеберя несе?* Золотонош. у. Слов. Д. Эварн.
- Вѣдѣря**, рі, ж.? Неясное слово,—повидному какая то болѣзнь. Не чума ли? Сравн. **вѣдѣрьска** чума; быть можетъ **вѣнера** испорченное **вѣдѣря**? **Вѣдѣря** його принесла. (Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.) аналогично выраженію: холера його принесла! *Куди тебе вѣнера несе?* Ном. № 14235. *Б'є його вѣнера забрати в мене ту деситику.* Лубен. у. См. **Вѣнебера**.
- Вѣнкѣт**, **бѣнкѣт**, ту, м. 1) Пиръ, пиршество, банкетъ. Рудч. Ск. П. 102. Шевч. 8. *Одно одного на здоров'я питає, обо одного на бенкетъ зазиває.* Нп. *На хлѣб, на сѣль, на бенкетъ зазивали.* Нп. *Що дѣнь бѣнкѣти, мовъ весілля.* Котл. Еб. I. 24.
2) соб. Пируючіе. *В корчму їде—вигукує, додому їде,—бенкетъ веде.* Грин. III. 381. Ум. **Вѣнкѣток**. К. Дз. 118.
- Вѣнкѣтарь**, **бѣнкѣтарь**, ря, м. Гуля-

ка, любитель пировъ. *Пани поробились до контаряри, бенкетаряри.* К. Гр. Кв. 10.

Бенкетний, бенкѣтний, а. в. Относивший къ пиру, банкетный. К. ЧР. 373. *Запросила гостей до себе: і гостей, і дітей, і близьких приятелів на бенкетний день.* Раулі. II. 103.

Бенкетобъ, тка, м. Ум. отъ бенкет.

Бенкетування бенкѣтування, ня, с. Пированіе.

Бенкетувати, бенкѣтувати, тую, сш. гл. Пировать, гулять. *Де наші панують? Де панують, бенкетують?* Шевч. *Оттак Еней жив у Дідоні... пуснився все бенкетувать.* Котл. Еп. I. 25.

Бентег, га, м. Послушникъ. *Доволи вибув послушником бентегом! З бентега вишивоє не один козак... ще в ченці не постригє, не зрікєся миру, — піду пролю за християнство крив.* К. ПС. 69.

Бентѣжити, жу, жин, гл. К. Служать, обезкураживать, сонвать съ толку. 2) Тревожить, волновать. *По світах свою силу показувать, людей дивувать та людський спокій бентѣжить.* Грин. I. 193. *І нас новий бентѣжить Наливай.* К. ПС. 31. 3) Ругать, срамить, безчестить; покрывать срамомъ, безчестьемъ. *Я гетьманом доидцять літ... і я — тепер нікчемний дід — коверзував би ще про зраду? Глянь, що не вимудре зло? На що мені бентѣжить славу?* Греб. 329.

Бендюга, ги, ж. и пр. = Бендога.

Бѣнькет, ту, м. и пр. См. Бенкет и пр.

Вер, рл, м. То же, что и владка. Вх. За. 2. Небольшой мостикъ изъ бревень, шириной въ два бревна. Шух. I. 80.

II. Вер! меж = **Вирь.** Вх. За. 2.

Вербенция, ці, ж. Бочечокъ (чаще всего для сыра и др. молочныхъ продуктовъ). Шух. I. 250, 251. ЕЗ. V. 63. *Пропилисьте молодицю за паленки бербенцию.* Гол. IV. 441. *Сіи вербенцию сиру.* О. 1862. IV. 13. *Лежать в бербенциях червінці без числа.* Млак. 82.

Вербізка, ки, ж. Родъ деревяннаго сосуда. Угор.

Бѣрва, ви, ж. 1) Перекладина, мостикъ. Желех. 2) Вѣтка? *Лежали берви бервіноконі, благослови, Боже, і ти, Божая Мати, деревце убирати.* Гол. II. 99. (Свад. пѣснн).

Вервѣб, па, с. Бревно, колода. Лохв. у. *У людей бачиш запороху в оці, а в себе і бервена не бачиш.* Чуб. I. 273.

Вервѣнна, ня, с. соб. Бревно стволы и сучья деревъ, наносимые водой. Вх. За. 2.

Вервѣчастій, в, в. Срубленный изъ бревень, бревѣчатый.

Вервина, ня, ж. Въ гвадкомъ станкѣ для ковровъ: поперечная связь (ихъ двѣ: вверху и внизу) стоекъ, играющая роль навоя. Вас. 171.

Вервіноківий, а, в. Относящийся къ барвинку, барвинковый. *Ой лежать берви бервіноківі.* Гол. IV. 437.

Вервінок, ву, м. = **Варвінок.** ЕЗ. V. 96.

Вѣрда, ди, ж. Стража. Желех.

Вѣрдачко, ка, с. Ум. отъ бердо.

Вердішка, ки, ж. Маленькій топоръ. *Побіг я до мельника, полчив бердишку, прорубов дупло.* Чуб. I. 215.

Вердівя, вѣ, с. соб. Берда? *Свята прещиста заклаяла наліня, бердівя.* МУЕ. III. 53.

Вѣрдни, ка, м. Мастеръ, дѣлающій берда. *Ситник бердику не товариш.* Ном. № 1026.

Вѣрдо, да, с. 1) Бердо, ткацкій снарядъ: родъ гребни въ рамкѣ, сквозь зубья котораго проходятъ нити основы. МУЕ. III. 24. Вх. Уг. 247. Части: горизонтальная планка рамки — **ліства**, зубья — **гроща**, промежутокъ между зубьями — **номірки**. Шух. I. 256. То же, что и блят. 2) Пронасть. Вх. За. 2. Ум. **Бѣрдачко**. *Тобі, мати, нити і бѣрдачко, мені давай полотечко.* Мет. 212.

Вѣрдо! меж. Крикъ сельскихъ сторожей ночью, въ родѣ: слушай! Шевч.

Вѣрдов, ви, бердова, ви, ж. = **Вѣрда-Желех.**

Вѣрдулець, льця, м. Раст. *Rhododendron.* Вх. Чт. II. 35.

Верег, га, м.; во им. ч. берега и берегі.

- 1) Берегъ. *Ой піду я, піду не берегом — лугом.* Мет. 94. *Богу маюся, а до берега грѣбсь.* Посл. *На березі Ганна розділася.* Шевч. **Берегами.** По берегамъ. *Берегами глубокий пісок.* Св. I. 94.
- 2) Край, бортъ. *Глибока лиска з крутиши берегами.* Коног. у. 3) *Кайма. Принесу квартиру дорогій — золотій берези.* Лукаш. 144.
- 4) Обрѣзъ въ квітв. *Книжка з золотими берегами.*
- 5) Пуститься берега — отдаться на произволъ судьбы. Аф. 6)
- 6) **Держатися берега** означаетъ въ прямомъ значеніи плыть подлѣ берега, а въ переносномъ — быть осторожнымъ. Аф. 7) **Берега дати** — положить предѣлъ, коведъ.

Треба тобі берега дати, бо щось дуже вже роспустився. Харьк. Ум. Бережок. Бережечок. береженько. На бережку у стака. Нп. Он у тихого Дунаю, у крутого бережку. Чуб. Тиха вода береженьки зносить. Чуб. V. 344.

Берегівка, кн. Ж. Пт. стрижь. Nigundo giragia. Вх. Уг. 227.

Береговий, а, б. 1) Береговой. Береговий вітер, т. е. дуючий съ берега. 2) Прибрежный. Хиба у нас береговий огород, що і досі б мокро було. Лебед. у. 3) Употребл. какъ сущ. въ значеніи—береговой надзиратель. Ходім до берегового—він нас розсудить. Київ.

Береговисько, ка и **береговіще, ща, с.** Прибрежье.

Берегою. Творит. пад. отъ берег. Форма эта встрѣчается въ пѣснѣ: *Пливе вілочок краєм Дунаєм, а вона за нею (зм. за ним) все берегою.* Чуб. Ш. 304.

Берегті, жу, жэш, гл. Беречь, хранить. Береженого і Бог береже. Посл.

Берегтіся, жуся, жешся, гл. Беречься, остерегаться. *Бережіться, хлопці!* Кв. Тільки одної слави бережися. Чуб. V. 474.

Берегулька, кн. Ж. Ум. отъ берегуля.

Берегуля, лі, ж.—**Берегівка.** Nigundo giragia. Вх. Пч. II. 12. Ум. Берегуляна.

Бережак, ка и **бережан, на, м.** Прибрежный житель.

Бережалько, лв, бережечок, чка, м. Ум. отъ берег.

Бережина, ви ж. 1) Прибрежье, побережье. *Берегом, берегам, бсрежиною ой хто ж то приходив вечериною?* Чуб. V. 92. 2) Березиня. Березиная трава, береговая сѣно. *Підем березину покидаємо.* Харьк. у.

Бережистий, а, в. Съ высокими берегами. *Оберне й степ сухий в озера бережисті.* К. Псал. 251.

Бережити, жу, жэш, гл.—**Веретти.** *Хто будеть в світі правду бережити, тому и деть Бог з неба довго в світі прожити.* КС. 1884. I. 48.

Бережиня, ня, с. Бережливость, охранность. *Бережиня лучше ворожиня.* Посл.

Бережкі, кіа, м. мн. Металлическая обдѣлка краевъ у ножевого черенка. НВольн. у.

Бережкій, а, б. Осторожный, берегущійся. *Бережкий чоловік не піймається*

в лісі. Міус. окр. *Дика вупна бережка.* Волч. у.

Бережній, а, в.—**Вережкій.** Ум. Бережненький.

Бережний, а, в. Прибрежный. *Бережні півня: бережні буряки.* Чигир. у.

Бережність, ности, ж. Осторожность. Бѣл.-Нос.

Бережно, нар. Бережно, осторожно. Ум. Бережненько.

Бережник, ка, м. 1) Вѣтки и куски дерева, валяючіся на берегу рѣки, выброшенные водою. 2) Заросль на берегу рѣки.

Бережок, жка, м. Ум. отъ берег.

Бережа, ви, ж. 1) Береза, Betula alba L. ЗЮЗО. I. 114. *Під йогою березою козаченка вбито.* Мет. 102. 2) Парень (у дѣвусхъ—дѣвущка), избираемый распорядителемъ во время вечерницъ. пѣнія молядок и пр. запівзлю. *заправитель хора.* КС. 1887. VШ. 772. Г. Варв. 120. МУЕ. Ш. 58. *А хто, хлопці, буде в нас за березу?* Херс. *Настя-береза завела, а за нею всі.* Г. Варв. 221. Ум. Березка, берізна, березочка, березонья, берізочна, берізонья.

Березен, зня, м.—**Верезіль.** 22 березня 1838 року я глянув із неволі на світ божий. Шевч. (О. 1862. VI. 15).

Березинна, ня, ж. 1) Березовое дерево. Грин. Ш. 499. *Осикино, березино! чом не горини, тільки куришся?* Чуб. V. 548. 2) Березовая вѣтка, розга. *У три березини потягали.* Нп. 3) Березовий лѣсъ. Шейк. *А в березині-грибів, грибів!*—*Кувала мі залулечка в густій березині.* Шух. I. 201. Ум. Березинна.

Березівка, кн, ж. Настойка водки на молодыхъ березовыхъ листочкахъ или почкахъ (употребл. при лѣчевіи ранъ). Маркв. 171. Чуб. VII. 447.

Березіль, ля, м. Мѣсяць мартъ. О. 1862. Ш, заглавный лѣсъ.

Березинь, зня, м.—**Верезіль.** Гн. II. 211.

Березка, кн, ж. 1)—**Верізка.** *Очерет, повитий березкою.* О. 1862. VШ. 16. 2)—**болбтяна.** Betula humilis Schrank. ЗЮЗО. I. 114.

Березник, ка, м. Березовый лѣсъ, роща. *А тут йому з березника на зустріч ткандибає рижа кобила.* Кв. Ум. Березничок. *Біла телечка з березничка.* Чуб. Ш. 479. *Їздили ми по горах і по ярах, і по дубничках, і по березничках.* Грин. Ш. 543.

Берези́ця, ці, ж. = **Березник**. Бігла теллиця та з березкиці. Х. Сб. VII. 444.

Березня́к, ка́, м. = **Березник**. *Іде березняком дівчина*. Щог. Сл. 105. Ум. **Березнячок** Чуб. III. 429. *Стоїть він в гарному частемькому березнячку*. Драг. 119.

Березові́й, а, е. 1) Березоний. *На тобі листя березовес*. Чуб. V. 589. *Поплави з березової кори білилі разками по лозах*. Левич. I. 98. 2) Какъ эпителиъ при вѣкоторыхъ сущ. означаєть: розги. *Хвѣдко не вчивсь і скуштував березової кашки*. Г. Арт. (О. 1861. III. 109). *Дати березової каші*. Фр. Пр. 26. *Березовим пером витисувати*. *Березової дам припарки*. Котл. Ен. Уже не їсть березової каші. Уже vyšель ізъ шкільныхъ лѣтъ. Фр. Пр. 26.

Березові́й, збля и **березові́ль**, збля, м. = **Березівль**, Бѣл.-Нос.

Березо́нька, **березочка**, кн, ж. Ум. отъ береза.

Березка, кн, ж. Раст. *Ryus torminalis Ehrh.* ЗЮЗО I. 133.

Берези́ок, ша, м. = **Оберезок**. Бѣл.-Нос.

Бересклѣн, ну и **бересклѣт**, ту, м. Раст. *Evonimus verrucosus Scop.* ЗЮЗО I. 123.

Берест, ча, м. 1) Берестъ. *Ulmus campestris L.* ЗЮЗО. I. 140. 2) —білий = **Береза**, *Betula alba*. Вх. Лем. 392. 3) Верхня кора берези, годная для гонки дегтя. *Березосий берест*. НВолын. у. Ум. **Бересток**, **берестонько**, **бересточок**. *Пройхав козак лугом березом, прив'язав коня до берестонька*. Мет. Ув. **Берестяще**, **берестяна**.

Берестя́на, кн, ж. Берестовое дерево. *Дрючки держали з берестинки*. Котл. Ен. *На берестині ворон крока*. Щол. Сл. 59. Ум. **Берестинка**.

Берестя́ще, ща, м. Ув. отъ берест.

Берестя́й, ка, м. Берестовий лѣсь, берестовая роща. Аф. Ум. **Берестячок**.

Берестя́й, ка, м. = **Берестяник**. Аф. Ум. **Берестяноч**.

Берестю́вий, а, е. Приналежащій или относящійся къ бересту; сдѣланний изъ береста. *Шахва гарна, берестова*. Харьк.

Берестю́к, тка́, **берестонько**, ка, **берестю́чок**, чка, м. Ум. отъ берест.

Берестю́ж, ка, м. = **Берест**. *Там виріє берестюк хрислатий*. Грин. I. 118.

Берестя́ка, кн, м. Ув. отъ берест.

Берестя́нка, кн, ж. 1) Коробка изъ березовой кори. 2) Грибъ, растущій на

берестовыхъ цѣньгахъ. *Галушки з берестянками*. Канєв. у.

Беречі́, жў, жѣш, гл. = **Веретги**.

Бержу́лочка, кн, ж. Встрѣчено въ пѣснѣ (Чуб. V. 1088. № 232), съ испорченнымъ текстомъ; если не искаженіе, то — названіе корови?

Берівка, кн, ж. = **Варівка** = **Варилка**. Шух. I. 307. Гн. II. 175. Ум. **Берівочка**. Шух. I. 250, 251.

Бері́г, рега, м. и пр. = **Верег** и пр. *Пливе дараба, а керманич на беріг поглядає*. Млак. 4.

Берівка, кн, ж. 1) Ум. отъ береза. 2) Раст. а) Вьюнокъ. *Convolvulus arvensis L.* Вх. Пч. П. 30. б) *Cuscuta epilinum*. Вх. Пч. П. 31.

Берівонька, кн, ж. Ум. отъ береза.

Беркій, а́, ё. 1) Липкій, клейкій. *Після дощу кал рідкий, то він не беркій, не чіпляється за колеса*. Волч. у. 2) — до роботи. Съ энергією работающій, ретивий, рьяный въ работѣ. *Я таки була берка до роботи*. Г. Барв. 359. *Берка і здібна дівчина до всього*. Г. Барв. 384.

Беркя́чи! меж. Для означенія момента паденія: кувиркы! шлепг! *Беркячи у яр!* Рудч. Ск. I. 2. *Беркячи обидва під лаву*. Миж. 92.

Беркя́чнути, ну, веш, гл. Кувиркнутъ, повалитъ, броситъ, шлепнутъ, опрокинутъ, повалитъ кого. Шейк. *Так і беркячнув його на землю*.

Беркя́чнутися, нуся, вешся, гл. Шлепнуться, кувиркнуться.

Берку́т, та, м. Беркутъ. *Agnia fulva*.

Берлі́н, на, м. Карета. *Іде шляхом до Київѣ берлін шестернею*. Шевч. *Так розжисся, що було берлином їздити*. *Будка з вікнами і коні в простяж*. ЗЮЮР. I. 266.

Берлі́на, кн, ж. Рѣчное судно: берлина, барка (по Днѣпру) О. 1861. XI. 109. Ум. **Берлінка**. *Кілька дубів і берлинок з каюнами бичувалося по Днѣпру*. Левич. Пов. 273.

Берлі́г, логá, м. = **Варіг**. *На тім то берлозі свиноті їди построишь Албуград*. Котл. Ен.

Берло́, ла, с. Скипетръ. *Падішах своєї цариці берло довіряє*. К. МБ. XII. 274.

Беру́лька, кн, ж. = **Ягня**. Вх. Пч. П. 6.

Веру́чий, а, е. = **Веркий** 2. *У нас діти беручі до письменства*. Харьк. З його

був би добрий маляр, бо воно хлоп'я до всього беруче. Шевч. (КС. 1883. II. 404).

Веручкий, а, б. 1) = **Веркий** 2) Липкий, цѣпкий, вязкий.

Верфѣла, дв, ж. и **берфѣло, дв, с.** Часть верилога. Вх. Зн. 2. См. **Верилог**. Шух. I. 109. 186.

Верца, дв, ж. 1) = **Вер** = **Кладка**. *На тій пронасті буя перехід через малу берцу.* 2) **Бѣрци**. Часть плуга (какая?) ЕЗ. V. 58.

Верцѣ, дв, с. 1) = **Верца** 1) = **Вер** = **Бладка**. Желех. 2) = **Орчя**. Вх. Лем. 391.

Вѣсаг, дв, м. Чаше во мн. ч. **бѣсаги**. 1) **Мѣшок**. *То бѣсаги мелникової стояли з пшеницею.* Гол. III. 225. 2) = **Саки**, дорожний двойной мѣшок. Колб. I. 69. КС. 1891. VI. 380. Шух. I. 77. *Парубки кладуть калачі в бѣсаги.* Федьк. 3) **Писавка** съ изображеніемъ **бѣсаги**. КС. 1881. VI. 380.

Вѣседа, дв, ж. 1) Разговоръ, бѣсѣда, рѣчь. *Іде між нами своя весела бѣседа.* Г. Барв. *А у бѣседі частісінько і ніп не знав, що против його говорити.* Кв. 2) **Пирь**, пирушка. *Чи у бѣседі була, медгорілку пила?* Балл. 11. 3) Общество гостей. *Там у покоях сидить царська чина бѣседа.* Рудч. Ск. Ум. **Бѣседонька**. *Веселя бѣседонька, де мій милий п'є.* Чуб. V. 805.

Вѣседка, дв, ж. Лавка для гребцовъ въ большой дѣпровской лодкѣ, называемой **дуб**. Мвж. 179.

Вѣседонька, дв, ж. Ум. отъ **бѣседа**. **Вѣседувати, дую, еш, гл.** Бѣсѣдовать, разговаривать. *А хлопцець знає, що дома ніп бѣседує.* Рудч. Ск. I. 170. *І пийте, і їжте, і бѣседуйте.* Чуб. V. 149.

Вѣсермѣн, на и пр. = **Вусурман** и пр. **Вѣсвѣур, дв, м.** Родъ растений. Вх. Зн. 2. **Вѣсі, м.ж.** Дѣтск. = **Бѣбеси**.

Вѣсида, дв, ж. = **Вѣседа**. *Бѣсиди богато, а розуму мало.* Фр. Пр. 27. *Ой чия ж то бѣсида тут вечеряє весела.* Х. Сб. VII. 425.

Вѣсідливий, а, в. Разговорчивый, словоохотливый. Желех.

Вѣсідувати, дую, еш, гл. 1) = **Вѣседувати**. *Турок до них бѣсидує.* Гвн. I. 63. 2) Говорить, произносить. *Махтер бѣсидує 24 разі „Отче наш“.* МУЕ. III. 55.

Вѣсіжній, дв, м. Раст. а) *Paris quadrifolia*. Желех. б) — **огорбний**. *Malva*. Вх. Зн. 2.

Вѣсит, [ту?], м. Раст. *Eriobolium angustifolium*. Лв. 98.

Вѣскед, ду, м. **бѣскѣда, дв, ж.** Крутизна, обрывъ, непроходимый оврагъ. *Бережно провів праміж річкамі і бѣскедіа.* Стор. II. 194. *З високої скелі в глибокий бѣскед.* Стор. М. Пр. 40.

Вѣскѣдина, дв, ж. Крутой горный обрывъ. Желех.

Вѣскет, ту, м. = **Вѣскед**. *Довго крутилась, ходила по бѣскетам та по яркам.* О. 1862. IV. 88.

Вѣскѣття, дв, с. соб. Обрывъ, обрывы, овраги. *Он дивиться, яке бѣскеття ліворуч від дороги.* Пирят. у.

Вѣсквид, ду, м. 1) **Гора**. Желех. 2) Также во мн. **Бѣсиниди**. Часть Карпатъ отъ Яблонки до источниковъ р. Стрия на сѣверномъ и р. Латорици на южномъ склоноѣ. Гол. I. Геогр. 04. 558.

Вѣскідський, а, в. Относящійся къ бѣсинидам. Желех.

Вѣскідувати, дую, еш, гл. Пасти скотъ на горахъ въ бѣсинидах. Желех.

Вѣстія, тії, ж. Бранное: скотъ, бѣстія. *Зав'язата бѣстія.* Шевч. Ув. **Бѣстіяна**. Сим. 214.

Вѣстіянський, а, в. Собачій, скотскій. *А він бѣстіянський сим.* КС. 1883. VII. 501.

Вѣсур, дв, м. = **Вусурман**. *Тривай, бѣсур! я тебе відучу до чужих дівок залицятися.* О. 1861. XI. Кух. 16.

Вѣсурів, рова, во. 1) = **Вусурманський**. 2) **Вражій, чортовъ**. *Вѣсурів сик.*

Вѣсурман, и бесурмѣн, на, м. = **Вусурман**.

Вусурманський, и бесурмѣнський, а, в. = **Вусурманський**. К. ЧР. 23. *Віра бесурманська.* АД. I. 334.

Вѣсурмліни, на, м. = **Вусурман**. *Злі бесурмліниє з міста рушали.* КС. 1884. I. 47.

Вѣсурмлінський, а, в. = **Вусурманський**. КС. 1882. VIII. 275.

Вѣтога, дв, ж. 1) **Болѣзнь**. Вх. Зн. 2. 2) **об.** Ги, чѣму негодный человекъ. Вх. Лем. 391.

Вѣтогѣта, дв, об. = **Вѣтога** 2. Вх. Лем. 391.

Вѣтожній, а, в. Большой. Вх. Зн. 2.

Вѣтлах, и бѣтлях, дв, м. Мусоръ, крупный соръ? *Мале сміття я і сам винесу, а цього бѣтляха хіба возом вивезти.* Могила. Подол.

Ветоніка, кн, ж. Раст. *Betonica officinalis*. Вх. Пч. II. 29.

Вэфбѣль, дя, м. Приказъ. *А вахмайстер попереду бэфбѣль їм видає*. Гол. I. 145.

Вех! меж. 1) Бухъ! (о паденію). 2) Баць! (о выстрѣлѣ). ЗЮОР. I. 284.

Вех, хв, м. 1) Раст. *Cicuta virosa* L. ЗЮЗО. I. 116. 2) Въ заклинаніяхъ употребл. какъ болѣзнь, родственная съ бешіюю. *Богородице Діво! прошу тебе выщепати і вимовити вех і бешіху*. Чуб. I. 115.

Вѣхати, хаю, еш, одя. в. **бѣхнути**, ну, неш, гл. Дѣлать что нибудь съ шумомъ: стучать, падать, бить, стукнуть, упасть, ударить. *Кою по тици бѣхає, кою у груди тасує*. Кв. *Так і бѣхнув з горища*. Мнж. 113.

Вѣхатися, хаюся, ешся, сов. в. **бѣхнутися**, нуся, нешся, гл. Падать, упасть съ шумомъ, грохнутися. *Як би не вона, бѣхнулася би перед усіма*. Г. Барв. 398.

Вѣцман, ня, м. Неповоротливый чловѣкъ, увалень, дубина, балбѣсь. *Який бѣцман, а нічого не вぞев роить*. Аф.

Вѣцманка, ки, ж. р отъ бѣцман.

Вець, ця, м. Родъ большого хлѣба? *Веця їм спечу*. Мнж. 98.

Вецькѣм, нар. — **поснѣти**. Крѣпко засвуть. Желех.

Вецяти, цяю, еш, гл. Дѣтск. испражнятися. Вх. Лем. 391.

Вѣчка, ки, ж. — **Торок 2**. МУЕ. III. 25.

Вешѣги, шер, ж. мн. Заразительныя болѣзнетворныя вещества. *Заніс бешегі до нашего села*. Вх. Зн. 3.

Вешѣзійя, ва, м. Раст. *Paris quadrifolia*. Шух. I. 20, 46, 22.

Вешѣха, хи, ж. Болѣзнь: рожа, рожистое воспаленіе. Чуб. I. 116. X. Сб. VII. 416. Мил. М. 95. Ув. Бешішіще. Мил. М. 96.

Вешішявк, ва, м. 1) Раст. *Cheporidium hybridum* L. ЗЮЗО. I. 116. Мил. М. 96. 11. 2) = **Бешіха**. Драг. 27, № 11, статья 4.

Вѣшкет, ту, м. 1) Скандаль, безчестіє, посрамленіє. *Се ще йому стиднійш буде, що при людях такий бешкет йому зробили*. Кв. 2) Шумъ, смятеніє. Шейк.

Вѣшкѣт, ту, м. = **Вескет**. *Кийв усе по бешкетам та по кручах*. Змієв. у.

Вѣшкѣтній, а, е. Скандальный, скандальный.

Вѣшкѣт, та, м. Особый родъ верхней

одежды, бешметъ; кафтанъ, носимый подъ черкескою. Стор. II. 18. ЕЗ. V. 6. (Черном.).

Вѣшпет, ту, м. = **Вѣшкет**. *Що ніч вони мені бешпет зробили, усі копи побили*. Сумск. у.

Вѣшпѣтити, чу, тиш, гл. Пачкать, гадить. *Мужи бешпѣтять стіни*.

Вѣштання, ня, с. Брань, нагоняя.

Вѣштати, тая, еш, гл. Бравить, срамить, давать нагоняя. *Я його вже добре бештав*. Шейк. *Бештав за грѣхи вдівця молодого*. Рудан. I. 158.

Вѣшад, да, м. = **Вескид 2**. Вх. Уг. 227.

Вѣджерка, ки, ж. Рыба *Phoxinus phoxinus*. Вх. III. II. 20.

Вѣжв, ва, м. = **Чміль**. Вх. Пч. I. 5.

Вѣжлка, ки, ж. = **Вдїжлка**.

Вжолд, лї, ж. бжоляникъ, ка, м. и пр. = **Вджола**, бджоляник и пр.

Вжоляникувати, кюю, еш, гл. = **Пасішникувати**. Волч. у. (Лободовск.).

Вжує, ва, м. Навозный жукъ, *Scabaeus stercorarius*. Вх. Пч. II. 27.

Вжун, на, м. = **Вжук**. Желех.

Вжувіти, нїю, ниш, гл. Жужжать. Желех.

Вдїкати, каю, еш, гл. = **Вадїти**.

Вдїкнїти и **бдїкнїти**, нїю, неш, гл. Одн. в. отъ бдїкати.

Вдїжл, лї, ж. Жукъ воиючка, *Blaps*. Мнж. 176.

Вдїни, бдїни, ж. мн. 1) Газы въ желудкѣ. 2) = **Бздюха 1?** *Рветься як бдїни*. Шейк.

Вдїти, бадю, бадїш, одн. в. бдїнїти, нїю, неш, гл. Бздѣть, испускать, испустить вѣтры. Ном. № 12577. *Дїд пердну, баба бдїнула — і хата потонула*. Нар. сказка. *Не бдї гостро, бо урїжеешся*. Посл. Канев. у.

Вдѣд, да, с. Газы въ желудкѣ, вѣтры.

Вдѣдї, ня, м. Часто испускающій вѣтры (см. Вздо); говорятъ преимущественно о старикахъ. *Старий бздун*. Ув. *Бздуняна*. *Оце ще бздуняка: начхурїє і дїхати не можно*. Кременч. у.

Вздохї, хї, ж. 1) Родъ гриба: дождевикъ, *Lycoperdon Bovista* L. 2) Насѣкомое: воиючка. Ум. Бздюшна.

Взїня, ни, ж. = **Вузїня**. Желех. Шух. I. 18. ЕЗ. V. 89.

Взїновій, а, е. = **Вузїновий**. ЕЗ. V. 89.

Взїчати, чїю, чїш, гл. = **Дзїчати**. Вх. Лем. 391.

Взік, ка, м.—Вузьяна. Вх. Лем. 391.
Взюк, ку, м. Раст. Sambucus Ebulus
 L. ЗЮЗО. І. 135.

Ви, сокращ. б. 1) Частица, прибавляе-
 мая къ слову для выражения условности:
 бы, бѣ. *А ж би ты Украйну кругом*
облазма. Ип. *Дурни би назвали, од*
себе прогнали. Шевч. *Як би він не лях,*
то не звав би ся Стасем. Литин. у. **Би б.**
 Быль бы. *Не рад би б ти моему бра-*
тнику, як би в гостин прийшов? Рудч. Ск.
 І. 85. **Би-м.** Выражается условность въ
 1-мъ лицѣ. *Від чорта би-м ся відхрестив,*
а від тебе ні відхрестув, ні відмолось.
 Ном. № 2806. *Дала би-м білу ручку, та*
нема колу. Чуб. V. 1. *Ой рада би-м, мій*
синоньку, листок написати. Федьк. І. 37.
 Также точно для 2-го лица ед. ч.—**би-сь.**
Не волів би-сь, милий синку, йти з яг-
нятком на толоку. Федьк. Для 1-го ли-
 ца мн. ч. **би-сьмо;** для 2-го лица мн. ч.
би-сьте. 2) Сз. Дабы, что-бы. *І над ним*
і коло него хрестик Божий тише, би
уроки, би злі духи там не приступали.
 Федьк. І. 3.

Вибак, ка, м. Вередь. Угор.
Вібка, ки, ж. Шинка овечьихъ экс-
 крементавъ. Мил. М. 25. См. **Бібка.**

Вибліяний, а, в. Библиейскій
Вибліотѣка, ки, ж. Библиотека. *Скрізь*
як у дзвін дзвонять,—говорять за школи
і бібліотеки. О. 1861. X. 150. *Які все*
чудні книжки в бібліотеці мого батька.
 Левци. Пов. 128.

Віблія, лії, ж. Библия. *Розумкий, по*
кагіна в Виблії. Ном. № 5694.

Вигарь, ря, м.—Вогар. Угор.
Вигасень, сня, м. Дубина, болванъ,
 олухъ. Желех.

Виги збивати—Вайдики бити. Желех.
Видватися, дзаяся, ешся, и бидзак-
тися, каюся, ешся, г.—Гедзяться. Же-
 лех.

Видзень, дзяя, м.—Гедзень. Желех.
Видзьявка, ки, ж. Насѣг. а) Oestrus,
 оводъ. Вх. Зн. 3. б) Hippobosca equina.
 Вх. Зн. 3.

Видляна, ни, ж. Единич.: скотина,
 одна штука скота. См. Товарина, товаряна.

Видло, ла, с. 1) Рогатый скотъ. *Май—*
бидлу дай, а сам на ніч урїжай. Ном.
 № 447. *В тій оборї повно бидла.* Чуб.
 П. 232. 2) Бранное: скотъ. скотина. *Аз*
ти, бидло погане! 3) Падаля. Ув. **Бидлю-**
га, бидлюна, бидляна, бидлятина.

Видлі, лати, с. Одна молодая скотина,
 одна скотина. Чуб. П. 374.

Видляк, ка, м. Бранное: скотъ, скотина.
Видляка, ки, и бидлятина, ни, ж.
 Ув. отъ бидло.

Видлячий, з, в. Скотскій.
Видлячка, ки, ж. Экскрементъ рога-
 той скотины. Вх. Лем. 391.

Визівний, а, в. Вѣрный. надежный, не-
 сомнѣнный. Угор.

Визівно, нар. Несомнѣвно, навѣрно. Вх.
 Зн. 3.

Визувати, зую, еш, г.—Визувати. Вх.
 Зн. 3.

Вийстрик, ка, м. Быстрое теченіе въ
 рѣкѣ. Кіев.

Вик, ка, м. 1) Быкъ (молодой, кастри-
 рованный). *До чого бик навик, того і*
володє спочє. Фр. Пр. 27. *Міняй бики на*
волє, аби дома не були. Чуб. І. 272.
 2)—**дїкий**—Олень. Вх. Пч. П. 6. 3) **Нас-**
сѣк. Luscipus cervus, жукъ олень. Вх. Пч.
 П. 27. 4) Прочный треножникъ, съ по-
 мощью котораго поднимають мельничьий
 камень. Чигир. у. 5) Родъ неподвижныхъ
 кандаловъ. КС. 1882. VIII. 263. 6) Родъ
 дѣтской игры. Пв. 47. Ум. Бичон, бичечон.
 Ув. Бичисью, бичище.

Вилень, льяя, м.—Вич. 2. Шух. І.
 166.

Вилець, льяя, м.—Вилень=Вич 2
 Kolb. І. 64.

Вилет, та, м. 1) Билеть. 2) Паспортъ.
 3) Отпускной солдатскій билетъ. *По до-*
ролі йшов молодий москаль додому по
билету. Левци. І. 1. 4) Двадцятирибу-
 левая ассигнація. *А що за цю коровку?*—
Билет. Золотон. у.

Вилина, ни, ж. Стебель полевого зла-
 ка, травка, былина. *Ой у полі биліна,*
її вітер колише. Мет. 78. *Сам зоставя*
на чужині, як биліна в полі. Мет. 11.
 Ум. Билинна, билинонька, билиночка.

Вилисько, ка, с. Мѣсто, заросшее тра-
 вой, стеблями растений. *Прїїдь, прїїдь,*
Кострубокунку! Стану з тобов до шлю-
бокунку на травинку-билиську і в по-
дертіи сірачиську. Pauli, І. 22.

Вилиця, ці, ж. 1) Быль. былое. *Бо*
се не казка, а биліця, або бувальщина,
сказати. Шевч. 2)—**Билина.** *Інших билє*
налицов, мене с билє биліцов. Гол. І.
 211.

Вилка, ки, ж. 1) Родъ игры въ мячъ.

Полтав. 2) Стволь дерева толщиной въ руку. Павлогр. у.

Билля, ля, с. соб. Биліе. *Ой Василюку, сиди в биллю, а я в черемшину.* Раши, II. 189.

Било, ла, с. 1) Доска, употребляемая вмѣсто колокола въ монастыряхъ: то же, что клепаю. *Я йолу як у било б'ю; жемись та жемись,—так ні та й годі.* Лебед. у. *Говорили, як у било билі, а йолу й не в догадки.* 2) Крылья или отводы въ савяхъ, предвазначенные для того, чтобы сави не опрокидывались. Сумск. у. Ум. **Бильце.**

БилѠ, ла, с. 1) Стебель растенія (конопли), стержень кукурузы. Шух. I. 147. *Торік добрі були кукурузи; на їднім билі по два стрюки було.* Каменец. у. 2) Часть дровишка (см.). Шух. I. 277. 3) Верхнія боковыя перекладины, соединяющія передокъ и задокъ воза. Черниг. Ум. **Бильце.**

Билька, ки, ж. Стебель картофеля. Вх. Уг. 227.

Бильник, кі, м. 1) Черешки въ листѣ. *Поїла проклята кузюка китусту,—тільки бильник один стирчить.* Черниг. 2) Раст. чернобальникъ, *Artemisia vulgaris.* *Небомъ накруте, а бильником огорожене.* Волянск.

Бильце, ця, с. 1) Ум. отъ било. 2) Рама у люльки. Чуб. VII. 386. *Шовковій веревки, золотій бильця, срібні колокольця, мальована колісочка.* Мет. *Коліхала цілу ніч і бильця з рук не пускала.* Черк. у. 3) Часть ткацкаго инструмента, называемаго блят (см.) Константиногр. у. 4) Часть витушки (см.) Вас. 202. 5) Палочка изъ ульѣ, къ которой пчелы прикрѣпляютъ восχνу. Шух. I. 111. 6) Часть дозовой корзины: „продольный брусокъ сверху и ввызу корзины“. Вас. 147. 7) Одна изъ частей воротъ. Шух. I. 87. 8) Брусъ въ борѣвѣ, въ которомъ укрѣплены зубья. *Треба було розбірати двоє бильців у бороні.* Чуб. II. 561. 9) Обручъ въ рыболовномъ снариждѣ, называемомъ хватка. Браун. 14. 10) Часть крыши оборога (см. оборіг 1)—половинка стропилья. Вх. Зн. 42.

Бильчак, кі, м. Бревно изъ цѣльнаго дерева, деревянный брусъ.

Бильяка, ки, ж. = **Вандурчавка.** Вх. Лем. 391.

Би-и См. Би.

Бивда, ди, ж. 1) Левта. Гол. Од. 26. Чуб. VII. 123. О. 1861. XI. Св. 29. *Дай*

же мей, моя мати, ще й червону бивду. Грин. III. 385. У бивдахъ ходити. Быть дѣвущкой. Шейк. Ум. Биндочна. Чуб. III. 210.

Бинджук, кі, м. Лѣнтяй, лежебокъ, Желех.

БиндѠвий, а, е. Ленточный.

БиндѠкшій, а, е. = **Влиндоокшій.**

Биндочка, ки, ж. 1) Ум. отъ бинда. 2) Косоплетка. Гол. Од. 50.

Биндочковій, а, е. Огвояснійся къ ленточкѣ. *Биндочковій кісник.* О. 1861. XI. 28, 29.

Биндюгій, гів, м. мн. = **Вендюга.**

Биндюк, ки, м. = **Чміль.** Вх. Пч. II. 26. **Биндючитися, чуся, чийся, гл.** = **Вундючитися.**

БинѠнька, ки, ж. Ум. отъ биня.

БинѠчка, ки, ж. Ум. отъ биня.

Бинч, ча, м. Трутень. Вх. Лем. 391.

Бинчати, чѣ, чий, гл. = **Дячати.** *Хрущ бинчат.* Вх. Лем. 391.

Бинь-бинь! меж. Призывъ для коровъ. Шейк.

Бинька, ки, ж. Ум. отъ биня.

Бинькати, каю, еш, гл. = **Винчати** = **Вачати.** *Бинькала бійка на цѣту.* Гол. IV. 349.

І. Бйъво, ял = **Виня.** Желех.

ІІ. Вйньо, ня, м. Плаваж. Желех.

Вйньця, ці, ж. Ум. отъ биня.

Вйня, ні, ж. Дѣтск. названіе быка, коровы. О. 1862. IX. 118. Ум. **Бинька, биньця, биньенька, бинечка.** *Плаче коло бинів: „бинейки мої, бинейки!“* Гв. II. 162. См. **Бия.**

Вир! бир! меж. Крикъ, которымъ гонять овецъ. Kolb. I. 65. Шух. I. 210.

Вірва, ви, ж. = **Врова.** Желех.

Віренька, биречка, ки, ж. Ум. отъ биря.

Вірів, рова, м. Сельскій староста, сельскій судья. Угор. *От бирова утїкайте.* Гол. III. 237.

Вірка и бирька, ки, ж. 1) Овца.

2) Шкура овечья, мерлушка. Гол. Од. 17.

3) **Шанка-бирка.** Шанка изъ овчины. *А ще на козаку бідному немязі шанка-бирка, зверху дірка.* Мет. 377. 4) Палочка, на которой варѣзываютъ счетъ чего нибудь, бирка; то же, что **нарбіж.** КС. 1893. V. 277. 5) = **Багитіа.** Вх. Лем. 391. 6) Соновая шиска. Харьк. у. Борз. у. 7) Родъ дѣтской игры. ЕЗ. V. 135 8) Животное: стонюгъ, тысяченогъ. Вх. Лем. 391.

Виркастшій, а, е. О шерсти овецъ: въ мелкихъ завиткахъ. *Віці биркасти.* Вх. Лем. 391.

Біркати, каю, еш, гл. Созывать овецъ. *Вічарь віці нагаяе, на ягнята биркат.* Гол. Ш. 394.

Биркувати, кую, еш, гл. Отбічати, дѣлатъ помѣтки, наръзки. См. **Бирна** 4.

Бирнак, ка, м. Палка съ крючкомъ, которое ловятъ овецъ.

Бироваѣти, влю, виш, гл. Быть сельскимъ судьей. Угор.

Бірочка, ки, ж. Ум. отъ биря.

Біреса, си, ж. 1) Сильный вѣтеръ, ураганъ, буря, порывъ вѣтра. *Як набѣжить бирса, то й млик повалить.* Киев. 2) Эпилепсія, падучая болѣзнь. Канев. у.

Бироуватися, суюся, ешся, гл. Артачиться, бѣситься. *Спершу кимъ бирсується, а далі оговтається.* Черк. у.

Бирувати, рую, еш, гл. Мочь, быть въ силѣ. Угор.

Бірфа, бирф, ж. мн. Ступеньки въ передвижной лѣстяницѣ. То же, что и щаблі. Вх. Зв. 3

Бирь-бирь! меж. Призывъ для овецъ. **Бирька.** См. **Бирна**.

Біря, рі, ж. Дѣтск. овца. О. 1861. VШ. 8. *Як піду я ярюм по долині свої бирі гукати.* Чуб. Ум. **Биренька, биречка, бирочка.**

Висог, га, м. = **Весег.**

Віскуп, па, м. Рямско-католическій епископъ, бискупъ. К. ЧР. 10.

Вискупляння, на, м. Крестьяннвъ, живущій на извѣстныхъ обязательствахъ на земляхъ епископства. К. ПС. 110.

Віскупський, а, е. Епископскій, бискупскій.

Вискупство, ва, с. Епископство.

Віскупщина, ни, ж. Епископскія владѣнія.

Вістрень, ня, м. Потокъ, быстрый ручей. *Брати мої невірні, як той вістрень, що дзюркотить на провесні в долині.* К. Юв. 14.

Вістрый, а, е. 1) Скорый, быстрый, стремительный. *Перебреду бистру річку.* Мет. 83. *Підмила корінь бистра вода.* Ни. 2) Проворный. *Повибгали якісь панючки куці та бистрії як сороки.* МВ. I. 112. *І бистрим бігом все колеше, некаче в гнітї сам Зевес.* Котл. Ев. 3) **Бістрый** на очі. Быстроголазый, шустрый. *Була у нас жінка,—знаете, все бісими пускала—така собі бистра на очі.* Волч. у. **Дивитися бістрим оном.** Внимательно смотреть. МВ. II. 107. 4) **Бістрый** на рбзум.

Сметливый, сообразительный. Ум. **Бистреный, бистресенький.**

Вістрина, ні и бистрина, ні, ж. Быстрина,строее, стремительное теченіе воды. *Люблять прати на самій бистрині.* К. (ЗОУР. II. 205). *Один з плотів, збившись з бистрини, трапив між каміння.* Стор. II. 122.

Вістріти, рю, ріш, гл. Быстро, стремительно течь. *Вода бистрити.* Радам. у.

Вістриця, ці, ж. 1) Быстрый и шумный потокъ. Желех. 2) Названіе многихъ рѣкъ. Желех. 3) Порода длинныхъ сливъ. Вх. Лем. 391.

Вістриав, ні, ж. = **Вістрина.** *Як же повидѣ настала, наперла бистринъ на будинок той.* Ев. I. VI. 48.

Вістро, нар. Скоро, проворно. **Бістро очима стріжнѣ.** Бойко смотреть. Шейк. Ум. **Бистренко, бистресенько.**

Вістроводний, а, е. Стремительно текущій. *Потоки бистроводні.* К. Псал. 32.

Вістроцокій, а, е? Чого прийшов. *бистроцокій?* Грин. Ш. 680.

Вістря, рі, ж. = **Вістрина.** *Червома хустка пішла бистрою, дога лоса распустилась по воді.* МВ. I. 158.

Вістряк, ка, м. Накожный салъ. **Волыня, г.**

Вістрянка, ки, ж. 1) Раст. *Alburnus baldneri.* Шейк. 2) Быстрая и глубокая рѣчка. Ум. **Бистряночна.** *Течуть річки бистряночки, що ї не перескочу.* Чуб. V. 577.

Вя-сь. См. Бн.

Вит, та, м. Драка. *Такий меж їми був бит, що обидва на мїсті зістались.* Черном.

Вітва, ви, ж. Битва, бой. *Ой не миходе, Литви, буде з нами битва.* Мет. 215. *Лайки—байки, битва—молтва.* Ном. № 3807.

Вітѣляня, ні, ж. Ставокъ для трепанія ковопли. Левци. I. 2.

Витѣць, тцѣ, м. Каменоломщикъ. Мус. окр.

Віти, б'ю, б'еш, гл. 1) Бить, наносить удары. *Дурного і в церкві б'ють.* Посл. *За що мене, мужу, б'еш, за які вчинки?* Ни. *Орлом сизокрилим літає, ширяє, аж небо блакитке широкими бс.* Шевч. *Не по чім і б'є, як не лб голові.* Въ томъ то и бѣда, въ томъ то и дѣло. Ном. № 7367. 2) О лошадахъ: лягать. *Кобила б'є.* 3) Включивать. *Бити палі*

4) О водѣ, воляѣ и пр. Бить стремительно, литься, течь. *Вода так і б'є. Ой не ходи коло води, буде хвиля били.* Мет. 70. *Піна біла з рота.* Стор. М. Пр. 19. 5) О часахъ, колоколѣ и пр. Звонить, бить. *В усі дзвони б'ють.* Грин. Ш. 275. *У дзвони дзвонять, в гармати б'ють.* О. 1862. II. 59. 6) Разбивать, бить. *Бити вікна. На мою невісточку не настигачиши горнижів та лисок: так б'є, хоч що тиждня нові купуй.* Харьк. 7)—на кого. Нападати, вступати на кого (во время войны). *І хоче ворогам на тебе бити.* К. ПН. 172. *Прийшов чужоземець татарин і опо вже на Вишгород б'є.* А. І. 50. 8) Ов'ітрѣ, метели: в'іять, нести. *Б'є вітер на чистому.* Новосок. у. *На Миколи перестало бити, за те ушкварив мороз.* Мир. Пов. І. 113. *Завірюхи б'є.* Грин. II. 97. 9) Корчить въ энцефалісі. *Бодай тебе било дб̄ землі, аби з ті дух вибило.* (Проклятіє—пожеланіє смерті отъ энцефалісі). Фр. Пр. 31. 10) Олію бити. Выжимать постное масло. 11) Бити третяка. Тавцовать. *Під дудку біла третяка.* Котл. Ев. 12) Бадини бити. Ничего не дѣлать, бить баклуши. Ком. II. 17. 13) Бити на забій. Бить на смерть. *Бє жінку на забій.* Н. Волян. у. 14) Понліни бити. Бить поклоны. *Прийшли в каплицю перед Феба, Еней поклони бити став.* Котл. Ев. 15)—вбну, повсті. Перебивать шерсть, дѣлать войлоки. ЗОЮР. I. 48. Сим. у. 16)—телеграм̄и. Посылать телеграмму. Лохв. у. 17)—шіла. Родъ игры у парней. О. 1861. XI. Св. 31. 18)—чолб̄и. См. Чоло. 19) Бодай ты на сон било! Чтобы ты не могъ заснуть. Фр. Пр. 29.

Битий, а, е. 1) Битый. *Каже дитина, що бита, та не каже за що.* Посл. **Битий** ходиш. *Вотъ вотъ будешь побитъ. Битий ходиш.—от-от-от попоб'ють.* Ном. № 3610. **Я** в тім не битий. **Я** этому не учень, і этого не знаю. Фр. Пр. 35. 2) О дорогѣ: торный, укатанный. *Ой як вийдеш на битий шлях, слізючкалки влившись.* Нп. *Ой біда, біда чайці небозі, що вивела діток при битій дорозі.* Нп. 3) Печатный. *Я розбираю тільки біте письмо, а скорписі не вмію.* Павлогр. у. (Залюбовск.). 4) О монетѣ и металлѣ: чеканенный, кованый. **Битий** маляри. Гол. I. 19. *При боці шабля у Дамашку бита.* Федьк. I. 132. *Без битой голої копійки.* Котл. 5) **Бита** підлога. Польз изъ

бревенъ. Шух. I. 174. Ум. **Битенный**. Чуб. V. 943.

Битися, б'юся, б'єшся, гл. 1) Битися, драться, сражаться. *Бийтесь, не виляйте, настав тепер чо січі час.* Котл. Ев. VI. 24. *Господарю Волоський, чи будеш зо мною битися?* Нп. *Бийте, поки б'єтесь.* Шевч. 2) Битися, трепетать. *Ти не знаєш, моя мати, за ким серце б'ється.* Мет. 50. *Жила б'ється.* Плаче, плаче та ридає, як рибоцька б'ється. Нп. *Сокіл... і давай перед нею битися, наче підбитий.* Мжж. 4. 3) Бится обо что. *Будеш плакати, в землю битись, долю проклинати.* О. 1862. II. 82. 4) Стараться, биться. Грин. II. 88. *Б'ється, як риба об лід.* Посл. *Настя ночі не поспить, усюди старається, б'ється, достас.* Стор. 5) Бить, ударять. *Ходить дівка по бережку та все в груди б'ється.* Мет. 19. 6) О кобылѣ: ибать случку. Угор. 7) **Бітися навбітки.** Особый родъ игры яйцами на свѣтлый праздник: бить одно яйцо объ другое, и чье разобьется, тогъ и считается проигравшимъ. 8) **Бітися об заклад.** Держать пари, битися объ закладъ. 9) **Бітися лубно.** Отдаваться эхомъ. *Струкотіння об коліс билося лубно в обидва боки того яру.* Левин. Пов. 272.

Бітка, кв, ж. 1)—**Бабка** 5. 2) Разбитое яйцо (см. **Бітися навбітки**). *У мене є з двадцять біток.* Черк. у. 3) Драка. битые. Гн. I. 65. Вх. Лем. 392. *На ярмарку счинилась межи людьми бітка.* Бердич. у. 4) Ударъ въ игрѣ латка. *Ив 47.* 5) Шило, которое отыскивають другъ у друга играющие въ игру: *шила біти* О. 1861. XI. Св. 31. 6) То же, что и терница, но съ болѣе широкой щелью для меча. Вас. 200.

Битливий, а, е. Драчливый. Мжж. 176. *Такий битливий,—зараз кулаком.* Константиногр. у. *Чоловік битливий будє.* Славинск. у. 2) Бодливый. *Така корова маленька, а битлива.* Черк. у. *Битлива корова наша.* Канев. у. 3) Сильно ударяющий. *Град битливий.* Міус. окр.

Бітиця, ці, ж.—**Ветельня.** Кобел. у. Киев. у.

Биття, ті, с. Бить; драка. *Мамазя за биття не рахується.* Ном. № 3884. *Як би знайшовся такий головін, щоб не биттям, а поважним словом зробив з неї роботящу людину.* Стор. I. 10.

Біцинька, кв, ж. Ум. отъ бица.

Биць-биць! *мем.* для призыва телятъ

Відька, ки, ж. Ум. оть биця.

Видю-бидю! меж.—=виць-биць!

Вицюня, ні, ж. Ум. оть биця.

Виця, ці, ж. Дѣтск. корова, теленокъ и вообще рогатый скотъ. О 1861. VIII. 8. Зійшли біці на кіці. Хозяйство пришло въ упадокъ. Фр. Пр. 27. Ум. Бицьня. бицьня, бицюня. См. Биня

Вич, ча, м. 1) Палка. КС. 1883. IV. 773. *Не біжить собака від калача, але від бича.* Чуб. I. 279. *Добрий бич запарив.* Мнж. 105. 2) Било, короткая часть цѣпа, которою мотыгать. *Кий запорожский—палічка не дуже довгі, менше бичі у цівів.* Стор. II. 193. 3) Часть сукновального песта, при помощи которой онь поднимается. Мнж. 481. Ум. Бички.

Вича, чати, с. Бычекъ. Чаше во мн. ч. бичата. *Іде холовік бичатьми маленькими.* Гн. I. 96.

Вича́к, ка, м. Ножъ съ небольшимъ черенкомъ. Угор.

Виччо́к, чка, м. Ум. оть бичок. *У тебе дві корови телілося, два бичечки родилося.* Чуб. *Запряжи бичечки.* Грин. II. 69.

Вичий, а, в. Бычій. Вас. 163.

Вичик, ка, м. Ум. оть бич.

Вичіва, ки, ж. 1) Отъ бикъ. Говядина. Константиногр. у. 2) Отъ бич 1. Палка. Рудч. ЧП. 233.

Вичісько, ка, м. Ун. оть бим.

Вичітися, чюся, чишою, гл. О коровѣ: имѣть случку. *Гарно бичитися, та ного ганю телитися.* Ком. II. № 446.

Вичіще, ща, м. Ув. оть бик.

Вичівка, ки, ж. Вережка, бичевка. О. 1862. IX. 61. Ум. Бичівочна.

Вичіванік, ка, м. Въ дышлово́мъ возу: жердь, служащая для припряжки третьей лошади. *Кінь на бичіванику.* Вх. Зн. 3. Ум. Бичівничок.

Вичка, ки, ж.—=Вагнітка. Вх. Пч. II. 37.

Вичні, ні, ж. 1) Стадо воловъ. 2) Загонъ для воловъ. *Звелія з бичні волія пригнати.* Котл. Ен. III. 22.

Вичо́ва, ві, ж. Припрягиваніе добавочныхъ лошадей или воловъ. Шейк.

Вичовий, а, в. Припряженный въ добансеніе. См. Бичувати 1.

Вичо́к, чка, м. 1) Ум. оть бим. Бичок-третячок. *Воль трехлѣтокъ.* Чуб. III. 346. 2) Рыба: а) =Бабецъ. Вх. Пч. II. 19. б) Gobіа. Браун. 27. 3) Печной боровъ? *Ха-*

та в його з рундучком і піч не з бовдуром, а так, як у панів, з бичком. Г. Барн. 424. 4) Мѣра водки, равная 1/2 четверти. Радом. у. 5) Мѣра лучины: два кубическихъ аршина. Радом. у. 6) =Сичи 2. 7) Родъ таппа. Алв. 32.

Вичува́ння, ня, с. Отглагольное сущ. отъ бичувати.

Вичува́ти, чюю, еш, гл. 1) Припрягать къ одной парѣ лошадей или воловъ еще одну или нѣсколько впередъ, когда тяжело везти. Ком. II. № 114. *На гору йду—не бичую, а з гори йду—не гальмую.* Мет. 460. 2) О судахъ: тащить на бичевѣ. Кіев.

Вичува́тися, чююся, ешся, гл. 1) =Вичувати 1. *Ми раз у раз бичуємось, йдучи на цю гору.* Подольск. г. 2) Быть тащиму на бичевѣ, идти ва бичевѣ. *Кілько берішок і дубів з кавунами бичувалося по Дніпру.* Левич. Пов. 273.

Вичу́с, бичу́ш, бичу́шка. Кличка быка. **Виша́к, ка, м.** Сорть крупныхъ астраханскихъ сельдей. Харьк. Мнж. 176.

Вичува́, ві, ж. Въ кожевномъ производствѣ: кадка, родъ ушата, въ которой уши вытянуты высоко вверхъ, а на продѣтой сквозъ нихъ палкѣ вѣшается вымоченная кожа. Вх. Зн. 3.

Вичу́ха, хи, ж. и пр.—=Вешиха и пр. **Вішки!** меж. Окрикъ на телятъ. Мнж. 176.

Віак, ка, м.—=Вич 2.

Ві, сокрац. Віг, употребл. въ сложныхъ словахъ: помагай-бі. Помогай Богъ! Спаси-бі! Спасибо! Дасть-бі! Богъ дастъ. Далє-бі! Прѣ-бі!

Віб, бѣбу, м. 1) Раст. Бобъ, *Vicia faba* L. Чуб. V. 1157. 2) Дати бѣбу. Задать, поколотить. *Як дам тобі бобу, то і крикнеш „пробу!“* [вмѣсто «про-бі»] Ном. № 3633. *Взяв доброго бѣбу.* Былъ сильно побить. Чуб. П. 524. *Дав йому бобу залзлого зсієти.* Застрѣлили? Задать непосильную задачу? Ном. № 4186. Ум. Бібин, бобин, бобок. бѣбичок. Ув. Бобище. ЕЗ. V. 149.

Ві́ба, ки, ж. 1) Помегъ въ шарикахъ: овечій, зайчій, козій. Мнж. 176. См. Биба. 2) Шарикъ маленькій. Ум. Бібочна.

Ві́блиця, ці, бі́бля, лі, ж. Родъ рыбы. Кіев. Ум. Біблична.

Ві́бля и пр. См. бібля и пр.

Ві́бляк, ка, м. Трилистникъ.

Ві́бляк, ка, м.—=Ві́бка. Черк. у.

Ві́бр, бобра́, м. Вобрь. Желез.

Віб'ула, лн. ж. Оберточная бумага. См. Біб'ула.

Віб'улястий, а, в. Похожий на бібулу. Желех.

Віб'яшок, шка, м. 1)—**Віб'ка** 1. 2) Древесная почка. Чигир. у.

Вів'ц'ушок, шка, м. Раст. *Tușsilago farfara*. Вх. Лем. 392.

Віг и **Вог**, **Віга**, м. 1) Богъ. *Чаловін: стріляє, а Віг кулі носить*. Ном. № 83. *Віг Богом, а лове людьми*. Посл. *Як ось змечев'я обіг Меркурій заснапавшися до богів*. Котл. Ев. II. 20. *Жив у лісі такий бог лісовий*. Грин. I. 44. *В се врем'я в рай боги зібралися к Зевесу в гості на обід*. Котл. Ев. II. 19. 2) Икона, образъ. Чуб. VII. 384. *Поцідувала на божнику бога*. Г. Барв. 239. *Батько й мати беруть богів, хреснять богами молодих і оддають їм у руки*. Молода оддає свого бога молодому. Грин. III. 440. 3) Старий бог. *Вока їде, їде,—мов старий бог з зору слобить...* *Вже до воріт, за двір...*—говорится о важности ухода уходящего лица. Сим. 228. 4) Скляний бог. Водка, штофъ съ водкой. *Тоді то й зазналася я із сим скляним богом*. О. 1862. VII. 42. *Прихилився до скляного бога, привчався горілочку вживати*. Мир. ХРВ. 203. 5) **Віг-ма**. **Віг-має**. Нѣтъ, ве имѣється. *Діточок у їх Віг-ма*. Шевч. *А їще на козаку нетяжі шапка-бирка, зверху дїрка, хупро голе, околиці Віг-має*. ЗОЮР. I. 6) **Віг-мє**. Ей Богу; право. *Віг-мє на щотак не училась*. Котл. Ев. IV. 19. *Віг-мє, я не брав твоєї сокири*. Каменец. у. 7) **Віг дав**. Есть, имѣється. *Галиц. 8) Бѣгу робити*. Иносказ. сидѣть въ тюрьмѣ. *Повѣсть «Мамай» Сбалк. 9) Знати Бѣгу*. Знать молитвы. О. 1862. IV. 9. 10) **Бог відь**. Богъ вѣсть. *Ото скільки очима скинещ, Бог відь колишні стени*. Ковот. у. 11) **Своїм бѣгом зробити, піти**. По своему сдѣлать. Св. А. 287. См. *Зробити*. З свого чису пішла своїм богом колом всього. Св. А. 114. 12) **Ніяким бѣгом не допрѣснися**. Никакъ не упрѣснись. *Ніяким богом не допрѣснися було, щоб хоть-а двір до тебе заглянули*. Сим. 222. 13) **За малим бѣгом**. Едва. *За малим богом слави й чести казачкої братерським боем не занавестим*. К. ЦН. 221. *За малим богом Криму... не опанував*. К. ЦН. 219. 14) **За кевинного бога (побито, взято)**. Ни за что (побить, арестовать и пр.) *Маж. 163. 15) Снасеть же Віг тебе!* Выраженіе благо-

дарности. Котл. Ев. II. 29. 16) *Молі вночі те у Бога і діялось*. Бог знаєть, когда это и было. Сим. 223. 17) *У Бога*. Воскликаніе въ досадѣ, если чего нибудь не находишь. *Де ті ключі у Бога!* Сквира. у. 18) См. **Бі**. Ум. **Богонько**, **Богочко**, **Біменько**, **Бімечко**, **Божок**. *Ей, Богочку, таточку, дай погоду!* Фр. Пр. 77. *Ішов Божок дорогою, зострів дівку із водою: «Ой дай, дівко, води пити, смажні уста закрупити!»—Не дам, старцю, води пити, бо вода єсть нечиста...* *«Ой ти, дівко, сама нечиста, а вода єсть завжди чиста.» Стала дівка, ізлякалась, перед Богом заговалась*. Млр. А. Сб. 237.

Віг, гу, м. **Вѣгъ**. *І бистрим бігом все колише, неначе в гніві сам Зевес*. Котл. Ев.

Віга, гѣ, ж. 1) **Вѣгъ**, побѣжка. Екатериносл. у. 2) **Вігбю**. Рысью. *Кінь біжить бігю*. Канев. у.

Вігавка, кв, ж. Понось.

Вігайна, ня, ж. **Вѣготня**, суматоха, Левпц. I. 318. *Наробив справні біганини*. Каменец. у.

Вігавня, ня, с. **Вѣганіє**. *І піднявся був... голми, бігання, крик, галас*. Кв.

Вігарь, ря, м. Цапка. *Візьму бігарь на плечі—вся моя худоба*. Гол. IV. 513. См. **Бігарь**.

Вігати, гаю, еш, гл. 1) **Вѣгати**. *Бігати по луці*. Вѣ повел. накл. употребл. иногда бігати вм. біжти. *Бігати, коню, бігати, коню, бо вже вечеріє*. Мет. 98. Употребл. ово также тавтологически: *Ой бігайте-біжте шляхом да наженіте Касю з лягом*. Чуб. V. 908. *Бігати, хлопче! Бігатило у великий гай! Бігатило, нажу*. МВ. П. 112. 2) **О** коровахъ: случаться. Угор.

Вігатися, гл. С животныхъ: быть въ періодѣ случки, случаться. Шух. I. 211.

Віглий, а, в. **Вѣгуній**. *Біглому една дорога, а погонцеві десять*. Фр. Пр. 37.

Вігматися, маюся, ешся, гл. **Божитися**. Фр. Пр. 36. *Та не бігматися, бо грїх*. Шейк.

Вігнути, ну, неш, гл.—**Вігти**. Драг. 267. *Вігнуть, пливуть човенцями*. АД. I. 246.

Віговнисько, кв, с. Ристалище. Шейк.

Вігом, нар. **Вѣгомъ**, скоро. *Та біжи мені бігом, щоб одна нога тут, а друга там*. Ном. № 11020.

Віготя, тї, ж. Названіє кошки въ сказкѣ. Мжж. 122.

Вігте, біжѹ, жиш, гл. 1) Бѣжать. *Грѣх по дорогѣ біг та до нас плиг.* Ном. № 96. *Туди же бігла да дівчиночка.* Мет. 87. *Ворон коню, біжи теидче!* Мет. 74. *Біг так, що сам себе не чув—изо всѣхъ силъ бѣжалъ.* Котл. Ен. Ш. 21. 2) Быстро бѣжать, илыть на суднѣ. *Щось біжить з двоюком.* О. 1862. V. 78. *Човном біжить по під берегом.* Харьк.—вѣрнѣ. Бѣжать верхомъ.—з нолѣта, у чвал. Бѣжать, бѣжать галопомъ. НВолны. у.—в клус. Бѣжать рысью. 3) О водѣ, жидкостяхъ и времени: течь. *Біжить річка-млиничка, камені руйнує.* Раціі. *Молоко біжить. Борці біжить.* Час біжить. *Літа мої біжать як скороходець.* 4)—з блесну. Бѣжать со свѣта. *Як розходились стара моя,—багю мій, хоч з блиску біжи!* Харьк.

Вігун, на, м. 1) Вѣгунъ, быстро бѣгающій, скороходъ. *Олінь лісний—бігун бистрий, а людей боїться.* Гол. I. 376. 2) Ось, на которой ходить дверь, ворота и пр.: верев. КС. 1893. VII. 78. Чуб. VII. 383. Kolb. I. 60. *Двері спали з бігуна.* Шейк. 3) Верхній двигающійся жерновъ въ мельницѣ. Вас. 183. 4) Полюсь. *Найтепліше на землі по-під рівноденником, а найхолодніше коло бігуня.* Дещо. 5) Извилистый узоръ, зигзагъ. Волны. г.; Славяносерб. у. 6) Родъ колбасы. Желех. 7) Ленъ. Вх. Уг. 227. Ум. **Бігунець, бігунчик.**

Вігунець, нді, м. 1) Ум. отъ бігун. 2) Дитя, яке починає бѣгати. *Ростуть вони не по днямъ і не по часам, а ростуть по мінутах: уже такі бігунці гарні.* Рудч. Ск. I. 116. 3) Родъ вышивки. Славяносерб. у. Ум. **Бігунчик.**

Вігунка, ки, ж. 1)—**Вігавка.** Чогось бігунка напала. Київ. у. 2) Трехлѣгвя телка, вошедшая въ періодъ половой зрѣлости. 3) Цуля малаго калибра. Вх. Уг. 227.

Вігункі, ків, м. мк. 1) Бѣговныя дрожки. 2) ? Чуб. VII. 396.

Вігунці, ців, м. мк.—Вігунки 1.

Вігунчик, ка, м. 1) Ум. отъ бігунець. 2) мк. Въ загадкѣ: сани. *Бігунчики біжать, ревунички (=води) ревають, суше дерево (труну) несуть.* Чуб. I. 313.

Вігунь, хи, ж.—Вігавка.

Вігунчий, а, е. О водѣ: текуцій, проточный. Грин. II. 284. *Тут водця бігунчая—трохи покурнає.* Грин. III. 340.

Вігунча, ки, ж.—Вігавка.

Вігунь, нар. Бѣгомъ. *А він бігцем, бігцем з кінми.* Камеvec. у.

Вігці, нар.—Вігцем. *В бігці бігн.* Быстро бѣжать. Желех.

Вігчи, біця, біжѹ, жиш, гл.—Вігчи. Желех.

Вігарь, ря, м.—Вігарь=Вігарь. Гн. I. 89.

Вігос, су, м. Кушавь: жарена капустя съ колбасой, саломъ. Шейк.

Від, ді, ж. 1) Бѣда, несчастье, горе. *Від біди поли зріже та пѣкай.* Посл. I *грім біди не бє.* Посл. *Він є на біді.* Онь въ бѣдѣ. Фр. Пр. 44. *Тягті біду за хвѣст.* Бѣдовать, бѣдствовать; жить съ горемъ и нуждою. *На біду зійти.* Обѣдять, впасть въ несчастье. Фр. Пр. 48. **Біау бідувати.** Переживать бѣду. *Уже ж мені та докучило сю біду бідувати.* Чуб. V. 938. *Од біці пхāju.* Пополамъ съ бѣдой. Фр. Пр. 42. 2) Бѣсъ, бѣсовская сила, вѣчто страшное. *Була у царя донька, біда ту доньку окрала.* Гн. II. 58. *Забліло ніби кіт.* *Він, мавши нагайку добру, підїхав: як вдарить, то щоби кіт, то перервав би його, а то біда стала так висока як верста, давай скакати на нього.* Драг. 47. 3) Плохой, недостойный уваженія чело-вѣкъ. Фр. Пр. 46. *Строптивий, злой, лѣнливий чело-вѣкъ.* *Біду свары, біду ганьби і бий і на біду весь ліс виломи, то біда все бідоє.* Фр. Пр. 43. 4) Тельжка о двухъ колесахъ. Ум. **Бідча, бідонька, бідочка.** *Ой не плач же, любко любя, та не бідуй, бідо.* Шух. I. 199. *Ой коли б тоби да так як мені бідонька за бідою.* Нп.

Відага, ги, об.—Відаха.

Відак, ка, м. Бѣднякъ. *Була на всю губу господинок що й бідакоє у неї есть заробіток.* Г. Барв. 308.

Відака, ки, об.—Відаха.

Відаха, хи, об. Бѣдняга, бѣдняжка, горемыка. Г. Барв. 76. *Гостя (мапа) в триштя в кошару мусять гнать.* *Прийшлось бідаєі проплатать.* Греб. Ум. **Бідашка, бідашечка.** Шух. I. 198. ЕЗ. V. 145.

Відацький, а, е.—Відашний. Желех.

Відацьтво, ва, с. Бѣдность. *Доше мов бідацьтво, ніж його багацтво.* Фр. Пр. 52.

Відашечка, бідашка, ки, ж. Ум. отъ бідаха.

Відашний, а, е.—Відолашний. *Трава сніжечком біленьким припала, бідашний степ став сумувать.* Греб. 387.

Відвинячко, ка, с.? *Ходім до него колядувати.* *Чим же він нам дасть?* *Бідвинячко на насіннячко.* Чуб. III. 421.

Відіти, дж'у, даш, гл. Б'дствувать. Гн. II. 188. *Дрібні діти мати та отак бідити... а Господи милосердний!* Камен. у. *Бідив дід, як баба жива була, та й теперенки бідити.* Каменец. у. *Нарід дуже з голоду бідив.* Гн. II. 189.

Відка, кн, ж. 1) Ум. отъ бѣда. 2) Д'в'жка о духу колесахъ. *Запріг бідку.* Грн. II. 331.

Відкання, ня, с. 1) Б'дствоваіе. *Як побачиш мою муку, моє бідкання щоденне.* К. Псал. 69. *Як де заведуться злидні, то отам не переводиться бідкання, аж поки злидні сами не перейдуть куди инде.* Чуб. II. 398. 2) Жалобы на судьбу, гореванье. *Хведор узявся обома руками за голову і замість бідкання дрібно і весело зареготався.* Левиц. I. 179. *Чи чує він наше бідкання за ним, чи баче наші сльози?* Мир. Пов. I. 123.

Відкатися, каюся, ешя, гл. 1) Б'дствувать, горевать. *Нехай, коли досі бідкались, нехай до старості у рокоші поживе.* Кв. *Бідкається тепер з волами в таку лиху годину.* Черк. у. *Клопочуся, бідкаюся з ночі до ночі, ніколи гаразд і діточками втішатися.* МВ. II. 7. *Ніколи чужим лихом бідкатися.* МВ. I. 47. 2)—чим. *Нуждається в'з чемъ.* *Козаки бідкаються пасовищами.* К. Бай. 41. 3) Жаловаться на судьбу. *Чого вони все бідкаються? хиба вже справді їм так погано?* Полт. *Ой, лихо з вами та й годі! бідкалась пані Макуха, важко зіпхаючи.* Левиц. Пов. 171.

Відко, кь, м. Пг. *Accentor alpinus.* Вх. Уг. 227.

Відкувати, к'ю, еш, гл. *Печаловаться* о кожь, о чемъ. *А той щедрий та рокишій все храми журе, та отечество так любить, так за ним бідкує.* Шенч. II. 12. *Ой не плач же, любко любя, та не бідкуй, бідко.* Шух. I. 199.

Відкуватися, к'юся, ешя, гл.—**Відкатися.** *А я так бідкуюся—чи вже вони поїхали, чи й досі ні.* Пирят. у.

Відний, а, о. 1) Б'дний, неимущій. *Роди, Боже, на всякого долю—бідного і багатого.* Чуб. III. 229. 2) Несчастливий, горемичний, б'дний. *Бідна моя головонька, доленька несчасна.* Мет. *Помер отецьенька—я журюся: до кого ж я, бідна, пригорнуся?* Чуб. V. 50. Ум. *Біднений*,

біднесений. *Жня тоді біднений чоловік із жінкою.* Грн. I. 71.

Відник, кв, м.—**Відак.** Вх. Уг. 227.

Відвіти, н'ю, н'ш, гл. Д'в'лять б'днимъ. *Біднили нас постоями.* К. Досв. 115.

Віднитися, нюся, н'шся, гл. *Прикидываться б'днимъ.* *Та вони зовсім не такі! вони тільки бідняться, а в їх грошей до чорта!* Полт.

Відниця, ці, ж. 1) Б'дная, б'дствующая, б'дняяжка, несчастная. Шейк. 2) *Пустячая вещь? малое количество? ничтожество? Устану я у нятницю, помоташою бідницю: сиди, туди помахнула та нічого не вмотнула.* Грн. III. 494. *Із м'яшачу бідницю.* *Очень мало.* *Ном. № 7696.*

Віднівство, в'а, с. Б'двая семья, б'дное хозяйство. *З біднівства (прив'мак) пристав.* Фр. Пр. 55.

Віднішати, шаю, еш, гл. Б'д'ить, д'в'лятьс'я б'д'ю, приходить в'з нищету. *Землі менше і люде біднішають, бо ні з чого поняти.* Черниг.

Віднісінський, а, в. Совершенно б'дний.

Відністи, ности, ж. Б'дность, убожество, нищета.

Відніти, н'ю, еш, гл.—**Віднішати.**

Віднішати, шаю, еш, гл.—**Віднішати.**

Відно, нар. Б'дно, убого. Ум. *Бідненько, біднесенько.* *Жив чоловік бідненько.* Грн. II. 163.

Відноба, тя, ж. 1) Б'дность, убожество. 2) соб. Б'дние люди, б'дники. *Там живе усе така біднота, що страх і дивиться.*

Відночія, ч'ї, ж.—**Віднота.** Желех.

Відна, н'яти, с. Б'дняжка. *Там онде блудить сплакана дитина, без тата, мамі бідна сиротина; нічо не ї.ю, дущечка по м'ясі, і хоче в гату бідня повернути.* Федьк. I. 21. *А я тебе, любко, люблю, за ручку поведу.* *Веду бідня за рученьку, бідне не веде сі.* Шух. I. 202. *Іде бідне в лопаньку.* Шух. I. 201. *Біднята.* Б'дние люди. Вх. Уг. 227.

Відняга, ги, об. Б'дняга. *Пропав на вік сей Маг, бідняга, поржне душа на другий бік.* Котл. Ен. Ум. *Бідняжна, бідняженка.* *Боровсь з своїм, сердега, горем, слізми, бідняжка, обливавсь.* Котл. Ен.

Відняк, к'а, м. Б'дняк, неимущій-че-

лов'якъ. А потім бачиш: той бідняк, хто його знає коли й як, землі накупить, газинку. Гліб.

Відня́к, кв, об.—**Відняга.** Кричить бідняка: нічого сам не зробить. Рудч. Ск. I. 144. Так і видно, що біднями зарешків хоче. Рудан. (КС. 1882. VI. 557). Серця не ранше дівчини бідняці. Рудан. I. 36. Ум. Біднячка. Іде качка і малесенькі каченята веде. Маленькі біднячки поприставали. Чуб. II. 302.

Відня́ство, ва, с.—**Відність**—**Віднівство.** Дома він кинув таке бідняство, а застав—уже ї всьо. Гн. II. 174.

Відня́чка, кв, об. Ум. отъ бідняка.
Відола́га, гя, об.—**Відолаха.** Драг. 212. Грин. II. 169. Побила його бідолагу. Чуб. I. 254.

Відола́жний, а, е.—**Відолашний.** Стор. М. Пр. 39.

Відола́йчик, кв, м. Бідняжка. Встрѣчено въ піснѣхъ какъ эпитетъ зайца: *Ой ти, зайчику бідолайчику.* О. 1861. XI. Ск. 46.

Відола́к, ка, м.—**Відолах.** Вх. Зн. 3.
Відола́ка, кв, об.—**Відолаха.** Маятись йому одному бідолаці. МВ. II. 143.

Відола́х, ха, м. и бідола́ха, хя, об. Бідняга, бідняжка, горемыка. *Прийде який небудь бідолах.* МВ. II. 32. *Трохи одпочити позволю бідолахам.* Шевч. *Він бідолаха і біжить у ліс.* ЗОЮР. II. 35: Ум. Бідолашка, бідолашечка. *Сумують обидві бідолашечки.* Г. Барв. 455. *Як вона туп, бідолашка, повертається?* Мир. ХРВ. 55.

Відола́шний, а, е. Горемичний, бідний, несчастний.

Відонька, кв, ж. Ум. отъ біда.

Відора́ка, ки и бідора́ха, хи, об.—**Відолаха.**

Відо́та, ти, ж. 1) = **Віднота 1.** Коли кого вбачав я без одежі, на холоді та на дощі в бідоті. К. Іов. 67. 2) = **Біднота 2.** Сим. 235.

Відочка, кв, ж. Ум. отъ біда.
Відування, ня, с. Бідствование. *Не ганя до мене озвачис під час тяжкого бідування.* К. Псал. 230.

Відувати, дую, еш, гл. Бідствувати, терпіть несчастье. *П'є п'яниця неділю... не п'яниця другу, а я бідна біду.* Чуб. V. 585. *Лучче мені жінку мати, як самому бідувати.* Чуб.

Віду́ля, лі, об.? *Уже мске обрехали бідецькі бідулі.* Гол. III. 388.

Віда́га, гя, об.—**Відолаха.** Черк. у. **Відець, бійця, м.** Боець, борець. *Дивинись на бійців хватались.* Котл. Ев. **Віжак, ка, м.** Стелвая узенькая трининка. Новомоск. у.

Віжа́чий, а, е.—**Вігучий.** *Голосочок був у неї наче струмочок прудко біжачий.* МВ.

Віжба́, бі, ж. Божба. Кв. (Желех).
Віжде́ре, ва, м. Віждерево, ва, с. *Fast. Artemisia campestris.* Вх. Пч. I. 8. Ум. Біждеревочок. Шейк.

Віжќа, нар. Бѣгомъ. *Біжка добіг би, не то що ходою.* Зміев. у.

Ві́жний, а, е. Біжний кінець невода. Та сторона невода, которую забрасывают, заводять. Черном.

Ві́жний, ка, м. Полочка для иконъ. Константиногр. у.

Ві́жниця, ці, ж. 1) = **Вожниця.** 2) Храмъ. *Соломон біжницю ставив.* Гн. I. 51.

Ві́з, бову, м.—**Вуз.** Владим. у. Волян. г. **Візува́ти, вую, еш, гл.** 1) Ручатся, утверждать. Желех. 2) Быть в состояніи. *Багато їмъ маси, мабуть,—та не бізуюш годувати.* Федьк. 3) — **дара́бою.** Управлять плотами. Желех.

Візува́тиса, вуюса, ешся, гл. Братсья за что. Вх. Зн. 3. *Не нашли нікого, хто би ся бізував відмолодити царівну.* Гн. I. 107.

Візу́в, ва́, м. 1) Нагайка, арапникъ. *К нему прибігає бізуком го затинає.* Гол. I. 7. Голій, як бізун. Совершенно голый. Ном. № 1524. 2) Плотовщикъ; рулевой. Желех.

Віздѣ́м, нар.—**Вігдем.** Каменец. у.

Віздѣ́рево, ва, с.—**Вузьдерево.** Вх. Пч. I. 10.

Ві́д, бѣю, м. 1) Бой, битва. *Хто не мше зброї, най не йде в бої.* Ном. № 4208. **Ббем увійти.** Вооруженной силою войти. *У Київ мусив боєм увійти.* К. ПС. 133. 2) Битве, побои. *Бою білий не буде, а за велику провинність під арешт сажати-муть.* О. 1862. V. 108. *Жінка од бою змерла.* Харьк. г. 3) Убой (скота). *Та ловчки як іти на плаху, мов у різниціт віл на бій.* Греб. 4) Боязнь, страхъ. **Має ббья.** Боятся. Фр. Пр. 114.

Ві́вайко, нар.—**Вівно.** *Серце у мене як не вископить, і бізью, і якось весело.* О. 1862. VII. 41.

Бійка, ки, ж. Драка. *Лайка— не бійка: в боку не болить.* Посл.

Бійкуватий, а, о. Драчливий. Нѣжин. у.

Бійно, нар. = **Водако.** Шух. I. 81. *Бійно було, бо я свізнав, що то пекло.* Гн. II. 72.

Бійство, ва, с. = **Бійка.** *Плякство, бійство завелось таке, що і Боже! Лебед. у.*

Бік, ббеку, м. 1) Бокъ, часть тѣла. *Узявсь під боки та й думає, що пан.* Посл. *Тому козакові, що шабелька при бокові.* Чуб. 2) Бокъ, сторона предмета, напр. сувдука, лодки и пр. Вас. 150, 151; сторона. *І по сей бік гора, і по той бік гора.* Мет. 34. 3) Берегъ, сторона рѣки, озера. *Ой плавали уменя на тім боці стапу.* Мет. 83. *Ти по тім боці, я по сім боці,— передайся до мене.* Нп. *По тім боці— моя доля, по сім боці— горе.* Шевч. 4) Вилізати біком. Даромъ ве проходить. *Вилізуть тобі боком оці гроці.* Полт. См. **Боком.** 5) У боці, у боку бути, зостатися. а) Остаться въ створѣвѣ, непричастнымъ. *Семен зостається у боці, а Іван одвічай за все.* Змiev. у. б) Событи на второй плавъ. *Що за город Ніжен,— вже ї горниці! а ввійшла у Козелець,— так і в боку, а як у Київ, так і поготив.* Г. Барв. 37. 6) На другий бік (видував, поправився). *Еще куже (забобля, сдѣлавъ).* Фр. Пр. 56. 7) І ми а той бік. Все равно, безразлично. Галиц. 8) **Бокіми** робіти. Тяжело дышать. Фр. Пр. 55. 9) **З** боку го заїхав. Хитростюю поддѣль. Фр. Пр. 55. Ум. Бочок, боченью, бочечок. *На бочейках мот ковачий пояс.* АД. I. 43. *Сиделечко в головочку, стременички у бочечки.* АД. I. 138.

Білавий, а, о. = **Вілавий.** Галиц.

Білавка, ки, ж. 1) = **Вілавка.** 2) Раст. *Bellis perennis.* Вх. Пч. II. 29. Ум. **Білавочка.** *А зложмосі, пане брате, та зложмосі, зложмо, та до одной білавочки на зальоти хобьно.* Паулі.

Білав, на, м. 1) Бловдивъ. *Білан який з тебе, хлопче.* Змiev. у. 2) Названіе бѣлаго вола, собаки и пр. 3) Бѣлый хлѣбъ? *А ну лишім, люде добрі, горілочку пити, бо будемо в Бовцатулѣ білани кочіти.* Гол. Ш. 224. Ум. **Білаччик.**

Біларанський, а, о. Употребл. въ думѣ для обозначенія какой то вроятно фантастической земли: (*Буря*) судна козацкыи-молодецьки на три часті розбиває:

першу часть у сонило— у біларанську землю занесло. АД. I. 177.

Білас, са, м. Раст. *Boletus edulis.* Вх. Лем. 392.

Біластий, а, о. Бѣловатий, бѣлосоватый. Черк. у.

Білаш, шѣ, м. Бѣлый хлѣбъ, (у вищихъ). *Чорниш у коліши, білаш у кармаши.* Ном. № 4643.

Білений, а, о. 1) Выбѣленный. *І сурове полотно, і білене.* Чуб. II. 449. 2) Луженый. Білена посуда. Херс. у.

Біленик, ка, м. Выбѣленная юбка. Желех.

Біленце, ця, с. Холстъ, полотно. Галиц. *Ох я там на річці біленце білила, ох там же я, мати, віночок зубила.* Гол. I.

Біленький, білесенький, а, о. 1) Ум. отъ білий. 2) Біленька недѣля. *Страстная недѣля Позвала похвалитися, а вербна поспавитися, а біленька й побилить.* Ном. № 424. 3) Біленька нѣхворощ. Раст. степная польныя, *Artemisia pontica.*

Білет, та, м. = **Вилет.** 1) Білету продавати муться... у театрі. О. 1862. Ш. 73. 2) О. 1862. IX. 111. 4) *Схотів розлінять білет.* О. 1861. X. 146.

Білечка, ки, ж. Ум. отъ І. Біль.

Білівна, ни, ж. 1) Бѣль. *Прийшов він до річки, поскидав з себе білівну.* Чуб. II. 401. 2) Рыба, *Aspius rapax.* (Agas). Браун. 28.

Біліванна, ни, ж. = **Вілівна** 1. Вх. Уг. 227.

Білий, а, о. 1) Бѣлый. *Червоная калиновка, білеє деревце.* Мет. 64. *Під білою березою козаченька вбито.* Мет. 102. *Причарувала біле личенко.* Мет. 84. 2) Чистый. *Я мапері догожу,— постіль білу постелю.* Нп. *Взяв білу сорочку.* Драг. 4. 3) Білий світ. *Мірв Божів, бѣлий свѣтъ.* *Хведір умер, сама осталася на білому світі.* *Нудити білим світом.* *Томитися, тосговать.* *Не співає; як сирота білим світом нудити.* Шевч. 4) Білий день. *Польвий разсвѣтъ.* *Прокинувся я, аж дивлюсь— білий день на дворі.* 5) Білий тижень. *Страстная недѣля.* Чуб. Ш. 13. *Маркев. 4. 6) Біла челядь* Жевскій поль. *Колі турки вовчали, білу челядь забірали.* Гол. I. 49. *Ні в чім буде між білу челядь піти погуляти.* АД. I. 109. 7) Біла рядови́а. См. *Рядовина* 1. Вас. 168. 8) По білому світану. *Пѣть по церковному*

Як би вони (шалопути) по білому співаки, то й нічого,—я пізнав би, щоб співають. Новомоск. у. 9) Біла білява. В загадкѣ: береза. Біла білява перед Богом стояла. Ном. 10) Біла. О моветѣ: десяти-крейдерова мовета. Галиц. Ум. Біленький, білесенький.

Вілке, ка, м. 1) Стальной двуручный рѣзецъ для очистки кожъ. Сумск. у. 2) Сапець бѣлки.

Віллечко, кв, с. Ум. отъ біліло.

Вілло, ля, с. 1) Бѣлая краска, все чѣмъ можно бѣлить, убѣлять. *Та й купили біллога... віддам бороди білвити.* Грин. Ш. 95. *Дівкам чорнлого, парубкам біллого.* АД. I. 39. 2) = **І. Біль** ? *Ой десь же ти, дівчинонько, з китайчки звита, що ти мене задержала з вечора до світа. „Ой з китайки, не з китайки, з білого біллога“.* Мет. 45. Ум. Біллечко. Чуб. IV. 70.

Віляна, ві, ж. Бѣлизна. *Чорний вуал затуляв її білий лоб і прибілшав білину її лица.* Левинц. I. 272.

Віляти, лѣб, лш, гл. 1) Бѣяють; окрашивать въ бѣлый дѣвѣть. *У суботу білю кату.* МВ. Шіти-біяти—завтра Велидень. Посл. Значить то же, что русское: коли на охоту ѣхать, тогда собакъ кормить. Біляти шіру. При выдѣлкѣ кожи: натирать мѣломъ. Шух. I. 254. 2) О полотнѣ: дѣлать бѣлымъ, бѣлать (на солцѣ). *Я вас пряла, ночей не доспала, білила вас в зеленім лузі.* Левинц. I. *На пизім Дунаї під крупним берегом там господина різні білила.* Чуб. Біль біяти. См. **І. Біль**. 3) Убѣлять (умывая). *Дівка Катерина личенько білила.* Чуб. V. 574. 4) Лудить. Херс.

Вілятися, ліся, лишся, гл. 1) Бѣлится. *На траві біляться три шматки полотна.* 2) Убѣлять (умываясь). *Ветала дівчина раненько, білилася біленько.* Чуб. V. 1082.

Віліця, ці, ж. 1) = **Вілжа**. Вх. Пч. II. 7. Вх. Зн. 43. 2) Непостриженная мовахиця (въ противоположность черниці). 3) Бѣло просо. 4) Раст. *Thlaspi argense*. Вх. Пч. II. 36. 5) = **Опій**, *Aspidus lucidus*. Вх. Пч. II. 18. См. **Білога**. 6) Мѣловая почва. Желех. Ум. Біличка.

Вілічка, ки, ж. 1) Ум. отъ білиця. 2) Имя бѣлой собаки. Вх. Зн. 68.

Вілісінський, а, е. Совершенно бѣлый. *Стара Хоминина хата притулилась*

позад новісінської білісінської хатки. Левинц. I. 22.

Вілісінько, нар. Совершенно бѣло.

Вілість, лости, ж. Бѣлизна. Желех.

Віліти, лію, вш, гл. Бѣлѣть, бѣлѣться. *Лечу, лечу, а вітер віє, передо мною сніг біліє.* Шевч. *На синої лѣр звеліє, на невісточи береза біліє.* Чуб. V. 712.

Вілітноя, діюся, ешя, гл. = **Віліти**. *Уже в мого Іванечка і своя хатка кінець села біліється.* Федьк.

Вілва, ки, ж. 1) Бѣлка. 2) Раст. *Juginaea cyanoides* Dec. ЗЮЗО. I. 125. Ум. Білочка.

Вілка́тий, а, е. Имѣющій большіе бѣлки въ глазахъ. Шейк.

Вілкб, ка, м. Кличка собакъ бѣлой масти. Грин. I. 33.

Вілла, ля, с. 1) Бѣлла. *На тобі, дівчино, талляра на білла, а сто золотих на мило.* Подольск. г. 2) Вѣлье? *Иди, бабо, уберися, візьми своє білля,—хочу тебе повести хоч раз на весілля.* Грин. Ш. 340. См. **Набілла**.

Віло, нар. Бѣло. *Катря біло збілила.* МВ. Ш. 122. Ум. **Біленько, білесенько.** *Умилася біло-біленько.* Чуб. V. 704.

Вілобѣвий, а, е. Съ бѣлыми боками. *Біг кінь білобокий через яр глибокий.* Грин. I. 248. *Чаще всего служитъ эпиграфомъ къ слову сорока. А сорока білобока на скрипочку грає.* Чуб. V. 1145. Ум. **Білобокеньний**.

Вілобородій, а, е. Съ бѣлой бородой, бѣлобородый. Ум. **Білобороденьний**.

Вілобрізка, ки, ж. Имѣющая русія брови.

Вілобровій, в, е. Съ русыми бровями, бѣлобровый. Ум. **Білобровеньний**.

Віловерба, би, ж. Раст. *Salix alba* L. Вх. Зн. 3.

Віловидий, а, е. Бѣлолицый. Ум. **Біловиденьний**. О. 1862. IV. 75.

Віловівники, ків, м. мн. Родъ зимнихъ вѣлокъ. Галиц.

Віловолосій, а, е. Бѣволосый. Ум. **Біловолосенький**.

Віловус, са, м. 1) Человѣкъ съ русыми усами. *Де ти бавиш, біловусе, де, мій ясині світе?* Федьк. I. 25. 2) Человѣкъ съ сѣдыми усами.

Віловусий, а, е. Съ бѣлыми, свѣтлыми усами. Ум. **Біловусеньний**.

Вілоголова, вої, ж. Жевшица. Сим. 5. См. Біла челядь.

Вілоголовець, вця, м. Раст. *Bellis repennis*. Вх. Пч. 29. См. Білаана.

Вілоголівий, а, е. Сь русой или сьдой головою. Ум. Білоголівений.

Вілоголівка, ки, ж. О предметі (чаще о растеніи), имѣющемь бѣлую головку. Ум. Білоголовочка. *Махівочки-білголовочки, чи ви постіли?* Шейк.

Вілоголівник, ка, м. Раст. *Archillea millefolium* L. ЗЮЗО. I. 109.

Вілогорідок, джа, м. Употребл. въ загадкѣ: хата. *Був на білогородку, та поїхав на чиногородок.* (Когь былъ въ хатѣ да забѣжалъ на печь). Ном. стр. 294. № 128.

Вілогрѣцький, а, е? В чистім полі при долині, при широкій доріженьці лежить козаченько молоденький білогрѣцький. Мет. 448.

Вілогривець, вця, м. 1) Конь сь бѣлою гривой. 2) Птица *Turdus torquatus*, дроздъ ошейниковый. Вх. Пч. II. 15.

Вілогривий, а, е. Сь бѣлою, світлою гривой. Чр. 44. *Ой куні білогривий, козакъ чорнобривий.* Грин. III. 245. Ум. Білогривений.

Вілогруд, да, м. 1) Имѣюшій бѣлую грудь. Желех. 2) Пт. а) *Sterna minuta*. Вх. Пч. II. 14. б) *Sinclus aquaticus*. Шух. I. 23. Ум. Білогрудин. Вх. Зн. 3.

Вілогрудець, дця, м.—Вілогруд 2 а. Вх. Пч. II. 14. Ум. Білогрудчин. Вх. Зн. 3.

Вілогрудий, а, е. Имѣюшій бѣлую грудь, бѣлогрудий. Шейк. Ум. Білогруденький.

Вілогрудник, ка, м. Ум. оть білогруд.

Вілогрудчик, ка, м. Ум. оть білогрудець.

Вілогубий, а, е. 1) Сь бѣлыми губами. 2) Молодой (у котораго молоко на губах). *Отой блазень? Вілогубе щеня?* О. 1861. XI. Кух. 20.

Вілогузка, ки, ж. *Saxicola oenanthe*. Вх. Лем. 392.

Віловірець, рця, м.—Віловірець. *На синім морі, на білому камені, там сидить ясен сокіл білозерець.* А.Д. I. 190.

Віловір, вора, ж. 1) Красавець, мильний? *Мій біловір на поріг, я йому на талірку періг.* Лебед. у. 2) Эпитетъ мѣсяца. *Місяцю-білозору, зайди за комору.* Грин. III. 242.

Віловірець, рця, м. Эпитетъ сокола?

Порода сокола? *Там сидить ясен сокіл-білозірець.* А.Д. I. 194.

Віловірка, ки, ж. 1) Красавица, милая. 2) Одинъ изъ видовъ крымской соли. Сумск. у. Ум. Біловірочка. *Моя паночко, моя дівочко, моя непорочная білозірочко.* Мет. 122. Какъ эпитетъ перепелки: *Тут була перепілочка.... тут була білозірочка.* Чуб. III. 64.

Віловір, ра, біловірець, рця, м. 1) — Віловір, біловірець. А.Д. I. 190. *Козаченьку-білозору, говори зо мною!* Грин. III. 296. 2) Только біловір. Раст. *Parnassia palustris* L. ЗЮЗО. I. 130.

Віловірний, а, е. Имѣюшій світліе глаза. *Білозорий кінь.* Шейк. Ум. Білозоренький.

Віловубий, а, е. Сь бѣлыми зубами.

Вілок, лка, м. 1) Бѣлокъ глазной. *Чого ти білки витріщив?* Ном. № 6600. 2) Бѣлокъ яичный. Шейк. Ум. Білочок.

Вілокопитий, в, е. Сь бѣлыми копытами, бѣлокопитий. *Кінь білокопитий.* Гв. I. 164. Ум. Білокопитенький.

Вілокѣт, ту, м. Матерія красная сь чернымъ. Константиногр. у.

Вілокрілець, льця, м.—Дущ. Вх. Пч. II. 10.

Вілокрілий, а, е. Сь бѣлыми крыльями. *Чи не бачили голубки поміж голубами?*—*Хоч бачили, не бачили,—не знаєм якая.*—*Сама сиза, білокрила, личко як калина.* Чуб. V. 173. *Лебеді білокрилі.* К. Досв. 41. Ум. Білокриленький. Грин. III. 542.

Вілолиций, а, е. Сь бѣлымъ лицомъ, бѣлолиций. *Вілолиця, кароока і станою висока.* Шевч. 2) Употребл. какъ эпитетъ къ слову мѣсяць, замѣняя его. *Світить білолиций на всю Україну.* Шевч. Ум. Білолиценький.

Віловіг, нбга, м. Раст. *Herniaria glabra*. Вх. Пч. II. 32.

Віловіжка, ки, ж. Сь бѣлыми ногами, бѣлоножка (чаще о лошади). Шейк.

Віловігий, а, е. Бѣловігий. Ум. Білоногенький.

Вілобк, ка, м. Рыба. *Abramis Sara*. Вх. Пч. II. 18.

Вілоблечий, а, е. Сь бѣлыми плечами. Желех.

Вілоріз, ва, м. Встрѣчено въ заговорѣ какъ эпитетъ камня: *В окиян-морі під білоріз камінь плучі закидаю.* КС. 1883. VII. 586.

Білоріпа, пш, ж. Раст. Brassica para L. Вх. Зн. 59.

Білоробий, а, е. Съ б'льми рогами. *Ганялись наші батьки по Низових степах за білорогими сукаами.* К. ЧР. 213.

Білорубий, а, е. Б'лорукій. Себе самия і білоруких городян хлібом годуюмо. К. (О. 1861, I. 311).

Білорум'яний, а, е. Б'льий і румявий. *Личко білорум'яне.* Мир. ХРВ. 8.

Білоручечка, кш, об. Ум. оть білоручна.

Білоручка, кш, об. Малоработающій чоловік или малоработающа́я женщина; б'лоручка. Шейк. Ум. Білоручечна.

Білоблыва, вш, ж. Порода сливъ—съ б'льми ягодами. Желех. Шух. I. 109.

Білотарчик, ка, м.? Герой п'сни, поющейся въ игр' того же имени. *Біло, білотарчику, поплик, поплик по Дунайчику* и т. д. Гол. IV. 156. У Чуб. игра съ той же п'снею называется **Володарь**. Чуб. III. 39.

Білотурка, кш, ж. Родъ яровой пшепцы.

Білоусяй и пр = **Віловусий** и пр.

Білохатий, а, е. Съ б'льми хатами. *Оглав білохатий.* Шевч. 492.

Білохвостий, а, е. Съ б'льмъ хвостомъ. **Білофоста.** Названіе овцы. Kolb. I. 65.

Білочка, кш, ж. Ум. оть біла.

Білочник, ка, м. Раст. Potentilla anserina. Вх. Пч. II. 34.

Білошка, кш, ж. 1) Порода б'льхъ круглыхъ сливъ. Вх. Лем. 392. 2) Шутливо: кофе съ молокомъ. *Засолодити вам білошку?* Вх. Зн. 3.

Білоток, т'б'а, м. Б'локъ ящца. Вх. Лем. 392.

Білування, ня, с. 1) Сниманіе кожи съ убитого животнаго. См. **Білувати**. 2) Въ свадеб. п'сняхъ: покрывало (намітна) для новобрачной. *Біле білування, вічне покривання.* Мет. 207. 3) Досчатый заборъ. Червинг. у.

Білувати, л'ю, еш, гл 1) Снимать кожу съ убитого животнаго. *Наймит козла... білував.* Рудч. Ск. II. 150. *Зарізає чоловік ягня, тільки шо зібравсь білувати.* Маж. 134. 2) Б'лить (ст'ву). *Ми ще хати не білували, тільки посіркували.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Білуватий, а, е. Б'ловатий. *Снігову хмару можно зараз примітити, бо вона білувата.* Дещо. *На небі ходять круглі білуваті хмари.* Грив. II. 21.

Білуватися, л'юся, ешся, гл. Принаряжаться, прихорашиваться. *Вийду в чорному—скажуть: лінується; вийду в білому—скажуть: білується, за своїм милим ні кришки не журиється.* Чуб. V. 862.

Білуґа, ги, ж. Б'луга, Asipenser Huso. Рудч. Ск. II. 172. Ум. **Білуґна.** Уя. **Білуґище.**

Білуґий, а, е. Б'лужій.

Білуґина, ня, ж. Б'лужье мясо, б'лужина.

Білуґа, хи, ж. Б'лолицая, б'лая какъ св'тгъ женщина, блондвянка. Шейк. Ум. **Білуґна.**

Білучені, ня́ти, с. Д'тевышъ б'ьки. Черк. у.

Вілш и пр. = **Вільш** и пр.

І. Віль, білі или **белі,** (зват. п. **біле** и **ббле**), **ж.** 1) Б'лья нитки для шитья. Чуб. VII. 574. *Під вербою над водою Катерина біль білила, із своєю біллою говорила: «ой ббле моя, тонка ббле! Нп. Стоять намети як біль біленькі.* Чуб. II. 275. *Шис вона шовком-біллою своєю милому на неділю.* Нп. *Всю ніч не спала, біль сукала.* Мет. 313. *Я з тебе, біле, плахту витчу.* Мил. 84. 3) Часть дерена, сл'дующая непосредственно за корой. НВольн. у. 4) Б'льзна. *Полюбю мене в чорні, а вже в білі полюбить і аби хто.* Ном. № 2317. *Полюбите насъ чорненькими, а б'лев'ькими насъ всякій полюбить.* 5) Сало. Вх. Лем. 392. Ум. **Білична.** *Забери собі біль-білечку.* Чуб. III. 470.

II. Віль, лю, м. Б'лая краска, б'льлю. *Ой у полі корима дильом дильована, дильом долювана, більом більована.* Нп. (Бердич. у.).

III. Віль, бблю, м. Боль, страданіе. *Чужий біль нікому не болить.* Ном. № 2344.

Вільмак, ка, м. П'м'юшій б'льмо на глазу. Шейк.

Вільмач, ча, м. = **Вільмак.** Желех.

Вільмачоб, т'б'а, м. = **Ваточки.** Лв. 101. **Вільмоб, ма, с.** Б'льмо. *Б'льмо окові нічого не шкодить, але не бачить.* Ном. *Б'льмо із ока зганяти.* Мил. М. 35. *А більмом би ти очі займиш!* (Врань). Фр. Пр. 56.

Вільмоий, а, е. Съ б'льмомъ. *Б'льмове око.* ЕЗ. V. 156.

Вільвий, а, б. П'зъ б'льхъ нитокъ. *Це більова лиштва, а не заплочна.* Червинг. у.

Вільчок, чка, м. = Вілток. Вх. Уг. 227.
Вільш, нар. = Вільше. *Вільш копн лиха не буде.* Посл. Більш-менш. Болше или мевше. *Пекарні в панотців тісні, то на кожну більш-менш велику оказію вже страву зготовлять на дворі.* Св. І. 202.

Вільшати, шаю, еш, гл. 1) Дѣляться більшиямъ, увеличиваться. *Град все більше, надаючи крізь хмари.* Дешо. *Виростають у тебе що-дня крила, більшають, ширшають.* К. Д. С. 27. 2) Подростать. Діти більшають — більшають і клопоту. Дѣти подрастають — увеличиваються і хлопоту.

Вільше, сравн. ст. отъ нар. багато. Більше. *Більше Бог нас, як роздав.* Пом. № 58. Ум. Більшенько.

Вільший, а, о. Сравн. ст. отъ прил. великий. 1) Большой. *Мабудь Господь так святий создав, що менший там не втне, де більший геть то зможе.* Греб. 381. *Він (доц) ще більший піде.* Чуб. Ш. 107. 2) Старший. Більший брат; більша сестра. Шейк. Ум. Більшенький. *Більшенький шматочок.* Глб. *Діточки... которе орінками пересипає, а більшенькі новими чобітками рипають.* МВ. І. 48.

Вільшина, ня, ж. 1) Величина. Бѣл. Нос. 2) = Більшість.

Вільшати, шу, шаш, гл. Увеличивать. **Вільшість, шости, ж.** Більшинство. *Більшість була на мойй стороні.*

Вільша, га, ж. = Оклій, *Aspius lucidus.* Вх. Пч. І. 18. См. Білиця 5.

Вілюх, ха, м. Насѣк. *Pteris.* Вх. Пч. І. 7.

Вілющій, а, о. Очень бѣлий. *Дівчата все в білющих сорочках та в квітках.* Св. І. 192.

Віля, нар. Подлѣ, возлѣ. около. *Ліг біля моря одпочити.* Шевч. *Будем ми старих людей біля його держати, будуть вони його научати.* Дума.

Вілявий, а, о. Бѣлокурый, блондинъ. Рудч. ЧП. 214. *Чорняву з душі люблю, з білявою женихаюся.* Нп. Ум. Білявенький. *Своїм личком та білявеньким все підманює.* КС. 1883. І. 217.

Вілявина, ня, ж. = Вілявка. *Через тоту білявину дома не ночую.* Гол. IV. 463.

Вілявиця, ці, ж. = Вілявина. Гол. IV. 508. *Та де ж моя білявиця, що і не видаю.* Pauli, II. 187.

Вілявіти, вію, еш, гл. Становиться бѣлолицямъ, бѣлокуримъ.

Вілявка, ва, ж. Бѣлолицая, бѣлокурая, блондинка. Гол. II. 432. *Ой не піду до білявки, не піду.* Pauli, II. 189. Ум. Білявонька, білявочка.

Віляша, ші, ж. Насѣк. *Libellula,* стрекоза. Вх. Пч. І. 6.

Віляк, ка, м. 1) Бѣлий по масти, одѣтий в бѣлоє. *На ставі пишмо лебедь плив, а гуси сірій хос поринали.* — *„Хиба отцей біляк вас згледу звів?“ — один гусак загомів.* Греб. 362. 2) Родъ грибовъ. *Як загадав боровик... ой тил білякам да на войну йти.* Чуб. V. 1183. 3) Бѣляк-заяць. Шейк. 4) Родъ черешень. Уман. у. 5) Встрѣчено только в думѣ „Про Самійла Кішку“: (*Паювали*) *златосній киндяки на козаки, златоглави — на отамани, турецкую білую габу — на козаки на біляки.* АД. І. 219. *Значеніе неясно.* Аф. (310) переводить: „козаки, не вступившіе еще в товариство, т. е. не посвященные в званіе лицаря славнаго войска запорожскаго“; Шейк. (65) „козаки, ходившіе в бѣлой одежѣ“. Кулишъ понимает это слово въ смыслѣ простой, рядовой козакъ. *„Лейстрових чи охочий? — Лейстровий, мосці-пане. — Біляк, чи отаман?“ — З отаманя.* К. ЦН. 310. 6) Горшокъ безъ глазури изъ бѣлой глины. Вх. Лем. 392.

Віляка, ва, ж. 1) Бѣлизна лица (въ противоположность веснянка — веснушка). Но народному повѣрью, имѣющій веснушки на лицѣ долженъ весною, увидѣвъ ласточку, сказать: *„Ластівко, ластівко! на тобі веснянки, дай мені білячки!“* Ном. № 226. Чуб. І. 59. 2) Раст. *Agaricus subdulcis* Bull. ЗЮЗО. І. 110. 3) Порода бѣлыхъ сливъ. Вх. Уг. 227.

Віляний, а, о. О полотнѣ: бѣленый (хосіст). *Це сирове полотно, а то біляне.* НВолын. у.

Віляр, ра, м. Бѣльщикъ. *І стала одежа його осяйна, вельми біла, мов сніг, якої біляр на землі не може вбілити.* Ев. Мр. IX. 3.

Вілястий, а, о. Бѣловатый, бѣлѣющій.

Вілячий, а, о. Бѣлччій. *Білячий хвосстик.* О. 1862. VШ. 33.

Вім-бім! меж. Звукоподражаніе дѣтской забавѣ, когда дѣти пальцемъ прикасаются къ нижней губѣ.

Вімбувати, бію, еш, гл. (См. Бім-бім!) 1) Ничего не дѣлати, праздно время проводить. *Бімбує, як жид у шабаш!* Посл.

Липов. у. 2) Гордиться, чваниться. *Біч-бує, як Берко в колоді.* Ном. 3) Говорить подь нось. Шейк.

І. Бір, бору, м. Сосновий дїсь, борь. АД. I. 83. *Закотилось сомечко за зелений бір, ми підємо вечеряти у багатий двір.* Нп. Ум. Бірон, борочон. Чуб. V. 484. Ув. Борище, боряна.

ІІ. Бір, біру, и бору, м. Сборь, налогъ. *Небагато я вже мала доплочувать громадського біру: вісім левів ще й скільки там.* Федьк.

Біржа, жі, ж. 1) Биржа, мѣсто стоянки городських извозчиківъ. 2) Городскія извозничі дрожки, сани. *Ми прийшли біржею.* Полт.

Біржак, біржанік, біржовик, ка, м. Биржевой извозникъ. *Багацько народу зібралось; біржаники стоять і музика грає так що ну!* Кв.

Біршак, ка, м. Трезубяя виля. Херс. **Бірінк, ка, м.** Мелкій сосновий дїсь, сосновая роша. Змiev. у.

Бірок, рка, м. Ум. оть бір.: сосновий дїсокъ. *В бору, в бору, в бірку та й буде мій миленький комірчу.* Чуб. III. 146.

Бірувати, рую, еш, гл. Мочь, быть въ состояніи. Вх. Лем. 392.

Бірше, нар.—Вільше. *Ти три тисячі народу бірше від мене маєш.* Гв. I. 59.

Біс, біса, м. 1) Бѣсъ, дiаволь. *Чорт чорний, а біс рябенький.* Ном. № 193. 2) До біса; до сто-біса. Проняте, множество. *От їх до сто-біса!* Шевч. 3) З-біса. Очень, сильно. Станится при прл. для обозначенія усиленой степени качества. *Моторні ж з біса!* Стор. МПр. 45. *З-біса швидка!* Бѣл.-Нос. *О, хитра з-біса!* Котл. 4) К бісу! Къ чорту, прочь, долой! *Оттуди їм і дорога к бісу! К бісу це сміття!* Золотон. у. 5) Бісом дивитися. Сердито смотрѣть, косо поглядывать. Фр. Пр. 57. *Вже море так йому огидло, що бісом на його дивись.* Котл. Ев. 6, **Один біс!** Все равно, безразлично, однаково плохо и то, и другое Фр. Пр. 58. 7) Біс твоему батькові или матері! Бравное пожеланіе. 8) На біса; яного біса. Зачѣмъ; на кой чортъ. *Якого біса ти тут по під тиним валляєся?* Полт. *На біса ти це зробиш?* Полт. 9) Біса з'їсти. Ничего не получить. Бѣл.-Нос. 10) Біса вхопіти. Ошнбаться. Бѣл.-Нос. 11) Йому сам біс діти коліше. Ему все удається. Бѣл.-Нос. 12) Хай

тобі біс! Бравное пожеланіе. 13) Біс батька зна! Чортъ знаєть. *Мабуль біс батька зна, який череп на дяковій голові.* Левци. Пов. 348. 14) Біс-ма, біс-має. Нѣтъ, не имѣється. *Оступися, в тебе хисту біс-ма.* Чуб. V. 176. 15) Біс-дереву. Раст. *Datura stramonium*, Шейк. Вх. Пч. II. 31. Ум. Бісим. Ув. Бісіяна.

Вісдѣрово, ва, с. См. Біс.

Віснѣя, нїти, с. 1) Бѣсенокъ. *Дід розказував, що біснїята, поки ще молоді, то зелені, як осітня.* Стор. I. 111. 2) Бравное; чертенокъ, бѣсенокъ.

Вісіж, ка, м. 1) Ум. оть біс. 2) Бісики пускати. Строить глазки, ухаживать; стронть куры: разсыпаться мелкимъ бѣсомъ. Ном. № 8797. *Полобитесь їй вік мосці і буде бісики пускати.* Котл. Ев. I. 14. *З нарубками вже не та: зуби до їх скалить, бісики пуска.* Стор. I. 53. *Послала йому бісика очима.* Мир. ХРВ. 63.

Вісіжний, а, е. Бѣсовскій. Аф.

Вісів, сова, ве. 1) Бѣсовскій. бѣсовъ, дiавольскій. Чаше всего употребл. какъ бравный эпитетъ: бісів син, бісів батько, бісові діти, бісова худба, бісова тіснота и пр. *Не їди туди, бісів сину, де золота нє.* Чуб. V. 1016. 2) Бісове ребрѣ. Раст. *Valeriana officinalis* L. ЗЮЗО. I. 140.

Вісіянський, а, е.—Вісовський. Какъ бравное слово встрѣбъ въ народ. разсказѣ: *Ну, та й утляла ж бісіянська віра! так гуля й набігла.* Грин. II. 207.

Віскуп, па, м. и пр.—Бискуп и пр.

Вісма, нар. См. Біс.

Вісний, а, е.—Віснуватий, Фр. Пр. 59.

Вісновїстий, а, е. Бѣсноватый. Экатерносл.

Віснуватий, а, е. 1) Сумасшедшій, бѣсноватый. Ном. № 6426. 2) Употребл. какъ эпитетъ въ значеніи переносномъ: сумасшедшій. *Вже ж і Січ їх біснувата жидовою поросла.* Шевч. *Ой, діточню, люблю тебе, не їж хліба—візьму тебе... Ой козаче біснуватий, нехай не їсть твоя мати.* Чуб. V. 482. *Осидив назад біснуватих коней.* Левци. I. Ум. Біснуватеньний.

Віснуватися, нўюся, ешя, гл. Бѣситься, бѣсноваться, сумасшествовать. Бѣл.-Нос.

Вісовський, а, е. 1) Дiавольскій, бѣсовскій. *Сила бісовська і та одступаєть.* Чуб. I. 164. 2) Употребл. какъ эпитетъ

бранний: Бісовська мати, бісовська дочка. Як побачив я твою бісовську гагару, то вона мені здалась страшиші од самісенського чорта. Стор. II. 76.

Бісовщина, ви, ж. Чертовщина. З тою бісовщиною: з ворожками, та з знахарками не водись. Кв.

Бісова, ти, ж. Власть нечистой силы; волшебство, колдовство. Б'ял.-Нос.

Бісурка, ки, ж. 1) Бранное: чертовка, злая жевщина. Подольск. г. 2) м. Пренебрежительно: б'бсь. Його зараз уззя за бороду... той бісурка. Рудч. Ск. I. 116.

Бісурман, на, м. п пр. = Вусурман п пр. Буде ж слава козаченькам, бісурманам—горе.

Бісурманець, вця, м. = Висурман. На розвітті, на за-ранці, іще спали бісурманці. П'єсня.

Бісова, ки, м. Ув. оть біс.

Біхреса, си, (м.?) Родь б'бса, живушаго въ л'єсу п похожаго на мужика въ красной шапк'ї. Вх. Лем. 392.

Біч'чок. См. Бічок.

Бічи, біж'у, ж'ш, гл. = Вігти. Не можу бічи. Фр. Пр. 37.

Бічко, ка, (с.?) = Ключак. Вх. Зн. 26.

Бічний, а, б. Боковой. Желех.

Біч'б, біч'чок, ч'б, м. Ум. оть б'н. Мнж. 28. А я піду на той бічок, де дівчина моя мила. Чуб.

Біч'чий, а, б. Б'ющійся. Біб'ча м'їла. Артерія.

Білк, ка, м. 1) Большой молодць, служащій для пробіяваня мельничныхъ каменевъ, для раскалюваня дерева и пр. Віяком дуби в лісі то-що б'ють. Черк. у. 2) = Б'ян. Ой білк черешневий, капиця залізна; як м'я попер мужик ц'їпо, аж м'я шкура злізла. Чуб. V. 1081. Ум. Біачон. Ув. Біач'сьно.

Віти, бію, еш, гл. = Вити. Ой про що він її біяв, з якої причини? Гол. I. 197.

Влав'ат, ту, м. 1) Голубая шелковая матерія. К. ЧР. 423. Мас вона сукий, мас і б'лати. АД. II. 60. 2) = Волошки, Cep-taurea Svanus. Вх. Пч. I. 9.

Влав'ат'ас, су, м. = Влавит I. В влав'ат'ас'ах да састах будемо ходити. К. Дз. 122. Ой де ж твої, Нечасенку, сукиї влав'атаси? АД. II. 79.

Влав'ачний, а, б. Шелковый.

Влав'ат'ус, су, м. = Влаватас. К. МХ. 15.

Влав'учити, чу, ч'ш, гл. Сид'ть праздно, л'вн'т'ься. Желех.

Влав'анний, а, б. Желанный, просимый. **Влав'анн, вц, с.** Мольба, моленіє. Господів моя дяка, що почув мое влав'анн'я. К. Псал. 63.

Влав'ати, га'ю, еш, гл. Просить, молити, умолять. Дани-матку до свого дому влав'ає. Мет. 350. Коли эле гадаеш, чом же Бога влав'аєш. Ном. № 87. Влав'ати на п'м'ч. Просить помощи.

Влав'ат'ися, га'ється, гл. безл. Умолять-ся, просить-ся. Влав'ається, влав'алося. Просит-ся, просилося. Скільки влав'алося влав'аложеня. МВ. II. 181.

Влав'ач, ча, м. Проситель, молителъ.

Влав'ачий, а, б. Умоляющій. Не завважш і не чув слова її влав'ачого. МВ. II. 117.

Влав'ій, а, б. 1) Благой, блаженный. Отець Андрій... устав та: „Боже влав'гий, Боже мій милостивий!“ каже. МВ. I. 133. 2) Плохой. Коли хл'їб влав'гий, то його не жнуть, а косять. Радом. у. 3) Ветхій. Влав'еньк'ї сорочки, драпочки. 4) Немоцний, слабый. Ум. Влав'енький, влав'обный, влав'есенный. Віз у його влав'енький. Драг. 118.

Влав'іо, га, с. Благо, добро (заимствовано изъ церк. языка и въ нар. р'вчн не уотребляється). Застіваю Господів за всі Його блага. К. Псал. 7.

Влав'ов'ірний, а, б. Влав'ов'ірный. Прийди, слуго влав'ов'ірний. Чуб. I. 177.

Влав'ов'існий, а, б. 1) Влав'ов'існейскій. Из влав'ов'існого теляти добра не ждати. Ном. № 420. 2) Полуумный, сумасшедшій. Влав'ов'існий, мов у петр'ївку теля. Ном. № 13795.

Влав'ов'існик, ка, м. 1) Влав'ов'істителъ. Чуб. Ш. 12. 2) = Влав'ов'іщеня. Влав'ов'існик старшій від Великоднє. Фр. Пр. 59. То же значеніє и въ записяхъ Залюбовск., а въ ХСб. I. 74—праздникъ: соборъ архангела Гавріїла 26 марта.

Влав'ов'іст, ту, м. Влав'ов'іст'ь. Левич. I. 378.

Влав'ов'іс'їти, щу, ст'ш, гл. 1) Влав'ов'іс'їт'ь. Та ідуци в Рим влав'ов'іс'їти, зайшов у гай води напиш'єш. Шевч. 2) Влав'ов'іс'їт'ь. Ком. Пр. № 484. Уже, тату, до церк'ян влав'ов'іс'їт'ь. Грин. I. 47. Чи вже влав'ов'іс'їли до церк'ви? Стор. I. 223. 3) Разносить, разглашать. Уже Мелашка бігає по гатах, мабуть якусь новину влав'ов'іс'їт'ь.

Благови́щення, ня, с. Благовіщення (праздник 25 марта). ХСб. I. 74. *На Благови́щеня й птиця гнізда не в'є.* Ном. № 418.

Благови́щний, а, в. Благовіщенський. *На благови́щнім ти жні вдовин п. луг.* Ном. № 419.

Благода́р, ря, м. Благодаритель. Вх. Лем. 392. См. Добродій.

Благода́тний, а, в. **Благода́твий, я, в.** **Благодатный.** *Пришла молодия на той хутір благодатний у найми проситьсья.* Шевч. *Життя тоді наше було... таке ж то любе, таке ж то благодатне.* МВ. (О. 1862. III. 76).

Благода́тно, нар. Благодатно.

Благода́ть, ті, ж. 1) **Благодать.** *Усюди Божа благодать і в серці, і в таті.* Шевч. 2) **Бжа благодать.** Раст. *Gratiola officinalis* L. ЗЮЗО I. 124.

Благоподо́бно, нар. **Належащимъ образомъ, какъ слѣдуетъ, благолѣпно.** *Треба тільки мені вивірити на свої очі, що темний сліпець благоподобно службу божею одправляє.* МВ. I. 16.

Благополуч́ний, а, в. **Благополучный, здоровый.** *Була ввечора благополучна, а вночі і занедужала.* Лебед. у.

Благополучі́о, нар. **Благополучно.** Стор. I. 5.

Благоро́дний, а, в. 1) Изъ привилегированныхъ сословій. *Благородні—хліба голодні.* Ном. № 953. *Благородна, як свиня огородна.* Ном. № 953 2) **Благородный.** *Болота засіває благородними кістками.* Шевч.

Благоро́дність, ности, ж. **Благородство.** Желех.

Благосло́бний, а, в. **Благословенный; благословенный.** *Онопріг, святий, благословенний.* Чуб. *Курка вся благословенна їсти, тільки ноги, не благословенні, бо вона гребе усяку нечисть.* Мвж. 155.

Благосло́в'я, ня, с. 1) **Благословіє.** *Добрий піп, добре й благослов'я.* Ном. № 7108. 2) **Славословіє, восхваленіє.** Ум. **Благослов'яннячю.** *Молода Голочка у свого батенька благослов'яннячка просе.* ХСб. VII. 427.

Благосло́вство, ва, с. = **Благословення** I. *Хто йде, під благословенство підійде.* Св. Л. 10.

Благосло́вити, ся. (См. **Благословляти, ся.**)

Благосло́вляти, ляю, вш, сов. в. **Благословити, влю, віш, гл.** 1) **Благословлять, благословить, давати, дати** благословеніє.

Чуб. I. 70. *Владика благословляє нас на рушення.* Стор. МПр. 51. *Благослови ж мене, та мій батеньку, на сім посаді сісти.* Нп. 2) **Славословить, восхвалять, величати.** *І Господа благословляла за долю добру твою.* Шевч. *Благословив Бога.* Св. Л. II. 28.

Благосло́вля́тися, ляюся, ешся, сов. в. **Благословити, влюся, вішся, гл.** 1) **Получать, получить** благословеніє. *Благословилась Марусянька у свого татка на посаді сісти.* Нп.—*до ко́го, у ко́го.* **Получать благословеніє** отъ ко́го. *(На весіллі) посланіи трічі благословлятьсья до старости.* О. 1862. IV. 16. *Йди до нона благословитьсья.* Ад. II. 21. *Вона благословител у батька й у матері.* Грня. III. 428. 2) **На світ благословилос'я.** **Разсвѣло.** *Ось нічка утїкала, мов стало розсвітати, мов почало на світ благословлятисья.* Греб.

Благости́йний, а, в. **Милостивий, добрий.** *Ти послав йому низустріч слово благодіє.* К. Псал. 47.

Благости́ня, ні, ж. **Доброта, милость, благодіє.** *Слава ж тобі, чернче, твоїй благодіє.* Чуб. V. 1167. *До ко́го мені словатиць, де шукати благодіє?* К. Псал. 11.

Вла́гость, ти, ж. **Благость, доброта.** *Великі скарби своєї благодіє розстав Бог у своєму красному мирові.* К. Гр. Кв. 22.

Благоче́стивий, а, в. 1) **Православный.** *Графиня благочестива була і не ходила в усеньську церкву до уїнян. Скоро поміст настало благочестіє, усеньська церква на самий перед стала благочестивою.* КС. 1884. VIII. 724. *Стали юнцельства і на попів благочестивих.* ЗЮОР. I. 138. 2) **Благочестивий, релігійозний.** *А людей благочестивих добре поважас.* К. Псал. 8.

Благоче́ста, тя, с. **Православіє.** ЗЮОР. I. 69. КС. 1884. I. 166. *От у Тройні благочестіє, а в нас унія.* ЗЮОР. I. 262.

Благочи́нний, ного, м. **Благочинный.** *Молітьсь, братіє, молітьсь,—так благочинний начина.* Шевч. *Коді б нашії понаді та попова борода,—давно б благочинним була.* Ком. Пр. № 899.

Благочи́нник, ка, м. = **Благочинний.** Шевч. *Прийшов указ від благочинника.* Св. Л. 8.

Благува́тий, а, в. **Малоумный.** *Благувана трохи.* Вас. 209.

Благу́знити, ню, виш, м. Поговаривать, болтать *Благу́знити люде, що у Києв царь приїде.* Кавев. у.

Благу́дка, ки, ж.? Встрѣчено въ заговорѣ. *Коровки блацки спали собі у своїй лазди в кошарах.* ЕЗ. V. 62.

Благу́щий, а, е. Умоляющий.

Блаже́нный, а, е. Блаженный. *Блаженный муж на лувку не вступає раду.* Шевч.

Блаже́нство, ва, с. Блаженство, счастье. Св. Л. 22. *Не доймаемо віри ніякому блаженству на землі.* К. Гр. Кв. 23.

Блажиться, жу́ся, жи́сья, м. Соглашаться. *Оттой ближиться їхать, а ні то не хотять.*

Блажчий, а, е. Сравни. ст. отъ благий. *Костъ блажчий за Григора.* Каменец. у.

Блазень, вна, м. = Влазень. *Ном. № 1327.*

Блазёнство, ва, с. Шутовство, дурачество. *Ном. № 8108.* *Йому все блазёнство в голоді.* Гордусъ хитрою ума блазёнством. К. Дз. 21.

Блазёнський, а, е. Шутовской, дураческой. К. Дз. 175.

Блазень, вна, м. 1) Молокосось; дуракъ, дурачина, глупецъ, олухъ. *І морду на плече стиливни, як блазень цмокавсь та лизавсь.* Котл. Ев. VI. 35. *Чи не сором такому близневі торітку нить? Блазень який, ще й він тут ширінька.* Черк. у. 2) Шутъ. Ум. Блазний. Вх. Лем. 392.

Блазній, ніти, с. Избалованный ребенокъ. Ум. Блазеньято.

Блазники, ва, м. Ум. отъ блазень.

Блазніти, нію, виш, м. Соблазнять, вводить въ соблазнъ. *Коли блазнить тебе рука твоя,—відомни її.* Ев. Мр. IX. 43.

Блазнітися, нібсь, ни́сья, м. 1) Ребятиться. шалить. 2) Соблазняться. *Як настане юре, зараз блазняться.* Ев. Мр. IV. 17.

Блазнува́ти, ну́ю, еш, м. Дурачиться. Желех.

Блазніюк, ка, м. = Влазень.

Блазній, ніти, с. = Влазенья.

Блазніюха, хи, блазніючка, ки, ж. Небольшая дѣвочка, молокососка; дурочка.

Блакит, ту, м. = Влакитъ 2. *А зорі на небі з блакити вириняють.* К. Дз. 145. *Блакит на небі був такий, що й написати його не можна.* Щог. Сл. 69.

Блакитний, а, е. Голубой; лазурный. Котл. Ен. III. 14. *У нас черво́ні (стѣнокжи), а тут—о́внєсь—усє блакитні.* К. ЧР.

334. *Орлом сизокрилим мітає, ширяє, аж небо блакитне широкими б'є.* Шевч.

Блакитніти, нію, еш, м. Голубѣть. *Жита колосіють, волошки блакитніють.* Г. Барв. 352. *Небо блакитніє.* О. 1862. IX. 112.

Блакитъ, ті, ж. 1) Голубой цвѣтъ. 2) Синева, лазурь.

Влам, му м. Мѣхъ. Гол. Ол. 28. *Треба було Орисі футро справити—ще й не справити, а верх набрати, бо блам був готовий з Масиною футра.* Св. Л. 183. См. Шлям.

Вламанка, ки, ж. = Ласощі. *Аби думки не мучили, а без бламанки (без ласощі) засну.* Ком. Пр. № 545.

Вланений, а, е. Опушенный барашкомъ. *На нему сардак чорний блажений.* Федьк.

Вла́ня, ні, ж. Мѣхъ. Галиц. *Бо мое серце, браття, гардаком ся крило, під бланєв ся ховало, під ремєнем крило.* Федьк. I. 32.

Вла́нар, ра, м. = Складъ. Вх. Лем. 392.

Влатварь, ра, м. Гвоздь. *Так го (Христа) тлячко росітцали на кресні і блатварями прибивали.* Гв. I. 65.

Влевіт, ту, м. = Влаватъ 2. Вх. Пч. I. 9.

Влеву́знити, ню, виш, м. = Влагувати. *Що ни ротъ налізе блевузнитъ.* *Ном. № 13047.*

Влезно, на, с. Изъянъ въ ткани отъ неправильности при тканьѣ. *Полотно таке, що блезно на блезні, самі блезна.* Черк. у.

Влѣйвас, су, м. Свинцовая бѣлила, бѣлила. *Бо цюки терли манією, а блѣйвасом і ніс, і лоб.* Котл. Ен. III. 49.

Влейвообвий, а, е. Бѣлильный.

Влекитець, тда, м. Раст. Euphorbia esula. Лв. 98.

Влѣкіт, коту, м. Раст. а) Цикута, бѣшенца, Cicuta. Угор. б) Conium maculatum. Вх. Пч. I. 9.

Влѣклий, а, е. Поблекшій. увядшій, **Влѣкнути, ну, вєш, м.** Блекнуть, увядать.

Влѣкот, ту, м. Раст. Hyosciamus nigra L, белена. Васильк. у. ЗЮЗО. I. 125. *Од зубів блекотом нідкурють.* Грив. II. 317.

Влѣкотъ, ті, ж. Раст. а) Conium maculatum. Шейк. б) = Блекот. ЗЮЗО. I. 125.

Влѣкотати, ч́у, чєш, м. 1) = Велькотати. 2) Клокотать. *Беру воду з переводу, а вода блекоче.* Гол. I. 176.

Влекотіця, ці, ж. = **Влекот**. Вх. Пч. II. 32.

Влекотора, ри, **блекотора**, рі, ж.

1) Дойная матка съ сосуномъ. Вас. 198.

2) Ягненокъ, родившійся весною. Лохв. у.

Влѣдати, даю, еш, м. = **Плентати**.
Левдо блѣдали пѣгами. Гв. II. 27.

Влеск, ку, м. = **Влиск**. Драг. 263.

Шоб ти блеску свѣта Божого не бачив.
Кіев. у. *Пшов з блеску свѣта*. Исчезъ. Ном.
№ 11041

Влескітка, ки, ж. **Блестка**.

Блескотіти, чү, тіш, м. **Сверкать**,
блестѣть. *Блескотючи крупю очима*, об-
лирює козацькій стрій. Греб.

Влескүти, вү, нѣш, м. = **Влѣснути**.
Блескули мечами, як сонце з хмари. Чуб.
III. 291.

Влехувати, хүю, еш, м. = **Влихува-
ти** 2. *Та Штолмока молодію в кайдани
блехуют*. Гол. III. 60.

Влешня, ні, ж. Родъ удочки для круп-
ной рыбы; крючекъ у этой удочки при-
крѣпленъ къ небольшой металлической
рыбкѣ. Вас. 186.

Влещі, щів, м. = **Влешня**. Лебед. у.

Влѣяти, блѣю, іш, м. 1) **Влѣять**. *Рече
маржиня, блѣють віви*. Шух. I. 197.

2) **Влѣять**, горорить, богатъ. *Блѣяй, блѣ-
яй, пане Свириде, zobачим, що з тою
вийде*. Ном. № 13026. *А народ блѣе та й
блѣе, що москаль замовив доч.* Черниг. г.

Влѣгий, а, е = **Влигомий**. *А тепер
плектайся до јудзя!*. *Блигий, бач, свѣт!*
Мир. Пов. I. 116.

Влигом, **блигомій**, а, е. **Влизкій**. **Бли-
гомій свѣт!** **Влизкій свѣт!** Ном. № 11424.
Блигомій свѣт, шоб туди йти.

Влизкій, а, е. **Влизкій**, **влизкій**. *Своім
ближнім зла не коїть*. Стор. *Люби ближ-
нього твого*. Ев. Мр. XII. 31. *Ближні
пришлелі*. МВ. II. 95.

Влизчати, чаю, еш, гл. **Приближать-
ся**, дѣлаться ближе.

Влизче, нар. Сравн. ст. отъ **влизько**.
Ближе. Ум. **Близченько**. *Сядте ближ-
ченько, мамо*. МВ.

Влизчий, а, е. Сравн. ст. отъ **влизь-
кий**. *Душа твоя стане через те ближ-
ча до Бога*. Кв. Ум. **Близченький**.

Влиз, ву, м. **Влизость**. Употребл. толь-
ко въ выраженіяхъ: **Коло блізу**. **Вблизі**.
Коло блізу пошукав коня. Лебед. у. *При-
ступійти до блізу*. **Приблизиться**, подойти

ближе. *Присутти цѣрежку, до блізу,
укломих царівкі до низу*. Чуб. III. 159.

Влизівний, а, е = **Влигомий**.

Влизівень, вид, м. **Влизько** разстояніе.

Влизівнкий, **влизівенький**, а, е. Ум.
отъ **влизій**. Чуб. III. 120.

Влизівньо, **влизівенько**, нар. Ум. отъ
влизько. *Присутти близенько*. Чуб. III. 45.

Влизівць, вид, м. = **Влизіюк** 1. *Оно
мава блисвіці (два хвотці)*. Гв. I. 122.

Влизівня, ні, ж. **Влизость**. *Ма то
близія, як од сели до села верстов го-
рок*. Екатериносл. г.

Влизівти, жу, зш, гл. **Приближать**.
Все, здається, близило мене до щастя.
Котл. II. 393.

Влизівтися, жуся, зшся, гл. **Прибли-
жаться**. Вх. Зн. 3. *Здавалося, немаче блі-
зівися до покойника*. Стор. II. 143.

Влизівівнкий, а, е. Совершенно **близ-
кій**, **близеховкій**.

Влизівівньо, нар. Совершенно **близко**,
близеховко.

Влизня, ня, ж. **Рана**, **рубець** отъ ра-
ны. **Желех**.

Влизніти, нію, нѣш, гл. **Рожать** **близ-
нецовъ**. *Два годи близкила, а на тре-
тій змилила*. Черк. у.

Влизній, ці, ж. **Влизнецъ** женскаго
пола. *Виросли, мов дві близниці, ніжні
і хороні*. Млак. 105.

Влизнію, нія, с. = **Влезно**. Черк. у.

Влизнуватий, а, е. **Покрытый** **рубца-
ми**. **Желех**.

Влизніюк, кі, м. 1) **Влизнецъ**. 2) **ми**. =
Близнята. 3) **Воль**, очень похожий на того,
съ которымъ онъ въ парѣ. КС. 1898. VII.
46. 4) **мв**. а) **Двойчанки**, два соединенные
вмѣстѣ одной ручкой горшка. КС. 1882.
IX. 459, 461. б) **Двѣ** деревянныя посуды,
тоже такимъ образомъ соединенныя. Шух.
I. 251. Ум. **Близнючок**.

Влизнія, ніята, с. 1) **Ребенокъ** **близ-
нецъ**. 2) **ми**. **Близнята**. **Двойни**. *Дівки не
повинна їсти усього близнята-яблука
там чи що, бо буде вагоніть усе близня-
тачи*. Ном. № 286. 3) **мв**. = **Близнюк** 4. а.
Kolb. I. 51. Ум. **Близнятко**, **близняточко**.
ЗОЮР. I. 34.

Влизівний, а, е = **Влигомий**. **Близ-
омій свѣт!** Ном. № 11424.

Влизці, ців, м. **лм**. То же, что **и** **близ-
нята**, дѣти-двойни; также два горшка вмѣстѣ.
(См. **Близня** 3). Вх. Лем. 392.

Влизче, **близчий** = **Влизче**, **близчий**.

Вліва́читися, чу́ю, чу́юся, гл. Становитися ближче.

Вліва́кий, а, в. 1) Близкий. *Сусіди близькій, вороги тяжкій*. Мет. 92. *Близький родич*. Грин. Ш. 331. Ум. *Близенький, близесенький*.

Вліва́кість, жостя, ж. Близость. Желех

Вліва́ко, нар. 1) Близко. *Близько—сизько, далеко—легко*. Посл. Ні *близько!* И не *подходи!* *Воки ну благи ти пана, и він—ні близько!* О. 1862. I. 61. 2) Употребл. какъ предл. съ родит. над.: *возлѣ, подлѣ*. Чуб. Ш. 291. *Росли калина близько озера*. Чуб. V. 148. Ум. *Близенько, близесенько*.

Вліва́, меж. = **Вліва**. *Передо мною усе щось блик та блик! коли я придивляюся, аж то гроші горять*. Шейк.

Вліва́ння, ня, с. 1) = **Вліва́ння** 1. 2) — **очима** = **Вліва́ння** 2.

Вліва́ти, каю, вш, гл. = **Вліва́ти** 1. *Головешка ота дового буде вліва́ти*. НВолын. у. 2) = **Вліва́ти** 2. *Так бликає на мене очима*. О. 1862. V. 32. *Чого ти селами більшими так бликаєш?* Канев. у.

Вліва́тора, рі, ж. Дойная коза. О. 1862. V. Кух. 36. См. **Бленотора**.

Вліва́нути, ну, веш, гл. Одн. в. отъ **бликати** = **Вліва́нути**. *Влікнув очима на мене сюса та й пішов*. Черк. у. *Влікнув на жінку і одвернувся до стіни*. Мир. Пов. II. 77.

Вліва́, меж. виражающее мерцание, появление и исчезновение свѣта, миганіе, сверканіе глазами.

Вліва́вка, ки, ж. Блуждающій огонь. Желех.

Вліва́ння, ня, с. 1) Мерцаніе, мельканіе, то вспыхиваніе, то погасаніе (объ огнѣ). 2) — **очима**. *Бросаніе взгляда, миганіе глазами, хлопаніе глазами*.

Вліва́ти, маю, веш, гл. 1) Слабо, тускло свѣтитъ, мерцать, то вспыхивать, то потухать. *Казанецъ влімаву зипічку*. Берд. у. 2) Мигать глазами, хлопать глазами. *бросать взгляды*. *Тільки очима вліма*. О. 1862. I. 36.

Вліва́нути ну, веш, гл. Одн. в. отъ **бликати**.

Вліва́ді, ді, ж. Спильная наскожная сыпь. Вх. Зн. 3.

Вліва́дър, рі, м, 1) Волъ, косящій ногами. КС. 1898. VII. 46. 2) Нищій. Желех.

Вліва́бі, вді, м. = **Млівець**. Рудч. Ск. I. 35.

Вліва́, ну, м. 1) Свѣтъ. *А вже німа, всі поляжали, ніде й блиску не побачили*. Киев. у. 2) **Блюск**. *Панна... в золотім колосю, така—аж блиск од неї б'є*. Драг. 268. *Блиск їх сяяв так, що очі засліплялись*. Щог. Сл. 70.

Вліва́ка, ки, ж. Трясогузка, *Motacilla girivaga*. Вх. Уг. 227.

Вліва́коць, щя, м. *Настѣ*. Свѣтлякъ, *Lampiris noctiluca*. *Блискавці літають*. Вх. Лем. 392.

Вліва́квля, а, в. *Блестящій, сверкающій*. *Як замакнувся блисковою шаблею,—тільки кров тепла зчервонили сиву хвилю Дніпрову*. МВ. I. 158.

Вліва́квляця, ці, ж. 1) *Зарница*. 2) = **Блискавка** 1. *Ном. № 336*. Грм. *блискавця, вихор...* ЗОЮР. II. 40. *Блискути шаблями як блискавця*. А. I. 23.

Вліва́квлячий, а, в. Молнійний, подобный молніи. *Блискавчине сяєво*. К. Хи. 129.

Вліва́вка, ки, ж. 1) Молнія. *Ном. № 336*. Мет. 452. *Тая буря не унимала, а все злішй гролом по небу тараттала, да блискавою між хмарами блискала*. Макс. 2) = **Блисканна**. Вх. Пч. II. 13. 3) Рыба *Abramis (Bisca) argyroleuca*, а также вообще каждая рыба, выбрасывающаяся часто на поверхность воды. Вх. Пч. II. 18. 4) Серебряная монета въ 10 крейцеровъ. Вх. Зн. 3. 5) мв. *Блестящій бусы серебрянаго и золотого цвѣта*. Гол. Од. 71.

Вліва́квоно́гий, а, в. О лошадяхъ: съ ногами, быстрыми какъ молнія, *быстроногий*. К. МХ. 16.

Вліва́квчи, на, шв. *Принадлежащій молніи*. *Встрѣчено въ заговорѣ противъ переплоху: Він єсть батьків і материн, і тітчин, і дядьків, і дівочий, і світрияний, вітрияний і громовай, і блискавчин*. Мил. М. 48.

Вліва́лка, ки, ж. Раст. *Nuphar luteum*. Вх. Уг. 227.

Вліва́канка, ки, ж. Птица: *Motacilla*. Вх. Пч. II. 12.

Вліва́квця, ня, с. *Сверканіе*.

Вліва́кати, каю, вш, гл. 1) *Сверкати*. *Ніч темна, темна, тільки блискавка блискає*. МВ. I. 141. *І дощ не іде, і хмар нема, тільки блискає*. Грин. Ш. 308. *Ідуть (гоосрі) мовчки, тільки коси блискають*. Греб. 401. 2) *Бить задомъ, лягати*. *Та бий її, нехай не блискає боова гудоба*. Канев. у.

Вліска́тка, ки, ж. *Блестка*.

Блисковий, а, е=Влисковачин? *Переполохи... блискові (заговор).* Мил. М. 50.

Блисковути, ну, неш, гл. Сверкнути сильно. *Грім як грякне, а блисковачка як блисконе!* Полт. *Як здвигне старий броец, тисне уста тонкі та блисконе оком своїм чорним—ми вже з пані маткою ледві дишемо.* МВ. II. 76.

Блискотіти, чу, тіш, гл. Блестіть, свергати. *Річка ледві блискоче.* МВ. (КС. 1902. X. 143).

Блискотливий, а, е. Сверкающий, блестящий. Желех.

Блискучий, а, е. Блестящий. К. Досл. 26. *Очі поночі блищать блискучі.* МВ. II. 176.

Блискути, ну, неш, гл. 1) Блеснуть, свергнуть. *Блискнем шаблями, як сонце в хмарі.* Чуб. III, 277. *Блиске булавою—море закитить.* Шевч. *Танцюючи, блиснула оком на Антося,—ще й так любенько.* Св. Л. 205. *Лиш блиснув та й уже го нема. На мигь показався і ужь в'їть его.* Фр. Пр. 60. 2) Упасть. *Гдізна блиснула в подушки зовсім, мовляють, як мерця.* Греб. 343. *Як упала, то так і блиснула на цілу хату.* Ном.

Блюс, меж. виражающее блеск, сверканіе. *Ось розгулялося і сонце з хмарі блись!* Греб. 376. *Вона сердешна туди, сюди, блись, блись очимами.* Греб. 403.

Блюхавити, влю, влюх, гл. Тратить попусту время. Желех.

Блюхавка, кж, ж. *Phoxinus rivularis.* Вх. Уг. 227.

Блюхак, кж, м. Свѣтлякъ, *Lampyrig postilusa.* Вх. Пч. II. 27. (Шейк.).

Блюхати, щу, щип, гл. Блестѣть. *Що не вітронки шумлять, ні водоньки блищать.* Чуб. V. 852.

Блюхатися, щуся, щипся, гл. Свѣтити, блесѣть. Чуб. V. 39. *Того рубля (срібного) положив на верха, щоби блищався.* Чуб. II. 558. *Ой у полі криниченька, в ні вода блищиться.* Рудч. Чи. 68. *Топіріці блищяться на сонці.* Федьк.

Блюхачий, а, е=Влискучий. О. 1861. XI. Св. 28, 29. *Сю ніч у сні бачив я на небі хрест золотий ніби ти блищачий.* Каменец. у.

Блюхак, кж, м. Блестка. Балт. у.

Блудий, а, б. Блѣдный. МВ. II. 12, 25. *Біда, в кого жінка бліда, а в кого як кашка, то й то лиха година.* Посл. Кавец. у. Ум. *Блудський, блідесенький.*

Блудість, достя, ж. Блѣдность. Желех.

Блудний, а, е=Блудий.

Блудити, ну, ном, гл. Блѣдѣть, *Батько наче не добачав, як мати блідила, як Катря плакала.* МВ. II. 110. *Зоя ся то червомила, то блідила.* Левич. I. 304.

Блудолиций, а, е. Блѣдолиций. Желех.

Блудота, ти, ж. Блѣвота, блѣвость.

Блудуватий, а, е. Блѣдуватий. Левич.

Кс. 5. *Листя дрібчасте, як на ясенюї, тільки блідуватіше.* Константиногр. у.

Блуд, ха, м. 1) Бѣленіе (полотна и пр.).

Вх. Лем. 392. 2) Бѣльня. Желех. *Мали сад заводить за старим блісом.* КС. 1894. VIII. 723.

Блударь, рж, м. Бѣльщикъ (полотна). Вх. Лем. 392.

Блудомля, ні, ж. = **Блуд 2.** Желех.

Блудування, ня, с. Бѣленіе (полотна и пр.). Желех.

Блудувати, хуї, еш, гл. 1) Бѣлить (лець, полотно). 2) Заковувати въ кайдань. *Але Штолу молодого в кайдани бліхують.* ЕЗ. V. 230.

Блудити, шу, шип, гл. = **Блудувати 1.** Вх. Лем. 392.

Блудка, кж, ж. Ум. отъ блоха.

Блудіти, лід, еш, гл. = **Влохити.** *Там геть за лісом череда десь бліє.* Федьк. I. 18.

Блудниця, ці, ж. Крупъ (болѣзьм). Галиц.

Блудня, ні, ж. Часть поля. Желех.

Блудка, кж, ж. = **Влодниця.** Желех.

Влоха, хї, ж. 1) Блоха, *Pulex irritans.* *Блоха кусає, а за що—не знає.* Ном. Ж 3118. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 54. Чуб. IV. 40. 3) —консистерська. Консистерській чиновникъ. Св. Л. 134.

Влоховник, ка, м. Раст. *Mentha Ruiegium L.* ЗЮЗО. I. 128.

Влоховдниця, ці, ж. Имѣющая на себѣ много блохъ (преимуществвенно о кошкѣ, собакѣ). Лохи. у.

Влоханка, кж, ж. Ночная рубашка.

Влохний, ні, ж. Соб. Блохи.

Влохвиник, ка, м. Раст. *Ledum palustre L.* 99. См. Блощинин.

Влохниця, ці, ж. Клопъ. *Ладона сплющив як влохницю.* Котл. Ев. VI. 27. Ум. Блощинка.

Влохничий, а, е. Принадлежащій, свойственный клопу. Сим. 130.

Влохничка, кж, ж. Ум. отъ влохниця.

Влохничник, ка, м. = **Влохвиник.** Льв. 99.

Влуд, ду, м. 1) Блуджаніе. **Блудом** ходити. Влуджати; не знати, куда ідти, що дбати. *Гра, щоб у селі були такі котіри перед ведуть, а без їх блудом люде ходять.* Каменец. у. У блуд піти. Пойти блуджати. *А третя дочка у блуд пошла, прибудилася да й у луг темкий.* Чуб. V. 913. 2) Нечистая сила, сбивающая съ дороги. *Як кого нападе блуд, нехай згадає, в який день було Різдва, візьме землі з під ніг і посипле собі на голову.* Ном. № 284. *Як на чоловіка блуд нападе, то серед села дороги не найде.* Фр. Пр. 61. *Блуд мі сі вченив.* Фр. Пр. 61. *Чи ті блуд напав? Ты съ ума сонешь?* Фр. Пр. 61. 3) Родъ дѣтской игры. *Ив. 27, 4) Блудъ, прелюбодѣяніе. А вслѣд летить яголь його, а його віцає, на грѣх, на блуд, на розбойство не допуцає.* Грин. III. 141.

Влудецъ, ддѣ, м. Заблудившійся. Колб. I. 107. *А в лісі, лісі, лісі недоборі блудило блудців сімсот молодців.* Чуб. III. 419.

Влудіти, джѣ, дш, гл. 1) Блуджати; сбиваться съ пути. *Не ходи, не блуди понад берегами.* Мет. 17. *Ляже, он блудити—єднаково їдити.* Ном. № 875. *Ми блудили цілий ліс.* Харьк. у. 2) Заблуджаться, опиняться. *Ой блудити, зле судити, ляхеньку любий, тримаю, ховаю для тебе илюби.* Чуб. V. 137. 3)—**словѣми**. Говорить, не сознавая что; бредить. *Ой ти, дівчинонько, ти словами блудити, ти сама знаєши, кого вірно любиши.* Мет. 78. *Як блудить словами хворий, то знак тому, що вмере.* Каменец. у.

Влудітися, джѣся, дшся, гл. = **Влудити** I. *Ой я в лісі не блудилась і у полі не пізналась.* Бал. 12.

Влудний, а, о. 1) Заблудшій, блудный. *Блудна віцає.* Фр. Пр. 62. *Вернися, дівко блудна, додому.* Чуб. V. 394. 2) Блудна дорога. Не та дорога, какой нужно. **Блудними** дорогами пішов. Сбился съ пути (в нравственно). Фр. Пр. 62.

Влудник, ка, м. Влудникъ. Желех. **Влудниця**, ці, ж. Влудница. *Вона була всесвітня блудниця з малих літ.* Драг. 132.

Влудство, ва, с. Блудъ, блудодѣяніе. *Тоди вони зробили грѣх, блудство.* Гн. II. 218. *Грѣшили, горівою п'ячили, блучтво провадили.* Гн. II. 72.

Влудяга, гя, об. Бродяга. *От волоцюга, блудяга.* Мир. ХРВ. 18. *Як же ти без паспорта ходиш? Ти блудяга якийсь.*

Рудч. Ск. II. 161. *Пішла в блудяги.* Рудч. Ск. I. 175.

Влудіжка, ки, ж. Потаскушка. *Честь тоді святилась дуже, накриток карали, коси різали блудяжкам, в позрі заірали.* Мкр. Н. 35.

Влудіщий, а, о = **Влудний** I. *Блудящий сик.* Грин. III. 141.

Влуканіна, ни, ж. Блуджаніе, постовное блуджаніе; скитальничество.

Влуканка, ки, ж. = **Влуканна**. Желех. **Влуканія**, ня, с. 1) Блуджаніе. 2) Скитальничество. *Ти злічив мос блуканя, як обходив я запеклих.* К. Псал. 129.

Влукати, ся, каю, ся, еш, оя, гл. Блуждать, скитаться, ходитъ безъ цѣли. Рудч. Чп. 236.

Влуква, ви, ж. Мѣсто для пастбы, выговъ. Мнж. 176.

Влүчка, ки, ж. = **Волічка**. Желех.

Влюбак, ка, м. Родъ ядовитого гриба. Вх. Лем. 392-

Влювака, ки, об. Страдающій рвотой.

Влюваки, ваки, ж. мн. Блевотина.

Влюванія ня, с. Блеваніе, рвота.

Влювати, блюю, еш, гл. Блевати, рвать. *Багацтво він чужє пожер і зверне, бо повелить йому Господь бловати.* К. Іов. 44.

Влювачка, ки, ж. = **Влюванія**. Желех.

Влювѣта, ти, блювотѣна, ва, ж. = **Влювака**.

Влюдо, да, с. = **Кубка**. Вх. Зп. 30.

Влювник, ка, м. Богохульникъ, коцунъ. Бал. у.

Влювієти, иє, виш, гл. Богохульство-вать, коцунствовать.

Влюзірський, а, о. Коцунскій, богохульный.

Влювірство, ва, с. Коцунство, богохульство. Левч. 61.

Влюзнути, ну, неш, гл. 1) Брызнуть. *Як го взяла межи очі, аж кров вся блюзнула.* Гол. III. 20. 2) Сболтнуть. *Оттой вже як блюзне, то по всі очі повштрицають на нього.* Брацл. у. 3) **Блюзнув ну** в очі. Сказавъ вѣчто дерзкое, оскорбительное. Фр. Пр. 63.

Влюкавіна, ви, ж. То же, что и слота, невастная дождливая погода. Вх. Уг. 228.

Вля, пред. 1) = **Для**. 2) = **Віля**. *Світлка... стоить бля порога.* Грин. III. 544.

Влявкати, каю, еш, гл. Говорить вздоръ. См. Блякати.

Влявкати, ну, неш, гл. Одн. в. отъ блякати. Сболтнуть. Ч. ЧР. 313. *От*

Іванець і собі до гурту.... да щось і блякнув з простоти. К. ЧР. 28.

Блягувати, каю, еш, гл. Молоть вздоръ, болтать.

Блягуванця, ці, жс. Женскій половоий органъ. Павлоград. у.

Блягати, каю, еш, гл. Болтать, врать, сплетничать. Миж. 176. См. Блявнати.

Блягнути, ну, неш, гл.—**Влекнути.** Паростки маньюлій блякнули і жовкли. Щог. Сл. 6.

Блягувати, кую, еш, гл. Лияти.

Бляск, жу, м. Блескъ, сявіе. *Який місяць заглянув в вікноця.... пішов бляск по всій хаті.* Левиц. I. 8.

Блят, ту, м. 1) Пластинка (металлическая); доска дерев'яная для писавія на ней масляными красками. *Приснився мені сон, щоб змалювать три іконі.... Купити дерева та повезти до столарія, щоб поробили бляти, а мій брат.... помалює.* Драг. 137. 2) То же, что и бердо I, ткацкий снарядъ, вставляемый въ ляду, сквозъ который проходятъ нити основы. Вас. 152, 166, 176. Kolb. I. 68. Части: двѣ горизонтальныя планки рамки—бильця, зубья—тростин. Константиногр. у. Б. Г. Въ Галиціи зубья называются—сказивні, цели между ними—коирки. МУЕ. Ш. 18. 3) Составная часть внутренняго колеса мельницы—часть обода (4—6 такихъ частей составляютъ полици обода), въ который вставляются кулаки. Черниг. у. Мик. 480. Ум. Блятик.

Бляха, хв, жс. 1) Металлическая пластинка, металлъ въ листахъ. Шух. I. 277. *Труну збудували, срібними бляхами обкували.* Грин. Ш. 666. *Всі покриті срібном бляхом.* Федьк. I. 26. 2) Жестъ. Въ томъ же значеніи: біла бляха. *Дах, крилий білою бляхою.* Св. Л. 25. *На кожнім (піддашку) хрест, білою бляхою обкований.* Св. Л. 25. 3) Кровельное желѣзо. Левиц. ПЮ. I. 476. 4) Родъ четырехугольной сквороды изъ листового желѣза, противень. Владим. у. Черняг. у. *Печеню.... вкладають на бляху, оливають трошки води, щоб не припалася і печуть.* МУЕ. I. 106. *Пражать горюх на блясі.* МУЕ. I. 99. 5) Бляха, звякъ (у сотского и пр.) *На грудяхъ з бляхою лядунка.* Котл. Ен. Ум. Бляшка, бляшечка. *Соцький... з мідною бляшкою на світі.* О. 1862. IX. 63.

Бляхярня, ні, жс. Жестяная заводъ.

Бляхярство, ва, с. Ремесло жестяника. Желех.

Бляхърський, а, е. Принадлежащій, свойственный жестянику. Желех.

Бляхър, рѣ, м. 1) Жестяникъ, жестяныхъ дѣлъ мастеръ. 2) Кровельщикъ. Могилев. у.

Бляхівка, ки, жс. Жестяная емкостью въ одинъ литръ. Шух. I. 101.

Бляхманъ, нѣ, м. Тумавъ передъ глазами. *Бляхманъ пускати, бляхманомъ очі занести йому.* Одурачить, обмануть кого, пустить кому пылъ въ глаза. Желех.

Бляхувати, хую, еш, гл. 1) Покрывать жестью. 2) Украшать металлическими пластинками. *Вузdeckи були не прости, а циганські, бляховані.* Екатеринос. у. 3) У Котляревскаго употреблено въ значеніи: чеканить, выковывать изъ металла. *Вокругъ же щита на заламах найлуччі лицарські діла були бляховані в персонах.* Котл. Ен. V. 27.

Бляшаний, а, е. 1) Жестяной. 2) Окрышъ: желѣзный. *Палати.... з бляшаною покрівлею.* Мир. ХРВ. 103.

Бляшанка, ки, жс. 1) Жестянка. 2) Мѣра для водки: осьмушка. Брапл. у. *Випив пів бляшанки.* Рудан. I. 68. *Випий, Іване, бляшанку, а за дві заплати.* Фр. Пр. 180. Ум. Бляшаночка.

Бляшечка, ки, жс. Ум. отъ бляха.

Бляшка, ки, жс. 1) Ум. отъ бляха. 2) Головной уборъ невѣсты. Kolb. I. 43. **Во, сэ, 1)** Потому что, ибо. *Не завдавай серцю жалю, бо я в чужім краю.* Нп. 2) *Же. Чи ж бо я на світі одна!* Нп. *Годі бо! Та йди бо швидче!* Кв.

Вобілька, ки, жс. Клецка, родъ галушкы. Вх. Лем. 393.

Вобальчакі, ків, м. мн.—**Вобальца.** Вх. Лем. 393.

Вобачка, ка, м. Раст. Gallium verum. Лн. 98.

Вобѣр, брѣ, м. 1) Вобръ. Castor fiber. Грин. Ш. 135. *Чорні бобри на шубойку.* Чуб. Ш. 474. 2) Родъ дѣтской игры. Чуб. IV. 40. Ин. 60. Ум. Бобрик, бобричок.

Вобѣц, ка, м. 1) Ум. отъ бѣб. 2) Раст. Medicago Sativa. МУЕ. I. 99.

Вобѣна, ня, жс. Одно зерно боба. Ум. Бобинка, бобиночка.

Вобирѣць, рѣд, бобирчик, ка, м. Ум. отъ бобиръ.

Вобиръ, рѣ, м. Рымба: Acerina rosvica Pall., ершъ. Шейк. Вх. Пч. II. 18. Ум. Бобирецъ, бобирчик.

Вобѣще, ца, м. Ув. отъ бѣб. ЕЗ V. 149.

Вобівник, ка, м. Раст. а) Trifolium

fibriosis, бобовнянь, вахта. б) *Vitomus* *umbellatus*. Лв. 97.

Бобковець, вця, м. Раст. Лавръ. Желех.

Бобковий, а, е. Лавровый. Желех. *Бобкове листя*. МУЕ. I. 109.

Бобвий, а, е. Бобовый. *Ой бо моєї кучерки як бобові спруки*. Чуб. V. 36.

Бобовиння, ня, с. бобовиця, ці, ж. Стебли бобовь. Ум. *Бобовинячно*.

Бобовник, ка, м. Раст. *Menyanthes trifoliata* L. ЗЮЗО. I. 128.

Бобвах, меж. = Шубовість. *Бобвах у воду*.

Бобвянкв, ки, ж. = Бобовиння. Вх. Лем. 393.

Бобък, бѣа, м. Ум. отъ бѣб.

Бобрунка, ки, ж. = Вобрунка. Вх. Уг. 228.

Бобрѣк, ка, м. 1) Ум. отъ бобер. 2) Родъ мѣдной пуговицы; такіа пуговицы гуцулы изготовляють сами, употребляють для украшенія кожаныхъ поясовъ, кож. сумокъ и пр. Шух. I. 126, 127, 278.

Бобрѣчок, чка, м. Ум. отъ бобер.

Вобрѣ, брѣ, м. = Вобер I. Харьк. у.

Вобровий, а, е. Вобровый. *Мій кожух новий, ковчир вобровий*. Нп. *Воброва шапка*. Чуб. III. 294.

Вобровиѣ, кѣ, м. = Вобровник.

Вобровник, ка, м. Охотанкъ на бобрѣчъ, бобрый промысленикъ.

Вобруниця, ці, ж. Настѣ. = Сонечню, *Coccinea*. Вх. Пч. II. 26.

Вобрунка, ки, ж. = Вобруниця. Вх. Лем. 393.

Вобъстий, а, е. О смущахъ: съ крупными слабыми завитками. Вас. 198.

Вов! меж. Подражаніе удару колокола. *Вов, вов по московскѣ брехні*. Ном. № 848.

Вованіа, вію, ещ, гл. Види́ться вдали. *На небі чисто му ген хмара вованіе*. Греб. 367.

Вованічти, чу, чш, гл. = Вованіа. *Дивлюсь—щось вованічить під селом*.

Вованѣ, ва, м. Идолъ. кумиръ, истуканъ.

Вованьскій, а, е. Идолскій.

Вовгар, ра, м. Болгаринъ. К. МБ. XI. 154.

Вовгарка, ки, ж. Заговъ для скота, то же, что и загорода. Шух. I. 186.

Вовгарь, рѣ, м. Пастухъ рогатаго скота у гуцудовъ, Шух. I. 189.

Вовдур, ра, м. 1) Дымовая труба. Чуб.

VII. 380. *Повна хата (відом) наобралась. Вийняли вони із печі черепок чогось та й спали мазать ним під руками. Помаже оце під руками та й полетить у вовдурь*. Грин. I. 60. *Темним стовболом дим тішов з його бовдура*. 2) Густой клубъ дыма, густая туча. Фр. Пр. 63. 3) Шесть, жердь у рыболововъ. 4) Болванъ, чурбанъ, неотеса. Фр. Пр. 63. *Стирчить мов бовдур*. Стоить, какъ болванъ. Ум. *Бовдурѣць, бовдурчик*.

Вовкало, ла, с. 1) Языкъ у колокола. 2) Глухой болтунъ.

Вовквня, ня, с. Отрывистый звонъ въ колоколь.

Вовквѣ, квѣ, ещ, гл. 1) Звонить отрывисто; ударять (въ колоколь). *Вовквѣ дзвін у неділю*. О. 1861. X. 148. *Чуємо, що бовкѣ дзвін, та не знаємо, де він*. Ном. № 13827. 2) Гонорить необдуманно. *Нехай хоч жінки ледачі посоромляться, а то ще й при полум ишій таке пробовкне, щоб їх лиха година бовкала*. Г. Барв. 152.

Вовквѣти, ну, нещ, гл. Ода. в. отъ бовкати. *Тільки бовкне в дзвін, Ганка поперед усіхъ вже і в церкві*. Левин. I. 43.

Вовкѣн, кѣ, м. 1) Волъ, зарпняенный въ одиочку. Чуб. VI. 407. Ном. № 1555. Котл. Еп. IV. 10. *Їде чоловік бовкунюм*. ЗЮОР. II. 31. *Нізащо й вола другого купити: бач, бовкунюм їде*. Козел. у. 2) Большой спонъ камышу. Лубен. у. 3) *Танцювати бовкунюм*. Танцовать одному. О. 1861. X. 61. Ум. *Бовкунець*, Чуб. II. 543, *бовкунчик*.

Вовкѣчнѣ, ка, м. 1) Ум. отъ бовкуні. 2) Привѣска у серьги.

Вовкувчѣ, чѣти, с. Маленькій бовкун. (См.)

Вовт, та, м. 1) Ботъ, ботало, снарядъ, которымъ вспугивають рыбу; длинный шестъ, на концѣ котораго прикрѣпленъ полый внутри конусъ съ срѣзаннымъ верхомъ,—отъ удара въ воду этимъ конусомъ получается сильный звукъ. Иногда вмѣсто конуса просто утолщеніе на концѣ шеста. Браун. 13. Вх. Пч. II. 26. Фр. Пр. 63. Ном. № 7633. *Закинув рибалка сітку... і почали бовтами положати рибу*. Левин. I. 108. *Вдирю бовтом раз і вдруге сонку рибу сполохну*. Шог. В. 91. 2) Палка, лопатка для мѣшаванія растворенной извести (у каменщиковъ) или жидкости для дубленія кожи (у кожевниковъ). Волч. у.

Богвати, тая, еш, гл. Взабавлять.

Богватюла, таяся, вшся, гл. Плескаться. *Кільки пак років, як ви, діду, богватятеся отут за рибою?* Левци. ЦЮ. 1. 480. *Вода богваталась у криниці.* Левци. Пов. 374. *Богватяся у воді.*

Богвач, ча, м. = **Вовт 1.** Вх. Пч. II. 26.

Богвтиця, ці, ж. 1) Подвіська къ сергѣ. *Ковтки з богвтицями.* Гол. Од. 60. 2) Кисть на шуркѣ для украшенія цуркульской шляпки или верхней одежды. Гол. Од. 69, 46. 3) Металлическая цѣпочка, украшающая кожаный пояс гуцула. Шух. I. 127. 4) Мѣдный кружекъ, родъ пуговицы, употребляемый (во множествѣ) для украшенія гуцульскихъ кожаныхъ сумокъ, ремней, сбруи и пр. Шух. I. 279, 293.

Богвтути, ну, меш, гл. 1) Бултыхнуть. упасть въ воду. Левци. I. 495. *Богвтути, як дурень у воду.* Посл. *Вона так і богвтути в гарячу смолу.* ЗОЮР. I. 308. *Богвтуло би тобов у безодню!* (Брань). Фр. Пр. 63. 2) Болтнуть. *Язиком богвтине та не доведе, а по стикі е.* Ном. № 1122. *От і богвтув чорзмати що!* НВолын. у.

Богвтув, на, м. Испорченное ищцо. НВолын. у.

Богвьт, меж. 1) Бултых! *Богвьт у воду!* Чуб. II. 443. 2) Звукондр. плеску воды.

Богвѣк, ка, м. = **Вовтуя.** Ум. Богвѣчѣк.

Бог, га, м. 1) См. **Біг, Бога.** 2) Рѣка: Южный Бугъ. Левч. 187. *Ой за Богом, за рікою, при турецкій границі, там стояли пікнери.* О. 1862. VШ. 28. (Нп.).

Богад, ду, м. Въ свадебномъ обрядѣ то же, что и посад. мѣсто для новорожденныхъ. Чуб. IV. 143.

Богарадити, джу, дити, гл. Помогать материально. благотворительствовать. *Я цих людей ніколи не богарадив.* Екатеринос. г.

Богатій, а, е, богатіти, тію, еш, гл. и пр. = **Багатій, багатити** и пр.

Богдай, сл. Дай Богъ! *Богдай нікого такого не дждав.* МВ. I. 78. См. **Бодай.**

Богдѣвка, ки, ж. Девка Богомъ. *Дою моя люба, моя богданко! коли ж ти тебе у хрест введемо?* Сумск. у.

Богдѣл, лі, ж. = **Вугиля.** *І твій барвінок хрещатий заріс богилюю.* Шевч.

Богдѣни, на, ве. Принадлежащій богинѣ. К. МВ. II. 137.

Богдѣня, ні, ж. 1) Богиня. *Юнона, як богдѣня, знала, що Турну прийдесться про-*

пастъ. Котл. Кв. 2) Употребляется какъ названіе обожяемой. *Не розстани, бо ты люблю сердцем і душою, буду тобі віком служив, тільки будь моею. Ой як би ся прийшло з тобою розстани, богине, буду жити в густині лісі і в темній пущині.* Чуб. V. 250.

Богів, гова, ве. Божескій, Богу принадлежащій. Мжк. 76. Чуб. III. 106. Чуб. V. 1125. **Богів шлях.** Млечный путь. Черном. **Богвова корба.** Жукъ олень, Лисаппа сергус. Вх. Пч. II. 27.

Богжитися, млюся, мнися, гл. = **Вожитися.** Вх. Лем. 393.

Богобійний, и, е. Богобоязливый.

Богобійність, вости, ж. Богобоязливость.

Богобійно, нар. Богобоязленно.

Богобоязливий, богобоязний, а, е = Богобійний. Г. Барв. 457. *А той тихий та тверезий богобоязливий.* Шенч. *Правдива душа, навѣки чесна і богобоязна.* Стор. II. 75.

Богобоязливо, богобоязно, нар. = **Богобійно.**

Богобоящій, а, е = Богобійний. *Які люди стали не богобоящі: у великий піст п'ють.* Лебед. у. *Буде зверху хороше убрання, а душа буде негарна, не богобояща.* О. 1862. VШ. 29.

Богогодница, ці, ж. Богоугодовница, Богу угождающая. *Яра пілюнька—богогодниця.* Грнн. III. 38.

Богодѣвецъ, аця, м. Давный Богомъ (въ сказкѣ). *Родився він, охрестили його і дали йому ім'я Іван Богодѣвецъ. Бог дав і Богодѣвцем назвали його.* Чуб. II. 239.

Богодуховенний, а, е. Богородуховенный. *Псалми... богодуховенний Давид оставив нам у Псалтирі.* К. Гр. 20.

Богознавага, ги, ж. Кошунство, богохульство. *Коли б тінь Бога, наш подптах, почув такую богознавагу, то повеліи би тут же перед нами язык проклятому джавагу вирвать.* К. Драмв. Трил. Байда. 143.

Боголюбецъ, бця, м. Боголюбець.

Боголюбний, а, е. Боголюбивый.

Боголюбно, нар. Боголюбиво. Чуб. I. 176.

Богомаз, за, м. 1) Иконописецъ. *А в тій слободі щонайдучі богомази.* Кв. 2) Плохой живописецъ, маляръ. *Послав*

ліній до богомаза, щоб малювання наку-
пить. Котл. Ен.

Богомазів, гова, ве. Относящийся къ
иконописцу, къ плохому живописцу, при-
надлежащій ему.

Богоматі, Богоматір, тері, ж. Бого-
мать. Чуб. I. 165.

Богомілець, льця, м. Богомолець.

Богомілка, ки, ж. Богомолка.

Богомілля, ля, с. 1) Богомолье. К. Кр.
12. 2) Жидівське богомілля. Всѣ предметы,
употребляемые евреями при молитвѣ.

Богомільний, а, е. Набожный, бого-
мольный. Грин. I. 49. *Був собі чернець і
такий богомільний.* Рудч. Ск. II. 200.

Богомільниця, ці, ж. Молебниця, мо-
литвенный домъ. *А як то був жид Ян-
кель, то він коло школи похажав, ти
но школі плаче-ридає: „Школо наша,
богомільнице!“* АД. II. 28.

Богоненавидник, ка, м. Ненавидящій
Бога. К. (Желех).

Богоносць, сця, м. Носящій Бога.
Въ загадкѣ—осель, везщій Христа. *Ро-
дися, не хрестися, а до смерти не мо-
лився і був богоносць.* Ном. стр. 293.
№ 118.

Богоноць, ка, м. Ум. отъ Бг, Бог.

Богоприятний, а, е. Любезный Богу,
угодный Богу. *Моя віточко, моя зорин-
ко богоугодна, богоприятна.* (Изъ молит-
вы вищихъ). ЕЗ. V. 242.

Богорідцький, а, е. Богородичный.
Богорідцька травя. Раст. *Thymus Serpyllum*
L. ЗЮЗО. I. 138.

Богорідця, ці, ж. 1) Богородица. *На-
родився із Марії дівиці, із святої Бого-
родиці.* Чуб. III. 325. 2) Молитва къ Бо-
городицѣ: *Богородице Діво, Говори, Гри-
цю, Богородицю, а я буду Оченаи,—бу-
де легше для нас.* Ном. № 12961. **Кіца**
Богорідця. Короткая молитва. 3) Второй
день: а) Рождества Христова, б) Пасхи.
ХСб. I. 75. 4) Капюшонъ въ плащѣ, свя-
тѣ, буркѣ. Чуб. VII. 419. Гол. Од. 9, 45.
ГС. 1893. V. 279. *Ти б накрав голову
богородицею, а то дощ хлява як з рещета.*

Богорідчий, а, е—**Богорідцьквій,**
Богорідчий чѣпчак. Раст. *Thymus*
Serpyllum L. ЗЮЗО. I. 138.—**Богорідчна**
носа. Раст. *Astragalus Cicer* L. ЗЮЗО.
I. 113.

Богоріжник, ка, м. Раст. *Pyrus tor-*
minalis Ehrh. ЗЮЗО. I. 133.

Богослів'я, в'я, с. 1) Богословіе. 2) По-
слѣдній классъ духовной семинаріи. Сим.
175.

Богослов, ва, м. 1) Богословъ. *Бого-
слов, та не одноблос.* Ном. 2) Воспитан-
никъ послѣдняго класса духовной семина-
ріи. Сим. 175. *Один хвалозоф чи й бо-
гослов казав промову над якимсь помер-
шим наком.* Грин. I. 230.

Богословити, влю, виш, гл. Вести
рѣчь о Богѣ.

Богословський, а, е. 1) Богословскій.
К. Кр. 8. 2) Относящійся къ послѣдному
классу духовной семинаріи. *Богословський*
клас. Левич. I. 153.

Богоугбдний, а, е. Богоугодный. К.
Кр. 8. ЕЗ. V. 242.

Богочко, ка, м. Ум. отъ Бг, Бог.

Богувати, гую, еш, гл. Быть Богомъ.
Шейк. Чуб. I. 235. Гол. II. 225. *Ой Бо-
же наш, Боже, а ми твої люде, над ким
будеш богувать, як нас тут не буде.*
Грин. II. 302.

Богумілля, ля, с.—**Богомілля.** Ум.
Богуміллячно. *Пішла лисичка-сестричка
на богуміллячно.* Мнж. 3.

Богун, ва, м. 1) Горизонтальная жердь,
перекладина, на которой развѣшиваютъ
сушить рыбу. Азовск. море. (Стрижевск.)
2) Желудокъ, первый желудокъ жвачныхъ
животныхъ, гусецъ. Желех.

Бодай, сз. Дай Богъ, о если бы,—то же,
что и богдай. *Бодай тебе, мій милень-
кий, ворота прибили! Ни Бодай тебе
грець злача!* Ном. **Бодай тебѣ, бодай вас!**
Употребляется въ видѣ добродушваго ве-
одобрения, порицанія. *Бодай тебе: який
ти дурний!* Ном. *А бодай вас, та чур
же вам.* Шевч. **Бодай не казати.** Лучше
бы не говорить.

Бодак, ка, м. Раст. *Cirsium palustre*.
Вх. Пч. I. 9. Ум. **Бодачѳн.**

Бодачѳк, чкѣ, м. 1) Ум. отъ бодак.
2) Раст. *Cirsium palustre* L. Лв. 97.

Бодвак, ки, ж. Продолговатый шал-
ли (см.). Вх. Уг. 228.

Бѳденька, ки, ж. Ум. отъ бѳдня.

Бѳденьча, чѣти, с. Посуда, въ которой
пахтають масло. Вх. Лем. 393.

Бодлак, ка, м.—**Вудяк?** *Казав, що-и
сі у бодлак уколов.* Гн. II. 4. *Ой то в
гору, то в долину, то в бодлаки, то в
крийшву.* Гол. II. 182.

Бодлячка, ча, с. Соб. отъ бодлак. *Ой,
Василю, сиди у бодлячу.* Паул. II. 188.

Бодляк, ка, м.—**Водлак.** *По терни*

і бодляках накололи собі ноги доволі. Гн. I. 169.

Бодлярь, ря, м. и пр.—Бондарь и пр. Шух. I. 249.

Бодня, ві, ж. Кадка или родъ уляя съ крышкою и замкомъ. Мет. 213. Шух. I. 106. Чуб. VII. 383, 388. Рисунокъ: Шух. I. 250. Ум. Боденья. Впала боденька з гори. Нов. № 70, стр. 292.

Бодренко, нар. Бодро. Як хто стоить бодренко, а як хто ласий на сон, то і дрима. Павлогр у.

Бодрий, а, в. Бодрый. Котл.

Бодрити, риб, рш. гл. Выпрямляться, бодриться. Чом бо ви, паничу, не бодритесь собі?... а то увесь у сотулу. Харьк. г.

Бодритися, рибся, ршся, гл.—Водрити. Котл. Кв.

Бодро, нар. Бодро. Кв.

Бодрок, ка, м. Имя собаки. Вх. Лем. 393.

Бодага, ги, ж. Рѣчная губка (водоросль), Spongia fluviatilis L. ЗЮЗО. I. 137.

Бодак, вѣ, м. Раст.: а) = Будак. Бодяки замсь ячменю родять. К. Тов. 69. 2) Onoporda acanthium. Шух. I. 21. Ум. Бодачѣн.

Бодак, вѣ, м. Раст. Anisum stellatum. Або горілочку пили.... настоянну на бодяк. Котл. Ев. III. 63.

Бодавівка, вж, ж. Водка, настоянная на бодяні. Сим. 143.

Бодачій, а, в. Бодливый. Бодачій бик. Вх. Лем. 393.

Бодачѣн, чкѣ, м. 1) Ум. отъ бодяк. 2) = польовий. Раст. Eryngium plausum. Лв. 98.

Боєць, бойцѣ, м. Боецъ. Там стрільці-бойці вдарили козу. Грин. III. 54. Оддалеку він чув бій кривавий і крик бойців, і голос отаманя. К. Тов. 90.

Божѣтися, жѣюся, ешся, гл. ? Божайся, Боже! Волянъ.

Божба, бѣ, ж.—Вожиння. Я ж тобі і без божби вірю. Кв.

Бождеревко, вка, м. Раст. Nuregicum perforatum. Лв. 99.

Божівілля, ля, с. Сумасшествіе.

Божівільний, а, в. Сумасшедшій, помѣшанный. Котл. Ев. II. 28. Чуб. III. 133. Та одчепись, божівільний! Шевч. 494.

Божівільник, тѣ, м. Сумасшедшій человекъ, безуонецъ. Желех.

Божівільно, нар. Безувно, какъ су-

машедшій. Божівільно встромила очі у сїрі шибки. Мир. Пов. I. 123.

Божівільня, ні, ж. Больница или домъ для умалишенныхъ. Шейк.

Божовѣити, лію, еш, гл. Сходить съ ума. Св. I. X. 20.

Божовѣкатися, каюся, ешся, гл.—Вожитися. Желех.

Боженько, вк, м. Дѣтск. Богъ. Боженьку мій милий, дай їм хоч по шматочку хліба! Стор. I. 18.

Божествѣнный, а, в. Божественный. Усю утреню божественную вислухає. Чуб. V. 848.

Божество, вѣ, с. Божество. К. МХ. 10. Ольга тепер здавалась йому божеством. Левич. Пов. 284.

Божечко, вк, м.—Воженько. Вх. Уг. 228.

Божѣчок, чка, м. Крестикъ вѣтльный. Мил. М. 60.

Божідерева, ва, м.—дѣкий = Вїждерева. Вх. Пч. I. 8.

Божій, а, в. 1) Божій, божескій. Божа воля, Божа й сила. Нов. Усе Божеє, тільки грижи наші. Пом. № 9. 2)—дїм.

Цорквѣ. Г. Барв. 424. Завтра Голово-сіка—треба йти до Божого дому. Харьк. г.

3) Бѣма мѣти. Богоматеръ. 4) Бѣний дар. Причастіе. До Божого дару з хортовими ногами. Нов. № 136. 5) Бѣме дѣрево =

Бїждерево. 6) Бѣма пѣстїль. Смертний одрѣ. Скоро мати старая, лежачи на Божій постелі, сина вздрїла, на своє лице хрест собі положила. Дума. 7) Бѣма пѣшка.

Пчела. Нов. № 409. 8) Бѣма росѣ. Молоко. О. 1862. IV. 69. За Божюю росу не беруть грошей. Борз. у. 9) Бѣма рѣчна.

Раст. Primula officinalis L. ЗЮЗО. I. 132. 10) На Бѣній дорбѣ. При смерти. У три дні занедужала, а вже й на Бѣній дорозі. Кв. 11) Бѣжу хвалу за хвист тягїї.

Звонить нѣ колокола (насмѣшл.). 12) На Бѣме дати. Дать на службу церковнику, на молебень. Фр. Пр. 100. Тра занести до церкви на Боже, Миколаю. Дала на Боже карбованця. НВолын. у. 13) Ідї ж ти в Бѣжу путь. Иди съ Богомъ. Мет. 15.

14) Святий та бѣний. Говорится о человекѣ, прикинувшись кроткимъ и добродѣтельнымъ. Левич. Пов. 314.

• **Божїтися, жѣюся, жшся, гл.** Божить ся. А я ж тобі божилася, що люблю як душу. Мет. 62. Ти божився, присягався: не покину я тебе. Мет. 15.

Божниця, ці, ж. = **Вогня**. Шейк. *Каже одуд до Бога: „Зроби, Боже, так, щоб я став богом, а моя одудниця стала божницею.* Рк. Левинц.

Божнице, ца, с. Идолъ. К. МХ. 13. *Велик Господь, велик і хвален, страшильний над усі божниця; бо всі боги—німі статуї, Господь же сотворив вселенну.* К. Псал. 221.

Божиння, ня, с. Божба. Борз. у. *Божиння тобі нічого не pomoже.* НВолын. у.

Божка, ки, ж. = **Божиння**. Шух. I. 41.

Божкаръ, рі, м. Ханжа, сватоша. (Галиц.). Желех.

Божкодійло, ла, м. = **Божкаръ**. (Галиц.). Желех.

Божкоробіти, джу, дши, гл. Фокусничать. (Галиц.). Желех.

Божкувати, кую, еш, гл. Постить. Желех.

Божник, ка, м. = **Вітник**. Чуб. VII. 384. *Божник із шитим рушником округи.* К. ЧР. 38. 2) Рушник-божний. Полотенце для украшения иконов. Вас. 168. 3) Продавець иконъ. *А в нас тоді саме божник почував, отой, що ікони возить продавати, і плати, і полотно і рушники—усячину.* Пирят. у. Ум. **Божничка**. Рудч. Ск. II. 27.

Божниця, ці, ж. 1) = **Божник**. Мил. 170. 2) Храмъ, церковь. *Піп каже: „Ідімо до божниці, а п'яниця каже: „ідімо до коримниці“.* Ном. № 11728. Чаше: иновѣрческій храмъ. *„Ідімо до костьола“.*—*А не до церкви?—поспитала Маса.—* *„Так і видно, що халка!... Щоб ти мені і бровою не моргнула в ту сторону, де хамська божниця стоїть“.* Св. Л. 86. *Як ішла ф суботу до божниці, до святини, то й Савалон хотів з нею піти.* Гв. I. 41. Ум. **Божничка**.

Божничок, чва, м. Ум. отъ божниці.

Божо, нар. 1) По божьему. 2) О дупневномъ состояніи: хорошо, приятно, сладостно. *Так тихо, божо на душі.* Снм. 235.

Божок, жва, м. 1) Ум. отъ **Біг**, **Бог**. Фр. Пр. 101. 2) Идолъ, кумиръ. 3) Родъ дѣтской игры. Ив. 4)—свійний. Свиной жеудокъ. Вх. Зн. 3. См. **Богун** 2.

Вов, ву, м. = **Вузна**: Вх. Пч. II. 36. *Під вом сидить нечистий.* ЕЗ. V. 246: *Від взу болить голова.* ЕЗ. V. 246.

Вовінка, ки, м. Ум. отъ **Боя**.

Вовкий, а, е. Божескій. *Да везуть ца-*

ря до Господа, да везуть царя—боже тіло. Млр. л. сб. 347.

Во-зна = **Віг зна**. Богъ знаетъ. *Завелися, як той казав: багатий за багатство, а убогий—бо-зна й за віщо вже.* Ном. № 3515. **Бо-зна-нолишній**. Очень давній. *Хліб черствий, бо-зна-колишній.* Рк. Левинц. **Бо-зна** що. а) Богъ вѣсть, что. б) Пустяки. *Не говоріть бо-зна чого.* Левинц. Пов. 289.

Возулка, ки, ж. Ум. отъ **бозула**.

Возула, лі, ж. Шпика (ва гѣль), желвакъ, то же, что и гуля. Вх. Лем. 393. Ум. **Бозулка**.

Возьесо, ся, м. = **Возя**. Дѣтское ласкательное отъ **Бог**. *О, Возюсю!* Вх. Лем. 393.

Вбяз, зі, м. 1) Богъ (дѣтск.). О. 1861. VIII. 8. 2) **Ббзя** калачъ везе. Такъ говорятъ дѣтямъ, когда громъ гремитъ. То же акачѣніе: **Ббзя** свариться. Ном. № 564. 3) **Піти до ббзі**. Пойти въ церковь. Черк. у. Ум. **Ббзінка**.

Воїсько, ка, с. = **Тік** (у стодолі). Колв. I. 59. Вх. Лем. 393.

Вбїти, ббю, іш, гл. О молокъ: кипѣть. *Про молоко не можна казати, що воно кипить, лише ббїть.* Шух. I. 214.

Воїще, ца, с. 1) Битва, бой. *Хоч і не одіб'єшя вже, так ббїщем навтішаєшя.* МВ. II. 81. *Іаєсь кидая свої ббїца та руйнуванья.* Мир. ХРВ. 84. 2) Мѣсто битвы. *Пішли ся брати (= битися) на олов'яке ббїще.* Драг. 262. Или здѣсь просто = **тін?** См. **Ббїсько**.

Вбїе? меж. Да? въ самогъ дѣль? Вх. Зн. 3.

Вбїка, ки, ж. Малоросса-галичанка, жительница **Бойкивниці**. Желех.

Вбїкатися, кагоса, ешя, гл. = **Волатися**. Вх. Уг. 228.

Вбїкий, а, е. Хорошій. Чуб. VII. 574. *Славяносерб. у. Іж кашку,—вона бойка.* Зміев. у. *Бойка дівчина.* Зміев. у.

Войкини, ні, ж. = **Бойка**. Желех.

Войківський, я, е. Къ бойну относяційся, ему принадлежацій. Желех.

Войківщина, ви, ж. Мѣсто жительства бойковъ—погорье стрийскаго и самборскаго уѣздовъ въ Галиціи. Гол. I. Вступл. 712.

I. **Вбїко**, нар. Хорошо. Зміев. у. *Славяносерб. у.*

II. **Вбїко**, ка, м. Горечь-малоросетъ изъ Галиціи, житель погорья стрийскаго

и самборского уѣздовъ. Гол. I. Вступл. 712. Дала мене мати за бойка, за бойка, буде мені ще за бойком голова гладошка. Pauli, II. 108.

Бойло, ла, с. Битье. Матчино бойло не болить. Грин. I. 238.

Бойний, а, е. О зарядѣ: боевой. ЗОЮР. I. 70. Бойний патрон.

Бойничя, ці, ж. Бойница. К. Бай. 71. **Бойня, ні, ж.** Драка. Дивись, яка онде бойня. Киев. г.

Бойовий, а, е. Боевой; военный. Хто на вози бойовий, хто на коні уповас. К. Псал. 46. Ми стоїмо на бойовому праві. К. ПС. 101.

Бойовійсько, ка, с.—Бойовище. Федьк. I. 134.

Бойовище, ща, с. Поле битвы. К. ЧР. 173.

Бойовничий, а, е. Свойственный бойцу. Шейк.

Бойський, а, е.—Бойківський. Желех. **Бойчак, ка, м.** ? Да якийсь бойчак загилив кизяк, вліпив кизяком, аж лудзь під оком. Грин. III. 54.

Бойчи́ха, хи, ж. Жена бойна. Желех.

Бойчук, ка, м. Молодой бойно. Желех.

Бока, нар.—**Боком.** Стоить коло лавки бока. Г. Барв. 512. Курчатка чепурненькі, що цілий день греблись в городі по грядках і бока в ямоцї лежали коло немьки. К. Дз. 146.

Бока́н, ня́, м. Полнобокій, бокастий. Желех.

Бокаса́, нар. Бокомъ, бочкомъ. Ни дуби спиниться та гривою мотас, то піде бокаса, то бється і кусас. Греб. 382.

Бока́та, ти, ж.—**Вужата.** Желех. Ум. Бокатна.

Бока́тий, а, е. Бокастий. Бокатий горщик. Волч. у. Стій бокастий. Волч. у.

Бока́вий, ні, ж. 1) Судакъ короче девяти вершковъ. 2) 500 штукъ уложенной выстѣ рыбы. Желех. 3) Угій бокавий. Упастъ на бокъ.

Бокла, ли, ж.—**Воклаг.** Новомоск. у.

Боклаг, га, м. боклага, ги, ж. Плоскій бочечокъ. Ном. № 3004. Шух. I. 251. Потяг Охрім з двома боклагами до крилиці. Кв. Ум. Боклажбі.

Боклажбк, жка, м. Ум. отъ боклаг. 2) Головастикъ. Вх. Пч. II. 17. 3) Порода яблोकъ. Вх. Зн. 4.

Боклак, ка, м.—**Колач** 3. Kolb I. 48, 70.

Вокла́тий, а, е. Пузатий, брюхастый. Желех.

Вокло, ла, с.—**Воклага.** Брацл. у.

Воквий, а́, б́. 1) Воковой. *Вокви́ двери.* Левци. I. 231. *Боновий вітер.* Вѣтеръ, дующій въ богъ судна. Миж. 148. 2) *Сторонній.* З бокових мирського збору беруть більш, бо вони жадні повинности не одбувають. НВолын. у. 3)—*нинь.* Простяжная лошадь. 4)—*ва́ сестра́.* Шутливое названіе жены, а чаще—жены невѣнчанвой, которая выдается за сестру. Фр. Пр. 103.

Воква́йна, ня, ж. 1) Одна сторона предмета. 2) Полевая доска у плуга. Херс. Ум. Боквайна.

Воква́йник, ка, м.—**Зивоквий.** Шух. I. 33.

Воква́н, нар. Бокомъ. Бком ті то вилзе. Сильно за это поплачнисься. Фр. Пр. 55. Бком сі держит від мене. Сторонится меня. Фр. Пр. 55.

Воква́р, ра, м. Плоть. Угор.

Вокорва́н, на, м. Карбункулъ, огневикъ. Угор.

Вокре́йда, дя, ж. Букетъ искусственныхъ цвѣтовъ, или павлинье перо, даримые невѣстой и дружными жениху и шаферамъ. Гол. IV. 400, 368.

Воква́ти, кую, еш, гл. 1) Сидѣть бокомъ. *Не бокуй, Марусенько, не бокуй: сядь собі прямесенько.* Рауі. I. 101. 2) Сторониться, обходить стороною. *Бокуе чогось від мене.* Фр. Пр. 103.

Воку́ри, ми. Кожаный поясъ. Желех. См. Бунури́.

Вокша́, ши́, ж. Корова такого же цвѣта, какъ и бокашій. Желех.

Вокша́стий, а, е. О масти: съ бѣлыми пятнами на бокахъ. Желех.

Вокші́й, шія, м. Волъ черный или сѣрый съ бѣлыми боками или бѣлый съ черными или сѣрыми боками. Желех.

Вола́, ля́, ж. Тяжелая болѣзнь, эпидемическая болѣзнь. Желех. *Бола по людаж ходе якась; з боли люди мруть.* Каменец. у.

Волбо́т, та, м. Волтугъ. Левци. I. 257.

Волбо́тати, чу́, чеш, гл. 1) Болтать. Вх. Зн. 4. 2) Неотчетливо говорить. Вх. Зн. 4.

Волболта́вий, а, е. 1) Болтливый. Вх. Зн. 4. 2) Неотчетливо говорящій. Вх. Зн. 4.

Волга́р, ра, м. Болгаринъ. Желех. См. Бовгар. Ум. Болгарище. Левци. Пон. 143.

Волга́рка, ка, ж. 1) Болгарка. 2) Родъ шанки. *Пришию квіточку ік зеленому*

барвіночку, ік шапці болгарці. МУЕ. Ш. 98. См. Бовгарна.

Волгáрський, а, в. Болгарский. Желех. *Шо у тім болгарськім краю за Дунаєм май чувати.* Федьк. I. 122.

Волгáрщина, ня, ж. Болгарія. Желех. **Волдїга, гв, ж.** Каменная глыба. Міус.

огр.

Вбле, нар. Хорошо. *Боле, що я зарані пішов, а то замело б снігом дорогу.* Каменец у.

Вблезний, бблезний, а, в=Волісяний. **Плач....** болезний. МВ. I. 100. *Не-болезне, то и не любезне.* (Мачиха говорить о пасынкѣ или падчерницѣ). Фр. Пр. 103. *До Матері сі пречистої, до саятої сі Матері болезної помолю.* ЕЗ. V. 108.

Вблезність, ности, ж. Болѣзнь. Драг. 29.

Вблезно, бблезно, нар.=Волісяно. *І росло ж воно трудно та болезно,—ує нездужає та квилить.* МВ. II. 48.

Вблещ, щі, ж. Болѣзнь; перевозно: скорбь, огорчення. *Ви, любочи, ви, немочи, хуже тої ви болещі: од болещі зїлле маю, од любощей уміраю.* Чуб. V. 58. *Чаще во мн. ч.: болещі. Все у їх вкупі: болещі і радощі.* МВ. II. 172.

Волїгодов, вв, м. Раст. а) = Бугила; б) *Conium maculatum* L. ЗЮЗО. I. 119.

Волїброх, ха, м. Пт. *Emberiza millieria*, подорожникѣ. Вх. Пч. II. 10.

Волївний и бблїоний, а, в. 1) Болѣзневний, мучительний. *Був собі якийсь малый пудракуватий та болїзний.* Мир. ХРВ. 53. 2) Скорбний, горестный. *А тут,—почуєся її тихий болїзний голоє.* Мир. Пов. II. 77.

Волїзно, бблїзно, нар. 1) Болѣзненно, мучительно. 2) Скорбно, горестно. *Бїла-бїла, як крейда, позирала на всїх палкими очима та болїзно всміталася.* Мир. Пов. II. 69.

Волїзько, нар.=Волїзно. *Не знають, що серденько моє мені каже; а в йому так тобі і болїзько, і любо.* Г. Барв. 68.

Волїсний, бблїсно. См. Болїзний, болїзно. **Волїсть, тв, ж.** 1) Болѣзнь. Чуб. V. 1203. *Очисть мене від всього злого: болїсти і слабости.* Чуб. I. 43. *Бога благала, од вської болїсти помагала.* Мил. М. 7.—чбрна. Эпилепсія. Грин. II. 35. 2) Боль, огорчення, печаль, скорбь.

Волїтя, лію, вш, гл. 1) Болѣть. *Хорїти, меш, болїти, меш, смерти бажати, меш.* Мет. 107. *Щось дуже мене каже болїть.*

Св. Л. 320. *Тя болит головоцька.* АД. I. 134. *Татка очі болять.* Св. Л. 100. 2) —серце. *Скорбїть, печалиться. Доки буду моїм сердцем день і ніч болїти.* К. Псал. *Один веде за рученьку, другий за рукав, третій стоїть, серце болить,—любив, та не взяв.* Лукаш. 80.

Волїтцє, цї, с. Ум. оть болото.

Вблєко, нар.=Вольєко. *Болять очі болєко.* Волч. у.

Волбна, нв, ж. 1) Плева, оболочка, перепонка. Желех. 2) Оконное стекло. 3) Ворота? калитка? *Да прибїжи, коню, додому, да ударь копитом в болону.* Нп. Ум. **Болбна, болбночка.** *Ой як глянє у його болбночку, аж ує ляхи в місті.* АД. П. 91. См. Облону.

Волонїарь, рї, м.=Скляр.

Волонїя, ня, с.=Оболонь. Гн. II. 68. *Пасуть вїдци по дубрївцї, кози по болоню.* Гол. II. 453. Ум. **Болоннячок, болоняченько.** *В чистейкім полю, в болонїчейку.* Гол. II. 58.

Волбночка, кв, ж. Ум. оть болона.

Волотавка, кв, ж.=Влюканка. Вх. Пч. II. 12.

Волбтєчко, кв, с. Ум. оть болото.

Волотїй, ї, б. Болотистый. *Та й Ворскла не дуже гарно тече: є місця болотїй.* Лебед. у.

Волотїя, нв, ж. Высохшее болото. Лебед. у.

Волотїсьєко, кв, с.=Волотище.

Волотїще, ца, с. Мїсто, гдѣ было болото. Черк. у.

Волотїний, а, в. Болотный, болотистый. *Болотня вода не пожожа.* Дещо.—**словейко.** Шутливо: лягушка. Волч. у.

Волотїня, кв, ж. Торфь. *Пишеться в книжках ще й про те, як розводити лїс і доглядати його, щоб хутко ріє, та чим можна палити у печаз замїсть дров, як от камїяний вуголь або болотїна є.* Дещо. (вид. 4-те), 10.

Волотїївка, кв, ж. Болотная трава. Змієв. у.

Волотїняний, а, в=Волотїяний. *Води калужї болотїнянїй.* АД. II. 39.

Волото, та, с. 1) Болото. *Насміялась верша болоту, аж і сама в болотї.* Ном. 2) Грязь. *Не ходи туди, де ликом зав'язано і болотом замазано.* Рудч. Ск. I. 111. 3) Збїв го на болбто. *Избїль его до безпамятства.* Фр. Пр. 105. Ум. **Болїтцє, болотечко.** *Дорїжку проложив аж до того*

болітця, що коло мостка. Драг. 222.

Волотяга, ги, ж. Ув. отъ болото.

Волотяний, а, е. 1) Болотный *Сидять...* жаби на маленькіх болотных острівцях. Левич. I. 91. *Хоть болотяною водою промочу горло, коли нема кринишкої.* Чуб. II. 138. 2) Болотистый, грязный. *Калюжі болотняї.*

Волотянік, ка, м. Чортъ, живущій въ болотѣ. Чуб. I. 193.

Волотянка, ки, ж. Стрекоза съ темновисними крыльями. Мнж. 176.

Волотянок, яка, м. Раст. *Caltha palustris*, куросльбіг болотный. Константиногр. у.

Вольба, би, ж. Полба. Мнж. 176.

Вольбо, нар. Больно. *Болить болько моя головонька.* Чуб. V. 442.

Вольос, са, м. Катышокъ, шарикъ. *Болос воску.* Борз. у. *Болос хлѣба.* Борз. у. Слов. Д. Эварв.

Волѣх, ха, м. Волѣзь? *Ти болух болючий* (изъ заговора отъ испуга). Мил. М. 48. Ув. *Болющійце.* Мил. М. 11.

Волѣний, а, е. Волящій. *Яку велику і болуху ношу у серці рану.* К. Псал. 210.

Волѣщій, а, е=Волючий. Чуб. I. 122. *Болить воно (серце) рівно, однаково болем болючим.* МВ. (О. 1862. I. 81). *Болух болючий.* Мил. М. 48. *Болюці зуби.* Г. Барв. 35.

Вольа, лі, ж. Дѣтск. Картофель. О. 1862: IX. 118.

Вольѣ, ка, м.=Волячка 2. МУЕ. III 53. *Болік як кулак.* Фр. Пр. 106. *Обмѣтало го боліками.* Фр. Пр. 106.

Вольѣти, (лію, еш? лю, лиш?) гл.=Волѣти. Встрѣчено въ заговорѣ: *Сояникиці вітрові... тут вам не стояти і не боляти.* Мил. М. 82.

Вольчѣ, нар. Больно. *І тут боляче, і там гаряче* (о безпороднонь положеніи). Фр. Пр. 106.

Вольчечка, ки, ж. Ум. отъ болячка.

Вольчий, а, е=Волючий. Левич. I. 4

Вольчище, щі, ж. Ув. отъ болячка.

Вольчка, ки, ж. 1) Нарывъ, чирей, язва. Чуб. V. 1179. *А сто крот болячок в твої пещіки.* Ном. *Енесві так як боляцці, або лихіи осінній трясці годила пані всякий день.* Котл. Ен. I. 24. 2) Перевосно: язва. *Найвірніший друг народові той, хто не боїться правди і сміло розкривас його болячки.* О. 1862. IX. 29. 3) —на серці. Сердечная боль, горе. *Може в його є яка болячка на серці.* Г. Барв.

273. 4)—на дубі. Раст. *Loganthus euro-raeus* L., омела. Вх. Пч. II. 33. Ум. *Болячечка.* Ув. *Болячище.* Мил. М. 97.

Волячкуватий, а, е. Покрытый нарывами, чирьями.

Волящій, а, е. Больной, болѣющій. *Боляца стогнала.* Мир. Пов. II. 99. *Катерина з боляцої і очей не зводить.* Шевч. 115.

Вом! меж. выражающее ударъ колокола. *Бом, брм, бом!... на службу божу дзвонять.* Грин. II. 112.

Во-м. Сложное слово: бо и окончаніе 1-го лица ед. ч. отъ глагола буги; есмь. Галиц. *Спочивайте, милі братя, бо вам добре спочивати; але я—о ні! ніколи, бо-м в кайданах, бо-м в неволі.* Федьк.

Вомѣга, ги, ж.=Вумага. Ум. *Бомажна.* Вас. 190.

Вомба, би, ж. 1) Бомба, ядро. *Ой летить бомба з московского поля та посеред Січі впаля.* ЗОЮР. II. 256. 2) Дѣтск. церковь. Вх. Лем. 393.

Вомбаръ, ря, м. Насѣк. *Melolontha vulgaris*, майскій жукъ. Вх. Пч. II. 27.

Вомбовка, ки, ж. Ягоды на ботвѣ картофеля. Вх. Лем. 393.

Вомбарѣти, бѣю, еш, гл. Вомбардировать. Шейк.

Вомбўлька, ки, ж. 1) =Вомбовка. Вх. Уг. 228. 2) Часть одежды. (Какая)? Вх. Уг. 225.

Вомкати, каю, еш, гл. Болгать, рассказывать не очень правдоподобное. *Щось там люде болкают.* Фр. Пр. 107.

Вомок, яка, м. 1) Слѣпень бычачій, *Tabanus bovinus*. Вх. Пч. I. 7. 2) **Бомни бити, стріляти.** Брать глину или грязь на палочку и бросать ее вверхъ; въ переносномъ значеніи: ничего не дѣлать, бакаушничать. Шейк. *Ниньки святої Дамки: хто не хоче робити, той стріляе бомки.* Ком. II. № 1067. *Бомна люде пустили за вас.* *Распустили о васъ слухъ.* Фр. Пр. 107. *Що ти ми пуцеш бомки? Зачѣмъ ты вренє, обманываешь?* Фр. Пр. 107.

Вондарѣнок, ка, м. Сынъ бочаря.

Вондарѣничка, хи, ж. Жена сына бочара.

Вондарѣць, рѣд, м. Ум. отъ бондарь.

Вондарѣк, ка, м. Ум. отъ бондарь.

Вондарѣсько, ка, м. Ув. отъ бондарь.

Вондарѣха, хи, ж.=Вондарка.

Вондарѣще, ща, м. Ув. отъ бондарь.

Вондарівна, ви, ж. Дочь бочара. Ном. № 8443. Чуб. V. 428.

Вондарка, ви, ж. Жена бочара. *А старая да бондарка в шинку загуляла.* Грин. Ш. 615.

Вондарія, ві, ж. Бочарня, мастерская бочара.

Вондарство, ва, с. Бочарное ремесло.

Вондарський, а, в. Бочарский.

Вондарча, чати, бондарчений, няти, с. Ребенок бочара. Ум. Бондарченятно, бондарчано.

Вондарчук, ка, м. Подмастерий бочара.

Вондарь, ря, м. Бочарь. *Покинь, покинь, старий бондарь, по дочці плакати, покинь відер набивати—будеш панувати.* Чуб. V. 428. Ум. Бондарець, бондарин. *На дворі позребець, на погребці бондарець: „ой бондарь, бондаряку,—набий мені бочку“.* Чуб. V. 1174. Ув. Бондарисьно, бондариче, бондарюга.

Вондарюванія, ня, с. Занятіе бочарством.

Вондарювати, рюю, еш, гл. Заниматься бочарствомъ.

Вондарюга, ги, м. Ув. отъ бондарь. Левци. „Голодному і оп. м'ясо“, 26.

Вондаря, рятя, с.—Вондарча.

Вонтожок, жка, м. Часть одежды (какая?) *А на мойй дівчині жовті черевички і чорний бонтожок.* Чуб. IV. 534.

Вонюх, ха, м. Навозный жукъ Фр. Пр. 107.

Воняк, ка, м. Раст. *Tagetes patula.* Вх. Пч. II. 36.

Вор, ру, м. Раст. а) *Setaria viridis* Beauv. ЗЮЗО. I. 136. б)—зілля. *Lycoperidium complanatum* L.—ЗЮЗО. I. 127.

Вора, ря, борва, ви, ж.—Ворвій. *Величкі й моря береги, коли їх борви не колишуть.* Шог. Сл. 5.

Ворвій, вія, м. Сильный вѣтеръ, буря, ураганъ. *Такий сильний та шкваливий вітер називають бурєю, а ще инакше борвієм (ураганом).* Дешо. (4-те вид.), 91.

Ворг, гу, м. Кредитъ, долгъ. *Борг умер, зачекай не живі: хто не має грошей, най не н'є.* Ном. № 10615. Боргомъ. Въ долгъ. *Боргом мені жид дасть тютюну.* Камсеец. у. *На борг брати*—Набір брати. *Бо вже на борг хлоп не хочет горляоньку брати.* Гол. Ш. 212.

Ворговій, а, в. Взятый въ долгъ. *У мене борговий один віл був,—тільки недавно виплатив.* Славянос. у. Ум. Борговеньний. *Як задумав Харьку, задумав За-*

харченку, задумав багатіти, зібрав Харьку воліків борговських. Чуб. V. 1048.

Воргувати, гую, еш, гл. 1) Давать въ долгъ; кредитовать. К. ЦН. 219. *Як станеши усім боргувати, то прийдеться без сорочки ходити.* Ном. № 10617. *Сидить багач та й дивує, що убогому жид боргує.* Чуб. V. 1094. 2) Брать въ долгъ. *Пішов чумах до жидівки боргувати мед, горяку.* Грин. Ш. 575.

Вордюг, га н бордюх, ха, м. 1) Кожа, снятая цѣлою съ козы (или теленка), выдѣланная, завязанная въ тѣх мѣстах, гдѣ были ноги и хвостъ, а въ томъ мѣстѣ, гдѣ была голова, стягиваемая ремешкомъ,—служить какъ мѣшокъ. *Бордюх повний муки.* Шух. I. 84. Вх. Зн. 4. См. Бурдюг. *Облупив (козу) бордюгом і дав їму шкуру.* Гв. II. 222. 2) =Нендюх 3) Мочевой пузырь у животныхъ. Камсеец. у.

Ворець, рця, м. 1) Борець, ратоборець. *Ходіте битися чи боротися! бо я борець.* Шевч. 2) *Aconitum Napellus* L. ЗЮЗО. I. 109.

Ворецький, а, в. Принадлежащий борцу. *Ми борецького роду.* Г. Барв. 420.

Воржій, нар. Скороє. Коби боржій трава росла. Гол. IV. 494. *Давай мені боржій коня.* К. ЧР. 352. *Він потяг боржій на базар.* Федьк.

Ворзій, а, в. Быстрый, скорый. *Та як же ти найшов мені ба такий лік борзий.* Гол. II. 470. Ум. Борзеньний.

Ворзяти, жү, віш, гл. Торонить. Бѣл.-Нос.

Ворзятися, жүся, зишся, гл. Торониться. *Не борзійся, з повагом.* Бѣл.-Нос.

Ворзо, нар. Скоро, быстро. *Донька не стергла, борзо прилетіла.* Гол. I. 195. *Не так то борзо діялося, як кажеся.* Гв. II. 29. *Борзо іди,—біду найдеи, помалу іди,—біда тебе найде.* Фр. Пр. 107. Ум. Борзенько. Гв. II. 91. *Ой піделю до вінчаня борзенько.* Гол. IV. 300.

Ворзівтер, тра, м. Пустельга, *Falco tinnunculus.* Вх. Пч. II. 10.

Ворзвати, 1) каю, еш, гл. Рыгъ рогами. *Сам биж землю борикає і на себе кидає.* Фр. Пр. 28. *Киртиця борикат землю.* Вх. Лем. 393. 2) **чу, чеш, гл.** Мычать. *Ходити волік понад Дунай, сумненько бориче.* Лукаш. 140.

Воріг, рога, м.—Оборіг. *В тебе воли як стодолі, а корови як бороги.* Гол. IV. 552.

Ворідка, **кв**, **ж**. 1) Ум. оть борода. Левциц Пов. 179. *Його брівоньки* — так, як *имурочок*, *його борідка* — золотенька. Чуб. Ш. 208. *Здурів скажений цап, ріжки назад загнувши, залекав, засахав*. Греб. 362. 2) Нижняя или задняя часть лезвия топора. Сим. 24. Шух. I. 175. 3) Щетка на погѣ лошади. *В пісок ногами по борідки врівся (кінь)*. К. МХ. 24. 4) = **Боридица** 4. Гол. Од. 36. 5) — **царвнѣ**. Раст. *Mirabilis jalapa* L. Авг. 217. *Од причілка цвів куц панської рожі, цвіли всякі квітки — й гвоздики, й чорнобривці, й царська борідка, й кручені паничі*. Левциц. V. 23.

Ворідонька, **борідочка**, **кв**, **ж**. Ум. оть борода.

Ворікати, **каю**, **еш**, **гл**. Бодать. *Борікає рогами*. О. 1861. I. 94.

Ворікаться, **каюся**, **ешся**, **гл**. Борються. *Лучче з медведем борікаться, ніж з паномь рахуваться*. Ном. № 1207.

Воріка, **кв**, **ж**. Ум. оть борода.

Ворічний, **а** е. Относившийся къ бороваѣ. Залозь боринне. Желѣзо употребляемое для зубьевъ борова. Вас. 198.

Ворічник, **ка**, **м**. Работникъ при бороваѣ. НВолын. у.

Воржання, **ня**, **с**. 1) Подрѣзываніе крыльевъ (у птицѣ). 2) Усмиреніе, прибриваніе къ рукамъ кого.

Воржати, **каю**, **еш**, **гл**. 1) Подрѣзывать крылья (птицамъ). 2) Смирять кого, прибривать къ рукамъ.

Воржонь, **ня**, Раст. *Melilotus officinalis*. Лв. 100.

Воржотати, **кочу**, **чеш**, **гл**. = **Вуржотати**. **Воржотун**, **ня**, **м**. = **Вуржотун**.

Ворлак, **ка**, **м**. Адамово яблоко, *Jugluph* Вх. Зн. 4.

Ворланка, **кв**, **ж**. = **Ворлак**. Вх. Зн. 4. **Воржотати**, **чу**, **чеш**, **гл**. и пр. = **Буржотати** и пр.

Воржотіти, **чу**, **тіш**, **гл**. О евреякъ: то-же, что и **дмерготати**. *Жиди боржотіли*. Рудав. I. 56.

Ворня, **ні**, **ж**. Борьба. Левч. 6.

Воровий, **а**, е. Боровой. *Ой сосно, сосно борова*. Грин. Ш. 473. *Боровая нгода вельми солодка, а луговая калина вельми горка*. Чуб. V. 484. 2) ? *Стану, гляну у долиночку, а в долині все трава борова*. Грин. Ш. 389. *Житечко цвіте бороваим цвіетом*. Грин. Ш. 13.

Воровик, **ка**, **м**. 1) Житель бора. 2) Раст.: а) Бѣлый грибъ, *Boletus edulis* ЗЮЗО. I. 114. *Як загадав боровик, на всі гриби полковник*. Чуб. V. 1183. б) *Daphne spheogom* L. ЗЮЗО. I. 121. в) *Chimaphila umbellata* Nutt. Анн. 95. г) *Pyrola minor* L. ЗЮЗО. I. 133. Ум. **Боровичок**.

Воровіяна, **ни**, **ж**. = **Вір**. *Ой борома, борома, бороваино, ой хто ж то їде вечоринко?* Чуб. IV. 596.

Воровіяца, **ці**, **ж**. 1) Черника, *vaccinium myrtillus*. 2) = **Боровина**. Чуб. IV. 389

Воровічний, **а**, е. Червичный.

Воровичок, **чкѣ** **м**. Ум. оть борова.

Воровніца, **ці**, **ж**. = **Воровіяца**. Вх. Уг. 228.

Вородѣ, **ди**, **ж**. 1) Борода. *Ой не піду за старого — бородаю коле*. Чуб. V. 490. **Задѣр** борода. Грубо: умеръ. Фр. Пр. 109.

2) Подбородокъ, нижняя челюсть. 3) **Лядсьна борода**. Трава, которую не можетъ захватить коса. 4) **Спѣсова борода**. Кустъ ржи, оставляемый на нивѣ въ концѣ жатвы. 5) **Борода лісова**. Раст. *Usnea barbata* ЗЮЗО. I. 140. 6) — **чортова Vincetoxicum officinale** L. Мюнх. ЗЮЗО. I. 141. Ум. **Борідна**, **борідонька**, **борідочка**. Мил. 106.

Ворѣдавка, **кв**, **ж**. 1) Бородавка. *Ніс... з чорно бородавкою на кінці*. Мир. Пов. II. 46. 2) Слѣдъ отпавшаго листа на стеблѣ. Шух. I. 19. Ум. **Бородавочна**.

Ворѣдавкія, **ні**, **ж**. = **Ропавка**. Желех.

Ворѣдавник, **ка**, **м**. Раст.: а) *Clematis vitalba* L. ЗЮЗО. I. 119. б) *Psilonema calycinum* ЗЮЗО. I. 133. в) *Scleranthus annuus*. Вх. Пч. I. 12.

Ворѣдавочка, **кв**, **ж**. Ум. оть бородавна.

Вородѣй, **дай**, **м**. = **Вородань**. Вх. Зн. 4.

Вородань, **ня**, **м**. Бородачъ. Міус. окр.

Вородатій, **а**, е 1) Бородатый. *Мансим старий бородастий вишшов з хати*. Чуб. Ш. 342. 2) — **трава**. Раст. *Andropogon ischaemum* L. ЗЮЗО. I. 111.

Ворѣдица, **ці**, **ж**. То-же, что и **богородица**, канюшонъ, пришитый къ верхней одеждѣ. Гол. Од. 36.

Ворѣдїти, **джу**, **диш**, **гл**. — **ному** що. *Дѣлать кому на перекоръ, мѣшать кому*. Фр. Пр. 109.

Ворѣзніний, **а**, е. — **віл**. Быкъ, во время паханія ходящій съ правой стороны, т. е. по бороздѣ. Ном. № 10015. *Купити, бач, треба до п'ятої пари борозенного та діну корову з телям*. Кв.

Ворѣзенька, **кв**, **ж**. Ум. оть борозна.

Ворѣзка, **кв**, **ж**. Ум. оть борозна.

Ворозніа, ні, ж. Борозда. Чуб. V. 341. *Старий віл борозни не псує.* Посл. Ум. борозенька. Грин. Ш. 660, борознівка, борозна. *А я жита не жала, в борозноці лежала.* Гол. I. 311. *Ти будеш, молода дівчино, жито зажинати, я буду у борозках лежати.* Мет. 365.

Ворозний, а, е=Ворозенний. КС. 1898. VII. 44. *Запруг хлопця п'ять волів,— нема шостого коліщениного, борозного.* Рудч. Ск. I. 182.

Ворозніастий, а, е. Дбляющий большую борозду (о плугѣ). Черк. у.

Ворознувати, ную, еш, гл. Бороновать. *Сем синов оре, сем борознує.* Чуб. V. 821.

Ворознюк, ка, м.=Ворозняк. Желех.

Ворозніак, ка, м. Личинка майського жука. Вх. Пч. I. 7.

Воробло, ла, с. Разсѣлина въ скалѣ, ущельє. Вх. Зн. 20.

Воробна, ни, ж. Защита.

Ворона, ні, ж. 1) Ворона. Части ея: деревянные валки, въ которые вставлены зубья; каждый валок обоими концами укрѣпленъ въ двухъ глядях. Чуб. VII. 401. Части гупцувської борони: *Борона має два довші крайні і два коротші середуці хребетники; впоперек хребетників переходить шість тонших вѣтників; там, де естихи перещрещують з хребетниками, задобані через них обох залізні чопи.* Шух. I. 165. Під броню сяти. Святю по живнью безъ вспанки, задѣлювая только бороной. Вас. 196. Броню затігати за ним. Подольщаться къ кому. Фр. Пр. 109. Ум. Борінна, боріночка.

Воробіння, ня, с. 1) Защита. 2) Запещеніє. 3) Обработка бороною.

Воробень, нця, м. Защитникъ.

Воронити, ню, ниш, гл. 1) Оборонять, защищать; храниль К. ЧР. 358. *В морі не втопила, од смерті боронила.* Макс. (1849) 51. *Предки наші славі боронили волю.* К. Досн. 27. *Нехай мене Бог боронить від лихї напасти.* Ном. № 152. 2) Запещать. *Оженися, сину, я не бороно, та не бери вдови, бо я не вєлю.* Чуб. V. 880. *Ой прощу вас, гості милі, не бороньте того.* Грин. Ш. 648. 3) Бороновать. *Оре плугом, кінми боронить.* Чуб. V. 199.

Воронітися, віюся, нишся, гл. Защищаться. *Узявся я і буду боронитися, бо всякий день творив я Божу правду.* К. лов. 57.

Вороння, ня, с. Борьба. „Давай боро-

тись!“....— *К нечистому з бороньями!— важко дишучи каже запорожець.* К. ЧР. 168.

Воронувати, ную, еш, гл.=Воронити 3. Старими жидами орав, а жидівками бороновав. АД. II. 28.

Воросквіа, ві, ж. Абрикосъ. Угор. **Воростатися, таюся, ешся, гл.** Возиться въ грязи, силиться выбратися изъ грязи. *Загрусъ бідолага, боростатється собі в грязі.* О. 1861. XI. 2.

Воробати, таю, еш, гл. 1) Очищать отъ шелухи (просо). 2) Тормозить? Сбивать съ толку? *Ви мене заборобтаєте, як ът будете хапати тї з одного, тї з другого боку! Вас багато, а я один,—де ж мені вас усіх поділити?—Та ви сами себе боробтаєте.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Вороття, тя, с. Борьба. *З бороття руки повибивав.*

Воробти, рю, рєш, гл. Бороть, одолѣвать. *О Боже мій несконченний! дивитися горе, що тепера на сім світі віра віру боре.* Нп.

Ворбтися, рюся, рєшся, гл. Бороться. *Боровсь з своїм сердега горем.* Котл. Ен.

Воротьба, бї, ж. Борьба. К. Кр. 31. *Боротьба з злими духами.* Левнц. Пов. 22. *Бувши в смертній боротьбї, молився.* Св. Л. XXII. 44.

Воробоч, чка, м. Ум. отъ бір. **Воробінний, а, е.** Мучной. Левч. 72. *Борошенна комора.*

Воробєнце, ця, с. Ум. отъ борошно. **Вороніяти, ню, ниш, гл.** Обсыпаль мукой, запачкать мукой.

Вороніятися, віюся, нишся, гл. Пачкаться въ муку.

Воробшо, на, с. 1) Мука. *Де борошино, там і порошино.* Ном. № 9875. 2) Окислевный свинець въ видѣ порошка. Вас. 183. Ум. *Борошенце.* Чуб. II. 98. Драг. 192. *Назмітай у засїці борошенця та спечи мені колобок.* Рудч. Ск. II. 2.

Вороніаний, а, е=Вороненний. **Ворс, су=Ворть?** *А мої сини у чистому полі, борси борсають, рої збирають.* Грин. Ш. 9.

Ворсання, ня, с. Метаніє въ разныя стороны.

Ворсати, саю, еш, гл. ? См. Борс. **Ворбятися, саюся, ешся, гл.** Метаться въ разныя стороны, возиться, барахтаться. *Пручався, борсався, дрїжав.* Мкр. Г. 21. *Защелестіло жито, заколихалося, немов,*

у йому щось борсалось, билось. Мир. ХРВ. 6.

Борсук, ка, м. Барсукъ.

Борсу́к, ко́ва, ве=Ворсу́чий. Борсукове сало. ЕЗ. V. 171.

Борсу́чий, а, в. Барсу́чий. Собаки мабу́ть натрапили на борсу́чий слі́д. Стор. МПр. 112.

Борсу́к, ка, м.=Ворсу́к. Вх. Пч. II. 6.

Борть, та, м.=Ворть. Вх. Зн. 4.

Ворта́вий, а, в. О дере́в'ї: трухлявий в середина́х. Шух. I. 88, 178.

Вортак, ка, м. Болванъ, певтюхъ, остолопъ. Вх. Лем. 393.

Вортьняк, кв, м. Бортьнякъ, пчеловодъ. Ледакого бортьника і мед ледачим пахне. Ном. № 7160.

Вортьняк, ка́, м. Эпитетъ медвѣдя. Широко ступав він, немаче ведмідь-бортьняк. Стор. М. Пр. 109.

Ворту́ля, лі, ж. Глупая женщина. Вх. Лем. 394.

Ворть, та, м. Борть, улей въ дере́в'ї. Чуб. III. 392.

Ворта́вий, а́, б́. Имѣющій борть (о дере́в'ї). К. (Желах.).

Ворта́вийк, ка́, м.=Вортьняк.

Вору́х, ха, м. 1) Еврейское имя Борухъ. 2) **Бору́хи** справля́ти, відмовляти, співають. Молиться (о евреяхъ). Рудан. I. 47. *Жид борухи відмовляє.* Ном. № 12157.

Вору́шка́тися, ка́юся, е́ся, гл. Барахтаться, бороться. Сичі... борушкаються вдо́го, а о́після ї по́котються аж до́долу. Грин. I. 255. *Підуть борушкаються по вгороду.* Верхнедніпр. у.

Ворше, нар.=Воржий. *Хто борше написле, той борше змеле.* Ном. № 7194.

Ворше́вка, кв, ж. Раст. *Conium maculatum*. Шух. I. 21.

Ворщ, щу́, м. 1) Борщъ. *Наша пані чорнобрива, борщукані наварила.* Чуб. III. 247. 2) Квасъ изъ бураковъ, изъ котораго пригото́вляють борщъ. О. 1862. IV. 32. МУЕ. I. 100. 3) Раст. а) *Chaerophyllum aromatum*. ЗЮЗО. I. 6) *Negelectum sibiricum* L. ЗЮЗО. I. 124. См. Борщівник. Ум. **Борщійн, борщичок.** *Ой ко́со ж моя русява, не рік же я тебе похала, в черво́нім борщичку я мивала.* Грин. III. 509. Ув. **Борщійсько, борщиче.** *Отам, каже, борщичко стоїть вранішній під опічком.* Чуб. II. 383.

Ворщівній, а, в. Относящійся къ борщу.

Ворщійк, ку, борщичок, чку, м. Ум. отъ борщ.

Ворщівній, а́, б́. 1)=Ворщівній. 2) Любитель борща. *Який бо ти борщівний.*

Ворщівнійк, ка́, м. 1) Раст. а) *Anthriscus sylvestris* Hoffm. ЗЮЗО. I. 111. 6) *Negelectum sibiricum* L. Аня. 165. См. Борщ. 2) Горшокъ, въ которомъ варять борщъ. 3) Любитель борща. Ум. **Борщівничок.**

Ворщівнійця, ці, ж. 1) Торговка, продающая борщъ. 2) Любительница борща. Ум. **Борщівничка.**

Ворщівнійчати, чу, чвш, гл. Торговать борщемъ.

Ворщівнійчка, кв, ж. Ум. отъ борщівничка.

Ворщівничобъ, чка́, м. Ум. отъ борщівник.

Ворщовій, а, в=Ворщівній.

Ворщувати, щую, еш, гл. Ъсть борщъ. *Будем борщувати, коли дали борщук.* Зміев. у.

Ворюка́тися, ка́юся, е́ся, гл.=Воріка́тися. *Годі вам борюка́тися, скаменіть.* Полт.

Восака́, нар. Босикомъ. *Як ось летить школяр один—невеличкий, одвертий і босака.* Св. Л. 139. **Босані** вчистити, втіати. *Поб'язать босикомъ.* Ум. **Босачні.**

Восемі. Употребл. въ тавтологическомъ выраженіи: **Босемі босісінький.** Совершенно босой. *Там такий: голем голісінький, босем босісінький.* Харьк.

Босий, а, в. 1) Босой, необутый. *Пан в чоботях, а босі сліди знати.* Ном. № 1183. 2) Неподкованный, неокованный. **Босі коні.** Фр. Пр. 112. **Босі колеса.** Каменец. у. **Босий віз.** Фр. Пр. 112. *Гармани да ковачі вози в поход ристує, а босими возами загороде тіснику в нетрах.* К. ЦН. 242. 3) О собакъ: темной шерсти съ бѣлыми лапами. Вх. Зн. 68. Мнж. 85. О быкъ: съ бѣлыми конятами. КС. 1898. VII. 42. 4) **Чоловін з ббосою губою.** *Чоловікъ безъ усовъ.* Ейскъ. Ум. **Босенійн, босененійн.** *Нижки босенкі мерзнуть.* Морд. Пл. 91.

Босіни, сін, ж. м. 1) Еврейскій празникъ: Судный день, когда евреи ходятъ только въ чулкахъ. Шейк. *Жидівські босини.* 2) Трауръ у евреевъ, когда они, послѣ похоронъ, восемь дней должны быть босыми. ЕЗ. V. 200. 3) **Босіни справляти.** Шутливо: быть безъ обуви, ходитъ босикомъ. Ном. № 11234.

Босісінький, а, в. Совершенно босой. *Там такий голем голісінький, босем босісінький.* Харьк.

Восіти, сію, еш, гл. Дѣлаться босымъ.
Воска, кж, ж. Проститутка. Полт.
Воско, ка, м. Собака съ бѣлыми ногами (до колѣнъ). *Боско через увесь вік босий бігає.* Ном. № 11231.

Восо, нар. Босыми ногами. Чуб. IV. 225. *Ходить босо.* Ез. V. 179. Ум. **Босенно.** *Бігай босенно, — тепер тепло.* Полт.

Восбіж, нар. Босыми ногами, боскомъ. *Бігли босоніж дівчата.* К. Чр. 41.

Восоніжка, кж, ж. Босоножка. *Білявенька, русавенька босоніжка, Михайлова маленька сестричка Меласа.* МВ. Ш. 135.

Восоніч, нар.—**Восоніж.** *Позичка бо соніч ходить.* Ном. № 10618.

Восонігий, а, е. Босоногий. *Боги, богини і півбоги, простоволосі, босоногі.* Котл. Ев.

Восорка, кж, ж. 1)—**Восоркани.** Желех. 2) Лягушка, жаба. Вх. Уг. 298.

Восоркаія, ні, ж. 1) Вѣдма, колдунья. Гн. II. 182, 252. 2)—**Ропавна.** Желех.

Восоркун, ва, м. Упырь. Желех.

Вості, боду, деш, гл. Бодать. Угор. *Бих бодє.* Вх. Лем. 394.

Восувати, сую, еш, гл. Ходить боскомъ. *Що се ти босувє?* Лохв. у.

Восіяжник, ка, м. Родъ растевія. Вх. Уг. 228.

Восіак, ка, м. Босякъ, оборванецъ, безпріятный пролетарій. *Сам став за босяка на поденну.* Грив. II. 258. *У якомої усяка наволоч і босяки бувають.* Г. Барв. 511.

Восіатник, ка, м. Родъ растевія. Желех.

Вот, та, м. Сапогъ съ короткимъ голенищемъ. *Боти сап'яноу несе, на його козацькі ноги надіє ЗОЮР.* I. 207. *Та на козаку боти, та на козаку нові та німецької роботи.* Грив. III. 286. Ум. **Бѣтик.**

Вотвіна, нн, ж. Свекловичные листья. *Ой через тин да в монастир стежечка в ботвини.* Нп. *Нарвала ботвини свині.* Черниг. у.

Вотѣй, тѣю, м.—**Отара.** Шух. I. 195, 198. *Цілий ботей овець іде за двома вічарами.* Шух. I. 210.

Вотелѣв, ва, м. Мutowка для пахтанья масла; состоитъ изъ ручки (держівно), на концѣ которой прикрѣплены накрестъ двѣ пары брусочковъ (ярила), сквозь концы которыхъ проходитъ два кольца, свитыя изъ тонкаго корвя смерени (роскруці). Шух. I. 214, 141, 106.

Вѣти, мн. (ед. ч. бѣта?) Дубовыя доски для лодокъ. Браун. 19.

Вѣтик, ка, м. 1) Умъ отъ бѣт. 2) Башмакъ, ботинокъ. **Бѣтики з очіма.** Башмаки съ металлическими пистонами для шнурковъ. Вас. 162.

Вѣток, тѣа, м. Бѣтинокъ, полусапожекъ. *На тїм панямі (дівчині) рудая сукня, на ножейках ма'т шнуровані бѣтки.* АД. I. 43.

Вѣток, ка, м. Стволъ дерева, предназначенный для распилки на доски. Желех. Вх. Зя. 4. *Ялиця стогне й шелестить....* „Мене підтяли й бѣтока до трачки покотили“. Млак. 108.

Вѣтя, ті, ж. Кокора въ срединѣ лодки, полубодъ, поперечный выгнутый деревянный брусокъ, къ которому снаружи пришиваются доски. Вас. 151. Мвж. 179.

Вѣхало, ла и пр.—**Бухало и пр.**

Вѣхон, на, бохунѣць, нѣа, м. и пр.—**Бухан, буханецъ.** *Хліба бохунецъ.* Рудан. I. 67.

Вѣцѣн, боцѣн, на, м. Аистъ, Ciconia.

Вѣчалка, кж, ж. Небольшой бочевокъ. *Де там барилко, то таки ціла бочалка: відєр з п'ять або й більшє трохи туди влізе.* Брацн. у.

Вѣчанѣць, нѣа, бѣчанни, на, м. (мн. бѣчане). Житель противоположнаго берега рѣки.

Вѣчастій, а, е. Толстобокій *Сиві волє поздижають і бочасті корови.* Гол. I. 314.

Вѣченько, ка, м. Умъ отъ бѣн.

Вѣбчка, кж, ж. Умъ отъ бѣчка.

Вѣбчок, чѣа, м. Умъ отъ бѣн.

Вѣчїстїй, а, е—**Вѣчастїй.** Коципинскій, I. 23.

Вѣчїти, чў, чїш, гл. 1) Сбочивать, вѣхати въ сторону. Шейк. 2) Смотрѣть въ сторону.

Вѣчїтися, чўся, чїшся, гл. Косо, неприязненно смотрѣть, сердиться. Вх. Зя. 18. *Бочит сі на мене, як бим му маму зарівав.* Фр. Пр. 112.

Вѣчїще, ща, с. Ув. отъ бѣн. *Дурне мужичище взялось у бочище.* Грив. III. 327.

Вѣчїй, чїа, м.—**Вѣчїшїй.** Желех.

Вѣчка, кж, ж. 1) Бочка. Шух. I. 250. *Горілочки бочка.* Чуб. III. 243. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 46. Ум. **Бѣбчка.** Чуб. III. 456.

Вѣчковїй, а, е. Бѣбчєный. *Бѣбчєва олія.* Полт. г.

Вѣчоры, (рївї м.) мн. Родъ кожавой

обуви, то же, что и постоли. Гол. Од. 82. Вх. Уг. 226.

Вочкуватий, а, е. Бочкообразный.

Вочкур, рд, м.—Очкур. Колб. I. 35.

Вочбі, чд, м. 1) Ум. отъ бін. 2) мн.

Бочий. Стѣнки лагуни (для дегта). Рудч. Чп. 250.

Вочбнож, яка, м.—Варило.

Вочуля, лі, ж. 1) Толстобрихая корова. Желех. 2) Корова съ бѣлыми боками. Желех. Ум. Бочулочна. *Да прийду ж я, гою, на твою обору, ой займу ж я бочулочку до своего дому.* Чуб. V. 1088.

Вобив, на, м. Трусъ. К. ПС. 66.

Вобгуз, ва, м.—Вожун. Св. I. 219. *Ой ти, боягузе! своєї тіни боїшся.* Фр. Пр. 113.

Возакій и боязькій, а, б. Боязливый, робкій. *Замучена молодиця, печаловита, боязка.* МВ. I. 49. Ум. Боязінький.

Возако и боязько, нар. 1) Страшно. *Собаки не бояко, та дзягги його.* Ном. № 7253. *Боязько мені, бо тоді вони мене всі покинули.* Г. Барв. 352. 2) Боязливо, робко. *Усі боязько дивились на Зінку.* Стор. М. Пр. 58. Ум. Боязінько, боязьпєньо.

Возадлівий, боязній, а, б.—Возакій. К. МХ. 17.

Возадливо, бдливо, нар.—Возако. *Так мені чогось сумно й боязько, аж мое серце мре.* МВ. I. 17. *І сторож боязько кричить, щоб злого пана не збудити.* Шевч.

Возакій, бдязько. См. Боязний, боязько.

Воарій, а, е.—Возарський. *Уже коні на стаку гогочуть, буяре до коней не хочуть, буярої чести не знають.* Грня. Ш. 550.

Воарин, на, м. 1) Воляринъ. 2) Шаферъ (за свадьбѣ). МУЕ. I. 123. 3) Раст. Aster Amellus L. Вх. Пч. II. 29. Ум. **Бойронько, бойрочко.** Чуб. V. 939. *Не смутиться та боярочки, що короткі та подарочки.* Мил. Св. 39.

Воаринування, ня, с. Шаферство.

Воаринувати, нју, аш, гл. Быть шаферомъ.

Воаронько, боарочко, ка, с. Ум. отъ боярин.

Воарство, ва, с. Боярство, бояре. Греб. 328.

Воарський, а, е. 1) Боярскій. 2) Шаферскій. *Бере старший боярин боярські шапки і несе їх у хату.* МУЕ. I. 123.

Воарчик, ка, м.—Воаринъ. *Буває два або й три боярчики, бо часом іде й*

третій, що зветься „писарь“, що запише кватеру для молодого. На другий день, у неділю, як ідуть до шлюбу, він буває хоружжим. О. 1862. IV. 17.

Вблоть, ти, ж. Боязьнъ. Левч. 6.

Вблється, бббсь, ішса, гл. Боятися.

Вояка боятся, то і в ліс не йти. Ном. № 4231. *Не бійсь слави, не бійсь слави, не бійсь поговору.* Мет. 105. *Ідись, души, та й бояйтеся* (вм. бійтєся). Грин. Ш. 147.

Вра—Вра́те. Сокращ. зват. над. отъ брат. *Дивись, бра, перший раз на своїм віку бачу... що в полі виорують лина.* Рудч. Ск. I. 165.

Вравій, а, е. Хорошій, красивый. *Жив там веселий бравий чоловік.* МВ. (О. 1862. I. 93). *Пугаченьку бравий, наша доля різна: в тебе нема жінки, в мене чоловіка.* Балл. 94. Ум. **Бравенний, бравєсенний.** *Писарець маленький, на личку бравенний.* Нп.

Враво, нар. Хорошо, красиво. *Казако москаль „право“, та й збрехав браво.* Посл. Ум. **Бравєтньо, бравєсенно.**

Врага, га, ж. 1) Брага, родъ запитка (изъ просіянаго солода). Маркев. 170. Чуб. VII. 447. *Лемішку і куліш глталі і брагу хужилком тягли.* Котл. Ен. I. 11. *І кубками пили слив'янку, мед, пиво, брагу, сирівце, горілку просту і калганку.* Котл. Ен. I. 19. 2) Брага, спущенный заторъ,—имъ кормягъ скотъ. *Пили, як брагу поросята, горілку так вони тягли.* Котл. Ен. II. 15. Ум. **Брамина.** Ад. II. 33, брамечна. *А що їли?—Каику.* *А що пили?—Бражку.* Чуб. III. 106. *Браго ж моя, бражечко медвоя, з ким я тебе питъ буду, молодая?* Чуб. V. 51. **Враговар, ра, м.** Заторный чанъ. Шейк.

Вражечка, бражка, ки, ж. Ум. отъ брага.

Вражній, а, е. Откормленный брагой.

Бражна корова. НВодын. у.

Вражник, ка, м. 1) Чанъ для браги.

2) Продавецъ браги.

Вражняца, ці, ж. Продавщица браги.

Вражуха, хи, ж.—Врага. *Насіяла гречути, карбила бражухи.* Чуб. V. 1136.

Вразлія, лі, ж. Родъ цвѣтка. См. Бразолі. *По під гору високою росте бразлія.* Гол. II. 734.

Вразолійний, а, е. Имѣющій цвѣтъ синяго сандала или окрашенный синимъ сандаломъ. *Крашанки бразолійні.* Сям. 283.

Бразолі́йник, ка, м. Горшокъ, въ котро́мъ варять сандаль.

Бразолі́я, лі́, ж. Темносіній сандаль, деревина дерева *Caesalpinia brasiliensis*. МУЕ. I. 175.

Бразо́ля, лі́, ж. Родъ цвѣтка. См. Бразилія. *Дівчата... в квітках і широченних стрічках, наче ті бразолі, маки та лелії.* К. ДС. 24.

Браз, браз, м. Инструментъ, котрымъ бьють бриндзу при ея приготуванні: толстий буковий колъ, съ одного конца цилиндрической, а съ другого четырехгранный, съ зарубками на граняхъ. Шух. I. 214.

Брак, ку, м. 1) Бракъ, негодное. *Сам брак ми (=мі) лишили.* Фр. Пр. 116. 2) Недостатокъ, неміняніе. *Купив би асього, та брак грошей.*

Бра́кнути, не, гл. безл. Недоставать. *Бракнути копійки.*

Бракува́ти, кую, еш, гл. 1) Пренебрегать, отбрасывать. *Еден бракуе, другий накуе.* Фр. Пр. 116. 2) безл. Недоставать. *Колу у тебе бракуе того насіння, позич його.* Стор. МПр. 24. *Чого вам бракуе, то си докупит.* Фр. Пр. 116.

Бра́вни́ця, ці́, ж. =Враля. Желех.

Вра́ля, лі́, ж. Работница, собирающая, дерагущая коноплю. Желех.

Врам, жу, м. Узкія полоски смушекъ, нѣжа для обшивки краевъ тулуповъ, шубъ. Харьк. г.

Вра́на, шн, ж. 1) Ворота. Мет. 407. *А в нашихъ двору гірше як в неволі, вийди за браму, наплачеш доволі.* Чуб. V. 344. *Вашу дівчину мов за золоту браму зачинею: і в вічі її не побачиш.* МВ. I. 71. 2) «Опушка изъ сафьяна, плиса (вольвета) или смушка». Вас. 155. См. Брам. Ум. Бра́йна, бра́мочна. Чуб. V. 896.

Вра́нний, а, е. 1) Относящійся къ воротамъ. 2) какъ сущ. Привратникъ. Желех.

Вра́мури́й, а, е. =враніє. Азотная окись кобальта. Вас. 182.

Вра́ндзя, зі́, ж. =Вур'ян. Вх. Лем. 394.

Вра́нду́ші, тів, м. мн. Раст. родъ подъяжниковъ. *Stocus reticulatus* L. ЗЮЗО. I. 120.

Вра́нду́шки, шок, ж., мн. Раст. а) =Брандуші. ЗЮЗО. I. 120. б) =блн. *Ornithogalum umbellatum* L. ЗЮЗО. I. 130.

Вра́нець, нця, м. 1) Пльвникъ, военнопльвникъ. 2) Рекрутъ. Желех. *Бранець на стойці.* Федьб. III. 45. 3) Наятый чловѣкъ для выдергиванія конопли; чаще во мн. ч. Бранці. Волч. у.

Вра́нка, еш, ж. 1) Пльвница. *Дівка бранка, Маруся попова Богуславка.* ЗЮОР. I. 210. 2) Наборъ (рекрутовъ). *Я пішов до бранки, та не здався.* Шух. I. 317. *Сперезяться, парубочки, бо либонь бранка буде.* Гол. I. 139. 3) Родъ рыбы: *Barbus fluviatilis*. Вх. Лем. 394. Ум. Бра́ночка.

Вра́ннй, ня, с. 1) Бранье, дѣйствие берушаго. *Браньом не збіднієш.* Фр. Пр. 116. *Солодше брані, як давані.* Фр. Пр. 116. 2) Выдергиваніе, вырываніе льна (при уборкѣ). *З ким мені льон брати?... а з сеवरком брання—тільки воркотання.* Грин. III. 82.

Вра́ночка, кш, ж. Ум. отъ бранна.

Врань, ні́, ж. Извѣстно только изъ анекдота о лѣяивой женщинѣ. «*Шо ти, жінко, робиш, шо роботит твоеї не видно?*» — *Та шо роблю? я—каже,—чоловіче, брань беру.*—*А він то й дума: «шо ж то таке: брань беру?» Поліз на горлице, сидитъ, дожидає, поки вона буде брань брати. Вона встала, напругла ороху, прослала ряднику, насипала туди ороху; взяла, лягла черевом на землю і бере ротом орох той, їсть....* Грин. II. 163.

Врат, та, м. 1) Братъ. *Нема... ні брата, ні сестри.* Чуб. V. 18. *У ляхів—пани, на Москві—реб'ята, а у нас—брати.* Ном. № 796. Употребл. какъ слово обращенія къ мужчннъ-приятелю. *Товаришу, рідний брате, виклич мені дічка з хати.* Мет. 69. 2) — у пѣрших. Двокродный братъ. 3) — у другнх. Трюкродный братъ. 4) — чоловий. Событыльннкъ, Млак. 85. 5) Стѣрший брат. Въ цехѣ: начальникъ надъ подмастеріями. Козел. у. 6) Молбдшій брат. Въ цехѣ: лицо, служащее для посылкок. Козел. у. Ум. Бра́тець, бра́тнх, бра́тічок, братнѣ, братнѣ, братнѣчон, братнѣчно, бра́течко, братнѣно, братусь, братусян. *Ой прийхав братець до сестриці в гости.* Чуб. V. 764. Въ живой разговорной рѣчи употребляется преимущественно во мн. ч.: братці, братця. *Хаалте, крикнув, братця, Йога.* Котл. Ен. Очень любимъ въ употребленіи нѣжно-ласкательное бра́тнх, бра́тічок. Особенно любятъ употребленіе его женщины какъ по отношенію къ брату, такъ и ко всякому любимому молодому мужчннѣ, такъ при просьбахъ и пр. *Тимі зібрав парубкі: «Братіки мої, товариши милі, поможіть мені!»* МВ. I. 132. *Посію я рожеу, покладу сторожеу; братіка рідного.* Чуб. III. 207. *Мій ба-*

течку, мій братіку, хоч ти не цурайся! Шевч. 86. *Се ж мій братічок ріднеський! МВ. І. 30. Братічок помре,—я й загину.* Чуб. V. 439. *Тепер мій браток із суйська прийжав.* Чуб. Ш. 316. *Братоньку милий, прибудь до мене.* Чуб. V. 469. 7) Брат і сестра. Раст. Melampyrum nemorosum L. Вх. Пч. І. 11. 8) Брат-сестриця. Раст. Melampyrum arvense L. Шух. І. 21. 9) Три брати. Раст. а) Euphasia lutea L. Шейк. б) Trifolium medium L. Шейк.

Братан, на, м.—**Братанч**. Желех.

Братанець, нця, м.—**Братанч**. Желех.

Братанч, ча, м. Плем'яникъ (сынъ брата). Чуб. VI. 292. НВолын. у. Каме-нец. у. Опат. 24. Ум. Братанчин.

Братанця, ці, ж.—**Братанка**. Желех.

Братанчка, ки, ж.—**Братанка** НВо-лын. у.

Братання, ни, с. Братанье.

Братанся, таясь, ешся, гл. Братать-ся, дружитися, входять в дружбу. *При добрий години й чужі братаються, при лихій години й свої цураються.* О. 1861. IV. 94. Нп. *Батько мій не братався з панями.* Лебед. у. *Того ж батька, такі ж діти,—жити б та братається.* Шевч.

Братанша, ша, с. соб. Братцы. Упо-требл. преимущество как слово обращения. *Якої ж вам, братаншя, заспівати?* К. Вай. 121.

Братаній, я, с.—**Братерський**. *Шийте братернюю кров.* Костом. (О. 1861. Ш. 31).

Братерство, ва, с. 1) Братство, братское родство. 2) Братство, братское дружество. Шевч. 211. *Розбить те гемонське братерство ляхів з козаками.* Стор. МПр. 44. 3) Соб. Братъ и его жена.

Братерськи, нар. Братски, по братски. Котл. Ев.

Братерський, а, в. Братскій. *Братерська наша воля.* Шевч. 368. *По братерськи. По братски. Жили чесно, по братерськи.* Стор. МПр. 40.

Братець, тця, м. Ум. отъ брат.

Братецьки, нар.—**Братерськи**. *Вони братецьки мов жили.* Греб. 325.

Брати, беру́, рещ, гл. 1) Братъ, принимать. *Бере коня за поводи.* Мет. 31. *Ой не хочю діва, я од тебе плати брати.* Мет. 101. *Бере як не своїми руками.* О дльнивомъ, вяломъ работникѣ или неловкомъ. Фр. Пр. 118. 2) Братъ, набирать. *Вийшла мати води брати.* Мет. 72. *Бере як віл на роги.* Набираетъ на себя

непосильно много работы, обязанностей. Фр. Пр. 118. 3) Собираетъ. *Дівчата брали гриби в лісі.* 4) Рвать, дергать. *Ой там за ярком брала діва локн, та за була пов'язати.* Нп. *Вмер він уже тоді, як плоскомъ брали.* Грем. І. 33. **Брати** зуби. Рвать зубы. Вх. Лев. 394. 5) Получать (вознаграждение, плату). *Налявся до пана, бере по п'ять рублів на місяць.* Харьк. 6)—(дівчину). Жениться. *Не велила мати одовиної дочки брати.* Мет. 81. 7) Заимствовать, занимать, брать въ долгъ. *Планиди ці... беруть свій світ від сонця.* Дещо. *Бере гропи на відробіток.* Берѣ на зелений овес. Береть въ долгъ въ счетъ сомнительныхъ будущихъ благъ. Фр. Пр. 118. 8) Объ инструментѣ, орудіи: хорошо дѣйствовать, брать. *Коса тільки шелестъ! шелестъ! під самий корінь бере.* О. 1861. IV. 34. *Мушкетом бере, аж серце в'яне, а лях од страху аміра.* АД. П. 40. *Його ніяка ні куля, ні шабля не бере.* Грин. І. 184. 9)—бася. *П'ять басомъ.* 10)—влво, лівбруч. Поворачивать влво, держатъ лѣвѣ. 11)—город. Братъ городъ (на войнѣ). *Тоді ж ото і Очаків брали.* Шевч. 12)—дитину. Привимать (объ акушеркѣ). *Баба Оксана у мене усіх дитей брала.* Черниг. *Оце баба, що брала мого Івана.* Лебед. у. 13)—завичну. См. Завичка. 14)—контрант. Заключать условіе, контрактъ. *Нікто з Богом контрактку не брав.* Ном. № 36. 15)—ланцюгами. Заковувать. *Ланцюгами за попереk втрос буду тебе брати.* АД. І. 212. 16)—за ліб, лоб. Братъ за чубъ, за вихоръ. Грин. Ш. 565. *Сіх дуків-срібляників за ліб, наче волів, із за стола вивождайте.* ЗОЮР. І. 209. 17)—мірку. Снимать мѣрку. 18)—на м'яси. Пытати. *Як його взяли, на мuki брали.* Чуб. Ш. 349. 19)—на себе. Надѣвать. АД. І. 7. *Що неділі бере білу сорочку.* 20)—на спитомъ. Испытывать. 21)—на спбвідъ. Исповѣдывать. 22)—на ум. По-нимать, замѣчать. *Нам скаже на глум, а ми беремо на ум.* ЗОЮР. І. 13. 23)—очі. Привлекать, притягивать, остававлять внимание. *Та й сорочка ж: аж на себе очі бере.* Кобел. у. *Його хата сяла тільки руйнічками... та хорошию, як божий рай, дочкою, що всім брала очі красотою.* К. МБ. X. 3. 24)—під главу. Угождати, подчиняться. *За віщо ж її нам під главу братъ? Вона ж таки менша, а мій чоловік старший.* Новомоск. у. 25)—під нбги ного. Первоначально: топтать, еап-

ревосно: одолѣвать. *Бери вороги під ноги.* Фр. Пр. 118. 26)—розліну. Разлучаться, розставаться. *Треба брати з миленьким розлуку.* Грин. Ш. 302. 27)—шлюб. Вѣнчаться. *В неділю уже їде до церкви брати шлюб.* Грин. Ш. 515. Шлюб брала, шлюб шлюбиувала перед попом і перед дяком з Юрком козаком. Нп. 28) Берé когб що. а) Ему хочеться чого. *Щоб його не брала ні їжа, ні робота, ні до якої охота.* Грин. Ш. 323. *Пусти на улицю, бо й плач бере.* Мил. 87. б) Дріжаний беруть. Дрожитъ кто. *А мене тільки дріжаки беруть, наче у лихоманці.* О. 1862. X. 12. *Маль берé.* Становится жалъ. Сум, журба берé. Становится груство. Уроки... колючими брали. Отъ сглаза сдѣлались колики. Мвж. 152. Прич. Браний і братий. *Де вона брана? В неньки в коморі.* Ад. I. 7. *У їх невістка молода, торік брата.* Г. Барв. 51.

Вратім, ва, м.=Побратим. Да брати ж мої, братими, горілки нап'ються. Чуб. V. 1019.

Вратимство, ва, с.=Побратимство.

Вратина, ни, м.=Вратуха. О. 1862. VШ. 25.

Вратися, берѹся, рѣхся, гл. 1) Братися; приниматься. *На Глібо-Бориса до хліба берися.* Ном. № 451. *Видишов козак із сіней, за серце береться.* Мет. 90. *Хмари беруться із землі, а більше із води.* Чуб. I. 24. *Тобі живѣться—і на скіпну берѣться.* Тебѣ во всемъ удача. Г. Барв. 312. 2) Идти, направляться, всходити, взбираться, взлѣзати. *Як приїду в город, то все берусь почувати в кума.* Зміев. у. *Раденька вже, як сто настріч мені береться.* МВ. I. 14. *Що мені робити? Чи додому, чи до тестя братися.* Г. Барв. 211. *Хтось за ворітьми почав кашляти, і стало чути, як щось, або старе, або недуже, береться в башті по сходах до віконця.* К. Чр. 5. *Дід, зігнувшись з холоду, береться на ніч.* Г. Барв. 160. *Недалечко слива була рясна. Дялюсь, щось береться на нѣї і трусить.* Г. Барв. 361. 3) Набираться. *Ой я в бору воду беру,—вода не береться.* Мет. 50. 4) Собираться, готовиться. *Стріляй швидче, бо вже беруться летіть качки.* НВолын. у. *Мати посиділа, береться йти.* Драг. 10. *Посиділа я в них та й додому беруся.* МВ. II. 24. 5) Приближаться (о времени), подходить, доходить. *До сорока год вже мені береться.* Зміев. у. *Вже до двох ти-*

сяч років береться, як вони її (правду) затумакують. К. (О. 1861. II. 229). *Бралося вже до піаночі.* Мир. Пов. II. 55. *Уже й пуд обіди береться.* Чуб. II. 346. 6) Битися, драться. *Пішли ся брати на олов'яне боїце; як тот утяя Покотигорошком,—по кістки; Покотигорошок проклятим як вдарив,—по коліна.* Драг. 262. 7)—в ноги. *Уб'гати, б'жати.* *Береса в ноги і втіче.* Вх. Лем. 394. 8)—до чбга. а) Братися, приниматься за что, дѣлать какое-либо дѣло. *До книжки він береться озочо.* К. (О. 1861. I. 310). *До французької мови і до музики добре і я бралася, до танців тож.* МВ. (О. 1862. Ш. 36). Въ томъ же значеніи безъ предлога. *Воно гарненьке, не аби яке, і граматки береться.* Г. Барв. 482. б) Липнуть, приставати къ чему. *Болото береться до коліс.* Хотин. у. 9)—з ним. Вступити въ бракъ. *Нащо мені женитися? нащо мені братися?* Шевч. *Любилися, кохалися, чому не беремся?* Чуб. V. 97. *Коли син жемицьє козацький, доня замуж бралась,—той в жупан, а ся у кунтуги люблю одгалася.* Мкр. Н. 34. 10)—за нбо. Приниматься за кого. *Нікого й соромитися: нас двоє; що дня вже за мене береться.* Г. Барв. 273. 11)—чим. Превращаться во что. *Вгорі дуже холодно, як у нас зіною, через що пара та, що їде од землі з теплимъ воздухом,... береться маленькими бульбашками.* Дешо (4-те вид.), 99. 12)—на сілу. Чувствовать себя въ силахъ. *Ой коню мій, коню вороний! чи берешся на сілу?* Млр. л. сб. 13) **Берѣться сварна.** Происходить ссора. *Між челядю бересі сварка найбільше із за курей та любасія.* Шух. I. 35. 14) **Не берѣться сон.** Не хочется спати. *Хата біла, постіль мила, а сон не береться: чорні брови, біле личко на думці снується.* Грин. Ш. 220. 14) **Мороз берѣться.** Морозить. *Береться світло мороз.* Конставтиногр. у.

Вратітел, лів, мн. Двоюродные братья и сестры.

Вратіха, хи, ж.=Вратова. НВолын. у.

Вратіща, тищ, м. мн. Соб. Грубо-каательно: братья, братцы. *Що ж, братища,—нажуть иніи,—рунаймо панським добром ділитися.* К. Чр. 352.

Вратів, това, в. Братовъ, принадлежащій брату. *Змелють у братовім млині.* Рудч. Ск. II. 12. *Ой заплачуть братіки*

по братовій голові: що братова голова в чужім краї полягла. Рудч. Чп. 170.

Братівство, ва, с. соб. Братья. Желех.

Братієчко, ка, м. Ум. оть братій.

Братій, тія, м. = Брат. Желех. Ум. Братієчко. Желех.

Братік, ка, м. 1) Ум. оть брат. 2) мн. Раст.: а) *Melampyrum nemorosum* L. Борз. у. Лв. 100. б) *Viola tricolor* L. ЗЮЗО. I. 141.

Братічок, чка, м. Ум. оть брат.

Братія, тія, ж. Братія. *Ігумену діло, а братій зась.* Ном. № 1004.

Братка, ки, ж. 1) Взятка (въ карточ. игрѣ). *По віщо ти зняв?—По туза.— Ну, ото й гаразд: є вже братка.* Лубен. у. 2) мн. Раст. Іваня-да-Марья, *Viola tricolor*. Чуб. I. 82. Литин. у. Кавев. у.

Браткі, ків, м. мн. Ципци для углей.

Братко, ка, м. 1) Ум. оть брат. Грин. Ш. 307. ЗОЮР. I. 72. *Да накажу свойму милому хоть рідним братком.* Грин. Ш. 166. Мн. ч. Братні і братове *Промовив до всіх монархів: „Мої братів (браткове), я би м хотів стару віру зостаити, а иншу прияти.* Гн. I. 183. 2) мн. братні. а) Родъ хлѣбнаго печенья? *Чого то з свого святого хлѣба не зробив? Усячину: діда, братки... каленика.* О. 1861. Кух. XI. 27. б) Раст. = Братіи 2. Борз. у.

Братній, я, в. Братній, братиняв. *З думки мені не йде братня віда.* МВ. В братніх (чобогях) не бував, бо без пришов і халая. Чуб. V. 1126.

I. Братова, вої, ж. Жена брата. *„Діверю мій, пожалуй мене, як твій брат буде бити мене!“—Братова моя, того не вчиню, як мій брат буде бити, я й двері зачиню.* Чуб. V. 1096.

II. Братова, ві, ж. соб. Дружня компанія. *Братова зібралась та й гуляють.* Черк. у. *Братовою зібралися собі та й гуляють.* Черк. у.

Братовійство, ва, с. Братовійство.

Братовійца, ці, об. Братовійца.

Братовійчий, а, в. Братовійственный.

Братовізна, ни, ж. Наслѣдство послѣ брата.

Браток, тка, м. 1) Ум. оть брат. 2) — лісовий. Раст. *Viola sylvestris* Lam. ЗЮЗО. I. 141.

Братолобний, а, в. Братолобивий. *Братолобний подвиг.* К. (О. 1862. Ш. 23).

Братолобність, ности, ж. Братолобіє,

любовь къ ближньому. У *братолобності треба жити.* Міус. окр.

Братолобно, нар. Братолобиво. *Людяж треба жити братолобно.* Міус. окр.

Братолуб'я, б'я, с. Братолобіє.

Братонько, ка, м. Ум. оть брат.

Браточок, чка, м. Ум. оть брат.

Братство, ва, с. 1) Братство. *Добре братство краце за багатство.* Посл. 2) Духовное общество, церковное братство. О. 1862. IX. 47. *Тут ще пішов і братчиків Кирик загодити, щоб братчики ізвелили на братство дзвонити.* ЗОЮР. II. 90.

Братський, а, в. Братскій.

Браття, тя, с. соб. Братья. К. Псал. 77. *Браття любє, браття милє!* АД. I. 114.

Братуґа, гя, м. = Братуха. О. 1862. IV. 74.

Братуґини, братуґини, ка, не. Приваждешайй братуґу.

Братуґнок, нка, м. = Братанич. Вх. Тем. 394.

Братуґо, ня, братуґсь, оя, м. Ласк. оть брат. *Їж, братуґю, покіль сестра перед очима.* О. 1862. VIII. 17.

Братуґа, хи, м. Уведич. і ласкат. оть брат. *Був їй братуха в друґих.* О. 1862. II. 59. *Не псуї шкуру, мій братухо!* Чуб. V. 1173.

Братчик, ка, м. 1) Братъ. *Братчику мій любий, вечеряй ти з нами.* Федьк. I. 13. *Було там багато нашого братчика.* 2) Членъ братства (церковнаго і пр.) Чуб. Ш. 28. О. 1861. XI. Св. 68. О. 1862. IX. 47. 3) Членъ Січі. *Понаходило таки чимало братчиків-січовиків.* Стор. МПр. 60. 4) Мн. Раст. *Melampyrum nemorosum.* Вх. Пч. II. 33. См. Братіи, братно, брат. 5) Братчик і сестричка. Раст. *Viola tricolor.* Вх. Пч. II. 37.

Браха, хи, об. Берущій, берущая. *Будеш даха, будеш і браха.* Черниг. у.

Брацар, ра, м. Обшлагъ рукава сорочки. Шух. I. 153, 160, 161.

Брацтво, ва, с. = Братство.

Брацький, а, в. = Братський.

Братка, ки, ж. 1) Ухвачъ. Козел. у. 2) Требуваніє на продуктъ, покупаніє. *Добре торгуєте грушамии?—Кий біс! Така брачка, що вдруге вже не привеземо,—купують мало.* Верхнедніпр. у. (Залюбовск.).

Братній, а, в. Любящій братъ, взяточникъ. У нас ніт брачкий, за хрестини править по п'ять карбованців. Валков. у.

Бре і брей, леж. Пригѣвъ въ пѣсняхъ,

безъ особаго значенія, заимствованный изъ сербскаго языка и встрѣчающийся вмѣстѣ съ такимъ же восклицаніемъ *въ море. Ходить туричи по риночку. Гей, море брей!* Ад. I. 275. *Ходить сербин по базарѣ. Брей море, брей! Та торгує дівчиноньку. Брей море, брей!* Ад. I. 279.

Бреверія, рій, ж. Споръ, ссора. Вх. Лем. 394. Робити бреверію = Збивати бучу. Вх. Лем. 394.

Бревкало, ла, с. Обжора. Подольск. г.

Бревкианна, ня, с. Жравье.

Бревкиати, каю, еш, гл. Жрать. Желех.

Бревкиб, ка, м. = Бревкило. Подольск. г.

Бревтій, тія, м. = Врекало.

Бревень, дия, м. Короткая рыболовная сѣть отъ 3 до 6 саж. длиною. Браун. 39.

Бредецъ, дця, м. Тотъ, кто бродитъ или ходитъ въ бродъ. *Наші хлопці стрельці-бредці.* Грив. Ш. 102.

Бредзеля, лі, ж. = Вредзеля. МУЕ. Ш. 43.

Бредня, ні, ж. Бредня, враки, вздоръ. *Усе бредня, що люде кажуть.* Ном. № 5323.

Вредулецъ, льця, м. Раст. *Ledum palustre* L., багульникъ. Вх. Зв. 4.

Врез, пред. 1) = Через. *Ішов єм безъ сѣни.* Гол. Ш. 407. 2) Безъ. Вх. Лем. 394.

Врезелія, лі, ж. = Вразелія. МУЕ. I. 175.

Врежій и бревжій, а, е, = Вреж-лий 1. Мнж. 176.

Врежлий, а, е. 1) Обрзгшій. 2) О деревѣ: сырой. Шух. I. 88.

Врежкнути, ну, неш, гл. Брюзгнуть.

Врежкулька, ки, ж. Бубенчикъ, привѣшиваемый къ ушамъ лошадей. *Коли чує, торостить щось задуу з дзвониками да з брезкульками.* Рудч. Ск. I. 74.

Врезулецъ, льця, м. = Вредулецъ. Вх. Зв. 4.

Врейцара, ря, ж. «Желѣзное кольцо, которымъ прикрѣпленъ къ герлигъ барнанъ». Мнж. 176.

Врекоєкати, каю, еш, гл. Квакать (о лягушкахъ). Харьк. у. Александров. у. Слов. Д. Эваря.

Врейдѹша, ші, ж. Раст. *Crocus sativus*. Шух. I. 21. См. Брындуша.

Вреїти, ню, нїш, гл. = Вреїти. Гол. Ш. 313.

Врѣчка, ки, ж. Раст. *Rhinantus crista galli*. Вх. Уг. 228.

Врѣць, меж. = Врїнь.

Врѣкканна, ня, с. = Врїньканна. Левнц. I. 267.

Врѣккати, каю, еш, гл. 1) = Врїнь-кати. Рудч. Ск. I. 18. 2) = Брехій завдавати. Св. I. 288.

Врѣккач, ча, м. 1) Плохой музыкантъ. 2) = Брїньнач. Ум. Брѣнькачин.

Врѣккіт, коту, м. = Врїньканна. Желех.

Врѣккнути, ну, неш, гл. Оди. в. отъ брѣнькати. Ном. № 9766.

Врѣнькотіти, кочу, тіш, гл. = Врїнь-котіти. *Веретено брѣнькотіло.* ЕЗ. V. 38.

Врѣньчати, чѹ, чїш, гл. = Врїньчати. Левнц. Пов. 49.

Врескинка, ки, ж. Ум. отъ брескина.

Врескиноній, а, е. Абрикосовый. *Цвіють садї брескинові та виноград мас.* Вівок. 114.

Врескія, ні, ж. Абрикосъ, *Passica vulgaris*. Гол. II. 701. Ум. Брескіяна.

Вресті, бредѹ, дѣш, гл. 1) Переходити въ бродъ. *Врести тобі дві річєнки, а третій Дунай.* Мнж. 135. *Ой коли ж ти мене любиш, бреди через воду.* Мет. 84. *Царівка пішла якось на річку купатись, та брївїш у воду ї не перехрестилась.* Рудч. Ск. II. 29. 2) Врести, медленно ийти. *Чужї жінки з базару йдуть, мосї немає. А ось перегодом, брєде огородом.* Чуб. V. 664.

Врестіся, дѣться, гл. безл. Взбрѣдаты. *Що на яву бредеться, то і во сні верзеться.* Ном. № 11348.

Вретяникъ, ка, м. Раст. *Trollius euro- paeus*. Лв. 102.

Вретяль, ля, м. 1) Кровельный гвоздь. Подольск. г. 2) Костыль желѣзный, гвоздь. **Врѣус, са, м.** Человѣкъ большого роста и неуклюжій, неповоротливый. Чуб. VII. 575.

I. Врѣх, ху, м. Лай. *Тот пес має великий брѣх.* Вх. Лем. 394.

II. Врѣх! меж. отъ гл. брехати. *Брѣх стара на покуті.* Ном. № 6932.

Врѣха, хи, об. Лугнѹ, лугуња. А брѣхо. брѣхо! — говорятъ сказавшему неправду. Фр. Пр. 121.

Врѣхака, ки, об. 1) = Врѣхун, брѣхуха. 2) Эпитетъ собаки. *Собака злощїй на ланцюзі, брѣхака негавущїй.* К. Дз. 51. Ум. Брѣхака.

Врѣхало, ла, м. Врунь.

Врѣхання, ня, с. 1) Лганье. 2) = Гав-канна.

Брехáтя, шў, шеш, гл. 1) Лгать, врать. *Брешеш, дівчино, неправда твоєа.* Чуб. V. 81. Иногда во 2 л. ед. ч. наст. вр.: *брехаш: Брешеш, дівчино, брехаш: що-вечора на улицю махаш:* Мил. 104. В живі бчі бреше. Везгядно врегт вь глаза. В живі очі тобі бреше, як шовком шие—хоч би моргнув вражий сив. МВ. (КС. 1902. X. 142). *Бреше, аж не постережеться.* Ном. № 6947. *Бреше на всі заставки.* Посл. Щільно бреше. Хорошо, складно вретъ. 2) = Гавнати. *Собака бреше,—вітер несе.* Ном.

Брехáч, ча, м. = Врехун. Стор. МІР. 170. *Во Студенім добрі люде, лиш брехачів много.* Гол. II. 418.

Брехáчка, ки, ж. 1) об. Лгунь, лгунишка, лгунья. *А всі дітки як панянки, лиш одна брехачка.* Гол. IV. 445. *Старая собачка панська брехачка.* Кота. Ен. VI. 16. 2) ж. *Раст. Bellis regennis.* Вх. Пч. II. 29.

Брехéнька, ки, ж. 1) Ум. отъ брехня. 2) Побасенка, небыллиця. *Хто вміє красти, той вміє і брехеньку скласти.* Ном. № 6814.

Брехіт, хоту, м. Лай. Желех. См. I. Брех.

Брехлівий, а, в. 1) Лживый. *Здається, був ти не брехливий, таким тебе зна наша Сім.* Котл. Ен. VI. 53. 2) Люблящій лаять. *Брехливу собаку дальше чути.* Ном. № 6818.

Брехлівість, вости, ж. Лживость. Желех.

Брехліво, нар. Лживо.

Брехля, лі, ж. = Врехуха. Желех.

Брехну́ти, ну́, неш, гл. Одн. в. отъ брехати. 1) Соврать. *Можна і брехнути.* Кота. НП. 358. 3) = Гавкнути. *Телята ревнули, собаки брехнули.* ХС. II. 195.

Брехня́, ні, ж. Ложь, вранье. *Брехнею світ пройдеи, а назад не вернешя.* Ном. № 6804. *Брехнію точіти.* Врать. *Брехнію завдавати.* Обвинять во лжи. *Не завдавай мені брехні, бо я зроду не брехала.* Харьк.

Брехтя́, ті, ж. = Врехуха. *Там така брехтя! З неї всі брехні виходять.* Харьк.

Бреху́н, на, м. Лгунь. *Брехун бреше, а дурень єри їме.* Ном. № 6405. *Брехун на всі заставки.* Ном. № 6951. *В брехуні пошітися.* Сдѣзаться лгуномъ. О. 1862. X. 32. Ум. Бреху́чик. Ув. *Бреху́ня* Драг. 167.

Бреху́нець, нця́, м. 1) Ум. отъ брехун. 2) Адвокатъ (васмѣшливо). *Брехунецъ в судах забреш.* Щог. В. 54.

Бреху́нівка, ки, ж. Имя вымышленной деревни, въ которой будто бы живутъ одни вруны. Поэтому: *А ви часом не з Брехунівки?*—значить: а вы не лжете?

Бреху́нка, ки, ж. 1) = Врехуха. Желех. 2) Пучекъ волосъ и углубленіе на задней части шен. Подольск. г. Ум. *Бреху́ночка.*

Бреху́нич, ки, м. Ум. отъ брехун.

Бреху́ніа, ки, м. Ув. отъ брехун.

Бреху́ха, хи, ж. Лгунья. Котл. Ен. IV. 33. *Жаль мені на дівчину, на ту сучу брехуху.* Нп. Ум. *Бреху́ша.*

Врешко́, ка́, м. 1) Лгувишка. Желех. 2) Лающая собака.

Врід, ду и да, м. 1) Род. п.—ду. Гадость, мерзость. 2) Род. п.—да. Гадкій, безобразный человекъ. *Да не давай сти-ду-бриду цілувати свого виду.* Чуб. V. 540.

Врідáк, ки, бридáль, ля, бридáс, са, м. Безобразный человекъ. Вх. Лем. 394. См. **Брид 2. бридіи.**

Врідéнька, ки, ж. Ум. отъ бридня.

Врідити, джу, дш, гл. 1) Внушать отвращеніе, отвращать. 2) = Бриднися. *Чого ти став такий вередливий? усім бриднися.* Подольск. г. *Чи ти бридниси, нуме?* МВ. (КС. 1902. X. 145).

Вріднися, джуся, дшся, гл. Брезгать, чувствовать отвращеніе, гнушаться. *Бриднися, як кіт салом.* Ном. № 5010. *Убогими не гордились, сиротами не бриднись.* Драг. 169. *Тим сі бриджу, що коло бридкого сиджу.* Фр. Пр. 125.

Врідіи́, дія́, м. = Врид 2. *Та я зи цим бридієм усі (пісні) позабувала.* О. 1862. VI. 31.

Вридéий, á, é. 1) Мерзкій, гадкій. 2) Безобразный, некрасивый. Чуб. V. 421: I. 235. *Ой до старого, ой до бридкого серденько не пристане.* Мет. 67.

Вридéюгъ, кося, ж. 1) Мерзость, гнусность. 2) Безобразіе, дурнота.

Вридéо, нар. 1) Мерзко, гадко. Ном. № 2014. 2) Безобразно.

Вридлівай, а, в. Брезгливый. Левч. 6.

Вридно́, нар. Противно, гадко. *Бридно твєрезоуму межи п'яними сидіти.* Каме-нец. у.

Вріднути, ну, веш, гл. Ставониться безобразнѣе, дурнѣть.

Вриднiя́, ні, ж. = Вредня. *Не що дня бридня.* Ном. № 5330. Ум. *Бридéнька.* *Куржикали все пісеньон: козацьких, гарниз:*

запорозьких, а які знали, то московськы вигадували бриденюк. Котл. Ен. III. 6.

Бридля, лі, ж. Безобразная жевщина. Вх. Лем. 394.

Вридь ді, ж. = **Врид** 1. Там така бридь, що й плюнути не варто. Фр. Пр. 126.

Вриды ді, ж. = **Вридь**. Вх. Уг. 228.

Врижа, жі, ж. 1. преимущ. во мн. ч. **Брижі**. Сборки въ одеждѣ, напр. у ворота и на рукавахъ рубахи. Гол. Од. 20. У нашої баби золотій брижі. Чуб. III. 129. Ой на молодій Теклі високій брижі. Гол. I. 52. **Брижа набіг**. Образується складка. За брижі схопіти, держати. Схватить, держать сзади за шею. *Ай! скрикнув Антося.* Та не зміг і оглянутися, чия то рука так цулко схопила його за брижі. Св. Л. 140. Все держить його за брижі, аж йому в'язи затерли. Св. Л. 172. 2) мн. Складки на голенищі сапога. Вас. 161. 3) Морщина. На виду у неї чимало брижі, але ще бадьорна. 4) Оборочки возлѣ говкихъ кишечк, Mesenterium. 5) Зыб (на водѣ). 6) Гудокъ у бумажнаго зм'яга. О. 1862. VII. 75. Ум. **Брижка**, **брижечка**, мн. **брижечки**, **брижечята**. *Зазотіла дідна мати качепуритися, поставилась брижечята, — ні притулится.* Гол. I. 252.

Врижати, в, в. О сапогѣ: со складками на голенищахъ. *Чоботи брижати.* Вас. 161.

Врижівати, нят, **бриженітка**, ток, с. мн. Ум. отъ **брижі**.

Врижечка, ки, ж. Ум. отъ **брижа**.

Врижик, ка, м. 1) Морщина, морщинка. У старшої дочки почали вже в куточках коло очей складатись ледві приметні **брижики**. Мир. ХРВ. 109. 2) Неровность въ верхвей части свеклы послѣ отпавшихъ сухихъ листьв. Черк. у.

Врижиться, жуся, жишся, гл. Морщиться, образовать складки. Борз. у.

Врижі. См. **Брижа**.

Врижка, ки, ж. Ум. отъ **брижа**.

Врижнати, в, в. 1) Отороченный оборкой. 2) Морщнати.

Врижувати, жу́ю, еш, гл. Украшать сборками, складками. Вх. Лем. 394.

Врижувати, в, в = **Врижнати**.

Вризка, ки, ж. Брызга. Вода кинула під кидкою, кидаючи бризкали мені під ноги. Левин. I. 397. **Бризка**, кинута на жарину, заскварчить і зникне. Мир. ХРВ. 266.

Вризкалка, ки, ж. То, чѣмъ брызгають.

Вризкання, ня, с. Брызганіе.

Вризкати, каю, еш, гл. Брызгать. *Доцик бризкав.* Чуб. III. 218.

Вризкатися, каюся, ешся, гл. Брызгатися.

Вризкіна, ни, ж. = **Вризка**. Муж. 176.

Вризлеліна, ни, ж. Evonimus vergrubovus Scop. ЗЮЗО. I. 123. См. **Бруслина**.

Вризнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ **бризнати**. 1) Брызнуть. *Навіть дощ ніколи не бризне на цей великий пісок.* Дещо. 2) Упасть (въ воду). *Росхитавишсь, бризнув в воду.* Котл. Ен. II. 42. 3) Ударить. *Бризнула невістку по зубам.* 4) **Бризнув** му в живі очі. Сказалъ ему рѣзко правду, сказаль дерзость. Фр. Пр. 126.

Вризнутися, нуся, нешся, гл. Одн. в. отъ **бризнатися**. 1) Брызнуть. 2) Броситься, упасть. Так і бризнулася Йога губернаторові в ноги. Кв.

Вризь! меж. 1) Выражаетъ брызганіе. 2) Трах! *Я ударил коня, а він бризь об землю.* НВолын. у.

Вриззати, в, в. Черный съ бѣлыми полосами. *Бриззата корова.* Вх. Лем. 394.

Вризе! меж. выраж. лганіе, толчекъ ногой. *Ой чуи-бриз з рогом бих.* Нп.

Врик, ки, ж. Фура. *Прїїздит напакосана брика збіжем, мукою, солониною.* Гв. II. 26. *Золотій брики посправляють до для тїх краківни-вїдтївк.* Чуб. V. 1085.

Врикаля, ля, м. Имѣющий привычку лгаться.

Врикавѣць, вді, м. Лошадивый прыжокъ. Шейк.

Врикання, ня, с. 1) Лганіе. 2) Сопротивленіе, бархатанье противъ кого.

Врикати(ся), каю(ся), еш(ся), гл. 1) Лгаться. *Знай, кобило, де брикати.* Ном. *І все кобилок поганяе, що оглобеля аж брикас.* Котл. Ен. I. 28. *Старій кобилі не брикається, сивій бабі не цілується.* Ном. № 8888. 2) Артачить; капризничать, завваваться. *Пароме! в часті не брикай: як більш нема, то й так нехай.* Псл.

Врикелівий, а, в. 1) Лгавий. 2) Своерравный, капризный. *Ти, кажучи, дівка не бриклива, але од старости ссрлїва.* Котл. Ен. V. 63. Ум. **Брикелівенький**.

Врикелівість, востя, ж. Своерравность.

Врикнати, ну, неш, гл. Одн. в. отъ **бризнати**. 1) Лгнуть. *Кобила брикнула ногою.* 2) Упасть, кувырнуться.

Вриксо (бриксѣ), *ж.* Жевскій праздникъ 29 ювія. Чуб. Ш. 223.

Ври́ку, *меж.* = **Врик**. Встрѣчено въ соеднѣн. съ словомъ стріку: *А кізочка стріку-брику*. Рудч. См. I. 50.

Врикуня, *нѣ*, *м.* 1) Рѣзвая лошадь. 2) Шалувъ, рѣзвый мальчикъ. Левч. 178. 3) Своерванный человекъ. Ум. Брикунецъ, брикунчикъ.

Врикуня, *хя*, *ж.* 1) Шалувня, рѣзвуха. Левч. 178. 2) Своерванная.

Врикучий, *а*, *е* = **Врикливий**. 1) *Кобила... брикуча*. Кс. 1882. X. 18. 2) *Се біс, а не діка! бач, яка брикуча*. О. 1861. XI. Кух. 20.

Ври́ла, *ли*, *ж.* Глыба, большой кусокъ. Г. в. I. 120. *Брила сѣжу, соли, льбду. О, се мабуть дуже сухо було, як горав; які брили повіривав: тут ні ралою, ні бороною нічого не одіети*. Липов. у. Ум. **Бри́ла**, бри́лочна.

Ври́льць, *лдія*, **бри́лик**, *ка*, **бри́личок**, *чка*, *м.* Ум. отъ бриль.

Ври́лів'є, *в'я*, *с.* соб. Крупные камни. Желех.

Ври́лка, *кя*, *ж.* Ум. отъ брила.

Ври́лкастий, *в*, *е*. 1-ѣ комкахъ, брушно-зернистый. Вх. Лем. 394.

Ври́лочка, *кя*, *ж.* Ум. отъ брила.

Ври́ль, *дія*, *м.* Шлипа. Чуб. VII. 413. *Старий сидів в сорочці білій на'приспї. Шеня. На голову бриль наложив*. Котл. Ев. I. 27. Прѣстий бриль. Соломенная пляна, шитая изъ гладкой, не зубчатой соломенной тесьмы. Чуб. VII. 413. Ум. **Бри́лик**, бри́личок, бри́льць.

Ври́ндаа, *дзи*, **бри́ндзя**, *дзі*, *ж.* 1) Соленый овечій сыръ. 2) Бри́ндзю біти. а) Дѣлать овечій сыръ (бри́ндзю). Вх. Зн. 4. б) Перебиваться по-какъ со дзя на день. *Вий бри́ндзю в діраву діжу*. Ном. 12798

Ври́ндзяти, *джу*, *дзиш*, *гл.* Дѣлать бри́ндзю. Вх. Зн. 4. См. Бри́ндаа.

Ври́ндая. См. Бри́ндаа.

Ври́нданик, *ка*, *м.* Лепешка съ бри́ндзю. Вх. Уч. 228.

Ври́ндзівка, *кя*, *ж.* Небольшая бербеница для храненія бри́ндзи. Шух I. 214, 206.

Ври́ндуватися, *дуюся*, *ешся*, *гл.* Наряжаться, одѣваться. *„Ой почекайте тро годиноньку малую, — нехай я ся в крамку сорочечку вбри́ндую!“* — *Ой мала ж ти час-годиноньку ся бри́ндувати*. Гол. II. 143.

Ври́ндуша, *ші*. *ж.* Раст. *Crocus ver-*

pus. Желех *Росте дрібно густа бри́ндуша*. Шух. I. 215. См. Брендуша.

Ври́ндюшкй, *шоб*, *ж.* см. Раст. *Crocus banatus*. Шух. I. 20.

Ври́нїтя и **бровітв**, *нїю*, *ниш*, *гл.* 1) Звучать, зветать, дребезать, издавать звукъ, — преимущественно о струнѣ и о подобныхъ струнному звукахъ. *Струна бренишь. Пїсня стигла, тільки одна луна її бренила ще*. Мир. ХРВ. 6. *Полотно лічне, аж бринить*. Черк. у. *Аж губа бринить, та страшно казати. Губи так бринять од холоду*. Ном. № 652. *Шоб чобітки не ригіли, шоб підківки не бренили*. Грин. Ш. 170. *Так так грали музики і гуляли святі, аж шибі бренили*. Гв. II. 69. 2) Жужжать. *Ярі пчїлоньки, не бринить рано*. Гол. III. 30. *Бо му комарь в ухо бренишь*. Чуб. V. 1087. 3) Журчать, струсь. *З криничовини вода бринить*. НВолын. у. *А в Перейму річки біжать, бігли ж вони, аж бриніли*. Чуб. Ш. 220. 4) Цїфсьть, красоваться. *Ой зацїла макочка, зачала бриніти*. Чуб. V. 53. *Бринять вводи панянокки як королів цїот*. О. 1862. X. 12. 5) Влестѣть, переливаясь. *Калками роса бренишь та миготить*. Св. Л. 295. 6) 1 и 2-е л.: бринїє, *еш*, *гл.* Дѣлаться, быть едва замѣтнымъ. *Орел під хмарою тільки бринїє*. Снїг бринїє. Медкій, една замѣтний свѣтъ моросить. Нѣжин. у. 7) В головѣ йому вже дбѣре бренишь. У него уже поридочно шумить въ головѣ. МВ. (КС. 1902. X. 146).

Ври́нталїя, *ка*, *м.* Ум. отъ бринталь.

Ври́нтало, *ла*, *с.* = **Вретналь**. Желех.

Ври́нталь, *лїя*, *м.* = **Вретналь**.

Ври́нцѣ, *чкїя*, *м.* Знонокъ, бубенчикъ. Вх. Уг. 238

Ври́нї *меж.* выражающее звукъ струны. *Бринь бандура та ї замовкне*. К. Досв.

Ври́нцькання, *ня*, *с.* 1) Звуки струнаго инструмента. 2) Плохая игра на струнномъ инструментѣ.

Ври́нцькати, *каю*, *еш*, *гл.* 1) Наигрывать на струнномъ инструментѣ. 2) Плохо играть, бречать. 3) Дергать за струну.

Ври́нцькач, *чїя*, *м.* Звонкая монета. *Де бри́нцькачї (грошї), там і слухачї*. Фр. Пр. 126. См. Побрязнач.

Ври́нцькути, *ну*, *неш*, *гл.* Оди. в. отъ бринькати. *Хоч одна струна по людськїй на рїднїй бандурї бри́нцькула*. К (Хата, 2).

Ври́нцькотїти, *чїю*, *чеш*, *гл.* = **Ври́нцькати**.

Бриячати, чу, чїш, гл. Бренчати. *Бандура горлиці бриччала.* Когл. Ен.

Бриявий, а, в. О срубленої пихтї: переставийшїя, начавийшїя уже краснїть. Шух. I. 88.

Брись, ся, м. Имя собаки. Колб. I. 65. **Брисько, кв, м.** Имя собаки. Вх. Лем. 394.

Брита, ти, ж. Полотнище. Шейк. **Брита́н, на́, м.** Бульдог, порода большїх собакъ. Левч. 151. О. 1861. XI. 133.

Брита́нський, а, в. Британскій, англійскій. Левци. Пов. 125. О. 1861. XI. 105. Шевч. 806. *Сей лист найдений був в землі британській.* Драг. 168.

Брита́в, ви, ж. Бритва. *Голой як бубон, а гострий як бритва.* Ном. № 1523. *Хто потопас, той ся бритви халас.* Утопающїй хватається за соломинку. Чуб. I. 263. Ум. Бри́вочка, бри́товка.

Брита́ль, ля́, м. У горнечяковъ: тигель, горшокъ для плавки олова. Канев. у.

Брита́ти, ваю, еш, гл. = **Брити** = **Голити**. Вх. Зв. 4.

Брита́вочка, кв, ж. Ум. отъ (рита́в). **Брита́вий, а, в.** Бритвенный. Гол. II. 95.

Брити, бри́ю, еш, гл. = **Голити**. **Брита́вка, ки, ж.** Ум. отъ бритва.

Брита́вница, ці, ж. Бритвенница. **Брита́ця, ці, ж.** Раст. *Setaria glauca* Beauv. ЗЮЗО. I. 136. *Брита́ця в пашні помішниця.* Ном. № 10136. *Торох, торох, сію горох, а вродиться бриця.* Нп.

Брич, ча, м. 1) Брита́в. Вх. Зв. 4. *Ще я тебе шерба́тим бриче́м ви́голю.* Будеш ты еще меня знать, я тебѣ еще задамъ. Фр. Пр. 127.

Бри́чек, ки, ж. Бричка. Чуб. I. 106. Грин. III. 653. *Ото бісової віри бричка, — ніяк не вилізу, тана висока.* Грин. II. 57.

Бри́шкання, ня, с. Заносчивость, чванство.

Бри́шкати, каю, еш, гл. Заноситься, чваниться, важничать, фуфуряться. *Та ти не бришкай так! вгизирився Грицько.* Мир. Пов. II. 118. *Нікуди вже бришкати, уже пропав, що було.* Ав. *Тоді вже ніколи було гуляти та бришкати.* Федьк.

Бри́вка, бри́вонька, ки, ж. Ум. отъ брова.

Бри́д, брѣду, м. 1) Бродь. *Не считаючись броду, не лїзь у воду.* Посл. 2) Ручей. *Розлилися води на чотири броди.* Чуб. III. 142. Ум. Бри́ди, бри́дочок. *Отам*

у мене за хатом тече бри́дочок. Лебед. у. **Бри́ди́вий, а, в.** Грязноватый. *Чи близький день, чи далекий, дорога бри́ди́ва.* Вінок, 94.

Бри́док, дѣа, м. 1) Ум. отъ бри́д. 2) — кїрчачи. Родъ вишнява.

Бри́дочок, чѣа, м. Ум. отъ бри́д.

Бри́х, (ха?), м. = **Живіт**. Вх. Лем. 394.

Бри́хатий, а, в. = **Пузатий**. Вх. Лем. 394.

Бри́хач, ча, м. = **Черевань**. Вх. Лем. 394.

Бри́ч, броча́, м. Раст. *Genista tinctoria*. Вх. Пч. I. 10.

Брова́, ви́, ж. 1) Бровь. *Не так очі, як ті брови, любі, милі до розмови.* Мет. 10. **Брови на шурбчю.** Узенькі ровня красивыя брови. 2) Мясистый наростъ надъ глазомъ тетерева. Шух. I. 238.

3) Кличка вола съ черными бровами. КС. 1898. VII. 42. Ум. Бри́на, бри́вонья, бри́вочка, бровеня́, бровеня́тко, бровеня́точко.

Бри́вками моргас. Г. Арт. (О. 1861. III. 109). *В мене чароньки — чорні бри́воньки, в мене припада — сина молода.* Нп.

Брова́нь, ня́, м. Имѣющій большія брови.

Брова́р, ра́, м. = **Брова́рь**. Рудч. Чп. 245.

Брова́ря, рі́, ж. Ссора, драка, шумъ. *Щоб не було брова́рі, то я за чуба хлю́нців.* НВолын. у.

Брова́рний, а, в. Пивоварный.

Брова́рник, ка, м. 1) Пивоварь. 2) Рабочій на пивоваренномъ заводѣ. *Ей виньки, брова́рники! годі вам по запічках палитися, по брова́рнях пиво пити, по виньницях горілок курити.* Мет. 414.

Брова́рниця, ці, брова́рна, ні, ж. Пивоварня. *Міждо виньниці, міждо брова́рниці пробігас.* Мет. 414. *Годі вам у виньницях горілок курити, по брова́рнях пиво варити.* Лукаш. 37.

Брова́рство, ва, с. Пивоварство.

Брова́рський, а, в. Пивоварскій.

Брова́рь, ра́, м. = **Брова́рник**. *До брова́ря дрота таскати.* Когл. Ен. IV. 10. **Брова́рюва́ти, рѣю, еш, гл.** Пивоварничать.

Брова́тий, а, в. Имѣющій большія брови. Морд. Пл. 124.

Бровеня́, ня́ти, бровеня́тко, ка, бровеня́точко, ка, с. Ум. отъ брова.

Брови́на, ня, ж. = **Брова 1**. *Писав два дні й дві години, поки списав дві бровини.* Грин. III. 243.

Брови́ця, ці, ж. Бровь, бровка. *1 очниці, і бровиці.* КС. 1884. VI. 357.

Бровище, ща, с. Ув. отъ брова. Левиц. I 441.

Броубо́, ка, м. Кличка собаки съ большими бровями. Коlv. I. 65. *Побачила, що ось лежав у бур'яні бровко муругий.* Котл. Ен. Ш. 38 *Отари стережуть бровки кудлаті, гавкуці, злюці.* К. МБ. II. 119.

Бродісько, ка, м. = Врід I. Вх. Лем. 394.

Бродити, джў, диш, гл. 1) Бродить. *Смутен, смутен нам отаман по табору бродить.* Чуб. V. 1052. *Да й зірочка по смарочці як бродить, дак бродить.* Чуб. Ш. 179. 2) Ити въ водѣ. *Бродила по річці.* Мил. 21. *Оттак я вигадав: не бродячи, качку піймав.* Ном. № 1648. 3) Ловятъ рыбу бреднемъ. *З щастям по гриби ходить, з щастям в рыбу бродить.* Ном. № 1670.

Брѳти, брѳю, їш, гл. Куралесить, прозвничать.

Брѳтіся, їтсья, гл. безл. Мерещиться. *Це тобі брѳтіся.* Шейк.

Бронза, дзи, ж. Бронза. *І майстрові дали куват із бронзи кесаря.* Шевч. 608.

Бронзовий, я, в. Бронзовый. Шевч. 608.

Броня, ні, ж. Оружіе, броня. Стор. М. Пр. 4. *Хто тебе наділив конем і бронєю?* Стор. I. 75. *Вивели йому коня в броні.* Чуб. Ш. 296. *До броні! Къ оружію!*

Брослива, ви, ж. Персикъ. Шух. I 109.

Броснітий, а, в. О деревѣ: имѣющій много почекъ. *Броснате дерево.* Черк. у.

Брост, ту, м. = Врость. *Обтицнуть всіляким бростом.* Федьк.

Бростатися, таюся, ешея, гл. Пускаться отпрыски, распускаться, выбрасывать почки. Шейк.

Бростїна, ви, ж. Древесная почка.

Бростїтися, щїся, стїшея, гл. = Вростатися.

Бростѳк, тея́, м. Отпрыскъ. отростокъ. К. (Желех.). Ум. Бростѳчок.

Бростур, ра, м. Родъ растеній. Вх. Лем. 394.

Брѳть, ти, ж. 1) Почка на деревѣ, цвѣточная почка на деревѣ. *До тебе вірну, як вбересь у брѳть-листок діброва.* Млак. 58. *На тій яблоньці, що в ярку, та й брѳть є.* Полт. *Пожему на брѳть насти воли.* *Як було походять по брѳті воли, то такі гаркі.* Черк. у. 2) Зеленъ на деревѣ, вѣтви. *Мостила ністи з зеленой брѳти.* Чуб. V. 509.

Брѳтя, тя, с. Соб. отъ брѳть. Желех.

Брѳчик, ка, м. Раст. Gallium mollugo. Лвх. 98.

Брѳчик, ків, м. Название порогонъ на Днѣстрѣ и Бугѣ.

Брувїна, ви, ж. Шептала. Ум. Брувїнна.

Брувїначий, а, в. Изъ шепталы.

Бруд, ду, м. 1) Грязь, нечистота. *Як би знала, мій миленький, що я твоя буду, випрала би-и сороченьку з чорного бруду.* Чуб. V. 332. 2) Околоплодная жидкость у роженницы, вытекающая передъ появленіемъ младенца. *Попереду бруд одїйде, тоді дитина родиться.* Черк. у. У Мил. 21: послѣродовое очищеніе. 3) Гной изъ нарыва, раны. *Оце палець як обривало, так скільки з його бруду потойшло.* Черниг. 4) Поросль волосъ у брѳшагося челоуѳка. *Який у тебе бруд великий поріс.* Полт. г.

Брудити, джу, диш, гл. Грязнить, пачкати; загрязнять. *Не брудь крилиці, бо сточеш водичі.* Мирг. у. Слов. Д. Эваря.

Брудний, а, в. Грязный. *Дай, братіку, мені хусточку: вона брудна, я піді, та виперу тобі.* Рудч. Ск. I. 121. Ум. Брудненький.

Брудніти, нію, еш, гл. Грязниться, становиться грязнымъ.

Брудно, нар. Грязно. Ум. Брудненько.

Брузумѳнт, ту, м. Позументъ. О 1862. VШ. 19 *Одяг червоный жупан з вильотами, що пообшивані брузументами.* Стор. I. 219.

Брук, ку, м. = Вуров. Желех.

Бруката, каю, еш, гл. Ворковать. Шейк. *Голубна... брукас.* Pauli. II. 115.

Бруква, ви, ж. Раст. Брюква, Brassica oleracea. Вх. Пч. II. 29. Шух. I. 142. *Їдять брукву, а лушпайки кидать.* Чуб. II. 250. Ум. Брувіна, брувичка.

Брукў! меж. выражающее воркованіе голубя. *Глянь, як голубка в парі брукає: бруку-бруку, бруку-бруку, бруку-ку!* Pauli, II. 115.

Брукувати, кўю, еш, гл. Мостить камнемъ (улицу). Желех.

Брунат, ту, м. Смуглый, темный, каштановый цвѣтъ.

Брунатний, а, в. Смуглый, темный.

Брундішка, ки, ж. Раст. Bulbosodium lithenicum. Анн. 72.

Брундук, ка, м. Веревка отъ кормы судна на берегъ къ колу. Азовск. море. (Стрижевск.).

Брунѣлка, ки, ж. *Brunella vulgaris* Benth. ЗЮЗО. I. 115.

Брунѣт, та, м. Брюнетъ. Два дочки и молоді и да обидва брунети. Чуб. V. 922.

Брунечка, ки, ж. Ум. отъ брунька.

Брунитися, нюся, нишся, гл. Пускати почки. *Дерево брунеться*. Кролев. у.

Бруніти, ню, ниш, гл. = **Вриніти 2.** = **Врунчати.** Пчала брунит, хрущі брунят. Вх. Уг. 228.

Брунчати, чү, чїш, гл. = **Двнчати.** Пчала брунчить. Вх. Лем. 391.

Брунь! меж. = **Вринь.** Зачепо бруньку за пакілець та брунь, брунь, смика й. Мнж. 109.

Брунька, ки, ж. 1) Древесная почка (лиственная). Мнж. 176. *На весні береза бруньки насаняє.* Чуб. I. 130. *Погнати віаці на бруньи.* Выгнать овецъ пастись въ лѣсъ, когда еще нѣтъ листьевъ на деревьяхъ. Харьк. г. 2) Смычекъ у шерстобита для битья шерсти. Мнж. 176. *Знайшов шапувала, зоде той з своєю брунькою.* Мнж. 109. Ум. **Бруньчана.**

Брунькати, каю, еш, гл. = **Вринькати 3.** *Шапувал давай брунькати.* Мнж. 109.

Брунькувати, кюю, еш, гл. Съѣдать древесныя почки. *Віаці у лісі брунькують, як трави нели.* Харьк. г.

Брус, са, м. 1) Кусокъ, отрѣзокъ въ формѣ параллелепипеда. *Брус мила.* 2) Осе-локъ, брусокъ. Шух. I. 169. 3) Четырех-угольное бревно. МУЕ. III. 29. Ум. **Брусби, бруьин.** Ув. **Брушище, брусьяна.**

Брусїни, снї, ж. мн. Вода изъ подъ топчального камня. Угор.

Брусїти, шу, снш, гл. Точить камнемъ. Угор.

Брусїще, ща, м. Ув. отъ брус.

Бруселина, ни, ж. Раст. *Evolvulus eugoraeus* L. ЗЮЗО. I. 123. См. **Бруселина.**

Брусїяна, ни, ж. Раст. *Persica vulgaris*. Шейк. Ум. **Брусїянина**

Брусла, ли, ж. Родъ длинной кофты безъ рукавовъ. Борз. у. См. **Брусля.**

Бруслївина, бруслїяна, ни, ж. Раст. *Evolvulus verrucosus* Scop. ЗЮЗО. I. 123.

Бруслїк, ка, м. Родъ жилета. Гол. Од. 75, 76.

Брусїяна, ни, ж. 1) Раст. а) *Evolvulus eugoraeus*. Вх. Пч. II. 31. б) *Evolvulus verrucosus*. Анн. 142. *Сам було ви-*

рїже нам удлища довгі та гмучкї з бруслини. Морд. Оп. 31. См. **Бруселина.** 2) Вода изъ подъ точила. См. **Бруслини.** 3) Окалина, шлакъ.

Бруслїний, а, е. Относящїйся къ бруслинї.

Брусла, ли, ж. Короткій тулунчикъ безъ рукавовъ. Вх. Зв. 4. См. **Брусля.**

Брусїна, ни, ж. = **Вруслїяна.** Вас. 161.

Брусїяця, ці, ж. Раст. *Vaccinium Vitis Idaea* L. ЗЮЗО. I. 140.

Брусїяний, а, е. 1) О деревї: обтесанный на четыре грави. Шух. I. 88. 2) Сдѣянный изъ четырехгранныхъ бревень. *Брусїяна хата.* Шух. I. 89.

Брусїк, скї, м. 1) Ум. отъ брус. Въ 1 и 2 знач. употребляется чаще, чѣмъ брус. *Мила брусок.* Чуб. V. 667. *Достав Панає сокиру та брусок.* Глїб. 2) Часть полудрабна: каждая изъ двухъ горизонтальныхъ жердей, соединенныхъ щаблями. Рудч. Чп. 250.

Брусїя, ся, с. Соб. отъ брус.

Брусївати, сїю, еш, гл. Бѣтъ что либо не жидкое. *Сїдайте, дружечки, мої голу-бочки, та безъ сорома брусьїте, а ти староста, їм батуй!* Кв. 2) «Размягчать и разминать кожу при посредствѣ бруса изъ топчального камня» (у кожевниковъ). Вас. 157.

Брусїка, ки, м. Ув. отъ брус.

Брусїчча, ча, с. Соб. увсл. отъ брусїя.

Брусїтїй, а, е. Брюхатый.

Брухо, ха, с. Брюхо. *Водай тобі, муго, розїслоє брухо.* Чуб. III. 247.

Бруховїщина, ни, ж. Время гетманства Брюхонечкаго. К. Хмельн. 6.

Брушлїк, ка, м. = **Врусля** и **Врусля** Вх. Лем. 394. Ум. **Брушлячїн.**

Бруштин, ва, м. 1) = **Вурштин.** 2) мн. Желѣзные обручи на колесахъ возгѣ спиць, чтобы не раскололась колодка. У мастеровъ они употребляются, когда спицы забиваютъ въ колодку. Канев. у.

Бруї, бруї, ж. 1) Быстрое теченїе въ рѣкѣ. *Вїїав човном на рїчку, самє на брую.* Кремеяч. у. 2) Сквознякъ. *Воли заслабли, бо їх поставили в теплїй кошарї самє на бруї.* Кремеяч. у.

Брубахати(ся), каю(ся), еш(ся), гл. 1) Шлепаться, ударять объ воду. 2) Плыскаться въ водѣ. *Пїрнає, брубахатьєя, хлюпається.* Левич. I. 63. 3) Идти по водѣ или по жидкой грязи. *Так і брубахав по*

води. Харьк. у. *Пшов... брѳохаться осокою та очеретани*. Смм. 199.

Брѳохнути, ну, веш, гл. Одн. в. отъ брѳохати 1) Упасть, шлепнуться. *Так і брѳохнув у воду*. Черк. у. *Об землю брѳохнув, загавав ногами і пропав*. Ез. V. 17. 2) Швырнуть, бросить, ударив обо что. *Брѳохнув оберемок об землю*. Смм. 200.

Врѳачѳати, чѳ, чѳш, гл. = Врѳачати.

Врѳак, ку, м. = Врѳакіт.

Врѳакало, ла, с. 1) Побрякушка, погремущка. Левнц. Пов. 156. 2) = **Било** 1) *Ударивши (при церкві — сторожѳ) в брѳакало*. Мир. Нов. I. 162. 3) Тотъ, кто брякаетъ, бряцаетъ, бренчатъ.

Врѳакальце, ця, с. = Врѳакало 1 *Скрѳзь будуть брѳакальця дзѳіжкі*. Котл. Ен. V. 19.

Врѳаканка, ка, с. Бряцавіе. Левнц. Пов. 156.

Врѳакати, каю, вш, гл. Бряцать, зискиѳть, звякати. *Кайдани брѳакать*. Шевч. А *Гнашко до дѳички підкѳіками брѳака*. Нп.

Врѳакѳч, чѳ, м. Звонкая монета.

Врѳакіти, кит, ж. мн. Бренчалки, погремущани. Встрѳчено только вѳ фальсифицированной думѳ о походѳ князя-язычника вѳ христѳавскую землю. *У дудки грали і в брѳакіти брѳажчали*. ЗОЮР. I. 178.

Врѳакілка, ки, ж. = Врѳакальце. Желех.

Врѳакіт, коту, м. Звукъ отъ металлическихъ вещей, звонъ, бряцавіе, бренчаніе. *Наробив брѳакоту, а він і прокинувся*. НВолын. у.

Врѳакітка, ки, ж. = Врѳакальце. Ум. Брѳакіточка.

Врѳакотало, ла, с. = Врѳакало. Желех.

Врѳакотівни, ни, с. = Врѳакіт. Желех.

Врѳакотіти, чу, тиш, гл. = Врѳачѳати. Ком. II. 53. *А він собі як став грошима брѳакотіти*. *Я брѳакотів кайданами важкими*. К. XII. 51.

Врѳакотів, ві ж. Бряцавіе, зовѳъ.

Врѳакѳн, вѳ, м. = Врѳакало 2. *К оивяволу кармазникѳ! — загукала громада... — Вони тільки вміють брѳажчати шаблями, а тоді де були ці брѳакоти, як безбожний Радивил загуковав із гармат?* К. Чр. 68.

Врѳакѳтка, ки, ж. = Врѳакало? Вѳ пѳсьнѳ ум. брѳакіточка являється собствен-

но вмѳсто слова нагаєчна. *Трицятиме руса коса в мене під ногою, брѳачатиме брѳакѳточка услѳд за тобою*. Чуб. III. 112.

Врѳакѳчий, а, в. Бряцающій, звяющій. Левнц. Пов. 310.

Врѳязнути, ну, веш, гл. Одн. в. отъ брѳязнати. 1) Зазвенѳть, звякнуть. *Брѳязнули ключі од комори ідуци*. Нп. *Здорова була, дѳичкомько! — як на струні брѳязнуло обѳк мене*. МВ. (О. 1862. III 54). *Врѳязнув гаманом на стѳл*. Г. Барв. 211. *Ось і у всі дзвони брѳязнули*. Г. Барв. 158. 2) Упасть, ударяясь о земѳ. *Горщик як брѳязне об пѳл*. Г. Барв. 225. *Мати зробилась як крейда біла, так і брѳязнула об землю*. Г. Барв. 402—403. *На яку коняку не покладає руку, вона з усіх чотирьох і брѳязне*. Мнж. 22. 3) Ударить. *Брѳязнула невістку по зубам*. НВолын. у.

Врѳязѳк, зѳк, м. Употребл. вѳ выраж.: *на брѳязнѳ — вѳть-вогѳ, сейчасъ*. Мнж. 168.

Врѳязѳати, чѳ, чѳш, гл. Бряцать, звенѳть. Чуб. III. 35, 112. *Козак, малюцю, гуляє, брѳязчати в його гроші*. Нп. *Коли б у шинкарки, то б брѳязчали царки*. Чуб. V. 831. *Сам до мене босий чеше, щоб підкѳіки не брѳязчили*. Мер. 27.

Врѳязь! меж. выраж. Звукъ металла или стекла. *Перестень брѳяз!* Чуб. II. 94. *Стук, брѳяз в віконечко: вийди, вийди, козаночко!* Чуб. V. 207.

Врѳяз(ну)ти, ну, веш, гл. Разбухать.

Врѳяна, ни, ж. = Врѳама. *Вийшло (військо), брѳяни облягло та й взялось воювати*, Чуб. 162.

Врѳязчѳти, мѳѳ, чѳш, гл. = Врѳачѳати. Вх. Лем. 394.

Врѳязка, ки, ж. Пряжка. Вх. Лем. 481.

Вѳба, би, ж. Дѳтск. 1) Зерно гороху, бобовъ (размякше). О. 1861. VIII. 8. 2) Йгода. О. 1862. IX. 118. 3) = **Бублин**. О. 1861. VIII. 8. *Бийте kota в зуби, щоб не просив буби*. Мил. 44. 4) Рава. *нарывѳ. слѳды удара*. Вх. Зн. 4. *Не йди туди, бубу зробиш*. Шейк. *Чи собою в пень, чи собою в дуба, а все собі буба*. Ном. № 8023. *Бубу зробиш*. Ударить, прѳчинить боль. Фр. Пр. 127.

Вубарѳѳук, ка, м. = Вѳйстрѳук. Желех.

Вубарѳ, ра, м. = Вубарѳук. Желех.

Вубѳака, ки, ж. Нарывѳ. Вх. Зн. 4. См. **Буба** 4.

Вублѳівниця, ці, бублѳівниця, ці, ж. Пекущая бубанки и торгующая имъ. Котл. Ен. VI. 14. *Піднялись на місто йти*

бублейниці, паялишниці. Кв. Була у нас на селі бублейниця. МВ. II. 195.

Вублик, ка, м. Бублик, баравок. Чуб. VII. 445. Чудний як бублик кругом об'їси, а в середині нема нічого. Ном. № 7827. Ум. Бубличи.

Вубликів, гова, вв. = Вублишний. Драг. 173.

Вублица, ці, ж. Родь рыбы, *Leuciscus rutilus* L. Шейк.

Вубличок, чка, м. Ум. оть бублин.

Вублишний, в, в. Бубличвий, бараночвий. Рудч. Ск. I. 188.

Вублшвиця, ці, ж. = Вублейниця.

Вублій, лід, бублійни, ка, м. Пекуцій и торгуюцій бубликами.

Вублійниця, ці, ж. = Вублейниця.

Вубляхи, хів, м. С'яянные плоды гартофеля. НВолын. у.

Вубна, ня, ж. = Гуля. Черном.

Вубнарти, рю, ршш, гл. = Вубнити 1. Цей бубнар (на весіллі) гарно бубнарить. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Вубнар, рд, м. Музыквть на бубнѣ. См. Вубнарти. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Вубник, ка, м. Ум. оть бубон.

Вубніло, ла, с. Барабанъ (шутливо?)
Одкрила барабан і вимазала у середині кістом. Уже у труби заграли салдатам іти в поход. Салдат і каже: „Прощай, бабушка! не погнавайся, що я тобі мички перелю“. — Не погнавайся, — каже баба, що я тобі бубніло набила. Грин. II. 200.

Вубніти, нїю, нїшш, гл. 1) О бубнѣ: издавать звукъ; играть на бубнѣ. Бубни бубнять. Рудч. Ск. II. 5. Бубон бубнить, скрипка грає. Ком. II. № 529. 2) Разглашать, разносить. Грцицько вгору їде, шумить, бубнить, куди їде, що в великім щастю. Pauli., II, 104.

Вубній, від, м. 1) Играюцій на бубнѣ. 2) Безъ умолку болтаюцій.

Вубніти, нїю, еш, гл. Разбухать, взбухать. Бубніє пашня, як на дворі мокро. НВолын. у.

Вубнувати, нїю, еш, гл. = Вубнити. Угор.

Вубніввий, а, в. Разбухійшій.

Вубніввіти, вію, еш, гл. Вухнуть, разбухать.

Вубовник, ка, м. Раст. *Rhianthus major* Ehrh. ЗЮЗО. I. 134.

Вубов, бна, м. Бубевъ. Чуб. III. 268; VII. 450. Славні бубни за горами, а

зблизька шкураянкі. Ном. № 2623. Голій як бубон. Ном. № 1523. Що дня божого діточка її як бубон збити. МВ. I. 45. 2) Родь барибана. Гей битіє в бубни, дообині, на гвалт. К. ПС. 15. Ум. Бубни. Качасться, як бубниє голеньке. Ном. № 9234.

Вубоні, нї, ж. Названіє сквороды вь загадкѣ: Прийшла кума до куми: дай, кумо, бубоні—спекти собі лютуні. ХС. III. 62.

Вубонѣць, нїд, м. Вубенчнць. Вкотив у двір сивими кіньми, побрякуючи... бубонччии. МВ. (О. 1862. III. 67). Ум. Буббичии. Чуб. II. 348.

Вубоніти, нїю, нїшш, гл. Говорить невнятно, бормотать; лепетать. Тихо бубоніє святу молитву. Левиц. I. 127. Дітвора бубонітиє, речеться. МВ. I. 9.

Вуббнчик, ка, м. Ум. оть бубонѣць.

Вуботати, боцү, чеш, гл. Ворчать. Медвідь бубоче. Вх. Зв. 34.

Вубүсі, гл. Дѣтск.: падать, унасть

Вубүх! меж. = Вебѣх! Пренмуц. дѣтское. О. 1861. VIII. 8. Коли же зміюка бубүх! ажземля затряслась. ЗЮЮР. II. 30.

Вубүхнути, ну, неш, гл. = Вебѣхнути
Вувалець, льда, м. Бывалый, опытный человекъ. Буваіи у бувальцях. Много испытать, извѣдать, видать виды. Ном. № 5775. Батькові доставалося на своєму віку бувати у бувальцях. Стор. II. 131.

Вувалій, а, в. Бывалый, опытный. Чуб. I. 236. Не питай старого, а питай бувалого. Ном. № 5784.

Вувалічі, чів, м. мн. Фантастическая мѣстность, вь которой случаются съ человекомъ различные приключенія, испытанія. Фр. Пр. 128. Бував він у Вувалічах. Ном. № 5785.

Вувало, ла, с. Вь сказкѣ то же, что и жлудно. Мнж. 176. У мене єсть бувало... Яке бувало? питають.—Жлудко,—їїба ж ви не знаєте? Грин. I. 284.

Вувальщина, ни, ж. Былое, былъ. Во се не казка, а биліця, або бувальщина сказать. Шевч. Моє діло—бувальщина, гадувати. Г. Барв. 19.

Вуван, нї, м. = Вовван. НВолын. у.

Вуванѣць, нїд, м. Болванъ для растиванія шанокт. Лебед, у.

Вув нїти, нїю, еш, гл. = Вованіти. Темно, нічого не видно, тільки збоку садочок і хлівець вуваніють. Сим. 224.

Вувати, вію, еш, гл. Бывать. Ой бу-

зав я в тім садку. Чуб. Ш. 49. *Бувало, із Мартином у дурня грають. Бува́в і на коні, і під конём. Всего переиспыталь. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 100). Бува́й, бува́йте здорові. Будь, будьте здоровы, прощайте, прощайте. Бувайте здорові, мої чорноброї!* Бува́, бува́е. 1) Бываєть, случается. *Як вода, бува, греблю порвавши, біжить в дугу.* 2) Чего доброго. *Чи ти, бува, не здурів?* 3) Вь случаѣ. *Як, бува, спитають про мене, скажи, що жив і здоров.* Ае. 18.

Бугаєць, йца́, м. Ум. отъ бугай.

Бугаїв, їва, ве. Принадлежаций племенному быку.—ве молоко́. См. Молоко.

Буга́й, га́й, м. 1) Племенной быкъ. Вас. 197. 2) Пт. выпль. *Ardea stellaris.* Вх. Пч. II. 8. *А бугай бугу! гме чайку в дугу.* Макс. *Бугай гуде в болоті.* Греб. 400. *Кажне крижня або прогуде бугай.* О. 1862. VШ. 16. 3) Волчокъ (игрушка). Шейк. 4) Сильный и здоровый человекъ. 5) Название одного изъ ударовъ палкой въ игрѣ: вил. Ив. 22. 6)—смажений. Родъ дѣтской игры. Ив. 47. 7) мп. Родъ фасоля. МУЕ. I. 98. Ум. Бугаєць, Вас. 197, ХС. Ш. 62, бугайбк. Ном. № 7283, бугайчим. Ув. Бугаяна.

Бугайкува́тий, а, е. 1) О волѣ: похойй но вышнему виду на племенного быка. *Бугайкуватий вил.* Меж. 192. 2) О человекѣ: развратный, донелась. *Та це бугайкуватий пакич.* Лубен. у.

Бугайбк, йка́, бугайчик, ка, м. Ум. отъ бугай.

Бугало, ла, с. ? Встрѣчено въ любовномъ заклинаніи. *Не лети ж ти, огнений бугало, ліса палить, змлі сушишь, а трави в'ялять! Полети ж ти, огнений бугало, до козака у двір..., учетися ти йому за серце..., щоб він мене не запив, не заїв, із инними не загуляв, усе мене на помислях мав.* Чуб. I. 92, 93.

Бу́гаш, ша, м. Запустѣлый лѣсъ. Галиц. Желех.

Бугаюва́тя, гаю́ю, еш, гл. Вести себя какъ племенной быкъ (о не вполне оскотпленном быкѣ). *Це бичок нутряк,—бач, з одним, а друге в отрійку, буває й у пахві, то як не вирізать оте друге, то й бугаювати.ме й у роботу не годити.меться.* Волч. у.

Бугайка, ки, м. Ув. отъ бугай.

Буга́чий, а, е. Свойственный, принадлежащій племенному быку.

Буги́ла, лі, ж. Раст. *Anthriscus syl-*

vestris. Авв. 39. *Вирізав ту бугилу і зробив з неї дудку.* Рудч. Ск. I. 157.

Вугла́в, ва, м. Раст. *Conium maculatum.* ЗЮЗО. I. 119. Вх. Пч. II. 30.

Вуго́р, гра́, м. Бугоръ. *Тепер там порівняно, а перш бугри були.* Драг. 85. Ум. Бугоро́н. Мир. Пов. II. 45.

Вугу́! меж. выражающ. крикъ выпя. *І бугай: бугу! гме з лози дугу.* Лукаш. 85.

Ву́га, га́, м.—Вугай I. Вх. Пч. II. 5.

Ву́дв, дв, ж. 1) Будка, шалашь. Чуб. Ш. 377. *Із запаски напну буду.* Ни 2) Верхъ фургона. 3) Поташный заводъ. Ум. Буда́, будочка.

Вуда́к, ка́, м. Раст. *Centaurea scabiosa.* Вх. Пч. I. 9.

Вудара́, ри, ж. Фургонъ, крытая повозка. *Тепер несеться як крилами в бударі й два вози за ним.* Мгр. Г. 55.

Вудара́житя, жу, жиш, гл. Сваряжать (судна). Встрѣчено только въ фальсифицированной думѣ: *Швидче човни бударажить та у християнську землю одпливать.* ЗОЮР. I. 178.

Ву́ддєн, дя́, м. Будень, рабочий день.мені не вилєн свѣт ні в буддєрь, ні в свято. Чуб. V. 628. Про буддєнь. Для буддя, въ будєнь. *Ця спідниця вже нехай про буддєнь будє.* Харьк. г. *Вона тій сержежи про буддєнь зносила.* Чуб. Ш. 131.

Ву́дє, нар. Довольно, достаточо. *Будє з мене, поки живу, і мертвого слова.* Шевч.

Вудє́нний, а, е. Будничный. Мир. ХРВ. 25. *У будєнний день п'єши, гуляєши.* Чуб. V. 525. *Шапка одна будєнна, друга празничкова.* Кв.

Вуджє́нїна, ни, буджєнїця, ці, ж.—Вужанина I. Вх. Зн. 4. Шух. I. 37.

Вудз, два, м. Высушенный творогъ. Шух. I. 214.

Вудвїна́, нї, ж.—Вувїна. Уман. у.

Вудзѣбк, дзѣка́, м. Кусокъ, ломтикъ. Угор.

Вудѣя, ві, ж. Мясо. Вх. Лем. 395.

Вудимї́р, ра, м. Будящій мїръ. Встрѣчено лишь въ загадкѣ, гдѣ обозначаетъ пѣтуха. Ном., заг. № 125.

Вудинко́вий, а, е. Относящійся къ строенію, зданію. *Ванна будинкова.* К. ПС. 40.

Вудїно́к, нку, м. Зданіе, строеніе, домъ. Мег. 527. Котл. Ен. I. 30. *В городі вистросний великий будинок.* Котл. НП. 395. *А в його будинок був самий*

чисто скляний, увесь із кристалю.
ЗЮЮР. II. 33. Ум. Будіночок.

Будіти, джѹ, дши, гл. 1) Будити, пробуджати. *Не буди дитяти, дитиночка буде спати.* Макс. 2) Бороновати передь поєвномъ вспахавную плугомъ землю. Вас. 196. 3) Коштить. Вх. Зн. 4.

Будітися, джѹся, дшися, гл. Пробуджати, просипати. *Ой тив же я та й напився, пішов спати, не будився.* Нп.

Будіще, ща, с. Мѣсто, гдѣ былъ поташный заводъ. Желех.

I. Будівля, лі, ж. Строеіне, постройка, зданіе. *Шкоді йому об хану обіратись: не видержить, наде його будівля.* К. Іов. 18.

II. Будівля, ля, с. Строеіне, постройка. *Лобо оком глянуть на сю церкву! Здалека здається, що вона на воздусі стоить—так вище хатів, і будівля якесь легесеньке.* Св. Л. 25.

Будівник, ка, м. = Будівничий.
Будівництво, ва, с. Стронительство, архитектура.

Будівничий, чого, м. Стронтель, архитеторъ. К. МВ. XII. 268. *Котрий син казав, жеби були з дуба будники, то був будівничий.* Гв. II. 149. *Занебали будівничі простий камінь у будівлі.* К. Псал. 270.

Будка, ки, ж. 1) Ум. отъ буда. 2) Кладовая. *Екатериносл. у. Як закине удку в чужу будку, то дивись—коли не кожую, так свити так і витягнеи.* Чуб. II. 678. 3) Навѣсь на столбахъ надъ гончарнымъ горномъ, досчатая крыша котораго раскрывається во время тонки въ горнѣ. Вас. 180. 4) Простой экипажъ съ верхомъ. *Ой їдуть вози на перевози, а попереду будка.* Мет. 55. *Богиня сіла в просту будку, на передку сів Кулидон; кобила їхъ везе кривая...* Котл. Ев. V. 34. 5) Костяный остовъ спины птицы. Лохв. у.

Будний, а, е. = Вуденний. *Будного дня нема коли їти по горіжж.* Каменец. у.

Будник, ка, м. Работвикъ на поташномъ заводѣ. Ум. Будничок.

Будників, кова, ве. Привадежацій работнику на поташномъ заводѣ.

Будниченя, ніти, с. Дитя работника на поташномъ заводѣ.

Будничка, ки, ж. Жена работника на поташномъ заводѣ.

Будніти, вію, віш, гл. = Дудніти. *Бу-*

дуть вози будніти, піджівочки звєіти. Гол. *Слухав—хтось будніть.* А то злодій їшли. Чуб. II. 634. (Не ошибка ли вм. дудніти?)

Будова, ви, ж. Строеіне, зданіе. *Тільки став доїздити до тієї будови, де живуть сестри, знов линув доц.* Стор. I. 72. *Ярмаркові будови.* О. 1861. IX. 180.

Будовця, ці, м. = Вудівник. *Е, він тут на всю губерню будовця, такоого тут і нема, як він.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Будочка, ки, ж. Ум. отъ буда.

Будра, ри, ж. Раст. *Glechoma hederacea* L. ЗЮЗО. I. 124. См. Роскідник.

Будування, ня, с. 1) Построеіне, созидаіне, сооруженіе. 2) Постройка, постройка, строеіне. *Ох, не видко ж того села, тілько будування.* Грин. III. 209. Ум. Будуваннячко.

Будувник, ка, м. и пр. = Будівник и пр.

Будувати, дѹю, еш, гл. 1) Стронть, сооружагъ, созилатъ. *Дерево везено, церков будовано.* Чуб. III. 131. *Для кого ж ти, мма, сей двір будували?* Чуб. V. 167. *Зюда дїм буде, а незюда руйнує.* Ном. № 3280. *Грунѹ будувати.* Дѣлатъ гробъ. 2) Основывагъ. *Розмовляють, розказують: як Сїч будували...* Шевч. 125.

Будуватися, дѹся, ешся, гл. Стронітися, сооружагъся, созидагъся.

Будучина, ни, ж. Грядущее, будущность. Левпц. Ном. 13.

Будущий, а, е. Будущій. *Скарій мене, Боже, в сей вік і в будущій.* Лебед. у.

Будущивн, ни, ж. = Будучина. К. Кр. 17. К. XII. 9. *Думас..., ляхачиш сама своєї будущини.* Г. Барв. 166.

Будчаний, а, е. Привадежацій будці. *Дивлюсь—будчані двері очинені.* Екатериносл. у.

Будчик, ка, м. Сторожъ желѣзнодорожный, живущій по линіи въ будкѣ. *Мені будчик дав дорогу, бо пропустъ був незапертий, знатий,—я і зїзав на дорогу, а тут машина біжить.* Александров. у. (Залюбовск.).

Будчина, ни, ж. = Будка 2—4. *Пішли в будчину, подивились у засїчку, аж там пляшка, що вкрадено.* Новомоск. у.

Будько, ка, м. Тотъ, который обѣщаегъ, говоря: *буде или буду?* *Поки хва лько нахвалиться, будько набудеться.* Ном. № 5680. См. Набуватися 3.

Будь-лі См. бути.

Будяк, ка, м. 1) Раст. Чертополохъ,

яолчець. Вас. 199. *Не води мя в будяки, бо я нхколюся.* Чуб. V. 122. 2)—жовтоцвітний. а) *Senecio vernalis* Waldsh et. Kit. ЗЮЗО. I. 166. б) *Verbascum lychnitis* L. ЗЮЗО. I. 166. Ум. Будячок. Чуб. V. 1035, будячньою. *На городі будяк родит...* Роди, роди, будяченьку. Грин. III. 688. Ув. Будячище.

Будячина, ну, ж.—Будяк.

Будячище, ща, м. Ув. отъ будян.

Будячок, чкб, м. Ум. отъ будян.

Будячча, ча с. Соб. отъ будян.

Буден, йна, но. Краткая форма отъ буйний. *Ой віс вітер, буйн повіває.* Грин. III. 243.

Бужанина, ни, ж. 1) Копченое свиное мясо. 2) Особымъ образомъ приготовленный и изжаренный свиной окорокъ. Маркв. 150. Ум. Бужанина.

Буждеревен, (ву?), м. Раст. *Tamarix germanica*. Лв. 102.

Буждигарня, ні, ж. Старал, разваливающаяся хата. Шух. I. 112.

Буженица, ці, ж.—Бужанина I. Шух. I. 141, 106.

Бужина, ни, ж.—Бужанина.

Буз, зу, м. Раст. *Siringa vulgaris*, сирень. *Посинь як буз.* Ном. № 13153. Ум. Бузби.

Бузб, зі, ж. 1) Татарскій напитокъ изъ проса. 2) Нечистота въ немойтій овечьей шерсти. *У вовни бузи багато.* Лебед. у. 3) Осадокъ въ жидкостяхъ.

Буздерево, ва, с.—Буз. Полт.

Буддигарня, ні, ж.—Вудегарня.

Бузина, ни, ж. Раст. а) Бузина. *Sambucus nigra* L. Вх. Пч. I. 12. ЗЮЗО. I. 135. *На в-городі бузина коренистая.* Чуб. V. 9. б)—ялова. *Sambucus ebulus* L. ЗЮЗО. I. 135. в)—червона. *Sambucus gascosa* L. ЗЮЗО. I. 135. Ум. Бузинна.

Бузиння, ни, ж. Одинъ стебель бузины. Ум. Бузинника. *Вирогла бузинника, та така гарна, правенька.* Мнж. 58.

Бузинка, ки, ж. Ум. отъ бузина.

Бузинник, ка, м. Кисель изъ бузиновыхъ ягодъ. Лебед. у. Ум. Бузинничок.

Бузиновий, а, в. Бузинный. *Бузиновий кисль.* Чуб. VП. 442. *Житньої соломахи бузиновимъ молокомъ залити.* АД. П. 38.

Бузівок, ва, м. Годовалый теленокъ. Вас. 197.

Бузів'я, в'ята, с.—Бузівок. *Побігли з двору бузів'ята.* Павлогр. у.

Бузімок, ма, м.—Бузівок. Левинц. I. 185.

Бузківий, а, в. Сиреневий. *Квіточка бузкова.* МВ. (О. 1862. I. 75).

Бузалук, ка, м. Родъ подковы, подвизываемся на подошву, чтобы не скользить на льду. Поп. 95.

Бузиний, а, б. Сорный, съ соромъ. *Бузине зерно.* Лубен. у. **Бузина сіль.** Мутная соль, собираемая на мелкой водѣ.

Бузиник, ка, м. Бузиновая заросль. *В бузинику чорт живе.* Ном. № 316. Ум. Бузиничок.

Бузиничий, а, в. Относящійся къ бузинику. *Добри-всѣри тобі, царю бузиничий (у бузині сидить би то царь).* Чуб. I. 95.

Бузиничок, чкб, м. Ум. отъ бузини.

Бузівка, ки, ж. Потасовка? *У нас туті за це бунт: не кладуть податі, а вони правлять, то така бузівка—до боки доходить.* ЕЗ. V. 12.

Бузов'я, ятя, с.—Бузув'я. Ум. Бузов'ятно.

Бузоб, ву, м. Ум. отъ буз. Во многихъ мѣстностяхъ употребляется пив'ство буз. *Воркувала юрляма у садку, у куточку тихенькому на бузку.* Гліб. Ум. Бузбчок.

Бузувати, в'ю, еш, м. 1) Наказывать, бить. Желех. 2) Журить, бравить, дѣлать, выговоръ. Желех.

Бузув'ір, ра, м.—Везув'ір.

Бузув'ірів, рова, ве—Везув'ірія. *Як то ми одно думали про бідних дівчаток та про бузув'ірових москалів.* Кв. (О. 1861. VII. 6).

Бузув'ірка, ки, ж.—Везув'ірка. *У, як би я піймала отту бузув'ірку, я б їй юлову одтала, щоб не кидала матері.* Кв.

Бузув'ірний, а, в.—Везув'ірний. *Чи ж воно таки подобенство старій людні та лопати у п'ст скоромне? Сказано, бузув'ірі людс.* Харьк. у.

Бузув'я, ятя, с.—Бузівок. Ум. Бузув'ятно.

Бузув, на, м. Низшій сортъ соли (съ примѣсью грази). Радом. у.

Буздерево, ва, с.—Дивдерево. Вх. Пч. I. 10.

Бузків, кова, ве. 1) Принадлежащій аясту. *Бузківое тіздо.* 2)—огнь. Раст. *Lychnis flos cuculi.* Вх. Пч. II. 33.

Бузкб, ка, м. 1) Ансть, *Cisopia alba.* Вх. Пч. I. 16. *Тиниться, як би ю бузкб носом ськав.* Ном. № 12676. 2) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 205.

Бузьок, зька, м. = Бузько 1. Вх. Пч. I. 16. Ум. Бузьбчок.

Бузьбчок, чка, м. 1) Ум. отъ бузьо-
2) мн. Раст. *Erodium cicutarium*. Вх. Пч. I. 10.

Бузя, зі, ж. Дѣтск. 1) Уста, ротъ, ротикъ, лицо. О. 1862. IX. 118. Дати бузі. Поцѣловать. *Ти, дівчино хороша, дай же бузі без гроша.* Гол. II. 212. 2) Ласк. отъ бузина. *Прийде він до теї бузини, бѣ маконою по їй і приказує: «Добри-вечір тобі, бузю, ти мій вірний друже!»* (Изъ заговора). Грин. II. 325.

Буїй, я, в. Буйный. *Стоїть як буїй тур, скопавши ниви в землі.* К. ЧР. 166. *Голови ви буїї.* Котя.

Буй, буй, м. Въ выраж.: на буї. На открытомъ мѣстѣ, доступномъ вѣтрамъ. *Їз хата стоїть на буї.* Черниг.

Буйвіл, вола, м. Буйволъ. Грб. 359. *Да зїхалось да три воли, да три воли, три буйволи.* Чуб. III. 355. *Їтая москаль буйволами.* Драг. 2. Ум. Буйволи. Ув. Буйволяна.

Буйволяца, ці, ж. Самка буйвола.

Буйволів, лова, во. Принадлежащій буйволу.

Буйволя, лята, с. Буйволенокъ. Вх. Пч. II. 5.

Буйволяка, ки, м. Ув. отъ буйвіл.

Буйкб, ка, м. Имя собаки въ сказкѣ. *З косток бичка вирує чуйко і буйко, да такі здорові да гладкі собаки.* Чуб. II. 143.

Буймистрія, ріі, ж. = Бурмистрова? *Нікто не відає, хто в нас коровай баче: чи з села селяночка, чи з міста міщаночка, чи з Київѣ буймистрія.* Грин. III. 472.

Буйний, а, в. 1) Крупный. *Бачте, яка буйна (картопля)! Г. Барв. 428. Ці скіпки оріоні—беріть оці буйніші.* Радом. у. *Ученик нехай читає тільки буйну печу-тє.* К. Гр. 15. *Буйний доцї.* 2) Рослый (о растеніяхъ). *Уродило жито високе, буйне.* Чуб. III. 399. *Цїумить буйна нива.* Рудч. Чп. 104. *Буйна трава цюросла.* 3) О почвѣ: жирный. *Буйна земля.* Хотин. у. 4) Сильный, буйный. *Коло, коло Дунаю дівчина гуляє, на-буйнуто флисколо стільна поладас.* Мет. 77. *Із-за юри буйний вітер віс.* Мет. 27. 5) Буйный. *Западаються орляки хижі... по буйних товаришах козака.* Пѣсн. Ум. Буйненький, буйнѣсенный.

Аж де взявся буйненький вітрець. Чуб. III. 301.

Буйність, ностя, ж. 1) Изобиліє, плодородіє. 2) Невоздержность, неумѣренность. *Молодість—буйність, а буйність—дурність.* Ном. № 8717.

Буйно, нар. Крушно, сильно, буйно. *Сад ріс собі на волі дико і буйно.* Левич. Пов. 191. *Що буйний вітри буйно повівають.* Чуб. V. 570. *Буйно колом по вулиці проїзжав.* АД. I. 189.

Буйтър, ра, м. = Тур, *Bos urus*. Вх. Пч. II. 5.

Бук, ка, м. 1) Букъ, *Fagus silvestris*. *Коби ми ся тот бук розвив та й берези білі.* Гол. *Ночус Ганна під сніг небом, під зелетими буками.* Левич. I. 62. 2) Переносно: палка, розга. *Наука не йде на бука.* Ном. № 6024. *Як не даєш з прозиби, то даєш з принуки, а чого прозиби не докаже, то докажеуть буки.* Ном. № 1059. *Буком того, хто не боронить своєю.* Фр. Пр. 129.

Букарт, та, м. = Вайстрик. Фр. Пр. 129.

Букарь, ря, м. = Пукарь. Херс.

Букат, та, м. Кусокъ. Шух. I. 106. *Втяла букат сира.* Шух. I. 199.

Буката, ти, ж. = Вукат. Въ томъ же значеніи і ум. буната. *Прийде нам сі без букатки хліба пропатади.* ЕЗ. V. 29.

Буква, ви, ж. 1) = Вуквица. 2) Буква. **Вуквица, ці, ж.** Раст. а) *Betonica officinalis* L. ЗЮЗО. I. 114. Мил. М. 23. б) — біла. *Primula officinalis* L. ЗЮЗО. I. 132. Ум. Бувична.

Бувичний, а, в. Приготовленный изъ бунци.

Бўки, нескл. Славян. названіє буквы **Б.** *Аз—біли мене раз; буки—набралися муки.* Ном. № 6068.

Букі-барабан-башта. Чепуха, чушь, нелїпица. *Та се так, не во тів сказати,—буки-барабан-башта, шануючи Бога й вас.* Котл. НП. 399.

Бувиччак, ка, м. Зябликъ, *Fringilla coelebs*. Вх. Уг. 228.

Бувівка, ки, ж. Родъ гриба. Вх. Лем. 395.

Буков (ви, ж.?) Буковий жолудь. Вх. Уг. 228.

Букобѣний, бўковий, а, в. Буковий. ЕЗ. V. 229. *Ліс буковий.* Шух. I. 177. *На водах, на Іорданських, пливє листок буковенний.* Чуб. III. 459. *Скажи зробиши буковую трину.* Чуб. V. 631.

Буківина, *ни, ж.* 1) Буковое дерево. Гол. I. 106. *Як упаде жовтий листок з тої буковини.* II. 2) Буковий л'ябс. Шух. I. 177. 3) Страна: Буковина. Ум. гть 1 и 2 знач. 4) Буківинка, **буківиночна**, **буківиньона**. *А в лісі, в лісі в буквиночій, там же ні кукала сива зазудейка... Вистинала би я ліс буквиночій...* Гол. II. 77.

Буквінець, *ндя, м.* Житель Буковини. Желех. Ум. Буквіничий. Желех.

Буквінка, *кн, ж.* 1) Ум. отъ буювина 1, 2 Шух. I. 177. *Буквинка сі розлила.* Шух. I. 197. 2) Жительница Буковини. Ум. Буквіночна, буквіноньона.

Буквінський, *а, в.* Относящийся къ Буковинѣ, буковинській. Федьк. I. 51.

Буквінич, *ка, м.* Ум. отъ буювини.

Букодірка, *кн, ж.*—**Вукивчак**. Вх. Уг. 228

Букодірча, *чати, с.* Птенець зяблика. Вх. Уг. 228.

Букурійка, *кн, ж.* См. буюрїя

Буюрїя, *ріі, ж.* и в томъ же значенїи ум. **буюрїйна**. Узкій ремень, узкій кожаный поясъ для подвязыванія у мужчинъ штановъ, у женщинъ юбки. Шух. I. 120, 123, 127, 132.

Бўка, *ші, ж.* Втулка въ колесѣ (деревяная или желѣзная) Колв. I. 66. *Букшу на те, щоб не розмелювалось колесо.* Канев. у.

Бўкшпан, *ну, м.* Самшитъ, буксъ, *Buxus sempervirens.*

Букшпновий, *а, в.* Буксовый.

Булава, *вї, ж.* 1) Булава, знакъ гетманскаго достоинства. *Оттоїдї тѣ козакї добре обали, бунчук, булаву положили, Єврася Хмельниченка на четьманство настановили.* Дума. *До булави треба голови.* Посл. 2)—**Кийбн**. Грин. Ш. 667. *Мужик прийшов до вовка: була, хуся кийком. А лисичка... каже вовкові: «Крути-верти, вовчику, голову, щоб не поцїлив сучий син булавою.* Рудч. Ск. I. 21. Ум. **Булавіна**. Ном. № 3944, **Булавочка**. Чуб. V. 1086.

Буланій, *а, в.* Буланный. *Сїдлай коня вороного, а тїд себе ще буланого.* Чуб. V. 41. Ум. Буланенький. Ад. II. 45.

Булат, *чу, м.* 1) Булатъ, узорчатая сталь. 2) Булатная сабля. *Посїк же тебе булат вразїей.* Стор. II. 267.

Булатний, *а, в.* Булатный. Ад. II. 99. *Шаблі булатний.* Ад. I. 214.

Булатовий, *а, в.*—**Вулатний**. *Палаши...* булатовий. Драг. 264.

Булдїмка, *кн, ж.* булдїмок, **мка, м.** Родъ стариннаго ружья. *Наклали повнї гамазей... булдимох, флінки і яничарок.* Котл. Ев. IV. 56. *За плечима мотався булдимох.* Стор. МПр. 3.

Булдїга, *гн, ж.* Ув. отъ булка. *Голова була голепа, тїлько оследець спереду (їого через те й прозвали булєгою, що в їого голова була такъ якъ булка обголена).* О. 1861. X. 33, 34.

Буляга, *гн, ж.* Раст. *Conium maculatum* L. Прил. у.

Буліголова, *ви, ж.* Раст. а)—**Болиголов**. б) *Chaerophyllum bulbosum* L. ЗЮЗО. I. 167.

Бўлий, *а, в.* Бывшїй. *На буликъ товаришок, сїльських дічат і з під лоба не поглянула, наче ніколи вони й не здибалїся з собою.* Св. Л. 90.

Бўлінька, *кн, ж.* Ум. отъ буля.

Бўлка, *кн, ж.* 1) Булка, бўлий хлѣбъ. Чуб. V. 192; VII. 445. *Що ж ти напїк булок?* Чуб. II. 185. *Шкода собацї булки: не зїстї, тїлько покалає.* Ном. № 7593. 2) Отдѣльный хлѣбъ. *Булка хлїба.* Воляни. г. 3) Деревянный шаръ, употребляющийся въ игрѣ того-же имени. КС. 1887. VI. 474. Сим. 178, 6 (шаръ гоняють палками по льду). *Учора я дививсь, як хлопцї гуляли на толоцї... то в дучку булку заганяли.* Греб. 395. Ум. **Бўлочка**. Чуб. V. 488. *Булочка хлїба лежить.* Чуб. II. 8.

Бўль-буль! *меж.* выражающее звукъ при вытеканїи жидкости изъ бутылки. Ном. № 13132.

Бўльба, *бн, ж.* 1) Водяной, мыльный пупырь. 2) Земляная груша, *Helianthus tuberosus* L. Авн. 163. 3)—**Картопля**. Вх. Пч. I. 13. ЗЮЗО. I. 137. Ум. **Бўльбочна**. **Бўльбїя**, *на, м.* Картофельна. *Вдавївся бубланом.* ЕвЗ. V. 128.

Бўльбашка, *кн, ж.* 1) Водяной или мыльный пупырь. Чуб. II. 566. *А на дворї дощкї їде, аж бубльбашкї дмуться.* Грин. Ш. 391. 2) Пустой шарикъ. *У термометрї... скляна дудочка з бубльбашкою на кїнци.* Ком. II. 78. 3) Цвѣточная почка. Сквир. у.

Бўльбашний, *а, в.* Покрытый пупырьками, пѣвнящїйся. *Коряк жемчужно-бубльбашной вин'є.* К. Бай 9.

Бўльбїга, *гн, ж.*—**Картопля**.—**Бўльба** 3. Вх. Пч. II. 36.

Ву́льбисько, ка, с. Поле, съ котораго святъ картофель. Желех.

Ву́льбиця, ці, ж. = Картопля. Фр. Пр. 129.

Вульбу́ки. мн. Родъ растенія Вх. Уг. 4. Ум. Бульбучки.

Вульбу́лькання, ня, с. = Вулькання. О. 1862. VII. 72.

Вульбу́лькати, каю, еш, гл. = Вулькати. О. 1862. VII. 72.

Вульбяник, ка, м. Бабочка: мертвая голова, Acherontia Atropos. Вх. Пч. I. 5.

Ву́льва, ви, ж. Луковица. Додиють цибулі (сички або бульви). МУФ. I. 97.

Вульвінка, ки, ж. Луковга. Желех.

Вульк! меж. Звукъ при наденіи въ воду. Мнж. 132. А жидівська айсько в воду бульк! Грин. II. 223.

Ву́лька, ки, ж. = Вульбашка 1. Бульки, котрі позбігали з киятку і захолили, із їх і стали гори, а меж ними долини. Чуб. I. 39. Аж бульки на воді стають. Фр. Пр. 129.

Вулькання, ня, с. Бульканіе.

Ву́лькати, каю, еш, гл. Булькати, издавать звукъ: „буль-буль“, при вытекаіи, кипініи (жидкости). Драг. 48. Пішов щочолоча та все булька: буль-буль-буль. Грин. I. 206.

Вулькати́й, а, в. = Ванкати́й. Дякон..., витріщивши булькати́ очі, пер, наче з бочки, товстого баса. Мир. Пов. II. 60.

Ву́лькіт, коту, м. Клокотаніе.

Ву́лькнути, ну, неш, гл. Одн. в. ътъ бульнати. Тільки булькнув пан у воду та бульбашки позскакували наверх води. Чуб. II. 566.

Вулькотати, кочу́, чеш, **булькотіти**, кочу́, ти́ш, гл. 1) Клокотать. Кров дзюрить, булькотить з стики. Ном. № 8173. 2) Булькать. Доти баба булькотала, поки на дно не попала. Грин. III. 341. Стала тиковку топтити, а та набірається води та булькотить. Мвж. 2. 3) Объ идиюкѣ: кричать. Пуляк булькоче. Вх. Уг. 229.

Вулькотнѣча, ці, ж. Переливаніе съ шумомъ; бурчаніе. Вулькотнеча у животи така піднялась.

Вульбѣн, на, м. Родъ картофеля. МУФ. I. 101.

Вульчати, чу́, чіш, гл. = Вулькотати. Гол. III. 259.

Ву́ля, лі, ж. 1) Дѣтск. Булка. 2) = Кар-

топля. МУЕ III. 56. Копали булі. МУЕ. III. 40. Ум. Булінья.

Вульінка, ки, ж. = Вульбисько. Гн. II. 107.

Вум-бум! меж. выражающее звукъ баковой трубы, бубна, барабана и т. п. О. 1862. VII. 74.

Вума́га, га, ж. 1) = Папір. 2) Паспортъ; документъ. *Іде до папір, щоб бумагу їй дала; а папір: Не хочу я, не дам тобі бумаги і їхати не пуцу.* МВ. У волость аж три бумази прийшло; кажуть, якісь начальники їхатимуть. Лубен. у. Ум. Бума́жна, бума́женча.

Вумажний, а, в. = Папіровий.

Вумбак, ка, м. Жукъ. Угор.

Вумкати, каю, еш, гл. Извлекать баковые, густые звуки (на струнномъ инструментѣ).

Ву́нда, ди, ж. Верхняя одежда—родъ суконнаго пальто. Гол. Од. 80, 83.

Вундз, два, м. 1) Молодой овечій tvorogъ. Шейк. Большой кусокъ овечьяго сыру. Вх. Зп. 12. См. Будз. 2) Коротко остриженный мальчикъ. Желех. 3) Узель (на веревкѣ, ниткѣ и пр.). Вх. Лем. 395. Ум. Вундзин.

Вундзик, ка, м. Ум. отъ бундз. Во 2-мъ значеніи употребляется какъ прозвище для рекрутовъ, которыхъ сильно сбригли въ прежнее время. *Видобрали го до бундзиків.* Фр. Пр. 129.

Вундючатися, чуса, чияся, гл. Важничать, хорохориться, пѣтушиться, чваниться. *Твоя Маруся усе щось бундючиться.* О. 1861. XI. Кух. 28.

Вундючний, а, в. 1) Надутый, высокомерный, чванный. *Не приступиш, таке бундючне.* Ном. № 2470. 2) Шыный, шумный. *Бундючне весілля було.* НВольн. у.

Вундючно, нар. Высокомѣрно, чванно. *Пішов з кімнат бундючно-грізною ходою.* Котл. Ея. IV. 52.

Вундючатися, чуса, чияся, гл. = Вундючатися. Возний,—так і бундючатися, що помазався паном. Котл. НП. 387.

Вундючний, а, в. = Вундючний. *Таке бундючне весілля уджигне.* Котл. НП. 377.

Вуніти, ви́б, ви́ш, гл. = Врунтіти. Желех.

Вункош, ша, м. = Колеф. Гол. Од. 80. **І. Вунт**, ту, м. 1) Свляка, пукъ (никтокъ, шелку, табуку и пр.). 2) мн. Шесть большнхъ струнъ на бандурѣ. КС. 1882.

VII. 282. Ум. Бунтик, бунтичок.

П. Вунт, ту, м. Бунть, возмущеніе, мятежъ. Бунт зривати. Бунтоваться. *Звели нам під москаля пікати, або звели нам з ляхами великий бунт зривати.* АД. II. 114.

Вунтиковий, а, е. Связанный въ пуки. **Вунтичок**, чка, м. Ум. отъ бунт. **Вунтівний**, а, е. = Вунтовливий. Желех.

Вунтівний и **бунтовний**, ка, м. Бунтовщикъ. К. ЧР. 411. *Лихі бунтівники, переверткі щоденні.* К. Псал. 177.

Вунтівниця, ді, ж. Бунтовщица, мятежница.

Вунтовливий, а, е. Склонный къ бунтамъ, мятекамъ, мятежный. *Ваші предки бунтовливі.* К. Псал. 220. *Бунтовливі піддані.* Мир. ХРВ. 159.

Вунтовництво, ва, с. Мятежность, бунтовство. К. ХП. 32.

Вунтовничий, а, е. Мятежническій, принадлежалцій, свойственный мятежнику. *Туди ший бунтовничі нахилив під мене.* К. Псал. 42.

Вунтування, ва, с. Возмущеніе, непокорность, мятежъ. *Переказ... про Мертве Море, що ніби під його водами сидять велетні за бунтування проти Бога.* К. Тов. 56.

Вунтувати, тѣю, еш, гл. 1) Бунтовать, бунтоваться. *Не бунтуйте проти його, мяжеко-важе покарає.* К. Псал. 146. 2) Бунтовать, возмущать. *Бунтує народ.* Фв. Л. XXIII. 5.

Вунтуватися, тѣюся, ешся, гл. Бунтоваться, возмущаться. *Чого се так бунтуються народи?* К. Псал. 2.

Вунчати, чу, чш, гл. = Врунчати. Вх. Уг. 229.

Вунчужий, ного, м. Носитель гетманскаго бувчука. *Бунчужний військовий.* К. ПС. 5.

Вунчуж, ка, м. 1) Одивъ изъ знаковъ гетманскаго достоинства: древко съ металлическимъ яблокомъ на вонцѣ, подъ которымъ свѣщивался лошадиный хвостъ. *Козаки добре зробили: бунчуж, булаву положили, сврася Хмельниченка на гетьманство встановили.* Мет. 398. **Бунчужа**, бунчужа стояти. Стоять вертикально? *Ого, напрутив! так бунчужом (бунчука) і стоить.* Ном. № 13958.

Вунчужовенко, ка, м. Сынъ бунчужового товариша. Желех.

Вунчужовий, а, е. 1) Относящійся къ

бунчужу. 2) —товариш. Почетное званіе, которымъ сначала украинскіе гетманы награждали сыновей генеральной старшини и полковниковъ, а позже, съ половини XVIII в., это званіе стали получать, при выходѣ въ отставку, полковники и чины полковой старшини. **Б.** товаришъ сопровождал гетмана въ походѣ, находясь під його бунчужом. Иногда сокращенно, безъ существеннаго: *Бувають військові, значкові, і сотники, і бунчужові.* Котл. Еп. III. 67.

Вунька, ки, ж. Глиняный сосудъ, родъ кувшина въ узкомъ горлышкомъ. Прил. у.

Вуняк, ка, м. = Джміль. Желех.

Вуря, рія, ж. Вурленіе воды. *Тепер вода тихо іде коло каміння, бо мала, а як весною вода велика, то буря б'є туп.* Катериносд. у.

Вуравий, а, е. Вуроватый. Вх. Лем. 395.

Вураж, ка, м. и пр. См. Бурян и пр.

Вурастий, а, е. = Вуравий. *Вурастий кінь.* Вх. Уг. 329.

Вурачинека, ки, ж. Родъ кушанья. *З листа бурокового роб'ять бурачинку.* МУЕ. I. 100.

Вурачій, ків, м. ии. Раст. *Cuscuta epilinum* Вх. Пч. II. 31.

Вурачник, ка, м. Раст. *Borrago officinalis* Л. ЗЮЗО. I. 114.

Вурбулянка, ки, ж. Картофельный супъ. Желех.

Вурда, ді, ж. 1) = Здирок. Вас. 157.

2) Родъ игры въ мальчювъ: а) попадають камешками въ поставленную стоймя каменную плиту или кусокъ доски; выигрываетъ —дає бурду—свадливій плиту или доску, Шейк. *Задам я тобі бурду! Задамъ я тебѣ трезвону!* Шейк.

Вурдѣй, дѣя, м. 1) Землявка. Камеяец. у. 2) Курная изба. Шух. I. 96. 111. 3) Публичній домъ. Желех. Ум. Бурдѣичи.

Вурдѣй, дія, м. = Вурдѣй I. *Ге! так се хата! Так і єсть, хата, коли хатю можна звати бурдѣй, що тільки дах над землею, новітє вікон не видно.* Св. Л. 27.

Вурдюг, га, бурдюк, ка, м. = Вурдюг I. Чуб. V. 1086. О. 1862. X. 44. Вх. Зв. 4. *Іхав чоловік рябими волами та найшов бурдюг з пирозами.* Нп. *Ніхто не наливає нового вина в старі бурдюки.* Сп. Мр. II. 22. *Бурдюки біти.* Шалить. Ум. Бурдюжін. Вх. Зв. 4.

Вурьки, ків, м. ии. Родъ прѣсныхъ пирожковъ. О. 1862. V. Кух. 36. Вареники

сь жировими вытопками, сваренные въ жирѣ. Миж. 176.

Бурій, а, о. 1) Бурый, сѣрый. *Бурій, як вовк.* Фр. Пр. 130. 2) О головномъ уборѣ: въ складкахъ, въ сборкахъ. Вх. Уг. 225. 3) Сердитый, разсерженный. Фр. Пр. 130.

Буритель, ля, м. Нарушитель.

Бурити, рю, рш, гл. 1) Разрушать, ниспровергать, разорить. 2) Сильно лить, литься. *Бурити як з барила.* 3) Волновать, возмущать. 4) Рыть. *Киртиця бурити землю.* Вх. Лем. 395.

Буритися, рюса, ршса, гл. 1) Возмущаться, волноваться. 2) безл. Собираться бурѣ. *Хмариться, буриться, — дощ буде...* Pauli. I. 120.

Бурішечка, ки, ж. Ум. отъ бурішна.

Бурішка, ки, ж. = Картопля. Вх. Зн. 64. Шух. I. 164. *Дві річі Бог для бідних створив: бурішку та вербу.* Фр. Пр. 130. Ум. Бурішечка. Шух. I. 203.

Бурівник, ка, м. Раст. *Centaurea scabiosa.* Шух. I. 21.

Буріння, ня, с. Разрушеніе.

Буріть, рю, еш, гл. Становиться бурить, бурѣть. *Де-де буріе останите просо і пізня гречка сіє.* О. 1861. XI. 100. *Погляну я у віконце, калина буріє* Чуб. V. 649.

Бурка, ки, ж. 1) Бурка. КС. 1882. XII. 592. ЗОЮР. I. 302. *То ти, бурка, лозанка заморозила?—Я до його й не доторкалася.* Ком. П. № 159. 2) Родъ башлыки у опанчі. Гол. Од. 18. 3) = Нартопля. Фр. Пр. 130. 4) = Буря Вх. Уг. 229. Ум. Бурочна.

Буркало, ля, об. Ворчунъ, ворчунья.

Бурканья, ня, с. Ворчаніе.

Буркати, каю, еш, гл. 1) Ворчать. 2) Будить.

Буркіт, когу, м. 1) Воркованіе. 2) Шумъ. *Іноді тут як в казані кипить, клекоче: і співи йдуть, і сарки, і ток крик та буркіт.* Св. Л. 217. 3) Ворчаніе.

Буркітник, ка, м. Воркующій (эпитетъ голубя). *А на зорі б усіх збудили голубки, озавшись до самиць, буркітники ранські.* К. Дз. 40.

Буркийця, ці, ж. Бревно вдоль крыши, къ которому прикрѣплена своими верхними концами каждая пара стрѣпиль. Шух. I. 91.

Буркунти, ну, неш, гл. Одн. в. отъ буркати I. *І муха говоруха об мені не буркне.* Ном. № 4056.

Буркований, а, о. Вымощенный камнемъ, шоссированный. *У Києві заше сухо, бо вулиці бурковані як поміст.* Канев. у. *Дорога... буркована.* Чуб. II. 182. Гв. II. 196.

Бурковіца, ни, ж. Раст. *Melilotus offic.* *Ой стелеться мені широкий лист та бурковіца.* Мет. 82.

Бурківка, ки, ж. Мостовая; шоссе. Одесск. у.

Буркотати, чү, чеш, буркотіти, чү, тиш, гл. 1) Ворковать. *Ой голубочок гуде, а голубка буркоче.* Мет. 78. 2) Рокотать, шумѣть. *Хвилі розсходяться перед байдаком, а заду знов буркочучи зливаються.* К. ЧР. 310. 3) Ворчать. *Буркотів собі під ніс, лаючи козаків.* Стор. МПр. 104. *Оце тобі, стара бабо, щоб не буркотіла.* Грин. III. 313.

Буркотливий, а, о. Воркующій. *Чи бачили живу голубку? Сиза буркотлива.* Чуб. V. 24.

Буркотія, ня, м. 1) Воркующій (эпитетъ голубя). См. Буркун. 2) Ворчунъ. См. Буркун. Ум. Буркотуніецъ.

Буркуванія, ня, с. 1) Мощеніе камнемъ. 2) Воркованіе.

Буркувати, кюю, еш, гл. 1) Мостить (камнемъ). *Зробив... бурковану дорогу.* Гв. II. 196. 2) Ворковать. *На калині зогуля, вона не кус—буркує.* Чуб. V. 690.

Буркуку! меж. выражающее воркованіе голубя. Чуб. II. 93. *Він лінає, буркотає, собі пароньки шукає. Як буркуку!* Мет. 261.

Буркун, ня, м. 1) Воркующій (эпитетъ голубя). См. Буркотун. *Голуб-голубочок, сивий буркуночок.* Чуб. V. 102. 2) Ворчунъ. *У запічку буркун бурчить.* Нп. См. Буркотун. 3) Раст. а) *Melilotus scabiosa.* Рудч. Чп. 245. То же: буркун синій. ЗОЮЗ. I. 166. б) — жбвтий. М. *officinalis.* Мил. М. 87. в) — білий. М. *alba.* Мил. М. 38. *В огороді буркун-зілля по тичині вється.* Чуб. V. 1029. Ум. Буркуніецъ, буркунчик, буркунюнько, буркунічок. Грин. III. 348, 688.

Буркуніецъ, яці, м. 1) Ум. отъ буркун. 2) Порода сельди; бѣшанка.

Буркуння, ни, ж. Стебель буркуня. *На взороді буркуня.* Мил. 101.

Буркунічок, чка, буркунчик, ка, м. Ум. отъ буркун.

Буркунт, та, м. Бьющій влечъ, источникъ кислой минеральной воды. Шух. I. 16, 17.

Буркутати, чў, чеш, гл. = **Вуркотати.** Мил. 209.

Буркутовий, а, в. = **Вуркутський.** Желех.

Вуркутський, а, в. Приналежачий источнику кислої мінеральної води. *Вода буркутська.* Шух. I. 17.

Вурлак, кá, бурлака, ки, м. 1) Бобыль, бездомний чоловік, работник вдали оть родини. Рудч. Ск. I. 206. *Бурлак сам горить як свічка: як тебе роботи, як до охоти.* Ном. № 10684. *Нема в світі так нікому, як бурлаці молодому, що бурлака робить, заробляє, аж птї очі замиває, а хазяїн його лас.* Нп. 2) Холостяк. *Любої пари не знайшов, а побратись аби як не годже.... Так довіку бурлакою й зоставе наш Гриць.* МВ. I. 64. *Козаче, бурлаче, що тебе зсушило?* Нп. Ум. **Бурлаченко.** Чуб. V. 639, **бурлачів.** КС. 1882. XI. 231.

Вурлакуванні, ня, с. 1) Жизнь бобыля, вѣчнаго батрака. 2) Холостая жизнь.

Вурлакувати, кую, еш, гл. 1) Быть бобылем, батраком, бродяжничать. 2) Вести холостую жизнь. МВ. II. 142. *Та йди додому хазяйчуй із жінкою, а я вже буду бурлакувать.* Рудч. Ск. I. 207.

Вурлаха, хи ж. ? *Світляка-ипилька у стїні, а сваха-бурлаха у хлевї.* Чуб. IV. 357.

Вурлацтво, ва, с. 1) Соб. оть бурлака *Показодило бурлацтва й гайдамак.* Стор. МПР. 75. 2) = **Бурлакування.** Чуб. V. 524. Рудч. Чп. 220. *Ой хвортую, хвортую, послужи нам, як служила: служила в бурлацтві, служила в козацтві, послужи ще й у чумацтві.* Рудч. Чп. 219.

Вурлацький, а, в. Приналежачий бурлаці, кь нему относящийся, свойственный ему. *Молодий бурлацький см.* Рудч. Чп. 115. *Нїсто не заплаче по білому тілу по бурлацькому.* Рудч. Чп. 153. **Бурлацьке сонце.** Луна, — шутивое названіе, давное потому, что бурлаки часто приходити ходити ночью, скрываєсь. **Бурлацький отче-наш.** Шутивая молитва, нь которой просят избавленія оть разных бѣдъ жизни бурлак. О. 1861. X. Св. 50.

Вурлаченко, ка, м. Ум. оть бурлак. **Вурлачати, чу, чиш, гл.** = **Вурлакувати.** I. Рудч. Чп. 11.

Вурлачина, ви, м. = **Вурлак.** *Ой за прийшли відку бурлачи. ч у некруті брати.* Чуб. V. 1026.

Вурлачка, ки, ж. Бездомная женщина, батрачка. Левниц. ПНО. I. 165.

Вурлачѳк, чкá, м. Ум. оть бурлак.

Вурливий, а, в. Бурливый, бурный. *Сказав: о жизни! бурливе море, хто цілий на тобі оставсе? Котл.*

Вурлій-голова, ви, м. Беспokoйный человек, забіяка. *Як приїде оця бисова бурли-голова додому, — так усе й піде перевертом по хаті.* Екатеринбург. г

Вурліти, лю́, ліш, гл. Вурлить. *Чути — щось гуде клекоче, бурлить спрашкіше самого грому.* Кв.

Вурліи, лія, м. Крикун, возмутитель. *Зараз деякі бурліи схаменулись, подумали про свою голову.* К. ЧР. 311.

Вурло, ла, м. Ругань, ропоть. Мнж. 176. **Збіти бурло.** Поднять сварливый шумъ. Мнж. 176. **Бурла біти.** Бездѣльничать. *Що день тобі у Бога бурла б'є та каламуте.* Павлогр. у.

Вурлак, кá, м. Ворчунъ, брюзга. Вх. Зи. 4.

Вурлію, ла, об. 1) = **Вурлак.** Вх. Зи. 4. 2) Прозваніе медвѣди.

Вурлістер, стра, м. Бургомистръ. К. ЧР. 225.

Вурмістерський, а, в. Приналежачий свойственный бургомистру.

Вурмістрѳко, ка, м. Сынъ бургомистра.

Вурмістрівна, ня, ж. Дочь бургомистра.

Вурмістрѳва, воі, ж. Жена бургомистра.

Вурміструвати, рую, аш, гл. Отправить должность бургомистра.

Вурміи, мія, м. = **Вурлак.** Вх. За. 4.

Вурміснїся, шуся, сишся, гл. Дуться, показывать недовольство. Желех.

Вурмотати, чў, чеш, гл. Бормотать, ворчать. *Почав щось сам собі бурмотати, наче з просоння.* Мир. Пов. I. 172.

Вурний, а, в. Бурный. *Бурні води.* К. Іов. 60. *Тїха вода людей топить, а бурна тільки лякає.* О. 1862. VI. 41.

Вурок, рку, м. Мостовая, вымощенная улица или дорога. Гл. II. 196. *На бурїю жити. Жить на авось.* Ном. № 10320. *Сидїти на бурїю.* Быть безъ мѣста. Подольск. г. *Хвалити Бога, коли трапиться добре місце, а як же сидїтїме на бурку.* Левниц. I. 208. *Буд старий свяценьки у Покрови. Висягатишсь десь, не пристає на унію; от же не правив, на бурку си-*

діє у Покрови, аж поки змов не наста-
ло благочестіє. КС. 1884. VIII. 724.

Бурѣха, хв, ж. Завирушка бурая,
Assessor modularis. Вх. Уг. 229.

Бурѣчка, кш, ж. Ум. отъ бурна. Упо-
требл. і вмісто бурна 3. Вх. Пч. II. 36.

Бурса, св, ж. 1) Нижшеє духовное
училище, бурса. 2) Стадо, куча (живот-
ныхъ). *Бурса гусей.* Каменец. у. *Від Різ-
два до Водохрища вовки бурсами бігають,
лотують.* Подольск. г. 3) Толпа, гурба,
група, партія. *Бурса їде якихсь харци-
ляк.* О. 1861. XI. 8. Чимала бурса коса-
рів пішла,—чи не на Дні. Полт. *Аж он
одна бурса хопе по житаз, а ото дру-
га—жита оглядають.* Канев. у. *За на-
нів було як постікають хлопці од не-
крутивта у ліс та зберуться у бурсу,
то вже ж їх поді ніхто не візьме.* Ка-
менец. у.

Бурсак, кá, м. Бурсакъ. Стор. I. 41.
Фр. Пр. 130. Ум. Бурсачик. Ув. Бурсачище.

Бурсацтво, ва, с. Соб. Бурсаки. *А із
брацтва те бурсацтво мовчки виглядає.*
Шевч.

Бурсацький, а, е. Бурсацкій.

Бурсащина, нл, м.—Бурсак.

Бурсаціще, ща, м. Ув. отъ бурсан.

Бурсачий, пі, ж. Соб. Бурсаки. Св. I.
219.

Бурсачбч, чкá, м. Ум. отъ бурсан.

Бурсуватися, сѣуюся, ешся, гл. Барах-
таться въ боротьбѣ востизь. Вони почали
бурсуватися—то в шулаку, а то вже і
навспрашки. Новомоск. у.

Бурт, ту, м. 1) Пазъ, жедобокъ въ
столбахъ для закладыванія досокъ. По-
дольск. г. Лебед. у. 2) = Буртница. Мик. 481.

Бурта, тн, ж. 1) Груда, куча (продол-
говатая). Цілі бурти огірків лежать.
Сумск. у. 2) Насыпъ, холмъ, бугоръ. Рудч.
Ск. I. 29. *Із трунів бурти насипає.* Котл.
*Біжить вона (вода) з крутих бурт
у глибокі долини.* Мир. Пов. II. 41. *Очі
бігають з ниви на ниву... з яру на зе-
лені бурти.* Мир. Пов. II. 84. *Розривають
бурти смігу та вибірають задубілих
(людей).* Мир. Пов. I. 118. 3) Насыпъ,
ізъ которой добывають селитру. Лебед. у.
4) Цѣпъ косповъ. Лубен. у. 5) = Бурса 3.
Сим. 193. 6) Въ игръ вѣ булку наз. бур-
тою, если кто ізъ играющихъ прибить
шаръ къ берегу. *Я на тебе вже нагнав
десять бурт.* Рк. Левиц.

Буртисль меж. выражающее быстрое
надвѣіе. *Дядина заходилась лягати спа-*

*ти, і я вже розбіралась, аж щось бур-
тисль у город, буртисль, а послі ліса трісь!*
Г. Барв. 79.

Буртити, рчѣ, тѣш, гл. Сверлить, бу-
равитъ. Мкр. Н. 27.

Буртіль, лж, м. Свертокъ. *Одна жінка
окрала буртіль краму.* Київ. у.

Буртниця, ці, ж. Въ мельницѣ: пери-
ла, ображдающія возвышеніе, на которомъ
находятся жернова. Мик. 481.

Буртувати, тѣю, еш, гл. Пазовать. По-
дольск. г.

Буртувати, рѣю, еш, гл. Бурлить. *Де
по весні вода бурує, там буде яма.* Міусск.
окр. Переносно о человекѣ: бурлить, бу-
шевать. *Прийде та ще й бурує, а що
знайде в коморі,—у шинок забере.* Г.
Барв. 292.

Буртѣлка, кш, ж. Ум. отъ буртульна.

Буртѣлка, кш, ж. 1) Точеная головка
у палки. 2) Ледяная сосулька. *Із льоду
буртѣлки, що знай кругом брязчала* (у
вовка), *уже зовсім пообпадали.* Греб. 386.
3) Трубка? *В ніс втеревив* (чорт) *дві бу-
ртѣлки, з буртѣлок, мов з хухви, б'ють
під стелю через рильки джерела сивухи.*
Г. Арт. (О. 1861. III. 103). 4) Московська
буртѣлка. Кукишъ. Ном. № 3265. Ум. Бу-
ртѣлка.

Буртѣ, нá, м. 1) Валъ (въ морѣ, рѣ-
кѣ). *Як розгуляється погода та проти
вѣтру як пожене буртѣни, то дуб грас
по буртѣнах то вгору, то вниз, як віз по
балках.* ЗЮОР. I. 146. 2) Сугробъ. *Ти
ба, буртѣни які понамитало.* Лохв. у.

Буртѣдѣ, ка, м. Раст. *Medicago fal-
cata* L. Шейк. Вх. Пч. II. 33.

Буртѣнка, кш, ж. Трубка курительная
(ізъ березового корня)? *У глибокій ки-
шени люлька буртѣнка.* Мет. 444.

Бурт! меж. выражающее порывъ вѣтра,
ударъ волны, бросаніе предмета въ воду.

Буртѣхай, ла, м. Порывистый вѣтеръ,
штормъ.

Буртѣанна, нл, с. Порывы вѣтра, бу-
шеваніе.

Буртѣвати, хаю, еш, гл. 1) Порывисто
дуть (о вѣтрѣ), сильно волноваться (о во-
дѣ), бушевать. *Великі хвилі піднялись і
вѣтри зачали буртѣвати.* Котл. Ев. II. 6.
Море... реєє да буртѣє. К. ЧР. 308.
2) Бросать, швырять. *Високі хвилі заки-
пили, судище спали вверх буртѣати.* Мкр.
Г. 5. *Там Дем'ян копа, тільки голову
вже видно з ями, буртѣє землею.* Сим. 224.
3) Вырываться, вылетать (о водѣ, дымѣ и

пр.) *Загорівся Господи гнівом, з низдер дим буржав.* К. Псал. 36.

Бурхвиця, ці, ж. Часть мельвицы: доска надъ мучниномъ, въ которой укрѣплевъ лоточокъ. Черниг. у.

Бурхливий, а, е. Бурный, бующий, стремительный. *Де зялася бурхливая хвиля, од бережка човничок одбила.* Чр. 42.

Бурхнѣти, нѣ, нѣш, гл. Одн. п. отъ бурхати. 1) Порывисто дунуть. 2) Ливуть, налить черезъ верхъ. 3) Хлывуть. *Бурхнуло з неба мов із бочки.* Котл. Ен. II. 33. 4) Швырнуть. *В Дунай злля бурхнула.* Чуб. V. 833. 5) Ринуться среди волнъ впередъ (о суднѣ). *Хтосъ човен на море пустив, бурхнув він по хвилі.* Греб. 374.

Бурхнѣтися, нѣся, нѣшея, гл. Броситься. *Бурхнувся у воду, щобъ втопитися.* Стор. МПр. 40.

Бурхотіти, чѣ, чеш, гл. Бушевать. *Хвилі бурхотіли, розливаючись по долині.* Стор. МПр. 50.

Бурчакъ, ка, м. 1) Журчащій ручей. 2) Струя проточной воды, текущей съ шумомъ. *Дзюркотання весняного струнотка-бурчак.* Г. Барв. 308. Ум. Бурчачокъ. Пом. № 13663.

Бурчало, ла, с. Настѣ. Муха жужжалка, *Musca vomitoria.* Вх. Пч. I. 7.

Бурчати, чѣ, чѣш, гл. 1) Ворчать, брѣзжать. *Хто мас бачачно, той бурчить; а хто не мас, той мовчить.* Пом. № 1593. *Утискомірися, не бурчи.* Котл. Ен. III. 37. 2) Журчать (о ручьѣ, потокѣ). 3) Урчать. *Бурчить у животі.*

Бурчачокъ, чкѣ, м. Ум. отъ бурчакъ.

Бурчимуха, ха, ж. Онодь, *Oestrus.* Вх. Пч. I. 7.

Бурштій, ну, м. Янтарь. Желех.

Бурштиновий, а, е. Янтарный,

Буршовий, а, е. Относящійся къ бурш. ЕЗ. V. 52.

Буря, рі, ж. Бура. *Чорне море вітер-буря колихає.* Чуб. V. 935. *Схопилась велика вітрина буря.* Ен. Мр. IV. 37.

Бурякъ, ка, м. 1) Свекла, *Beta vulgaris.* ЗЮЗО. I. 114. На догад бурянів, щобъ далі налѣсти. Говорить объ одномъ, а намекаетъ на другое. Пом. 2) Кушанье изъ изжаренной свеклы. Маркев. 151. 3) Носащій бурку? Сомнительное слово, встрѣченное лишь въ фальсифицированной думѣ "Татарскій походъ Серпаги", напечатанной впервые Срезневскимъ: *Усіхъ татар-бурянівъ розбивали й пліндрували.*

Запор. Стар. I. 85—86. Ум. Бурячокъ, бурячокъ.

Буряковий, а, е. 1) Свекловичный. *Зеленіть... поля буряковимъ листомъ.* Левиц. I. 24. 2) Темно-красный. *Бурякови краска.* Кв.

Буряковинія, ня, с. Листья свеклы. **Бур'яні, нѣ, м.** Сорная трава. Чуб. V. 670. *Лежав у бур'яні бровко муругий.* Котл. Ен. III. 38. *Дунай засихав, зллямъ заростав, зллямъ-бур'яномъ, уєжкимъ квіттомъ.* Нп. Ум. Бур'янець, бур'яничин. Чуб. V. 1034. Ум. Бур'яніюка.

Бур'янінік, ка, м. Порода небольшого чернобураго медвѣдя, обитающаго въ бур'янахъ и кустарничкахъ. Вх. Пч. II. 7.

Бур'яніна, ни, ж. Стебель сорной травы. Рудч. Ск. I. 208. *На городі бур'яніна.* Грив. III. 656. Ум. Бур'янінина.

Бур'яніти, нію, еш, гл. Заростать сорной травой. *Город бур'яніє.* Богод. у.

Бур'януватий, а, е. 1) Смѣшанный съ сорными травами. *Бур'янувате сіно.* Констваиногр. у. 2) Заросшій сорными травами. *Бур'янувати городища.* К. XII. 130.

Бур'януватіти, тію, еш, гл.—Бур'яніти.

Бур'яничка, ка, м. Ум. отъ бур'ян.

Бур'яніюка, ки, м. Ум. отъ бур'ян.

Бур'яті, рію, еш, гл.—Бурити 1. *Мую верхъ хижі бур'яті.* Вх. Уг. 229.

Бурячіння, ня, с.—Буряковиння.

Бурячковий, а, е.—Буряковий.

Бурячків, ка, м. Свекловичная плавтація. Сумск. у.

Бурячокъ, чкѣ, м. 1) Ум. отъ бур'ян. 2) мв. Раст. *Polygonum orientale* L. ЗЮЗО. I. 132.

Бур'ячка, ча, с. Соб. отъ бур'ян.

Бусель, сля, м. Анстѣ. Пом. № 13807. Вх. Пч. I. 16. Ум. Буселью.

Бусевъ, сня, м.—Бусель. Пом. № 324. **Бусі.** Дѣтск.: падать, упасть, упадешь. О. 1861. VIII. 8.

Бусленія, нати, с. Дѣтенышъ аиста. Ум. Бусленійко бусленійточко.

Буслѣний, буслѣчий, а, е. Относящійся къ аисту.

Бусел, оль, м.—Бусель. Драг. 8.

Бусуркѣя, ні, ж.—Восоркѣя. МУФ. III. 45.

Бусурманъ и бусурмѣн, на, м. Басурманъ, магометанинъ, иновѣрецъ. *Ой паночко-наболоко, паночко-наина! з бусурманомъ зустріялись, та й не двічи ці.*

лувалася. Чуб. V. 935. *Кримці та нагайці, безбожні бусурмени.* АД. I. 114.

Бусурманець і бусурманець, впа, м. = **Вуоурман.** К. ЦН. 226.

Бусурманити і бусурманіти, ню, вш, гл. Басурманити.

Бусурманитися і бусурманітисся, ню, ся, нишся, гл. Басурманитися.

Бусурманський і бусурманський, а, о. Басурманський. *Весь мир християнський і бусурманський.* Чуб. III. 412. *Баши турецький бусурманський.* Чуб. V. 933. *Із землі турецької да з віри бусурманської.* АД. I. 113.

Бусурманщина і бусурманщина, ня, ж. *Коли ж ми тій бусурманщини лякалися?* Дума.

Бусурман і пр. См. Бусурман і пр.

Вусь! меж. = **Вух.**

Вуськб, ка, м. 1) = **Вусель.** 2) мя. **Бусий.** Раст. *Erodium cicutarium* L. I. 122.

Вусьбн, ськб, м. = **Вусько.** Фр. Пр. 128.

Вусьчїга, хн, ж. Самка аиста. *Був собі бусок і бусьчиха, увилн собі гнізденце.* Фр. Пр. 128.

Вут, га, м. 1) Молодой зеленый лук. 2) Сапогъ. *Як будемо мастеровать, скажемо сі бути ковать золотими підківками.* Раулі. II. 157. 3) Щебенъ. Желех. 4) Фундаментъ? *Хотїли хоча б бут забутити на осїнь—нехай устоюється, так не прийдеться.* Новомоск. у. (Залюбовск.). См. **Бутии.** 5) мя. **Буї.** Родъ игры у мальчиковъ. Желех. Ум. **Буїни.**

Вутá, тá, ж. Гордость, високопфріе, спесь. *Вута хоче прута.* Фр. Пр. 130.

Вутáти, тáю, вш, гл. Гордїтисся, спесивитисся, фордыбачитъ. *Вутае, як телі на мотузку.* Фр. Пр. 131. *Коби не бутав, то би ноги не зламав.* Фр. Пр. 131.

Вутвнина, ня, с. Зеленъ, котору кладуть въ борщъ: петрушка, лукъ, укропъ и пр. Св. I. 5.

Вутбй, тбя, м. = **Вотой.** *Вївці ж мої, вївці, великий бутето, хто вас буде пасти, як я ся оженю?* Гол. III. 196.

Вутель, тля, м. 1) = **Пляшка.** Вх. Лем. 395. 2) = **Сулія.**

Вутелька, ки, ж. = **Пляшка.** Стор. МПр. 72. Ум. **Бутельочна.**

Вутельковий, а, о. Бутилочный.

Вути, есьм, еой, ест, и е, есьмб, естб, суть, прощ. був, була, будб, гл.

1) Быть, существовать. *Ти еси син мій.* Ев. Мт. I. 11. *Їдъ, кобило, хоть есь три*

дні не їла. Ном. № 9989. *Дурень їсь, Гришко.* Ном. № 8563. *Єсть карїє очі— як зіроньки сяють.* Шевч. 133. *Не єсть ти мені сестра, а єсть ти мені ворог.* Рудч. Ск. I. 124. *Не єсть то нас, братця, яничарські кулі в полі постріляли.* *Єсть то нас отцєвскїй й матчини слози.... побивали.* Мет. 439. *Єсть у тебе гроші? Єсть де сісти, та нікому їсти.* Ном. № 741. *Не с кому та донести до милого вісти.* Гол. III. 391. *Було б не рубати зеленого дуба, було б не сватати, коли я не любя.* Нп. *Як би знала, що поїхав,— було б не любила.* Шевч. *Станемо якось бути на світі,— хоч не жити, даж бути.* Г. Барв. 395. *Було, та загуло.* Був, та нема. 2) — за. **Быть чьмъ,** въ качествѣ чего. *Бути за свідка.* 3) — в бѣці. **Быть въ сторовѣ.** **Змїен.** у. См. виже: **бути в бѣцї.** 4) — в гнївѣ з нимъ. **Быть въ ссорѣ,** сердитисся. *Оджє я буду в гнїву з тим або з другим.* НВолын. у. 5) — в вїгї. **Цвѣсти.** НВолын. у. 6) — в бѣцї. **Быть на глазахъ.** *Тобї добре: ти в боцї, а я що раз во оцї, то менї й докоряє, як що не так.* Волч. у. 7) — з: **вѣдомом.** **Быть въ извѣстности.** 8) — з нимъ. а) **Быть съ кѣмъ.** *Я був там з братом.* б) **Видѣтисся и говоритъ съ кѣмъ.** *А вже були-сте з батюжиною, коли казав ховати буде?* Каменед. у. 6) — **їдєн дух з нимъ.** *Житъ душа въ душу съ кѣмъ нибуду.* НВолын. у. 10) **Будь ласна, будь ласнав.** **Пожалуйста.** *Ви ж, будь ласкав добродїю,... розпрягайте конї.* Рудч. Ск. II. 151. 11) **Будь, будь-лі.** **Нибуду** (неопр. част.). *Та наклади будь-лі якою, аби обив козирем.* Кавев. у. *Будь-лі хто надїне свиту, то гарно чї дивитисся.* Кавев. у. *Будь-лі де.* Желех. **Будь-хто.** **Кто, что нибуду.** Вх. Зв. 4. 12) **Здоров був, була!** **Здравствуй!** *Здорова була, дївчино моя!* Мет. 71.

Буїтиє, ка, м. Ум. отъ бут.

Буїтин, на, м. 1) Толстый стволъ дерева, очищенный отъ коры. Вх. Зв. 5. 2) = **Буїна.** Вх. Зв. 5.

Буїтина, ки, ж. Лѣсосѣкъ, лѣсъ, предназначенный къ рубкѣ. Шух. I. 37, 173. Вх. Зв. 67.

Вутинáрь, ря, м. Работнакъ въ бѣтні, дровосѣкъ. Желех.

Вутїаниє, ка, м. = **Вутинáрь.** Желех.

Вутїнок, нка, м. Подуспожекъ, бо-тинка. Желех. Ум. **Буїтином.**

Вутїрїння, ня, с. Всякій хлабъ. Шейк.

Вутїрь, ря, м. 1) Котомка работника

на рыбных заводах. Стрижевск. 2) Мелкая посуда и утварь въ хозяйствѣ: горшки, ухваты и пр. Мнж. 176.

Вутати, чѹ, тѣш, гл. 1) Закладывать фундаментъ изъ камней. Желех. 2) Трамбовать. Полт. г.

Вутівка, ки, ж. Тонкая палка въ игръ буги. См. Буг 5.

Вутити, чѹ, тѣш, гл. 1) Ревѣть глухо, похоже на звукъ бѹ, мычать. *Бугай бутить*. Мнж. 176. *Худоба бутить, бо не роблена*. Каменец. у. 2) Гудѣть, глухо кричать. *Бач, як бутять* (співали парубки), *аж сюди чути*. Харьк. у.

Вутѣбл, ла, м. Мѣстное названіе малорусса изъ Добруджи; живущіе тамъ малоруссы потомки ушедшихъ въ Турцію запорожцевъ и бѣглыхъ крестьянъ изъ Галиціи. О. 1861. I. 264.

Вутлик, ка, м. Бутылочка, пузырекъ. НВолын. у. Ум. Бѹличон.

Вутля, лі, ж. = Вутель. Желех.

Вутлѣвий, а, в. Пустой, выгнившій въ срединѣ. *Бутлява вже верфа*. Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Вутний, а, в. Спесивый, высокомерный. *На бутного найдеси ще бутнійший*. Фр. Пр. 134.

Вутність, ности, ж. = Вута. Желех.

Вутѣти, вію, вш, гл. Вдуться. *Повінь все гірше бутити*. Федьк. I. 91.

Вуттѣ, тя, с. 1) Бутіе, существованіе. Башт. 160. 2) Бутность, пребываніе. *За мого буття там*.

Вутѣк, ка, м. = Потюк. Вх. Зн. 5.

Вутѹм-бутѹм-бас, меж., выражающее игру на виолончели. *Вутум-бутум-бас!* *А хто буде свині пас?* Нп.

Вутурлія, на, м. Въ загадкѣ: гребешокъ, изгоняющій насѣкомыхъ. *Чорний бутурлія з гори свині потурлія*. Грин. I. 248.

Вутурія, кі, ж. 1) = Здирок. Вас. 157. См. Бурда. 2) Обрѣзки мездры, склеенные и спрессованные въ листы, — употребляются для каблукоевъ въ простыхъ сапогахъ. Вас. 162.

Вух! меж., выражающее паденіе, глухой ударъ или выстрѣлъ. О. 1862. IX. 118. *Вух в воду, ніби втопився*. Драг. 47. *Заридала Катерина та бух йому в ноги*. Шевч. *Сіли татко коло неї, мамка татка бух у плечі*. Чуб. V. 1156. *Колі це з лісу бух! бух! бух!* Так і повалило три воли у валяі. Драг. 238.

Вухало, ла, м. Увалень, веуклюжія.

Вухан, ні, м. 1) = Вуханецъ. *Пшеничний бухан*. Грин. II. 311. *Бухан хліба*. Рудч. Ск. II. 86. *Наѣстись буханів*. Быть побитымъ. Ном. № 4963. Ум. *Буханчик*. *Буханчики пшеничні білі*. Котл. Ен. II. 19.

Вуханѣць, нцѣ, м. 1) Круглый пшеничный или гречневый хлѣбъ. Маркев. 151. *Лучче в людей сугарці, ніж в мацухи буханці*. Нп. *Ідуть дівки колачі, молодиці буханці, а парубки сугарці*. Чуб. III. 86. 2) Одинъ хлѣбъ. *Собака узяв з стола буханецъ хліба*. Рудч. Ск. I. 9. 3) Толчекъ, тумакъ. *Іноді було й буханця уліпши Чипці в спину*. Мир. ХРВ. 26.

Вухарка, ки, ж. Сортъ дыни.

Вухати, хаю, вш, гл. 1) Бить, колотить. *Взяла мене бухати, мусів я ю слухати*. Гол. 2) Бросать. *Бабусю у яму бух!* *каже Оленка, показуючи кудачно*, *як будуть бухати бабусю у яму*. Мир. Пов. II. 116. 3) Стрѣлять, палить. *Вухають з гармат*.

Вухі-бухі, меж., выраж. кашель. *Ой ти старій бухі-бухі, я молода хихихихи!* Нп.

Вухікало, ла, об. Сильно кашляющій.

Вухіканна, ня, с. Кашлянье, кашель.

Вухікати, каю, вш, гл. Кашлять. *Тав закашляється, що ну!* *Вухинаси та й бухинаси*. Св. Л. 49.

Вухікнути, ну, неш, гл. Одн. в. отъ бухикати. Кашлянуть.

Вухінка, ки, ж. = Вуханецъ. О. 1861. XI. Кух. 36. *Понесли... гарячу м'яку бухинку*. Котл. Ен. II. 9. Ум. Бухиноча.

Вухкати, каю, вш, гл. = Вухикати.

Вухкотіти, кочѹ, тѣш, гл. О громѣ: гремѣть. Ів. Білик. Желех.

Вухнути, ну, неш, гл. Одн. н. отъ бухати. 1) Ударить. 2) Упастъ, свалиться. *Він бухнув додолу*. Драг. 135. 3) Выстрѣлять. *Вухнула рушниця*. Рудан. I. 60. 4) Вспыхнуть. *То бухне, то загасне*. Вінок. 36.

Вухня, ні, ж. Маленькая хата изъ плохого матеріала, съ незаконченной (съ боковой стороны?) крышей. Гн. I. 81. Шух. I. 112.

Вухоній, а, в. = Пухкий 1. *Хлѣб у їх такий гарний — бухоній*. Червинг. у. *У нас не спечуть такіж малиці, як у*

вас: у вас он якій бухоний, а в нас жи-
лаві. Черниг. у.

Бухтїти, тїю, еш, гл. 1) Пыльть, вспы-
хивать. *Вогні бухтїють.* Харьк. 2) Глухо
звучать. *Бубон бухтїє.* Мир. ХРВ. 341.

I. Вуд! меж., выражающее столкнове-
ніе лбами. *Баран-баран буй!* Шейк.

II. Вуд, ца, м. Насмѣшливое названіе,
которое дают херсонскіе крестьяне захо-
жему человѣку изъ болѣе сѣверной Мало-
россіи. Херс. Названіе жителя Подольск. губ.,
употребляемое крестьянами Черкасского у.
(К. П. Михальчук).

Вудати, цаю, еш, сов. в. бѣцнути, ну,
неш, гл. Вить, ударить лбомъ (о баранѣ).
I баран бучне, як зиченици. Ном. № 3293.

Вудатися, цаюся, ешся, сов. в. бѣцну-
тися, нуся, нешся, гл. Ударяться, ударить-
ся, столкнуться лбами. *Вуцнудились так,
що аж в обидвох гулі на лобах понабі-
гали.* Брацл. у.

Вудетарня, ні, ж. Арестантская. *В
бучетарню запруть.* Стор. I. 143, 152.

Вудчик, ка, м. Родъ лешенки, жареной
въ маслѣ. Шейк. *Нанече книшів, тиріж-
ків, бучиків.* Г. Варв. 130.

Вудівка, ки, ж. 1) Сортъ яблокъ. 2) На-
смѣшливое названіе, которое жители хер-
совск. губ. даютъ крестьянкамъ изъ болѣе
сѣверной Малороссіи.

Вудїти, нар. Будто, словно. ЗОЮР. I.
218. *Засїв, бучїм в болотї чорт.* Котл.
Ен. I. 26. *Вудїм спить.* Драг. 112.

Вудкати, каю, еш, гл.—**Вудати.** Хо-
дить як овечка, а бучкас як баран. Ном.
№ 3033.

Вуднути, си. См. Бучати, ся.

Вудь, ця, м. Неудавшійся хлѣбъ.
*Спекла мама бучя, що не їстиме ні
куця, ні цюця.* Поесл.

Вудьо, ця, с. Дѣтск. Яблоко. О. 1862.
IX. 118.

Вұца, чї, ж. Шумъ, крикъ, тревога.
Чуб. II. 434. *Зичилась була буча не
мала: поспїльство свого козацтва рїша-
лись не хотїло.* К. ЧР. 198. *Збїгити бұчу.*
Подвять шумъ. *За онучу збили бучу.* Ном.
№ 3516.

Вучавий, а, е. Ссохшійся. *Які бучавї
чоботи! шоф було другого дня вимазати
длогтем, після дощу.* Канев. у.

Вучавїти, вїю, еш, гл. Твердѣть, сох-
нуть (о кожахъ).

Вучак, ка, м.—**Вузок.** Вх. Пч. II. 9.

Вучїна, ни, ж. Буковое дерево. Скажи

зробити буюкову труну.—*Де ж тобі,
мила, бучини узяти?* Чуб. V. 631.

Вучий, а, б. Роскошный, великолѣп-
ный, богатый; шумный. *Бучне весїлля
справили.* МВ. I. 145. *Бучини були сва-
шки.* НВолын. у. **Вучий дощ.** Дождь съ
большимъ вѣтромъ, бурей. НВолын. у. Ум.
Бучнѣвий.

Вұчнїсть, нооти, ж. Пышность, вели-
колѣпіе.

Вұчно, нар. Роскошно, богато, шумно.
Гучно, бучно, а в п'яти зїмко. Ном.
№ 11197. *Бучно з проводом ховали попів-
ну.* НВолынк. у. Ум. **Бучнѣню.**

Вучбк, чкїй, м. 1) Ум. отъ буч. *Ой
убили Михайлака під зеленим бучком.*
Гол. I. 229. 2) Буювая палка; вообще
палка. Гол. Од. 60. *У нашому селї ча-
бан убив бучком вока.* Полт. у. *Подай
менї, жїтко, бучка, тепер буду вчити
братка.* Макс. 3) Небольшой улей. (Чер-
ниг.). Левч. 168. Ум. **Бучѣчок.**

Вұчча, чя, с. Соб. отъ буч. *Стало їй
ся, стало глаузя кланяти, бучя і корїня
і всяке створїня.* Гол. II. 10.

Вучұлька, ки, ж. Ум. отъ бучуля.

Вучұля, лі, ж.—**Вочуля.** *Плachte,
дїти, плachte, бучулі не бачте; плachte,
дїти, ревне, чей орендар бучулю верне.*
Раулі, II. 85. Ум. **Бучұлья.**

Вұша, шї, ж. Цилиндрической сосуда
для соленія рыбы. Черном.

Вұшки! Дѣтск.—**Бусї.**

Вұшля, лі, ж. 1) Самка анста. Желех.
2) Цапля. Вх. Пч. II. 8.

Вушувати, шұю, еш, гл. 1) Бушевать.
*Не буйкїй вїтри в темнїм лузі бушу-
вали.* Дума. 2) Оковывать (колеса). *Бу-
шованї колеса.*

Вушїти, вїш, еш, гл.—**Вуати** 1. *По
за саюком лани бушїють широкополї.*
МВ. (О. 1862. I. 96).

Вуїк, ка, м. 1)—**Вайрак.** Встрѣчено
только въ одномъ мѣстѣ,—не ошибка-ли?
Ой не шуми, муже, зелений бучяє. Мет.
92. 2)—**Бугай** 1. Вх. Пч. II. 5. *Гонить
бучяка на ярмак.* Гн. I. 96. 3) мв. Раст.
Vaccinium uliginosum. Радом. у.

Вуїн, нїй, м. Непослушный, упрямый
волъ. КС. 1898. VII. 46.

Вуїння, ня, с. 1) Быстрый, пышный
ростъ. 2) Бушеваніе, буйство. Ев. Л. VIII.
24. Чуб. I. 31. *Розбїшацьке буйняня.* К.
Кр. 36. *I гласу Вожого не чули за буйня-
ням.* К. Псал. 145. 3) Свободное, ничѣмъ

вестісняемое движение, пареніє. *Буяння* гордого ума. К. ПС. 46.

Буяр, ра, м. Большая лодка.

Буяти, аю, аш, гл. 1) Росконно расти. Така бузина скрізь як ліс, ніхто туди не ходить,—та буєє так, що продержаться трудно. Драг. 81. Поле в них буєє бодяками. К. МБ. XI. 152. Гіллястий ясскір буєє. МВ. II. 174. 2) Буйствовать,

бушевать. Козаки блукають купами по місту да бують, як тії бугаї в череді,— хочуть двори ламати да грабувати старшину. К. ЧР. 322. Тенєє, славити Бога, тихо стало, а то все літри буюли. Камен. у. 3) Парить, р'ять; жьть и двигаться свободно. Буюли в небо крилами орлиці. Вінок. 228. Риба в морі і в ріках буюла. Чуб. I. 70.

В.

В, пред. См. У.

Ваба, **би**, ж. 1) Приманка. Желех. 2) Прелесть, привлекательность. *А самому як кортіли і любовці й молодецькі ваби:* Г. Барв. 509.

Вабѣць, **бѣцѣ**, м. Приманщикъ. *Голуб вабѣць усіх чужих голубів переманює.*

Вабик, **ка**, м. Дудочка, употребляемая на охотѣ для приманиванія дичи. Желех.

Вабіло, **ла**, с.—**Ваба** 1. Желех.

Вабити, **блю**, **биш**, гл. Привлекать, манить; прельщать. *Бере очі, вабить серденько красою.* К. Досв. 68. *Сама (дівчина) невеличка, метка і жвава, з веселою на виду усмішкою, вона так і вабила до себе.* Мир. ХРВ. 6.

Вабитися, **блюся**, **бишся**, гл. Быть привлекаемымъ, прельщаемымъ; льститься на что.

Вабіння, **ня**, с. Приманиваніє.

Вабійй, **а**, **б**. Легко приманиваемый. Уманець. Ш. 172.

Вабко, нар. Легко приманиваемо.

Ваблівий, **а**, в.—**Вабний** 2. Желех.

Вабліво, нар. Привлекательно, прелестно.

Вабнійй, **а**, в. 1) Манящій, приманивающій. 2) Привлекательный, прелестный. Желех.

Вабно, нар. Привлекательно, прелестно.

Вава, **ви**, ж. Дѣтск. ранка, боль. С. 1861. VIII. 8. Ум. **Вавна**, **вавонька**, **вавочка**.

Вава-вурр! *межд.* Подражавіє воркующаго голубя. Желех.

Вавка, **ки**, ж. Ум. отъ **вава**

Вавканя, **ня**, с. Частыя жалобы на боль. *А набридло вже мені твоє вавкання!*

Вавкати, **каю**, **ещ**, гл. Часто говорить **вавка**, жалуясь на боль. *Чого ти все вавкаси? Аж набрид уже!*

Вавонька и **вавочка**, **ки**, ж. Ум. отъ **вава**.

Вавцір, **ра**, **вавчар**, **ра**, м. Кличка стараго kota. Желех. *Ой ти вавціру поганид* (говорится переносно и о чловѣкѣ, совершающемъ проказы, наводящемъ ушербъ). Фр. Пр. 134.

Вага, **ги**, ж. 1) **Вѣсъ**. *На хуру вагію кладуть.* Г. Барв. 324. *Ой десь мій брат у Криму продає сіль на вагу.* Рудч. Чи. Вагію дати. Отпустить на **вѣсъ**. **Вагію вагію**. Съ великимъ трудомъ. 2) Тяжесть, бремя, грузъ. *Хури йшли з вагою. Широко ступав Марко, здавалось, і ваги ніякої не було у його на плечах.* Стор. М. Пр. 25. *Ото ж на мене вагою сіло.* Ном. № 13275. *Усяка людина має свою вагу на світі.* К. (О. 1861. VI. 28). 3) **Вѣсы**. *Ой, хто-б узяв та зважив моє горе! хто б на вагу зложив моє нещастя.* К. Іов.

4) **Гиря**. *Я бачив уя Одесі самограйну машину: ваги колеса повертають, а вони й гроє, так само як у дивгаркові.* Канев. у. 5) **Вѣсъ**, значеніє, сила. *Це для мене не має жадної ваги.* 6) **Бүти у вазі**. Быть беременной. *На третій годчок я стала у вазі: Господь і мені дав.* Г. Барв. 97. 7) **Колебаніє**. *Гой ги, вороги! ми не маєм ваги!* Шевч. 57. *Ревуть, лютують вороги, козачтво третєся без ваги—і покотились якичари.* Шевч. 59. *

Вагайй, **вів**, м. мн. 1) Продолговатая деревянная миса, родъ небольшого корытця для нищи. Сим. 19. *Всю справу в вагани вливали і роздавали всім ложке.* Котл. Ен. II. 12. 2) **Ночы**. *Сів* (дурень у вагани та й плава. Мвж. 79. Ум. **Ваганки**. *Біля куреня уже стоять ваганки, повнісінькі галушок з салом.* Греб. 401.

Вагайціц, **ниць**, ж. мн. = **Ваганя**, если не ошибка вмѣсто: **ногайціц**? *Було собі три брати: шили собі широкою до-*

рогою, найшли собі рукавиці, ваганиці і зроки... Стали поділятися: одному—рукавиці, другому—ваганиці, третьому—зроки. (Заклин.) Чуб. I. 132

Ваганік, Ум. отъ вагани.

Вагáтися, гáюся, ешся, гл. Колебаться, не ршáтися. *От громада й присудила: комує треба лізти у яму і подивитись, що там таке; всі вагаються.* Рудч. Ск. II. 195.

Вагáвниця, ці, ж. В'єсы. *Усі на Богій вагáвниці легкі, нікчемні як полова.* К. Псал. 140.

Вагáтні. Прилаг., употр. только вт ж. р. Беременнá (о жéнцáх). Рудч. Ск. I. 209.

Ваговé, вóго, с. В'єсовою сборъ. К. (Желех.).

Ваговій, а, в. 1) Продавчийся на в'єс. *Одбрав він миску слив вагових.* Мкр. Н. 31. *Сталася йому причинка—вагова сіль прибила.* Рудч. Чп. 169. *Сіно вагове.* 2) В'єсовою. 3) Ваговій дрюк, дрючбá. *Шість дá подняти воза при подмазкáх колесъ.* Чуб. VII. 104.

Вагом, нар. На в'єс, на в'єсу. *Усім розказали, який то Тихон став скуний, що вже й хлѣб вагою дає.* Кв. II. 19.

Вагов, ну, м. Вагонъ. *Порядився з любов'ю на цѣлий вагон на чугоунку возити овес.* Г. Барв. 204.

Ваговіть, вію, еш, гл. Беременѣть. *Дівка не повинна їсти усього близнята—яблука там, чи що, бо буде вагоніть усе близнятами.* Ном. № 286.

Ваготá, тá, ж. 1) Тягестъ. *Ваготу набірати.* А.Д. I. 334. *Зелів водали згромáдитись на хмарал.* I ваготи не чують, не порятуєся. К. Іов. 56. 2) Беременность. *Сестра у ваготі годни.* Кіев. г.

Ваготіння, ня, с. Тяготѣніє. *Ньютон назвав цю силу ваготінням.* Ком. I. 57.

Ваготіть, тію, еш, гл. Тяготѣть. Желех.

Вагувáтися, гúюся, ешся, гл. 1)=Вагáтися. Вх. Зв. 5. 2) Ссоритъся, споритъ. *Його силують, одвѣртають од неї, а він кислоокі Хвеекни, що батько йому велику любити й брати за себе, не хоче, і вони що-дня вагуються. Така звнка їде в дому.* Г. Барв. 536. 3) Мѣряться силами? *Ізало 12 братів на воіну, тринадцята сестра... билися, вагувалися, сестра пристала, кров ти перестала.* (Заговоръ). Грив. II. 315.

Вагáш, ша, м. Дорога, которою ходять вт половинáх овця на пастбище. Шух. I. 210.

Вáдá, дя, ж. 1) Вредъ. *Отим за оце і вáди не буде.* Канев. у. 2) Недостатокъ. *Нема чоловіка без вáди.* Ном. № 2446.

Вáджувáтися, джу́юся, ешся, гл.—до кóго. Привязуваться, приставать къ кому. Вх. Уг. 229.

Вáдяти, джу, даш, гл. 1) Вредить. *Ледáчому животові і пироги вáдять.* Ном. № 7159 *Хлѣб на хлѣб не вáдять.* Ном. № 12028. *Багáцько не вáдять.* Ном. № 1366. *Як не чує, то й не вáдять.* Ном. 2) безл. *Тощитъ.*

Вáдитися, джуся, дшся, гл. Ссоритъся. *Ой, мужу, та не вáдьмося, та ходім до дому та порадьмося.* Гол. III. 544.

Вáдкйй, á, в. 1) Вредный. 2) Тощный. Уман. IV. 120.

Вáдко, нар. 1) Вредно. Левч. 16. 2) Тощно. Левч. 163. *Вáдно мені.* Мнѣ плохо, і нехорошо себя чувствую. Желех.

Вáдлівий, а, в.—Вáдкий. Закр. Уман. I. 104; IV, 120.

Вáдливо, нар.=Вáдко. Уман. I. 104.

Вáжáк, ка, м. Палочка, на которой наматывають і завязывають петли при плетенні сѣтей. Черномор.

Вáжель, дя, м. Вѣ живемъ мельничномъ жерновѣ: деревянное приспособленіє вт срединѣ его, которымъ можно, при помощи простого механизма, поднимать і опускать этотъ жерновъ. Мжк. 481. См. Варжілѣ.

Вáжений, а, в. 1) Вѣщенный. 2) Выданаемый по в'єсу. *А щоб нікто не джéдав, щоб я важений хлѣб їла.* Кв. II. I. 152.

Вáжéний, а, в. Очень тяжелый. *Внженка палиця. Най одягнешь в сиритѣмке гірке нарікачя, підперечешься вдолицьким важеним зтханням.* К. Псал. 257.

Вáжéння, ня, с. Вѣзвшиваніє. Желех.

Вáжéнький, а, в. Ум. отъ важий.

Вáжéнько, нар. Ум. отъ важко.

Вáжити, жу, жиш, гл. 1) Вѣсить; имѣть вѣсь. *Вн таки має вагу, важити.* Дещо. 2) Вѣзвшивать. *Поламались терези сіль важучи на вози.* Рудч. Чп. 171. 3) Имѣть значеніє, вѣсь, значить. *Знайду собі иншого... ти мені не важити нічого.* Г. Барв. 397. *Що він на своєму господарстві важить? що він за чоловік?* Г. Барв. 271. 4) Имѣть виды, мѣтитъ; умышлять, покушаться. *Я двою люблю, я двою люблю,—на третього важу.* Грив. III. 70. *На віщо ж ти важити: чи на мою яєненькую зброю, чи на мого коня вороного, чи*

на мене, козака молодого. АД. I. 170. *Де я мірю, там я віюлю, де я важу,—там я вражу.* Гол. I. 2. *Хто на мое здоров'я важить, той (сам його) не має.* Ном. № 3823. *Він уже давно важив на нас: на новий рік має хату запалити, а це от обікрав таки.* 5)—**чим.** Рисковать. *Не раз, не два через плоти лазю, не раз, не два здоров'ям важю.* Чуб. V. 79. 6)—**лёгко.** Придавать мало значенія, не придавать особаго значенія. *Не годилось так легко важити тїєї сили.* К. ЦН. 161.

Важитися, жуса, жишся, гл. 1) Вѣситися, взвѣшиваться. 2) Отваживаться, рѣшаться. *Ніхто з них не важився озватися до його словами.* К. Іов. 7. *На дівчину дивитися не важусь.* К. Іов. 65. 3) Покушаться, умышлять. *Не битися, не лайтеся, ви на мене не важтеся.* Нп. *А в дівчини чорні брівоньки, ти, козаченку, не важся.* Нп.

Важіння, ва, с. Взвѣшываніе. *А бодай його з таким важінням, що тільки вгайка, а не робота!* Залюбовск.

Важка, ки, ж. Снарядъ, котрымъ ткачъ придерживаєть шини. Состонгъ изъ дерев'янаго крука и привязаної къ нему веревочки съ тяжестью на концѣ. МУЕ. III. 22.

Важкоблнний, а, в. Вѣскій, тяжельй. Левч. 24. См. **Важнний.**

Важкобнкий, а, в. Ум. отъ важкий.

Важкобно, нар. Ум. отъ важно.

Важкі, жив, мн. Вѣсы небольшие. Угор.

Важкій, а, б. Тяжелый. *Лучше ж тобі, брате, важкий камінь підняти, а ніж тобі, брате, з сиротою вік провозжати.* Мет. 81. *До Бога важкий шлях, а до некла прямиесенький.* Ном. № 201. *Я в тебе гуляла, важкого діла не знала.* Мет. 225. *Важкий день. Важкий віз. Важка година настала. Важкая туча налягає.* Макс. *Важкий дурень. Важим духом длати. Злитися. Дитя плаче, ти не поколишеш,— все на мене важким духом дишеш.* Макс. **Важкія** жіна. Беременная жєщина. Ум. **Важнний, важненький.** *Баран важненький і орлу.* Греб. 381. *Маленьке, але важеньке.* Ном. № 7329.

Важко, нар. Тяжело. *Будуть підпрятать, як де буде на волі важко.* Рудч. Ск. I. 180. *Не розливай, мати, води, бо важко носити.* Нп. *Тяжко-важко убогому багату любити.* Нп. *Тяжко-важко застіває, як Січ руйнували.* Шевч. 8. *Коні уже важко йдуть.* Грив. II. 104. **Важко**

брѣше. Сильво вретъ. Ум. **Важньо, важньоно.** *А менька замула, важньоко здигнула.* Макс.

Важливий, а, в. 1) Тяжелый, вѣскій. *Серце, що ворухнеться од жалю гнѣвною та од туги важливої.* МВ. (О. 1862. I. 75). 2) Важный. Желєх. *Те зілля дуже важливе од поруху.*

Важливо, нар. 1) Тяжело. 2) Важно.

Важный, а, в. 1) Вѣскій. *Червинець хоч маленький, але важненький.* Ном. № 1386. 2) Важный. *Він там важний, де маленькі вікна.* Ном. № 3043. 3) Очень хороший. *Поставив важку хату на дві половини.* Стор. I. 127. *Сьогодні важний задамо бенкет.* Стор. I. 219. Ум. **Важненький.**

Важниця, ці, ж. Важность, важная особа, дѣло. *А що він за (або: от яка, не велика) важниця.* Ном. № 5542.

Важниця, ці, ж. 1) Подставка, подставляемая подъ шість (ваговій дрею) для поднятїя воза, чтобы подмазать колеса. Рудч. Чп. 246. Чуб. VII. 404. *Стеле чумак собі постілоньку, зелену травцю, а в голови замість подушечки — клєчасту важницю.* Нп. 2) Торговье вѣсы на базарѣ; вѣсы. Рудч. Чп. 246. *О, важ мене на праведній важницї.* К. Іов. 66.

Важність, ности, ж. 1) Вѣскость. 2) Важность. Желєх.

Важно, нар. 1) Вѣско. 2) Важно. 3) Хорошо, отлично.

Важнощій, а, в. Очень важный. *Мати і взяла собі в голову, що Антосьо важнюща персона, коли і Тимоха прили його мичирки.* Св. Л. 283.

Важня, ні, ж. Важня, помѣщеніе или мѣсто для вѣсовъ на торговыхъ мѣстахъ. Желєх.

Важок, жак, м. Гирька въ ватерпасѣ; тяжесть, принязываемая къ концу веревки (напр. при опусканїи въ воду и пр.).

Важучий, а, в. Очень тяжелый, тяжело-вѣсный. *Та хай їм лиха година, оцим грошїм! які ж бо вони важучї.* Лебед. у. *Мушкет важучий.* Щог. В. 98.

Важчати, вож, еш, гл. Дѣлаться тяжелѣе, тяжелѣть. Левч. 165.

Вайда, ди, ж. Раст. *Isatis tinctoria* L. ЗЮЗО. I. 125.

Вайкати, каю, еш, гл. Сѣтовать, жалобно кричать. Вх. Лем. 395.

Вайкіт, жоту, м. Крвкъ боли, тревоги, вообще беспорядочный крикъ, гамъ. *Вайкіт, як у жидівські школі.* Фр. Пр. 135.

Вайло, меж. Уны! горе! Желех.

Вайло, лѣ, с. Увалень, вахлакѣ, медлительный, неповоротливый. *Вайло дурне!* (брань). МВ. (КС. 1902. X. 152). Ув. Вайлока. Аф. 311.

Вайлом, нар. Во множествѣ, толпой. *По сѣль або там по рыбу не ходять по одному, а все вайлом.* Волч. у.

Вайлуватий, а, е. Пеноворотливый, неловкий, угловатый. *І в кого цей хлопець удався такий вайлуватий? Унас у роду наче й не було таких.* Харь.

Вайлюка, кн. Ув. отъ вайло.

Вак, ку, м. Въ игрѣ въ вак і копець—цѣль, въ которую попадаютъ палками играющіе. Kolb. I. 197.

Вакѣн, на, м. Участокъ земли въ шесть десятинъ. Вас. 197.

Вакѣнець, вѣд, м. Невоздѣльваемая, опасная земля. Уман. I. 282.

Ваканцѣвний, а, е. 1) Вакантный. 2) Заплатный, отставной. *Ісправники все ваканцѣвнѣ.* Котл. Ев. III. 28.

Вакѣрка, кн, ж.—Загорода (для скота). Шух. I. 186.

Вакѣрь, рд, м. Коровій пастухъ. Вх. 3я. 5.

Вакѣція, цѣй, ж. Вакаціонное время. О. 1861. УПН 89. Лениц. Пов. 96. *Уже ся очив і прийшов домів на вакѣцію.* Драг. 407.

Вакѣціувѣтисѣя, цѣйбѣсѣя, етѣсѣя, гл. Житисѣя во время вакѣцій. *Не етѣсѣя він росказати, як вакѣціувалосѣя.* Св. Л. 220.

Вакѣлія, лѣн, ж. Раст. Polypogon foeniculatus, губка огнивая. Вх. Лем. 395. Губка, тругъ. Угор. См. Вемелия.

Вакѣриѣна, кн, ж. Коза, овца—бѣлая съ черными или рыжими пятнами около глазъ.

Вакѣрѣстий, а, е. Овца или баранъ бѣлый, но съ черными обводами вокругъ глазъ. О. 1862. V. Кух. 36.

Вакса, св, ж. Вакса. Уман. I. 62.

Ваксѣвѣй, а, е. Тотъ, который чистится ваксой. Уман. I. 62. *Ваксѣвѣ чоботи.*

Ваксуватѣ, сѣю, еш, гл. Чиститъ ваксой. **Ваксѣванѣй.** Вычищенный ваксой. *І остроги побѣляні, і чоботи ваксѣванѣ.* Закр. 272.

Вакуватѣ, кѣю, еш, гл. 1) Быть бездѣятельнымъ (вообще), находиться въ бездѣйствіи. 2) Оставатисѣя невоздѣланнымъ (о полѣ). Радом. Ананьев. у. 3) Терять время, ничего не дѣлать. *Чи ще ж тобі катерга турецька не вѣрилася.... Щоб*

ти казид завертавѣся та дни вакував. АД. I. 130.

Вал, лу, м. 1) Валъ, насыпь. Драг. 85. *Вали поосидали і зрѣялися із землею.* Стор. II. 97. 2) Грубыя толстыя вѣтки изъ накли. Вас. 201. *Валом пошитий, вѣтром пѣбитий. Ой я свого чоловіка нарядила паном: сорочечка по коліна пѣвѣзана валом.* Ном. № 12551. 3) Валъ, цилиндръ. *У млинѣ вал.* Чорти знесють хмари до купи; як знесуть багацько, то качають в вали, оттого дуже гуде на небі. Чуб. 4) Кучка сѣна, въ которую сгребается помѣс. *Горну помѣс за покосом у вали, а послѣ в копиці коплю.* Г. Барв. 429. Ум. Валѣм.

Валасѣннѣ, нѣ, с. Шлябѣе.

Валасѣтисѣя, сѣюсѣя, етѣсѣя, гл. Шлятисѣя, таскатисѣя, скитатисѣя. *Менѣ нема ні зѣми, ні ліпа: я засега в работѣ. Поздоров Боже мир—пропитає мене. А ти де валасѣлася? ЗОЮР. I. 10. Стає валасѣтисѣя по свѣтах.* Смм. 203.

Вѣлах, ха, м. 1) Выдоженный баранъ. 2) Скопитель жеребцовъ. Шух. I. 211. Ум. Вѣлахѣн. Вас. 197.

Вѣлахѣн, на, м. Скопецъ. Харьк.

Вѣлахѣл, на, м. Кастраторъ. Мнж. 176.

Вѣлахѣннѣ, ка, м.—Вѣлахѣл. Желех.

Вѣлахѣннѣ, нѣ, с. Околощеніе, оскопленіе.

Вѣлахѣти, нѣю, еш, гл. 1) Оскопять, выхолощивать. *Чабани заводжуютъ вѣлахѣти ягнѣчи баранчики.* О. 1862. V. Кух. 33. 2) Обрѣзывать концы ботвы арбузовъ, чтобы она разрослася въ пиринау. *Казуни валѣхѣтѣ.* Лебед. у.

Вѣлахѣннѣ, а, е. Оскопленный, выхолощенный. О. 1862. V. Кух. 39.

Вѣлахѣн, нѣя, м. 1) Ум. отъ вѣлах.

2) Стволъ дерева, чистый отъ вѣтвей. *Гарна лоза була колѣс: такі славіні та високі валѣхѣннѣ та праві.—Що ж то воно значить: валѣхѣннѣ?—Оці (указывая стволъ вишни) безъ гѣлля, самі оці.* Залюбовск.

Вѣлахѣннѣ, а, е. Имѣющій значеніе. важность, солидный. *Це штука валѣхѣннѣ.* Пересял. у.

Вѣлахѣць, лѣця, м. Вальсъ. *Танцуютъ польку або вальця.* Ком. I. 27.

Вѣлахѣннѣ, мн. Суковные красные штаямъ. Вх. 3я. 83.

Вѣливо, ва, с. Корыто. Желех.

Вѣлибочко, ка, с. Раст. Trollius europaeus. Вх. Пч. II. 36.

Валило, ла, с. Родъ валяльни (при ноданой мельницѣ) безъ пестовъ, гдѣ дѣйствуетъ одна вода. Шух. I. 113.

Валина, ни, ж. Нитка **валу** 2. *Як сито замучиться, то не треба його оббивати, бо до його прип'яті лихорадки валом: бува валуку перебіс, то й одпустиш її.* Мнж. 154.

Валити, лю, лиш, гл. 1) Валить, сваливать. *Своє на ніжки ставити, а чуже з ніг валити.* Ном. № 9639. 2) Идти впередъ; двигаться массою. *Сліпому нема гори: куди понав, туди й валм.* Ном. № 4660. Так **валкою** і **валити**. 3) —вал. *Прясть вал 2. Нумо вал валити.* Маркв. 142.

Валитися, либся, мишся, гл. 1) Разваливаться, разрушаться. *Церкви схизмастиків валяться, поки голодні.* Стор. М. Пр. 92. 2) Падать, валиться. *Вийду за ворота, від вітру валяюся.* Мет. 20.

Валів, гова, м. —**Валиво.** *Натягну води до валова.* Вх. Зн. 5. *Ацю до валові.* Фр. Пр. 135.

Валій, міі, м. Сувноваль. ЗЮЗО. I. 286.

Валка, ки, ж. Обозъ. *Прийшов же син Гаариленко а до чумаків до валки.* Рудн. Чп. 32. *Кононенихъ чесний поїзд валкою нестесья.* Мгр. Н. 22. Ум. **Валочка**.

Валейй, а, б. О гончарной глині: тощая глина, требующая прями́ся болѣе жирной глины. Вас. 177.

Валкувати, кую, еш, гл. Скатывать въ валъ (сѣво).

Валийца, ці, ж. Перекладина, на которой лежать ковцы вала (въ мельницѣ). Черниг. у. Мик. 480. Ум. **Валийча**.

Валоб, ба, м. Родъ толстой доски. Шух. I. 188.

Валовий, а, б, 1) Сдѣланный изъ **валу** 2. *Волоки шовкові удвоє жіноцькі циррі валові.* АД. I. 168. 2) Огносящийся къ валу.

Валовина, ни, ж. 1) —**Вал** 2. МУЕ. Ш. 19. 2) Ткань изъ **валу** 2. Могил. у. Желех. 3) Пеньковые очески. Гол. Од. 40.

Валовитий, а, е. —**Вайлуватий**, Вх. Зн. 5.

Валов'яний, а, е. Сдѣланный изъ **валу** 2. Желех. *Валов'яний клубок.* Драг. 44.

Валок, лва, м. 1) Ум. отъ вал. 2) Часть граблей, на которой укрѣплены зубья. Шух. I. 166. 3) Брусъ бороны, въ который вставлены зубья. Чуб. VII. 401. 4) Часть ткацкого саряда шуурів. МУЕ. III. 21. 5) Часть друлівина. Шух. I. 277. 6) Часть

мотовила. Шух. I. 150. 7) —**Вал** 4. *Оплудні греблі сіно і в валочки клали цілком.* Мет. 315. Ум. **Валочок**. 8) —**Нач'яка** 1. *Тісто роскачують валком.* МУЕ. I. 103.

Валочка, кв, ж. Ум. отъ **вална**.

Валочок, чка, м. Ум. отъ **валок**.

Валуваня, ни, с. Лай многихъ собакъ. *Собаки де-где не спали. Як проходили хлосці темними вулицями, — позаду їх піднімалося неприязне валування.* Мир. ХРВ. 240.

Валувати, лую, еш, гл. 1) Сильно лаять. *Десь вовк у селі, бо так собаки валують.* Черк. у. *Чи чули ви, як сю ніч валували собаки?* КС. 1883. XII. 700. 2) О барабахъ: совокупляться съ овцами. *Барани валують віці, від чого ті стають кітні.* Шух. I. 210.

Валучня, ні, ж. —**Валюша**. Чуб. VII.

Валұша, ші, ж.

Вальбійка, кв, ж. Корыто. *Пайцата журт з вальбійки.* Вх. Уг. 229.

Валькір, ру, м. —**Алькір**. Чуб. VII. 382.

Валькіровий, а, е. Относящийся къ валькиру. *Став серед хати проти валькіровихъ дверей.* Св. Л. 199.

Вальбійн и вальбійаний, а, е. О постройкѣ: сдѣланный изъ глины, глинобитный. Желех.

Валькуваня, ня, с. 1) Выведение глиняной стѣны. 2) Обмазка стѣвъ глиной (вальями).

Валькувати, кую, еш, гл. 1) Дѣлать изъ глины стѣны постройки. Каменев. у. 2) Обмазывать стѣны толстымъ слоємъ глины. Чуб. VII. 380. Сим. 129.

Валькуватися, куюся, ешся, гл. О постройкѣ: быть обмазываемымъ глиной (вальями). *Е, ця хата ще раз валькуватиметься.* Залубовск.

Валькувати, нар. О ходьбѣ: не твердо, шатаясь. *Цей уже ходе валькувати, а той, хоч йому сто чотирі годи, той ходе так як молодий.* Миргор. у. Слов. Д. Эвар.

Вальній, а, е. 1) Хорошій, красивый. *А Михасю з Мариною там то вальня пара.* Грин. Ш. 650. 2) Сильный, обильный, во множествѣ имѣющийся. *Такий вальній сніг на дорозі, що й не пройдеши.*

Вальбок, лва, м. Комокъ мокрой глины, приготовленной для обмазки стѣвъ, также для складыванія стѣвъ глинобитныхъ построекъ, — въ послѣднемъ случаѣ глина не-

рем'яна сь соломою. Рудч. Ск. II. 28. Kolb. I. 55.

Вальс, са, м. = **Валець**. *Краков'яка оддирають, вальса та мазура*. Шевич. 138.

Валюга, ги, ж. = **Корито**. Вх. Зн. 28. **Валюга**, ви, об. Л'нинець, лежебокъ. Харьк. у. О. 1862. IX. 66.

Валюх, ка, м. Пирогъ изъ картофеля и пшевъ. Ковел.

Валюш, ша, м. Вальдшнспъ. *Іде під осінь бити зайця й валюша спирілець*. Щог. Сл. 67

Валюша, ші, ж. Сукновальня. Стор. II. 116.

Валюшень, шня, м. = **Валюш**. Мнж. 177.

Валюшний, а, е. Сукновальний. **Валюшнийк**, ка, м. = **Валюша**. НВолян. у.

Валюшня, ні, ж. = **Валюша**. Уман. IV. 94.

Валющий, а, е. 1) **Валицій**, ненужный. 2) **Падающий**, не могущій устоять на ногахъ. *Він п'яний, аж валющий*. Змієв. у.

Валыа, ва, ж. Множество. Лубен-Александр. у. *Валыа жидів їде з школы*. Забобовск. *Валыаю їдуть люде*. Чер. у. *Сігу валыа*. О. 1861. V. 71. *Такого валыа риби*. Мнж. 176.

Валыа, ки, об. = **Валюка**. *Ти такий грубиян і валыа*. Г. Барв. 500.

Валыте; **ляю**, еш, гл. 1) **Валить**, сваливать, опрокидывать. *Чорт росердився, налітає і тату валыте*. Рудч. Ск. II. 116. *Буйний вітер в полі повтає, бідного козака із ніг валыте*. АД. I. 2) **Валыть** (сукно). 3) **Бить**, сбивать (съ дерева). 4) **Пачкать**, марать. *Помалу ступайте, пилу не збивайте, шпаття не валыте*. Чуб. III. 34. 5) **Ібней**. Выхолащивать лошадей. Щух. I. 211. 6) **Испражняться**. Мнж. 122.

Валытися, **ляюся**, **ецяся**, гл. 1) **Падать**, валиться. *Пшла мати тмяючись, по під тмиом валыючись*. Макс. 2) **Валытися**. *Ой не дурно моїх братів китиці по шляху валыютися*. АД. I. *Валытися, як свиня в барлозі*. *Ном. № 11344*. 2) **Пачкаться**. *Валытися у глину. Коло чого ходиш, тим і валытися*.

Валыцій, а, е. = **Валющий** 1. Г. Барв. 439.

Ванберець, рцю, м. *Ивбирь. Настою вам, братці, горілку у плянці із перцем, ванберцем...* Чуб. V. 473.

Ванді, ді, ж. Родъ арапника, длинной

плети. *Окомани з батогами, саули з вандою*. Грин. III. 634. См. **Фанда** и **Хвайда**.

Вандри, рів, м. мн. = **Мандри**. Желех. *На вандри сі пустив*. Фр. Пр. 135.

Вандрівець, вця, м. = **Мандрівець**. Желех.

Вандрівка, ки, ж. = **Мандрівка**. Фр. Пр. 136. *Ой зберу діти в торбу, піду на вандрівку*. Гол.

Вандрівний, а, е. = **Мандрівний**. Желех. *Вандрівний чоловік: усе вандрує...* Фр. Пр. 136.

Вандрівник, ки, м. = **Мандрівець**. Желех. *Вандрівник, — завандрував в половник (насмінка надъ поймающимъ воровъ)*. Фр. Пр. 136.

Вандрувати, рую, еш, гл. = **Мандрувати**. Желех. Фр. Пр. 136.

Ванки, ка, м. Родъ куртки. Екатериносл. у. (Залюбовск.).

Ванна, ни, ж. 1) **Ванна**. Чуб. II. 644. *Старий казав намісти води в ванну*. Чуб. II. 334. 2) **Раст. Verbascum nigricum**. Лв. 102.

Ванкити, жу, жиш, гл. **Нагружать**. Желех. *Не годиться поганенький візокъ тяжкимъ залізямъ ванкити — не едержить*.

Ванкір, ра, м. = **Валькир**. Уман. у. **Ванельник**, ка, м. Приготовляющий известъ. См. **Вапняр**.

Ванельня, ні, ж. = **Вапнярка**.

Ваненний, а, е. = **Вапняний**.

Ваненник, ка, м. = **Вапельник**. О. 1861. I. Слов.

Ванна, ви, ж. и **ванно**, ва, с. Известъ. Вас. 169, 157.

Ванніс-ляй, а, е. Известковый, богатый известью. Желех.

Ванніти, пню, ніш, гл. = **Вапнувати**. Желех.

Ванніще, ща, с. Известковая копъ. Впдо. См. **Вапна**.

Вапнування, ня, с. Штукатурка, побѣлка известью.

Вапнувати, ную, еш, гл. Штукатурить, бѣлить известью. Желех.

Вапніа, ка, м. Известнякъ. Уман. I. 294.

Вапняний, а, е. Известковый, изъ известъ. Желех.

Вапняр, ра, м. 1) Приготовляющий известъ. Желех. 2) **Возяцій известъ**. Липовец. у. См. **Вапельник**.

Вапня́рка, *ж.*, *ж.* Печь для выжиганія цзвсти. Желех.

Вапня́стий, *а*, *в.* = **Вапнясти́й**. Уман. I. 294.

Ва́порт, *та*, *м.* Испареніе. *Як взяла я мртву за голову, то як пішов вапорт на мене, то я насилу донесла до домоти.* Кіев. г.

Вар, *ру*, *м.* 1) Книптокъ. 2) Варка, количество для сваренія въ одинъ пріемъ. *Вареникія буде тільки на один вар.* Борзен. у. 3) = **Узварь**. Шух. I. 144. МУЕ. I. 109. 4) Жижка изъ квашенной капусты. 5) Составъ для смазки привитыхъ дереньевъ. 6) Зной, духота. *Вертаються з панцими люде потомлені і варом сояниим і тяжкою працею.* МВ. (О. 1862. Ш. 43).

I. Ва́ра! *меж.* Не тровь! прочь! *Вара від мене!* Фр. Пр. 136. *„Ой вара, вара, нові новобранці: ой є в мене иийй кошнці.“* — *Ой чомусь тоді не казала: „вара!“ як єсь од нас подарунки брала.* Гол. II. 399.

II. Ва́ра, *ри*, *ж.* Вареніе, варка. Встрѣчено въ поговоркѣ: *Тут ні ва́ри, ні па́ри*, — не только ничего не варять, а и вода даже не грѣется и потому и паръ не идетъ. Фр. Пр. 136. *З то́го ні ва́ри, ні па́ри.* Отъ этого нѣтъ никакой пользы. Фр. Пр. 6.

Вара́скати, *каю*, *еш*, *г.л.* Переворачивать. *Вара́скати сіно.*

Вара́жба, *бн*, *ж.* Смута, мятежъ. Угор. См. Ворохбня.

Варвар, *ра*, *м.* Варваръ. Левиц. Пов. 316.

Варва́рти, *рю*, *риш*, *г.л.* Праздновать день св. Варвары (4-го декабря). *Було не свити, не варварити та на сорочку суржакити.* Ном. № 4007.

Варва́рки, *рок*, *ж.* *мн.* Родъ уставок. Kolb. I. 49.

Варварство, *ва*, *с.* Варварство. К. Бай. 134. К. Краш. 33.

Варварський, *а*, *в.* Варварскій. К. Краш. 30.

Ва́рга, *гв*, *ж.* 1) Также: ва́рга. Губа. Желех. 2. ? *Не пуйдем за варгу, заваруй ня, Боже! пуйдем за млинаря, допомоз ми, Боже!* Гол. Ш. 251.

Ва́ргів, *ва*, *м.* Музыкальный инструментъ, на которомъ играютъ губами. *На словах, як на варганах, а на ділі, як на балабайці.* Ном. № 2989.

Варга́тий и **варга́тий**, *а*, *в.* Губастый. Желех.

Варгу́ля, *лі*, *ж.* Шутливо въ поговоркѣ, употребляемой при выпиваніи: губа. *Честь*

Богу хвала, а світі варгулі на офіру. Фр. Пр. 137.

Варб, *меж.* = **Вара**. Федьк.

Ва́рево, *ва*, *с.* 1) Вареная пицца. *Ма́рево не варєво (не магодус).* Ном. № 5245. 2) Квашенныя огородныя овоци, заготовленныя для варенія. Сив. 19. *Сами собі й обдати варять, хліб пснуть, варєво кладуть.* Г. Барв. 81. 3) Количество съѣстного, необходимое для варенія на разъ. *Оцїх раків буде на варєво.*

Варба́на, *ної*, *ж.* = **Варенуха**. Способъ приготовления: МУЕ. Ш. 88. *У двір захлака та варєвою частує, на весілля просить.* Шевч. 108.

Варб́ний, *а*, *в.* Вареный. *Кидай печене і варєне.* Ном. № 10054. *Який відкопечений, такий і варєний.* Ном. № 7971.

Варба́ник, *ка*, *м.* Родъ варенаго пирожка съ творогомъ, ягодами, кислой капустой, макомъ, выжимками коноплянаго сѣмени и пр. Чуб. VI. 442. *Плаває, як варєник у маслі.* Ном. № 1721. Ум. **Варб́ничок**.

Варєні́ця, *ці*, *ж.* 1) Круглыя или четырехугольныя раскатанныя кусочки тѣста, сваренныя въ водѣ; это часто тѣ кусочки, которые были приготовлены для варб́ничів, но остались за чиньбніемъ начинки; варятъ тогда вмѣстѣ съ варб́ничиками. Чуб. VI. 442. 2) Приплюснутая лещенка окристой глины, — въ такомъ видѣ продаваемой. Вас. 182.

Варб́ничок, *чка*, *м.* Ум. отъ вареники.

Варє́нѣха, *хн*, *ж.* Водка, сваренная съ медомъ, плодами и пряностями. Чуб. VII. 447. *Як випили варєнѣхи, то й загули як мухи.* Ном. № 11635. *А послі танціо варєнѣхи по филижанці піднесли.* Котл. Ев. I. 20. Ум. **Варєнѣшка**, **варєнѣшечка**. МУЕ. Ш. 183.

Варѣ́ха, *хн*, *ж.* Разливная ложка. Желех. Ум. **Варѣ́шка**. Желех.

Варѣ́жля, *желя*, *м.* Деревянный цилиндръ или треугольникъ въ отверстіи нижнаго мельничнаго жернова, — сквозь него проходятъ желѣзное веретено. Козелецк. у. См. **Вамель**.

Варѣ́жкати, *каю*, *еш*, *г.л.* = **Варѣжати**.

Ва́риво, *ва*, *с.* = **Ва́рево**.

Варѣ́вода, *ди*, *об.* Капризный человекъ, принуждающій дѣлать что либо совершенно ненужное и притомъ постоянно придирающійся. См. **Варити воду**. *Не чоловік, а варѣвода.* Ком. П. № 692.

Варѣ́ло, *ла*, *с.* Вареніе, варка. Встрѣ-

чено въ пословицѣ: *Саме варило бабу по-старило*,—т. е. вареніе, работа около печи старить женщину. Фр. Пр. 137.

Вариста *нѣч.* Кухонная печь. *Запопила нѣч варишту*. Мвр. Н. 20.

Варити, *рѣб, рши*, гл. 1) Варить; стряпать. *Жінко, вари лишень гречані галушки*. Рудч. Ск. I. 11.—*Дай мені вечеряти, моя ластівко!*—*Я ж не топила, я ж не варила*. Мет. 5. *Пиво варити починайте*. ЗОЮР. I. 223. 2) Безпрестанно уговаривать, читать науку. *Я в хаті челядку варила, варила, щоб ішла служити*. Кролевец. у. *Воду варити*. Заставлять кого дѣлать что-либо совершенно ненужное, изъ за одного лишь каприза, притомъ постоянно придираясь. *Вередливе, тільки воду варити*. Ном. № 2727. 3) Машу варити. Родъ игры. О. 1861. XI. Св. 31.

Варитися, *рѣся, ршся*, гл. 1) Вариться. *Де на двоа варитися*,—*третій поживитися*. Ном. № 10758. 2) Быть въ ветерліній, быть не въ состояніи спокойно выждать. *Розкажую їм (синам) і про те, і про друге...* *Отже мій Андрійко жутко і заснуае; так він і варитися: очі собі тре і позіхае, і зітха*. *Пустиць уже, мамочко проситися*. МВ. II. 9.

Варішка, *кв, ж.* = **Варѣха**. *Варішкво меду не їдти*,—т. е. лакоинства нужно ѣсть повемножку. Фр. Пр. 138. *Батько збирав лїжко, а діти їли варішкою*. Фр. Пр. 24.

Варішій, *а, б.* 1) Нерѣшительный. Шух. I. 83. 2) Опасный, требующій осторожности, осмотрительный; сопряженный съ рисковъ. *Робота коло машини варішка*,—*роби і бійся*. НВолын. у.

Варіко, *нар.* 1) Опасно. 2) Жутко; неловко. *Варіко на Гавриїла орати*. Сквир. у. *Нам аж варіко слухати, що мати одного сина гане, а другого хвале*. Волч. у.

Варішій, *а, в.* = **Варішій**. Шух. I. 83. *То варіше місце*. Фр. Пр. 138.

Варішій, *нар.* = **Варіко**. *Варішій з ним (стерезіться, бо то злодій або хоче вас бити)*. Фр. Пр. 138.

Варішка, *кв, ж.* Маленькій горшочекъ. Нѣжив. у.

Варішник, *ка, м.* = **Варішник**. Вх. Зн. 5.

Варішки, *кв, ж.* = **Варішник**. Сии. 184.

Варішник, *кв, м.* Родъ кухоннаго горшка. Шух. I. 264.

Варіння, *на, с.* Варка, вареніе. Уман. I. 64. *Яке ж воно буде варіння без дров?* Полт. г.

Варича, *чѣти, с.* Небольшой горшокъ, достаточный для двухъ. Шух. I. 264.

Варичт, *ту, м.* Варивать. О. 1862. I. 49. **Варка**, *кв, ж.* Грыбья голова. МУЕ. I. 48. (Добруджа).

Варшій, *а, б.* Удобоваримый. Уман. IV. 143.

Варко, *нар.* 1) Жарко (о погодѣ). Лебед. у. 2) Вѣроятно, правдоподобно. Галиц. 3) = **Варіко** I. Шух. I. 83.

Варко, *нар.* = **Варко** 2. Вх. Зн. 5. **Вармія**, *міі, ж.* Армія. Левч. *Наче міліон вїсна што поставив коло мене, наче вармія*. Драг. 66.

Варніа, *кв, м.* Бѣглый каторжникъ (въ Сибири). *Не на Вкраїні, а далеко аж за Уралом, за Елеком старий недобиток-варнак мені розказував оттак*. Шевч. 585.

Варні, *ні, ж.* Помѣщеніе для варки, кухня. Желех.

Варнівати, *каю, вш, варнічати, чу, чш*, гл. Говорить невнятно; болтать. *Що на рот налізе—варнячить*. Ном. № 13047.

Варовій, *а, б.* Относящійся къ вару 1. Вас. 146.

Варовня, *ні, ж.* Сторожевая баня. Уман. I. 17.

Варстат, *ту, м.* См. **Верстат**. **Варт**, *вартій, а, в.* Стояцій; стоять. *Не варт і річі*. Ном. № 6551. *Не варт і печеної цибулі*. Ном. № 7605. *Пусти його, не варт він того*. Шевч. 319. *Рублів з п'ять варт*. Грин. II. 60.

Варта, *тя, ж.* Стража, караулъ; время стоянія на стражѣ, на часахъ. *А варта заснула, нам приїхае—не чула*. Чуб. V. 64. *Перед палацом, де вона мешкала, стояла гострива варта*. Чуб. II. 77. *Всюди поставив варту, щоб нікто вночі з табору не вештавъ*. К. ЧР. 312. *Приїде беззасна та варта, тра її одстояти*. Рудч. Чп. 87. *На варті*. На часахъ. *Ходять по двору на варті*. ЗОЮР. I. 248. Ум. **Вартонька**.

Вартарка, *кв* и **вартарни**, *ні, ж.* Сторожка, будка для сторожа или часового. Желех. Вх. Зн. 5.

Вартати, *таю, вш, гл.* Стоить. *Звѣдують го тоти, што може тот плуг вартати*. Гв. I. 41. *Він вартат пінязі*. Гв. I. 41.

Вартий. См. **Варт**.

Вартівник, *ка*, *м.* Сторожі, караульний, часовой, конвойний. *Він буо... еко номом в с. Л. і вечером пішов на тік подивитися, чи є вартівники.* Драг. 58. *То певне добрий провидісвіт, що аж два вартівники з ним ідуть.* Каменец. у. Ум. **Вартівничби**, **вартівниченько**. *Суть бо в мене два вартівниченьки, будуть вартувати мої кониченьки.* Раулі. См. **Вартник**, **вартовий**, **вартовини**, **вартовничий**.

Вартістю, **тести**, *ж.* Цінність, стоимость. Чуб. I. 236. *Казав вильмити золотий плуг... і питати... що той плуг варта.* Люди і наки то таксували о вірності злата. Гн. I. 44.

Вартійй, *а*, *в.* 1) Цінний. Рк. Левиц. Уман. IV. 192. 2) Достойний. *Цей чоловік вартійй.* Рк. Левиц.

Вартік, *ка*, *м.* = **Вартівник**. *Прійшов на другу варту,—пустив го вартік.* Гн. I. 193.

Вартно, *нар.* Цінно.

Варто, *нар.*, употребл. какъ безл. гл. Стоить. *Не варто й турбуватися.* *Варто щось поповісти.* Грин. I. 120.

Вартувій, *а*, *б.* 1) Сторожовий, караульний. *Парк теж оточала вартова сторожа.* Стор. М. Пр. 73. 2) = **Вартівник**. ЗОЮР. I. 159. К. ЧР. 389.

Вартувік, *ка*, *м.* = **Вартівник**. Левч. 157.

Вартувічний, *чого*, *м.* = **Вартівник**. Желех.

Вартонька, *ки*, *ж.* Ум. отъ варта.

Вартування, *ня*, *с.* Охраніє, обереганіє.

Вартувати, *тїю*, *еш*, *гл.* 1) Сторожити, караулити. *Я тебе буду вартувати тепер.* Чуб. 2) Стоить. *Вона (праці) дома ж таки впрод більше вартув.* О. 1862. IV 104.

Вартунок, *яку*, *м.* = **Вартість**. Желех.

Варувати, *рїю*, *еш*, *гл.* Хранити, беречь, остерегати отъ чего. *Од огня варувала, од огня і од води, і од вишпкой пригоди.* Гол. IV. 388.

Варуватися, *рїюся*, *ешся*, *гл.* 1) Нерівшатися, с'бв'ятися. *Що, Парасю голубонько? що тобі доброго пратилося?—А вона все варуватися мені сказати, тільки глянє та счервонї.* МВ. II. 20. *Як я тебе вірно люблю да заняті боюся.—Займай, займай, козаченьку, да займай, не варуїся: я за славу сама стану, сама й виговорюся.* Грин. III. 276. *Святий, святий, козаченьку, святий, не варуїся.*

Мет. 329. 2) Остерегаться; беречься. *Котрий іде у старости, то най ся варує.* Гол. III. 215.

Варудити, *джу*, *диш*, *гл.* Томить. *Коло серця варудить.* См. **Марудити**.

Варунок, *яку*, *м.* Боль живота, в'ітры. Млж. 177. *Я хоч що їм, то мені ніякого варунку нема, не так, як буває иншим.* Константиногр. у.

Варцаба, *би*, *ж.* = **Лутка** 1. Шух. I. 90.

Варш, *ша*, *м.* ? Ум. **Варшалок**, **варшалочок**. *Заснула кухарочка, треба їй варшалочка, треба їй варша дати, щоб дала вечерати.* Грин. III. 504.

Варьоба, *хи*, *ж.* = **Варенуха**. *Ми вашої варьоби не пили.* Грин. III. 500.

Варя, *рї*, *ж.* 1) Вареное. Угор. 2) Родь кушанья: сладкіє квашеные бураки, сливы и фасоль, сваренные каждое отд'ельно, см'ішнують въ одно кушавье. Шух. I. 142.

Варяг, *га* и **варяга**, *ги*, *м.* Здоровякъ. *У мене син такий варяг.* Пом. № 13944.

Варяниця, *ці*, *ж.* = **Варениця**.

Варянка, *ки*, *ж.* Родь кушанья, свареннаго изъ кашусты, кашустеної жижи. Вх. Лев. 395. Вх. Уг. 229.

Васяг, *га*, *м.* Чумацкій возъ. Св. Л. 187.

Васильбк, *лєжа*, *м.* Раст. а) *Ocimum Basilicum*. Вх. Пч. I. 11. б) *Amarantus paniculatus* L. ЗЮЗО. I. 111. в) *Amarantus sanguinēmus* L. ЗЮЗО. I. 166. г) *Salvia dumetorum* Andr. ЗЮЗО. I. 135. д) —польовий. *Thymus acinus*. Лн. 102. *Без васильків і без рути спочивайте, діти.* Шевч. 204. *Нехай Марусі вільче в'ють з хрещатого барвінку, з запашного васильку, з с'рвонї калими.* Нп. Ум. **Васильбчок**. *А у садочку два висильчки.* Мет. 142.

Ваській, *а*, *в.* Ваиъ. Одон. 72. *Ваські звичай не такі, як наські.*

Вата, *ти*, *ж.* Родь невода сть мелкими ачями на небольшой рыби. Вх. Пч. II. 21.

Ватаг, *га*, *м.* 1) = **Ватажок**. *Виходило з зеленого гаю сорок чоловік розбої, попереду ватаг молоденький на воронім коню.* Гудц. Чн. 53. *Він за ватага в заброді разом був три годи.* Мкр. Н. 30. 2) Старшій надъ пастухамъ. *Ватаг* — найстаршій в полонині (при настьб' скота) він порядкує там усім: людьми, маржиною, молоком. Шух. I. 189.

Ватага, *ги*, *ж.* 1) Ватага, отрядъ, толпа; шайка. *Простяглася по дїброві по надъ Дніпромъ козацька ватага.* Шевч. 170. *І наплодилося у тім болоті чортяк аь*

врага, — не багацько їх — ціла ватага. Рудч. Ск. I. 63. *Яка ж ватага розбішак!* Котл. Бв. 2) Стадо мелкого скота. *Ой я козак нетяга, в мене овець ватага.* Нп. *Віджені коров у череду, а овець і, телят у ватагу.* Чуб. II. 529. 3) Стая. *Вовків ціла ватага.* Грин. I. 163. Ум. Ватажна.

Ватагуванія, ня, с. Бытіє ватагом.

Ватагувати, гую, еш, гл. Быть ватагом. Шух. I. 218.

Ватажжя, жя, с. соб. Предводителя, атаманя, начальника. Желех. Ном. VI.

Ватажити, жу, жиш, гл. Предводительствовать, начальствовать. Уман. III. 149.

Ватажитися, жуса, жишся, гл. Волокаться, ухаживать. *Молоде парубча, а за тєю молодлицею раз-у-раз ватажитися.*

Ватажка, кя, ж. 1) Ум. отъ ватага. 2) = Вага 1. Рудч. Чп. 101.

Ватажко, ка, м. = Ватажок. ЗОЮР. I. 132.

Ватажувати, кую, еш, гл. Быть предводителемъ, атаманомъ, старшимъ. Желех. См. Ватажити.

Ватажний, ного, м. = Ватажок. Желех: **Ватажник**, кя, м. Пастухъ овецъ. *Уже з села ватажники ватагу гнали.* Шевч. 517. *Ватажник пас віці.* Рудч. Ск. II. 50.

Ватажникувати, кую, еш, гл. Быть овечьимъ пастухомъ.

Ватажок, жкя, м. Предводитель, атаманъ, начальникъ. *Позаходили в Московщину з Гунюю і ще деякими ватажками.* Стор. М. Пр. 60. *Хто ватажкомъ піде перед вами?* Шевч. 127.

Ватерка, кя, ж. Ум. отъ ватра.

Ваторник, ка, м. 1) Въ жилищѣ пастуховъ нь полонинахъ, называемомъ стая, жилое отдѣленіе, гдѣ спать и варять шипу пастухи. Шух. I. 186, 187. 2) Родъ пристройки при хатѣ состоятельнаго гудула, имѣющаго лѣтомъ дома дойный скотъ, въ которой приготавлиють молочные продукты. Шух. I. 109.

Ваторонка, кя, ж. Затрудненіе. *Ваторонка через те була мірицькові, що того земля туди йде, а того туди.* Черниг. у.

Ваторонко, нар. Затруднительно, неудобно. *З волами ваторонко в оранку, як муха куса, а то їмъ краще орати, ніж кінями.* Черниг. г.

Ватра, ря, ж. 1) Очагъ. Шух. I. 186. Огонь. *Жива ватра.* Огонь, добытый при помощи тренія другъ о друга двухъ кусковъ дерева; добывается съ извѣстными обрядами ватагомъ в полонині и служить для

разведенія огня въ жилищѣ пастуховъ и для совершенія различныхъ обрядовыхъ дѣйствій надъ скотомъ охраняющихъ, по мѣвнью пастуховъ, этого послѣдній. Шух. I. 191. 2) Подъ печи, на которомъ печется хлѣбъ. Вх. Лем. 395. Ум. Ватерка. *Ой там на леваді ватерка ся курить.* Гол. I. 290. *Чи би ви не дали мені ватерки?* Гн. II. 241.

Ватракъ, ка, м. Кухонный очагъ на дворѣ. Желех

Ватралька, кя, ж. Родъ кочерги, но не загнутаго, а липы разширенной и расплющенной на концѣ. Вх. Лем. 395.

Ватрище, ща, с. = Ватра. Желех.

Ватрѣти, рію, еш, гл. Сгорать. Желех.

Ватроль, ля, м. 1) Дубина, ухватъ. Угор. 2) Остолонъ, дубина.

Ватувати, тую, еш, гл. Имѣть намѣреніе, рассчитать. *Я віз ватував купити.* Борз. у.

Ватуйка, кя, ж. 1) Годовалая коза. Шух. I. 211. 2) = Вагуля.

Ватуйникъ, ка, м. соб. Овцы, козы, еще не ягившіяся. Желех.

Ватуйча, чати, с. Козленокъ. Шух. I. 211.

Вадуля, лі, ж. Овца, впервые имѣющая ягвенка. Вх. Пч. II. 6.

Вахляй, лая, м. Вахлакъ. *І так собі ніби нікчемний народ, вахлай такі... ходять було схилонись.* ЗОЮР. I. 293.

Вахмѣйстер, стра, м. Вахмистръ. Гол. I. 145.

Ваць! ваць! меж. для зова свиней. *Ваць, свині, до коритя.* ХС. VII. 417.

Вацьвати, каю, еш, оди. в. **вацькнути**, ну. нощ. гл. Звать, позвать свинью крикомъ: ваць! *Біжу, як те поросятко, як на його скаже: „паць! паць!“ або вацькне.* Г. Барн. 354.

Ваш, ваша, ваше, мѣст. Вашъ, ваша, ваше *Не оставте ласкою вашою, добродію, і моїхъ синів.* МВ. II. 63. *Де ваша мати? Поможі, Боже, і нашимъ, і вашимъ.* Ном. № 3009. *Вибачайте, не вашій честі, дурний буа.* Черниг. г.

Вашенець, нця, м. Сторонникъ вашей партии.

Вашецький. См. Вашецький.

Вашецъ, щеця, ж. Ваша милость (титულъ). Котл. Нп. 396. *Просили батько й мати і я вашей прошу на ці чесні дари.* Ном. № 345.

Вашецький и **вашеський**, а, е. Ува-

жаемый. А я роду не такого, щоб любила ледачого; а я роду вавецького,—люблю сина отечького. Грин. Ш. 289. Иногда употр. въ провическомъ смыслѣ въ значенія: нѣсколько гордый, списывивый. *Вашевский панчик* (що на шапцѣ гнѣ, гордовитенький). *Ном.* № 2530.

Вб...., вв...., вг.... См. **Уб...., ув...., уг....**,

Вд.... См. **Уд....**

Вдівець, вдів, м., вдівонька и вдівочка, кн. ж.—**Удівець, удівонька, удівочка.**

Вдова, вй, ж.—**Удова.**

Вдовієно, ка, м.—**Удовієно.**

Вдовець, вдів, м.—**Удовець.**

Вдовецький, в, в.—**Удовецький**

Вдовий, на, нб.—**Удовий.**

Вдовицький, в, в.—**Удовицький.**

Вдовиця, ці, ж.—**Удовиця.**

Вдовиченко, ка, м.—**Удовиченко.**

Вдовівана, кн. ж.—**Удовівана.**

Вдовіти, вію, еш, гл.—**Удовіти,**

Вдовкі, вбк, ж. мн.—**Удовки.**

Вдовування, ня, с.—**Удовування.**

Вдовувати, вію, еш, гл.—**Удовувати.**

Вдів меж. 1) Фи! радости! 2) Подражательное реву медвѣдя. *Драг.* 6. См. **Вейнати.** 3) *Вв-вв!* Выраженіе удивленія. *Вх.* *Лем.* 396.

Вевѣкати, каю, еш, гл. Говоритъ нечленораздѣльно, невнятно (о вѣмьхъ и пр.). *Лохв.* у.

Вевѣрка, вевѣрка, кн. ж. Бѣлка. *Гол.* Ш. 495.

Вегля, пред. Сообразно, соотвѣтственно. *Радом.* у.

Вегѣра, рі, ж. Родъ тапца. *Підтикавъсь та й давай вегѣри скакати.* *Кв.* II. 89.

Ведмеденя, пѣти, с. Медвѣженокъ. *Рудч.* Ск. II. 91. *Ум.* *Ведмеденято.* *Чуб.* II. 155.

Ведмедіе, ка, м. 1) *Ум.* отъ *ведмедь.* *Рудч.* Ск. II. 3. 2) *Насѣк.* медвѣдка, *gril-lotalpa vulgaris.* 3) Родъ хмѣльнаго напитка. 4) Наливное колесо въ мельницѣ.

Ведмедіана, нн, ж. Медвѣжье мясо. *Уман.* II. 96.

Ведмедіха, кн, ведмедіяца, ці, ж. Самка медвѣдя. „*Дам,—каже ведмедіха,—тобі сего й покорму, дам ще ведмеджого сина тобі на послугу, да тільки не губи мене з світу.*“ *Рудч.* Ск. I. 134.

Ведмедка, кн, ж.—**Ведмедіха.** *Чужі жіткі баранки, Меланіа ведмедка; ведмеджі лапи....* (*Заговоръ*). *Мил.* М. 40.

Ведмедіник, ка, м. Вожатый медвѣдей. *Аф.* 312.

Ведмедчѣ, чѣти, с.—**Ведмеденя.** *Рудч.* Ск. I. 122.

Ведмедчѣк, ка, м. 1) Медвѣженокъ, молодой медвѣдь. *Рудч.* Ск. I. 134. 2) Часкъ жукъ-олень, *Lucanuscervus.* *Вх.* II. 1. 6.

Ведмедько, ка, м.—**Ведмедик.**

Ведмедіюк, ка, м. 1) = **Ведмедчук.** 2) = **Ведмедик 2.**

Ведмедяка, кн, м. Большой медвѣдь. *Аф.* 312.

Ведмедячий, ведмеджий, в, е. Медвѣжий. *Рудч.* Ск. I. 134. *Греб.* 365. *Ведмедячий барліг.* *Грин.* I. 181. *Ведмеже үю.* *Раст.* a) *Verbascum Thapsus.* ЗЮЗО. I. 140. б) *Salvia Aethiopsis L.* ЗЮЗО. I. 134.

Ведмежа, жѣти, с. Медвѣженокъ. *Од свини не будуть ведмежата, а ті ж поросята.* *Ном.* № 13909. *Ум.* *Ведмежѣтно.* *Мил.* 19.

Ведмежий. См. **Ведмедячий.**

Ведмедь, жѣда, м. Медвѣдь. *Швидкий як ведмедь за перепелицями.* *Ном.* № 10997. *Не жируй з ведмедем, бо, він тебе задавить.* *Ном.* № 1213. *Ум.* *Ведмедіи.*

Вѣдрик, ка, м. Встрѣчено въ дѣтской щедровкѣ: *Щедрик-вѣдрик! дайте вареники!* *Чуб.* Ш. 477. См. **Бѣдрии.**

Вѣжа, жі, ж. 1) Башня. *Верх Бескида калинова там же стоить вѣжа нова.* *Гол.* I. 141. 2) Тюрьма, заключеніе. *Вѣжу одсиджує.* 3) Свиточная, на праздникъ Пасхи, игра: пять или шесть мужчинъ становятся вмѣстѣ, берясь другъ за друга руками, у нихъ на плечахъ еще два или три, у тѣхъ еще одинъ, и такъ ходять. См. **Дзвіница, Оборіг.** *Гол.* I. *Объяси.* кн. *изобр.* 21.

Вѣжівий, в, е. Башенный. **Вѣжівий дім.** Тюрьма. *Звенигородка.* *Рк.* *Левци.*

Везерунок, нка, м. Вывѣтка. *Зроблю маленьку книжечку; хрестами і везерунами з квітками кругом листочки обведу.* *Шевч.* 376.

Везті, везу, вѣш, гл. *Везти.* *Не в тім сила, що кобила сива, а в тім, що не везе.* *Ном.* № 7221. *Везті москаля.* *Вратъ.*

Везу́чий, в, е. О лошади: хорошо везущій. *Кобила хоч і шканувата, та про те везуча.* *Нѣжив.* у.

Вѣйкати, каю, еш, гл. 1) Кричать: *вей!* (о вряхлѣ). 2) Ревѣтъ по медвѣжьему. *Люде хотіли Бога злякати та і сховались під місток. От тіки Бог зій-*

шов на місток, а вони: „*Vel*“—„*Вейкайте ж ви,—кає,—і до віку*“. Вони і побігли (ведмедями). Драг. 6.

Вєкати, каю; *еш, гл.* 1) Издавати звук: *ве. Желех.* 2) Выражать отвращеніє. 3) Рвать, вить рвоту.

Векєлія, дії, ж. Труть. Шух. I. 191. См. *Ванелія.*

Вєкнути, ну, нєш, гл. Мадати звук: *ве. З усього маху стусонула Колєсника міжні плечі,—той вєкнув.* Мир. Пов. II. 69.

Вєксєль, ля, м. Вексель. *Вексєля не дав.* Г. Барв. 318.

Вєлєжірувати, руш, еш, гл. Роскошествовать, жить по-барски. Чуб. VII. 575.

Вєлєлєдній, а, е. Многолюдный. *Да вознесуть його в громаді вєлєлєдній.* К. Псал. 251.

Вєлєлєдно, нар. Многолюдно

Вєлємудрий, а, е. Весьма мудрый.

Вєлємудро, нар. Весьма мудро.

Вєлєрєчівий, а, е. Многорєчивий. *Ляш отой вєлєрєчивий.* Шевч. 625.

Вєлет, та, м.—**Вєлетєць.** Умая. I. 68.

Вєлетєць, тия, м. Велькань, исполянъ, гигантъ. *Вєлетні то були високі, високі люде—от як дерева.* КС. 1885. IX. 186.

Вєлетню у світі недого жити. *Ном. № 5826. Вєлетєнь у громаді—як правда в пораді.* *Ном. № 5827.*

Вєлетєньський, а, е. Исполньскій, гягавтскій. Умая. I. 68.

Вєлетів, това, ве. Принадлежащій великану. *Видів малювану вєлетєву ногу.* Гл. II. 4.

Вєліи, а, е.—**Вєлікий.** Свята твоє дорога, *Боже! хто велии, яко ти, на світі.* К. Псал. 175.

Вєлік, ка, ке.—**Вєлікий.** *Вєлік пєнь, та дурєнь.* *Ном. № 6341.*

Вєлікєньський, а, е. Огромный. *Батєнькові подарунок вєлікєньське сито.* Гол. III. 465.

Вєлікодєнь, кодня, м. Свєтлєе Воскрєсєньє. *Не к Рїздєу аде, а к Вєлікодню: уночі трїщить, а вєдєнь плєщитє.* *Ном. № 518. Рахманський Вєлікодєнь.* По народі повєрьямъ, свєтлий празникъ лєгєндарныхъ людєй рахмановъ, которєє празднують єго вь тотє дєнь, богда доплывуть вь нимъ пушєвняня вь страствєнє четвєргь єли субботу скорлупи пасхальныхъ яйцъ, а это бываєть на Прєполовєніє. *Ном. № 299. Русалчєи Вєлікодєнь.* Четвєргь трєцкєихъ празникєвъ, богда, по повєрью, празднують русалки. ХС. I. 76,

Вєлікий, а, е. 1) Большой; великій. *Як свїт вєлікий, так рїзнє на нїм буває.* *Ном. № 397. Як у водї не без чєрта, так у вєлікоєу пача не без жїда.* ЗОЮР. I. 146. *Вєлікий дурєнь.* *Ном. Вєлікоє стїбтї.* Много стєть; много значитъ. *Вєлічє дорбга.* Дальняє дорога. *Ой не їдь, дєруку, у вєлікуєу дорогу.* Нп. *Вєлічє головї.* Умвая голова. *Нєма чєго журитєся: нєхай той журитєся, що вєлікуєу голову має.* *Ном. Вєлікий Луг.* Такъ называлєся у запорожцєвъ низмєнность по лївїєй сторєнї Двїпра, нижє о. Хортицє, отъ устєя рїчки Мокрої Москєнки до первєго впадєнїя вь Двїпр р. Кєвки, покритая огромнымъ вьковымъ лївємъ, болотной травой и высокими камышами. Эварь. Волы. запар. казакєвъ. (2-є изд.) 124, 274. *Сїч—матї, а Вєлікий Луг—батько.* *Ном. № 757. Ой повїд, повїд, вїтрє, через морє та з Вєлікоєу Лугу.* Шевч. 56. **Вєлікий піст.** Вєлікий постъ. *Ном. № 6410. Вєлікий понєдїлок, вїтєброк и пр.* Страстїєво пєдлєзнєнькъ, вторєникъ и т. д. *Ном. № 11567. Вєлічє Рїчє.* Перїодъ вь исторїи правєбєрежєной Україны мєждє 1672 и 1678 г. **Вєлікий час.** Продолжитєльное время. *Не за вєлікий час.* Вь короткєє время. **Вєлікого колїна, вєлікої рєчї.** Знатный, родєвитый. Св. Л. 217. 2) Рослий, высокїй. *Вєлікий рєстї та розумний будь.* *Ном. Вєлікий до нєба, а дурїий як трєба.* *Ном. № 6347. 3) Названїє мєдвїдєа у гучуловъ.* Шух. I. 22.

Вєлікєсть, кєстї, ж. 1) Вєлєчина. *Вирєсло аж до вєлікєстї справдєнїєх гїр.* Левїц. ПїО. I. 479. 2) Большое количество.

Вєліко, нар. Очень; сильно; много. *На своєо сїчєа вєлікоє сєрдїєсь.* ЗОЮР. II. 49. *Иниий вєлікоє знає, а в мєнє памїти не має.* *Вєлікоє розумна.... єлєкєо здїбна.* К. XII. 16. Ум. **Вєлічє.**

Вєліковєдїн, на, м. Вєлікий вєнтєль. Рудч. Ск. II. 185.

Вєліковєдїнний, а, е. Тотъ, кто вєлікий вєнтєль. *Іван вєліковєдїнний за 'дним махом-пєбїваєхєм стє душ пєбїває.* Рудч. Ск. П. 185.

Вєліковєдїний, а, е. Многоучєный. Левїц. Пов. 93.

Вєліковєдїннїца, цї, ж. Большая грѣшница. *Замоладу єя жїнка вєліковєдїннїєва була: вїтїнуєу своєу занєпастїєла.* Змїєв. у.

Вєлікодєнь, днє, м.—**Вєлікодєнь.**

Завтра пресвітле Христове воскресенне, день-Великодень. АД. I. 234.

Великодній, я, в. Пасхальний. *Маруся у великодню суботу сама вчинила паску.* Кв. I. 67. Великодні свята, святії. Свѣтльїї праздникъ, свѣтлая ведѣля.

Великодѹшний, а, в. Великодушный. *О, Байдо, воїне великодѹшний.* К. Баб. 20.

Великолїтній, я, в. Многолїтній. *Дерева великолїтні.* Шевч. 436.

Великомѡвний, а, в. Многорѣчний. *Не великомѡвна була.... усе мозчки.* МВ. П. 34.

Великомѡвність, ности, ж. Многорѣчність. Желех.

Великомѡжний, а, в. Вельможный, знатный. *Простих і великомѡжних смерть не мисає.*

Великомѹченик, ка, м. Великомученик. *Де ж ти, великомучениче святїї, пророче божїї?* Шевч. 561.

Великомѹчениця, ці ж. Великомучениця. Шевч. 439.

Великорѡдний, а, в. Высокородный. *Княгиня великорѡдна.* МВ. (О. 1862. Ш. 39).

Великорозѹмний, а, в. Очень умный. *Ти вже в нас великорозумний.* Левиц. КС. 27. Сим. 230.

Великосвїтній, я, в. Аристократическій, привадежацій къ высшему свѣту. *Соромились розмовляти нею (українською мовою) серед людей великосвїтних.* К. ХП. 122.

Великотерпїлчїй, а, в. Многоотерпїлчїй. *Бог великотерпїлчїй.* Васильк. у.

Вѣлич, ці, ж. Громадина, громада. *Воли в його велич. Велич був покійний чумах. Ліс у мене стародавній, добрий; дуби—велич усе.* Харьк. Дїяки така велич. Константиногр. у.

Величати, чѹю, вш. гл. 1) Велічать, називати, титуловати. *Тільки будуть мене, мати, на підпитку гречкосїєм, домонтаєр величати.* Макс. Один одного звикли добродїями величати. ЗОЮР. II. 201. 2) Почитати, относится съ уваженїемъ; чувствовать. *Дурня багатого всі величають.* Ном. № 1429. *Андрею, не будьте свинке, коли вас люде величають.* Ном. № 2837. *Деся я тобї та докучила, по твоєму двову ходячи, кіскою маючи, твої двір величаючи.* Макс.

Величати́ся, чѹюся, ешся, гл. 1) Вавничати; чваняться. *Величається, як заяць хвостом.* Ном. № 2488. *Величається, мов попада на весїлі.* Ном. № 2491. 2) Возвеличуваться. *Веселїся ж, мов серце, величайся, моя славо!* К. Псал. 31.

Величѣвний, величѣвний, а, в. Огромный, большущїй. Желех.

Величѣвнький, а, в. Довольно большой. *Бурянець і величѣвнький, та нікто його не думає полоти.* Кв.

Величїнь, ні, ж. Величина; огромность. *Ми можемо вилянити величїнь сонця.* Дешо. (4-те вид.), 26.

Величкий, а, в. Большой. Вх. Зн. 6. **Велїчко, нар.** Ум. отъ вѣлико. *Нас не величко. Насъ не маюго.* Вх. Лем. 396.

Велїчний, а, в. 1) Почитаемый, находящїйся въ чести, достойный. *До попа їдемо, гостинїї несемо жпанїї, пшеничїї—ми в попа величїї.* Мет. 25. *Якїй сей хлїб чесний та величїї, щоб такі й ви були.* 2) Величественный. *Дїла твої святї, величїї, все сталося, як ти задумав.* К. Псал. 260.

Велїчність, вости, ж. 1) Значенїе, значительность, достоинство. *Козаки у хлїбї козаються, ото як зїдуться, то й пита один одного: а скїлько у тебе хлїба, бо він у чому иншому величности не покладає.* Могил. у. 2) Величественность.

Велїчно, нар. Величественно. *Одягнися красотою шанюю велично.* К. Псал. 108. *Як у нас велично та пишно.* МВ. (О. 1862. Ш. 41). Ум. Велїченьно. *Бабуса, сидячи за столом тихенько і величеньно, якусь думку собї думала.* МВ. (О. 1862. Ш. 58).

Величночѣсний, а, в. Высокочестный, благородно честный. К. М. і Х. 39.

Велїчча, чя, с. 1) Величіє. *Ти своє величчя з неба на всю землю розпросторив.* К. Псал. 14. *Велике слово свїдоку про величчя того народу, що зачав його в глибинї свого духа.* К. ХП. 131. 2) Величавїє, почетъ, честь. *Марусю—каліно, малино! нам на тебе дивилися мло, да на твоє біле обличчя, що зробила родоньку величчя.* МУЕ. Ш. 152. *Народила родоньку величчя, що звелїчали три двори.* МУЕ. Ш. 152.

Велїня, ня, с. Велївїє, приказанїє. *Обносять злїції мене словом, а я храни твої велїня.* К. Псал. 277.

Велїти, лїб, лїш, гл. Велїть, приказувати, приказати. *Ой чому не прийшов, чому не приїхав, як я тобї, серденько, велїла?* Мет. 31. *Не велїти.* Не позволить, не велїть, заперити. *Менї мати не велїть з тобою, серце, говорити.* Мет. 54.

Не велять ходити, дівчини любити. Мет. 92. Я не вельо милому журитися. Мет. 99.

Вельбіб, бббу, м. Родъ крупныхъ бобовъ. Вх. Лем. 396.

Вельбучитися, чуся, чнися, м. Важничать, чванитися. Черниг.

Вельбучний, а, в. Важный, знатный. Я не вельбучний чоловік.—ім і рибу просту, і хліб. Черниг. у.

Вельбѳгор, ра, м. Раст. Pisum macrocarpum. Вх. Пч. II. 34.

Вельми, нар. Очень, весьма. Дорогий шаг до сповіддя, а після сповіддя не вельми. Ном. № 7775. Ішов козак на війно і вельми наувся. Ном. № 792. Радуйся, Хвесе, кіт сиво несе! радуйся вельми, бо вельи перд дверми. Ном. № 12680. Я маю вельми дорогий крам. Макс. Вельми добре. Київ. у.

Вельмий, а, в. = **Великий**. Боже єдиний, Боже вельмий! Тепер увесь світ на хабарові стоїть. Київ. у. Святий Боже, єдиний вельмий, змилуйся над нами. Київ. у. Доц їде, та не вельмий. Васильк. у.

Вельможа, жі, м. Вельможа. Желех.

Вельможество, ва, с. Звать. К. ЧР. 200.

Вельможний, а, в. Знатный, вельможный; могущественный. Доля карає й вельможного й неможного. Ном. № 1729. Вельможна громада. Шевч. 126. Була колесь ильгетчина, вельможна пані. Шевч. 130. Вельможний пане. Милостивий государь (титулъ). Вельможний пане, моя жінка несповна розуму. Рудч. Ск. I. 187.

Вельможність, ности, жс. Зватность. Желех

Венбѳръ, рю, м. = **Имбѳръ**. Несу перчику, венбѳри на сюю любу вечерю. Грин. III. 539.

Венбѳрка, кж, жс. Родъ сливъ, венгерская слива. Уман. IV. 39.

Вѳнгѳръ, ря, м. Гарь отъ трубки. Він приѳез або венгѳр кладе за зубу як циган. Екатеринос. у.

Вѳнтеръ, ря, м. = **Ятір**.

Вѳпер, пра, м. 1) Вепрь, дикий кабанъ. Унадився чортій вѳпер паровинку рити. Гол. IV. 506. 2) Кастрированныйъ свиной самоць. Вх. Пч. II. 7. Ум. Вѳприи. Гн. I. 130, вѳпрби. Гн. I. 129.

Вѳпріна, ня, жс. 1) Мясо вепря. 2) Раст. Ribes grossularia. Вх. Пч. II. 35.

Вѳпрокъ, [ка? вѳприка?], м. Ум. отъ вѳпер. Гн. I. 129.

Вѳра, нар. Навѳрное. Еше хоїть бисъ тила вѳялковий корень, вѳра уж не будишишим дѳяком росень. Гол. IV. 435. Хоць би ти обила хижечку докола, вѳра ти не пайдеши нѳвонечка сокола. Гол. IV. 424.

Вѳрба, бѳ, жс. Верба, ветла, Salix. Шумлять вѳрби в кінці грѳлі, що я пасадила. Мет. 113. Не 'стояла б до тѳвноци з мимм під вѳрбою. Шевч. 12. Будь високий як вѳрба, а багатий як земля. Посл. У його на вѳрбѳ грѳші ростуть. Овъ вретъ, овъ говорить небылицы. Кудї не пидеш. то золотї вѳрби ростуть. Вездѳ испортишь дѳло. Рудч. Ск. II. 61. Вѳрбѳ носити почѳв. Заниль. Грин. I. 233. 2) — дѳна = **Дѳреза**. Вх. Пч. I. 11. Ум. Вѳрба, вѳрбиця, вѳрбична, вѳрбиночка, вѳрбочна.

Вѳрбина, кж, жс. 1) Одно вербовое дерево. КС. 1883. XI. 510. Не стій, вѳрбино, роскидайся. Мет. 159. 2) Вербовое дерево: Стини з вѳльхи та вѳрбини. Щог. Сл. 99. Ум. Вѳрбинка. Мвж. 30.

Вѳрбиноць, нця, м. Лоза. Вх. Лем. 396.

Вѳрбинка, кж, жс. 1) Ум. отъ вѳрбина.

2) Раст. Aster Amellus L. Вх. Пч. II. 29.

Вѳрбиця, ці, жс. Ум. отъ вѳрба.

Вѳрбиць, ча, м. = **Вѳрбинця**. Чуб. I. 237.

Пришлов вѳрбиць, ова кожухи тербиць. Ном. № 426.

Вѳрбицьонька, вѳрбицька, кж, жс. Ум отъ вѳрба.

Вѳрбка, кж, жс. Ум. отъ вѳрба.

Вѳрблик, ка, м. Принадлежность уздечки,—завѳжки, удерживающія съ обѳихъ сторонъ уздцы, вкладываемыя въ ротъ лошади. (К. П. Михальчукъ).

Вѳрблѳд, да, м. Верблюдь. Шевч. 437. Після нѳого і вѳрблѳд не питимъ. Драг. 379.

Вѳрблѳдка, кж, жс. Раст. Eriobium tetragolium. Вх. Пч. I. 10.

Вѳрблѳжий, а, в. Верблюжий. Іван був оминений у вѳрблѳжий волос. Єв. Мт. I. 6.

Вѳрблѳжнѳна, ня, жс. Верблюжье мясо.

Вѳрблѳниця, ці, жс. Время въ самомъ началѳ весны, когда вербы цвѳтуть. Вѳрблѳниця то ще не весна: і снїй припада, і крупи їдутъ. Вх. За. 6.

Вѳрбний, а, в. Вербный.—тиждень. Вѳрбная недѳля.—недѳля. Вѳрбное воскресенье.

Вѳрбник, ка, м. Вербовая роца. Кролєвец. у.

Вѳрбинця, ці, жс. 1) Вѳрбная недѳля. Приѳеде вѳрбинця, пазад земля вернеться. Ном. № 426. 2) = **Вѳрблѳниця**. Желех.

Вѳрбиньк, ка, м. = **Вѳрбиньк**. Желех.

Вербоввий, а, е. Ивовий. *Козлячий ко- жух, вербові дрова, — біда готова.* *Ном. № 8110.*

Вербов'я, в'я, с. соб. Вербы. *Ой ти вербо, вербов'я, похилилося голя.* *Грин. Ш. 429.*

Верболів, лбау, м. Раст. *Salix caragana.* ЗЮЗО. I. 134. *Верболіз бе до сліз.* *Ном. № 18639.*

Вербонька, вербочка, кж, ж. Ум. отъ верба.

Вербуванець, нця, м. Завербованыйся въ войско. *Вх. Лем. 396.*

Вербування, ня, с. Вербованіе.

Вербувати, бўу, еш, м. Вербовать. *Ой царю, царичку, чому нас вербуєш? ЕЗ. V. 143. Ой як же нас вербували, лоти гори дарували; а як же нас звербували, то в кайдани закували.* *Нп.*

Вербу́нка, кж, ж. Вербовка. *Пристань, пристань до вербу́нки, будеи їсти з маслом курки.* *Ном. № 12511.*

Вербунковий, а, е. Къ вербованію относящийся. *Желех*

Вербунок, нку, м. = **Вербу́нка.** *Пристань, пристань до вербу́нки, будеи їсти з маслом курку, будеи їсти, будеи шти і в хорошому ходити.* *Нп.*

Верб'я, б'я, с. соб. Вербы. *Куди не повернешся—золтое верб'я росте.* *Ном. № 3136.*

Верв'чка, кж, ж. 1) Вервочка, на которой прив'шена люлька, колыбель (вс'хъ верв'чок четыре). *К.С. 1893. VII. 80. Шовковий в'рвочки, колосочка швабська, дитиночка паньська.* *Мет. 4. 2) Рядъ, толпа людей, животныхъ. А он Грицько малу вервечку за собою веде.* *Мир. Пов. I. 129. Вервечка курей.* *Миж. 177.*

Верг, гу, м. Слои. *Вх. Зн. 6.*

Вѣрганя, ня, с. Бросаніе, швыряніе. *Г. Барв. 425.*

Вѣргати, гаю, еш, сов. в. вѣрг(ну)ти, ну, неш, м. 1) Бросать, бросить, швырять, швырнуть. *Такі дуби верги, що по півтора обіймица.* *Рудч. Ск. II. 106. 2) Вѣргнути очима.* Взглянуть. *Ой шила сорочку, — покоротила, верга очима на побратима.* *Гол. II. 226.*

Вѣргатися, гаюся, ешся, сов. в. вѣрг(ну)тися, нуся, нешся, м. Бросаться, броситься. *Шух. I. 212. Як не вержешся усе те на мене, як не стане кусати, кризти.* *Гн. II. 64.*

Вѣргляк, кж, м. Инструментъ для плетевія лаптей. *Мав... вергляк той, що ланті плетуть.* *Чуб. II. 382.*

Вѣрг(ну)ти, сж. См. **Вергати, сж.**

Вергун, на, м. Сладкое печеніе: хворость, хрусты. *Сям. 192. Ум. Вергунець, вергунчин.*

Вѣре, нар. Въ самомъ дѣлѣ? неужели? *Вх. Зн. 6.*

Веробѣй, б'я, м. = **Горобець.** *Чуб. II. 15. Ум. Веробѣйко. Веробѣйко в стрісі.* *МУГ. Ш. 126.*

Вероб'чий, а, е. = **Гороб'чий.** *Чуб. II. 16.*

Верев'чний, а, е. Веревочный. *Слов. I. Эварн.*

Вѣреди, дів, мм. Капризы, прихоти.

Верѣдити, дж'у, дїш, м. М'шать, прятать, вредить, вредити. *Угор.*

Верѣдитися, дж'уса, дїшся, м. Чваняться. *Як ся верѣдит богацький син: убрався як пан.* *Вх. Зн. 6.*

Верѣдій, дїя, м. Капризникъ, прихотливый, переборчивый. *Умая. II. 8. Верѣдувала б тебе лиха година! Чого тобі не стає це? Ну, та й верѣдій же!* *Харьк.*

Верѣдійка, кж, ж. Капризница, прихотливая, переборчивая.

Верѣдливий, а, е. Капризный, прихотливый. *Верѣдлива коза вовку користь.* *Ном. № 2630. Верѣдливе тїлкі воду варить.* *Ном. № 2727.*

Верѣдливо, нар. Капризно, прихотливо.

Верѣдїя, кж, м. 1) = **Верѣдій.** 2) Раст. *Thlaspi argense L. ЗЮЗО. I. 138.*

Верѣдїця, цї, ж. = **Верѣдійка.** *Нв буде їй добра у свѣті, коли такою верѣдїницею зостанеться.* *МВ. I. 26.*

Верѣдовий, а, е. = **Верѣдливий.** *Нв, та й верѣдовна дитина.* *Черниг. у.*

Вѣреду, меж., обозначающее капризничанье. *Встрѣчено въ скороговоркѣ: Верѣду-верѣду та пасла дівчина череду.* *Харьк.*

Верѣдування, ня, с. Капризы, прихоти, привередничанье. *Хома з того часу зарієся коней кнузувати та жїтчинс верѣдували словяти.* *Рудч. Ск. II. 174.*

Верѣдувати, дїю, еш, м. 1) Капризничать, прихотничать, перебирать, привередничать. *Тодї їм (запорожцям) таки й тїстїис стало, бо верѣдувати почали.* *ЗЮЮР. I. 77. Тенер ти верѣдуєш: будеи їсти печену рѣдку.* *Ном. № 12228. 2) Перебирать (польск. wertować?). Верѣдував дерево: чи більше сушого; чи більше зеленого.* *Чуб.*

Верѣдун, на, м. = **Верѣдій.** *Левч. 56. Ум. Верѣдунець, верѣдунчин.* *Аф. 313.*

Вереду́ха, хи, ж. = **Вереди́лка.** Уман. П. 8. Ум. Вереду́шна. Аф. 313.

Вереза́ти, жу, жиш, гл. Скрипѣть. Аби влобовити дверима за єдно не врезати, не рипати, кладуць... Шух. I. 94.

Веремі́й, мія, м., веремія, мії, ж. 1) Кутерма, суматоха, смятевіє. *Всі веремію мідіями.* Котл. Ев. Ш. 8. *Не краче було й мизаришам Голми; і їх четвертували по городях і містечках, і їх голови, руки і ноги розшували по перехрестях.* Поповав у сю веремію і наш оідуран Тарасович. Стор. I. 252. *Писнухи в ту ніч, як народився Христос, вздріли й велику веремію на небі.* Старод. у Крутіи веремія, веремію. Дѣлать быстрая нападенія атаки, нападать то здѣсь, то тамъ. Потєбн. Ш. 67. К. ЧР. 423. *Нікто краще його не ставав до бою, нікто не крутив лягав такою вереміа.* К. ЧР. 13. *Крутять в полі веремія делібаши кінями.* К. МБ. XI. 142. *Як зачав він веремія крутити: то шарше, то сїше, то кусе мене, аж пірво мені стало.* Каєв. у. Крутіи мїзном веремію. Измышлять, задумувать хитрости. Потєбн. Ш. 67. *Я вже трохи й догадує, яку він крутить мїзном веремію.* Шеренеря, купала на Івана. 22. **Сказати веремію.** Сказати нѣчто. *Сказав би веремію, та і думаю, що ювію.* Ном. № 3583.

Веремія, мія, г. Хорошая погода. Шух. I. 81. 189. *По слоті веремія.* Фр. Пр. 146.

Веремба, ви, ж. Рядъ споновъ въ одоньяхъ. Чуб. VII. 575.

Веремь, ві, ж. Маленькая верета. Kolb. I. 69. Ум. **Верем(ь)ма.** *У нас не суть веремки, лем тошєнкї илашотки.* Гол. IV. 407.

Вѣрес, су, м. Раст. = **Вѣріс.** Вх. Ш. I. 9.

Вѣресень, снє, м. Сентябрь (мѣсяць). Желєх.

Вѣреск, ку, м. Визгъ, крикъ. Левч. 62. *Вѣреск у харі.* Фр. Пр. 146.

Верескѣлѣп, пу, м. = **Верескѣлет.** ЗЮЗО I. 123.

Верескѣлий, а, в. Крикливый. Желєх. Ієлч. 62.

Вераскотія, ні, вераскотіява, ви, ж. = **Верєск.**

Верескун, нѣ, м. Крикувь. Уман. II. 48.

Верескѣха, хи, ж. Крикувь. Уман. II. 48.

Верєскути, ну, неш, м. Крикувь

рѣзко. *Пивень на призьбі на все подвїря як верєсне.* Драг. 76.

Верѣта, ти, ж. 1) Дерюга. 2) Родъ шерстяныхъ разноповѣтныхъ коврикѣвъ, которыми застилають лавки, а иногда и столъ. Чуб. VII. 387. Kolb. I. 58. *Дайте ж нам і постїлку та й писанї верети.* Гол. II. 111. 3) Множество, куча. *Верети юробиїв у просї.* Фр. Пр. 147. Ум. **Верѣтна.**

Верѣтѣчко, ка, с. Ум. отъ веретено. **Верѣтѣтися, вюєя, вишєя, м.** Верѣтѣться какъ веретено.

Верѣтѣний, а, в. Относящійся къ веретену. Залѣзо верѣтѣнне. Стропильное желѣзо, двухвершковой толщины. Вас. 199.

Верѣтѣница, ці, ж. = **Верѣтѣлянк.** Вх. Пч. II. 16.

Верѣтно, на, с. 1) Веретено для пряденія. Чуб. VII. 410. Вас. 201. *Позичили веретено, вѣбїнь, днєще, прийшла додому і давай прєсти.* Рудч. Ск. I. 178. *На сорочку не наиряла, веретїнь не було.* Г. Барв. 45. Названія частей веретева въ Лебєд. у.: острый ковецъ—шпїнь, утолщенная средняя часть—пуцѣ, зарубка послѣ нея—шїйна, ковецъ—пѣтна. (Залѣбовск.). Гуцульскія названія: острый ковецъ—спїнь, утолщенная средняя часть—чѣрево, зарубка послѣ нея—зѣтинка, деревяный дискъ, надѣваемый на ковецъ—нѣбальце, ковецъ—гѣсна. Шух. I. 148. 2) Веретено, стержень какъ часть различныхъ свародѣвъ и машинъ, напр. снєрида для пряденія шерсти (назв. тупого конця: гѣсна Вас. 153) и различныхъ ткацкихъ свародѣвъ: ремісникѣ (Шух. I. 257), снєвѣлки (МУЕ. Ш. 15), чѣвнина (Шух. I. 258), шпѣлера (МУЕ. Ш. 14), прѣдки; также какъ часть слѣдующихъ машинъ: жѣрен (Шух. I. 146), млинѣ ручного (Шух. I. 103), —водяного и вітрякѣ (Kolb. I. 61; Мик. 481), вѣр҃га гончарського (Вас. 179, Шух. I. 360—262) и пр. Ум. **Верѣтѣ(ї)нце, вѣретѣнєчно.**

Верѣтѣнце, верѣтїнце, ця, с. 1) Ум. отъ верѣтѣно. 2) м. Раст. Equisetum arvense. Вх. Лєм. 396.

Верѣтїна, ни, ж. Нитки для тканья верѣти. МУЕ. Ш. 19.

Верѣтїня, ни, с. ? *Нї з того, нї з сього—веретинья.* Ном. № 7003.

Верѣтїще, ша, с. Рубаше. *Все веретїще Остапове держалоє тїльки латками.* Г. Барв. 22.

Веретільник, ка, м. 1) Зм'яга м'ядяница, *Anguis fragilis*. Вх. Пч. I. 16. 2) Ящерица. Вх. Лем. 396.

Веретільниця, ці, ж. 1) = **Веретільник**. Вх. Пч. I. 16. 2) Родъ рыбы. Шух. I. 24. 3) Злая жєвщина.

Веретіньник, ка, м. 1) Часть ручного млина. Шух. I. 103. 2) Снарядъ, употребляемый при сматываніи нитокъ съ веретена на мотовило: на четырехугольной деревянной подставкѣ—лѣвиці стоятъ вилки—розсѣка, которыя своимъ хвостомъ укрѣплены въ подставкѣ; на верхніе концы розсѣк надрѣта дощечка—правило, нагнѣющая, кромѣ двухъ отверстій для концевъ вилокъ, еще и третье посрединѣ; веретено съ напруженными на него витками вставляется такъ, что тупой его конецъ упирается въ мѣсто, гдѣ выходятъ вилки, а острый—въ среднее отверстие—правило; если тянуть за конецъ нитки, то веретено вращается и нитка разматывается. Шух. I. 149.

Веретінце. См. **Веретонце**.

Верѣтка, ки, ж. Ум. отъ верѣта.

Верѣто, та, м.—Шилка З. Вх. Пч. II. 21.

Верѣття, тя, с. 1) Тряпье, дламъ.

2) Кругъ снаповъ въ стогѣ. Александров. у. **Верѣтяний, а, о.** Дерюжный; подобный дерюгѣ. *У своїй верѣтяній свитки*. Г. Бара. 22.

Верѣчи, вѣржу, жєщ, гл. Бросить, кинуть. Угор. *Волілась мя в болото веречи, ніжє мя мали вояки стеречи*. Гол. I. 137.

Верещѣка, ки, м. Крикунъ, пскунъ.

Верещанія, ня, с. Рѣзкій крикъ, визгъ.

Верещати, щу, щіш, гл. Рѣзко, пропитательно кричать, визжать, пищать. *Г кричить, верещить, противъ діда не мовчить*. Нп. *Жаба кричить, верещить, а кухарь на рожені до кухні її тащить*. Ном. № 1222.

Верѣя, рѣї, ж. Ось, на которой ходятъ двери; столбъ, на который навѣшены ворота. КС. 1882. IV. 171. *Поставивши ворота з верѣями*. К. Іов. 85.

Вержѣт, ту, м.—**Лєвержєт**. *Накрутити оце вержєт, ажє стирчить, мов у вьока чубик*. Сим. 230.

Верзїця, ці, ж. Пустомеля. *Верзи, верзїце, покуль верзється*. Ном. № 13013.

Верзїкати, каю, ещ, гл.—**Верзєкати**.

Верзїчя, ня, с. Болтовня, пустые разговоры. *А що якє справді нападуть на*

нас розбїйники?...—Не бїсьє, моеє сердце, то усе верзїчи. МВ. III. 130.

Вератї, вў, вѣш, гл. Говорить вздоръ, болтать, плести, пустомелить. *Великий крикє всі пдїняли і всяку всячину верзлі*. Котл. Ев. *Стара собака, де бє молитєся, верзєщ тут погань*. Шевч. 159. *Іван Уласович і не слуха, що вона йому верзє*. Стор. I. 208.

Вератїся, вѣтєся, гл. безл. Грезиться. *Якє снетєся, то й верзєтьєся*. Ном. № 11349. *Ой не спала я, все верзєлась менї нічка темная*. Шевч. 295.

Верзувати, вўю, ещ, гл. Издѣваться. Испорч. *коверзувати*? Слово сомнительное; встрѣчено только въ одной пѣснѣ, помѣщенной въ соч. В. Шульгана: „Юго-западный край“ (1864). *А там стали шкурї дерти, як і спершу дерли,—цілий тиждєнь верзувати, як і верзували*. (106).

Верзўн, нѣ, м. Кожанный започъ. Стор. М. Пр. 4. *Г такє злиденно іскривєся, що став похожим на верзун*. Котл. Ев. VI. 81.

Верзїканія, ня, с. Нескладная болтовня. *Уже йому докучило служати нїяне верзїканія*. К. ЧР. 67.

Верзїкати, каю, ещ, гл. Болтать, плести, молоть вздоръ. *Верзїкали вони таку дурницю*. Ком. I. 53.

Верзїзўб, бѣ, м. Рыба: веризубъ, *Leuciscus Friesii*. Браун. 28.

Верзїчївий, а, о. Веревочный. Волч. у. (Лободовск.).

Верїчка, ки, ж.—**Верєня**. *Лягають спати, а вкриваютьєся сїраками чи якою верїчкою*. Шух. I. 216.

Vérice, су, м. Раст. Верескъ, *Calluna vulgaris Salis*. ЗЮЗО. I. 115.

Верїя, рїї, ж.—**Верєя**. Желех.

Верлїюг, га, м. Снарядъ для подвѣшиванія котелка надъ огнемъ (въ жилищѣхъ гуцульск. пастуховъ и пр.). Стоєн—столбъ вращается, стоя у стѣны, въ нагнѣцї вижнимъ концемъ; вертикально къ нему вдѣланъ въ верхній его конецъ (такъ, что выходитъ подобіе буквы Г) четырехгранный брусокъ дерева, назыв. собственнєно верлїюгомъ, вдоль котораго двигается берфѣла (нужба)—пластинка съ крючкомъ на концѣ: одинъ конецъ берфѣли проходить въ отверстие верлїюга и поддерживается въ немъ чолѣмъ—колышкомъ, входящимъ въ отверстие берфѣли, а на крюкѣ другого конца виситъ котелокъ; благодаря ряду отверстій для колышка вдоль бер-

фели, ее можно поднимать и опускать, также двигать по прорѣзу верлюга и такимъ образомъ перемѣщать котелокъ. Шух. I. 186, 187, 109. См. Верлюг.

Верлань, ня, м. Крикунъ. *Горлань, верлань, кулачник страшный.* Котл. Ен. V. 66.

Верлатий, а, о. Крикливый.

Верлб, ла, с. Рычагъ, къ которому приврягаютъ лошадей для приведенія въ дѣйствіе привода.

Верміян, на, м. Армянинъ. Мнж. 155.

Верібець, нца, м.—Вочкаръ. Угор.

Вериввода, дя, ж. 1) Водоворотъ. 2) м. Сказочный великанъ, по желанію, движеніемъ своихъ усомъ управляющій водою. *Вериввода з водою грається; на той бѣк усом поверне—там сухъ робиться, то на той—там сухо робиться.* Чуб. II. 266.

Верігодова, ви, ж. Родъ дѣтской игры.

Верігора, ря, м. Сказочный герой, дереворачивающій горы. Мнж. 43. Драг. 256.

Верідуб, ба, м. Сказочный герой, руками ломающій огромные дубы. Мнж. 43.

Веріна, ня, ж.—Колѣвница. Вх. Зн. 27.

Верісовце, дя, с. Раст. *Lupinus seeruleus.* Харьк. у.

Верлѹти, ся. См. **Вергати, ся.**

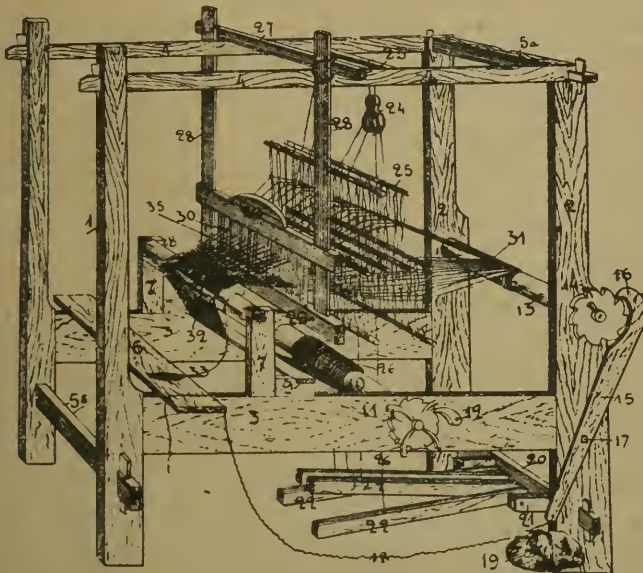
Версаadlo, да, с. Астролябія. Мнж. 177. См. **Верцаadlo.**

Версовик, ка, м. Лошенокъ, родившійся поздней осенью. Вх. Лч. II. 6.

Верста, тя, ж.—Верста.

Верстаѣ, ка, м. Ровесникъ. Шух. I. 32.

Верстат и вартат, ту, м., вартать, ті, ж. 1) Также крѣсна. Ткацкія станокъ. Чуб. VII. 409. *Хто пряде, хто за верстатитю.* Г. Барв. 33. Части верстату видны изъ слѣдующаго рисунка гудульскихъ крѣсен: 1 и 1. Передні кѣнки; 2 и 2. задні кѣнки; 3 и 3. ставкі; 4 и 4. побѣдрини; 5 и 5. поперѣчниці; 6. сѣдавна—сѣдець; 7 и 7. льбнки; 8. маголь; 9. штан; 10. спідній навій—воротило; 11. сѹчна з зубами; 12. пѣсик; 13. верхній навій—воротило; 14. сѹчна, нѣгло; 16. пѣсик; 17. чіп; 18. шнур; 19. камінь; 20. поперѣчниця; 21. вѹха; 22. поножі; 23. скраниій; 24. скранлі з кільцями; 25. ничиниць; 26. мотузі; 27. стріла; 28 и 28. низьній; 29 и 29. на-

біва (=ляда), а в пій 30. бёрдо; 31. осно́ва; 32. полотно; 33. човник; 34. полотно, навіте на спідній навій. Шух. I. 254—256. Инья названія тѣхъ же частей: а) 1. нѣники, 2. слѣпки, 3. ставиви, 4. жёрдин, 5а. жёрдин, 5б. шайда, 6. сидан, 7. льбитки, 8. ма́гіль, 9. штан, 10. доланшій навій, 11. триб, 12. пѣски, 13. горшній навій, 14. триб, 15—16. сѣна, 20. шайда, 21. кони, 22. підніжки, надѣтня на шворінь, 25. на́чине, 27. жёрдна, 28. лядобійці, 29. властїва ляда, 30. блят, 31. осно́ва, 32. полотно, 33. човник, 34. полотно. Восточ. Галиція. МУЕ. III. 16—20. б) 1. Перѣдні стояній (стояній), 2. задні стояній (стояній), 3. ноні (застріжнини), 4 и 5а. жёртки (жёртки), 5б. шайда (шайда), 6. лавна, 7. ломни, ед. ч. лѣмок (лѣмо), 8. штан (магінниця), 9. штан, 10. спідній навій, 11. нѣлесо (трибн), 12. цѣга (жа́бна), 13. вѣрхній навій, 14. нѣлесо (нѣло), 15—16. цѣга (дзѣга), 20. шайда (шайда), 21. (жа́бна), 22. підніжки, надѣтня на шворінь (то-же), 23. середній жёртка, 24. жабній—ихъ двѣ (жидий), 25. начиння (начиння), 26. мотузочки, 27. жёрточка (жёртка)—къ ней привязана ляда своєю рѣспинкою,—въ гуцульськихъ мроснахъ жёрточка и рѣспинка, какъ видво изъ рисуька, сведены въ одво, 28. хвості, 29. сама́ ляда (то-же), 30. блят (блят), 31. осно́ва (то-же). Константинагор. у., записалъ Б. Гринченко; въ скобкахъ поставлены названія, указавныя у Вас. 165—166.—См. еще отдѣльныя описавія: блят, ляда, навій, начиння. 2) Варстѣт гончарський. См. Круг гончарський. Шух. I. 260. 3) Варстѣт траційний. Подставки, на которія кладуть дерево при распилваннїи его на доски. МУЕ. III. 30.

Верстѣт, тѣю, еш, гл.—дорѣгу, путь. Держать путь. По морю простий путь верстѣтѣ судна. К. Псал. 237. Койей на-вазаводихъ день і нічъ дѣржали. до гетьмана Наливайка дорогу верстали. Макс. Зібравися повки його на мене, верстаючі далекоу дорогу. К. Іов. 41.

Верствѣ, вї, ж. 1) Верста. Прибігають до царевого дому... верстовъ за п'ять. Рудч. Ск. I. 105. У доброго коня не довгі верстки. Ном. № 11365. 2) Верстовой стоабѣ. З Береслава до Перекопу все мальовані верстки. Рудч. Чп. 155. Помастывали тутъ верстївъ цю і розминуться трудно. Ном. № 6595. 3) Слоїи земли, сноиовъ; рядъ вѣтвей на деревѣ, находящихся на одной высотѣ. Мнж. 177.

Шух. I. 175. Треба ще положити одну верству, а) тоді вже вершити стїг. Харьк. 4) Слоїи, класстѣ, кругъ (общества). Це люде однієї верстки з вами. Левич. 5) Возрастѣ. Цей дїд однієї зо мюю верстки. Рк. Левич. I з менчої верстки вчатся всі. Уманск. у.

Верствѣк, кѣ, м. Ровесникѣ. Вх. Лем. 396.

Верстовій, ѣ, б. Верстовой.—шлях. Стобковая дорога. На верстовїмъ шляху в полї корчма під вербою. Шевч. 455.

Верстѣ, тѣ, ж.—Верства 3—5. Вх. 3н. 6.

Вертаннѣ, на, с. Возвращеніе. Ой то ж лєскі не гуляння,—за ворота та і вертаннѣ. Грив. III. 686.

Вертѣтѣ, тѣю, еш, сов. в. вернѣти, нѣ, неш, гл. 1) Возвращать, возвратитѣ, вернѣтѣ. Щастя розум відбїрає, а нещастя назадъ вертає. Ном. № 1715. Верни мое, візьми своє. Ном. № 273. Верни, верни, милий Боже, мое дївування. Мет. 259. 2) Возвратитѣся. Я жданичу, доки вонн не вернуть з мїста. Федьк. 3) Понорачивать, заворачивать. Туди мою головонокъ цю вѣчера верне. Мил. 79. Гей, верни, Касяне, круто. Ном. № 11418. Куди не верни, наткнешся на тин. 4) Выворачивать, выворотитѣ, воротитѣ, съ силой двигатѣся впередѣ. Де ся взялася да із моря сїня хвилья: верне да верне всяку рибу ізо дна. Мет. 101. Правда зі дна моря верне. Ном. № 6689. Реве, стогне хуртовина, копить, верне поле. Шевч. 82. Якъ узвѣ скотъ вернути із того яйця: верне та і верне. Рудч. Ск. I. 144. 5) Сваливать, свалитѣ, сбрасыватѣ, сброситѣ. Пшекишне, гречишне—верни вїсто. Ном. № 12167.

Вертѣтѣся, тѣюся, ешся, сов. в. вернѣтѣся, нѣся, нешся, гл. 1) Возвращатѣся, возвратитѣся, воротитѣся. Вернїтѣся, літа мої, хочъ до мене в гостї. Не вернемось, не вернемось, не знаєм до кого. Мет. 106. Щобъ ти туди не дїтиов і назадъ не вернуєся. Ном. № 3676. 2) Вѣрнѣтѣся свїтѣ кому. Голова у когѣ кружитѣся. Лежить наша Тетяна, вернѣтѣся їй свїтѣ. Г. Барв. 537.

Вертѣн, пу, м. 1) Пешера. Благовїстїя в Назаретї,—стала слава у вертѣнї. Колядка. Шевч. 291. І слово правди і любви в стѣни, вертѣнї понєсли. Шевч. 2) Кукольвий театрѣ, театрѣ марїветокѣ, на которомѣ въ старину пред-

ставлялась рождественская мистерія, а также и сцены из народної жизни.

Вертепа, *пи, ж.* Пропасьть, оврагъ, ущелье. Вх. Лем. 396.

Вертепний, *а, е.* Относящійся къ вертепу. Желех.

Вертиголов, *ва, м., вертиголова, ви, об.* Тотъ, кто имѣетъ привычку крутить головой. Вх. Зн. 6.

Вертигузка, *ки, ж.* 1) Трясогузка. Умая. IV. 127. 2) Вертлявая женщина.

Вертибродх, *ха, м.* Вѣтрянникъ, вертопрахъ. Вх. Зн. 6.

Вертиш, *жа, м.* Мѣсто сверленія. Угор.

Вертиш, *тіа, м.* = Веретильник 1. Вх. Чч. II. 16.

Вертишиа, *ня, с.* 1) Вертѣвие. 2) Сверленіе.

Вертиш, *чѹ, тиш, гл.* 1) Вертѣть, крутить. *Вертиш хвостом.* Ном. № 3004. *До Бога далеко, а пани вертятъ, як хотять.* Ном. № 1237. *У такому ділі як не верти, треба або чорта, або жінки.* Шевч. 284. 2) Сверлить. *У дощці вертиш дірку.* Дещо.

Вертишся, *чѹся, тишся, гл.* Вертѣтсья, крутитсья. *Вертишся, мов в'юн в ополоці.* Ном. № 3124. *Вертишся, як муха в орані.* Ном. № 10068.

Вертикій, *а, б.* Вертлявий, шустрый. *Був там один, що його прозвали Малпою, швидкий та вертикій, що й з під ступки викрутиться.* Св. Л. 131.

Вертлявий, *а, е.* Вертлявий. Ном. № 13618.

Вертляк, *ка, м.* Шарманка. *Грав на вертляку.* Вх. Лем. 397.

Вертлбг, *га, м.* Неподвижный вивѣтъ, на которомъ чтонибудь вращается. См. Верлюг.

Вертуя, *нѣ, м.* Название хитраго вола. КС. 1898. VII. 46.

Вертуиць, *нцѣ, м.* Летучая мышь? (Вночі) *одні тільки вертуиці часом літали перед його очима.* Мир. ХРВ. 306.

Верть, *меж.,* означающее поворотъ. *Тоді вона верть, та за двері.* Г. Барв. 182. *Підійшли до його, а він тоді верть, та в другій бік, та й сховався.* Павлогр. у.

Вертьоб, *гу, м.* Ухабы; яма въ пескѣ, выбитая вѣтромъ. Мвж. 177.

Вертьоба, *ги, ж.* Родъ посуды. *Вийла з одної вертьоби.* Чуб. II. 407.

Вертю, *нар.* Въ выраженіи *вертю закрутівся*—завертѣлся; встрѣчено только въ одной пѣснѣ, повидимому фальсифицированной и напечатанной у Макс. (1834), 130: *А в Ланському розі явір позиллися, ой татарин тяжко-важко вертю закрутівся.* АД. I. 144.

Вертялка, *ки, ж.* Метательное орудіе. Угор.

Верх, *ху, м.* 1) Верхъ. *Козел смілий ітишій—ізіліз на самий верх.* Рудч. Ск. *Вода так через верх ллється.* Рудч. Ск. 3 *вѣрху до спѣду.* Съ верху до виду. *На вѣрсі.* Сверху. *Корови накривають ратухом так, щоб різка з яблуками стрімила на вѣрсі.* Г. Барв. IV. 30. *Через верх слухати.* Невнимательно слушать. пропускать мимо ушей. *Як батько казав: „не важся за його іти“, то я слухала його через верх.* Г. Барв. 277. 2) Поверхность. *Верх землі.* 3) Крыша, покрывка (шубы). *Кожух... сіронімецький верх.* Сны. 227. 4) Верхняя часть, верхній край чего либо. **Верхій.** Въ налѣгъ верхній конецъ, когда на ней міряються, чья очередь. *Ив. 14.—у неводі.* Верхній край невода. *Вас. 186, Браук. 10.* 5) Верхушка (дерева, горы, стога и пр.). *Kolb. I. 63. Ой у горбі конопельки—верхи зелененькі.* Мет. 61. *А що буря верхи позривала.* Грин. Ш. 418. *На дуба зліз, на самий вершечок.* Чуб. 6) Крыша; глава церковная. *Стоить церква без верха, у їй людей без числа.* Ном. стр. 296, № 196. *Стане церковця з трома верхами, з трома верхами, з трома хрестами.* О. 1861. XI. Св. 62. *Твої хата, а мій верх.* Обрядовыя слова возобрачной, подѣзжающей къ хатѣ мужа, выражающія пожеланіе властвовать въ домѣ мужа. *Мвл. 123.* 7) Дымовая труба, отверстие для выхода дыма изъ печи. *Мій верх і заткало.* Ном. № 2575. *Ти думаєш, дурню, я тебе кохаю, я такими дурнями верхи затикаю.* Нп. **Верхій** трусити. Трубы чистить. Сны. 130. 8) **Верхіми**—**Вѣрхи.** *А москалі їй назустріч, як один, верхами.* Шевч. 85. *Не їдь до мене трьома верхами, приїдь до мене трьома возами.* Грин. Ш. 266. 9) **Верхъ**, излишекъ. *Вас. 191* Ум. **Вершоби, вершечок.**

Вѣрхи, *нар.* Верхомъ. *Назаняє його верхи на коні пан.* ЗОЮР. II. 47. *Климець сів верхи, пробіг скільки тал.* Рудч. Ск. I. 69.

Вѣрхивень, *внд, м.* Верховой, всадникъ.

Приїхали ті верхівні. Драг. 305. Учора два верхівні бігло за возом. Лубен. у.

Верхівець, вця, м. = **Верховинець.** Шух. I. 77.

Верхівка, ки, ж. Верхушка (растения). Шух. I. 88. Ум. *Верхівочка. Маки, маки, маковочки, золотий верховочки.* Маркев. 75.

Верхів'я, в'я, с. 1) Вершина; верхушка дерева. *Бог узяв... рукою того дуба за верхів'я.* О. 1862. V. 83. 2) Волоса із голів'я, хохоль. *Мужик понав коваля за верхів'я і давай йому метлиці давати.* Грин. I. 109.

Верхлібк н верхлієк, ка, м. Дикій просенокъ. Вх. Пч. II. 7.

Верхніна, ни, ж. Сливки. Вх. Зв. 6, 37. Ум. *Верхнінна.*

Верхній, я, в. Верхній. *А зуб як вискочить та в верхню гілку, та й застряв там.* Рудч. Ск. I. 130. *Верхня щелепа.* Міус. окр.

Верхнієк, єя, м. 1) Верхній жерновъ в мельницѣ. 2) Часть говяцарнаго круга (см.). Вас. 179. Шух. I. 260—262. 3) Верхній слой скирды. 4) Дека въ струвномъ музикальномъ инструментѣ (кобзѣ, торбачѣ). КС. 1882. VIII. 282; 1892. III. 382. 5) Металлическая крышка курительной трубки. *Чітка одкрив верхняк, потяг люльку, — огонь осіяв сіни.* Мир. ХРВ. 306. 6) У гребенщикова: верхушка рога. Вас. 163.

Верхоблуд, да, м. = **Верблюд.**

Верховє, воґо, с. Подымная подать, взимаемая отъ трубъ. Кремев. у.

Верховєць, вця, м. = **Верхівень.** *Он по полю верхівцем літає.*

Верховій, а, б. 1) Верховой. *Да сто коней верхових, а сімдесят возових.* Макс. 2; с. м. Верховой; всадникъ. *Послали верхового, щоб подав звістку. Дали проїхати верховим і ридванові.* К. ЧР. 74. 3) Верховій вґер. Сѣверовосточный вѣтеръ. О. 1862. V. Кух. 37. 4) **Верхові вїла.** Вилы, которыми подають сїно на высокіє стоги и скирды. Грин. II. 86. 5) **Верховá хата.** Хата съ соломенной крышей, въ противоположность землянякъ. Херс. 6) —**хвіля.** *Гараско же на талан і диво якось до берега прибивсь. Чи з ломам він туди заплив, чи хвіля верхова прибила?* Мкр. Г. 7.

Верховійк, ка, м. 1) Сѣверный вѣтеръ. 2) Всадникъ, верховой. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Верховїна, ня, ж. Вершина (дерева горы). *Він на те дерево: заліз аж на саму верховїну.* Рудч. Ск. I. 4. **Могїла-верховїна.** Курганъ на возвышенномъ мѣстѣ. обыкновенно сторожевой постъ. *Ой могило-верховїна, чомує рано не горїла.* Гол. I. 96. Ум. *Верховїнна.* Шух. I. 204.

Верховїнецъ, вця, м. Горєць. Гол. **Верховїнний, а, в.** Вершинный, относящийся къ вершинѣ. **Верховїнна могила** = **верховїна-могила.** *Горять могили верховїнки в полі.* К. ЦН. 187.

Верховїття, тя, с. Верхнія вѣтви деревъ. *Верховїття у тернів стїнає, меншому брату приміту покидає.* Макс.

Верховод, да, м. 1) Вожакъ. *З колеґїума виходили всі люде, которі були верховодами україньского панського товариства.* К. Гр. Кв. 7. 2) = **Верховодна.**

Верховода, ди, ж. = **Оклій, Aspius lucidus.** Іх. Пч. II. 18.

Верховодитя, джу, диш, гл. Командовать, заправлять, начальствовать. *Коли я змії, а ти прозмії, так ти над нами будеш верховодити.* Рудч. Ск. II. 188. *А над усіма був найстарший мармака: він уже всіма верховодив.* Рудч. Сь. II. 204. *З громади ктїли, хлопців би́ли ти верховодили в селі.* Шевч. 565.

Верховодїця, ці, ж. = **Верховода** = **Оклій.** Вх. Пч. II. 18.

Верховодка, ки, ж. Рыба: а) *Uranus corus.* б) *Alburnus lucidus.* Браун. 27.

Верховодний, а, в. Желаящій властвовать. *Під римські верховодні мрїї овїк чола свого не нагнемо.* К. ПС. 137.

Верхоглédка, ки, ж. Поверхностная женщина. *Як почали вчашати якїсь приятельки, верхоглédки та верхоумки, то ї звели її ні на що.* МВ. I. 27.

Верходуб, ба, м. Раст. *Laserpitium latifolium.* Лв. 99.

Верхолáв, яв, м. Любящій лазить по крышамъ, деревьямъ. Рк. Левпц.

Верхолáк, ка, м. Лѣсной жаворонокъ, *Anthus arboreus.* Вх. Пч. II. 8.

Верхом, нар. = **Верхи.** *Не сїдай верхом (на собаку).* Ном. № 13396.

Верхопасання, ня, с. Въ постройкѣ: верхняя часть сруба. Шух. I. 116.

Верхостбб, бу, м. Особый способъ вышиванія.

Верхоумка, ки, ж. Умничаящая, но поверхностная женщина. *Нацохотали тїї*

вертоулки скосирні, а ти віри помяла. МВ. (О. 1862. III. 45). МВ. I. 27.

Верца́дло, ла, с. 1) Зеркало. *Дочка Лавися чепуриха в верцадло очі все п'яла.* Котл. Ен. IV. 27. 2) Компад. Кремева. у. 3) Астролябія. Мавж. 177.

Верч, ча, м. 1) Свертокъ, пучекъ. 2) Небольшая булочка съ шпикой посредивѣ. Ее даютъ старости на свадьбѣ, чтобы впустили въ дворъ. Ум. **Вѣрчик, вѣрчинок.** *Що за той вѣрчинок италер?* Харьк. у.

Вѣрчик, ка, м. 1) Ум. отъ верч. *Христя скрутила вѣрчик-соломи.* Мпр. Пов. I. 117. 2) Силетевый дубликъ.

Вѣрша, ші, ж. Рыболовный снарядъ ксусообразной формы, сплетенный изъ прутьевъ. *Раки, дізьте ввершу.* Ном. № 6897. *Розіхавсь як вѣрша.* Стор. II. 27. *Насміялась вѣрша болоту, коли оглянешься, аж і сама в болоті.* Ном. № 7999. См. Стір з прута.

Вѣршак, ка, м. Верхушка дерева, верхняя часть дерева. *Смерена, якій утягло замолоду вѣршак.* Шух. I. 185. Шух. I. 176.

Вѣрше, нар. Выше. Харьк.

Вѣршень, шня, м. = **Верхівень.** Стор. М. Пр. 120.

Вѣршѣчок, чка, м. Ум. отъ вѣршѣк.

Вѣрші́льні віла. Вилы, которыми подаютъ сѣно при вѣршеніи стога.

Вѣрші́на, ня, ж. 1) Верховье рѣки. *Гей з устні Дніпра да до вѣршині сіл-стот річок і чотири.* Макс. 2) Начало (оврага). *Де коні?—В вѣршині балки.* Стор. II. 258. 3) = **Вершон** 2.

Вѣрші́ти, шү, шіш, гл. Завершать, заканчивать. *Вѣршіть у стозі, бо нема на возі.* Ном. 2) Насыпать чего либо въ сосудъ выше край.

Вѣрші́тися, шүся, шішся, гл. Завершаться, оканчиваться наверху. *Мармурові коміжки вѣршилися великокняжесми гербами.* Стор. М. Пр. 74.

Вѣрші́й, ші́й, м. Работникъ, заканчивающій верхъ стога. *Вѣршія немає на оцей сті.* Волч. у.

Вѣршка, ка, ж. Рыболовный снарядъ изъ прутьевъ лозы,—родъ корзины, одна сторона которой открыта и бокъ въ этомъ мѣстѣ удлинень и лежить горизонтально,—конецъ его называется **пріпадь**, средина—**спадъ**, сама коряна—**гоговник**. Снарядъ ставится на дно открытой стороны противъ узкого и быстрого теченія, **гоговник** накрывается платой; гоняемая рыба вхо-

дитъ въ корзину и не можетъ оттуда выбиться, благодаря силѣ теченія. Шух. I. 227.

Вѣршлаг, га, м. Молотъ. (Коваль) *і кажє: Ну, я нагрію кліщі, а ти бери вѣршляг.* Мнж. 124. *Вѣршляг хоч шклян-ку розбиває, та штуку з криці вигинає.* Греб. 322.

Вѣрші́йк, ка, м. Верховой, всадникъ. Стор. II. 57. Аф. 315. См. **Верхівень.**

Вѣрші́йк, ка, м. = **Верхоляк.** Вх. Пч. II. 8.

Вѣршня, ні, ж. Поверхность.

Вѣрші́йк, ка, м. 1) Одинъ изъ пндлящиковъ досокъ, стоящихъ при работѣ сверху. Борз. у. 2) = **Вершняк** 1. Черниг. у.

Вѣршѣ́к, шка, м. 1) Ум. отъ верч. 2) Два шапки съ наружной стороны. 3) Верхняя часть очіпка КС. 1893. XII. 449. Вас. 191. 4) Та часть курительной трубки, въ которую кладется табакъ. Шух. I. 276. 5) Истокъ рѣки. *Де річка Лива взяла свої вѣршечки.* 6) **Вершокъ.** *Лисина у шість вѣрчиків.* Ном. № 13942. 7) Сливки; сметана. *Зо всіх гладичок чисто було вѣршечки позідаю, наче той кіт.* Г. Барв. 356. См. **Вершина.** Ум. **Вѣршѣчок.**

Вѣршѣ́б, бу, м. У овчарниковъ: снарядъ въ видѣ стоящаго одного или двухъ параллельно поставленныхъ шестовъ съ перекаладинами, употребляемый для навѣшиванія овчины при ея обработкѣ. Вас. 153. Сумск. у.

Вѣрй́йка, ка, ж. Деревяный замокъ. Вх. Уг. 231.

Весѣ́ла, доі, ж. = **Веселка.** Вх. Зн. 6.

Весѣ́лечко, ка, с. Ум. отъ весло.

Весѣ́лий, а, е. 1) Веселый. *В погоду і смутний веселим буває.* Ном. № 602. *Будь... весела як весна.* Ном. № 4562. **Під весѣлу руч.** Въ хорошемъ настроеніи. *Як от під веселу руч, то й тісень співаємо.* Харьк. 2) Приятный, производящій хорошее впечатлѣніе. *Веселі здалека паляти.* Шеяч. Ум. **Весѣльнйкий, весѣльсенький.**

Весѣ́лик, ка, м. Название журавля, которое нужно употреблять относительно ихъ, когда они прилетаютъ весной, вм. журавель, иначе будешь журитися весь годъ. Драг. 8.

Веселі́ти, лѣб, лѣш, гл. 1) Веселить, увеселять. *Вона було весь двір веселить собою, як зорою.* МВ. I. 70. 2) Радовать. *І душу веселить одрадою благою.* К. Псал. 54. *Жити б, жити та славить*

Бога і добро творити та Божою красою любей веселити. Шевч. 327.

Веселітисся, любю, лишся, гл. 1) Веселитися. Загубиш, та не смутись,—знайдиш, та не веселись. Ном. № 5851. Веселітись ж, люде добрі, гуляйте! Шевч. 306. 2) Радуватися. Я тобою, пташко, веселося. Шевч. 193.

Веселіца, ці, ж. = Веселка 1. Ой знати, знати, хто господина: в неї в світлиці, як в веселиці. Гол. IV. 545. Ум. Веселічна. Вх. Зя. 6.

Веселісінький, а, е. Совершенно, очень веселый. Мил. 162.

Веселісько, нар. Совершенно, очень весело. Господи, як гарнісінько та веселісінько було. О. 1862. IX. 111.

Веселість, достя, ж. Веселость, веселіє. Наробили там крику та сміху, радости та веселости. МВ. I. 114. Дай вам, Боже, в стайниці радість, в хижі веселість. Гол. II. 2.

Веселішати, шаю, еш, гл. Дѣлаться веселѣе. Желех.

Веселка, ки, ж. 1) Радуга. Маркев. 16. 2)—воночка. Раст. Phallus impudicus. ЗЮЗО. I. 131. 3)—чортова. Раст. Phallus, sapinus L. ЗЮЗО. I. 131. Ум. Веселонька, веселочка. Розкажи, як за горою сонечко сідає, як у Дніпра веселочка воду позичає. Шенч. 324.

Веселковий, а, е. Радужный. Уман. III. 231.

Весело, нар. Весело. Тоді чоловік весело співає, як п'япериком поганяє. Ном. № 1408. Весело не засміється, не глянє. МВ. II. 20. Ум. Веселенько. Як мій милий біля мене,—гулять веселенько Нп.

Веселонька и веселочка, ки, ж. Ум. отъ веселѣя.

Веселувати, лую, еш, гл. Играть свадьбу, гулять на свадьбѣ. Аж тиждень веселували, як Марка женили. Александр. у. Слов. Д. Эваря.

Веселуха, хи, ж. 1) Веселая женщина. 2) Шутливое название спиртного напитка. Варенухи, веселухи довели до зволу. Мкр. Н. 38. 3) Лягушка. Вх. Пч. I. 16.

Веселце, цв, с. Ум. отъ веслб.

Веселѣх, хѣ, м.—Веселуха 3. Вх. Пч. I. 16.

Веселка, ки, ж.—Веселка 1. Вх. Зя. 6.

Веселенько, ца, с. Ум. отъ весіляя.

Весіля, ля, с. Свадьба. Дай, Боже,

знати, з ким весіляя грати. Ном. № 262. Загойтис, поки весіляя скойтис. Посл. Відбути, відгуляти весіляя. Сыграть, отпраздновать свадьбу. Весіляям називаються и вообще всѣ участники свадьбы: весіляя иде до молодої. О. 1862. IV. 30. Ум. Весіленько, весілячно. Вінець сплете дівчинонька та на весіленько. Млак. 93. Як ж твое весілячко смутне-невеселе. Г. Барв. 208.

Весілячанин, на, м. Употр. болѣе во мн. ч.: весілячѣне. Участники свадебныхъ торжествъ. К. ПС. 38.

Весіляний, а, е. Свадебный, брачный. Так мені вподобалась, як вовкові весіляні пісні. Ном. № 5019. Весіляна хустка. Шевч. 318. Чи можуть силые весіляні постити? Св. Мр. II. 19. Весіляний дім, хата. Домъ невѣсты. Мет. МУЕ. III. 82. Весіляна корова. Красный флагъ во время свадебныхъ обрядовъ. О. 1862. IV. 27.

Весіняний, а, е.—Весняний. Гол.

Весло, лѣ, с. 1) Весло. На човничку парубочок веслами играє. Мет. 77. 2) Родъ лопатки, которой горшевичи разрыхляютъ глину. Шух. I. 260, 261. 3) Коромысло. Шух. I. 97. Ум. Веселце, веселечко. Бігнуть, пливають човенцями, поблискують веселцями. Раулі.

Веслувати, лую, еш, гл. Грести весломъ. Буя човен серед моря, а він один на землі і бачив, як вони силкувались веслувати. Св. Мр. VI. 47, 48.

Веслюга, га, м. Большого роста чоловікъ. Рк. К. Ой взяли Попенка його вірні слуги, а Сотниченка з ратуші веслюги. Нп.

Весна, ні, ж. Весна. Встала й весна, чорну землю сонку розбудила, увітчала її рястом, барвінком покрила. Шенч. 195. Весно, на весні. Весной.

Веснівка, ки, ж. 1)—Веснянка. 2) Пт. луговой жаворонокъ, Alauda arvensis. Вх. Пч. II. 8.

Веснування, на, с. Встрѣчено въ формѣ весноване: Весенняя пастыба скота въ полянахъ. Шух. I. 190.

Веснувати, ную, еш, гл. Дѣлать весенній работы; проводить весну. Желех. Дай, Боже, веснувати! Фр. Пр. 152.

Весняний, і, б. Весняний. Весняна година. Макс. Зійшло сонце веснянее—стало пригривати. Рудч. Чп. 195.

Веснянка, ки, ж. 1) Весенняя пѣсня.

Веснянки покотся ісключительно равней весной и ісключительно молодежью. 2) Весняная нямба. *Весняночка-паняночка десь у садочку шис сорочку*. Мет. 300. 3) мн. **Веснушки**. *Ластівко, ластівко! ні тобі веснянки, дай мені білянки*. Ном. № 266.

Веснянкуватий, а, е. Покрытый веснушками, веснучатый. Уман. І. 71

Весті, веду́, дѣш, гл. 1) Вести. *Взяла коня за гмуздечку, веде коня у стадницю*. Мет. 74. *Ти віз народ свій, як отару, жезлом Мойсея та Арона*. К. Псал. 2) —гблос. Пѣть, тянуть голосомъ. *Лугом іду, голос веде —лучше, розвивайся!* Мет. *Як же він високо веде*. 3) —мбву. Разговаривать, вести рѣчь. *Воки тоді сіме вели про його мову між собою*. Рудч. Ск. II. 20. 4) —нітну. Выводить витку. 5) —перба. Предводительствовать, командовать; быть впереди, во главѣ. *Господарюе Хвесиха, у осьому перед веде, а Хвесько слуха її й поважа*. Стор. І. 26. *На вечорницях... у колядці, ніхто як н перед вела*. Стор. І. 133. 6) —порядок. Распоряжаться. *Тобі, мати, порядок нести*. Мил. 160. 7) —танбі. См. Танон.

Вестіся, веду́ся, дѣшя, гл. 1) Быть ведомымъ, вестися. *Веди швидче коня! —Еге, веди! коли ж не ведеться!* 2) Быть въ обычаѣ. *У нас так не ведеться. На світі вже давно ведеться, що нижчий перед вищим гнеться*. Глѣб. 3) Размножаться, плодиться, родить (о растеніяхъ). *У нас гарно ведуться кури. У наймі ставку не ведуться карасі. Оця пшевица велася сім років, а на восьмий перевелася*. Лебед. у. 4) Везти, удаваться. *счастливиться. Коли не ведеться, то й курка не несеться*. Ном. № 1701. *Уже на сія сього року любитки не веде*. Гол. IV. 508.

Весь, сю, м. Раст. Phellandrium aquaticum. Вх. Пч. І. 12. Oenanthe phellandrium. Лв. 100.

Ветліва, ня, жс. Раст. Salix vittelina. Вх. Пч. І. 12.

Вету́ля, лі, жс. —**Ватуйка**. Вх. Уг. 230. **Вѣтхий**, а, е. Ветхій. *В ветхе рямс я одігя*. К. Псал. 82.

Вех, м. 1) —ху. Раст. Sium latifolium L. Авн. 332. 2) —ха. Пономарь. *Лотоцький! не думай, що ти граф Лотоцький, бо ти вех села Бебех*. Ном. № 5509.

Вехі, хн, жс. См. Віха.

Ведь! меж. Призывъ свиней, то-же, что и ваць.

Вечѣронька, ка, жс. Ум. отъ вечеря.

Вечеріть, ріє, гл. безл. Вечеріть. *Бі-гай, коню, бігай, коню, бо вже вечеріє*. Мст. 98. **Вѣчір** вечеріє. Начинается вечеръ. *А вже вечеріє вечеріє, вже сонечко зайшло*. Грин. III. 129.

Вечѣршіний, а, е. —**Вечірий**. *Вечеріше молоко*. Вх. Лем. 397.

Вечерніці, цѣ, жс. мн. 1) Вечернія собранія молодежи. *Ей, стережися тих вечерниць, як мати тебе від вогню стевелга*. Ном. № 12560. 2) —душісті. Раст. Hesperis matronalis L. ЗЮЗО. І. 125. Ум. Вечернички, вечерниченьки.

Вечерниця, ці, жс. Вечерняя звѣзда, Венера. Вх. Лем. 397.

Вечерніченьки, ньок, жс. мн. Ум. отъ вечерніці.

Вечернічти, чу, чнш, гл. Устраивать вечерніці, бывать на нихъ. Вх. За. 6.

Вечернічки, чок, жс. мн. Ум. отъ вечерніці.

Вечѣрвѣй, а, е. Вечерній. *Зійшла зоря вечерова*. Чуб І. 161.

Вечѣра, рі, жс. Ужина. *Надіявся від на обід, та без вечері ліг спати*. Ном. № 5638. **Вечѣрю** вечеряти. Бѣть ужина, ужинавъ. *Ой годі, годі сивим конем гра-ти; ходи до мене вечерю вечеряти*. Макс. **Вечѣрю** посилати, носити. Въ канувъ Рождества, послѣ обрядоваго ужина, посылають вечерю (кутѣ, озвѣръ и пр.) родителямъ, кузаль, хрестному отцу или матери, священнику и пр.; носятъ ее, обыкновенно дѣти, завязанную въ платокъ или полотенецѣ; тѣ, кому ее приносять, лишь отвѣдають ее и возвращають (для дальнѣйшихъ носѣщеній), подаривъ что либо принесшему. О. 1861. XI. Св. 61. Ум. **Вечѣре(о)нька**. *Нам вечеронка не мила: широкая нивонька втомила*. Грин. III. 671.

Вечѣрятя, ряю, еш, гл. Ужинать. *Трейчі на день попас маю: а снідаю й обідаю, полуднюю й вечеряю*. Нп.

Вѣчір, че(о)ра, м. Вечеръ. *Цень-цень, аби день, аби вечір близько*. Ном. № 10915. **Вѣчір** зайшов. Вечеръ начался. Рудч. Ск. **Над** вечір. Около вечера, подъ вечеръ. *Над вечір приїхав Кобза у велику слободу*. Стор. М. Пр. 57. **Що вѣчора**. Каждый вечеръ. *До дівчини з старостами що вѣчора шлеши*. Мет. У вѣчорі. Вечеромъ. У вѣчорі пізно, вѣчір пізно. Поздно вечеромъ. Драг. 56. **Одног вѣчора**. Однажды вечеромъ. **Рано й вѣчір**. Утромъ и вече-

ромъ. Проти вѣчора. Къ вечеру. **Святій вѣчір.** Канунъ Рождества. Сим. 174. **Двѣч вѣчір.** Дѣвичникъ. *Згадала баба дівчи вѣчір.* Ном. № 13086. **Добрий вѣчір.** Добрый вечеръ. Привѣтствіе. Ум. Вечірки, вѣчірб-чок. *Зійшла зірка з-під вѣчірля.* Мил. 82. *Ой жаль мені вѣчірочка, що не був я вчора.* Лис. III. № 20.

Вечірки, рок, ж. мн.—**Вечеринці.** У дідів дочка і в баби дочка. Так вони ходили на вѣчирки. Рудч. Ск. II. 51. Грин. II. 174. III. 275.

Вечірній, я, в. Вечерній. *Ой зійди, зійди, ти, зіронько та вѣчірня.* Мет. 80.

Вечірній, ні, ж. Вечерній. *Він на вѣчірні був і в кадило дув.* Ном. № 13184.

Вечірбк, ркя, вѣчірбчок, чка, м. Ум. отъ вѣчір.

Вечірня, ни, ж. 1) = Вѣчір. Борз. у. *Хоч не вранці,—в вѣчорині.* Мил. 195. 2) = Вѣчора. *Да спасибі, сину, за сь вѣчорину.* Лукаш. 91. 3) мв. Совмѣстный ужинъ невѣсты съ дружинками, а жениха съ боярами и со всей святой—въ субботу. ХС. VII. 427. Ум. Вечоринна. *Коли б мені не тини та не перетинки, ходив би я до дівчини та що вѣчоринки.* Мет.

Вечоріти, рая, еш, гл. = Вечоріти. *Уже вѣчор вѣчоряе.* Мил. 71.

Вешняе, кя, м. Водяная мельница, дѣйствующая только въ половодье. Левч. 70.

Вѣштання, ня, с. Ходженіе туда и сюда, шатавіе. Котл. Ен. V. 67.

Вѣштатися, таюся, ешся, гл. Ходить вездѣ, шататися, шляться. *Він усюди вѣштатється та на кобзі грає.* Шевч. 7. *Обридло мені вѣштатися по осоружному світу з нудьгою.* Стор. М. Пр. 40.

Вж ... См. Уж ...

Вз... См. Уз...

Вв, мѣст. Вы. *Як ви нам, так і ми вам.* Ном. № 7220.

Вѣбавити, блю, бш, гл. 1) Принять (дѣтей о повитухѣ). *Я в тебе усіх дѣтей вибавила.* 2) Заработать акушерствомъ.

Вѣбава, ви, ж. Уничтоженіе, истребленіе. Уман. I. 317.

Вѣбавити, ся. См. Вибавляти, ся.

Вибавлѣння, ня, с. = Вѣбава. Левч. 55.

Вибавляти, ляю, еш, сов. в. вибавити, влю, виш, гл. 1) Избавлять, избавить, спасать, спасти. *Ти мене вибавив од смерті, а я тебе.* Рудч. Ск. I. 73. 2) Выводить, вывести, уничтожать, уничтожить. *Вибав плямки. Кропива заклопулась у*

вишняку, так треба вибавити. Ном. № 1313. *Він вибавляе кукіль з жита.* Борз. у. *Як вітрець повіє, росоньку висушить, а з мого серденька жалю не вибавить.* Грин. III. 408.

Вибавлятися, ляюся, ешся, сов. в. вибавитися, влюся, вишся, гл. 1) Избавляться, избавиться, спастись, спастись. 2) Выводиться, вывести, уничтожаться, уничтожиться.

Вибайкуватися, куюся, ешся, гл. Выплывъ изъ воды. *Плив бистрою рікою, заплоскувавсь, тонув, вибайкувавсь і знов знов знов, поки аж на березі став.* МВ. III. 50.

Вибалакати, каю, еш, гл. Добиться чего разговоромъ, бесѣдой. *Та що! Будем балакати, може що й вибалакаємо.*

Вибалакатися, каюся, ешся, гл. Наговориться, сказавъ все, что хотѣлъ. *Та не перетиний,—хай уже вибалакається Харь.*

Вібалою, леу, м. Отроги оврага, степной балки.

Вибандилити, лю, лиш, гл.—кишій. Выпотрошить, вынуть кишки.

Вибандурити, рю, рш, гл. Выпотрошить. О. 1862. II. 63.

Вибанити, ню, ниш, гл. Вымыть теплой водой (посуду, утварь). *Вивернули вони той шаплик, вибанили.* Мвж. 138.

Вибанігувати, тую, еш, гл. Выбранивъ. *Вибанігував на всі боки.* Ном. № 3804.

Вибатожити, жу, жиш, гл. Отстегать кнутомъ.

Вибатькувати, кую, еш, гл. Выругать въ отца. *Суча дочка, коли не вибатькую.* Ном. № 3604.

Вибачати, чаю, еш, сов. в. вибачити, чу, чш, гл. Извинять, извинять. *Подорожньому і Бог вибачає.* Ном. № 11374.

Іжте, умочайте, на друге вибачайте. Ном. № 12022. *Хто дурневі вибачить, має сто днів відпусту.* Ном. № 6212. **Вибачайте на сім слові.** Извините за выраженіе, съ позволенія сказать.

Вибачѣння, ня, с. Извиненіе. Левц. I. 335.

Вибачити. См. Вибачати.

Вибачний, а, в. Извиняющій, прощающій. **Будьте вибачні.** Извините, простите. Вх. Лем. 397.

Вибалти, баю, еш, гл. Выболтать, раз-

сказать. *Що б'ють, то вибають.* *Ном. № 7810.*

Вибекати, в'яю, еш, гл. Проболтаться. **Вибейкатися, в'яюся, ешся, гл.** Выбраться из грязи, болота.

Вибекати, в'яю, еш, гл. Вылокать. *Собака вибекала миску води.*

Вибель, бля, м. Круглое бревно. *См. Вбіляи, вбілий.*

Вибештати, т'яю, еш и **в'ибештувати, тую, еш, гл.** Выбранить. *Вибештував, буде з його.* *Ном. № 3804.*

Вибиванька, ки, ж.—**Вибійка.** Желез.

Вибивати, в'яю, еш, сов. в. в'ибити, б'ю, еш, гл. 1) Выбивать, выбить, выбивать, вышибать. *Клик клином вибивають.* *Ном. № 5848.* *Чого стоїш, моя донечко, чому не ідеш та додомоньку? Чи травиця ноги спутала, або роса очі вибила?* *Мет. 289.*

Вибивати очі. Колоты глаза. *Зараз і почне їй очі злотцями вибивати.* *Мир. Пов. I. 119.* *Ой годі, мати, сим очі вибивати.* *Мет. 265.*

2) Выбивать, выбить, изрыгать, изрыть. *Копитали землю вибиває.* *Рудч. Ск. II. 112.*

3) Выбивать, выбить, побить. *Господи милостивий, вибиймо її (пшеницю) градом.* *Грин. II. 147.* *Де не взявся вітер—вибив те просо.* *Рудч. Ск. II. 136.*

4) Выколачивать, выколотить. *Вибий же добре килма дубцем.*

5) Выжимать, выдавить. *Нехай б'ють,—олій не виб'ють.* *Ном. № 3913.*

6) Выг'ясыть, выг'ясыть. *Б'ються (шаблями). Наливайко вибиває Жовжовського з хати.* *К. ЦН. 245.*

7) Выговять, выгнать, вытолкать в шею. *Іди, каже, брате, та я більше не приходу, бо як прийдеш, то в потилицю виб'ю.* *Рудч. Ск. II. 135.*

Козака нетягу за чуб брала, в потилицю з хати вибивала. *ЗОЮР. I. 202.*

8) Только сов. в. Побить, поколотить. *Батько його вибив добре.* *Рудч. Ск. II. 107.*

Нагаєм вибив. *ЗОЮР. I. 161.*

9) Избивать, избить. *Вибивали народ тисячами.* *Стор. I. 181.*

10) Оттискивать, оттиснуть, вытиснуть, отпечатывать, отпечатать. *Оце ви напишите, а друтому дасте, щоб вибиве книжку?* *(Залюбовск.).*

11) Выбивать, бить, стучать, хлопать. *Барабани вибивали.* *Рудч. Чп. 91.*

Такують, кричать, у долоні вибивають. *Грин. I. 184.*

12) Вибивати **трепакі.** Откалывать трепака. *Стор. М. Пр.*

52. 13) О перепелѣ: пѣть. *Перепел вибива.* *Мяж. 172.* **14)**—з сіяи. Приводить, привести въ изнеможеніе. *І навтрисядки пускався й колесом крутився, поки дружку вибив з сили, а сам не втомився.* *Мкр. Н. 30.*

Вибиватися, в'яюся, ешся, сов. в. в'ибитися, б'юся, ешся, гл. Выбиваться, выбиться, пробиваться, пробиться. *Звіри вже вибилися, прибігли.* *Рудч. Ск. II. 70.*

Я тобою з війська виб'юся, з мурів—силою твоєю. *К. Псал. 39.* *Молода, зелена та пахуча травиця з-під землі вибивалася.*

О. 1862. X. 111.—з сіи, м'очи. *Вибитися изъ силъ.* *Коняка вибилась із м'очі.* *Грин. II. 114.*

Вибирати, ся, р'яю, ся, еш, ся, гл.—**Вибирати, ся.**

Вибити, ся. См. Вибивати, ся.

Вибичуватися, чуюся, ешся, гл. Выбѣхать на гору, помогая лошадамъ, волать. *Вже як вибичувалися на різнє, так трошки оддишали.* *Стор. I. 146.*

Вибичувався з хурою на гору. *Змів. у.*

1. Вибігати, г'яю, еш, гл. 1) Исходить, бѣгати. *Наймичка вибігала (шугаючи) увесь куток.* *Г. Барв. 502.*

Довелось скрізь вибігати по гатах, шукаючи. *Грин. I. 109.*

2) Пробѣгать известное время. *Не багато він бігав, а рік вибігав вовком.* *Грин. II. 126.*

II. Вибігати, г'яю, еш, сов. в. в'ибігати, біжу, жеш, гл. 1) Выбѣгать, выбѣгати. *Ой вибіг татарин старий бородастий...* *Вибіг того козаченька доганяти.* *Макс. 2)*

Уходитъ, уйти, выльнеться (о жидкости). *Що з горника вибіжить, то не позбіраєш.* *Ном. № 1913.*

Вибідувати, дую, еш, гл. 1) Пробѣдствовать. *Вибідував тиждень.*

2) Выстрадать.

Вибійка, ки, ж. Раст. Мятлигъ, *Роа. Вх. Уг. 230.*—лугові. Раст. *Роа pratensis.* *Шх. I. 20.*

Вибій, бою, м. 1) Ухабъ. *Кіев. у. См. вибоїна.*

2) Ямка въ земляномъ полу. *Посеред хати вибої, повні сміття.* *Мир. ХРВ. 178*

Вибійка, ки, ж. Набивная ткань. *Котл. Ев. I. 21.* *Вас. 192.*

Вибійчаний, а, е. Изъ набивной ткани. *Сорочка на йолу корна, штани вибічани.* *Мир. ХРВ. 11.*

Вибіляти. См. Вибіляти.

Вибіляти, л'яю, еш, сов. в. в'ибіляти, лю, лиш, гл. Дѣлать бѣльми, бѣлять, вы-

бвільть. Не ти личко вибіляла. Мил. 89. 1) наприяла, і виткала, і вибілила полотню. Чуб.

Вибір, бору, м. 1) Виборь. На вибір дають, на людську волю: хоч утопись, хоч так загинь. МВ. (О. 1862. Ш. 74). А в листи—листи новий двір, чотири дочки на вибір. Рудч. Ск. II. 5. 2) мн. **Виборм.** Выборы.

Вибірання, ня, с. 1) Сбори. Попівське вибірання, а жидівське зараз, — то все ідно. Ном. № 8066. 2) Выбирание, выборъ, избирание. Ум. Вибіраннячко. Грин. Ш. 549.

Вибірати, раю, еш, сов. в. вбрати, беру, рещ, гл. 1) Избирать, избрать, выбирать, выбрать. Не мекі бути вашим ватажком, вибратіте собі ишого. Стор. М. Пр. 117. Вибірає злу дорогу. К. Псал. 84. Вибірай, голубко, котрий милій тобі. Мет. 108. 2) Выбирать, выбирать, исчерпывать, исчерпать. Ой у броду беру воду, не виберу до дна. Мет. 50. Виправки та походи силу з його уся вибрали. МВ. II. 15. 3) Выбирать, выбирать, отдѣлять, отдѣлять, вывмать, выпуть. Кукіль з пшениці вибірати. Ном. № 906. Пора вже її (картоню) вибрати з землі. Рудч. Ск. I 52. Пиріжечки вибіраю з печі. Рудч. Ск. II. 6. Бодай дідко очі вибрав. Ном. № 13171. Хоч йому зуби вибери. Ном. № 11757. — мѣнода. Вытягивать, вытянуть, вынимать, выпнуть неводъ изъ воды. Вас. 186. 4) — живіт. Давить, мять животь съ цѣльмъ лѣчевіа. Ворожка вибірає живіт.

Вибіратися, раюся, ешя, сов. в. вбратися, беруса, рещя, гл. 1) Собира́ться, собратися (въ дорогу), виѣзжать, виѣхати, вибратися, отправитися. Вибірається, як за море стріляти. Ном. № 10963. Не мила й гостина, коли з дому з сваркою вибратися. Ном. № 11919. На превелику силу вибрали ся із Київa. Стор. I. 156. Треба нам заранья вибратися, щоб ще загоді доплить до Капулівки. Стор. II. 115. 2) Взбираться, избираться, влѣзть. Вибрався на уступ. Стор. I. 120. Вибравши ся на середину сухого гілля, примоствися як раз над козовою. Стор. М. Пр. 107. 3) Выходить, выйти, случаться, случитися, попадаться, понастися, найтися. Господи, що за красива дівчина з неї вибрался. Федьк. Як вибереться літом день гарячий, душний, то й загаю собі те прощання наше. МВ. II. 14. Як тіль-

ки було вибереться у його слободна година. Сим. 199.

Вибірки, мн. 1) Остатки, бракъ. Нема чого й купувати, там самі вибірки. 2) Переборчивость, привередливость. За вибірки дасть Бог витрибки. Ном. № 4619.

Вибіснутися, нуюся, ешя, гл. Пересбіватися.

Виблагати, гаю, еш, гл. Вымолить, выпросить. Виблагала тую копійчину. Шевч. 479.

Вибліскувати, куюся, ешя, гл. Сверкать, свѣтити. Ясні зорі вибліскували на темному небі. Мир. ХРВ. 50. Викосив птвичку таку гарну, що аж вибліскується. Рудч. Ск. I. 163.

Виблудитися, джуся, дшяся, гл. Заблудившись, найти потомъ дорогу. Насилу виблудивсь таку з лісу. Грин. I. 92.

Вибльовувати, вую, еш, сов. в. вибловати, люю, еш, гл. Рвать, вырвать (о рвотѣ). Аф. 323.

Вибовтати, ся, см. Вибовтувати, ся. Вибовтування, ня, с. Выплескивание. **Вибовтувати, тую, еш, сов. в. вибовтати, гаю, еш, гл.** Выплескивать, выплескать, разболтать, расплескать.

Вибовтуватися, таюся, ешя, сов. в. вибовтатися, таюся, ешя, гл. 1) Выплескиваться, выплескаться, разболтаться. 2) Выплывать, выплыть съ трудомъ.

Вибобіна, ня, ж. Ухаби, углубленіе на дорогѣ. Желех. См. Вибій 1.

Вибобістий, а, в. Ухабистый. Вибобіста дорога. Желех.

Виболіти, лю, лвш, гл. Переболѣть, отболѣть. Колоб вихорів, виболів, що у мене вихилив. Ном. № 11643.

Виборній, а, в. 1) Отмѣнный, отборный. Там то личко рум'янее, ще й слова виборні. Грин. Ш. 163. Збірає жєкців та все виборній, хлопці, дівчата та все молоді. АД. I. 81. 2) и виборный. = Выборный.

Виборівий, а, в. Выборный. Башт. 91. **Виборстатися, саюся, ешя, гл.** Выпутаться, выбратися. У таке ескови, що насилу виборстався. О. 1862. VI. 95.

Вибранець, нця, мн. 1) Избранникъ. 2) Рекрутъ. Гол. А що були годні хлопці, — пішли у вибранці. Шух. I. 201. Ум. **Вибранчки.** Вибранчиків до війська змусила. Гол. I. 134.

Вибрати, ся, см. Вибірати, ся.

Вибрахати, ся, см. Вибріхувати, ся.

Вибріхувати, хую, еш, сов. в. вибріхати, шу, шеш, гл. 1) Ложь, обманомъ прибрѣтати, прибрѣсть. (Циган) що вибреше, що вимота, то те й його. Рудч. Ск. II. 190. 2) Выдумати, выдумати невылици. Глузуе над людьми, базіка, вибріхуе таке, що на, немаче пані превелика. Гліб. 47.

Вибріхуватися, хуюся, ешся, сов. в. вибріхатися, шуса, шешся, гл. Изворачиваться, извернуться, выйти изъ неловкаго положенія при помощи лжи, оправдываться, оправдаться ложью. Брехлюк не вибрешешся. Ном. № 6797.

Вибрик, ку, м. 1) Скачокъ, прыжокъ (о животныхъ). **Вибриком.** Въ припрыжку, отбрасывая заднія ноги. Як підємо було вибриком на гору. Спм. 200. 2) Капрызная выходка.

Вибрікувати, кую, еш, гл. 1) Подпрыгивать, подскакивать, злгалься. Скотина вибрикує, идучи до води. Грив. I. 253. 2) Рѣзвиться, шалить (о дѣтяхъ). Щоб мамі діти так вибрикували. Ном. № 11620.

Вибродити, джу, даш, гл. Исходить, бродя. Все море вибродило. ЗОЮР. II. 69.

Вібростяти, рошу, стши, гл. Дать отростъ. Вх. Лем. 397.

Вибрудок, дка, м. 1) Грязный осадокъ. Желез. 2) Очень раввій выкидышь, ембріо.

Вибріакувати, кую, еш, гл. Бряцать. Желез.

Вибурати, ваю, еш, сов. в. вибути, буду, деш, гл. Пробивать, пробить, прокать опредѣленное время. В його нікто не вибуде. Не то добрий, що в доброго год вибуде, але то добрий, що в злого. Ном. № 10361.

Вибудбувати, вую, еш, сов. в. вибудувати, дуо, еш, гл. Выстраивать, выстроить (зданіе). Світлицю навпроти старої хати я собі вибудував. О. 1861. IV. 183.

Вибудбуватися, вуюся, ешся, сов. в. вибудуватися, дуося, ешся, гл. Выстраиваться, выстроиться (о зданіи). За одну ніч вибудувався такий дім. Грив. II. 247.

Вибувувати, вую, еш, гл. Выкопать. Але ми й яму вибувували! Як полетить хто, то й шую зверне.

Вибуркнути, ну, нож, гл. Проборкнотать.

Вибуркувати, кую, еш, гл. Выносить вапнякъ.

Вібуртати, таю, еш, гл. = **Вибуртувати.** Вх. Уг. 230.

Вібуртувати, тую, еш, гл. Вирить. Собака гребеться, гребеться... Там тую яму вибуртував! Шират. у.

Вібурхати, хаю, еш, гл. Выплеснуть, съ шумомъ выбросить.

Вібути. См. **Вивувати.**

Вібутиляти, ляю, еш, гл. Дать толстый трубчатый стебель (о лугѣ). Цибуля вибутиляла. Мнж. 177.

Вібух, ху, м. Взрывъ; изверженіе. За вибухом сліпого фанатизму я чую спів. К. Бай. 157.

Вібухати, хаяю, еш, сов. в. вибухнути, ну, нож, гл. 1) Неожиданно прориваться, прорваться, вспыхивать, вспыхнуть. Дим з коміка вибухає. Вибухла война. Гп. II. 245. 2) Взрываться, взорваться. 3) Только сов. в. Выпалить, встрѣлить. Вибухнуло з рупиниці.

Вібухатися, хаюся, ешся, гл. Сильно вырости. Дивися, яка вибухалася: уже й батька переросла. Харьк. у. Слов. Д. Эвара.

Вібувати, буую, еш, гл. О растеніяхъ: вырости, развиваться слѣпкомъ роскошно. Жито вибувало. Анасьевск. у. Перевосно о человекѣ: Вибуя як верба. Фр. Пр. 157.

Вівага, га, ж. Взвѣшваніе.

Вівагом, нар. 1) — **відіймати.** Поднимать при помощи положеннаго подъ тяжесть рычага. Черк. у. 2) — **говоріти.** Медленно, протяжно выговаривать. Шух. I. 28.

Вівадати, джу, даш, гл. Выпречь. Мусіє коні вивадити. Вх. Лем. 397.

Виважати, жаю, еш, гл. = **Виважувати.** Довго пані виважала, поки зважилася. МВ. II. 34.

Виважити. См. **Виважувати.**

Виважувати, жуо, еш, сов. в. виважити, жу, жаш, гл. 1) Взвѣшивать, взвѣсить, вывѣшивать, вывѣсать; расчитывать, расчитать. **Виважувать, щоб і Біг ласкав, і батіє ляскав.** Ном. № 1276. **Теори ж мою вже виважує волю.** К. ЦН. 257. 2) Вывѣрять, вывѣрять (вѣсы). 3) Поднимать подвѣть при помощи подложеннаго подъ тяжесть рычага. **Виважив пенька.** Черк. у. — **двері.** Выставлять, выставлять дверь, поднимать ее съ петель рычагомъ. А як наважу, двері виважу. Гол. I. 147. — **явір.** Поднимать, подвѣть якорь. Мнж. 180. 4) Размахиваться, размахнуться. **Як виважити руку, як ударє його з усього мажу по лиці.** Мир. ХРВ. 53. 5) Раздуну-

вати так і этак, звѣшувати, звѣсигъ въ мысляхъ.

Віваксувати, сую, еш, гл. Вычистити ваксой. *Він виваксував чоботи.* Св. Л 169.

Вівалашати, шаю, еш, гл. Осконить.

Вівалити, ся. См. Вивалювати, ся.

Вівалювати, люю, еш, сов. в. **вівалити**, лю, лаш, гл. 1) Вываливать, вывалить, выкидывать, выкидать изъ чего либо. 2) Выбивать, выбить. *Вивалив двері.* См. Вивалити. 3) Вываливать, вывалить, высовывать, высунуть. *Язик вивалив мов та собака.* Маркев. 59.—*бчі* Выгаращить, выкатить глаза. *Вивалив очі як баран.* Ном. № 6599.

Вівалюватися, лююся, ешся, сов. в. **вівалитися**, лююся, лашся, гл. 1) Вываливаться, вывалиться. *Не міг би ти так ізробити, щоб оця стіна вивалилась, то ми б укуні жили.* Рудч. Ск. II. 88. 2) Высовываться, высунуться. *Язик вивалився з рота.*

Віваляти, ляю, еш, гл. 1) Повалить все или многое. *Сунулись тії турні в пуцу,—так і вивалили дерево.* ЗОЮР. II. 204. 2) Вывалить, обвалить во что, испачкать какинь-либо сыпучимъ веществомъ. *Упустив хліб, вивалив у пісок,—як же його телер їсти?*

Вивалѣти, ляю, еш, гл.—**Вивалювати**. *Пустити, суко, враз до хати, щоб двері не вивалити.* Лукаш. 114.

Вівалити. См. Вивалювати.

Вівалювати, люю, еш, сов. в. **вівалити**, люю, еш, гл. Бѣлнить, выбѣлнить известью.

Віварити, ся. См. Виварювати, ся.

Виварювати, рюю, еш, сов. в. **виварити**, рю, ршш, гл. Вываривать, выварить. *Виварив з нѣго воду.* Памучилъ его, истомля. Ном. № 2727.

Виварюватися, рююся, ешся, сов. в. **виваритися**, рююся, ршся, гл. Вывариваться, вывариться. Аф. 324.

Вивати меж. Вивать, да здравствует! У Кулиши употребляется какъ существительное. *Гукають гармати під панські вивати.* К. Досв. 21.

Вівестити, ся. См. Вивозити, ся.

Вівернидица, ці, ж. Валежничъ, вѣтроломъ. Вх. Зн. 6. См. Вивертець.

Віверні, нів, м.—**Иверень**. *В городі дуба рубають, за город виверні летять.* (Загадка).

Вівернути, ся. См. Вивертати, ся.

Вивертати, тѣю, еш, сов. в. **вивернути**

ти, ну, неш, гл. 1) Выворачивать, выворотить (на другую сторону). *Покіль кожух не вивернен, він все здається чорним.* Ном. № 11148. 2) Опрокидывать, опрокинуть, переворачивать, переворотить; выворачивать, выворотить. *З відер воду вивертає.* Лукаш. 74. *Щоб тебе буря вивернула.* Ном. № 3668. *Вивернем лоричи з борщелі.* Ном. № 14168. *Аж гориння вивертає.* Рудч. Ск. I. 66. *Він вивернув дуба.* Миж. 37. *Усіх батьків з тогб світу вивертѣє.* Сильно ругается по отцу. О 1861. III. 95. 3) Вываливать, вывалить. *Раненько взяли знов хліб святій, тівля з куркою і страшенну щуку. Пішли до попа. Щуку на ослінеці так і вивернули: положили хліб на столі.* Г. Барв. 184—185.

Вивертатися, тѣюся, ешся, сов. в. **вивертитися**, нуся, нешся, гл. 1) Выворачиваться, вывернуться. 2) Выворачиваться, выворотиться, опрокидываться, опрокинуться, переворачиваться, перевернуться. *Вивертѣвся з човна.* Сим. 220. *Через голови вивертались.* Левич. I. 358. *Вивертюся до-гори черева на ліжку.* 3) Изворачиваться, извернуться. *Не той козак, що поборов, а той, що вивертюся.* Ном. № 4197. 4) Разваливаться, развалиться. *Вивертюся як кабан, вередує.* Мир. Пов. II. 78. *Ісаєя напишешись, а то ще як здивався з кил, то вивертеться на бричці і гука: „торкай!“* Св. Л. 169. 5) Премущ. въ сов. в. Растянуться, упасть мертвымъ, безъ чувствъ. *Як плигне йому під ноги кічка,—він сходити рукавицю та й ударив її на-оддал, —тї так і вивертюлась.* Грин. I. 66. *Ото кожа до корити, та ухапати та й вивертенься.* І так усі часто полекася. Рудч. Ск. II. 59.

Вивертѣчка, кк, ж. Инструментъ для выворачиванія салогъ.

Вівертець, тѣя, м. 1) Половина толстаго ствола, распиленнаго на-двое Сумск. у. 2) Вѣтроломъ, валежничъ. Желех. 3) Родъ дѣтской игры съ бросаніемъ папокъ. Ив. 21.

Віверти, рну, неш, гл. Выбросить. *Цици такі, же аж си виверла на плечі.* МУЕ. III. 34.

Вівертіти, ся. См. Вивірчувати, ся. **Вівертом**, нар. Ломаню. *Отой якась кумедно вивертом гаворе.*

Вівершати. См. Вивершувати.

Вивершувати, шую, еш, сов. в. **вивершати**. шу, шшш, гл. 1) Дѣлать, сдѣлать

верхъ. Вывернути стіг. 2) Насыпáть, насыпáть выше краевъ. 3) Завершáть, завершáть, исповáть.

Вівести, ся См. Виводити, ся.

Вивівáти, вáю, еш, сов. в. вівівунути, ну, неш, гл. 1) Вывимáть, вынуть что-либо, разнернувъ то, но что предметъ былъ завернуть. *З планка вивинувъ*. Ном. № 10817. *Вивини рубочок з панеру, з бильного шовку*. Грин. III. 522. 2) сов. в. Вывихувъ. *Хто кого линке, най ногу аинке*. Ном. № 11568.

Вивівáти, вáю, еш, сов. в. вівівати, вáю, еш, гл. 1) Вывівáть, вывѣáть. Аф. 324. 2) Провѣáть, провѣáть. Желех. (Пшеницю) помолотити, вивівати. Гц. II. 165.

Вивід, воду, м. 1) Выводъ. 2) Выподъ, выводка, рожденіе (о птицахъ); выводокъ: родъ. *Він кидас на землю свої яйця, щоб грілися в піску на вивод*. К. Іов. 89. *Торі вивід був луччий. Улесь вивід вовчий. Сучого виводу*. Ном. № 3548. 3) Первое посѣщеніе церкви жевѣчиною черезъ шесть недѣль послѣ рожденія ея ребенка для получения очистительной молитвы. Такъ называется также и самая молитва. *На вікні требник лежав з хрестом, в напратилъ замотаний. О. Гервасій в йому, було, з кропилом ходити, вивід чмтас, ходити сповідати*. Сл. Л. 110. 4) Посѣщеніе новобрачною церкви въ понедѣльникъ послѣ брачной ночи для получения молитвы. О. 1862. IV. 37; 1862. IX. 52; 1861. X. Св. 48. 5) Печная труба въ сѣвяхъ и на крышѣ. Чуб. VII. 381. *Біжи в сіни до верха під вивід*. Грин. II. 323. *Дим стелеться з вивода*. Грин. I. 254. 6) Полоса узора, вышитая вдоль рукава или пазухи рубахи. *На сорочці у його гарний вивід,—наче змальовано з чога*. Екат. у. *Пошила рукави з виводами*. Славян. у.

Вівідати См. Вивівати.

Вівідець, ддя, м. Въ орнаментѣ при раскрашиваніи мисокъ: кривая лчвія, идущая вдоль краевъ миски. Вас. 184.

Вівідка, ки, ж. Развѣдан, разспросъ, разслѣдованіе. Чаше во мн. ч. *Це він ходив на вивідки*. Новомоск. у.

Вивідувати, дую, еш, сов. в. вівідати, дяю, еш, гл. Разузнавать, разузнавать, вывѣдывать, вывѣдать. *Стали ся в нього вивідувати: ой брате, брате, що там слыхати?* Гол. Также и когб вивідувати. Разспрашивать у кого. *Стался його ви-*

видувати: „Що там доброго в Уграх слыхати?“ Ад. I. 43 — умá. Стараться узнать образъ мыслей. *О, се такий пак, що мабуть ума вивідје*.

Вівіз, вову, м.—Узвѣ. Вх. Зв. 72.

Вівілгá, ги, ж. Иволга. *Крчичи жовта вівілгá*. О. 1862. IV. 72.

Вівірити См. Вивірати.

Вивіреá, ки, ж. Бѣлка. Вх. Пч. II. 7.

Вивірчувати, чую, еш, сов. в. вівіртити, рчу, тпш, гл. 1) Высверливать, высверлить, вывертѣть. 2) Разматывать, разматать изъ чего-либо. *Прійхали, він вивіртів із рядна і поклав на столі (хлѣб)*. Рудч. Ск. I. 180.

Вивірчуватися, чуюся, ешся, сов. в. вівіртитися, чуюся, тпшся, гл. 1) Высверливаться, высверлиться. 2) Разматываться, разматываться изъ чего. Кв. (Желех.).

Вивірати, рáю, еш, сов. в. вівірити, рю, рпш, гл. 1) Провѣрять, провѣрять. *Знів. у. Вивіраймо, чи багато чарок у плянці*. (Староб. у.) 2) Испытывать, испытать, извѣрять. *Ти думаеш, козаченьку, що я уміраю, а я з тебе, молодого, ума вивіраю*. Мил. 75. *Вивіру ти мое серце одень і нічюю добою*. К. Псал. 32.

Вивітрувати, рюю, еш, сов. в. вівітрияти, рю, рпш, гл. Вывѣтривать, вывѣтрить; первоосно: искоревлять, искоревить, уничтожать, уничтожить. *Така вже запорозька натура, ні літа їй не вивітриять, ні під сивим волосом не сховається*. Стор. I. 132. 2) Только сов. в. Отколотить. *Батько взяв хлопця за руку ти добре його нагаєм вивітрив*.

Вивітруватися, рююся, ешся, сов. в. вівітриватися, рюся, рпшою, гл. Вывѣтриваться, вывѣтриться. Аф. 325.

Вівішати, шаю, еш, гл. Перевѣшать. *Вівішали гайдамаків в Пятигорах много*. Макс.

Вівішник, ка, м. Раст. Geum urbanum L. ЗЮЗО. I. 124.

Вівіщувати, щую, еш, гл. Напророчить. *Щоб воно на свою голову вивіщувало*. Ном. № 3661. *Лучче ти мені смерти попроси, їй вивіщуй*. МВ. (О. 1862. I. 88).

Вівівати См. Вивівати.

Вивідани, дия, ж. мн.—Вивід 3. Вх. Лем. 397.

Виводити, джу, дпш, гл. Выводить.

Виводила по всіх київських горах. Левиц. I. 316.

Виводять, джу, даш, сов. в. **вивести, веду, деш,** гл. 1) Выводить, вывести. *Вивів босу на морозець.* Мет. 237. *Сірко вивів вовка аж на поле.* Рудч. Ск. I. 12. 2) Выводить, вывести. *Ой біда, біда чайці небозі, що вивела діток при битій дорозі.* Рудч. Чп. 88. *Вивела перепеличенька діти.* Нп. 3) Выстраивать, выстроить, соорудить, соорудить. *Виведем таку-сяку оселю та й будемо жити.* Рудч. Ск. I. 13. *Верх вивели і у головах поставили хрест.* Кв. I. 116. 4) Доказывать, доказывать, обосновать, оправдать. *Бо ти став на про за мене, вивів моє право.* К. Псал. 17. *Тоді б йому все діло мов ожив, уста б мої я сповнив оправданям.* К. Іон. 51.—справу. Добитися своєю. *З ним не виведе справи і той, що у болоті.* Ном. № 2666. 5)—на світ. Обнаруживать, обнаружить, раскрывать, раскрыть, выводить, вывести на чистую воду. *Аже б темне діло не було, та зараз його на світ виведе.* Стор. I. 32. 6)—нітку (въ пряхі). Выпрядать, выпрясть нитку. *То манги науμισльме такі товсті нитки виводили, бо у нас сього року дуже хополі були народили.* Ном., стр. 287, № 6416. 7)—тінчак. Танцювать, протавцювать. *Виведи танчик по-німецькій.* Ном. № 670. 8)—голос, пісню. Выводить, вынести голосомъ. *Зачав мій шпак пісні виводити.* Глб. 66. *Виводить голос, як лягну тонку нитку.* Левиц. I. 112. 9) *Очі вивело.* Выкатились глаза. *Очі вивело із лоба од страшної муки.* Шевч. 24.

Виводитися, джуся, дашося, сов. в. **вивестися, ведуся, дешся,** гл. 1) Выводиться, вывестися. 2) Выводиться, вывестися, рождатися, родиться. *Нехай тутта виводяться круки та ворони.* Нп. *В каміні там виводяться сахару і золото лежить піском блискучим.* К. Іов. 59. 3) Выводиться, вывестися, исчезнуть, выйти из употребления, изсякати, изсякнуть, истощитися. *Тепер такі пояси вивелися... хліба рідко де побачиш.* Грив. I. 5. *Сидить циган і скіда... хліба багато, а сала мало. От він, щоб сало з рук не виводилось, хліба вкусити, а сала понюха.* Ном. № 14320. *Я вивелася з чбог.* У мене вийшло что. *Я вивелася з малих горників,—нема ні одного.* Лебед. у. 4) Оправдываться, оправдаться. *Я прийду до вас вивестися, бо на мене набрехано!*—Ні-

чого виводитися. Лебед. у. 5) О родившей женщѣ: пдти въ церковь за молитвой черезъ шесть недѣль послѣ родовъ. Харьк. г.

Виводѣтя, ждѣю, еш, гл.—**Виводити.** *Дуків сребраників за лоб брали, із-за стола, наче волів, виводжали.* Мст. 382.

I. Вівозити, вожу, виш, гл. Перенозитъ все, вывезти все. *Хоч вивози цілий ліс, то все буде одим біс.* Ном. № 3220.

II. Вивозити, вожу, виш, сов. в. **вивести, зу, зеш,** гл. Вывозить, вывезть. *Не то кінь, що в болото увезе, а то, що з болота вивезе.* Ном. № 7225. *Вимету разком та вивезу возком.* Ном. № 10791.

Вивозитися, вожуся, вишою, сов. в. **вивестися, зуся, вешся,** гл. Вывозиться, вывезтись. Аф. 325.

Виволанка, кп, ж. 1) Избраніе. *По-відають люде, же діста буде, я на виволанку заспівам співанку.* Гол. III. 257.

2) **Виволанна.** Изгнанница, выгнанная. Бранное слово у гуцуловъ. Шух. I. 34.

Виволікати, каю, еш, сов. в. **виволекти, лочу, чеш,** гл. Выволакивать, выволочь, вытаскивать, вытаскать. *Насилу вправилася із вовком, виволікати поможи!* Алв. 86. *Що написано пером, того не виволочити волом.* Ном. № 7383.

Віворот, ту, м. 1) Изнанка. На віворот. На изнанку. 2) Выворотъ. *Саяна їзда—ангельська їзда, але дідчий виворот.* Ном. № 11433.

Виворотній, а, в. Виворотні чоботи, черевіки. Саногі, въ которыхъ подошва къ головкѣ пришита, а послѣ подшивки подошвы съ лѣвой стороны голенище съ головної виворачивається на лицеву сторону и затѣмъ подшивається заднякъ. Вас. 161, 162.

Вівороть, ті, ж. Поваленное вѣтромъ дерево. Шух. I. 176.

Віворочати, чаю, еш, гл. Исходить. *Де вже він не віворочав,—як було почне казати покійник: бував і в Чорноморіі, і в Чорноморіі, і за Дунаєм.* Борз. у.

Вивчати, чаю, еш, сов. в. **вивчитися, чу, чаш,** гл. 1) Выучивать, выучить. 2) Научать, научить. *Вивчив дітей, як сказати.* 3) Изучать, изучить.

Вивчатися, чашося, ешося, сов. в. **вивчитися, чуося, чашося,** гл. Выучиваться, выучиться, научиться. *Ото ж і вивчешся я, виріс.* Шевч. 417. *І став усього вчитися, і за рік усього вивчився.* Рудч. Ск. II. 115.

Вивчення, ня, с. Изучение. *Праця д. Огоновського в здобутку широкого вивчення дожерел.* Башт. 59.

Вивчити, ся. См. **Вивчати**, ся.

Вив'язати, ся. См. **Вив'язувати**, ся.

Вив'язувати, вую, еш, сов. в. **вив'язувати**, жу, жеш, гл. 1) Развязать м'шокъ, узелъ и т. п., вынуть оттуда. *Почали з рушників усячику вив'язувати.* Г. Барв. 65. 2) Связывать, связать. *Червону нитку в пучки вив'язують.* **Вив'язати** нбвід. Связать нсводъ. Миж. 24.

Вив'язуватися, вуюся, ешся, сов. в. **вив'язатися**, жуся, жешся, гл. Появляться, появляться. *Вив'язеться шовковою хусткою.* Г. Барв. 364.

Вив'яляти, лю, лиш, гл. 1) Проявлять.

2) Истопить, извурить, обезсилить. Желех.

Вив'ялятися, люся, лишся, гл. Обезсилѣть до вялости, извуриться. *Мужик у роботі вив'яляється, виробиться та й не довог живе.* Волч. у.

Вигавкати, каю, еш, гл. Выгнать даемъ. *Собака не зробе урону, шоб то переполох вилитати.* *Вона хоч і зляка, так потім сама усе вигавка.* Миж. 155.

Вигадати. См. **Вигадувати**.

Вигадка ки, ж. 1) Выдумка. *Пішла золота на вигадки.* Ном. № 14265. 2) Выдумка, капризъ, прихоть. *Коли скінчиш ти вигадки химерні і нам даси до тебе говорити.* К. Гов. 39. Ум. **Вигадочка**. А за молодого віку, славляють, вигадочки були чималі і в неї. МВ. (О. 1862. Ш. 34).

Вигадливий, а, в. 1) Изобрѣтательный. 2) Прихотливый. *А жінка вередлива та вигадлива.* Рудч. Ск. II. 174.

Вигадливість, востн, ж. Изобрѣтательность. *До краси натури прийшла на поміч людська вигадливість.* Левиц. I. 221.

Вигадочка, ки, ж. Ум. отъ вигадна.

Вигадування, ня, с. Выдумываніе.

Вигадувати, дую, еш, сов. в. **вигадувати**, даю, еш, гл. 1) Выдумывать, выдумать, придумать. *Дідона вигадала грище.* Котл. Ев. I. 23. *Глухий не почує, то вигад.* Посл. *Учені люде вигадали такий струмент, що виміря кожну високість.* Ком. I. 14. 2) Только несов. в. Прихотничать, привередничать. *Яй почала вигадувати: і те не добре, і се не гаразд,—дайте такого, що й не знаю якого.*

Вигадниця, ці, ж. Выдумщица. Желех.

Вигадчиця, ці, ж. = **Вигадниця**. Доч-

ка була вже така вигадчиця, що нехай Господь боронить. МВ. I. 26.

Вигадько, ка, м. Выдумщикъ. Ном. № 12623.

Виганьбити, бляю, бляш, гл. Изругать. *Семен було мене і полає, і виганьбить.* Федьк.

Виганяти, няю, аш, гл. Выбѣгать. *Виганяя по всьому горбоду.* Аф. 325.

Виганяти, няю, аш, сов. в. **виганяти**, жону, неш, гл. 1) Выгонять, выгнать, изгонять, изгнать. *Вигнає Бог людей з раю.* Ном. № 11415. *Син виганя з хати.* Ном. № 9413. *Вигнала свиню з огорода.* Левиц. I. 196. 2) Гнать, выгонять, вигнать. *Молотить виганяє людей недобитих.* Шевч. 333. *Виганяє чумаки сірі воли та на ранню росу.* Рудч. Чп. 87. 3) Вышибать, вышибить. *Клин клином виганяй.* Ном. № 3886. 4) **Вигнано** що, моги. Выростъ очень въ вышину. *Вигнало того дуби так, що за всіх вищій.* *Доріс Павлусь до парубка.* Так його вигнало. Стор. I. 60.

Виганятися, няюся, ешся, гл. Набѣгаться. *Виганяєся за день, аж ніг не чую.*

Виганятися, няюся, ешся, сов. в. **вигнатися**, бити, бити, гл. 1) Изгоняться, быть изгнаннымъ. 2) Выгоняться, быть выгнаннымъ. *Віці виганяються рано ранці до ватаги.* 3) Выталкаться, вытолкнуться. *Смок витягає воздух з цівки, а через те вода піднімається й виганяється геть.* Ком. II. 9. 4) Вырастать, вырасти въ вышину. *Григор вигнаєся такий, як тополя.* Каменец. у. *Два дуби вигнались вище лип.* Левиц. Пов. 179.

Вигантовувати, вую, еш, сов. в. **вигантовувати**, тую, еш, гл. Вышивать, вышивать золотомъ, серебромъ. *Я вишиву вигантову чумаку рукавця.* Рудч. Чп. 26.

Вигарманувати, вую, еш, гл. Вымолотить, смолотить гарманом. *Відколи гарманую, тільки копу вигарманував.*

Вигасати, саю, еш, гл. Выбѣгати.

Вигасити. См. **Вигашувати**.

Вигаснути, ну, неш, гл. Угаснуть, потухнуть. *Да вигаснуть зарані її вогні.* К. Гов. 8.

Вигатяти. См. **Вигагувати**.

Вигагувати, чаю, еш, сов. в. **вигагати**, тяти, тяти, гл. Запруживать, запрудить, сдѣлать запруду.

Вигагувати, шую, еш, сов. в. **вигагати**, шу, еш, гл. Гасить, тушить, потушить.

Вигиблювати, люю, еш, гл. Выстрогать рубанкомъ.

Вигибти, бну, неш, гл. = **Вигинути**.
Вигинуть, ну, неш, гл. Изгнуть. *Дай, Боже, легенько вигинутьти.* *Ном. № 365.*

Вигинати, наю, еш, сов. в. вигнути, ну, неш, гл. Изгибать, выгибать, выгнуть. *Вона вигинала стан, шию.* *Левци. I. 294.*

Вигинатися, яюся, ешся, гл. Изгибаться, выгибаться.

Вигинистий, в, е. 1) Выгнутый. *У котрої дитини прості ніжки, то скоріш почне ходити, а в котрої вигинисті, то не так-то.* 2) Гибкий. *Вх. Зв. 6.* *Дубець вигинистий.* *Черниг. у.*

Вигинуть, ну, неш, гл. Погибнуть, пропасть (всѣмъ). *Як би Бог слугав пастуха, то б уся череда вигинула.* *Ном. № 4124.* *Од лица твого святого вигинуть прокляті.* *К. Псал. 16.*

Вигівщина, ня, ж. Время гетманства Ивана Выговского (1657—1659). *Мушу видати книжку про порядки, які завелись на Вкраїні за гетьмана Выговского: ту книжку оглашу Вигівщиною.* *К. Хм. 5.*

Вигідда, дя, с. Удобство; раздолье. *Цілий піст рибу їли, таке то вже нам було поді вигідда.*

Вигідка, ки, ж. 1) Ум. отъ вѣгода. 2) = **Вигідда**. *Ка' він, що бідою погано їздити, а мені здається, що така вигідка, що куди на світі.* *Кавен. у.* 3) Телѣжка на двухъ колесахъ, оловколка. *Прийїздив вигідкою.* *Верхнеднѣпр. у. (Забубовск.).*

Вигідливий, в, е. Удобный.

Вигідний, в, е. Удобный. *Желех.*

Вигідно, нар. Удобно.

Вигін, гону, м. Выгонъ, пастбище за селомъ. *Край великого зеленого вигону степля лорчма.* *Левци. I. 14.*

Вигівщина, ня, ж. Давъ пастуху въ видѣ паланці и щепотки соли, даваемая отъ каждаго двора при цервовъ выгонѣ скота на пастбище. *Екатери. у.* *Слов. Д. Зяри.*

Вигладжувати, джую, еш, сов. в. вигладити, джу, дши, гл. Выглаживать, выгладить, разглаживать, разгладить. *Він мені дивиться в очі; виглажує мені брови, цілує.* *Г. Варв. 76.*

Вигладжуватися, джуся, дшися, гл. Сдѣлаться полнымъ, жирнымъ, пополаѣть. *Вигладилися бики.* *Вх. Лем. 397.*

Вигляд, ду, м. 1) Видѣ. *Драг. 94.* 2) Окѣо. *Вх. Зв. 6.*

Виглядання, ня, с. 1) Выглядываніе, высматриваніе изъ чего. *Желех.* 2) Высматриваніе въ ожидавіи прибытія. *См. Виглядани.*

Виглядати, дяю, еш, сов. в. виглянути, ну, неш, гл. 1) Выглядывать, выглинуть, высматривать. *Сонечко, сонечко, виглянь у віконечко.* *Ном. № 337.* *Не виглядай, не визирай, а дальше ховайся.* *Ном. 2)* Только несая. в. Высматривать, глядѣть, ожидая кого. *Видкіля тебе виглядати, із якої сторононьки у гостину сподіватись.* *Мет. Потоптала черевички, на дорогу вибігаючи, виплакала карі очі, чумаченька виглядаючи.* *Рудч. Чп. 73.*

Виглядатися, дяюся, ешся, сов. в. виглянутися, нуся, нешся, гл. Смотрѣть, посмотрѣть, засматриваться, засмотрѣться. *Ой не ходи коло води та не виглядайся.* *Грин. III. 172.* *Любо місяцю з зорями в воду виглядатись.* *К. Досв. 90.* *Увесь день він чистився, мився, виглядався в дзеркало.* *Левци. I. 262.* *Вода... пливе тиха та чиста, хоч виглянься як у зеркало.* *ЗОУР. II. 204.*

Виглядини, дия, ж. мн. Выглядываніе, высматриваніе въ ожидавіи прибытія.

Виглядѣти, жу, дши, гл. 1) Испортитъ глаза долгимъ смотрѣніемъ. *Не прийшло до Ганки щастя тим великим битим шляхом, тільки вигляділа свої очі.* *Левци. I. 72.* 2) Воспитати, вынравити. *Вона вигляділа всіх дітей о. Хведора і молоду Ганю.* *Левци. I. 173.*

Виглядки, дов, ж. мн. Высматриваніе. *На виглядки.* *Чтобы высмотрѣть.* *Прибігла на виглядки.*

Виглянути, ся. *См. Виглядати, ся.*
Вигляноць, нця, м. Изгнанникъ. *К. Бай. 69.*

Вигіваня, ня, с. Изгнаніе. *Лемч. 50.*
Вигнати, ся. *См. Виганяти, ся.*

Вигнвати, ваю, еш, сов. в. вигнати и вигинати, наю, еш, гл. 1) Изгнывать, изгнать, перогинывать, перегнать. 2) Выгнывать, выгнать. *Уман. I. 115.*

Вигнітати. *См. Вигнічувати.*

Вигнічувати, чую, еш, сов. в. вигнітати, чу тащ, гл. Выжимать, выжать.

Вигноїти. *См. Вигносовати.*

Вигнойка, ки, ж. Удобреніе (поля). *Рк. Левци.*

Вигновати, ною, еш, сов. в. виг-

вигнати, дою, їж, гл. Унаважувати, унавозити. Звенигор. у. У добре вигноєнім городніи копають підмети—грядки. Шух. I. 164. Вигноїла наша якономія цей год 25 десятим. Константиногр. у.

Вігнути, ся. См. **Вигнати**, ся.

Віговор, ру, м.—Вигова 2.

Віговорити, ся. См. **Виговорювати** ся.

Виговорювати, рюю, еш, сов. в. **виговорити**, рю, рши, гл. 1) Виговорювати, виговорити, упрекати, упреквуть. *Шкадронний і давай йому виговорювати: за що се, діду, ти мене цуравися?* Стор. I. 238. *Звісно, я йому виговору, що вони голі, на відданню, а ти їм нічого не придбав.* Г. Барв. 292. 2) Высказувати, высказавать. *Що говорять, то й виговорять.* Нов. № 7810. 3) Заговаривать, заговорити (о знахарском заговорі). КС. 1883. VII. 587. *Виговорити.... рабу Божому* (уроки). Мнж. 152. 4) Виговаривати, виговорити, включити въ договоръ, въ условіе. См. **Виговоряти**.

Виговорюватися, рююся, ешся, сов. в. **виговоритися**, рюся, ршся, гл. 1) Наговариваться, наговориться, все высказать, все сказать. *Нехай уже, думаю собі, Горбоносика трохи виговориться* (говірка була неказанню). Г. Барв. 429. 2) Отговариваться, отговориться, оправдываться, оправдаться. *Не бійсь слави, не бійсь слави, не бійсь поговору, я за славу сама стану, це й виговорюся.* Мет. 105.

Виговоряти, рюю, еш, гл.—**Виговорювати**. *Буде твоя мати мені виговоряти: вставай, невіжно, ти вставай молодая.* Мет. 49. *Як би достаток, то не стонів би цього і виговоряти, а то по неволі уже треба* (що має дати на весілля молодій). ХС. VII. 421.

Вигода, ди, ж. 1) Удобство; притність. *Виконали собі криницю у дворі—добру вигоду зробили.* Канев. у. *Чужі жінки козак а для своєї вигоди.* Грин. III. 282. *Не їж хліба, не пий води, візьми тебе для вигоди.* Мет. Ум. Вигідка.

Вигодитися. См. **Вигоднюватися**. **Вигоднюватися**, нюється, сов. в. **вигодитися**, нюється, гл. безл. Прояснюватися, проясниться (о погоді). *Перейде дощ, вигодниться, потряхне, то й поїдемо.* Канев. у.

Вигодити, джу, дши, гл. Угодить. *Як встану раненько, кождому вигоджу.* Гол. III. 348.—*годину*. Выбрать время. *Виго-*

дили таку годину, що нікого дома не було. Черк. у.

Вигодитися, деться, гл. безл.—**Вигодитися**. *Як би Бог дав, щоб вигодилось, то можна б і сіно скласти в копці.* Черк. у.

Вигодбанець, нця, м. Воспитаник, питомець. Желех.

Вигодбанка, ки, ж. Воспитанница. питомица.

Вигодбувати, вую, еш, сов. в. **вигодувати**, дую, еш, гл. Вскармливати, вскармлювати. *Вигодував сина Саву козакам на славу.* Макс. *Ой мала вдова сина сокола, вигодувала, в військо оддала.* Макс. 2) Викоринити, откоринити. *Вигодувала аж двадцять четверо ошей, та й разуби їм не дам.* Харьк. 3) Израсходовать въ пищу, ва корити. *Попереду треба те сіно вигодувати, а тоді вже й друге давати.*

Вигодбуватися, вуюся, ешся, сов. в. **вигодуватися**, дуся, ешся, гл. Вскармливатися, искориниться, быть искормленнымъ. *З нею вигодувався і зріс укуні.* Котл. НП. 356.

Вигоїти, ся. См. **Виговувати**, ся.

Вигоїкувати, кую, еш, гл. Весело выкрикивати. *А несіни (п'яни) іде з міста та вигоїкуючи.* Гол. II. 477.

Виголити, ся. См. **Виголовувати**, ся.

Виголодатися. См. **Виголоджуватися**.

Виголоджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **виголодатися**, даюся, ешся, гл. Дѣляться голоднимъ, проголодиться. *Виголоджуйся це,—тоді їсти дам.* Константиногр. у. *Він і ті поїв, бо, звісно, виголодивсь доўре.* Рудч. Ск. II. 19.

Виголос, су, м. Прозношення; выраженіе. Желех.

Виголосити. См. **Виголошувати**.

Виголошувати, шую, еш, сов. в. **виголосити**, шу, еш, гл. Объявлять, объявлять, громко прознести, провозгласить.

Виголовувати, люю, еш, сов. в. **виголити**, лю, лиш, гл. Обривать, обривать, выбривать, выбривать. *Виголити йому лоб.* Стор. II. 81.

Виголоватися, люся, ешся, сов. в. **виголитися**, люся, лишся, гл. Выбриваться, выбриваться, побриваться. *Достав... бритву, виголуясь.* Стор. I. 112.

Вигонити, ню, нши, гл.—**Виганяти**. *Спитавсь його: чи не хоче він грошей багато взяти, аби тільки він їз не вигоню.* Рудч. Ск. I. 62. *Скот вигонила із города.* Рудч. Ск. I. 194.

Вигончастий, а, в. Рослий и товкій.
Уман. Ш. 276.

Вігорілий, а, в. Выгорѣвшій.

Вігоріти. См. **Выгорати**.

Вігорнути, ся. См. **Выгортати**, ся.

Выгортати, таю, еш, сов. в. **вігорнути**, ну, неш, гл. 1) Выгребить, выгрести. *Ми його кочергою вигорнули*. Рудч. Ск. II. 144. *З лишчих кір достас було їх (горіхи)... З иншої кори... иноді було з доброї пікоробки вигорне*. Сим. 200. *Переносом: выбирати, vybrati, забрати. Ця хата, поки її зробите, вигорне з нас білши як на сто карбованців*. Змієв. у. 2) Освобождать, освободить. *Він (народ) своє народне слово з'їд польської руйни вигортає*. К. Дз. 110.

Вигортатися, таюся, ешся, сов. в. **вігорнутися**, нуся, нешся, гл. 1) Выгребаться, выгрестись. 2) Выгортиться з біди. Вывернуться.

Вигорювати, рюю, еш, гл. = **Выгорати**. *На заході небо червоніло жаром, неначе в печі вигорювало*. Левци. I. 17.

Вигорати, ряю, еш, сов. в. **вігоріти**, рю, рши, гл. 1) Выгорать, выгорѣть. *Каганець вигоріть. Вигорів уяесь Ватурич*. 2) Выгорать, выгорѣть; жолѣть и сохнути отъ сонца. *Горбди такі високі, що все вигоряє*. Київ. у. *Паша вигоріла до коріня*. Стор. I. 50.

Вигострювати, трюю, еш, сов. в. **вігострити**, рю, рши, гл. Оттачивать, отточить, ваострить. *Ой вигостри, сину, гострюю сокиру, да поїдь у поле—і зрубай тополю*. Мст. 286.

Вигострюватися, трюся, ешся, сов. в. **вігостритися**, рюся, ршся, гл. Вытачиваться, выточиться, выостриться. Аф. 326.

Виготовити. См. **Выготовляти**.

Выготовляти, ляю, еш, сов. в. **віготовити**, ляю, виш, гл. = **Выготовувати**, виготувати. Мвж. 177.— *виву. Як ріаллю виготовити, Богу помолитись—і все*. Київ. у.

Виготовувати, вую, еш, сов. в. **віготовувати**, тую, еш, гл. Изготавливать, готовить, приготовлять, приготовить. *Кадваби набиває, клєнки сала було виготовувє*. Г. Барн. 423.

Вигювати, гоюю, еш, сов. в. **вігоїти**, гою, іш, гл. 1) Залѣчивать, залѣчить (рану). *Болячки на людях вигював*. Стор. II. 61.

Вигюватися, гоююся, ешся, сов. в. **вігоїтиса**, гоюся, ішся, гл. Вылѣчивать, сл., вылѣчиться (отъ рањ). Аф. 326.

Вігра, ри, ж. Выигрышь. Ровнен. у. **Віграбки**, ків, ж., мн. Мелкія частки соломы и колосьявъ, остающіяся послѣ молотьбы. Вх. Уг. 230.

Вигравати, ваю раю, и еш, сов. в. **віграти**, раю, еш, гл. 1) Выигрывать, выигрывать. *Виграв у карти. Виграв мужик з наком справу*. 2) Переливать свѣтломъ, блестятъ, заблестѣть, переливаться цвѣтомъ, засіять. *Сонечко з-за хмари виграло*. МВ. (О. 1862. Ш. 42). *Свѣтло вигравє у кришталю усякими цвѣтами*. Ком. I. 21. Въ вижєслѣдующихъ значєніяхъ только въ несов. в.: 3) Играть. *Як та єодна русалка виграла хлопець у воді*. Левци. I. 63. *Отиноді по по городях на музики вигравали*. Макс. *Ой там козак положеє, у бандурку вигриває*. Мст. 73. 4) О морѣ: волноваться. *Синіє море, вигриває*. Шевч. 91. 6) Гардовать (яз). *Вигравали наші хлопці вороними кінєми*. Мил. 78. *Попѣред війська да конєм вигравє*. АД. I. 25. 6) Вродить. *Пиво вигравє*.

Виграватися, ваюся и раюся, ешся, сов. в. **вігратиса**, рюся, ешся, гл. Выбравивать, выбродить. *Як вигравтєєє сирівєць добре, то гарний*. Волч. у.

Віграти, ся. См. **Вигравати**, ся.

Віграшка, ки, ж. Игрушка; забава. *Вона її бере мене в покої синкал на виграшку*. Шевч. 416.

Вігребти. См. **Вигрібати**.

Вигрѣбати, ваю, еш, сов. в. **вігрѣбати**, зу, зеш, гл. 1) Выгрывать, выгрывать. 2) Изгрывать. *Вигрѣбла єєє молодєнькі дубки*. Рудч. Ск. II. 178. 3) Постоянными придиранками заставлятъ, заставивъ уяти. *Хто ж, як не ви, і вигрѣзли її з двору*. Мир. Шев. II. 95.

Вигрѣбати, баю, еш, сов. в. **вігрѣбти**, бу, беш, гл. Выгрывать, выгрести. *Вигрѣбла рукою... ялку*. Грин. II. 143. *Нащо курка гребє? На те, щоб вигрѣбти*. Ном. № 9843. *Вигрѣбє із печі жару*. Стор. I. 207.

Вигривати, ваю, еш, сов. в. **вігрівти**, грію, еш, гл. Грѣтъ, пригрѣвать, пригрѣтъ, согрѣтъ. *Вигрив гадину за пазухою*. Ном. № 4606. *Волки, єтоя біла тину, знай вигривають євѣ боки*. Греб. 400. *Пієля доту, коли хмара за гору засуєветься, і сонєчко от-он має вигривти*. Св. I. 26.

Вигриватися, ваюся, ешся, гл. Грѣтиса. *З води біжить на пієок вигриватиса, з пієку—в воду*. Левци. I. 63.

Вігриви, вів, мн. Время, когда грѣєтъ

совце. Як почнутися вигрівати, то скіп пропадає. Міус. окр.

Вигрімляти, ляю, еш, гл. Греміть, грохотать. То не хмары по небу грололи свящими вигрімляють. Макс. Зодіака грім вигрімляв застом. МВ. (О. 1862. 1. 85).

Вігрівати. См. Вигрівати.

Вигромаджувати, джую, еш, сов. в. вигромаджати, джу, двш, гл. Выгрести, выгрести. Зубихи увесь огонь вигромадили на припічок. Кв. II. 128.

Вигубити. См. Вигублювати.

Вигублювати, ляю, еш, сов. в. вигубити, блю, бш, гл. Истреблять, истребить, уничтожать, уничтожить. Синав гряд буйний, вигублював скотину. К. Псал. 181. Прокнівесь ти на народи, вигубив жорстоких. К. Псал. 17.

Вигубляти, ляю, еш, гл.—Вигублювати. КС. 1882. IX. 588.

Вигуць, ку, м. Крик, выкрик. Козаків ульедено... вигук розкопався, і полетів турчин легкими кінями на козаків. МВ. III. 56, 130.

Вигукати, каю, еш, гл. Выкрикивать, добитися чого, вызвать кого. Писаренко грас в дубоє сопліку, висвистав, вигукав у Силсони діяку. Мил. 98.

Вигукнути. См. Вигукувати.

Вигукування, ня, с. Выкрики. Христия мерцій тікас в дівр, а за нею слідом погукування та вигукування. Мпр. Нов. II 57.

Вигукувати, кую, еш, сов. в. вигукнути, ву, веш, гл. Выкрикивать, выкрикинуть, искрикнути. Ідуть вози із-за гори вискрутуючи, а за ними чумаченьки вигукуючи. Рудч. Чп. 48.

Вигулькнутя, ну, веш, гл. Вымырнуть, влезати попереться, влезати выскакати. Вигулькнутя із моря. О. 1861. VI. 59. Синій полемін червоноястий біга, жлипа, микас по грубі; то підкоцить, то присяде, то знов вигулькне. Св. Л. 259.

Вигульватися, ляюся, ешся, гл. Пагульватися, вигульгаться, Госні добре вигульгались і виголодалися. Лениц. I. 456. Порано ще, каже, небого, ще вигульгайся (бо молада). Р. Барн. 65.

Вигуляти, ляю, еш, гл. Прогулять, істрагити на гульбу, удовольствити. Заграй мені сяку-таку за коробку пастернаку! Як я тую вигуляю, піду друку нокопаю. Грив. Ш. 648.

Вигулятити, чу, тиш, гл. Выявлять.

Вигуляря, ріа, м. мн.—Окуляри.

Добре, очі мої, я вам вигуляря куплю. Рудч. Ск. I. 18.

Вид, ду, м. I. Лицо. Поганому виду неми стибу. Ном. № 3167. Глянь на вид та й кажи, що Свирид. Ном. № 6314. Увесь вид кропивою пожалив. МВ. I. 63. 2) Зрніє. Видом видати, слисом слизати. Шевч. 497. Ум. Видби, видбчон.

Видавання, ня, с. 1) Выдача. Уман. I. 116. 2) Издание (книг). Желех.

Видавати, даю, еш, сов. в. видати, дам, дася, гл. 1) Выдавать, выдать; отпустить, отпустить. Мусила йти з ключами до комори видавати провизію на обід. Левиц. I. 363. 2) Давати, подавати, подати (о кушаньях). Умїла готувати, та не віліа видавати. Рудч. Ск. II. 192.

3) Отдавать, отдавать замужу. Видає мене мати за старого замїж. Шевч. 15. Четверту дитку видала вже за дударчика. Гол. III. 463. 4) Данать, дати, родити. Кона видає по четверній зрна. 5) Издавать, издать (книгу). 6)—Видаватися 4. Воно так само видає все якішим та більшим. Ком. II. 89. 7) Говорити, сказати, представляти. Смінь що небудь видать, мов у школі вчлась. Мкр. II. 35. 8)—муштри. Производять ружейные приемы. Чемеричка пражалась в рубя як циганка, а усатили гарлизою Кричижа Улянка; та халляндри, чмутьовиха, для сміху скакала,—сн, копрестку взявши в руки, муштри видавала. Мкр. N. 40.

Видаватися, даюся, ешся, сов. в. видатися, дамся, дася, гл. 1) Выдаваться, выдаться, отпускатися. 2) Выходить, выйти замужу. Нещасливи та година, що видалася дівчина, такого мужа дістала, що всю волю свою мала. Гол. I. 250. 3) Издаваться, издаться. 4) Казаться, показаться, представляться, представиться. Одалеки все видається меншим. Ком. I. 17. Він їй тріску дав, а їй вже так видалося, що то ніж. Рудч. Ск. I. 73.

Видавець, вдя, м. Издатель. Ном. I. Можна буде сказати видавцям насюки граматок. О. 1862. I. 67.

Видавити. См. Вывавлювати.

Видавлювати, ляю, еш, сов. в. видавити, влю, вш, гл. 1) Выдавлять, выдавить, выжимать, выжать. Він выдавить з тебе олію. Котл. Ен. I. 29. 2) Давити, передавити. Сучого сина звірюка половину кролів видави. Рудч. Ск. II. 12. 3) Отгисбывать, отгиснуть.

Видавник, ка, м. Издатель. Желех.

Видавництво, ва, с. Издательство. К. XII. 136.

Видавничий, а, в. Издательский. *Наш видничий загляд*. К. XII. 135.

Видавцем, нар. По счету, м'брою. *Хайб видавцем дали, все подавалось ніби видивцем*. Ленци. I. 4.

Видайкати, как, еш, гл. Выклячить (отъ словъ: дай, дай!) *Запис. А. Крымскій*.

Вида́нн'я ня, с. Издніе. *Повістки (шародні оповідання) Марка Вовчка. Другим видинням коштом Н. Тиблека*. Спб. 1861.

Вида́нськвй, а, в. Виданный. *Чи то виданське діло, щоб так робити?*

Вида́нсько, мир. Видано. *А за горюд зночу 102—чиж видансько?* О. 1862. IV. 108.

Вида́ти, ся. См. **Видавати**, ся.

Вида́ти, даю, еш, гл. Видѣть. *А ні слухом слухити, а ні видом видати*. Пом. № 1939. *Хто в світі не бував, той і дива не видав*. Пом. № 385. *Перва соння виступає, вдова сина не видає*. Мет. *Хто видав так говорить? Развѣ такъ можно говорити?* Ленци. I. 242. *Ви́дано. Чи то видано, щоб живе м'ясо село в ротъ ускочило?* Рудк. Ск. I. 2. *Ви́дано-невидано, якого невидано*. Пом. заг. № 48.

Вида́тий, а, в. Игбющій большое лицо.

Вида́тися, дѣюся, ешся, гл. Видѣтсь. *Переплюся, що не видаєся*. Пом. № 8750. *Стричаєтсья, видаєтсья та ізрибалками*. Рудк. Чп. 125.

Вида́ток, тку, м. Умолоть. *Гречка стеблом була пуцяца, а не було доброго видатку*. Волян. г.

Ви́двигати, гѣю, еш, сов. в. **вѣдвигати**, гуу, неш, гл. Выдвигать, выдвигнуть. *Видвигнути свою націю з темряви*. К. XII. 7.

Ви́делка, ків, мн.—Вилка. *Подайте виделка*. Мжк. 170.

Ви́делка, ки, жє. Вилка. *Дяки постукали заграничними виделками по німецьких тарілочках*. Ленци. I. 398. *А щоб тих тарілок білих або виделок і ножів—того й завоу в неї не було*. Сим. 232.

Ви́дѣльце, ця, с.—Ви́делка. Ленци. I. 495. *Такожє и по мп. ч.: видѣльця. Той піллями її остинєн, в того або чарка в руці були, або зупуска на видѣльця*. Св. Л. 203.

Ви́держати. См. **Видержувати**.

Ви́держувати, жуу, еш, сов. в. **вѣдержати**, жу, жип, гл. Видерживать,

выдержать, выносить, вынести, вытерпѣть. *Видержуйте, небожата, і идіть до самого кінця*. Хат. XXII. *Чи грѣх, чи дза, а вже не видержу*. Пом. № 118.

Ви́дерти, ся. См. **Видирати**, ся.

Ви́дзонювати. См. **Видзвонювати**.

Ви́дзвонювати, нюю, еш, сов. в. **вѣдзвонювати**, ню, нип, гл. 1) Звонить, позвонивати, позвонять, перезвонить. *Наче хто у дзвінокъ срібні видзвонює*. МВ. (О. 1862. Ш. 43). 2) Выбннать, выбить, выколотить. *Дзвонитимуть киями по плечах, поки й душу з тіла видзвонять*. К. ЦН. 236.

Ви́дзвоня́ти, няю, еш, гл.—**Видзвонювати**. *Ой і сказав пан Канюбський рублі поміяти, аби його Бондарівні три дні видзвонити*. Гол. I. 65.

Ви́дзьобати. См. **Видзьобувати**.

Ви́дзьобувати, буу, еш, сов. в. **вѣдзьобати**, бою, еш, гл. Выклеивать, выклевать. Уман. I. 120.

Ви́дйбати, бѣю, еш, сов. в. **вѣдйбати**, бою, еш, гл. Выходить, выйти, всходить, взойти, съ трудомъ передвигая ноги. Мжк. 177. *Я насилу видйбала з хати*. Змієв. у. *Чи ви жє видйбаете на гору?*

Ви́дйбуляти, ляю, еш, гл.—**Видйбати**. *На огород хіба було видйбуля, а то все в хаті*. Сим. 236.

Ви́дйвати, влю, виш, гл.—бчі. Испорить глаза отъ напругеннато смотрѣнія. *Поки сина оженим—очі видйвши*. Сумсь. у.

Ви́дйв'ятися. См. **Видйвлятися**.

Ви́дйвля́тися, ляюся, ешся, сов. в. **вѣдйвлятися**, влюся, вишся, гл. Разсматривать, рассмотреть. *Буде цілий день видйвлятсья на коня*. Харк. г. *Скрузь ми там видйвлялися*. Змієв. у. 2) Вирить, всерить глаза. *Чого ви отце так видйвлялися на мене?* Федк. Тика (гарна), хоч видйв'єсь. Пом. № 8447.

Ви́дйманна, ня, с. Выдуваніє.

Ви́дйманіти, маю, еш, сов. в. **вѣдути**, дшу, неш, гл. Выдувать, выдуть. Аф. 328. *Ті дудочки видйманють із скла бульбишку*. Дещо.

Ви́дйний, а, в. Явній; очевидній. *Шкода з того видима була*. МВ. I. 9—10. *Видима смерть спірачина*. Пом. № 8296.

Ви́дйно, нар. 1) Явно; очевидно. *Видйно смерть зближалась*. Св. Л. 97. 2) Конечно, разумеється. *Видйно,—він узая,—хто жє іще?* Змієв. у.

Ви́дйра́ти, раю, еш, сов. в. **вѣдерти**, деру, рєш, гл. 1) Выривать, вырывать, от-

дирати, отодрати. Червону китаюку з-під жупана видирає. Макс. 2) Отпирать, отвять свлюю. Або дай, або видеру. Ном. № 1078. Вовкої барана з горула не видирати. Ном. № 4852. 3) Брать, взить изъ птичьего гнѣзда или зѣрняной воры лица или дѣтейшей. Чуб. I. 59. Не видирай ластівок—грих. Харьк. г. Видрали лисенят. О. 1861. V. 70. То-же о доставанні раковъ изъ ихъ шоръ. А що ви робите, хлопці?—Раків видираємо з-під круч. О. 1861. XI. 114.

Видиратися, р'аюся, ешея, сов. в. **видертися, руся, решся,** гл. 1) Выкарабываться, вскарабкаться. 2) Выкарабкиваться, выкарабкаться. Як вже надрубив дуже, дуб похилився на й прикінчив аого... не видертеться з під того дуба. О. 1862. V. 82.

Видихання, ня, с. Выдыхание. Уоптр. также въ смыслѣ: перенесеніе болязни, побоевъ. Та ми йому дали доброго чосу,—хай Бог йому дасть легке видихання. Новомоск. у.

Видихати, х'аю, еш, сов. в. **видихати, х'аю, еш,** одн. в. **видихнути, ну, ешея,** гл. Выдыхать, выдохнуть. *Видихнути воздух з себе.* Видихати употребляется въ смыслѣ: оправиться послѣ болязни, побоевъ. Дав йому доброї кладі,—як то видихає.

Видихнути. См. Видихати.

Видихувати, х'ую, еш; гл.—Видихати.

Виділ, лу, м. 1) Выдѣл, удѣл. 2) Отдѣл, раздѣл. Желех. 3) Комитетъ, бюро, правленіе общества и пр. Желех.

Виділяти См. Виділяти.

Виділовий, а, в. 1) Относпційся къ комитету, бюро, правленію. 2) Членъ комитета, бюро, правленія. Желех.

Виділяти, л'аю, еш, сов. и. **виділяти, лю, лаш,** гл. Выдѣлять, отдѣлять, отдѣлять.

Видіти, джу, даш, гл. Видѣть. Желех.

Видітись, д'ється, гл. безл. Казаться, грозиться. Скилось мені, братіку, і виділось. Рудч. Ск. I. 121. Що видітись на опцевському дворі, на мосму три гори кам'яні процітали. Маке Видітись мені. Кажеться мнѣ.

Відко, нар. 1) Видво. Ой погляну в кваширочку — старенького видко. Мет. Ніч була темна, нічого не видко. Стор. I. 34. 2) Ясно, свѣтло. Ти, місяцю, світи видко. Мет. 74.

Відлубати, баю, еш, гл. Выковырять.

Видва, ни, жс. Песчаное мѣсто, изъ

котораго въ вѣтреную погоду засыпають нескомъ ближайшія полл. Кролевец. у.

Відмухнути, ну, ешея, гл. 1) Выдуть. Аф. 327. 2) Быстро выбѣжать, вылетѣть. 3) Выпнать, выпнеть сразу. Аф. 327.

Виднѣвський, виднѣсенький, а, в. Ум. отъ видний.

Відночко, нар. Ум. отъ відно.

Видний, а, в. 1) Ясный, видный. Ніч була слава, тепла, видна. Пирят. у. По видному. Когда свѣтло. 2) Видный. Щоб лани широкополі і Дніпро, і кручі були видні. Шенч. 666. Ум. Виднѣвський, виднѣсенький.

Видняти, ню, ниш, гл. Вынуть дою. Гол. I. 90.

Виднійа, хи, жс. = Видра. Стор. II. 165.

Виднівка, ки, жс. Бочка, въ котѳрой было вино. Вх. Лем. 397.

Виднісінький, а, в. Совершенно видный.

Виднісінько, нар. Совершенно видно, нездѣ видно. Посадіте, рибалонки, червоному калину, ой щоб було виднісінько на всю Україну. Рудч. Чи. 125.

Видіти, в'іе, гл. безл. Свѣтать; проясняться.

Відно, нар. = Видко. 1) Ой не видно його дому, тільки видно грушу. Мет. 6. 2) Видно, хоч голки збїрай. Ном. № 592. Ум. Виднѣно, виднѣсенько, виднѣчно. 3) Также: виднѣ. Повидному, в'іровтно. Нехай дурні собі пустують; у них зидно жуку у голіві. Глѣб.

Видноті, т'ї, жс. Свѣтъ, освѣщеніе; ясность. Нехай одчмені д'єрї,—тепла найде в нашу хату.—А од вас видноти в мою, бо в мене темно. Пирят. у. На видноті. На свѣщенномъ мѣстѣ. Ясної ночі ставляють на видноті, супроти зірок. дїяницю з водою. Грин. II. 46.

Видобрити, р'ю, рин, гл. Удобрить. Землю гарно видобрили гноєм. Волч. у.

Видобвати. См. Видовбувати.

Видовбувати, бую, еш, сов. в. **видовбати, баю, еш,** гл. 1) Выдалбанывать, выдолбѣть. 2) Выковырывать, выковырять. 3) Выклеивать, выклевать. Ворон ворону ока не видовбає. Ном. № 7938.

Видовжити. См. Видовжувати.

Видовжувати, жую, еш, сов. и. **видовжити, жу, жиш,** гл. Удлинять, удлинять. Желех.

Видоїнице, ща, с. Зрѣлище. Желех.

Видоїти. См. Видоввати.

Видок, двб, м. 1) Ум. отъ вид. 2) На видби. На показъ, на видное мѣсто. Вх. Лем. 397.

Видолати, ляю, еш, гл. = Здолати. Умав. IV. 46.

Видолинок, вки, м. Отрогъ оврата? лозбина? *По дорозі від Теплика до Кам'янок єсть поперечний яр і поздовжний видолинок.* Св. Л. 306. Як минеш Виций Топлик та Серебряю, та сгустини ся в видолинок, а там виберешся на величку гору... Св. Л. 73.

Видоліти, лію, еш, гл. = Видолати. *Не видолію, бо не стане грешей.* Рк. Левец.

Видоптати, пчу, чеш, гл. = Витоптати. *Що то мѣ за дорога од столу до порога? Родина видоптала,—Марину дарувала.* О. 1862. IV. 23.

Видох(ну)ти, хну, неш, гл. Передбхнутъ. *Гей! щоб ти йому видохла, сучого сина худобо!* Рудч. Ск. I. 194.

Видбочок, чка, м. Ум. отъ вид.

Видбювати, доюю, еш, сов. в. видбгати, дою, їш, гл. Выдаивать, выдонть. *Ні води не принесе, ні корови не видбють.* Стор. I. 9.

Видра, ри, жч. Выдра рѣчная, Lutra vulgaris. Вх. Ич. II. 6. Въ нижеслѣдующей послоницѣ въ томъ-же значенн, что и вѣра. *Хотіла баба видри, та масилу сама видралась.* Пом. № 1784.

Видрати, деру, реш, гл. = Видерти.

Видратися, деруся, решея, гл. = Видертися.

Видристатися, таюся, ешея и щуся, щисся, гл. Испражниться поносомъ.

Видрибцем, нар. Мелкими шажками. *Видрибцем виступати.*

Видробкий, а, е. О человекѣ: съ глазами, вѣки которыхъ вывернуты или растинуты въ стороны. Рк. Левец.

Видрочитися, чуся, чешея, гл. Пропастъ, издохнуть, метаясь отъ укусовъ оводовъ, избѣситься. *А проклятий рід, щоб ти видрочився!* Г. Барв. 33.

Видрукувати, кую, еш, гл. Отвѣчати. Иногда неправильно: видрюкувати. *Будеє читати, як нам Гребійка видрюкує.* О. 1861. VII. 6.

Видрюкувати, кую, еш, гл. Цобить налкой (дрючком). *Ой видрюкую дуже добре за жінку.* Канев. у.

Видряпати, ся. См. Видряпувати, ся.

Видряпувати, пую, еш, сов. в. видря-

пати, паю, еш, гл. Выцарапывать, выцарапать.

Видряпуватися, пуюся, ешея, сов. в. видряпатися, паюся, ешея, гл. Вскарбкнаться, вскрабкаться. *Видряпувся я на банту.* Стор. I. 25.

Видудлити, лю, лиш, гл. Выпить съ жадностью. *Люки я прийшла в хату, а він тобі чиню всю горілку видудлив.* Кобел. у.

Видужати. См. Видужувати.

Видужувати, жую, еш, сов. в. видужати, жаю, еш, гл. Выздоравливать, выздороветь. Рудч. Ск. I. 166.

Видумати. См. Видумувати.

Видумка, ки, жч. Выдумка. *У химерному коханні, видумки сплітали.* К. Псал. 6.

Видумувати, мую, еш, сов. в. видумати, маю, еш, гл. Выдумывать, выдумать. *Сліпий не побачить, так видума.* Ном. N 6844.

Видупкати, каю, еш, гл. Вытоптать. *Понід бором, понід лісом зродилося просо; найхали коровайниці і видупкали басо.* Чуб. IV. 225.

Видурити. См. Видурювати.

Видурювати, рую, еш, сов. в. видурити, рю, ршш, гл. Выманивать, выманить.

Видути. См. Видимати.

Видушити. См. Видушувати.

Видушувати, шую, еш, сов. в. видушити, шу, шшш, гл. 1) Выдавливать, выдавить. *Не видутии із мене речі.* Г. Барв. 397. 2) Душить, передушить всѣхъ. К. Кр. 25.

Видхлий, а, е. Выдохшійся. См. Витхлий.

Видбк, кб, м. Макъ—самосѣвка, Rarage Rheoas.

Видбх, хб, м., видбха, хв, жч. — мак. = Видок. Чуб. III. 225. Желех.

Видбчий, видбчий, а, е. 1) = Видбчий. *Видбча смерть страшна.* Ном. № 8295. 2) Видищій. *Коли мені сліполю курка, то тобі видбчому й дві.* Ном. № 984.

Віеднати, наю, еш, гл. — нобг. Договорить кого, условиться съ кѣмъ.—цех. Договорюється съ цехомъ на счетъ вступленія въ число его членовъ. Козелец. у.

Вієнно, нар. Исключительно. Левецъ: **Віжалти, лію, еш, гл.** Достигнуть жалобами. *Вона вже раз жалілася йому, а цю вижаліла?* Мир. Пов. I. 133.

І. Вїжати. См. Вижинати.

ІІ. Вїжати. См. Вижинати.

Вїжати. См. Вижинати.

Вїжаха́ти, хаю, еш, гл. Прогнати страшно. *Вїл усе лягав, то ми як підипали під його жару, то вижахали—тепер уже годі лягати* Павлогр. у.

Вижива́ти, ваю, еш, сов. в. вїжити, живу, веш, гл. 1) Проживати ізвістною впрямі. *Сяк-так, аби вижити.* Ном. 2) Нажить. *Жила я батька не рік, не два, не вижила добра.* Мер. 50.

Вижива́тися, ваюся, ешся, сов. в. вїжитися, живуся, вешю, гл. Истрачивать, истратити все, израсходовать. *Нема за що й саги купити,—так вижився.* Левци. Пов. 185.

Вижидати́, даю, еш, гл. Поджидать. *Вижидай з поля чистого твого козаченька.* Мер. 13.

Вижина́ти, наю, еш, сов. в. вїжати, жму, неш, гл. Як треба, то хоч у щипкий голову положити, то нічого не вижмиш. Ном. № 10049.

Вижив, ну, м. Жатва. *Пішов на вижив.* Вх. Зн. 6.

Вижина́ти, наю, еш, сов. в. вїжати, жму, неш, гл. Сживати, сжати. *Ой поді й споти зв'язку, як житечко вижму.* Грес. III. 198.

Вїжирувати, руо, еш, гл. Украсити викрустціями (металлическими). *Шух. I. 306.*

Вїжити, ся. См. Вижива́ти, ся.

Вижлені́, ніти, с. Щенок ліганої собаки.

Вїжли́ця, ці, ж. Лягавая собака.

Вїжлокати́ и вїжлукати́, таю, еш, гл. Выпить. (Зевсе) *вїжлокати підімка чару.* Котл. Бн. VI. 37. *Що було останнє у пляшці, вїжлукати без чарки, назильцем.* МВ. (КС. 1902, X. 116).

Вїжовтати, вчу, тш, гл. Пожелать.

Вїжуритися, рюся, ршся, гл. Достаточно напечалитися. *Я, добродійко, вижурися за себе, як сватався.* Г. Барв. 311.

Вїя, ва, м. Рыба *Acipenser schura.* Браун. 31.

Вївадкувати, кую, еш, гл. Выйти, вийтись. *Вївадкував з хати.* Константиногр. у.

Вїзаконити, вю, виш, гл. Истребить, искоренити. *Що завелось, не трудно визаконити.*

Вїзвати́ць, тінда, м. 1) Житель Ви-

завтлі. 2) Православный. *Я--круглий сирота між лютеран, латинців, византійців-християн.* К. ПС. 59.

Византійський, а, е. Византійській. Желех.

Визавтія, тії, ж. Визавтія, Константинополь. *Босфор клекотить, неначе скажений; то стогне, то вие: йому Византію хочеться збудити.* Шевч. 58.

Византійство, ва, с. Образ мысли и поступков, подобный византійскому. *А панство буде панувать... та византійство прославлять.* Шевч. II. 211.

Вїзбрати́, раю, еш, гл. Подобрать, собрать. *Так збирає, так збирає... Вїзбрав і ринули далі.* Св. Л. 142. *На дворі ясно, хоч голки вїзбрав.* Левци. I. 96.

Вїзбірки, рок, ж. мн. Выборки. Левч. 18.

Вїзвати. См. Визавати.

Вїзвіл, волу, м. Освобождение. *Щемя припне на мотузочці... Воко вицить, задравши голову, визволу просить.* Г. Барв. 279.

Вїзвіртитися, рюся, ршся, гл. Звѣрски, сердито посмотреть. *Як вїзвірталася на мене--аж білки їй ходором заходили.* Харьк. *Лайдак!*—*грімлю Кондратович, вїзвіртившись на Помоцького.* Стор. I. 188.

Визволені́й, а, е. Освободительный. *Науки визволені.* К. ПС. 46.—*лист. Освободительная грамота. Которий би мог бідний невольник одгадати, мог би йому листи визволені писати, щоб не мог нішто ніде зачепляти.* АД. I. 209.

Визволенія, ня, с. Освобождение, избавление. *Визволенія народу з крпацтва.* К. XII. 8.

Вїзволити, ся. См. Визвола́ти, см. Вїзволка, ки, ж. Виручка. *І на визволку нема і дитей прогартити.* Київ. у.

Визвола́ти, лаю, еш, сов. в. вїзволити, лю, лиш, гл. Освобождає, освободить; выручати, выручить. *Визволь. Боже, нас, бідних невольників, з тяжкої неволі.* ЗОЮР. I. 214. *Зрозуміте правду, і правда визволить вас.* Св. I. VIII. 32.

Визвола́тися, лаюся, ешся, сов. в. вїзволитися, люся, лишся, гл. Освобождається, освободиться; выручаться, выручиться. *Гаїлей визволився з темниці.* Ком. I. 56. *Огірками тіки й визволився.* Лебед. у.

Вїзганяти, наю, еш, гл. 1) Изгнать

всѣхъ. 2) Сместн. Ганчіркою визганяю цей пісок.

Видих, ху, м. Падежъ (житотныхъ). Уман. Ш. 1.

Видихати, хаю, еш, гл. Подохнуть, издохнуть. Як би Бог слудав пастуха, то б уся череда видихала. Ном. № 4124.

Визеленити, ню, неш, гл. Искачать о траву. Визеленув сорочку. Константиногр. у.

Визивання, ня, с. 1) Вызывавіе. 2) Бравъ, ругвл. Вх. Лем. 397.

Визивати, вію, еш, сов. в. **визвати**. вву, веш, гл. Вызывать, вызвать.

Визиватися, віюся, ешся, гл. Бранишься. Зача.ли ся визивати. Вх. Лем. 397.

Визивка, ки, ж. Брань, ругательный слова. Вх. Лем. 397.

Визирати, раю, еш, сов. в. **визирнути**, ну, неш, гл. = **Виглядати**, **виглянути**. Не виглядай, не визирай, а дальше ховайся. Ном. № 8508. Вибірай, визирай, могода діячно. Мет. 14. Коником граєши, царя визираєши. АД. I. 25.

Визиратися, раюся, ешся, гл. Смотрѣться. Ні ж зеркало вессяїтне, визирайся. К. XII. 74.

Визиркати, каю, еш, гл. Высмотрѣть, уловить. Я визиркала таку годину, що лодь потовавсь трохи, та й у гай. Г. Барв. 94.

Визирцем, нар. Высмотривая
Визичати, чяю, еш, сов. в. **визичити**, чу, чеш, гл. Одолжать, одолжить, записать, завить, давать въ долгъ. Аф. 329.

Визивнути, ну, неш, гл. — духа. Испустить духъ. Бито коло стовпа пилили поти, поки й духа визивнув. К. ЦП. 216.

Визивувати, мую, еш, гл. Продержать, прокормить иъ течевіе зима. Насилу визивували свою худобу.

Визивуватися, муюся, ешся, гл. Перезимовать, прокормиться зимок. Вони виїзали, а кішка зосталася; так вона собі по клуняхъ і визивується, і вилинується. Пирят. у.

І. Візір, ру, м. 1) Види; взглядъ. Вх. Уг. 230. Употреб. иъ выраженіи: на візір — на взглядъ, для виду, видности. Аби був на візір. Мнж. 186. 2) Овао. Острожек. у. Слов. Д. Эварн.

II. Візір, ра, м. Визиръ. Іде султан, покинувши о дняні батів та визирів широкоможих. К. МБ. XII. 269.

Визирнитися, нитися, гл. безл. Вызглядеть. Визирнилося як. Херс. у.

Визнавати, знаю, ёш, сов. в. **визнати**, визнаю, еш, гл. 1) Узнавать, узнашь, разузнавать, развѣдывать, разиѣдать. Знайшли у його замок, та по тому й ознали, що він украє гроші у скрині. Волч. у. Оце недавно дитинку вбила молодиця, то другої неді.ї й визнали. Харьк. 2) Заявлять, заявить, признавать, исповѣдывать. Коли визнаватимеш устали твоїми Господа Ісуса. Первое посл. ап. Павла Римл. X. 9. Не так було б мені свою праву руку одрубати важко, як тую правду визнати, вимовити. МВ. (О. 1862. I. 80). 3) Признаваться, признаешь, созаваться, сознаться, свидѣтельствовать, давать показаніе. Хло такій дурний буде, щоб сам на себе визнавав такє (що вбив). МВ. (О. 1862. I. 103). 4) Предсказывать, предсказать, предвизначать, предзначивать. Уже ся все те збуло, що визнано було. Чуб. III. 327.

Визнаватися, визнаюся, ешся, сов. в. **визнатися**, визнаюся, ешся, гл. Обнаруживаться, обнаружиться, сдѣлаться извѣстнымъ. Зная ж бучу Пилипиха, як визналясь батькова подія! МВ. II. 118. X

Визніння, ня, с. 1) Открытіе, дознаніе. 2) Исповѣданіе, признаніе; вѣроисповѣданіе. Зача.ли ружки віри пристаєти грѣшам до їх визняна православоного. Гн. I. 181. 3) Сознаніе.

Визнати, ся. См. **Визнавати**, ся.
Визнатя, тѣ, с. = **Визнания**. Уростая з того визнаття гнів його на Галю. МВ. (О. 1862. I. 81). По його визнаттю стала громада ридити, що робити. МВ. (О. 1862. I. 102).

Визначати, чяю, еш, сов. в. **визначити**, чу, чеш, гл. 1) Обозначать, обозначить, назначать, назначить, предьявлять, предьявить. Меридіан по нашому визначати південник. Демю. Гранцию визначати. К. Псал. 236. 2) Обнаруживать, обнаруживать. Нарізується на черес тевер неприходиться, треба уликнуть, бо пластунки себе визначили, що мило їх. О. 1862. II. 61.

Визначатися, чяюся, ешся, сов. в. **визначитися**, чуюся, чешся, гл. Обозначаться, обозначиться, опредѣляться, опредѣляться, отличаться, надѣляться, выдаваться.

Визначити, ся. См. **Визначати**, ся.
Визначувати, чую, еш, гл. = **Визначати**. Визначає дорогу б.шказиця.м. К. Іов. 60.

Вівол, лу, м. Осадокъ золы послѣ бученія. Уман. II. 246.

Виволити, лю, лиш, гл. Выбучить. Аф. 328.

Віволитися, люся, лишся, гл. Выбучиться. *Німає й мої шпани,—нехай виволитися.* Ном. № 6432.

Виволотити. См. Виволочувати.

Виволочувати, чую, еш, сов. в. виволотити, чу, тиш, гл. Позлащать, позолотить, вызолотить. *Як би в мене була золота соломка, я б вас, каже, виволотив.* Ном. № 12765.

Вівзубень, бня, м. Зазубрива. Рк. Левинц.

Вівзублювати, блюю, еш, сов. в. вівзубити, блю, биш, гл. Зазубривать, зазубривать. Уман. I. 240.

Вівзублюватися, блююся, бишся, ешся, с. в. вівзубитися, блюся, бишся, гл. Зазубриваться, зазубриваться. Уман. I. 240.

Вівзути, аую, еш, гл. Раззуть. *Зараз го вивзу, красно му постелити.* Гол. III. 409.

Вівститися, ішуся, стишся, гл. Осуществиться, исполниться. Вх. Лем. 397.

Відати, даю, еш, сов. в. вісти, ім, їси, гл. 1) Выдать, высть. *Поки сонце зійде, роса очі вістив.* Ном. № 5679. 2) Съдать, състь веч, всѣхъ. *Їх би такокого розплодилось, що й світу б не було, як би їм грим не був та ловки не відали.* Рудч. Ск. I. 73. *Хліб... сарана відала.* О. 1862. X. 114. Когда говорятся о вѣдъ людей, то вісти употребляется только въ приложеніи къ жидкой пшѣ: *Вів миску борщу, поїв усі тирого, та й буде з мене.*

Відок, дка, м. Выдѣнное яйцо, огурецъ и пр.

Віад, ду, м. Выѣздъ, отъѣздъ. *Соколько то на виадѣти, козаченко та на виадѣти.* Мет. 179.

Віадити, жаю, еш, гл. = **Віадити**. *Вже твої Юрочко з-за гори виаджас.* Мет. 177. *Чоловік знає, коли виаджас, а не знає, коли вернеться.* Ном. № 11375.

Віадити, джу, диш, сов. в. віхати, їду, деш, гл. 1) Выѣзжать, выхатъ. *Щодня їдні виїздили, другі приїздили.* Стор. М. Пр. 67. 2) Только несом. в. Обѣзжать (кова).

Віадити, джу, диш, гл. Изъѣздить. *Ой виїздив всю країну, увесь білий світ.* Мет. 139.

Вісти. См. Відати.

Віхати. См. Виводити.

Війгравати, граю, еш, сов. в. війграти, граю, еш, гл. = **Вигравати**, виграти. *Сурми - труби війгравали.* Шевч. 361. *У карти грав на твоє щастя,—ось скільки війграв.* О. 1862. VII. 44.

Віймати, маю, еш, сов. в. війняти, їму, меп, гл. 1) Вынимать, вынуть; обнажать; освобождать. *Ключі з-під голою віймав.* Макс. *Дай, Боже, воювати, та шабель не віймати.* Ном. № 4637. *Отцева й матчина молитва зо дна моря віймає.* Макс. 2) Исключать, исключать, изъять. 3)—зуби. *Рвать зубы.* 4)—бчи. *Выкалыватъ, выклевать глаза.* *Закрякали чорні кроки, віймаючи очі.* Шевч. 54.

Війматися, маюся, ешся, сов. в. війнятися, и війнятися, їмуся, мешся, гл. 1) Выниматься, выннуться; обнажаться. *Копирсаю, копірсаю,—ніяк не віймається скабка з пальця.* 2) Находиться, найтись, оказаться, случиться. *Тільки одна птиця виналась, що добила усіх звірів.* ЗОЮР. II 31. *Такі пішли дощі, що й дня не виналось погожого.* 3) Выходить, взойти (о солнцѣ). *Було, скоро сонечко війметься, лікар ї котить у-двуконь.* МВ. (О. 1862. Ш. 46).

Війна, ної, ж. Тетка, жена брата отца. *Стрийма-війна—біс, не робина; зять і невістка—чорт, не дитина.* Ном. № 9394.

Війти. См. Виходити.

Вівагаувати, вую, еш, гл. Выбрантъ. *Я його добре виказував.* Вх. Зя. 23.

Віказ, ву, м. Обнаруженіе; донесеніе, доповідь. *Пилку вже через виказ найдено,—хлопец виказав.* Верхнедніпр. у. (Залюбовск.).

Віказати. См. Виказувати.

Віказитися, жуся, вишся, гл. Посходить съ ума, побѣситися всѣмъ, перебѣситься. *Да нехай вони виказяться, не займай їх.* Ном. № 5126.

Віказувати, вую, еш, сов. в. віказати, жу, жеш, гл. 1) Обнаруживать, обнаруживать, открывать, открытъ, высказывать, высказать. *І ушки в мене сміються, так ними (дѣтми) втішаюся, та їм сього не виказую.* Г. Барв. 293. *Виказує на тебе, що ти з ним крав.* Екатериносл. у. 2) Выговаривать, выговорить, высказывать, высказать. *Лав чоловіка та виказує.* Рудч. Ск.

Вікакати, каю, еш, гл. дѣтск. Испражнить.

Викакатися, каюся, ешся, гл. дитск.
Испражниться.

Викаляючати, чу, чийш, гл. Выкляичать. Так ви ж не викаляючате!- Ном. № 4580.

Викапаный, а, е. 1) Исканпанный. 2) Похожий какъ двѣ капли воды, вылитый. Радом. Грицько - викапаный батусь.

Викарати, раю, еш, гл. Наказать. Чуб. IV. 56, 555.

Викарбувати, бую, еш, гл. Сдѣлать надрѣзки на деревьѣ.

Викати, каю, еш, гл. Говорить „вы“. *Господарь слуги не викае.* Ном. № 10388.

Викачалкувати, вую, еш, гл. Побить скилкой. *Вона його викачалкувала та й промала.* Екатеринос. у. (Залюбовск.).

Викачати, ся. См. Викачувати, ся.

Викачувати, чую, еш, сов. в. викачати, чаю, еш, гл. Искатывать, искатать что, напр. при золотухѣ прилухнія железяки виніають шариками изъ горячаго хлѣба. Грив. II. 319.

Викачуватися, чуюся, ешся, сов. в. викачатися, чаюся, ешся, гл. 1) Ваяться, поваляться, покатыаться по землѣ. *Кий викачався добре.* О человекѣ: ваяться, поваляться, лежать, пролежать долго. *Висплютися, викачаються.* Мир. ХРВ. 204. 2) Упавъ въ грязь, испачкываться, испачкаться. *Спиткнувся, упав і викачався у барлозі.* Мвж. 128.

Викашлювати, ляю, еш, сов. в. викашляти, ляю, еш, гл. Выкашлывать, выкашлять. Аф. 329.

Викашлюватися, ляюся, ешся, сов. в. викашлятися, ляюся, ешся, гл. Выкашлываться, выкашляться. Аф. 329.

Викидати, даю, еш, гл. Издавать жалобные звуки. *Щоб барабани та не видивали, щоб і пиццалочки та не викиляли.* Нп.

Викидати, даю, еш, гл. 1) Новыбрасывать, выбросить (все), побросывать. *Пішов, ще разів за два він вроз, да й ті на попу викидав.* Рудч. Ск. I. 171. 2) Начать колоситься. *Жито викидало колос.* Зміев. у.

Викидати, даю, еш, сов. в. викинути, ну, неш, гл. 1) Выбрасывать, выбросить. *Як іде гряд, викидають на двір сковороду і кочергу, щоб перестав.* Ном. № 13103. *Кожу викинув од молі провітритиати.* Г. Барв. 335. *Зачиннула вона за носу червону макову квітку і викинула потім.* Левиц. I. 196. Черновсо: выкидать,

выкинуть, исключать, исключать. *Из пісні слова не викинути.* Ном. № 13115. *Из ряду і сього не викидають.* Ном. № 5711.

2) Бросать, бросить деньги на тарелку или въ шапку при сборѣ ихъ (напр. на крестинахъ, на свадьбѣ, во время увеселеній молодежи и пр.), а отсюда уже и просто давать въ такихъ случаяхъ деньги. *На вечорницяхъ хлопці викидають гроші дівчатам на гостинці.* Черниг. у. *На мед, на горілочку та скидаються, — викинув Іванко та копу грошей.* Мил. 88. *Дружко викидає на тарілку дві копійки.* Грив. III. 432. *Гей, Насте Горювая, шикларко молода, кабатнице степова! Не веляю я тобі сього козака з хати виканяти; хоч я свій осьмак на пиво викидаю, а ти його з хати не вибивай.* ЗОЮР. I. 319. *Викидати принос.* У разносочковъ мелочн. товара: на общемъ собраніи партіи предьявлять весь собраный въ селяхъ товаръ и остатокъ наличныхъ денегъ. Вас. 191. 3) *Викидати на бчѣ.* Колотъ глаза. *Часто дітям його викидали на очі, що батько їх... до церкви не ходити.* Грив. II. 153. *Мені на очі викидають, що в нас хати нема.* Г. Барв. 433. 4) Бросить, бросить вверхъ, подбрасывать, подбросить *А що, що вище викину?* Грив. II. 81. Рудч. Ск. I. 61. 5) О растеніяхъ: викидати колос—колоситься. Г. Барв. 147. Мил. 93. *Соловейко щечече, поти жито колос почне викидати.* Грив. I. 6.—начаній. О капустѣ: давать кочни. *Ти, капуста, викидай качани!* Мил. 104. 6 — хлвній. Вывѣшивать, вывѣшивать флаги. *Викидають три хлвній.* Грив. I. 190.

Викидаться, даюся, ешся, сов. в. викинутися, нуся, нешся, гл. 1) Выбрасываться, выброситься, выкинуться. *Из пісні слово не викидається.* Ном. № 13115. 2) Всплескиваться, всплеснуться. *Риба перед дощем викидється. Аж поперед мене щось плеснуло в воду. Викинулася риба та і зникла враз.* Щог. Сл. 91.

Викидній, а, е. Викиднѣ дѣрка.
Родъ дѣтской игры. Ив. 17.

Викинути, ся. См. Викидати, ся.
Википати, паю, еш, сов. в. википѣти, пю, еш, гл. Выкипать, выкипѣть. Аф. 330.

Википати, саю, еш, сов. в. википнути, ну, неш, гл. Вымачиваться. *Возь в воду! Викие, вилкоє, виліз, висоз, став на колоту та знововть у воду.* Ном. № 6074.

Викичувати, чую, еш, гл. Вытерѣбить,

виборчевать. Гляди, щоб ти мені виру-
бав, викичував, зорав, пиєнці насяв.
Рудч. Ск. II. 120.

Викишкати, ваю, еш, м. Выгнать,
прогнать (отъ виш!) Упросились злидні на
три дні, та чорл їх і довіку викишкас.
Ном. № 1538.

Викиачити. См. Викичувати.

Викичувати, чую, еш, сов. в. викич-
тити, чу, чиш, м. Оканчивать, окончить,
закончить. *Викичтити роботу*. Вх. Уг. 230.

Виклад, ду, м. 1) Изложение. 2) Ис-
пражнение. *А ні ладу, а ні складу, ізліж
собачюю викладу*. Ном. № 13066.

Викладаний, а, е. О воротникъ шубы:
отложной. Гол. Од. 18.

Викладання, ня, с. 1) Выкладывание.
2) Инкрустация изъ дерева, рога или кости.
Шух. I. 306. См. **Выкладати** 2. 3) Раскла-
дывание. 4) Изложение.

Викладати, даю, еш, сов. в. ви́кла-
сти, ду, деш, м. 1) Выкладывать, выло-
жить. *Як позичив, то всі бити викладав*.
Ном. № 10629. 2) Въ художественныхъ
гудульскихъ работахъ: дѣлатъ инкрустацию
изъ дерева, рога или кости. Шух. I. 309.
3) Только сов. в. Положить убитымъ мно-
гихъ, убить многихъ. *Виклав лялків, ви-
слав павків у чотирі лави*. Нп. 4) Рас-
кладывать, разложить. *Сидить мма в
загороді, карти викладав*. Гол. III. 430.

5) Излагать, изложить. *От я й викладаю
все теє небозі*. МВ. II. 21. 6) Сочинять,
составлять. *Не хатайсь нісні сивать—
повагом! бо не ти їй виклав*. Ном. №
9650. 7) Испражнять, испражнить. *А ні
ладу, а ні складу, ізліж те, що я ви-
кладати*. Ном. № 13066. 8) = Валажити, аива-
лашати. 9) Смѣши си (собі) з нбо викла-
дати. Трунить, смѣяться надъ кѣмъ, по-
трунивать. Вх. Лем. 397.

Викладний, а, е. Повитный, ясный (о
лялкі). Вх. Лем. 397.

Викладування, вя, с. = **Викладання**.

Викладувати, дую, еш, м. = **Викла-
дати**.

Викладчастий и **вѣкладчатый**, а, е.
Отложной. *Викладчатий колір* (у сорочці).
Ленц. Нов. 181. См. **Викладаний**.

Викласти. См. **Выкладати**.

Виклєйти. См. **Виклєювати**.

Виклєсуватися, суюся, ешся, м. Риз-
виться, возмужать. *Иноді мамл і не хо-
роше, а потім, як виклєсуєшся, до такой
тобі стане парубок або дівка*. Черниг.

Виклєювати, клєюю, еш, сов. в. ви-
клєйти, клєю, їш, м. Выкленывать, вы-
кленить.

Вѣклик, ка, м. 1) Вызовъ. 2) Крикъ,
восклицаніе. *Вѣклик, агул розкотився, і
полетів турчик лєккими кіньми на ко-
заків*. МВ. III. 56.

Виклєкання, ня, с. Вызываніе.

Виклєкати, каю, еш, сов. в. ви́кли-
кати, чу, чеш, м. Вызывать, вызывать.
*Листи читали, козаків у поход виклє-
кали*. Макс. *Виклєч мені дівча з лати*.
Мет. 19.

Виклєнати, наяю, еш, м. Проклинать.
Желєх.

Вѣклєсувати, сую, еш, м. Выглянси-
ровать (у сапожникѣ).

Вѣклєчка, ки, ж. Оглаженіе о бракѣ.
Тепер без трьохъ виклєчок і не вѣчають.
Черниг. у.

Вѣклєпотати, чу, чеш, м. Выхлопотать.

Виклєювати, вую, еш, сов. в. ви́-
клєювати, клєюю, еш, м. Выклеивать,
выклеивать. *Клєюув бабу в око, та виклє-
вав око*. Рудч. Ск. I. 38.

Вѣклєнути, ну, неш, м. = **Виклє-
вати**

Вѣкбзати и **вѣковзати**, заю, еш, м.
Скользя по льду, продѣлать дорожку. Аф.
330.

Вѣков, ву, м. Выковка.

Вѣковерзувати, аую, еш, м. Продѣ-
лать что интригами. *Сам сатана не ви-
ладав, іскушаваючи праведників, що вѣковер-
зують її сзутьи*. Стор. М. Пр. 69.

Вѣковтати, таю, еш, м. Выдолбить,
выклевать (углубленіе). Вх. Льв. 398.

Вѣковувати, вую, еш, сов. в. ви́ку-
вати, кую, еш, м. Выковывать, выковать.
З того залізи він викував плуца. Грин. II.
73. *Чого Бог не дастъ, того і коваль не
викуе*. Ном. № 1284. 2) Кричать, прокричать
(окукункѣ). *Що викували вже зозля,—про-
жний, а більше—шода, що й бажаеш*.
Г. Арт. (О. 1861. III. 112).

Вѣковуватися, вуюся, ешся, сов. в.
вѣкуватися, куюся, ешся, м. Выковы-
ваться, выковаться. Аф. 330.

Вѣколоти. См. **Вѣколєувати**.

Вѣколєувати, вѣколєунути. См. **Вѣ-
колєупувати**.

Вѣколєупувати, ную, еш, сов. в. ви́-
колєунати, наю, еш, вѣколєунути, ну,
неш, м. Выковыривать, выковырять. *Хоч
із-за тілля школєунити, та дай*. Ном.
№ 2691.

Виколувати, люю, еш, сов. в. **віколоти**, лю, лещ, *л.* 1) Выкалывать, выколоть. *Темно, хоч око вісколи.* *Ном. № 586.* 2) Колоты, переколотъ всѣхъ. *Коли б сви ні роги, то б цілий світ виколола.* *Ном. № 3827.*

Віколядувати, дую, еш, *л.* Колядуя, получить что-либо (см. *Колядувати*). *Так ви же не виколядуєте.* *Ном. № 4580.*

Вікомпонувати, ную, еш, *л.* Выдумать, придумать. *Про що шитиом і зна дати страшно, те низовець.... викомпонує;* *вмізкус.* *К. ЧР. 137.*

Виконавець, вця, *м.* Исполнитель. *Желех.*

Виконання, ня, *с.* Исполненье. *Уман. І. 313.*

І. Віконати, наю, еш, *л.* Вымереть, перемереть. *Щоб намі вороги виконали до пош.* *Грин. Ш. 188.*

ІІ. Віконати. См. **Виконувати.**

Вікобчувати, чую, еш, сов. в. **вікобчати**, чваю, еш, *л.* Исполнять, исполнить, привести въ исполненіе. *Се твоє бажання виконасмо.* *К. (О. 1861. Ш. 6).—присягу.* *Присягнуть.* *Когл. НП. 344.* *Уся старшина присягу виконала Сомкові на послушество в ринковій церкві Ічальській.* *К. ЧР. 304.*

Вікобчуватися, нуюся, ешся, сов. в. **вікобчатися**, наюся, ешся, *л.* Исполняться, исполниться. *Уман. І. 313.*

Вікопати, ся. См. **Викопувати**, ся.

Вікопирсати. См. **Викопирсувати.**

Вікопирсувати, сую, еш, сов. в. **вікопирсати**, сую, еш, *л.* Выковыривать, выковырять. *Уман. І. 120.*

Вікопувати, пую, еш, сов. в. **вікопати**, паю, еш, *л.* Вырывать, вырыть, выкапывать, выкопать. *Глибокую яму виконали.* *Мет. 99.* *Лихом настернаку не виконаеш.* *Ном. № 5254.*

Вікопуватися, пуюся, ешся, сов. в. **вікопатися**, пваюся, ешся, *л.* 1) Вырывать, выкапываться, выкопаться. 2) Управляться, управиться. *І сметанку дай, і сиру дай, і молока.... їй Богу, вже не можу її викопатися.* *Подол. г.*

Вікоренити, ся. См. **Викоріювати**, ся.

Викоріювати, нюю, еш, сов. в. **вікоренити**, ню, *ниш*, *л.* 1) Искоренять, искоренять, вырывать, вырвать съ корнемъ. *Що там (на городі) було вирну! Я як пішла, як стала, як стала, дак і синою, і праблями, і руками.... так усе викоре-*

мила. *Г. Барв. 428.* 2) Совершенно истреблять, истребить. *Викоренив їх імення на всі вічні роки.* *К. Псал. 17.*

Викоріюватися, вуюся, ешся, сов. в. **вікоренитися**, нюся, *нишся*, *л.* 1) Искореняться, искорениться, пропасть, исчезнуть. *Рід твій викоренитися.* *Стор. М. Пр. 64.* 2) *Викоренитися, як в'яла рина.* *Ном. № 5354.* *Воно, сердисне, високо викоренилось, одні тільки христі зостались.* *Стор. ІІ. 77.*

Викоріювати, нюю, еш, *л.* = **Викоріювати.** *Тяжко лежав, на стіну дрався, а я все викоренив оте дати; ото й виходився.* *Г. Барв. 342.*

Вікормити, млю, *ниш*, *л.* Выкормить. **Вікорпати.** См. **Викорпувати.**

Вікорпувати, пую, еш, сов. в. **вікорпати**, паю, еш, *л.* *Житина в око впала? Ке сюди, и викорпуя ціпильом.—Хоч би бичем, а не ціпильом,—одновів, проширючи полою око, той, кому треба було викорпувати.* *Г. Барв. 315.*

Вікорчувати. См. **Викорчовувати.**

Вікорчовувати, вую, еш, сов. в. **вікорчувати**, чую, еш, *л.* Выкорчевывать, выкорчевать, вытереть деревья. *Щоб ти за одну ніч отой лу викорчував.* *Рудл. Ск. І. 145.*

Вікос, су, *м.* Скось. *Дати луку ни викос.*

Вікосити. См. **Викосувати.**

Вікот, ту, *м.* Вырѣзка, выемка (для воротника напр., въ одеждѣ). *Аф. 330.*

Вікотити, ся. См. **Вичовувати**, ся.

Вікохати, ся. См. **Вікохувати**, ся.

Вікохувати, хую, еш, сов. в. **вікохати**, хаю, еш, *л.* 1) Взылѣвывать, взелѣть, воспитывать, воспитать. *Вихотив дитину в добрую годичу.* *Ном. № 9223.* *Вихоха в дівчиноньку людяи, не собі.* *Мет. Вихохла, виспіншла, та її обое покинула.* *МВ. І. 153.* *Вихохла свою дівчу красу.* *Левид. 1. 37.* 2) Выращивать, выростить (животное, растение). *Хто ж викохає шаку пичку в стисну поппанні?* *Шевч. 11.*

Вікохуватися, хуюся, ешся, сов. в. **вікохатися**, хаюся, ешся, *л.* 1) Взылѣвуватися, взелѣватися, воспитуватися. *Я виросла, вихолалась у ділхх палатах.* *Шевч. 356.* 2) Вырастать, вырости хорошо, взелѣваться. *Дарма, що в крипцяті була, а голоє викохався.* *Г. Барв. 120.*

Викодбуватися, нуся, *нешся*, *л.* Упасть вверх ногами. *Вх. Уг. 230.*

Вікочувати, чую, еш, сов. в. вікочити, чу, тиш, м. 1) Выкатывать, выкатить; вывозить, вывезти изъ чего. *Викочує з-під повітки віз.* ЗОЮР. II. 201. *Та вилесе самонали, викочити тармати.* Шевч. 450.

Вікочуватися, чуюся, ешся, сов. в. вікочитися, кочуся, тишся, м. Выкатываться, выкотиться. *Сонечко викочується з-за юри.* Драг. 25. *У діда із очей аж дві сльози викотились.* Стор. I. 121.

Вікошувати, шую, еш, сов. в. вікошити, шу, шиш, м. 1) Скашивать, скосить, выкосить. *Четвертину проса викосить.* Рудч. Ск. I. 89. 2) Находить, найти, кося. *Пішов на поле косить пшениці і викосив пшичку таку гарну.* Рудч. Ск. I. 163.

Вікшити, плю, пиш, м. = Видурити. Желех.

Вікравка, ки, ж. = **Окрайка.** Екатериносл. у. Слов. Д. Эваря.

Вікратати, даю, еш, сов. в. вікрати, ду, деш, м. Выкратать, выкратить. *Який батько, такий син — викрали з діжки сир.* Ном. № 7137.

Вікрататися, даюся, ешся, сов. в. вікрататися, дуся, дешся, м. Уграбкой выходить, выйти, уходить, уйти. *До божого дому стала це частіше ходити, викрадаючись од дітей.* Г. Барв. 370.

Вікрасити, ся. См. Вікращати, ся.

Вікрасити, ся. См. Вікратати, ся.

Вікращати, шю, еш, сов. в. вікрасити, шу, шиш, м. 1) — себе. Рисоваться, порисоваться, похвастаться. *Йде (поштарь) і свистить: купив за п'ятака свистик і свистить — хотів себе викрасити, що, бач, і він свистить.* Екатериносл. у. (Залюбовск.). 2) Только сов. в. = **Вивалашати.** *Корназ не викрашений.* Вх. Лем. 398.

Вікращатися, шюся, ешся, сов. в. вікраситися, шуся, шишся, м. Красоваться, покрасоваться. *З полиці миси, миски й мисочки і зелені, й червоні, і жовті... викрашаються.* МВ. (О. 1862. III. 57).

Вікресати, шу, шеш, м. Высечь (огня). *Викресали огню з оружжя.* Мет. 369.

Вікривати, ваю, еш, сов. в. вікрити, раю, еш, м. Открывать, открыть, обнаруживать, обнаружить. Желех.

Вікривити, ся. См. Вікривляти, ся.

Вікривляти, ляю, еш, сов. в. вікривляти, влю, виш, м. Искривлять, искривить.

Вікривлятися, ляюся, ешся, сов. в. вікривитися, влюся, вишся, м. 1) Искривляться, искривиться. 2) Кривляться, гримасничать.

Вікрик, ку, м. Крикъ. *Гомін... перейшов у викрик.* Мир. ХРВ. 262.

Вікриваюти, ну, неш, м. Вскривають. *А, бабусічко! — було викрикне.* МВ. (О. 1862. III. 39). *Брат на мене викрикнув.* Федьк.

Вікрити. См. Вікривати.

Вікращити, шу, пиш, м. Превратитъ въ крошки.

Вікращитися, шуся, шишся, м. Выкрошиться.

Вікращки, шок, ж. мн. Остатки при крошенні табаку.

Вікруглити. См. Вікругляти.

Вікругліати, ляю, еш, сов. в. вікруглити, лю, лиш, м. Округлять, округлять.

Вікрут, ту, м. Уловка, увертка. *Хто має викрути, не піде в некрути.* Ном. № 971.

Вікрутати, сів, м. 1) Извороты, трудные „па“ (въ тавцахъ). *Виробляє такі викрутаси, що нікто б і не подумав, що своєю козакъ бито недавно киями.* К. ЧР. 286. 2) Увертки.

Вікрутасом, нар. Изворачиваясь. *Тут танцювала викрутасом.* Котл. Ея.

Вікрутець, тня, м. 1) Извилиня. *Мо'в їх земля при купі, а в нас викрутні.* Кіев. у. 2) Плутня. *Викрутиями перебувається.* Ном. № 817. 3) Изворотливый человекъ. *Бач, який викрутець.* Ном. № 3019.

Вікрутити, ся. См. Вікручувати, ся.

Вікрутка, ки, ж. Увертка.

Вікручувати, чую, еш, сов. в. вікрутити, чу, тиш, м. 1) Выкручивать, выкрутить, выжимать, выжать. *Сорочка мокрісінька, — зотъ викрути.* Лебед. у. 2) Вырывать, вырвать. *А молода бондарочка тих жартів не знала, — праву ручку викрутила, та й по личку втіла.* Год. 3) — ногу. Свихнуть, вывихнуть.

Вікручуватися, чуюся, ешся, сов. в. вікрутитися, чуся, тишся, м. 1) Увертываться, увернуться; вывернуться. *Грицько побачив, що кацап виймає ножа, та й викрутився.* Рудч. Ск. I. 201. 2) Только сов. в. Проработать безъ отдыха. *Ціля м'ято, як муза в окролі, викрутається обоє, рано встаючи, пізно лягаючи.* Мир. ХРВ. 125.

Вікрувати, тулю, еш, м. Харчевать,

кормить, угощать. *Виктус своєї гості.* Гол. IV.

Вікувати. См. **Виковувати.**

Вікуп, пу, м. 1) Выкупъ. *Зостав його, нехай живе на світі, бо він мені подав за себе викуп.* К. Іов. 73. 2) Искупленіе. *Од пекла до викупу, до царства небесно душу проважав.* Макс.

Вікупати, паю, еш, м. Выкупать.

Вікупатися, паюся, ешся, м. Выкупаться. *Викупася і вона і вилазити із води.* Рудч. Ск. II. 117.

Вікупатися, паюся, ешся, м. = **Вікуплятися.**

Вікупати, ся. См. **Вікупляти, ся.**

Вікупляти, ляю, еш, сов. в. вікупити, плю, пиш, м. 1) Выкупать, выкупить. *Сорожку викупи, а сукман застави.* Ном. № 10658. **Вікупати поясї.** Свадебный обрядъ, совершаемый новобрачною во вторникъ: давать подарокъ (платокъ) и угощеніе водкой дружкѣ и піддружому, которые сидятъ въ это время на подушкахъ. Мил. 125. 2) Заплатить деньги, брать, взять сдѣланную по заказу работу. Г. Барв. 505. 3) Искуплять, искупить.

Вікуплятися, ляюся, ешся, сов. в. вікупитися, плюся, пишеся, м. Выкупаться, выкупиться, откупаться, откупиться. *Викупивсь од панщини.* Рудч. Ск. I. 62.

Вікупнє, нѳго, с. Выкупная девьга за землю. *За землю викупнє треба дати... а податки з якої речї?* Мир. Пов. I. 157.

Вікурити. См. **Вікурювати.**

Вікурювати, рюю, еш, сов. в. вікурити, рю, пиш, м. 1) Выкуривать, выкурить. 2) Выживать, выжить, изгонять, изгнать. *І ладаном не викурили.* Ном. № 2810.

Вікуряти, раю, еш, м. = **Вікурювати.** *Ей, винники, броварники! Годї вал... по винничих горїлок курити, очей своїх молодечьких викуряти.* Мет.

Вікусити. См. **Вікушувати.**

Вікушувати, шую, еш, сов. в. вікусити, шу, пиш, м. Выкусывать, выкусить. *Бодай тобі здох той півень,—викусив око.* Рудч. Ск. I. 38.

Віла, вил, с. мн. 1) Вилы (земледѣльческій инструментъ). *Приткнув, як ужа вилами.* Ном. № 6787. *А Кавель узле та й заколов вилями Авеля.* Чуб. I. 9. Се ще вилами писано. Еще очень мало вѣроятности, чтобы это совершалось. Ном. № 6821. *Говїти на вілах.* Говятъ на шестой недѣлѣ воста. *Коли вѳвїтимеш?—На вилах.* (На шостому тижнї, бо вже виляла-вилляла, та далї нікуди, бо на останньому і ніколи, і

служба дови). Грин. II. 304. 2) Развилы, разохи—отдѣльно или какъ часть различныхъ сварядовъ, напр. сак пѣтегъ вила, на которыхъ виситъ сѣтъ. Шух. I. 224, 228. 3) Уголь, образуемый пересѣченіемъ двухъ рѣкъ, дорогъ и пр. Ум. Виана, вилочни. *На Юрія сіна кинь, та й вилка захнї.* Ном. № 440.

Вілабудати, даю, еш, м. Съ трудомъ и медленно выискать, сдѣлать что нибудь, добиться чего нибудь. *Треба б десь вилабудати якесь місє, де б можна забавлятися.*

Вілабудатися, даюся, ешся, м. Съ трудомъ выѳраться изъ чего. Желех.

Вілагодити, джу, диш, м. Уладить, устроить какъ должно. *Ік баба зяа добре, то вилагодить як слїд.* Черк. у.

Віладнати, ваю, еш, м. 1) Привести въ порядокъ. 2) Починить. 3) Приготовить, снарядить.

Вілаз, зу, м. Въ выраж.: *нема вилазу.* Невозможно вылѣзть. *Тут і в посугу баштока, що й вилазу нема.* Св. Л. 293.

Вілазати, жу, пиш, м. Излазить. *Скрїзь вилазали.* О. 1861. XI. 29.

Вілазати, жу, пиш, сов. в. вїлїсти, зу, пиш, м. 1) Вылазить, вылѣзть, вылазить. *Вилазитъ гадюка.* Рудч. Ск. I. 146.

Кривда людська боком вилазитъ. Ном. № 2294. *Кричить, аж з шкуру вилазитъ.* Ном. № 3459. *Не так скоро лихо вїлїзе, як улїзе.* Ном. № 1959. 2) Вылѣзть, вылѣзть.

Кричи, хоч на гору вїлїзи. Ном. *Вилї дружба на лїну.* О. 1862. IV. 19. 3) Не вїлїзати з чѳго. Быть постоянно въ чѳмъ. 3 *роботи ніколи не вилазитъ. Друї в вїлїтах та записках ..., а Мотря з вїбїчною нїжки та стїдницї не вилазила.* Мир. ХРВ. 25.

Вілазка, ки, ж. Лазейка. *Кїльки в рещетї дїрок, стїльки вилазок.* Кролев. у.

Вілапати, ся. См. **Віламувати, ся.**

Віламувати, мую, еш, сов. в. вїлапати, маю, еш, м. Выламявать, выломать.

Віламуватися, муся, ешся, сов. в. вїлапатися, маюся, ешся, м. 1) Выламяваться, выломаться. 2) Пробываться, пробиться, выбиться. *Нема звїрї... ще тїяк не вилапатися (бо замкненї).* Рудч. Ск. II. 70.

Вілапї, вїв, м. мн. Вилы желѣзные для навоза. *Вл. Зн. 6.* Желех.

Вілапати, паю, еш, м. Выискать, найти. *Ми у лїсї вилапали добрих дубкїв, та дорогї вражї.* Волч. у.

Вілатати, таю, еш, гл. Наложити заплати. *Кожуха вілатать.* О. 1862. У. Кух. 34.

Вілаяти, лаю, еш, гл. Выругать. *Вилаю так, що тобі в нельку не полізе.* Ном. № 3605.

Вилежати, ся. См. **Вилежувати**, ся. **Вилежувати**, жую, еш, сов. в. **вилежати**, жу, жеш, гл. 1) Вилежывать, вилежывать. *У Пилипівку ніч як море—не висиши і не вилежиши її.* 2) Пролеживать, пролежать. *Он я зиму вилежата.* Ном. № 13923.

Вилежуватися, жуся, ешся, сов. в. **вилежатися**, жуся, жешся, гл. Вилежываться, вилежываться, пролежать достаточное время. *Виспався, та не вилежався.* Ном. № 11334.

Вилетіти. См. **Вилітати**.

Вилічко, ка, с. Ум. отъ вильце.

Вилівання, ня, с. Выливание; изливание.

Вилівати, вію, еш, сов. в. **виліти**, ллю, ллеш, гл. Выливать, вылить; изливать, излить. *Дешеву юшку на двір вилівати, а дорогу поїдають.* Ном. № 10537. *За карії оченята, за чорнії брови серце рвалося, смілось, вилівало мову.* Шевч. 4. *Бач, на що здалися карії оченята, щоб під чужим тином сльози вилівати.* Шевч. 80. *На Андрія вилівають воском, оливами.* О. 1861. X. 48. Як з вісню вилив. Хорошо, аккуратно сдѣлать вельш. Миж. 171.

Виліватися, віюся, ешся, сов. в. **вилітатися**, ллюся, ллешся, гл. Выливаться, выливаться; изливаться, изливаться. *Вилілась вода.* *Після тик і виліватися із самого серця.* Стор. I. 4. *Вилілась як з воску в матір.*

Вилівок, вва, м. Йицо, снеженное безъ скорлупи. Козел. у. *Проклята курка вилівки лє, а щепиць—не щепиць.*

Вилізати, ся. См. **Вилізувати**, ся.

Вилізувати, зую, еш, сов. в. **вилізати**, жу, жеш, гл. Вылизывать, вылизывать.

Вилізуватися, зуюся, ешся, сов. в. **вилізатися**, жуся, жешся, гл. Вылизываться, вылизываться.

Вилізути, ву, еш, гл. Вылетѣти. *Депи, тишико? Вилізи, серце.* Шевч. 276.

Виліняти, няю, еш, гл. Облинять; отливаться. *Нешай цей кінч три роси обіде, виліняє.* Рудч. Ск. II. 72.

Вилісїти, сїю, еш, гл. Опліснївѣти.

Виліскуватися, куся, ешся, гл. Ло-

сниться, блещѣть. *Вус чорний аж виліскується.* Стор. II. 11.

Виліти, ся. См. **Вилівати**, ся.

Виліці, цѣ, ж. мн. 1) = **Віла** 2. Шух. I. 194. Также какъ часть мотовила. Шух. I. 150. 2) Въ курягѣ кремневого ружья пластинки, въ которыя вставляются кремни. Шух. I. 299. 3) Въ ножницахъ—часть отъ вѣнта до острыхъ концовъ. Шух. I. 153. 4) Часть цѣпа. См. **Вуголов**. Шух. I. 166. 5) Боковая сторона морды четвероногого животнаго. *У тих волів під виліцями, коло щелепї були такі парості.* Павлогр. у. (Залюбовск.). 6) Затылокъ рыбы. Шух. I. 224.

Виліцювати, цюю, еш, гл. Перелицевать.

Вилічати, чію, еш, гл. Просвѣчивать-ся (напр. о тѣлѣ подъ ажурной ткавѣю). Миж. 177.

Вилічківувати, кую, еш, сов. в. **вилічківувати**, кую, еш, гл. Очищать, очистить шкуру отъ шерсти.

Вилізати, вію, еш, гл. = **Вилізати**. Вх. Лем. 398.

Вілїзти. См. **Вилізати**.

Вілїпити. См. **Вилїплювати**.

Вилїплювати, ллюю, еш, сов. в. **вилїпити**, ллю, ллеш, гл. Лѣпить, слѣпить, вылїпити. *З молодого, як з воску: що хоч, те й вилїпиш.* Ном. № 8725.

Вілїт, ту, м. 1) Вылетѣть. 2) Отлетѣть. *Соколюшко та на вилітї, козаченько та на вїтїдї.* Мет. 179.

Вилїтання, ня, с. 1) Вылетѣть, вылетанїє. 2) Отлетѣть. Ум. **Вилїтанячно**. *Зозуленько, моя матїнїко! Ти до Петра тобі та куванячко, після Петра тобі вилїтанячко.* Мил. 93.

Вилїтати, тію, еш, сов. в. **вилїтати**, лчу, тш, гл. 1) Вылетать, вылетѣть. *Ластївки вилїтають, годину обїцяють.* Ном. № 309. *Вилїтали запорожці на лан жито жини.* Шевч. 61. 2) Бзлетать, взлетѣть на что. *Курча часто вилїтас ни квочку.* Грнп. II. 20.

Вилїтувати, туо, еш, гл. 1) Провести лѣто. 2) Прокормить въ продолженїє лѣта.

Вилїтуватися, туося, ешся, гл. Прокормиться въ теченїє лѣта. *Вони вїїхали, а кішка зосїдалася; так вона собі по клунях і визїмується, і вилїтується.* Шарит. у.

Вилїчати, ся. См. **Вилічувати**, ся.

Вилічка, кв, ж. Нижній брусок льди (см.) МУЕ. III. 24.

Вилічування, ня, с. 1) Высчитывание, вычисление. 2) Вылѣчивание.

Вилічувати, чую, еш, сов. в. вилічити, чу, чийш, гл. 1) Высчитывать, вычитать, вычислять, вычислить, посчитать. *Почому сьогодні яйця?—Як хто продасть. Я свої вилічила по чотирнадцять.* Чернвг. у. 2) Вылѣчивать, вылѣчить. Чуб. II. 48. *Шукаю лікарства і не можу вилічити.* Рудч. Ск.

Вилічуватися, чуюся, ешся, сов. в. вилічитися, чуюся, чийся, гл. 1) Высчитываться, высчитаться, вычисляться, вычислиться. 2) Вылѣчиваться, вылѣчиться.

Вилка, лок, с. мн. 1) Ум. отъ вилла. 2) Ухватъ. Маркв. 84. 3) Косточка у животныхъ, пмѣющая видъ развиля. 4) Родъ вышивки на рубахахъ. Чуб. VII. 427.

Вилкостий, а, е. Вилообразный. Вх. Лем. 398.

Вилкі, лок, мн. Вилка. Шух. I. 291. См. Виделка.

Вилляти, ляю, еш, гл. = Вилити. *Де ж тая барилочка, що вилляти горілочка?* Грин. III. 661.

Вилювати. См. Вилюлювати.

Вилюлювати, люю, еш, сов. в. вилювати, люю, вилш, гл. Вылавливать, выловить, переловить.

Виллог, гу, м. Раскладка сбора, налогъ. *І землю у жадного відрізали під скотину, і виллог на скотину таки плати—це біда.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Виллога, ге, ж. Родъ отврата спереди на груди въ сермягѣ или кафтанѣ. Гол. Од. 23, 55. Чуб. VII. 420, 421. *Сукмана з суконними виллогами.* Гол. Ум. Вилгожа.

Вилжистий, а, е. Отложной. *Виложистий копір.* О. 1861. XI. 26. *Дівчина була... в сорочці з вилжистим копіром.* Св. Л. 3.

Вилжити, жу, жиш, гл. 1) = Викласти. Глибоку криницю вилжив вцяриною. Шевч. *Вилжити з печі гліба.* Рудч. Ск. *Та й важко пісню виложено.* Харьк. у. 2) Наложитъ плату, сдѣлать налогъ. *І землю взяли під молоко, це й вилжили платити від жадної товаряки.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Вилжіжка, ки, ж. Ум. отъ виллога.

Вилювати, люю, вилш, гл. 1) Выломать, отломать. *Вищиплю, вилюлю клиновий*

лист. Мет. 297. 2) Сломать. *Як була я в лужку, вилюмила ніжку.* Рудч. Ск. II. 34.

Вилочки, чок, с. мн. 1) Ум. отъ вилла. 2) Родъ вышивки. Kolb. I. 48; 49.

Вилузати, ваю, еш, гл. Вылущить. *А це хто вилував сонячник? я собі поклада.* Черниг. у.

Вилузуватися, нуся, ешся, гл. Выйти изъ яйца. (Курчата) вилузуватися яйця як слід. Грин. I. 19.

Вилупати, п'яю, еш, гл. Выламывать. *Мої двері вилупали.* Гол. I. 153.

Вилупенець, вця, м. Яйцо,—шуточное название, будто бы употребленное въ разговорѣ запорожцемъ. О. 1861. IX. 191.

Вилупити, ся. См. Вилуплювати, ся.

Вилуплювати, люю, еш, сов. в. вилупити, люю, вилш, гл. 1) Вылушивать, вылущить; откалывать, отколоть. *Наймитові хоч з коліна вилупи, а купи.* Ном. № 10334. *Тріску на одвірку вилупила.* МУЕ. III. 45. 2) Выводить, вывести, произвести, родить—преимущественно о птицахъ, но иногда, какъ грубое выраженіе, и о людяхъ. *Вилупила куріночка усіх мілких трое (курініт).* Мет. *Он я підсилав під тую сепію, а вона й вилупила мені шість воліе, так як соколів.* ЗОЮР. I. 229. *Вилупила вона ту дупину.* Грин. II. 262. 3) Вызубривать, вызубривъ, научить. *Було аж слози тобі котяться, а таки не вилупиш тих латиніе та греків, як отче наш.* Левци. I. 152. 4) Выпучивать, выпучить, вытаращить. *Вилупив очі, як баран.* Ном. № 6599.

Вилуплюватися, лююся, ешся, сов. в. вилупитися, лююся, вилшся, гл. 1) Выйти изъ яйца. *Як вилупитися гусята або каченята, то, щоб здорові росли, гніздо і шкалярщучу виносять на воду.* Ном. № 288. 2) Родиться, выйти (презрительно). *Мав уродитися чоловік, та вилупивсь чорт.* Ном. № 2917.

Вилупок, пка, м. Дитя (бранное слово). *Се ж твої вилупки.*

Вилух, ха, м. = Валах.

Вилучати, чаю, еш, сов. в. вилучити, чу, чийш, гл. 1) Выдѣлять, выдѣлить, отдѣлять. 2) Исключать, исключать; отлучать, отлучить. *Хто визнає його Христом, того вилучити з школи.* Св. I. IX. 22. 3) Отдѣлять и брать, взять своихъ животныхъ изъ стада, когда оно возвращается вечеромъ домой. *Пора візці вилучити.* Св. Л. 53.

Вилучатися, чаюся, ешся, гл. Дер-

жаться криво, нѣмѣ искривлений спин-
ной хребетъ. Чуб. IV. 1.

Вилучити. См. Вилучати.

Вилучуватися, чулося, ешся, гл. Из-
гибаться дугой.

Вилушок, шка, м. Орѣхъ, выпавшій
изъ шелухи.

Вилушити, сл. См. Вилушувати, сл.

Вилушувати, шую, еш, сов. в. вилу-
шити, шу, шис, гл. 1) Вышелушивать,
вышелушить. 2) Истреблять, истребить.
Вонч вилушати усе твоє вѣйско. Стор.
I. 81.

Вилушуватися, шуся, ешся, сов. в.
вилушитися, шуся, щисся, гл. Выше-
лушивать, вышелушиться. *Глянь, як гар-
но орѣхи вилушуются.* Харьк.

Вильї меж. для выраженія виланія.
*Суди виль, туди виль — аж за п'ять
миль.* Ном. № 11417.

Вильїий, а, б. Извилистый. *Вильна
рѣчка.* Екатеринанос. г. *Попрямуйтесе ви,
вильні дороженьки, поправуйтесе ви ли-
хі вороженьки.* Балт. у.

Вильбѣти, тѣв, м. мн. Откидные рукава.
*Чи не се той Микита, що з вильботами
свита?* Мет. 468.

Вильцѣ, цѣ, с. Обрядовое деревцо украин-
ской свадьбы: вѣтъв сосны (зимом) или
другого дерева (лѣтомъ) втыкается въ
хлѣбъ или свадебный коровѣй, а каждая
вѣточка украшается цвѣтами, колосьями,
кашиновыми ягодами съ хмѣлемъ, цвѣтны-
ми (золотыми, серебряными и пр.) витка-
ми, ленточками и бумажками; къ вѣтвямъ
прилѣплены также небольшие зажженные
восковые свѣчи. Дѣлать вильцѣ называется
ѣмти вильцѣ. Оно стоитъ на столѣ въ те-
ченіе всей свадьбы. Чуб. IV. 99. МУЕ.
Ш. 86. Иногда употребляется мн. ч.: виль-
ця. Маркев. 104. Ум. Вилечко. Мил. 140.

Вильцѣята, цѣят, с. мн. См. Отримач.
Шух. I. 249.

Вилюдѣти. См. Вилюднювати.

Вилюднювати, нюю, еш, сов. в. вѣ-
люднѣти, вѣю, еш, гл. 1) Мужать, воз-
мужать, развиваться. *Був він тоді такє
мале та худе, а тепер, дивись, вилюдні-
ло. У нѣй всі діти змалку так незду-
жали, а дивись, всі вилюднювали, ні одно
не умерло і здоровісінькі тепер.* Лебед. у.
2) Стать на людей похожимъ; стать при-
личнымъ, порядочнымъ и т. п. *Був собі
чоловік ні те, ні се, а потеряв між
подвѣли, то й вилюднів.*

Вилюджка, ки, жс. 1) Волнистая ли-

нів,—напр. въ орнаментѣ писанокъ. КС.
1891. VI. 370. 2) Искривленіе. *Тут скізь
гони однакові, тільки в однім місці ти-
люжка.* Кременч. у.

Вилѣ, нар.—Віля. Вх. Лем. 398.

Вилѣгати, гѣю, еш, сов. в. вилѣгати,
жу, жеш, гл. Вылѣгать, вылечь.

Вилѣгтися, жуся, жешся, гл. Раз-
лечься. *Вилѣглись на долици у холодлу,
то вже так нам гарно було, що я не
сказати.* Харьк.

Вилѣпати, паю, еш, гл. Забрызгать
грязью.

Вилѣски, ків, м. мн. Эхо, отголоски.
*Аж ідуть вилѣски од бою босих ніг по
твердій землі.* Мир. ХРВ. 128.

Вилѣскувати, кую, еш, гл. Сильно
хлопать, щелкать, шлепать. *Вилѣскуючи
малахасм.* Мир. ХРВ. 39. *Карасі, язї,
щуки, окуні вилѣскують по воді.* О. 1862.
VШ. 16.

Вилѣти, лѣю, еш, гл. 1) Вилѣть. *Ви-
ляе уже, як той пѣс.* Ном. № 3181.

2) Уклоняться отъ работы. *Вилѣяти мо-
лотникови не можно... трах-трах, трах-
трах,—не оставайсь!* Г. Барв. 305. *По-
ли, поли, та, Марушико, поли, не вилѣй.*
Григ. Ш. 197.

Вимаганія, ня, с. Требованіе.

Вимагати, гѣю, еш, сов. в. вимагати,
можу, жеш, гл. Требовать, потребовать.
*Вона вимагатиме добрих коней, пан-
ського вогакича.* Левнич. I. 318.

Вимаглювати, люю, еш, гл. Выглатъ.
Ой виперу, вимаглюю козацьку сорочку.
Чуб.

Вимагом, нар. Насилью, путемъ тре-
бованій.

Вимавати, сл. См. Вимазувати, сл.

Вимазувати, вую, еш, сов. в. вима-
вати, жу, жеш, гл. 1) Вымазывать, вы-
мазать, поблѣтить. *Вымазати хату.* 2) =
Вимащувати, вимастити. *Чоботи... вимаже
гарненько дьогтем.* Рудч. Сб. I. 213. 3) Вы-
пачкивать, выпачкаться.

Вимазуватися, вуся, ешся, сов. в.
вимаватися, жуся, жешся, гл. 1) =
Вимащуватися, вимаститися. 2) Выпачки-
ваться, выпачкаться.

Вимайструвати, рую, еш, гл. Сместо-
рить

Вимальовувати, вую, еш, сов. в. вѣ-
мальювати, люю, еш, гл. Рисовать, вари-
совать, написать красками; раскрасить.
*Коли б менї тій малярї, вималювала б
милого собі.* Мет. 52. *Трумло збудувати,*

ще й *вималювати*. Грин. Ш. 364. 2) Вырисовывать, вырисовать, выписывать, выписывать красками. 3) Разукрашивать, разукрашивать. Я *вишню, вималюю милому рукавиці*. Мет. 20.

Віманити. См. **Вимаяювати**.

Віманіжити, жу, жиш, гл. 1) Отколотив, побить. *Виманіжив добре, та й пустив*. Мнж. 104. 2) Измучить работой. *Виманіжив коней, аж мокрі*.

Вімантачити, чу, чш, гл. 1) Выострить мантальною (см.) 2) Вымавить что, выпросить. Мнж. 177. *Не придумав, щоб його тут утворити таке, щоб у чумака гроші вкрасти, або як вимантачить, то вимантачить*. Рудч. Ск. II. 169.

Вімайювати, нюю, еш, сов. в. віманити, ню, ниш, гл. Вымаживать, вымаживать. *В старці пугою не вгнати, а з старців калачем не виманиш*. Ном. № 4650. *Такий убогий, що кошенят з запічка нічим виманити*. Ном. № 18491.

Вімастити. См. **Вимащувати**.

Вімахати. См. **Вимахувати**.

Вімахувати, хую, еш, сов. в. вімахати, хаю, еш, гл. 1) Размахивать, размахиваться. *Буком вимахує. Молодая Бондарівна ще жартів не знала, вимахала ділу руку, да по ниці втїла*. Нп. 2) Намахиваться, намахаться. *Добре ж вони, добре вимахали крила*. К. Досв. 107.

Вімацяти, цаю, еш, гл. Выцупать, прощунать.

Вімачекатися, каюся, ешя и вімачекуватися, вуюся, ешя, гл. Выкарабкаться. *Перекинулися з возами у яр, та й мацкуються там; та поки вимачкувалися, я далеко відїхав*. Волч. у. Лобод.

Вімащувати, щую, еш, сов. в. вімастити, шу, стш, гл. Вымазывать, вымазывать, смазывать, смазывать.

Вімащуватися, щуюся, ешя, сов. в. вімаститися, щуся, стшся, гл. Вымазываться, вымазываться, смазываться, смазываться.

Вімерезити. См. **Вимерезувати**.

Вимерезувати, жую, еш, сов. в. вімерезити, жу, жиш, гл. Украшать, украшать узором.

Вимерзати, зāju, еш, сов. в. вімерзати, взу, неш, гл. Вымерзать, вымерзнуть.

Вімертати. См. **Вимірати**.

Вімерхатися, хаюся, ешя, гл. Проголодаться. О. 1862. VI. 60; IV. 77. *Циган таки ханав добре, бо вмерхався, не сїдавши й нічого*. Грин. I. 121. *Як ви-*

мерхався та виморшїся, то все їсти-меш. Константиногр. у.

Вімести. См. **Вимітати**.

Віметати, таю, еш, гл. Набросать, возвести, насыпать. *Щоб мені та виметав високу могилу*. Гол. I. 221.

Віметєкувати, кую, еш, гл. Выдумать, придумать, сочинить. *Виметєкує оттаку казку, та й продає по чотирі гривні*. Канев. у.

Віметний, а, о. Исключенный, избавленный, изъятый. *Та тут, як правду казати, нема й однієї хати виметної од корости*. Пересел. у. *Злодій зловил, а Костянтин зостав виметний*. Прилук. у.

Вимивати, віаю, еш, сов. в. вимити, мню, еш, гл. Вымывать, вымыть. *Не вимили біле личко слізюнки дівочі*. Шевч. 27.

Вимиватися, віаюся, ешя, сов. в. вимитися, мнюся, ешя, гл. Вымываться, вымыться. *До схід сонця охаючують хату і сами вимиваються*. Ном. стр. 282, № 427.

Вімідити, лю, лиш, гл. Измылить.

І. Виміяти, віаю, еш, сов. в. вим'яти, мню, неш, гл. Выминать, вымять; мять, напр. овчини при обработкѣ. Вас. 153.

ІІ. Виміняти, віаю, еш, гл. Переговяять, обговяять.

Вимислівий, а, о. Капризный, прихотливый. *Се батькова дочка, вимислива й нишна,—одцурайсь їй*. МВ. I. 122.

Віміслити. См. **Вимисляти**.

Вімити, ся. См. **Вимивати, ся**.

Вимислїяти, віаю, еш, сов. в. вимисляти, слю, лиш, гл. Вымышлять, выдумывать, выдумать. *Я тобі таку кару вимислю, що ти й не бачила, й не чула*. МВ. (О. 1862. III. 43).

Вімівка, ви, ж. 1) = **Вимова**. Мнж. 177. 2) = **Вимовка** 3. *Не може бути вимівка, тоби була винна жінка*. Гол. I. 351.

Віміц, ну, м. и виміна, ви, ж. Обмѣвъ.

Вімілювати, нюю, еш, сов. в. виміляти, віаю, еш, гл. Вымѣливать, вымѣнять, обмѣливать, обмѣлять. *Міняли тишо, виміляли лишо*. Ном. № 1065.

Вімір, ру, м. 1) Промѣръ, измѣрєніє. 2) Доля хлѣба за номоль.

Вімірати, віаю, еш, сов. в. вимірати, мру, рєш, гл. 1) Вымирать, вымереть, перемереть. *Кругом його мов вимірали люде*. Шешч. 165.

Віміркувати, кулу, еш, гл. Придумати, намыслити, видумати. *Треба було виміркувати що инше.* О. 1862. Л. 60.

Вімірювати, рюю, еш, виміряти, рію, еш, сов. в. вимірати, рію, еш, гл. Измірять, зміряють, проміряють. *Вони виміряли, скільки аршин буде в цьому демиктоні.* Лебед. у.

Вімірятися, ріюся, ешся, гл. 1) Мряються на палкѣ, полкѣ і пр. чѣя очередь. О. 1861. XI. Св. 31. *Ходім, браття, и в вишневий садок, та наріжеєм черешневих палок, будем, браття, вимірятися, кому в війско та збиратися.* Нп. 2) Извиваються, оправадяться.

Вімісити. См. Вимішувати.

Вімітальниця, ці, ж. Выметальница. Мил. 217.

Вімітати, тату, еш, сов. в. вимістити, ту, теш, гл. Выметать, выместити. *Виметити тату.* Шевч. 132.

Вімітка, ки, ж. По народнымъ повѣр'ямъ: призракъ, заставляющій переносити себе отъ села до села. Вх. За. 7.

Вимішувати, шую, еш, гл. 1) Сов. в. вимішати, шую, еш. Вимішувати, вимішувати, промішувати. *Треба добре вимішувати в грубі.* Діака зле вимішав лемішку. Ном. № 13400. 2) Сов. в. вимішати, шу, еш. Вимішувати, вимішати.

Вимкнути, нуся, нешся, гл. Освободитися, вирватися, выбратися, выскользнути, ускользнуть. *Хлопці розставили руки, обтягли мене навкруж неначе стіною: насилу вимкнулася.* Канев. у.

Вимня, ня, с.—Вим'я. Ум. Вимнячию. **Вимнова, ви, ж.** 1) Выговорити, произнести. Ном. № 6072. 2) Обусловленное договоромъ добавочное вознагражденіе. *Вимнова така: окрім грошей, одержи я харч.* 3) Отговорка. Ум. Вимновка. *Ти береш тридцять рублів, а вимновка яка степ у тебе? Хоч свита або що?* Зміев. у.

Вимовити, ся. См. Вимовляти, ся.

Вимовка, ки, ж. Ум. отъ вимова.

Вимовляти, ляю, еш, сов. в. вимовити, ляю, еш, гл. 1) Выговаривать, выговаривать, произносить, произнести. *Що вимовиш язиком, то не витяжеш і волом.* Ном. № 1106. *Миля же йому у погоню з плачем вимовляє: вернись, милій, голубчику, вернись додому.* Мет. 306. 2) Выговаривать, выговаривать, обуславливать, обусловить. ХС. VII. 423. О. 1861. X. 129. *Я умовився за 20 рублів грошей,*

та ще вимовив собі кожух та чоботи. Зміев. у. 3) Укорять, укорить, дѣлать, сдѣлать выговоръ.

Вимовлятися, ляюся, ешся, сов. в. вимовитися, ляюся, ешся, гл. 1) Выговариваться, выговариваться, произноситься, произвестись. *Мення і однако, та не однаково всюди вимовляється.* О. 1862. I. 70. 2) Отговариваться, отговориться.

Вимовний, а, е. 1) Выразительный, краснорѣчивый. *Коли справді Бог дав чоловікові кебету до писання, то перше всього дає йому гарне вимовне слово.* О. 1862. III. 52. 2) Условенный, условный. 3) Упорительный; сопряженный, соединенный съ укорами. *Не дай мені, Боже, служащого хліба: служащий хліб добрий, та тільки вимовний; по кусочку крає, що дня вимовляє.* Чуб. V. 1021.

Вимовно, нар. 1) Выразительно. 2) Условно.

Вимовчати, чу, чинь, гл. 1) Смолчать, умолчать. *Жінка не вимовчала та й каже....* Рудч. Ск. I. 208. 2) Промолчать на вѣстное время. *Увесь вечір вимовчав, — ні пари з уст.*

Вимогти. См. Вимагати.

Вимогчи, жу, жегл, гл. = Вимогти.

Вимок, ка, м. Мѣсто, гдѣ вымокъ посѣвъ.

Вимокати, каяю, еш, сов. в. вимокати, кну, неш, гл. 1) Вымокать, вымокнуть. *Ой як же тій коноплющій у стаю вимокати.* Грин. III. 330. 2) Мокнуть, измокнуть. *Вовня у воду! Вице, вимок.* Ном. № 6074.

Вимоленець, яця, м. Выпрошенный у Бога молитвами.

Вимолити, ляю, лиш, гл. Вымолить. *Буду благоді Господа і вимолою тобі вірну дружину.* Стор. I. 198.

Вимолитися, ляюся, лишся, гл. Молитвами избанитися отъ чего. *Хоч тільки молися, з біди не вимолитися.* Ном. № 159.

Вимолот, ту, м. Умолотъ.

Вимолоти, мелю, леш, гл. Смолотъ.

Вимолотяти, лочу, тип, гл. Вымолотить. *Показує пригорці пшениці, що вимолотила.* Стор. I. 20.

Виморозжувати, жуу, еш, сов. в. виморозити, жу, веш, гл. Выморозивать, выморозить.

Виморити, рю, раш, гл. 1) Выморить.

2) Измучити, истомить.

Вимостити. См. Вимощати.

Вимотати, ся. См. Вимотувати, ся.

Вимотувати, тую, еш, сов. в. вимотати, таю, еш, гл. 1) Выматывать, вымотать. 2) Добывать, добыть мошенничеством. *Що вибреше, що вимота, то те й його.* Рудч. Ск. II. 190. 3) Выпутывать, выпутать из бѣды. *Йому аби тиз вимотати, а сам викрутиться.* Св. Л. 159.

Вимотуватися, туюся, ешся, сов. в. вимотатися, таюся, ешся, гл. 1) Выматываться, вымотаться. 2) Выпутываться, выпутаться из бѣды. *Де треба вимотатися, то такого туману впр, що й наймудрішого... одурти.* Св. Л. 262.

Вимочити, ся. См. Вимочувати, ся.
Вимочити, чюв, ж. мн. Спитой и высушенный чай. Рк. Левиц.

Вимочувати, чую, еш, сов. в. вимочити, чу, чий, гл. Вымачивать, вымочить.

Вимочуватися, чуюся, ешся, сов. в. вимочитися, чуюся, чийся, гл. Вымачиваться, вымочиться.

Вимощати, щажю, еш и вимощувати, щую, еш, сов. в. вимощити, щу, стий, гл. Выстилать, выстлать, устлать, устлать. *Ключем вимощала.* Шевч. 346. *Порпалитися... курка на гнізді. Вимощує, підмощує, смиче, обсмичує.* Мир. ХРВ. 88. *Трупом гатики й байраки вимощували.* К. Кр. 27.

Вимудрувати, рую, еш, гл. 1) Получить хитростью. 2) Придумать, измыслить. *Вимудрував щось на Сонка.* К. ЧР. 26

Вимудруватися, руюся, ешся, гл. Хитростью избавиться, из бѣды выпутаться. *І так Соломон з пекла вимудрувався, що всяк сьому диву дивувався.* О. 1862. VI. 52.

Вимурувати, рую, еш, гл. Построить (из кирпича, камня). *Стоить вимурований стовп.* Грин. II. 123.

Вимусити. См. Вимулувати.

Вимутюрхатися, хаюся, ешся, гл. Проголодаться, истощиться. *Зербе обом руками, видавить олю, та в рот... Звісно, скільки можна чоловікові так звісти, та ще як вимутюрхався добре.* Ном. № 11988.

Вимучити. См. Вимучувати.

Вимучувати, чую, еш, сов. в. вимучити, чу, чий, гл. 1) Измучивать, измучить; истощать, истощить. 2) Вынытывать, вынытывать, достигн мучениемъ.

Вимуштрувати, рую, еш, гл. 1) Обучить военнымъ приемамъ. 2) Дисциплинировать.

Вимүшувати, шую, еш, сов. в. вимүшувати, шу, еш, гл. Выуждать, выудить. К. Краш. 12.

Вим'я, м'я, с. Вымя. Чуб. I. 59. *Суче вим'я.* Родъ нарыва подъ мышкой. Грин. II. 320.

Вим'ята вим'я. Овца съ испорченными выменемъ, которая не можетъ кормить ягненка. О. 1862. V. Кух. 32, 37.

Вим'яти. См. Виминяти.

Винá, нá, ж. 1) Вина. *Иногді б'ють Хому за Яремину вину.* Ном. № 4062. 2) Обвиненіе. *На того вина, кого вдома нема.* Ном. № 2821. 3) Судебная пошлина.

Вина, вин, с. мн. См. Вино 3.

Винагородба, ди, ж. Награда.

Винагородити. См. Винагороджувати.

Винагороджувати, жую, еш, сов. в. винагородити, джу, диш, гл. Награждать, награждать. *Я вас винагороджу...— Подписи на його: ще й винагороджувати хоче.* Рудч. Ск. II. 160. *Дак чим же тебе за твою службу винагородити?* Г. Барв. 196.

Винайти, ся. См. Винаходити, ся.

Винярня, ні, ж. Виноторговля, винный погребе. КС. 1884. VII. 367.

Винародовити, влю, виш, гл. Денационализировать, лишить национальности. К. Кр. 35.

Винаходити, джу, диш, сов. в. винайти, йду, деш, гл. 1) Отыскивать, отыскать, разыскать. 2) Открывать, открыть; изобрѣтать, изобрѣсти.

Винаходитися, джуся, дишся, сов. в. винайтися, дуся, дешся, гл. 1) Отыскиваться, отыскаться, вайтись. 2) Открываться, открываться; изобрѣтаться, изобрѣтаться.

Винен, винна, но.—I. Виний. *Винен був п'ятдесят рублів.* Кв. I. 217. *Чи винен той голуб, що сокіл убив?* Шевч. 28.

Винести, ся. См. Виносити, ся.

Винязати, жу, жеш, гл. Нанизать все. *Винязала усе намісто, — і намістинки не зосталося.* Харьк.

Виника́ння, ня, с. Возникновение, явление; слѣдствие.

Виника́ти, каю, еш, сов. в. виника́ти, ну, неш, гл. 1) Возникать, возникнуть, появляться, появляться, выходить, выйтн. *Перед матінков Божов ружа проквітаєт, а з тої ружки пташок виникаєт.* Гол. II. 7. 2) Слѣдовать, послѣдовать.

Виникати, каю, еш, гл. Исходить, вскоду заглядывая. *Туди ник, сюди ник. — увесь даір виникає, а діла не робить.* Харьк.

Вівикути. См. **Вива́кати.**

Віні́ти, *нб, нш, гл.* Винайти. *Ї і не ви́нять.* МВ. (О. 1862. I. 104). *Учителю, чи ще ти не смирився і Господа винитимеш устами.* К. Іов. 90.

Віні́тися, *нб, нш, гл.* Винитися.

Вінішпорити, *рм, рш, гл.* 1) Перескати, перешарити по всьмь закоулкамь. *Тут же тобі така дітвора, що все викишпорить.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн. 2) Разыскать, выискать, найти.

Вініщити. См. **Вива́щити.**

Вініщувати, *щую, еш, сов. в. вініщити, щу, щил, гл.* Уничтожать, уничтожить (все). *Не винищили з його серця того рідного, дорогого.* Г. Барв. 490.

Віні́вка, *кв, ж.* Винная бочка. Рх Лем. 398.

Віні́жбючка, *кв, ж.* Ньжевка. Встрѣчено только у. Мвовчка: *Сестричка мена, виніжбючка.* МВ. Ш. 61.

І. Віні́вий, *в, е.* 1) Виновный, виноватый. *За одного винного сто невинних гине.* Ном. № 7465. *Я цьому не винна. Не вина доля, винна воля.* Ном. 2) Долженъ, долженъ. Так як я вам винний. Ном. № 4053. *Вона мені винна карбованця.*

ІІ. Віні́вий, *в, е.* 1) Винный. Каміньє серце, а винний смак—чому то так? Ном. стр. 294, № 162. 2) Виноградный. *Ой сіяла винні квітти із принолу.* Мет. 139.

Віні́вк, *ка, м.* Винокурт. *Ви, броварники, ви, винники.... Ходіте з нами на долину Черкень погуляти.* Лукаш. 37. Ум. **Вініничон.**

Вініні́вв, *кв, ж.* Дочь винокура.

Вінінікува́ти, *кую, еш, гл.* Быть винокуромъ.

Вінініцький, *в, е.* Винокуренный.

Віні́ниця, *ці, ж.* 1) Винокурня. *Міждо винниці і між броварниці пробіг.* Мет. 414. 2) Виноградникъ. Угор. 3) Мн. **Вініниці,** *ць=* Порічки. Шух. I. 109. Ум. **Вінінична.**

Вініні́чюк, *кв, м.* Сывъ винокура. **Вінінічка,** *кв, ж.* 1) Ум. отъ вінініця. *Винничка—всьому половинничка, млиночок—всьому віночок.* Ном. № 14017. 2) Жева винокура.

Вінінічок, *чкв, м.* Ум. отъ вініни.

Віні́кха, *кв, ж.* Родъ виннокислыхъ яблукъ. Вх. За. 7.

Віні́яти, *йму, меш, гл.* = **Виняти.** *Хе!... винявши з рота люльку і сплюнувши, мовив Кирило.* Мир. Пов. II. 44.

Віні́б, *нб, с.* 1) Вино. *На Вкраїні добре*

жити, меді винопити. Ном. № 700. *Нікто не наливає нового вина в старі бурдюки.* Єв. Мр. II. 22. 2) Виноградъ. *Зелене вино к горі ся вилло, к горі ся вилло, сине розцвіло.* Гол. IV. 547. *Зелене вино високо звилло, ще й похилило.* ХС. VII. 425. 3) Пиковал масть. КС. 1887. VI. 463. *Ча́сто во мн. ч. вина.* Ум. **Вініце́.** *Без дірочки, без денця, позна чарочка винця.* Ном. стр. 292, № 67.

Вінова́т, **вінова́тий,** *в, е.* 1) Виновный, виноватый. *Ні сном, ні духом не виноват.* Ном. № 4055. *Нехай на себе жалкує виноватий.* Ном. № 7067. 2) Должный, должникъ.

Вінова́те, *того, с.* Долгъ. *Сей чоловік косе мені не за гроші, а за викувате,—позичав оесною.* Волч. у.

Вінова́тель, *дл, м.* Обвинитель. *Жено, де ж ти викувателі твої?* Єв. I. VIII. 10.

Вінова́тець, *тца, м.* 1) Виновникъ. Мнж. 74. *Я не крав деревні, а ось я швидко викуватця знайду.* Канев. у. *Уміє він пізнати викуватця.* К. Іов. 24. 2) Должникъ. *Оце по викуватцях ходив, щоб повідавали, хто скільки позичав, так нема—не молотили.* Черниг. г.

Вінова́тий. См. **Виноват.**

Вінова́тити, *чу, тиш, гл.* = **Винувати.**

Винуватили його архирей. Єв. Мр. XIV. 3. *Ми не виноваті,—тих виноватіте.* Грин. III. 447.

Вінова́тниця, *ці, ж.* 1) Виновница. *Жадної іскорки жалю ні у кого не було до безчасної викуватниці.* О. 1862. II. 57. 2) Должница.

Вінова́цтво, *вв, с.* Виновность. **Поверну́ти в винова́цтво.** Обвинить. *Нехай же хто лихих моїх осудить, напаснікві поверне в виновацтво.* К. Іов. 57.

Вінова́й, *в, е.* Пиковый.

Вінова́й, *в, б.* 1) Винный. *Виновий лоз.* 2) Виноградный. Чуб. VI. 71.

Віногра́д, *ду, м.* 1) Виноградъ. *По садочку тожу, виноград сажу.* Нн. **Сади-виногра́д.** Виноградникъ. *Ой у саді, саді-винограді, стояє кінь вороний у паряді.* Мет. 98. Ум. **Віногра́дочон.** *Ти мій таточку, мій виноградочку.* Мил. 183!

Віногра́довий, *в, е.* Виноградный!

Віногра́дочок, *чжу, м.* Ум. отъ виногра́д.

Віново́р, *рв, м.* Эпитетъ сокола. *Даль-визоркі? Почуїмо, громадо, сокола-визора! найпридатнищий це птах: має він ясній очі і бистрій крила.* Драг. 170.

Виноко́ло, ко́ло, с. Виноградник? *А в полі, в полі, а у виноколі, стоять наме-ти з білого шоку.* АД. I. 8.

Вино́сити, шу, сши, сов. в. **віно́сити, не́су, сем,** гл. 1) Виносити. *І утоплюку Ганьку на берег виносити.* Шевч. 23. *Де не просять, там хієм вино́сити.* Ном. № 11895. *О, щоб їх ви́стром ви́несло.* Ном. № 3667. 2) Вырывать, вырвать. *Зайшов (чорт) ззаду, та шпичкою й ви́ніс те око.* Драг. 43. *Гледи, щоб вона (відьмица сорочка) печі не рознесла,—дай я спало.* *Та пішли на город, викопали кабічу. Як запалили, так ту кабічу й ви́несло.* Драг. 69. 3) О денежном счеті: составлять, составить. *Вам треба запла-тити за поле.... 18 карб. 90 коп., та за город 5 карб. 10 к., до на рік ви́несе 24 карб.* О. 1862. IV. 106.

Віно́сити. См. **Виношувати.**

Вино́ситися, шуся, сшися, сов. в. **віно́ситися, суся, сешся,** гл. 1) Выносятся, вынести. 2) Возносятся, вознестись, подниматься, подняться. *Між бідними невеличкими міщанськими хатами високо ви́носилася покрівля його чималої хати.* Левц. I. 238. 3) Нурна ви́неслася. Неслася вівся айдя, більше уж не будет цестась. *За літо кури ви́неслися, то тепер і не несуться.* Волч. у.

Вино́тка, ки, ж. Точило для выжимки виноградного сока. *Чоловік ви́копав вино-току.* Св. Мр. XII. 1.

Вино́хід, хо́да, м. Иноходець. *Спочили вони з матір'ю, осіддали коня-винохода і поїхали собі.* ЗОЮР. II. 50.

Вино́шати, шаю, еш, гл.—**Вино́сити.** *А североко пожежає, нагаєчку виношає.* Грин. III. 307.

Вино́шувати, шую, еш, сов. в. **віно́сити, шу, сши,** гл. 1) Виносить, повино́сити. *Носити та й носити, та насилу виносила.* Рудч. Ск. I. 37. *Акий батько, такий син,—віно́сили з діжки сир.* Ном. № 7137. 2) Провашивать, проносить. 3) Извашивать, износить.

Вино́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. **віно́сатися, шуся, сшися,** гл. 1) Провашиваться, проно́сатися. 2) Извашиватися, изно́сатися.

Вино́вати, вію, еш, гл. Обвинять, ви-нать. *Бо як тій принудні полетять, тебе будуть, орлику, вино́вати.* Радом. у. *Нікого не вино́уйте, я нікого не вино́ую, одного Петра, він зробив мені цю шкоду.* Канев. у.

Вино́ватися, нуся, ешя, гл. Обвиняться. Шух. I. 189.

Вино́жати, жаю, еш, гл. Ияну́рять. *Ну, навіщо б я себе отак вино́жує: день у школі, приїде ніч—одно за книжками сидіти.* Лебед. у.

Вино́жати, раюся, ешя, гл. Выхо-дять наружу, показываться, выступать. *Та вона (гірка Оріль) так; то тече під куку-тиною (гака рослина), то знов вино́-ряється і блищить проти сонця.* Ново-носк. у. Слов. Д. Эварн.

Вино́жати, маю, еш, гл.—**Виймати.** Аф. 335.

Віно́жати. См. **Виножувати.**

Вино́жувати, хую, еш, сов. в. **віно́жати, хаю, еш,** гл. 1) Выножывать, вино́жывать. *Табайи ріжок вино́жала.* О. 1862. IX. 123. Мнж. 59. 2) Прово́жувати, про-но́жувати.

Вино́жичити, чу, чш, гл. Вынянчить.

Вино́жичитися, чуся, чшся, гл. Вы-нянчаться.

Віняти, ся. См. **Виймати, ся.**

Виня́тковий, а, е. Исключительный. Желех.

Віня́ток, тку, м. Исключение. Желех.

Віорати, ся. См. **Віорювати, ся.**

Віорювати, рюю, еш, сов. в. **віорати, рю, реш,** гл. 1) Вспахивать, вспахать. *Віорала діачиновка мислоньками поле.* Мет. 274. 2) Находить, найти въ землі́ при пахані́. *Не чув, щоб што росказу-вав, що в полі віорують лина.* Рудч. Ск. I. 165.

Віорюватися, руюся, ешя, сов. в. **віоратися, рюся, решся,** гл. Находятся, вайтись въ землі́ при пахані́. *Віорують-ся барз із землі́ хруці.* Вх. Уг. 230.

Випада́ти, даю, еш, сов. в. **випа́сти, ду, деш,** гл. 1) Выпадать, выпасть. *Аж очі випадають, так голова болить.* Ном. № 10046. *Як рак з кошеля випав, так багачеві таляр з калити.* Ном. № 13371. *Вітер і сїя випадає, чумах в полі про-падає.* Рудч. Чп. 238. *Випав сак і тому бідному.* Ном. № 2108. 2) Случаться, слу-чатись, приходится. *Випало мені якось бути у його в хаті. Така мені доля гірка випала.* МВ. (О. 1862. III. 47). *О. Герасієві саме тоді випала дорога.* Св. Л. 94. *Яке коли нещастя випаде.* Драг. 75. *Випадає.* а) Случается, приходится. *Чи гавкає Рябка, чи мовчки ніччу спить,— все випадає таки Рябка притьмам по-бити.* Г. Арт. (О. 1861. III. 85). *Не ви-*

паде. Не слідуеть, не приходится, неприлично. Рудч. Ск. I. 124. *Мені не випадає жак казати*. Волыч. г. б) Значить, слідовательно, виходить. *Випада, ви усі три були дурні, а вона розумна*. Грия. II. 275. *Коли се все зробили як слід,— ти, випада, розумний*. Грия. II. 276.

Випадковий, а, в. Случайный. *Щирість у нас річ випадкова, що якось несамогінно виявляється*. Г. Баря. 378.

Віпадок, джу, м. Случай. Пішло на віпадок. Пошло на бѣду. Ном. № 1768. **Віпадково випасти, а)** Случиться. *Випадком випало дуже добре*. Рк. Левинц. б) **Пойти прахомъ.** *А щоб йому випадком чпало*. Ном. № 3681. *Як беруть з нас гроші (дурно), так випадком і випадуть*. Ном. № 13477. **Віпадково.** Случайно.

Віпалати. См. **Випалювати.**

Випалювання, ня, с. Выжиганіе.

Випалювати, люю, еш, сов. в. віпалити, лю, лиш, гл. 1) Выжигать, выжечь. *А винограду нащо стільки випалило?* Рудч. Ск. I. 94. 2) Стрѣлять, выстрѣлять, выпалити, дати залпъ. *Випалив, і лях схилився набок*. Стор. М. Пр. 131.

Випалати, ляю, еш, гл. = **Випалювати.**

Віпарити, ся. См. **Випарювати, ся.**

Випарювати, вую, еш, гл. Испарить-ся. *Воба у болоті раз-у-раз випарює*. Дешо.

Віпарубок, бка, м. Подростокъ. Мнж. 177.

Віпарювати, рюю, еш, сов. в. віпарити, рю, рш, гл. 1) Выпаривать, выпарить. 2) Только сов. в. Высѣчь. *Випарили різками*. Шевч. 299.

Віпарюватися, рююся, ешся, сов. в. віпаритися, рюся, ршоя, гл. Выпариваться, выпариться.

Віпас, су, м. Пастбище, подвожний кормъ. *Витаси добрі*.

Віпасати, сая, еш, сов. в. віпасити, су, оеш, гл. 1) Выпасать, выпасити. 2) Пасты, папасты. *Пішли вісі у полонинку писаною колюю: а хто вас йметь випасати, як я ся ожено?* *Імуть они ся сами пастити, сами випасати*. Лукаш. 145.

Віпаскудити, джу, дш, гл. Изгадить, загадити.

Віпаскудитися, джуся, дшся, гл. Изгадиться, загадиться.

Віпаси. См. **Випадати і випасати.**

Віпасувати, сую, еш, гл. = **Випасати.** *Лемішка випасував товар на стінах до річки*. Левинц. I. 289.

Віпатрати, рюю, еш, гл. Испачкати.

Віпахатися, хяюся, ешся, гл. Выдыхаться, очиститься отъ запаха. *Се вже трохи хата випаталась, а то так смерділа димом*.

Віпекти, ся. См. **Випікати, ся.**

Віпелонити, шу, шш, гл. Искоренить, уничтожить все. Вх. Уг. 230.

Віпереджати, джяю, еш, сов. в. віпередити, джу, дш, гл. Оперезать, опередить, обогнать, обогнать. *Ну, тегер,— каже чорт,— хто кого випереде, того буде пані*. Рудч. Ск. I. 68.

Віперти, ся. См. **Віпірати, ся.**

Віпестити, щу, стш, гл. Вазелѣять, выхолить. *Віпестити її, викохати хорошу й чепурну*. МВ. I. 35.

Віпестувати, тую, еш, гл. = **Віпестити.** К. ЧР. 218.

Віпечатати, таю, еш, гл. Отпечатать.

Віпівати, вая, еш, сов. в. віпити, пю, еш, гл. 1) Выпивать, выпить. *Випивай до дна, щоб велика росла*. Ном. № 11551. *Горь—морь: пий його, не вип'єш*. Ном. № 2235. **Віпівалиши, віп тріхи випивши.** *Онъ подъ хмелякомъ. Віпити обвну, не малу, т. е. випити обвну чару горя, лиха. Узнати много горя. Віп же з мене і кров виссе...* *Не даром його жінка така замліла та занепала. Випила, видно, не малу, добра душа, на своєму віку*. Мир. Пов. II. 53. 2) Выѣдати, выѣсть. *Жук хліб випивав*. Ковстантиногр. у.—бч. **Выклеивать, выклеивать.** *Глаза. Неструби з орлами випивали очі*. О. 1862. I. 109.

Віпилати. См. **Випилювати.**

Віпилювати, люю, еш, сов. в. віпилити, люю, еш, гл. Выпильвать, выпилить.

Віпінати, няю, еш, сов. в. віпнути і віп'ятися, пю, еш, гл. 1) Выставить, выставить впередъ, выпячивать, выпятить. 2) Выпучивать, выпучить. *Кобза як не випинав банкни... однак не розгледів*. Стор. М. Пр. 52. *Вип'яв очі—неначе ті банкни*. Ном. № 6597.

Віпінатися, няюся, ешся, сов. в. віпнутися і віп'ятися, пюю, ешся, гл. 1) Выпильваться, выпильваться, выпячиваться, выпятиться, выставиться впередъ. *Його живіт страшенно випнувся, як здоровий гарбуз*. Левинц. I. 172.

Віписи, су, м. 1) Выпись, выписка, извлечение изъ рукописи. 2) Написали. 3) Исключеніе изъ списка.

Віписати, ед. См. **Віписувати, ед.**

Випісувати, с'юю, еш, сов. в. вписати, шу, шеш, гл. 1) Выписывать, выписать. *Випиши мені з книги оцю пісню.* 2) Писать, написать. *Щоб проясниця покинула трусити, візьми її випиши на четвертій оці слова... зорни сей напірець у восьмеро, перев'яжи його ниткою і вкинь у воду.* Это называется *виписувати прописницю*. Грин. I. 255, 256. 3) Исключать, исключать из списков. *Ти вже виписаний з наших списків.* Грин. II. 149. 4) Расписывать, расписать, украшать, украшать орнаментами—деревянный предмет, посуду и пр. при помощи красок, нарядок и пр. Шух. I. 251, 262, 294. 5) Определять, определять, назначать, назначать. *Вже мені виписана по-над лугом дорога.* Нп.

Випісуватися, суюся, ешся, сов. в. вписатися, шуся, шешся, гл. Выписываться, выписаться, уходить, уйти из общества. *Адже ти не виписувався із заporожців?* Шевч. 301.

Випити, ту, м. Разспрось, допрось, выведывание.

Випитати, ся. См. Випитувати, ся.

Випити, м. См. Випивати.

Випиток, тку, м. Вь выраж.; під вилпном—подъ хмелькомъ. *Семен під випитком і розказав, як вони крали яблука у панським саду.* Волч. у. (Лобод.).

Випитування, ня; с. Разспросы, разведывание, выведывание.

Випитувати, тую, еш, сов. в. впитати, таю, еш, гл. Выведывать, выведать разспросами, допрашивать, расспрашивать, разспросить. *Все роспитують та випитують, і що вони судейським не кажуть, не ймуть віри.* Стор. I. 48.

Випитуватися, туюся, ешся, сов. в. впитатися, таюся, ешся, гл. Расспрашивать, разспросить. *Сидить хлопець коло дітки та й ся випитуює.* Гол. I. 252.

Випихати, хаю, еш, сов. в. выпихати, хаю, еш и выпихнути, ну, неш, гл. Выталкивать, вытолкнуть, вытеснять, вытеснить. *Випихали з хати матір.* Левинц. I. 411. *Вона тебе випихав (заміж за удівця) на трос дітей, аби не за мене.* Г. Барв. 233. *Випихнули батька з хати.* Левинц.

Випихач, ча, м. Выталкивающий, изгоняющий. Старикун говорив о его дѣтяхъ: *Са тою випихачи тебе випихнуть з сѣта, а сами зостануться.* Черниг. г.

Випіддїдонкатися, каюся, ешся, гл.

О перепелкѣ: научиться хорошо кричать. Встрѣчено въ скороговоркѣ: *Наша перепелечка, мала-невелечка під полукіпком випіддїдонкалась.* Грин. I. 238.

Випігання, ня, с. Выжигание.—*очбѣй.* Укоры. *Лучче в чужій хатині та весело, ніж у своїй, та невгиддя, та зягга. та випіганя очей.* Г. Барв. 441.

Випікати, каю, еш, сов. в. выпекати, чу, чеш, гл. 1) Выпекать, выпечь. *Хліб випечений як сонце.* Ном. № 10103. 2) Выжигать, выжечь. *Очі виймали, гарячим залізом випікали.* Шевч. 256. **Випікати бчі.** Переносно: колоты глаза. Левинц. I. 368.

Випікатися, каюся, ешся, сов. в. выпекатися, чуюся, чешся, гл. 1) Выпекаться, выпечься. *І хліб у печі випікається, і Василь під вікном озивається.* Нп. 2) Выжигаться, выжечься.

Випірати, раю, еш, сов. в. выпирати, пру, преш, гл. 1) Выпирать, выпереть, выталкивать, вытолкать, вытискивать, вытиснуть. *Вербові дрова, а козиний кожух, то й випре дух.* Ном. № 8110. 2) Вытѣснять, вытѣснить, заставить уйти. *Притихну випре у місто служити.* Мир. Пов. I. 172. *Я думав, що з його й душу випре сю ніч.* Міусск. окр.

Випіратися, раюся, ешся, сов. в. выпираться, пруюся, прешся, гл. Выпираться, выпереться, выдаваться, выдаться, выставляться, выходить, выйти, вылезть. *Як посадили їх у респтанську,—вони випіралися з неї сами й вікно видрали.* Ново-моск. у. *Чи вонб вже виперлося з півдня?* Перешло ли уже за полдень? Харьк. г.

Випіраути, ну, неш, гл. Выпирнуть. *Випірау з води.* Харьк. у.

Виплавати, ваю, еш, гл. Исплавать. *Безкосте, безможе усе море виплавбє.* Ном. стр. 293, № 98.

Виплакати, чу, чеш, гл. Выплакать. *Виплакала карі очі за чотири ночі.* Мет. 6. *Плачем лиха не виплачем.* Ном. № 2390. *Долю виплачу слъзами.* Шевч. 96.

Виплакатися, чуюся, чешся, гл. Выплакаться, наплакаться. *От, виплаказишсь добре за своїм чоловіком, і пішла додому.* Рудч. Ск. II. 146.

Виплат, ту, м. Уплата, выплата. *На виплат гроші розкладали.* О. 1862. VII. 88.

Виплатити, ся. См. Виплачувати, ся.

Виплачувати, чую, еш, сов. в. виплатити, чу, тиш, гл. Выплачивать, выплачивать, уплачивать, уплатить. *Вони тіл-*

ки й думають, як би їм гроші виплатили. МВ. (О. 1862. III. 36).

Випла́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. **випла́тяться, чуся, гешся,** гл. Расплачуватися, расплатиться, погашать, погасить долгъ. *Жид покaлiчував на людей стiльки дозгу, що стало вже не в моготу й виплатитись.* ЗОЮР. I. 285.

Виплекати, каю, еш, гл. Выкормить (искусственно), воспитать. *Вихохай і виплекай таку другу дочку.* Нп.

Виплескати. См. **Випліскувати.**

Виплеснути. См. **Випліскувати.**

Виплести. См. **Виплітати.**

Віплив, ву, м. 1) Истечение, излияние. 2) Истоки. Желех.

Впливати, ваю, еш, сов. в. **впливати** и **вплисти, плеву, веш,** гл. Выплывать, выплыть. *Впливає з води лани.* Шевч. 24. *Впливає щука.* Рудч. Ск. II. 105. *Вплив човен з очерету. Из за лісу, з-за туману місяць впливає.* Шевч. 150.

Вплигнути, гну, веш, гл. Выпрыгнуть.

Вплигном, нар. Подпрыгивая, проворно (идти). *Як найсєся сала, то так вплигом і підеш.* Харьк. г.

Вплинути, ну, веш, гл.—**Вплести.** *Кому щастя, той і на киві впливне.* Ном. № 1666.

Вплисти. См. **Впливати.**

Впли́ндрувати, руо, еш, гл. Истребить, уничтожить. *Стiльки було берестків, а тепер ні годного нема—усі впли́ндровано.* Лубен. у.

Впли́скувати, куо, еш, сов. и **впли́скати, каю, еш,** оди. в. **впли́снути, ну, веш,** гл. 1) Выплекать, выплескать, вылить (жидкость). *Не впли́скуй води по дурном!* *Хто випив?.. Ніхто.* *Василь на мене впли́скав, як я зомліла.* Г. Барв. 540. *Галька допила і ще впли́снула на стiлю, приказуючи: От так наші вибрикутиме.* Г. Барв. 39. 2) Только сов. и несов. в. О хлѣбѣ: дѣлать, сдѣлать изъ гѣста ковригу хлѣба, перебрасывая се въ рукахъ и хлопая по гѣсту ладовью. *Перш впли́сци добре хлѣб, и тоді вже і в тіч сажай.*

Впли́скуватися, куюся, ешся, сов. в. **впли́скатися, каюся, ешся,** оди. в. **впли́снутися, нуся, вешся,** гл. Выплекаться, выплескаться, выливаться, выплеснуться, выливаться. *Аж вода з ночов впли́скувалася.* Мир. Пов. II. 86.

Виплі́тати, тiаю, еш, сов. в. **виплі́сти, плету, теш,** гл. 1) Вылетать, выплестъ, слетать, сплестъ; связывать, вязать, связать. *Виплі́в рукавиці.* 2) Выдумывать, выдумать, сочинять, врать, соврать.

Виплі́тка, ки, ж. Косоцветка, ленточка изъ косы. О. 1861. XI. Св. 27. Гол. Од. 50. *Твої коси розплітає,—де твої виплі́тки побідає?* Лукян. 154.

Виплі́тувати, тую, еш, гл.—**Виплі́тати.** *Вона виплі́тувала скатерть на стiл.* Левич. I. 139.

Випло́джувати, джую, еш, сов. в. **випло́дити, джу, дш,** гл. Плодить, выводить, вывести; рождать, родитъ, породить. *Та ніде вийти, та ніде сісти, та кнiздо звити, а малих діток випло́дити.* Грин. III. 695.

Випло́джуватися, джуюся, ешся, сов. и **випло́дитися, джуся, дшся,** гл. Плодиться, выводиться, вывестись; рождаться, родиться. *Де хто випло́дився, туди й личе.* Посл.

Випло́док, дка, м. Порождение.

Виплу́тати, сiя. См. **Виплутувати, си.**

Виплу́тувати, тую, еш, сов. в. **виплу́тати, таю, еш,** гл. Выпутьывать, выпутать, распутьвать, распутать.

Виплу́туватися, туюся, ешся, сов. в. **виплу́татися, таюся, ешся,** гл. Выпутываться, выпутаться. *Ніжк з.... очеретяного коріння не виплу́тається.* Стор. II. 69.

Виплю́вувати, вуо, еш, сов. в. **виплю́вати, люю, еш** и **виплю́нути, ну, веш,** гл. Выплювывать, выплюнуть. *Душі не виплювати.* Ном. № 8299. *Тоді чорт—нічого робить—взяв та й виплював ростиску.* Рудч. Ск. II. 25.

Виплю́ндрувати, руо, еш, гл.—**Впли́ндрувати.** *А що він садка виплю́ндровав! то і Боже!* Лебед. у.

Виплю́нути. См. **Виплювувати.**

Виплю́снути, ну, веш, гл. **Вплеснуть.** Черниг. у.

Випну́ти, сiя. См. **Випинати, сiя.**

Виповза́ти, ваю, еш, сов. в. **виповзти, зу, веш,** гл. Выползать, выползти.

Випові́дати, даю, еш, сов. в. **випові́сти, вім, віся,** гл. Выражать, выразить, высказывать, высказывать. *Кожен народ випові́дає свої думки, свій погляд—по-своєму.* О. 1862. IX. 108. *Усі беремось вести народ, не знаючи його, а не хочемо у нього й трохи повчитись хоч би тієї мочи... котрою навкруги нас мільйони*

наших зсмалять свої думки і надію, горе й радощі виповідають. О. 1861. XI. 105.

Виповіда́тися, да́юся, е́ся, сов. в. **випові́стися, ві́ся, ві́сяся,** гл. Отговаривається, отговориться.

Віповня́ти, ся. См. **Виповняти, ся.**

Віповнюва́ти, нюю, еш, гл.—**Виповняти.** *Кров'ю річки й озера виповнювали.* К. Кр. 27.

Віповня́ти, няю, еш, сов. в. **виповня́ти, ню, ниш,** гл. 1) Переполювати, переполняти, наповняти, наполювати. *Не виповниши Дніпра-Славути сльозми.* К. ЦН. 193. 2) Исполнять, исполнить, выполнять, выполнить.

Віповня́тися, няюся, е́ся, сов. в. **виповня́тися, вюся, ви́сяся,** гл. 1) Наполюватися, наполються, сдбляться поплнью. *Каші боки позападали у коня; а давай що-дня віся, то швидко виповняється.* Канев. у. *Хата усе виповнялася людьми, що надходили.* МВ. (О. 1862. I. 91). 2) О луні: дбляться полною. *Тоді (молодиківі) виповнялися, а нам оздоровлятися.* Грин. II. 316.

Віповнча́тися, чюся, чешся, гл. Исполняется. Шух. I. 43.

Випогб́жуватися, джується, сов. в. **випогб́дитися, дьтєся,** гл. безл. Проясниться, проясниться, наступать, наступить хорошей погодою.

Віповзвати, ваю, еш, гл. Получить по приговору суда. *Він судився, та нічого з його не випозивав.* Змієв. у. *Тільки два карбованці й випозивав за бика.* Канев. у.

Віповзичити, чу, чеш, гл. 1) Искрестать, занимая. 2) Раздять вь займи.

Віпові́хатися, хаюся, е́ся, гл. Назбвваться вдоволь. *Зараз схопивсь, випозіхавсь, вичухався, помолвився Богу.* Кв. II. 51.

Виполі́скувати, кую, еш, сов. в. **виполоска́ти, шу, щеш,** гл. 1) Выполаскивать, выполоскать. *Виполоскали, обмили, та й принесли у шинок.* Стор. II. 69. 2) Вымыть, вымыть, уносить, унести водой. *На саме дно (чорт) спустивсь, схватив землю в пащєку і с тею землею наверх. А море глибоке, поки... вирине він з моря, то вода вже геть виполоскала землю з рота.* Драг. 15.

Віполони́ти, вю, ниш, гл. 1) Взять встх вь плтв. 2) Истребить. *Бог милосердний держить нас на світі, а то б нас давно треба виполонити, як творить нечестиву.* Мир. ХРВ. 11.

Віполоска́ти. См. **Виполіскувати.**

Віполоски, мів, м. мн. Грязная вода оть мытья, помой.

Віполоти. См. **Випололювати.**

Віполоч, ці, ж. Пеглубокая водомошна. Липовец. у.; лужи, Вх. Зн. 7; родь пеглубокаго рбчнаго заливчика? Волч. у. *Є виполоч мала і велика: по коліна і пидплєчі чоловікові.* Канев. у.

Віполюва́ти, люю, еш, гл. Добыть ва охотб. *Полювали вони, полювали цілий день і нічого не виполювали.* Рудч. Ск. II. 75.

Віполюва́ти, люю, еш, сов. в. **виполоти, лю, леш,** гл. Выпальвать, выполоть. *Заходивсь коло того проса... виполот його гарно.* Рудч. Ск. I. 54.

Віполиня́ти, няю, еш, гл. Дблять наставленія, напоминанія. *Баненєко дає, це й виполиняє.* Грин. III. 524.

Віпорожни́, вів, м. мн. Вь вырак.: *випорожни ловити.* Воронь ловить, збвать.

Віпорожнити, ся. См. **Випорожняти, ся.**

Віпорожня́ти, няю, 'еш, сов. в. **випорожнити, ню, ниш,** гл. Опорожнять, опорожнить. *Кутні випорожнять.* Заберуть все имущество изь дому. *Ном. № 10824.*

Віпорожня́тися, няюся, е́ся, сов. в. **випорожнитися, вюся, не́сяся,** гл. Опорожняться, опорожниться.

Віпороти. См. **Випорювати.**

Віпорснути, ву, веш, гл. Выскользнуть. *У жінки й паганець изь рук випорснув.* О. 1862. I. 31.

Віпорток, тка, м. Выпортокъ, мертворожденное животное. Вас. 198.

Випорхати, хаю, еш, гл. Порошить. *Чорна хмара виступає, дрібний дощик випорхає, білий сніжок випорхає, бурлак міжки піднімає.* Мер. 464.

Віпорюва́ти, рюю, еш, сов. в. **випороти, рю, рещ,** гл. 1) Выпарывать, выпороть, отпороть. *Из-під столїчого підпону випорє.* *Ном. № 11064.* 2) Только сов. и. Выпороть, высбчь. *На всі боки випорєв.* *Ном. № 4020.*

Віпосажити, жу, жиш, гл. Дать приданє. Левч. 31.

Віпостува́ти, тую, еш, гл. Пропустить. *Три дні виступувати.* К. Баф. 102.

Віпочити, чиву, веш, гл. Отдохнуть. **Віправа́, вя,** ж. 1) Выпрямленіє; псправленіє. 2) Отправка; отправление. 3) Имущество, даваемое дочерям при вытодб замужь, состоящее изь ббля, платья, по-

суды и иной домашней утвари. 4) — шкуру. Выдѣлка кожи. Ум. **Віправа.** *Оддасть шкуру за виправку.* *Ном. № 10570.*

Віправдати, ся. См. **Виправдувати, ся.**
Віправдитися, ся. См. **Виправдувати, ся.**

Віправдувати, дую, *еш,* *сов. в. виправдати, даю,* *еш* и **виправдати, джу,** *диш.* *г.* Оправдывать, оправдать. Вх. Лем. 398.

Віправдуватися, дуюся, *ешся,* *сов. в. виправдатися, даюся,* *ешся* и **виправдитися, джуся,** *дишся,* *г.* Оправдываться, оправдаться. *Хотів ся виправдатися.* Вх. Лем. 398. *Як не піявм його, то він там виправдитися.* Повномоск. у.

Віправити, ся. См. **Виправляти, ся.**

Виправляти, ляю, *еш,* *сов. в. виправити, влю,* *виш,* *г.* 1) Выправлять, выправить, исправлять, испривить. *Горби того либа могила виправити.* *Ном. № 3221.*

2) Оправдывать, оправдать. 3) Отправлять, отправити, отсылать, отослать. *Я не даром його з дому виправляю од себе.* Рудч. Ск. I. 133. 4) Требовать обратно, получить по требованію обратно. *От півник узня та й пішов виправляти жорск.* Рудч. Ск. I. 37. 5) — дочку. При выходѣ дочери замужь надѣвать бѣльемъ, матеремъ, посудой и иной домашней утварью. 6) — шкуру. Выдѣлывать, выдѣлать кожу. Шух. I. 254.

Виправлятися, ляюся, *ешся,* *сов. в. виправитися, влюся,* *вишся,* *г.* 1) Выправляться, выприваться. (Гляка) *виправилась, та лусь пана по пиці.* Грин. II. 198. 2) Разглаживаться, разгладиться. *Повишлав із скрині жулан, шапку, пояс, почтив усе на кілочку, щоб виправилось.* Г. Барв. 165. 3) Оправдываться, оправдаться. Мир. ХРВ. 400. *Виправляється, що цього не було.* Екаторивосл. у. *Не по правді робити, та ще й виправляється.* *Ном. № 176.* 4) Отправляться, отправиться.

Віпрасувати, сую, *еш,* *г.* Выглядить. **Віпрати, перу,** *реш,* *г.* Вымыть (о бѣльѣ). *Та виперу чумакові штани та сорочку.* Рудч. Чп. 43.

Віпрацювати, цюю, *еш,* *г.* Заработать тяжелымъ трудомъ.

Віприскати, каю, *еш,* *г.* Выбрызгать.

Віприщити, щить, *г.* *безл.* Покрываться прищами.

Віпріпати, паю, *еш,* *сов. в. віпріпати, еш,* *г.* 1) Выпрѣвать, выпрѣть, выки-

пѣть (о пицѣ). 2) Выпрѣвать, выпрѣть, выгнивать, выгнить отъ сырости. Шух. I. 74.

Випробовувати, вую, *еш,* *сов. в. випробувати, бую,* *еш,* *г.* Испытывать, испытать. (Бог) *випробовує святого.* К. Псал. 24. *Випробуй їх, що з їх за люде вийдуть.* О. 1862. VI. 37. *Ви мене не знаєте, ви мене ні в якому ділі не випробували.* Г. Барв. 163.

Випроводжати, джяю, *еш* и **випроваджувати, джую,** *еш,* *сов. в. випровадити, джу,* *диш,* *г.* 1) Отправлять, отправити. *Тую бібичу дочку випровадити свиней напувати.* ЗОЮР. II. 12. *Тоді випровадити його додому.* Рудч. Ск. I. 95. 2) Провожать, проводить. *Випровадь мя ко Дунаю.* Гол. I. 84. *Вона його за ворота собаклами випроводила.* Мет. 115.

Випровожати, жяю, *еш,* *г.* = **Віпроваджати.** *Випровожала одою свого сина, ту сдину дитину.* Шевч. 362.

Віпродати. См. **Випродувати.**

Віпродувати, дую, *еш,* *сов. в. випродати, дам,* *даси,* *г.* Распродавать, распродать.

Віпросити, ся. См. **Випрощувати, ся.**
Віпростати, ся. См. **Випростувати, ся.**

Віпростувати, тую, *еш,* *сов. в. випростати, тако,* *еш,* *г.* Выпрямлять, выпрямить; вытягивать, вытянуть. *Випростав ти спину од тяжкої ночі.* К. Псал. 189. *Нижні випростати.* Умереть, издохнуть. *До вечора й ніжки (півень) випростав.* Сім. 216.

Віпротуватися, туюся, *ешся,* *сов. в. випростатися, таяся,* *ешся,* *г.* Выпрямляться, выпрямиться. *Випросталась як селісютка верства.* *Ном. № 8623 стр. 288.* *А сам аж стелю підпірає, випроставсь.* МВ. I. 110.

Віпрохати, ся. См. **Випрохувати, ся.**
Віпрохувати, хую, *еш,* *сов. в. випрохати, хаю,* *еш,* *г.* = **Випрошувати, випросити.** *Лісничиха обіцяла їй випрохати коней у свого старого.* Левц. I. 316.

Віпрохуватися, хуюся, *ешся,* *сов. в. випрохатися, хаюся,* *ешся,* *г.* = **Випрошуватися, випроситися.**

Віпрощувати, шую, *еш,* *сов. в. випросити, шу,* *сиш,* *г.* Выпрашивать, выпросить. *Тим тільки й живе, що дигросить шматок хліба.* Рудч. Ск. II. 162.

Віпрощуватися, шуся, *ешся,* *сов. в. випроситися, шуся,* *сишся,* *г.* Выпрашиваться, выпроситься.

Віпруджувати, джую, *еш,* *сов. в. ві-*

прудити, джу, диш, гл. Изговяť, изгавяť, выисивавь, выискать (о насъко-михъ-паразитгахъ). *Випрудива нужу.* К. ПС. 143.

Випрчати, ся. См. **Випрчувати, ся.**
Випрчувати, чую, еш, сов. в. випрчати, чаю, еш, гл. Освобождаť, освободить, вырвать (руку). *Випрчуало рученята.* Шевч. 101. Вытаскивать, выгацять (изъ плетия палку, хвостину). *Собаки кинулись на його.... Чипка подався назад до пси, став випрчувати хвостину.* Мир. ХРВ. 213.

Випрчуватися, чуюся, ешся, сов. в. випрчатися, чаюся, ешся, гл. Освобождаťся, освободиться, вырваться, вырвать (изъ рукъ, лапъ кого-либо). *Випрчавсь од того чорта, що мене кіс.* Стор. МПр. 48.

Випрягати, гая, еш, сов. в. випрягати, жу, жеш, гл. Выпрягать, выпречь, отпрягать, отпречь. *Захтілося—запрягайте! відтілося—випрягайте.* Ном. № 4974. *Як погано орати, то лучше випрягати.* Ном. № 7305.

Випрягатися, гаяся, епся, сов. в. випрягтися, жуся, жешся, гл. Выпрягаться, выпречься, распрягаться, распречься, отпрягаться, отпречься. *Се як віл у ярмі: коли не випряжені,—не випряжеться.* Ном. № 10013.

Випрядати, даю, еш, сов. в. випрядати, праду, деш, гл. Выпрядать, выпрясть, спрясть.

Випряжний, а, б. Выпряженный? Встрѣчено только въ пѣснѣ, опубликованной у Макс. (1834, 130) и повидимому фальсифицированной: *Кони вороній, коні випряжній.* АД. I. 144.

Випряжити, ся. См. **Випрямляти, ся.**
Випрямляти, ляю, еш, сов. в. випрямити, ляю, миш, гл. Выпрямять, выпрямить.

Випрямлятися, ляюся, ешся, сов. в. випрямитися, мляюся, мишся, гл. Выпрямяться, выпрямиться. *Криве дерево не дуже випрямитися.* Ном. № 3216.

Випрясти. См. **Випрядати.**
Випрятати, таю, еш, гл. Прибрать, убрать.

Випсакувати, кую, еш, гл. Выругать какъ пса, сильно выругать.

Випурнати, ну, еш, сов. в. випурнути, ну, неш, гл. Выпурить, выпурнуть. *Випурнала риба дуже велика.* Лебед. у. *Випурнув корець (з моря).* Чуб. II. 18.

Випурхнути, ну, неш, гл. Выпорхнуть. *Випурхнув соловейко в праве, а зозуля в лѣве віконці.* ЗОЮР. II. 34. *Іде було и скаже: „Тіточко-голубочко! я піду до дівчат“, або там куди: а тепер уже випурхне з хати, не питаючи мене.* МВ. II. 20.

Випускати, каю, еш, сов. в. випустити, шу, стш, гл. 1) Выпускать, выпустить, отпускать, отпустить. *Суд не заклика, та й не выпуска.* Ном. № 7372. *То буду я до темниці приходядати, темницю відмикати, вас всіх, бідних невольників, на волю випускати.* АД. I. 232. *Так не випустять, не почастиваши.* Г. Барв. 186. 2) Выставлять, выставить, высовывать, высунуть. *Морське чудерство одну губу випустило.* Мвж. 35. *Стонжку з сорочки черяюу випустить.* Г. Барв. 103.

Випуст, ту, м. Мѣсто возлѣ села, куда выпускають скоть. *У самбуриці великий випуст, а у нас киде скотини понастись, як не на молочи.* Черниг. г.

Випустити. См. **Випускати.**
Випустити, тью, еш, гл. 1) Опустѣть. Вх. Лем. 398. 2) Совершенно обѣдѣть. Вх. Лем. 398.

Випустом, нар. О пасущемся скоть: безъ пастуха, свободно вездѣ (пастись). *А пастуха коло них нема—такечки ходять, випустом.* Екатеринос. у. Слов. Д. Эварн.

Випхвещь, нпа, м. Насильно удаленный, изгнанный. Одесск. у. (Залюбовск.).

Випхати и випхнути. См. **Випихати.**

Випшно, на, с. Шуточное слово, употребленное повидимому въ значеніи: отсутствіе пшена, въ слѣд. расказѣ: *Як оженився я, дав мені тещь в придане торбу з сьомі перегородками: на хлѣб і на вихлѣб, на пшоно і на випшно, на сіль і на висіль.... Та дав їще кобилу—таху, як положить на віз сім мішків порожніх, то ще з гори й біжить.* Ном. № 14321.

Вип'ясти, ся. См. **Випинати, ся.**
Вир, ру, м. Водоворотъ, омутъ. *Взяли жидівочку та під білі боки, розмахали і кинули та у вир глибокий.* Гол. Ум. Вирбчок.

Вирав, зу, м. Выражене словесное. Чуб. VI. 219. *Почала.... солодкими виразами любови промовляти.* Левиц. I. 341. **Выражене лица.** *Вираз на лиці покуророчистий,* И. МБ. XII. 269.

Ві́разка, ки, ж. Ранка, язва. *Трудно віразку гоїти, а не уразити.* Ном. № 1574.

Віра́зний, а, ё. Выразительный, ясный, внятный. *Картиє за них царів виразними словами.* К. Псалт. 240.

Віра́зність, ности, ж. Выразительность, ясность, внятность. Желех.

Віра́зно, нар. Выразительно; ясно, внятно, отчетливо, явственно. *Віразно промовила.* Стор. МПр. 84. *Чути було дуже віразно, як горілка булькала.* Лев. вщ. I. 144.

Ві́разок, взу, м. = **Виразка**. *У мене віразок зробився на носі — неначе рана.* Новомоск. у. *Захрпати треба безрівною віразком.* Константиногр. у.

Віра́й, раю, м. = **Вірий**. Маркєв. 18.

Віра́лити, лю, лиш, гл. Пройти поле радомъ.

Віра́ловувати, вую, вш, сов. в. **віра́ловувати**, тую, еш, гл. = **Виратовувати**, **виртувувати**. *Коли б у цьому лісі хоч одна душа найшла така, щоб мене віратувала.* Рудч. Ск. II. 19.

Віра́ховувати, вую, вш, сов. в. **віра́ховувати**, хую, еш, гл. Вычислять, вычислять.

Віра́чкувати, кую, вш, гл. Излазять на четверенькахъ. *Як утущу починаю, і нема нікого — поки то намайраю! Іноді всю хату вірачкую.* Свм. 236.

Віра́чкуватися, куюся, ешся, гл. Вылзть на четверенькахъ, вообще выбраться съ трудомъ на гору (о чоловікѣ, лошади). (Замлюбск.).

Ві́рва, ви, ж. Взятка, поборъ, всякій несправедливий или лишній поборъ, напр. при денежной платѣ еще добавочный отработокъ. *Оце писарь вірви хоче, тим зразу й не дає білета.* Борз. у. *За десятину землі панові одкосити дві, та ще вивезти десять купок гною, — то се вже гній буде вірва.* Дубен. у. *Хотіла баба вірви, та усилу сама вирвалася.* О. 1862. IX. 114. *То Шеверенко Оленка, в перших брат Напалі, здумав вірви домагатися, як москаль медалі. Заморившись, запалившись кичуєся із хати, молодую, як ведеється, Талю продавати.... Кинули мерщій піквітник срібний на одплату.* Мгр. Н. 29. *Три вірви в шию і між кулаччя.* Ном. № 4761. *У три вірви.* Въ шею. *І самого Енея-пана в три вірви вигнали відтіля.* Котл. Ев. I. 16.

Віра́вляти, ня, с. Вырыватье. Чуб. I. 85.

Ві́рвати, ся. См. **Виривати**, ся.

Ві́рвахвіст, хвоста, м. Толкое болото на дорогахъ.

Ві́рван, ну, м. Органъ. *В розмовах на вірван мов грала.* Мгр. Г. 17.

Ві́рвѣб, ба, м. Рыба. *Ciprinus dentix.*

Ві́рєкти, ся. См. **Варікати**, ся.

Ві́рецептувати, тую, еш, гл. Рассказать, какъ по рецепту, точь въ точь. *Так йому (на экзамені вчителів) вірецептував, аж спасибі сказав.* Св. Л. 225.

Ві́рєчи, чу, чеш, гл. = **Вирєкти**. Вх. Лем. 398.

I. Ві́ривати, вію, еш, сов. в. **ві́ривати**, рву, веш, гл. 1) Вырывать, вырывать. *Вирвав з голови волосинку.* Рудч. Ск. II. 201. *Вирвав куці з коринняк.* Стор. МПр. 109. *Хоче у вовка з зубів виривати!* Ном. № 4853. 2) Срывать, сорвать. *Ой вирви я з рожі квітку, та пущу на воду.* Нп.

II. Ві́ривати, вію, еш, сов. в. **ві́ривати**, рию, еш, гл. Вырывать, вырывать. *Зайчик узяв та й вирив ямку на бурті.* Рудч. Ск. I. 29.

Ві́риватися, віюся, ешся, сов. в. **ві́риватися**, рвуся, вешся, гл. 1) Вырываться, вырываться. *Як вирветься сокіра з рук.* Шевч. 436. *Придавила його до туну, щоб він не вирвався.* Рудч. Ск. I. 8. 2) Рваться впередъ, выступать, выступить впередъ. *Наперед не виривайся, заду не зоставайся, середини держися.* Ном. № 5862. *Не йди.... бо далеко, сама не виривайся.* Рудч. Ск. I. 202. Также: высказывать, выскочить впередъ, везапно появляться, появиться. *Вирвався, як Пилип з конопель.* Ном. № 3153. *Деся вирвалася дівчинонька.* Нп.

Ві́ривання, ня, с. Изрыганіе.

Ві́ривати, гаю, еш, сов. в. **ві́ривати**, гаю, еш, одн. в. **ві́ривати**, гаю, неш, гл. Изрыгать, изрыгнуть. Мж. 39.

Ві́ривувати, кую, еш, гл. О бычь, коровѣ: ревѣть. *Іде бичок у плаічок, так віривуючи.* Пух. I. 201.

Ві́ривати, вію, еш, сов. в. **ві́ривати**, ну, неш, гл. Вынырять, вынырнуть, вскакивать, всплыть на поверхность. *Як бжеє вода, то вирне і з моря.* Ном. № 18. *Пуркує, вириває і утолєну Ганцусю на берег виносить.* Шевч. 23. 2) Вытекать, вытечь (объ источникѣ). *Ой у городі криличенька одна, да вириває холодная вода.* Мет. 147.

Ві́ривати, няю, еш, гл. Выходить

(комнату), часто отворяя дверь. Там так виріпають хату, що й собака не вдержиться.

Вірискатися, каюся, ешся, гл. Наїгись, отыскаться. Десь вирискався... миршавий чоловічок. Мир. Пов. II. 66. А це знов проява якась вирискалася. Мир. ХРВ. 21. І вирискалось таке бидло. Маж. 177.

Вірити. См. II. Виривати.

Вірити, риб, ріш, гл. Кружитися водѣ или какому либо предмету вѣ водѣ нокруг центра, вѣ водоворотѣ. Миж. 179.

Вірихтувати, тую, еш, гл. Направити, навести, нацѣляти.

Віріб, робу, м. 1) Издѣлие. Желех. 2) Свободное отъ работы время. Употр. вѣ выраженіи: виробу нема. Постоянная работа, нѣтъ свободного времени. Миж. 165. Німці гарно платять наймитам, за те нема у них і виробу. Новомоск. у.

Вірівнювати, кую, еш, сов. в. вірівняти, няю, еш, гл. Выравнивать, выровнять.

Вірівнюватися, нююся, ешся, сов. в. вірівнятися, няюся, ешся, гл. Выравниваться, выравниваться. Так вирівняла, вирівнялася, така з неї стала гарна молодичка. Стор. I. 255.

Вірид, роду, м. Выродокъ, уродѣ. Нема роду без вироду. Ном. № 9342.

Віридий, а, о. Выродившійся. Желех.

Вірижок, жу, м. 1) Часть чего-либо, выдающаяся угломъ. 2) Конецъ поселка. А що то за хижка там на вірижку? Мет.

Вірізати, ся. См. Вирізувати, ся.

Вірізка, ки, ж. 1) Вирѣзка. 2) *мн.* Вірізки. Вирѣзаніе вытканнаго полотна изъ ткацкаго станка, производимое вѣ присутствіи приглашеннаго для этого хозяина (хозяйки) полотна, приносящаго при этомъ глачу угощеніе—выпивку и хлѣбъ, или только хлѣбъ. МУЕ. III. 22.

Вірізняти, ся. См. Вирізняти, ся.

Вірізняти, няю, еш, сов. в. вірізняти, няю, еш, гл. Отличать, отличать отъ другихъ.

Вірізнятися, нюся, ешся, сов. в. вірізнятися, нюся, ешся, гл. Отличаться, отличиться, разниться отъ другихъ.

Вірізування, ня, с. 1) Вирѣзуваніе. 2) Особый способъ ажурнаго вышиванія. Шити вірізування. Вас. 193. 3) Украшеніе деревяныхъ предметовъ вырѣзуваніємъ орнаментовъ. Шух. I. 306

Вірізувати, вую, еш, сов. в. вірізуати, жу, жеш, гл. 1) Вирѣзывать, вирѣзывать. Вирізає з тії дошки клинчик. Біжить свинка, вирізана спінка. Ном. Стр. 302, № 432. 2) Срѣзывать, срѣзывать. Вирізає три різки з берізки. Мет. 180. Добре чорту в дудку грати, сидя в очереті: одну золотити, другу виріже. Ном. № 1412. 3) Только сов. в. Перерѣзывать всѣхъ. Геть виріжеєм вражих ляхів, геть, що до одного. Нп.

Вірізуватися, вуюся, ешся, сов. в. вірізуватися, жуся, жешся, гл. О мѣсяцѣ: выходить, выйти изъ-за чего-либо. Місяць із-за левади вирізаєся. К. ДС. 31. Місяць молодик, із-за чорної хмари вирізаєся—виплиє. Г. Барв. 467.

Вірію, рю, м. Теплыя страны, куда птицы улетаютъ на зиму. Доходив він аж до вірію, куди небесні пташки злітаються на зімвалю. Стор. МІР. 167. Зажурилась перелілочка: бідна моя головочка, що я рано із вірію вилетіла. Мет. 211.

Вірікати, каю, еш, сов. в. вірєкти, рєчу, чеш, гл. Произносить, произнести, сказать. То ж не один хто сказав—громада вірєкла. Ном. № 10744. Чи оддаси за мене Нестусю? А Губрій... вірик: „Віддам“. Г. Барв. 461.

Вірікатися, каюся, ешся, сов. в. вірєктися, чуюся, чешоя, гл.—ногб. Отрєкаться, отрєчься, отказываться, отказаться отъ кого. Ой вірікся і отець, вірєклася й мати. Рудч. Чп. 180.

Віріот, рєсту, м. 1) Выростаніе. До вірєсту. Пока вирєстєть. Як до вірєсту не запрягеш лошака, то й буде кінь добрий. Валк. у. До вірєсту нехай живе у вас дівчина. Волч. у. Суня на віріст. Просторіе, длинное плаще. 2) Ростъ. МВ. II. 15. На віріст не високий. Ном. № 8615.

Віріотий, а, о. О глазахъ: выпученный. Очей страших, віріотих, пловобрових. К. ДН. 187.

Вірілч, ча, м. Пучеглазый человекъ. Вірло, ла, с. 1) Дышло коннаго привода. 2) Длинный рычагъ, которымъ поворачиваютъ вѣтряныя мельницы. Рк. Левнц. 3) Ямка? Колін і грубка—се були чорні вірла в пещиці. Г. Барв. 20. 4) *мн.* Вірла. Глаза на выкатѣ.

Вірілбкий, а, о. Пучеглазый.

Віріути. См. Вирікати.

Віробити, ся. См. Вирєбяти, ся.

Віробка, ки, ж.—Віріб 1. Золоті а срібні віробки. Мир. ХРВ. 68.

Вибролівня, ня, с. См. **Вибролівня**. Шух. I. 216.

Вибролювати, люю, еш, гл. = **Виробляти**. О. 1861. IX. 179.

Вибролівня, ня, с., у гуцул. **вироблівня**. 1) Видѣлка. Шух. I. 216. 2) Выработка, обработка. Шух. I. 260. 3) Забратываніе. 4) Продаваніе.

Виробляти, ляю, еш, сов. а. **виробити**, бляю, бйш, гл. 1) Видѣлювати, видѣлять, дѣлять. *У Батурикі сірі сукна виробляють*. Черниг. у. *Благословінь нас, мамо, коровай виробляти!* Грин. Ш. 501.

2) Выработывати, выработати; обрабатывати, обработати, отдѣляти. *Ми не виробили собі під византійщиною культури, рівноправної з римською*. К. XII. 65. *Ческим потом виробляти із неволі волю*. О. 1862. X. 31. (Поема) *ще не вироблена, тим і не посилаю*. Шевч. (О. 1861. X. 12).

У гуцулов-гончаровъ **виробляти** гліну—м'шати руками, озончательно ее размягчати и дѣляя готовою для работы. Шух. I. 260. 3) Срабатывати, сработати извѣстное количество, зарабатывати, заработать. *Хоч і не заробе багато, а все за хлѣб виробе*. Грин. II. 73.

Ти, кажуть, громадську отару пасени, рублѣ з півсотні виробляеш. Мир. ХРВ. 51. 4)—сѣю. Истрачивати, истратити на работѣ силу. *Ой щоб тобі, господине, хорити, боліти: виробив я свою силу та ни твої діти*. Грин. Ш. 556. 5) Источати, источити, изучати работою. *Кінь не везе, бо дуже вироблений*. Зміев. у. О землѣ: источати, источити частими поѣзками. *Виробили так землю, що вже нічого не родить*.

6) Проробатывати, пророботати извѣстное время. (Повнвев) *ти мені цілий год робити ту роботу, що я загадаю*. *Як виробив, так навчу, а не виробив, — не навчу*. Мях. 72. 7) Видѣлювати, продѣлявати, продѣляти. *Хто ж се виробля?* Св. Л. 50. *Отпаке-то людям горе чума виробляла*. Шевч. 545.

Вироблятися, ляюся, ешся, сов. в. **виробитися**, бляюся, бйшся, гл. 1) Видѣлюватися, видѣлятися. 2) Выработываться, выработаться; обрабатываться, обработаться. 3) Источаться, обезсилѣть отъ работы. *Виробився чоловік*. Зміев. у.

Виробляки, кіп, м. мн. Родъ кожявыхъ лаптей. Шух. I. 120.

Виродитися, джуся, дйшся, гл. 1) Выродитися. 2) Источитися (о землѣ).

Виродок, два, м. **Виродокъ**. См. **Вирід**.

Мав уродитися чоловік, та вилупився виродок. Ном. № 2917. *Всі люде як люде, а ти мов виродок який*. О. 1862. II. 25.

Віроуміти, мію, еш, гл. **Повяти**. Желех.

Віроумітися, міюся, ешся, гл. Сдѣлаться повнятымъ. *Буть повнятымъ. Той те скаже, другий друге, третій третє, а од того вирозуміється діло, повернется перед нами з усіх боків*. О. 1862. I. 65.

Віроітися. См. **Вироюватися**.

Вірок, ку, м. **Приговоръ** (суда), рѣшеніе, опредѣленіе. *Що ти мені страшни віроки пишеш*. К. Іов. 29.

Виростати, таяю, еш, сов. в. **вирости**, сту, теш, гл. **Виростати**, вирости. *Борода виростла, та ума не вилесла*. Ном. № 6355. *Буває, що і на полі рожа виростає*. Ном. № 14303.

Віросток, тка, м. **Подростокъ**. *У мене діти ще не великі: так, виростки собі*. Екатеринбургск. у. (Залюбоск.). Ум. **Віросточок**. *Такий хлопчук, виросточок уже чималий*.

Вирощати, щаю, еш, сов. в. **виростити**, щу, етиш, гл. **Выращивати**, виростити. *Доці... землю промочають, траву вирощають*. Нп. *Виростив... як рідку дитину*. О. 1861. VШ. 17.

Віроюватися, рююся, ешся, сов. в. **віроітися**, роюся, ішся, гл. 1) Отронуться (о пчелахъ), вылетати, вылетѣть роємъ. *Рій виройся*. МВ. (О. 1862. I. 72). 2) Высыпаться, высыпаться, выходить, выйти толпою (о людяхъ). *Люде виройлися з церкви*. МВ. (О. 1862. I. 91). *Люде за їми купами вирюювалися*. МВ. (О. 1862. I. 102).

3) Возникати, возникнуть. *Видѣла ж то й виройлась приказка*. Стор. I. 8 4) безл. **Вообразитися**. *Тільки що задрімав, таке виройлось, що аж страшно стало*.

Вирубати, баяю, еш, сов. в. **вирубати**, баю, еш, гл. 1) **Вырубати**, **вырубить**. *Вирубаю цей ліс*. 2) **Срубивати**, **срубити**. *Вирубав собі дубка на вісь*. 3) **Изрубивати**, **изрубити**. *Вирубано всіх ворогів*.

4) **Ліхом вирубати**. *Говорить по-польски, (объ украинцѣ). Ой н'є Сава і гуляє, ляхом вирубає*. Нп.

Вирубувати, бую, еш, гл. = **Вирубати**. **Вирубовувати**, вую, еш, сов. в. **вирубувати**, гую, еш, гл. **Изгоняти**, изгнати кого изъ его владнїи.

Виручати, чаю, еш, сов. в. **виручити**, чу, чйш, гл. **Выручати**, **выручить**, освободжати, освободити, спасати, спасти. *Ходжу по світу: з бѣди людей виручаю*. Рудч. Ск. II. 79.

Вірушити, шу, пиш, гл. Отправиться, двинуться. *Вірушу я так потужно, що безумством буде против мене воювати.* К. МБ. XII. 266.

Вірядити, ся. См. **Виряжати**, ся.

Вірядка, ки, ж. Снаряженіє в дорогу. *Ото ж як він їзав мудри, то мати позичила у мене на вірядку грошей.* Верхнедѣвр. у. (Залубовск.).

Вряжати, жаю, еш, сов. в. **вірядити**, жу, диш, гл. Сваряжати, сварядити, отпирлять, отпиривити. *В велику дорогу вряждали.* Мет. *Вряжала мати дочку в чужу сторонучку.* Макс. *Царь вряжає війско на війну.*

Вряжати, ся, жаюся, ешся, сов. в. **вірядитися**, жуся, дишся, гл. Отправлятися, отпиривитися, сваряжати, сварядитися. *Дисливі люди (так) примовляють, вряжаються до полл.* Ном. № 14148.

Врятувати, тую, еш, гл. Спасати, спасти, избавити, спасти, врятувати, врятувати, врятувати. *Не загайся на підмогу, врятує з напасті.* К. Псал. 94. *А молодий Юрко та до бережечка, знайшов човна і веселечко, врятував Марусю-сердечко.* Мет. 129.

Врятуватися, туюся, ешся, гл. Спаситися, избавитися, врятуватися, врятуватися, врятуватися. *Врятуватися з трудів.* Рудч. Ск. II. 114.

Врячати. См. **Врячувати**.

Врячуватий, а, е. Пучеглазый; выпученный (о глазахъ). Чуб. II. 40. *Очі такі спаги врячуваті.* О. 1862. VIII. 17.

Врячувати, чую, еш, сов. в. **врячати**, чу, чий, гл.—бчі. Вытирашивать, вытирашивать глаза. *Яким знов врячив очі на свою жінку.* Левц. I. 433.

Віса, ся, ж. Что-либо висшеє. Находится въ загадкѣ о виспиемъ плодѣ и свивѣ: *Віса висить, годя ходити, виса тала, годя зила.* Ном. стр. 294. Заг. № 120.

Висаджувати, джую, еш, сов. в. **висадити**, джу, диш, гл. 1) Висаживать, высадить. 2) Выставлять, выставити, выламывать, выломити. *Висадив замкову браму.* Стор. МІр. 145. 3) Поднимать, подинять, подняти, сажать, посадить на что-либо. *Висадити того москаля ягось навсрх (із льоху).* О. 1862. I. 32. *Висадив його на коня і сам сів.* Грин. II. 55 *Висадив її на дерево, посадив поміж гіллям.* Чуб. II. 158.

Висадок, два, м. Растеніє, оставленное

на сѣмена. *Висадки пішли в куці.* Левц. I. 28. *Товаришки мої давно повиходили заміж, а мене старости кидаютъ на висадки.* Г. Барв. 234.

Висаджувати, жую, еш, гл.—Висаджувати.

Висапати. См. **Висапувати**.

Висапатися, паюся, ешся, гл. Отдыхаться.

Висапувати, пую, еш, сов. в. **висапати**, паю, еш, гл. Вынапывать, выполоть.

Висварити, рю, рий, гл. Добыть съ брагню.

Висваритися, рюся, рийся, гл. Перестать сориться.

Висватати. См. **Висватувати**.

Висватувати, тую, еш, сов. в. **висватати**, таю, еш, гл. Сватать, посватать. *Висватий мені царіюку.* Мнж. 26.

Висвиснути, ну, неш, гл. Свиснуть. *А і сів на коня, та і свиснув.* Нп.

Висвістати. См. **Висвістувати**.

Висвістувати, тую, еш, сов. в. **висвістати**, шу, стий, гл. 1) Только несом. в. Насвистывать, свистать. *Раз у раз насвистував вігачик.* Стор. I. 206. *Витяг з-за пояса сопілку, свистує, якої зна.* О. 1862. V. Кух. 34. 2) Вызывать, вызывать кого свистомъ. *Писареку грає в дубову сопілку, свистує, вигукає у Самсона діюку.* Мнл. 98.

Висвищати, ки, ж. Шуточное названіє кнута (въ народномъ аведотѣ). О. 1861. IX. 191.

Висвідчати, чаю, еш, гл. Свидѣтельствовать, доказывать. *Гляньте, браття, правду святе письмо свідчить-висвідчає.* Макс.

Висвідчівня, ня, с. Свидѣтельствовање, засвидѣтельствовање. Вх. Уг. 230.

Висвітити, ся. См. **Висвічувати**, ся.

Висвічувати, чую, еш, сов. в. **висвітити**, чу, тиш, гл. 1) Только несом. в. Свѣтити сильно. (Місць) *висвічував на все небо.* Мир. Пов. I. 145. *Рано споллося сонце, вигравуючи та освічуючи червоном світлом.* Мир. ХРВ. 50. 2) Пояснять, объяснять, объяснять. 3) Въ картахъ: вскрывать, вскрыть козыря.

Висвічуватися, чуюся, ешся, гл. Свѣтитися. *Тисячі свічок висвічувалися як блискавки.* Стор. МІр. 71.

Висвободити, джу, диш, гл. Освободить. Рудч. Ск. II. 117.

Вісвятити, ся. См. **Вісвечувати**, ся. **Вісвечення**, ня, с. Посвященіє (въ духовный свяъ). Желех.

Вісвечувати, чуо, еш, сов. в. **вісвятити**, чу, тиш, г.г.—на поа. Посвящать, посвятити (въ духовный свяъ).

Вісвечуватися, чуюся, ешся, сов. в. **вісвечитися**, чуся, тишся, г.г. Посвящаться, посвящаться (въ духовный свяъ). *Вісвечився селитарист на попи*. О. 1862. I. 54.

Віселити, ся. См. **Віселяти**, ся.

Віселати, ляю, еш, сов. в. **віселати**, лю, лиш, г.г. Выселять, выселить. *Із невої на родючу любу змлю виселяг*. К. Псал. 150.

Віселятися, ляюся, ешся, сов. в. **віселетися**, люся, лишся, г.г. Выселяться, выселиться.

Вісерка, ки, ж. Яблони или груша, выросшая непосвяввой.

Вісиджувати, джую, еш, сов. в. **вісидіти**, джу, диш, г.г. 1) Просиживать, просидѣть. *Два місяці осидіть в карантині*. Стор. I. 175. 2) Высидѣть. *Сиділи три дні, та й висиділи злидні*. Ном. № 9859. 3) Только сов. в. Усидѣть.

Вісиджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **вісидітися**, джуся, дишся, г.г. Насиживаться, насидѣться. *Нехай осидитися*.

Віселати, ляю, еш, сов. в. **віселати**, плю, леш, г.г. Выселать, выслатъ. *Всіх лясів-панів на чотири місяці на Україну вислав*. А.Д.

Віселити, ся. См. **Виселяти**, ся.

Виселати, ляю, еш, сов. в. **віселити**, лю, лиш, г.г. 1) Обезсиловать, обезсилить, взнурять, взнуричь. 2) Истощать, истощить.

Виселятися, ляюся, ешся, сов. в. **віселитися**, люся, лишся, г.г. Взнуряться, истощиться, истощиться.

Вісвятитися, етсья, сов. в. **вісвятитися**, итсья, г.г. безл. Представляться, представляться во снѣ, присниться. *Мені вже з рік виснілось, що батько вмер*.

Вісвятити. См. **Висекювати**.

Вісвновити, влю, виш, г.г. Исключить изъ семьи, лишити наслѣдства. *Було в його два сини... Андрія, кажуть, не злюбив за щось: видно той не вмів шанувать ся, дак він його висновив—прогнав з двору*. О. 1861. X. 27.

Вісвювати, вюю, еш, сов. в. **вісвювати**, вю, ввш, г.г. 1) Сивить, посивить. 2) Тратить, испратить на сивевіє.

Вісина, ні, ж. = **Височина**. Волч. у. (Лободовск.).

Вісип, лу, м. Насыпь. *Турок нароби такі висипи, ст як би хата*. Градл. у.

Вісипати, пюю, еш, сов. в. **вісипати**, плю, пеш, г.г. 1) Высипать, высыпать. *Висипав я на стіл жменю дукатів*. Стор. МПр. 41. 2) Выливать, вылить. *Висип всенкий борщ у миску*. 3) Высыпать, появляться, появиться во множествѣ. *Вистали запорожці—лиман човки ажрили*. Шевч. 49. 1) Насыпать, насыпать. *Та висип аж, мила, високу могилу*. Мет. 98. 5) Усыпать, усыпать.

Вісипатися, пююся, ешся, сов. в. **вісипатися**, плююся, пешся, г.г. 1) Высипаться, высыпаться. *Висипався Хміль із мѣха та показав лягам лиха*. Ном. № 664. 2) Показываться, показаться, проростая (объ усахъ, бородѣ). *Висипався чорний ус*. Шевч. 555.

Вісипка, ки, ж. Сыпь. Желех.

Вісипати, ляю, еш, сов. в. **вісипати**, плю, пвш, г.г. 1) Спать, проспать известное время. *День виспавъ, а ніч у карни програєт*. О. 1861. X. 151. *Виспавую ніч*. Ковстантинogr. у. 2) Только сов. в. Приобрѣсть что спаньемъ. *Виспав коваля і бондаря*. Ном. № 11325.

Вісиплятися, ляюся, ешся, сов. в. **вісиплятися**, плююся, пишся, г.г. Высыпаться, выпсаться. *Дожі ти висиплятимися ти вилежуватимешся? А в вітпорок похмелялася, а в среду висиплялася*. Грив. II. 325. *Хто як постеле, так і висипляється*. Ном. № 7201.

Висасати, саяю, еш, сов. в. **віссати**, есу, сеш, г.г. Высасывать, высосать. *Висисав останню силу нашу змлі наш ворог*. Левич. I. 203. *На хлібові клятий жушок висисає яке зерно мѣже*. Волч. у.

Вісіяти, ш'ю, с'ш, г.г. Поднимать въ вышину. *Будуть* (свопи) *возити, в стоги зтожити, а в шир ширити, а в вись висити*. Гол. II. 17.

Висихання, ня, с. Высыхавіє. К. Псал. 69.

Висихати, хаяю, еш, сов. в. **вісхнути**, я **вісохти**, хну, неш, г.г. Высыхать, высохнуть. *Сохнуть наші яри, висихає наша вода*. Левич. I. 203. *Кужол ходить, переходить, так і висихає*. Шевч. 125.

Вісіяти, ваяю, еш, сов. в. **вісіяти**, с'ю, еш, г.г. 1) Расходовать, израсходовать на сѣяніє. *А бідний мужик і не*

писія тієї пшениці—стілько було, стілько й єсть Грин. II. 147. *Ой на горі вітер віє, подоляка руту сіє, сіє, сіє, висіває*. Голов. 2) Усівать, усівать. 3) Просівать, просівать.

Вісівки, вок, ж. мн. Отруби. *Дивиться, як собака на висівки*. Ном. № 3399.

Вісвічаний, а. в. Изъ отрубей сдѣланный.

Вісівака, ки, м. Дерякій, нахаль, вискочка. *Ого! провчу я висіваку!* Котл. Ев. IV. 34.

Вісіванка, ки, ж. Порка. *Ой там на долині жуки бабу повалили, і сорочку зняли, висіванку дали*. Ном. № 12529.

Вісікати, каю, еш, сов. в. **вісікати**, січу, чеш, гл. Вырубать, вырубить, высечь. *Ой як я схожу, терен висічу*. Нп. *Як зачав сікми мечем,—вісік триста п'ятдесят чоловіка мечем*. Грин. III. 587.

Вісікатися, каюся, ешся, сов. в. **вісікатися**, січуся, чешся, гл. Сѣчься, посѣчься. *Грива коневі геть висіклася*.

Вісіль, соли, ж. Шуточное слово, употребленное повидому въ значеніи: отсутствіе соли. Ном. № 14321. См. Вишлоно.

Вісімдесят, **восьмидесяти**, числ. Восемьдесят. *Мені вісімдесят год*. Рудч. Ск. I. 20.

Вісіпатися, паюся, ешся, гл.—на кого. *Наброситься на кого съ крикомъ, бранью*. Вх. Лем. 398.

Вісіпу, шу, еш, гл. Висѣть. *Сядь, нехай поли не висять*. Ном. № 11861. *Висить чоловік неживий*. Рудч. Ск. II. 180.

Вісіяти. См. Висівати.

Вісікаувати, куо, еш, сов. в. **вісікочити**, чу, чш, гл. 1) Вискакивать, выскочить, выпрыгивать, выпрыгнуть. *Вискакує з води проклятий ірод*. ЗОЮР. II. 30. 2) Подскакивать, подскокить, подпрыгивать, подпрыгнуть. *Хоч вискакуй, хоч не вискакуй, та чумаченьку й орле, що в неділоньку переїздити на Самарськеє поле*. Рудч. Чп. 205.

Віскалити, ся. См. Вискаляти, ся.

Віскаляти, ляю, еш, сов. в. **віскаляти**, ляю, лш, гл. Оскальвать, оскалнить. *Вискаляли зуби, як собака*. Ном. № 12639. *Хоч зубий москаля, то він зуби вискаля*. Ном. № 829.

Віскалятися, ляюся, ешся, сов. в. **віскалятися**, ляюся, лшся, гл. 1) Оскальваться, оскалнить. 2) О солнці: проглядывать, проглянуть сквозь тучи. *То дощ, то вискаляться*. Ном. № 568.

Вісквириятися, раюся, ешся, гл.—**Вісквириятися**. *Сонечко висквирилось*. Мнж. 178.

Віскирити, ся. См. Вискирати, ся. **Віскирати**, раю, еш, сов. в. **віскирити**, рю, рш, гл.—**Віскаляти**, **віскаляти**. *Так зуби й вискиря*. Грин. II. 93.

Віскиратися, раюся, ешся, сов. в. **віскиратися**, рюся, ршся, гл.—**Віскалятися**, **віскалятися**.

Віскіпати, паю, еш, гл. 1) Выковыривать. 2) Отыскать, найти. *От я собі вискіпаю чоловіка*. Г. Варв. 397.

Віскіпатися, паюся, ешся, гл. Проявиться, взяться. *І звідки се він вискіпався на наше безголов'я?*

Віскічка, ки, ж.—**Вілка**. Вх. Уг. 230.

Віскотий, ні, ж. Визжаніє, визгъ.

Віскоцьонь, цня, м. Ленъ, головки котораго, созрѣвъ, лопаются сами і сѣмена выпадають. Гол. Од. 37. См. Скоцьонь.

Віскочити. См. Вискакувати.

Віскребти. См. Вискрѣбати.

Віскрѣпувати, пуо, еш, гл. Поскрипывать. *Ідуть воли, ідуть вози вискрѣпуючи*. Рудч. Чп. 193.

Віскрѣбати, баю, еш, сов. в. **віскрѣбти**, бу, беш, гл. Выскребать, выскрестъ. *выскабливать, выскаблить*.

Віскрѣбки, бків, м. мн. Поскрѣбки.

Віскромаджувати, джую, еш, сов. в. **віскромадити**, джу, дш, гл. Выскребать, выскрестъ. *А діжу, як спече хліба, то не вискромале*, не обпане. Мнж. 99.

Віскубати, баю, еш, сов. в. **віскубти**, бну, неш, гл. Вырывать, вырвать, выщипывать, выщипать перья, волоса. *Як ухопив його за чуба, дак скільки зачепив, стільки й вискуб*. Также о срываніи травы, листьевъ. *Нема нашихъ вискубас бідний товор кожну травинку з землею*.

Віславляти, ляю, еш, гл. Славить, прославлять. *Славу козацьку виславляли*. Лукаш.

Віслати. См. Вислѣти.

Віслебезувати, вуо, еш, гл. 1) Прочестъ но складамъ, съ трудомъ. 2) Рассказать, высказать все, ничего не опуская. *Віслебезував їм усе, як од мене тайлись*. К. XII. 30.

Віслезнути, ну, неш, гл.—*комф з рук*, *вислезнути*.

Віслий, а. в. Висячий. *Вісла молбана*. Висячий замокъ. Валковск. у.

Віслід, ду, м. Изслѣдованіє, результать изслѣдованія. Левч. 52.

Віслідування, ня, ср. Выслѣживаніе.

Віслідувати, джую, еш. сов. в. **ві-**слідати, джу, дш, *гл.* 1) Выслѣживать, выслѣдять. *Напраив на слід та й вислідав.* Стор. I. 49. 2) Изслѣдовать. Уман. I. 304.

Вісліпати, паю, еш, гл. Увидѣть, замѣтить (о людяхъ съ слабымъ зрѣніемъ).

Вісліпати, плю, пиш, гл. Ослѣпить всѣхъ. *Ще не всіх чортів висліпали—підемо сліпати.* Ном. № 10346.

Віслобонити, ню, пиш, гл. Освободить.

Віслобонятися, нюся, пишся, гл. Освободиться.

Вісловити, ся. См. **Висловлювати, ся.**

Вісловлювати, люю, еш и **висловля-**ти, лѣю, еш, сов. в. **вісловити, влю, пиш, гл.** Выражать, выразить, говорить, сказать, рассказать. *Висловлювали так, щоб він нас уторовав.* О. 1862. IX. 25. *Вісловля сам, сам і одвічай.* Константиногр. у.

Вісловок, ва, м. Выраженіе. Харьк. у. *Навіть висловок: „ad majorem Dei gloriam“ взято цілком із Корана.* К. ЦН. 248.

Вісловлюватися, влюся, ешся, сов. в. **вісловитися, влюся, пишся, гл.** Выражаться, выразиться. *Змогли б висловитися по своєму про всяку річ.* К. (О. 1862. III. 30).

Вісловадій, а, е. О рогомъ скотѣ: съ такой задней частью спины, которая опускается ввизъ. Волч. у.

Віслуга, ги, ж. 1) Служба. *А до того ще спорили батогоми, а за вислугу палюгами.* Г. Арт. (О. 1861. III. 85). 2) Прослуженное время. *Там козак по риночку ходить, у гетьмана вислуги ся просить: пусти мене, мій пане, додому.* Тол. I. 109.

3) Заслуженное, заработокъ за службу. Ум. **Вислуженька.** *На тлі короваю три яблунка з раю: то ж тобі, Марусенько, вірна твоя вислуженька, що ти собі вислужила у милого Бога.* Рк. Макс.

Віслугівуватися, вукою, ешся, гл.

1) Выслуживаться, отслуживать за что.
2) Прислуживать, прислужничать, угождать.

Вислуженіна, ня, ж. 1) = **Вислуга** 3. 2) Эмеритура. Желех.

Вислуженька, ки, ж. Ум. отъ **віслуга.**

Вислужити, ся. См. **Вислужувати, ся.**

Вислуживий, а, е. Услужливый, готовый къ услугамъ. Вх. Лем. 398.

Вислужувати, жую, еш, сов. и **ві-**

служити, жу, пиш, гл. 1) Прослуживать, прослужить известное время. *Дай мені, Боже, цей год вислужити.* Нп. 2) Заслуживать, заслужить, зарабатывать, зарабатывать. *Служив я, дума, год,—вислужив день поля на год.* Рудч. Ск. II. 9.

Вислужуватися, жукою, ешся, сов. в. **віслужитися, жуся, пишся, м.** 1) Выслуживаться, выслужиться. 2) Дослуживать, дослужить, отслужить, докончить службу.

Вислухання, ня, с. Выслушваніе.

Вислухати, хаю, еш, сов. в. **віслуха-**ти, хаю, еш, м. 1) Выслушивать, выслушать. *Все вислудав, що до його тітка говорим.* Рудч. Ск. II. 94. 2) Слушать, прослушать.

Віслухач, ча, м. Слушатель. *Будь добрим вислухачем, будеш добрим повідачем.* Ном. № 12871.

Вислұхувати, хую, еш, м. = **Вислу-**хати.

Вислұга, ги, м. Повѣса. Мл. л. сб.

Висмажати, ся. См. **Висмажувати, ся.**

Висмажувати, жую, еш, сов. в. **ві-**смажати, жу, пиш, м. Выжаривать, выжарить, выпалливать, вытопить (жиръ).

Висмажуватися, жукою, ешся, сов. в. **вісмажитися, жуся, пишся, м.** Выжариваться, выжариться, выпалливаться, вытопиться (о жирѣ).

Вісмалити. См. **Висмалювати.**

Вісмалювати, люю, еш, сов. в. **ві-**смалити, лю, пиш, м. Выжигать, выжечь.

Вісмердітися, джуся, дшся, м. Вывовняться, утратить дурной запахъ. *Зонтра в нас юсті будуть, а до завтраго хати не висмердятъ.* Левинц. I. 403.

Вісмики, ку, м. Возвышеніе на дорогѣ. *Не точу бичацько набирати, а то буде мені до Богуслава три висмики, то шажко на кой.* Къневск. у. Ум. **Вісмишон.**

Вісмикивати, каю, еш, сов. в. **вісми-**кнути, ну, пиш, м. Выдергивать, выдернуть. *З-від пояса шоч.ову хустку висмикав.* Нп. 3 *лоба очі висмикати.* А.Д.

Вісмикаватися, каюся, ешся, сов. в. **вісмикнутися, нуся, пишся, м.** Выдергиваться, выдернуться. *Висмикаюся кінець мотузка.*

Вісмичок, чка, м. Ум. отъ **висмики.**

Вісмивати, ваю, еш, сов. в. **вісмиати,** смію, еш, м. Осмѣивать, осмѣять, поддѣять на смѣхъ. Ном. № 9411.

Вісмиватися, ваюся, ешся, м. Насмѣхаться, издѣваться.

Вісмоктати. См. **Висмоктувати.**

Висмоктувати, тую, еш, сов. в. **вісмотувати**, бчу, чеш, *гл.* Высасывать, высосать. *Доки держав він чарку коло рта, висмоктував останню крапельку.* Левиц. I. 137. *Висмоктав з самого серця кров.* Стор. МПр. 32.

Висколити. См. **Висмолювати**.

Висмолювати, люю, еш, сов. в. **вісмолити**, лю, лиш, *гл.* Осмолювать, осмолить. **Виснажити**, ся. См. **Виснажувати**, ся. **Виснажувати**, жую, еш, сов. в. **виснажити**, жу, жиш, *гл.* Обезсиловать, обезсилить, истощать, истощить.

Виснажуватися, жуся, ешя, сов. в. **виснажитися**, жуся, жишся, *гл.* Обезсилить, обезсилеться, истощаться, истощиться.

Виснягтися. См. **Виснажувати**.

Виснувати, ную, еш, *гл.* 1) Израсходовать на основу (витки). 2) Сосновать.

Виснути, сну, неш, *гл.* 1) Виснуть. 2) О челоу́вкѣ: торчать. *Наймит усє вине в хаті, не йде на роботу.* Рк. Левиц.

Висо́в, сє́в, *м.* 1) Високъ. *Сивизна на високє.* Ном. № 8709. 2) Отвѣс (у камиельничковѣ). Сумск. у. Ум. **Висо́чон**. МВ. (О. 1862. I. 92).

Висо́кий, а, е. 1) Высокій. *Високий до неба, а дурний як трігла.* Нем. № 6347. *Долина дубока, а могла висока.* Мет. 79. 2) Высоко находящійся. *Пошли, Боже, щастя з високого неба.* Мет. 65. 3) Возвышенный. Ум. **Висо́ченький**. *Вийшла височенька дівчина.* Стор. I. 99.

Висо́кість, ко́сти, *ж.* 1) Высота, выши́на. *Летить орєл понад морем по висо́кій висо́кості.* Мет. *Виставимо, милє браття, на висо́костях науки і літератури наше національне знамено.* К. ХП. 133. *Аби в панєвській висо́кості хоть-но рік пожити.* К. МВ. X. 6. 2) Возвышенность.

Висо́ко, нар. Высоко. *Не двивсь висо́ко, бо запорошиш око.* Ном. № 2552. Ум. **Висо́ченько**.

Високоду́мний, а, е. Гордый, високоду́мний.

Високоду́мно, нар. Гордо, високоду́мно.

Високоду́мство, вв, с. Высокоду́мїє, гордость. Левиц. I. 502.

Високопова́жний, а, е. Многочувае́мый, глибокоуважае́мый. *Ось високопова́жний наш Шрам із сном.* К. ЧР. 211. **Високопова́жний** Добродію! Милостивий Государь!

Високоро́гий, а, е. Съ высокими ро́гами. *Воли високорогі половіи двяляться з загороди у овір повижмо.* МВ. II. 134.

Висо́косла́вний, а, е. Прославленный. *Висо́косла́внї герої.* К. Дз. 23.

Висо́коста́нний, а, е. Высокій ростомъ. *Народ ручий... висо́коста́нний.* О. 1862. IX. 63.

Висо́кочо́лий, а, е. Съ высокими челоу́в; съ високо поднятой головой. *Моє ті діди висо́кочо́лі дуби з ге́рманщини стоять.* Шевч.

Висо́коша́вний, а, е. = **Високопова́жний**. *Послухали доброї ради висо́коша́вного народолюбця.* О. 1862. IX. 125.

Висоло́пати. См. **Висолоплювати**.

Висоло́плювати, плюю, еш, сов. в. **висолопати**, плю, пиш, *гл.* Высовывать, высунуть, вывалить (языкъ). *Язик висо́лопив.* Рудч. Ск. II. 17. *Прийдуть бігати, язык висо́лопивши.* Кобел. у.

Висо́тє, тї, *ж.* = **Висо́кість**. К. Цс. 196. *Під висо́ку висо́ту злітєс (сокїл).* КС. 1882. XII. 495. Мж. 122.

Висо́тєтєся, та́ся, ешя, *гл.* 1) Вымотаться (о виткахъ). 2) Выйти одинъ за другимъ. *Як заграли музики, то з хати так усі й висо́тєлись та в клуню.* Ся. I. 203.

Висо́хлий, а, е. = **Висхлий**.

Висо́хти. См. **Висхтати**.

Висо́чний, висо́чнийий, а, е. Очень высокій. *Висо́чнийий хрєст поставив.* Шевч. 596.

Висо́ченький, а, е. Ум. отъ висо́кий.

Висо́ченько, нар. Ум. отъ висо́ко.

Висо́чинє, нї и висо́чинї, нї, *ж.* Вы́сота. Желєх. *Як небєсна висо́чина, так морська глибина.* Нп.

Висо́чїти, чї, чїш, *гл.* Поднимать на высоту, дѣлать высо́кими. *Ой не звалясь, да березонько, не ти свою кору да вибилєла, не ти сєє листє да широчїла, не ти сєє гїллє да висо́чїла.* Гол. III. 158.

Висо́чїнь, нї, *ж.* = **Висо́чїння**. Желєх.

Висо́чок, че́в, *м.* Ум. отъ висо́в.

Виспї́вати, ваю, еш, сов. в. **виспї́ти**, пію, еш, *гл.* 1) Созрѣвать, созрѣть. *Поки молодий, то сїренький, а як виспїє, то чорнєнький, ненєче тхїр.* Стор. II. 165. 2) Поепѣвать, поспѣть, успѣть. Мж. 136. *Виспївайте, а я тут поки сам одбиватимусь.* КС. 1882. III. 612. *Нєчє й на однім мїстї сидїла, а де треба—виспїла.* Мж. 121.

Виспї́ватися, ва́ся, ешя, *гл.* Писпїть-ся, потерять голосъ.

Виспї́увати, вую, еш, сов. в. **виспї́ва-**

те, вваю, еш, гл. 1) Только весел. в. П'ять, распівать. *Любо він було пісні виспівув ясними зорями.* МВ. II. 11. *Грає кобзарь, виспівує, аж лихо сміється.* Шевч. 51. 2) Добывать, добыть п'ніємъ. *Виспівав собі дівчину любу та гарну.* МВ. II. 12. 3) П'ять, проп'ять. *А як думу виспівав, сяду в чистім полю.* Млак. 92. 4) Выражать, выразить п'ніемъ. *Виспівав горе.* Левци. I. 35. *Вока наче мою долю виспівує.* Г. Барв. 393. 5) Только сов. в. Проп'ять известное время. *Таке спінує, що звесь день тобі виспівав.* 6) Терять, потерять отъ п'ніи. *Узвесь голос виспівав і бандуру потроцив.* Стор. I. 94.

Віспівути, спіну, неш, гл.—**Віспіти** 2. *Кажу йому: не виспівані туди. Так ні, такі проби: виспіву це! та й сидить, базкає,—ну й загаявся.* Новомоск. у.

Віспіти. См. **Виспівати.**

Вісповідати, даю, еш, гл. Исповѣдать. *Вона побігла до попа, щоб висповідат його.* Рудч. Ск. I. 156.

Вісповідатися, даюся, ешся, гл. Побивать на исповѣди. *Піди попереду висповідайся.* Ном. № 5473.

Вісповідь, ді, ж. Исповѣдь. Харьк.

Вісп'яток, тку, м. Носокъ сапога. *Вісп'ятками бити.* Битъ носками сапогъ. Драг. 18.

Вісвати. См. **Висвати.**

Виставати, стаю, еш, сов. в. в'истати, стану, неш, гл. 1) Быть достаточнымъ, становать, стать. Употребляется только безлично. *Як вистало на юшку, то вистане й на петрушку.* Ном. № 4884. 2) Выступать, выступить, выйти, уйти. *Вже (молода) з намяства вистас, до старих людей пристас.* О. 1862. IV. 25. 3) Выдаваться, выдаться впередъ, выступить.

Виставити, ся. См. **Виставлати, ся.**

Виставлати, ляю, еш, сов. в. в'иставити, влю, виш, гл. 1) Выставлять, выставлять. *На базарі солодкий мед виставляли.* Макс. *Языкъ белькне та в кут, а спину виставляють, б'ють.* Ном. № 1122. 2) Уставлять, уставить. *Весь стіл виставив цяцьками.* 3) Ставить, поставить на видъ. *Старе виставляє себе, що не сгоро ість.* Ном. № 13952.—*передъ бчі.* Представлять, предстванять на усмотрѣніе. 4) Устранять, устроить, выстроить, соорудить. *Виставити хату.*

Виставлатися, ляюся, ешся, сов. в. в'иставитися, влюся, вишся, гл. Выставляться, выставиться, выдаваться, выдаваться (впередъ).

В'исталити, лю, лиш, гл. Насталить. *Висталив ніж і став її різать.* Рудч. Ск. I. 44.

В'истановити, влю, виш, гл.—**Виставити.**

В'истановитися, влюся, вишся, гл. Душá вистановитися. *Духъ вояъ. Дайте трохи душй умихнути, а то виспановитися.* Г. Барв. 69.

В'истаратися, раюся, ешся, гл. 1) Достать что-нибудь для себя, добыться чего выхлопотать, исходатайствовать. *Ви, памчу, лучче вистарайтєсь на священника.* Левци. I. 174. 2)—*передъ нимъ, проти його.* Услужить, прислужиться кому. *Отъ тобі чорт і вистаравєсь передъ чортами: він думав, що коли робитиме великія кáпости людямъ, то його й чортин позвалять, а вони бач! Грин. II. 62. Дбасмо про те, щоб і проти Бога і проти людей вистаратися гаразд.* Г. Барв. 442.

В'истартітися, ріюся, ешся, гл. Составиться. Вх. Лем. 398.

Вистачати, чаю, еш, сов. в. в'истачити, чу, чш, гл. 1) Хватать, хватить, стать, быть достаточнымъ. *Одинъ менєш вистачить на дві милі.* Стор. II. 219. 2) Доставить, поставить въ достаточномъ количествѣ. *Ім... треба вистачити добре їсти.* Левци. I. 501. *Таке військо вистачило, що й кримського хана завоювали б.* Стор. II. 226. *Хоч невеличкий млин, та, знаєш, чепурнейкий, раз-по-раз, день-у-день крутивсь і гуркотів і сліба вистачав хазяїну чимало.* Греб. 383. *На всѣх не вистачиш.* Всѣхъ не удовлетворишь.

Вистачіння, ня, с Доставка, поставка.

В'истерегти, ся. См. **Вистерігати, ся.** **Вистерігати, гаю, еш, сов. в. в'истерегти, режу, жеш, гл.** 1) Подстергать, подстеречь. *Вистереже мене коло дверей, магне мені відром,—я й догадаюсь: побіжу, оди їй унесу.* Г. Барв. 112. 2) Предостерегать, предостеречь.

В'истерігатися, гаюся, ешся, сов. в. в'истерегтися, остережся, жешся, гл. Остерегаться, остеречься. *Пий, та не звайайся, між чужими людьми вистерігайся.* Ном. № 224.

В'исти, вю, в'еш, гл.—**Вити, в'ю, в'еш.** *А з хрещатого та барвіночка не вистиніночка.* Грин. III. 537.

Вистигати, гаю, еш, сов. в. в'истиг(ну)ти, гну, неш, гл. 1) Поспівать, поспівать, успівать, успѣть. *Ой вистигайте, слави і чумаченьки, зімвати до луку.* Лис. III.

№ 7. Тут хліб постиг,—виймаю, а в другій діжці вистиг--саджаю. Г. Барв. 242. *Вистигти на Божу службу*. Г. Барв. 156. 2) Сидѣть, поспѣть, зрѣть, созрѣть. 3) Остынати, остыть.

Вистилати, лаяю, еш, сов. в. вистилати, стелю, лиш, гл. 1) Устилать, устлать. *Тут тобі, серденько, а степу погизати, русими кудрями степи вистилати*. Мет. 94. 2) Разстидать, разостлать. *Ой там брала дівка льоночок дрібненький, вона ж його брала, тонко вистилала*. Гриз. III. 413.

Вистивати, наю, еш, сов. в. вистивати, наю, еш, гл. Вырубать, вырубить. *На походах жовніре вистивають зустричину русь унесь*. К. Кр. 15. *Іван ся схонив, шабельку вихопив, вистивав садок, садок вишневий*. Голов.

Вістіг, гу, м. Строчка въ шитѣ. Харьк. г. Полтавск. г.

Вистігати, гаю, еш, гл. Строчить. *Сорочку вистігаю*. Кіевск. у.

Вистювати, стюю, еш, сов. в. вистювати, стюю, іш, гл. Проставать, простоятъ, выстаивать, выстоять. *Вистювати службу*. Огостоятъ обѣдня. К. ЧР. 100.

Вистюватисяся, стююся, ешся, сов. в. вистюватисяся, стююся, ешся, гл. 1) Наставлять, выстоять. *Вістіг, вистюватисяся за день, ідумь швидко*. О. 1862. V. Кух. 33. 2) Устанавливаться, устояться.

Вистойлка, ки, ж. Настойка.

Вистояти, ся. См. **Вистювати, ся.**

Вистрашати, шаю, еш, сов. в. вистрашати, шу, шис, гл. Выгонять, выгнать, янугавъ.

Вистреляти. См. **Вистре-жувати.**

Вистрѣлювати, люю, еш, сов. в. вистрѣлити, лю, лиш, гл. Выстрѣливать, выстрѣлить. *Той стрілець вистрѣлюва, убив воєка*. Рудч. Ск. I. 72.

Вистреляти, ляю, еш, гл. Перестрѣлить. *Вистреляймо їх, вражих синів*. ЗОЮР. I. 243.

Вістриба. нар. Скачками, подсакивали. *Я йому таке скажу, що він від мене вістриба піде*. Черн. г.

Вістрибнути, ну, вел, гл. Выскочить, выпрыгнуть. *Вона як вистрибле, та на небо, і стала зіркою*. Миж. 27.

Вістрибом, нар. Въ припрыжку (бѣжать). Желех.

Вистрѣбувати, бую, еш, гл. Подсакивать, прыгати, ганцевать. *Попереду чулакъ іде, вистрѣбує идучи*. Рудч. Чн. В обох

підківки забряжчали, жижики до танців задріжжали, вистрѣбувавши гоцака. Котл. Ен. I. 20.

Вистригати, гаю, еш, сов. в. вистригати, жу, жеш, гл. 1) Вистригать, вистричь. 2) Только сов. в. Остричь всѣхъ. *Одбѣрають на розколи овець... і стрижуть*. *Вистригши, випускають*. О. 1862. V. Кух. 33.

Вистрїл, лу, м. Выстрѣль. Стор. II. 156.

Вистрїлянка, ки, ж. Название ружья. Встрѣчено въ пѣснѣ въ ум. видѣ: *вистрїляночка*. *Сам на себе надіюся і на свого коня вороного і на сиделечко з-під мота самого, на два пістолі барзє грїмкії, на третю рушничку-вистрїляночку*. Нн.

Вистрїпати, ся. См. **Вистрїпувати, ся.**

Вістріпувати, пую, еш, сов. в. вістріпувати, пуяю, еш, гл. Выдергивать, выдернуть (нитки въ ткани).

Вістріпуватися, пуюся, ешся, сов. в. вістріпуватися, пуяюся, ешся, гл. Выдергиваться, выдернуться, распускаться, обтрепаться (о ткани). *Рукава вистрїпуались*. Миж. 178.

Вистрїхнути, хну, еш, гл.? *Вистрїхнув його на блазня*. Ном. № 13180.

Вістроїти, ся. См. **Вістроювати, ся.**

Вістромити, ся. См. **Вістромляти, ся.**

Вістромляти, ляю, еш, сов. в. вістромити, млю, лиш, гл. Выставлять, выставлять, выткнути. *Вістромила (лисица) хвоста з нори*. Миж. 4. *З куца вистромила рило*. Левци. I. 494.

Вістромлятися, ляюся, ешся, сов. в. вістромлятися, млюся, лишся, гл. Выставляться, выставляться, выткаться, выткнуться.

Вістроювати, стрюю, еш, сов. в. вістроїти, стрюю, іш, гл. 1) Нарижать, паридить. 2) = **Будувати, збудувати**. *Вістроїв їм хату*. Рудч. Ск. I. 164.

Вістроюватися, стрююся, ешся, сов. в. вістроїтися, стрююся, ішся, гл. Нарижаться, паридиться. *Вістроївсьє, як лялечка*. Ном. № 11184.

Вістругати, гу, еш, сов. в. вістругати, гаю, еш, гл. 1) Вистрагивать, вистрагать. *Вістругай оцю дошку*. 2) Выравнивать, выравнивать (поверхсть земли). *Тут за слободою вистружемо та наллемо тїк, туп і змолотимо*. Миж. 127.

Вістудити. См. **Вистужувати.**

Вистужувати, жу, еш, сов. в. вистужувати, жу, еш, гл. 1) Вистрагивать, вистрагать. *Вистужай оцю дошку*. 2) Выравнивать, выравнивать (поверхсть земли). *Тут за слободою вистружемо та наллемо тїк, туп і змолотимо*. Миж. 127.

Вістудити. См. **Вистужувати.**

Вистужувати, жу, еш, сов. в. вистужувати, жу, еш, гл. 1) Вистрагивать, вистрагать. *Вистужай оцю дошку*. 2) Выравнивать, выравнивать (поверхсть земли). *Тут за слободою вистружемо та наллемо тїк, туп і змолотимо*. Миж. 127.

Вістудити. См. **Вистужувати.**

Вистужувати, жу, еш, сов. в. вистужувати, жу, еш, гл. 1) Вистрагивать, вистрагать. *Вистужай оцю дошку*. 2) Выравнивать, выравнивать (поверхсть земли). *Тут за слободою вистружемо та наллемо тїк, туп і змолотимо*. Миж. 127.

студити, джу, диш, гл. Студити, вистудять.

Віступ, пу, м. Виступлення. Желех.

Віступати, паю, еш, сов. в. віступи-ти, плю, пиш, гл. 1) Виступати, виступити, виходити, вийти. *Відтіль виступа велике військо.* Лукаш. 89. 2) —на. Вступати, вхідати, становитися на.

Віступець, пця, м. 1) Родь тавпа. *Мотря співає виступця.* К. ЦН. 232. Откуда какъ нарѣчіе: виступцем. Плавно виступая. *Виступцем тихо йду.* Мет. 294. 2) Множ. Виступці. Туфли. ЗОЮР. I. 69. *Шовкова плахта, виступці золотом вигантовані.* Стор. II. 29. *Піті на виступці.* Уйти. *Пішов на виступці, скільки здря.* Кобел. у. *Прібу на виступці.* Прому уйти, вийти. *Ном. стр. 233.*

Віступити. См. Виступати.

Віступка, кя. —Покривка. Вх. Зн. 7.

Віступцем. См. Виступець 1.

Віступці, нар. —Виступцем.

Вістыобати, баю, еш, гл. Выстегать.

Вістыгати, гаю, еш, сов. в. вістыгати, гну, неш, гл. Протягивати, протянуть. *Вістыгати ногу.* Сосниц. у.

Вістыгати́ся, гаю́ся, ешея, сов. в. вістыгати́ся, гну́ся, нешея, гл. Протягивається, протянуться, растянуться. *Гляньте на kota—як серед хати вистягся.* Св. I. 205.

Вістыгом, нар. Въ строчку.

Вісувати, ваю, еш, сов. в. вісунути, ну, неш, гл. 1) Высовывать, высунуть, выставити. *Висунула руку з води.* *Ном. № 2656.* 2) Выдвигати, выдвинуть.

Вісуватися, ваю́ся, ешея, сов. в. вісуну́тися, ну́ся, нешея, гл. 1) Высовываться, высунуться, выставиться. *Плечі й дуже висунулись з-під черної сукні.* Левци. I. 477. 2) Выдвигатися, выдвинутися. 3) Показуватися, показаться. *Висунулась із самої туці і сама ведмедиха.* Рудч. Ск. I. 134. 4) Выставлятися, выставиться на показ. *Треба утайти, що я письменний: у них, кажуть, із розумом не треба висуватись.* Котл. НП. 381.

Вісудити, джу, диш, гл. Добыть судомъ. *Оти, Сво нестидлива! з раю сьмя висудила.* Гол. IV. 521.

Вісувати. См. Висуувати.

Вісуувати, кую, еш, сов. в. вісувати, каю, еш, гл. Высучивати, высучить. *Пріськи сидити на днущі, висукує та виводе нитку за ниткою.* Мир. Пов. I. 134.

Вісувати, ся. См. Висувати, ся.

Вісурити, мяю, миш, гл. Протрубить.

Вісушати, шаю, еш і висіушувати, шую, еш, сов. в. вісушити, шу, пиш, гл. Высушивать, высушить, изсушить. *Який Бог змогив, такий і висушить.* *Ном. № 76.* *Висушила мене слюзи.* Левци. I. 73.

Вісхлий, а, е. Изсохший.

Вісхнути. См. Висыхати.

Вись, сі, жс. Вись, высота, выши́ня. *Будуть (снопи) возити, в стоги отожити, а в вись висити.* Гол. II. 17.

Вісякати, каю, еш, гл. Высморгать. *Ніс всякав.* *Ном. № 6276.*

Вісякати́ся, каю́ся, ешея, гл. Высморгаться.

Витавати, таю, еш, гл. Выступать ізъ воды. *Тепер і тут каміння повитавало і там потроху витав з води.* Екат. у. (Залоб.). См. Витонити.

Віталнище, ща, с. Мѣсто перебуванія. *Виталнище душі.* К. ЦН. 287.

Витанцювати, вую, еш, сов. в. вітанцювати, цюю, еш, гл. Танцювати, протанцювати. *Доводилося витанцюувати з молодцями-паничами.* Левци. I. 228. *Танцювали уже так, що против них ніхто на світі так не витанцює.* КС. 1883. XI. 504.

Вітарасувати, сую, еш, гл. Умостить фашинникомъ.

Вітарувати, рую, еш, гл. Вывѣсити (неправильные вѣсы). *Витарувати терези.* Рк. Левци.

Вітаскати. См. Витаскувати.

Вітаскувати, кую, еш, сов. в. вітаскати, каю, еш, гл. Вытаскивати, вытащить, стащить. *Насилу корець з-мелю витаскали на гору.* *Ном. № 924.* *Ото як узлати під череве,—так і витаскав на віз.* Рудч. Ск. I. 157.

Вітати, таю, еш, гл. Носиться. *Нехай душі козацькїй в Україні витаютъ.* Шевч. 4.

Вітвердити, джу, диш, гл. Утвердить? Закрѣпить? *Скаже слово, так як витвердить?* *Ном. № 12906.*

Вітверевити, жу, зиш, гл. Протрезвить.

Вітверевитися, жуся, зишея, гл. Протрезвиться. *Ходить п'яний, не витверевився ще.* Грин. II. 224.

Вітворити. См. Витворяти.

Вітворки, рок, жс. мн. Проказы. Уман III. 199.

Вітвѣрний, а, е. Капризный, шалувъ.

Вітвѣрувати. См. Витворяти.

Витворати, ряю, еш и **вितворвати, рюю, еш**, сов. в. **вйтворити, рю, рияш**, гл. Выдѣлывать, выкидывать, выкинуть. *Таке було ичоди витворюе!* Сім. 212.

Вітекти. См. **Виткати**.

Вітьобушити, шу, шияш, гл. Выпострошить.

Вітьребитися, блюся, бишся, гл. Взобратися, залѣзть. *Витеребилися аж на нич.* Левиц. I. 188.

Вітьерливати, каю, еш, гл. Заработать чгрой на музыкальномъ инструментѣ. *Мулика що витерликав, то й проликав.* Чуб. I. 268.

Вітьерпѣти. См. **Витерпльвати**.

Вітьерпльвати, плюю, еш, сов. в. **вйтерпѣти, плю, пиш, гл.** 1) Вытерпльвать, вытерпѣть, стерпѣть, переносить, перенести. *Не витерпѣв святої карі.* Шевч. 147. *Витерплю покуту.* К. Псал. 93. 2) Выстрадать.

Вітьерти. См. **Витирати**.

Вітьесати. См. **Витисувати**.

Вітьечи, чу, чеш, гл.—**Витекти**.

Вітьи, вію, еш, гл. Выть. *І вояк на волі, та й вие доволі.* Ном. № 1328. *Сине море звѣрюкою то стогне, то вие* Шевч. 49.

Вітьи, вію, в'еш, гл. Вить, свивать. *На Благовѣщеня і птици гнѣзда не в'є.* Ном. № 418. *Я собі та й вітки вила.* Грин. III. 98. *Нехай дівочки не прядуть, нехай Марусі оильце в'ють.* Мет. 128. *Синові дав волоки вити.* О. 1861. X. 127.

Вітьивкати, каю, еш, гл. Вылгать. *Йому скільки не сип борщу, все витивкає.*

Витивкати, каю, еш, сов. в. **вйткнути, кну, неш**, гл. 1) Вытывать, вытывать, высовывать, высувать, показывать. *Лисичка виткнула мордочку.* Рудч. Ск. II. 15. *Ти ж із хати ніколи носа не виткнеш.* Стор. I. 64. 2) Витикати пальцемъ ногѣ. Тыкать, показывать пальцемъ. *Вороженьки поглядають, пальцями нас витикають.* Гол. I. 365. Сов. в. **вйтикати, каю, еш**. 3) Утыкать, утыкать. 4)—ноги. Отмѣчать, отмѣтять конны (при раздѣлѣ сбора между владѣльцемъ и рабочими).

Витикатися, каюся, ешся, сов. в. **вйткнутися, нуся, нешся, гл.** Вытываться, вытнутися, высовываться, высунуться. *Виткнулась головока, співаючи „кухуріку“.* Рудч. Ск. I. 36. *Зачушиш у дорі гомін, виткнулась з хати.* Мир Нов. II. 80.

Витинати, наю, еш, сов. в. **вйтати** и **вйтнути, тну, неш**, гл. 1) Вырубивать, вырубить, вырѣзывать, вырѣзывать. *Витяв з релінію шматок на підвою.* *Витяли пани ліс.* Св. А. 306. 2) Только сов. в. Перерубить, перерѣзывать всёхъ. *Ворогів моїхъ наступив, не вернуся доти з поля, доки до ноги не витну.* К. Псал. 40. 3) Дѣлать, дѣлать что-либо съ жаромъ, съ силой. *Витинати гопака.*—*Горнись лишень ти до мене та випнемю з лиха.* Шевч. 621. *Ще три штуки за тобою; витнеш,—ні пів слова.* Г. Арт. О. 1861. III. 105.

Витирати, ряю, еш, сов. в. **вйтерти, тру, треш, гл.** 1) Вытирать, вытереть, *Витри лаву.* 2) Вытирать, вытереть, стирать, стереть. 3)—сирничка. *Зажечь спичку.* *Нема в віщо витерти сирничка.*—огню. *Добыть огвя тревіємъ.* *Витер ояко дресвом об дерево.* Рудч. Ск. II. 106.

Вітьйрач, ча, м. Въ верхнемъ мельничномъ жерновѣ: находящаяся въ отверстіи палочка, счищающая приставшую къ стѣнкамъ отверстія муку. Мик. 481.

Витискати, каю, еш, сов. в. **вйтиснути, сну, неш, гл.** 1) Выдавливать, выдавить. *Витиски сѣк.* 2) Вытѣснять, вытѣснить. *Витискати козаків з маєстностей.*

Витискатися, скajúся, ешся, сов. в. **вйтиснутися, нуся, нешся, гл.** Протискиваться, протиснуться, пролѣзть. *Намущуся я соломиною ти витиснуся і щелиною.* Гол. I. 147.

Віться, в'юся, в'ешся, гл. 1) Виться, обвиваться, увиваться. *Як змелині вгору виться? тичини немає.* Мет. 79. *Коло носа в'ється, а в руки не дається.* Ном. № 1933. *Коло серця козацького як гадина в'ється.* Шевч. 31. *Коло тебе будуть роями витись пани.* Левиц. I. 262. 2) Виться, быть свиваему. *Де се гѣлечко вилося?* Мил. 140. 3) Развѣваться. *Над річкою над Дунаємъ коровога в'ється.* Нп.

Вітьвати, вію, еш, сов. в. **вйтѣяти, тѣю, еш, гл.** 1) Выдумывать, выдумать, затѣвать, затѣять. *Тамъ таке витѣва, шо й миру не подобно.* Харьк. Се вже, мабуть, не зовсімъ по Божому, а люде сами витѣяли. ЗОЮР. II. 288. 2) Выдѣлывать, выкидывать, выкинуть. Мнж. 93.

Вітьвіка, еш, ж. Затѣва, выдумка. *Змієвск. у.* *Доки будуть оці витѣки?*

Виткати, каю, еш, сов. в. **витекти, тѣчу, чеш, гл.** 1) Вытекать, вытѣчь. *З озера випкає річка.* *Дієцо.* *Тече вода в*

сине море, та не витікає. Шевч. 37.
2) Хватати, хватить, достати. Як витіка-
тиме грошей, то купи. (Залужбовск.). Чо-
го сорочка така купу?—Во така ви-
тєкла. Ном., стр. 287.

Вітінка, ки, ж. = **Вітівка**. Там без
витіккіє не обійдеться. Змієвск. у.

Вітінати. См. **Витіпувати**.

Витіпувати, пуу, еш, сов. в. **віт'па-
ти**, пау, еш, гл. Трепати, витрепати, по-
трепати. *Витіпуї добре прядіаю*. Харьк. у.

Вітєсати. См. **Витісувати**.

Витісувати, сую, еш, сов. в. **вітєсати**,
тєшу, шєш, гл. Витєсывать, витєсати,
высб'єати, высб'єч. *Столяє, некачє витєсан-
ний з білого каміня*. Левич. Вітєсати не-
тєсаного тєсані. Выдматє неблыццє, обиа-
нуть выдумкой Ном. № 13127. *А Гри-
чик той, то був на все село чмунт: ви-
тєсатє кому якого нетєсаного тєсана,
то він зараз*. Грин. II. 209.

Вітіншати, шу, шєш, гл. Выивябчати.
Кохав мене батько, витіншила мати.
Грин. III. 358.

Вітінати. См. **Витівати**.

Вітка, ки, ж. 1) Цилиндър для удли-
невія ступицы колеса, сообразно длинѣ
оси,—надб'єаєтєся между ступицей і чєкой.
2) = Увівка. Вх. Зв. 7. 3) Обруч для боч-
ки изъ молодой ели или оршывы. Вх.
Зв. 7.

Віткати, тчу, чєш, гл. Соткати, вы-
б'єати. *Рушники виткали і принесли*.
Рудч. Ск. II. 100.

Витєий, а, б. Вьющійся. *Витєє зілля
хміль, виноград*. Чигир. у.

Вітєвучи, ся. См. **Витякати**, ся.

Витлївати, вїю, еш, сов. в. **вітлїти**,
лїю, еш, гл. Истлївать, истлѣть.

Витлумачати, чу, чш, гл. Объяснить.

Вітлучи. См. **Витякати**.

Витовмачати, чу, чш, гл. 1) По-
б'єть, поколотить. 2) Растолковать, разъ-
яснить.

Вітовєти, вчу, чєш, гл. Выдавить.
*Витовчи нїс, бо ажє було би убогому жи-
довї помазати віз*. Ном. № 11267.

Витожє, ки, ж. Куца оршовъ, собран-
ныхъ лѣсной мышью. Вх. Уг. 230.

Вітолочяти. См. **Витолочувати**.

Витолочувати, чую, еш, сов. в. **ві-
толочити**, чу, чш, гл. Вытапчивать, вы-
топтать *Не дали менї а зібрать того
пчємєю, увєсь витолочили*. Стор. II. 119.

Всю траву витолочили гуляючи. Лениц.
I. 350.

Вітонучи, ну, нєш, гл. Выступить изъ
воды. *Я посадив на низу динї, вони і
зїїшли були добре, а доцї залонї піш-
ли, вода і залила їх,—то поки витонє
з-під води, паростки і погинуть*. Волч. у.
(Лобод.). См. **Витавати**.

Вітоплати, плю, пш, гл. 1) Вытопить
(печь). *Витопила в печі*. Рудч. Ск. II. 2.
2) Вытопить (жиръ, сало). 3) Выплавлять,
выплавить (металл). 4) Перегонить всѣхъ.
*По синьому морю хвиля грає, казацький
корабличок розбиває... Сорок тисяч вїй-
сьєа витопляє*. А. Д. I. 269.

Вітоплатєся, лїєся, ешєя, сов. в.
вітопнитєся, плєся, пшєя, гл. Топить-
ся, витопитєся (о печи). *Ой чия то ха-
та скраю витопляєтєся сама?* Грин. III.
357. *Піч витопилась*. Безлично: у печи
ажє витопилось.

Вітоплати, пчу, чєш, гл. 1) Выто-
птать. *Витоптала орда кїньми малєнь-
кїй діти*. А. Д. 2) Истонтать (обувь).

Вітопцувати, цюю, еш, гл. = **Вітупа-
ти** 2. *Цїлу ніч на ногах було витопцює
похїйна коло людей*. О. 1861. X. 33.

Віторгувати, гуу, еш, гл. Выторговать.
Віторопєнь, пєя, м. 1) Оторопѣный,
растеряный. Віторопні ловити. Воронъ ло-
нитъ, глєзб'єть. Змієвск. у. *Дивїтєсь віто-
ропєнем*. Смотрѣть растєрявно. 2) Пучє-
глазый.

Віторопитєся, плєся, пшєя, гл. Вы-
тєрапитє глаза.

Вітороплюватий, а, в. Оторопѣлый?
Вітороплюватий бїсик. МВ. (КС. 1902.
X. 153.).

Віторохтїти, хчу, тш, гл. Простучать.
Віторохтїла миша всю ніч. Коусц. у.

Віторочити. См. **Віторочувати**.

Віторочувати, чую, еш, сов. в. **ві-
торочити**, чу, чш, гл. 1) Выдергивать,
выдернуть (нитки изъ ткави) *Желех*.
2) Вырывать, вырыть. *Кертїця виторо-
чит землєю*. Вх. Лем 398.

Віточати. См. **Виточувати**.

Віточєи, чєж, мн. Остатки отъ очи-
стки зернового хлѣба ва грохотъ. Вас. 175.

Віточна миш. Лѣсная мышь, *Mus vil-
vaticus*. Вх. Уг. 231.

Віточувати, чую, еш, сов. в. **віто-
чити**, чу, чш, гл. 1) Выцѣживать, вы-
цѣдить, проливать, пролить. *Мы сами по-
тонємо в тїй кровцї, що з їх виточимъ*.
Стор. МПр. 90. *Якми жє я гїркими за-*

плакала! Скільки ж я їх виточила! Г. Барв. 364. 2) Выгрызати, выгрызть (о мышах, червах). *Миші виточили дірки в хлібі.* 3) Точить, выточить (на токарном ставкѣ). Шух. I. 304. 5) Выкатить (изъ сарая). *Я виточив висока і в нього запряжу.* 6) — брехню. Врать, соврать. Ковстантиногр. у.

Витратити, ся. См. **Витрачувати, ся.**
Витратка, ки, ж. Расходъ, трата. *А витратка моя нічого?* (Залюб.).

Витрачувати, чу, еш, сов. в. витратити, чу, тиш, гл. 1) Изгнать, израсходовать. *Витратила все, що мала.* Єв. Мр. V. 26. *Було трохи масла, та вже витратила.* 2) Губить, погубить, истребить.

Витрачуватися, чуюся, ешся, сов. в. **витратитися, чуюся, тишся, гл.** — з чого. Издерживать, издержать, потратить безъ остатка. *Витратився з грошей, що й на хліб нема. Іде чумак чистомъ парали та й витративсь з хліба.* Миж. 101.

Витребеньки, ньок і вів, мн. Прихоги, баловство, выдумки. *Уже ти мені в печінкахсидиш з своїми витребеньками.* Шевч. 283. *Набудували гульбиць, печерь, халабудок і усяких панських витребеньок.* Стор. МПр. 66. Ум. **Витребеньочки.** *Нема дивач до роботи, тільки на витребеньочки.* Грин. III. 647.

Витребенькувати, кую, еш, гл. Прихотничать, привередничать.

Витребенькуватий, а, в. Прихотливий, капризный.

Витребеньочки. Ум. отъ **витребеньки.**
Витребити. См. **Витребляти.**

Витребляти, ляю, еш, сов. в. витребити, бля, бш, гл. Истреблять, истребить, уничтожать, уничтожить. *Ти його зо всім зкоринням витребляеш, — от, думавши, і заводу його не буде.* О. 1862. I. 65. О. 1862. I. 64.

Витрибки, вів, мн. Негодные отбросы? *За вибірки дасть Бог витрибки.* Ном. № 4619.

Витривал, лу, м. Незнахающее мѣсто между полями. *Ми сіли на витривалі.* Екат. у. (Залюб.). (Испорченное — интервалъ?)

Витривати, вая, еш, гл. Вытерить, выдержать.

Витримати, ляю, еш, гл. Выдержать. *Не витримала... та й умерла.* Грин. II. 110. *Уважай ні, думай, аби шкура витримали.* Ном. № 3895. *Гаразд — кола б витримати.* Ном. № 10073.

Витришкати, кая, еш, гл. 1) Выприводить, прогнать. *Сьогодні насилу витришкала його, — поїхав до бджіл, а то все дома сидить.* Зміев. у. 2) Попусту растрачить. *Поїхав на ярмарок, нічого не купив, а всі гроші витришкав.* Зміев. у.

Витришок, витришки. См. **Витришок.**

Витрипати, паю, еш, гл. Вытрепать.

Витришкобий, витришкуватий, а, в. Пучеглазый.

Витрі(ш)шок, шка, м. Первоначально — вытаращенный глазъ, но употребляется теперь только въ выраженіи **Витришка зів.** *Прозвався, прогладѣвъ.* Ном. № 6602. Употребительнѣ во множ. числѣ въ выраженіи: **Витрі(ш)шки їсти, ловити, купувати, продавати.** *Рогозѣйничать, глзвѣтъ Та що його питати: він по городу мля ловит та витрішки продавав.* Котл. НП. 366. *Щось люде бѣлих витрішки купують.* О. 1862. IX. 67. *За перебр дасть Бог витрішки.* *Переборчивий вичого не получить, только посмотритъ.* Ном. № 4619.

Витришкуватий, а, в. Пучеглазый. *Сивитришкуватий* О. 1861. XI. *Кух. 16* *Витришкуваті очі.* Лениц.

Витришак, ки, об. 1) Тотъ, кто таращить глаза. 2) Зидница. Харьк.

Витрищати, щая, еш, сов. в. витрищати, щу, щш, гл. 1) Вытаращивать, вытаращить. *Ходив Хома ходив, витрищав банкы, витрищав — ніяк не побачить шкапи.* Рудч. Ск. II. 175. *Очі витрищя, як жираний туз.* Ном. № 6596. 2) Выставлять, выставить обнаженную часть тѣла.

Витрищатися, щаяшся, ешся, сов. в. **витрищитися, щася, щшся, гл. 1)** Вытаращивать, вытаращить глаза, пелять глаза, смотрѣть, выпуча глаза. *Не витрищайся ні на ково, як коза на різника.* Ном. № 6598. *Як би все витрищилось на мужика, що йому буде, то змер би з ляку.* Ном. № 1307. 2) Выставляться, выставиться (объ обнаженномъ тѣлѣ). *З дірки голе коліно витрищилось.*

Витрощити, щу, щш, гл. Перетрощить.

Витрудити, джу, дш, гл. Утомить. *Витрудив Грицько руки ту весну і те літо.* Мир. ХРВ. 75.

Витруїти, рую, їш, гл. Вытравить, перетравить.

Витрусити, ся. См. **Витрушувати, ся.**
Витрут, ту, м. Мѣсто, нагетое на ногѣ (отъ ходьбы). Вх. Лем. 398.

Витрухати, хаю, еш, сов. в. вітрухнути, ну, неш, гл. Выгибать, выгнуть.

Вітрухати, хаю, еш, =Витрусити.

Вітрухатися, хаюся, ешся, гл. Перетристися.... *Добре таки витрухався, поки добіг до хати.*

Вітрушувати, ня, с. Чистка печныхъ трубъ. Мир. Пов. II. 56.

Вітрусити, ся. См. **Вітрушувати, ся.**

Вітрушувати, шую, еш, сов. в. вітрушити, шу, еш, гл. 1) Вытряхивать, вытряхнуть. *Жарину витрусити з хаяляви.* Рудн. Ск. II. 197. *Останній шаг витрушує шиккарці.* Греб. 371. 2) Находить, найти при обыскѣ. *Трушено його й витрушено крадене полотно.* Харьк. у. 3) —сажу. Чистить, вычистить печную трубу. Грин. II. 76.

Вітрушуватися, шуся, ешся, сов. в. вітруситися, шуся, ешся, гл. Вытряхиваться, вытряхнуться, выпадать, высыпаться.

Витрюхати, хаю, еш, сов. в. вітрюхнути, ну, неш, гл. = **Витрухати, витрухнути.** *Скрипти дуплима дерева від вітру і зовсім, здається, зогинла: середина витрюхла, випала.* Мир. Пов. II. 111.

Витрясати, саю, еш, сов. в. вітрясти, су, еш, гл. 1) Вытрясать, встрясти, вытряхивать, вытряхнуть. *Ми приходим молотити, в поведілок калатаєм, а в вівторок витрясаєм, а в середу б'єм солому.* Грин. III. 639. 2) Несов. в. Танцовать. *Почав витрясати полки.* Св. А. 206.

Витряхнути (витряхнути), хну, неш, гл. Высохнуть. Шуш. I. 253.

Витудитися, люся, лишся, гл. Составиться, набраться, выйти. *Подивлюсь по гроших, може й витудиться копа з шагом.* Лебедня. у.

Витуманити, ню, ниш, гл. Добыть обманомъ. (Цигаи) *витуманя кусок сала.* Рудан. I. 67.

Витупати, паю, еш, гл. 1) Протоптать, топтать. *Ой хто ж цю стежку витупав до тебе ходячи?* 2) Проходить. *Цілий день витупала, пораючись.*

Витупати, ся. См. **Витуплювати, ся.**
Вітупкати, каю, еш, гл. 1) = **Витупати** 2. 2) Добыть хожденіємъ. *Витупкав йому добру парафію.* Св. А. 308.

Вітуплювати, плюю, еш, сов. в. вітупити, плю, ниш, гл. Тупить, иступить.

Вітуплюватися, плюся, ешся, сов. в. вітупитися, плюся, нишся, гл. Тупить-

ся, иступиться. *Витупитися м'яч.* К. Пс. 44.

Витупцюбувати, вую, еш, гл. Топтать ногами, съезивать ногами. (Півень) *витупцюбує витупцювує дригуньками, ніби й справді тамцює.* Сим. 212. Хата, 200.

Вітурити. См. **Витурати.**

Вітурити, рлю, рлиш, гл. = **Вітурити.** *Всіх козаків у поход витурили.* О. 1862. II. 24.

Витурати, раю, еш, сов. в. вітурити, рю, риш, гл. Прогнать, прогнать, вытѣснить, выгнать. *Як би дідову дочку витурити з дому.* Рудн. Ск. II. 55.

Вітущка, ки, ж. Моталка, снарядъ для сматыванія нитокъ въ клубки. Вас. 202. Части его: *стілчик* — нѣчто подобное табуреткѣ, расходящіяся ножки котораго укрѣплены въ толстой деревянной доскѣ — подставкѣ; сквозь табуретъ проходитъ и нижнимъ концемъ укрѣпляется въ подставкѣ *штомпель* — вертикально стоящая палка, на верхнемъ концѣ которой вращаются два *більця* — положенныя вкрестъ палки; на четырехъ концахъ *більців* надѣты коники, на которые надѣвается *нів'юток*. Констант. у. Б. Гринч. Въ другихъ мѣстахъ вмѣсто *стілчика* — крестъ изъ тяжелыхъ досокъ, *штомпель* называется *нітка*, коники — *наченки*. Чуб. VII. 410. *Там жили з них чортн мотали і без витупки на клубок.* Котл. Ев. III. 50.

Вітхатися, хаюся, ешся, гл. Выдохнуться. Хрін вже й витхався.

Вітханий, а, в. Выдохнійся. Уман. I. 117. См. **Видханий.**

Вітхнутися, нуся, нешся, гл. = **Витхатися.**

Вітяг, гу, м. 1) Извлеченіе. 2) Экстрактъ. 3) Выписка. Уман. I. 295.

Витягати, гаю, еш, сов. в. вітягати, гну, неш, гл. 1) Вытягивать, вытянуть, вытаскивать, вытанишь. *Витягати Василечка трюна неводами.* Мет. 181. *Марко витяг з кутка кілька шабель.* Стор. МІР. 115. 2) Вынимать, вынуть. *Шаги з кишені панської витягас.* Ип. 3) Вытигивать, вытягивать, удлиннять. *Як короткий, то витягнуши.* Ном. № 1203. 4) Извлекать, извлекъ. Левч. 5.

Витягатися, гаюся, ешся, сов. в. вітягатися, гнуся, нешся, гл. Вытигиваться, вытягиваться, протягиваться. *Ти балка витягася і в Абраміці.* Верххедьвір. у. *Як учешь батька цілом по лисні, тоб і витягас* (т. е. умеръ). Ниж. 4.

Вітягом, нар. 1) Протяжно. 2) Іхати. Цугом їхати.

Вітягти, ся. См. **Витягати**, ся.

Вітяжка, ки, ж. Заготовлений цільний кусок кожи для передньої частини голенища і головки. Вас. 158.

Вітяжний, а, б. 1) Протяжний. *Лісня жалібна, витяжна, плахуча*. Левци. 2) Витяжні чоботи. Сапоги. у котрих передок і передня частина голенища із цільної кожи. *Нові чоботи витяжні*. Ном. № 11182.

Вітяжно, нар. Протяжно. *Роспочав чушка голосно та витяжно*. Левци. 1. 18.

Вітязь, вя, м. Вітязь. Ум. **Вітязьенко**. Сінки молоденькі, витязейки барз сламенькі. Голов. I. 169.

Вітязький, а, е. Вітяжській. *Усі поля обсяли головами козацькими, козацькими, витязькими*. Нп.

Вітяти. См. **Витнати**.

Віучити, (ся), чу, (ся), чш, (ся), г.л.—**Вивчати**, ся.

Вихання, ня, с. Маханіє, размахиваніє.

Вихати, хаю, еш, г.л. Махати, размахивати. *Ой там Іваць конем іграє, коп'є вихає*. Мет. 334. *Не вихай бо дуже віником, бо курява встане*. 2) Ігати. *Іч, як кобила задом виха!*

Вихвалити, ся. См. **Вихвалити**, ся.

Вихвалка, ки, ж. Хвастовство, похвальба. *Ти все на вихвалку*. КС. 1883. XI. 500. *При... вихвалках... своєю силою*. Мир. ХРВ. 156.

Вихваліти, лю, лиш, г.л. Восхвалити, восхвалити, расхвалити, расхвалити. *Тоді козак чуру вихвалє*. Макс. Бога вихвалєти. Шевч. 391.

Вихвалітися, ляюся, ешся, сов. в. **вихвалитися**, ляюся, лишся, г.л. Хвастати, похвастати, хвалитися. похвалитися. *Вихвалєтьєя вірною дружжиною*. Мет. 265.

Вихватити, ся. См. **Вихвачати**, ся.

Вихватний, а, е. Быстрый, хваткий, энергичный. *Запорожці—то народ був вихватний*. Верхнедп. у Слов. Д. Эварн.

Вихвачати, чаю, еш и **вихвачувати**, чую, еш, сов. в. **вихватити**, чу, тиш, г.л. Вихватувати, вихватити.

Вихвачітися, чуюся, ешся и **вихвачуватися**, чуюся, ешся, сов. в. **вихватитися**, чуюся, тишся, г.л. Выскативать, выскочить вперед, бросаться, броситься вперед. *Поперед нічька не вихвачійєя (не вихачуєя)*. АД. I. 16, 25.

Віхвицом, нар. Вскачь. *Аїєне коні вихвицом*.

Віхилити, ся. См. **Вихилати**, ся.

Вихиліос, сів. мк. Выгибание, изгибание. *Взявшись у боги, робить вихиліос*. О. 1862. IV. 18.

Вихиліосом, нар. Извиваясь, выгибаясь. Шевч. 187. *Тут танцювали вихрутаєм і пред Емєм вихиліосом під дудку біла третяка*. Котл. Ен. I. 19.

Вихиліти, ляю, еш, сов. в. **вихилити**, лю, лиш, г.л. 1) Высовывать, высунуть, выставлять, выставить. 2) Выпивать, выпить. Грин. III. 565. *Вихили ще дві чарки*. Стр. I. 97. *Пили його горілку, поки до каплі вихилили*. Мир. ХРВ. 197.

Вихилітися, ляюся, ешся, сов. в. **вихилитися**, ляюся, лишся, г.л. 1) Выгибаться, выгнуться. *Дуб на йому (на чоловікові) трохи вихиліос*. О. 1862. V. 82. *А чого, чокю, вихилієшся? Чи я тажко на тобі сидю?* Грин. III. 627. 2) Наклоняться, наклониться, склоняться, склониться. *Годі тобі, чумаченку, ни пужально вихилієшся*. Рудч. Чп. 43. 3) Высовываться, высунуться, выставляться, выставиться. 4) Выступать, выступить. *Вихилієш за Куманський шлях*. К. ЦН. 226.

Віхитати. См. **Вихитувати**.

Віхитувати, трую, еш, г.л. Добыть хитростью. Левци.

Віхитувати, тую, еш, сов. в. **вихитати**, таю, еш, г.л. 1) Расшатывать, расшатать, расшатать повалить. *Випер дерева вихитує*. Славянорсбск. у. *Корова чухалась, чухалась, поки стовна вихитала*. 2) Только несов. в. Качать. *Короя—так поперед і аж головами вихитують*. Сим. 191.

Віхитуватися, туюся, ешся, г.л. Покачиваться. *Замість щоб робити, вона на гойдалці вихитуєся*.

Віхід, ходу, м. Выходъ. *Твій вхід і вихід я погь буде од нині і довіку певен*. К. Псал. 290.

Віхлєсати, щу, щеш, г.л. Выхлебать. *Наварили борщу, та й не вихлєшту*. Ном. № 12312.

Віхліб, ба. м. Шуточное слово, употребленное повидимому въ смыслъ: отсутствіє хлѣба. Ном. № 14321. Встрѣчено въ нар. разказѣ, который см. при словѣ **вішно**.

Вихлюбатий, а, е. Шаткий. *Вихлюбатий човен*. Волч. у.

Віхлюпати, віхлюпати. См. Вихлюпувати.

Вихлюпувати, пую, еш, сов. в. **віхлюпати, паяу, еш,** одв. в. **віхлюпувати, ву, неш, гл.** Выплескивать, выплескаться, выплесываться. *Поки доніс відро, то всю воду вихлюпав.*

Вихованець, вца, м. Воспитаницьк. К. XII. 98.

Вихованка, ки, ж. 1) Воспитанниця. 2) Любвицца, содержанка. Борзенск. у.

Виховання, ни, ср. Воспитаніє. Лєниц. Пов. 314. Чуб. I. 238. *Виховання і чоловіка і народу з матерньої мови починати починається.* О. 1861. XI. 104.

Виховати, ся. См. Виховувати, ся.

Виховувати, вую, еш, сов. н. **виховати, ваю, еш,** гл. 1) Перепритувати, укривати, укрывати. 2) Воспитувати, воспитывать. *Як доглядати дітей, як їх виховувати.* К. Псал. 14.

Виховуватися, вуюся, ешся, сов. н. **виховатися, ваюся, ешся,** гл. 1) Укриватися, укрываться. *Як не виховуйся, а смерть тебе знайде. Чорта виховається (не сховається).* Ном. № 3922. **Виховалась** три місяці. Три місяця все праталась. Ковставиногр. у. 2) Воспитуватися, воспитываться.

Виходець, дя, м. Выходецъ. Котл. Ен. I. *То не жива людина, то виходець з того світу.* Мир. Пов. I. 121.

Виходжати, джаю, еш и **виходжувати, джу, диш, гл.** Выходить, выступать. Вх. Уг. 231. *Корсунський полковник із намету виходжає, до козаків стиха словами промовляє.* Дума.

Виходити, джу, диш, сов. в. **вийти, йду, деш, гл.** 1) Выходить, выйти изъ чего, откуда, куда. *Вийди, вийди, мила, з хати.* Мет. 10. *В панські ворота широко ввійти, та узько вийти.* Ном. № 1208. *І виходила до його вся земля.* Єв. М. I. 5. *Чоловік і жінка вийшли у поле жати.* Рудч. Ск. I. 11. *Як вийшла воля, дак мене нікто й не наймає.* Г. Барв. 315.—з чого. *Стать више, перерастати. Я вже вийшла з того, щоб мене зяти.* Лебед. у.—з гробшей. *Падають ть цїпль. Кінч молодий у гроби їде, а старий виходить.* Ном. № 10230. *Не виходити з горіями.* Быть постоянно пьянымъ. *До самого дівч-вечора я з горіями не виходила.* О. 1862. VII.—у дорогу *Виходить, вийти въ путь. Ой уже син, син Гавриленко у дорогу виходить.*

Рудч. Чн. 32.—у пані, міщане и пр. *Дбаться баривомъ, мѣщаняномъ и пр. Силкуються вийти або в міщанство, або в панство.* О. 1862. III. 79.—на що, кюго: *Вийти на добре, на злє. Окончиться благополучно, хорошо, неблагополучно, вехорошо. Трудно, аби на добре вийшло, що із злих рукъ прийшло.* Ном. № 2876. **Вийде** на нїше. Будеть по вашему. Ном. № 1069. **Воні** все на одні вийде. Одно и то же будетъ. Св. Л. 129. **Вийти** на кюго. *Сидьваться чьмъ. Вони... виходять ни попа без ніякої науки.* Св. Л. 130. **Вийти** за кюго,—зміж. *Вийти замужъ за кого. Як вийду за тебе,—зостанусь нещасна.* Мет. 18. *Вийшла заміж—як за стінку заснула.* МВ. I. 2) **Всходитъ, вийти** *Ой вийду я на шпичок та гляну—я на долину.* Мет. 80. 3) **Происходить, проийти.** *Од того визой вийшов, що їз Сатанайл виніс землю з води, то вода зверху замерзла.* Чуб. I. 35. 4) **Выходить, вийти, оказаться, бытъ.** *Сам чорт не низка, яка з дівчини вийде молодича.* Ном. № 9000. 5) **О времени: исполняться, исполняться, истечъ.** *Річ виходить.* Рудч. Ск. I. 65. *Виходить і дружи год.* Рудч. Ск. II. 109. *Йому ще и годи не вийшли женитись.* Г. Барв. 475. 6) **Обходиться, обойтись, стоить.** *Ця керстка мені чотирі з половиною вийшла: три з половиною за набор та карбованецъ за пошиття.* Черн. у.

Виходити, джу, диш, гл. 1) Исходить. *Всі лужечки виходила.* Мет. *Багато світу виходила.* О. 1862. V. 77. 2) **Достичъ, добитись** хожденіємъ. *Ходив три дні, та виходив злидні.* Ном. № 10936. *Дай руками, а не виходити козани.* Чуб. I. 247. *Три дні ходив Антося по селі і виходив аж три злоти.* Св. Л. 40. 3) **Проходити.** *І де ти, Чіпко, ходиш? де ти бродиш?...* **Ось до якої пори виходив. Мир. ХРВ. 9.**

Виходитися. См. Вихожуватися.

Вихожуватися, жуся, ешся, сов. в. **виходитися, джуся, дишся, гл.** 1) **Выростать, вырости, влєлєяться.** *А дівчина виходилась у неї хорота, як макіючка повменька.* МВ. I. 150. 2) **Оправляться, опранитись** (огъ болѣзні), окрѣпнуть. Г. Барв. 312. *Бичок уже став вихожуватися—нога гоїться.* Змієвск. у. *Ще не дуже пісчи родин виходилась.* Кн. I. 207.

Виходити, дитися, сов. н. **вийтиса, деться, гл. безл.** 1) Только несом. в. **Виходити.** *А з дверей виходилогъ на один*

широкий ганок. Федьк. 2) Выходить, выйти, случиться. Пшшлш,—аж не так вишлося. О. 1862. VI, 59.

Виходько, ка, м. Выходець. Левиц. Нерші К. Кя. 5.

Вихожати, жаю, еш, гл.—**Виходжати.** Дівчаточка із гаю вихожаючи співають. Шевч. 648.

Вихолодити, ся См. **Вихолоджувати, ся.**

Вихолоджувати, джую, еш, сов. в. вихолодити, джу, диш, гл. Охлаждать, охладить, выстудить.

Вихолоджуватися, джуюся, ешся, сов. в. вихолодитися, джуся, дишся, гл. Остывать, остыть. Константиногр. у.

Вихолка, ки, ж. Мятель, вьсга. Константиногр. у.

Вихолонути. См. **Вихолонати.**

Вихолоняти, няю, еш, сов. в. вихолонувати, ну, неш, гл. Охлаждаться, охладиться, остывать, остыть. *Нехай вихолоняє борщ.* Волч. у. *Вода вихолонила.*

Вихолошати, таю, еш, гл. Вихолостити, осконити. *Вихолоштай і мене та тоді будем молотити.* Рудч. Ск. I. 56.

Вихолути, ну, неш, гл. Сильно лягнути. *Як вихолне та кобила задом, як дасть копитами в пуху!* Рудч. Ск. I. 1.

Вихопити, ся. См. **Вихоплювати, ся.**

Вихоплювати, люю, еш, сов. в. вихопити, плюю, пиш, гл. Выхватывать, выхватить. *Оксану вихопив чуть живу.* Шевч. 189.

Вихоплюватися, лююся, ешося, сов. в. вихопитися, плююся, пишся, гл. Выхватываться, выхватиться, выскакивать, выскочить, показаться, выбраться, выйти. *Вабуся не велити рано заміж вихоплюватися.* Г. Барв. 372. *Вихопився, як голій з маку.* Ном. № 7575. *Панич вихопився на вулицю та й давай цькувати його собаками.* Стор. I. 17. *Рад бувиниши, що з душею з міста вихопився.* К. ЧР. 857. *Роспитаємо, та й вихопимось на гору.* Мир. ХРВ. 274. *Дрім не вихопився з жолобця.* Шух. I. 280.

Вихор, хру, м. Вихрь. *Крутить, як вихор на дорозі.* Ном. № 3427. *О, щоб їс вихром винесло.* Ном. № 3667.

Вихорити, рю, риш, гл. 1) Вихрьте, крутитися вихремъ. *Вітер... рвав сніг з землі, крутив його на всі боки, вихорив.* Мир. Пов. I. 14. *Буря завіяла, метуши цілі гори снігу по землі, вихорючи, не-*

мов густу кашу у повітрі. Мир. Пов. I. 112.

Вихоритися, рюся, ришся, гл. Вихрьтисся, кружитися вихремъ. *Завергла крутилась, вихорилась.* Мир. ХРВ. 278. *(Дужки) як завірюга крутились, вихорились.* Мир. ХРВ. 29.

Вихоріти, рію, еш, гл. Выболеть. *Колі б вихорів, виболів, що у мене викилів.* Ном. № 11643.

Вихорішуватися, руюся, ешося, гл. Прихорашиватися, варяжатися красиво. *Ми робимо, ми жнемо, ми в коломазі, а вони, не робивши, вихорішуватися.* Г. Барв. (О. 1861. II. 189).

Вихорувати, рую, еш, гл. Проболты: выздороветь. Рудч. Чп. 246.

Вихоруватися, руюся, ешося, гл. Выздоровить, оправиться послѣ продолжительной болѣзни. *Хоруй, мила, Бог з тобою, як ся вихоруси, оженюсь з тобою.* Гол. I. 105.

Віхрест, та, м. Принятіи христіанство. *Така з віхреста людина, як з собаки солоника.* Вас. 209. *То віхрест із жиждів Авлет.* Котл. Ев. VI. 19.

Віхрестити, ся. См. **Віхрещувати, ся.**

Віхрестка, ки, ж. Принявшая христіанство. Аф. 347.

Віхрещувати, щую, еш, сов. в. віхрестити, щу, стиш, гл. Крестить, окрестить иновѣрца.

Віхрещуватися, щуюся, ешося, сов. в. віхреститися, щуся, стишся, гл. Принимать, принять христіанство. *Віхрестився десь один жижд.* Грия. II. 149.

Вихрування, ня, с. Буйство, буйство. К. ПС. 134.

Вихруватий, и вихриватий, а. е.

1) Обильный вихрями. *Зіма вихрувата.*
2) *Сокрушає беззаконнимъ буйніи глави вихривати.* К. Псал. 152.

Віхрякати, каю, еш, однов. в. віхрякнути, ну, неш, гл. Выхаркнуть, отплюнуть. Чуб. II. 295.

Віхрянути, ну, неш, гл.—**Віхрякнути.** *Душі не вихрянуть.* Ном. № 8299.

Віхта, ти, ж. Отработокъ натурою въ нидѣ добавленія къ условленной денежной платѣ (при наймѣ земли). Вас. 205.

Вихурятко, раяюся, ешося, гл. Чваняться. Зивѣв. у.

Віцавати, баю, еш, гл. Выбрать, выключить. *Вицавала його (зерно) птиця.* Староб. у.

Видічити, чу, чаш, гл. Прочити; висъць.

Видьхувати, хую, еш, гл. Обить гвоздиками.

Видьганяти, ню, ниш, гл. Выманити; выгладити.

Видькрати, каю, еш, оди. в. видьркувати, ну, неш, гл. Выжать что либо жидкое так, чтобы оно брызнуло струей. *Вициркувати молоко з цицьки: вициркувати сік з зілля.*

Видьркловати, люю, еш, гл. Очертить круг (циркулемъ).

Видьркувати. См. Видьркувати.

Видьчати, таю, еш, гл. Выиграть в чей и нечей. *На тім стилічку можний папюнько, трома яблочки підкидаючи, двома орішки та цитаючи, вицитава коня з-під короля.* Гол.

Видьдітати, джу, деш, гл. 1) Выцживать, выцдять, нацдять. О слезахъ: заставить пролить. *Потопи сих нових фараонів у тих слезахъ... що вони вицділи з очей вдовичих та сирітських.* Св. І. 302. 2) Выпивать, выпить. *Вицділи око саломпужки глея сливянки.* Кв. II. 55.

Видьлітати, лю, лиш, гл. Попастъ (при встрѣлѣ). *Не засіди він і попадає в нього. Часом вицлітати, що по хвоста йому одіб'є.* Драг. 44.

Видьлібуватися, вуюся, ешся, гл. Цѣловаться. *Легешенько з чужими жінками вицлібуйтесь.* Мир. Пов. II. 61.

Видьліувати, люю, еш, гл. Расцѣловать. *Він руки і ноги їй вицліує.* МВ. (О. 1862. III. 60). *Вицліувала б його всюди.* Кв. II. 259.

Видьмовтати, кчу, чеш, гл. = **Вискомтати.**

Видьупити, плю, ниш, гл. Вытащить. *Якколи вицупити риби і на дві цілих мажї.* Рудч. Ск. II. 172.

Видьюркати, каю, еш, гл. Вытечь, вылиться. Вх. Лем. 398.

Видьюстрити, стрю, риж, гл. Сильно высъць (розгами).

Видьлятати. См. Видьляувати.

Видьлякати, каю, еш, гл. Выцарапать. *Такі мачи очка красні: вицлякала б ті.* Гол. II. 822.

Видьляувати, плю, еш, сов. в. видьлятати, наю, еш, гл. = **Видьркувати.** Шух. I. 193.

Видьюркати, каю, еш, гл. = **Видьюркати.** Вх. Лем. 398.

Видьчати. См. Вичавлювати.

Вичавлювати, люю, еш, сов. в. вичавити, влю, виш, гл. 1) Выжимать, выжать, выдавливать, выдавить. *З проса не вичавили молока.* 2) Передавать всѣхъ. *Не вичавили обжіл в вулії.*

Вичакувати, люю, еш, гл. Выколдовать.

Вичапати, паю, еш, гл. Съ трудомъ избраться. *Ледаї вичапав відтіля.* О. 1862. VI. 61.

Вичакувати, тую, еш, гл. Истратить, потратить. *Оставолась пляшка спотикачу. Підї ж принесе, коли не вичакувала ким.* Котл. МЧ. 470

Вичахати, хаяю, еш, сов. в. вичах(ну)ти, хну, неш, гл. Остывать, остыть. *В печі вже вичах.ло.*

Вичвалати, лаю, еш, гл. Выходить, исходить (медленной походкой).

Вичваритися, рюся, риюся, гл. Выздоровѣть, поправиться. *Мж. 178.*

Вичварювати, рую, еш, гл. = **Витівати.** *Було вичварю да видумує.* Рудч. Ск. I. 77.

Вичепурити, рю, риж, гл. Прибрать, украсить. *Вичепурала яму і як уже добре розсвіло, вичепурила їй горненько — зовсім готово.* Кв. I. 212.

Вичервонити, ню, ниш, гл. Окрасить нъ красный цвѣтъ.

Вичесати. См. Вичісувати.

Вичинити, ню, ниш, гл. Вычинить. **Вичинка, ки, ж.** Вычинка. *Шкура за вичинку не стане.* Ном. № 10571.

Вичісати, ся, см. Вичищати, ся.

Вичитаний, а, в. Зачитанный. *А книжку як розгорнув, — дивлюсь — „Кобзарь“, та вже дуже вичитаний.* О. 1861. VII. 6.

Вичитати. См. Вичитувати.

Вичитувати, тую, еш, сов. в. вичитати, таю, еш, гл. 1) Читать, прочесть. *Ходив прохати дяка псалтирю вичитувати.* МВ. (О. 1862. I. 92). *І ще багачко... зайдішлї (з книги) він вичитував.* Грин. I. 289. 2) Произносить, произнести при чтеніи. *Як його вичитувати треба?* О. 1862. I. 69. 3) Выговаривать, выговаривать. *Ну, що як би їй оце почає вичитувати, як вона змуцалася над нами?* Г. Варн. 6.

Вичищати, щаяю, еш, сов. в. вичищити, шу, стиж, гл. Чистить, вычищать. *От криничка і каже: „Вичищити мене, дівонько, то колись води нап'єшся.* Рудч. Св. II. 64.

Вичищатися, щаяюся, ешся, сов. в.

вичиститися, щуся, стишся, гл. Чиститися, вычиститися.

Вичісувати, суу, еш, сов. в. вичеса-ти, шу, шеш, гл. 1) Вычесывать, вычесать. 2) Расчесывать, расчесать. *Вичісувала коси.* Левниц. I. 410.

Вичлихатися, хаюся, ешея, гл. Отфыркаться.

Вичовгати, гну, кош, гл. Выйти (шаркая ногами). *На світанні вичовг з хати на двір.*

Вичоринти, ню, ниш, гл. Вычернить.

Вичубити, блю, биш, гл. Выдрать за волосы. *Доладу його вичубив.* МВ. (КС. 1902. X. 155).

Вичумакувати, кую, еш, гл. Заработать чумачествомъ. *Нехай хто хоче чумаку! Не вичумакуеш собі такої веселости серед безкраїх степів.* Г. Барв. 148.

Вичунати. См. **Вичунувати.**

Вичунувати, нюю, еш, сов. в. вичунати, няю, еш, гл. Оправляться, оправдаться отъ болѣзни, выздоравливать, выздороветь. *Занедужала. Бачить, що не вичунує і кличе батька.* Грин. I. 285. *Нездужає Катерина, ледве-ледве динше.... Вичунула, та в запічку дитини колише.* Шевч. 67.

Вичути, чую, еш, гл. Прослышать, услышать о чемъ. *Посилають купити там, де вичують, же тунюша, а добра.* МУЕ. III. 47.

Вичудатися, хаюся, ешея, гл. 1) Чесаться, почесаться вдоволь. *Випозіхавсь, вичухавсь, поюхав кабаки.* Кв. Качки *вичухуються на сонечку.* 2) Оправиться отъ болѣзни, побоевъ. *Микуя тиждень, другий, (побита) жінка вичухалась.* Грин. II. 166.

Вичхатися, хаюся, ешея, гл. Вычихаться.

Вичхалувати, люю, еш, гл. Обить шальевой.

Вішар, ру, м. Прошлогодия трава. Лубен. у.

Вішарбувати, вую, еш, сов. в. вішарувати, руо, еш, гл. Хорошо вымывать, вымыть, смывать, смыть при помощи мочалки, щетки и пр. (твердый предмет—посуду, мебель, стѣну). Сия. 130. *Стіни вичиті, вішаровані, немаче сього року збудовані.* Стор. II. 110.

Вішення, ня, с.=Вашник 1. *Садок той увесь був заріє вишеннем, сливяком.* О. 1862. VIII. 15.

Вішеньки, ки, ж. Ум. отъ вишня.

Вішентати. См. **Вішптувати.**

Вішентатися, чуса, чешош, гл. 1) Нашептаться. 2) Задохнуться, перестать шевеляться (о ракахъ). *Вішентаєсь, як рак у торбі.* Ном. № 13376.

Вішеретувати, тую, еш, гл. Очистить передъ помолошъ отъ шелухи (зерно).

Вішіваний, а, е. Вышптый. *Вишіваний рукав.* Рудч. Ск. I. 162.

Вішиванка, ки, ж. 1) Вышивав е. 2) Вышитая сорочка. Аф. 348.

Вішивання, ня, с. 1) Вышивавіе.

2) Вышиваве, вышивка. ЗОЮР. II. 12. Чуб. VII. 426. *Прийшла до вас показати мое вишивання на вацій сорочці: чи вгодбаєте? Г.* Барв. 226.

Вішивати, вію, еш, сов. в. вішити, шию, еш, гл. 1) Вышивать. *Не жаль мені хустиночки, що я вишивало.* Мет. 18. 2) Истрчивать, истратить на шитье. *Ниточку шовку вишила.* Грин. III. 485.

Вішиватися, віюся, ешея, сов. в. вішитися, шиюся, ешея, гл. Вышиваться, вышиться. *І хустина мережалась, шовком вишивалась.* Шевч. 398

Вішини, ку, м. Розничная продажа вина. распродажная продажа питей. *Взяти на вишинк.* Ном. № 11789.

Вішинкувати, кую, еш, гл. Распродавать въ розницу, по мелочамъ (вино). *Як би я цю горлічку вишинкував.*

Вішити, ся. (м. **Вішивати, ся.**)

Вішптувати, тую, еш, сов. в. вішен-тати, пчу, чеш, гл. Лѣчить, излѣчить заговоромъ. *Баби вишптують.* О. 1862. V. 13. *Я тебе (вишпну) вишптую.* Грин. II. 37. КС. 1893. VII. 587.

Вішка, ки, ж. 1) Чердакъ? *Убо́ та й на вишку скину.* Ном. № 3649. 2) На вишках. На столбахъ. *Комора не на землі, а на вишках, щоб вода не тєє.* Кавев. у. **Вішкандибати, бую, еш, гл.** Выйти хромая. *Вішкандибав з хати.* Харьк. у.

Вішкандібуватию, буюся, ешея, гл. При игрѣ въ шандидийи забрасывать палку дальше другия, пуская при этомъ ее колесомъ, чтобы она ударилась о землю то однимъ концомъ, то другимъ. КС. 1887. VI. 476.

Вішкварати, рю, рив, гл. Вытопить жиръ.

Вішкварка, ки, ж. Вытопка, остатокъ послѣ вытопки жира, сала. *Зосталися самі вишкварки.* Ном. № 1929. За мѣсяніі

вишкварни не помирілись,—т. е. изъ за пустяка поссорились. *Ном. № 3513.*

Вишквіблювати, люю, вш, гл. Вискабавать. *Шух. I. 250.*

Вишквірити, ся. См. **Вишквірати, ся.**
Вишквірати, рію, вш, сов. в. вишквірати, рю, рш, гл.—зуби. Оскалывать. оскалить зубы.

Вишквіратися, ріюся, ешя, сов. в. вишквіратися, ріюся, ршся, гл. 1) Оскалываться, оскалиться. 2) О солнці: проглядывать, проглянуть. *Хоч би сонечко вишквірилось: тепліи було б.*

Вишкопйрнуватися, туюся, ешя, гл. То же, что и **вишкандібуватися** (пригрѣ въ шалану). *КС. 1887. VI. 476.*

Вишкребти. См. **Вишквібрати.**

Вишквібати, баю, вш, сов. в. вишкребти, бу, бш, гл.—**Вискрѣбати, виокребти.**

Вишквібок, бка, м. 1) Небольшой хлѣбець изъ остаткомъ тѣста въ квашнѣ. 2) Послѣдній ребенокъ въ семьѣ (васмѣшливо).

Вишкврати. См. **Вишкрябувати.**

Вишкрябувати, бую, вш, сов. в. вишкврати, баю, вш, гл. Выпаривать, выпаривать.

Вишлихтѣувати, вую, вш, сов. в. вишлихтувати, тую, вш, гл. Шлифовать, отшлифовать.

Вишмарувати, рую, вш, гл. Смазать, обмазать. *Вишмаруй но добре колеса, бо далеко поїдем.*

Вишморгнути. См. **Вишморгувати.**

Вишморгувати, гую, вш, сов. в. вишморгнути, гу, веш, гл. Востро выдерживать, выдержуать. *Вишморгнув палицю з рук.*

Вишневий, а, в. 1) Вишневый. *Іще обійди, серденько мє, по за вишневий садочок.* *Мет. 60.* 2) Темно-красный. *До сьмой спідниці як накіну вишневої попередник, то так гарно.* *Харьк. Ум. Вишневенький.* *Маркв. 45.*

Вишний, кá, м. Вишневый садъ. *Мєскаля молодого в вишник дожидала.* *Шевч. 69. Ум. Вишничбá.* *Харьк.*

Вишник, ка, м. Дава въ картахъ. *КС. 1887. VI. 463.* *Хто, бач, вишник, той не король.* *Ном. № 1007.*

Вишнійва, ни, ж. Вишневое дерево. *Левец. Пов. 191.* *Ой вишничю-черешничю, чам ти листу не пускаєш? Ни.*

Вишничѣк, чкá, м. Ум. отъ вишнии.

Вишнівка, ки, ж. Вишневка, вишневая вилочка. *Зевєс тоді лигав вишнівку.* *Котл. Ев. Ум. Вишнівочка.*

Вишний, я, в. Верхній. *Шух. I. 162.* *Подивися, моя доцю, в вишнийю квартиру.* *Лукаш. 124. 2) Вишний. Господи вишний, чи я в тебе лишній? Ном. № 11729.*

Вишня, ні, ж. Вишня (плодь в деревю), *Prunus cerasus.* *Сидить голуб на дубочку, голубка на вишні.* *Мет. 63. Ум. Вишеника.*

Вишний, ні, ж. Высота. *Лебед. у.*

Вишнявати, баю, вш, гл. Выить съ грудомъ, вылозати. *Тка старя, що вже й з хати не вишнябає: усе на печі лежить.* *Херс. у. Слои. Д. Эвери.*

Вишняк, кá, м.—**Вишняк.** *Кропива заклоучилась у вишняку. так треба вибавити.* *Ном. № 13131. Ум. Вишнячбá.*

Вишѣнка, ки, ж.—**пошѣновá.** *Раст. Amygdalus campestris.* *Лв. 96.*

Вишнѣувати, вую, вш, сов. в. вишнѣувати, гую, вш, гл. Шпѣновать, вишпѣновать, провиюхать, узнать тайнымъ образомъ.

Вишнѣувати, пую, вш, гл. Высказать, (охотничій терминъ). *У нього добрі соbachки: запусти тільки, зараз вишнѣують зайця.* *Брацл. у.*

Вишпуряти, рю, рш, гл. Выбросить, вышвырнуть. *Вх. Лем. 395.*

Виштапувати, пую, вш, гл. 1) Выстегать. *Гляньте, чи гарно виштапувала очінок?* *Харьк.* 2) Выбранить, пробрать. *Не хоче робити, так я її як виштапувала, так вона давай братися за діло.* *Миргор. у. Слов. Д. Эварн.*

Виштануватися, туюся, ешя, гл. Вырядиться, варидиться. *Св. Л. 168.*

Виштираяти, рю, рш, гл. Выприводить, выгнать. *Я таки його виштирила з хати.* *Лебед. у.*

Виштриснути, ну, веш, гл. Выколотъ. *Вночі я боює ока де небудь виштрикнути.* *Миж. 147.*

Виштурити, рю, рш, гл.—**Виштираяти.** *Насилу виштуррила на двір, щоб хоч провітривсь трохи.*

Виштуркати, каю, вш, гл. 1) = **Виштрикнути.** *Хотів ся перекрести та собі очі виштуркав.* *Ном. № 6568.* 2) Вытолкать.

Вішукати. См. Вишукувати

Вишукувати, *кую, еш, сов. в. вишукати, каю, еш, гл.* Выискивать, выискать, отыскивать, отыскать. *Вишукую травичі. К. Іов. 88. Зілля всякі вишукую.* МВ. II. 8.

Вищати, *щю, еш, гл.* Двѣтаться выше.

Вищати, *щю, щип, гл.* Визжать. *Вона аж вищить.* Рудч. Ск. II. 30.

Вище, *нар.* Выше. *Молоде орля, та вище старого літає.* Ном. № 7322. *Вище лоба очі не ходять.* Ном. № 1017. *Хто вище злізе, дужче пада.* Ном. № 14313.

Вищоботати, *чу, чеш, гл.* Выболтать, высказать неосторожно.

Вищедрувати, *рую, еш, гл.* Подолучить за півне щедрею.

Вищезати, *заю, еш и вищезнути, ну, неш, гл.* Исчезнуть, уничтожиться, истребиться. *Вищезає жито.* МУЕ. III. 43. *Каченята вищезли: ворони вищепали.* Рк. Левип.

Вищербити, *блю, биш, гл.* Зазубрить, вызубрить, выбить шершину. *Вищербила ніжє. Зачепила рогачем горичи; та й вищербила.* Харьк.

Вищербитиоа, *блюся, бишся, гл.* 1) Зазубриться, получить шершину. 2) Выйти изъ рада, изъ числа. *Тепер уже всі будемо за вас.—А може й не всі, може хто перейде на другий бік?—Ні, вже не вищербитися білы ні один.* Екатеринбург. г. (Залюбовск.).

Вищий, *в, е.* Высшій. *Не впрохав нижнього, не вприсни вищого.* Ном. № 981.

Вищик, *ка, м.* Родъ клейма въ видѣ вырѣзки на ухѣ овцы. Черк. у. Екатеринбург. г. Мвж. 182.

Вищикнути, *ну, неш, гл.* Вырвать, выщипнуть. *Прийшов Петро—вищикнує листок, прийшла Ілля—вищикнула два.* Ном. № 468.

Вищипати. См. Вищипувати.

Вищипувати, *пую, еш, сов. в. вищипати, паю (паю), наеш (плеш), гл.* Выщипывать, выщипать. *Вищиплю, виломлю кленовий лист.* Мет. 297.

Вищиряти. См. Вищиряти.

Вищирѣти, *раю, еш, сов. в. вищирѣти, рю, рши, гл.*—**Вищирѣти,** *вищирѣти.* *Вищирив зуби, як циганські діти до місяця.* Ном. № 12637. *Вищирив зуби, як печене порося.* Ном. 12637.

Вищість, *цості, ж.* 1) Высшее положение, боже высокое положение. 2) Превосходство. Желех.

Віяз, *ву, м.* Проявленіє, обнаруженіє. Желех.

Віява, *ви, ж.* 1) = **Віяв.** МВ. III. 9. 2) Открытіє, обнаруженіє.

Віявяти, *ся.* См. **Віявлати,** *ся.*

Віявлувати, *люю, еш, гл.*—**Віявлати.** *Радощі своїх нікому не виявляю.* Г. Барв. 454. *Пшшучи у Києві у такім гарячій топі, я виявлював себе аж надто виразно.* К. XII. 11.

Віявлѣти, *лѣю, еш, сов. в. виявити, влю, виш, гл.* Обнаруживать, обнаружить, открывать, открыть, показывать, показатъ, появлять, появлять. *Юдизва виявила його капості перед Ксерксом.* Ном. № 3559.

Віявлѣтися, *лѣюся, вишся, гл.* Обнаруживаться, обнаружиться, открываться, открытись, появляться, появляться, показываться, показаться. *Ось як виявлялась ся заадка.* Стор. *Кодацький поріг виявився, а що не було його видно.* Стор. II. 120. *Він виявивсь народу.* К. Псал. 197. *На вулиці чорна свита виявилась одна й друга, замігтіли платки, намітки.... йшли люде до церкви.* МВ. (О. 1862. I. 91).

Віявничити, *чу, чеш, гл.* Проволтаться, проговориться. *То пра того чоловіка, що обили, та й вищичили.* Лебед. у.

Віярок, *ржу, м.* Лодинка, неглубокий оврагъ. Там такий є виарок, то вода й злива инколи. Новомоск. у. (Залюбовск.). Ум. **Віарочю.**

Віяснѣняи, *ня, с.* Разьясненіє, поясненіє.

Віяснити, *ся.* См. **Віяснати,** *ся.*

Віяснити, *ялю, еш, сов. в. вияснити, вю, виш, гл.* 1) Выяснять, выяснять, разьяснять, разьяснить, пояснять, пояснить. 2) Вычищать, вычищать; сдѣлать свѣтлымъ, блестящимъ. *Віяснила п'ятака.* Мвж. 97. *Віясни добре стремена та й їздъ тоді верхи.* Черк. у. *Візьми мітлу та мети, виясни хорошенко місянь: бач, як насупило.* Шевч. 297.

Віяснитися, *ялюся, ешю, сов. в. вияснитися, нюся, вишся, гл.* 1) Проясняться, проясниться, посвѣтлѣть. *Віяснилось біде та понуре обличчя Гунчачова.* Г. Барв. 154. 2) Выясниться. *Проясниться (о погоді). Незай вияснитися, бо дужє нахмарило.* Ном. № 5494.

Віблєк, *ка, м.* (= **Вібляк**). Бревно круглое, годное для постройки. Шух. I. 88. См. **Вібель.**

Віблий, *а, в.* Круглий, циліндрическій.

Шух I. 86. Віблия обруч—обручъ изъ цѣльнаго неразщепленнаго надное деревнаго ствола. Шух. I. 250. Вібла хата. Хата изъ круглыхъ бревень. Шух. I. 89.

Віват=Виват.

Вівариця, ці, ж. Вѣлка. Гал.

Віваск, ка, м.—Вівасг. Вх. Зн. 7.

Вівойна, ни, ж. Зерно овса (одно).

Вівсаще, ща, с. Поле, съ котораго снятъ овесъ. Вас. 196.

Вівсог, га, м. и **вівсога, ги, ж.** Раст. *Avena fatua* L. ЗЮЗО. I. 113. Вх. Пч. I. 9.

Вівсогубатий, а, е. Заросній вівсогм (о землѣ).

Вівсаний, а, е. Овсяный.

Вівсаник, ка, м. 1) Овсяный хлѣбъ. *Голодному й вівсаник добрий*. Ном. № 1209.

2) Названіе лошади въ загадкѣ. *Приблизли штрики-брики, ухватили далду-балду, почули м'якинники, казали гречаники:* „сидайте на вівсаники, доганяйте штрики-брики, віднімайте далду-балду“ (вовки, свиня, собаки, люде, коні). Ном., стр. 294, № 122.

Вівсаниця, ці, ж. Овсяная солома. Сил. 153.

Вівойна, ек, 1)—Вівсаниця. Желех.
2) Овсяная мука.

Вівтарик, ка, м. Ум. отъ вівтарь.

Вівтарний, а, е. Олтарный.

Вівтарь, ря, м. Олтарь. *Воятися по-на та в вівтарь не йти*. Ном. № 4232. *Коли вівтару служили, з вівтаря й жовиса*. Ном. № 10422. Ум. Вівтария. Аф. 315.

Вівторок, рка, м. Вторникъ. *В понеділок перед обідом із гарматки загули, а в вівторок йще раніше Уманя добули*. Мале.

Вівці, ці, ж. 1) Овца. *Хто стається ялицю, того вовк зїстє*. Ном. № 3841. *Вівцю сприжуть, а друга дивиться*. Ном. № 3904. 2) мн. Родъ дѣтской игры. Нп. 59. Ум. Овѣчка, овѣченька, овѣчечка. *Женуть воли із дїброви, овеченьки з поля*. Мил. 115.

Вівчарівко, ка, м. Сынъ пастуха овецъ. Аф. 315.

Вівчарик, ка, м. 1) Ум. отъ вівчарь. 2) Родъ игры на свирѣли. 3) Бекасъ. *Закикала над ними чайка... висистував вівчарик*. Стор. I. 126.

Вівчаритя, рю, рин, гл. Выть пасту-

хомъ овецъ, пасти овецъ. Гол. II. 456. Шух. I. 201.

Вівчариха, хи, ж. Жена пастуха овецъ. Аф. 315.

Вівчарівна, ни, ж. Дочь пастуха овецъ. Аф. 315.

Вівчарський, а, е. Принадлежащій пастуху овецъ. Аф. 315.

Вівчарь, ра, м. Пастухъ овецъ. *Сопілка вівчареві вітєха*. Ном. № 10467. *Роспустив вівчарь оівці та по крутій гірці*. Мет. 108. Ум. Вівчария.

Вівчарувати, рю, еш, гл.—Вівчарити. Шух. I. 53.

Вівчий, а, е. Овечій. Вх. Лем. 425.

Вігран, ка, м. Органъ. *Гордий пан сидить, в віграни грає, в віграни грає, красно співає*. Гол. II. 65.

Від, од, пред. Отъ. *Привіє од батька коня, а від брата взяв воза. Довідавшись од почину про все*. Єв. Л. I. 2. *Батькові од його нічого нема. Від села до села танці та музики*. Нп. *Зоставсь я хлопцєм од батька й од матери одинадцяти год*. Г. Варв. 172. *Ти ляжеш од комори, а я ляжу від обори*,—т. е. ты ляжешь со сторовы амбара и т. д. Грия. III. 386. Родительный падежъ съ **від** при страдательномъ причастіи переводатся по-русски творительнымъ падежомъ. *Земля від Бога зроблена*. (Стрижев.). *Бун сподигуваний од сатани*. Єв. М. I. 13. Употребляется від для образования сравнит. степени и тогда совсѣмъ не переводится. *Єсть же і негіднійшій від мене*. Кота. Нп. *Хиба ж таки я посліднійшій од усіх?* Ном. № 2039. *Од моєй Ганнусеньки кращої немає*. Грия. III. 201.

Віда, ди, ж. Вѣсть, слухъ. *Хто тобі сказав?*—*Посилала я сороку білобоку, а вона мені принесла дві пиди під правим крильцем: одну про Данила, а друзю про Кирила*. МВ. I. 89.

Відав, відай, нар. Вѣроятно, должно быть. *Ой відав ти слабій, хорий*. Гол. I. 82. *Болить мені головнька відай же я вму*. Гол. I. 103.

Відання, ня, с. 1) Званіє. Левч. 48.

2) Извѣстіє, вѣсть. Ум. **Віданнячко**. *Даютъ віданнячко: ісхоявсь, Мішку*. Гол. I. 176.

Відати, даю, еш, (він, всія, вість), гл. Знать, владѣть. *Не вім, за що їм так довіря князь*. Стор. МПр. 97. *Ніхто того не відає, як хто обїдав*. Ном. *Та кажи б*

я знала, коли б я відала, що засватана буду. *Мет.*

Відбабувати, бую, вш, гл. Опончатъ практику (объ агушерѣ). *Пішла, відбабувала і вернулаь додому. Чуб.*

Відбавити, ся. См. Відбавляти, ся.

Відбавляти, ляю, еш, сов. в. відбавити, влю, виш, гл. Убавлять, убавлять, уменьшать, уменьшать.

Відбавлятися, ляюся, ешся, сов. в. відбавитися, влюся, вишся, гл. Отлучаться, отлучиться. *Нікуди на сторони одбавитися. МВ. (О. 1862. I. 100).*

Відбаглувати, лу́ю, вш, гл. Отстоять, смастити. *Відбаглувати від смерті. Хотів був нашу собаку забрати,—ледві одбаглувала. Рк. Левиц.*

Відбарбарити, рю, рши, гл. Отелотять.

Відбатувати, ву́ю, вш, сов. в. відбатувати, ту́ю, вш, гл. Отрѣзывать, отрѣзать. *Відбатував шматок хліба. Так і відбатував струмом пучку.*

Відбатожити, жу́, жиш, гл. Отстегать кнутомъ.

Відбатувати. См. Відбатовувати.

Відбенкетувати, ту́ю, вш, гл. Отпивать.

Відберезний, а, е. Съ берега на море дуплій (о вѣтрѣ). *Одберезний вѣтер. (Стрижевск.).*

Відбивати, ваяю, вш, сов. н. відбьити, дьб'ю, беш, гл. 1) Отбивать, отбить. *Відбив носок од кукля. Став двері одбивати. Рудч. Ск. I. 204.* 2) Отбивать, отбить. отгалькивать, оттолкнуть; отражать, отразить. *Одбивав од берега щука риба ряску. Мет. 8. Козак нагайкою стріли відбивав. Макс.* 3) Отражать, отразить (свѣтъ, звукъ). *Поверхи дзеркала і води відбивають од себе сонячний світ. Дещо.* 4) Отбивать, отбить у кого-либо что или кого-либо. *Він дячку відбив. Чуб. V. 36.*

Відбиватися, ваяюся, ешся, сов. в. відб'їтися, дьб'їюся, бешся, гл. 1) Отбиваться, отбиться. *Од прояниця одбивались. Котл. Ев. VI. 62.* 2) Удаляться, удалиться, отдаляться, отдалиться, отбиться. *Від роду відбилася. Чуб. V. Тут родилася, тут хрестилася, у чужую сторонунку да її відбилася. Мет. 3.* 3) Отражаться, отразиться. *В прозорій воді відбиваються золоті верхи. Левиц.* 4) О кобылатъ: случиться съ жоробощъ. *Шух. I. 211.*

Відбігати, гаю, еш, гл. 1) Отбѣгать.

Я вже своє відбігав,—біжи по ще ти: то чи не відбігаш ніг. 2) О коровахъ: окончить случку.

Відбігати, гаю, вш, сов. в. відбігти, біжу́, жійш, гл. 1) Отбѣгать, отбѣгать. 2)—що. Терять, потерять. *Деся шпанку відбіг. Чи одбіжить бува люльку в сварці, а грошей на нову кат-ма,—вони... купували йому. Мир. ХРВ. 147.* 3)—чогб, ногб. Чуждаться, оставлять, оставити, покидать, покинуть. *Свого батька змалку відбігаю. К. Досв. 155. Ой що кров живує салли,—власних скарбів одбігали. К. Досв. 116.*

Відбігатися, гаюся, ешся, гл.—Видбігати 2.

Відбігти. См. Відбігати.

Відбій, бою, м. Лучнаго сорта хребтовная шетина. *Вас. 190.*

Відбірання, ня, с. 1) Отбирание, отбирание. 2) Получение. 3) Отборка.

Відбірати, раю, вш, сов. в. відбірати, відберу́, рещ, гл. Отбирать, отобирать, отнимать, отвѣть. *Йди, жоко, до матері віно відбірати. Чуб. V. 758. Щастя розум відбірав, а нещастя назад вертав. Ном. № 1715. Стали ляжи від козацьких комор ключі відбірати. Макс. Ти більше не будеш відбірати у мене душу. Рудч. Ск. II. 23.* 2) Получать, получать. *Чуб. I. 163. Відбрав і від їх листи. Стор. 3) Отбирать. Відбери жовті гурки на масини, а зелені посолли.*

Відбірка, ки, ж. У оконщикомъ: инструментъ для образования проема въ рамкахъ. *Вас. 149.*

Відбірний, а, е.—Добірний. *Та й усе жєнци та й одбірній. АД. I. 79.*

Відбіснуватися, ну́юся, ешся, гл. Перебьются. *Як відбіснувався стаповий, то й почав говорити наче людина.*

Відблжок, ку, м. Отблескъ. *Лемни. Нов. 26.*

Відболіти, лю́, ліш, гл. 1) Проболѣть, поболѣть. *Будуть же бити, то за жєн стрючок (гороху крєзєвоє) відболить. Св. Л. 142.* 2) Переболѣть. 3) Отгнать. *Цей ніготь у мене відболів, та новий оуріс. Киев.*

Відборонити, ни, ж. Оборона, защита отъ. *Схопивши у руки по камяноці, став на відборону. МВ. (О. 1862. I. 104).*

Відборонити, ся. См. Відбороняти, ся
Відборонятти, няю, вш, сов. в. відбо-

ропняти, **кпб**, **кпш**, *гл.* Обороняють, захищають. *Ну, спасибі, дядку, що ти мене в смерті відборони, відбороню і я тебе.* Рудч. Ск. I. 71.

Відбороня́тися, **впюся**, **ешся**, *сов. в.* **відбороня́тися**, **впюся**, **впшся**, *гл.* Обороняється, обороняться, захищаються, захищаються.

Відбороті́ся, **рпюся**, **решся**, *гл.* Отбитися. *Вовчими зубами відгризуся, ведмежою силою відборюся.* Чуб. I. 95.

Відборчик, **ка**, *м.* Столярн.: отборний струть. Радомисльськ. у.

Відбресті́, **брєдү**, **дєш**, *гл.* Отойти в бредь оть какого нибудь мѣста. *Відбрїя од берега трохи.*

Відбрєхати́ся. См. **Відбрїхувати́ся**.

Відбрїкувати́ся, **кююся**, **ешся**, *гл.* Отбиваться, брыкаєся. У Кулиша в ярнич. смыслъ о защищающихся женщинахъ: *Шкода відбрїкуватись.* К. ПС. 55.

Відбрїхувати́ся, **хююся**, **ешся**, *сов. в.* **відбрєхати́ком**, **шүся**, **нешся**, *гл.* Отдѣлюватися ложью, оправдываться, оправдаться при помощи лжи, вывернуться изъ обѣды ложью. *Пришовши додому, тяжко їй було відбрїхуватись перед матірю, що не принесла ягідок, бо зроду не брєхавши ні в чім, не знала як і викрутитись.* Кв. I. 45. *Брєхнею не відбрєшешися.* Пом. № 6796.

Відбрїдү, **дү**, *м.* Наїстися до відбрїду. Наїстєся до отпага. Миргор. у. Слов. Д. Звара.

Відбувоніти, **впб**, **впш**, *гл.* Проговорить скороговоркою, отбарабанить. *Такеньки уєс чисто одбувонїя і дождидає, що пани йому скаже.* МВ. (О. 1862. Ш. 64).

Відбування, **вн**, *с.* Исповнєніє, отбываніє, отработка.

Відбувати, **впю**, **еш**, *сов. в.* **відбу́ти**, **бүду**, **дєш**, *гл.* 1) Отбывать, отбить, исполнять, исполнить (повинность), отработывать, отработать. *Проганїй кусок горюго дере, бо тяжко його відбути.* Ном. *Як заробю, так і відбудеи.* Ном. № 7071.

Хуста попереи, як три днї панцички відбудеи. Ном. № 11260. *Відбудеи той муштер та й гуляй, скільки схоцеш.* Левиц. I. 30. *При постї добре відбути гостї.* Ном. № 192. *Не жаль було давно відбутих... моїх тяжких крївавих сліз.* Шевч. 2) Принимать, прїнять я угостять гостей,—говорится главнымъ образомъ объ обрядовыхъ обѣдахъ, обѣдахъ по пригласе-

шевію я пр. *Давайте лишень сюди хлїб, ковбаси і сало,—я буду одбувати панотця.* О. 1862. V. 56. *Дїтей у нас було п'ятеро... усі померли. Треба було менї тїй одбутки робити самому. То дошки ни труни, що копачам, то людей одбувати, а попові ж? Г. Барв. 203.* 3) Закаичувать, закончить. *У суботу дївич-вечірї відбули, а в недїлю повінчали.* (Стор. МПр. 57. *Відбули похорон.*

Відбувати́ся, **впюся**, **ешся**, *сов. в.* **відбу́тися**, **бүдуся**, **дєшся**, *гл.* Исповняться, исполняться, совершаться, имѣть мѣсто. *Пєсїлля відбулося вчора.* 2) = **Збу́тися**. *Вона прїйшла, щоб тїльки відбутись від людського нарікання.* Левиц. I. 387. 3) = **Відбути**. *Брєхнею не відбудешия.* О. 1862. I. 32.

Відбудовувати, **впю**, **еш**, *сов. в.* **відбудувати́**, **дүю**, **еш**, *гл.* Вновь отстраивать, отстроить, возстановить прежде бывшее зданіє. Желех.

Відбудування, **вн**, *с.* Возстаовленіє зданія.

Відбудувати. См. **Відбудовувати**.

Відбузувати, **впю**, **еш**, *гл.* Отколотить, отдузує чоловік жінку. О. 1862. I. 73.

Відбурмишкрувати, **рүю**, *впш. гл.* Оковачить службу бургомистра.

Відбу́ти, **сн**. См. **Відбувати**, **сн**.

Відбу́тка, **кн**, *ж.* = **Відбуток**.

Відбу́тий, **б**, *б.* Употреблено въ загадкѣ изъ сказанїя въ приложенїи къ салу, въ значенїи: такой, которымъ отбывалтъ всякія нужды. *А чого ж вам подавати: чи одбутного, чи прїбутного?... Сало одбутне, бо ним усякі зачіпки одбувають.* Грив. II. 274.

Відбу́ча, **чї**, *ж.* = **Відбуток**. *Нехай дурний мужик на всїх робить, за всїх платить, хай одбуває одбучї.* Мяр. ХРВ. 387. *Я відбуду за грїхи відбучи.* К. ПС. 139.

Відвага, **гн**, *ж.* Отвага. *Відвага мед лє і кайдани тре.* Ном. № 4256. *Де відвага, там частя.* Ном. № 4253.

Відважнїти, **вн**. См. **Відважувати**, **вн**. **Відважнїй**, **в**, *в.* 1) Отважнїй, смѣльнїй. *Ой ти, Іваню, відважнїй козаче.* К. ХП. 78.

Відважнїсть, **нєстн**, *ж.* Отважнїсть. Желех.

Відважно, *нар.* Отважно, смѣло.

Відважувати, **жюю**, **еш**, *сов. в.* **відважнїти**, **жу**, **жш**, *гл.* 1) Отбывывать,

отвѣснить. *Відваж соли.*—бѣбека. Дать тумака. отвѣснить ударъ. *За віщо се він мєні бѣбека відважив ємжи плєчі?* Харьк. 2) — жиньє, жинїтї. Рисковать, рискнуть жизнью. *Оддала б тепер Леся душу, аби оборонити од смерти козака, що так щиро одважив за неї свою жизнь.* К. ЧР. 173.

Відва́жуватися, жу́юся, ємся, сов. в. **відва́житися, жу́ся, жємся,** гл. 1) Отвѣшиваться, отвѣсниться. 2) Отваживаться, отважиться, осмѣлиться, рѣшиться. *От я не відважуюся сказати йому. Давно вже хотїє він признатисє, що жонатий, та не признавєся. Далї одваживєся: треба!* МВ. (О. 1862. I. 78).

Відва́л, лу, м. Отчаливаннє. Миж. 180. **Відвалити, ся.** См. **Відвалювати, ся.** **Відвалу́вати, лю́ю, єш, гл.** Спассти. Отходить. *Лїкарь, спасибї йому, відвалував там дитину.*

Відва́лювання, ня, с. Отваливаннє. **Відва́лювати, лю́ю, єш,** сов. в. **відва́літи, лю́, лиш, гл.** 1) Отвалывать, отвалить. *Одвалив того каменя.* Чуб. II. 50. 2) Откальвать, отколоть, отрѣзывать, отрѣзать. *Відвалив криги кусєнь єттакий завѣлишки.* Харьк. у. *Відвалив скибу хлїба.*

Відва́люватися, лю́юся, ємся, сов. в. **відва́літися, лю́єся, лишєся, гл.** Отваливаться, отвалиться. *Потроху земля відвалюваласє, і він почав токути.* Левци. Пов. 335.

Відвє́стї, ся. **Відвє́стити.** **Відвє́рну́ти, ну́, нєш, гл.** См. **Відвєртати, ся.** **Відвєртáння, ня, с.** 1) Отворачиваннє 2) Отвертываннє, откручиваннє. 3) Вычитаннє.

Відвє́ртати, тáю, єш, сов. в. **відвє́рну́ти, ну́, нєш, гл.** 1) Отворачивать, отворотять, отварцать, отвратить; поворачивать, поворотить. *Відвєртає від неї очї.* МВ. II. 27. *Не годитєся відвєртати хлїб наризаким боком до стїни.* Чуб. I. 109. *Нехай Бог відвєртає.* Ном. № 5139. *Щоб я од вас лиця не відвєрнула.* Ном. № 3241. 2) Отвѣзжать, отвѣхать, отпѣлывать, отпѣлать. *Ви, журки-яничари, по маленьку, браття, ячїте, од галєри одвєртїте.* АД. I. 216. 3) Отваливать, отвалить. *Одвєрнув (заинь).* Рудч. Ск. I. 86. *Годї орати!*—*Як годї!*—*каже чоловік.*—*Двї скиби тїльки одвєрнути та й утруг.* Г. Барв. 198. 4) Возвращать, возвратять. *Були в мене старєсти, пїдбрєхачї твої, ну, одвєрнув*

я почєськи тобї хлїб, не прогнав тебе. Г. Барв. 455. 5) Пахать, вспахать плугомъ второй разъ поперегъ или вдоль участка. *Нѣжня, у.* 6) Отклонять, отклонить что-либо. *І кулі мов рукою одвєртає.* К. ЦН. 251. *Єсть такї люди, що на пожєжї умїють одвєрнути вїтер од сусїдньої осєли.* Грин. II. 324. 7) Отвлекать, отвлечь, отклонять, отклонить. *Відвєртала вона менє від сєї думки. Тебє прощу, голочко: відвєрни злих собак од мого скота.* Чуб. I. 69. 8) О колдовствѣ: возвращать, возвратить первоначальный видъ, отвращать, отвратить. *Зробив (чарами), то була бїла редька, а то зусїм почорнїла, та вжє назад не одвєрне, шоб чорна стала бїлою.* Драг. 77. 9) Вычитать, вычестъ. *Жиду грошей не понєсу мїняти, бо він зараз довг одвєрне.* Бєсар. 10) Отвѣчать, отвѣгнть. *Та чую ж, чую,—одвєртає.* МВ. (КС. 1902. X. 143).

Відвє́ртáтися, тáюся, ємся, сов. в. **відвє́рну́тися, ну́єся, нєшєся, гл.** 1) Отворачиваться, отворотиться, отвернуться. *Горнєтьєся до його серцєм, відвєртатєся лицєм.* Левци. I. 170. *Кривонїє одвєрнуєся до своїх вєвжурянцїв і грізно додає.* Стор. МПр. 138. 2) Отлучаться, отлучиться. *Нїкуди він і не одвєртаєся з пасїки.* О. 1861. X. 27.

Відвє́ртити. См. **Відвє́рчувати.**

Відвє́стї. См. **Відводити.**

Відвє́кáти, кáю, єш, сов. в. **відвє́кнути, ну, нєш, гл.** Отвыкать, отвыкнуть. **Відвє́льну́ти, ну́, нєш, гл.** Отлучиться на короткое время. *Тїльки одвєльнє куди мити,—то вжє дитина й долї, упала з полу.* Парят. у.

Відва́люватися, лю́юся, ємся, гл. Отваливать. Котл.

Відвє́ну́тися, ну́єся, нєшєся, гл. Отклониться, увернуться. *Він на менє з кїєм, я насилу відвєнуєся.*

Відвє́сáти, сáю, єш, сов. в. **відвє́снути, ну, нєш, гл.** 1) Отвєсать, отвєснуть. *Стїдня губа відвєсила.* Левци. I. 15. 2) Свѣпляваться, свѣситься, повєснуть. *З-пїд очїнка відвєсло насмо сивої коси.* Левци. I. 3.

Відвє́хнутися, ну́єся, нєшєся, гл. Отлучиться на короткое время. *От, увєчєрї дїд з бабово куднє одвєхнулєся, а дочка й давай шукає.* Рудч. II. 35.

Відвє́чати, чу, чєш, гл. Отучьтѣ. *От таки одвєчїте од сахарю.* Черниг. г. *Одвєчїти од горїлки.* О. 1862. I. 71.

Відвід воду, м. Резерву? *Вовода*, слааний лицарь, на одводі з'їстає. Гол. I. 15.

Відвідети, ся. См. **Відвідувати**, ся.

Відвідач, ча, м. Посьтитель. *Не так вже по багато набігас одвідачів*. МВ. (О. 1862. I. 84).

Відвіджати, джаю, еш, гл. = **Відвідувати**. *А як го найдете, дайте мені знати, щоби м. приходила його відвіджати*. Гол. I. 64.

Відвідини, дин, ж. мн. Посьщення. *Єв. Л. XIX. 44. Ще більшого жалю завдав їй своїми одвідинами*. Г. Барв. 168.

Відвідний, а, е. — час. Сроць, который может быть оцложенъ. Вх. Зн. 7.

Відвідувати, дую, еш, сов. в. **відвідати**, даю, еш, гл. Навѣстити, навѣстити, провѣдати. *Сідлай, хлонче, коня вороного, — погду одвідаю поканни свого*. Чуб. V. 345. *Матінко моя, відвідай мене*. Мет. 245. *Воки там були та й її відвідали*. Змієв. у.

Відвідуватися, дуюся, ешся, сов. в. **відвідатися**, даюся, ешся, гл. Навѣднатися, навѣдаться и узнать, пойти освѣдомитися. *А я піду додомоньку та не забавлюся, чи готовий полуденок та відвідаюся*. АД. I. 82.

Відвідціль, нар. = **Відціль**. *Десь ти и доріженьки відвідціль не змиси*. Грив. Ш. 377.

Відвійок, йка, м., иногда во мн. ч. **відвійки**. Щуплое зерно, которое при вѣявіи падаєть въ срединѣ между мякиною и полновѣснымъ зерномъ. Мвж. 187. *Відний (сів) самий поспід, уже одвійок од пшемиці*. Грив. II.

Відвістати, віщу, стійш, гл. Послать вѣсть, извѣстие въ отвѣтъ, отвѣтити. **ЗОЮР**. I. 246. *Громада одвістила..., що Микола добра людина*. О. 1861. VIII. 24. *Ні, — одвістиа*. МВ. (О. 1862. I. 76).

Відвість, ти, ж. Отвѣтное извѣстие.

Відвіт, гу, м. Отвѣтъ. **ЗОЮР**. II. 207. *Одав оддавати*. Отвѣчать. **КС**. 1882 XII. 501.

Відвітати. См. **Відвічати**.

Відвітний, а, е. Отвѣтний.

Відвідувати, тую, еш, гл. Отвѣчать. *Питас. „Де ти мою козу дів? — Продав, — одвітує Климець*. Рудч. Ск. I. 67.

Відвічальний, а, е. Отвѣтственный. Желех.

Відвічальність, ности, ж. Отвѣтственность. *Теирява окривала наші український розум із давніх давен ці до... нашої одвічальности перед судом культури*. К. Кр. 8.

Відвічати, чаю, еш, сов. в. **відвітати**, чу, тиш, гл. 1) Отвѣчать, отвѣтити. *Вовк... питає його: „Чого ти тут ходиши?“ — Сірко одвіча*. Рудч. Ск. I. 11. 2) Отвѣчать, вести ва себѣ отвѣтственность, отвѣтити. *Смійся, смійся, а за смійки плачем одіттиш*. Ном. № 12662. *Гуляй, душа, у роскоші, — відвічаю*. Ном. № 12503. *Він одвічає, а той остаеться у боці*. Змієв. у.

Відвічний, а, е. Вѣчный, всегда былшій. *Довгий острів на Дніпрі, укритий одвічними лісам*. Стор.

Відвічно, нар. Отъ нѣка. вѣчно.

Відвіювати, віюю, еш, сов. в. **відвіяти**, вію, еш; гл. Отвѣвать, отвѣять.

Відвідини, дин, ж. мн. Обѣдъ новобрачныхъ, свекра и свекрови у теста и теши въ послѣдній день свадѣбныхъ пиршествъ — субботу той недѣли, въ началѣ которой было весіля, а затѣмъ ужинъ теста и теши въ хатѣ новобрачныхъ. МУЕ. Ш. 170.

Відводити, джу, дш, сов. в. **відвести**, веду, дѣш, гл. 1) Отводити, отвѣсть. *Одведи її додому*. 2) Отстранять, отстранить. 3) Взводити, взвѣсть. *Одвів курка і вже хотів... стріляти*. Чуб. I. 154.

Відволяти, жу, зш, сов. в. **відвѣтати**, вѣ, зѣш, гл. Отвѣзти, отвѣзти.

Відволювати, вую, еш, сов. н. **відволювати**, волюю, еш, гл. Отволювать, отволювать, добыть силой. *Я нас навчив би боронити цю одволювали нам козакмі! — Який гаспид одволював нам наше добре, отріч нас салми*. К. ЧР. 69. *Царь іде войною на цього самого царя, щоб відволювати у його другу дочку*. Рудч. Ск. *Я тебе від смерти відволював*. Рудч. Ск.

Відволіати, лаю, еш, гл. Первоначально значило: отозвать, теперь употребляется въ выраж. **Біду відволіати**. — **Избавляться** отъ бѣды. *Мені тебе хоч жалко, мила, біди не можна одволіать*. Греб. 339. **Відволіати** или **відволіати** від смерті. Спасти отъ смерти, отходить. *Бабусю Настю поховали і ледає, ледає одволіли Трохима діда*. Шевч. *Він мене од смерти одволав*. Рудч. Ск. I. 128.

Відволікати, каю, еш, сов. в. **відво-**

локті, ч́у, ч́еш, гл. Оттаскивать, оттащить, оттягивать, оттянуть.

Відволога, ги, ж. Основное значение = **Відволода** = **Відлига**, но в півсн̄і употреба вь смыслѣ: облегчение душевное, утѣшеніе, также: утѣшительница. *Одна другої питається:—Подружечко-одволога, одволожи живота мого: чи була ти на улиці, чи бачила жениха мого?* Лавр. 113.

Відволбнути, ну, нем, гл. Сдѣлаться влажвымъ, отсырѣть. *Сухарі я погрібі одвологли.* Рк. Левиц.

Відволода, ди, ж. = **Відляга**. Шух. I. 81.

Відволодати, даю, еш, гл. Отходить, выльзти. *На силу, та на превелику силу його відволодали. Все і ногою облинали і трусили.* Кв. I. 106. *Одволодай мою дитину собіну! Дай дамня від любовей.* Г. Барв. 536.

Відволож, жі, ж. = **Відлига**.

Відволжити, ся. См. **Відволожувати, ся**.

Відволбжувати, жуо, еш, сов. в. відволжити, жу, жиш, гл. 1) Дѣлать, сдѣлать влажвымъ. Вас. 153, 176. *Треба табак одволжити.* (Залюбовск.). 2) Облегчать, облегчить, утѣшать, утѣшить. Лавр. 113. См. прим. при словѣ **Відволога**.

Відволбжуватися, жуося, ешся, сов. в. відволжитися, жуся, жишся, гл. Сырѣть, отсырѣть, дѣлаться, сдѣлаться влажвымъ.

Відволокті. См. **Відволикати**.

Відворіт, роту, м. 1) Отступленіе. 2) Отвращеніе. 3) Отчисленіе, вычетъ въ уплату долга, вычетъ изъ платы рабочаго за прогулы и пр. Харьк. у. Волч. у.

Відворотний, а, е. Отвратительный. *Відворотне таке воно на смак.*

Відворотно, нар. Отвратительно. *Які ті пани їдять жаб? Воно же одворотне.*

Відворочати, чаю, гл. безл. Выть отвратительнымъ. (Вовкулаці) *треба й конину їсти й падло,—одворочає.* Г. Барв. 153.

Відвохлий, а, е. Отсырѣлый.

Відвох(нути), ну, нем, гл. Отсырѣть.

Відвохрити, рю, рши, гл. Отколотить. *Дав доброго динтю: відвохрило добре.* Ном. № 3961.

Відвожвати. См. **Відвожувати**.

Відвуд, дв, м. = **Удод**. *Красне пір'я на відвуді, але сам смердить.* Ном. № 11201.

Відв'язати, ся. См. **Відв'язувати, ся**. **Відв'язувати, зую, еш, сов. в.** відв'язати, ж́у, ж́еш, гл. Отвязывать, отвязать.

Відв'язуватися, зуюся, ешся, сов. в. відв'язатися, ж́уся, ж́ешся, гл. Отвязываться, отвязаться.

Відгада, ди, ж. Отгадчица. Ум. **Відгадочка**. *Бабусенько-одгадочко, одгадай сеї сон.* Чуб. V. 773.

Відгадай-сон, сва, м. Снотолкователь. *Усякі мені сни сняться,—де б то ни їх такого відгадай-сна найти.* Лубев. у.

Відгадати. См. **Відгадувати**.

Відгадка, ки, ж. Отгадка.

Відгадочка, ки, ж. Ум. отъ **відгада**.

Відгадувати, дуо, еш, сов. в. відгадати, даю, еш, гл. 1) Отгадывать, отгадать. *Біла рілля, а чорне насіння: хто вміє — посіє, хто зна — ї одгада.* Ном., стр. 303, № 472. *Бабусенько да голубонько, відгадай мені сон.* Чуб. 2) Отвѣчать, отвѣтить. *Чи я тобі не казала: купи мені стрічку, а ти мені одгадає: переночуй нічку.* Грив. Ш. 655.

Відгаль, лу и відгаль, лю, м. Остаповка, отдыхъ, перерывъ. *Петро без відгалу робить.* Борз. у. *Там то приживав Олесь, працюючи без спочинку, без відгалу.* МВ. I. 47. *На відгалі.* На досугѣ, во время отдыха. *У вільну годину, на одгалі, як пани роз'їхалися у гости, нішов мерщій до пакотця.* Ком. I. 20. *На овѣс нем̄й й відгалу.* На овѣс постоянный спросъ. Борз. у.

Відганати, вію, еш, сов. в. відганати, відгану́, вѣш, гл. Отгонять, отогнать. *Курка як співа, то відганяє ворогів.* Чуб. I. 58.

Відгарбати, баю, еш, гл. Отнять, отобрать. *Насилу відгарбав свого кошука від брата.*

Відгѣткатися, каюся, ешся, гл. Избавиться, отдѣлаться отъ чего. *Чим же Марко гѣткатися од некрутства?* Волч. у. (Лобод.).

Відгін, гону, м. Отбой. *Від баб одгону нема.*

Відглушати, ш́у, ш́иш, гл. Отколотить, отлудъ. *Хто було захопе, той мене й одглушить.* Г. Барв. 51.

Відгнивати, вію, еш, сов. в. відгнити, гнив́, еш, гл. Отгнивать, отгнить.

Відговітися, віюся, ешся, гл. Отго-

вється. *Нехай попереду піде та відговіється.* Ном. № 5474.

Відговоріти, ся. См. Відговорювати, ся.

Відговорювати, рюю, еш, відговоріти, рію, еш, сов. в. відговоріти, ріб, рш, гл. Отговаривать, отговорить. Як стаз одговорювати, так одговорив. Рудч. Ск. II. 74.

Відговорюватися, рююся, ешся, сов. в. відговорітися, рібся, ршся, гл. Отговариваться, отговориться, отвѣчать, отвѣтить. Була слава, була слива, стали й поговорили... я за славу сама стану, та й одговорюся. Мил. 75.

Відгодітися. См. Відгожати.

Відгодбувати, вую, еш, сов. в. відгодувати, дую, еш, гл. Откармливать, откармливать.

Відгожати, жаюся, ешся, сов. в. відгодітися, джуся, дшся, гл. 1) Отлучаться, отлучиться. В иншого (москаля) є й гроші, купив би собі чого, та не взята річ: не можна йому відгодитися. Дісне кажу тобі: його немає в селі; він десь поїхав, одгодівсь на малий час.

2) Отплачивать, оплачивать услугою за услугу, пригодиться въ бѣдѣ. Гояньє вовки козу. Коза каже...: «Оборони!» Той... узвє і бвие вовка. Коза йому сказала: «Я тобі одгоджуся в турецькій землі. Грин. II. 64.

Відгомів, мову, м. Отзвукъ, отголо-сокъ. Запізненіи відомін гайдамацького гомому. Г. Варв. 27.

Відгонити, ню, нив, гл. 1) = Відгачити. 2) Отдавать, припахивать. Вода чимь одгонить. Кролев. у. Чим найвєя, тим і відгонить. Нѣжив. у. На сїм дво-риці... від усього пустокою відгонить. Св. I. 310. Місцина справді стала пусто-ирем одголяти. Мир. ХРВ. 24.

Відгоріти. См. Відгоряти.

Відгоріти, ся. См. Відгортати, ся.

Відгорбджувати, джую, еш, сов. в. відгородіти, джу, дш, гл. Отгораживать, отгородить.

Відгорбджуватися, джуюся, ешся, сов. в. відгородітися, джуся, дшся, гл. Отгораживаться, отгородиться.

Відгоріати, таю, еш, сов. в. відгоріти, ну, неш, гл. 1) Отгребать, отгрести. Відгорни жар з припічка у піч. Землю відгорта. Мнж. 129. Відгорнули пісок.

2) Отворачивать, отворотить. Відгорну полу, сягнув до кишені.

Відгортати, таюся, ешся, сов. в. відгорітися, нуся, нешя, гл. 1) Отгребаться, отгрестись. Єсть там такий млин і дванадцять каміней, що само і мелеться, і само насапється, само відгортається і само в мішки набивається. Рудч. Ск. I. 123. 2) Отворачивается, отворотиться. 3) Перестать ласкатися. Пригорнула дівчина до козака, як сонечко зійшло, а відгорнула, як сонечко зайшло.

Відгортувати(ся), туо(ся), еш(ся), гл. = Відгортати(ся) 1 и 2.

Відгоріати, рію, еш, сов. в. відгоріти, ріб, рш, гл. Отгорать, отгорѣть. Ужє на конєві і звіст одгорів. Рудч. Ск. I. 118.

Відгосподарювати, рюю, еш, гл. Перестать быть хозяиномъ.

Відгребти, ся. См. Відгрібати, ся.

Відгрізати, заю, еш, сов. в. відгрізти, зу, зш, гл. Отгрызть, отгрызть.

Відгрізати, заюся, ешся, сов. в. відгрізтися, зуся, зшся, гл. 1) Отгрызаться, отгрызться. Вовчими зубами відгрізуся, ведмежою силою відборюся. Чуб. I. 95. 2) Отгрызаться, отгрызться, отбраниваться. Як напало на мене семеро перекуюк, то ледві одгрізлась. ЗЮОР. I. 147.

Відгрібати, баю, еш, сов. в. відгребти, гребу, беш, гл. 1) Отгребать, отгрести. Які руки загрібали, щоб ті і відгрібали. Чуб. I. 99. 2) Отбрасывать, отбросить, оттакивать, оттолякнуть (ногою, рукою). Литою одгрібають ногами, а взімі брали б руками. Ном. № 559.

Відгрібатися, баюся, ешся, сов. в. відгребтися, буся, бшся, гл. 1) Отгребаться, отгрестись. 2) Отбиваться, отбиться, защищаться, защититься. Ні, я не одгрібався руками ніяк од нього, то й не міг ударити. Александров. у. (Зальбовск.). Ніяк я від того (лиха) ні одіб'юся, ні одгребуся. Мир. ХРВ. 393. Та Бог з вами!—одгрібався Чіпка,—не рад, що й зачепив таку причепу. Мир. ХРВ. 177.

Відгрівати, ваю, еш, сов. в. відгріти, грію, еш, гл.—сир. Грѣть въ печи простоквашу, чтобы сыворотка отдѣлялась отъ творога. Св. I. 5.

Відгрігнуватися, нуся, нешя, гл. Крикнуть въ отвѣтъ. Бодай тому шыкарєві таке життя добре!—одгрігнувсь дядько. МВ. (О. 1862. III. 75).

Відгром, му, м.? І гроші побрали, і водерому немає. *Ном. № 13213.*

Відгрома́дити, джу, диш, гл. Отгresti (свіно).

Відгрома́йти. См. Відгромалювати.

Відгрома́лювати, люю, еш, сов. в. відгрома́ти, млі́, мшш, гл. Отбивать, отбить силой, отражать, отразить. *Він (рештаєт) і пакет одгромив у мене: мене схотів за груди та зігнув з воза, а сам з возом і з пакетом хіба.* *Новомоск. у. (Залюбовск.).*

Відгук, ку, м. Откликъ.

Відгукати. См. Відгукувати.

Відгукати́ся, каюся, ешся, гл.= Відгукну́тися. На кожний гук не одгукаться. *Ном. № 4715.*

Відгукну́тиоа. См. Відгукуватися.

Відгукува́ти, кую, еш, сов. в. відгукати́, каю́, еш, гл. 1) Выкликать, выкликать. *Куди се ти так забрався, що ледве-не ледве відгукав тебе.* *Кіев. г.* 2) Звать обмершее дитя съ цѣлю привести его въ чувство. *Мил. 19.*

Відгукува́тися, куюся, ешся, сов. в. відгукну́тися, ну́ся, нѣшоа, гл. Откликаться, откликнуться. *На мое прозання відгукнулись.*

Відгуле́нь, льня, м. Домашняя лошадь, отбивающаяся въ табунъ диких лошадей. *О. 1862. 17—19.*

Відгу́лити, лю, лиш, гл. Отклонить. *А батько оце умисне кажуть, щоб мене від роботи відгулити.* *Федьк.*

Відгула́ти, ляю, еш, гл. Отпраздновать, отпировать. *Зараз одгуляли весілля.* *Рудч. Ск. I. 129.*

Відгусті́, дү, дѣш, гл. Оковчить гудѣть, шумѣть. *Одгуло весілля, zostалися молоді самі у хаті.* *МВ. (О. 1862. I. 95).*

Віддава́ння, ва, с.=Віддання. Ум. Віддаваннячно. *Покинула сина та ще й не женила; покинула дочку на віддаваннячкуну.* *Нш.*

Віддава́ти, даю́, еш, сов. в. відда́ти, даю́, даю́, гл. 1) Отдавать, отдать. *А син старець та свого не вживає, та все його хортам віддає.* *Чуб. I. 173.* *Взяв той собака буханець та й віддав вовкові.* *Рудч. Ск. I. 9.* *Відда́ти Б́гові дүшу.* Умереть. *Закрычав дід дивними голосами та й Богу дүшу віддав.* *Чуб. I. 156.—хвалу́.* *Водаць хвалу, восхвалять. Хвалу Б́гові оддав.* *МВ. I. 16.—на добридень.* *Пожелать*

доброго дня. *І добридень мені оддала.* *Левци. I. 14.—поклія.* *Поклонитися.* *Матері Б́жій поклія оддавши.* *Чуб. I. 160.* 2) Выдавать, выдать замужъ. *Тоді дітку віддавай, коли люде трапляються.* *Ном. № 5928.* *Як будуть тебе, моя мила, за иншого віддавати, пиши листи на напері, давай мені знати.* *Мет. 60.* 3) Передавать, передаť, выражать, выразить. 4) Протягивать, протянуть голосомъ при ковацѣ пѣсви, при чемъ дѣлается рулада отъ високого къ низкому на октаву. *У нас так заше: яку б пісню не свідала, то усе віддає.* *Любеч. 5)* Теплѣть, потеплѣть. *Уранці було холодно, а вдень трохи оддало.* *Константиногр. у.*

Віддава́тися, даю́ся, ешся, сов. в. відда́тися, даю́ся, даю́ся, гл. 1) Отдаваться, отдаться. *Левци. Пов. 81.* 2) Выходить, выйти замужъ. *Чого журиться? Не хай та журиться, що віддається.* *Ном. № 2265.* *Мамко моя старенькая, хочу ся віддати, коли б прийшли старостонокы до нашої хати.* *Гол. I. 197.* 3) Отдаваться, отдаться (о звукѣ и пр.). *Як Тетяна засміється, в душі радість оддається.* *Котл. МЧ. 4)* Выражаться, выразиться, передаваться, передаťся, отражаться, отразиться. *В тих писанняхъ красний божий мир і чоловіча жизнь.... не оддалися так правдиво, як воно єсть у нас перед очима.* *К. Гр. Кв. 19.*

Віддале́кі, нар. Издали. *Ще оддалеки зачу Петро глухий галас мов на ярмарку.* *К. ЧР. 257.*

Віддла́ти, са. См. Віддалати, са.

Віддалі́, нар.=Віддалік. *Я став собі оддалі і дивлюся, що то він робитиме.* *Волч. у.*

Віддалі́к, нар. Поодаль. *А лисиця оддалік стоїть.* *Рудч. Ск. I. 21.*

Віддалі́ти, лію, еш, гл. Поотстать, отдаляться. *Не жени коні: лоша віддалію—не здажене.* *Усе вже те оддаліло, проминуло.* *МВ. (О. 1862. I. 95).*

Віддаль, нар. Издали *Відьми так не одариш, а треба кинуть на-оддале, то попадеши.* *Грин. I. 66.*

Віддла́ти, ляю́, еш, сов. в. віддла́ти, ляю́, лиш, гл. Отдалять, отдалять, удалять, удалитъ. *Бог віку прибавив, а від смерти оддалив.* *Ном. № 13920.*

Віддла́тися, ляю́ся, лишся, сов. в. віддла́ти́ся, ляю́ся, лишся, гл. Отда-

ляться, отдалиться, удаляться, удалиться. *Тепер же я сиротина у світі зосталась, що від роду віддалмлась, а від села одійшла.* Чуб. V. 747.

Відданиця, ці, ж. Невіста. О. 1861. XI. 49. Св. I. 134.

Відданий, ня, с. 1) Отдача. *Шість кабанів чорт мав, бідному чоловікові дав і на вічне віддання пропало.* Драг. 7. *Позичив ледачому гроші—десь на вічне вже віддання.* 2) Выходъ замужъ. Св. I. 197. *Дівчина на відданні.* Дівушка невіста, взрослая дівушка. У мене ж дочка ни відданні. Г. Варв. 11. 3) Народный праздникъ 15 января. ХС. I. 74. Чуб. III. 5. Ум. Відданнячно. *Маю сестру на відданнячку.* Гол. IV. 547.

Віддарювати, вую, еш, сов. в. віддарувати, рую, еш, гл. Отдаривать, одарить.

Віддарюватися, вуюся, ешся, сов. в. віддаруватися, руюся, ешся, гл. Отдариваться, одаряться.

Віддарок, рку, м. Обратный подарокъ. МУЕ. III. 76. **Віддарни давати**. Отдаривать. Маркев. 126.

Віддати, ся. См. **Віддавати**, ся.

Віддатов, тку, м. То, что нужно отдавать.

Віддѣа, хи, об. Отдающий, отдающая. *Будь узятя, будь і оддаса.* Ном. № 10651.

Віддѣа, ці, ж.—Відданя 1 и 2. **На оддачі** (донька)=на відданню. Чуб. IV. 63.

Віддѣрти, ся. См. **Віддирати**, ся.

Віддівитися, влібся, вишся, гл. Окончатъ смотрѣть. Умирающая говорить: *Очі ж мої каренькі віддівилися, уста ж мої сазарній дговорилися.* Чуб. I. 771.

Віддівіати, нію, еш, сов. в. віддівіати, відодіві, мѣш, гл. 1) Отдывать, отдуть. 2) Віддівіати губи. Выпячивать губы. Переносно: сердиться. *Оддуг губи, як кашіці.* Ном. № 3368.

Віддівіатися, ніюся, ешся, сов. в. віддівіатися, відодівіюся, мѣшся, гл. 1) Отдываться, отдуться. 2) О губахъ: выпячиваться, выпятиваться. *Очі горять, губи оддуглись.* Мир. ХРВ. 33.

Віддирати, раю, еш, сов. в. віддѣрти и віддирати, деру, рѣш, гл. 1) Отдирать, отодирать, отрывать, оторвать. *Віддирас нитки, уряя у голку та й почас пришивати до чумарки те, що віддер.* Харьк. 2) Только несоз. в. Отплясывать, откаты-

вать *Метелиці та гоняка гуртом віддирють Шевч.*

Віддиратися, раюся, ешея, сов. в. віддѣртися и віддиратися, деруся, рѣшся, гл. Отдираться. отодираться, отрывать, оторваться.

Віддиха, хи, ж. Отдыхъ. *Трихи та мнихи—нема оддыхи.* Ном. № 10952.

Віддихання, ня, с. Отдохновение. *Пішов у темний лужок на віддихання.* Чуб. V. 773.

Віддихати, хѣю, еш, сов. в. віддихати, хѣю, еш и відітхнути, ну, неш, гл. 1) Переводить, перевести духъ, стать свободно дышать. *Дише, дише, поки віддише.* 2) Отдыхать, отдохнуть. *Полягайте та віддиште трохи.* Рудч. Ск. I. 92. *Пришов у ліс і ліг оддыхати.* Чуб. I. 5. *Сіла одітхнути.* Левин. I. 39.

Віддихатися, хѣюся (шуся), ешея, (шешся), гл.—Віддихати I. *Заснався, ніяк не віддишуся.*

Віддівувати, вую, еш, гл. Прожать дівячю жизнь. *Я вже своє дівочтво віддівувала.* Киев. г.

Віддівурити, рю, рш, гл. Заморить работой. *Мабуть добре Карпа на панщині віддівурили, що на улиці нема.* Васильк. у.

Відділ, лу, м. 1) Отдѣль, раздѣль. *Старший син, швец, уже й одружився і на одділ пішов.* Г. Варв. 487.

Відділіати, ся. См. **Відділяти**, ся.

Відділяти, лію, еш, сов. в. відділяти, лію, лиш, гл. Отдѣлять, отдѣлнять; удѣлять, удѣлять. *Одділи маленьку часточку землі на моє ім'я.* Чуб. I. 143. *Одділив йому половину царства.* Рудч. Ск. II. 75.

Відділятися, ліюся, ешея, сов. в. відділятися, ліюся, ешся, гл. Отдѣляться, отдѣлняться.

Віддрюкувати, кую, еш, гл. Нобить палкой. *Славносерб. у.*

Віддубасити, шу, еш, гл. Отколотить, отдуть. *Стор. I. 239.*

Віддуть, ся. См. **Віддихати**, ся.

Віддухати, хѣю, еш, гл.—Віддухопелити. *А що, добре тебе оддухали?* Пирят. у.

Віддухопелити, лю, лиш, гл. Отколотить. *Іноді віддухопелять добре.* Г. Варв. 365.

Віддушити. См. **Віддушувати**.

Віддушувати, шую, еш, сов. в. від-

душіти, шу, шип, гл. Отдавливать, отдавить. *Віддушувати сир.*

Віддобарити, рю, рип, гл. Отколотить, сильно побить. О. 1862. II. 58.

Віддяка, кн, ж. Благодарность; оплата; возмездіе. Ум. Віддячна.

Віддякувати, кую, еш, віддячити, чу чш, гл. 1) Отблагодарить. Ном. № 12068. 2) Отомстить, отплатить. *Віддячим діявольским синам, гукали громадяне, віддячим!* Стор. МПр. 51.

Віддякуватися, куюся, ешся, віддячитися, чуюся, чшся, гл.—**Віддякуватися**, віддячитися. Грин. I. 114. *Я не зможу тобі віддячитися.* Федьк.

Віддячка, кн, ж. Ум. отъ віддяка.

Віддячливий, а, о. Старающійся отблагодарить чѣмъ-либо. *Він такий оддячливий був.* Черняг. у.

Віддй, нар.—Віддй.

Віддѣлга, гв, ж.—Віддѣлга. Вх. Зн. 7.

Віддѣрчко, віддѣрко, ка, с. Ум. отъ віддѣр.

Віддѣрковий, а, е. Ведерный.

Віддѣрник, ка, м. 1) Дѣлающий ведра. 2) Горшокъ, чугунъ вѣстимостью въ 1 ведро. *Купила собі горщик-віддѣрник.*

Віддѣрце, ця, с. Ум. отъ віддѣр.

Віддѣмний, а, е. О зернѣ: легковѣсный и потому отлетающій при провѣиваніи вѣстѣ съ мякиной. *Одѣмча пшениця.* Рк. Левинц.

Віддѣлувати, луу, еш, гл. Не покалѣть дать. *Родителів має (черниця) заможних, то нехай родителів оджалують їй дещо на прожиття, бо вселася вона у їх в такім убожстві, що їй не сказати.* МВ. II. 164. *Віддѣлуйте гроші на таке діло.*

Віддѣржити, рю, рип, гл. Отпороть розгами, вѣстѣмъ. *Узяли його лакей на станю та так оджарили, що ні лягти, ні сісти.* Мир. ХРВ. 53.

Віддѣртюватися, вуюся, ешся, сов. в. віддѣртюватися, туюся, ешся, гл. Став шинкар свою жінку зневажати; вона усе оджартовувалась, сміялася. МВ. II. 185.

І. Віджати. См. Віджымати.

II. Віджати. См. Віджымати.

Віджахнути, нѣ, нѣш, гл. Отогнать страхомъ, вообща отогнать, обить силою, оружіемъ. *Помогай тобі від Польщі Москву віджагнути.* К. XII. 65. *Войи добре, щоб вражих церквѣв оджагнути.* О. 1861. XI. Кух. 9.

Віджахнутися, нѣся, нѣшся, гл. Отскочить отъ кого въ ужасѣ, въ испугѣ—(Відми) *кинулись на Пантелімона і оджагнулись од круга.* Грин. I. 67.

Відживати, ваю, еш, сов. в. віджити, живѣу, вѣш, гл. 1) Оживать, ожить; приходити, придти въ себя. 2) Отживать, ожить. *Він уже свій вік оджив.*

Відживати. См. Відживляти.

Відживати, вію, еш, гл. Ожить. *Дожидали побачитися так, як дня сосянкого, що його дожидає чоловік і радіє, одживіє, дїждавшись.* МВ. (О. 1862. I. 78).

Відживляти, ляю, еш, сов. в. відживляти, вляю, вш, гл. Оживлять, оживить. *Тепоханя, що його одживила, жиє у ї муку йому собою завдало.* МВ. (О. 1862. I. 78).

Віджимати, маю, еш, сов. в. віджати, віджимѣу, мѣш, гл. Выкручивать, выжимать, выжать мокрое бѣлье. *А дївка—чорняка порастєся у другій хаті—віджимає сорочки.* Рудч. Ск. II. 151. *Мотря стала віджимати сорочки з відмоки.* Левинц. КС. 43.

Віджимати, наю, еш, сов. в. віджати, віджимѣу, нѣш, гл. Жать, сжать за долгѣ.

Віджиматися, наюся, ешся, гл. О женцѣ: работая, обговяты остальные женцовѣ. *Оджиматись од женців.*

Віджирити, рю, еш, гл. Отжирѣть.

Віджити. См. Відживати.

Віджобокити, вію, нѣш, гл. Отшептать. *А баба такі віджобокіла трохи хоробу.*

Віджувати, жую, еш, гл. Отжевать.

Теля віджувало рукава в сорочці.

Віджукаритися, рюся, ршся, гл. Отдѣлаться. *Насилу віджукарився від десятиника.*

Віддѣдка, дя, с. Мякина. Желех. Ум. **Віддѣдка**. *Що ж она діє? Золото пряде. Ходім до неї колядувати, ой цей же нам дасть по колядочці, по колядочці, хоть віддѣдка, хоть віддѣдка, хоть віддѣдка.* Гол. IV. 31.

Відзвичати. См. Відзвичаявати.

Відзвичаявати, чаюю, еш, сов. в. відзвичати, чаю, іш, гл. Отучать, отучить. Желех.

Відзволити, ся. См. Відзволити, ся.

Відзволати, ляю, еш, сов. в. відзволити, лю, лш, гл. Освобождать, освободить, вручить. Рудч. Ск. I. 138. *Отто одзволів (од чортів) він сина.* Драг. 51. *Ти одзволів нас од смерті.* Рудч. Ск. I. 120.

Відволя́тися, **ляюся**, **ешся**, сов. в. **відволя́тисся**, **люся**, **лишся**, *г.л.* Освободжуватися, освободитися. *Одволилась еси від недуги твоєї.* Св. Л. XIII. 12.

Відволюк, **шка**, *м.* Часть древеснаго ствола до вѣтвей.

Відва́вати, **ваю**, **еш**, сов. в. **відва́вати**, **аву́**, **веш**, *г.л.* Отзывати, отозвать.

Відвава́тися, **ваюся**, **ешся**, сов. в. **відвава́тисся**, **зв'ю́ся**, **вешся**, *г.л.* Отзыватися, отозватися. Чуб. I. 141.

Відва́жжя, **жів**, *м. м.м.* Исходъ зимы, время послѣ зимы, когда еще возвращаются зимнія явленія. Берд. и Житош. у.

Відва́горний, **а**, *в.* Фравтоватый. *Така відвагорна—не впади, пороше, на мое хороме.* Уман. у. Подольск. у. См. **фіцгорний**.

Відва́жувати, **жу́ю**, **еш**, *г.л.* Перезаювать.

Відва́ряться, **раюся**, **ешся**, *г.л.* Скалывать зубы. *Лежить собака та й відваряється.* Полт. *Йй би усе тільки до хлопців відварятися.* Полт.

Відва́ка, **ка**, *ж. ж.* Знакъ; отмѣтка. Желех.

Відва́чати, **чаю**, **еш**, сов. в. **відва́чати**, **чу́**, **чеш**, *г.л.* Отмѣчать, отмѣтить.

Відва́чатися, **чаюся**, **ешся**, сов. в. **відва́чатисся**, **чу́ся**, **чешся**, *г.л.* Отражаться, отразиться, обозначаться, обозначиться. *Ні в чім так не відзначилась душа, як у пісні.* *Все, що перейшло через серце і розум* (українського народу) *одзначилось в нашій рідній мові.* О. 1861. IV. 31.

Відволя́ти. См. **Відволювати**.

Відволюва́ти, **люю**, **еш**, сов. н. **відволюва́ти**, **лю́**, **лиш**, *г.л.* 1) Щелочить, выщелочить (бѣлье). 2) Бранить, выбранить. *Так його, та!... озолить його!* Мир. Нов. II. 62.

Відва́штити, **паю**, **пиш**, *г.л.* Отворить, распахнуть. *Відваштити двері навстач.* **Відва́рати**. См. **Відвратити**.

Відва́гати. См. **Відганати**.

Відва́грати, **граю́**, **еш**, сов. в. **відва́грати**, **граю́**, **еш**, *г.л.* Играть, сыграть. *Дав йому своєї скрипки одограти весілля.* Грин. II. 58—59.

Відва́гратися, **граюся**, **ешся**, сов. в. **відва́гратисся**, **граю́ся**, **ешся**, *г.л.* 1) Быть игранымъ, сыгранымъ. 2) Отыгрываться, отыгратися.

Відва́дати, **даю**, **еш**, сов. в. **відва́дати**, **даю́**, *г.л.* 1) Отгѣдать, отгѣсть. *Розжалоло-*

бивсь, як вовк над поросям: відів ніжки та й плаче. *Ном. № 4692.* 2) Только сов. в. *Кончась вѣсть, съѣсть. То берить та їжте!*—*Я вже, каже, своє од'їв.* Грин. I. 53. 3) Наверстывать, наверстать потерянное въ вѣдѣ, съѣвъ разомъ. *Їж, від'їдай за снідання, бо тобі й поспідати не довельсь.* Харьк.

Відва́дати, **даюся**, **ешся**, сов. в. **відва́дтисся**, **даю́ся**, **даю́ся**, *г.л.* 1) Откармливатисся, откормитисся. 2) Їсти як зварить, то не від'їся. Такъ вкусно сварить, что все вѣдъ бы. Св. Л. 17.

Відва́дяти, **яю́**, **яш**, *г.л.* Вынуть двоу бочки.

Відва́рати, **ва́деру́**, **реш**, *г.л.* = **Віддерти**.

Відва́ратися, **ва́деру́ся**, **решся**, *г.л.* = **Віддертисся**. *Віддертисся латка від одержки.* Св. Мт. IX. 16.

Відва́ватися. См. **Відвава́тисся**.

Відва́д, **ду**, *м.* Отгѣздъ.

Відва́джати, **жаю́**, **еш**, *г.л.* = **Відва́дити**. *Ой куди ти їдеши, куди від'їжджаш, ти, козаченьку Марку?* *Мет. Покидає, від'їжджає в Китай городочок.* *Мет.*

Відва́дати, **джу**, **диш**, *г.л.* Отгѣздать, ковчать, перестать вѣздить. *Од'їздила вже своє.* Сим. 236.

Відва́дати, **джу́**, **диш**, сов. в. **відва́дати**, **ди́ду**, **деш**, *г.л.* 1) Отгѣзжать, отгѣхать отъ чего. *Від'їхав уже від воріт.* 2) Уѣзжать, уѣхать. *До города Крылова від'їздити.* Макс.

Відва́дний, **а**, **б**. Который на' отгѣздѣ, прощальный. *Так може, діду, й од'їздної (чарки)?* О. 1862. I. 51. **Відва́дне** = **Відва́дний**.

Відва́гати, **маю**, **еш**, сов. в. **відва́гати**, **маю́**, **мош**, *г.л.* Отнимать, отнять. Грин. III. 519. *Воли випрягає, пугу одймає.* Чуб. V. 279. *Що малий пак вліпить, то і великий не відойме.* *Ном. № 1277.*

Відва́гатися, **маюся**, **ешся**, *г.л.* Разставаться. *Не клопоч мені голови, бо я і так клопінт маю, від роду ся відіймаю.* Раулі.

Відва́гати. См. **Відходити**.

Відва́жену́ти. См. **Відважувати**.

Відва́жати. См. **Відважати**.

Відва́чати, **чу́**, **чеш**, *г.л.* Быстро отвезти или отвести. *Ой ти, котє сірий, та вимети сінь, а ти, хінко, не ворчи, піди смітня одімчи.* Мил. 43. *Од'їмчить було*

которий возом.... харчі там і барило.
Сим. 222.

Відімцяти, цяю, еш, сов. в. відім-
стїти, шцїу, стїш, гл. Отомцять, отомстить.
Ой панове гайдамаки, добре себе майте,
що за мого пана Івана ляхам одомцять-
ме. Нп.

Відімцїння, на, с. Отмщеніє. *Спасен-*
на смерть! Лепїте, вірні думї, до Бога
правди, Бога відімцїння. К. ЦН. 241.

Відїпати, см. Відпїпати.

Відїпати, оя, см. Відпїпати, ся.

Відїпїти, прїю, еш, гл. О льдѣ: от-
тають. *Як пішли були доці, од берега*
відїпїла крига, а то всюди лежить не-
дожиєма. Волч. у.

Відїхнїти, см. Відїхати.

Відїпати, см. Відпїпати.

Відїпати, см. Відпїпати, ся.

Відїслати, см. Відїслати.

Відїслати, силїю, ешїш, гл. 1) Про-
спать. **Відїслати овцї.** Проспать до тїхъ
поръ, пока овцы разбудутся. *Як чабан*
одїслав овцї, то, прокинувшись, голо-
сить за ними, і пішов шукати. О. 1862.
У. Кух. 34. 2) Отоспаться, не доспавъ,
наверстать и выспаться потомъ. *Одїслав*
сьогодні за весь тиждень.

Відїсти, ся, см. Відїдати, ся.

Відїтнїти, ся, см. Відїтнати, ся.

Відїтнїти, тнїу, неш, гл. = Відїтати.
Відїтнї тобі хвїст. Стор. I. 221.

Відїтнїти, см. Відїхати.

Відїхати, см. Відїдати.

Відїкїдати, джїу, диш, гл. Окончить
кадити.

Відїкї, зу, м. Огвїтъ. Стор. II. 23.
МВ. I. 133.

Відїкїпати, ся, см. Відїкїпати, ся.

Відїкїпати, вую, еш, сов. в. відїкї-
пати, жїу, жеш, гл. 1) Отвїчать, отвѣ-
тить. *Як Христа дочитають, то не*
одказуючи йому: „востину воскрес“,
побажай чого: так і станеться. Ном.
№ 289. Ішов козак дорогою: „помагай-бі,
женче!“ Вона ж йому відказала! „Здо-
ров бувай, серце.“ Нп. 2) Оставлять, оста-
вить въ наслїдство, завїщать.

Відїкїзуватися, вуюся, ешся, сов. в.
відїкїзуватися, жїюся, жешся, гл. = Отго-
вариваться, отговориться.

Відїкалїбнїти, ню, нш, гл. Отколо-
тити. *Та так його одїкалїбнїли, що він*

ледї до дому дотягся. Катериносл. у.
Слов. Д. Эвари.

Відїкалатїти, тїю, еш, гл. Отзвонить.
Відїкараскатїся, кавося, ешся, гл. От-
дїлаться, отбояриться. *Лихим лихом при-*
чешься, насилу відїкараскався від його.
Черк. у.

Відїкаснїи, ка, м. Раст. а) *Asperugo*
gallioides. ЗЮЗО. I. 113. б) *Carlina vul-*
garis L. ЗЮЗО. I. 116. в) *Thalictrum*
flavum L.

Відїкаснїтися, пїся, нїшся, гл. От-
стать, отвязаться. *Од мене, бабо, відїкасни-*
ся, і не тїлько на явї—і ві сні не сниться.
Ном. Одкаснїсь від мене і від лиця мого.
Ном. Налякати хоче, аби ми від неї
відкаснулись. Г. Барв. 206.

Відїкатувати, тїю, еш, гл. Сильно из-
бить.

Відїкїшлюватися, лююся, ешся, сов. в.
відїкїшлятися, ляюся, ешся, гл. Отка-
шливаться, откашляться.

Відїкїпати, см. Відїкїпати.

Відїкїшувати, шую, еш, сов. в. відї-
кїшїти, шу, еш, гл. Выпячивать, выпя-
тывать. *Як молодик гострий та черево*
відїкїсав, то місяць буде дощовий. Грив
I. 11. 2)—губи. Надуться, сдїлать недо-
вольную фізіономію.

Відїки, нар. = Відїкїль. *Відїки йдуть?—*
З під Дунаю. Гол. I. 98.

Відїкїд, ду, м. Скать, покатость, склоиъ.
Сїла... на одкїдї скелї. Левиц. I. 254.

Відїкїдїння, на, с. Отбрасываніє.

Відїкїдати, даю, еш, сов. в. відїкї-
нути, ну, неш, гл. 1) Откидывать, отки-
нуть, отбрасывать, отбросить. *Допатою*
нечистї відїкадають. Ном. № 8059. 2) От-
вергать, отвергнуть. *Не відїкадай мого про-*
ханья. К. Псал. 3) Відкинути нбги. Уме-
реть. *Як не мудрий, а смерти треба!...*
Ори і засївай лани, коси широкї пере-
логи і грошїки за баштанї луки,—та
все одкинеш ноги. Г. Арт. (О. 1864. Ш.
111). Иногда это значить лишь лежать
сильно утомленнымъ, обезсиленнымъ. См.
Відїкїдати. 4) Отворять, отворить. *Одкину-*
ла дверї, держить настежї. МВ. (КС.
1902. X. 147). *Одкинула заслонку. Кро-*
лев. у. 5)—на сїто. Отцїжывать, отцїдять
на сїто. Маркев. 169.

Відїкїдати, даю, еш, гл. 1) = Відїкї-
нути 3. *Лежить, відїкадаючи ноги, як*
куликї після яїця. Ном. № 14087. Вм.

ноги говорить также: кочёрги, гурнала, сурелі. *Ном. № 10879.*

Відкидатися, даюся, ашся, сов. в. відкинуватися, нуся, вешся, гл. 1) Откидываться, откинуться, отбрасываться, отброситься. *Голова одкидалась назад.* Левци. I. 520. 2) Отстраиваться, отстраивать, отказываться, отказать, отшатываться, отшатнуться, отретаться, отречься. *Вона одкинеться од його.* Левци. Пов. 276. 3) Отражаться, отразиться. *Все те одкидалося, одбивалося в тихий воді.* Левци. I. 92. 4) Принимать, принять прежний видъ (послѣ превращенія во что). *Він перекинувся вовком та одкинувся назад не зміє.* Ромен. у. 5) Отворяться, отвориться. *Ворота... раз одкинуться,— спотянуть і ніч настїж.* МВ. (Ю. 1862. I. 97).

Відкіль, відкілі, нар. Откуда, откогда. *Відкіль такі се гольтіаки?* Котл. Ев. I. 16. *Не сп'янешися, відкіль лихо складеться.* *Ном. № 1963.* Початок і не можна знать, відкіля взявся. *Ном. № 388.*

Відкільсь, відкільсь, нар. Откуда-то. *Коняку відкільсь притаскав.* Мнж. 131. **Відклад, ду.** м. Откладываніе, проволочка. *Одклад не їде в лад.* *Ном. № 11006.*

Відкладаний, відкладний, а, е. Откладываемый, отложенный. *Що маеш робити, то роби сьогодні, бо тільки їден сир відкладний добрий.* *Ном. № 11008.* *Одкладний сир добрий.* *Ном. № 11007.*

Відкладання, ня, с. Откладываніе. **Відкладати, даю, аш, сов. в. відкладати, кладу, дбш, гл.** Откладывать, отложить. *Одкладає, як лях свято.* *Ном. № 11005.*

Відкладний. См. Відкладаний. **Відкладувати, дую, аш, гл.** = Відкладати.

Відклевати, п'аю, аш, гл. Отбить косу молоткомъ.

Відклевати, к'аю, аш, сов. в. відклевати, к'ячу, чеш, гл. Отзывать, отозвать.

Відкликатися, к'аюся, ашся, сов. в. відкликнутися, нуся, вешся, гл. Отзываться, отозваться, откликаться, откликнуться. *Як прийде лисичка, то не одкликайся.* Рудч. Ск. II. 4. *Відкликнувся Олесь, та й сам здесь.* *Ном. № 12723.*

Відкліне, ного, с. Прощальный подарокъ. *Ой дав же я їй да одкліного— коня вороного, а вона (мені) хустиночку.* Грин. III. 175. Мил. 113.

Відклішчина, ни, ж. Прощальный пиръ: а) по случаю выхода ученика отъ мастера-кобзаря; б) по окончаніи свадебныхъ празднествъ (въ субботу). Чуб. IV. 580.

Відклонити, ся. См. Відклоняти, ся. **Відклоняти, н'аю, аш, сов. в. відклонити, н'ю, ниш, гл.** Въ свадебномъ обрядѣ: заставить, заставить новобрачныхъ поклониться родителямъ,— это дѣлаетъ съ женихомъ дружка, съ невѣстой брат руками, обернутыми въ платокъ или полотенце. *Старосто, пане підстаросто! благословіть батькові й матері молодого князя (сестру) одклонити!* Маркев. 108, 110. МУЕ. III. 106.

Відклонятися, н'аюся, ашся, сов. в. відклонитися, н'бся, нишся, гл. Кланяться, поклониться, передавать, передать поклонъ. Грин. III. 175. *Молодий і молодца молитися спершу Богу, тоді одклоняються батькові й матері.* Грин. III. 531. *Та бийся, коню, вибивайся, та на крутий бережечок поспівайся, та до ойця, немки відклоняйся.* Чуб. V. 798. *З України до дівчини козак відклонився.* Чуб. V. 305. *Не відклонивши їм, пішла скорою ходою додому.* Г. Барв. 152.

Відклякнути, к'ну, аш, гл. Отойти (объ оконченнѣвшихъ или отнороженнѣхъ частяхъ тѣла).

Відклястися, клянуся, вешся, гл. Отпереться отъ чего съ клятвой, божбой. Харьк. у. (Лобод.).

Відкозакувати, к'юю, аш, гл. Окончить козачествовать. *Запорожці... відкозакували в Січі, позаводились жінками та дітьми.* Стор. МПр. 152.

Відкобли, нар. 1) Съ какихъ поръ. *Відколи пішов, та й нема.* Рудч. Ск. II. 35. 2) Съ тѣхъ поръ, какъ. *Ще не чула, одколи живу на світі.* Левци. Пов. 341.

Відколішній, я, в. Очень давній.

Відколювати, люю, аш, гл. Відколювати. См. Відколювати.

Відколювати, п'ую, аш, сов. в. відколювати, п'яю, аш, гл. Отковыривать, отковырять. *Одколювали грудку (каші).* Грин. I. 33.

Відколувати, н'ю, аш, гл. = Відколювати.

Відколувати, люю, аш, гл. Відколувати. См. Відколувати.

Відколювати, люю, аш, сов. в. відколювати, люю, аш, гл. Откальвать, отколотъ, отщепливать, отщепить.

Відколювати, д'ую, аш, гл. Окончить колядування. МУЕ. III. 57.

Відкопати, ся. См. **Відкопувати**, ся.
Відкопалити, лю, лиш, гл. Откопав-
рять (о губі). *Оце! відкопав губу!* Ва-
силк. у.

Відкопування, ня, с. Откапування.

Відкопувати, пуо, еш, сов. в. відко-
пати, паю, еш, гл. Откапувать, откопать.
*Щоб ці гроші відкопали такі руки, які
закопали.* Чуб. I. 98.

Відкопуватися, пуюся, ешся, сов. в.
відкопіватися, паюся, ешся, гл. Откапу-
ваться, откопаться.

Відкосіти. См. **Відкошувати**.

Відкосітися, шүся, ешся, гл. Оков-
чить косьбу.

Відкотіти, ся. См. **Відкочувати**, ся.

Відкочувати, чую, еш, сов. в. відко-
тяти, кочү, тиш, гл. Откатывать, отка-
тять. *Він тоді його відкотив аж до лісу.*
О. 1862. I. 33.

Відкочувати, чүю, еш, гл. Откочевать.
*Татарі... одкочували собі геть у... ст-
ни.* К. Хмельн. 13.

Відкочуватися, чуюся, ешся, сов. в.
відкотіватися, кочүся, тишся, гл. Отка-
тываться, откатиться. *Яблучко від яблунь-
ки не відкотиться.* Ном. № 9304.

Відкошувати, шуо, еш, сов. в. від-
косіти, шү, сшш, гл. Косить, скосить,
отрабатывая за долг.

Відрадіатися, даюся, ешся, сов. в.
відрадітися, дуся, дешся, гл. Уходить,
уйти украдкою. *Мене мати дає, гулять
не пускає, ой я відкрадуся да й нагу-
ляюся.* Чуб. V. 342.

Відкріювати, крājuю, еш, сов. в. від-
кріяти, крāju, еш, гл. Отрфзывать, отрфз-
зять. Сорочку відкріяти. Отрфззять полотна
на сорочку. Левц. КС. 60.

Відкривання, ня, с. Открывание.

Відкривати, ваю, еш, сов. в. відкрі-
ти, крāju, еш, гл. Открывать, открыть;
обнаруживать, обнаружит. *Пришла його
мила, китайку відкрила.* Ни. *Н ж тобі
сю правду відкриваю.* Чуб. V. 825.

Відкриватися, ваюся, ешся, сов. в.
відкрітися, крājuся, ешся, гл. Откры-
ваться, открыться.

Відкриття, ті, с. Откровение. *Мені
(Шевченкові твори) здались нов би якісь
откриттями з неба.* К. ХП. 12.

Відкривити, шү, шшш, гл. Открошить.
Відкривитися, шүся, шшшся, гл. От-
крошиться.

Відкрутіти, ся. См. **Відкручувати**, ся.
Відкручувати, чую, еш, сов. в. від-

крутіти, чү, тиш, гл. 1) Откручивать,
открутить. *Трохи голови не відкрутило із
чубом.* Стор. I. 191. 2) Отвинчивать, от-
винтить.

Відкручуватися, чуюся, ешся, сов. в.
відкрутітися, чүся, тишся, гл. Отдфль-
ваться, отдфляться. *Став думати, як би
то від них відкрутитись.* Кв. I. 255.

Відкрубчати, чу, чшш, гл. Поколо-
тять *Опісля масилу моде виволокли з
кімнати. так він його відкрудовив.*

Відкуп, пу, м. 1) Откупъ. *Не раз із
селами й церквю їм на одкуп оддали.*
К. ЧР. 10. 2) Выкупъ. МУЕ. III. 117.

Відкупати, ся, гл. = **Відкупляти**, ся.
Відкупіти, ся. См. **Відкупляти**, ся.
Відкупляти, лаю, еш, сов. в. **відку-
півати**, плф, пшш, гл. Откупать, откупить,
выкупать, выкупить. *З моря душу ви-
мали, од гріхів одкупляла.* Чуб. V. 849.
*Я б рад одкупити батьківське гніздо, та
Біг ма за вищо.* Левц. I. 422.

Відкуплятися, лаюся, ешся, сов. в.
відкупитися, плюся, ешся, гл. Отку-
паться, откупиться. *А я смерти не боюся
я від смерти одкуплюся.* Чуб. V. 1093
Наша душа гріхів довіку не відкупиться
АД. I. 108.

Відкупнів, ніго, с. Выкупъ. МУЕ. III.
117.

Відкупний, а, а. Откупленный, выку-
пленный. **Відкупні кумі**. Мужнина и жєн-
щина, которые, въ случаѣ если дѣти въ
семѣ мрутъ, для сохраненія жизни ре-
бенка, пригласаються его родителями (че-
рез шесть недѣль послѣ его рожденія и
уже послѣ крещенія) быть второю парюу
кумовьєвъ, при чємъ кумъ даєть девьги,
кума—кринмо; внослѣдствіи ребєнокъ ро-
дителями выкупається у этихъ кумовьєвъ.
Мил. 22. Миж. 183.

Відкупюватися, вуюся, ешся, гл. =
Відкуплятися.

Відкусіти. См. **Відкушувати**.

Відкушувати, шуо, еш, сов. в. від-
кусіти, шү, сшш, гл. Откусывать, отку-
сить. *Собака собаці хвоста не одкусить.*
Ном. № 7954.

Відламати, жу, шшш, сов. в. **відліати**,
лізу, зеш, гл. Отпозлать, отпозлати.

Відламати. См. **Відламувати**.

Відламувати, мую, еш, сов. в. **відла-
мати**, маю, еш, гл. Отламывать, отломать.

Відлатати, таю, еш, гл. Отколотять.
Відлатав я йому боки.

Відлаюватися, ююся, ешся, сов. в. **відляітися**, ляюся, ешся, *гл.* Отруги-натися, отбравиватися, отв'язать бравью на бравь, а в'є сов. в. кончить, прекрати-ти бравь. *Лають, сквернять його мок-ковциною, — він мовчить, не відлаюється.* Г. Барв. 438.

Відлєглий, а, о. Отстоящій; отдаленный. **Відлєглисть**, **лєсти**, *ж.* Разстояніе; отдаленность.

Відлєгло, *нар.* Отдаленно.

Відлєжати. См. **Відлєжувати**.

Відлєжувати, жуу, еш, сов. в. **відлєжати**, жу, *жш.* г. Пролєживать, пролєжать, лежать извѣстное время.

Відлєтіти. См. **Відлітати**.

Відлівало, ла, с. Ковшъ, которымъ выливають воду изъ большой лодки (дуба). Миж. 179.

Відлівати, вію, еш, сов. в. **відліяти**, ділю, лєш, *гл.* 1) Отливать, отлить. 2) Облнвать, облить водою для приведевія в'є чувство. *Ой став козак та й з гори ся спускати, взяли дівчину водою відлнвати.* Гол. *Разів із шість Рябка водою одливали, і стільки же раз його, одлнши, знов намагали.* Г. Арг. (О. 1861. III. 81). 3) Только сов. в. Хорошо сдѣлать. Мир. Пов. II. 120. *Найпервійший кравець (корсет) пошив, так і одлив під дев'ять усія.* Г. Барв. 205.

Відліватися, віюся, ешся, сов. в. **відлітатися**, ділїюся, лєшюся, *гл.* Отливатися, отлитися, назадъ лнться. *То наші слїбзи їм одливаються — отожшаються.* МВ. I. 28.

Відліга, га, *ж.* Оттепель. Драг. 388.

Відліг(ну)ти, ну, неш, *гл.* 1) Потєпнть, отснрѣть. *Оце після дощу земля відлігла.* Черниг. г. 2) — на серці. Легче сдѣлаться на душі. *Негай трохи одлігне на серці.* О. 1862. V. 58.

Відлігнути, ну, неш, *гл.* 1) Отсчїтѣть. 2) Отхлннуть. *Відлігнула вода від берега.*

Відліпати, пію, еш, сов. в. **відліпнути**, ну, неш, *гл.* Отставать, отстать, отклєиватися, отклєнться.

Відліск, ку, м. Отблескъ. *Тільки одліск червоногостий майнув по білих стїнах.* Левци. I. 26.

Відліти, ся. См. **Відливати**, ся.

Відлічка, ки, *ж.* Звукъ, которимъ отмѣчають, отмѣтка. *Дружки, як молодолу пришивають квітку, (спївають): Ой дай, мати, голку, ще й ниточку шовку, — при-*

шити квітку, й зятєві одличку. Грин. III. 485.

Відлічний, а, о. Не такой, какъ другіе, отличный отъ другихъ. *Запорожці були люде одлічний: у них і собаки без пастуха сами овецъ пасли.* О. 1861. X. 34.

Відліг, лєгу, м. На відліг. На отиашь. *Як на відліг рукою не робити, так йому лицю й тілу від нічого не болїти.* Заговоръ. См. **Навідли**, навідлі.

Відліж, жі, *ж.* — **Відліга**. Вх. Зн. 7.

Відлізти. См. **Відлазити**.

Відліпити. См. **Відліплювати**.

Відліплювати, люю, еш, сов. в. **відліпїти**, плїю, пшш, *гл.* Отлѣпливать, отлѣпнть.

Відліт, лєту, м. Отдєть, улетаніе.

Відлітати, тїю, еш, сов. в. **відлєтіти**, чїю, тїш, *гл.* 1) Отлєтать, отлєтѣть. *Планинї у вірїй одлітають.* МВ. II. 8. *Од Цариграда-города ясний сокіл одлітає.* КС. 1882. X. 495. 2) Отскакивать, отскачнть. *Взявся Добуш добувати, взяли замки чїлітати.* Рус. Днст.

Відліч, чї, *ж.* Вычитаніе. К. Грам. 100. *Одлічу... зветься справа, що нем одно число одлічується від другого, або зменшується другим.* Ков. Ар. 4.

Відлічїти, ся. См. **Відлічувати**, ся.

Відлічувати, чїю, еш, сов. в. **відлічїти**, чїю, чшш, *гл.* 1) Отсчїтывать, отсчїтывать. *Одлічїти... тридєв'ять пшоник.* Чуб. I. 120. 2) Вычитать, вычєсть. К. Грам. 102. Ков. Ар. 1.

Відлічуватися, чїюся, ешся, сов. в. **відлічїтатися**, чїюся, чшшся, *гл.* 1) Отсчїтыватися, отсчїтыватися. 2) Вычитанья, вычєсться, быть вычєтаннымъ. *Одно число одлічується від другого.* Ков. Ар. 4.

Відлоба, га, *ж.* Камюшонъ (въ верхвей одеждѣ). Чуб. VI. 419.

Відложїти, жїю, *жш.* г. — **Віделаси**.

Відложїти. См. **Відломлювати**.

Відломлювати, люю, еш, сов. в. **відломїти**, плїю, пшш, *гл.* Отламывать, отломнть.

Відломок, жеу, м. Отломокъ, обломокъ. *Покрила хвїля всїх одна, відломки тільки шум хана.* Мпр. Г. 6.

Відлувати, ваю, еш, *гл.* Пройти, врозѣхать. *Одлувавши верстов а двадцятюк.* Стор. (О. 1861. IX. 48).

Відлу́ка, ки, ж. Отлученіє; отдбленіє отъ чого либо.

Відлупіти, ся. См. Відлуплювати, ся.
Відлуплювати, люю, еш, сов. в. відлупіти, плю, пиш, гл. Отлуплювати, отлупити, отговиривати, отговиряти. *Тая земля, що він відлупив, взяла та й розсипалась.* Чуб. I. 144.

Відлуплюватися, лююся, ешся, сов. в. відлупітися, плюся, пишся, гл. Отлуплюватися, отлупитися, откалюватися, отколотися.

Відлустуватися, туюся, ешся, гл. Откалюватися, отдблятися слоним. *Кора од осокора одлустується.* Стриж.

Відлучання, ня, с: 1) Разлученіє, отдбленіє. 2) Отниманіє (ребенка отъ груди).

Відлучати, чаю, еш, сов. в. відлучіти, чу́, чий, гл. Отлучати, отлучити, разлучати, разлучити, отдбляти, отдблїти. *Од жінки одлучив (змія).* Миж. 9. *А тепер я заручени, од челяді одлучена.* КС. 1883. II. 371. Відлучати дитину. Отнимати ребенка отъ груди. Відлучати теля, ягня. Взяти сосува отъ матки, чтобы перестал сосать. *Одлучи теля од корови.* Левци. I. 246.

Відлучатися, чаюся, ешся, сов. в. відлучітися, чу́ся, чийся, гл. Отдблятися, отдблїтися, разлучатися, разлучитися. *Там Маруся заручається, од батенька одлучається.* Мет. 127. *У дорозі не можна відлучитися від товаришок.* Зміев. у.

Відлучний, а, е. Отдблений, отдблївшийся. Новоюск. у.

Відлучувати, чую, еш, гл.—Відлучати. *Пастух одлучує овець од козлів.* Єв. Мт. XXV. 32.

Відлюбіти, блю, биш, гл. Отбить у кого-либ милого, милую. *Уже же моя дівчина да й одлюблена.* Нп.

Відлю́дний, а, в. Удаленный отъ людей.
Відлю́дизь, ка, м. Отшельникъ, ахаростъ, пеледизь.

Відлю́дно, нар. Удаленно отъ людей.
Відлю́док, дка, м.—Відлюдникъ.

Відлютувати, тую, еш, гл. 1) •Черпанитися. 2) Отпаяти.

Відлютуватися, туюся, ешся, гл. Отпаятися.

Відлягті, жу, жеш, гл. Отлець. *Насилу від серця відлягло.* Відлягло в животи. Прошла спазма въ желудкѣ.

Відлясок, ску, м. Отголосокъ, эхо. *Танцюють з пирубками, тільки обляски, ідуть.* Г. Барв. 58. *Поцілувала причі,*

аж обляски пішли по-під вербами. Левци. I. 51.

Відма́га, ги, ж. Отказъ, отговорка. *Це відмага тільки.* НВолын. у.

Відмаганія, ня, с. Отказы, отговорки. *Ніяке відмагання не помага.* Г. Барв. 519.

Відмагати, гаю, еш, сов. в. відмогті, можу, жеш, м. Отнимати, отнять. *Почавши хату відмагати: деє прикупив селю людей, то треба було гати.* МВ. I. 44.

Відмагтися, гаюся, ешся, сов. в. відмогтіся, можуся, жешся, м. 1) Отговариватися, отговоритися, отказыватися, отказаться. ХС. VII. 420. *Як уже там царівна не одмагалась, то не робила,—треба їй за його йти.* Миж. 29. *Черити йти меншому на сторозу,—той одмагається.* Миж. 22. 2) Отдбляватися, отдблїтися, избавлятися, избавитися. *Слухайся мене, то, може, од батька одможешся.* Рудч. Ск. II. 118. *Він од усякої кари відможеться, як оте прокаже.* Г. Барв. 335.

Відма́вати. (См. Відмашувати.)
Відма́зувати, зую, еш, сов. в. відмазати, жу, жеш, м. 1) Отдблїлювати, отдблїшити замазку. *На осні візка у бджіл відмазують.* 2) Смачивать, смочити шліхтою основу (у ткачів). Константиногр. у.

Відма́йструвати, рую, еш, м. 1) Перестати быть мастеромъ. 2) Окончить урочную плотничю работу. *Відмайстрував своє, то й місто додому.*

Відмакошати, шу, пиш, м. Отколотить. *Так він його як підмав та як одмакоши!* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Відмалювати, люю, еш, м. Нарисовать.
Відмалюватися, лююся, ешся, м. 1) Быть нарисованнымъ, изображеннымъ. 2) Отразиться. *Всє творило в оуї одмалювалось.* К. МВ. 14.

Відманяти. См. Відманювати.

Відманювати, жу, пиш, гл. Отколотить, отдуть. *Пан і цюло одманюва.* Миж. 75.

Відманювати, нюю, еш, сов. в. відманїти, ню, пиш, м. Отвлекать, отвлечти отъ чого, переманивати, переманити отъ чого. *Що я наблїжує, вона слов пуржє, і відманїла від села.* Г. Барв. 352.

Відмастгати. (См. Відмашувати.)

Відмастка, ки, ж. 1) Родъ клейстера (цѣль муки, крахмала), употребляемого ткачами для смазыванія нитокъ основы, чтобы овѣ были совершенно гладкими. МУЕ. III. 13. Шух. I. 258. 2) Приправа къ

корму скота мукою, отрубями и пр. Желех.

Відмахну́ти, ся. См. **Відмахувати**, ся.

Відма́хувати, хую, еш, сов. в. **вдіма́хну́ти**, ну́, неш, гл. Отмахивать, отмахнуть.

Відма́хуватися, хуюся, ешся, сов. в. **вдіма́хну́тися**, ну́ся, нешся, гл. Отмахиваться, отмахнуться. *Одмахувались руками.* Левиц. Пов. 79.

Відмащба́ня, ня, с. Смазывание нитокъ основы відмастною (см.). МУЕ. III. 13.

Відмащувати, щую, еш, сов. в. **вдімащити**, щу́, стіш, гл. 1) Отрабатывать, отработать мазаніємъ. *Мені завтра треба йти відмищувати за тою карбованця, що пан позичив.* 2) Смазывать, смазывать нитки основы відмастною. Шух. I. 258.

Відмежа́увати, вую, еш, сов. в. **вдімежаувати**, жу́ю, еш, гл. Отмежевывать, отмежевать.

Відмелювати, люю, еш, сов. в. **вдімелювати**, мелю́, леш, гл. Огмалывать, отмолоть.

Відмерзати, заю, еш, сов. в. **вдімерзати** (нути), зну, неш, гл. 1) Отмерзать, отмерзнуть. 2) Отгаивать, оттаять.

Відмерти. См. **Відмірати**.

Відмбети́. См. **Відмітати**.

Відмивати, ваю, еш, сов. в. **вдімивати**, мивю, еш, гл. 1) Отмывать, отмыть. 2) Мыть за долгъ, отрабатывать, отработать мойкой.

Відмиватися, ваюся, ешся, сов. в. **вдімиватися**, мивюся, нешся, гл. Отмываться, отмыться. *Так лаплявив, що й не відмиватися.*

Відмикати, каю, еш, сов. в. **вдімкнути**, ну́, неш, гл. Отпирать, отпереть. *Одмикай скриню.* ЗОЮР. I. 257. *Прийшов і двері відмикає.* Шевч. *Одай, сину, райські ключі.... відмикнути рай і некло.* ЗОЮР. 243.

Відмикатися, каюся, ешся, сов. в. **вдімкнутися**, ну́ся, нешся, гл. Отпираться, отпереться (о замкѣ). *Не відмикається чомсь замок: чи заіржавів, чи й зовсім поламався.*

Відмикувати, кую, еш, гл.—від чбого. Огмывивать, уклоняться отъ чего. *Наймилн встнались по дворі, одмикували од роботи.* Левиц. ПІО. II. 171 (видання 3-ге, 1905, а в другому виданні (221) — помилка).

Відмити, ся. См. **Відмивати**, ся.

Відміл, лу, м. Огмель. Радом. у.

Відмін, ну, м.—Выкупъ. *Турчин-турчинойку, не губь мене молодойку: їде милый, одмін несе.* АД. I. 100.

Відміна, ни, ж. 1) Измѣненіе, перемѣна. 2) Отличіе. *У нас на Україні... не всюди однаково говорять... не велика, воно, правда, і одміна.* О. 1862. I. 70. *Служки, доношючи після своїх панів стареньку їх зубуву, пришивали до неї для одміни чорні пришиви.* Ном. № 7334.

3) Варіантъ. *Є ще сім відмін сієї приказки.* Ном. № 10854. 4) Выкупъ. *„Турчин-турчинойку, не губь мене молодойку, їде мамця відмити, не даст вона мі зашинути“.* *Одмінойки та й не стало: дівча прко заплакало.* АД. I. 100. 5) Уродливое дитя, большое англійською болѣзною. Чуб. I. 130. *Народъ считаетъ такого ребенка чертенкомъ, которымъ поддѣляли челоѣческое дитя.* См. **Відмінок**. КС. 1883.

VI. 372. Ум. **Відмінюна**.

Відмінити, ся. См. **Відміняти**, ся.

Відмінний, а, е. Отличный, отличающійся отъ. *Почнеи ік Волий зближались, зараз погережем, що пішла перед тобою одміни од нашої стороны.* К. (О. 1861. II. 233).

Відмінник, ка, м.—**Відміна** 5.

Відмінність, ности, ж. Отличіе отъ чего.

Відмінок, нека, м.—**Відміна** 5. Чуб. I. 193. *Скїк в стрелена, давай драка... Аж що за одмінок?—Стріла в хмарах зблищала і стоїть будинок.* Г. Арп. (О. 1861. III. 106). *Який же його одмінок турюнає, що він верзе!* О. 1861. III. 88.

Відмінча́, ча́ти, с.—**Відміна** 5.

Відміняти, няю, еш, сов. в. **вдімніяти**, няю́, неш, гл. 1) Перемять, перемянить, измять, измянить. *Природу тяжко одмінити.* Ном. № 3208. **Відміню**. Перемянилось. *Вчора був великий мороз, а сьогодні відміню.* 2) Покунать, купити и поставитъ восковую свѣчу въ церкви. *Відміню святій Покрові свѣчку дорожню і на короно до церкви овісті подарю.* Мкр. Н. 14. *Відмінюла свѣчку за коніечку.* Ном. № 12832. У Кулиша не только о свѣчѣ, а вообще подаритъ, пожертвовать. *Псалтирикъ шість неділю псалтир читав, а за те йому покійного батька свтму відмінчили і лустку, і маласей.* ЗОЮР. II. 287. 3) Выкупать, выкупить изъ неволи. *Турчин-турчинойку, не губь*

мене молодойку: їде мамця відмінити. АД. I. 100.

Відмінятися, няюся, ешся, сов. в. **відмінятися**, няюся, вишся, м. Измѣняются, измѣняются. *Пора, мати, дочку віддати, голос відмінися.* Чуб.

Відмінювати, ся, м.—**Відмінати**, ся.

Відмірати, раю, еш, сов. в. **відмірати**, діршу, рещ, м. 1) Умирати, умереть, перемерять, перемереть. *Більш як двісті чоловіка своєю року відмерло в нашій волості. Багато бджіл повиприскало й одмерло.* Васильк. у. 2) Обмирати, обмереть и потом снова возратиться къ жизни. *Було, послі почую, що люде одмірали. Чому в нас не одмірають? Я пішла б роститала про свого (покійного) дідуся.* Г. Барв. 362.

Відмірювати, ряю, еш, сов. в. **відмірювати**, ряю, еш, м. Отмѣривать, отмѣрять. *Якою мірою міряти, такою тобі одмірюють.* Ном. № 7069.

Відмітати, таю, еш, сов. в. **відмітати**, тую, теш, м. 1) Отметать, отмести. 2) Отбрасывать, отбросить. *Що відмітимо в час літній полами, то з охотою б вімі і руками.* Ном. № 559.

Відмітати. См. **Відмічати**.

Відмітний, а, в. Отличный, отличающийся отъ чего. *Та й увесь наш рід одмітен собі усім.* Г. Барв. 427.

Відмічати, чаю, еш, сов. в. **відмічати**, чу, тиш, м. Отмѣчать, отмѣтить.

Відмова, ви, ж. 1) Отвѣтъ. 2) Отказъ.

Відмовити, ся. См. **Відмовляти**, ся.

Відмовка, ки, ж. Отговорка. *Віддати без жадної відмовки.*

Відмовляння, ня, с. 1) = **Відмова**.

2) Заговоръ (отъ болѣзни). Киевлянинъ, 1867, № 82 п. 83.

Відмовляти, ляю, еш, сов. в. **відмовляти**, влю, виш, м. 1) Отвѣчать, отвѣтить. *Чи не закинути це раз?—То й закиньмо,—одмовив Панько.* Левци. I. 121. 2) Отговаривать, отговорить. *Нема тою, що любила, і немає, і не буде—одмовили вражі люде.* Грин. III. 179. 3) Отказывать, отказать. *Ураїнці їде Олеса дружок збірати; куди вступитъ, усюди одмовляють.* МВ. I. 41. 4) Отбивать, отбить. *Відмовлялась мою лобка він мою порою.* Гол. IV. 454. 5) Произносить, произнести. *Молитву відмовляє і про шахрайство гадас.* Ном. *Жид борухи відмовляс.* Ном. № 12157. 6) Заговаривать, заговорить (отъ болѣзни).

Я від вас (пропаснаць) анаю, од всіх одмовляю; не журте бідних христіан. Чуб. I. 121.

Відмовлятися, ляюся, ешся, сов. в. **відмовлятися**, ляюся, вишся, м. 1) Отказываться, отказаться, отговариваться, отговориться. *Було мати кажуть: давай я тебе рощешу. Так я аже відмовляюсь, відмовляюсь: скубуть бо дуже.* Черниг. у. *Одмовлялась я одмовлялась, та й мусили послухатись.* МВ. I. 21. 2) Окаивывать, окончить говорить. *Ручки ж мої блесенькі одробилися, очі ж мої каресенькі оддивилися, уста ж мої сазарній одмовилися.* Чуб. V. 767.

Відмовний, а, в. 1) Отвѣтный 2) Отрицательный.

Відмогтіся. См. **Відмагатися**.

Відмока, ки, ж. 1) Мокрое мѣсто въ землѣ, мочага. Кролев. у. 2) Щелокъ, въ которомъ намочено бѣлье. *Ой треба нам, чоловіче, трюмаду збірати, щоб помогли сорочки з відмоки попрали.* Грин. III. 314. *Мотря стала віджматти сорочки з відмоки.* Левци. КС. 43.

Відмокати, каю, еш, сов. в. **відмокнути**, ну, неш, м. Отмокать, отмокнуть. **Відмоляти**, ся. См. **Відмолювати**, ся. **Відмолюкувати**, кую, еш, м. Прожить молодые годы.

Відмолюдіти, джю, діш, м. 1) Вернуть молодость. 2) Отгѣтъ: сдѣлать мягче.

Відмолюдіти, дію, еш, м. Помолодѣть. *Як би він тієї води напився... то він би відмолюдів, друшій би вік жив.* Чуб. *Одужала, одмолюдім.* МВ. I. 55.

Відмолюжуватися, жуся, ешся, м. О раст.: вновь зеленѣть. *Пішли доці і на городі стало відмолюжуватись.*

Відмолюти. См. **Відмолювати**.

Відмолютіти. См. **Відмолючувати**.

Відмолючувати, чую, еш, сов. в. **відмолючати**, чу, тиш, м. Отмолачивать, отмолотить, отработать молотью.

Відмолювати, ляю, еш, сов. в. **відмолити**, лю, діш, м. Отмаливать, отмолить. *Щоб відмолювали тяжкій мої гріхи.* Стор. *Буду проситъ Бога... може же і одмолю його (сина).* Рудч. Ск. II. 115.

Відмолюватися, люся, ешся, сов. в. **відмолитися**, люся, лишся, м. Отмалчиваться, отмолиться, избавиться отъ кого молитвой. *Від чорта би-м ся відгrestи, а від тебе ні відгrestи, ні відмолюся.* Ном. № 2806.

Відморгувати, гую, еш, м. Ствѣчатъ миганіємъ. *Одна морше брощю, а друа їй одморює.* МВ. (О. 1862. Ш. 35).

Відморити. См. **Відморювати**.

Відморювати, жую, еш, сов. в. **відморювати**, жу, зш, м. Отморозивать, отморозить. *Мороз узля та їй одморозив йому пальця.* Чуб. I. 5.

Відморювати, рюю, еш, сов. в. **відморити**, рю, ршч, м.—бджілі. Морить, заморить пчелъ. *Треба перед Спасом одморювати бджілі.* Волч. у. (Лобод.).

Відмотати. См. **Відмотувати**.

Відмотувати, тую, еш, сов. в. **відмотати**, тую, еш, м. Отматывать, отмотать.

Відмочити. См. **Відмочувати**.

Відмочувати, чую, еш, сов. в. **відмочити**, чю, чшч, м. Отмачивать, отмочить.

Відмурювати, вую, еш, сов. в. **відмурювати**, рую, еш, м. 1) Разбирать, разобрать каменную или кирпичную стѣну, которая закрывала входъ. *Льох замураваний, треба його відмурювати.* 2) Отгораживать, отгородить каменной или кирпичной стѣной. *Відмурював город від судіа.*

Відмурюватися, вуюся, ешся, сов. н. **відмурюватися**, руюся, ешся, м. 1) О заложенномъ кирпичемъ, камнемъ: быть раскрываемымъ, раскрытымъ путемъ удаленіа каменной кладки. 2) Отгоразиваться, отгородиться каменной стѣною.

Відм'ялити, лю, дшш, м. Отколотить, отдубасить. *Хтось добре відм'ялив.* Чуб.

Віднаджувати, джую, еш, сов. в. **віднаджити**, джу, дшш, м. Отваживать, отвадить. *Як западяться курці на город, то няк не віднадиш.* Черк. у.

Віднаджитися, джуся, дшся, м. Отнадиться, отстать. *Через його віднаджився кунець.* О. 1862. V. 56. *Зовсім віднаджився від дому.*

Віднайти, ся. См. **Віднаходити**, ся.

Віднаходити, джу, дшш, сов. в. **віднайти**, найдю, деш, м. Вновь находить, найти.

Віднаходитися, джуся, дшся, сов. в. **віднайтися**, йдуюся, дешся, м. Вновь находиться, найтися. Желех.

Віднести. См. **Відносити**.

Відник, кѣ, м. Сосудъ (кадка и пр.), въ которомъ держать воду. Ум. **Відничок**. *Куди ти?—Я хотіла до відничка у єїні, води унести у хату.* МВ. (О. 1862. I. 86). *Стоить кудлик на відничку й умийся.* Чуб. V. 522.

Відніні, нар. Огнниъ, съ этихъ поръ. *Слава не вмере, не поляже одніні до віка.* АД. I. 120.

Відніха, хи, ж.—**Відник**. Лебед. у. Вх. Пч. II. 6. О. 1862. II. 62.

Відніця, ці, ж.—**Відник**.

Відничок, чкѣ, м. Ум. отъ **відник**.

Відніляти, маю, еш, сов. в. **відніяти**, нішю, меш, м. Отнимать, отнять, отобрать. *А де же ти діла палляцію? Чи може в лісі хто відняв?* Шевч.

Віднова, ви, ж. Обновленіе.

Відновити, ся. См. **Відновляти**, ся.

Відновляти, лаю, еш, сов. в. **відновити**, влю, вип, м. 1) Обновлять, обновить. 2) Возобновлять, возобновить.

Відновлятися, ляюся, ешся, сов. в. **відновитися**, влюся, вишся, м. 1) Обновляться, обновиться. 2) Возобновляться, возобновиться.

Відновок, вка, м. Новый побѣгъ, новый ростокъ, отростокъ. Желех.

Віднога, га, ж. 1) Каждая часть развѣтвленія (дороги, древеснаго ствола). *До рога вилми розходиться: та віднога, що на гору, їде в город..., а друа їде долиною.* Св. I. 215. *Дуб був високий, а на дубі три одноги були.* КС. 1883. I. 57. 2) Рукавъ рѣки. Желех. 3) Отрогъ горы. Желех.

Відножина, ня, ж.—**Віднога**. Міусск. окр.

Віднести, шу, смш, сов. в. **віднести**, сую, сеш, м. Относить, отнести. *Звелі царь віднести дітей у церкву на ніч.* Чуб. *Я приносив, а відносити тобі вже чери.* Чуб.

Відняти. См. **Віднімати**.

Відо, пред.—**Від**. *Старший Галич відо Львова.* Ном. № 1010.

Відо.... Слова, починаючіяся съ **Відо** и здѣсь не имѣющіяся, см. на **Віді**....

Відокромитися. См. **Відокроплюватися**.

Відокроплюватися, плююся, ешся, сов. в. **відокромитися**, млюся, вишся, м. Отдѣляться, отдѣлиться. *По всѣмлю брати відокромилися від нас.* Федьк.

Відом, ма, м. Извѣстіе, знаніе, свѣдѣніе. Безъ могъ **відома**. Безъ моего **відома**. *Стор. Відома мати.* Знать. **Відома** одібрати. Узнать; до свѣдѣнія дойти. *Нема́ відома.* Незвѣстно. *А нема відома, як у тому замку, що в ньому?* Драг. 86.

Відомий, а, е. 1) Извѣстный. 2) Я ві-

дбмий. Миѣ звѣство. *И відомий за ті зрощі.* Рк. Левич.

Відомісівький, а, в. Совершенно, вполнѣ звѣстный. *Там мені й стезечки знакомісінки, хати усі відомісінки.* МВ. (О. 1862. I. 73).

Відомість, мости, ж. 1) Свѣдѣніе, знаніе. 2) Извѣстіе. *В салдати тя віддам.— відомости ся сподію.* Чуб. V. 234. См. Відом.

Відомо, нар. Извѣстно.

Відор, ру, м. Отработокъ пахотой за пользование землею. Херс. г.

Відорати. См. Відорювати.

Відорювати, рюю, еш, сов. в. відорати, рю, рещ, гл. 1) Отпахивать, отпахать. *Відорана скиба.* Рудак. I. 22. 2) Отработувать, отработати пахотой. Херс. г.

Відотіль, нар.—Відтіль. *Треба відотіля сіно сюди завозити.* Волч. у.

Відпадати, даю, еш, сов. в. відпасти, паду, деш, гл. Отпадать, отпасть. *Шпартука відпала,—треба замазати.* Харьк. *Кислиці поїла й оскома напала й охотю одпала.* Грин. III. 232. Відпасти права, лѣски. Лишиться, потерять, утратити право, расположеніе. **Щоби відпала.** Лице обрюзгло.

Відпаліна, ив, ж. Мелкан гречневая шелуха, смѣшанная съ мукою.

Відпалітися. См. Відпалюватися.

Відпалюватися, люся, ешя, сов. в. відпалітися, люся, лишся, гл. При стѣнонь пожарѣ поджигать траву, чтобы вызвать встрѣчный пожаръ и такимъ образомъ прекратить дальѣйшее распространеніе пламени. О. 1862. V. Кух. 31.

Відпанувати, дую, еш, гл. Окончить господствовать, царствовать.

Відпартити. См. Відпарювати.

Відпартити, рію, еш, гл. Оттаять. *Замерзле поргі, а як тільки потепліє, то й відпартіє зараз.*

Відпарь, рю, м. На болотѣ: не заростающее и не замерзающее мѣсто.

Відпарювати, рюю, еш, сов. в. відпартити, рю, рши, гл. 1) Распаривать, распарить. *Тепер одпарь лозину та й гни їй.* 2) Только сов. в. Высѣчь, побить.

Відпасати, саю, еш, сов. в. відпасти, пасу, сѣш, гл. 1) Откармливать, откармливать скотъ на пастбищѣ или иньомъ корму. *Це мабутъ на бразі відпасений вил.* Васильк. у. Иногда и въ приложеніи къ лю-

дям; *Еч, яку пичу собі відпас?* 2) Пасты, пропасты извѣстнаго время. *Заняя, познав додому: одпас день.* Рудч. Ск. I. 88. *Ми їм перше пасли, а вони нам нехай відпасують.* Грин. III. 565.

Відпасати, саюся, ешя, сов. в. відпасти, сѣся, сѣшося, гл. 1) Откармливаться, откармиться, разжирѣть (о скотѣ, но также и о людяхъ). Маркв. 57. *Одпасся людським потом.* Сим. 226.

Відпасти. См. Відпадати.

Відпасувати, сую, еш, гл.—Відпасати. *Одпасуе живит.* К. ПС. 83.

Відпаюватися, суюся, ешя, гл.—Відпасатися. *Годують їх (москалів) аби як по городях, то вже вони по селах відпасуються.* Рудч. Ск. II. 164.

Відпаювати, паюю, еш, гл. Отдѣлать.

Відпекатися. См. Відпекуватися.

Відпекуватися, куюся, ешя, сов. в. відпекатися, каюся, ешя, гл. Отдѣлываться, отдѣлаться. *Живуть вони собі поки що нічого, та як вона відпекається від його.* Харьк.

Відпєрти. См. II. Відпирати.

Відпєрти, відпєру, преш, гл. Оттащить. *Відпєр у млин млинок жита.*

Відпечатати. См. Відпечатувати.

Відпечатувати, тую, еш, сов. в. відпечатати, таю, еш, гл. Распечатывать, распечатать. *Вже твої журанки поношені, вже твої меди відпечатані.* Чуб. V. 735.

Відпивати, ваю, еш, сов. в. відпіти, відпїю, п'еш, гл. Выпивать, выпить что слѣдуетъ. *Цілий піст не тив горілки та казав, що на великдені відон'є свое.* Чернгг. г. *Чом же ви, каже, тату, не п'єте?—Я вже, каже, свое одпив, т. е. во время своей жизни выпилъ все что могу, теперь не могу.* Грин. I. 53.

Відпіватися, ваюся, ешя, сов. в. відпітися, відпїюся, ешя, гл. Напиваться, напиться вдоволь. *Знайшли воду, не відпїються; тяжко вже їм і дихати.* Кв. II. 305.

Відпівати, ваю, еш, сов. в. відпівати и відпїяти, піву, неш, гл. Отстегивать, отстегнуть, отвязывать, отвязать. Желех.

Відпирькатися. См. Відпирькуватися.

Відпирькуватися, куюся, ешя, сов. в. відпирькатися, каюся, ешя, гл. Отфыркиваться, отфыркаться. *Насіла собака на коня, а він тільки відпирькується.*

Відпис, су, м. Письменний отвѣтъ. *Написав усе, що сталося, і прѣслав відпису.* Св. І. 318.

Відписати. См. **Відписувати**.

Відписувати, сую, еш, сов. в. **відписати**, шѹ, шеш, гл. 1) Отвѣчатъ, отвѣтити письменно. *От і написали до царя, а цар одписав і кличе до себе.* Рудч. Ск. II. 71. *Наші хлопці назад листи одписали.* Грин. III. 563. *На сей лист не відписано мені нічого.* К. XII. 65. 2) Забѣщати, оставлять, оставити по завѣщанію. *Можє старий відписи флігель мені.* Левц. Пов. 80. *Макієвський пам відписав на церкву худобу.* Г. Барв. 168.

Відпитати. См. **Відпитувати**.

Відпити, ся. См. **Відпитувати**, ся.

Відпитувати, тую, еш, сов. в. **відпитати**, тѹю, еш, гл. Путьємъ распросонъ находити, найти, узнавать, узнать. *Повіз Лейба горщик масла в місто продавати та й пішов собі на ринок купця відпитати.* Рудан. I. 64.

Відпихати, хѹю, еш, сов. в. **відпихнути**, нѹ, веш, гл. Отпихивать, отпихнуть, отталкивать, оттолкнуть. *Відпихнув срібний човник золотим весельцем.* Рудч. Ск. II. 39.

I. **Відпирати**, рѹю, еш, сов. в. **відпирати**, відперѹ, рѣш, гл. Отспирывать, отстирать, отмывать, отмыть (обльє).

II. **Відпирати**, рѹю, еш, сов. в. **відперти**, відпирѹ, преш, гл. 1) Отпирать, отпереть. *Скрипливій ворітечка, не можу відперти.* Мет. 2) Отражать, отразити, дать отпоръ. *Смерти не відперти.* Посл. *Насилу відперли його.* Черк. у. 3) Относить, отвести (тяжелое что либо).

I. **Відпиратися**, рѹюся, ешся, сов. в. **відпиратися**, відперѹся, рѣшся, гл. Отспирываться, отстираться, отмываться, отмыться (обльє). *У щось таке ружик: уробили, що й не відпиралося.* Чернєг.

II. **Відпиратися**, рѹюся, ешся, сов. в. **відпертися**, відпирѹся, прешся, гл. 1) Отпираться, отпереться (о запорѣ). 2) = **Відмагатися** I. *Відпирайся, мій синочку, що коника та й не маєш.* Нп.

Відпирка, ки, ж. Отговорка. *От і має відпирку.* НВозня. у.

Відпирчати, чу, чши, гл. Отпоротъ, высѣчь. *Відну дитину через стілець та й одпирчати.* О. 1862. I. 72.

Відпихнути, нѹ, вѣш, гл. = **Відпочити**. Желєх.

Відплавувати, вѹю, еш, гл. Отплавти. **Відплавкати**, чу, чши, гл. Перестать оплакивать. *Відплавк своє горе.*

Відплата, ти, ж. 1) Отплата, вознагражденіе. *А ще ж бо я отцю, нещѣї одплати не дав.* Чуб V. 1016. *Я люблю тебе, дівчино, як дитинку мати, не бажаю за кохання любові відплати.* К. Досв. 61. 2) Возмездіе, воздаяніе. отищеніе.

Відплатити. См. **Відплатувати**.

Відплатувати, тую, еш, сов. в. **відплатити**, тѹ, тиш, гл. 1) Отплавчивать, отплатить, вознаграждать, вознаграждать. *Нема в нас, козаків, срібла та золота, щоб за дари дарами відплатити.* К. Бай. 21. 2) Отомщать, отомстить. *Товариші гайдамаки, чинить мою волю, що нам треба відплатити українську недолю.* Макс.

Відплив, ву, м. 1) Стогъ. 2) Отливъ (морской). Желєх.

Відпливати, вѹю, еш, сов. в. **відпливти**, вѹ, вѣш, **відпливнути**, ну, веш, **відплисти**, вѹ, вѣш, гл. Отпливать, отплыть. *Селезник одплив трохи далі.* Грин. I. 104. *Сіли собі у човничок, од бережки відплинули.* Чуб. V. 558.

Відпликати, шѹ, шши, гл. 1) Вынуть клыки, которыми было что либо заклыкено. 2) Отколотить. *Відпликну так, що до нових вінків буде згадувати.* Чуб.

Відпликуватися, вѹюся, ешся, сов. в. **відпликуватися**, плююся, ешся, гл. Отплеиваться, отплеиваться. *Як перейде (піп) дорогу—щастя не буде, хіба відплюєшя.* Ном. № 13383.

Відплюскати. См. **Відплюскувати**.

Відплюскувати, кую, еш, сов. в. **відплюскати**, каю, еш, **відплюскнути**, ну, веш, гл. Отплюскивать, отплюскнуть.

Відплющати, ся. См. **Відплющувати**, ся.

Відплющувати, щую, еш, сов. в. **відплющити**, шу, щши, гл. Раскрывать, раскрыть (глаза).

Відплющуватися, щуюся, ешся, сов. в. **відплющитися**, щуся, щшся, гл. Раскрываться, раскрыться (о глазахъ).

Відповзати, вѹю, еш, сов. в. **відповзти**, вѹ, вѣш, гл. Отползъ, отползти.

Відповідання, ня, с. Отвѣтъ. Слово это взято изъ слѣдующаго стиха фальсифицированной думы „Битва Чигиринская“: *Служати гетьмана Жолковського одповіданє.* Срезв. Запор. Ст. I. 88.

Відповідати, даю, еш, сов. в. **відповідати**, вѣм, вѣші, гл. 1) Отвѣчать, отвѣтить.

І відповідав, кажучи: *Ім'я мое леґіон*. Св. Мр. V. 9. *Я, молоденька, уміла відповісти*. Чуб. V. 698. 2) Соотвѣтствовать. 3) Отвѣчать, быть отвѣтственнымъ, отвѣтити.

Відповіддя, дя, с. Слово это впервые появилось въ фальсифицированной думѣ „Битва Чигиринская“, опубликованной Срезневскимъ въ первой части „Запорожской Старини“ стр. 86 въ такой формѣ: *Тільки святий Бог наших не забував, на великі зусилля на віповіді держав*. Значеніе слова здѣсь неясно. Максимовичъ въ сборникѣ 1849 г. исправилъ: *На великі зусилля, на відповіді держав* (стр. 53) и далъ переводъ: отвѣтъ, отпоръ.

Відповідний (ній), а (я), в, (а). 1) Отвѣтный. *Відповідний лист*. 2) Соотвѣтственный. *Як, купаючись, набереться води в узо, то стане на одну ногу, відповідно тому ухові...* Ном. № 336.

Відповідно, нар. Соотвѣтственно.

Відповідувати, дую, еш, гл. = Відповідати. *А що він відповідував?* Черк. у.

Відповідь, ді, ж. Отвѣтъ. *Одповідь мав дати*. Котл. Ен. IV. 48. *Нам треба дати одповідь тим, що післали*. Св. I. 1. 22.

Відповідіти. См. Відповідати.

Відповістати. См. Відповіцати.

Відповіцати, віаю, еш, сов. в. відповідісти, шѣ, щѣш, гл. Рассказывать, разсказать. *Чую, що стара за мене одповіцає*. МВ. I. 17. *Люде всі як раз нам і відповістили*. Федьк. *Як почала вони говорити, то і за себе все сказала, і за нас одповістила*. МВ. I. 75.

Відповідати, віаю, еш, гл. Вернуть судомъ. *Дак я оце іду позивати: може як небудь чи не відповизаю своє*. Чуб.

Відпокутувати, гую, еш, гл. Испытать показаніемъ. *Маруся... подбала у церкви, щоб свій грѣх одпокутувати*. Г. Барн 455.

Відпоіскувати, кую, еш, сов. в. відполоскати, шѣ, щѣш, гл. Отмывать, отмывать, полоща въ водѣ.

Відпоіскупити, юю, ишш, гл. Взять чего половину. *Хазяю, дай на онучі!— Не дає... Я найшов драконку, одполовнив собі, озяв, а то їй на пелюшки покинув*. Г. Барн. 405.

Відполоскати. См. Відпоіскувати.

Відпоинати, віаю, еш, гл. Помянуть (церковнымъ поминованіемъ). *Кому се зо-*

станеться, той і спасибі скаже, і відпоинас нас. Кв. I. 118. *Умер той дід, поховали, відпоинали*. Г. Барн. 196. *Одпоинажуть попи мою душу*. КС. 1882. X. 24.

Відобрива, ня, ж. Шесть, которымъ отталкавають неводъ на глубину. Павлогр. у. (Залубоев.).

Відобріти, ся. См. Відпорювати, ся.

Відпорювати, рюю, еш, сов. в. відпоріти, рїв, рѣш, гл. Отпарывать, отпороть.

Відпорюватися, рююся, ешея, сов. в. відпорітися, рїся, рѣся, гл. Отпарываться, отпоротья.

Відпочивання, ня, с. Отдыхъ, отдохновение. *Сами собі дали на три години відпочивання*. Макс. (1849). 54.

Відпочівати, ваю, еш, сов. в. відпочіти, чину, веш, гл. Отдыхать, отдохнуть. *Тоді відпочинемо, як помремо*. Ном. № 10031. *Ляжмо, сестро, відпочиньмо*. ЗОЮР. II. 21.

Відпочівок, вку, м. = Відпочинок. Употр. и по мв. ч.: *Поки діло кімчати,— сядьмо на відпочивки*. Подольск. г.

Відпочіи, ну, м. Отдыхъ. *Кари м очам спання нема, ніжкам— відпочіну*. Чуб. V. 577.

Відпочіяння, ня, с. Отдохновение. *По три покони покладали, відпочиня мали*. (Изъ фальсифици. думы). Макс. (1849). 30.

Відпочінок, нуку, м. = Відпочинок. Рудч. Ск. II. 73. *Ні ску мені, ні одпочинку*. МВ. II. 14. *Нема ніжкам одпочинку*. Мет. 78.

Відпочіти. См. Відпочивати.

Відправа, ви, ж. 1) Богослуженіе, служеніе. *Коччилася відправа, вона (паночка) пішла з церкви*. Рудч. Ск. II. 47.

Попи добилися койки і за одправу принялись. Мкр. Г. 70. **Відправу** прівіти, чиніти. Служить (въ церкви). *Почали велику одправу прівіти*. Рудч. Ск. II. 31.

Слїпий старець чинить у долю Вожому одправу. МВ. I. 16. 2) Отпускъ. *Козак молоденький о відправу просить: „пусти ж мене, пане, звідси на Волиня“*. Гол. I. 104.

Відправити, ся. См. Відправляти, ся.

Відправляти, ляю, еш, сов. в. відпрівіти, влю, виш, гл. 1) Отправлять, отправить, отсылать, отослать. *Тяжко, тяжко мені тебе з долю одправляти*. Макс. (1849). 7.

Одправила-сь чеснік хлопцѣй, та чекай домики: тепер підеши за такого, котрий насе свині. Гол. IV. 510. 2) Разсчитывать, удалять (служащихъ).

3) Отправлять, отправить, отбівнать, отбыть. *Ой він пішов до ляшеників служби відправляти.* Макс. 4) Совершать, свершить богослужбный обрядъ. *Отправив отець Яків утрекю.* Г. Барв. 190. *Заховав від бабу і похорон отправав.* Рудч. Ск. II. 54. *Похорон отправлили.* АД. I. 117.

Відправля́тися, ляюся, ешся, сов. н. відірва́тися, влюся, вшся, гл. Отправляться, отправиться. Рудч. Ск. I. 100.

Відправува́ти, в'юю, еш, гл. = Відправля́ти 4. *Службу (в церкві) отпраували.* КС. 1884. VШ. 724.

Відпрова́джувати, джую, еш, сов. н. відпрова́дити, джу, диш, гл. 1) Отправлять, отправить, отсылать, отослать, отвести; спроваживать, спровадити, прогнать. *Запра відпровадим у Прилуцину двісті жоланірів, щоб вони спалили Ржавець.* Стор. МПр. 99. 2) Проводить, провести. *Нали поили, Боже, вік і здоров'я, щоб цей празник одпровадити, нового году дждать легенько.* Ном. № 11573.

Відпрова́ження, ня, с. Провожаніє.

Відпрова́ж(у)ва́ти, жу(а)ю, еш, гл. = Відпрова́джувати.

Відпрова́ти. См. Відпродувати.

Відпродува́ти, дуо, еш, сов. в. відпродати, дам, дася, гл. Перепродавать, перепродать.

Відпроси́ти, ся. См. Відпрошувати, ся.

Відпротро́рвати, рю, ршш, гл. Отправить, отпровадити. *Відпротро́рвати, рюся, ршся, гл. Отстранится. Батько заможний, дак вона зараз і відпротро́рлась од нас: ми вже їй не рівня.* Г. Барв. 121.

Відпроха́ти, ся. См. Відпрохувати, ся.

Відпрохува́ти, хую, еш, сов. в. відпроха́ти, хаю, еш, гл. = Відпрошувати, відпросити. *Відпрохуватися, хуюся, ешся, сов. в. відпроха́тися, хаюся, ешся, гл. = Відпрошувати, ся. Заплатав Беркові гроші, а з процентом одпрохався.* Левниц. I. 108. Мвж. 102.

Відпрошува́ти, шую, еш, сов. в. відпроси́ти, ш'ю, ешш, гл. Отпрашивать, отпросить, освяждити просьбами. *Побачи сина, а ноще й додому одпросиш.* Левниц. I. 60.

Відпрошува́тися, шуюся, ешся, сов. в. відпроси́тися, ш'юся, ешся, гл. Отправиваться, отпроситься. *Циган насилу одпросився,—вони його покинули та й пі-*

шли. Рудч. Ск. II. 183. *Відпросились у матері у Київ.* Стор. МПр. 34.

Відпруга́ти, гаю, еш, сов. в. відпруга́ти, жу́, ж'еш, гл. Отпругать, отпречь. *Відпругли коней.* Стор. II. 97.

Відпруга́ти, даю, еш, сов. в. відпруга́сти, праду́, деш, гл. Прастъ въ отплату за что, отработывать, отработать пряденіємъ. *Сестро моя, сестро, де ти чога брала? Чи ти одшивала, чи ти одпругала?* Грив. Ш. 399. *Хто мені буде чужі мітки одпругати?* Мил. 219.

Відпруга́ти, двів, м. мн. Остатки, отбросы при пряденіи. Ум. Відпруга́дочки. *Що ж она діє?—Золото пряде. Ходім до неї колядувати, ой чей же нам дастъ по колядочці, по колядочці, хоть віддядько..., хоть відпруга́дочки на шаріночку.*

Відпусо́кати, каю, еш, сов. в. відпусо́кати, пуцу́, стивш, гл. 1) Отпускать, отпустить. *Петра на волю відпустили.* Шевч. 2) Отчаливать, отчалить. *В тій галері від пристані далеко одпустили, чорним морем далеко гуляли.* АД. I. 209.

3) Отпускать, отпустить, ослабити. *Оце найся, треба й окур відпустити.* 4) Разр'юшати, разр'юшити (отъ гр'юховъ). *Отпусти, Боже, гріха, в кого жінка лиха: і моя недобра.* Ном. № 9114.

Відпуст, ту, м. Отпущеніє гр'юховъ, разр'юшеніє. *Хто дурневі вибачити, має сто днів відпусту.* Ном. № 6212. *На відпуст ходити.* Ходить на богомольє. *З дитиною на відпуст, а з лихою долею на весілля.* Ном. № 8109.

Відпуститель, ля, м. Отпускающий. *Я Іван Хреститель,—гріхам відпуститель.* Рудч. Ск. I. 178.

Відпустити. См. Відпускати.

Відпу́щення, ня, с. Отпущеніє. *Відпу́щення гріхів од Господа.... добуде.* Стор. МПр. 39.

Відра́да, дя, ж. 1) Отрада, ут'юшеніє. *Та не дав мені порадонок, серцю обрадонокъ.—Яку ж тобі, моя мила, обраду давати?* Мил. 115. *Ой коли б ти, мати, знала, що то за досада, то б ти мене оженила, щоб була вірада.* Мет. 2) Отсов'ѣтываніє. Ум. Відрадо́нька. *Нема мені вірадонокъ від мого нелюба.* Мет. 253. См. Вірадість.

Відра́джування, ня, с. Отсов'ѣтываніє.

Відра́джувати, джую, еш, сов. в. відра́дити, джу, диш, гл. Отсов'ѣтывать, не сов'ѣтовать, не посоветовать что д'ялать.

Відрадісний, а, в. Отрадный, радостный. *Ой як же мені веселому бути, веселому, одрадоєному.* Мет. 71. *Мені ви світ одрадісний зробили.* К. ПС. 59.

Відрадієно, нар. Отрадно; радостно, весело. *Що то молоді літа золоті людям! Що задумав, все йому можна, все йому відрадієно, все епічно.* МВ. II. 79.

Відрадієть, достя, ж. Отрада, утшєніє. А. Д. I. 91. *Ой молодосте, відрадосте!* Нп. *Шукав одрадоєсти між козаками.* К. ПН. 175. См. **Відрáда**, **відрáдінь**.

Відрадінь, востя, ж. = **Відрáдієть**. *Не маю я відрадности від свого нелюба.* Чуб. V. 361.

Відрадовька, кв, ж. Ум. отъ відрáда. **Відрáдоші**, шев, ж. мн. = **Відрáдієть**. *Відрáдоші жинзі, кому ви судились?* К. Дз. 135.

Відрáжуватися, жуюся, ешся, гл. Имѣть отраду, радости. *Та чужі люде живуть, та чужі люде одражуются, а я ще й не нажилася, ще й не наговорилася (бо вмер чоловік).* Мил. 209.

Відрáву, нар. Сразу, вдругь.

Відрáтити, лю, лиш, гл. Пройти радольмъ между.

Відрáтитися, люся, лишся, гл. Окончить рáлити.

Відрáхувати, хую, еш, гл. Отсчитать. *Пак нехай відрáхують тільки за кождин п'ятнадцять огірків, що там тому.* Чуб.

Відрáхувати, рáюю, ея, сов. в. **вiдрáрати**, рáю, еш, гл. Отсовѣтовать, не совѣтовать, не посовѣтовать. *Одрáрили, одсудили, щоб ми в парі не ходили.* Грин. III. 179.

Відректи, ся. См. **Відрікати**, ся.

Відрівати, вáю, еш, сов. в. **вiдрівати**, рвú, веш, гл. Отрывать, оторвать. *Ой відрівате й або відрівате й та срібного гудзя.* Мет. 403.

Відриватися, вáюся, ешся, сов. в. **вiдріватися**, рвúся, вешся, гл. Отриватися, оторватися. *Випив він та зараз давай відриватися від стіни.* Рудч. Ск. II. 69. *Одиривсь, коку, од берестонька.* Мет. 19.

Відригати, гáю, еш, сов. в. **вiдригнúти**, вú, вбш, гл. Отрывать, отрывать.

Відригатися, гáюся, ешся, сов. в. **вiдригнúтися**, вúся, нѣшся, гл. Отриватися, отриватися. *Так хтось згадав, що вчорашній борц відригнувся.* Ном. № 369.

Відріє, зу, м. Мѣра землі: участоць вѣ три десятини. Миргор. у. Вас. 197.

Відрівати, ся. См. **Відрівувати**, ся.

Відрівати, ся. См. **Відрівувати**, ся.

Відрівати, вáю, еш, сов. в. **вiдрівати**, вú, вбш, гл. 1) Отдѣлять, отдѣлять. *Вони вже двох синів одрізили, а два з їми живуть.* Пирят. у. *Відрівують дитину від матерньої мови.* О. 1861.

XI. 104. *Майстер ще з неї (дитини) городянина зробить... усіма зєичаями од селян одрізнити.* К. (О. 1862. III. 22).

2) Отличать, отличить. *Мова... відрівняє людей від инших звіріє.* Дешо.

Відрівáтися, вáюся, ешся, сов. в. **вiдрівáтися**, вúся, вбшся, гл. 1) Отдѣлятися, отдѣлятися, отстранятися, отстраняватися. *Цвіла, цвіла калинонька, на воду схилилася, дівчинонька журилася, що від роду відрівнилася.* Мет. А всі зірочки до купочки, місяць одрізнився. Грин. III. 165. 2) Выдѣлятися, выдѣлятися. *Звітіль одрізнявся голосний крих корови або півня.* Левци. I. 126. 3) Отличаться, выдѣляться, выдѣляться. *Зорі відрівняються від планет.* Ком. I. 32.

Відрівувати, вую, еш, сов. в. **вiдрівати**, жу, жеш, гл. 1) Отрѣзывать, отрѣзывать. *Я з Степанидою йому дві сорочки відрівали.* Г. Барв. 98. *Поли одрізує та плечі латай.* Ном. № 1545. *Як різцем одрізало.* Ном. № 1838. *Ян одрізано.* Нѣтъ какъ вѣтъ. *То було що дня вчашася, а тепер і не побачиш: як одрізано.* 2) Только сов. в. Рѣзко отвѣтити, рѣзко отказать. *Возному так одрізала, що мусить одчепитися.* Котл. НП. 367.

Відрівуватися, вуюся, ешся, сов. в. **вiдрівуватися**, жуся, жешся, гл. Отрѣзывать, отрѣзывать себя отъ чего. *Взяла ключ і ніж, відрівалася.* Чуб. *Нерівно відрівалося.*

Відрікати, кáю, еш, сов. в. **вiдректи**, речú, чѣш, гл. Отвѣчать, отвѣтять. *Так це й... каже, а воно одріка.* Мвж. 173. *Е ні, одріка, се вже не шпачки.* Ном. № 13712.

Відрікатися, кáюся, ешся, сов. в. **вiдректися**, речúся, чѣшся, гл. Отказываться, отказываться. *Родино моя, не відрікайся од мене.* Чуб. III. 129. *Відрікаюсь, відхрещуюсь від вас, ідїть собі на очерета, на болота.* Чуб. I. 120. *Варив чорт з москалем пиво та і солоду відрікся.* Ном. № 821.

Відрó, рá, с. Ведро. *Пшла по воду, відра побила.* Мет. 5. *Чи три відрі, чи чотири відрі про празники горілки взято?* Катеринос. у. Ум. Відéрце, відéрочно, відéрно.

Відробіти, ся. См. Відробляти, ся.

Відробіток, тку, м. = Відробок. *Позичте... карбованця на відробіток.* Левци. I. 69. *Ти б позичив у кого небудь на відробіток.* О. 1861. XI. 111.

Відроблювати, люю, еш, гл. = Відробляти.

Відробляти, ляю, еш, сов. в. відробити, блю, бш, гл. 1) Отработывать, отработать. *Чи не зорали б ви мені? Я б уже вам відробив.* Рудч. Ск. II. 9. Иногда просто взамяч работы получить что либо. *Хомина жінка одробила десь курочку і приносила додому.* Мнж. 66. *Одробити де пішкіца або прісіця та зварити кулешик.* Грин. II. 177. 2) При помощи волшебства уничтожать, уничтожить сдѣланное, возвращать, вернуть къ прежнему состоянию. *Я поробив їх вовками, а одробити не змію.* ХС. VII. 455. *Хто одробе мою дочку од цього, що її пороблено, тому дарую половину царства.* Грин. II. 252.

Відроблятися, ляюся, ешся, сов. в. відробитися, блюся, бшся, гл. Оканчивать, окончить работу. *Було над вечір одробимось, нані куди в гостину піде,— сидимо коло воріт.* МВ. II. 36.

Відрóбок, бку, м. Отработокъ. *За гроші не наймає пан поля, а все на відрóбок.* Литив. у.

Відрóдження, ня, с. Возрожденіе.

Відрóджувати, джуу, еш, сов. в. відродити, джу, дш, гл. Возрождать, воспроизводить. *Аж світ мені піднявся огору! одробили ви мене.* МВ. (О. 1862. III. 49)

Відрóджуватися, джуюся, ешся, сов. в. відродитися, джуся, дшся, гл. Возрождаться, воспроиздаться.

Відрóдок, два, м. Выродокъ.

Відроскопувати, шую, еш, гл. Пожитъ въ довольствѣ, въ роскоши. *Це вона там одроскопуе.* Цират. у.

Відростáння, ня, с. Отростаніе. Харьк.

Відростáти, таю, еш, сов. в. відростіти, тї, тш, гл. Отростать, отройти. *Як відростала чуприка, то закручували її за вухо.* Стор. II. 167.

Відрóсток, тку, м. Отростокъ. *Який корінь, такий і одросток.* Ном. № 7139. Ум. Відрóстóньок. *Зеленая та дїбрївонько,*

чого в тебе пеньки много, зеленого а ні одного, одростонька ні од одного? Грин. III. 468.

Відрочіти См. Відрочувати.

Відрубáти. См. Відрубувати.

Відрубáлювати, люю, еш, гл. = Відрубувати. Стор. I. 151.

Відрубáвий, а, в. 1) Огдѣльный, обособленный. 2) Совершенно отличный, иной. Желэх.

Відрубáвність, нести, ж. Отдѣльность.

Відрубáю, нар. Огдѣльно.

Відрубáбок, бка, м. Отрубокъ.

Відрубувати, бую, еш, сов. в. відрубáти, бáю, еш, гл. 1) Отрубывать, отрубивъ. *Голову йому відрубав.* Рудч. Ск. II. 69. *Відрубай кінець, щоб корочка палиця була.* 2) Только сов. в. = Відрізати 2. *А вона мені як одрубала, та ще й при дочкаж.* Левци. I. 140.

Відрядіяти, ся. См. Відряжати, ся.

Відряжіати, жáю, еш, сов. в. відрядіяти, джáу, дш, гл. = Выряжати, вырядити. *Поставили йому жату й відрядили і нічого не дали.* Чуб. *Вхопила Ганна свою ношину саитину, побігла до шийкарки, заставила за карбованця і одрядила жиба, що привіз сина.* Левци. I. 65. *Пошла послів десятиль з п'ять і мушу дари одрядити.* Кота. Ен.

Відряжáтися, жáюся, ешся, сов. в. відрядітися, джáюся, дшся, гл. = Выряжаться, вырядатися. *Куди ти убіраєшся, куди ти одряжасися?* Мнж. 209.

Відратóвувати, вую, еш, сов. в. відратувáти, т́ую, еш, гл. Спасать, спасти отъ чего. *Одратуй нас од видимої смерти.* Чуб. II. 48.

Відса́джувати, джую, еш, сов. в. відса́дити, джу, дш, гл. 1) Отсаживать, отсадить, посадить отдѣльно. *Відсади його, як кома від сала.* Ном. № 3503. 2) О растенияхъ: Отсаживать, отсадить, посадить отростокъ. 3) Только сов. в. Отбить. *Відсадив йому печинки.*

Відса́нати. См. I. Відсапувати.

Відса́натися, паюся, ешся, гл. Перевести духъ, отдохнуть. *Щоб одсапнатись трохи, зайшов він за куці.* Левци. I. 272.

Відса́нувати. См. II. Відсапувати.

I. Відса́пувати, пуу, еш, сов. в. відса́внати, паю, еш, гл. Отработывать, отработать полотъемъ. *Дайте на подать п'ять карбованців, я вал, пане, з дїтьми відсапу.*

II. Відса́пувати, пуу, еш, сов. в. від-

сапну́ти, ну́, не́ш, гл. Переводить, перевести духъ. Товстий Хоціньский насилу дихав, одсапував після дороги. Левич. I. 162. Відсапува трохи.

Відахв́у́тися, ну́ся, ве́шся, гл. 1) Отшатуватися оть кого, отстранитися. Зострахои великим воиа од його одсажнулася. МВ. (О. 1862. I. 90). 2) Останить кого, отшатуватися оть кого; отстать, отвязатися оть кого. До батька не йду жалітись. Батько не мамі, — відсажнувся. Г. Барв. 273. Одсажнувся жімкі й дитинки. Мнж. 187. Коли б мені його піпмать да провчити, воиа б тоді одсажнулося. ЗОЮР. I. 11.

Відсві́т, ту, м. Ограженіє. Яким повіи очима навкруги, ніби шукаючи в пролорній воді її (Зосниого) чарівничого одсвітту. Левич. I. 265.

Відсві́чувати, чу́ю, еш, гл. 1) Отражати, отсвѣчивати. У печі палає, як у гупі. Одсвѣчують весело білі стіни і божничок. МВ. (О. 1862. III. 57). 2) Отражати.

Відсві́чуватися, чу́юся, ешся, гл. Отражати, отсвѣчиватися.

Відсва́тувати, ќую, еш, гл. Отпраздновати. Одсва́тували ми Зелена Меділю. МВ. I. 84.

Відселі́ти, са. См. Відселяти, ся.

Відселі́ти, ла́ю, еш, сов. в. відселі́ти, лі́ю, лиш, гл. Отдѣлять, отдѣлить сына на самостоятельное хозяйство. Оце я одселяю вже старшого сына, ставляю йому хату на леваді. Рк. Левич.

Відселі́тися, ла́юся, ешся, сов. в. відселі́тися, лі́юся, лишся, гл. Выходить, выйти на самостоятельное жилище и хозяйство (о сыновьяхъ). Час сикам одселятися на свої оселі. Рк. Левич.

Відсо́рдитися, джу́ся, ди́шся, гл. Перестити сердитися. Поки прут кайшов, та й відсо́рдися, та ни свою миленькую злимо́со́рдися. Чуб. V. 581.

Відо́к, нар. = Відсі́ль.

Віда́йджува́ти, джую, еш, сов. в. відса́йдіти, джу, диш, гл. Отсыживать, отсылать. Піду у монастир відса́йджувати за шкуру. Чуб.

Відо́слати, ла́ю, еш, сов. в. відсо́слати, шлю́, шлеш, гл. Отсылать, отослать, посылать, послать. Козак до діткини дрібні листи пише, відосла до діткини буйки-ли вітрами. Чуб. V. 312. Відсилають

у солому снати. Чуб. I. 175. Да взяв Бог тую жімку, шо з цвѣту да одіслав на небо. Чуб. I. 146.

Відо́слати, лю́, лиш, гл. Отвязать. Галич. Відслив штирі воли та й повіи додому.

Відо́сп, пу, м. Плата частью продукта за рушенє пшеиа. Товкла в нас просо за одсп. Г. Барв. 12.

Відо́спати, па́ю, еш, сов. в. відсо́спати, па́ю, плеш, гл. 1) Отсыпать, отсыпать, отмѣрять, отмѣрять что-либо сыпучее. Відспі і мені трохи борошна. Треба відспіати хліб у гамазею, шо весною пошчили. Змієв. у. 2) Отливать, отлить. Відспіала борщу в глечик.

Відо́спатися, па́юся, ешся, гл. Отсыпаться. Три ночі не спав, тепер буду відспіатися.

Відо́спіа́є, но́го, с. Отсыпное.

Відо́спіа́й, а́, ё. Отсыпной.

Відо́спіа́нина, ня, ж. Отплата за что нибудь зерномъ или мукой.

Відо́спіа́ти, са́ю, еш, гл. Отсыпывать.

Відо́сха́ти, ха́ю, еш, сов. в. відсо́х(ну)ти, хну́, не́ш, гл. Отсыхать, отсохнуть.

Відо́сі, нар. = Відсі́ль.

Відо́сіва́тися, ва́юся, ешся, сов. в. відсо́сіватися, сію́ся, ешся, гл. Кончатъ, кончить сѣять, кончить посѣвы. Уже люде відсо́сіваю́ться. — Живуть усю весну... на полі, поки одсію́ться. О. 1861. IX. 193.

Відо́сіда́ти, да́ю, еш, сов. в. відсо́сісти, са́ду, деш, гл. Садиться, сѣсть дагѣе, пересаживаться, пересѣсть.

Відо́сіда́тися, да́юся, ешся, сов. в. відсо́сістися, са́дуся, дешся, гл. Отставать, отстать коркѣ у хліба. Хліб відсо́сівся. Вх. Зв. 7.

Відо́сікати, ка́ю, еш, сов. в. відсо́сіти, січу́, чѣш, гл. Отсѣкать, отсѣчь. Ангел мажнув та й відсік правє крило Сатакаілу. Чуб. I. 35.

Відо́сікати, ч́оюя, чѣ́ся, гл. Отбѣтѣть оружіємъ въ бою.

Відо́сіля, відсі́ля, нар. Отсыда. Ко́мусь буде тяжко важею, як и піду відсі́ль. Нп. Недалеко відсі́ля спасається пустельник. Стор. I. 106.

Відо́сісти, оя. См. Відсо́діати, ся.

Відо́січ, ці, ж. Отраженіє випадєнія,

отпорь. *Давали таки добру одсіч харцизкам.* К. ЧР. 358.

Відскакувати, кую, еш, сов. в. відскакіти, чу, чаш, гл. 1) Отскакивать, отскочить. *То збоку, то ззаду, то спереду, то прискакує, то одскакує.* Левци. I. 107. 2) Отлучаться, отлучиться на короткое время. *Чи вам мене не треба буде? Я хочу одскакіти нитко купити.* Червиг. у. 3) Відскакіти від слова. Не исполнить данного слова, не сдержатъ обѣщанія. *Хто од слова одскакіти, коло того шкура обскакіти.* Ном. № 10670.

Відскакітиса, п'яся, ешса, гл. Отдѣлаться. *Лихо, сказано, як до кого причепитися,—не одскакітиса.* Мир. ХРВ. 218.

Відскоріджувати, джую, еш, сов. в. відскоріджати, джу, дши, гл. 1) Отрабатывать, отработать боронованіємъ. 2) Отплачивать, отплатить, отомщать, отомстить. *Дав почубеньків (старець поводитиреві), дах той і одскорідив йому.* Ном. № 13663.

Відскакіти. См. Відскакувати.

Відслід, ду, м. Слѣдъ; отпечатокъ. Желех.

Відслоніти, ся. См. Відслонѣти, ся. **Відслоніти, няю, еш, сов. в. відслоніти, няю, ниш, гл.** Отслонять, отслонить, открывать, открывать. *Одслонила засліпку.* Рудч. Ск. II. 41.

Відслонітиса, няюся, ешса, сов. в. відслонітиса, няюся, вишся, гл. Открываться, открыться. *Завіса відслонилась.* К. МХ. 28.

Відслуга, ги, ж. 1) Отслуживаніе. *Забрав гроші, а тепер муситъ їти у відслугу.* 2) Отплата, вознагражденіе за что-либо. *От же тобі за твоє добро й наше одслуга.* ЗОЮР. II. 69. 3) Конецъ службы. *Лишила дома слугу на відслугі, свекруху в недугі.* Гол. I. 158.

Відслугівувати, вую, еш, сов. в. відслугувати, гую, еш, гл. Отслуживать, отслужить, обрабатывать, отработать.

Відслужати. См. Відслугувати.

Відслужитиса, жуся, жишся, гл. Отбыть службу. *Пишуть чорним по білому у некрути данш. Нехай пишуть, я не боюся: кінь вороний, сам молодий, дасть Бог одслужуся.* Чуб. V. 970.

Відслужувати, жую, еш, сов. в. відслужати, жу, жиш, гл.—Відслугувати, відслугувати. *Позичте мені огню,—я вам одслужу.* Рудч. Ск. II. 6. *Одслужи той хліб, що лежачи переїла.* Мир. Пов. I. 124.

Відсоборувати, руо, еш, гл. Совершать вадъ кѣмъ таинство елѣосвященія. *Одсоборував (хвору)...* Михайл. Слм. 237.

Відсовувати, вую, еш, гл.—Відсувати.

Відсовуватиса, вуся, ешса, гл.—Відсуватиса. *Не годиться і вам, старим, одсовуватись, коли молоді присувають.* Левци. I. 326.

Відсоння, ня, с. Солнечная сторона. **Відсоптіся, п'уса, пѣся, гл.** Отдыхаться, отдохнуть. *Ми зупинились..., щоб дати коням одсоптісь, як казав погонич.* Г. Барв. 31.

Відсотати. См. Відсотувати.

Відсоток, тка, м. Процентъ. Ков. Ар. 62.

Відсотувати, тую, еш, сов. в. відсотати, таю, еш, гл. Разматывать, разматывать (нитки).

Відсох(ну)ти. См. Відсихати.

Відсохтиса, чуса, чшся, гл. Отстать отъ знакомыхъ, раззнакомиться. Ковот.

Відспівати. См. Відспівувати.

Відспіватиса, в'аюся, ешса, гл. Перестать пѣть. *Соловейки вже відспіватиса.*

Відспівувати, вую, еш, сов. в. відспівати, в'аю, еш, гл. 1) Отвѣчать, отвѣнять пѣніємъ. *А я їй одспівую, жартуючи, бач.* Левци. I. 112. 2) Кончать, кончать пѣть; пропѣть. *А чом же ти не співаєш?—Я вже одспівала.* Шевч. *Нехай молодці співають, я вже своє одспівав.* Левци. Пов. 231. *Молельнъ застра рано одспівав.* Мкр. Н. 14.

Відсповідати, даю, еш, гл. Окончить исповѣдывать.

Відсповідатиса, даюся, ешса, гл. Окончить исповѣдываться.

Відставати, таю, еш, сов. в. відстати, таю, неш, гл. 1) Отстанать, отстать. *А того я (зозуля) кую, що від вас відстаю, мої чорні галочки.* Мет. 152. *Од одного берега одстав, та до другого не пристає.* Ном. № 7636. 2) Отстанать, отстать, отдѣляться, отклениться. *Як помагає спину,—аж шкура одстала.* Чуб. V. 406. 3) Від журбѣти відстати. Отдохнуть отъ заботъ, печали. *Нехай (чоловіч-паньця) спить, нехай лежить, та нехай не встане.* *Нехай твоя бідна головонька од журбѣти одстане.* Чуб. V. 624.

Відставити. См. Відставляти.

Відставляти, ляю, еш, сов. в. відставити, вляю, виш, гл. 1) Отставлять, от-

ставити. *Спривай, чаюун з окропом трохи відставлю.* 2) Отгоняривати, отгоняригнть. *Вовк одставив свій хвіст.* Чуб. I. 52.

Відстановіти. См. Відстановляти.

Відстановіти, лаю, еш, сов. в. відстановіти, влю, вш, гл. Удалять, удалити, отстранить. *Оце тільки від грудей одлучати, так уже воно від дада й нікуди, — спить із їм укуні, поки друге підрусте; тільки невістка одлучить, від уже більшенького від себе відстановить, а другого бере.* Г. Барв. 130.

Відстановий, а, б. Отставной. Він відстановий москаль і з давніх москалів нема старішого над його. Васильк. у.

Відстаіти. См. Відставати.

Відстерегітися, (речіюся), жуся, жешся, гл. Быть на сторожѣ. Галиц.

Відстібаіти, баю, еш, сов. в. відстібнути, баіу, веш, гл. Отстегивать, отстегнуть.

Відсто(в)бурчати. См. Відсто(в)бурчувати.

Відсто(в)бурчувати, чую, еш, сов. в. відсто(в)бурчати, чу, чаш, гл. Отгоняривати, отгоняригнть. *Голуб праве крило відстобурчить трощки.* Чуб.

Відсторонітися, няюся, няшся, гл. 1) Посторониться. 2) Отстраниться. *Краще відсторонитись, ніж і собі у біду попасти.* Мир. Пов. II. 103.

Відсторонь, нар. Въ сторовѣ, огдѣльно.

Відсторь, нар. = Відсторонь. *При самотному житті одсторь од товариства.* Мир. ХРВ. 29.

Відстоювати, стоюю, еш, сов. в. відстояти, стою, іш, гл. 1) Простоять, простоять. *Побравсь до церкви, одстояв службу.* МВ. (О. 1862. I. 91). 2) Відстояти ноги. *Огь долаго стоніяя получить отекъ ногъ.* Левиц. I. 147. *Сідайте, бо ноги відстоіте.* Г. Барв. 215. 3) Отстоявать, отстоять, защищать, зацитить. *Я оце вас усе одстоював.* Мир. Пов. I. 141.

Відстраждати, даю, еш, гл. Отстрадать, перенести страданія, вытерпеть страданія. Волч. у. *Що вже вона бідна отстраждала за таким няницею, так один Господь знав.* Харьк.

Відстрахати, хію, еш, гл. Отпугнуть, отогнать страхомъ. *Робусинський думає відстрахати, глянув з погордою і гукнуо: „Зась, свином!“* Св. Л. 299.

Відстрахатися, хався, ешся, гл. Покинуть со страху *У людей сусіди бу-*

вають добрі... а тут усі відцурались, усі відстрахались. Св. Л. 125.

Відстригати, ряб, еш, сов. в. відстригати, ряну, веш, гл. Отступать, отступити отъ чего, отстраняться. *Хотіли гуртом кутить ту землю і Павло був між нами, а моді він од нас одстриг.* Александров. у. (Залюбов.).

Відступ, ну, м. Отступление. Котл. Ея. VI. 62.

Відступати, паяю, еш, сов. в. відступати, паяю, пшш, гл. 1) Отступать, отступить. *Слухи відступили назад.* Св. I. XVIII. 6. *Подайте, каже, мені того Михайлика, то я одступлю.* ЗОЮР. I. 3. 2) Уступать, уступити. *Під ярмарок город відступив велику лоцинку поміж Подолом і Ворсклом.* О. 1861. IX. 176.

Відступатися, паяюся, ешся, сов. в. відступитися, паяюся, пшшся, гл. 1) Отходить, отойти, сходить, сойти съ дороги. *Одступіться, вороги, із князевой дороги.* Мет. 228. *Еней від неї одступався, поки зайшов через поріг.* Котл. Ея. I. 2) Отступаться, отступаться, отстраняться, отстраниться. *Як у сироти пшениця родила, моді сироту робина любила, а як у сироти кукіль уродився, моді од сироти весь рід одступився.* Чуб. V. 449.

Відступнє, воґо, с. Отступное. МУЕ. III. 117. См. Відкупне.

Відступний, а, б. Отступной.

Відступство, ва, с. Отступничество.

Відступця, ці, м. Отступникъ.

Відсувати, ваю, еш, сов. в. відсувати, ну, веш, гл. 1) Отодвигать, отодвигнуть, отсовывать, отсунуть. *Потиженку к двору приїзжає, помаленьку віконце одсуває.* Чуб. V. 55. *Не будуй та кватирочки відсувати.* Мет. 154. 2) Отверчивать, отсрочить (назначенное время, срокъ). *Я йому винен без гроші, так ото просив його, — ну він і одсунув строк на далі.* Новомоск. у.

Відсуватися, нуся, вешся, гл. Отодвигаться, отодвигнуться. *Не сами вікна одсуваються.* Чуб. V. 699. *Одсунься геть, не підступайся.* Котл. Ея. VI. 36

Відсуджувати, джую, еш, сов. в. відсудити, джуу, дшш, гл. 1) Присуджать, присудить въ чью пользу. *Вам громаба відсудила.* Мир. Пов. I. 161. *Одсудили мою землю Бог знає й кому.* Мир. ХРВ. 220. 2) Отговѣтовать, совѣтами или ва-

говорами отбивать, отбить, отстранить одного отъ другого. *Відсудилисьте мого друга від мене.* Грив. Ш. 251. *Нема того, що любила, і немає, і не буде—одмовили еражі люде, одраїли, одсудили, щоб ми в парі не ходили.* Грив. Ш. 179.

Відоувати, ся. См. **Відоувати, ся.**
Відтавати, таю, еш, сов. в. **відтанути, ну, неш,** гл. Оттаивать, оттаить.

Відтаганити. См. **Відтаганювати.**
Відтаганювати, нюю, еш, сов. в. **відтаганити, вю, неш,** гл. Снимать, снять съ тревога котелокъ съ вляющейся пшцей. *Чи вже кашу відтаганювати?*

Відтати, нар. Поточъ, затъмъ. *Треба прийтиати, відтати його до затоньки мильсько просити.* Гол. Ш. 464. *Треба Богу ся помолити, відтати на войну йти.* Гол. І. 11.

Відтіль, ті, ж. Время, когда свѣтъ весною таеъ.

Відтанути. См. **Відтавати.**

Відтепер, нар. Съ этого времени, отнынѣ. *Чого це ви лежите?—Хиба я одтепер лежу? П вже багато діла застоялось, одколи я лягла.* Киев. у.

Відтѣплий, а, в. Оттавший. *Вже трапичка блищала з землі одтеплой.* МВ. (О. 1862. І. 72).

Відтепливъ, ні, ж. Оттепель. Мусск. окр.

Відтерати, рату, еш, сов. в. **відтерти, відтрѣ, рѣш,** гл. Оттирать, оттеретьъ.

Відтерпѣти. См. **Відтерплювати.**

Відтерплювати, люю, еш, сов. в. **відтерпѣти, плю, неш,** гл. Вытерпливать, вытерпѣть за что либо. *За все ми одтерпѣли.* МВ. (О. 1862. Ш. 46).

Відтерпѣтиса, плюся, пшся, гл. Натерпѣться.

Відтерти. См. **Відтерати.**

Відти, нар. Оттуда. *Бодай туди не дойшло і відти не прийшло.* Ном. № 3767.

І. Відтикати, кату, еш, сов. в. **відтикнути, ну, неш,** гл. Откупоривать, откупорить, открывать, открывать. *Відтики пляшкы. Одтикнув верх.* Рудч. Ск. І. 182.

ІІ. Відтикати, кату, еш, сов. в. **відтикати, тату, чеш,** гл. 1) Обдергивать, обдернуть. *Відтик спідницю, бо ходиш підтикана як чапля.* 2)—кѣпи. Отмѣчать конны, втыкая въ нихъ палки? Ном. № 10175.

Відтикатися, катюся, ешся, сов. в. **відтикнутися, нутся, нешся,** гл. Отку-

пориваться, откупориться. *Чоп як відтикнувся, вода й забулкотіла.* Стор. І. 82.

Відтин, ну, м. Отрѣзываніе, отрубываніе. отпиливаніе. Шух. І. 177.

Відтинати, нату, еш, сов. в. **відтинати, дити, неш,** гл. Отсѣвать, отсѣчь, отрубывать, отрубить. *Вона йому голову відтала.* Рудч. Ск. **Відтинати, пелену.** Отрѣзать подолъ—ваказаніе жєнщинѣ за прєлюбдѣваніе. *А з Марсом чи давно пїмавши, Вулкан йд пелену відтав?* Котл. Ен. VI. 12. Річ відтаво (ному, у кѣпо). Не въ состоянїи заговорить, отняло язикъ. Мир. ХРВ. 17.

Відтискати, кату, еш, сов. в. **відтиснути, ну, неш,** гл. 1) Отдавливить, отдавить. 2) Отодвинуть, оттиснуть. *Пручались цікаві, щоб ближче,—їх знов оттискали дали.* МВ. (О. 1862. І. 101). *Молодици і дівчат оттиснули дали.* МВ. (О. 1862. І. 101).

Відтіє, нар.—**Відтієль.** Гол. І. 175.

Відтієль, відтієля, нар.—**Відтіє.** В три виси вигнали відтієль. Котл. Ен. І. 16. Він відтієля не етече. Рудч. Ск. II. 108.

Відтобурчати, чу, чш, гл.—**Видетовбурчати.** *Окунь одтобурчить пірця та хвостом повернеться, то шука й не візьме.* Рудч. Ск. II. 112.

Відтокувати, кую, еш, сов. в. **відтокує, вчу, чеш,** гл. 1) Окавчивать, окавчить толочъ. 2) Отрабатывать, отработать толчєвємъ. 3) Только сов. в. Отбить. *Треба йому відтовкти боки, щоб другий раз глядіє лучче телята.* Василк. у.

Відтоді, нар. Съ тѣхъ поръ. *Відтоді та полонина вічарева звеся.* Млжк. 100.

Відтопѣти, ся. См. **Відтоплювати, ся.**

Відтоплювати, люю, еш, сов. в. **відтопѣти, плю, неш,** гл. 1) Отогрѣвать, отогрѣть въ печи сметану, простоквашу, чтобы смворотка отдѣлилась. *Відтопила сиру глечик.* Харьк. 2) Отваривать, отварить. *А забудкѣи одтопиши, підмостити напиться, то й не стане за лєдацю любочка нудиться.* Мкр. Н. 5.

Відтоплюватися, лююся, ешся, сов. в. **відтопѣтися, плюся, пшся,** гл. 1) Растваливаться, растопиться, переплавиться. 2) Выплавляться, выплавиться. 3) Отвариваться, отвариться.

Відтоптати. См. **Відтоптувати.**

Відтоптувати, тую, еш, сов. в. **відтоптати, пчу, чеш,** гл. Оттаптывать, оттоптать, истоптать (обувь, ноги). *Ми вже і*

ногь відтоптали, ходивши до свата.
Г. Варв. 387. Черевички відтопчу. Грин.
Ш. 156.

Відтрутити. См. Відтрусити.

Відтрутуть, ті, ж. Болячка, варивк.
МУЕ. Ш. 55.

Відтрусати, чаю, еш, сов. н. Відтрусати, трусати, трусати, гаш, гл. Отгаликвати, оттолкнути, отгбсвати, отгбсвати, удалити. *Старшина відтрусаче мене від батьківського ґрунту.*

Відтрусення, на, с. Отгаликваніє, отгбсваніє.

Відтрусувати, чую, еш, гл. = Відтрусати. О. 1862, I. 80.

Відтуляти. См. Відтуляти.

Відтуляти, ляю, еш, сов. в. Відтуляти, ляб, ляш, гл. *Кинулася до печі... одтула засліпку.* Мир. Пов. II. 76.

Відтупати, паю, еш, гл. Оттупати. *Відтупав ноги, ходячи до пана по гроші. Замолоду не поберегла (ноги), одтупала, одтоптала.* Сия: 236.

Відтупувати, пуяю, ешя, гл. Озвучає шарагу: быть слышным, отдаваться. *Дзвінко й різко одтупувалися усі ступні по снігу.* МВ. III. 81.

Відтухати, хаю, еш, сов. в. Відтухнути, ну, неш, гл. Сидати, спасти, уменшати (объ опухоли). *Що ж тобі відтухає на горлицьку?* Змієв. у.

Відтягати, гаю, еш, сов. в. Відтягати, гнї, неш, гл. 1) Оттаскивать, оттащить, отволочь. 2) Оттягивать, оттянуть, отвлекать, отвлечь. 3) Гласу не відтягне. Не въ силах отвести голоса, заговорить. *Лежить, гласу не відтягне нікого; ні, вже, кажу, не лийте води, не підніметься.* Новомоск. у.

Відтягувати, гую, еш, гл. = Відтягати.

Відтяти. См. Відтягати.

Відумбрцана, ни, ж. Виморочное имѣніє. *На старощиння ідуть, а за відумбрцину говорять.* Федьк.

Відусіль, } нар. Отовсюду со всѣхъ сто-
Відусіля, } ровь. *Віда відусіля преться.* Ном. № 2225.

Відусіди, нар. = Відусіль. Мвж. 60.

Відучати, ся. См. Відучувати, ся.

Відуч(ув)ати, чаю, (чую), еш, сов. в. Відучати, чї, чш, гл. Отучать, отучить

Відуч(ув)атися, чяюся, (чую)ся, ешя, сов. в. Відучатися, чїся, чшся, гл. Отучиваться, отучиться.

Відхарамаркати, каю, еш, гл. Быстро и невнятно прочесть. *Піп щось відхарамаркав, та ніхто не розібрав.*

Відхасник, ка, м. Valeriana officinalis L. V. minor. ЗЮЗО. I. 172.

Відхажувати, хаюю, еш, сов. в. Відхажати, хаю, еш, гл. Отхаживать, отходить, спасти отъ смерти. *Царь мусив прохати у Мазепи на дванадцять день згоди, поки відхажав Палія.* ЗЮОР. I. 116. *Мати відхажала сю бідолошну жінку.* К. МВ. X. 19.

Відхвѣлюватися, лююся, ешя, гл. Грозиться. См. Нахвалитися. Св. Л. 165.

Відхвѣтатися. См. Відхвѣчуватися.

Відхвѣчуватися, чюся, ешя, сов. в. Відхвѣтатися, чїся, тшся, гл. Отскакивать, отскочить. *Вона запалила свічку в хаті, а я подї й одхвѣтився од скрині, не встиг нічого і взяти.* Екатериносл. у. *Насилу Клим відхвѣтився.*

Відхвѣнути, нї, неш, гл. Отклониться. Нем. III.

Відхвѣнутися, нїся, нешся, гл. Отлучиться на короткое время. *Я одхвѣнувся худись, а пастухи казали красти.* Волч. у.

Відхилити, ся. См. Відхилити, ся.

Відхилити, ляю, еш, сов. в. Відхилити, ляб, ляш, гл. 1) Отклонять, отклонить; отвращать, отвратить, отвести. МВ. I. 21. 2) Пріотворять, пріотворить. *Відхили трошки двері. Двері були відхилені, то я й загнув.* Харьк.

Відхилитися, ляюся, ешя, сов. в. Відхилитися, лябся, лшся, гл. 1) Отклоняться, отклониться. *Полум'я відхилиться з хати на сіни. Ви ж, густїї лози, відхилитесь, ви ж, дрібнїї сльози, відкотітєся.* 2) Пріотворяться, пріотвориться. *Двері відхилилися.* Харьк.

Відхитувати, нї, неш, гл. Отшатнуться. *Мов опалив її своїм поглядом, аж одхитнулася.* МВ. I. 155. *Хопів би він одхитнувшись од неї, так вона такеньки пригормулася, біднесенька, що слова гірко уста не вимовили.* (О. 1862. I. 75)

Відхід, хбду, м. 1) Отходъ, выходъ. *Марусенька у батенька на одході, посїяла червоный мак на вгороді.* Мил. 144. *Дружки прощатся—цілуются з молодю та, збираючись виходить з хати, на одхід її співають.* Грин. Ш. 490. 2) Расходъ; убыль. *Шкури з дохлих овецъ брали усі в економїю, а як одходу (дохлих овецъ) було багато, то часть засталяли на жупорі.* Павлогр. у. (Замьовск).

Відхідливий, а, в. Легко успокаиваючийся, отходчивый. Він хоч сердитий, та відхідливий. Серце в мене було одхідливе: я про все її забуду. Г. Барв. 273.

Відхідний, а, в. Прощальний, даваний на отходъ. Обід відхідний. Чуб. Дали мені відхідного коня вороного, дівчиночка тустиночку з під злата самого. Мет. 23.

Відхідник, кв, м. Задній прохід. Входить з живіт і відходить в одхідник, дичаючи всяку дугу. Ев. Мр. VII. 19.

Відхлину́ти(ся), ну́(ся), не́ш(ся), гл. Передохну́ть при плачі; отхлынуться, поперхнувшись или закашлявшись. Душить кашель. Плаче, плаче, — не одхлине́. Волч. у. За слізьми не одхлине. Г. Барв. 140. Як заб'є,—одхлинутись не можна.

Відхляну́ти, ну, нем, гл. Отхлынуть, сойти назадъ. Як же минуло лихоліття, та відхлянули татари геть. К. (Правда, 1868, 353).

Відхдѣти, джу, дши, сов. в. відійти́, дійду́, деш, гл. 1) Уходити, отойти; уходить, уйти. Відійшли козаченки від села за мило. Мет. 26. Треба одійти од ями, щоб гаразд її перескочити. Ном. № 13752.

Було бо багато, що приходили і відходили. Ев. Мр. VI. 31. Незабаром молодий в своїм одходить до себе на обід. О. 1862. IV. 30. 2) Умирати, умереть, отходить, отойти. Твоя душечка одійшла з його поглядом. Г. Барв. 125. Також і о животныхъ: Корова заслабла та через чотири дні її одійшла. Рк. Левц. 3) Кончатся, кончиться. Покіли воду принесла, то її вечеря одійшла. Чуб. III. 156. Косовиця ше не одійшла. Мвж. 120. Поки одправа в церкві одійде. О. 1862. IX. 67.

4) Поправляться, поправиться, оживать, ожить. Чуб. Марина, що вона оживає, молодіє, одходить. Левц. I. 67. Дуб усох, та відходить од корня. Київ. у. 5) Приходить, прийти в чувство. Поблідли, ніби неживая, упала діва на рундук. Хоч одійшла сонна, та знова зомкнула очі. Греб. 319. 6) Переставать, перестать сердиться. Іноді траплялось, що він її душею калає..., дак послі, як одійде, нестить було її всяк. Г. Барв. 107. Також відійти від серця. Я такий, паничу, хоч який сердитий, то зараз одійду від серця свого. Харьк. 7) —могб. Вростать, бросить, покидать, покинуть кого. Спи дитятко! Колишу тя, як мнє заснеш, одійду тя, поставлю тя під липками, сама піду з ко-

заками.—Не одходи мене, мати! хто ж мя буде колимати? Гол. III. 459.

Відходѣти́, джу́, дши, гл. 1) Оковчять хождєніє. Я вже відходив своє. 2) Отгоптать, утомити хождєвіємъ (ноги). Відходила я свої ніжєнки. 3) Вылчѣть. К. ЧР. 207. Вона тобі відходить твою слабість. Чуб. Яка вродила, та й одходила. Мил. 34.

Відходѣтисѣ, джѣ́ся, дшосѣ, гл. Потєратъ способность ходитъ, ковчѣть ходитъ. Ручки мої паперові одробилися, ніжєки мої білесєнікѣ одходилися. Чуб. V. 771.

Відхо́жа, жо́ї, ж. Музыка, которой сопровождається отправление жениха и невесты въ церковь къ вѣнчу. Музики грають відхожої. О. 1861. XI. Кух. 36

Відхо́жати, жѣю, ш, гл. = Відхѣдѣти. Старший брат тєс зачуває, до утрені божєственної одхожає. Чуб. V. 848.

Відхрѣстѣти, ся. См. Відхрещувати, ся.

Відхрѣ(с)шувати, шую, ш, сов. в. відхрєстѣти, шѣ́, стшш, гл. Удалять, удалити при помощи крещенія. Ні, жи́дієсько́го духу не відхрєстити. Ном. № 13460.

Відхрѣ(с)шуватисѣ, шую́ся, шсѣся, сов. в. відхрєстѣтисѣ, шѣ́сья, стшшсѣ, гл. Открещиватися, откренститься. Відхрєстисѣ від ді́вка, а збудєшя грѣха. Ном. № 2797. Від смерти а ні відхрєститисѣ, а ні відмолитисѣ. Ном. № 8250. Відрѣкаює, відхрєшуює від вас. Чуб. I. 120.

Відхрѣтисѣ, хочѣтє́ся, гл. безл. Перестать хотѣтєся. Захті́лося—запрѣгайте!—Відхті́лося—випрѣгайте! Ном. № 7974.

Відхрѣхати, хаю, ш, гл. Теплымъ дыханіємъ снова отогрѣть.

Відцѣрюва́ти, рѣю, ш, гл. Оковчять царствовать.

Відцѣвѣ́ти, ся. См. Відцѣвѣтати, ся.

Відцѣвѣ́тати, тѣю, ш, сов. в. відцѣвѣ́тѣти, цѣвѣ́ту, тѣш, гл. Отцѣвѣтѣть, отцѣвѣсти. Маки одцѣвѣтають, а роду немає, либонь уже їм не жалє менє, що не одцѣвѣають. Чуб. V. 471.

Відцѣвѣ́татисѣ, тѣю́ся, шсѣся, сов. в. відцѣвѣ́тѣтисѣ, тѣ́сья, тѣсѣся, гл. Отцѣвѣтѣть, отцѣвѣсти. Рожа одцѣвѣлася, а налина началасѣ. Мет. 17.

Відди́, нар. = Відом.

Відцѣркува́ти, ку́ю, ш, гл. При доєніі—выдавать каждый сосокъ. Шух. I. 193.

Відцѣ́джува́ти, джую́, ш, сов. в. відцѣ́дѣти, джѣ́у, дши, гл. Отцѣ́жвѣвать, отцѣ́дѣвать.

Відціль, нар. = Відсіль.

Віддуряться. См. Віддуруватися.

Віддуруватися, руся, ешея, сов. в. віддуратися, раюся, ешея, гл. Отрекатся, отречься, отказатьсь оть кого; отчуждаться. *Не одну сотню років по п'ять раз вони од старої науки й словесности оддурувались*. К. (О. 1861. I 311). *Ой чули через люде — тебе рід оддурався*. Чуб. V. 558 *Коли б пан за плуга взявся, то й світа б віддурався*. Ном. № 1143.

Відчай, чаю, м. Безнадежність. Употреб. лишь въ выраженіи: пустити на одчай божий, — на одчай душі. На все отважиться, дѣлатъ, всѣмъ ризику. Ном. № 2294 и стр 286, № 2294.

Відчалити, ся. См. Відчалювати, ся.

Відчалювати, люю, еш, сов. в. відчальти, лю, лиш, гл. Отчаливать, отчалити. *Самі ученики його відчалили*. Ев. I. VI. 22. *Зараз поставивши возок з кіньми на поромі й відчалили*. Стор. I. 146. — *маюм од берега. Оттолкнувъ челнокъ оть берега*. Черном.

Відчалюватися, лююся, ешея, гл. Отдѣляться, отдѣляться. *Відчалюся від народу та й пішов собі геть понад берегами*.

Відчурувати, рую еш, гл. Путемъ колдовства заставити одного любящаго оставити другого. *Сидить руда з лоєм милым...* *Таки руду одчарую, з милим наживуся*. Мил. 81.

Відчухнути, ну, нѣш, гл. 1) Отломить, отщепить. *Нан'ясь, за гілочку смикнув, аж дерево те затрищало, і зараз гілку одчухнув*. Котл. Ев. III. 21. 2) Отлучиться. *Як полягають у меділю спати, а вона одчухне на вулицю до дівчат та парубків*. Воля. у.

Відчухнутися, нуся, нѣшося, гл. Отдѣляться; отколоться (о вѣтвяхъ). *Оженив сина, а він і одчухнусь — пішов жити до тастя*. НВолын. у. *Відчухнувь від найшої православної віри*. Стор. МПр. 169. *От шкода! Яка гарна гілка відчухнулася*. Харьк.

Відчайна, ки, об. Отчаянный, отчаянная. *Був такий одчайка, що без кінця*. Мирг. у. Слов. Д. Эваря.

Відчепати, ся. См. Відчеплати, ся.

Відчеплати, лаю, еш, сов. в. відчепити, плѣ, пиш, гл. Отщиплять, отщипить. **Відчеплатиося**, лаюся, ешея, сов. в. відчепитися, плѣся, пишся, гл. 1) Отщипляться, отщипниться. *Ішла баба дубнячком, зачепилась гапличком: сюди смик,*

туди смик — одчепися мій гаплик. Ном. № 12335. 2) Отставать, отстать, отвязываться, отвязаться. *Одчепися од мене, — глянь на Бога*. Ном. № 2802. *Відчепися нападися на кого багатшого*. Ном. № 2805.

Відчерквѣти, ну, ном, гл. Рѣзко отвѣтити. *Нема газяйки дома! одчеркнув, не довго думаючи*. Сим. 208.

Відчесати, шу, шеш, гл. Отрубить однимъ ударомъ. *Головку Турну одчесать*. Котл. Ев. IV. 67. *Іван... відчесав йому (змієві) голову*. Чуб. *Одчесав сокирою палець*. Харьк.

Відчирякити, жу, жеш, гл. Отгрѣзагъ, откромить, откромсать.

Відчиняти, ся. См. Відчиняти, ся.

Відчиняти, няю, еш, сов. в. відчинити, няб, пиш, гл. Отворять, отворить. *Золотий обуюк скрізь двері відчине*. Ном. № 1390. *Старий братіку! одчини ворітця*. Мет. 170. *Хто торка, тому відчинять*. Ном. № 7197.

Відчинятися, няюся, ешея, сов. в. відчинитися, няюся, пишся, гл. Отворяться, отвориться. *Стукайте, то й одчинитися вам*. Ев. Л. XI. 9. *Замкова брама не відчинилася сіролами і голомі*. Стор. МПр. 73. *Забувсь, відкіля і двері відчиняються*. Ном. № 11812. *Побачив небеса, що відчинялись*. Ев. М. I. 10.

Відчистити, шу, стещ, гл. Отколотить. *Одчистив добре пана*. Мнж. 71.

Відчитати. См. Відчитувати.

Відчитувати, тую, еш, сов. в. відчитати, таю, еш, гл. Отчитывать, отчитать. *Прийшла оце мені черга царівну відчитувати*. Рудч. Ск. II. 29.

Відчипнѣ, нбо, с. Отступное. *Візьміть одчипного*. Ном. № 2803. *Я б йому відчипного дав, аби тільки покинув нас*. Г. Барв. 204.

Відчубити, блю, биш, гл. Оттаскать за волосы.

Відчуватися, ваюся, ешося, гл. Слышаться. *Мені одчуваються річі дідусеві*. Г. Барв. 367.

Відчудити, джу, дшш, гл. Звахарскимъ, вѣдоскимвъ способомъ выявлять. *Прийшла біда до чудана, одчудив він — очукала*. Чуб. V. 1164.

Відчустрити, рю, ршш, гл. Отколотить, высѣчь.

Відчухарити, рю, ршш, гл. Высѣчь, отодратъ.

Відчухрати, раю, еш, гл. 1) Отрубить, отдѣлить вѣтку оть ствола. 2) = Відчухарити.

Відшахнѹтася, нѹся, нѹся, гл. Отклонитися, отшатнутися. *Одшахнешся від пари очей грізних.* МВ. III. 93.

Відшепѹтати. См. Відшіпѹвати.

Відшиб, бу, м. Вь вирак. На, у відшибі. Вь сторонѹ. *А жив той дід богоугодний на одшибі за греблю.* Г. Барв. 188. *Сидів ув одшибі од гурту.* Грин. II. 183. *Оддав дочку на одшиб.* Рк. Левинц.

Відшивѹти, вѹю, еш, сов. в. відшіяти, шѹю, еш, гл. Обрабатувать, отработать шитьемъ. *Сестро моя, сестро, де ти чо-го брала? Чи ти одшивала, чи ти одпридала?* Грин. III. 399.

Відшіпѹвати, тѹю, еш, сов. в. відшепѹтати, чѹ, чеш, гл. Заговаривать, заговорить болѣзнь (шептаниемъ). *Полетів він свѣт за очі у садки відшіпѹвати головоньку і боки.* Гліб. Умів і тряцю відшепѹтати. Котл. Ен. II. 34.

Відшкандибѹти, бѹю, еш, гл. Отойти прихрамывав.

Відшквѹрати, рю, рш, гл. 1) Оттопнуть (о салѣ). 2) Выдрать, выпороть. Мир. ХРВ. 53. *Було ні за що батожжам одшквѹрати.* Рудч. Ск. II. 204.

Відшмагѹти, гѹю, еш, гл. Отсегать, выпороть. *Треба його батогом добре відшмагати.*

Відшмарувѹти, рѹю, еш, гл. = **Відшмагати.** *Я тебе батогом одшмарую.* Рудч. Ск. II. 205.

Відшпандорити, рю, рш, гл. Высьць. *Гляди лишень, щоб я тебе за це не відшпандорив.* Полт.

Відшпилѹти. См. Відшпилювати.

Відшпилювати, люю, еш, сов. в. відшпилѹти, лѹю, лш, гл. Отшпилювать, отшпилять, отколоть приколотою (булавкою) и пр.).

Відшрубувѹти, бѹю, еш, гл. Отвинтити. **Відштовхнѹти, нѹ, нѹш, гл.** Оттолкнуть.

Відшукѹти, ся. См. Відшукувати, ся. **Відшукування, ня, с.** Отыскиваніе. Нов., стр. II.

Відшукувати, кую, еш, сов. в. відшукѹти, кѹю, еш, гл. Отыскивать, отыскать. *Помогли одшукати його.* Мвж. 137.

Відшукуватися, куся, ешся, сов. в. відшукѹтися, кѹся, ешся, гл. Отыскиваться, отыскаться, находится, найтись.

Відшумувѹти, мѹю, еш, гл. Перестать пѣвнись.

Відшебетѹти, чѹ, чеш, гл. Окончать шebetать.

Відщедрувѹти, рѹю, еш, гл. Окончить щедрувати.

Відщепѹти, ся. См. Відщепляти, ся. **Відщеплюватися, лююся, ешся, гл.** = **Відщеплятися.** *Пишіть, добродійство граматики, не одцеплюючись од словесня сти.* О. 1862. I. 79.

Відщеплѹвати, лѹю, еш, сов. в. відщеплѹвати, плѹю, пш, гл. Отщеплять, отщепнить, отдѣлѹть.

Відщеплѹватися, лѹюся, ешся, сов. в. відщеплѹватися, плѹся, пшся, гл. Отдѣлѹться, отдѣлѹтись. *Багато з нас до тої омани поквѣтилось і од простої віри мужичої одцѣпилось К.* (О. 1861. I 314).

Відщепнѹвати, ся. См. Відщипати, ся. **Відщѣбѹтися, бѹюся, ешся, гл.** = **Відщипатися.** Држ. 39.

Відщипѹти, пѹю, еш, сов. в. відщепнѹти, нѹ, нѹш. Отмыкать, отомкнуть дверь, занертуя на крючекъ.

Відщипѹватися, нѹся, ешся, сов. в. відщепнѹватися, нѹся, нѹся, гл. Отмыкаться, отомкнутись (о двери, занертой на крючекъ). *Ти відщипи же двері!—Коли ж не відщипаються—заціпка туга.* Зміев. у. 2) = **Відщеплятися, відщепнѹтися.** *Моя дитиночко, моя и щипочко, моя щипочка одщепнулася.* Мил. 211.

Відьма, мв. ж. 1) Вѣдьма. *Гірша вѣдьма есна, як родили.* Нов. № 235. 2) Вабочка махонь, диннохвостька, Papilio machaon. Радом. у. 3) Родъ карточной игры, подобной русскому фофану. КС. 1887. VI. 46-1. Уп. Вѣдьмице, вѣдога, вѣдохѣ. Г. Барв. 449. *Ту сату я знайшов одначе, в которой вѣдьмице жила.* Алв. 83. *Проклята вѣдохѣ причарува.га К.* ПС. 46.

Відьмѣк, кв, вѣдьмѣн, на, вѣдьмѣр, рѣ, вѣдьмѣч, чѣ, м. Колдунъ. ЗОЮР. II. 41. *Вѣдьмак і неспоний—усім вѣдьмам родич кровний.* Нов. № 239, стр. 281.

Вѣдьмин, на, не. Вѣдьминъ, принадлежачій вѣдьмѣ. Вѣдьминне злѣя. Раст. Cirsium arvense Scop = Осот. ЗЮЗО. I. 118.

Вѣдьмити, млю, мш, гл. Колдовать, чародѣйствовать. *Параска плѣзе громаді, що я вѣдьмити.* Левинц. ПНО. I. 375.

Вѣдьмище, щі, ж. Ув. отъ вѣдьма.

Вѣдьмувѹти, мѹю, еш, гл. Завиматься колдовствомъ, колдовать, быть вѣдьмою.

Наш брат не литвин, відьмувати не єміє. Рудч. Ск. II. 172.

Відьомство, *ва*, с. Колдовство, чародійство. *Відьомства у рожденної відьми... навчилася.*

Відьомський, *а*, е. Свойственный, относящийся къ вѣдьмѣ. *І зараз в горничок наклали відьомських всяких розних трав.* Котл. Ев.

Відьоха, *хи, ж.* = **Відьма**. *На ню ухас подейкують, що вона таки відьоха.* Змiev. у.

Відюга, *гй, відюха, хи, ж.* Ув. отъ вѣдьма.

Від'язувати, *зую, еш, (ся)*, сов. в. від'язати, *язу, жеш, (ся)*, гл. = **Від'язувати**, **від'язувати**, *ся*. Хары.

Віжевий, *а*, е. ? *Нехай Бог милує всякого хрещеного та й попа віженого.* Ном. № 8386.

Віжечки, *чобє, ж.* м. Ум. отъ віжни.

Віжки, *жобє, ж.* м. Позжн. *Тягну за віжки, тпрукаю,—нічого не відю.* Стор. I. 147. Ум. Віжечки.

Віз, *воза, м.* 1) *Возъ, телега.* Род. мн. *віз и возів.* Чуб. VII. 401. Части воза: *снасть, ящичи, колєса, голоблі илї війні сь ярмом* (см. все зго Рудч. Чп. 249.—250). *Треба, як п'ятого колеса до воза.* Ном. 9811. *Привезено сіна тридцять віз.* Екатеринбург. у. *Віз літерняк.* См. Літерняк. 2) *Совзв'язді Большой Медвѣдици.* Грин. I. 1. Мнж. 148. *Віз на небі влиз повертавсь.* Котл. Ев. VI. 20. *Глянув на зорі, аж Віз уже докочується геть-геть.* Кв. 3) *Родъ карточної игри: свои козыри.* КС. 1887. VI. 465. *Підвезті возз, візніа.* *Поддѣтъ, сдѣлать нежиданяру неспрїятность.* Ум. Візок. *взник, візочок, взничок.*

Візник, *ка, м.* Возница, кучерь. Гол. I. 50. *Кучерській візнич, поганяй воли швидче!* Грин. III. 491. Ум. *Візниченью.* *Велю коникам вівса дати, а візниченькам підождати.* Грин. III. 548.

Візникца, *ка, м.* Кучерь, возница. МВ. (О. 1862. Ш. 51). *Послів свого візнику попитати дороги.* Чуб.

Візниця, *ці, м.* = **Візник.** МУЕ. III. 114.

Візниченько, *ка, м.* Ум. отъ візник.

Візничий, *чого, м.* = **Візник.** *Велю коникам вівса дати, а візничому підождати.* Грин. III. 491.

Візок, *зка, візочок, чка, м.* Ум. отъ *віз*

Вій, *воя, м.* Жмутъ хвосту при заплеганї плетня. Мнж. 177. *Полоса плетня (въ длину).* *Пліт маєи городити на сїм воїв.* Вх. Зн. 7. Ум. **Війок.** Мнж. 177.

Вій, *вія, м.* Мнѣстическое существо съ вѣсками до земли.

Війна, *ни, ж.* Половина (по довжї) волового дышла. Мюсс. огр.

Війка, *ки, ж.* 1) Ум. отъ *вія.* Вх. Пч. I. 14. 2) = **Віячна.** Вх. Зн. 8. 3) **Вїялка.** Славяносерб. у.

Віймати, *млю, мїш, гл.* Отвѣтъ. *Ще мені мачуха сорочки не вишила, вже мені мачуха здоров'я вїямла.* Гол. III. 274.

Війна, *ні, ж.* Война. Ум. **Вїйнонька**, **вїяночка.**

Війнути, *нї, нєш, гл.* Подуть, повѣять. *Хатина чепурно вибілена, тепла та яка, пижа та часна, вїйнула на чога якимсь теплим духом.* Мир. ХРВ. 217. См. **Вінчути.**

Війок, *війка, м.* Ум. отъ *вій, воя.*

Військо, *ка, с.* Войско. *Без гетьмана вїйсько гинє.* Ном. № 751. *Вїйсько їде, як мак цїєте.* Ном. № 4206.

Військовий, *а, е.* 1) *Войсковой.* *Вїйськовий писарь, судья, осаула.* *Вїйськова старшина.* *Вїйськову сурємку в головах достягає.* Маєс. (1849) 18. 2) *Военный.* *Вїйськовий міністр Франції Гамбета.* Ком. II. 15.

Війт, *та, м.* 1) *Въ старой Украинѣ глава городского общества и предсѣдатель коллегїи судей въ старомъ украинскомъ городскомъ судѣ.* *Молодець же нашого міщанського роду, син нашого вїята.* К. ЧР. 296. *Чия справа?—Вїйтова.—А хто судить?—Вїйт.* Ном. № 2571. 2) *Сельскїй староста, сельскїй старшина.* *Вже наш вїйт не буде більше ходити під вікнами та зивати людей на панщину.* О. 1862. II. 78. *Тут десцїцькі, соцькі, вїйти до мене пристали, що я з другого повіту, а паперу в мене нема.* Г. Барв. 367.

Вїйтєнко, *ка, м.* Сынъ вїйти. *Невже ви хочете, щоб з вашого вїйтєнка батько силував одним одну дочку?* К. ЧР. 297.

Вїйтиха, *хи, ж.* Жена вїйтова. Гол. IV. 450.

Вїйти, *това, ве.* Приналежащї вїйтові. *Нема над ню і над вїйтову свїню.* Ном. № 2517. *Не вїйтова дочка, та до речі говорить.* Ном. № 13059.

Віятівна, ни, ж. Дочь віятова. Ой я із Кракова віятівна, я ж тобі, серце, не рівна. Нп.

Віятівство, ва, с. Должність віятова.

Віятівщина, ни, ж. Дворъ и домъ віята. Желех.

Віатувати, тїю, еш, г.и. Быть віятом. КС. 1882. У. 354.

Віацѣ, цѣ, с. Въ упряжі плуга—дышло, находящеся между двумя парами воловъ. (Новомоск. у.). *От він узля, нарвав віаце і підпріг її, а жінку поставив за погонича.* Рудч. Ск. I. 180. Чуб. VII. 399.

Віа́, віа́, с. Дышло у воловьяго воза. Kolb. I. 67. Рудч. Чп. 249. 250. *Один чумац занедужав, на віае схилився.* Нп.

Вік, ку, м. 1) Вѣкъ, живъ, все время жизни. *Пропав мій вік молоденький.* Мет. *Дай, Боже, тобі вік довгий і розум добрий.* Ном. *Зо мною віку не буде: візьмути, серце, мене люде (а не ти).* Чуб. У. 261. *Раз на віку спиткнешся, та й те люде побачать.* Ном. № 7019. *Доброму чоловікові продовже, Боже, віку.* Ном. № 4430. *Збавив я тобі віку.* Стор. МІр. 22. Вік. Вѣчно. *Не вік діавуати.* Шевч. 14. *Він вінувати.* Проводить всю жизнь. *Щаслива я з тобою, Ясю, я б рада туди і вік вікувати.* Во він віна, во вінні вічні, по він вічний, во вінні. Вѣчно, всегда. *Во вік віка його будуть славити народи.* К. Псал. 48. *Співатиму во віки вічні про милості Господні.* К. Псал. *Чи не лучше нам із язтами мостивими панамі з упокоєм хліб сіль по вік вічний уживати.* Ад. *Во віки радуватись буде, хто на тебе кладе надію.* К. Псал. *Дати на він.* Опредѣльть доагуку жизнь. На він вінні, на вінні вічні, на вінні, на всі віки. *Навѣки, навсегда. І заснути на вік-віки.* Шевч. 225. *А путь ледача нечестивих на віки вічні погибав.* К. Псал. 2. *Тепер же я сиротою на віки зсталася.* Мет. *Чужий, на всі віки чужий.* МВ. (О. 1862. I. 79). *До віну, до смерті віну.* До смерти, до ковпа живив; всегда? *Йому три дні до віку зісталось.* Борз. у. *Гуляла б у батька, гуляла б до віку дівчиною молодю.* Мет. 79. *Будеш у мене до смерти віку хліб-сіль уживати.* Дума. *До віну не.* Нькогда. *Не сподівайтесь, мати, сына з походу вже до віку.* Макс. *Поній віну.* Всю жизнь. *Поможи, Боже, чоловіку, щоб так орав покіль віку.* Мет. 57. 2) *Лѣта.* *Віком молода.* МВ. (О. 1862. I. 76).

І мати служила молодого віку. Мир. Пов. II. 41. 3) *Вѣкъ, столѣтје.* 4) *чоловчий.* *Раст. Nemerocallis fulva L. ЗКОЗО. I. 124. Ум. Вічби.* *Та й вічок довгий, пробуток добрий.* Kolb. I. 103.

Віківщина, ни, ж. Старина. *Пожалуй віковщину раз, а вона тебе десять раз.*

Вікнотий, а, е. Съ большими окнами; со многими окнами.

Вікніна, ни, ж. 1) Прорубь въ стѣнѣ для окна. 2) Не заросшее водорослями мѣсто на болотѣ. 3) Воронка водоворота.

Вікнѣ, нѣ, с. 1) Окно. *Ой одеунь вікно да кваширочку.* Мет. 162. *Не тільки світу, що в вікні.* Псал. 2) *Отверстіе во льду для ловли рыбы.* 3) *Вінінна* 2. Ум. *Вікнѣце, вікнѣчно.*

Вікнѣвина, ни, ж. Чистое мѣсто на заросшемъ озерѣ или болотѣ. Канев. у.

Вікнѣр, рѣ, м. = *Складар.* Вх. Лем. 399.

Віко, ка, с. 1) Крышка сундука, квашни, бадьи, гроба и пр. Мил. 169. Вас. 150. *Зроблю... на діжку віко.* Ном. стр. 295, № 155. *Зриваю з труни віко, припав до неї.* І. Барв. 212. 2) *Вѣко.* МВ. I. 57.

Віковий, ѓ, б. Старый, удрученный звѣтами. *Не вмѣрає віковий, тільки часоцей.* Ном. № 7262.

Віковичий, а, е. Вѣчный, вѣка существовій, вѣковичный. *Здійміть свої верхи, ворота віковичні, порозчиняйтеся: увійде в вас царь слави.* К. Псал. 55.

Вікодавній, я, в. Древній, очень старый. К. (Желех.). *Це дід вікодавній.* Мерг. у. Слов. Д. Эварн.

Віковѣчко, ка, с. Ум. отъ вікнѣ.

Віковний, а, е. Оконный. *Подивися козак Нечай в віконку квартиру.* Нп.

Віконница, ці, ж. Ставня. *Ой з-за гори вітер віє й віконниці хитаються.* Грип. III. 673. *У нас вікна із віконницями.* Мил. 104.

Віконна, ня, с. соб. Окна. Преимущ. въ выраженіи: *По під віконню.* *Подъ окнами.* *По під віконню ходити, мірвати.* *Ниченствовать, выпрашивать поды окнами милостыню.*

Вікнѣце, цѣ, с. Ум. отъ вікнѣ.

Вікопам'ятний, ѓ, б. = *Вікопмний.* *О, вікопам'ятна свята хвиліна.* К. ЦН. 268.

Вікопмний, а, в. Незабвенный, достопамятный.

Вікопмність, ности, ж. Незабвенность, достопамятность.

Вікувати, кую, еш, гл. Проводить жизнь. *Уже ж мені у тебе не вік вікувати, тільки одну та ніченьку переночувати.* Мет. Паничі не вікуватимуть на чужині, прийдуть. МВ.

Від, волá, м. 1) Волъ. *Ой воли ж мой та полові, чом ви та не орете?* Нп. 2) Родъ дѣтской игры. *Ив. 21. Ум. Вбани, вблнчон, вблонько. Ой везут козака, везут козаченька та сірили волоньками.* Гол.

Вілочко, кв, с. Ум. отъ вільце.

Вільга, ги, жс. 1) Мокрота, влага. 2) Пт. нволга. Ум. Вільженька.

Вільгний, а, е. Влажний, сырой. Вх. Лем. 399.

Вільгість, гости, жс. Влажность, сырость.

Вільго, нар. Влажно, сыро. *Вільго в ті жижі.* Вх. Лем. 399.

Вільгота, ти, жс. Льгота, облегчение; отсрочка. *Зміен. у. Попроці, щоб дав вільготи хоч на три часи, щоб передумати мені, що в мене дома.* Чуб. II. 18.

Вільготний, а, е. 1) Сырой, влажний. 2) Льготный, свободный.

Вільготно, нар. 1) Влажно, сыро. *В хаті було сильно вільготно, і тії оірки зішили.* Чуб. II. 522. 2) Свободно.

Вільний и вольний, а, е. Свободный, вольный. *Прийди, прийди, божевільний, тепер мені вечір вільний.* Грин. III. 652. **Світ вільний,** — не вільний (ному). Свободенъ, несвободенъ (кто). *А чи їй обито, чи голово знато, а чи їй світ не вільний ні в будення, ні в свято.* Грин. III. 560. *Наче тільки йому світ вільний. Какъ будто только ему можно дѣлать что угодно. Ввійде в коримну і наче лиш йому світ вільний: ходить, руками розмазує, „водки“! крикне.* Св. Л. 169.

Вільність, и вольність, ности, жс. 1) Свобода, вольность. Левци. Пов. 135. *Служба вільности не трапить.* Ном. № 10348. *У вольности хоч віку дожити.* КС. 1883. I. 44. *Вольність народня.* К. ЦН. 242. *Вільности вживати, заживати. Пользоваться свободой. У нас невірні вольности вживають більш, ніж у вас.* К. МВ. XI. 153. *Волю ся в річці напиту, але вольности зажити.* Гол. III. 344.

2) мн. вольности. Запорожскія землі. КС. 1883. IV. 769.

Вільно и вольно, нар. 1) Свободно, вольно. *І все, що лазить по доливіці, і все, що вгору вільно лике.* К. Псал. 327. 2) Можно. *Дома я, каже, дома! Усе мені вільно.* МВ. (О. 1862. III. 39). *Що вільно панові, то не вільно Іванові.* Ном. № 1005. *Вільно собаці і на владуку брехати.* Ном. № 5197. *Красти вільно, та б'ють більно.* Ном. № 11057. *Не вільно.* Нельзя.

Вільхв, хв, жс. Оляха. *Betula almus.* *Сіла, пала галка на зеленій вільсі: не хилися, вільхо, бо й так мені гірко.* Мет. 251. Ум. Вільша. Волч. у.

Вільховий, а, е. Ольховый. *Наліг, як на вільхову довбню.* Ном. № 10020.

Вільцє, ця, с. = Вильце. Чуб. III. 196. МУЕ. III. 96, 100, 102. *Нехай дівочки не прядуть, нехай Марусі вільце в'ють з хрещатого барвінку, з запашного висильку, з червоної калини для молодої княгині.* Мет. 128. Ум. Вільчю.

Вільшина, ш, жс. 1) Ольховое дерево. 2) Ольховая роща; соб.: ольховья деревья. Стор. II. 142.

Вільшка, ш, жс. Ум. отъ вільха.

Він, мьст. Онъ. *Він старшенський.* МВ. II. 8. *І брови йому чорні, і уста рум'яні, і станом високий.* МВ. (О. 1862. III. 44).

Вінець, нця, м. 1) Вѣнокъ. Грин. III. 271, 545. *Ізвіда вінець та пішла в танець. Ой де взялися буйнії вітри, скинули вінок у тихий Дунай.* Мет. 2) Вѣнецъ. *На главу йому корону, вінець щирозлотий.* К. Псал. 47. 3) Обрядъ вѣнчавія; вѣнецъ. *Одчини варітця до конця, іде твоя сестриця од вінця.* Мет. 170. *Розчесав їй косу до вінця.* Ном. № 8827. *Що твоє дитя чувало? Під царським вінцем стояло, правою рукою шлюб брало.* Мет. 171. 4) Дѣвство, дѣвственность. *Збавити, розвіти вінець.* Лишить дѣвственности. Ум. Віничя.

Віник, ка, м. 1) Вѣникъ. *Не шелести, як віник по хаті.* Ном. № 3164. *Пам'ятати до нових віників.* Ном. № 3646. 2) Названіе вола, часто махаючого хвостомъ. КС. 1898. VII. 46. Ум. Віничок.

Віничок, чеа, м. 1) Ум. отъ віник. 2) мн. Раст. *Artemisia scoraria* Waldst. ЗЮЗО. I. 112.

Вівчячя, чя, с. Раст. а) *Oxanthium*. б) Метельная трава, *Scoraria*. Вх. Зв. 7.— б)ао. Раст. *Artemisia vulgaris*.

Вівчель, кля, м. У галицьких плотників: угольняк. МУЕ. III. 29.

Вівчобрані, раї, ж. мн. Привяте жевитомъ и дружиною вебольшихъ вѣжковъ. Желех.

Вівкоплѣтня, тля, ж. мн. Свадебный обрядъ: плетевіе вѣжковъ на головы невестѣ и жениху, совершаемое въ четвергъ предъ свадебнымъ воскресеньемъ и сопровождаемое обрядовыми пѣснями. Галиц. О. 1862. IV. Рус. вес. 2.

Віно, на, с. Придаюе. З віно дівці не сидіти. Ном. № 8979. Старости відказують: „Нам тільки душу саму треба, а віна ніякою“. Г. Барв. 517.

Вівки, кля, м. 1) Вѣнокъ. *Єдин цвіт не робить вівки*. Ном. № 5270. *Голе й босе, а юлова в вівку*. Ном. № 11192. *У юло в дворі—як у вівочку*. Ном. № 14010. 2) Дѣвство, дѣвотвенность. *Загубити вівки*. Потерять дѣвотвенность. Чуб. *Удівонька свою дочку била: де ти, дочко, вівок зачубила?* Нп. 3) Вівки цибулі. *Вить со вилетомъ луковницъ*. Грив. I. 282. *На юрищі два вівки цибулі*. Г. Барв. 435. Ум. Вівчюк.

Вівувати, ную, еш, м. Надѣлять приданымъ, давать приданое. *Журилася мати чимъ зятя вівувати*. Гол. IV. 338.

Вівути, ну, вѣш, м.—**Вівути**. *Не чорна жмара налітала, не дуйні вівути вівули, як дупка козацька молодецька з тломъ разлучалась*. АД. I. 118. *Вівуець не вівѣ*. МВ. I. 79.

Вівця, нель, с. мн. 1) Край посуды. 2) Кольцеобразная край въ полуоткрытомъ гончарномъ горнѣ. Вас. 180.

Вівчальний батько, **вівчальна матка**. Посаженный отецъ, посаженная мать. Хотин. у.

Вівчанка, кя, ж.—**Вівчанна**. Вх. Уг. 231;

Вівчанна, ня, с. Вѣвчавіе. *Май має, коса трає, од вівчанія йдучи*. Нп.

Вівчаті, чѣю, еш, м. Вѣвчатъ; увѣвчавать. *Ісаія ликуй! Вранці Прему вівчали*. Шевч. 193. *Вівцемъ бляшм вівчавмъ літо*. К. Псал. 145. *Кінець діло вівчає*. Ном. № 10005.

Вівчатися, чѣюся, ешся, м. Вѣвчатися.

А на третє поле став кінъ спотикатися: веркімосъ, дівчино, не будемъ вівчатися. Нп.

Вівчатонько, ка, с. Маленькій вѣжокъ. *Словайтеся, дівчатонька, під зелені вівчатонька*. Грив. III. 92.

Вівчик, ка, м. Ум. отъ вівчєць.

Вівчування, ня, с. Поздравленіе.

Вівчувати, шую, еш, м. Поздравлять. *Вівчую васъ цимъ новимъ рокомъ*. Ном. № 346.

Вівса, ом, ж. Окаль, окалина, огарина. *То був коваль такий мудрий, що взявся леміші чоловікові кувати, та багато заліза у вівсу повернув, перепалив*. Ном. стр. 284, № 1858.

Вір, вбру, м. 1) Огородка изъ жердей. Чуб. VII. 392. *Треба обкидати городъ воромъ*. Кавев. у 2) Козлы. Шух. I. 179. 3)—ра. Жеребець. Шух. I. 79. *Кобила відбиваєся з ворем, від чого стає вона жеребна*. Шух. I. 211. Ум. Вѣрни. Шух. I. 211.

Віра, рш, ж. 1) Вѣра; довѣріе. *А в козака стільки віри, як на сійм морі нічи*. Нп. *Дімайти, ніти, поніти віри*. Вѣрять, повѣрять. *З брезні не мруть, та вже віри більше не ймуть*. Ном. № 6805. *Не хоче дячко йти, та ще й віри не йме, що в мене єсть дерево на хату*. Рудч. Ск. I. 92. *Брат і віри поняв, а того не знав, сердега, що жіноче плем'я лукаве*. Рудч. Ск. I. 132. 2) Вѣра, релігія. *Хто за віру умирає, той собі царство заробляє*. Ном. № 1. *Анаѣтемська, пся, чѣртова віра*. (Бравъ). 3) Народъ. *Прийде віра християнська во небесний рай*. Гол. III. 271. Ум. Вѣронька.

Вірант, та, м. Желѣзная скобка, въ видѣ кольца, притягивающая одну дерев'янную часть предмета къ другой, также шину къ ободу колеса. Грив. II. 104. Рудч. Чп. 250.

Віран, ну, м.—**Вігран**. *Над Єленою вірани трають*. Kolb. I. 96.

Вірати, рю, рш, м. 1) Вѣрять. *Не вірь, то звір: хоч не вкусить, то здякає*. Ном. № 4309. 2) Давать въ долгъ. *Не вірять шимкарі горілки*. О 1862. X. 32.

Вірля. Множ. число отъ орає.

Вірля, лѣти, с.—**Орля**.

Віршон, на, м. Армянинъ.

Віршонка, кя, ж. 1) Армянка, 2) Вірмѣнинъ. Родъ вышивковъ. Kolb. I. 49.

Віршійський, а, е Армянскій.

Вірше, нар.—**Віршо**.

Віраб'юцький, вірбесенький, а, в. Ум. оть вірний.

Віраб'юцько, вірбесенько, нар. Ум. оть вірно.

Вірний, а, в. Вірний, преданий. *Ой вийди, вийди, дівчиночко моя вірна.* Мет. 81. *Ночує ніченку з вірною дружиною.* Нп. *Без вірного друа великая туга.* Ном. № 9021. *Прошу тебе, милий, вірними словами.* Мет. 47. 2) Истинный, дійствительный. 3) Правовірний. *Прошло два вірних одного невірною: дай нам те, що лучче царства небесного.* Ном., стр. 290, № 3. Ум. Вірнеб'яй, вірбесенький.

Вірник, кв, м. Довіренне лице, повірений. „Рідкий поміщик не маєть вірника изъ жидовъ“. О. 1862. IX. 43.

Вірність, ности, ж. Вірность, давность. *Вірність непохибна.* К. Псал. 98.

Вірно, нар. 1) Вірно, преданно. *З ким вірно люблюся, не наговорюся. Хто вірно кохає, той часто вітає.* Ном. № 8757. 2) Искренно. *Чого, Насте, вірно плачеш?* Гол. I. 70.

Вірянка, кв, ж. Вірная жена. Ум. Віряночка. *Буде бити, катувати мене віряночку.* Грив. III. 523. *Твій син в війську оженився, поняв собі віряночку.* Нп.

Віров'яка, кв, ж. Ум. оть віра.

Вірувати, руо, еш, м. Віровать. *Богу молитися, а чорту вірує.* Ном. № 1137. *Хто в Бога вірує, рятується!* Колт. Ев. II. 30.

Вірутний, а, в. Дійствительный, подлинный, настоящій.

Вірутник, кв, м. = Віранк. *Між ріками Дніпром і Богом турецькі чабани насли свої отари на ляхській землі, а вірутники султанські і королівські дуванились спільною з них десятиною.* К. (Правда, 1868, 144).

Вірутно, нар. Віроятво. Желех.

Вірую. Символь віры. *Говори, Грцию, Богородицю, а я буду Вірую.* Ном. № 12962.

Вірчий лют. Довіренность.

Вірш, шу, м. Стихъ. Вірші. Стихи стихотвореніє. *Латинський віршик... як пак його?.. Ну той, за якого мене в Брацтві випарили різками, як отець ректор піймає у мене за халивою його мудрі вірші.* Шевч. 299.

Вірша, ші, ж. Стихотвореніє, преимущественно ікольного провсхожденія на

тому по большей части духовнаго или нравственно-поучительнаго, а также историческаго содержания, — распространены были въ старой украинской литературѣ. *Різдвяна, великобдна вірша.* Поздравительное стихотвореніє на праздники Рождества и Пасхи, преимущественно съ библейскимъ сюжетомъ. КС. 1881. I. 271. Большая Энциклопедія, V, 126.

Віршній, а, в. Стихотворный. = Віршовий. Желех.

Віршик, кв, м. Стихотворецъ. *Латинський віршик.* Шевч. 298.

Віршій, а, б. Стихотворный. О. 1862. III. 52.

Віршовая, зв, м. Стихоплетъ. *Наш віршоваз Тюттій старих людей шапує: Гарасько як звелів, так він і компоує.* Г. Арт. (О. 1861. III. 101).

Віршувальник, кв, м. Произносящій поздравительные стихи, віршу; декламаторъ.

Віршувальниця, ці, ж. Произносящая стихи; декламаторъ-женщина. Желех.

Віршувати, шую, еш, м. 1) Сочинять стихи. *Нехай собі у курточку і віршув й плаче.* Шевч. 377. 2) Произносить поздравительные стихи, віршу; декламировать.

Вір'ювка, кв, ж. Веревка. *Погудяв, як собака на вір'ювці.* Ном. № 12991. Ум. Вір'ювочка.

Вір'я, р'я, с. 1) соб. Жерди. 2) Изгородъ изъ жердей. Гк. Левид.

Вір'ян, на, м. Свать. *Прийшло ж ои неї аж три вір'яни: Ой ви, вір'яни, ви, юлюблята! не беріть мене із поля, з миви, возьмете мене у батька з двора.* О. 1861. XI. (вид. 57).

Вісень, ні, ж. = Осінь. *Мов устами перед очима його та вісень тепла та ясна, коли він побрався з Галею.* МВ. (О. 1862. I. 80).

Вісім, восьмий, числ. Восемь. *Усім по сім, а мені буде вісім.* Ном. № 3529.

Вісімдесят, ти, числ. Восемьдесят.

Вісімдесятий, а, в. Восьмидесятый.

Вісімка, кв, ж. 1) Восьмая часть. 2) Восьмерка (въ картахъ). КС. 1887. VI. 463.

Вісімнадцатий, а, в. Восемнадцатый. *Наступила вісімнадцята весна.* Стор. I. 208.

Вісімнадцатя, кв, ж. 1) Полотно въ восемнадцать пасомъ. 2) Рыболовная сѣть въ $\frac{1}{4}$ арш. которой помѣщається 18 ячей и въ длину, и въ ширину. Вас. 178.

Вісімнадцять, тї, числ. Восемнадцать. *Еден за вісімнадцять, а другий без двох двадцять.* Ном. № 7991.

Віск, в'оску, м. Воск. *Зсукали свічку з ярого носку.* Пн. Ум. Воцок, воц'б'очок. Грин. Ш. 8. Сим. 221.

Віскривець, вця, м. Сопливець, възгривець.

Віскривий, а, в. Сопливый, възгривый. **Віскряк, кá, м.** Сопли, възгри.

Вісл'юк, кá, м. Осель. *Як вісл'юк хвицьки, в поліцію не йти.* Ном. № 4133.

Вісній, á, б. Осеней. **Вісний, мнж.** = Вісник. Желех. Шух. I. 249.

Вісник, ка, м. У столярів, бочарів: скобель. Желех.

Вісник, кá, м. = Вісник. Вх. Зп. 8. Желех.

Віспа, пн, ж. Оспа, Variolae.

Віспарь, рá, м. Оснопрививатель. Полт. г. Екаториносл. г.

Вістка, кж, ж. В'ість. *ізв'істіє.* З Хортиці-ссотриці щоб в'стку прислав. О 1861. IV. 57. *Сорока на хвості принесла вістку.* Ном. № 6712.

Вістовець, вця, м. В'істникъ. *Вб'лає, задляючись од поспігу, вістовець.* К. Вап. 62.

Вістовий, кá, м = Вістовець. *Скоро прилетить вістовик від дідуся.* Чуб II. 21.

Вістовиця, ці, ж. В'істница. *Зозуленька... вістовиця принесла звістку.* Мир. ХРВ. 83.

Вістонька, вісточка, кж, ж. Ум. оть вість.

Вістря, ря, с. Остріє. Шух. I. 153, 175. 291.

Вістг, тв, ж. = Вістка. *Ой прийшли Перебийносу немудрій вісти.* Лукаш. 32. *Добрі вісти не лежать на місці.* Пол. № 13935. *Таке ж т'тя, що хоч без вісти пікий.* Мир. ХРВ. 390. Ум. Вістенька, вісточна.

Вісь, всі, ж. Ось. *Вісь передня, задня.* Рудч. Чн. 249. *Віз без носей.* Чуб. I. 317.

Вісько, ка, с. н пр. Вісько и пр. *Без роди й вісько тинс.* Ном. № 6116.

Вісьмака, кж, ж. Восмерка (як карпакъ). КС. 1887. VI. 469.

Вісьмеряк, кá, м. 1) Содержацій вь себѣ восемь единиць, восьмерня. 2) Вось-

мерякъ (волозь, лошадей вь упряжѣ). *Ой ішли воли та в вісьмеряку.* Рудч. Чн 158.

3) Мельничный жерновъ, вь которомъ радіусъ равняв 8 вершкамъ.

Вісьміна, ня, ж. 1) Восьмая часть. 2) Восьмая часть кварты. 3) Раст. *Lycium.* Мнж. 177.

Вісьта, меж. Крикъ на лошадей: на лѣво. Kolb. I. 65.

Вісьтак, кв, м. У кожевниковъ: палка для зыворачиванія кожъ. Вх. Зн. 8.

Віта, тж, ж. В'ітвъ (употребл. преимущ. во мн. ч. в'іи). *Долина ялибка, а калина висока, аж на землю в'ти муться.* Мет. 80. Ум. В'ігонька, в'ігочна, в'ітка.

Вітання, ня, с. 1) Привѣтъ, привѣтствіє. *Чолом! Вітання за вітання!* К. ЦП. 174. 2) Приемъ гостей.

Вітати, таво, ещ, м. 1) Привѣтствовать. *Пан того поли вітає: Ну що, батюшко, як ваш хлібъ роснитув.* Рудч. Ск. II. 208. 2) Принимать (гостей). *Тобого, рибо, гостій вітати, а моїм пером листи писати.* Мет. 330. *Тоді стали його вітати медом шклянкою і шрілки чаркою.* Дума. 3) Приглашать. *Музику наймає і первіню титаріну у танець вітає.* Шевч. 4) Заходить. *Хто вірно кохав, той часто вітає.* Пол. № 8757. 5) Витать, носиться. *Сам Бог вітає над сном.* Шевч.

Вітер, тру, м. 1) В'ітеръ. *Із-за гори вітер тв, калина не сніє.* Мет. 165. *Із вітром могила в стіну розмовляє.* Шевч. 37. *На вітер підняти.* Приносить вь чувство упаяшаго вь обморокъ, выносы его на чистый воздухъ. *Не в'їгав козаченько за білій хати, як дончась дівчиноньку на в'тер підняти.* Нн. *Пішло з вітром, за вітром.* Пропало, пошло прахонъ. **Вітер м'є.** Уже н'тъ. *Шуній вітра в полі!* Напрасно будеш искать, не найдешъ. *Іди по три вітри* Ступай къ чорту. *Женѣ, як д'дньо в'іри.* Летить, какъ б'шений. Нои. № 11428. Ум. **Вітрець, вітречко, вітрик, вітронько.** ХС. II. 196. 2) = Яір. Kolb. I. 73.

Вітерця, ці, ж. Вихрь. Вх. Уг. 231.

Вітерник, ка, м. 1) Болѣзнь—родъ сыпи или прищей на тѣлѣ. Вх. Лем. 399. 2) Растеніє. употребляемое для лѣченія болѣзни вітерник. Вх. Лем. 399.

Вітвиста, а, в. В'ітвистый. Желех.

Вітка, кж, ж. 1) Ум. оть в'га. *Калинова вітка, як рідная т'тка.* Ном. № 12398. *Хороша, як вітка.* Ном. № 8425. 2) От-

расль; потомокъ. *Княжи острозьке, Ізяславська вітка.* К. Бай. 9. 3) Притокъ. *Вітки Дніпроді.* 4) Надставка къ короткой ступиці въ колесѣ. Перевсл. у. 5) Тоже, что и лещата 3 б, но кольца стягиваються обручемъ, сплетенымъ изъ лозы; это называется: вітну набити. Лебед. у. (Лобод.).

Вітек, нар.—Відки. *А вітки ти, на-не-брате?* Гол. IV. 464.

Вітіль, нар.—Відки. *Здоров, брат! а вітіль ти?* Ном. № 739.

Вітлітий, а, е.—Вітвистий. Желех.

Вітонька, віточка, км, ж. Ум. отъ віта.

Вітрѣдъ, тердѣ, м. Ум. отъ вітер.

Вітречко, ка, м. Ум. отъ вітер.

Вітрик, ка, м. Ум. отъ вітер.

Вітрило, ла, с. Парусъ. *І попливе човен з широкими вітрилами.* Шевч. 238.

Вітрильний, а, е. Парусный. Желех.

Вітриги, рѣ, рѣш, гл. Нюхать воздухъ. (о собакѣ).

Вітригися, рюся, ршся, гл. ? *Собаки вітрились тоді, тр я і взяв од собак вила.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Вітриця, ці, ж.—Вітериця. Вх. Уг. 231.

Вітрив, ровн, во. Принадлежащій вѣтру. Чуб. II. 15. *Жене, як вітрив батько.* Ном.

Вітровий, а, е. Вѣтряный. Шух. I. 112. *Чи на вітровому морі, чи на суходолі?* К. МВ. III. 248.

Вітровина, ни, ж. Раковина на деревѣ (болѣзнь коры древесной). *Бачите, які у осокара вітровини скрізь та ялини; де вітровина, там у середині сухий та пухлий.* (Залюбовск.).

Вітрогѣя, ня, м. 1) Вѣтренникъ. 2) Вѣтлягоръ. Канев. у. *Вітрогоки стано-влять, щоб воздух гмало в шахті.* Славносерб. у.

Вітрогѣнця, ню, ваш, гл. Вѣтреняча-ть.

Вітрогѣнка, км, ж. Вѣтренница. Желех.

Вітролѣтень, тня, м. Предметъ, легко разлетѣющійся по вѣтру. (Богдана лях) *спалив на вітролѣтень-пращ.* К. Дз. 101.

Вітролѣж, му, м. Буреломъ, дерево, сломанное вѣтромъ.

Вітрецько, ка, м. Ум. отъ вітер.

Вітруватий, а, е. О деревѣ: съ трещинами въ корѣ, проникающими до древеснымъ Вас. 146.

Вітруга, ги, м. Очевъ сильный вѣтеръ. Лебед. у.

Вітрук, ка, м. Вѣтряная мельница. Чуб. II. 242. Ум. **Вітручок**.

Вітряний, а, б. Вѣтряный. Маркев. 89. Грин. II. 37. *Схотилась велика вітряна буря.* Ев. Мр. IV. 37.

Вітряний, ці, ж. Мотыль (въ машинахъ). *Як шеретують, то вітряниця у топчаку гуде.*

Вітрянка, ки, ж. Вѣтрянница. Константиногр. у.

Вітряно, нар. Вѣтрево.

Вітрячок, чкѣ, м. Ум. отъ вітрин.

Вітри, вітіль, вітлілі, нар.—Відти.

Віття, тя, с. соб. Вѣтви. *Долина глибока, а калина висока, аж додолу віття гнеться.* Мет. 79.

Вітцѣвий, а, е.—Ватьків. Желех.

Вітцѣвський, а, е.—Ватьківський. Желех.

Вітцѣщина, ни, ж.—Ватьківщина. Желех.

Вітчим, ма, м. Отчимъ. *Лихий вітчим козаченька молодого лас.* Макс. (1849). 2. **Віть** за віть оддѣти. Отплатить тѣмъ же, воевать равнымъ за равное. Мкр. Н. 35.

Віха, хѣ, ж. 1) Вѣха. *Бояре збираються коло віхи без викупу.* МУЕ. III. 165. *І вежу віть. Колесо набігнуть, хвітками обернуть, любистком, чорнобривцями і поставлять на майдані, де улица дівчача.* Г. Барв. 64. 2) Раст. *Cicuta virova* L. ЗЮЗО. I. 116. 3) Комета. *Є ще зорі, що зветься кометами або мѣтлами, або віхами.* Ком. I. 50.

Віхало, ла, с.—Віхола. Мвр. Пов. I. 112.

Віхола, ки, ж. 1) Мяглы, вьюга. *Зіма буде з віхолами та люпими морозами. аби сідать купами,—буде віхола.* Миж. 157. 2) Грозовая буря. Шух. I. 9.

Віхоть, хти, м. 1) Мочалка, употребляемая при мытьѣ посуды, уваривъ и пр. 2) Пучекъ соломы. *Віхоть соломи на устілку.* Гол. Од. 49. *Далі трохи присохне, стануть палити степи: вище чоловік у поле,—вкряше огню, положить його у соломяний віхоть, розмаза гарненько та й кине.* Греб. 400. 3) Горящій комокъ, уносимый вѣтромъ съ пожара.

Упав вхоть. Стучилось несчастье, непри-
ятність. *Здається, що сей чоловік буваче
і крутиться у нас за тим, що дуже
поганий віхоть упав,—і він не знає, як
перебути сей час.* Харьк. Ум. Віхтик.

Віхтелити, **дуть**, *гл. безл.* Віхтелити.

Дуеть сильний втерть, буря. Вх. Лем. 399.

Віхтолиця, **ці**, *ж.* Вуря, вихрь. Вх.

Лем. 399. Вх. Уг. 231.

Віч-на-віч, *нар.* Сь глазу на глаз:
лицем к лицу. *Нехай же я вас віч-на-
віч зведу: тоді побачимо, хто бреше.*

Віче, **ча**, *с.* Вѣче, общественное собра-
ніє; въ Галиції митингъ, народное собра-
віє.

Вічійстий, **а**, *в.* Вѣчний; долговѣчний.
Вх. Лем. 399.

Вічі. См. Воко.

Вічко, **ка**, *с.*—**Очко**. Ном. № 642. Вас.
166, 186, 187. Шух. I. 256. *Купи мені
перстень із зеленим вічком.* Мил. 103.
Вічками называють также отверстия между
витками рѣдкой ткави. Шух. I. 154.

Вічний, **а**, *в.* Вѣчный. *Царство небесне,
вічний покой.* Ном. № 353. Вічними часъ-
ми. На вѣкъ, навсегда. *Продав грунт віч-
ними часами.* Ном. № 1406.

Вічність, **ности**, *ж.* Вѣчність. Ном.
№ 390. *Продає худобу у вічність. Дати
шлаток кому хліба на вічність.* Г. Барв.
115.

Вічно, *нар.* 1) Вѣчно. 2) До смерти.
*Як би ти не займав, то я б вічно була
твоєю.* Рудч. Ск. II. 104.

Вічовий, **а**, *в.* Вѣчовой; общественный.
Вічовий, коповий, громадський суд. К.
ЦС. 24.

Вічоб, **чба**, *м.* Ум. отъ вік.

Вішало, **ла**, *с.* Вѣшалка для платя. Вх.
Лем. 399. *Где ти, Марисю, загортина?—
В коморі на вішалі.* Гол. IV. 386.

Вішалник, **ка**, *м.* Висѣльникъ; повѣ-
сившійся, удавленникъ. Ном. № 3799.

Вішалниця, **ці**, *ж.* Висѣлица. Мил. 53.

Вішання, **ня**, *с.* Вѣшаніє. *Лякали ві-
шанням хлопця, щоб пропасниця поки-
нула.* Грин. II. 315.

Вішати, **шаю**, *еш, гл.* Вѣшати. *Або ві-
шайте, або пускайте.* Ном. № 2721.

Вішатися, **шаюся**, *ешся, гл.* Вѣшатся.
*З тої досади узяв мотузо і пішов
вішатися*

Вішеляк, **ка**, *м.* Повѣшений. Вх.
Лем. 399.

Вішта, **вішта**, *меж.*—**Вісьта**. О. 1861.
Х. Св. 44.

Віштяк, **ка**, *м.* Прозваніє подольскаго
крестивника ближе къ Каменцу за то, что,
ногояня лошадей, кричагъ: вішта! Ном.
№ 714. О. 1861. Х. Св. 41.

Віщій, **а**, *в.* Вѣщій. *Зроби мене ві-
щим, зробию тебе багатим.* Ном. № 5821.
Коб я віщій такъому! Если бы и это впереди
зналъ! Если бы и это предсказать. Вх.
Зл. 8.

Віщівник, **ка**, *м.* Вѣщувъ, предвѣстникъ.
*Бо то ворог нещасливий, віщівничок барз
правдивий.* Гол. I. 170. Ум. Віщівничоби.

Віщо, *мѣст.* Винит. надежъ отъ чо,
употр. постъ предлога. *Зи віщо, на віщо.
Завелися, як той казиз: багатий за ба-
гатство, и убогий— бо на и за віщо.* Ном.
№ 3514.

Віщовий, **а**, *в.* Вѣстовой. *Гуде в Латії
дзвін віщовий і гасло всім к війні дав.*
Котл. Ен. IV. 62.

Віщування, **ня**, *с.* Предвѣшаніє, про-
рочество.

Віщувати, **щю**, *еш, гл.* Предвѣщати.
предсказывать. *Пугач або сич біду віщув
і найпаче пожежу.* Ном. № 13405.

Віщук, **ка**, *м.* Вѣстникъ. Вх. Лем. 399

Віщун, **на**, *м.* Вѣщунъ, предсказатель.
*Не дуже довірай своєму серцю: сей віщун
часто обманює.* Котл. НЦ. 365. *Під боро-
ною з залізними або осиковими зубцями
можна визовати пса віщуна-яркука.* Ном.
№ 291.

Віщуха, **ха**, *ж.* Вѣщунья, предска-
зательница. *Віщуха баба... пророкувала.*
К. ЦН. 225.

Віа, **віп**, *ж.* Рѣсвина. *Спустила свої
довгі вії на очі.* Кв. I. 58. Ум. Вїна.

Віавкй, **вбк**, *ж. ин.*—**Ватушка**. МУЕ.
III. 24.

Віальний, **а**, *в.* Вѣяльный. Вїяльна ло-
пата. Лопата, которою вїють зерно.

Віяльник, **ка**, *м.* Вѣюпій, зерно Аф.
351.

Віяльниця, **ці**, *ж.* Вїялка. *Вже роз-
жнеся трохи купив собі вїяльницю.* Алек-
сандров. у. (Залюбовск.). См. Вїяка.

Вїанка, **ка**, *ж.*—**Вїання** 2. Аф. 351.

Віяння, ня, с. 1) Віяніе, дуновеніе.
2) Провівваніе хлѣба.

Віяти, вію, еш, гл. 1) Вѣять, дуть.
Ой вітер не віє, гілля не колише. Пп. Із низу Дніпра буйний вітер віє-повіває.
Микс. *Люде гмулись як ті лози, куди вітер віє.* Шенч. 8. *Пишико процїтнали, пахоцали віючи, ковоалїї.* Г. Барн 400.
2) Вѣять, провѣивати. *Молод батько не віючи, пекла мати не сіючи.* Пом. № 6657.
3) Видіти. *Пес віє хвостом.*

Віятися, віюся, ешея, гл. 1) Носяться, бродити, таскатися. *Мабуль назав десь повію всевітню та й віється.* Мир. ХРВ. 324. *Як пообїдають, то нехай собі віються куди слочунь.* О. 1862. V. 103.
2) Вѣгтися, провѣгтися. *Пишекиа... і молотиться, і віється.* Стор. I. 76.

Віятка, ки, ж. Лопата для провѣиванія зерна. Шух. I. 166.

Вїої меж. Криж на лошадей: пол Вх. Лем. 398.

Вл... Крожъ нижеходящихъ словъ, см еще. Ул...

Влади, дв, ж. Власть.

Владѣння, ня, с. Обладаніе.

Владѣрь, рї, м. Обладатель, владѣтель, повелитель. Желех.

Владѣти, дѣш, еш, гл. Обладати, владѣти. *Князі Вишневецькі владали на Украинѣ великими маєтностями.* Стор. *Влада трохи не половину земель українських.* О. 1861. X. 136.

Владїки, ки, м. 1) Владика. К. МХ. 10. *Своя рука—владика.* Чуб. I. 258. *І не верстовїї, а вольнїї, широкїї скрізь шляхи свѣтїї простелються і не знайдуть шляхїє тих владїки.* А раби тими шляхами позїходяться докупї. Шевч. 629.
2) Архіерей, владика. *Борода як у владїки, а сумліннї як у шибеника.* Ном. № 180.

Владїкувати, кую, еш, гл. 1) Владичествовати. *Ворожий дух між Русєю і ляхами, лукавий дур гнїлої Візантїї, владїкує над нимили улаими.* К. МБ. II. 122. *Во Господь наш владїкує над всіма богали.* К. Псал. 2) Архіерействовати.

Владїцтво, ва, с. 1) Владичество. *Трон князївїї сїїї, своє владїцтво люте прославляє.* К. ПС. 54. 2) Архіерейство, санъ архіерєя и сопрїженнїи съ нимъ права и владѣнїя. *Мїж вас владїки неписьмен-*

ні, мов ті жиди владїцтва купували. К. ХП. 56.

Владїчца, ці, ж. Владычица. *Ти не раба, о, нї! владїчиця ти пишиа.* К. МХ. 46.

Владїчний, а, е. 1) Властний, державний. *Колїє носили ми владїчні барви.* К. Бап. 18. 2) Архіерейскїй.

Владїчно, нар. Властно, державно. *Владїчно правїш ти морями.* К. Псал. 204.

Владїти, дію, еш, гл.—Володіти.

Власне, нар. Собственно, имено.

Власний, а, е. Собственный, свой. Рудч. Ск. I. 169. *Хочї не красне, але власне.* Ном. № 9641. *Не кожен писавсь власним прїзвищем.* К. ЧР. 13. *Рукою влїною (підписавсь).* Собственноручно (подписався). *Рукою власною.* Руку приложилъ.

Власник, ка, м. 1) Собственник, владѣтель. Желех. 2) Властитель, довѣренный лицо властителя? *І прошу я царя хана і цариці ханїці і власникїв їє...* (Заговоръ). Чуб. I. 121.

Власність, ности, ж. Собственность. Левц. Пов. 320. *Листи Шевченка тепер уже сталиє власністю всеї рїднїї землї, всеї славянїкини.* О. 1861. X. 3.

Власно, нар.—Власне.

Власноручний, а, е. Собственноручный. *Багато гетьманських власноручних листїв.* О. 1862. VII. 63.

Власноручно, нар. Собственноручно.

Властївми, а, е. Свойственный.

Властївїсть, вости, ж. Свойство. Желех.

Властїво, нар. 1) Свойственно. Желех. 2)—Власне.

Власть, ти, ж. Власть. *Божа власть,— що сложе, те й дїєть.* Ном. № 2431. *Ой живу я, живу під Божою властю.* Мет. 65.

Вл... См. Ул.

Вл... См. Ул.

Во, пред.—В. (Рѣдко употребляемое). *Та й погнав на Україну до діачини во гостину.* Чуб. V. 43.

Вова, ви, ж. Дѣтск. Волкъ: все стрипос; бука, незащїня. О. 1861. VIII. 8. *Куряча вѣза.* Странно одѣты.

Вовгюра, ри, м. Человѣкъ, подобный волку? *І кривцеш над Босфором червонїють мури, що рїчками розливали козики-вовгури.* К. МБ. ХП. 265.

Вовк, ка, м. 1) Волкъ, Canis lupus. *Вовка носи гідунїнь.* Посл. *Вовки-сіроманці квалїють-проквалїють.* Дума. Вїсь-

то втій правильній формі мн. ч. въ козар. думках иногда зустрічається вовці—поддѣлка кобзарей подь церковно-славянскій языкъ: *Вовці-сірохлипки нахожд.п.м.* А.Д. I. 117. Хоч вовків гаїяй (у хаті). Очень холодно. Пом. № 638. Вовни Волчій мѣхъ, волчнь шуба. 2) Кличка темно сіраго и угрюмаго вола. КС. 1898. VII 42. 3) Раст. Опонія рігсіна. Шух. I. 21. 4) Родъ дѣтской игры. Пв. 45. Загинати сукхого вовна. Родъ игры пѣскольکو мальчинокъ набрасываются ва одного и прыгають ноги къ землѣ. КС. 1887. VI. 480. 5) Срединна разрѣзаннаго арбуза, остающаяся неразрѣзанной. *Панич порізаз кавуна на скибки і розікляя на праві Скибки распались і з середини випло червоий овк.* Левниц. Пом. 229. Ум. Вѣзченько, вочѣн, воччин *По дівиномьці дзвони задзвонили, а по кизикові вочченки звали.м.* Мет. 96. Въ сказкахъ: *вовчик-бритий та лисички-сестричка.* Уо. Вовціога.

Вовківній, ні, ж. 1) Западня, яна для ловли волковъ. Грин. П. 238. 2) Волчье логовище. Вх. Зл. 8. 3) Прочноко: холодное жилье. 4) Множество волковъ. *Вовківній такої було, що біда. Там таке звірно завелось, що и ходить страшно.* Екзетриноса. у

Вовковійня, ни, ж. Волчнь яма. *Викопав чоловік вовковину, да и зкинув туди медведя, вовка, лисицю и зайця.* Рудч. Ск. I. 20.

Вовкодѣхъ, ха, м. Злой человекъ. *Гляди в мене, —ме розладацій між моїми вовкодѣлами.* МВ. О. 1864. Ш. 64).

Вовкодѣхий, а, о. Злой. Волян. г. Слов. Д. Звари.

Вовкозубий, а, о. Съ волчьими зубами.

Вовконог, га, м. Раст. *Lycopus exaltatus* ЗЮЗО I. 127.

Вовкувати, кѣю, ещ, гл. Быть волкомъ. *Не перестане, мабуть, мязь поти клязвота, поки возк вовкувати.* К. Бай. 39. *Він паує своє ім'я святе вовкулакуючи, дак і годі вовкувати, бо то не прирощденний вовк, а зроблений.* Г. Барв. 453.

Вовкуватий, а, о. Нелюдский, мрачный. *У мене хлопці вовкувати, а дітатця так до всякого приступиле.* Волч. у.

Вовкулак, ка, вовкулака, ки, м. Оборотень, принявшій видъ волка. *Перекинувся через пенюк... і зробивсь вовкулакою і побіг у ліс.* ЗЮЮФ. II. 35. *Як у полі на мозици вовкулак ночує.* Шевч. 324.

Вовкулакування, ня, с. Пребываніе,

жизнь въ видѣ вовкулаки. *Він таки справді наче пророкував своє вовкулакування.* Г. Барв. 464.

Вовкулакувати, кѣю, ещ, гл. Быть вовкулакою. *Дознав, по чім киви лига, вовкулакуючи.* Г. Барв. 451.

Вовкулактово, ва, с. = Вовкулакування. *Грицько з вовкулактова зробився таким, як мати народила.* Г. Барв. 454.

Вовкѣн, нѣ, м. = Вовкулака *Теща зробили зпта вовкулом.* МУЕ. Ш. 51.

Вовна, ни, ж. Шерсть овечья. *Із його добра, як з козла—ні вовни, ні молока.* Пом. № 7582. *Наказав три мішки (сім мішків) гречаної вѣзни. Наговорилъ чепухи.* Пом. № 13013. Ум. Вѣзочна.

Вовнистий, а, о. Съ длинной и густой шерстью. Канев. у.

Вовниця, ці, ж. = Вовна. Чуб. V. 1143. *Виженемо овечки, щоб по гірці не ходили, діток малює не будили, щоб вовничі не зубили.* Мня. 44. *Сіңце під його підстилка і теплу вовницю з руна.* Мкр. Г. 21.

Вовночка, ки, ж. Ум. отъ вѣвна.

Вовнічий, и, о. Шерстяной. Аф. 319.

Вовниче, ки, ж. Грибъ *Agaricus pesator* Bull. ЗЮЗО. I. 110. Чуб. V. 1183. Ум. Вовнічочна.

Вовтузнитися, жуоє, вшшоє, гл. Воззѣться; барахтаться; ерзать. *Він тих вовтузється з тим бичком.* Рудч. Ск. II. 14. *Ви поб'єтесь, а мені треба потім з вами вовтузитися та лікарювати.* Кіен.

Вовціога, ги, м. Ув. отъ вовч. К. ЦН. 196.

Вовцюган, на, м. = Вовцюга. Желех. **Вовчя, чати, с.** Волченокъ. Рудч. Ск. I. 121.

Вовченько, ка, м. Ум. отъ вовч.

Вовченя, нѣти, с. = Волчя. *Вовчиця на сонці з овчєнками грається.* Рудч. Ск. I. 134.

Вовчий, а, о. Волчий. *Вовк, то вовець и думає.* Пом. № 2943. *Пе на вбччу шкуру. Плеть вь счєтє будущихъ благъ.* Пом. № 2615. *Дати кому вѣвчого білета. Прогнати кого. Ймму видно дату вѣвчого білета,—прошнетився, кажуть.* Кролев. у.—бѣб. *Водяной зрєвєй, Sparganium.—гербох.* Раст. *Astragalus gryscyphyllos.* Вѣзчі мѣля. Раст. *Сухоядникъ, Comarum palustre.—зуб.* Раст. *Leontodon taraxacum.—абрінь.* Раст. *Acconitum lycostomum.—ноніг.* *вѣвча лѣла.* Раст. *Trollius europaeus L.* ЗЮЗО. I. 166. *Вѣвчі лавий.* Раст. *Geranium gra-*

рому булаву носити. Шевч. 235. *Водить очима, некаче злодій по ярмарку.* Ном. № 13585. 2) *Одѣвать. Що ти мене, як старця у драганю водий?* Екатернослав. г. Ликом в'язаний, у ликаж ходе та й всіх у ликаж воде. Ном. 849. *Ой дівчина гордовита козака любила й у томеньких сорочечках по буднях водила.* Грин. Ш. 233. 3) *Тянуть дѣло, водить. Довго він тебе водитиме!* Рудч. Ск. II. 58.

Водітиса, жу́ся, дшся, гл. 1) Имѣть дѣло, быть въ своченіяхъ, вести компанію. *З тобою ходити, як з туром водитись.* Ним. № 2662. *Мій батько так казав: з панамы добре жить, водитись з ними той тобі Господь допоможе; із ними можна йсти й пити, а цілувать їх—крий нас Бже!* Греб. 386. *Оддалив людей од мене, з ними жив, водився глібом.* К. Пеал. 202. *Вони живуть по писанню; не водяться з жінками.* Стор. I. 102. 2) *Жить, плодиться, размножаться (о животныхъ и растеніяхъ). Щоб водились свині, украдь у степу борону і положи на хлів, то так і сипнуть поросята.* Чуб. I. 50.

Водіца, ці, водічовка, водічка, ки, ж. Ум. отъ вода.

Водій, дія, м. Вожакъ. Желех.
Водий, а, е. Водяной. *Чоловік гордий, як нузирь водний.* Ном. № 2459.

Водник, ва, м. Пт. приморская ласточка, *Sterna hirundo.* Вх. Лем. 400.

Водіти, вію, еш, гл. Дѣлаться водявистымъ.

Воднóсталь, нар. Въ одну нить.

Водбвий, а, е. Водяной. Водбва вбвна-Раст. водяной мхъ, *Conferva.* Вх. Зв. 8.

Водовіз, ва, м. 1) Воловозь. Рк. Левач. 2) *Название валаета бубенчъ при игрѣ въ хваляку.* КС. 1887. VI. 465.

Водовóка, ки, ж. Лошадъ, возящая воду, плохая лошаденка. *Питроси у батька коняки!... Любила вона йому водовозку.* Маж. 13.

Водовóд, да, м = Пт. Рибалка. Вх. Пч. II. 14.

Водогра́й, граю, м. Фонтанъ. Желех.

Водовб́р, збру, м. Бассейнъ. Желех.

Водомі́й, мія, м. Рытвини, промшна.

Водоморба, за, м. Пт. Зимородокъ, *Alcedo ispida.* Вх. Пч. II. 8.

Вдóнька, ки, ж. Ум. отъ вода.

Водопі́я, пію, м. Водной. *Бере Оз*

того коля за поводи, веде до водною до річки. Рудч. Ск. II. 112.

Водопі́ло, ла, с. = Водопій. *І ручаї шумлять проміж горами звірятам польовим на водопіло.* К. Псал. 236. *Круг водопілла в балищачъ кочують татари з хіними, візцями й волами.* К. МВ. X. 17.

Водопі́чя, чятъ, с. = *Кухоль* (для воды). Шух. I. 264.

Водопі́лля, ля, с. 1) Навводненію. 2) Приливъ.

Водорі́й, рія, м. = Водомій. Аф. 819.

Водорча́ний, а, е. = Водохрестний. Желех.

Водорі́ці, ців, м. = Водохреще. Желех.

Водосв́ятя, тя, с. Освященію воды.

Водопа́д, ду, м. Водопадъ. Маак. 122.

З високої кам'яної стіни з двох розколин лилися водоспади. Левич. Нов. 862.

Водотéча, ці, ж. Теченію воды. *По розорі (проораній борозні) пішла водотеча.* Грин. II. 236.

Водотéка, ки, ж. Руслó весеняго или дождеваго потока. Міусьск. окр.

Водотáг, га, м. Водяной насось.

Водохр́естний, а, е. Относящійся къ празднику Богоявленія. *Водохрестні тєні.* Желех.

Водо́хреще и мн. Водóхрещі. Праздникъ Богоявленія. Ном. № 11217. ХС. I. 73.

Пішла, хрестити всюди на Водохреще написала, скотину покропила. Г. Барв. 337. *Иногда во мн. ч. водхрища. Водохрищ.... дождать.* О. 1862. IV. 89.

Водявий, а, е. Водянистый. *Водява картопля сього року.* Могил. у.

Водяня́, нбі, ж. Водянка.

Вд́яний, а, е. 1) Водяной. *Водяний млик.*—на губна. Раст. *Spongia fluviatilis.* ЗЮЗО. I. 137.—вролиаъ. Раст. *Lycopus exaltatus.* ЗЮЗО. I. 166.—м'ята. Раст. *Mentha aquatica* L. ЗЮЗО. I. 128.—жеруха. Раст. *Cardamine amara* L. ЗЮЗО. I. 115.—ний мак. Раст. а) *Nuphar luteum* Smith. ЗЮЗО. I. 129. б) *Nuphar alba* L. ЗЮЗО. I. 129.—ні орляк Раст. *Trapa natans* L. ЗЮЗО. I. 139.—ний укріп. Раст. *Oenthe Phenandrium.*—шавель. Раст. *Rumex Hydrolaphatum* L. ЗЮЗО. I. 134.—хрущ. Настък. водяной жукъ, *Nudorhiza pisens* Вх. Пч. I. 6. 2) Водянистый. *Вд́яні євкні.* 3) Водяний, водянистый, богатый водой. *На вд́яному місці стоить село: усе там гарно роде.* Волч. у.

Водяні́к, ка, м. 1) Сосудъ для воды.

Ум. Водяничин. *Онде у водянчику вода.* Кв. I. 240. 2) Водной (бѣсъ). Левч. 37. 3) = Воднин. Вх. Лем. 400.

Водянка, кв, ж. 1) Кадка для воды. *Стоить кучоль на оодянци,—иди та й напейся.* Грин. Ш. 213. Мнж. 129. См. Видник. 2) Раст. *Empetrum nigrum* L. ЗЮЗО I. 121.

Водяничк, ка, м. Ум. отъ водянин.

Вово́де, ди, м. Воевода. *Да оддав мене мій батенько да за воеводу, у чужую сторонунку, далеко од роду.* Ш.

Вово́дство, ва, с. Воеводство. Желех.

Вово́дський, а, е. Воеводскій. К. Краш. 11.

Вожай, жа́я, м. Вожакъ: проводникъ. *Дай вожая, як знаєш сам, щоб нне до моря допродави.* Мкр. Г. 31. Вожайми назывались также эмиссары, которыхъ задунайскіе запорожцы высылали изъ своей среды въ Украину, чтобы набирать злѣсь годныхъ въ козаки людей и затѣмъ проводить ихъ тайными путями черезъ границу въ Задунайскую Сѣчь. КС. 1883. IV. 376. 2) Водырь, передовое животное въ стадѣ. Браун. 24.

Воживо, вв, с. Проводъ, проведение куда либо (человѣка). *За воживо ж помиркувать у грека Фоки зговорились.* Мкр. Г. 32.

Возаря, ні, ж. = Возівня. Вх. Уг. 231.

Воздѣбний и воздѣбний, а, о. Хорошій, хорошихъ качествъ. (Станьмо) *своѣ коні козацкїй напасемо й напоємо: тут трави зелені, води холодні, очерети воздѣбні.* АД. I. 112. *Которий то, панове молодці, козак дорадний, ще й кїнь під ним воздобний.* Макс. (1849). 84. У Кулиша употреблено въ смыслѣ: способный, талантливый. *Шукати серед мужиків людей дотепних, здатних, воздѣбних, і такихъ людей підіймаши наукоу.* К. XII. 9.

Воздух, ху, м. 1) = Повітря. *Сс вже ми як той німець, що на шаечку воздухъ вішає.* Нов. № 9926. 2) Воздухъ (церк. утн). Нов. № 14182. Ум. Воздушѣ.

Воздуховий, а, е. Воздушный. *І окрився темнотою—хмарою густою, моя наметомъ воздуховим—темною водою.* К. Псал. 37.

Воздухоплав, ву, м. Аэростатъ. *Аэростат... по нашому краще назвати воздуховолом.* Ком. II. 15.

Воздухоплавецъ, вдя, м. Аэропавтъ. Желех

Воздушный, а, е. = Воздуховий.

Воздушѣк, шкѣ, м. Ум. отъ воздухъ.

Воздяно, нар. Прохладно. *Та й жара ж яка!—Ничого, як доїдемо до Полтави, буде воздяний.* Спустилось до річки. а коло річки завжди буває трохи воздянь. Гядяч. у.

Возик, ка, м. Ум. отъ віз.

Возірка, ки, ж. = Возівня. Вх. Лем. 400.

Возіти, возжү, вят, гл. Возить. *В міс дров не возять.* Пом. № 1457.

Возітися, жүся, зишся, гл. 10 Возиться. *Рубайся, дерево, возітьсь дерево, й кладись.* Рудч. Ск. I. 91. 2) Возиться, заниматься. *Возітися, як кіт з салою.* Пом. № 2593.

Возячок, чка, м. Ум. отъ віз.

Возій, вія, м. Возчикъ, работникъ, паяный для перевозки хлѣба.

Возільник, ка, м. = Возій Зміев. у.

Возліся, ся, с. = Узліся. *Вибігас на озліся; кругом подивилась та в яр...* Шевч. 87.

Возлобок, бку, м. Покатость. *На возлобку позиний город буде і вода не дсржитиметься.* Волч. у.

Возлоб'я, бя, с. Волосы падъ лбомъ. *Так скубонув за возлоб'я, аж волосся затріщало.*

Возний, ного, м. Родъ судебнаго пристава прк старыхъ судахъ *Пан возний позво дасть.* Котл. Ен. IV. 48

Возни́ця, ці, м. = Візняця. Ум. Возниченью. Мет. 225.

Возовѣ, во́го, с. Натуральная повинность въ видѣ перевозки чего-либо *Возове одбудеш, шість віз привезеш колод.* ЗОЮР. I. 143.

Возовій а, ё. 1) Телѣжный. *Возове колесо.* 2) Упряжной. *Да сто коной верхових, а сімдесят возових.* Мет. 3) Проѣзжий, ѣдушій возомъ. *Да брали митопромито: од возового по тів золотого, од пішого пішекиці по три денежки мита брали.* АД. II 21. 4) Шляхъ возовій. Проѣзжалъ дорога. Канев. у.

Возовійк, ка, м. Ломован лошадь.

Возовіяца, ці, ж. Свозка хлѣба съ поля и время этой свозки. *Після жнтя Іванові—возовіяца.* Мир. ХРВ. 125. *Як стала возовіяца, бідний брот запріє воли і пійзю на своє поле по снопи.* Чуб.

Возівня, ві, ж. Экипажный сарай; въ сельскомъ хозяйствѣ: сарай для возовъ и вспомѣдѣльческихъ орудій. Чуб. VII. 396.

Левци. Пов. 191. *Оце було заберусь у возовку, а том карета панська стояла, то влізу з півдня, щоб і на очі не тес.* Червни.

Возок, вкá, возóчок, чка, м.—**Візок, візочок.**

Возорбня, ні, ж. Сарай, нь котором дѣлають вози. Міус. окр.

Возрості-літ, нар. Взрослых лѣтъ. *Він возрости-літ пішов у москалі.* Харьк. **Возростівши, нар.** Выросши, взрослый, ан, ое. **Не возростівши.** Малахъ лѣтъ, малолѣтній. *У хаті нікогівсьню,—хоть турки гони! діти не возростівши були, от воно ї позабірало худобу.* Харьк.

Воварка, ки, ж.—**Вовирка.** Вх. Лем. 400.

Вовн, на, м.—**Воівка.** *Гей, Максиме полковнику, ти славний воїну! гей випустити з Жабщина хоч лядську дитину.* Нп.

Вовнство, ва, с. Воинство. *Духом уст того небесе воїнство з'явилось.* К. Псал. 74.

Вой, вбю, м. Войва; битва. *Королі, королі, пустіть на вой воювати!* Чуб. Ш. 43. *Відкіля тебе, братіку, в гості відгладати: чи з буйного вою, чи з чистого поля, чи з славного люду Запорожжя?* О. 1861. X. 89.

Войдування, на, с. Барахтанье, возня.

Войдувати, дую, еш, гл. Буянить, буйствовать, дебоширить. *Він буде у нас у неклі войдувати.* Мл. л. сб.

Войдуватися, дуюся, ешся, гл. Воювати, барахтатися, боротися. *Довго з ними войдувались, поки з'язали.*

Война, ні, ж.—**Війна.** *На войну йду чи по чужу голову, й свою неси.* Пом. № 4205.

Вбійні, а, в. Воинственный; военный. *Із якої стороники у гостину сподівались: чи з Чорного моря, чи з чистого поля, чи з славного із войного люду Запорожжя?* Нп.

Войовитий, а, в. Воинственный. *Алио у Персії царь Дарій. І він був такий войовитий, що цю землю завойовав.* Грин. I. 128.

Войовник, ка, м. Боець, воиць, рубака, воитель. К. МГ. X. 19. *Не для така, як я, війка, і войовник з мене не жвавий.* МВ. II. 15.

Войовниця, ді, ж. Воительница. *Каміла страшна воювонця і знагурка, і чарівниця.* Котл. Ел. IV. 71.

Войовничий, а, в. Воинственный.

Войтуватися, туюся, ешся, гл.—**Вой-**

дуватися. *З турками та з татарами войтувались.* Г. Барв. 141.

Вобо, ка, с.—**Око.** Мн. вбчи. вічі. Грив. Ш. 639. *Чужую кучу вбчи, вбчи завсиди запорощици.* Пом. № 10314. *Лізе в вбчи мов оса.* Пом. № 2758. *Довго, довго козаченька вбчи провозжала.* Макс. (1849). 8. *У вбчу=В очу.* *Як заглив по помілий, так аж каганці в вбчу завсіпились.* Пом. № 3982. Ум. **Вбчно, вбчно, мн. ч.** вбчна, вбчійці, вбчна, вбченьки. *Соньки-дрімки у вбченьки.* Макс. (1849). 95.

Воларити, рю, ршш, гл. Быть пастухомъ воловъ. Вх. Зн. 7.

Воларь, рá, м.—**Воляр.** Галиц.

Воластий, а, в. 1) Зобастий. 2) Имѣющій жирный подбородокъ.

Волати, ляю, еш, гл. Взывать; громко кричать. Котл. НП. *До Бога серцем жалосне волаютъ.* Гол. I. 34. *Піду в край пустий, де й плуг не оре, і буду волати: горе мені, горе.* Чуб.

Волевáха, ки, м. Родъ цапли. Радом. у.

Воленька, ки, ж. Ум. отъ воля.

Вбляк, ка, м. 1) Ум. отъ влі. *Москалики гоколики, поїли ви наші воля, а як вернешь здорові, то поїсте й корови.* Пом. № 801. 2) Жукъ-носорогъ, Orgetes. Мляк. 177.

Волінка, ки, ж. Жительница Волины. Ум. **Волиночка.** *Татари йдуть, волничку везуть.* А.Д. I. 83.

Волінський, я, в. Волинскій.

Волійн, ні, ж. Волянь.

Волінік, ка, воливáння, на, м. Итель Волины.

Вблоти, лю, лиш, гл. Хотѣть, желать. *Ой чи волити, Бондарівно, та мед-вино пити, а чи волити, Бондарівно, в сирій землі жити?* Нп. **Вблоти вблю.** *Исполнить желаніе.* *На чійм возі сидиш, того й волю воли.* Посл. *Уже ж мені та й надокучило твою волю волячи.* Чуб.

Вблячок, чка, м. Ум. отъ влі.

Волів явк, м. Раст. Digitalis grandiflora.

Волівні, ні, ж. соб. Воля, быки. *Та и багато волівні нагали на ярмарок.* Лохв. у. Слов. Д. Эваря.

Вблісь, вблісія, нар. Лучше, предпочтительнѣе мѣт. *Вблісь у хѣпан, як їсти.* Валков. у. *Вблісь ми, брате, попросимо ми найменшого брата трибача.* Мет. 438.

Воліти, лію, еш, гл. 1) Желать, хотѣть. *Свого року бездольного та і сеї зі-*

ми воліла-сь мя закопати до сирій землі. Гол. 2) Предпочитать. Волюю все пострадати, тебе зейти выкупляти, ніж маютя в неволениці поминати. Гол. Воліла-сь мя, мати, в болото веречи, ніж мя мали царські воики стеречи. Гол. Волів бим ся не родити, та й того не знати, як мя тяжко в нещастію, породила мати. Гол.

Волічеа, кв, ж. Шерстяныя нитки дая вышиванья, гарусь. Гол. Од. 73, 18.

Волічківий, в, е. Гарусний. Хотин. у. Вбле, ла, с. 1) Зебь. 2) Жирный подбородаць. Кричить наче за воло вхотили. Ном. № 3458. 3) Подгрудок (у быка).

Воловарь, рв, м.—Воларь. Угор.

Воловий, в, е. Воловий, бычачий. *Що він задав тобі—на воловій шкурі не стисати.* Ном. № 6604. Гребя мені волового вола. Мил. 95. Волбве бво, бчко.

а) Птица крапивникъ, *Troglodytes parvulus*. б) настьк. *Hipparchia hyperanthus*. Вх. Пч. I. 6. в) также волові бчі. Раст. полевая астра, *Aster amellus*. Волбвий язи. Раст. собачій коревь. а) *Anchusa officinalis* L. ЗЮЗО. I. 111. б) *Cynoglossum officinale*. ЗЮЗО. I. 120. в) *Symphytum officinale* L. ЗЮЗО. I. 138.

Волбвше, ка, м. Воловій пастухъ. Ну, сукнув пан воловикові, тепер запрягай пару волів. Грин. II. 232.

Волбввна, ня, ж. Волосье мясо. *Не буде вже, каже пан,—ні різати, ні їсти тієї воловики.* Стор. II. 48.

Воловід, м. 1)—вѳду=Палыгач. Котопн. у. *А все воліки, все воловії, а в низь роженьки все золотій, а воловоди все шовковій.* Гол. II. 17. 2)—вѳда. Воловій барышнякъ, челоуѳкъ, продаюцій волы. КС. 1882. IX. 467. КС. 1882. III. 600. 3)—вѳда. Волоградъ. Ум. Воловбдик. Ой на воліки воловодику, а на коники пуга. Мет.

Воловникъ, кв, м.—Воловня. Ум. Воловнички. *Зажурилися волове в воловничку стонти.* Гол. IV. 319.

Волбвни, ня, ж. Крытый сарай для воловъ.

Воловбдня, ка, м. Ум. отъ воловід.

Воловбдати, джу, даш, гл. Долго тявуть дѳло, проволакивати, водить. *За мною молодю все парі ходять, все парі ходять та й все воловдять.* Грин. III. 245.

Воловводиться, джуош, дашся, гл. Иѳтъ съ кѳмъ продолжительныя хлопоты.

Воловбдня, ні, ж. Мѳсто на рынкѳ, гдѳ продается рогатый скотъ; скотогриганий рынокъ. Павлогр. (Залюбовск.)

Волѳга, гв, ж. Влага. Аф. 320.

Волбгисть, гости, ж. Сырость. *Мабуть тут од вологости в голові тобі завернулось.* К. ЧР. 400.

Волбгвуги, ну, неш, гл. Влажнѳть.

Вѳлод, ду, м. Влажности. Шух. I. 139.

Володѳрство, ва, с. 1) Владѳчество. 2) Владѳнѳе.

Володѳрський, а, е. Владѳтельный; владѳльчеській.

Володѳрь, рѳ, м. Владѳтель, владѳлецъ.

Володѳрька, кв, ж. Владѳтельница, владѳница.

Волбдати, даю, еш, гл. Владѳть. *Схватило мою невістку так, що не володає а ні руками, а ні ногами.* Харьк. *Таж наморився, що й руками не володаю.* Константиногр. у. *А ще будемо робити вкуні, поки ноги несять, руки володають.* Г. Барв. 415.

Волбдати, джу, даш, гл. Увлажать, смачивать. Шух. I. 253.

Володѳння, ня, с. Владѳнѳе.

Володѳти, дѳю, еш, гл. Владѳть.

Волбжати, жаю, еш, гл. Сырѳть.

Волбжити, жу, жш, гл. 1) Дѳлать влажнѳть. Аф. 320. 2) Колотити, трепать. *Доти їх (панів кнем) воложив, аж ти... Мнж. 76. Всі надо мною як завилають (собаки), давай воложити гуртом!* Аль. 77.

Вѳлок, ка, м. 1) Бредень. *В ставу було чмаленько лѳць; ніхто їх не ловив,—ні волоком, ні вѳпірами.* Глѳб. *Чорний волок випив води ставок.* Ном. стр. 299, № 316. 2) Веревка, съ помощью которой тянуть волами копы сѳва, бревна и пр. 3) Нерасколяный чурбанъ, бревно. Вх. Зн. 8. Ум. Волѳчки.

Волбъ, кв, ж. 1) Завязка у лаптей, постоловъ и пр. Котл. Ен. VI. 51. Гол. Од. 67. Шух. I. 121. О. 1862. V. Кух. 37. *Наступив йому на золоту од постола.* Грин. I. 123. Ув. Волѳчище. *Верховими пастильцями, лозовими волѳчищами.* Грин. III. 98. 2) Въ нѳкоторыхъ мѳстностяхъ Стародубскаго и Сосницькаго уу уаствокъ, на которомъ нажинають отъ 80 до 100 копенъ ржи (слѳдовательно 8—10 десятинь) съ равнымъ количествомъ земан и другихъ двухъ сѳнахъ съ извѳстной частью сѳвокоса и даже лѳса или заросли

називається четвертю, а чотири таких чвертей—волоною. (Ефименко).

Волокѣта, тн, ж. Бродяжництво, скитання. *Ой нещасная волокѣта та журба ж мене збила.* Грив. III. *416.

Волокѣнник, ва, м. Раст. Paris quadri-
folia. Вх. Пч. I. 11.

Волокѣнця, ці, ж. Сифилитическія про-
явленія вт. носу. Шух. I. 46.

Волокно, на, с. Волокно. Ум. Волоконце.
*Прибѣгав, прибѣгав козлик під віконце: ой
чи твуть, чи прядуть дівки волоконце.* Нп.

Волокнуватий, а, е. Волокнистий.

Волокнуватити, тію, еш, гл. Дѣляться
волокнистямъ. Аф. 320.

Волоком, нар. Таща. Переносно: на-
сильно. *Волоком затяг у гості.* Констан-
тивогр. у.

Волоктя, чў, чѣш, гл. Тащити, влячить,
тявуть. *Так потолмились, що насилили но-
ги волочуть.* Рудч. Ск. II. 48. *Убив ко-
рову, взяв на плечі та й волоче.* Рудч.
Ск. II. 189

Волоктися, чўся, чѣся, гл. 1) Тя-
нуться тащитися. *Деся то моя лица доли
иляхом волочеться.* Нп. 2) Тинуться, про-
должаться. *Се не доваж волоклося.* Мкр.
Н. 37.

Волокўша, шї, ж. Родъ невода. Азовск.
и Черном. Ум. Волокўшна.

Волонтѣрь, ра, м. Волонтеръ. *Було
тут військо волонтирї, то всяких юрби-
ця людей.* Котл. Ен. IV. 56.

Волонцюватї, гўю, еш, гл. =Воло-
читися I. *Всяку погану нечисть, що по
світу волонцюює.* Драг. 39.

Волонько, ка, с. Ум. отъ віл.

Волобочок, чка, м. =Пт. Волове очко.
*Прилетѣла фамилия, красно вбрама ко-
панія: пан крук і пан гайворон і пре-
красний вдувудок, і великий волобочок.*
Гол. II. 519.

Волос, са, м. 1) Волость. *Без Божїй
волї і волос з голови не спаде.* Ном. № 27.
*Всі вісім будуть однакові: волос у волос,
голот у голот.* Рудч. Ск. II. 90. Волос,
часто значить волоса, нсѣ волоса на го-
ловѣ: *У волипочки коса з золотого во-
лоса щирїй бір освѣтила.* АД. I. 83. *Не
покине же мене, Боже, як мій волос по-
біліє.* К. Псал. 161. *Волосом свѣтити.* Быть
дѣвчине. Ном. № 8884. *Волосом засадила.*
Говорится о замуженїй жещинѣ, когда у
нея спадець очїлон. Ном. № 3994. 2) Опу-
холь съ шарывомъ на пальцѣ. *Кому чи*

*трясцю одїгнати, од заушницѣ, чи по-
щептати, або і волос ізїгнати.* Котл. Ен.
III. 13. *Волос виливати.* Дѣчить извѣстїямъ
образомъ вблос. О. 1862. X. 36. 3) Гусе-
вица Еургерїа. Ум. **Волосѣн, волосѣч.**

Волосѣня, ня, с. п. волосѣнь, нї, ж. =
Волоснѣ. Борз. у. Черк. у. Вас. 152.

Волосїна, ни, ж. Одинъ волосъ, воло-
сїяка. Рудч. Ск. I. 105. *Присмалив там
золоту волосину (з коня)—тут прибѣгає
кїнь з Золотою гривою.* Рудч. Ск. I. 108.
*Одна оула волосина, та й ту гнида од-
кусїла.* Нп. *За сю нїч і на волосину не
заснула,* т. е. не заснула в чуточку, а
на мнугу. Мир. Пов. I. 120. Ум. **Воло-
сїнна.** *Вирвав з голови волосинку.* Рудч.
Ск. II. 201.

Волосїтиса, шўса, сїшса, гл. Таскати
другъ друга за волосы. Вх. Зн. 8.

Волосїяка, ки, ж. Пт. Silvia cinerea.
Вх. Пч. I. 14.

Волосїнь, нї, ж. 1) Конскїй волосъ.
2) Леса изъ конскаго волоса. 3) Болѣ-
длиннїя вѣтї овечьей шерсти, изъ кото-
рыхъ получаютъ сравнительно тонкія вѣ-
тї. *В мене плахта з волосїні.* Нп.

Волоснѣ, нѣго, с. Подать, назначенная
на расходи волостнаго управленїя.

I. Волоснїй, а, ѣ Волосной. Драг. 24.

II. Волоснїй, а, ѣ. Волостной.

III. Волоснїй, нѣго, с. Волостной стар-
шина. *Я наварїла рибї—може буде во-
лоснїй.* Грив. III. 566.

Волоснїк, ка, м. 1) =Волосъ 2. Драг.
24. 2) Раст. Geranium sanguineum L.
ЗЮЗО. I. 124.

Волоснїця, ці, ж. Раст. Poa nemora-
lis L. ЗЮЗО. I. 131.

Волоснуватїся, нўюся, ешоя, гл. =
Волоситиса. *Дїти волоснуються.* Вх.
Зн. 8.

Волоснї, нї, ж. =Волосїня.

Волоснвїй, а, е. Изъ конскаго волоса.
(Снто) зложено з обичайки і дротїного
або волосого дна. Шух. I. 146.

Волосожар, ру, м. Созвѣздїе Плеядъ.
*Уже Волосожар піднясь, віз на небї
вниз повертаєсь.* Котл. Ен. VI. 20.

Волосѣ, сѣб, } м. Ум. отъ волос.

Волосѣчок, чка, }

Волосѣся, ся, с. соб. Волоса. *Багацько,
як у лїсого волосся.* Ном. № 7710. *В його
золоте волосся на голіві.* Рудч. Ск. I. 108.

Волость, тя, ж. 1) Волость. 2) Во-
лостное правленїе.

Волосувати, о́ю, еш, гл. Таскати за волоси. *Він так мене волосував, що й на голові нічого не лишилось.* Ольгон. у.

Волоський, а, в. Румынський. *Насіння з волоських гарбузів.* Сим. 209. *Волоські горшки.* Грецькі орехи, *Juglans regia* L. Анн. 180. *Поминулися в саду яблучка, ще й волоські горшки.* Грин. Ш. 225.

Волоський, а, в. Волосяной. *Тим водами тими орудує баба-яга, костяна нога, волоський язик.* Рудч. Ск. I. 135. *Основа суснова, волосьяне підтаня.* (Заг. сито). Миж. 174.

Волосьниця, ці, ж. Власниця. *Замість чернею волосьницю надів сталеву кованим тканину.* К. Бай. 73.

Волосьяне, нок, ж. мн. Штани из овечьей шерсти. Шух. I. 152

Волот, та, м. Колозе, металка проса или овса. *Як миша їсть волот, так буде хліб дорог.* Ном. № 313. Ум. Волотім.

Волота, ти, ж. = Волот.

Волотистий, а, в. Колосистий (о просі, овсі).

Волотія, та, с. соб. Колосія проса или овса. *Ой просо, просо волотія!* Мет. 206. У кукурузі — волосообразныя кисти сверху.

Волѳх, ха, м. 1) Валахъ, румынъ. *Ой волохи, волохи, вас осталося прози; і ви, молдавани, тепер ви не нами.* Шевч. 153. 2) мн. волѳхи. Волоса на рукахъ и пр. Так волохи й повставали. Ном. № 8191.

Волѳхатий, а, в. Мохнатый, косматый, обросшій волосами, перьями. *Ходить голуб коло хати сивий, волѳхатий.* Мет. 11. *Хто волѳхатий, той буде багатий.* Ном. № 307. *Кім волѳхатий.*

Волѳхатити, тїю, еш, гл. Мохватѳть. **Волѳхатїсть, тоотт, ж.** Мохнатость, косматость. Желех.

Волѳхѳч, чѳ, м. 1) Мохватое существо. 2) Раст. *Amaranthus retroflexus* L. ЗЮЗО. I. 111.

Волоѳѳга, га, об. Бродяга. Чуб. I. 240. *Всесвітня волоѳѳга.* Котл. Ен. VI. 11. Ум. Волоѳѳжна. Ув. Волоѳѳжище.

Волѳчаній, а, в. Обѳ обуви: сѳ волѳнами. *Волѳчані черевики (у чоловіків).* Константиногр. у.

Волѳчѳб, бѳ, ж. Боронованіе. Ананьев. у.

Волѳчѳбник, ка, м. Ходящій сѳ поздравленїями по домамъ на св. недѳлѳ. Ум. Волѳчѳбничок. *Ой їшли брели добрі молодці волѳчѳбнички.* Нп.

Волѳчнини, чин, ж. мн. Остатки расте-

ній, увязуючіе въ зубьяхъ бороны при ея работѳх.

Волѳчїти, чѳ, чїш, гл. 1) Тащить, тянуть, влачить, волѳчить. *Волѳчатъ трупи ланцюгамі.* Шевч. 545. *Копїці волѳчив.* Греб. 378. 2) Бить, таща. *Хто пив, а мене волѳчатъ.* Ном. № 4063. 3) Бороновать (послѳ посѳва). Чуб. VII. 401. *Посїяв і волѳчить.* Грин. II. 151. *Удївонька пишениченьку сіє, посїявши, стала волѳчїти.* Мет. 357.

Волѳчїтися, чѳся, чїшся, гл. Таскаться, скитаться, шляться. *По світу волѳчїся.* Шевч. 224. *Казав мені батько, щоб я оженився, по досїтках не ходив, та й не волѳчївся.* Нп. *Копїяна волѳчїтися (у кого).* Есть деньги. Котл. НП. 351.

Волѳчїще, щѳ, с. Тасканіе за волоси. *Як би пїймав на каунах, то б зробив йому добре волѳчище.* Волч. у. (Лобод.).

Волѳчище, щї, ж. Ув. отѳ волѳна.

Волѳчїльне, ного, с. Дарѳ въ видѳ ішеничного калача и нѳсколькихъ окраєньныхъ яєцѳ, привносимий въ поведѳльникъ Пасхи липомъ, приходящїй сѳ поздравленїемъ. См Волѳчинник. Чуб. Ш. 24.

Волѳчїльник, ка, м. 1) Работникъ, боронующїй послѳ посѳва. 2) = Волѳчинник. Желех.

Волѳчинник, ка, м. Понедѳльникъ Пасхи, когда ходятъ христосоваться и поздравлять сѳ праздникомъ. Чуб. Ш. 24.

Волѳчїння, ня, с. 1) Боронованіе послѳ посѳва. 2) Хожденіе крестьянскихъ мальчикѳвъ на праздникѳ Пасхи сѳ поздравленїемъ и пѳвїемъ соотѳвѳственныхъ пѳсєвъ.

Волѳчѳк, кѳ, ж. = Волѳчка. Канев. у.

Волѳчѳк, чѳкѳ, м. 1) Ум. отѳ волѳк. Браун. 39. *Вилетти, старий, волѳчок та пїди на рїчку, може рибки ловити.* Миж. 88. 2) Цилиндрическая склянка на свуркѳхъ, которой вынимають изѳ бочки водку для пробы. Сим. 96. *Горїлку, то що, возьмѳ у Сїч.... Привезети горїлку, то й приїде купувати і зараз бере волѳчок, тягає, сам нѳє і души десять час тує.* ЗЮЮР. I. 156.

Волѳшѳчка, ки, ж. Ум. отѳ волѳшка.

Волѳшник, ва, м. Валахъ, румынъ. *У нас такий панич як волѳшник; чорнявий, з волосомъ на виду.* Ном. № 8554.

Волѳшка, ки, ж. 1) Валашка, румынка. *А в дїчини та чорній брови, як у тїй волѳшки.* 2) Раст а) василекъ, Сеп-

taurea suavis L. Вх. Пч. I. 9. ЗЮЗО. I. 116. *Ой у мене на городі зацвіли волошки.* Нн. 6) *Trifolium alpestre* L. ЗЮЗО. I. 139. 3) Крымская бѣлая овчина, грубошерстная, крупная. Вас. 154. Ум. Волошечка.

Вольний, вольність, вольно. См. Вільний, вільність, вільно.

Вольнувати, ну́ю, вш, гл. Вольничать, свовольничать. *Через те чоловік так і вольнує, що Бог милосердний.* Чуб. I. 234.

Вольвач, ча, м. Зобатий чоловік. Угор.

Вбля, лі, ж. 1) Воля, свобода. *Степ та воля—козацька доля.* Ном. № 767. *Дай рукам волю, то сам підеш у неволю.* Ном. № 3821. Чи по вблї, чи по невблї. По собственому желанію или по принужденію. Рудч. Ск. I. 93. *Волею зобити.* Свободно, по собственому желанію сдѣлать. *Волею мое серце з твоїм понялося.* О. 1861. XI. 15. 2) Власть, сила. *Чия воля, того й сила.* Ном. № 1054.

Не будуть мати вражі ляхи на Вкраїні волі. А я живу в Божій волі, не дав мені Господь долі. Мет. 57. *В своєї хаті своя правда і сила, і воля.* Шевч. 211.

3) Желаніє, сонзволеніє. *Як Божа воля, то вирнеш з моря.* Ном. В своїй вблю. *Кавъ хочеш. Живи, домо, в свою волю так, як полюбила.* Мет. Про мою вблю. Для мене все равно. *Про мою волю роби, як хочеш.* НВольн. у. Чинити чиб вблю. *Исполнять чье желаніє, приказаніє.* Чини же мою волю. Шевч. 15. *Чинити свою вблю.* Дѣлать свое, по своему. А тим часом вороженьки чинять свою волю—хують речі недобрїї. Шевч. 69. *Уволїти, учинити вблю.* Исполнить желаніє. *А циганочко да порожечко, ой уволї мою волю: да причаруй да козаченька, що гуляє зо мною.* Мст. 87. Ум. Вбленна.

Волѣка, жи, м. Большой волѣ. К. ЦН. 309. Г. Барв. 245.

Волѣр, рѣ, м. Воловій пастухъ. Колв. I. 68. *Ай лем почав волѣр трубити, почал ся дівча будити.* Гол. IV. 519.

Волѣчий, а, е. Вычачій. Воляча голова. Харьк. у.

Волїсто, нар.—Замість. *Запрїг би жида волїсто худоби.* Г. Барв. 19.

Волїтити, плю, пшш, гл. Колобѣтаться, смущаться. *В неволї мов в господї спав, на всіх як на своїх дивися, пив, їв, не волїтио, не смутися, а часам і пієні*

спївав. Мкр. Г. 8. *Тягли тут пінкеньку троянці, не волїтили сицилійці, черкали добре на захват.* Котл. Ев. II, 14.

Вон, нар. 1)—Геть. *Жаль батька, та вон несуть.* Ном. № 2256. *Або світи, або вон лети.* Ном. № 2722. 2)—Вонна. *Колвон сижу, тебе вижу.* Гол. П. 427.

Вона́, П, мѣст. Она. *Була в мене небога; при мені вона й зрєсла.* МВ. II. 19.

Вонечник, ва, м. Раст. *Salvia glutinosa.* Лв. 101.

Вонка, нар. Вѣв; вонъ, изъ дома. Угор. *А чому ти, моя мила, вонка не входить, коли мене та на дворі собака гонїла?* Гол. IV. 500.

Вонлївий, а, е. Часто воняючий. Аф. 321.

Вонб, йогб, мѣст. 1) Оно. *Послухає моря, що воно говорить.* Шевч. 9. *Употребляється для означенїя невизпѣстнаго лица. Хто же се в мене їх (коноплї) підчистив? Воно й бере, та не заразом, а потрошку.... Коли б мені його підмать та провчить,—воно б тоді одсажнулося.* ЗЮЮР. I. 11. *Въ заскательномъ смыслѣ о лицахъ обоого пола: Гомонить він (чоловік, побравшись) до мене, а я усе мовчу. Воно помїж народом пленталося, та й бачило доволї, дак і говорить до мене, а я усе соромляюсь. Г. Барн. 4. Въ смыслѣ нѣсколько презрительномъ: Та де же таки йому за писаря ставати? Воно ще таке мслоде та дурне. 2) Оно; это. Воно, бачте, жаліє мене мати. Воно хотять зо мною он що зрєбити. Як би з ким сісти хлїба зїсти, промовить слово,—то воно б хоч і як небудь на сім світі, а все б таки якось жилось.* Шевч. 658. *Роспїталїсь—аж воно так як раз, що їм їзять.* Рудч. (к.

Вонїтити, плю, пшш, гл. Сомнїваться. *Не вонїв старий Шрам, що сїх його Петро укладє Тура.* К. ЧР. 169.

Вонїчий, а, е. Вонїчїї. Вонїче зїлля=Вонїчна I.

Вонїчка, жи, м. 1) Раст. Клоновникъ, *Sepidum rudegarę*; 6) Раст. *Cimicifuda foetida* Z. ЗЮЗО. I. 118. 2) Жучекъ изъ породы жулиць.

Вонїти, вію, вш, гл.—Смердіти. *Не їж цибулі й вонять не буде.* Ном. № 6745.

Ворѣтися, рїсья, рєсья, гл. При пахнѣ свого поля прихвѣтити чужаго.

Вѣрга, ги, ж.—Варга. Угор.

Вѣрж, ва, м. Ум. отъ вѣр З. Жеребчикъ. Шух. I. 211.

Воріна, ня, ж. Жердь, употребляемая для огорожи. *Ми взяли ворину таку, як у руку заставишки, та дозгу та рієну.* Шприт. у. З усього села ні хатини, ні ворини не зосталося, геть усе до щенту пгоріло. Канев. у.

Воріг, рога, м.—Ворог. *Поглянь, Марусю, на поріг, то іде дружбонько, воріг твій.* Нп.

Воріженько, ка, м. Ум. оть вбrog.
Ворін, рона, м. Воронь. Мир. ХРІВ. 70. Ум. Ворінець. *Ой по дівчині отець-мати плаче, а по козаку чорний ворінець кряче.* Лис. VI. № 32.

Воріня, ня, с. Жерди для огорожи. Шух. I. 76. См. Вр'я.

Воріженька, ньок, ворітєчка, чок, мн Ум. оть ворбта.

Ворітка, ток, мн. Ум. оть ворота.

Ворітний, а, в. Воротный. Ворітний могоріч. Обридовое угощеніє, даваемое мѣстнымъ парнямъ за пропускъ въ ворота вѣвѣсты пѣзда жениха. Мил. 122.

Ворітняця, ці, ж. 1) Доска въ воротной створѣ. См. Ворота. *Дойшли вони до воріт, Остап осадив сало (що віс) на ворітницю.* О. 1862. I. 35. *Иногда во мв. ч.: ворота. Втворіть ворітницю!* АД. I. 41. 2) Ілюхъ ворітница. Столѣть, къ которору привязаны ворота. Мнж. 135.

Ворітнька, ньок, мн. Ум. оть ворота.

Воріття, тя, с. Мѣсто у воротъ. *Перві свати по за воріття, другі свати з кіньми під сіньми.* Нп.

Воріття, тѣ, с. Возврати, возвращеніє. *Є каюття, та нема воріття.* Пом. № 2240. (м. Вороття).

Ворітця, тоць, мн. 1) Ум. оть ворота. 2) Калитка. *Зачиний ворітєчка й ворітця, а не пускай Висилєчка молодця.* Гк. Макс.

Воріх, х¹, м.—Оріх. Желех.

Ворішва, ня, ж. 1) Раст. *Gegenium sanguineum.* Вх. Пч. I. 10. 2,=Орішина. Желех.

Ворішанка, ки, ж. Раст. *Latus corniculatus.* Вх. Пч. I. 11.

Ворка, ки, ж. Ворчаньє. *Витияй, щоб на ворку не оставалось.* Пом. № 11555. *Ну бо дпивай, а то буде чоловіча ворка нашьє.* Г. Барв. 39.

Воркін, куня, м.—Воркотун. *У запичку да й воркін ворчить.* Грин. Ш. 99.

Воркіт, котя, м. Мурлыка. *Ой кіт воркіт да на віконечко скіп.* Макс. (1849), 103.

Воркітня, ні, ж. Мурлыканіє.
Воркнута, ну, веш, гл. Мурлыкуть. *А ти, срий, воркни.* Мил. 39.

Воркбта, те, ж. Мурлыканіє. *Ой на kota воркота, на дитину дрїмона.* Макс. (1849), 102.

Воркотання, ня, с. 1) Мурлыканьє. 2) Ворчаньє. *А з свекорком бранья—тільки воркотання.* Грин. Ш. 82.

Воркотати, чѣ, тѣш, гл. Мурлыкать. *Ой кіт буде воркотати.* Макс. (1849) 58.

Воркотливий, а, в. Ворчливый. *Третій клопін—милий воркотливий.* Грин. Ш. 304.

Воркотня, ні, ж.—Воркітня. *Воркотня, та не що-дня.* Пом. № 2736.

Вркотун, на, м. Ворчунь.

Воркотуха, хи, ж. Ворчунь. *Годі тобі, стара воркочухо!* Стор. II. 216. *Жила Амадина котя нянька... скупа і зла і воркочуха.* Катя. Еп. IV. 42.

Воркѣтя, ті, об. Ворчунь, ворчунья.
Воркувати, вѣю, вш, гл. Ворковать. *Чого, серце, як голубка, день і ніч воркує?* Шевч. 43. *Воркувала горлиця у садку.* Гліб. 49.

Воркун, на, м.—Воркотун. *А на пєчі воркун ворчить.* О. 1861. XI. Св. 51. Ум. Воркуня, воркунѣч. *Ой воркуне та воркочуху, не бий мене та в головочку.* Г. Барв. 40.

Воробѣя, бѣя, м.—Воробець. О. 1862. X. 34.

Воробець, бѣя, м. 1)=Горобець. *Орєл не пристає з воробѣями.* Пом. № 1033. 2)—тро тѣяі. Пг. болотный воробей, *Emberiza schoeniclus.* Вх. Пч. II. 10.

Воробѣця, ці, ж. Самка воробѣя. Желех.

Воробня, ні, ж. соб. Воробьи. Желех.

Воробѣха, хи, ж.—Воробѣця. Желех.

Воробок, бка, м.—Горобець. Галиц.

Воробя, б'ята, с. 1)=Гороб'я. 2) Маленький ребенокъ (шугливо-ласкательное). Ум. *Ворб'ятю А старая его мати на криєлку сидитъ, маленьковъ ворб'ятю на рукахъ держитъ.* Гол. I. 116.

Воробѣчка, вѣ, ж. Воробьиный пометъ. Вх. За. 8. Желех.

Вѣрог, га, м. Врѣгъ. *В щасті не бає*

ворога. *Ном. № 1714. З одним Богом на сто ворог.* *Ном. № 12. Ум. Вор(б)иженно.*

Ворогуваннй, ня, с. Враждованіє. *К. Краш. 11.*

Ворогувати, г'юю, еш, гл. Враждовать. *Баба, що ворогує на ю.* *Ном. № 13409. Вони на тебе ворогують, я буду ворог їм заклятій.* *К. Псал. 312.*

Ворож, жа, м.—**Ворожбит.** *Вх. Лем. 400.*

Ворожбит, та, м. Гадальщикъ, колдунъ. *Рудч. Ск. I. 43. Гол. I. 3.*

Ворожбитенко, ка, м. Сынъ колдуна.

Ворожбитівна, ни, ж. Дочь колдуна.

Ворожбітка, ки, ж. Ворожея, чародійка. *Гол. IV. 445.*

Ворожбітство, вв, с. Гаданіє, колдованіє, чародійство. *Желех.*

Ворожечка, ки, ж. Ум. отъ ворожня.

Ворожій, в, е. Вражескій. *Засліпие вороже око.* *К. Псал. 66.*

Ворожієль, дя, м.—**Ворожбит.** *Вх. Лем. 400.*

Ворожієля, ді, ж. 1) = **Ворожбітка.** *Вх. Лем. 400. 2) = Сонечно, Coccinella ver-ticprunctata.* *Вх. Лем. 400.*

Ворожієть, жу́, жиш, гл. 1) Гадать; колдовать. *Хто ворожить, той душею наложиться.* *Ном. № 233. 2) —*моло чбго. *Возиться съ чьмъ, что-то дѣлать съ чьмъ. Ночліжники бачили, що такі то коло тих коней ворожили, що такі то балакали.* *Ном. № 12831.*

Ворожієня, ня, с. Гаданіє, ворожба.

Ворбжа, ки, ж. Гадалка, ворожея. *У ворожки хліба трошки.* *Ном. № 231.*

Ворожея з бісом накладає. *Ном. № 232.*

Ум. Ворбжечна.

Ворожієтв, ти, ж. Вражда. *Од лихої ворожієтти заховаєшся за мене.* *К. Псал. 81.*

Ворожієтча, ці, ж.—**Ворожієтета.**

Вороба, ви, ж. Веревка или ремень въ ввуть, которыми бьють. *Вх. Зн. 8. Ум. Ворбзна.*

Воробжій, а, б. 1) Шаловливый. *Шух. I. 32. 2) Быстрый, горячий. Ворожкий кінь.* *Вх. Зн. 8. Желех.*

Вороб, ка, м. 1) Мѣшокъ. *Питався лях: „Що ти постелив?“ — Вороб. — „Чим ти вкрися?“ — Воробом. — „Що ти поклав у голови?“ — Вороб. — А віц улів у мішок, то постелився і вкрися і під головами, і під ногами, — то все єдин.* *Ном. № 1308. 2) Небольшой мѣшокъ со скопченной нижней частью такъ*

что внизу только одинъ уголь,—служить для отдавливанія творага. *Ум. Вброчо. Мѣш. 177. Висів під полом у ворочку сир.* *Мѣш. 81. Іде хаятїя у комору та її тягну чога небудь ворочок.* *О. 1862. 1. 73.*

Вброн, на, м. 1) Воронъ, *Corvus.* *По дівчиночїи отець-мати плаче, а по козаків хоррий ворон криче.* *Мет. 96. 2) —*морський. *Альбиновсть.* *Вх. Пч. II. 9. 3) Дѣтская игра, въ которой воронъ хватаєть дѣтей, а мать защищаєть ихъ и пр. Маркев. 71. Чуб. 73, 75; Ив. 56; КС. 1887. VI. 483. Ум. Воронби. Аф. 322. Ув. Воронїна. Аф. 322.*

Вброн, на, нб.—**Вороний.** *Ворон коню, бїжи швидко.* *Мет. 74.*

Ворбня, ни, ж. 1) Ворона. *Ворона маненька, та рїт великий.* *Ном. 2) —*морський. *Пт =*Синьоворонка. *Вх. Пч. II. 9.*

Воронѣнький, а, е. Ум. отъ вороний.

Вороненї, нїти, с.—**Вороня.** *Ворон послав вороненя, воно й полетїло.* *Грин. I. 163. Ум. Вороненїно. Прилітає ворон з вороненятком.* *Грин. I. 162.*

Воронѣць, ндї, м. 1) Вороной конь. *Ой дайте менї коня воронця, коня воронця і гострого меча.* *Мет. 339. 2) Напитокъ изъ водки съ медомъ. 3) Раст. а) Paeonía tenuifolia L. ЗЮЗО. I. 130. б) Spirala Filipendula L. ЗЮЗО. I. 137.*

Воронїй, а, б. 1) Вороной. *Стояєть кнї воронїй у нарядї.* *Мет. 98. 2) Чорный. Посереднїй колодязь, а там вода аж ворона.* *ЗОЮР. II. 50. Ум. Воронѣнький.*

Воронка, ки, ж. Воронка. *Як олива закипіла, а вона виносить на двір, одтиха воронку і по два кулї у кожну бочку.* *Рудч. Ск. II. 152.*

Воронїй, вї, с. соб. Вороня. *А воронє клас-циплє личенко козаче.* *Хата 17.*

Воронїяччя, чя, с. соб.—**Вороння.** *А на плїтото так сїдає глїч, воронїяччя.* *Рудч. Ск. II. 74.*

Воронїок, нїка, м.—**Воронѣць 1.** *Шу-скається навздогїн своїм баским бистро-ногим воронїком.* *Мир. ХРВ. 139.*

Воронї, нїти, с. Вороненюкъ. *Ум. Воронїяно.*

Воронїка, ки, м. Ув. отъ вброн.

Ворбнячий, а, е. Воронїй. *Ном. № 12743.*

Ворбняче вїхо. Порода грибовъ.

Воропай, пая, м. ? *Чоловіче воропаю, де ж я тебе поховав? Заховаю під вербою. Чим накрию? Пеленюю. Заховаю на могилї, щоб по тобі зовки сили.* *Тополи. Чаря, 9. См. още Потебня, III. 65.*

Ворота, ріг, мн. Ворота. *Голій іде—ворота стовці.* Ном. № 1473. Части ворот: *стовці*—столбы, къ которымъ прикрѣплены ворота, *стовці*—вертикальные брусья, въ которыхъ укрѣплены горизонтальныя *воргінни*; отъ верхушки одного *стовці* до низу другого идетъ діагональну планка, прибитая для большей крѣпости *воротъ* и называемая *перепѣнна*. Харьк. у. (Лобод.). Ум. *Воргіна, воргіці, воргіньна, воргічна, воргінька, воргічка.* *Бігла чечітка попере́д воргітка.* Ном. стр. 302, № 429.

Воротарь, рѣ, м. 1) Привратникъ. *Воротаре, воротаре, вітвори воротонька.* АД. I. 40. 2) Родъ хороваднои игры. КС. 1889. IX. 635.

Воротаги, таю, шн, гл. Обтирать зерно въ ступѣ отъ шелухи. Золотонош. у.

Ворота́ло, ла, с. 1) = **Навій.** Вх. Уг. 247. МУЕ. III. 24. Шух. I. 255. 2) Длинное бревно, которымъ поворачиваютъ мельницю. 3) Часть товари (см.). Шух. I. 305. 4) Родъ ключа для поворачиванія навоя въ тракторомъ станкѣ. Воляч. у.

Вороти́к, ка, м. = **Воротарь.** Гол. (Желех.).

Вороти́ца, ці, ж. 1) = **Ворітниця.**

2) Ворота, плетенія изъ прутьевъ. Угор.

Вороти́й, я, в. Воротный. *Якась людина... бралась на перелаз у вороти́й хвірточці.* Г. Барв. 419.

Ворота́, та, с. = **Воріття.** *Трояниці, в крѣпості заперились, Енея ждали ворота́.* Котл. Ев. V. 31. *Буде каяття на світі, — ворота́ не буде.* Шевч. 379.

Воро́х, ха, ж. 1) Куча. Шух. I. 178. У *вѣрси погубри.* *Поговорити въ компаніи.* Шух. I. 41, 50. 2) Куча не вѣянаго зерноваго хлѣба. *Пишениці воро́х був не скритий.* Алв. 69. *Ні жадної скурти не осталося—він усі помолотив.* *Воро́ха так до неба.* Грин. II. 69.

Ворохі́вни, бни, ж. мн. = **Ворохі́бня.** К. Дз. 167.

Ворохі́вник, ка, м. Мятажникъ. Вх. Зн. 21.

Ворохі́вництво, ва, с. = **Ворохі́бня.** *З ворохі́вництвом лихимъ софіи таяться.* К. Дз. 117.

Ворохі́бня, ні, ж. Мятажъ. Вх. Зн. 21. К. Дз. 115, 32.

Ворохі́бити, блю, биш, гл. Буятовать, возставать. Желех.

Ворочання, ня, с. Переворачиваніе.

Вороча́ти, чаю, шн, гл. 1) Возвратити-ся. *Ворочай, зятенюку, хоч не хутко.* Мет. 99. 2) Возвращать. *Доганяйте, ворочайте літа молодій.* Нп.

Вороча́тися, чаюш, шн, гл. 1) Возвращаться. *Ой їдь та їдь, мій милесенький, та не забавляйся, на конику воронькім назад ворочайся.* Гол. 2) Поворачиваться. *Ой матінко утко, ворочайся хутко: уже сонце низенько, дружечки близенько.* Грин. III. 429. 3) Имѣться, случаться. *Нашимъ усе чарчина ворочається.* Грин. I. 239.

Ворочо́к, чка, м. Ум. отъ **вѣрон.**

Ворестися, шуся, шн, гл. Сердаться. Вх. Зн. 18.

Ворухлі́вий, а, в. Подвижной; безопасный.

Ворухну́ти, ну, вѣш, гл. Шевельнуть.

Ворухну́тися, нуся, нѣшся, гл. Шевельнуться. *Не зна Марко, як в колісці часом серед ночі прокинеться, ворухнеться, то вона вже скочить і укриве її перехристити.* Шевч. 105.

Ворухі́ло, ла, с. Рычагъ. Полѣсье.

Ворухі́ти, ну́, шш, гл. 1) Шевелить. *Не ворухи ємоу, бо буде воляти.* Ном. № 3289. 2) Трогать. *Чорте, на груди, тільки мене не ворухи.* Ном. № 3837. *Не ворухите мене, не займайте мене, нечаче ви й не бачите нічого.* Кв. I. 88.

Ворухі́тися, шуся, шшся, гл. Шевелиться. *Ворухитесь, і усом моргав, і очима поводить.* Кв. I. 126. *Ворухіться ще, жили, поки живі.* Ном. № 5934. *Усюди... народ ворухився.* Стор. М. Пр. 51.

Ворухлі́вий, а, в. = **Ворухливий.**

Ворухні́, ні, ж. Суматоха, волненіе (толпы). Желех.

Ворча́ти, чу́, ча́ш, гл. Ворчать. *Колізять стане ворчати, за двері заятайся.* Ном. *Хоч не лає, дак ворчить.* Г. Барв. 319.

Вора́, р'я, с. = **Вір'я.** Козел. и Борз. у. *Через вор'є перелізти, зараз і в леваду.* О. 1862. VII. 34.

В-осені, нар. Осеню. *В-осени ложка води, а дві гразі.* Ном.

Восе́т, ту, м. Раст. = **Осот.** Вх. Пч. I. 9.

Восі́ка, ки, ж. = **Осілка.** Вх. Пч. I. 12.

Воскобі́йник, ка, м. Воскобойникъ, воскобой и хозяинъ воскобойли.

Воскобійниця, ці, ж. Воскобойня. Котл. Ев. V. 65.

Воскобійня, ні, ж. = **Вооскобійниця**. К. 110. 111.

Воскобійня, ви, ж. Раст. *Solidago Virgaurica* L. Лв. 101.

Воскобійця, їв, ж. мн. Вошина, остапопали послѣ топлення воска. *Я вже маю віск і воскобійни*. Ном. № 5780.

Восковий, а, б. Восковой. *Не поможе, милий Боже, восковой свічка*. Ном. № 5671.

Воскресати, саю, еш, сов. в. **воокрѣснати**, ву, неш, гл. Воскресать, воскреснуть. *Христос воскрес*. Ном. № 289.

Воскрес, су, м. Воскрешеніє. *З немірущими авторами „Марусі“ та „Катерини“ почали вже простувати до воскресу староруської боявощини*. К. Дз. 115.

Воскресення, ня, с. Воскрешеніє. *Сяду-кѣй кажуть: нема воскресення*. Ев. Мр. XII. 18.

Воскресіти. См. **Воскрешати**.

Воскрѣснати. См. **Воскресати**.

Воскрѣпати, шаю, еш, сов. в. **воскрѣсати**, шү, сіш, гл. Воскрешать, воскресать. *Чорна корова людей коле, а біла воскресає*. Ном. стр. 291, № 44.

Воскувати, кую, еш, гл. Воцпять.

Воспитати, таю, еш, гл. Пропитать, прокормить. *Ой як же мені не літати? Маю діток—нічим воспитати*. Нп.

Воспитатися, заюся, ешся, гл. Пропитаться, прокормиться. *Він має сім десятичн землі, то йому можна воспитатися*. Ромен. у.

В-остівня, нар. Въ послѣдній разъ. *В-остівняк глянула на діток, на брата*.

Восьмака, ки, ж. Восьмерка въ картахъ.

Восьмеряк, ка, м. = **Вісьмерик**. Рудч. Чп. 158r

Восьмерня, ві, ж. Доска, получаема при распилакѣ деревнаго ствола на восемь частей. Сумск. у.

Восьмеро, числ. Восемь душъ, штукъ.

Восьмерувати, рую, еш, гл. Разсѣкати, разрѣзати на восемь частей. *Літ з двадцять назад хоч би восьмерували, хоч би підчилили двері тїєї куми, де ми сиділи, то не зворухнувся б з місця*. Стор. I. 257.

Восьмий, а, в. Восьмой. *Сім миль мосту, а на восьмій стоїть явор на весь світ славе*. Ном. стр. 291, № 14.

Восьмуха, хи, ж. Осмушка, осьмья

часть чего-либо (земельн. участка, кварты и пр.).

Вбхкий, а, в. Сырой, влажный. Ном. № 431. *Буде (хата) вожа зимою й весною*. Грия. II. 18.

Вбхкість, кости, ж. Сырость, влажность.

Вбхко, нар. Сыро, влажно.

Вбхра, ри, ж. Окра, желтая глина.

Вбчі, чай, с. = **Вічі**. Ном. № 10314.

Вочко, ка, с. Ум. отъ воко.

Вош и **воша**, ши, ж. Вошь. *Держись, як воша кожуха*. Ном.

Вошівий, а, в. Вишивый. *Вошивий кожухушок*. Чуб.

Вошкбвий, а, в. Ко вши относяційся. *Вошкбве зляя*. Раст. *Ononis hircina*. Вх. Уг. 232.

Вошкпруд и **вошопруд**, да, м. Вишедь. *Пусти мене, вошкпруде, погуляти поміж люде!—Ой коли ж я вошкпруд,—сиди дома, воші прудь*. Грин. III. 686.

Вошкпрудка и **вошопрудка**, ки, ж. Вшивица.

Воца, ці, ж. Вошина. *Медок у роток, а воцу у церкву*. Ном. № 12394.

Воцаний, а, в. Желтый, рыжий, по цвѣту подобный воску. О. 1862. V. Кух. 37.

Воцѣчок, чку, м. Ум. отъ віск.

Воцїна, ни, ж. Вошина.

Воцїти, шү, щїш, гл. Воцпять.

Воцїти, щка, м. Ум. отъ віск.

Воюваня, ня, с. Веденіє войны, война. К. МВ. II. 188. *Іх уста мькі як масло, а на серці воюваня*. К. Псал. 127. *Не кидав свого запорозького зичаю—воюваня*. Мир. ХРВ. 81.

Воювати, воюю, еш, гл. Воевать. *Колі б, Боже, воювати, щоб шаблюки не виймати*. Ном. № 4636. *Яким мечем воював, таким і поліг*. Ном. № 7085. *Мене хочуть воювати*. Рудч. Ск. II. 10. *Царь царя потугою воює*. К. Бай. 26.

Воюватися, воююся, ешся, гл. 1) Воевать. *Турецький цару, оїде на войну, воюватися, муштруватися*. Мет. 2) Дратися. *Приходить до неї та і каже їй: ну що, ходім, бабо, воюватися*. Рудч. Ск. I. 53.

Воюванік, ка, м. = **Воюваніч**. К. XII. 58. К. ЦН. 159.

Воювнїчий, а, в. = **Воювнїчий**. К. ЦН. 157.

Воїк, ка, воїка, ке, м. Воиць. *Тан наш славій воїки там мовчки проми-*

вали кров. Котл. Ев. V. 52. *Якого тобі ще треба? Чим не воюя?* Стор. II. 217. *А міщане ходять, все раду радять, що тому воюяці за дари дати.* Нп. Ум. Войченко.

Войцький, а, е, Воияскій, солдатскій. Желех.

Войченко, ка, м. Ум. отъ война.

Войчка, ки, ж. Воительница.

Вп... См. Уп...

Вр... Крімъ нижепомѣщенныхъ словъ см. еще. Ур.

Враг, га, м. Чортъ, злой духъ. *Не взяв його враг!* Ном. № 1355. *Куди вас враг несе до гаспидського сина?* Греб. 387.

Враговий, а, е.—**Вражий.** *Не взяла його врагова мати!* Ном. № 5714. *Враговий задирака.* Спм. 212.

Враждувати, дую, еш, гл.—на нѣго. Быть недовольнымъ на кого, гнѣваться, сердиться на кого. *Враждують люде на Грицька, бо він з поля забірає чужі копці.* Волч. у. *Народ і так на мене враждує.* О. 1862. II. 31. *Ой не враждуйте, вороженню, на мене.* Грин. III. 251.

Вражѣний, а, е. Ув. отъ **враній.**

Вражені, вати, с.—**Вражчі.** *Жиденята-враженята беруть з хати кошениля.* Грин. III. 326.

Вражій, а, е. Чертовъ, чертовскій, дявольскій. *Чи ви пани, чи ви ляхи, а ми запорожці: пам'ятайте, вражі сини, що ми вам не хлопці.* Ном. № 12510. *Було б тобі, вражий сину, нас трохи не кохати.* Мет. 103. *Ув. Вражѣний. Е, вражѣний сину!* Черк. у.

Вражча, чати, м. Чертенюкъ. *Я з ним балакаю, а воно, вражча, так і заливається.*

Вражчий, а, е.—**Вражий.** О. 1862. I. 35. *Гей ви, ляхове, вражчий синове! Ін порогу посувайтесь, мені, позаку-нешлязі, на покуті місце попускайте.* ЗОЮР. I. 205.

Врата, врат, мн. Только въ выраж.: **царські врата.** Царскіе врата. *Зачиняються царські врата для нашого брата.* Ном. № 4782.

Времениа, ня, с. Хорошая погода? *Чие времениа, того й погода.* Ном. № 13354.

Врѣмя, мя, с. См. Урѣмя.

Вс... См. Ус...

Вовкня! меж. Призывъ для воловъ и коровъ. Шух. I. 211.

Вт... См. Ут...

Вотра, ря, ж. Басовая струна въ горабѣ. КС. 1892. III. 383.

Вубратися, беруся, рѣшся, гл.—**Убратися.** *Вубралась теца у вовчинки.* Мет. 191.

Вугалля, ля, с. соб.—**Вугілля.** Черняг. Ум. Вугалляно.

Вугельник, ка, м. Обжигатель углей. Вас. 145.

Вугілля, ля, с. Уголье, уголь.

Вугіле, гля, м. Уголь. Ум. Вуглим, вугличон.

Вугластий, а, е. Имѣющій углы, граверный.

Вугліна, ня, ж. Уголекъ. Ум. Вуглінама. Мжк. 139.

Вугло, ла, с. При постройкѣ хаты въ срубъ: связъ дерева въ углу. Грин. I. 53:

Вугловий, а, б. Угольный. Желех.

Вугляр, ра, м. Угольщикъ.

Вуглярка, ки, ж. 1) Жена угольщика. Желех. 2) Мѣсто выжиганія угли.

Вуглярня, ні, ж.—**Вуглярка.** 2.

Вуглярство, ва, с. Промысль выжиганія углей. Желех.

Вугнявоць, вця, м.—**Гунявий.** Желех.

Вугнявка, ки, ж.—**Гунявка.** Желех.

Вугната, наю, еш, гл.—**Вугнотати.** Желех.

Вугноватий, а, е.—**Гунявий.** Вх. Зн. 8.

Вугнотати, гл.—**Гунявяти.** Вх. Зн. 8.

Вугол, гла, м. 1)—**Кутюк.** 2)—**Ріг.** (наружній уголь, уголь улицы).

Вуголов, ва, м. 1) Кожаная связъ, которой въ цѣпи было прикрѣплено къ цѣповищу; части, охватывающіи концы була и цѣповища, называются **вѣлиця**, а кольцо ихъ соединяющее—**ремінникъ.** Шух. I. 166. 2) Часть уздечки, находящаяся на головѣ. Шух. I. 79.

Вугор, гра, м. Угорь, прыпгъ.

Вугрин, на, м.—**Зеленяк.** Вх. Пч. II. 10.

Вугроватий, а, е. Угреватый, имѣющій угри на лицѣ.

Вудвуд, да, м.—**Оудд.**

Вудвуда, дати, с. Птенець-удодъ. *Як вудвудата в вишневім садку, так та худібна при оборонці.* Гол. II. 36.

Вуділа, діл, с. мн. 1) Узда, уздечка. 2) Въ хвостѣ Большой Медвѣдицы названіе одной изъ меньшихъ звѣздъ, находящейся между конечной и средней звѣздой. Мжк. 148.

Вудило, ла, с.—**Вудлице.** Желех.

Вудялящо, ща, с.—Вудлящо. Шух. I. 226.

Вудити, джу, дити, гл.—Найти рибу.

Вудка, кя, жс. Уда, удочка. Ураблася вудка. Нечімъ уже поживи́тся.

Вудкало, ла, вудко, кя, с.—Вудвуд. Вх. Пч. II. 15.

Вудлящо, ща, с. Удильце. *Пиду вудлящо вурубаю.* Св. Л. 50.

Вудод, да, м.—Вудвуд.

Вудок, дка, м.—Вудвуд. Вх. Пч. II. 15.

Вуж, жа, м. 1) Зыбля ужъ. 2) = Гуж. *Колы взявся за вуж, то не кажы, що недуж.* О. 1862. I. 35.

Вужака, кя, м. Ужъ, большой ужъ.

Вужів, жева, ве. Ужу принадлежачій.

Вужівка, кя, жс. Родъ веревки изъ прутьевъ, лозы или дуба.

Вужовий, а, е.—Вужів. Гол. I. 81.

Вуада, дя, жс. 1) Узла. 2) Длинная веревка, привязанная къ крыльямъ пехода—для вытягиванія послѣдняго. Вас. 186.

Вуадэчка, кя, жс. Уздечка. *Аби вуадэчка, а кий буде.* Ноч. № 5423.

Вузэньный, вузэсэнький, а, е. Ум. отъ вузьный.

Вузэнько, вузэсэнько, нар. Ум. отъ вузьно.

Вузэти, жу, зити, гл. Стуживать, дѣлать уже. *Треба доери вузэти, а то широкі.* Камонца. у.

Вузэсэнький, а, е. Совершенно узкій.

Вузэсэнько, нар. Совершенно узко.

Вузэли, ка, м. 1) Ум. отъ вузол. 2) Комокъ сбившейся глины. *Глину на горюхи треба розмішувать, бо в ній є вузэли,*—такъ якъ камініці. Екатеринбург. у. (Залюбовск.). Ум. Вузэличо.

Вузэлуватий, а, е. 1) Узловатый. 2) Замысловатый.

Вузэл, злэ, м. 1) Узелъ. *Лікарям чы можэшъ, чы не можэшъ, а вузол розв'язэшъ.* Ном. № 8339. 2) Узлы, связь. Ум. Вузэли, вузэличо.

Вузэкій, а, б. Узкій. *Туди звійти—широкі ворота, а відтіль—вузкі.* Ном. № 7352. Ум. Вузэньный, вузэсэнький.

Вузэко, нар. Узко. Ум. Вузэнько, вузэсэнько.

Вузэшня, ня, жс. Суженное и мелкое русло рѣчьяго протока. Верхнедѣбур. у. (Залюбовск.).

Вуй, вуй, м. Дядя. Желех. Ум. Вуйчо. См. Стрий, дядько.

Вуйко, ка, м. 1) Ум. отъ вуй. *Киндрат свий брат, а кабана вуйко.* Ном. № 12706.

2) Название медвѣды у гуцуловъ. Шух. I. 22.

Вуйна, ня, жс.—Дядина. Вх. Зн. 8. Желех.

Вулень, льня, м.—Вулій. *Гуде у будижку, як у вулені.* МВ. (О. 1862. III. 50).

Вульця, ці, жс. 1) Улиця. 2) Мѣсто, гдѣ собираются парни и дѣвушки для пѣнія, ягръ, танцевъ. *В мене пенька нерідная, мене на вулицю не пускає.* Мет. 328. Ум. Вуличка, вуличенька, вулонька. *Тісні вуличеньки, тісні.* Грив. III. 471.

Вуличанья, ня, м. Участникъ гульбищъ и увеселеній молодежи на вульці ?

Вуличенька, вуличка, кя, жс. Ум. отъ вульця.

Вуличний и вуличний, а, е. Уличный. Желех.

Вулій, ля, м. Улей.

Вулик, ка, м.—Вулій.

Вульська, кя, жс. Ум. отъ вульця.

Вулувати, оя, тую, ся, ащ, оя, гл.—Пручатся? *Ой ми його не пускаєм, най ся не орутує: ми хочемо того знати, де він кінчює.* Гол. I. 227.

Вурда, дя, жс. 1) Выжимки изъ сѣмянъ конопля или зеренъ мака, приготовляемыя для начинки варениковъ или пироговъ. Kolb. I. 54. Марков. 151. 2) Сыръ, вываренный изъ сыворотки. Шух. I. 37, 206, 214.

Вурдатися, джуся, дити, гл. 1) О молокѣ: створаживаться. Херс. Галиц. 2) О людяхъ: дѣлать крестю физиономію.

Вурданий, а, е.—пирогі. Пирогы съ вурдою. Вх. Зн. 8.

Вуркота, тя, жс.—Воркота. *Ой на коту вуркота.* КС. 1893. VII. 82.

Вурчати, чу, чити, гл.—Мурчати. *Кім вурчить.* Миж. 145.

Вус, са, м. См. Ус.

Вусань, ня, м. См. Усань.

Вусатий, а, е. См. Усатий.

Вусэньница, ці, жс.—Гусэньница. Вх. Пч. I. 6.

Вуспѣтки, ток, мн.—Уопѣтки.

Вустэ, пуч. мн. См. Уста.

Вуставка, кя, жс.—Уставка.

Вустэнок, яка, м. Въ рыболовной варшѣ меньшій конусъ, входящій въ большій. Миж. 177. См. Устенон.

Вустілка, кя, жс.—Устілка. *Треба в новий чобіт устілку з сіна аб з соломи.* ХС. IV. 56.

Вутеня, вѣти, с. = Утеня. *Нехай мої вутенята в городі у тебе.* Грин. Ш. 250.

Вутипка, ки, ж. Ум. отъ вугна.

Вутка, ка, ж. = Утка. *Навідала кубельчко, де вутка несеться.* Мет. 86. Ум. **Вутипка, вуточка.** *Летять одинацять вутінок.* Чуб. II. 19.

Вутлѣнький, а, е. Ум. отъ вутлий.

Вутлий, а, е. Слабосильный, слабый.

Ця тишенця вутла, — зараз висилеться. Харьк. у. *Гречка вутла — боїться морозу.* Лебед. у. Ум. **Вутлѣнький.** *Така ще вона вутлѣнька.* МВ. (О. 1862. I. 85). См. Утлий.

Вуточка, ки, ж. 1) Ум. отъ вугна

2) Родъ хороходной игры. Грин. Ш. 111.

Вутрена, ні, ж. = Утрена.

Вуть-вуть! меж. Призывъ для утокъ. Херс.

Вутохва, ни, ж. = Вутка. Грин. Ш. 112.

Вутя, тати, с. = Утя. Грин. Ш. 111. Ум. Вутяно.

Вутячий, а, е. Утинный. Драг. 375.

Вухань, ня, м. Человѣкъ съ большими ушами.

Вухатий, и, е. Съ большими ушами, длинноухій.

Вухнальк, ки, м. Ум. отъ вухналь.

Вухналь, лѣ, м. Подковный гвоздь и тотъ гвоздь, которымъ прибаваютъ къ оси подѣсок. Ум. **Вухналин.** Г. Барв. 161.

Вухо, ха, с. 1) Ухо. Тепло, як у вусі. Очень тепло. Ном. № 10285. Тихо, як у вусі. Ползал тишина. Респустити вуха. Развѣсити уши, слушать со вниманіемъ и доверіемъ. См. Ухо. 2) Ушко сосуда. Шух. 261. 3) Часть кушми (см.). Шух. I. 169

4) Ухо, проухъ въ различныхъ инструментахъ для продвѣванія рукоятки (напр. въ салі, въ большой пилѣ, топорѣ и пр.). Шух. I. 164. МУЕ. Ш. 30. Сім. 24.

5) Въ желѣзномъ лемехѣ плуга гнѣздо, въ которое вставляется чепка. Вас. 199.

6) Шипъ бревна или бруса (въ постройкѣ, снарядѣ), входящій въ углубленіе. Шух. I. 90, 255. 7) Шипъ вала, которымъ валъ опирается на подставку. Шух. I. 235.

8) Шипъ, яликъ дверей или воротъ, входящая въ гнѣздо и вращающаяся въ немъ. Шух. I. 87, 93. Ум. **Вушно, вудечко.**

Вучень, чай, м. = Учень. О. 1862. I. 72.

Вушечко, ка, с. Ум. отъ вухо.

Вушко, ка, с. 1) Ум. отъ вухо. У мене аж ушки засміялись, — сдѣлалось очень радостно. Г. Барв. 281. 2) мн. Варешки съ

говядиной, варимые въ супѣ. 3) Часть шнафі (см.). Шух. I. 253.

Вушка, ки, ж. = Вуйна. Желез. Ум. и ласк. вуйня (Галиц.).

Вх... См. Ух...

Вц... См. Уц...

Вч... См. Уч...

Вш... См. Уш...

Вщ... См. Ущ...

Вюк, ка, м. Вьюкъ. *Іде трос, а під ними по одному коню під в'юками.* ЗОЮР. I. 157.

Вюн, на, м. 1) Рыба вьюнь. *Колись щука баснула в'юна у такімъ купочку, що не було куди йому втікати.* Рудк. Ск. I. 46. 2) Названіе вертлявого, живого вода. КС. 1898. VII. 46.

Вюнкій, а, б. Вертливый, живой, проворный. *Тут шо вже було б тобі в'юнке, так і на містці не всиде.* Миргор. у. Слов. Д. Эваря.

Вюнѣвий, а, е. Относящійся къ в'юну. *Покоштував в'юнового сала.* Ном.

Вюнок, вкл, м. Раст. Повилика, *Copvolulus Sepium* L. ЗЮЗО. I. 119.

Вюрѣк, рка, м. = Юрок. Чуб. VII. 409.

Вючак, ка, м. Вьючное животное. *Двагорбі в'ючакі, цибані драмадери в піску глубокомо немов купалась.* К. МХ. 15.

Вючата, чу, чаш, гл. Вьючить. *Все шо треба, в'ючили на коней.* Стор. II. 165.

Вяз, зу, м. 1) Дерево вязъ, *Ulmus*. 2) Рыба вяз, *Ciprinus rutilus*. 3) Зв'язъ. *Як би дощ, то ще б в'яз був на огудині.*

Лебед. у. *Щоб був в'яз на огірках.* О. 1861. XI. Св. 59. 4) мн. в'язі = Вязок 2. То не біда, що по в'язи вода, тое горні проняло, що і копилля поняло. Ном. № 7228. Ум. В'язкі.

Вязальник, ка, м. Вязущій снопы.

Вязальница, ці, ж. Вязущія снопы. *У скіп в'язальница не зв'язе.* К. Псал. 297. Ум. **Вязальничка.** О. 1861. XI. Св. 64.

Вязан(ь), ні, ж. Пучекъ, бугекъ. *Велшка в'язан квітля.* Вх. Лем. 400.

Вязання, ня, с. Связываніе.

Вязати, жу, жеш, гл. 1) Вязать, связывать. *Як кажуть, то й батька в'язуть.* Ном. № 1081. *Буду жати і в'язати, доленьки шукати.* Мет. 276. 2) Привязывать. *Прійхав до долини, в'язе коня до ялики.* Мет. 91. *Хлоп путає (коня), той ногами плутав, а хто в'язе, той певно спати ляже.* Ном. № 11396. 3) Присоединять къ чему, связывать съ чѣмъ. *Не*

знайшли нічого такого, щоб її до того діла в'язати. Мир. Нов. II. 111. 1)—руку. Живитися, виходити замуж.

В'язатися, ж'юся, жешся, гл. 1) Свяzywається. 2) Вязаться. *Густо сей пояс в'язався.* Пом. № 257. 3) О раст.: зав'язуватися. *Мої угірочки густо в'язались в угудині.* Пом.

В'язень, зня, м. Узникъ; пл'вникъ: арестантъ, заключенный. *Я буду свовідати в'язня.* К. ЧР. 393.

В'язи, вів, м. мн. Шейные позвонки. *Аби голова на в'язях, а розуми буде.* Пом. № 4877. *Трохи в'язи не звихнулись.* Котл. Ев. VI. 41.

В'язіла, зіл, с. мн. Узы. *Розірвемо реліній в'язіла, поламлемо на шнях наших ярма.* К. Псал. 3.

В'язій, зіі, м.—В'язильник.

В'язідь, ля, м. 1) Раст.: а) Клеверъ б'льий и красний, *Trifolium repens*,—*ра-тепсе* L. Вас. 205. б) *Trifolium flexosum* L. ЗЮЗО. I. 139. в) *Trifolium montanum*. ЗЮЗО. I. 139 2) Связка. Угор.

В'язильник, ка, м.—В'язальник. Харьк.

В'язільниця, ці, ж.—В'язальниця. *Юрба в'язільниця, молодих.* Щог. Сл. 103.

В'язіння, ня, с. Свяzywаніє сноповъ.

В'язка, кв, ж. 1) Связка. *От оам казка, мені бублнків в'язка.* Рудч. Ск. I. 4. *В'язка сіна.* Грин. III. 571. *Я ж думала, що мій милій, аж соломи в'язка.* Мет. 2)=В'язон 2. Сумск. у. Ум. В'язочка.

В'язній, а, б. Огносяннійся къ тыльвой часті шен. В'язнє с'ало. Сало съ шен. Павлогр. у.

В'язник, ка, м.—В'язень. *На свято Пилип одпускав їм одного в'язника.* Ев. Мр. ЛУ. 6.

В'язніця, ці, ж. Тюрьма; заключеніє. Гол. I. 162. *Да чи правда, що губили Пилипка а в'язніці.* Лукан. 137.

В'язничий, а, в. Тюремный. Жедех. **В'язнути, ну, неш, гл.** Привизываться. **В'язовий, а, с.** Вязовой. *А ще, правда, ми козакові постоти в'язові.* Макс.

В'язок, вк'а, м. 1) Связь пол'удрабів въ возѣ. Рудч. Чп. 250. 2) Связь (изъ тонкаго гнутаго дерева), посредствомъ которой въ саняхъ воєли двухъ польовъєт соединяются между собой. Лебед. у. (Зальбовск.). 3) Въ наружномъ однобортномъ

колесѣ подной мельницы: дубовая дужка, при помощи которой с'аждає лопатка прикрѣплена къ в'язку. Черниг. у. 4) Въ корзинѣ: поперечина, сверхъ которой затягується дуга для ручки въ корзинѣ. Вас. 147. 5) Позвонокъ. Терск. обл. 6) Ум. отъ в'яз.

В'язочка, кв, ж. Ум. отъ в'язка.

В'язура, ри, ж. Большая связка. *В'язуру набере хворосту.* Кролев. у.

В'язь, ві, ж. 1)—В'яз 3. *В'язі мало на огудині.* Черк. у. 2) Вязь (сноповъ). *Капа дає по 5 п., а як що буйної в'язі, то й геть по більши.* О. 1862. I. 59. 3)? *Дубовій сіни, а вербові в'язя.* Грин. III. 528.

В'ялий, а, в. Вялый, увядшій. *Лежить моя осенщина, як тая в'янка в'яла.* Мет. 98. *Вжогорентися, як в'яла риба.* Пом. № 5354.

В'яліть, ль, ліщ, гл. 1) Дѣлать вялымъ, вялѣти. *Чужина в'яліть як блинку.* Гліб. *Уже ж мені, мій же братику, уже роженьки не щипати... а запашко-го василечка у рученьках не в'яліти.* Грин. III. 536. *Уроки... пейчику в'яліти.* Миж. 152. 2) Сокрушати, печалити. *Не суши, не в'яли чорними бровами.* Мет. 17. *Сушати мене, в'яліти мене мої в'оріженьки.* Мет. 253. *Хлопцеві серденько сл'язми в'яліла.* МВ.

В'янути, ну, неш, гл. 1) Вянуть. *Куди гляне, трава в'яне.* Пом. стр. 304. № 497. 2) Чахнути, увядати. *Чого в'янеш, моя доню? Шенч. Лисо, лисо! мати в'яне, дочка червоніє.* Шени. 20. *С'ерце в'яне.* Сердце замираєтъ, духъ захватываєтъ. *З мушкетом стане, а серце в'яне.* Нп. *Твоє личенько біле рум'яне, хто на його глянє—серденько в'яне.* Мет. *Вблос в'яне (слухаючи що)—говорится, когда приходится спать что-либо сильно неприятное? А в мене волос в'яне, се слухаючи.* Г. Баря. 441. *Тик с'яіє, аж волос в'яне.*

В'ятер, ра, в'ятір, ра, м.—Ятір. Пом. № 13137. *Нікто їх не ловив,—ні волокол, ні в'ятірали.* Гліб. *Люде в'ятірі просушували.* Грин. II. 58.

В'ятерїна, ни, ж.—Ятерана. Ум. Ятерївна. *Тепло, як циганові під в'ятерїною.* Пом. № 612.

В'ячати, чу, чаш, гл.—М'якати. *Коза в'ячат, кричить: во, во!* Вх. Уг. 232.

Г.

Гай мезж. 1) А? ась? что? Чому не послужав, як я казав, щоб у шимок не заходне? *га?* Рудч. Ск. II. 131. *Іване!—Га?* 2) А, ах, э, воть какъ! *Га, добра твоя горілка,—дай вип'ем ще.* Чуб. I. 109. *Раз лучилось робаку на віку, їа вже й га!* *Ном. № 2611.* 3) П'сенный прип'івъ. *Гон, чук, га, тропака, бо я зроду така!* Левци. I. 53.

Габá, бй, ж. 1) Б'лово сукно турецкое. *Ой із гороба із Трапезонта виступала галери,... турецькою білою габюю покровена.* АД. I. 208. У Шевченка св'язна пелена. *Возьме її (ліброу) та й огорне в ризу золотую і словне дорвою білою габюю.* Шевч. 640. 2) Кайма? Хустка з золотими кайтами, з золотою габюю. МВ. II. 77. *Хустка колись була чорна із габюю, тепер стала руда.* О. 1862. VIII. 32.

Габати, бая, еш, гл = Габцувати. Аф. 352.

Габелковий, а, е. Сд'явний изъ кожи молодой скотини. *Обутий в габелкових черевиках.* Стор. II. 96.

Габблос, лжа, м. 1) Кожа молодой скотини. *Нас. 158, 157.* 2) Кожа съ пем лошади или быка. Мнж. 178.

Габьованнй, а, е. ? *Вже була стара, а ще подавай їй і спідницї байові, і юнки забьовані.* О. 1861. VIII. 16.

Габліна, ив, ж. Телятина. Желех. Вх. Зп. 9.

Габлі, лів, м. мн. = Габліна. Желех. Вх. Зп. 9.

Габбъ, мезж. Восклищавіе гупульських дровосекъ при спусканіи срубленнихъ деревьевъ съ горы внизъ; этиъ восклицаніемъ стоащіе вназу работники дають знакъ стоащимъ выше приставовити спускъ деревьевъ. См. *Киматов.* Шух. I. 180.

Габбнй, а, е. Сд'яванный изъ б'лаго сукна *габá.* *Рукавичейки габові.* Год. II. 119.

Габѹк, нá, м. М'сто въ р'кѣ, гдѣ вода течеть узкимъ русломъ и съ шумомъ бьетъ внизъ. Шух. I. 227.

Габцувати, цбю, еш, гл. Хватать. *Хоть старого, хоть малого, то так габцують.* Аф. 352.

I. Гав! мезж. Звукоподражаніе лаю собаки. *Вожъ узав дитину да й побіг, а собака за ним: гав, гав, гав!* Рудч. Ск. I. 9.

II. Гав, нар. = Гев, Вх. Лем. 402.

III. Гав, ву, м. Лай. *Я пізнав і гав тієї собаки,—такий хрипкий.* Невомоск. (Залюбов.).

Гавá, ви, ж. 1) Ворона. Аф. 352. *Гави ловити.* *Ротоз'явничать, з'вять.* *Гав ловив та витрішки продавав.* *Ном. № 10926.* 2) Переносно: разниа, ворона. 3) Промжутокъ межъ двухъ зубьевъ пилы. НВольн. у.

Гавановий, а, е. Темно-желтый. КС. 1891. V. 196.

Гаванъ, ні, ж. Гаванъ. *Ой стояла на гавані противъ Яниколя; ой там були хуртовина із чорного моря.* Мет. 491.

Гавав, зя, об. Гнусный человекъ, гнусливая женщина. Полт.

Гавз'ятій, а, е. Гнусный. Полт.

Гавин, а, е. Вороний. *Гавине гніздо.*

Гавити, влю, виш, гл. Ротоз'явничать, з'вять.

Гави, ку, м. Лай. Вх. Лем. 401.

Гавканна, ня, с. Лай.

Гавкати, каю, еш, гл. Лаять. *Собака і на святого гавка.* *Ном. № 5195.*

Гавкáč, чá, м. = Лас. Вх. Пч. II. 5.

Гавкнути, ену, неш, гл. Однокр. в. отъ гавкати. *У дворі гавкнуло цуценя.* МВ. I. 108.

Гавкотнй, ні, ж. Сильный лай.

Гавкѹн, нá, м. Лаящее животное. К. Дз. 57.

Гавкѹчий, а, е. Громко лаящій, часто

ляють. Це в нас гавкучий собака.—
Щеня гавкуче. К. Дз. 49.

Гавкучий, в, в. = Гавкучий. Отари стережуть бровки худлаті, гавкучі, злощі. КМБ. II. 119.

Гавра, рн, ж. Берлога. Угор.

Гавран, нь, м. Ітница: Corvus corax, воронъ. Вх. Пч. II. 9. Гавране, гавране, високо літаєш. Гол. II. 719.

Гавра, рі, ж. = Гава. Морд.

Гавра́х, х́, м. = Ховрах. Драг. 241.

Гавх, меж. = І Гав. Ей, чоловіче, а ні важся! Бо що два, а не еден, а собака третій.... гуджа-гавх! Ном. № 4357.

Гавюрка, ќ, ж. = Вевірка. Вх. Пч. II. 7. См. Біла.

Гав'язь, ві, ж. Раст. Symphytum officinale. Вх. Пч. II. 36. Шух. I. 22.

Гав'ичий, а, в. = Гавни.

Гав'ір, ру, м. Раст.: а) = Татарія. Asorus salamun L. ЗЮЗО. I. 109. б) Sagex rigaria L. ЗЮЗО. I. 115.

Гав'ікання, ня, с. Вскрикування, громкий говоръ.

Гав'ікати, каю, еш, гл. Вскрикувати, громко говорити. Піт у церкві гагакав, гагакав, аж піт його проняв.

Гав'ікути, куу, веш, гл. Одногр. в. отъ гав'ікати.

Гав'ара, рн, ж. Родъ дикої утки, гавара. По весні налетіло до нас на Тернівку гавар. Стор. II. 75.

Гав'аричий, а, в. Гагарій. Гагаряче пір'я.

Гад, ду, м. 1) Гадъ, пресмыкающееся. Чужими руками добре гада ловити. Ном. № 9664. 2) Соб. Много пресмыкающихся. Гад руками з ями до ями носить. ЗЮЮР. I. 309. Там коло крилиці побачив такого багацько темного та сірого страшного гаду. Драг. 113. 3) Брваное: гадина. Скверний гаде, куди ти лізеши? Схалемись! Шевч. 335.

Гадé, ді, ж. = Гадка. Ідіте до батька, покличте свою непеву гаду. Г. Барв. 133.

Гадéй-вілля, ля, с. = Віловор, Parnassia palustris L. ЗЮЗО. I. 130.

Гадéвня, ня, с. Размышленіє, помислы, думавіє.

Гадéти, дéю, еш, гл. 1) Думати, размышляти, помислити, предполагати, воображати. Я хозак молод, гадаю, що я собі пароньки не маю. Мет. 17. Ой ти, козаче, що ти думаєш-гадаєш? Мет. 81. Коники сідлає, а на Бога не гадає. Гол.

I. 11. 2) = Згадувати. Та оудем ми помірати і свого батенька гадаць. Мил. 211.

Гадéтися, етєся, гл. безл. Гадéтьєся, гадéлося. Думається, думалось. Скільки ж то, гадалося мені, буде землі під усім царством. Ком. Р. I. 1. Коли б панам гадалося, з чого лихо скувалося. Ном. № 1136.

Гадéаб, бу, м. = Едваб. Вх. Лем. 401.

Гадéабний, а, в. = Едвабний. Гадэабна суточка. Гол. IV. 435.

Гадéд, дé, соб. = Гадн. Гаде підь землю ховає сі на зіму. ЕЗ. V. 80.

Гадéжуга, грх, ж. Молодая смерена вышиной до трех метровъ. Шух. I. 176.

Гадéжучка, ки, ж. Молодая смерена вышиной до 1½ метра. Шух. I. 176.

Гадéажика, ки, ж. = Адажика. Вх. Зн. 1.

Гадн-перегадн, дів, мн. Раздумываніє. Почнуться гадн-перегадн—начуть думать-передумывать. Лохв. у.

Гадéло, ла, с. Родъ игры съ дѣсьей. Гад, гад, гадило, що по полю бродило и пр. Мил. 54.

Гадéина, ни, ж. 1) Гадъ, пресмыкающееся животное, змѣя. Вѣться, як гадина. Ном. № 3002. Гадина в його словах тыхас. Ном. № 2932. Хоч би гадина там сичала, то візьме (такої воръ). Ном. № 11084. Туга коло серця як гадина вѣться. Чуб. V. 473. 2) — сліпа = Веретинни, Anguis fragilis. Вх. Пч. II. 16. 3) — сороната. Pelias praester. Шух. I. 22. 4) — чорна. Pelias cherssea. Шух. I. 22. 5) Употребляется как брваное слово. Ум. Гадина, Грин. I. 6; гадиньона, Мет. 251. гадиночна. Чуб. V. 434.

Гадéинни, ка, м. Раст. а) Alchemilla vulgaris. Вх. Пч. II. 29. б) Verbascum thapsus. Лв. 102.

Гадéиньонка, ки, ж. Ум. отъ гадина.

Гадéиньочка, ки, ж. Ум. отъ гадина.

Гадннй, ндѣти, с. Змѣеныш. Гадина чинить уперед яйце, а потім виводить гадннйта. Шух. I. 238.

Гадка, ки, ж. Мысль, помышленіє, думка. Ні думки, ні гадки.—Що хатка, то инша гадка. Взяли мене думки та гадки. Ном. № 5807. А ні гадни. І гадни не має. І не думаєт вове; і вѣ усь себѣ не дуеть; і не заботится. Ном. № 4991. Його лать, а він, а ні гадки, (а він, і гадки не має). Его бранять, а онъ і вѣ усь себѣ не дуеть. Не журиться Катерина, і гадки не має. Шевч. 67. За годикки жито помолотили й прибрали,—

тепер ні гадки, — т. е. тепер и спокійнои. Черв. у. Шкода й гадки. Нечого и думать. Шкода й гадки, не буде нічого. Шевч. 422. Ум. Гадонька, гадочна. Думки-гадоньки не мають. Шевч. 648. *Ой почели вічерити гадочки гадати, як би дати Бондарочці та у село знати.* Шух. I. 205.

Гадкувати, кую, еш, гл. Размышлять, раздумывать. *Він тогди не каже нічо, лиш собі гадкуйт.* Гн. II. 9.

Гадовий, а, е. Зм'яний, свойственный гаду. *Гадове в'одло.* Бранное слово. *Енен, гадового сина, пужни по своєму.* Котл. Ев. IV. 36. *Гадова свинота.* Ном. № 12403.

Гадовище, ща, с. Зм'яное гн'яздо, м'єсто перебуванія зм'яї. Вх. Зв. 9.

Гадонька, ки, ж. Ум. отъ гадна.

Гадочка, ки, ж. Ум. отъ гадна.

Гадра, ри, ж. Баба-лгя, сварливая баба. Вх. Зв. 9.

Гаду. Обыкновенно съ повтореніемъ въ выраженіи: Я (вн, ти и т. д.) гаду, гаду. Я (онъ, ты и т. д.) боляю... *Гаду, гаду, а возж суне.* Ном. № 5769 *Гаду, гаду, а пси в крупаж.* Ном. № 12949.

Гадь, ді, ж. = **Гаддя.** *В хаті була всяка гадь... вужі та ящірки.* Гн. II. 66. *На благовіщія гадь вилазит із землі.* Фр. Пр. 59.

Гадюк, ка, м. = **Гадина.** Вх. Зв. 9.

Гадюка, ки, ж. 1) Гадюка, *Viperā verus.* *Вилазит гадюка та й сичить.* Рудч. Ск. I. 146. *Гадюк умію замовлять.* Котл. Ев. III. 13. *Нехай мої руки пойдять гадюці.* Грин. III. 266. 2) Гадина, зм'яї. *Даю вам силу наступати на гадюки.* Ев. Л. X. 19. 3) Употребляется какъ бранное слово. Ум. Гадючка.

Гадюбра, ри, ж. 1) Большая гадюка, большая зм'яї 2) Бранное слово. *Що це ти, гадюро, робини?* Уман. у.

Гадюцький, а, е. = **Гадючий.** Чуб. I. 122.

Гадючя, чятя, с. = **Гадюченя.** Ком. II. стр. 107.

Гадючений, нятя, с. Зм'яный, гадючий, зм'яный. *Гадюка й гадюченийя.* Ком. II. 107 Ум. Гадюченийю.

Гадючий, а, е. 1) Зм'яный, гадючий. *Гадюча в серці в вас отрута.* К. Псал. 132. Гадюче в'одло. Зм'яное гн'яздо. 2) Гадюча ибрива. Раст. *Peucedanum Oreoselinum* Moench. ЗЮЗО I. 166. 3) Бранное слово. *Гадючий синю!* Маркев 56. *Гадючий жид.* Маркев. 56. *І цінка вхопила гадюча дитина.* Грин. II. 183.

Гадючий, на, не. Принадлежащій, свойственный гадюкѣ. *Не лай гадючину матір.* Чуб. II. 12

Гадючина, ни, ж. Мясо гадюки, зм'яї. Ном. № 12174.

Гадючка, ки, ж. 1) Ум. отъ гадюка. 2) Гадючку виннути, впустити. Сдѣлать пакость. *Здається і бруже, а гадючку впустив.* Ном. № 9536.

Гадючник, ка, м. 1) Зм'яное гн'яздо. Екатеринослав. 2) Раст. = **Воронець**, *Spigaea Filipendula* L. ЗЮЗО. I. 137. 3) Нязелькая землянка. Херс. *Виконав якийсь гадючник у землі.* Левци. Пов. 343.

Гадючка, ча, с. соб. Гадюки. *Тільки й видко між жуцями, що гадючя й ящірок.* Щог. Сл. 123.

Гадюшник, ка, м. = **Гадючник 3.** „Мѣстечко Курисово-Покровское“. (Одесса. 1883), стр. 16.

Гаді, дятя, с. 1) Зм'яный, зм'яное отродье. Федьк. 2) Гаде сліпа. Рыба *Petroguzon* Suv. Шух. I. 24.

Гадячий, а, е. 1) = **Гадовий, гадючий.** Мил. М. 48 *Сім голов гадячих.* Гн. I. 22. 2) **Гадяче злля.** Раст. *Veronica chamaedrus.* Вх. II. Ч. 37.

Гасвий, а, е. Лѣсной. Желех.

Гасчка, ки, ж. Ум. отъ гайна 1.

Гая, ву, м. 1) Гаят. 2) = **Гас.**

Гаяварі, рів, м. м. Патронташи, пришитые на груди къ чемеркѣ. Черном.

Гаяда, ди и пр. = **Гаяда** и пр

Гаяѣта, ти, ж. Газета. *Жадни газета, жадна пошта не перенесила так швидко звісток з одного краю до другого, як язык Борюців.* Левци. I. 180.

Газѣтник, ка, м. Журналист, издающій газету или пишущій въ ней. *Засіли письмаки собором у сто душ, високі розумом, в газетників преславні.* К. Дз. 118.

Газній, ка, м. и **Гваніця, ці, ж.** = **Гасник, гасница.** Правобер.

Гаївка, ки, ж. Весенняя хороводная игра, весенняя пѣсня въ этой игрѣ. Гол. IV. 7. О. 1861. XI. Св. 39.

Гаїлка, ки, ж. = **Гаївка.** Желех. Гол. II. 177.

Гаїна, ни, ж. = **Гай.** *В зеленій гаїні, при низькій долині, козак грає і співає о любій дівчині.* Гол. I. 386.

Гаїння, ня, с. = **Гаїня.**

Гаїр, ру, м. = **Татараж.** = **Гав'яр.**

Гаїтя, ся, гаю, ся, еш, ся, гл. 1) =

Гайти, сд. О. 1861. XI. Св. 39: Рудч. Ск. I. 125. 2) **Гайти**. Занимать попусту мѣсто. Вх. Зн. 9.

Гай, гайо, м. Рода, небольшой лѣсъ. Вас. 206. *По гасі усякий птах літає*. Греб. 390. *Густий гай, густий—не прогляне*. Мет. 66. Ум. **Гайб**, **гайбчок**. *Гайок зелененький*. Шенч. 411. *Ходить милий по гайочку, вигравас в солячку*. Чуб. V. 42.

Гай-гай! меж. 1) Эхъ-эхъ! *Гай-гай, як був я молодий! Гай-гай! добрий край, та лихая година з вами*. Ном. № 705. 2) Крикъ на хищныхъ птицѣ.

Гайбуа, за, м. Расч. *Oscimum baxylisum*. Вх. Пч. I. 11.

Гайвир, ру, м.—Гав'яр. Св. Л. 271.

Гайворон, на, м. Грачъ, *Corvus flogilegus*. Вх. Пч. II. 9. *Та ще мене гайворони укрили з тіночі!... Клюють очі козацькі, а трупу—не хочуть*. Шенч. 491.

Гайвороня, ня, с. Грачи. *Як же закрикас гелонське гайвороння та здійметься, наче хмара*. Стор. I. 125.

Гайвороня, вѣти, с. Грачевый.

Гайворончій, в, е. Свойственный, принадлежащій грачу, грачевый, грачій.

Гайда, дн, 1) м. в ж. **Повѣса** Аф. 352. 2) ж. Флейта. Угор.

Гайда! меж. Маршъ впередъ! *Була колись правда, пожила—та й гайда*. Ном. № 6708. *Осідлаем буланого та й гайда в дорогу*. Шевч. 246.

Гайдабура, рн, м. Разбойникъ. К. Досв. 209, 218.

Гайдабурити, рю, рш, гл. Разбойничать. *Коли б ти не гайдабуриш—всяк сидів би тихо*. К. Дз. 125.

Гайдай, дн, м.—Гайдарь. *Аж там стоїть гайдай молоденький*. Лукаш. 81.

Гайдамака, ки, м. 1) Гайдамакъ: человекъ, причастный къ крестьянскому возстанію въ 18 вѣкѣ на правомъ берегу Днѣпра. *Йде Залізникъ Чорним шляхом, за ним гайдамаки*. Шевч. 155. 2) Разбойникъ.

Гайдамакування, ня, с. Пребываніе гайдамакою

Гайдамакувати, кую, еш, гл. Гайдамачествовать, быть гайдамакою. Аф. 353.

Гайдамаха, м.—Гайдамака. Желех.

Гайдамацтво, ва, с. Гайдамачество. См. **Гайдамана**. Левич. I. 353.

Гайдамацький, а, е. Гайдамаческий. См. **Гайдамана**. Ном. № 4258.

Гайдамачити, чу, чш, гл.—Гайдамакувати. Аф. 353.

Гайдамачина, ни, ж.—Гайдамачина. ЗОЮР. I. 139.

Гайдамашок, шкл, м. Ум. отъ гайдамана. Желех. Грин. III. 601.

Гайдамачина, ни, ж. Возстаніе гайдамаковъ, время возстанія гайдамаковъ. КС. 1884. VIII. 721.

Гайдарик, ка, м. Ум. отъ гайдарь.

Гайдарка, ки, ж. Длинная пастушеская палка. Лубен. у.

Гайдарь, рѣ, м. Пастухъ овецъ. Зліев. у. Ум. **Гайдарик**.

Гайдати, даю, еш, гл. Играть на флейтѣ. Угор.

Гайдачок, чкѣ, м. Особый родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 104.

Гайдѣй, дѣя, м. У гуцуловъ: пастухъ рогатаго скота. См. **Гайда**, **богарь**. Шух. I. 189.

Гайдук, кѣ, м. Высокорослый служитель; солдатъ надворной стражи. *Ой ви вийти, отамани, панські гайдуки*. Нп. *Ой крикнув царь на свої гайдуки: „Возьміть Байду добре в руки!“* Гол. I. 2.

2) Особого рода танецъ. 3) **Гайдунъ** садити, удѣрити. Танцевать въ присядку. *Ударила б гайдука, та боюя мужика*. Чуб. V. 687. *Еней, матню в кулак прибравши, і „не до соли“ примовлявши, садив крутенько гайдука*. Котл. Ен. I. 20.

4) **Ніс гайдунъ смѣче**. Выраженіе для указанія чьего-нибудь страшнаго аппетита, усиленной работы челюстями. *Лупить (=Усть), аж ніс гайдука скаче,—такуюс*. Ном. № 12206. Ум. **Гайдучоб**. Чуб. V. 1075. Ум. **Гайдучіще**. Чуб. V. 686.

Гайдучьскій, а, е. Принадлежащій, свойственный гайдуну 1.

Гайдучіще, ща, м. Ум. отъ гайдун.

Гайдучок, чка, м. Ум. отъ гайдун.

Гайка, ки, м. 1) Гайка. 2) Замедленіе, проволочка, трата времени. *Коли б не гайка трапилася у дорогі, може б і встиг на обід*. Екатеринаос. у. Ум. **Гѣчна**.

Гайкати, каю, еш, гл. Кричать гай!

Гаймін, на, м. Множество. *У місті сьогодні гаймін огірків*. НВолны. у.

Гайнаръ, ря, м. Работникъ, пригоняющій на ярмарку еврейскій скоть. Шух. I. 84.

Гайний, а, е. 1) Мѣлкотный, медленый. *Гайна робота*. Вх. Зн. 9. 2)—**Гавний**. *Повій, вітре гайний*. Гол. II. 793.

Гайнік, кѣ, м. Лѣсникъ. Вх. Зн. 9.

Гайнів, нова, ве. Принадлежащій, свой-

ственный гайну. Бравное слово: *гайнів брат*. Ном. стр. 285 № 3349.

Гайно, нар. Мѣшкотно, медленно.

Гайноб, на, с. 1) Навозъ, испражнений. Ном. № 7916; № 6572. 2) Подстилка соломы для скота. О. 1862. VIII. 49. 3) Медвѣжья берлога. Шух. I. 22. 4) Безпорядокъ. **Гайномъ** *стойти*. Быть въ безпорядкѣ. *Казала, що все прибрала в хаті, аж бачу, що все такенки й стоїть гайномъ.*

Гайнуванна, ня, с. Небреженіе, небрежность, бездѣльничанье.

Гайнувати, ную, еш, гл. Небречь, растрачивать, мотать. *Ти ж і сам колись був таким, як ми, дукою. Хто тобі, пеському синові, звадив гайнувати батьківщину.* К. Бай. 47. *Хто в літі гайнує, той в зимі голодує.* Ном. № 558. *Заробить гроші, та й гайнує їм, — нічого не зостається в його.* Новомоск. у. 2) Кутить, гулять. *А кум з кумою в корчмі гайнує.* Чуб. № 1099. 3) Производитъ безпорядокъ. *Ну бігати, голонитъ, гайнувати, — аж усе піде жуужмомъ.* МВ. II. 10.

Гайнути, ну, нѣш, гл. Побѣжать, винуться, махнуть, удрать. Г. Барв. 314. *Десь так гайнує, що й не видно. Ой гайну я до діачат та й на вечерниці.* Нп.

Гайнявий, а, о. Грязный, скверный. *Громада, громада! гайняна їз рада!* Ном. № 14068.

Гайовий, а, о. = **Гавний**. *Гарна, як квітка гайова.* Ном. № 8425.

Гайовий, вою, м. Лѣсной сторожъ.

Гайовик, ка, м. Лѣшій. Уман. II. 84.

Гайоб, йка, м. Ум. отъ гай.

Гайбочок, чка, м. Ум. отъ гай.

Гайсазня, ня, с. = **Гасанна**.

Гайсаця, саю, еш, гл. = **Гасати**.

Гайстер, ра, м. 1) = **Черногугъ**, *Ciconia nigra*. Вх. IIч. II. 9. Пирят. у. 2) = **Гайстра**. ЗЮЗО. I. 113. Котл. Ек VI. 43.

Гайстра, три, ж. Астра, *Aster chinensis* L.

Гайструк, ка, м. Родъ женскаго головного убора: бѣлый платокъ, вышитый по коцдамъ. Борз. у.

Гайта! меж. При управленіи лошадей: направо. Желех.

Гайта, ти, ж. Распутная дѣвка. Желех.

Гайтан, на, м. Поясъ съ гаманомъ, большимъ шиломъ, ножомъ и прочее (у пастуховъ). О. 1862. V. Кух. 37.

Гайтара, ри, ж. Гитара. Екатериносл. у. Слов. Т. Эвари.

Гайти, ж. Дѣтек. Гулять. О. 1862. IX. 118.

Гайтіна, ня, ж. Жордь. Кіев. г.

Гайтів, това, м. 1) Полевой сторожъ. Желех. 2) = **Гайник**. Вх. Лем. 401.

Гайтовѣ, вою, с. Охота. Желех. Тоже: **гайтѣви, м.** Шух. I. 235.

Гайтта! меж. **Гайта.** Колб. I. 65.

Гайтуванна, ня, с. Охота съ гончими. Галлц.

Гайтувати, тую, еш, гл. Охотиться, особенно съ гончими. Вх. Зв. 9. Шух. I. 235. 2) Распутничать? См. **Гайта**. *Колм мати гайтує, то їй дівка.* Ном. № 13964.

Гайтуєсь, — ходіти. Дѣтек. Испражняться. *На чорнім хлѣб ся родить, а на білє гайтуєсь ходити.* Ном. № 12206.

Гав, ву, м. 1) Крюкъ. Рудч. Ск. I. 69. Грин. III. 412. *Возьміть Байду добре руки, на гак ребромъ заченітс.* А.Д. I. 146.

2) Родъ багра для удочки, но чаще употребляется ум. **гачѣи**. 4) Шнѣгъ подковы. *Треба перекувати коня, бо вже гачи позбивались.* Аф. 353. 5) Орудіе для обтгиванія бочки обручемъ. 9) Тут тобі й гав! Тутъ тебѣ и конецъ; тутъ тебѣ и аминь! 7) З гаву плодять отару. Враться досматривать стадо овецъ, получая за это отъ хозяина тридцатую овцу (о лиманах). О. 1862. V. Кух. 37. *8) З гавомъ. Съ липнимъ, съ небольшою прибавкою. *По дві десятині й всіім аршиям та трошки й з гавою.* Вас. 208 Ум **Гачѣи, гачѣчок**.

Гавало, ла, м. и с. Часто повторяющій **меж.** гав.

Гавання, ня, с. Частое повтореніе вопросит. **меж.** гав.

Гаварь, ря, м. Стволъ молодатаго дерева, которымъ снѣзываютъ вмѣсто двѣ **гальби**. два плота, сплавляемаго дерева. Шух. I. 181.

Гавати, каю, еш, гл. Часто повторять вопросит. **меж.** гав: *чтока? І доки ти будеш усе тільки гавати?* — *Такий вже гавало!*

Гавивийця, ці, ж. Длинное крѣпостное ружье. КС. 1882. X. 142. *Три руживийця-гавивийці і три самопали* Шевич. 450.

Гавнути, кну, нѣш, гл. Крикнуть гав. *Га! Та як гавне, то аж зорі на небі заворушились.* МВ. (КС. 1902. X. 149).

Гаво, меж. Крикъ, которымъ прогоняють свиней. Вх. Лем. 447.

Гавуватий, а, о. Крючконагый.

Гал, лу, м. 1) Небольшой марь. 2) Шо-

ляна въ лѣсу. Суранс. у. Ум. Галець, галѣчок.

Галѣ, меж. 1) = **Гиля**. *Дробу; дробу, дробушечки, найшися петрушечки, найшися лободи, гала, гала до води*. Чуб. III. 88. 2) *Піті галѣ свѣта*. = *Свѣт за очі піті*. См. *Свѣт*. *Щоб ти пішов кругі свѣта та галѣ свѣта*. *Ном. № 3677*. *Забіжи галасвѣта*. Чуб. VII. 575. 3) *Прпѣвъ. Ой чук та гала, а я в церкві була*. Чуб. V. 1166.

Галабурда, ди, 1) ж. Дебошь, дебоширство, буйство. Волянск. 2) м. = **Галабурдин**. Желех.

Галабурдита, джу, диш, гл. Дебоширствовать, производить безпорядокъ. Волянск.

Галабурдина, ка, м. Буйавъ, дебоширъ. Желех.

Галабута, ти, ж. Надменность. Вх. Зн. 9.

Галаган, нѣ, м. = **Галаган**. *Зверху (води) блищав довгий рядок здорових, білих, дерев'яних галаганів, наче разог намиста*. Левиц.

Галагівка, ки, ж. = **Гаївка**. Желех.

Галаджійка, ки, ж. Небольшой плужокъ съ прямой градилью, безъ молотн. Одесск. у.

Галаджовий, а, в. ? *Спідниця така, як ганчірка, а корсет новий галаджовий*. Г. Барв. 113.

Галадун, на, м. = **Галадущик**. Желех.

Галадущик, ка, м. = **Гладущик**. Желех.

Галѣй. 1) = **Галѣйко**. Желех. 2) Кличка собаки. Вх. Лем. 401. 3) *На галѣй-балѣй*. Необдуманно, на авось, какъ попало, какъ нибудь. *Ном. № 13030*. 4) *У галѣй свѣта піті* = *Гала свѣта піті*. Желех. См. *Гала* 2. **Галайдѣ**, дѣ, м. Спиталець, бездомный. Н. Волян. у..

Галѣйкати, каю, еш, гл. Кричать; кричать и пѣть, мѣшая пѣніе съ крикомъ. Желех.

Галѣйко, ка, м. Крикунъ, верезга. Желех.

Галайкотѣти, кочу, чеш, гл. = **Галайкати**. Желех.

Галайкотѣти, кочу, тиш, гл. = **Галайкати**. Желех.

Галайкуватий, а, е. Крикливый, болтливый. Желех.

Галайстра, стри, ж. Толпа, куча народа, дѣтей. Желех.

Галѣкати, каю, еш, гл. Кричать. *Цит. брате, не галакай на мене*. Гн. II. 109.

Галамбѣц, бѣц, м. 1) Кушанье изъ кукурузной муки. Угор. 2) Родъ киселя изъ овсяной муки. Желех.

Галамбувати, бую, еш, гл. Сибшиваться, перемѣшиваться. Желех.

Галѣнка, ки, ж. Петля изъ веревки, известнымъ образомъ связанная. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Галѣнський, а, е. Голландскій. Стор. II. 160.

Галанці, ців, м. мн. Узкіе брюки. *У німецьких галанцях*. Стор I. 111. *Носили латані галанці*. Котл. Ев. IV. 14.

Галанчатий, а, е. Одѣтый въ узкіе брюки.

Галапун, па, м. = **Голопуцьок**? Вх. Пч. I. 14.

Галас, су, м. Крикъ, шумъ, вопль. *Запеготались нехрещені... гай обізвався: галас, зик, орда мов ріже*. Шевч. 29.

Галасѣйко, ка, м. Крикунъ. Желех.

Галасѣти, сѣю, еш, гл. = **Галасувати**. *Еней на старших галасае*. Котл. Ев. VI. 78. *Дяки гарненко галасали*. Мкр. Г. 70.

Галаслѣвий, а, е. Крикливый. Желех. **Галаслѣвистъ**, вооти, ж. Крикливость. Желех.

Галасний, а, е. = **Галасливий**. Желех. **Галаснѣти**, снѣ, нѣш, гл. Крикнуть. Желех.

Галасове вілде, с. Раст. *Scopolina antipoides*. Вх. Пч. II. 36.

Галасування, ня, с. Крикъ, вопль, дѣйствие отъ гл. *галасувати*. *Галасування то піднімалося разом, то затихало*. Левиц. I. 126.

Галасувати, сую, еш, гл. Драть горло, кричать, вопить. *Мій дом не улица, де кожний може галасувати*. Левиц. Пов. 269. *Жінки, пороскусавши коси, розстрітані і без свиток... галасували на весь рот*. Котл. Ев. VI. 52.

Галасуватий, а, е. = **Галасливий**. К. Кр. 40.

Галатин, на, м. = **Галайко**. Желех.

Галахура, ри, об. Насмѣшливое прозвание лица духовнаго званія или его домочадцевъ. *Екатеринзосл. у. Слов. Д. Эварн.*

Галауватий, а, е. = **Галайкуватий**. Желех.

Гальвѣ, вѣ, ж. Мѣра жидкости. *Гальвѣ вина*. Гол. III. 244.

Галадам, ша, м. = **Одамаш**. Вх. Зн. 43.

Гале! меж. Иди сюда! Вх. Лем. 402.

Галеня, віти, с. Галченкоць. *Чорнссенькі галенята, підійміться в гору.* Чуб. 1030.

Галера, ри, ж. Гребной корабль, галера. *В тій галері од пристані далеко одпускали, Чорним морем далеко гуляли.* АД. I. 209.

Галерний, а, е и галерський, а, е. 1) Приналежащий, свойственный галерѣ. *Обізветься між турків Лях-Вутурлак, клішник галерський.* АД. I. 210. 2) Галерна робота. Каторжная работа (гребцами на галерахъ были обыкновенно невольники).

Галець, лядя и галечок, чка, м. Ум. отъ гал.

Галіти, лю, ліш, гл. 1) Гладить галом (см.). 2) Спѣшить торопиться. *Пожедіте, вгамуйтесть трохи, не галіте.* Котл. Ен. III. 25.

Галітися, лбся, лішся, гл. 1) Быть гладжену галом. 2) = Галити 2. *На бой дивитись всяк галився.* Котл. Ен. VI. 67.

Галицький, а, е. Галицій. Желех.

Галиця, ці, ж. = Галка 1. *Кинув не палицю, убив не галицю, скуболо не пера, їм не мясо.* Ном., стр. 293, № 92.

Галич, ці, ж. соб. Галки, грачи. *Галич поле криє.* Шевч. 52. *Коли галич у повітрі шуга—буде хуртовина.* Грин. I. 254.

Галичанин, на, м. Житель Галиціи. Желех.

Галичівка, ки, ж. Жительница Галиціи. Желех.

Галичний, ні, ж. Галиція.

Галивний, ка, м. 1) Канать, которымъ тянуть паромъ. Каменец. у. 2) Работникъ, тянувший судно, бурлакъ. Черк. у. См. Галювати 1.

Галка, ки, ж. 1) Галка, клуша, *cornus monedula.* *Ой полети, полети, да чорная галко, да на Дін риби їсти!* Мак. (1834). 128. *Чорний, як галка.* Ном. № 13152. 2) Небольшой шаръ, шарикъ. *Стоить палка, на їй галка.* Нож. стр. 296. Галки влѣсти, мідати. Баллотировать парами. Каменец. у. 3) Мушкетна гална. Мускатный орѣхъ. 4) Родъ хоронодной веселной игры. Маркен. 73. Ум. Галюнька, галюнька.

Галман, на, м. Бранное слово для мужнины Харьк. у. Слов. Д. Эваря.

Галманка, ки, ж. Бранное слово для женщины Харьк. у. Слов. Д. Эваря.

Гало, ла, с. 1) Шаръ. 2) Стекланный шаръ для гладженья. Полт. 3) Круглая

поляна въ лѣсу. П.Волын. у. 4) Круглое пространство на озерѣ, незаросшее водорослями. П.Волын. у. 5) Лѣсное озеро. П.Волын. у. См. Гал.

Галон, на, м. Галувъ, позументъ. *Золотій галони, а срібній запони.* Нп.

Галюнька, ки, ж. 1) Ум. отъ гална. 2) Ласкательное слово для женщины. *Спасибі тобі, Марусенько, галюнько.* МВ. II. 124.

Галочка, ки, ж. Ум. отъ гална. 2) = Галюнька 2.

Галү-балү, меж. Въ значеніи: болтать. Употребляется и какъ существительное, и какъ глаголѣ. *Аби зійшлись, то як почнуть галу-балу,—кого вже тут не задають!*—*Галү-балү, а свині в рині.* Ном. № 12948.

Галүва, ам, ж. Вѣтвь. Гол. I. 206. Ум. Галүзна. Ном. № 1045; Галүзонька. *Є у лісі галүзонька.* Гол. I. 206

Галүвая, ая, с. соб. Вѣтвь.

Галүванка, жуся, зинса, гл. Вѣтвиться.

Галүвка, ки, ж. Ум. отъ галүва.

Галүвонька, ки, ж. Ум. отъ галүва.

Галүвъ, зі, ж. = Галүва.

Галүв, ну, м. Квасцы. *Нате і мій галүв до церкви.* Ном. № 6434. Ум. Галүвѣць, галүвчини. Аф. 354.

Галүвина, ни, ж. Квасцы (растворенные?) *Як посолити, то не озме сі галүвина їйці.* ЕЗ. V. 92.

Галүвити, ню, ниш, гл. Мочить въ растворѣ квасцевъ. Чуб. III. 15. *Крашанки галүвять, а тоді варять у кірці.* Червнг. у.

Галүнка, ки, ж. = Крашанка. МУЕ. I. 171. КС. 1891. V. 191.

Галүбовий, а, е. Квасцевый.

Галүвчик, ка, м. Ум. отъ галүв.

Галүх, ха, м. Нѣсколько галүшекъ, слѣпившихся вмѣстѣ? *Галүшку галүх іззія.* Грин. I. 233.

Галүх, хв, ж. Большая галүшина.

Галүшечка, ки, ж. Ум. отъ галүшина.

Галүшине, ці, ж. Уя. отъ галүшина.

Галүшка, ки, ж. Галүшка, кусочекъ гѣста, сваренный въ водѣ или молокѣ, клецка. Чуб. VII. 440. *Різани галүшин, рвѣні галүшин,—смотри по способу приготоуленіи.* *Вари лишень гречані галүшки.* Рудч. Ск. I. 11. Ум. Галүшечка. *Іди, домо, вечеряти, бо галүшечки скитіли.* Грин. III. 421.

Галүшник, ка, м. Большой любитель галүшекъ. Червнг.

Галушанка, кв, ж. Порода мяты. Вх. Сем. 402.

Галь, лі, ж. соб. Галки. Гиль на скиртах сидить. Мусск. окр.

Гальба, мн, ж. = Гальбѣ 1. Вітряк крутився, бо за гальму не зав'язаний був. Змів. у.

Гальвів, за, м. Отверстіе въ обухѣ топора для вставки топорнища. НВол. у.

Гальмб, мб, с. 1) Тормозъ для остановки колеса экипажа, колеса мельницы (деревяныя дуги, сжимающія посредствомъ веревки мельничное колесо, когда надо остановить его) и пр. 2) Переносно: препятствіе, задержка. 3) Изъясн. *А нічого собі шапани, — без гальма, ні за що зганить.* О. 1861. XI. Св. 49

Гальмування, нв, с. Дѣйствіе тормозящаго, торможеніе, останавлюваніе.

Гальмувати, м'юу, еш, гл. 1) Тормозить. *У гору йду — не бичую, із гори йду не гальмую.* Мет. 460. 2) Останавлювать мельничное колесо. 3) Переносно: препятствовать, задерживать. *Хто де не дума — там ночус, хотів де бігти — там гальмує.* Котл. Ен. VI. 42.

Гальовина, нв, ж. = Галива. Лохв. у.

Гальонка, кв, ж. Парчевая лента. Мн. гальонки. Головной дѣвичій уборъ изъ парчевой ленты. Ромен. у. Слов. Д. Эвария.

Гальювання, нв, с. Дѣйствіе отъ гл. гальювати.

Гальювати, л'юу, еш, гл. 1) Тащить судно противъ воды людьми или лошадыми. Чер. у. 2) Рыскать. *Гальювали ціле літо по полю.* Чуб. Ш. 239. 3) Пустовать, быть незанятымъ. *Чого в тебе город гальює, — хиба нема чого посабити?*

Гальбарда, дн, ж. 1) Алебарда. 2) Особый видъ топора. НВол. у.

Галива, нв, ж. Поляна въ лѣсу; незаросшее мѣсто среди хлѣба въ полѣ. НРолыч. у. На рѣкѣ, прудѣ; незаросшее мѣсто среди тростника. (К. П. Михальчукъ). См. Гало, Гальовина.

Галивна, нв, ж. = Галива.

Галив, нв, ж? Бранное слово для женщинъ. Шух. I. 31.

Галир, ру, м. = Гав'ир. Вас. 205.

Галира, ри, ж. 1) = Галера. КС. 1882. XII. 505. 2) Судно для перевозки грузовъ. 3) Плоскодонная лодка на два весла. Вас. 157. Ум. Галира. *Ми у Кременчуці переїздили на той беріг галирками.* Пирит. у.

Галі меж. 1) Означаетъ въ дѣтскомъ языкѣ: ѣсть. *Не плач, дитино, зараз*

будем галі. — І сам не галі і людям не дам. Грин. I. 236. 2) Означаетъ быстро проглотить. *А лисичка його галі та й проковтнула.* Рудч. Ск. II. 3.

Галі, му, м. Крикъ, шумъ. *Гармидер, галас, гал у гаї.* Шевч. 333.

Галазѣй, зѣю и зед, м. и галазѣя, зѣї, ж. Магазины для склада и хранения какихъ либо вещей, хлѣба. О. 1862. I. 62. *Ручницъ, мушкетѣв, оружжии наклали повні галазѣї.* Котл. Ен. IV. 56.

Галазін, нв, м. = Галазѣя. Підпалюють галазини з хлѣом. Стор. МПр. 80.

Галазії, зію, м. и Галазія, зії, ж. = Галазѣя. *Оттой хлѣб, що в галазії, добрі люде розібрали.* Кв. II. I. 145.

Гамала, лі, ж. Смѣсь? Родъ кушавья? *Накришили так то того, то сього, — вишили чисто гамала, — поїли.* Пират. у. Слон. Д. Эвария.

Гамалик, ка, м. Задняя часть шен. *Козаки сами там пораяться, а нашо му брату дають оглоблю по гамалику.* К. ЧР. 354.

Гамаликуватий, а, в. Толстошей, коренастый *Гамаликуватий вѣл.* — Народъ показный, гамаликуватый. Г. Варв. 240.

І. Гаман, нв, м. Кожаный мѣшочекъ для хранения табаку, карманный вещей; кошна, кошелекъ. Чуб. V. 919. *Загубила чотирі гроші з гаманом.* Ном. № 12533. *Товчуть, як жиди гамана.* *Деся у мене був з куляни гаман.* АД. I. 173. Ум. **Гаманець, гаманчик.** Аф. 354. *„Ти курець?“ — Курець, ясновельможний пане.* „А в люлька й гаманець?“ Рудч. Ск. II. 202. Ув. **Гаманище, гаманіна.**

II. Гаман, нв, м. Еврейскій праздникъ: Амавъ. *Гаман не свято, трясаця не хороба.* Ном. № 5520.

Гаманець, нцѣ, м. Ум. отъ гаман.

Гаманіще, шд, Ув. отъ гаман.

I. Гамановий, а, в. Основящійся, принадлежачій І. Гаману.

II. Гамановий, а, в. Относящійся къ II. Гаману. **Гаманове вѣхо.** а) Пирожное, приготовленное евреями во время праздника **Гамана.** б) Бранное названіе еврея. Стор. II. 39.

Гаманчик, ка, м. Ум. отъ гаман.

Гаманіка, кв, м. Ув. отъ гаман. Аф. 354.

Гимарня, ні, ж. Металло-плавильное заведеніе. Полт.

Гамарство, *вз, с.* Плавильное искусство, металлургия.

Гамарський, *а, в.* Металло-плавильный.

Гамати, *маю, аш, гл.* Дѣтское: ѣсть.

О. 1862. IX. 118.

Гамба, *би, ж.* Узель, служащій для застегиванія вмѣсто пуговицы. Гол. Од. 82. Угор.

Гамбарня, *ні, ж.* = Гарбарня. *Кору з дуба пообдирано і забрано до гамбарні... Ото де икуру чиняють, то й гамбарня зветься.* Киев у.

Гамбла, *ли, об.* Толстый, неповоротливый человекъ. Ном. № 13950.

Гамбра, *ри, гамбрка, кв, ж.* Бумажный вязаный колпакъ въ видѣ усѣченнойго конуса. Желех. Гол. Од. 48.

Гамбрицький, *а, в.* Американскій. Вх. Лем. 402.

Гамза, *вй, ж.* Казна. У його багачко гамзи. Аф. 354. См. Кабза.

Гамів, *нови, ж.* = Гальмо. Желех.

Гамір, *мору, м.* Шумъ, крикъ. Желех. *В містечку почався... гамір.* Левич. I. 126.

Гамірка, *кв, ж.* Низкая деревянная рукавъ въ большой пилѣ, которой распилываютъ дерево на доски. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Гамірний, *а, б.* Шумный. Желех.

Гамкання, *ня, с.* 1) Дѣтск.: ѣда. 2) Чавканіе.

Гамкати, *каю, аш, гл.* 1) Дѣтск.: ѣсть. 2) Чавкать. *Зубами скреготить, яриться і гамка їсти здалека.* Котл. Ев. VI. 29.

Гамкнути, *ну, веш и гамнути, ну, веш, гл.* Однокр. в. отъ гамати. Съѣсть, глотнуть. *Дай панові покуштувати, а він і гамкне.* Ном. № 1148.

Гаморити, *рй, рйш, гл.* Кричать, шумѣть. Желех. Подольск. *Люде гаморят, дерево тріщить, сичит, солома прискає, огонь шепотит (на пожжі).* Гя. II. 30. *Жінка гаморить на мене, теца і всі гості якось косо дивляться.* Грия. II. 178.

Гамрати, *мрю, рйш, гл.* = Гаморити. *Я думаю, що воно гамрить, аж то ви балакаєте.* Лохв. у.

Гамсѣл, *ла, м.* Ироническое названіе, даваемое черноморцами жителямъ Таврической губ. Черном.

Гамселити, *лѣ, ліш, гл.* Колотить, бить, ударить. *Як почне тебе истиком гамселити, то будеш знать, як драгувати.* Екатеринос. у. *По столу кулаком гамсели-*

тити. Мир. ХРВ. 196. У виски гамселило як обухом. Мир. ХРВ. 266.

Гамуваня, *ня, с.* Усмиреніе, укрощеніе, успокоеніе, удерживаніе. *Той давно вже їздив по табору, гамуючи козацтво, тільки од його гамування іще гірні підіймався голін.* К. ЧР. 209.

Гамувати, *м'юю, аш, гл.* Удерживать, останавливать, укрощать, усмирять, успокаивать. *Кров гамую, — з носа йде.* Уман. у. *Гамуй йому козаків, коли полковницький пірнач у судді.* К. ЧР. 323.

Гамуватися, *м'юся, аш, гл.* Удерживаться, останавливаться, успокаиваться. Аф. 354.

Гам'уз, *зу, м.* 1) Мякоть, мязга. 2) Потрощити на гам'уз. Разбитъ въ дребезги. *Потрощили їм ноги на гамуз.* ЗОЮР. I. 76. 3) Гамузом. Все вмѣстѣ, сподна. *Забрав гамузом, нічого не оставив.* Екатеринаос. г. *Ну, я скажу гамузом ціму за всю роботу.* Лубев. у.

Гам'ула, *ли, ж.* 1) Каша изъ яблокъ съ медомъ. Борз. у. 2) Полулуждкая масса, klokoчущая въ сопкахъ. Черном. 3) Неудавшееся жидкое кушанье, сдѣланное слишкомъ густымъ, подобнымъ киселю. напр. о борчѣ, о галушкахъ. Перевсл. у.

Гам'улець, *лѣця, м.* Узда. *Гам'улець управити.* Надѣть узду, переносно: смирить, обуздать. *Шкода відбрикуватись!... Ми вправимо гамулець вам.* К. ПС. 55.

Гана, *ня, ж.* Цоризаніе, безчестіе, поношеніе, стыдъ. Желех. *Задавати, зробити гану.* Хулить, охулить.

Ганде, *нар.* Тамъ. Вх. Лем. 402.

Гандевери, *рйв, м. м.* Шаровары изъ сати. (Запорожці) *наїздять у Вогуслав на ярмарок та в сатювих итаняж, чи то в гандеверат, кидаються було у чебер з дїгтем.* О. 1861. XI. 31.

Гандель, *гандлюваня, гандлювати* и пр. = Гендель и пр. О. 1862. I. 71.

Ганджѣ, *жі, ж.* = Ганджа.

Ганджар, *ру, м.* Широкий татарскій кинжалъ. *Татарика в-лень стискає, бунчук, ганджар, лук довезезний, ворон коня відбирає.* Млак. 76.

Гандзя, *зі, ж.* Названіе коровы. Kolb. I. 65.

Гандри бити = Вайдики бити. Желех. **Ганѣбний**, *а, в.* Позорный, безчестный, постыдный.

Ганѣбно, *нар.* = Ганебно. *Ганебно зневажали.* Шейк.

Ганєбіштьє, вости, ж. Позорь.

Ганєбно, нар. Позорно, постыдно.

Ганєтьба, би, ж. Сильное порицаніє, поношеніє, стыдъ. Її тільки ганєтьбою і можна придавити.

Ганжа, жі, ж.—**Ганджа.** Коняка не має ніякої ганжі. Рк. Левец

Ганіба, би, ж.—**Ганеба.** А сам в убожестві, в ганібі. МВ. II. 43. Було куди ні підуть мої дочки і подемо робити, або що, ніколи ганіби не чути. Г. Барв. 294.

Ганнж, жу—**Гануо.** Вх. Пч. II. 34.

Ганити, ню, ниш, гл. Порицать, укорити, бранити, злословити, порочити, поносить, безчестити. *Служив Москові, Іване, а вона ж його гане.* Ном. № 669.

Ганібий, в, е. 1)—**Ганебий.** 2) Въ презрѣннїи находляційся. Сама бідна і ганібно. МВ. (О. 1862. I. 96).

Ганюв, неа и пр.—**Ганюв** и пр.

Ганус, су, м. Анисъ. Левч. I.

Ганусівка, ки, ж. Настояка на анисъ, анисовка. *Хазяйка пляшку ухопила, що ганусівка в їй була.* Алв. 18.

Ганусковий, ганусовий, а, е. Анисовый.

Гандути, нф, нѣш, гл. Смекать, догадываться. *Ганути на кошу.* Угор.

Ганца, ци, ж. Кляча. Вх. Зн. 9

Ганчарь, рѣ, м.—**Гончарь.**

Ганчїрка, ки, ж. 1) Тряпка, тряпица, ветошка, спірка. *Святая Покрівонько, покрій голівоньку хоч ганчїркою, аби я була жїнкою.* Ном. № 493. *Зтри ганчїркою стил, та не тїєю, а чистенькою.* Харьк. 2) Грязное старое платье. *Чого це ти в таку ганчїрку убралася?* Уи. Ганчїрочна. Ув. Ганчїрице. Аф. 354.

Ганчїрїна, ни, ж.—**Ганчїрка.**

Ганчїрник, ка, м. Тряпичникъ. Желех.

Ганчїрочка, ки, ж. Ум. отъ ганчїрна.

Ганчїрря, ря, с. соб. и **ганчїрѣчя, чя, с. соб.** Тряпье. Черинг. *З вікон замість шибок визирає ганчїрря.* Мир. Пов. II. 83.

Ганчїрчище, щі, ж. Ув. отъ ганчїрна.

Ганчїраній, а, е. Тряпичный. Константинogr у.

Ганьбѣ, бѣ, ж. 1) Позорь, безчестіє, стыдъ, поруганіє. *Ганьбою не візьмеш, так силою візьмеш.* Ном. № 3892. 2) Порицаніє. *Тим тільки ганьба йому, що инодї чарку винїє.* Лебед. *Ганьбу даїти—кому.*

Выразити порицаніє. Ном. № 6820. *Я парубку ганьби не даю.* МВ. II. 125. *Нї звали, а нї ганьби я не слїтаю твоїй пустинї.* Шевч. 444.

Ганьбіти, блїб, бїш, гл.—**Ганити.** *Нащо ганьбити чоловіка?* Камев. у.

Ганьбітєся, блюся, бїшося, гл. 1) Быть порицаему, хулиму, порицаемоу, хулятьсѣ. 2) Стыдиться. Угор.

Ганьблївий, в, е. 1)—**Ганебий.** 2) Стыдливый. Угор

Ганьблїво, нар.—**Ганебно.**

Ганьбувати, бую, еш, гл. 1)—**Ганити, ганьбити.** *Гарна дївка, ганьбувати нї за яку роботу не можна.* Г. Барв. 384. 2)—**ним.** Браковать, порочить, презирать. *Дївка ганьбує нїм.* Черк. у. *Да чого, мила, смуткуєш, чи мою маткою ганьбуєш?* Чуб. V. 690. 3) Жить безчестно. *Судия менї Бог та й п'яниченьку мужа, що він нїє і ганьбує, та ще й дома не ночує.* Нн.

Ганька, ки, ж. Сварядъ, которымъ гонять рыбу. Мнж. 178. Тоже, что и бов?

Ганянина, ни, ж. Разгонъ. *Тепер у нас, як прийшли з Петенбурху пани, так така коням ганянина, що куди тут.* Мелит. у. Слов. Д. Эварн.

Ганяня, ни, с. Бѣготня. *Одно ганяня з ранку й до ночі.*

Ганяти, нїю, еш, гл. 1) Гонять, понуждать къ ходу. *Хлопці раз-у-раз суди ганяють волів до водостою.—Його й наняв левади доглядати, проклятих горобців та газ ганити.* Глїб. 2) Гонять, преслѣдовать, травити, сгонять. *Ганяють, як солоного зайця.* Ном. № 10071. *У хатї—хоч вовкі ганяй,—холодно.* Ном. № 638. 3) Много бѣгать въ хлопотахъ, суетиться. *Цїлїсенкий день ганяв сьогодні і нічого не пощастило зробити.—Чого ти ганяєш, як навїзський?* 4) Гоняться, добиваться, искать. *За великою добыччу ганяє.* Макс. (1849) 31.

Ганятися, нїюся, ешся, гл. Гоняться. *Ганялись наші батьки по низовихъ степях за блорозими сузаками.* К. ЧР. 213.

Ганька, ки, ж. 1) Петля изъ проволоки для застегиванія платя. 2) Задница. К. ЦН. 223.

Ганлїк, кѣ, м. Пронолочный крючекъ для застегиванія платя. Уйти до ганлїнїв. Сдѣлати что-либо нестати, невпопадъ. Ном. № 12469. *Утяю до ганлїкїв.* Котл. МЧ. 460.

Ганлїковий, а, е и **ганлїчний, а, е.**

Относящийся въ галлику. *Галлична петелька*. Сдѣланный на крючкахъ. *Галликова жилетка*.

Галличокъ, чка́, м. 1) Ум. отъ галлики. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. КС. 1893. V. 278.

Галтарі́ха, хв, ж. Жева золотшвея. **Галтарка, кв, ж.** Золотшвея. Аф. 355. **Галтарство, ва, с.** Искусство вышивать золотомъ, золотшвейство.

Галтарський, а, е. Относящийся, принадлежащій золотшвею, золотшвейскій. *Це галтарське діло.*

Галта́рь, ра́, м. Золотшвей. **Галтарюва́ти, рю́ю, еш, гл.** Быть золотшвейемъ. *Він уже десять год галтарює.*

Галто́ваний, а, е. Вышитый, расшитый золотомъ или серебромъ. *Комір і полі галтовані золотом.* К. ЧР. 102.

Галтува́ння, ня, с. 1) Вышиваніе золотомъ или серебромъ. 2) Вышивка золотомъ или серебромъ.

Галтува́ти, ту́ю, еш, гл. 1) Вышивать золотомъ или серебромъ. *Шовком шила, золотом галтувала.* Рудч. Чп. 190. 2) Иногда употребляется и въ значенія просто вышивать. *Нехай же шити, шовком галтувать.* Метл. 3) Стѣжку галтува́ти. Направлять путь. *Треба ж роспитатись куди прякувати, якимъ тразтомъ стежку галтувати.*

Гараба́чати, чаю, еш, гл. Орать, горланить. Желех.

Гаразд́, нар. 1) Ладно, хорошо. *„Приходьте сьогодні до мене!“ — Гаразд! 2)* Хорошо. *Ей, чи гаразд, чи добре наш гетьман Хмельницький почитив, що з ляхами із мостили у Вілій Церкві замирило?* Ад. II. 110. *Не журиш, каже, дяко,— все гаразд буде.* Рудч. Ск. II. 44. 3) Хорошо, достаточно, какъ слѣдуетъ, надлежащимъ образомъ. *Не найшов гаразд шляху.* Ном. № 667. *Сам ти гаразд не тямиш, що робив.* Ком. Р. II. 3. *Г ви, плееб-гречкосій, і ви молилися, та вас нішто не милує. Не вміють вас і помилувати гаразд.* Шевч. 609. 4) Счастливо, благополучно. *Як усе дома буде гаразд, то може і прийду.* 5) Очевъ. *Гаразд таки причарувала і його до себе* Стор. МПр. 70. Ум. *Гараздненько. Сонечко гараздненько обитриє.* Сям. 201.

II. Гаразд́, ду, м. 1) Добро, счастье, благополучіе. *Чоловікові мило задати про давні свої гаразди.* Федьк. *Я гаразду не зазнала, та вже й не зазнаю.* Гол. I. 263.

Живуть собі люде у добрі та в гаразді 2) *Гаразд! — Достатим.* Шух. I. 104. 3) *На гаразд. Къ добру, кстати. Чи буде це на гаразд?*

Гараздненько, нар. Ум. отъ I. **Гаразд. Гара́к, ку, м.** Ромъ. МУЕ. I. 110.

Гармі́й, мія, м. Обманщикъ (о евреяхъ). ЕЗ. V. 151.

Гара́п, па, м. = Арап.

Гара́па, пи, ж. = Гараник. Драт. 277.

Гарапій, пія, м. = Гараник. *Він його як учеше гарапием по спині!* Александр. у. (лов. Д. Эварі).

Гара́ник, ка, м. Плеть, арапникъ. Рудч. Ск. II. 183. Шух. I. 292. *Гарапникъ тройчатий.* Г. Арт. (О. 1861. III. 105).

Гарасі́вка, кв, ж. Узкая красная шерстяная ленточка. *Гарусная лента.* Желех. Гол. Од. 54. 47. О. 1862. II. 9.

Гараскува́тися, ку́юся, ешен, гл. Браниться, спорить. Вх. Зв. 9.

Гара́ч, чу, м. Дань, подать (хану).

Гара́б, бу, м. Большой крюкъ, багоръ. *Морд з гарбом.* Съ лишкомъ. *До Пешрикиви буде доорих сім верстов з гарбом.* Новомоск. у.

Гараба́, бй, ж. 1) Большая телъга на невысокихъ колесахъ, арба. Мкр. Н. 2) Телъга на двухъ колесахъ. О. 1862. V. Кух. 37. Ум. *Гарабичка. Тую гарабичкою я по сіно їздив.* Екатеринбург. у.

Гарабáйивка, кв, ж. Лукъ-съянецъ. Херс.

Гара́бання, ня, с. Захватъ, грабежъ. *Гарабання чужої предківщини.* К. XII. 133.

Гара́бр, ру, м. Кривъ, шумъ, гамъ. *Там у хаті гарбар.* НВолын. у.

Гараба́рива, хв, ж. Жена скорняка. Правоб.

Гараба́рня, ні, ж. Кожененный заводъ. Правоб.

Гараба́рство, ва, с. Скорнячество. Правоб.

Гараба́рський, а, е. Привадежащій, свойственный скорняку. Правоб.

Гараба́рь, ря, м. Скорнякъ, кожевникъ.

Гол. Од. 41. **Гарабарува́ти, рю́ю, еш, гл.** Кричать, шумѣть. *У корчмі там гарбарують.* НВолын. у.

Гарабарува́ння, ня, с. = Гарабарство.

Гарабарюва́ти, рю́ю, еш, гл. Заниматься, промышленять скорнячествомъ, скорнячить. Правоб.

Гара́бати, баю, еш, гл. Грабить, захва-

тывать, забирать. *Червінці до себе гарбай.* Шевч. 284.

Гарбачій, ця, м. Рабочій изъ артели пастуховъ овецъ, завѣдывающей гарбюю съ приласами.—исполняющей обязанности эконома и повара. О. 1862. V. Кух. 37.

Гарбачка, ки, ж. Ум. отъ гарба.

Гарбачій, а, е. Относящійся къ арбѣ, ей принадлежащій. *Скрип коліс гарбових.* К. МВ. XI. 142.

Гарбуз, за, м. 1) Тыква, *Cucurbita maxima*. 2) Дати гарбуза. Отказатъ сватаю щемуся. *Сватало їй багато парубків, так вона всім гарбуза давала.* Чуб. II. 92. Покуштувати, взяти, з'їсти гарбуза. Получитъ отказъ при сватовствѣ. Ном. № 8976. Ум. Гарбузець. Ув. Гарбузище, гарбузяна.

Гарбузеня, няти, с. Шутливо: маленькая тыква. Ум. Гарбузенято. *Ой назав ти, вражий сину, що гарбузенятко,—як я тобі втелючила,—помагає і батько.* Грин. III. 680.

Гарбузець, вця, м. 1) Ум. отъ гарбуз. 2) мн. Сѣмена изъ тыквы.

Гарбузище, ща, м. Ув. отъ гарбуз.

Гарбузиння, ня, с. Тыквенные стебли и листья.

Гарбузвий, а, е. Тыквенный. *Гарбузовий огуд.* Ном. стр. 296.

Гарбузаї, зати, с. = Гарбузеня. *Дурний бойко, не видів озирків, та їй наже, що то гарбузіта.* Фр. Пр. 102.

Гарбузика, ки, м. Большая тыква. Вид—як волоський гарбузяка. Г. Барв. 427.

Гарбузичий, а, е. = Гарбузачий.

Гаргала, ли, ж. Сосудъ для вошеніи воды. Угор.

Гаргара, ри, ж. Сварливая баба. *Стара гаргара.* Ном. № 13620.

Гард, ду, м. 1) Рядъ перегородокъ или загородекъ въ водѣ для ловли рыбы. Браун. 17. МУЕ. I. 43. 2) Перегородка поперекъ рѣки изъ камней. КС. 1882. V. 348. 3) Рыболовный заводъ. Аф. 355. *Було тобі б, пане Сава, гард не руйнувати.* Чуб. V. 966.

Гардаджій, джия, м. Мастеръ, устранивающий гард. З. МУЕ. I. 43, 36.

Гардаман, ну, м. Крѣпкая водка. *Напивається гардаману, пійшов бим гуляти.* Гол. III. 204.

Гардеман, ну, м. = Гардаман. *Напи-*

лам ся гардеману. Чуб. IV. 513.

Гардибурка, ки, ж. = Бартопля. *Solanum tuberosum.* Вх. II. Ч. II. 36.

Гардівничий, чого, м. Надзиратель за рыболовными. Рудч. Чп. 246.

Гардовина, ни, ж. = Гордовина. ЗЮЗО. I. 141.

Гардувати, дую, еш, гл. 1) Запруживать. *Гардувати у ставку воду.* Лубен. у. 2) Быть перевозчикомъ. 3) Находиться. *До лісу почалав, де гардував Евандр з попами.* Котл. Ен. V. II.

Гарбель, ля, м. = Гаріль.

Гарем, жу, м. 1) Гаремъ. *Роскомий в своїх гаремах.* Шевч. 613. *Гареми мусульманські забрєли дівчатами вродливими і жінками.* К. МВ. XI. 152. 2) Отъ двадцати до тридцати соединенныхъ плототъ сплавнаго дерева (талъб), идущихъ одинъ за другимъ. Шух. I. 181.

Гаремний, а, е. Гаремный. *Гаремна неволя.* К. ПС. 46.

Гаремник, ка, м. Многоженецъ, лмѣющей гаремъ. К. МВ. III. 259.

Гаремниця, ці, ж. Гаремница, гаремная жена или наложница *Усіх жінок, усіх своїх гаремниць порозсилав Осман, куди схопили.* К. МВ. XI. 156.

Гарець, рця, м. Гарнецъ. Ум. Гарчин. Грин. II. 147.

Гарешт, ту, м. и пр. = Арешт и пр.

Гарікало, ла, м. и с. Ворчунъ, придира. *Оцей (или оце) мені гарикало остогид!*

Гарікання, ня, с. Ворчаніє, придиричивость.

Гарікати, каю, еш, гл. Ворчатъ, дѣлать постоянныи внушенія, придиратъся. *Ви нічого не робите, бо нема на вас кому гарикати.*

Гарікатися, каюся, ешся, гл. Спорить, ссориться, перебраниваться. *Вони тільки ї роблять, що гарікаються увесь день.*

Гарікнути, кну, еш, гл. Сказать сердито, огрызнуться. *Ай, жистесь!—гарікнула стара, мов у розбитого дзвона одарила.* Мир. Нов. II. 46.

Гарікливий, а, е. Ворчливый. *Стара гаріклива баба.* Мир. Нов. II. 42.

Гаріль, ля, м. Крошка, пылинка, мелкая часть. Аф. 356. А ні гаріля. Рѣшительно ничего. Ном. № 1923.

Гаркавецъ, вця, м. Картавый человекъ.

Гаркавий, а, е. Картаващій, картавый. Лечч. 72.

Гарківати, влю, виш, гл. Картавить.
Гарківка, ки, ж. Картавая женщина.
Гарківо, нар. Картаво.

Гаркати, каю, еш, гл. Картавить.
 .Евч. 27.

Гаркебуз, ва, м. Аркебуза, пищаль.
Німецькі гаркебузи. К. ЧР. 38, 423.

Гаркота, ти, ж. Картавость.

Гаркун, на, м. 1) Ворчунъ. 2) = Гармуша.

Гаркуша, ші, об. Картавый, картавая.
 .Евч. 27.

Гарлякати, каю, еш, гл. Плохо пѣть.
 Вх. Лем. 402.

Гарма-дарма, нар. Напрасно, безъ всякаго повода. *Напався на мене гарма-дарма. Причепився гарма-дарма, задивився, що я гарна*. Нп.

Гарман, ну, м. 1) Токъ, гдѣ молотять хлѣбъ каткомъ или возя по хлѣбу повозку съ тяжестью; также и хлѣбъ, разложенный на току для такой молотбы. *Сиділи у хаті, поки дощ пішов, залив їх гарман, а вони усе зубуються. Вони тоді до його, аж його вже половина у яру*. Грин. I. 188. *Наслали.... гарман, позарманулись прохи, а то оставили на завтра*. Грин. I. 87. 2) Ходити в гармані (о лошадыхъ). Молотить. *Ціх коней не можна брати, бо вони в гармані тепер ходять*.

Гарманити, ню, ниш, гл. Молотить лошадым или полами, запряженным въ катокъ или въ повозку съ тяжестью. *У нас горюх не молочений, чагавиця не гарманена*. Мпл. 157.

Гарманка, ки, ж. Катокъ, которымъ молотять. Славяносерб. у.

Гарманування, ня, с. Молотба хлѣба лошадым, запряженнымъ въ катокъ или въ повозку съ тяжестью.

Гарманувати, ную, еш, гл. = Гарманити. *Гармануем, в мішки набираем*. Грин. III. 566.

Гармасарь, ря, м. Жеребець. Желех. Вх. Зв. 9.

Гармата, ти, ж. 1) Пушка. *З гармати стріляли*. Шевч. 232. *Як став місяць серед неба, — ревнули гармати*. Шевч. 53. *Лід кріпкий, хоч гармати коти*. Ном. № 13436. 2) Вісьюва гармата. Артиллерія. Ум. Гармата, гарматочка. *Стрельнули.... з гарматки*. Чуб. II. 35.

Гарматій, тія, м. = Гармаш. Желех.

Гарматка, ки, ж. Ум. отъ гармата.

Гарматний, а, е и гарматній, я, в.

1) Пушечный. *Ой буде розмова, гарматная рада*. Пѣсн. *Гарматний гук*. К. ЦН. 252. *Из королем гарматнім боем бився*. К. ЦН. 171. 2) Укрѣпленный пушками. *Гарматний замок*

Гарматня, ні, ж. Арсеналь.

Гарматочка, ки, ж. Ум. отъ гармата.

Гармаш, ша, м. Артиллеристъ, пушкаръ. *Гей, гармані! озвітись із гармат!* К. ПС. 15.

Гармашний, а, е. Артиллерійскій.

Гармидер, ру, м. Шумъ, крикъ, тревога, безпорядокъ, смятеніе. *Гармидер, галас, гали у гаї*. Шевч. 334. *Стук, гармидер, — свистять, кричать, голосить сопілка*. Г. Арт. (О. 1861. III. 103).

Гармидерник, ка, м. Производщій безпорядокъ, неугомонный человекъ, дебоширникъ.

Гармидерування, ня, с. Дебоширство.

Гармидерувати, рую, еш, гл. Шумѣть, дебоширствовать. *Не гармидеруйте по та слухайте, що каже старшина*. НВольн. у.

Гармиза, зя, м. Гарнизонный солдатъ. *Чемеричка паржалася в рубіи, як циганка, а устали гармизою Кричица Уляма*. Мкр. Н. 40.

Гармидер, ру, м. и пр. = Гармидер и пр.

Гармонійний, а, е. Гармоническій. Желех.

Гармонія, ні, ж. 1) Гармонія. *Гармонія, і сила, — музика та й годі!* Шевч. 214. 2) Музыкальный инструментъ: гармоника.

Гарнаситься, шуся, сишся, гл. 1) Вознись, барахтаться, драться. Вх. Лем. 402. 2) Комкатьсь, мяться. Вх. Лем. 402.

Гарнасся, ся, с. Смятая, скомканная солома, трава, вообще — скомканная, смятая вещь. *Саме гарнася, — доброї трави нема*. Вх. Лем. 402.

Гарнасуватися, суюся, ешся, гл. = Гарнаситься. Вх. Лем. 402.

Гарець, вця, м. 1) = Гарець. *Наварила гарнець бобу*. Чуб. V. 1140. 2) Мѣра жидкости. *Взяли собі гарнець меду, та і на дощі сіли*. Чуб. V. 1016.

Гарній, а, е. Хороній, красивый, пригожій. *З гарної дівки гарна й молодиця*. Ном. № 9004. *Гарна, як квітка гайова*. Ном. № 8425. *Плакали і молоді очі за ним, за його гарною вродою*. МВ. II. 11. *Не те гарне, що гарне, а що кому подобається*. Посл. *Гарна пісня. Гарна го-*

дина. Ум. Гарніньний, гарнісьенький. *Гарніньний голосок, та чортова думка.* Рудч. Ск. I. 18.

Гарніак, ка́, м. Работникъ при возахъ. Ленч. 135.

Гарнішати, шаю, вш, гл. = **Гарнішати.**

Гарнісьнький, а, в. Очень хороший, очень красивый. Левиц. I. 314.

Гарнісьнько, нар. Очень хорошо, очень красиво. *Господи, як гарнісьнько та веселісьнько було.* О. 1862. IX. III.

Гарнітя, дію, вш и **гарнішати, шаю, вш, м.** Дѣлаться краснѣе, хорошѣе.

Гарно, нар. Хорошо, красиво. *Як гарна молодиця, то гарно їй подивиться.* Ном. № 9003. *Вичуть сестру гарно вбрану.* Раулі. II. 11. *Гарно грає.* Рудч. Ск. II. 5. *Царь подляке гарно.* Рудч. Ск. II. 12. Ум. **Гарніньно, гарнісьенько.** *Поцілуйсь гарніньно.* Чуб. III. 44.

Гарніюк, ка, м. Красаецъ. Аф. 356.

Гарніючка, ки, ж. Красавица. Аф. 356.

Гарнісьнький, а, в. = **Гарнісьнький.** *Сам гарнісьнький же, як линок.* Г. Варп. 234.

Гарнісьнько, нар. = **Гарнісьнько.**

Гарпулецъ, лядя, м. Коль съ желѣзнымъ наконечникомъ, привизанный къ веревкѣ, другой конецъ которой прикрѣпленъ къ плоту; служитъ для остановки плота, для чего вбивается въ берегъ. Черк. у.

Гарт, ту, м. Закалъ, закалка. *Гарт твердий дав коваль.* Н. Волин. у. Кромѣ прямого значенія, дати, завдати гарту значить еще: задати кому. Ном. № 4180. *Дано їм гарту.* Рудч. Ск. II. 123. *Дасть він вам гарту.* Св. Т. 283. *Як поспіє пшеничка* (=кукуруза), *то собаки дадуть їй гарту.* Кролен. у.

Гартівничий, гартівничий, чого. Проводящій закалку.

Гартіваний, в, в. Закаленный, закаленный. *Стиси гартівані.* Шевч. 645.

Гартовні, ні, ж. Печь для обжиганія кирпичей. Н. Волин. у.

Гартування, ня, с. Закалываніе.

Гартувати, тую, вш, гл. Закалять. *Гартувати залізо.* Чуб. I. 46. *Шабельки гартують.* Шенч. 131. *Бѣдуючи, серце собі гартували.* О. 1862. III. 25.

Гартуватися, туюся, вшся, гл. Закаляться. Аф. 356.

Гарувати, рую, вш, гл. 1) Запрашивать (цѣну, вознагражденіе). *Як що не дуже багато будуть гарувати, то їй поступайтесь: там рублів п'ять, ну зоть і десять, то вже давайте, а як що зачурують як дурень за батька, то йдїть у дурне мїсто.* ХС. VII. 421. См. **Гарувати.** 2) Тяжело, безъ отдыха трудиться. *Увесь вік гарував та загарував собі тільки н'ядь землі та домовину.* (К. П. Михальчук).

Гару́ка, ки, об. Сварливый человекъ. Вх. Зн. 9.

Гару́каться, каюся, вшся, гл. Ссориться, браниться. Вх. Зн. 9.

Гарфа, фи, ж. Арфа. *По під ворітьми в гарфу грив.* Млак. 73.

Гарцівнїк, ка́, м. 1) Ъздокъ на лошади. 2) Шалунъ. 3) Плясунъ.

Гарцівнїця, ці, ж. 1) Шалунья. *На всю губу гарцівнїця в людях і в господі.* Мкр. II. 30. 2) Плясунья.

Гарцібоний, а, в. Выѣщающій въ себѣ гарнецъ. *Гарцює відерко.*

Гарцювання, ня, с. 1) Скачка на лошадахъ, рыстаніе, гарцованіе. 2) Ъганье, скачки, шалости. 3) Пляска усердная.

Гарцювати, цюю, вш, гл. 1) Скакать на лошадахъ, набѣдничать, рыскать, гарцовать. *На вороному коні гарцюєм.* Шевч. 312. *Батько веде того коня за недоуздок, а він так гарцює, копитами землю вибиває.* Рудч. Ск. II. 112. 2) Ъгать, скакать, шалить. *Як хочете гарцювати, так ідїть на двір.* Кобел. у. *Ще сами як дївували та з хлопцями як гарцювали.* Котл. Ен. III. 50. *Бабина знай цїлу ніч гуляє з хлопцями та крутиться і не раз так бувало, що гарцюючи і мички попадають.* Рудч. Ск. II. 54. 3) Танцевать. Рудч. Ск. I. 75. *Ріжуть скрипки і бандури, дівчата гопцюють; хлопці, пїт аж льється з шкури, коло їх гарцюють.* Г. Арт. (О. 1861. III. 102).

Гарч, ча, м. Черная гадюка, Pelius bergus. Желех.

Гарчання, ня, с. 1) Ворчаніе (о собакахъ). 2) = **Гаринання.**

Гарчати, чү, чїш, гл. 1) Ворчать. *Собака гарчить.* Рудч. Ск. I. 18. *Чия б гарчала, а твоя б мовчала.* Ном. № 3181. 2) = **Гарінати.**

Гарче, че, с. = **Гарч.** Вх. Зн. 9.

Гарчєк, ка, м. Ум. отъ **гарецъ.**

Гарька́вий и пр. = **Гарка́вий** и пр.

Гарюва́ти, рю́ю, еш, гл. Шалить. Лохв. у. Мпл. 61.

Гарюкало, ла, м. н с., гарюкання, на, с., гарюкати-ся, каю, еш, сь, одн. в. гарюкнути, кну, неш, гл. = Гарикало, гаривання, гарйкати, ся, гарикнути. З тими наймичками, треба все гарюкати, сваритися. Левци. I. 475.

Гаряч, чý, м. Сбитень. Дуже змерз був, а як напися гарячу, то й згірвяс. Екатериносл. (Залюб.).

Гаряч, ча, че. Краткая форма отъ гарйчий. *Лучче мені, моя мати, гаряч ками́н їсти.* Чуб.

Гарячó, нар. 1) Горячо, жарко. *І сюди гаряче, і туди боляче.* Ном. № 8051. 2) Швидко, горячо.

Гарячий, а, ө. 1) Жаркій, горячий. *Гарячий борщ. Гарячий комин.* Рудч. Сб. II. 166. *Умила личенько гарячою сльозою.* Мет. 48. *Гарячо са́ла за шю́ру зайти.* Задать кому, причинить мучения.

2) Пылкій, вспылчивый, горячий. *Гарячий чоловік.* 3) Разгорвнійся, вспотввнійший. *Воли пристали,— може ти їх водою напоїв гарячих?* Рудч. Ск. II. 135.

4) **Гарячий час.** Горячее время, недосугъ. 5) На гарячому вчинку. На мѣстѣ преступленія, по горячимъ слѣдамъ. *Злапати на гарячому вчинку.* Ном. № 7439.

Гарячати, чý, чйш, гл. Разгорячать. *Варемуха почала його гарячити.* Левци. I. 281.

Гарячати, чію, еш, гл. Становиться горячимъ, жаркимъ. *Сонце підбилось—на дворі гарячіє.*

Гарячка, кв, ж. 1) Жаръ, горячка. *На гарячку лежить.* Ном. № 8136. 2) = **Гаряч.** (Сбитень). Правоб.

Гарячува́ти, чкю́ю, еш, гл. Пороть горячку. *Я гарячкую, гарячкую—де воно ділося сокира та долото, аж соно украв зтосъ.* Волч. у.

Гарячник, ка, м. Сбитеньщикъ. *Він був гарячник, усе було у нас гаряч продає.* Верхнедѣвр. у. (Залюб.).

Гарячосерддий, а, ө. Вспылливый, жестокосердный. К. Кр. 30.

Гас, су, м. Керосинъ. Лохв. у.

Гасання, ня, с. Бѣганіє, прыганіє.

Гасати, саю, еш, гл. Бѣгать, прыгать, метаться, усердно тавцювать. *Гасав і я, як божевильний по степас за кабардою.* К. ЧР. 94. *„Силь сиплется з кишені. сіль“! кажуть чумакові, а він гаса.* „А

вже,—каже,—мені не до солі, коли грають на басолі“. Ном. № 10076.

Гасило, ла, с. Щипцы для гашенія свѣчей въ церкви. Аф. 357.

Гаситель, ля, м. Гаситель, гасильщикъ. К. Бай. 7.

Гасити, гашу́, сям, гл. Тушить, гасить. *Гасити свѣчку. Стала дѣброва палати, палати... взяли дѣброву гасити, коновками воду носити.* Чуб. III. 37.

Гасієня, ня, с. Погашеніє, тушеніє. Левци. I. 360.

Гаска, кв, ж. Молотокъ для разбиванія кусковъ соли вываренной на солеваренныхъ скородахъ. Вх. Зн. 49.

Гасло, ла, с. 1) Сигналъ, знакъ. *Дав еси до бою гасло і грізна потуза встала.* К. Псал. 150. *Узяв мушкет, вистрелив на гасло.* КС 1882. IV. 171. 2) Лозунгъ, пароль. ЗОЮР. I. 203.

Гаслбвий, а, ө. Сигнальный.

Гаснік, ка, м. 1) = **Гасняця.** 2) = **Гасило.** Вх. Лем. 402.

Гасніця, ці, ж. Керосинная лампа. Нѣжиц. у. Ум. Гаснична.

І. Гаснути, ну, неш, гл. Угасать, потухать. *На вітрі свѣчка гасне. Тліла іскра, тило дотлівала на розпущті широкому, та й гаснути стала.* Шевч. 236. *Крізь верби сонечко сяє і тило гасне... День погас і все спочило.* Шевч. 424. *Гаснуть очі.* Шевч. 224.

II. Гасну́ти, ну́, неш, гл. однокр. в. отъ гасати.

Гаспед, да н гаспид, да, м. 1) Ядовитый змѣй, аспидъ. *Гадюча в серці в вас отрупа, отрупа гаспеда лижого.* К. Псал. 132. 2) Бранное: дьявольскій, бѣсовскій. *А ти гаспид проклятий!* Ув. Гаспедюна.

Гаспедів, дова, ве. гаспедовий, а, ө, гаспедський, а, ө н гаспидовий, гаспидський. 1) Аспидскій, относящийся къ ядовитому змѣю. 2) Бранное: дьявольскій, бѣсовскій. *Чого вже не роблю з тими гаспедовими сльзматиками.* Стор. МШр. 80. *Гаспидський сину!* Ном. № 3558. *Куди вас враг несе до гаспидського сина?* Греб. 387.

Гаспедю́ка, кв, об. Ув. отъ гаспед.

Гат, ту, м. Гата, ти, ж. = **Гатка.** *Та вже ж тая криниченька гатом загачена.* Рудч. Чп. 194. *А вже ж тая криниченька гатом загачена.* Чуб. V. 251.

Гаталá, нар. Вскачь, галопомъ. *Жид їздить або тютки, або гатала.* Подольск. г.

Гаталай, меж., выражающее галопирование лошади. Желех.

Гаталати, лаю, еш, гл. Бздити, бжзати вскачи, галопомъ. *Оця коняка, аби трохи захотів швидче їхати, зараз гаталас,—ні за що тобі не побіжить тлуса.* Подольск. г.

Гатаман, и пр.=**Отам** и и пр. Грив. III. 636.

Гателіти, лю, лях, гл. Съ жадностью їсть, пожирати. *А убогий ще й голодний... як принався гателити.* Рудав. I. 30.

Гатинець, нця, м. Раст. Chenopodium Bonus Henrichus L. ЗЮЗО. I. 116.

Гатіти, гачу, тш, гл. 1) Гатить, запруживати, мостити. *Мости мостили, греблі гатили.* Макс. (1849) 55. *Я греблю гачу.* Чуб. I. 127. *Хоч греблю гати.* (Там много). Нов. № 7666. 2) Накладывать въ большомъ количествѣ. *І на віщо стільки дров гатити в грубу?* 3) Бить, колотить, рубить. *Молотом гатити.* Гв. II. 49. *І ногили товче, і кулами гатити.* Св. Л. 286. 4) Стрѣлять сильно, напр. изъ пушекъ. *Із рушницъ стріляли, другі з мушпрів гатили.* Мкр. Н. 34.

Гатітиса, чўся, тшиса, гл. 1) Гатиться, быть запруживаему. 2) Витсья, колотитсья, рубитсья. *Перше попереки гатитсья сокирою (дереву), а потім назукіс.* МУЕ. III. 28.

Гатіпка, ки, ж. Міусск. окр. и **гатіння**, ня, с. Гаченіе, запруживаніе.

Гатка, ки, ж. Гать, небольшая плотина. *Од гатки до гатки ходить по Росі великий порок.* Лєвиц. I. 94. *Ой піду ж бо я ту гатку гатити, щоб добре було до діачики ходити.* Ум. **Гатоньна**, **гаточна**. *Я до гаточки,—гаточка згачена, я до дівчини,—дівчина заручена.* Грив. III. 222.

Гать, ті, ж.=**Гата**, **гатка**. Шух. I. 6. 180.

Гатини, фин, ж. м.=**Афини**. Вх. Зп. I.

Гафт, ту, м. Вышивка золотомъ или серебромъ. *А наша сорочка з тонкого рубочка.... шовком мережена, гафтом гафтлана.* О. 1862. IV. 20. (Нн.).

Гафтърь, ря, м., **гафтування**, ня, с. **гафтувати**, тую, еш, гл.=**Гаптарь**, **гаптування**, **гаптувати**. Грив. III. 525.

Гаць-го-галь меж. Вослицаніе, натравляющее собакъ, то же, что и кусі. Kolb. I. 65.

Гач. Бранное слово въ выраженіи: Хай тобі гач! Чортъ съ тобой.

Гача, чати, с.=**Лоша**. Вх. Лем. 402. Ум. **Гачатю**.

Гачѣчок, чка, м. Ум. отъ гач.

Гачі, чів, м. мк. Штаны. а) полотняные. Гол. Од. 14, 66. б) бѣлые суконные. Шух. I. 120.

Гачийс, ка, м.=**Очкур**. Угор.

Гачок, чка, м. Ум. отъ гач. Крючекъ. Шух. I. 226. *Скуй гачок на удку.* Левид. I. 123.

Гачур, ра, м.=**Жеребець**. Вх. Лем. 402. Ум. **Гачурни**. Вх. Уг. 232.

Гачура, ри, ж. Трехлѣтняя кобыла, не имѣвшая лошади. Вх. Лем. 402. Ум. **Гачурна**. Вх. Уг. 232.

Гачурни, рка, м. Ум. отъ гачур.

Гачурка, ки, ж. Ум. отъ гачура.

Гашѣнина, ня, с.=**Гашіния**. К. XII. 127.

Гашка, ки, ж. Гадука, зибя. Желех. Вх. Зп. 10. *Моя та гашечка коло вѣтсья Федьк. Тому мене (ялицю) тяжка печаль як гашечка обняла.* Млак. 108.

Гашурка, ки, ж. Ищерца. Вх. Лем. 402. См. **Ящірна**.

Гая меж. Крикъ, чтобы прогнать птицъ, то же, что и шугу. *Гая, гая в луги, райській пташки.* Чуб. III. 400.

Гаянка, ки, ж. Проволочка, замеленіе. *Пізно прийшли, бо прапцась гаянка: вѣсь зламалась.*

Гаяння, ня, с. Дѣйствіе медлячаго, медленность, медлительность. *Твое гаяння до ладу не доведе.*

Гаяти, гаю, еш, гл. 1) Замедлять, задерживать. *Ой матінко, та не гай мене! в велику дорогу виряжай мене!* 2) **Гаяти** часъ. Терять время, медлить. *Не гаймо часної години.* Г. Барв. 192. *Побрались ми у Любкини, не гаявши часу.* МВ. II. 134.

Гаятиса, жся, ешя, гл. Медлить, мѣшкать. Рудк. Чп. 246. *Ой на, сину, коника—не гайся, щоб ти 'д того війська не зостався.* Лис.

Гвавт, ту, м.=**Гвалт**. Драг. 247.

Гваджениця (=гладжениця), ці, ж.=**Терлиця**. Вх. Лем. 403.

Гвалт, ту, м. и пр.=**Гвалт**. и пр.

Гвардіонѣць, нця, м. Гвардеець. *Мене, дядьку, вибрали у гвардіонци.* О. 1861. VШ. 25.

Гвардія, діі, ж. Гвардія. *А памічю у гвардію.* Шевч. 417. *Царська гвардія.* Мир. ХРВ. 133.

Гварти, рю, рш, гл. Говорить. *Як*

бим не зробила, то бим не гварила. Гол. 1. 89.

Гвер, ра, м. Ружье. Федьк. I. 4.

Гвйит, та, м.—Шруб. Ум. Гвйитин. Чистив він ту руйницю і загубив маленького гвйитника. Грвн. II. 206.

Гвйитówka, кш, ж. Винтовка. Стор. II. 12.

Гвзде, дя, с. соб. Гвозди. Шух. I. 88.

Гвздок, джа, м. 1) Гвоздь. Ном. № 12909. 2) = Гви 2. Вх. Пч. II. 25. Ум. Гвздочон.

Гвоздик, ка, м. 1) Раст. а) Гвоздика, *Dianthus*. Вх. Пч. I. 10. (Вінки з гвоздиків та чорнобривців. Левич. I. 188. б) м. *Tagetes erecta* L. ЗЮЗО. I. 138. *Tagetes patula* L. ЗЮЗО. I. 166. 2) Пряность: гвоздика, *carumphyllum aromaticus*. МУЕ. I. 109. Ум. Гвздичон.

Гвоздички, чкѣв, м. мн. Раст.: а) *Tagetes patula* L. Мил. М. 75. б) — польові. *Dianthus Casthusianicum* L. ЗЮЗО. I. 121.

Гвоздѣти, джѣ, дѣш, гл. Прибывать гвоздями. *Варвара мостить, Сава гвоздѣть, а Микола крепить*. Ном. № 508.

Гвор, ра, м. Клинья в штавахъ. Гол. Од. 66.

Гданськ, ка, м. Давциг (город).

Гданськѣй, а, е. Данцигскій. *Випили чарок по шість гданської горілки*. Стор. II. 26.

Гдась, нар. Когда-то. Черниг. у.

Гдѣ, нар. = Дѣ. *Гдѣ каша з маслом, там нис не маси*. Ном. № 2051.

ГГе! меж. 1) Э! Ге, сякі-такі! Мене хочуть вовчати, а ти нічого не знаєш. Рудч. Ск. II. 10. 2) Понуканье для коровы, то же, что и гей. Вх. Уг. 250.

ГГе, сз. Словно, будто, какъ. Драг. 258. *Чи достеріг есь?—А чому бим не достеріг? Не так ге ви*. Драг. 263.

ГГеван, ну, м. Эбеновое или черное дерево. *Як з гевану волос чорний*. Грин. III. 610.

ГГеваль, блд, м.—Гембель. *Після геваль сокирую*. Ном. № 6396.

Гев, нар. Тутъ, здѣсь, сюда. *Дві душечки гев пустіте*. Гол. I. 234. *Подь гев, по-ле-гев! Иди сюда, иди ка сюда!* Вх. Зн. 51. Вх. Лем. 425.

ГГевад, нар.—Тудж. Вх. Лем. 402.

ГГевал, ла, м. Мужикъ, хамъ. *З виду він і по одсжі не гевал, не бурлака, а щось не просте*. Стор. МПр. 4. К. ЧР. 423.

ГГевалеа, кш, ж. Мужичка, хамка. Аф. 357.

ГГевати, гаю, еш, гл. Осаживать назадъ (волы). *ГГевати волы*. Вх. Зн. 10.

ГГевер, ру, м. Ручка у пилы. Аф. 357.

ГГевка, гевон, нар.—Гев. Вх. Уг. 232.

ГГегѣл, меж.—Глп.

ГГегѣнути, ну, веш, гл. То же, что гѣлнути, но еще сильнѣе.

ГГегѣнутися, науса, веша, гл. То же, что и гѣлнутися, но еще сильнѣе.

ГГедѣ, нар. Тутъ, здѣсь. Угор.

ГГѣдв, за, м и пр = ГГедз и пр.

ГГей! меж. 1) Понуканье для воловь, коровы: прямо вперед. *Волонів за на-лигач... та й гей! соб. пабе! помаленьку*. Рудч. Ск. II. 142. 2) Эй, ну! *Гей, хлопці, до роботи! А гей, кмикине, давай козакам вечерять*. К. ЧР. 217. 3) Пѣсенное непереводимое восклицанье. *Розвивайся, сулий дубе, застра мороз буде, гей застра мороз буде*. Мет. 21. 4) Гей-си—Шугу. *Гей-си, гей-си, зозуленько, в темний ліс кувати*. Чуб. V. 738.

ГГей, гей-бл, сз.—П. Ге. Вх. Лем. 403.

ГГейканья, на, с. 1) Произношеніе слова гей. 2) Пѣніе пѣсни съ приѣвномъ гей. МУЕ. Ш. 39.

ГГейкати, каю, еш, гл. 1) Кричатъ гей, погонять. *Батько орав, а я гейкаю*. О. 1862. IX. 68. 2) Пѣть пѣсню съ приѣвномъ гей. *На новий рік у вечері ідуть на Буковині гейкати хлопці... ідуть до кожної хижі під вікна, співають*, МУЕ. III. 38.

ГГейкатися, каюся, ешоя, гл. Везя тяжесть, очень много хлопотать, возиться. *ГГейкався я чимало, поки виїхав на гору*.

ГГейки, меж. Вь значеніи: вхатъ впередъ въ слѣдующей поговоркѣ. *Ні стейки, ні гейки*. Ном. № 13864.

ГГейкнути, ну, веш, гл. Вскрикнуть: сая. *ГГейкнув на скарки* Ге. II. 168.

ГГейку, меж. Призывный возгласъ. *ГГейтяко! чи не знаси, гейку, де зсипаю просо?*

ГГейнувати, кѣю еш, гл.—ГГейнувати. *Узяв жовнір пити, узяв гейнувати, аж сь взяла жовнірська фортуна влещати*. Гол. Ш. 85.

ГГейс! меж. Крикъ на воловь: впередъ! Вх. Лем. 403. См. Гейсъ.

ГГейс-бертъ, — бертъ! = ГГейса. Вх. Уг. 232.

Гейса, меж. Крикъ на воловъ: нагѣво. Вх. Лем. 403.

Гейсь! меж. Крикъ на воловъ: направо. Кош. I. 65. См. Гейс. См. Ча.

Гекзаметр, тру, м. Гекзаметръ. Все б гекзаметри плели. Шевч. 664.

Гѣла, ли, ж. Родъ дѣтской игры. Мил. 56.

Ге-ле-гѣв, меж. Окликъ зонцаго: ау! го-го! *Адам завала: ге-ле-гѣв! Сво!* Гол. IV. 522.

Гелѣта, тн, ж. 1) Деревянный сосудъ боченокъ. Угор. 2) Подойникъ. Полт. Ум. Гелѣтна. *В мене грошей гелѣтка.* Грин. III. 647.

Гель, меж. Подражаніе крику гусей. *А гусочка гель-гель-гель.* Грин. III. 659.

Гѣмбель, бля, м. Рубанокъ. Мнж. 165.

Гембелювати, люю, еш, гл. = Гемблювати. *Струже, гембелюс.* Щог. В. 57.

Гемблюванія, ня, с. 1) Строганіе рубанкомъ. *Годи, майстре, гемблем гемблювати; прийде батько, буде сокирою підправляти.* (Насѣнка надъ плохимъ мастеромъ). Мнж. 165. 2) Брезгать. *Не гемблюйте нашии хибомъ-сіллю.* Черном.

Гембочка, ки, ж. Рубецъ шитья, загнутый на лицевую сторону и пристроченный. Волынск. г.

Гѣмон, на, м. Демонъ. Грина. II. 11. — Употребляется какъ бранное слово. Ув. Гемоніа.

Гемонѣць, вді, м.? *Випийте до деця, — там нема гемонця.* Ком. II. № 875.

Гѣмонів, новя, ве. Принадлежачій демону. Бранное слово. Желех.

Гѣмонський, а, е. Демонскій. — Употребляется какъ бранное слово. *Не було моді і чулки про ту гемонську вупю.* Стор. МПр. 40. *Гемонські діти.* Мир. Нов. I. 146.

Гемоніа, ки, м. Ув. отъ гѣмон. Желех.

Гѣн, нар. 1) Вонъ тамъ. *На небі чистому ген хмара бовваніє.* Греб. 367. *Ген там на долині під могилою огонь палає.* Рудч. Ск. II. 18. 2) Ген-ген. а) далекодалеко. *Пийдел ген-ген на гору.* Маркен. 33. б) очень, сильно. *Мотря таки ген-ген забарилась.* Св. Л. 176. 3) Какъ существительное: названіе дѣтской игры, состоящей въ бросаніи ножа (съ кулака, съ задони, съ головы, зубами) такъ, чтобы онъ воткнулся въ землю. КС. 1887. VI. 474. Мил. 55. Не отсюда ли и выраженіе: *дати гѣну* — сальво побить? Мнж. 168.

Гѣпаль, бля, м. У гребенщиковъ: „железная полоса въ 5 — 6 вершковъ длины

и 1½ вершка ширины съ нарѣзанными поперекъ заостренными полосами. Употребляется для чистки пластинъ (рога), какъ рубанокъ у столяронъ“. Вас. 164

Гѣнде, гѣндека, нар. Вонъ тамъ. Желех. Вх. Зн. 10.

Гѣндель, ля, м. Барышничество, торговля, маклачество.

Гѣденьки, гѣндочки, нар. = Гѣнде. Вх. Зн. 10.

Гѣндльбовий, и, в. Барышническій, торговый. *Це жидок гѣндльбовий.*

Гѣндлюванія, ня, с. = Гѣндель.

Гѣндлювати, люю, еш, гл. Барышничать, маклачить.

Генерал, ла, м. Генераль. *Тут де не взялись генераль, сенапѣри.* Рудч. Ск. II. 10.

Генеральний, а, в. Высшій, главный.

Генеральскій, а, в. Генеральскій. Шевч. 552.

Генеральша, ші, ж. Генеральша. Грин. II. 294. *За балом бал у генерала. За генеральскою чимала орда панів і паничів.* Шевч. 553.

Гѣній, нія, м. Геній. *Не чути в його слова дихання генія.* К. Юв. XV.

Гѣніальний, а, в. Гѣніальный. Левин. I. 338.

Генорал, ла, м. = Генерал. Рудч. Ск. I. 150. МВ. I. 115.

Гѣніна, ни, ж. Кусокъ дерева, грубо отдѣланный для приготовления изъ него ложки, кленки для деревянной посуды. Шух. I. 247. 249.

Гѣнто, гѣнтова, гѣнтолі, нар. Недавно, позавчера. Желех: Вх. Зн. 72, 10.

Гѣнтоватішній, а, в, гѣнтовашній. Недавно, позавчерашній. Вх. Зн. 10.

Гѣнцинатій, а, в. — кінъ = **Норовістий кінъ.** Вх. Зн. 9.

Гѣнька, гѣнькай, нар. = Гѣнде. Желех.

Гѣп, меж. Звукоподражаніе паденію или удару; шлепъ. *Кінъ спиткнувся, а він ген у саму калюжу. Гѣп об землю!* Ном. № 6645.

Гѣпа, пи, ж. Задница. *А я знаю, що він діє, — коло печі гену гріє.* Ном. № 14074.

Гѣпакъ, ки, ж. = Гѣпа. Ном. № 13065; Мнж. 124, 92.

Гѣпати, паю, еш, гл. 1) Ударять. 2) Падать съ шумомъ. 3) Шлепать, идти по мягкому. *І нащо ти гѣпаєш по гряді?*

Гѣпнути, пну, неш, гл. Однокр. в. отъ гѣпати. 1) Ударить. *Гѣпнуло мов довбнею.* Ном. № 13890. *Так і гѣпнуло його*

об землю. 2) Упасть, шлепнуться. *Він з коня так і геннує.* 3) Бросить. *А Прокій з серця аж люльку об землю геннує.* МВ. (О. 1862. III. 65).

Геннується, нуся, нешся, гл. = **Геннути 2**, То це которий стане на горосі да попре спиною у спіну, то ноги пойдуть на горосі, а він задом так і геннеться об підлогу. Стор. I. 42.

Геннувати, ну, неш, гл. То же, что и геннується, но съ силой. Аф. 358.

Гентатися (таюся, ешся?), гл. Бранитися. Шух. I. 34.

Герб, бу, м. Гербъ. ЗОЮР. I. 317. Влищали мідяні позолотисті герби на риданні. К. ЧР. 54. Од Причети й до Синюхи вславили себе Обухи, та й не златомі рабованим, не гонором купованим, не гербамі-клейнодами, а своїми кригодами. К. Досв. 113.

Гербатка, кв, ж. Раст. *Verbascum lychnitis.* Шух. I. 22.

Гербований, а, в. Имѣющий гербъ. *Гербований попишач сзуцкій.* К. МБ. П. 128.

Гербовий, а, в 1) Относящийся къ гербу. Ун. I. 194. 2) Гербовый. *Купив гербового паперу.* Шевч. (О. 1862. VI. 5).

Гербувати, бую, еш, гл. = **Гребувати.** Батькового слова мені не гербувати. Чуб. II. 18.

Гергѣна, ня, м. и ж. Большой жукалюжий мужичва или женщина. Ун. *Гергѣнице.* Лохв. у.

Гергѣннути, пну, неш, гл. = **Гегелннути.** Лохв. у.

Гергѣнутися, пнуся, нешся, гл. = **Гегелнутися.** Лохв. у.

Гергот, ту, м. и пр. = **Гѣргот** и пр.

Гергев, ва, м. = **Кулешинник.** Вх. 3н. 10.

Герець, рця, м. Работорство, отдѣльная стычка передъ битвой. *Зивязтий як перець, покіль не виїде на герець.* Пом. № 13652.

Геркотати, кочу, чеш, гл. = **Гѣрготати.**

Геркотні, ні, ж. = **Гѣрготанья.** *І зислає на ставі геркотня.* Греб. 363.

Геротівський, а, в. Геройскій. *В серці почуття геротівскі голубить.* К. Дз. 235.

Геротія, ні, ж Геротія. К. Бай. 145.

Геротія, рюю, їш, гл. Вдохлять геройскими чувствами. *Любов к отчизні де геротія, там сила вража не устоїть.* Котл. Ев. V. 52.

Геротичний, а, в. Героическій. Левид. Пов. 7.

Геротичість, вости, ж. Геройство, герозизь. Левид. (Правда. 1868, 423).

Геротичю, нар. Героически. *Український дух виступив на своє діло життя героичю.* К. ХП. 128.

Геротій, рюя, м. Геротій. *Перед його очима басували гетьманські коні, а на конях сиділи гетьмани-героті.* Левид. Пов. 166. Вони себе героями явили. К. ЦН. 191. *Каліпері зовсім не нагадував героів Гляйди.* Левид. Пов. 13.

Геротіство, стаа, с. Геротіство. *Геротіство духа, що підіймає серце на благодатні задуми і на великі подвиги.* К. ХП. 130.

Геротівський, а, в. Геротійскій. К. Бай. 64.

Геротувати, ну, неш, гл. Броситися бѣжати, побѣжати изо всѣхъ силъ. *З синець вискочила та й геротула до дому.* О. 1862. VII. 38.

Гертанка, кв, гертань, ні, ж. Гортань. Угор.

Герун, ня, м. 1) Волъ съ короткими гупими рогами. Лохв. у. 2) Кувшинъ, съ озбитимъ верхомъ. Лохв. у.

Герць, ця, м. = **Гѣрець.**

Герцюванія, ня, с. 1) = **Гѣрець** 2) = **Гарцюванія.**

Герцювати, цюю, еш, гл. = **Гарцювати.** Пом. № 12566

Гет, меж. и нар. = **Геть.** Угор.

Гетаж, жа, м. Тотъ, кто управляетъ рулемъ на задвѣмъ плоту сплавного лѣса (если плоты соединены въ одну даробу). Шух. I. 183.

Гетка, кв, ж. = **Готка.** Вх. Пч. II. 15.

Гетта! меж. Крикъ ва лошады; направо. Вх. Дем. 403.

Геть, меж. и нар. 1) Долой, прочь, воні, отставь. *Геть, згинь, пропади і до мене не ходи!* Пом. № 8765. *Іди ж собі геть.* Рудч. Ск. II. 7. Но мн. числѣ—гетьте. 2) Далеко. *На вистрому на озері геть плавала качка.* Нп. *Геть-геть.* Далеко-далеко. *Дніпро геть-геть собі роскилуєсь, сияє батько та горить.* Шевч. 633.

3) Употребляется для усиленія. Совершенно, рѣшительно, далеко. *Геть чисто війти.* *Геть виріжін вражих лязів, геть що до одного.* Лукаш. 109. *Загнали лязків геть аж за Вислу.* Лис. 4) Очень. *Чи треба молотника?*—*Треба, та ще й геть.* Г. Барв. 303. 5) Геть-то. Употребляется для усиленія значенія. Порядочно,

достаточно. *Прогаялись геть-то, оглядуючи манастирь.* К. ЧР. 82. *Ми знаємо про це і геть-то більше, ніж ви. І геть-то честю такою запишався.* Греб. 362.

Гетька, кн, ж. Лошаденка, кіляча, крестьянская лошадь. Вх. Лем. 403.

Гетьман, на, м. Гетманъ. *Без гетьмана військо гине.* Ном. № 751. *Ей, чи разд, чи добре наш гетьман Хмельницький починив, що з лядами із мостивими паками у Білій Церкві замири.* АД. II. 110. Ум. Гетьманомъ. К. ПС. 21.

Гетьманенко, кн, м. Сынъ гетмана. Аф. 385.

Гетьманець, вця, м. Житель гетьманщини.

Гетьманіха, кн, ж. = Гетьманша. *Гетьманчику за рученку коло себе водить.* АД. I. 166.

Гетьманів, нова, ве. Приналежачій гетману, гетьмановъ. Ном. № 138, стр. 294. *Ой рабі б ми вернутися, — гетьман, — пускає; не так гетьман, не так гетьман, — гетьманова маши.* Чуб. V. 1030.

Гетьманівна, кн, ж. Дочь гетмана. Желех.

Гетьманка, кн, ж. Жительница гетьманщини. Желех.

Гетьманова, вої, ж. = Гетьманши. *Пакі Барабанева, гетьманова молодая.* АД. II. 5.

Гетьманово, кн, м. Ум. отъ гетьман. **Гетьманство, вн, с.** 1) Гетманство; достоинство, санъ, власть гетмана. *Молодий на гетьманство.* Ном. № 996 *Од козицтва, од гетьманства високі могили, — більш нічого не осталося, та й ті розривають.* Шевч. 123. *Варся Хмельниченка на гетьмана насцановляли.* АД. II. 121. 2) Страна и народъ подъ властью гетьмана. *У иншому царстві, у козацькому гетьманстві, у такому селі, як Пекарі, і там жило два брати.* Рудч. Ск. II. 139.

Гетьманський, в, е. Гетманскій. *Пізьміть мої гетьманскій клейноди, пакляе.* Шевч. 573. *Для означенія красоти. А був хороний із себе дуже: високе чоло гетьманське.* МВ. I. 152.

Гетьманування, вн, с. Гетманство, пребываніе гетманомъ.

Гетьманувати, ную, еш, гл. Быть гетманомъ, гетманствовать. *З того часу Хмельницький гетьмануваши став.* АД. II. 8. *То не багато Луговський (=Вигонський) гетьманував: пістори года булуу держав.* АД. II. 124.

Гетьманша, ші, ж. Жена гетмана. Шевч. 144. К. ЧР. 131.

Гетьманщина, кн, ж. 1) Украина подъ властью гетмана. *То пак Хмельницький добре учинив: Полщу засмутив, Волощину побідив, Гетьманщину звеселив.* АД. II. 101. 2) = Гетьманство 1. *Ой тоді вже ви нас побачите ой у сій хатині, як вернется гетьманщина в нашу Україні.* Грия. III. 601.

Гець, меж. 1) = Гоц. *Вона вже вбралась, да стала така дуже хороша; а він і кажє: „гець-гець, тепер ходи в танець“.* Рудч. Ск. II. 63. 2) Восклицаніе, натравлювающее собакъ, тоже, что и гаць-го-га, нусі. Kolb. I. 65.

Ги... Если итьъ слова ва ги, см. ва гі. **Ги, сз. = II. Ге.** Таким слаба, ги роциця. Гол. II. 554.

Гибель, лі, ж. Погибель.

Гібель, бля, м. = Гембель. Шух. I. 87.

Гибіти, бію, еш, гл. Хирѣть, болѣть, страдать отъ недостатка чего-либо. *Гибіла, гібила моя ненька, поки і зовсім лягли.* Пересел. у. *Мусимо гибіти, бо нема в що вдягтися добре.*

Гіва, вн, ж. = Ива. *Гива тил червона, що кілками з неї Христа мучили.* Ном. № 315.

Гівер, ра, м. Щепка, лучина. Вх. Зн. 10. См. Иверъ.

Гіверень, рня, м. = Иверень. *Кінь так біжить, що аж гиверні летять з під ніг.* Черв. у.

Гівкати, ваю, еш, гл. О совѣ: кричать. Вх. Лем. 403.

Гівовий, в, е. Ивовый. *От і давай мучити Христа гивовими кілками.* О. 1861. X. 52.

Гигі, меж. Подражаніе звуку свѣха плача, ржанія лошади. *Тенер продал, а сама зімою гии буду їсти.* Ном. № 10551.

Гиготати, гочу, чеш і гиготіти, гочу, тіш, гл. Ржать. *Коняка гичоче, як їй дають овес.* Харьк.

Гид, да, ду, м. 1) — ду. Гадость, мерзость. *Там зчицають грязь, а наші купу пресвицку нагорнули, мов зібрали, гид з усього ринку.* К. Дз. 67. 2) — да. Гадкій, мерзкій человекъ. *Не займай гйда, не калая вида.* Ном. № 3291. 3) Гид гядом. Мерзость изъ мерзостей. *Такий поганый — гид гидом!* 4) Употребляется въ значеніи нарѣчія: гадко, отвратительно.

Такий бридкий, що гід і глянути на його.

Гиджга́. меж. Крикъ для натравливанія собаки. Тоже, что и *кусі*, гець. *Сірко за тим воком.*, а чоловік кричить: „Гиджга, Сірко!“ Рудч. Ск. I. 11.

Гідати, джу, дѣш, гл. = Гидувати. Каменец. у.

Гідати, джу́, дѣш, гл. Пачкати, марать, переводно: безчестить. *Вона мене гидить, а я в тому не вісна.* Пшолыя. у.

Гідість, дості, ж. = Гидота. Переясл. у. **Гідкій,** а, б. Гадкий, противный, мерзкій, отвратительный, плохой. Чуб V. 162. *Гидкий, як потлазка.* Ном. № 8194.

Гідість, кости, ж. Гадость. Левч. 25. **Гідко,** нар. Гідко, противно, мерзко, отвратительно, плохо. *І живеш гідко, і їсти бридко, як лихо чепав.* Ном. № 2014. *Та й гідко ти танцюеш, бобо!*—Е, так дого. Ном. № 12558.

Гідливий, а, в. Брезгливый, брезгающий Драг. 35.

Гідливість, вости, ж. Брезгливость, чувство отвращения. *І гідливість, і знаєвість.* Мир. Шв. II. 78.

Гідливо, нар. Брезгливо.

Гідний, а, в. = Гідкий. Вх. Зн. 10. *Доле ж моя нещасливо, доле ж моя гідна, я ся з тобов не набула, та лишень нагубла.* Гол. I. 238.

Гідно, нар. = Гідко. *Ой на дворі плотка, тогди нам добре турка; лиш нам єдно гідно, щі сватонька не видно.* Гол. IV. 318.

Гідолоцький, а, в. = **Идольський.** Бравное слово. *Идолоцька дочка.* Ном. № 3567.

Гідолів, лова, во. *Гидолів син.* Ном. № 3567.

Гидомір, ра, м. Гадкій, отвратительный человекъ. *Та й вибрала ж якого гидомира! Десь поганишого й на світі не було.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Гидосвітний, а, в. То же, что и гідкий, гідосний, гідючий, но еще хуже, осмерзательный. *Така гидосвітна, що й кінця нема.* Константиногр. у.

Гидосний, а, в. = Гідкий. Левч. 95. **Гидосність,** ности, ж. = Гідкість. Желех.

Гидосно, нар. = Гідко. Левч. 25.

Гідота, ти, ж. Гадость, мерзость, не-

чистота. *Де жидота, там і гідота.* Прил. у.

Гидування, ня, с. Брезганіе, чувство отвращения.

Гидувати, дју́, еш, гл. Брезгать, чувствовать отвращеніе. К. Юв. 42. *Можє ви гидуєте, що не їсте нічого?*—Принесли того востю, — ми й почали пити. *Ми ж гидуємо, а дід так і п'є.* Грин. I. 33.

Гідчати, чаю, еш, гідшати, шаю, еш, гл. Дѣлаться хуже, гаже. *Важко, нестерпуче бути харцизом! З кожним днем мені гідше.* Стор II. 251.

Гідь, ді, ж. = Гид З землі як не стала весна гідь волозими; і жаби, і нѣрки, і вужі, щурі, миші. Гн. II. 64. *Вона на мене: „гідь, волозюзо!“* Г. Барв. 439.

Гідючий, а, в. Отвратительно гадкій, отвратительно мерзкій, крайне плохой. *Таке гідюче, що й глянути на його не хочеться.* Полт.

Гіджа, жі, ж. Гадость, мерзость. *У хаті така гіджа, що й навернулись гідко.* Привіб.

Гіджій, жоб, ж. мн. Студень изъ свиньихъ пожеж і пр. Ножки въ студвѣ. Kolb. I. 50. МУЗ. I. 105. Вх. Зн. 16. Тоже: Драгл 2, холодець.

Гід, жек. = **Гей** I. Гей I. Шух. I. 211.

Гідка, ки, ж. = **Гич.** Вх. Лем. 403.

Гідкавець, вдя, ж. Злика. Вх. Зн. 10.

Гідкавий, а, в. Занкавційсь. Каменец. у. Вх. Зн. 10.

Гідкавка, ки, ж. Икотка. Мил. М. 9; Грин. II. 41.

Гідково, нар. Занкаясь.

Гідкало, ла, м. = **Гідкавець.** Вх. Зн. 10.

Гідкання, ня, с. Иканіе.

Гідкати, кваю, еш, гл. Икати.

Гідкатися, каюся, ешя, гл. Икатися.

Гідквѣти, ну, веш, гл. Однокр. в. отъ гивати. Иквуть.

Гідквѣтися, нуся, вешся, гл. Иквѣтисл. Ном. Ном. № 11610.

Гил, а гилі меж., которимъ прогоняють гусять. Kolb. I. 65.

Гилá, лі, ж. 1) Грыжа. Мил. М. 85. 2) Родъ игры съ деревяннимъ шаромъ (свинкою), который обьютъ шилками; также граничная черта въ этой игрѣ. Нв. 13.

Гилнуватий, а, в. Большой грыжей. *Казали, що він гилнуватий, а я гили в його не очина.* Коцел. у. (Залуб.).

Гилістий, а, в. = **Гил ястий.** Желех. **Гиліти,** лѣш, ліш, гл. 1) Подбивать мячъ гилкою. 2) Бить палкою свинку (де-

ревяваний шарь) въ игръ вь гилу. Ив. 13. 3) Бить, колотить. *Vin usiq gilyty, ni-komu ne zmirya.* Екатеринбург. у. 4) Много любить, накладывать и т. д. Лохн. у.

Гілка, **ж**, **ж**. = Гілка. 1) Ветка. 2) Палка для подбиванія мяча. 3) Родъ игры въ мячъ. *Гуляти в гилки.* Левин. I. 347

Гілля, лі, **ж**. = Гілля. *Шукай собі або глибокої води, або високої гілли.* Ном. № 3652.

Гілля, **л**, **с**. соб. = Гілля.

Гіллякуватий, **а**, **в** = Гіллястий. *Прийдеш у ліс, найдеш товстого дуба гіллякуватого.* Грин. II. 314.

Гілля, **н**, **м**. 1) Мужина или самецъ съ однимъ ядромъ. Мил. М 88 См. Гилун 2) Человѣкъ, имѣющій грижу. 3) Вареніе съ мясомъ. Марбур. 151.

Гиль, **меж**. = Гіля. *Гиль, мої гуси, зуть, мої цыпки.* ХС. III. 61. Гиль-гу и употребляется какъ существительное въ значеніи: околесина. *зуть Пришюв отой брегун, як заніс гиль-гуси.* Лебед у.

Гілька, **ж**, **ж**. = Гілка.

Гіллянстий, **в**, **в** = Гіллястий. Желех. Гіллянтися, **ж**, **ж**, **ж**, **ж**, **ж**, **ж**. О волкахъ: бѣгать стаями въ періодъ течки. Желех.

Гілляйти, **н**, **н**, **н**, **ж**. Ударить, хватить. *Муха сіла на дитину. Я хотів її вбити. Як гилну маконом дитину, та і вби.* Грин. I. 223.

Гілля, **н**, **ж**. Стал волковъ въ періодъ течки. Желех.

Гілля, **д**, **с**. = Гілля. МУЕ. III. 96, 100; О 1861. XI. Сл. 59.

Гіллячстий, **а**, **в** = Гіллястий. *Ой під вікном вишня-черешня гильчаста.* Грин. III. 510.

Гілля, **меж**. Крикъ на гусей, утокъ, голубей. *Гілля, гілля, селезню, додому.* Чуб. У. 1110. *Ой гілля, сизі голубоньки, на високе літанья.* Мет. 102.

Гілля, **р**, **ж**. = Гілляра 2. Драг. 186 Гимн, **н**, **м**. Гимнъ. *Дівчата трохи не голії стоять перед Гиридюв і в лод співають гимн.* Шевч. 601.

Гиндік, **ка** **м** и **пр**. = Индик и **пр**. Рудч. (ж. I. 32. *Гиндік буде белькотіти.* Грин II. 224

Гинкій, **а**, **б**. Легко сгибающийся, гнущийся. *Гинкі цвяси, забити не мож.* — як з олива кіби Каменец. у Обіддя гнуть в ясеня, бо се гинке дерево Уман. у.

Гинуть, **н**, **ж**, **ж**. Погибать, уни-

рять: о скотинѣ: дохнуть, провадать, исчезать. *Без гетьмана військо гинє* Ном. № 751. *Москаль любить жартуючи, жартуючи кине, підє в свою Москошцику, а діачина гинє.* Шевч. 65. *Тисячани гинуть голодній люде.* Шевч. 331. *Дуть тільки слова твої гинуть.* МВ. II. 62.

Гінчий, гінший, **а**, **в** = Инчий (Ступися, неголяю, в тебе гинша в. Грин. II. 341.

Гир, **меж**. Подражаніе ворчанію, лаю собаки. *Гир, гир, та не вкусиш.* Ном. № 3491.

Гірал, **меж**. Понукавіе для лошади. Мирг у. Слов. Д. Эварн. °

Гирати, **р**, **ж**, **ж**, **ж**. Терять, тратить. Угор.

Гирати, **р**, **ж**, **ж**, **ж**. Нести, тащить съ трудомъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Гірка, **ж**, **ж**. 1) Сортъ пшеницы. ЗЮЗО. I. 139. 2) Кувшинъ съ отбитымъ горлышкомъ. Козел. у.

Гіркания, **н**, **с**. = Гаркания.

Гіркати, **ка**, **ж**, **ж**. = Гаркати.

Гіркатися, **ж**, **ж**, **ж**, **ж**. = Гаркаться. *Мая з Орисею гиркались: та каже: „тобі жениха прише агрирей“, а та каже: „тобі“.* Сл. Л.

Гіркиня, **ж**, **ж**. Грибъ *Agaricus ripergatus*, груздь. Вх. Лем. 403.

Гір о, **ла**, **с**. = Гіро.

Гирота, **ж**, **ж**. Стукъ, грохотъ. Вх. Лем. 403.

Гиротати, **ж**, **ж**, **ж**. Стучать, гремѣть, грохотать. Вх. Лем 403.

Гіровька, **ж**, **ж**. Ум. отъ гіра.

Гирсувати, **ж**, **ж**, **ж**. Царапать, чертить. *Хлопці зіздіком погирсували кіч.* Борз. у.

Гирган, **на**, **м**. Кадыкъ, головка дыхательнаго горла. Вх. Лем. 426.

Гирувати, **р**, **ж**, **ж**. Разсуждать, размышлять, соображать. Лебед. у. См Герувати.

Гирун, **на**, **м**. Коротко остриженный. Ковот. у.

Гирчати, **ж**, **ж**, **ж**. = Гарчати. Рудч. (ж. II. 174.

Гируватий, **а**, **в**. Взъерошенный. Вх. Уг. 233.

Гіра, **р**, **ж**. 1) Низко остриженный. *Бач чого гирі забіжалось: кісничків.* Ном. № 5313 *Забривши деяких троялиць, обсмалених. як гиря, ланців, п'ятами з Трої наживе Кота.* Ев. I. 5. 2) Гіра.

Ум. Гіронька. *Ой гіронька ложки мила, тонкий хвартух замочила.* Грин. Ш. 683.

Гірявий, а, в, о. 1) Низко острижений. *У його стільки землі, як у гірявого чуприки.* Лебед. у. Бранное слово. *Врешет гірявий.* Лебед. у. 2) Испорченный, плохой. *Таке вже є гіряве м'яс щастя.* НВольн. у. **Гірявий гірщавий**—ст. отбитымъ верхнимъ ободкомъ. Мвж. 171. **Кутя гірва** биваєть тогда на сочельникъ, когда вечера безъ рыбнаго блюда. Сим. 150.

Гіряво, мпр. О стрижекъ: низко. *Гіряво острижено.* Пом. № 9281.

Гіскра, рв, ж.—Искра. *Ного очі блищали гискраніє.* Левниц. Пов. 16. Ум. **Гіскорка.** *Залітаєи невеличкі гискорки по чорнихъ челюстяхъ нечі.* Мпр. Пов. I. 115.

Гиссѳ, пу, м. Раст. *Hyssoptus officinalis* L. ЗЮЗО. I. 125

Гисторичний, а, е, гисторичній, я, в—Историчный. Стор. II. 204. *Сподіваєи почути яку небудь гисторичню думу про Шведчину* О. 1862. I. 49.

Гисторія, рій, ж.—Исторія. *Українська гисторія.* Левниц. Пов. 4.

Гись, меж. Призывъ для курей. Лем. 403.

Гіта, тн, ж. Доска, составляющая $\frac{1}{8}$ распиленаго и расколотнаго древеснаго ствола. Сумск. у. Вас. 148.

Гітала, лн, ж. Родъ гречневыхъ крупъ. Вх. Зн. 10.

Гіталь, ля, м.—Гичаль. Вх. Уг. 233.

Гітара, рн, ж. Гитара. *Вигравав на гитарі.* Левниц. Пов. 20.

Гітйна, вн, ж. 1)—**Гыта.** Сумск. у. 2)—**Колотвица.** Вх. Зн. 27.

Гітці, меж. Крикъ для повуканія лошадей. Правобер. См. Гетта.

Гіцати, цаю, вш, гл. 1) Подскакивать при бѣдѣ верхомъ. 2)—**Чувати.**

Гіцелів, а, е.—**Гяцельський.**

Гіцель, целя, і цля, м. Занимающійся истребленіемъ собакъ. Бранное слово. *Лихо мамі твоїй, гяцлю!* Гудан. I. 65.

Гіцельський, а, в. Принадлежащій, свойственный гяцелю.

Гіцельство, ства, с. Званіє истребленіемъ собакъ.

Гіцкати, каю, вш, гл. Урыгать, подпрыгивать. Вх. Лем. 403.

Гіцлик, я, м. Родъ кожаной пуговицы сзади каблука для болѣе удобнаго сниманія сапога. Шух. I. 121.

Гіцлюванія, ая, с. Пребываніє гяцелья.

Гіцлюваня, люю, вш, гл. Заниматься истребленіемъ собакъ.

Гіцнути, ну, веш, гл. Подскачить, прыгнуть. О. 1861. XI. Св. 34.

Гич, ці, ж. 1) Стебли съ листьями—преимущественно у огородныхъ и бабшвенныхъ растений. 2) Ні гич. Ничего. Пом. № 5951. *Мужики айлікі стали, паків ні гич ся не бояли.* Грин. Ш. 640. І гич не до речі. Ни складу, ни ладу Шевч.

Гича, ці, ж.—**Гич.** Угор *Гича у цибулі.* Вх. Лем. 403.

Гичаль, ля, м. Стебель, толстое ребро листа, толстая жила листа. Вх. Лем. 403.

Гичаль(ля), ля, с. соб. Стебли, толстые жилы листьевъ. *Лем гичали стоїт з кинути, так об'їла гусениця.* Вх. Уг. 233.

Гичочка, кв, ж. Ум. отъ гича.

Гичйна, вн, ж. Одинъ стебелекъ гичі. Ум. Гичинка. Червнг. у.

Гичка, кв, ж. 1) Листва на огородныхъ растенияхъ, ботва. *Цибулина гичка.* Гн. II. 101. 2) Бумажная или шерстяная нитка навязываемая на руку, какъ симпатическое средство отъ ревматизма. Харьк.

3) Качанъ кукурузы безъ зеревъ. Угор.

4) Верхняя часть завязаннаго мѣшка выше перевязи. 5) Иронич. волоса. *Ухопив його за гичку.* Ум. Гиччяна.

Гішель, лі, ж. Верцо; голень. Вх. Уг. 233.

Гішечкі, чок, м. мн. Ум. отъ гишии.

Гішкі, шок, ж. мн.—**Гижки.** Желех. Ум. Гишечкі.

Гішпанець, вця, м. Испанецъ. *Индикол ходить тамъ гишпанецъ.* Котя. Ен. IV. 12.

Гішпанія, ній, ж. Испанія. *Колумб поїжав у Гішпанію.* Ком. Р. I. 53.

Гішпанка, кв, ж. Испанка.

Гішпанський, а, в. Испанскій. Левниц. (Правда. 1868. 423).

Гі... Если вѣтъ слона на гі, см. на ги. **І. Гі, вл.—П. Ге.** *Скулджен, ступився, зітсе.* Пом. № 3049.

ІІ. Гі, гій, меж.—**Игы.** *Гі на тн!* Пом. № 3488. *Гій, гій на тебе!* Чуб. I. 90.

Гівоб, вл.—П. Гель, пометъ, говно. *Не займайт гівна, і воняшь не будє.* Пом. № 3289.

Гівноід, дв, гівнорій, рня, м. гівнорійка, кв, ж. гівняк, ка, гівняр, ра, м. Жукъ названный, *Scarabaeus stercorarius.* Вх. Пч. II. 27. Вх. Лем. 403.

Гіготати, гочу, чеш, гл. Ржать. *Кони на стані гігочуть.* МУЕ. III. 78.

Гід, году, м. = Год. **Гід від году**. Ежегодно. изъ года въ годъ. *Садати годі в нас стояли гід від году*. Константиногр. у.

Гідний, а, е = **Годний**. *Настели ми опанчу, бо я того гідна*. Чуб. V. 122.

Гідність, ности, ж. Достоинство. Желех.

Гідно, нар. Досойно, стоить. *Ти на коні, а я пішки, — не гідно ходити*. Чуб. Ж. 1190.

Гій, меж. 1) См. П. Гі. 2) Крикъ на звѣря, тоже, что и тю. *Гій тулюлю! Вовк як побіжить!* Грин. I. 223.

Гійво, ва, с. Огромная грязь. Аф. 358.

Гійкати, кая, еш, гл. = **Гейкати**. *Щось коло місточка загрузло: гійка, гійка — мійк не витягне*. Грин. I. 38.

Гілочка, ки, ж. Ум. отъ гілка. Шевч. 30.

Гілка, ки, ж. 1) Вѣтка. 2) Палка для подбивавія мяча. КС. 1887. VI. 457. 3) Роль игры въ мячѣ. КС. 1887. V. 457. 458. Ум. Гілочна, гілочна.

Гіллява, ки, ж. = **Гілляка**. Г. Барв. 18.

Гілля, лі, ж. = **Гілева**. *Як од гілля одірвався*. Ном. № 3150. *Моя одірвалосъ од гілля одно-однісіньке під тинном*. Шевч. 427. Ум. Гіллонька, гіллячка, гілляченъна. *Та новий, віпроньку, підведе гіллоньку*. Грин. III. 484. *Ото гіллячѣнки із її ручѣньки*. Рудав. I. 35. *Хвалася біла береза межі дубами своїми гілляччани*. Чуб. III. 299.

Гілля, ля, с. соб. Вѣтви. *Ой вісну не гілля не колише*. Мет. 244. *Ой дуб на березу гіллям похилився*. Нп. Ум. Гіллячно. *Дубок і опусто гіллячко*. Грин. I. 148.

Гіллява, ки, ж. Вѣтви, больша вѣтви. *Нашиай гілляку, доки молода*. Ном. № 6007.

Гіллястий, а, е. Вѣтвистий. *Серед двору гілляста яблуня стояла*. МВ. II. 32.

Гілляченъна, ки, ж. Ум. отъ I гілля.

Гіллячка, ки, ж. Ум. отъ I гілля.

Гіллячко, ка, с. Ум. отъ II гілля.

Гілочка, ки, ж. Ум. отъ гілка.

Гілка, ки, ж. = **Гілка**. Рудч. Ск. I. 126.

Гільтій, тій, м. и пр. = **Гультай** и пр.

Гільдѣ, цѣ, с. I) = **Вальце**. Чуб. V. 187. 2) Убранное цвѣтанъ и лентанъ деревцо, вокругъ котораго во время праздно-

ванія Купала новогъ купальскія пѣсни; ваз. оно также **Мареню**. Чуб. III. 195.

Гільдѣм, нар. Гільдем голій. Совершенно немущій; голъ, какъ соколъ. Черк. у.

Гільчастий, а, е = **Гіллястий**. *Стоить дуб гілчастий*. Мнж. 150. *Гільчастий скатерть?* (вар. *дрябчастий, кѣмчастий*). Мил. 129.

Гінець, нця, м. 1) Гонецъ, курьеръ. 2) Лицо, которое обязано созвать на сходку членовъ цеха. Козел. у.

Гінкій, а, б. Тонкій и высокій, быстро вверху растущій. *Це дерево дуже гінке стало, як його підчухрмл. Тополя буцім на могили гінкий та гнучий стан*. Греб. 318.

Гінний, а, е. Свободный, вольный. Угор.

Гіно, нар. Свободно, вольно. Угор.

Гінтій, тій, м. = **Гультай**. Гол. I. 48.

Гінчакуватий, а, е. Высокорослый, быстро растущій. Черном.

Гінчий, а, е. Гончій. *Біжить як гінчий пег*. Фр. Пр. 37.

Гііє! меж. = **Гей** I. Мнж. 178.

Гіргѣя, ній, ж. = **Журжина**. ЗЮЗО. I. 120.

Гіренкій, а, е. Ум. отъ гірний. *Гіренкій мій світ!* Федьк. I. 100.

Гірѣнько, нар. Ум. отъ гірно.

Гіржѣя, жу, жіш, гл. = **Іржати**. Рудч. Ск. I. 10.

Гірка, ки, ж. 1) Ум. отъ гора. 2) = **Гирна**. О. 1861. IX. 192.

Гіркій, а, б. 1) Горькій на вкусъ. *Гіркій полынъ*. Мет. 81. 2) Ыдкій, допивающій. *Не лай мене, моя мати, гіркими словами*. Мет. 85. 3) Несчастный, бѣдственный, горькій. *Гірка доля*. Ном. № 2442.

Гіркій світ, и треба жити. Ном. № 2440.

4) Сопровождаемый горестью, неутѣшный, горькій. *Облиси Морозиха гіркими сльозами*. Нп. *Забудь ласочі, наслін і цибулю, а за гірку твою працю візьми під ніє дулю*. Ном. 5) Употребляется часто съ подразумеваемымъ существительнымъ. *Житишис на етіл, облиси гіркими (сльозами), потім устави*. Стор. *Та синові за гіркого (шага) медяникъ купила*. Шевч. 80. *Не дає перевести дихання і через край гіркої (долі) наливає*. К. Іов. 20.

Гіркій долух. Раст. Larra sajoi. Вх. Лем. 403. См. **Лолух**. Ум. **Гіренкій, гірнѣнький**. Сравни. ст. **Гірший, гірчший, Гіренкій мій світ** Федьк. I. 100.

Гіркнути, ну, каш, гл. Дѣляться горькимъ, горькнутъ.

Гірклий, а, в, е. Прогорьклий.

Гіркість, гости, ж. Горечь. НВолын. у.

Гірко, нар. 1) Горько. *Гірко зісти, жаль йокинути.* Ном. № 4775. 2) Горестно, горько, бѣдственно, тяжело. *Обилеться гірко слюзами.* Лукаш. *Гірко зароби, солодко ззіж.* Ном. № 9968. Ум. Гірньоко, гіркєньоко. *Неня лиш заплакала гірньоко.* Федьк. *Як гірньоко і тижєньоко було відробляти,— годі і спомянати.*

Гіркота, ті, ж. = Гіркість. *Це сіль сілка і гіркоти не має.* Волч. у. *Нікто не може одібрати од перцю гіркоти.* Грин. II. 322.

Гірло, ла, с. Гирло, одно изъ устьевъ рѣки. Браун. 5, 6. *Друге (судно) дунайське гірло пожерло.* АД. I. 188. *З Дніпрового гірла широкого випливає.* Шевч. 255. *Жалкується Лиман морю, що Дніпр робить свою волю, свої гірла прочищає, Лиманові закидає.* Грин. III. 592.

Гірловий, а, в. Относящійся къ гирлу, ему принадлежащій. Браун. 17.

Гірний, а, б. Горный.

Гірник, ка, м. Работникъ въ каменоломнѣ. НВолын. у.

Гірництво, ва, с. Горное дѣло, горнопромышленность. Желех.

Гірниця, ці, ж. 1) Комната (рѣдко). *У городі Килиї татарин сидить бородагий, по гірницяхъ похожєє.* АД. I. 169. 2) Чердакъ на домѣ или какомъ-нибудь строєніи. Сквир. у.

Гірниця, ці, ж. Каменоломня. Чигирин. у. Газета „Порядокъ“ 1881, № 246.

Гірничий, а, в. Горнопромышленный. Желех.

Гірнак, ка́, м. Горецъ. Левч. 28.

Гірначка, ки, ж. Жительница горь. Желех.

Гірок, рка́, жб = Гіркий. *Не будь солодок—прогинуть, не будь гірок—прокленуть.* Г. Варв. 512.

Гірок, рка́, м. = Огірок.

Гіронька, гірочка, ки, ж. Ум. отъ гора.

Гірочок, чка, м. Ум. отъ гірон.

Гірошник, ка, м. Раст. Spigaea Ulmaria L. ЗЮЗО. I. 137.

Гірський, а, б. Горный. *Був сложеній до гірських розбійників.* Левиц. Пов. 13.

Гірчак, ка́, м. 1) Раст. а) Hieroglossa

borealis R. et Srbult. ЗЮЗО. I. 125. б) Polygonum persicaria L. ЗЮЗО. I. 166. в) Polygonum hydropiper. Вх. Пч. I. 12. г) Sonchus arvensis L. ЗЮЗО. I. 171-д) Spirea filipendula. Лн. 101. е) —польов. вий. Malachium aquaticum Tries. ЗЮЗО. I. 128. 2) Порода рыбы. Харьк. у. 3) Насойка на горькихъ травахъ. Ковот. у.

Гірчати, чаю, вш, гл. Дѣляться болѣе горькимъ. *Короти все ідять полинь, а молоко все гірчає.* Уман. у.

Гірчек, ка, м. Раст. Raphanus raphanistrum. Вх. Пч. I. 12.

Гірчати, чу, чий, гл. Дѣлять горькимъ, производять горечь. *Нехай не гірчить на серці полинь.*

Гірчяца ці, ж. 1) Горчяца (растєніє и приправа). Камяец. у. Вх. Пч. I. 18. 2) Горькій грибъ. Угор. 3) —польова Раст. Sisymbrium Sophia. L. ЗЮЗО. I. 136.

Гірчичний, а, в. Горчичный.

Гірчичник, ка, м. Горчичникъ.

Гірчичий, гірчичий, а, в. Сравн. степ. отъ гіркий.

Гірш, нар. = Гірше.

Гіршаги, шаю, вш, гл. Становиться хуже. *Йому що-дня все гіршає. Запрічастили... а їм (батькові) гірша та й гірша.* ЗЮЮР. П. 283.

Гірше, нар. Употребляется какъ сравнит. степ. 1) Хуже, сквернѣе. *Немає гірше, як в неволі.* Шенч. 465. *Хоч гірше, аби имше.* Ном. № 2680. 2) Шуже, свѣнѣе. *Ще гірше полюбив.* Чоловік ще й гірше злякався. Рудч. Ск. II. 19. *Ми ще гірше здивувались.* КС. 1883. II. 467.

Гірший, а, в. Употребляется какъ сравнит. степень: худшій. *Нема гіршої бідн на світі, як свороба. Котрі ліпшій, то собі бере, котрі гіршій,—служейкам дає.* АД. I. 10.

Гірштікається, каюся, вшюся, гл. Бадоваться. *Пішли на вечерниці; відова ж (дочка) прядє, а бабина гірштікається.* Чуб. II. 67.

Гір'я, р'я, с. Соб. Горы. *Хоч ти зійдеш і гір'я і поділля, то таки не знайдеш над мое повір'я.* Чуб. V. 194.

Гість, гостя, м. Гость. *Ой приїде твоїй миленький,— буде в тебе гість.* Мет. 242. У гостей. Въ гости. *Я приїду до тебе, в гостя.* Грин. II. 258. Ум. Гб.тен.но, гб.стем.но, гб.стия, гб.сточно. Мил. 214. Гб.ст.

тик за стил, а лишній хоч і під стил.
Ном. № 11978.

Гісь, меж. Крикь ва овець, которимь поговують ихъ впередь. Шух. I. 210.

Гітінка, ж. ж Молодий ель. Желех.
Гід, гід, ж. Проволочка, замедленіє.
Вх Зв 10. См Гаяния.

Гімба, нар.—Гляба. Вх. Зв. 10.
Гладбій, а, б.—Гладбастий. Гладбі сани. Константиногр. у.

Гладці, ців или бець, ж. мн. 1) Лубки въ савяхъ. НВолын. у. 2) Сани обшитые лубками. I мн. 92.

Гладчійстий, а, в. О возъ, савяхъ: ищикъ которого обшитъ лубкомъ. НВолын. у

Главъ ві, ж. 1) = Голова. 2) Глава въ квшжкѣ. 3) мн. Глѣви. Праздникъ уськовенія главы Іоанна Крестителя. Галлц. = Главосіа.

Главціца, ці, ж. Голова. *Ой лишила я віночок з главціці.* Гол. III. 17. Ум. Глѣвна, глѣвціча.

Главосіа, ва, м. Также п во мн. ч. Главо (ви) = Головолик. Праздникъ уськовенія главы Іоанна Предтечи 29-го августа. МУШ. III. 33; ЕЗ. V. 205.

Глабол, лу, м. 1) Слово, рѣчь, глаголь. *Вислухай молитву шкуру, і почуй мої глаголи.* К. Псал. 125. 2) Чтати глаблѣи. Стоять безъ корму. Ном. № 10232.

Глаболати, ляю, вш, гл. Говорить, глаголатъ. *Колись будем і по своєму глаголатъ, як німець покаже.* Шевч. № 214.

Глаголіти, лѣ, ліш, гл. Разговаривать. *Іли, нили, глаголіли.* Фр. Пр. 133.

Глаголь, ля, м. Названіє буквы г; глаголь. *Аз, буки, глаголя, повісили Василя.* Ном. № 6068.

Гладѣнный, а, в Уво. отъ гладный. *Ой гладѣнна баба.* Еватеривосл. у.

Гладѣти, джу, дш, гл. 1) Гладить, равнять. *Туди гладь, куди шерсть лежить.* Ном. № 5898. *Гладѣти дорбѣу.* Выпавать на дорогу Ном. № 11618. Также: *Гладѣти „додому“ и „з дому“.* Св. Л. 146. 2) Переносно: ласкать, лѣзвѣть. *Услѣх милии, аж по душі гладѣти.* 3) Окончательно очищать отъ шелухи. *Просо гладѣти.* Кобел. у. 4) Уничтожать. *Господь ... грѣхи гладѣти, до неба провадитъ.* Гол. П. 7,

Гладши, ша, м. Явно. *А ну, хлопці, давайте гладши покотимо!* Волч. у.

Гладшечка, ки, ж. Ум. отъ гладшича.

Гладшича, ки, ж. Кувшивъ. Рудч. Св.

I. 65. Ум. Гладшечка, гладшечка. Рудч. Ск. I. 65.

Гладшник, ва, м. Раст. а) *Agrimonia odorata* L. ЗЮЗО. I. 110 б) *Agrimonia eupatoria* L. ЗЮЗО. I. 110. в) *Chelidonium majus* L. ЗЮЗО. I. 116.

Гладшочка, ки, ж. Ум. отъ гладшича.

Гладій, дія, м. Инструментъ для обточка ступиць. Сумск. у.

Гладісінкшій, а, в. Совершенно гладкій.

Гладісінко, нар. Совершенно гладко. *Зачеши гладісінко.* Мпл. 148.

Гладшій, а, б. 1) Гладкій, ровный. *Скоро їх Бог скарає на гладшій дорсзі.* Ном. № 4108. 2) О посудѣ: одностѣнный. Шух. I. 265. 3) Жирный, полный, толстый. *Чому козак гладшій? Навѣсь, заснує, та й нема гадки.* Ном. № 1723. *Гладшій аж шкура тріщить.* Ном. № 8629. Ум. Гладѣнный, гладѣнный. Сравн. степ. глѣдшій.

Гладкість, кости, ж. Гладкость. Желех.

Гладко, нар. Гладко, ровно, складно, хорошо. *Хоч не гладко, аби міцно.* Ном. *Мій ботько робив гладко, то й я в його вдався. Чи чарка, чи ківи буде, — не лядаєть переміни, гладко п'ють, як з лука в'ють до ночної тіни.* ЗОЮР. I. 316. Ум. глѣдньо, глѣдѣньо. Сравн. ст. глѣдше.

Гладуля, лі, ж.—Гладуха. Ком. II. стр. 103.

Гладун, ні, м. 1) Полный, жирный человекъ. НВолын. у. 2) = Веретильникъ. Вх. Пч. II. 16. 3) Раст. *Herniaria glabra* L. ЗЮЗО. I. 124.

Гладуноць, нцѣ, м.—Гладшича. Шух. I. 96, 264.

Гладуныя, ки, ж.—Гладун 2. Вх. Пч. II. 16

Гладуша, ки, ж. Полная, жирная женщина. Ном. ст. 299, № 301.

Гладуш, ша, м. Глиняный кувшивъ. Котл. МЧ. 465. См. Гладуша, гладущикъ.

Гладущик, ва, м. Молочный глиняный кувшивъ съ пирокниѣ и короткимъ горломъ. Могил. у. КС. 1893. VII. 76.

Гладчати, чаю, еш, глѣдшати, шаю, еш, гл. Цолять, толстѣть, жирѣть. *Гладчати що-дня, — ні в року тобі.* Левци. I. 140.

Гладше, нар. Сравн. ст. отъ гладко.

Гладшій, а, в. Сравн. ст. отъ гладкий. Левци. I. 64.

Гладючий, а, е. Сильво толстый, жирный. *Ото, яка гладюча корова.* Волч. у.

Глѣжанна, кя, ж. Просо въ толчей почти истолченное для пшена. Кобел. у.

Глѣза, зи, ж.—**Логаса.** Вх. Зв. 10.

Глѣзкѣ, мн. Желѣзная грузила у вевода. Радом. у.

Глѣтити, глаю, їш, гл. Успокаивать. Желех.

Глас, су, м. 1)—**Голос 1.** Ном. № 1937. *Почула його глас.* Грин. I. 120. *Коло їх двора а ні гласу.* МВ. (О. 1862. I. 96).

2) Въ церковномъ пѣніи: гласъ. *Затягнув на шестий глас.* Ном. № 12442. *Укупи б засивали. Віи усі гласи знає.* Г. Барн. 197. 3) Звукъ. (К. Михальчукъ).

Гласѣти, шѣ, сѣш, гл. Возглашать. *Слава в вишніх Ідгу, ангели гласѣть.* Чуб. III. 341.

Гласнѣй, ного, м. Избранный голосованиемъ, гласный. *Земський гласний.*

Глѣстѣвка, кя, ж.—**Ластѣвка** Вх. Лем. 403.

Глѣвкѣй, а, б. О. хлѣбъ: клейкій, вязкій, недопеченный. Грин. II. 25. *Хлѣб глѣвкѣй—на зуби лекше.* Ном. № 12288.

Глѣвко, нар. Ум. отъ глѣвний. *Так наша піч пече глѣвко.* Ном. № 2131. *Їж, Левко, хоч і глѣвко.* Ном. 12002.

Глѣвтьок, нѣ, м.—**Глѣвтьок.** Аф. 360.

Глѣвтьок, кѣ, м. и **глѣвтьок, глѣвтьок, кѣ, м.** Мякишъ недопеченнаго хлѣба. *Аж баба хлѣб бровку штурнула і горло глѣвтьоком заткнула.* Когл. Ен. III. 38.

Глѣвтякуватѣй, а, е. 1) О хлѣбѣ—**Глѣвний.** 2) О человѣкѣ, преимущественно о дѣтяхъ: толстый и неповоротливый. *Глѣвтякувата дитина.*

Глѣдѣти, джѣ, дѣш, гл.—**Глѣдѣти.**

Глѣдѣтися, джѣся, дѣшся, гл.—**Глѣдѣтися.** Молодо глѣдѣтися. Кажется молодой, мозолюю. *Старенька вже, а на вискач кучері, в перетнях у блискучих, у стрічках, то ніби й молода глѣдѣтися.* МВ. I. 75.

Глѣй, глѣю, м. 1) Клейкая, влажная глина. *Глѣй червокий.* Вас. 177. 2) Илъ. (Гуси) *таскають грязь і глѣй зо дна да мажутъ лебедя, щоб пірря посіріло.* Ум. Глѣйби.

Глѣйкнѣй, а, е Клейкій, вязкій (о почвѣ).

Глѣйовина, нн, ж. Глинистая земля. НВолны. у.

Глѣйок, йкѣ, м. 1) Ум. отъ глѣй.

2) Смѣсь охристой глины съ пескомъ (крайшее вещество). Вас. 182.

Глѣк, кѣ, м. 1) Кувшия. *Є в глѣку молоко, та голова не влізе.* Ном. № 5391. **Глѣн розбіли.** Поссорились. Ном. № 9539. Грин. I. 242. Ум. Глѣчнн.

Глѣкопѣр, ру, м. Раст. а) *Agrimonia pilosa* Led. ЗЮЗО. I. 110. б) *Chelidonium majus* L. ЗЮЗО. I. 110.

Глѣмбѣй, бѣй, ж. мн. Мѣсячное очищеніе женщннамъ. Желех. Вх. Зв. 10.

Глѣчатко, кя, с. Малевкій кувшиничекъ (Залюб.) Цог. Сл. 72.

Глѣчнѣ, кя, м. Ум. отъ глѣч. 1) Кувшия. Ном. № 12451. 2) Часть самовара: внутренняя труба, въ которую кладутся угли. Зміев. у. 3) Родъ игры. Ив. 60.

4) Глѣчкии жѣвтї. Раст. *Nuphar luteum* Smith. ЗЮЗО. I. 129. 5) Глѣчкии полоснати. О женщннахъ: угодаться въ складчину въ поведѣльникъ постѣ заговѣвнн на Петровъ постѣ. ХС. I. 76. Ум. Глѣчичом. ЗЮОР. II. 11.

Глѣюватѣй, а, е. Глинистый. *Глѣювата земля.*

Глѣб, бу, м. Глубина, глубь. *Кинулась на самий глѣб.* МВ. I. 144. *Велика риба на глѣбу ходить.* Лебед. у. *Піймати чорного линка з глѣбу.* Грин. II. 322.

Глѣбаги, баю, еш, м. Тяжело махать крыльями, медленно летѣть.

Глѣбень, нї, глѣбнїй, нї, и глѣбнїй, нї, глѣбнїй, нї, ж. Глубина. *Є місяцями глѣбень така, що й дни не доставлен.* Канев. у. *Морська глѣбина.* Ном. № 395.

Глѣбка, кя, ж. Подвалъ, подземелье. К. Досъ. 106. *Вкиньте в глѣбку свого бунтовника.* К. ЧР. 346.

Глѣбокнѣй, а, е. Глубокій. *Долина глѣбока.* Мет. 79. *Маю на собі дев'ять ран—рубанї широкї, а чотири—стрелянї глѣбокї.* АД. II. 258. *Шукай собі або глѣбокої води, або високої глѣлї.* Ном. № 3652. *Кайдани повелїв кузати, глѣбокї тюрни мурувати.* Шевч. 470. *Що за дивнї його творн, за глѣбокї його гадки!* К. Псал. 215. Сравни. стен. Глѣбшнй. Ум. Глѣбочѣнннй.

Глѣбѣвнсть, кости, ж. Глубина, глубь. К. Бай. 106. *Розступися, сине море, в своїй широкостї, нехай же я життїня скончу в твоїй глѣбокостї.* Чуб. 378.

Глѣбѣко, нар. Глубоко. *Глѣбоко оре.* Ном. № 5600. *Глѣбоко тут брести, шукаймо иншого місця.* Сравни. стен.

Глибше. Риба шука де глибше, а чоловік де лучше. *Ном. № 9840. Ум. Глибоченько.*

Глибоч, ці, ж. = Глибочина. *Нема глибочі на цій річці. НВолын. у.*

Глибочиний, а, в. Чрезвычайно глибокій. *Св. Л. 213. А провалля таке глибоченне, що й дна не видно. ЗОЮР. I 311.*

Глибочень, ні, ж. = Глибочина.

Глибоченький, а, в. Ум. отъ глибоний довольно глибокій. *Утатила ж я свою донечку в крижину глибоченьку. Макс. (1849). 112.*

Глибоченько, нар. Ум. отъ глибоко.

Глибочняй, ні, и глибочів, ні, ж. Глубина.

Глибшати, шаю, еш, гл. Становиться глибоже. *Печеря ніби глибшала, темніла. чоркіла. Левец. I. 450.*

Глибше, нар. Сравни. степ. отъ глибоко. *Ум. Глибшенько. Все глибшенько піржає. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 109).*

Глибший, а, в. Сравни. степ. отъ глибокий.

Глива, ви, ж. 1) Родъ груши, бергамота. *Гливи такі, як кулак. Ном. № 14034.* 2) Грибъ на деревѣ, губка. *Угор. Гливи ростут на буках. Вх. Лем. 403.*

Гливей, а, в. О масті: сѣро-желтый, черно-желтый. *Вх. Пч. I. 14. Гливей кінь. НВолын. у.*

Глидати, даю, еш, гл. Глодать, ѣсть. *Дай, Боже, із-за молоду кости ѣсти, а на старість м'яке глидати. Ном. № 8705.* *Ціпий гобувать— як камінь глидати. Ном. № 9199.*

Глизна, жі, ж. Обрывъ, подритый ве-
доу. *Черелстан. у.*

Глижка, ки, ж. Комочекъ. *Черниг. у. Ум. Глижечка.*

Глизявий, а, в. Клейкій, вязкій. *Чогось оця каша така глизяви. Кіев. у. Глизявий хлѣб. Муус' окр.*

Глизяняя, ня, с. Глотавіе, жадное проглатываніе.

Глимати, маю, еш, гл. Глотать, жадно ѣсть. *По три акависта на день чисти си, а по чоловіку глимати. Ном. № 859.*

Глимаути, мну, неш, гл. = Глипути. *Ік глимне він на мене, то аж холод по м шукоро тодить. Ном. № 3403.*

Глипа, ня, ж. Глина. *А щоб його побил руда глина, та, що з кручі пада. Ном. № 3773. Ум. Глипа.*

Глинець, нці, м. Алюминій. Желез.

Глипча, ви, ж. Частица глины. *Константиногр. у.*

Глиняще, ща, с. Мѣсто, яма, отбуда беруть глину, глинявца. *Левец. I. 103.*

Глинка, ки, ж. 1) Ум. отъ глина. 2) Фарфоровая глина. *Кіев. Черниг.*

Глинути, ну, неш, гл. Глотвуть, проглотить. *(Змії) прилетить, тебе глине. Чуб. II. 173.*

Глинявий, а, в. Глинявий. *Шевч. 437.*

Глиняник, ка, м. Горшокъ для глины. *НВолын. у. Два чербаті глиняники. Левец. I. 2. 2) = Глинище. НВолын. у.*

Глинянка, ки, ж. = Глиняще. *Желез. Вх. Зн. 10.*

Глинястей, а, в. 1) Глинистый. *Земля есть всяка: глиняста, пісковата, черно-земля. Ком. Р. I. 9. 2) Цвѣта желтой глины, Глиняста курка. Богодух. у. Кінь глинястей. Вх. Лем. 403.*

Глип меж, выражающее раскрываніе глазъ, взгляды. *А в церкву як зуйду, то тільки глип-глип на мене; очі тії як стріли проймають. Г. Барв. 120.*

Глипаня, ня, с. = Лупаня.

Глипати, паю, еш, гл. = Лупати. *Галиц. Угор. За обід посядемо.—так і глипа на всіх, як хто ложку до рота несе. Г. Барв. 93.*

Глипати, пю, пиш, гл. = Глипати. *Желез. Вх. Зн. 10.*

Глипути, ну, неш, гл. Однокр. отъ глипати. *Глянуть. А дівчина—чорні очі—глипла докола. Федьк. I. 25.*

Глист, та, м. Глиста.

Глиста, ти, ж. 1) = Глист. *Мил. М. 86. 2) Дождевой червь, Lumbricus terrestris. Вх. Лем. 403.*

Глистяк, ка, м. 1) Цвѣтварное сѣмя, сѣмя раст. *Artemisia Sieberi Bess* или *Artemisia vahliana Kost.* 2) Раст. *Solanum Dulcamara L.* *ЗЮЗО. I. 136.*

Глистяк, ка, м. = Глист. *Левец. Пов. 366.*

Глистяк, ка, м. Раст. *Solanum dulcamara L.* *ЗЮЗО. I. 167. См. Глистяк.*

Глистянка, ки, ж. Рыба съ гlistою въ середнѣ. *Азов. море. (Стрижск.)*

Глитай, таї, м. Міробѣд, кулакъ.

Глитаня, ня, с. Глотаціе.

Глитати, таю, еш, гл. Глотать. *Ле-мичку і куліш глитали. Кота. Ен. I. 11. Хорт глита, глита молоко. Грин. I. 146.*

Глипаути, тау, неш, гл. Однокр. отъ глипати. *Глотвуть.*

Глицарь, рї, м. Палка, которою мѣшають известь въ творилѣ. *Черниг. у.*

Глицарня, ні, ж. Яма, въ которой готовится известь, творило. Черниг.

Глиця, ці, ж. 1) Деревянная игла: а) для навизыванія капустныхъ листьевъ. Рк. Левин. б) для визавія сѣти. Коноп. у. в) высто челнока при тканіи ситѣ и рѣшетѣ. Вас. 152, 176. 2) Хвоя, игла хвойнаго дерева. Киев. 3) Баясина, столбикъ въ перилахъ, оградѣ. 4) Въ крылѣ вѣтряной мельницы: каждое изъ поперечныхъ бревнышекъ, проходящихъ сквозь рамено, на которыхъ настано крыло. (Залюб.). 5) Поперечная соединительная жердь, поперечное соединительное бревно, напр. въ боронѣ. Чуб. VII. 401. 6) = **Кладна**. *Гей там рѣчка, через рѣчку глиця*. Макс. (1834) 96. 7) „Деревянная линейка съ закрѣпленнымъ концемъ и вырѣзомъ для наматыванія пражы при плетеніи сѣтей“. Вас. 187. 8) При тканіи ковра: линейки для раздѣленія верхнихъ и нижнихъ рядовъ основы ковра. Вас. 171. Ум. **Глична**. **Гличка**, ки, ж. 1) Ум. отъ глиця. 2) Название тонкаго вола. КС. 1898. VII. 46.

Гліг, глѣгу, м. = **Глід**. Желех.

Глід, глѣду, м. Раст.: боярышникъ, *Stataegus Oxyacantha* L. Авн. 112. *Stataegus monogyna* Jacq. ЗЮЗО. I. 120.

Гліг, глѣту, м. Тѣснога, давка. Желех.

Глітно, нар. Тѣсно. Шух. I 84.

Глоба́, бѣ, ж. 1) Согнутое отъ природы дерево. 2) Желѣзный клинъ. Черниг. 3) Переносно: хлопоты, забота, обуза, неприятность. *Оце мені глоба на шию з цієїею роботою!*

Глобѣти, блѣ, бѣш, гл. 1) Укрѣплять клинѣми валъ въ мельницѣ. Валков. у. 2) Ковопатить. Аф. 360. 3) = **Глобувати**? Лихорадка на вопросъ: „*Чого ж ти йдеши?*“ отвѣчать: „*Сіпати і кидати, і трясти, і пекти, і знобити, і глобити, і крошити, і кісти долити*“. Мил. М. 64.

Глобок, бѣз, м. Клинышекъ, забиваемый между косовищемъ и желѣзнымъ кольцомъ, охватывающимъ косу и косовище. Вх. Лем. 404.

Глобувати, бѣу, еш, гл. Обижать кого. Желех. Причинять кому боль, неприятность. *Він мене глобує*. Вх. Зн. 11.

Гловарь, рѣ, м. Верхній косякъ у дверей и оконъ.

Гловень, ня, м. = **Гловарь**. Прил. у.

Глогінька, ки, ж. Ягода боярышника. Вх. Уг. 233.

Глогівий, а, в. = **Глодовый**. *Терновий*

вінець на голову клали, мовіи шпильки за ниті били. Гол. II. 23.

Глод, ду, м. = **Глід**.

Глодѣня, ня, с. Глодавіе.

Глодѣти, дѣю, еш, и **гложѣу**, жѣш, гл. Глодѣть. *Воліла б мати твердой камінь глодати*. Гол. I. 285. *Дітей годувати, як камінь глодати*. Черк. у. *Ой кусайте, хоч глодайте, тільки мене не займайте*. Чуб. V. 547. *Не борони козі ліса, — най гложе*. Чуб. I. 258.

Глодѣня, ни, ж. Боярышниковое дерево. Чуб. V. 105.

Глодѣвий, в. е. Боярышниковый. Чуб. III. 58. Грин. II. 34.

Глодѣнка, ки, ж. Каменная соль. *Я даю сіль-глодѣнку скотині*. Харьк. г.

Глоѣва, ни, ж. = **Гліг** = **Глід**.

Глотѣ, тѣ, ж. = **Гліт**. Вх. Зн. 21. Подольск. г.

Глотѣти, чѣу, тѣш, гл. Тѣсвить, толпиться. *Чого ви так глотите? почекайте тронки*. Ольгоп. у.

Глотно, нар = **Глітно**. *Так лотно, що й станиги нїде*. Ольгоп. у.

Глубина́, нѣ, ж. **глубокій**, а, е и пр. = **Глибина**, **глибокий** и пр.

Глѣзд, ду, м. 1) Умъ, разумъ, смыслъ, сознаніе. *Скажѣть, будь ласкаві, хто з їх дурніший двоє?* — *Та глѣзду, грѣх сказати, скрутились, снѣсти*. Сойти съ ума. Ном. № 6332. Шевч. 300. **Глѣзди** **вїдбїти**. Лпшитъ разсудка. Ном. № 6333. **До глѣзду** **прїйти**. а) образумиться; б) ономвиться. **Глѣзду** **вїдбїти**. Лпшитъ ума, рехаяться. **Глѣздити**, джу, дши, гл. Бить. стегать. *Берет довшу запрпнуту і глѣздит їх*. Драг. 121.

Глѣздівнѣ, нар. = **Глузливо**. *Енею глѣздівно сказав*. Котл. Ен. VI. 87.

Глѣзи, зів, м. мн. Насмѣшки. Мкр. Н. 36. *Остигло й глѣзи людські терпїти*. Грин. II. 165. **На глѣзи** **пїдїяти**. Подвѣять на смѣхъ. Ном. № 12697.

Глѣзык, ка, м. Мелкій известковый дутикъ, попадающій въ гончарное издѣліе. Вас. 178.

Глузлівий, а, е. Насмѣшливый. *Вона в мене добра й вірна жінка, тільки дуже жвава, жартлива й глузлива*. Котл. МЧ. 471.

Глузливо, нар. Насмѣшливо.

Глузовник, ка, м. Насмѣшникъ. *Падубки глузовники все було з старого шклярють.* Харьк.

Глузовниця, ці, ж. Насмѣшница.

Глузуванія, ня, с. Издѣвательство, насмѣшка. *На обличчі в мене сором од доктору, глузування.* К. Псал. 106.

Глузувати, в'юу, еш, гл. Насмѣхаться, надѣвати, поднимати на смѣхъ. *Матері глузують, що москалі вертаються та в неї ночують.* Шевч. 67.

Глузувати, а, в. О гливѣ: „неоднородная, комковатая... съ мелкими желваками или журавчиками, дутиками“. Вас. 178.

Глѹм, му, м. Насмѣшка, надѣвка, посябаніе. *Старе скаже на глѹм, а ти бери на ум.* Ном. № 6013. *На глѹм подати.* Отдать на посябаніе. *На глѹм старих зичаїв не подаймо.* К. ПС. 23.

Глуміти, млѣ, мѣш, гл. Поражать, истреблять, портить. *Наче кара Божя, що людей глумила.* Мег. 437. *Дитвора глумить тільки отпі орѣхи.* Нов.-Сѣверск. *Було б тобі, вражий сину... нас трох не кохати, нас трох не глумити.* Рудч. Чп. 178.

Глумітися, млѣся, мѣшся, гл. Издѣваться, насмѣхаться, осмѣивать. *Глумилась верша з болота.* Ном. № 7999.

Глуміччати, чаю, еш, гл. Обращать вниманіе? разбирати? *Е, у нас і пави не глуміччють.* Лебед. у. *Хоч який мороз, то не глумічча.* Лебед. у.

Глумливий, я, в. Насмѣшливый. *Міські все люде нещирі, глумливі.* МВ. I. 75.

Глумливо, нар. Насмѣшливо.

Глумѣта, тя, ж. Подниманіе на смѣхъ, издѣвательство.

Глумуванія, ня, с. Издѣвательство, насмѣшки. К. XII. 90.

Глумувати, м'юу, еш, гл. Издѣваться. *Голови на таблі здѣмали, дово глумували.* Макс. (1849) 24. *Вона з мене глумує, сміється.* О. 1861. XI. 9.

Глумуватися, м'ююся, ешся, гл. Глумувати. *Не по божому... так глумуватися з сироти.* Г. Барв. 476.

Глѹи, па, пе—Глушій. *Хто скун, собі не глѹи.* Ном. № 4707.

Глуцак, ка, м.—Дурень Харьк. у. Желех.

Глуцак, ка, м.—Глуцак. Вх. Лем. 404.

Глушич, а, в. 1) Глушій. *Молодий жовняре, глушич розум маси.* Голод. 2) *Глѹпа ніч, пѣнич.* Глубоканьч. *Коли*

це глушої ночі прилітає сокіл. Рудч. Ск. I. 153. *У глѹпу ніч виліз мертвець із гроба.* Грин. I. 50.

Глушина, ий, ж. Глухое, густо заросшее мѣсто въ лѣсу. *У глушині вовки.* НВолын. у.

Глушита, пію, еш, гл. Пялить глаза. *Глушита.* *Дитина на свѣчку глушита.* Черк. *Ходив глушита на весілля.* Черк. у.

Глузувати, а, в. Глуповатый. *Оженився дурний та взяв глузувати, та не знали, що робить—запалили хату.* Ном. № 9014.

Глуца, хи, ж.—Глуцая. Вх. Лем. 404.

Глуцїя, ні, ж. Тифъ. Желех.

Глушачка, ки, ж.—Глуцая. Вх. Зп. 11.

Глухий, а, б. 1) Глухой. *Глухому ніско співати.* Ном. № 4679. *Глухий як тетерук.* Ном. № 8556. 2) Беззвучный, мертвый. *В глухий домовині усміхнуся.* Шевч. 269. 3) Пустой, занустилий, глухой. *Глухий край.* *Куток зовсім глухий.* О. 1862. IX. 65. 4) Глухий вінець (у воротях). *Тогь конець вороть, гдѣ ихъ пята.* *В глухїм кінці під ворітьми.* АД. II. 9. 5) Глухий дуб. *Дубъ, на которомъ листва держитъ цілую зиму.* Борз. у. Прил. у. 6) Глуха вропина. *Раст. а) Lamium maculatum L. ЗЮЗО. I. 126; б) Leonurus Cardiaea L. ЗЮЗО. I. 126.* Ум. Глухѣний, глухѣсенный.

Глухань, на, м.—Глушан. Желех.

Глухнути, ну, неш, гл. Глохнуть.

Глѹхо, нар. 1) Глухо. 2) Беззвучно, мертво, глухо. 3) Пусто, глухо.

Глухѣта, тя, ж. Глухога.

Глѹш, шї, ж. Густо заросшее мѣсто. *У глуші, між вербами, капуста погано росте.* Лебед. у.

Глушань, на, м. Глухой человекъ. *Колі сі кам'яні боги очима бачать, коли сі глушани ушма чують...* К. МХ. 19.

Глушѣць, шцїя, м. Ленъ, *Linum usitatissimum.* Вх. Уг. 233.

Глушїта, шї, мѣш, гл. Оглушать, заглушать. *Вітер уривав багацько річей його; торожтючи, колеса глушили їх.* Г. Барв. 19. *Оця кропива тільки глушити сад.*—*Придивитися, де риба залягла під кригою, та й стане гашити кийком—глушити.* О. 1861. XI. 115.

Глушиця, ці, ж. Раст. *Lamium.* Вх. Пч. II. 32.

Глушіть, пію, еш, гл. Заглушаться, заростать сорнями травами. *Горіб глушіє, бур'яном покінється земля родючі.* МВ. (О. 1862. I. 96).

Глушка, ки, ж. 1) Глухая женщина. *Чи ти, кумо, глушки? — Та були зника, та різник одрізав.* Ном. № 8560. 2) = Глуханя. Угор. То же: *глушна вітрова.* Вх. Тем. 404.

Глушкяня, ні, ж. = Глушка. 2. Угор. **Глушкю, кя, м.** Глухой человекъ. Аф. 361.

Глушіан, ня, м. = Глушан = Глушко. Одесс. у.

Глушіянка, ки, ж. Глухая, женщина. Одесс. у.

Глушник, ка, м. Раст. = Глушиця. Вх. Пч. II. 32.

Глушній, ні, ж. Глушь. *Там така глушня, аж сушно; туди й люди не їздять.* Васильк. у.

I. **Гля, пред.** Для. Ужиков р. поли, 270.

II. **Гля,** сокращенное повелительное склонение вместо *глянь*. *Смотри, взгляни, вотъ. Оце, гля, прищелася!*

Гляба, нар. Невозможно, напрасно *Дс... чоловікові гляба перейти, піде гуцульській кінь певно.* Шух. I. 81.

Гляганій, а, в пр. = Гляганый и пр. **Гляданка, ки, ж.** Торговля. Угор.

Глядати, даю, еш, гл. Искать, высматривать. *Буду ї собі муща глядати.* Гол. III. 397. *Глядай, матко, довий столець, бо вже мені вічний кінець.* Гол.

Гляділо, ла, с. = Дзеркало. Вх. Уг. 233.

Глядівній, а, б. Ловкій, проворный. Угор.

Глядіти, жу, дїш, гл. 1) Глядѣть, смотреть. *Гляди же, пієнику, як приїде лисичка — не оджикайся.* Рудч. Ск. II. 4. — в головѣ. Искать вѣскомыхъ в головѣ. *Ти свекорку годи: в головѣ гляди.* Грин. III. 551. 2) Искать, шукать иша, пробовать, узнавать. *Молоди сговалася і дружба висловит на двір і глядит молодой, а не може сами найти.* Грин. III. 507. *Нам уже докучило їсти пшеничний хлїб, їдїм глядїть житнього.* Чуб. II. 336. *Вгору див сверло в землю, а... щось за бороду лап.* *Перемовчав мій батько, тільки боїться тим сверлом більш глядїти (скарба).* Драг. 87. *Глядят короваю, чи сїкся.* Грин. III. 502. 3) Слѣдить, обращать вниманіе. *Коли кінь не глядїть дороги, то*

гляди ти! Чом не глядиш? Лохн. у. *Гляди себе, то й буде з тебе.* Ном. № 9386. 4) Беречь, присматривать. *Я їй розуму навчала і добра їй гляділа.* МВ. 5) Соблюдать. *Та ти б не глядїв праздника ти поїхав би у поле орати.* Рудч. Ск. I. 165. *Треби глядїти п'яткиці і середі.* О. 1862. IV. 91.

Глядка, ки, ж. Раст. Aster. Вх. Пч. II. 29.

Глядь! меж. Глядь. *Потїм глядь — стоїть Іван.* Рудч. Ск. I. 134 *Глядь-поглядь у законі. — нема волів пари.* Ново-моск. у.

Глядькю, кя, м. Тотъ, кто постоянно смотритъ? *Глядько не наглядїться, гвалюко не нахвалїться.* Ком. П. № 200.

Глянути, ну, веш, гл. Однокр. в. отъ гляди. *Глянуць, взглянуть, посмотрѣть.* *Ой як гляну на хустинику, — загадоу діачину.* Мст. 23.

Глянутися, нуся, вешся, гл. Посмотрѣть, взглянуть. *Глянься на мене, на себе. Подивиси, глянься, який я удався!* Ни.

Гм! меж. Гум. *Дялюсь, аж стоїть краля така, що тільки гм! та й годї.* К. ЧР. 121.

Гнітати, таю, еш, гл. Комкать, гнуть. Желех.

Гнатій, а, б. Гибкій. Желех.

Гнат, па, м. Мастеръ, изготовляющій сїряки и опанчі. Желех. Гол. Од. 55.

Гнати, жену, вѣш, гл. 1) Гнать, погонять. *Волой дай полову, та жени поволи, а коневі — віса, та жени як пса.* Ном. № 10217. *Гбном гнати.* Быстро гнать. Харьк. 2) Гнать, прогонять. *Хоч правду женуть люде, та правда завше буде.* Ном. *Молодих рекрут женуть кудиє через наше село.* Г. Барв. 406. 3) Быстро бѣжать, вѣхать. *Жене як вїтріє батько.* МВ. I. 105. 4) Загонять, забивать. *Шпиці за нїмі гнали і йому мукы завадали.* Чуб. III. 335. 5) — горїти. КС. 1882. I. 225. 6) — гони. См. Гони. — химороди. См. Химороди.

Гнатися, женуся, вѣшся, гл. 1) Гнаться. *От котик як почує, як погнався.... Гнавсь, гнався, не догнав.* Рудч. Ск. I. 28. 2) Мчаться. Грин. III. 565. *Скажи, кою, до кого це ви так нагло гнались?* Шевч. 641.

Гніний, а, в. Гнутый. Гнеис полозья. ПВолни. у. 2) Никуда не годный. *Таке гнеие, що соч покнїє.* Кієв.

Гнѣсти, гнѣту, тѣш, гл. = Гнітати 1 и 2.

Гнёт, нар. Вдругъ, сейчасъ, тотчасъ. *Гнет стовнами поставали.* Год. II. 714.

Гнетуха, хи, ж. Лихорядка. *Чи ти гнетуха, чи ти трясуца?* Чуб. I. 119.

Гнѣть, нар. = Гнет. *А ту гнѣть по-томъ буде.* Гн. I. 31.

Гнетючка, ки, ж. = Гнетуха. Черниг.

Гнида, дв. ж. Зародангъ вишн. гнида. Пом. № 1861. Ум. Гнида.

Гнидин, ка, м. Вишнецъ. *Ах ти гнидин!* Лохв. у.

Гнидавий, а, е. Вишвий. О. 1862. V. 41.

Гнидѣць, льцѣ, м. Болѣзнь личинкоу пчелы: пораженіе ихъ грибокѣмъ *Bacillus Preussii*. Драг. 32.

Гнидѣчь, чі, ж. Гниль. *Тим такъ смердитъ у амѣ гнидѣчь: картопля, чи ци. гнидѣчь.*

Гнидѣй, ѧ, б. 1) Гнилой, испорченый. *Гнида катуєта. Дрова нарубає гнидѣй.* Рудч. Ск. I. 124. 2) Гнилой, гниющій. *Гнидѣ болото. Гнидѣ зѣла.* О. 1861. I. 322. 3) Гниль кватіря. Третья четверть луны. *Гнида кватіря—робитъ нічого не слѣд, бо буде порча.* Чуб. I. 10. См. Гнилуша. 4) Гниль слово. Скверная брань.

Гнилиця, ці, ж. Диска груша, которую ѣдятъ только прогнившіе. Пом. № 12217. Ум. гнилиця.

Гнилічтисся, чуся, чшся, гл. О грушѣхъ: почного загниваться. Желех.

Гнилічка, ки, ж. Ум. огъ гнилиця.

Гниліччя, чя, с. соб. Гнилушки, истлѣвшія вѣтви и стволы деревь. Желех.

Гнилка, ки ж. = Гнилиця. Желех

Гниль, ль, с. Гниль. *Як приде Ілля, то наробитъ у полі гниль.* Пом. № 476.

Гнилобкій, а, е. Со стгнившимъ бокомъ. *Груші гнилобокѣ.* Шевч. 178.

Гниловід, вѣду, м. Волого, поросшее сѣномъ и лѣсомъ. Вас. 206. Во мн.: Гниловиди. Незамерзающіе болота. О. 1861. VIII. 93, XI. 114.

Гнилозубий, а, е. Съ гнилыми зубами. *Десь вирескився гнилозубий. миршавий чоловічок.* Мир. Нов. II. 66.

Гнилоїд, да, м., гнилоїда, дв. об. Скрыга, скупецъ. Желех.

Гнилоїдити, джу, даш, гл. Скрыжничать. Желех.

Гнилоїдник, ка, м. = Гнилоїд. Желех.

Гнилобкій, а, е. Съ больнымъ гноящимся глазами. Чуб. VII. 577.

Гнилуша, ші, ж. Третья четверть луны. Чуб. I. 11. См. Гниля 3

Гниль, лі, ж. Гниль. К. Юв. 55.

Гнильк, ка, м. Стгнившее растение.

Гнильтина, ни, ж. Гниль. *Розворуши ту гнильтину.* Мир. Нов. II. 54.

Гнильччя, чя, с. соб. Стгнившія растенія, гниль.

Гнипель (гнипля?), м. Часть ткацкаго станка: „рукоятка, которую вращаютъ передвѣй наовой при навиваніи основы“. Вас. 167.

Гнисті и **гнити**, гнию, еш, гл. Гнить. — *Хлѣб гнис.* — „Гнис, бо є: оттоді погано було б, як би гнѣсти нічого було. Пом. № 14155. *Варено гнѣ.* Чуб. I. 10. *Хата пустою гнис.* Шевч. 401. *Гнис в неволі, у кайданах.* Шевч. 606.

Гнихить, тя, м. = Гнѣть. Прил. у.

Гнів, вѣ, гл. Гнѣвъ. *Хлѣй ного гнів божий побѣ.* Пом. № 3781. *Не у гнів твой живці.* Не во гнѣвъ будъ сказано твоей женѣ. К. ЧР. 220. *Гнів покладати, положить на кого. На своего старшого брати великий гнів покладив.* Ад. I. 187. *Не положитъ гнію!* *А воли, невістка, такіи уже гнів положили, ци ѣ обідати не уійшли.* Грив. I. 33.

Гнівѣнка, ки, ж. Гнѣвъ, ссора. *Тутъ така була гнівѣнка, що Господи, ти ѧ годі!* Черниг.

Гнівѣння, ня, с. Дѣйствіе гнѣвѣющагося, гнѣвное состояніе. *Як вамъ не обридло те гнівѣння?*

Гнівѣти, ваю, еш, гл. 1) Гнѣваться, сердиться. *Ой верися, любе коханя, перестань гнівѣти.* Чуб. V. 384. 2) Сердиться, гнѣвѣти. *А я же його не гнівѣла, ні його родини; нехай його перенпросто лихая година.* Чуб. V. 189.

Гнівѣтисся, ваюся, ешся, гл. Гнѣвѣтисся, сердиться. *Не гнівѣйся, дівчинонько, ци я не займаю.* Мерг. 106.

Гнівѣти, влѣ, вѣш, гл. Сердить, раздражать, гнѣвать. *Бога не гнівѣ, а чорта не дрючи.* Пом. № 5871.

Гнівѣтисся, влюбся, вѣпся, гл. = Гнівѣтисся. *Багатий тутъ на смерть гнівѣтисся.* Котл.

Гнівливий, а, е. Раздражительный, склонный къ гнѣву, часто гнѣвѣющійся. *Чогось Бог гнівливий на нас.* Швольн. у. *Очі гнівливі.* МЗ. II. 82.

Гнівливѣсть, востя, ж. Раздражительность, склонность къ гнѣву. Желех.

Гнівліво, нар. Гв'явно.

Гнівний, а, ё. Гв'явний, сердитий. *Такий гнівний, — крий мати Божо*. МВ. I. 99. *Червона і гнівна стояла вона*. Мир. Пов. II. 65. Ум. Гнівненьний.

Гнівно, нар. 1) Гв'явно, сердито. *Він гнівно глянув на його*. 2) Обидно, неприятно. Драг. 223. *Можє, кому гнівно, добродію, що я кажу?* Харьк. Ум. Гнівненьно. *Та годи, доненько, всім зарівненьно, щоб не було гнівненько*. Грин. III. 551.

Гнівник, кá, м. Вь выраженіи: він мій гнівник. *Ось со мною вь сорьб*. Желех.

Гнівничка, ки, женск. р. оть гнівник. Желех.

Гвідан, нá, м. Гв'дой конь. Желех.

Гвідий, а, ё. 1) Гв'дой. *Гвідий кінь*. Употребляється иногда безъ подразумеваемаго существительнаго. *Сідлай, хлопче, ти гвідого, а сам сяду на другою*. Чуб. 2) Коричневий, бурый. *Гвідий птах*. Вх. Лем. 404. *Гвідє просо*. Вх. Лем. 404 Ум. Гвіденьний. Гвідєсеньний. Грин. III. 696.

Гвідіти, джў, дїш, гл. = Гвітити 4. Галиц

Гвідєнце, ця, с. = Гвідзо. *Бусько і бусьчиха увили собі гвідєнце*. Фр. Пр. 128.

Гвідєчко, ва, с. 1) Ум. оть гвідзо. *Галочки гвідєчко в'ють*. Мет. 134. 2) Ковань. *Червяк сидить у гвідєчку, а як сїтане у мочах, то перегризє його*.

Гвідіти, зджў, дїш, гл. Вить все вь одно мѣсто. *Взопили його вдвох, повалили та й гвідітья його колїньми по голові*. Новомоск. у.

Гвідітися, зджуся, дїшся, гл. Гв'здиться. Левци. I. 95. *Яструбали з орлами не тупка гвідітись*. О 1862. I. 110.

Гвідіще, ща, с. Ув. оть гвідзо. Чуб. I. 122.

Гвідо, дá, с. 1) Гв'здо. *Всяка тшанка своє гвідзо знає*. Ном. № 9480. 2) Вь толчеѣ для проса: углубленіє, гдѣ лежить зерво. Харьк. (Залюб.), 3) Солома, лёжащая вь жлукті. Мил. 18. 4) = Містище. Вх. Зя. 36) 5) ? *Як у хлопця на тімєки є одно „гвідзо“, то буде мати одну жінку, а як двє, то дві*. ЕЗ. V. 180. Ум. Гвїз дєчко.

Гвідюк, кá, м. 1) Запорожець, стьвїший на хозяйство. ҚС. 1883. XI. 502. 2) Неудачний хлѣбъ? *Ось їди, чоловіче, я його я гвідюка напекла!... Той гвідюк*

так і росплився по черені і ростріскаєь. Г. Варв. 323.

Гвїй, гвюю, м. 1) Навозъ, пометь. *Кожох коні ганяє, він гноєм воляє*. Чуб. V. 1087. 2) Гвюй, матерія. *Чиряк великий, а гною мало*. Ном. № 6325.

Гвїйний, а, ё. 1) Навозний, уважєнный. *Гвїйне поле*. Каменец. у. 2) Гвюйный.

Гвїйник, кá, м. Навозный жузь. Вх. Зя. 11.

Гвїсті, тів, мк. = Нігті. О. 1861. XI. Св. 62.

Гвїт, ту, м. 1) Прессъ; тяжесть, наваленная съ цѣлю сдавить. *Сир під гвїтом лежить*. 2) Гнетъ, притѣсненіє. *Всєє віковичий гвїт, вся ненависть виявлялась тїм диким воєм в його очах*. Левци. Пов. 269. 3) Огонь, разведенный на припїчку, когда вь печь сажають хлѣбъ. См. Гвїтити хлѣб.

Гвїтісрака, ки, об. Харьк. Упорный, несговоривий чоловікъ. *Торгувалась, торгувалась — так і копїйки не пускає; та я його вже давно, знаю він такий (вона така) гвїтісрака*. Лебед. у.

Гвїтіти, чў, тиш, гл. 1) Давить, пресовать, нагнетать. *Камїюка гвїтіла*. Стор. МПр: 21. *Гвїтіли сир*. Левци. I. 466. 2) —тѣрен, сльиви. Сохраняють на зиму вь кадїѣ съ водою, надавивь сверху тяжелымъ деревянымъ кружкомъ. *Гвїчені сльиви*. Чуб. II. 29. 3) Угнетать. *Усє, що гвїтіть чоловіка в занебалїм товаристві*. Стор. 4) Гвїтити хлѣб. Подрумянивать. Чуб. I. 123. (Чтобы хлѣб гвїтити, берутъ немного соломы, зажимають и кладуть на припїчку). 5) Вить. *Як начали воки її гвїтіть тїми молотами*. Чуб. II. 263. 6) Гвїтити на сѣрці. Сярывать вь душѣ тяжелое чувство. *Бачу я та мовчу: усє на своємю сѣрці гвїчу*. Кобел. у.

Гвїтітися, чўся, тишся, гл. 1) Давиться, надавливаться. 2) Вить угнетаться. 3) Хлѣб гвїтіться. Хлѣбъ подрумянивается. *Паска нїяк не гвїтіться*. Кролев. у.

Гвїтўха, хи, ж = Гвїтўчка. ХС. III. 53.

Гвїтўчка, ки, ж. Видъ лихорадки. Міусск. окр.

Гвїбўтель, ля, м. Говнитель, прєстѣдователь, притѣснитель. *Не вірите їм, пане, бо вони звїсні на нас гвїбўтели*. Могил. Подольск.

Гноб'яти, блю, б'иш, гл. Угветать, при-
тѣвнять. Желез.

Гноівка, ки, жс. 1) Навозная жижка,
вода, в которой мочъ вавозъ. Вх. Зн. 34.
Видла б і гноівки, не то що, та кідде
і на тлі води не видко. Гн. IV. 64.
2) *Erythralis tenax*. Вх. Лем. 404.

Гноівня, ні, жс. Мѣсто для саладыва-
нія вавоза, навозная куча. *На що тут
стплені сміття? Хиба нема гноівні?*
Прил. у.

Гноівня, ня, с. 1) Гноєніє. 2) Унава-
жняваніє, удобреніє.

Гноіти, гною, іш, гл. 1) Гноить. *Діди
спроють, и баби гноють.* Ном. № 10111.
2) Унаважувать, удобрять. Угор.

Гноітися, гноюся, ішся, гл. 1) Гноить-
ся, покрывался матерією, гноємъ. 2) Быть
превращаємому въ гной. въ вавозъ. 3) Быть
унаваживаємому.

Гноісько, кв, с.=Гноівня.
Гноіще, ща, с.=Гноісько. К. Псал. 263.
Гноішой, а, е. Павозный. Грин. II.
317. *Гноішова яма. Гноішова лопата.*
I Вол. у.

Гноішій, кá, м.=Гноіж.
Гноішійсько, ка, с.=Гноісько.
Гноішк, йкú, м. Ум. отъ гній. *Як ноги
въ гноішк, то й губи в лоішк.* Ном. № 7188.

Гноіття, тя, с. Отренье. *Де вже дума-
ти про одежину!... Все позноішувала!
Саме гноіття та рем'я висіло.* Мир.
XRV. 25.

Гноішій, а, е. Перегноішій. Харьк.
Гноіж, кá, м. 1) Павозный жукъ. Вх.
Лем. 404. См. Гноішник. 2) =Гноішня? КС.
1893. V. 275.

Гноіж, ки, жс. Ум. отъ гній.
Гноішій, á, б. Павозный, увавоженый.
Лебед. Мил. М. 105.

Гноішк, ки, жс. 1) Гноішій прыщъ.
Желез.

Гноішня, ні, жс.=Гноішня. Рк. Левин.
Гнуздá, дá, жс. Чаще употребляется ум.:
гнуздечна. Чуб. II. 319. *Взяла коня за
гнуздечку.* Мет. 74. Части: вудила—удила,
одивъ конецъ которыхъ имѣеть баранчик,
которымъ и зацѣпляется за нильцѣ; ремель
поверхъ морды внизу—нахрапникъ, вверху—
мэлбникъ, застегивающійся подъ шеей—під-
брáдникъ. (Е. Чикаленко).

Гнуздáти, дáю, еш, гл. Зануздывать.
Гнуздéчка, ки, жс. Ум. отъ гнузда.

Гну́ти, гну, гнеш, гл. 1) Гнуть. *Гне*

шию, як вил у ярмо. Ном. № 1293. *Шия—
хоч обіддя гни,*—такатолстаи Ном. № 8595.
Спати,—аж гілля гне,—такъ сильно хо-
чется. Вас. 212—*нйрпу.* Важничать, зади-
рать носъ. Ном. № 2467.—на шб, куді.
Намекать на что. Ном. № 13846. *Бач,
куди гне!* (илл на що).—*теревені.* Болтать
пустяки.—*маіюні.* Враниться матерными
словами. 2) Запрашивать много. *Гне, як
дурень за батька*—очень много запраши-
вается. Мвж. 166.

Гну́тися, гну́ся, гнешся, гл. 1) Гнуть-
ся, гибаться. *Долина глибока, а калка
висока, аж додолу віття гнешся.* Мет.
79. *Ісьн так, аж ніс гнешся,*—съ жад-
ностью їсть. Ном. № 12207. 2) Перевоско:
поскоряться. *Ярема гнувся, бо не знав, не
знав сіромаха, що вирости крила.* Шевч.
132. 3) Увиливать, не желать сдѣлать.
*Не гнися, сваточку, не гнися: есть у
тебе на кошарі ягиця,—поведи на тор-
жок та продай а нам горілочки розга-
дай!* Грин. III. 499. *Довго мабути гну-
ся—не давай?* МВ. (О. 1862. III. 74).

Гну́чай, а, е, гну́чий, á, б. Эластич-
ный, гибкій. *Мужича правда есть колю-
ча, а панська на всі боки гнуца.* Котл.
Ев. VI. 53. *Як тополя серед поля гну-
ца та висока.* Шевч. 20. *І станом гну-
чим, і красою пренекорочко молодю
старіі очі весело.* Шевч. 425. *Гліна гну-
ка.* Глина годная для лѣпки, достаточно
приготовленная для этого; Вас. 177; Шух.
I. 260.

Г. Го! меж. Употребляется въ видѣ го-
го-го! или го-гов! для оклика.

Г. Го, лъст. Сокращенная форма выг-
сто його. Праноб. *І калачем го не зли-
шити.* Ном. № 5097.

Гобѣлки, мн. Въ выраженіи: На гобѣл-
ки—до гла, совершенно. *Він нас хотів
спалити на гобѣлки, значить, зовсім, усе,
як есть.* Екатеринбург. у. (Залюб.).

Гобзв, зв, жс. Раст. *Sambucus ebulus*.
Лв. 101.

Гобзувати, зую, еш, гл. Изобиловать.
*Колесниця Божя дивна тмаиши воінства
гобзує.* К. Псал. 151. Вротно это слово
просто перенесено Кудлишемъ изъ ц.-сла-
вянскаго перевода псалма: „Колесница
Божія тмаи темъ, тысяща гобзующихъ“.
(Псаломъ, 67, ст. 18).

Гоблюванка, ки, жс. Стружка. Вх. Лем.
404.

Гбв! меж. Означаетъ окликъ: ау!

Говбу́р, ра, м. Водоворотъ. *У говбу́ри на Дністрі крутяться.* Каменец. у.

Говѣдо, да, с. = **Гов'ѣдо.** Употребляется только какъ бранное слово. Вх. Лем. 404.

Гов'ѣдо, да, с. Рогатый скотъ. (На границѣ съ Угорщиной и въ Галиціи). Вх. Зн. 11.

Говѣльник, ка, м. Говѣльщикъ. Аф. 361.

Говѣльница, ці, ж. Говѣльщица. Аф. 362.

Говіння, ня, с. 1) Говѣнне. *З дурного говіння не буде спасіння.* Ном. № 133.

2) Постъ. Шух. I. 41; Гн. II. 175. *Звовавши Путилову в велике говінє.* ЕЗ. V. 144.

Гові́р, вору, м. Говорь. *Почувся людський гові́р, крик.* Левец. I. 126.

Гові́рка, ви, ж. 1) Выговоръ, діалектъ, манера говорить. *У литвинів гові́рка не така, як у нас.* Черанг. *Пані наша.... з себе була висока, огрядна, гові́рки скорої, гучної.* МВ. II. 31. 2) Разговоръ, говореніе. *А я хотів би почути гові́рки женишовой.* Г. Барв. 328. *У тій ти́жій гові́рці їм почулася гі́зга буря.* Мир. ХРВ. 115. 3) Пересуды, свѣтляя. *Пішла ажє скрізь по селу про його гові́рка.* Полт. Ум. Гові́рньва. *Така ти́жа, така й мова, ти́жя ї гові́рньва.* Чуб. V. 123.

Гові́ркій, а́, б́. Разговорчивый. *Зріє на самоті, сам із собою. Не гові́ркий був.* МВ. II. 11. *Старі люде гові́ркі.* Г. Барв. 316.

Гові́рньва, ки, ж. Ум. отъ гові́рка.

Гові́тя, вію, еш, гл. Говѣть. *Гові́тя, Богу невимовно.* Ном. № 132. *Коли ви будете гові́ть? — Тоді, як хлі́ба не стане.* Ном. № 131.

Гово́рїти, рїб, рїш, гл. 1) Говорить. *Говорив би, та рот замазаний,*—вельми ничего говорить. Ном. № 3585. *Говорить богато, та все чорт зна що.* Посл. *Говорить*—як у рот кладе—такъ понятно. Ном. № 12903. *Говорить*—як з письми берє,—такъ умно и складно. Ном. № 12904. *Говорить*—як неживий, як спить, як три дні хлі́ба не їв,—такъ выло. Ном. № 12925—12928. *Говорить, як з бочки,*—грубымъ басомъ. Ном. № 12889. 2) Разговаривать. *Та про волю нишкам в полі з вітрами говорять.* Шевч. *Чом до мене не говорим, мое милє серце?* Мет. 64.

Гово́рїтєся, гл. Употребляется только въ 3-емъ лицѣ и чаще всего безлично:

гово́рїтєся, говорі́лось. *Пословиця гово́рїтєся, а хлі́б їстєся.* Ном. № 11285.

Дід мовчить, немаче не до того говорі́тєся. Левец. I. 98 *Ой що ся говорі́ло, то все ж то неправда.* Чуб. V. 395.

Гово́рїня, вя, с. Говореніе, манера говоренія.

Гово́рлі́вий, а, е. Говорливый. *Гово́рлі́вва, як говорі́лок.* Кв.

Гово́ру́ха ки, ж. 1) Многоглаголющая женщина, говорунья. Котл. Ев. V. 36 2) м. Говорунъ. *Дранєсє був дивний говору́ха.* Котл. Ев. VI. 57. Ум. **Гово́ру́шна, говору́шечка.** *Дівчино пташиночко, щєбєтущєчко! Співай мені, кажє мені, говору́шєчко!* О. 1861. VI. 151.

Гово́ру́шка, ки, ж. 1) Ум. отъ говору́ха. 2) мн. Родъ грибовъ.

Гово́рю́чий, н, в. Говорящій, измѣющій даръ слова. *Гово́рю́чий голуб.* Грин. I. 164, 160. 2) Говорливый, разговорчивый. *Молодой говорю́чий Радюк.* Левец. Пов. 151.

Гобі́т, готу, м. 1) Ржавіе. 2) Сильный и продолжительный звукъ, шумъ. (См. **гоготи.**) (На ярмарку) *гогот та рейвилє.* О. 1862. VI. 98.

Гоголі́ти, лію, еш, гл. Блєстѣть, свѣтиться. *Вода гоголі́є поварє прави.* Борз. у.

Гоболь, ля, м. Родъ дикой утки. *Анас славна.* Вх. Пч. II. 8. *Гоголю. гоголю, припливи к берегу.* Чуб. III. 306.

Гоготанія, вя, с. Дѣйствіе отъ гл. **гоготати.**

Гоготати, чү, чеш и гоготіти, чү, тіш, гл. 1) Ржать. *А ни дворі коничєньки гогочуть.* Грин. III. 439. 2) Издавать сильный и продолжительный звукъ, напр.: при отдаленномъ громѣ, сильнымъ вѣтрѣ, сильнымъ пламенемъ. *Грім гогоче, а блискавка хмару роздирє.* Шевч. 166. *Вітер на десять голосів реве і вє, і скиглиць, і гоготить.* Драг. 72. *А наша хата полуям подала, і навкруги зємля, мов пєкло, гоготала.* КМБ. X. 17.

Год, ду, м. 1) Годъ, Годъ—великий годовикъ. Посл. (Борз. у.). *Влітку день—год.* Ном. № 12555. *Ой гуляв, гуляв бідний козак-нетяга сім год і чотирі.* ЗОЮР. I. 200. *Сім год баба похмілялася, та з похмілля і вєрла.* Ном. № 11461. *Два юди любились вони дуже.* Рудч. Ск. I. 78. *Дружно чи третього юду прислав їй гроші,—на второй или на третій годъ прислав єй денги.* Харьк. У год. *Черезъ годъ. Дає він живє юд. Вони в юд як*

раз і прийшли довідатися. Рудч. Ск. I. 72. Під год, як до гбду. Какъ въ какой годъ. Під юд (як до юду) так і зліб родить. Пом. Год-у-год. Изъ года въ годъ. Такъ год-у-год і живело, звалити Господа. Г. Варв. 17. В ряді-годі. Рѣдко, иногда. Ном. № 7734. 2) мн. годѣ. Лѣта. Інший молод юдами, та старий літами. Ном. № 2217. Годѣ вийшли ному. Достигъ извѣстныхъ лѣтъ. Піт не хоче вінчати: ще, каже, йому юда не вийшли. Г. Варв. 201. 3) У годѣ бѣти Служить по найму на годъ. Борз. у. По годѣхъ ходѣтъ. Служить по найму на годъ нѣсколько лѣтъ. Та щоб я і юрєнька не знала, та щоб я не ходила по юдах. Мил. 202. Та буде же мене по строкѣхъ, буде ж мене й по юдах. Мил. 202. Ум. Годѣн, годѣочн. Їн двацѣдцять годѣчкѣ. МВ. I. 130.

Гѣден, два, дне. Краткое окончаніе отъ годний. 1) = Годний. Гѣден у Бѣга. Угодный Богу. Як я буду в Бога юден. будѣ в мене худобонка. Гол. IV. 450. 2) Не гѣден. Не въ состоянн. З той туди аж не юден їсти. Гн. II. 188.

Годильник, ка, м. Стѣнные часы. См. Годинник. Вх. Лем. 404.

Годѣна, ни, жс. 1) Часть. Ои сила юдину, силу і оруццо, й а вже повертита на третюю. Гул. Арт. Укр. и. 33. Як ось із неба дощ полився, в юдину весь по-жар залив. Котл. Ев. II. 33. Ой ночі, а з півночі та о третій юдині, сей зналаи вдовин сина.... Гол. I. 139. В осени дня—юдина. Ном. № 613. Вік наш— як юдина. Ном. № 8265. Що годѣни. Каждый часть. Що юдини треба двачати по ложці. Употребляется также въ значеніи: постоянно. Що день, що юдини нимається. Шевч. У Лемковѣ годѣни — стѣнные часы. Вх. Лем. 404. 2) Время, пора. Не такой світ, не така юдина би теперь настала. Мет. 241. Та будила мене мати в обійню юдину. Мет. 20. Не за великий час— за малу юдину. Так то, бачу, недовна лін нашит юдини: скоро цѣтє, скоро і в'яне, нѣ у полі билина. ЗОЮР. I. 318. По малій годѣні. Немного спустя. Коли по малій юдині і він приходить назад,— доно і не барився. Новомоск. у. Заміж їти—не дочову юдину перестояти. Ном. № 8851. Чимдѣи я юдину перепоїла, пок вийшла мнѣ. МВ. (О. 1862. III. 52). Щастивую юдиную козак уродився. Мил. 79. Досвѣня годѣна. Предразсвѣтная пора. Шевч. 233. Лихѣ годѣна. Плохая, тяжелая

времена. Лиха юдина настала. Лихѣ годѣна часто употребляется въ значеніи: злой рокъ, злая судьба. Ой лихая юдина моя! Одиуралась родина моя! Макс. Бий тебе лиха юдина! Въ этомъ же значеніи употребляется и чѣрна годѣна. Щоб на тебе, прийшла чорна юдина! Ном. На лихѣ годѣни. На какого чорта. На лихої юдини тобі це здолося? При такій годѣніч. Въ такомъ случаѣ. Орла повісити на тичині і при такій юдині республику зробити. Шевч. 582. Часто употребляется тавтологически: час—година. За час за юдину милосерному Богу душу отдаа. Нп. Также: день—година. Як із день-юдини зчиналися великі воїни на Україні. Ад. II. 3. Остатня годѣна. Последній часть, ко-вѣць жизни. Тепер прийшла на нас остатня юдина. Впрочемъ остатня година употребляется и просто въ значеніи послед-нее время. В остатнню юдину йому стало лекше, а то було зовсімъ погано. 3) Хорошая погода. Як би була юдини, то треба б сіно робити, а то дощі та дощі. Также употребляется: добра годѣна—хорошая погода, негѣрна годѣна—дурная погода. На годѣні стѣло. Установилась по года. Лохв. у. 4) Годѣна ідѣ. Идетъ дождь. Шух. I. 81. Ум. Годѣнна, годѣноньна, годѣночна.

Годильнѣр, рѣ, м. Часовщикъ. Угор.

Годѣнка, ки, жс. 1) Ум. отъ година. 2) Часы. Угор. У Лемковѣ годѣники—карманные часы. Вх. Лем. 404.

Годѣвнѣй, а, е. Погожий, погодный, благоприятный (о погодѣ). Годѣние літо. Лохв. у. КЦН. 187.

Годѣнник, ка, м. Часы. Годинник на стійці цював. Левци. I. 34. Годѣнник ржавий і старий, за дверми виснеш ти. Щог. В. 140. Паи чекатише нас об оди-нацдцятій юдині,—промоюв Іскра, устачуци з кананки і виймаючи з-за назухи свою юдинника. Мѣрд. Пл. 41. У Лемковѣ: стѣнные часы: Вх. Лем. 404. См. еще: Година 1, година 2, годильник.

Годѣнонька, ки, жс. Ум. отъ година.

Годѣночка, ки, жс. Ум. отъ година.

Годѣнуватий, а, е = Годѣннѣй. Як молодик тудийнй—юдинуватий буде, а коли кривий—дошовий. ХС. VII. 417.

Годѣнѣр, рѣ, м. = Годильнѣр. Вх. Лем. 404.

Годѣтя, джѣ, дѣш, м. Угождать, помогать. Старому та хорому годѣ заше як малому. Ном. № 8085. Як Бог годѣть,

то й мокре горить. *Ном. Годить, як болячий.* *Ном. № 4488.*

Годітися, джу́ся, дїшея, гл. 1) Условиваться, соглашаться. *Годись на рік! що сточена?* *МВ. I. 31.* 2) Мириться. *Як посяварилися, так і досі не хотять годитися.* 3) Быть годным, годиться. *Тепер я сама побіжу, ти нікуди не годитися.* *Рудч. Ск. I. 148.* 1) Уговариваться, условливаться. *Жид ішовся з наймачкою (наймачучи).* *КС. 1883. III. 670.* 5) Безлично: годиться, годилося. *Годитса, слідуєть, прилично.* *Слм. 231.* *Кров не водила, розливати не годиться.* *Ном. № 4074.* *Ключку годиться підсидати в неоліу.* *Гриц. II. 19.* *Так не годиться іговорити.* *Левий. I. 316.* **Для годітися.** *Для приличія. Він робить це для годітися.* *Кієв.*

Годітися, джуся, дїшея, гл. О погодь: проясняться. *От вже на дворі стало годітися.* *Прил. у.*

Годі, нар. 1) Полно, довольно, баста. *Та годі сидіти, та пора лєтати.* *Мет. От Там і годі їй стріляти.* *Рудч. Ск. I. 136.* *Ждала, ждала, та й годі сказали.* *Ном. № 5628.* 2) Дальше нечего сказать, баста, да и только. *Добре мені так, що годі.* *МВ. I. 15.* *Лихо, та й годі.* *Ном. № 2224.* *Рай, та й годі.* *Шевч. 35.* *Сміх, та й годі.* *Шевч. 285.* 3) Нельзя, невозможно.

Годівля, лі, ж. Кормь, кормленіє. *На годівлю птиці треба багато зерна.* *Полт. Пішов він (вовк) упрять просити собі у Бога годівлі.* *Чуб. II. 126.*

Годівщина, ни, ж. 1) Срочная годовая служба. *Меншого наняла на год, та мабуть одберуть з годівщини, бо піде в салдати.* *Екатеринос. у.* 2) Заработавное за годъ жалованье, годичная плата. *То я хушила за свою годівщину, що заслужила собі у чоловіка в году.* *Екатеринос. у. (Залюб.).*

Годко, ка, м. Шт. Урпра, удодь. *Вх. Уг. 233.*

Годний, а, е. 1) Почтєнный, достойный, уважаемый, хороший. *Четверту доньку вдала вже за дударчика, за годного, тверезого капель-найстерчика.* *Гол. III. 463.* *Товаришу наш годний та славний..* *Федьк. 2)* Достойный, стоить. *Добре само ся хвалить, а зле похвали не годно.* *Ном. № 2568.* *Нажигни кривавим потом копейку, поспішав, щоб біглатому Терпилові показатись годним його дочка.* *Кота. III. 398.* *Не плач, янеляточко мов! сліз тво-*

їх вода не годна. *МВ. (О. 1862. III. 42).* 3) Согласный. *И ли тобов ти годна.* *Гол. IV. 512.*

Годіванець, нця, м. 1) Воспитаницьк, вскормленницьк. *Пришла бжа до себе якуть спрону Петра за годіванця.* *Кота. III. 355.* 2) Крєстиянинъ, который забираєть кому либо свое имущество, за что наследникъ долженъ до смерти кормить и поить заѣдѣтеля. *Шух. I. 52.* 3) Животное, откармливаемое на убой. *Вже вводи вправлась, тілки ще жєтїдось бурїну пакїти для годіванця.* *Св. I. 9.*

Годіваний, а, е. Откармленний. *А ни апостольським престолі чернець годіваний сидить.* *Шевч. Тілом обросло, як кабан годіваний.* *Ном. № 8626.*

Годіванка, ки, ж. Воспитаницька, вскормленница *Шевч. 493;* *КС. 1885. III. 550.*

Годіванок, нка, м. = Годіванець. **Годівий, а, б.** Годичный, годової. *Въ заговорѣ: (Пристріт) і денний, і сутковий, і тридневний, і годовий, і лїсовий, і шляховий.* *Чуб. I. 134.*

Годівий, ка, м. Однолїтокъ, годовицьк. *Вона злочника годівика, свого Лева, взяла у прийми.* *Кв. Ум. Годовичби.* *Стор. I. 95.*

Годівини, він, ж., мн = Роковини. *Мил. 171.*

Годівще, ща, с. Годовой срокъ найма. *Один син у людей служить, а другого нищий, кобзар, узав... за годовище півтора цілкового поступи.* *ЗОЮР. I. 46.*

Годоб, двя, м. Ум. отъ год.

Годбчок, чка, м. Ум. отъ год.

Годувальниця, ці, ж. Кормилиця *Яра пшекиця—годувальниця.* *Грин. III. 38.*

Годуваний, ва, с. 1) Кормленіє. 2) Воспитаніє, вскормленіє. 3) Откармливаніє.

Годувати, дую, еш, гл. 1) Кормить. *Багач ся дивує, чим убогий діти годує.* *Ном. № 1606.* *Вовка ноги годують.* *Ном. № 7207.* 2) Пропитувать, вскармлювать. *Тяжко дітей годувати у беззерній хаті.* *Шевч. 99.* *Не на тєс, кдзаченьку, дочку годувала, щоб з тобою пройдисїтом гуляти пускала.* *Пн. 3)* Откармливать. *Годують на сало.* *Рудч. Ск. I. 71.* 4) Пробывать, проживать въ теченіє года. *Ном. № 10392.*

Годуватися, дуюся, ешя, гл. Кормитися, пропитуватися. *Багатий дивується, як убогий годується.* *Ном. № 1606.* *Не хлібом я—зіпханялям годуєсь.* *К. Іов. 9.* 2) Кушать, ѣсть. Употребляется преимую-

шестввенно въ выраженіи, которымъ при-
правивають гостей: *Годуйтеся, люде добрі!*
Боршу скунтуйте, глушок; годуйтеся,
кунайше доволі. Котл. Ев. V. 14. *Не*
турбуїтєсь, люде добрі, годуйтеся на
здоров'я. К. Он. 138.

Годуля, лі, ж. Пицца, корнь. Угор.

Годун, на, м. Кормитель. Въ загадкѣ
такъ названъ горошокъ для варки пицци.
Годун-годунецъ сто думи годував. Ном. ст.
301. № 389.

Годунецъ, нця, м. = **Годун**. Ном. ст.
301. № 389.

Годяній, а, е. О погодѣ: ясный. *Цей*
місяць був не годяній, а дощовий. Лебед. у.

Годяцій, а, е. 1) Пригодный, годный.
Годяцій на вінк та на слитник,—
совсѣмъ изохой. Ном. 2) Хорошій, добро-

качественный, прочный. *Коли годяцій*
з його кінь—їд на йому у Січ. Стор.

I. 122. *А турн ще недостатки... що ні з*
чим і впрядити: ні сорочки, ні оде-
жкики годячої. МВ. I. 52. *Округ хуто-*

ра—годяцій вал. КЧР. 5. О человекѣ:
хорошій, здоровый, крѣпкій. *Нікого в по-*
ліч не просімо: годяці парні ти і я
Котл. Ев. VI. 41. О работникѣ: хорошо
работавшій, умѣлый. *Годяцій тесля.* О.
1862. Ш Кулишъ 22.

Гожє, нар. 1) Красиво, хорошо. *Ма-*
тинко, повная рожє, дивитись на тебе
гоже. Мет. 201. *Як Бог поможе, то все*
будє гоже. Ном. ст. 281, № 11. *Кланяй-*
ся, Ганкусю, гоже. Пп. 2) Прилично, слѣ-
дуетъ. *Не гоже так робити.* *Прибра-*
лась так, як гоже для праздника. О. 1862.
IV. 77.

Гожий, а, е. 1) Хорошій, красивый.
Ой лій сину гожий, жєнїя небоже!
Ном. Така красна, коби рожє, як топо-
ля, така гоже. Чуб. III. 38, 2) = **Погожий** 1.
Гоже вода. 3) Благоприятный, удобный.
Гожего часу підожбу. *Звїнчав дїтки од-*
молїтки в гожий час. Пп. 4) Пужвий,
годный. *Нї тобі, небоже, що лєні не*
гоже. Ном.

Гозєро, ра, с. = **Озеро**. *Іди у поле, там*
стоїть гозєро і коло гозєра стоїть ко-
била. Грин. II. 79. (Острожек. у.)

Гобня, ня, с. Залѣчиваніє, заживленіє.

Гобтя, гою, їш. гл. О ранѣ: лѣчити,
оживлять. *Трудно рану гоїти, а не вра-*
тити. Ном. № 1574.

Гобтєся, гоюєся, їшєся, гл. Залѣчивать-
ся, оживлять. *Як був порїзав пальці, а*
єже гоїтєся. 2) Лѣчиться (отъ раны).

Гой! меж. = **Ой**, гей. Шух. I. 179. *Хє-*
лилася біла береза своім цвітєм перед
лісами,—гой дай, Боже! Чуб. III. 299.

Гой, гоя, м. Евреи называютъ эгинъ
именемъ христіанъ. На правобережьи уют-
ребляється въ значенїи дурачекъ. *Дурний*
гою, продав кабак (гарбуз) замїсць лоу.
Ном. *Та приїди ж, гою, сядь собі, я горї-*
ки дам тобі. Чуб. V. 1088.

Гойда! меж. отъ гл. **гойдати**, выра-
жающее качаніє. Въ колыбельныхъ пѣс-
няхъ: *А-а, гойда! Чужа мати поїда!*
Колыб. п. Макс. *Ой ну люлі, гойда.* Мил. 48.

Гойдойка, ки, ж. (Чернив.), **гбїдочка**,
ки, ж. (Левец. Пов. 135). Качель.

Гойдана, меж. = **Гойда**, **гойдама**. *Гой-*
дана, гойдана! зарїжемо барана. Мил. 48
(Колыб. п.).

Гойданєва, ки, ж. 1) Качаніє. 2) = **Гой-**
далка. МУЕ. III. 169. 3) Родъ лемішнїи
изъ кукурузной муки. МУЕ. I. 104.

Гойданья, ня, с. Качаніє, колыханіє.

Гойдарь, ря, м. и пр. = **гайдарь** и пр.

Гойдати, даю, еш, гл. Качать, колы-
хать. *Дивлюся на височенку сосну. Ві-*
тер нею гойдас. Г Барв. 366. *Сонце грїє,*
вітер віє... на калїні одиноке гїзденко
гойдас. Шевч. 34. *Сміється козак, коня*
сїдлаючи, плаче дївчина, дитину гой-
даючи. Чуб. V. 342.

Гойдатєся, даюєся, ешєся, гл. Колюхатъ-
ся, качаться. *А на вімах гойдаютьєся нехре-*
щенї діти. Шевч. 324.

Гойдаша, меж. = **Гойда**. *Гойда, гойда,*
гойдаша! (Колыб. припѣвъ). Ном. № 9256.

Гойдиця, ці, ж. Волянка, музыкаль-
ный инструментъ. Угор.

Гойк, ку, м. Крикъ, шумъ. Угор.

Гойкати, каю, еш, гл. Кричать. Вх.
Зя. 11.

Гойна, ни, ж. Побѣгунка, вертушка.
Брадл. у.

Гойняій, а, е. Щедрый, роскошный.
Чоловік гойняій такий, що кождому да-
вав вєсього. Гв. II. 68.

Гойнїця, ці, ж. Цѣлебное средство.
Травця-гойнїця.

Гойно, нар. Щедро, роскошно, изобиль-
но. *Гойно приїмати гостей.* *Жити гой-*
но. Чуб. III. 371. *Та вона у лєне так*
жила гойно: не знала ніякої роботи.
Умая. у.

Гойове листя, с. Раст. *Plantago lan-*
ceolata. Вх. Лєм. 404.

Гок, ку, м. Стеной загонъ для скота.
Мж. 178.

Гол, лв, лв. Краткая форма от голый.
Голь'яка, ж.—**Гілляка.** *Пойшов від у гай, вирубає поліно дров, прив'язав його до голь'яки... що вітер повіє, погодне те поліно, то воно об дерево й спускає.* Чуб. II. 65.

Голдувати, д'юо, еш, гл. Давать дань, быть въ левн ой зависимости. *Ей, Василю Молдавський, господарю наш волоський! Чи будеш за нас одностайне стояти? Будем тобі голдовати: коли ж ти не будеш за нас одностайне стояти,—будем иншому пану кров'ю вже голдувати.* АД. II. 101. *Царі Владиці всіх владик голдують.* К. ПС. 8.

Голѣндер, ра, м. Голландецъ.

Голѣндерський, а, в. Голландскій.

Голѣць, льца, м. Раст. *Avena nuda* L., овесъ голый. Вх. Пч. II. 29.

Голѣча, чі, ж.—**Голота.**

Голѣшник, ка, м. Игольникъ. Черк. у. *Зачубив свій голешник, той, що голки в йому держать.* Новомоск. у.

Голѣборода, дж, м. Шутливое названіе великовозрастнаго ученика, брѣющаго уже борода. *Приходять аж три четверто-класники—все продаючи та голѣбороди.* Св. Л. 136.

Голій, а, в. 1) О человѣкѣ: обнажен- ный, вагой, голый. *Не боїться мокрий дощу, а голій розбою.* Гол. I. 49. *Хоч голій та в поясі.* Ном. II. 1190. **Глій** ян бубон, яв турѣцький святий. Совершенно голъ какъ въ прямомъ значеніи, такъ и въ значеніи 3-емъ. Ном. № 1522, 1523.

2) О предметѣ: лишенный обычнаго покрова, не покрытый, не занятый ничѣмъ, обнаженный. *Обідрали до голої кости.* Ном. № 11093. *Голе дерево.* Ном. *Положив стопа на голому поку.* Рудч. Ск. I. 55. *Положили Савку на голоу лавку.* Ном. № 11918. *А ще на козаку, бідному нетязі, шапка-бирка—зверху дѣрка, хутро голе, околиці Віг мас.* ЗОЮР. I. 201. *В другій рущі голій меч.* Гол. III. 44.

3) Вѣдвый, голый. *Віда нашим головал за пачами голими.* Ном. *Нема голій школі волі, а то б догодила.* Шевч. 369.

4) О хлѣбѣ: безостый, безъ усиковъ. *Ячмій з остями і голій.* О. 1861. IX. 192. 5) **Гбла гблна.** Игла безъ нитки. Черном. 6) **Гллий борц.** гбла йшка. Однѣя бсрщъ однѣя сущъ і больше ничего. *Вабла побігла і взяла коробочку ячменю на відробток, щоб не гола юшка була.* Г. Барв. 501. 7) **Гбла піч.** Печь, изъ которой

выгребены горячіе угли, чтобы сажать хлѣбъ. Грин. II. 18. 8) Родъ игры съ бро- саніемъ налокъ. КС. 1887. VI. 475. Ум. **Голѣньний, голѣсеньний.**

Голѣк, ка, м.—**Голѣш?** *Із воліца не буде воліца.* Грин. I. 236.

Голіна, ні, ж. Отборный зерновой хлѣбъ (кромѣ овса). Угор.

Голіти, льб, лиш, гл. 1) Брѣть. *Бага- того і серп голить, а убогого і брѣтва не хоче.* Ном. № 1600. 2) **Лоб голіти.** Брѣть въ солдаты. *Прійшов указ лоби голить.* Шевч. 591. Употребляется въ этомъ значеніи: в москал. *Прощу собі волі— не дає і в москал проклѣта не голить.* Шевч. 417.

Голітися, лѣся, лѣшся, гл. Брѣть- ся. *Не милися, бо не будеш голітися.* Ном. № 5479.

Голіця, пі, ж. Чистое поле, прочищен- ное отъ дереваль'мѣсто. Угор. *Іде дощик на голіці.* Гол. IV. 574. 2) *Кожя, съ ко- торой облѣзь, оборв'ячъ мѣхъ.* Константино- вогр. у. 3)—**Гонишна сітна.** Браун. 13.

Голіш, ша, м. 1) Вѣдьякъ, голышъ. *Дайте цюму голішу хоч ложечку ку- лішу.* Чуб. V. 583. *Добре в того є ху- дібка... а голіш все таки дзобом сиде.* О. 1862. IV. 106. 2) Раст. *Salvia nutans* L. ЗЮЗО. I. 135. 3) Камышъ, скошенный зимою. Мяз. 178.

Голівка, кя, ж. Ум. отъ голова.

Голіюв'яка, ки, ж. Ум. отъ голова.

Голівочка, ки, ж. Ум. отъ голова.

Голівчѣрева, нар. Вверхъ животомъ. Полт.

Голій, лій, м. Брандобрій, цирюльникъ.

Голіаній, а, в. 1) Длинноногий. Вх. Зв. II. 2) О деревняхъ: имѣющій высокой голый стволъ съ коронообразной верхуш- кой. Подольск. **Голіана наўста.** Капуста, не образующая головки.

Голіанка, кя, ж. Голенъ. *Білий, мов голіанка.* Ном. № 8530. *Уроки-вочища... тут валі не стояти, за плечима не зню- бити, поперека не ломити, голінок і ко- лінок не крутити.* Мил. М. 39.

Голіанний, а, в. 1) Удалой, браный, рѣзвый. *Голіанний, завзятий чоловік.* Шевч. 302. *От дѣвка голіанка, так так!* Шевч. 310. 2) Способный къ чему. *Вік голіанний до всього.* Черк. у. 3)— до чого, на що. *Охо- чій до чого, любящій что.* *Маруся голіан-*

на до тарані. Черниг. у. Я дуже на сон гоління,— як засну, то вже й до світу не кинусь. Рк. Левци. Голінний до сляного бѣга. Любить вишити. Мир. Пов. I. 157. 4) Бритвенный, отточенный для бритья, годный для бритья. Голінний ніж. Оця коса голінна год п'ять живе в мене; вона саме до гоління. Васильк. у.

Гоління, ня, с. Бриттьє.

Голісінський, а, в. Совершенно голый. А тим часом синя хвиля Ганнусю виносить: голісінська, стрепенеться, сяде на пісочку. Шевч. 24.

Голіти, лію, аш, гл. Обнажаться. Вітер— аж пісок голіє; заняє воду з піску— він і голіє. Перелєс. у.

Голічерева, нар.— Голічерева. Голічерева лежить на воді. Харьк. у.

Голка, ки, ж. 1) Игла, иглолка. Місячно, хоч голки збѣрай. Ном. № 592. Гбола гбола. Игла безь нитки. Черном. 2) Голки загаяти. Запускати шпильки. Почне їй голки загаяти.... все про хлопця їй плеще. Мир. Пов. I. 119. Не одну, не дві голки загаяв він і без того в уражене серце. Мир. Пов. I. 119.

Гбло, нар. 1) Голо, обнажено. 2) Исключительно. Голо сам пирій (поріс). Мнж. 178. 3) Грбшей голб. Нѣтъ денегъ. Хоч грошей, каже, і голі, однак за ніщоє то купив село. О. 1861. VII. 119.

Голобблний, а, в. 1) О лошади: коренной, ходяцій въ оглобляхъ. 2) Обь зппажахъ: оглобельный. Голобелнь сани.

Голббля, лі, ж. Оглобля. Не по коню, та по голобляхъ. Ном. № 2818. См. Огльбля.

Голоббкий, а, в. Съ голыми боками; переносное значеніє: бѣдный. Обідранці пішли в танці, голобокї пішли в скоки. Ном. № 12485.

Голобрїш, ша, м. Нищій, оборвышъ. Желєх.

Голова, вї, ж. 1) Голова. Що голова, то розум. Посл. У голову заходити, зайти. а) сьма сходити, сойти. К. ЧР. 152. Миш в голову зайшла, закім зерно знайшла (така бѣдность). Ном. № 1506. б)— заходити. Печалиться. Фр. Пр. 52. в) думати, обдумувати. Що робити з бїди? тра вь голову заходити. Фр. Пр. 52. У гблову (гблови) клїсти, покладати. Думати. І в головахъ собі не покладай. П не думай обь этомъ. Ном. № 5478. Наложити головою, лягти головою. Погибнуть, умереть.

Пливи, косо, упливи за водою, щоб наложив нехлобо головою. Мет. 14. Або за Днїпром ляжу головою. Шевч. 142. В голові мені (тобї...). Засѣла мысль въ голову. Дуже мені тєс в голові! І обь этомъ совсѣмъ і не думаю. Ном. № 4986. У головахъ. У изголовья. Рудч. Ск. I. 193. Поклав сокиру в головахъ. Під гблови. Їз изголовье. А під голови голубая та жу-панина. Мет. 82. У гблову взяти, забрати. Задатиє цѣлю, рѣшити. Той мужик взяв собі в голову не птити горїлки. Рудч. Ск. I. 200. По мойй голові. Что касается до меня; по мнѣ. По мойй голові— хоч овек траву їж. На моѣ твоѣ... гблову. На мое, твоє.... вєсчастьє. Нєхай горїлки б'уться на гончарову голову. Ном. № 3148. Шоб тебѣ у жито головою. Шутливое пожеланіє богатства, богатого урожая подь видомъ брани. Ном. № 3267. За твоєю (югб і пр.) головою. Подь твоимъ начальствомъ, предводительствомъ, распорядительствомъ. Ёй, ьетьманє Хмельницький, батю наш, Зінов Боданє чигиринський! дай, Боже, щоб ми за твоєю головою піли та гуляли, віри своєї християнської у поруку вічні часи не подавали. АД. II. 8. Гблову кому їсти, жувати. Пилити кого, вѣчно допекаєт кого. Ном. № 2725. Що в Бога день, усе олову їсть. Ном. № 2724. У голові, у головіцї булб. Былв выпивши, былв подь хмѣлькомъ. Кв. Голова в гблову. Всѣ зауряд, одинъ вь одивъ. Капустя голова в олову однаковісінка. 2) Умъ, разумъ. Порадь мене своєю головою. К. ЧР. 188. До булави треба олову. Ном. № 753. Цвілї гблови. Глупцы. Ном. № 6303. 3) м. Предводитель, распорядитель. Без голови війскоу шне. Ном. № 751. 4) м. Должность: голова городской, сельской. Зібралась рада, голова щось торочив; один з.... селян обїзавсь.... О. 1861. VIII. 95. 5) ж. Глава, часть книги. К. Іов. XI. 6) Широкая часть предильного гребня, гдѣ помѣщаються зубья. Сумск. у. 7) Часть топора возлѣ обуха. Сим. 24. 8) Въ срубленномъ деревѣ конецъ тотъ, который отъ корня. Сим. 24. 9) Раструбъ пастушьей трубы. Сосн. у. 10) = Маточина. Рудч. Чп. 250. 11) Часть гончарного круга. См. Круг. 11. Вас. 179. 12) Часть толчен. См. Ступа походюча. Шух. I. 162. 13) При раздѣлї кожъ между членами товарищества, изготовляющаго тулдуны: кожа, съ которой начинаютъ раскладывать овчинныя для раздѣла. Вас. 155. 14) Названіє туза трефъ

при ігрѣ въ цыгана. КС. 1887. VI. 466. 15—святоянська. Повѣрье. Въ Ивановъ день шпугъ два срослихся колоса ржи, корень которыхъ, по повѣрью, долженъ быть изъ чистаго серебра, похожий на челоуѣчью голову; корень этотъ и носить вышесказанное названіе. Чуб. I. 84. Ум. Голбвна, голбвна, голбовнька, голвонька, голбвочна, голвочна. Очень часто употребляютъ какъ вѣжныя, ласкательныя. *Бідна моя головонька!* Ув. Головище. *Кулачице під боцище, нагайце в головище.* Чуб. V. 482.

Голова́ичке, ка, м. Раст. *Trifolium hepser.* Лв. 102. См. Горішица 2.

Голова́ичик, ка, м.—**Головань 1.** Гей, гей, та баранчику, гей, гей, олованчику. Мил. 51.

Голова́нь, нѣ, м. 1) Стъ большой головой. 2) Рыба: изь.

Головатень, тня, м. 1) Раст. *Centaurea Cyanus.* Шух. I. 21. 2) **Голбатень.** Раст. *Echinops sphaerocephalus.* Вх. Пч. II. 31.

Голова́тій а, е. 1) Стъ большой головой, головастій. *Такий здоровенний, оловатий, банкатий, з закороченим носом.* Стор. МПр. 156. *Чужі діти череваті й оловаті і баачко їдять, а вже мої—як паненята.* Ном. № 9240. 2) О растенияхъ: съ большой головкой, кочнемя. *Капустка оловата.* Ном. № 261. (Мак) *поріє такий оловатий.* Рудч. Ск. I. 52. 3) Умылий, разумный. Рудч. Ск. II. 198. *Козарлю дуже ручий, жвавий, оловатий.* Мкр. II. 30. 4)—**батьмо, —та мати** См. Батьмо, мати. 5)—**круг.** Гончарный кругъ изъвѣстной конструкции. См. **Круг 11.** Вас. 179.

Голова́тиця, ці, ж. Рыба: *Salmo hucho.* Вх. Пч. II. 20. Самка *Salmo hucho.* Шух. I. 21. 223. (Самецъ см. Головач).

Голова́ч, ча, м. 1)—**Головань 1.** МВ. II. 13. 2) Рыба: *Salmo hucho* (самецъ). Шух. I. 24. 3) Рыба: *cottus*, бычекъ, головачъ. Вх. Лем. 404. Вх. Пч. II. 19. 4) Головастикъ. Вх. Пч. II. 17. 5) Верхъ шляпы влѣбани. Вх. Зв. 25. 6) См. **Обиручний столецъ.** Вх. Лем. 441.

Голова́чка, ки, ж. Головастикъ. Вх. Лем. 404.

1. Голова́нь, виі, ж. Большая голова. Аф. 362. *Як заснув Олоферн, то Юдифа к йому прийшла, цюк його в голову, аж із його дуга вийшла.* Стар. вирш. (Аф. 362).

II. Головень, вия, м. Рыба *Squalus cerphalus.* Браун. 28.

Голово́нька, ки, ж. 1)—**Головешка 1.** Гн. II. 17. 2)—**Головачна.** Вх. Лем. 404. **Головеня, нѣти, с.** Головач. О. 1862. I. 72. *В головеняті у дитини.* О. 1862. I. 70.

Голово́шка, ки, ж. 1) Головня. Ном. № 6558. 2) Вошь, *Pediculus.* Вх. Пч. I. 7. Ум. Головешечка. Г. Варв. 458.

Голови́на, ни, ж.—**Голова.** *Порубали Ігнаткові усю голову.* Загр. 72.

Голови́стий, а, е—**Головатий 2.** *Щоб моя капустачка була із кореня коренистая, а із листу головистая.* Ном. № 261.

Голови́ця, ці, ж. 1)—**Голова.** *Буду драми паси од ніг до головиці.* Чуб. *Молодій молодий, завивайте головиці.* Чуб. III. 47. 2)—**Дівчя-вечір.** КС. 1883. II. 397, 399. 3) **Голбвиця.** Роднякъ. Шух. I. 211. *Була там керниця-головиця—нора, якоу з землі вода їде.* Шух. I. 221. 4)—**Головатиця.** Вх. Зв. 11.

Голови́ха, хи, ж. Жена головы. О. 1861. XI. 112.

Голови́ще, ща, с. Ув. отъ голова. *Кулачице під боцище, нагайце в головище.* Чуб. V. 482.

Голови́чка, ки, ж. Раст. *Trollius europaeus.* Вх. Пч. II. 36.

Голб́ва, ки, ж. 1) Ум. отъ голова. 2) Кочень капусты. *Дай же, Боже, час добрий, щоб моя капуста приймалась і в головки складалась.* Ном. № 261. 3) **Маковка.** *Баба головки з маку позрізувала.* Рудч. Ск. I. 53. 4) Шляпка гвоздя, винта, шворня. Рудч. Чп. 250. 5) Часть полоза у савей, загибаюцаяся къ верху. Сумск. у. 6) Часть гончарного круга. См. **Круг 11.** Вас. 179. МУЕ. I. 57. (Червиг.). 7) Пачка, пучокъ ошцѣненного и пригтовленного для тканія сита волога изъ конскаго хвоста. Вас. 152. 8) Особый родъ орнамента при украшеніи гуцульскихъ издѣлій. Шух. I. 281. 9) мн. Девятая фигура при ігрѣ въ мячъ, называемою стѣна. КС. 1887. VI. 463. 10)—**мѣртва.** Пт. *Parus caudatus*, долгохвостикъ, хвостовый ремезъ. Вх. Пч. II. 13. 11)—**Голова святоянська.** Чуб. III. 193.

Головкѣте письмо. Родъ орнамента при украшеніи гуцульскихъ издѣлій. Шух. I. 303.

Головкѣ, ка, м.—**Головань 1.** 2) Названіе вола. Г. Барн. 242.

Голови́й, ѣ, б. 1) Головной. **Головеки**

хустка. 2) Главний. *Всі головні догмати нашої віри* Левниц. 3) Опасний, угрожаючий смертю. *Не ходи по болоту, там місце головис,—не один уже наклав головою.*

Головник, ка, м. 1) = Головань 2. Гадяч. у. 2) Убийця. МУЕ. III. 55. Вх. Зн. 11.

Головництво, ва, с. Уголовное преступление, уголовщина, убиство. Шух. I. 33. *Від тої годнищони, як головництво сталося, вона без ума.* Федьк.

Головниця, ці, ж. = Головиця 3. Вх. Зн. 11.

Головня, ні, ж. 1) = Голоवेशка. Угор. Гн. II. 20. 2) = Зана. Вх. Пч. II. 37. *Як багато головні в пшениці, то буде мука чорна, як гречана.* Камеنع. у. 3) Раст. *Ustilago maydis* L. U. Carbo Tul. ЗЮЗО. I. 140.

Головоїд, да, м. = Людоїд? Гол. III. 40. **Головокрут, ту, м. 1)** Голонокруженіє. Харьк. 2) Раст. *Nitichrysium arenarium* Des. ЗЮЗО. I. 124.

Головонька, ки, ж. 1) Ум. оть голова. 2) = Головенька. Гн. II. 20.

Головосік, ка, м. тажже мн. Головосіки. Праздник усїкновенія главы Іоанна Крестителя, 29 августа. Чуб. III. 254.

Головочка, ки, ж. 1) Ум. оть голова. Не бідна головочка. Не бідствую, живу хорошо. *Я вже двадцять літ замужем і не бідна головочка. Дай Боже, щобі моїм дітям так.* Г. Барв. 6. 2) мн. Родъ вышивки. Kolb. I. 48.

Головствєння, ня, с. = Головосік. Воляск. г.

Голоувати, в'ю, вш, гл. Быть въ должности головы. Сям. 226.

Голоуватий, а, в. О растєняхъ: имѣющій головою 1. *Голоувате просо.* Черк. у.

Голбвчастий, а, в. 1) = Головатий 2. Черниг. у. 2) Родъ орнамента въ вышивкѣ. Kolb. I. 49, 48. Шух. I. 161.

Голов'яний, а, б. Головной. *Голов'яна хустка.* Клев. у.

Гблод, ду, м. 1) Голодь. Вчи лінивого не молотом, а голодом. Ном. № 11921. *Був собі такий бідний вовк, що трохи не вдох з голоду.* Рудч. Ск. I. 1. *Отухну з голоду.* Рудч. Ск. I. 2. *Ничого нам їсти—голодом сидіти.* Чуб. V. 886. *Ми мусіли бідувати голодом терпіння.* Гол. II. 465. 2) Раст. *Rumex Acetosa* L. Вх. Уг. 233.

Голодія, ня, с. = Голодування.

Голодіти, даю, вш, гл. = Голодувати. **Голбдя, дя, с.** Голодь, голодовка. *Одно—беззіддя, друге—голоддя.* АД. I. 131.

Голбей, два, не = Голодвий.

Голодіти, джу, дш, гл. Морить голодомъ. *Сам себе Семен голодить та збірав гроші на хату.* Харьк. Тоже. Гблодом голодіти. ЕЗ. V. 102.

Голодівка, ки, ж. Время голоданія, голодовка. *Спасієка-лісієка, а Петрівка-голодієка.* Ном. № 483.

Голодієча, ці, ж. Время голоданія, голодовка. *Зробив на світі він велику голодієчу: побив у полі хліб.* К. Псал. 240.

Голбдний, а, в. 1) Голодный. *Не голбдна корова, що під ногами солома.* Ном. № 5187. *Як собака голбдний.* 2) Голбдне лїто. Безхлїбное лїто. Голбдний рік. Голодний годъ. 3) Голбдна кутї. Канунъ Богоявленія Господня.

Голодієця, ці, голодієвка, ки, ж. = Здухвинна. Желех.

Гблодно, нар. Голодно. *Той рік голодно було скрізь.* Камеنع.

Голбдїя, ні, ж. = Голоднеча. Ном. № 13451.

Голодієнка, ки, ж. = Голодієця. Желех.

Голодвий, а, в. Голодный. *Голодвий рік.* Вх. Лем. 404.

Голодовина, ни, ж. Плодь шивовника. Вх. Пч. I. 12.

Голодріб, ба, м. = Голодранецъ. Полт. **Голодріба, би, ж.** = Голодрібка. Змієв. у.

Голодрібецъ, бца, м. 1) Возъ, необштыи лубомъ. 2) = Голодранецъ. Мир. Пов. I. 157. *Чого прийшли ви, голодрібці?* Котл. Ен. V. 69.

Голодрібний, а, в. 1) Необштыи лубомъ (о возї). *Голодрібий віз.* 2) Оборванный, голый, бідный. *Позбїралася у город голодріба шляхта.* Стор. МПр. 143.

Голодрібка, ки, ж. = Голодрібка. ЧР. 336. *Еней прочулася, проспався і голодрібців позбїрав.* Котл. Ен. Вообщє біднякъ.

Голодрібанецъ, ица, м. Оборванецъ. К. ЧР. 336. *Еней прочулася, проспався і голодрібців позбїрав.* Котл. Ен. Вообщє біднякъ.

Голодрібанка, ки, ж. Оборванка. **Голодрібга, гї, м. п. ж.** Оборванецъ, негодай. Желех.

Голодуванія, ня, с. Голоданіє. **Голодувати, д'юю, вш, гл.** Голодать. *Хто в лїті гайкує, той в зїмі голодує.* Ном. № 558. *Голодний голодуєт цілий день.* Г. Барв. 451.

Голодѣк, ка, м. Голодаючий. К. ПС. 84.

Голокѣрка, ки, ж. Безостая пшеница. Канев. у.

Голоколѣнець, вця и голоколѣное, неа, м. = Голодранецъ. Пани же наші, пани голоколѣнці! Як ми в шинк, то й ви наводогінці. Пом. № 1189. Дайте сьому голоколѣнку, хоч із хлѣба скорѣнку. Чуб. V. 583. Ум. Голоколѣнчин. КС. 1883. IV. 734.

Голоколѣсий, а, е. О хлѣбѣ: безостый. Пшеница голоколѣса. Канев. у.

Гололѣдиця, ці, ж. = Голощік. Вх. Зв. 11.

Голомѣванк, ка, м. = Голомовько. О. 1861. X. 56.

Голомѣвий, а, е. Плѣшивый, лысый. Голомѣза дитина. Дід твоїй лисий, а мати голомѣза. Пом. № 6319. Багацько, як у голомѣзого чуприни. Пом. № 7710.

Голомѣзина, ни, ж. Лысина, плѣшь. Голомѣзько, ка, м. Плѣшведць, лысый челоуѣкъ. Пом. № 6156.

Голоморѣжен, жа, с. = Голоморозя. Збіже вимолочують заичайно в-осени на голоморозю. Шух. I. 166.

Голоморѣзя, ви, с, голоморѣвица, ці, голѣморозь, ві, ж. Гололедиця, морозная погода при отсутствіи снѣга. Желех. Вх. Зв. 11. Голоморозь шкодить озимині. Черк. у.

Голомѣша, ши, ж. Раст. Triticum Spelta. Вх. Пч. II. 36.

Голомѣшивий, в, е. 1) Плѣшивый. Голомѣшива голова. Борз. у. Употребляется въ презрительномъ смыслѣ. Дуже ти голомѣшивий, щоб мене подужав. Кобел. у. 2) Безостый, безусый (о хлѣбахъ). Угор.

Голопѣрѣвда, ди, м и ж. Правдивый мужчина, правдивая женщина. Він на ню звѣрив усе, а вона й не мошениця—голопѣрѣвда все. Зміев. у.

Голопѣвий, а, е. Съ голымъ животомъ. 2) Въ иносказательномъ значеніи: бѣдный, ободраный, несчастный. Голопѣви ви пучь-веркиви, а не козати. Стор. МПр. 144.

Голопузѣ, зѣти, с. 1) = Голопуцьок. 2) Бѣднякъ, оборвышъ. Вх. Зв. 11.

Голопѣп, па, м. = Голопуцьок. Вх. Лем. 404.

Голопѣний, а, е. 1) Съ обнаженнымъ пупомъ. 2) = Голопузий 2.

Голопѣцьок, цѣка, м. 1) Неоперившійся птенець. 2) Перевосно: ребенокъ.

Діти голопуцьки, як горобенята, бігають по улиці. Г. Барв. 416.

Голопѣтний, в, е. Съ голыми пятками, въ рваныхъ, безъ подошвъ саногачъ; переносно: бѣднякъ. Було як на полювання їде, то біля його панів та паків голпѣтних, таких, що їде в чоботях, а пучки на піску й знать,—сила. О. 1862. V. 105.

Голорѣч, нар. 1) Голыми руками. Взпив жарину голорѣч. 2) Съ пустыми руками. Хто ж продасть, як пѣду я голорѣч? дайте грошей. Каменец. у.

Гѣлос, су, м. 1) Голось. Козацьким гѣлосом гукас. ЗОЮР. I. 217. Почула Леся Кирила Тура гѣлос. К. ЧР. 136. На такий гѣлос. Такимъ гѣлосомъ. Питас його на такий саме гѣлос, як у дочки. Чуб. II. 201. У гѣлос. Громко. Ой прийшли до Дунаю та у гѣлос гукнули. О. 1862. X. 2. Плаче-плаче, а далі й зарідає у гѣлос. МВ. (О. 1862. III. 60). Іван у гѣлос тужить. О. 1861. IV. 62. У гѣлос удѣрились. Запалакали громко. Г. Барв. 58. Иногда въ томъ же значеніи совсѣмъ безъ глагола. Батько і мати бачуть лихо, та в гѣлос. ХС. VII. 455. Справді робиться страшно. Деякі вже й у гѣлос. Г. Барв. 207. Не своїмъ гѣлосом. Громко, испуганно, неестественно. Кричить не своїмъ гѣлосом. Пом. № 3460. У свиний гѣлос. Несвоевременно; чаще всего: очень поздно. Пом. № 7797. Подати гѣлос. Отозваться. Марина перша було подає гѣлос. Левц. I. 112. В один гѣлос. Одинаково. Чи можна ж, щоб стільки людей брзгало та вес в один гѣлос? На гѣлос. Громко. Брат читас коло стола на гѣлос. Федьк. Ум. Гѣлосѣн, гѣлосѣчок. гѣлосѣбно. Кого я люблю—по гѣлосѣнку пізнаю. Чуб. V. 1067.

Гѣлосѣна, ни, м. Гѣлосище, огромный гѣлосъ. Чуб. II. 581.

Гѣлосѣти, шѣ, сивш, гл. 1) Гѣлосить, рыдать, вопить. Гѣлосить неначе по мертвому. Пом. Біга Катря боса лісом, біга та гѣлосить. Шевч. 87. Гѣлосом гѣлосити. Громко плакать. Ой там по над яром козак сіно косить, а дівчина у долині гѣлосом гѣлосить. Мет. 17. 2) Издавать высокой или увулыи звукъ, шумѣть, гудѣть. Стук, гармидер,—свистять, кричать, гѣлосить соплѣка. Г. Арт. (О. 1861. III. 103). Свині хвилі гѣлосили. Шевч. 386. Нехай хоч дзвѣн гѣлоситиме про нас до Бога. Левц. I. 375.

Голосі́ння, ня, с. Плачъ, рыдавiе, жалобное причитаіе. *Мати не почувла її голосі́ння, що так і ридас.* Кв.

Голосній, а, б. 1) Громкій, голосистый, звучный. *Отець Хома васи голосний.* Шенч. 503. *Голосний, як дзвін та дурний, як довбля,* Ном. № 6313. *Голосна гармата.* Шевч. 450. *Голосна луна розляглась серед тихої ночі.* Левци. I. 109. 2) Гласный (о звукахъ рѣчи). Левци. I. 163. О. 1862. I. 67. Ум. Голосі́єнний.

Голосні́я, ка, м. Отверстіе въ серединѣ деки бандури, гитары, въ дудкѣ и т. п. КС. 1882. VIII. 281.

Голосні́ця, ці, ж. 1) ? *Я ж його (пристріг) викликаю... з вух, з під вух, з голосниці, з під голосниці.* ЕЗ. V. 52. 2) Вертикально стоящее бревно въ куполѣ гучульской церкви. Шух. I. 117.

Голосні́шати и голосні́пати, шаю, аш, сл. Становиться громче, звучнѣе. *Разом з пташиними піснями голоснішає пісня дівоча.* Левци. I. 339.

Голосно, нар. Громко, звучно. *У кобзу грає, вигравас, голосно співає.* Мет. 443. Ум. Голосні́єнко. *Біжи, коню, до нового двору, ой заржи голоєненько.* Чуб. V. 1008

Голосѣ, сха, м. Ум. отъ голос.

Голосѣньо, нька, м. Ум. отъ голос.

Голосѣчок, чка, м. Ум. отъ голос.

Голостѣб, бу, м. Возвышенное мѣсто безъ растительности.

Голосуванія, ня, с. Голосованіе, баллотировка.

Голосувати, сую, аш, сл. Голосовать, баллотировать.—на кого. Подавать свой голосъ за кого.

Голосѹха, хи, ж. Та, которая голосить? Голосистая пѣвца? Молодежь вызываетъ пѣсней дѣвущку на улицу: *Вийди, вийди, Марусенько, наша голосухо!* Мил. 64.

Голѣа, та, ж. соб. Голь, бѣдяки. *Нейди туди, вражий сину, де золота нѣ.* Чуб. V. 955. Ум. Голѣтонька. Чуб. V. 1016.

Голотѣа, ці, ж. Въ выраженіи: на голотѣчі—Голотіа. Желех.

Голотіа, нар. Подъ открытымъ небомъ. Вх. Зя. 11.

Голотовѣа, дя, м. Предводитель голоты, голц, бѣднякъ. У Кулиша: *Сього тєрезого голотовѣду (Наливайка) опанується вже роздратувати.* К. ЦН. 168. *Дурний голотовѣа Ганжа.* К. Бай. 87.

Голѣтомька, ки, ж. Ум. отъ голѣа.

Голѣдванок, нька, м. = Голопуцьок. Екатеринбург.

Голоцѣцьок, цька, м. = Голопуцьок. *Повне гніздо горобиних голоцѣцьків.* Левци. Пов. 150.

Голоцѣвнѣко, ка, м. Убогий франтъ, бѣднякъ, желающий чваниться фравтовствомъ.

Гѣлочка, ка, ж. Ум. отъ голца.

Голошїня, ня, с. = Голосі́ння. Желех.

Голошїа, голошѣа, шѣку, м. Гололедица; ледъ обнаженный отъ свѣту. *На Дніпрі голошїа: волами не пройдеши, хиба конячкою.* Золотонош. Голошѣоно узяти. Придавить морозомъ непокрыту снѣгомъ землю. *Волянск. Голошѣоно як візьме, то померзке картопля у землі.* НВолян. у. Голошѣоно узятиса. Покриться льдомъ. *Земля у цю осїнь узялась голошѣоком.* Подл.

Гѣлуб, ба, м. 1) Голубъ. *Ходить голуб синий волохатий.* Мет. 10. *Печені голуби не летять до губи.* Ном. № 7185.

2) Ласкательное: голубчикъ. *Прости мені, мій голубе, мій соколе милий.* Шевч. Ум. Голубѣць, голубчик, голубчикок, голубонько, голубѣк, голубчок. *Ой голубчикок гуде, а голубка не знає.* Мет. 78.

Голубаня, ні, ж. Названіе коровы. *Ой казала голубаня сірому бичкові... ти у зимі у саночках, а літі у плугі, а я собі, голубаня, вірюкую в лузі.* Шух. I. 198.

Голубеня, нятя, с. 1) Голубенокъ. 2) Ласкательное слово. Ум. Голубеня́тко, голубеня́точко. *Діточки ж' мої, голубеняточки.* Мил. 221.

Голубѣць, бѣа, м. 1) Ум. отъ голуб. *Лучшї мнї горобець, як застра голубець.* Ном. № 7295. *Прилетів голуб з чорної хмар, забив голубця, розлучив з пари.* Мет.—107. 2) Сдѣланная изъ тѣста и испеченная фигура птицы; такіе голубці пекутся 9-го марта въ день 40 святыхъ; тоже, что и найворони въ зтотъ день. Маркев. 2. 3) Искусственная птица: туловище изъ скорлупы яйца, голова изъ воску, а крылья и хвостъ изъ цвѣтной бумаги; эти голубці висятъ въ сельскихъ хатахъ передъ образами. Шух. I. 100. Иногда дѣлаются цѣликомъ изъ бумаги. Стор. II. 110. 4) Могильный крестъ съ крышкою сварху. Конот. у. 5) Особое нѣ въ танцахъ. *Як скочу голубця ще й припаджу молодця.* Чуб. V. 10. *Нагиналась, виправлялась, взявшись у боки, голубцями млкувала*

де где мудрі скоки. Мкр. II. 29. 6) Раст. *Vaccinium uliginosum* L. Аня. 371. 7) мн. Кушавье: пшениная каша (также крупы: овсяныя, пшеничныя, кукурузныя) завернутая въ капустные листья и изжаренная съ приправою въ постомо или скоромномъ маслѣ. Марсев. 158. Чуб. VII. 441. МУК. III. 56. Колв. I. 50. Шух. I. 143.

Голубій, а, б. 1) Голубой. *В голубий жуток приберися.* Макс. (1849) 108. 2) О масти вола: темно-сѣрый. КС. 1898. VII. 11. Ум. Голубѣнный, голубѣсенный. *А хто любить чорні очі, а я голубенькі.* Мет. 16.

Голубіна, ня, м. = Голуб. *Ой вилітає голубина з України, вироняє сизе перо на долині.* Чуб. V. 131.

Голубінець, нця, м. Раст. *Empetrum nigrum* L. Аня. 132. *Гнає піпнюку на курдимон,.... дягиль, троянду, голубінець.* Мкр. I. 69.

Голубій, а, в. 1) = Голубачий. *Крила,.... голубині.* К. Псал. 127. 2) Переносно: незлобивый, кроткій. *Уродилася Настуся—серце голубине.* К. Досв. 92.

Голубіначий, а, в. = Голубачий. Мил. М. 96.

Голубити, блю, биш, гл. 1) Ласкать, вѣжлив, лелѣять, голубить. *Ти думаєш, дурню, що я тебе люблю, а я тебе, дурню, словами голублю.* Чуб. V. 176. *Галія його заспокоювала, голубила, приготала.* Мир. ХРВ. 389. 2) Лелѣять, питать (мысли, надежды). *Голубити в серці надії великі.* К. Досв. 29. *Голублячи такі думки в серці.* Мир. ХРВ. 71.

Голубитися, блюся, бишою, гл. Нѣжиться, ласкатися, голубитися. *Нам можно без гріха і любитися і голубитися.* Кв.

Голубиця, ці, ж. 1) Голубица, голубка. *Подай мені луки й три стрілиці, бо я й побачив три голубиці.* АД. I. 149. 2) Ласкательное слово. *Ідеши від нас, о царнице, іди, іди, голубице!* Чуб. III. 253.

Голубів, бова, ве. Принадлежащій или свойственный голубю. *Прилетіли синиці, голубові сестриці.* Грин. III. 667.

Голубінка, ки, ж. Родъ грибовъ. МУЕ. I. 107. *Agaricus russula.* Желех.

Голубіння, ня, с. 1) = Голублення. Желех. 2) Лелѣяніе (надежды, мысли). *Голубіння веселих надій.* Мир. ХРВ. 353.

Голубінький, а, в. Совершенно голубой. Аф. 363.

Голубіти, бію, ши, гл. Быть голубымъ,

голубѣться. *По над маківками метелики в'ються і скрізь проти сонця ясно голубіють.* О. 1861. XI. 14.

Голубка, ки, ж. 1) Голубка, голубица. *Там сидить голуб із голубкою.* Мет. 107. 2) Ласкательное слово. *А вона, моя голубка, нічого не знає.* Шевч. *Пестити було її всяк: і голубко моя вірняя, і ожинко повная...* Г. Барв. 107. Ум. Голубінка, голубочка.

Голубкатися, каюся, ешою, гл. = Голубитися. Св. Л. 271.

Голублення, ня, с. Ласканіе, лелѣяніе, голубленіе. *За голубленням та за милуванням не зчулись, як і ніч минулася.* Кв.

Голубінь, ка, м. Голубятни. Харьк. Ум. Голубничби. *Голубонька з голубничка лине.* К. Досв. 120.

Голубо, нар. Голубымъ цвѣтомъ. *Житю половіє, а в житіі купка льону голубо цвіте.* МВ. I. 14.

Голубк, бка, м. 1) Ум. отъ голуб. 2) = Голубецъ 3. Лебед. у.

Голубонька, ки, ж. Ум. отъ голубина.

Голубонько, ка, м. Ум. отъ голуб.

Голубочка, ки, ж. Ум. отъ голубина.

Голубочок, чка, м. Ум. отъ голуб.

Голубоцвітовий, а, в. Голубого цвѣта. Встрѣчено у М. Вовчка: *Очиці голубоцвітові яскенюкі.* МВ. (О. 1862. III. 57).

Голубці. См. Голубецъ.

Голубця, ці, ж. Голубья нитки. *Хустки,.... перетикані заплощчу та голубцею.* Мет. 190.

Голубчик, ка, м. Ум. отъ голуб.

Голубчинок, чка, м. Ум. отъ голуб.

Голуб'я, яти, с. = Голубеня. Мил. 219. Грин. III. 491. Употребляется какъ ласкательное слово. *Ой ви, дітки мої, мої голуб'ята!* Шевч. 183. Ум. Голуб'ятно, голуб'яточко. *Столохнуться голуб'яточка та й стижнуть.* МВ. I. 46.

Голуб'ятник, ка, м. 1) Постройка для голубей, голубятникъ. 2) Родъ коршуна.

Голуб'яточко, ка, с. Ум. отъ голуб'я.

Голуб'язий, а, в. Голубивый.

Голуб'яз, зи, и пр. = Галуб'яз и пр.

Голь, лі, ж. Голь, бѣднота. *Голь нещадима.* Ном. № 1513.

Гольба, ки, ж. Безостая пшеница. Вх. Уг. 233.

Гольбієна, ки, ж. Трубчатая кость. Черниг. у.

Гольба, пи, ж. Задъ (у лошади). Вх. Пч. I. 14.

Гольціпа, пі, ж. соб.—Голота. *Ще там єсть до підєсятка (війська), но дріблязок і гольціпа.* Котл. Ев. VI. 19.

Гольціпака, ки, об. Голяк, б'двяк, оборванець. *Відкіль такі се гольціпаки?* Котл. Ев. I. 16. Ув. Гольціпацше. Аф. 363.

Гольцій, тїя, м. и пр.—Гульцій, и пр *Ти—кріпак, гольцій поткнешся до багатирки?* Г. Барв. 84.

Гольціпа, пі, гольціпака, ки, ж.—Гольціпа, гольціпака. *Все з тїя: гольціпака, що, попрошавши худобу, служили в козаків по дворах.* К. ЧР. 185.

Гольцєм, нар.—Гільцем. *Покинула мене гольцем голого.* НВолын. у.

Голяк, ка, м. Голий чоловік, голяш, голяк. Чуб. V. 584.

Голюра, ри, ж. Вь сказкв цыгань такъ называєть инструментъ для бриття. *Чи се голюра?... Підголи мене трохи.* Рудч. Ск. II. 184.

І. Голя, (лі, ж?) Обваженная вершина горы. Вх. Лем. 404.

П. Голя, лїти, с.—Голоцупцьок I. Вх. Уг. 233. Ум. Голяно. Вх. Уг. 233.

Голяк, ка, м 1) В'двяк, голяк. Кієв. Чуб. V, 1042. 2) Бритва. Вх. Лем. 404.

Голяк, нар. 1) Нагншомъ. *По кропіві голяка.* 2) Вь неразведеномъ видѣ, п'львнмъ. *Він спирт голяка п'є.*

Голяр, ра, м.—Голий. Вх. Лем. 404.

Гомбички (ед. ч. гомбичка, ж?) Металлическія луговики. Гол. Од. 81.

Гомелуватий, а, е. Уродливо кудрявий (о соснѣ). *Гомелувата сосна.* Мяз. 178.

Гомзатся, заюся, ешся, гл. Ворочаться, копошиться. *Чого гомзатся за столом, наче блохи кусають?*

Гоміла, лі, ж. Верзила, дубина. *Там така гоміла, аж під стелю завшишки.* Старобільск. у.

Гомілка, ки, ж.—Гомілка. Вх. Зв. 11.

Гомілка, ки, ж. Голень. Мяз. 178. Ум. Гомілочка. *Їжте курча,—беріть гомілочку.* Змієв. у.

Гомін, мону, м. Говорь, крик, шумъ. *Гомін справили такій, мов справді на бенкеті.* К. ЧР. 135. *Ну, хлопці, в дорогу! та чупе—без гомону.* Шевч. 177.

Гомінка, ки, ж. Разговоръ. *Один парубок зопів погомонить з дівчиною.... почав так: „Чи ваші кури несуться?“—Несуться.—„І наша одна сіри несеться“.* Тільки й гомінки було. Грин. I. 230.

Гомінкїй, а, б. Громко говорящій, звучный. *Торжшица гомінкї. К. ДЗ. 6.*

Гомок, (жка?), м. Куча земли, бугоръ. Вх. Лем. 404.

Гомонїти, нїю, нїш, гл. 1) Говорить. *Зібралася уся громада, послали, гомонять.* Глїб. *Дай тобі, Боже, щоб ти тиженько гомонів, а громада тебе слухала.* Ном. № 13590. *Руками гомонїти.* Шутливо: писать. Ком. Пр. № 870. 2) Шумѣть, кричать; производить глухой шумъ. *Кажки, та не гомони дуже. Синї хвилі гомонїли.* Шевч. *Гомонїла Україна.* Шевч. *Широкий Днїпр не гомонить.* Шевч. 28. *Вайрак гомонить.* 3) Поговаривать. *От і тепер гомонять, що Трубіжівна ходить до своїх сирїт дїтей.* Левиц. I. 116.

Гомонїливий, а, е. 1) Говорливый, болтливый, разговорчивый. *То був дуже гомонливий, а то й на мову не дається.* Лубев. у. *Параска знов весела і гомонлива.* Г. Барв. 107. 2) Шумвый.

Гомонїуха, хи, ж. Говорувья. *Ішла баба гомонїуха.* Ном. № 12522.

Гомонїучий, а, е—Гомонливий. Гомонючий чоловік. Харьк. у.

Гомшати, ишу, шш, гл. Колотить, битъ. *За тую локишну тато маму гомшати.* Ком. Пр. № 95.

Гондоби, дол, ж. мн. Салазки для вытаскиванія льда изъ воды.

Гонбїня, ня, с. Гоненіє, пресл'дваніє. К. МХ. 34.

Гонѣць, видѣ, м. 1)—Гієць. 2) Раст. *Sebum acre L. ЗЮЗО. I. 136.*

Гони, гін, гонїв я гоней. м. и ж. мн. *Первоначально: днина вспаханого поля; вспаханный участокъ вь днину; а затѣмъ, м'бра поля и вообще пространство вь днину различной величини отъ 60 саж., и болѣе: добрі гони—120 саж. серѣдні—80 саж. невеликі—60 саж. Вас. 197. Кот. Ев. сл. 7. Вь Одесскомъ уѣздѣ до 160 саж. *Ораз наш переліг і попом обливався.... А гони гнав та й гнав, назад не озирався.* К. ДЗ. 12. *Пилили вони по першому покосові до половини гін.* Грин. I. 118. *Чия тиєниця, що довгі гони? Це ж того козака, що чорні брови,* Чуб. V. 103. *Пройшовши відсіля гонів двоє....* Котл. Ев. III. 38. *Прудко біжить та річка гоней із двадцять.* МВ. II. 71. Ум. Гинїй, гиночий. НВолын. у. *Їні гінкї засїя пшеницею.* НВолын. у.*

Гонівігер, тра, м.—Бергпорох. Вх. Зн. 6.

Гонітва, ви, ж. 1) Погоня. *Ні, струни сі ослабли, замілили в моїм буянні кримськими степами, в гонітві за прудкою татарвою.* К. Бай. 11. 2) Гоненіє. Св. Л. 107.

Гонітель, ля, м. 1) Гонитель. *От з того часу і став на неї гонителем.* Кв. Один Грицько, друий Андрій, на віру гонитель. ЗОЮР. I. 315. 2) Гонящийся за чьмъ, любитель чего. *Наші родителі за тим не гонителі.* Ном. № 5147. 2) Сгонщикъ людей на работу, на сходъ. Черниг. Подольск. 4) Надсмотрщикъ за работами въ полъ. Рк. Левин. 5) Вѣтрогонъ, шалунъ, непосѣда, сорви-голова. *За цими гонителями і хати не натопили.* Брадл. у.

Гонителька, ки, ж. 1) Гонительница, преслѣдующая. Желех. 2) Ганящаяся за чьмъ, любительница чего. *Я на ті оселедці не гонителька.* Нирят. у. 3) Шалунка, непосѣда. Брадл. у.

Гонительство, ва, с. Гоненіє, преслѣдованіє. К. XII. 130.

Гоніти, нб, виш, гл.—Гнати. *Людей гонили силою на присягу.* ЗОЮР. I. 137. *Пророків вони обиватимуть та гонитимуть.* Св. Л. XI. 49.

Гонітися, нбся, вишся, гл. 1) =Гнатытися 1 и 2. *Шось за парень за волом гонився.* Мкр. Н. 47. 2) —з ним. Гнать что. *Паші нема,—уже він гонився з телятами на горбді.* Змієв. у. 3) Имѣть случку. Колв. I. 65. 4) —з рбзумом. Размышлять, раздумывать. *Він ся з розумом гонит цю роботу.* Вх. Зн. 11.

Гоніця, ці, ж. 1) Корова во время течки. 2) Сладострастная женщина. Желех.

Гонішний, а, в.—на сігна. Родъ рыболовной сітн, на которую нагоняють рыбу. Браун. 12.

Гоній, нія, м. Избранное, въ числѣ нѣсколькихъ, крестьянскимъ обществомъ лицо, на обязанности котораго лежитъ собирать въ волость крестьянъ для взноса податей. (Харьк?).

Гоніняк, кв, м. Пастухъ (въ полонинах), перегоняющій овецъ изъ комори въ струну, гдѣ ихъ доять. Шух. I. 193.

Гоніня, ни, с. Гоненіє. Шух. I. 227.

Гонір, нору, м.—Гонор. Стор. МПр. 46.

Гонкій, б, б. 1) =Гінкій. *Тонка, гон-*

ка ще й висока, листемъ широка. Грин. III. 199. 2) Быстрый (о лошади). *Коні гонкі як вітер.* Рк. Левин.

Гонббіти, блю, биш, гл. 1) Устраивать, дѣлать какъ слѣдуетъ: удовлетворять, доставлять удовольствіє, употреблять на что. *Де що не заробе, усе в хазяйство гонобити.* 2) Делать. *Вона гонбила надію у серці.* Мир. Пов. I. 126.

Гбном гнати. См. Гнати.

Гбнор, ру, м. Самолюбіє, гоноръ. Рудч. Ск. II. 203. *Шляхтич за гонор уха рішився.* Ном. № 4211. 2) Честь, почетъ. *Служить Семен, служить, а гонору йому все таки нема.* О. 1861. XI. 30. *Доп'яшиш до високого титулів та великих гонорів.* К. XII. 125.

Гонорістий, а, е. Самолюбивый, гордый. *Такий гонористий став, що й чарки з тобою не вип'є.* Правоб.

Гонорний, а, е =Гонористий. *Не був такий гонорний, уступив до того гзди.* Гн. I. 88.

Гонорбвий, а, е. Благородный, знатный. *Я гоноровий шляхтич.* Стор. I. 188.

Гоноробитий, а, е =Гонорістив. К. XII. 114. *Ониско від горднй і гоноровитий.* Левин. Пов. 226.

Гонорство, ва, с. Самолюбіє. *Ляхи з лукавства та з гонорства зведуться на нивіть що.* Стор. МПр. 46.

Гонорувати, рую, виш, гл. Тщеславиться, гордо держать себя. *Як з мужиків вилизе в підпанки, то вже так і гонорує: простому чоловіку і руки не подасть.* Волынск. у.

Гоноруватися, руюся, вишся, гл. =Гонорувати. *Сидить дівка на постелі та ся гонорує.* Чуб. V. 156.

Гонт, ту, гонтарь, рб, гонтовий и пр. = Гонт и пр.

Гонуб, кв, м. =Онуб. Грин. III. 530.

Гончак, ка, м. 1) Пловучая мельница. Левч. 70. 2) Родъ суда. Екатеринбург. у. Слов. Д. Эварн.

Гончаренко, ка, м. Сынъ горшечника. Аф. 364.

Гончаріха и ганчаріха, хи, ж. Жена горшечника. Аф. 464.

Гончаріще и ганчаріще, ща, м. Ув. отъ гончарь. Грин. III. 683.

Гончарівна, ки, ж. Дочь горшечника. Аф. 364.

Гончарний і ганчарний, а, е =Гончарський. *Глина гончарна.* Вас. 182.

Гончарня и **ганчарня**, *ні, ж.* Горшечный заводъ.

Гончаровий и **ганчаровий**, *а, в.* Принадлежащій, свойственный горшечнику. *Нехай горшки б'ються на гончарову голуу.* *Ном. № 3148.*

Гончарство и **ганчарство**, *ва, с.* Горшечное ремесло. *О. 1862. V. 20. Шух. I. 259.*

Гончарський и **ганчарський**, *а, в.* = **Гончаровий**. *Єв. Мг. XXVII. 7. Шух. I. 259. Глина ганчарська. Вас. 177.*

Гончарь и **ганчарь**, *рй, м.* 1) Горшечникъ; выдѣлывающій, продающій глиняную посуду. *Вас. 177.—блгий.* Выдѣлывающій гончарныя издѣлія изъ глазури. *Вас. 177. 2) Гончарь.* Раст. *Lycoperidium clavatum.* *Вх. Пч. II. 33. Ум. Гончарик.*

Гончарювати и **ганчарювати**, *рбю, вш, гл.* Заниматься горшечнымъ ремесломъ. *Аф. 364.*

Гончий, *а, в.* О собакахъ: гончий. Употребляется какъ существительное: *гонча.* *Левч. 151.*

Гонько, *ка, м.* Раст. *Sichorium intybus*, цинорій дикій. *Вх. Лем. 404.*

Гоня, *ні, ж.* Тоже, что и **гоня** (см.) и употребляется преимущественно именно въ указанной формѣ мн. ч. *За гоню блоху б'є, а під носом ведидь реве.* *Ном. № 6615.*

Гоняйло, *ла, м.* Название одного изъ играющихъ въ игрѣ плаз. *Ив. 19.*

Гоп! *меж.* Подражаніе звуку отъ топавья при прыжкѣ или пляскѣ. *Ой гоп, того дива! Наварили ляхи тива.* *Шевч. 158.*

Гопак, *ка, м.* Родъ танца. *Гопака вдарити. Побравившись у боки, вибивають під бандуру гопака веселій злидні.* *К. ЧР. 259.*

Гопати, *паю, вш, гл.* Топать, прыгая или танцуя.

Гопи, *ми.* Употребляется въ выраженіи: *вдарити в гопи* — танцовать. *Поставило в кони та вдарило в гопи.* *Ном. № 10173.*

Гопка, *ка, ж.* Шутливо: ребеночко. *Як увиди у хату поночі ти боже жє, боже!—Мала гопка? Бойгня!* *Мирг. у. Слов. Д. Эваря.*

Гопкати, *каю, вш, гл.* 1) Прыгать, топая, прыгая. *Вх. Лем. 404. 2) Як уже тидуть на улицю, то то вже стіають дичаю, а хлопці гопкати дружиби.* *Грин. III. 510.*

Гопки, *меж.* 1) Выражаетъ скаканіе,

прыганіе, топаніе въ таяцѣ. *Гопки, рижка! а в рижой і духу нема.* *Ном. № 1844. Пізно старого коня учить гопки.* *Ном. № 3222. Та вижнемю житю до самого краю, поставимо в конки та вдаримо в гопки.* *Грин. III. 137. 2) Стати гопки.* Подвяться на дыбы (о лошади). *Кони... як замсрудуться, як стануть гопки.* *ХС. VII. 455.*

Гопцювати, *цбю, вш, гл.* 1) Танцовать, плясать, тоная. *Ріжуть скрипки і бандури, дичаю гопцюють.* *Г. Арт. (О. 1861. III. 102). 2) Скакать* (о лошадяхъ). *Під гаківницями гопцюють коні.* *К. ЦП. 169.*

Горá, рй, ж. 1) Гора, возвышенное мѣсто. *Як схоже, то й на гору повезе, а не схоже, то й з гори не спустишь.* *Ном. № 2697. Порівняє гори з долинами, а багатих з убогими.* *Ном. № 1605. Я б і гори покотів.* Все сдѣлать бы. *Ном. № 5381. Ліса горá.* Гора съ обнаженной вершиной,—согласно народнымъ повѣр'ямъ обычное мѣсто собранія вѣдьмъ и чертей. *Чуб. I. 199. І на мудрім дідько ни лису гору їздити.* *Ном. № 6502. Золотá горá, золоті гбри.* Несмѣтный богатство. *Се їи золоту гору, та ї ту рознесуть.* *Ном. № 10821. Золотій гбри обіцяє.* Премилдаєтъ невѣрными обѣщаніями. *Ном. № 4526. 2) Чердакъ въ постройкахъ.* *Чуб. VII. 388. МУЕ. I. 88. (Черниг.). Лисичка зробилась кішкою, та з хати та на гору.* *Рудч. Ск. I. 30. Кунив чоботи, надів у неділю, а ті узая да на гору закинув.* *Рудч. Ск. I. 213. 3) О рѣкѣ: верховье, верхнее теченіе.* *Вітер з гори дме, т. е. по теченію. 4) Родъ игры.* *Грин. III. 115. 3) Брати гбру.* Одерживать верхъ надъ кѣмъ либо, одолювать. *Здоров'я почало бранити гору.* *К. ЧР. 180. 2) Брати горбю.* Пѣтъ басомъ высокія ноты; пѣтъ первымъ басомъ. *Ти бери горою, а я буду окселентувати. 7) До горі, у горі, у гбру.* См. **Догори, **угорі**, **угору**. *Ум. Грня, гроньяна, грочна.* *Грин. III. 44. Гбронья.***

Горáвд, ду, м. = **Гаразд, ду.**

Горáвдувати, *дбю, вш, гл.* Жить въ довольствѣ, въ богатствѣ. *Від того часу зачали горáвдувати і до днесь горáвдують.* *Гв. II. 187.*

Горáльня, *ні, ж. = **Горільня.** *Рудч. Чп. 29.**

Горáрй, *рй, м.* Лѣсникъ въ горахъ. *Вх. Уг. 233.*

Горáнья, *горáти* и *пр.* См. **Оранья**, **орати** и *пр.* *Грня. III. 409, 410.*

Горб, ба, м. 1) Бугоръ, пригорокъ, курганъ. *Вирубала дручок та стала на горбі.* Рудч. Ск. I. 17. 2) Горбъ. *Старість не прийде з добром: коли не з кашлем, то з горбом.* Мом. № 13954. Ум. **Горбин, горбкі, горбчок.** *На горбуку під вербами сиділа купа дівчат.* Левци. I. 18. *Виори, синку, горбки і долинку.* Чуб. III. 451. *На плечах горбок має.* Мом. № 9116.

Горбава, вк, ж. Холмъ, возвышенность. *Собою їхати—горбака, а тудою—рівно.* НВолын. у.

Горбань, нй, м. Горбунъ.

Горбатий, а, е. Холмистый. *Горбатий цвинтар у молодого лікаря, т. е. многие умирають.* Мом. № 13933.

Горбатий, а, -е. 1) Горбатый. *Горбатого зліба могила виправити.* Мом. № 3221. *Притуляя горбатого до стін.* Сказати чоголибо несообразное, сдѣлать неудачное сравненіе. Мом. № 13079. 2) — та труна. Гробъ съ выпулою крышкою. Мил. 168. Ум. **Горбатенький.**

Горбатіти, тїю, еш, гл. Дѣлаться горбатымъ. Употребляется въ значеніи: беременѣть (въ пословицахъ). *Дай, Боже, багатіти та спереду горбатіти* (пожеланіе новобрачной).

Горбин, ка, м. Ум. отъ горб.

Горбитися, блюся, бшся, гл. Сгибаться, горбиться.

Горбоватий, а, е. Выпуклый. Миж. 178.

Горбовина, нн, ж. 1) Возвышенность, выпуклость на поверхности земл. Г. Барн. 136. 2) Выпуклость на какой-либо вещи, напр. на деревесномъ стволѣ. Волч. у.

Горбок, бкй, м. Ум. отъ горб.

Горбчок, чка, м. Ум. отъ горб.

Горгач, чй, м. Родъ съдобнаго гриба. Вх. Зв. 11.

Горгошя, вїй, ж. Георгина. Правобер.

Гордй, дй, ж.—Орда. АД. I. 117. *Наступає горди.* Лукаш. 123.

Горделівий, а, е. Гордый. *Такі се в нас накопчик не горделиві були, не так, як томі нові панотці.* Федьк.

Гордый, а, е. 1) Гордый, снисный, надменный. *Горда думи в убогім тілі.* Мом. *Люде горді; горді очі; думи горді; пішов гордою ходою.* 2) Величественный. *Ой з-за гори, з-за крутої горде військо виступає.* Мар. Лнт. Сб. 193.

Гордіана, нн, ж. Раст. *Viburnum Lantana*, гордовина. Вх. Пч. II. 37.

Гордіанець, ндй, м. Татаринъ изъ орды. К. Дз. 9. К. ЦН. 226.

Гордінський, а, е—Ординський. *Трупом полягла гординська сила.* К. ЦН. 173.

Гордіня, нй, ж. 1) Гордость, чванливость. *Як з мужика пан, то і гордіня.* Мом. № 1267. 2) Гордость, то, чѣмъ можно гордиться. *Волики мої круторогі, гордіне наша, товорили нані.* Г. Барв. 141. 3) Гордый человекъ. *Чи правда, що тая гордіня та в тобі закохаєся.* МВ. (О. 1862. III. 48).

Гордити, джу, дш, гл. Пренебрегать. *Знати, вона мною гордиться.* Голов. *Убогим не гордили.* Драг. 169.

Гордітися, джуся, дшся, гл. Гордиться. Чуб. V. 496. Грин. III. 212.

Гордівник, кй, м. Гордый человекъ, гордецъ. *Силує собі гордівник мовчки.* Г. Барв. 456.

Гордівниця, ці, ж. Гордая женщина.

Гордій, дй, м.—Гордівник. Г. Барв. 456.

Гордість, достя, ж. Гордость. *Нема в його ні кришки гордості.* К. ЧР. 74. *Почала його розбирати така гордість, що всіх людей, всіх панів і мікістрів, і простих хлопів мав за нізачо.* ЕЗ. V. 115.

Гордо, нар. Гордо, надменно. *А син твій гордо на арену, псалом співаючи, ступив.* Шевч. 613. *Поводиться гордо.* МВ. (О. 1862. III. 72). *Устає, Господи, щоб злощій гордо не неслася.* К. Псал. 19.

Гордовать, ті, ж. Раст. *Malva crispa*. Лв. 100. См. Гордовина.

Гордовіна, нн, ж. Раст. з) —Гордіана. ЗЮЗО. I. 141. Вх. Пч. II. 37. б) *Malva crispa*. Вх. Пч. I. 11. *З інших овочів найбільше ідять вишкі, дальше дерев, черешку, гордовину.* МУЕ. I. 109. *Пішов у ліс... Чи горіх знайде хлопця, чи китицями гордовину...* Св. Л. 211. *Ой у городі та гордовина, на гордовині та зозуленька.* Чуб. V. 727. 2) —Гордівниця. *Ой дівчино-гордовино, гордуєш ти мною.* Чуб. V. 727. 3) —Городина. Желех.

Гордовітний, а, е—Гордуватий. Сим. 216: *Ой дівчино гордовити, гордуєш ти мною.* Грин. III. 233. *Він був... дуже гордовитий. Коли й гляне на тебе, то все одним оком через плече.* МВ. I. 75. Ум. **Гордовітенький.** Мом. № 2530.

Гордовлівий, а, е. Гордый, горделивый. *Він у нас не гордовлівий.* Кн.

Гордорослий, а, е. Гордо растущій. *Встрѣчено у Млаки: Колись сморьки на*

горбочку шишко красувались, зеленіли гордоросли, в небо зазирали. Млак. 38.

Гордош, щі, ж. чаще во мн. ч. гордоці. Гордоць, надменность. Дичеться гордоцами лютий. К. Псал. 20.

Гордування, ня, с. Дійствие гордняця, гордяча, пренебрежність. Ой дівчино гордовита, гордуеш ти мною,—буде твоє гордування все передо мною. Грив. Ш. 233.

Гордувати, дую, еш, гл. 1) Пренебрегати. Г. Барв. 186. Сама себе дурною наставля, що Орликом гордувала. Чуб. V. 1085. Він намі гордує. МВ. II. 92. 2) Гордиться, чваниться. Вона багато гордує.

Гордуватися, дуюся, ешся, гл. Гордиться, чваниться. Сядь, козаче, не гордуйся, коли хочеш—поцілуйся. Чуб. V. 233.

Гордуватий, а, в. Гордий, гордячийся, надменний. Я не багатий, не гордуваний, високо не несуся. Мет. 67. Така думка світилась... на її гордуватому виду. Г. Барв. 464. Ум. Гордуватенький. МВ. (О. 1862. III. 57).

Гордуй, на, м. Гордець. Козак не гордуй, що оборве, то й в кавдук. Ном. № 12166.

Горе, ря, с. 1) Горе, печаль, горесть. Іде дівчина до хати, несе своє горе. Шевч. 276. 2) Горе, несчастьє. З щастя та з горя скувалася доля. Ном. № 1725. На горі ядётся, пішлб. Пошло на несчастьє. Жива, гора прикупіши. Плоховато живеть. Ном. № 7506. Ум. Горенько, горечко.

Горел, рла, м. = Орел.

Горілі, релі, ж. жн. Качель. См. Реля 1. МУЕ. Ш. 169.

Горен и гора, рна, м. 1) Горня вь кузницѣ. Грив. II. 74; Чуб. II. 239. У кузні коваль, забувши про злізо в горні, балакав з заторянами про чорну раду. К. ЧР. 194. 2) Печь для обжиганія глиняной посуды. Шух. I. 263. Палас, як горен. Ном. 3) Известковая печь. Славносерб. у.

Горенити, ню, ниш, гл. 1) Горчить, отдавать горький вкусомъ. Миж. 178. Грив, кумо, ягідки, которі солодкі, а которі гіркі—для моєї жінки, а которі горькі, то діточки пойдять. Чуб. V. 614. Чогось борщ горенить. Кролен. у. 2) Церковно у М. Вовчка; В серці горенить моя отрутою—сильное огорченьє. МВ. (О. 1862. I. 80).

Горенько, ка, с. Ум. отъ горе.

Горіцвіт, ту, м. Раст. Helleborus niger L. ЗЮЗО. I. 124.

Горіцтво, ва, с. Горесть, печаль. Червиг. у.

Гореч, ці, ж. Жара. Вх. Лем. 405.

Горечко, ка, с. Ум. отъ горе.

Горізня, ня, ж. Плетень изъ пвль. Гроби гатили, кілля забивали, горзнику та дралицю кляли. Макс. (1849) 55.

Горізняж, нар. Вверхъ ногами. Камениц. у.

Горіцвіт, ту, м. = Горіцвіт. Вх. Пч. I. 8.

Горіхвіст, хвостá, м. Птица. Lusciola phaeicurus (и tithys). Вх. Пч. II. 12.

Горіцвіт, ту, м. Раст. Adonis vernalis L. Вх. Пч. I. 8. ЗЮЗО. I. 109. Мнх. М. 87.

Горіще, ща, с. Чердакъ. На хату закимь, на горіще. Рудч. Ск. II. 124.

Горі, нар. Вверхъ. Іде Мар'я горі драбичкою. Гол. IV. Горі, рибки, горі, горі бистров водов. Гол. I. 337.

Горівка, ки, ж. = Горілка. Лукаш. 112. Грив. III. 349. Ум. Горівонька. Грив. III. 86. Горівочка.

Горідчик, ка, м. Ум. отъ город.

Горіжаний, а, в. Огражденный? Старики людьми село игородне, нарубочками село горіже, а дівоньками село осело. АД. I. 50.

Горізнач, нар. Лежа на спинѣ. Черк. у.

Горій и горіше, нар. Хуже, горше. О. 1861. VIII. 31. Кепсько, Грнгорій, що далі, то горій. Нп. Ой лихо, лихо, де свекруца є, а ще горіше, де є обоч. Чуб. V. 704.

Горійший, а, в. Худший, горший. Немає й не буде горійшої лунки. Грив. III. 300.

Горілий, а, в. Горілий. Межи вами женишице, як горілес днище. Мет. 195. Горілий пеньок. Грив. I. 65.

Горілийць, нар. Вверхъ лицемъ, навзничъ. Лежить горілиць, Камениц. у. Чуб. I. 204.

Горілиця, ці, ж. = Горілка. К. ЦП. 281. Горілиць оковита, кажуть тебе люде пити. Чуб. V. 1099.

Горілка, ки, ж. Водка, хлѣбное вино. Як горілка п'ють, то мене минають, а як ся б'ють, то від мене починають. Ном. № 2093. Без горілки—нема говірки.

Чуб. I. 282. Ум, Горілошня, горілочна. Грин. III. 681.

Горілчаний и **горілчаний**, а, е. 1) Водочный. *Талбочка горілчана*. Ном. № 8628. *Не любить бджола й духу горілчаного*. Снм. 202. 2) Горілчаний брат. Событільникъ. Черк. у.

Горілья, ві, ж. Винокурня, винокурений заводъ. Руди. Чп. 124.

Горінбѣдъ, нар. Вверхъ лідемъ, навзничъ. Угор. *Он в тійтій труні горінець лежить*. Драг. 268.

Горіння, ня, с. Горвіне.

Горість, ростя, ж. Горечь (о вкусѣ). *Треба вшити ці коренці, поки з їх горість вийде*. Черниг.

Горіський, а, е. Верхній. См. Горішній. Kolb. I. 92.

Горіти, рѣ, ріш, гл. 1) Горѣть. *Коли Бог не годить, то й огонь не горить*. Ном. № 14. *Без підялу й дрова не горять*. Ном. № 3298. *Горить, як спійий дивиться*, — совсѣм не горить. Ном. № 7566. *Як мібре горить*. Плохо, вяло идеть работа, дѣло. Ном. № 10909. *Шнѳра горить (на кому)*. Горячій, непосѣдливый (кто). Г. Барв. 320. 2) Выше въ жару, имѣть повышенную температуру (о больномъ). *Болѣтимеш, горѣтимеш, смерти бажатимеш*. Чуб. V. 186. 3) Блестѣть, горѣть. *Погас місяця, горить сонце*. Шевч. 127. *Базари, де військо, як море червоне, перед бунчуками бувало горить*. Шевч. 149. *Надо мною з своєю божою красою горили ти, зоренько моя*. Шевч. 620. 4) Пылатъ желаніемъ, сильно желать чего. *До кужіля рука болить, до горілки душа горить*. Нп. Черк. у. 5) **Горю-горю** пень. Присловье въ игрѣ въ щітки. Чуб. III. 93.

Горітися, рѣться, гл. безл. = **Горіти** I. *Як не лідиться, то й в печі не горіться*. Ном. № 1700.

Горіх, хв, м. Орѣхъ (плодъ). *Сім міхія оріхію*. Ном. № 9207. 2) Орѣшина, орѣховый кусть, орѣховое дерево. *Ой у лісі на горісі сорока зависла*. Чуб. III. 133. Ум. **Горішенью**, горішечко, горішок. Грин. III. 407.

Горіховий, а, е. Орѣховый. *Горіхова лущайка*. *Ой піду я у вишневий садочок та вирву горіховий листочок*. Грин. III. 349. *Сіделечко горіхове*. Чуб. V. 305.

Горіше, нар. = **Горіше**. *Ой горе, горе*

калині при долині, а ще й горше сироті на чужині. Грин. III. 415.

Горішенько, ка, м. Ум. отъ горіх.

Горішечок, чека, м. Ум. отъ горіх.

Горішина, ня, ж. 1) Орѣховое дерево, орѣховый кусть (въ послѣднемъ значеніи чаще употребляется: ліщина). *Липки, горішина, соснина*. Котл. Ев. VI. 21. 2) Раст. а) *Coronilla varia*. Лв. 98. б) *Trifolium rubens*. Лв. 102. См. Головайчии.

Горішній, ня, нв. 1) Верхній, наверху находящійся. *Подивитесь козак Недай в горішню кватирку*. Гол. I. 8. *Горішній навій*. МУЕ. III. 17. *Камінь у млинні бувас горішній і долишній*. Каменец. у. *Горішній одвірок над хатніми дверьми*. ЕЗ. V. 204. 2) Выше по теченію лежащій. 3) О вѣтрѣ: сѣверный (на Днѣпрѣ). Мнж. 148. Сѣверо-восточный (Кубавѣ). О. 1862. V. Кух. 37. **Горішній бѣм** у полотні. Лицева сторона полотна, которая при вышиваніи обращена къ швеѣ. Шух. I. 154. 4) Чердачный. *Горішче вікно*. 5) **Горішня хата**. Та изъ хат (комнатъ), которая находится въ сторону горѣ (въ подгорныхъ мѣстностяхъ). Шух. I. 95.

Горішчакъ, ка, м. Сѣверный вѣтеръ. Браун. 6.

Горішанія, ня, м. Живущій на верхнемъ концѣ села. Фр. Пр. 72.

Горішок, шка, м. 1) Ум. отъ горіх. 2) Раст. а) — бѣлый. *Trifolium montanum* L. Шух. I. 22; б) — червоний. *Trifolium pratense*. Шух. I. 22. 3) Родъ игры въ мячъ. О. 1861. XI Св. 36.

Горіше, нар. Выше. *Іх узіли Мирін Шполу та з собов горіш*. ЕЗ. V. 34.

Горляй, ляй, м. Человѣкъ съ сильнымъ голосомъ. Мнж. 178. См. Горлань.

Горлянка, ки, ж. = **Горло**. ЕЗ. V. 57.

Горлянь, ня, м. Крикунъ. *Чи по неволі, чи по волі? Кричить аркадський їм горлянь*. Котл. Ев. V. 11.

Горляти, ляю, еш, гл. Кричать, горланить. Каменец. у. Гн. II. 144. *Черезчуръ громко пѣть*. Мнж. 178.

Горлятий, а, е. 1) Крикливый, горластый. *Цитайте, цитайте, горлаті вороки*. К. Чр. 297. *Мовчи бо, жуїтко, не будь така горлата*. Чуб. II. 348. 2) О ружьѣ, горішкѣ и пр.: излѣющій широкое отверстие, широкогорлый. *Покрепились, підвеселились ми з дідом із того високого горлатого джану*. Г. Барв. 180. 3) О мерем-

мъ: съ большими отверстиями. Славян. у.
4) Горла́та яма=Горлаха. *Складав зерно...*
я горлати илш. Мир. ХРВ. 125.

Горла́ха, хи, ж. Яма для хранения зернового хлѣба. Козел. у. *Треба понасипати горлахи пашкею.* К. ЧР. 131.

Горла́ч, ча, м. Птица: *Columba gutturosa*, zobастый голубь. Вх. Пч. II. 9.

Горле́нъ, нѣти, с.=Орлея.

Горля́, лѣв, м. м. (=Орля). Название узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 427.

Горля́ця, ці, ж. 1) Горлячка, родъ дикаго голубя: *Воркувала горляця у садку.* Глѣб. 2) Родъ танца. Мир. II. 29. 3) Пѣся про горлянку. *Заспѣва про Чалого на Горляню зерне.* Шевч. 8. 4) Употр. какъ ласкательное слово, особенно въ уменьш. *горлячка* *Нехай мене мир не знає, коли м зражу тебе, моя горлячко.* МВ. II. 63. Ум. *Горлячна.* *Тяк окукобилася, мов та горлячка.* Пом. № 10102.

Горля́ця, ці, ж.=Орляця.

Горля́чко, ка, с. Ум. отъ горло.

Горло, ла, с. 1) Горло, глотка. *Протанний кусок горло дере.* Пом. № 4493. *Кричати на осе горло.* К. ЧР. *У горлі пересохло. Треба горло промочити. На горло заробляти.* Зарабатывать на водку. Черк. у. *Горлом дарувати.* Освобождать отъ смертной казни. *От уже ж бо осуджено, щоби Теклу ні січено, ні рубано, але щоби Теклу горлом даровано.* Вол. I. 53. *Горлом, на горло сирати.* Казнить смертию. 2) Дуло въ пушкѣ, ружьѣ. *Москаль зармаши горлом у вічі поставив.* Стор. II. 199. 3) Входъ въ рыболовный сѣтъ. Шух. I. 224, 228. 4) См. *жорна.* Шух. I. 261, 264. 5) Служенное мѣсто ношари въ полонинах. Шух. I. 192. Ум. *Горлячко.* Пом. № 11587.

Горлові́й, а, б. 1) Горловой. 2) Уголовный. *Не горлова справа.* Пом. № 7442. *Не горлове діло.* Пом. № 7442. 3) Горловá яма. Яма для хранения зернового хлѣба. Черк. у. См. *Горлаха.*

Горлорі́в, ва, м. Головорѣзь, отнажный челоуикъ. *Ти знаєш він який суціця, палевда і горлоріє.* Котл. Ев.

Горла́к, кѣ, м.=Горляч. Вх. Пч. II. 9.

Горля́нка, ки, ж. 1) Горло. Стор. I. 48. *У роні пересохло, аж торознити горлянка, мов та гусяча, що баби на неї клубки мотаютъ.* Мир. Сов. II. 61. *Любив неборах і яку кватирку в горлянк*

ку видить. Св. Л. 169. 2) Висушенное птичье (особенно гусиное) горло, начиненное горохомъ, служившее для дѣтей игрушкой и для намазывавія витокъ. Аф. 366. 3) Раст. а) *Brunella grandiflora* Moench. ЗЮЗО. I. 114. б) *Filago arvensis.* ЗЮЗО. I. 123.

Горн, нз, м. См. *Горен.*

Горне́ць, нѣя, м. Горнякъ. Шух. I. 261. *Найдеси купеці і на дівачий горнець.* Пом. № 5209. *Наварила горнець м'яса.* Гол. III. 495.

Горне́шаник, ка, м. Тряпка, которою берутъ горячіи горнякъ изъ печи, тоже, что и ганчірна. Каменск. у.

Горня́ця, ці, ж.=Гирняця. Пом. № 10280. Ум. *Горнячна.*

Горне́, нар. Гористо. *Туди йхати дуже горно.* Мусск. окр.

Горноста́й, та́я, м. 1) Горноста́й. *Гасилиаси, лебедели—Дунаси, а степали—бистрили горностаи.* Федк. I. 8. 2) Родъ птицы? *Летію горностаи через сад, пропустив прірючко на овесі сад.* КС. 1883. II. 382. Та же пѣсня. О. 1861. XI. Кух. 38. Вѣрнѣе, однако, что здѣсь просто забыто значеніе слова *горноста́й*, и въ пѣснѣ оно подставлено вмѣсто какого-либо иного, но схожаго, слова, называвія птицы.

Горноста́йовий, а, е. Горностаевый. *Горностайова птиця.* К. ЧР. 101.

Горноста́ль, ля, м.=Горноста́й 1. *Вода сосну підмивас, горностаи коріні підідиє.* Чуб. V. 318.

Горночо́к, чка, м. Горночекъ. Вх. Лем. 405.

Горну́ти, ну́, веш, гл. 1) Пригребать, придигать, загребать. *Кожна ручка собі горне.* Пом. № 9721. 2) Облизывать. *Бондари відра набивас, мене горне пригормас.* Шевч. 540.

Горну́тися, ну́ся, вешся, гл. Прижматься, ласкаться, льнуть. *Коли б ліма вернулася, то б і хлонці горнулися.* Пом. № 8729. *Хто стовпа,—у куполок горнувся.* МВ. II. 122. *Народ ввесь горнувся до його.* Св. Л. XI. 48.

Горня́, нѣти, с. Горнячекъ. *З неї малає поцуміти припічку, ни жару горшки и горнята.* Левич. I. 37. Ум. *Горнятко.* *Єсть молоко,—буде і горнятко.* Ком. Пр. № 429.

Горня́тко, чка, с. 1) Ум. отъ горня. 2) Въ хороводной игрѣ *вербовая дощечка* трое играющихъ малыхъ дѣтск. Kolb. I.

159. з)—пильне. Ячейка у пчель. Вх. Лем. 405.

Горобей, бѣя, б'я, м. = Горобець. А в горобейка жуїтка маленька, сидить на кілочку, прыде на сорочку, що вивде шитку, гороб'ю на свитку, огинкується конці—гороб'ю на штанци. Чуб. III. 56. Ум. Горобесчно, горобейко, горобейчик, Чуб. III. 58. Летів горобейчик, — жив, джив, джив. Грин. III. 554. Горобенько. Чуб. III. 57.

Горобейник, ка, м. Раст. Lithospermum arvense L. ЗЮЗО. I. 127.

Горобель, бля, м. = Горобей = Горобець. Попуд тиними з гороблими жуїчуи. Грин. III. 625.

Горобеня, няти, с. Воробушекъ, молодій воробей. Мир. ХРВ. 42.

Горобець, бця, м. 1) Воробей. Беселій як горобець. Ном. № 8471. Води—горобцеві по коліна. Ном. № 14048. 2) Названіе вола півтомо подобаго оперенію воробья. КС. 1898. V. II. 42. 3) Родь орнамента на пшанкахъ. МУЕ. I. 205. Ум. Горбчии, горбчичок. Горобччок; ланісінький, на міженку кривісінький. Грин. III. 662.

Горобина, ни, ж. Рябина, Sorbus Aucuparia L. Анн. 336. Вх. Пч. I. 13. Горобина роскинула зелений намет і рясно на їй ягід червоно-золотих. МВ. I. 156. Обступили стару, як горобці горобину. МВ. (О. 1862. III. 69).

Горобинець, няя, м. 1) Пометь воробья. Мил. М. 69. Мил. 31. 2) Раст: л) = Rorig. Вис. 176, 207. б) Oxytropis pilosa. Дс. ЗЮЗО. I. 167.

Горобиний, а, в. 1) Воробиний. Новне нїздо горобиних голоцюцьків. МВ. I. 140. 2) Горобина ніч. Ночь, въ телемія которой бываєть спільна гроза, воробиная ночь. Маркв. 15. І в горобину ніч прийдути для такої панночки, як наша. Шенч. 282. 3) Горобиний горбшом. Раст. а) Vicia angustifolia Roth. ЗЮЗО. I. 141. б) Vicia Cracca L. ЗЮЗО. I. 141. в) Lotus corniculatus L. ЗЮЗО. I. 127. Повияє горобиний горпшом. МВ. I. 140.

Горобинячий, а, в. = Горобиний. Мил. М. 96.

Горобенько, ка, м. Ум. отъ горобей.
Горобка, ки, ж. Воробиния самка.
Горбчяк, ка, м. 1) Ум. отъ горобець.
2) Родь дѣтской игры. Нв. 65.
Горбчичок, чва, м. Ум. отъ горобець.
Горобчяха, хи, ж. = Горобка. П'ять

горобчих, а чотири горобця.— виходе, що осній горобчиси нма пири. Миж. 86.

Гороб'я, яти, с. = Горобена.

Гороб'ячий, а, в. = Горобиний. Мил. М. 49.

Гороб'ий, а, в. Горний. Річка текла з горвої води. КС. 1885. XI. 538. У горвоу роспалил сониний пролінь росив селючу стягу. МВ. II. 159.

Гороб'итий, а, в. Гористий. Вх. Зя. 12.

Город, да, м. Городъ. Чуру свяго до города Черкаси послаав. А. Д. II. 9. Ум. **Городець, городечок, городи.** Ой везуть сиротку-сирітку а в Каїяньчгородець. Чуб. В городі царів син, а за городстали царівна. Чуб. III. 159.

Город, ду, м. 1) Огородъ. Сидить, як качан в городі. Ном. Ум. **Горобець, горбдонько, гордичин.** Левин. I. 170. **Гордчич.** Пішла в городець, рвала барвінецъ. Чуб. III. 301. Прийди, козаче, к лойолу горбдоньку. См. Огород. 2) Родь игры КС. 1887. VI. 457. Родь хоровада. Грин. III. 109.

Городарь, ря, м. Начальникъ города? Та рушии, вісько, під Бекдер місто! Вісько рушас, з гармат стріляє, аж чотири пчі розлетастєся, татарський городарь іздрігастєся, міщане ходя, раддоньку радя. О. 1861. XI. Сн. 56. Вьронтьбє, однако, что слово городарь, которое нигдѣ ни разу болѣе намъ не встрѣчалось, является просто передѣлкою какого то другого слова, подобнаго по своей формѣ, но съ забытымъ уже значеніемъ.

Горобець, дця, м. Ум. отъ гороб.

Городин, на, м. Въ півсѣ то же, что и гороб. Оти гороб, гороб, городин, приїхаз Андрієчко челядин. Маркв. 105. Своего рода licontia poetica, допущенная півсней ради римля.

Горобина, ни, ж. Огородний оноци. Рудч. Ск. I. 131.

Городина, ни, ж. Плетень, заборъ, огорожа. Ум. гор.

Городиско, ка, с. = Городище. Волыск. г.

Городити, джѣ, диш, гл. Городить, оgorакивать. Я такими дурнями тини городили. Чуб. V. 1114. Городив він раз із батьком зліа. Грин. I. 166. 2) Голоприть вздоръ, городить. Старий говоритъ—городить, та на правду виходить. Ном. № 8676. Городить тике—ні літо, ні зіму. Говорить ченуху. Ком. Пр. № 780.

Городатися, дж'уся, дшся, гл. Огороджуватися.

Городище, шв, с. Древнєе земляне укріпленє, городище. *Бурянуваті городищі*. К. XII. 130.

Городильник, ка, м. Дѣлающий плетни. Левч. 135.

Городний, а, е и городній я, в. 1) Огородній. *Благородний*, як *кабан городній*. Пом. № 953. *Польова картопля краща, ніж городня*. НВолын. у. *Гарне, як мак городній*. Пом. № 8446. 2) **Городня річ**. Домашнєе дѣло; вельма близко. *Двадцять верстов—це городня річ!* НВолын. у.

Городник, ка, м. 1) Огородникъ. 2) **Горбник**. Лопата для всакиванія огорода—деревинна и желѣзная. Гн. I. 21. 22. Шух. I. 111. Части ея: деревинный фіст, иначе держівнѣ (рубонть) и желѣзная лопатка стійлима, ю которую вставлено держівно; а если лопата деревинная, то ее обковываютъ желѣзнымъ постолѣмъ. Шух. I. 164.

Городовий, а, б. Городовой. *Городові кози*. К. ЧР. 12. *Городова старшина*. Мет. 413.

Городовий, ка, м. 1) Горожанинъ, міщаньинъ. Драг. 68. 2) Такъ называютъ въ Херсонской и Екатеринославской губерніяхъ полтавцевъ и чернигонцевъ. Червоморци такъ называютъ жителей Украины. Пом. 110.

Городовий, ни, ж. 1) = **Горбнина**. Шух. I. 164. *Чи у вас там городи ростуть?—Поливо росте, а городовни нема*. Черниг. у. 2) Раст.: *Malva crispa* L. ЗЮЗО. I. 128.

Городѣ, дѣа, м. 1) Ум. отъ **город**. *Городѣк наші—так собі городѣк, нічого*. МВ. I. 115. 2) Ум. отъ **горб**. *По-проз мій городѣк етєжечкою до иншої йдси*. Чуб. V. 180. 3) Родъ игры. Нв. 30, 44. Обозначенное мѣсто для хороводной игры «*кривій танець*». О. 1861. XI. (в. 40. 4) Древнєе земляное укрѣпленіє. 5) **Городіа**. пришивати. Пришивати зубчиками (обшивати къ рукавамъ, воротникъ къ рубашѣ). Чуб. VII. 575.

Городонько, ка, м. Ум. отъ **горб**.

Городѣчок, чка, м. Ум. отъ **горб**.

Городський, а, б. Городской. *Городське телятко, а сільське дитятко*. Пом. № 10491.

Гордчак, ка, м. Ум. отъ **горб**.

Городяня, ня, м. Горожанянь. *Вийшли к йому всі городяне*. Чуб. III. 296.

Не йди за крамаря, не йди за городяни-на. Мир. Пов. II. 75.

Городянка, ки, ж. Горожанка. Котл. Нн. 369. *Вока собі городянка, міщанка*. Мв. Ум. **Городяночка**. *Я з Київга княночка, а з города городяночка*. Мет. 197.

Городяєвський, а, в. Принадлежащій или свойственный горожанамъ. *Городяєвскі діти*. К. Оп. 98. *Од ледачого товариства городяєвського не псувалась*. К. Оп. 98. *Городяєвскі звичай*. Мир. Пов. II. 89.

Горбжа, жі, ж. Ограда, огорожа. Грин. III. 131.

Горбжитися, жуся, жшся, гл. Щептнитися, ершитися. Желех.

Горобіаха, ха, ж. и м. Горемыка, бѣдняга. *Горобіазу Кирила Тура звязали вірвовками да и повели до стовпа*. К. ЧР. 273.

Горобіаний, а, в. Горемычний. Желех. **Горорізьба**, бя, ж. Выпуклая рѣзьба, горельєфъ. Стор. II. 110. *Панцери, бунчуки и всякі исайноди, перемішани з кіснички, з Адамовими главами... повироблювано горорізьбою з мѣді та з каменю по над тими надробками*. К. ЧР. 101.

Горбх, ху, м. Горохъ. *Ян бачились у горосі, та й боє!* Ном. *Хоч горохом об стіну, а він усе своє*. Ном. *Ян горбх при дорбі*. Плохо, скверно. *Живу, як горох при дорозі*. **Ян горбхом**. Быстро, скороговоркой. *Застав, як горохом у бочку*. Ном. **Колбчений горбх**. Кушанье: растертый горохъ въ видѣ пєсля. **Горобіний горбх**. Раст. а) *Onobrychis gracilis* Bess. ЗЮЗО. I. 129; б) *Vicia villosa* L. ЗЮЗО. I. 141. См. **Горобиний**. 4) **Мишиний горбх**. Раст. *Vicia sativa* L. ЗЮЗО. I. 141.

Горбхвіна, ня, ж., также и во мн. **горбхвини**. Гороховал солома. *Мені, мати, скрини та перини, тобі, мати, горох-горохвини*. Мет. 212.

Горохвінина, ня, с. соб. = **Горохвини**.

Горохвяний, а, в. Гороховый, принадлежащій гороху. *Сиди, види, яцуре, горохвяний вінку*. Чуб. III. 96. *Горохвяний цвіт*. К. ЧР. 64.

Горбхвяник, ка, м. Лепешка пзъ гороха. *Зи ними підтиоцем поспінали з горохвяниками и велики ласощами*. Кв. **Горбхвянка**, ка, ж. = **Горохвина**. ЕЗ. V. 177.

Горохлянка, ки, ж. = **Горохвина**. Хотин. у.

Гороховий, а, в. Гороховий. *Сунеться, мов горохова кониця.* Нов. № 8635.

Горохівна, ни, ж. = Горохівна. Гол. IV. 460.

Горохуватий, а, в. Подобний гороху, сморцений. *Щиколошки стали горохуваті.* Левич. I. 194. О смушках: съ тупими, гороховидными завитками. Вас. 198.

Горб'яний, а, е = Гороховий. Григ. III. 301.

Горошінна, ни, ж. Горошина. *Копилася дорогою біла горошина.* Чуб. III. 176. Ум. Горошінна. Рудч. Ск. II. 94. **Горошіночка.** Г., Арт. (О. 1861. III. 95).

Горошіння, ня, с. = Горохівна. *Дивиться—на дубові щіст чоловіка горох мотре: горошіння додолу падає, а горох на дубові остаеться.* Григ. I. 225.

Горшківий, а, в. О. рисунокі матерін: въ круглахъ крапинкахъ. КС. 1893. V. 282.

Горшківчатий, а, в. Подобный гороху: въ крупныхъ зернахъ, въ мелкихъ шарикахъ. *Горошківата земля.* Каменец. у. О смушкѣ: въ мелкихъ завиткахъ. *Гарний ковітр, горошківчатий.* НВолын. у.

Горшок, шку, м. Ум. отъ горѣх. *Ой через мезу горошок та постелився.* Мет. 82. 2) Раст. а) *Vicia villosa* Roth. ЗЮЗО. I. 167; б) *Vicia sepium*. ЗЮЗО. I. 141; в) *Medicago lupulina* L. ЗЮЗО. I. 167; г) *Medicago falcata* L. ЗЮЗО. I. 167; д) *Lathyrus*. Вх. Пч. I. 10; е) —лісовий *Vicia sylvatica* L. ЗЮЗО. I. 167; ж) —дїний, —ледїй, *Vicia cracca* L. Вх. Пч. I. 14. То же: горшок гадїчий, гороб'ячий. ЗЮЗО. I. 141. —потечий. Шух. I. 22; з) —горобиний. См. Горобиний; и) —нуралївий. *Sathyrus sylvestris* L. ЗЮЗО. I. 126. 3) Родъ игры.

Горю, нар. По горѣ. *Їхати горою. Не купаться дївчана, обходячи горою.* Шевч. 24.

Горсѣч, та, м. = Керсѣч. *На їх були однакові горсѣти.* Левич. I. 10.

Горѣтка, кж, ж. Пучекъ стеблей (копили, дья) изъ 4—5 жмень. Вас. 200. БЗ. V. 194. Шух. I. 147. *Та насїяє конопель,—вродилася горѣтка.* Чуб. V. 1144.

Горѣвка, кж, ж. = Гордїнка 1? БЗ. V. 47, 57.

Горѣць, шї, ж. Горло, гортань. *Давайте тільки гортань промочити.* К. ЧР. 126.

Горуватий, а, в. Гористий, колмистий. *Горувате поле.* Вх. Леш. 405.

Горувато, нар. Гористо. Новооск. у.

Горунка, кж, ж. Раст. а) *Brassica Naprus* L. ЗЮЗО. I. 114; б) *Sinapis argvensis* L. ЗЮЗО. I. 136.

Горунá, пá, ж. = Свиріпа. НВолын. у.

Горциця, ці, ж. 1) = Гірциця. 2) —польова. Раст. *Lisymbrium Sophia* L. ЗЮЗО. I. 136. 3) —лубїнська. Раст. *Brassica Rapa*. ЗЮЗО. I. 114.

Горсѣ, шá, с. Родъ плошки изъ необожженой глини. Шух. I. 284.

Горшківий, á, é. Горшечвий. *Глина горшківая.* Вас. 177.

Горшківдрій, дрáя, м. Почивлюшій горшокъ. стягивая его проволокою, обыкновенно—бродячий мастеръ. Фр. Пр. 138.

Горшківáт, та, м. Почивлюшій горшки. НВолын. у. См. Горшківдрáя.

Горшківáл, па, м. = Гончарь. Червом.

Горшків, кж, м. мн. ч. гóршківк. Горшокъ. *Дощику, дощику! зварю тобі борщичку в повненькому горшичку.* Нов. Ум. Гóршичон, горщень, горщеньяточко.

Горщáче, щá, м. Ув. отъ горщик, горщон. Рудч. Ск. II. 86.

Горщівка, кж, ж. Желтоватая глина, идущая на выдѣлку горшківъ. Шух. I. 260.

Горщáк, шкá, м. Горшокъ. (Въ косм. падежахъ: горшáк, горшківá п. т. д.) *Є в горшичку молоко, та голова не влізе.* Нов. Ум. Горщáчок.

Горщá, щáти, с. Горшочекъ. *Щоб я не ходила по селі з горщатком.* Чуб. V. 1105. *Сидіати горщá.* Ставить сухія банки. Ум. Горщáтко.

Горювáльнич, кж, м. Человѣкъ, которому приходится бѣдствовать, горевать. Ум. *Горювáльничон. Мій таточку, мій горювáльничку... Ви наскитались, ви нагорювались.* Мил. 186.

Горювáльниця, ці, ж. Женщина бѣдствующая, горюючая. *Моя й матінко рідна! Моя й ситальниця, моя й горювáльниця.* Мил. 195. Ум. *Горювáльничка. Моя й дочко, моя й горювáльничко!* Мил. 219.

Горювáння, ня, с. Гореваніє, бѣдствованіє. *Панськеє кохання—гирке горювáння.* Нов. № 1199. Мил. 201. Ум. *Горювáльничко.* Чуб. V. 698. *Нащо ви покидаєте нас, на яке горювáльничко?* Мил. 204.

Горювáти, рáю, вш, гл. Горевать, печалиться, бѣдствовать. *Горювала я з тобою і без тебе буду.* Мет. 103. *Та вже ж мені доучило в свѣті горюючи.* Нп. Употребляется возвратная форма безлично: го-

рбється. Черниг. *Не так живється, як горюється.* Мерг. 246.

Горю-дуб, горю-дуба, м. Родь игры. Чуб. Ш. 101. То же, что и горьбли. Пв. 55.

Горюха, хх, ж. Горемычнал. Чаше неого употребляется въ выраженіи: *муха-горюха.* А *муха-горюха* діжу миситъ. Чуб. Ш. 201.

Горючий, а, в. Горючий. *Ясен—горюче дерево.* Міусск. ояр.

Горюшний, а, в. Горемычный. *Горюшний чоловік отой Тишко.* Черк. у. *Кобилку зараз прикинув, бо страж горюшину заморив.* Греб. 376.

Горяе, кб, м. Ударъ мячемъ вверху въ игръ въ гілки. КС. 1837. VI. 460.

Горяка, кк, м. и ж. Бѣдняга. *Де то-бі, горяко... із дощок труну.* Шог. В. 58.

Горяльня, ні, ж.—**Горильня.** *Колісь іде Василь до горяльні.* Рудч. Ск. I. 78.

Горяний, а, в. Гористый, возвышенный. *Де буде країна висока, горяна, то... Денко.*

Горянян, на, м. Горецъ, жительъ возвышенныхъ мѣстъ. Галиц.

Горяница, ці, ж. *На гірочки по ягидочки, на горянці по полонинці, у долину по наліну.* Мил. 161.

Горянка, кк, ж. Раст. *Brunella grandiflora Moench.* ЗЮЗО. I. 114. См. **Горлянка.**

Горяньскій, а, в. Горный, гористый. *І на дніпровскій Україні, і на горяньскій за кордоном.* Морд. II. 31.

Горяч, ча, м. Жара, зной. Желех. *В літї... серед спекти та горяча, коли всі баюри повисихають...* Гн. I. 28.

Горячий и пр.—**Гарячий и пр.**

Горячка, кк, ж. Раст. *Lychnis chalcidonica.* Вх. Пч. II. 33.

Госа! меж.—**Гей 2.** *Госа, хлопці, до ряду!* Вх. Уг. 233.

Госач, ча, м. Горлицій воць. КС. 1898. VII. 46.

Госокá, кб, ж.—**Осока.** Чуб. Ш. 462.

Гбспідь, гбспода, м.—**Господь.** НВольв. у. Ум. *Гбспідон. Госпідку любий, помози мені.* ЕЗ. V. 54.

Гбспода, дя, ж. Домъ и хозяйство какой-либо семьи. *Пішли до його господи, та й не застали його дома.* Рудч. Ск. I. 192. *Покинув матір і господу.* Шевч. 525.

Діакимонько, пусти на господу!—**Козаченьку, боюсь поговору.** Чуб. V. 151. Ум. **Гбсподонья.**

Господаренько, ка, м. Ум. отъ господарь.

Господарик, ка, м. Ум. отъ господарь.

Господаричок, чка, м. Ум. отъ господарь.

Господарити, рю, рш, гл.—**Господарювати.** *Нема там нікого, сам як прийде, сам і господарити як хоче.* Драг. 81. *Козаченьки в Волощій господарити хотять.* Млр. л. сб. 183, 184.

Господарка, кк, ж. 1)—**Господня.** *Моя жінка велика господарка.* Левци. I. 432. 2)—**Господарство** и 2.

Господарний, а, в. Завняающійся хозяйствомъ, хозяйственный. *А дівка... така господарни, що пари їй нема.* Федьк.

Господарно. нар. Хозяйственно, по хозяйски. *Як не гарно, то не господарно.* Чуб. I. 243.

Господарство, ва, с. 1) Пиѣніе, имущество, хозяйство. *Не то господарь, що збереть господарство, а то, що готово задержити.* Ном. № 10108. 2) Хозяйничанье, хозяйствс. *Привикай до господарства з молоду, не будеш знав на старість голоду.* Ном. № 10100. 3) Хозлева. семейство. *Курча як заспіва, віщує смерть кому з господарства.* Ном. (Старець) у хаті бавить господарство кобзою. Ном. № 13664.

Господарський, а, в. Принадлежащій хозяйну, владѣльць, хозяйскій. *Наймит... каже: „дещ господарскі воли зайшли“.* Ном. № 14052. *Я, дурню, господарську роботу робила.* Чуб. V. 1067.

Господарь, рб, м. 1) Хозяинъ, владѣлецъ, глава въ домѣ. *Де господар не ходить, там мивка не родить.* Ном. № 7162. *Ой діти ж мої, да біда ж мені з вами, ой да що нема господар над вами.* Чуб. V. 855. 2) Титуль прежнихъ низшей Молдавіи и Влахіи. *Оттоді то Василь молдавський, господарь волоський... до... краля польського послав.* АД. II. 101. Ум.

Господарик, господаричок, господаренько. *Що ж місячик—то господарик, що сонечко—то господинька.* Чуб. Ш. 461. *Ой паночку, господаричку, а в чеській землі кородем будеш.* Гол. II. 30. *Ой нема дома господаренька.* Гол. II. 33.

Господарюванія, ня, с. 1) Хозяйничанье. *Господарюванія в дому.* К. ДС. 6. 2) Господство, властвованіе.

Господарювати, рбю, еш, гл. 1) Владѣть, хозяйничать. ЗЮОР. I. 97. *А хто дома, той господарює.* Нн. *Та що ж з тієї хати, коли там господарє лихо та недоля.* Левци. I. 254. 2) Господствовать. *Нехай над свінком той господарює*

в кого душа міцна в міцному тілі, хто правду правим, чистим серцем чує, хто в слові чистен, непохибен в ділі. К. МБ. XI. 157.

Господівий, а, в=Господній. Кара Господева. Шевч. 331.

Господень, дя, ня. Кратк. форма оть господній. Забув і страх Господень. К. Іов. 14.

Господіня, ні, ж. Хозяйка, госпожа. Де багато господинь, там хата не мелена. Ном. № 6668. Ой хто любить господаря, а я господиню. Нп. Ум. Господінья, господінечка, госпбся.

Господівий, ня, ня. Господній, Божій. То серце щибече Господнюю славу. Шевч. 9.

Господонька, ви, ж. Ум. оть господа. **Господь, Господа, м.** Богъ, Господь. Прихилийся, дівчинько, а до Господа Бога. Мет. 106. Господи, помилуй, або дай що! Ном. Хай Господь милує. Боже сохрани! Ном. № 5138. Так їй схотілось пити, що Господи!—сильно захотілось пити. Рудч. Ск. П. 57. Ум. Господенью, гбс-подонью. Ей, змилуйся, Господеньку! Чуб. I. 156. Крий, Господеньку! Ги. П. 68.

Госпожя, жі, ж. 1) Титуль. Богородици (сь зпитетом Пречиста). Благовісти. Божє, Пречиста Госпожє! Грпн. II. 496. 2) Попадья, жена священника. Борз. у. Ум. Госпбженька. Употребляється також в значенні: господиня. Уклонись... хазяїці: "Чи мела в вас, госпоженько,—нажє,— хоч сироваки нам полюбєти?" Драг. 117.

Госпося, сі, ж. Ласкательное оть господина. Гол. I. 147. МВ. (КС, 1902. X. 144). Ось слухайте, моя госпося, моя пийнїю! Г. Барв. 437.

Гостенько, ка, м. Ум. оть гість.

Гостєць, тїя, м. Хривическій ревматизмъ вь суставахъ. Драг. 40. КС. 1889. XI. 303. Мнеть, як гостєць бабу. Ном. № 4004. Точно болєзь эта не опредєляєна, такъ какъ, повидимому, названїємъ гостєць охватывается не одна болєзь. По народному вьрванїю гостєць вь скрытомъ состоянїи єсть у каждаго чєловєка и обнаруживается ревматическими болями, сыпни, чирьями, равами. Нечїстий, поганїй гостєць: шо загнявється—очевидно сифлись. Мил. М. 94

Гостєк, ка, м. Ум. оть гість.

Гостїна, ня, ж. 1) Пребыванїє вь гостяхъ, гостьба. Гїрна гостина, коли лиха

година. Ном. Де все гостина, там голод недалекїй. Ном. А ще мого сина з гостини не видно. Макс. (1834) 117. У гостїну. Вь гостї. Я тудю їтиму до батеньки в гостину. Мет. 279. 2) Пиршество, угощєнїє, прїятыє гостей. Починається гостина для всїх нас радєстна. Гол. Там то оддячив ти пану гєтьману за гостину! К. ЧР. 161. 3) Гость. Прїйдє до тебе три гостини: перва гостина—яєсь сонє. Чуб. Ум. Гостїнка, гостїнонька, гостїночка. Через долинку та в гостинку. Ном. № 11821.

Гостїнець, ня, м. 1) Подарокъ, презентъ, гостинєць. Так і гостинєць братъ не хоче, не хоче й пана захохатъ. Шенч. Якого ти менї, тату, гостинця купи? Ном. № 12431. 2) Большая дорога, столбовал дорога. Гостинцемъ будє їзати гурьберкапор. Каменєц. у. По нїд Камінець збитий гостинєць: там вїдьско стоїть, ладу не знає. Чуб. Аж тут два людє гостинцемъ їдуть. Федьк. 3) Корчма. Пїдемо го пропити до нового гостинця, м червоне винце. Гол. IV. 435. Ум. Гостїнчя, гостїнчичон (только в 1-мъ значенїї). Чуб. V. 663. Ой прїїхав 1-їй милєнїий з дороги, прїївїз менї гостинчикъ дорогий. Чуб. V. 520.

Гостїнка, ви, ж. Ум. оть гостина.

Гостїнонька, ви, м. Ум. оть гостина.

Гостїночка, ви, ж. Ум. оть гостина.

Гостїнчик, вє, м. Ум. оть гостинєць.

Гостїнчичок, чєк, м. Ум. оть гостинєць.

Гостїнність ности, ж. Гостепрїимность. Худобу свою процїндри... (на) широкихъ утахъ, по старосвїтському звичаю гостїнности. К. XII. 22.

Гостїстїй, а, в=Остїстїй. О мѣхъ: имѣющїй длиннїя шерстинки. Гостити шукура. НВолын. у.

Гостїть, щї, стїш, гл. 1)=Гостювати. Просїла прозьбою і грозьбою, щоб ми не дово гостили. Мет. 188. 2) Принимать гостей, угощать. Коли сама намаглась, щоб до тебе прїїхали в гостї, так гостї жє якъ слїд. Лебед. у. Зараз почали мене гостити варенима яйцями і паланицею. Г. Барв. 124. Повїдали... усю страву... нїчим людєй гостити. Меж. 41.

Гостїтєся, щєся, стїшєся, гл. 1)=Гостюватися. Будемо гоститєся то у вас, то в тебе. Ном. № 11819. 2) Принимать гостей. Менї нїколи гоститєся з цїли гостями. Зїєв. у.

Гостівник, ху, м. Раст. *Geranium sanguineum* L. ЗЮЗО. I. 124.

Гостівство, ва, с. = Гостювання. Рк. Левци.

Гостовько, жа, м. Ум. отъ гість.

Госточко, ка, м. Ум. отъ гість.

Гострий, а, в. 1) Острый, пм'юючий тонкое лезвие. *Не пилай мене тупим, та рідж мене гострим.* Ном. *Гостра шабля. У рученьках гостру шаблю носити.* Мет. 238. *Мала пташка, та нігті гострі.* Ном. № 7325. 2) Остроконечный, конусообразный. *Як виїхав донський козак із-за гострої могили.* Нп. *Гострий шпиль.* Ком. Р. II. 90. 3) Сильный, жесткой, р'язкій. *Цур-цурачка—гостра боляка.* Ном. № 14147. 4) Р'язкій, остроушный. *Гострий, як бритва.* Ном. № 1523. *Хоч голій, та гострий.* Ном. № 1475. 5) Пронзительный, жгучій. *Гострі, чорні очі.* Левци. I. 332. 6) Гостра дорога. *Козогь, мерзлам грязь на дорогѣ. Дорога гостра не можна їзати.* Каменец. у. Ум. **Гостр'єнький, гостр'єсенький.** *Єсть у мене гостр'єсенький ножик.* Грин. III. 354.

Гостріло, ха, с. Приборъ для точенія косы. Черк. у.

Гостр'яти, рю, р'яз, гл. Точить, острить. *Щоб мечі, шаблі гострили.* Шевч. **Гостр'яти зуби.** Приготовляється къ чему, острить зуби на кого, замышлять противъ кого. *Не гостри зубів, бо не будеш їсти.* Ном. № 3832. *Воки на нас зуби гостр'ять.* Рудч. Ск. **Гострити б'чі, язикій.** Острить зуби, замышлять противъ кого. *І ворог лій на мене очі гострити.* К. Юв. 36. *Язика на мене гостр'ять.* К. Псал. 313.

Гостр'ій, ріа, м. Лезвие, острый край ножа, бритвы и пр. Сузск. у. Ум. **Гостр'іець.** Благеринсл. у.

Гостро, нар. 1) Остро. *Гостро ніжж нагостр'єний.* 2) Р'язко. *Гостро говорить.* 3) Пристально, пронзительно. *Дідуган гостро на мене глянув.* Стор. I. 228.

Гостров'єрхий, а, в. Конусообразный, островерхий. К. ЧР. 5. *Взялись димом гостров'єрхі шляхецькі будинки.* К. Досл. 123.

Гострогляд, ду, м. Кр'ивкая водка. *Лигнув чарок зо три гострогляду, та й не журь, мати! хоч до вечора робити.* Канев. у.

Гостролістий, а, в. Съ длинными и узкими листьями. *Зелені ряди гостролістої кукурузи.* Левци. I. 28.

Гостронбський, а, в. Съ острымъ носомъ; съ острымъ носкомъ. *Чоботи гостронбські.* О. 1862. VШ. 33.

Гостроспінний, а, в. О лошади: пм'юючий стрюю спину, съ выдающимся спянымъ хребтомъ. *Лий у тебе л'нь гостроспінний, — на цюлу верги не далеко заїдси. Мат' йому в'єса не диєси.* Канев. у.

Гостр'яб, ка, м. Остріе. *На нігті в того цика гостр'як був залізний.* Благтеринсл. у. (Залюб.).

Гостювальник, ка, м. Гость, человекъ гостящій или гостившій. *Гостювальники вертались додому.* Мир. Нов. I. 139

Гостювання, ва, с. Пробываніе въ гостяхъ. К. ЧР. 395.

Гостювати, тью, еш, гл. Гостить. *Наїхали гості гостювати, да кличуть мене, мати, в зелен сад гуляти.* Чуб. V. 175.

Гостюватися, тьюся, ешся, гл. Угостяться. *Був один пан у гостях і добре там гостювався: їв усякі страви і пив усякі вина.* Грин. I. 299.

Гостювітій, а, в. Любящій бывать въ гостяхъ. Аф. 367.

Гост'я, вл. Выраженіе: у гост'я. См. Гість.

Гост'як, ка, м. Воль, трудно откармливаемый в худой. КС. 1898. VII. 46.

Гот'ар, ру, м. Межа, граница. Желех. **Гот'аряти, рю, р'яз, гл.** Граничить, прилегать къ... Желех.

Гот'єць, т'я, м. = Отець. Грин. III. 220. **Гот'яцький, а, в.** Готическій. *Церква з токою готяцькою дзвіницею.* Левци. I. 217.

Гот'ів, гот'ів, ва, во. НВолын. у. и **гот'івий, а, в.** 1) Готовый, приготовленный. *До готового хліба знайдеться гот'а.* Ном. У Бога все готово. Ном. № 22. 2) Гот'іві гр'оші. Наличныя деньги. Ном. № 5239. *Купив за готові гр'оші.* Ум. **Гот'ів'єний.** Ном. № 13661.

Гот'івеа, кб, ж. = Готовик. Желех.

Гот'ів, гот'івий. См. Гот'ів.

Гот'ів'як, ка, м. Наличныя деньги. Прил. у.

Гот'івати, влю, виш, гл. = Готувати. *Зелів готовити обід.* Котл. Ев.

Гот'іво, нар. Готово. Шевч. 441.

Готув'ати, тью, еш, гл. 1) Готовить, приготовлять, уготовлять. *Дітей годуй, а сам торби готуй.* Ном. № 9201. *Жінка смерть готує на тебе.* НВолын. у. 2) О кушаньяхъ: приготовлять, варить. *Вечерять готуй!* Чуб. III. 227.

Готуватися, туюся, ешоя, гл. Готовиться, приготовляться. *Страшний суд ся приближає,—готуймося всі.* Чуб. I. 220. *Той чоловік бере, готується на смерть.* Драг. 76.

Готула, лі, ж. Молодая коза. Угбр.
Готур, ра, п готур, ра, м Глухарь, глухой тетеревь, *Tetrao urogallus.* Шух. I. 237. Желех.

Готьга! меж. Крикь ва лошадь: на-право. Вх. Лем. 405.

Готя, тятя, с. Птенець-глухарь. Шух. I. 239.

Гоц, гоца, меж. Скокть! гопь! (при прыгави, танцахъ). *Не кажи гоц, поки не перескочеш.* Чуб. I. 246. *Гоца драла, гоца драла.* Ном. № 12517.

Гоцак, ка, м. Особого рода танець съ прыжками. *Нижки од танців задржали, вистрибувавши гоцака.* Котл. Ел. I. 20. *Москаль покинув глек да садить гоцака.* Греб. 373.

Гопця, меж.—**Год.** Ном. ст. 300, № 364.

Гочаги, чү, чйш, гл. Ржатъ. *Уже коні на стану гочаги.* Нп. Харьк.

Гочі, чей, с. м. м.—**Очі.** *Двоє нас, як гочі в лобі.* Ном. № 9402.

Гоя, меж.—**Гей, ой.** *Гоя, гоя, всяка дівка моя!* Чуб. I. 80. *Гоя, гоя, гоя! що зо мною, що я?* Шевч. 281.

Гоя-дюдя, ді, ж. Хороводная игра, то же, что и гаёвка. Вх. Уг. 233.

Гра, гря, ж. Игра. Федьк. I. 135.

Граб, ба, м. Дерево: грабъ, *Carpinus Betulus* L. ЗЮЗО. I. 116. Вх. Пч. II. 30. *Ой піду я в ліс по підпеньки, там стоить граб зелененький.* Грин. III. 407. Ум. **Граббі, граббоч.** Чуб. V. 1156.

Грабаря, жи, ж. 1) Тачка, повозка для возки земли, 2) Аргель землепопвь съ тачками. 3) Земляная работа.

Грабарський, а, в. Принадлежащий или свойственный землепопу.

Грабрство, на, с. Занятіе земляными работами.

Грабарювати, рюю, еш, гл. Занимать ся земляными работами.

Грабарь, ра, м. 1) Землекопъ, доплатникъ. 2) Гробоконатель. *Зелів нам полковник ти грабарам помагати побитих ховати.* Федьк. *А грабарові дам стару козушину, щобі на мені виспав велику могилу.* Грин. III. 285.

Грабарюванія, на, с. Землекопаніе.

Грабата, бая, еш, гл. 1) Грестъ. *Грабати сіно.* Вх. Лем. 405. 2) Разгребать.

На те курка грабає, щобі що виgrabала. Ком. Пр. № 958.

Грабачка, ки, ж. Работница, сгребаящая сіно или овесь. Вх. Лем. 405.

Грабівно, на, с.—**Грабильно.** Вх. Зн. 45.

Грабелькй, льбі, ж. м. м. 1) Ум. отъ граблі. *А не лиш, синку, мені грабельки,—он коло тебе стоять.* Грин. II. 207. 2) Родъ орнамента на писанкѣ. МУЕ. I. 190. 3) Названіе одной изъ косточекъ въ скелетѣ летучей мыши (по народному вѣрованію). Чуб. I. 55.

Грабельный, а, в. 1) Относящийся къ граблямъ. 2) Грабельный свѣрдел. *Буравъ дн дѣланы граблей.*

Грабильно, на, с. Ручка въ грабляхъ. Васильк. у.

Грабіня, жи, ж. 1) Грабъ, одно дерево. *Грабіня висока та листом широка.* Чуб. V. 1024. *Ой бери, синку, гострий топір та рубай грабіню із кореня.* Чуб. V. 710. 2) Соб. Грабовый деревья. *Ліс застилав гори й долини чистою старою дубиною та грабіною.* Левци. Пов. 99. Ум. **Грабінюнька.** (Только къ 1-му значенію). *У полі грабінюнька тонка та висока.* Чуб. V. 710.

Грабитель, ля, м. 1) Грабитель. *Бо неправеднимъ достаткомъ жваються грабители.* К. Цсал. 20. 2) Сборщикъ податей. Борз. у.

Грабителька, ки, ж. Грабительница. Аф. 367.

Грабїж, жу, м. 1) Грабежь, ограбленіе. 2) Сборъ податей. Радом. у.

Грабїжка, ки, ж.—**Грабїж 1.** Ном. № 12026.

Грабїжене, ва, м. Грабитель. *Лаяв нас, казав: ви грабїжники, а не волоскі судді.* Екатеринбург. у.

Грабїж, ків, м. м. м. 1) Родъ длиннорылыхъ граблей, прикрѣпляемыхъ къ косѣ (когда косять хлѣбъ). *Коситъ на грабїж.* *Косить косойъ съ такими граблями.* 2)—св. Івана. Раст. *Geranium sylvaticum.* Вх. Пч. I. 10.

Грабїльсько, ка, с. и **грабїльце, ща, с.**—**Грабильно.** *Наступив на зубки (въ грабляхъ), а грабїльце підвелось угору і хрусъ службу по любові.* Грин. II. 207.

Граблї, бѣль блів, ж. м. м. 1) Граблн. Части: **держівнѣ,** конецъ котораго представляеть развилину—**роснїп,** на концѣ

которого прикріплюють валки, а въ послѣдній вставлены зубці. Шух. I. 166. Въ другихъ мѣстностяхъ дервино называется граблѣсько, граблѣще, граблѣбно; два другія названія: валки і зубни. *Се ще виллами писано, а граблями скородженено.* Ном. № 6821. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379. Ум. Грабельні. *Ти підеши з косою, діти з грабелками, ти будеш косити, діти загібати.* Чуб. V. 29.

Граббвий, а, в. Грабовый. Чуб. V. 674. *Між дубовими та грабовими гаями.* Левци. I. 203.

Грабовійтий, а, в. Корыстолюбивый, любостяжательный. *Хвалить Настя свого попа: „Не грабовитий“, каже.* О. 1862. V. 83, 84.

Граббк, бкѣ, м. 1) Ум. отъ граб. 2) Пт. = Деркач, *Сгех gratensis.* Вх. Уг. 234.

Граббчок, чкѣ, м. Ум. отъ граб.

Грабуванія, ня, с. 1) Грабежъ. Черк. у. 2) Взятіе движимости за долги. КС. 1889. VII. 670. 3) Взысканіе податей.

Грабувати, бѣу, вш, гл. 1) Грабить. 2) Брать движимость за долги. КС. 1889. III. 670. *Та беруть жиди, грабують, цінують ні за що.* Чуб. V. 1019. 3) Взыскать подати. КС. 1889. III. 670.

Грабунок, вку, м. Грабежъ. Стор. II. 185.

Грабчѣк, кѣ, м. 1) Молодое деревцо граба. Каменец. у. 2) Высокій, тонкій і гнѣвивый воль. КС. 1898. VII. 46.

Гравилят, ту, м. Раст. Geum urbanum L. ЗЮЗО. I. 124.

I. Град, ду, м. = Гряд. *Граду-тучі уейшов, а злих рук не уейшов.* Ном. № 2098.

II. Град, ду, м. 1) = Гброд. (Займствовано изъ дерк.-слав.). Чуб. I. 160. 2) Огорожа. *Ой у саду, в саду-винограду, там стоить коник коло граду.* Чуб. V. 781.

Градівник, ва, м. Знахарь, управляющий градомъ. Шух. I. 43.

Граділь, ля, м. Гредиль, часть плуга, въ которую укрѣпляется чересло. Чуб. VII. 398.

Градкѣ, дѣк, ж. мн. Ограда вокругъ церкви. Мирг. у. Слов. Д. Эваря.

Градоббѣца, ці, ж. Побитый градомъ хлѣбъ. НВолын. у.

Градоббійний, а, в. (О полѣ, лугѣ). Побитый градомъ. Черняг.

Градовий, ѣ, ѣ. Градовой. *Пищать, як дївохо в градовій хмарі.* Ном. № 12890.

Градуо, са, м. Градусъ. *Тепломір поділяють на 80 частин.... зуться граду-сами.* Ком. Р. II. 79.

Градуоник, ва, м. = Тепломір. *Тепломір деякі називають просто градусником.* Ком. Р. II. 79.

Грайворон, ва, м. = Гайворон. Вх. Пч. II. 9.

Грайка, кѣ, ж. 1) Игра, партія игры. *Ходит до мене на грайку.* Вх. Зв. 12. 2) Родъ сильно жужжащей при полетѣ мухи. Вх. Зв. 12.

Грайльвий, а, в. Сверкающій. *Над ним яскве та холоднее небо, грайливе сонечко.* МВ. II. 113.

Грайний, а, в. Искусный въ музыкѣ. *Маєши же музики грайній? Маєши же сващаньки стѣнній? Маєши же старости можній? Гол. II. 665.*

Грак, кѣ, м. 1) Грачъ. *Од лівого виска він чорнявий як грак.* МВ. II. 182. 2) Ловити грави = Гави ловити. *Він граків ловить.* Ном. № 10925.

Грѣк, меж, и пр. = Гряк и пр. *Стук! грек! то й п'ятак.* Ном. № 10433.

Грамѣтика, кѣ, ж. 1) Грамматика. Ном. № 10439. 2) Третій изъ семи классовъ духовныхъ училищъ и семинарій. Сим. 175.

Грамѣтик, ва, м. 1) Грамматикъ. 2) Ученикъ третьяго изъ семи классовъ духовныхъ училищъ и семинарій. Сим. 175.

Грамѣтка, кѣ, ж. 1) Албука, букварь. *Аз-буки, бери грамѣтку в руки.* Ном. 2) Поминвальная книжечка. *Наняли тут по йому паннахиду і у грамѣтку свою записали.* Кв.

Грамѣтній, ѣ, ѣ. Грамотный. Шух. I. 33.

Грамота, ти, ж. 1) Грамота. *У рукахъ царська грамота.* К. ЧР. 338. 2) Грамота, умѣнье читать и писать. *Уже воно й грамоти бралось.*

Грамотка, кѣ, ж. Письмо. *Ой напишу я грамотку, пошлю пислоньки до батенька.* Мет. 297.

Грамуаджа, жі, ж. = Хмив. Вх. Уг. 234.

Грана, ни, ж. = Грань 3 = Жар. Желех.

Граната, ти, ж. Драгоценный камень, гранатъ. *На шій гранати, корали, дукачі, як жар горять.* Стор. II. 29.

Гранатїр, ря, м. Гранадеръ. *Мене дано до гранатирів.* Федьк.

Гранатовий, ѣ, в. 1) Гранатовый. 2) Цвѣтомъ похожий на гранатъ, темносиній, темнофіолетовый. *Мундїр на нїм гранатовий.* Чуб. V. 1084.

Гранаточка, *ж.*, *ж.* Форточка? Приїжджає в повіренню, ковавше в гранаточку: „Вийди, вийди, Романочку“. АД. I. 300.

Граністий, *а*, *е* = Гранчастий. *Опї граністі яблука такі квасні*. Черниг.

Грант, *ту*, *м.* Гравитъ. Корінням вчепилося у каміння і глибоко вросло аж до гранту. К. Іов. 18.

Граніяця, *ці*, *ж.* 1) = Гравіяця. „Куди, синку, виїжаєши?“ — За границю по дівицю. Чуб. III. 464. 2) Ісландській мохъ, *Cetraria islandica* L. Вх. Зя. 12. Ум. Гранича. Вх. Лем. 405.

Гранка, *кя*, *ж.* 1) = Гранъ 2. Бани виведена скругла-гранчаста, — одна гранка більша, а друга менша. Св. I. 45. 2) Чашечка, въ которой сидят орѣхъ. 3) Сорть ячменя: *Hordeum distichum*, ячмень двурядный. Вх. Пч. I. 14.

Гранні, *ні*, *с.* 1) Игра на инструментѣ. *Почули вони весільне грання*. Драг. 111. *Були танці під грання своїх музик*. Левец. Пов. 8. 2) Дѣтскія игры.

Гранчастий, *а*, *в.* Многогранный, граневый. Гранчаста пляшка. Св. I. 226. Бани виведена скругла-гранчаста, — одна гранка більша, а друга менша. Св. I. 25.

Гранчений хлїб = Грїнка 2. Вх. Уг. 234.

Гранціти, *чу*, *чиш*, *гл.* = Грїнцити. Вх. Уг. 234.

Грань, *ні*, *ж.* 1) Межа, гравида. *Саме на грані росте дуб*. Лебед. у. 2) Грань, бокован плоскость въ многогранникѣ. 3) Крупные горячіе уголья. Каменец. у. ЕЗ. V. 194. Гя. II. 17. 4) = Границя 2, *Cetrario islandica* L. Вх. Зя. 12. 5) Раст. *Sticta*. Шух. I. 22.

Гравовати, *нюю*, *еш*, *гл.* = Граничити. Коног. у.

Гранік, *ка*, *м.* 1) Призма. Желех. 2) = Гранъ 3. Желех.

Граністий, *а*, *в* = Гранчастий. *Пшениця граняста, а жито ні*. Волянск.

Грїп, *па*, *м.* Графъ. Левец. I. 493. Стор. I. 152. Драг. 83. *Лотоцький! не думай, що ти грап Потоцький, бо ти всх (паламаръ) з села Бебез*. Ном. № 5509. Поздоровляя явельне-можного пана грапа з іменицями. Рудч. Ск. II. 203.

Грїпнія, *ні*, *ж.* Графиня. Левец. Пов. 316, 337. Мпр. ХРВ. 333.

Грїпсьвий, *а*, *в.* Графскій. ЗОЮР. I. 299.

Гранчѣв, *ка*, *м.* Сынъ графа, молодой графъ. Гя. II. 141.

Грїпщина, *ня*, *ж.* Графское имѣніе. Черк. у.

Грасувати, *сѣю*, *еш*, *гл.* Вытаптывать. *Татари спояли, конитами зсмаю грасували*. Гол. I. 101.

Грїта, *тя*, *ж.* и пр. = Грата и пр.

Грїти, *граю*, *еш*, *гл.* 1) Играть на инструментѣ. *Бас гуде, скрипка грае*. Ном. № 5736. *Не в тую дудку грають*. Ном. № 5092. 2) Играть въ какую либо игру. *Ой та сіли вечеряти, по вечері в карти грали*. Гол. I. 45. *Собі очіці завязала і у параса грали стала*. Котл. Ев. I. 23. 3) Грїти весілля. Играть свадьбу. *Дай, Боже, знати з ким буду весілля грали*. Ном. № 262. 4) Дѣлать быстрия, рѣзвыя движения напр. летая. *У лузі макієка весною зацвіла... Бабко, метеликів над нею грае сила*. Греб. 370. *Як назліталося до неї тих відьом — сила! Давай його шукать; грали, грали по хаті, — ніяк не найдуть*. Грїя. I. 286. О лошади: гарцовать. *Грїтите, коні, під нами!* Мил. 159.

Грїй, кониченьку, під молоденьким Богданком. Чуб. III. 281. Грїти конём. Гарцовать, скакать на лошади. *А попереду у коником грае, коником грае, мечем махає*. АД. I. 6. Рыба грїє. Рыба выбирается на поверхность воды. 5) Языкїи грїти. Лѣстить, пресмыкаться. 6) Море грїє. Море бушуетъ. *У неділю вранці-рано-сине море грало*. Шевч. *Як ось і море стало грали, великі хвилі піднялись, і вітри зачали буржати, аж човни на морі тряслись*. Котл. Ев. II. 6. 7) Сбїнче, зїрниця, місяць грїє. Вѣстить, играетъ. ХС. I. 75. *По той бїк Росі грала зїрниця*. Левец. *Сонце грає, відлискується в дощових краплях*. Ком. Р. I. 21. *Красно грає весняне сонце на чистому небі*. Мпр. Пов. II. 41. 8) Грїти в дзвони. Звонить. *Весь день во всі дзвони грали*. Гол. I. 64. 9) О медѣ, пивѣ: бродить, играетъ. *Мед вже почав у бочці грали*. *Чи не той то хміль... що у тиві грає*. АД. II. 77.

Грїтися, *грїюся*, *ешд*, *гл.* Играть, забавляться. *Вовниця на сонці з вовчятами грається*. Рудч. Ск. I. 134. *З собакою зучок грався*. Шевч. 111.

Гратті, *тї*, *с.* 1) Игра на инструментѣ. Лебед. у. 2) Игра (забава). *З граттія то й лихо буває: у нас два парубки боролися, та й руку один виломив*. Ширят. у.

Грахівн, на, м. Графівн.

Грач, чь, м. 1) Игрокъ. Чуб. Ш. 45, 46. *Ні грач, ні помагач.* Ном. № 6344. 2) Музыкантъ. *Які грачі, такі й танці.* Новомоск. у.

Грашка, ки, ж.—**Играшка**. Встрѣчено только у М. Вовчка. *Спродавалися ласотці а грашки.* МВ. Ш. 32.

Гребавня, ня, с. Брезганіе, пренебреженіе.

Гребати, баю, еш, гл. Брезгати, пренебрегати. *Ти гребаш мого рукою, моїм товариством.* Стор. МПр. 10.

Гребелька, ки, ж. Ум. отъ гребля.

Гребельний, а, в. Относящійся къ плотнѣ, плотинный.

Гребелюк, ка, м. Пт.—**Верегуля**. Вх. Пч. II. 12.

Гребенатий, а, в. Имѣющій гребень. *Кури білі, чорні, гребенаті.* Мил. М. 51.

Гребено, на, с. То же, что и гребінка— для расчесыванья онечьей шерсти. Вх. Лем. 405.

Гребенчук, ка, м. Родъ растенія, похожаго на тернъ. Черном.

Гребенюк, ка, м.—**Гребелюк**. Вх. Пч. II. 12.

Гребенястий, а, в.—**Гребенатий**. *Несло на гребенястий хвилі.* Мир. ХРВ. 359.

Гребецъ, бцѣ, м. 1) Работникъ, сгребашущій сѣно. Левч. 135. Грин. Ш. 128, 129. *Хто йде—горох скубне: гребецъ скубне у жменю; йде косарь і жнець,—нагарбають в кишеню.* Г Арт. (О. 1861. Ш. 95). 2) Гребецъ, лодочникъ. Стор. II. 138. Ум. **Гребчик**. *Пішла заміж за гребця, за гребчика молодія.* Чуб. V. 924.

Гребинѣцъ, нцѣ, м. Гребенка, гребень, гребешокъ. Вас. 164. *Стояла Мар'я під вінцем, розчесала русу косу гребинцем.* Чуб. Ш. 207.

Гребинище, ща, с. Ув. отъ гребінц. *Бери, милий, днище й гребинище.* Чуб. V. 1074. Ум. **Гребиниччо**. *Я робити прийшла—із днищечком, з гребиничечком.* Грин. Ш. 655.

Гребінка, ки, ж. 1) Гребенка для расчесыванія льна, конопля, шерсти. Вас. 200. Чуб. I. 114. Чуб. VII. 409. *Виносьт вона... гребінку, що коноплі чешуть.* Грин. II. 346. 2) У ткущихъ ковры: „небольшая зубчатая гребнеобразная деревянная колодушка, которую присаживаютъ нитя утка ковра по мѣрѣ вышнвенія рисунка“ Вас. 171. 3)—**Решітка 5**. Шух. I. 167.

4) Родъ орнамента въ писанкѣ. МУЕ. I. 190. Ум. **Гребіночка**.

Гребінний, а, в. 1) Относящійся къ гребню, гребеночный. 2) **Гребінне** полотно. Самое толстое полотно. Подольск. г. Полотно болѣе тонкое, чѣмъ воловня. Вх. Зн. 5. Полотно—**Дванадцятна**. МУЕ. Ш. 19.

Гребіннийк, ка, м. 1) Дѣлающій гребешки, гребеночникъ. Лебед. у. 2)—**Гравилат**. *Geum igbalum* L. ЗЮЗО. I. 124.

Гребіннийц, цѣ, ж. Самое толстое полотно. Подольск. г.

Гребіночка, ки, ж. 1) Ум. отъ гребінка. 2) Родъ орнамента въ вышивкѣ. Залюбов.

Гребінчастий, а, в. 1)—**Гребенатий**. 2) **Гребінчасті** ўстави.—ўстави съ особаго рода узоромъ, вышивкой. Kolb. I. 49. См. **Гребіночка 2**.

Гребінъ, ня, м. 1) Прядильный гребень. Чуб. VII. 409. Вас. 200. *Позичила веретено, гребінъ, днище, прийшла додому і давай прясти.* Рудч. Ск. I. 178.

2) Гребенка, гребешокъ. *То йому так потрібно, як лисому гребінъ, сліпому дзеркало.* Ном. 3) Доска съ зубьями, составляющая часть набулна. См. **Набулн 2**. Шух. I. 228. 4) Подобная гребню часть решітки. См. **Решітка 5**. Шух. I. 167. У Вх. Зн. 12—**решітка 5**. 5) Гребень, верхняя грань вещи, стоячая полоса, напр.: гребень на крышѣ. (Залюбов.). Шух. I. 91, 117. *Клюку покриеш стару, та на коморі гребінъ виложиси.* О. 1862. IX. 7.

Греюнь горы или подобнаго ей возвышеніи. *З того боку—проваля і з сього боку проваля, а по середині гребінъ.* Грин. II.

59. Гребень волны. *Од берега до берега на Дніпрі повився білий гребінъ, некаче біла грива величезного коня.* Левинц. Поѣ. 351 5) Украшеніе на нижней части мѣдной курительной трубки. Шух. I. 276. 6) Гребешокъ на головѣ птицы. Ум. **Гребинѣцъ**, **гребиничи**. Ув. **Гребинище**. *Бери, милий, днище й гребинище.* Чуб. V. 1074. 7) Родъ орнамента на насанкѣ. МУЕ. I. 190.

Гребка, ки, ж. 1) Весло. Мавж. 179. *Гребці запустили гребки в воду.* Левинц. Пов. 350. *Сідай на гребку.* Садись на весла.

2) Машина для сгребанія сѣна. Лохв. у. **Гребліца**, цѣ, ж. **Скребица**. Вх. Зн. 12.

Греблі, лѣ, мн.—**Гребліц**. Шух. I. 169.

Гребліц, лѣ, с. 1)—**Гребліца**. Вх. Зн. 12. 2) Орудіе на подобію грабель (вмѣсто

зубцевъ дощечка шириною въ вершокъ), употребляемое для сгребанія соли въ лиманахъ. Черном.

Гребля, лі, ж. Плотина. *Тиха вода греблі рве.* *Ном. № 3030. Ум. Гребелька. Водича гребельку прорвала.* О. 1861. IV. 62.

Гребляний, а, б. Плотинный. Гребляний млин. Водяная мельница съ плотинной. Вас. 172.

Гребній, ні, ж. Дѣйствіе гребущаго весломъ, гребля. *Така вже з тебе і гребня: сідай краще на правило.*

Гребовидький, а, в. Относящійся къ гребовицѣ. *Пісні гребовицькі.* Грин. III. 127.

Гребовіяца, ці, ж. 1) Сгребаніе сѣна, гребля. *На гребовицю виійшло десять дівчат.* 2) Время сгребанія сѣна. Чуб. VII. 419. *Це було саме в гребовицю.*

Гребті, бѹ, бѣш, гл. прош. вр. грѣб, гребля, гребло. 1) Греть (весломъ). *Так гребе, що страх, човнок.* Рудч. Ск. I. 206. *І спали веслами гребти.* Котл. Ея. II. 8. Гребті у ход. Греть прямо впередъ; з під човна гребуть, чтобы поворотити лодку; черезъ обичину—для быстрого хода. Вас. 189. 2) Сгребать (о сѣнѣ). *Дівчата на луці гребли, а парубки копиці клали.* Шевч. 453. 3) Рыть, разгребать. *Собаки лапами гребуть.* *Ном. Курка що гребе, то все на себе.* *Ном. № 9740. Кінь гребе коштом.*

Гребтіся, бѹся, бѣся, гл. 1) Греть весломъ. *Богу молись, а до берега гребись.* *Ном. № 160.* 2) Рыть, разгребать. *В роскинутому сніі греблись кури.* Левниц. I. 195. *Квочки гребтимуться у грядках.* Грин. I. 20.

Гребувати, бую, еш, гл. = Гребати.

Гребчик, ка, м. Ум. отъ гребецъ.

Греготіти, чѹ, тїш, гл. О лебедѣ: кричать. *Я (лебідь) ранкім ранком, як займається світ і вода починає жевріти, голосно греготу світу на добридень.* О. 1862. VII. 48.

Грезен, на, м. Виноградная кисть, гроздь. Угор.

Грезѣт, ту, м. Парча, глазеть. *Глянь на себе: вся в перлах... грезеті, в оксамиті.* (стор. II. 216.

Грезетовий, а, в. Парчевый, глазетовый. Котл. Ея. Слов 7. *Взяла очілок грезетовий.* Котл. Ея. I. 12.

Грѣя, ва, м. Грекъ. *Ном. № 12326.*

Грѣкїня, ні, ж. Гречанка. *Грек розказував про сїдїні гаремі, про афинських грекинь.* Левци. Нов. 13.

Грѣкїти, мло, мїш, гл. Грѣють, издавать сильный, раскатистый звукъ. *Грїи грѣмити. Ой стучить грѣмити з поля сторожа.* Чуб.

Гремотати, чѹ, чеш я гремотіти, чѹ, тїш, гл. = Грїмотати.

Грѣний, а, в = Грїний.

Грѣнѹха, хп, ж. Пѣсня, которую поють на Троицкія святки. Желех.

Грѣцїя, ла, с. Квасцы. Шух. I. 254. См. Галуц.

Грѣць, ця, м 1) Музыкантъ, игрокъ. О. 1862. V. Кух. 34. *Ні швецъ, ні мнѣць, ні в дуду грѣць.* *Ном. № 2965. 2) = Грѣецъ.* *Петро почав козацький грѣць.* К. ЧР. 166. 3) Апоплексическій ударъ, параличъ, пострѣлъ. *Грѣць тебе побивай.* *Посл. Щоб тебе грѣць поносоис на вилах.* Грин. I. 246. *Щоб його кїнський грѣць узяв.* Меж. 165.

Грѣцький, а, в. 1) Греческій. *Хто не пізнає самих таки греків в грѣцьких богах?* Левниц. Світ. 5. *Слово чужоземце, воно позичене з грѣцької мови.* Ком. Р. II. 57: *Грѣцьний орх.* *Раст. Suglans regia. Л. ЗЮЗО. I. 125.* 2) Гречевый. *Залїзний ток, свиний перескок, а грѣцький посад* (сковорода, сало і млинці). *Ном. ст. 301. № 402.*

Грѣчаній, а, в. 1) Гречневый. *Грѣчана каша сама себе хвалить.* *Ном. № 2563.* *Вари лишень грѣчані галушки.* Рудч. Ск. I. 11. *Наказав три мішні грѣчаної вбани.* *Пустяковъ, небылцѣ наговорилъ* 2) О медѣ: собранный пчелами съ гречи. *Давай, діду, меду!...* *Пішов, одрізав йому забочень такого вже гарного, грѣчаного.* ЗЮЗР. I. 134. 3) О лошадиной масти: по бѣлой шерсти корячневые пятнышки. *Грѣчаній кїнь.*

Грѣчаник, ца, м. 1) Родъ хлѣба пѣ гречневой муки. Чуб. VII. 445. *Сим. 15.* *Невїстки напекли грѣчаників.* Рудч. Ск. II. 101. 2) Въ загадкѣ: человекъ. *Ном. ст. 294. № 122. 3)* Название пѣсни. *Почали співати „Грїця“ потім „Бурлаку“, „Чоботи“ і „Грѣчаники.“* Левци. I. 349.

Грѣчаніяца, ці, ж. Гречневая солома. Желех. НВозын. у.

Грѣчанка, ки, ж. = Грѣчаниця. Желех.

Грѣчїя, ві, ж., соб. Греки. *Се ж не сама татарва; е тут і грѣчви достолиха.* Екатеринос. г.

Грѣче, мар. = Грѣче. Маркев. 104.

Грѣчечка, ки, ж. Ум. отъ Гречна.
Грѣчѣзна, ни, ж. Греческій языкъ, литература. *Не дарма в Віттемберзі ти гречизни жував.* К. ЦН. 172.

Грѣчій, а, е—Гречій.

Грѣчїна, ни, ж. Одно зерно гречн.
Вїзьми... три гречки і посади. Грин. II. 329. Ум. Грѣчїнна. Грин. I. 212.

Грѣчїсько, ка, с.—Грѣчкївка. Вх. 3я. 12.

Грѣчїще, ща, с.—Грѣчкївка.

Грѣчка, ки, ж. Греча, гречиха-растенїе.
Вродила йому така гречка, що на все поле. Рудч. Ск. II. 207. Греча-зерно. *Розсилав гречку.* Мн. Гречїї. Поестьв гречихи. *Та й гречки гарнї цей год.* 2) Раст.: а)—дїва, польовїя. *Capsella bursa pastoris.* Вх. IIч. I. 9. ЗЮЗО. I. 114. б)—дїна. *Rumex acetosa.* Вх. Пч. I. 12. 3) Коричневїя крапички по бїлої лошади. *Коненя мале, суше, та токе партаме, що аж гречкою усипане.* Рудч. Ск. II. 175. 4) *Нехай буде грѣчка.* Пусть будетъ по твоему. *Нехай буде гречка, аби не супречка.* Ном. № 4965. 5) Смакати у грѣчнї. Нарушать супружескую вѣрность. 6) *Перегнаїти через грѣчнї.* Задать тренку. Ном. № 3632. Слм. УШ. Ум. Грѣчечка. Грин. III. 54.

Грѣчкївка, ки, ж. Поле, на которомъ растеть или росла греча. Вас. 196.

Грѣчкївїя, вїя, с.—Грѣчкївка. Вас. 196. *На грѣчкївї житю посїяв.* Волч. у.

Грѣчкосїя, сїя, м. 1) Свѣжїї гречу.
 2) Хлѣбонашедъ, земледѣлецъ. *Ізнову ішкурту дерете з братїя, незрячих грѣчкосїїв.* Шевч. 3) *Насѣк.* *Anisoptera.* Галиц. Вх. Пч. II. 26.

Грѣчнїй, а, е—Гречнїй. *Убїрайся, зїряжайся, гречна панно, з нами.* Гол. IV. 348.

Грѣчнїсть, ности, ж.—Гречнїсть.

Грѣчїх, хїя, м. *Насѣк.* *Anisoptera fruticola.* Вх. Пч. I. 5. См. Грѣчкосїя 3.

Грѣчїшка, ки, ж. (Чаще мн. Грѣчїшин.)
 Вязничкї изъ греченої муки.

Грїб, бїя, м. 1) Грибъ. *Нї риба, нї м'ясо, а щось наче грїб.* Ном. 7615. *Щасливому но гриби ходити.* Ном. 2) Вѣзлий грїбъ. Лохв. у. Ум. Грїбїя, грїбїчокъ.

Грїбїя, нар. Обильно на грибахъ. *Коли грїбно, тик і хлїбно.* II. Посл.

Грїбовїще, ща, с. Мѣсто, гдѣ растуть грибы. ЕЗ. V. 167.

Грїбїя, бїя, м. Ум. отъ грїбъ.

Грїбїчок, чка, м. Ум. отъ грїбъ.

Грїва, ви, ж. 1) Грива. *Стоїть кїнь з золотою гривою.* Рудч. Ск. I. 104. 2) Переносно: большїе волосы. *Ужопиз за ческу гриву.* Ном. № 3992. 3) Кучка травы, не захваченная при косьбѣ коскою. Ном. № 10185. 4)—Гривна 2. Им. 179. Ум. Грївна, грївонїя, грївочна. Грин. III. 677, 518.

Грївїяк, кїя, м. Сизый голубъ, вяхирь, *Columba palumbus.* Вх. Пч. II. 9.

Грївїянь, нїя, м. 1) Конь, имѣющїй большую гриву. 2) Переносно: длинноволосый человекъ.

Грївїятїй, а, е—Гриватїй. *Два бахматки, гриватїї ступаки ішли під нїми.* К. МВ. XI. 143.

Грївїятїї, а, е. Длинногривый. *Кїнь гриватїї.* 2) Переносно: длинноволосый.

Грївїяч, чїя, м. 1)—Гривань. 2) Дикїй голубъ.

Грївїячик, кїя, м. Гривенчикъ, монета въ 10 коп.

Грївїячїй, а, е. Трехкопеечный (отъ гривня). *Роздавала гривенкї свѣчечки і все з зеленого воску.* Кн.

Грївїяцька, ки, ж. Ум. отъ гривня.

Грївїїй, а, е—Гривїїй. *Кїнь гривїїй.* Федьк. I. 7.

Грївїїна, ни, ж. Узкая полоса травы, оставляемая на сѣнокосѣ въ видѣ межи. Миж. 178.

Грївїїця, цїя, ж.—Грива 3. Драг. 243.

Грївїячка, ки, ж. Бордюрь у вѣточной клумбы, сдѣланный изъ дерну. *Кїнчали в садку ту гривїячку, що бїла грядочок, обкидати дерном.* Новомоск. у.

Грївїяк, ки, ж. 1) Ум. отъ Грива. 2) Одно полотнище плахти отъ талїи до косточекъ ногъ. Вас. 169. *А я тую плахту шакуватиму, із приїчка горихи вїднїтиму, гривками лавки стиратиму.* Мил. 84

Гривїястїїй, а, е—Гривастїїй. Вх. Лем. 424. Глблб гривїястїїй—Грива. Вх. Лем. 405.

Гривїкї, кїя, м. Имя собаки. *Не один нес Гривкї.* Ном. № 5510. *А Гривкї аж дверї грїзе.* О. 1862. IV. 94.

Гривїякї, кїя, м.—Гривак. Вх. Пч. II. 9.

Грївїїя, нїя, ж. 1) Мѣдная монета къ 3 к., въ нїякъ мѣстностяхъ 2½ коп. О. 1861. XI. 109; 1862. IV. 94. *Став у брамї з мїшкою грошей і усїм дає по гривїї.* Рудч. Ск. II. 163. *Сказав на гривнїю*

правди. *Ном. № 6900. 2)*—золотá. Черво-
нець? *Обдарована Марусенька гривнями*
золотими, талярами битими. Лукаш.
153. Ум. *Гривеньма.* *Наши пан дає по гри-*
веньці, пані п'ятака. Чуб. Ш. 242. Ув.
Гривиня. Г. Арт. (О. 1861. Ш. 112). *Ек-*
телові ж дав на кабаку трохи не цілую
гривняку. Котл. Ен. II. 24.

Гривовька, кн, ж. Ум. отъ Грива.

Гривочка, кн, ж. Ум. отъ Грива.

Грйда, дн, ж. = Грйда 4: Вх. Зн. 12.

Грйда, кн, ж. Часть рала = Жердн 3.
Чуб. VII. 400.

Грижа, жі, ж. Печаль, огорченіє, тер-
заніє. *Доков я ся не оженив, не мав же*
у грижі. Гол. I. 230. *Ой мав він на сер-*
дечку та й велику грижу. ЕЗ. V. 25.

Грижній, нв, м. Волъ известной (ка-
кой?) масти. КС. 1898. VII. 42.

Грив, зу, м. Сѣпанная съ дерю и
мякиною соль, которус дають овцамъ.

Гривá, ві, ж. 1) Бравъ, ссора. *Соло-*
вейків обминала, щоб тільки не було
меж нами тієї гризи, тієї змажки та
лайки. Левец. Пов. 338. *Там у їх гриза*
така завелася. Черк. у. 2) = Гризота =
Грижа.

Гризанина, нн, ж. Ссора, перебранка.
Брати, як посварилися, то й досі ще
між їми гризанина.

Гривáчка, кн, ж. Рѣпа. Brassica para
L. Вх. Зв. 59.

Гривáше, ща, с. Ув. отъ гризь. Мил.
М. 55.

Гризні, ні, ж. = Грива. Мпр. Пов.
II. 42. *Остигло йому слухати жінчину*
гризню. Грин. II. 165.

Гривáта, тн, ж. 1) = Грижа. Каменец.
у. 2) Ссора. *Соловейків обминала, щоб*
не було між нами тієї гризоти, тієї
змажки та лайки. Левец. ПІО. I. 362.

Гризти, вў, вбш, гл. 1) Грызть, кусать.
Нехай коза їде билини гризти. Рудч.
Ск. I. 46. *Кістки гризти.* Ном. № 8705.

2) Бранить, пилать. *Так що-дня гризе*
мене, що хоч тїкай з хати. **Гризти** го-
лову. *Распекать, бранить, пилать. Спече-*
кайся з гори тихіше вниз, щоб нікто
голови не гриз. Ном. *Увійшов старий чо-*
гось у хату, а вони й почали гризти
йому голову. Грин. II. 153. 3) Мучить,
гнести, не даватъ цюкою. *Совість не дає*
мені спокою: гризе мене і день, і ніч.
Стор. *Гризе мене одна думка.* Г. Бар.
295. 4) Тереть, жать, (ногу, объ обуви).
Коли б ми гриз чобіт, то б і не жалъ,

а то ходак та й ще не так. Ном.
№ 7350.

Гри́тися, вўся, вбшя, гл. 1) Кусаться,
грызться. *Де пси свої гризуться, там*
чужий не мішайся. Ном. № 9449. 2) Ссо-
риться, браниться. *Чоловіче-голубчику,*
не буду до віку з тобою гризтись. Рудч.
Ск. II. 133.

Гризу́н, на́, м. Мертворожденный ре-
беночк. Александров. у.

Гризучка, кн, ж. = Гривачка. Вх.
Зн. 59.

I. Гривá! *меж.* Выражаетъ гризєніє.
Мвж. 26. *Маля і справді, мов мишка*
вхопила двома палюшками ядєрце, мов
та лапкама, і гризь його! Сил. 210.

II. Гризь, вя, м. и ві, ж. 1) Ревма-
тизмъ, ломота въ суставахъ. Маргев. 91.
Почке ломить руку або ногу, поки зро-
битись гризь. Мил. М. 53. *У сього гризю*
дев'ять зубів. Мил. М. 55. 2) Пуночная
грыжа. Мил. 31, 32, КС. 1893. VII. 80.
Ув. **Гризичь.** Мил. М. 55; Грин. II. 43.

Гривю́ка, кн, ж. Сварливый человекъ
или женщина. *Та годі вже тобі, гризюю,*
гризтись. Полт.

Гри́мати, маю, еш, гл. = Гримати.

Гри́матися, маюся, ешся, гл. Сер-
диться. *Бог гримається.* Ном. № 564.

Гри́мну́ти, ну, веш, гл. = Гримнути.

Гримотáти, мочў, чеш, п. и гримотіти,
чў, тіш, гл. = Гримотати.

Гринджобли, джбл, м. мн. = Грин-
джоли.

Гриц, па, м. Птица, грифъ. *На дереві*
грипенята, а грип, видно, полетів. Чуб.
II. 327.

Гри́па, нн, об. Неповоротливый чело-
вѣкъ, неуклюжая толстая жєвціна. Черк.
у. Чуб. VII. 575. *Така грипа; як їде, то й*
земля гудє. Новомоск. у. Ув. **Грипище.**
Новомоск. у.

Грипенá, нáти, с. Певецъ грифа. *На*
дереві грипенята, а грип, видно, полетів.
Чуб. II. 327.

Гри́пки, кн, м. Та часть скрипки, гдѣ
привязаніє струны, за подставкою. Ново-
моск. у.

Грисє́, кá, м. Родъ хлѣба. *Мужик*
та був дуже бідний, і в нього тільки
може й було, шо єден хлїб-грисєк. Грин.
I. 71.

Грицáрия, нá, ж. = Глицария. Полт.

Гри́цьк, кн, м. Родъ растєнія, стебли

якого употребляються в їщу. *Пішли дітчата по грицики на доли.* Грин. I. 31.

Грицки, жив, м. мн. Раст. *Cirsium salutum*. МВ. ЗЮЗО, I. 118.

Грище, ща, с. Игрище, місце для игри; празничныя забавы молодежи. Мил. 61. *Вари, мати, вечеряти, я піду на грище: ужеж се мені наскучило пребісяче дщище.* Грин. Ш. 647. *На грищі співала.* Греб. 398.

Грїб, гробу, м. 1) Могила. Мет. 399. *Знайши батьків грїб і одкопали його аж до труни.* Грин. П. 186. *На тїм грїбі, де дурень був закопаний, виросла бугиля.* Рудч. Ск. I. 157. *Зробили домовину, по домовині пропустили і грїб.* Драг. 103. *А збіглися джумаченьки та під могилочку, викопали грїб глибокий.* Рудч. Чп. 167. **Грїбї.** Кладбище. Грин. I. 50. 2) мн. **Грїби.** Родъ игри, вь которой одна пара играющих ловить двѣ другїя. Чуб. Ш. 89. Кв. П. П. 100. *Ив. 55.* Игра эта называется еще рбїи. (См. Рѳб 3.) **Грїби** испорченое рбїи? Ум. **Грѳбин, грѳби.** *Грѳбок запав.* Харьк. г. **Грѳбѳчи.** Гол. I. 229. См. **Грѳбин**.

Грїбнѳти, бнѳ, нѳш, гл. Грѳбнуть. *Такого багато свого году жаб: що грїбниці з землї картоплю, то ї жаба.* Харьк. у.

Грїдушкї (шок, ж?). Переднїя части кептара. Шух. I. 122.

Грїд, грѳду, м. Пробка. Шух. I. 101.

Грївен и грївнїй, а, б. Грозный, свирѳпый. МУЕ. Ш. 136. *Здрїгнеться од його грїзного голосу.* К. ЧР. 219. *Тую галеру з грїзної гармати привїтайте.* АД. I. 217.

Грїзно, нар. Грозово. *Став на ляхїв грїзно гукати.* ЗЮЮР. I. 205.

Грїзба, бн, ж. Угрозы. *Від постраху, від грїзби стуманїють.* К. Іов. 58. *Нї батькова грїзба, нї материна умова нічого не подїють з таким гульвісою.* Мир. ХРВ. 132.

Грїло, ла, с. Громадина. *Там таке грїло, ця баба.* Лубен. у. Ув. Грїлище.

Грїм, грѳму, м. 1) Громъ. *Грїм такий, що хоч тури гоки, то не почують.* Ном. № 562. *Козак не боїться ні тучї, ні грому.* Ном. № 763. *Бодай мене громи вдили, коли м не єсть тобі милїй.* Чуб. V. 235. 2) Раст. *Heruaria glabra* L. ЗЮЗО, I. 124. Ум. **Грѳмин.** Мет. 259.

Грїмак, вѳ, м. Кусокъ льда, употреб-

ляемый для того, чтобы спускаться на немъ съ горки. Сим. 159.

Грїмання, ня, с. 1) Грохоть, грохотанїе. 2) Сердитый крикъ, брань. 3) Удары, битье.

Грїмати и грїмати, маю, еш, грїмнути и грїмнути, мну, нѳш, гл. 1) Грѳмѳть, загромѳть, грохнуть, загрохотать. О громѳ, огнестрѳльномъ оружіи и пр, *Грїм що грїмне, в берег грїяне—з пущї полук'я прогляне.* Могил. 117. *Дверї грїмли серед хати.* Федьк. I. 114. О стрѳльбѳ чаще: **грїмати.** *Із дванадцяти штук гармат грїмали.* АД. I. 217. *Задзвонили в усї дзвони, гармата грїмала.* Шевч. 574. *Три днї грїмали самопали.* К. ЧР. 105. 2) Кричать, крикнуть сердито. *Не на те я дочку викозав,—грїмнув батько,—щоб я її первому пройдисїту маю оддати.* МВ. П. III. *Як я з тебе смїюся?—грїмнув дїд.* Рудч. Ск. П. 131.—на когѳ. Кричать, крикнуть на когѳ, бранить. *Колиб же на мене одну, а то й на свою рїдну матір грїмас.* МВ. I. 26. 3) Ударять, ударить сильно. *Як грїмнув мене по спинї.* Рудч. Ск. I. 23. Также съ ударенїемъ на предпоследнемъ слогѳ. *Келепом мїжи плечї грїміє.* ЗЮЮР. I. 18.

Грїмач, чѳ, м. Ворчунъ. Желех. МВ. I. 137.

Грїмїй, мїя, м. Гремящїй (о Зевесѳ). *Як буря налетїв на їх і громом не так би Зевс грїмїй, як він, торожнуз.* К. ЦН. 194.

Грїмкїй, а, б. 1) Звучный, громкїй. *Грїмкїй рушницї.* ЗЮЮР. I. 136. 2) Громко говорящїй. *Грїмкїй чоловік.* Черк. у. 3) Громоной, обильный громомъ, грозный. *Грїмке лїто.* НВол. у.

Грїмко, нар. Звучно.

Грїмнїй, а, б. Грозный, громоной. *Звертається до козаків понуро і з грїмкою мовою.* Стор. МШР. 161.

Грїмнїця, цї, ж. 1) Ударъ грома? *Молнїя съ громомъ? Виснула грїмнїця із чорної змари.* К. Досв. 9. 2) Свѳча, зажигаемая во время грома (согласно народному вѳрованїю). Черниг. 3) =Грѳмнїця.

Грїмно, нар. О звукѳ: сильно, громко. *Стукинув в віконечко грїмно.* Радом. у. *Починай, Солохо,—ти ж громлїй співаєш.* Сосн. у.

Грїмнути См. **Грїмати.**

Грїмотати, чѳ, чѳш, гл. и **грїмотати.**

чў, тїш, г. Грохотать, гремѣть Мвж. 22. Коли це стукотить—гримотить, кобиляча голова біжить. Рудч. Ск П. 86. Тоді мене, моя мила, жданим—підсидати, як стане по небу грїм грїмотами. Мет. 452.

Грїмотнїя, нї, ж. Грохоть. Левч. 29.

Грїмучий, а, в. Гремачій. Ой нї, не татаре,—християнська сила, мов хмарами грїмучими, табор обложила. К. Досв. 7.

Грїнка, ки, ж. 1) Ломоть, кусокъ. Шух. I. 144. Молила сі Богу і все шила склінку води і гла грїнку хлїба на день. Гн. П. 98. 2) Гренокъ. Ном. № 12291. Просїле з ушками, з грїнками. Котл. Ев. V. 14. 3) Корзинка подсолнечника. Харьк. 4) Пучекъ орѣховъ на деревѣ. Орїги так грїнкали їй висять. Борз. у. 5) Добру грїнку убити, пиймїти. Выиграть что-либо. Ном. № 10594. То же значенїе грїнка лїому впїала. Ном. № 10594. Дїдопу мав він мов за жїтку, убивши добру в-неї грїнку. Котл. Св. I. 25

Грївчїти, чу, чїш, г. Поджаривать (хлѣбъ). Угор. .

Грївнця, цї, ж. Промежуточная полоса между двумя рядами посадки на бахчѣ. (Залюб.).

Грїти, грїю, еш, г. 1) Грѣть, нагрѣвать, согрѣвать. Піч топило, руки грїю. Ном. № 12538. Чужий кожу не грїе. Ном. № 9652. Ой, місяцю, місяцю! світиши, та не грїєш,—даремне в Бога хлїб їси. Ном. № 596. Окропи грїте. Рудч. Ск. I. 137. Грїти самозарь. Ставить самозарь. Пятигорск. окр. 2) Бить колотить. Отець Хведор грїв та грїв його по сьому. Левиц. I. 535. 3)—поклїни. Бить съ усердїемъ поклоны. Грїе перед тимъ хрестомъ поклоны. Мвж. 92. 4)—чупрїну. Потѣть отъ усилїя, силиться. Нащо, про що тобі над чим чупрїну грїєш? Г. Арт. (О. 1861. Ш. 112). Грїти гадїю за пазухю. Отогрѣть змїю на груди, приласкать неблагодаряго. Ном. 5) Грїти надїю. Поддерживать надежду въ комъ. Нехай радїе, поки надїю серце грїе. Шевч.

Грїтися, грїюся, ешся, г. 1) Грѣтись, нагрѣваться, согрѣваться. Грїєся кїло багаття. Ев. Мр. XIV. 54. 2) О животяхъ: сосогать въ случкѣ. Вовки грїються два тижня перед хрещеннямъ. Кїев. у.

Грїх, хї, м. 1) Грѣхъ. Як не прийме

Бїг грїзи за жарт, то буде шелесту багато. Ном. № 108. Незнай грїха не чинить. Ном. № 106. Буть не ляжи, а наші грїзи. Ном. № 866. Де грїх, там і покрупа. Ном. № 124. 2) Вина. Батько Настуси радїе, що без його грїха сталося таке Грїцьковї: без віспи зник, воекулакуе. Г. Барв. 452. Ум. Грїшїн, грїшїчок. На душечку спасенїе, грїшечкїв отпущенїе. ЕЗ. V. 106.

Грїшївий, а, в. Грѣховный, грѣшный. Грїховного пестування старе тїло протїе. Шевч. 403.

Грїшовно, нар. Грѣховно, грѣшно. К. МХ. 18.

Грїшовїда, ди, м. п. ж. Грѣховодникъ, грѣховодница. Желех. О ви, грїшоводи! НВолын. у.

Грїшовїдство, ва, с. Грѣховодничанье. Там тїльки пустїба та грїшовїдство. Кїв.

Грїхувати, хїю, еш, г.—на кого. Считать виновнымъ кого. Грїхують на пана і наші дворовї, що землї не дано. Харьк. г. **Грїхуватися, хїюся, ешся, г.** Считать грѣхомъ, почитать себѣ за грѣхъ. Я грїхувався воза мастити в недїлю. Каме-нец. у.

Грїш, грошї, м. 1) Денежка, полкопейка, грошъ. Балацько, як за грїш маку. Ном. 2) Девьги. Грїш крулий,—роскошиться. Ном. № 9924. Ум. Грїшина. З кошникомъ та з грошникомъ. Ном.

Грїшїчок, чка, м. Ум. отъ грїх.

Грїшїтель, ля, м. Творящїй грѣхъ. грѣшачїй. КС. 1883. II. 470.

Грїшїти, шї, шїш, г. 1) Грѣшить. Хто спить, той не грїшїть. Ном. № 11291. 2) Грїшїти на кого. Подозрѣвать кого, взводити напраслину, грѣшять. Не грїши на Бога—чорт діти забрав. Ном. № 933.

Грїшка, нар. (Дѣтск.). Грѣшно. О. 1862. IX. 118. Так грїшка робїть, а то бояз скара. Ном.

Грїшний, а, в. 1) Грѣшный. Орудє ними, як чортяка грїшними душами. Ном. № 1063. Паки тїльки грїшнї, а мужики круломъ безрїшнї—ні грошей, ні грїхїв. 2) Нудї тобі грїшному! Кудя тебѣ вєсчастному! 3) Грїшна—сь подразумѣваемымъ суцїствительнымъ: горїзна. Водка. Не став уже ї у грїшну вкїдатись. О. 1862. VІІІ. 29. Ум. Грїшнїня.

Грїшина, ка, м. Грѣшнякъ. Ном. № 5098.

Грiшниця, ці, ж. Грiшниця. См. Л. VII 37.

Грiшницький, а, е. Приналежачий, относящийся къ грiшнику; грiшничій. *Знижте на грiшницькій дорозі.* К. Псал. Ч.

Грiшно, нар. Въ грiшяхъ, грiшна. *Грiшно живе.*

Грiшок, шкв́а, м. Ум. отъ грiх.

Гробак, кá, м. Червякъ, личинка павскаго. *Г квасницю гробак гризе.* Ном. № 9796. Ум. Гробачи́к.

Гроба́рь, ра́, м. Могильщикъ, гробокопатель. Вх. Зн. 51. *Дістали від гробаря кістку з мерця.* ЕЗ. V. 186. *Була раз холера, і вмiрало дуже людей. Так гробар дуже мусіо гробів копати.* Гн. II. 254.

Гробкiй. См. Гробок.

Гробничий, а, о. Гробовий, могильний. *Годі його буде і до гробної дошки забути.* Федьк.

Гробничя, ці, ж. Грoбъ. Чорним оксамитом гробничю вибив. Чуб. V. 776.

Гробовий, á, ё. Могильний, гробовий. *Треба бiдувати до гробової дошки.* Ном. № 2436.

Гробовiяк, кá, м. Як гробовики, ховаються по горищах, по погiбах..., перешовують чуже, нароблене добро. Мир. ХРВ. 321.

Гробовище, ща, с.=Кладовище. О. 1861. XI. Св. 41. *Так му ж тут віку доживати, щоб не на другім кладовищі, а на знакомім гробовищі з батьками вкупі поживати.* Мкр. Г. 63. *Обкопане ровом гордийське гробовище з гостровсрхою церквою, вкрите зеленим тонконогом і сизою чаполочу на ярне хрестами.* О. 1862. IX. 61. *Чума з лопатою ходила та гробовище рила, рила.* Шсвч. 544.

Гробок, бкá, м. Ум. отъ грiб. Могила, могилка. *Подковник остався почувати на гробках.... Узяв сiдло, положив на гробок і лiг на йому.* Грин. I. 50. **Гробий**=Гроби=Гробовище=Кладовище. Мнж. 178. Левинд. I. 117. *На гробках посiдали.* Червиг.

Гробокóп, па, м. Гробокопатель. Нитпгорск. окр.

Гробокопатель, ля, м.=Гробокоп. *Гробокопатели в селі волочуть трути ланцюгами.* Шсвч. 545.

Грoбóчок, чка, м. Ум. отъ грiб.

Грoвá, вiй, ж. 1) Гроза. *Гроза буде.* Ком. Г. II. 56. 2) Угроза. *Поднявсь на його з грозою.* Кв. 3) Громадина. Вх. Зн. 12.

Грoзд, ду, м.=Чип I. Шух. I. 250.

Грoзiяцe, ця, с. Ум. отъ грозно.

Грoзнó, на, с. 1) Виноград. Угор. 2—дiяе. Дiкий, виноградъ. *Амреlorvis hederacea.* Вх. Уг. 236. 3) Кисть (винограду). *Грозно винограду.* Вх. Уг. 234. Ум. Грозенце. Желех.

Грoзiбá, бiй, ж.=Грiзiяба. *Нi прозiби, нi грозiби не чує.* МВ. II. 45. *Та й просила нас грозiбiю і прозiбiю, щоб привезли галочку із собою.* Грин. III. 484.

Грoмáда, дя, ж. Общество равноправныхъ лицъ, мiръ, собраніе, мiрская сходка. *Громада—великий чоловік.* Ном. № 10736. *Дай, Боже, щоб ти тихенько гомонiв, а громада б тебе слухала.* Ном. № 13590. *Добре речені, тільки в громаду не беруть.* Ном. № 6865. *Не хотiлось в снiгу, в лiсі, козацьку громаду з булавани, з бунчуками збирати на пораду.* Шсвч. 4. *Слухайте ж, нанове громадо!* Шсвч. 165. *По селу люде громадою ходять та когос, мабуть, б'ють, бо дуже кричать.* Рудч. Ск. I. 186. *Турки село зрабували, громадами людей знали.* Лукаш. 116. Ум. Грoмáднa, грoмáдоньнa. Чуб. V. 110. Грoмáдочнa.

Грoмáдити, джу, дш, гл. Сгребати (о сiвнъ; скошеннoму хлiбi, горящихъ угольяхъ). *Пийшли сiна громадити.* Рудч. Ск. I. 80. *Кочергою жар громадила. О курахъ: гредь лапами. На улиці пiвничок громадъ.* Мет. 122.

Грoмáдiтiся, джуся, дшся, гл. 1) Сгребаться. *Тепер саме сiно громадiтiся.* 2) Собираться. *Стали вiрний слуги його на майданiх громадiтiся.* ЗОЮР. I. 175.

Грoмáдiлка, кя, ж. Коввья грабли.

Грoмáдiльнiк, кя, м. Сгребальщикъ, гребецъ граблини. Левч. 135. *Косарі і грoмáдiльнiки, нацрацювавшись за цілий день.... повечеряючи, спiвають.* О. 1861. IX. 176. *Багато накосили. Треба три грoмáдiльнiка, щоб грoмáдили.* Грин. I. 119.

Грoмáдiння, ня, с. Сгребаніе (травы, скошеннаго хлiба), разгребаніе (горящихъ углей въ нечи). *Косовиця. Тут уже й Мотри́ робота—грoмáдiння.* Мир. ХРВ. 125.

Грoмáдка, кя, ж. Ум. отъ громада.

Грoмáдонькa, кя, ж. Ум. отъ громада.

Грoмáдочкa, кя, ж. Ум. отъ громада.

Грoмáдськiй, а, е. Приналежачий, относящийся къ мiру, общественный, мiр-

ской. *Громадських людей кликали цінувати.* МВ. II. 203. *Громадська земля.* *Громадський справа.* *Громадський суд.* О. 1861. X. 55. Муж громадський. Членъ общества. представитель извѣстной его части, участвующій въ его рѣшеніяхъ. Г. Барв. 351. Кулишъ. Повѣсти I. 185. *Тоді же то, не могли знати ні сотники, ні полковники, ні джурні козацькій, ні мужі громадській, що такі шил гетьман Хмельницький.... у торді Чиррині задумав, вже й зандав.* Мет. 391.

Громадянин, ня, м. Членъ громади, членъ общества. *Оце зібралися ми, наповне-громадяне, про те що розсудить.* Гліб. *Хай буде громадянином тієї землі, де уродився й вийде.* О. 1861. X. 150.

Громадянка, ви, ж. Жінщина, принадлежащая къ обществу, къ міру.

Громадянство, ва, с. Общество, общественное тѣло, культурное общество. *Не сумуймо про мізерну долю нашого українського народу; не журімося про те сирицтво, у якому зостався і зоставється він без перооцвіту свого громадянства.* К. XII. 130.

Громадянський, а, в, е. Общественный. Рудч. Ск. I. 26. *Громадянське життя.* К. Кр. 35. К. XII. 135. *Мусиш з наша чоловіком громадянським спатися.* К. XII. 69. *Не тільки що народилої, а цема в нас і громадянської гордості.* О. 1862. IX. 28. *Наші піш, що повстали на Україні з нових народних дуків, обали про те, як би рідну мову підняти до.... громадянської поваги.* К. XII. 121.

Громадянина, ни, ж. Общество, общественность. См. Громадянство. *Закинисе серед чужої нам громадянина, серед чужоземкиного і чужезданно штовну, слово наше ховалось тільки по немірницях після.* Шух. К. XII. 135.

Громажіння, ня, с. = Громадянина. Шух. I. 172.

Гром'як, в'а, м. 1) Ретивий ковь. Черк. у. 2) = Гріман. *Спускався на громаку з високої гори.* Мур. ХРВ. 241.

Гром'яшк, ва, м. Раст. *Hepatica triloba.* Лв. 99.

Гром'яч, ва, м. Ум. отъ грім.

Громівка, ви, ж. Ель, подвергнулася громовому удару. *Скрипку роблять із ялиці-громівки, то б то з такої, що в неї чім ударив.* ЕЗ. V. 194.

Громівця, ці, ж. Чаще во ми. Гром-

ниці. Праздникъ Сртвенія (2 феврал). Чуб. I. 244. *Колн на Громішню пісьнь не нап'ється водичі,—то на Юрю в'я не нап'ється травниці.* Ном. № 443.

Громнічний, а, в. Огносищійся къ празднику Сртвенія. Чуб. III. 6.

Громовеній, н'а, с. По народному повѣрью: явленійкій громъ, какъ бы дити грома. *Поклоняю сн тобі і всі твої сили, громам і громовенітам, тучам і тучицштам.* ЕЗ. V. 67.

Громовий, а, б. 1) Громовой, относищійся къ грому. *Ди за тучамн громовими сонечко не сходить.* Чуб. V. 6. *Буде нас Господь громовим штем карати.* АД. I. 334. *Який я коштовний дом збудував, громовим пожаром пішов.* Грин. Ш. 693. *Громовий дощ.* Маж. 148. 2) Громová стрѣла. Громовая стрѣла, иваче — чбртв палець. Вх. Пч. II. 28. 3) Громові св'ята, празники. Рядъ посвященныхъ грому праздниковъ: съ 8-го юля по 6-е августа; главные: Илл'я (20 юля) и Палилопа (27 юля) Маж. 157. МУЕ. III. 48 Ум. Громовеній. *Пішов дощик громовенький а на той сас зеленійкий.* Чуб. V. 178.

Громовина, ни, ж. Электричество. *Ци то сила й зовється електричеством, або по нашому краще назвати громовиною, бо од неї бува грім.* Ком. P. II. 59.

Громовіяця, ці, ж. Гроза. Вх. Зн. 12.

2) Громовая стрѣла, беземнитъ. Вх. Зн. 12.

Громотуха, хи, ж. ? Зібралися мужі-старузи, славі громотухи. Грин. Ш. 666.

Громохмарній, а, в. Окутанный, покрытый грозовими тучами. *У великии проповідників людської віри, чи вони сходили з громохмарної гори у юбодь по-всаденцини, чи....* К. XII. 130.

Громштіся, шікся, вшся, гл. Пре-взбрегатъ къмъ. *Вогач бідним сі громоштіс.* Фр. Пр. 95.

Громштиня, ни, ж. Почва, усв'ященая мелкими камешками. Подольск. г.

Гронітсья, ніюся, нішсья, гл. Визаться въ гроздя. *Ви, гроночки, не гронітсья.* Мет. 176

Гроно ни, с. Виноградная кисть, гроздь. К. Псал. 187. Ум. грбночю. *Ви, проночки, не гронітсья.* Мет. 176.

Грот, та, м. То же, что и кіш въ мельницѣ (см. кіш 4)? *А млинару завола з тей ковей млиниці: „наси тал, дічатко, до грота пшелиці“.* Гол. III. 252.

Грошаччя, чя, с. соб. Деньги, деньгá. *Тепер мужики позивали грошаччя та й скрутують у панів землю.* Кобел. у. **Грошвй, вй, ж. соб.** Деньги, деньгá. *Грошвн багачько мали.* Грин. II. 182.

Грошевáта, вáт, с. мн. Деньжонки. *Придбав сiрoма грошеята.* Шевч. 588. *Заробив убогий брат ове грошеята.* Рудч. Ск. II. 139.

Грбшик, ка, м. 1) Ум отъ грiш. **2)** Грбшини. Девьги. *З Нiмеччини йде, грошики песе.* Чуб. III. 287.

Грошiна, нар, ж. Монета. *Мусить винимати на тирiлочку дружковi грошину.* МУЕ I. 146.

Грбшi, шей, ж. Девьги. *Грошей багачько, а цастя мало.* Ном. № 1434. *Грошей — як у жiда.* Твор. над. мн. грошiма и грiшми. *З грiшми дурня-невiгласа почитують.* Ном. № 1431. *Дурнi грбшi. Незвработанця девьги, доставляся даромъ РК. Левий. В грбшi йти.* Поднятися въ цiвнi. *Кiнь молодий в грiшi йде, и старий виходить.* Ном. № 10230. *З грбшей вихиди, грбшi губити.* Падати въ цiвнi *Старий (кiнь з грошей) виходить.* Ном. № 10230. *Королi свої грiшi не цублять.* Подольск. *Грбшi видiказувати.* Кромъ примого значенiя (зацiвнать деньги) — бытъ въ предсмертної агонiи.

Грошовий, á, б. Денежный. *Грошовi податки.* *Грошовé вiйсико.* *Наемное поiско.* *Грошовий козак.* *Наемный козакъ (для войны).* К. ЦН. 226. *Ходив вiйною з козацтвоу грошовим.* К. МБ. II. 121.

Грошовiтий, в, е. Зажиточный. Ном. № 13658. *Деки мiж ними и дуже багати и грошовитi.* Стор. II. 154. *Черевинь був тяжко грошовитий.* К. ЧР. 4.

Грошовалбд, дв, м. Копящий девьги. Ном. № 7116. *Хто хоче полюбить суддю-грошовалода, про його роспитий панiв, а не питай у простою народа.* Греб. 365.

Грошобв, ва, м. Говнювийся за прибыль, за девьгами. *Панськi окопоми, людськi п'яки безсердечнi, грiбнi грошолови.* К. Досв. 213.

Грошолiб, ба, м. Любящий деньги, сребролюбець. Грин. I. 43.

Грошолiбка, кв, ж. Любящая деньги.

Грошлi, шя, с. соб. Деньги, деньжвта. *Дав йому гроштя псцисленою.* Чуб. III. 271.

Грiуба, бн, ж. Печка для отапливанiя, вонятава печь. Чуб. VII. 382. *Присеи чельнику, або казлю з грubi.* Шевч. 310.

Товстий такий, як груба. Рудч. Ск. II. 201. Ум. **Грiуба.**

Грубелзвий, а, е. Очень толстый. *Наманав грубелезного стовна мураного.* Гв. I. 35.

Грiубий, а, е. 1) Толстый. *Грiубе дерево.* *Дай голому сорочки, а вiн каже, що груба.* Ком. II. № 745. *Було собі два пани здорових i грубих.* Чуб. II. 335. **Грiуба.** Беремневая. *Жiнка груба.* **2)** Грubbyй. *Як що грубе скажеш...* **ЗОЮР. I. 12. 3)** Грubbyй. Плохой. *Изъ уваженiя къ „святому хлбчу“ очень часто выражаются: грubbyй хлб вiдъсто поганий. Як де на дурках, то й добрий жита, а на цирни — i Боже, якi грubi.* Кобел. у. *Сравни. стен. грubbyий и грubbyий.* **Грубiянство, ва, с.** Грубость; грубинство. *Прогати простити їх грубiянство.* Г. Варв. 170. **Грубiянство** дике. К. ЦН. 292.

Грубiянський, а, е. Грубый; грубинский. *Грубiянський вираз.* К. Кр. 13.

Грiубка, кв, ж. Ум. отъ груба. Нас 193.

Грubbyй, á, б=Грубий. *Там грubbyна така корова.* Черниг. Ум. Грубiньвий. *А вiн (комисар) був невмичкий, да грубенький.* **ЗОЮР. I. 71.**

Грubbyй, а, е. Относящийся къ печкi, печной. *Грubbyна кама.*

Грubbyк, ка, м. 1) Истопникъ. Рудч. Ск. II. 84. Лукаш. 37. *Служили... по лазияхъ грubbyками.* К. ЧР. 258. **2)=Пригрубний** (Чорн) *до Зяка прогiвся в грubbyникъ жити.* Бороник. 57. См. Пригрубний.

Грubbyця, цi, ж. Истопница. *Хоч би були сорочку бiлу набiла та вмiлась, а то як та грubbyця.* Рудч. Ск. II. 46.

Грubbyй, а, е и грubbyй, я, в. Относящийся къ печкi, печной. *Змiев. у. Грubbyна печина.* Харьк.

Грubbyти, ну, веш, м. Толстiть, дiлаться толще. *Дерево грubbyе.* Вх. Лем. 405.

Грubby, нар. Толсто. *Перо грubby нише.* Каменец у.

Грubbyля, лi, ж. Толстуха. *Мати грubbyля, дочка товстiля, а син кучервий.* (Загадка: печь, огонь, дымъ). Ном., ст. 299, № 301.

Гругiрати, раю, еш, м. Мурчати. *Вольнск. г.*

Грiд, дв, м. Возвышенность, холмъ. Ум. **Грудiв.** *На грiудку як носiе, то буде картопля.* Н.Волын. у. **Грудiчок.** *Ой у лiси, в Берестечку, там стояла коршмака на грiудочку.* Ад. I. 146.

Грiуда, дв, ж. 1) Комокъ, бусокъ. *За*

його не взяв би срібла хоч повну груду. Чуб. V. 935. Боже употребительно въ ум. форма: грудна. (См.) 2) и грудá. Замерзшая комками земля, кочки, колоты. Мир. Пов. II. 41. На Семена-Юди (1-го сентября) боїться кінь груди. Ном. № 486. Пробили пішеньку на сухую груду. Грин. III. 159. 3) = Груд. Вольск.

Грудá, дá, с соб. Комки (земли, глины). Дід уже і грудяля кидав і палицею. Рудч. Ск. II. 37. Книгує на незбиту до роу, набрав грудя. Мир. ХРВ. 129.

Грудень, дня, м. Ноябрь. Употребляется въ этомъ значеніи издавна. Походива... на комльг, и по грудну пути, бь бо тода мнъ грудень, рекше ноябрь. Повѣсть врем. лѣтъ: 6605 г. Срезневскій. Матер. для слов. I. 600. То-же въ новѣйшее время: Левч.; Гагд. Абетка, 97; Уманецъ, Словарь рос.-укр.; Тимч. Р.-м. слов. Съ тѣмъ-же значеніемъ у гуцуловъ. Желех. Тоже въ новѣйшихъ календаряхъ: „Рідн. Краю“ въ 1907, „Просвітн“ на 1908, „Промінъ“ на 1908. Въ галицкихъ календаряхъ: декабрь. Желех.

Грудн, дѣв, ж. мн. Грудь, перси. Силь шобі в вічі, а камінь у грудн. Ном. Хрипить у грудях — не будь мені в людях. Ном. Коралі і дукати як жар горіли на її неспіи грудях. Федьк. Ум. Грудоньки.

Грудіва, ви, ж. Передняя часть груди, гдѣ находится грудная кость. Нічим грудни прикрити. Ном. № 1527. По чому продаєш груднину? (О человѣкѣ, у котораго грудь раскрыта. Ном. № 11226. 2) Передняя часть груди, отдѣленная отъ стята, грудина. Волова грудина.

Грудка, ки, ж. Кусокъ (какой либо плотной массы), комокъ Вас. 178. Шух. I. 260, 261. Грудка землі. Ном. № 297. Масло грудка. Ном. № 6372. Грудка кашки. Чуб. III. 477. Ум. Грудочка. По грудочці сахару дам. Грин. I. 89. Грудочка соли.

Грудковій, á, ё. Огносящийся къ куску, комку; въ кусочкахъ. Однажте мені на квіток сахару грудковому. Васильк. у.

Грудкуватій, а, е = Грудуватій. Грудкувата дорож. Херс.

Груднѣвій, á, е. Нолбський.

Грудній, á, е. 1) Грудной. Левид. I. 136. 2) = Грудуватій. (отъ слова грудá). Грудна дорога. Дорога съ колотью, колоткая дорога.

Грудніва, ви, ж. = Грудина. Грудити так собі відкрила. Котл. Бя. V. 17.

Груднѣстій, а, е. Имѣющий большую грудь, грудастый. (Чаще говорится о жѣнщинахъ). Грудниста жінка. Міусс. окр.

Грудниця, ці, ж. 1) = Грудница 1. Подольск. г. Плені і грудницю руб'ля покриває. Мкр. Н. 97. 2) Раст. *Linosiris villosa* Dc. ЗЮЗО. I. 126.

Груднистій, а, е = Грудуватій. Скаче лезенька борона по груднистій ріллі. Мир. ХРВ. 366.

Грудовій, á, ё. На возвышенномъ мѣстѣ растущій (о травѣ: См. Груд). Сіно грудове добре — води й не бачило. Черниг.

Грудоб, дка, м. Ум. отъ груд.

Грудомáха, хи, ж. Большой комокъ, большой кусокъ какой либо массы плотной. Грудками в воду і почала жбурляти; Юда як не валоить грудомáху, як не бузле. Гн. I. 120.

Грудочка, ки, ж. Ум. отъ грудна

Грудбчок, чка, м. Ум. отъ груд.

Грудуватій, а, е. 1) Въ комкахъ находящийся, комковатый. Грудувата рілля. Канев. у. На гречків'ї житю посіяв, а на ріллі ні, бо грудувата й децу нема. Волч. у. 2) О дорогѣ: кочковатый, колоткій. Грудувата дорож, а проте їхать нічого (т. е. своєю).

Грудá, ді, ж. = Грудá 1. Угор.

Гружáвина, ви, ж. Топкое мѣсто, трясина. НВольн. у.

Гружáвітя, вію, еш, м. Грузнуть. Яке там болото! ідеи копін гружáвіє. НВольн. у.

Гружáти, жáю, еш, м. Мѣшать, размѣшивать. Вх. Лем. 405. Гружáти мáсло. Дѣлати масло. Вх. Лем. 405.

Груждѣль, ля, м. Родъ гриба — груздь? Каменец. у.

Гружлѣти, лѣю, еш, м. Втапывать, вдавливать. Ходя воли по олімені та й гружлѣють, бо земля мокра. Каменец. у.

Гру́в, ву, м. Битый кврничъ, щебень. Оклициваю її (хату), грузом набив. Г. Барв. 53.

Грузднѣ, ня, м. Родъ гриба. Вх. Зн. 12.

Гру́здъ дá, м. Грибъ: груздь; *Agaricus ripergatus*. Чуб. V. 1183.

Грузіло, ла, с. Шестъ съ жѣлзеной скобой, которымъ рыболовы придерживаютъ края сѣти у дна (при вытягиваніи). МУЕ. I. 46. (Добруджа).

Грузітя, жу́, зшш, м. Истапывать, мѣсить ногами размягченную дождемъ зем-

лю. *Кітми двора та й не грузите.* Чуб. IV. 410.

Гру́зуть, ну, пеш, ч. Вазнуть, уви-зять. *Замордована скотина по саме черево грузие у бані.* Стор. I. 91.

Грузота, ти, ж. Тонкое мѣсто, грязна. Черк. у.

Гру́зь, ві, 1) ж. = Грузота. Киев. у. 2) = Груз. *Аж кара вас. Господня на груз не розвалит.* Федьк. 3) Густая грязь. Шух. I. 81.

Гру́вкій, а, е, Топкій, вязкій. *Була пороженка барзо грузька.* АД. II. 37. *Грузько дно в ріці.*

Гру́вко, нар. Тонко, вязко. Ном. № 13323. *Грузько йти.*

Грузівна, ни, ж. = Грузота. НВолын. у.

Гру́к, меж. и пр. = Грюк и пр.

Грукучай, а, е. Стучащій. МВ. III. 124.

Грумичати, чаю, еш, м. Сердито ворчать на кого (о чоловіккѣ), побранивать. *Ість та й їсть та на нас ще груміче, що не їмо.* Грин. I. 33.

Грумотіти, ночу́, тиш, м. = Грюкотіти. *І стукотить, і грумотить, за комір вода млется.* Рудч. Чп. 88.

Гру́и, на, м. Холмъ, возвышенное мѣсто, горка, Угор. Ум. Грунѣ. *На труку стола.* Гол. II. 560.

Грундаювати, двѣю, еш, м. = Грѣндзувати.

Грунт, ту, м и пр. См. Грунт и пр.

Гру́чати, чу́, ча́ш, м. = Грюкотіти. Грин. II. 310.

Гру́ша, ши, ж. 1) Груша (дерево и плодъ). *Чортє, нѣ груш, тільки мене не зорупи.* Ном. № 383. *Під трушею ляже та й спить.* Руд. Ск. I. 175. *Наказів на ворбі груш.* Пустиковъ, небылицъ наговорилъ. Ум. Гру́шка, гру́шечка.

Грушевий, а, е. Грушевый. *Грушевий квас, грушева палица.*

Грушевіна, ни, ж. Грушевое дерево. *На трушевині мідзице.* Чуб. I. 122.

Грушечка, ки, ж. Ум. отъ груша.

Грушіна, ни, ж. Грушевое дерево. Волч. у.

Грушіця, ці, ж. = Груша. *Грушище мая, чом же ти не зелена?* Мет. 251. Ум. Грушічка.

Грушівка, ки, ж. Сорть пшакти. Черныг. у.

Гру́шка, ки, ж. 1) Ум. отъ груша. Рудч. Ск. I. 66, 175; II. 24. 2) Раст.

а) *Pugola secunda* L. Борз. у. б) = Картопля. Вх. Пч. I. 13; в) — діна. *Thalictrum minus* Vх. Пч. I. 13; г) — лісова. *Purolo seppola* Шух. I. 22. 3) Груші дати. Особеннымъ образомъ ударить по головѣ.

Грушкбвий, а, е. Грушевый. *Та й на мою головоньку білий цвіт ував: вишневий, черешневий додолочку, яблукочий, грушковий на голобочку.* Мал. Св. 16.

Грушіа, ши́, с. соб. Груши (дерева и плоды). О. 1861. X. 27.

Грушіани, ка, м. Пирогъ съ грушами. Желех.

Грушіанка, ки, ж. (Выговаривается также и грушіина). Родъ кушанья, сваренаго изъ растертыхъ грушъ *Грушіинку варять з грушок, котрі перенирають через сито.* МУЕ. I. 101.

Грушіна, ни, ж. Груша, незначительная, плосковатая груша. Желех.

Гру́яти, рѣю, еш, м. Каркать. *Ворон трує. Ой ворони чорненки, чого ви кричите, труїте жалібненько?* Морд. К. 62.

Грювъ, ві, м. Грузила изъ камней, привязанныя винузу невода. Вас. 186.

I. Грюк, меж. для обозначенія стука: стукъ. *Стук-грюк в віконечко!*

II. Грюк, ву, м. Стукъ, грохотъ. *Ні стук, ні грюк.* Ном. № 8988.

Грю́кало, ла, м и е. Сильно стучащій чоловіккѣ. *Отцеј (отце) ще мені грюкало!*

Грюканиа, ни, с. Стучаніе, грохотаніе.

Грюкати, каю, еш, м. Стучать, грохотать. *Не грюкай дверма.*

Грюкнуги, ну́, пеш, м. Однокр. в. отъ грюнати. Стукнуть, грохнуть. *Стукнули-грюкнули, мов в великій дзвін.* Ни.

Грюкняв, ви, ж. Стукотня. *Бісови стукнява та грюкнява.* Харьк. у.

Грюкбу́ти, ну, пеш, м. Сильно стукнуть, грохнуть. *Як грюкне об стіну!*

Грюкотати, чу́, чеш и грюкотіти, чу́, тиш, м. = Грюкати. *Стукотить-грюкотить, сто коней бѣжить.*

• **Грюкотѣча**, ці, ж. = Грюкнява.

Грюкѣтяв, ви, ж. = Грюкнява. *До двору близько не можно й підійти: стукотнява, грюкотнява.* Грин. I. 40.

Гряд, ду, м. К. Исал. 178. *Іде гряд.* Ном. № 13403. *З пари робитьсь роса, ний, сні, гряд.* Ком. Р. II. 25.

Грѣд, ди, ж. 1) Грѣда, грядка. Ном. №№ 10957, 6420. *Були в мене два городи, — тешир нема й грѣди.* Чуб. V. 901. Чаше въ ул. формѣ грѣди. 2) Островъ, лежащій въ плавнях, хребетъ острога не

затопленный водой. Браун. 51. О. 1862. V. Кух. 99. КС. 1873. I. 57. В *млаваж* *бувають сухі гряди, на них робляться пластунські курені*. О. 1862. II. 63.

3) Место, где рѣка проходить узкое русло и воды ея подпрыгивают и плещут. Вх. Пч. II. 25. 4) Бревно, жердь въ сельской хатѣ, амбарѣ, ниже потолка, тянущаяся отъ одной стѣны къ другой; таковыя жердей обыкновенно двѣ, на нихъ развѣшиваютъ одежду, сушатъ бѣлье, дрова, кованью. Фр. Пр. 189. МУЕ. III. 46.

Грядина, ви, ж. 1) Грядина. Дешо. Як *грядину, у його конилися сльози*. Г. Барв. 508. 2) Твердая земля между болотами; полоса земли, находящаяся выше поверхности по сторонамъ. Як *дорожю йшов я зараз після великодня, то оце грядина суха, а далі уловина—її калыно*. Волч. у. Отак у *Черноморіі: оце грядина—сіно гарне, стенове, а це уловина—осока, очерет*. Волч. у.

Грядиль, ля, м = Гравдиль. Угор. Вас. 199.

Грядка, ви, ж. 1) Гряда, грядка. *Сидить як морква в грядці*. Ном. № 10957. Угор. Ум. Грядочка. Чуб. III. 121. 2) = Гряда 2. МУЕ. III. 47. 3) = Гряда 4. Шух. I. 97, 98. 4) Рядъ свиновъ половенныхъ для обмолачиванія. А ну,—каже,—молоты, небожє, скоріші!.. І стане у грядки, і вже так було почне вимахувати ціном. Сян. 198. 5) Сягнути в чужій грядку. Сойтись съ чужой женой: Вх. 3я. 68.

Грядовий, а, б. 1) Градовой. 2) Относящийся къ градѣ. 3) Грядовой нѣвід. Неводъ, который тянуть не въ лодки, а на берегъ. Браун. 9.

Грязиво, ва, с. Гривіє. Зробив *грязиво з сливи*. Ев. I. IX. 6.

Грязити, жу, виш, м. Грязнить. Аф. **Грязота, ти, ж.** Грязь. *Вилма свекруха додолу та наробила грязоты*. Чуб. V. 692.

Грязь, ві, ж. Грязь. В-осени ложка воды, а дві гряді. Ном. № 13612.

Грязвкий, а, в. Грязный (о дорогѣ, вообще о растворенной дождемъ землѣ). *Грязька дорога. Калюжа грязька*. Чуб. III. 138. *Ой вийду їй на вулицю, аж вулиця грязька*. Грив. III. 166.

Грязько, нар. Грязно (о дорогѣ, вообще о растворенной дождемъ землѣ). У чоловіки камінець лежить перед порогом, щоб не грязько було. Рудч. Ск. II. 163.

Грязюка, ви, ж. Большая грязь. *На дворі грязюка та холод*. Левцик. I. 74.

Грязя, ві, ж. = Грязь. Лохв. у.

Гряк! меж. = I. Гривє. *Стук-гряк та й свіжий п'ятах*. Ном. № 10433. *Гряк по столу кулаком*. Мир. ХРВ. 195. *Загуркотів грим—гряк! триві!* Мир. ХРВ. 169.

Грякати, ваю, еш, м. = Грюкати.

Грякнути, ну, неш, м. 1) = Грюкнути. *Стукнули, грякнули, мов в великий дым*. Чуб. III. 278. *Стукни, грякни копитами у ворота*. Чуб. V. 943. 2) Упастъ съ грохотомъ, стукомъ. *Циан як одрубав іляку, так і грякнув (з дерева) об землю зо всієї сили*. Рудч. Ск. II. 182.

Гряна, ви, ж. Часть? Як *придаєє ложкою, так икурка на каші аж на чотири гряди її росналась*. Черк. у.

Грянний, а, в. Зеленый. Кажется, употребляется только въ выраженіи: **Гряна недѣля**—зеленая святки, Троицынъ день. *На грянній неділі, на грянній неділі русалки сиділи, сорочок просили*. Мет. 309.

Грянниця, ці, ж. Граница. ЗОЮР. I. 106. *Біля грянци не впада будуть світлиці*. Ном. № 9764. *Турецькі грянци*. Мет. 473. *Пішли хлопці за грянницю, що ми їм кохали*. Чуб. V. 308. Ум. Гряннична. *Грянниченька. А по той бѣк грянниченьки француз наступає*. Чуб. V. 1196.

Грянничтиса, чуся, чинсся, м. Размежеваться, дѣлать, класть грядницы. *Було оце як стануть грянничтиса, то село ни село йде. Той каже: „сюди грянниця!“ а той каже: „сюди!“* ЗОЮР. I. 106. *Скажи, де свѣт грянничтиса не тьмою?*

Грянничка, ви, ж. Ум. отъ грянниця.

Грянничний и гряннишний, а, в. Грянничный, грянничай. *Грянничні знаки*. К. Іов. 52. *Себе царем чупити гряннишних славе*. К. ПС. 53.

Гряннути, ну, неш, м. Быстро двигаться, побѣжать, похватъ. *Ой вийду я за ворота, суди-туди іляну; нежа мою миленького,—я додолу грянну*. Чуб. III. 169. *В мене дочка ледащица, не почує дома, як вечер настане, на вулицю гране*. Грив. III. 200.

Грянчастий, а, в. = Грянчастый. *Грянчаста чарка*. Черк. у.

Грянъ, ві, ж. Раст. *Lynchnis chalcedonіса*. Вх. Пч. П. 33.

Грясті, грядү, дѣш, м. 1) Быстро и съ шумомъ бѣжать, вѣять. *Грядє четвернею коней*. Волянск. г. 2) Заимствовано

изъ церк.-слав. яз. Важно плти или ѣхать, шествовать, грати. *Г* гряде царська дружина до царя величю. К. Псал. 109.

Гръстиця, ці, ж. — звичайна. Раст. *Dactylis glomerata*. Шух. I. 20.

Гръкотіти, чу́, ти́ш, гл. — **Гръкотіти**. Стукотить гръкотить, кобляча голова біжить. Рудч. Ск. II. 67.

Гу́л меж. 1) *Ау!* *А де ти? гу!* *словайсь у ме, а я в траву.* Ном. № 14142. 2) Подражаніе гудвію, напр. вѣтра. *Вітер каже: „гу-гу-гу, сім свит продум“.* Ном. № 11161. Також о непрерывномъ звукѣ плача: *А зузуленька як ку, так ку! а я молода, як гу, так гу!* Чуб. V. 589. 3) Протяжній выкрикъ при пѣснѣ. *І—гу!* *Заму битько дуу!* Шевч. 187. *Снекор оженився батько утопився.... І—гу!* Шевч. 339.

Губа́, бй, ж. 1) Губа. *Як би не зуби та не губи, була б душа на дубі.* Ном. № 368. *Личок мельне, та й у кут, а губу наповнуть.* Ном. *Поцілував Юноаріану у самі губи.* Закр. 100. Иногда въ значеніи: ротъ. *Має губу від уха до уха.* Ном. № 12982—ротъ до ушей. *З доброї губи добре і слово.* Посл. На всю губу. *Віполнѣ, совершенно, сильно, очень. Рече на всю губу.* Чуб. III. 382. *На всю губу нап.* Ном. № 1160. *Гріха на всю губу.* Шевч. Въ Галиціи—цлюю губою. *Газди цілою губою.* Ном. № 10101. *Розпустити губи.* Много говорить, врать, солгачить. *А вони вже й розпустили губи; сь, бабська натура!* Ном. *Губу заповилити.* а) Надуться, разсердиться; б) заважничать. Ном. № 5084 *Робити з губи халляв.* Не исполнять обѣщанія. *Не роби з губи халляв.* 2) мн. губи. Грибы. *А хто любить губи, губи, а я печерник!* Закр. 87. *Вирсло нечислено богато ріжних губ та грибів.* П. I. 70. 3) = **Губа́ня**. Гол. Од. 80, 83. Ум. **Губна**, **губо́ньна**, **губочна**. Ниж. 108. Ув. **Губйце**.

Губа́нь, на́, м. Имѣющій большія губы.

Губа́ня, ні, ж. Родъ нагольнаго тулупа безъ рукавовъ. Гол. Од. 80.

Губа́тий, а. е. 1) Имѣющій большія губы, толстогубый, губастый. Чуб. I. 5. *Багата-губатая, а ще к тому пишма, а вбогя-хорошая, як у саду вишня.* Чуб. V. 38. 2) **Губа́тий** віл. Водъ съ большой мордой. КС. 1896. VII. 46.

Губе́ній, на́ти, ж. Губа (у человека). Ласкательное слово, употребляемое болѣе

во мн. ч.: **губе́нята**. *Мале дитя надме губе́нята.* Левиц. I. 43. Ум. **Губе́ня́та**.

Губе́рець, рця, м. Губернскій чиновникъ. Котл. МЧ. 432. *Ой до мене губерець підсипавсь.* Котл. МЧ. 475.

Губе́ратор, ра, м. 1) Губернаторъ. Чуб. V. 973. *Вишюв до Іоги губернатор з судяцими.* Кв. П. II. 74. 2) Управляющій имѣніемъ. *Панів-дідичів ніколи й не бачили.* *Майонтомъ правили губернатори.* О. 1862. II. 58. Ум. **Губе́раторчин**. *Паночку, губернаторчику, голубчику, сьому не правда!* Кв. П. II. 73.

Губе́раторський, а, о. Губернаторскій. *Пійшла.... до губернаторського дому.* Кв. П. II. 72.

Губе́рня, ні, ж. 1) Губернія. Чуб. V. 978. 2) Губернскій городъ. *Сяя дорога до Київга губерні.* Чуб. V. 980.

Губе́рський, а, о. Губернскій. *Кого ж ти думаєш діждатись (женихом)? Може нама якого, або губерського панича?* Котл. III. 362.

Губи́ти, блю́, биш, гл. 1) Губить, истреблять, уничтожать. *Що тіло любить, тоє душу губить.* Ном. № 8788. *Того в'ажуть, того ріжуть, той сам себе губить.* Шевч. 75. *Не губи мене з світу.* Рудч. Ск. I. 134. 2) Терять. *Який раз це ти вже гроші губиш?*

Губи́тися, блію́ся, бишся, гл. 1) Погублятися. 2) Теряться. *Не губись там од неї, бо город великий.* Змiev. у.

Губи́ще, ща, с. Ув. отъ **губа**. *Замкни моймъ ворогам губи і губища.* Чуб. I. 95.

Губка́, кя, ж. 1) Ув. отъ **губа**. *Коли гроші кажуть, то всі мусять губки поштулювати.* Ном. № 1226. *Стисну щиро за рученку, в губки поцілу.* Чуб. V. 65. 2) Древесній грибъ, трутнякъ. Молт. Рогурог. ЗЮЗО. I. 132. *Під пенькомъ губка.* Ном. № 5396. *Пережженый трутнякъ дають собакамъ, заболѣвшимъ водоблизню.* Ном. № 13672. *Отсюда пословица объ упорномъ, не обращающемъ ни на что вниманія челоуѣкѣ. Хоч йому губки дай, а він усе своє.* Ном. № 2654. *Разсердившись, говорить надобѣдливому просителю. Губи, т. е. дам тобі губки.* Ном. № 13672. 3) Трутъ. *Взяв губку ти кришю, крескує і окресав.* Рудч. Ск. II. 202. *Нема ні кресала, ні губки.* Грин. I. 219. 4) Въ основѣ для полотна, находящейся еще на сновальницѣ: то количество нитокъ, которое протянуто между двумя вертикальными сторонами въ одномъ мѣстѣ—отъ колми-

ка до колышка. Употребляется как мѣра полотна: *Одиннадцатъ губокъ полотна було.* Н.Волын. у. *Цілу губку у зткала.* Черниг. у. 5) „Полотнище шерстяной ткани, составляющее одну половину запаски, которая шивается изъ двухъ губок“. Вас. 171. 6) — водяной. Раст. *Spongia fluviatilis.* Л. ЗЮЗО. I. 137.

Губокопѣлка, ки, общ. Тотъ, который часто губѣ поилить, т. е. сердится или вклицаетъ. Константиногр. у.

Губонька, ки, ж. Ум. отъ губа.

Губочка, ки, ж. Ум. отъ губа.

Губрій, рія, м. = Губань. Копотон. у. *Губріємъ прозвано його за те, що був велимъ багатий і добре губатий.* Г. Барн. 448. Ув. Губріяна. Аф. 370.

Губці, бець, ж. мн. Губки. *Мандзейго, душейню, дай же ми губці.* Гол. II. 484.

Губ'яка, ки, ж. = Губка 2. Радом. у. **Губ'явець, вдя, м.** Гнусливый человекъ. Желех.

Губ'явий, а, е = Гуг'явий. Угор.

Гуг'нати, наю, еш, гл. = Гуг'явити. Угор.

Гуг'явий, а, е = Гуг'явий. *А Кирило Тур... гуг'явиймъ полюемъ: хита ж тоби не страшино омірати?* К. ЧР. 395.

Гуг'яво, нар. = Гуг'яво.

Гуг'яти, вю, нійш, гл. 1) = Гуг'явити. *Щосъ цунити, нійж його і не второпаши, що вінъ ерзе.* Стор. II. 69. *Угу, цунити ворона.* Стор. I. 15. 2) Не ясно звучать. *Деся далеко цунив охотничий рп.* Стор. М. Пр. 110.

Гуг'явий, а, е. Гнусливый, говорящій въ носъ.

Гуг'явити, вю, еш, гл. Гуг'сить, говорить въ носъ. *Мов собака мурличе, та ще й цуняє.* Кн.

Гуг'яво, нар. Гнусливо. *Як крикне, та ще й цуняво.* Стор. I. 253.

Гуготіти, чу, тійш, гл. Производить глухой шумъ. *Даяі стало вже гуготіти, мов клекоче море, або гуде великий вітеръ эдалеку.* Кн. *Дивись, як цунотить огонь, наче у цупі.* Червінг. г.

Гугуш, меж. То же, что и гуп, но еще сильнѣе. *Гугупъ названки у снї і роскинуво руки.* Рудав. I. 81.

Гудакъ, ва, м. 1) Музыкантъ, скрипачъ. Гол. II. 121. *Ой гудаки красно трають, а я не танцюю.* Гол. IV. 500. 2) Настѣк.: скрипунтъ, дровосѣкъ, Согамбух. Вх. Уг.

231. Ум. *Гудаченьмо. Зарай же мї, гудаченьку, як самъ розумієш.* Гол. IV. 480. **Гудачоки.** Гол. IV. 373.

Гудж, джа, м. Узель. *Бїда ж менї з такимъ мужомъ, що не в'яже штани пуджомъ.* Чуб. V. 1152.

Гуджя, гуджяга! меж. = Гуджяга. Ном. № 4357. *А то його! пуджя!* Котл. Ев. IV. 44.

Гудзь, зя, м. и пр. = Гудзь и пр. II. **Гудзь и гудя! меж.** = Гуджя. Гн. I. 25. Kolb. I. 65.

Гудікоць, мця, м. Волкъ. Борз. у. **Гудина, ни, ж.** = Огудина. Г. Барв. 438. *Помалу ж ходи, бо поточени гудину у гїркахъ.* Червінг.

Гудити, джу, дьш, гл. Хулить, осуждать, порицать. Мет. 410. *Судите, судите, а сами такі.* Лукан. 79. *Здоровї будьмо, та себе не пудьмо.* Посл.

Гудівия, ня, с. Порицаніе, осужденіе. См. Гудити.

Гудіния, ня, с. Гудѣніе, гуль. (См. Густі). Левци. I. 389; Левци. Нов. 83.

Гудіти, дү, дѣш, гл. = Густі. *Добре гудіти, коли є чїмъ шуміти.* Ном. № 1398. Рѣдко употребляется.

Гудкати, каю, еш, гл. Разсказывать, поговаривать. *Люде гудкаютъ — поговариваютъ, ходять слухъ.* Вх. Лем. 406.

Гудля, лі, ж. 1) Суматидя, беспорядокъ, смятеніе. Вх. Лем. 406. 2) Плохая работа. Вх. Лем. 406.

Гудокъ, джя, м. Родъ духового инструмента. *Гудеть, як гудокъ.* Ном. № 13895.

Гудьба, бя, ж. Порпаніе, осужденіе. См. Гудіния.

Гудючий, а, е. Гудящій. *Гудючий лютий зїмний вітеръ.* Левци. I. 55. *Гудюча розмова.* Левци. Нов. 243.

Гуж, жя, м. 1) Гужъ. Ремень для прикрѣпленія оглобли къ хомуту. Вас. 159. *Коли взявся за гуж, не кажи, що не дуж.* Ном. № 11015. **Пристати з норбтиними гужами.** Требовать настойчиво. Ном. № 3439.

Гужа! меж. = Гуджя. *Гужа його!* Чуб. I. 56.

Гужва, вя, ж. Распаренная древесная вѣтвь, употребляющаяся для связыванія, обыкновенно въ видѣ кольца. Шух. I. 74, 87, 187.

Гужевя, вї, ж. Часть плуга. Морд. **Гужівка, ки, ж.** = Ружва. Г. Барв. 64; Шух. I. 74.

Гужов, жяй, ж. 1) = Гужва. Угор.

2) Жалёзная цѣпь... связывающая плугъ съ колесами. Вх. Лем. 406.

Гуз, ва, м.—Гудзь. КС. 1893. VII. 447. Ум. Гузик.

Гузв, аѣ, ж. Корза, задняя часть лозки. Черк. у.

Гузвѣчка, кѣ, жс.—Уадечка=Вузвечка. Прив'язи свого коня чим небудь, а сам возьми гуздечку. Грин. II. 110.

Гузверо, ра, с.—Гузвирь 1. Вх. Зн. 12. Гузвирѣць, рѣя. м. Ум. отъ Гузвирь.

Гузвирь, рѣя. м. 1) Комель дерева. (гузер, гүзир). Шух. I. 88, 176. Комель, нижняя толстая часть своиа. Kolb. I. 63. Nom. № 313. МУЕ. I. 83. Чуб. VII. 378. Гузвирем подавай снопи. 2) Мѣсто, гдѣ мѣшокъ связивъ, завязивъ. Уголь мѣшка или косяго мѣшечка. Лохв. у. 3) Мѣшокъ въ бреднѣ. Ум. Гузвирѣць. А він торбинку за гузвирѣць та й висивав груши. Рудч. Ск. II. 30.

Гузвца, цѣ, жс. Задвица. Nom. № 5655.

Гузвичний, а, о. Заднепроходный. Кишка гузвична. Прямая кишка. МУЕ. I. 69.

Гүзвир, рѣя, м. См. Гузвирь 1. Шух. I. 176.

Гүзвля, кѣ, жс. 1) Тупой конецъ въ явѣ. Нв. 41. Тупой конецъ веретена. Вас. 153. Грин. II. 318. Тупой конецъ огурца. Валялися недоідені гузки з огірків. Мир. ХРВ. 410. 2) Мозоль на пятѣ. Ковотон. у. 3) Бородавка. Гузки... виникають гузкою веретена. Грин. II. 318. 4) Жировая опухоль. Мил. М. 103. 5) Нижний, задній конецъ очіпка, собранный сборками въ пучекъ. Вас. 191.

Гузвичца, цѣ, жс.—Гузвца. Лохв. у. Ум. Гузвична. Лохв. у.

Гүзно, ва, с. Задвица. Nom. № 2995, 2617.

Гузвичка, кѣ, жс. Прямая кишка. Харьк. См. Гузвичний.

Гузвж, вкѣ, м. Небольшой волъ съ маленькими рогами. КС. 1898. VII. 44.

Гузввѣти, вѣю, еш, гл. Мѣшкать. Мняж. 178.

Гузв! межс.—Гудзѣя. Вх. Лем. 476. I. Гув, межс. Подражаніе сильному звуку.

II. Гук, ку, м. 1) Звунъ. Тишу не чути, а гук чути. Ком. Р. II. 27. Раї цілий рабости і некло мук, пісні славіянські, голос з того світа, невідомий од серця і до серця гук. Петренко. (Юж.-р. 36. А Метл. 40). 2) Крикъ, гуль, шумъ, стугъ, грохотъ. Мкр. Г. 48. Ой гук, ма-

ти, гук, де козаки п'ють. Мет. 449. Братчики з веселим гуком підняли діжки з медом та горілкою. К. ЧР. 282. Щось гукне: „Химо, Химо!“ та й піде гук по темному бору, аж лунає. МВ. II. 65. У неділю гукли по селу: Карадич дочку оддає. Федьк. Настія розчазнула двері з гуком. МВ. II. 46. Гук з замкової гармати. Стор. МПр. 73. 3) Небольшой водонадъ, порожек на рѣвѣ. Шух. I. 6. 4) Трубка волюнки. О 1862. V. Кух. 37, 34. Гуде, як гук. Nom. № 13895. 5) Птица. а)—Гунало. Вх. Пч. II. 8; о)—Гукарня. Вх. Лем. 406. 6) Настѣк. Scarabaeus stercorarius. Вх. Пч. I. 7. См. Гуном. Ум. (кромѣ 1 и 2 знач.). Гучбѣ. Вх. Лем. 406.

Гукало, ла, с. Птица=Бугай. Ardea stellaris. Вх. Пч. I. 16. II. 8.

Гукавіна, ня, жс. Крики, окликанія.

Гукавіня, ня, с. Крикъ, окликање, зовъ.

Гукарня, кі, жс.—Пугач. Vubo marinus. Вх. Лем. 406.

Гукати, каю, еш, гл. 1) Издавать сильный звукъ, громко кричать, призывать кого. Заголосить, як та мати, голосна гармата. Гукатиме-кричатиме не одну годину. Шевч. 450. Через греблю повалили, гукують, співують. Шенч. 189. Як гукують, так і одгукуються. Nom. № 7127. До могили припала, латусеники гукала. Мет. 277. Гукав на його. 2) Толкать. Шух. I. 176. 3) Оплодотворить (свинью). Кнорос... гукне льоху, а то та від того упороситься. Шух. I. 212.

Гукатися, каюся, ешя, гл. Случаться, совокупляться. Вх. Уг. 234.

Гүкля, лі, жс. Распутная, гулящая женщина. Желех.; блудница. Вх. Зн. 12.

Гуквѣчи, кнѣ, нѣш, гл. Одногр. в. отъ гл. гунати. Як стукне, так і гукне. Nom. № 7128. Гукнув: здоров, дячку! Рудч. Ск. II. 80. Загомкють самопали, гукнуть гаківниці. Шевч. 450.

Гүком, нар. Много. Дід бабу друком: йому меду гуком. Nom. № 13968. Гуком бараболі. Грин. III. 556. Тепер у мене гуком свиней. Г. Барв. 420.

Гукбвѣти, ну, нем, гл. То же, что и гукнути, но съ силой. Гүзно гукомув Гривцько. Мир. Пон. I. 116. А чоловік з борозни: „а куди?“ як гуконе! Драг. 15. Гукнула гаківниці. Мир. ХРВ. 126.

Гукотія, тіп, гукотія, ні, жс.—Гукавіна, Желех.

Гүку! межс.—I Гук. Nom. № 12514.

Гу́лавий, а, е. Сумасшедший. Желех. I. **Гу́лий**, а, е=Гулий.
II. **Гу́лий** лого, м. Птица: красношейка. Вх. Пч. II. 12.

Гулі́ти, лю́, ліш, гл. Соблазнять обманчивими об'яцаннями, дурачить об'яцаннями. *А ти все гулила, що він хлібця нам принесе.* Федьк. III. 161. *За вечерю бояре дружечок гулили: подавали їм поческу, а сами ковтали, або з рук їх яку небудь траву виривали.* Мкр. Н. 35.

Гу́лиця, ці, ж.=Вулиця. Грив. III. 128, 72, 341. К. Дзв. 173. *А на нашій гулиці усе хлопці молодці.* Грив. III. 99. Ум. **Гу́лонька**, гу́лочка. Вийди, дою, на гулоньку. Чуб V. 651. *За дудочку да й ми гулочку.* Грив. III. 99.

I. **Гу́лі**, меж. Употребляется для призыва голубей. *Гулі, гулі, голуби, ви летите сюди!* Чуб. III. 192.

II. **Гу́лі**. Употребляется как глагол: гулять. *Не плач, дитинко, гулі підемо. Що на нашій та гулиці все гулі та гулі.* Грив. III. 72. Употребляется как существительное: гулянье, бездѣйствіе. *Гулі не одного в ланті обули.* Ном. № 12559.

Гу́лонька, гу́лочка, ки, ж. Ум. отъ гулиця.

Гу́лы меж.=I Гулі.

Гу́льба, бй, ж. Кутежъ, пяръ, пврунка, собраніе гостей. *Об Різді їх заручили. Гостей-гостей найхало!.. Гульба точилась до самого світу.* МВ. (О. 1862. III. 49).

Гу́льбини, бин, ж. мн. Гулянье, собраніе для забавъ, веселаго препровожденія времени. *Там гульбини тоді були: зібрались роднічі і чужі добрі люде і веселились собі.* Новооск. у.

Гу́льбище, ща, с. Мѣсто гуляній, увеселительныхъ собраній, гульбище. *Було гульбище на високій логилі... Посходять було на ту моголу, балакають, у карти грають, співають.* ЗОЮР. I. 280. *У нас над річкою в лѣс; в тѣм лѣсі лощина, де колись було гульбище,—нами гуляли.* ХС. IV. 27.

Гу́льбощі, шів, ж. мн. Гулянье, веселе, кутежъ. *Не втоплена гульбощами, горем не перемучена, яка була собі, як тихе літо.* МВ. II. 83.

Гу́львіса, си, м. Гуляка, повѣса, шапалай. К. ЧР. 130. Котл. Ев. I. 33. Чуб. I. 245. *А з яру та лісу, з собаками та псарями, їде пан гульвіса.* Шевч. 472.

Гу́льк, меж. Глядь, вдругъ, внезапно,

пашть. Грив. II. 226. *Гульк назад—аж стоить поруч чортяка.* Рудч. Ск. I. 63. *Аж гульк зима опала.* Шевч. 81. *Аж гульк—і в город причвалав.* Котл. Ев. I. 15. *А та собака між жидівське військо—гульк.* Грив. II. 223.

Гу́лька, кж, ж. Развлеченіе, гулявіе, бездѣліе. *А я з гульки додомоньку—єсть де відпочити.* Гол. I. 128. *Чаше во мн. ч. Не ходив ти за волами, але съ ходив за гульками.* Гол. III. 82. *Ти все в пштики та все в гульки, а об смерті неми й дулки.* Грив. III. 144.

Гу́лькнути, кну, неш, гл. Юркнутъ, нырнуть, внезапно появиться. *Так і гулькнув у воду. Пора, бач, гулькнула не та.* О. 1861. II. 176. 2) Кинутся, броситься, хлынуть. Угор. 3) Крикуть, хрюкають. Угор.

Гу́льма, нар. употребляемое тавтологически для усиленія значенія гуляти. *Оттак цілісінкий день гульма гуляе.* Лубен у.

Гу́льнути, ну́, нѣш, одн. в. отъ гл. гуляти. *Хотілось таки на святій празник гульнуть.* Стор. МІР. 153.

Гу́льний, ні, жс. 1) Гулявіе, развлеченіе, забана. *Ні гульня, ні робота.* Ном. № 10911. *Без того і гульня не гульня.* Шевч. 303. 2) Кутежъ. К. ЧР. 88.

Гу́льтай, гу́льтайський и пр.=Гультий, гультайський и пр.

Гу́льтіпака, ки, м. 1) Голь, бѣдвякъ, оборвний (всѣдствие рагула). *Ви не які небудь бурлаки, гультіпаки, а січовики.* Стор. II. 277. 2) Повѣса, кутила, гуляка.

Гу́льтяіще, ща, м. Ув. отъ гультий.

Гу́льтай, тья, м. Гуляка, кутила, лѣвтай, повѣса. *Пріймак-гультай не хоче робити, бере люльку у кишеню, їде до корини пити.* Чуб. III. 127. Ув. Гу́льтяіще. *Великий гультайше.* Лукаш. 127.

Гу́льтайка, ки, ж. Женищина гуляка, лѣвтайка. Ум. Гу́льтяйночка. *Моя дочка гультайночка, дома не ночує.* Нн.

Гу́льтяйство, ва, с. 1) Празднство, лѣвтайничанье, повѣсничство. *І який буде лад з твого гультайства?* 2) Соб. Лѣвтай, кутилы, повѣсы. *Он зібравсь усе наше гультайство.*

Гу́льтяйовий, а, е. Принадлежащій, свойственный лѣвтаю, повѣсѣ, кутилѣ. *З гультая гультайська й робота.*

Гу́льтяювати, таяю, еш, гл. Кутить, повѣсничать, бездѣвничать, бродяжничать.

Грунт продам, а сам піду гулятьювати. НВолын. у.

Гуля́кати, каю, вш, гл.—на ког. Кричати на кого, бранити кого. Желех.

Гулю́мба, хи, ж. Большая шишка. Лохв. у.

Гуля́, лі, ж. 1) Дятск. голубь. О. 1861. VIII. 8. Чаше во мн. ч. *Прилетіли гулі та й сіли на полі; а ви, гулі, не гудіть...* ХС. II. 195. 2) = Сич. Вх. Лем. 406. 3) = Гуля. **Гуля-гуч!** меж. Крик, котрымъ говятъ гусей. Вх. Лем. 406.

Гуля́й-города́йна, ви, ж. Подвижная деревянная башня (для военныхъ надобностей).

Гуля́ка, ки, м. п. ж. 1) Кутило, гуляка. К. ЧР. 353. *Де ж ти тепер, моя мила, що ти мене знярядила п'яницею-бурлакою і ледащом-гулякою.* Чуб. № 1061. 2) ж. Правая чепіга. Прип. у.

Гуля́кати, каю, вш, гл. Кричати. Вх. Уг. 234.

Гуля́льня, ві, ж. = Гульбище. *Він був на гуляльні з нами; там було багато парубків і дівчат.* Екатеринос. у.

Гуля́нка, ки, ж. 1) Гулявіе, развлечение, забава. *Пусті дочку на гулянки.* Чуб. V. 170. *Посходяться де на гулянку під неділю або під свято.* Мир. ХРВ. 87. 2) Свободное отъ занятій время. Употребляется въ выраженияхъ: *На гуля́нках, гуля́нками.* *Нехай колись на гуля́нках* (гуля́нках) *зроблю* 3) Въ заборѣ изъ вертикально-стоящихъ досокъ: промежутокъ, оставляемый между досками. Лубен. у. Ум. Гуляноньна, гуляночна. *Перебрела дзі річечки, а Дунаю ніт, та забула гуляноньки, а роскоші ніт.* Мил. 135.

Гуля́ння, ня, с. Гулявіе, веселіе, развлечение. *А без мого миленького гуляння немає.* Мет. 5. *Моя дочка на гуляння, їди подиися.* Чуб. Ум. Гуля́нничко. Грин. III. 256. *Ой жаль мені коханячка, дівоцького гуля́нничка.* Мет. 76.

Гуля́ночка, ки, ж. Ум. отъ гуля́ння.

Гуля́ти, ляю, вш, гл. 1) Гулять, расхаживать, ходить, ѣздить гдѣ либо. *От котик і довідався, що царь з дочкою гулятиме біля річки.* Рудч. Ск. *По садочку я гуляю, товариша викликаю.* Мет. 69. *В тій галері од пристані далеко одпущали, Чорним морем далеко гуляли.* Дума. *Вітер віє повіває, по полю гуляе.* Шевч. 8. *А думка край світа по хмарі гуля.* Шенч. 9. *Ревуть ляхи, а поставець по столу гуляе.* Шевч. 2) Кутить,

веселиться, гулять, развлекаться, пировать. *От знов грошей доволі; знов коваль п'є та гуляе.* Рудч. Ск. I. 65. *Гуляй, дитино, поки твоя година.* Ном. *Козацтво гуляе, байрак гомонить.* Шевч. *Гульма гуляти.* Гулять напропалую. 3) Быть празднымъ. *Козак—душа правдивая, сорочки не має—коли не п'є, так нуджу б'є, а ясе не гуляе.* Ном. № 769. *Роби, не лежи, не гуляй!*—сам Бог сказав. Рудч. Ск. I. 178. *Шлях не гуляе, т. е. много на немъ народу.* Ном. № 11390. *Щоб він, гуляючи, навчив Настусю заповідь.* Шевч. 4) Быть въ гостяхъ, развлекаться въ гостяхъ. Рудч. Ст. I. 82. *То оце вже ви й додому? гуляйте в нас їде.* Черниг. *Гуляйте!*—*Гуляли б, та хліба не брали.* (Шутка). Ном. № 11876. 5) Играть (въ различные игры). *Воки... гуляють у карти.* Рудч. Ск. I. 107. *Гуляють у тійсній баби.* Рудч. Ск. I. 199. 6) Танцовать. О. 1862. IV. 25. *Він як заграє на ту дудку, то увесь товар і я гуляю до самого вечора.* Грин. II. 82. 7) О животных: быть въ періодѣ случки, бѣгаться. *Наша корова тепер саме гуляе.* Подт.

Гуля́тиси, ляюся, вшся, гл. 1) Играть чѣмъ. *Чи будеш ним, мов пташкою, гулятиси, на ниточці прив'яжеш для дитини?* К. Іов. 92. 2) Безлично: гуляється, гулялося, возвр. в. отъ гуляти 1, 2. *Гуляй, серце дівчино, поки гуляється.* Чуб. V. 275. *Мені з своїмъ робом добре гуляється.* Чуб. V. 275. 3) = Гуляти 2. *Лучче мені нить-гуляється та й нікого не бояться.* АД. I. 151.

Гуля́тоньки и гуля́точки, неспрягаемый ум. глаголь отъ гуляти. *А тепер есь у пригоді, гулятоньки годі.* Гол. I. 325.

Гуля́щий, я, в. 1) Праздный, свободный, нерабочій, гуленой, незанятый. *Гуляща скотина.* *Чоловік гулящий.* Чуб. V. 672. *Прокидается такий час, що воми й гулящі бувають і одпочинуть таки як снід.* Драг. 172. *Все тев гуляще, дах таке випещене.* (О. 1862. III. 40). *Гулящий час.* Свободное время. *Призодь до мене гулящого часу.* Левч. 35. *А я осе гулящим часом до вас.* Левци. I. 324. 2) Лишний, ненужный, свободный. *Оце сокира гуляща—візьми її.* *Гулящий кінець мотузка, т. е. ни къ чему не привязанный.* Чуб. III. 99.

Гу́мен, ва, м. Игумень. *Гумен у них був чоловік дуже побожний.* Рудч. Ск. II. 201.

Гумбѣя, нї, ж. Игуменя. Зміев. у.
Гумбѣннй, ного, м. По образ. прил.
Прикащикъ при гумнѣ, надзирающій за
работами тамъ; сторожъ при гумнѣ, гумен-
щикъ. Рудч. Ск. I. 87. Kolb. I. 68.

Гумбѣннй, ка, м. = Гуменнй. Борз. у.
Гумбѣнде, ци, с. 1) Ум. отъ гумно. Чуб.
Ш. 251. 2) Тонфура у католическаго ду-
ховенства. 3) — полѣве. Раст. Тагахасит
officinale Wigger. ЗЮЗО. I. 138.

Гумнѣща, ща, с. Мѣсто, на которомъ
прежде было гумно, гумнище.

Гумнѣ, нѣ, с. Гумно. Гв. II. 60. Грин.
Ш. 19. *Густо гишекиці на новині, да
високі стогои на гулки.* Мет. 165. Ум. Гу-
мѣнца.

Гумбѣннѣва, вѣ, ж. Говоръ, шумъ. *От-
тамъ десь гумбѣннѣва, ажъ сюди чуть.* Ле-
бед. у.

Гумор, ру, м. Юморъ. Левци. (Пр.
1868, 474).

Гумористичнѣй, а, е. Юмористическій.
*Швидко почувлася і українська мова, на-
віть між поляками, в гумористичних
оповіданнях.* Левци. I. 463.

Гуна, нѣ, ж. = Луна 2. Харьк.

Гунѣти, нѣю, еш, гл. = Лувати. Харьк.

Гунѣдѣва, вѣ, ж. Шашка. Чернов.

Гунствений, а, е. Бранное: шельмов-
скій, собачій. *Гунственика душа.* Рк. Мар-
ковича.

Гунство, ва, с. Бранное: шельмовство,
собачество. Рк. Марковича.

Гунѣти, нѣ, еш, гл. 1) Дунуть, загу-
дѣть, зашумѣть, криквуть. *Як гунѣ, — такий
вітер!* Зміев. у. *Він разомъ як гунѣ!* 2) Ки-
нуть, броситься. *Гунѣм огулом на врага.*
Мвр. Г. 31. *Собаки так і гунули, та
впѣять назад.* О. 1861. V. 72.

Гунцѣол, ла, м. Бранное: собачій смѣхъ,
шельма. (См. Гунство). *Кажу вам: сїдай-
те гунцѣоли!* Рудч. Ск. II. 204.

Гунцѣот, та, м. 1) = Гунцѣол. *Утїк
гунцѣот.* Ном. № 1173. 2) мн. = Муцци 2.
Вх. Лем. 436.

Гунѣбѣ, бѣ, ж. Раст. *Melilotus coe-
quale* Lam. ЗЮЗО. I. 128. См. Бурнум.

Гунѣва, вѣ, ж. 1) = Гуня. Гол. Од.
44, 75. *На тїмъ молодїцї сїрая гунѣка.*
Гол. II. 59. 2) Гнусяцка, говорящая въ
носъ женщина. Черк. у.

Гунѣ, нѣ, ж. Верхняя суконная одежда,
серяга. Гол. Од. 44, 45, 75.

Гунѣвнй, а, е = Гунявнй.

Гунѣти, нѣю, еш, гл. = Гунявѣти.

Гунѣ! меж. для выраженїя глухого звука

отъ паденїя и удара, всею тошота. *Як
стане молотити, то все цїпом гун, гун!*
Рудч. Ск. I. 56. *Гун його кулаком у спину!*

Гупалка, ки, ж. Игрушка: родъ дудки
пзъ бузины съ вынutoю сердцевиню для
стрѣльбы (то же, что и пуналка). Васильк. у.

Гупало, ла, м. 1) = Гукало. Вх. Пч.
II. 8. I. 16. 2) — малѣ. Пт. *Ardea minuta.*
Вх. Пч. II. 8.

Гупати, пати, еш, гл. 1) Топать. 2) Уда-
рять, производить глухой звукъ.

Гупнути, ну, еш, гл. Однокр. в. отъ
гупати. 1) Топнуть. 2) Ударить съ глухимъ
звукомъ. *Так і гупнув його кулаком по
спині. Як гупне у двері, так вони й роз-
летїлись.* Чуб. II. 22.

Гупотїти, почу́, тїш, гл. То же, что
и гупати. но о дѣйствиі ушачевнємъ. *Чи
до нас злотиці гупотять?* Драг. 34.

Гупѣннѣва, вѣ, с. 1) Тонотъ. *Чую: гу-
потнѣва по дорозі, — дунав, що коні бї-
жать.* Новомоск. 2) Стукотня (глухими
ударами).

Гур-гур, меж. звукоподражаніе грохоту.
Гур-гур-гур! щось страшно загукотїло,
(Хучи) по під вікнами і стїгло. Левци.
Пов. 317. *А тут грїм помаленьку: гур-
гур-гур.* О. 1862. V. 80. У М. Вовчка о
разсыпавшихся бусахъ. *Як ірвоне з себе
коралї дорозї — геть одкинула, — тїльки
вони гур-гур, розкотїлися.* МВ. II. 160.

Гура, ва, ж. Масса, гурьба. *Печенї
разної три гури.* Котл. Ен. V. 14. *Купа
ї гура і три оберелки.* Ном. № 7684.

Гурака, нор. Поднявъ руки вверхъ
(ловить, напр. мячъ, брошенный верти-
кально вверхъ). *Гурака хватас гилку.* Ра-
дом. у.

Гуральннх, ва, м. Работникъ на ви-
покурнѣ. Левч. 135.

Гуральня, нѣ, ж. = Гуральня. Ном.
№ 11659.

Гурба, ба, ж. = Юрба. Вх. Зн. 12.

Гуркотїти, гочу́, тїш, гл. = Гуркотїти.
*Гуркотить, стукотить, шипрї коні бї-
жать.* (Колесо). Чуб. I. 310.

Гургуд, меж. для выраженїя звука отъ
паденїя. *Як перескакував уже, гургуц!* —
каже. Ном. № 13663.

Гурдѣ, дѣ, ж. 1) = Вурда. 1. Сим. 77.
2) = Вурда 2. Вх. Зн. 8.

Гуркало, ла, с. 1) = Гуркотїя. Вх. Зн.
12. 2) Домовой. Вх. Зн. 12. Желех. 2) Дѣт-
скан игрушка: родъ погремушки на виткѣ.
Мяж. 178. 4) Малевкїй водопадъ. Желех.

5) = Суреля. *Одкидав сурелі (або гурнала).* Пом. № 10879.

Гуркати, каю, вш, гл. 1) Стучать, грохотать. *Прибіг він до хати, став у двері гуркати.* Рудч. Ск. I. 170. *Дощечка густиме та гуркатиме.* Чуб. Ш. 99. *Гуркали дверима.* Левид. Нов. 167. См. Грюкати. 2) О доенні: сразу выжимать молоко из псега вымени. *Вівчар... ловить (вівцю) за дійки і уперед їх продює пальцями; потім гуркєе рукою відразу з цілої іври.* Шух. I. 193. 3) Ворковать. *Голуб гуркат.* Вх. Лем. 406.

Гуркєт, воту, м. Стукъ, грохотъ. Желех. *У млині такі гуркототи, туркототи, що не дай Господи.* ЕЗ. V. 197.

Гуркєнути, ну, вєш, гл. Однокр. в. отъ гуркати. 1) Стукнуть, грохнуť. *Ганна гуркнула дверми, аж вікна задзвеніли.* Левид. I. 54. См. Грюкєнути. 2) Кривнуть басомъ. *Чого ти кричиш на мене?—гуркєнув він басом.* Левид. Нов. 59.

Гуркєтє, ти, ж. 1) = Гуркєт. 2) Мурлыканіє. *А на коша—гуркота, а на діти—дрьмота.* Мет. 3.

Гуркєтєти, вєчє, чєш, гл. 1) Грохотать, стучать. 2) Ворковать. *Ой ну люлі, люлі! налетіли гулі, спали гуркотати, що дитині дати.* Дьтск. пѣсн. *Ой голуб гудє, голубки гуркєчє.* Чуб. V. 280.

Гуркєтєй, тїє, м. Стучащїй, вєснокоийный человекъ. Рк. Левид.

Гуркєтєти, вєчє, тїш, гл = Гуркєтєти. I. Грин. Ш. 673. *Стукотити, гуркотити, як сіно коней бїжить.* (Загадка: трїм). Пом. стр. 291, № 47. *На горичі шось стукє та гуркотєш.* Ниж. 130. *За громом громи гуркотєють.* Греб. 374.

Гуркєтєлївєдє, вїдє, м. Лѣсной голубъ, дїкий, сїзїй голубъ, *Colomba oenas.* Вх. Пч. II. 9.

Гуркєтєлївївї, а, в. 1) Производящїй стукъ, грохотъ, грохоучїй. 2) Воркущїй.

Гуркєтєлївєчє, вї, ж. Ласкат.: воркующїя. *Чи забула, голубонько-гуркотєлївєчє, чого бїгла сюди?* МВ. II. 114.

Гуркєтєлївєчє, чї, ж. Сильшїй стукъ, стукотня, грохотъ. *Там тєлу гуркотєчє підняли, що страї!*

Гуркєтєлї, нї в гуркєтєлїява, вї, ж. = Гуркєтєчєчє. Черк. у.

Гурка, нї, ж. Толпа. *За нею хлопці урмою ходять.* Чуб. V. 215. См. Юрма.

Гурман, нє, м. = Гуска 2. Желех.

Гурманка, вї, ж. 1) Большой комокъ

овечьего сыру. Желех. Вх. За. 12. 2) = Гусна 2. Желех.

Гурманєм, нар. Кучей, толпой. Желех. **Гурмоє, нар.** Толпой, гурьбой. *А ззадєу йшли під бунчуком червоним татари гурмоє.* К. МБ. XI. 154.

Гурбє, ркє, м. = Огрокъ. Пом. № 6660. Маркєв. 153. Ум. Гурбєчє. *Повна як гурчєчє.* МВ. I. 8.

Гурбєчєковїй, а, в. Одна изъ разновидностей зеленого цвѣта (о матерїи). *Якїй очїнок до лиця: чи гурчєчєковїй, чи кумаєчєвїй, чи квітєчастїй.* Г. Барв. 338.

Гуррєкєвїй, ну, м. Урагєв. *Гмоє той гуррєкєкї ширококрылїй я мчєс.* К. МБ. XI. 144. *Гучї, що вїтрами гонїть—крєтїть гуррєкєкє летучїй.* К. МБ. XI. 142.

Гурт, тє, м. 1) Стадо (о скотѣ). *По сусїдєству чужї гурти і отари скрїзь паслись.* Стор. II. 8. 2) О людяхъ: толпа, собранїє, общество, компанїя. *Жєнєть гуртєми хрїстїянє у колїзей.* Шевч. 613. *У гуртї, то й смєрть не страшна.* Пом. № 10721. *У гуртї каша їтєсь.* Пом. № 10731. *Просїмо до гуртє.* МВ. (О. 1862. Ш. 57). 3) О неодушевленныхъ предметахъ: группа. *Кожку зїрку нарїзно не закрїпїтїши, а хїба тїльки цїлий гурт їх.* Ком. Р. I. 50. 4) В гурт, до гурт. Вь одно мѣсто, вмѣстѣ. *Вовк, мєдвїдь і кабан зїбрались у гурт.* Рудч. Св. I. 22. *Прєцїндрївє Солонїй горох і прєвсїстєвє, а за горохом в гурт і жїто, і пшєнїцю.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 96). *Ходїм жє до гуртє.* Стор. II. 21. 5) За гурт. Вмѣстѣ. *Бувайтє здоровї! промовїє усїм нам за гурт.* МВ. II. 132. 6) Гурт на гурт. Всего на всего. *Скїльки зїр гурт на гурт усїх,—цольно щє нїкто й рєхуби не склав.* Ком. Р. I. 49. 7) Продавати на гурт. Продавать оптомъ. Сумск. у. Ум. Гуртєм. Пом. № 10733.

Гурт, нар. Много. Употребляется преимущественно съ отрицанїемъ: не. *Не гуртє у мене грошеї: так там якїй карбєвєць лишїєсь. Та й дїчїми було не гурт-то потраплю пїжмєти.* Левид. I. 122.

Гуртєлївїє, кє, м. Оптовый торговецъ. Шух. I. 271. Желех.

Гуртєбранєцє, вїдє, м. = Гуртєправ. *По-за гєсм, гєсм, гєсм зеленєньким там стояли гуртєбранєцї з своїми гуртєми.* Пп. Александров. у.

Гуртєвїй, а, б. 1) Совѣстный, общїй, коллективный. *Святїлась гуртєва рєботє*

та чортова з'їжа. Ном. № 10733. 2) Оптовий. Гуртовий продаж. 3) Незаконнороджений (въ васи́шкѣ). Чий це хлопчик?—Це гуртовий Терешко. Гуртові діти.

Гурто́к, тка́, м. Ум. отъ гурт.

Гурто́м, нар. 1) Совмѣстно, общими силами. Гуртом заснівали. Шевч. 61. Пиймали щуку молодці, та в шаплиці гуртом до суду притаскали. Гліб. 2) Оптомъ. Купуйте все гуртом.

Гуртопра́в, ва, м. Гуртовщикъ, пастухъ, гонаящій гурт.

Гуртопра́вця, ці, м. = Гуртоправ. Мирг. у. Слов. Д. Энарн.

Гуртува́ти, тѣю, вш, гл. Соединять, собирать вмѣстѣ, въ одно общество, собраніе, въ одну толпу Желех.

Гурча́ння, ня, с. Гудѣніе, журчаніе.

Гурча́ти, чу́, чїш, гл. 1) Гудѣть, журчать. Де езялися бурі й вітри,—і стучать, і журчать. Лукаш. 81. Доц журчить. МЕ. II. 187. 2) Ворковать. На веркві голуб журче. Гол. IV. 438. 3) Рычать. Иди у ліс, будеш медведьом та й будеш журчати, поки світа. Гн. I. 69. 4) О свиньѣ: кивѣть случку. Угор.

Гуса́к, ка́, м. 1) Гусь самецъ. Гусак гуску кличе. Нп. 2) Языкъ, дыхательное горло и легкія, вмѣстѣ взятыя (терминъ мясниковъ), ливеръ. Телячий гусак. 3) Ножная длинная колодка, въ которую заковываютъ нѣсколько человекъ. Ум. Гусачби.

Гусако́вий, в, е. Огносящійся, принадлежащій гусаку I. Гусакове тр'я.

Гуса́р, ра, м. 1) Гусаръ. Чуб. V. 426. 2) Родъ танца. Ум. Гусарин. Чуб. V. 716. 3) Гусари на коні. Родъ дѣтской игры. Нв. 31.

Гуса́рин, на, м. Гусаръ. Не вернувся із походу гусарин-москаль. Шевч. 487.

Гусарка, ки, ж. 1) Жена гусара. Шевч. 487. 2) Родъ теплой женской кофты. Славяносерб. у.

Гуса́рський, в, е. Гусарскій. Левяц. Пок. 147.

Гуса́рь, ря, м. = Гусар 2. Після сіз друи стругали гусаря. Мир. Н. 30.

Гусако́к, чка́, м. Ум. отъ гусак.

Гуса́ш, ша, м. = Сороківець. Желех. Гол. III. 481.

Гусе́вки, вок, ж. мн. Гусельки. Гол. II. 57. АД. I. 36.

Гусе́вця, ці, ж. Мѣсто, гдѣ хранять гусли. Гусовки шмарте до гусевниці. Гол. II. 57.

Гусе́льниця, ці, ж. Гусеница. Вх. Пч. I. 6. Гусельня, ні, ж. = Гусельниця. Подольск. г.

Гусе́нця, ці, ж. = Гусельниця.

Гусе́нь, ні, ж, соб. Гусеницы. Сарана окрила ввесь Єгипет, налізло гусені у поле. К. Псал. 241. Одколи як тепло вже стало, а гусені нема, черви зовсім так мало. Греб. 365.

Гусе́ня, няти, с. Гусенокъ. Гуси-гуси, гусенята, візьміть мене на крилята. Рудч. Ск. Ум. Гусенято, гусеняточко, гусенятовно.

Гу́си. См. Гусь.

Гусі́мець, мца, м. Раст. *Agabis Thaliana*. Вх. Пч. II. 29.

Гусі́вець, вця, м. Раст. *Gagea pusilla* Schult. ЗЮЗО. I. 123. См. Гусятиня.

Гусі́вки, вок, ж. мн. = Гусовки. На гусівак грає. АД. I. 38.

Гусі́й, я, е = Гусячий. Гуся травя. Раст. = Спорих, *Polygonum aviculare*. L. Вх. Уг. 234.

Гусі́р, ра, м. = Гусар. Вх. Пч. I. 14.

Гу́ска, ки, ж. 1) Самка гуся, гусыня. Ном. № 4116. А цоб тебе гуска обринула. Ном. 2) Соль въ столбикъ, ступка соли. МУЕ. I. 98. Гуска соли. Шух. I. 101. 3) Родъ печеня. Попекли снахи гуски. О. 1862. IV. 34. (Нп). На тарілку кладе чарку горіжкі і гуску або колач. Грин. III. 506. 4) мн. Раст.: *Nymphaea alba* L., ЗЮЗО. I. 129. См. Лагаты. Ум. Гусонья, гусочна. Нароблюють невеличких калачиків догих (гусочкв). О. 1862. IV. 13.

Гу́сла и гу́сли, сел, ж. мн. 1) Гусли. Ой ти, Давиде, свої гусли стрій! Чуб. III. 384. На гусли грає, красно співає. Чуб. III. 274. 2) Скрипка. Вх. Уг. 234. Въ свадебной пѣснѣ: Гусли гудуть, до двора ідутъ. Наряжайся, дяко Матрусю, бо возьмутъ тебе. Мил. Св. 35. Гусли загули.... Гуляе князь, гуляють гасіті, режуть палати на помості. Шевч. 331. Ум. Гуслоньки. Грин. III. 473, гуслоньки, гусовни. Та все стиха у гуслоньки грає. Мет. 260. Гусовки шмарте до гусевниці. АД. I. 37.

Гу́сланка, ки, ж. Сладкое молоко, сваренное а потомъ окисшее. Гн. II. 221. Шух. I. 141, 109. См. Ражана. ЕЗ. V. 43.

Гу́сла́р, ра́, м. Играющій на гусяхъ, гусларь.

Гу́сла́ти, ля́ю, вш, гл. Играть на скрипкѣ. Угор.

Гуснік, *ка*, м. Гусятя, гусиний хлѣвъ.
Гуснути, *ву*, *неш*, м. Сгущаться, дѣлаться гуще. *А глина все гусне, гусне.* Канев. у. *Кров у жилах гусне, холодіє.* К. МБ. XII. 266.

Гусови, *век*, *жс. мн.* Ум. отъ гусла.
Гусовька, *ви*, *жс.* Ум. отъ гусь, гусна.
Гусочка, *ви*, *жс.* Ум. отъ гусь, гусна.
Густвина, *ви*, *жс.* Чаша, густой лѣсъ, варость.

Густі, *дү*, *дѣш. гл.* 1) Гудѣть. *Грім гуде.* Ном. № 7215. *Аж земля гула під ногами.* Левниц. I. 378. *Голосно й жалібно гув новий дзвін.* Левниц. I. 388. *Дощечка густиме та гуркатиме.* Чуб. III. 99. *Шумить, гуде вітер по дуброві.* Лукаш. 70. 2) О настькомыхъ: жужжать. *Бджоли гудуть. Жук летить і гуде.* 3) О голябяхъ: ворковать. *Ой у лісі на горіє три голубовьки гуде.* Мет. 89. Также о крикѣ и вивыхъ птицъ: *Припунень гу.* Св. Л. 211. *Гуде сумно обуд.* Мир. Пов. II. 120. 4) Говорит разомъ многимъ такъ, что голоса сливаются въ одинъ общій гулъ. *Гула козацька рада.* Щог. Сл. 33. 6) У ишнѣні гудѣ. Пусто нѣ жармавѣ, въ кармавѣ свиститъ. Ном. № 1485.

Густій, *а*, 6. Густой, частый, плотный. *Хилієся та густій лози.* Мет. 24. *Густа каша дітей не розгонить.* Ном. **Густий** *гребінець.* *Густий гай.* Мет. 66. **Густий**, *як* *патока.* *Густее покривало.* 2) Плотный, сильный. *Густий від.* Камеєц. у. *Де густа рука, не треба і дрюка.* Ном. № 7361. *Густа земля.* 3) Многолюдный. *Базарь густий, як* *яриарок.* Г. Барв. 401. 4) Обильный (объ урожаѣ). *Врожай того літа не густий удався.* Мир. Пов. I. 111. Ум. **Густѣнький**, **густѣнький**.

Густиня, *ні*, *жс.* Густота.

Густірька, *ка*, *жс.* Родъ рыбы. Азксандровск. у. (Стряжевск).

Густіти, *гущу*, *стїш*, *гл.* Сгущать, дѣлать гуще, плотнѣе. Вх. Лем. 406.

Густість, *гостя*, *жс.* Густота. Желех.

Густіти, *тію*, *еш*, **густішати** и **густіпати**, *шаю*, *еш*, *гл.* Густѣть. О. 1862. III. 33. *Ліс все густішає.* Молоко густішася.

Гүсто, *нар.* 1) Густо. *Де густо, там не пусто.* Ном. № 1368. *Густо замісила тісто.* 2) Обильно. *Густо слозви лються.* Млак. 50. 3) Во множествѣ, много. *Манастирь весь богомольці густо обступили.* Млак. 46. *Людей було не дуже густо.* 4) Часто. *Густо дивиться, та рідко бачить.* Ном. № 6608. *Часто й гүсто.* Очень часто. *Моя лати часто і густо плаче за мною.* Чуб. I. 250. *Таких парубків часто і густо можна зустріти по наших хуторах та селах.* Мир. ХРВ. 4. 5)—дзвонити. *Звонить во істѣ колокола.* *Як вийшла вона слідом за попадемъ, то вже густо дзвонили, аж стара дзвіниця хипалась.* Г. Барв. 158. Ум. **Густѣнько**, **густѣсенньо**.

Густоволосій, *а*, *в.* Съ густыми волосами. Желех.

Густолистий, *а*, *в.* Съ густой листвою. Желех.

Гүстриє, *ка*, м. Кукишъ. Борз. у. I. **Гүстриє**, *меж.* Прізвувъ для гусей. Kolb. I. 66. Также: **гүсь-на**. Вх. Уг. 234.

II. Гүсь, *сі*, *жс.* 1) Гусыня. *Аж там пливе гүсь: Попагай-бій, біла гүсь!* Лукаш. 142. *Мудрий мудрець гүсю ореть.* (Загадка: письмо). Ном. стр. 303, № 473. Чаше употребляется во мн. ч. **гүси**—гүси, самки и самцы. *Чи то чуси кричать, чи лебеді ячать.* Макс. (1834) 5. 2) мн. **гүси**. Родъ игры. КС. 1887. VI. 482; Ив. 58. 3) Гүсѣй підпунати. Вратъ, пускать сплетню. Ном. № 13821. Ум. **Гүсьовька**. *Всі гүсьовьки на став полетіли.* Грин. III. 628.

Гүсю, *меж.*—**Гүсь**. Вх. Лем. 406.

Гүсá, сáти, *с.*—**Гүсєня**. Ном. № 3411.

Гүсь-на! *меж.*—**I Гүсь**. Вх. Уг. 250.

Гүсьр, *ра*, м. 1) Гүсь—гермафродитъ. ЕЗ. V. 173. 2)—**Гүсятин** 1. Вх. Лем. 406.

Гүсáта, сáт, *с. мн.* 1) мн. ч. отъ гүсь. 2) Накожная болѣзнь.

Гүсáтина, *ви*, *жс.* Гүсине мясо, гүсятина. *Снідання дає—все гүсятину.* Чуб. III. 403.

Гүсáтляк, *ка*, м. 1) Пастухъ гүсей. Желех; Вх. Зв. 12. 2)—**Гүснин**. Св. Л. 27. 3)—**Гүсятинця**. Кієв. 4) Раст: а) *Gagea pusilla* Schult. ЗЮЗО. I. 123; б) *Potentilla Anserina* L. ЗЮЗО. I. 132. в) Желтый птицемлечникъ, гүсний лукъ, *Gagea lutea*. Константиногр. у.

Гүсáтня, *ці*, *жс.* Родъ большой глиняной кастрюли. Вас. 181.

Гүсáчий, *а*, *в.* Гүсинный, гүсачій. *Беруть кістку з гүсачою крила.* Чуб. III. 99.

Гүсáчка, *ка*, *жс.* 1) Гүсиный пометь. Вх. Лем. 406. 2) Раст. *Potentilla anserina*. Вх. Лем. 406.

Гута, ти, ж. Стекляный заводъ. *Палае, як у цуті.* Ном. № 14045.

Гутиско, ва, гутисче, ща, с. Мѣсто, гдѣ былъ стекляный заводъ. Желех.

Гутинна, ня, с. Крикъ тетерева, токованье. Шух. I. 238.

Гутір, торі, ж. Разговоръ, бесѣда. Мкр. Н. 8. *Всяку цутір віддобраля, мов медком, словами.* Мкр. Н. 22.

Гутірка, ки, ж. = Гутір. Г. Барв. 201, 446.

Гутіти, чу, твш, м. 1) Шумѣть, гудѣть, шинѣть. Желех; Вх. Зн. 12. 2) О тетереви: кричать, токовать. Шух. I. 238.

Гутній, ка, м. Мастеръ на стекляномъ заводѣ.

Гуторити, рю, раш, м. Разговаривать. К. ЧР. 47. *Годі вже вам гуторити про свої смутки.* К. ЧР. 33. *На нашому гуторі по нашому й гутори.* Песа. *Зібрались три дівчини на Різдо, цинорять собі.* Грин. I. 284.

Гутю! То же, и тю, крикъ на волка. Звевигор. у. *Не раз, не два псами цвали, гутю, гутю викликали.* Грин. Ш. 283.

Гухваль, лѣ, м. = Ухваль.

Гуц-гүці, гуць-гүці! *меж.* для выраженія подпрыгиванія. Ном. № 9259 (преимущественно о подбрасываемомъ ребенкѣ).

Гүцати, даю, еш, м. Подкидывать на рукахъ дитя. Ном. № 9259.

Гүцүл, ла, м. Гуцуль, житель гуцульщины. Ном. № 4694.

Гүцулія, ліі, ж. = Гуцульщина. Желех

Гүцүлка, ки, ж. 1) Жительница гуцульщины. Желех. 2) Родъ народной пѣсни, напѣва. Желех.

Гүцүлок, лка, м. Маленькая гуцульская лошадь. Желех.

Гүцүльскій, в, ө. Принадлежащій, свойственный гуцулу. Желех.

Гүцүльщина, ня, ж. Мѣстность въ Галиціи (уу. Косивскій, Печенижнискій, Надирвянскій) и Буковинѣ, заселенная гуцулами.

Гүцүлік, ка, м 1) = Гуцулок. Желех. 2) Очень короткій гуцульскій тулупчикъ. Желех.

Гүць. См. Гүц.

Гүцьок, цька, м. = Гүц 3. Вх. Лем. 406.

Гүцүціб, меж. = Гүць-гүці. Въ слѣдующей приговоркѣ въ значеніи: дитя. *А що мені по конях, по волгах, коли в мене цүцюю на руках.* Ном. № 9261.

Гүц! *меж.* которымъ говятъ гусей = Гиля. Вх. Уг. 250.

Гүчѣня, чү, чійш, м. 1) Звучать, шумѣть, гудѣть. *Порожня бочка цүчить, а повна мочить.* Ном. № 1474. *Через гору високу тихий вітер цүчить.* Гол. IV. 515. *Вода цүчить.* МВ. (О 1862. Ш. 77). *Гүчить з гармат стріляння лодожерне.* К. ЦН. 268. 2) Кричать. Вх. Зн. 12. 3) = Сварити. Вх. Зн. 39.

Гүчжѣ! меж. = Гүджа. Ном. № 4358.

Гүчлівий, а, ө. Гудящій, жужжащій. *Хруці літають гүчливі.* МВ. II. 78.

Гүчний, а, ё. 1) Звонкій, громкій, звучный. *З себе була висока, орядна, говірки скорої, гүчної.* МВ. II. 31. 2) Веселый, шумный. *Йй забажалося життя світового, гүчного.* Левци. I. 339. *Гүчне весілля справили.*

Гүчність, ность, ж. Звучность, звонкость. Желех.

Гүчніти, вію, еш, м. Становиться болѣе шумнымъ, звучнымъ.

Гүчно, нар. Звонко, громко, шумно. Ком. Р. II. 27. *Говорить гүчно.* МВ. (О. 1862. Ш. 72). *Разом усі гүчно рушили.* Г. Барв. 205.

Гүчок, чьа, м. 1) Заговщикъ при облавѣ. Левци. 135. 2) Игрушка: волчокъ. 3) Особого рода игрушка изъ кости. 4) = Гүпало 2. Вх. Пч. II. 8. 5) Насѣк. = Бурчало. Вх. Пч. I. 7. См. Гүк 3. знач. и слѣд.

Гүшмажок, тка, м. Освобожденная отъ кострики волокна коновилы. Шух. I. 147.

Гүщ, щі, ж. = Гүща 2. Вх. Лем. 406.

Гүща, щі, ж. 1) Гүща, подонки, осадокъ. *Там тльки на денці... гүща зосталась.* Рудч. Ск. II. 205. 2) Чаща, густое мѣсто. *Де ліси і гүщі—прорубували просіки.* Стор. II. 123. 3) I він у ту гүщу—и онъ туда вмѣшался. Г. Барв. 336.

Гүщавина, ни, ж. Чаща, густо заросшее мѣсто. Левци. I. 374.

Гүщавник, ка, м. = Гүщакъ. Вх. Зн. 13.

Гүщак, ка, м. Кусты, густой кустарникъ. НВолын. у.

Гүщикій, ків, м. мн. Чаща лѣсная. *Несе у лис, у гүщики.* Гн. II. 111.

Гүщиня, ві, ж. = Гүщавина. Рудч. Ск. I. 133.

Гүщовина, ни, ж. = Гүщавина. Драг. 184. МВ. I. 157. *У гүщавині зеленій зникне.* МВ. I. 18.

I

Г, пред.=К. Ogon, Studien, 189. *Добре г лежачій колоді і огонь класти.* Ном. № 4623. *Іден г лісу, другий г бісу.* Ном. № 6664.

Габелко́вий, а, е. Сдбляний изъ телячей кожи.

Габéлок, леа и габéль, ля, м. Кожа молодого теленка.

Габзувáти, зúю, еш, гл. Позорить.

Гáблі, лів, м. мн.=Каблі.

Гáва, ви, ж. 1) Ворона. Драг. 272. *Як гáва до Юр'я у житті стовається,—буде добре жито.* Мнж. 157. 2) об. Зъвака, ротозій. Гáви ловити. Ротозійничать. *Він гав ловив та випрішки продавав.* Котл.

Гавéга, ги, ж. Ув. отъ гава. Мнж. 181.

Гавенá, нáти, с. Вороненокъ. *Гава й говорє: шо хоч візьми, тіко не руми моїх гавинят.* Драг. 272.

Гавзúн, нá, м. Большой горшокъ. Вх. Зн. 12.

Гáввити, ся, влю, ся, виш, ся, гл. Ротозійничать. (Залюбовск.).

Гáвра, ри, ж. 1) Зимняя берлога медвѣдя. *Виглянув, як медвѣдь з гáври.* Фр. Пр. 160. 2) Пастъ. Желех. *Роспустити гáвру=Гаврати. Ото роспустив гáвру.* Вх. Зн. 13.

Гáврати, ряю, еш, гл. Сильно кричать, орать. Вх. Зн. 12.

Гáвичий, а, е. Вороній. Новомоск. у.

Гáгати, гаю, еш, гл.=Гегати. Вх. Лем. 406.

Гáготáти, гочú, чеш, гл.=Гагати. Вх. Уг. 235.

Гаджáла, ли, ж. 1) Лодыжка. Вх. Зп. 13. 2) Зберу тя по гаджалах. Ударю тебя по ногамъ. Вх. Зн. 13.

Гаджалáгати, Гáю, еш, гл. Неповнятно

или на непонятномъ языкѣ говорить. *Волюхи гаджалалают.* Вх. Зн. 13.

Гаджéло, ла, с. Кубарь, волчокъ. Вх. Зн. 13.

Гадзúля, лі, ж. Навозный жукъ. Вх. Зн. 13.

Гáзда, ди, м. Хозвинь. Желех. Ном. № 1010¹, 11117. Ум. Гáздик, гáздоныа, гáздочка. Гол. Ш. 42. *Гáздику, де ти ідеши?* Гн. П. 22. *Гáздойко, ту нема нікого?* Драг. 309.

Гáздíночка, ки, ж. Ум. отъ гáздня.

Гáздíнити, ню, неш, гл. Быть хозяйкой. Вх. Лем. 407.

Гáздíвька, ки, ж. Ум. отъ гáздня.

Гáздíня, ні, ж. Хозяйка. Гол. П. 619. Ум. Гáздíнья, гáздíнечка, гáздíноныа. Драг. 407, 412. ЕЗ. V. 28.

Гáздíвкa, ки, ж.=Гáздíвство. Вх. Лем. 407.

Гáздíвний, á, б. Хозяйственный. Желех.

Гáздíвствó, вá, с. Хозяйство. Вх. Лем. 407.

Гáздíвський, а, е. Хозяйскій.

Гáздóвтий, а, е=Гáздíвтий. Желех.

Гáздóвкa и гáздóчка, ки, м. Ум. отъ гáзда.

Гáздóвнннн, ня, с. Хозяйничанье.

Гáздóвáти, дúю, еш, гл. Хозяйничать. Гн. I. 160. *Як я буду гáздóвати такий молоденький?* Гол. П. 380.

Гáздóсьо, ся, м. Ласк. отъ гáзда. *Зіднамеі вам, гáздóсьо, бо я сі свужби гáдам.* Гя. П. 153.

Гáйдá, ди, ж. 1) Родъ пастушьей свирѣли. Вх. Зн. 13. 2) Волянка. Вх. Зн. 13. Ум. отъ 1 и 2 знач. гáйдича, гáйдична.

Вх. Зн. 13 3) Плохая собака. Вх. Зн. 13. 4) *об.* Негодникъ, негодница. Желех.

Гайдѣрь, ря, м. Музыкантъ, играющій на волынкѣ. Вх. Зн. 13.

Гайдѣця, ці, гайдѣчъа, жн, жс. Ум. отъ гайда 1, 2.

Гайдувати, дѣю, еш, гл. Играть на волынкѣ. Вх. Лем. 407.

Галаі = **Гайдаі** *Сів на коня та й гала на той плац.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Галаган, га, м. 1) Искра, головня. *Ще ж не зашло галаганом козацьке сонце.* К. Досв. 219. 2) Большой мѣдный горшокъ. Желех. 3) Старинная мѣдная монета въ 4 крестера. ЕЗ. У. 91. Вообще мѣдная монета. *У Марка тільки грошей, що ним ліку не знати; два слуха золота, а ціла гора галаганів.* Драг. 331. 4) Икра изъ рыбной рыбы. Нон. 102. 5) Понлавогъ въ рыболовныхъ сѣтяхъ. Браун. 9 и 10. Вас. 186. MUE I. 45.

Галамагати, гаю, еш, гл. 1) = **Гаджа-лагати**. Вх. Зн. 13. 2) Вздоръ говорить. *Не буду казати, нічого галамагати язиком: не чув, хоч і був там.* (Зальбовск.).

Галавиз, ків, м. мк. Подштанник. Борз. у.

Галенці, ців, м. мн. Узкіе брюки.

Галда, дн, жс. Взятка. Полт. Рк. Номиса.

Галѣра, ре, жс. 1) = **Галера**. 2) Сбитая изъ досокъ лодка, почти квадратная, для перевозки хлѣба. Черк. у. См. Галѣра, галѣра.

Галѣця, ці, жс. Гадюка черная. Вх. Зн. 13.

Галѣнок, нку, м, 1) = **Гальон**. Вх. Лем. 407. 2) = **Гальонка**. Вх. Лем. 407.

Гальбн, ну, м. Галунъ, позументъ.

Гальбнка, жн, жс. Головной уборъ дѣвственъ изъ полосы позумента. *Убереться до церкви, надіне на голову гальонку, завічається.* О. 1862. VШ. 16.

Галюга, гн, жс. = **Галиця**. Вх. Зн. 13.

Галѣра, ре, жс. То же, что п галѣра 2. Вх. Уг. 25. См. Галѣра.

Гамнѣти, нѣ, нѣш, гл. = **Гамнѣти**. *Жінка сало гамнула та на kota звернула.* Ном. № 4059.

Гандж, джі, жс. = **Ганджа**. Черк. у.

Ганджа, жі, жс. Изъянъ. *Кінъ з ганджою.* Уман. I. 305.

Ганджовѣтій, а, е. Съ изъяномъ, имѣющій изъянъ. Черк. у.

Ганджули. *Піти на ганджули.* Поѣти на заработки. Лохв. у.

Гандзблля, ля, с. соб. Отрепье, ломотья. *Іде, а гандзолля висить.* НВолын. у.

Ганзур, ра, м. = **Канцур**. *Солому бе на ганзур.* В ганзур шенело порвали. *А зуби ще в?—Де там вам! Усі чисто походили, до ганзюра.* Звенигор. у. Д. Эварн.

Ганок, нку, м. Крыльцо, подъѣздъ балконъ. *Ой у Лубнях крутоярнх у високім замку, сидить пишний князь Ярема на тисовім ганку.* К. Досв. *Ой сиділа Марійка на ганку та краяла чероуну китайку.* Нп. Употребл. съ тѣмъ же значеніемъ и во мн. ч.: *Ганни.* *Підходимо до шинку,—на ганках такого народу сібралося.* Г. Варв. 67. Ум. **Ганочон**, **ганочни**. *Коло хати, перед ганочками, сидить гурба людей.* К. ЧР. 63.

Ганч, чу и ці, м. п жс. = **Гандж**. ЕЗ. У. 91. *У корови нема ніякої ганчі.* Канев. у. *Я не можу того волка купити, бо має в ногах великий ганч.* Вх. Зн. 13.

Ганчувати, чѣю, еш, гл. 1) Браковать, находить недостатки. *Котра дівчина вередує з женихами, ганчує та плаче, то з її оттак сміються.* Уман. у. 2) Имѣть изъянъ, порокъ, недостатокъ. *Ганчує на ногу кобила.* Канев. у.

Ганя, ні, жс. = **Кана** 2. Вх. Зн. 13.

Гара, ри, жс. 1) Пасть, глубокая, но не сквозная, продолговатая желобовина для вставки досокъ (напр. въ столбѣ забора), притесанныхъ брусьевъ и пр. Лохв. у. См. еще назій. Константиногр. у. 2) Пвозка съ ящикомъ для возки земли, песку. Киев. у.

Гаргала, ли, жс. 1) = **Гаргало**. Вх. Лем. 407. 2) Кружка. Вх. Уг. 235.

Гаргало, ла, с. Горло. Вх. Лем. 407.

Гаргара, ри, жс. Сердчатая, брачная баба. *Стара гаргара.* Ном. № 13620. См. Гаргара.

Гаргачки, чок, жс. мн. Крыжовникъ. Вх. Лем. 407. См. Агрус.

Гард, ду, м. То же, что и гард.

Гардувати, дѣю, еш, гл. 1) Гатить, дѣлать запруду. Черк. у. 2) ? *Як вєсло гардує, то треба його плазом поставити й перестане.* Канев. у.

Гарита, ти, ж. Карета. *Посадили її в гариту.* АД. I. 312.

Гарина; жи, ж. Пугъ соломы, приготовленный для крыши. Вѣл. Нос.

Гарнага, ги, ж. = **Кривуляка.** Нѣжн. у.

Гарбаний, а, е. Имѣющій пазы. *Се стоєти вже гарбани,—менше вгайки, швидче складено діловання.* (Залюбовск.).

Гарувати, рую, еш, гл. 1) Пазовать, дѣлать пазы. Подольск. г. 2) = **Герувати.** Лубен. у. Мирг. у.

Гахуватися, хуюся, ешся, гл. Франтить, наряжаться, прихорашиваться. *Ном. № 11205. Ходила б біло, то кажуть: гахуватся; ходила б черно, то кажуть: лікується.* Нп.

Габцик, ка, м. = **Кажан.** Вх. Лем. 407.

Гвалт и гвалт, ту, м. 1) Крикъ шумъ. Лв. 11. Чуб. I. 105. *Гвалт і галас Шевч. 197. А гвалту! а крику!* Шевч. 214. 2) Насиліе. *Прійшов і взяв гвалтом.* Аф. 357. *Одяв він гвалтом од убожє козаків і посполитих.* О. 1861. VШ. 29. *Розумом, а не гвалтом мусимо ми узязє лукаство переважати.* К. (О. 1861. VI. 33). 3) Восклицаніе: гвалт! Карауль! *Гвалт! рятуйте!* Шевч. 139. *Ай, гвалт! сама в хаті, не дам ради кошеняті.* *Ном. № 8766. Гвалт, на гвалт кричати. Кричати карауль.* *Ном. № 2385. Гукнули як на гвалт.* Гул. Арт. (О. 1861. Ш. 84). *Було ж тоб не любити, а тепер хоч гвалт кричи.* Грив. Ш. 159. *На гвалт біги, дзвоніти. Бить тревогу.*

Гвалтівний, гвалтовний, а, е, в 1) Шумный, крикливый. 2) Насильственный. *Тий каверзники змоявились у очевидьки на гвалтовний учинок.* К. ЧР. 96.

Гвалтівне, гвалтовне, гвалтовно, нар. 1) Шумно, крикливо. *Чорти об чимсь радилеси і гвалтовно гомоніли.* Стор. МПр. 43. 2) Насильственно. *Мет. 373. Гвалтовне одібрати.* Морд. Пл. 64.

Гвалтувати, тую, еш, гл, 1) Шумѣть, кричать. *Гвалтують, сказано, навспржжи цокотухи (жінки). Греб. 379. Чого (собак) так гвалтують?* Стор. МПр. 112. *Той чоловік став гвалтувати.* Драг. 184. 2) Производить насиліе, насильовать. 3) Производятъ тревогу, звать на помощь.

Гвер, ру, м. Ружье. Гол. I. 151.

Гвизт, тѣ, м. Визтъ. *А ми це вікну*

гвинтом придавим. Канев. у. Ум. Гоминтн. *Десь тут гвинтик лжжас.* Харьк.

Гвир, ру, м. = **Гвер.** Гн. II. 50.

Ге-ге-ге, меж. Подражѣіе крику гусей. *А гусочка ге-ге-ге!* Рудк. Ск. I. 50.

Гѣвгати, гаю, еш, гл. = **Гѣгати.** Вх. Лем. 407.

Гѣгавка, ки, ж. = **Гоголь.** Вх. Зп. 11.

Гѣгѣди, дѣ, и гѣгѣчки, цюк, ж. м. = **Гаргачки.** Вх. Лем. 407. Вх. Уг. 235. Ум. Гѣгѣдъ бни. Вх. Лем. 407.

Гѣганни, ня, с. Кракъ гусей. Гн. II. 30.

Гѣгати, гаю, еш, гл. = **Гѣгекати.** Вх. Зп. 11.

Гѣгѣкати, каю, еш, гл. О гусяхъ: кричать. *Гуси гегекають, качки кажкають.* Кв.

Гѣдѣ, дѣа и гѣдѣз, дѣа, м. Oestrus bovis. Гѣдѣ йогб вкусив,—на йогб напѣв. Онъ расказпризнчался.—*А що це тобі? Гѣдѣ укусив, чи що?* Канев. у. Ум. Гѣдзик. Вийнути гѣдзина. Сказать что либо съ умысломъ раздражать. *Оце вона прийшла та вкинула гѣдзика,—паня і росходила.* Мирг. у. Слов. Д. Эварв.

Гѣдзѣтисѣ, заюся, ешся, гл. 1) О четверон. животныхъ: бѣгати, мечась изъ стороны въ сторону, шодъ вліяніємъ боли отъ укушений овода. 2) О людяхъ: метаться, бросаться изъ стороны въ сторону. *Бідолашкий не знаходив собі місця: гѣдзѣвся, буюцимъ підпалювали його вогнем.* Стор. МПр. 18. *Кричала, гѣдзѣлась, качалась.* Котл. Ев. V. 60. 3) О людяхъ: капризничать, привередничати.

Гѣдзѣл, зѣа и гѣдзѣль, зѣа, м. = **Гѣдѣ.** Рудк. I. 160. *Ном. № 3389.*

Гѣдзѣнь, ня, м. Лѣтнее время, когда окотъ мечется отъ укушений оводами (сюль мѣсяць).

Гѣдзѣк, ка, м. Ум. отъ гѣдѣ.

Гѣдзѣлля, лѣ, с. Древесные опилки. Черном.

Гѣдзѣкатиюся, каюся, ешся, гл. = **Гѣдзѣтисѣ.**

Гѣдзѣло, лѣ, с, 1) Укушенное оводомъ мѣсто? *Уразив козла у гѣдзѣло.* *Ном. № 3390.* 2) Задница. *Поцілуй мене у гѣдзѣло.*

Гѣдзѣунок, нку, м. Искусство, умѣнье; тодѣж. *Треба на хитроці, коли гѣдзѣнку не достас.* Киев. г. *У сього малого хлопця немає гѣдзѣнку бігти.* Лубен. у.

Гедкати, каю, еш, гл.—Лоскотати 1. Вх. Лем. 407.

Гедло, да, с. Приказъ. *Розіслав же Іван Рижска гедло по всім селі.* ЗЮЗО. II. 558.

Гезунд, ду, м. Здоровье. *Трудно працювати, як Гезунду чорт-ма.* Бердич. у. Як у чоловіка нема Гезунда, то він і клочка не варт хунта, тоді його в гармату та й стріляй за хату. Ном. № 8130.

Гел! меж., выражающее крикъ гусей. Аф. 357.

Гелгати, гаю, еш, гл. О гусяхъ: кричать. Аф. 357.

Гелевач, ча, м. Брюхань. Угор.

Гелево, ва, с. Брюхо. Угор.

Гелета, ти, ж. Деревянный сосудъ, боченокъ. Угор. Ум. Гелѣтна. *Купують желетку сиру.* МУЕ. III. 40. См. Гелета.

Гелетя, тяти, с. Деревянный сосудъ для молока. Желех:

Гелка, ки, ж. Шишка, опухоль. *Грих задувати на Різдо віб, бо будуть викидати желки на шиї.* ЗЮЗО. II. 381.

Гелкотати, кочу, чеш, гл.—Гелгати. *Гуси з радости сичали й желкотали.* Бор. 25.

Гельгів, гова, м. Орудіе дровосѣковъ въ родѣ топора, у котораго вмѣсто широкаго лезвія подобіе иглицыю клюва ввутьр загнутаго. Части: деревянное топорище, обух, пазухи (стѣнки отверстія для топорища), фавда—четырёхгранный кливъ съ дзюбомъ на концѣ; отъ удара дзюбомъ впирается въ конецъ бревна, которое дровосѣкъ потомъ тащитъ, держа за топорище. Шух. I. 175, 176.

Геліох, хя, м. 1) Внутренности, потроха. Угор. 2) Брюхо. Угор. 3) Брюхань Угор.

Гемзати, мжу, жаш, гл.—Лоскотати. Вх. Уг. 235.

Генаура, ри, ж. Раст. Gentiana. Желех. Вх. Зв. 13.

Гер, ру, м. Раст. Aegorodium. Вх. Пч. II. 37.

Гергавка, ки, ж. Горло. Желех.

Гергеліяца, ці, ж. Раст. Calandra graevia. Вх. Пч. II. 26.

Гергѣлі, лів, м. м. Гуси крупнои породы. Александров. у.

Гергѣра, ри, ж.—Гаргара. Ном. № 13620.

Гергетати, гечу, чеш, гл. 1) —Гелготати. *Гуси усе Гергечуть.* О. 1861. I. 322. 1) —Джерготати.

Гергѣтня, ні, ж. 1) —Гегавня. 2) —Джергіт 2. *Жидівська Гергетня.* Херс. у. Слов. Д. Эварв.

Гергѣчки, цок, ж. м.—Гаргачки. Вх. Лем. 407.

Гергѣчник, ка, м. Кустъ, кусты крыжовника, Ribes grossularia. Вх. Лем. 407. См. Агрус.

Гергѣтання, ня, я Гергѣтіння, ня, с. 1) Крикъ гусей, пидюковъ. 2) Разговоръ на неповятномъ лязкѣ.

Гергѣтати, гочу, чеш, и Гергѣтѣти, гочу, тѣш, гл. 1) Кричать (о гусяхъ, индюкахъ). *Рябо спитать хотів, але Рябків язык був в роті спутаний, неначе пуглом з лик і Гергѣтѣць як на сідалі индик.* Г. Арт. (О. 1861. III.). 2) Говорить на неповятномъ лязкѣ.

Гѣрдян, ну, м. Шерстяная повязка въ формѣ широкой ленты, которую въ Галиціи дѣвшаки носятъ на головѣ; если же она носится на шеѣ, то на ней нашиваются разноцвѣтныя бусы; подобною же повязкою украшаются и шляпы парвей. Kolb. I. 38, 40, 36.

Гѣрега, ги, ж. Волчокъ. Вх. Зв. 13.

Герлак, кя, м. Овца, зачехнувшая отъ болѣзни. Ававъев. у.

Герланка, ки, ж. См. Стір з пруга.

Герувати и гирувати, рую, еш, гл. 1) Врывать возомъ, лошадыми. Мях. 181. 2) Направлять возъ, катя его задомъ впередъ, держась за оглобли. 3) Направляться. *Гируемо аж у саму столицю.* Шевч. (О. 1861. X. 3). 4) Срывать, стаскивать. *Хуртовина назад бідаху пре, за поли смиков, відлогу з пліч гируе.* Греб. 376. 5) Запрашивать (о цѣвѣ). *Що це він Геруе? Дорого Геруе за вола.* Мях. 181. См. Керуати.

Гѣцатися, цаюся, ешоя, гл.—Гедзатися. *Ой із гори та в яр Гецявся товар.* Каменец. у.

Ганис, су, м. Карнизъ. Подольск. г. Воляня. г.

Гвѣтися, гжуся, гзисся, гл.—Дрочитися (о скотѣ). *Корова Гзисся.* Вх. Уг. 235.

Га́йка, *кв. ж.* Hippobosca equina. Вх. Уг. 235.

Гау́нс, *су, м.* = **Глуад**. *Вона хоче роботу робити, та хазяйки з неї не буде, бо Глуансу нема.* Уман. у.

Гавт, *ту, м.* = **Ковток**. Вх. Лем. 407.

Гавта́ти, *таю, еш, гл.* = **Ковтати**. Вх. Лем. 407.

Гавту́ти, *ну, неш, гл.* = **Ковтнути**. Вх. Лем. 407.

Гавту́ти, *ну, неш, гл.* 1) Швырнуть, бросить на землю. Угор. 2) Околѣть. *Кравець у хвіст руки як умова, як одпустив (вовкові) три аршини, так вовк там трохи й не лигнув.* Рудч. Ск. I. 6.

Галá, *лі, ж.* = **Вурта 6**. *Я на тебе вже нагнав десять ліл.* Рк. Левци.

Галу́н, *на, м.* Самець съ однимъ ядромъ. Мург. у. Слов. Д. Эварн. См. **Кишкун**.

Гилькоті́ти, *чу, тиш, гл.* О гусяхъ: кричать. *Гилькотять гуси.* Харьк. г.

Гирга́чка, *кв. ж.* = **Горганка**. Гн. II. 166.

Гирд, *ду, м.* Часть овечього стада. Черк. у.

Гирла́нка, *кв. ж.* = **Горлянка 1**. Вх. Зя. 13.

Гирлі́га, *ги, ж.* Длинная съ клюкою палка овечього пастуха. *Вистойть чабаи сердца ося ніч, обернись на гирлігу.* О. 1862.

Гирувáти. См. **Герувати**.

Гі́дкати́ся, *каюся, ешся, гл.* = **Доско-тати́ся**. Вх. Уг. 235.

Гі́б, *ба, м.* Пт. сорокопуть, Lanius. Вх. Лем. 407.

Гі́вгач, *ча и гівгор, ра, м.* Пт. Junco torquilla. Вх. Лем. 407.

Гі́пс, *су, м.* Гипсъ. *Шкіру натираєт гіпсом дрібненько меленим.* МУЕ. I. 72.

Гі́рги, *мн.* Плечи. Вх. Лем. 407.

Гі́ргожник, *ка, м.* Разнощикъ товаро-въ. Вх. Лем. 407.

Гле́г, *га, м. 1)* = **Гляг**. КС. 1889. VII. 14. Гол. I. Вступленіе. 700. 2) Весенній ятра, то же, что сляп; состоитъ въ томъ, что играющіе стараются бросаемими палками сбить воткнутую въ землю палку. Чуб. III. 98.

Гле́гати, *гаю, еш, гл.* = **Глягати**. Гол. I. Вступл. 700.

Гле́джити, *джу, джиш, гл.* = **Глегати**, **глагати**. Гн. II. 8. Гол. I. Вступл. 700.

Глей, *глюю, м. 1)* Клей вишневый. Харьк. 2) = **Глей**. *Набирають коло річки або з болота глею, привезуть до клуки, розмочать водою і потім утотпують (на току).* МУЕ. I. 83. (Черниг).

Глейт, *ту, м. 1)* = **Ползва**. Вх. Лем. 407. 2) Глазированный горшокъ. Вх. Лем. 407.

Гловень, *вня, м.* Доска, которою прикрывается заборъ или частоколь поверху шул.

Глу́зи, **глузува́ти** = **Глузи**, **глузува-ти**.

Глю́г, *га, м.* = **Глөг**. Ном. № 12571.

Глюба́ти, **гаю, еш, гл.** Глотать не жевавши.

Глюч, *ча, м.* Рыба: Cottus, бычекъ. См. **Головач**, **бабець**. Вх. Пч. II. 19.

Гля, *пред. для.* *Ірви, кумо, ягідки, которі солодкі, а которі гіркі—гля моей жінки.* Чуб. V. 614.

Гляг, *га, м.* **гляга**, **ги, ж.** Часть желудка жвачного животного, употребляемая для створаживания молока. (Херс. г.). Створожившееся молоко изъ желудка маленькаго теленка, кусочекъ котораго (молока) бросаютъ въ удой молока, чтобы оно скорѣе створожилось. (Гол. I. Вступленіе, 700). Употребл. также лишь во *мн. ч.*: **гяги**, *ум.* **гягүшии**. Маркен. 158.

Гля́ганець, *нця, м.* **Гля́ганка**, *кв. ж.* Створоженое молоко, сладкій творогъ. Аф. 361. Грин. III. 561.

Гля́ганий, *а, е.* — *сир.* Сладкій творогъ.

Гля́гати, *гаю, еш, гл.* Створаживать молоко. Гол. I. Вступл. 700.

Глягү́шки, *шок, ж. мн.* См. **Гляга**.

Гля́мати, *маю, еш, гл.* Съ трудомъ ѣсть. *Василь закладає з Гарасином, що ззієть 15 булок... Ззієть шось три, взяв четверту та так глямає, що немаче омірати збірається.* Брацл. у.

Гнип, *па, м.* Короткій сапожный ножъ. Ум. **Гнипець**. Павловскій, Грамматика, 38.

Гніт, *гнотá, м.* Фитиль, свѣтильня. *Святі та божі: свічки поїли, на лмота засіли.* Уман. у. *Та згоріла лояночка від лмота до лмота.* Пп. Ні **гнотá** **нема́**. Нѣтъ вичего. Лохв. у. Ум. **Гнѣтии**. Ув. **Гнѣтище**.

Здоровий гнощице: карасини багато вогорле. Васильк. у.

Гнѳтъ, тя, с. = Отрепье.

Гѳвда, ди, ж. Башка. Подольск. г.

Гѳгá, гá, ж. = Галиця. Вх. Зн. 13.

Гѳгѳзи. мн. Плоды растенія гѳгѳзинн. Лв. 102.

Гѳгѳзник, ка, м. Раст. *Vaccinium vitis idaea.* Лв. 102.

Гѳдло, ла, с. = Козло.

Гѳй, гѳя, м. = Гѳй. О. 1861. XI. 39, 40.

Голдувати, дуо, еш, гл. 1) = Голдувати. 2) Владѣть недвижимою собственностью. *Він голдує снм гаєм.* Борз. у. *Сією греблю голдували черницї якіс, чи нїжеменькї, чи Бог їх знає які.* Драг. 223.

Гѳлка, ки, ж. Пшеница, имѣющая колосья безъ остей. Камеиц. у.

Гѳндзоль, ля, м. и **гѳндзѳля, лі, ж.** Пообрюшка. *Ото гѳнцає оце малисто, ще зуби повибиває тилм гѳндзодем.* Уман. у. Ум. Гѳндзѳльна, гѳндзѳлячца. Ув. Гѳндзѳляна.

Гѳндзѳляк, ка, м. Прыщъ. шишка. Вх. Зн. 13. *Ой дївично, дївичонько, яка ти файменька: на личеньку гѳндзѳляки як рїпа дрїбменька.* Вх. Зн. 13.

Гѳндзѳляка, ки, м. Ув. отъ гѳндзѳль. *Ще собі зуби повибиває гѳндзѳлякою отим.* Подольск. г.

Гѳндзѳлячца, вн, ж. Ум. отъ гѳндзѳля.

Гѳнот, ту, м. = Гѳнт. Вх. Лем. 407.

Гѳнт, ту, м. **Гѳнта** и **гѳнта, ти, ж.** Геть, гѳвть. *Він у нашому селї церкву новим гѳнтном обшив.* МВ. I. 65. *Дїмог стояв, гѳнтпо вбитий.* Св. Л. 215, 216.

Гѳнтáль, лá, м. Желѣзный гвоздь, который прибавается гѳвть. Хотин. у.

Гѳнтáрь и **гѳнтáрь, рá, м.** Кровельщикъ, покрывающій крыши гѳнтѳмъ.

Гѳнтáна, ни, ж. Одно штука кровельнаго теса. Желех.

Гѳнтѳвий и **гѳнтѳвий, в, в.** Сдѣланный изъ гѳнта. К. ЧР. 209. *Гѳнтѳвий даж окрунї церкви.* К. Оп. 132.

Гѳнта, гѳнта, тя, с. = Гѳнт. *Гѳлова скїтками вишита, борода гѳнтáм побита.* О. 1862. IV. 14.

Гѳнтáниця, цї и **гѳнтáрка, ки, ж.** Ель, годвая для теса, гѳнта. Вх. Лем. 407.

Гѳргѳля, лі, ж. Сугъ. Вх. Лем. 408.

Гѳргѳлáстїй, а, в. Суковатый. Вх. Лем. 408.

Гѳрсѳт, та, м. = Керсѳт. Канев. у.

Гѳспѳда, ди, ж. = Господа. Желех.

Гѳспѳдарити, рю, рш, гл. = Господарити. Желех.

Гѳспѳдарів, рева, ве. Хозяйскїй, принадлежашїй хозяину. *Гѳспѳдарѳва мама дїстала козуж.* Гн. II. 12.

Гѳспѳдарка, ки, ж. **гѳспѳдарнїй, а, в,** **гѳспѳдарѳтво, ва, с.** = Господарка, **гѳспѳдарнїй, господарѳтво.** Желех

Гѳспѳдарскїй, а, в. = Господарскїй. *Жид з гѳндлю жшс. Він до гѳспѳдарскїої роботи не здалий.* ЕЗ. V. 200.

Гѳспѳдарь, ря, м. **гѳспѳдарювати, рѳю, еш, гл.** = Господарь, **гѳспѳдарювати.** Желех.

Гѳспѳднїн, на, не. Принадлежащїй хозяйкѳ. *Гѳспѳднїнина мама лїзе на нїч.* Гн. II. 11.

Гѳспѳднїя, нї, ж. = Господиня. Желех.

Гѳтка, ки, ж. Самка глухаря, глухого тетерева. Вх. Пч. II. 15. Шух. I. 23. См. Гѳтур, гѳтур.

Гѳтур, ря, м. = Гѳтур, *Tetrao urogallus* Вх. Пч. II. 15.

Гѳхнути, ну, неш, гл. = **Гавкнути.** *Звїсно, краще, як собака є: гѳхне, то почуєш.* (Залюбовск.).

Гѳрайцар, ря, м. = Гѳрейцар. Гн. II. 43. *Виняє та і дав гѳрайцар.* Гн. II. 42.

Гѳрамузлáти, лáю, еш, гл. Писать ка. ракулями.

Гѳравáт, ту, м. = Граната. Желех.

Гѳравáтовїй, а, в. = Гранатовїй. *Окум перекинуся гѳравáтовим пернем у золотї оправї.* Рудч. Ск. II. 113.

Гѳрасá, си, ж. = Сапа. Острожск. у.

Гѳрасувáти, сѳю, еш, гл. 1) Расчищать дорожки. 2) Вытапывать. *„Ой березонько, чого ти не зелена?“—Ой як я мою зеленою бутн, коли нїдо мною татари стояли, копитами землю гѳрасували.* АД. I. 77.

Гѳрáта, ти, ж. 1) Пруть желѣзной рѣшетки, а во мн. ч.: **гѳрáти**—желѣзная рѣшетка. 2) Клѣтка (на ткани). Ум. Гѳрáтка, гѳрáтни.

Гѳратчáстїй, а, в. 1) Рѣшетчатый. 2) Клѣтчатый.

Брати, тв, с. соб. Старші вещи, старій хламъ. Вх. Лем. 408.

Грацювати, цюю, еш, гл. = Грасувати I.

Грегбрий, а, е = Моторний. Вх. Зн. 13.

Грейцар, ра, м. Крейцеръ (монета). *Старче божий, чим я тебе обдарю, коли я не маю, хиби два Грейцари просиш.* Драг. 267.

Грѣци, нар. = Грече. *Тим собі Грѣци розмовляли.* Гн. I. 181.

Грече, нар. Хорошо, какъ слѣдуетъ. *Вѣк став біля печі та й почав підпирати низьче грече.* ЗОЮР. I. 204.

Грѣчний, а, в. Учатный, любовный, милый. *Будай же здоров, Грѣчний молодче, Грѣчний молодче, Іванс-хлопче!* Чуб. III. 283.

Грѣчність прости, ж. Учатность, любовність.

Грѣчно, нар. Учино, люблячо; мило.

Гринджбли, джбл, ж. мн. 1) Маленькія сани. Пот. III. 99. Желех. 2) Простыні сани, дровни. Чуб. V. 1138.

Гринджблата, лят, мн. Маленькія сани-дровни. Ном. № 10001. *Врягла в Гринджблата павичку.* Котл. Ев. I. 7.

Грно, су, м. 1) Огуби. *Пересіваяся житку муку через сито і осталий Грис висипаяся до баривчини.* Гн. I. 100. См. Висізки. 2) Молотый крупно овесь съ ячменемъ, посыпанный солью; служить для выкорми скота. *Нехай нас Бог милує, щоб ми своїм дітям давали Грис—ни здужаєм і хлібом вигодувати.* Канс. у.

Гривджати, джѡю, еш, гл. Шипѣть (о гусяхъ). *Гуски Гривджат, як хочут вкусити.* Вх. Лем. 408.

Грѡва, ш. ж. і грѡно, на, с. = Гроно. Херс.

Грос, су, м. Стадо беременныхъ овецъ. О. 1862 V. Кух. 32, 37. У Мязжуръ: гроси—беремения овцы. Мязж. 182.

Грузло, ла, с. Ковѣ, вуча. Грузли сѣгу. Вх. Уг. 235.

Грулина, ш, ж. = Грулянка. Вх. Уг. 235.

Грулицько, ка, с. Мѣсто, гдѣ растеть или росъ картофель. Вх. Лем. 408.

Грульовина, ш, ж. = Грулянка. Вх. Уг. 235.

Груля, лі, ж. Картофель. Вх. Лем. 408.

Грулянк, ка, м. = Вандурчаник. Вх. Лем. 108.

Грульовка, ки, ж. Стебли и листы картофеля. Вх. Лем. 408.

Грундаль, ля, м. Грубый человекъ. Вх. Уг. 235.

Грундзюваный, а, е = Грундзюватый. *Не яке воно і Грундзюване, щоб шановний чинець не розборсая його сам, прочитавши картку-два в книжці.* Ном. Од. издав. VI.

Грундзювати, дзюю, еш, гл. Крѣпко увизывать, унаковывать.

Грундзюватый, а, е. 1) Узловатый. 2) Переносно: замысловатый.

Грунт и грунт, ту, м. 1) Надѣлъ, земля, участокъ земли; усадьба. *Продав грунт вічними часами.* Ном. № 14064. *Ходім, де тойі батьківський Грунт.* Рудч. Ск. II. 134. *Грунти, великі маєтки збувас.* А. І. 95. *Осіли на ранкових або на магистратських та чернечих грунтах.* К. ЧР. 198. 2) Почва. *Там добрий Грунт—усе як з води йде.* 3) Основа, основаніє. *Земля не може рушити з грунту свого.* Чуб. I. 69. *Слово—вітер, а письмо—грунти.* Ном. № 10664. Ум. Грунтик, грунтин.

Грунталя, лі, ж. Родъ игуга на верхнему краю чотена (см. чотен), силетснаго изъ растений: или дерези, или *Cornus sanguinea*. О. 1862. V. Кух. 37.

Грунтяк, грунтяк, ка, м. Ум. отъ грунт и грунт.

Грунтівка, и грунтівка, ж. Усадьба. *Вона хоча й сирота, а грунтівка і хата своя і поли день п'ять.* О. 1862. VIII. 7.

Грунтовый, а, б. 1) Почвенный. 2) Земледельческий.

Грунтовіще и грунтівіще, ща, с. = Грунтівка. *Жили вони (браті) на однім батьківськїм грунтовіщю.* Грин. I. 287.

Грунтовый, а, б. Осповательный, прочный.

Грунтувати, тую, еш, гл. Основывать. Желех. 2) Грунтовать (у художниковъ). Желех.

Грунь, ня, м. Хребетъ горы. Шух. I. 1.

Грячати и грячати, чу, чш, гл. Каркать; крикать. *По цілих ночах Грячит тот пташок.* Вх. Уг. 235. *Качка гряचित.* Вх. Уг. 235.

ГҮГЛЯ, лі, ж. 1) Родь верхней мужской и женской одежды изъ бѣлаго суква у гудуловъ. Форма гүглі; мѣшокъ, распоротый по одной сторонѣ, надѣтый на плечи и связанный на шеѣ шерстянымъ шнуркомъ или мѣдною цѣпью; сшитый конецъ гүглі служить вмѣстѣ башлыка. Тол. Од. 69. 2) = Гүля. *Як ударив, так гүля и набігла по.м.* Новомоск. у. Ум. Гүгольна.

Гүглюватий, а, е. Покрытый шишками. Новомоск. у. (Залюбовс.). *Гүглювата деревина.* Кіев. у.

Гүголька, ки, ж. Ум. отъ гүгля.

Гүджулай, лая, гүджулѣй. лѣя. м., гүджулѣйка, ки, гүджулѣя, лѣй, гүджулѣйка, ки, ж. Назовный жукъ. Вх. Зп. 14. Ум. Гүджульна. Вх. Зп. 14.

Гүдз, два и гүдзь. дзя, м. 1) Пуганица. Мет. 403. *Ціновили гүдзем застѣбнувся.* Котл. Еп. IV. 26. 2) Шишка отъ ушаба, опухоль. *Будував ся хату низького зросту чоловік і двері міряю по собі, то аби сьмо гүдзя не набили.* Св. Л. 27. *Да якийсь бойчак загилю кизляк, олітив кизляком, аж гүдзь під оком.* Грин. III. 54. 3) Узелъ на веревкѣ, ниткѣ. *Сей батіг був і посполений, а тепер вже давно обліз, аж рудий та товстий такий! І на кінці гүдз як голуб'яче яйце.* Св. Л. 74. Ум. Гүдзин. *Іде по улиці чоловічок, сам мерзений, мідяні гүдзини, на шапці бляшка з доброго семитриьвенного.* Морд. Оп. 23.

Гүдзь-гүдзь! гүдзьось-на! Призывъ для спящей. Вх. Уг. 271.

Гүз, за, м. Узелъ (на ниткѣ, веревкѣ). Вх. Лем. 408.

Гүзва, ви, м. = Гүля. Вх. Лем. 408. **Гүзалець**, льяца, м. = Галиця, Pelias bergus. Вх. Лем. 408.

Гүзій, а, е = Кудий. Вх. Лем. 408.

Гүзўлька, ки, ж. Ум. отъ гүзуля. **Гүзўля**, лі, ж. Круглая шишка. (См. Гүзва, гүля). Ум. Гүзўлька. *Мат на челі гүзульку.* Вх. Лем. 408.

Гүлати, лаю, еш, гл. Быть въ силахъ, въ состояніи. Пряг. у.

Гүлий, а, е. Безрогий (о волкахъ, коровахъ). *Запрігши гүлих вів,—ну переліг орати.* Г. Арт. (О. 1861. III. 94). *Гүлий вів.* Миж. 182.

Гүлька, ки, ж. Ум. отъ гүля.

Гүля, лі, ж. Наростъ, шишка. *Набігла гүля за вухом.* Закар. Ум. Гүльна Харьков.

Гүнадава, зи, ж. 1) Большая шишка. Миж. 182. 2) Шарообразный свертокъ. Миж. 182.

Гүральня, ні, ж. Водочный заводъ.

Гүргүля, ли, ж. = Горголя. Вх. Лем. 408.

Гүргүля, лі, ж. = Гүля.

Гүдзбла, лив, ж. = Гүрля. Вх. Лем. 408.

Гүдзьк, цькѣ, м. То же, что и гүдзинъ 3: узелокъ на веревкѣ, нити. *Сидів сивий дід і розмотував великий клубок і в'їзав гүчки.* Гв. II. 184.

Гүш, (ша, м. ?) Шишка (на тѣлѣ); зобъ. Желех. Гупул. (В. Дорошенко).

Гүшуватий, а, е. Покрытый шишками (на тѣлѣ). Желех. Зобастый. Гупул. (В. Дорошенко).

Д.

Д. пред. сокрац. од. Мене 'д смерти відборонив. Рудч. Ск.

Д. пред.=До. Д мєні. Вояк хоче, аби си 'д нєму вийшли. Федьк.

Да, сз, 1)—*Та, 2)* Пусть. *Исуса Христа у поміч просимо, да визволити від гріхів чоловіка.* Чуб. Ш. 19. *3)* Почти. *Служила там да зо штири роки.* Вх. Уг. 235.

Дв-ба! меж.—*Та ба!*

Дáва, ви, ж. Епидемическїй горловий болѣзн, преимущественно дифтерит. *Тепер у нас дваа давати дїтей.* Зміевск. у.

Дáванн, нів, м. мн. Мѣсто, гдѣ складываютъ сѣно и кормятъ имъ скотъ. Шух. I. 172.

Дáванкв, ки, ж. Кормленіе скота зпшой. *Вівці тоді саме вийшли на даванку.* Новомоск. у.

Дáваннн, ня, с. 1) Даваніе. *Воно ж і даванню кінець с.* Мир. Пов. I. 116. *2)*—*Данія 2.* Даваннн гірше трупизки. Ном.

Давати, даю, даєш, сов. в. даѣть, дам, даси, дасть, дамб, дастб, дадуть, гл. 1) Давать, вручать, доставить, ссужать, Чи се тїй чоботи, що зять дав, а за тїй чоботи дочку взяв? Нп. *Давайте, то і вам буде дано.* Ев. I. VI. 38. *Було б тоби, моя мати, сіх брїв не давати, було б тобі, мбл мати, частя-долю дати.* Мет. 108 *Не давши оброку, не бий по боку.* Ном. *Дай мєні грошей. Бог дав чоловікові душу і серце.*—*вїру, вїри.* Г'фрїт. *Прощу тебе, дай мї вїру, скажу тобі правду щирю.* Нп.—*ганьбї.* Хулить, находять вєдстаки. *Я парубку ганьби не даю і ланїж не пойдю.* Маркен.—*гарбузї.* Отказувать жениху - *добрїденя, на добрїденє.* Желать добраго утра. *По воду їде, добрїденє дас.* Мет. 71. *Ракенько встань, свєкорку на добрїденє дай.* Мет.—*догану.* См. *Догана.*—*драла, драчки, дропанї, дбру.*

Убѣгать. До хлопців дала драла. Ном. № 8806. *Переляканї жовніри несподіваним нападкою... дали дропанї.* Стор. МПр. 122.—*дўба. а)* У овчинниковъ: намазывать, намазать овчину вастоемъ дубовой коры. Вас. 153. *б)* Умирать, умереть.—*дўлі.* Показувать кукішъ.—*знати.* Увѣдомлять, взвѣщать, давати знать. *Як мене не буде, то я пришло свого товариша дати тобі знати, що мене нема.* Чуб. *Сїдлай, хлопче, сїдлай коня, сїдлай вороного,—давай знати в третю роту аж до кошового; давай панам знати, давай птам знати, нехай дають порадонку волів одиукати.* Мет.—*нáру.* Наказувать. *Яку йому кару дати?* Ном. № 8866.—*на бжме.* Жертвовать на церковныя нужды. *Пішов до церкви, дав на бжме.* НВолын. у.—*на-вїжки, безл.* Дало увидѣть. Употребляется въ значенїи предупреждать, предзаменовывать какой вѣбуду примѣтой что либо. *Скоро з двора я вїтхав, дало на-вїжки, ал' я все таки поїтхав.* Черкас. у.—*на вїн.* Предопредѣлять долготлїтїе. *Як не дасть Бог на вїк, то воно (дити) і ростом високе, і розумом як старе.* Лебед. у.—*на вблю.* Предоставлять на усмотрѣніе. *Махуха пасинку на волю давала: хоч льолю купи, хоч голїй ходи.* Ном. № 9377.—*на дзвбни.* Заплатитъ, чтобы звонили по узершемъ. *Дали на дзвбни і панасиду.* Мкр. Г. 12.—*на пám'ять.* Въ выраженїи: *Дай, Боже, на пám'ять! Дай Богъ пам'ятв.* *Дай, Боже, на пám'ять,—у вїсторок, чи що, се діялось.* НВолын. у.—*на признáну.* Оставлять примѣту. *Вїти терновї рубайте, по шляху покидайте, мєні, брату, пішому піхотинцю на признаку давайте.* ЗОЮР. I. 34.—*на рбзум.* Надоумлявать, наводити на мысль. *Коб йому Бог на рбзум дав, щоб ударив ного.* НВолын. у.—*ознáну.* Обнаружить, проявить. *Квїтка ла-*

ло не скоротав віку, поки почувся на своїх власних силах і дав добру ознаку свого великого дару. К. Гр. Кв.—поій. Оставлять вь покою.—пѣмочі. Помогать. Або мені помочі дайте, або мене з собою візьміте. Мет. 380.—пѣмочі-порятунку. Помогать и спасать. Нам, гетьмане Хмельницький, батю Зінову Чигиринський, помочі-порятунку дай. Мет. 408.—поряді. рідн. а) Давать совѣтъ, наставленіе. Час приходить умірати,—нікому поради дати. Макс. (1849) 77. б) Давать помощь, помогать, способствовать. Що все пити та гуляти, да нікому порадоны дати. Мет. 221. Вже вони ради дадуть. Ном. № 7887. в) Справляться съ чѣмъ. Ой гвалт, сама в хаті, не дам ради кошенята. Нп. г)—давати порядок.—порядок. Распоряжаться, давать порядок. Ох і рад же б я, дитя мов, до тебе встати, порядок дати, да сирая земля дѣри залегла, оконечка заклепила. Мет. 150.—сторчакъ. Падають винзь головою.—честь-хваля. Оказывать почести. І панові паншому честь-хвалу даймо. Чуб.—чолбм. Клявяться. У намет уступає, панку Филоненку, Корсунському полковнику чолом давав. Мет. 41. Сп. Чоло. 2) Подавати. Давати вечеряти! Давай коні! Ой дайте ж мені холодної води. Мет. 95.—рѣну. Подавать руку. Устав, поздоровкаєсь до їх,—дав одному руку, другому. Грин. II. 13. І шатки не зняв, і руки не дав, не процаєсь зо мною. Мет. 67. 3) Давать, предлагать, сулить. Даю йому за скриню два карбованці, а він править п'ять. 4) Допускати, позволять. Свої люди, не татари,—не дадуть загубити. Ном. Ой хвортунно, хвортунно, що ти учинила? дала серцю спізнатися, далі розлучила. Мет. Не дай пропасти на чужині. Шевч. 5) Выдавать заужь. Не дайте мене за п'яниченьку. Мет. 67. Синів женить, а дочок давать, родичів на весілле звать. Мет. Тожо значоєн і—змініж. Ой дбай, мати, дбай, да дочку заміж дай! Мет. 6) Задавать, давать почувствовать. Я тобі дам! Як дам тобі стига лиха,—повік не забудеш. Хоч я ні дам, хоч я не дам, так дасть моя мати,—таки тобі лихо йметься із нашої хати. 7) Вить, ударить, ударить. Як дав козми в дно у бочку,—воно так і вискочило, і горілка витекла. Грин. I. 222. Дав йому, що аж хаганці засвітилися. То же значеніє слѣдующихъ выраженій: Дати дупоубау, дупоублів, дѣху.—

матланки. Отколотить, отдутъ. Ном. № 3639.—пам'ятібого. Наказати битьемъ такъ, чтобы помнилъ.—парлѣ. Трепну дати. О. 1863. VI. 45. І овеюк у нас була ватаза, то й не підходь було воряза, бо вже дамо парла!—запотілишина, потілишина. Дать подзатыльникъ.—прочухана. Поколотить.—товнача. Дать тумака.—чбу, шваби, шкварки. Отколотить. Як дам шкворки, то буде тобі жарко. Ном. № 3617. 8) Давай! Да и ну! Він узая тую горілку, давай пити її обос. Чуб. Як ухлопю чорта папера за ноги і давай ним, неначе каленом процити бісів. Стор. МПр. 47. 9) Давай! давайте! Будемъ! Ну! Ну! Давайте йти! 10) Даймо. Положимъ. Даймо, шо він і добрий кухарь, але все таки.... Брацл. у. Даймо на тес. Допустимъ, предположимъ. Даймо на тес, що воно було зайць, а хто ж його курей поє? Мабуть то був вовк, або лис. Бердич. у. Даватися, даюся, даюся, сов. в. дѣтсѣя, дѣмса, дѣсѣя, ил. 1) Даться, отдаться. А довою покружмцї і коло Трапезонда: не даєсь в руки. Морд. Ог, не даймося, панове молодці, ми... у неволю. ЗОЮР. Сію конопельки дрібні зелененькі, сами не беруться, мені не даються. Чуб. V. 3. 2) Позволить, допустить. Було тобі уродиться, було тобі вдатися, було тобі та й не дається з себе насміяться. Не давайся кожному вітрові повіяти. Ном. № 3840. 3) Быть даннѣмъ, ямѣться. Як би то далися орлині крила, за синім би морем милою знайшла. Шевч. 27. Коб далось хоч одну годину, як прийшов оце, то б вирятував. НВольн. у. 4) Дѣтиса знати,—у знамі. Дать себя звать, помять, почувствовать. Ном. № 414. Чи ще ж тобі не далася тяжка неволя знати. Дума. Було тобі Хмельницькою у вѣчні часи не займатн; бо даєсь мені тьмаи Хмельницький гаразд-добре знати. Мет. 394. Даєсь ж я їм у таки! Стор. МПр. 99. 5)—на підмбу. Дать себя обмануть. Н... такої (дівчини) жеду, щоб ся не дала парубкові на підмбву. Федьк. Пов. 6)—в тямнї. Дать себя помять. Мабуть добре Московщина в тямкѣ їй далася! Бо уночі тільки й знає, що москаля клич. Шевч. 7)—на мбу, на рѣчі. Бить розговорчивѣмъ, краснорѣчивѣмъ. Улнта човоєр на рѣчі не давалася: якось смутна наче зробилася. Г. Барв. 218. Дуже на рѣчі не дається, а в неї слово—як струмочок джурчить. Г. Варв. 422. 8)—у вѣчі. Показаться ва

глаза. Привели його до матері, а самі повертались, не дались у вічі матері. ЗОЮР. II. 52. 9)—на явию. Показаться. Це він така несподива (порт), а то якось то він на яку несподива. Мирг. у. Слов. Д. Зварв.

Давець, вця, м. Подаціцій, даватель. Від злого давця бери й канця. Ном. № 10640.

Давило, ла, с. Прось, нажим. Аф. 372.

Давильця, ців, с. мн. Шипцы для орхів.

Давина, ни, ж.—Давнина. Ум. Давиночка. Я собі іпадам давню давиночку. Гол Ш. 385.

Давіть, вліб, виш, одн. в. давнѹти, давнѹ, давнѹш, г. л. 1) Давить. 2) Сжимать, стискивать. Давить, як мороз бабу. Ном. № 4003. Ні не дави, туманочку, словай тільки в полі. Шевч. 95. 3) Выжимать. Сир ізлив, а на масло давить. Ном. № 12215. 4) Душить, давить. 5) Пригнетать, угнетать. Так судила Божа воля, щоб давила нас недоля. К. Досв. 112. 6) Раздавливать, давить. Да як же стерпни, коли притьмом давають кармазини людей по дорогах. К. ЧР. 193.

Давітсья, влібсь, вишсь, г. л. Давитсья. Не дуже й жує, так цілком і ковтає, аж давитсья. Кв. Трохи був на смерть не подавися. А Петро йому й каже: се тобі, старче, так Бог зробив за те, щоб друму не бажав давитсья. Стор. I. 24.

Даві, нар. Сьогодні утромь. Вх. За. 14.

Давлібчий, в, е. Трудно проглатываемый (о нищѣ). См. Даучий.

Давнѣвний, в, е. Очовь древній. Сил робом передано нам сю давнєсну пам'ятку писаною слова зо всіма її ушкодити, перекрутками. К. Юв.

Давнеколішній, г, в. Давно вогда то бувшій, давно прошедшій. Давнеколішній о ястий присниться сон мені. Ося. 1862. V. 3.

Давненѣвний, в, е. Чрезвычайно старый; очевь древній. То давненезний дід. Уманск. у.

Давній-давнѣ, нар. Очевь давно.

Давнина, ні, ж. Старина, древность. Стали теревні тупь, давнину задувать; потрошки-потрошки і розбили свою тулу. Стор. II. 15. Давня давнина. Давно прошедше время. Давня то давнина, а наче очора оялось. МВ. Що мені нагадала ця тищи? Яку давню давнину пригадала вона мені! І мою молодість, і мою покійницю, і мої літа давні. Левц. У прич-

тах-приказках уста мої отверзу, про давню давнину тобі я возлагаю. К. Псал.

Давніть, ніб, ніш, г. л. Дѣлать давнимъ.

Давнітсья, влібсь, вишсь, г. л. Дѣлатьсѣ давнимъ, старымъ.

Давній, я, в. л.) Давній. Се, може е давній бідний неволник із неволі утїкє. Макс. (1849) 45. Вони не так старі, як давні. Ном. № 3645. В давній дуже жив він вік. Котл. 2) Древній, старинный. Дві церкви,—одна мурована високи, друга дерев'яна і давня сильно. МВ. I. 16. В давні времена, як ходив по землі Бог з Петром і Павлом. Чуб. I. 56. Давня річ, давни давнина. Давно минуше. Рудч. Ст. I. 59. 3) Прєжній. Давні пригоди боронять від шкоди. Ном. № 1753. Шапка сива, виступки козацька настоїца, ще давнїх козаків. МВ.

Давнісінько, нар. Очєвь давно. Та вже вона давнісінько мол. Кв. II. 187.

Давність, ность, ж. л.) Давность. Давність змєська. I. Ст. 2)—Давнина. Не задавить тому серци, чїй рід з давности ведеться. К. Досн. 112.

Давніш, нар. l.) Сравнит. ст. отъ давнѣ. 2) Ранѣе. На біса шук пусакаш, пане-brate? (у ставок). Уїж лїцїв поводиш—їх шуки заїдїть....—„Дарма річ“,—сказав хазїїн, „жалкїро, чом давнїш не звїв“. Глїб. 42.

Давнішній, я, в. Давнишний. Тільки де-не-де димок над кручею піднімається, та по вітру, як давнішня слава Синопа, розлітається. Морд. (Мр. л. сб. 92).

Давно, на, с. (Употребляется только въ косвенныхъ надеждахъ). А тут бур'ян, тіски, тали, і хоч би на сїх де могла о давнім давні говорила. Шевч. 378. І батьки наші казали, що зробив ти в давні давна. К. Псал. З давна, з давнього давна, з давніх давнѣ. Издавна, сь незапам'ятыхъ временъ. Бує собі дід та баба, з давнього давна у нїй над стовом удоох собі на хуторі жили. Шевч. 98. Ви, тітко, кажете, що се Муличини крутї, з давнїх давнѣ. Адже ж у давнього Мулички було батато степу. Левц. Пов. 373. Це щє з давнїх давнѣ у нас новелося. Харьк. г.

Давно, нар. Давно. Да вже ж мої овітчюшки давно не було. Чуб. III. 149.

Давномнѹлий, в, е. Давнопрошедшій. Давнѹти, нѹ, неш, г. л. См. Давитє. Желєх.

Давняшній, я, в=Давнішній. Давняшня знакома. Рудч. Ск. II. 158.

Давонутти, ну, нѣш, м. Сильно давнуть. Так її давонув, мало що духу не сидави. Чуб.

Давучий, а, в. (Огъ давити). 1) Терпкій (о вкусѣ). 2) Удушливий. Давучий чаѡ. Конст. у.

Давучка, ви, ж. Терпкій фруктъ. Стале давить отут, наче групу давучку їси, да авачишя.

Дадакати, каю, вш, м. 1) Болтати. 2) Гоготати. Гуски дадакають. Вх. Лем. 408.

Дадакач, ча, м. Болтунъ. Вх. Лем. 408. **Дадо, нар.** Гдѣ нибудь. Вх. Лем. 408. **Дадекой, дадеколи, нар.** Иногда. Вх. Лем. 408.

Даджеж, нар. (Вм. да аджеж) = **Аджеж.** Давден. Кто нибудь. Вх. Лем. 409.

Давь-бі, —Віг, нар.=Дасть-бі. Чи вже не варитиме галушки оце? — Ні, серце, бо борощня в нас дазь-бі. У Гул. Арг. какъ существ.: Як їсти дазьбіна ти те й глядики бути. О. 1861. Ш. 97.

Дайка, ки, ж. Даянѣ. Харьк. Манж. **Дак, сз.** 1) Такъ, да, но. Рада б душа в рай, дак грѣхи не пускають. Ном. Ой у полі да криниченька, тілько водниця словиться, не рад чумака да чумакувати, дак не мусить онлатиться. Мет. 459. „Куди ти, овче, біжши?“ — „До вдови за порослям.“ — „У неї же одно.“ — „Дак тоб не було й того.“ Ном. № 10718. 2) То, такъ. Св. Мр. XII. 19. Оттоді то Барабан, тьмьмал молодий, як у кума свого Хмельницького дорого нацинку написи, дак у його і спати повалився. Мет. 386. Не ти мені скажеш, дак мати: було б узобѡ не брали. Мет. 48. Дівчино моя Перясловко, поцілуй жг мене, моя ластовко! — Дак що же, дак ну же, дак поцілуй, да у твою цубоньку да золотую. Мет. 5. „Колянуй, баранс!“ — „Не вмію, пане.“ — „Дик лїзь у вікно!“ — „Дак рои, пане!“ Чуб. Ш. 428. 3) Дак же ні. Да вѣтъ же. 4) Як нема, дак нема. Нѣтъ какъ вѣтъ. А в педіленьку рано-праньску колочки як нема, дак нема. Мет. 229.

Дакоди, нар. Иногда. Вх. Уг. 235.

Дакотрий, а, в. Кто нибудь. Вх. Лем. 408.

Дакус, нар. Немного. Вх. Лем. 408. Ум. Дакусчин. Вх. Уг. 235.

Далдѣ, дѣ, ж. Далдѣ-балдѣ въ загадкѣ—свинья. Ном., стр. 294, № 122.

Далѣ, сз.=Алѣ.

Далѣбі, далѣбіг, нар. Ей-ей, право. Далѣбі, що правда. Макс. Ой не смѣся, діачионько, далѣбі не смійся! Й у тебе молодѡі отрути пався. Мет. 90. Ей, та-нуїся, коли хоч, бо далѣбі колось тму-мно-здо-мно спину на сині. Ном. № 3600. А мої (діти) вже й єть то живучі. Такою їх, такою їх, що далѣбі не знам, що й діяти. Левиц. I. 139.

Далѣбо, нар.=Далѣбі. Чуб. V. 342.

Далѣж, сз.=Алеж.

Далѣзний, а, в. Очень далекій.

Далѣзно, нар. Очень далеко.

Далека. Употребляется какъ существ., но безъ имен. пад. Не боїться нікого далека. Забачи Бог і з далека, та ти з далекого далка.

Далѣкий, а, в. 1) Далекій, дальній. До любѡі небоги нема далькоѡі дороги. Ном. № 8759. Чи то граки, чи то шлїч, чи хижї дїйкеки роспукають по Вкраїні залони далкї. К. Досв. 242. Дорїжка, дорїжка та широка і далека. Мет. 241. 2) Отдаленный, далекій. Степ широкій, край далекій, милою не бачу. Мет. 61. По далекому Дунаецку злая буря вгрозже-виступає. В далекому краю в чужю землю... загованьти. Шевч. 73. Коло жїтї любини? Ні бишкї, ні пенки, одна, як ти шпашка в далекім краю. Шевч. 27—82. Ум. Далеченький. Тенер нічка темненька, дорїженька далеченьки. Чуб. V. 873.

Далѣкїсть, кости, ж. Даль. Он те місце! — промовила Тодозл, лєгнєско мнунути посом на сизу далкїсть. Левиц. I. 442. Вона все дивитья тму-мно-мно в синї далекости. МВ. I.

Далѣко, нар. 1) Далекѡ. На Чорнес морє... далѣко поглядєс. ЗОЮР. I. 28. Добре далеко чунио, а лєдаче не далї. Ном. № 4451. Далко, як оком сянен. Ном. № 7745. 2) Долго. Ой високо соколѡі до неба літати, ой далеко козаковї до осети їдати. Мет. 7. Ум. Далѣченько. Далчченько одїтла од свого сєла. Кв. II. 226.

Далекогляд, ду, м. Телескопъ. Ся труба телескоп або далекогляд. Ком. I. 89.

Далѣч, чї, ж. Даль. Він любив у той час дово, дово дивитись на чорний чорнівський бір, на сизу далч, пєначе там зписана була його доля. Левиц. Пов. 331.

Далѣченький, а, в. Очень далекій.

Далѣченький, а, в. Ум. отъ даленій.

Далеченько, нар. Ум. отъ далеко.

Далечиній, ні, ж. Даль. Не яка там далечиня. Согну, чалгу в далечині, всяк день умираю. Гол. Ш. 367.

Далечиня, ні, ж. Большая даль. Буди землі за один день обійти таку далечиня, що має 900 мильонів верстов. Ком. I. 25.

Далешній, а, в. Приблизній издалека. Чи ви далешній? Лохв. у. Слов. Д. Эварн.

Далина, ні, ж. = Далечиня.

Даліти, люб, ліш, г. Отдалити.

Далітися, любся, лишся, г. Отдаляться.

Далі, дәліи, нар. Сравн. ст. отъ далеко. У дурня до Юря, у розумного далі. „Старче, село горить!“ — „А я за суму та далі пошу!“ Ном. № 4992. 2) Потомъ, послѣ.

Гемоніи люде на селі, а далі й розійшлися. МВ. I. 106. Ой, хворуно, хворуно, що ти зчинила? Дала серцю спитатися, далі розлучила. Мет. 63. 2) Вскорѣ. Далі прийде. Стенан вже далі приближить за сокирою. Вже далі вечір. .. Вже далі хліба не стане. Далі-далі. Скоро, як скоромъ времени. Ви вже далі-далі опущи дружитимете, а в мене ще й діти мої сироточки на в'язях висять.

1) Подальше. Ти, дівчачо, ти, подобна, не плавайся на підмову, бувай добра; бо двоюрини по татай: як ігради дівчину, а сам даліи. Млр. л. сб. 5) Далі-подали. Спусти вѣкторое время. Випси був проші і не віддавав, а далі-подали віддав. Харьк. у.

Далічко, нар. Далеко. Насіка їй далічко від тати. Федьк:

Даль, лі, ж. = Далечиня. Кв. (Желех).

Дальнина, ні, ж. = Далина. Як би допомогти оку людському прозирнути за далечиня дальному. Деню.

Дальній, а, в. Дальній, отдаленный. Та болить серце і головоночка, бо чужа, дальня сторонька. Бал. 39. Далій перчери. Левнц. Пов. 348.

Дальнозоркій, а, в. Дальнозоркій. Гайснск. у.

Дальнообій, а, в. Дальнозоркій. Козелецк. у.

Дальш, дәльше, нар. 1) Сравнительная степень отъ далѣю. Вони тікають від мене, а я мов пожежм їх мету та все дальш, та все далим у пекло прута шу. Стор. Млр. 47. 2) = Далі 2. 3) Прочь. Да я й аїлкового не хочю; цур тобі пошній, дальш! Кв.

Дальшній, а, в. 1) Сравн. ст. отъ да-

лений. 2) Слѣдующій. Мину сьогодні і завтра, і дальшого дня ходити. Св. Лук. XIII. 33.

Дамка, ки, ж. Шапка. Павл. 33. Гуляти в дамки. Играть въ шапки. В хлюста, в шари, в візка іграли і дамки по столу сваяли. Котл. Ен. Ум. Дамочка.

Дамніца, ці, ж. Шашелница. Павл. 33. Дамочка, ки, ж. Ум. отъ дамка.

Дав, ву, м. Столбъ, стоять. Чуб. VII. 375.

Давіна, ни, ж. Давь. Св. Л. XX. 22. І нехай йому давину принесуть парі фбрійські. К. Псал. 164.

Данка, ки, ж. То, что дано, даяніе. Обіцянка, а не данки — дурному радість. Ном. № 4515.

Данна, ноі, въ видѣ сущ. ж. Данная, письменный актъ на владѣніе недвижими-мима имуществомъ.

Данна, нѣ, с. 1) Ограва вообще, въ частности же яйца насѣкомыхъ, брошенныя въ водку, которую подносять тому, кого хотять отранить. Києвск. г. Як мені було йти на весілля, коли Солов'я отроїли б мене з своєї руки, дала б данни и черці тарілки, як би могла. Левнц. Пов. 342. 2) Заговорное питье. Дання прище трупишки. Ном. Се вже так, і дання причина. Чуб.

Данок, вку, м. Даяніе, даръ, пожалованье. Ум. Даночок.

Давцівнїк, кѣ, м. Танцоръ. Шух. I. 33. Давцувати, п'ю, еш, г. Танцовать. Шух. I. 33.

Давь, ні, ж. Давь. Колись був у Київї якийсь князь, лицар, і був коло Київа змій, і кожного году посилали йому давн; давали або молодого парубка, або дівчину. ЗОЮР. II. 27. Дітмалсь турки, лі недовірки, підписалися до Почаїва що-году давн давати. Чуб. I. 161.

Дар, ру, м. 1) Даръ, даяніе. Ні дар, и курля. Ном. № 7619. Що ж нам за дар везуть? Срібло ти золото. Чуб. III. 39. Виймив дари та й роздав. Федьк. Пов. Ви знаете добрі дари давати дітям виним. Ен. Лук. XI. 13. Божий дар. Св. Причастіе. До Божого дару і чортівими погам. Ном. № 136. 2) Дарованіе, талант, даръ. Незвичайний дар розмови і оповіданя. Левнц. Пов. 146. Каїтка... дав добру оліяку свого великого дару. К. Г. Кв. 18. Ум. Даронько. Мл. л. сб. 218.

Дара, рв, ж. = Дар. Що ємоу паняніи за дару данн? АД. I. 19.

Даря́, рі́, ж. 1) Антидорь. 2) Причастіє. *Не говори дару коштує.* Ном. № 5752.

Дараба, бн, ж. Цягть пзъ силнавого лѣсу. Шух. I. 181, 182. *Плыве дараба, а керманчи на беріі полядає.* Млак. 4.

Дарабчик, кв, м. Кусочекъ. *Заубив я дарабчик свѣчки.* Гол. IV. 498. *Дарабчик хлѣба.* Вх. Зн. 14.

Дарбевний, а, е. Дарствевный. *У нас земля сарбевна, ми живемо на дарбевній землі, що поміщик надѣлю.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Даревний, а, е = Даремний. Тому і світ великий, кому хлѣб даревний. Ном. № 1418.

Даремно, даремно, нар. 1) Даромъ, безвозмездно. *Умер той, що даремне давав.* Ном., стр. 90. 2) Напрасно, тщетно. *Даремне його дожидаєся, — не прийшов.* 3) Безъ пользы, даромъ. *Ой місяцю світиши, ти не трієш, тільки даремне в Бога хлѣб їси.* ЗОЮР. I. 148.

Даремний, а, е. 1) Даровой, безвозмездный. *Даремному колю в зуби не залядають.* Ном. 2) Напрасный, тщетный. *Горбатому ліччи — то, бранє, даремни праця.* То даремна річ, — дурговий не так пишисно. Левци. Пов. 83.

Даремнісінько, нар. 1) Совершенно даромъ. 2) Совершенно напрасно. *Даремнісінько ви, паночко, боялися.* КС. 1883. II. 467.

Даремно См. Даремно.

Даремщина, ни, ж. = Дарівщина

Даря́ти, ріб, рш, гл. = Дарувати I и 2.

Даря́ти, ці, ж. Подарокъ. *Всім діватам запродував, і своєї Паулїні даром давав, даром, даром, дарисцю.* Чуб. III. 210.

Дарівник, ка, м. Даритель. Такъ называється і дарящій новобранчимъ на свадьбѣ. МУЕ. III. 168.

Дарівщина, ни, ж. Подаренное. *Ми на дарівщині житимемо.* Харьк. г.

Дарівний, а, е. Подаренный, даровой. *Пан дав йому десятину землі і свѣчне, подарував йому. Так він на тій дарівній землі розвів садок... Той садок його, бо земля дарівня.* Полт. г.

Даріння, ня, е. Даревіє.

Даря́, нар. 1) Ни за что, напрасно, понапрасну. *Тоді б не сардивєся дѣрма.* Ком. II. 2) Ничего не значить, пустякій его, ну его, нужды нѣтъ, ничего. *Дармі — зрѣма, аби б воли були.* Ном. „Таму! ліє чорт у хату!“ — „Дармі, аби не мос-

каль. Ном. № 809. *Мо' то її не ваше, ти дармі, беріть уже.* 3) Не хуже чѣмъ, не уступаєтъ. *Вітряк меле дармі водяного млина.* НВолын. у. *Такє солодке зїлля, дарма патоки.* НВолын. у. 4) Дармі що. Не смотря на то, что; во зирая на то, что; хотя. *Одвінуєся Оврам і кажє: Ой зваживєся б я сказати щось добродїєві йому, дармі, що нил і поплѣ.* К. Св. П. Дарма, що голий, да в під'язках. *Посл. Дѣрма-гѣрма.* Ни съ того, ни съ сего. *Причєтєся дарма-гѣрма, зидновєся, що я шари.* Нп.

Дѣрмо, нар. = Даремно. Ном. № 6120. *Знепавидїли мене дармо.* Св. I. XX. 25.

Дармовий, а, б = Даремний 1.

Дармовіє и **дармовіє, су, м.** 1) Безполезно виснаженъ вещь. 2) Пелерина въ шинєли 3) Брелокъ, подвѣска, подвѣсное украшеніє. Шух. I. 127, 299. 4) Лишвій участникъ въ дѣлѣ, человекъ, присутствующій безъ надобности. *Чого тут висєше, дармовіє?* 5) Phallus impotentis. 6) м. ч. Связь, нераскладна между двумя кольями.

Дармоїд, да, м. Дармоїдъ, тунєядоць, паразитъ. *Одчєнєся, дармоїде, бо до мене кращій їде.* Нп. *Тут дай Боже сѣмому з сєм'єю прожитатись, а він ще її дармоїдіа набрас.* Кв. Пов. II. 20.

Дармоїдка, ки, ж. Дармоїдка, тунєядка.

Дармоїдний, а, е. Даромъ їдащій, тунєядный.

Дармоїдя, ні, ж. Дармоїдство, тунєядство.

Дармоїдство, ва, с. 1) Дармоїдство, тунєядство. *Пахло ницостю та хижим дармоїдством.* К. Дз. 40. 2) Соб. Тунєядцм. *Устїи новїо в його дармоїдства, лежачим хлѣбом набивають нуро.* К. Псал. 82.

Дармоїжки, жок, ж. мп. Тунєядство. *Піти на дармоїжки.* *Пойти на хлѣба къ кому.*

Дармоїжкувати, кую, куєш, гл. Дармоїждичать, тунєядствовать.

Дармоїжний, а, е = Дармоїдний.

Дармоїжник, ка, м = Дармоїд.

Дармоїжниця, ці, ж. = Дармоїдка.

Дармої, мѣю. м. Рѣшено съ большими отверстїями. Гайспп.

Дарморбе, су, м. Раст.: лицїй, Luscium barbagium. Анн., 202.

Дармування, ва, с. Прєбыванїє безъ употребленїя.

Дарувати, му́ю, еш, м. Быть без употребленія. Чи в тебе ця сокура дармує? позич її на час. Нема нігде кавала землі, аби дармувала. Гол. III. 41.

Дарна неділя. Фоміно воскресенье.

Дарник, ка́, м. Артось. Іду я з дарником і з наскою, до мене наші з доброю ласкою. Чуб. I. 95. Ум. Дарничіа.

Дарований, а, е. Подаренный. Дарованому одні киньць. Ном. № 4614. Дарованому конєві в зуби не дивляться. Ном. № 4616.

Даровізна, ни, ж. Подаренный вепці. Оце свити—даровізна. Черкас. у.

Даровізно, нар. Даромъ, въ подарокъ. Він дав даровізно мужикам землі Верхведьтпр. у.

Даровій, а́, б́. Даровой.

Даровіа, ні, ж. Жертва. І обернувся Господь до Авеля і до його даровіа. К. Св. II.

Даровітий, а, е. Даровій.

Даровіця, ці, ж. Даровое, доставшесь даромъ.

Даровіще, ща, с. Родъ дѣтской игры, въ которой поповий палкою по налкѣ противника кричитьъ. „Дарую копл! дарую вола!“ и т. д. КС. 1887. VI. 472.

Даровій, а́, б́. Даровой. Хіба ж у нас дрова даровіи?

Даром, нар. 1) Даромъ, безвозмездно. Всім дівочкам розпродас, Галочці даром дас. Мет. 302. Поймайте мені перловій вінок, я вам, молода, даром не схочу: перлову рибалочці—перловій вінок, дрюлюму рибалочці—цирлолтий перстень. Чуб. III. 305. Ті вже повмірали, що даром давали, давно їх не ма. Ном. 4626. 2) Напрасно, повусту; безъ пользы. Вже не даром Левко каже. Кв. II. 249. Нехай таки я не даром житиму на світі. Кв. I. 158. Се щось не даром. Это что то не спороста. 3) Даром що—Дарма що. Ном. № 405.

Даромá, нар.—Дарма. О. 1861. VI. 62. А ясно, ясно—дарма, що ніч. О. 1862. V. 78.

Даронько, ка, м. Ум. отъ дар.

Дарування, ни, с. Дареніе.

Дарувати, рую, еш, м. 1) Дарить. Своєю не дарує, чужою не бери. Ном. № 9671. Вола дарують без ярма. Ном. Сестриці, ви порадились, поради́те же чи мені, чим мені дарувати?—Дарує, братко, дари, собі дівочку бери. Мет. 186. 2) Давать, награждати, жаловать. Не все ж

Він дарує, про що лю́д міркує. Ном. № 71. Дарівну отдав, щаслиа дарував. Чуб. III. 272. Господь його допоє дарує. 3) Жертвовать чѣмъ. Та візьміть мене самою, на Чорне море цурітє. Нехай я буду на Чорному морі своєю юловот дарувати, аже не тоааристива середнього певніи душі терати. КС. 1882. XII. 487. 4) Прощать, извинять. Дарує мені, я вже білыте не буду. Що твоя жінка мене обиділа,—я їй не дарує. МВ. I. 12. Хто буду сей сон рано і вечір читати, того буде Господь на страшині суді, на будущому віку грѣхами дарувати, Мил. 15. 5) Дарувати житіям, душою. Пощадить жизнь. Став же він у наші милости прозати: чи не можна, шне, жінкам дарувати? Лохв. у. Бері троті, аби дарував душою. Черкас. у.

Даруватися, руюся, руюсья, м. Дарить кому. У нас така установка, що родина, як їде в шеті,—дарується. Федьк. Пов.

Дарунок, нка, м. Подарокъ. О. 1862. IV. 35. Ой що то мені за такі дарунки: білі перла і коралі білу шню шули. Нп.

Дасть-обі, нар. Т. е. Дастъ Бг. 1) Богъ дастъ божественная форма отказа шпему. 2) Нѣтъ, не імѣється. Ходити за дасть-бі з торбою. Хлопотити и получать отказы.

Дат, ту, м. Количество молочныхъ продуктовъ, даваемыхъ собственникомъ половини хозвевамъ пасуцагося на шей скота. Шух. I. 189, 197.

Дата, ти, ж. Число мѣсяца.

Датешній, я, с. Платицій подать. Лебед. у.

Дати, ся. См. Давати, ся.

Датка, ки, ж. Податка. Підлизується до паніа; зик на датки, то де вже йому до роботи.

Даток, тку, м. 1) Даяніе. Придаток не етоїть за даток. Ном. № 10590. 2) Податкиіе. Даток убогому очинити.

Датувати, тую, еш, м. Датировать.

Дак, ху, м. Кровля, крыша. Летів ттах через Божий дах: „туди мє діло на оні поріло.“ Ном. № 294. Трицало, печаче дах зривало з хати. Стор. Мпр. 37. Ум. Дашби.

І. Дáха, хв, ж. Родъ короткой шубы шерстю наружу, съ капыюною і широкими рукавами, которые не надѣвались. Тоді етвас киль у вохвєлну даху одматсья. ЗОЮР. I. 175. Обва ноги не в ремінь, не в ремінь, а в чоботи із саялю, і з

свійню. Шитий через все шовками—кругом стацу. Одяг плечі не в жупан, не в жупан, надів даху, став як пан, став як пан. Вовна зверху так і мас, так і має, ззаду кобень так і грає, так і грає, а рукава да широкі, широкі: задасть молод всякій дівоці роботи. ЗЮОР. I. 175.

П. Дáха, хн, об. = Давець. Коли даха, так будеш і взяха. Ном. № 10650.

Дáхарь, ря, м. = Давець. Будеш дахарь, будеш і взхарь. Ном. № 10650.

Даховий, а, ё. Кровельный. Сонечко вже по даховому моху красним світом грає. Осн. 1861. IV. 155.

Дáхто, мьст. Кто вибудь. Як дахто не піде, и довго бавит, то му мовят... МУЕ. III. 57.

Дáча, чі, ж. = Данина. „Годі тобі, пине куме, листи королевські держати, дай мені хоч прочитати!“— „Нащо тобі, пине куме, їх знати? ми дачі не даєм, в війско польське не ідем. АД. П. 9.

Дáчка, кн, ж. Денежный сборъ, податной сборъ. Шух. I. 51.

Даша́, ші, ж. Большое рядно (см.). Борз. у.

Дашіти, шú, шіш, м. Крыть кровлю. **Дашбк, шка, м.** 1) Уменьшит. отъ дах. 2) Знакъ (^) надъ долгой или перегибной гласной: б, ё. 3) Козырекъ фуражки.

Дáщо, мьст. Что вибудь, сколько вибудь. МУЕ. III. 55.

Дáяк, нар. Какъ вибудь. Вх. Лем. 409.

Дáяти, даю, даеш, м. = Давати.

Дбайливий, а, е = Дбалий. Борз. у. **Дбáлий, а, е.** Рачительный, старательный, заботливый. А тим часом у дбáлої господарині-ниіматки вже й обід постни. Левц. I. 174.

Дбáлисть, лости, ж. Рачительность, старательность, заботливость.

Дбáло, нар. Рачительно, старательно, заботливо.

Дбáння, ня, с. Радѣніе, стараніе, заботливость.

Дбáти, дбáю, дбáеш, м. 1) Радѣть, стараться, заботиться. Ев. Л. XII. 11. *Ой дбай, мати, дбай, та мене замуж дай.* Лавр. 45. *Ой, козаки, ви, біди невольники, кажу я вам: добре обайте, в городі християнські утікайте.* ЗЮОР. I. 213. *Добрий пан: ні бе, ні лає, та нічим і не дбає.* Ном. *Панове молоці! Добре дбайте: собі гетьмана наставляйте, бо я стар, болю, більше гетьманом не здолю.* Макс.

(1849). 78. *У некі все тепло, а піди в рай, то й дровами дбай.* Ном. № 200. 2) *Обрашати внимавіс. Знаємо, що не дбаєш ні про кою, бо не дивишся на лице людей.* Ев. Мр. XII. 14. 3) *Пріобрѣтати.* *У їх доля дбас, а сироті треба самому придбати.* Шевч. 133. *Коли місяць май, кождий собі дбай.* Ном. № 448. 4) *Думку дбáти.* *Держать на умѣ, на мысли, измышлять.* *Сидить Сава, листи пише, Сава думку дбас, ой вже Сава, та пан Сава гадку замисляе.* Чуб. V. 965

Дбáтися, дбáюся, дбáешся, м. Заботиться о себѣ, обращаться на себя вниманіе. *А ильниця та не дбається, йде до церкви, не вмигається.* Чуб. V. 591.

Дбáха, хн, об. Рачитель, рачительница; пріобрѣтатель, пріобрѣтательница.

Дбач, чá, м. Пріобрѣтатель, рачитель.

Дбáчка, кн, ж. Пріобрѣтательница, рачительница.

Два, дві, два, двох, чис. Два, двѣ, два. *Палиця два кінци має.* Ном. *В той час безбожній бусурмані набігали і тих двох братів порубали.* Макс. (1849). 24. *Усе доводиться робити їм двома.* *Горох сію два стручки,— роди, Боже, чотирі, щоб його дівчата зносили.* Чуб. III. 41. *Винного двома батогами не б'ють.* Ном. № 7474. *Ой плавало дві утітки да під млинком.* Чуб. *Не годиться дві шапки надівати на голову.* Чуб. См. Дві.

Двадньовий, а, е. Двухдневный. НВолынск. у.

Двáдцяторо, чис. Двадцать душ, штукъ и пр. Чуб. II. 36. *Двáдцяторо обізналось, що бачили все тес і як з гримми зганали.* Левха. Кв. Нов. Ум. **Двáдцятро**

Двáдцятый, а, е, чис. Двадцатый. *Уже Павлусеві минує і двадцятый, вже б він і на вечорній нічов так мати не цука.* Стор. I. 61.

Двáдцятірко, чис. Ум. отъ двадцяторо. *Нема і двáдцятірка шидичан.* Борз. у.

Двáдцятка, кн, ж. 1) Двадцать, два десятка чого либо. Вас. 150 2) Гривенникъ (=20 грошей). Подольск. и Волынск. губ. 3) Полотно въ двадцать пасьмъ. 4) Рыболовная сѣть, въ ¼ арш. которой помѣщается 20 ячей и въ длину, и въ ширину. Вас. 187.

Двáдцятни, кн, м. Двадцать пасьмъ. **Двáдцятюк, тку, м.** Двадцать. *До літ двáдцятка сляк-так було, а в сім часі і тою не стало.* Мдр. I. сб.

Двáдцять, ті, чис. Двадцать **Двáдцять**

десять. Тридцять. Макс. Двадцять з оком, двадцять одинь.

Двайдцять, и пр. = Двадцять и пр.

Двадцятаро, чис. Двадцять душъ, штукъ: дощина. *Була тика жовна, мала дванадцятаро дішей, тії діши мали всі по дванадцятаро дішей,—скільки всіх було?* Чуб. I. 139.

Дванадцятиголовний, а, е. Двадцятиголовний змій. Мяж. 15.

Двадцятый, а, е. Двадцятый. *Було нас (бешых) одинадцять, а беш дванадцятый.* Чуб. I. 116.

Дванадцятикрилка, ки, ж. Сь дванадцятьку крильми вѣдма. *Вона—дванадцятикрилка, а я тільки шестикрилка; вона всім нам (вѣдмам) ююва.* О. 1862. IX. 33.

Двадцятка, ки, ж. 1) Полотно вѣ 12 пасмъ. 2) Рыболовная сѣть, вѣ которой ия площади вѣ 1/4 арш., помѣщается во всѣ стороны 12 ячей.

Двадцять, тѣхъ, чис. Двадцять. *Добра жінка дванадцять раз на день одурить, а як яка, то й без числа.* Ном. № 9078. У мене семь кінъ з дванадцятьма юювало. ЗОЮР. II. 70. I наснаючив дванадцятьох, щоб були з ним і щоб посидати їм проповідувати. Ев. Мр. III. 11.

Двайдцять и пр. = Двадцять и пр.

Дверчки, чѣк, ж. мн. Ум. отъ двері.

Двері, реій, ж. мн. 1) Дверь. *Золотий обртюк скрізь двері відчиняє.* Ном. № 1390. *Як у Бога за дверима.* Ном. 2) Дерев'яная покривка, которою сверху закрыта лопушка для лѣсныхъ звѣрей—западниця. Шух. I. 235. Ум. Дверечка.

Дверник, ки, м. Придверникъ. Жел.

Дверница, ці, ж. Придверница. *Петр же стояв передъ дверми заборору... Другий ученик... сказавъ дверниці, і встала Петра.* Св. I. XVIII. 16.

Дверці, рець, ж. мн. Малевьяка дверь, дверки. *Приславъ ноні дверці до старої лавки.* Ном. № 13295. *Треба дощик добувати, горомити будувати без віконей, безъ дверей,—тоді спить колік молодечъ.* Чуб. V. 881. *Они всі посідали на коні, останній мішов і дверей і сказавъ: „Дверні, замкніться!“ І двері замкнулись.* Рудч. Св. II. 141.

Дверчатя, чѣт, с. мн. Малевьяка дверь. Ум. Дверчатна.

Дверчатий, а, е. Дверной.

Дверчатя, ток. с. Ум. отъ дверчатя **Двиг!** меж. для выраженія движенія. *Мамі! чого се в тебе брови тільки двиг-двиг?*—*Судорга, синку.*

Двигати, гаю, гаш, одн. и. двігнути, гну, гнеш, гл. 1) Двигать. *Не зміг двігнути ні рукою, ні ногою.* 2) Носить. *Нащо тобі, пане брате, торбинку двигати? Літше тобі, пане брате, людеї розбивати.* Гол. I. 165.

Двигатися, гаюся, гашся, одн. и. двігнутися, гвўся, гнешся, гл. 1) Двигаться, трогаться, двинуться. *Єм. Мр. XI. 23. Та ну, покинь, не двигайся, аже сам не донесеш.* Киевск. 2) Сотрясаться, сотрястися. *Як ударили з гармати, так аж церква двинулась.* Кух.

Двигіт, гогу, м. Сотрясеніе, дрожаніе. *Як пустив батико млин, та як нахилився вихор, та як загуркотить, запорохитить усе: а двігит такий, що на силу на ногахъ устоїти.* Левич.

Двигіуть, ся. См. Двигати, ся.

Двигонїти, нїю, нїш, гл. = Двигатися. *І втворив Бог великі кипи і всяке живе твориво, всяке поозуче, що двигонити у водахъ.* Онат.

Двиготїти, гоцў, тіш, гл. = Двигітїти. *Такъ весь склеп і задвиготїв.* Драг.

Двигітїня, ня, с. Сотрясеніе, дрожаніе.

Двигітїти, гцў, тіш, гл. Сотрясаться, црожатъ. *Кажикаючи, вони аж двигітїли, а їмъ товсті цокки дрїжали, неначе по їмъ ходила дрібна жовля.* Лениц. Пов. 326. *Змій той летить,—аж земля двигітїти.* Грин. I. 192.

Двжїати, жў, жїш, гл. = Двигітїти. *Просуку я ди кватирочку, аж кладочка двжїтити, а вже моя милая дівачки по воду біжїти.* Мзр. т. сб. 320. *Як загрили в стані, станя двжїсала.* Чуб. III. 377. *Аж земля двжїтити.* О. 1861. XI. Св. 30.

Двжїкати, ся. = Двжїтати, ся.

Двжїкїй, а, е. Удобоподвижный.

Двжїкї, жкї, м. Жестъ, движеніе. Черниг. г.

Двігнути, ву, веш, гл. 1) = Двигнути. *Ой чи вийду на танецъ, від—старого буланецъ в попилицю, або в спину, що й ноги ми вже не двину.* Осн. 1861. XI. 2) Отправиться, двинуться. *Сам не знаю, чи полицю тесати, чи до дівачки на всю ніч млатати, закину я вряжу бардину.*

сам до дівчини на всю нічку двину. Чуб. V. 172. *І двинув він (Оврам) звідтіля в гори.* К. Св. П. 3) Выстрѣлять. *От ми поставили перед ними артилерію, та як двинули з гарман, так бісова черкесія еростіч, та тіка, аж не потовдниться.* Черном. 4) Ударить сильно. *Я як двину її (собаку) зо всого мазу на відлі бичем по морді, так вона на місці й перекрутилась.* ХС. VII. 451. 5) Выстроить. *На хуторі (Максим) зараз же на перше ліно двинув будинок, мов панські хороми.* Мир. ХРВ. 168.

Двѣхкати, каю, каш, гл. Колебаться, трясись.

Двѣхтати, хчѣ, тіш, гл. 1) Колебаться. 2) Трясись. *Така гладка: як іде, так аж двѣхтить.* Харьк.

Дві, двох, чис. Имен. пад. ж. р. отъ два. **Дві, дві хати.** **Дві ноzi.**

Двійб, двійб, с.—**Двійло.**

Двійка, ки, ж. Двойка въ картахъ.

Двійко, чис. Ум, отъ двое. *І їх лиші мѣлки двійко було.* Федьк. Грин. I. 203.

Двійло, ла, с. 1) Бревно, употребляемое при запряжці двухъ или трехъ паръ воловъ вдоль; имъ соединяются ярма со сдѣднихъ паръ. ЗОЮР. I. 76. 2) Желѣзо у сохи съ двойнымъ отростіемъ.

Двійловий, а, е. Относящійся къ двійлу.

Двійлѣчий, а, е—**Двійловий.**

Двійносенький, а, е. Ум. отъ двійний. *Як проїхав позаченько да повз ворота, ворітешка двійносенькі, роздвоїтєся.* Чуб. V. 776.

Двійний, а, е. 1) Двойной. *Двійна китайка.* 2) Двухстворчатый. Ум. **Двійносенький.**

Двійник, ка, м. У сусальницьовъ и золотильницьовъ по дереву: лѣстки позолоченаго серебра.

Двійник, ка, м. Соргъ миски около семъ верхковъ въ діаметрѣ. Вас. 181.

Двійнята, нѣт, с. м. Двойня, близнюцы.

Двійця, ців, с.—**Двійнята.**

Двійчастий, а, е. Раздвоенный. *Тобі любіца моя псалына, ніжє віл на жертву круторосий, ніжє тук його серед багаття, і в ратицяхъ двійчастихъ ноги.* К. Псал. 157.

Двійчатий, а, е—**Двійчастий**

Двійчи, нар.—**Двічи.**

Двійток, тка, м. Двухлѣтній быкъ. Вх. Зв. 14.

Двір, двіру, м. 1) Дворъ, мѣсто подлѣ дома, обнесенное заборомъ. *І в хаті не чумь, і на дворі не видко.* МВ. II. 8. *Ой не по правді, мій миленький, ти зо мною живєш: мимо мій двір, нові ворітешка до нїкої ідєш.* Мет. 67. **На дворі.** *Влѣ дома, Приходять тоді брати і Мату Його і, стоячи на дворі, послали до Його, кличучи Його.* Єв. Мр. III. 31. 2) Домъ, усадьба. *Не плач, небого, що ідєш за мною: нехай плаче він, що бере лихо в двір.* Ном. *Хоч не сильна, аби двір за-красила.* Ном. *На конику заїждєжє, до двору жєнчїкїв займає.* Чуб. *Стоять нові двори, а в тихъ дворахъ нові ворота.* Чуб. 3) Дворъ, Высочайшія особы и придворные. *Оєь ті, що панують у царськихъ дворахъ.* Єв. Л. VII. 25. 4) Дворня, дворовая прислуга. *Іде з своїмъ двором.* Ном. **Двірєць, двірби, двірбач, двірник, дворби.** *Там я ходивъ черезъ річку до своєї дівчини; в неї двірєк біленький, насколо тополі.* Чуб. V. 238.

Двірєць, рцѣ, м. 1) Ум. отъ двір. *Стань, матінко, край двірця; іде твоє дочка до вінця.* Мет. 178. 2) Дворецъ. 3) Двірєць залізничный. Вокзалъ желѣзнодорожный.

Двірка, ки, ж. Женщина служащая у поміщика, дворовая женщина.

Двірня, ні, ж. Дворня Грин. I. 124. *Деруть Рѣбка мов тіря, на галас збіглась двірня.* Г. Арт. (О. 1861. III. 82).

Двіряк, ка, м. Дворовый человекъ. Миж. 60.

Двірячка, ки, ж.—**Двірка.**

Двірєк, рѣа, м. Ум. отъ двір.

Двірбач, чка, м. Ум. отъ двір.

Двірський, а, е. 1) Дворовый. *Сільська собака най ся міжъ двірськїи не мїшає.* Ном. № 1314. 2) Придворный. *І хилилась уся шляхта під панську руку, оддавала дітей своїхъ у двірську науку.* К. Досв. 171.

Двіста, чис.—**Двісті.** *Мали ми тоді більше якъ двіста бжїл.* Федьк. Пов.

Двісті, двохообт, чис. Двѣсти. Єв. Мр. VI. 37. *Покидаю тобі, молода дівчино, позаченькїи двісті.* Мет. *Вона мене добре знала, на сто рублєв повірляла, а ни двісті прищитала, сірі воли грабувала.* Чуб. V. 1093.

Двіцалівка, ки, ж. Досба вь два дюїма толпиной. МУФ. III. 29.

Двічі, двічі, чис. Дважды. З одній лики двічі лико не деруть. Пом.

Двоє, двоє, чис. Двоє. Як двоє у батька дітей, то як едно; а як едно, то як ні єдного. Пом. У його двоє діл. Лебед. у. Почав їх (учеників) послати по двоє. Єв. Мр. VI. 7.

Двоєм, нар. Вдвоє. Ще двоєм стільки їлати. НВолын. у.

Двоєчко, чис. Ум. оть двойкѣ. Промов, серце, словечко, як ми любилися двоєчко. Мет. 53. Ой ми любилися, нас двоєчко в парці, тепер розійшлися як сонечко в жарці. Мет. 63.

Двожильний, а, в. Двужильный. Кобила двожилина. О. 1862. IV. 83.

Двоістий, а, в. Двойной.

Двоіти, двою, двоїш, гл. 1) Двонтъ. 2) Дѣлать или говорить одинъ разъ такъ, а другою—пначе. Він раз каже так, а раз инак: він сам двоїть. Екатеринос. у.

Двоїтися, бося, їшся, гл. Раздваиваться. Змієвск. у.

Двоїжкѣ, чис. Двоє, пара. Родилося у їх скоро двоїко діток—близнята: син і дочка. Рудч. Ск. I. 131. Нас тільки двоїко в світі. МВ. Худібичину завія і діток єпловив двоїко: карапуза хлопчика та скверуху дівчинку.

Двоїлєвний, а, в. Съ двумя лезвіями. Черняг. г.

Двоїнитъ, нїть, гл. безл. Двоїться. Двоїнить мені у очіх, та й годі. Навіщо не подивлюся я, то все двоїнить мені. Харьк.

Двоїчїстий, а, в. Двоичїстий. ЗОЮР. I. 263.

Двокротъ, нар. Двукратно. Двокротъ до тебе промовляю.

Двоюгий, а, в. Двуугогий. К. Дз. 138.

Дворяк, ка, м. Дворовий чоловік. А чоловік ваш, небіжчик звідки був родом?—З того села, де... дворак був. МВ. II. 35. А хто любить сільські хлопці, а я люблю дворакн. Грин. III. 173. Ум. Дворачєнько. КС. 1883. IV. 906.

Дворяцтво и пр.—Дворянство и пр. Дворачєнько, ка, м. Ум. оть дворак.

Дворецъ, рцї, м. Дворецъ. Ой на горі дворець карбований, а в тім дворці хлопець малований. Гол. I. 205.

Дворяк, ка, м. Ум. оть двір.

Дворячєнько, ка, м.—Дворячєнько. Ум. оть дворяк. Ой поїсла дворичєнько на полювання, пїстив коничєнька на попасаня... Став дворичєнько, та став на поміст, приїжджає до дворика, від милої вїсть. Чуб. V. 771.

Дворище, ша, с. Дворище, мѣсто, гдѣ былъ двір, усадьба. Из лѣохів, будинків, стєнн, іл слонєкого трупа на дворици в Рарожинєвских стала чорна кума. К. Досв. 183. О, панєське дворище! бодай нічого доброго в тебе не вступило. МВ. I. 53.

Дворичїяк, ка, м. Днухлїтїя лїшадь. Вх. Лем. 409.

Дворєка, ки, ж.—Двірєка. Гол. IV. 467. Їден кобит на обцїси, а другий на корку; а хто хоче бїду знати, най ся візьме дворку. Ой чи дворєка, чи не дворєка, аби в дворі була, уже ж вона, панє брате, робити забула. Чуб. V. 1067.

Дворняга, гв, ж. Дворовий собака.

Дворовий, а, в. Дворовий. Стор. МІр. 67. Ой у саду вишня, у саду черешня—не любїте, діточочко, дворового лежєня. Лавр. 58.

Дворок, рка, м. Ум. оть двір.

Дворочок, чка, м. Ум. оть двір. Мл. 141.

Дворєський, а, в. Дворовий (человѣк). Дворєський чоловік Кіндрат,—усїєю як раз сємїєю робить він на пана. О. 1862. VI. 62.

Дворучєн, чок, ж. мн.—прєсвятої. Раст. Orchis maculata. Лв. 100.

Дворядний, дворядівий, а, в. Въ два ряда, двурядный. Вх. Уг. 235. О. 1861. VII. 2.

Дворяк, ка, м.—Дворяк. Ум. Дворячєнько. Став дворячєнько да став на поміст, приїтає до дворяка вїсть.—Здоров, здоров, панє зягю, чужий та не наш, бо оже твоїй милєнької на світі не маи. Чуб. V. 366.

Дворян, нї, м.—Дворянин. Люблю, мамо, дворянина... казав дворян—любить буду. Грин. III. 656.

Дворянин, ша, м. 1) Дворовий чоловік. Дїзналися дворяне та панєскїї козаки. Гол. I. 122. Ой мами криминяна, чорні очі в дворянина. Мет. 114. 2) Дворянинъ. На безлюдді й Хома дворянин. Ном.

Дворянка, ки, ж. Дворянка.

Дворянство, ша, с. Дворянство. Тим дворянством пишачиєсь, училиєся шлях-

та, як достатком та гонором переважити брата. К. Досв. 171.

Дворянський, а, в. Дворянській. *Дворянського роду, не ходила боса зроду.* Чуб. V. 1074.

Дворіченко, ка, м. Ум. отъ дворян.

Двокліток, тка, м. Днухлѣтвій ребенокъ. Г. Барв. 440.

Двоєт, ка, м. Два гроша. Київ. и Волян. г.

Двоєт, на, м. Больше сосновые брусья, отправляемые изъ Полѣсья водою, преимущественно въ Пруссію.

Двужоб, на, м. Двожевець. Мир. ХРВ. 11.

Двуличний, а, в. 1) Двуличний. *Язык такий, як двуличная китаїка.* Ном. 2) Двуличвий, лицемѣрний. *Було говорю одно, а роблю друге. За се називали мене двуличним.* Шевч. 285.

Ддати=Оддати. *Ходить Марусенька нерозчесаная, хоче її мати за Івана ддати.* Мет. 115.

Де, нар. 1) Гдѣ. *Де грїх, там і покута.* Ном. № 124. *Сова знає, де кури мочують.* Ном. № 5739. *Де ви ся повертаєте, як ви ся маєте?* Мет. 444. *Горе дворови, де корова розказ волові.* Ном. *За городом левада, де збиралась громада.* Ном. *Та не дѣ динѣться. Нигдѣ не дѣвется, не пропадає.* МВ. (О. 1862. III. 54). 2) Куда. *Сама ж я не знаю, де мій милій дївса, а чи його звіри ззіли, а чи він утопився.* Мет. *Три царі, де ви йдете?* Чуб. III. 342. *Не було дѣ. Некуда было. Було отікати, чорний баране.—Не було дѣ, великожеий пане.* Гол. IV. 529.

3) Откуда. *Де ся взяв татарин стидкий, брудкий, поганин: хоче одову зарубати, собі дитинку забрати.* Макс. (1849) 97. 4) Когда. *Де Христос родився, той день празнуємо.* Чуб. III. 377. 5) Въ соединеніи съ прилагательными: какою; тотъ, который. *Не бере малою, а вибірає, де більший. Де кращого шукає. Де менші між їми, як ні поросята, валялись та грались собі на піску; де найбільші—в свинки—поодаї гралась.* Сніп. 155. 6) Большего, з де-більша. Большею частью.

б) Какъ. *Де йому й жити було! Воно й росло так, аби слава, а тії виправки та походи силу з його всю вибрали.* МВ. 7) Де-б. а) Гдѣ бы; куда бы; откуда бы. *П'ять слів сказати, і де б взялася поміч.* Сніп. б) Вместо того, чтобы. *Де б піти*

до церкви, а вона потягла у ліс по горіхи. Харьк. г. *Де б молитися та в грїхах каятись, а вона ще пику малює та до судьких примилляється.* Харьк. в) *Де б то. Гдѣ бы то, куда бы то.* (Козак) *не питається, де б то стати, коня попасати, а питається, де корчма нова.* Черниг. г. 8) *Де вмѣ! Ну гдѣ таки. Де вже було мені служити!* Хата. 164. 9) *Де в біса, де в ката! Гдѣ там! Кудатам! Кой чорт! А що, куде, багато заробив грошенят на заробітках?*—*Де в біса! тепер не те стало, що колись у старовину.* Харьк. *Де в біса, які звичайні...* *А кажуть люде, добрих батьків діти. Приляглись старі очі на турка й на брата; на чужу кров і на рідну—та де його в ката! не спочину на рідні, отут десь загину.* Морд. (Мр. л. сб. 78). 10) *Де то. Гдѣ же; куда же. Де то твоя слава подівалася—чубатим козакам досталася.* Морд. (Мр. л. сб. 91). *Де моя Катерина?* Шевч. 79. 11) *Де ж. а) Гдѣ же. Ой де ж мені, моя мила, коників набрати—по за гам зеленюкми до тебе об'їзжати.* Мет. 60. б) *Куда же. Ох, погизель же моя! де ж мені тепер дїтись?* К. ЧР. 44. *Ой де ж ти їдеш, о, мій синочку?—Іду в гороньки, аж до дівоньки.* Чуб. III. 290. в) *Развѣ. Ні жуватц, ні козтати не можна, не йде в горло. Се бо був хрін.* *Де ж його можна їсти.* Кв. г) *Де ж пан! Какъ же! еще бы! Може вона за пана хоче? Де ж пан! вона мабуть за царя думає. Пнеться, наче справді велика цяця. Де ж пан! нові штани справив.* Ном. *Злякаються вони! де ж пан! І в горобину ніч прийдути для тобї пакночки, як наша.* Шевч. 12) *Де то! Кудатам! Вийшов з хати карбівничий, щоб ліс оглядіти, та де тобї! таке лихо, що не видно й світа!* Шевч. 84. 13) *Де хотї. Гдѣ угодно.* *Устаровину такого землі було, що кожний де хотя селився і кілько хотїв, стілько й займав.* Харьк. г. 14) *Де далі. Чѣмь далѣ. Де далі, усе спичає, ні прака не колишеться, усе жде чогось великого, страшного.* Кв. Нов. Прим'ч. Остальвыи слова сложыи съ де см. отдѣльно въ соотвѣтствующихъ мѣстахъ алфавита.

Дебелѣстий, а, в=Дебелий.

Дебелѣний, а, в. Огромный, массивный, громадный.

Дебелень, ня, м. Крѣпкаго сложенія аздорвякь,

Дебеленькуватий, а, в. Толстевькій, плотневькій.

Дебелый, а, в. 1) Дебелый, плотвый, толстый. *Я ажє був (тоді) дебелым парубком.* (О 1862. II. 24). *Важко рушман з місця дебелі воли.* О. 1862, IV. 85. *На княжому дебелім тілі глибокі на ладо рани.* Шевч. 647. *Дебеле сукно* Черняг. г. 2) У Шевченка: тяжелый (о гóрѣ). (Бог) *поможе лих донести і поховати лихе, дебеле в хатині тихій і веселій.* Шевч. Ум. Дебеленький, дебелє еньвий, дебелєньний.

Дебелий, нї, ж. Толщина, плотность. *Вона дебеліши оттака буде.* Черняг. у.

Дебелїти, люб, ліш, гл. Дѣлать дебелымъ. Харьк.

Дебелїсть, лостя, ж. Дебелость, плотность, толстота.

Дебелїти, лію, лівш, гл. Дѣлаться дебелымъ, толстѣть.

Дебело, нир. Дебело, толсто, плотно.

Дебелувастий, дебелуватий, а, в = Дебелюкуватий.

Дебелюкуватий, а, в. Довольно дебелый, толстый, плотный.

Дебелєньний, а, в. Ум. отъ дебелый.

Дебелєшати, шаву, шш, гл. Толстѣть.

Дебелєяка, ки, об. Дебелый, плотный, толстый.

Дебринець, вця, м. Раст. *Geranium sanguineum.* Лв. 98.

Дебрица, ці, ж. ? *Де ся калиночка росла? Там в лісі при дебриці, при студельмій водиці.* Нп.

Дебрь, рі, ж. Дебрь. *І дебрь-пустиня непоплита, сцїлюющею водою влїпша прокинеться.* Шевч.

Девєсіл, лу, девєтєсил, лу, м. Раст. *Ipula Helenium.* Девєсілє.

Девятдєннє, ка, м. У жителей галицк. покутл: бравное прозваніє мазуровъ, которє будто бы 9 дней послѣ рожденїя бывають слѣпы. Kolb. I. 21.

Девятдєсєт, тьох, чис. Девяносто. О. 1861. XI. 26. КС. 1885. XI. 337. Св. Л. XV. 4.

Девятєро, чис. Девять душъ, штукъ. *Девятєро скоту з кошари на вибїр займала.* Мет. 416. *Ой не сам запорожець їде: девятєро коней вєде.* Нп. Ум. Девятїрко.

Девятїй, а, в. Девятый. *Темрява стала до години девятїей.* Св. Л. XXIII. 44.

Девятїклїтник, ку, м. Раст. *Astragalus glycyrrhizos L.* ЗОЮР. I. 113.

Девятїй, тїя, ж. мн. Поминки по умершемъ въ 9-й день послѣ его смерти. Мн. 171.

Девятїранський, а, в. Сѣ девятю раними, отгносїційся къ 9 ранамъ. *Встрѣчено въ пар. молитвѣ. На горі на осуянцїкїй, на девятїранцїкїм зїлю там Божя Мати спала... прїснєв ми ся сон девятїранцїкїй, же Суса Христа на мурї брали.* МУЕ. III. 36.

Девятїрко. Ум. отъ девятєро.

Девятїка, ки, ж. 1) Пологво въ девять пасмъ. 2) Девятка въ картахъ. КС. 1887. МІ. 463. 3) Рыболовная сѣть, въ которой на площади въ $\frac{1}{4}$ арш. помѣщается по всѣ стороны девять ячей. Вас. 187.

Девятїнадцєтеро, чис. Девятнадцать душъ, штукъ. Ум. Девятїнадцєтїрко.

Девятїнадцєтїй, а, в, чис. Девятнадцать.

Девятїнадцєтїрко, чис. Ум. отъ девятїнадцєтеро.

Девятїнадцєть, тьох, чис. Девятнадцать.

Девятїнаїцєть и пр. = Девятнадцать и пр.

Девятїник, ка, м. Девятый четвергъ послѣ Свѣтлаго Праздника. Радомас. у. **Девятїторгїй**, а, в. Девятїтрогїй. *Дняное звїря девятїторге.* А. Д. I. 33.

Девятїосїл, лу, м. = Девєсіл. **Девятїсєбєляк**, ка, м. Раст. *Carlinac.* Лв. 97. См. Девятїотїсина.

Девятїотїсина, ни, ж. = Девятїосєльнїк. Лв. 97.

Девятїуха, хв, ж. Грєчїха, посѣивная на 9 й вєдвѣл послѣ Пасхи. Бїл.-Нос.

Девятї, тьох, чис. Девять. *Девятї пар волїв.* МВ. I. 61.

Девятїдєсєтїй, а, в. Девяностый.

Девятїдєсєть, тьох, чис. Девяносто. *Як би Сара ародїла, що вже їй девятїдєсєт рокїв? К. Св. П. Перша кн. Мус. XVII. 17. І живє Енос девятїдєсєть рокїв і полявє Каїнака.* Ibid. V. 9.

Девятїсєот, чис. Девятїсєть. *А всєгоо віку Сїхєвоото було девятїсєот і дванайцєть рокїв, і вмер він.* К. Св. П. Перша кн. Мус. V. 8.

Дєготь, гтєу, м. = Дїготь. *В смолї потопєє, а дєгтєу отїрїнас.* Чуб. III. 31.

Дєгтєрь, рї, м. = Дїгтєрь.

Де-далі, нар. Чымъ далѣе. *Де-дані*, *де-дали* усе стихає, ні травка не колишеться, усе чось жеде великого, страшного. Кв. Вона (турецька царяця) не молодіє, не старіє, а де-далі зліє. Шевч.

Де-де, нар. Кой-гдѣ; то тамъ, то сямя. *І блійний місяць на ту пору із гларі де-де виглядав*. Шевч. 26. *Утомилась завірюха, де-де позіхає*. Шевч. 82.

Дѣжка, мж, ж. Извѣстная доли урожиш, удова и пр., отдаваемая работающими хозяйству поля, воды и пр. (отъ молд. „тежка“—десятина). Браун. 46.

Де-інде, нар. 1) Кой-гдѣ. *Зімою були великі сніги, так де-інде закидало, що аршинів у три було*. Кв. П. 38. 2) Куда нибудь въ другое мѣсто; гдѣ нибудь. *Іди, ринде, де-інде: т.п. тебе не знатимуть і риндею не зватимуть*. Ном. № 10360. *Іди ти, мати, де-інде пробувати, хліба-соли спокійно зживати*. ЗОЮР. I. 20. *Давно се діялось... і не де-інде, а у нашій таки землі*. Грив. I. 287.

Де-інше, нар. Гдѣ нибудь въ другомъ мѣстѣ. *Тепер і у Харькові не найдешь свого, і де-инше не знадешь*. Свѣп. 205.

Дей, межж.—Дій. *Гай, гай! ой дей же його кату!* Бол, насупившись, сказав. Котл. Ян. I. 8.

Дѣйцати, каю, каеш. гл. Погоняривать. *Дейкали люди, що подушине скасують НВолын у. Дейкали, що в нас не буде свого мирового*. НВолын. у. *Щось люде дейкають, що війна буде*. Скви. у. *Украдено коні; на селі знають хто, дейкають язиком, а старості не обявляють*. Черниг. у.

Дѣйкатися, каюся, каешся, гл. Изводиться, пропадать. *Оце у нас надіж був—скот усе дейкався, поки увесь пердейкався*. Кіевск. у.

Дейко, межж. Ну-ка, дай-ка. Г. Арт. (О. 1861. III. 94). *Знай неборак гаяя то в той, то в сей кутюк, то зазирає в курник, то дейко до свиню!* Гул.-Арт. (О. 1861. III. 94). *Ну, дейко до його швиденько!* Гул.-Арт. (О. 1861. III. 111).

Дейнека, мж, м. Словомъ дейнеки впервые называлъ пѣхотный полкъ, составленный въ 1657 г. полтавскимъ полковникомъ М. Пушкаремъ изъ всякаго сброду, плохо вооруженаго. „Пушкаръ... собралъ себѣ изъ винниковъ, броварниковъ, пастуховъ и наймитовъ людскихъ полкъ пѣхотный, наименовавши его Дейнеками; которій то полкъ мало въ себѣ имѣлъ тоя-

рства зъ добрымъ христіанскимъ сумленіємъ, и оружіємъ до войны приличнымъ; но тязко зъ рогатинами, косами і біями, и изъ сердца до убійства и разграбленія шибній людскихъ готовиш“ (Величко. Лѣт. I. 328). Клобуковскал, жалуйсь на Поддесаго, напавшаго на ея домъ съ тою-ной вооруженныхъ слугъ, представила какъ *corpus delicti*, оружіе отнятое у убитаго П, она „презентовала“ въ судѣ „*agrum album alias luk biatogrodzki sagittas quantum atque deinekam alias wegierę*“; говорила, что П. стрѣлялъ „*per fenestram, basulo alias wegiera, extrinsecum*“. Составляя тексты находимъ, что слова: „дейнека, wegiera и basulum“—синовими: слѣд. *dejneka* = дубина, палка, а потому, въ примѣненіи къ козацкимъ отрядамъ, слово дейнеки должно было означать толпу, вооруженную дубинами. КС. 1889. I. 222. (Замѣтка В. А.). Кулишъ, беря это слово въ томъ же значеніи полурозбойничьяго воснаго сброду, употребляетъ его въ поэмѣ „Великі проводи“, относящейся ко времени Богдана Хмельницкаго, т. е. до составленія помянутаго полка. *Чи то грачі, чи то галчі, чи хижі дейнеки ропускають по Вкраїні загопи далекі?* К. Досв. 242. *Величалися дейнеки будинковим луном*. Ibid. 207.

Дейнецтво, ва, с. соб. отъ дейнека. *Шкода хижому дейнецтву невод роскидати*. К. Досв. 250.

Дейнецький, а, е. Относящійся къ дейнекѣ. *Защуміли в лузі дуби кучеряві загулки гадячане на дейнецькі лави*. К. Досв. 202.

Дѣкільки, нар. Нѣсколько. **Декларация**, ції, ж. Объявленіе. **Деклямування**, ня, с. Декламирование. **Деклямувати**, м'юю, м'юеш, гл. Декламировать.

Дѣколи, нар. Иногда, кой-когда. *І сліпа курка дѣколи найде зерня*. Ном. № 4909. *Не що-дня брідня, дѣколи і правда*. Ном. № 6904. *Дѣколи озеро заблицить, чи річка розливається*. МВ. I. 23.

Дѣколішній, а, е. Иногда, кой-когда бынаюпціи.

Дѣкоторий, **дѣкотрий**, а, е, Нѣкоторый. К. ЧР. 296. *Людей гонили силою на присягу; то і батько присягав на Унію, а дѣкоторий не хотіли та говались*. ЗОЮР. I. 137. *Не всі сплять, що хроплять, лиці дѣкотрі*. Каменец. у. *Інші голо-*

нять, а декорі понурі сидять і голів не зводять. МВ. I. 39.

Декрѣт, ту, м. Приговоръ, рѣшеніе. *Прод. Прод тес чус, дас декрѣт і подисусе: „нехай ся дитина згине“.* Чуб. III. 374.

Дѣкуди, нар. Кой-куда, кой-гдѣ. *Тан ці дѣкуди й розійшлися. Холера дѣкуди викидається.* Екат. г.

Дѣлебі, нар. = Далебі.

Дѣлі, нар. = Далі.

Делѣнька, делѣйка, кн, ж. Ум. отъ делѣ.

Делікатний, н, в. Нѣжный. *Делікатний як панський хорт.* Ном. № 8506.

Делікатність, ности, ж. Нѣжность.

Делікатно, нар. Нѣжно.

Делія, лі, ж. Длинная медвѣжья или волчья шуба у галицького мѣщанина. Гол. Од. 17. Ум. Делѣнька, делѣчка. Гол. I. 339.

Дембний, а, в. Рулевой.

Дѣмено, ва, с. Руль. КС. 1883. I. 16. А. I. 244. О. 1861. VIII. 99. *Поойте, вітри мизові, да на демени мальовані. Ой сидитъ козак ни демени, і він демелю повертає.* Лукаш. 72. *Отаман одіхнув човка в море і повернув демелю.* Левци.

Демѣнути, ну, нѣш, гл. Толкнуть.

Дѣмки, мок, ж. м. Боковий стѣгні дшави.

Демнати, наю, еш, гл. Приглашать къ угощенію. *Брат та вапачки парубки гостеньків усе обімають.* Федьк. Пов.

Демократ, та, м. Демократъ. *Не влодобав демократ русин свого давнього панства.* Г. Барв. 126.

Демократній, а, в. Демократическій. *Литература си сталає демократною.* К. XII. 121.

Дѣмон, ва, м. Демонъ. К. ЧР. 93. *Ведеть (Спаситель) від некла делюна.* Чуб. III. 26.

Дѣмонський, а, в. Демонскій.

Дѣнде, нар. = Де-не-де. *Те там дѣнде кислиць видно.* Екатер. г.

Дендѣра, ри, ж. Раст. *Datura stramonium.* L. Дурманъ.

Де-небудь, нар. Гдѣ-нибудь; куда-нибудь. *На Подолі, на Дянійах парубки розводять огнище де небудь недалеко од церкви.* Ном. № 362. *Коли ж ми тїзъ бусурманцини лякалися? коли ж тики ми ої сї де-небудь ховалися?* Мисс. (1849). 29.

Де-не-де, нар. Кой-гдѣ. *Удосвіта встав*

я... темно ще на дворі, де-не-де по хатах ясне світло сяє. К. Досв. Тільки де-не-де димок над кучею золи піднімається та по вітру як давнишня слава Синопа розліпається. Морд. (Млр. л. сб. 92)

Дѣнежка, кн, ж. Девьга, 1/4 коп. *Хоч дѣнежка в кармані та на сто рублів чвані.* Ном. № 2534.

Дѣночко, ка, с. Ум. отъ дно.

Дѣнний, а, в. Дневной. *Нічна зозуля денну перекує.* Ном. № 9088. *Як освітить денним світлом тї темні ходи, тоді тільки буде користі із Жовтї води.* К. Досв. 202. *І зачули вони (Адам та Ева) голос Господа Бога, що ходив по саду денно прохолодою.* К. Сн. П. I. кн. Мус. Ш. 8.

Дѣнник, ка, м. Дневникъ.

Дѣнниця, ці, ж 1) Раст. *Tormentilla erecta.* Шух. I. 22. 2) мн. Родъ дѣтской болѣзни. КС. 1883. VII. 588.

Дѣнно, нар. Днемъ. *Були турка денно, нічно.* Мет. 429.

Дѣнце, ця, с. Довышко. Ум. отъ дно.

Денцївка, кн, ж. = Сопїлка. Вх. Зн. 14.

День, дня, м. 1) День. *Бодай ти не мав, що сьогодні за день.* Ном. *Ввесь день весело прогуляли і н'які снаги полягали.* Котл. Ев. I. 20. *Дасть Бог день, дасть і пожиток.* Ном. № 79. *Велін-день. Свѣтлоє Воскресєньє. День від дня, день крізь день, день при днѣві (дні) Пзо дня вїз день. Мнж. 178. День від дня робили ни нама. Камевец. у. Сидити даремне день при днѣві.* Ном. № 10885. *День при дні сварки.* НВолын. у. *День при дні, день при дні робило.* МВ. I. 98. *Симї днями, тимї днями.* Въ эти дни, въ тѣ дни. *Сталося тими днями.* Св. М. I. 9. *День-годїна, із день-годїни.* Сь нѣкоторого времени? *Як із день годни счикилися великі воїни на Україні.* Мет. 385. *День за день, день поза день. День за днемъ. День по за день, та й провелося аж до осени.* Камевец. у. *День у день, по всяк день. Ежедневно. Дб дня. До разсвѣта, предъ разсвѣтомъ. До дня приходив до мене, щоб їхати.* Камевец. у. *На день добрий, на добрїдень давати. Желать добр.го дни. На добрїдень, сердько.* Мет. *Боже толмагаї і день вал добрий.* МВ. I. 111. *Одног дня. Разз; пѣ однаг илз дешї. Одног теплого дня в неділю Симько та Яків сидїли собі на призьбі.* Коз. II. 44. *По всяк день. Постоянно, всегда. Свекру-*

шини й плахти, і очіпки, і мамиста одвічають по всяк день! Кв. Що-дня. Каж-дй день, ежедневно. *Буде ж твоя, мо-лода дівчино, що-дня спина бита.* Чуб. Ш. 111. Через цілісний день. Впродол-жевіє ц'блага дні. *Окриме сухого хліба через цілісний день нічого не побачить.* Кв. II. 324. День-дєнички. Каждый день, р'вшительно каждый день. *Я сама день-денички як голубка гуду.* Г. Барв. 276. **Що в Б'бга день** Ежедневно. *Що з Бога день усе голову їсть.* Ном. стр. 55. 2) Сут-ки. *Три дні заходу, а день празнику.* Ном. № 191. *Блудили хл'оп'ята, блудили, сім день да по запічку, а чошири да по прип'ичку.* Чуб. Ш. 163. 3) Дни, время жизни. *Мої дні ісписуйте, мої страсті дочитуйте.* Чуб. 4) М'бра понерхности, содержжть около 1600 кв. саж., подраз-д'ляється на упруги (см.) Мир. ХРВ. 77. О. 1862. IX. 5. VIII. 1. *Вона хоча й си-рота, а грунт'юка і хата своя, і поля день п'ять.* Осв. 1862. VIII. 7. Ум. Ден'бн. *Еней наші плив хоч дуже пруд'ко, та вже ж він плавав не деньок.* Котл. Ян. *Ой прибав, Боже, ночі на мої карі очі.* Укороть, *Боже, денка, щоб очі одпочили.* Лаур. 26. На денний. Поденно, Шух. I. 173. **Депутат, та, м.** 1) Депутат. *Од цар-иці знов приказ: прислани до столиці депутатів.* О. 1862. V. 102. 2) Собствен-никъ полонини. Шух. I. 184.

Дер' меж. 1) Длл выраженіи звука, происходящаго во время разрываіи т'кани. *Дер-р-р! поли у шифрока як не було.* Стор. I. 236. Также длл выраженіи звука отъ царапаніи по твердому т'лу. *Дер-дер до діда в двері. Баба прокинулась: діду, діду, щось до нас у двері шкряботить. Дід вишшов, коли то ведмідь.* Рудч. Ск. II. 15. 2) Крикъ коростеля. *Дергач кри-чить: дер-дер!* Грин. II. 313.

Д'рба, бн, ж. Дерн'. **Д'рбання, ня, с.** Сниманіе дерна. **Д'рбати, баю, еш, гл.** Снимати дерн'. **Д'рб'йна, ня, ж.** Кусокъ дерна. **Д'рб'яний, а, в.** Дершовий. **Д'рбувати, б'ю, б'уш, гл.** = **Д'рбати.** **Д'рво, ва, с.** = **Дерево.** *Вішер д'рво л'тає.* Чуб. V. 946.

Д'рга, гв, ж. 1) Дерюга. Толстая и грубая т'кани. *Він лежав д'рвою вкритий.* Екатер. г. (Залубовск.). 2) Попона. Чер-кас. у. *Прикрили (ковп) царського д'рвою.* 3) Женская шерстяная одежда, носимая старыми женщинами вм'єсто плахти, отъ

которой отличается чернымъ цв'т'омъ. КС. 1889. V. Сумц. № 21—22. (Еней) к Си-виллі прихилився, хватав за д'рву і ту-лося, *шов отъ kota в колорі миш.* Котл. Ян. III. 30.

Д'рґавка, кн, ж. = **Д'рґальна щітка.** Колб. I. 69.

Д'рґальна щітка, кн, ж. Щетка круг-лой формы съ жельзяными зубьями для предварительнаго расчесываніи пеньки. НВолын. у.

Д'рґавня, ня, с. 1) Выдергиваніе. 2) Расчесываніе пеньки. Колб. I. 69.

Д'рґар, ра, м. Канатчикъ, занимаю-щійся плетеніемъ канатовъ, шлей изъ пеньки. *Д'рґарі купля' прядиво на м'шизи.* Каменец. у.

Д'рґати, гаю, еш, гл. Д'рґать.

Д'рґівка, кн, ж. = **Д'рґавка.** Шух. I. 147.

Д'рґон'уть, н'у, в'єш, гл. Сильно дер-нуть, рвануть. Черном.

Д'р-д'р, ру, м. звукоподр. Названіе д'тской игры съ трещоткой. Маркв. 76.

Д'рєв'ач, ч'а, м. 1) Наст'к.: а) Дрово-с'къ, скрпунгъ, Сегашбух. Вх. Зн. I. 5. б) *Hylotrupes bajulus.* Вх. Пч. I. 6. 2) Дит-ель. Вх. Пч. II. 13.

Д'рєвєніти, в'ію, еш, гл. = **Д'рєв'я-ніти.**

Д'рєвєнькн, кн, ж. Ум. отъ деревна. **Д'рєв'яна, нв, ж.** 1) Отд'льноє дерево. *Щоб було другою в'рвокою приязани ще кобилу до дерева!... Вже б таки д'рєв'яки з коріннямъ не вирало.* К. Оп. 81. *Неродюча д'рєвина.* О. 1861. XI. Св. 66. Ум. Д'рєв'инка, д'рєв'яночка. *Поїдь та й поїдь, діду, в ліс, вирубай мені д'рєв'инку та зроби колосочку.* Рудч. Ск. II. 38. 2) соб. Д'рєв'ня. *Чи не треба б і там пошроху д'рєв'инку сабити?* О. 1862. III. 35.

Д'рєв'ичєнько, ка, с. Ум. отъ дерево. **Д'рєв'яще, ща, с.** = **Дубовина.** Вх. Зн. 14.

Д'рєв'ій, в'ію, м. Раст.: а) *Achilla Millefolium,* д'рєв'ей. Мил. 35. б) *Hupericum perforatum.* Лв. 99. См. Божд'рєвєю.

Д'рєв'ійний, а, в. Относящійся къ д'рєв'ю

Д'рєв'инг, ні, ж. Д'рєв'янные части ил. илуг'ъ. Каменец. у. См. Д'рєв'яна 4.

Д'рєв'ял'я, л'я, ж. = **Д'рєв'яна 2.**

Д'рєв'ляний, а, в. = **Д'рєв'яний.**

Дерев'янка, ки, ж. = Дерев'янка. Ум. Дерев'яночка.

Дерев'яник, кў, м. Раст. *Lonicera*. Шух. I. 20. *Achillea*. Шух. I. 20.—білий. = Дерев'яй. Шух. I. 21.

Дерев'яні, ні, ж. 1) Лѣсъ, дерева. 2) Срубленныя дерева, лѣсъ для постройкы. Чуб. VII. 377. *Отто лис*,—*щоб же ви мені вирубали його!*...—*А ті як захопляться: той руба, той деревню вивозить...* Рудч. Ск. *Недавно прислав мені деревні на повітку*. Левци. Пов. 150. 3) Дерев'яний домі. Гол. I. 191. *Оддай мене, брате, та за міщанина, бо у міщанина нова деревня, нова деревня, велика сім'я*. Мет. 281. 4) Съ удар. на послѣднемъ слогѣ: дерев'ня, н(=Деревинь. *Я купи в плуг, лишень саму деревню*. Каменец. у. Ум. Дерев'янька. *Чій бджоли на долині, мої в дерев'яньці*. Мет. 16.

Дерево, ва, с. Дерево. *На похиле дерево і кози скачуть*. Ном. № 4076. *На один раз не зіймеш дерева*. Ном. № 5585. **Дерево загнути**. Занозити занозу. Харьк. г. **Бжме дерево**. = Бжмдерво. Вх. Пч. I. 8. **Сердешне дерево**. = Сердешник I. Шух. I. 76. Ум. **Деревоце**, деревиченько, дерев'яночко. Грин. III. 185. АД. I. 38. Грин. III. 10.

Деревоклюй, клюй, м. Дятель. Змієв. у. **Деревоце дя**, с. 1) Ум. отъ дерево. *Червоная калинонька, білес деревоце*. Мет. 64. 2) Часть плуга. 3) Свадебное деревцо. См. Гільце.

Дерев'якв, ки, ж. 1) Отдѣльное дерево. *Уночі щось переносило луччі дерев'я у Антонія сад, уже одна тільки дерев'яка осталась*. Чуб. II. 424. 2) Кусокъ дерева, полѣно Ум. Дерев'ячка.

Дерев'яній, а, б. 1) Дерев'яний. К. ЧР. 81. *Дерев'яна стіна*. Ком. II. 52. 2) Безчувственный. *Ой няня я, дерев'яна я*. Чуб. V. 1135.

Дерев'яник, ка, м. Раст. *Lonicera* *husteum*. Вх. Уг. 236.

Дерев'яниця, ці, ж. Дерев'янка. *Ото з тієї пори він став ходити на дерев'яниці*. Чуб.

Дерев'янітя, вію, ещ, гл. 1) Деревиньтѣ. 2) Твердѣть, дѣлаться нечувствительнымъ, коченѣть. *Вона почула, що дерев'яніє, холоне, що мороз розливається по всьому тілі*. Левци. I. 496.

Дерев'янка, ки, ж. 1) Дерев'янка. *Сикавки мчуть, дерев'янки везуть, Мартин обертає, ніхто не угадає*. Ном., стр. 302, № 411. 2) Дерев'янка, искусственная дере-

вянная вога. *Я й покотивсь... ще як не вбиєсь, не знаю: Теперечки хоч плач — не плач, оттак, як бач, на дерев'янци шкандибаю*. Глб. 28. *Я колись переганяю і вітра в полі, поки не засадили з коня на дерев'янку*. Хата 121.

Дерев'ячка, ки, ж. Ум. отъ дерев'яна. **Дерев'ячка**, чя, с. соб. Дерев'я, Жел. **Дерегуватий**, а, в. Зубчатый? *Як отто мережку роблять, так роблять зубці, так отто воно дерегувате*. Луб. у. Слов. Д. Эварн.

Дереза, зі, ж. 1) Раст. а) *Saragana frutescens*. б) *Lucium barbarum*. в) *Lycepodium clavatum*. ЗЮЗО. I. 115, 127. *А піди лишень наріж дерези на м'яли*. Черном. 2) Назойливый человекъ. *Липне як дереза, Рослакалось дитя як дереза*. 3) Соора. *Дереза в хату вкинулася*. НВольск. у. Ум. Дерѣзна, дерѣзонька.

Дерез'яна, ня, ж. Одинъ экземпляръ дерези.

Дерезка, ки, ж. Ум. отъ дереза.

Дерезовий, а, в. Изъ дерез'и, свойственный дерез'ѣ.

Дерезонька, ки, ж. Ум. отъ дереза.

Дерез, рву, м. Дернѣ. Черк. у. *Зрив'яв землю, покрий дерном, щоб ніхто не бачив, де полягли Гонта діти, голови козачі*. Шевч. 204.

Дерѣн, рѣву, м. Раст. Кизилъ, *Cornus mascula*. Могилев. у.

Деренівка, ки, ж. Кизилева настойка. *Пили сикизку, деренівку*. Котл. Ен. IV. 32.

Дерѣнка, и, ж. = Дерѣн (дерево и плодъ). Угор.

Деренчанія, ня, с. Дребезжаніє.

Деренчати, чў, чій, гл. 1) Дребезжати. Г. Барв. 26. 2) Жужжати. *Увійшов у омишійник, бжола тільки що чути деренчаті, ну, ще жива*. Черниг. у.

Деренчливий, а, в. Дребезжащій.

Деренькотати, кочў, чеш, гл. = Деренчати. *Як розбитий горнець, то завше деренькоче*. Каменец. у.

Деренік, кў, м. = Деренівка. Могилев. у.

Дѣрес, су, м. Раст. Горецъ, *Polygonum*.

Дѣресен, снж, м. Раст. *Polygonum minus*. Вх. Пч. I. 12.

Дѣресівий, а, в. Изъ растенія горецъ.

Дѣресіяна, ня, ж. Омдѣльний екземпляръ растенія горецъ. Ум. Дѣресіянка, дѣресіянонька.

Дѣрѣча, чї, ж. Порода кислыхъ вишень. *Дѣрѣчи по комотівській, а по нашому довжикові ягоди*. Ном. № 14035.

Дерош, ша, м. Чалая лошадь, чалий вольт.

Дерешуватий, а, е. 1) Чалый. НВольнск. у. 2) Дерешуватий шлях. Дорога, покритая шероховатимъ съ дырами льдомъ. Черкас. у.

Держава, ви, ж. 1) Прочасть, крѣпость. *Нащо продовбав таку велику дірку? Мало держави буде.* т. е. вслѣдствіе большихъ размѣровъ дыры, окружающее ее дерево будетъ слишкомъ тонко и потому не прочно, не будетъ держать. То же говорится о планкѣ, напр., если ее слишкомъ вытесать въ какомъ-либо мѣстѣ: тогда тамъ „буде мало держави“. Кременчуг. у. 2) Помѣстье; владѣнія. *Батько вмер, так він і zostався хазяїном на всій державі.* ЗОЮР. II. 61. 3) Чаще съ удареніемъ на второмъ слогѣ. Государство. 4) Власть. *Хлоп у нас розуміа панську волю і силу не так, як турп, на сьому безлюдді. То була держава, справді держава.* Хага 139. *За твоеї держави як буде—побачимо.* НВольнск. у.

Державець, вця, м. Помѣщикъ; владѣтель. Хага, 135. *Городова ж козацька старшина за коронного гетьмана, за старосту за державців і їх намісників і орандарів руку тягла.* К. ЧР. 10.

Державник, ка, м. Государственный человекъ. К. Дз. 172.

Державо, ва, ср. То же, что и держава 1, а также вообще то, что помогаетъ держаться, удерживаться вмѣстѣ. *Нема солдмі держава доброго, тим і сунеться з кришї: треба притїжжити.* Волч. у.

Державський, а, е. Помѣщичій, владѣльчeskій. *А ворота у Череваня не просїтї, а державський.* К. ЧР. 5.

Держак, ка, м. 1) Рукоять, ручка; эфесъ; древо у метлы, вилъ и пр. Мвж. 179. Шух. 224, 228. МУЕ. III. 30. *Подай держак од лопати свата привітати.* Лукаш. 133. 2) Нижняя часть нумініна. Шух. I. 307. Ум. *Держачді.* Коло скринї лежав замок та держачок від простих ножиць, що овецъ стрижуть. Екатер. у.

Держално, на, с. Рукоятка, ручка. Ном. стр. 287. Миръ ХРВ. 9. У топора—топорце. Сим. 24.

Держало, ла, с. = Держално. Ум. **Держальце.**

Держанія, ня, с. 1) Державіе 2) Обладаніе, владѣніе.

Держанце, ця, с. Ручка у ложки и т. п.

Уже Катруся ізломилла у своїй ложечці держанце.

Держати, жу́, жіш, гл. 1) Держать. 2) Имѣть у себя, держать. *Нащо, мати, нащо, мати, собаки держати, коли наші сусідонки уміють брехати.* Млр. I. сб. 68. 3) Содержать, держать въ извѣстномъ состояніи. *Держи відерце що-дезь біленьке, да й водицею повниеньке.* Мет. 224. 4) Удерживать, держать. *Язиком що хоч кажи, а руки при собі держи.* Ном. № 3819. 5) Соблюдать, охранять, исполнять. *І рече Бог до Аврама: оце же пусиши ти мій завіт держати.* К. Св. П. I. кн. Мус. XVII. 9. *Князя Вишневецькі держали православну віру.* Стор. М. Пр. 62. 6) Терпѣть, выносить. *Великі гріхи Бог держав.* 7) Останавливать обѣщаное. *Держи злодія!* 8) Содержать въ арендѣ. *Він держить цю землю вже н'який рік.* 9) Содержать, держать. *Дівка Ориночка перевіз держала, святий вечері! Перевозила царів та панів, та отеньких синів.* Мет. 333. 10) Быть женатымъ на. *Іван держить Стефанову сестру.* Борзенск. у. 11) Держати грѣші. Имѣть чьи деньги на процентѣ. *Він держить гроші отїї цанї, та думка була запахлувати, так ні, віддав.* Лебед. у. 12) Держати однакъ. *Отвѣчать. Я сам буду одказ держати.* МВ. I. 133. 13) Держати страж. Быть на часахъ. *Як стояли ми в Кийові, то я з другими страж держав.* ЗОЮР. I. 77. 14) Держати у голові розум добрий. Быть благорозумнымъ, разсудительнымъ. *Не потурай, дівчинонько, мойй розумовонці, держи сама розум добрий в своїй головоцї.—Держала б я розум добрий да выпустила в воду, не вповала на худобу, а на його вроду.* Мет. 83.

Держатися, жу́ся, жішся, гл. 1) Держаться. 2) Придерживаться, держатися. *Держись берега!* Ном. № 3359. *Держись війська все середнього.* Чуб. III. 271. *Наперед не впривайся, заду не зоставайся, середини держись.* Ном. № 5862. *Держись за землю!* Ном. 6643.—*хати.* Бывать, быть дома. *Я для тебе недобрим був чоловіком: як не лежав, то ходив, або й хати не держався.* Св. I. 97.—98. *Дітвора і хати не держалась—розбрелась, хто куди понав.* Св. I. 175.—*голові.* Удерживаться въ головѣ. *Актосьо слушаю сю мову, и вона йому і голови не держалась.* Св. I. 191. 3) Не отступать, не сдаваться, держаться. *Держись, казаче, отапаном будеш.*

Ном. 4) Поддерживаться, имѣть опору. *Пани мужиками тільки їй держується.*
 5) Находиться, пребывать. *Зімою риба держиться на дні. Держатися нѣпи.* Быть вѣстѣ. *Танѣ, що й нѣпи не держиться.* Несообразность. *Вигадаєте таке, що й купити не держиться.* Левци. Пов. 186.

Держачка, кн, ж. Перяла. Угор.

Держачок, чкѣ, м. Ум. отъ дерман.

Держиво, ва, с. Иждивеніе, содержаніе. *Мати живе на його держиві.*

Держівоб, на, с. 1) = Держалко. Шух. I. 164, 214, 166. 2) Часть мотовила. Шух. I. 150. 3) Часть бутелева. Шух. I. 215. 4) = Дерман 2. Шух. I. 148.

Держкій, а, б. 1) Цѣпкій, липкій. *Глина держка, добра для муру.* Мисс. окр. 2) Стойкій, устойчивый; о суднѣ также: поднимающій много груза. *Це держкий човен: хоч би ми й усі посідали, то здержить.* Харьк. г.

Держкій, а, б. Упругій, жесткій. *Трава держка, трудно тепер її косити.* Сквир. у.

Держлюд, да, м. Обдиратель, грабитель. Рк. Левци

Держник, ка, м. Раст. *Rubus caesius.* Ів. 101.

Держхвіст, хвоста, м. Хвостунъ, задира, фатъ. Сквир. у.

Дерзний, а, в. Задеристый.

Дерій, рія, м. 1) = Дерун. *Бога роди!* 1 в Харькові в палаті добрі дерій. Харьк. 2) Напильникъ. Черном. 3) Тотъ, который дереть овечью шерсть.

Деріня, ня, с. Рваніе. НВолын. у.

Держак, чѣ, м. 1) Коростель (птица). *Rallus crex.* А в очереті та держакъ бере, пусти, мати, на юлицю, бо аж плач бере. Лавр. 32. 2) Вѣнчикъ безъ листьевъ, голикъ. *Баба вловила, в між положила, держакелъ была.* Ном. № 9627. 3) Названіе вола тонкаго и высокаго, съ подтянутымъ животомъ. КС. 1898: VII. 46. 4) Трещетка вѣтраная или ручвая для спугиванія птицъ въ огородъ или саду. Части ручн. дернача: пѣльки, карббований валоб, фіст. Шух. I. 112, 166, 167. 5) Родъ игры съ трещеткой. Ів. 43. Ум. Деркѣчим.

Держачѣ, чѣти, с. Птенець коростель. Ум. Дерначѣтко, дерначѣточко.

Держачка, ка, м. Ум. отъ держакъ.

Держачина, нѣти, с. = Держачка.

Держачитися, чуся, чинся, гл. Истязаться (о вѣнчикѣ). *Уже віник держачитися*

Держій, а, б. Шероховатый. Вх. Зн. 14.

Деркотіти, кочу, чеш, гл. Издавать звукъ дер-дер. *Держакъ держоче. Колесо в возі деркоче. Деркотіли держачі.* Стор. МПр. 2.

Деріина, ни, ж. Кусокъ дерна. Стор. МПр. 111. *Неси оці дві дерини.* Київ.

Деріиння, ня, с. 1) Мѣсто, поросшее дерномъ. 2) Торфъ. Черкас. у.

Деріиця, ці, ж. 1) Четвероугольникъ вырѣзаннаго для корма маленькихъ гусей дерна. 2) Доска. *Ой і казав пан Канювський дерниці накупити, молодій Бондаріюні домовину збити.* Чуб. V. 428.

Деріовій, а, в. Выложенный дерномъ. **Дернувати, нѣю, еш, гл.** Обшивать дерномъ, выкладывать дерномъ. Рк. Левци.

Дернѣти, нѣ, нѣш, гл. одв. в. отъ дерти. 1) Рвануть. 2) Взять лишнее. *Мусили вдаватись до сусідськихъ попіє. А чужий панотець, як чужий пан, як дерне, то аж пальці знати.* Св. Л. 126. 3) Сильно побѣжать. *Насилу живий вирвався! Як дерне!* Рудч. Ск. I. 3.

Дернѣка, ка, ж. = Дернина. НВолын. у.

Дерній, нѣ, ж. = Дернина.

Дернути, нѣ, нѣш, гл. = Дернучи. *Як схоплю борону, та за нимъ дерну.* Харьк. г.

Деріня, ня, ж. Въ Херсонской и Екатеринославской губ. выраженіе для означенія кустарниковъ, состоящихъ изъ терновника, боярышника, шиповника и ежевики. Загр.

Дѣрти, деру, рѣш, гл. 1) Разрывать на части, драть. *Такъ дере одежу що страх.* Харьк. у. 2) Сдирать, срывать. *З одного вола двохъ шкур не деруть.* Ном. № 7472. 3) Грабить. *Гайдамаки дерли народъ років, може, з десять, аж мандебурія стала.* ЗОЮР. 135. 4) Требовать лишнее; брать взятки. *У поліції деруть і тепер такъ, якъ дерли і перше.* 5) Драть, царапать. *Прозакий кусокъ горло дере.* Ном. 6) Дѣрти горобѣвъ, ластовенятъ и пр. Разрывать гнѣзда воробѣвъ, ласточекъ и пр. *А ти б хотів, щобъ институтки горобѣвъ дерли та учились мужички казокъ?* Левци. Пов. 151. 7) Дѣрти гбрю. Сильно кричать. 8) Дѣрти крупій. а) Провращать зерно въ крупу посредствомъ жернововъ. б) Рождественская игра. О. 1862. IV. 87. 9) Деріачъ дерѣ. Коростель кричить. 10) Дѣрти фѣи. Лѣзть въ глаза. *Якъ снитися што з помершихъ, то треба на часточку да-*

ти, щоб очей не дерло. *Ном. № 287.*
 11) **Дертти пр'я.** Обрывать бородки переньв. *Усю зиму пр'я дерла—так надокучило, за те пдулики м'які будуть.* *Васильк. у.*
 12) Обдирать кору деревьев. *Лица дерти. Ой як підело у щирі бори да бере-стоньку дерти.* *Мет. 466.* 13) **Дертти го-лоу.** Задирать, поднимать голову. *(Київ) дере вгору головоьку.* *Нп. 14)*—**вбну.** Чесать шерсть щеткой съ проноловными крючками. *Вас. 152.* 15)—**мур.** Приходить въ отчаявіе. *Мати мур дере, в землю вбивається: „Утопила я й твою, й свою головоьку“.* *Г. Барв. 264.* 16) **Б'жати** сильно. *Я берегом деру.* *Г. Барв. 314.*

Дертися, дер'уса, р'єса, гл. 1) Раз-риватися на части, рватися, драться. *У матері пазуха дереться д'тям ховаючи, и в д'тей пазуха дереться од матері ховаючи.* *Ном. № 9225.* 2) Карбаються. *Дереться на стіну.* *Васильк. у.* **Драти-**ся на гору. *Мет. 167.* 3) О кошк'є: ца-раняться. *Кішка на мішок дереться—на вітер.* *Грин. I. 11.*

Дерт'ица, ці, ж. 1) = **Дран'ица.** 2) = **Т'єр'ица.**

Дерт'ичний, а, с. 1) Изъ драницы. 2) Дощаной.

Дерт'я, тж, ж. Крупно смолотая мука для корма скота. *Миж. 166.* *Сіль дають у нас віз'ям весною ранню, мішають з борошином, або дерт'ю з ярого жита, а як нема, то и озиме жито годиться.* *О. 1862. V. Кух. 35.*

Дерт'яний, н, в. Изъ дерг'и.

Дерт'ун, на, м. 1) Грабитель. *Пип-дерун дере і з живого, і з мертвого.* *Чуб. То такий дерун, що з Христа зняв би.* *Ном. № 7409.* 2) Взяточникъ. 3) Чесаальщикъ шерсти. *Вас. 152.* *Ум. Дерунецъ.* *Чуб. V. 1164.*

Деручк'ий, а, б. Ум'яющій ловко вска-рбаиватися. *Константиногр. у.*

Дерч'ак, ка, м. Нас'комое изъ породы кузнечиковъ.

Дерч'анна, ня, с. Дребезжаніе. *Харьк. Дерч'ати, ч'ї, ч'їш, гл.* Дребезжать, трещать. *Харьк.*

Дерч'ага, га, ж. = **Дерга.** *Пропила де-р'югу на Мусіюву наругу, а Мусіє кучер'я та дер'югу викупляв.* *Ном. № 12553.*

Дер'яба, бж, м. Пт. Соя, *Corvus glan-darius.* *Ум. Дер'ябонна.*

Дер'ябка, кж, м. Раст. Подмаренникъ, *Galium aparine.*

Дер'ябон'ка, кж, ж. Ум. отъ дер'яба.

Д'єсбіч, нар. По правую сторону. *Закр.*

Д'єсбічний, а, в. Направо лежачій. *Жел-лех.*

Д'єсна, ни, ж. Десница, правая рука. *Не дармо звав її своєю десною.* *Стор. МПр. 97.*

Д'єсний, а, б. Правий.

Д'єспот, та, м. Деспотъ. *Вони брати і христ'яне, а ти собака, людойд, деспот скажений.* *Шевч. 606.*

Д'єспот'ям, му, м. Деспотизмъ. *Левци. Пов. 12, 67.*

Д'єспот'ичний, а, в. Деспотическій. *На-тура.... груба, дика й дуже деспотична.* *Левци. Пов. 7.*

Д'єспотство, ва, с. Деспотизмъ. *К. Кр. 17, 31.* *К. ХП. 10.* *Б'да, як дика сила деспотства та викличе з пекла дику силу рабства.* *К. ХП. 39.*

Д'єсь, нар. 1) Гд'ь-то; куда-то; откуда-то. *Д'єсь моя дитина на чужій стороні, та нема од неї в'сти.* *Нп. Смерть з моро-зом танцювала, танцювала і співала, і за море д'єсь почвалала.* *Чуб. Ш. 180.* *Ой берегом плавала лебедочка з лебедом.* *Д'єсь ся взяла чорнявая воду брати, взяла тії лебедята заганяти.* *Чуб. V. 7.* 2) В'ротно, должно быть. *Д'єсь ти мене, моя мати, в церкву не носила, що ти мені, моя мати, долі не впросила.* *Млр. л. сб. 313.* *Йому д'єсь кислиці сяяться.* *Ном. № 8795.* *Що то д'єсь розумний!* *Кв. Батьку козацький! д'єсь ти сам бойся і нас козаків страшишя.* *Макс. (1849) 45.* *Ой, татоньку, мій голубчику, д'єсь я тобі да докучила.* *Мет. 155, 3)* **Д'єсь-то.** В'ротно. *Ангели д'єсь-то, не люде, засві-тили так всходи.* *Чуб. Ш. 329.*

Д'єсь-інде, нар. Гд'ь-то въ другомъ м'єст'ї. *Д'єсь-інде живе, і не побачиш її.* *Сим.*

Д'єсь-не-д'єсь, нар. 1) = **Де-не-де.** *Чис-те м'єсце, тільки д'єсь-не-д'єсь порости-цвані вишеньки та квітки.* *Сим. 202.*

2) Гд'ь-то. *Д'єсь-не-д'єсь є на чистому по-лі, на роздоллі криниця води.* *ЗОЮР. II. 53.*

Д'єся, нар. Гд'ь ни, откуда ни. *Д'єся взялася да із моря сикя хвиля.* *Мет. 101.*

Д'єсятеро, чис. Десять душъ, штукъ. *К. Св. П. I. кн. М. XVІІІ. 32.* **У-д'єсятеро.** Д'єсятерцею, въ десять разъ. *У-д'єсятеро їм відплатимо за наш'ї б'ди.* *Сніп. 48.* *Може в-д'єсятеро б'льш, ніж вони були винуваті.* *ЗОЮР. I. 285.*

Деся́твий, а, о, чис. Десятый. Через десяти-п'яте. Съ пропусками. *Ном. № 7336.*

Деся́тина, ни, ж. 1) Десятая часть. *Тоді Овралі дав йому (Мельхиседекові) десятику з убого.* К. Св. II. *Ви даєте десятику з ячми.* Св. I. XI. 42. 2) Десятина, м'ра землі—2400 кв. саж. *Стор. I. 20. Ком. I. 1. Ум. Деся́тинна.*

Деся́тиноць, впа, м. Крестьянинъ, обрабатывающій чужую землю по договору отъ десятины. *Херс.*

Деся́тинка, ки, ж. Ум. отъ десятина.

Деся́тинний, а, о. Относящійся къ десятинѣ. Десятинный мед. Десятая часть съ продаваемого меда. *Загр.*

Деся́тинський, а, о. Приналежащій десятинцю.

Деся́тка, ки, ж. 1) Десятка въ картахъ. *КС. 1887. VI. 463. 2) Полотно въ десять пасмъ.* Чуб. VII. 408. 3) Талька пражки для сѣтей въ 10 пасмъ. *Вас. 187. 1) При сѣтѣ девять:* а) 10 копѣекъ. *О. 1862. II. 12. б) 10 рублей (премуми. въ одной ассигнаціи или монетѣ).* *Піди да прораби десятку, дак і будемо держати, буде зацо і поховати* Г. Барв. 508.. 3) Кучка въ десять сноповъ. *Рк. Левниц.*

Деся́токвий, а, о. Десятинный.

Деся́тник, ка, м. 1.) Десятникъ. 2) Десятскій, помощникъ старосты въ деревняхъ. *Стор. I. 92. А десятиник до мене ні разу не заходив і не загадував об подшукону.* Кв. 3) Десятка трефъ при игрѣ въ цигана. *КС. 1887. VI. Ум. Деся́тичоч.* 166.

Деся́тинківна, ни, ж. Дочь десятитника.

Деся́тинкувати, к'юю. вш, гл. Быть десятиникомъ.

Деся́тинський, а, о. Приналежащій десятинику.

Деся́тички, ки, ж. Жена десятитника.

Деся́тичоч, ча, м. 1) Ум. отъ десятиникъ. 2) Монета въ 10 коп. *А сіршук и бідолахи...—кожний гудзик имачий... той як десятичочок завбільшки, а другий більш гривні.* Сп. I. 168. *Рудя. I. 81.*

Деся́тов, тку, м. 1) Десятокъ, десять штукъ. *Скільки б їх у неї не було, чи десятком Бог благословив, чи тільки одним-одно, для неї рівні.* Кв. I. 155. 2) Десять человекъ, состоящихъ подъ надзоромъ одного выборного десятиника, десятокъ. *Могучого чоловіка з десятку не викинеш.* *Ном. № 13467. Ум. Деся́точок.*

Деся́толіта, літ, с. мн. Десятилітній

возрасть. *Встрѣчено у МВ. На десятиліттях взяли мене в двір.* МВ. (О. 1862. III. 34).

Деся́толітній, я, о. Десятилітній. *Збагатилося (козацтво) за десятилітню війну з лихими.* К. ЧР. 4.

Деся́толіття, тя, с. Десятилітіе. Желех. **Деся́тостру́нний, а, о.** Десятиструнный. *У псалтирь десятиструнный ти у гусли вигравати.* К. Псал. 214.

Деся́точок, чка. Ум. отъ десятко.

Деся́тчаний, а, о. Изъ хойста въ 10 пасмъ. *Аф. 375.*

Деся́тчина, ни, ж.—Десятина 1. Ум. Деся́тинна.

Деся́ть, ти и тьох, чис. Десять. *Один дурень каминь у одду кине, а десять разумити не витягне.* *Ном. № 6178. Журбані ввечері оголошувались десятима вулицями.* Левниц. *Пов. 174. Десятома рублями не одбудеш весілля.* П. Волян. у.

Де-хто, м'ст. Кой-кто; нѣкоторые. *Не стало й Богдана! Як вил під ярмом схлилає громада од Божої нарі, і плакали де-хто.* *Млр. л. сб. 51. От трошки подом вернулись до Бруса де-хто і посідали край його.* Кв. *Так він не спертив, позбрав де-кого та й урочив проти лялї тривогу.* Свін.

Де-чий, чия, чив, м'ст. Кой-чей.

Дешев́ий, а, о. Дешевый. *Дешева рубка, позана юшка.* *Ном. № 10335. Деше́ва.* Простая водка. Піти на дешѣву. Отравиться въ кабаць. *Лавей раз пішов на дешеву та й каже: „От я буду такювати“.* *Рудя. Ск. I. 215. Ум. Дешев́енний и дешеве(с)енный, а, о.* *Було й тиво кабицьке, такє дешевенке для всякого росходу.* Кв.

Дешевина́, ни, ж.—Дешевня.

Дешев́ити, влю́, виш, гл. Дешевить кого, что.

Дешев́инь, ні, ж.—Дешевня. *Херс. у. Дешев́ість, вость, ж.—Дешевня.*

Дешев́ити, вію, еш, гл. Дешевѣть, становиться дешевымъ.

Дешевні́, ні, ж. Дешевизна. *Тоді була дешевня, а тепер дорожнета.* Харьк.

Дѣшево, нар. Дешево. Ум. Дешевенюю.

Дешев́пати, шаю, вш, гл. Становиться дешевле. Харьк. *Кони дешевшають, не поведу свого на ярмарок.* Черниг. у.

Дешев́ше, нар. Сравн. ст. отъ дешѣво. Дешевле.

Дешевший, а, о. Сравн. ст. отъ дешёвый. Болѣе дешёвый. Та коди б же то шукати, де хлѣб дешевший. Кв. II. 22.

Дешперувати, рую, еш, гл. Отчаяваться. Загр.

Дѣшпит, поту, м. Дебоншъ, скандаль. Удався моторчий на всякий дешпит. Полт. Аби йому погуляти та поспівати, наробити дешпиту. Мир. ХРВ. 348.

Дѣщиця, ці, ж. Кой-что, вѣчто. О. 1861. XI. Кух. 23. От ми хочемо розказати дещицю про місяць. Дешо. 59. Не вважайте собі на те, що ми невидючі люде, письма не читаємо, а й ми собі дещицю знаємо. Екатеринбург. г.

Дѣщо, льстн. Кой-что, вѣчто. Я маю дещо братові переслати. МВ. I. 28. В селі довож говорили декого багато. Шевч. 74. Погломіли де про що і розіхались. Хата.

Дѣяк, нар. Кой-какъ. Торік ще деяк жили, а тепера й овсі без хлѣба зостанемося. Екатеринбург. г.

Дѣякий, а, о. Кой-какой. вѣкоторый. Иный легко робить та хороще ходить, а деякий робить, то й нім кривавий його б'ливає, нічого не має. Ном. № 1691. Забравши деяких троячницъ, осмалених як гири ланців, в'ятами з Трої наживав. Котл. Бн. I. Сонечко позлизус сніг де з яких горбиків на піску. Кв.

Дѣ, меж. Восклицаніе, которымъ оставливають бодающагося вола. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Дедик, ва, м. Ум. отъ дедъ.

Дедина, ни, ж. Село. Піде Марта, піде на другу дедину. Гол. IV.

Дедю, дя, м. Отець. Ум. Дедик. Ой прийшла я до дедика, дай но, дедю, воли. Гол. III. 378.

Джа! меж. выражающее звукъ отъ взмаиванія розгой, хлыстомъ.

Джа! меж. 1) Цыц! Смирно! Ёште, гості, а ви, діти, джа! 2) Подражаніе звуку розги при ударѣ, а потому употребляется въ разговорѣ съ дѣтьми въ значеніи удара розгой. Аф. 376.

Джаворок, рка, джаворонок, яка, м. == Жайворонок. Вх. Лем. 409.

Джавур, ра, м. Гауръ. К. МВ. X. 10. К. Бай. 149.

Джарка, ви, ж. == Чарка. А я йому джарку вина, меду дві. Гол. II. 579.

Джбан, ну, м. Жбанъ. Червоної міді джбан.... зостав на варенуху. Г. Барв.

179. Хоч на мені жуван дран, есть у мене грошей джбан. Млр. л. сб. 254.

Джвѣкати, ваю, еш, одн. в. Джвѣкнунти, ну, неш, гл. 1) Чавкать. 2) Ударить сильно. Я його як джвѣкнув!... Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Джвѣкнутися, нуся, нешся, гл. Упасть сильно, хлопнуться, удариться при паденіи. Оце так джвѣкнулась, трохи кісток усяж не поламала. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Джгут, та, м. 1) Платокъ или чтонибудь другое свернутое на подобіе веревки, жгутъ. Макс. (1849 60. 2) Родъ игры въ карты. ГС. 1887. VI. 471. Гуляти у джгута. Ум. Джгутѣн.

Джгутѣвий, а, о. Жгутѣвий.

Джгутѣк, тѣа, м. Ум. отъ джгут.

Дже, нар. сокращ. изъ адже. Вѣдь. Употр. преимущественно послѣ а: Та дже ж у старого Лемішки є брані. Левич. Пов. 329.

Джегеръ, ря, м. Хватъ, щеголь. Харьк. (А. Павловъ).

Джегерелі, ль, ж. мн. = Джерегелі. Джегерелі і дрибуниці ще не пороснітались, тільки дова коса... позмилалась запеклою кров'ю. Стор. МПР. 9.

Джежелуха, хи, ж. = Дженджеруха. Е, у неї в хаті так чисто та славно. Вона така джежелуха, що на все село. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Джедбора, ря, ж. Соя, сойка, *Corylus glandarius*. Вх. Зв. 14.

Джеджулитися, люся, лишся, м. Котетничать, хорошиться.

Дженгалити, лю, лиш, м. Кусать (о комарахъ). Об спасіені не можна через мухи заснути, бо дуже кусаються, а тепер через бісової віри комарі: так дженгалитъ—аж-аж-аж! Конотоп. у.

Дженджерувати, рую, еш, м. ? А шо, поїзд скоро підє?—Е, ні, не скоро.—А то ж який біа.—Та то він дженджерус. (Говорилось о маненривавшемъ поїздѣ). Харьк. г. Слов. Д. Эварн.

Дженджеруха, хи, ж. Чистуха, щеголиха, франтиха. Ой за гаєм, гаєм, гаєм зеленюкчи, там орала дженджеруха воликом чорненьким. Чуб. V. 1112.

Дженджик, ва, м. Франтикъ, щеголь. Чортів дженджик. Ном. № 3556.

Дженджурістий, а, о. Щеголеватый, кокетливый. Цур тобі, нех тобі, яка дженджуріста: я кушив їй личман, ще хоче й намета. Чуб. V. 105.

Джѣвчик, ка, м. Насѣк.—Дрѣк. Мяж. 178

Джер, ру, м. Пойто. Закр.

Джѣрга, гя, ж. То же, что и запасна, во изь неокрашеной шерстяной ткани натурального цвѣта. Вас. 171. См. Дерга.

Джѣрга, гя, ж. Родъ подушки. *Осли чи джѣрга мистеженіе постелею: сіном, ліжнїками, а в головах е джерга* (підклад а ліжника абѣ сіва). Шух. I. 98.

Джѣргати, гаю, еш, гл. Болтать, поговаривать. *Почили вже люде джергати, що то вѣи сам підняв хату*. Волч. у.

Джѣргіт, готу, м. 1) Сильное забетаваніе птицы. 2) Быстрый и врикливый разговор на непонятномъ языкѣ (о евреяхъ, напр.).

Джерготати, гочу́, чеш. **джерготіти**, гочу́, тїш, м. 1) Сильно забетавать, чирикать. *Щебснуть і джерготати птички, та тургають вітрїки в траві*. МВ. I. 156. Также о крикѣ гусей. См. Джернотати.

2) Говорить на непонятномъ для слушателя языкѣ.

Джерготія, нї, ж.—Джергіт. *Жидівська джерготія*. К. Исал. 15.

Джергобля, лі, ж. 1) Коса на головѣ, сложенная вѣнкомъ. Котл. Ен. Словарь 8. Сплетенная изъ трехъ полось коса. Вас. 204. Встрѣчается преимущ. во мн. ч. *Тут палили джергобли, дробушечки на головах*. Котл. Ен.

Джереластий, а, е =Джерелатий. *Киплять меди по кубках джереластих*. К. МВ. II. 123.

Джерелатий, а, в. Съ большимъ отверстиемъ, съ большимъ жерломъ. К. ЦН. 246. *І заревли поді гармати джерелатї*. К. Дз. 70. См. Жерелатий.

Джѣрло, ла, с. 1) Источникъ, родникъ, ключъ. *У сїй день розлязались усї джерела в безоднї і повідчинились небесї хлїбї*. К. Св. Н. I. кв. М. VII. 11. 2) Кипящая ключемъ вода, кипень. *У юрїцкѣ чорѣ джерело вискакуе, як начѣ вода у кришцї*. Волч. у. 3) Жерло. *Джерело гарматї*. 4) Кратеръ вулкана. Ум. Джерельце.

Джереловий, а, е. Огносящийся къ джерелу.

Джерельний, а, е. Ключевой. *Еї у цїй кришцї була слави джерельна вода, та серед літку така холодна, що її губами не доторкнеться*. Харьк. г. Лебед. у.

Джерельце, дя, с. Ум. отъ Джерело.

Джереланій, а, е =Джерельний. *Джерельна вода здорова, ніж річки*. Харьк. у.

Джереластий, а, е. Богатый источникъ

ками, родниками. *Джереластий, кришчїчастий стивок*. Г. Барв. 136.

Джеркотаня, ня, с.—Джергіт. *Птаство джеркотиня*. К. Дз. 214.

Джеркотати, кочу́, чеш. **джеркотіти**, кочу́, тїш, м.—Джерготати. *Яка мальована та штурна птиця! вертїться, джеркотить, по дереву-скака*. Греб. 391. Грин. II. 340. *Все тямють, джеркотять, як гуси по пімецьки*. Греб. 388. *Жиди джеркотять тільки та дурають людей хрепцїх*. Стор. МПР. 170. Греб. 367. К. Дз. 147.

Джерло, ла, с.—Джерело. *А в сїй горіасї, ляль, траїюка щирть джерло словника*. Черномор.

Джермала, мал, ж. мн. Птички, которыми чабаны выпичають червей у овечь. О. 1862. V. Кух. 37. *Чабани мусять за сїм тилькувати: черау втїляють джермалами, ласинають ранку сїмїм каменем і мажуть дотем, щоб муха не сідала*. Кух. (О. 1862. V. 33).

Джермари, рїв, с. м. мн.—Джермала. **Джермелїти**, лю́, лїш, м. Очищать рану животныхъ отъ червей посредствомъ джермел.

Джермелїтися, лїся, лїшся, м. Очищаются отъ червей въ ранахъ джермелами.

Джермело, ла, с.—Джермала. Иногда только во мн. ч. джермела. Ум. Джермельце.

Джермелувати, лїю́, еш, м. Очищать рану животныхъ отъ червей посредствомъ джермел.

Джермельце, ця, с. Ум. отъ джермело. **Джѣря**, рї, ж.—Джер.

Джѣморн, мн. Густой кустарникъ. *Воли пасуться тїлом... джѣморани,— цїцавиними з корчїв*. Шух. I. 211.

Джїгало, ла, с.—Джїган. Черк. у. **Джїгати**, гаю́, еш, одн. в. **джїгнїти**, нї́, нѣш, м. 1) Хлестать, хлестнуть, ударять, ударить розгами. 2) Кусать, куснуть (о насѣкомыхъ).

Джїгатися, гаюся, ешся, м. 1) Битьсь розгой. 2) Кусаться (о насѣкомыхъ). **Джїгнїти**. См. Джїгати.

Джїгонїти, нї́, нѣш, м. 1) Сильно хлестнуть, ударить. 2) Сильно ужалить. *Дрїк як джїгонє ту кобилу*. Мяж. 56. *Джїгонула здорово гаюка*. Харьк. у.

Джїг! меж. выражающее звукъ, происходящїй при взмахѣ розгами или хлестомъ. *Джїг! Мирунка, з щирцемъ тїшка*. Ном. № 6380.

Джиганка, ки, ж. Родъ мухи, сильно жалящей. *Джиганка* або *спасівська муха*.

Джигбли, гол, ж. мн. Ляжки.

Джигіра, рі, ж. Горло съ легкими и печеню у овцы. О. 1862 V. Кух. 37.

Джйгра, ри, ж. Ржавина.

Джйгун, нѣ, м. 1) Повѣса; ловелась. *Ой джигуне, джигуне, який ти ледащо*. Лавр. 61. *Ой джигун, джигун, джигунце, який шрий молодець*. Чуб. V. 1125.

2) Родъ кушанья изъ сирівцю. О. 1862. VI. 43. *Зварила мені мати джигуна, наївся, та все шти хочеться*. О. 1862. VI. 43. 3) = **Джоган**. Св. I. 40. Ум. *Джигунѣць*. Чуб. V. 1125.

Джигука, ки, ж. 1) Все хлещущее или жалящее: розга, кнутъ, наѣкомое. 2) Раст. Крапива, *Urtica dioica*. Черниг. г. Ум. *Джигушна*. *Пужка-джигушка*, — *вѣсавий, дівка Марушка*. Ном. № 11341.

Джиджуліти, лѣ, лѣш, м. = **Челури**. *Джиджуліти хату*. Сим. 185.

Джиджулітися, лѣся, лѣшся, м. = **Джиджуритися**. Ном. № 11177.

Джиджулука, ки, ж. = **Джиджуруха**. Сим. 182.

Джиджурітися, рѣся, рѣшся, м. Приварививаться, кокетничать.

Джиджурѣха, ки, ж. Кокетка, франтиха. См. **Челуруха**.

Джиччати, чѣ, чѣш, м. Жужжать. *Летять яничари на конях скакених. Як обджали джиччати їх кулі*. Морд. (Млр. I. сб. 89).

Джялѣ м. ж. Крикъ на собакъ въ Черноморіи.

Джиджигилѣстий, а, в. Кокетливый, вертлявый, франтоватый.

Джидждор, ру, м. п. **джидждора**, ри, ж. Раст. *Gentiana*. Ів. 99.

Джидждуріотий, а, в. Кокетливый, франтовской.

Джирчати, чѣ, чѣш, м. Дребезжать. *А юлос такий у його був, як з бочки, аж вікна джирчати*. Стр. I. 131.

Дживоронок, нва, м. Нт. *Coracias garula*. Шух. I. 23.

Джиджура, ри, ж. = **Джидждор**. Вх. Зв. 14.

Джміль, моля, м. Наѣкъ. Шмель. *Bombus apis terrestris*. *Джмелѣ слѣхати*. Лежать отъ удара кулакомъ п пр. *Дав йому джмля добре — дово буде джмелѣ слухати*. Ном. № 3986. См. **Чміль**.

Джбблда, ди, ж. ? *Ач, як сторчачка дивиться! Хоч би ай коли небудъ по люд-*

ськи подивився на тебе, або посидів з тобою, чи погмонів би то там, — тільки й зна, куди б повіяється, куди б швидче побрести. Ні, не в батька покойного він удивсь, — це якась джбблда. Екатеринос.

Джоган, яв, м. Палка съ желѣзнымъ наковечникомъ, употребляющаяся при бѣганні на нартахъ (родъ койкъов). Св. I. 40.

Джйбака, ки, ж. Ум. отъ **джо**.

Джолганѣти, нѣ, нѣш, м. = **Джигонути**. *От одна (оса) як джолгане йою*. Мчж. 113.

Джолѣ, лѣ, с. Жало. Борз. у.

Джоломія, мп, ж. Свирѣль. См. **Жоломіяна**. *Грає в джоломію*. ЗЮЗО. I. Версай, 35.

Джблонка, ки, ж. Дятель. Чуб. VII. 575.

Джбвни, ви, ж. Дятель. Вх. Зв. 14. См. **Женва**. I **Жовна**.

Джорелѣстий, а, в. Богатый источниками.

Джорелѣтися, лѣся, лѣшся, м. Бить ключемъ, струиться.

Джорело, ла, с и пр. = **Джерело**, и пр. **Джоя**, джбї, ж. = **Джеджора**. Ум. Джойна. Вх. Зв. 14.

Джуган, нѣ, м. = **Джоган**.

Джугля, лі, ж. Зимняя шапка. Вх. Зв. 14.

Джуклити, влю, лѣш, м. Жадно шить. *Оне риби наївся, а потім джукляв, джукляв воду*. Киевск. у.

Джүлий, а, в. Безухій. *Джүлі живі*. О. 1862. V. Кух. 37.

Джумѣк, вѣ, м. = **Чумац**. Чуб. I. 178.

Джумачѣха, ки, ж. Жена чумака. Гудя. Чп. 122.

Джуміга, ги, ж. Осадокъ на днѣ со суда съ водой, на днѣ самовара. *Вже нема води в самоварі, на дні сама джуміга*.

Джуміха, ки, ж. = **Джумачиха**. *Пішо джуміак монитися, а джуміха дивитися*. Чуб. I. 178.

Джунджбвий, а, в. ? *Божая Мати в полоті лежить, в полоті лежить, сина повиват: єй повивачоки з самого злата, а повивачки та джунджбвий*. Гол. II. 39.

Джупельце, ця, с. Ум. отъ **джупло**.

Джуплѣ, лѣ, с. Дырочка въ чѣмъ ибудь мягкомъ. Ум. **Джупельце**. Аф. 376.

Джур, ру, м. Кушанье: непросвянную овсяную мукъ разводять водою и ставятъ на ночь, что-бы вскисло, затѣмъ варять п ѣдятъ съ коноплянымъ масломъ. НВольн. у.

КС. 1885. VII. 419, 1889. VII. 43. Kolb. I. 52. *Каламутка вода як кнєль, як джур.* *Ном. № 12420.*

Джѹра, ри, м. козацькї слуга-товарищѹ. оруженосець, ходившиї вѣстѹ съ козакомъ въ походы п битвы. *Тодї жь то не могли мати ні сотники, ні полковники, ні джурї козацькї, що нам пан ґетьман Хмєльницький... сидлай, сидлай, мєлїй, мєлїй, мєнї буманого, годї жь сидлай орукого—мїдого старого.* *Мет. 401.* Ой як олягнешь на *Перебийнє* п*а джуррї* малого, п *ажь* кладе (=бьеть враговѹ) *джуррї*, *кладе* малїй ще *лучше* т*а* його. *Мет. См. Чура.* Ум. *Джѹронья.*

Джѹрга, ги, ж. Мнѹжество (людей, скота на дорогѹ). Шух. I. 84.

Джѹрджа, жі, ж. Муть, густая мутиная жидь. Мнж. 179.

Джѹронья, ки, м. Ум. отъ джура.

Джурчати, чѹ, чїш, м. =Джурчати. *А мїж горами тїми узєнка рїчка пролєра п̄ глибока джурчїть.* *МВ. II. 74.*

Джурьє меж. Прочь!

Джурт т*а*, м. =Джурт. *Котл. Ев. I. 23.*

Джурф*б*, ф*а*, м. Парень, хорошо играющїй на губахѹ. Шух. I. 33.

Джїворовок, нєв, м. =Зѹйворовок. *Вх. Пч. II. 8.*

Дзбан, ву, м. =Дзбан. *У мене тронїт дзбан.* Чуб. V. 920.

Дзбанок, ику, м. Баякъ. *Бїво великиє в тїм, що немає дзбанкїв без позички, п*е б* можна було у всяку пору дєз великого клопнїту п̄ на малїй процент позичать тронї.* *Оси. 1861. VIII. 89.*

Дзвенїня, ня, с. Звукъ (звенїщїй). *Мелодїї лїмєся як слєзї, то тихо, тїло, п*е б* разом залївали всю мїду п̄ сповняли п̄ дзвенїням гарного роялє.* *Лєвїп. Пов. 264.*

Дзвенїти, вїб, нїш, м. 1) Звенѹть, явчуть. *Тїлько дзвенїло шкєло у вїкнах.* *МВ. I. 132.* *Голос дзвенїть.* *МВ. I. 110.* *Чи буде мєло, чи не буде: в якому у мене дзвенїть?* *Ном. № 13397.* 2) Жужжать. *Дзвенїть струнї.* *Черкас. у*

Дзвенєк*а*, ч*а*, м. Пт. Зелєнушка. *Fringilla chloris.* *Вх. Пч. II. 10.*

Дзвенїчний, в, е. Звенящїй, звонкїй. *Цїлїно п̄ годєсо дзвенїчний.* *МВ. I. 97.*

Дзїзвуги, ну, нєш, м. 1) Взпнзгнуть. *Внє улучє камїцем у сабаку, п̄ та аж дзїзвугла.* 2) Ударїть. *Аж дзїзвуг тебе, так перекопнєши не раз.*

Дзвїзчати, чѹ, чїш, м. Жужжать (о пчєлахъ, стрѣлахъ, волчкахъ и пр.).

Дзвїн, дзвѹну, м. 1) Колоколь. *Бубонїє, як лїськїй дзвїн.* *МВ. I. 105.* *У недїлю рано лїдзвонїли в дзвонї.* *Мет. 95.* 2) Звонѹ. *Дати на дзвѹнї.* *См. Давати.* 3) Родъ дѣтської игры. *О. 1861. XI. Св. 37.* 4) Родъ писанкї. *КС. 1891. VI. 37.* Ум. *Дзвїнї, дзвїнїчї.*

Дзвїнѹць, нц*я*, м. Раст *Rhinantus* шїпог и *R. шївог.* *Вх. Пч. I. 12.* Шух. I. 20.

Дзвїнїц*я*, ц*я*, ж. 1) Колокольня. *Як в Кїївї на дзвїнїцї чертї в дзвонї дзвонїть, так в Полтавї шрекунки на мїстї штурють.* *Ном. № 13445* 2) =Вежа. *З. Гол. I.* *Облєсян. к*т* рис. 21.* *О. 1861. XI. Св. 36.* Ум. *Дзвїнїчїна.*

Дзвїнїчний, в, е. Относящїйся къ колокольцѹ. *Дзвїнїчний хрєст.* *Василь. у.*

Дзвїнка, ки, ж. Бубновая масть въ картахъ. *КС. 1887. VI. 463.* *Йомѹ дзвїнка свѣтитъ.* *Ему везетъ.*

Дзвїнкїй, а, б. Звонкїй, звучный. *Горщик дзвїнкїй.* *Черкас. у.* *Голос дзвїнкїй.* *Черкас. у.* *Дзвїнкїй рєїтї такїй шумї, то так і рєскочуеться.* *МВ. II. 182.*

Дзвїнковїй, в, е. Бубновїй. **Дзвїнкогѹлѹсїй, в, е.** Звучный. *К. МХ. 40.*

Дзвїннїй, в, е. Колокольнїй.

Дзвїннєк, ка, м. Колокольнїй ясторѹ. *НВолын. у.*

Дзвїнѹк, нц*я*, м. 1) Колокольчикъ, звонокъ. *Греб. 361.* *Слєпа як єхонїть дзвїнок—но всїх поколє дзїн-дзїн.* *МВ. I. 14.* 2) мн. *Дзвонїт.* *Раст. Convolvulus serotum.* *ЗЮЗО. I. 119.* 3) Названїє рослєго красиваго весєлаго вола. *КС. 1893. VII. 46.* 4) =Дзвенїач. *Вх. Пч. II. 10.* Ум. *Дзвїночон.*

Дзвїночок, чка, м. 1) Ум. отъ дзвїнон. *О. 1861. XI. 10.* 2) мн. *Дзвїнчїнї.* *Раст. Linaria genistaeifolia* *Mill.* *ЗЮЗО. I. 126.*

Дзвонарїха, хи, ж. Жєна звонаря.

Дзвонарїн, рѣва, вє. Звонарєв.

Дзвонарївна, нц*я*, ж. Дочъ звонаря.

Дзвонарськїй, в, о. Относящїйся къ звонарю.

Дзвонарь, р*я*, м. Звонарь. *Чуб. V. 1154.* Ум. *Дзвонарчик.*

Дзвонѹць, нц*я*, м. 1) =Дзвїнок 1. 2) =Дзвенєк*а*. *Вх. Пч. II. 10.*

Дзвѹнєк, ка, м. 1) Дзвїночъ 1 знач. *Конї помчєли, дзвонїки лїдзвенїли.* *Кл.*

2) *мн.* Дзвоніки. Раст. Колокольчики, Campanula persicifolia, Campanula trachelium, Convolvulus sepium L., Linaria genistaefolia Mill. См. Дзвінок, дзвіночок. Ум Дзвоничок. Ком. II. 81.

Дзвоніты, нб. *вш, м.* 1) Звонить. *Ще не дзвонено до церкви.* Г. Барв. 156. *Буркочуть-говорять, мов у дзвони дзвонять.* К. Досв. 127. 2) Звеніть, брацать. *Іще таки і послі Хмельницького не раз дзвони старий Шрам шаблю.* К. ЧР. 14. *Ой ключи мої, срібні злоні, ой не дзвоніте, не голосіте.* Чуб. 3) Разглашать. *А жіночки мого дзвонять, матері глузують, що москалі вертаються та в неї ночують.* Шевч. 67. 4) Дзвоніти по ко́му, — по душі. Звонить по усопшему. Ном. № 8322. *По дівчиноці дзвони дзвонили.* Мет. 96.

Дзвоніця, ці, ж. и пр. См. Дзвіниця и пр. К. ЧР. 84. Чуб. III. 22.

Дзвоничок, чка, м. Ум. отъ дзвоник.

Дзвіга, ги, ж. = Звяга.

I. Дзвяк, ку, м. Металлическій звукъ.

II. Дзвяк! *меж.* для выраженія металлическаго звука. *Було тільки сонця красчок засвітитъ, уже й бряк і дзвяк по селу.* МВ. I. 44.

Дзвѣкало, ля, с. Чавкающий человекъ.

Дзвѣкати, каю, каш, *одн. в.* **дзвѣкнуги, ну, неш, м.** 1) Звякать, звякнуть. *Дзвякнув дзвоник.* МВ. I. 52. 2) Чавкать. *Іж бо вже та не дзвякай.* 3) Произносить звукъ дз. *Кортить литвина, поки не дзвякне.* Ном. № 5012.

Дзвѣкнутися, нуся, нешся, м. Упасть на землю, шлепнуться, брякнуться.

Дзвякотіти, кочу, тшш, м. = Дзвякати. МВ. (О 1862. III. 41).

Дзеленѣць, нді, м. Зеленый (о вѣнкѣ). *Вітнуємо ти (дівчину) вітцем-дзеленцем.* Коїв. I. 106.

Дзелѣний, а, е = Зеленый. Подольск. г. **Дзелѣнка, ки, ж.** Насѣк. = Зелени. Вх. Пч. I. 5

Дзелѣны! *меж.* для выраженія звона. *Коли тролі людям дзвоник дзелень, дзелень!* Рудк. Ск. I. 76.

Дзелѣнькати, каю, еш, м. Звенѣть. Угор. *Як трюкне ірім, то аж вікна дзеленькають.* Каменец. у.

Дзеленькотіти, чу, чшш, м. Звенѣть. **Дзеленьчати, чу, чшш, м.** = Дзеленькати, Змѣв. у. Новомоск. у.

Дзвѣголь, ля, ж. Раст. Argemone officinalis Hoffm. ЗЮЗО. I. 112.

Дзвѣдзелик, ка, м. Въ загадкѣ: пламя фтиля. *Червоный дзвѣдзелик, чорні тшочки (каганецъ).* Чуб. I. 309.

Дзвѣдзелія, лі, ж. Раст. Золототысячникъ. Erythraea Centaurium. ЗЮЗО. I. 122.

Дзень! *меж.* для выраж. звона. О. 1861. VШ. 8. *Туп, туп піженьками! Дзень, дзень підківками!* Нп. *Червіні дзелень-дзелень... так і носитались.* Гряв. II. 184.

Дзѣнькати, каю, еш, одн. в. **дзѣнькнуги, ну, неш, м.** Звонить, звенѣть, преимущественно прерывисто, звякать. *Ото ж, мабуть, поді ключик упав, як я казала що щось дзенькнуло.* Новомоск. у.

Дзѣня, ні, ж. Все, что звенитъ, преимущественно деньги, (дѣтск. слово). О. 1862. XII. 119.

Дзер, ру, м. Сыворotka (молочная). Шух. I. 213.

Дзѣра, ри, ж. = Дзер. Вх. Зп. 24.

Дзерончѣти, чу, чшш, м. = Деренчати. Мир. ХРВ. 68.

Дзерішній, а, е Относящійся къ молочной сывороткѣ. Шух. I. 213.

Дзѣриало, ла, с. Зеркало. Кв. Ном. № 5227. Ум. Дзѣриальце. Ком. II. 41. МВ. I. 25.

Дзѣркальній, а, е. Зеркальный. *Дзѣркальній вікна.* Мир. ХРВ. 68.

Дзѣркальня, ні, ж. Зеркало. *Здохли в його кобила: буде з шкури спідниця, а з ребер карета возить дѣнок до некла, а з голови митаря, а із... дзѣркальня.* Чуб. V-1163.

Дзѣркальце, ци, с. Ум. отъ дзеркало. **Дзѣрно, на, с.** и пр. См. Зерно и пр. **Дзѣкало, ки, с.** Названіе бѣлорусса, по припадку употребленія пчмъ въ своей рѣчи звучитъ дзе.

Дзѣкання, ня, с. Употребленіе дзе вмѣсто де.

Дзѣкати, каю, еш, одн. в. **дзѣкнуги, ну, неш, м.** Говорить дзе вмѣсто де (о бѣлоруссахъ). *Ну, а литвинок, хіба мого його нападе, щоб не дзѣкнув.* Г. Барв. 329.

Дзѣка, ки, ж. Кушанье: отваръ картофеля, фасоли и бобовъ, изъ которой кладутъ кусочка обыкновеннаго или кукурузнаго хлѣба. Шух. I. 142.

Дзѣка! *меж.* выражающее жуужканіе.

Дзѣбнуги, ну, неш, м. Ударять, хлѣпать. *Він як дзѣбнув мене по рині, то я й не стаміюсь.* Полт. г.

Дзиг, меж. Правильнѣе: **дзиг** (см.). Выражаєть быстрое движеніе; у МВ. употреблено какъ существ. Я за нею... а вона и мене поид рукою дзиг зноа у хату, та на озну шпорх мене у плесі. МВ. (КС. 1902. X. 148).

Дзиготіти, **чү**, **тіш**, м. Стрекотать, жужжать. Гудуть бжёлки, дзигочуть комары. О. 1862. VI. 90.

Дзиг! меж. Звукоподражаніе свисту кнура, волчка, тикальи часовъ.

Дзйга, **га**, ж. 1) Волчекъ, юла. Кружится як дзйга. Ном. № 5756. *Бйга* як дзйга. ЗОЮР. I. 147. 2) Вертлявый, рзавый человекъ, непосѣда. Ум. Дзйжка.

Дзйгар, **ра**, м. = **Годинник**. Чаще въ уменьшит. формѣ: **дзйгарок** (см.).

Дзйгарі, **рів**, м. мн. Часы стѣнные или башенные. Черк. у. Котл. Ев. (Слон.). **Дзйгарі б'ють** = Сердце ступить отъ испуга. Ном. № 1350.

Дзйгаршайстер, **дзйгаршистер**, **стра**, м. Часовой мастеръ. Котл. Ев. (Слов.).

Дзйгарний, **а**, е. Часовой. *Дзйгарни стрілка*. Біл. Нос.

Дзйгарок, **рка**, **дзйгар**, **ра**, м. = **Годинник**. Чаще во мн. ч: **дзйгарки**. *Знає ту штуку з дзйгарками дзйгарю*. К. ЧР. 81.

Дзйгати, **гаю**, **еш**, **дзйгатися**, **гаюся**, **ешю**, гл. Юлить, вертѣться. *Годі тобі дзйгати*. Староб. у. *Що ти туди дзйгатишя* — *теш відіаи*. Староб. у.

Дзйглик, **ка**, м. Стулъ, табуреть, треножникъ. *Одну тебе, обую, посажу як паву на дзйглику, як істемашу та й дивитися б'уду*. Шевч. 144. *Царя на дзйглик постави*. Котл. Ев. Ум. Дзйгличоч.

Дзйгличобий, **а**, е. Относящійся къ стулу, табурету.

Дзйгличок, **чка**, м. Ум. огъ дзйглии.

Дзйгльований, **а**, е. Кокетливый, бойливый. *Дзйгльований турбок, дйжа*, Черкас.

Дзйгльятко, **ка**, с. Стульчикъ. Ум. Дзйгльятчоч.

Дзйг'үти, **нү**, **веш**, гл. Прожужжать.

Дзйджати, **каю**, **еш**, м. Говорить, какъ выговариваютъ евреи. *Бо й правда, що сїй Юди дидикава мов справжній жид*. Кв. II. 172.

Дзйжчявня, **дзйжчяти**. См. **Дзйжчявня**, **дзйжчати**.

Дзю, **зю**, м. Оводъ. *Сичеться в'ічі дзю*. Він дивиться на мене дзйзом. Онъ нолобъ на меня смотритъ, испривзненно смотритъ. Чи не наробиъ и часом якого беш-

кету в хаті під'ягну руч, бо щось дзюлоу усї дивляються на мене. Грин. II. 179.

Дзйжчүвий, **а**, е. Жужжалый.

Дзйжчүти, **нү**, **веш**, гл. О полетѣ пули, камня: издать звукъ, свиснуть. *Камінь поду голову дзйжчү*. МВ. (О. 1862. I. 86).

Дзйжчявня, **дзйжчявня**, **ня**, с. Жужжачье.

Дзйжчяти, **дзйжчати**, **чү**, **чйш**, м. Жужжать. *Бжолки, метелики, оси, бабки, чмелі гудуть, дзйжчатъ*. Осн. 1862. VШ. 15.

Дзйнгель, **ля**, м. 1) Пт. шегленокъ, *Fringilla carduelis*. Вх. Пч. II. 10. 2) Раст. *Angelica silvestris*. Вх. Пч. I. 8. См. **Дзйнгель**.

Дзйндзюк, **ка**, м. Висящая и качающаяся кисточка или что либо подобное.

Дзйндзйкати, **чү**, **чеш**, м. = **Дзйжчяти**. Желех.

Дзйндзюбий, **а**, е. Близорукій. *Та в нас дйжа була дзйндзюка*. Полт. у.

Дзйнчяти, **чү**, **чйш**, гл. = 1) **Дзйжчяти**. 2) = **Врзчати**. *Голосно дзйнчали чарочки*. Мир. Пов. II. 61.

Дзйрчяти, **чү**, **чйш**, м. = **Деренчати**. *У комій цюлі, ікни дйрчали, у хаті же ходором лйходилъ*. Стор. МЦр. 37.

Дзйчяти, **чү**, **чйш**, гл. = **Дзйжчяти**. *Комарь дзйчить*. Харьк. у.

Дзйгерай, **раю**, м. = **Нежить**. Вх. Зв. 15.

Дзйндзювр, **ру**, м. 1) Раст. *Malva tanitiana*. ЗЮЗО. I. 128. 2) **Дзйндзювр-зук**. Удалецъ, хватъ. Стор. I. 184. *Бо Турри і сам дзйндзювр-зук! Коли чи не — не прошиває, коли чи не — то вже влучає, йому людей давить — як мур*. Котл. Ев.

Дзйндзюра, **ри**, ж. = **Дзйндзюра**. Вх. Зв. 14.

Дзйівъ, **ва**, **ве** = **Зйівъ**.

Дзйй, **івъ**, м. **Дзййка**, **хи**, ж. = **Зйй**, **зййка**.

Дзүга, **га**, ж. Крючекъ, удерживающій навій на твядкомъ стантѣ. Вис. 165.

Дзюдзюриха, **хи**, ж. = **Дзйндзюруха**. МВ. (КС. 1902. X. 117).

Дзюс, **дзүски!** меж. 1) Прочь! Пошелъ! *Нельзя! А дзюски, погани!* Кв. II. 268. *Правда, и туди вашому брату... дзюс*. К. ЧР. 243. *А дзюски не хочеш?* Козалец. у. 2) **Врыс!** (па кошке).

Дзюб, **дзюбати** и пр. = **Дзюб**, **дзюбати** и пр. **ИВзлы**. у. Харьк. г. **Дзюбессти**. Остаться на ибѣстѣ, не подвинуться. *Дзюбом сиди*, — *ни за що рук зачепити*,

ніде заробити. Кролев. у. В кою є судібка, до той якось виборсається, того й на заробітки пущать, а толих все такн дзьобом сядр. О. 1862. IV. 106.

Дзьобавка, кн, ж. Родь кашн изь пшевици, которую їдять съ медомъ, сахаромъ. Шух. I. 143.

Дзьобань, ня, м. = **Оскврд** (съ острымн ковцами). Мик. 481.

Дзьобенка, кн, ж. = **Дзьоблишка**. Kolb. I. 36. Гол. Од. 68.

Дзьоблинка, кн, ж. Сумка (четыреугольная шерстяная) у гуцуловъ, родь котки, надѣвасмой черезъ плечо. Федьк.

Дзьобня, ні, ж. = **Дзьоблишка**. Шух. I. 124. Гол. Од. 68.

Дзьобро, ра, м. Ребро. *Коп'ем дзьобри пробивали*. Чуб. III. 408.

Дзьоба, кн, ж. 1) = **Дівчина**. *Юж дзьоба оддати*. Вх. Лем. 409. Вх. Уг. 236. **2)** Старый платокъ, Вх. Лем. 409.

Дзьоркач, ча, м. = **Дзвенкач**. Вх. Пч. II. 10.

Дзьоба, кн, ж. О женщины: вертушка? болтушка? *Съ сже мабутъ тобі та дзьоба набрехала*. Новомоск. у.

I. Дзьоб, ба, м. Ключъ. Угор. Уж. **Дзьобнн, дзьобнн.**

II. Дзьоб! меж. выражающее клеваніе. *На макоти сидла, арибен мачок дзьобали: дзьоб, дзьоб, дзьобанец!* Маркев. 74.

Дзьоба, би, ж. Дзвунка съ лицомъ, изрытымъ ослюй. *А що кому до того, що я дзьобу люблю; а я дзьоби, мойй любі, черевички куплю*. Нп. Ум. **Дзьобна.**

Дзьобак, ба, м. = **I. Дзьоб**. Вх. Лем. 109. **Дзьобявѣць, вця, м.** См. **Дзьоб II**. Марков. 74.

Дзьобаний, а, е. 1) Поклеваный. **2)** Рубый оть осны. *Дзьобани дѣвка*. Ум. **Дзьобанѣнький.**

Дзьобань, вѣ, м. = **Дзюбѣний**.

Дзюбѣний, а, е = **Дзюбѣний**.

Дзюбѣти, баю, еш, одн. в. дзюбѣаў-ты, ву, веш, м. Клевать, клюють. *Пшениці не дзюба, водиці не н'є*. Бал. 82. *Пшеницодару, на вашім дворі да три голуби пшеницю любавтъ*. Чуб. III. 417. **Дзюбѣти насѣння**. Вылушывая, вѣтъ сѣмячки (о людяхъ).

Дзюбѣтий, а, е. 1) Съ большимъ клювомъ. *Яструба дзюбати*. К. Досв. 99. **2)** = **Дзюбаний**. *Дзюбата дѣвка. Буе руський, вусатий, дзюботий*. Св. Л. 275. Г. Барв. 447.

Дзюбнн, ка, м. Ум. оть **I. Дзьоб**.

Дзюбка, кн, ж. 1) Клевъ. *Бора. у. 2) Ум. оть дзюба.*

Дзюбнучи. См. **Дзюбаты**.

Дзюбок, ба, м. 1) Ум. оть дзюб. **2)** См. **Гельгин**. Шух. I. 175.

Дзюбуи, вѣ, м. Ключици.

Дзюбадя, зі, ж. *Вука? Ходили в річку по раки, викусили дзюбдо собаки*. Нп.

I. Дзюр, ра, м. Ключъ, источникъ.

II. Дзюр! меж. Звукоподражаніе для выражения теченія струи. *Чарочко серейренка, в тобі горілочка солоденька. А ці сучка, а ні задирочка, як дзюр, так дзюр до донечка*. Чуб. V. 1096. *Хоч дзюр, ти не кап!* — *казав циган, як заховавъ від дощу цю дерево*. Мнж. 115.

Дзюри, ри, ж. II пр. = **Діра II пр.** *То так потрібне, як дзюри в мості*. Ном. № 9817. Ум. **Дзюрочна.**

Дзюрити, рію, рийш, м. Течь тонкой струей. Рудч. Чп. 247. *Кров дзюритъ, булакотить з стини*. Ном. № 8173. Рудч. Чп. 247. *Так ла тню й дзюритъ*. О. 1862. VI. 57.

Дзюрнучи, ву, веш, м. Подитъся струей. *Раз токувъ, кров дзюркинула*. Млр. з. сб. 229.

Дзюркѣм, нар. Струей. Уман. у. *Види бѣзъкъ дзюркѣм*.

Дзюркѣтати, чў, чеш, дзюркѣтити, чў, тїш, м. Течь съ шумомъ, журчать. *Дзюркѣтила з юри води, збїваючи ринкомъ між кущами*. Левцн. Пов. 276. *А срібная хвля... дзюркѣтить*. К. Досв. 70.

Дзюркѣтливий, а, е. Журчащій. *А тн вода дзюркѣтлива, течн із ставка*. К. Досв. 159.

Дзюркѣтоныка, кн, ж. Журчащая вода. *Передай їй, дзюркѣтоныку, плач довічний мій*. К. Досв. 160.

Дзюрочка, кн, ж. Ум. оть дзюра.

Дзюрчання, ня, с. Журчаніе.

Дзюрчати, чў, чїш, м. Журчать. *Дзюрчить бжжить крижиченька, шнвовня ставок*. К. Досв. 157.

Дзюб, би, ж. = **Заб**.

Дзюбканистий, а, е. Пестрый, пѣгій. Вх. Зв. 151.

Дзюра, бер, м. = **Зябра**. Угор.

Дзям! меж. Звукоподражаніе для выражения лая щенка: *Тавь! Суди тав, туди дзям*. Ном. № 3018. *Собачка лежить на присїй та: дзям, дзям!* Рудч. Ск. II. 67.

Дзямкано, мв, с. Постоянно лаящій щенокъ.

Дзямканинн, ня, с. Лай щенка, тявканіе.

Дзавката, каю, еш, і.с. одн. н. дзавк-путь, ну, неш, м. Тявкати, тявкнуць.

Дзавкотіти, чў, тїш, м. — Дзавкати. Сучечки біа коло гати ти й дзавкотіти. Чуб. II. 101.

Дзавкўя, нэ, м. — Дзавкало.

Дзаволіти, лў, ліш, м. — Дзавкати. Чи чуєте, цуцєня дзаволіти? Г. Барв. 7. Ой не ходи коло гати ти не драгїи цуцєняти, бо цуцєня дзаволіти. Мил. 103.

Дзїяв, мв, ж. Говяжїй отварь Угор. Ди, согр. дзави. А дз-но. Смотри-ка. А дз-но, який не побї. Каменец. у. См. Дивитися

Дзїб меж. оть глг. дзїбати. Говорятся маленькимъ дзїтямъ, когда они становятца на ноги. Дзїб, дзїб, доно! Хрип. у. Также и о взрослыхъ. Я на місті була, я корїлку пила: дзїб, дзїб на село, кив, моря на того. Ном.

Дзїба, нар. Дзїбомъ. Як скочить Лєв — иж дзїба стала зрива. Глїб. 21.

Дзїбаня, ня, с. 1) Хождение на ходуляхъ. 2) Медленное и желовкое хождение (о людяхъ съ длинными ногами или о дзїтяхъ).

Дзїбати, баю, (блў), бавш, (блеш), і.с. 1) Ходить въ ходуляхъ. 2) Ходить медленно и желовко; ходитъ, вытягивая ноги (о людяхъ съ длинными ногами, о дзїтяхъ и пр.) Блзко видати, далеко дзїбанн. Ном. № 11423. Дзїба, мов мути на сметанї. Ном. Дзїба, мов журавель. Ном. Та мала пташка, та невеличка по билиночї дзїб-ле. Лавр. На дворї під тополями дзїбали два журавлі. Дзїба, мов же своїми ногами. Стор. II. 44.

Дзїби, бїв, ж. м. 1) Ходули. Левниц. Пов. 90. 2) Колодки, деревянные бревна съ отверстиями внутри, куда вкладываются ноги арестантовъ. КС 1885. X. 231. Забили їх у дзїби. Рудч. Ск. I. 210. Будем літо літувати в Станїковї на риночку, в тлжжїх дзїбах, в лелїзочку. Ум. Дзїбки, дзїбїці. дзїбї. К. Досв. 107. Ой дубовї дзїбки, залїзні кайдани! по степамъ ви, по комитатахъ нашихъ розпаяли. К. Досв. 107. Ой на нош дзїби, на руки дзїбїці, — оце таїб, вражий силу, славіні чолодїці. Лавр. 61.

Дзїбитися, битьоя, безл. Становитися дзїбомъ. Волосся почало дзїбитися.

Дзїбїці, бїць, ж. м. Ум. оть дзїби. **Дзїбка, кш, ж. м.** 1) Ножка у стола. 2) Подставка подь что-нибуди. 3) мн. Ум. оть дзїби.

Дзїбка, нар. На дзїбы. Дзїбка стае Ном. № 3392.

I. Дзїбка, нар. — Дзїбка. Дали бабі рибки, стала бабі дзїбки. Ном.

II. Дзїбка, дзїбовья, дзїбўні, дзїбўночєя, дзїбўсі, дзїбўсєнькї. О дзїтяхъ: ходитъ (= дзїбати) О 1862. IX. 119. — стїти. ходити. О дзїтяхъ: стїти, ходитъ; о взрослыхъ: стїти, ходитъ на цыпочкахъ. Гавсѣ або Василько прилізе, стає дзїбки коло матері, снитється її на руку. Мир. ХРВ. 71. Ишча скочить та почне вистрибувати дзїбки-дзїбки, щоб нанї не почувла. МВ. (О.-1862. III. 35).

Дзїбом, нар. Дзїбомъ. Бувало покїйний Охрїм як стїне розказувати, царство йому небесне, — оак волос дзїбом становиться. Рудч. Ск. I. 24. Пронадає, мов порохїни з дула, тая козацькая слава; що по восьмому світу дзїбом стала. Макс. (1849) 59. Сивилу тут замордовало і очї на лоб полаяло, і дзїбом волос став сїдий. Котл. Ев.

Дзїбошки. Въ выраженїи: На дзїбошках. На цыпочкахъ. Підходить на дзїбошках, щоб не чутъ було. Екватор. у. См. II. Дзїбки.

Дзїбу, дзїбу, меж. Припїть въ пїсєвѣ. Ой нас вїзці да на Бондарївїці, положио бурдох да на могилицї. Дзїбу, дзїбу! Чуб. V. 1086.

Дзїбулі, нар. — I. Дзїбки. Дай бабі цибулі, стане баба дзїбулі. Лубен. у.

Дзїбуль, меж. выражающее, что человекъ медленно идетъ. Ох я з корчми дзїбуль, дзїбуль, бочулочку тимуль, тимуль. Чуб. V. 1088.

Дзїбулати, лїю, еш, гл. Идти очень медленно. Ондечки старїй дзїбуля. Черняг. г.

Дзїбўні, дзїбўночки, дзїбўсєнькї, дзїбўсі. См. II Дзїбки.

Дзїбї, цїв, ж. м. Ум. оть дзїби.

Дзїв, ва, м. ? Щоб на тебе дзїв пришов. Ном. № 3748. КС. 1890. X. 58.

Дзїван, ну, м. Дзїванъ, турецкїй государственный совѣтъ. Иде султан, покинувши в диванї башїю та визирїв широкомошїихъ. К. МВ. XII. 269.

Дзївїція, цїї, ж. Удмчленїе, диковина. Кїевск. г.

Дзїдєрово, ва, м. — Дзидєрово. Лв. 98.

Дзїдєрово, ва, с. Раст. Дурманъ, Datura stramonium. ЗЮЗО. I. 121.

Дзївєнїий, а, в. Очень удивительный. Желєх.

Дзївєнь, вїя, м. Хзїбъ въ видѣ толстаго козца; его пекутъ на свадьбу для

вешьсты, которая должна сквозь него посмотреть на гостей. Полт.

Дивидло, дь, ? Видь? *Славий козак Максим Залізняк славного дивидло,—не буде на Україні ні ляха, ні жида.* Лукаш. 54.

Дивізія, віі, ж. = Диво, дивовижя. *Отакта дивізія! Лебедни. у. Дивізія та й годі. Удивительно! Осв. 1862. IX.*

Дивизь, а, в. Дикій. *Ніби дивизь звіра зубами скреготали.* Чуб. I. 180.

Дивина, ні, ж. 1) Удивленіє, диковина. *Бач, якої дивини наростло на отій вербі.* Лохв. у. 2) Раст. Царській жезль, *Yerbacem Luchnitis.* ЗЮЗО. I. 140. *Да посадо я дивину, да зеленую елику, червоною калику.* Чуб. Ш. 321. *Сім миль мосту, а на кінці мосту дивина, а на тій дивині цвіт на весь світ.* Ном. стр. 290, № 11. Ум. Дивинна.

Дивити, влю, вып, гл. = Дивувати. *Хто дивить, нехай собі так чинить.* Ном. № 7814.

Дивітєся, влюсь, вишєя, гл. Смотрѣть, глядѣть. *Треба якось у очі дивитєся.* Ном. № 3177. *Дивитєся, як кошеня в казанець.* Ном. № 9242. *Тепер і хата її дивитєся якось сторч.* Хата. 103. *Диві-но.* *Смотри-ка.* *Диви-но, вже сонце сідає.* Ном. стр. 289, № 10057.

Дівка, ки, ж. Диковина. Вь выраженіи: *Нема дівки.* Не удивительно. *Нема дикки на свої гроші, а чужі все важкі.* Ном. № 1811.

Дивний, а, в. 1) Удивительный, дивный, чудный. *Скажу я тобі диво дивное, що о Петрі Дунай замерзав.* Чуб. Ш. 317. 2) Странный. *Дивний чоловік Хведь! Чи він планетник, Бог його знає. Камеяець у. Та представитєся Алакуна-пашати, трапезоньскому княжаті, молодому пацяті, сон дивен, барзо дивен на прочуд.* Макс. (1849) 33. Ум. Дивнінький, дивнісенкий. *Прикився мені сон дивненський, що прийхав мій миленький.* Чуб. V. 3. *Прикився козакові дивансенський сон.* Млр. I. сб. 212.

Дивниця, ці, ж. Удивленіє. *Дивниця кому.* Удивительно кому. *Ото мені дивниця, що де воно з хати ся поділо.* Камеяець. у.

Дівно, нар. Удивительно, странно. *Дівно мені та чудно. Люсь так дівно ся називає.* Камеяець. у. *Дівно здаватися.* *Казатьєся страннымь, удивительнымь.* *Дівно тільки здалось йому, що Черевань про*

те а ні гадки. К. ЧР. 103. Ум. Дивнѣно.

Дівно, ва, с. 1) Диво, чудо; странное, удивительное или рѣдкое явленіє. *Кілько світа, тільки й дива.* Ном. № 2385. *Такі дива руками його роблятьєся.* Ев. Мр. VI. 2. *Таку пісню чорнобрива в степу заспівала: зілля дива наробило—поположе стала.* Шевч. 18. *Велике диво—опеньки!* Ном. № 5536. *Там дива такого на ярмарку, що й за тиждень не передивившєся.* Лебедни. у. **Дівно!** Удивительно. *Диво, що добре вбрався, коли такий багач!* **На диво.** *На диво, ва удивленіє.* *На диво була в Череваня дочка.* К. ЧР. 48. **Не в дівно.** *Не вь диковину. Твое тиво та й не в диво, дивні мені слова твої.* Лавр. 111. **Дівном дивуватисєя.** *Сильно удивлятьєся, изумлятьєся.* Драг. 3. *То тоді то у городі у Лебедні царі і князі великии всі дівом дивували.* Макс. (1849) 88. *Тоді б кругом уста веселі піснями Бога прославляли, а чужеземній народи великим дівом дивували.* К. Псал. 294. *То оці тоді козаки дівом дивували, що по якому Чорному морю, по бистрій хвилі попопали, а ні одного козака з лежи війська не втерjali.* Макс. (1849) 52. 2) Родь хорондо. Грин. III. 114. Ум. **Дивце** О. 1862. X. 31.

Дивовижя, жі, ж. 1) Замѣчательное зрѣянцє; замѣчательное или странное ивлєніє. *Умая. у. Чого ти, зятю, на мій дєір поглядаєши? На моїм дворі ніякої дивовижі не маєш.* Рк. Макс. 2) Диковина. *Чумаки усе служали дивовижю московську—ди аж роти роззяляли.* Рудч. Ск. II. 172. **На-в-дивовижю.** На удивленіє. *Що вже за хороше дівча було, всім на-о-дивовижю.* *Висильк. у. В дивовижю.* *Вь диковину, удивительно.* *В дивовижю була їм ця заадака.* Грин. II. 274. **Не в дивовижю.** *Не вь диковину.* *Йому не в дивовижю дівчати цілувати, мов орїх лускать.* Кв.

Дивовижня, а, в. Удивительный, страшный. *Казки дивовижні казати.* К. МХ. 11. **Дивовізія, віі, ж.** = Дивовижя. **Дивовізько, ка, с.** 1) Зрѣянцє. *Зичилили приятєлями на дивовізько пітшо.* 2) Удивительное явленіє.

Дивоглїдний, а, в. = Дивовижний. *Величезний, дивоглїдний замок ся простер.* Млак. 68.

Дивоглїдь, ді, ж. = Дивовижя. *Ік на дивоглїдь, дялутьєся на мене.* Камеяець. у. **Дивосїя, лу, м.** = Дєвїосїя. **Дивота, те, ж.** 1) Удивленіє: 2) Уди-

вствельна вещь. То не дивота, що до чарки охота.

Дивування, ня, с. Удивленіє. Описью не показував дивування. Левиц. Пов. 233. Ум. Дивуваннячко.

Дивувати, вую, еш, гл. 1) Удивлять. 2) Удивляться. Ви йому не дивуйте: в його така повичка. НВолын. у. Нема чого дивувати, така була й її мати Мет. 235. Дивом дивувати. См Диво.

Дивуватися, вуюся, ешся, гл. Удивлятьс. Кв. II. 324. Довго, довго дивувались на її уроду. Шевч. 30. Хто великого не бачив, той і малому дивується. Ном. № 4908. Від дурня чую, то ся не дивую. Ном. № 6280. Багатий дивується, як убогий годується. Ном. № 1606. Дивуватися з чого. Удивляться чому.

Дивцё, ца́, с. Ум. отъ диво.
Дивк, ка, м. Дикій кабанъ. Чуб. Вх. Цч. II. 7.

Дивкаръ, ря́, м. Родъ камня. Камінь-дикаръ. Славяносерб. у.

Дикій, в, е. Дикій. На перській горі росла тоді дика пуща. К. ЧР. 91. Обізнається хлостомъ дикими стелами. К. Досв. 25. Дикій кабак. Рудч. Ск. I. 186. Д. бузині. Раст. Бузина. Sambucus nigra. ЗЮЗО. I. 135. Д. вишня. Раст. Диканниши, Prunus Clamacerasus. ЗЮЗО. I. 132. Д. голуб. Пт. Горлиця, Columba turur. Д. груша. Раст. Лѣсная груша. Ruginis complanis. Зайшли воки на тикий пущитрь, що бурляк аж у чоловіка, і ни тм пущитрі стоить дика груша, а на ній груші та такі терні. Рудч. Ск. II. 24. Д. конопля. Раст. Stachys recta. ЗЮЗО. I. 168. Д. льон. Раст. Linum perenne. ЗЮЗО. I. 129. Д. цибуля. Раст. Allium flagescum. ЗЮЗО. I. 168. Д. чорнушка. Раст. Nigella arvensis. ЗЮЗО. I. 129.

Дикість, кости. ж. Дикость.
Диковіна, ни, ж. 1) Дике чѣсто, перобработуємое. На збѣ жито краше, ніж на диковині. НВолын. у. 2) Диковина = Диковижа. Яка диковина, що робака некована. Ном. № 5511.

Диковинний, н, е = Диковинний. Стилось щось надзвичайне, диковинне, такє, чого ніколи не буває. Ном. стр. 288. № 7910.

Диктувати, тую, еш, гл. Диктовать. Левиц. Пов. 226.

Диктура, ря, ж. 1) Диктовка. Проказана в диктуру дещицю. Ном. Од видавця I. 2) Вата, положенная въ чернилницю, что-

бы не разливалась чернила. Чорнила просить. Навіть „диктурою“ не відмовиися. Щоб не розливалось чорнило, дитвора напиша бавовки в калмар і вже робити пером, що видущиць, наче б і вложити. Отсе и есть „диктура“. Св. I. 164.

Дікція, ція, ж. Дикціи, чтевіє. Розмовляв Шевченко широко про свою поему „Іа. Гус“, почитуючи гарною дикцією своєю деякі місця. К. XII. 21.

Диль, ля, м. Имѣть и множ. число (дил), но употребляется и какъ собират. Толстые брусль, изъ которыхъ складываютъ стѣны хаты, колодца и пр., плетенины. НВолын. у. МУЕ. III. 31. КС. 1883. I. 216. Ой у полі криниченька дильом дильована. Чуб V. 157.

Дильвати, люю, еш, гл. Строить изъ бревень. Ой у полі корчма дильом дильована. Нп.

Дим, му, м. Димъ. Стид не дим, очей не видѣть. Ном. № 3206. Хто вітру служить, тому димомъ платитъ. Ном. № 7166. Налитка як дим тонська. МВ. I. 122. Шо за дугами дими стоїтали. Ой то не дими, то з коней пара. Чуб. III. 308. Димом пішло (Ном. № 1904), — взялось. Сгорѣло. Взимсь димом гостровержі шляхетці будинки, виглядають із за нечисто білій затинки. К. Досв. 123. Ум. Димба, димбчок. К. ЧР. 235. Чуб. V. 704. Вітер повіє, димок пошитає, а між тим димочком листівка літатє. Чуб. V. 1026.

Діма, ми, ж. Родъ тенкої прозрачвої полосатой ткани, кашпаста. Чуб. VI 114, 103. Гол. Од. 21. Ум. Дімка.

Диман, ну, м. 1) Раст. Betonica officinalis. ЗЮЗО. I. 111. 2) Названіє вола темно-коричневого цвѣта. КС. 1898. VII. 41.

Димановий, а, е. ? Нво, ньо, уразова! ньо, ньо, диманова! О. 1862. VI. Кост. 63.
Димаревий, димарний, а, е. Относящийся къ димовой трубѣ.

Димарінь, ка, димаричок, чва, м. Ум. отъ димарь.

Димарь, ря́, м. Печная труба. Грин. II. 158, 102. А Максим на пожарище та на попелище подивився. . Нема ради! Тільки вітер свиче у димарі та в комскі. Шевч. 590. Ум. Димарин, димаричок.

Діматн, маю, еш, гл. Дуть мѣхомъ. Як піджарити треба, то ковалъ кричить: димай! димай! НВолын. у. За циганом, за його сиром тра равн-встатн, мішком дімати. Гол. II. 688.

Дим'явці, ць, ж. мн. Родь опухоли
Дим'явць, вця, м. = Димарь. Вх. Зв. 15.
нь паху, подь мышками. Каленец. у. См.
Дим'явця.

Дим'ятися, млікс, мійся, гл. Дим'ятися.

Дим'ятн, мліб, мійш. гл. Дим'ятн, испу-
скать дим'я.

Димка, ки, ж. 1) Ум. оть дима. 2) Вы-
бойчатая полосатая юбка. НВолын. у. Чуб.
УП. 429. Гол. Од. 49. 3) = Димна. Вх.
Лем. 410.

Димкяр, рй, м. Выбойщикъ, вабиваю-
щій выбойку. Гол. Од. 58.

Димковий, а, е. Сдѣланный изъ димни.
Димна, ки, ж. Родь небольшихъ круг-
лыхъ слѣвъ. Вх. Лем. 410.

Димній, а, е. 1) Дымный, курной. *Не
видно було ні димнихъ печей, ні бочок, ні
козів зъ припасами.* К. ЧР. Димна хима.
Курная изба. Вх. Лем. 410. 2) Дымчата-
го цвѣта. *Мак повний усякий: червоный,
перистий і димный.* С. 1862. IV. 72.

Димник, кь, м. = Димарь.
Димница, ці, ж. 1) = Димарь. 2) =
Димва. Ум. Димнична. Вх. Лем. 409, 410
Димно, нар. Дымно. *Не топила, не
курмила, — но сімечка димно.* Мот. 16

Димоватий, а, е. Дымный, задымлен-
ный. Димовата кузня. Г. Барв. 21.

Димвий, а, е. 1) Дымовой. *Що се, що
серед пустини ставопом димовимъ знялося?*
К. МВ. III. 254. 2) Сдѣланный изъ димни.
*Що я приду тишко та красно, а ти
ще краще — своєю паровицею у намітках
димових.* МВ. I. 89.

Димовище, ща, с. Пожарище, пепелище.
Димбк, мѣу, димбчок, чѣу, м. Ум.
отъ дим.

Дим'явка, ки, ж. Проститутка.
Димувати, мѣу, їш, гл. Дим'ятся.
*Принизь, о Господи, ти небо надъ землею,
зійди, коснися гір, нехай горять, димують.*
К. Псал. 319. *В рукахъ його мушкетъ ди-
муе.* Греб. 354.

Дімда, ди, м. Шатунъ.
Димдати, даю, еш, гл. 1) Шататься.
2) Качать погаля.
Димдерево, ва, с. = Дивдерево. Бер-
лич. у.

Димдлімдати, даю, еш, гл. = Телі-
патися I. Вх. Зв. 14.

Димище, ща, с. Мѣсто. засвяное цѣ-
няня.

Диминь, ка, м. Грядка съ дынями.

Дівя, ні, ж. Раст. Дыня. *Cucumis Me-
lo.* ЗЮЗО. I. 120. *Бодай твої казунки та
побили табуки, бодай твої діни та пої-
ли свині.* Чуб. V. 1177. Различн. породы
дынь: дрисліва дубівна, Кв. II. 239. зі-
мівна, начінна, ліпівна, татарна. (см.). Ум.
Дівяна. Рудч. Ск. II. 9. *І як що єсть
було насинячко, агідки які, динька, — по-
сила, положить на могилу.* Сим. (Ха-
та, 215).

Динька, ки, ж. Большая дыня.
Динятко, ка, с. Маленькая дыня. Ум.
Диняточно.

Динячий, а, е. Дымный. *Диняче ба-
дилля.* Левц. Пов. 370. *Динячі кабачки.*
Мяж. 170.

Дипоть, птѣу, м. Ударъ. Дати диптю.
Ноколотиць. *Дав доброго диптю: одвохриъ
добре.* Ном. № 3961.

Диптяка, ки, ж. = Димтявка. *Ман-
дрюхи, хлорки і диптяки, що продають
себе на час.* Котл. Ев.

Дирва, ви, ж. Раст. *Bromus arvensis.*
Дирваля, ки, ж. Одинъ экземпляръ
раст. дирзи. Ум. Дирзінка, дирзіноньна.

Диркало, ла, с. Родь трѣшечки, упот-
ребляющейсѣ при игрѣ въ деркачѣ. Ив. 43.

Диркати, каю, еш, гл. = Диркати 2.
Держакъ диркас, диркити: дир, дир. Вх.
Пч. II. 10.

Диркатися, каюся, ешся, гл. Спирить,
протинорѣчьить. *Що жъ він, диркається? — Ні,
такъ віддавъ. Що тамъ йому диркатися,
якъ вінъ скрізь винекъ.* Мирг. у. Д. Эваря.

Диркач, чѣ, м. = Держакъ.

Дирліга, ги, ж. = Герлига.
Дирчѣти, чѣу, чѣш, гл. 1 = Дереччати.
*Коли слуха, — цюсѣ дирчти зѣ стіною:
оглядуєшесѣ: затичка (у шибѣ) такъ
лізе на двір, тягне, видно, хтось.* Сим.
215. 2) О коростелѣ: кричать. Вх. Пч. П. 10.

Дискос, оу, м. Дискосъ.

Дистанція, ці, ж. ? *Нехай би де у
дистанції такъ розтанузалисѣ, дали б
їмъ заразъ перцю, хочъ би ѣ перечорн
був.* Кв.

Дитяна, ни, ж. 1) Ребенокъ, дитя.
*Тоді мама бѣду знає, коли малую дити-
ну мле.* Ном. № 9189. *Вінъ мені за ди-
тину рідну став.* МВ. I. 22. *Знайті ди-
тину.* Родить дитя. Нарядити дитину. Родить
дитя — преимущественно пономо брака.
2) Сынъ или дочь, хотя бы въ взросло-
мъ. *Чи я в тебе, мати, не твоя дитина,
коли моя мука тобі дуже мила.* Мет.

70. Батькова дитина, *Ном. № 7485, мамина дитина. Любимчикъ отца, матери.* 3) Продавати дитину. Родъ игры. *О. 1861. XI. 30, 51. Ум. Дитинка, дитиномка, дитиночка. Аби дружинка, дасть Бог дитинку. Ном. № 9181. Ой кім буде ооркотати, дитиночка буде спати. Магс. (1849), 103.*

Дитинець, впа, м. 1) Родимчикъ, дѣтская болѣзнь. 2) Деревянный полъ; шпички на двѣ колодца. *Борз. у.*

Дитиння, на, не. Принадлежащій ребеву.

Дитинитися, нюся, ннся, гл. 1) Ребячиться, корчить изъ себя дитя. *Лебед. у. Ось не дитинься та приймай гроші за теля. Каменец. у.* 2) Владать въ дѣтство.

Дитинь, ки, ж. Ум. отъ дитина.

Дитиньий, я, е. Дѣтскій, рябачій.

Дитиньке, ки, м. Матка, Uterus. *Камневск. у.*

Дитинюнька, ки, дитинючка, ки, ж. Ум. отъ дитина.

Дитинський, я, е. = Дитинний.

Дитячі, чати, с = Дитиня. *Грив. II. 314.*

Дитяві, вати, с. Ребеночекъ. *Дитиня умерло. Каменец. у. Ум. Дитинято, дитиняточко. Мгр. I. 22.*

Дитячий, я, е. = Дитячий.

Дитя, тати, с. Як дитя не плаче, у матері дулки нема. *Ном. № 4181. Ум. Дитяг, дитяточко, дитягенько, дитягонько. О. 1862. IV. 29, 35. Пастушки з язнятком перед тим хлоп'ятком навколійки припадають, Бога вихваляють. Чуб. III. 330.*

Дитяточко, ка, с. Ум. отъ дитя.

Дитячий, я, е. Дѣтскій. *Задали намъ забавки давні, дитячі, — пригадали й дівочі безсумні часи. МВ. II. 179. На дитячий рбзум перейшов. Вназь въ дѣтство. Ном. № 6248.*

Дихавця, ці, ж. 1) Удушье, одышка. 2) Запаль у лошадей. 3) Болотистое мѣсто. *Вх. Лем. 410.*

Дихавчий, я, е. 1) Удушливый, страдающій одышкой. *Дихавчий чоловік. НВолын. 2) Большой запалом (у лошади). Дихавчик конячка. НВолын. у.*

Дихало, ла, с. Дыхательное горло. Ум. Дихальце.

Дихальний, я, е. Дыхательный.

Дихальце, ця, с. Ум. отъ дихало.

Дихавня, ви, с. Дыханіе. *К. Псал. 329. І создав Господь Бог чоловіка із пи-*

лу і ввіткнув йому в нідра бизанья жиляні; і став чоловік душа жива. К. Св. II. I. кв. М. II. 7.

Дихати, хаю, еш, а также: дішу, дішеш, гл. 1) Дышать. *Гадина в його словах дихає. Ном. № 2932. Мовчи та диш! Ном. Над ним воли своїм духом дихали. Чуб. III. 323. Горе же мені на чужині, — аж мій дух не динис. Мет. 78. Важним духом дихати на кого. Злобствовать, имѣть непрязненные чувства къ кому либо. МВ. (О. 1862. III. 48). Важким духом динис. Ном. № 3360. Мичане вже давно на горродовє козацтво да на старшину важким духом дихали. К. ЧР. 68. 2) Вѣять. *Ой у полі вітер динив, билину колише. Гол. I. 12.**

Діхи, хів, м. мн. = Здуховива. *Вх. Зи. 14.*

Дихнути, ну, вѣш, гл. 1) Дохнуть. *Мороз — дуже старий чоловік; він як дитне по малу, то й мороз не великий. Чуб. I. 32. 2) Повѣять. Ні вітер не динє, і ніщо не колижнеться. Кв. II. 305*

Дихтіти, чу, таш, гл. Скоро и тязжоло дышать (въ жаркое время). *Дихтятъ вітці. НВолын. у. Дихтить чоловік. НВолын. у. Пес вивалив язик і зачав дихтіти. Вх. Лем. 410.*

Дихтувати, тую, еш, гл. Составлять (о письмѣ, оффиц. бумагѣ и пр.). *Испор. дихтувати. Червиг. у.*

Діча, ці, ж. Дикарство, одичалость; дикіе, одичалые люди. *Ваші залки, займища й осади козацька дича під мечем держала. К. ЦН. 188. Замчано кобзаря на край світу, між азійську дичу. К. ХП. 130.*

Дичавіти, вію, еш, дичати, чаю, еш, гл. Дичать.

Дичак, ка, м. Дикій звѣрь. *На людей позира як дичак який. Св. I. 262.*

Дичива, ви, ж. Дичь. *Не ловилася, бич, мені риба, та й дичини, було, не гурт то потраплю піймати.*

Дічка, ки, ж. Дикое плодое дерево. *Каменец. у. Угор.*

Дичко, ко, м. Дикій конь. *Тут свого дичка, то було встаровину! Херс. у. Слов. I. Эварн.*

Дичок, чка, м. 1) = Дичка. 2) Залетѣвшій изъ чужого ичельника и собранный въ улей рой пчелы. 3) Дикая лошадь. *О. 1862. I. 17. 4) = Віасюг. Вх. Лем. 410.*

Дилель, пля, м. Дышло. *НВолын. у.*

Без динля, без дуци: куди залочем, туди й поїдем—я і ти. *Ном. стр. 302. № 431.*

Дішпельний, а, в. Дыпельный.

Дішкánt, ту, м. Дискант.

Дішкулá, ли, ж.—Дышкант.

Дішловий, а, в.—Дышельный. Чуб. VII. 401.

Діа́вол, ла, м. Дьяволъ. *А в третій день Христос із труни устав і наші жизнь вічну дарував і сам диявол посоромлений став.* Чуб. III. 25.

Діяво́лений, а, в. Дьявольскій, чертовскій. *Діяволенний сину!* Черкас. у. (Бравь).

Діяво́лів, ова, ве. Приналежачій дьяволу. *Не по правді, діяволів сину, живеш ізо мною.* Черкас. у.

Діяво́льський, а, в. Дьявольскій. *Тоді повіє Ісуса дух на спокусу діявольську.* Св. Мт. IV. 1. *Бачить діявольскій син, що бісова баба гаразд таки засмутила чоловіка.* Стор. I. 3.

Дія́ков, на, м. и пр.—Дякон и пр. *Оглядівсь—стойть дякон, книгу розципає і по книзі слово Боже голосно читає.* Мр. л. сб. 55.

Діяме́нт, ту, м.—Діамант.

Діама́нт, ту, м. Алмазъ. Ум. Діама́нтин.

Діама́нтовий, а, в. Алмазний.

Діб, добій, ж. 1) Время, пора. *А молодиця наша саме у цю діб... постерегла злодія.* Київ. г. *Тепер нічна діб,—не дорого збитися з шляху.* Київ. г. *Воже оця діб береться, мало не пізніч, а його й досі нема.* Київ. г. *На всяку діб.* Во всякое время. 2) Возрастъ; лѣта. *Сей чоловік у вашу діб.* Этому человеку вашихъ лѣтъ. Лебедн. у. *Коли старий чоловік,—буде мені батьком; коли середній,—буде мені братом, а коли у мою діб,—буде мені милий.* Мвж. 51. См. Доба.

Дібрівка, дібрівонька, ки, ж. Ум. отъ дїброва.

Дібрóва, ви, ж. Дубрава. *Ой кочують чумаченки в степу край дороги, роспустили сірі воли по зелені дїброві.* Бал. 28. Ум. Дібрівна, дібрівонька. Чуб. V. 4. *Ой зелена моя дібровонька, ой бідна ж моя головонька, ой рано ж тебе спустошено, на сіно трава покошено.* Чуб. Шу. *миль, гуде дібрівонька.* Чуб. V. 4.

Дібрóвистий, а, в. Богатий дубравами.

Дібрóвний, а, в. Дубравний, относящійся къ дубравъ.

Ді́ва, ви, ж. Дѣва. *Послав Бог ангела*

до діви. Св. Л. I. 27. *Вибрав діву чорнобрюу.* Мет. 171. Ум. Дівоньма, дівочка. *Шисти, дівонько?—Шюю.—А порони скоро будеш?—Тільцъ ниточки дошию.* Ном. № 10435. *Вилляй—не вилляй, молодая дівочко, вилляй—не вилляй, по турничку давай.* Мет. Ув. Дівана, дівáха. *Дівка здорова.* Змієв. у.

Діва́сенька, ки, ж. Ум. отъ діваса.

Діва́ся, сі, ж. Ласк. отъ діва. Ум. Діва́сенька.

Діва́ти, ваю, вш. Сов. в діти, діну, дінеш, гл. Дѣвать. Рудч. Ск. II. 142. *Бандуро моя мальованая, де ж мені тебе діти? Мр. л. сб. 122. І де вони гроші дідають? Васильк. у.*

Діва́ткся, ваюся, вшся. Сов. в діткся, нуся, нешся, гл. Дѣваться, дѣтсья. *Де той хміль дівася! Диня мов, де динусь з тобою? Шевч. 87. А маленький брат зостаєся, та не знаю, де дівася.* Мр. л. сб. 134. *Великий світ, та нема де діткся.* Нос. № 2101. *Не де дінѣтсья! Не пронадегъ! чѣло будегъ.*

Діва́хв, хи, ж. Ув. отъ діва.

Діва́нв, ви, ж. Раст. Verbascum thapsus. Лв. 102. См. Гадинник.

Дівер, ра, и дівєрь, ря, м. Деверь, мужнивь братъ. *Живо баба за дівєром, миха прихупиши.* Ном. № 7507. Ум. Дверко. *Ой як мені дівєрка братіком назватъ.* Мет. 159.

Діверів, рева, ве. Приналежачій дєверю, дєверєвнѣ.

Діверка, ки, ж. Жєна дєвера.

Діверко, ва, м. Ум. отъ дівєр.

Діванна, ви, ж. Раст. Oenothera biennis. Лв. 100.

Дівин-вєчір, чора, м.—Дівич-вєчір. Мет. 156.

Дівáнц цї, ж.—Дівчина. *Зоря зоряниця, красная дівця.* Ном. стр. 292. № 53. *Пішов у світлицю дак знайшов дівцию.* Лавр. 21. *Озався царь до дівци.* Св. Мр. VI. 22.

Дівич-вєчір, чора, м. Дѣвиченьк. Чуб. 99. КС. 1883. II. 372. *Невеселий дѣвич-вєчір у книшї молодой.* МВ. I. 41.

Дівич-вєчірóвий, а, в. Относящійся къ дѣвичєвєку. *Крім цих пієнь співують ис на оченашї деякі з дівич-вєчірóвих.* Грин. III. 479.

Дівáщє, ці, ж.—Дівчáщє. Жєлєх.

Дівка, ки, ж. Дѣвка, дѣвушка. *Гарна*

дівка, як *засватана*. Ном. № 4816. *Тихо, тихо Дунай воду несе, а що тиждє дівка косу чєсе*. Мет. 11. **Дівна** у *зাপітїах*, — у *бвїтїах*. *Взросла дівушка, моглаи уже виходити замужь*. Шух. 1. 32. 2) = *раст. Медунка*. Вх. Пч. 1. 10. 3) *Одно пзъ созвѣдїй*. Мвж. 148. Ум. **Дівонна**, **дівочна**. Мет. 125. Ув. **Дівчице**. *Ач, яка здоровенна дівчице!* Екатер. г.

Дівчяв, ву, м. Раст. *Ononis hirtina*. Лв. 100.

Дівочнє, кь, м. Раст. *Onobrychis sativa*. Лв. 100.

Дівочка, кь, ж. Раст. *Cerhalanthera bifolia*. Лв. 97.

Дівонька, кь, ж. Ум. отъ дїва.

Дівоснуб, ба, м. = **Дівослюб**. „*Посредники эти въ дѣлахъ жениха получаютъ названїе... старостъ, божрь, послонъ, дівоснубовъ*“. Чуб. IV. 56.

Дівоснубний, в, е. Отвоясїиця кь сватовству. **Дівоснубний** сир. Обрядовое кушанье по время сватовства въ Бѣльскомъ у. Сѣдл. губ. Чуб. IV. 64. См. **Дівоснуб**.

Дівота, ть, ж. соб. *Дівушкя*. Сим. 234.

Дівота, хь, ж. = **Дівуля**.

Дівоттво, ва, с. 1) **Дѣвичество**; **дѣвство**. Левинц. Пов. 45. *І дівочтво своє, і худобу хочеш занепастити за такимъ харциязкою*. Кв. II. 210. *Кожалась я з одимъ козакомъ і заприсягалась нікому більш, як йому одному віддати мое дівочтво*. Стор. 1. 34. 2) = **Дівота**.

Дівочький, а, е = **Дівочий**. Грнц. III. 224. *Жаль мені русої коси і дівочької краси*. Мет. 152.

Дівочий, а, е. **Дѣвчїй**. *Єсть серце сдине, серденько дівоче, що плаче, сміється, як дїн того хоче*. Шевч. 133. *Проливая кров червону річками, То не кров, аж дівоча краса*. Чуб. V. 7. **Дівочий мастирь**. Шевч. **Дівоча гімназія**. Женская гимназія. О. 1861. I. 321. **Дівчата з дівочої гімназії**. О. 1862. II. 52. **Дівоча кров**. Раст. *Amugdaluus pappa* L. ЗЮЗО. I. 111.

Дівочити, чу, чш, гл. = **Дівувати**. *І я навчаюсь по своїмї дитинї дівочити*. Ном. № 5301. Св. I. 79, 128. Ном. стр. 102. **Дівочили** *удвох з Мариною*. Каменец. у.

Дівочка, кь, ж. Ум. отъ дїва.

Дівослюб, (**дівослюб**), ба, м. 1) **Сватль**. 2) **Названіе** обряда сватовства вь вѣкогорьхъ мѣстностяхъ, напр. въ Кобр. у. Гродв. губ. Чуб. IV. 658. *Дай мені, Боже, од батенка вити, до свєкоря прий-*

ти,—бо вже мені докучили частїї дівослюбї столи успїаючи, кубочки сповняючи. Рк. Макс. См. **Злюбнн**.

Дівочїна, ви, ж. Пучество, *прїобрѣтєнное во время дѣвчїна*. **Дівочїна** *зосталась*. Черкас. у.

Дівування, ня, с. **Дѣвичество**, **дѣвчїя** **жїзнь**. *А жаль мені дівування, дівочького прибрїання*. Чуб. V. 12. **Дівування** *здавати*. *Покидати дѣвчїство, виходити замужь*. Маркєв. 133. *Ой у садочку, у садочку там голубки гудє, ой там Марусє дівування здає: Нанє ж ва, дівочки, дівування мое! А вже ж я піду в жїночу раду, жїнкам на пораду*. Мет. 231. Ум. **Дівуваннячко**. Г. Барв. 10. Грнц. III. 478.

Дівувати, вую, еш, гл. **Дѣвствовать**, *жїть въ дѣвствѣ*. *Дїдова дочка пішла змїжє, а бабїна і догї дївує та гордує*. Рудч. Ск. II. 61.

Дівуля, лі, ж. **Грубо-ласк**. **Дѣвушка**. *Не для тебе я зросла красная дівуля*. Гол. I. 209.

Діву́нка, кь, ж. Раст. *Gallium verum*. Лв. 98. См. **Бобачня**.

Діву́ся, сі, ж. **Ласк**. отъ **дїва**.

Діву́ха, хь, ж. = **Дівуля**. *Купила Олена ссережечки зелєнї: як удїла у вузх—славна була дівуха*.

Дівця, ці, ж. = **Дівчина**. *У мене гарна дівця*. НВольн. у.

Дівчѣ, чѣтї, с. **Молодая дѣвушка**; **дѣвочка**. Св. Мр. V. 39. Грнц. III. 176. *Сидить дївча край віконця при великїм смутку: покидає козак дївча, як голуб голубку*. Мет. 41. Ум. **Дівчѣтко**, **дівчѣтонько**, **дівчѣточко**. Мн. **Дівчѣта**, **дівчѣтна**, **дівчѣтонька**, **дівчѣточка**. **Дѣвушки**, **дѣвочки**. *Що по нас, пане, старї бабї стануть в полі свистїти; а по тобї, пане, молодїї дївчѣта зачнуть голосити*. Макс. (1849) 61. *Колї родяться бїльш хлопчїки, нїж дївчатка—вїйна буде*. Ном. № 13407.

Дівчѣчий, а, е = **Дівочий**. *Чого ж голосили там? чого нявчили дївчачим голоском?* Свїп. 21. *Ой хлоп'яча бїда—у некрути брати, а дївчача бїда—нерїдна мати*. Чуб. III. 892. **Дівчѣчий бог**. Шуточное названїе аиста. Лоха. у.

Дівчїя, **дівчиння**, ва, нє. **Дѣвушкїня**. *Що любив і козав, собї дївчини маю як зїроньку яєну, та за дївчинили та за ворогали покидаю нещасну*. Мет. 24. *Ой їшов же я через дївчиннї сїки*. Чуб. III. 174.

Дівчина, ня, ж. 1) Дівча, дівушка, дівочка. *Під тією калиною стоїть козак з дівчиною.* Мет. 79. *Дівчино моя заручена, чого ж ти така засмучена?* Мет. 72. *Позуля дівчиною років зо три.* МН. I. 7. 2) Також: Квісна дівчина. Названіє дівушки, стоящей около матері въ нрѣ въ вбрана. Марсев. 71. 3) Дівчина з вдрами. Одно изъ созвѣздій. Дещо. 37. Ум. Дівчинна, дівчиноньна, дівчиненька. Грнн. III. 388. *Ой у полі крикиченка, орли воду п'ють, а вже ж мою да дівчинку до шлюбу ведуть.* Чуб. *Кохав козак дівчиноньку, як батько дитинку.* Мет. 78. Мн. ч. не имѣть, а въ необходимыхъ случаяхъ употребляется мн. ч. отъ дівча: дівчата (см. Дівча).

Дівчинка, ки, ж. Дівочка. *І дитинка в їх була, дівчинка як ясочка, сейже і повна як гурочок.* МВ. I. 8.

Дівчише, ці, ж. Ув. отъ дівча.

Дівчур, ра, м. 1) Волокита, любитель дівчущекъ. Харьк. 2) Гермафродитъ женскаго рода. Е. З. VIII. 112.

Дівчата = Догчата.

Діготь, гтю, м. Деготь. *Лучче пропиши, ніж дігтю купити.* Ном. № 11718. К. Лз. 120.

Дігтовий, дігтяний, а, в. Дегтарвий.

Дігтар, ра, м. Дегтарникъ. *Дігтар і смердить дігтем.* Ном. № 7161.

Дігтарівко, ка, м. Сынъ дегтарника.

Дігтарівна, ни, ж. Дочь дегтарника.

Дігтарка, ки, ж. 1) Жена дегтарника. 2) Торговка дегтемъ.

Дігтарня, ні, ж. Дегтарный заводъ. *У бору була дігтарня, де нам чоловік двоюто знав.* Харьк.

Дігтарство, ва, с. Промысль и торговля дегтемъ.

Дігтарувати, рую, еш, гл. 1) Заниматься дегтарнымъ промысломъ. 2) Торговать дегтемъ.

Дігтарчук, ка, м. Мальчикъ лавочникъ у торговца дегтемъ.

Дід, да, м. 1) Дѣдъ. *То ж мій дід—материн батько.* Васильк. у. 2) Старикъ. Стор. МПр. 77. Чуб. III. 109. *Сердилась баба на діда, а дід того не знав.* Ном. № 3473. Въжливность сельская требуетъ, чтобы всякій молодой и среднихъ лѣтъ чоловікъ называлъ дідомъ каждаго старика. Чуб. VII. 355. 3) Нищій. *Захтій у діда випросити хліба.* Ном. № 4792. 4) Чуче-

ло на огородахъ, чтобы отпугивать птицъ; то-же баштанний дід—на бахчѣ Снм. 200. 5) Родъ танца. *Дай хліба—поскачу діда.* Ном. № 12296. 6) Раст. *Cirsium lanceolatum* Scop. 7) Снопъ соломы или камышу, сложенный такъ, что половина верхиками въ одну сторону, а половина въ другую. О. 1862. V. Кух. 29, 37. МУЕ. III. 56. 8) Родъ кушанья, приготовляемаго изъ пшева и муки; то-же, что и лемішна пльржаной муки. О. 1862. V. Кух. 37. 9) Ді-ді. а) Предки, дѣды. б) Поминовеіє усопшихъ на Омниной недѣль. в) Тѣни по угламъ комнаты. *Невеселі ті коротенькі пилипівчакі дні.... День похожий на вечер, а вечір на ніч. По закуткахъ зрана до вечора стоять діди.* Левци. Пов. 42. Связанные попарно початки кукурузы, висящіє, какъ украшеніє, въ гупульскихъ хатахъ подъ образами. Шух. I. 100. Ум. **Дідон, дідочон, дідунь, дідунько, дідуньчико, дідусь, Шевч. 206, дідусин, дідусю, дідусечко.** Ув. **Дідиче, дідуга, дідуган.** *Еней заснує і бачить снище: пред ним стоїть старий дідиче.* Котл. Ен. V. 7.

Дідівня, ни, ж. Имѣніє, наслѣдованное отъ предковъ; въ частности—наслѣдство отъ дѣда. *Дідизни було доволі—вічний покой предкам і дідам.* ЗОЮР. I. 65. (Дворяне) *кидають отизму і свою дідизну, свої пасіки і левади.* АД. II. 48.

Дідівний, а, в. 1) Унаслѣдованный отъ предковъ, родовой. *Що ж було за добре, що ж було за злобу у старій дідизній Морозовій хаті.* К. Досв. 126. 2) Очень старій. *А той Грива був старій дідизний чоловік.* К. Ориса. (ЗОЮР. II. 201).

Дідик, ка, м. 1) = Дідунь. 2) Ручная метелка изъ соломы, травы, стружекъ и т. п. 3) Раст. Крестовая трава. 4) Насѣк. Медвѣдка обыкновенная. *Gryllotalpa vulgaris.* Ум. Дідичок.

Дідинець, ня, м. Дворъ. *А взяв я її за рученьку, взяв я її за обі, запровадив чрез дідинець до покою к собі.* Гол. III. 26.

Дідич, ча, м. Помѣщикъ, владѣтель. *Коли хочеш дідичем на Україні сидіти, то перше всього вези сюди огненю броню да сип залочок кругом будинків.* Хата. 136. *Отпал стояє дворець красній, а в ньому роскоші, там жив дідич дуже добрий—все роздає гроші.* ЗОЮР. II. 85.

Дідичка, ки, ж. Помѣщица, владѣтельница.

Дідичний, а, в. Доставшийся отъ дѣда, наслѣдственный, помѣнчій. К. ЦН. 290.

Дідичок, чка, м. Ум. отъ дідон.

Дідіше, ща, м. Уи. отъ дід.

Дідів, ова, ве. Дѣдовъ, принадлежащій дѣду. Дідова дочка. Дідового сусіда молоткиха. Ном. № 9350. *Пан глянув на дідів горд. Чуб. Зробила дідовій дочці так, щоб вона козом побігла.* ЗОЮР. II. 24.

Дідівський, а, в. 1) Дѣдовскій, предковскій. *Спомяни на них дідівську, традивіську славу.* Хата. 108. *Твій рід на дідів горд.* Чуб. Зробила дідовій дочці так, щоб вона козом побігла. ЗОЮР. II. 24. 2) Нищевскій.

Дідівщина, ни, ж. 1) Дѣдовщина, наслѣдіе, оставшееся послѣ дѣда. 2) Время, въ которое жили дѣды. *Свідок слави дідівщини з вітром розмовляє, а внук кошу несе в росу, за ними сніває.* Шевч. 48.

Дідко, ка, м.—**Дідько.** *Нехай тебе не несе дідко, де людеї рідко.* Ном. № 5894. *Дідо, да, м.* 1) Дѣдъ. 2) То-же, что пісни въ ткацкомъ станкѣ. МУЕ. III. 24. Ум. Діденко.

Дідова, ві, ж. соб. 1) Старикъ. 2) Нищіе.

Дідовіа, на, м. Нищій. *За дідовином, за його сином тра рано вставати, торби латати.* Гол. II. 688.

Дідовід, вѣда, м. Тотъ, кто водить слѣпыхъ нищихъ. НВолын. у. Шух. I. 33.

Дідовник, ву, м. Раст. *Arctium Lappa* L. ЗЮЗО. I. 112. *Cirsium lanceolatum* Scop. ЗЮЗО. I. 118.

Дідѣк, дкѣ, м. 1) Старичекъ. Рудч. Ск. II. 108. Чуб. I. 155. 2) Жгутъ соломы, обмотанный валом и прибиваемый по краямъ дверей отъ холода. Миж. 179. 3) Деревяный шаръ, величиною въ куриное яйцо, употребляемый въ игрѣ, которая также называется дідон. Ив. 25. Ум. Дідѣчок. Чуб. V. 844. *Задумав дідѣчок, задумав жениться.* Нп.

Дідонько, ка, м. Дѣдушка. Ум. отъ дідо. *Ой, дідоньку, дідоньку, шовковая борода.* Нп.

Дідѣчок, чка, м. Ум. отъ дідон.

Дідувати, дую, еш, гл. 1) Быть дѣдомъ; жить дѣдомъ. *Ми будемо дідувати по пасіахъ твоихъ.* К. Досв. 125. 2) Ниществовать. 3) Быть сторожемъ на бахчѣ. *Оце ти дідуєш у Грицька на бахчѣ.*

ші? Волч. у. *Оце я на бахтані дідує.* Лебед. у.

Дідуга, гя, дідуган, на, м. Ув. отъ дід. *Ой ти—старий дідуга, ізгнусає як дуга.* Пп. *Старий уже був дуже дідуган тої Грива. К. Ориса.* (ЗОЮР. II. 201). *Зустрічає по дорозі дїда. Такий сивий дідуган, а борода зовсім біла аж до пояса.* Рудч. Ск. II. 79.

Дідунь, дідуньо, на, м. 1) Дѣдушка. Св. А. 274. *Помолись, дідуню, за умершого татуня.* Чуб. III. 28. Ум. Дідунечко. Чуб. V. 1130. 2) Дідунъ. Нащъ. *Dorsadion holosericeum.* Вх. Зя. 78.

Дідусенько, дідусечко, дідусик, ка, м. Ум. отъ дідусъ.

Дідусів, сѣва, ве, дѣдункинь.

Дідусъ, дідусьо, сж, м.—**Дідунъ.** К. ЧР. 4. Ном. № 5677. *Дідусъ це гуляє, а батько вже вмер.* Шевч. 205. Ум. Дідусенько, дідусечко, дідусик. Мет. 472.

Дідух, хѣ, м. или дідуха, хв, ж. 1) Солома, которую стелютъ въ хатахъ наканунѣ Рождества Христова. О. 1861. XI. Св. 60. Чуб. I. 44. III. 437. 2) Фитиль, напитанный остатками отъ перешити воску. 3) Пробка изъ содомы. 4) Связка тростника или соломы, употребляемая для загорожи или обшивки стѣнокъ куреня и т. п. Чуб. VII, 379.

Дідчий, а, в. Чертовъ, чертовскій. Гол. III. 343. I. 252. *Сакна їзда—ангельська їзда, але дідчий виворот.* Ном. № 11433. *Дідчяя мати видала, щоб сова зайця їмала.* Ном. № 6889. *Дідче ребрѣ.* Раст. *Valeriana officinalis* L. ЗЮЗО. I. 140.

Дідько, ка, с. Чортъ, дьяволь, домовый. Грин. III. 385. *Діакионько, пригїє тебе дідько, розсія я пшениченьку рідко.* Мет. 28. *Який би враг примуєв мене жартуєш із гетьманом, коли б сам куций дідько не засїв менї в серці.* К. ЧР. 164. *Дідько не дідько, а й людей таких рідко.* Козел. у. *Дідька шати.* Не вїйте вичего. *Вихиєні дідька мас.* Рудч. Чп. 122.

Дієвій, ѣ, б. Дѣйствующій. *Дієї особи, д. люде.* Дѣйствующія лица въ сценическихъ произведенїяхъ. К. Бай. 5.

Дієписання, на, с.—**Дієписъ.**

Дієписний, а, в. Историческій.

Дієписъ, сі, ж. Исторія. Закр.

Дієта, ти, ж. Ландтагъ, рейхстагъ (въ Венгріи). Гол. III. 261. *Повідаєт люде, же дієта буде.... Найяснійший краль наш*

рочил дозволити, жеби всі народи змилася радити. Гол. III. 257.

Діж, жа, м. Кадка, вміюча нечетное число клеюгъ. (Кадка съ четнымъ числомъ пхъ называється діжою. Славяносерб, у. *Кружучи діжку лічуть протинки, кажучи на першу: „діж“, на другу: „діжа“, на третю знову: „діж“ і так усі переберуть. Як на останню прийдеється сказати: „діжа“, то купують, бо хліб добрий буде, а як „діж“, то не купують.* Славяносерб. у.

Діжа, жі, ж. 1) Квашня, кадка, въ которій приготавлиють тѣсто. *Хоч і діжу з тістом оддай, то ще буде клясти, що важко нести.* Пом. № 4831. *Питай, чи діжу залиєть.* Мет. 233 **Діж** виробляти. Валить хлѣбъ. Миж. 179. 2) Круглая ямка въ землѣ, врынаемая среди другихъ меншихъ при дѣтскої игрѣ въ місяць. Пн. 36. Ум. **Діжна**. *А мій милий діжку місить, и він мене і тим тішить.* Грив. III. 314.

Діждати, ся. См. Дождати, ся.

Діжечка, ки, ж. Ум. отъ діжна.

Діжістий, а, в. Похожий на діжу.

Діжка, ки, ж. 1) Ум. отъ діжа. 2) Кидка. *Який батько, такий син—виграв з діжки сир.* Пом. № 7137. Ум. **Діжечка**. К. ЧР. 273, Вас. 145. См. **Діж**, діжун.

Діжковий, а, б. Относящійся къ кадкѣ.

Діжкуватий, а, в. Кадкообразный; толстѣй. *То діжкуватий чоловік.*

Діжка, жи, ж. Невѣстна доля урожай, улова и пр., отдаваемая работающими хозяину поля, воды и пр.

Діжніца, ці, ж. Небольшая діжа. О. 1862. V. Кух. 37.

Діжун, на, м.—**Діж**. КС. 1884. IV. 698.

Діжчівка, жи, ж. Плоховатая кадка, и. квашня. *Дівчина як дівчика, а черво як діжчівка.* Песн.

Дізнавати, наю, еш, сов. в. **дівати**, наю, еш, гл. 1) Узнавать, разузнавать, провѣдывать. *Коби моя матінка не дізнала: бо як моя матінка дізнає, то зараз мене за нелюба віддає.* Чуб. V. 391. 2) Узнавать, извѣдывать, испытывать. Ев. Мр. V. 25. *Дізнає злощій злої муки.* К. Цсал. 8 См. **Дознавати**.

Дізнаватися, юся, ешся, сов. н. **діватися**, наюся, ешся, гл. Узнавать, узвать. Срин. II. 117. *А як ся дізнали,—наку*

дали знати. Гол. I. 62. *Дізнався я про землю.* Ком. I. 18. См. **Дознаватися**.

Дірати. См. **Дозирати**. Вх. Лем. 410. **І Дій!** меж. Выражаетъ удивленіе и досаду. *Дій його батькові!* Хата. *Дій його честі!* *Дій його нату!* Котл. *Смотри пожалуйста!* *Экая диковина!* *Усе свої люде, а с між нами злодій!* *Дій його честі!* на кого б то подумати? Кв. II. 281.

II. Дій, дбю, м. Доеніе, удої. *Чи буде ж у нас корова добра, як зпрягать її? От кілець держе корову для дої тїки, то й добра буде.* Канев. у.

Дійаю, ва, с. 1) Удої. *Корова добра на діаю.* Ромен. у. Полт. г. 2) Молоко, молочные продукты. Хата 182. *Дитина з колески випаде,—дивись! Дай їй діаю.* Екатер. г. Ум. **Дійвечко**.

Дійка, ки, ж. 1) Сосокъ у коровы. 2)=**Дійниця**. *Як надоїла повну діюку, взяла з неї молока і помазувала корові діпки.* ХС. VII. 452.

Дійливо, ва, с.—**Дійво** 2. *Я коло дієлива ходила.* Г. Барв. 259, 369.

Дійма, жи, ж. Предчувствіе, вѣсть, догадка? *Венгер Руса не боявся, не мав тої діями, бо він не чув, що йде москаль ворожими кінями.* Гол. II. 461.

Діймати, маю, еш, сов. в. **дівати**, (доивати), діюу, меш, гл. 1) Донимать. *Його а ні пуга, ні кій не діймають.* *Ганьбою не візьмен, так силою діймеш.* Пом. № 3893. 2) Повимать. *Горочин йому, аж ніт тобі котить, и він нічого не діймає* 3) Добирать, добрать, доплучать, доплучить. *Сам купи кобилу за шістьдесять, а прода за сорок,—ніких двадцять рублів не дойняв.* Кобел. у. См. **Донимати**. 4) **Діймати** віри, правди. *Вбрити, довѣрять.* *А козак добре обас, на жінку не пошурає, жінці віри не діймає.* ЗОЮР. I. 216. *Хиба ти йому доймаєш правди?* Полт.

Дійна, прил. Дойная. *Купити... діюку корову з телями.* Кв. II. 163. *І дійна корова у рокоши купається.* Шевч. 103.

Дійнарка, ки, ж. Загорода, гдѣ доить коровъ, овецъ, воть. Вх. Зн. 15.

Дійняк, кю, м. 1)=**Дійняк**. Шух. I. 109, 212. 2)=**Дійниця**. Вх. Лем. 410.

Дійниця, ці, ж. Подойникъ. Грив. I. 146. *Щоб дійниця не текла, а хазяйки весела була; щоб хазяйка не засипала, до корови рано вставала; щоб корова ста-*

яла та багато молока давала. (Замочу-
охла дійшці в Петрівку, в 1-й понеді-
лок). Ном. № 254. Ум. Дійничка. Ном.
№ 331.

Діви́ти, гл. См. Діймати.

Дійсно, нар. Дійствительно, іменно.

Дійсний, а, в. Дійствительный.

Дійсність, ности, ж. Дійствительность.

Дійсно, нар. = Дійсно.

Ді́яті, ся, гл. См. Доходить, ся.

Ді́шлий, и, в. Зр́лий, созр́вший. *Ще ти дитя молоде, розумом не дійшло.* Мет. 419.

І. Ді́л, до́лу, м. 1) Нязь, долина. *Як летіла ворона догори, то її кракала, а як на ді́л, то її крила опустила.* Ном. *Неси мене, сивий коцю, горами, долами.* Грин. Ш. 677. 2) Поль земляной. Сим. 2. *Як мертва на ді́л повалилась.* Шевч. 72. **До-до́лу**. На поль, на землю, до землі, *Завди хлопця до-до́лу. До-до́лу верби гне високі.* Шевч. 26. *Склонив головочку низько до-до́лочку.* Чуб. *Кринкув Шевачка та на осулу: із коней до-до́лу!* ЗОЮР. *Долина глибока, калина висока, аж до-до́лу вітня знеп'яся.* Мет. *Гус, назимавшись до-до́лу, писав пальцем.* Св. І. VІІІ. 6. Ум. **До́лки**, до́лонько, до́лочко.

ІІ. Ді́л, лу, м. Часть, доля. *В ді́л Манівісі пішла пасіка.* Черниг. у.

Ді́ланья, ня, с. Дійствіє.

Ді́лати, лая, ш, гл. 1) Дійствовать. 2) = **Діяти**. *Бог знає, що ді́лає.* Ном. № 33.

Ді́ленія, ня, ж. Ді́лєж. МУГ. Ш. 169.

Ді́ленія, ці, ж. Часть, най, доля. См. Ді́льниця. К. Св. П. І. кн. М. ХІУ. 24. *Господь — най мій, займанчина, ді́ленія моя чиста.* К Псал. 30.

Ді́лєтв, ва, ки, ж. Мі́ра хлѣба, четворикъ. *Вона свої сорокіяці ді́лєткою міряє.* Федьк.

Ді́лєчко, ва, с. Ум. отъ ді́ло.

Ді́ліва, ва, ж. Половина, досба въ полу или въ заборѣ.

Ді́літи, лѣб, лѣш, гл. 1) Дѣлѣть. *Нам батьківщини не ді́літь.* Ном. № 3313. 2) Давать карты. *Ось и ді́літми, а ти здѣймай.* Лубенск. у.

Ді́літися, лѣся, лѣшся, гл. Дѣлѣться. *Як пожали вони просо, то почали ді́літись.* да й не пострілясь. ЗОЮР. П. 31.

Ді́лій, лі́, м. Выборный отъ общест-

ва для совершенія раздѣла общественного стюкока. *На луках ді́лій ділять тра-ву.* Волч. у.

Ді́лі́вня, ня, с. Дѣленіє, раздѣленіє.

Ді́льний, а, в. Рабочій, занятый. *Ді́льний час тепер. Тепер жива, времена ді́лє.* Лебед. у.

Ді́лійк, ка, м. Дѣлецъ. *Ді́лійк і ді́ло боїться.* Ном. № 10418.

Ді́лі́нця, ці, ж. Рабочая женщина.

Ді́ло, ла, с. 1) Дѣло, работа. *Ді́ла не робиш і од ді́ла не дѣходиш.* Ном. *А в черницях добре жити, ді́ла не робиш.* Лавр. 46. *Ді́ла не сиб'яш!* Немного дѣла. 2) Поступокъ. *Добре ді́ло вчинила на мені.* Св. Мр. ХІV. 6. *Тернів еси раки за ді́ла чоловіка.* Чуб. Ш. 16. 3) = **Справа**. 4) Надобность, нужда. *Є ді́лєц, дядечку, до вас. Гліб. 77. До ді́ла, у ді́ло.* *Какъ слѣдуєть; кстати; къ дѣлу.* ХС. ІV. 18. *Хиба він постелєть як до ді́ла? Де утв, там і заску.* Мвж. 8. *Купанина по голіна, пошита до ді́ла.* Мет. *Так до ді́ла, як свиня шпани наді́ла.* Ном. *Отся річ до-ді́ла.* Кв. *Я твоєї неці не вожду:... Помажу комін — не біло, помию ложки — не в ді́ло.* ХС. Ш. 37. Ум. **Ді́лєчко**, ді́лєц. *Чом не хочеш, нап'яючкю, ді́лєчка робити?* Нп. *Хто в мене по січечках ходив? Хто в мене ді́лєчко поробив.* Мет. 232.

Ді́лованія, ня, с Заборъ. К. ЧР 424. *Доір у його обгорожений ді́лованія.* Новомоск. у. *Ой ти ді́вичко, мос малъованія, подай мені ручку через ді́лованія.* Чуб. М. 1204.

Ді́ль, лі, ж. Пучекъ витокъ (для сѣтѣй). Стриженск.

Ді́лѣбá, б́, ж. Дѣлєжъ.

Ді́льний, а, в. Низменный.

Ді́льніця, ці, ж. 1) Надѣль. *Наші ді́льніці отам над ілляхом.* Черниг. у. 2) Отдѣленная часть для работы въ полѣ. Черк. у. 3) Полевые ворота за деревною на выѣздѣ (Уманск. у.), а также кавана вокруг села для отдѣленія царини. Мохв. у. Слов. Д. Эварн. О. 1861. X. Св. 17. 4) Канава погравничная.

Ді́лєц, ца, с. Ум. отъ ді́ло.

Ді́льчий, в, в. Раздѣльный. *Ді́льчий акт, рестр.*

Ді́лá, пред. = **Ді́я**. Бога ді́ла.

Ді́лі́нця, ці, ж. Дѣлєжъ. Рк. Левец.

Ділявка, ви, ж. 1) Половина мички льву, пеньки. 2) Часть, участок. Ділянка в лісі.

Дім, до́му, м. Домъ. Згоди дім будусь, а незгода руйнує. *Ном. № 3280.* Ббжий дім. Церков. 6. Чужі, браме, сестри з дому Божого ідуць. *Макс. (1849).* 10. До-дому. Домой. Ум. Дімів, дімови, домів, дімочов, домбчов. *Мав собі дімочок і садок. МВ. I. 17.* Дімочок в неї білєсний. Чуб. V. 328.

Дівеніяца, ці, ж. Нарывъ подарыльцевою впадини. *Екатер. у. Слов. Д. Эвар. См. Диминіяці.*

Дімоб, мб́а, м. Ум. отъ дім.

Дівиця, ці, ж. Огорожа. I. 73, 76, 187.

Діправди, нар. Въ самому дѣлѣ. Чи Каїлина любити діправди мого брата? *Федьк. Пов.*

Діптанка, ви, ж. Проститука. *Мандровли, хльорки і дітянки, що продають себе на час. Котл. Ви. Ш. 48.*

Діра, рі́, ж. Дыра. Забий діру—собака не ползе. *Ном. № 5903.*

Діравий, а, в. Дыравый. Дірава верста все поле закрила. *Ном. стр. 300. № 371.* Діравого горшка не наллєш. *Ном. № 4756.*

Діравити, влю, вш, гл. Дыравить.

Діравка, кв, ж. = Друшляк I. *Вх. Уг. 236.*

Дірка, кв, ж. Дырка. Будь мудрий: нагатай маленьку ланку на велику дірку. *Ном. № 9909.* Ум. Дірочка. *Мет. 298.* Без мене і дірочки малої нікому замултє. *Ном.*

Діркуватий, а, в. Имѣющий много дыръ, дырятый, воздреватый. *НВолыв. у. Дуже діркуватий хлїб з сеї муки,—не знати, чого воно так. Камецев. у.*

Дірочка, ви, ж. Ум. отъ дірка.

Діравити, вію, еш, гл. Ноздреватѣть. Сніг мякшає, лїд діравитє... весною дитє. *Мив. ХРВ. 292.*

Діравий, а, в. = Діравий. *Пазуха була дірава. Грин. Ш. 635.* *Рудч. Ск. I. 153.*

Діскуватися, куєся, ешся, гл. Искать, хлопотать. *Пропав віл, не дуже за ним і діскуватєся. Черкас. у.*

Дісне, нар. = Дісне. (Дѣйствительно, именно). Так воно дісне сєть, як воми тобі сказали. *МВ. II. 12.*

Дісний, а, в. = Дісний.

Діставати, табу, єш, сов. в. Дістати, тату, веш, гл. Доставать, достать, добывать, добыть. *Найшла вївму і трутви дістала. Шевч. 22.* Не дістанє він язика. *Ном. № 6547.* Ой перестани до мене ходити!—Ой не перестану, доки не дістану білих рук, чорних брів, дівочого стану. *Камецев. у. 2)* Получать, пріобрѣтати. Дістати жінку. Взяти жену. Дістає собі добру жінку. *Камецев. у. Дістати в лице.* Получити ударъ по лицу. *Сьогодні йому і не наводи таки нічо, бо можеш це й в лице дістати. Федьк. Пов. Дістати ласки. Пріобрѣсть, найти расположеніє, милость. Сеї ласки я і в жєндя дістану. Ном. № 4768.* Такої ласки дістану і в Параски. *Ном. № 4770.*

Діставатися, юєя, єшєя, сов. в. Дістатися, нуєя, вєшєя, гл. 1) Доставать, достатьсь. *Закаблукам лиха даи, дістанєтьєсь й передам. Шевч. 2)*—до. Добираться, добратєсь, добжзати, добжхати. *Через вороги тяжєко до некла дістанєся. Ном. Як би його дістатєся додому? Мотил. у.*

Дістати, ся. См. Діставати, ся.

Дітва, ві́, ж. *сб.* = Дітвора. *К. ПС. 48.*

Дітває, ка́, м. Мальчуганъ. *Мн. Дітваий. Дѣтшки. Нема у нього дітваєк. Лебед. у.*

Дітвачча, чя, с. *сб.* Подростки, дѣтвора. *Вх. Зи. 15.*

Дітвора, ря, ж. *сб.* Дѣти, ребятишки. *К. Досв. 158.* Лихо з дитворою та ще з малою. *Васильк. у. Дітвора сокоч, дитвора клєкоч, а мами радєнька дитворі маленькій. Хага 19.*

Діти, то́й, с. *мн.* отъ дитя. Дѣти. Діти! діти! Добре з вами в літї, а зимуватї—горюватї. *Ном. № 557.* *Прийми, мила, хоч малї діти!*—Ой не хочу я дїтей приймати, будеш, милий, і сам годувати. *Мет. 266.* З дїтєй виходити. Виходити изъ дѣтєскаго возраста. Дїла небагато в Настї: ще подї вока з дїтєй вїдходила. *МВ. II. 36.* Ум. Дітни, дтєоньки, дтєччї. Твої дтєоньки плачуть, ітєоньки хочуть. *Ном. № 337.* Дітки, ще короткий час я з вами. *Єв. I. XIII. 33.* Клопочєся, бїдкаєся з ночї до ночї, ніколи гарзд і дтєочкамї втїшатєся. *МВ. II. 17.*

Діти, ся. См. Дівати, ся.

Дітки, то́к, с. Ум. отъ діти.

Дітквўтєнь, нуєя, вєшєя, гл. Дотривутьєся. *Думаю собі: прїступлю до неї,—*

не свію дішкнутися ручки білої. Гол. I. 365.

Дітлахі. хів. м. мн.—Дітваки. Мвж. 179. Св. I. 198.

Дітолюбний, а, в. Любящий дітей.

Дітоньки, ньок, **діточка,** чок. Ум. отъ діти.

Дітонько, **діточко,** ка, с. Ласв. отъ дитя. Діточка. Захотілось моему діточку.... Ном. № 9302.

Дітопродавець, вця, м. Продавціи дітей. *Нехай Бог тебе поб'є, дітопродавець.* Шевч. 292.

Дітчий, а, в.—**Дитачий.** А як я еє ба й оженив, та спив сі журиги: треба лажки, треба миски, дітчєй коліски. Шух. I. 204.

Дітчій, а, в.—**Дитачій.**

Діттар п пр. См. Дітар п пр.

Діттво, ва, с.—**Дитяство.** МВ. I. 14. Левиц. Пов. 174.

Діцьвий, а, в. Дѣтскій. *Повідбрав худобу і її ві діцьку.* Кв. I. 17. *Ой руди, Боже, сю тишеничку яру, на діцькую долю, а на людську славу.* Циссь, Ятріяка. 101.

Дія, ді, ж. 1) Дѣйствіє, дѣяніє. 2) Актъ, дѣйствіє (въ драматическомъ сочинєвіи).

Діякон, ва, м.—**Дякон.** Священники-діякоми повелять дзвонити, тоді об нас перестануть люди говорити. Чуб. V. 152.

Діальний, а, в. Дѣятельный.

Діальність, ности, ж. Дѣятельность. Г. Барв. 347.

Діально, нар. Дѣятельно.

Діанка, ки, ж. Дѣлоное время, время дѣйствія.

Діянне, ння, с. Дѣянія св. апостоловъ. *Ударили в великий дзвін до церкви на діянне.* Кн. II. 177.

Діяння, ня, с. Дѣляніє.

Діяти, дію, еш, гл. Дѣлять. *Що тут у Бога діяти?* ЗОЮР. I. 291. *Не зрять Бога над собою, не знають, що діють.* Шевч. *Живе слово ви сієте,—як ж лиго тил дієте!* К. Досв. 128. *Що ж я буду, бідний, дія, що я життя не посіяя.* Гол. I. 214.

Діятися, гл. безл. 1) Дѣлятьсє, происходить. *Не так то діється все скоро.* Котл. Кн. *Чудно якось діється між нами.*

Шевч. 102. *Давно колись те ділясь у нас на Вкраїні.* Шевч. 19. *То це тоді діялось, як шхуряні гроші були.* Ном. № 6855. *Діся бжа воля! Что Богъ дастъ! Какъ Богу угодно!* Федьк. 2) Діється, тивнуться. *Лягаймо епати, бо вже давно вечер діється.* Лебедив. у. *Чи давнѣ діється? Раяо еще пли уже поздно?* Ном. стр. 149. 3) Дѣбре діється. *Хорошо живѣтл, хорошо на душі. Кому добре діється, той і співає.* Ном. 4)—чим. *Зависть отъ чего, происходить отъ чего. Що орють гарно, те діється не скотиною, а справою.* Харьк. у. *Бог його святий знає, чим воно діється, що земля, здається б, однакова, а жито росте не однаково.* Волч. у. *Не багатством тут діється.* Г. Барв. 349.

Діяч, ча, м. Дѣятель. Левиц. Пов. 119.

Діє, пред.—**Віля.** *Ой, чи можно, тєст, для Марусі сієти?* Лавр. 148.

Длѣвати, баю, еш, гл. 1) Ковирять. *Чого ти все в носі длѣбєси?* 2)—**Длѣбати** 2.

Длѣватися, баюся, ешя, гл. 1) Копаться въ чємъ-либѣ. 2) Медленно дѣлять что, копатиься. *Коло чого він там длѣбється?*

Для, пред. 1) Длѣ. *Любисточок—для діточок, василєчки для пахоцєй, а м'япочка—для любощів.* Мет. 311. *Не для пса ковбаса, не для кицьки сало.* Ном. № 4721. *Для малого монастиря, мала й милостина.* Ном. № 4537. 2) По. *Діти тяли, кров ілляли для розказу твоего.* Чуб. III. 378. 3) Потому, поэтому. *Ти думаєш, що ти красна і для того така часна.* Мар. л. сб. 325.

Длѣтися, длѣюся, ешся, гл. Мѣшкать, возитись. *Ми й не длѣлися: днѣ через три й прислали.* Г. Барв. 183.

Дму́хання, ння, с. 1) Дутьє. 2) Пыхтѣніє.

Дму́хати, хаю, еш, одн в. дму́хну́ти, ну́, нѣш, гл. 1) Дуть, подуть. *Не дмухай проти вітру.* Ном. № 1100. *Хто спарився на окропі, той і на холодну воду дмухне.* Ном. № 5792. *Попіл в вічі дмухати.* *Не дам у нашу собі дмухати.* *Не позволю вмѣшуватись въ мое дѣло.* МВ. (КС. 1902. X. 147). 2) Только въ носов. в. Пыхтѣть. *Росердися та так дмуха, що й це приступай.* Черкас. у. *Въ слѣдующихъ значєніяхъ употребляется только однокр. в.: 3) Ударить, хватить.* *Як дмухнув мене по щіці, так у мене й голова замакітрилась.* Лебедив. у. 4) Выпнѣть

осушить. *Дмухнув чарчину мов тую воду.* Екатерин. г. 5) Побіжжати, поїхати, махнуть. *Дмухнім лиш братці, ми до неї.* Котл. Ев. *Буйволи на сонці поміли; як угляділи воду, так до води й дмухнули.* Драг. 3. *Дмухнути драла.* Быстро уйти, ударить. *Ном. № 1413.*

Дмухач, ча, м. Вїтеръ. **Дмухача дати.** Ударить. *Ном. № 1413.*

Дмухнути, см. Дмухати.

Дмухонутти, ну, нощ, гл. Сильно подуть, ударить, побіжжати. *Дмухонув на весь рот.* *Ном. стр. 285, № 3151.*

Дмучка, чв, ж. Скоплені вїтровъ въ животи, запорт. Новоюск. у. *Слов. Д. Эвара.*

Днївник, ка, м. Загородка въ полї для загона овецъ во время жары.

Днєдївній, я, е. Очень давній. *Г двоох тихенько заснівають ту думу сулиною днєдївною про лицяря того гетьмана, що на огні ляжи спекли.* Шевч. 551.

Днєсь, нар.—Сьогодні. *Днєсь мені, а завтра тобі.* *Ном. 2360.* Ум. *Днєсьна, днєсьни.* *Гол. Ш. 453.* Вх. *Зн. 15.* *Я днєська берізка зелена а завтра буду зрубана.* *Гол.*

Днєшній, я, е. Сегодняшній. Вх. Уг. 236.

Днїна, нш, ж. День. Г. *Барв. 216.* Грин. Ш. 302. *Яка всєяна днина, а він цілий день не їв.* *Каменец. у.* *Ой не хвалися, не ти ж їв кохала: кохали нєнька старєнька ясено сонця против віконця, ясної днини против кватирки.* Чуб. Ш. 299. Ум. *Днїнна.* *В суботу на гондичку, в недїлю на всю днинку.* *Гол. II. 99.*

Днїти, дяю, днїш, гл. Вставлять дно. *Сумск. у.* *Як би той бондарь, що торік днїя.* *Могилев. у.*

Днїця, ці, ж. Поперечная доска въ колєсї водяной мельницы,—такими досками покрыта вся внутренняя часть обода колєса. *Галиц. Мик. 480.*

Днїще, ца, с. 1) Ув. отъ дно. 2) Дощка, дощечка, на одномъ концї которой садится праха, вставляли въ другой гребель или будель. *Побїла до сусїди, позичили веретено, гребїно, днїще, прийшла додому і давай прєсти, аж веретено хурчить.* *Рудч. Ск. I. 178.* Ум. *Днїщєчно.*

Днїти, днїе, гл. безл. Свѣтати. *Стало вже днїти, як ми рушили.* *НВолян. у.* *Іде козак од дївчини—починає днїти.* *Чуб. V 53.* *Уже днїе.* *НВолян. у.*

Днїпер, Днїпрб, прб, м. Рѣка Днїпръ. *Роби, як Днїпер робить.* Чуб. I. 247. *Днїпро-батько.* *Ном. № 725.* *Ой як будеш же ти, сердєнятко мое, Днїпро-м-водою плисти.* *Мет. 24.*

Днїпробїй, днїпрбський, а, е. Днїпровскїй. *К. Досв. 179.* *Ой ріки ви, каже, ріки низовїй, помошницї Днїпровїй.* *Мет. 380.* *Днїпрянські пороги.*

Днїпрянщина, нш, ж. Мїстность при Днїпрї.

Днїстер, Днїстрб, стрб, и. Рѣка Днїстръ. *Мет. 392.* *К. Досв. 102.* *А ти процай, Днїстер, ой ти річко мутная, ажє ж нам бїльше з тебе води не пити.* *Грин. Ш. 603.* Ум. *Днїстрочок.* Чуб. V. 82.

Днїстрбїй, днїстрбський, а, е. Днїсгровскїй. *Над сагою днїстрвою лежить Хведїр безрїдний.* *Мет. 440.*

Днїстрбчок, чка, м. Ум. отъ Днїстер.

Днїстрянщина, нш, ж. Мїстность при Днїстрї.

Дно, дна, с. Дно. *Ходить, як лнв по дну.* *Ном. № 3238.* *Ой там плавало судно, позолочуване дно.* *Лавр. 145.* Ум. **Дѣнце, дѣнєчко.** *Сопїлочка з барвїночку, калинове дєнце.* *Гол.* *Там пїльки на дєнцї... гуцца зосталася... пїв чарочки.* *Рудч. Ск.* *Ой у полі та озерєчко, там плавало та відєрєчко, сосновї плєтки, дубове дєнєчко.* *Мет. Ув. Днїще.*

Днїювання, я, е. Днєванїе.

Днїювати, днїю, ш, гл. Днєвати, проводить день. *По-під тиньку сїромаха і днїє і коцує.* *Шевч. 7.* *Там будете днї днїювати.* *Лукаш. 116.* *Днїювали собї? Привїтствїє, равнєспїльнєє выраженїямъ: Какъ провели дєнї? Какъ ваше здорєвїє? Также и въ болѣе полномъ видѣ: Чн здорєвї днїювали? О. 1862. V. 81.*

До, пред. 1) До. *Не учївся розуму до старости, але до смерти.* *Ном. № 6003.* *Верболїз бє до слїз.* *Ном. Дїїшов до села.* *До меду ласий.* *Трип. I. 111.* 2) Къ. *Говори до спокя.* *Ном. Пїти до голови по розум.* *Ном. № 5831.* *Пїду до рїченки.* *Мет. Він пїшов до Остапа.* **До хрєстї понєстї (днїтну).** *Понєсти брєстїть (ребєнка).* *Г. Барв. 276.* **До душї сказати.** *Сь болшой искрєпностью, сь чувствомъ сказати.* *Г. Барв. 362.* **Пїти до нбо.** *Пїть за чє здорєвїє.* *Не до тебе пїють, не кажнї дай, Боже, здорєвїя.* Чуб. I. 271. **Поздорєвнатїсь до нбо.** *Обратїтїсь къ кому сь привїтствїємъ, сказати кому: здравствуй.* **Чоловї: їхав і поздорєвкєсь до мене.** *Рк.*

Левнц. 3) **Въ.** Ходи зо мною до кімнати. Мет. Приймати до рук. Ішов до церкви. Грин. I. 153. **Запріє до плуга волів.** ЗОЮР. II. 30. Своїй матері рідненькій, удові старенькій до ніз упадімо. Мет. 346. **Хмельницькому королевські листи до рук добре оддав.** Мет. 388. 4) **На.** Полівнику козакія до опачи посади. Дума. Важкий до зоду НВолын. у. 5) **Дя.** Слова до ради, руки до звади. Ном. Любі, мліл до ролюевн. Мет. Дам тобі пораду до життя. Шейк. 6) **Съ.** Цвіт калину ламала та в пучечки в'язала, до личенька рівняла. Лавр. 1. Тил на світі хліб не родить, що брат до сестриці не говорить. Чуб. До панів — пак, до мужиків мужик. Ном. № 5879. 7) **За.** Узятися до роботи: **Бо-пре до шабеля!** Грин. III. 546. **До науки бралися.** О. 1861. I. 322. 8) **До** въ содиненіи со многими словами образуєть выраженія, означуючія неопредѣленно большое количество. **До биса** (Ном. № 12304), **до стобиса.** **До стобисевого батька,** **догас-пйда,** **до гѣмона,** **до грѣцл,** **до злідня,** **до ната,** **до ляхой годіни,** **до напастн,** **до праса,** **до сйна** (Млр. I. сб. 81), **до хрїна,** **до чбрга** и т. д. Очень много. **Тут іх до стобиса.** Шевч. 178. **Ти вас до стобисевого батька набереється, и вас годуй!** В мене ім'я не одно, а єсть іх до ката. ЗОЮР. **М** нашої слободі москалів до напастн. Екатер. г. Та о нас, паньчу, до праса цієї жидони. Павлогр. у. 9) **До важ-жє.** До невозможности терпѣть, до высшей степенн. 10) **До-віну.** Повѣжъ, 'никогда. **Трудяща конійка годує до-віку.** Ном. № 9941. **До-віку й до-суду тебе не забуду.** Не сподівайсь, мити, сына з походу до-віку. III. 11) **До-гурту.** Ко всѣмъ остальнымъ. **Зношу свою конійчину до гурту.** Гн. 12) **До-дѣла.** Какъ слѣдуєть, кстатн. **Так до-дѣла,** як свияя штани надѣла. Ном. 13) **До душ.** По душѣ. **Той мені не до души,** що приходив у кожесі. Лавр. 4. 14) **До загіну.** До смерти. К. Досв. 121. **Будем битися до загіну.** К. Досв. 130. **Любимъ до загіну.** Млр. I. сб. 59. 15) **До грїнту.** Совершенно, до основана. 16) **До крїхти.** До кронки, все рѣшительно. **Посип курчатам пшїнця, не пропаде,** — вони до крїхти все визбїрають. Васнльк. у. 17) **До-нїпи,** **до-нїпни,** **до-нїпоньки,** **до-нїпочки.** Въ одно мѣсто; вѣсть. **Хоч курчата лапті подрав, та до-купи зібрав.** Ном. № 9023. **Усе вїдєско своє до-купи у гроладу скликають.** Макс. **Вершечки до-**

купи сжилились. Млр. I. сб. 215. **Зібрався до-купи.** **От раз, до-купоньки зібравшися,.... вони згадали....** 18а) **До-ладу.** Кстатн. **До-ладу,** як ложечка по меду. 18б) **До любовн:** а) **—До слободн.** **Весілле одгуляти тихо, да до любови.** Г. Барв. 96. б) **Съ любовью.** **Крїпко до любови поцїлувались.** Г. Барв. 80. 19) **До мїри.** а) **По мѣржкѣ.** **Оті вікна пороблено до одній мїри.** Лубен. у. б) **Умѣрено.** **Як нитимеш до мїри, то й гаразд буде.** Лубен. у. 20) **До-мїста.** Въ одно мѣсто. 21) **До ногі.** Дочиста, совершенно. **Вкупи з жидами до ноги вирїзували.** К. Хм. 60. 22) **До-нїзу.** Внизъ. **Одно долонями до-гори, а друге до-низу.** Чуб. III. 103. 23) **До пїри.** Подъ пару; подъ стая. МВ. I. 7. 24) **До послїдну.** Окончательно, до конца. 25) **До-прїмладу.** Кстатн. **Не до-ладу, не до-прїмкладу.** Ном. № 13066. **Не до-прїмкладу хавчїть.** Глібі. 36. 26) **До-пуття.** Какъ слѣдуєть. 27) **До-рѣшти.** Окончательно, совѣсть, совершенно. **Сзовайте, бо вони до-решити паламають.** 28) **До слободн.** По вкусу, по сердцу 29) **До цурї.** До гла, до основанія, до послѣднїго кусочка. **Усе зорїло до цурї.** Харьк. **Усе позабїрали до цурї.** 30) **До цїти.** До малїшей подробности. 31) **До часу.** На время. **Багацтво до часу, и бїднїсть до-віку.** Ном. № 1450. 32) **До-чмїги.** По вкусу, кстатн. **Тобі там буде не до чмїги, и піднесуть із оцтмо фїгнї,** то зараз взопить тебе думъ. Котл. Ев. 33) **До-щѣнту.** До основанія. Недостаяющія здѣсь выраженія подобнаго образованія см. на коренное слово.

До, сз.—То. Ой як прїйду додомоньку, до всі мене лають. Мет. 85. **Як прїйде пора, до я вїйду сала.** Лавр. 33. **До-б=То-б.** **Як би я не машила, до-б я боса ходила.** Лавр. **Коли б мені, да Господи, повечорїло, до-б на моему серденьку поздоровїло.** Чуб.

Добá, бá, ж. 1) Сутки. Угор. **Дві доби лежав я в ліжку.** **Як я умру, до вїз-меш мене на три доби до церкви, і дяк нехай три ночі читас надо мною псалтиру.** Чуб. I. 201. 2) Пора, время. **Нїчної доби з неволї утїкали.** Дума. **Ув обїдню добу там і опинивсь Стор.** **В таку добу під горох цює біле блукас.** Шевч. 26. 3) Возрасть. **Два мо.одці так вашої доби.** Змїев. у. См. Діб.

Добавити. См. **Добавляти.**

Добáвка, кн, ж. Прибавка. **Без добавки і борц не слашкий.** Ном. № 10589.

Добавляти, ляю, їш. сов. в. **добавити, влю, виш, гл.** Добавлять, добавити, прибавлять, прибавити.

Добажа́тися, жаюся, ешся, гл. Желать до тѣх поръ, пока....

Добазарувати, рую, еш, гл. Окончить торговать на базарѣ.

Добазаруватися, руюся ешся, гл. Договораться на базарѣ до чего.

Добала́кати, вю, еш, гл. Договорити. *Чи ти вже своє добалакав?* Харьк. у.

Добала́катися, каюся, ешся, гл. Договоритися до чего. *Бач, до чего добалакався!* ізляхав справді бідну дитину. К. ЧР. 129.

Добасуватися, суюся, ешся, гл. Добѣситься, догратися.

Добачати, чаю, еш, сов. в. добачити, чу, чип, гл. Видѣть, увидѣть, замѣчать, замѣтити, примѣчать, примѣтити. *Старі очі не так добачають, як бачили давно колись.* Мр. л. сб. 77. *А Катря стоїть коло стіни.... бачу—зомліває.* Добачас те й мати. МВ. II. 148. *Не добачати.* Дурно видѣть; не замѣчать. *І ноги не держуть, і не дочують, і не добачаю.* Стор. і. 135. *А зо мною зустрінуться, мов не добачають.* Шевч. *Ти, як дитина, свого лиха не тямши, не добачаси.* МВ. II. 81.

Добенькетувати, тую, еш, гл. Допи-рывать.

Добенькетуватися, туюся, ешся, гл. Допироваться.

Доберегати, гаю, еш, сов. в. доберегти, режю, жбш, гл. Приберегати, прибережъ; досматривать, досмотрѣть. *Тепер уже доберегайте одноднего.* Г. Барв. 515.

Добивання, ня, с. Добиваніе.
Добивати, вю, еш, сов. в. добити, б'ю, б'еш, гл. 1) Добивать, добивти. *Не добити нам сього вола й обуком.* К. ЧР. 278. 2) Домолачивать, домолатить хлѣбъ. 3) —вну. Доживать, дожить. *Так то я й добиваю свого молодого підкошеного віку.* Г. Барв. 60.

Добиватися, вajúся, ешся, сов. в. добитися, б'юся, б'ешся, гл. 1) Добиваться, добитися; достигать, достигчь чего либо. *Багато й Юресь погубив земляків, добиваючись того права, щоб над обома березами гетьманувати.* К. ЧР. 396. *Як з биком не битися, а все молоко не добитися.* Пом. № 2664. 2) Добираться, добираться; доходить, дойти; достигать, достигчь чего. *До провсвятиченнаго добийтесь, то буде*

і в вас благочестие. ЗОЖР. I. 262. *Добився він до раю.* Чуб. I. 218. *Не загине наша слава, доб'ємося до Варшави.* II. Досв. 130. *Міст прищипте, лист осянається: зміій додому добивасяся.* Мвж. 16. *І аж в середу у Хрестці к вечеру добились.* Мкр. Н. 39.

Добіти, ся. См. Добивати, ся.
Добітьо, тку, м. Грабежъ, добиваніе. *А гайдамаки прийшли з добітьків, аж нема того чоловіка; дуже вони здивувались.* Рудч. Ск. II. 148.

Добях, ху, м. Встрѣчається в слѣдующезь выраженіи: *Він вернувся не з добихом.* Онъ возвратился не добившись сного, безъ добычи. Зміев. у.

Добяч, ці, ж. 1) Добыча. Рудч. Сб. I. 145. Мкр. Г. 14. *Ми з тобою, Лебеденку, пили та гуляли, ми з тобою, Лебеденку, одну добыч мали.* Чуб. V. 962. 2) Скотъ. Желх. Ум. Добіченья. Макс. (1849) 30.

Добічник, ка, м. Разбойникъ. *А з байраку сорок і чотири добічників вїздило.* Чуб. V. 1052.

Добіччаний, а, в. Скотный, скотскій. МУЕ. III. 45. *Як воробець наїсся в Водеденію в добиччанім сліду води, то ся напасе худоба до Їр'я трави.* МУЕ. III. 51.

Добігати, гаю, еш, сов. в. добігти, біжю, жшш, гл. Добігать, добіжати. *Швидкий сам добіжить, а смирного Бог доmess.* Пом. № 1968. 2) Добігти чогб. Приобрѣсти что, добыть что, о болѣзни: захватити. *Мабути чи не сухоти добігла й кров'я стала хрякати.* Г. Барв. 454.

Добігатися, гajúся, ешся, гл. Добігаться. Добігася чогб. Достичь чего. Борз. у.

Добігти. См. Добігати.

Добігтися, біжүся, жшшся; гл. Добіжати. *Хто біжить, той і добіжиться.* Пом. № 7090.

Добіддя, дя, в. Дообѣденное время.

Добідній, я, в. Дообѣденный.

Добіляти, ся. См. Добіляти, ся.
Добіляти, ляю, еш, сов. в. добіляти, лю, лиш, гл. Добілявать, добілять.

Добілятися, ляюся, ешся, сов. в. добілятися, люся, лишся, гл. Добіляняться. добіляться. *Добіляються полотна ролстедній по землі.* МВ. II. 134

Добір, ббру, м. Обборъ; подборъ.
Добірання, ня, с. Подбираніе, выбо-

равіє. З таким добіранням ти нічого не купиш.

Добірати, раю, еш. сов. н. добрата, беру, рѣш, и. 1) Добирати, добратъ. Коло брати беру воду, не доберу до она. Грин. Ш. 61. Як послала мене мати по рудую глину, а я глини не добрала,—привела дитину. Чуб. „Іди, невісточко, в поле брати льону: не вибереш льону,—не вертайсь до дому!“ Ой, брала, брала, да й не добрала, у чистому полі пополею стала. Чуб. V. 705. Треби добрати трьох армани на спідницю. 2) Подбирати, подобрати, вибирати, выбрати. До рони добрав (ложку), та в миску не ввійде. Ном. № 1221. Водяць уже до його із просити дівчати: кою вже він полюбить. Водили вже їх там, водили..., —не доберуть. Рудч. Ск. I. 81. Добрає що найкращих слів. Не добере Самсонихи невістки до мисли. Мил. 98. 3) Добдати, довьсть. Добірайте кашу! Змієв. у. Достав телятини, поспідай, аж піду чернику зразу вбрав; на огуний день ще поспідай, на третій вже теля добриш. 4) Догадыватися, догадаться, соображати, сообразить. Я не питала його і сама не добрала, як він прочитував ті книжки: чи раз тільки, чи усею на пам'ять. Павлогр. у. Добірати рвзуму, ума. Снегатъ, соображати, додуматься. Не добере розуму. Москалі умні, москалі розумні—розуму добрати: ой наперед Шевачку із осулюю до-кучи зв'язали. ЗОЮР. I. 135. Не доберу свого ума. К. ШС. 121. Добрати способу. Изыскывать, находить средство. К. Гр. 31. Добрала способу, як без коней їздити. Канев. у. Якого б способу добрати, щоб ізнов усе до лоди довести? Г. Барв. 336. Добрати хісту. Ухитряться, умудриться. Е, ні! ти добери хісту при всякому орнсту, щоб штанив не закаляти.

Добіратися, раюся, ашся, сов. в. добратися, берўся, рѣшся, и. Добираться, добратся. Ой я з броду беру воду, —не доберусь до она. Лавр. 111. Ось добірається він до Самкової глибки. К. ЧР. 393. Хто добереться до моєї дочки і зніме з неї перстень. Гриня. I. 175. Йому літ до двадцятка добіралося. Ему было около двадцати лѣтъ. Мир. ХРВ. 4.

Добірний, а, в. Отборный. Добірними словами дорікає. Чернов. Та се ж добірна тишениця. Кієв. у. Там п'ють молодці осе добірні. О. 1861. XI. Св. 55.

Добірний, ня, с. Выборъ. А вона, ма-

мо, добрала собі найкращою наместа в коробейника і найкращим серєт на скиндячок.—Нікчемне то, дошко, добірання!

Добкагати, гаю, еш, и. Довпроситься, упротить, умолять. Близив Бога, щоб діачину хоч свою поичити,—не доблажав. Шевч. 1883. 33.

Доближати́ся, жаюся, ашся, сов. в. доблизятися, жуом, жшся, и. Приближаться, приблизиться. Довближаюся до клуні. Г. Барн. 278.

Доборотіся, рѣся, рѣшся, и. Окончить боротися,—борьбу. Доборолась Україна до самого края. Шевч. II. 69.

Добре, нар. Хорошо; порядкомъ. Добре тому дати, хто не хоче брешти; а той хто бере, як по душі дере. Ном. № 4710. На Водогриці риба табунами ходить, то на рої добре буде. Чуб. Ш. 4. Бийми його добре киями, щоб знів, по чому квіт лиха. Ном. № 4954. Добре побив. Циган уже їсти добре хоче. Гриня. I. 120. Добре каже. Двльно говоритъ; красно говоритъ. Каменец. у. Гарязд-добрє. Достаточно, виолвъ хорошо. Будем радиться, чи гарязд-добрє на славній Україні прожшвати. Мет. 381. Ум. Добренью, добречно.

Добрезнаий, добрезнаи, а, в. Очевь добрий, хороший, очень вкусный и пр. См. Добрий. Така добрена патерця з срібною юловкою. Миж. 107.

Добресті, бреду, деш, и. Перейти через воду. Бредн, старий, за Дунай по каляну, як не добредеси, на твою душу лшшу. Чуб. V. 816.

Добрехати, брешу, шеш, и. Довратъ. Або перебрехати, або не добрехати. Кв. II. 221.

Добрехатися, брешўся, шешся, и. Довратися. До такої добрешисъ. Ном. Нешай брешуть, нехай брешуть, добрешуться лиха. Мет. 16.

Добречно, нар. Ум. отъ добре. Добрийвечір, добридень, добридисвіток. См. Добрий 9, 10 и 11.

Добрий, а, в. 1) Добрий, благой. Дуже се добре діло. Добре словом оо його озивався. Лихий доброму поисе. Ном. № 5983. Говорить добре. Ном. № 5829.

2) Добрий, отличающийся добротой (о чловѣкѣ). Добрий дуже чоловий: кожному допомагає, пособить. Будь дім того, мати, добра, що я полюбила. Мет. 3) Хороший. Він добрий був син і ширий козак. К. ЧР. 234. Темною луку калина, доброго роду дитина. Нп. 4) Хороший, доброкаче-

ственный. *Кожне дерево, що не дає доброю овоцю зрубують та й в огонь кидають.* Ев. Лк. III. 9. *Добрі чоботи.* Добра гурілка. 5) Искусный. *Завдяки був добрий.* Кв. II. 193. *Добрый з його козлів.* 6) Вкусный. *Ти й сирівце добрий, — аж зуби ллються.* Полт. *І тою, було, не їсти, і тою не їв.* Все хотілося їй ласянькиши добренького. Левиц. Пов. 113. *Доброю борщу наварила, — в смак поїв.* 7) Благоріятний (о времени). *Ой добрая ж індіпопса, не куралась родиночка.* Нп. *В підборі чис-людну почив се.* 8) Порядочный разбитый. *Гайку, гайку, дай приби й бабку!* Спріажку з доброю діжку. *Краснолювця з доброю молодця.* Пом. 4370. 9) **Добрій-вечір!** (привітствие) *Добрий вечер!* *Ой прийшов він під віконце, добрий-вечір, серце!* Чуб. III. 154. 10) **Добрі-день!** (привіт.) *Доброго дня!* *Доброго утра!* *Добрі-день же, татю, а татю.* Шевч. 129. *Давати на добрі-день.* *Здороватесь, желать доброго утра.* *Шанку мляти, на добрі-день дати.* Уман. у. *По воду йде, добридень дає, з водою йде, жалю завдає.* Бял. 98. 11) **Добри-двісоно!** *Доброго утра!* *Привітствие, употребляемое только равным утром, на развѣтъ.* Основа, 1861. 51. Сам. 148. 12) **Добре мило.** *Всякое туалетное мыло.* Лебедин. у. 13) **Добре наместо.** *Кораловья монета.* Чуб. VII. 426. *Усі гурди так і облизані добрим шмичком з сирітцями.* Кв. I. 6. 14) **Добраніч,** на добраніч. *Доброй ночи, спокойной ночи.* *Ой добра-ніч, широкє поле, житю ядрєссє.* Мет. 322. *На добра-ніч, усі блоги на ніч!* *Спать до піночі витріщати очі.* Ном. (Шутка). 15) **Добрый розум.** *Здравый смысл.* *Да хоч хожу нізсєсьєко, — добрий розум маю; ой я ж тому лєдочому віри не доймаю.* Чуб. III. 141. *Держи сама розум добрий в своїй головоці.* Метл. 16) **Доброго здоров'я зичу (жичу).** *Желю здравствовать.* *Воприту, красний панчучу!* *Доброю здоров'я жичу.* Мет. 202. *Доброю здоров'ячка, пакі!* Ном. № 6117. 17) **З доброго дїва.** *Ни съ того, ни съ сего, на здорово живєши.* *Видаяи ні з доброю дїва.* Васильк. у. Ум. **Добренький, добрєсенький, добріненький.** *Чоботи це добрєсєнькі.* НВолын. у.

Добрянн, ні, ж. *Хорошее качество.* *Купуйте, добродію, дрова, тут така добрика.*

Добрїтв, рб, рїш, гл. 1) *Задабривать.*

А вона вже і всміхається до його і стравою що найкращою його добрити, так ні! сидить, насупившись, моя той сич. *Змієв. у. 2) Хвалить.* *Тільки й добрити, що той світ, ніби вже в сволю світові нема ні добра, ні краси.* МВ. I. 44. 3) **Удобрить.** *Ні-аже, коли грукт пісковатий, то хоч чим, мавляв, добри, а хліба не їстимеш.* *Змієв. у.*

Добрїтєся, рєя, рїсєся, гл. 1) *Поддабриваться, подлащиваться.* *Як стали мужики-лизуни добритися до паків та навчати їх хазяїнувати, то у паків стало погано жити.* *Волч. у. 2) Удаваться, хорошо идти.* *От таки мені не добритєся: ізнов поховзнула і впаля.* *Це сьогодні вже вдругє.* *Черниг. у. 3) Щось мені не добрїтєся.* *Что то плохо себя чувствую.* *Волч. у.*

Добрї, нар. *Едва.* *Добрї мене собіки не зїли.* *Гол. III. 407.*

Добрїненський, а, в. Ум. *отъ добрый.* **Добрїсть, роств, ж.** *Доброта.* *На, та знай мою добрїсть!* *Ном. № 4531.* *Добрості і милосердію Його і міри нема.* *Кв. II. 1.* *Я по добрості даю тобі.* *НВолын. у.* **Мати добрїсть.** *Быть добрымъ.* *І вже в нас отець і мати вес добрїсть собі мали б та в чистєє поле воми видо-жали б.* *Мет. 139.* *У добрїстї жити з ним.* *Быть въ хороших отношенїяхъ.* *Мировий у добрості живе з паком.* *НВолын. у.* **По дбрости.** *Добримъ.* *Почала його по добрості простити.* *Грин. II. 100.*

Добрїтєя, рїю, вш, гл. *Ставонїться добрымъ, добрѣтъ,*

Добрїшати, шаю, вш, гл. *Ставонїться добрѣе.*

Добрб, рб, с. 1) *Добро, благо.* *Лихо не без добра.* *Ном. № 4900.* *Добра твого (Боже) язик переказати не може.* *Чуб. III. 17.* *За мов добро—штовж мене в ребро.* 2) **Инущество.** *Засну він смачно так, як сплять всі добрі люде, що щиро стережуть добра своїх паків.* *Г. Арт. (У. 1861. III).* *Стали пакі-ляхи спосіб прибирати: од козацьких, од мужицьких комір ключі одбирати, над козацьким над мужицьким добром господарувати.* *Макс. (1819) 75.* *Мя. Дббра.* *Имѣни.* *Не має привлацати добр військових.* *Не осягли мої варязкі добра князкі підлази.* *К. Бай. 28. 3)* *Довольство.* *Ой мандрував молодий козак та мандрував зти-*

ха: він не з добра, не з роксвий, а з великого лиха. Нп. В добрі ся не чує. З тебе добра не буде. Изъ тебѣ зичего хоршого, порядочнаго не выйдеть. Ой казали мені люде, що добра з тебе не буде. Пом. № 2907.

Добробут, ту, м. Благосостояніе. К. XII. 7. Буде на строжі добробуту нарядного стояти. К. Бай. 61.

Добровільний, а, в. Доброжелательный. Да чи він (батько женихів) добрий, да чи добровільний, да чи такий, як мій рідний. Мет. 147.

Добровільно, нар. Доброжелательно.
Доброгласний, а, в. Благозвучный. Страданя мученика Степана прослаоляемо, у тилтані доброгласнім пісню йому остівасно. Чуб. III. 180.

Доброграй, рай, м. Хороший музыкантъ.
Доброграйка, кв, ж. Хорошая музыкантша.

Добродбай, бая, добродбач, ча, м. Стижатель имущества.

Добродієчко, кв, м. Ум. отъ добродій.
Добродієчка, кв, ж. Ум. отъ добродіяна.

Добродій, дія, м. 1) Благодѣтель. Писало і нікому, акі вѣсму добродієві, не показувало. Хага, 63. Т. Шевченко—наш перший добродій народній. К. (О. 1861. VI. 32). 2) (сударь (титулъ) *Правди*, правда, добродію мій любий. К. ЧР. 6. Кляньюсь, прошу: не оставте ласкою оашою; добродію, і моїх синів. МВ II. 113. 3) Господиць (известное лицо). *Добродій N* написав нову повість. 4) Шанбаний добродію! Високоповажний добродію! Милостивий государь! Правда, 1867, № 10. Лист. Н. Куліша. Ум. Добрдієчко. А де ж віч, добродієчку? Кн.

Добродієчка, кв, ж. 1) Благодѣтельница. 2) Сударыня. „Так ти на тім світі була?“—*Була, моя добродієчка.*—*Що ж ти там бачила?*—*Усе бачила, добродієчко, що діється з цінними душами.* ЗОЮР. I. 304. 3) Госпожа. *Добродієчка N* сіми аними вигнала звідси. 4) Шанбана добродієчко! Високоповажна добродієчко. Милостивая государыня! Ум. Добрдієчка.

Добродійний, а, в. Благодѣтельный.

Добродійство, ва, с. 1) Благодѣннїе. Ой виходить в поле, вельможне жовпирство! Буде вам велика дяка за все добродійство. К. Досв. 26. 2) Соб. Господа! Милостивые Государи! Я повинен сказать, любе добро-

дійство земляки, що се остання річ моя. К. Ваше добродійство. Ваша милость. Як би то, ваше добродійство, ви нам своїми руками милостиво подали. ЗОЮР. II. 76.

Добродіяти, дію, вш, м. Благодѣльствовать.

Добро́кваска, кв, ж. Сортъ кислосладкихъ яблوكъ. Вх. Зя 15.

Добромовний; а, в. Краснорѣчивый.

Добросердний, а, в. Благодушный, добросердечный. І ви ще, одолати нас, як добрі нас милуєте. О, ви добросерді. Свін. 87.

Добросердо, нар. Благодушно, добросердечно.

Добрословіє, нар. Мирнолюбиво. Ми ділмося з сестрою без суда добрословіє. Подольск. г.

Доброствійвий, а, в = Доброствийвий. Писне милостивий, нане доброствийвий, по-жертвуйте! Черк. у.

Доброта, ти, ж. Все хороше, хорошіи свойства, доброкачественность. *Доброта потбла, а чорна що осталося.* Мил. 13. *Освіти мене, рабу Боже, перед усім миром добротою, красою, любощами і милощами.* Чуб. I. 93. Въ слѣд. свад. івсвѣ доброта—добрал нравственности новобрачнов, сохранившей до замужества дѣвство. Будем гулять і в среду, а за твою, Параситко, доброту розійдемося в субботу. Мил. 164.

Добротворець, рця, м. Благодѣтель.

Доброглівий, а, в. Добродушный, благодушный.

Доброглівість, вости, ж. Добродушіє, благодушіє.

Доброгліво, нар. Добродушно, благодушно.

Добротний, а, в. Прочный, плотвий, надежный. Чоботи шанкові добротні. Добротна кожущина. Черном.

Добротність, вости, ж. Хорошее качество, прочность, плотвость, надежность. Черном. и Прилуц. у.

Добротню, нар. Прочно, плотно, надежно.

Добротіятий, а, в. Добровольный.

Добротіть, нар. Добровольно. Не підси добротіть—силю поведмо. МВ. I. 73. А він то (Сомко) не такієвкий, щоб одди добротіть буваву. К. ЧР. 329.

Добротієвич, вця, м. = Добродій 1. Пів світа сходи,—другю такою добротієм не надбаси. Кост. 7. 80.

Доброчинити, **ню**, **ниш**, *м.* Благоді-
тельствовать, благотворити.

Доброчинний, **а**, **в**. Благодільний, бла-
готворительний.

Доброчинність, **ности**, **ж**. Благодіяніє.
благотворительность. *За мою доброчинність
така мені дяки.* НВолын. у

Добряга, **ги**, *м.* Добрий чоловікъ, доб-
рякъ. *А сі добрі люде найдуть тебе всю-
де: і на тім світі, добряги, тебе не забу-
дуть.* Шевч. 339.

Добряче, *нар.* Очень хорошо. *Усе воно
було собі добряче, тільки що ж? жінка
сього чоловіка вгредлива була.* Рудч. Ск. II.
174.

Добрячий, **а**, **в**. Очень добрый, очень
хороший. *Всі царства Божого йому жа-
дають, такий добрячий був чоловік.* МВ.
I. 27. *Добрячі були люде покійнички.* МВ.
I. 15. *Каміття ще добряче. Добрячий ти-
м ярмарок був. Добрячу таки бійку счи-
нили.*

Добрячий, **а**, **в** = **Добрячий**. *Що м
добрячий колеса.* Левиц. Пов. 195-

Добуванка, **ки**, **ж** = **Добування**. 1) ...
як твоя, сину, добуванка в батька? — *Еге,
ляца по потилці дав.* Черном. 2) *Та не
легка й добуванка. Двадцять літ слу-
жив-проклятив, а ся н'ятомліття добуван-
ка, таж жінка од некла здається.* Черном.

Добування, **ня**, **с**. 1) Добування, при-
обрѣтеніє. *Піти на добування.* Черном.
2) *Доживаніє, дожитіє до срока.

Добувати, **ваю**, **еш**, **сов. в.** **добути**,
буду, **деш**, *м.* 1) Добувать, добыть;
доставать, достать, приобретать, приобре-
сти. *От лисичка змерзла, то й побігла в
село воцю, добувати, щоб випити.* Рудч.
Ск. II. 6. *Чи у свалги сорочки немає, чи
щобит добуває?* Мет. Пакували, добували
і славу, і волю. Шевч. 48. *Буде з нас, — не
діти в нас; а діти будуть, то сами до-
будуть.* Ном. № 9898. 2) Врать, взять
(городъ во время войны). *Добувати мі-
ста.* 3) Вынимать, вынуть (саблю изъ ко-
жен.). 4) Дожывать, дожить до срока.
Мишу году добути. Г. Барв. 247. *Ще
миждемь добуду. Вона вже останні годи-
ни добуває дома.* Добувати в'яку. Доживать.

Добуватися, **ваюся**, **ешся**, **сов. в.** **до-
бутися**, **будуся**, **дешся**, *м.* 1) Добувати-
ся, добыться, быть добываемымъ, быть до-
бытымъ. *Золото добувається з землі.* 2) До-
бираться, добратися, стараться выйти, про-
внестись. МВ. (О. 1862. II. 56). *Злодій
добувався до хати, до комори, до скрині.*

НВолын. у. *Щоб вишива з хати хто не-
будь, у дсери стукав, добувався.* Котл. Ев.
*Погова Миньга хліб і все в стріці в хлів-
ці, щоб собаки не побудиль.* Сям. 203.

3) Раздобывать, раздобыть, добывать, до-
бывать. *Він бідний чоловік на заробітках
добувається.* Лебедин. у. *Грошей бо нема,
не добувся.* Кв. 3 *наляга меду не добу-
сися.* Ном. *Добуває, як швед під Полта-
вою.* Ном № 1796.

Добудітися, **жуся**, **дешся**, *м.* Добу-
диться. *Сопливою добудісися, літливою до-
мкнєся.* Ном. № 10842.

Добудча, **чати**, **с**. Незаконнорожденний
ребенокъ. Черкас. у.

Добути, **ся**. См. **Добувати**, **ся**.
Добутий, **а**, **б**. Благоприобрѣтенный.
Добутий чоловік. Незаконный мужъ. *Та
то не її чоловік, то добутий; вона десь
його напильла, та й живе з ним.* Лебе-
дин. у. **Добутна** дитина. Незаконнорожде-
ний ребенокъ. Лебед. у.

Добуток, **тку**, **м**. Приобрѣтеніє. **Добути**.
Приплодъ (ягнята, телята). Шух. I. 36.

Добуття, **тя**, **с**. = **Добування**. Черном.
Доваді, **ди**, **ж**. Досада, тоска. *Та ко-
ли б ти знала, мамо, яка то довада, то
ти б мене й оженила, щоб була одрада.*
Черном.

Довадіти, **важу**, **дши**, *м.* 1) Досадить.
*До того мені довадно, що вже й вадити
більш ні а чім.* Змієв. у. 2) Приучить.
Довадив хлопця до горілки. Харьк.

Доваділий, **доваділий**, **а**, **в**. Досад-
ний, тошний.

Довадіно, *нар.* Досадно, тошно. *Як 'усе
недоладно, то й жити довадно.* Змієв. у.

Доважити. См. **Доважувати**
Доважок, **жку**, **м**. Довѣсокъ.

Доважати, **жує**, **еш**, **сов. в.** **дова-
жати**, **жу**, **жиш**, **м**. Довѣшувать, до-
вѣсити, оканчивать, окончить взвѣшивать.
*Важли до заходу сонця, та ще й смер-
ком доважували.* Черном.

Довалити, **ся**. См. **Довалявати**, **ся**.
Довалявати, **ляю**, **еш**, **сов. в.** **дова-
ляти**, **ляб**, **ляш**, *м.* Приналяивать, прива-
лять.

Доваляватися, **ляюся**, **ешся**, **сов. в.**
довалітися, **лябся**, **ляшся**, *м.* 1) Доби-
ратися, добратися, дотаскиватися, дота-
шуватися. *Коли б же нам до города до-
валитися, ой нас тому отаману поклонити-
ся.* Чуб. V. 1011. *Як нам до некла до-
валитись?* Котл. Ев. 2) Набрасиватися,
наброситися на їду. *Ото доваливсь до*

миска, як гвини до коринна. Довалився, як віл до браши. Ном. № 12199.

Доварити, ся. См. Доварювати, ся. Доварювати, рюю, еш, сов. в. доварити, рю, рьш, м. 1) Доваривати, доварити. Доварити борщ шроби, а то сирий. 2) Придѣлювати, придѣляти (о кузничной работѣ). *Адже ви зните Олексія?*—*Якою се?*—*Ковалля...* то доварив вам кочеру, а он недавно чинлю зробив. Кв.

Доварюватися, рююся, ешся, сов. в. доваритися, рюся, рься, м. Довариватися, доваритися. Доваритися сироті в живоні. Ном. № 10706.

Доба, би, об. Рыбой. Дівка вже давня була, погана, рьба ... її добою звано. Осв. 1862. VШ. 8.

Довбѣло, лв; м. 1) Долбящій что вибудь. Черном. 2) Дятель. Вх. Пч. II. 13.

Довбальня, ві, ж. Ставокъ для выдалбливанія въ ступицѣ дыръ для спиць. Сумск. у.

Довбаня, ня, с. Долбленю. Довбати, баю, еш, м. 1) Долбить. *Вода і камінь доба.* Ном. № 1097. 2) Ковырять. *Довбати в носі.*

Довбатися, баюся, ешся, м. 1) Ковыряться. 2) Копаться, рыться. *Вес в кишені добався.* Кв. I. 9.

Довбач, ча, м. 1) = Довбало 1 и 2. Их. Пч. II. 13. Шух. I. 23. 2) Человѣкъ, твердлицій одно и то же. Черном.

Довбенька, кв, ж. Ум. отъ доब्ля = Довбешка. Довбенькою выбойщикъ прибливаетъ намазанную краскою форму къ полотну. Гол. Од. 58.

Довбѣха, хи, довбѣшка, кв; ж. 1) Колотушка. Чуб. Ш. 13. Вас. 175. *Пристань, пристань до вербуки, будеш їсти з маслом буди; будеш їсти, будеш їти, довбешкою вони їти.* Ном. № 12511. 2) Тупица, тупая голова.

Довбвш, ша, м. Литаврицк. *Сред базору став коло стовпа доब्ви та й почав бити в бубни.* К. ЧР. 373.

Довбвшка, кк, ж. Жена литавщика.

Довбівня, ня, с. = Довбаня. Довбня, ві, ж. Большой деревянный молотъ. *Носитися, як дурень з добвню.* Ном. № 2592. *Ідти по добвию, — нехай їд вода бити, бо не хочуть води ниш.* Гудя. Ск. I. 47.

Довбий, ка, м. Болванъ, глуный, какъ доब्ля. Червом.

Довбом, нар. Долбл. *Узяв ніж та так добом і б'є у голову чоловіка.* Волч. у. Довбгй, б'у, бѣш, м. = Довбата. *Нужда і камінь добѣ.* Ном. № 9770.

Довбтїся, б'уся, бѣся, м. = Довбатися.

Довбун, на, м. = Довбач. Довг, гу, м. Долгъ. *Узяв його дідько м старий дов.* Ном. № 8314. *Голод мушуть, а дов крутись.* Ном. № 10654. Ум. Доажон. Чуб. V. 1095.

Довгавий, а, в. = Довгастий. Вх. Лем. 411.

Довгаль, ла, м. 1) Высокій и худой человекъ. Черном. 2) Кузнецкій молотокъ съ острымъ и длиннымъ носомъ.

Довгаастий, а, в. = Довгастий. Довгань, нѣ, м. = Довгаль I. Довгана, ні, ж. = Веретильник. Вх. Пч. II. 16.

Довгастий, а, в. Продолговатый. *Довгастий кінв.* НВолын. у. Ум. Довгастенький. *Довгастенькі зручі.* Черк. у.

Довгасто, нар. Продолговато. Довгѣла, лк, довгѣли, лі, об. = Довгаль I. Черном.

Довгелѣзний, а, в. = Довжелезний. Довгелѣчий, а, в. = Довжелезний. Харьк. у.

Довгений, а, в. Очень длинный. *Довгений оуси.* К. С. 1883. XI. 500.

Довгвй, а, в. 1) Длинный. *У воли язык довгий, на говорить не може.* Ном. № 5388. *Чесе довгі коси.* Шевч. 25. 2) Долгий, продолжительный. *Не за довгий час це зробилося.* НВолын. у. *Дай дні довгі шм жмти, щоб тебе хвалили.* Чуб. Ш. 332. *У віку довгий.* Долговѣчный. *Да бувай же здоров і у віку довгий не сам собою, з своєю жоною.* Мет. 330. **Довга лоза.** Игра мальчиговъ, состоящая въ прыганіи черезъ товарищей. О. 1861. XI. 35. (Св.). Нв. 66. *Сжкати в доноі лози.* Левц. **Дівча довга лоза.** Родъ хороводной игры. О. 1861. XI. С. 35. Ум. Довгѣний, довгѣсенький. Левц. Пов. 11.

Довгисть, гости, ж. Долгота, длина. Довго, нар. 1) Длинно. 2) Долго, продолжительно. *Добро дово шм'янитися, а ло це доше.* Ном. № 4134. Ум. Довгѣнько. *І довгенько ви жмли з ним.* МВ. II. 35.

Довгобравй, а, в. Длиннолиций. Левц. КС. 4. *Лице довгобрав.* Мир. ХРВ. 4. **Довгбвастий, довгбватий, а, в.** Продолговатый. Канев. и Черкас. у. *Ставочок довгбвастий.*

Довговій вія, віє. Съ длинными ресницами.

Довговік, ка, м. Долговѣчный, многолѣтній. *Дуб-довговік.* Ном. стр. 292, № 59.

Довговічний, довговішний, а, в. Долговѣчный, долголѣтній. МВ. II. 174. НВолны. у. *Буде довговічний і на війні щасливий.* К. ЧР. 41.

Довговічно, нар. Долговѣчно, долговременно.

Довговбаний, а, в. Длинношерстный (объ овцахъ).

Довговолбсый, а, в. Длинноволосяый.

Довговусый, а, в. Длинноусый. *Обізветься Гуня договусый.* К. Досв. 110.

Довгов'яний, а, в. Длинношейй. Харьк. у.

Довгогрівець, вця, м. Конь съ длинной гривой. *На довогривця сіла і пошала.* Млак. 105.

Довгогривий, а, в. Долгогривый. *Сідлай мені, пам кошовой, коня мого довогривого.* К. Досв. 181.

Довгоклюгий, а, в. Съ длиннымъ остриемъ (о копьѣ). *Спис довоклюгий.* К. Іов. 94.

Довголітній, я, в. Долголѣтній. *Будьте щасливі і доволітні.* Черниг. у. *Нехай їй вічне царство, мені же доволітне панство.* Котл. Ев.

Довголіття, та, с. Долголѣтіе, многолѣтіе. *Благословила мене мама на доволіття.* Стор. I. 260.

Довгомуд, да, м. Сказочное существо. По одной сказкѣ—полу-звѣрь, полу-человѣкъ: *„Довгомуд—це, колись такі люде були: чоловік—не чоловік, вовк—не вовк; рурки у нього були такі, як і в чоловіка, а тіло усе в волосі, а на голові шапка—хто їй зна, якої масти.* Чуб. II. 95. *Летить довомуд.* Чуб. II. 96. По другой сказкѣ: хорь. Мнж. 1. Ум. **Довгомудим.**

Довгомудиків, кова, во. Принадлежащій довомудикові. *Довгомудикова хатка.* Мнж. 1.

Довгомудів, дова, во. Принадлежащій довомудові. *Прийшли вони всі до довомудової хати.* Чуб. II. 96.

Довгові, ніга, м. Длинноногий. Черном.
Довгонбгий, а, в. Длинноногий. *Довгонбгий як чапля.* Ном. № 8622.

Довготелсый, а, в. Длинноносый. *Полетіли мов ті гуси до урїя чайки довоноси.* Млр. I. сб. 64. Ум. **Довготелсый.** Харьк. г.

Довготелсый, ка, м. Насѣк. *Посатикъ.* Загр.

Довгонбгий, а, в. Длиннополий. *Довгонбгий сїрук.* Левиц. Пов. 30.

Довгон'ятий, а, в. Длинноногий. *Хотіла мене мати за н'ятого дати, а той н'ятый—довгон'ятий.* Гол. III. 473. *Узяв би я ворону, так довог'ята.* Мет. 469.

Довготі, ті, ж. Долгота. *Тисяча літ, як дня довота супротив вічного живота.* Чуб. III. 19.

Довготелсый, а, в. Длиннолѣтый. Черном. *Высокій человекъ. Яких я бачив там звѣрюк, довотелесих та страшних гадок.* Глб. 44.

Довготелсость, сооти, ж. Длиннолѣтость. Черном.

Довгоусий, а, в. Довгоусый. *Старий, довоусий дідуряк.* К. ЧР. 223.

Довгоух, ха, м.—Заець. Вх. Пч. II. 6.

Довгохвостий, а, в. Длиннохвостый.

Довгохвоста, ті, ж. Длиннохвостое существо. *У гості до довохвості (=до чортяки).* Ном. № 14106.

Довгочух, на, м. Долго чихающий.

Довгошерстий, а, в. Длинношерстный.

Довгошій, шия, м. Съ длинной шейей.

Довгошийка, км, ж. Съ длинной шейей. *Там така довошийка! Як у цули шия.*

Васильк. у.

Довгошийка, км, ж. Съ длинной шейей.

Довгошийка, км, ж. Съ длинной шейей. *Там така довошийка! Як у цули шия.*

Васильк. у.

Доветі. См. **Довозити.**

Довелкий, а, в. Подростокъ. *Як ми були довеликі, то в нас була земля, а як повиростали, то мати продала.* Переясл. у.

Довбндитися, дуюся, днися, гл. Домышляться. *Уже ладналася, ладналася їти, та бач до чою доведицалася.*

Довередуватися, дуюся, енися, гл.
1) Добитися капризами чего. *Та вона же не нанялка! Нехай вже ті вередують, поки довередуютья своєю.* Кв. 2) Докапризничаться.

Довернутися, нўся, енися, гл. Поворотиться, повернуться до известной степени. *Не довернися—б'ють, первернися—б'ють.* Ном. № 8050.

Довершити. См. **Довіршувати.**

Довесті, ся. См. **Доводити, ся.**

Довечерювати, рюю, еш, сов. в. до-вечеряти, рїю, еш, гл. *Окажывать, окончить ужинъ.* Аф. 378.

Довж, жі, м. Встрѣчается въ выраженіи: *У всю довж. Во всю длину.* *На ви-*

сокому чолі морщина у всю довж ляла. МВ. II. 166.

Довжанка, кн, ж. 1) Продольная испанка. 2) Високий горшок, молочний горшок, молочникъ. Угор.

Довжівний, довжелівний, довжевібаний, довжівний, а, в. Очень длинный. Довжівний цибух. Левиц. Пов. 150.

Довжиківі ягоди—Деречі. Деречі по комотонській, а по патому довжиківі ягоди. Ном. № 14035.

Довжинá, ні, довжинá, ні, ж. Длна. Голей трос довжини.

Довжиником, нар. Въ длину, вдоль. Моя десятица йде довжиником відсі. Лебедня. у.

Довжити, жу, жвш, гл. 1) Длть, удлянять. *Старе, старе, що само й з міста не зведеться, а ще йому Бог віку довжить.* Червом. 2) Довжити. Проходить рáлом по внівъ въ длину ея. Нѣжив. у. НВолын. у. Чуб. VII. 400.

Довжник, кá, м. 1) Должникъ. Єв. Л. VII. 41. *Довжник весело бере, а смутно віддає.* Ном. № 10623. 2) Раст. Euphrasia officinalis. Лв. 98.

Довжбк, жкú, м. Ум. отъ довг. **Довввати, вáю, вш, сов. в. доввати, в'á, в'ш, гл.** Доввнать, довить, оковчть вить, свивать. *Ой прошу вас, дружечки, до хати моїй донечці віночок довивати.* Грив. III. 458.

І. Довід, воду, м. 1) Доказательство, доводи. *Доводами доведений. Що казати перед громадою, які доводи давати.* Мир. Пов. I. 160. *Тиха Кирилова мова, щира та тепла порада, розсудливі доводи не раз спняли гіркі батькові скорботи.* Мир. Пов. II. 42. 2) Довід дати чому. Управтться, сладить. *Не дав доводу ділові.* Черк. у. *Він готовому доводу не дає, а то щоб придбав ще.* Черк. у.

II. Довід, ду, м.—Довідки. *Пойшов на довід.* НВолын. у. *Та й пустивсь слідком за нею на розгляд і довід.* Мкр. II. 11.

Довідати, ся. См. Довідувати, ся. **Довідки, док, ж. мн.** Разв'ідки. *Піду на довідки, що там вони роблять.* Харьк. г. *Оце саме під чергу на Чорноморію йти. Піду туди на довідки: роздивлюся, розбачусь, як там.* Черк. у. *Прийшов же я на довідки, чи дівчина дома.* Мил. 102.

Довідає. См. Довідио.

Довідлив, а, в. Доказательный

Довідно, довідне, нар. Навѣрное. *Довідно нікто не скаже, що дав йому.* Каменец. у.

Довідувати, дую, вш, сов. в. довідати, даю, еш, гл. Навѣщать, навѣстити, провѣдывать, провѣдать. *Зайшов гостей довідати.* Шевч.

Довідуватися, дуюся, вшся, сов. в. довідатися, даюся, ешся, гл. 1) Узнавать, узнать, разузнавать, разузнавать. Рудч. Ск. II. 12. *Ой питається, довідуеться від батька.* Лукаш. *Піди ти до тієї хати та довідайся, хто там живе.* Чуб. *Тепер же я довідалась, яке мені горе.* *Довідавшись, що довгий час нездужає, рече.* Єв. I. V. 6. 2)—до чбо. Навѣдываться, навѣдаться, приходити, прийти, узнавать, узнать. Мир. ХРВ. 9. *Тільки їх Спасу там, чи що, довідуеться до меду, аж йому тчолки наносили ще мекше.* ЗОЮР. II. 41. 3) Навѣдываться, навѣдаться, навѣщать, навѣстити. *До сусід я не вчацаю і до мене одна Катря частіш довідуеться.* МВ. *А довідаюсь до Химки—чи жива вона?* Рудч. Св. I. 57.

Довіжуватися, жуся, вшся, гл.—Довідуватися I. *Вже я довіжуюся, прочуваю, добродію мій! Якесь хороше та веселе діло можемо.* МВ, (О. 1862. I. 94).

До-віку, нар. Повѣкъ. Ся. До.

Довікувати, кúю, вш, гл. Дожити. *Не довікуси ти так віку.* Хата, 165.

Довільний (ній), а (я), е (в). 1) Довольный. *Я довільний вашим словом, кожані судчі.* НВолын. у. 2) Доступный для пользования каждому.—*Чи можно з цієї криниці коня напоїти?*—*Чому ж не можно: вода довільня.* Харьк. 3) Имѣющийся въ достаточномъ количествѣ. *Довільні дрова у нас.* Харьк. у. 4) Произвольный.

Довільно, нар. 1) Вѣсьмъ доступно для пользования. 2) Въ достаточномъ количествѣ. *Тут таки й на землю довільниці, та й хлопцямъ буде кращій заробіток.* КС. 1885. VI. 345. 3) Произвольно. *Він поводиться собі довільно,—як заманеться йому.* Бердич. у.

Довівчати, чáю, вш, гл. Довѣнчать.

Довірати. См. Довірати,

Довіртися, рюся, ршся, гл. Навѣрное узвать. *Так от батько вже довіртися, хоч люди й кажуть, що нема.* Грин. I. 32.

Довіршувувати, вую, еш, сон. в. довршувати, шую, еш, гл. Дописувати, дописати стихи, дописати стихами.

Довіршування, ня, с. Выведення верха (стога, крыши и пр.).

Довіршувати, шую, еш, сов. в. довершити, шу́, шіш, гл. Заканчивати, заканчивать верх (стога, крыши). *Довіршувать уже стіжок.* Черн. у.

Довіряний, а, е. Дознаний, испытанный, несомненный. *Що є відьми—се довіряна річ.* НВолын. у.

Довіряння, ня, с. Довѣрія.

Довірати, раю, еш, сов. в. доверять, рю, рещ, гл. 1) Доверять, доверять. К. Псал. 178. *І батькові не довіряє.* Котл. Ев. 2) Испытывать, испытать. *Я довіряю попа, який він.* НВолын. у.

Довірятися, ряюся, ешся, сов. в. доверяться, ряся, ршся, гл. Доверяться, доверяться. *І той, хто хліб мій їв, кому я довірявся, приятель щирий мій підняв п'яту на мене.* К. Псал. 100.

Довічний, а, е. Вѣчный, которому конца не будет. *Щастя дочасне, а злидин довічні.* Ном. № 1450. *Засни, серце, довічним сном!* К. Досв. 50. *Довічнця отрута.* Мет. 89.

Довічно, нар.—Доочно.

Довіяти, вію, еш, гл. 1) О вѣтрѣ: достигнуть, долетѣть. *Туди вітер не довіє і сонечко не догріє.* Мн. 182. 2) Окопачить вѣять. *Коли б Віг поміг довіяти сьогодні ячміню.* Харьк. у.

Довкѡла, нар. Вокруг. *Обступили ковані коні докѡла.* О. 1862. IV. 31.

Довми́тися, доумі́тися, мліюся, мишся, гл. Додуматься, сообразить, смекнуть. *Коли б було не довмився, що робить, то тяжке б лихо сталося.* Лебедин. у. *Він довмився, що посягти.* Черк. у. *Добре ви собі довмилися.* НВолын. у.

Довѡдець, дця, м. Доказатель.

Довѡдження, ня, с. Доказательство, доказыванье. Камеvec. у.

Доводити джу, дши, сов. в. довести, веду́, дѣш, гл. 1) Доводить, довести. *От як раз дід довіє гайдмаку до твєї хати.* Рудч. Ск. II. 149. 2) Допускати, допустить, доводить, довести. *Нехай Господь скарає того, хто довіє до того.* Ном. № 4109. *Бог його зна, до чого мене Бог доведе.* ЗОЮР. I. 11. *А чи довог матір та ще*

їй добу довести о того, що повірять усьому, що їй стануть розказувати. Кн. **Не довести.** Не допустить, не привести. *Не доведи мене до цього, Господи!* К. ЧР. 267. 3) Только несов. в. Предводительствовать. *Швачка їли доводив.* ЗОЮР. I. 135. 4) Доказывать, доказат. *Галілей став доводити, що Коперник не дурень і не сренник.* Ком. I. 56. *А я йому доведу, що все одно.* МВ. *Прокіт мене розважєє, доводить мені, що се лихо дочасне.* МВ. (О. 1862. III. 76). 5) Довести до згуби. *Погубить, довести до гибели.* *Одарка заплалака слізьми та і почала розказувати все: як її замикали на ніч сажі у горницю, як страдали і били, як до гзуби довєли.* МВ. I. 72. 6)—до краю, д. краю. *Окопачить, довести до бонца.* *Доведу уже до краю, доведу,—спочину.* Шевч. 206. *Треба краю доводити.* Шевч. 7)—до пуття. а) Сдѣлать какъ слѣдуетъ. б)—Доводити до розуму. *Не довіє тебе до пуштя.* Св. I. 99. 8) Доводити до розуму. Воспитывать. *Батько щоб навчав та до розуму доводив.* Кв. *Не той тато, що слодив, а той, що до розуму довіє.* Ном. № 7236. 9) Довести свѡб. Поставити в своємъ. *Мене б він такеньки не обійшов: я б йому довела свого, побачив би він.* МВ. II. 80. 10)—соромѣ. *Надѣлать сраму, пристыдить.* *Се чужа сторона доведе соромѣ.* Мет. 196.

Довѡдитися, джуся, дшся, сон. в. довестися, дѣся, дешся, гл. 1) Приходиться, прийдитися, случаться, случитися, випадать ва долю (безлично). *Ни довігм віку усього доведеться.* Ном. № 9893. *Не довєлось свині на небо дивитися.* Ном. № 5329. *Так нам довєлося.* НВолын. у. *Чує, чує материне серце, яка доля доні доведеться.* К. Досв. 121. *Чаруй, чаруй, дівчинонько, коли довєлося,—уже твѡс біле личко з моїм понялося.* Мет. 12. *Доведеться лєдачому всю правду сказати.* Чуб. V. 28. 2) Слѣдовать (къ получевію). *Заплатив два рублі, а ще доводитися йому шість.* 3) Доставатися, достаться. *А їй довєлась запаска гарна. Сама, дівко, не вгадала, кому доведєтся.* Грвн. III. 212. Чуб. I. 246. 4) Приходиться, прийдитися, стовтъ. *Відна козацка голово! Оттак то завжди доводиться нам та честь та слава! Збоку дивляться люде, дивуться, що блищить, сяє, а в серце ніхто не загляне.* К. ЧР. 312. 5) Только несов. в. Приходиться (какимъ либо родственни-

комь). *А Сомко... доводиться Юрасею дядьком.* К. ЧР. 28.

Доводливий, а, е. Доказательний, убідительний.

Доводливість, востя, ж. Доказательство, убідительність. Черном.

Доводливо, нар. Доказательно, убідительно. *Та вже так доводливо викладає.* Червом.

Довідний, а, е=Довідний.

Довідник, кв, м. Доносчик; доказатель. См. Доводець.

Довівати, вожу, виш, сов. в. доведати, вў, вєш, гл. Доводити. *Найнявся мужик довести двоє жидів у містечко на ярмарок.* Рудч. Ск. II. 193.

Довівати, лю, лиш, гл. Довольствовати, содержать в довольстві.

Довілі, нар. Довольно, достаточно. *Доволі буде з тебе й карбованця.* НВозли. у. *І вояк на волі та й вие доволі.* Ном. № 1328. *На волі—плачу доволі.* Ном. № 1332. *А відчизні було доволі,—вічний покой предкам і дідам.* К. ЧР. I. 65. У Мирв. употреблено какъ сущ. въ значеніи: довольство. Мир. ХРВ. 331. *Замолоду натерпівся всього,—поживи хоч зо мною в доволі.* Мир. ХРВ. 347.

Доволікати, каю, еш, сов. в. доволікати, чў, чєш, гл. Доволакивати, доволочь, догаскивати, дотанцить. *Ледве ноги доволік.* Шевч. 532. *Насилу доволік пікуру до криниці.* Рудч. Ск. II. 184.

Доволочити. См. Доволочувати.

Доволочитися, чўся, чашся, гл. Дошлягтися. *Було собі дві волоцюги і доволочились до того, що вже їсти нічого.* ЗОЮР. II. 96.

Доволочувати, чую, еш, сов. в. доволочити, чў, чєш, гл. Оканчивати, окончить бороновать послѣ посѣва. *Коли б, Господи, до дощу доволочити.* Харьк. у.

Довольний, а, е. Удовлетворенный. *А що ти, свати, довольні?—Ні, не довольні.* Мет. 190.

Довольняти, вію, виш, гл. Удовольствовати пищей и питьемъ. *Спасибі, довольнив нас кум.* Черк. у.

Довольнятися, віюся, вишся, гл. Удовлетворяться вообще, а также въ частности пищей и питьемъ. *Та вже ми й доволілися у свата.* Черк. у. *І тим сердега доволілись (що бачи), як Чорне бованіло море.* Мкр. Г. II. *Ти часто їв у нас і пив, татусь у тебе доволівся.* Мкр. Г. 33.

Довльвість, востя, ж. Довольствие, довольство, удовлетворенность. *Чого ж, чого, Домашенько, од пака віткиси? Чи ти собі довольности ніякої не маєш?* Грин. III. 615.

Доволѣти, ляю, еш, гл.=Доволяти.
Довоміня, ви, ж.=Домовина. *Зроби... доволіму, а я піду до попа, щоб прийшов завтра поховати.* Чуб. II. 541.

Дововіятися, воююся, ешся, гл. Довоеваться. *Вони воювали, та й довоювались, що ляхам та недоляшкам в неволю доставились.* К. Досн. 11.

Довшати, шваю, еш, гл. Удлинятися, становитися длиннѣе. *Великі світлиці (здавалось у сні) шпришали, довшали.* Левщ. Нов. 539.

Довшче, нар. 1) Длиннѣе. 2) Дольше. *Скрипуче колесо довше ходить.* Ном. № 8157. Ум. Двшенько. *Я б і довшенько посиділа, так мати лястимуть.* Васильк. у.

Довший, а, е. Ср. ст. отъ довгий. *Хороша (пісня), коли б трохи довща.* Ном. № 13854. Ум. Двшенный.

Дов'язати. См. Дов'язувати.

Дов'язувати, зую, еш, сов. в. дов'язати, жу, жєш, гл. Оканчивати, окончить связывать. *Ми дов'язували сьогодні пишню.*—*А ми свою ще вчора дов'язали.* Змєв. у.

Догавкаться, каюся, ешся, гл. Долягаться.

Догад, ду, м. Догадка. *Аби погад, то виїде й догад.* Посл. Не в догад. *Невдомекъ. І не в догад йому, що святий отець думав, мабуть, заробити собі яку сотнягу.* К. ЧР. 26. *На догад знати.* Догадываться. *Ще сокольною не долітає, а батенько на догад знає.* Мет. 150. *На догад назати.* Говорить намеками. *На догад давати.* Намекать. *Дає тому на догад.* Мвж. 109.

Догадати, дāju, еш, гл. Догадаться. *А Кішка Самійло чогось догадав, за бідного невольника ланцюгами втрєсе себе приняв, полуночної години дожидав.* Дума.

Догадяться. См. Догадуватися.

Догаджати, джāju, еш, гл. Угоджати. Подольск. г.

Догадка, ки, ж. Догадка. *Треба якось одвернути оці його догадки.* Рудч. Ск. I. 133. Ум. Догадочна. МВ. II. 99. См. Догад.

Догадливий, а, е. Догадливый, смѣтливый. *Тоді ляти, мостивий паки, до-*

гадливі бували, усі по лісах, по кущах повтікали. ЗОЮР. Оттоді то удова недогадлива бувала, ще у другого козака правди питала. Мет. 423.

Догадо́чка, **кв**, **ж**. Ум. оть догада.

Дога́дуватися, **дуюся**, **ешся**, **сов. в.** догада́тися, **даюся**, **ешся**, **гл.** 1) Додуватися, додуматися, домислитися. *Вкупі працювали, брат із братом брався; що осна в нас мати, ти не догадався.* К. Досв. 137. *На злеє не учи нікого, — і сам догадається.* Ном. № 2873. 2) Догадуватися, догадати, смекати, смекнути, сообрязати, сообразити. *Мела хату, мела сіни, да й засміялася, вийшла мати води брати, да й догадилася.* Мет. 72. *Ой вийди я та гукну я, а ти догадайся: як зачухи мій голосок, хутийй постихайся.* Чуб. Ш. 148.

Дога́ти, **гаю**, **еш**, **гл.** = **Догаяти**. *Сами себе до ночі догйте.* Грин. Ш. 432.

Дога́тися, **гаюся**, **ешся**, **гл.** = **Догаятися**.

I. Дога́н, **ву**, **м.** = **Догана**. К. Псал. 106.
II. Дога́н, **ву**, **м.** = **Дуган**. Желех. Ум. **Доганець**. Желех.

Дога́на, **кв**, **ж**. 1) Порацання, хула; упрекь. *Догана мудрого більше стоить, як похвала дурного.* Ном. № 5686. 2) Недостигтокь, порокь. *А що мені за догана, що я руда та погана — за те мій батько багач.* Чуб. V. 1139. **Дога́ну да́ти**. Осудити, охулити, упрекнути, ваяти недостатокь. *Козаченько за бігачку та три коти дав та щоб її ніхто не займав, ніхто не займав, за ручку не взяв, перстена не зняв і догани не дав.* Мет. 317. *Що Лукенка у батенька дитина була, усім вона парубочкам догану дала.* Чуб. V. 1157. *Свита добра, ніхто догани не дасть.* Борз. у. Ум. **Дога́на**, **дога́ноньна**, **дога́ночна**. *Любить тебе отець, любить тебе мати, тільки тобі доганочки, що ти небагатий.* Чуб. V. 118. *Тільки тобі доганочки, що ти не чорноброва.* Чуб.

Дога́нець, **нця́**, **м.** Ум. оть II **Доган**.
Дога́нка, **дога́нонька**, **дога́ночка**, **кв**, **ж**. Ум. оть догана.

I. Догна́ти, **наю**, **еш**, **сов. в.** догна́ти, **дожену́**, **неш**, **гл.** 1) Догоняти, догнати, нагоняти, вагнати. *Запрягайте коні в шори, коні вороний; доганяйте літа мої, літа молодії.* Мет. 106. *Швидко йди ти, — доженеш лихо; йди тихо, — тебе дожене лихо.* Ном. № 8048. 2) Догоняти, догнати, пригоняти, пригнати. *Та як до-*

гнав до Смілянської греблі, вони й вскочили у Смілу. ЗОЮР. I. 135. 3) Вь какой либо работь, сопряженной съ прохожденіемъ пространства (вапр. косяба): доходить; дойти до конца. *Батько не догнає постані, занедужав.* Г. Барв. 232.

II. Догна́ти, **наю**, **еш**, **гл.** Укорять, находить недостатки, порицать. *Горнець котлової доганяє, а обое смільні.* Ном. № 8006.

Догаря́тися, **каюся**, **ешся**, **гл.** = **Догарю́ватися**. *Ніяк не догарикаєшся, щоб прибив зацімку до дверей.* Богод. у.

Догарцюва́тися, **цьюся**, **ешся**, **гл.** Допрыгаться, доскакаться. *А що, догарцювався, що й ногу вибив!* Харьк. у.

Догарюва́ти, **рюю**, **еш**, **гл.** Догорать. *Оно перегарує, а друге не догарує.* НВолын. у.

Догарю́ватися, **каюся**, **ешся**, **гл.** Добиться чего частымъ напоминаніемъ.

I. Догара́ти = **Догорати**.

II. Догара́ти и **догорати**, **рюю**, **еш**, **гл.** 1) Интересовать, сильно занимать, угрогинать. *Дівка заставана, то її не догаряють вечерниці.* Звагел. у. *Більш нікому не догоря, як тобі, родичеві.* Нономирг. 2) Допекать, донимать. *Ного нічого не догаряє, то що йому.* НВолын. у. *Жінка йому цупко догаряє за свою худобу.* Волын. г.

Дога́ти, **гаю**, **еш**, **гл.** — **вогб**. Задержати до известного времени. *До вечора мене догаяв і таки не віддав грошей.* Харьк. г.

Дога́тися, **гаюся**, **ешся**, **гл.** Замедлить до известного времени. *Догаявся, що вже й ніч.* Харьк. г.

Догна́ння, **ня**, **с.** Догняніе.

Догна́ти, **наю**, **еш**, **сов. в.** догау́ти, **ну́**, **неш**, **гл.** Догнать, догнауть.

Догі́дний, **в**, **о**. Пригодный, годный. *Таке догійне, що тільки на смітних повикидати.* Ном. № 6548.

Догі́н, **го́ну**, **м.** Погоня. *Що сили в їх стало, побігли в догін.* Свін. 161.

Догла́дувати, **джуу**, **еш**, **сов. в.** догла́дити, **джу**, **деш**, **гл.** Доглаживать, доглядати.

Догледа́ти, **догле́дити** = **Доглядати**, **догле́дити**. Стор. I. 258. *Вона і зробить усе і доглядить усього.* МВ. II. 19. *Або ти не мав часу догледіти?* НВолын. у.

Догледа́тися, **догле́дитися** = **Догляда́тися**, **догле́дитися**.

Догу́нати́ся, па́юся, в́ся, гл. Съ трудомъ сообразить, понять что либо.

Догу́ляд, ду, м. Присмотръ, падооръ; поночевіе, уходъ. Чуб. I. 271. Левци. Пов. 119.

Догу́лядн́я, ня, с. Присматриваніе. Ум. Догуляднничко. Грив. III. 279.

Догу́ляді́ти, да́ю, еш, сов. в. догу́ляді́ти, джу, дшиш и догу́лянути, ну, неш, гл. Присматривать, присмотрѣть; падырять, стеречь; заботитися, позаботитися о чемъ. *Будеш ти в мене хату помітати, малюх діток доглядати.* Мет. 346. *Господи моє доглядає Елизар із Дамаска.* К. Св. П. I. кв. М. XV. 2. *Нащо вас кохав я, нащо доглядаю?* Шевч. 3. *І я цілу ніч не спала: та його доглядала, та й не доглянула: побіг мов божевільний.* Рудч. Ск. II. 152. *Дітки дрібненькі,—треба його доглядіти.* Хата. 102. *Де оком не доглянеш, там калиткою доплатиш.* Ном. № 9969. *Догляда́ти душі, доглядати смерті.* Присматривать за умиряющимъ и совершать все въ этомъ случаѣ необходимое. *Ой я буду, брате, в степену помірати, та нікому буде, брате, смерти доглядати.* Мет. 447. *Занедужав чумаченко, задумав умерти, та нікому чумакові доглядати смерти.* Мет. 458. *Ой не дай же, Боже, в позаді умерти, там нікому доглядати жовнірської смерти.* Чуб. V. 1006.

Догу́ляді́тися, да́юся, е́ся, сов. в. догу́ляді́тися, джу́ся, дши́ся, гл. Присматриватися, присмотрѣ́ться, досматриватися, досмотрѣ́ться. *Як до дна доглядатъся, так за Дунай убиратъся.* Ном.

Догу́лядач, ча, м. Надзиратель, надсмотрщикъ.

Догу́лядачка, ки, ж. Надзирательница, надсмотрщица. Левци. Пов. 123, 254. *От чортова доглядачка! Таки й вздріла.* Кв.

Догу́ляді́ти. См. Доглядати.

Догу́ля́ник, ка, м.—Доглядач. *Догля́дник дровньої будівлі.* К. ПС. 16.

Догу́лянути. См. Доглядати.

Доги́мат, ту, м. Догмать. *І нам сліпим передали свої догмати.* Шевч.

Доги́вати. См. Догаивати.

Доги́вати́, ва́ю, еш, сов. в. доги́вати́, ви́ю, еш, гл. Доги́внати, догивить. *Над ним і хрест згнувшись стоїть, догивав.* Млр. I. сб. 96.

Догові́р, во́ру, м. 1) Договоръ, условіе. *Напишемо листи, вічні договори, гостри-*

ми шаблями. К. Досв. 153. 2) Попрекъ. *Я ж тобі сказала при твоєму роду, щоб не було послі мені договору, бо в мене хужоби не буде, візьмуть мене, серце, й так люде.* Мет. 47.

Догові́рний, а, е. Заключаючийся въ договорѣ, причитаючийся по договору.

Договори́ти, ся. См. Договорювати. ся.

Договори́вати, рюю, еш, сов. в. договори́ти, рю́, риш, гл. Договаривать, договаривать, оканчивать, окончить рѣчь. *Ще він не договорив слова.* К. Іов. 4.

Договори́ватися, рюю́ся, е́ся, сов. в. договори́тися, рю́ся, ри́ся, гл. Договариватися, договариваться. *Хто мовчить, той двоє навчить, а хто говорить, той договориться.* Ном. № 5954. *Договорились до синього пороку.* Ном. № 13092.

До́года, ди, ж. 1) Угодливость, угожденіе. *Вона все сподівалась, що свою покірность, своєю угодою чоловікові і його гостям вона верне його любов.* Левци. I. 501. 2) Удобство, довольство. Рк. Левци.

До́годжа́ти (до́гожа́ти), джа́ю (жа́ю), джаеш (жаеш), сов. в. до́годжа́ти, джу́ (жу́), дши, гл. Угоджати, угождать. *Вернулось бурлацтво шляхні догожати.* К. Досв. 25. *Господь не може людям догодити: то дочку просять, то кажуть—багато вже.* Каменец. у.

До́годи́ти. См. Догоджати.

До́годи́тися, жа́ўся, дши́ся, гл. Доугождать. *Не день, не два, як панові, Микиті зоглила. Догодилась титарівна до самого краю.* Шевч. 570.

До́годли́вий, а, е. Угодливый, услужливый.

До́годне, нар. Удовлетворительно, какъ слѣдуетъ; удобно. *Вона нічого не зміє, а ні плаття вигладить, а ні вслужити догодне.* МВ. I. 25.

До́годни́й, а, е.—До́гидни́й.

До́годобу́вати, ву́ю, еш, сов. в. до́годувати́, ду́ю, еш, гл. 1) Докармливать, докормить. *Догодуй бжолу до Івана (19 апр.), то вона наряде тебе як пана.* Ном. № 432. 2) Довоспитывать, довоспитать. *А мене пан взяв догодувати. Я виросла, вигохалась у білих палатах.* Шевч. 356.

До́гожа́ння, ня, с. Угожденіе.

До́гожа́ти = До́гождати.

До́гожа́ти, да́ю, еш, гл.—До́гождати. *Догождає, як чирякові на роті.* Ном.

До́гбі́ти, го́ю, їш, гл. Долѣчить, заживить рану, варызь в т. п.

I. Догоняти, ню, ниш, гл.—**I Доганяти.** 1) *Ой ти зоре та вечірняя, чом нерано ізходила, чом місяця не догонила?* Лавр. 2. *Вже понозя її догонила.* Млр. л. сб. 283. 2) *От став той хлопець гнати козу. Тільки що став до воріт догонити, а вже стоїть той дід на воротах.* Рудч. Ск. I. 43.

II. Догоняти, ню, ниш, гл.—**II Догаяти.** *Нішто нічим тобі не дожене. Як узня мені догонити.* Черк. у. *Він кожечому догонити.* Каменец. у. *Він не повинен догонити.* Каменец. у.

Догонь, ні, ж.—**Догін.** *Змій як прокинеться, як пішов у догонь; нагнав, одня.* Рудч. Ск. I. 86.

Догоня, ві, ж.—**Догонь.** Рудч. Ск. I. 88.
Догорі, нар. Вверхъ. *Як летіла ворона догори, то й крикала; а як на діл, то й крила опустила.* Ном. № 1462. *Колос повний до землі гнеться, а пустий догори стирчить.* Ном. № 2472. **Догорі ногами.** Вверхъ ногами. Ном., стр. 63. **Догорі черева.** Навзвич. *Круткився догори черева.* Ном. № 1833. *Лягті догорі черева. Лезь на синю. Підеш собі у сад, ляжеш долі догори черева під грушею.* Греб. 402.

Догорілий, а, в. Догорівний.

Догоріти. См. **Догоряти.**

Догорювати, рюю, еш, гл. *Дожить съ горемъ пополамъ. I коли вже я свого віку гіркого догорюю?* Славяносерб. у.

I. Догорати, рату, еш, сов. в. **догоріти, рій, ріш, гл.** *Догорать, догорѣть.* Лещо. 60. *Сосонка горить, дівчина говорить: сосна догоріє, дівчина вірає.* Чуб. V. 391.

II. Догоряти. См. **Догарати.**

Догрaben, ків, мн. Ковець сгребаній. уборки сїна. Вх. Леш. 410.

Догравати, граю, еш, сов. в. **дограти, граю, еш, гл.** *Доигрывать, доиграть.* Дід до вечора дограв, а увечері став їти додому. Грин. II. 59.

Дограватися, граюся, ешся, сов. в. **догратися, граюся, ешся, гл.** *Доигрываются, доиграться.*

Догребті, ся. См. **Догрїбати, ся.**

Догрїбати, бая, еш, сов. в. **догребті, б'у, беш, гл.** *Догрєбать, догрєсть.*
Догрїбатися, баяюся, ешся, сов. в. **догребтіся, б'уса, б'ешя, гл.** *Догрєбаться, догрєсться.*

Догрївати, ваю, еш, сов. в. **догрїти,**

грїю, еш, гл. *Достигать, достигнуть своимъ теплою. Та хатонька (груна) без дверей і без віконця: туди вітер не довіє і сонечко не догрїє.* Млр. 182.

Догрїватися, маюся, ешся, гл. *Допрїчаться на кого вибудь. Догрїмаєшся ти, що й я на тебе грїмю.*

Догрїти. См. **Догрївати.**

Догроміджувати, джую, еш, сов. в. **догромідити, джу, дш, гл.** *Обанчивать, окончить сгребать (сїно).*

Догроміджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **догромідитися, джуюся, дшся, гл.** *Сгребать, догрести до чого либо.*

Догрїкатися, каюся, ешся, гл. *Достучаться, а въ переносномъ смыслѣ: добитися, достичь, добыть. Де ж то він догрїкався? Бач, прохав, і таки здобувся.* Екаторивсл. у. Слов. Д. Эварн.

Догукатися, каюся, ешся, гл. *Дозваться, докричатися. А ні достукаєшся, а ні догукатися.* Київ. *Носилу догукався хлопець.* Васильб. у.

Догулювати, люю, еш, сов. в. **догуляти, ляю, еш, гл.** *Догульвать, догулять. Що у батьки да й одна дочка, да не дали люде да догуляти, русюю кошою да доляяти.* Грин. III. 122.

Догулюватися, лююся, ешся, сов. в. **догулятися, ляюся, ешся, гл.** *Догульваются, догулятся. Вже позачка в корчмі догулялася, що шинжарка в потилицю виганяла. Догулюються так до четверга.* Грин. III. 453.

Догуляти, ся. См. **Догулювати, ся.**

Догуркатися. См. **Догуркуватися.**

Догуркотїтися, ч'юся, тїшся, гл.—**Догуркятися.**

Догуркуватися, куюся, ешся, сов. в. **догуркятися, каюся, ешся, гл.** *Достукиваться, достучаться. Іде милій на коні, під вікно він підїжжає та й достукується, та й догуркується.* Лавр. 26.

Доба, гя, ж.—**Кленка** (въ деревняной посудѣ). Шух. I. 249.

Догєдзатися, гаюся, ешся, гл. *Докашриватися.*

Доглєбати, бая, еш, гл. *Доплестись, доташиться. Осе нам треба ше якось доглебати додому, ше верстив буде з п'ять.* Браца. у.

Додриваня, ня, с. **Прибавленіє.**
Додривати, додаю, еш, сов. в. **додрати, дам, даєш, гл.** *Прибавлять, прибавить, добавлять, добавить; придавать, придасть. До*

цього кожду він мені додає п'ять карбованців. Сей мені хміль не буде забавжати, а буде моему серцю смілости додати. Макс. (1849) 85. **Додавати ради.** Свѣтоватися. Стали ради додавати, відкіль Варки доставати. Гол. I. 3.—решту. Доковати. Під йому додає решту: аж у Сибір завдано. Лебедия. у.—рун. Упогрейбіть усиле, приложити старале. *Додай рук, то вимисли до-діла.* Полт. у.—словами. Донимати рѣчами. *Нажене Нелмерівну, що їй не б'є, та все її словечками додає: чи ти в мене служачочки не маси?* Чуб. V. 894.

Додаватися, даюся, ешся, сов. в. додаться, дамся, даюся, гл. Прибавитися, приложитися. *Лучше шукайте царства Божого, а се все додасться вам.* Ев. Лк. XII. 30.

Додаватися, вляюся, вишся, гл. Давати, додати до кого, чого. Вь сказкѣ. *Кім давати зараз миши давати, давай давати, та додавись до самого їзжого (мишачого) царя.* Маж. 56.

Додатковий, а, е. Прибавочный.

Додаток, тку, м. Прибавленіє, добавлення, прибавка. *Нум міняється на коні! Кілько додатку хочете?* Каменец. у. В **додаток.** Вь додату: кь тому же, при томъ. *Удася він високій, зборовий та ще в додатох був великий характерник.* Стор. I. 97. Ум. **Додаточок.** *І курочку дарую, а півничка в додаточку—люби мене, мій батечку.* Мдр. л. сб. 345.

Додбати, баю, еш, гл. Дополнити. *Пішло його не додбає, а ні розруйму.* Шевч.

Додержати, ся. См. **Додержувати, ся.**

Додержування, ня, с. Соблюденіє.

Додержувати, жу, еш, сов. в. додержати, жу, жиш, гл. 1) Додерживати, додержати, придерживати, придержати. *Ой десь же ти, дівчиночко, з китасочки звита, що ти мене додержала з вечора до світа.* Мет. 45. 2) Соблюдати, соблюсти. *Фарісеї і всі жиуди, поки не локіть не помисли рук, не їдять, додержуючи переказу старини.* Ев. Мр. VII. 3) Придерживатися, придержатися. *Додержуй корчми!* (Пронія). Ном. № 11666. 4) **Додержати слова.** Сдержати слово. *Додержав таки Кирило Тур свого слова, що все свадивсь тою чорною горою.* К. ЧР. 417. *Постіль буде шовкова, додержити ляншюк слова.* Мет. 9. 5) **Додержувати вірности.** Оставатися вѣрнимъ. *Додержав її вірности 24 роки.* К. МХ. 5. 6) **Додержува-**

ти варті. Сторожити, быть на часахъ, держати сторожу. *Венькетує илляхта, іграючи в карти, а козаки лейстровики додержують варті.* К. Досв. 10.

Додержуватися, жуся, ешся, сов. в. додержатися, жуся, жишся, гл. 1) Сохранятися, сохриватися. *Додержалося до нашого часу воно.* 2) Соблюдатися, соблюстися.

Додзвонитися, няюся, вишся, гл. Дозвонитися.

Додзѣбати. См. **Додзѣбувати.**

Додзѣбувати, бую, еш, сов. в. додзѣбувати, бую, еш, гл. Доклеивати, доклевать. *Грушку додзѣбав.* К. Дз. 140.

Додібати. См. **Додібувати.**

Додібатися, баюся, ешся, гл. Ходити (о старкѣ), пока случится бѣда.

Додібувати, бую, еш, сов. в. додібати, баю, еш, гл. Доходити, дойти съ трудомъ. *А я ледве додибала до вашої хати.* Шевч. 112.

Додивлятися, ляюся, ешся, сов. в. додивитися, вляюся, вишся, гл. 1) Приглядыватися, присмотрѣтися. *А дячки додивляються, читать книги помилляються.* Чуб. V. 1166. 2) **Досматриватися, досмотрѣтися, замѣчати, замѣтити.** *Олга додивилась, що на тому молодому лиці не видко було й сліду сміху.* Левиц. Пов. 137.

Додівчити, чу, чаш, гл. Сохривати дѣвственность, пробити дѣвужкой до самого выхода замужъ. Вх. Лем. 410.

Додільна сорочка. Рубаха пѣльная изъ односоротнаго полотна безъ підточни. Чуб. VII. 426.

Додлятися, дяюся, ешся, гл. Домедлать, домяшкався. *Додлялись таки, поки дощ пішов.* Черниг. у.

Додмухатися, хваюся, ешся, гл. Дуть до чего нибудь, до какого нибудь случая.

Додмухнути, хну, нѣш, гл. Додуть до чего-либ.

Додболо. Ев. I. VIII. 6. См. **Діл.** Ум. **Додбляу, додблоньку, додблочну.** Чуб. V. 364.

Додбоньку, додбоньку, додбоньку, нар. Ум. отъ додому.

Додбону, нар. Домой. *Іде додому мій миленький.* Мет. *Прихожу я додому,— нема мого наха.* Чуб. V. 1. *Уже сонце на лану, я додому полесу.* Чуб. III. 248. Ум. **Додбону, додбоньку, додбоньку.**

Вернись, сину, додомоньку, змию тобі головоньку! Бал. 30. *Кличе мати сина з корини додомочку.* Чуб. V. 33. *Вони напасується, водиці нап'ються і додомку притрясуються.* Мил. 41.

Додрбушітися, шўся, шїшся, гл. Дїлать быстро слїдующи одно за другимъ движенїя до какого либо времени, случая. *Взяв москаль цїна і почав швидко-швидко ним дрїбушити.... Додрбушився москаль, що батьків бич та зачепив москалевого.* Грин. II. 207.

Додру́жбити, бляу, биш, гл. Пробыть дру́жбо (см. Дру́жба во 2-мъ знач.) до какого либо случая. *І ти дружбо, і я дружбо, оба сьмо сі дружби, ой вже ми ся додружбили вояцької служби.* Гол. II. 803.

Додумати, оа. См. **Додумувати, ся.** **Додумувати, муу,** еш, сов. в. **доду́мати, маю,** еш, гл. 1) Окончить думать. *Ще й не додумала Христа своїх думок.* Мир. Пов. I. 1586. 2) Придумувать, придумать. *Пишов.... додумать, як би то скувати кайдани на римлян.* Шевч. 642.

Додумуватися, муюся, ешся, сов. в. **доду́матися, маюся, ешся,** гл. Додумуватися, додуматися. *Думаю, не додумаюся.* Г. Варв. 390.

Дожартуватися, туюся, ешся, гл. Дошутитися. *От ви й дожартувалися з своєю унією.* Хата. 154.

Дожа́ти, ся. См. **Дожинати, ся.**

Дождати, ждў, деш, гл.—**Дїждати.** *Ой як дождеш до осени, буду я твоя.* Чуб.

Дождатися, ждўся, дешся, гл.—**Дїждатися.** *Ждає, ждає змій, та й не дождався.* Рудч. Ск.

Дождівити, рію, еш, гл. Дотлїть, догорїть безъ пламени.

Доживати, ваю, еш, сов. в. **дожи́ти, живїу, веш,** гл. 1) Доживать, дожить. *Бог його зна, як менї й віку доживати.* ЗОЮР. I. 9. 2) Доживать, дожить до чого, дождатися. *Може доживаю я, що на Україні людську воленьку побачу.* К. Довс. 168.

Доживатися, ваюся, ешся, сов. в. **дожи́тися, живїўся, вешся,** гл. Доживатися, дожитися. *Бачимо, бачимо, вразкий сину,—дармо, що ти гетьман,—до чого ми в тебе дожилися.* К. ЧР. 375.

Дождіння, ня, с. Ожиданіе. *Вранці у їх весіллячю, кінець дождінняю.* Мар. л. сб. 145. *Помертвіють люде від страху та дождіння.* Єв. Л. XXI. 26.

Дожді́ати, даю, еш, сов. в. **ді(о)жді́ати, ждў, деш,** гл. Дождити, дожждати, ожидать, подждити. *Добре роби, доброго й кінця дождидай.* Ном. № 7178. *Ой я тебе, козаченьку, що-дня дождидаю.* Мет. 7. *Щоб ти не дїждав сонечка праведного побачити!* Ном. № 3770. *Не дїждуть вони сього, невірні душі!* К. ЧР.

Дожді́атися, даюся, ешся, сов. в. **ді(о)жді́атися, ждўся, дешся,** гл. Дожді́атися, дожждатися, ожидать. *Дождидайся ж мене, сердечнято мое, гей, та до себе в гості.* Мет. 23. *Ой дїждуся я вечерини, та й піду я до дівчини.* Лавр. 144. *Колі б Марка дїждіатися!* Шевч. 112.

Дожи́н, ну, м. Конецъ жатвы.

Дожинаннїя, ня, с. Доживаннїя.

Дожинати, наю, еш, сов. в. **дожа́ти, дожнў, неш,** гл. Доживать, дожать. *Та щоб дожа́ти до ланкового, ще копу дожинати пішла.* Шевч.

Дожинатися, наюся, ешся, сов. в. **дожа́тися, живїўся, нешся,** гл. Доживать, дожать до извїстнаго предїла. *Пішла в поле жать. Дожалася до долини,—сіла спочивать.* Грин. III. 314.

Дожи́руватися, руюся, ешся, гл. Дошнитися. *Дожирувалися, що ї ї миску з столу звалили.* Харьк. г.

Дожи́ти. См. **Доживати.**

Дожи́тися. См. **Доживатися.**

Дозбїрати, раю, еш, гл. Окончить собирать. *Підожди, ось дозбїраю останні яблука, то й підемо.*

Довдїдуватися, дуося, ешся, сов. в. **довдї́датися, даюся, ешся,** гл. Навдїдуватися, навдїдатися, пошнїцать, пошнїтити. *Сивий орле, сивий орле, ти всюди літаси, ачея ти ся до милого мого дозвїдаси.* Гол. III. 391.

Довдїл, воду, м. Позволеніе, разрїшеннїе. *То прошу ж у вас дозволу бувати в гостях у ваших рїдних.* Левец. Пов. 329.

Довзїлля, ля, с. 1) Досуг, свободное время. *Троянці покотом лежали і на дозвїллі добре спали.* Котл. Єв. Так на дозвїллі добре виспався. Черк. у. 2) Приносьте. *У ліги на дозвїллі, то добре волам насться.* Черк. у.

Довзїльний, а, в. Привольний.

Довзвїлити. См. **Довзвїляти.**

Довзвоління, ня, с.—**Довзвїл.** Левец. I. 310. *За господським дозволінням, за риб'я-*

чим приказанням, щоб було гризнице, ні-
сілице і булан хліба. Рудч. Ск. II. 86.

**Дозволяти, ляю, еш, сов. в. дозвоблі-
ти, лю, липш, гл.** Позволять, позволять,
дозволять, дозволить, разрешать, разрѣ-
шить. *Не дозволяй говорити бісам.* Ев.
Мр. I. 34. *Не дозволю кров людську мар-
не розливати.* К. Досв. 218.

Доземний, а, в. Дливой до земли. Бо-
рода, коси та доземна одежка вже свід-
чили, що не проста людина йде, а ба-
тюшка. Св. Л. 10.

**Дозирати, раяю, еш, сов. в. дозріти
(дівріти), рю, ріш, гл. 1)**—Доглядати,
доглянути. Вх. Лем. 410. *Не будеш ді-
ток моїх дозирати.* Мет. 351. *Треба
ніжно тих лукавих ходів дозирати.* К.
Досв. 201. 2) Видѣть, увидѣть. Вх. Уг. 236.

Дозирятися, раяюся, ешся, гл.—Догля-
датися. Г. Варв. 523. *Набере та й несе:
это там хіба дозирається.* Лебедина. у.
Ти до моєї пелени не дозирайся. Черниг. г.

Дозимувати, мую, еш, гл. 1) Дозимо-
вати, дожити зиму. 2) Докорять до конца
чимь скотъ. *Шкапина джиха і нічим до-
зимувати,—позичте хоч в'язку сіна.* Грин.
II. 208.

Довір, віру, м. Досмотри, присмотри,
виздорь. Стор. МПр. 70.

Дозіраїти, я, а. Бываючий до зари, рав-
нів. *Я вмивала своє личко ранню до-
зірною росю.* Левиц. I. 37.

Дознавання, ня, с. 1) Узнаваніе, раз-
вѣдываніе. 2) Испитаніе, изслѣдование.

**Дознавати, няю, еш, сов. в. дознати,
няю, еш, гл. 1)** Узвнати, знати, разу-
знати, разузнати. *Треба ніти до кузні
дознати, чи віз уже готовий.* Змiev. у.
Нікто не може дознати Божої тайни.
Чуб. III. 366. *Ой коли б же я дознала
свою гірку долю, не пішла б же я і за-
муж, не пішла б ніколи.* Мет. 307. *Дати
мудрости дознати.* Исполвить мудростью.
*Святого Бога просить хвалити, щоб дав
ім мудрости дознати,—гетьмама доброго
обрати.* Шевч. 234. 2) Узнати, знати,
испытывать, испитати, извѣдывать, извѣ-
дать. *Дознавали намі предки тяжкої на-
руги.* К. Досв. 16. *Ми родимось турботи
дознавати.* К. Іов. 11. *Під час пригоди
дознати приятеля.* Ном. стр. 289. № 9528.
См. Дізнавати.

**Дознаватися, няюся, ешся, сов. в. до-
знатися, няюся, ешся, гл.** Узнати, знати,
узвати. *Ледве михо дозналося, де люде*

живуть. Ном. № 2009. *Думає, що вона
його любить так, як він її.* А далі я
дознавсь, що вже щось непереливки з жін-
кою. Рудч. Ск. I. 172. См. Дізнаватися.

Дозоліти. См. Дозоляти.

Дозолотити. См. Дозолочувати.

**Дозолочувати, чую, еш, сов. в. дозо-
лотити, чу, тиш, гл.** Оканчивати, окон-
чити позолоту. *На дворі просо молотят,
а в хаті косу золотят; на дворі домо-
лочуют, а в хаті дозолочуют.* Грин. III.
509.

**Дозоляти, дяю, еш, сов. в. дозоліти,
лю, липш, гл.** Дозекати, догечь кому ви-
будь. *Хіба я не знаю, як їм (вінцям)
оцей дощ дозоля?* Мир. ХРВ. 51.

Довбрець, рця, м. Наблюдатель, над-
смотрщикъ, дядька.

Довбрний, а, в. Наблюдающий, надсма-
тривающий.

Довбрця, ці, м.—Доврцель.

Додріаїти, вію, еш, гл. Видѣть, узрѣ-
вати. *І сонця правди додріаїти в німець-
кі землі, у чужій претесея знову.* Шевч.
211.

**Доїдати, дяю, еш, сов. н. доїсти, їм, їси,
їсть, їмо, їсте, їдять, гл. 1)** Доїдати,
доїсть. 2) Їсть въ достаточномъ количе-
ствѣ, насыщаться. *Чого ізмарніло твоє
личенко? Чи не допишала, чи не доїда-
ла?* Чуб. V. 928. *Як не доїси, то й свя-
того прудаси.* Ном. № 9803. *На ж тобі,
милый, вечеру з обідом, не доїси стра-
вою, то намагай хлібом.* Чуб. III. 127.
3) Наскучати, наскучить, досаджати, до-
саджати. *Ну та й доїда клята корова,
що все втікає.* Каменец. у. *Мені най-
більше доїдає Рутульський Турн, соба-
чий син.* Котл. Ев. Чи я тобі, матінко,
доїла, що я в твоїй світлонці сиділа.
Свад. п. *Также и безлично. Виведь мене
од батенька: вже мені у батенька доїло.*
Свад. п.

Доїдливий, а, в. Докучливий, надоїдли-
вий. *Слухати доїдливих річей.* Мир. Пов.
II. 53.

Доїжний, а, в. Сытний.

Доїжно, нар. Сытно, достаточно їди.
Чи доїжно, чи доїжно тобі? Ном.
№ 10387.

Доїжджати, джяю, еш, гл.—Доїждити.

1) Ой стає коник приставати, до діочи-
ни доїжджати. Нп. 2) *Пан-отець у нас
доїжджає, а живе на парафії вдовиця.*
Св. Л. 193.

Доїздати, джу́, дїш, сов. в. доїхати, їду, деш, гл. 1) Доїзжать, доїхати, подїзжать, подїхати. *Не доїздячи верстов зо дві чи зо три до Кисва, взяли вони у лїву руку. К. ЧР. 3. Не доїздячи Солодків, корима стоїть. Св. І. 169.* 2) Навїзжати, навхати. *Ой як узали наші чумаченьки з під байраку виходити, ой як узали вражі здобичники частом до нас доїздити. Мет. 454. 3) Доїхати вїнци. Насолить А вже я тобї доїду кїнця! Ном. № 3651.*

Доїльниця, ці, ж. Доильниця. *Така з неї доїльниця, що боїться й до корови приступити, а не то щоб поияти як слїд. Харьк. у.*

Доїня, ня, с. Доеніє. Змієв. у.

Доїсти. См. Доїдати.

Доїтися, їсья, їсья, гл. Доссориться. *Зпершу почали жартувати, а потїм доїлися до того, що один другому і очі захаркали.*

Доїти, дою, їш, гл. Донть. *Дївка пішла корови доїти. Рудч. Тодї їде Петрусичок, як доють овечки. Чуб. Дїй ті корови, що од батька назвали. Мет. 49.*

Доїтися, доюся, їсья, гл. Донться. *Приспорай, Господи, Божу росу, щоб коровки доїлися. Ном. № 11577.*

Доїхати. См. Доїжджати.

Доїда, дя, ж. Охотничья собака, ищейка. *Закр. Лис хвостом виляє, як дужє дойда налягас. Котл. Ен. IV. 10.*

Доїня, ня, ж. Мамка, кормилица вь Угорщїнї. Вх. Уг. 236.

Доїняти, кїю, вш, сов. в. доїняти, доїяю́, їш, гл.—Дїїняти.

Доїня, прил.—Дїїня.

Доїняк, кў, м.—Доїняк. Гол.

Доїниця, ці, ж.—Дїїниця. Мет. 212. Млр. л. сб. 269. Мет. 341. Ум. Доїнична.

Доїняк, кў, м. Доїний скотъ. *Та ще к тому убогий: сорок тисяч доїняку, яловнику без ліку. Чуб. V. 415.*

Доїняти. См. Доїняти.

Доїнячя, чя, ж. Корбва-доїнячя. Доїняя корова. О. 1861. X. 133.

Доїоб, їка́, м.—Дїїка і. Шух. I. 193, 194.

Доїти, дў, деш, гл.—Дїїти.

Доїчити, чу, чш, гл. Быть кормилицею, кормить грудью. Угор.

Дою. См. Дою.

Доказ, зу, м. Являя улика, обвиненіє.

Доказ маю; хто вкрав. Каменец. у. На кого маєте пеню,—скажіть; я брата рїдного не пожаляю, аби б по правдї доказ був,—так сказав голова. Кв. По доказу то було трустити горлку, а нападьом справник не дозволяв трустити так здря, ні, було за це й друка. Харьк.

Доказати. См. Доказувати.

Доказва, ва, ж. Оговорь. *Раз тїльки був на допросї по доказї. Екатер. г.*

Доказування, ня, с. 1) Договариваніє до конца. 2) Дїланіє, совершеніє чего либо. 3) Попреки.

Доказувати, зую, вш, сов. в. доказати, жу́, жеш, гл. 1) Договаривати, договорити. *„Отпуть з муншпри виглядала, отпуть розмовляла, а там... а там... сику, сику!“ ти й не доказала. Шевч. 69.* 2) Показувати, показати, дїлати, сдїлати, продїлювати, продїляти. Котл. III. 388. К. ЦН. 219. О. 1861. XI. 104. МВ. (О. 1862. Ш. 41). *Дай нам, мати, доказати, що ми—рїдкі діти тих великих, що за правду гинули на світї! К. Досв. 33. Чого прозьба не докаже, те докажуть буки. Ном. Вачить Бог, що москаль такї штуки доказує над смертю,—велї йому їти, куди хоче. Чуб. I. 319.* 3)—кому. Укоряти, укорити кого; попрекати, попрекнути; грубо говорити, грубо сказати. *Коли б менї на чужинї хоч одна людина,—нішто б менї не доказав, що я сиротина. Мет. 58. Було старий і стане доказувати жїнцї: на яку ми його (свина) радїсть вигодували? Ажїй з його хазяїн буде? Стор. I. 60. Вона менї щодня добре докаже. Того же бо я й тужу: твоїй матерї не вгожу... Постелю постїль—не ляже,—моєму серденьку докаже. Мет. 264. 4) Обвиняти, обвинити, уличати, уличить. „Що ж роблять у Білій Церкві наші гетьмани Попоцький та Калиновський?“—Одїбрав і од їх лїтити: один на другого доказує,—видко, що нема між ними доброї згоди. Стор. Млр. 89.*

5) Быть в состоянїи умѣть, сьумѣть сказати, разсказати, пояснити. *От про камїнь тїки я не докажу, чи взяв його хто, чи вїн там. Драг. 11. Чи на сїй худобї жив, чи, може, й на другїй,—свого тобї не докажу. О. 1861. X. 26.*

Доказачя, чя, м. Уличитель. *Хоть його і під суд оддадут, та як доказчиків нема, то так вїн і надїється, що йому все так і минеться. Кв.*

Доказиця, ці, ж. Уличительница.

Доканати, наю, еш, гл. 1)—**Доконати.**
2) Окончатися. *Ет, всім доканас літ, як часто, часто цілі ночі без сну мої морились очі.* Мер. I. 58.

Докандібити, блю, биш, гл. Дотянуть до певного времени, скупо пользуюсь чьмъ. *Чи стане, чи не стане нам хліба докандібити?* Змієв. у.

Докати, таю, еш, гл. Сп'їшно окончить что-либо д'їлать. *Докатав до самого краю.* Ном. № 1823.

Докачати. См. **Докачувати.**

Докачувати, чую, еш, сов. в. докачати, чаю, еш, гл. Докатувать, докатать б'їльє.

Доквасити, ся. См. Доквашувати, ся. Доквашувати, шую, еш, сов. в. доквасити, шу, снш, гл. Доквашивать, доквасити. *Треба доквасити огірки.*

Доквашуватися, шуся, ешся, сов. в. доквашитися, шуся, сншся, гл. Доквашиватися, доквашитися.

Доквбятися, каюся, ешся, докешкуватися, к'їюся, ешся, гл. Донутитися, доизд'їватися до того, что...

Доби и дов, нар. 1) Доложить, до капнѣ порѣ. *Доки тобі пустувати? Доки буду мучить душу і серцем боліти?* Шевч. 2) Пока. *Доки лях мучив, доки не наїся.* Ном. *Доки-м я тебе вірно кохала, доки-м нещирість твою дознала.* Чуб. V. 386. *Доби теплий.* Св. I. 161. *Не доби.* *Не безь конца же.* „*Пора б уже їх в хату знати.*“—сказав я старостам своїм,—*та молодих за стіл сажати,—не доки тут стоять їм!*“ *Добре було нашим батькам на Україні жити, доки не знали наші батьки панщини робити.* Гол. I. 20.

Докидати, даю, еш, гл. Добросать.

Докидати, даю, еш, сов. в. докїдати, ну, неш, гл. Добрасувать, добросить. *Крулениким, маленьким до неба докинени.* Ном. стр. 297, № 228.

Докидати, саю, еш, сов. в. докїснути, ну, неш, гл. Докисать, докисвуть.

Доків, нар.—Доківль. *Доків була я в малючки, куди йшло,—співала.* Гол. I. 122.

Доківль, докіля, нар.—Доки. Дешо. 119. *Вража ж тебе мати знає, докіль тебе, молодице, ждати.* Чуб. V. 549.

Докичання, ня, с. Окончавіє, довершевіє.

Докичати, чаю, еш, гл.—Докичати.
Чи мені по тобі сумом сумувати, чи

твою роботу взяти докінчати? Докінчаю, брате, не загину марне! К. Досв. 137. *А докінчав Бог для сьмого діло своє, що зробив.* К. Св. II. 1 кн. М. II. 2.

Докінчати. См. Докінчувати.

Докінчувати, чую, еш, сов. в. докінчити, ч'їю, ч'їш, гл. Оканчивать, окончить. К. (О. 1861. VI. 33).

Докір, ко́ру, м. Укорь, укоризна. *Докір тому, хто при лихові одасться до шинку.* Ном. № 922. *Докором серця не вражає.* *В словах її почувся докір.* Левин. Пов. 69.

Докірливий, а, е. Укоризневний.

Докірливо, нар. Укоризненно.

Докіраний, а, е—Докірлявий.

Докіраник, ка, м. Укоритель.

Доклад, ду, м. Доклад, добавочные материалы. *Як добрий доклад до тіста, то й паланиці добрі будуть.* Лебедин. у. *Нема докладу, тим і не роблю.*

Докладання, ня, с. 1) Докладываніє. 2) Прибавленіє. 3) Изложеніє. 4) Насм'їшка.

Докладати, даю, еш, сов. в. доклясти, д'їю, д'їш, гл. 1) Докладывать, доложить, прилагать, приложить. *Докладати праці, докладати рук.* Прилагать трудъ, прилагать старанія. *Люде, що в науці кохаються, що звикли не тільки очима дивитися, а ще й докладати розумної праці, щоб вияскити собі все те, на що дивляться.* Дешо. 17. **Докладати вѣза.** Отколотить, убить. Ном. № 13185. *Солдатъ. Вываєт и на старуху проруха. Не потачь, хозляинъ: у каждого есть свои блохи.* (О жєвѣ Михайла Чупруна.) Михайло. *Борони, Боже!* як / а свою підстеріг в чім, — тут би їй і доклад вѣза. Котл. Моск. Чар., явл. X. 2) Прибавлять, прибавить, дополнять, дополнить. *Иный розважає, а инчий туго докладає.* Черг. у. *До книжок докладає своє розумне слово.* 3) Излагать, изложить обстоятельно, съ доказательством. (О терпимыхъ отъ поляковъ и евреевъ прит'їсненіяхъ.) *Козаки й мужики у неділю рано, Богу помолити, листи писали, і в листах добре докладали, і до пана Хмельничького у Полонне посилали.* Дума. *Начне їй докладать, бо розумна таки й голова була у його.* Стор. М. Пр. 153. 4) Докладати ном'ї. *Насм'їхаться надъ к'їмъ.* *Чує, як сміються з його, чує, як докладають йому.* Кв.

Докладка, *ж.* Острога насмішка. *Стіпний на докладки*. *Ном. № 12899. Почну... глузувати...* Воже на докладки я лихий. Кв.

Докладнінько, *нар.* Ум. отъ докладно. **Докладний**, *в, е.* Обстоятельный, подробный, точный.

Докладність, *вості, ж.* Обстоятельность, точность; подробность въ изложеніи.

Докладно, *нар.* Обстоятельно, подробно, точно. Ум. Докладнінько. *Він на все докладнінько з ласкою одвітував*. Г. Барв. 151.

Докласти. См. Докладати.

Докликається, *чуся, чешся, гл.* Докликатися. *Кликало батенька, не докликалася*. Чуб. №. 101.

Дбеля, *нар.* Пока. *Не женися, Шугайку, доклясь молоденький*. Гол. Ш. 403.

Добовувати, *вую, еш, сов. в. докувати, куь, еш, гл.* 1) Доковувать, доковять. 2) Оканчивать, окончить кукovanje (о кукучкѣ).

Добли, *нар.*—**Доки**. *Доколи, Господи, забудеш мене в напасті до кінця*. К. Псал. 26.

Доколішній, *я, в.* По какое время существовавший; когда то бывший.

Доколінниці, *ниць, ж. мн.* Родъ длинныхъ чулокъ у гудуловъ. Гол. Од. 72.

Доколінчитися, *чуся, чинся, гл.* Пообити до того, что... *Колінчя я, колінчю дурне порося, да й доколінчивсь, що там і здохло*. Г. Барв. 315.

Доколоті, *ся. См.* Доколювати, *ся.* **Доколювати**, *ляю, еш, сов. в. доколоти, лью, леш, гл.* Докалывать, доколоть. ЗОЮР. I. 76.

Доколюватися, *ляюся, ешся, сов. в. доколотися, люся, лешся, гл.* Докалываться, доколоться.

Докомпоновувати, *вую, еш, сов. в. докомпонувати, ную, еш, гл.* Оканчивать, окончить сочиненіе, произведевіе. *Я докомпоновував „Чорну Раду“*. К. XII. 10.

Доконати, *наю, еш, гл.* 1) Довести до послѣдней крайности, доканать. *Я знаю, братці, рознеслась чутка, що вороги Лисенка доканали, закутували голодом в темниці*. Свiп. 45. 2)—свогб. Добитися, достигнуть какой либо цѣли. *Та вже бим рачки ліз, а свого доканав*. *Ном. № 3332. Мушу доканати свого*. НВолын. у. 3)—свогб слова. Сдержатъ свое слово. *А чому ж ти свого слова не доканала? Казала, що*

зробиш та й ні. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. *Ти, Марусю, неправду сказала, своего слова та й не доканала*. Грив. Ш. 235.

Доконатися, *наюся, ешся, гл.* Убѣдиться, испытать. *Я вже цім доканався*. НВолын. у. *Я вже тебе доканався, який то ти*. НВолын. у.

Доконбче, *нар.* Обязательно, непременно. *А той доконбче щоб співати*. Чуб. *Та він доконбче був у селі*. Уман. у. *Доконбче треба*. О. 1861. VI. 77.

Доконбчий, *в, е.* Обязательный, непременноый.

Доконтетува́ти, *ту́ю, еш, гл.* Докормить, прокормить до какого либо времени. *Віл той, що встав, каже...* „Хазяїн наш щось дуже мало тати має. До весни ще далеко,—чим він нас доконтетує до весни? Драг. 3.

Докончати, *чаю, еш, гл.*—**Докінчати**. **Доконче**, *нар.*—**Доконбче**. *Децю*. 99. *Доконче привезу* (внижок). Левиц. Пов. 209.

Докопати, *ся. См.* Докопувати, *ся.* **Докопувати**, *пую, еш, сов. в. докопати, паю, еш, гл.* Доканывать, докопать. *Яли докопаю*. Мет. 2.

Докопуватися, *пуюся, ешся, сов. в. докопатися, паюся, ешся, гл.* Доканываться, докопаться. *Силою води не докопанися*. *Ном. № 1088.*

Докора, *ри, ж.*—**Докір**. Мир. ХРВ. 269.

Докоріти, См. Докоряти. **Докоріще**, *ща, с.* Упреки, укоры. Канев. у. *От як опізниться прийти, то вже й єсть йому докоріще од батька*. *Як зачнуть: ти до гуляки проворний, а до роботи так ні*. *Та всяко, всяко*. Пият. у.

Докоротати, *таю, еш, гл.* Дотянуть, довлачить. *Насилу ніч ту докоротала*. *Де мені смерти своєї дождати, альбо віка свого докоротати*. Мет. 349.

Докоріння, *ня, с.* Укоры, упреки; упреканіе. Грив. Ш. 383.

Докорати, *раю, еш, сов. в. докоріти, рю, ріш, гл.* Укорять, укорить, упрекать, упрекнуть. *Як будеш ти мені сими словами докоряти, не зарікаюся я тобі самому з пліч голову як галку зняти*. Мет. 390. *Прийшов докорити світові за гріх*. Ев. I. XVI. 8.

Докоратися, *раюся, ешся, гл.*—**Докорати**. *Тепер докоратися, що не роблю нічого*. НВолын. у.

Докосити, *ся. См.* Докошувати, *ся.*

Докотіти, ся. См. Докочувати, ся.

Докохайтєся, хайєся, єшєя, гл. Люби достичь желаннаго. *Ой він її кохав, та не докохався,— вона його осудила, він не сподівався.* Мет. 78.

Докбчувати, чую, єш, сов. в. докоти́ти, чу́, тиш, гл. Докатывать, докатыть, прикатывать, прикатить.

Докбчуватися, чуюся, єшєя, сов. в. докоти́тися, чу́ся, тишєся, гл. Докатываться, докатыться, прикатываться, прикатиться. Мил. 214. *Не докотививись, застигали сльози.* К. XII. 52.

Докбшувати, шую, єш, сов. в. докоси́ти, шу́, сивш, гл. Доканчивать, докосить. *З одного кінця докошували, а з другого гребці гребли.* Г. Барв. 146.

Докбшуватися, шуєся, єшєся, сов. в. докоси́тися, шу́єся, сившєся, гл. 1) Доканчиваться, докоситься. 2) Косить до чего нибудь. *Докосивсь до ночі. Докосивсь, поки й кошу увірвав.* Аф. 382.

Докривати, ваяю, єш, сов. в. докря́ти, раю, раєш, гл. 1) Докрывать, докронть. *Кратю, шевці, кратю, та вже й докравать.* Чуб. V. 1086. 2) Дорывать, дорывать.

Докрасуватию, суюю, єшєя, гл. Докрасоваться.

Докряювати, кряюю, єш, гл.—**Докривати.**

Докря́ти. См. Докривати.

Докривати, ваяю, єш, сов. в. докря́ти, кряю, єш, гл. Оканчивать, окончить крыть. *Докривши клуні, вернусь я до діда.* Г. Барв. 178.

Докрб́ти, крбю, крбш, гл.—**Докривати.**

Докрут́ти. См. Докручувати.

Докрут́тєся, чу́ся, тишєся, гл. Довертаться, докружиться, докрутиться.

Докру́чувати, чую, єш, сов. в. докру́тити, чу́, тиш, гл. Докручивать, докрутить, доверчивать, довертеть.

Докувати. См. Доковувати.

Докува́тєся, куьєся, єшєся, гл. 1) Доковаться. 2) Докуковаться.

Доку́ди, нар.—**Доки.** Закр.

Доку́ка ки, жс. Досада, хлопоты, надобность. *Докука мені з дїтьми.* Черк. у. *Докука з свинями— допіру погодувала,—знов кричать.* Черк. у.

Доку́ль, нар.—**Докуль.** *І докуль чорт ми завязав, то дубину приготував.* Рудч. Ск. I. 64.

I. Докупати. См. Докупувати.

II. Докупати, паю, єш, сов. в. докупі́ти,

паю, єш, гл. Докупать, докупить, прикупить. *Трохи не стане деревні на хату, треба докупити.*

Докупати́ся, паюся, єшєя, гл. Докупаться. *Докупався до того, що мало не втотився.*

Доку́пи, нар. Вмѣстѣ. Ком. I. 50.

Докупі́ти. См. Докупати.

Докупі́тєся, паюся, тишєся, гл. Употребляется преимущественно съ отриц. не. Не имѣть возможности купить. *Таке все дороге стало,—не докупивись.* Васильк. у. *Тяжка-важка чужа сторона: сіна-вівса не докупивись, хліба-соли не допросивись.* Грн. III. 627.

Докупля́ти, ляю, єш, гл.—**Докуповувати.**

Докупю́увати, вую, єш, гл. Докупать, прикупать.

Докупю́увати, пую, єш, сов. в. докупі́ти, паю, єш, гл. Докупывать, докупать.

Докурі́ти, ся. См. Докурювати, ся.

Докурювання, ня, с. Докуриваніє.

Докурювати, рую, єш, сов. в. докурі́ти, рю, риш, гл. Докуривать, докурить.

Докурюва́тєся, руюся, ришєся, гл. Докуриваться, докуриться.

Доку́ча, ці, жс.—**Докука.** *Стали раду радити, кого в некрути взяти; взяли би-сьмо багача, буде пану докуча.* Чуб. V. 977.

Доку́чаня, ня, с. Надобданіє, неотступныя просьбы. *За-для докучання його вставши дасть йому.* Єв. I. XI. 8.

Доку́чати, чаю, єш, сов. в. докучі́ти, чу, чш, гл. Надобдать, надобсть, докучать, докучить, досаждать, досадить. Шевч. 448. *Мухи йому не докучають, бо тоді ще ніяка нужда не буває.* Осв. 1862. V. *А старший хлопчик лазить, гогосить та докуча матері.* Кв. *Ти вже ж мені та докучило та чужая та сторононька.* Лукаш. 11. *Біда докучила.* Мет. 66. *Я стала докучати своій матері, щоб дала мені їсти.* Рудч. Ск. I. 79. *Также безлично.* Чуб. V. 10. *Повернусь на другий бік, або що, бо вже докучило однии боком лежати.* Рудч. Ск. II. 92.

Доку́чливий, а, єш, сов. в. докучли́вий, причиняю́щий безпокойство. Мир. Пов. I. 134. *Докучливі діти у Григора.* Каменьц. у. *Докучливе допитування.* Мир. Пов. I. 140.

Доку́чливо, нар. Надобдливо. МВ. II. 196.

Долаго́джувати, джую, єш, сов. в.

долагодити, джу, дити, гл. Окавчивать, окончить починать что, долаживать, доладить. *Чи ти скоро долагодити воза?*

Доладжувати, джужу, еш, сов. в. доладжити, джу, дити, гл.—Долагоджувати. Доладне. См. Доладно.

Доладний, я, в. 1) Пристойный, красивый. *Який Микола доладний парубок.* Васильк. у. *Багатиш та доладних уборів.* Левп. I. 430. 2) Порядочный. *Доладний чоловік.* 3) Разумный, подходящий, хороший. *Доладня рада.* Гліб. 52.

Доладно, доладне, нар. Красиво, порядочно, разумно, хорошо, основательно. *Чи то ж можно того назвати християнином, хто не знає навіть доладне про життя і діла Христові?* Дещо. 9. *Отак буде доладний.* НВолын. у.

Доладу, нар. Какъ слѣдуетъ, кстати. *Доладу, як ложечка на меду.* Ном. № 6476. *Що зробите, то все не доладу.* МВ. I. 25. *Назати доладу.* Говорить дѣльно, толково. *Хто каже доладу, то ухо наставляй, а хоч і без ладу, то й тож не затикай.* Ном. № 6119.

Доладжувати, жуужу, еш, гл.—Доладжувати.

Долазати, лажу, аши, сов. в. долазити, жу, веш, гл. 1) Долазить, долѣзть. 2) Добираться, добратся, дотаскиваться, дотаргаться. *От і долзла до якогось писарчука у тяжиновому халатику.* Кв. *Як хан долізе до Криму.* Ном. № 5635.

Долазати, см. Долазувати.

Долапувати, пуу, еш, сов. в. долапати, пау, еш, гл. Дошупываться, дощупываться. *Полапають його за боки: чи багато поросло сала; як до маслака долапають, то значить худий.* Драг. 2.

Долапати, ся—Долащувати, ся.

Долащувати, суу, еш, гл. Долакомиться. **Долащуватися, сууюся, ешся, гл.** Долакомиться.

Долатати, см. Долазувати.

Долататися, татюся, ешся, гл. Ставить заплату до известного предѣла. *Долатався до того, що латка на латці.* Пирг. у.

Долатувати, тую, еш, сов. в. долатати, татю, еш, гл. Дочинивать, дочинять, окончивать, окончить нашиваніе заплатъ. *Долатати кожуха.* Лубен. у.

Додегати, гтю, еш, гл. 1) Донимать, досаждать. См. додегати. 2) Наставлять, уириять на. *Дак старий же додегав на те, щоб мерщій одружити сина.* Черном.

Додегливий, а, в. Донимающий, настойчивый. См. додегливий.

Додегливисть, востн, жс. Досада, неприятность.

Додежати, ся. См. Додежувати, ся.

Додежка, ки, жс. Плодъ, которому необходимо въ некоторое время полежать, чтобы дозрѣть.

Додежування, ня, с. Додеживаніе.

Додежувати, жуужу, еш, сов. в. додежати, жу, жеш, гл. Додеживать, додежать. *Тепер ніч довга, як до ранку додежати, то й боки заболить.* Черняг. у.

Додежуватися, жууюся, ешся, сов. в. додежатися, жуся, жешся, гл. 1) Додеживаться, додежаться. *Додежалась таки торбина, настала й їй часливая година: хазяїн взяв, повнісіньку червінцями й напхав.* Гліб. 47. 2) Дозрѣвать, дозрѣть отъ лежанія на солнці, будучи уже сорваннымъ (о яблокахъ, грушахъ).

Додежувати, ваю, еш, гл. Донестись. *Така моя хідня: насили додежала до вас.* Богодох. у.

Додежувка, додежка, ки, жс. Ум. отъ дбля.

Додежати, см. Додежати.

Додеживання, ня, с. Додеживаніе.

Додеживати, ваю, еш, сов. в. додеживати, доллѣ, ллеш, гл. Додеживать, долить. *Не додеживай, не додеживай—не будеш п'яний.* Ном. № 11449. *А моторна господиня кухлів додеживає.* К. Досв. 113.

Додеживатися, ваюся, ешся, сов. в. додеживатися, ллѣся, ллешся, гл. Додеживаться, долиться.

Додеживатися, гаюся, ешся, гл. Добъсться, дожратися до чего либо.

Додеживати, ся. См. Додеживувати, ся.

Додеживувати, вуу, еш, сов. в. додеживати, жу, жеш, гл. Додеживывать, долить.

Додеживуватися, вууюся, ешся, сов. в. додеживатися, жуся, жешся, гл. Додеживываться, долиться.

Долина, ни, жс. Долина. Мет 79, 69, 102. Ев. Л. III. 5. *Ой по горах, по долинилах, по широкимъ українах, ой там козак похожає, у бандуру вигриває.* Мет. 73. Ум. Долинна, долиннька, долиночка. Ном. № 14228. Стор. I. 89. Мет. 79. Шевч. 262.

Долинкестий, долинч(с)тий, а, в. Низменный.

Долинна, ки, жс. Ум. отъ долины.

Долинкуватий, а, в.—Долинкестий.

Долинний, долиновий, а, е. Относящийся к долиням.

Долинонька, долиночка, кя, ж. Ум. отъ долиня.

Долинута, ну, кеш, гл. Долетѣть.

Долинчаньє, ка, м. Житель долинь.

Долићи, ся. См. Доливати, ся.

Долице, ша, с. Усл. отъ доля? *Чи такє долище, чи такє двориче?* Ном. 2134.

Дбіл, нар. Внизу, на землѣ, на полу. *Долі посідали.* Млр. л. сб. 83. *Хоч долі, аби в своїй волі.* Ном. № 8915. *А гайдамаки положили Дригу долі та написавши йому на голу спину порожу, запалили і драли греблом.* ЗОЮР. I. 248.

Долів, нар. 1) На землю, внизъ. *Нераз мѣ ся долів оком сльози покотили.* Гол. IV. 453. 2) Внизъ по теченію. *Ой пустимо ж ся на тихий Дунай, долів Дунасм під Царгород.* АД. I. 1.

Долівка, кя, ж. Земляной полъ, вымазаный глиною. Вас. 194. Слм. 2. Чуб. VII. 383. *Скряня... одчинена, розбитий замок лежить коло неї на долівці.* Кв. Ум. Долвонья, долвочка.

Долівляць, нар. = Долілиць. Шух. I. 211.

Длівонья, долівочка, кя, ж. Ум. отъ долівня.

Долігати, гаю, еш, гл. = Долегати. *Кінь знає, як му сідло долігає.* Ном. № 2358. *До кого долігає, там рукою сягає.* Ном. № 9750.

Долігливий, а, е = Долегливий. *А вже батько у позивах долігливий: попи гроші тратить, попи пкється, поки свого доб'ється.* Черном. *Нужда долілива, що їсти нічого.* Валк. у.

Долігливість, вости, ж. = Долегливість.

Доліжно, нар. Возможно вволю лежать. *Чи доіжно, чи доліжна тобі?* (пипає наймичка наймичку). Ном. № 10387.

Долізати. См. Долзвати.

Долілиць, нар. Липомъ къ землѣ, внизъ.

Доліліж, нар. Ногами внизъ къ землѣ.

Доліліяти. См. Доліліювати.

Доліліювати, люю, еш, сов. в. доліліяти, плію, паш гл. Онавчивать, окочивать збавити. *Тим часом пирогів долілиши.* Г. Барв. 158.

Доліськвій, а, е. Пижній, низу находящійся. Kolb. I. 92. Шух. I. 36.

Долітати, таю, еш, сов. в. долетіти, чү, тїш, гл. Долетать, долетѣть. *Хоть високо, невисоко, треба долітати.* Мст. 7. *Долетіти до сонця.* Ком. I. 23.

Долітцѣ, пѣ, с. Ум. отъ долото.

Долічіти, ся. См. Долічувати, ся.

Долічувати, чую, еш, сов. в. долічіяти, чү, чияш, гл. Досчитывать, досчитати. *Пас волів та все лічив (зорі), а перед світом заснув, то й не долічив.* ЗОЮР. I. 231.

Долічуватися, чуюся, ешся, сов. в. долічітатися, чүся, чияся, гл. Досчитываться, досчитатися. *Однієї дружечки, однієї каточки, однієї маківочки та й не долічатся.* Г. Барв. 208.

Долішній, я, е. Внизу лежачій, нижній. См. доліський.

Доллѣти, лѣю, еш, гл. = Доляти. *Що надіждять, то й долляють.* Херс.

Долник, ку, м. Мѣра жидкости въ двѣ осьмьюшки. Мвж. 179.

Дубов, нар. Низомъ. *Ой долов, долов на полокині.* Год. II. 38.

Доловати. См. Доловяювати.

Доловяювати, люю, еш, сов. в. доловити, влюю, виш, гл. Долавляють, доловити.

Доложити, жу, жиш, гл. I) = Докласти. *Рук добре доложити.* Ном. № 9959. 2) Доложить. *Щоб туди люде не ходили, із крилиці води не носили, Івася та й не розбудили і батеньку та й не доложили.* Вал. 68.

Долож, леу, м. Ум. отъ I діл.

Доломіна, ня, ж. = Домовина. Чуб. II. 69. Мил. 168.

Долбнечка, кя, ж. } Ум. отъ долбня.

Долбнька, кя, ж. }

Долбонья, ка, м. Ум. отъ I діл.

Долоньковий, а, е. ? Долоньковий табак. Черкас. у.

Долбня, ві, ж. Ладомъ. *Свербить долоня проти чогось.* Ном. № 306. *Тоді, як на долоні волосся поросло.* Никогда. Ном. № 5489. Ум. Долбнечна, долбньна, долбшка I в долоньчки вже плече. МВ. I. 98. *Вони такі раді, що аж у долоньки плещуть.* Федьк.

Долотѣ, тѣ, с. Долото. *Уя умілого і долото рибу ловить.* Ном. № 6019. *Добав долото на дриветні.* Левиц. Пов. 150. *Покочу я долото, всі ділочки в долото.* Млр. л. сб. 351. Ум. долітцѣ. Шух. I. 277, 284.

Дблочко. **ба**, м. Ум. отъ І діл.
 Долбшка, **ки**, ж. Ум. отъ долбня.
 Долубай, **баю**, м. и Долубайка, **ки**, ж. Огурець, выдєяный курами. НВолын. у.
 Долубати, **баю**, **еш**, гл. = Длубати.
 Почав долубать. Продолубав таку вже вірочку, що й кулак улізе. Грин. III. 336.
 Долубатися, **баюся**, **ешся**, гл. = Доубатися, длубатися.
 Долубати, **заю**, **еш**, гл. Долубити (сечки). Долубати насіння. Васильк. у.
 Долубати, **паю**, **еш**, гл. Оковчить отковыриваніе, отдєленіе слоевъ или отламываніе чєго.
 Долубатися, **наюся**, **ешся**, гл. Оковчаться—объ отковыриваніи, отдєленіи слоевъ или отламываніи чєго.
 Долубати, **паю**, **пеш**, гл. Оковчить сдираніе чєго-нибудь.
 Долубатися, **паюся**, **пешся**, гл. Доселюшиться.
 Долубуватися, **паюся**, **ешся**, сов. в. долубатися, **паюся**, **ешся**. Доискиваться, доканываться. Люде й не долубуються, куди то гроші йдуть. Каменец. у.
 Долучати, **чаю**, **еш**, сов. в. долучати, **чу**, **пеш**, гл. Прибавлять, прибавить.
 Долучити, **ся**. См. Долучувати, **ся**.
 Долучування, **ня**, с Окончаніе вылучиванія.
 Долучувати, **щую**, **еш**, сов. в. долучити, **щущ**, гл. Оканчивать, оковчить вылучиваніе. Ось квасолі долучу та й іду. Богодух. у.
 Долучуватися, **щуюся**, **ешся**, сов. в. долучитися, **щущся**, **пешся**, гл. Оканчивать, оковчати вылучиваніе.
 Дольвий, **я**, в. Нижній. Рад я жить над горою, кину дальню персть. Чуб. III. 18.
 Дольблувати, **ляю**, **еш** и **дольблати**, **ляю** **еш**, с. долублювать. Е, не долублювала жидова тих казенних. Стор. I. 237. Не долубляв тільки батько удови. МВ. II. 79.
 Дбля, **лі**, ж. 1) Участь, удєль, жребій, судьба. Моя доля терпїни. Така тобі, дожо, доля-судилася. Метл. Горє ж мені, горє, нещасная доле,—вирала дївчинонька мислоньками поле. Чуб. V. 6. 2) Счастливая судьба. Пошли йому, Господи, щастя й долю. К. ЧР. 67. В того доля хотїть полем, колоски збїрає, а моя десь ледациця за морем блукає. Шевч. 41. Нема йому щастя-доли. Мет. 461. 3) Раст. *Sempervivum globiferum*. L. ЗЮЗО. I. 136.

Ум. Дбленьна, дблєчма. Чуб. V. 555. Бїдна моя головонька, доленька нещасна! Мет. 65. А я, доленько, в неволі помолюся Богу. Шевч.

Дом. **му**, м. = Дім. Чуб. III. 177.

І Дбма, **ив**, ж. = Дім Своя дома. Рк. Левци. Занєсеи до моеї дома. Грин. II. 81—Арийшов... до своєї доли. Грин. III. 369.

II. Дбма, нар. Дома. Чо м не хочеш ти робити і дома сидїти? Чуб. III. 148. Батько й мати поїзали до родичів..., дома зосталися хлопці. Ком. II. 68.

Домагання, **ня**, с. = Домогання.

Домагатися, **гаюся**, **ешся**, гл. = Домогатися. Ном. № 5342.

Домавати. См. Домазувати.

Домазувати, **ваю**, **еш**, сов. в. домавати, **жу**, **жеш**, гл. Домазывать, домазати. Ось долеку домажу та й іду. Харьк. г.

Домальбувати, **ваю**, **еш**, сов. в. домальбувати, **ляю**, **еш**, гл. Дописувать, дописати красками. Шевч. 196.

Домальбуватися, **ляюся**, **ешся**, гл. Дописать красками до чєго-нибудь.

Доманїти, **вїб**, **пеш**, гл. Приманить. Нїяк тєлїти до рук не доманїти Черк. у.

Домарїти, **рїю**, **рїеш**, гл. Быть, найдитися дома. Чи єс сама домарїла, чи єс мала гостї? Шух. I. 201.

Домарїтися, **рїтєся**, гл. безл. Находиться дома. Як сі домарїло? Шух. I. 201. Домарь, **рї**, м. Хозїнь, домохозїнь. Вх. Зв. 5. Шух. I. 217.

Домáх, **хи**, ж. 1) Жилище, домъ, мѣстопребываніе (у рыбаковъ). Браун. 43. 2) Первый улонъ, ближайшїй къ стоянкѣ рыбаковъ. Левци.

Домадатися. См. Домацуватися.

Домацуватися, **цаюся**, **ешся**, сов. в. домаднатися, **цаюся**, **ешся**, гл. Допунываться, допунуться. Ти така гладка стала, що мабуть і ребер не домацасяси. Васильк. у.

Домáшній, **я**, в. = Домовий Домашнього злодїя не встережешся. Ном. № 11096. Левци. I. 173.

Домéювати, **маюю**, **еш**, сов. в. домéяти, **маю**, **еш**, гл. Оканчивать, оковчати разбїваніе, колыхаться и пр. См. маяти. Що у батька да й одна дочка, да не дали люде да дугуляти, русою косяю да домаяти. Грин. III. 122. (Ковнопельки) да не дали вітри да достояти, зеленому листю да домаяти. Грин. III. 122.

Домéлювати, **ляю**, **еш**, сов. в. домо-

доби, мелю, мелеш, гл. Домалывать, домолот.

Доместі. См. Долітати.

Доміць, мцá, м. Дворець. *Я чув, що у Києві domeць царський стройться.* Лубен. у.

Домівати, ваю, еш, сов. в. **доміти, мію, еш,** гл. Домынавать, домыть. *Ще трохи тискиці не доміла.* Богодух. у.

Доміватися, ваюся, ешся, сов. в. **домітися, міюся, ешся,** гл. Домываться, домыться, быть вт. состояннн вымыты, вымыты до чиста. *Огірки збирала, а тепер рук не доміюся.* Богодух. у. *Невисточка так запустила віжу, що мюю, мюю, та й не доміюся.* Богодух. у.

Домівати, ваю, еш, сов. в. **доміати и доміати, мію, еш,** гл. 1) Доминать, домлять, сканчивать, окончить мять. 2) Оканчивати, окончить растирати, измельчать. *Домінай бо швидче перець!* Киев. у. 3) Добдаты, уписывать. *Кухарь kota лас, а він курча уминає.*

Домірати, рію, ршш, гл. Окончить мприть.

Доміратися, ріюся, ршшся, гл. Помипряться.

Домісед, слу, м. Догадка, предположеніе.

Доміслитися, См. Домислятися.

Доміслятися, слююся, ешся и домислятися, ляюся, ешся, сов. в. **доміслитися, ляюся, лшшся,** гл. Догадываться, догадаться. *Сама собі домислююся що мені робити.* Г. Барв. 234. *Усяке зараз домислялось, куди вони простують.* К. ЧР. 3.

Доміти. См. Домивати.

Домічок, чка, м. Ум. от дім.

Домішлятися, ляюся, ешся.—**Домислятися.**

Домів, нар.—**Додбому.** *Жид з порожніми бербеницями верне домів.* Федьк.

Домівка, кв, ж. 1) Домъ—не въ смыслъ здавія, а въ смыслъ вообще жилья. *Бідна вдова, старая жона у своїй домівці з діточками маленькими гомоніла.* Мет. 315. *Чуже дитя клеє-проклінає... за хліб, за сіль нарікає, з домівки зганяє.* Чуб. V. 849. 2) Мѣсто жительства. *Де твоя домівка?*—У Красному. *Наступив 1650 рік; посухули пани з Польщі до домівок, почали свої добра осягати, почали людей на роботу кликати.* К. Хмельн. Ум. *Домівонька, домівочка.*

Домівнік, кá, м. Домочадець. *І перед власними домовниками моїми.* Загр.

Домівніця, ці, ж. Домочадець-женщина. *Ти у нас в хаті не домівніця, нашому добру не кукібніця.* Нп.

Домівство, ва, с. Домъ. *Там домівства повибудовувано такі, що ну!* Камеvec. у. *Здибують мя кумове і з моєм ся вітають, і за жему питають: „Ми то собі кумівство, — ходім трохи в домівство!“* Гол. I. 216.

Домівський, а, в. Домашній, домовой. **Домівкуватися, кююся, ешся,** гл. Додуматься, сообразить. *Домівкувалися, що у одвои Загірної суть не один син, а іменко... два.* К.

Доміркуватися, кююся, ешся, гл. Додуматься. Ком. I. 48.

Домірний, а, в. Соразмірний. Черк. у. **Домітати, таю, еш,** сов. в. **доместя, мету, тбш,** гл. Доместать, домести. *Не домела до порога й кинула сміття серед хати.*

Домлівати, ваю, еш, сов. в. **домліти, лію, еш,** гл. Домариваться, довариться. *М'ясо домліває.*

Доміяти, ну, еш, гл.—**Дом'яти.**

Домівий, а, в. Домашній. *Домового злодія не встерешешся.* Ном. № 11096. *На домовій раді в гетьмана.* К. ЧР. 27. *Збували... скот і рухольсть домовую.* Мкр. Г. 62. *Господарь домівий.* Хозяинъ дома. *Сидять мужжі жони, господарі домові.* Рв. Макс. **Домівий дідно.**—**Домовик.**

Домовік, кá, м. Домовой. *Стука раз-по-раз, мов його домовик душить.* Ном. № 3142.

Домовіна, ян, ж. 1) Гробъ. Шевч. 47. *Ой же казав пан Камьовський дернниці накупити, молодой Бондарівні домовину збити.* Чуб. V. 428. 2) Гробниця. *Стоїть в селі Суботіві на горі vysokій домовина України широка, глибока.* Шевч. Ум. **Домовіна.** *От уже і домовинку принесли новеньку.* МВ. I. 101.

Домівний, вин, ж. мн. Обрядовий предъ свадьбой уговоръ относительно числа свадебныхъ гостей, подарковъ и пр. Чуб. IV. 560. Мет. 165.

Домовівка, кв, ж. Ум. отъ домовіна.

Доміввти, ся. См. Домовляти, ся.

Домовляти, ляю, еш, сов. в. **доміввти, влю, ввш,** гл. 1) Договаривать, договорить. *Сльози лились, лилися козацькі,*

тугу домовляли. Шевч. 56. 2) Договаривати, договорити, ваянмати, ваяти. 3) Укорити, укорити, упрекати, упрекнути. „Не сором тобі в кориті сидіти? Мави ти дома жінку і діти“. — „На, тий горівку та не домовляй, або іди к бісу, нас не забавляй!“ (Говорить п'явница укоряющей его жень). Чуб. V. 1099. *Бач, ти об мені й не думаеш!*—домовля йому. МВ. (О. 1862. Ш. 47).

Домовля́тися, ляюся, епся, сов. в. до́мовитися, вляюся, випись, гл. 1) Договариватися, договоритися до чего. 2) Договариватися, договоритися, уславливатися, условитися, навиматися, нанятися. Може домовитися, коли за рушійками прислати. Кв. Тільки домовся з чого так, щоб вона про мене не знала. Шевч. 301.

Домовня́й, а, е. Условленийый.

Домовня́к, ка, м. 1) — Домівник. 2) — Домовник. Відьми не ходять туди, де єсть домовник: він їй зараз укладе. ЗОЮР. II. 37.

Домога́ння, ня, с. Требованіє, допогательство, притязаніє на что.

Домога́тися, гаюся, епся, сов. в. до́могтися, жуся, жешся, гл. Требовати, добиватися, добитися, настойчиво просити. Поки було доможемось молока у пана, або тарани, то краще сами собі купимо. Лебедін. у.

Домоде́ржавець, вця, м. Домовладілець, домохозяїнъ. Сьому домодержавцю хазяїну і хазяїці подай, Боже, на многа літа! Мет. 395.

Домо́літи, ля́, лиш, гл. Умолити. Не домолиє його: хоче таки правити довг.

Домо́літися, ляся, лишся, гл. Домолитися. Та вже вдова Богу домолилася: синія поженила і дочок заміж пооддавала. Мет. 349.

Домо́літи. См. Домелявати.

Домоло́тити. См. Домолочувати.

Домоло́чувати, чую, еп, сов. в. домо́логити, чу́, тиш, гл. Домолачивати, домолотити. (Просо) на дворі домолочуют. Грив. III. 509.

Домо́нтарство, ва, с. Сидівиє дома, хазяїничанье дома. Краще... було Грицькові домо́нтарство з любим його подружжям. Г. Барн. 146.

Домо́нтарь, ра́, м. Домосѣдъ. Будуть мене козаки за хліб, за сіль поважають, тільки будуть мене, мати, на підпитку гречкоюсім, домо́нтарем велічати. Дума.

Домо́рбінний, а, е. Домашняго изділія.

Домо́рбєлий, а, е. Доморощенный, дома выросший. НВолын. у. Простий собі був (півень), доморєлий. Сим. 211. *Та се моя кобила, навіть усі скажуть, що вона доморєсла, а не купована.* Кієв. у.

Домо́рэдний, ка, м. — Доморядця. Посл. Кор. I. IV. 1.

Домо́рэдця, ці, м. Доморавитель.

Домо́стїти, ся. См. Домощувати, ся.

Домо́стїний, а, е. Домашняго тканья. Сим. 227. *Домо́стїканє поло́тня.*

Домо́ту́р, ра, м. — Домо́нтарь. Будуть мене паки й козаки на підпитку зневажати, полежїєм, домо́туром, гречкоюсім узивати. Мет. 415.

Домо́чити. См. Домочувати.

Домо́чок, чея, м. Ум. отъ дім.

Домо́чувати, чую, еп, сов. в. домо́чїти, чу́, тиш, гл. Домлачивати, домо́чїти. Своїх конопель домочу та й вам прохи поможу. Славяносерб. у.

Домо́щувати, щую, еп, сов. в. домо́стїти, щу́, стиш, гл. Домлащивати, домо́стїти.

Домо́щуватися, щуюся, епся, сов. в. домо́стїтися, щїся, стишся, гл. Домлащиватися, домо́стїтися.

Дому́вання, ня, с. Пребываніє дома.

Дому́вати, му́ю, еп, гл. 1) Быть, яходитися дома. *Нанї нанї долуче, вечеряни гонуче.* Чуб. III. 235. 2) Домосїдничати, сидїти дома. *Годї вам, панове-молодці, долучати! ідіте зо мною на Черкєнь-долучку гуляти.* Макс (1819), 82.

Дому́ватися, му́юся, епся, гл. — Дому́вати нь 1-мъ знач. Сики в його чумахують, а старий долучється собі. Харьк.

Дому́друватися, дру́юся, епся, гл. Додуматися до чего-либо, выдумати. *Хитрий жидок мудрував та й до́мудруєвся.* Рудав. I. 63.

Дому́рувати, ру́ю, еп, сов. в. дому́рувати, ру́ю, еп, гл. Достраивати, достроити каменную постройку. *Чи вже до́мурована наша церква?* Васильк. у.

Дому́рєватися, рє́уюся, епся, сов. в. дому́руватися, рє́уюся, епся, гл. 1) Достраивати, достроити до чего. 2) Быть достраиваемымъ, достроеннымъ.

Домча́ти, чу́, тиш, гл. Домчати, быстро довести, донести. *Кїнь як поніс, як поніс, — домчав.* Мяз. 35.

Домча́тися, чу́ся, чїшся, гл. Домчаться.

Дом'я́ти. См. Доминати.

Дон, на, м. = **Донець**. Якийсь дон кашу м'яка в казанях ложкою. О. 1862. І. 76.

Донецька, ки, ж. Ум. оть дѳна.

Донестї, См. **Донескн**.

Донѳхочу, нар. По горло, досыта. Було що їсти й пити донѳхочу. Ном. № 1888.

Донѳць, вдѳ, м. Донской козаць. Лавр. 145. Ум. **Дѳичня**, **дѳиччоч**. Молодая удови двома дѳичкѳв любила. Чуб. V. 921. Сплав дѳиччоч розмовлять. Чуб. V. 952.

Дѳнечка, ки, ж. Ум. оть дѳна.

Донїгати, гаюся, ешся, гл. Уморитися, устать до известной степени, доходитися до утомленїя. Оце так донїгався, що аж тїло трустися. Полт. г. Слов. Д. Эваря.

Донїмати, маю, еш, сов. в. **донїти**, дїямү, меш, гл. = **Дїямати**. Він йому віри не донїмає. ЗОЮР. Я б старість продала, — ціни не донїяла, молодість купила, — ціни б доложила. Г. Барв. 411.

Дѳнїн, ва, не. Приналежащїй дочери. **Дѳня**, ки, ж. Дочь донского козака. Черк. у.

Донѳсити, нѳшу, снш, сов. в. **донѳстї**, сү, сѳш, гл. 1) Довосити, допосити до какого-либо мѳста. Ложки до рта не донесе. Ном. № 11742. **Донестї рїду**. Окопчать потчинать водою рядъ гостей. Ряду... донести не спало, — долийте пляшку.

2) Сообщать, сообщить. І було після сїх прилук, що донесено Оєрамовї так: он і Мелха породила сими братовї твоему Назоровї. К. Св. Пїс., кн. І. Мус. XXII. 20. **Донестї вїсти**. Известити. Ох пошлїмо галку, ой пошлїмо чорну аж до Сїчі рибу їсти, ох нехай донесе, ох нехай донесе до кошового вїсти. ЗОЮР. І. 136.

Донестї у вїха. Довести до свѳдѳвнїя. Як (хто) донесе таловї у вїха, то зараз їй смерть. Умав. у.

Донѳсити, ся. См. **Довошувати**, ся.

Донѳшати, шїю, еш, гл. 1) = **Донѳшувати**. 2) Приносити, подавать. Казав дого до келїї взяти, казав слугам їсти донѳшати. Мет. 360. Ой вже ж тобі, галко, а вже ж тобі, чорна, вїсти та й не донѳшати. Донѳшана дїтїна. Сноевременно родившїйся ребенок. НВолын. у.

Донѳшати, шїюся, ешся, гл. = **Довошуватися**.

Донѳшїня, ня, с. Поднесенїе, подаванїе. Встаньте, бояре, встаньте, честь, хвалу дайте, наперед Богу і господарю,

і куховарцї за хлїба поставлїння, за страви донѳшїня. Рк. Макс.

Донѳшувати, шую, еш, сов. в. **донѳсити**, нѳшү, снш, гл. 1) Донашивать, доносити, обаячивать, окончити ношенїе. Це ще материну юшку донѳшую. Черниг. у. 2) Донашивать. доносить, износить одежду. **Вїнїна доносити**. Сохранити дѳвство. *Либонь, козаченьку, вїночка не донѳшуй!... Треба, козаче, три серпанки купити: одним серпанком мале дїтя сповити, другий серпанок бабусенцї дати, а третїй серпанок салїй треба надїти*. Лавр.

Донѳшуватися, шуюся, ешся, сов. в. **донѳситися**, шїюся, сншся, гл. Обнашиватися, обноситися. **Донѳсилася до того**, що зв'язує рубець до рубця. Рудч. Ск. І. 176.

Дѳнчак, ки, **дѳнчичок**, чка, м. Ум. оть дѳнѳць.

Дончїця, ці, ж. Донская козацка.

Дончїха, хи, ж. = **Дончїця**. Дончїха йшла в Ярусалим. Черк. у.

Дѳнчка, ки, ж. Ум. оть дѳна.

Дѳнччя, на, не. Приналежащїй дочери.

Донѳхатися. См. **Донѳшуватися**.

Донѳшуватися, хуюся, ешся, сов. в. **донѳхатися**, хаюся, ешся, гл. Донѳшуватися, донѳхатися. Собаки донѳхались та й зїли. Стор. І. 27.

Дѳня, нї, ж. ласк. дочка. Не спїй, дѳню, з нелюбил, не дай ручки стискати. Чуб. III. 36. *Иди, дѳню! каже мати, не вїк дїувати!* Шевч. 14. Ум. **Дѳньна**, дѳненьна, дѳнечка. *У сусїда дѳньок сїм, та й є доля всїм, — у мене єдна, та й тїй доли нема*. Ном. № 1738. *Дѳненько моя, рїдна моя!* Мет. Там тобі... добре буде, як тїй дѳнечцї у матїнїх. Мет. 301.

Донїти. См. **Донїмати**.

Донїтися, доймїюся, мешся, гл. Дотропугтися, прикоснугтися. *Волити палець, не можна донїтись*. НВолын. у.

До-обїд, нар. До обѳда. *До-обїд ложка, а після обїд не треба*. Ном.

Дообїдати. См. **Дообїдувати**.

Дообїдшїй, я, в. Бывающїй до обѳда. *Дообїдня година*. О. 1862. І. 81.

Дообїдувати, дуу, еш, сов. в. **дообїдати**, даю, еш, гл. Дообѳдывать, дообѳдать. *Дообїдуйте бо швидче!* Богодух. у. **Дообїла**, нар. Вокругъ. *У сине море*

сонце ясне тоне і своє світло, ніби кров червоне, по всій країні дококала сіє. Федьк.

Доорáти, ся. См. Доорювати, ся.

Доорювати, рюю, еш, сов. в. доорáти, рю, реш, гл. Допахивать, допахать. Чи доорете сьогодні?—Дооремо. Харьк. г.

Доорюватися, рюся, ешся, сов. в. доорáтися, рбся, решся, гл. Допахиваться, допахаться. Доораяся до сухого лану. Чуб. V. 365.

Доостáнку, доостáну, нар. Вкопець, совершенно, окончательно. Не було добра змалку, не буде й доостáнку. Ном. І сам я, хлопці, перестану, коли поб'ю всіз доостáну. Сніп. 188.

Добчне, нар. Лично, самолично. Полт. г.

Допадáти, дáю, еш, сов. в. допáсти, падý, дéш, гл. 1) Зихватувать, захватить. 2) Очень желать, пожелать. Безличн. *Доли допадає вам,—загубить мою душу.* МВ. (О. 1862. I. 104). 3) Допáсти новя. Вско- чить на лошадь.

Допадáтися, дáюся, ешся, сов. в. допáстися, дýся, дéшся, гл. Набрасываться, наброситься на что-либо съ жадностью. *Допаяся як муха до меду.* Ном. № 4836.

Допалáти, лáю, еш, гл. Догорбть. *Чеп- верта свічка допалала, нім договорили.* Гол. I. 62.

Допалáти, ся. См. Допалювати, ся.

Допáлювати, люю, еш, сов. в. допа- ляти, лб, лиш, гл. 1) Дожигать, дожечь. 2) Докуривать, докурить.

Допáлюватися, лююся, ешся, сов. в. допáлитися, лбся, лишся, гл. 1) Дожигаться, дожечься. *Займили дову свічку і почали палить осичину. Допалились до половини.* Гринь. I. 70. 2) Докуриваться, докуриться. 3) Догорать, догорбть.

Допанáти, в́ю, еш, гл.— до чбго. Сд́- латься барнивомъ до того, что..., стать такимъ барнивомъ, что... *Допанáли до того, що й хати підмести не зумієте.* О. 1862. V. 47.

Допанувáти, н́ю, еш, гл. 1) Окон- чить барствовать. 2) Окончить царствовать.

Допанувáтися, н́юся, ешся, гл. До- жить барнивомъ до разоренія, до нещастія. *Годино моя нещаслива! До чого ж се я допанувалася?* Хата. 155. *Позволилося панів багато: хотять панувати, та ні з чого, бо допанувалися до краю.* Змiev. у.

Допáрок, рка, м. Принадлежачій парф, одивъ изъ пари. Ум. Допáрочов.

Допарувáти, р́ю, еш, гл. Подобрать пару. Могил. у.

Допасáти, сáю, еш, сов. в. допáсти, сý, сéш, гл. Окавчивать, окончить пасти.

Допасáтися, сáюся, ешся, сов. в. допáстися, сýся, сб́ся, гл. Обавчивать пасти.

I. Допáсти, ся. См. Допасати, ся.

II. Допáсти. См. Допадати.

Допáстися. См. Допадатися.

Допáтрати, рáю, еш, гл. Окончить опи- пывать птицу. *Допатруй швиденько кур- чата.* Васильк. у.

Допáщувáти, ќю, еш, гл. Окончить вздорные рассказы.

Допáщувáтися, ќюся, ешся, гл. Договориться до чего-либо, говоря вздоръ. *Допáщувалася, поки батько з хати вигнали.* Харьк. г.

Допéвне, нар. Навéрное, точно. Желех.

Допéвневна, ня, с. Увѣренность.

Допéвнати, ся. См. Допевняти, ся.

Допевнáти, н́ю, еш, сов. в. допéвни- ти, ню, ниш, гл. Увѣрять, увѣрять.

Допевнáтися, н́юся, ешся, сов. в. допéвнатися, в́юся, нишся, гл. 1) Удо- стовѣряться. 2) Домогаться, добиваться, добиться, требовать. Гринь. I. 293. Г. Барв. 368 *На два золоті і більше не допе- няйся.* НВолын. у. *Допевняйся, плати.* НВолын. у. *Гди допевняйся, нехай тобі віддасть.* НВолын. у. 3) Добиваться, добиться, достигать, осуществлять. *І рече Господь: ось один народ і одна в його мо- ва; оце почали вочи свою роботу і ніщо їм не перебуває допевнитися усього, що задумали.* Св. II. 1 кн. Мус. XI. 6.

Допекáти. См. Допікати.

Доперáти, рáю, еш, сов. в. допéрти, пр́у, рéш, гл. Дотаскивать, дотаскать. *Пишо- на мішок... коли б хто поміг доперти до зупора.* К. ЧП. 356.

Доперáтися, рáюся, ешся, гл. Доло- гаться. *Іван доперастся землі.* НВолын. у.

Допéрво, нар.— Допіро.

Допéрти. См. Допорати.

Допéртися, пр́уся, прéшся, гл. Дота- щиться.

Допівáти, в́ю, еш, сов. в. допáти, п́ю, п'éш, гл. 1) Допивать, допить. *Не допивай, не доливай,—не будеш п'яний.* Ном. № 11449. *Чом ви... пива не допи- ваете?* ЗОЮР. I. 224. 2) Пить сколько хочется. *Сестро ж моя, сестро, перепо- личенько, чого ізмарніло білее личенько? Чи не допивала, чи не доїдала, чи тем-*

кої нічки та й не досипляла? Чуб. V. 928. Сама не ззість і не доп'є,—його нагороду. Шевч. 105.

Допів'ятися, віюся, ешся, сов. в. допитися, п'юся, п'єшся, гл. Допиватися. допитися. *Допився вже...!, що уся чисто худобу пропив.* Рудч. Ск. II. 21.

Допильнувати, новую, еш, сов. в. допильнувати, вію, еш, гл. Досматривати, досмотрѣть, достерегати, достеречь. *Допильнуй діток моїх. Знають німці, як шуче збирати збожжя і як допильнувати його.* Дешо, 11.

Допильовати, люю, еш, сов. в. допильати, ляю, еш, гл. Допильвати, допильть.

Допинання, ня, с. Дотягиваніє.

Допинати, няю, еш, сов. в. допинути и доп'яті, пну, в'єш, гл. 1) Окачивати, оковчати натягиваніє. 2)—чобг. Добиватися, добитися чого. 3) Гибрити, стибрити, красть, украсть. *А таки допне щось.* НВолын. у. 4) Дошкати, допечь, притискивати, притиснуть, поставити въ безвыходное положеніє. *Сю весну як доп'яло, так і не дай Боже! Нема ні клаття сіна й кунити ніде.* Волч. у.

Допинатися, віюся, ешся, сов. в. допнутися и доп'ятися, пнуся, в'єшся, гл. 1) Дотягиватися, дотягнуться до чого-либо. *Пнеться, пнеться та й допнулось рукою до квітки.* 2) Дологаться, добиватися, добиться. *Попоп'явшись добрею, свого божжа таки доп'ястися.* О. 1862. I. 69.

Допис, су, м. Корреспонденція.

Дописати. См. Дописувати.

Дописувати, оую, еш, сов. в. дописати, пишу, пишеш, гл. 1) Донисувати, дописать. 2) Корреспондировать.

Дописуватися, суєся, ешся, сов. в. дописатися, пишуся, пишешся, гл. Дописываться, дописаться. *Приходе він у пекло і давай хрестити писати та до того дописався, що усіх чортів ув один кутюк збив.* Мвж. 129.

Допит, ту, м. Допросъ. *І силою, і правдою великий, нікому він на допити не відляже.* К. Іов. 83.

Допитати, ся. См. Допитувати, ся.

Допити, ся. См. Допинати, ся.

Допитки, вів, м. мн. Вопросы. *Тоді пштай, відказувати буду, або мені на допитки відказуй.* К. Іов. 29.

Доп'ятливий, а, в. Пытливый. *Мати все те бачила доп'ятливим оком.* Левци. Пов. 257.

Доп'ятливо, нар. Пытливо.

Допитувати, тую, еш, сов. в. допитати, таяю, еш, гл. 1) Допрашивать, допросить. 2) Разспрашивать, разспросить. *Глухий не дочує, так допитає.* Ном. № 8565.

Допитуватися, туюся, ешся, сов. в. допитатися, таяюся, ешся, гл. 1) Узнавать, узнать, выспрашивать, выспросить. *Царь допитується: чого ти, дочко, журишся?* Рудч. Ск. II. 32. *Допитатися слоба.* *Узвать р'шеніє.* *Поїхали до свата слова допитатися.* НВолын. у. 2) Находить, наїти кого либо при помощи разспросовъ. *Скоро козак нетага Насті Горовой, кабашкиці степовой допитався, зараз у світлицю вбрався.* ЗОЮР. I. 201. *Допитався до того багатого купця.* Грин. II. 326.

Допів- Пслу-

Допівруйнований. Полуразрушенный.

Допізна, нар. До поздней поры. *Вім сидів допізна.*

Допікати, каю, еш, сов. в. допекати, чую, чбеш, гл. 1) Донекасть, дожаривать. *Допікати хлїб, курку.* 2) Донекасть, допымать, досаждать. *Чулак чумака таранею допіка, а сам у його з воза потягує чабака.* Ном. № 13571. *А ніхто мені так не допікав, як та капоска баба Палажка Солов'їха.* Левци. Пов. 336. *Щирій і незлобий був ригарь, да вже як допечуть йому, то стережись моді кожен.* К. ЧР. 311.

Допірання, пя, с. Доспириваніє бѣлья.

Допірати, раю, еш, сов. в. допраті, перу, р'єш, гл. Достыривать, достырать бѣлье. *Поможіть мені сорочок допрати.* Славяносерб. у.

Допіро, допіру, нар. Тенерь только, лишь только, только что. *Драг. 44, 45.* Грин. III. 360. Чуб. II. 45. *Чого я тужу, чого я мужуся? Чого я допіро плакати учуся?* Чуб. 450. *Ридий, наче допіро народився.* Рудч. Ск. II. 160. *Повід їх до клуні і дав їм по коні; Богові кону, Петрові кону і Павлові кону, та й допіру дає їм пообідати.* Чуб. III. 157. *Ми оце допіро приїхали.* Уман. у.

Доплазувати, зую, еш, гл. Доползти. *Доплазував до самого верха.* Черк. у.

Доплатити. См. Доплачувати.

Доплачувати, чую, еш, сов. в. доплатити, чую, тиш, гл. Доплачивать, доплатить, приплачивать, приплатить. *Де оком*

не доглянеш, там калиткою доплавиш.
Ном. № 9969.

Доплѣнтатися, таюся, ешся, гл. Добратися, дотаннитися, долестися. Харьк. у. Я міркував собі йдучи, поки доплентавсь до хатини. Шевч.

Доплесті. См. Доплітати.

Доплив, ву, м. Притокъ. Желех.

Допливѣти, вѣю, еш, сов. в. допливѣти и доплисті, пливѣу, вѣш, гл. Допливать, доплять. Чуб. V. 345. Пливе, допливає, руки простягає. К. Досв. 70.

Доплигувати, гую, еш, сов. в. доплигнѣти, нѣу, вѣш, гл. Доскакивать, доскачить, допрыгивать, допрыгнути. Розгнівався кінь, як сприбнув,—на сажень до царівки не доплигнув. Грин. I. 173.

Доплітати, так, еш, сов. в. доплесті, лѣту, тѣш, гл. 1) Доплетати, доплесті. 2) Довязувати, довязати, надвязувати, надвязати. *Допліта пам'ішчу.* К.

Доплуганитися, вюся, вишся, гл. Доташитися, добратися. *Ледве доплуганився до міста.* Ком. I. 52.

Доплѣтатися, таюся, ешся, гл.—Доплѣнтатися. *Аж опівночі хиба додому доплѣнтася.* К. I. 4.

Допріѣти, ся. См. Допріпати, ся.

Доповзати, вѣю, еш, сов. в. доповзѣти, зѣу, вѣш, гл. Доповзати, доповзати. *Мов рачки доповзла до города.* Кв.

Доповідати, даю, еш, сов. н. доповісти, віи, вісі, гл. 1) Оканчивати, окончити розказувати. 2) Сообщати, сообщити, докладывати, доложить. *Скоро ввиділи, наму доповіли.* АД. I. 36. *Наймичка доповіла їй, що се все Трупотун так веселити бєседу.* Г. Барв. 311.

Доповідно, нар. Основательно, точно. *Були у нього гроші, але доповідно не можу сказати скільки.* Ольгон. у.

Доповісті. См. Доповідати.

Доповнити, см. См. Доповняти, ся.

Доповнювати, вюю, еш, гл.—Доповняти. Усього достачає і хлібом святки доповнює. Г. Барв. 180. *Вам і часі не доповнювані.* Грин. III. 147.

Доповняти, вѣю, еш, сов. в. доповняти, вю, виш, гл. Дополягати, дополювати. *З тій хмари дощчак накрапає та синього моря доповняє.* Мет. 146. АД. I. 99. *Слізьми мори не доповниш.*

Доповнітися, вѣюся, вишся, сов. н. доповнитися, нюся, вишся, гл. Дополюватися, дополюватися.

Доповчати, чу, чш. Достроить, доповнить. *Хата виведена була по вікна, а то вже я її укукобила і доповчила.* Харьков.

Допоби, нар. До тѣхъ поръ пока. *Не оженися, допоки вік віков.* Гол. I. 344. *Світатиму йому допоки віку, допоки тшу хвалитиму на струнах.* К. Цсал.

Допомагати, вѣю, еш, сов. в. допомагати, можѣу, жаш, гл. Помогать, помочь. *Вже й сини Шрамови підросли і допомагали батькові у походах.* К. ЧР. 14. *Як міг, так допоміг.* Ном. № 4540. *Роби, небоже, то й Бог допоможе!* Ном. № 68.

Допомагати, гаюся, ешся, гл. Добиватися, домогаться. *Пише було син, що йому не дуже добре допомагаться за дохід з наслідства.* Левин. I. 68.

Допомигнути, я, ср. Домогательство **Допомигати(ся), вѣю(ся), еш(ся), гл.** Добиватися, домогаться. *Хто припоминає, той допоминає.* Ном.

Допомигнути, а, в. Вспомогательный. **Допомога, гл, ж.** Помощь, пособіє. Грин. II. 38. *Тільки озвешся, руку починає і допоногоу дасть.* К. ЧР. 398. *Я тобі буду в допомозі.* Грин. II. 32.

Допомогті. См. Допомогати.

Допорати, раю, еш, гл. Докончати прибирати. *Тут усе недопоране, завтра святки, а вона хурк! пішла до матері—от і добре!* Канев. у.

Допотіля, нар. До сихъ поръ, до этого мѣста. Вх. Лем. 411.

Доправди, нар. Дѣйствительно. *Я таки доправди дуже втопилася.* Чуб.

Доправити, см. Доправляти.

Доправляти, вѣю, еш, сов. в. доправляти, вѣю, виш, гл. 1) Дослуживати. дослужити церковную службу. *Піи доправив службу.* 2) Доправити довг. Взыскать долгъ. 3) Доводити, довести. *Одведи оплиць людей та гледи мені, прямо довправ до прасної ділиці—ясної зірниці.* Мнж. 19.

Доправлятися, вѣюся, ешся, гл. 1) Требовать, добиваться. *Свого доправлялися, роду не чужайся.* Ном. № 9033. 2)—за що. *Требовать уплаты.* *Стахова жінка доправляється за курчата.* НВолын. у. **Доправувати, вѣюся, ешся, гл.** Требовать. *І горівки ся напече, і їсти ся доправує, і на войну ся збирає.* Гол. I. 11.

Допрѣти. См. Допрїпати.

Допрївати, вѣю, еш, сов. в. допрїпати, прїю, еш, гл. Свариватися, сваритися вполнѣ. *Каня прїла, не допрїла.* Мнж. 72.

Допрік, жу, м. Упрекъ, укоръ. *Якими допріками палкими, якими гіркими його допрікала.* МВ. II. 144.

Допрїкати, каю, еш, гл. Упрекать.

Допрїти. См. Допривати.

Допровіджувати, джую, еш, сов. в. допровідати, джу, диш, гл. Доводить, довести. К. ЧР. 380.

Допрїшуватися, шуюся, ешся, сов. в. допрїситися, шўся, ешся, гл. Допрїшуватися, допрїситися. *І не допрїшуйся до мене в хату, бо не допрїсися.*

Допрїдати, даю, еш, сов. в. допрїсти, рядў, дбш, гл. Допрїдывать, допрїсти. *Ось допрїяду мички, та й будемо вечеряти.* Харьк. у.

Доптати, пчў, чеш, гл. = **Топтати**. Грнн. III. 518. *Взулася в черевички та й по хатї допче.* Чуб. V. 156. *Ми пізроку допчемо, нїм осямак найдемо.* Гол. I. 128.

Допускати, каю, еш, сов. в. допустїти, щў, етиш, гл. Допускать, допустятї. *Боже, як прийде час умерти, не допускаяй дово лежати—кажи прийти смерти.* Ном. № 8304. *Тїльки допусти його до лоша, а сам не рад будеш.* Ном. № 4840.

Допускатися, каюся, ешся, гл. Допускаться.

Дбунст, ту, м. Попущенїе, допущенїе. *Пери було, як їдуть некрути, а просто їх жид їде: взяли розпрягли коней і віз перевернули й пропало. От який допуст бує.* Каменец. у.

Допустїти. См. Допускати.

До-пугтїя, нар. Какъ слўдуетъ.

Допхатися, хаюся, ешся, гл. Дойти съ съ трудомъ, доташаться. *Сяк-так до слобїди хоч з горем допхався.* Свїп. 162.

Допхастї, ся. См. Допхивати, ся.

Дор, рї, ж. = Паска. Шух. I. 106, 251.

Дорадець, ддя, м. Совѣтникъ.

Дораджувати, джую, еш, сов. в. дор

Дорадниця, ці, ж. Совѣтниця. *Мати моя, дор*

Дорав, дор

Доравісінько, нар. Вдругъ. *Гадка про*

Дорахуватися, хўюся, ешся, гл. До

Дорвати, ся. См. Доривати, ся.

Дореготатися, гочўся, чешся, гл. До

Дореканія, ня, с. и пр. = **Дор**їканія

Дорїчі, нар. Кстатї.

Дориванія, ня, с. Дориванїе. Богодух. у.

Доривати, ваю, еш, сов. в. дор

Дориватися, ваюся, ешся, сов. в. дор

Дорїпатися. См. Дорїпуватися.

Дорїпуватися, пууюся, ешся, сов. в. дор

Дорїбок, рббку, м. Заработокъ, прибо

Дорїд, рбду, м. Урожай.

Дорїдливий, а, е = **Дор**їдний. *Сльози*

Дорїдний, а, е. 1) Урожайний. *Хвалить*

Дорїженька, дорїжечка, ки. ж. Ум.

Дорїжка, ки, ж. 1) Ум. отъ дор

Дорїжний, я, е. Дорожвий.

Дорїзати, ся. См. Дорїзувати, ся.

Дорїзуванія, ня, с. Дорїзуванїе.

Дорїзувати, зую, еш, сов. в. дор

161. *Барило дорізував тил, що ще хрипів.* Стор. М. Пр. 123.

Дорізуватися, вузюся, ашся, сов. в. дорізатися, жуося, жешся, м. Дорізуваться, дорізаться.

Дорікання, вж, с. Укоризна, упреканіє, упрект. Смілив дорікання і горді протести Іова здавалися би сучасникам Езди і Неємій болозневаю. К. Іов. VII. *Було не втерпе сї дорікалили за ту горілочку і надає їй бебезів.* Стор. М. Пр. 133.

Дорікати, наю, еш, одн. в. дорікнѹти, нѹ, нѹш, сов. в. доріктї, речѹ, чѹш, м. Укорятї, укорити, упрекать, упрекнуть. *З світу Божого жене, дорікає, що я батькоєра дочка.* МВ. I. 123. *Дорік нарубок цїрко.* Федьк. *Менї за вас люде дорікають.* Мнж. 104. *А вороти мої бувають, цїрками докором дорікають.* К. Псал. 230. *„Кашре!“—дорікнула мати.* МВ. II. 120.

Дорікливий, а, е. Укоризнений.

Дорікливо, нар. Укоризнено.

Дорікнѹти, доріктї, см. Дорікати.

Дорніва, кж, ж. Топорь на диняномь топорницѹ для срубнянія деревьевь, названий по мѣсту (Дорна-Ватра) изъ котораго такіе топоры доставляються. Шух. I. 175.

Доробѣтъ, сж, см. Дороблять, сж.

Доробкѹвай, а, е. Заработанный. *Батько нічого нам не лишив, ніякої дідівцїли, зосталося од матері доробковє, заробляне.* Могил. Под.

Дороблювати, люю, еш, м. = Доробляти.

Доробляти, лѹю, еш, сов. в. доробїти, блѹ, бїш, м. 1) Додѣлывать, додѣлать. *Ішов робить, доробляти, щоби дали вечеряни.* Чуб. V. 1014. 2) Дороблять, доробтати, доканчивать, докончить. *Не ївши і для доробив.* Мнж. 127.

Дороблятися, лѹся, бїся, м. 1) Доробляться, дороботаться. *Доробився, що й руки не зведе.* 2) Приобрѣтати, приобрѣтеть работою что-нибудь. Чуб. I. 272. *Роблю, роблю, та й не можна ніяк доробитись.* НВодян. у. *Хто робить, той сж доробить.* Ном. № 9951. *Сидувачим конем не доробився.* Ном. № 1086. *Чужим волком не доробився.* Ном. № 9663. *Злиднями не доробився.* Ном. № 1579.

Дорбв, ва, ве. Сокращенное изъ здоров!

Здравствуй! Грин. II. 178. *Доров був, дядьку!* Рудч. Ск. II. 154.

Дорбга, гж, ж. 1) Дорога, путь. *В погрод у дорогу славі компанїї до схід сонечка рушали.* Шевч. *Смерть—неминуцїя дорога.* Ном. № 8243. *Проста до Христа у світі дорога.* Чуб. III. 17. *Бѣма дорбга* (Ном. № 8229), чумацьня дорога. Млечный путь. *Бѹти на бѣжїй, останїй дорбзі.* *Быть при смерти.* Г. Барв. 361, 434. *Кудї вам дорбга? Куда вамъ путь лежить?* 2) Дорога, путешествїє. *Ой ти, козаче, ти, хрещатїй барїночку, хто ж тобі постеле у дорозї на постїлочку.* Мет. 81. 3) Въ гончарной печи арка, образуемая козлом и стѣной печи. Вас. 180. 4) У ткачей: а) то-же, что и сназ. МУЕ. III. 20; б) въ основѣ: мѣсто, сквозь которое продѣвается челнокъ. Шух. I. 258. Ум. **Дор(б)жня, дор(б)женька, дор(б)жечка, дорбжєйна.** Мет. 32, 22, 229. К. Досв. 19. Чуб. III. 240.

Дорогий, а, ѳ. 1) Дорогой. *Де ж твої, даню, дорогї коралї?* Чуб. III. 141. 2) Дорогой, любимый. *Любов дорогал,—розлука тяжкая.* Мет. 93. 3) Дорогой душею. Очень охотно, отъ всего сердца. *Невже ви хочете, щоб за вашого вїтшенка отець силував одним одну дочку?—Який... ври просить дою силувати? вона з дорогою душею пїде!* К. ЧР. 297. Сравни. ст. дорбгшїй и дорбжчїй, дорбжшїй. К. ЧР. 57. Грин. III. 595. Ум. **Дорогѣвний, дорогєсєвний.** Г. Барв. 363. *Моя норидїцїя доросєвєнка.* Мил. 204.

Дорогїсєвний, а, е. Въ высшей степени дорогой. *Моя й матїнка, моя й дорогїсєвєнка.* Мил. 200.

Дорого, нар. Дорого. Ном. № 10500. *Темєр усе дороше стало.* МВ. I. 112. *Дорожєче очей нема нічого у світі.* ЗОЮР. II. 100. Ум. **Дорогєвню, дорогєсєвню.**

Дороготѹва, вж, ж. Дорогал цїна. *Для дороготѹви і батька продавать готови.* Ном. № 10518.

Дорогїцїний, в, е. Драгоценный. *Камїїя дорогїцїне.* Рудч. Ск. II. 32.

Дорбгшати, шаю, еш, м. = Дорбжчати. **Дорбдний, а, е** = Дорбдний 2. Масс. (1849), 84.

Дорбжєвєнка, кж, } Ум. отъ дорога
Дорбжєчка, кж, }

Дорожєвїя, нар. Ближе дорогой, болѣе по дорогѣ, съ руки. *Я жєцѹ по цей бїк сєла, так менї й дорожєвїй, як би й пайка по цей бїк вїшла.* Черниг. г.

Дорожати, ж́, жі́ш, і. Цві́ють. *Нас дорожать бі́льш, а́нжé їх, дарма, що вони на́ш.* Харьк.

Дорож́итися, ж́у́ся, жі́тися, і. Дорож́итися, дорого запрашивати. Грин. II. 333. *Будте ласкаві, не дорож́іться: адже жé і́юрлка відрами дешовша, як квартами.* Стор. I. 240.

Дорож́і́ета, ти, дорож́і́́ча, чі, ж. Дороговизна. *Ото дорож́і́ета на рибу, — не докупі́шся.* Харьк.

Дорж́ні́к, ка, м. Раст. *Plantago lanceolata.* ЗЮЗО. I. 131.

Дорж́ні́в, я, в. Дорожній, находя́щійся в́ь доро́гь.

Дорж́ні́, ні́, ж. = Дорож́і́ета. *Тенерки дорож́ня на всі́м стала.* Каме́нец у.

Дорж́чати, ча́ю, еш, і. **дорж́жати**, шва́ю, еш, і. Дорожати. *Усе́ вже дорож́ає на база́рі Червиг у.*

Дорозу́мі́тися, мі́юся, ешя, і. Доду́маться, сообразити́, догада́тися. Дещо. 32. *Дорозу́мі́вся і́ я як зроби́ть.* Черв. у.

Дорозу́му́ватися, му́юся, ешя, сов. в. **дорозу́му́ва́тися**, му́юся, ешя, і. (= Дорозу́мі́тися). Доду́мнатися, доду́матися, сообразити́. *Уся́кє на сво́єм доро́зму́ває́ться.* О. 1862. X. 115. *Чи ти зажу́рився, чи ти загада́вся, — хто́ жé би́ ти́ по́любі́ доро́зму́ває́ся?* К. Досв. 149.

Дорос́лий, а, в. 1) Взрос́лий. *Вже дівчи́на доросла, а хоро́ша ти́ ти́шна, як коро́лева.* МВ. I. 136. 2) Дорос́лий. *Дорос́ле́ жито.* НВолы́н у.

Дорос́тати, та́ю, еш, сов. в. **дорос́ті́, ту́, те́ш**, і. Дорастати́, дорасті́. *Рі́с, рі́с, не дорі́с, свої́й пеньці́ води́ не при́міс.* Чуб. III. 183. *Дорос́ті́ лі́т. Достичь соверше́нності́.* *Менша́я сестра́ лі́т не доросла.* Мет. 32.

Доруба́ти, ся. См. Дорубува́ти, ся.

Доруба́ти. См. Дорублюва́ти.

Доруб́лювати, лю́ю, еш, сов. в. **дору́бі́ти**, ба́ю, бшш, і. Оканчи́вать, окончи́ть обрубати́ (в́ь шити́ь). *Ти́ ще́ й руби́ля не доруби́ш, я́ вже́ й зверну́сь.* Кв.

Доруб́увати, бу́ю, еш, сов. в. **дору́ба́ти**, ба́ю, еш, і. Дорубува́ти, доруби́ть. *Дору́бай оті́ дрова́ та поскида́й у́ хлі́вця, щоб не мо́кли на до́ші.* Харьк. у.

Доруб́уватися, бу́юся, ешя, сов. в. **дору́ба́тися**, ба́юся, ешя, і. Дорубува́тися, доруби́тися. *Сокпра сво́го дору́ба́ється.* Ном. № 4090.

Доруча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **дору́ча́ти**, чу́, чшш, і. Поручати́, поручи́ть.

Доруче́ння, ня, с. Поручені́е.

Дорч, шу́, м. і пр. = До́ч і пр Грин. III. 390. *Не проси́ у́ Бога до́рчи, а проси́ урожа́ю.* Ном. № 7270. Ум. **Дорч́ня**. МУЕ. III. 118.

Доса́да, ди, ж. Непри́ятность, досада. *Чужа́ гата — вели́ка досада.* Ном. № 9626. *Досада́ скребе́, як кі́шка лапо́ю.* Ном. № 3665. Ум. **Доса́до́нька**. Чуб. V. 448.

Доса́ді́ти. См. Доса́ждати.

Доса́дні́й, а, в. 1) Непри́ятний. *Доса́дні́ зві́стки.* Грин. III. 588. 2) Вредний. *По́ганому́ животу́ доса́дні́ й пи́рош.* Харьк. Ум. **Доса́дні́ньий**.

Доса́длю, нар. Непри́ятно. МВ. I. 24. Ум. **Доса́дні́нько**. *Шо́ в черни́цях до́бре жити́, ле́гче ді́лечко́ робити́, тілько́, не́нько́, доса́дні́нько, шо́ в черні́ ходити́.* Грин. III. 376.

Доса́до́нька, ки, ж. Ум. отъ. **доса́да**.

Доса́ждати, да́ю, еш, сов. в. **доса́ді́ти**, дж́у́, дшш, і. Доса́ждати́, доса́дити́. *Скі́льки́ воро́гів за́пекли́ мені́ доса́джа́ть.* К. Псал. 4. *„Так чим́ же́ я́ вам доса́ди́?“* *аля́тко, плачу́чи, пита́є.* Глі́б. 34.

Досва́тати, та́ю, еш, і. Досва́тати́.

Досва́татися, та́юся, ешя, і. Досва́татися до́ чего́ вибу́дь.

Досві́д, ду, м. Опы́ть. *Знаю́чи з і́сто́ричного́ досві́ду, як уста́вали на́ції.* К. XII. 131.

Досві́дча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **досві́дчи́ти**, чу́, чшш, і. 1) Свиді́тельствовати́, посвиді́тельствовати́, засвиді́тельствовати́. 2) Испы́тывати́, испы́тати́, узнавати́, узнати́ по опы́ту. (Шевченко) *до́бре на са́мі́м со́бі до́сві́дчи́ усе́ю, що́ серде́ний лю́д терпі́в під́ тим я́рмом.* *Перед́м до́ Кобз. Шевч. 1867.* 3) Доказува́ти, доказа́ти.

Досві́дча́тися, ча́юся, ешя, сов. в. **досві́дчитися**, чу́ся, чшшся, і. Ссы́латься на́ чье́ либо́ свіді́тельство до́ како́го́ либо́ време́ни. *Досві́дчи́вся́ ци́ган жі́нькою́ й ді́тьми, поки́ забрали́ всі́х у́ тю́рму.* Васильк. у. 2) Уб́ьжда́тися, уб́ьдичи́ся по опы́ту; узнати́. *Пере́мала́ свої́ жа́ль як тільки́ мо́га, щоб́ лю́де не́ досві́дчили́сь.* Г. Барв. 168.

Досві́дчення, ня, с. Уб́ьжде́ніе.

Досві́дчити, ся. См. Досві́дчати́, ся.

Досві́т, ту, м. Разсві́тъ. *І́ пршмо́в я́ із па́нчи́ни́ вже́ перед́ до́сві́том.* Грин. III. 633. *У ві́чно́ по́лює́я ти́хий до́сві́т.* Левци́.

I. 463. У-досвіта. На разсвітѣ, передь разсвѣтомъ. У-досвіта встав я.... темно це на дворі; де-не-де по хатах ясне світло сяє. К. Досв.

Досіткбвний, ч, в. Предразсвітний. Темнота досіткова. Левид. I. 271.

Досіткввання, ня, с. Пребываніє на досітках.

Досіткввати, вѣю, еш, м. Быть на досітках.

Досітній, я, в. Предразсвітний. Моя зоре досітняя. Шевч. 240.

Досіток, тку, м. Предразсвітное время. Чорт би й не оддав, та на лихо йому досіток заванув. Рудч. Ск. II. 25. Темним досітком усі трое вийшли з села. Г. Барв. 543. У досіток. До разсвѣта. 2) Во мн. ч. Досітки. Вечерній собранин неженатой моложежи осенью и зимой, по-сидѣлки. Чуб. VII. 451. КС. 1889. Х. Сум-повѣ. № 89. Ой маєш ти, моя мати, іще дочок іпать: не пускай їх на досітки, не-тай дома слять. Чуб. V. 891. Сестри дома немає, на досітках гуляє. Млр. л. об. 343.

Досітчаний, а, в. 1) Предразсвітний. Сям. 185. 2) Сдѣланный во время досіток. Це раніша робота, а не досітчана. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. Досітчана мати. Женщина, вѣ домѣ которой собираются досітки. Борз. у.

Досітчани, на, м. Паревь, ходяцій на досітки. Досітчане. Парци и дѣвушки, ходящіє на досітки. Константиногр. у.

Досітчанка, ки, ж. Дѣвушка, ходяцая на досітки. Торішньої лілї аж три досітчани ходило до нашої баби на по-прядки, на досітки. Васильк. у. Саме глухой ночи пішли ми з підомананчим до-світок разанять, але на досітках було тільки чотири дівчати досітчанок та і тої. Васильк. у.

Досітчувати, джуу, еш, сов. в. до-сидѣти, джу, днш, м. Досиживать, дос-дѣть. Досидѣли трохи не до півночі. Ле-вид. Пов. 278.

Досітчуватися, джуся, ешся, сов. в. досидѣтися, джуся, дншся, м. Доси-живатися, досидѣтися. До того досидѣлась, що її сорочки на хребті нема. Рудч. Ск. I. 177.

Досілати, лаяу, еш, сов. в. дослати, шлѣ, лѣш, м. Досылать, дослать. Коли він мені доіде решту? І козацьке на Вкрій-

ні серце залушло і луку із серця в серце аж до нас дослало. К МБ. XI. 142.

Досіняти, ся. См. Досинювати, ся. Досінюваня, ня, с. Досиниваніє.

Досінювати, нюю, еш, сов. в. доси-нити нѣ, нѣш, м. Досинивать, досинить.

Досінюватися, нююся, ешся, сов. в. досинитися, нѣся, нѣшся, м. Досини-ваться, досиниться.

Досіпання, ня, с. Досыпаніє.

I. Досіпати, паяу, еш, сов. в. досіпа-ти, плѣ, плеш, м. Досыпать, досыпать. Доси мішка, щоб повний був. Харьк

II. Досіпати, паяу, еш, сов. в. доспа-ти, плѣ, нѣш, м. Досыпать, доспать. Чи не дотивала, чи не дойшла, чи темної ніч-ки та й не доспала. Чуб. V. 928. А вже ж мої очі не доспали ночі. Нп. Млр. л. б. 277. Доспав до обід.

I. Досіпатися, паяюся, ешся, сов. в. досіпатися, паяюся, лешся, м. Досыпаться, досыпаться.

II. Досіпатися, паяюся, ешся, сов. в. доопатися, плѣся, нѣшся, м. Досыпаться, доспаться. До білого волоса доспався. Стор. I. 67. Ой поспи, поспи, красная дівко, ти доспиши би гуря. Грнч. III. 262.

Досіпка, ки, ж. Досыпка. Ум. Досі-повня.

Досіплѣти, лѣю, еш, м. — II. Досипати. Молоди дівчина нічки досіплєє. Мет. 362.

Досіповня, ки, Ум. оть досіпка.

Досіпувати, пуу, еш, м. — I. Досипати. Досіта, нар. Досыта. Ми їмо з корита, та до сита, а ви з блюда, та до худя. Ном. № 1614

Досіпінати, шаю, еш, м. Пожирѣть, потолстѣть. Я все буду настись, та й до-ситішаю. Рудч. Ск. I. 1.

Досіть, нар. Достаточно, довольно. Муд-рій голові досіть дві слові. Ном. № 5912. У мене добра досіть. Борз. у.

Досіхання, ня, с. Досыханіє.

Досіхати, хаяу, еш, сов. в. досехну-ти и досехнути, досохти, сбхну, неш и схвѣ, нѣш, м. Досыхать, досыхувть. Хлѣб уже досихає. Васильк. у. Викни сорочки на ши, нехай досохнуть. Харьк. у.

Досі, нар. 1) До сихъ поръ, до этой по-ры. Чужі люди полуднюють, ми й досі не їли. Мет. 321. 2) Уже, въ настоящее время. Та годі сидіти та пора летіти, досі плачуть та маленькі дїти. Мет. 257. Я думаю, що досі вже й пороблено все. 3) До сего мѣста.

Досівання, ня, с. Досіваніє.

Досівати, ваю, еш, м.—Досіювати.

Дбсіль, шр.—Досі.

Досіпати, паю, еш, гл. 1) Додергати.

2) Достати, добыть. *А що, синку, досіпає де зрощенят?—Досіпаші!... таке тепер і стало!* О. 1862. IX. 5.

Досіпатися, паюся, ешся, гл. Додергаться.

Досіювання, ня, с. и пр.—Досівання и пр.

Досіювати, сіюю, сіюеш, сов. в. досіяти, сію, еш, гл. Досівати. досівати. *Не досіюя пшениці до краю.* Мет. 27.

Доскакати. См. Доскакувати.

Доскакувати, кую, еш, сов. в. доскакати, каю, еш, гл. Доскакивати, доскакати. *Доскакує Солюк із Шрамом до провалля.* К. ЧР. 169.

Доскіпати́ся. См. Доскіпуватися.

Доскіпуватися, пуєю, ешся, сов. в. доскіпати́тися, паюся, ешся, гл. 1) Придиратися, придратися. *Він доскіпувався до неї: то чому вона не хоче... те та друге.* Мир. ХРВ. 392. 2) Дориватися, горітися, набригтися. *Доскіпається до горілки, що ї не встане.* Змієв. у.

Доскляпати́, плю́, пш, гл. Окончатъ арку, сводъ. „А що доскляпили?“—Ні, ще ї на завтра до обід осталось.

Доскона́лий, а, е 1) Совершенный. 2) Настоящий, дійствительный. *Хто тут досконалий газляк?* Черк. у.

Доскона́лість, лоща, ж. Совершенство.

Доскона́льний, а, е—Досконалий 2. *Звісно, той там у школах, потім у віську, газяїна досконального нема.* Сьм. 217.

Доскоробджувати, джую, еш, сов. в. доскоробдіти, джу́, дш, гл. Оканчивати, оканчить бороновати передъ поствомъ.

Доско́цький, а, е. Прыткій, умбюшій добывати. *Бач, який доскоцький, перший виготовився.*

Доско́цький, а, е. Живої, неселяй (о музикѣ). *А ну йому марш!—І втяли такого доскоцького, аж волосся їжиться.* Св. Л. 231.

Доско́чити, чу, чш, гл. 1) Подиргнувати до, допргнувати. *Не доскочили, бо дуже високо. Доскоче конем до царівни (а царівна сиділа у високому терему).* Грин. I. 171. *Свого обдіг, чужого не доскочив.* Г. Барв. 92. 2) Дойти, достигнути.

По чарці, по другій, та так може й до десятка, чи й лучче, доскочило. Грин. II. 179. 3) Достати, прибрѣсть, взяти въ добычу. *Оттоді то й Черевань доскочив собі нечисленного скрбу.* К. ЧР. 4. *Добре, кажуть, що шовкові брови удались, хода павлина да вид королівський,—дак і козака доскочили.* Осв. 1862. VIII. *Возна.... живцем доскочили.* К. ДС. 7.

Доскрѣ́ті. См. Доскрѣбати.

Доскри́ти, плю́, пш, гл. Доскриѣти. *А що, доскрило, поки не луснуло: я казав, що обід лясне.*

Доскрѣ́бати, баю, еш, сов. в. доскрѣ́ті, бу́, ббш. гл. Доскрѣбавати, доскрѣсть, досклябівати, доскоблѣти.

Доскрѣ́бувати, бую, еш, гл.—Доскрѣбати.

Доскрѣ́буватися, буєюся, ешся, гл. Доскрѣбуватися, докапыватися, добиратися. *Він доскрѣбується вже до мене.*

Доскромáджувати, джую, еш, сов. в. доскромáдити, джу, дш, гл. Доскрѣбати, доскрѣсть. *А ми вже доскромáдили бурянів.* Богодух. у.

Дослáти. См. Досилати.

Дослáти, дошлѣся, шлѣся, гл. Быти въ состояннї послати. *Сонливого добуднися, лінивого дошлѣся.* Ном. № 10842.

Дбслѣ́д, ду, м. Изслѣдованіє. *Линивий до історичного дослѣду розум.* К. XII. 37.

Дослѣ́джувати, джую, еш, сов. в. дослѣ́діти, джу́, дш, гл. Изслѣдовати.

Дбслѣ́дник, ка, м. Изслѣдователь. *Вельми поважний дослѣдник польської старовщини.* К. XII. 65.

Дослужáти, ся. См. Дослужувати, ся.

Дослужува́ти, жую, еш, сов. в. дослужáти, жу́, жш, гл. Дослуживати, дослужить. *Дослужу місяця та й піду додому.* Васильв. у.

Дослужува́тися, жуєюся, ешся, сов. в. дослужáтися, жу́ся, жшся, гл. Дослуживатися, дослужиться. *Дослужитись до великого чина.* Левниц. I. 66. *В кого ж ми ся, рідні браття, цього дослужили?* Бал.

Дослу́хати, ся. См. Дослухувати, ся.

Дослухáтися, хаюся, ешся, гл.—Дослухуватися. *Еней позмиповсь, дослухався—Сивила що йому верзла.* Котл. Ев.

Дослу́хувати, хую, еш, сов. в. дослу́хати, хаю, еш, гл. 1) Дослушувати, дослушати до кінца. *Диво та й тільки,*

каже гайдамака, дослухавши сотниківому. Стор. I. 35. 2) Слышать, услышать. *Що дослуха—наче крізь воду проточну.* МВ. (О. 1862. I. 81). *Як річ таку суддя дослухав, низенько поклонивсь, потилицю почував.* Греб. 380.

Дослухуватися, хуся, еся и дослухатися, хася, еся, гл. сов. в. дослухатися, хася, еся, гл. Прислушуватися, прислухатися. *Цес... засичав Загнибда, і знову почав дослухатись.* Мир. Пов. II. 73. *Прочитав батюшка вдруге. Баба дослухалася і вгадала, що так воно й єсть.* Левич. I. 70.

Досмаліти. См. Досмалювати.

Досмалювати, люю, еш, сов. в. досмаліти, лю, лиш, гл. = Досмалити.

Досмеркатися, каюся, еся, гл. Досидітись вь гостях до сумерокъ. *От я і досмеркалася.* Галяч. у.

Досмикати, каю, еш, сов. в. досмикати, каю, еш, гл. Додергивать, додергать.

Досмикатися, каюся, еся, гл. Додергаться.

Досмикування, ня, с. Додергивание.

Досмикувати, кую, еш, гл. = Досмикати.

Досмоліти. См. Досмолювати.

Досмолітися, люся, лишся, гл. Досмолються.

Досмолювати, люю, еш, сов. в. досмоліти, лю, лиш, гл. Досмалювать, досмалить.

Доснітися, сніюся, снішся, гл. Окончиться сну. *Сей сон мені, Заіро, не доснівся.* К. МВ. XI. 145.

Доснідати. См. Доснідувати.

Доснідатися, даюся, еся, гл. Дозавтракаться.

Доснідувати, дую, еш, сов. в. доснідати, даю, еш, гл. Оканчивать, оканчать завтракать. *Доснідуй уже швидче, бо день не стоить.* Харьк.

Досновігати, гаю, еш, гл. Доплестись.

Досновігатися, гаюся, еся, гл. Доплестаться, дошататься.

Доснувати, нуь, еш, гл. Окончить основу (вь ткань).

Доснуватися, нуься, еся, гл. Оканчиваться основь (вь ткань). 2) = Досновігатися.

Досовдвати(ся), двю(ся), еш(ся), гл. = Досовкаться.

Досовкаться, ваюся, еся, гл. Доплестись, добратся. *Та вже й нерано.*

Поки то досовкаюся додому. Оси. 1862. VI. 31.

Досоліти, ся. См. Досоловати, ся.

Досолоджувати, джую, еш, сов. в. досолодіти, джу, діш, гл. Довавлять, довавить сладкого куда вьбудь.

Досоловати, люю, еш, сов. в. досоліти, лю, лиш, гл. Досаливать, досолить. *Не досолить,—не доість.* Ном. № 12379. *Треба досолити огірки.* Васильк. у.

Досоловатися, лююся, еся, сов. в. досолітися, люся, лишся, гл. Досаливаться, досолиться.

Дособ(ну)ти. См. Досихати.

Доспати, ся. См. Досипати, ся.

І. Доспівати. См. Доспівувати.

Доспівувати, вую, еш, сов. в. доспівати, ваю, еш, гл. Допівать, допівть.

Д. Доспівати, ваю, еш, сов. в. доспівати, пію, еш, гл. Дозрывать, дозрывать. *Доспіла еси, моя ясочко, як повний колос на ниві.* К. Ория. (ЗОЮР. II. 200). *Нехай цвіте, нехай тим часом доспіває.* Г. Арг. (О. 1861. III. 96).

Доспілай, а, е. Стплай, созрввшій. *Доспіле яблуко.* Левич. Пов. 290.

Доспіти. См. П. Доспівати.

Доспіх, ху, м. Успіхъ, успішность. *А в ділі все нема доспіху,—куди ні глянеш,—все не те.* Алв. 9.

Доспорожятися, няюся, еся, гл. Все опорожнить до того, что.... *Доспорожнялася уже: затого і на кашу нічого.* *Дбста, нар. = Досить.* Гол. III. 219.

Доставати, стаю, еш, сов. в. достати, ну, неш, гл. 1) = Діставати. *У такого і чорт лаваку не достане.* Ном. *Ой хто мені царь зілля достане, той зо мною на рршичку стане.* Мет. 104. *Ідіть зо мною на Черкню долину гуляти, слави лицарства козацькому війську доставати.* Макс. (1849), 82. *Над річкою над Дунаєм орли загравали, а козаки отамана з неволі доставали.* Мет. 429. *У неділю города доставали.* 2) Доставать, достать, достигать, достачь. *До пліч доставти.*

Доставатися, стаюся, еся, сов. в. достатися, таюся, еся, гл. = Діставатися. 1) *Пішла друка по рукаж, та й чортві досталася.* Ном. № 8836 *Не попуцу тебе, мила, ишмою достатся.* Мет. 40. 2) *Стоить над морем: ніяк на острів не достатється.* Рудч. Св. *Як*

достанує у столицю, то я вас нагороджу. Рудч. Ск. II. 160. ЗОЮР. II. 28.

Доставляти, вляю, еш, гл. Доставлять. Під тую свічку шість волів запрягли. під Почаєвську гору в монастир доставляли. Чуб. I. 162.

Добсталь, нар.—Доволі. Черк. у.

Достарчати, чаю, еш, гл. Доставлять. Коням достарчали волю сіна й віяса. Левци. I. 504.

Достаточність, ности, ж. Достаточность. достатокъ. *Достатечність* показує *статечність*. Ном. № 1363.

Достатня,—ньо, нар. 1) Достаточно, зажиточно. У розкошах жили, не так щоб уже дуже, а достатньо такі. Лебедня. у. 2) Вдоволь. У його усього достатньо. НВолын. у.

Достатній, я, в. Достаточный, зажиточный. На все достатній і на лихо не жадеи. Ном. № 2013. *Достатня одежи*. Шенч. (О. 1861. X. 4). 2) Обильный. *Достатня паща*. Шух. I. 78.

Достаток, тку, м. Достатокъ, довольство, изобиліє, средства. *Достаток чинить статок*. Ном. Тоді любва бере, як достаток є. Ном. № 8921. Він при достатку. Черк. у. *Достаток добрий у його*. Черк. у. *Аж би у мене достатки, то я б учився*. Ромен. у. *Хто буде хотати (мерця)? На які достатки?* Мир. Пов. II. 115 У достатку живіє. Живеть безбідно. Вь твор. пад. употребляется въ видѣ нарѣчія, въ значеніи: достатчно, вдоволь. *Аби хліба було достатком, а про яблука жити можмо*. Каменец. у. Ум. Достаточок. Сім. 227.

Достача, чи, ж. 1) Часть, слѣдующая мельнику за помолю? 2) Изобиліє. 3) Необходимый для работы матеріалъ. *Аби ваша достача, а ми хоч який віз, то зроби.*

Достачання, ня, с. Достачення, поставка.

Достачати, чаю, еш, сов. в. **достачати**, чу, чипш, гл. 1) Доставлять въ нужномъ количествѣ. *Аби доставчали, я зроблю як слід А мед-вино пиллачу, сіновес достачу*. Мет. 46. *А ви думали, грошей у мене нема? Достачу, не бійтесь!* Лебедня. у. 2) Быть достаточнымъ, доставать. *Не достача на сорочку*.

Достачування. См. Достачання.

Достачувати. См. Достачати.

Достеменісінький, а, в. Точяховько

такой. *Достеменісінько такий віл, як у мене*. Черк. у.

Достеменісінько, нар. Точяховько такъ.

Достемено, нар. Точно, тоць въ точъ. *Достемено так робили, як той баран*. Рудч. *Отак достемено і у нас*. Шевч. (О. 1861. X. 5).

Достерігати. См. Достерігати.

Достерігати, гаю, еш, сов. в. **достерігати**, режю, жэш, гл. Слѣдить, выслѣдить, наблюдать. *Я достерігаю всяку річ*. НВолын. у. *Таки достеріг вовка*. Радомысл. у. *Я достеріг, де воно дивається*. НВолын. у. *Про що мене що дня достерігати і цілитись на мене що годили*. К. Іов. 17.

Достягати, гаю, еш, сов. в. **достягати**, гну, неш, гл. Созрѣвать, созрѣть. *Надійшли жнива, достягла Василева пшеиця*. МВ. I. 124.

До-сто-біса, нар. Очень много. См. До.

До-сто-бісового батька = **До-сто-біса**. См. До.

Достоянітися, гнуся, нешся, гл. Достояться.

Достбійний, а, в. Достойный. *Чи достойні є сі вери Дніпрові, щоб трактувати з ними по людські?* К. ЧР: 336.

Достбійність, ности, ж. Достойнство. Бант. 12.

Достбійно, нар. Достойно. *За віру християнську достбійно і праведно стати*. Мет. 418.

Достбійній, я, в. Точь въ тоць, совершенно похожий.

Достбтно, нар. Точно, тоць въ тоць. Черк. у.

Достбту, нар. Точь въ тоць. *Вона дивилась на жовте й підсіяне батьківське лице.... і злякалась, думаючи, що колись такий достбту буде її чоловік*. Левци. Пов. 279.

Достбювання, ня, с. Доставніє.

Достбювати, тбюю, еш, сов. в. **достбювати**, тбю, іш, гл. 1) Доставлять, доставлять. *І в церкві достбюла мов спокійна*. МВ. I. 102. 2) Дозрѣвать, дозрѣть. (Кононелькам) *не дали вітри да достбювати*. Грѣн. III. 122.

Достбятися, юся, ішся, гл. Достоятся. *Достбюлася з кулюю, що вже й корова з череди прийшла*. Черниг. у.

Дострибати. См. Дострибувати I.

Дострибатися, баяся, ешся, гл. Дострибуватися.

Дострїбувати, бую, еш, гл. 1) сов. в. **дострїбати**, баю, еш, гл. Допрыгивать, допрыгать до чего либо. 2) сов. в. **дострїбути**, би́у, неш. Допрыгивать, допрыгнуть до чего либо.

Дострїгати, гаю, еш, сов. в. **дострїгти**, жу́, же́ш, гл. Достригать, достричь. *Стрижеє стрижий чоловіка, достриг до сужа.* Мвж 121.

Дострїгати́ся, гаю́ся, еше́я, сов. в. **дострїгтися́**, жу́ся, же́шея, гл. Достригаться, достричься.

Достругати, ся. См. **Достругувати**, ся. **Достругувати**, гую, еш, сов. в. **достругати**, гаю, еш, гл. Достругивать, достругать.

Достругувати́ся, гу́юся, еше́я, сов. в. **достругатися́**, гаю́ся, еше́я, гл. Достругиваться, достругаться.

Досту́вати, ся. См. **Достукувати**, ся. **Досту́куваннн**, ня, с. **Достукиваніе**.

Досту́кувати, кую, еш, сов. в. **досту́кати**, каю, еш, гл. **Достукивати**, достучать.

Досту́куватися́ся, кую́ся, еше́я, сов. в. **досту́катися́**, каю́ся, еше́я, гл. **Достукива́тися**, **достуча́тися**. *Під вікно він підїзжає та й достукується.* Лавр. 26.

Доступ, и, Д. **Доступ**. *Прозьба доступ має.* Ном., стр. 286, № 4466.

Доступа́ти, паю, еш, сов. в. **доступа́ти**, паю, еш, гл. **Приступать**, приступинть, подходить, подойти. *Що мені тепер на світі робити? Як мені тепер до жінки доступити? Хата. 69. Відьми скільки будуть мучиться..., а до тебе не доступлять.* Грин. I. 69.

Доступа́тися, паю́ся, еше́я, сов. в. **доступа́тися́**, паю́ся, еше́я, гл. **Доступа́тися**, **доступи́тися**, подходить, подойти, добираться, добратсья, приближаться, приблизиться. *Чого збїдила? Чого бойсья? Свизи не доступляться.* К. (Хата, 165). *Обридло вже мені жити на селі. Надумавсь я до царя доступитись: хочу подивитись на царя й на царцю.* К. (О. 1861. IV. 39). *Коли б мені знайти оселю Божеу, і до його престолу доступитись.* К. Юв. 51.

Доступний, а́, ё́. 1) **Доступный**. *Люде живуть доступні такі, привітні.* МВ. II. 96. 2) Умѣющій легко ко всякому проникнувь, итереться иъ довьїре. *Се провїдала та Катря, облетовши села: жїнка хитра, доступна, гарна і весела: зоть до кого підлеститсья і що хоче*

знає, вийму з серця, слово з рота, до бажє, таймає. Мкр. Н. 7—8.

Достагати, гаю, еш, сов. в. **достагати**, гу́у, неш, гл.—**Достагати** 1—3. АД. I. 258. КО. 1883. II. 391. Грин. II. 113.

1) *Коло броду беру воду, не достагну до дна.* Чуб. V. 224. 2) *Нехай найменший брат добре дбає, хоч навколїихи вставає і вїйськову суремку в головах достагає.* Макс. (1849), 18.

Досу́ваннн, ня, с. **Придвигавіе** **Досу́вати**, ваю, еш, сов. в. **досу́нути**, ну, неш, гл. **Додвигать**, **додвинуть**.

Досу́нати́ся, ваю́ся, еше́я, сов. в. **досу́нутися́**, ну́ся, неше́я, гл. **Придвигати́ся**, **привдвинуться́**.

Досу́гий, а, е. **Престарѣлый**. *Це дуже досуга жїнка: лїт з вісімдесят.* Кременч. у.

Досу́кати. См. **Досукувати**.

Досу́куваннн, ня, с. **Досучиваніе**.

Досу́кувати, кую, еш, сов. в. **досу́кати**, каю, еш, гл. **Досучивать**, **досучить**.

Оце сяду та ниток досукаю. Богодуч. у.

Досу́нути, ся. См. **Досувати**, ся.

Досу́шити, ся. См. **Досушувати**, ся.

Досу́шувати, шую, еш, сов. в. **досу́шити**, шу́у, шеш, гл. **Досушивать**, **досушить**.

Досу́шувати́ся, шу́юся, еше́я, сов. в. **досу́шатися́**, шу́ся, шешся, гл. **Досушивать́ся**, **досушиться́**.

Досхи́ути. См. **Досихати**.

До-скочю́, нар. **Внолю**, сколько угодно. Ком. I. 21.

Досхтї. См. **Досихати**.

Досагати, гаю, еш, сов. в. **досагати**, гу́у, неш, гл. 1) **Доставать**, **доставать** до чего, хватать, хватить до чего. *І крївавилми руками мене ловлять, досагають.* К. Псал. 133. *Бють так, як і великі паничі, аби рука досягла.* МВ. I. 99. *Один чумах сало став їсти, із лезанця досагани, а другий люльку запалив.* Рудч. Ск. II. 171. 2) **Достигать**, **достичь** чего. 3) **Доставать**, **брать**, **взять**. 4) **Доставать**, **доставать**, **добывать**, **добыть**. *Молока досягати.*

Доса́яти, са́ю, еш, гл. **Оковчить** сїянь. *Що й у батька да й одна дочка, да не дали люде да догуляти, русою косою да домаляти, червоном коскичом да досаяти.* Грин. III. 122.

Дотанцю́вувати, вую, еш, сов. в. **дотанцюва́ти**, цюю, еш, гл. 1) **Дотавдовивать**, **дотанцовать**. *„Твій батько умер!“—Поспїй прохи, дотанцюю.* Ном. № 10078.

2) Дойти, танцюя. *Дотанцював аж до брими.* Шевч. 270.

Дотанцюватися, **цбю**, **вшся**, *гл.* 1) Танцюя дойти до чого. 2) Дотанцюватися до чого.

Дотарабанити, **вю**, **внш**, *гл.* Доташити, довести. *Насилу дотарабанила мішок, — дуже важкий.* Богодух. у.

Дотарабанитися, **вюся**, **вншся**, *гл.* Доташитися. *Очі завидючі: набірала кишень стільки, що всилу дотарабанилася з їми додому.* Богодух. у.

Дотаскати, **оя**. См. **Дотаскувати**, **ся**.

Дотаскувати, **вюю**, **вш**, *сов. в.* **дотаскати**, **кбю**, **вш**, *гл.* 1) Дотаскивать, доташити. Мнж. 40. *Насилу дотаскав його, такий великий.* 2) Истаскивать, истаскать, донашивать, доносить (объ одеждѣ).

Дотаскуватися, **кбюся**, **вшся**, *сов. в.* **дотаскатися**, **кбюся**, **вшся**, *гл.* Дотаскиватися, доташитися, съ трудомъ доходить, дойти.

Дотекти. См. **Дотікати**.

Дотечи, **пу**, *ж.* Остроуміє, искусство.

Дотіпа, **пи**, *ж.* 1) Способность, умѣнье. *Гуляти часто до пієночі в пієні, в парі, у лави, в жгут; кому ж із них була дотіпа, то в грощі зрали в сім листіа.* Котл. Ев. 2) Способный чоловікъ.

Дотіпер, *нар.* До настоящего времени, до сей горы. *Бідив я, та й дотіпер біду.* Каменец. у. *Як тримав я пойдника (11 десятив) тоді, та й дотіпер тримав.* Каменец. у.

Дотіпкий, **а**, **в**. Способный. *Дотіпна до всякого діла.* Шевч. 296. *А в нас такого дотіпного коваля ізроду не було.* К. ЧР. 331.

Дотіпний, **ка**, *ж.* Способный мужична, дока, володець.

Дотіпниця, **ці**, *ж.* Способная женична.

Дотіпність, **вості**, *ж.* Способность, дарованіє. *Так дариле потратив свої сили чоловік з наукою, з щирою охотою, та й не без дотіпности.* Драгом. Передм. Пов. Федьк. *Не було дотіпности самому додуматись.* Ком. Г. 48.

Дотіпно, *нар.* Способно, искусство.

Дотіпре, *нар.* = **Дотіпер**.

Дотірпти. См. **Дотерпівати**, **ся**.

Дотірпівати, **пвюю**, **вш**, *сов. в.* **дотірпти**, **пвю**, **пвш**, *гл.* 1) Вытерпливать, вытерпѣть. *Я знаю, він не дотірпить.* ИВолын. у. 2) Вывосить, вынести, претер-

півати, претерпѣть. *Дотірпіла лиха в походах.* Левниц. Пов. 24.

Дотірни, **ся**. См. **Дотирати**, **ся**.

Дотісати, **ся**, См. **Дотісувати**, **ся**.

Дотіти, **дотіля**, **дотіля**, *нар.* До тѣхъ поръ, до того времени. *Дотіти ляж мутів, доки не наївся.* Ном. № 876. *Дотіти ходив, доки не наклаа головою.* Ном. № 10050.

Дотіти, **ку**, Осязаніє.

Дотітка, **ки**, *ж.* Укорь.

Дотіткання, **ни**, *с.* Прикосновение.

I. Дотіткати, **кбю**, **вш**, *сов. в.* **дотіткати**, **кнү**, **веш**, *гл.* 1) Дотрагиваться, дотронуться, прикасаться, прикоснуться. 2) Колоть, уколоть, уязвлять, уязвить словами.

I. Дотіткатися, **кбюся**, **вшся**, *сов. в.* **дотіткнутися**, **кнүся**, **вешся**, *гл.* = **Дотіткати** I. Ев. Л. XXIV. 39.

II. Дотіткати, **кбю**, **вш**, *сов. в.* **дотіткати**, **тчү**, **чѣш**, *гл.* Дотыкать, доткати, оканчивать, окончить тканіє. *Уже небагато дотікати Ярошиці.*

II. Дотіткатися, **кбюся**, **вшся**, *сов. в.* **дотіткатися**, **тчүся**, **чѣшся**, *гл.* Дотыкаться, доткаться.

Дотіткати, **кбю**, **вш**, *сов. в.* **дотіткати** и **дотітати**, **тнү**, **нѣш**, *гл.* 1) Дорѣзывать, дорубливать. 2) Досаждать, досекать, пилить. *Він мені дотікає за матір.* ИВолын. у. *Хоць ти не скажеш, то скаже твоя мати да буде мені що-раджу дотікати: „вставай, невістко, бодай ти здорова не встала.* Чуб. I. 696. *Він почав дотікати мосму чоловікові, що мене треба в острог за те, що я колись дотікала його жінці чамайदानом.* Верхнедѣпр. у. (Залюбовск.). *Словом дотіка.* К. Бай. 49.

Дотіткатися, **кбюся**, **вшся**, *гл.* Дословяться, доштаряться.

Дотірати, **рбю**, **вш**, *сов. в.* **дотірати**, **трү**, **трѣш**, *гл.* Дотирать, дотерѣть.

Дотіратися, **рбюся**, **вшся**, *сов. в.* **дотіртися**, **трүся**, **рѣшся**, *гл.* Дотираться, дотерѣться.

Дотічний, **а**, **в**. Касающийся чого.

Дотікати, **кбю**, **вш**, *сов. в.* **дотікати**, **тчү**, **чѣш**, *гл.* 1) Дотекать, дотечь, оканчивать, окончить течь. 2) Дотекать, дотечь до какого либо мѣста. 3) Хватать. *У вас на це толку не дотече.* Зієв. у. 4) Сравниваться, сравниться. *Харків проти Київга не дотече, бо менший.* Зієв. у.

Дотіти, *нар.* = **Дотіти**.

Дотіпати, **ся**. См. **Дотіпувати**, **ся**.

Дотіпувати, пу́ю, еш, сов. в. **дотіпа́ти, паю,** еш, гл. Дотрепувати, дотрепнати, оканчивати, окончити очистку льна или пеньки от кострики.

Дотіпуватися, пу́юся, ешся, гл. Оканчиваться очисткой (о днь, пенькѣ).

Дотісувати, су́ю, еш, сов. в. **дотеса́ти, тешу́,** еш, гл. Дотесывать, дотесать.

Дотісуватися, су́юся, ешся, сов. в. **дотеса́тися, тешу́ся, ешешся,** гл. Дотесываться, дотесаться.

Дотікати. См. II. **Дотикати.**

Дотіклий, а, в. 1) Рѣзкій, говорящій колкости, обидный нещ. *Усе робила і слугдалась як матір річку (свекруху); дотіклий вона була, да що,—думаю,— мені з їм жити, а не з нею.* Г. Барв. 60. 2) Колкій, рѣзкій, обидный (о словахъ).

Дотіклийість, вості, ж. Колкость.

Дотіляво, нар. Колко, рѣзко, обидно. *Не кажіть бо так дотікливо, пані, не говоріть так згізна до мене.* Г. Барв. 344.

Дотієбня, ня, с. Прикосновеіе.

Дотікнѹти, сѹ. См. **Дотикати, сѹ.**

Дотіляти, ля́ю, еш, сов. в. **дотля́ти, ляю,** еш, гл. Дотлявать, дотлять. *Тіла іскра, тихо дотлявала на роснутті широкому, та й гаснути спала.* Шевч. 236.

Дотля, нар.—**Дотя.** Дотля собі погуляю, поким молодемка. Гол. II. 410.

Дотовѣти, вчу́, чѣш, гл. Дотолочь.

Дотовѣтися, вчу́ся, чѣшся, гл. 1) Дотолочь. 2) Довозиться.

Дѳови, пу, м. Доступъ. **Дѳовпу немає.** За тѣснотой, давкой всьляз протиснуться, пробраться. Черк. у. *А далі, далі, спасибі людям, як розвербувались та розібрались добре та пустили на всі заставки, так і дѳовпу нема в пеклі.* Кв. II. 187.

Дѳовпитися. См. **Дѳовпильватися.**

Дѳовпильвання, ня, с. Дѳовпильваніе.

Дѳовпильватися, ля́юся, ешся, сов. в. **дѳовпильтисѹ, пля́юся, пшся,** гл. Прѳовпильваться, прѳовпильнуться, прѳовпильраться, прѳовпильраться. *Дивітисѹ на його сьогодні, бо завтра не дѳовпильтисѹ.* Ном. № 9238.

Дѳовпильтисѹ, ля́юся, ешся, гл.—**Дѳовпильватися.**

Дѳопіти, сѹ. См. **Дѳопильвати, сѹ** и **дѳопляти, сѹ.**

Дѳопильвати, ля́ю, еш, сов. в. **дѳопі́ти, пля́ю, пш,** гл. 1) Оканчивати, окончити расплавку чего на огнѣ. 2)—пѣч. Оканчивати, окончити топить в пѣчѣ

Дѳопильватися, ля́юся, ешся, сов. в. **дѳопі́тисѹ, пля́юся, пшся,** гл. 1) Оканчиваться, окончиться (о расплавкѣ). 2) Дѳопильваться. дѳопильтисѹ (в пѣчи).

Дѳопляти, ля́ю, еш, сов. в. **дѳопі́ти, пля́ю, пш,** гл.—**Дѳопильвати.**

Дѳоплятисѹ, ля́юся, ешся, гл.—**Дѳопильватися.**

Дѳоргувати, гу́ю, еш, гл. Дѳорговати, окончити торговлю.

Дѳоргуватися, гу́юся, ешся, гл. 1) Дѳорговаться. *Дѳоргувався, що вже ні краму, ні грошей нема.* Харьк. 2) Стопговаться.

Дѳоркати, ка́ю, еш, сов. в. **дѳоркнѹти, кнѹ,** нѣш, гл.—**Дѳоркатисѹ.** *Персисѹ ключі не побрязкаючи, пробужу милого не дѳоркнѹчи.* Мет. 26.

Дѳоркятисѹ, ка́юся, ешся, сов. в. **дѳоркнѹтисѹ, кнѹся, нѣшся,** гл.—**дѳо,** до чѳо. Дѳорговаться, дѳорвутьсѹ, касатисѹ, косутьсѹ, прикасываться, прикоснутисѹ. *Колесо бурчить і льоду не дѳоркастисѹ.* Св. Л. 40. *Ходи мило, як лин по дну, що ні до кого не дѳоркастисѹ.* Ном. № 3285. *Кѣнь його несе повище комшину, так що до землі не дѳоркастисѹ.* Руді. Ск. I. 107. *Я й не дѳоркнѹся до тебе.* МВ. I. 30.

Дѳоркуватися, ку́юся, ешся, гл.—**Дѳоркатисѹ.** Левщ. Пов. 433.

Дѳочіти, сѹ. См. **Дѳочувати, сѹ.**

Дѳочѣв, ѳѹ, ж. Кусокъ чего-либо (ткани, веревки, доски и пр.), прибавляемій для удлиненія. Рк. Левщ.

Дѳочувати, чу́ю, еш, сов. в. **дѳочі́ти, чу́, чш,** гл. 1) Дѳочувати, дѳочити (о жидкости), доплѣти. 2) Прибавляти, прибавляти, увеличивать, увеличить. *Чим Бог світлѳость дѳочив?*—*Ожеш.* Ном. № 103. *Як почав я лізти і короткій мотузок не сягав аж до землі, то я візьму взорі урву, а внизу дѳочу.* Чуб. I. 215.

Дѳочуватисѹ, чу́юся, ешся, гл. 1) Дѳочиватисѹ, дѳочитисѹ (о жидкости). 2) Прибавлятисѹ, прибавлятисѹ.

Дѳотримати. См. **Дѳотримувати.**

Дѳотримувати, му́ю, еш, сов. в. **дѳотри́мати, ма́ю, еш,** гл. Дѳотримувати, дѳотримувати.—*слова.* Сдерживати, сдержати слово. *Хто багато обіцяє, той рідко слова дѳотримає.* Ном. № 4520. *Перестань, милій, долі карикати, старайся тільки слова дѳотримати.* Гол. I. 344.

Дѳотуляти, ля́ю, лш, гл. Приставити.

Дотулітисся, лбося, лшся, гл. Прижати, коснутися. *А я дуба перскокую, що й не дотулюся.* Грин. III 210.

Дотобнати, паю, еш, сов. в. **дотобнати, каю, еш, гл.** Добрести. *Поки то дотобнається до села.*

Дотягати, гаю, еш, сов. в. **дотягті, гяї, неш, гл.** Дотягнати, дотянуть, дотаскати, дотягати.

I. Дотягатися, гаюся, ешся, сов. в. **дотягтисся, гяїся, нешся, гл.** Дотягнатися, дотанутися, дотаскуватися, дотягтисся.

II. Дотягатися, гаюся, ешся, гл. 1) Дотягатися, тянуть, тягнати до якого либо времени, до каких либо послѣдствій. *Ягав на собі важке та й дотягався, що тепер лежить.* Харьк. у. *Він усе їх (гроші з гамана) тягав і дотягався, що коло їх і вмер.* Грин. I. 88. 2) Дотаскаться.

Дотягті, ся. См. Дотягати, ся.

Дотяїти. См. Дотягати.

Доумитися, мяюся, мшся, гл. = **До-рочуватися.**

Дохваяїнуватися, нуюся, ешся, гл. Хозивничати до якого либо времени, до каких либо послѣдствій. *Дохваяїнувались до того, що в хаті й шматка хліба не було.* Грин. II. 253.

Дохвпатися, паюся, ешся, гл. Дохвпатися.

Дохід, хбду, м. 1) Плата, заработок. *Вставай та дохід давай, бо вже ти, козаченку, зовсім здоров.* (Слова знахарки пацієнту). КС. 1882. X. 28. 2) Вознаграждение (натурой или деньгами), даваемое колядникам. *Виносьте дохід галаницю и хліб.* Грин. III. 32. *Боже, дай вечір добрий та давайте дохід довгий.* Мет. 333. См. Недохід. 3) Плате и обувь для слуги (наймита). ШВолын. у.

Дохляї, а, е. Дохляї. Стор. I. 66.

Дохлаїна, ни, ж. Дохлаїтина.

Дохнути, ну, неш, гл. Издохнуть,дохнуть. *Під стогом вовки дохнуть.* Ном., стр 299, № 308.

Дохвүти, ну, веш, гл. Вдохнуть. *Подивись на мене, дохвүи і його не стало.* Черниг. г.

Доховати, ввю, еш, гл. Сохранить, оберець.

Доховатися, вваюся, ешся, гл. 1) Пригаться до чего либо. *Усе ховає та й доховався, що далі вже й нікому.* 2) Вскорчить, воспятать. *З чужого хорятини не доховався свого дитяти.* Чуб. I. 302.

Доходжати, джаю, еш, гл. = **Дохожати.**

Доходжувати, джую, еш, гл. 1) Кончатъ, кончить хождение. 2) Доначивать. *Доходжували свої сіртуки, то що, щоб по жививах (= по екзменах у семинарі) надіти ярею й підрясник.* Св. Л. 130.

Доходителька, ви, ж. Всезнайка, опытная. *Вона така доходителька: все у горі знає, то й мені показувала.* Змієв. у.

Доходити, джу, дшш, сов. в. дійти (дойті), дійду, деш, гл. 1) Доходить, дойти, подходить, подойти. *Став (зовк) доходити до лисиччиної хатки.* Чуб. *Щоб ти туди не дійшов і назад не вернувся (брав).* Ном. № 3766. **Доходити до серця.** *Трогать. І чуо, що говорять, і бачу їх, а до серця ніщо мені не доходить.* МВ. II. 12. **Дійти до зрбсту.** *Врайти. Рудч. Ск. I. 99. 2) Приходить, прийти, заходитъ, зайти къ кому. Чом ти ніколи до нас не дійдеш? Харьк. Доходили молодиці знакоми навідати.* МВ. (О. 1862. I. 81).

3)—чогб. **Достигати, достигнути** чего либо. *Святого він дійти заміру хоче.* К. ЦН. 259. *От був мій пан-отець князь, великого чину дойшов.* МВ. II. 32.—**добра.** *Бить счастливымъ, добитись счастья.* *Дай тобі, Боже, щоб ти добра дійшла.* Св. Л. 114.—**внця.** *Оканчивать, окончатъ. То сяк, то так і дійшов кінця.* Св. Л. 13

—**літ.** *Вырастать, вырасти.* *Тільки що діти літ стали доходити, що вже матері і втіха, і поміч.* МВ. I. 45. *Маєш сина, брате, я—дочку єдину; як дійду літ, іспаруї їх у добру годину.* К. Досв. 105.—**розуму.** *Созрѣвать, созрѣть умственно.* ЗОЮР. I. 20. *Став розуму доходити, — сам побачив, що треба робити.* Мир. ХРВ. 46. *Яка ще з нею мова? вона ще дурна,—нехай перше розуму дійде.* МВ.—**рүчки.** *Кончатъ покост.* Г. Барв. 145.—**соромі.** *Осрамляться, осрамитися.* *Ой там чужая сторона,—щоб нам не дійти сором.* Мет. 181. 4) Добиватися, добитися, узавати, узнати, виявити, викнутъ, изслѣдовать, выслѣдить. *Вони доходяють по книжках що від чого взялось.* Ромен. у. *Знайшли тую у Семена та по тому й дійшли, хто коня вкрав у Івана.* Волч. у. *Чи не дійдемо, які там у неї думки.* МВ. (О. 1862. III. 36). *Він до всьго дохбде.* *Онъ во все виякеть.* Харьк. 5) Кончатися, кончитися. *Через тиждень мені місяць дійде, як тут живу.* Пярят. у. 6) Кончатся, кончитися, умерати, умереть. *Там лежить такий хворий, що*

скоро мабуте дійде. Лебед. у. Уже до-
ходе дитина. Лебед. у. Як би були води
не дали, то я б дійшов уже. (Стрижаск).
Из лошаги й дійшла кобила. НРовлян. у.

Доходітисся, хіджуся, дшися, сов. в.
д(о)йтисся, дійдуся, дешся, гл. 1) При-
ходити, прийти, доходити, дійти до чего,
кого. Дійдеться ряд. Придеть чередь. Кон-
стантиногр. у. 2)—до чого. Дійти, дохо-
дити до свідчіння кого. До царя те дій-
шлось. Рудч. Ск. I. 82. 3) безл. Прихо-
диться. Як мені доходилось—він знає.
Черк. у. Пона там ще до чого дійдеться!
Пока еще что будеть. Кв. II. 100.

Доходітисся, джуся, дшися, гл. 1) До-
ходитьсся. Доходився, що й хвоста збувся.
Ном. № 8780. 2) Находитсся, уходитсся.
Доходились ніжки, доробились ручки. Ном.
№ 8234. 3)—чогб. Доходитьсся до б'ди,
нажити б'ду. Не ходи, мій сиконьку, до-
ходишся лиха. Млр. л. сб. 339.

Дохожалий, а, е. Взрослий, вь лѣтахъ.
О. VII. 39. Дохожалий таки був паруб-
ок, та й умер. Канев. у. Діака вже до-
жожала, не сьогодні—завтра заміж піде.

Дохожалість, лости, ж. Пожилая лѣ-
та. Не вважаючи на свою дохожалість,
вона любила молодилисся. Левич. Пов. 168.

Дохожати, жайю, еш, гл.=Дождати.

1) Нехай би нас стали козаки зачувати,
до нас дожожати, смерти нашої догля-
дати. Макс. (1849), 18. 2) Я до тебе, ді-
чинько, я до тебе дожожав, я до тебе,
серце моє, чорну спожку утопав. Млр.
л. сб. 310. Слічная панна да там дожо-
жала, золото позбирала, золотару дала.
Чуб. Ш. 391. 3) До розуму дохожати. Со-
рзв'язати умствено. Стали тій сини до
розуму дожожати, стали собі молодії
подружжя знагожати. Мет. 347.

Дождати, дайю, еш, гл.=Дождати.
До отця, до матки дождати. АД.
I. 120.

Дождий, а, е=Дожданий. Діака
вже дождожа, пора святати. Борз. у.

Дождувати, жую, еш, гл.=Дождати
Дохтор, ра, м. Доктор, врач. Добри-
вечір, пане дохтор, я то з жінкою при-
їхав; сорок рублів положу, викуруй мї, я
тя прошу. Чуб. V. 1085.

До-худа, нар. Їсти до худа. Їсть такъ,
что їда не идеть впрокъ. Ми їмо з кори-
та досита, ви ж їсте з блюда до-худа.
Ном. № 1614.

Доцарювати, рбайю, еш, гл. Доцарство-

вать. По всьому царству постинати ми-
лих дітей, а то позанї нам не дидуть
доцарювати. Шевч. 638.

Доцїкати, каюся, гл. Дого-
ворити ся (зовь кози). Употреблено вь
вергеной драмѣ вь слѣд. сцевѣ: Клим:
Ци-ци! Коза: Мее! Клим: Ци-ци! Коза:
Мее! Прячется подь Иродовь тронь. Клим:
Отже доцкався! й козу загубив. Мар-
кев. 63.

Доцїджувати, джую, еш, сов. в. до-
цїдїти, джу, дшш, гл. Доцїживати, до-
цїдити.

Доцїджуватисся, джуся, ешся, сов. в.
доцїдїтисся, джуся, дшшся, гл. Доцїжн-
ватисся, доцїдитисся.

Доцїувати. См. Допуплювати.
Доцїлюванія, ня, с. Дотаскиванїє
какого-лїбо предмета.

Доцїлювати, люю, еш, сов. в. доцї-
увати, люю, лшш, гл. Дотаскивати, дота-
щити что-лїбо.

До-цурї, нар. Все до-цурї. Все рїшн-
тельно. Згорїло до-цурї. Сгорѣло до тла.
Харьк.

Доця, ці, ж. Ласк. оть дочка. Ох, до
цю, ти моя голубко! Кота. Ев. I. 13.

Доцяцькувати, вую, еш, сов. в. до-
цяцькувати, хую, еш, гл. Окаичивати,
окончить разуграшиванїє чого.

Доч, дочерї, ж.=Дочка. Жени сина,
коли хоч—коли можеш, давай доч. Ном.
№ 9330.

Дочпати, паю, еш, гл. Добраться, во-
лоча ноги, сь трудомъ. Присмерном доча-
пали до хутора. МВ. (О. 1862. Ш. 52).

Дочпатисся, паюся, еш, гл.=Дочпа-
ти. Ходити ще не вмїє, а до полїчми-
ці як дочпатисся, дак так і вилюпоще
всю. Г. Барв. 6.

Дочасвий, а, е. Временвий. Шастя
дочасне, а злиднї довїчнї. Ном. № 1450.

Дочасність, ности, ж. Временность.

Дочасно, нар. Временно,

Дочастюувати, вую, еш, сов. в. до-
частювати, тую, еш, гл. Окаичивати, окон-
чить потчивати.

Дочастуватисся, туюся, ешся, гл. До-
угощатисся.

Дочвалати, лаю, еш, гл. Доплестися,
добрести. Вулаки, до хузнї дочвалали,
будити зачав всїх ковалїи. Кота. Ев. V. 20.

Дочекавія, ня, с. Ожиданїє. А не до-
чеканїя твое, щоб я тобі кланїєся. Во-
льв. г.

Дочекати, ваю, еш, гл. Дождатися. *Бо дай нікто не дочекав в чужім купку сидіти.* Ком. № 1867. *Щоб усі святки пересвяткували, другого року дочекали з миром, поквем, добрим здоров'єм.* Чуб. Ш. 356.

Дочекатися, ваюся, ешся, гл. Дождатися. Так тяжко добра дочекатися, як з кміня. *Ном. № 2028.* Коли то того дочекається. *Ном. № 5622.*

Доченька, ки, ж. Ум. оть дочка.

Дочер, рі, ж.—Дочка. Коли б я знав, чий то син воював, то б я за його свою дочер оддав. Чуб. Ш. 278.

Дочесати, ся, См. Дочісувати, ся.

Дочечка, ки, ж. Ум. оть дочка.

Дочичкиувати, кую, еш, гл. Дойти куда вибудь скоро.

Дочиста, нар. Совершенно все. *Зіли цілого каюна дочиста* Левиц. Пов. 229. *Накинемо лишку по копі, чи й по рублю, то, ей, розберуть дочиста.* Кв. II. 13. *Забрав усе дочиста.*

Дочістити. См. Дочищати.

Дочитати, ся, См. Дочитувати, ся.

Дочитувати, тую, еш, сов. в. дочитати, тую, еш, гл. Дочитувати, дочитати. *Той, стоя перед образом, дочитував своїх молитов.* К. ЧР. 53. *Дочитавши, Єремія зобрав у жмені лист.* Стор. М. Пр. 88.

Дочитуватися, туюся, ешся, сов. в. дочитатися, туюся, ешся, гл. Дочитуватися, дочитатися. *Стійте у церкві та слухайте: ніч не довга, не забаряться до Христа дочитатися.* Кв. II. 179.

Дочісувати, сую, еш, сов. в. дочесати, шу, шеш, гл. Дочесувати, дочесати. *Оттакє частя було і в батька,—промошила Ганя, вертаючись у хату і дочісуючи косу.* Левиц. I. 196.

Дочісуватися, суюся, ешся, сов. в. дочесатися, шуся, шешся, гл. Дочесуватися, дочесатися.

Дочка, ки, ж. Дочь. *І появил він (Адам) сини і дочки.* К. Св. П. I. кн. М. V. 4. *Вона князика дочка.* МВ. II. 32. *Не вліла мати вдовиної дочки брати.* Мет. 91. Ум. *Доченька, дочечка.* Чуб. II. 69. Кв. I. 15. *Встань, моя дочечко, встань, моя галочко.* Мар. л. сб. 125.

До-чмиги, нар.—До-шмиги. *Тобі там буде не до-чмиги.* Котл. Ев. Ш. 17.

Дочувати, чувати, еш, сов. в. дочути, чую, еш, гл. Хорошо слышать, хорошо услышать. *Кличу тебе сердечяком, ти*

не дочуаси. К. Досв. 131. *І ноги не держули; і не дочуваю, і не добачаю.* Стор. I. 135. *Глухий не дочує, то вигадос.* Пом. № 8564.

Дочуватися, ваюся, ешся, сов. в. дочутися, чуюся, ешся, гл. Слышать, улышать. Рудч. Ск. II. 206. К. ЧР. 138. *ЗОЮР. I. 116.* *Уранці дочуваємся, аж коні намі у пана: на житі землято.* НВолын. у. *Як дочується старшина, що ми його лаємо,—буде нам.* Волч. у. *Нептун дочує в скликих будинках, що пробу закрячав Еней.* Котл. Ев.

Дочумакувати, кую, еш, гл. Окончить чумачество.

Дочумакуватися, куюся, ешся, гл. Заниматься чумачеством до какого либо времени, до каких либо последствий. *Отак чумах дочумакувався.* *Ном. № 1756.*

Дочути, ся, См. Дочувати, ся.
Дочутний, а, о. Чуткий. *Які ви дочутні!* Новомоск. (Залюбовск.).

Дочухна, ни, ж. Дочь.

Дочийн, на, нє, Дочерний, дочеринь.

Дошарувати, рую, еш, гл. Дошить (мочалкой). *Чи вже дошарувала підлогу?* Васильк. у.

Дошаруватися, руюся, ешся, гл. Дошиться (о вышивави при помощи тревія петкой, мочалкой и т. п. твердой поверхности, напр. стола).

Дошвєндати, дяю, еш, гл. Добрести. *Не вам кажучи, нагрів трохи чуба, поки дошвєндая до вас.* Кв.

Дошвєндатися, дяюся, ешся, гл. Добродить, дошляться до какого либо времени, до каких либо последствий.

Дошоптати, см. Дошоптувати.

Дошивати, ваю, еш, сов. в. дошити, шив, еш, гл. Дошивать, дошить.

Дошиватися, ваюся, ешся, сов. в. дошитися, шився, ешся, гл. Дошиваться, дошитися.

Дошимрати, раю, еш, гл. Докопаться, добратися, узвать, догадаться. *Та я се тільки вам призналася, що не знаю, а чужі зроду того не дошимрають, нехай хоч цілий день питають.* МВ. (О. 1862. Ш. 37).

Дошоптувати, тую, еш, сов. в. дошептати, пчу, чеш, гл. Дошептывать, дошептать.

Дощка, ки, ж. 1) Доска. *Не тра, мати, не тра, мати, пона турбувати: чтири дошки, сажень землі, то й буду*

лежати. Чуб. Ш. 154. 2) Родъ скамьи въ водѣ возлѣ берега, на которой женщины можуть бѣлье и пр. *Ой на річці та на дощечці, там дівчина та полощеться.* Мет. 118. 3) Допасть руля у плота. См. *Нерма*. Шух. I. 181. 4) *Судна дошка і Пам'ятини до нових виників і до судної дошки, покуль аж пороху на очі насиплють.* Ном. № 3645. Ум. Дощечна. Ном. № 5227.

Дошкандибати, баю, еш, гл. Дойти, хромая.

Дошкандибатися, баюся, ешся, гл. Доходити, хромая, до зв'язного времени, до якого либо случая.

Дошкварити. См. **Дошкварювати.**

Дошкварювати, рюю, еш, сов. в. дошкварити, рю, рш, гл. Дожаривати, дожарити (о жарѣ).

Дошкребти, б'у, б'еш, гл. и пр. = **Дошкребти** и пр.

Дошк'улити. См. **Дошк'уляти.**

Дошк'ульк'ий, а, б = Дошк'ульний. *Нагачежа-доротячочка не вельми дошк'улька: де ударить та по тілі,—розсядеться шкурка.* Рк. Макс.

Дошк'ульній, а, б. Довимаюцій, даюцій себя чувствовати. *Дошк'ульній вітер.* Черк. у.

Дошк'ульно, нар. Больно. *Так, братця, б'є дошк'ульно, що коли б були не держали, то сам був би не овдержав.* Ном. № 2346 на стр. 284.

Дошк'уляти, ляю, еш, сов. в. дошк'уляти, лю, лш, гл. Довимати, довають, допекати, допечь. *Коли б було знаття, що гасидська дрючина так дуже дошк'уля, то песька я дитина, коли б я так робив.* Г. Арт. (О. 1861. Ш. 110. *Що ти з ними (запорожцями) відієш? коли живого не дошк'улиш, а то щоб мерлого.* Стор. I. 110. *Дошк'улив, мов пугою по воді.* Ном. № 3938.

Дошк'урк'ий, а, в. = **Дошк'ульний.** *Я ж думала, що нагачка не дошк'урка,—я ударить, то розсядеться тіло її шкурка.* Чуб. V. 598.

Дошмаліти, ся, См. Дошмалювати, ся. **Дошмалювати, люю, еш, сов. в.** дошмаліти, ляю, лш, гл. Окавчивати, окончити, обжиганіє опаливаніє.

Дошмалюватися, лююся, ешся, сов. в. дошмалітися, ляюся, лшся, гл. Обгорати, обгорѣти до кова.

До-шмігн, нар. Кстати, къ дѣлу, ум'ясто (употребляється преимущественно съ

отрицаніємъ). Тут щось не до-шмігн. Здѣсь что то да не такъ.

До-шміру, до-шміря, нар. Совершенно-, дочиста. *Усе до-шміру забрали у двір. Вока видрала з-за нігтя все до шміру, все йому розказала.* Полт. См. Шнір.

Дошпарювати, вую, еш, сов. в. дошпарювати, рюю, еш, гл. Домазувати, домазати при обмазкѣ хаты глиной, при замазуванні щелей. *Дошпарювай уже швидче, а то ж воно висхне.* Харьк.

До-шпенету, до-шпенту, нар. = **До-щенту.** *З'їла худоба до-щенту.* Вх. Лем. 411.

Дошпиг'овуватися, вуюся, ешся, сов. в. дошпигуватися, г'уюся, ешся, гл. Доискиватися, доискаться, добратися, довідатися. *Оце ледеї дошпигувавсь, де воно ділося.* Кіев. у.

Дошук'атися. См. **Дошукуватися.** **Дошукуватися, каюся, ешся, сов. в.** дошук'атися, каюся, ешся, гл. Доискиватися, доискаться. *Заховає кінці так, що ні жоден чоловік не дошук'ається до правди.* Кв. 279. *Що ти гріши мої перебіраєш, переступу дошук'уєшся грізно.* К. лов. 22.

Дощ, ш'у, м. Дождь. *З малої змари великий дощ буває.* Ном. № 3842. *Мокрий дощу не боїться.* Ном. № 1477. *Червока калино, чого почорніла: чи вітру боїться, чи дощу бажаси?* Мет. 98. *Дощ аж пиш'ить, дощ як відром ілє, дощ як з іновни. Сильній дождь.* Миж. 164. Ном., стр. 13. *Дощ—як крізь сито.* Мелкій дождь. Миж. 164. *Кіряний дощ, з сонцем дощ, свинячий дощ, сліпій дощ.* Дождь сквозь соляце. Ном. № 570. Ум. **Дбичин, дбичичин.** *Дошк'у, дошк'у! звари тобі борщик у новенькому горщик, поставлю на дубочку: дубочко схитнувся, а дошк'у лмуєси—цебром, відром, дійничкою над нашу пашкичкою.* Ном. № 334. *Ой дошк'у-накрапайчк'у, накрапай!* Ном. № 13389. Ув. **Дош'ице.**

Дош'аний, а, в. Дошчаний. Панлогр. у. *Дош'ана криша.* О. 1862. I. 76.

Дош'евий, а, в. = **Дош'овий 2.** **Дош'єво, нар.** Дождливо. *На дворі дош'єво та холодно.* Шух. I. 189.

До-щ'єнту, нар. До основаія, до гла, совершенно. О. 1862. VI. 63. *І тільки що простяг своє в багаття рило, а полом'я його до-щ'єнту обсмагло.* Греб. 386. *Налетить, як той вихор наалоний, до щ'єнту викорчус.* МВ. I. 138.

До-щѣрця, нар. До дна, до остатка. До щѣрця повибірали воду в колодязі. Харьк. І що взяли, доброді, все до-щѣрци розскажу. Свін. 107.

До-щѣти, нар.=До-щенту.

Дощечка, ки, ж. 1) Ум. отъ дошна. 2) Инструментъ у ткачей: дощечка съ рукояткою и съ просверленными въ равныхъ разстояніяхъ отверстіями, сквозь которыя проходятъ нити при снованіи ихъ на сну-вляку. МУЕ. III. 16.

Дощик, ка, дощичок, чека, м. Ум. отъ дощ.

Дощйна, ни, ж. Небольшая доска, дощечка. Ум. Дощйна. Мпк. 480.

Дощистий, а, е=Дощуватий.

Дощиче, ща, м. Ув. отъ дощ.

Дошовій, а, ё. 1) Дождевой. *За хмарами дошовими горить, сяє ясне сонечко.* К. Досв. 181. *Заміж іти—не дошову годину перестоятъ.* Пом. № 8851. *А як стане дощик накрапати, то знай, що твоя жінка дошового росюу умивається.* Рудч. Ск. II. 102 2) Дожливый. *Дошове літо.* Кролев. у. *Вода дошови не солона.* Гом. I. 16.

Дошоватий, а, е=Дощуватий. *Цей місяць увесь дошоватий.* Зміен. у.

Дошомір, ру, м. Дождомѣръ.

Дощуватий, а, е. Дожливый. *Дощувате літо.* Черк. у.

Дошн, на, м. Удѣл? *По два дошни ѣбувати.* Пом. № 13739. *Такий дошн, що куди.* Пом. № 1628.

Дошнва, ки, ж. Время доснѣя.

Дошр, ра, м. Донзвичевъ оведъ. Херс. г.

Дошрка, ки, ж. Донзщица. *Стили за дошрку до коріа.* Св. I. 322.

Дпѣрти, ся, гл. Сокращ. изъ одпѣрти, ся при предшествующей гласной.

Драб, ба, м. 1) Оборванецъ, бѣдникъ, босовникъ, босыкъ. *Мене маика годувала, а папер обвивала, за богачи 'мя стурѣла, а за драба дала, за пана ей обѣяла,— за жабрака дала.* Гол. III. 232. 2) Раст. *Viola atranaria* Des. ЗЮЗО. I. 141.

Драбастий, а, е=Драбинчастый 2. *Оддав Чині старого-старого драбастого сусрѣського кня.* Мир. ХРВ. 361.

Драбйна, ни, ж. 1) Переносимыя лѣстницы. Вас. 195. Чуб. VII. 388. *Нема тій драбини, щоб до неби достала.* Пом. № 391. 2)=Драбини. Чуб. VII. 402, 403. Kolb. I. 67. *Закнедужав чулмачыню, на*

драбину похилився. Мст. 158. 3) Рѣшетка возлѣ яселъ. Ум. Драбйна, драбывочна.

Драбывастий, а, е=Драбинастий.

Драбинник, ка, м. Кузовъ тележки, обѣ драбини. (Залюбовск.).

Драбинчастий, а, е. 1)=Драбчастий.

Драбинчастий віз. Чуб. VII. 401. 2) Въ переносн. смыслѣ о скотникѣ: худой до такой степени, что видны ребра. *Мені віддайте тільки одну драбинчасту кобилу.* Стор. I. 39.

Драбинякъ, ка, м. 1)=Драбчастий віз. КС. 1882. IV. 93. 2) Очень худая лошадь. ПВолын. у.

Драбинястий, а, е=Драбинчастий.

Драбкй, ків, м. мн. Рѣшетки, составляющія боковыя стороны тележкиного ящика и имѣющія видъ небольшой лѣстницы.

Драбчастий, а, е. О возѣ: драбчастий віз. Возъ, въ ящикѣ котораго боковыя стороны состоятъ изъ драбкн.

Драгав, ві, ж. Тонк. тонкое мѣсто. См. Драгва.

Драглѣнькій, а, е. Ум. отъ драглий.

Драглий, а, е. 1) Студенистый. 2) Переносно: слабый, безсилый. Ум. Драглѣнькій. *Як маши у руді що драглѣньке, то пустити мусиш.* МВ. (О. 1862. I. 85).

Драглина, ні, ж. Тонк. трясина. См. Драгва.

Драглинастий, а, е. Тонкій. *Драглинаста луна.* Васильк. у.

Драгли, лів, м. мн. 1) Сту енистое вещество. Драглими взялось. Огъ разложенія превратилось въ полужидкую массу. *Картопля зимию померзла, а не вску так драглили і взялась.* Мир. Пов. II. 88. *Той силний туман 'горі віддася нам хмарою, а не так, як думати, що ніби то хмара схова на драгли.* Дещо. 3) Кущавье: студень. Чуб. VII. 414. 3) Раст. *Tromella mesenterica* Retz. ЗЮЗО. I. 139.

Драглина, лію, еш, гл. 1) Превращаться въ студенистое вещество, дрожать подобно студенистому веществу. 2) Нависнуть (о тучахъ). *Чи не буде снігу: там такі білі хмари драглиють.* МВ. II. 121.

Драгно, на, с. Грязь, болото. *В сѣни раз у-раз вода з степі налігас, те там жеж таке драгно.* Черк. у.

Драговина, ні, ж.=Драговина. *Там колись болото було, а тепер така драговина, аж страшно, як ідеи.* Качен. ч.

Драголюб, ба, м. Раст. а) *Mentha arven-*

sis, полевая мята, б) *Lycopus europaeus* L. ЗЮЗО. 1. 127. Ум. Драголюбчин. Мил. 96. *Ти, Одарко, ти, голубко моя, що ти мені та за зілля дала? Дала тобі драголюбчику, ти Іванку, мій голубчику.* Чуб. V. 34.

Драгоман, на, м. Переводчик при посольствѣ, миссін. А также пхнув він драгомана і до латинського султана. Котл. Ев.

Драгонія, вії, ж. Наемная конница, служившая въ Польшѣ. *Наряжайте драгонію, лаштуйте гармати.* К. Досв. 145.

Драгуня, лі, ж. Въ загадкѣ: лошадь. *Хороша драгуля біжить як куля.* ХС. III. 65.

Драгунь, на, м. Драгунъ. *Чому рано не була?—Боялася драгуна.* Чуб. Ш. 102.

Драгунський, а, в. Драгунскій. *У їх драгунська совість.* Ном. № 3170.

Дражливіш, а, е. Щекотливый. *У сьому дражливішому ділі спустись на мене.* К. ХП. 17.

Дражніти, нб, нш, гл. Дразнить, сердить. *Пусти мене, моя мати, на юлиці погуляти; пусти мене, моя мати, я не забарюся, тільки хлопців подражню да й назад вернуся.* Мет. 302. Собак дражнили на дворах. Котл. Ев. 2) Прозывать. называть. *Пшли ми в'ять по сліду і як раз у се село зайшли, як його дражнять,—не знаємо.* Шевч. 288.

Дражнітися, нбсья, ншсья, гл. — з ним. Дразнить, подразнивать кого. *Він дражнивсья з Лехерою Петровою.* Левец. Пов. 237.

Драбн, на, м. Драконъ. *А ті були фараони, кесарі—то погані! Погань люта, безъ Бога, сказано,—дракони.* Шевч. II. 169. *Дракон огнекрилатий.* К. МБ. II. 137.

Драла, нар. Бѣгомъ. *Так я від його драла, оббіг з пігонів та й став.* Стор. I. 148. *Оттут то вітри схаменились, і ну всі драла до нори, до леса, мов ляги, шатнулись.* Котл. Ев. I. 11. *Драла дати.* Убѣжать, удрать. *Дав од неї драла не оглядаючись.* Стор. I. 54. *І до плуга, і до рала, і до хлопців дала драла.* Ном. № 8807. *Драла дмухнути, дряпнути.* Удрать. *Спалив осело у Калиновського та й дряпнув драла.* К. ЦН. 172.

Драли, лів, м. мн. Шугливо: заячьи ноги. Вх. Пч. II. 6.

Дралимова, нар. = Драла. Харьк.

Драма, мн, ж. Драма. „*Колій. Українська драма.*“ Хата, 113.

Драматичний, а, в. Драматическій.

Драмований, я, в. У Кудвиша: драматическій. *Драмована трилогія.* К.

Драмувати, му́ю, еш, гл. Драматизировать, сочинять драмы. *Драмована історія життя обох поетів.* К. ХП. 21.

Дранджоли, жол, м. мн. Салазки, полозьями для которыхъ служатъ двѣ доски. Ум. Дранджолята. Чуб. VII. 575. См. Гринджоли.

Драньбський, а, в. Ум. отъ драній.

Дранець, нця, м. Оборванецъ.

Дранный, а, в. 1) Драный, порванный, въ дырахъ. *Пізнають хлопці і в дранный сорочці.* Ном. № 11245. *Шинкарочко молоді! Повірь меду й вина. Не повіро не продам, бо на тобі каптан драм.* Чуб. V. 201. 2) Ободранный, облупленный. *Я коза ярая, тів бока драмая, тів бока луплема.* Ном. № 9267.

Драниця, ці, ж. Драница, тонкая доска отколота я или отщепленная отъ дерева (употребл. для кровель и пр.). Ум. Дранича.

Драничина, ни, ж = Драница. Загадка. *Драничина хоть яку куну звалить.* Черниг. Губ. Вѣд. 1859, № 29, стр. 209.

Драничка, ки, ж. Ум. отъ драница.

Дранка, ки, ж. 1) Изношенная бѣлье, изношенная одежда. *Сорочечка-дранка.* Грин. I. 79. *Била мене мати дранку, що порвали хлопці дранку, а я сіла та й лагаю, та й на хлопців поглядаю.* Мил. 103. 2) = Драниця. Вх. Лем. 411. Ум. Драночна. *Не було в його ні хати, нічого, тільки сорочка-драмочка на хребті.* Г. Барв. 353.

Драннй, нй, с. соб. Лохмотья. Чуб. V. 1092.

Дрант, ту, м. = Дрантя. Вх. Лем. 411.

Дравтаний, а, в. = Дрантивий. Гол. II. 466.

Дрантивий, а, в. 1) Изорванный, рванный. 2) Дрянной, негодный. *Дрантивя коновка. Дрантивя свита. Дрантиві колеса.* Каманец. у.

Дрантіна, ни, ж. = Дрантя. *Лежить Ганна на старій драктині, прикрита старою рядниною.* Левец. I. 75.

Дрантогуз, ва, м. Оборвышъ. *На городі кукуруза; нема мого дрантогуза, нема його і не буде, він поїзав мезжилюде.* Чуб. V. 1180.

Дра́нта, тя, с. 1) Ветошь, старья вещи, лохмотья. Св. Л. 91. *Ні в'їв, ні отив, а дрантям світить.* Ном. № 1869. *Жид каже: „ти не знаєш, що купиєш“, і справді жид замість доброго— дрантя продає.* Ном. № 10519. *Яка там свита— дрантя саме Канев.* у. 2) Дрянь, негодная вещь. *Ет, дрантя ті колеса! Стари. Побіжи, то й розсиплються.* Каменец. у. *Як би добра кобила, то б варт дати 30 карб., а то дрантя.* Каменец. у. Ум. **Дра́нтячно.** *Отой жид, що дрантячко збирає, купиє.* Каменец. у.

Дрань, ні, ж. 1) = **Дрантя.** *Як люде дрань, то така їх Ордань.* Ном. № 7126. 2) = **Драниця.** Левиц. І. 92.

Драп, меж. См. **Дряп.**

Драпак, ка, м. См. **Дряпак.**

Драпати, драпну́ти, драпну́ти. гл. См. **Драпати** и пр.

Драпа́тий, а, в. О вышивкѣ: **драпа́ти** ұставни. Kolb. I. 48.

Драпа́ч, ча, м. Шерстобой, употребляющийся для очистки шерсти проволоочныя щетки. Вас. 202.

Драпа́чка, ка, ж. Звѣзда́ти драпа́чни. Родь вышивки. Kolb. I. 48.

Драпѣжник, ка, м. 1) См. **Дряпѣжник.** 2) У гуцулов: ночной церковный сторожъ. Шух. I. 119.

Драпѣка, ки, об. = **Дряпѣка.** О. 1861. XI. 28.

Драпкати, каю, еш, гл. = **Дряпати.** Вх. Уг. 237.

Драпкатию, каюся, ешся, гл. = **Дряпатися.** Вх. Уг. 237.

Драпуста́н, ну, м. Раст. *Asalea pontica* L. См. **Шанодран.** ЗЮЗО. I. 113.

Драпцюва́ти, цюю, еш, гл. Удирать. Вх. Зн. 16.

Драпце́м, нар. — побити. Скоро побѣжать, скоро убѣжать. Вх. Зн. 16.

Дра́та, ти, ж. Прятѣсеніе, поборь. Загр.

Дра́тва, ви, ж. Дратва. ЗОЮР. II. 92. *Що шилом приколе, дратвою прив'яже.* Грин. III. 300. Ум. **Дра́твиця, дра́товка.** *Загадав ишець шевчиси дратовки спрясти.* Чуб. V. 818.

Дра́ти, деру́, рѣш, гл. = **Дерти.**

Дра́тися, деру́ся, рѣ́шся, гл. = **Дертися.**

Дра́тливий, в, в. Раздражительный.

Дра́тливість, вости, ж. Раздражительность.

Дра́тований, а, в. Раздраженный.

Дра́товка, ка, ж. Ум. отъ дратва.

Дра́тува́ння, ня, с. Раздраженіе.

Дра́тува́ти, ту́ю, еш, гл. Раздража́ти, дразнить. К. ЦН. 179. *Буде з вас, що шляхту дурно драпували і з лукавим Острижком в стени повтікали.* К. Досв. 203. *Кожжен лист, що читав він, драпував його.* Стор. М. Пр. 88.

Дра́тува́тися, ту́юся, ешся, гл. 1) Дразнить. *Та ну вже не драпуйся: давай дітям гостинця, а мені очіпка.* Рудч. Ск. II. 168. 2) Раздражаться.

Драч, ча́, м. 1) Шомполь. Ромен. у. 2) Пильничка. *Уже драчі поприходили з лісу від дрички.* Волин. г. 2) Обдирало, сборщикъ податей. *Воно б добре жилось, та драчі прокляті: двадцять п'ять карбованців за п'ять дуди подушного заплали.* Лебед. у. 4) Кблүчий кустарникъ. (Добруджа). КС. 1883. I. 59. 5) Родь удочки для крупной рыбы при ловлѣ зимой: оловяная гирька съ крючкомъ на шпуркѣ. Вас. 189.

Дра́ча, чи, ж. 1) Обирательство, вымогательство, поборы, взятки. *Немо життя: великі драчі.* Лебед. у. КС. 1882. IX. 568. 2) Ссоры. *Як менший брат оженився, то почалась між ними драча за худобу.* Екатеринаосл. у.

Дра́чка, ка, ж. 1) Лѣсопильный заводъ. (Примѣръ см. при словѣ **драч** 2). 2) Доска. **Дра́чку рѣзати.** Пилать доски. Волин. г. 3) Плотн. инструментъ: ресмусть. 4) Расположеніе къ ссорѣ. *Оттак і посердились, кначе хто міже їми драчку вкинув.* Киев. у.

Дра́чкува́ти, ку́ю, еш, гл. Обинать стѣны новаго дома передь обмазкою драпницами. Рк. Левиц.

Дре́вина, ня, ж. = **Дереви́на.** Шевч. 436.

Дре́вко, ка, с. Ум. отъ древо. Деревцо. Чуб. V. 850.

Дре́вний, я, в. Престарѣлый, старый. Сим. 230. *Була то жена вельми древня і немощна.* МВ. II. 74.

Дре́во, ва, с. = **Дерево.** Грин. III. 690. *А зузля стрепенула, в темний луг полинула, сіла собі на високім древі.* Мер. 256. *Над водою посажене древо зеленіє.* Ум. **Дре́вно.** *Помости гніздечко й у садочку, на високім древку, на яворку.* Чуб. V. 850.

Древо́ру́б, ба, м. Сарай для дровъ. Шух. I. 106.

Дреглі́, лів, м. мн. = **Драглі.** Вх. Зн. 16.

Дрегло, ла, с. ? Всякос дрегло, разниє хайми. Чуб. Ш. 336.

Дрегну́ти, ну́, нѣш, гл.—**Дрегнути.** 1) *наймит справді мов божевільний дрегнує із поля додому. Не гледів і дороги.* Г. Барв. 198.

Дреготá, т́я, ж.—**Дрігота.** *Все на бідного дрегота.* Ном. № 1577.

Дрѣгес, са, м.—**Дригез.** *Він кладе дрѣгес за губу.*

Дрежену́ти, ну́, нѣш, гл. Быстро побіжати, уйти. Мир. Цов. I. 1586. *А кобила як дрѣмене, аж курява встала.* Рудч. Ск. I. 1.

Дрѣжлик, ка, м. Раст. *Orchis montio.*
Дрѣжлюга, ги, ж. Птица козодой, *Sargimus europaeus.* Черк. у.

Дрѣнути, ну, нѣш, гл.—**Дреженути.** *До корми дренує.* НВолын. у.

Дренчáти, ч́у, ч́ш, гл.—**Деренчати.** *Голос їй дренчить.* Св. Л. 103. *Помоць давно хрін, ає в́нжа дренчали.* Св. Л. 13.

Дрепену́ти, ну́, нѣш, гл.—**Дреженути.**
Дрешáк, ка́, м. У очиняників: когтеобразний желізний гребешокъ, котримъ расчесывають шерсть на обробочаной уже овчій. Вас. 153.

Дривѣ́тня, дривѣ́тня, дривѣ́тня, ні, ж.—**Дривѣ́тня.** Чуб. VII. 387.

Дривѣ́тень, т́ня, м.—**Дривѣ́тня.** Ека-териносл. у. (Залюбовск.).

Дригави́ця, ці́, ж. и **пр.**—**Дригавица** и **пр.**

Дриглі́, лів́, м. м.—**Драглі́.** Вх. Зи. 16.

Дриглі́ти, гч́у, т́ш, гл.—**Драглі́ти.** О. 1862. VШ. 49.

Дриѓ, меж́, виражающее быстрое одно-разовое движеніе ногой. *Дриг ногою! круть рѣсками!* Г. Арт. (О. 1861. III. 104).

Дри́гавка, ка́, ж. Руль. Ровен. у. Голын. г.

Дри́гáння, ня, с. Быстрое движеніе ногою; судорожное подергиваніе членовъ.

Дри́гáти, гáю, еш, одн. в. **дригáти, ну́, нѣш, гл.** Дѣлать быстрое движеніе ногою; судорожно подергиватися, *Турн улітра, а ногою ще дрига.* Ном. № 3340. *Не рад лях, що взяв по зубцях, а він ще і ногами дригас.* Ном. № 868. *А Потоцький ще гірш сміється: аж ніжки дрига на речотється.* Стор. I. 192. *І старому собачі дригають жили.* Ном. № 8695.

Тепер вони слять з перенюк, не дригас ні один ногою. Котл. Ен.

Дри́гáтися, гáюся, ешся, гл. Дѣлать судорожныя движенія, содрогатися. *Зарізає барама,—і не дригався.* НВолын. у.

Дри́гез, зу, м. Изгаръ табачная, остаю-щаяся въ трубкѣ и которую потомъ кладуть собі за нижнюю губу.

Дригнү́ти. См. **Дригати:**

Дригнү́ти, ну́, нѣш, гл. То-же, что и дригнүти, но обозначаетъ движеніе болѣе сильное. *„Бисові груди! пробубонитъ: які спілі і над самісінькою головою висять, а ні одна ж то не впаде у роп!“* І що б то дригнүти ногою та штовхнүти об цѣвку, то і поситались би. Стор. I. 63.

Дригү́лька, ки, ж. Фигура, сдѣлання ногами, какъ бы въ танцѣ. *Задере голову (півень)... і витупцювує-витупцювує дригүльками!* Нїби й справді такює. (ім.

Дрижѣ́ць, в́ця́, м.—**Драглі́ 2.** Вх. За. 16.

Дрижѣ́нна, ня, ж.—**Дрижѣ́нець.** Желех.

Дрижфі́ст, фостá, м. Пт. горихвостка, *Phoenicurus.* Вх. Зв. 16.

Дриз, за и зу, м. Хворость. *Нема ні дриза, зу.* Нѣтъ ни прутика. Мнж. 179; нѣтъ ничего. Мнж. 162.

Дри́за дáти. Побіжати, убіжати. *Як дав дриза, дак так тільки н'ятами залопотів.*

Дризнү́ти, ну́, нѣш, гл. Побіжати, ударити. *Злякався Хома... та кинувши москаля (що вів ва мотузці), як дризнє, так тільки й бачили Хому.* Рудч. Ск. II. 176.

Дри́ля, ля, м. Сварядъ для сверленія.

Дрилювáти, лю́ю, еш, гл. 1) Сверлить дрилем. 2) Очищать крыжовникъ, смородиу и т. п. отъ косточекъ.

Дри́ля, лі́, ж. Дырка, просверленная дрилем.

Дри́мба, бя́, ж. 1) Пружинный музыкальный инструментъ изъ желѣза: его во время игры держатъ въ зубахъ, производи-звукъ ударами пальца. 2) Неряха. 3) Жю-нишна легкаго поведенія.

Дри́мба́ти. бáю, еш, гл. Танцовать, под-плясывать. *Найду собі цимбали, щоб ні-жєньки дримбулти.* Чуб. V. 1155.

Дри́дати, даю́, еш, гл. О лошади: бѣ-жать рысью. Вх. Уг. 237.

Дри́дом, нар. Рысью. *Дридом іде кінь.* Вх. Уг. 237.

Дри́пи, пів́, м. м. и **дри́пá, п'я́, с.**

Граньє. *Ти б своє дрип'я узвє, нехай не валяється отут.*

Дрискуля, лі, ж. = Дрислівка 2. Желех.

Дрислівий, а, е. Часто страдаючий поносомъ.

Дрислівиці, видь, ж. мн. = Дроля. *На того сина плаксивиці, дрисловиці... і вся нечистота, а на мою дочку чистота, красота зо всіх сторон.* Чуб. I. 118.

Дрислівка, ки, ж. 1) Дыва, имѣющая много жидкости въ срединѣ и вообще мвгкая. 2) Слява скороспѣлка. Аф. 394.

Дрисля, лі, ж. 1) Поносъ. Закр. 2) Раст. См. Пішняка. Лебед. у.

Дрислявка, ки, ж. = Дрислівка 2. Желех.

Дрислѣчий, а, е. Откосящійся къ поносу.

Дрисні, ні, ж. = Дрисля.

Дристѣти, щѣ, щеш, гл. Страдать поносомъ.

Дристоква, ву, м. Раст. *Crocus reticulatus*. ЗЮЗО. I. 120.

Дристѣн, нѣ, м. 1) Страдаючий поносомъ. 2) Раст. *Polygonum laraliifolium*. Шух. I. 22. Ум. Дристунѣць, дристѣнчик.

Дристѣха, ки, ж. 1) Страдающая поносомъ. 2) Разжиженный слой земли, встрѣчающійся при копанні, напр., колодца на большой глубинѣ. 3) = Дрислізна 1.

Дрись! меж., выражающее звукъ при испражненіи поносомъ.

Дришля, лі, дришня, ні, ж. = Дрисля.

Дрѣб, дрѣбу, м. 1) = Дрѣбок. Чуб. V. 1158. 2) Дрѣвь ружейная. Аф. 394. 3) = Дрѣбина. 4) Недойная овца. Шух. I. 190.

Дрѣбен, прил. = Дрѣбний. *А не піде дрѣбен дощик безъ черної хмари.* Мет. 85.

Дрѣбка, ки, ж. = Дрѣбок. *Соли дрѣбка.* Гк. Левниц. Дрѣбу. Немного. *Дрѣбку постояпи і поговорити.* Вх. Зн. 16.

Дрѣбковий, а, е. Большими крупниками, въ кусочкахъ (о соли и т. п.). См. Дрѣбчатий.

Дрѣбний, а, ё, устѣ. форма: дрѣбен. 1) Мелкій, дробный, небольшой, маленькій. *Дрѣбні речі у кошик поклала.* НВолын. у. *А я ж тую дрѣбку ряску зберу у занаску.* Мет. 8. *Заганяла дрѣбні пташки до бору.* Чуб. III. 251. *Сю конопельки дрѣбні зелененькі.* Нп. *Шкода як умре, бо дрѣбні діти мас.* Камецев. у. 2) Мелкозурчатый. *Види, види, дівчинонько, під*

вербу густую, нехай же я подивлюся на плахту дрѣбную. Мет. 241. 3) Густой, частый. *Дрѣбен дощик іде.* Нп. *За дрѣбними слізюнками світною не бачу.* Мет. 21. Когда говорится о слезахъ, существенное часто опускается. *Дрѣбними вмиося.* *Покотились дрѣбненькі з очей.* О. 1862. X. 2. Дрѣбній лист. Мелко и густо испаванное письмо. Грин. III. 677. Ум. Дрѣбненький, дрѣбненький, дрѣбнѣній. *Та й знов мережать захожусь дрѣбненьку книжечку.* Шевч. 549. *Листячко дрѣбненьке.* Кв. II. 163. *Дрѣблѣні, як тишою, червоні квіточки.* Костантинвогр. у.

Дрѣблѣтний, а, е = Дрѣбний.

Дрѣблѣти, нѣю, нѣш, гл. Рѣзать, крошить, разбивать, раскальвать мельче, чѣмъ нужно. *Не дрѣбни бо такъ сахаро: хай більші грудочки будуть.* Харьк. *Не дрѣбни ложили: я дуже дрѣбно не люблю.*

Дрѣблѣтися, нѣюся, нѣшся, гл. Раздробляться, измельчаться. *Сахаръ дрѣблѣтися на маленькі грудочки.* Кролев. у.

Дрѣблѣця, ці, ж. 1) Мелочь, пустякъ. 2) — плахта. Мелкозурчатая плахта. *Вийди, вийди, молодиче, з відром по водичку, нехай гляну, подивлюся на плахту дрѣблѣцю.* Чуб. V. 675. *Виткала молода дівчина двѣ плахти дрѣблѣці.* Лавр. 162. 3) мн. Дрѣблѣць. Мелко заштененныя косы. Св. Л. 2. *Росчесала русу косу, заплела в дрѣблѣці.* Гайсин. у. 4) Родъ сѣти для ловли рыбы въ Днѣстрѣ. Браун. 12. Ум. Дрѣблѣчна, дрѣблѣченна. Ном. № 14029. *Ой плахотка-дрѣблѣченка по тросточці червцю.* ЗЮОР. II. 241.

Дрѣблѣснѣвий, а, е. Очень мелкій, очень маленькій, очень густой и пр.

Дрѣблѣснѣцько, нар. Очень мелко, очень густо, очень подробно и пр.

Дрѣблѣти, нѣю, еш, гл. Мельчать.

Дрѣбно, нар. Мелко; густо, часто. *Понабивано каміння дрѣбно-дрѣбно, немаче горохом вислано.* Стор. I. 146. *Багатий дрѣбно крас.* Ном. № 1451. *Вий та й дрѣбно, щобъ знали, чий син.* Ном. № 9297 на стр. 289. *Яхъ музика дрѣбно грає,—я слухати люблю.* Гол. VI. 447. 2) Подробно. *Потімъ все дрѣбно розказала, кого до пехла провозжала.* Котля. Ев. III. 37. Ум. Дрѣбнѣнно, дрѣбнѣсенньо. *Дрѣбно, дрѣбнѣсенньо русу косу заплела.* МВ. I. 134. *Дрѣбнѣнно ходіти.* Ходить мелкими шажками. *Може ту, мамо, сватати, що дрѣбнѣньо ходити?* Мет. 238.

Дрібногляд, ду, м. Микроскопъ. *Микроскоп по нашому можна назвати дрібногляд.* Ком. II. 88.

Дрібноголовий, а, в. Пустоголовий, обмежений. *Дрібноголове панство кепкує з рідної мови.* І.

Дрібнолістий, а, в. Мелколистий. *Дрібнолиста груша.* МВ. II. 74.

Дрібнога, та, ж. Мелюзга, мелочь. *Тоді то вже орда значних людей у полонь залюбки брала, а дрібному панів без жалю стинала.* К. Хмельв. 66. *Дрібна дрібнота.* К. Кр. 23. Ум. Дрібнога, дрібногонья.

Дрібноїній, и, в. Ум. отъ дрібний.

Дрібнякі, ків, м. м. Мелкія деньги. Вх. Зн 16.

Дріббк, бкв, м. Кусочекъ, крупинка (о соли, напр.). *І не раз, і не два траплялося, що в хаті не було ні дрібка соли, ні сухого сугаря.* Левци. I. 73. Ум. Дріббчя.

Дріботання, ва, с. Неразборчивая болтовня скороговоркой. *Таке жесь дріботання в його, що я й не розберу, що він і росказує.* Новомоск. у.

Дріботати, бочу́, чеш и дріботіти, бочу́, тіш, гл. 1) Говорить очень скоро. *Оце було й дивиться він на тебе і дріботить тобі, а дума певно о чімсь другім.* Сям. 199. *Мовчки слуха, що дріботить йому вона.* Греб. 357. 2) Мелко ступать, частить ногами. *Цей кінь щось не дурно ногами дрібоче. Як було вдарять музики в струни, Марина не встаєть і не втерпиль!* Вже й бе тропака і дріботить. Левци. I. 12.

Дріботун, на́, м. Говорунъ, много и быстро говорящий, болтувъ. *Дивиться він на тебе й дріботить тобі (дріботун був старий).* Сям. 199.

Дріботуха, хм, ж. Говорунья, болтунья. *Що вже й дріботуха вона, то й Боже! Усе дрібоче, усе дрібоче!* Новомоск. у.

Дріббчок, чка, м. Ум. отъ дрібок.

Дрібошити и дрібошити, шу́, шійс, гл. Дѣлать быстро слѣдуюція одно за другимъ движенія. *Взяв москаль ціпа і почав увидко-швидко ним дрібошити.* Грин. II. 207. *Поэтому дрібошити=дріботати 2.* *Кінь... дрібошив ристю.* Левци. I. 484.

Дрібушечки, чок, ж. м. Ум. отъ дрібушки.

Дрібушити. См. Дрібошити.

Дрібушки, шок, ж. м. 1) Родъ игры:

беруть вдвоємъ за руки і поставивъ носки къ носкамъ, кружатся, приговаривая: „дрібу-дрібу, дрібушечки!“ 2) Танецъ, тажъ мелкія па въ танцахъ. *Ті „дрібушки“ танцювали, ті садили гопака.* Свіп. 136. *Настя вийшла у танецъ... вировляла дрібушки.* Левци. Пов. 111. 3) Мелко заплетенныя косы. *Гол. Од. 60. Поплела коси у самі маленькі дрібушки і вінком на голову поклала.* Кв. I. 50. *Не плети кісоньки упроче, заплети кісоньку в дрібушки.* Мет. 205. Ум. Дрібушечки. Ив. 77.

Дрібцювати, цюю, еш, гл. Дѣлать мелкія па, частить танцюя. *Який там він прудкий? Дрібцює й ноги вкуні, і тільки гупотить, товче мов просо в ступі* О. 1861. VIII. 50.

Дрібчатий, я, в. Большими крупинками (о соли и т. п.). Рк. Левци. См. Дрібновий.

Дріб'язкий, дріб'язковий, а, в. Мелочной.

Дріб'язок, вку, м. 1) Мелочь, мелкія вещи. *Оце забув купити олій. Стілько дріб'язку було, що як його й не забути: купи соли, купи риби, меду, мила, олій,—от і забудеш що небуди, винаде з голови.* Кіев. у. 2) Маленькія дѣти. *Там тогодріб'язку повек запічок.* 3) Мелкій скотъ. *В мене овець вапага, а діткию без ліху, а дріб'язку як тіску.* Іавр. 77. 4) На дріб'язок, на дріб'язки побіти. *Побіть на мелкіє кусочки.* Грин. II. 243

Дрівітня, дрівотня, дрівутня, ні, ж. Бревно, на которомъ рубать дрова, а тажъ и мѣсто, гдѣ оно находится. *Хлопці щось робили та й покинули сокиру, устромилиши у дрівотню.* Кост. (О. 1862. VI. 46). *На дрівітні дров ні поліна.* ЗОЮР. I. 220. *А турки, що тріски на дрівітні, валяються кучами.* ЗОЮР. I. 291. *Чи пересуне що, чи передожить, а сама зирк із колоти на дрівотню.* Кв. II. 160.

Дрівій, вець, с. м. Ум. отъ дрова.

Дрігавиця, ці, дрігва́, ві́, ж. Студенистая масса или что либо подобное ей. *Ще за старих панів віці такі вже ситі були, що як ідутъ—аж дрігавиця дріготить.* Лубен. у. *Там і віці ситі, як дрігва, аж шкура ходором ходє.* Лубен. у.

Дріготá, ті́, ж. Дрожь.

Дріготіти, чу́, тіш, гл. Дрожать. *Дріготити, як зімою хорти.* Ном. № 651.

Дріжаки, ків, м. мн. Дрожь. Дрімани їсти. Трастись оть холода. *Пархім ходить та, голодний, дріжаки їсть по холодній зорі, не маючи у віщо й одягтися.* Кв. О, та й змерз же я цупко!... Та й дріжакив найєся! Кв. І. 5. Дрімани скіають у душ. Страшно ставовитися, вападаєть страхъ. *Йдуть хлопці... в душі дріжаки скачуть, Господи, Господи! що то буде?... Кожному в голові був той экзамен.* Св. Л. 215.

Дріжанна, ня, с. Дрожавіе, дрожъ. Ком. П. 34. *Насупляки брови, чорні, гострі очі, твердий погляд, товстий нос,—все те обситало її спину дріжаньяч.* Левци. І. 332.

Дріжати, жу, жіш, гл. Дрожать. Стор. І. 84. *Дріжить як мокрий хорт, зубали знай цокоче.* Греб. *Гей як вискочив козак Нечасенко сам кониченька сідлати, гей під кониченьком, гей під вороненьким стали кіженьки дріжати.* Нп.

Дріжджити, джу, джіш, гл. Класть дрожди (въ тѣсто в т. п.). *Загадав Іван ся женичи, з м'якини пиво варити, кропивою змелити, а глиною дріжджити.* Р'к. Макс.

Дріжджі, джів, дріжчі, чів, м. мн. Дрожди. *Росте, як на дріжджах.* Ном. № 8611. *Пішов, як рак по дріжджах.* Ном. № 10981. *Пухла така, наче на дріжджах зішла.* МВ. І. 113. *А тут, не тобі казують, ростуть дочки як на дріжджах.* Левци. І. 140.

Дріжова, ви, ж. Трясина.

Дріжчі. См. Дріжджі.

Дрізд, дроздъ, м.=Дрозд. Вх. Пч. П. 15.

Дрізка, вок, м. Шенки, черенки, куськи, дребезги. Ум. Дрізочки. *Строцили на дрізочки.* Ном. № 3866.

Дріжвѣти, ві, вѣш, гл. Толкнути, лягнути. *Не підходь до коня близько, а то ногою дріжвѣ.* Херс. у.

Дрік, дрѣку, м. 1) Раст. дроць. *Genista tinctoria.* Лв. 99. *А в городі чистоколі два нуцики дроку.* Мет. 70. *Оці квітеньки так, каже, зурьєся, а оця травиця так... оце березка, оце чебрець, оце дрік.* Слм. 2) Оводъ.

Дріпа, ви, ж. Родъ весенней хороколдной игри.

Дріпак, кѣ, м. Соня. 3 дріпакѣм ся вітає. *Онъ дремлетъ, спить.* Вх. Лем. 411.

Дрімання, ня, с. Дремавіе. *Хилив її*

сон якийсь, якесь невтокійне дрімання. МВ. (О. 1862. І. 91).

Дрімати, маю, еш, гл. Дремають. *Які спить, то не їсть, а як їсть, то не дрімає.* Ном. № 5742. *Зирнув місяць тихесенько з-за чорної хмари: дрімай, дрімай.* Туреччино, до нової кари. Морд. (Мѣр. л. сб. 66). *Стали спочивати, став Марко дрімати.* Мет. 100.

Дріматися, мається, гл. безл. Клонитъ ко сну. *Став кунь вороний спотикатися, мені молодому да дріматися.* Мѣр. л. сб. 242. *Дріматється мені.* Федьк.

Дрімки, ків, мн. Дремота. *Соньки-дрімки в головоньки.* Мил. 36.

Дрімливий, а, в. Наводящій сонъ. Мил. 37. *Ой спи, дитя, без сповиття, поки мати з поля прийде та принесе три квіточки: одна буде дрімливая, друга буде сонливая, а третя щасливая.* Макс. (1849), 95. *Вітрець дрімливий якийсь наше.* МВ. П. 78.

Дрімливиці, виць, ж. мн. Расположеніє къ дремотѣ, дремота. *На мого сина дрімливиці, сонливиці і сплячки.* Чуб. І. 112.

Дрімлюх, ха, м.=Дрімух. Подольск. г. См. Дремлюга.

Дрімлючий, а, в. Сонливый, расположенный къ дремотѣ.

Дрімливиці, виць, ж. мн.=Дрімливиці. Мил. 34.

Дрімлиці, виць, ж. мн.=Дрімки, дрімливиці. *А соньки в головоньки, а дрімлиці в очіці.* Мил. 36.

Дрімота, ти, ж. Дремота. Левци. І. 9. *Ой ходить сон коло вікон, а дрімота кроло плота.* Мет. 2. *Ой на kota воркота, на дитину дрімота.* Макс. *Цѣти ж собі, живи собі самотою, самотою, втішай себе солодкою дрімотою, дрімотою.* К. Досв. 49.

Дрімух, ха, м. Пт. Козодой, *Saprimulgus eurgorzeus.* Вх. Пч. П. 9. См. Дрімлюх.

Дрімучий, а, в. Объятый дремотою, дремлющій. *Тихенько дрімучий Прут дали тече.* Млак. 3.

Дріпа, пи, ж.=Задріпа? *Уродиться ж дріпа, мов червива ріпа.* Ном. № 8499.

Дріпло, ла, с. об. Дривъ, оборвлитъ. *Ми робимо, ми жемло, ми в коломазі, а вони, не робивши вихорощуютьєся; старе дріпло—і те шубу яку напірять.* Г. Барв. 33.

Дріт, дрóту, м. Проволока. Вас. 199. *Єсть у мене нагаєчка з кінця дротом шита.* Мар. л. сб. 337. Ум. **Дрóтин.** Драг. 79. **Дрòтбчон.** *Я ж думала, що нагаєчка з платочка, аже то вона із проклятого дроточка.* Нп.

Дрітáрь, рá, м. Проволочникъ. Вх. Уг. 237.

Дрітовач, ча, м. = **Дрітáрь.** Вх. Уг. 237.

Дрѣть, дрѣти, ж. Сплетенная вдвое мѣднан проволока, употребляющаяся въ гучульськихъ издѣльяхъ. Шух. I. 275, 312.

Дрѣчний, а, в = Грчньий. Lutskaý, Grammatica slavoruthena, 168. Вх. Уг. 237. *Ой дівчата, ой сестриці, приходять м'ясниці, як нас возьмуть дрѣчні хлопці, — будем молодіці.* Гол. II. 431.

Дробелáва, ва, ж. = **Дрѣбота.** Вх. Лем. 411.

Дробелáчів'я, в'я, с. соб. Овцы и козы. Вх. Лем. 411.

Дробнá, нá, ж. соб. 1) Домашнія птици. Сим. 137, 142. К. Дз. 214. 2) Мелкія пресмыкающіяся, также черви. *Хай йому дробнá сміться!* — нехорошее пожелание мертвому. Мнж. Ск. 179. 3) Дрова изъ тонкихъ вѣтокъ. Каменец. у. 4) Мелкія нещи. НВолын. у. 5) Мелькія деньги. НВолын. у. 6) Мелкіе куски. *Посікли Гнатка, посікли братка на... дробину.* Молодик. (1843), 141.

Дробнник, ка, м. 1) Пастухъ гусей. 2) Дворъ и хлѣвъ, гдѣ содержатъ домашнюю птицу.

Дробнниця, ці, ж. Женщина, приглядывающая за домашней птицей.

Дрòбити, блó, бнш, м. Рѣзать на мелкіе куски. *А мій милій тісто дрòбитъ, а я рада, що й то робить.* Грин. Ш. 314. 2) = **Дрòботити** 2. Шух. I. 80.

Дрòбѣтько, ка, м. Говорящій скоро и невнятно.

Дрòбнѣця, ці, ж. Дробница (мѣшокъ или сосудъ для храненія дроба). *І нистоль, і дробнѣця, і муикет важучий.* Щог. В. 98.

Дрòбовѣк, ка, м. Охотничье ружье. Аф. 394. Ум. Дрòбовичбн.

Дрòбувáтий, а, в. Большими крупняками (о соли и т. п.). *Дрòбувата сіль.*

Дрòб'ята, б'áт, с. мн. Овцы. Желех. Шух. I. 84.

Дрба, дрѣв и дров, с. мн. Дрова. *У неклї все тепло, а пойдї в рай, то й дрòвалим дбай.* Ном. № 200. Ум. **Дрѣвцї.** Рудч.

Ск. II. 7. *А ну, снїку, розкидаймо хлєвецъ та нарубаймо дрѣвецъ.* Ном. № 10289. *Василь на всї празники нарублює дрѣвецъ.* Кв. II. 160.

Дрòв'ява, ва, ж. Полѣно дровъ. *Треба, щобъ гола нїч николи не була, класти на нїч у неї дрòв'яву.* ХС. III. 50.

Дрòвнѣкв, кв, ж. Большое полѣно дровъ, бревно. *Двѣ дрòвнѣкв, чотирї коляки, восьм'я́р, дев'яна шїль.* (Загадка: ярмо). ХС. III. 64.

Дрòвнѣняк, кв, м. Дровникъ. Радомысл. у. (Рк. Левци.).

Дрòвнѣня, нѣ, ж. = **Дрѣвнѣня.** *Пішов дрова рубати, на дрòвнѣню лї спати.* Нп. *Як тріски літають-скачуть з під сокири на дрòвнѣни, розсилають мизї моде наши костї беззащитні.* К. Псал. 315.

Дрòвнѣк, кá, м. Дрòвняной сарай.

Дрòвно, на, с. = **Дрòвнина.** Вх. Лем. 411.

Дрòвовѡв, ва, м. Работникъ на сахарномъ заводѣ, возчикъ дрова. НВолын. у.

Дрòворубѡ, ба, м. Дрòвосѣкъ.

Дрòворубнѣ, нѣ, ж. Мѣсто, гдѣ рубяць дрова. Мїус. окр.

Дрòв'яний, á, ё. Дрòвняной, изъ дровъ. *Дрòв'яний жар у нечі.* Константиногр. у

Дрòжáчка, кв, ж. Раст. Briza media. Шух. I. 20.

Дрòзд, дá, м. Пт. Дрòздъ, Turdus vulgaris.

Дрòковѣстий, а, в. Капризный, раздражительный.

Дрòковѣця, ці, ж. Жаркое время въ маѣ и юнѣ, когда снѣгъ подвергается нападению оводовъ и мечется изъ стороны въ сторону (дрòчнѣтся). *Чого ти головою крутиш, мов той цап у дрòковѣцю?* О. 1861. XI.

Дрòпáк, кá, м. Родъ танца, тренака. *Ой пішла б я на музики... да вдарим дрòпака.* Нп. **Дрòпанá дáти.** Убѣжать. *Чим дуж дав відтіть дрòпака.* Котл. Ев. II. 16.

Дрòтѣк, ка, м. Ум. отъ дрѣт. 2) Прутокъ чулочный. МВ. (1862. I. 40).

Дрòтѣня, нн, ж. Проволока.

Дрòтѡвий, а, в. = **Дрòтяний.** *Дрòтѡва струнка.* КС. 1882. VIII. 282. *Налайка дрòтѡвая, чорним шовком шита.* Чуб V. 621.

Дрòтѡчок, чѣа, м. Ум. отъ дрѣт.

Дрòтявнѣнький, а, в. Ум. отъ дрòтяний.

Дрòтяний, á, ё. Проволочный. Рудч. Ск. I. 60. *Озми, снїку, дрòтяній вѣжки, зв'яжи мнїй риченїки і нїжки.* Мар. л.

сб. 209. **Дротяні запаска.** Запаска съ вогнаною въ нее кавителю. Шух. I. 132. Ум. **Дротяніньий.** Напасчка дротянінька, и и молоденька, у тіло влише, кров'ю малнае. Чуб. V. 491.

Дротянів, кв, ж. Нагайна дротяніка. Нагайка, сдѣланая изъ проволоки. Не тийся, брате, чи дужа-здорова, заштийся, брате, яка моя доля: твовая хупочка в рукав мой стѣла, нагайка-дротяніка кров'ю обкиїла. Мет. 281. 2) Раст. *Juncus trifidus*. Лв. 99. Ум. **Дротяночка.** Чг. 26. Напасчка-дротяночка у три дротяні зпта. Чуб. Ш. 111.

Дрохва, вѣ, ж. Драхва. Грин. II. 156, 157. О. 1861, XI. 100. Зосталася парця серед стѣну одним одна. Однак не покида її Господю: пійде до неї дика коза, от вона пійдець молочка та й нап'ється; поналітають до неї дрохви, хохіва і напесить мочок. Стор. I. 74. По куцак між дровлю ходять дрохви табунами. Щог. B. 53.

Дрохвеві, вѣти, с. Драхва-дѣтевишь. Ум. Дрохвенітко. Аф. 394.

Дрохвін, дрохвіньий, а, в. Принадежаній драхвѣ, относїційся кь драхвѣ. *Дрохвіні лїцл.* Слм. 233.

Дрохвіч, чѣ, м. Самець драхва. Стор. II. 23.

Дрохвічка, кв, ж. Самка драхва.

Дрохїти, чў, чшш, м. Дразнить, сердить, раздражать. Бога не тїви, а чорта не драти. Ном. № 5871. Пустя мене, мати, я її не лабирюся, тїльки хлонїв подрочу та й назад вернусь. Лавр. 32.

Дрохїтися, чўся, чшшся, м. 1) Метаться изъ стороны въ сторону отъ укусовъ оводовъ (о скотѣ). 3) Сердиться, бѣситься, капризничать. *Оханїся ж, не дрохїся, не басїя, Паниску!* Мкр. Н. 9. 3) Дразниться. *Ти дрохїтися з мене.* Драг. 51.

Дрохлівий, а, в. Легко раздражаемый укусами оводовъ и мучающийся подъ вліяніемъ ихъ (о скотѣ). См. Дрохитися. Як корони охлїтїся, то прїїсїи тєля у хату, зарл латуляють одєжою, або чим друми, піку, щоб не дрохліве було пієтя. Чуб. I. 50.

Друбак, ка, м.—Гробак. Шух. I. 23.

Друбев, бва, не—Дрїбок. В нїї, мати, друбев доцїк їде, ой той менї ратоньки промисе. Чуб. V. 876. Ум. **Друбнѣнький.** Бодай же вам, панове-молодпове, да три літа болїти, а що ви мене поспрїтили і друбнѣнькї діти. Млр. л. сб. 191.

Друббк, бка, м.—Дрїбок. Менї небачацько треба: соли друббк, глїба шматок ти горїлки чарка. Ном. № 12175. Ум. **Друббчок.** Нема соли друббчки. Чуб. V. 496.

Друбўшев, шок, ж, мн.—Дрїбушев 3. Стор. М. Пр. 9.

Друг, га, мн. дрўї, м. 1) Другъ. *Бел вірно друа великал твѣа.* Ном. № 9021. *Годї тобї жити за тихим Дунаєм: ми на тебе, друже, давно вже чїсїли.* К. Досв. 28. *Разом, друзї! крикнув Карю.* Левнц. Пов. 350. *Не так тїє сто братїе, як сто друзї.* Ном: *Рече Христос до Івана, свою друа.* Чуб. Ш. 21. 2) Мужъ (пѣсняхъ) *Ой пїйду я, не берегом—дулом: чи не застрїкуєся з неусуженим друом.* Ном. 94. *Слава Марусе до Юрочка: мїй Юрасеньку, мїй друже вірїий!* (Свад. пѣсня о воюбрачныхъ). Мет. 184. Ум. **Друмон.** Чуб. V. 1004.

Другак, ка, м. 1) Теленокъ или жеребенокъ на второмъ году жизни. 2) Второй рой, вышедшїй въ то-же лѣто изъ одного и того-же улья.

Другий, а, в. 1) Другой; иной. *Один сидить конецъ столу, мед-вино кружає, другий сидить біля йою, на екрилочку грає.* Мет. 8. *Але він тут собі друїий, їжє у нашуму селї.* Кв. II. 296. *В мїстї добре тїлько кому небудь качал купувати, а не що друге.* Ном. № 10484. 2) Второй. *Уже й друїою сина дїждали собі.* Харьк. **Другого дня.** На другой день. Каменец. у.

Другїна, нї, ж. Подруга. За парцєю друїїї до царя в юстину серед радощїн весїльниї як голубки лїцїть. К. Псал. 110.

Другорадний, а, в. Второстепенный. Желех.

Другар, ра, м. Рукоятка рулевого весла у плота. См. Керва. Шух. I. 181.

Дрўжба, бн, 1) ж. Дружба. *Услужїте менї службу, покажіте дружбу.* Кв. I. 34. 2) об. Одиць изъ супруговъ; замужня жєшчина или женатый мужчина. *Позбїрались єуддї-сенатори, прїсудили йому жєнитися, тому молодому князєви, ї їде він шукати собі дрўжби, а за їм-великий поїзд.* ЗОЮР. П. 61. *1 ти дрўжба, і я дрўжба,—оба їсьмо єї дрўжби, ой вже ми єя додрўжбили волцької служби.* Гол. II. 803. Въ одной сказкѣ употреблено въ устахъ дѣвухекъ о молодомъ царевичѣ поставленому въ смыслѣ: молодой человекъ, могущїй быть жєвпхомъ: *Приходить він до будинок, аж вїйде три дочкы твєї баби на рудук...*

Ікий ти, кажуть, дружбо, лоротій, да уб'є тебе наші мамі. ЗОЮР. II. 51—52. 3) м. Товарищъ жениха на свадьбѣ, приглашенный имъ изъ числа нарней; шаферъ. Чуб. IV. 95—96. Иногда это значить тоже, что и дружно Чуб. IV. 182. Гол. IV. 432. Ум. Дружнобно, дружнобно. Маркес. 132. Грин. III. 498. Полянь, Маруев, на порі: *то йде дружнобно ворі твої, та несе коровай на віці, білес лавило на тарільні.* Мет. 207.

Дружбарт, та, м. Родъ игры въ карты. *Давай різати в мар'яша, в дружбарта, а хто і просто в візка.* Св. А. 222.

Дружнобенько, ка, м. Ум. отъ дружба. **Дружбати, блю, биш, гл.** Быть дружною, шаферомъ на свадьбѣ. Вх. Лем. 411. *Було б тобі не дружбити, було б тобі своїй пасти.* Насмѣшл. свад. ібсвн. Рк. Макс.

Дружбів, бова, во. Принадлежачій дружбі. Грин. III. 506. *Дружка за столом надіває дружбову шапку.* О. 1862. IV. 18.

Дружнобно, ка, м. Ум. отъ дружба. **Друженька, дружечка, еж, ж.** Ум. отъ дружка.

Друженько, ка, м. Ум. отъ дружно. **Дружнѣ, ня, 1) об.** Каждый изъ супруговъ—какъ мужъ, такъ и жена. *Да помози, Боже, на рушничку стати: тоді не розлучити ні батько, ні мамі, ні чужая чужина, коли судилася дружинка.* Мет. 53. *З великою худобою битись да сваритись, з хорошою дружиною на світі нажитись.* Мет. 83. *Ой як буду, моя матусенько, да я в війську помірати, приймай мою вірную дружинку да за рідну дитину.* Мет. 241. *Чоловіче мій, дружино моя, завіз ти мене, де роду нема.* Мет. 246. 2) ж. Товарищи, дружина, слуги. *Хвалитись стрілкою перед дружиною: да нема у дружини такої стріли, як у сального пана Івана.* Чуб. III. 288. Ум. **Дружинна, дружиноньна, дружиночна** Чуб. III. 288. Маркен. 136. Грин. III. 429. Мил. 205. *Що білая лебедина Дунай сколотила, невірная дружинонька жалю нарбила.* Чуб. III. 137. *Негідная дружиночка молодому світъ зав'язя.* Чуб. V. 31. *Борейкова дружинонька волає долами: одинъ каже до другого: „Вже пана не мамі“.* Гол. I. 14.

Дружити, жу, жиш, гл. 1) Дружить. *З москалем дружи, а камінь за пазухою держи.* Ном. № 819. 2) Поступать по дру-

жески. *Другу дружи, а другого не гніви.* Пон. № 9531. 3) Жевить или отдавать замужъ. Мил. 218. *Тому сина женити... тому дочку дружити.* О. 1861. XI. Св. 30. 4)—собі. *Братъ въ жены. В тебе сини в царя служатъ, царівочку собі дружать, в царя дочку заручили та й додому пригостили.* Гол. IV. 551. Ум. **Дружитоньки.** *Мої любі вечерниченьки! Вже ж бо ми на вас не ходитоньки, з панянками не дружитоньки.* О. 1862. IV. 4.

Дружитися, жуся, жишося, гл. 1)= **Дружити** I. *Слабий з дужим не борись, голій з багатим не друживсь.* Ном. № 1417. 2) Жениться. *Не стів а ні дружитись, а ні доли жити—чумакував.* МВ. I. 65.

Дружитоньки. Ум. отъ дружити.

Дружка, еж, ж. 1) Молодая дівушка изъ приглашенныхъ невестой быть на свадьбѣ; одна изъ дружен носитъ название старшої. *Завтра заплети кісоньку в дрібнички, та вже ж тобі не ходити в дружки!* Мет. 206. *Ой брязнули на дворі цимбали, озвалися у сіняхъ бояри, заспівали дружки у світлиці, забилося серце у вдовиці.* К. Досн. 120. 2) Подруга. *Ой хвалилася гречная панна своїми косами перед дружками.* Чуб. III. 299. Ум. **Друженька, дружечка.** Грин. III. 496, 433, 476. *Сідайте сюди, дівчата... ой же вам і ложечки, брусуйте, друженьки, брусуйте.* Кв. *Есть у мене служечка, старшая дружечка.* Мет. 193. *Усі дружки по лавах сіли, а Ганьку на посаді.* Нп.

Дружків, кова, во. Принадлежачій дружкові.

Дружко, ка, м. Приглашенный родителями жениха жеватьи мужнина; оны спорижастся свадьбой. МУЕ. III. 93. Сил. II. КС. 1883. II. 380. *На тарілку положить рушник і дати дружкові, піддружесому і старостам.* Мет. 190. *Аж ось крикнув дружок: „старости, пани підстарости! благословіте молодих вивести з хати на двір погуляти.“* Кв. I. 14. Ум. **Друженько, дружонько.** Грин. III. 436. *Очиняйте сватам хату, друженькам пивницю.* Нп.

Дружувати, кую, еш, гл. Быть дружком или дружною на свадьбѣ. Грин. III. 437. Алв. 64, 96. *Було б тобі, дружку, не дружувати, було б тобі своїй пасти.* Грин. III. 457. *Чи ти вже дружувала коли?* Полт.

Дружвий, я, е. 1) Дружественный,

дружний. Г. Барн 138. Дружня розмова. К. Досв. 93. Дружній середі вовк не страшний. Ном. № 10717. 2) Приналежний другу. Дружно жінку взяв до себе. Ум. Дружніський.

Дружість, **ности**, ж. Дружня жизнь, дружелюбіє. Та то тільки кажуть, що у них дружність, а вони дома їдяться, як ті собаки. Кавев. у.

Дружно, нар. Дружно, въ согласіи. З казінюм я жив дружно. Стор. I. 228. Ум. Дружнісько. Жили дружньо то дві жінки, мов би куми або ятрівки. Снів. 207.

Дружовько, кв. м. Ум. отъ дружно.

Дружчати, **чу**, **чиш**, гл. Быть дружною. Дружечка пишненька... не дружчили нікому, перший раз ся придало і то ся не одало. О. 1862. IV. 6. См. Дружувати.

Друзьки, (кві? м.) мн. = Дрізки. Лалери в друзки порозлітались. К. Бай. 93.

Друвь, **вд**, м. = Друг. Чи не вб'єте або чи не скараєте вірного мого друга. Мет. 403.

Друзівка, **кв**, м. Другъ, пріятедь, услужливий. Що, як би таких друзяк приплило хоч дві чайки до Кермана, як я пропадав там у неволі? К. ЧР. 7. Є ви товариші, друзяки? Собаки, а не товариші. Мир. ХРВ. 276. Парень молодий, друзяка, роботящий, смирний, не п'юющий і вже ні з ким не залається. Кв. I. 167.

I. Друг, **ву**, м. Печать, печатаніє. Подали до друку у „Основу“. К. (О. 1862. III. 30). Писав, щоб я слав йому до друку. А що тепер не перейшло через редакцію до друку, мусить зостаатися до иншого часу. Передь до Кобзаря Шевч. шд. Кожавчикова, стр. 1.

II. Друг, **ка**, **дручюк**, **чкб**, м. = Дрюк, дрючок. Вна, бна, та ще і дрюк кину. Ном. № 1023. Вирубав дрючка та й подне чертові в яму, щоб його... витягти. Чуд. I. 57. Ум. Друяга.

Друківня, **ві**, ж. Типографія. Побіраю, що було у мене писаного по нашому... одіє у друківню, -- от вам і книжка. Греб. 407. Ось нехай лиш Господь нам допоможе зложити докупи обидва береги Дніпрові, тоді ми позаводимо людей правній суди, школи, академії, друкарні, -- піднімемо Вкраїну вгору. К. ЧР. 132. А при школах споружалися друкарні, щоб і книжками свою віру боро-

нити, а цією і католицтво зсвятии. К. Хмельн., 47.

Друкарський, **а**, **в**. Типографський.

Друкарь, **ра**, м. Типографістикъ.

Друканиця, **ці**, ж. Юбка изъ синей вибівки. Вх. Лем. 411.

Друківля, **ля**, с. Шрифть? Як се ті книжки друкують? Там в друківля таке, що його прикидають, чи що? Брацл. у.

Друківаний, **а**, **в**. Печатный. Друкована словесність. К. ХП. 114. Як же піднялися братства церковні свою... віру од Унії наукою церковною, книжками друкованими та школами братськими боронити. К. Хмельн. 123. 2) Учений (иронично). Такі, бачте, любі: все письменні, друковані, сонце навіть гудять. Шевч. 122. Люде письменні й друковані. К. (О. 1861. II. 230). Иногда употребляется умышленно въ двузачномъ смыслѣ: можно повязать, что дѣло идетъ и о тѣлесномъ наказаніи друком (дрюком) -- т. е. палкою. Вчехий, та не друкований (друкований) т. е. недоученный -- подразумевается: при помощи друма, палки, почему въ вариантахъ этой пословицы бывають и такі: *вчехий, та не довчений, -- не прочехий, -- не товчехий*. Ном.

Друкування, **нд**, с. Печатаніє.

Друкувати, **квю**, **вш**, гл. Печатать.

Друкуватися, **квюся**, **ешся**, гл. Печататься. Друкуються тепер усе, що можна було знайти і надрукувати. Передмова до Кобзаря Шевченкового вид. Кожавчикова, стр. 1.

Друляти. См. Друляти.

Друльня, **ка**, м. Инструментъ, которимъ гуцульскіє мосіянини вирізняють при ориентировкѣ металла круговыя лінії. Части: цилиндрической стержень **біло**, въ нижнемъ концѣ стержня вставляеть стальныя писачбѣ съ двумя (какъ въ вилахъ) остриями, при прорѣзываніи круга одно изъ вѣхъ -- **сердешини** -- находится въ центрѣ, другое -- **околичник** -- очерчиваетъ округлость; выше стержень проходитъ сквозь горизонтально лежащій дискъ, -- **вѣчало**, а еще выше сквозь планку -- **валби**, отъ котораго идетъ веревочка -- **мотузіи**, выше проходящій сквозь стержень; движіемъ валні вверху и внизу приводитъ во вращеніє стержень, а потому и писачбѣ. Шух. I. 277.

Друляти, **лію**, **еш**, **оди**. н. **друляти**, **лю**, **лиш**, гл. Толкать, толкувать. Мють-

ся люде і друляють одні других в воду. МУЕ. Ш. 39.

Дру́хна, ня, ж. = Дружка. Любл.

Друхні́ти, нію, еш. гл. = Трухніти. Вх. Зв. 16.

Дручи́на, ня, ж. = Дручина.

Дручо́к, чка, м. Ум. оть друи.

Дручча́, чя, с. соб. = Друччя.

Друча́га, гя, ж. Ув. оть П. Друи.

Друшли́к, ка́, м. 1) Родъ металическаго или глинянаго ситца, сосудъ съ дырочками въ днѣ, чрезъ который сцѣживаютъ воду съ варениковъ, лапша, макарошь в т. п. 2) Родъ шубки-безрукавки или длиннаго суконнаго жилета. Вх. Лем. 412.

Дрюк, ка, м. Толстая палка, дубина. Ном. № 7094. *Ой ви хлопці, ви добрі молодці, та беріте дрюки в руки, бийте, бийте, бийте і в'яжіте, на нові вози кладіте.* Мет. 453. *Кинувсь ляшок до канчука, а козак до дрюка: „оце ж тобі, вражий сину, з душею розлука“.* Нп. Ум. Дрючки, дрючечок. Ув. Дрючище. Чуб V. 1124.

Дрюва́рня, дрюко́ваний, дрюкува́ня, дрюкува́ти = Друкарня, друкований, друкування, друкувати.

Дрючечо́к, чка, м. Ум. оть дрюк.

Дрючи́на, ня, ж. Лубина. *Ой хапайте, браття, хто кий, хто дрючину на вельможну спину! Вирятуймо, браття, з тяжкої неволі своєю рідну Україну.* К. Досв. 175. *Добра-каша: крупина за крупиною гониться з дрючиною.* Ном. № 12321.

Дрючи́ще, ща, с. Ув. оть дрюк.

Дрючо́к, чка́, м. Ум. оть дрюк. *Там тебе ждуть—з двома дрючками за дверима на порозі.* Ном. № 14263. Дрючюнаговий. Рычагъ, которымъ, опирая его на „вижидю“, поднимають тяжело нагруженный возъ. Чуб. VII. 404.

Дрючча́, чя, с. соб. Толстая палка. Щоб тебе на дрюччи́ винесли!—Пожелавіе смерти. Г. Фарв. 225.

Дрюча́к, ка́, м. Раст. *Cirsium lanceolatum*.

Другва́, ві, ж. = Друговна. Вас. 207. См. Драгва.

Дра́глий, а, е. Ветхий, подгнивший, изношенный. *Дерево драгль. Грубка драгла.* Лубен. у. См. Драглий.

Дра́гнути, ну, веш. гл. Просыхать, высыхать. Угор.

Друговна́, ві, ж. Болотистое мѣсто,

трясина, болото. Сторож (Желсх). Левиц. Перші к. князі, 5. См. Драговина.

Дряго́тіти, гочу́, тіш, гл. Дрожать. *Як біжить хто конем по греблі, то аж дряготить гребля вся.* Волч. у. См. Дрягтіти.

Дрягті́ти, гчу́, тіш, гл. = Двигтіти, дряготіти. *Ходять сім коров по піску і такі ситі, що сало на їх так і дрягтіть.* Мил. 4.

Дряп! меж. 1) Царапы! *А кішка дряп його кігтями, так і передрала цюку.* Харьк. 2) *Хваты! Брат собі дряп, сестра собі несла.* Ном.

Дра́па, па, ж. Родъ проволочной неподвижной щетки для расчесыванія объ нее шерсти. Шух. I. 151.

Дряпáк, ка́, м. 1) Царапина, 2) Машина-экстирпаторъ. 3) Истрепавшійся вѣвиль. 4) мн. = Ожина. Шух. I. 18.

Дряпа́ння, ня, ж. 1) Царапанье. Говорится преимущественно о плохомъ пивавѣ. 2) Грабежь. *Черкеси.... ідуть скорише на дряпанню.* О. 1862. II. 64.

Дра́панья, ня, с. Царапаніе.

Дра́пати, паю, еш, гл. 1) Царапать. *Штовхають її, дряпають, щипають.* МВ. I. 76. *Дивись, кт як дряпає.* Харьк. (Собаки) *заскіглили і стали дряпати лапами.* Стор. М. Пр. 112. 2) Царапать, плохо писать.

Дра́патися, паюся, ешся, гл. 1) Царапаться. 2) Карабкаться. *Аж страшно було дивитись, як та ди́ка стенова животина дряпається копитами на кручу.* К. ЧР. 92. *Дряпатися на гору.*

Дряпа́ч, ча́, м. 1) = Дряпак.

Дра́пець, ця, м. Хорошо, легко вскарабкываюпійся на высоту. *Нехай він лізе на вишню—він дряпець.* Елисаветтр. у.

Дряпíжкий, а, е. Хищный, разбойничій. Стор. М. Пр. 26.

Дряпíжник, ка, м. 1) Хищникъ, грабитель. Стор. М. Пр. 29. 2) Взяточникъ, обдирало. Мир. ХРВ. 85.

Дряпíжество, ва, с. 1) Хищничество, грабительство. 2) Лихоимство, взяточничествово.

Дряпíка, ка, м. Обдирало, лихоимецъ. Ум. Дряпина. *Нептун издавна був дряпíчка.* Котл. Ев. I. 10.

Дряпíлий, а, е = Дряпучий.

Дряпа́ути, ну́, веш, гл. Царапнуть.

Дряпня, ві, ж. 1) Царанавіє. 2) Сдираніє, обдираніє.

Дряпну́ти, ну, неш, гл. 1) Сильно царанувати. Ведмідь як дряпоне його. Мнж. 112. 2) Сильно побіжжати, ударити. *Ото дряпнув! аж потилиця лиска!* Ном.

Дряпота, ти, ж. Обдираніє.

Дряпотіти, чу, тиш, гл. Царанати (говоритися только о звуках). Змієв. у.

Дряпуга, гл, об.—Дряпика.

Дряпучий, а, е. 1) Любящий царанувати. *Кім дряпучий.* 2) Задорливий. *Ти його тільки займи—він такий дряпучий, що зараз і битися буде.* Киев. у.

Дряп'я, п'я, с.—Дрантя.

Драсев, ну, м. Раст. Polygonum hydroriper. Вх. I. 12.

Драоувати, суо, еш, гл. Топтати. *Ой як як вишла Божая мати да на крижові стала: кулі вертала, кіньми дрясувала, вовчати не дала.* Млр. л. сб. 188. См. Грасувати.

Дуб, ба, м. 1) Раст. дубъ, Quercus robur. *Як ми з тобою спозналися, сухі дуби розвивалися.* Мет. 69. *Ой ти, дубе кучерявий, голля твоє рясне.* Мет. 107. 2) Большая лодка, выдолбленная из дерева. Вас. 150. Описание ея: Мнж. 179. *Чоловік десять їх пливо по Дніпру та й пристали дубом коло Черкас.* ЗОЮР. 260. *Я раз стояла на тім камені і брала воду, а гетьман їхав дубом.* Левич. Пов. 268. *Ой пустились наші запорожці через море дубами.* КС. 1883. I. 43. 3) Дубильное вещество, жидкость из тертой дубовой или вербовой коры, употребляемая для чивки кожи. Вас. 158. См. Дубило. *Я шевчика не люблю, за шевчика не їду: шевчик шкуру чиняє, а він дубом воляє.* Чуб. V. 1087. 4) Названіє одного из играющих въ игрѣ стовп. Ив. 48. 5) Зелений дуб. Родъ дѣтской игры. Ив. 68. 6) Высній дуб. Родъ игры въ шчѣ. Ив. 28. 7) Горю-дуб. Игра въ горьбли. *Гуляти в горю-дуба.* 8) Дуба дати. Умереть. *Дав йому дуба.* Убилъ сго. 9) Дуба ставати. а) Становитися на дыбы. *Кінь дуба став.* Каменец. у б)---стати. Остолбенѣть. См. Дубала, дубора. 10) По сей дуб мійла. Дальше ви шаге, конецъ дѣлу. Ум. Дубби, дуббон, дубонько, дубчин, дубччок. *Аби дубки, а берізки будуть (аби парубки, а дівчата будуть).* Ном. № 8868. *Ой у лісі на дубочку возуля кувала.* Гол. *Сидить голуб на дубочку, голубка на*

вишні. Мет. 62. *Я присилив кониченька до дубонька зеленого.* Чуб. V. 917. *Ой не видко його дому, тільки видко дубчик.* Мет. 7. *І спинається він та на дубчикок і зриває з дубка м'яке листячко.* Свін. 102. Ув. Дубище. Чуб. V. 1169.

Дубалá, нар. Дыбомъ, вверхъ ногами. *Дубала стати.* См. Дубора.

Дубáрь, рá, м. Большой дубъ. *Дубарі товстелезні.* Константиногр. у.

Дубас, са, м. Большой вожъ. Вх. Уг. 237.

Дубасяти, шу, еш, гл. Дубасять, колотить.

Дубелець, льця, м.—Туболець. НВолын. у.

Дубельт, та, м. Бекасъ, дупель, Scolorax major. Вх. Пч. II. 14.

Дубельтівка, вк, ж. Двустулка. *Пан Цибульський... в одній руці держав пенюкову лолку, а в другій дубельтіжку; у ногах вертївсь пудель і гаював на сілських собах.* Стор. I. 233.

Дубецъ, бцá, м. 1) Молодой дубъ. *Ой у лісі під дубцем стоїть дівка з молодцем.* Грин. Ш. 168. 2) Пруть, палочка. *Треба назлацувати дубців з усякого дерева.* Грин. I. 180. *Поэтому также—розга. Не дубцем, так лозиною.* Ном. *Треба його дубцем бити.* Грин. Ш. 553. Ум. Дубчин, дубчичок.

Дубяло, ла, с. а) Дубильное вещество. б) Отваръ ольховой коры и пр., въ которомъ вымачивають сукно или витки. Шух. I. 152, 254. См. Дуб 3.

Дуби́ва, км, ж. 1) Дубовое дерево. *Сюди туди дубину стрепенку,—посипались жолудочки в пеленку.* Чуб. Ш. 176. *От крїпка дубина,—сокира як од заліза одскакує.* Харьков. 2) Дубовий лѣсъ. Сим. 26. Кі', 1883. I. 34. *Ой з-за гори високої та з зеленої дубини ідуть ляхи на три шляхи за п'ятори милі.* Нп. *Як були ми молодими, то ходили по дубині у червоних запасах і сивизна на висках.* Ном. № 8709. 3) Дубовая палка. *От козати до його з дубинами.* ЗОЮР. 284. Ум. Дубінка, дубінонька, дубіночка. Грин. Ш. 682. Сим. 26. *Між дубинки та личинки шматок шугратинки.* Ном., стр. 301, № 379. *Ой їду я в дубининому стати.* Млр. л. сб. 346. *Пойду в ліс, вирубаю дубинку.* Ном., стр. 295, № 155.

Дубіть, блю, бш, гл. 1) Драти, сдирати (о деньгахъ). *Суча жиждва за кожу службу по підсестика золотих дубити.*

Свіп. 18. 2) Вымачивать сукно въ отварѣ ольховой коры. Шух. I. 152. Дубить, выдѣлывать кожу. Вх. Лем. 412.

Дубитися, блюся, бишся, гл. 1) О реліг.: бытъ въ эрекціи. Радам. у. 2) Коробиться.

Дубіще, ща, м. Ум. отъ дуб.

Дубівка, кв, ж. 1) Родъ дыни. *Пишов на свій базарь, купив хліба, озірків, пше-нички, диню дубівку.* Кв. II. 293. 2) Чернявный орѣшекъ. Камевец. у. Вх. Лем. 412.

Дубіти, бію, еш, гл. Коченѣть отъ холода. Желех.

Дубкати, каю, еш, гл. Тонать, производить тонавемъ шумъ. Вх. Зн. 208.

Дублѣнча, яця, м. Выдѣлванная дубленая кожа. Вх. Уг. 237.

Дублѣний, а, в. 1) Вымоченный въ дубилѣ. Шух. I. 254. О кожѣ: выдѣланный. 2) Одеревенѣлый, оконченѣлый. *Один тільки мови міжъ їми не вів, нікуди и не гляне, зовсім мов дублений.* Сніп. 160. *Не ворог, хто уже дублений, не супостат, чий труп нікчемний на полі без душі лежить.* Когл. Ен.

Дубленістий, а, в. Красножелтоватый, цвѣтъ дубленой кожи. *Кіоток дубленістий.* Вх. Уг. 237.

Дубля, лѣ, с. соб. Дубье, дубы. *Там дубля таке, що одна деревина варть шість карбозанців.* Камевец. у.

Дубнік, кá, м. 1) = Дубняк. 2) Чанъ для дубленія божъ. Влас. 157. Ум. Дубничк. Мет. 196.

Дубніти, нію, ніш, гл. = Дубкати. *Кінь дубнить ногами.* Вх. Зн. 16.

Дубнік, кá, м. Дубовый лѣсъ. *Роскинула шенета, загавкали собаки, коли ж и летять у шенета карасі, окулі, шуки,—так із дубняка ї сиплють.* ЗЮЮР. II. 37. Ум. Дубнячк. *Йшла баба дубнячком.* Ном. № 12535.

Дубовий, а, в. Дубовый. *Щоб тобі дубови хрест.* Ном. № 3783. *Высоким валом воно (село) обсицалось і по валу дубовими пальями опарканилось.* К. Хмельн. 97. **Дубѣва лѣпа.** Раст. *Sticta pulmonacea.* ЗЮЗО. I. 137. **Дубвѣ листій.** Родъ выпшыванья на жевскихъ сорочкахъ. Чуб. VII. 427.

Дубовік, кá, м. 1) Хозяинъ лодки дуба. 2) = Вернидуб. Грин. I. 181.

Дубовіна, ни, ж. = Дожовина.

Дубѣк, бкá, м. Ум. отъ дуб.

Дубом, нар. Дубомъ. *Дубом ставъ в лос.* Чуб. III. 328.

Дубоніти, нію, ніш, гл. = Дубкати. Вх. Зв. 16.

Дубовько, ка, м. Ум. отъ дуб.

Дубонька, кв, ж. = Дубочка.

Дубора, нар. Дубомъ. *Волосся на голві дубора пішло.* Стор. См. Дубала.

Дубочка, кв, ж. То-же, что и дуб? *Що під дубом та під дубочкою сидію голуб із голубочкою.* Чуб. V. 1122. См. Дубонька.

Дубѣчок, чка, м. Ум. отъ дуб.

Дубрівка, кв, ж. Ум. отъ дуброва.

Дубрівний, а, в = Дібрівний. *Вона мов квітка та дубрівна, що тільки стала розцвітати.* Греб. 318. *Дубрівная зазуля.* Гол. У самій гушавині дубрівній, там, де липина і горобина і дуб кучерявий поспіталися вітами зеленими. МВ. II. 97.

Дубрівняк, ка, м. Раст. а) *Tormentilla erecta.* Лв. 102. б) *Tormentilla vulgaris.* Лв. 102.

Дубрівонька, кв, ж. Ум. отъ дуброва.

Дуброва, вж, ж. 1) Дубовый лѣсъ. Шух. I. 177. 2) = Діброва. Ум. Дубрівка, дубрівонька. *На дубрівці пасу вінци, в долині не був ем.* Гол. IV. 456. *Зеленая дубрівонько! чего в тебе пеньку много, зеленого да ни одного?* Мет. 155.

Дубровіна, ни, ж. = Дуброва I. Шух. I. 177.

Дубувати, бію, еш, гл. Мерзнуть отъ холода. *Встрѣчено только нь ійснѣ о Паліѣ, повидимому фальсифицированной Той, душу заклавиш, свиту, бач, гаптуе, а той по Сібіру мов в лузі дубуе.*

Дубцѣвати, цбію, еш, гл. Колотить, бить.

Дубчáк, кá, м. = Дубецъ I. *Бив мене муж три рази юж з віника дубчаком.* Чуб. V. 1140.

Дубчик, кв, м. 1) Ум. отъ дуб. *Ночувала кічку під дубчиком з тобою, козаче, голубчиком.* Мил. 91. 2) Ум. отъ дубецъ. Ум. Дубчинок.

Дуб'á, б'á, с. соб. Дубы. *Наворочав їй повну яму дуб'я.* Мнж. 4.

Дуб'як, кá, м. = Дубняк? *Гайда, гайда, діоча, гайда! де ж я тебе завтра знайду: чи в дуб'яках, чи в кропиві?* Чуб. V. 97. Ум. Дуб'ячк. Рк. Макс.

Дуб'яниці, ців, м. мн. Родь кожанихъ латей изъ дублевої кожи. Вх. За. 72.

Дуб'ячок, чкѣ, м. Ум. отъ дуб'я.

Дуб'ян, на, м. Дѣлѣжь, раздѣль. Ум. Дубанѣць.

Дуб'явити, ню, ниш, гл. Дѣлѣть. Мкр. Г. 60. *Орли грають, орли клекчуть, покаца дуб'яють: чорні очі козацькій з лоба винімають.* Морд. (Мар. л. сб. 112).

Дуб'янитися, нюся, нишся, гл. Дѣлѣтись. *А инші вже за воєнні лупи татарські змагаються, як то вони в татар рабунки пооднімають і як мають їми дуб'янитись.* К. Хмельн. 65.

Дуга, сі, ж. Дуга — согнутая линія или согнутый дугою предметъ; часть различныхъ снарядовъ. Шух I. 98, 199, 221, 225, 228, 278. Также дуга въ упряжи. *Ой ти старий дідуга, ізогнувся як дуга.* Нп. *Гне з лози дугу. Дід за дугу, а баба вже і на возі.* Ном. № 5768. Ум. Дужна, дужечна.

Дуган, ну, м. Сортъ табаку. Желех. Вх. Лем. 428.

Дуганчак, кѣ, м. = Кисет. Вх. Лем. 412.

Дуганѣр, рѣ, м. Торговецъ табакомъ Вх. Лем. 412.

Дуда, ди, ж. Пошлина за право окрестить дитя. *Піднялися за оранди, за живітаскі дуди, що терпіли — не стерпіли убогій люди.* К. Досв. 13.

Дуда, ді, ж. Музикальній инструментъ, родъ свирѣли. *Біда як дуда: куди йде, то реве.* Ном. № 2369. *Ні швецъ, ні мнець, ні в дуду грець.* Ном. № 2965. *Заграй мені, дуднику, у дуду.* Чуб. III. 176. Ум. Дудка, дудочка.

Дударенко, ка, м. Ум. отъ дударь.

Дударик, ка, м. Ум. отъ дударь.

Дударитися, рюся, ршся, гл. Чванитися. Прил. у.

Дударка, кѣ, ж. Чванливая. *Вона така дударка, що і ні приступу.* Прил. у.

Дударський, а, в. Относящійсь къ дударю 1 и 2. *Подай дударським рогом троїсте гасло.* К. Псал. 149.

Дударчик, ка, м. Ум. отъ дударь.

Дударь, рѣ, м. 1) Мастеръ, дѣлющій дудки. 2) Играющій на свирѣли 3) Родъ хоровадної игры. Ин. 70. Ум. Дударин, дударчин, дударенко. *Заграй мені, дударю, на дуду, тепер же я своє горе забуду.* Чуб. V. 1110. *Доньку видала за дударчика.* Гол. III. 463. *Ой сину, мій дударенку, ти ж було селом ідеи, ти було в дуду граши.* Чуб. V. 1143.

Дудвѣ, вѣ, ж. 1) = Дудла. Вх. Лем. 412. 2) Раст.: а) *Conium maculatum* L. Вх. Зн. 16. б) *Sphaerophyllum*. Вх. Зн. 16.

Дудек, ка, м. 1) Названіе старинной польской новеты (18 коп.). 2) Плата въ давней Польшѣ арендатору отъ поселянъ при рожденіи дѣтей.

Дудѣлка, ки, ж. Ум. отъ дудла.

Дуди, дуд, ж. мн. Обнагаа на руваныхъ рубахи. Гол. Од. 13, 20 Шух. I. 153, 161.

Дудіє, ка, м. Небольшой камешекъ въ глинь. *Ця глиня, то вона нездобна на цеглу, — в ній дудиків багато.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн. *Нехай дудина ззість = Хай дую ззість.* Мир. ХІ'В. 374.

Дуділо, ла, м. Пт. удождь.

Дудіна, ни, ж. ? *Гей ти, коритмо, ти, дудинк! праця моя в тобі гине зЮЗО.* II. 595.

Дудіти, джѣ, діш, гл. Играть на свирѣли. *Дудити на сопілці.* О. 1862. VIII. 18.

Дудица, ці, ж. 1) Соломака изъ пшеницы или ржи для плетенія шляпъ. Уман. у. 2) мн. = Дуди. Гол. Од. 20, 57.

Дудка, кѣ, ж. 1) Ум. отъ дуда. *Наші козачки танцювали під польську дудку.* К. ЧР. 219. 2) Трубка. 3) Стебель, стволъ растенія, полый въ срединѣ. *Як чорт улізе в очерет, то в копіру схоже дудку грає.* (тор. М. Пр. 154.

Дудко, ка, м. = Оуду. Вх. Лем. 412.

Дудлѣ, лі, ж. = Дудло. Вх. Лем. 412. Ум. Дудѣлка. Вх. Уг. 237.

Дудлѣвий, дудлѣвий, а, в. = Дуплавній. *Дудлаве дерево.* Вх. Лем. 412.

Дудлик, ка, м. = Дудник. *Заграй мені, дудлику, на дуду.* Чуб. V. 1110.

Дудлитъ, лю, лиш, гл. Питъ съ жадностью. *Оце дудлитъ! аж у горлі клеко тить.* Ном. № 14127. *Як допась до води, так і дудлитъ.* О. 1861. V. 70.

Дудлѣ, лѣ, с. = Дудло. Вх. Лем. 412.

Дудник, ка, м. = Дударь 1 и 2. *За три копи жолудики продала, и за копу дудника наляла: заграй мені, дуднику, у дуду.* Чуб. III. 176. Ум. Дудничок. *Заграй, дудничку, — танцюй, дурничку.* Ном. № 12519.

Дудніти, вѣ, ниш, гл. Гудѣть, гремѣть, шумѣть. *Доков була у мамочки дівкою, то греміла, то дудніла земля підо мною.* Гол. I. 222. *На довогрияця сіла і познала... Шляж дудніть.* Млак. 105. *Камінь буде дудніти.* Гол.

Дудок, *дкб*, м. = Одуд. Вх. Пч. 15. *Який дудок — такий чубок.* Ном. № 7110.

Дудочка, *вн. ж.* Ум. отъ дудна 1) Маленькая свирель. *Вийди, Грцицю, на улицю і ти, коваленку, заграй мені у дудочку стиха помаленьку.* Чуб. Ш. 125. **Воні всі в одну дудочку грають.** Всѣ однимъ заняты, всѣ одинаковы. Грня. I. 233. 2) Губочки. *У токеңку скаляку дудочку... налілімо води і нагріймо її, то вода підійметься вгору.* Дещо, 54. 3) Родъ танца. *Алн. 21. Тут инчі журавля скакали, а хто од дудочки потів.* Котл. Ен. I. 23.

Ду-ду! Приніть вѣ пѣснѣ. *Сидить голубка і нарікає, лихого орла прокликає, що через нього пари не має: „ой ду-ду, ду-ду, як же я буду?“* Нп. Ду-ду-ду, ду-ду-ду, вродилася на біду. Нп.

Дудуватий, а, в. Имѣющій толстый стволъ. *Дудувате жито.*

Дудуритися, *рвєся, ривєся, гл.* Тониритися, упираться со страху. Вх. Зн. 16.

Дуж, жа, же. 1) = Дужая. Ном. № 8792. 2) Чим-дуж. На сколько силъ хватить. *Дружий раз як трієне, то чим-дуж тійкий у вістар.* Чуб. I. 202.

Дужіє, *вб*, м. Сладч. *Там і дужак отой чумак; не швидко б з моці збивє.* Лубен. у.

Дужатися, *жаюся, епєся, гл.* Бороться. Вх. Зн. 16.

Дуже, *нар.* 1) Очень. *Да чиста панна сина породила, да в Офлейовим місті дуже рано.* Чуб. Ш. 328. *Ні, братця, тепера дуже й дуже лучче стало нашою братові.* Харьк. 2) Сильно, очень. *Ой, милий друже, люблю тебе дуже.* Мет. 239. *І росли води, і прибували дуже на землі.* К. Св. II. 1 вн. Мус. VII. 18. *Пого дуже вдареко.* Харьк.

Дужбний, а, в. Очень сильный.

Дужень, *ня*, м. = Дужак. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Дужбнкий, а, в. Ум. отъ дужий. Довольно сильный.

Дужбенько, *нар.* Ум. отъ дуже. Довольно сильно.

Дужечка, *вн, ж.* Ум. отъ дужна.

Дужий, а, в. 1) Сильный, мощный. *Не дужий б'є, а сміливий.* Ном. № 7259. *Ой Дніпре, мій Дніпре, широкий та дужий!* Шевч. 165. **Дужий**, не дужий зробити щось. Въ состояніи, не въ состояніи сдѣлать что либо. *Кривє дерево не дуже випрямитись.* Ном. № 3216. 2) Здоровый.

Дужим не треба лікаря. Вн. Мт. IX. 12. Ум. Дуженький.

Дужівъ, жені, ж. = Дужість. Вх. Зн. 16. **Дужість, жості, ж.** 1) Сила, мощь. 2) Здоровье.

Дужка, *кш, ж.* 1) Ум. отъ дуга. 2) Ушко у сосуда. 3) У ведра, лагунки: веревка или металлическій пруть, которымъ соединены его уши. Слм. 250. 4) У корзины — ручка, соединяющая ея бока. 5) Анат. ключица. Терск. обл. 6) Напійтися по дужну. Напійтися вволю, до невозможности еще пить. *Я сам, напійтися по дужку, гукну...* Алн. 42. Ум. Дужечна. *Ой я в броду воду беру, вода не береться; яворовий коромисел у дужечку геться.* Мет. 50.

Дужний, а, в. Дугообразный, сводобразный. *Дужка стеля.* Радом. у.

Дужо, *нар.* 1) Сильно, мощно. 2) Здорово.

Дужчати, *чаю, еш, гл.* 1) Дѣлаться сильнѣе. 2) Выздоровлявать, оправляться. Черк. у.

Дужче, *нар.* 1) Сранн. ст. отъ дуже. *Сонце тепер дужче гріє на землю, ніж зимою.* Ком. П. 45. *Хто вище злізе, — дужче пада.* Поел. 2) Громче. *Кажіть дужче — не чую.* Полт. *На музику знай покрикує, щоб дужче грала.* Кв. П. 233. Ум. Дужченько. Немного сильнѣе.

Дужбми подіти. Быстро побѣждать. Вх. Зн. 16.

Дужний, *б*, *б*. Сильно дующій (о вѣтрѣ). *Дужні вітрове, дрібні дожджове.* Гол. П. 3.

Дужніти, *нү, вѣш, гл.* оди. и. отъ дужти = **Дужнути** и въ значеніи подуть, и въ значеніи побѣждать. *Ой а в той час матушенька заснула, — Мариненка з Іванем дужнула.* Гол. III. 17.

Дуж, ка, м. 1) Ямка, вырытая въ землѣ для игры, которая тоже называется дуж. *Ив. 14. 2)* Огражденное пространство, гдѣ находится кругъ въ видѣ стола, вкругъ котораго парни собираются съ дѣвущиками весной. Мил. 59.

Дұка, *кш, м.* Князь, знатный господинъ, богатъ. **ЗОУЮР.** I. 21. *Пани й паняна, дуки, княжата з'їхались труну провожати.* К. Досв. 141. *Аж ніхто не радиться, не поражається на славную Украйну гуляти, тільки радяться три дуки сребраники до Насеті кабашиної меду да оковитої горілки підпивати: первий дука сребраника ніженький Вой-*

тенко, а другий чернігівський Попаденко, а третій Грицько Коломієць. Мет. 383.

Дукарь, ря, м. Богачъ. Такому дукареві бувиши, та не зарятувать чоловіка гришми. Лубец. у.

Дукат, та, м. 1) Червонецъ. От тобі сто дукатів. Рудч. Ск. II. 202. *Набив дукатами гамач.* К. МВ. III. 241. *Як доживе було котерий заророжець до великої старости, що вовзати білши не здужає, то наб'є ч'єрес дукатами...* да іде в Київ бенкетувати. К. ЧР. 84. 2) Жетонъ или монета, носимая женщинами на шеѣ. Гол. Од. 22.

Дукач, чб, м. 1) = **Дукаръ.** К. Псал. 22. *Іде багач, та йде дукач, п'янк валяється, з козацького отамана насміхасться; за що тая голотонька напихасться?* Мет. 449. *Чужі панки дукачі держать людей до ночі.* Чуб. III. 237. 2) = **Дукат 2.** Чуб. VII. 426. Гол. Од. 22. Сім. 10. Ум. **Дукачки.** *І влучаюм із клучочка гостинці виймала: і хрестики, й дукачки, й намиста разочок Ориночкі.* Шевч. 112.

Дуксати, саю, еш, гл. Бить, пихать кудаками въ бока и грудь. *Як почала вона мене дуксати, та все не б'є по голові, або по морді, а все дуксає в груди.* Екатеринбург. у.

Дулівина, ви, ж. Сильно закаленная сталь. КС. 1887. III. 584. *Нічого, друже, не журися: в дулевину себе закуй.* Шевч. 581.

Дулбй, лѣя, м. Подстилка или логовище, которое мостится въ мокрую осень вокруг стада овецъ, чтобы собаки знали свое мѣсто. *Отара на ніч тирлується, а круг неї по дулѣях розмицаються собаки; добре як найдеться з чого поробити дулѣй.* О. 1862. V. Кух. 31.

Дулочка, ви, ж. Ум. отъ дуля.

Дулівка, ки, ж. 1) Наливка на грушакъ-дулякъ. Була й вишнівка, й тернівка, й дулівка. Кв. II. 184. *Набаллакавшись за дулівкою й медом, вже брався він за шапку.* Стор. I. 239. 2) Родъ плахты. Черниг. у. Ум. **Дулвочка.** *Поліз у поргіб я дулівки ще вточити; дулівочка-первак така смашна була.* Гліб. 44.

Дуло, ла, с. Дуло. К. Досв. 215. *Пронаде, мов порохина з дула, тая козацька слава.* Макс (1849), 59.

Дульбти, (вѣ), ж.) м. Родъ женской одежды. *Були в свитках, були в охвонтах,*

були в дульстах і капотах. Були всі гришні жіночки. Котл. Ен. III. 51.

Дулька, ки, ж. Ум. отъ дуля.

Дуля, лі, ж. 1) Порода грушъ. 2) Книжка. *Іншгъ. Ти думаєши, дурню, що, я тебе кличу, а я тобі, дурню, круз тин дулі тичу.* Чуб. V. 1114. Ум. **Дульна, дѣлечка.** Грив. III. 224. *Сидів голуб на дубочку, голубка на дульці.* Лавр. 133. *Хоть минулися в саду яблущка, не минаються дульки.* Мет. 12.

Дум, му, м. Мысли. *Думу, думу в його було, як того шуму на морі, та все об дівчині.* МВ. (О. 1862. I. 76). *Чого се ти все думаєши? Коли вже ти перестанеш того думу?* МВ. (О. 1862. I. 97). *Не прийде мнѣ на дум.* Вх. Уг. 237.

Дума, ми, ж. 1) Мысль, дума. *За думою дума росл вилітає, одна давати серце, друга роздирає, а третя тьмо, тизе-сенко плаче у самому серці—і нікто не бачить.* Шевч. 2) Эпическая пѣсня, исполняемая подъ звуки кобзы или бандуры; отъ прочихъ народныхъ украинскихъ пѣсенъ отличается неравнобѣрнымъ стихомъ (отъ 4 до 40 слоговъ), преимущественно глагольной римой и простымъ напѣвомъ—мелодическимъ речитативомъ.

Думанья, ва, с. Мышленіе. К. Кр. 34.

Думати, маю, еш, гл. Думати, полагать; предполагать. *Ном. № 8880. Коника сидля і думки думаю, бо їхав далеко аж за гірочки.* Чуб. III. 290. *Ох не думали ж мої старі очі вбачити пана Шрала.* К. ЧР. 7. *Вони думали, що се мара.* Ев. Мр. VI. 49. *Що ти, милій, думаєши-здаєши, либонь мене покинути мави.* Мет. 282.

Думатися, еться, гл. безл. *Так я міркував, так думалося мені про цєє опсє.* Ком. I. 20.

Думка, ки, ж. Мысль; напѣвненіе, замисель. *Рухою (ва молитві) махаєши, а думкою скрізь літаєши.* *Ном. № 177. А думка край свѣта на змарі гуля.* Шевч. 9. *Таня в йго думка.* Опъ такъ думаєть, предполагаєть. *Така в його думка була, щоб дівчина йому жінка була.* Мил. 97. *На думці стоїти.* Не сходить съ ума, быть въ умѣ. *На думку спасти.* Прийти въ голову. Стор. М. Пр. 51. **Думна б.** Предполагается. *Думка б завтра вже їхати.* **Думна така,** що... *Можно думать, что...* **Думку взяти.** Вознапритися, рѣшити. *Узяла собі таку думку: ложины їх.* МВ. I. 10. *На моѣ думку.* По моему мнѣнію. 2) Родъ

ярического стихотворенія (згегического характера). Ум. Думоньна. Голос як сурмонька, тале ж чортвоа домонька. Ном. № 2984. Слова твої прекрасні, превражає думка. Мет. 107.

Думний, а, в. 1) Задумчивий, мислячий. *І думнее чрло позмарніло.* Шевч. (1883) 127. 2) Гордий. *Чого ж ти така думка? Чого ти погорждаєши поповичами?* Св. Л. 124.

Думно, нар. 1) Задумчиво. *Шкода зтоганяти, шукати, гукати! Пішла луна по гаві сумно. Ніхто не озвався, а ні засіявся, зоставь козак сам собі думно.* К. Досв. 67. 2) Гордо.

Думонька, ки, ж. Ум. оть думка.

Дунасько, Дунасьчко, ка, м. Ум. оть Дуна.

Дунай, наю, м. 1) Разливь воды, вообще большое скопление воды. *Ой за горами вода дуняла, ой там козаченько коня напуває.* Чуб. V. 760. *По-над дуняли вода стоянами, ой там козаченько коня напуває.* Чуб. V. 329. 2) Рѣка Дунай. О. 1862. V. 103. Ум. Дунасько, дунасько. *Течуть річенки, течуть биспирські із тихого Дунаську.* Грнн. III. 526. *Текла вода з Дунаська, а другая з моря.* Грнн. III. 558.

Дундук, ка, м. 1) Ивдѣвскій пѣтухъ. 2) Насмѣшл.: старый хрычъ. *Но сей плачу того байдуже, на прозьби уважав не дуже: злий з сина був старій дундук.* Котл. Ев. III. 33.

Дунути. См. Дути.

Дуна, пи, ж. Задница. Вх. Уг. 237 *Хорошенько в три берези по дупах зачинайть.* ЗОЮР. I. 320. Ум. Дупка.

Дупѣличко, ка, с. Ум. оть дупельце.

Дупѣльце, ца, с. 1) Ум. оть дупло. 2) Задвій прохоть, *Netur loch. Поцілуй мене в дупельце, мое серце.* Ум. Дупѣличко. **Дупка, ки, ж.** 1) Ум. оть дупа. 2) Вѣрчя дупки. Раст. *Anchusa officinalis.* Вх. Пч. I. 8.

Дуплавий, а, в. Дуплистий. *Дуплавий бересток.* *Дуплава груша* Каменец. у.

Дупластий, а, в. Дуплиаастий.

Дуплиаастий, дуплиаастий, дуплиаастий, а, в. Дуплиастий. О. 1862. XI. 71. Грнн. II. 310. *Великий дуб, та дуплиаастий, порожнею нахатий.* Ном. № 6342. *Чому дуба не рубати, бо дуб дуплиаастий.* Чуб. V. 901. *Вона й сіла ко вербового кореня дуплиаастого.* МВ. I. 144.

Дупло, ла, с. Дупло. Чуб. II. 72. *Тю!*

з дупла того дуба сич вилетїи. Ном. № 18067. *Заснула Україна, бурянол укрилась, цвіллю зацвіла, в халлюжі, в болонї серце прогнїла і о дупло холодне гадюк напустила.* Шевч. 688.

Дуплуватий, а, в. Дуплавий. *Великий дуб, та дупловатий.* Ном. № 5109. *Був він (дуб) дуже товстий, дуплуватий.* Стор. М. Пр. 105.

Дупляк, ка, м. Душистое дерево. Вх. Уг. 237.

Дупний, а, в. Заднепроходный Дупка книжа. Вх. Уг. 239

Дупчастий, а, в. Дуплиастий. *Столяв дуб дупчастий.* Мвж. 151.

Дур, ру, м. 1) Глупость. *З великого ртуму-у дур заходить.* Ном. № 6359. *Панський дур.* О. 1861. XI. 109. 2) Одурение. *До дурю всі тоді піли.* Котл. Ен. *Дур напав від хмелю.* Мкр. Н. 36.

Дурак, ка, м. Дурень. *Піди ж ти, чумака, піди ж ти, дурака, піди ж та просписи, із улюи ізѣриси.* Мет. 459.

Дуракуватий, а, в. Дурковатий, глуповатий. *Один дуракуватий челядник розказував, що як він їздив у Крим по сілю, дак хоча ж і соли найвєш уволю.* Грнн. I. 230.

Дураняси, сів, м. Глупости, глупые поступки. *Дураняси виробляє.* Рудч. Ск. I. 75.

Дурбас, са, м. Дуракъ. Черк. у. *Дурбас! мабути, очі в його випали із лоба.* Мкр. Н. 21.

Дурень, ряя, м. 1) Дуракъ. *Скорїш дурень одурить розумного, як розумний дурня на розум наведе.* Ном. № 6155. *Ти думаєш, дурню, що я тебе люблю, а я тебе, дурню, словами голублю.* Чуб. V. 1114. *Хто скаже: „дурню“, на того буде огонь пекельний.* Св. Мт. V. 22. *Уманський дурень.* *Человѣкъ себѣ на умѣ Уманьскій дурень: з чужого воза бере та на свій кладе.* Пслз. З дурнем зчепитись,—дурнем зробитись. Сь дуракомъ свижись,—самъ дуракомъ будеш. Ном. № 6170. 2) Дурачки, родъ игръ въ карты; разновидности: прѣстий дурень, невѣрний, підкидний. КС. 1887. VI. 465.

Дурѣна, пи, ж. Дура, дурница. КС. 1883. II. 389.

Дурѣце, рцї, м. Раст. *Lolium temulentum.* Шух. I 21.

Дурїло, ла, м. 1) Дурень. Харьк. гл. 2) Раст. *Angelica archangelica.*

Дурїлюд, да, дурїлюдок, дка, м.

1) = Дурисвіт 1. 2) Пг. Красовоєйка. Вх. Пч. II. 12.

Дуріна, ня, ж. Придурь. Чи він трохи був не з дурною? Харьк. Дурину стріти = Дурину строїти. Константинагр. у.

Дурісвіт, та, м. 1) Обманник, шарлатан. Ком. I. 29. Грин. I. 212. 2) = Дурілюд 2. Вх. Пч. II. 12.

Дурісвітка, кя, ж. Обманщица.

Дурісвітство, ва, с. Обман; шарлатанство. Та тепер скрізь таке дурисвітство! Нема й по судах правди. Лебед. у.

Дуріть, рб, рш, гл. Обманувать, дурачить. Що день Бога хвалить і що день людей дурить. Ном. № 3060. Не дуріте дітей ваших, що вони на світі на те тілкі, щоб панувать. Шевч. 212.

Дурість, ростя, ж. Глупость. См. Дурісті.

Дуріти, рію, еш, гл. 1) Глупѣть, дѣлать дуроком. Як волосся сивіє, то чоловік дуріє. Ном. № 8692. Як парубкував, — поведе чорними бровами, — дівчата сохнуть і дуріють. МВ. I. 108. 2) Дѣлать глупости, шалить. А дуріти нам негосже. МВ. I. 88. Чого ти дуріси? де твої розум? Шевч. 298.

Дуря, ку, м. Стукъ. Вх. Уг. 237. Дурми робити = Дуряти. Вх. Лем. 412. См. Турніт.

Дурка, кя, ж. Глупая, дурочка.

Дуркати, каю, еш, гл. Стучать. Вх. Лем. 412.

Дурман, ну, м. Раст. *Datura stramonium*. Об'яса дурману. Ошалѣлъ Запініпш, посапала, немаче дурману іззіла. Котл. Ев.

Дурнас, са, м. = Дурбас. Вх. Лем. 412.

Дурнеча, чі, об. Дуракъ, дура. Чи ти принесеши нам таганки, чортова дурнеча? Чуб. II. 491.

Дурній, а, ё. 1) Глупий. Заткне тебе за шапиче, за дурну головуеще. Чуб. III. 146. Хто дурнішкий — чи пани, чи прості люди? — Пани сами по собі дурні, а ми сами сами по собі. Ном. № 13473. Лучче з розумним зубити, як з дурним знайти. Посл. Да дурна була дівчинонька, що так ісаказала. Чуб. V. 7.

Дурній рбзум. Глупость; глупая голова. Дурній свій розум проклиною, що дався дурням одурить. Шевч. Ти, хозаче молоденький, дурний розум у тобі. Мет. 15. З дурніго рбзуму. По глупости. Дурнє балака. Глупости говорять. Змієв. у. Дурнє нблесо. Весенняя игра. Маркев. По дур-

ному. Напрасно. 2) Бѣшевий (о собаках). Грин. II. 20. Дурна собака наших собак покачала. Харьк. у. Ум. Дурененний, дурнєсенний. Раденький, що дурнєнний. Ном.

Дурник, ка, м. Дурачекъ; шутъ. Брат був дурник. Чуб. Пошився у дурника. Ном. № 6245. Яким передражкював бабу так хилерно, що всі потішалися із його, як із дурника. Левц. I. 523. Що ти з мене смієши та підманюєши, мод дурника якого? Рудч. Ск. II. 131. Ум. Дурничон. Заграй, дудничку, — танцюй, дурничку. Ном. № 12519.

Дурніна, ни, ж. = Дурніця 1 п 2. Хіба тільки горілкою в'їєши? Дурніцу можно зробити й з вина. Змієв. у. Лежить цюра в дубині, не кланяється дурніці. Грин. III. 608. Дурніну стріти. Говорить или дѣлать чепуху. Змієв. у.

Дурніця, ці, ж. 1) Пустяки, вздоръ. Він бума, що дурніця се. Се дурніця, що мара сміється, а перехрестись та певно й спи. Ном. № 5155. А чоловік дивиться на жидівську щирість, що вони так просять, укинув тій дурніці у голу, про усе забувся, сидить собі та мед-горілку попиває. Рудч. Ск. II. 130. 2) Глупий или вехорошій поступокъ. Не хайайсь дурніці, — не будеш сидіу у темниці. Ном. № 7068. Чоловіка вік лююила, не неслась в дурніцю. Мкр. Н. 35. Ой Грицю, Грицю, Грицю, не вдавайся у дурніцю, бо дурніцю тебе зрадить, що й матінка не порадить. Чуб. V. 1118.

3) Даровщинка. Дурніцею, дурнічками, на дурніцю. На даровщинку, даромъ. Що перш дурніцею доставалось, то тепер або випростити треба, або купити. Котл. III. 348. Йому б усе дурнічками. Ном. № 4632. Ізвик на дурніцю. Ном. № 4631. 4) Раст. *Vaccinium Myrtillus*. ЗЮЗО. I. 740. Ум. Дурнічка. Дурнічки (какъ варф'чїе). 1. Понусту, безъ дѣла. Наймити вешталісь у дворі, одмикували од роботи, все длялись дурнічки, а воли дурнічки, стояли в загороді Л-ввц. ПЙО. II. 221. 2. Даремъ. Наїдяться, нап'ються дурнічки. КС. 1883. XI. 505.

Дурніснський, а, в. Совершенно глупый. Рудч. Ск. II. 174. Дурній. дурніснський. До крайности глупый.

Дурніснсько, нар. 1) Совершенно глупо. 2) Совершенно напрасно. Так дурніснсько виалала мене. Харьк. 3) Совершенно-

но даромъ. Утік нанич, викормивши коні дурнієнько. Хата, 95. *Она помилилась, не переміряла добре різи та й нажала отій граніні дурнієнько текоми жита.* Левниц. Пов. 337.

Дурність, ности, ж. Глупость. *А все то дурність робе.* Камевен. у. *Молодість—буйність, а буйність—дурність.* *Ном. № 8717.*

Дурніти, нюю, еш, м. Глуїть.

Дурніпати, шаю, еш, м. Дѣляться глуїе. О. 1861. VI. Слов.

Дурно, нар. 1) Даромъ, безплатно, безвозмездно. *Усім дівам продас, свой Домі дурно дає.* Чуб. III. 210. 2) Напрасно, даромъ. *Жаль мені дієчиноньки, що журиуться дурно.* Мет. 22. *Не дурно Івася Вдовиченка кінч по степу гулле, видно нашою первою лицаря на світі немає.* Мет. 421. Ум. Дурнієнько, дурнієсеню.

Дурновѣрхий, а, в. Глуный, полуумный. *Та й жахається вночі, мов дурновѣрхий.* Черк. у.

Дурновіс, су, м. Дармовіс 2. О. 1862. VIII. 33.

Дурноголовіи, а, в. Дурновѣрхий.

Дурнолобець, бця, м. Дуракъ. *Сказано—святі отці карбованиці: з дурнолюбия зроблять розумовця.* Харьк.

Дурноліп, па, м. Говорящий наобумъ, не подумавъ.

Дурноліпсьєий, а, в. Глуный, высказанный наобумъ. *Дурноліпсьєі речі шкода їй слухать.*

Дурноліп, ну, м. Раст. *Datura stramonium* L. ЗЮЗО. I. 121.

Дурносіих, ха, м. Сміющійся безъ повода. Константиногр. у.

Дурноџа, тв, ж. 1) Глупость. 2) Соб. Дураки. *Аж там сліпа дурноџа сидить по застіллю та горілку не. Коли ж орда про тебе брехні меле, ти на дурну дурноџу мовчки млої.* К. Дз. 107.

Дурноџа, хи, ж. Нервная лихорадка, тифъ. Вх. Зн. 16.

Дурнувати, нюю, еш, м. 1) Дурачиться, шалить. *Люде до божого дому йдуть, а ми дурнуємо ти нуштуємо.* Харьк. 2) Быть безъ употребленія. *Яке любе місце, та й дурнує: віддали б кому на Грунт.* Каменец. у.

Дурнуватий, а, в. Глуноватый. Желех. *Чому дуба не рубати, бо дуб дупливатий; чому хлостів не дурити—вони дурнуваті.* Чуб. V. 901. Ум. Дурнуватєнний.

Дурнічка, ки, ж. Дурноџа. Желех. Вх. Зн. 16.

Дуросвітка, ки, ж. Дуросвітка. *Серце радіє, бо оживає в йому дуросвітканадія.* Мпр. Пов. II. 41.

Дуросвітство, ва, с. Дуросвітство. К. ПС. 8. К. ЦН. 257. *Моє добро брехнею руйнували, мені в'язали дуросвітством руки.* К. Дз. 200.

Дуросвітщина, ня, ж. 1) Дуросвітство. К. ПС. 30. 2) Соб. Обманщики, шарлатани. *Хотів би правду людям говорити,—ведмедєм дуросвітщина рече.* К. Дз. 196.

Дуроці, шей и щів, ж. м. Глупости. *Йому все дуроці в голові.* Ном. № 10804. 3) серия чоловіка виходять дуроці. Св. Мр. VII. 22.

Дурування, ня, с. Сумасбродство, глупое поведеніє. *Не Божє карання—своє дурування.* Ном. № 7044.

Дурџати, чџ, чіп, м. Урчать, бурчать. *Г отісєу можна в кишку затянуть, аби не дурчала.* Ном. № 12172.

Дусатися, сяюся, ешоа, м. Дуться, сердиться. *Ото вже та Параска: сказала їй трохи правди,—вже й дусается і не дивиться на себе.*

Дусєна, нати, дусєнатєко, дусєнаточко, ка, с. Ум. отъ дуса.

Дуса, сі, ж. Душка, душенька. Чг. 33. *Марусє, дусє, мийся, чийсья.* Ном. № 11261. *А в Марусє дусє чотири подусє.* Чуб V. 11.

Дутєль, ля, м. Пустой орџхъ. *Дутєля озля.* Черк. у. *Дутєля засєсти.* Умереть. *Паллант Евандрович наскомо як рез Гібсона і насєв, шигнув в висок над правим оком, Гібсон і дутєля ізџа.* Котл. Ен. VI. 27.

Дутє, дму, дмєш, одн. в. дуйтєв, нџ, нєш, м. 1) Дуть, дунуть. *Як такий (горішвій) вєтер дмє по сєйгу або з сєйом—ото ху, а.* Черном. *Дунув вєтер по-над ставом.* Шевч. 88. 2) Только несов. в. *Надувать, пучить.* *Мовчанка.... черева не дмє.* Ном. № 1117. *Балачєко дмє, а щєщастя тє.* Ном. № 1592. См. Дуйнути.

Дутєся, дмџєя, дмєшєя, м. 1) Надуваться, дуваться. *„І дє же, сєстро, нам (жабам) ривьється (до вола)“, казати їй друна почала.* *А та не слуха.... дмєтьєя.... дмєтьєя....* Глб. *Дмєсь—не дмєсь, волам не будєш.* Ном. № 2506. 2) Спєсивьєся.

Багатая, губатая вона к чорту дметься, а вбогая хорошая хоча засмється: Грин. Ш. 186. Ой як мені не думися, що ніщо-що обумися. Радом. у. Дметься, як шкур-па на омі. Ном. № 13533.

Дух, ха н ху, м. 1) Воздухъ. Паля-ниця як пух, як дух. як милеє щастя. Ном. № 12332. 2) Запахъ. Куривсь для духу яловець. Котл. Ев. I. 19. Дух вовчий обмилн. О. 1861. VI. 164 3) Теплог. Шух. I. 263. Тепра солома—ні духу з неї, ні що. 4) Духъ, дихавіє. Глянула, усміхнулась,—та й духу не стало. Й мати вмерла, в одній ямі обох поховали. Шевч. Загопило дух. Так йому дух заляже, дише, дише, поки оддише. Ото мороз, аж дух захваче. Ном. Над ним воли своїм духом дигали. Чуб. Ш. 323. Бобся твоєг сина й дѣху. Очень боюсь твоего сына. Грин. I. 149. Дух лѣдві звѣд-ить. Едва дышетъ. Мгр. Н. 5. Важнім дѣхом дѣхати на вѣг. Гвѣтаться, сердиться на кого. Ном. № 3360. Нечѣстим дѣхом дѣхати на вѣг. Быть неискреннимъ къ кому, обманывать кого. Король на нас нечѣстим дѣхом дише, універсали сзѣтські тише. К. ЦН. 180. Що дѣху. Изю встѣх силъ. Пан, що було в його духу, принявся. МВ. (О. 1862. Ш. 70). Що дѣху є зпѣс. Кричить во все горло. Без дѣху прибѣгти. Запыхавшись отъ быстрого бѣга, испугавшись сильно, прибѣгать. Драг. 48. Дѣхом. Митом. Дѣхом збѣгає і принесе. Васильк. у. Кипиць дѣхом і, не справивши нічого, похатим зѣпчалися, щоб ще не розлучила нас пані. МВ. (О. 1862. Ш. 68). 5) Духъ, мужество, смѣлость. Набрившия духу, мо-ляв. Нагнати дѣху. Паугать. Ном. № 1181. 6) Духъ, душа. Мали тілом, та великі дѣхом. Ном. № 7332. Немá ні дѣха. Нѣтъ рѣшительно нічого, ни души. Мвж. 31. Нема нікого, аж ні духа, а ні тобѣ ля-деки. Мвж. 130. 7) Духъ. Из Отця, із Отця Дух святий виходить. Чуб. Ш. 11. І Дух Божий вѣтав над водами. К. Св. II. 1 кн. Мус. I. 2. 8) Духовъ день (праздникъ). До Духа не зїмай кожуха. Ном. 9) Прорубъ для ловли рыбы, закрывающаяся конусообразною кучею сѣтѣа. Сим. 116. 10.—земляний. Паутина, кото-рой земляные пауки выстилають свои норы. Мвж. 156. Ум. Духи.

Духан, нá, м.—Духопел. Духанів я їм надаю. Константиноп. у.

Дѣхати, хаю, еш, одя. в. духнѣти, вѣ, нѣш, л. Дуть на что нибудь, подуть,

дунуть. Вітер як дулюв. Рудч. Ск. II. 126. Ходім, каже, товаришу, ще до моря: хто більше води видме.—Ходім. От пішли. От Ірако як духне, то чутъ риби за хвоста не хватить—аж до сугого. Рудч. Ск.

Духвáлий, а, в. Самонадѣвний, самоуврѣнний. Якій ти дуже духвáлий. Киев. г.

Духвáти, хвáю, еш, м. Надѣяться, полагаться. Він духвáв на своє багатство. Та й на дявѣх не дуже духвáйте. Св. Л. 248.

Духвíнийця, ці, ж. Духовное завѣща-віє. Мил. 165.

Духвíня, ні, ж.—Духівниця. Екате-риносл. у. (Залюбовск.).

Духнѣти, см. Духати.

Духовѣнство, ва, с. Духоуенство. Ленци. КС. 6.

Духовíй, а, в. Духовний, къ духу отно-сящійся. Якає незвичайна смѣливість і дѣхова мѣв. Мир. ХРВ. 4.

Духовíк, кá, м. Ливерь. Кош. II. 3. **Духовíня, ви, ж.** Незамерзающее мѣ-сто на прудѣ или на рѣвѣ. Черк. у.

Духовíтий, а, в. Душистый, ароматный.

Духовíй, в, в. 1) Духовный, къ ду-ховенству относящійся. Духовний етап. Св. Л. 104. На кого не глянь, хоч на на-нів, хоч на духовних, то такої праці не побачиш. О. 1862. IV. 57. 2)—Духовий. Ваш образ духовтій через мое слово ні-коли не забудеться. К. Оп. 125. Борони-чи пародно Гітнокрену, духовну зброт без устанку неслим. К. Бай. 7.

Духовíниця, ці, ж.—Духівниця. Г. Барв. 169.

Духопѣл, лу; м. Употр. въ выраженіи: духопѣлу давати, дати. Бить, поколотить. Такою духопѣлу дам. Ном. № 3639. Як почала давати йому духопѣлу, то він уже й не встає: попередивала руки й но-ги. Грин. II. 126. У Мирнаго ум. духопѣ-ликъ въ знач. ударъ рукой. Мир. ХРВ. 34.

Духопѣлнтя, лю, лиш, л. Бить, дуба-сить.

Духóта, ти, ж. 1) Зной, жара, духота. А сонце все пече та пече, духота ду-шить, сонце в горлі, в роті, з грудях. Левиц. I. 83. 2) Смертний воздухъ.

Дѣча, ці, ж.—Дучайка. Мик. 481.

Дучáй, чáю, м.—Дучайка. МУЕ. Ш. 54.

Дучáйка, ки, ж. Отверстіє въ верх-немъ мѣльничномъ жерновѣ. Мик. 481.

Дучейка, кн, ж. Дыра въ бочкѣ, сквозь которую льется вино. Вх. Зн. 16.

Дучечка, кн, ж. Ум. отъ дучка.

Дучійка, кн, ж. = Дучайка. Вх. Зн. 16.

Дучка, кн, ж. Вообще дыра, отверстие. ямка. Ном. № 14006. Чуб. Ш. 107. Небольшая ямка въ землѣ при различныхъ дѣтскихъ играхъ: в свинокѣ, в масла, в гльбога. Ном. № 12570. Ив. 14. Лунка, въ которой вращается ковецъ веретена въ гончарномъ кругѣ. Вас. 179. Дучни — мелкія отверстія въ сводахъ гончарной печи для прускага огня. Вас. 180. Дучка = дучайка. Вх. Зн. 16. Ум. Дучечка.

Дучковий, а, е. — м'яч. Родъ игры въ мячъ, иначе: земляний м'яч, висбний дуб. Ив. 28.

Душа, ші, ж. 1) Душа. *Тіло помішається, як чоловик заіє, а душа пошибає.* К. ЧР. 41. *Чує щось душа, та мені не каже.* Ном. Люблю як душу. Мет. 62. *Ббгу дшу віддати.* Умереть, отдать Богу душу. *За час, за годину милосердного Богу душу оддав.* Макс. (1849), 22. 3 душ. Искренно. *Ой чорнявою з душі люблю, — ни бляву заминаюся.* Лавр. Сам душею. Одиногодинешнекъ. Ном. № 10680: *Лежала собі сама душею.* МВ. (О. 1862. I. 81). *Чогб душа забаміє.* Чего бы вы захотѣлось, — все. Кв. II. 331. *По душі дзвоніти.* Звонить по мертвомъ. 2) Человѣкъ, душа. *Забере з собою приятелів дуи тридцять або й сорок, да й іде з ними в Київ бенкетувати.* К. ЧР. 84. *Йому треба над п'ятьма душами бути ураз, то тепер йому ніколи.* Лубен. у. *Вони у дві оуші робили.* Кролев. у. 3) Въ скрипкѣ: душка, подставка внутрї, распорка. *Здоров, скрипалю! — Здоров, чорте! — Ну, давай душу! — А скрипаль тріє об дуба скрипку, та й дав чортови душу з скрипки.* Грин. I. 41. 4) Мѣсто внизу горла спереди. *Не застѣнулась до шиї, мені й надую в душу.* Рк. Ленци. 5) Опухоль на шеѣ. ЗЮЗО. II. 389. 6) — татарська. Пг. Чайка. Вх. Ш. II. 15. Ум. Душна, душенька, дущечка, душеньятно, душеньяточко, душиця. Кромѣ послѣдняго слова, употребляются преимущественно какъ ласкательныя имена для любимыхъ, дорогихъ людей. *Ой крїп та ромен та петрушечка... кучерлявий Іван, моя дущечка.* Ни.

Душарка, кн, ж. и душарь, ра, м. Въ заговорѣ отъ души (опухолѣ на шеѣ) понидимомъ въ значенїи душительница, ду-

шитель. *Мив дущирь довѣт сивоа, мила душарка довѣт допюк.* ЗЮЗО. II. 389.

Душевний, а, е. Душевный. *Тепер я тебе рішена, радість моя душевна!* Чуб. Ш. 15.

Душеньяна, ни, ж. Душеное мясо. *Душеньяни доваді і їсти ніколи.* Чуб. V. 1081.

Душенька, дущечка, кн, ж. Ум. отъ душа.

Душеньятко, душеньянонько, душеяйточко, ка, с. Ум. отъ душа.

Душїстий, а, е = Духовитї з. Душїстий богїн. Раст. *Daphne Speogum.* ЗЮЗО. I. 121. Душїсті васїльки. Раст. *Ocimum basilicum.* ЗЮЗО. I. 129. Душїсті гвоздїки. Раст. *Dianthus Caryophyllus.* ЗЮЗО. I. 121. Душїстий горбїон. Раст. *Lathyrus odoratus.* ЗЮЗО. I. 126. Душїста нѣхворощ. Раст. *Artemisia annua.* ЗЮЗО. I. 112. Душїста фіялка. *Viola odorata.* ЗЮЗО. I. 141.

Душїти, шў, шш, гл. 1) Душить, давить. 2) Давить, жать. *Взяла за маленький пальць та й душїти йому помаленьку.* 3) Давить, притѣснить. *Поки ляжи да не доляжи души Україну, туди (на Запоріжжя) втїкав цюнайкрашїй люд з городів.* К. ЧР. 89. 4) Душїти копїйчину. Беречь дивги, скунїтїся. *Батьки в поповичів народ все скунїтїсь, що душїти копїйчину.* Св. Л. 136.

Душїтися, шўся, шшся, гл. Задыхаться.

Душїця, ці, ж. Ум. отъ душа.

Душївка, кн, ж. Полоса земли въ нѣдлѣ, приходїщаяся на одну ревизскую душу. Нѣжин. у.

Душїти, шў, шш, гл. Издавать запахъ, нести запахомъ. *Любисточку вївирала, — у голови положу, щоб душїло.* Г. Барв. 80. *Вона чорт зна чим й душїти.*

Душка, кн, ж. 1) Ум. отъ душа. Ном. № 4573. Кв. II. 237. 2) Плагье для дѣвочекъ — безъ рукавовъ, съ прорѣхой назади, зашнуровывающейся на спинѣ. Гол. Ол. 23.

Душкувати, кўю, еш, гл. Объ овцахъ: во время жары, сбившись въ кучу, тяжело и усиленно дышать. *Вівіи душкуютъ.* Каменец. у.

Душїан, на, м. Притѣснитель, угнетатель. К. ПС. 70. *Пресвїтїий князю, ни всього не знаєш, що в тебе колят дущманни козацькі... бо дущи ці голому любїждють.* К. Бай. 57.

Душїий, а, б: Жаркій, звонїий, душ-

зый. *Якє б душе літо не було, а роски- сий цю солому, то зирял де не возьмьсь- ся і мороз, і сніг.* Рудч. Ск. II. 81. *Літом иень гарячий, душий.* МВ. II. 14. Ум. Душнѣнний.

Душно, нар. Жарко, душно. Пом. Л. 10288. *Душно мені,—ходім, дочко, до ставка купатиця.* Шевч. 22. Ум. Душнѣнко.

Душоуб. ба, м.—Душоубець.

Душоубець, убій- ца. *Тей рід горотий і величий не пло- див ні злодій, ні душоубців.* МВ. I. 27. *Перш було як який трішкий понаде суди, так і то надивовижу; та й то бували всѣ то душоубці, то харцилаки.* Кв. II. 187. *Той був душоубець.* Єв. I. VIII. 44.

Душоубка, ки, ж. 1) Душеубка, убій- ца. *Ой помалу, малу, душоубку, рай, да не врази ж мою серденька вкрай: ти ж мене, сестро, з світу злюбила, ніжє у сер- денько да й устромила.* ЗОЮР. II. 22. 2) Маленька лодка, преимущественно вы- дроблена изъ одного дерева. Вас. 152. См. 152.

Душоубний, а. е. 1) Убийственний. 2) Душу погубляющий. *Риди душоубної користи.* К. ПС. 15.

Душоубник, ка, м. 1) = Душоубець. 2) Душу погубляющий. (Сатана) *душоуб- ник.* К. ПС. 75.

Душоубница, ці, ж. = Душоубка 1. *Душоубница війна.* К. Дз. 94.

Душоубство, ва, с. Душеубство. *Ба- гато там людей псувля свої душі то лайкою, то скларостю, то душоубством безбожним.* ЗОЮР. 311. *З серія.... виго- ляти лигі думки, перелюб, душоубство.* Єв. Мр. VII. 21.

Душоб, шкѣ, м. Ум. отъ дух.

Душохват, та, м. Уловляющий душу. К. ПС. 52. *Не попусти мене в тяжку наруку лилому душохвату сатані.* К. ПС. 87.

Душвиця, ці, ж. = Завірюха. Вх. Лем. 412.

Дхвѣтн, дхну, дхнеш, и. Дохнуть. См. Гхнути. *Такий був лицар, що тільки дхне, то од самого духу не встоїш на ногах.* ЗОЮР. I. 141.

Дхвѣтєся, дхнѣтьєся, и. безл. Вздох- нутьєся. *Нехай мойму маленькому лєтєсьє- ки дхнєтьєся.* Чуб. V. 570.

Дьобнутя, гну, веш, и. Толкнуть, коль- нуть. *Дьобнуло в серце.* Вх. Зя. 14.

Дьоготь, гтю, м. = Діготь. *Тхєє смолою та дьогтем.* Левци.

Дьогтьовий, ѓ, б = Дігтьовий. *Люде боч- кѣ дьогтьові палють.* Грин. II. 234.

Дьогтѣр, рѣ, ж. = Дігтар. *Дьогтѣр і смердить дьогтем.* Ном.

Дьокул, ла, м. Дятель. Вх. Пч. II. 13. *Дьор, ру,* ч. Ізъ выраженіи: *дьору дѣти.* Удрать. Кв.

Дьорка, ки, ж. Въ выраженіи: *дьорки дѣти* = дьору дѣти. *Іх звеліє ще крїстиє дер- жати, щоб не дали бува фюрки.* Мир. ХРВ. 248.

Дьювдає, ві, ж. Раст. *Malva mauritia- na.* См. Дзіндзівер. ЗЮЗО. I. 128.

Дьодінька, дьодічка, дьодька, ки, ж. Ум. отъ дудя.

Дьодя, ді, ж. Дѣтск. холодець, холодно. О. 1861. VIII. 8. Ум. Дьодьна, дьодіньна, дьодічка.

Дюк, ка, м. Гусеница наськомаго *de- liphila euphorbiae.* Вх. Пч. I. 6.

Дьорка, ки, ж. = Дірка. *Юрку, Юрку, паллюй в дюрку.* Ном. № 12718.

Дя, меж. Дѣтск. Благодарить, поклонить- ся головою. О. 1862. IX. 119.

Дябель, бля, м. = Дявіл. *Ти йоло ме- дом масти, а він дяблем воя.* Ном. № 7292.

Дявіл, дяволѣвний, дяволів, дяволь- ський = Диявол, дияволенний, дияво- лів, диявольський.

Дяволака, ки, м. Ув. отъ дявіл.

Дягель, лю, м. Раст. а) *Angelica syl- vestris.* ЗЮЗО. I. 111. б) *Archangelica officinalis.* ЗЮЗО. I. 112.

Дяглиця, ці, ж. Раст. = Яглиця? *У неділю по шевлію, в понеділок по барві- нок, а в вівторок сповіє сорок, а в середу по череду, а в четвер по щавель, а в п'ят- ницю по дялицю, у суботу на роботу.* Ном. № 14137.

Дядечко, ка, м. Ум. н ласк. отъ дядько.

Дядик, ка, м. Отець. Гол. I. 198. Ум.

Дядичон. Желех.

Дядина, на, не = Дядьків. *Дядин двір.*

Чуб. III. 429.

Дядина, ни, ж. Жена дяди, не родная тетка. Чуб. III. 476. *Бодай чорт у дядь- ка служив, а до дядини за платюю хо- див.* Ном. № 7614. Ум. Дядина, дядиночка. Чуб. III. 429.

Дядиний, дїн, ж. мн. Вторникъ на первой недѣль послѣ пасхи, въ который помывають дадей и тетокъ. Екатеринбург. (Зальбовск.).

Дядьнин, на, не. Привласнацій дядьнині. Г. Барн. 87.

Дядьнка, дядьничка, ки, ж. Уя. оть дядина.

Дядьків, кова, ве. Дядинь. *Справа коло дядькового воза.* Ном. А в дядька й у нас коробка ковбас. Дядькоці поїмо, своїх не дамо. Чуб. Ш. 436. Дядькова хата. Тюрма. Грин. I. 112.

Дядько, ка, м. 1) Дядя. 2) Человѣкъ середнихъ лѣтъ. Изъ уваженія малоросіяне называють такъ всякого старшого себе лѣтами. Чуб. VII. 355. *Не впадає москала дядькомъ звати.* Ном. № 850. 3) —собачий. Волкъ. Як собаки гавкають! Чи не пробірався до овецъ собачий дядько? О. 1861. V. 71. 4) Дядьна наклісти. Перепутать основу во время снованія. А я слухаю, що вона балака, та й наклала дядька. Оксана в мене сьогодні спувала, так аж двоє дядьків наклала. Одною же я змотала, а друшій зостався. За дядьків ткачі лають, як направляють ролотно. Червиг. у. Ум. Дядечко. *Охрім дядечку! будь ласкав схаменись!* Хата, 54. *Що ж мені, дядечку, по тіх грошах?* МВ. I. 107.

Дядьо, дя, м. 1) Дядя (дѣтск.). О. 1862. IX. 119. 2) Отець. Желех.

Дядьчин, на, не=Дядьків.

Дядьсь, сѧ, м. Ум. оть дядя.

Дядюшка, ки, м.=Дядько. *До Дмитра дієка хитра, а по Дмитрі то стріє собаку та й питає: „дядюшка, чи ви не з сватами?“* Ном. № 497.

Дядя, ді, м. Дядя. *Біла телечка та з березничка та до дядя в двір. „Дай, дядю, тирі!“* Чуб. Ш. 479. *Зробив дядя, на себе глядя.* Ном. № 10429.

Дяк, кѧ, м. Дячокъ. *Прийшли попи — почитали, прийшли дяки — поспівали.* Чуб. Ш. 442. *Притаїлись попи й дяки, що панству служили і по панській пенсії меншу золоту дурили.* К. Досв. 212. Ум. Дяченьно. *Ой малорували два дяченки з микільської школи!* О. 1861. XI. Ніс. 9.

Дяка, ки, ж. 1) Благодарность. *Не сподівайся дяки від прибудної псяки.* Ном. № 4604. *Дяку віддавати.* Приносить благодарность, благодарить. *Пшов... Богу дяку оддавати, що жив у ворога зостався.* Мкр. Г. 23. 2) Охота, желаніє. *Як маши дяку, то зроб.* Вх. Лем. 413.

Дяків, кова, ве. Привласнацій дячку, дячконській. *Оттак чини, як я чиню лю-*

би дочку аби цію, хоч попову, хоч дякову, хоч горону мужикову. Нп.

Дяківна, ни, ж. Дочь дячка. Ном. № 7079.

Дяківнин, на, не. Привласнацій дочери дячка.

Дяківни, ні, ж. Домъ дячка. Угор.

Дяківство, ва, с. 1) Должность дячка. 2) *Соб.* Дячки. *Найхало до пона того дяківства та попівства повен двір.* Рк. Левец.

Дяківський, а, е. Свойственный дячку. *Не хидавсь дяківської натурі.* Кв. II. 213.

Дяков, на, м. Діаконъ. Морд. (Млр. л. сб. 124).

Дяконівків, кова, ве. Привласнацій сыну діакона.

Дяконівніна, ни, ж. Внука діакона.

Дяконівко, ка, м. Сынъ діакона.

Дяконівченко, ка, м. Внукъ діакона.

Дяконівчиха, хи, ж. Жена сына діакона.

Дяконіха, хи, ж. Жена діакона.

Дяконішня, на, не. Привласнацій жевѣ діакона.

Дяконів, нова, ве. Привласнацій діакону.

Дяконівна, ни, ж. Дочь діакона.

Дяконівнин, на, ве. Привласнацій дочери діакона.

Дяконувати, ну, еш, гл. Діаконствовати

Дякончѧ, чѧти, с. Ребенкокъ діакона. Ум. Дякончѧно, дякончѧточю.

Дякування, ня, с. Благодареніє, благодарность. *Яке частування, таке дякування.* Ном. № 71217

Дякування, ня, с. Превыаніє дячкомъ.

Дякувати, ку, еш, гл. Благодарить. *Дякує красно.* АД. I. 16. *Дякую тобі, мати, да що ти породила, тільки не дякую, що не оженила.* Чуб. *Чого сидиш, Марусенько, чом не дякуєш батську?* Мет. 225. *Ой не дякуй мені, брате.* К. Досв. 84. *Дякувати Господєві.* Благодаря Бога.

Дякувати, ку, еш, гл. Быть дячкомъ. *При попірській церквѣ щось дово і дякуваня.* О. 1861. X. 30.

Дятел, тла, м. Дятель. *Чорт би дятли знав, як би не його ніс.* Чуб. I. 250.

Дятини, тин, ж. мн., также уе. дятиний. Обычай: на третій день Христовя Воскресєвія, послѣ обѣдни раздавать бѣд-

нымъ куски освященныхъ пасхи, мяса, колбасъ и яйца. О. 1862. I. 55. Миргор. у. Слов. Д. Эварп.

Дятлина, ни, ж. = Дятловина.

Дятлів, лова, ве. Привадежащій дятлу.

Дятловина, ни, ж. Раст. трилистникъ, *Trifolium pratense*. ЗЮЗО. I. 139. Сіно—сама чиста дятловина та зеленє, зеленє.

Дятѣнків, кова, ве. Привадежащій сыну дьячка.

Дятѣнківна, ни, ж. Виучка дьячка.

Дятѣнко, ба, м. Сынъ дьячка.

Дятѣнко, ка, м. Ум. отъ дяка.

Дятѣнѣ, няти, м. Ребенокъ дьячка. Мкр. Н. 25. Душенини доволі, а їсти ніколи: потерїте, дяченята, до божої волі.

Чуб. V. 1081.

Дятѣнѣтин, на, не. Привадежащій ребенку дьячка.

Дятѣти, чу, чини, м. = Дяткувати. *Не знав, чим дятить сироту.* Мкр. Г. 22.

Дятѣха, хи, ж. Жѣна дьячка. *Ой, проби! Очіпка хочу!... Проби такою хочу, як на дятѣсі.* Кв. II. 328.

Дятѣшин, на, не. Привадежащій жѣнѣ дьячка.

Дятків, кова, ве. Привадежащій дьячку. *А я хлопець, дяків син.* Грин. III. 169.

Дятно, нар. Охотно, съ радостью. Угор.

Дятѣк, чка, м. Дьячокъ. *А ти, дячку учений, над школами вибраний, скажи мені, дячку, що то єсть їден?* Чуб. V. 1080.

Е.

Е, меж. Э. *Е, ні, пані, не дам.* Рудч. Ск. I. 68. *Е, вже на мене зуби гостріять.* *Ном. № 9557.*

Еге, нар. 1) *Да. Віддав ти їй?—Еге. Еге, як би то так.* *Ном. № 5372.* 2) *Відь. Еге, ти прийдеши до нас сьогодні ввечері? Еге, так? Відь так? У вас, здається, ні перед собою, ні за собою? Еге, так?* Левиц. Кож. 49. 3) *Да, какъ-бы не такъ. „Оце, каже, увесь скот заняю та поб'ю та їсти буду.“—Та буде з нас і одного,—змій йому каже.—„Еге! ти найсися, а я ні“.* Рудч. Ск. II. 189. *„Ходім, Рябоко!“—Еге, ходім! Не дуже кваля, сам принеси сюди!* Г. Арт. (О. 1861. III. 84). 4) *Выражаєть тщетность ожидания чего либо или удивленіе по поводу обнаружившагося. Еге, побігли вже кози в лози! Ном. № 1942. Еге, ся на обидві кована.* *Ном. № 3326.*

Егекатя, каю, еш, м. *Говорить еге.* Мир. ХРВ. 181.

Едек, ку, м. *Длинная бичева, которой, при безвѣтріи, тянутъ лодку вдоль берега.* МУЕ. I. 50. *(Добруджа). Навозили риби руснаки, плянуть їй в човнах на едеку, їдучи берієм.* МУЕ. I. 35.

Ей, меж. 1) *Выраженіе неудовольствія и угрозы. „Ей, Хведьку вчись! ей, стаменись!“ Так нанотець казив своїй дитині: „Шануйсь, бо, далєбї, колись тму, мну, здо, тло спитиш на спикі!“* Г. Арт. (О. 1861. III. 109). 2) *Эхъ, вѣтъ. Ей, де там! Желех. Оттепер же я тебе з'їм, кобило!—Ей, овчичку, голубчику, не їж мене!* Рудч. Ск. I. 7. 3) *Эй. Ей, нуте, беріться!* *Ном. № 10892.*

Еквіамен, ну, м. *Экзамень.* Левиц. Пов. 265.

Екзаменува́ти, ну́ю, еш, м. *Экзаменовать.* Шевченко *загородися екзамєнувати їй з рідних пісень.* К. XII. 25.

Еконóm, на, м.—*Оконом.* *Посінаки економ.... парід катував.* Гн. II. 174.

Економі́чний, а, е. 1) *Экономическій. Великій економічний кризис.* О. 1861. XI. 107. 2) *Окономичный.*

Економі́я, мі́, ж. 1) *Экономія.* 2) *Окономія.* Грин. II. 257. *Одвозив з економію у город до панів индики, качки і усяку всячину.* О. 1862. I. 41. *Стоїть таки превелюка економія. Він уїходивши у двір у економію.* Грин. II. 122.

Елєгі́я, гі́, ж. *Элегія. Як би ви знали, паничі, де люде плачуть живучи, то ви б елейї не творили.* Шевч. II. 152.

Елєктри́ка, ки, ж. *Электричество. Покрутив за ту корбу, що там електрика і спустив електрику дротом до них.* Гн. II. 227.

Елєктри́я, рі́, ж.—*Электрика.* Перорасл. у.

Емблє́на, ми, ж. *Эмблема.* К. Бай. 105. *Коли б уже мені заманулось такої емблєни, то замалював би я собі дволавого, або хоть укоронованого орла.* К. XII. 33.

Емблємува́ти, ну́ю, еш, м. *Изображать въ видѣ эмблемы, символически. Коли вже емблємувати Росію....* К. XII. 33.

Епистафі́я, фі́ї, ж. *Эпистафів. Шрам, розглядаючи ту горорізьбу да читаючи епистафії, засмутився душею.* К. ЧР. 101.

Ерлє́ць, ця, м. *Клеймо на ухѣ скотини: вирізка въ ухѣ въ видѣ прямого угла.* *Екатервносл. у. (Залюбонск.). Черк. у. То-же въ видѣ острого угла.* *Миж. 182.*

Еотис, ка, м. *Часть борони: каждый изъ поперечныхъ брусьевъ, въ мѣстахъ скрещевія которыхъ съ продольными забиты зубы бороны.* Шух. I. 166.

Ет, меж. 1) *Ат!* *Посидьте, каже чоловік, у мене на лаві, поки я зох з жінкою та з дітьми попрощаюсь.—Ет, те вигадав прощатсья!* *Ходім!* Рудч. Ск. II. 23.

2) В'їдь, воть. *Ет* вісім доканиє літ, як часто, часто цілі ночі без сну мої морились очі. Мкр. Г. 58. *Ет* тямши же, як я і ти, що тут стежки і всі дороги черкеські обняли залози. Мкр. Г. 25.

Етнограф, фа, м. Етнографъ.

Етнографічний, я, в. Етнографическій.
Позирали скрива на етнографичню Україну. К. XII. 125.

Етнографія, фіу, ж. Етнографія.

Етнографувати, ф'юю, еш, ил. Завиватися етнографією. Як вільно це було

етнографувати проміж народом на Україні, я записав її (пісню) в рідній околиці Хмельницькою. К. Кр. 21.

Ех! меж. **Эхъ!** *Ех*, говорить, мало! Хоть би ще трошки дали. Рудч. Ск. II. 83. Чою ти, жінко, плачем?—*Ех*, чоловіче, чою я плачу! А зроби мені те, що я тебе буду просити? Рудч. Ск. I. 80. *Ех*, як би то!... Та що й казати! Кебети не маю. Шевч. II. 3.

Еч! меж.—**Ач.** *Еч*, який гарний! Сам їсть, и мені не дає. Харьк.

Є.

Є. 3-є лице ед. ч. н. вр. отъ гл. *бути*.
 Есть. Є в мене криниця під перелазом.
 Лавр. 35. Добро у кого є господа, а є тій
 господі є сестра, чи мати добрая. Шенч.
 439.

Єва, ви, ж. Пт. Июлга. Вх. Пч. II. 13.
Євангеліє, лія, с. п євангелія, лії, ж.
 Євангеліє. Не змоглись на євангелію, ці-
 луйте псалтирю. Ном. № 12026.

Євангелський, а, в. Євангелський. Стор.
 II. 153.

Євдошка, ки, ж. Р'ьба Umbra Krame-
 гі. Брауя. 29.

Єва, ви, ж. Вь заговорѣ: лихарадка.
 На золотому мосту три єви. — Куди ж
 ви йдете? — На мир хрещений... сипить
 і кидать, і трясуть, і пекти, і змобити,
 і глобит. Мил. М. 61.

Євірнці, ниць, ж. м. = Порічки.
 Шух. I. 109.

Єва, ки, ж. Пт. П'вочка. Вх. Зн. 14.
Єврѡпа, пи, ж. Европа. Ми кланяємо-
 ся новим гуманним ідеям, які давно ро-
 зійшлись по Європі й ледві оце доби-
 раються до нас. Левци.

Європець, п'єйця, м. Европеець. Ми
 вже стали європейцями. Левци.

Європ'єський, а, в. Европейський. Євро-
 пейська культура. К. Європейські ідеї.
 Левци.

Єгерь, ря, м. Стоянь вь постройкѣ.
 МУЕ. I. 86. (Черниг.) См. Стояк.

Єгипет, пту, м. Египетъ.

Єгипетник, ка, м. Египтянинъ. Пере-
 носво: притѣснитель, подобный єгипетскимъ
 притѣснителѣмъ євреємъ. Понки... об'явѣ,
 що як козачка за його хрестиянина п'яв-
 де, то на пакцику не ходитиме; так і
 то не йдуть. Думка така: поки ти жив,
 так добре, а як часом помреши, да якому
 небудь єгипетнику достанемось, тогді—
 що? О. 1862. V. 109.

Єгипетський, а, в. Египетский. Перо-
 носво: злой. Єгипетська баба, єгипетська
 м'ума. Злая баба. Ном. № 2901. 2902.

Єгні п пр. См. Ягня п пр.
Єдмашка, ки, ж. = Адамашка. А де ж
 твої, пане Саво, сукні-єдмашки, що ти
 нажив, вражий сину, з козацької ласки?
 Чуб. V. 966. Знімали з себе жутани-лу-
 дани, блаватаси й єдмашки. К. ЧР. 358.

Єдмашковий, а, в. = Адамашковий.
 Цариця ж сіла на ослоні в єдмашко-
 вому шуйоні. Котл. Ен. IV. 26.

Єдмашок, шку, м. = Адамашок.
Єдв'аб, ба и бу, м. Родь шелкової мате-
 ріп. Ладна баба без єдваба. Ном. № 7516.
 Оксамитом шляхи стеле і єдвабом за-
 стилає. Шевч. 368.

Єдв'абний, а, в. Изъ єдваба, шелконий.
 Ой возьми, мати, єдвабну хустинькову.
 Гол. Ш. 144. Панч'ішечки єдвабні. Чуб.
 III. 212.

Єдм'ан, ва и ву, м. Родь шелкової тка-
 ви? = Єдмашок. Которіє козаки, то і му-
 жики не зотять по ролі споникати,
 жовтого саф'яна каляти, чорного ідема-
 на пилон набивати. Лукаш. 37.

Єдн, єдна, не, числ. = Один. Єднн
 гроші складає, а другий мішок шне. Ном.
 № 1696.

Єдн'як, ка, м. 1) Единственный сынъ,
 то-же, что п одинак, одионец 1. Заслути-
 ла мене мати, єдинака-сина. Гол. I. 305.
 2) Старый дикій кабатъ, живущій въ оди-
 ноцествѣ. Вх. Пч. II. 7. См. Одионец 3.
 Ум. Єдиначбн.

Єдн'ячка, ки, ж. Единственная дочь,
 то-же что п одиначка 1. Нелай дочка-
 єдиначка прожи погулає. Нп. Гк. Макс.
 Пещена була така, бо, сказано, — єди-
 начка. МВ. I. 130.

Єдн'єць, н'я, м. = Єдн'як 1. Ум.
 Єдн'ячок, єдн'ячки. КС. 1882. XII. 513.

говорѣ. *Помагай Біг, водице-слинице.* ЕЗ. V. 99.

Слівник, ка, м. Хлѣвъ, помѣщеніе для молодото и недойнаго рогатаго скота. Шух. I. 185.

Словѣга, ги, ж. Двухлѣвня овца, не нябущая ягнать. Вх. Зн. 7.

Слѳм, му, м. Конической формы баранья шапка. Клев. у. Чуб VII. 413.

Слочѣр, ра, м. 1) Настухъ барановъ и недоивныхъ овецъ. Шух. I. 190. 3) = Слівник. Шух. I. 185.

Сльце, ці, с. = Вильце. Ум. 'Слечко. *I de ж наше слечко, що в пятницю вили?* Мет. 210.

Сма, ми, ж. = Яма. См. Яма 3 и 4. **Смкій, а, б.** 1) Хваткій. Желех. 2) Ловкій, прововный, быстрый, скорый.

Смко, нар. 1) Хватко. 2) Ловко, проворно, быстро, скоро. 3) 'Смко їсти. Жадно їсть. Желех.

Снерал, ла, м. Генераль. *Там сидять коло неї пани-енерали.* Чуб. V. 778.

Снеральний, а, в. Генеральный. **Снеральство, ва, с.** Генеральство. Желех.

Снеральський, а, в. Генеральскій. Желех.

Сніченько, ка, м. Ум. отъ яничар? *Турки-сиченьки.* АД. I. 148.

Сничий, їшний, а, в. = Инший. Желех. *Ой чув же я через люде, що єниших кохаєш.* Грин. III. 228.

Снархія, хїї, ж. Епархія. *Викарій їздив по єпархїї.* Левци. I. 148.

Снархїальний, а, в. Епархїальный. Левци. I. 155.

Сніскоп, па, м. Епископъ. *Хто прийхав?—рознеслось по залї.—Ректор академії! єпископ! митрополїт.* Левци. Пов. 317.

Сніскобіня, пії, ж. Епископство. **Сніскопський, а, в.** Епископскій.

Єрѣм, єрмї, м. 1) = Ярмо. Шух. I. 165. 2) = Ключ 5. Шух. I. 194. 3) Часть стѣпи походѣчої. Шух. I. 162. 4) Часть самотїни. Шух. I. 150. 5) Часть мельницы. См. Млин. Шух. I. 103, 104, 113.

Єрепѣд, да, м. Малорослий, но тяжелый человекъ.

Єрепѣдин, на, не. Бранвое слово: плохой, проклятый. *Я ж так ухоркався, по-*

ки вибрався із єрепѣдиної бляки, що аж сорочка мокра. О. 1862. II. 38.

'Єресь, сі, ж. Ересь. **Єретѣбний, а, в.** = Еретица. *Єретенний синю!* КС. 1883. I. 46.

Єретикъ, ка, м. Еретикъ. *Констанський єретик великий.* Шевч. 239. *Клене олимпських, єретик.* Котл. Ев.

Єретїцтво, ва, с. Ересь. К. Кр. 19. **Єретїцький, а, в.** Еретицкій.

Єретїця, ці, ж. Еретицка. КС. 1883. VII. 586.

Єретїчий, а, в. Еретицкій. Бранвое слово. *Єретичий син, єретича дочка.* Чуб. V. 1052. *Єретичї черкеси.* О. 1861. XI. Кух. 9.

Єретїчка, ки, ж. = Еретица. Полт.

'Єрик, ка, м. Небольшой и узкій протокъ рѣки или озера. Браун. 6. КС. 1883. I. 39. Небольшой каналъ (шириной отъ 4 до 6 метровъ) между небольшими лиманами, болотами, плавнями. МУЕ. I. 41. (Добруджа).

Єрусалим, ма и му, м. Єрусалимъ. *Як їти, каже, у Єрусалим, то буде тобі море велике.* О. 1862. V. 78.

Єрусалимський, а, в. Єрусалимскій. *Всі святїї хїдаскї, печерські, почаєвські, єрусалимські.* Чуб. I. 134.

Єрка, ки, ж. = Єрѣб, єрѣхъ и пр. См. Ярка и пр. Шух. I. 210.

Єсї (есь), єсть, єстѣ, гл. Отъ гл. бѣти и. вр. 2 и 3 лица ед. ч. и 2 лица мн. ч. *Добре єси робиш.* Шевч.

'Єтїр, ра, м. єтїро, ра, с. а) з прута = верша. Шух. I. 226. б) — з прилами = ятїр. Шух. I. 226, 227.

Єхїда, ди, ж. 1) Зчїя єхїдна. 2) об. Єхїда, злой и лукавый человекъ. *Єхїда! Аби пїдѣсти чоловіка, аби шходи другому наробити.* Мир. Пов. II. 71.

Єхїдуватїй, а, в. Єхїдвенный, злой и лукавый. *Хто врозумїє єхїдувату простоту.* Греб. 323.

Єхїдний, а, в. Єхїдный. К. Бай. 137. К. Кр. 12, 27.

Єхїдно, нар. Єхїдно. *Єхїдно усміхаючись.* Стор. М. Пр. 104.

Єхїдство, ва, с. Єхїдство. Мкр. Н. 37. К. Бай. 89.

'Єшїр, ра, м. Зоол. Salamandra maculata. Шух. I. 22.

'Єшїрка, ки, ж. = Яшїрка. Шух. I. 22.

Ж.

Ж, *сз.* Употребляется послѣ предыдущей гласной. *Горе ж мені, горе, нещасная доле!* Чуб. V. 1.

Жаба, *ж*, *жс.* 1) Лягушка; жаба. *І жаба риба, бо в воді сидить.* Пом № 8249. *Плеться, як жаба на хулу.* ЗОЮР. I. 147. **Жаба** ційцьки дасть (кому) Утоветь, вообще—умреть (кто). Греб. 336. Ум. **Жабна**, **жабоньна**, **жабочка**. Ув. **Жабище**.

Жабалѹха, и **жабалѹха**, *хя*, *жс.* Большая лягушка. Аэ. 399.

Жабарь, *рѹ*, *м.* Лужа или болото, гдѣ водится много лягушекъ.

Жабеня, *нѹгя*, *с.* Лягушенокъ. *Туди, — аж там жабеня.* Грив. I. 32. Ум. **Жабенятко**, **жабеняточко**.

Жаберина, *ни*, *жс.* 1) Лягушечья икра. Угор. 2) = **Жабуриня** 1. Вх. Лем. 413.

Жаберианка, *ни*, *жс.* = **Жаберина**. Вх. Уг. 237.

Жабини, *бин*, *жс.* *мн.* = **Жаберианка**. Вх. Лем. 413.

Жабиний, *а*, *е* = **Жаб'ячий**.

Жабинський, *а*, *е* = **Жабиний**. *Родила вона. Баба... сина золотокудрика взяла, укинула в криницю, а жабу пудкинула. Іде царевич додому, а вона і спірачає. Кажала... що буду сиків золотокудриків водить, а тепер привела жабинського.* Чуб. II. 42.

Жабище, *ща*, *с.* Ув. отъ **жаба** *Сидить жабище на пні, як копиця.* Ворон. г. *Мов жабище з багна, на світ вона дивилась.* К. Дз. 46.

Жабія, *б'я*, *б'е* = **Жаб'ячий**. Вх. Лем. 413.

Жабійка, *кя*, *жс.* Порода грибовъ. Вх. Уг. 237.

Жабка, *кя*, *жс.* 1) Ум. отъ **жаба**. *А це скаче жаба та й каже: Хто, хто у цій рукавиці? — Я млиха шкряботушка, а ти хто? — А я жабка скреготушка.* Рудя.

Ск. II. 2) Регуляторъ въ плугѣ, служащій для подниманія и опусканія леміша. Вас. 199. *„Съ передней стороны между градіем и челігами подкладываютъ дощечку—жабку; это дѣлается для того, чтобы градіель не опускался внизъ“.* Чуб. VII. 398.—Часть рѹла. *„Чтобы копоть не подвигалась по стовбѣ къ жерткамъ, между ними оставляется изъ крѣпкого дерева распорка, которая и называется жабна“.* Чуб. VII. 400. 3) Въ блогахъ: двѣ щели, между которыми обрабатывается каточекъ, колодка съ вырѣзомъ для каточка. Полт. г. Шух. I. 256, 162. Подобный же снарядъ въ гончарномъ кругѣ: между щелями поворачиается веретено круга. Шух. I. 260—262. 4) Палочка, употребляемая въ дѣтской игрѣ того же имени. Ив. 35. 5) Названіе одного изъ играющихъ въ врѣямашки. Ив. 39. 6) Ракета. К. ЦН. 175.

Жабник, *кѹ*, *Раст.* а) *Caltha palustris*. Вх. Пч. I. 9. б) *Alisma plantago*. Вх. Уг. 237.

Жабнія, *нѹ*, *соб.* Лягушки.

Жабови́на, *нѹ*, *жс.* и **жабови́ння**, *ня*, *с.* = **Жабарь**.

Жабод, *да*, *м.* Анстѣ. *Жабод прилетів — частя прикіс, теть піднявся — горе ввалило.* Донск. обл.

Жабоблѣць, *лѣца*, *м.* Колящій жабы. Употребляется какъ насмѣшка дѣвухекъ надъ парнями въ купальской игрѣ: *Нашій хлопці — жабоблѣці: скололи жабу на колодці.* Чуб. III. 221.

Жабокрѹківка, *кя*, *жс.* Болото, наполненное жабами. *В жабокрѹківці як на ярмарці, — тут жінки бубонять, а там жабки скреготуть.* Ворон. г.

Жабові́тя, *нѹ*, *нѹш*, *гл.* Разговаривать, перешептываться тихо и невнятно, подобно неопредѣленному шуму, произво-

димому иногда лягушками (безь громкаго кваканья). Говорится преимущественно о жерцинахъ.

Жабонька, и **жабочка**, **кв**, **ж**. Ум отъ жаба.

Жаборіня, **ня**, **с**. = **Жабуріня**.

Жабрик, **ка**, **м**. Раст. = **Жабрій лісовий**. ЗЮЗО. I. 123.

Жабрій ріа, **м**. 1) Раст. а) жабрей, Galeopsis ladanum L. ЗЮЗО. I. 123. и лісовій жабрій. G tetralit. ЗЮЗО. I. 123. б) осотъ, Cirsium arvense? ЗОЗО. I. 118.

2) Жадный? прожорливый? Вони такі жабрії, що ніколи не наїдяться. Змієв. у.

Жабрь, **рів**, **ж**. Жабры. Руба зітхнула жабрами і простялася. Ленц.

Жабський, **в**, **в** = **Жабячий**. Желех.

Жабўка, **кв**, **ж**. = **Жабалуха**.

Жабунітв, **нв**, **нш**, **гл**. = **Жабонітв**.

Жабўр, **рў**, **м**. = **Жабуріня**. (Болото) поржавіло, від жабуру зелене. Греб. 369.

Жабуріня, **на**, **с**. 1) Водоросль: водяной мак, conferva. 2) Лягушечья икра. 3) Внутренности дыни.

Жабячий, **а**, **в**. Лягушечій; жабій. Попитий із самих жабячих стюок. Пом. № 5713. Жабяча губа. Родъ несъдобнаго гриба. Ж-ча цибуля. Раст. Scirpus Tabernaemontani Gmel. ЗЮЗО. I. 135. — збля. Раст. Лютникъ, Anemone ranunculoides.

Жавкий, **а**, **в** = **Жалкий** 2. Обійзаяся млиий з глибокой долини жавками словами до своей дівчини. Чуб. V. 431.

Жаврати, **ряю**, **еш**, **гл**. = **Жевріти**.

Жага, **гя**, **ж**. 1) Жлжда. 2) Горьчее желаніе. До жаги прісло. Пом. № 5026.

Жагаўтв, **нў**, **нш**, **гл**. Ужалть. Чорненьке маленьке увесь світ жагнуло (жаг: блох). Пом., стр. 295. № 149.

Жада, **дй**, **ж**. Жажда желаніе.

Жаданий, **а**, **в**. Желанный. Наступив довго жиданий день. Стор. Пани мої кохані та жадані! НВолын. у. Е, мій жаданий, де же я візьму стільки грошей? Камен. у.

Жаданка, **кв**, **ж**. Желанная. Да невіжо наша жаданко, да не вік ми тебе жадали, за один вечер діждали. Гк. Маєс.

Жадання, **ня**, **с**. Желаніе. Коли б Господь спевня мов жадання і дав мені, чого я сподіваюсь. К. Іов 13. Прийшла у наш монастирь і зосталася, маючи велике жадання черницею бути. МВ. II. 164

Жадано, **нар**. Желанно.

Жадати, **даю**, **еш**, **гл** Желать, жаждать. Не той убогий, що мало має, а той, що багачю жадає. Пом. № 1617. Вставий, вірний козаче, давно мов серденько тебе жадє. Чуб. V. 54.

Жадатися, **дається**, **гл** безл. Желаться. Сулю мені було і перемовити щире слово жадалоє. МВ. II. 34.

I. Жаден, **днв**, **в** = **Жадний**.

II. Жадєн, **днв**, **в** = **Жадний**. Не жидєн ні хлїба, не жидєн ні грошей. НВолын. у. На конїку не жидєн. Сп. Л. 188

Жадїбка, **кв**, **ж**. Ум. отъ жадоба.

1) Жажда. Циган з великої жадїбки сорбує несьвєдлого конєу. Пом. № 934. 2) Желанїе. У жадїбн, не в жадїбн (кому) хочєтся, не хочєтся (кому). Чи подачило ми тал Чайченка?... А в жадїбн його побачити. МВ. II. 94. Се вам не в жадїбн. Этого вам не хочєтся. Пом. № 4531. 3) Жадность.

Жадїбний, **а**, **в**. 1) Жажлущїй 2) Желажущїй, вожделющїй. Хто шюгляє на жїнку жадїбним оком, той уже вчинив перєлюб. Єв. Мт. V. 28.

Жадлївїсть **воств**, **ж**. = **Жаднїя**.

I. Жадний, **а**, **в**. 1) Каждый, всякій. Та ми тузи жадє лїто літуємо Лубєн. у. Жидній свинцї по повєсаці. Пом. № 3528. Запигорєд був колєсь козачїй город: од жидного двора козак виходив. ЗЮЮР. I. 105. 2) При отрицательныхъ выраженїяхъ; Никакой. Жадна тшашка без товарища не пробуєє. Пом. № 8859. Ласкаєє тєлячю двї лїшки сєє, а лїжє жадної. Пом. № 3302. Пани не має жидного права на нас. МВ. II. 46. Жадним способом, побитом, жадною мірою. Никакимъ образомъ, отнюдь не, никакъ. Не можна було жадним побитомъ проширїтись. К. ЧР. 337. Ні жадним способом не можна. Рудч. Ск. I. 78. Жадною мірою не одержимъ їз. К. ЧР. 84.

II. Жадний, **а**, **в**. 1) Желажущїй, жаждущїй. У сусїда донько сїм, та й доля всїм, у мене одна, ця й долї жадна. Пом. № 1739. Убогий чоловік на лихо не жадний. Пом. № 1609. 2) Жадный.

Жаднієснїкий, **а**, **в**. 1) Рїшительно каждый, каждый безъ исключенїя. Хїба ж не життя попові? Жаднієснїкий їдму неєє і вєє. Єкат. у. 2) Рїшительно никакой.

Жаднїсть, **ноств**, **ж**. Жадность.

Жадно, нар. 1) Желательво. *Що на людяж видно, то і собі жадно.* Пом. № 4804. 2) Жадно. *Ні, не плаче: змія люта жадно випиває його слюзи.* Шевч. 178.

Жадоба, бж, жс. 1) Жажда, сильний апетит. *Десь у жадобу зівів та води напись, та з того й сталося.* Черк. у. 2) Желаніє. *Все вона світом нудить, все ні до чого у неї нема охоти, ні до чого жадоби.* МВ. II. 158. *Велика жадоба у простих людей до освіти.* О. 1862. III. 30. *О нестия жадоба старинку-вляля! тепер то я побачив тебе в вічі.* К. ЧР. 186. 3) Жадність. *До ласоців жадоба напала напала.* Мкр. Н.

Жадоба, тж, жс. = **Жадоба**.

Жадивий, а, о = **Жадібний**. Гол III. 523.

Жадувати, дую, еш, гл. = **Жадати**. *Хворий жадує того й того.* Черк. у. **Жайвір**, вора, м. = **Жайворонко**. Вх. Пч. II. 8.

Жайворінка, ки и жайворінок, вка, м. *Жайворонко*. Мвж. 172. *Собака жайворінка ловив, та й господаря залубив.* Пом. № 11149. Ум. **Жайворіночок**.

Жайворіничий, а, о = **Жайворонків**. Аф. 399.

Жайворонник, ка, м. Клітка для жайворонків. Харьк.

Жайворонків, кова, ве. Принадлежачий жайворонку. *Згорі лине жайворонкова пісня.* Мир. ХРВ. 3.

Жайворонко, вка, м. 1) = **Жайворіночок**. *Поле зеленіло, як оксамит зелений, сонечко зішло, жайворонки стівали.* МВ. III. 9. 2) Испеченная із тїста булочка въ видї птички, — такія булочки пекуть нь девь сорока мучениковъ (9 марта), когда, по народному повірью, прилетаютъ жайворонки, предвїсники весны. Маркен. 2.

Жайвороні, вати, с. Птенць жайворонка. Ум. **Жайворонятко**.

Жайворонічий, а, о = **Жайворівачий**.

Жак, ку и ка, м. 1) Расхищеніє, грабежъ, расхватъ. *На жак кидати.* 2) Работавіть обществомъ при условіи, что каждый получаетъ добываемаго продукта (напр. сїна при косовї обществонаго сївокоса) столько, сколько за одинавое для каждого время успѣетъ добыть. *Косять, було, так: от як постїє права... осавула... з вечера того дня, що маєтья бунь косяція, дає поїсику... Тобі вже годї тиспатяся... Инчий леший чує світ*

ни громадський жак... Коженний моровив так справить косу як бритву, щоб не треба було вже завтра клепати, бо там так: одвхлись на саму малу годину, вже й прозрав, звичайно, як на жаку. Друг. 243. 3) Школьничъ, бурсакъ. К. ПС. 70. А такъ какъ школьнички нь то же преля и пїли въ церковномъ хорѣ, то отсєда у лемковъ жан — церковный дїтвчій. Вх. Лем. 413. Отсєда-же и выраженіє: **бїтий жан** — бывалый человекъ, тертый калачъ. *О, то биний жак!* Пом. № 5701. *Продастъ і выкупитъ і грошї пощитас (бїтий жак).* Пом. № 13740. 1) Рыболовный снарядъ, разновидность ятра. *Жак на обручач, крил сажень два, три иїла на крило.* — *Жак-положак: положити (ного рыбалка), а сам и ляже спати, а за сїткою вже не буде спати.* Черн. Губ. Вѣд. 1853, № 9, стр. 62. 5) Нисѣкомое = **Бомон**. Вх. Пч. I. 7.

Жаків, кова, ве. Принадлежачий школьничку, пївчему. **Жаківа хїма** = **Жаківа**. Вх. Лем. 413.

Жаківка, ки, жс. Помѣщеніє для церковныхъ пївчихъ. Вх. Лем. 413.

Жакуванья, ня, с. Разграбленіє, расхищеніє. *Збогатили глєжу силу жакуванья-лупом.* К. МБ. X. 13.

Жакувати, кую, еш, гл. Грабить, расхищать. *Зараз і почали вози свїт старини жакувати.* К. ЧР. 345. *Прийшли москалі Сїч жакувати.* ЗОЮР. I. 141. *Пожакували всі крамлі коморі, як жакували з ним у бусурман.* К. ПС. 102.

Жалїва, ви, жс. Крапива. *Urtica urens* L., *Urtica dioica* L. Каменец. у.

Жалїти, лїб, лїш, гл. Жалить, кусать. *Як пішла я у кропиву спати, пожалїла собі лямки й пїяти.* Пч. Іс *свала жалїла як гостра кропива.* Денцп.

Жалїтися, люся, лїшся, гл. 1) Жаловаться. *Нїколи не жалїться, і не бачила зроду я, щоб вона плакала.* МВ. II. 151. *Жалься, Бже! Сохрани, Бже! Немилув, Бже! Будь милостивъ, Бже! Жалься, Бже, чого доброго.* Пом. № 7602. *Жалься, Бже, старенької неньки, що з дочкою ще не нажлїлася, слїзюньками гїрко облилася, що дочкою ще не навїталїсь, сиротю у хатї зосталася.* К. Досв. 2) Сп. змїѣнен. удар. жалїтися. *Жалїться, жалїть. Кропива жалїть.*

Жалїця, цї, жс. Насѣб. *Жалїця, Стоховус.* Вх. Пч. I. 7.

Жалїб, лобу, м. Скорбь. *Стала я ту-*

зі її матиці: *Ой чи не приймеш гостей до хати? Вона їм каже: Жаліб великий, що ся не хоче вже знати з ніким.* Чуб. V. 238.

Жалібний, а, б. 1) Жалобний, грустний, поклінний. *Вдови тее забачала, жалібний слова прощавляла.* Маке (1819), 87. *Зистялаи вони між жалібних пісень, що молода прощавється з чорною косою, дівочою красою, з батьком та матіррью.* Лениц. I. 21. 2) Минорвий (въ музыкѣ). КС. 1892. III. 381. Ум. Жалібненький, жалібнєсеный. *Ой ти, соловей, ти, мансєєнький... а на голосочок жалібнєсеный.* Чуб. V. 759.

Жалібник, ка, м. Сострадательный чоловікъ. *Та бийся, коню, вибизайся, та до лого браніка-жалібника.* Чуб. V. 799. *Як нездужави... поді жітто тебе не бачишь, а як на помер душі, дак назбігуютьсѣ; де тій жалібниці, де тій родичі візмутьсѣ!* Г. Барн. 435.

Жалібниця, ці, ж. Сострадательная жєнщина. *І жалібниця, і порадниця образилися, покинули Марусю: кєсай же шершїи, коли така.* МВ. II. 181. Это слово являєтьсѣ въ поезіи обычнымъ зпитетомъ любящей матери или сестры. *Бранічки розділи Киріла Тура, а в Шенра аж мороз піійшов по-за шкурю, як побачив він білу його сорочку, що сестра-жалібниця имли й пережила, усьо в крові, ще й поцрикнула до раи.* К. ЧР. 281. *Та батькові й немці покломайся, та моїм же братікам-порадничкам, та моїм же сестрицям-жалібницям.* Чуб. V. 370. *Матері-жалібниця у його не було.* Г. Барн. 453. Ум. Жалібнична. *До онця, до немки покламайся... до моїх сестричок-жалібничок.* Чуб. V. 316.

Жалібно, нар. Жалобно, грустно. *І дуже жалібно стогнав.* Котл. Ен. II. 24. *Княгиня зійшла з рундука назустріч гостям, а вєдєєнько осміхаючєсь, тільки диницьєсь якось так жалібно, що аж чудно усьи здалось.* К. ЧР. 211. Ум. Жалібнєнько, жалібнєсенєнько. *Сама стала, недумалась, жалібнєнько заплакала.* Чуб. V. 43. *Слави зупуєнько, не куй жилібнєнько.* Мет. 251. *Сцирикєнько-жалібнєєнько гравигравє.* ЗОЮР. I. 188.

Жаліівний, а, в, и пр.—Заліівний и пр. I. Жаліівня, ня, с. Жалєєнь

II Жаліівня, ня, с. 1) Сожалїєвїє, соболїєзвованїє. *Усї до Марусї молодїцї*

з питаннѣми та з жалюцими, усї старї баби з радами та з науками. *Тільки Маруся на усї питаннѣя і на ради усї: „вїк менї добрий і любий...“* МВ. II. 181. 2) Жалоба. *Як синав підростати, так уже не дуже й докучав жалїєннѣям Горинки, а тільки було все їзї розказує, що він єстраждає.* Кв.

Жалієєвєць, вця, м.—Жалієєвєц. *Найдуть люде, найдуть жалієєвци і поховують як слїд.* Мир. Пов. II. 115.

Жалієєвий, в, в, о. 1) Сострадательный, сердобольный. *Матусєєнька жалієєвца добре неспувала мене.* Кв. 159. *Оком жалієєвим на них дивитисѣ стали.* К. Псалт. 217. 2) Жалобный, грустный. *Жалієєвої пієкї.* КС. 1882. X. 185. 3) Возбуждаюцій сожалїєвїє, достойный сожалїєвїє. (Гродови воїни) діти стїкали, нї жєдному не пробачали. *Жалієєвїєї матки плачуть.* Чуб. III. 374.

Жалієєво, жалієєво, нар. 1) Сострадательно, сердобольно. 2) Жалобно, грустно. *Сидить голубка, жалосно гудє.* Чуб. V. 310. Ум. Жалієєвїєво. (Зозуленька) жалієєнько закувала. Чуб. V. 756.

Жалієєвий. См. Жалієєвий.

Жалієєсть, лєєєт, ж. 1) Состраданїє, жалість. *В їх нема нї трєзи жалюєтї.* К. ЧР. 252. 2) Грусть, тоска. *Куди піду, повернусь, не маю радостї, тільки в очах завїєє слєзї, а в серці жалюєтї.* Чуб. V. 176. *Твоя мїла лєжїть дома із жалюєтї хор.* Гол. III. 391. Ум. Жалюєєтєнка. Жєлєх.

Жалієєтв, лїю, вш, гл. 1) Жалїєєть, сожалїєєть. *Хто любїшь ревєє— жалїєє певєє.* Ном. № 8781. *Жалїєє мене, мїє батєєєнку: мїлий покидає.* Чуб. V. 99. 2) Берєєчь, хранїть, жалїєєть. *Не жалїєє узняєє, бо підкову загубїи.* Ном. № 4674. *Хто чужого не жалїєє, той і свого не їмїє.* Ном. № 14053.

Жалієєтєєє, лїюєєє, аєєєє, гл. Жалюєєватєєєсь. *Жалїюєєтьєєєє молодїцї, що ти ікєдуду робїи.* Мет. 240. *Нїколи ї не жалїєєлась, щоб що в неї болєєло.* Стор. Оп. II. 37.

Жалїєєє, кї, ж.—Жалїєєє П.Волын. у. **Жалїєєї, а, б.** 1) Жалїєєїцї, жгучїї, рїзкїї. *І на жалїєєє кропїєє мороз бїєєє.* Ном. № 3821. *Жалїєєє кропїєє.* Ном. № 3363. *Жалїєєї батїєє.* *Жалїєєї вїєєєр поєєєєєє.* Могїєєє. у. 2) Жалобный. *Плач жалїєєї та болєєєний.* МВ. I. 100.

Жалїєє, нар. 1) Жалїєє, жалїєє. В ма-

тері дитки—нарівно жалко. *Ном. № 9217.* Як поїдеш у України, буде комусь жалко. *Мет. 39.* 2) Жгуче, больно. *Як же жалко укусила мене муха.* Ср. ст. Жалчіше.

Жалкування, ня, с. Сожалівніе. *МВ. (О. 1862. I. 91).* І прийде час німого жалкування. *К. ПС. 151.*

Жалкувати, кую, еш, гл. 1) Сожаліть, жаліть. *Возьми, а то будеш послі жалкувати.* *ЗОЮР. II. 45.* Дав я тебе до школи, та й жалку: між панськими дітьми і ти, бачу, наханався панського дуду. *Левид. I. 252.* 2)—за ним, чим. Оплаивать кого, что, сожаліть о потерзі кого, чего. *Вона жалкує ще й досі за змігн.* *Гудч. Ск. I. 129.* 1 що то жалкували за ним і хазяїн, і всі! А що вже дівчата, так і міри нема. *Кв. 287.* 3)—на нбо. *Певнять, сѣтовать на кого.* *Живи ж, доню, а свою волю, так, як полюбила, не жалкуй на свою матку, що тебе ззубила.* *Мет. 72.* Не жалкуй, куме, на Бога: од kwasу діти померли. *Ном. № 933.* 4) Жаліть, беречь. *Свого доброго та не жалкувать.* *Ном. № 10779.*

Жалкуватися, куюся, ешся, гл. 1) Жаловаться. *Жалкується на ногу.* *НВольня. у.* Де ти, синку, ходиш? що ти, синку, робиш? жалкуються молодичі, що ти шкоду робиш. *О. 1861. II. 7.* Жалкується Лиман морю, що Дніпр робить свою волю. *Макс. (1834), 131.* 2) Плакаться, сѣтовать. *От як стала вона жалкуватися: що мені робиш? Нема слуги.* *МВ. II. 33.* *От життя мое! жалкується.* *МВ. II. 43.* 3) Певить. *Будуть на мене жалкуватися люде.* *Н.-Волын. у.*

Жалівний, а, е=Жалкий I. *Ой ти, кропиво жалівная, у мене вскружа журливая.* *Чуб. V. 707.*

Жаллі, ля, с.=Жаль. *Батько бив, батько бив, нагай уврався, а я низом по-під хмизом в злля захавався.* *Батько йде, батько йде, на грудку споткнувся, а я з жалля, з запечалля з батька усміхнувся.* *Чуб. V. 653.*

Жалночі, щей и шів, ж. мн.=Жалочі. *Жалночі узяли його.* *Черк. у.*

Жалб, ла, с. I) Жало настѣмого, язвѣк у змѣт. *І гади з гострими жалами шипіли, коричилися, повзли.* *Котл. Ев. 2)* Остріе голки. *3)* Лезвее ножа, топора, косы. *Сим. 24.* *Я ризонуя, дак жало так і завернулось.* *Ум. Жальцѣ.*

Жалоба, би, ж. Трауръ, траурная одежда. *Гол. Од. 27.* *По правді, нал: би слід обяг-*

тись у жалобу. *Левци I. 451.* *Сестрам Маяя також жалобу посправляла.* *Св. Л. 113.*

Жало́ба, би, ж.=Скарга.

Жалобний, жалобно=Жалібний, жалібно.

Жалобний, а, е. Траурный.

Жалосливий, жалосливо=Жалісливий, жалісливо.

Жалосний, жалосно=Жалісний, жалісно.

Жалосник, ка, м.=Жалібник. *Ном. № 1823.*

Жалостонька, кв, ж. Ум. отъ жалости.

Жалощі, щей, и шів, ж. мн. 1) Сворб, печаль. *Прийли, матінко, віночок з ярої рути, з сердечок.—За жалощами не прийму, за сізюнками не бачу.* *Свад. II.* *Никла трава жалощами, гнулось древо з туги: дознавали наші предки тяжкої наручи.* *К. Досв. 2)* Собољзнованіе, сожалівніе. *Тоді усі до Марусі: молодичі з питаннями та з жалощами, усі старі баби з радами.* *МВ. II. 181.*

Жалування, ня, с. I) Сожалівніе, собољзнованіе. *Питання та жалування було доволі в дому, а це більш вбожества та суму.* *МВ. III. 107.* 2) Заботливосте, вираженіе любви. 3) (Съ*) великорусск. Жазованье. *Царь йому жалування дав.* *Рудч. Ск. II. 185.*

Жалувати, лую, еш, гл. 1) Жаліть, сожаліть о комъ, чемъ. *А мати і спляне, й жалує стянати сина.* *Левци. I. 64.* *Ой погав мій миленький за буквиною,—ой чую ж я через люде—жалує за мною.* *Чуб. V. 383.* 2) Жаліть кого, состраданіе къ кому чувствовать. *Шрам Паволоцький, жалуючи зуби паволоцан, сам... прийняв усю винку на одного себе.* *К. Чр. 411.* *А то ж я з чого тсе говорю, як не в приязні моєї?... Тебе жалуючи говорю, тебе люблячи.* *МВ. II. 81.* *Жалуй мене, подружечко: жених покидає.* *Чуб. V. 182.* 3) Относятся къ кому съ заботливостью, съ любовью, любить, ласкать. *Ой їдеш ти, доню, між чужій люде: ой хто ж тебе, доню моя, жалувати буде?* *Макс. (1849), 113.* *Батько наш був дуже добрий: жалував нас обох рівно, і брата й мене.* *МВ. I. 7.* *От баба свою дочку й жалує, а дівду все лає, все лас.* *Рудч. Ск. II. 43.* *Чи добре тобі тут, синку? Чи жалують тебе?* *Левци. I. 41.* *Лихого нічого жалувати.* *Ном. № 3889.* *Бує у чоловіка собака; покіль*

молодим був, дак він його і жалував, а як ізпаривсь, дак він його проганяв. Рудч. Ск. I. 13. Кинулась нас цілувати, жалувати Катря. МВ. II. 100. 4) Жальть, беречь, скупиться. З чужої торби хліба не жалують. Пом. № 4618. Біжи, біжи, королевичу, не жалуй коня. Чуб. V. 767. Ганна грошей не жалувала. Левци. I. 57.

Жа́дуватися, лу́юся, ешея, гл. Жадуватися. Чоловік якось побив жінку—от вона й побігла до сотника жалуватись. Рудч. Ск. I. 189. Живи, дочко, на чужині, не жалуйся мені. Чуб. V. 333.

I. Жаль, лю, м. 1) Скорбь, горе, горість. Ой настал жалъ тура да по всій Україні. К. ЧР. 20. Такий уже сум мене візьме, такий жалъ обійме, що й світ мені не милый. МВ. I. 8. Ой тепер наше Запорожжя у великому жалю. Шп. Піду до річечки, з жалю утполюся. Мет. 17. Жалю́ задавати, завда́ти, наро́бити, начини́ти, жалъ чини́ти, робі́ти. Причи́нять, причи́нять скорбь, печаль, горе. Тепер мене покидаєш, серцю жалю задавати. Мет. 15. Як я тебе в військю дам, собі жалю я завдам. Макс. (1819), 86. Ой Галю, Галю, не роби жалю! Мет. 84. Молоді́ да козаченьки да жалю начинили. Лукни. 68—2) Жалость, сострадавіє, дожалївіє. І до того горя ти жалю не маєш. Готл. II. Полт. Ти не маєш жалю до рідної своєї дитинки. Шенч. 293. Панська ляхівська сохири без жалю облупила, обголила милі гори нашої України. Левци. I. 203. Жаль берє, взяв, обняв. Охватила скорбь, жалость, сожалївіє. Бере живий жалъ, як згадаєш старовину. Пом. № 680. Взня її жалъ, як почувла вона, що Ганна плаче. Левци. I. Візьме матір жалъ, вона й пошле останні гроші (символі). Левци. I. 68. Жалю́ по кіслібі! Пустикі! не стоить жалть. Пом. Ум. Жальок. Ой ішов я лісом темленьким, надбива мене жальок тяженький. Гол. I. 295.

II. Жаль, нар. Жаль, жалко. Жаль багатому корабля, а бідному коня. Пом. № 4716. Ой не так мені жалъ за піста ніжми, ой як мені жалъ за моїм конем. Чуб. III. 289. Жаль його та й на його, що такє позанє діло очинив.

Жалько, нар.—**Жалко**. От тоді хоч і жалко було йому свого лошачка, та нічого робить. Рудч. Ск. I. 90.

Жальний, а, б. Печальний, грустний. Желех.

Жальню, нар.—**Жаль**. Мені городини жалнїчи, як того сала. Рудч. Ск. I. 194. Сими жалъ а дочки ще жалнїше. Харьк. Жальнощі, щей и щів, ж. мн.—**Жало-щі!** Желех.

Жальюб, льку́, м. Ум. отъ жалъ.

Жальцѣ, пѣ, с. Ум. отъ жало.

Жальчливий, а, е—**Жалісливий**. Жальчливий нарб ці жінки: уже п'ятнадцять год, як умер (козак), а вони й досі оплакують. Іуб. обл.

Жаля, лі, ж. Жінця. Желех.

Жалѣчка, ки, ж.—**Жалива**. Желех.

Жандар, ра, м. Жандарч. Там жандари ходили, Марусеньку водили. Чуб. А. 981. Ум. Жандаря. Як побігла Бондаріна темнїми лісами, а за нею жандарки з гострими шаблями. Грин. III. 613.

Жандарка, ки, ж. Жена жандарма.

Жандарський, а, в. Жандарський.

Жар, ру. м. 1) Жар. Тільки що світили вони в биню, аж жар такий, що не можна. Рудч. Ск. II. 84. Так мене жар ухопив. Пом. № 8192. 2) Раскаленіє тлїючіє углї. Одсадила, мов горщик од жару одстовила. Пом. № 3506. Так, як на мене жаром сипнуло. Пом. № 4388. Зося сиділа червола, як жар. Левци. I. 312. Ум. Жарю. жарбчю.

Жаря́ рй, ж.—**Спека**. Сонце світило стїха, без жаря. К. ЧР. 4.

Жареній, а, в. Жареній. Не вставай ще ізза обїду, ще в печі доломо жарени. Пом. № 5557.

Жарєня, ні, ж. Жаркоє. Да заглянув я йа три голубочки, да і уб'ю царю на вечерю і на печеню, на жарєню. Грин. III. 583.

Жариво, ва, с. Тлїючий костеръ. Київ.

Жарина, ни, ж. Раскаленний уголекъ. Кадив, кадив (шп), а це якось жарина з кадильницї й упала до повіи в халаяу. Рудч. Ск. II. 197. Ум. Жарина. Став ті жаринки вигрїбать. Мвж. 139.

Жарїстий, а, в. Тлїючий, горячий безъ пламени. Желех.

Жарити, рю, рш, гл. 1) Жарить, печь. жечь. Жарить в печах. Хата, 188. Як піднялось сонечко, що то вже жарило. Кв. 305. 2) Быстро б'жать. Як же він прудко жре на гнїдому. 3) Сильно бить, с'бъ. Давай віда жарити поліном. Рудч. Ск. II. 184.

Жарїння, ня, с. Тлївіє, горївіє безъ пламени. Що росте без коріння, а що

цвіте без насіння, а що горить без жаріття? Чуб. III. 315.

Жаркий, а, б. 1) Жаркий, горючий. *День був дуже жаркий.* Стор. Он. II. 17. *Не жарке вузля.* Черк. у. 2) Алий. *Ой коли б я така, як калица жаркая.* Нп. 3) = Жалий 1. *Кропива така жарка,— аж дим іде після дощу,— я думаю — се од жаркості.* — *По слідоку жарку кропиву садила.* Чуб. V. 488. Ум. Жаркенький. *Накладу я вогню жаркенького та наварю я пива п'яньенького.* Чуб. V. 916.

Жаркість, вості, ж. Жгучість? *Кропива така жарка, аж дим іде після дощу,— я думаю—се од жаркості.*

Жарко, нар. 1) Жарко, горячо. *Жарко горить у печі.* Харьк. у. *А змій як огонь горить,— так йому жарко.* ЗОЮР. II. 30. 2) — хропій. Сильно съ испугу и пр. храпѣть (о лошади). (Кінь) заглянувши в провалля, як там ріке вода, аж затрүсивсь да й посунув назад, жарко хропучи й водючи очима. К. ЧР. 162.

Жарливий, а, е = Жалвий 1. *Ой у полі кропивушка жарливая.* Чуб. V. 707.

Жарливість, вості, ж. Жгучість?

Жарнівка, ки, ж. Раковий жерновокъ. **Жарок, ркү, жарбож, чуу, м.** Ум. отъ жар.

Жарбта, ти, ж. Жара, звой. *Вдень жарота припікала.* Мкр. Н. 27. *Спасівська жарота.* Стор. М. Пр. 1.

Жарт, ту, м. Штука. *З жарту і біда часом буває.* Ном. № 12665. *Як не прийме Бог гриха за жарт, то буде шестесту багата.* Ном. № 108. *Смішками та жартами і одмовилась, а правди не сказала.* МВ. I. 89. *Казати на жарт, жартом.* Говорить въ шутку, шутя. *Да я жартом на вас казав, а ви справді подумали.* Чи ти жартом, чи навспражки так говориш? Котл. М. Ч. (1874), 387. *Не в жарт. Не на шутку.* *Деякі тужать не в жарт.* Г. Варв. 207. Ум. Жартин. Желех.

Жартулівий, а, е. Шугливий. Н.-Вольп. у. *Вигридували витребеньки, бо жартиліві вже собі подавались.* О. 1862. IX. 71.

Жартівліво, нар. Шутливо.

Жартівний, ка, м. Шутливий.

Жартівниця, ці, ж. Шутниця.

Жартливий, а, е = Жартівливий. *Я в Центром моїм щаслива і весела, і жартлива.* Котл. Н. Полт. 345.

Жартливість, вості, ж. Шутливість. *Дівочька жартливість.* Мир. Нов. I. 145.

Жартливо, нар. = Жартівліво.

Жартовливий, жартовліво = Жартівливий, жартівливо. МВ. II. 19.

Жартівне, нар. Шутливо, шутя. Бер.

Жартовний, жартовниця = Жартівник, жартівниця.

Жартування, жи, с. Шутки. *Оддала ж мене мати, учинила мою волю, тепер мені жартування з великою бідою.* Чуб. V. 606.

Жартувати, тїю, еш, гл. 1) Шутить. *З Богом нічого жартувати.* Ном. *Москаль любить жартуючи, жартуючи кинє.* Шевч. 65. 2) Проявлять любовних ласки. *Жартувала дівчина до зорі, поки стало видно вже на дворі.* „*Йди, йди, козаченьку, додому, не хвалися, серденько, нікому.* Нп. *Коли любиш—люби душе, а не любиш—не жартиуй же!* Мег. 69. *Стала вона ночувать коло його, він давав з нею жартувать.* Рудч. Ск. I. 211.

Жартуватися, тїюся, ешся, гл. Шутить другъ съ другомъ. *Дуть дівгата, парубки, співають, жартуються.* Рудч. Ск. II. 157.

Жартун, на, м. = Жартівник.

Жартушка, ків, м. м. Шутки. *Кому жартушки, а мишиці смертушки.* Ном. № 2351.

Жарүха, хи, ж. = Жалива. Желех.

Жарьбха, хи, ж. Тренка, побон. Алв. 86.

Жас, оу, м. = Жак. Желех.

Жасатї, оаю, еш, гл. Пугать. Вх. Зн. 17.

Жаско, нар. Страшно. *Боюся, бо вже ніч,— жаско мені буде додому йти.* Ковельск. у.

Жасмін, ну, м. Жасминъ, Philadelphia sotoaginus L. ЗЮЗО. I. 131. *Цвілі кущі рожі, бузку, жасмину.* Левнц. Пов. 20.

Жасмінний, а, е. Жасминний. *Жасминними пахощами пахне.* МВ. III. 52.

Жасний, а, е. Страшний. Желех.

Жасно, нар. = Жаско.

Жаснүти, нү, неш, гл. Пугнуть. Вх. Зн. 17. Желех.

І. Жїти, жау, жнеш, гл. Жать. *Пора, мати, жито житиці— колос похилився.* Мег. 21. *Жало два жєнці.* Ном., стр. 298, № 256. *Жати на одїн сїп.* *Житї въ согласїи.* *Забудь свою кривду і сїм робом нахилили свою сємю до одного діла, до одних думок і будете всі жати на одим сїп.* Г. Варв. 343.

П. Жїти, жиу, жнеш, гл. Жать, сжя-

мать. Як є, так жму, а нема, так жду. *Ном. № 13744. Стопочок нажила, к серденьку прижала. Жми, жми, мое серденько.* Чуб. III. 250.

Жа́тний, а, о. Сжатый (серпоть). *Ой де буде жито жате, то там будем ночувати.* Чуб. V. 191.

І. Жатися, жи́юся, жнѣшся, гл. Жатися. быть пожинаемымъ. *Рутулиці з криком в город пруться, як од серпа колося жнуться.* Котл. Ев.

ІІ. Жатися, жмѣюся, жмѣшся, гл. Жатися, скиматься. *Жмється, жмється,— як кургузій дядько.* *Ном. № 3053.*

Жа́тка, кв, ж. Жатвенная машина. *О. 1861. IX. 178.*

Жа́тці, та́, с. Жатіе, скинанняе, жатва. *Од жаття рука болять.* Канев. у. *Пишов доц та вже й по жаттю.* Камінец. у.

Жах, ху, м. Ужась, страхъ. *Тоді латинців жах напав: утратили і дух, і силу, побігли, хто куди понав.* Котл. Ев. VI. 63. *Стари мати сливе що страшила розумъ з горенька та з жаху, з ляку.* МВ. III. 21.

Жаха́нка, ки, ж. = Жаханя? Харьк. г. **Жаха́ння, ня, с.** 1) Пуганіе. 2) Страхъ, испугъ. *Чуток було чимало для нашого жахання і сподівання.* МВ. II. 163. *Я пізнаю з їх жахання, що ти, Боже мій, зо мною.* К. Псал. 129.

Жаха́ти, ха́ю, еш, гл. 1) Пугать, страшити, ужасать. *Твій гнів мене жахає.* К. Псал. 203. 2) Вырваться (о пламени). *Полум'я так і жахає з коміна.* *Жахнуло полум'я з груби.*

Жаха́тита, ха́юся, ешся, гл. 1) Пугаться, страшиться. *Жахається і втікає, ні слова не сказавши парубкові.* Кв. I. 23. *Про Ки́в не жахайся, Волиня припортайся, а Покуня тримайся.* *Ном. № 722.* *Отце жахається, як жид Христа.* *Ном. № 4371.* 2) Съ испугу вздрогнуть, особенно во снѣ. *Зо сну жахається.* *Ном. № 11352.* *І спраху не раз набрався, аж кризь сон жахаєся.* Св. Л. 37. *Улюбився удівчину, що й зо сну жахаює.* Чуб. V. 25.

Жахлі́вий, а, о. Пугливий. *Яка ж ти жахлива, Меласю, каже Михайло, всміхаючись.* МВ. III. 142. Ум. *Жахливѣньний.*

Жахлі́вість, вости, ж. Пугливость. **Жахлі́во, нар.** Пугливо. *Озираючись жахливо, вибігла його дівчина.* МВ. (О. 1862. I. 92).

Жахлі́вий, а, о. Страшнвий. Харьк. Ум. **Жахлі́веньний.**

Жа́хно, нар. Страшно.

Жахну́ти, ну́, нѣш, гл. Одя. в. отъ гл. жаха́ти. 1) Пугнуть. 2) Броситься, побѣжить. *Вовк так і жахнув у лозяк.* *Тоді запорожці як жахнули! так чисто все забрали, а татар на гамуз порубали.* КС. 1882. XII. 591. 3) Испыхнуть, вырваться (о пламени). *Солома в сінях так і жахнула.* Г. Барв. 458.

Жахну́тися, ну́ся, нѣшся, гл. Одя. в. отъ жаха́тися. Вздрогнуть, кинуться съ испугу. *Ой мені личечко! жахнулася Катря обік мене.* МВ. II. 90. *Пани так і жахнулася, аж одскочила, ніби вколослася, або опеклася.* Левич. I. 334. *Се твій прийшов до тебе батько, то не сполохайся, не жахайся.* Котл. Ев. 53.

Жахо́га, ти, ж. Ужасы, страхи.

Жахті́ти, хчу́, хті́ш, гл. Пышать, испускать сильный жаръ, раскаляться, рдѣть. *Купа жару, та аж жахтять, зервокиє.* Г. Барв. 453. *Напопив піч, аж жахтять.* Харьк. *А серденько, немов той жар, жахтіло.* К. Бай. 15. *Не знаю, як вам і сказати, панічко, про своє дівоцтво.* *Ціло воно—аж жахтіло.* Г. Барв. 526.

Жа́чка, ки, ж. = Жа́тка. Це кошено жачкою: бачите, як одмітно од того, де косяю кошено. Полт. г.

Жба́н, ну, м. = Джбан. До пори жбан воду носить. *Ном. № 7771.* *Усил мені меду жбан, а я тобі заплачу як пан.* Чуб. V. 921. Ум. *Жбанець, жбанок, жбанчик, жбанчичок.*

Жба́новий, а, о = Джбановий.

Жба́нок, вка, жба́нчик, ка, жба́нчик, чок, чеа, м. Ум. отъ жбан.

Жба́нчий, а, о = Жбановий.

Жби́р, ру, м. Скала, гора, возвышенность. Вх. Лем. 413. См *Жби́р.*

Жби́рь, рі, ж. 1) Наносъ въ рѣкѣ, мель. Миж. 180. 2) Сѣновозъ, поросшіи кочками и кустами. Вх. Зн. 17.

Жбу́рнати, рю, рши п жбу́рляти, ляю, еш, одн. в. жбу́рну́ти, ну́, нѣш, гл. = Шпурляти, шпурнути. *Жбу́рляє чорт дідьком.* *Посл. Як жбу́рне книжкою під порі.* Св. Л. 230.

Жбу́х! меж. обозначающее вливаніе чего-либо сразу въ большомъ количествѣ. Желех.

Жбу́хати, хаю, еш, одн. в. жбу́хнути,

ву, нещ, гл. Сразу много вливать, влить, валить. Желех.

Жвавий, а, е. Живой, бойкій, різвий, подвижвой, звергичвий, бравый. *Жвавий Савака, аж шкура на йому горить.* Ном. № 5765. *Такий жвавий, як рак на греблі.* Ном. № 10995. *Жвавий, як ведмідь до корита.* Ном. № 6350. *Жвавий, як рибака в річці.* Ном. № 5761. *Запанував над ялами Полятовський жвавий.* Шевч. 123. Ум. **Жвавєнький, жвавєсєнький.** *І Гаяя своїми жвавєнькими оченяточками у їх нимплася; чи їй правда.* МВ. Ш. 84.

Жвавість, вости, жс. Живость. *Зоя дивувалась, де набралось стільки жвавости, спритности в того Тараса.* Левниц. I. 353. *Вилучили всю жвавість з дитини.* Св. I. 159.

Жваво, нар. Живо, подвижно. *Жваво метнулись до роботи.* Полт. г. *Дивиться жваво.* МВ. II. 81. Ум. **Жвавєньно, жвавєсєньно.**

Жвавота, ти, жс.—**Жвавість.**

Жвава, ки, жс.—**Жуўка.**

Жвакання, ня, с. Чавканіє, жеваніє.

Жвакати, каю, еш, гл. Чавкати, жевати.

Жвакнути, ву, нещ, гл. Брякнуться, шдепнуться.

Жвакота, ти, жс. Жеваніє, чавканіє.

Жвакування, ня, с. Глоданіє.

Жвакувати, кую, еш, гл. 1) Глодати. *Вовки сіромакці набігали, тіло козацьке рами, по балаках, по тернах жовту кість жвакували.* Макс. (1849), 23. 2) — **Жвамати.**

Жвакуї, на, м. Чавкаючий, чавкують. Ум. **Жвакунєць.**

Жвакурі, ніти, с. Маленькій чавкунь. Ум. **Жвакунїтїно, жвакунїтїно.**

Жваїти, жуў, еш, гл. Жевати. Угор.

Жвахтати, таю, еш, гл.—**Жвакати.**

Жвачка, ки, жс. Згарь изъ трубки, которую жують во рту или кладуть за губу.

Жвагати, каю, еш, гл.—**Жвакати.**

Жвахтіти, хчу, тіш, гл. Обь обуві: шепати, будучи наполєєнимъ водой. *Жвахтіти мокрі личаки.* Котл. Ев. V. 53.

Жгут, та, м.—**Джгут.**

Жгравдїятїся, дїаюся, ешся, гл. Соритїся. *Жгравдїятїся отець і мати.* Вх. Лем. 413.

Жгут, та, м.—**Джгут.**

Жданїй, а, е. Ожидаемый. *На жданого гостя багато треба.* Ном. № 11922.

Жданїки, кїв, м. мн.—**Жданїки.** Ном. № 5627.

Жданєк, кїв, м. мн. Ожиданіє. *Чи таки ви сами не бачите, що мені не до жданїкїв, не до обїтниць.* МВ. II. 133. *Жданїки розгубїти, поїсти.* Не дождається. *Ждали, ждали, та й жданки розгубїли...* поїли. Ном. № 5627.

Жданїя, на, с. Ожиданіє. *Ждали, ждали, та й жданя погубїли.* Ном. № 5627.

Ждати, жду, ждеш, гл. Ждать, ожидать, чаять. *Бог не рівно ділить: жде, щоб сами ділилися.* Ном. № 81. *Якого прасунка ждати меш.* Ном. № 5623. *Не жди свого миленького із чужого краю.* Мет. 77. *Я щастя ждав,—на злигодні здобуєся: я світу ждав,—у темряві зостаєся.* К. Іов. 65. *Ждати на нбо.* Ждать кого. *Ждав уже на нас увесь рїд Ілашія; Фельк.* Пов. 29. *Час не жде на нас.* Св. I. 295.

Жджок, ка, м. Землеройка, Sorog. Вх. Лем. 413.

Же, сз. Же. Употребляется послѣ предудущей согласной и я. *Та й дурний же який ти, пане брате.* Ном. № 6215. См. Ж. 2) — **Що.** *Добре того страшить, же ся боїть.* Ном. № 4401. *Та танї а ні не.* Положительно ничего, несколько. Нсм. № 4971.

Жеб, жебї, сз. 1) — **Щоб.** *Чоловік не ангол, жеб не согріши.* Ном. № 100. *Немне злого, жеби на добре не виїшло.* Ном. № 4899. 2) *Если-бы.* *Жеби, вибачайте, свїнї роги, то б усіх поколола.* Ном. № 3827.

Жебонїти, нб, ніш, гл. Лепетать. *Будемо жебонїти, як маленькі діти.* Чуб. V. 37.

Жебрак, ка, м. Нищїй. *Не пішла дівка за козака, тільки пішла за жебрака.* Чуб. V. 915.

Жебран, на, м.—**Жебрак.** *Жебран ходить, хліба просить.* Чуб. V. 433.

Жебранїй, а, е. Нищенскїй, добытый вищєствомъ, выпрашиванїємъ. *Пїти на жебранїй хліб.* Обвищать, сдѣлаться вищїмъ. *Врешті пан той пішов на жебранїй хліб, а через кого? Через жиди.* Подольска. г.

Жебранїня, ня, жс. 1) Нищєствоваїє, выпрашиванїє 2) Милостыня. Желех.

Жебрати, раю, аш, гл.—**Жебрувати.**

Жебрацтво, ва, с. 1) Нищєство. 2) Соб. Нищїє. Желех.

Жебрацький, а, в. Приналежачій нищому.

Жебрачий, а, е = Жебрацький.

Жебрачка, ки, жс. Нищак. *Де що було в мене, то позабирала—добра жебрачка!* Черк. у.

Жебри, рів, м. мн. Нищенствовање, попрошайничество, прошение милости. Піти на жебри. Пойти нищенствовать. *Пишов дід на жебри, та не мав у що хліба класти.* Ном. № 9871.

Жебрій, рію, м. Раст. Galeopsis versicolor. Вх. Пч. I. 10. См. Жабрій.

Жебрувати, рію, еш, гл. Нищенствовать, просить милости. Радом у *Пишов уже жебрувати.* Ном. № 14292.

Жеванк, ка, м. 1) Воробей. 2) Втреник, вертопрах. *Чортів жеванк.* Ном. № 3256. *Жеванки, що дівчат обдурювали.* Кв. II. 421. Ум. Жевничок.

Жевжанувати, кую, еш, гл. Втреноувати. Харьк. г.

Жевжанок, чеа, м. Ум. отъ жевжик.

Жерій, рію, м. Снігє плами надъ горящими угольями.

Жєвріти, рію, еш, гл. Горіть безъ пламени, рдѣть. *Жар червоном золотом жеєвіє.* Г. Барв. 458. *Зоря жеєвіє. Там зроду жеєвіє любов.*

Жєврітися, ріюся, ешся, гл. = Жеврїти.

Жєгнїння, ня, с. Пропанїє.

Жєгнїти, нїю, еш, (кого), гл. Пропатїсь сь кїмъ. *Тещенка зїяти жегнала, колдрами двір застїпала.* Гол. VI. 290.

Жєгнїтноя, нїюся, ешся, гл. Пропатїсь.

Жєжель, ля, м. Мїсто, открытое для вїтра Борз. у. *І сїв же на жежєлі.* Прилуц. у.

Жєжко, нар. Горлячо, жарко. *Їдуть, вже недалеко й пекло.—„Ей, каже вуйт, вертаймось, чоловіче, додому, менї вже дуже жежко“.* Чуб. II. 403.

Жєзл, ла, м. Жезль. *І Божий жєзел минає окїяниж.* К. Іов. 46.

Жєзло, ла, с. = Жєзл.

Жєлїзний, и нар. = Залїзний и пр.

Жєлїпало, ла, м. 1) Медлено ядущїй. 2) Крикунъ.

Жєлїпаня, ня, с. 1) Медленная їда. 2) Крикъ, оръяне.

Жєлїпати, пїю, еш, гл. 1) Медленно їсть. 2) одч. в. Жєлїпати, ну, неш. Сильно закричатъ, заорать. *Бач, тряся його ма-*

тери!—*жєлїпку Грицько.* Мир. Пов. I. 156.

Жєловка, ки, жс. Дятель. Змїєв. у. См. Жовна.

Жєльман, на, м. Родъ игры, родъ веселого хоравода. *А ми як колїсь малими гуляли з вами і в жєльмана, і веснянок свївали.* Левц. Пов. 106.

Жємерїяня, ня, с. Жмїхи.

Жємчуг, гу, м. Жемчугъ. *Ой там Ганючка гуляла, жємчуг намїсто поรวала.* Чуб. III. 188. Ум. Жемчужн.

Жємчужїна, ни, жс. Жемчужина.

Жємчужний, а, в. Жемчужнїй. *Золотєє корїнячко, жємчужнєє насїнячко.* Чуб. III. 125.

Жємчужкє, жєа, м. Ум. отъ жемчуг.

Жєнавїй, а, в. Живої, проворної. Вх. Зв. 37.

Жєвїло, ла, м. Насмїшливо: парєнь, котораго пора женїть. Сим. 177. *То таке жевило аж під стєлю.* Рудч. Ск. II. 107.

Жєнїти, вїб, вїш, гл. Женить. *Жєнїть би вас, щоб не брикали.* Ном. № 10229. *Ой стара нєнє, чом не женїши мєнє? На що тебе, сїну, молодим жежити?* Макс. (1849). 160.

Жєнїтися, нїюся, нїшся, гл. Женїтїсь. *Як сиротї женїтїся, то й нїч мала.* Ном. № 10699. *Чи такому ж брїдкому, як ти, женїтїся з Марусєю?* О. 1861. XI. Кух. 15. *Не зочу я женїтїся з тїєю, що ви менї заєвтали.* Грнв. II. 188. *Оженївся з Палажчїною дочкою.* ПїЮ. Левц. I. 366.

Жєнїх, хї, м. Молодой чоловікъ, ухаживающїй зї дївашкой и пользующїйся єя знанїємъ; это названїє имѣетъ мїсто только до формального сватовства, послѣ котораго онъ называєтся уже молодим. *Жалуй мене, подружєчко; женїх покидає.—Не журися, подружєчко,—рута зеленєнька,—сей покине, друїий будє, ще й од свого країий.* Мил. 81. *А я тобї, подружєчко, женїца дарую.—Брєшєш, брєшєш, подружєчко, як ти подаруєш, що ти його вїрно любиш і з кїм поладруєш.* Мил. 79. *Мїй першїй женїши!* Мил. 68. *А дївчина листи пишє: приїдь, приїдь, мїй женїши.* Чуб. III. 466. Ум. **Жєнїшєньо, женишїб.** Стрївай, мати, погуляю: женишки насїниги. Чуб. V. 10. *Ой то менї женїшєньо, що три годї ходить.* Мил. 72. Ум. **Жєнїшїще.**

Жєнїхїяня, ня, с. Ухаживанїє (любования). *Чи Бог не дав, чи сам не вєзє, чи*

зряли люде, ой щось з мого жениханья нічого не буде. Нп. Не жаль мені вишивання, як вірно жениханья. Чуб. V. 796. Ум. Жениханьячо. Ой хто не знає того жениханьячка, той не знає лиха. Чуб. V. 197.

Женихатися, хаяюся, ешся, гл. Ухаживать. Часто ходив, вірно любив, вірно женихався. Мет. 85. Чи се тая дівчинонька, що я женихався? Мет. 69.

Женихівський, а, е. Относящийся къ жениху. Не одим запитувався займанці 77, так знаєте, на женихівське діло... так куди ж!—ні приєшту! Кв. II. П. 101.

Женихлівий, а, е. Любящий ухаживать къ жінщинам. Гол. II. 254.

Женихлівість, вости, ж. Наклонность къ ухаживанію за жінщинами. Желех.

Женишенцько, ка, м. Ум. отъ жених.

Женишівна, ни, об. Одинъ изъ двухъ любящихъ: дівчушка или парубокъ. Та щось моя женишина слутка, невесела. Мет. 98. Ой тв в мене женишина не до тебе чорта. Чуб. III. 161. І на шлях пенцицький справив сына Опанаса, щоб побачи і сподобав любу жінщини. Мкр. II 39. Лежить моя жінчинина як квіт-на в'яла. Мет. 98.

Женишівце, ца, м. Ум. отъ жених.

Женишобк. шкв, м. Ум. отъ жених.

Женівня, ня, с. Женитьба. Мвж. 164. Гроби ми кобилу ни женіння та куплю горілки. Лебед. у. Ум. Женівнячно. В мене брати—на женіннячко. Грин. III. 27.

Женівнячка, ки, ж. Жатвенная машина. Борз. у П'єжин. у.

Жентяця, ці, ж. Сыворотка (молочная). Шух. I. 37.

Жентячник, ва, м. Употребляющий въ пищу сыворотку. Вх. Зп 17.

Женців, цѣва, во. Привадежащий жінцу.

Женчик, ка, м. Ум. отъ жнець.

Женчіха, хи, ж. Жінца. НВолын. у.

Женчуг, гу, м. = Жемчуг.

Жень, ні, ж. Скинъ, уживъ. Моєї жєні споків не дали. Канєв. у. Жєнь не пов'язана, покидана гуком лежить. Г. Барв. 233. 2) (снарядъ, посредствомъ котораго в'язують на дерево для осматриванія бортей. Радам. у.

Женьяїня, ні, ж. = Жінця. Вх. Лем. 414.

Женьчър, ра, м. = Жяецъ. Вх. Лем. 413.

Женьчърка, ки, ж. = Жінця. Вх. Лем. 413.

Женьчугі, гів, м. м. (вмѣсто жемчуги). Бѣлые стеклянне бусы у гуцулокъ. Гол. Од. 71.

Жербій, бію, м. Раст.: а) = Осот, Cirsium arvense Scop. ЗЮЗО. I. 118. б) Cirsium capum. ЗЮЗО. I. 118.

Жерва, ви, м. Злая собака. Шух. I. 107.

Жердѣля, лі, ж. Абрикосъ.

Жердіна, ни, ж. = Жердка. Ум. Жердіна.

Жердка, чаще жертка, ки, ж. 1) Вѣшалка для платья въ сельскихъ хатахъ: жердь, за оба конца веревками подвѣшеная къ потолку вдоль задней стѣны надъ полом (варами для спанья). Жердка бываєть и въ коморі. Вас. 192. Чуб. 382, 386. Я музикантів для простору на піл під жертку полістивъ. Алв. 22. Стала доставити собі в коморі з жертки що мали крацюго про велике свято. Г. Барв. 165. 2) Часть ткацкаго станка. МУЕ. III. 16. См. Верстат. 3) Въ ралѣ; жердь, къ переднему концу которой прикрѣплено ядро, а къ заднему (съ разохой)—колода съ зубьями. Чуб. VII. 400. Ум. Жердочна.

Жердь, ді, ж. Дышло въ вѣтряной мельницѣ, которымъ се поворачиваютъ. Полт. г.

І. Жердя, ді, ж. Жердь.

II. Жердя, дя, с. соб. Жерди. Поклав же жердя все срібнєсе. Грин. III. 11. Суть то росохи, на росохах кадовець, на кадовці драбинка, на драбинці гірка, а на гірці жерддя, по тім жерддю дикі пташки літають, але крилець не мають. (Загадка на чоловіка, жердя—волоса). Ном. с. 297, № 220.

Жердяний, а, е. Относящийся къ жерди.

Жереб, ба, м. 1) Жеребій. Ходім, браття, у ліє темний, вирубаєм три жереби та положим в три городи: кому, браття, припадеться. Чуб. V. 981. Ум. Жеребб. Гей зібравсь в город наші парубки до призиву роздірати жеребки. Щог. 2) = Жеребець. Прилетить нечистий ... а ти трукнешь,—і він зробиться жеребом. Грин. II. 120. 3) Раст. Pinus pumilio. Шух. I. 18.

Жеребѣць, бцѣ, м. Жеребець. Грже наче жеребець на стані. Ном. № 6843. Ум. Жеребчин.

Жеребитися, блюся, бйсья, гл. Ро-
жати (о кобылѣ). *Кобила жеребинься.*

Жеребвв, прил. Ждребав (о кобылѣ).

Жеребцювати, цюю, еш, гл. Быть жеребцомъ. Употреблено Котляревскимъ въ разсказѣ о превращеніи различныхъ народовъ въ животныхъ. *Зіркує шведин вовком там, дашчаким добре жеребцює.* Котл. Ен. IV. 12.

Жеребчик, ка, м. Ум. отъ жеребце.

Жереб'я, йти, с. Жеребеночъ. *Іхала Пречиста Мати на ослати, Сує Христе на жереб'яті.* Грнл. П. 35. Ум. Жереб'ятко. Чуб. III. 452.

Жереб'ячий, а, в. Жеребиний.

Жерелатій, а, в. Съ большимъ отвер-
стіемъ, съ большимъ жерломъ. *То ж товеса нитка,—намісто на неї не налізе.—Налізе: воно жерелане дуже.* Черн. у.

Жерелó, лó, с. и пр.=Джерело и пр.
Під горою кричиченька, там жерело б'є
Нп. Ум. Жерельце.

Жерелуха и **жерлуха**, хи, ж. Раст.
Lepidium Sativum.

Жерельце, ця, с. 1) Ум. отъ жерело.
2) Горлышко бутылки. Черниг. у.

Жереп, пу, м. 1) Родъ горной сосны,
Pinus mughus. *З жерепу роблять ручки до кія.* Вх. Зн. 17. 2) Можжевеловий,
Lupiregus communis. Вх. Зн. 17.

Жерешив, ка, м. Лѣсъ изъ жерепу.
Вх. Зн. 17.

Жеретій, тія, м. Обжора, ненасланный.
Аф. 401. Ув. Жеретіяна. *Чоловік зажеря-
куваний: йому все мало. Жеретіяка!*

Жеретія, тія, ж. 1) Обжора. Аф. 401.
2) Зм'я лазящая по деревьямъ. *Ненале*
холодна жеретія обилась і здавила йому
серце. Стор. М. Пр. 5.

Жеретіяка, ки, м. Ув. отъ жеретій.

Жерех, ха, м. Мелкій ледъ на рѣкѣ.
Ворон.

Жерецький, а, в. Жереческій.

Жерібна=Жеребна.

Жерлига, ги, ж. Большая удочка.

Жерлістий, а, в.=Джерелистий.

Жерло, лó, с.=Жерело. *Знахарі жер-
ло забили у криниці—тепер нема де на-
пились холодної водиці.*

Жерлянка, ен, ж. Родъ маленькой
рыбки. Циссь, Ятр. 39. Ум. Жерляночка.
*Летти, лети до озера, а в озері жерля-
ночка: бери її вражу дочку, щоб не пи-
ла води-роси.* Циссь, Ятр. 38.

Жерниця, ці, ж.=Стерня. *Повели їх*
по жерниці, а жерниця ніжки коле.
А.Д. I. 85.

Жернівка, ки, ж.=Жарнівка.

Жерствá, ви, ж. 1)=Жорства. 2) Родъ
зм'я? Шух. I. 232.

Жерстіна, ня, ж. Листъ жести. Ум.
Жерстінна.

Жерстіти, рщú, стійш, гл. Покрывать
жестью.

Жерсть, ти, ж. Жестъ.

Жерстяній, á, б. Жестяной. *Купив*
собі самуварчик отой білий жерстяний.
Харьк. *Запрудили у жерстяний ріг у*
гетьманськїм дворі. Мст. 436.

Жерстянка, ки, ж. Жестянка. Харьк.

Жертва, ви, ж. Жертва. *Зелів з бич-
ні волів пригнати, цапів з візцями го-
тувати—Плутону в жертву принести.*
Котл. Ен.

Жертвувати, вую, еш, гл. Жертвовать.

Жертв, жеру́, рещ, гл. Жрать, пожи-
рать. *Дертеться горло—чи би спало, чи*
би жерло. Ном. № 11316. *І вороги нові*
розрадають як овець нас і жеруть.
Шевч. 230.

Жертвіня, ні, ж. Жертвенникъ. К.
Псал. 195.

Жертка, ки, ж. (см. Жердка).

Жертовник, ка, ж. Жертвенникъ (въ
алтарѣ). Черк. у.

Жертъ, ти, ж.=Жердь.

Жерухá, хи, ж. 1)=Жерелуха. 2)—ліс-
на. Раст. *Bursa pastoris.* Лв. 97.

Жерцѣм, нар. Алчво. *Ненавидять, го-
нять, б'ють, жерцем пожирають.* Чуб.
V. 448.

Жерявій, а, в. Горяцій, напійцій, пла-
менный. Угор.

Жестер, ру, м.=Жестір.

Жес, жесати и пр.=Жас, жасати
и пр.

Жибець, бца, м. Раст.

Жибрій, рію, м.=Жабрій. ЗЮЗО. I.
168.

Жив! меж. Звукоподраж. чирканью
воробей. Ном. № 10260.

Живати, вáю, еш, гл. Поживать. *Пра-
ведно в миру живали.* Котл. Ен.

Живець, тня, м. Подісїва. Любеч.
(см. Живецъ 2).

Живець, вл'я, м. 1) Сила, жизненная
сила. *Це есть для великої незгоди жи-
вець у волян твого.* Мир. Г. 35. 2) Мо-

лодое, дикорастущее дерево, выкопанное для окулировки; также новые побѣги, отростки садового дерева. Киев. у. 3) Въ деревѣ: живая древесина. 4) Источникъ, ключъ. 5) Пульса. 6) Живая мелкая рыба, которую надѣвають на удочку, какъ приймаку. 7) Подношва. *Не можна дуже глибоко пускати плуги, бо можна живцю достати.* Винниц. у. 8) Огличающійся въ разрѣзѣ темнымъ цвѣтомъ, плотный слой выдѣлывной на подошвы кожи. 9) Ремешокъ съ деревянной палочкой на концѣ. Овъ прикрѣпляется къ вену и свободнымъ концемъ съ палочкой вкручивается въ каватъ, когда его нужно тянуть. *Як тільки мережа наближалась до берега, ті, що стояли на кінці кодоли, розкручували живці.* Левци. 10) Ремешокъ, около которого плетется клубъ. Мж. 180. 11) Желѣзное кольцо посрединѣ верхней части ярма.—въ него проходитъ дышло экипажа, плуга. Шух. I. 165.

Живжяк, кв, м. = **Жовжак**.

Живжикувати, кую, вш, гл. = **Жовжикувати**.

Живий, а, ё 1) Живой. *Не кидай живого, не шукай мертвого.* Пом. № 5817. *Лучче живий хорунжий, ніж мертвий гошик.* Пом. № 7291. *Чи живі-здорові? Кияк ваше здоров'є.* (Обычная форма прикѣстна). До живихъ печини допенті. (Рудч. Ск. II. 55); *вразити до живого.* (Федьк.). Сильно дочухъ, досадитъ. **Живий жаль бере.** Очень, въ высшей степенн жаль. *Живий жаль бере, як згабаеш про старовину.* Пом. № 680. *Вейна жива душа.* Каждній. *Всяка жива душа з гаю, з поля пішла до села, або прилягла на спочинок під зоряни.* Левци. I. 207. *Ні живі душі.* Рѣшительно никого. *Час пісницю жати; а жеція не видно ніде, ніде ні живі душі.* Левци. I. 82. *В живій бчѣ брѣше.* Прямо въ глаза вретъ. Нов. № 6950. *Живѣ зля.* Балъзанинъ. *Живѣ срібло Рутъ.* *Живе срібло сразу збіжитья.* Дешо, 66. 15. *Сивий, недавній Дичились, поки не осталося живого сиду на воді.* Шевч. Ум. **Живѣний, живѣсенький.**

Живило, лв, с. Ожидующее средство. *Не плачтеся вам його ожилло; в місяцъ живило.* Рудч. Ск. II. 184.

Живина; ві, ж. Животное, животный. Вх. Лом. 113. *Зоспадали ся нещаслива, як живина в полю.* Гол. I. 257.

Живити, влю, вш, гл. 1) Оживлять, оставлять живымъ. *Моя саяна небесна си-*

ла, вона серце нам живила. К. Досв. 115. *Тих куркодіа, як жидіа, не живили.* Пом. № 874. 2) Питать, кормить, продовольствовать. *Хазайське око товар живить.* Пом. № 9972.

Живитися, влюся, вшся, гл. 1) Питаться, кормиться. *Багатий дивитися, як убогий живитися.* Пом. № 1606. *Коло вівтару служивши, з вівтаря й живися.* Пом. № 10422. *Три дні не живився, а красно дивився.* Пом. № 12567. *Летить орел спокрилий у поле живитися.* Мер. 42. 2) Живиться, пользоваться, пользоваться. *Те їде молитися, а те живитися* (крати). Пом. № 171.

Живія, ці, ж. 1) Живца, смола вытекающая отъ жары на соснѣ. 2) Каннфоль. 3) Названіе водки. *Вареники, знаєте, парують на столі... От і живцю принесли.* Св. I. 222. Чаще: *ледащія живія.* *А охригну—чарочку, другу тій ледящій-живці, як то кажуть, та й знову.* Шевч. 160. Ум. **Живяча.**

Живичний, в, в. 1) Смольный. 2) Каннфольный. Желех.

Живичуватий, в, в. Смолистый. *Живичувати сосна.* Мж. 180.

Живісінький, в, в. Совершенно живкой.

Живісінько, нар. 1) Очень живо. 2) Очень быстро. 3) Точь въ точь, какъ разъ такъ. *Така щб втрати, так а його ширет і вичит; зовні би тобі відрі, або свиня,—таки живісінько воно і є.* Кв. I. 123.

Живіт, воті, м. 1) Животъ. *Живіт лосотий, и зоб вустий.* Пом. № 6358. **Берѣ, хапѣ за живіт.** Говорится о боли въ животѣ, а также и для обозначенія зависти, скуности, гори объ утратѣ и пр. Пом. № 8159. *Бере як башито за живіт.* Нов. № 13886. **Будь здорова з животом!** Прикѣстие отца дочери, когда она придетъ къ ней на ридивы. Мил. 21. **Бабини животі.** Тренина, болото. Пом. № 13430. 2) Живль. *Даруй мене животом.* Черк. у. **За животі.** При жизни. *Дак ще за животи своєю на діти дитю з дробини сові.* Те ставитися за тилом ще живота. К. XII. 14. **Мати бѣга в животі.** Имѣть совѣсть. *На шкуру людину тако ж така стави ремешувати, коли вони лисе Боги а животі.* Хата, 181. *Чи в тебе Боги в животі нема, що... ти все на шкуру чинишати ставишати?* Рудч. Ск. II. 22. **К животу зволити.** Попадати, не убитъ. *Дам и тобі...*

старшого сина на послугу, — він тобі колись пригодиться за те, що ти мені (новчипцю) в животию задав, Рудч. Ск. I. 134. Ум. Живітти, животіон, животічок. Ув. Животище.

Живітт'я, т'я, с. = **Життя** Поки й живітти моє — не забуду. Нов. № 4088. За живітт'я = За життя.

Живакій, а, б. Живий, проворний, енергическій. Яром живакій чоловік. П.-Вольн. у.

Жівко, нар. Живно, проворно. быстро. Вх. Зн. 17.

Живло, л'я, с. Все живое, живущее. За сонцем усе живло прокиндься. Мир. ХРВ. Усе живло прелігло його дур. Мир. ХРВ. 359.

Живлючий, а, е = **Живущий.** Тільки де не де зостається пам'ять живлюща. МВ. III. 41.

Жівність, вости, ж. Пища, продовольствие, принама. Мер. II. 31. Як по-летів старий сокія на чужу країну живності доставати. КС. 1882. XII. 493.

Живляк, ка, м. Щегина, собранаая съ живых свиной. Гадыя. у. Слов. Д. Эварн.

Жівю, нар. 1) Живно. Дивно те діялось..., а здається — іспаче вчора минуло, — так воно живо перед очима. Стор. II. 2) Быстро; скоро. Було як вилде нас четверо жити, дак живо нині знесемо. Хата, 103. Ум. Живенью, живёсенюю. Став у Марусі на дворі живенько. Грин. III. 235.

Живоїд, да, м. Живьемъ съдилюцій, — говориться о зломѣ, безжалостномъ чловѣкѣ. Чому мене не віддали куди инше, а в сю прокляту свинарю, під сих живоїдів? Св. I. 261.

Живокіст, кісту, м. п живокість, вости, ж. Раст. а) Окопникъ. Symphitum officinale L. ЗЮЗО I. 168. б) Trifolium ochroleucum. Шух. I. 22 Нагула берізка коло сусого дудикитого іспача повилась і сліпий живокіст, і кружево червоної сліпки. МВ. I. 157.

Живолуп, па, м. Живодеръ (ругат). **Живопахом, нар.** Сильно сп'яна, васьливо. Ми оірки збирали яко моги швидко, живопихом. Новомоск. у.

Живопліт, плоту, м. Живан пгородь. Желех.

Живоробка, кв, ж. Річка-живоробна. Сказочная чудотворная річка. Чути у казах — то змій, то річки буди живоробки,

то айлюца, то мертваца вода. Рудч. Ск. I. 130.

Живосілом, нар. Пасильно. Скотил мене, моя матинко, живосілом на обримок та й потаскав у клячі. Харьк. Я вже живосілом одволокла Катрю од двірсь хатині. МВ. II. 111. Живосілом не пошита.

Животір, твору, м. Живая природа, все имѣющее жизнь. I тут безодия животворн, і тут пресмудривіть бес кінни. К. XII. 110.

Животворіти, рю, ріш, гл. Оживляти. **Животворній, а, е.** Животворний, оживлююцій. К. (О. 1861. III. 6).

Животіа, ка, м. Ум. отъ живіт.

Животіна, ви, ж. 1) Животъ. 2) Животноє. Кінь наєся на волі окру хати. Розумна буда животіна: зарал прибіла, зачути хазяйській повесити. К. ЧР. 248.

Животіняк, ка, м. Гуртонщикъ, скупщикъ скота ва убої. Із крамарями, із щетиниками, із животіняками балакаєт. Греб. 406.

Животіня, ия, с. Внутренности. Зди-ні прѣба викликути животіня. Лебед. у.

Животище, ща, м. Ув. отъ живіт.

Животіти, тію, еш, м. Житъ, быти живимъ, существовать. Чую, чую, мої діти, що мені не животіти. Нов. № 5300. Так моїй Марусі не животіти? — аж скрикнув Наум. Кв I. 95. Прицаїла з ким хочеш: вже тобі не животіти. Рудч. Ск. I. 99.

Животіе, тея, животічок, чеа, м. Ум. отъ живіт.

Животт'я, т'я, с. = **Живітт'я.** До живіт'я. До смерти, покизнисно. Це вже земля до животт'я її буде. Н.-Вольн. у.

Живті, живү, вѣш, гл. = **Жити.** Тут колісь дубре було живти пачам битькам, а нам уже ніколи не прайдѣться живти так. Кобел. у.

Живүчий, а, е. Живучій. Незамовані, живучі діти Ізраїля і в воді не тонуть, і в огні не горають. Левит. I. 92.

Живүчість, чости, ж. Живучесть. Желех.

Живүщечка, кв, ж. Живое существо Живая живущечка на живій коздобіці живе м'ясо їсть. Заг.: дитя п грудь матери. Нов. с. 297, № 248.

Живүщій, а, е. 1) Живой, живущій. Такежні шижні сходили, що вонсе, живуща, буда паче мертва. МВ. II. 147. Трохи відпочила стара мати недобита;

жизнню силу сна не оживила. Шевч. 615. 2) Оживлюючий, животворний. Було там дерево живуще, таке, що чоловік, по-дуючись його двоцятми, не мерє би ніколи. Ошат. 6. Живуща й сцілюща вода. Скалочна живацї и мертвая води. Олє підняли древа, шийлима снами... удилу стириску живущою водою,—найлиш злов ожене. Рудч. Ск. II. 109. I немощу мою дуту за світ послаю сцілюючї й живущої води пошукати. Шевч. 263. 3) Вѣчно живої. Усе тїль мшиця, одна річ живуща: сїні з Бтом. Пом. № 393.

Живцѣм, нар. Живцемъ. Живцем у яму лягай. Пом. 3 пліч головку як шляку злив, жону його й дїтей живцем забрав, Мет. 390. Скаже соколові живцем час поїсти. Чуб. V. 35.

Живчик, ка, м. 1) Ум. отъ живецъ 2—5. 2) Рѣзвий мальчикъ. Веселїй (обо стрїбїлій) як живчик. Пом. № 8470.

Жигавка и **жїгалка**, ки, ж. Крапива, *Urtica dioica*,—*urens*. ЗЮЗО. I. 140. Вх. Пч. I. 13. Жигалков напарена. Гол. IV. 530.

Жигало, ла, с. Железный пруть для прожиганія отверстїй въ деревѣ. А він як росиче жигало, так і ширка у віці. Занимає курць, немов його жигалом шипули. Чуб. II. 666. Ум. Жигальце.

Жигаль, ля, м. 1) Сухая жила. Вх. жила. Вх. Уг. 288. 2) Въ паустногъ листѣ: лѣсточный нервъ. Вх. Уг. 238.

Жигальце, дя, с. Ум. отъ жигало.

Жигуя, нѣ, м.—Джигуя.

Жигучь, ки, ж.—Жигавка. Вас. 140.

Жид, да, м. 1) Еврей, жидъ. 2)—на-сѣк. Гул. Вх. Пч. I. 7. Ум. Жидби, жидб-чок, жидунь, жидни. Ув. Жидюга. Шенч. 133. Жидяка. Миж. 147.

Жидѣ, вѣ, ж.—Жидова.

Жидел, дла, м. Мѣра жидкости въ Галици. Падь до карми, напїлмєся! пилу виш, жидел шва. Гол. III. 244.

Жиденя, нятя, с. Жиденокъ. Жиденята і жиди так і хвацять ти їдять, аж за ушима ляцять. Рудч. Ск. II. 128.

Жидик, ка, м. Ум. отъ жид.

Жидів, дова, ве. Принадлежанці єврею.

Жидівка, ки, ж. Еврейка, жидовка. А хто хоче меду тїни—ходїм до жидівки, а в жидівки чорні брїаки, високї підївки. Макс. (1849), 32. Ум. Жидвоньна, жидвочка.

Жидівочка, ки, ж. 1) Ум. отъ жидівка. 2)—Птица Синюк. Вх. Пч. II. 13.

Жидівство, ва, с. Еврейство, жидовство

Жидівський, а, в. Еврейскїй, жидовскїй. Попихач жидівскїй, турїє у порогу; а не клєє долї, людєй не займа. Шевч. 133. Жидівсьє богомїла. Молитвенняя прива-дежности євреевъ. Жидівські грїші. *Physalis Alkekeugi* L. ЗЮЗО. I. 131. Жидівські яйца. *Alkekeugi chalicocubus*. Жидівські лепехи. *Acorus calaminis*. ЗЮЗО. I. 109. **Жидівчѣ**, чѣти, с.—Жиденя. Жидівчати. миснали крупою, иншї зовсімъ золї.

Жидівчин, на, ве. Еврейскїнъ.

Жидовѣ, вѣ, ж. Соб. Єврен. Стали жидова лїєн рубати, Христа тукани. Чуб. III. 343.

Жидовїн, на, м.—Жид. Гїла Марїя крушии березжкм, засїрило її три жидов-вини. Чуб. III. 343.

Жидовїна, ни, ж.—Жидівка. Ой жєтї іде, копл воде, а за жидом жидовина. Чуб. III. 181.

Жидовїти, вію, вш. Гл. Ожидовувать-ся. Жидовїти шл... ні, се не по нашїй натурї. К. (О. 1861. I. 312).

Жидбе, дѣа, м. Ум. отъ жид. Жидки сидять ти крацюючи руками шадїтми на сухимъ як кість. Лещц. I. 95. 2) Птица *Lusciola tithys*. Вх. Пч. II. 12. 3) Насѣк. *Nargalus ruficornis*. Вх. Пч. I. 6. 4) Мураньє маленької породи, свѣтлий, воднищїєй въ домахъ. К. С. 1883. III. 669. 5) мн. Жиднї. Раст. *Agaricus verpalis*.

Жидолубець, бѣа, м. Другъ євреевъ, юдофилъ. Желєх.

Жидочок, чѣя, м. Ум. отъ жид.

Жидувати, дїю, вш, сл. Быгъ євреевъ, жидовувати. Покань, жиде, жидувати, годїм хлїба лароблїти. Пп.

Жидюга, гѣ, м. Уп. отъ жид.

Жидюк, ка, м. Жидюк, єврейскїкъ. Заклинає жидюка. Рудан. I. 62.

Жидѣ, дѣти, м. Еврейскїй ребенокъ, жиденокъ. Ідуць малєчи-жидки з свѣчками і по бокахъ вулицї тож жидяннї. Св. I. 294.

Жїжа, жї, ж. 1) Все горлєєє и горячєє (дѣтск. сл.). Дитина згубє на жї-жу. Котл. Ен. VI. 25. З ошєм не жартуй, бо то жїжа. Пом. 2) Возбужденїє, пиль. Тут самє жїжа така, що ну! Сказано, жїжки молодод, а він старїй, аж гїдїй Лебед. у. Ум. Жїжна.

Жижакї, кїв, м. мн.—Дрїжакї

Жижель, лю, м. = **Жезель.** Я буду в кибиточці, а він на жижелі.

Жіжка, ки, ж. 1) Ум. отъ жижка. 2) Подко́льнокъ, подкилка. Як глянув ти неї дід, то аж жижки в пію закружились. Стор. I. 101. Аж жижки віржіють. Пом. № 5040. В обог підкілки забіржжали, жижки до танці забіржжали. Котл. Ен. I. 20. Кресати в жижку. Танцю, пяткою касаться икры. Пом. № 14133. 3) Раст. = Жиганна. ЗЮЗО. I. 140.

Жіжкати, каю, еш, м. Жить, существовать. Не довю вже мені жижкати, не сьогодні—завтра смерть. Черк. у.

Жижквій, а, б. Жгучій. І на жижку кропиву мороз бувас. Пом. № 3825.

Жіжкло, ла, с. 1) = **Жигало** 2. 2) Палка, которой в'шпають солому, когда смазывать кабани.

Жижуха, хи, ж. = **Жередуха.**

Жизний, а, в. 1) Жизненный. 2) Плодородный, плодосовный. Жиб земля була життяя, і збожа великий достаток родила. А де очерети, там люде сидали, а де жили тіля—москалі стояли. Гол. I. 27.

Жізність, вости, ж. 1) Жизнь, жизнность. Не попустимо ляхові Польці, поки тишою життяности. Мет. 400. Мені казав один чоловік, що в цім году буде кінець життяности, а як инакше сказати—страшний суд. Грин. Изъ усть. 205. 2) Плодородность, плодосовность.

Жизнь, ві, ж. 1) Жизнь. Ой, Боже, Боже! яка моя життя тяжка! Мил. 223. 2) = **Життя.** Хто ляхка рубатиме, той колацьку життя знатиме. Ном.

Жизняний, а, б. Жизненный. Се воля життяних неохитних законів, що сила силою із віки в вік були. К. Дз. 177.

Жіла, ли, ж. 1) Жила, кровеносный сосудъ. Бувало живі, щоб з нимих ворогів попитявало жили. Ном. № 11580. Жіла нідается. Бьется пульса. Береться лікар на руку, ото двинься, чи те кидается жила. Подт. г. 2) Сухожиліе. Нап'ясті жили. Поватужиться. Трояній нап'яла всі жиди та вми пролом і заложиди. Котл. Ен. 3) Жила минеральная, жила воды подземная. В землі вода тече по жилам, як в чоловікові тече кров. Дещо, 80.

1) Стягательный человекъ, скрага. Ум. **Жілла, жіллонька, жіллочка.** Жінка як жілка: коли споч — потянеш. Ном. Усяка жілочка нечає сардаг, а він сердитий і дуг притає. Кв.

Жілавий, а, в. 1) Жилстый, муску-

лстый. Жилави руки. Левц. I. 302. 2) Твердый, жесткій. Жилавий гліб. Жілавий тиндень. Первая недѣля великаго поста.—понедѣлю. Первый день великаго поста. Драг. 22.

Жілавити, вію, еш, м. Дѣлаться тугимъ, жесткимъ, жилстымъ. Желех.

Жіллаб, би, ж. Житье. Добра жіллаб, коли сарки нема. Ном. № 3277. Ум Жилбенька.

Жілотка, ки, ж. Жилеть. Ковпир по душі, жилетку надув (жиджуются). Ном. № 11177.

Жіллоце, ща, г. Мѣсто жительства. Ото гайдамаки узали того бататиря і понесли на своє жилище. Рудч. Ск. II. 147.

Жілла, ки, ж. Ум. отъ жила.

Жілла, лі, с. Заселеное мѣсто, мѣсто. Занятое поселеніемъ. У тоді дорога добра ще, а як по жіллаю, то не добре. Волч. у.

Жіллър, рѣ, м. Крестьяннич-земледѣлецъ, ве имѣющій земли, бобыль. Угор. **Жіллърати, рю, рин, я.** Жить въ чужомъ домѣ. Угор.

Жіллний, а, в. См. **Жілавий.** В жилиній четвер купитомся від чорної хороби. Ном. № 8107. См. **Жилний.**

Жіллник, ка, м. Первый понедѣльникъ великаго поста. Як прийде жіллник, то не мене й вишк. Волын г. См. **Жілавий, жилиній.**

Жіло, ла, с. = **Жало.**

Жілочка, ки, ж. Ум. отъ жила.

Жілуватий, а, в. = **Жілавий** I. Н.-Волын. у.

Жіллавий, жіллавий, в, в. = **Жілавий.**

Жілланик, ка, м. Прѣсный коржъ изъ ржавой муки на водѣ, который пекутъ въ первый понедѣльникъ великаго поста. Харьк. п. Кіев. г.

Жим, му, м. = **Задава** 2. Мпгор. у. Слов. Д. Эварн. Драг. 22.

Жимоїдник, ка, м. Обжора. Вх. Зн. 17. **Жимолость, ти, ж.** Раст. жимолость, *Lonicera Xylosteum* L. ЗЮЗО. I. 127.

Жинівер, ру, м. = **Дзидзівер** и **Зинівер.**

Жир, ру, м. 1) Жиръ. То з жиру дуріють; собаки з жиру казяться. Ном. № 10800. 2) Коржъ, пропитавіе, добыча (у дикихъ звѣрей). Качки поденіли на жири. 3) Орѣшки изъ дерева бугъ. Камецец. у. 4) Трефовая мѣсть (въ картахъ). К. С. 1887. VI. 463. Ум. **Жири.**

Жаркувати, кую, еш, м. Пастись,

кормиться (об'ї уткахъ и гусяхъ). *Місія, де дикі качки жиркують.* Черк. у.

Жирневокний, а, в. Ум. отъ жирный.

Жирный, а, в. Отгореленный, жирный. *Диво, що жирний бик до роботи привик.* Волян. г. Ум. **Жирневокний.**

Жирно, нар. Жирный. *Сі в сирні і в смолі киїли за те, що жирно дуже їли.* Когл. Ев. Ш. 48.

Жирный, а, в. Очень жирный. *Жирночі та сліяві губи.* Мир. Пов. П. 66.

Жирований, а, в. 1) Избалованный, шалувъ. 2) Инкрустированный.

Жирване. См. **Жирування.**

Жиравий, а, б. 1) Незаконнорожденный, прижитый. *Мвж. 180. Жаль хлоця доброго, як жировау бере дочку.* 2) Трефовый (о масти въ картахъ). К. С. 1887. VI. 466. *Очи витріщив, як жировий шу.* *Ном. № 6596.*

Жиравитий, а, в. Прожорливый. *Жировитий чоловік.* Н.-Волян. у. *Корній жировитий—сам цілий хлїб зїсть.* Н.-Волян. у.

Жиравія, ці, ж. Муха, надѣваемая за удочку для приманки. *Жировицу намкнеся на удку і ловит пестру.* Вх. Зв. 17.

Жиравлина, ни, ж.—**Жиравлина.** *Поїхав мій милий по жиравлини, погубив коняки, Боже мій милий!* Чуб. V. 257.

Жиравд, да, м. Кровопїца, живодерь. *Нївчили мене прокляті жиравди, поки не виперло з мене духу.* Стор. I. 154.

Жиравання, ни, с. 1) Кормежка (дикихъ животныхъ). 2) Шалости, заигрыванье парней съ дѣвушками и наоборотъ. 3) Въ формѣ: жирване. Инкрустація, инкрустированіе металомъ. Шух. I. 273, 280.

Жиравати, рїю, еш, м. 1) Добывать пашу (о дикихъ животныхъ). *Заїди на зїрї жирують.* *Найкраще бити качок, як вони жирують.* 2) Шалить, дурачиться, играть. *Не жируй з ведмедем, а то він тебе задивить.* *Ном. О парняхъ съ дѣвушками: заигривать. Поселонились на улицю дівчата й хлоці, зачали жирувать.* Грин. I. 69. *Забравсь до дівчати шід п'яну руку та їй жирую з ними.* Харьк. 3)—**Росиошувати.** *Жирували та пацували ними.* Зиїев. у. *Кали жирувать, то жирувати: бий, жїтїки. оруе яїне в борї.* *Ном.*

Жираватися, рїюся, ешся, м. Роскошествовать. *Жирується, як цїрки в салї.* *Ном. № 1722.*

Жирун, нї, м. Шалувъ.

Жируха, хї, ж. Шалувья.

Жирухї, хї, ж.—**Жерелуха.**

Жирушка, ки, ж.—**Жорвішка 2.**

Житло, нї, с. Мѣсто жительства, жилье. Мир. ХРВ. 143.

Жїтельний, а, в.—**Жїтаний.** *Да прабила нуажо жителїня.* Грин. Ш. 49.

Жїтоць, гїдї, м. 1) Житель, обитатель. *Нїмї та мочазні вони (осрїлі). не кажуць... чи часна доля долядає сон їг житїця.* Мир. Пов. I. 127. 2) Раст. *Vernus mollis* L. Ав. 71. *Як уродить в житї мѣшля, так буде глїб і палаяця; а як уродить житїщє, так і глїбу конєнь.* *Ном. № 10138.*

Жїточко, ка, с. Ум. отъ жито.

Жїточнїй, а, в. Житєйскїй. *Ведуть розмову про хлїяїстє, про свої вирати та користї,—завїдїні житїщї турботи.* Мир. ХРВ. 350.

Жїти, живїу, вѣш, м. 1) Жить, существовать. *Добре в свїті жити понов, лікарєві та кошовї.* *Ном. № 8069. Живи правдою святою.* *Ном. № 14193.* 2)—з чбго. Жить чѣмъ, нївть средства къ существованїю. *Пїл живе з олїари, а пїсар з калїмара.* *Ном. 3) Жить, обитать. Ой не видно його дому, тїлько видно дубчик, коло його недалеко живе мїй голубчик.* *Мет. 7.* 4)—з им. Жить съ кѣмъ. *Він з братом добре живе. Ой не по правдї, мїй милєвкїй, ти зо мною живєши.* *Мет. 67. Скажуть ворїжењьки, що я жив з тобою.* *Мет. 93. Жїти ян рїба з водою. Согласно жить. Я б жив з тобою, як рїба з водою.* *Ном. № 9526.*

Жїтїна, ни, ж. 1) Ржавой стебель. *Мвж. 145. Бач, житїна як добра очеретїна.* 2) Ржавое зерно. *Вїзля на оїрїкає завбїльнїки з житїною.* Черк. у. *Запорошїя око житїною.* Г. Барв. 315.

Жїтїся, живѣтьою, м. безл. Жїтїся. *Як йому живѣться?* Рудч. Ск. I. 192. *Угїм людям хороше живѣться.* Чуб. V. 525.

Жїтєва, ки, ж. Образъ жизни. *Хїба ти не його житїку звидуєши.* Рѣдом. у.

Жїтлб, лї, с. 1) Житьє, жительство. *Не буде тобі ні добра, ні житїла.* *Ном. № 13633.* *Чорноморїи на житїло нїшли собі, чи їг поїнали, на траїнїю.* Черк. у. *Ідуть люде на житїло в степ.* Кїев. г. *Коротке саванїя! Таке ї житїло шведке ї коронке: як пїтка повралось ув оди мент.* Г. Барв. 434. 2) Жильє, жилище, обитель. *В глїгїй глїмї пошукати, там де людськїо житїла, а нї садиби не знай-*

ти. МВ. III. 63. *Осядеться чужий в його пшениці, його житиню засиде з неба сірка.* К. Іов. 40. *О, пом'яни, мій Боже, їх у житинях праведних своїх.* Щог. Сл. 90.

Житвий, а, в. Ржаной. *Житие бароно.* Жити солома.

Житник, ка, м. 1) Жукъ, появляющийся, когда наливаются рожь въ колосѣ. 2) Человѣкъ, крестьянинъ (въ загадкѣ): *Побойди житника: вспавайте, житники, сидайте на зівелники, допаяйте шурду-бурду, одимайте штрики-брики (собака, дуде, кої, вовк, віця).* Ном. № 294, № 122.

Житницько, ка, с. = **Житнице**. Вх. За. 17.

Житниця, ці, ж. Ржаная солома. Н.-Волиця. у.

Житнице, ща, с. Поле гдѣ была посѣяна рожь. Вис. 196.

Житняк, ка, м. Ржаной хлѣбъ.

Житняний, а, е = **Житний**. Вх. Лем. 413.

Житнянка, ки, ж. Ржаная солома. Вх. Лем. 413.

Жито, та, с. Рожь. *Не вважай на врожай, а житю сії, то хлѣб буде.* Ном. № 5845. *Житя*. Выходи, засѣявши рожью поля. *І повіяє інь поміж житинами, тільки шапка та поверх колосся.* Хата 179. *Іде полями та житинами до матері в юсті.* Рудч. Ск. I. 209. Ум. **Житечко**, житце. *Затану в клдюю поросючку і восьмеро параски, там і житцем їх и додоавемо.* Г. Барв. 244.

Житов'я, в'я, с. 1) Житье. Левч. 40. 2) = **Житище**. *На усе садбу їх, на усе житиов'я пала цустиня.* МВ. (О. 1862. I. 97).

Життєвий, а, в. Живеньний. Желех

Життєпис, су, м. Біографія.

Життєписний, а, в. Біографическій. Желех.

Життєчко, ка, с. Ум. отъ жита.

Життя, т'я, с. Жизнь, житье. *Чи годиться в суботу життє спасати, чи погубляти.* Сп. Мр. III. 4. *Знаю козиче, а життя собаче.* Ном. № 790. *Яке життя, така і смерть.* Ном. № 7101. *За життя = За живота.* У Любарцьких він таки не раз був, ще за життя покойного о. Гервасія. Св. Л. 117. Ум. **Життєчно**. *Болить серце в животочку на чужому життєчку.* Чуб. V. 463.

Житцѣ, цѣ, с. Ум. отъ жито.

Житяний, а, в. 1) Сдѣланный изъ ржаной соломы. *Дала йому мати житяницю*

пужку. Чуб. III. 321. **Житяна** нѣва. *Букетикъ изъ колосковъ ржи.* КС. 1897. VII. 79. 2) Съ привійською ржи. *Гарна була в його пшениця (на полі), тільки житянал.* Черк у.

Жіхлий, а, в. Подобный, похожий. Вх. За. 17.

Жихунѣць, яцѣ, м. Раст. чистотѣль, *Chelidonium majus* L.

Жіяця, ці, ж. = **Ложка**. Вх. Лем. 413. Ум. **Жичка**. Вх. Лем. 413.

Жичати, чаю, еш, гл. = **Повзчати**. Угор.

Жичечка, ки, ж. Ум. отъ **Жичка**.

Жичити, чу, чш, гл. = **Зичити**. *Тим не жичу тобі лиха, роскажи, будь ласкав, зтиха.* Ном. *Воярину, красний паничу, доброго здоров'я жичу.* Мет. 202.

І. Жічка, ки, ж. 1) Красная шерстяная нитка, нитка гаруса. *Побачивши першій цвіт на огірках, або на гарбузах, перев'язують червоною жичкою, з пояса висмикнутою.* Ном. 2) Шерстяная или гарусная тесьма, ленточка. Гол. Од. 47, 54. Ум. **Жичечка**.

II. Жічка, ки, ж. Ум. отъ жича.

Жичливий, а, в. = **Зичливий**. *Доля моя нещаслива, коли будеш мѣ жичлива.* Гол. III. 396.

Жичливість, востя, ж. = **Зичливість**. Желех.

Жива, ви, ж. соб. Женщины, бабѣв. *У тому Кодаці (слобода) жінва так чирінями й сидить.*

Жінка, ки, ж. 1) Женщина. *Жінки довге волосся мають, а розум коронокій.* Ном. № 9034. *І жінка одна була у кровотечі років дванадцять.* Св. Мр. V. 25. 2) Жена. *Єсть у мене дашко і рідная мати, єсть у мене жінка і малій діти.* Мет. 94. Ум. **Жінонька**, жіночна. *А жіночки лихо дзвоняль, матері глузують.* Шевч. 67.

Жіноба, ти, ж. = **Жіноцтво** 1. *В останню квадрю жінюна ні ва віщо ні садитиме нічого, ні сіятиме.* Ном. № 13148.

Жінобтва, ви, ж. = **Жіноба** = **Жінва**: Волч. у.

Жіноцтво, ва, с. соб. 1) Женщины. *Жіноцтвю щечече, усі разом росказують і ні одна не слухає.* Кв. I. 138. 2) *Замужняя жизнь.* *В жіноцтві вона зовсім не така стала, як була дівкою.*

Жіноцький, а, в. = **Жіночий**. *Гетьла-*

не Потоцький, що в тебе розум жіноцький. Мет. 41.

Жіночий, а. в. Женскій. *Жіноча річ коло прип'яка.* Пом. № 9039. *Наме ома, дівоки, діявання моє! А вже ж я піду в жіночу раду.* Мет. 231. *Жіночі прилси.* МВ. I. 38.

Жіночка, ки, ж. Ум. отъ жінка.

Жінощина, ни, ж. соб.=Жінота. *А господарня,— сказано жіночища,— вона дому те і простила.* ЗОЮР. I.

Жінчин, на, не. Ження, принадлежність жєть. *Він и жінчиних мотнувся паникає.* Котл. Ев. Хама з того часу зрікєся коней купувати та жінчине вердування сповняти. Рудч. Ск. II. 177.

Жлуктання, ня, с. и пр.=Жлуктанна и пр.

Жлуктання, ня, с. Питє води съ жадністю.

Жлуктати, кчү, чеш, гл. Питє съ жадністю.

Жлуктачо, ка, с. Ум. отъ жлукто.

Жлуктати, кчу, чаш, гл. Вучити бѣлье въ жлуті.

Жлуктій, тій, м. Пьющій съ жадністю. Аф. 402. Ув. Жлутіяна.

Жлуктіака, ки, ж. Пьющан съ жадністю.

Жлуктіака, ки, м. Ув. отъ жлутій.

Жлукто, та, с. Родъ кадки, выдолбеной изъ дѣльнаго дерева, какъ улей—бєль-два; служитъ для бученія бѣлья или полотва. ХС. IV. 55. *Жінка приводить його (чорта) до жлукти та и каже: «ставай раком у жлукто!» Чорт улїз у жлукто.* Рудч. (К. I. 56. Ум. Жлүтєчо.

Жмак, ки, м. Оханка, пучекъ. *Дай, хлопче, жмак сіна коневі.* *Жмаком, жмаком.* Въ скомбьяномъ видѣ. *Жмаком кинув одежу.* Черк. у. *Жмаком не зв'язуй.* Черк. у.

Жмакання, ня, с. 1) Жєваніє. 2) Комбаніє.

Жмакати, каю, еш, гл. 1) Жєвать. 2)=Жмакувати. 2.

Жмаки, кїв, ж. мн. Выжимки. *Жмаками з буряків добре годувати худобу.*

Жмакувати, кїю, еш, гл. 1)=Жвакувати. *Одна мнє, друга шис, а третя втирає, а четверта печє, варить, п'ята жмакує.* Гол. I. 253. 2) Мять, комбать.

Жмєня, ні, ж. 1) Горсть, часть руки. *Лучше сикиця в жмєні, ніжє журавєль*

в кебі. Пом. № 7295. *Сїм'ю свою треба хазяїні так тримати, як мак у жмєні.* МВ. II. 81. 2) Пригориня, горсть, количество сыпучихъ тѣлъ, пєньки, льва и пр. которое можетъ помѣститися въ горсти. Вас. 200. Чуб. VII. 408. *Самє менше, а жмєнь тїстє (конопель) пропало.* ЗОЮР. I. 11. *Вїзьми, сестро, піску жмєню.* Макс. *Висина їй жмєню дукатів.* Стор. М. Пр. 41. *Укинув попєлу жмєню.* Рудч. Ск. I. 106. 3) Какъ обозначеніє малато количества; немого, малость. *За старого Хмєля (Вогд. Хмельницького) людей було жмєня.* Пом. № 666. *Оглянуєся Солюк, ажє при йому тїлько зо жмєню старшики.* К. ЧР. 310. *Стоить хатини, коло неї жмєня города.* Левци. I. 100. 4) Часть полотка, полощеницой кирки; желѣзная треугольная пластинка,—средствомъ уха она надѣнаєся на рукоять. Шух. I. 164. Ум. Жмєня, жмєня, жмєнєчка. *Чужє вїзьмєт жмєнюкю, та чорт тєбє мїркою.* Пом. № 9677. Ув. Жмєниче.

Жмїкати, каю, еш, гл.=Жмакати. 2. *Жмїкати сорочку.* Вх. Уг. 238.

Жмїкрут, та, м. Кулакъ, скрига.

Жмїкрутин, ні, ж. Кулачество.

Жмїкрутський, а, в. Кулачєскій.

Жмїток, тка, м.=Жмүток. Угор.

Жмїхи, хїв, м. мн. Выжимки изъ свєклы на сахарныхъ заводахъ. См. Жмаки.

Жмїль, лї, м.=Джмїль. Грин. III. 203.

Жмїночка и жмїнька, ки, ж. Ум. отъ жмєня.

Жморїти, нү, нєш, гл. Швырнути. *Аби тобов під лаву жморнєло.* Гол.

Жмүком=Жмаком, (м. Жмак. *Жмүком кинув свитку.* П-Волян. у.

Жмүри, рїв, м. мн. Медкая зыбь (на водѣ) образующаяся если бросить что-либо въ воду, а также пузирьки, вскакивающіє при этомъ на водѣ или получающієся при взбалтываніи жидкости. *Плїгнув у воду—тїльки жмүри піли.* Борщ, — аж жмүри встають. Плохой борщи. Миж. 161. Ум. Жмүри. *Тїльки жмүри вєстають, як камїнь кинєш у воду.* Еквєтер. г.

Жмүрти, рю, рїш, гл. Шурить. *Ракня пїтаєка зубці терєдїть, а нїзя очїцї жмүртиє.* Пом. № 11309.

Жмүрїтєся, рїєся, рїєшє, гл. 1) Шурїтєся. 2) Играть въ жмүрїє. *Щєтїнну із свїней смалїти, або жмүрїлєсь по куркає.* Котл. Ев.

Жмўрки, вїд, м. мн. 1) Ум. отъ жмури. 2) = Піжмури. Вх. Зв. 17.

Жмурко́, ка́, м. Человѣкъ, постоянно щури́й глаза.

Жмут, та, м. Пучекъ. пачка, охання. *Отъ вїд цїлий жмут соломи.* Умив. у. *На тоби жмут веретїи та нахрядї всї.* Грин. I. 48. *Держав у рурцї жмут грошей (папірявих).* Новомоск. у. *Шовку жмут.* Мкр. II. 19. Ум, **Жмўти**, жмўтол. *Дикий х.мїлє начїпляєсь за те корїння і колишеться кудлатими жмўтками.* К. Орися. (ЗОЮР. II. 203).

Жмўття, тя, с. соб. отъ жмут. *Округ мєке багато вїдних вїточок жмўтїями лежить.* Г. Варя. 352.

Жнонь, женця́, за. **жбачо**, м. Жвещь. *Ой на горї та женцї жнуть.* Макс. 105. Ум. Жѣнчїя. *Наша пакї пнїча проти жемчїкїя вїйшла.* Чуб. III. 234.

Жнївї́, живв, ж. мн. 1) Жатвенный сборъ. *Тїльки зворуши зємат цїлюючї да посїй до ляду, будуть колїєсь добрі жнїва на Україні.* Хата. XV. 2) Жатвенная пора. *В жнїва швецъ шив, а вона ходитъ на поле жать.* Рудч. Св. У жнїва той чоловік і жїнка вїйшли у поле жать. Рудч. Ск. 3) Доходное время. *Тепер у мїрошника жнїва: води багато по дощї, і чїм мочити.* Каменец. у.

Жнїварь, ра́, м. = **Жнець**. Вх. Лем. 414. Ум. Жнїварїя.

Жнївнїй, а, в. Жатвенный.

Жнїво, ва, с. Жатка. *Ой вже жє бо ми біле личко заплїли, ой лядїчи раженєньо та на жнїва.* Чуб. III. 251.

Жнївовнїй, а, в. = **Жнївнїй**. *Жнїчового часу тяжко у нас нажнїти женцїя.* Н. Волья. у.

Жнїця, цї, ж. = **Жнїя**. Ум. Жнїчїя. МВ. I. 125.

Жнїйка, кя, ж. Ум. отъ жнїя.

Жнїя, жнїї, ж. Жанца. *Крещуть, мов блискавица, серцї у добрих жнїї.* Ном. № 11106. *Прїбїрїся, наша господїнько, перод намї жнїїями.* Чуб. III. 236. Ум. Жнїїя. *Вже сонечко зїйшло, росїця опала, а моя жнїїка не була.* Чуб. III. 241.

Жовдїк и пр. = **Жовїр** и пр.

Жовкїлий, а, в. Пожелтївший.

Жовкїляк, ка́, м. = **Жовтяк**. Ум. Жовкїлчк.

Жовкїтї, нїю, еш, гл. = **Жовкнута**. *Ой у саду на горбочку трава все жовкїтї.* Гол. I. 267.

Жовкнута, кнута, пош, гл. Желтїть, ставовитьсь желтымъ. *Без милого дїача жовкне як трава без роси.* Чуб. V. 298.

І. Жовнї́, нї́, ж. Пт. а) Иволга. *Лебед. у.* б) Дятель зеленый. Вх. Пч II. 13. в) — **зелїна**. Дятель зеленый. Вх. Лем. 414. г) — **тарчїста**. Пестрый дятель. Вх. Лем. 414. д) — **чїрна**. Черный дятель. Вх. Лем. 414.

ІІ. Жовна и **жовнїя**, с. мн. Опухоль железї ва шеѣ, желваки, антїномїозъ. *Роскрїстама, простоволоса і як в налїстї вся в жовнах.* Котл. Ев. III. 11. *Обїєли його жовки, то й повалїєсь мало не два рокї.* Св. I. 303. *Жовна викладатьсь.* Богод. у.

Жовнїр, ра, м. Солдатъ. *Про їдного жовнїра вїйна буде.* Ном. № 833. *Пїшов мїлий в жоєнїри, я я їду в чернїченєкн.* Чуб. V. 54. Ум. Жовнїрин, жовнїрнєко, жовнїрочок.

Жовнїрство, ва, с. соб. Солдаты. *Прїїшав до Сїчї, аж там стїють жоєнїрство і бере од козакїв десяту рибу.* ЗОЮР. I. 275.

Жовнїрський, а, в. Солдатскїй. *Нїкому догладжати жовнїрської смертї.* Чуб. V. 1006

Жовнїруваннїя, нїя, с. Солдатская служба.

Жовнїрувати, рїю, еш, гл. Служить солдатомъ.

Жовнїрщина, нїя, ж. Солдатчина.

Жовуватїй, а, в. Большой антїномїкозомъ, желвастый. Св. I. 303.

Жовнївнїй, а, в. Огнєоспїїєнїє бѣ жовнї.

Жовнїар, ра, м. и пр. = **Жовнїр** и пр.

Жовтїватїй, а, в. Желтоватїй. Желєх.

Жовтїчака, кя, ж. = **Жовтяница**. Вх. Уг. 238.

І. Жовтєнь, тяя, м. Сентябрь. Сл этимъ значенїємъ въ словаряхъ Левченка, Уманця і Спїлєв, Тимченка, въ „Основѣ“ 1862, № 9, въ новїїшихъ калєндаряхъ: „Рїдного Краю“ на 1907, „Просвїтї“ на 1908, „Промїнь“ на 1908. У галичанъ— октябрь, а для сентября у нихъ— вересєнь. Желєх.

ІІ. Жовтєнь, нї, ж. У гончаровъ: желган краска для раскрашїваннїя посуды. Шух. I. 264.

Жовтїзна, нїя, ж. = **Жовтїна**.

Жовтїй, а, в. Желтый. *Ходїм, сестро, степїями, розсїємось цвїтїями!* Ой ти бу-

дети жовтий цвіт, а я буду синій цвіт. Чуб. V. 201. Посадили Морозенка на жовтій пісочку. Мет. 75. Жовтисе воски Богу на свічку. Чуб. III. 89. Тоді орли налітали, з лобу очі висмикали, тоді ще й дрібна птиця налітала, коло жовтої кості тіло обібрала. Мет. 12. Голови старіс жидівок і жидів з страшеними худими жовтими обличчями. Левид. I. 90. І вже мені не подоба по ріляз сиотикати, жовтих: чобіт каляти. Мак. (1849). 83. Висока малодиця в жовтій очіпку. Левид. I. 100. Жовта акація. Раст. *Acragala arborensens* L. ЗЮЗО. I. 115. Жвятий бурийн. Раст. *Melilotus officinalis* Lam. ЗЮЗО. I. 128. Жовті глібини. Раст. Водяные кувшинчики, *Nuphar luteum* Smith. ЗЮЗО. I. 129. Жвті зозульки, — зязюблин, Раст. *Cyrtopodium Calceolus* L. ЗЮЗО. I. 120. Жвталілія. Раст. *Nemerocallis fulva* L. ЗЮЗО. I. 124. Жвта лободá. Раст. *Atriplex gortensis* L. ЗЮЗО. I. 113. Жвятий хробуст. Раст. Осотъ желтый, *Cirsium olegasium* Scop. ЗЮЗО. I. 118. Жвятий чистин. Раст. Чистотѣль, *Chelidonium majus* L. ЗЮЗО. I. 116. Ум. Жовтінний, жовтєсеньний.

Жовтіло, ла, с. 1) Раст. а) *Anthemis tinctoria* L. ЗЮЗО. I. 111. б) *Serratula coronata* L. ЗЮЗО. I. 136. в) *Statice tatarica* L. ЗЮЗО. I. 137. 2) Желтая краска, приготовляемая изъ коры дикой яблоня, для окраски пасхальныхъ яицъ. Н.-Вольск. у.

Жовтінá, ні, ж. Желтизна.

Жовтінці, ців, м. м. Сапоги изъ желтого сафьяна. Чоботи одні жовтинці, а другі юхтови. Мкр. Н. 19.

Жовтіть, тѣ, тищ, гл. Желтить, окрашивать въ желтый цвѣтъ. Жовтять яйца на Великдень. Н.-Волыч. у.

Жовтільниця, ці, ж. = 1) Жовтаниця. Вх. Зя. 17. 2) Раст. *Scabiosa arvensis*. Вх. Пч. I. 12.

Жовтісінький, а, в Совершенно желтый, очень желтый.

Жовтість, тости, ж. = Жовтина.

Жовтіський, а, в = Жовтісінький. Желух.

Жовтіти, тію, еш, гл. Желтѣть. Від Лимаку до Есмакі жовтіє тиєниця. К. Досв. Матц дивиться на неї, од злоспи миміє, то жовтіє, то синіє. Шевч. 21.

Жовтішати, шаю, еш, гл. Дѣляться

болѣе желтымъ. Жовтішає листя на дереві.

Жовтка, ки, ж. Желтая краска. Писанки кидають спочатку в жовтку, а потімъ во жовтому і пишуть.

Жовтковіна, ни, ж. Желтокъ въ яйцѣ. Хиба піску дѣяти безъ соли страву і що за смак в яйцї безъ жовтковины? К. Досв. 13.

Жовтлáвий, а, в = Жовтнявий.

Жовтлáє, кá, м. = Жовтяк. Огірки жовтяки. Грин. III. 102.

Жовтáвий, а, в Сентябрьскій.

Жовто, нар. Желто. Сади роскїни, дорїжки пожеж деревомъ нїби жовто помалювані. Левид. I. 214. Голова морочиться, в очахъ мені жовто. Левид. I. 73.

Жовтобáкий, а, в. Желтобóкий.

Жовтобáрюх, ха, м. 1) Родъ змїи. 2) Пт. Желтая стрепатка, золотой подорожникъ, *Emberica citrinella*. Вх. Пч. II. 10. Ум. Жовтобáрюшок.

Жовтобáрюха, хи, ж. Пт. Желтобáрюшка, овсянка, *Motacilla citreola*. Ум. Жовтобáрюшка.

Жовтобáрюшок, шка, м. Ум. отъ жовтобáрюх.

Жовтогарáчий, а, в. Оразжевий. Весака... має такі цвїти: червоный, жовтогарячий, жовтий, блакитный, синій і вишневий. Децо, 96.

Жовтогарáчка, ки, ж. Раст. = Жовтушка. ЗЮЗО. I. 124.

Жовтогáрудий, а, в. Желтогрудый.

Жовтогáруда, ки, ж. Пт. = Жовтобáрюх 2. Вх. Пч. II. 10.

Жовтожáр, ру, м. Оранжевий цвѣтъ.

Жовтозелáний, а, в. Желтозеленый.

Жовтозілля, ля, с. Раст. *Senecio eugaeifolius* L. Авя. 326.

Жовто́к, тка́, м. Желтокъ. Жовте, як жовтик. Ном. № 13155.

Жовтокрáлий, а, в. Желтокрылый. Ой не ходи коло води, жовтокрылий кобче. Чуб. V. 266.

Жовтолі́дий, а, в. Желтолицый.

Жовтоно́гий, а, в. Желтоногий. Ой не ходи жсти до мене, жовтоногий кобче. Нп.

Жовтопáв, за, м. = Жовтобáрюх 1.

Жовтоцвít, ту, м. Раст. Желтоцвѣтъ, *Adonis vernalis*? Польові пахоци: чебрець, жовтоцвїт. Мир. Пов. II. 76.

Жовточерéвий, а, в. Желтобáрюхий. Кокотить, як Войко жовточеревий. Ном. № 1289.

Жовточниця, ці, ж. = **Жовтаниця** 2. ЗЮЗО. I. 116.

Жовтушка, кн, ж. Раст. *Helichrisum ageratum*. ЗЮЗО. I. 124.

Жовтїх, х́а, м. Пт. *Lusciola rubecula*. Вх. Пч. II. 12.

Жовтявий, а, е. Желтоватый. *Жовтяве якесь полотно*.

Жовт'як, ќа, м. 1) Перезр'ялый огурець. *Огірки жовтяки—збирайтеся парубки. Огірки зелененькі—збирайтеся молоденькі*. Нп. Ум. *Жовтячи*. Ув. *Жовтячище*. 2) Челов'яческоє испражнение. Вх. Зн. 17.

Жовтаниця, ці, ж. Желтуха (бог'язь). Мил. 32. *Та чого се ви такі на виду жовті? Чи не жовтяниця?* МВ. II. 203. 2) Раст. *Chrysosplenium alternifolium* L. ЗЮЗО. I. 116.

Жовтячище, ща, м. Ув. оть жовтяк.

Жовтяч'юк, ч'ќа, м. Ум. оть жовтяк.

Жовч, ч́и, ж. Жельч. *На мід, не на жовч люде мух ловлять*. Ном. № 3083.

Жовч'юк, ч'ќа, м. = **Жовток**. Вх. Уг. 238.

Жоден, жоданий, на, не = **Жаден**, жадний 1. *Ту пиенюю жоден год старцям і роздавали*. ЗОЮР. II. 283. *Поділились так, що жодному упало кожного звіра по одному*. Маж. 31. 2) *Ніколи ні жодної душі не обидив*. ЗОЮР. I. 307.

Жолд'як, ќа, м. и пр. = **Жовяде** и пр.

Жолдашні, ні, ж. соб. 1) Солдаты.

2) Мальчики. *Жолдашня біга*. Екатер. у. Слов. Д. Эварн.

Жоліб и **ж'олоб**, ба, м. 1) Желобъ, желобокъ. 2) Корыто. Шух. I. 185. *Візьме тебе за повод і приведе до жолоба, ой дасть тобі віска-сіна*. Нп. *Жолоби витомили з нової колони*. Шевч. 112. *Наступали три жолоби грошей*. Рудч. Ск. II. 142. 3) Выдолбленный дубовый пень, въ который вд'явано дно, но въ двѣ пробиты дыры; вставляється въ полевой родникъ: вода изъ послѣдняго проходить сквозь дыры въ двѣ и стонгъ въ пнѣ, не смѣшиваясь съ иломъ. Черниг. у. 4) Въ ручной мельницѣ гончара: желобокъ, по которому раззолотый матеріалъ падаєть изъ подъ жернова. Шух. I. 261. 5) Въ терлицѣ: пространство между боками въ которое опускається мѣчин. Шух. I. 147. 6) Глубокая и узкая долина. *Ідьмо жолобом*. Н.-Волын. у. Ум. *Жолобин*, *жолоб'чок*. *Кринички-жолобки*. Левец. I. 197. У ко-

морі стоять три жолобки. Рудч. Ск. II. 142.

Ж'олоб, ба, м. См. **Жоліб**.

Жолобець, б'ц́а, м. Желобокъ. Шух. I. 357, 280.

Жолобина, ви, ж. Долинка между думья возвышеніями. Лубен. у. Шух. I. 178. Ум. *Жолбинна*. См. **Жоліб** 6.

Жолобитися, блюся, бявся, гл. Коробиткся.

Жолбинця, ці, ж. Продолговатое углубленіе, желобокъ, выемка. Шух. I. 94.

Жолобуватий, а, е = **Жлобуватий**.

Жолобинця, ці, ж. Желобина, продолговатое и узкое углубленіе. Шух. I. 91. **Жолоб'вий**, а, е. Относящійся къ жолубу.

Жолоб'юк, б'ќа, жолоб'чок, ч'ќа, м. Ум. оть жолоб.

Жолобуватий, а, е. Выемчатый, желобчатый.

Жолоб'частий, а, е. Желобчатый, въ видѣ желобка. *Жолобчате долото*.

Жоломіга, г'и, ж. Шутл. *ваіва*. Вх. Зн. 17.

Жоломіяка, кн, ж. Ум. оть жоломія.

Жоломіяковий, а, е. Относящійся къ свир'зль, сыгранный на свир'зля. *Чути козацький жоломіяковий марш*. К. ЦН. II. 185.

Жоломія, мі́я, ж. Свир'зль. *Гусак грає в жоломію возбранний музика*. Нп. Ум. **Жоломіяв**. У труби ковані трубіте, у жоломіяки грайше. К. Псал. 225. *Бойові жоломіяки*. К. ЦН. 181. *А тут усюди в труби та в жоломіяки жолібно вигравають*. ЗОЮР. I. 121. *В барабани да повибивали, в жоломіяки да повигравали*. Чуб. V. 151.

Жол'ювати, паю, еш, гл. Жрать. *Коли ти наїсися вже? Од самого ранку все жолопас та й жолопас*.

Жолудда, дя, с. соб. Желуди.

Жолуденка, ки, ж. = **Жолудь**. *Летіла соя в кінець села, упустила жолуденку: прости, рости, дубе, тонкий, високий*" Чуб. III. 473.

Жолуд'як, ќа, м. Ум. оть жолудь.

Жолуд'истий, а, е. Изобилующій желудями. *Дуб жолудистий*. Аф. 403.

Жолудовий, а, е. Желудовый. *Жолудовий персток*.

Жолудь, дя, м. Желудь. *Сюди-туди дубину стрепену—носились жолуді в пе-*

лену. Нп. Ум. *Жовудян*. Мяж. 1. Ум. *Жо-
лудяна*.

Жонá, ня, ж. 1) Женичина. 2) Жена. *Чужі жони хороші як макув цвіт*. Чуб. V. 215. *Ти не будеш мені мужем, я то-
бі жоною*. Мет. 70. 3) Названіе хорова-
дой веселней игры. Грин. Ш. 104. Ум. *Жо-
ну́хна*. *Ой жоно ж моя, жонохно, рев-
нивеє серце мое*. Грин. Ш. 105.

Жбнва, ви, ж. = 1 **Жовна**.

Жоніх, хá, м. = **Жових**.

Жонба, ти, ж. = **Жінота**.

Жонóха, хи, ж. = **Жінка**. *Взяв я жо-
ноху — чисту водоху, взяв я сватове — з
моря ракове*. Чуб. Ш. 116.

Жонóцький, жончий а, в = **Жіночий**.

Жонухна, ви, ж. Ум. отъ жона.

Жорбця, ців, с. м Ум. отъ жорна.

Жоржйна, ви, ж. Раст. георгиня, *Dahlia variabilis*. ЗЮЗО. I. 120. Мил. 13. *Нема цвіту світлішого над жоржи-
ну*. Чуб. V. 440.

Жорілка, ки, ж. Кружокъ изъ спле-
теной лозы, служачий ошейникомъ для
теля, а также связь на воротахъ *Пора
теля узять на жорілку*. Сосн у.

Жорна, рен, с. м. См. **Жорно**.

Жорна́вка, ки, ж. = **Жарнівка 2**.

Жорні́вка, ки, ж. 1) = **Жарнівка 2**.
2) Часть ручной мельницы. См. **Жорно**.
Шух. I. 261. См. **Млин**.

Жорно, ви, с. Ручная мельница. *В їз
було жорно*. Рудн. Ск. I. 35. *О, які ж
зуби! Усе молола ними як жорном доб-
рим*. МВ.*П. 200. Богдє употр. во мн.:
жорна. *Добрі жорна все перемелють*. Ном.
№ 12015. *Мав жорна, що руками хліб
мелють*. Чуб. П. 382. Части жорен: **лаби** —
возмо (4) поддерживающія колёду — тол-
стую доску, на которой въ углубленіи ле-
житъ спідник — неподвижній жерновъ, а на
немъ, въ обичайці, — поверхніи — верхній
жерновъ; надъ нимъ перекладина на двухъ
столбикахъ (въ видѣ буквы П), что назы-
вается **крóсна**; сквозь отверстие переклади-
ны проходитъ **погно́ач** — шесть, упирающій-
ся нижніиъ ковецемъ въ **нагане́ць** — круглую
ямку въ верхнемъ жерновѣ, — **погно́ачемъ**
вращающъ жерновъ; зерно всыпается въ
прогори́нцю — круглую дыру въ певтрѣ верх-
няго жернова, мука проходитъ **мучнікомъ**
изъ подъ жернова и подаетъ въ **норито**.
Что-бы верхній жерновъ хорошо вращался
на нижнемъ, черезъ послѣдній проходитъ
железное **веретено**, конецъ котораго вхо-

дитъ въ углубленіе (**нагане́ць**) **пори́нці** —
полосы желѣза, проходящей черезъ центръ
прогори́нці и утвержденной концамъ въ
верхнемъ жерновѣ. Шух. I. 146. Въ гон-
чарскихъ жорнахъ вѣтъ **лаб** и **володы**, а **на-
мине́ць** лежитъ въ обичайці, надъ нимъ **крóс-
на** и **жарні́ва** (= **погно́ач**), масса высыпается
въ **гóрло** (= **прогори́нця**) и выходитъ изъ
подъ жернова **жло́бом**. Шух. I. 261. 264.
См. еще **Млин** **руччій**. Ум. **Жорне́ця**.

Жорно́вий, жорні́ний, а, в. 1) Отно-
сящійся къ ручной мельницѣ. 2) — хлѣб. Хлѣбъ
изъ муки, смолотой на ручной мельницѣ.
Желех.

Жорсто́е, ти, ж. Бревно, употребляе-
мое для связки плота. Радом. у.

Жорста́в, ви, ж. **Гравій**. *Скрізь до-
рїжки жорствою висипано*. Черк. у.

Жорсткій, á, ó. Жесткій. *Загортає
плахту, щоб не намулилъ цюки об жор-
стку обєжину*. Стор. Чуб *жорстого во-
лосєя*. См. **Шорсткій**.

Жорсткій, а, в. 1) Жестокий, свирѣ-
пый. *А первый імператор такий жор-
стокий був, що тілько збреши, то й го-
лову зніме*. ЗЮОР. I. 124. *О, голови слі-
пї і жорстокї... заводите кривавї чварї*.
К. ЧР. 299. 2) Рѣзкій, извѣтливый,
жесткій. *Слово жорстоке вадиває гніє*.
Ном. № 3300. *Чи вже скінчив жорстоки
речї? К. Іов. 35. 3) Страшній. Йому при-
снився сон жорстокий*. Чуб. V. 768.

Жорсто́біють, кости, ж. Жестокость,
свирѣпость.

Жорсто́бо, нар. 1) Жестоко. *Помстїсь
над дуками срібляниками, помстїсь над
їх заступником жорстоко*. К. Бай. 129.
2) Язвительное, рѣзко.

Жóстір, ру, м. Раст. крушина, *Rham-
nus cathartica*. Мил. 35. ЗЮЗО. I. 133.

Жóсть, ти, ж. Раст. *Ligustrum vulgare*.

Жребува́ти, б́ую, вц, гл. Метать жре-
бий. *Поділили мое плаття, про одєжу
жребували*. К. Псал. 52.

Жре́ць, жерці́, м. Жрецъ. *Жерці і
ликторї стоять*. Шевч. 607.

Жря́ця, ці, ж. Жрица. *А жриця Ки-
приди, орїї царця, поникла*. Шевч. 605.

Жубе́лиця, ці, ж. Навозный жукъ,
Scarabeus stercorarius. Вх. Зп. 17.

Жубові́ти, вію, вц, гл. Жужжать.

Жубровій, а, в. Зуброний. *Третя трі-
бонька та жуброва*. Чуб. Ш. 291.

Жува́ти, жу́в, єш, гл. Жевать. *Жи-*

вуть і хліб жууть, постолом добро носять. Рудч. Ск. II. 43.

Жуватися, жу́вєся, ёшея, гл. Щось цей хліб не жується,—черствий. Харьк.

Жугало, ла, с.—**Жыгало.**

Жужелитися, жуєся, лишєя, гл. Давать нагарь. Свічка... неясно горіла; знай гніт нагоряв—жужелився. Мир. ХРВ. 408.

Жужелиця, ді, ж. Окалина, шлак. Це не камінь, а жужелиця. Екатеринодарь.

Жужель, лі, ж—**Жужелиця.** Земля така суха, як жужель. Радом. у.

Жужинитися, жуєся, вишєя, гл. Комкаться. Не кутуйте полотна (застилати підлогу), бо воно за ногами тягнеться і жужиниться, а кутите дві плахти: роспорете та й будете застилати. Київ.

Жужюм, нар. Скомкавши. Так жужюмом і поклав одєжу, не хоче гаразд згорнути. Черк. у. Перевосно: безпорядочно. Ну бігать, голонити, гайнувати, аж усе піде жужюмом. МВ. II. 10.

Жу́йка, ки, ж. Жвачка. Тихо в оборі, худоба лягла на спочивок, жує собі жуїку. Драг. 3. Віл жуїку жує. Н.-Вольн. у.

Жук, ка́, м. 1) Жукъ. Scarabeus. Жуїк у голові (у нігю). Гулпъ. Нехай, дурні, собі пустують; у них, видно, жуки у голові. Гліб. 2) Кличка черной собаки. Аф. 403. Ум. Жучбн, жучбчю. Ув. Жучище.

Жуковина, ви, ж. ? Ой через воду, та й через Дунай... стоять мостоньки калинові, калинові, покощені, покощені жуковинами. Гол. II, 27—28.

Жукуватий, а, в. Очень смуглий. МВ. II. 31, 32.

Жумрати, раю, еш і жу́рйти, рю, риш, гл. Їсть, улітєть, жевати. (Ковяка) почала на весь рот жумрати, аж за ушима лящити. Грив. II. 210.

Жупа, пи, ж. 1) Соляная копъ. Галич. 2) Связка соломы для кровли. Угор.

Жупан, на́, м. Кафтанъ, верхняя мужская одєжа. Гол. Од. 16. КС. 1893. V. 280; XII, 447. Хоч і надів жупан—все не журайєя свитки. Ном. № 1274. Ум. Жупанн, жупанчю, жупанченно, жупанчю, жупанчючю, жупанчичю. Де узєся кошаченьку на воронюму кониченьку та в голубому жупаничєнку. Мил. 91. Одягнутий він був у китайчатий синій жупанок. Стор.

Жупавець, впа́, м. Кафтаняшко. Жу-

панець на йому блакитної китайки, лєдачєнкий. О. 1862. IX. 60.

Жупаніна, ви, ж. Кафтаняшко. Ходить папч по долині в червоній жупаніні. Ном. с. 296, № 179. Ум. Жупанінна.

Жупанічєнко, ка, м. Ум. отъ жупан.

Жупанний, а, в. Носяцій жупан. (Писарь) все поглядає, як кіт на сало, тільки на жупаннїз. Кв. II. 208.

Жупаннє, ви, с. соб. отъ жупан. На що ж ти, моя доцю, вєжсала, що ти того запорожєя сподобала? На жупаннє, моя мати, на жупаннє. Чуб. V. 340.

Жупанок, нека́ і жупанбчок, чєв, м. Ум. отъ жупан.

Жупанчик, ка, м. Ум. отъ жупан.

Жупел, ла, м.—**Джупел.**

Жупити, плю, пиш, гл. Крыть крышу связками соломы. Угор.

Жупище, ща, с. Яма, гдѣ была соляная копъ.

Жупіюк, ка, м. Купъ снопъ соломы. Угор.

Жур, ру, м.—**Джур.** Мати жар варила. Гол. П. 197.

Жу́ра, ри, м.—**Джура.** Сідлай, журу, копя вороного, а під мене гнідого старого. Мет. 403.

Жура́, рія, ж.—**Журба.** Мамі на журу взяли сина у москалі. Камен. у. Мислять люде, що я не журуєя, а я таку журу маю—лиш не подаєя. Гол. II. 759. Ум. Жу́рна. Вх. Зв. 17.

Жура́бки, ків, м. Шерстяные носки.

Жура́в, ва, м. 1)—**Журавель 1.** Журав грає, журав грає, журавочка скаче. Чуб. V. 52. 2)—**Журавель 2.** Вх. Лем. 414. Ум. Журавчин.

Журавлєць, впа́, м. 1) Журавль, Grus. Лучче синиця в жємєні, ніж журавель в небі. Ном. № 7296. 2) Очєпъ, подьемный рычагъ у колодца. КС. 1833. IX. 223. Стєся пішла, а я за журавля, щоб витягти води. Г. Барв. 382. 3) Грудвня внутренности. 4) Родъ танца. Тут пиші журавля скакали, а хто од дудочки потів. Котл. Ев. I. 23. Ум. Журавлин, журавличю. Ув. Журавлище, журавлюва.

Журавець, впа́, м. 1)—**Журавель.** Вх. Лем. 414. 2) Раст. Nuregicum perforatum L.

Журавина, ви, ж. 1)—**Журавель 2.** 2)—**Журавлина.** ЗЮЗО. I. 130. Ум. Журавинчю. Я не царіка не королівни: батькова дочка як яздєчка, матичина дочка журавинчючка. Чуб. III. 396.

Журавка, *ж.* Самка журавля. *Над річкою; над бистрою там журавка купалася.* Мет. 447. Ум. Журавочка. *Буя собі журавель та журавочка.* Г. Барв. 38.

Журавлений, *а, в*—**Журавлинний**.—**Журавлинний**. Раст.—Журавлинний горох. ЗЮЗО. I. 126.

Журавлик, *кб, м.* Ум. отъ журавель.

Журавліна, *ня, ж.* Раст. Клюква.

Журавліний, *а, в.* Журавлинний.

Журавліний, *а, в.* Клюквенний.

Журавліца, *ці, ж.*—**Журавка**.

Журавличок, *чба, м.* Ум. отъ журавель.

Журавліще, *ща, м.* Ув. отъ журавель.

Журавлюк, *кв, м.* Ув. отъ журавель.

Журавочка, *кв, ж.* Ум. отъ журавна.

Журавчик, *ка, м.* Ум. отъ журав.

Жураг, *та, м.* Судья. Угор.

Жураг, *хб, м.* Испорченное жура. См. Жураши. АД. II. 63.

Журахи́на, *ня, ж.*—**Журавли́в**.

Жураши́н, *на, м.*—**Жураг**. *Ой гукне же та козак Нечай та й на жураши́на: „Та сідай; жураг, та сідай, малий, коня вороного“.* АД. II. 63.

Журба, *бй, ж.* 1) Печаль, кручина, горесть, грусть, тоска; забота. *Журби не матінка.* Ном. № 2259. *Журба сорочки не дасть.* Ном. № 2260. *Уже лужечки, бережечки вода попляла, молодую Марусю журба обняла.* Мет. 135. *От журба йому той кінь П.-Волын. у.* *Ой с в мене, мати, три журби у хаті: пера журба—дитина мала, друга журба—свекруха лихая, третя журба—милиий покидає.* Нп. *Козак журби не має.* Ном. № 717. *Журба сого світу і инші жадоби входить і слухать слово.* Ев. Мр., IV. 19. 2) Траурный платок (черный съ бѣлимъ). Борз. у. Ум. **Журбонна**, **журбонка**. *З старим життям—судота моя, з малим життям—журбонка моя.* Чуб. V. 700.

Журбовий, *а, в.* Печальный. *Хиба же се (снатанья) журбова річ?* Г. Барв. 312.

Журбота, *та, ж.*—**Журба**. *Нехай спить, нехай лежишь, та нехай не встане, нехай твоя бідна головонька од журботи одстане.* Чуб. V. 624.

Журбочка, *кв, ж.* Ум. отъ журба.

Журіна, *ня, ж.*—**Жур**. *У селянина борщу нема, а в міщанина з перцем жури́на.* Чуб. III. 472.

Журіти, *рб, рш, гл.* Печалить, озачковувать. *Не лихо журить, а чужа сторінка та невдала жінка.* Чуб. *Не журь мене, кажу, моя матінко, моя квітонько!*

Ти бачиш, я й сама в журбі потонаю. Г. Барв. 527.

Жури́тися, *рббс, ршшс, гл.* Печалиться, грустить, сокрушаться. *Не жури́ся, дівчинонько, ще же ти молоденька.* Мет. 26. *Журилась мати, плакала дуже жінка, а нічого робити: провела сого Трохима аж у губерню.* Кв. 289. *Як дівчині не жури́тися,—козак пхикає!* Мет. 79. **Жури́тися** *ним.* Заботиться о комъ, принимать къ сердцу чью участь. *Ой ти, братіку-жайворонку, не жури́єш ти на-ми: годув Господь мали мої діти дрібни-ми кришечками.* Подол. г. **Жури́тися** *за ним, по йому.* Грустить, печалиться по комъ. *Ти не знаєш, моя мати, за ким я жури́юся.* Нп. *Ой умру я, умру, та буду дивитись, ой чи будеш, мій миленький, по мені жури́тися?* О. 1862. VI. 35. *Ой чи жури́тися отець-мати по мені?* Мет. 450. **Жури́тися** *за чим,—чим.* Заботиться о чемъ, хлопотать о чемъ. *Жури́єш за мясо, а мясо само іде.* Рудч. Ск. I. 124. *Дурень нічим ся не жури́ть: горілку п'є і люльку курить.* Ном. № 6207. *Не жури́тьєш життям вашим.* Ев. Мт. VI. 25. **Жури́ця**, *ці, ж.*—**Жура**, **журба**. Вх. Зн. 17.

Жури́ння, *ня, с.* Печаль, тоска. *Єсть у мене, братіку, із хмелю позмілля,—коло мого серденька велике жури́ння.* Мет. 249.

Журка, *кв, ж.* Ум. отъ жура.
Жури́лий, *а, в. 1)* Склонний къ печали, часто грустящій. *Я собі вдалася жури́лий, а Параска ніколи не зажуритись, все регочеться.* Славяносерб. у. 2) Печальный, грустный. *А Настя іде біла як хустка, ні жури́лий, ні весела,—от мов з каменю.* МВ. II. 52. 3) Заботливый, постоянно заботящійся. *Гей не жури́лий та не хлопотливий бурлацька голова! Куди гляну, подилюся: все чужая чужина.* Канев. у.

Жури́ливість *вості, ж.* Склонность къ грусти, печали. Желех.

Журліво, *нар.* Печально, грустно. *Важко, сумно, жури́во.* Мир. ХРВ. 298. *Всі жури́во дивились на Кобзу, куди поділись жарты й сміхи.* Стор. М. Пр. 53.

Журна́л, *лу, м.* Журналъ, періодическое издание. *При університеті почав издаватись журнал „Українскій Вѣстник“.* К. Гр. Кв. XIV.

Журналіст, *та, м.* Журналистъ, литераторъ, пишущій въ журналахъ. *Глузува-*

ли журналісти незгірше й над Шевченком. К. Гр. К. XXI.

Журнальний, а, о. Журнальний. З нагоди приятелів, писав романи на кшталт журнальних. К. Гр. Кв. XVIII.

Журний, а, о. Печальний. Вона не сердита, а така вона журна. Сама вона журна дуже, а Катрю вговоряє: „Не печалась“. МВ. II. 121.

Журно, нар. Печально, грустно. Чудно мені те, що пита він ні журно, ні весело, наче за хліб-сіть подяку складде. МВ. II. 115. Журилася удівонька, журилася журно. Ни.

Журовіць, аця, м. = Журавель 2.

Жученя, ніти, с. Маленький жукъ.

Жучина, ни, ж. Ходъ, проточенный въ деревѣ жукомъ? Самка жука? Желех. А hraj ziszty ro ziszteni, a ziszyna ro doleni. Kolv. I. 156. Ходить жучок по жучині, а жучина по деревині. Чуб. III. 80.

Жучиха, хи, ж. Жукъ-самка. Як поїжав жук по сіно, а жучиху щось на сіло. Чуб. III. 164.

Жучійще, ща, м. Ув. отъ жук.

Жучобъ, чбѣ, м. Ум. отъ жук.

3.

3, пред. 1) Съ. Як з миким kwasом, так лішиє з водою, аби не з бідюю. Ном. № 7307. Без Божої волі й волос з голови не спаде. Ном. № 27. Гайку, гайку, дай зриба й бабку, сирійжеку за добру діжку, красноловця з доброго молодця! Ном. № 340. Показав з-на ариши від землі. Св. Л. 122. **З ним женіться.** На комъ женятся. Не хочу я женитися з тією, що ви мені за-сватали. Грин. II. 188. Потім будеш на-рікати, що з бідною оженився. Нп. Чи такому ж бридкому, як ти, женитися з Марусею? О. 1861. XI. Кух. 15. Оженився з Палажчиною дочкою. Левци. Пйю. I. 366. 2) Изъ. Вийшов з води. Ев. М. I. 10. Доц лє, як з бочки. Ном. № 574. Не роби з зуби халави. Ном. № 6867. Не дай, Боже, з Івана пана. з кози кожуза, з сви-ні чобіт. Ном. № 1263. Вони приймали усякою: де хто з-під пана утече, прий-мутъ. КС. 1883. XI. 499. З-межи всіх найкраща. Св. Л. 205. Кукуруза з жовта-зелена. Св. Л. 138. 3) Отъ, по. З цастя не зрушь. Ном. № 1710. Ото був собі та-кий бідний вовк, що трохи не дох з голоду. Рудя. Ск. I. 1. Аж страица стала з пла-чу. Г. Барв. 114. Дякуем тобі з душі! Г. Барв. 420. Я з того не винен, що така причина впала. ЇС. 1883. III. 671. Як не даси з прозьби, то даси з принуки. Ном. № 1059. **З лиця.** Липомъ. І що ж то за хороша з лиця була! МВ. (О. 1862. III. 35). 4) Надъ. З Зевса добре глузувала. Котл. Е. I. II. 23. Нс з Микити кптити. Ном. № 12659. З другою ся насміяє, а за себе забуває. Ном. № 12686. Сміжки з по-пової кішки, а як своя здогне, то й пла-катимеш. Ном. 12687. Не смійся, Іван-ку, з мойого принаду. Ном. № 12693.

За, пред. 1) За. Пливе човен води повен, а за ним весельце. Мет. 16. На в-городі

вишня, за в-городом дві. Мет. 47. Прюдав сестрицю за шарель, русу косу за шостак. Мет. 195. Виплакала карі очі за чотирі ночі. Мет. 6. Ой шакичу, паничу, я вас за чуба посмичу. Ном. № 1162. За сєе Боі не повіситъ. Ном. № 114. Заїсав за Дунай, та й додому не думай. Ном. № 708. Тоді салдат за лопату та до грошей (за-копаных). Грин. I. 127. 2) По причинѣ; изъ-за. Рада б тебе одвідати, да не можу за темними лунами, за широкими степами, за бистрими ріками. Дума. За микими людьми та за ворогами гуляти не вільно. Нп. Ісав у Крути сина відвідати, бо на Різдно його за голодом не привозили. Св. Л. 94. 3)—чим, ким. При чемъ, комъ; при помощи, содѣйствию, работѣ кого. За дурною головою та й ногам лиго. Ном. № 6682. Думала бути за ним нані. Мет. 237. За хорощим чоловіком жінки молодіє Нп. Без мене ти не зробиш, любий царю, не так то зробиш, може, і за мною. К. ЦН. 295. За нею й скотина пло-диться, за нєю й дробина водиться. Г. Бар. 371. Вся робота за (ним). Вся ра-бота на (комъ). Свскруза тільки ніч ви-топс, а то вся робота за мною. Черн. у. Жаль за ним, чим. Жаль кого, чого. Мені жаль за сномъ. Св. Л. 322. Говоритъ за ним. Говорить въ защиту кого. Говорим на вока, але за воком чось тірєба ска-зати. Ном. № 6737. 4) При (о времени), во (время). Не за нас се стало, не за нас і перестане. Ном. № 687. За Хмельниць-кою Юрася пуща Україна звелася, а за Павла Тетеренка—не поправитися й те-перенька. Ном. № 13440. Дай же, Боже,—казаки промояляли,—за یشьмана молодого жити як за снарого. АД. II. 124. За мене, то вже в дворі жили ми спокійненько. МВ. (О. 1862. III. 34). За тепи це

попорав усе в дворі. Харьк.. За години покосили сіно. Харьк. Наш господар дозоря, вижав житю за сонця. Грин. III. 671. Ми старі, та ще поможмо: тебе треба за добро ума оженити. Г. Барв. 201. 5) Черезъ (о времени); въ теченіє. За тиждень—Великдень. Марк. 4. Мати дочку за рік не пізнала, мати дочку старою назвала. Нп. Вжс не скоро, мало не за рік, бачу в церкві вдову. Г. Барв. 377. За тиждень замість чорнихъ стовпів жовтіли високі озереди соломи. Мир. Пов. I. 111. 6) О, обь. За вояка памовка, а вояк у хату. Ном. № 5769. Не скажу тобі за корови нічого. Мет. 264. За любови стов'янули. Лавр. Я за тебе й забуду. Лавр. А козаченьки за віру об'ають. Млр. л. сб. 181. Коли б там не олялялись іще за мене. МВ. (О. 1862. III. 43). 7) По. Дурна дівчина нерозумная за козаченьком плаче. Лавр. 51. 8) По, вслѣдъ, (о водѣ) по теченію. Пішло за вітрум. Ном. № 1906. Та дав мені таку долю, та й та пішла за водою. Іди, доле, за водою, а я піду за тобою дівчиною молодю. Мет. 57. 9) На. Що в дівчат ума й за шеля нема. Лавр. 121. Иногда переводится безъ предлога родительнымъ падежемъ. Старий оселедку, не стойи за редьку. Нп. Такий молодий, що не варти і за старою. 10) При сравнительной степени: чѣмъ, нежели (или же переводится родительнымъ падежемъ). Що солодше за мей? Чуб. За нас розумніишій. Чуб. Твоя Наташка краща за всіх. Мет. 303. Лети, лети, соколонуку, поперед нас, замеси нам вістонуку перше за нас. Мет. 171. 11) Переводится творительнымъ падежемъ: вмѣсто, какъ, въ качествѣ. У мене дванадцять літ за джурю пробував. Мет. 413. Чужою дитини не май за свою. Ном. № 1196. Черешину за крижа уткнули. Чуб. Я атомилась, хіба ти їди за мене. Чуб. Дяка-бутурулка не рубайте, между військом для порядку за яризу військового зоставляйте. АД. I. 215. Хочу тебе за дружину взяти. Мир. Л. сб. 220. Скупина моя за спіл править. Г. Барв. 435. Порається всюди за видюцю. Г. Барв. 370. Одямась за старцху. Грин. II. 177. Чужая біда за играшку. Ном. № 2341. За короля обирали. 12) За руни дати гроші. См. Руна. 13) За все гаразд, добре. Все хорошо. За все гаразд, пане Саво, тільки одно страшно: виглядають гайдамаки із-за юри часто. Млр. л. сб. 198.

Зарештувати, т'ю, еш, гл. Арестовать, заарестовать. Як тобі село покинутий, коли в тебе ніякого паперу немає? Да тебе всяка судова погань зарештує. К. Дів. С. 15.

Забабіти, бію, еш, гл. Обабиться.

Забабувати, б'ю, еш, гл. 1) Начати акушерствовать. 2) Заработать акушерствомъ.

Забабити, блю, биш, гл. = **Забабувати.**

Забáva, ве, забавка, ки, ж. гл. 1) Забава, играшка; развлечение. Рости, сину, в забаву, козачеству на славу. Макс. 1849. 97. Людям дівчину дірку і всі свої забави, беру мляку і шкитон та й іду в цигари. Чуб. V. 61. Положу деревинку в колосочку та буду колгати: буде мені забавка. Рудч. Ск. II. 38. Зірвала квітку за полює, кинула мені на забавку. Г. Барв. 352. Ой наступив, наступив чортій віл на ноги, одкинувши всі забави, хватайся за роги. Грин. III. 295.

Забавити, ся. См. Забавляти, ся.

Забавка. См. Забава.

Забавляти, л'ю, еш, с. в. **Забавити, влю, виш, гл.** 1) Забавлять, развлекать, развлечь. Уродюються великі вітти забавляти маленькій дітти. Мет. 271. 2) Замедлять, замедлити, задерживать, задержати.

Забавлятися, л'юся, ешся, с. в. **Забавитися, влюся, вишся, гл.** 1) Забавляться, развлекаться, развлекаться. Прийдє нічка осіння,—ні з ким забавлятися. Чуб. V. 26. 2) Замедляться, замедлиться, задерживаться, задержаться, замедлять. Протай, милій мій синочку, да не забавляйся, за чотири неділоньки додоху вершайся. Нп. Пусти, мати, погуляти, я не забавлюся,—тільки хлонців потуманю і назад вернуся. Чуб. V. 685. Воно ще не світа, але день не забавитися. Клепець. у.

Забавний, á, б. = Забарний. Черн. у.

Забáгати, гáю, еш я забáгáтися, гáюся, ешся, гл. = **Забажати, забажатися.** Бач, чою забажатися. Св. Л. 124.

Забáгáтити, г'ю, еш, гл. Разбогатѣть. Він тим не забáгáтїє, а ми не забожїєм. Ном. № 4859. Ой захотїла баба ни й забáгáтити, підпала курочку, цюб вивела дітти. Чуб. V. 1130.

Забáгнити, ся. См. Забагнувати, ся.

Забáгнути и забáгнати, гну, неш, гл. Пожелать, захотѣть. Ажтосю забáг: їгати та й їгати. Св. Л. 174.

Забáгнувати, нюю, еш, с. в. забáг-

ийти, гнїю иїшї, и. Загрязнять, загрязнить. Аф. 404.

Забагнуватися, нююся, ешся, с. в. забанитися, нїюся, иїшся, и. Загрязняться, загрязниться. Аф. 404.

Забáгтися, гнеться, и. безл. Захотѣться. *Забалось діачини подивитись на свою ерощу.* Св. Л. 13. *Забалось води: наче жє і соломою не їв.* Каменец. у. *От забалось тобі не знати чою.* Камен. у.

Забажáти, жáю, еш, и. Захотѣть, пожелать. *Забажав неначе перед смертю.* Ном. № 26. 2. *Заморською зїлля забажала.* Мет. 104.

Забажáтися, жáється, и. безл. Захотѣться. *Забажалось в Пестріюку мерзало.* Ном. № 5340. *Июї вам хаточки забажалось смутної та нечеслої.* Мил. 183.

Забазікáтися. См. **Забавікуватися.**

Забавікуватися, куюся, ешся, с. в. забавікатися, каюся, ешся, и. Заговариваться, заговориться, заболтаться. *Оце жє я забавікався.* Г. Барв. 56.

Забáіти, бáю, іш, гл. Заворожать. Вх. Лем. 414.

Забайдўже, нар.—**Вайдужа.** *А як він витас нам луки, так те забайдуже?* Миргор. у. Слѣв. Д. Эварн.

Забайдўжитися, житься, и. безл. Потерять желаніе, охоту, охладѣть. *Мав жганти, та щось забайдужилось.* Лубен. у. *Так воно ї забайдужилось, а думав зробити.* Черк. у.

Забалáкати, ся. См. **Забалакувати, ся.**

Забалáкувати, кую, еш, с. в. забалáкати, каю, еш, и. Заговаривать, заговорить. *Зараз підїла до чоловіка та ї ну йоту забалакувати.* Мнж. 96. *Забалакує до його так люб язвнєкю.*

Забалáкуватися, куюся, ешся, с. в. забалáкатися, каюся, ешся, и. 1) Заговариваться, заговориться, долго проговорить. *Июсь у полі ми зустрічєсь та ї забалакаєсь.* Шевч. 415. 2) Только несов. в.: заговариваться, бредить. *Далї уже став забалакуватися і драться на стїну.* Грин. I. 107.

Забалáкати, каю, еш, и. Запознить (о бубенчиках, о маленькомъ церковномъ колоколѣ).

Забаламўтити. См. **Забаламучувати.**

Забаламўчувати, чую, еш, с. в. забаламўгити, мўчу, тиш, и. Дурачить, одурачивать, отуманювати, отуманить, обманювати, обмануть. *Ти вже як не забаламучуй, а не забаламучиши його.* Харьк.

Забалувáти, лўю, еш, и. Запиривать. Аф.

Забалувáтися, лўюся, ешся, и. Запириваться. Аф.

Забалиндрáсити, шу, сиш, и. Начать болтать. *Як защебече, як забалиндрасить, так усїм весело.* Кв. I. 158.

Забáжкати, каю, еш, и.—**Забаламкати.**

Забандўритися, рюся, ршся, и.—**Загугатися.** Вх. Уг. 238.

Забандўритися, риться, и. безл. Захотѣться, придти фантази. *З нею собі зробитися рїднею: не сими з нею поєднать, а забандюрилось старому самому в дурнях побувать.* Шевч. 493.

Забáніти. См. **Забанювати.**

Забáцїтися, нўся, нєшся, и. Затосковать. *Ней ю колька візьме, ней ся забанує.* Гол. I. 337.

Забáнювати, нюю, еш, сов. в. забáнити, ню, ниш, и. 1) Дурно вымывать, вымыть. Аф. 2) Терять, утерять примыть. *Понєса плаття на рїчку та один рущик дєсь і забаним.* Аф.

Забáра, ри, ж. 1) Задержка; замедленіе. *Не в забарї. Вскорбї.* *Не в забарї буде у нас дитина.* Борз. у. 2) Медлительный человекъ. Залюбовск.

Забарáбанити, ню, ниш, и. Забарабанить. *Зробити барабан та забарабанить, то він виїде.* Рудч. Ск. I. 71.

Забáрвити. См. **Забарвляти.**

Забарвля́ти, ляю, еш, сов. в. забáрвити, влю, виш, и. Окрасить, предать окраску, предать цвѣтъ.

Забáрїти, ся. См. **Забарятися, ся.**

Забáрїий, á, ё. 1) Медлительный. *Забрїий юстї забарїлся в ханї.* Мет. 215. 2) Требующій много времени. *Малї миски робити—то забарїа робота; великї краще.* Канев. у.

Забáрїість, ности, ж. Замедленіе, остановка. *Забáрїість, що пьки конєй погодуєи.* Черн. г.

Забáрно, нар. Медлительно.

Забáрїти, ряю, еш, сов. в. забáрїти, рю, рш, и. Замедлять, замедлить, задерживать, задержать. *То у Івасечка ласкавий напоиченько, забарїи наг ласкавими словами.* Лукаш. 95. *Жїдам довжок забарїла.* Грин. III. 326.

Забáрїятися, ряюся, ешся, сов. в. забáрїтися, рюся, ршся, и. Замедлять, замедлить, замѣшкиваться, замѣшкаться, опаздывать, опоздать, засиживаться, зася-

дѣться. *Пусти, мати, погуляти,—я не забарюся.* Чуб. V. 2. *Поїзав царевич на охоту та там і забарився аж три дні.* Рудч. Ск. I. 97.

Забаскалітисѧ, чуся, чпшся. м. Заудряються. *На заціяння молодих забаскаличившиш мочала.* Греб. 321.

Забасувати, сую, еш, м. 1) О лошади: начать бить ногами, становиться на дыбы. 2) Забасаливать. *Забасували хлопця у чужі руки аж на три годн.* Зміев. у.

Забатувати, тую, еш, м. Связать лошадей рѣдямп.

Забатурувати, рую, еш, м. Пуститься въ развратъ. *Ти поидеи, а жінка забатуре з молодчми.*

Забачати, чаю, еш, сов. в. забачити, чу, чпш, м. Видѣть, увидѣть, замѣчать, замѣтить. *Стали бідні невольники на собі кров християнську забачати.* Макс. 1849, 12. *Ой дай, Боже, такую годину, щоб забачити світ хоч на часину.* Мет. 324.

Забачення, нм, с. Видѣ. Встрѣчается только въ фальсифицированной думѣ „Витва чигирнская“, напечатанной впервые въ Запор. Стар. Срезневскаго I. 89. *Три хорони на забаченъ яхтам становили.*

Забачити. См. Забачати.

Забачитисѧ, чуся, чпшся, м. 1) Увидѣть себя. *Коли на тѣм злиденнѣм полі забачуся в шасивій долѣ?* Грин. III. 632. 2) Увидѣться. *Забачимся в кушніра на жерднѣ.* Ном. № 10247.

Забачити, чаю, еш, м. 1) Загнуть. *Забачили—замушии землем один конецъ дрота, складують його у ямку.* Шух. I. 280. 2) Запрятать. *Куди ти забив сокиру?* Волч. у.

Забеза, ге, ж.—**Забіг** 3. НВолын. у.

Забезвѣнно и забезневѣнно, нар. Безъ вины. *Забезвѣнно душа пропада.* Грин. I. 70. **Забезпѣка, ки, ж.** Обезпечиваніе, обезпашиваніе.

Забезпѣчати, чаю, еш, м.==**Забезпечувати.**

Забезпѣчити. См. **Забезпечувати.**

Забезпечувати, чую, еш, сов. в. забезпѣчати, чу, чпш, м.: Обезпечивать, обезпечить, обезопасить. *Тим я путь свій забезпечу серед ірїшників звязаних.* К. Юв. 14. *Справді земля вже його і він вертається додому забезпечений.* Мир. ХРВ. 179. *Ви тільки юрди знали освітою забезпечувати.* К. (О. 1861. I. 312).

Забѣйкати, каю, еш, м. Замочить, заболтать: *Бач як шпани забѣйкали.* Харьк..

Забѣлькотати, чу, тиш и забѣлькотити, чу, чеш, м. Заговорить невнятно, скороговоркой. *Як забѣлькотить по своєму, то й святий не зрозуміе його.*

Забендогувати, гую, еш, м. О возѣ съ снопами, сѣном: придавать сверху положенной жердью (рублѣм). *Понакладали вози (снопам), забендогували, ушкурували.* Мир. ХРВ. 229.

Забенкетувати, тую, еш, м. Запирать.

Забенкетуватисѧ, туюся, ешся, м. Заширяться. Аф.

Забербрити, рю, рпш, м. Обмочить.

Забербритисѧ, рюся, рпшся, м. Обмочиться.

Забережень, жня, м. Ледъ возлѣ берега. *Річка ще не замерзла, а забережнѣ вже е.* Мюсс. окр.

Забережжа, жа, с. Забережье.

Забесідувати, дую, еш, м. Заговорить. Вх. Уг. 238.

Забіванка, ки, ж. Въ женскомъ полубубкѣ: кантъ по тали. Вас. 155.

Забивати, вѣю, еш, сов. в. забити, б'ю, б'еш, м. 1) Забивать, забить, вбивать, вбѣить, вколачивать, вколотить. *Греблі гатили, кілля забивали.* Макс. 1834. 23. 2) Забивать, забить, заколачивать, заколотить. *Забити дѣрку.* 3) Ушибать, ушибить, зашибить. *Вноя та так забив колно, що й ногою не поворухне.* Харьк. *Не лізе на колодку, бо заб'еш оловку.* Макс. 1849, № 26. 4) Убивать, убить. *Ой упала Бондаріана близько перелазу: забив, забив пан Канювський з рупинці одразу.* Чуб. V. 427. *Я нікого не забив, бо сам душу маю.* Чуб. V. 963. 5) Забивать, забить, запугивать, запугать. *Так забили бідну дитину, що вона вже всего боїться.* Харьк.. 6) О запахахъ: заглушать, заглушить. *Дижмо хочъ одно, та усі зілля забавас.* Подол. г..

7) Объ огнѣ: тушить, затушить. *Чабани забивають огонь свитами.* О. 1862. V. Кух. 31. 8) Только сов. в. О поклонахъ: положить. *Забий десять поклонів.* КС. 1882. X. 57. 9) —бани. Заговорить, сбѣить съ толку. *Не забивай баки!* Мир. Пов. II. 106. *Він йому ні в чому не повірить і баки йому заб'е.* Кв. II. 202. 10) —в найдани, в колѣдну, в дѣби, в скрепцію. *Заковувать, забивать въ кандалы, въ оковы.* *Взяли його в невольникѣ, забили в кайдани.* Чуб. V. 1018. *Да узляи Харька, да узляи батка, да забили в колоду.* Мир. I. сб. 191. *Забили їх у дѣби.* Рудч. Ск. I. 210.

І довиченка-лекціяцію забали в скрепцію та й повали до прийому. Шевч. 591. 11) —дорігу, шлях. Заносить, занести снѣгомъ. Губили дорігу, забити та занесену снѣгомъ Мир. Пов. I. 118. 12) —паморони. См. Паморони.

Забивати, ся, вѣюся, ешся, сов. в. забитися, б'юся, б'ѣшся, и. 1) Забиваться, забитися. Коли герце малодже, від ласки заб'ється. Мир. Л. сб. 101. 2) Ущиваться, ушибиться, удариться. Ой поламалася колісонька нова, ой забилася дитиньонька малая. Гол. III. 460. Випи ти так забився, що й досі нездужа. Харьк. 3) Забираться, вабраться. Дике утя... забилось собі між стіння. Греб. 402. Питайте, чою ми до вас забилася? ХС. VII. 420: Забилися у чужу сторону. Пустуючи, дурне яня сімо забилось до річки. Гліб. 22.

Забивній, ́, ь. Неукатанный (о дорогѣ). Черк. у.

Забигач, ча́, м. Складной карманний нож. Шух. I. 291.

Забигачий, а, е. Могучій быть сложеннимъ, согнутимъ такъ, что одна часть складывается къ другой.—нім. Складной нож. Вх. Зн. 17.

Забий-круча, чи́, ж. Раст. Clematis integrifolia L. ЗЮЗО. I. 118.

Забійство, ва, с. Убийство.

Забійця, ці́, ж. Убийца.

Забильняк, ка́, м. 1) Лишній волъ у чумаковъ. Миж. 180. 2) Лишній чоловікъ. Миж. 180.

Забірвати, вѣю, еш, и. = Забривдзати. Дитись, забирзати, як віди. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Забірватися, вѣюся, ешся, и. = Забривдзатися. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Забиркувати, кую, еш, и. = Закарбувати.

Забіти, ся. См. Забивати, ся.

Забитий, ́, ь. О путі, дорогѣ: занесенный снѣгомъ. Черк. у. Дорони забити... снѣгу валиа. О. 1861. V. 71.

Забиття́, тя́, с. Убийство.

Забіг, гу, м. 1) Набѣгъ. Драг. 228. 2) Убжище, пристанище. Удѣтиса в забіги до. Убѣжать, укрываться въ. Шляхта позосталася, удѣвшись в забіги до крѣпких своѣхъ фортець. 3) Закатъ снѣжний, скользка покатость, куда сани съѣзжають. Полт. и Харьк. г. Міус. окр. І казав, не їдь туди, там великі забіги. Кобел. у. 4) —чому. Предупреждение. 5) мн. Старанія, усидія. Як уже він не підгодив до неї,

як не підмислював, то вони на всі дою забіги ніче й не дитиса. Харьк. у.

Забіга, ги́, об. Бродяга, пришелець. Ти се мабуть якийсь забіги. Харьк.

Забігійло, ла, м. Лстець, заискриваючий чоловікъ.

Забігання, ня, с. 1) Забѣганіе. 2) Предупреждение.

Забігати, гаю, еш, и. Забѣгать, начать бѣгать. Заворушилися, забігали люде.

Забігати, гаю, еш, сов. в. забігти, біжѹ, жійш, и. 1) Забѣгать, забѣжать. Туди до Лимана та до Очакова, або ще й ближче забігаси. Мир. Л. сб. 48. Забігайте з усіх боків. ЗЮР. I. 6. В село із лісу вовк забіг. Гліб. 49. 2) Забѣгать, заходити на короткое время. Та він забігав на одну хвилину. Полт. г. Забіжши до Маруці у робочу хвилину,—от скуши, так словце якс навидіку перемовити. МВ. II. 83. 3) О санях: скатываться, съѣзжать. Харьк. Цілу дорігу сани забігали. Полт. г. 4) Предупреждать, предупредить. 5) Набѣгать, набѣжать, нападать, напасть (на кого). Як на чайкал забігали на тих лютих вороги. Грин. III. 609. 6) Заставать, заставъ. Я не забіг уже запорожців. (Слова старика при упоминанні о запорожцахъ). Стрижевск. 7) Най ті язичи не забігас. Не говори глушостей. Вх. Зн. 17.

Забігатися, гаюся, ешся, и. Запыхаться отъ бѣганія. Забігася, ледве дише. Харьк.

Забіглий, а, е. Забѣжавшій. Забігли дури (з України а Дунай). КС. 1883. IV. 770.

Забігатися, гаюся, ешся, и. Забожиться, употребляя выражение: „Бігме“. Вх. Зн. 21.

Забігти. См. Забігати.

Забідѣти, джѹ, діш, и. Навести ущербъ, обидѣть матеріально. Я тим не забідно його багато, що взяв у його трохи свого та того. Екат. у.

Забідатися, вѣюся, ешся, и. Начать жаловаться на своє положеніе.

Забідігати, нію, еш, и. Обидѣть. Бува, що бідний забатіте, а багатий забідніе.

Забіжний, ́, ь. Забіжнѣ крыло (у нѣводі). Нижнее крыло невода. Вас. 187.

Забій бою, м. 1) Убой, убіеніе. Бий його до забію. Бей его до смерти Як у забій біти. Дѣлатъ что-либо не переставая, безпрестанно. Як у забій бе мороз (день у день). Ном. № 683. Жалілися на прокля-

туций мороз, що як у забій забив—день у день. Мир. ХРВ. 283. *Перенели хавакали та як у забій билі.* Мир. ХРВ. 40. 2)? *Білки забой були на шляху.* Екатер.

Забійниця, ці, ж. Снарядъ для убиванія хогья. НВолын. у.

Забійня, ні, ж. У колесниковъ при гнутті ободовъ: столбъ возлѣ пеньна,— между нимъ и пенькомъ закладывается комлевая часть обода при его загibanіи вокругъ пеньна. Вас. 147.

Забіл, лу, м. То, при помощи чего жидкая пища получаетъ бѣлый цвѣтъ: сметана, молоко. *Сметана у борщі... забіл.* О. 1862. I. 72.

Забіліти, ся. См. **Забілювати, ся.**

Забіліти, лію, еш, м. Забѣлѣть. *Забіліти сніг.* Чуб. V. 806. *День забілів.* МВ. (О. 1862. I. 100).

Забілка, ки, ж.—**Забіл.** Желех.

Забілювати, люю, еш, забіліти, лію, еш, забіліти, лію, лиш, м. 1) Подбѣлювати, подбѣлювати, приправлять, приправить молокомъ или сметаной кушанье.

Забілюватися, лююся, ешся, забілітисся, ліюся, ешся, лишся, м. 1) Подбѣлюватися, подбѣлюватися, сметаной (о кушаньи). 2) = **Забіліти.**

Забір, бору, м. 1) Заборъ, забирание. У забір ітн. Ідти изъ дому на заработки для отработка неуплаченныхъ податей или забранныхъ впередъ денегъ. Вас. 208. *Є такі обои, що не спроможуться казенні віддати. Оттож такі ідуть у забор.* Голова, бачите, поєднається з яким небудь паном, котрому треба косарів або жєнців, запише тих, що не заплатили податей та і вислає, їх з села на роботу. О. 1861. XI. 111. 2) Вышивки на концахъ перемітн. Kolb. I. 38. Шух. I. 132, 160.

Забірати, раю, еш, сов. в. забраті бору, рѣш, м. Забирать, брать, забирать, захватывать, захватить, уносить, унести. *Король війну замилляє, дівки, жєнки зоставляє, самих хлонців забірає.* Мог. 147. *Нехай криваве забірає.* Ном. № 13677. *Забірай турка! бий турка!* ЗОЮР. I. 6. *Він же мене підмовляє і з собою забірає.* Лавр. 70. *Всього світу не забери.* Ном. № 4851.—**в неволю.** Брать въ плѣвъ.—**в москалі.** Брать въ солдаты. Лавр. 124. *Хлонців в москалі забірали.* Шевч. 662.—**силу.** Приобрѣтать значеніє, вліяніє. *Талу*

силу забірали запорожці. Стор. М. Пр. 43.

2) Перегораживать, перегородить стѣною.

Забіратися, раюся, ешся, сов. в. забратисся, боруся, берѣшся, м. 1) Забираться, забираться, заходить, зайти, залѣзати, залѣзть. *Зозуля встроженька в курці забірається.* Мдр. л. сб. 54. *Еней на ніч забрався спати.* Котл. Ен. I. 21. *Наро-скизував мѣ, що і в торбу не заберѣся.* Ном. № 1345. *Забравсь у чужу солому, та ще й шлєстить.* Послов.. 2) Убираться, убираться. *Геть, забірайся звідси!* Харьк. у. 3) Перебираться, перебраться. *Я заберусь у дату, а татко тут житимуть.* Каменец. у. 4) Братся, взятыся руками. *Забратися в боки.* *Заберітисся за ручки.* Мил. 220. 5)—**на тепло.** Начинать теплѣть (о погоді). Вх. Лем. 414.

Забіряк, ка, м. Взявший авансомъ плату (деньгами или натурой) за будущую работу. Вас. 208.

Забіснуватися, нуюся, ешся, м. Забѣсноваться. *Та він деколи як забіснується, то всіх з хати порозганя.* Харьк.

Забісований, а, в. Упорный, упрямый. *Був з нього козарлюка забісований. Що скаже, те й зробить, удача мійна в чоловіачи.* Г. Барв. 448.

I. Зб́іч, бочи, ж. 1) Укромное мѣсто. У зб́іч. Въ сторону, въ сторонѣ. 2) Укромный заливъ, бухта съ спокойнымъ теченіємъ. Вас. 206.

II. Зб́іч, нар. Въ сторону, въ сторонѣ, стороною. *Нашого хутора не зачепила буря, пішла мимо, наш зостався забоч.* Новомоск. у.

Зб́ічи, бжіу, жійш, м.—**Зб́ігтн.**

Зб́іяка, ки, м. Убийца, разбойникъ. *Ти сучий син волоцюга, зб́іяка, змій катюга, нічою о собі не дбаєш, о розбою помишляєш.* Чуб. V. 233.

Заблагати, ѓаю, еш, м. Умолять.

Заблаговістятн, шу, стиш, гл. Заблаговѣстять.

Забліматн, маю, еш, м. 1) Замерпять, тускло засвѣтитъ. 2) Заморгать. *Заблімала очима.*

Забліскати, каю, еш, м. Засверкать. *Серце в них розмотувалося, очі забліскали.* Мог. 133. *Як блискавка забліскає—знай, що твоя жєна в дорозе убрання прибірається.* Рудч. Ск. II. 102.

Забліщати, щу, щійш, м. Заблєстѣть, засверкать.

Забліяти, лію, еш, м. Объ овцѣ: заблєять. *Віоця забліє.* Шух. I. 89.

Заблуда, ди, об. Заблудившийся.
Заблудити, джу́, диш, м. Заблудять-ся, сбитися съ пути. *Заблудив, на попаду на свою дорогу.* Рудч. Ск. II. 101..

Заблудитися, джу́ся, дишся, м. Заблудиться. *Ой либонь моя дівчинонька та й у лісі заблудилася.* Чуб. V. 24.

Заблудний, а, е. Заблудившийся. *Рідний твій батенько... цурається тебе, моє цуценятю заблудного.* Г. Барв. 478.

Заблудати, каю, еш, м. 1) Зайти куда нибудь, блуждая. 2) Пуститься въ бродяжничество.

Заблѣвувати, вую, еш, сов. в. заблѣвати, люю, еш, м. 1) Начинать, начать блевать. рвать. Аф. 2) Выпачкивать, выпачкать блевотинами. Аф.

Заблѣвуватися, вуюся, ешся, сов. в. заблѣватися, блѣюся, ешся, м. Выпачкиваться блевотинами. Аф.

Забоббин, нів, м. мн. Суевѣрія, различныя суевѣрныя примѣты. Сим. 188. К. ПС. 120.

Забобинний, а, е. Суевѣрный. *Блукав би й в зимерах забобинних.* К. ПС. 81.

Забобинність, ности, ж. Суевѣрность. Желех.

Завованити, нію, еш, м. Завидѣть-ся владн. *Де-де завованим і моде.* Мпр. ХРВ. 141.

Завѣкати, каю, еш, м. Начать звонить.

Завѣтанка, ки, ж. Имѣющая замоченное, забрызганное платье, замараха.

Завѣтати, таю, еш, м. Замочить, запачкать мокрой грязью.

Завѣтатися, таюся, ешся, м. Замочиться, запачкаться жидкой грязью.

Завѣтѹха, хи, = **Завѣтанка.**

Забогарѣдити, джу, диш, м. Помочь (ради Бога). *Підти хита до Грицька Скакуна; той коли й не забогарѣдить, то хоч доброю радою порадить.* Грвн. II. 268.

Забожитися, жу́ся, жи́дся, м. Забожиться. *Хоч як козак забожитися,—не йми, діво, віри.* Мет. 53.

Забѣстий, а, е. Снѣжный (о зимѣ), занесенный снѣгомъ (о дорогѣ). *Зима була тоді забѣста—понамітало скрізь.* Екатерин. у.

Забѣсто, нар. Много снѣгу, сугрововъ. *Забѣсто було тоді (на шляху) дуже, великі забѣ були.* Екатер. у.

Забѣйний, а, е. = **Забѣстий.** *Забѣйма зима.* Лебед. у.

Забѣйство, ва, с. Убийство. *За ним злий*

діяв, ходитъ, на грѣх, на блуд, на зайбѣство призводитъ. КС. 1894. IX. 442.

Заболіти, лю́, ли́ш, м. Заболѣть. *Заболіла голова, сама не знаю чою.* Чуб. 123.

Заболотитися, чу́ся, ти́шся, м. Забрызгатися грязью, испачкаться въ грязи. Желех.

Заболотний, а, е. Находящійся, живущій за болотомъ. Желех.

Забондарювати, рѣю, еш, м. 1) Начать бочарничать. *Мій кум попередю колеса робив, а тепер забондарював.* Аф. 2) Заработать бочарствомъ. *Забондарював копу, та й в гроші на святки.* Аф. 3) Затерать, не возратить при бондарской работѣ. *Се такий бондар, що як оддаси що, то він і забондарює.* Аф.

Забондарюватися, рѣюся, ешся, м. О бочарѣ: заработать. Аф.

Забѣра, ри, ж. 1) На днѣпровскихъ порогахъ: рядъ, гряда камней, прорѣзываютихъ русло поперегъ течения. Драг. 229. *Карпо знав добре всі пороги, всі забори, знав кожний камінь.* Ленци. ПЮ. I. 138. 2) У рыболовновъ: камышевая стѣнка, перерѣзывающая рѣку (употребляется при ловлѣ рыбы мотцѣмъ). Браун. 16.

Забѣрка, ки, ж. Під забѣрку (попийтий). *О шубѣ: съ нѣсколькими складками сзади у тали.* КС. 1893. ЧП. 447.

Забормотѣти, чу́, чѣнь, м. Забормотать. *Часом усміхнеться, то насунуться, то забормоче.* Кв. I. 108.

Заборонѣник, ка, м. Часть плуга: каждый изъ клинцевъ, вбиваемыхъ около чересла: забивая ихъ то съ той, то съ другой стороны чересла, можно поднимать и опускать его или подвигать въ стороны. Чуб. VII. 398.

Заборѣло, ла, с. Забрало.

Заборѣна, ни, ж. 1) Защита. 2) Запрещеніе.

Заборонити, ся. См. **Заборонѣти**, ся. **Заборонѣти**, нію, еш, сов. в. заборонѣти, нѣю, ниш, м. 1) Защищать, защитить. *Я працював один за трьох і заборонив від нужди матер сестрою.* Скор. М. Пр. 34. *Господи Боже!... заступи мене, заборони мене від усякого злою.* Шух. I. 38. 2) Запрещать, запретить. *Ми бачили, що во ім'я Твоє впамяв бисі, і заборонили йому.* Ев. Л. IX. 49.

Заборонятися, ніюся, ешся, сов. в. заборонѣтися, нѣюся, нишся, м. 1) Защищаться, защититься. *Вкривали отаманів курнів і своѣ халабудки, щоб заборони-*

тися від дощу. Стор. М. Пр. 129. 2) Быть запрещаему, быть запрещену.

Заборотати, таю, еш, л. Затормошити, ебить съ толку. *Ви мене забортаєте, як будете ханати та з одного, а та з другою боку. Вас багато, а я один.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Заборотатися, таюся, ешся, л. Запутатися (въ прямомъ или переносномъ смыслѣ). *Він забортатися, та вже не знає що й робить.* Волч. у.

Заборошніти, ся. См. **Заборошнювати, ся.**

Заборошнювати, нюю, еш, сов. в. заборошніти, ню́, чїш, л. Запачкивати, запачкати мукою. Константиногр. у.

Заборошнюватися, нююся, ешся, сов. в. заборошнітися, ню́ся, нїшся, л. Запачкиватися, запачкаться мукою. Борз. у.

Заборсати, ся. См. **Заборувати, ся.**

Заборсувати, сую, еш, сов. в. заборсати, сяю, еш, л. Завязывать, заплязати, перепутывая (веревку) напр. *волоками од постолів заборсують на ноіз канці.* Гол. Од. 67. *Коси заборсани в мичку, немов жінка збралася словати їх під очінок та зав'язали на тім'ї, и вони й розсинались.* Мир. ХРВ. 180. Вообще перепутывать, перепутать (нити). *Глянь, як заборсала нитки, як їх тепер розплутувати?* Харьк. г.

Заброуватися, суюся, ешся, сов. в. заборсатися, сяюся, ешся, л. 1) Перепутываться, перепутаться. 2) Только сов. в. Заметаться, начать бросаться изъ стороны въ сторону. Аф. 3) Только сов. в.? Устать отъ суеты, отъ хлопотливой работы. *Зи день такечки заборсатється чоловік.* Полт. г. Г. Слов. Д. Эварн. 4) **Заборсатися з виплатою.** Не уплатить, остаться должникомъ. Желех.

Заборанни, на, м. Работникъ, идущій по принужденію на работу за уплаты податей. См. **Забір.** *Пішов зборяне купую са стени.* О. 1861. XI. 111

Заборанство, ва, с. Хождение на работки по принужденію, съ цѣлю добыть денегъ для уплаты податей. См. **Забір.** О. 1861. XI. 111.

Забості, боду́, дѣш, л. Заколотъ. Вх. Уг. 238.

Забощен, цня, м. Сось, кусокъ сотоваго меда. *„Давий, дїду, меду!“ ... Пішов, одрїзав йому забощенъ такого вже гарного, грешаного.* ЗЮР. I. 134.

Забочїтися, чўся, чїшся, гл. Косо

смотрѣть (непривѣтливо, угрюмо), коситься на кого. Угор.

Забранїа, ня, с. Взятїе, захватъ.

Забрати, ся. См. **Забирати, ся.**

Забрѣвкнуги, кну, неш, л. 1) Обрюзгнуть. Сям. 36. 2) Сдѣлаться водянистымъ; покрыться слизью (о квашеньѣ и пр.). *Буряк який, та й той у млогу забрѣжкне. Отто й дїжки забрѣжкла.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Забренїти, ню́, нїш, л. 1) Закужжать. *У полі нїчка забренїла.* Чуб. V. 387. 2) Загремѣть, зазвенѣть, зазвучать. *Защумїли луки, забренїли ріки.* Грин. III. 681. *Одні шерї щущумїли, другї забренїли.* Чуб. V. 1085. 3) Красоватися, заблїстать, засіять. *Кїтїки забренїли на полі. Гїрими мусульманські забренїли дївчатами оддливими й жїнками.* К. МВ. XI. 152.

Забрѣвкати, каю, еш, л. Зазвенѣть, забренчатъ. *Стая брань ту сїзничку ти якось і забрѣвкав струнами.* Рудч. Ск. I. 154.

Забрѣвкнуги, кну, неш, л. = **Вренкнуги.** *Що раз забрѣвкни струни вї.* Млак. 73.

Забрестї, реду́, дѣш, л. 1) Забрестъ, зайти. *Ой ти брїв, чорнобрїв, чим до мене не забрїв?* Чуб. V. 1126 --- в **гѣлову.** Взбрести на умъ. *Робє, що в голову йому забрѣде.* Харьк.. 2) Зайти въ водѣ (напр. во время ложи рыбы неводомъ). Аф.

Забрехати, шу́, шеш, л. Залаять (о собакахъ). *От же собака забрехала.* Кв. 259. *Собаки забрехали. Всї в хатї кимумль до вікон.* Левид. Пов. 203.

Забрахатися, шўся, шешся, л. Завратиться, залгаться. *Та він дєкали як забрешеться, то й сам не знає, що мєжє.* Харьк.

Забрїзвати, ся. См. **Забрїзкувати, ся.**

Забрїзкувати, кую, еш, сов. в. забрїзкати, каю, еш, л. *Забрїзказ кров'ю... матір.* Стор. М. Пр. 139. 2) Запрыскать, запрыснуть, закроплатъ, закропить. *У мамїг дїтей (очі, як болять) мамї забрїзкує покормом.* Грин. II. 318. 3) Начивать, начать брызгать. *Заєтїся, і хмар нема, а долїци забрїзказ.* Аф.

Забрїзкуватися, куюся, ешся, сов. в. забрїзкатися, каюся, ешся, л. Запрыскаться, забрызгаться. *Забрїзказся, залюстася.* Кв. I. 138.

Забрїндзати, дзаю, еш, л. = **Забрїохати.** *Іч, як забрїндзали спїдницю.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Забріндзатися, дзаюся, ешся м.—
Заброхятися. Миргор. у. Слов. Д. Дварн.
Забряняти, жу́, жийш, м. Зажуж-
жать. *Кудька забряняла*. Федьк.

Забрянькати, каю, еш, м. Забреньчать.
Рх. Уг. 238.

Забріти, рію, еш, м. Забрить, взять
въ солдаты.—лоб. Взять въ солдаты. *Ще
два дні до заручин, як йому лоб забрили*.
Чуб. V. 243.

Забрішкати(ся), каю(ся), еш(ся), м.
Заважничать, зачваняться; закавризначать.

Забрід, рόδу, м. 1) Уходъ изъ дому
на заработки; бродяжничество. *Це б то
ми покинемо, село та пустимось въ забрід*.
О. 1862. V. 106. У Макаровскаго в заб-
рід пустітися имѣть переносный смыслъ.
*Там з роду жеваріе любові, і як порою за-
памас, то з толку хоч кою збивас, і мозок
напутишь і крок. Се і Знеможенько
дознав: еть як мудриць, стуріся, шився,
а все таки в забрід пустися, на муки
сам себе оддав*. Мбр. Г. 17. 2) Рыбный
заводъ.

Забрѳда, дя, об. 1) = Задріпа. 2) Бро-
дьяга. *Та він у нас забрѳда: усе десь блу-
ка—чи на роботі де, чи й так,—хто
яко зна й де він*. Александров. у.

Забродіти, джу, диш, м. Започить
въ водѣ, запачкать въ грязи.

Забродітися, джүся, дишся, м. За-
почитися въ водѣ, запачкаться, ходя по
грязи. Ном. № 7252. *А дівчина з лісу
иде та й заросилась, та й забродилась*.
Мвл. 110.

Забрудчик, ка, м. Работникъ, зани-
мающийся рыбной ловлей сѣтями на за-
водахъ. Черном..

Забрѳсть, стя, ж. На плодовыхъ де-
ревьяхъ: почки цвѣтѳвоя. *На яблуні ба-
гато забрѳсті, багато яблук буде*. Рк.
Левнц.

Забрудіти, джу, диш, м. Запачкать.
Забрудітися, джүся, дишся, гл. За-
пачкаться. *Зиросися, забрудився*. Гол. I.
180.

Забрудніти, ню́, ниш, м. = Забру-
дити.

Забру́кати, каюся, ешся, м. За-
пачкаться въ грязь. *Забрукається свита
як дома*. НВолын. у.

Забрѳха, хи, об. Забрызганный грязью.
См. Задріпа. *Так і шкандя куди погало
бігін забрѳха*. Харьк..

Забрѳхати, ся. См. Заброхувати. ся.
Забрѳхувати, хую, еш, сов. в. забрѳ-

хати. хаю, еш, м. Замачивать, замочить,
забрызгивать, забрызгать грязью (платье).

Забрѳхуватися, хуюся, ешся, сов. в.
забрѳхатися, хаюся, ешся, м. Загряз-
няться, загрязниться мокрой грязью, за-
мачивать, замочить себѣ края платья.

Забрѳхнати́ти, тію, еш, м. Забере-
менѣть. *Забрѳхнати́м дівчина, мені мо-
лодою біда*. Грив. III. 683.

Забрѳзкати, каю, еш, м. Зазвѣсть,
забрачать, забрякать. *Пан рїнами забрѳз-
кав*. Г. Арт. (О. 1861. III. 103). *Хай
чарки забрѳзка, хай всемо буде*. Греб. 392.
*Стужки в браму коніями, та й забрѳз-
кий новодими*. АД. I. 271.

Забрѳзкотіти, кочү, тиш, м. = За-
брѳзкати. Аф.

Забрѳзчати, зчү, зчийш, м. = Забрѳз-
кати. *Криві шаблі забрѳзчили*. Мет. 436.
*Утору ррки підїїлами, кайданами забрѳз-
чали*. Макс. 1849. 11.

Забубнити, бню, ниш, м. Ударить въ
литавры. *Ой заруко мені і забубнено, бо-
ври побужено*. Нп.

Забубони, нів, м. мн. = Забобони. Не
дуже люблю сільське понедїлювання і всякі
сїльські забубони. Левнц. Пов. 170. *Баб-
ські забубони*. Ном. № 253.

Забубоніти, ню́, ниш, м. Невнятно
заговорить, глухимъ голосомъ заговорить.
Забубонів, як старий дяк. Ном. № 12892.

Забування, ня, с. Забываніе, забве-
ніе. Левнц. Пов. 303.

Забувати, ваю, еш, сов. в. забу́ти,
бүду, деш, м. Забывать, забыть. *Таку
собі, моя мила, натуреньку маю, то як
сяду близько шибє, то все забуваю*. Мет. 64.
Тоді я тебе забуду, як очі зляюцу. Мет.
62. *Забудь віл, коли телям був*. Ном.
№ 1044. *Пшла кудись сїней забудла за-
мкнушь*. Рудч. Ск. I. 20. *Забудим латини*.
Чуб. III. 353. *Забүти на щѳ, на ко́го*. За-
бывать о чемъ, о комъ. *Що б то й було,
як би всі бачили! то б і на Бога забули!*
Ном. № 1448.

Забуватися, ваюся, ешся, сов. в. за-
бу́тися, дүся, дешся. м. 1) = Забувати.
*Пршай же! швидко убрайся, обидники не
забудуться*. Котл. Ев. IV. 11. 3 км. мо-
бились, розлюбились, мурну забуватися. Чуб.
V. 156. *Ой за яром брали дівка льон, ти
забудеш покїзати*. Мет. 60. *Забудь, під-
кіля й діврі підчиняються*. Ном. № 5811.
Забудя на його. 2) Забытаться, забыться,
приходвть, прийти въ забвеніе. *Минулося—
забудюся*. Посл. *Забудється юр*. Шевч. 67.

Забуднюк, ику, м.—Забудування. *Вийшли на пусте місце, де ні однієї хати; а там ізнов починаються забудинки і всі на друшій штиль; де двіроч стоїть, де просто як сільська хата.* Св. Л. 24.

Забудівля, ля, с. Строреніє, постройка. *Дзвіниця коло цієї ж церкви ше дивніша: стоїть підмурок... на підмурку по краях... стовни... на тих стовпах мурований піддашок, як червоий поясак; на піддашку забудівля з дірми змігчя вікон. Тут дзвони висять... Стоїть собі дзвіничка, а туст на ній наче тишається, наче йому величнійше стояти на такім пичнім забудівлі.* Св. Л. 26.

Забудувати, вую, еш, сов. в. забудувати, дую, еш, м. Застраивать, застроить. *Инде замсь улий майдан і нішто йому не забудуєє і нічого на йому нема.* К. ЧР. 63.

Забудуватися, вуюся, ашся, сов. в. забудуватися, дуюся, ашся, м. Застраиваться, застроиться. *Вемкий був майдан, та вже забудувавн багато.* Черниг. г.

Забудування, ня, с. Строреніє, постройка. *Якісь невідані місця, якесь пишне забудування.* Левиц. I. 213.

Забудувати, ся. См. Забудозувати, ся. **Забудька, ки, ж.**—Забудюк 2. *Озьми хліб, забудьку, той, що як виймаєш із печі та забудеи винять.* Драг. 32.

Забудько, ка, м. Забывчивый чоловік. *Який же з тебе забудько, хлопче.* Подольск. г.

Забудькуватий, а, в. Забывчивый. Могил. г.

Забудюк, дька, м. 1) Забытый предмет. Черк. у. 2) Забытый въ печи хлѣбъ. *Як забудька хто згїєт, то все буде забувати.* Подол. г. 3) Раст. червоный. *Arthemisia vulgaris L.* Наїєсь забудьків. Сталь забывчивъ. Ном. № 13742.

Забужавити, вію, еш, м. Загрязнить. *Ото вікна забужавили—нічого не видно.*

Забужувати, жую, еш, м. Опалить перья і пухъ (у птиць). *Я вже курча забужувала.* Лебед. у.

Забузавити, ню, няш, м. Заговорить, пошесть (чепуху)? *Вона йому нісенитницю як забузавила, то він і рукою махну.*

Забузувати, зую, еш, м. Забыть, заподїть, засыпать, залїпнть смучнѣмъ тѣломъ, грязью. *Борода йому забузавана снігомъ.* Греб. 404. *Банька скляна, та забузавана, та й не видно, що у їй.* Кан. у.

Забұлькати, каю, еш, м. О жидкости: забұльчать, забұлькать, забұлтьхатъ.

Забұлькотати, чў, чеш, и забұлькотіти, чў, тїш, м. Сильно забұльчать. *Шубовсть у воду! тїлки забұлькотїло.* Харьк. *Чог як відїткнувся, вода й забұлькотїла у човен.* Стор. I. 82.

Забуднїчитися, чуся, чїшся, м. Заважничать.

Забунтувати, тую, еш, м. Взбунтоваться. *На Господа вони забунтували.* К. Пс. 3.

Забўритися, рюся, рїшся, м. Обио-чаться.

Забуркотати, чў, чеш и забуркотіти, чў, тїш, м. Заворковать.

Забуркукати, каю, еш, м.—Забуркотати. *Озись, юлубко, забуркукай стїга.* К. Дз. 191.

Забўрний, а, в. Буянь. *Він як п'яний,—страх який забурний.* Міус. окр.

Забўртати, таю, еш, м. Зарыть. Вх. Уч. 238.

Забўртатися, таюся, ашся, м. Зарыться. Вх. Уг. 238.

Забуртїти, рчў, тїш, м. 1) Забыть, засыпать, залїпнть. *Вїкна забуртїло (снїгомъ),—нічого не видно.* Мнж. 130. 2) Воткнуть, возвить. *У серце нїж забуртїла.* АД. I. 304.

Забурувати, рую, еш, м. Забурлить. Харьк.

Забурунний, а, в.—Забурний. *Я як п'яний, то забурунний.* Міус. окр.

Забурхати, хію, еш, м. Забўшевать (о водѣ, вѣтрѣ).

Забурчати, чў, чїш, м. Заворчать, заурчать. *Уже старий забурчав—сердиться.* 2) Зашумѣть, зажурчать. *По хлїві весельця гули. Пливуть—аж вітри забурчали.* Котл. Ев. IV. 8. *В рївчуху струмочок забурчав.* МВ. (О. 1862. I. 71).

Забўти, ся. См. Забувати, ся.

Забутїти, чў, тїш, м. Загудѣть. *Загудів, забутїт сивий юлубонько по зеленїй ліщинї.* Гол. I. 131.

Забўтковий, а, в. Вызывающий забвєніє. *Треба тобі дати забуткою.* Ном. № 5820.

Забўтїний, а, в и Забўтїний, я, в. 1) Забывчивый. *Забутний чоловік.* Черк. у. *Нїяк от не задаю, як його прозвати; и такий забутний став—так зараз і забуду.* Верхведнѣр. у. 2) Вызывающий забвєніє. *Чи менї дано такого зїлля забутного, чи що?* Г. Барв. 351.

Забуток, тку, м. 1) Остатокъ, памятникъ. *Забуток старовини.* О. 1862. X. 1. 2) Забвение. Павлогр. у.

Забуття, тја, с. 1) Забвение. *Продаємо чортячі тіло й душу за нещасливу забуття хвилину.* К. ЦН. 217. 2) Забытье. *Усе крутом спало, мов зачароване, в темлі забуттї теплої ночі.* Мир. ХРВ. 19.

Забухікати, каю, еш, м. Закашлять глухо и сильно.

Забучавіти, вію, еш, м. Затвердѣть (о почвѣ).

Забучати, аю, еш, м. Роскошно разросться, вирости; во множествѣ появиться. *Як поле в них буле бодяками, так забували серед Царяраді невольницькі базарі козаками.* К. МБ. XI. 52. *Густо забував наш нарид на руйні.* К. Дз. 16.

Завабяти, люю, еш, м. **Заваблювати.** **Заваблювати, люю, еш, сов. в. завабити, блю, биш, м.** Примаивать, приманять.

Завбага, ги, ж. Отягощеніе; помѣха. *Ось ністисітне лишень!—каже ти ар старині.—Збиралсь ціх балам скілля! Хом би швидше дигатись ції завач,—іг стіляки не буваю.* Лохв. у. Слов. Д. Эварі.

Завагітніти, нію, еш, м. Забеременѣть. *Они вони вже як завагітніла, що от-от родити будуть...* Рудч. Ск. II. 90.

Завагоніти, нію, еш, м. **Завагоніти.** *А та чи злягала, чи не злягала з ужасом, вже й завагітніла.* ЗОЮР. II. 33. *Они як йому жінка завагітніла, так теща і каже йому: приноси ж її до мене рожать.* ЗОЮР. II. 38.

Заваготіти, тію, еш, м. **Заваготіти.** Мнж. 37, 25.

Завбада, ди, ж. Препятствіе, помѣха, затрудненіе. *То завбади є йому, що воно не зійшло.* Камен. у. *Бути на завбаді.* Служить помѣхою, мѣшати. *Йому й муга на завбаді.* Ном. № 2840. *Показую животної й тирани на завбаді.* Посл. Стати на завбаді. Помѣшати.

Заважкати, джаю, еш, м. **І Заважжати.**

Завадити. См. **І Заважати.**

І. Заважати, жаю, еш, сов. в. Завадити, джу, диш, м. 1) Препятствовать, мѣшати, помѣшати, быть помѣхой. *Сей сміль мені не буде заважати, и буде моему серцю смілости додивати.* Макс. 1849, 85. *Еш, тиль зійде, я заважай, нема часу з тобою ту балакати!* Камен. у. 2) Подействовать дурно (на желудокъ). *Нони-*

ному животної і тирани завадять. Ном. № 7159. *Завадило.* *Затошило.* *Мені з самою ранку завадило.* Аф. 406.

ІІ. Заважати, жаю, еш, м. **Заважувати.** *А в книжці три целяги, та й ті заважати.* Грин. III. 652. *Бачця, нічого не заважують слова, а Леся, да й сама Черезаниха, нисилу змоли дивитись без сліз на ту нещасливу новістку.* К. ЧР. 221.

Заважити. См. **Заважувати.**

Заважній, а, б. Вѣсний, тяжелый, желобчатый. Левч. 165. *Продажне—заважне.* Ном. № 10523.

Заважити, нію, еш, м. **Заважити.** *Жінка в його дивно вже заважніла.* Рудч. Ск. II. 114.

Заважувати, жую, еш, сов. в. заважити, жу, жиш, м. 1) Вѣсить, имѣть вѣсъ. *Скіляки пудів вона заважить?* Кош. II. 72. 2) Имѣть значеніе, быть важнымъ. *Тут початок діла більше заважить, аніж стілякі ціли.* К. (О. 1862. III. 23). *А що? Бачато пвідій заважив розум?* К. ЦН. 296.

Заважуватий, а, в. Неповоротливый. Мнж. 180.

Завала, ли, ж. 1) Завалъ, набросанная масса чего, загроможденіе. *У хаті така завала, що нема де сісти.* НВол. у. 2) Заносы снѣжные. *Завала снігу велика.* НВол. у. *Летєт і зимі як кричим—то на завалу.* Вх. Лем. 414. 3) Грозовая туча; буря. *Від запад-сонця прийшла завала.* Вх. Зп. 18.

Завалій, а, в. Неповоротливый, увальень. Мнж. 180.

Завалістий, а, в. Мвогоснѣжный (о зимѣ). *Заваліста зима.* НВол. у.

Завалисто, нар. Большіе сугробы снѣга, глубокій снѣгъ. *Як у долині, то завалисто, а полем ні.* НВол. у. *Снігу не дуже завалисто.* Черк. у.

Заваліти. См. **Завалювати.**

Завалувати, лую, еш, м. Сильно залять (о многых собакахъ). *Залявають собаки, завалують на вовка.*

Завальковий, а, в. **Завалистий.**

Завалькувати, кую, еш, м. Замазать глиной стѣну.

Завалькуватий, а, в. Лѣзливый? неповоротливый? *Потім як роздичалась ближче, дак і завалькуватий, і лемехуватий (дід).* Г. Барв. 498.

Завальній, а, б. **Завалистий.** *Завальня зима.* НВол. у.

Завалювання, ня, с. Обвалюваніе.

Завалювати, люю, еш, сов. в. заваліти, лю, лиш, г. 1) Завалювати, завалити. *Сні завалить по стіну усі шияги, ні вийши, ні виїхати.* Греб. 404. 2) Обрушувати, обрушити. *Прийшла додому, ніч завилла.* Нп. 3) Переносно — закатувати, закати́ти. *Він як завалив!* Онъ какъ закатилъ (о вѣдѣ). *Йому як завалив, то мабути сот кілька.* Завалив піти. Запилъ.

Завалюватися, лююся, ешся, сов. в. завалітися, люся, лишся, м. 1) Обвалюватися, обвалитися, обрушуватися, обрушитися, завалюватися, завалитися. *Була завалюлася стіля, трюги людей не побіла.* 2) Завалюватися, завалитися, забиратися, забратися. *Було завалюлося на ніч.*

Заваліти, лію, еш, м. 1) Заваляти. 2) Запачкати.

Завалітися, ліюся, ешся, м. 1) Завалятися. *Десь завалююся у коморі.* 2) Запачкаться.

Заваліщий, а, в. Заваліщійся, плохой, мало приводний.

Завар, ру, м.—Заварювання 2. Кв. II. 289.

Заваріти. См. Заварювати.

Заварка, кн. ж. Кушанье, сваренное изъ молочной сыворотки и сыра или вурди. Вх. Зн. 18.

Заварювати, рую, еш, г. Обезпечити, упрочити; сохрانیть. *Заваруй нас, Христе пане!* Гол. II. 95.

Заварювання, ня, с. 1) Завариваніе. 2) Лѣченіе сухими банками при боляхъ живота.

Заварювати, рую, еш, сов. в. заваріти, рю, рши, г. 1) Заварювати, заварить. *Варяра заварить, а Сиви засолить.* Ном № 507. 2) Печь, запечь (о боли). *Що це, сестро, да її за тиво, коло серця заварило.* Чуб. V. 432. 3) —сбнящниці. Ставить, поставити сухія банки при боляхъ живота. *Вона й язичок підняти, і сонящниці заварити, ось така то вона.* Кв. Драм. 57).

Заватра, ри, ж. У гуцульськихъ пастуховъ въ полонінахъ: родъ шалапа среди загороди, въ которой ночують животныя: съ покатою крышей изъ дуба в открытыхъ боками, чтобы спящій тамъ пастухъ могъ всегда видѣть животныхъ. Шух. I. 185, 188.

Завобльщи, нар. Величиною. Камінь такий завобльщи, як де є гана велика. Рудч. Ск. I. 105. *Так мабудь з теля завобльщи буде.* Харьк.

Завбжѣти, жію, еш, м. Обѣднѣть. Лебед. у. Камен. у. *Він тим не забаштѣ, а ми не завбжѣєм.* Камен. у.

Завважѣти, жію, еш, сов. в. завважѣти, жу, жиш, м. Замѣчати, замѣтити, подмѣчати, подмѣтати, усмотрѣть, соображати, сообразити. *І пішов собі, наче він не завважив і не чув слова її благацію.* МВ. II. 117. *Я вже завваживъ мирового, який він.* НВол. у. *Дѣ-но, а там дѣлй завваживмо, куди нам повертати.* НВол. у. *Уже й сих сѣв Христових досити, щоб завважити, як противні слова н. Аскоченскаго напу христианьскій.* Костом. (О. 1862. VI. 10). 2) Дѣлати, сдѣлати замѣчаніе кому.

Заввищ, заввищкн, нар. Вышнюю. *Кров із ями свистала вору заввищки з чоловіка.* ЗОЮР. I. 302. *Де гата стояла,—критива та бур'я заввищки з мене поросло.* Г. Барв. 176. Ум. Заввищечн.

Завволити, лю, лиш, м. Пожелати, захотѣть. *Як завволити, сестро Меланіе,—одказала Катря.* МВ. II. 199.

Завгбрити, рю, рши, м. —комѣ. Затруднити кого; задержати кого. *Ще й не ввчир, а вже шарування тільки поблизил... О, щ їй не завгбрити! Поли сонце сяде, вона і поблє.* Мир. Пов. II. 80.

Завгѣть, нар. Исключая, кромѣ. Харь. **Завглиб і Завглибен, нар.**—Завглибшкн. *Кімъ як стирбис,—так усіма чотирма ногами по концю її вблє, у коліно завглиби.* Драг. 253.

Завглибши, нар. Глубною. *В цій кручі завглибши буде сажнів півтора.* Черк. у.

Завгбно, нар. Угодно. *Ізвертається і чоловікомъ, і свинєю, і кішкою, і чим завгодно.* Рудч. Ск. II. 176.

Завгодя, нар. Заблаговременно, зараніе. *Трѣби заводя ладити з своїм добром у город на ярмарок.* О. 1861. IX. 176. *Збірлися занюда, заводя скупувались, несли, варили.* Мир. Пов. II. 56.

Завгородній, я, в. Находящійся за огородомъ. Аф.

Завгбрити. См. Завгорювати.

Завгорювати, рую, еш, сов. в. Завгбрити, рю, рши, м. 1) Причиняти, причиняти горе, неприємность. *Та хоч бий себе, хоч рѣж,—сім нікому не завгбрити.* Харьк. 2) Переносн. запренати, запретити. *Немай брешуть: модім не завгбрити.* Харьк.

Заврубшкн, нар. Толщною. *Намисто було заврубшкн як моє.* Харьк.

Завдіванка, ки, ж. Согрѣтое молоко съ примѣсью сметаны. Каменец. у.

Завдавати, даѣ, еш, сов. в. завдѣти, дам, дасѣ, м. 1) Давати, дати. Як Бо дасть, то й тут завдасть. Ном. № 13. 2) Задавати, задати (урокъ). О. 1862. I. 54. 3) Отдавати, отдати, закабалювати, завабляти. Мій батенько мене прокляв і зміяці завдав аж на три годи на послушн. Рудч. Ск. II. 106. 3 дочкою зіг спати, завдав сина у лакеї. Шевч. 349. Ждала мати, ждала мати (дочку), та вже й зажурилася. Доноу моя, доноу, доноу-одиноце, та й безталаннице! чи тебе завдамо, а чи запродане? Чуб. V. 744. 4) Засылати, заслати, ссылати, сослати, упрятувати, упрятати. А на дворі коня взято, за Дунай завдамо. Мет. 213. На вічну катуру завдав. Макс. 1849, 91. Семена Палія на Сибір завдав. Макс. 1849, 88. Далеко десь були вони завдаті. МВ. II. 34. 5) Причиняти, причиняти кому чого, якої-будь вреду, сдѣляти чого-либо неприємне, — въ слѣдующихъ выраженіяхъ: — жѣло. Причиняти скорбь, печаль, горе. Тенер мене покидаєш, серию жѣло завдаєш. Мет. 15. Як я тебе в військю дам, собі жѣло завдам. Макс. 1849, № 22. — жѣху, страх, стрѣху. Наводять страхъ, устрашати. Щоб більше жаху йи завдати, і щоб усяк боявся так робити, — у річці вражу шуку утютити. Гліб. А буде нашу тисячу знати і рубати, буде нам, великимъ панам, великий страх завдавати. Макс. 1849, 89. — муни. Причиняють страданія. Не завдавай мені молодому смертельної муки. Мет. 210. — парлѣ, прочухана, прочуханни, хлбсту, чбсу Завдати трепку, отколотити. Ном. № 3860 — 3862. Завдавши чосу татарѣ, січовики отруаювали заін против черкесів. Стор. М. Пр. 27. — соромѣ. Пристыдять. Світмкатишляки при стіні, в неї сорочка не її, в неї сорочка кумина, — завдайте, буяре, сором! Грин. III. 486. — туги. Причиняють тоску, горе. Ой не завдавай, чорнявая, мому серцю туги. Чуб. V. 55. 6) — брехню, неправду. Обвиняють во лжи. Що бізѣусь, то завдиють неправду. К. Юв. 74. 7) — думни. Заставити думати, безповортяться. Я боржій пішла добою, бо грім і блискавка, і дощ завдали домашнім про мене думки. Г. Барв. 221. 8) — дурня. Ставить въ глупое положеніе, виставлять дуракомъ. Вони добре бачили, якот дурня завдав усім Колумб. Ком. I. 55.

Завдѣлеки, нар. = Завдальшки.

Завдальшки, нар. Разстояніемъ. Так завдальшки, як до тій грѣбі, сиділи в очеретѣхъ дикі качки. Черк. у. Завдальшки як до того сулоставу одігали чумаки од села. Черк. у.

Завдѣння, ня, с. Задача; урокъ. Башт. 22.

Завдѣрим, нар. Задаромъ, за безцѣногъ. Татарин, братіку, татарин, вірдов сестрицю завдѣрим, та взяв завдатку камишу. Нп.

Завдѣти. См. Завдавати.

Завдѣток, тку, м. Задатокъ. Добре слово стоить за завдаток. Ном. № 10674. Я трохи дам завдатку, а там зароблю в кого майструючи та й оплачусь. Г. Барв. 186.

Завдѣча, чі, ж. Задатокъ. Я вже взяла три карбованці на завдачу. Полт. г. Слов. Д. Эварв.

Завдѣвж, **Завдѣвжжя**, нар. Длвною, въ длину. Рои по аршини завдѣвжжя, коли не білми. Стор. I. 41.

Завдовіти, вію, еш, м. Овдовѣть. Малою заміж пішла, та це й молодого завдовіла. Мвл. 91. Чом ви, вітти, рано забіліли, я молода завдовіла. Чуб. V. 806.

Завдрѣге, нар. = Вдруге. А він його завдрѣге як заїде у вузо! Херс. у. Слов. Д. Эварв.

Завдѣякі, нар. Благодаря. Завдѣякі доброду чоловікові, що порятував мене иматком хлѣба, я, поснідавши, спроміся переван-вані додому доплентатися, а то пак нездужав уже і ступіня ступити.

Завдѣчѣти, чѣю, еш, м. Благодарить, приносить благодарность.

Завдѣчений, а, в. Благодарный. Завдѣчений поетові, що він квітками душі своєї уквітчав його щастя, ... просив його до себе. К. ХП. 23.

Завѣдений, а, в. 1) Принятый, установленный. 2) Явленый. Він казив, що наш контракт незаконний, бо не завѣдений у нотаруса. Павлогр. у.

Завѣдѣння, ня, с. Обычай, обыкновеніе. У них ніке вже завѣдѣння, що всі брати, хотъ вони й женаті, живуть і роблять укупі. У нас таке завѣдѣння, що жінки не молотять.

Завѣдено, нар. Разумѣтся, конечно. Борз. у.

Завѣдѣнція, ціі, ж. = Завѣдѣння. Ич, думлю, якн в їх завѣдѣнція! Треби й собі, щоб не подумали, що я мужик, дик нічою

й не знаю. Драг. 52. Се вже така буде устою заведснійа. Кв. Драм. 34.

Заведисвіток, тва, м. = Дурисвіт. Желех.

Заведія, дії м. Обманщик? Гол. II. 508. **Завезанско** и **завезлиско, ка, с.** Мѣсто, гдѣ почва глубоко запала. Вх. Лем. 414.

Завѣвті. См. **Завоаяти.**

Завѣкати, каю, еш, м. Запричать „вей-мир“. „Яку торбу, якого баранія?“— *завейкал жиди.* Рудч. Ск. II. 132.

Завеличатися, чаюся, ешся, м. Заважничать. *Завеличася, як жид на родинат.* Ном. № 2490.

Завѣрба, би, ж, и **Завѣрбник, ка, м.** Родъ раст. изъ породы *Salix.* Вх. Зн. 18.

Завѣрбувати, бую, еш, м. Завербовать. *Дручу половину завербував собі в товариство тї шмаровози.* Стор. I. 109.

Завѣргати, гаю, еш, сов. в. **завѣргнути, ну, неш и завѣргти, вѣржу, жеш, м.** Забрисывать, забросить, закидывать, занкинуть. *Прали двойка хустки на леду, прийшов до неї красний молодець... „Я ти, двойко, хустки розмечу.“—Як ти розмечеш, я сі позберу. „Я ти, двойко, праник завержу.“—Як ти завержеш, а я сі найду.* Гол. II. 73—74.

Завѣрдѣти, дити, м. безл. Почувствовать дурноту. *Щось мені завѣрділо.*

Завѣредувати, дую, еш, м. Закапризничать, заприхотничать, начать привередничать.

Завѣретнітися, нюся, нишся, м. **Завертѣться, закружитися.** *Усе заверетнілось у мене в очі.* Г. Барв. 398.

Завѣрещати, щу щіш, м. Громко и рѣзко закрячать. *Як увійшла в хату, як завѣрещить, як засичить!* Левиц. Пов. 343.

Завѣрнійголова, ви, об. Человѣкъ, морочайлїй другого, сбивающїй съ толку.

Завѣрнїти, ся. См. **Завертати, ся.**

Заверт, ту, м. 1) = **Завертень.** *Ничим вовкові блявати, так завертнями.* Ном. № 2823. 2) **Заворотъ, поворотъ.** *Отой Шпак живе на завертї.* Каменец. у.

Завертайло, ца, м. Производящїй кастралїю. *Оцей мїй кум зинертайло на нашому сеї.*

Завертати, тваю, еш, сов. в. **завертнути, ну, неш, м.** 1) **Заворачивать, заворачивать, поворачивать, поворачивать.** *Дике уня... завернуло під крмляче колодку та й куняє на озерї.* Греб. 402. *Уже коники зупраженї і возики завертнї.* МУЕ. III. 139. 2) **Заходить, зайти по дорогѣ.** *Хню б*

не завернує на двір, або не зайшов у хату,—є кожному торїлки чарка. Стор. М. Пр. 153. *І в хутір лих завернуло, і сліз чимало принесло.* Шевч. 106. 3) **Ворочать, воротить.** *Завертала миленько, завертала: ой вернися, мїй миленький, завертися.* Мир. Л. сб. 295. *Там нашла гуси дївчина молодї.* — „*Покинь, дївчино, гусоньки завертати.*“ Гол. I. 72. *Жолїри; що йшли слїдоком, завернули собак.* Стор. М. Пр. 112. 4) **Приглашать, пригласить зайти, запрашивать, запросить.** *Оттоді-то удова не убогою себе мам, всіх козаків у двір завертала.* Мет. 424. 5) **Возращать, возвращать что.** *Заверну все твое.* Грин. II. 99. 6) **Оскоплять, оскопить (животное).** О. 1862. V. Кух. 39. 7) — **голоу, мѣзон (ному).** **Оглуплять, одурять (кого).** *Не тїїї освіти, що серце сушить і голову завртає.* О. 1861. XI. 104. **Чаще безлично: завернуло голову, мѣзон (ному).** **Одурѣль (кто).** Чуб. III. 131. 8) **Завертнати нїс.** **Заважничать.** Ном. № 2467.

Завертатися, тваюся, ешся, сов. в. **завертнїтися, нуся, нешся, м.** 1) **Заворачиваться, завернутися, поворачиваться, возвращаться, воротиться, воротиться, поворачиваться, возвращаться.** *Бїжї, бїжї, дїтя мѣє, не барися: на січечному порозї завернися.* Мет. 150. *Тебе, серце, не покину, гонї покину,—завертися, до серденька приюрнися.* Чуб. V. 262. **Завертнїтися, тату, додому,—я й сама їду.** Рудч. Ск. II. 55.

Завертѣха, хи, ж, ж?—*Який буде обїд тїїї...—Не журїя ти, дївчино, єсть шим в полі соломага, козничья завертѣха.* Лукаш. 12.

Завертень, тня, м. Веревка или деревянное кольцо, которыми прикрѣпляют оглоблю къ санямъ. Снм. 37. *Ничим вовкові блявати, так звертнїями.* Ном. № 2823.

Завертїти, ся. См. **Завіртчувати, ся.**

Завертга, ки, ж. 1) Пукъ стеблей стоящаго на корню хлѣба, свернутый узломъ. По народному повѣрью, **завертга** дѣлается съ злымъ умысломъ и имѣеть силу причинить болѣзнь сорвавшему ее или съвшему хлѣбъ изъ зеренъ тѣхъ колосцевъ, которые были въ **завертці.** К. С. 1889. XII. 597. См. **Завивка, завитка, завиття, закрутень, закрутка** 2) Родъ деревяннаго запора у дверей: проходящїй сквозъ дверной косякъ стержень, на внутреннемъ концѣ котораго деревянная пластинка, прикрѣпленная къ стержню посреднїмъ и при горизонтальномъ положенїи захватывающая своєю по-

ловною внутрь отворяющуюся дверь; вращая стержень, а съ нимъ и пластинку, можно отпирать и запирать дверь. Чуб. VII. 383. *Христя кинулась до надвірних дверей... зачинила її закурила заверткою.* Мир. ХРВ. 216.

Завершати, шати, аш, сов. в. **завершити, шти, шийш,** гл. Завершать, завершить, заканчивать, закончить (крышу, стогъ, конну). Чуб. III. 390. *Здорові та гарно завершені стои тищеніи та жита.* О. 1862. X. 113. Иногда употребляется и вообще въ смыслъ заканчивать, закончить, довершить. *Бреши, бреши, гаразі заверши, під консь траиду скажи та її забейши.* Мнж. 166. *Було, було, поано, а сей їд завершило* (т. е. дошло до высшей степени): *ні хліб не вродив, ні одородини.* Волч. у.

Заверюха, хи и пр. = **Завірюха** и пр.

Заверійка, ки, ж. Родъ запора деревяннаго. Вх. Лем. 414.

Завеселітися, ліся, лішся, гл. Отдаться веселью.

Завесті, ся. См. **Заводити, ся.**

Завечеріти и **завечоріти, рать,** гл. безл. Повечерѣть.

Завештатися, таюся, ашся. гл. 1) Засушить. *Вона завешталась по хаті,— дивомъ, несе її черв'яка заморити.* 2) Начать шлаться. *Парубок сидів удома, а не завештався по містак.* 3) Засидѣть, загуляться. *На току завештався: там молодяни та віють.* Харьк. *У насійі завештався.* Харьк.

Завжде, нар. Всегда. *Ой де то ангели та пісно співать, Вешчанню Бога ляжде шваляють.* Чуб. III. 384.

Завждній, а, в. Всегдашній, постоянный. *Треба їд до діла привичаїти. От і починь завжде не привичаювання.* Мир. ХРВ. 127.

Завжди, нар. = **Завжде.** *Чи що зроблю, куди піду, завжди серце в тузі.* Чуб. V. 277.

Завждній, а, е. = **Завжденній.** *То було завждніше змацання.* Мир. Пов. I. 149.

Завдалегідь, нар. = **Завдалегідь.**

Завдбвж, завдбвжки, нар. = **Завдбвжки.**

Завзітий, а, в. Стойкій въ преслѣдованій своей цѣли, упорный, неуступчивый; ожесточенный, неукротимый, злобный. *Завзіте як перць, шкіль не віде на терць.* *Наш отаман Гамалія отаман змацаний.* Шевч. 60.

Завзітися, візьм'юся, мешся, гл. 1) Задаться цѣлю, упорно стремиться къ чему. *Завзілись ляхи ще і багатіи мде забрати, забрати тих бідних сирот.* Чуб. V. 973—974. 2) — **на кого.** Взвѣстяться, ожесточиться, напасть на кого. *Писарь завзівся на мене.* Каменец. у. *Три семі завзілися на старшину.* НВолын. у.

Завзітість, тости, ж. Отвага, стойкость въ преслѣдованій цѣли, упорство, ожесточеніе, злоба. *Воєнна буря закрутила, латинське серце замутила, завзітість всякого бере.* Котл. Ев. IV. 63. *Завзітістю сповняе Україну.* К. ЦН. 201. *В звязності страшний.* К. МВ. XI. 144. *Господарство свое позаводили вони, не так долядом, як завзітістю. Іх усяке боїться, чи сусіда, чи наймит; з убогого вони зміють здерти своєю запомогою і з поденника викрутити останню краплю поту.* Г. Барв. 162.

Завзіто, нар. Стойко; упорно, неуступчиво; сильно. *Потились завзіто.* Шевч. 454.

Завзіток, тку, м. Враждебныя чувства, неприязнь, злобное отношеніе къ кому. *Має на мене завзіток.* Вх. Зн. 18.

Завзіття, тя, с. Энергія, отвага, стойкость, неуступчивость, упорство. *Колыхали (отамана) на руках, вишваляючи його мцарське завзіття.* Стор. М. Пр. 148. *А в братів твоїх козаків багато завзіття.* Макс. 1834. 86.

Завивайка, ки, ж. *Бо на нас (дівчатах) плиття—все шовк та китайка, червона окрайка.* А въ вариантѣ вмѣсто послѣдняго стиха: *верлу завивайка.* Мвл. 51.

Завивайлечко, ка, с. Ум. отъ **завивайло.**

Завивайло, завивало, ла, с. 1) Бѣлая намітка или лубочке кисея, которой пользуются новобранную поперхъ очіпка. *Ой білє зивайло да вічнє покривайло.* Нп. 2) Чалма. *Сам на чердак вистунав, турецьким білим завивалом мажав.* Ад. I. 216. Ум. **Завивайлечко.**

І. Завивання, ня, с. 1) Завиваніе, свиваніе. 2) Обмотываніе, обертываніе. 3) = **Завивало.** *Глянь на порі, діво, несути нивє діло: білє завивання, віанє покривання.* Снад. п. Грин. III. 488. *Ой тійі братець із вікол іде і білє завивання у віці несе.* Мет. 208. Ум. **Завиваннячко.** Грин. III. 435.

ІІ. Завивання, ня, с. Завиваніе. Лєвиц. Пов. 331.

І. Завивати, вѣю, ещ, сов. п. **завіти,**

в'ю, ёш, м. 1) Завивати, завить, свивати, свить. *Ой зав'ю вінки ти на всі святаки.* Чуб. III. 190. 2) Заворачивати, завернути, обматувати, обмотати, обертувати, обернути, повязувати, повязати; налагати, наложити повязку. *Скину спонучу, зав'ю ніжки.* Чуб. V. 115. *Молодіє молодичі, завивайте шовчини.* Чуб. III. 47. *Рани мої смертельніі пролиши, м'якенькою бавоюною захлайши, червоною кашанкою залечи.* АД. I. 250. 3) То же, что и покривати, покрити новобрачну, а также дівчуку, ім'ющую ребенка. Переносно: покрити дівчину—обольстити дівчуку. Желех.

II. Завивати, в'ю, еш, сов. п. завити, в'ю, еш, м. Завивати, завить. *Завиває як вовк.* Ном. 2382. *По козакові вовченки завилу.* Чуб. Сердінний вітер завива. Шевч. 26.

Завиватися, в'юся, ешся, сов. в. завітисся, в'юся, ешся, м. 1) Завиватися, завітисся. *Заплайтася, плейтіню, заплайтася, завивайся труба золота.* Мет. На їм кучері завиваються. Чуб. V. 874. 2) Заворачиватися, завернутися, обматуватися, обмотатися, повязуватися, повязатися. *Русинки там завиваються в намітки.* Св. Л. 2. 3) То-же, что покривати (новобрачною), а покритися з ним—быть обольщеною к'зьм (о дівчущь). Желех.

Завивка, ки, ж.—Завертка I. Чуб. III. 193.

Завида, ди, об. Завистникъ, завистница. Аф.

Завидити, джу, диш, м. Позавидовати. *Хто завидить, той мене сиротоньку зобидить.* Мет. 293.

Завидіти, джу, диш, м. Увидіть. *Ой заплакала та Морозила, ох ідуци на місто. Завиділи козаченки да мед-вино п'ючи: „Годі, годі, Морозихо, по Морозенку ялостить“.* Мет. 410.

Завидка, завідко, нар. Засвѣтло. *Кали б мені завидка додому прийти.* Каменец. у. *Веселяй, козиче, сю вечеру завидка.* Чуб. V. 47.

Завідки, ків, мн. Зависть. **Завідки беруть.** Завидно. *Завидки беруть, що нам не дають.* Посл.

Завідливий, а, в, Завистливий. Дівчина завидлива. О. 1861. X. 57.

Завідна, нар. Засвѣтло. Аф.

Завідний, а, в. Зам'ятний, прим'ятний. *Тоді межі завидна була, а тепер киті його зна й покрим'ятно стало.* Павлогр. у.

Завідник, ка, м. Завистникъ. К. Бай.

152. *Завиднику пирожок, а жалюснику рожок.* Ном. № 4823. *Весело позирає зорда забісована дівчина на своїс завидників.* Г. Барв. 464.

Завідниця, пі, ж. Завистница.

Завідно, нар. Завидно. МВ. II. 158. *Завідно, що в когось видно.* Ном. № 4803.

Завидощі, щів и щей, ж. мн. Зависть. Ном. № 4808.

Завідувати, дую, еш, м. Завидовати. *Ой у броду, ой у броду брала дівчина воду, там козаченко кося випуває, завидує на її вроду.* Нп.

Завідущий, а, в. Завистливий. *Завидущі очі.*

Завідько, ка, м.—Завидник. *Завидько з задрокти нудисся.* Мкр. Н. 37.

Завидющий, а, в.—Завидущий.

Завикати, к'ю, еш, сов. в. завикнути и завикти, кну, веш, м.—Звикати звикнути.

Завилювання, ня, с. Занаскиваніе, виляніе около чего нибудь.

Завилювати, люю, еш, м. Занаскивати, виляти перед к'зьм нибудь.

Завилати, л'юю, еш, м. Завилать. *А Прус хвостом не завилая, як знаси ми хвостом виляє.*—Котл. Ев.

Завіна, ня, ж. Вина, погрѣшность. МВ.

Завинітель, дя, м. Обвинитель. МВ.

Завиніти, н'ю, н'ш, м. 1) Задолжати. *А шубулка ся не вродила, а я довжок звинила.* Чуб. V. 1095. *Завинів я йому тридцять карбованців.* Каменец. у. 2) Провинитися. *А що ж бо я кому звинила, за що ж мене зма доля побила?* Гол. I. 358.

Завиніня, ня, с. Свистоко, свертко. *Зносил свої скриниці, свої завиніня, свої торбинки.* Левец. I. 505.

Завиноватитися, чуса, тишся, м. Задолжаться, вйти вь долги. *Завиноватився я людям багато.* Канев. у.

Завиноватити, т'ю, еш, м. Задолжати. *Багато грошей завиноватів Петро.* Каменец. у.

Завинперитися, рюся, ршся, м. Заупрямиться. *Худоба завинперилася, везучи віз на гору.* Кременч. у.

Завинувати, н'юю, еш, м. Обвинить. *Завинували жінку.* Каменец. у.

Завиніти, н'ю, н'ш, м.—Завити 2. *Купи, мати, шовку завинити оловку.* Нп. *Відкйзала вона, взявши тришу і завинула її в хустку.* Св. Л. 204. *Знайшла дитину,—ні в віці завинутти.* Г. Барв. 529.

Завинутися, нүся, нєшся, м. 1) = **Завѣтися** 2. 2) О двѣтахъ: свертываться, складывать лепестки. *Завинулась каміонька, та й не роспускає.* Рудан. I. 15.

Завниятко, ка., с. Узедокъ, свертокъ. *Вештається по Божому світові із палицею в руках, а завниятком на плечат.*

Завіритися, рося, рнися, м. Разсердиться, разгнѣваться. Вх. Зн. 18.

Завісати, сѣю, ещ, сов. в. завіснути и **завісти, сну, нєш, м.** 1) Вѣшаться, повѣситься; повиснуть. *Ой у лісі на горісі сороки зависла.* Чуб. III. 133. *Червоне намисто в шинкорки зависло.* Чуб. V. 582. *Мертвець за ним і собі у двіницю, та в дірці, що перегресена, і завис на хресті.* ХС. III. 57. *На віял, мов дві перлини, словозі зависла.* Г. Барв. 223. 2) Оставаться, остаться неуплаченнымъ, накопляться, накопиться (о платежахъ, недоимкѣ, долгахъ). *Я й платив, щоб подати не зависала.* 3) — на ному. Лежать на комъ, лець на кого. *На твоїй голові все зависло, бо ти староста.* Каменец. у.

Завіська, ки, ж. Недомкка, просроченный платежъ. *Це на вас завіська зосталась, а ми всі діли подрине.* НВолын. у.

Завискотіти, кочү, тїпц, м. Завизжать, взвизгнуть. *І з реютом завискотіла—і мов лигий її злив.* Греб. 358.

Завісливий, а, в.=Завидливий. *Зависливі очі.* Ном. № 4817. *Зависливі бататорі.* Грин. I. 193.

Завіснути и завісти. См. **Зависати.**

Зависть, сти, ж. Зависть. *Вам на зависть, а йй на користь.* Ном. № 11593.

Завітання, ня, с.=Завітання

Завітати, тѣю, ещ, м.=Завітати. *Завитав я до всемої козачої хати попасувати коні.* Хата. 95. *Січові юсти звітали таки до нас.* Хата. 115.

I. Завіти, ся. См. **I. Завивати, ся.**

II. Завіти. См. **II. Завивати.**

Завітка, ки, ж. 1) = **Заверка** I. Чуб. III. 193. 2) **Завітка** = **Покритка.** Вх. Зн. 18.

Завіття, тѣ, с. 1) Женская повязка, вмѣющая видъ полотенця, обматываемаго вокругъ головы и шен. Гол. Од. 27. *Яксь жінка у завіттю прийшла.* Каме-вец. у. 2) = **Завертка** I. Ч. Г. В. 1858, № 17, 129.

Завіхіль, хбілі, ж. Мятель, вьюга. Черк. у.

Завихоритися, рося, рнися, м. За-

кружиться вихремъ. *Думка його закала-мутьилась, завихорилась.* Мир. ХРВ. 51.

Завихрѣти, рѣ, рѣш, м. Поднять шумъ. *Поки нема його, то й тихо, а як прийшов, так і завихрѣ.* НВолын. у.

Завихтуритися, риться, м. Безл. *Захотѣться сильно и чтобы скоро сдѣлалось желаемое.* *Завихтурилося їти в наймички.* Вас. 213.

Завічити, чу, чиш, м. Приучить. *Завічили так, що голова ваша все свербить, хоч і нічого нема.* Лебед. у.

Завічка, ки, ж.=Звичка. **Врати завічку.** Привыкать, имѣть обыкновеніе. *Я й завічки не брала удень спати.* Зміев. у.

Завищати, щү, щїш, м. Завизжать. *Як завищати, як завищати! та й побіла в ліс.* Рудч. Ск. П. 20.

Завівати, ваю, ещ, сов. в. завіяти, вію, ещ, м. 1) Вѣять, повѣять. *Холодом завіє.* *Туди (в труну) й вітер не завіє і сонечко не завіє.* Мил. 183. 2) Запоспѣть, запестити, завѣять. *Снігом дорожув завіяло.* *Ой зрѣву я листочок та закрию слідочок, щоб не завіяло, щоб не засипав буйний вітерочок.* Нп.

Завід и завод, вѣду, м. 1) Начало, то, съ чего что-либо началось, завелось. *Ще й заводу нема, ще й не починали.* Ном. № 7801.

Нема й заводу. а) Не было и завведено, и ве было никогда. *Гребня чорт-ма й заводу, бро не прjala, каже, зроду.* Нп. б) Исчезло все, нѣтъ и слѣда. *Уже й заводу нема того нічого, що там було.* 2) Начало, причина соры. *Я знаю цей завод між ними.* НВолын. у. *Знайду собі другу милу, щоб не мала роду, щоб не було, як з тобою, жадного заводу.* Чуб. V. 255. *Завод зробився з того, що той не хотів платити за горілку.* НВолын. у. *Не роби заводу: як в трапїх—віддай податок.* НВол. у. 3) **Заводь.** *А мій милый у неволі, у неволі—на роботі, він на сахарнім заводі.* Грин. III. 563. *Там недалеко рибні заводи запо-розкії.* ЗОЮР. I. 111. 4) **Заведеніє, учрежденіє.** 5) Звукъ плача, плачъ. *Почу-мися важкі заводи плачу.* Мир. ХРВ. 49.

Мирний употребляєть это слово вообще въ смыслъ протяжного звука. *Дикі заводи реву (бугаевого) розлягались по околиці.* Мир. ХРВ. 129. *Вітер покривав їх своїми жалісливими заводами.* Мир. Пов. I. 118. *Вітер доносив до них заводи дзвонів.* Мир. ХРВ. 142. *На всі заводи кричати.* *Во все горло кричать.* *Слушайте мене!*—на всі заводи кричав Уласович,—адже я сотник.

Кв. II. 94. 6) Домашній празникъ (крестянь, свадьба и т. п.). *Який же там завід?*—Хрестини. *На заводі бує. Підем на завід.* Черк. у. 7) Верхній край плавної сѣти, къ которому припляваються поплавки. Вас. 188. 8) Родъ понятыхъ или экспертовъ, въ количествѣ пяти и болѣе человекъ, которыхъ потерпѣвший убытокъ отъ поправки хозяйнъ приглашаєтъ (заводитъ завід) для освидѣтельствованія на мѣстѣ разбитыхъ причиненныхъ убытковъ; завід можетъ самостоятельно постановити рѣшеніє. Чуб. VI. 79. 9) У заводи. Во весь карьеръ. *А брат уже летить у заводи тих двоох гостей зустрічати.* Федьк.

Завідати. См. Завідувати.

Завідка, ки, ж. Въ пловучей сукновальнѣ, помѣщаемой на лодкахъ: передняя, меньшей величины лодка, на которую упираются валы колесъ. Вас. 173.

Завідній, я, в. 1) Захожий. *Хиба я завідній? я тутейша.* НВолын. у. 2) = Забіжній. Вас. 187.

Завідній, ні, ж. Бревно, которымъ порочачиваютъ вѣтряную мельницю. Полт. г.

Завідомити. См. Завідомити.

Завідомляти, дяю, еш, сов. в. завідомили, млю, миш, гл. 1) Заявлять, заявить. *Мою хлонця можна прийати й тепер до школи, бо він завідомлений, дарма що прийому нема тепер.* Черк. у. 2) Извѣщать, извѣстити.

Завідування, ня, с. 1) Провѣдываніє. 2) Отвѣдываніє.

Завідувати, дяю, еш, сов. в. завідали, даю, еш, гл. 1) Наивѣщать, наивѣстять, провѣдывать, провѣдать. *Нерай мене той завіда, що в полі обіда.* Чуб. V. 13. *Як на ту ж нею і стара Чайчиха не завідає нас.* МВ. II. 122. 2) Отвѣдывать, отвѣдать. *Або води завідаю, або неті на шию.* Ном. № 4086.

Завідця, ці, м. Завѣдывающей, руководитель; подрядчикъ. *Властитель такого ліса наймає собі завідцю—чоловіка, який би усю роботу у лѣсі (рубати ліс) на себе перебрав; завідця їдить собі легінію* Шух. I. 173.

Завідь, воді, ж. Въ выраж.: *чоботи зшиті під зівідь*, т. е. такъ, что каблукъ пришитъ драпкою, образуюкою рубецъ сверху надъ каблучкомъ. Черном.

Завідмувати, мую, еш, гл. Околовать. *Дочку завідмувала якась леданиця.*

Завіжжати, каю, еш, гл. Завозжать. *Завіжжав коні.* НВолын. у.

Завіз, вѣзу, м. Привозъ, подвозъ зерна на мельницю; также подводы, привезшія зерно, и тѣснота, ими производимая. *Вперше бачу, щоб такий завіз був.* НВол. у. *Коло млина вситались люде, зносили з возів мішки млива, пірали в темноті дсерай і знов вертались до возів.* Завозу стаяло дуже багато. Левци. I. 373.

Завізнєнко, нар. Ум. отъ завізно

Завізній, а, в. Имѣющій много дѣла, работы. *Чи ви завіні? може б мені чоботи пірали?* НВолын. у.

Завізник, ка, м. Привозящій зерно на мельницю для помола.

Завізно, нар. Много привоза зерна въ мельницю. *На нашому млині так завізно, що не носилисья молоти.* Употребляется также и въ значеніи много работы вообще. *Людямъ наші коні кувати, та кажуть,— завізно.* Мнж. *Прійшов пізно, аж завізно.* Ном. № 1802. Ум. Завізнєнко. Аф.

Завій, вѣю, м. Повязка; чалма.

Завійка, кв. ж. = Намітка. Гол. Од. 70. Въ Буквиннѣ это также и дѣвичье покрывало. Гол. Од. 71.

Завійна, ни, ж. 1) Болѣзнь: сильная рѣзь въ животѣ. *Перша каже: у небухи пристріткі уроки; друга плаще: їй завійна всунула в боки.* Мкр. Н. 4. 2) Мятель. Мнж. 180.

Завійница, ці, ж. = Завійна 1. *Бодий тебе взяла завійниця!* Ном. № 3724. *Троянські плакати тут ридали, а на завійницю кричали.* Котл. Ен. VI. 43.

Завійтуватися, туюся, ешся, гл. Зазнаться, будучи вѣйтом

Завікувати, кую, еш, гл. Остаться навѣки, навсегда, закончить жизнь. *Не вернусь уже на свої краї, тут уже десь завікую.* В покриткахъ мабушь вона й завікує. Харьк.

Завількуватий, а, в. О деревѣ: съ волнистыми извилинами. Вас. 145.

Завірати. См. Завірати.

Завірки, ров, ж. мн. Огорожа изъ колышекъ или древесныхъ вѣтвей. Вх. Лем. 414.

Завірчування, ня, с. Обвиваніє, обворачиваніє, закутываніє.

Завірчувати, чую, еш, сов. в. завертіти, верчу, тіш, гл. 1) Обвивать, обвить тканью, бумагой и пр., заворачивать, завернуть, обертывать, обернуть. *Не мій на калодку, бо заб'еш голову, та буде боліти, нічим завертіти.* Макс. (1349) 103. *Мені, дівако, та пришиють квітку, тебе, дівако,*

завертати в намітку. Мет. 15. 2) Завертять, завертять, завинчивати, задинтити.

Завірюватися, чуюся, ешя, сов. в. **завертітися, чүся, тїшся, и.** 1) Обвивати, обвинувати, обматуватися, обмотатися. З гарної дівки гарна і молодиця: гарно (в намітку, напр.) *завертітися, любо подивитися*. Ном. № 9004. 2) Тільки сов. в. *закружитися, завертяться. Коло сусіди завертїся чоловік якийсь незнайомий.* Новомоск. у.

Завірюха, хи, ж. Вьюга, мятель. *Аж гульк,—зіма впала, свіче полем завірюха.* Шевч. 84. *Завірюха—треба кожуха.* Ном. № 626. Ув. **Завірюшице.**

Завірюшливий, а, е. Вьюжный. Желех.

Завіряти, рію, еш, сов. п. **завірити, рю, риш,** и. *Увїряти, увїрити. Мене завірили люде, що тебе нема вже на сім світі.* Стор. М. Пр. 54.

Завіс, су, м.—Круча. Вх. Зн. 18.

Завіса, си, ж. 1) Завіса, занавіть. Левниц. Пов. 52. *У церкві на-двоє роздсрає завіса.* Чуб. III. 16. *Над вікнами висїли з оксамиту та ще з чоює завіси.* Стор. М. Пр. 74. 2) Тесемки, котрими звязується опухка мїшової шапки (у галицк. мїщань). *Шапка на завісах.* Гол. Од. 19. 3) Дверная петля. 4) Родъ жерди для розвішанія бїлья. Вх. Зн. 18. 5)=**Завіс.** Вх. Уг. 238.

Завісити, ся. См. **Завішувати, ся.**

Завіска, ки, ж. Передникъ, фартукъ. Мїусск. окр.

Завіскрїтися, рїся, рїшся, и. *Распустити соплв, запачкати соплями. Прийшла Венера іскривившись, заплакавшись і завіскрївшись.* Котл. Ен. I. 12.

Завісок, ска, м. Желїзний брусокъ гь возу, прабитий кь плечу, чтобы колесо не терло плеча, на котромъ стоить ящикъ воза. НВолын. у. Рудч. Чп. 249.

Завістїти, шү, стїш. и.—когб. Сообщить (кому). *Думали-думали, як його люмче Катрю завістїти про те, що чули.* МВ. II. 138.

Завісь, сі, ж.—Завіс. Вх. Зн. 18.

Завіт, та и ту, м. Завѣтъ. Єв. Мр. XIV. 24.

Ковчез завїта. Чуб. III. 340. *А що, доню, пам'ятаєш мій завїт тобі?* МВ.

Завітальник, ка, м. Посѣтитель. *Мучать Тетяну завітальники. Хто не заїде, то все одно кажуть, що Василь до нього ходить.* Г. Барв. 541.

Завітанія, ня, с. Посѣщеніє, захожденіє.

Завітати, тїю, еш, и. *Посѣтити, зайти. Люде, бачивши, що вони нікуди не завітають, також одступились од них.* Г. Барв. 160.

Завітрїтися, рюся, рїшся, и. *Завѣхати, забратися. Псма його панича—аж у Чернїю заїтрївся.* Харьк.

Завітування, ня, с. 1) **Завѣтъ.** 2) **Завѣщаніє** духовное. Желех.

Завітувати, тую, еш, и. **Завѣщати.** *Духом високим... живи та й нам його завітуйав наш батько Тарас.* О. 1862. III. 25.

Завіть, ті, ж. Проволока на задникъ сапога.

Завіхолитися, лїтїся, и. *беза.* *Начатся мятелі.*

Завіхтрїрати, рю, рїш, и. *Схватитися вихремъ. Зауло, завіхтрїрило.* МВ. (К. С. 1902. X. 155).

Завічати, чїю, еш, и. *Предвѣщати.* *Ой голубе, голубе! завічавши шлюсь доброго для нашого молодого.* Гол. IV. 438.

Завічно, нар. *Пряі жизни. Грод собі завічно некло тотував.* Чуб. III. 356.

Завішальник, ка, м. Повѣсившїйся. Каменец. у.

Завішати, ся. См. **Завішувати, ся.**

Завішувати, шую, еш, сов. в. **завісити, шу, сиш и завіцати, шаю, еш,** и. 1) **Вѣшати, повѣсити.** *Такого дітей, що й ділля не здержало б (як би завісїли).* Ном. № 13871. *А його мила не злюбїла, гей повела його вь сад та й завішала.* Чуб. V. 804. 2) **Завѣшувати, завѣсити; увѣшувати, увѣсити, обвѣшувати, обвѣсити чѣмъ-либо.** *Він усе просив завісити вікна.* Левниц. Пов. 81. *Купалочка з кїпа відїшла та й кропом очї завішала.* Мет. 312.

Завішуватися, шуюся, ешся, сов. в. **завіситися, шуся, сишся,** и. 1) **Вѣшати, повѣсити.** *Пїду завішуюся, нехай усі люде знають, як чумаки умірають.* Гол. *До осичини прийшов і завішався на осичині.* О. 1861. X. 53. 2) **Завѣшуватися, завѣстися, увѣшуватися, увѣстися, обвѣшуватися, обвѣстися чѣмъ-либо.**

За-віщо? За что? За-віщо він її убив?

Завіякуватий, а, е. Разгїльний. *Один завіякуватий чоловік та піячив у шинку.* Грнп. II. 171.

Завїати. См. **Завівати.**

Завєрї(в)дно, нар. Обидно. *Завкрїдно йому, що в нього нема.* Каменец. у. *Тому заєкрїдно, що він сіяє, а той узвє хлїба двї копї.* НВолын. у.

Завладати, дїю, еш, и. **Завладѣть.**

Якось то ними князь той жукований не-
правдою завладав. МВ. II. 34.

Завладіти, дію, еш, м.—Завладати.

Завліканий, а, в. Вышитый. А в на-
шої Бондарівни завліканий плічки. Чуб.

Завла́ги, ла́г, ж. мн. Время наступле-
ння сна. До завляги ще далеко. У добрі
завляги (дуже пізно) прийшов. Каменец. у.

Заві́рти, мру́, ріш, м. Упасть вь
обморокъ. Уман. у.; замереть.

Завовту́тися, жуся, вишся, м. За-
возиться надь чьмь нібудь.

Заво́д. См. Заві́д.

Заво́дити, джу, диш, сов. в. **завести́**,
дѹ, дѣш, м. 1) Заводить, завести буда-
либо. *Завів його на таку кручу, що страши-
но її глянути вниз. Завів дівчину в чуже
село. Вони до нас діток своїх завела, по-
кинула, а сама знов таки пішла туди до
його.* МВ. II. 190. —пером. Повести кудя
нібудь ливню пером. *Що заведе пером, тою
не виволечеш волон.* Ном. № 7383. 2) Заво-
дити, завести за что-либо. *Завів його за
хату, щоб не бачили, та її каже нишком...
А брат сестру за стіл завів.* Грин. III.
512. **Заводити на поса́д** (молоду). Свадеб-
ний обрядъ: сажать новобрачную за стіль
въ красномъ углѣ. *В неділю після обіда
завели Ганну на поса́д.* Левци. I. 21. *Мо-
лоду заводитъ за стіл брат хусточкою.*
Грин. III. 429. 3) Отводить; отвести. *За-
вела коня до стаємки.* Чуб. III. 393. *Ді-
вчино моя, напій мї коня і заведи до кір-
ниці, де зімна вода.* Чуб. V. 108. *Я за-
веду тебе до нас.* Г. Барв. 241. 4) Встав-
лять, вставляти, вдѣлювати, вдѣлати во что,
всовывать, всунуть. **Заво́дити цѹрни**. При
постройкѣ дѹба (лодки изъ цѣльной ко-
лоды): распорозъ колоду, вставлять въ
щель распорки для распиранія боковъ.
Вас. 151. — у ритки, у шохти. У ткачей:
пропускать нати основы сквозь отверстія
пазваннъкъ снарядоу. См. Варстат. Вас.
166, 167. — в палітурки. Переплетати (кни-
гу). Славяносерб. у. — під сило. Вставлять
въ рамку подь стекло (картину). 5) Вно-
сити, внести (въ книгу записъ). *Та ще в
метрики як заведе Марусею...* О. 1861. XI.
Кух. 34. 6) Класть, положить на ноты.
*Він все записував пісні народні... і навіть
самі мелодії пісень і заводив у ноты.*
Левци. Пон. 225. 7) Прикрѣплять, при-
крѣплять сапогъ къ колодкѣ гвоздями или
веревочкой (у сапожниковъ). Сумск. у. 8)
Начинать, начать. *Товариш мій давній
заводить з нею танець.* Федьк. 9) Заво-

дити, завести; устривать, строить, осно-
вывать, основать. *Завели собі деяку горо-
динку.* Рудч. Ск. I. 131. *Пішла вона зви-
чайненько просати, щоб лез в дуплі дозво-
ма йї... хазайства завести маленьке.* Гліб.
58. *Ти, козаче, ти, бурлаче, не хороше
робити, що зариння н'єш, чужєш, бенкету
заводиш.* Чуб. V. 1020. *Як би у нас на
селі школу завести.* Ком. I. 23. **Завесті**
поду́шне. Завести недоимку въ уплатѣ по-
душной подати. НВолын. у. 10) Запѣвать,
запѣти, затягивать, затянуть, начинать,
начать пѣсною. *Без мене не знаєш як і
взятися, як і пісню завести.* Стор. I. 133.
Завели вдвох пісеньку. Г. Барв. 198. *Онде
дівча йде по воду, думку йкусь завело.*
Федьк. I. 24. 11) Голосити, плакати. *Не
чуже, як заводитъ сиротина.* Млаз. 76. 12)
Так заведено. Такъ принято, таковъ обы-
чай. Вас. 212.

Заво́дитися, джуся, дишся, совт: в.
завестися́, дѹся, дѣшся, м. 1) Вводиться,
вестися, отводиться, отвестися. У їх коні
не заводяться на ніч у хлів. 2) Вставля-
ся, вставлятися. *Ужє хто її зна відколи
все заводиться в його сі картина під скло,
та її досі ніяк не завде.* 3) Вноситься,
внести (въ книгу, записъ). 4) Быть по-
лагаемымъ, положеннымъ на ноты. 5) За-
водиться, завестися, появляться, появить-
ся; входить, воити въ обычай; устривать-
ся, устроиться; основываться, основать.
*Як заводяться злидні на три дні, то чорт
їх і довіку викикає.* Ном. № 1518. *Тоді
саме заводивъ університет у Харьковї.* К.
Гр. Кв. XVI. *Хиба ж чорноморцеві за
службою було коли заводиться спражнім
хазайством?* О. 1862. X. 112. 6) Начи-
наться, начаться. *Вже заводиться донь.
Каменец. у. І завелась на ставї церкотною.*
Греб. 363. *Ще на світ не заводилось.* Еще
и не начинало свѣтати. Св. Л. 69. 7) Начи-
нать, начать состязаніе, споръ, сеору,
заспорити, сориться. *Стали ділитися...
і завели споритися.* Рудч. Ск. I. 196.
*Думав, от заводиться за ту віру, так ні...
Стор. М. Пр. 44. Завелися, як той казав:
багатій за багатство, а убогий—бо зна
її жи віщо вжє.* Ном. № 3514. *Як поп'ють-
ся юрліки, то її заводяться битися.* ЗОЮР.
I. 110. *Як би ти не заводивъ, то її не
смуткував би тепер, і не стидно б було,
що тебе побобито.* МВ. II. 10.

Заво́ді́яка, ки, м. Зачинщикъ. Ва-
сьляк. у.

За́водня, ні, ж. Хлопотливое дѣло,—

заведешь его, да и не оберешься хлопотъ. Я не хочу робити млина, не хочу цієї заводні. Мирг. у. Слов. Д. Эваря.

Заводський, а, б. Заводской, относящийся къ заводу. А заводський лежень не хоче робити. Грин. III. 214.

Заводця, ці, м. Зачинщикъ.

Заводъ, ді, ж. Заливъ. Левч. 42.

Завозити, жу, виш, сов. в. завозіти, з'у, з'еш, м. 1) Завозить, завезти куда нибудь далеко. Чоловіче мій, дружино моя! завіз ти мене, де роду нема, де роду нема, та все чужина. Мет. 246. Він не хотів його убивать, да завіз його в ліс. Рудч. Ск. I. 25. Почали дорікати Колумбові, що завіз їх ка-зна куди. Ком. I. 54. 2) Привозить, привезти. Степом їду,—степ широкій, дорога смутненка,—завези мене, синій коню, де моя миленька. Чуб. V. 241. 3) Ввозить, ввезти во внутр чого-либо. Завези вози в возяню. 4) Доставлять, доставить, завозить, завезти что по пути. Из Одеси прегляноі завезли чуму. Шевч. 535.

Завозити, жу, виш, м. Затаскать, загрязнить.

Завозитися, жуся, вишся, м. Затаскаться, загрязниться.

Завозянин, на, м. Привезший для помола дѣльб на мельницу.

Завобістий, а, е. Холостенный, задорный. Він був у нас вои і малий на зріст, так завобістий: було кожною зачепити. Верхнедніпр. у. (Залюбовс.).

Завойовніє, ка, м. Завоеватель. Башт. 137.

Завойовничий, а, е. Завоевательный, Башт. 105.

Завоювати, вую, еш, сов. в. завоювати, воюю, еш, м. Завоевывать, завоевать. Хоче завоювати у цього царя старшу дочку. Рудч. Ск. I. 106.

Заволання, ня, с. Призывъ, зовъ.

Заволати, ляю, еш, м. 1) Позвать, пригласить. Заволав у шинок на мотирю до породи. Полт. Вже ї мати заволама. Гол. III. 67. Осъ влм Степани в хату заволама. Черн. у. 2) Воскликнуть, завозить. Тоді жиди риддирі туркам голосом заволама. Нп.

Заволікання, ня, с. 1) Затягиваніє, завлеченіє. 2) =Заволочування.

Заволікати, каю, еш, м. 1) сов. в. заволікати, лоч'у, чеш. Затягивать, затянуть; завлекать, завлечь. Мужик той послѣ заводік його въ трясник. Рудч. Ск. I.

200. Е, чоловік! чорт заводік! Ном. № 2896. Я було піякам кажу: „Пийте, та його не заводікайте“. Г. Барв. 290. 2) сов. в. заволікати, ч'у, чеш. См. Заволочувати.

Заволікатися, каюся, ешся, сов. в. заволікатися, лоч'уся, чешся, м. 1) Затягиваться, затянуться; завлекаться, завлечься. Заволічи його за хату!—Коли ж не заводікається: важке. 2) Бороноваться послѣ посѣва. 3) Забредать, забрести куда. Він покинув там усю свою роднику, заволікся на козачку Україну. К. МБ. X. 2. Інший заволікеться з Москви. Г. Барв. 329.

Заволікування, ня, с. =Заволікання. Левци. Кайд. С. 186.

Заволічка, ен, ж. 1) =Волічка. Капшук повен топтюку, тирно вишитий заволічкою по оксамити. Св. Л. 234. 2) Ремешекъ или веревочка, которыми въ ярмѣ прирублены вверху снізни къ часовинѣ. Рудч. Чп. 250. 3) Гвоздь, которымъ стянута оконка обода (вірвант) въ колесѣ вола. Рудч. Чп. 250.

Заволока, ен, об. 1) Захожий изъ чужой страны, бродяга чужестранный. Горе мені на чужині: зовуть мене зивоколою. Чуб. V. 198. 2) Бревно, которымъ закладываютъ въ плотині прорванное мѣсто, чтобы успѣшнѣ его задѣлать. Міусск. окр.

Заволоком, нар. О посѣвѣ: безъ предварительнаго вспахиванія, посѣвъ по житву и потомъ заборонувъ зерно. Заволоком—уродиться як нароком. Ном. № 7169.

Заволокті. См. Заволікати.

Заволончати, чаю, еш, м. Затянуть. Я таки й не хотів, та як зачали, то й зиволончили таки. Кобел. у.

Заволоць, ті, ж. Родъ рыболовной сѣти. Вх. Уг. 238.

Заволочіти. См. Заволочувати.

Заволочування, ня, с. Боронованіє послѣ посѣва. См. Заволікання.

Заволочувати, чую, еш, сов. в. заволочити, ч'у, чеш, м. Бороновать, заборонувать послѣ посѣва. Посіла та й заволочила, а заволочили, та й Бога просила: зроди, Боже, ту яру тиemiaю. Мет. 357.

Завонітися, ніся нішся, м. Завоняться, провоняться. Коза... здохла. А іди та облупи, щоб не завонилася. Вх. Зн. 18.

Завоніти, нію, еш, м. Завонять. Не воруши, бо завоняє. Ном. № 3289.

Завбра, ри, ж. Бревно для задвижки воротъ.

Загорятя, рю, рят, м. Загородять. См. Вір'я.

Заворіння, ня, с.—Ворота. Шух. 87.
Заворітниця, ці, ж. См. Розлоги. Шух. I. 86.

Заворітній, я, в. 1) Находящийся за воротами. 2) Сторожъ при воротахъ, зазирающій село къ полю. *Як приїхали під самий козацорт, паніматка поспитала в заворітнього.* Св. Л. 77.

Заворіття, тя, с. Мѣсто за воротами.

Заворкотати, чү, чеш, м. Замурлыкать. *Не ззість пес, поки не повала, а кіт, поки не заворкоче.* Ном. № 12270.

Заворожити, жү, жин, м. 1) Заворожить, заколдовать, заговорить. *Чою се ти сидиш як заворожений? Ти не втаювся?* МВ. (О. 1862. I. 99). 2) Поворожить, начать ворожить. *Заворожи мені, волхве, друже сивоусий! Шевч. 264. Ой заворожи, да преврижся бабо, де козацькії гроші? Грин. III. 598.*

Заворот, ту, м. 1) Заливъ. Александров. у. 2) Головокруженіе. Борз. у. 3) Поворот, колѣно, изгибъ. *На завороті річка либока.* НВодны. у. *Рот без завороти.* Ном. № 2849. 4) В завороті. По дорогѣ. *Заходила з Д. Хоть і не в завороті мені була, ти дуже бажала я побачити своєїх перших господарів.* МВ. I. 22.

Заворотень, тня, м. 1) Колѣно, изгибъ рѣки. Павлогр. у. 2) Холодный, оскотенный бычокъ. Мнж. 180.

Заворѣтнч, ча, м. Конецъ обода въ колесѣ тельжномъ. Рудч. Чп. 250.

Заворотъ, ті, ж. 1) = Заворотень I. Мнж. 180. 2) Круговоротъ, водоворотъ, поворотъ воды противъ теченія. *Там заворотъ: вода тече вниз, а то назад угору.* Кобел. у. (Залюбовск.).

Заворсяти, ршу, снш, м. Нахмурить. **Заворсений**. Нахмуренный. Вх. Зн. 18.

Заворсентися, ршуса, сншся, м. Нахмуриться. **Заворселося** на двѣри. Небо въ тучахъ. Вх. Зн. 18.

Заворуха, хи, ж. 1) Движеніе (въ толиѣ). 2) = Заверюха.

Заворушати, шү, шнш, м. Зашевелить.

Заворушатися, шүся, шншся, м. Зашевелиться. Котл. Ен. III. 22. Ком. I. 54. *Затуркотила і заворушилась нїдо мною земля.* Стор. М. Пр. 42.

Заворчати, чү, чшш, м. Загорчать. *У вас, у жінок, усе з очей! заворчив Наум.* Кв. I. 25.

Завощати, щү, шшш, м. Забрызгать воскомъ.

Завовання, ня, с. Завоеваніе.

Завоювати. См. Завойовувати.

Завперше, нар. Прежде всѣхъ. *Ой мій пане, пане Іване, десь то ти забався, що на ляжів став завперше, да й не сподівався.* Макс.

Завсе(і)гдѣ в завсегдѣ, нар. = Завсегдѣ. Желех. *Завседа будемо укуні.* Кв. Драм. 302. *Неуїра завседа невіра.* Ном. № 896.

Завсегдѣ, нар. Всегда. *У скупого завсегдѣ по обїді.* Ном. № 4667. *Голодному завсегдѣ полудня.* Ном. № 12097.

Завсїдний, а, в. Всегдашній. Левниц. Правда, 1868. 448. Шух. I. 120. Въ значеніи обычный. *Зрнцили завсїдній спокій життя.* Мпр. ХРВ. 256. *Завсїдні життєні турботи.* Мпр. ХРВ. 350.

Завсїдн, нар. = Завсїдн. *Це робляшь що ввечора, завсїдн.* Чуб. I. 103. *І завсїдн, як тільки вони окуні,—все оттак завсїдуться ласкавили словами одно дного шишши.* МВ. II. 82.

Завтѣш, завтѣшчя, нар. Толщину. *Ударю кулаком у стїну,—так стїна й провалилась, дарма, що була така завтѣшчя, як у мужика гата.* Рудч. Ск. I. 104.

Завторувати, рүю, еш, м. Завторить. *Завторує в сїрїні нутти, аж ю заїдн муся чути.* Федьк.

Завтра, завтре, нар. Завтра. *Сьогодні нан, а завтра прощя.* Ном. № 1152. **На завтра(е)**. На слѣдующій день, на другой день. *Щоб на завтре на ранок руниники виткала.* Рудч. Ск. II. 100. **По завтрьому**. Послѣзавтра. *Як сьогодні, так і завтра, як завтра, так і по завтрьому.* Мпр. ХРВ. 171.

Завүзлити, лю, лиш, м. Завязать узломъ. *Натяг вірвовку і став завүзлувати.* *Не всіяв він удруже завүзлїти, як просунулась рука.* Стор. М. Пр. 107.

Завүшницї, ць, ж. мн. Опухоль за ушами.

Завчас, нар. = Завчасу.

Завчасний, а, в. Заблаговременный. Желех.

Завчасто, нар. Зачастую. *Тепер завчасто доводиться чувати.* О. 1862. III. 31.

Завчасу, нар. Заблаговременно, заранѣе. Мкр. Г. 4.

Завчати, чюю, еш, сов. в. завчїти, чү, чшш, м. Заучивать, заучить.

Завше, нар. = Завжде. *У мене чарл*

завше потови: білше личко, чорній брови.
Чуб. V. 75.

Завшир, **завширки**, **завширшки**, нар. Широко. *А завширки він ширший океану.* К. Чол. 24.

Зав'язати, ся. См. **Зав'язувати**, ся.

Зав'язка, **кв**, **ж**. Завязка, веречочка, которой завязывают. *Коло своєю мішка й зав'язки нема. Узяв по саму зав'язку.* Ном. № 7569. 2) Зав'язь на фруктовых деревьях. Камеиц. у. 3) Вь плотничьей и столярной работѣ: связь, сѣвильеве двухъ концовъ деревьевъ, сходящихся подь угломъ. Шух. I. 91, 98. 4) Зачатоки, начало, причина, источник. *Різком роз'язка і зав'язка, і зле й добре докїни.* Ум. **Зав'язочка**.

Зав'язник, **ка**, м. Раст. Tormentilla erecta.

Зав'язнути и **зав'язти**, **зну**, **неш**, м. Завязнуть. *Пішла вони (овечка) собі настись, та й зав'язла у хмелі.* Рудч. Ск. I. 40.

Зав'язок, **зку**, м. Почка растенія. Вх. Пр. I. 14.

Зав'язочка, **кв**, **ж**. Ум. отъ **зав'язка**.

Зав'язування, **ня**, с. Завязываніе.

Зав'язувати, **зую**, **еш**, сов. в. **зав'язати**, **жў**, **жеш**, м. 1) Завязывать, завязать. *Зав'язав овка в мішку.* Рудч. Ск. Великої треба хустки, щоб зав'язати уста. Ном. № 6988. 2) Связывать, связать. *Гріх не личком зав'язати та під лавку словати.* Ном. № 101. 3) Повязывать, повязать. *Не росплате довшу косу, хустку не зав'яже.* Шевч. 27. Переносно: **зав'яз ти голову**. Вьдти замужь. *Зав'язали головоньку,—не роз'язку довіку.* Чуб. V. 4) Закладывать, заложити (зданіе). *Зав'язує гату.* Шух. I. 88. 5)—**він**. Испортити жыв б. *Я і твій вік зав'язала.* Кв. Драм. 326. 6)—**дорігу**. Преградить путь, стать на пути. *Гуси, гуси, зав'язу вам дорігу, щоб не втратили людини.* Ном. № 327. 7)—**світ**. Сдѣлать жьзнь безотраднѣю, горестнѣю, несчастнѣю. *Земляя ліцинонька проти сонечка зав'яла, молодая дівчинонька козаку світ зав'язала.* Нп. *Що вже тобі, дитя мое, зав'язаний світ.* Мет. 138. 8)—**язин**. Заставити молчать. *Людяи язика не зав'яжеш.* Ном. № 6984.

Зав'язуватися, **зуюся**, **ешся**, сов. в. **зав'язатися**, **жўся**, **жешся**, м. 1) Завязываться, завязаться. 2) Завязываться (о плодахъ), завязаться. 3) Начиваться, начиватися, зарождатися, зародитися, возникать,

возвизкнуть. *Трѣи трошки полезать, щоб сало зав'язалось.* Ном. № 12260.

Зав'ялий, **а**, **е**. Завялый, завявшій, увядшій. Мвр. Пов. II. 76.

Зав'яліти, **лю**, **лиш**, м.—**Зв'ялути**. *Не зав'ялив би свої літа молодїї, як те пер в'ялинь.* О. 1862. X. 13.

Зав'янути и **зав'яти**, **в'яну**, **неш**, м. Завянуть, увянуть. *Може він таку тітку знає, що як би заспівав, то й волос би зав'я.* ЗОЮР. I. 146. *Одно завіло, а друге зав'яло, навїки зав'яло.* Шевч. 121.

Зága, **гц**, **ж**. Изжога. *Зана некла.* Канев. у. МУЕ. III. 55.

Загáвкати, **каю**, **еш**, м. Залаять. *Собаки де-де по Віллімані загавкають.* Шевч. 149.

Загавкотіти, **кочў**, **тіш**, м. Залаять (о многихъ). *Бісова собачня доножилась і загавкотіла.* Стор. М. Пр. 123.

Загáворонитися, **нюся**, **няшся**, м. Зав'язьтася. Придуц. у.

Загагáкати, **каю**, **еш**, м. Загоготать, захохотать. Харьк. у.

Загад, **ду**, м. 1) Затѣл. 2) Заказь. 3) Приказаніе, распоряженіе. *Загад діло справує.* Ном. № 1082. *Чи тобі знад був у полє їти?* Черниг. р.

Загадати, ся. См. **Загадувати**, ся.

Загадка, **кв**, **ж**. 1)—**Загад 3**. *Загадав мені мій мильничий загадки в дорігу: їдна загадочка,—щоб вишити сорочку; друга загадочка,—щоб вишити синій мундир.* Грин. III. 629. 2) Загадка. *Тика ваша загадка, що нема й розадки.* Ном. № 13055. 3) Раст. Erigeron canadensis L. ЗЮЗО. I. 121. Ум. **Загадоньна**, **загадочна**.

Загадування, **ня**, с. 1) Задумываніе. 2) Приказываніе, распоряженіе. 3) Загадываніе.

Загадувати, **дую**, **еш**, сов. в. **загадати**, **дэю**, **еш**, м. 1) Задумывать, задумать, затѣлять, затѣять. *Загадали козаченьки в похід опівночі.* Чуб. V. 1006. *Чою не загадає! І голоничи, і пускує.* МВ. II. 9.

2) Приказывать, приказать дѣлать, сдѣлать распоряженіе, заказывать, приказать. *Загадїй дурному Бою молитися, він і лоб розіб'є.* Ном. № 6576. *Загадав татарин татарїи нару коней сїдлати. Хуба я тобі загадав море вишити?* Ном. № 13722. *Загадали йому хорошенцько прати, а парубку з дівчиною скакати.* Мет. 161. *Штїри хлопці вартї дали, це й коникї загадали.* Чуб. V. 983. 3) Загадывать, загадать. *Загадують, чия (вишня) завітє, той жи-*

тиме рік. Грин. I. 15. **Загадати загадку.** Предложить, задать загадку. *Загадаю загадку, закину за ґрядку: нехай моя загадка до літа лежить.* Ном. стр. 376. *Загадаю тобі три загадочки, як угадаеш—до батька пущу.* Чуб. III. 190.

Загадуватися, дуюся, ешся, сов. в. загадяться, дяюся, ешся, гл. Задумываться, задуматься. *Закуркають кречети сизі, загадаються орлики хижі.* Макс. 59. *Говорить, було, говорить, да їй загадається.* Г. Барв. 109.

Загаждати, даю, еш, гл.—**Загаджувати.** Вельможная пані слухи загаждала: кожному слухині по золотому дала. Чуб. V. 1017.

Загаїти, гаю, еш, гл. 1) = **Заганяти.** 2) Заставити чьїм либо простраство. *Загаїти стаю бербенцями.* Вх. Зн. 18. 3) Загородити, положить преграду. Вх. Уг. 238.

Загаїй, гаю, м. 1) Проволочка, замедление. *Не стільки тою діла, як один заїй.* Лубен. у. *Аби б лишю не було, а то я не баритимусь.* Лубен. у. 2) Заросль; чаща. *В тебе лишю як заїй, в тебе хліби як Дунай.* Гол. IV. 552.

Загаїйка, ки, ж. Замедление. НВолын. у.

Загаїкати, каю, еш, гл. Закричать: „гаї! гаї!“

Загаїко, ка, м. Медлитель. *Загаїки, дружбоньки, загаїки, загаїлися в коморі.* Грин. III. 439.

Загаїний, а, е. Медлительный, кропотливый, нескорый. *Загаїна робота.* Черк. у.

Загаїно, нар. Медлительно, кропотливо, нескоро.

Загаїство; ва, с. Замедление, задержка. Борз. у.

Загаїклявець, яци, м. Заїка. Вх. Лем. 414.

Загаїкливий, а, е. Занкаючийся. Вх. Зн. 238.

Загакуватися, куюся, ешся, гл. Заикаться. Вх. Лем. 415.

Загал, лу, м. 1) Цѣлость, все, общая сума. 2) Общество, публика. 3) **В-загалі** См. Узагалі.

Загалавнитися, нюся, нишся, гл. Забѣваться. *Загалавнитися, та їй віжки випусти.* Галяч. у. Слов. Д. Эварн.

Загаласувати, сую, еш, гл. Закричать, завопить. Аф.

Загалом, нар. 1) Оптомъ, гуртомъ.

На вибір десяток сорокозень, а загалом золотий. Каменец. у. 2) Сплошь. *З гедімі піду тобі робити три дні загалом Каменец. у. Мати загалом усю стігу.* Каменец. у. *Попереду було той по чини, той на одрібок, а потім пішли зі загалом на вкѣр.* НВолын. у.

Загалунити, ся. См. Заглунювати, ся.

Загалунювати, нюю, еш, сов. в. загалуніти, ню, ниш, гл. Вымачивать, вымочить или прокипятить въ растворѣ квасцовъ (яица передъ окраской). Харьков. Аф.

Загалунюватися, нююся, ешся, сов. в. загалунітися, нюся, нишся, гл. 1) Вымачиваться, вымочиться въ растворѣ квасцовъ. Аф. 2) Переносно: мыпывать, выпить лишнее. *Ще добрі люде з церкви не вийшли, а він уже їй загалунився.* Аф. *Оце якось я в шинку був загалунився, то їй пропив чимало гроши.* Екатер. г.

Загальмувати, мую, еш, гл. Затормозить. *З юри їзавши, треба загальмувати вози.*

Загальний, а, е. 1) Общій, всеобщій. *Загальна розмова.* Лениц. Пов. 254. *Загальний разунок.* 2)—**тиждень.** Всеїдна недѣля (3-я передъ великимъ постомъ). Каменец. у.

Загальник, ка, м. Общее мѣсто (въ рѣчи), банальная фраза. Желех.

Загальниця, ці, ж.—**Загальний тиждень.**

Загальність, ности, ж. Все вообще; всеобщность; совокупность. Желех.

Загамкати, каю, еш, гл. Закричать: гам-гам!

Загаморитися, рюся, ришся, гл. Заговориться, улечься разговоромъ. *Я загаморився в корчмі, а кінч ї втік.* НВолын. у.

Загамування, ня, с. Обузданіе, укрощеніе, усмиреніе.

Загамувати, мую, еш, гл. Успокоить, укротить, обуздать, усмирить, придержать.

Загамуватися, муюся, ешся, гл. Успокоиться, утихнуть; удержаться. *Не руш її (дитини),—тільки що загамувалася.* Черк. у.

Заганити, ню, ниш, гл. Охулить.

Заганьбіти, блю, бйш, гл. Застыдить, устыдить. Вх. Лем. 415.

Заганіти, нію, еш, сов. в. заганіти, жену, неш, гл. Загонять, загнать. *Боярам*

свині пасти, молодому заганяти. Мет. 195. *Ходить голуб свий волохатий,—ні замали, ні зазати.* Мет. 10. 2) Вбивать, вбить, вколочивать, вколотить. *Коло колодзя дванадцять стовпів занано въ землю.* Рудч. Ск. I. 135.

Заганятися, няюся, ешся, сов. в. заганятися, женюся, вешся, г. 1) Быть загнаному, быть загнану. *Теляточка напасуться, въ хлівець заженуться.* 2) Вбиваться, вбитися, вколочиваться, вколотиться, вганяться, втыкаться, воткнуться. *Глибоко занався клин у колоду. Замазася тобі в серденью стрілка.* Чуб. 3) Заб'гать, заб'гать слынкомъ далеко. 4) Увлечаться, увлечься.

Заганкатися, каюся, ешся, г. 1) Заб'гаться. Желех.

Загантувати, т'юю, еш, г. 1) Покрывать вышивкой (преимущественно золотомъ или серебромъ).

Загара, ря, ж. Усердіе, горячность въ работѣ. *Нема заари робити.* НВолын. у.

Загарбаня, ня, с. Захватъ, незаконное присвоеніе. Левид. Правда, 1868. 437.

Загарбати, баю, еш, г. 1) Захватить, заграбить. *Хмельницького у руки свої загарбали.* Стор. II. 13. *Чесні люди: свое оддали та чужого не загарбали.* Стор. II. 13. 2) Закопать. *Мене загарбають, як умру.* Уман. у.

Загардувати, д'юю, еш, г. 1) Запрудить. Ейскъ.

Загарікати, каю, еш, г. 1) Заворчать.

Загаркаться, каюся, ешся, г. 1) Заговориться. *Зааркався з людьми, та й забубу, що теця жде.*

Загарлявий, а, е. Усердный, горячій въ работѣ. *Загарлявий до роботи.* НВолын. у.

Загартовувати, вую, еш, сов. в. загартувати, т'юю, еш, г. 1) Закалять, закалить. *Тільки крицю треба загартувати.* Ком. II. 57.

Загартовуватися, вуюся, ешся, сов. в. загартуватися, т'ююся, ешся, г. 1) Закаляться, закалиться. Левид. Правда, 1868, 437. *В коні він і виріс, тут і загартувався.* Стор. II. 11.

Загарувати, р'юю, еш, г. 1) Запросить (д'ну). *Загарував за їх аж п'ять рублів.* Змiev. у.

Загарюватися, ц'ююся, ешся, г. 1) Устать, гарцую.

Загарчати, ч'ю, ч'иш, г. 1) Заворчать (о собакахъ). *У бур'яні бронко мурилий... він на Енея заирчив.* Котл. Ен. III. 38.

Загарь, рю, м. и загарь, рі, ж. Угарь отъ горящихъ углей. Вх. Зн. 18.

Загасати, с'аю, еш, сов. в. загаснути, ну, неш, г. 1) Потухать, потухнуть, угасать, угаснуть. Мнж. 34. *Кий зліз, покуль не загасло.* Ном. № 5927. 2) Переносно: прекратиться. *Загаснув рід.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Загасити, ш'ю, с'иш, г. 1) Потушить, загасить. 2) Утратить. *Де ти діє? Уже мабуть загасив?* (яку там річ). Екатер. у. Слов. Д. Эварн.

Загаснути. См. Загасати.

Загата, ти, ж. 1) Насыпь изъ навоза у канава, служащая вмѣсто забора. Нѣжин. у. 2) Стѣнка хлѣба, состоящая изъ двухъ параллельныхъ плетней на четверть или полъ аршина другъ отъ друга, промежутокъ между которыми набить соломой. Чуб. VII 393. 3) Вѣтви терновника или другого колючаго дерева, положенныя сверхъ плетня, чтобы препятствовать перелѣзать черезъ него. О 1861. VIII. 93.

Загатівода, ди, м. Сказочное существо, могущее удерживать, запруживать воду. Драг. 257,259.

Загатісти, а, е. Загатіста земл'а. Земля, содержащая корни и пр мѣшающее свободному движенію плуга. Черк. у.

Загатити. См. Загачувати.

Загачувати, ч'юю, еш, сов. в. загатити, ч'ю, тиш, г. 1) Запруживать, запрудить; дѣлать, сдѣлать плотину, запруду. *Ні один не переплав, усі камнем лягли по дну, аж річку загатили.* К. Орися. (ЗОЮР. II. 204). *Гнуд що-зіму замерзає—Білу не встане загатити шляхеськимъ туркомъ.* Шенч. 160. *Вес нами та нами, а гроблі нема кому загатити.* Ном. № 1173.

Загачувати, ч'юю, еш, сов. в. загатити, ч'ю, тиш, г. 1) Захватывать, захватить крюкомъ; зацѣплять, зацѣплять, зацѣплять, зацѣпить, завлечь, привлечь. *Хлопці його у свою компанію зацѣпили хитроцими.* **Загаювання, ня, с.** Замедленіе, задержка.

Загаювати, г'аюю, еш, сов. в. загатити, г'аю, еш, г. 1) Задерживать, задержать. *Щоб не зачатъ тебе, а я ще п'иду кося зацѣпимъ.* Канев. у.—*Постривайте, кажже, я нитюю волн, а тоді й вам витягну.*—*Вн же мене залете.* Я перш собі витягну. Г. Барв. 382.

Загаюватися, гаююся, ешся, сов. в. загаїтися, гаюся, епся, м. Загнѣшкываться, загнѣшкаться, замедлѣть. *Пора, брате, на виступї, бо вже ми й так зашлялись. Не знайся на підмогу.* К. Псал.

Загвиняти, нчү, тїш, м.—**Загвинтити.**

Загвїздок, дѣа, м. 1) Въ продѣтомъ сквозѣ отверстіи концї (болта, бруска и пр.) кольщикъ или гвоздь, препятствующій концу обратно выдвинутся изъ отверстія. Напр. въ возу верхніе брусьи в полу-драбун продѣты своими концами въ отверстія кринївницї и закрївлены сзади загвїздами. Рудч. Чп. 250. 2) Чека, деревянный или желѣзный гвоздь, удерживающій колесо. Рудч. Чп. 250.

Загвобдзжувати, джую, еш, сов. в. загвобдїти, джү, дїш, м. 1) Забивать, забить гвоздемъ. Переносно: заморозить. *Варшча заварить, Микола загвобдїть, а на Гальки сїдай в санки.* Ном. № 507. 2) Сказать рѣзкость, колкость. *Емєю в батька загвобдїла, щоб дово не базїкав тум.* Котл. Ен.

Загѣйкати, каю, еш, м. Закричать: гей! гей!

Загеркотїти, кочү, чеш, м. Закричать (о гусахъ).

Загїб, бу, м. Погибель. Вх. Зн. 18.

Загїба, би, ж.—**Загїб.** *Чи нема у вас чою од пошкнї? Жаднї день пошкнї; то вічна загїба та й годї.* Лубен. у.

Загїбаня, ня, с. Погибаніе.

Загїбати, бїю, еш, сов. в. загїбнути, ну, неш, м. Погибать, погибнуть, пропадать, пропасть.. *Горє з жїною-бїдою вік каратати—цю маю робити!—мушу загїбати!* Каженец. у.

Загїбель, лї, ж. Погибель. *Ни загїбель тїму, хто бере бїацку з дому.* Чуб. V. 217. Ум. **Загїбельна.** *Бо вже менї за дївчиною загїбелька будє.* Гол.

Загїбно, нар. Гїбельно, губительно. *Загїбно робити в заводї.* НВолын. у.

Загїбнути. См. **Загїбати.**

Загїбок, бку, м.—**Загїб.** Вх. Зн. 18.

Загїдзувати, джую, еш, сов. в. загїдїти, джу, дїш, м. Запакочивать, запакостить.

Загїлїти. См. **Загїлювати.**

Загїлювати, люю, еш, сов. в. загїлїти, люї, лїш, м. 1) Ударять, ударить палкою (гїлюю) мячь, бросая его. 2) Ударять, ударить (человѣка), заѣхать. *Як за-*

гїлю по пошкнї, так аж канїцї в віно засаїтїлись. Ном. № 3982.

Загїя, ну, м. Погибель, гибель. **До загїну.** До смерти.

Загїнїти, нїю, еш, сов. в. загїнїти, гнї, неш, м. 1) Загнїтять, загнїтуть. *Оце штучка: загнїти пальцї ти й карачюка.* Ном. Прич. стр. загнїений. НВолын. у. 2)—**крячїти.** Крячкотворивать. 3)—**ма-тїюти.** Бранить по матушї. 4)—**сүхого вівка.** См. **Вовк.** 5)—**чортовї новбасү.**—**Заломити чортовї новбасү.** См. **Заломити.** Грин. I. 236.

Загїнїтися, нїюся, ешся, сов. в. загїнїтися, нїся, нешся, м. Загнїтаться, загнїтяться.

Загїнути, ну, неш, м. Погибнуть. *Не загїну єси у неволї, не загїнеш із нами, козиками, ни волї.* Дума. *Наша дума, наша пісня не вмре, не загїне.* Шевч. 46. *Ратуй мене, мїй батеньку, ратуй, не дай менї да й загїнути.* Мет. 128.

Загїржїати, ржү, жїш, м.—**Загїрати.** *Загїржав по-кїнськи.* Грин. II. 100.

Загїрати, рю, рїш, м. Утратить, растратить. *Загїрило мїсток.* Вх. Зн. 18.

Загїрїляти, лїю, еш, сов. в. загїрїити, вїю, еш, м. Загирїляться, загирїїться.

Загїя, гбю, м. 1) Загонь, пашенная полоса. Угор. 2) Отрядъ. *А козики тїм часом сунули з України посагом, свої загїни до курї скажїаючи.* К. Хмелья. 3) Мѣсто на рѣкѣ, гдѣ вода течеть тихо. Шух. I. 225. Ум. **Загїнець, загоночон.** *Добрий жнїць не питається, чи широкий загїнець.* Ном. № 7356.

Загїнчїй, чїя, м.—**Погоняч** (при плугѣ). Вх. Зн. 18.

Загїрїй, я, е. Находящїйся за горою.

Загїр'я, р'я, с. Мѣстность за горою. Ум. **Загїр'ячно.** *Ой кїт-ворїт по загїр'яках скїк, перепелочки лови.* Мил. 40.

Загїлїдувати, джую, еш, сов. в. загїлїдїти, джу, дїш, м. 1) Заглаживать, загладить, приглаживать, приглаждать. *Та влїй біле мїшко, та загладь головочку.* Чуб. III. 39. 2) Уничтожать, уничтожить, истреблять, истребить. *Загїлїдують безбожнїки грішнїцї.* К. Іов. 52. *Він хоче загладити наше обличчє серед народів.* К. XII. 132.

Загїлїдїти и загїлїдїти, джу, дїш, м. Увидѣть, завидѣть. *Як загїлїдїть да козиченька на морї.* Мет. 101. *Загїлїдивши, що її доганяють, побїжить, як полетить на кри-*

млж. МВ. II. 45. *Загледла рибалочку, що горошин на ероду.* Чуб. V. 560. *Вареників не дали. Він ї заглядив, що вони на полиці стоять.* Мнж. 110.

Заглемедзок, дэка, м. Грубо сдѣланный предмет. *Воно такє, нічо! заглемедзок.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Заглемедзий, а, е.—Завалий. Мнж. 180.

Заглемезий, а, е. Неуклюжий, аляповатый. *Ич, яка заглемез!* (о глиняной посудѣ). Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Заглитнутися, нуся, нєшся, м. Поперхнуться, подавиться. Аф.

Заглобитя, блю, биш, м.—Заплішити. Вх. Лем. 415.

Заглотити, лочу, тиш, м. Захватить дѣсто, вытѣснить. *Заглотит дѣсом поле.* Вх. Зп. 19.

Заглузувати, зую, єш, м. Начать на-сѣхаться.

Заглушати, шію, єш, сов. в. заглушити, шў, шіш, м. Заглушать, заглушить. *Ой як же я загушила, весь сад замушила.* Мет. 257.

Заглушувати, шую, єш, м.—Заглушати. *Усякий чоловік загушує своє горе: то п'янством, то скнярстю, а сей, бач, казками.* Г. Барв. 311.

Заглігати, гаю єш, м. Приготовить гліганий сыр. См. Гляганий. Марк. 158.

Заглядання, ня, с. Засматриваніє, заглядыванье.

Заглядати, даю, єш, сов. в. заглянути, ну, нєш, м. 1) Заглядывать, заглянуть, засматривать. *Пильно в очі козакові заглядали.* Макс. У сятчанку заглядає та ранесенько. Мет. 133. 2) Видѣть, увидѣть. *Да заглянув я й а три голубочки.* Грин. III. 583.

Заглядітися, дajúся, єшся, сов. в. заглядітися, джүся, дшся, м. Засматриваться, засмотрѣться. *Не заглядайся на його чорні брови.* Г. Барв. 271.

Заглядіти См. Загледіти.

Заглігнути См. Заглядати.

Загмороздіти, джү, дш, м. Глубоко воткнуть въ землю.

Загнати, ся См. Заганяти, ся.

Загнєсти, негу, тєш, м.—тісто. За-мѣсить тісто. Вх. Лем. 415.

Загнібіда, дя, об. Скупець. *Все менє скупою зне: ни вже, каже, така загнібіда!* Змiev. у.

Загнивати, ваю, єш, сов. в. загни-

сти и загніти, ниб, єш, м. Загнивать, загнить Чуб. V. 388.

Загниватися, ваюся, єшся, сов. в. загнинатися и загниятися, нибюся, єшся, м. Загниваться, загниться. *Стояча вода найчастіше загнивається в болоті; тут то загниваються останки цїх тварів.* Деңо, 72.

Загнилий, а, е. Загнивший.

Загнилість, лости, ж. Начало гніенія.

Загнїсті, ся, загниїти, ся См. Загнивати, ся.

Загниватися, ваюся, єшся, м. Разсердиться. *Ой загнився мід миленький без прички на мене.* Гол. I. 275.

Загніздїтися, джүся, дшся, м. Сдѣлать себѣ гнѣздо. *Татарин..., степові орлята, що загниздилєть по-над морем Чорч. м. К. МВ. XI. 154.*

Загніт, ту, м. Горящіє угли, солома или шепки, употребляемыя для того, чтобы хлѣбъ загниваться. (см.) *Рубайте сосонку здорову та беріте тріски на заніт,—щоб славити коровай буя на весь світ.* Грин. III. 473.

Загниїти, ся См. Загничувати, ся.

Загниїтця, ці, ж. Болѣзнь ногтя, ногтоўда.

Загніток, тка, м. Угнетенный. *Там такий заніток, всякий ним послурює.* Брацл. у.

Загничувати, чую, єш, сов. в. загниїти, чў, тиш, м. Зарумянить, запечь хлѣбъ (пирого и пр.) такимъ образомъ, чтобы его корка приняла обычный ей красно-коричневый цвѣтъ.—для этого къ посаженному въ печь хлѣбу подбреають горящіє угли или зажигаютъ тонкія шепки или солому. *До двору, дружески, до двору! ламайте сосонку додому, да колїть її на заніт, да загничуйте коровай.* МУЕ. III. 90—91. *Спали соломи три крутені під чєлєстями, щоб загнишити, як хлѣб мїтять.* Чуб. I. 123.

Загничуватися, чюся, єшся, сов. в. загниїтися, чүся, тишся, м. Зарумяниваться, зарумянигться, принимать, принимать красно-коричневый цвѣтъ (о коркѣ печенаго хлѣба). *Пироги добре загнилися.*

Загноїти, ноб, їш, м. Унавозить. *Як би загноїти добре землю, то б впрости здорові конопці.* Прид. у. *Загноїти собі біл-*

иий або менший кусник поля. МУЕ. III. 48.

Загнуздати. См. **Загнуздувати.**

Загнуздувати, дую, еш, сов. в. **загнуздати,** даю, еш, гл. Зауздывать, зауздывать. Кінську голову на дорозі найди, та й ту зауздуй. Ном. № 10236. Вона сіла на його, зауздала його. Рудя. Ск. I. 53.

• **Загнијати, ся.** См. **Загнијати, ся.**

Загнушчати, ся, шуюся, ешся, гл. Преблещь. Чи батьками отті німці занушчались, що чуприни вразі діти одиурались. Мог. 49.

Заговá, нар. Зарав'є, заблаговременно. Вх. Зн. 18. Желех.

Заговіни, він, ж. мн. Загов'єньє, канунъ поста.

Заговір, вбру, м.—**Замова.**

Заговіти. См. **Загівляти.**

Заговоріти, ся. См. **Заговорювати, ся.**
Заговорювати, рюю, еш, сов. в. **заговоріти, рю,** рш, гл. Ев. Мр. XVI. 17. Заговорять всі вороги, що ся любим ми убоі. Чуб. V. 97. Настане суд, заговорять і Дніпро, і гори. Шевч. 212. 2) = **Замовляти.**

Заговорюватися, рююся, ешся, сов. в. **заговорітися, рюся, ршся,** гл. = **Замовлятися.** Заікайся кров, заговоруйся кров, замовляю тебе. Чуб.

Заготити, гочу́, тіш, гл. Загудѣть глухо. Заготитя який підземний глас. Греб. 373. В печі заготіло. Св. Л. 121.

Загоджувати, джую, еш, сов. в. **загодіти, джу́, діш,** гл. Задабривать, задобрять, располагать, расположить въ свою пользу. Загоджує судців. НВолын. у. Старшина побив мене та загодив справника—нівотні карбованці одвіз. Канев. у. Щоб і ту загодить, і мене не розніжить. НВолын. у. См. **Загаждати.**

Загоді, нар. Зарав'є, заблаговременно. Гляди ж, прихоть загоді. Черном.

Загодівувати, вую, еш, сов. в. **загодівати, дую,** еш, гл. 1) Начинять въ первый раз что-либо ѣсти. Як що уперше (того року) починають їсти (курча, яблуко, оірок), то перетинають за голову руку і заговують отак: „нова новина, щоб не болів ні живіт, ні голова“ (і тоді їдять). Грин. I. 253. 2) Начинять откармливать.

Загода, нар. = **Загоді.**

Загобіти, ся. См. **Загоювати, ся.**

Загойдати, даю, еш, гл. Закачать, закольхать.

Загойдати, даюся, ешся, гл. Зака-

чаться. Золоті сережки зайодамсь. Левиц. Пов. 180.

Загоклівий, а, е. Заикающийся.

Загобуватися, куюся, куешся, гл. Заикается. Угор.

Заголіти, ся. См. **Заголювати, ся.**

Заголівний, а, е. Заглавный.

Заголівок, вку, м. 1) Съ ударенієм на первомъ слогѣ: подушка. Угор. **Заголови мурянчані.** Муравинья яйда. Вх. Уг. 253. 2) съ удар. на третьемъ слогѣ: заглавіє. О. 1862. I. 77. Ум. **Заголівочок.**

Заголосіти, шу́, сиш, гл. Громко заплакать съ причитаніями. Ев. Мр. IX. 24. Прийшла його мила, китайку одкрыла, китайку одкрыла та й заголосила. Мет. 104.

Заголубіти, бію, еш, гл. Сдѣлаться, стать голубымъ. **Зажовтіє, заголубіє і зачервоніє квітали.** Стор. М. Пр. 1.

Заголювати, люю, еш, сов. в. **заголіти, лю́, лиш,** гл. 1) Обнажать, обнажить. 2) Забривать, забрить. ...сина в салдати позаторік заголили. Шевч. 479.

Заголюватися, лююся, ешся, сов. в. **заголітися, лю́ся, лишся,** гл. Обнажаться, обнажиться снизу, подвять платье вверхъ.

Загомоніти, ню́, ниш, гл. Заговорять. Ой цюкнув раз першій—вона зашуміла, ой цюкнув раз друшій, та й загомоніла. Чуб. V. 710. А ні постигати, а ні згомоніти до неї. МВ. II. 98. Иногда употребляется въ смыслѣ: прикрикнуть, строго и съ укоромъ заговорить съ кѣмъ. Батько аж загомоні тоді на його: „Та чи довго ти гави тут ловитимеш?“ Г. Барв. 387. Въ прилож. къ толпѣ, значить: загадѣть. То тихо було, а то як загомоніла вся громада,—такою крику!

Загоністий, а, е. 1) Требовательный. Він чоловік не загоністий, зайво не просить, а тільки своє бере. 2) Вспальчивый. Там такий загоністий, що не можна й слова сказати, так і схопиться на нос. 3) Увлекающийся.

Загоніти, ню, ниш, гл. = **Заганяти.**

Загоріюча, ки, ж. Родъ игры въ свинку (см.), при которой играющій долженъ загнать свинку до извѣстной черты. Ив. 13.

Загорбатіти, тію, еш, гл. Сдѣлаться горбатымъ. На сій роботі не забагатієш, а загорбатієш. Ном. № 10371.

Загордитися, джуюся, дішся, гл. Загордиться. Опат. 9.

Загорідка, ки, ж. Ум. оть загорода.
Загорідець, льця, м. Фанатикъ. Желех.
Загорілий, а, е. 1) Горячий, пылкій, вспылчивый. 2) Фанатическій. 3) Загорѣвшійся. 4) Загорѣлый (отъ солнца).

Загоріти, ся. См. Загорѣти, ся.

Загоріти, ся. См. Загорѣти, ся.

Загорода, дя, ж. 1) Загорѣда. Огорожа, огороженное мѣсто. 2) **Загорода**. Базъ (не крытый), огороженное мѣсто, куда загоняють скотъ. Чуб. VII. 394. Шух. I. 185. *Воли високорой половіи дивляються з загорода у двір поважно.* МВ. II. 134. *В чужій загорді овце не рослидиш.* Ном. № 9659. *Шукають його ягци, щоб спратити,—то він до зятя, та й жив там з місяць, поки все втихомирилось.* ЗОЮР. I. 264. 3) Садъ; огородъ. Вх. Лем. 415. Ум. Загорідна, Вх. Лем. 415. **Загорода**. *Вишив батюшка на двір, а скот повилазив із загорода.* Грин. II. 155.

Загороджувати, дяжу, еш, сов. в. загордіти джу, дши, гл. Загораживать, загордіти, огораживать, огородити. *Рот не город—не загордіши.* Ном. № 6990. *На твій нів не заорозений хлів.* Ном. № 3480.

Загородаще, ща, м. Мѣсто, гдѣ была загорода (см.) Черк. у.

Загородка, ки, ж. Ум. оть загорода.
Загорѣжа, жі, ж.—Загорода 1. *Задували та снітинці городити, щоб нікуди литвяківця туляти ходити. Не може, милий Боже, ваша залороща.* Мил. 78.

Загорѣжувати, жую, еш, гл.—Загороджувати.

Загорѣти, таю, еш, сов. в. загоріти, ну, неш, гл. 1) Заворачивать, заворотить. *А скни у опанчу та ніжки заорну.* Чуб. 2) Загрѣбать, загрѣсть. *Заортай, мати, жар, жар!* О. 1862. IV. 36. *Кладуть у яму і заортають землею.* ХС. IV. 40.

Загорѣтися, таяся, ешся, сов. в. загорітися, нуса, нешся, гл. 1) Заворачиваться, заворотиться. 2) Загрѣбаться, загрѣсться.

Загорѣна, ни, ж. Верхнее женское платье. Желех.

Загортка, ки, ж.—Загортина. Угор. Вх. Зн. 18.

Загорѣваний, а, е. Заработанный тяжелымъ трудомъ. *А як вечеръ приїде,—на вулицю вийде: та в позиченому, та в добуваному... Ой вийди ж ти, вражий сину, у своєму заорьованому.* Грин. III. 215.

Загорѣвати, рюю, еш, гл. Съ трудомъ заработать. *Заорой снажно та й їжсмаши.* Ном. № 9967. *А що заоружеш, то все прогайнуеш.* Чуб. V. 478.

Загоріння, на, м. Живущій за горой. Аф.

Загоріти, рюю, еш, сов. в. загоріти, рю, ршш, гл. Загорать, загорѣть (отъ солнца). *На те мені мати платок дала, щоб не загоряла.* Грин. III. 180. *Закривай личко од сонечка, чорні брови од полом'ячка, щоб твій видок не заорів, чорнил брівок не послилав.* Нп.

Загорѣтися, рюся, ешся, сов. в. загорітися, рюся, ршся, гл. 1) Загораться, загорѣться. *Юрка одного впустили, а вся хата загорілася.* Ном. № 14109. 2) Только сов. в. Вспылить. *Як коли заоріється, то й хата мала.* Г. Варв. 107.

Загосподарѣвати, рюю, еш, гл. Начать хозяйничать. *Загосподарював Хведірко.* О. 1862. VIII. 23.

Загоріти, ся. См. Загострівати, ся.

Загострівати, рюю, еш, сов. в. загостріти, рю, ршш, гл. Заостривать, заострять.

Загостріватися, рюся, ешся, сов. в. загострітися, рюся, ршся, гл. Заостриваться, заостряться.

Загостіти, щу, стійш, гл. Прибыть въ гости. *Рад би я, мов дитячко, до тебе загостити, сиряя земля двері прикрила,—не можу відчинити.* Рк. Макс.

Загостювати(ся), тую(ся), еш(ся), гл. Загоститься. *Оце було як наша Катря де загостює, то мати дивують: що се доні нема!* МВ. II. 84. *Така вже доля моя, що в мене не загостюється частя.* Г. Варв. 56.

Заготувати, тую, еш, гл. Заготовить.

Заготуритися, рюся, ршся, гл.—Загутатися. Вх. Уг. 238.

Загювати, гюю, еш, сов. в. загюти, гюю, їш, гл. Залѣчивать, залѣчить, заживлять, заживить (рану). *Всі його рани заюює своїм розумним словом.* Г. Варв. 163. *Його рука поранив і заюти.* К. Оув. 12.

Загюватися, гююся, ешся, сов. в. загюбітися, гюся, їшся, гл. Заживать, зажить (о ранѣ). *Заютиється, поки весілля скоїться.* Ном. № 5305.

Заграбати, баю, еш, гл.—Загрѣбти. *Що ж, татуню (до попа), чи підете ловити мерця, чи ні?—Піду, як даєте 8 злотих...—Та вже, проште татуня, не турбуйтеся їти: ми й сами заграбеєм. Бог вибачить нам, бо ми біди.* О. 1862. IX. 53.

Заграбувати, б'ю, еш, г. Заграбить, отнять. *Заграбував волика*. О. 1862. I. 43.

Заграва, ви, ж. Зарево. НВолын. у.

Загравати, раю, еш, сов. в. заграти, раю, еш, г. 1) Начинать играть, заиграть. *Звелів вже він музиком заграти*. Мет. 105. 2) Начинать, начать двигаться: б'язать, летать и пр. р'звими, бойкими движениями. *Гей коню мій, коню, зарай підо мною! Над річкою, над Дунаєм орли загравали*. Мет. 429. 3) О мор'ї: начать волноваться. *Ой зарай, зарай, сенсеньке море, та під тими буйдаками*. Шевч. 56. О світ'ї: начинать играть, заиграть. *Загравало сонечко*. Чуб. III. 219. 4) О вин'ї, налив'ї: начать бродить.

Заграда, дя, ж. Огорожа, ограда. *Загріло сонечко на стіну, на зараду зелену*. Гол. I. 211.

Загратися, каюся, ешся, г. Заграться. *Мене... послано, що вже не заг'ю, не забалакаюсь, не загракоюсь, та й не злякаюсь*. Г. Барв. 443.

Загранічяти, чу, чиш, г. Опред'леть, указать границу.

Загранічний, а, е. Заграничный.

Заграти. См. Загравати.

Загратися, раюся, ешся, г. Заграться. *Не засидитесь, не заретесь ніде*. МВ.

Загреб'а, б'ї, 1) Загребаніє; м'бего, гд'ї что-либо загреблено, закопано. *Знає він кошечу заребу*. Ном. № 13776. 2) Родь хл'ба (норж'а), который при печеніи загребается въ горящїе угли. *Притомился од далекої дорожї й посїдали під лісом одпочити та тим часом ї заребу спекти, щоб сили підкрепити. Замісли кісто, зробили з тою кісто коржа ї заребли його пектиш у те олице*. Грин. II 182. *Поставили ним знатну вечерю: тетерю з зареблами... (Таї коржї, що печуть їз, заребаючи у жар: од того ї зареблами звучься)*. Стор. II. 16. У Милорадовича: снадбный длнный хл'б'ї. Мил. 121. 3) Жадный человекъ. *Забере усе бісів зареба*.

Загреб'єлля, ля, с. М'бесто за плотиною *На загреб'єллі живє*. Черк. у.

Загреб'єльний, а, е. Находящійся за плотиною. *До загреб'єлної молиги прибувайте*. Мет. 396.

Загреб'їа, ся. См. Загрібати, ся.

Загребуцій, а, е. Жадный, старающійся все забрать. *Очі завидуючі, руки заребуці*. Посл.

Загремихтіти, хч'у, тїш, г. Загре-

м'ть, загромыхать. *Як застукотить у сїняг, заремитить*. МВ. I. 69.

Загрім'їти. См. Загрімати.

Загрівий, а, е. Им'бющій б'длю масть вокруг шеи (о птицахъ и четвероногихъ животныхъ). *Загрівий гусак*. Харьк. *Загріва гуска*. *Загріва айвія*—б'їла, а шиворот чорний. О. 1862. V. Кух. 37.

Загрізати, з'ю, еш, сов. в. загрізати, з'у, з'єш, г. Загрызать, загрызть.

Загрізатися, з'юся, ешся, сов. в. загрізтиса, з'уся, з'єшся, г. Начинать споръ, ссору, заспорвть. *Загрізався з братом*. Мир. ХРВ. 138.

Загрізкуватий, а, е. Сварливый, задра.

Загрізти, ся. См. Загрізати, ся.

Загрімати. См. Загрімати.

Загрім'їтити, ч'у тїш, г. *Приїхала, згрім'їтила кобиляча моя голова*. Котл. Ен. II. 40.

Загрібати, б'ю, еш, сов. в. загреб'їти, б'у, б'єш, г. 1) Загребать, загрести. *І кури б заребли, если б не ратував*. Ном. № 4582. 2) Сгребать, сгресть. *Ононь каже: зареби мене*. Чуб.

Загрібатися, б'юся, ешся, сов. в. загреб'їтиса, б'уся, б'єшся, г. Загребаться, загресться.

Загріб'ачка, ка, ж. Кочерга. *Утопила горнець з печі, та ї штурнула в груди. Та бо я ся від череп'я зч'яв обтр'єсати, вона зтопила заріб'ачку: „Рушай, тїцю, з хати!“* Гол. III. 215.

Загріб'є, б'ка, м. Неудавшійся, испорченний въ печен'ї хл'б'ї. Екатер. у.

Загрівати, в'ю, еш, сов. в. загріти, р'ю, еш, г. 1) Согр'ївать, согр'їть. *А чортяка до нарубка, давай зарівати його*. Г. Барв. 190. *Та прилили своє м'л'ко, най мое заріє*. Гол. IV. 452. 2) Проникнуть со своимъ тепломъ. *Туди (в труну) ї в'їтер не заїє, ї сонечко не заріє*. Мир. 183.

Загріватися, в'юся, ешся, сов. в. загрітиса, р'юся, ешся, г. Согр'їваться, согр'їт'ся.

Загрілий, а, е. Согр'ївшійся.

Загрім'їти, м'ю, еш, сов. в. загрім'їти, м'лю, м'їш, г. Начинать грем'їть, загрем'їть. *Грім ут'яє зарімає*. Константин. у. *Ой зарімає, пролику, над моєю кімнатю*. Мет. 259. *Зарівало, зареміло, заступило земля*. Стор. М. Пр. 143.

Загрім'їати и загрім'їати, м'ю, еш, г. 1) Загрем'їть, застучать. 2)—на кого. *Батько часом на нього*

зирими. О. 1862. VIII. 19. 2)—но́го. Постоянными кривками, бранью отупить кого. *Ще в словяночуду зиримать тебе.* МВ. I. 45.

Загіротіти, мо́чу, тіш, г. Загрёмѣти. *Як загіротіти грім.* Рудч. Ск. II. 102.

Загірїти, си. См. Загрівати, си.

Загірто́к, тку, м. Теплота Желех.

Загрома́джувати, джую, еш, сов. в. загрома́дити, джу, диш, г. Загребати, загресть, закапывать, закопать. *Живцем в землі їм загромадили.* Котл. Бн.

Загрома́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. загрома́дитися, джуся, дишся, г. Загребатися, загрестися, закапываться, закопаться.

Загрі́нитися, нюся, нишся, г. Покрыться гроздьями, кистями.

Загру́зати, за́ю, еш, сов. в. загру́знути и загру́зти, зну, веш, г. Вязнуть, завязнуть, увязнуть. *Не громадь, дуюку, сіна, бо зарузиш по коліна.* Ном. № 4305. *А в той гарбуз моголь заруз.* Чуб. V. 1070.

Загру́вяти, жу́, зищ, г. =Згрузити. Черк. у.

Загрунтува́ти, ту́ю, еш, г. 1) Загрунтовать. 2) Утвердить.

Загру́ти, ру́ю, еш, г. Закричать (о воронѣ). Встрѣчается только в фальсифицированной думѣ, напечатанной Срезневскимъ. *Закряче ворон, заруе, замумуе.* Запор. Стар. I. 105.

Загрю́ятися, жу́ся, зишся, г. Увязнуть в грязи. *Трѣба їм десь через дуже каму балку їгати,—вони й зарюзились.* Мвж. 121.

Загрю́кати, каю еш, г. Застучать, захлопать (дверью).

Загрюко́тїти, чу́, тиш, г. 1) Застучать сильно и часто. 2) Загромыхать.

Загрюко́тїти, чу́, тиш, г. =Загрюко-тїти. Стор. М. Пр. 143.

Загряні́шний, а, е. =Загранишний. *Пов'язце її густками... загрянішними.* О. 1862. I. 74.

Загу́ба, би, ж. 1) Потери. *Як у нього ячмінь, то на протам загуба.* Уман. у. 2) Пагу́ба.

Загубі́ти, блю́, биш, г. 1) Потерять, затерять. *Загубив черешки, а я йшов та й найшов.* *Загубили, що не смуринь, знайдеш, то не веселесь.* Посл. 2) Погубить; казнить, убить. *Не томишь, козаче, бо душу муриши.* Мет. 17. *Ой не орла, не сокола збіраються вбити, ой то ж-пана та Суру-*

на ведуть загубити. Мет. 430. *Загубила свого мужа та поповачи жінка.* Гол. I. 51.

Загубі́ти, блю́ся, бишся, г. Потерять. *Ой либонь моя дівчинонька та й у полі загубилася.* Чуб. V. 24

Загу́біль, лі, ж. =Загу́ба. Драг. 191.

Загугні́ти, гнїю́, нїш, г. Заговорить въ носъ, загнусить. *Аж ось пан Олексій покинув читати та як загунитъ з своїми школярами.* Кв. I. 244. *І мені Господь послія побратила,—заунив Кривоніс.* Стор. М. Пр. 133.

Загугні́вати, влю́, виш, г. =Загуг-ниги. *Солоха заунивали: соїзвляю.* Кв. II. 148.

Загуготі́ти, чу́, тиш, г. =Загуготіти.

Загу́да, ди, ж. Поризаніе. *Яку ж зауду сім дровам зробите?*

Загу́дяти, джу, диш, г. Начать поризать, находить недостатки. *Дивуїмась, що се сталося старому, що разом заудив Василя.* Кв. I. 58.

Загуді́ти, ду́, дѣш, г. =Загустя. Стор. М. Пр. 106. *Зауділи голуби.* Чуб.

Загукáти, ка́ю, еш, г. 1) Закричать. *Феся загукала, голос по дубини аж ся розлянае.* Чуб. V. 69. 2)—на ко́го. Позвать, звать кого. *Заукай на його,—хей! їде в хату.*

Загу́лити, лю́, лиш, г. Завести, за-прятать. *І в край світа їх загулиш.* Федьк. II. 76.

Загу́ляти, ля́ю, еш, г. 1) Закутить. *Зауляв Іван, загуляв, не до мислі жінку взяв.* Чуб. V. 790. 2) Заглушить, ослить при помощи кутежей (свою бѣду, горе и пр.). *Не втєкла... таки од свого лига; і не загуляла, й не заспівала, й не затанцювала його.* Левиц. I. 86.

Загу́лятися, ля́юся, ешся, г. Заку-тить. *А хазяїн так загулявся, що й уєї можна бочки повозити,—то й не чуїмє.* Рудч. Ск. II. 151.

Загумéний, а, е. Находящийся за гумномъ.

Загумéння, на́, с. Мѣсто за гумномъ. *Там на загуменю тополя стогола.* Гол. I. 285.

Загумéнох, ну́, м. =Загумення.

Загу́пати, паю́, еш, г. 1) Начать уда-рять, начать глухо стучать, сильно стучать. 2) Пойти тяжелой поступью.

Загу́рити. См. Загурати.

Загу́ритися, рю́ся, ришся, г. Раз-вlechся чѣмъ-либо и забыть о нужномъ,

задержаться, замѣшкаться изъ-за этого. Вх. Зн. 18.

Загуркотати, чу́, чеш и **загуркотіти чу́, тиш**, м. 1) Загремѣть раскатами. Ком. П. 34. *Бура повстала, загуркотіло.* Мет. 58. 2) Застучать, загремѣть. *Гур! гур! гур! цоць страшно загуркотіло по-під вікнами й стило. То підкотилася карета.* Левец. Пов. 317. *Заскрутали зубами відьми й загуркотіли з хати.* Грин. I. 68.

Загурчати, чу́, чіш, м. 1) Загремѣть, застучать, затрещать, почти то-же, что и **загуркотіти** 2; иногда просто зашумѣть сильно. *Зацумити садок, стемніє світ і зацумити дощ об землю.* МВ. (О. 1862. III. 42). 2) Упасть, скатиться съ шумомъ, стукомъ, а иногда и просто упасть съ высоты. *Так він і зацурчав з кручі!*

Загуряти, рію, еш, сов. в. **загуряти, рю, риш**, м. Занимать, занять, развлекать, развлечь чѣмъ-либо, напр. разговорами, заставить забыть прежнее. *Загурі дитину.* Вх. Зн. 18.

Загурятися, ріюся, ешся, сов. в. **загурятися, рюся, ришся**, м. Развлекаться, развлечься чѣмъ-либо и забыть о нужномъ, задержаться, замѣшкаться изъ-за этого. Вх. Зн. 18.

Загусати, сѣю, еш, сов. в. **загуснути, ну, неш**, м. Сгущаться, сгуститься. *Насипала багато води, а мало борошна, та мішала, мішала, а воно не загуса.* Грин. П. 164. *Як загусне глина, тоді не зробиш гурцика.* Канев. у. *На чуже піянке гурцика не підставляй, бо кинітиме, кинітиме, та й не загусне.* НВолын. у.

Загусті, гуду́, дѣш, м. 1) Загудѣть. *Під землею цося загуло страшно.* ЗОЮР. П. 31. *Заула Хортиця з Луєм: „чую, чую!“* Шевч. 57. *А загу—аж сумно слухати—неначе бугай у болоті.* Рудч. Ск. I. 64. *Мов дзвони, загули кайдани на нефітах.* Шевч. 611. 2) Упасть съ большой высоты (подразумѣвается: съ гуломъ). *Так з конем і загу у провалля.* Вообще куданибудь съ силой, съ гуломъ двинуться, броситься, напр. въ сказзѣ: *Одну овечку хп з ніжску та у лантух,—так уся отара і загула туди.* Мнж. 55. *Була ложка, помело, та й те з дому загуло.* Нп. Г. Барв. 288. Отсюда: *Булѣ, та загулѣ, равнослвно русскому: было, да сплыло.* 3) О голубяхъ: заворковать. *Ходить голуб коло хати сиєї волохатий, як загуде жалибненько,—на серию тяженько.* Мет. 11.

Загүтати, таю, еш, м. 1) Ошеломить,

оглушить. Желех. 2) Укротить, уюмонить. Желех.

Загүтатися, таюся, ешся, м. Загүтаться; забыть объ окружающемъ при видѣ чего. *Загүтався, як таку красоту побачив.* Вх. Зн. 19.

Загүвати, влю, виш, м.—ногѣ. Отвлечь внимание чье. *Я (злой) піду їх загавлю... ти і беру.* Мнж. 110.

Загүватися, влюся, вишся, м. Загүтаться, засмотрѣться. Мнж. 29.

Загвалтувати, тую, еш, м. Поднять шумъ, крикъ. *Загвалтувало село від краю до краю.* Мир. ХРВ. 249.

Загөготати, гочу́, чеш, м. Закричать (о гусяхъ). *Гуси по ставах загөготали.* Г. Барв. 544.

Загөдабляти, лю, лиш, м. Понести чепуху.

Загөдзкатися, каюся, ешся, м. 1) Задрочиться. 2) Закапризничать.

Загөдгати и **загөдкати, гаю (каю), еш**, м. Закричать (о гусяхъ, индѣйскихъ пѣтухахъ). Аф. *Загөдкали гуси.* Шевч. II, 35. *Загөдкали мов индики.* Мир. ХРВ. 98.

Загөрвувати, вую, еш, сов. в. **загөрвувати, рую, еш**, м. 1) Загинать, загнуть. *Почали загөрвувати ногу за голову; аж кістки їй тріщали, а вона їй суределивъ уюру.* Грин. П. 167. 2) Запрашивать, запросить дорого. *Загөрвав ти з його багато.* Лохв. у.

Загөрготати и **загөрготіти, гочу́, чеш** и **тиш** м.—**Загөдкати.**

Загөрндзювувати, вую, еш, сов. в. **загөрндзювати, дзюю, еш**, м. Завязывать, завязать узломъ такъ, что трудно развязать. Черк. у.

Загүдзляти, лю, лиш, м. Завязать узелъ. Вх. Лем. 415.

Зад, ду, м. 1) Задъ, задняя часть. 2) Задъ; задница. *Голова—кість, а зад, вибачте, м'ясо: в голову цілуютъ, а в зад б'ють.* Ном. № 1288. Ум. **Задѣи, задѣочн.**

Зад, нар. Вслѣд за, позади. *Я вскочив у хату зад їх; вона вже лежала на лаві.* Екатер. у.

Задава, ви, ж. 1) = **Кужба.** Вас. 147. 2) Рычать для зажиманія дерева при увязкѣ его на саняхъ для перевозки. Миргор. у. Слос. Д. Эваря.

Задавати, даю́, еш, сов. в. **задѣти, дѣш, дасі́, м.** 1) Задавать, задать. *Задам я тобі бурдо.* Ном. № 13602. 2) = **Задавати.** *В неволі всіх задала.* Гол. I. 4.

Задаватися, даюся, ешся, сов. в. за-

д́тися, д́мся, дас́ся, *и.* Вознамѣриваться, вознамѣриться, рѣшить сдѣлать. *Вона ще айтом, як сонечко спало теплим промінням, забалася, виходячи з церкви, понести колись попові рунце на розжесток.* Г. Барв. 155—156.

Задавіти, влію, виш, и. Задушить, задавить. *Таки Бог полюбив, вовк кобилу задави.* Чуб. V. 1151. *Не жируй з ведмедь, а то він тебе задавить.* Ном. № 1213. *Нудьга його задавила на чужому полі.* Шевч. 214.

Задавійко, ка, м. Душитель; мірождъ, кулакъ. *То хіба пан? То задавійко. Він скільки людей зубив тими процентами.* Мвргор. у. Слов. Д. Эваря.

Задавлячка, ки, ж. Медич. Жба, angina. Вх. Зн. 19.

Задавнений, а, о. Пришедшій въ давность; застарѣлый, запущенный (о болѣзни). *Задавнена хвороба.*

Задавнення, ня, с. Давность, застарѣлость. Желех.

Задавнитя, ся. См. Задавиювати, ся.

Задавнювати, нюю, еш, сов. в. задавнити, ню, ниш, *и.* Запускать, запустить (болѣзни). *Еге, так воно задавнено, то й важко загоїть.* Канев. у.

Задавнюватися, нюся, нишся, и. Застарѣвать, застарѣть.

Задання, ня, с. Завдання. *Яке важке задання бути діачем на далекій стороні.* Левниц. Пов. 120.

Задар, нар. Даромъ. Вх. Лем. 415.

Задарити. См. Задарювати.

Задарь, нар.—Задар. Вх. Зн. 19.

Задарювати, рюю, еш, сов. в. задарити, рю, риш, *и.* Задаривать, задарить.

Задати, ся. См. Задавати, ся.

Задаток, тку, м.—Завдаток.

Задбача, чи, ж. Задача. К. Гр. 102.

Задвигтїти, гчү, тїш, и. Задрожать. *Як ступив... на ті підмости, то вони аж задвигтїли й задули.* Левниц. Пов. 330.

Задвигати, жү, жіш, и.—Задвигтїти.

Задвірковий, а, о. Выходящій на дворъ позади дома. *Дочка на задвіркові двері рип!* Чуб. IV. 557.

Задвірок, рку, м. Дворъ позади дома. *Скотилась, вискочила на задвірок.* Г. Барв. 237.

Задвоакій, а, о. Двухъ родовъ. *Астрыби суть задвоакі: астрыб великий і малий.* Вх. Лем. 415.

Задекретувати, тгю, еш, и. Прика-

зать, дать указъ. *Як ваше лукаве серце поверне справою, так він бідаха (царь) і задекретує.* К. XII. 32. *Одно тільки наше зосталося при нас—живе українське слово.* *І тому задекретовано зпирати.* К. XII. 128.

Заденчїти, чү, чїш, и.—Заднїти. *Дїжку че не заденчею.* Екатер. у. (Залюбовск.).

Задѣра, ри, ж. Лучвна, щепка. Вх. Лем. 415.

Задѣрака, ки, ж.—Задирака.

Задѣрачка, ки, ж. Задравшася кожа надъ ногтемъ, заусеница. Мвргор. у. Слов. Д. Эваря.

Задеревїти, вію, еш, и. Одеревнѣть, околочѣть (отъ холода, смерти). *Руки мені задеревїли—чи воно з холоду, чи хто його знає.* Камен. у. *Як побачила чоловіка, так і задеревїла.* Камен. у. *Пришшов п'яний, та як заснує, так і задеревїє.* Камен. у.

Задерев'янити, нію, еш, и.—Задеревїти.

Задѣржати, ся. См. Задержувати, ся.

Задѣржувати, жую, еш, сов. в. задѣржати, жу, жиш, *и.* 1) Задерживать, задержать. 2) Удерживать, удержать. *Не то господар, що збереть господарство,—то, що готове задержити.* Ном. № 10108.

Задѣржуватися, жуся, ешся, сов. в. задѣржатися, жуся, жишся, *и.* 1) Задерживаться, задержаться. *Чує він, що плуї його за щось задержався.* О. 1861. XI. 29. 2) Удерживаться, удержаться, сохраняться, сохраниться. *Де-не-де задержались старі шапки.*

Задѣрика, ки, об.—Задирака.

Задѣрикуватий, а, о. Задорный. Харьк.

Задѣрихвїст, воста, = Въ выраженїи: задѣрихвоста д́ти. Удрать безъ оглядки.

Задѣрий, рія, м.—Задѣрика. *Андрій-задерїй.* Ном. № 12702.

Задѣрнувати, нүю, еш, и. Заложить дерномъ. *Вони викопали яму, насипали трошеї, поклали того, що обїбравсь трошеї стерети, та й знов засипали й задѣрнували.* Канев. у.

Задѣрнүти, нү, яш, и. Задѣть, оцарапать. *Чеші дїдька зрїдка, щоб не задернути.* Ном. № 1212.

Задѣрти. См. Задирати.

Задесенець, нця, м. Житель мѣстности, за Десной находящейся. Ном. № 13617.

Задесенський, а, о. За Десной находящійся.

Задесенщина, ни, ж. Мѣстность за Десной.

Задешевіти, вію еш, гл. Подешевѣть. *Скрий задешевіла горілка.*

Заджерготати, чѹ, тїш, гл. Заговорить на непонятномъ языкѣ (преимущественно о евреяхъ).

Заджеркотіти, кочѹ, тїш, гл. = **Заджерготати**. *Як заджеркотіли жиуди, то аж у вухах лаяцить.* Славяносерб. у.

Заджнжчати, жчѹ, чїш, гл. Зажужжать. См. **Заджжчати**.

Задзвеніти, вію, віш, гл. Зазвенѣть.

Задзвеніти, вію, виш, гл. Зазвенити. Котл. Ен. II. 30. *В неділеньку рано задзвенили дзвони.* Мет. 95.

Задзвенятися, віюся, вишся, гл. Зазвенѣть, зазвенитъ самому. *Самі дзвоники задзвенилися.* Грин. III. 117.

Задзвенльчати, чѹ, чїш, гл. Зазвонить (о бубенчикахъ); зазвенѣть, забренчать.

Задзеленькотіти, кочѹ, тїш, гл. = **Задзеленчати**. Рудан. I. 77. *Пам винял, дав гроші. Той кинув в кишеню, аж задзеленькотіли.* Драг. 54.

Задзбкати, каю, еш, гл. Начать дѣбкати. Аф.

Заджжчати и **заджчати**, чѹ, чїш, гл. = **Заджжчати**. *Коли не коли заджжчати... роботяца бджола.* Греб. 402. *А мухи разом заджжчали: „Ось годі, не кажити!“* Гліб. 114.

Задзігоріти, рію, ріш, гл. Быстро заговорить. *Так задзігоріла лжицю, що він ледві встиг розібрати ті слова.* Леввч. Пов. 67.

Задзюріти, рію, ріш, гл. Политься струей. Харьк.

Задзюркотати и **задзюркотіти**, чѹ, чеш и тїш, гл. Зажурчать. *Домонтовиченко алучи Війтенка по лівій руці,—крів так і задзюркотіла.* К. ЧР. 306.

Задзюрчати, чѹ, чїш, гл. Зажурчать. *Тане сні, задзюрчали по улицях струмочки.* МВ. I. 28.

Задібати, баю, еш, гл. Начать ходить (о дѣтяхъ).

Задивітнися. См. **Задивлятися**.

Задивлятися, віюся, ешся, сов. в. **задивітнися**, віюся, вишся, гл. Засматриваться, засмотрѣться. *Прийшло до неї мале пахоля, вона на його задивилася.* Чуб. III. 419.

Задивувати, вію, еш, гл. Удивиться. *Й аж сі панове задивували.* Колв. I. 109.

Задивуватися, віюся, ешся, гл. Задивиться, засмотрѣться съ удивленіемъ. *Як*

би ви їхами надворсклянської низиною... то задивувалися би. О. 1861. XI. 101.

Задимати, маю, еш, гл. Задувать, тушить. *Кайдич горить добре і його ніщо не задима.* Дещо, 52. См. **Задувати**.

Задимати. См. **Задимлювати**.

Задимка, ки, жс. Сибѣжный вихрь, мятель. Вх. Лем. 415.

Задимлювати, люю, еш и **задимляти**, ляю, еш, сов. в. **задиміти**, млію, мїш, гл. Закапчивать, коптить, закоптать. *Повісив задимлювати.* НВолын. у. *Стояла... сахарня з високим задимляним стовпом.* Леввч. Пов. 370.

Задимувати, мѹю, еш, гл. Задымить. *Косеться пр—і гори задимують.* К. Псал. 238.

Задинати, наю, еш, сов. в. **задінати** дію, нїш, гл. Вставлять, вставить дно. *Як роблять липяку на мед, то намоче поперед той край, де дно повинно бути, а тоді й задинає.* Волч. у.

Задірака, ка, м. Пт. турухтань, Tringa ripnax. Вх. Пч. II. 15.

Задірака, ки, об. Задорливый человѣкъ. *Нейтунів син сподарь Мезан, боець, ярин і задирака.* Котл. Ен. Ум. **Задірачна**.

Задіракуватий, а, е. = **Задеркуватий**. О. 1861. X. 37.

Задірати, рію, еш, сов. в. **задѣрти** и **задрати**, дерѹ, рѣш, гл. 1) Задирать, задрать, поднимать, поднять вверх. *Біда вмерла і ноги задерла.* Посл. *Ворона літає, а дурень голову задирає.* Ном. № 6404. 2) Задирать, задрать, начинать, начать ссору. 3) О коростелѣ: начинать, начать кричать. *Як держак котрого году задерє поперед перепілки, то сіно буде дороге.* Грин. I. 15.

Задіратися, раюся, ешся, сов. в. **задѣртися**, **задратися**, **дерѹся**, **рѣшся**, гл. 1) Задираться, задраться, подниматься, подняться вверх. *Чуприна задерлася уору.* Рудч. Ск. II. 126. *Нїс... задерлася до гори.* Стор. М. Пр. 83. 2) Начинать, начать ссориться, поссориться, повздорить.

Задірага, ги, **задірка**, ки, жс. 1) Задоръ; ссора. *Кіндрат на задиру їде.* НВолынск. у. 2) Заусеница. Камен. у. Ум. **Задірочна**.

Задіркуватий, а, е. = **Задеркуватий**.

Задірливий, а, е. = **Задеркуватий**. Греб. 409.

Задірчастий, а, е. О деревѣ: : **задирающійся**. *Задирчає обіддя: ти його*

так теши, а воно он як задирається. Каневск. у.

Задѣх, ху, м. Удушье, астма. Вх. Лем. 415.

Задѣханий, а, е. Запыхавшійся. *Прибігъ шинкара, задѣхана вся, до мене.* МВ. II. 186.

Задѣхатися, хаяся, ешся, м. Запыхаться. *Задѣхавсь, як вѣл в борозні.* Ном. № 1404.

Задѣхатися, хаяся, ешся, м. Задыхаться. *Трясучи головою і задѣхавчись, те-реказе.* Стор. М. Пр. 155.

Задѣхливий и задѣхливый а, е. Удушливый (о человекѣ). Вх. Лем. 415. Желех.

Задѣвати, ваяю, еш, сов. в. задѣти, дѣту, неш и дію, еш, м. 1) Вдѣвать, вдѣть. Вх. Зн. 39. 2) Дѣвать, дѣть. *Ой знаю я, товаришу, де я їх задѣю: занесу їх в Чорногору, та там їх посію.* Шух. I. 201.

Задѣватися, ваяюся, ешся, сов. в. задѣтися, нуся, нешся, м. 1) Вдѣваться, вдѣтись. 2) Дѣваться, дѣтись; пропасть, исчезнуть. Вх. Зн. 19.

Задѣлітися, лѣйся, лѣшся, м. Ошибиться при сдачѣ картъ. *Шкодѣ, хлопче, задѣліться! Перемалуу, мишень, гаразд, та не задѣлісь.* Лубен. у.

Задѣлувати, лую, еш, м. Обнести забормь.

Задѣти, ся. См. Задѣвати, ся.

Задѣяний, а, е. О полевой землѣ: истощенный, много разъ пахавшійся и потерявшій плодородіе. Земля задѣяна. Лубенск. у.

Задѣки, нар. Задомъ (идти). Мнж. 181. *Я до його, а він задѣки, задѣки.*

Задѣкувати, кую, еш, м. 1) Идти задомъ, пятиться. *Дивлюсь: задкуе-задкуе—та в двері.* Мнж. 2) Идти сзади, слѣдовать. *Іде султан; за ним наші задкують неботи.* Мдр. л. зб. 82.

Задля, пред. Ради, для. *Виросте на йому частинця доля задля людей.* Стор. М. Пр. 49. *Це вона мене задля того й при-вела, щоб ізвѣсти у своїй норі.* Рудч. Ск. II. 20. *Задля його звертають каравани.* К. Іов. 14.

Задлятися, лаяюся, ешся, м. Замедлѣть, пробыть долго; протянуть. *Прочула я, що в неї чоловік умер,—де вже з нею на світі здѣляється.* МВ. II. 143.

Задляхати, хаю, еш, м. Задуть.

Задляйти. См. Задляпати.

Задниця, ці, ж. То же, что и за-

паса 1, называемая задницею въ тѣхъ случаяхъ, когда этотъ кусокъ сукна, надѣваемого сзади, противопоставляется сопро-вождающему его переднему куску, фартуху, носилемъ названіе: поперѣдница. *Засыки тобі, почитухо, засыки, без задньої запаски... на порозі зачепилася і задниця зачубилася.* Мвл. 156.

Задній, я, е. 1) Задній. *Оглядайсь на задні колеса.* Ном. № 4305. 2) Задно пасти. Оставаться сзади, не успѣвать, быть послѣднимъ. 3) Задня кишка. Заднепроходная кишка. Вх. Уг. 239.

Задніпрів'я, в'я и задніпря, ря, с. Задніпровье. О. 1862. VII. 63. *Все задніпрів'я, мов врім його ударив, запалало.* Сніп.

Задніпрянець, нця, м. Житель задніпрывья. Черк. у. Шевч. 574.

Задніпрянський, а, е. Задніпровскій. *Вони дивились на темний задніпрянський бір.* Левиц. Пов. 24.

Заднянка, ки, ж. Прямая кишка. Черк. у.

Задобѣд, нар. Въ предобѣденное время. О. 1862. I. 81.

Задобѣддя, дя, с. Предобѣденное время. *Город Сорочку у недѣлю рано (в) задобѣддя взяв.* Мет. 393.

Задобѣдній, я, е. Предобѣденный. *Задобѣдня година.* О. 1862. I. 81.

Задобре, нар. Очень хорошо.

Задобвати. См. Задовбувати.

Задобувати, бую, еш, сов. в. задовбати, баю, еш и задовбти, бѣ, бѣш, м. Вдалбливать, вдолбить. Чуб. VII. 403.

Задовжѣтися, жаяся, ешся, м.—**Завиноватитися.** *Ой ходи стода, дівко мо-лода, викупи мене, задовжася я.* Лавр. 46.

Задовжитися, жуся, жішся, м.—**Задовжатися.** *Да ми уже всім задовжилася! Ні в кою вже і позичати.* Г. Барв. 523.

Задовіа, волю, м. Удовлетвореніе. *Держатся жаданням неситим своїм... задово-лу неситої страсти.* К. Дз. 135.

Задовольня, ня, с.—**Задовіа.** *Се вона говорить із кимсь задоволенням.* Г. Барв. 218.

Задовольняти. См. Задовольняти.

Задовольняти, няю, еш, сов. в. задовольняти, няю, еш, м. Удовлетворять, удовлетворить. *Таке вже серце Бог дав матері, що коли її дитина жива і здорова, то щоб була і щаслива, тоді тільки його і задовольниш.* Стор. М. Пр. 56.

Задоіти, дою, їш, м. О коровѣ: испор-тить неаккуратнымъ доеніемъ.

Задуманість, ности, ж. Задумчивість. Желех.

Задумати, ся. См. **Задумувати, ся.**

Задумливий, а, е. Задумчивий. Лев. вип. Правда, 1868. 461.

Задумувати, мую, еш, сов. в. задумати, маю, еш, г. Задумувать, задумать. Голова задумала, а ноги несуть. Ном. № 6680. Задумав козак женитися. Мет. 78. Задумала мичива вчинить велике діло. Гліб. 10.

Задумуватися, муюся, ешся, сов. в. задуматися, маюся, ешся, г. Задумываться, задуматься. Задумався, як собака в човні. Ном. Василько над квітками та зіллями сидить, задумався. МВ. II. 16.

Задумшливий, а, е. Задумчивий. Був якийсь задумшливий змалку. МВ. II. 18.

Задунайський, а, е. Находящийся за Дунаєм, на правому его берегу. Нехай мене не ловають ні попи, ні дяки, нехай мене поговають задунайські козаки. К. С. 1883. IV. 739.

Задурити. См. **Задурювати.**

Задурювати, каю, еш, г. Застучать. Приїшли вони перед небо, задуркали в царські врата. Гол. I. 234.

Задурювати, рюю, еш, сов. в. задурити, рю, рш, г. Забивать, забить голову, притупить умственную способность. Мене, такою пана, сюди задурювать приїшло. Гліб. 59. Чоловік дурний, бо (жінка) задурила. Грин. II. 159.

Задуті. См. **Задувати.**

Задутий, а, е. Одутый, обрюзглый. Дивися на його задуту тилу. Мир. Пов. II. 78.

Задутися, дмуся, дмешся, г. Опухнуть отъ сна, пьянства, болѣзни. Аж задутися від пульні та недоспаних ночей. Мир. ХРВ. 233.

Задуха, хн, ж. 1) Сильный, удушливый запах. Шпинула у ніс хринова задуха. Полт. у. 2) Спертый, удушливый воздух. 3) Засореніє дымовыхъ проходоувъ въ печкѣ. Задуха десь зробилася, та й курить того. НВолын. у. 4) Удушье, астма. Вх. Зн. 19.

Задушити, шу, шш, г. Задушить. Сірко лі на вовкові, наче хоче задушити. Рудч. Ск. I. 12.

Задушитися, шуся, шяся, г. Задохнуться. Такий сморід, що й задушитися можна. Депо, 53.

Задүшний, а, е. 1) О воздухѣ: спер-

тый. 2) Заупокойный, поминальный. — день. День всеобщаго поминовенія, родительская суббота.

Задүшний, ка, м. = Сердак. Вх. Уг. 239.

Задүшниця, ці, ж. Панихида по усопшимъ. Вх. Лем. 415.

Задүвка, ки, ж. = Задувка. Вх. Уг. 239.

Задбѣр, ру, м. Причина къ ссорѣ, драгѣ. Задбѣр між їми є. НВолын. у.

Задбѣрний, а, е. = Задирливий. Таке задбѣрне було, що до всякого так у вічі й лізе як тая оса. Кв. I. 234.

Задѣкувати, кую, еш, г. Слишкомъ много благодарить. Ковстантинogr. у.

Задѣно, нар. 1) Вмѣстѣ. Що ж, — каже — або жиїть будем, або заедно зайнем. Волч. у. 2) Постоянно. Один чоловік курив собі хату... пожив там трохи, нічого не було, а потім того почала являтися окая така: заедно стеля кричить: „Ой упаду, ой упаду!“ ХС. IV. 29.

Зайць зайця, м. 1) Заяць. Біає, як солоний зайць. Ном. № 6677. Боятися, щоб йому зайць дороги не перебі. Ном. № 303. 2) Названіє вола съ прямими толстыми в придодятыми вверху рогами. К. С. 1898. VII. 44. 3) Дѣтскія игры: а) охотники охотятся за зайцемъ. Ив. 60. б) то-же, что и сіра кішка. Ив. 47. Ум. Зайчик, зайчичок, зайньо. Зайчикок-стрибайчикок обризує молоді пагоні на вишнях. О. 1861. V. 74.

Зайчка, ки, ж. Зайчиха. Вх. Зн. 20. **Зажадати, даю, еш, г.** Пожелать, потребовать.

Зажаліти, лію, еш, г. Пожалѣть. Не зажалієши батька в наймах. Мир. ХРВ. 343.

Зажалкувати, кую еш, г. = Зажаліти.

Зажарити, рю, рш, г. Начать быстро дѣлать что-либо. Як же воно зажарило (замололо дуже), то чорти його батька зна — ну прямо ж страшно і в млині сидіти. Грнд. I. 39.

Зажарітися, ріюся, ешся, г. 1) Зажалѣть. 2) Сдѣлаться яркимъ. По дощові як ся зажаріла озимина. Каменец. у.

Зажартий, а, е. Ожесточенный, озлобленный.

Зажартість, тости, ж. Ожесточеніє, злоба.

Зажартувати, тую, еш, г. Подшутить.

Зажати, см. **Заживати.**

Зажахтіти, хчу, тіш, г. Запыхать, распалиться, начать испускать сильный

жарь, зардѣть (о горящихъ угольяхъ). *Зажасти як жар.* К. Дз. 151.

Заживати, ваю, еш, г. Зачавкати.

Заждати. См. Зажидати.

Зажѣврѣти, рію, еш, г. Заалѣть, разгорѣться. *Але ж оце чою, як тільки сонечко зажеврѣ, то по всякому дереву і по всякій биліні роса і виступає.* Рудч. Ск. I. 138.

Заженихатися, хаюся, ешся, г.—**з ним.** Увлечся ухаженіємъ. *З дівчатами заженитався.* Котл. Ен. I. 8.

Зажердливість, вости и пр.—**Зажирливість и пр.**

Зажѣрти. См. Зажирати.

Зажив, ву, м.—**Заживок 2.** *Інші думаютъ... що в нашій землі мало заживо.* О. 1861. IV. 34.

Заживаний, а, в. Бывшій въ употребленіи.

Заживання, ня, с Употребленіе. *Все на частім заживанню належить.* *Ном.* № 5785.

Заживати, ваю, еш, сов. в. важіти, живу, вѣщ, г. 1) Употреблять, употребить, вкушать, вкусить. *Будуть до тебе козаки заїжджати, будуть у тебе хлбасом заживати.* К. С. 1884. I. 36. *Я горілки не заживаю.* Черк. у. *Заживий табаки.* Чуб. V. 1146. *Гей, вості, що єсть—заживайте.* Гол. IV. 505. 2) Испытывать, испытать. *Жила в батька не рік, не два,—не зажила добра.* Грив. III. 220. **Роскóші зажити.** Пожитъ въ роскоши, богатствѣ.

Гей, хто хоче роскоші зажити,—гей, нехай іде до двора служити. Чуб. V. 344.

3) Приобрѣтати, приобрѣсти; зарабатывать, зарабатывать въ наймѣ. *Мізерний був, хтілось то копійки зажити.* Драг. 83. *Скільки це вже я в вас грошей зажила!* Полт. г. **Слави зажити.** Приобрѣсти извѣстность, славу. *Ой не знав козак, да не знав Суррун, да як слави зажити: ой зібрав війсьско славне запорожське та й пішов орду бити.* Грив. III. 585. *Зажила вона собі це тою щасливою часу слави доброї панночки.* Г. Барв. 333. 4) —**ви.** Жить, пожитъ на счетъ чужого вѣка. *Ти чужий вік заживаєш.* Стор. I. 232.

Заживатися, ваюся, ешся, сов. в. важітися, живўся, вѣшся, г. 1) Заживаться, зажитъся, долго прожить гдѣ. *Зажилаєш Улита у родичів.* Леввц. I. 406. 2) Богатѣть, разбогатѣть. *З чою ти, брате, так заживєшь? Був бідний, а тепер нема батчюю від тебе.* Грив. II. 250

Заживатися, влюся, вишся, г. Наѣсться, насытиться. *Зажививсь, як собака млого.* *Ном.* № 4763.

Заживний, а, в. 1) Питательный. 2) Крѣпкій, плотный. *Заживна це у вас діишниця.* Харьк. у.

Зажівок, вчу, м. 1) Зародышъ. *Пропало просо: морози заживок побили.* Луб. у. *В єї це з замолоду заживок (хвороби) у середині, в животі.* Черк. у. 2) Питаніе. *Як ینювати земля, то корені кричній заживок має, тим хлб добрий родс.* Кам. у. 3) Зажитое, заработанное наймомъ имущество. *Я не чужу телцю взяв, а свою: вона мій заживок.* Прил. у. 4) Внутренняя, самая крѣпкая часть святой съ животнаго кожи, лежащая между наружнымъ слоємъ—личномъ и внутреннимъ—ніздрюю. *Мнж.* 180.

Зажигати, гаю, еш, г.—**Запалювати.** *Нехай свѣчі воскові заживає.* *Мет.* 170.

Зажигатися, гаюся, ешся, г. Ячмені зажитися,—*солов'ї щебетати збиваються; ячмені позажигались,—солов'ї щебетати позабувались.* *Мвл.* 93.

Зажидати, даю, еш, сов. в. заждати, дў, дѣш, г. Ждать, подождать, обождать. *Зажди трохи!*—*Мало, мало! якоб мені зажидати?* *МВ.* II. 110. *Обіцяв Бог діти, тіко казав заждати.* *Ном.* *Зажди, серце дівчино, та нашій мї коня.* Чуб.

Зажимки, жок, ж., мн. Складки отъ неправильнаго покрою одежды. *Павлогр. у.*

Зажін, ну, м. Начало жатвы,—родъ обряда, совершеніе котораго составляетъ обязанность старшихъ въ семьѣ.

Зажинати, наю, еш, сов. в. зажати, жну, вѣщ, г. 1) Дѣлатъ, дѣлать начало жатвы, начинать, начать жать. Родъ обряда, совершеніе котораго составляетъ обязанность старшихъ въ семьѣ. *Ми, старі, тільки поїдемо поле зажати—молодїж заохотити.* *Станем удвож, по постаті прийдемо, нажем удвож снопок, поблагодіємо своїх робітників, та й додому з снопом первачком.* Г. Барв. 16. 2) Зарабатывать, заработать жатвой. *Я зажала торік штирі карбованці.* *Каменец. у.* *Зажнемо якою снопа.* Г. Барв. 435. 3) При жатвѣ захватывать, захватить часть чужой нивы. *Рядом жала удова, та все в його десятину і зажина.* Драг. 71.

Заживки, ків, м., мн. Начало жатвы. **Зажіра, ри, об.** 1) Обжора. 2) Любостязательный, алчный къ богатствамъ, невастьный.

Зажирака, ги, об.—**Зажира.** О, з Гринька зажирака добрий! Оржмо й сіємо якут, а ділитись почнемо, то він усе собі яко мога більше бере. Волч. у.

Зажиракуватий, а, е. 1) Обжорливий, прожорливий. 2) Любостяжательный, алчный кь богатству, ненасытный. *Ото у нас чоловік Розуля—зажиракуватий: йому все мало!* Волч. у.

Зажирати, раю, еш, сов. в. зажерти, жеру, рэш, м. 1) Ысть, поѣсть. *Хліб тиждень печений, та такий, що й зажерти не можна.* Лебед. у. 2) Пожирать, пожрать, сожрать. *Зажер усе, нічого не зїстав.* К. Іон. 44. *І жадав неситим духом увесь світ зажерти.* К. Псал. 256. *Неправда увесь світ зажерла.* ЗОЮР. II. 102.

Зажирливий, а, е. 1) Прожорливый. *Старенький напостіть талкував одному панові, од чого то є такий иний зажирливий.* Ном. № 9763. 2) Алчный, любостяжательный. *До дітей своїх був зажирливий.* Г. Барв. 464. См. Зажирануватий.

Зажирливість, вости, ж. 1) Прожорливость. 2) Любостяжательность, алчность. *Нехай його Бог судить за його зажирливість.* Г. Барв. 468.

Зажирливо, нар. Прожорливо.

Зажирий, а, б. 1)—**Зажирилий.** К. XII. 56. 2) О буряві: забирающий при сверлені много дерева. Волч. у.

Зажирувати, рую, еш, м. Заиграть, зашалить.

Зажити. См. Заживати.

Зажитий, а, е. Зажиточный. Миусск. окр.

Зажитися. См. Заживатися.

Зажма, займагом, нар. Сколько рука хватить, сколько можно захватить рукой (рвать). *Вибрала моя займа.* НВолын. у. *Рву щавль займагом, щоб пан не піймав.* НВолын. у.

Зажмурити, рю, рипш, м. Зажмурить (о глазах).

Зажнівний, а, е. Относящийся ко времени жатвы. *Зажнівні пісні.* Пїсни, которія поють во время жатвы.

Зажівлий, а, е. Пожелтвший. *Де не-де зазеленіє біде зажовкле стебло.* Мвр. Пов. II. 85. *Біда та зажовкла, наче зав'яла квітка.* Мир. Пов. II. 51.

Зажовтати, вчу, тіш, м. Сдѣлать желтымъ.

Зажовтілий, а, е. Зажелтвший.

Зажовтіти тію, еш, м. Зажелтеть. *Ой*

чире ж то поле зажовтіло, стая? Чуб. III. 242.

Зажоба, ги, ж. Поджогъ. *Без зажоги й дрова не горять.* Ном. № 3298.

Зажобн, ну, м.—**Зажин.** Сям. 204.

Зажобатися, хаюся, епся, м. Заболѣть отъ жары (о жирныхъ животныхъ). *Зажохавсь вїл.* Каменец. у.

Зажобнутися, нуся, непся, м. Издохнуть отъ жары (о жирныхъ животныхъ). *Як добре вдована свиня, и спєка та далеко мати, то й зажохнеться.* Камен. у. Иронически говорится и о толстомъ чело-вѣкѣ.

Зажури́ти, си. См. **Зажу́рювати, си.**

Зажу́рювати, рую, еш, сов. в. зажури́ти, рю, рипш, м. Опечаливать, опечалить. *Зажури того Івана.* Рудч. Ск. II. 120.

Зажу́рюватися, рюся, рипся, м. Опечаливаться, опечалиться, пригорюньваться, пригорюньтись. *Ото зажурилась! Та така годить, як тумі.* Ном. № 2268. *Вже було як зажурились чим, то аж занедужав.* МВ. II. 37. *Зажурився, що в мене грошей нема,—немавало і в тебе не буде.* Ном. № 6465. *Молодий козаче, чо зарурився?* Чуб. V. 27.

Зажу́рвати, рую, еш, м. Собираť. *Же бокачі з устїя спадали, тєс ж бо тії пси забірували.* Год. III. 264.

Зазвати. См. **Зазивати.**

Зазвеніти, ию, ипш, м.—**Задавеніти.** *Якимов поле зазвеніло стая.* Чуб. III. 228.

Заздалегідний, а, е. Заблаговременный, предварительный. *„Заздалегідні словце до другого тину „Досвітко“.* (Київ, 1876).

Заздалегідь, заздалегіди и заздаля-годи, нар. Заблаговременно. *Готовили заздалегідь бичацько всякого снараду.* Котл. Ен. IV 57. *Не обайте заздалегідь, що ка-затимете.* Ен. Мр. XIII. 11. *Дід заздаля-годи піднявся, палічку взяв, шкандибає.* Г. Барв. 189. *Тобі до свого діла заздаля-годи привикати.* О. 1861. XI. Кух. 10.

Заздоровний, а, е. Заздравный, за здравіє. *Молитви заздоровні.*

Заздрений, а, е. Завистливый. НВол. у. **Заздрити, дрю, рипш, м.**—**Заздростити.**—**очіма.** Завистливо, съ завистью смотрѣть. *Як побачить було, що хто небудь їздить на коняці, то так і заздрить очима.* Рудч. Ск. II. 174.

Заздритися, рюся, рипся, м.—**на що.** Завидовать, зариться на что. *На велику худобу; батьківщину її заздримся.*

Г. Барв. 462. *В нас той невеличкий иматок, скільки то очей заздритися на його.* Мир. Пов. I. 153.

Заздрівий, а, е.—Заздрісний. Заздрівому боком вилізе. Ном. 4821.

Заздрісний, задрісний, а, е. Завистливий. *Заздрісні очі.* Каменец. у. *Заздрісний чоловік.* Каменец. у.

Заздрісно, нар. 1) Завистливо. 2) Завидно. *Щасливі, думаю, моде на світі!.. І стане мені якось і задрісно, і жаль мене бере.* Левнц. ПЙО. I. 493.

Заздрість, рости, ж. Зависть. *Нема щастя без заздрості.* Ном. № 1713. *Завидко з заздрості нудисся.* Мкр. Н. 37.—*мати на ніго.* Завидовати кому. *Заздрість має на його.* НВолын. у.

Заздріти, рю, ріш, гл. 1) Увидіть, завидіть; замітять. *Заздріла розляву на порозі.* О. 1861. III. 96. *Заздріла що у дворі багато людей.* Константиногр. у. 2) Заглянуть. *Вони судять, як нас видять, не заздріши в груді.* Федьк. II. 80.

Заздро, нар. Завидно. НВолын. у. *Труба крові, брата крові, бо заздо, що в брата є в колорі і на дворі, і весело в хаті.* Шевч. 182.

Заздростити, шу, стиш, гл.—на. Завидовати. *Заздростить на волі його.* НВолынск. у.

Заздрощі, щей і щів, ж., мн. Зависть, завистливість. Ком. I. 54. *Що вже сестри з заздрощів не винадували на меншу, а царевич з нею оружився.* Стор. I. 70.

Заздрувати, рую, еш, гл.—на.—Заздростити. *Чою бо ти заздруєш на мою худобу! Хиба в мене скарби які, чи що?* Екатер. г.

Зазеленіти, ню, ніш, гл. Сділати зеленямь, выпачкати вь зеленую краску.

Зазеленіти, нію, еш, гл. Зазеленіть. *Дірає рідно все поле закрило, Бога просило, щоб ся зазеленіло.* Ном. стр. 300. *От весна настає; хліба скрізь посподим,—зазеленіло.* Рудч. Ск. II. 194.

Зазелень, нар. Несрідлямь, зеленямь. *Сидовичи не продавай зазелень.*

Заззяті, язю, еш, гл.—Заззяти. *Заззяті стовпи все золотії.* Грнч. III. 11.

Зазівь, ву, м. Зазивь, пригласеніє. Прилуц. у.

Зазівати, ваю, еш, сов. в. зазівати, ву, вѣш, гл. Зазивать, зазівать. *У світлиці кам'яній зазівала.* Дума.

Зазивний, а, б. Воззивний. **Зазивний**

лост. **Воззваніє.** **Зазивний лист** до української інтелігенції. К. XII. 113.

Зазир, ру, м.—Зазір. *Вирадили стародавні гроші, що й зазиру їм тепер нема.* Васильк. у.

Зазирати, раю, еш, сов. в. зазирнути, ну, нѣш, гл. Заглядывать, заглянуть. *Бодай умірати і в свій юрцок зазирати.* Ном. № 9616. *Срібнорорий в годі зазирає.* К. Досв. 67. 2)—Зазикати. *Хоч би мені дали морив два, бо де ж мені на-білше зазирати.* Могил. у.

Зазирти, рю, риш, гл. Увидіть, завидіть. *Все наше, що кругом зазирить око.* К.ЦН. 189. *І знов далі пійшов, поки свого рідного краю зазирає.* Г. Барв. 412.

Зазирний, а, б. Яркий (о цвѣтахъ). Киев. у.

Зазирнути. См. Зазирати.

Зазичати, чаю, еш, сов. в. зазичати, чу, чш, гл.—Позичати, позичети. *Ті гроші, що твій чоловік зазичу у Загнубиди, хай твоя дочка одслуже.* Мир. Пов. I. 170.

Зазімки, ків, м. мѣя. Начало зими, заморозки, первые холода. Екатер. у. Берд. у. У Миж., 180: последние заморозки.

Зазімкуватий, а, в. Которий зимою тощаєть, боїтьєть, а весною попрапляєть. *Зазімкуватий віл.* Черк. у. *Мо'я ще довго проживу, мо'я тала зазімкувана.*

Зазімований, а, в. Отощавший за зиму. *І зазімовану свиню вивозять (на Юрі) на лубку на степ пастись.* ХС. I. 76.

Зазімувати, мую, еш, гл. 1) Зазимовать. 2) Истоощить дурнымъ кормомъ за зиму.

Зазір, зору, м. 1) Замѣтність, приѣтність. *А що іде без прогону, а що світить без зазору? Човен іде без прогону, місяць світить без зазору.* Мет. 364.

2) **Нема й зазору,—зазором.** Нельзя і увидіть, нѣть і слѣда, нѣть і привака. *Нема й зазору, де був посянний ліс.* Звенигор. у. *У його курей і зазору нема.* Черк. у. *Ге-ге! та його тут і зазором нема!* він чорті батька зна де—в Бесарабії. Каменец. у. *Тепер неправда з панамі в світлиці і єсуді, а правди й зазором не видать, як торішнього снігу.* Св. Л. 283.

Зазіхання, ня, с. Жадничавіє, зазівать. Чуб. I. 253.

Зазіхати, хаю, еш, гл.—на що. Лстяться на что, жадничать.

Зазліти, алю, ліш, гл. Очень раз-

сердять, озлобить. *Зазлив батька.* НВолын. у.

Зазлісно, нар.—стало комусь. Разсердився хто-либо, зло взяло кого. *Зазлісно йому стало.* Драг. 89.

Зазлість, достя, ж. Вражда, ненависть. *Зазлість на кого мати.* Враждовать сь кбмъ, ненавидѣть кого. Желех.

Зазлостити, щу́, стіш, л. Надб'лять зла, насолить. *Він так зазлостив громаді, що вона йому нічого не зроби́ть, чо́бо б він хотів.* Черк. у.

Зазмагатися, гаюся, ешся, л. Вступити в спор, заспорити. *Зазмагалися за той юрод, та й сваряться, та й позиваються й досі.*

Зазнавання, ня, с. 1) Испытаніе. 2) Знакомство. 3) Близкія, любовныя отношенія. *А жаль мені дізвання, що прежнему зазнавання. ой як же ми любилися.* Мил. 117.

Зазнавати, наю́, еш, сов. в. **зазнати**, наю́, еш, л. 1) Помнить, звать, узнать. *Тепер яка тут габиня, а прежні годі, скільки я й зазнаю, то тут так тільки поплоски були води.* Кобел. у. *Батька й матір лоді зазнаю.* МВ. II. 35. *На таку виїсав юру, що мій батько й я—он уже й постарівся, а не зазнаю тут води.* Рудч. Ск. I. 117. *В хаті... що ступиш, то її стіткнешся,—ужес і не зазнаєш, коли доліку мазано.* Г. Барв. 31.

2) Испытывать, испытать, извѣдывать, извѣдать. *Я роскоші не зазнала, а літа минають.* Мет. 59. *Ідути твої марне літа, не зазнаєш свою світі.* Чуб. *Зазнавала я за свій вік усею: і доброю й лишою.* Харьк. *Наші діди зазнали біді, наші внуки зазнають муки.* Ном. 693.

Зазнаватися, наюся́, ешся, сов. в. **зазнатися**, наюся́, ешся, л. 1) Знакомиться, познакомиться. *Ізійть, та вже з такими краляма та цырями зазнається.* ЗОЮР. П. 51. *З купцями всякими зазнався в своїй і дальній стороні.* Мкр. Г. 61. 2) Сходиться, сойтись, стать вь близкія любовныя отношенія. *Околом зазнався з нею мій Яків,—ні до чо́го стив парубок.* МВ. II. 141. *Пішов би я до нимої,—знався з тобою.* Мет. 50. *Перше дали нам зазнається, тепер розлучили.* Грин. III. 186.

Зазнаїбіда, ди, об. Горемыка. Волын. г.

Зазнайомити, ся. См. **Зазнайомлювати**, ся.

Зазнайомлювати, люю́, еш, сов. в. **зазнайомити**, млю́, миш, л. Знакомить, познакомить.

Зазнайомлюватися, лююся́, ешся, сов. в. **зазнайомитися**, млюся́, мишся́, л. Знакомиться, познакомиться. *Ходімо до його... там і зазнайомимся.* Г. Барв. 178.

Зазнакі, нар. Завбдомо.

Зазнакомитися, млюся́, мишся́, л.—**Зазнайомитися**. Зміев. у.

Зазначити, ся. См. **Зазначувати**, ся. **Зазначка**, ки, ж. Знак, помітка.

Зазначувати, чую́, еш, сов. в. **зазначити**, чу́, чіш, л. Обозначать, обозначить, намб'чать, намб'тити. *Зазначи свого дуба, щоб ізнайти потім.*

Зазначуватися, чуюся́, ешся, сов. в. **зазначитися**, чуся́, чішся́, л. Обозначаться, обозначаться; быть намб'чваемымъ, намб'ченнымъ. *Буяння се зазначилось кривими боями.* К. Бай. 18.

Зазнобка, ки, ж. Огорченіе. *Ой у домівці невідлику залобку зчинили: матку стареньку з двора вигнали.* ЗОЮР. I. 20.

Зазобини, ви́, і, ж. мн. Пирущка у свадєбныхъ гостей послѣ свадьбы. *Лебед. у. Цілу ніч там, пулял; на друшій день ерники приступили до заловик; по рідні пустились; хотять, п'ють; од іуку, крику Хресці затрусилсь.* Мкр. Н. 40.

Зазоліти, лю́, ліш, л. Досадить. *Ти залови мені.* НВолын. у.

Зазолотити, чу́, тиш, л. Зазолотить.

Зазолотитися, чуся́, тишся́, л. Зазолотиться. *Зазолотились і верхів'я дерев по лісаг.* Кв. I. 30.

Зазолотити, тію́, еш, л.—**Зазолотитися**

Зазобрений, а, е. Заподозрѣнный. Левч. 44.

Зазорити, рю́, риш, л. Заподозрити. Левч. 44.

Зазоріти, ріє́, л. безл. Показаться зарф. *Лишень зазоріло,—я устав та й пішов.* Каменец. у. *Засвѣтитъ, засіять (какъ звѣзда).*

Зазорати, ряю́, еш, л.—**Зазоріти**. *Темні нічки проминули, Божим світлом зазоряло.* Млак. 77. *І надія нова красна, як та яєні лоря... зазоряє нечасному.* Федьк. II. 108.

Зазоратися, ряюся́, ешся, л. Свѣтати, загоратися зарф.

Зазріти, рію́, ріш, л.—**Заздріти**. Вх. Лем. 415.

Зазуб, ба, м. 1) Зазубрина, зарубка. Шух. I. 150, 281. 2) Родь ловушки для лисиць. См. Пасть. Шух. I. 236.

Зазубелити, лю, лип, м. Взязудать. Угор.

Зазубень, бня, м. 1) Тупикъ, глухой заулокъ, изъ котораго нѣтъ выхода. Леб. у. 2)—Зазубець.

Зазубець, бця, м. Зазубрина; острый косой зубецъ для зацѣпы—на крючкахъ удочекъ, на баграхъ и пр. Шух. I. 223, 226.

Зазубити. См. Зазублювати.

Зазублювати, люю, еш, сов. н. **заву-бѣти**, блію, бѣш, м. 1) Загинать, загнуть крючкомъ. 2) Дѣлать, сдѣлать зазубрины (на лезвіи и пр.), зазубривать, зазубрить. *Ниж зазубив.* 3)—**зуби**. Выставить зубы? *оскалиться?* *Встрѣчено* только въ нар. поговѣркѣ: *Лізе кусіка з-за сусіка, зуби зазубила, очі заочила, руки зарушила, ноги заножила.* Зоря, 1883, стр. 323.

Зазублюватися, лююся, ешея, сов. в. **завубітися**, бліюся, бѣшся, м. 1) Покриваться, покрываться зазубринами. *Ниж зазубився.* 2) Впиваться, впиться (зубами). Желех.

Зазубанецъ, нця, м. Каждый изъ пары сапогъ, такъ сдѣланный, что его можно задывать безразлично на обѣ ноги. Вх. Зя. 19.

Завува́ти, ваю, еш, сов. в. **заву́ти**, вую, еш, м. Обувать, обути. *Черевички везе: зазувай, зацупивай.* Гол. II. 190.

Заву́вистий, а, е. Обь обуви: просторный. *Заву́висті чоботи.* Гол. Од. 49.

Заву́ленька, ки, ж. Ум. отъ **завуля**.

Заву́лья, ки, ж. 1) Ум. отъ **завуля**. 2) Насѣк. То-же, что и **сѣнечно**, божья коровка, *Coccinella septempunctata* Вх. Пч. I. 5.

Заву́ля, лі, ж.—**Зовуля**. Гал. Употребляется также, какъ название коровы. *Kolb. I. 65.—жидівська.* Пт. удодъ. Вх. Пч. II. 15. Ум. **Заву́ленька**, **заву́льня**.

Заїданя, ня, с. 1) Заїдане (чѣмъ). 2) Заїданіе. загрызеніе (кого). 3) Погубленіе (кого). 4) Захватываніе (чужого добра). К. ЦН. 243.

Заїда́ти, даю, еш, сов. в. **заїсти**, їм, їси, м. 1) Заїдать, заїсть. *Любовію ні заїсти, ні запити, ні заспати.* Г. Барв. 449. 2) Заїдать, заїсть, загрызть (кого). 3) Губить, погубить, не дать жить. *Чи я в тебе, моя мати, увесь хліб поїла, що ти мене, моя мати, ти навик заїла.* Мет. *Старий став я: літа мої вороги заїли.* К.

Псал. *Світ мені зав'язав, зайв мій вік рожевий.* Г. Барв. 4) Захватывать, захватить (чужое добро). *Одні в одних достатки заїдають.* К. ЦН. III. *Он мою полтинника заїла...* *А мою карбоватина...* Мир. Пов. I. 131.

Заїда́тися, даюся, епся, сов. н. **заїсти-ся**, їмся, їси́ся, м. Грызться, кусать другъ друга. *Бджола заїдається.* О. 1861. XI. Свид. 69. 2) Ссориться, поссориться, поспорить. *Заїмсь із гетьманом пани—порубають.* ЗОЮР. II. 167. *Заївся писарь з старшиною.* Канев. у. 3) Сильно нападать, лаять (о собацѣ).

Заїди, дів, м. мн. 1) Язвняки по угламъ рта. 2) Желтая кожаца въ углахъ клюва молодыхъ птицъ. *Пташки цвѣри́чкили, роздв'яляючи червоні роти з жовтими заїдами.* Левиц. Пов. 150. 3) Хищеніе, пользование чужимъ. *А і тоді не без заїдів було: не дали нам за третій годя жаловання.* ЗОЮР. I. 70. *Усюди не без заїдів.* Ном. М. 10627.

Заїдки, ків, м. мн. Закуска, десертъ. *Солодечнікі заїдки.*

Заїдли́вий, а, е. 1) Злой, привязчивый. *Чагом у руках і ціпок є, може б декотру заїдливишу (собаку) зачепив би чи по морді, чи по боку.* Греб. 408. 2) Спорливый, сварливый. *Безумний сам тіювом себе вбиває, заїдливий від дулок своєї сонне.* К. Тов. 11.

Заїдні́, ні, ж. Ссора, грызня. *В латі заїдня, колотінча: содома піднялась, що їй не сказати: Маса з матіррю зуб на зуб стинається.* Св. Л. 278.

Заїнджа́ти, жаю, еш, м.—**Заїздити**. *Ото та дівчина росте, а царевич усе заїждожає, як на охоту прийде.*

Заїжджий, а, е. Заїзжий, приїзжий. *Заїждожому розказувала бабуся про убогі вжитки.* Ном. стр. 284, № 1509.

Заїжка, ки, ж. Закуска, заїданье чѣмъ. *Чарку вин'є для заїжки, та й більше ніж не п'є.* Слов. Д. Эвари.

Заїзд, ду, м. Наїздъ. *Було б то тобі меншого брата на заїзди висилати.* Мет. 451. 2) Приїздъ (на базарь, на ярмарку). *Нема тепер заїзду ніякого.* 3) Постоялый дворъ. *Де б тут найти заїзд, щоб переночувати?* Грин. II. 124. *От приїждожає той царенко в той город і став собі у заїзді Рудч.* Ск. I. 126.

Заїзда́ти, джу́, діш, сов. в. **заїзати**, їду, деш, м. 1) Заїзжать, заїзхать. *Заїзав на чужину.* *Ізав козах і вїйни, та*

зайхав до здохи. Чуб. V. 66. Зайхав за Дунай, та її додому не думай. Ном. № 708.

2) Успівать, успієть добхать. Ми ще завітла зайдемо у Горосицю. Уман. у.

Зайздати, джу, дшп, м. Забздить, извурить їздой. Зайзди коника, зайзди дружо... Скажи, серце, правду, чи що буде з тою. Чуб. V. 116.

Зайздий, а, в. Забзій, постоялий. Зайздий двір. Пан звелв коней зупинити коло зайздною двору. МВ. (О. 1862. III. 51).

Зайка, ки, м. и ж. Зайка. Бог дав чоловіка: і солпийий, і зайка. Нп. Аф. Ум. Зайчка. Ув. Зайчице.

Зайкатися, каюся, ешся, сов. в. зайкнутися, нуся, вешся, м. Занкаться, зайкнутесь, Аф.

Зайкуватий, а, в. Занкльвий. Аф.

Зайнко, ка, м. Ум. отъ ваяць.

Зайржавіти, вію, еш, м. Покриться ржавиною. заржавіть. Була колись правда, та зайржавіла. Посл.

Зайржавіти, жу, жеш, м.—Заржати. А кінь заржав, аж ліс заріжав. Грин. III. 216.

Зайскрити, крѣ, ріш, м. Занскриться. Засвітили зорі, заміотіли, зайскрили. Мир. ХРВ. 31. Кришталею зайскрили роса по зеласній траві. Мир. ХРВ. 39. Очі в неї зайскрили, заржали. Мир. ХРВ. 7.

Зайскритися, рвѣся, рішся, м.—Зайскрити. Затокотило у Кобли серце, зайскрили очі. Стор. М. Пр. 77.

Зайхати. См. Зайздати.

Зайчище, щі м. и ж. Ув. отъ зайка.

Зайчка, ки, ж. Ум. отъ зайка.

Зайвий, а, в. Лишвій. Левцич. Пов. 22. Давий вони зерном ділаться От одно зерно та зайве було. Рудч. Ск. I. 141. Зайва мова Лишній слова. О, я зайвої мови не люблю Черк. у. Зайва година. Слободное время. Як матиму зайву годину,—зайду.

Зайвма, ні, ж. 1) Излвшекъ, избытокъ. Слава Богу, що хліба є у зайвину. Борз. у. Нема ладу ні раз! кавав же ж її: не напикай паланиць у зайвину. Васильк. у. За батька багато було зайвини, а це вже звівся з гудоби. Васильк. у. 2) Запасъ. А він тії гроші слонав на зайвину в кишеню. Се в нас про зайвину. Козел. у. Ум. Зайвинма. Тому добре жить, у кого є з зайвинки, та трюги свою приробить. Васильк. у.

Зайво, нар. Излишье, напрасно, тщет-

но. Ні, нічою я не чув на його недоброю,—нічою зайво її казати. Павлогр. у.

Зайворонок, яка, м.—Зайворонок. Ум. Зайвороночон. Ой ти, братіку зайвороночку, пусти мене у сусіди. Чуб. V. 860.

Зайда, ди, об. 1) Захожий человекъ. Желех. 2) Родъ большого мѣшка? Широкий великий мѣх і довший, на краснах. Вх. Лем. 415. Ум. Зайдочна.

Зайдѣй, дѣя, м.—Зайда I. Шух. I. 33

Зайдений, а, в. Захожий. То чоловік не наш; він зайдений відкілясь. Екате-рпн. у.

Зайдѣя, дѣй, об.—Зайдей. Желех.

Зайдѣголова, ви, об. 1) Мудрствуюцій, умствуюцій фантазеръ. 2) Сума-сбродъ.

Зайдикати, каю, еш, м. Начать попорять: їди! їди! їди собі! їди, їди! зайди-кав Порох. Мир. ХРВ. 180.

Зайдисвіт, та, м. Бродяга, авантюристъ. Пройдисвітє, зайдисвітє, всі дороги знаєш. Гол. I. 261.

Зайдочка, ки, об. Ум. отъ зайда.

Займанія, ня, в. 1) Трюганіє. 2) Затрагиваніє, задѣваніє. Займеш людей,—вилзе тобі колись те займанія боком. Харьк. 3) Занятіє (чего) 4) Захватъ. У полов займанія. 5) Загонліє, заарестованіє домашніхъ животныхъ, пойманыхъ на потрафѣ. Круце б я й не займав тих волів, а то з тою займанія тільки клопоту мені та сварки з людьми. Харьк.

Займанщина, ки, ж. Земля, приобрѣтенная правомъ перваго занятія (ju pri-mae occupationis). Благослови, пане ґетьмане, занятія займанщиною!—Та й займе, скільки оком закине, степу, нів, сіножатей, рибникъ озір, і вже це того родова земля. К. ЧР. 199. Мусив проганяти черкесів з їх стародавніхъ займанщин О. 1862. X. 111.

Займань, ні, ж. 1)—Займанщина. По займані, пайдрожині цялягтєській жи-вѣ народ. К. Дз. 100. Була у нас у займані на Галах береза суговерса... Чия вона? Нічя, так як сама займань—промадька. Г. Барв. 468. 2) У займані бути. О домашніхъ животныхъ: быть заарестованными послѣ помки на потрафѣ. Кабин той у займані, викупи, то й візьмеш! Левцич. К. С. 198. Вже наші телята два дні в займані у Кисляка: у жині к' піймає. Канев. у.

Займати, маю, еш, сов. в. зайняти, заняти, йму, меш, гл. 1) Трогати, тронуть. *Козак дівку вірно любить,—нямати не сміє. Тим я її не займаю, що свита-ти маю, тим до неї не горнуся, що слави боюся.* Мет. 105. *Та ціле козак Голота, та ціле, ні шрода, ні села не займає.* ЗЮОР. I. 15. *Гайдамаки не займали замкових козаків і коники їх не займали.* ЗЮОР. I. 249. **Словом займати когь.** Заговаривать съ кѣмъ. *Чужі, брате, сестри з дому Божого ідуть, всі як бджілочки гудуть, на хліб, на сіль людські закликають, мене ж, брате, словом не займають, мов в вічі не знають.* Макс. (1849) 10. 2) Затрагивать, затронуть, задѣвать, задѣть. *Хоч той пою й ушпрн, дак сей же попереду лявля.* 3) Занимать, занять. *Підеи, маюнюко, у поле ти зеленою жита жати, ти займени широкую постань.* Мет. 224. 4) Захватывать, захватить. *Пами ввесь світ заняли.* Чуб. III 417. *Поляк,—займаю не тільки бур'ян, ди й буряки, і все... так і ошмаля.* Г. Барв. 80. У полоні заняті. Взять въ плѣнъ, захватить въ неволю. *Чи її убито, чи в полон занято?* Чуб. V. 628. 5) Загонять, загнать (домашніх животных). *Займи й нашу на пащу,—негай напаснешся.* Ном. № 12095. *Заявля я коровині, на догу повила.* Грин. II. 685. Часте употребляється въ болѣе тѣсномъ значенні: захватить животных на потрафѣ, запереть ихъ вперед до выкупа хозяиномъ. *Займи скотинку і візьми за снаи.* Сим. 217. „А ми прося насіем, насіем“.—*А ми коні пустимо, пустимо.*—*А ми коні займемо, займемо.*—*А ми коні викуним, викуним.* Чуб. III. 67. 6) О людяхъ: прогонять, прогнать. *Приїшла тут до мене лягтєся! я як заявля її з озору, дак не знали куди тікати.* Полт. г. *Як займе з шинку, дак аж спотикаєшся!* Г. Барв. 322. 7) О душевнихъ движеніяхъ: трогать, тронуть, затрагивать, затронуть (душу, сердце). *Сі прикажи займають душу злибко.* Хата, 41. *Тихо так уроди, тільки соловійки співають... так душу твою й займає.* Г. Барв. 136.

Займатися и заніматися, маюся, ешся, сов. в. зайнятися и занятися, йм'юся, мешся, гл. Загораться, загорѣться, воспламеняться, воспламениться. *Джеш, джеш,—ніяк не займається. Дров нарубає мильш, то воки підкопнуть шроди та й займутся.* Рудч. Ск. I. 124. *Еш, ешк тепер, як занялося!* Хата, 138. **На зорю,**

на світ займатися. Свѣтати. *Почина на світ займатися.* МВ. II. 61. *Іще й на зорю не займається—іма.* МВ. I. 13. 2) Краснѣть, покраснѣть отъ гнѣва, вспыхивать, вспыхнуть. *А він як відкаже добре панові, то той шак і займеться.* Черк. у. *Очі юрліи, вся зайнялась і уші почервоїли.* Г. Барв. 218. 3) Дух зайняся. Дыханіе захватило. *Руки й ноги затрусилась, у животі похолонуло, і дух занявся, а сама ні з місця.* Кв. I. 31.

Займіна, ни, ж.—**Займанщина.** Черниг. г.

Займити, млко, миш, гл.—**Зайняти.** *Посліднюю короу з загорди займи.* Федьк.

Займище, ща, с. Занятое мѣсто вообще, въ частности то-же, что и займанщина. *Не буде він балагий, а ні частий, і займище пою ушпрн не підс.* К. Іов. 34.

Зайняти, ся. См. **Займати, ся.**

Зайблзаний, а, е.—**Залозеній.** Мир. ХРВ. 92.

Зайобзяти, жу, зиш, гл.—**Заяловити.**

Зайом, йму, м. Первоначальное завладѣніе земель. Черниг. *Рид пою блаий осяме зайом землю.* К. Псал. 57.

Зайти, ся. См. **Заходити, ся.**

Зайців, цова, во. Принадлежащій зайцу.—**льон.** Раст. *Linaria vulg.* Желех.

Зайчѣ, чѣти, с. Зайченко.

Зайчѣтина, ни, ж. Мясо зайца.

Зайчѣній, а, е. Относящійся къ зайцу.

Зайченя, нѣти, с.—**Зайчо**

Зайчик, ка, м. 1) Ум. отъ **зайць.** *Зайчик-мапанчик.* Рудч. Ск. II. 1. *Зайчик-люб-гайчик.* Рудч. Ск. II. 2. 2) Часть снаряда для пряденія шерсти, состоящая изъ двухъ вертикальныхъ параллельныхъ столбиковъ, прикрѣпленныхъ къ постаменту изъ доски. Каждый столбикъ имѣетъ вожжаную петлю, въ которую вкладывается прядильное веретено. Вас. 153. 3) Движущіяся солнечные пятна, отблескъ отъ воды, зеркала, движущіяся по стѣнѣ и пр. *Сонце ускоче у вікно, забіає зайчиками по стѣнах, по долиці.* Мир. Пов. II. 120. 4) Родъ дѣтской игры. *Ив. 72.* 5) Раст. *Lepidium ruderale* L. ЗЮЗО. I. 126.

Зайчѣха, хи, ж. Самка зайца.

Зайчѣца, ці, ж.—**Зайчиха.** Рудч. Ск. I. 139. *Зайчиха з зайченятами.* Мнж. 36.

Зайчикок, чка, м. Ум. отъ **зайць.**

Зайшлий, а, е. Заожій. *Це чоловік зайшлий.* НВолнв. у.

Зає, нар.—**Заєи.**

Заєаблі, дів, м. мн. Задивки сапога. *Дам лиха заєаблукам, дам лиха заєаблам, достанеться їй передам.* Шевч. 369.

Заєаблук, ка, м. 1) Задникъ (въ сапогѣ). *Од Полтави до Прилуки заламала заєаблуки.* Нп. 2) **Хата заєаблуом.** Домъ, побудований въ видѣ буквы Г. Лебед. у. Ум. **Заєаблѹчок.** *Купив мені червочки,— заєаблѹчки риплять.* Грин. III. 654.

Заєаблѹчити. См. **Заєаблѹчувати.**

Заєаблѹчувати, чую, еш, сов. в. ваєаблѹчнити, чу, чш, гл. Загабать, загнутъ. Желех.

Заєавраш, ша, м.—**Заєарваш.** К.С. 1893. XII. 447. Сим. 206.

Заєавчати, чѹ, чш, гл. Запищать.

Заєав'ядити, дило, гл. безл. Затопнить. Гадяч. у. Слов. Д. Эварн.

Заєадіти, джѹ, дш, гл. 1) Закадить (о казденіи ладономъ). 2) Задымить. *Витя з кишені гаманецъ з своїм тютюном і заєадив мажоркою.* Левцв. Пов. 232.

Заєаз, зу, м. 1) Приказъ, распоряженіе. *А тут уже і заказ есть: біають по селаз осаули на коняѣ і всі громади, чоловіки, жінок, дітей виваляють, щоб на ранок у Василявщині стали привітати круля.* О. 1862. II. 59. 2) **Заєаєеніе.** *Вийшов з палати заказ, щоб не рубали лісу.* Прилуц. у.

Заєазаний, а, е. Заєаєенный, запоєдний.

Заєазати. См. **Заєазувати.**

Заєазанік, ка, м. 1) Приказывающій, распоряжающійся; приказчикъ. 2) **Заєав'ядний лѣсь.** Харьк. Ум. **Заєазанічок.** Ув. **Заєазаніще.** *Заєазнище (осаул), вставши рано, кричить під вікноце, чтобы зйти на панцину.* Грин. VI. 634.

Заєазувати, ауо, еш, сов. в. заєавчати, ваєжѹ, жеш, гл. 1) Приказывать, приказать, навазывать, наказъть, дѣлать, сдѣлать распоряженіе. *Ой заказано і заєадано всім козаченькам у військю йти.* Маркв. 24. *Поховали його, як він заказов.* Мнж. 36. *Тепер заказжу світові вѣсьму: нехай не вірять нікому нікому.* Нп. 2) **Заєаєєщати, заєаєєшити.** *Як я в матері гуляла,—мати не спиняла, а тепера іспиняла чужая дитина, і світ мені зв'язала, цулять заказала.* Грин. III. 86. *Ой мені мати заказала, щоб я з тобою ніде не стояла.* Мет.

Заєайок, йку, м.—**Заєаєлок.**

Заєаєати, каю, еш, гл. Дѣтск. запачкать экскрементами.

Заєає, лу, м. и ваєаєла, лш, жс. 1) Въ хлѣбѣ: *закаль, нерыхлий слой хлѣба надъ нижней коркой.* 2) *Трещина, скважина.* *Направо ся тале широкій мур, а в мурі щось чути, шепоче, всидорникъ звертає там очі, аж турки в закалі, їй срібний шмур, збігаються нори в студений чур.* Федьк. I. 93. Ум. **Заєаєць.** *Такий хлѣб удався, що кіт би за шкуру словаясь: закалець на палець.* Ном. № 12283.

Заєаєаєтити. См. **Заєаєамучувати.**

Заєаєамучувати, чую, еш, сов. в. ваєаєамучити, чу, тиш, гл. Возмущать, возмутить, замутить, сдѣлать мутнымъ.

Заєаєаєти, таю, еш, гл. 1) Застучать въ налатало (колотушка); зазвонить въ колоколь учащенными ударами.

Заєаєаєць, льця, м. Ум. отъ **закал.**

Заєаєаєчити, чу, чш, гл.—**Сєалічнити.** Желех.

Заєаєаєчити, чію, еш, гл. Сдѣлаться калѣкой. *Заєаєаєчив їм дивиськю вже.* Черк. у.

Заєаєаєлок, ка, м.—**Заєаєаєць.**

Заєаєаєожений, а, е. Испачканный въ жидкой грязи. *Свизя заєаєаєжена.* Зміев. у.

Заєаєаєти, лаю, еш, гл. Запачкать. *Він оставсь на дворі, заєаєає чобіт.* Рудч. Ск. I. 67.

Заєаєаєрок, рку, м. **Заєаєаєлокъ.** *Раз, як ховався він по заєаєаємаркає, наєаєаєсь на його якийсь чоловік.* Стор. I. 54.

Заєаєаєнити, ню, нш, гл. Превратить въ камень. Желех.

Заєаєаєнити, заєаєаєнити, нію, еш, гл. **Окаменѣть.** *А всім безбожникам уста заєаєаєнитъ.* К. Псал. 252. *Заєаєаєніти ти, мій язюку!* Рудан. I. 28.

Заєаєаєзюбитися. См. **Заєаєаєзюблюватися.**

Заєаєаєзюблюватися, люєся, ешєя, сов. в. заєаєаєзюбитися, блюєся, бишєя, гл. *Заєаєаєнаться, загнутъся (крючкомъ).* *Ніє заєаєаєзюбивєся як у кобля.* Стор. М. Пр. 4. *Воню тани на діло заєаєаєзюбивєсь.* Ном. № 10010. *Похоже, какъ будто что-то изъ этого и выйдетъ.*

Заєаєаєдити, дило, гл. безл. Затопнить. Харьк. у.

Заєаєаєдчити, чу, чш, гл. Заєаєаєчнити.

Заєаєаєпати, паю, еш, гл.—**Заєаєаєпати.** *Червона кров заєаєаєла з пучки.* МВ. II. 66.

Заєаєаєлок, лку, м. Мѣсто за печкой, печурка, заєаєаєлокъ. *Той їх і в хату уведе,*

і в комору, і на црище, і де є який закарпелок, усюди. Кв. П. 285. Сиділи б отам тишенько по своїх закарпелках. Канев. у.

Закарбувати, бую, еш, м. Сдѣлать зарубки.

Закарва́ш, шу, м. Обшлагъ. отвороть рукава.

Закарлю́ка, ки, ж. Крючекъ, загибъ. Ум. Закарлючка. О. 1862. I. 79.

Закарлю́чистий, а, о. Со многими загибами, поворотами. *Пишов собі знову блукати по закарлючистих улицях московських.* О. 1861. Шевч. X. 4.

Закарлю́чити, ся. См. Закарлю́чувати, ся.

Закарлю́чка, ки, ж. Ум. отъ вакарлю́ка.

Закарлю́чувати, чую, еш, сов. в. закарлю́чити, чу, чиш, м. Загинать, загнутъ крючкомъ.

Закарлю́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. закарлю́читися, чуся, чишся, м. Сгинатися, согнутися крючкомъ.

Закаса́ти, ся. См. Закасувати, ся.

Закастри́ти, рю, рипш, м. Загромоздити, заставити пространство вещами. *Сини там невеликі, та це так закастрино, що і повернутися ніде,—становично всього.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Закасувати, сую, еш, сов. в. зака́ати, саю, еш, м. Засучувать, засучити, аворачивать, заворотити. *Рукава в неї за йлі лікми закасовані.* МВ. II. 176.

Закасува́ти, сую, еш, м. 1) Превзойти. *Мій булинці навзавадал закасував його мишатою.* 2) Уничтожить, исключить. *Колісь до війська людей вербували, а тепер їх закасували.*

Закасуватися, суюся, ешся, сов. в. закаса́тися, саюся, ешся, м. Подбирать, подобразать, поднимать, поднять платье, полы шубы и пр. Гол. Qд. 28.

Зака́тний, а, о. Звѣрскій, свирѣпый.

Зака́тований, а, о. 1) Замученный встязаніями, пытками. 2) Неуступчивый, упрямый. *Він закатований та упертий.* Ленци. Пов. 106.

Закатува́ти, тую, еш, м. Замучити. **Закаха́кати**, каю, еш, м. Закашлять сухим кашлемъ.

Зака́хкати, каю, еш, м. Объ утѣ: закричать. *Знальсь з води улята, закахкають і ну степом крулять.* Греб. 387.

Закаду́бувати, бну, неш, м.=Зака́цбувати.

Закаду́бувати и **закаду́бти**, бну, неш,

м. Окоченѣть отъ холода, затвердѣть отъ мороза. *Мороз добрий, бачу: оце допіру повісла на плоті сорочки, а вже й закацбули.* Черк. у.

Зака́чати, ся. См. Закачувати, ся.

Закача́тися, чаюся, ешся, м. Закачываться. *Ясни зіронька закачається, мене матинка споймається.* Чуб. V. 747.

Зака́чувати, чую, еш, сов. в. зака́чати, чаю, еш, м. 1) =Закасувати, закасати. 2) —глину. У горничниковъ: смоченную водой глину смѣшивать такъ, чтобы обратити ее въ тѣстообразную массу. Вас. 178.

Зака́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. закача́тися, чаюся, ешся, м.=Закасуватися, закасатися. *Очеретом качки жала, високо м ся закачала.* Чуб. V. 1180.

Закачу́рити, рю, рипш, м. —хвист. Свить кольцомъ хвостъ. *Пес закачури хвист як обаранен.* Вх. Лем. 415.

Зака́шляти, ляю, еш, м. Закашлять. **Зака́шлятися**, ляюся, ешся, м. Закашляться. *Батьошка сів проти неї та й закашлявся.* МВ. II. 203.

Закава́кати, каю, еш, м. Закавкать.

Закава́сати, ся. См. Закавашувати, ся.

Закавасува́ти, сую, еш, м. Запереть, посадить. *Закували хлонця молодого та в тюрму закасували.* Шевч. 454.

Закава́шувати, шую, еш, сов. в. закава́сати, шу, сипш, м. Закавашивать, закавасить. *Вона швидче ті вдалаї булочки знов у дажу та й закасувала.* Мнж. 97.

Закава́шуватися, шуюся, ешся, сов. в. закава́сатися, шуся, сипся, м. Закавсать, закуснуть.

Закаві́ляти, лю, лиш, м. Жалобно застонать, заплакать. *Закавили два соколоники на вортыя сидяки.* Рк. Мкс. *Закавили дитятко, слямитися до його Маруся гойдати.* МВ. II. 180.

Закавіта́ти, таю, еш, м. Внести въ списокъ, въ записъ. *Піи по лейстрих закавітав, що Сивка, прозвищем Зисмои... для шпиталя тої дѣр отдав.* Мкр. I. 63.

Закавітува́ти, тую, еш, м.=Закавітати.

Закавіта́ти, чаю, еш, сов. в. закаві́тувати, ну, неш, м. Зацѣвлять, зацѣвѣть. *Які тої квітки красні, котрі закавітають.* Гол. II. 797. *Ой закавітали хвілячки, закавітали.* Гол. I. 335.

Закаві́тчаний, а, о. 1) Убранный, украшений цвѣтами, лентами и пр. **Закаві́тчана** дівчина. *Дѣвушка съ цвѣтами на головѣ.*

2) **Заквітчаний вік.** Счастливая жизнь. *Оттакий, пам'ятко, наш завітчаний вік!* Г. Барв. 399.

Заквітчати, ся. См. Заквітчувати, ся.

**Заквітчувати, чую, еш, сов. в. за-
квітчати, чаю, еш, гл.** Убирать, убирать,
украшати, украсити цвѣтами (преимущественно голову), а также и цвѣтними ягодами, матеріями и пр. *Покладе косу на
гольму повсвіт скиндлячок вінком та завітча
квітками.* Кв. I. 75. *Иноді труну завітча-
чують каліною.* Ном. № 13427.

**Заквітчуватися, чуюся, ешся, сов.
в. завітчатися, чаюся, ешся, гл.** Укра-
шатися, украситися цвѣтами (преимуще-
ственно о голові дѣвухень), а также и
вообще цвѣт-либо цвѣтнимъ. *Квітки рвала,
заквітчалася.* Чуб. III. 406.

Заквітчати, чу, чіш, гл.—Закувієвати.

Заквокати, кчу, чеш, гл. О насѣдѣ:
завукають.

Закопкувати, кую, еш, гл. —з нѣго.
Посѣяться надъ кѣмъ; начати надъ кѣмъ
смѣяться, насмѣхаться.

Заки, нар. Пока. *Велю коням оброк
дати, возниченькам постояти, заки мати
приїде з саду.* Мег. 226. *Заки я схамену-
лась,—його вже її немає.* МВ. (О. 1862.
III. 60).

Закивати, ваю, еш, гл. 1) Закивать.

2) **П'ятами закивати.** Убѣжать. *Закивали
п'ятами скільки видно.* Кв. II. 269. 3)
П'ятами закивати на нѣго. Бросити, пови-
нудити кого.

Закипкати, каю, еш, гл. О чайкѣ:
закричати. *Тільки закипкала чайка.* Стор.
I. 206.

Закід, ду, ж. Упрекъ, уворѣ; указа-
ние недостатка. *Сердиті закиди про те,
як тепер сталося.* Мир. ХРВ. 127.

**Закидати, даю, еш, сов. в. закинуну-
ти, ну, неш, гл.** 1) Забрасувать, забро-
сать. *Один дурень кине у воду сокиру, а
десять розумних не витягнуть!* Ном.
№ 6179. *Закидай мати дрова!* (у піч).
Мег. 227. *На Юрія сина кинь, та й вилаки
жестки.* Ном. № 440. *Невід закидали й досі
не вийшли.* Мег. 366. *О. Мойсей приту-
лює в огнім кутку канани, а о. Хведір
розділя в дружок, закинувши голову на
спинку канани.* Левец. I. 134. 2) Забра-
сывать, забросить, класть, положить такъ,
что потомъ не найдешь, потерять. *Десь
жестки діти закинули баті: шукаю, шу-
каю—ніяк не знайду.* 3) Садити, посадить
кудь-либо: въ яму, тюрюму и пр. *Люде*

*його (Карпа) аж на тиждень у пащенку
яму закинули були.* Хата 143. *Закинув
старшина чоловіка в холоду. Ой залиши
його у кайдани, закидайте в темницю.*
К. С. 1882. III. 615. *Закинули в далеку
неволю.* Шевч. 448. *Ей, мірошники, заки-
дайте собаки в хліви, бо жидівське військо
їде.* Гран. II. 222. 4) Выпивать, выпить.
*Видно, часто він закидає буре,—не раз
уже я його п'яним бачила.* О. 1862. X. 4.
То же значить и занинуть в голову. О.
1862. VIII. 13. 5) Заговаривать, загово-
рять, намекать, намекувать. *Шило-мото-
вило по-під небесами ходило, по-німецькі
говорило, по-турецькі закидало.* Ном. стр.
293, № 87. Так бо почервоїла, як я їй
став закидати, що її полюбию. Кв. I. 22.
Закидати на догад,—слова. Намекать, на-
мекувать. *Закинув Марусю на догад, що се
він її любить.* Кв. I. 22. *Почне слова за-
кидати, воду, як то кажуть, каламутити.*
МВ. II. 80. 6) —на нѣго. Намѣчать,
намѣтити въ мысляхъ. *Став дітки шука-
ти. Вже на яку то він не думав? Зарас
на чернівцьську протопівну закинув, та
ї сам злякався од нерівні.* Кв. II. 53.
—оном (нудя, на нѣго). Посматривать, по-
смотріть, —взглядывать, —взглянуть. *Десь
гарно жонатому, що усі ж то, усі, куди
оком закинеш, усі женються.* Кв. Драм.
185. *І мати, бачу, на нас карим оком
закидає.* МВ. I. 129. —гадючку (на нѣго).
Дѣлать злостные намеки (на кого). *Се
так на мене закида гадючку, а я... наче
мені не втяжки.* МВ. (К. С. 1902. X. 146).

7) Сов. в. **закидати, даю, еш.** Забрасувать,
забрқсать. *Ой не ходи ж, козаченку, ни-
зом, бо закидаю доріженьку хлизом.* Чуб.
V. 389. *Вони дивились на пишну картинку
тишого Дніпра, закиданого барками, бай-
даками і плотами.* Левец. Пов. 24.

**Закидатися, даюся, ешся, сов. в. за-
кинутися, нуся, нешся, гл.** 1) Забрасу-
ваться, заброситься. *Закидається невід у
воду.* 2) Забрасуваться, заброситься такъ,
что потомъ не найдешь, затеряться. *Десь
закинулася шапка,—ніяк не знайду.* 3)
Сов. в. **закидатися, даюся, ешся.** Збро-
ситься, забросаться. *Все викидають та й
викилиють сюди,—аж поки закидався весь
город.*

Закидний, а, б. Многосѣбный. *Зима
закидна.* Мнж. 168.

Заким, нар.—Закв. *Заким сонце зійде,
роса оні вийсть.* Ном. № 5679. *Зведи тебе*

в чужу (хату), заким свою збудую. Чуб. V. 121.

Заки́нути, ся. См. **Закидати, ся.**

Заки́пати, паю, еш, сов. в. **заки́пати, паю, піш,** *гл.* 1) Закипать, закипѣть. *Казаночок закипає.* Хата, 6. *Закипѣло синє море.* Шевч. 48. 2) —крѣв'ю. *Серце крѣв'ю закипѣ.* Употребляется для выраженія высокой степени мучительныхъ душевныхъ страданій. *Що в козаки серце замирає, а в дѣткини кров'ю закипає.* Чуб. V. 135. 3) Начинать сердиться, разсердиться, разгнѣваться. *Закипѣв же й я тоді:* „Да ти, кажу, Якове, говори доладу!“ МВ. I. 107. То же значеніе —гнѣвомъ. *Злякаються усі правдою люде і закиплять нѣвом на нечестивих.* К. Іов. 38. 4) Так шіура на тобѣ й закипѣть! Будешь вся избита. Г. Барв. 287.

Заки́плій, а, е. 1) Закипѣвшій. 2) —крѣв'ю. *Покрытый запевшейся кровью. Кров'ю закиплій.* Хата. XXI.

Заки́пати. См. **Закипати.**

Заки́рати, каю, еш, *гл.* О бурдѣ: закудахтать, закричать: *кир, кир!* Кв.

Заки́сати, саю, еш, сов. в. **заки́снута, ну, неш,** *гл.* Закисать, закиснуть. *Очі закисатимуть.* Мнж. 166.

Заки́слити. См. **Закислювати.**

Заки́слувати, люю, еш, сов. в. **заки́слити, лю, лиш,** *гл.* 1) Дѣлать, сдѣлать кислымъ; пропитывать, пропитать посуду кислымъ содержимымъ. *Закислю мені своїм борщем ирички.* Константиногр. у. *Не буду макітри закислювати.* Константиногр. у. 2) —душу. Съѣсть чего-либо кислаго (натощакъ передъ выпивкою). *Треба хоч душу закислити.* Мнж. 167.

Заки́снута. См. **Закисати.**

Заки́хати, каю, еш, *гл.* = **Закыхати.**

Заки́хати, каю, еш, *гл.* Засмѣяться сдержанно.

Заки́хати, каю, еш, *гл.* Загривать: *иши!*

Заки́воць, вця, м. Металлическая свѣрѣпа, оковка на деревянныхъ предметахъ. *Те ярмо було з закивоцями залізними.* Новомоск. у.

Заки́вка, ки, жс. 1) Металлическая оковка конца палки, кѣлефа, топирця. Шух. I. 275. 2) См. **Коса.** Шух. I. 169.

Заки́ль, нар. Пова. *Світи, зоре, на все поле, закиль місяць зійде.* Мет. 37. *Я в школі аж у трьохъ дяківъ учивсь, закиль навчивсь читання да писання.* К. Дв. 232.

Заки́м, нар. = **Заким.** *Заким багатий стухне, то убогий опухне.* Ном. № 5678.

Заки́м, копу, м. Причастіе, св. дары. *Є й такі стрѣльці,—але се вже дуже грішні,—що коли законуються (причащаються), то не проковтнуть заки́м.* Шух. I. 234, 224.

Заки́чання, ня, с. 1) Окончаніе. *Чом же оце нема в мене сили до заки́чання?* К. ЧР. 384. 2) Конецъ, заключеніе.

Заки́чати и заки́чати, чу́, чіш, *гл.* Закончить, окончить. *Весілля вже, бачте, заки́чало.* Г. Барв. 4. *Люде живуть і бідніше, і живуть же якось!*—заки́чила вона тими словами свою річ. Левц. Пов. 280.

Заки́чатися и заки́чятися, чуса́, чішся, *гл.* Закончиться, окончиться. *А тисяча годів у тебе—день єдиний, вчорашній ніби день, що сю ніч заки́чвся.* К. Пс. 24. *День заки́чвся весіллямъ бенкетомъ.* Стор. М. Пр. 73.

Заки́ч, копу, м. Окопъ, окопанное мѣсто. Черк. у.

Заки́чати, пчу́, тіш, *гл.* 1) Закопывать. 2) Поднять пыль.

Заки́читися, чуса́, тишся, *гл.* Окончить работать. Угор.

Заки́лд, ду, м. 1) Основаніе, фундаментъ. 2) Учрежденіе, заведеніе. 3) Количество неваленнаго сугна, какое можно положить въ валушку кѣ одинъ разъ. 4) Закладъ, пари. *Давай у закладъ на гроші.* Грин. I. 213. *Бітись, заходити, іти у заки́лд.* Держать пари. *Не заходи з дідком у заки́лд.* Ном. № 12593. *Спор як хоч, а в заки́лд не бийсь.* Ном. № 12595. *Боже борони іти в закладъ.* Ном. № 12594. 5) На заки́лд робити підлогу. Дѣлать полъ такъ, чтобы одна половинка заходила за другую. НВолын. у. 6) **Закладомъ.** Тихо, не спѣша. **Закладомъ** робити. Работать медленно, не спѣша. *Ти все закладомъ: друшій би се зробив до полудня, а ти до піночі.* О лошадахъ: тихой ровной рысью. *Не шартай коней, пускай їх закладомъ.* Уман. у. **Закладомъ** носити. Брать косой при самой землѣ. НВолын. у.

Закладанька, ки, жс. Названіе сорта плѣтки. Черниг. у.

Закла́дати, даю, еш, сов. в. **закла́сти, ладу́, дѣш и заложіти, жу́, жиш,** *гл.* 1) Закладывать, заложать чѣмъ что-либо, или что-либо за что. *Рани мої смертельніі промивав, м'якенькою бавоною закладав.* Мет. 440. *Заклав він сокиру за пояс.* Грин. I. 188. *Молода... закладає молодому хустку за пояс.* Грин. III. 515. 2) Накла-

дівати, наложити. *Закладають царський вінець: тепер ти моя.* Чуб. V. 205. 3) Закладувати, заложити, запрягати, запереч. *Господарь волоський пару коней у колясу закладав.* Мет. 393. 4) Класть, положити. *Коня тобі напою, ова, сіна закладу.* Чуб. V. 8. 5) Основувати, основати. 6) Учреждати, учредити. 7) Вносити, внести за кого-либо деньга. *А заложити же за тебе багато треба?* Сив. 195. 8) —пбзов. Вячнати, вчннити яксь, начать судебное дѣло. Котл. НП. 344.

Закладатися, даюся, ешся, сов. в. закластися, дуса, дѣсся и заложитися, жуся, жишся, м. 1) Закладуватися, заложитися. 2) Закладуватися, основуватися, основатися. 3) Учреждатися, учредитися. 4) Рѣшатися, рѣшитися твердо, дати обѣть. *Заложився їсти усе піснє.* Левиц. 5) Держати пари, побитися обь закладъ. Левиц. Пов. 162. *Мужики закладалися, що не прийде вона, на сто рублів.* Рудч. Ск. I. 215.

Закладнин, дин, ж. мн. Закладка, основаніе (зданія), также и пиршество по этому поводу. Чуб. VII. 376. *Нехай піде позове людей на закладнини.* Рудч. Ск. I. 92.

Закладка, ки, ж. 1) Отрѣзокъ отъ другого колеса, надѣваемый на ось, если колесо коротко въ рукавъ. НВолын. у. 2) Складка. 3) Закладка (въ книгѣ). Ум. **Закладочка.**

Закладний, а, 6. Урочный. *Закладна робота.* Брацл. у. *На закладного робочою дояті не треба.* Брацл. у.

Закладочка, ки, ж. Ум. отъ **закладна.**

Закладчанин, на, м. Гость, приглашенный на празднество по поводу закладки званія. Чуб. VII. 376.

Закладчанин, чин, ж. мн.—**Закладчанин.** *Як положать зруб на хату..., то п'ють закладчанин.* ХС. III. 39.

Закладчанин, шин, ж. мн.—**Закладчанин.** Канев. у. ХС. III. 39.

Закласті. См. **Закладати.**

Закладцати, цваю, еш, м. Застучать зубами.

Заклебучений, а, 6. Загнутый, закривлений. Шух. I. 284. *Носи (у постолах) суть завше менше або більше догори заклебучені.* Шух. I. 121.

Заклекотати, чу, чеш я заклекотіти, чу, тиш, м. 1) Заклокотать. *Щоб твоє і путь заклекотіла!* Ном. № 3695. Проклятіє, равняючися пожеланію смерти. 2) Обь орль: закрывчатъ. *У святу неділю не сизі орли за-*

клекотали, як то бідні невольники у тяжкій неволі заплакали. Чуб. V. 933. *Заклекки (орле) з-під хмар.* Щог. Сл. 135. 3) Заговорить (о шумнонь говорѣ толпы). *„Обдільяй мершій!“ заклекотіла мертвецька громада.* Кв. I. 259. *Село закрывчало, заклекотало тисячою усяких голосів.* Лев. Пов. 101.

Заклепїти, плю, піш, м. Закривчати. *Ох і рада ж би я, дитя мое, до тебе встати, тобі порядок дати, —да сирая земля двері заляла, оконечка заклепила.* Мет. 150.

Заклик, ку, м. Призывъ, зазовъ, зовзаніе. *А за тим удруге, втретє заклик оддається.* Мл. л. сб. 139.

Закликальнич, ка, м. Зовущій, зазывающій.

Закликальниця, ці, ж. Зовущая, зазывающая. *Курица говорить о кухаркѣ: Казала я піням і курам-кумонькам, щоб закликальничі моє кобля стѣргілися.* К. Дз. 139.

Заклика́ння, ня, с. Зазываніе, приглашеніе.

Заклика́ти, каю, еш, сов. в. закли́кати, чу, чеш, м. 1) Приглашать, пригласить, зазывать, зазвать. *На хлѣб, на сімь людей закликають.* Макс. *Я шавлю перестію, руту перепичу,—каго люблю та кожаю,—до себе закличу.* Лавр. 156. *Як у лісі була хата, то вона боялась, сама почувати і пішла в село, щоб закликати дочку.* Рудч. Ск. I. 202. 2) Прозносить, прозвнесті божбу, клятву, обѣть. *Крім постів, уставлених церквою, закличе собі гуцул на перебутій хоробі або з иншою нагоди особну божку (піст) в скоромний день.* Шух. К. 41.

Закли́, ну, м. Заклятіе. *Гроші ті (скарб) заклинені, бо той, що клав, казав: котра рука поклала, то та най їх озме. Отже той заклин мусить висорити.* Шух. I. 44.

Закли́вання, ня, с. Заклинаніе. *Заклинанє, як идица укусить.* МУЕ. III. 53.

Закли́вати, няю, еш, сов. в. закла́сти, клену́, нѣш, м. Заклинати, зазывать, проклинати, проклясть. *Заклинаю тебе Богом, не муч мене.* Єв. Мр. V. 7. *Заклинаю тя іменем Божим.* МУЕ. III. 53. *Десь ти мене, моя мати, в барвїнку купала, купано-чи заклінала, щоб долі не мала.* Мет. *Заклінала вона гроші ті... ось як.* Грин. II. 143.

Закли́ватися, наюся, ешся, сов. в. закла́стися, кляну́ся, нѣшся, м. Клясть-

ся, поклясться. *Заклялася і забожилася, що не прийде до хати.* Чуб. V. 656. *Мотря заклмалася, що бачила холеру.*

Заклявач, ча, м. Закляватель.

Заклявцювати, ціюю, еш, м. 1) Навити стіну клинцями передь вмазкою глини. 2) — в найдани. *Заковати в кандали. Діти люде закинули його в куну, та ще й заклинювали в кайдани.* О. 1862. VII. 47.

Закліпати, паю, еш, м. Замігати.

Бубка тільки очима закліпав і нічого не сказав. Левиц. Пов. 184.

Закло, ла, с. Кусобъ земли, вдающійся в чужю землю. Козелец. у.

Заклопотати, чу, чеш, м. Причиняти много заботу, хлопоту. *Во свекружа й лепетула, сварливая голова, вона ж мене заклопоче, — я ж дівчина молода.* Чуб. V. 535.

Заклопотатися, чуся, чешся, м. Быть в хлопотах, заботах. *Бій, зажуриться заклопочеться Хмельницького старая голова, що три йому ні сотників, ні полковників нема. Дума. Вмер в їх хазайн, — дівчина троти заклопоталася, поки його поховали.* МВ. II. 196.

Закльбовок, вку, м. Надлеванное яйцо, изъ котораго долженъ выйти цыпленочекъ. В. Волын. у.

Закльбовувати, вую, еш, сов. в. заклобувати, влюбу, впу, м. Заклевывать, заклевывать. *Тепер її і кури заклобують.* Ном. № 2089.

Закльбовуватися, вуюся, ешся, сов. в. заклобуватися, чуся, нешся, м. 1) Зарождаться, зародитися, заводитися, завестися. *Черва заклобулася у м'яси. Кропива заклобулася у вишняку, так треба вибавити.* Ном. № 13231. 2) Начинатися, начатися. *Добре бути задалегідь на місті, як тільки заклобується ярмарок: обірай собі де споч притулок.* О. 1862. IX. 69. *Чи то давне яке лихо прикинулось в хаті? Чи вчорашнє задалене знов заворушилось, чи ще тільки заклобулось?* Шевч. 100.

Заклюбачений, а, е. — **Заклебучений.** Вх. Уг. 239.

Заклювати, ся. См. **Заклювувати**, ся. **Заклювання**, ня, с. Запутываніе, запутанность. (Самборщина в Галиц.) Вх. Зн. 26.

Заклювати, каю, еш, м. Запутать, спутать. (Самборщ. в Галиц.) Вх. Зн. 26.

Заклюнути, ся. См. **Заклювувати**, ся. **Закля**, нар. — **Закліе**. *Розвеселай мамоньку, закла ся повернем.* Гол. IV. 374.

Заклякати, каю, еш, сов. в. заклік-

нути и заклякати, кну, неш, м. Овочевать, оковенять; отвердывать, отвердеть. *Долядали смерти, долядали — не долядали, одвернулася на часок, — до його, а він уже й заклак.* — *Зімою якось записнився, заклак серцега в хуртовині.* Мог. 111. *Продержавд з тиждень морозом, — земля заклакма як кістка.* Мир. Пов. I. 111.

Закляклий, а, е. Оковенълый, окостенълый. *Назито тз тепло, оте ясне сонечко, коли воно вже не тріє... заклакло серця.* Мир. Пов. II. 41.

Заклякнути, заклікати. См. **Заклякати**.

Заклясти, ся. См. **Заклякати**, ся.

Заклятий, а, е. 1) Заклятый, заколдованный. *З того часу ставак чистий заріс осокою; не купаются дівчата, обходять горою; як улядять, то христяться і зовуть заклитим.* Шевч. 24. *Закляті цроні год і знайдем, то аби як і не візьмеш.* Грин. II. 143. 2) Упорный; жестокий. *Вони на тебе ворокують, — я буду ворог їм заклитий.* К. Псал. 312. *Ой пригав чоловік додому заклитий, биз же мене, волочиш до самої хати.* Чуб. V. 680.

Заклячуваний, а, е. ? Шило заклічуване. У сапожниковъ: шило для подшивки лубковъ. Вас. 161.

Закмітати. } См. **Закмічувати**.

Закмітити. }

Закмічувати, чую, еш, сов. в. закмітати, мечу, тиш и закмітити, мічу, тиш, м. Замигать, замигити, запоминати, запоминати. *Я й закмітити їс (слова з книжки) зараз, скоро почув, як він читав.* Г. Барв. 177. *Закмітити у голові собі.* Сосниць. у.

Закнивачати, чу, чіш, м. — **Закнявачати**. Св. Л. 222.

Закоб, ву, м. Оковы. *Бути мені у неволі, у некрутському наборі, у замжі, у закові.* Бал. *Одиноким дає сем'ю, із закову визволяє.* К. Псал. 150.

Закобезатися, жуся, зяшся, м. — **Закобезитися**. Аф.

Законервувати, аю, еш, м. Закапривничать.

Закобівзнути и **закобівзти**, зну, неш, м. 1) Застыть, оковенеть. *Такий п'яний, що де упав, там і заковиш.* Мнж. 180. *Там, як його корчили, бідного хлопця, перед смертю, — так він і заковиш.* 2) Залечь, запасть. *Кожаня мабути йому далеко у серці заковишло.* Полт. у.

Закобтати, таю, еш, м. Постучать.

Из ловів приїхав і в дєснї заковтав. Гол. Л. 90.

Заковувати, вуу, еш, сов. в. **закувати** и **закути**, куї, еш, м. 1) Заковывать, заковать. Часто бо заковувано його в кайдани. Ев. Мр. V. 4. Бистрі ніженьки закували, білі рученьки зв'язали. Макс. 159. Та Трапина зав'язала, та в кайдани закула. Чуб. V. 1027. 2) Зарабатывать, заработать кузнечной работой. А мій Коваленко кує помаленьку; що закує, то проп'є в неділю раненько. Грин. III. 661. 3) Только сов. в. О кукушкї: заковувать. Прилетіла зозуленька з темною лісочку, сіла, пала, закувала в зеленім садочку. Чуб. III. 188.

Закозакувати, кую, еш, м. Начать вести жизнь козака.

Закозакуватися, куюся, ешся, м. Долго пробыть гдѣ козакомъ.

Закобіти, кою, їш, м. Начать дѣлать дурное. Спусти їм, то таке закоють, і власть твою собі присвоють. Котл. Ен. V. 37.

Заколотати, таю, еш, м. Постучаться. *Заколатав в дєснї.*

Заколєсник, ка, м. 1) Чека, колышекъ для задержанія колеса на оси. Каменец. у. Kolb. I. 66. *Заколєсник закубили і колесо зліта.* Св. Л. 74. 2) = Колєсник. *Хто з них чоботар, той латає чоботи, хто заколєсник, той лагодить коло воза, хто ткач—тче полотно.* Шух. I. 146.

Закоблі, тів, м. мн. Изломы. Видно було, що недавно іаку ту відломано: свіжі заколи. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Заколивати, вюу, еш, м. Закачать, заколебать.

Заколєсати. См. **Заколясувати**.
Заколєсувати, суу, еш, сов. в. **заколєсати**, лїшу, шеш, м. = **Заколяхувати**, **заколіхати**.

Заколіхати, ся. См. **Заколяхувати**, ся.
Заколяхувати, хуу, еш, сов. в. **заколіхати**, шї, шеш, м. Закачивать, закачать. *І укряє її перехристити, тижо закачаше.* Шевч. 105.

Заколяхуватися, хуюся, ешся, сов. в. **заколіхатися**, шуюся, шешся, м. Закачаться, заколыхаться. *Опїночї заколіхалась і затуротїла під ним земля.* Стор. М. Пр. 42.

Заколєджувати, джуу, сов. в. **заколєднати**, дило, м. безл. Сдѣлаться забору. *Як заколєднано, так який уже день і на двір не ходє.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Заколєсїтися, шуюся, ешся, м. Вы-

бросить колось. *Пшениця розрослась і заколєснлась надївовичу.* Стор

Заколот, ту, м. Ссоры, раздоръ, смута. *На землі буде переполох народів у заколоті.* Ев. Л. XXI. 25.

Заколоти, ти, ж. 1) Похлебка для животныхъ. Аф. 2) Пренебрежительное название для плохо изготовленного жидкого купанья. Аф.

Заколоти, лїо, леш, м. 1) Заколотъ. *Занудило коло серця, закололо в боку.* Шевч. 68. *Злякався—аж у п'яти закололо.* Ном. № 4386. 2) Заколотъ, убитъ колющимъ оружіємъ. 3) Зарѣзать (о свиньяхъ). *Приїди, серце Миколю, поросяткє закомо.* Чуб. V. 11.

Заколєтїся, лїєся, лєшся, м. Заколєтїся.

Заколєтїти. См. **Заколєчувати**.

Заколєтїтися, чўся, тїшся, м. 1) Забитися. *Серце заколєтїлось.* 2) Задрожать отъ волненія. *Аж заколєтїлась уся, як побачила.*

Заколєток, тка, м. Яїцє безъ зародыша. Каменец. у.

Заколєчувати, чую, еш, сов. в. **заколєчати**, лочў, тїш, м. 1) Намѣшивать, намѣшати, наболтать, разболтать,—напр. муку въ водѣ и пр. *Висївок там заколєчи.* Хага, 178. 2) Только сов. в. Произвести ссору, раздоръ, смуту.

Заколєпїти, плю, пїш, м. Ковырнуть. *Як глянули на його, то аж серце їз заколєпїло.* ЗОЮР. I. 119.

Заколядувати, дую, еш, м. 1) Запѣть колядки. *Ой я тобі, дядьку, заколяду.* Чуб. III. 427. 2) Заработать пїніємъ колядки.

Закомєзїтися, жўся, зїшся, м. Заупрямиться, закапривничать.

Закомєшїтися, шўся, шїшся, м. Зашевельтїся, закишѣть. *Троянїї єсі заворушїлись, зашептались, закомєшїлись.* Котл. Ен.

Закомєрок, рку, м. Огороженное мѣсто за амбаромъ. Аф. Также вообще всякій закоулєкъ. *Всі закоморочки, куточки уже не першїй знаю год.* Котл. Ен. III. 24. Ум. **Закомєрочок**.

Закон, ну, м. 1) Зародышъ. Константиногр. у. *Там югб і закону нема. Нѣтъ его тамъ и зародыша, нѣтъ и слѣда.* Константиногр. у. 2) Законъ. *Де ж такий закон є, щоб чоловіка нївечити?* Харьк. 3) Исповѣданіє, обрядъ, предписаніє релїгїи, обычая. *Хитрий закон, що не зна*

ні чорт, ні ніп, ні дякон. Посл. Аф. 419. *Князь ісповідував православну віру і кріпко тримався свого закону.* Стор. М. Пр. 69. *Поговали громадою, як слід, по закону.* Шевч. 32. *Як раз по нашому закону пред нею шапочку ізняв.* Котл. Ен. III. 56. *Ждять від нас людей по закону увечері.* Кв. Драм. 173. **В закон увести:** а) Сочетати законнимъ бракомъ. *Нехай нас звичає, та тоді вже жилимо до матері. Вона, побачивши, що ти вже у закон уведена, не так буде на тебе жалкувати.* Кв. I. 219. б) Окрестити. *Вже три дні, як дитина не хрещена... Не дай, Боже, якого случаю—і вмре не введена в закон.* Мир. ХРВ. 23. **У закон уступити.** Вступити въ законний бракъ. Маркев. 114. См. ещё. **Занін.**

Законіти, ся. См. **Законіти, ся.**

Законний, а, е. Законный. **Законне** слівко, **законні** речі. Обрядовня выраження, обовязательныя при народныхъ обрядахъ, напр. свадебныхъ. *Говорили старости законні речі про кунцю.* Кв. I. 76. *Поки староста се законне слово казав, Маруся у кімнаті все поконила била, щоб батько оддав її за Василя.* Кв. I. 54.

Законність, ности, ж. Законность. Желех.

Законвалити, лю, лиш, м. Залѣчать, заморить лѣченіємъ.

Законодвѣць, вдя, м. Законодатель.

Законтракувати, тую, еш, м. Принять по контракту.

Законюватися, нююся, ешся, м. = **Законятися.** *Є й такі стрілими,—але се вже дуже вірши,—що коли законюються (призначаються), то не прококтнуть закін.* Шух. I. 234.

Законіти, нію, еш, сов. в. законіти, нію, ніш, м. Зараждати, зародити. *Яке йому Господь законя, таке воно й є.* Змієв. у.

Законітися, ніюся, ешся, сов. в. законітися, ніюся, нішся, м. 1) Зараждатися, зародитися. *Законяється дитина.* Константиногр. у. *Бог йому знає, як воно дитина законяється у жінки.* Волч. у. *Ба! зерно яке довге значиться велике бути законлюся, та запекло сонце.* Волч. у. 2) Приобщатися, приобщитися св. таїнъ.

Закопанець, нця, м. Что-нибудь крадево и законное. Черк. у.

Закопати, ся. См. **Закопувати, ся.**

Закопідити. См. **Закопидювати.**

Закопідювати, люю, еш, сов. в. закопідити, лю, лиш, м. 1) Приподняти, приподняти вверху; заворачивать, заворотить, отворотить (вверху). *Вітер закопідлю очерт на стрісі.* Міусск. окр. 2) **Закопідити губу.** Надутися, разсердиться; заважничать. *Ном. № 5084. Хоче б то всміхнутись, та здержується, щоб невістка не закопідила губи.* Кв. II. 177.

Закопирсати, саю, еш, м. 1) **Заковырять.** 2) Негадко, нехорошо заштити.

Закопирчувати, чую, еш, м. = **Закопидювати.**

Закопотіти, чү, тіш, м. 1) О дѣтяхъ: побѣжати мелкими пашкави. 2) О лошадахъ: побѣжати съ быстрымъ топотомъ. *Закопотіли коні.* К. ЧР. 154. *Ущучало поле. Тільки коні закопотіли так то там.* Греб. 343.

Закопоштітися, шүся, пішся, м. Запешелитися, закопошиться. Стор. I. 150. *Чогось копотопегький народ закопошися.* Кв. II. 90.

Закоптяти, ся. См. **Закопчувати, ся.**

Закоптілий, а, е. Закопченный.

Закопчування, ня, с. Закапывание.

Закопувати, пую, еш, сов. в. закопати, пію, еш, м. 1) Закапывать, закопать, зарывать, зарыть. *Убили його та й закопали під яблучко.* Рудч. Ск. I. 157. *Нехай в'яне, поки закопають.* Шевч. 12. *Бодай тебе, мій миленький, в землю закопали!* Лавр. 107. *А під котрою ж то вербою ви, діду, закопали ірощі?* Лувц. I. 99 2) Всапывать, вкопать, врывать, врыть. *Скажімо ся поховати, це й хрест закопати.* Чуб. V. 209.

Закопуватися, пуюся, ешся, сов. в. закопатися, піюся, ешся, м. Закапываться, закопаться, зарываться, зарыться. *Дашкович все більше й більше закопувався в книжки.* Левец. Пов. 87.

Закопчувати, чую, еш, сов. в. закоптяти, пчү, тіш, м. Закапчивать, закопчивать.

Закопчуватися, чуюся, ешся, сов. в. закоптїтися, чүся, тішся, м. Закапчиваться, закопчиваться. *Від диму закоптїлися.* Ном. № 5994.

Закордонець, нця, м. Заграничный житель.

Закордоний, а, е. Заграничный.

Закордоник, ка, м. = **Закордонець.**

Закореніти, ся. См. **Закоренювати, ся.**

Закоренювати, нюю, еш, сов. в. за-

коренітя, нб, нш, м. Укоренять, укоренить.

Закоренюватися, нююся, ешся, сов. в. **закореняться, нюся, ншся, м.** Укореняться, укорениться. *Закореняться наши вчухи в дарованій нам займанщині.* К. Псал. 159.

Закоржавіти, вію, еш, м. Закаравѣть.

Закорбствівти, вію, еш, м. Заболѣть коростой.

Закоргіти, тїть, м. безл. Сильно задохтїться. *Аже труститься, тож йому закортіло напитися тієї помсти.* Стор. I. 187. *Закортїло чоловіка зайти у шинку.* Рудч. Ск. II. 129.

Закорчавіти, вію, еш, м. Покривитися.

Закорючити, чу, чш, м. Загнуть крївчюкомь. *Банкатиш, з закорюченим носом.* Стор. М. Пр. 156.

Закосяти. См. Закошувати.

Закосячтити, ся. См. Закосячувати, ся.

Закосячувати, чую, еш, сов. в. закосячтити, чу, чш, м. Убирать, убирать, украсить цвѣтами голову вли головної уборки. *Ой зроблю я косиченку саму бервінкову, закосячу кресанину своему миленькому.* Гол. IV. 448.

Закосячуватися, чуюся, ешся, сов. в. закосячтитися, чуся, чшся, м. Украшати, украсить, убирать, убирать себѣ голову вли головної уборки цвѣтами. То же, что и **завігчїтися**. *Закосячилася дївка.* Зв. 28. Иногда прилагается и къ другимъ украшенїямъ головы, могущимъ играть роль цвѣтовъ. *Ой упала зоря з неба, та й розсипалася, а Марія ю позбїрала.* *Закосячилася.* Гол. Значить также и вообще украшаться, украситься цвѣтами. Напр. гундулы говорятъ, что весною полонїна **заносичиться**, т. е. покроеся цвѣтами. Шух. I. 184.

Закосок, ску, м. Заливъ рѣки.

Закострічтися, чуся, чшся, м. Застрѣгаться. *Я до його рїднимъ братомъ,— а він як закострічтися, так куди тобі.* Лебед. у.

Закосяння, на, м. Въ свадебномъ ритуалѣ **заносїями** называются тѣ лица, которыя отвозятъ новобрачную къ новобрачному—за носїю їдути. Чернив. у.

Зако́т, ту, м. Отворотъ. *Чоботи з червонимъ закотомъ.* МВ. III. 94. *Одягання з закотами, а коїри нема.* Борз. у.

Зако́та, тц, ж.—**Закот.** Ко́мірі съ за́нотою носятъ дівчата. Чуб. VII. 427.

Зако́тистий, а, е. Отложной. *Ко́мір зако́тистий.* НВолын. у.

Зако́ти́ти, ся. См. Зако́чувати, ся.

Зако́ханець, вця, м. Влюбленный. МВ. (К.С. 1902. X. 151).

Зако́ханий, а, б. 1) Влюбленный. *Закоханий хлопець.* Г. Барв. 147. 2) Выходный, вздѣланный. *Закоханий чоловік.* Черк. у.

Зако́хання, ня, с. 1) Любовь. *Не я, милий, осудила, судять же нас моде, що з нашою закохання нічого не буде.* Мет. 78. *Хто не знає закохання, той не знає лиха.* Мет. 31. 2) Возлюбленный возлюбленная. *А десь моє закохання до вечери сидїло.* Гол. III. 329. *Вернися, лубе закохання, перестань ся нївати.* Грин. III. 228.

Зако́хати, ся. См. Закохувати, ся.

Зако́хувати, хую, еш, сов. в. закохати, хїю, еш, м. 1) Влюбляться, влюбиться, полюбить. *І истинїв братъ не хоче, не хоче й пана закохати.* Шевч. 526. 2)—**Винохувати, винохати.** *Сїм лїт силки закохати,—мої двері вилупати.* Гол. I. 153. *Чи воно закохувано отї лїси, що вони такі хороші.* Чернив. г.

Зако́хуватися, хуюся, ешся, сов. в. закохатися, хїюся, ешся, м. 1) Влюбляться, влюбиться. *Бодай же я був перше в гробї, ніж я закохався в тобї.* Чуб. V. 235. *Закохалися обидвї в одною Івана.* Шевч. 473. *Закохався, як чорт в суху вербу.* Ном. № 8749. *Що зо мною закохався, а з инішою повинчався.* Нп. 2) — в чїму. *Пристрацїтися, првстрацїтися къ чєму.* *Ще його батько чумакував, і бере, було, його з собою мїлого, то це тоді він закохався у дорозѣх.* МВ. II. 75. *Ходив він бїльш для того, що вже в чумацтї закохався.* МВ. II. 76.

Зако́цїрбтися, блюся, бишся, м. Загну́тися.

Зако́чистий, а, е.—**Зако́тистий.** *Пошила сорочку Юхимовї з закочистимъ ко́міром, а він і не хоче надївати.* Васил. у.

Зако́чувати, чую, еш, сов. в. зако́тити, чу́, тш, м. Отворачивать, отвернуть; засучивать, засучить. *Зако́ти ко́мір!* *Дїдова дочка закотила рукава.* Рудч. Ск. II. 55. *Зако́тия сі щиклї штатїю по колїнїя.* Чуб. V. 1145.

Зако́чуватися, чуюся, ешся, сов. в. зако́титися, чу́ся, тшся, м. **Зако́тываться, зако́титься.** *Зако́тилось сонечко за зеленої сад.* Мет. 316. *Очі йому аж під лїб зако́тились.* Кв. II. 205. *Упустила ко́пїйку, а вона зако́тилася аж під нїц.*

Закоштувати, тую, еш, м. Попробувати. Левец. I. 166.

Закобувати, шую, еш, сов. в. закосити, колу, шиш, м. 1) Начинати, начать косить. 2) Скашивати, скосити. *А за мною молодюю ходо смертенька з косою, хоче мене умертити, ще й косою закосити.* Грин III. 142. 3) Зарабатовувати, заработать косовою.

Закощавити, вію, еш, м. Сильно вхуляти.

Заградітися, дяюся, ешся, сов. в. заградітися, дуся, дешся, м. Прокрадуватися, прокрастися, подкрадіватися, подкрастися, закрадуватися, закрастися, вкрадуватися, вкрастися. *Оцеї ліс комсь наші був, а теперка як злодій закрадайся, як вужевки треба.* Каменец. у. *Каня ся закрала, курчаток покрала.* Чуб. V. 1124. *Кружм, бачите, вода, так не закрадеться туди кішка.* Стор. II. 66.

Закраїюв, йку, м. Край, окраина.

Закрапати, паю, еш, м. 1) Закапати, начать капать. *Потанує сніг, із стріж зажапало.* МВ. II. 77. 2) Закапати, накапати на что. *Закрапати треба беззівкою у виразку.* Константиногр. у.

Закрасіти, ся. См. Закрашати, ся.

Закрасти, ду, деш, м. Украсть. *Коли не закрадуть у позорон, то покаждиши усе.* Федьк.

Закрастіся. См. Закрадатися.

Закрасуватися, суюся, ешся, м. 1) Начать красоватися. 2) О хлібахъ: зацїфїти. *Жита закрусувались.* Г. Барв. 147.

Закрашати, шую, еш, сов. в. закрасити, шу, шиш, м. Украшати, украсити. *Мак у городі всі квітки закрашає.* К. Ор. (ЗОЮР. П. 262). *Ой у лузі камна увесь луз закрусила.* Мет. 260. *Ой чого, чого усі мошлки коровами закрушено?* К. Досв. 141. *Скритки й цибали закрусили шовком.* Мкр. Н. 24. *Тільки йю закрусили бривошки чорненькі.* Мил. 74. *Хата ружинками закрушена.* Г. Барв. 180. *Хатки, садочками закрушені.* Мир. ХРВ. 99. *Одна чорнобрива, та всіз закрусила.* Грин. III. 475.

Закрашавити, шавюся, ешся, сов. в. закрушавити, шуся, сїшся, м. Украшавити, украсити. *Чим же той світ закрушавити? чи юрами, чи дошмиши, чи великими мошлами?* Чуб. V. 943. *Рул'янем закрусилася живим.* МВ. II. 200.

Закравати, раю, еш, м. Откривати.

Закраватити, вчу, чеш, м. Закравити.

Цибела перше закрутила, а послї кашлять почала. Котл. Ен. V. 36.

Закрїна, пи, об. Крїпиль. *Там діти закрупи, хоч якого коня, то вдерже, а лоб йому як у вола.* Лебед. у.

Закрїпити, плію, піш, м.—**Закрїпити Закрїпитися, пліюся, пішся, м.**—**Закрїпитися.**

Закривання, ня, с. Закриваніє.

Закривати, вюю, еш, сов. в. закрїти, рію, еш, м. Закривати, закрїти, укрити, укрити. *І то не наші коря землі, що нам очі закрїють.* Ном. № 1499.

Закриватися, вююся, ешся, сов. в. закрїтися, ріюся, ешся, м. Закриватися, закрїтися, укритися, укритися. *Стоїть дївка з молодцем, закрулася рукавом.* Чуб. V. 87.

Закривідити, джу, дш, м. Обидїти.

Закривідити, влю, виш, м. Закривити, загнути, искривити.

Закривітися, вліюся, вишся, м. 1) Закривітися, искривітися. 2) —на ніго. Начать походить на кого, начать дїлатися кїмъ. *Хоч бучім, Гуцирку, ти на пана закрувивсь, та з пантелику ти, так як друї; не збївсь.* Гул. Арт. (О. 1861. III. 87).

Закривіти, вію, еш, м. Стать хромимъ. Черк. у.

Закрїльщик, ка, м. Крайній облавщикъ. Черк. у.

Закрїти. ся. См. Закривати, ся.

Закрїтій, а, б. 1) Укромний. *Отам у лісі місце закрїтне, то вони й гайдамачили собі, та й нікто не знав, де вони ховались.* Каев. у. 2) Скрытний. *Я не закрїтний був; як що таке, то зараз усе поросказую.* Константиногр. у.

Закрїчати, чу, чїш, м. Закрїчати. *Лучше замовчи, ніж закрїчиши.* Ном.

Закрїшити. См. Закрїшувати.

Закрїшє, ви, ж. То, что крошать въ борщъ. Каменец. у. (Закрїшка)—*бутовиння що кришать в борщ: петрушка, цибуля та крїп, то що.* Св. Л. 5.

Закрїшталюватися, лїюся, ешся, м. Кристаллюватися. *Сирон вже закрїшталювся.* Черк. у.

Закрїшувати, шую, еш, сов. в. закрїшити, шу, шиш, м. Положити въ борщъ в. пр. зелень. *Гарбуз, мамчию, варю, цибулюмо закрїшила.* Грин. III. 387.

Закривавити, влю, дш, м. Окривавити. *Жінка мертва лежить посеред хати, а він сидить на печі закрувавений.* Грин. II. 128.

Закривається, вліюся, вишся, м.
Окровоється. Константиногр. у.
Закріпа, пн, ж. Скріпа. *Указ за скріпою Гурчева.*

Закріпяти, ся. См. **Закріпляти, ся.**
Закріплати, ляю, еш, сов. в. **закріпяти, плію, піш, м.** Скріпляти, скріпляти.

Закріплітися, ляюся, ешся, сов. в. **закріплітися, пліюся, пішся, м.** 1) Скріплятися, скріплюватися. 2) Смыкаться, сомкнутися (о губахъ). **Закріплілися речі.** Замогли слова. *Заніміли твої зубочки, заклоуцилися твої оченки, закріпилися твої реченки.* Мет. 293.

Закріпостіти, ся. См. **Закріпощати, ся.**
Закріпощати, щаяю; еш, сов. в. **закріпостіти, щу, стіш, м.** **Закрѣпощать, закрѣпостить.** *І як степи запорозьські тоді поїдали і намом на Україні мід закріпостіли.* Шевч. 260.

Закріпощатися, щаяся, ешся, сов. в. **закріпостітися, щуся, тішся, м.** **Закрѣпощатися, закрѣпостітися.** *Нехай вільна козачка не закріпощастися, людям на сміх, а своєму селу на сором.* МВ. I. 42.

Закривлений, а, в. Окровоаленный.
Була дуже закровлена—весь вид у неї був у крові. Новомоск. у.

Закропіти. См. Закропляти.
Закроплати, ляю, еш, сов. в. **закропліти, плію, піш, м.** 1) Окропляти, окроплити. *Закроплюйте доріженьки, щоб ся не курили.* Чуб. V. 994. 2) Омочати, омочити, освіжати, освіжити влагою. *Ой дай, дівко, води тити, смажні уста закропити.* Мл. д. сб. 237.

Закругліти, глію, лиш, м. Округлити.
Вікно зверху трюги закруляне. Левци. Пов. 19.

Закружити, жу, жиш, м. **Закружить,** пачати дивитися (летати в пр.) кругами. *Верш смерти де закружить.* Федьк. I. 60.

Закрукати, каю, еш, м. **Закаркати.** *Закрукають кречети сизі.* Стор. II. 143.

Закрут, ту, м. Поворотъ, заворотъ
Шух. I. 179.

Закрутенъ, тня, м.—**Завертка 1.** *Вся нива закрутнями унизана.* Мир. ХРВ. 25.

Закрутити, ся. См. **Закручувати, ся.**

Закрутка, ки, ж. 1) —**Завертка 1.** Марьев. 93. 2) **Завертка,** закрутка для заціраиваня воротя. Шух. I. 87. **См. Завертка 2.** 3) **Часть** ручної мельниці. **См. Млин ручний.** Шух. I. 104. 4) **Колоць** у скріпкв для натягиванія струнъ. Вх. Лем. 415.

Закрутоси, сів, м. мн. **Лабиринты,** запутанвы улицы, переулки. *Виходив усі закрутоси у місті.* Каменец. у.

Закручуваний, а, в. 1) **Закрученний.** *Не тільки парубоцький чорний закручуваний ус моторний чарує молоді дівчат.* Греб. 320. 2) **О деревѣ:** съ извилистыми слоями, непригодное для раскальвания вдоль,—*круюм так млинком і колется.* Вас. 146.

Закручування, ня, с. **Закручиваніє.**

Закручувати, чую, еш, сов. в. **закрутити, кручу, тиш, м.** 1) **Закручивать,** закрити, завертѣть. *Козак сою не злюбив, тільки усюк закрутив.* Мет. 115. *Закрутив носом, як тертою хрину понюхав.* *Ном. № 3396.* *Закрутив веремія.* *Ном. № 3928.* 2) **Закручивати,** закрити (о вѣтрѣ). *Як повія вѣтер, посям смі зверху і знизу, далі як закрутило!* О. 1862. IV. 87. 3) **Зарабатувати,** заробити пряденіємъ. *А Ганна іршей не жалувала... посилала, що було закрутити веретеном.* Лев. I. 57. 4) **Сов. в.** **Закутити.** *Шо за тиждень заробе, усе у неділю прогуля.* *От раз... узая він у хазяїна плату, та як закрутив.* Мнж. 142.

Закручуватися, чуюся, ешся, м. **Закручиватися,** закритися, закруживатися, закружиться, завертѣться. *Закрутилася круто зелена хмелина, звившись на тичину.* К. Досв. 173. *В Хлимі і в очаж усе закрутилось.* МВ. II. 65. **Мозок закрутився.** *Закружилася голова, одурѣль.* *Мозок всім їм закрутився, дур напав од хмелю.* Мкр. Н. 36.

Закрѣкати, каю, еш, м. **Заквакати.** *Жаби закрѣкали.* Грив. I. 33.

Закрѣючка, ки, ж. Извилина. Харьб.

Закрѣкати, чу, чеш, м. **Закаркати.** *Закрѣкає ворон степом летючи.* *Малєс. (1849), 59.* *Закрѣкали чорні кроки, виймаючи очі.* Шевч. 54.

Закувати. См. Заковувати.

Закувати, каю, еш, м. 1) **О свинѣ:** **закривчати,** завизжати. *Сів (вовк) на свиню, прибіг в село; вона як закувіка—аж воєк перелякався.* Рудч. Ск. I. 3. 2) **О совѣ:** **закричати.** *На чий хижі кувік (сова) заковіче, того до пробу кліче.* Вх. Уг. 248.

Закудівувати, кую, еш, м. **Спрашивати** куда идеш или їдеш. *Не закудикуй!* Мнж. 173.

Закудлати, ляю, еш, м. **Взѣрошити,** запутати (волоса). *Заспаний, закудланий.* О. 1861. VI. 77.

Закуйовдити, джу, диш, м. 1) Перепутати, взбити (волоса). 2) Сдѣлатися мятели. *Оце б'є яке! Оце закуйовдило!* Мир. Пов. I. 115.

Закуйовдитися, джуся, дишся, м. 1) Спутатися, запутатися; начать путатися. 2) Зашевелитися, начатися безпорядкамъ, начать безпорядки. *В Польщі знов закуйовдилось.* ЗЮОР. I. 70. *Під той саме час яки закуйовдились* (повстали). Мир. ХРВ. 91.

Закукурікати, каю(чу), каш (чеш), м. Закукурекать. *Опівночі закукурікали пісні.* Стор. II. 68.

Закульгати, гіаю, еш, м. Захромать. **Закупати**, піаю, еш, м. Задремать. *Ком б солоднішню був ніч хоч закуняв.* Гул. Арт. О. 1861. III. 83.

Закупати, піаю, еш, сов. в. **закупати**, плію, пиш, м. 1) Закупать, закупить. *Ніби з паном повінчалась, закутила села.* Шевч. 107. 2)—когò. Покушати; подкупить. *Закутила батька, щоб горілки не пив.* Ном. № 6479. 3) Закупити славу бому. Дать при сборѣ пожертвованій въ церкви во время служенія. Вх. Лем. 415

Закупень, пня. м. Покупатель, скупщикъ. *Пан jede закупня тою й не дає наділу на відробіток.* Каменец. у.

Закупити. См. Закупати.

Закупний, а, е. **Закупні куми**==**Окупні куми**. Мил. 22.

Закупня, ні, ж. Покупня. *Потім і закупня пішла...* *Роспродив усі села.* ЗЮЗО. I. 301.

Закурвати, влю, виш, м. Заработать протитуцій. Сосниц. у.

Закурвати, ся. См. Закурювати, ся.

Закурвати, рію, еш, м. Задымитися, поднятися пили; побѣжать такъ, что пыль поднимается. *Чорт сам не свій.* „Ой, пропав же я, каже, пусти мене, пусти!“... *Чоловік тоді його сядив з груші,—чорт аж закурів.* Рудч. Ск. II. 25.

Закурквати, кюю, еш, м. Закурлыкать (объ орлахъ). Встрѣчено въ фальсифицированной думѣ „Походъ на поляковъ“. *Закуркують кречети сізі.* Макс. (1849). 59.

Закурнікати, каю, еш, м. Замурлыкать, забормотать.

Закурювати, рюю, еш, сов. в. **закурювати**, рю, пиш, м. 1) Задымлять, задымить. *Затопила, закурила сирими дровами.* Чуб. V. 262. 2) Закуривать, закурить. *Далюки з пожару закурили.* Шевч. 60. 3) Закапчивать, закоптить. 4) Запыливать, запылить что. 5) Только сов. в. Быстро

побѣжать, быстро побѣжать. *Закурює з Кам'яця вже парабіальним попом.* Св. Л. 134. 6) Начивагъ, начать курять водку, закурить. Отсюда **закурити**—запить, загулять. *Продав усю худобу, та як закуриш!*

Закурюватися, рююся, ешся, сов. в. **закурятися**, рюю, пишся, м. 1) Начивать, начать дымить, задымиться. *Заялась хата, перекинуло вогонь на друку,—он уже й та закурилася.* *Бодай тобі закурилось.* Бравное пожеланіе пожара. *Що не по їх, зараз: „щоб і подзюнилось, щоб і закурилось“.* Г. Барв. 438. 2) Закуривать, закуриться. *Ніяк не закурюється люлька,—тютюн вохкий.* 3) Закапчиваться, закоптиться, потечить отъ дыму. *Увесь дім закуриєсь і почорніє од диму.* Стор. МПР. *Онище розложив таке, що аж небо закурилось, аж до Бога дим дійшов.* Драг. 17. 4) Начивать, начать пылить, запылить. *Не жаль мені доріженьки, що закурилася.* *Горгорится также и о сибѣ.* *От скопчалась хуртовина, закурилася домна.* Щог. В. 30. 5) Запыливать, запылиться, покрываться пылью.

Закурсити. См. Закушувати.

Закуска, ея, ж. Закуска. Стор. М. Пр. 74. *Спасибі за закуску, що зіві курку й цуску.* Ном. № 12073. См. **Занусочна**.

Закустраний, а, е. Взьерощенный, всклокоченный. *Одуглаватий, закустраний, він стляя серед хати, понуро олядаючи круюм себе.* Мир. Пов. II. 76.

Закустрати, раю, еш, м. Взьеропшить, растрепать волосы.

Закут, та, м. Закоулокъ, уголь. *Ой з-за юри чорні хмари в закуті.* Чуб. V. 1004. Ум. **Закуток**, **закуточок**. Въ этой формѣ употребляется въ смыслѣ: убѣжище, пріютъ. *В її серці знайшовся добрий, теплий закуточок для милою хлопця.* Левид. Пов. 383.

Закута, ти, ж. Канура, хлѣвъ. *Сім закут, одна свиня.* Ном. № 11789.

Закутати, ся. См. Закутувати, ся.

Закутати, тня, м. Уголокъ, глухое мѣсто. *Село наше у закутні такому, що ніхто туди не зайде.* Каменец. у.

Закути, кюю, еш, м. = **Закувати**.

Закутий, а, е. Закованный. *Закуті в пуга необрітні.* Шевч. 612.

Закутоє, тка, **закуточок**, чеа, м. Ум. отъ **закут**.

Закутувати, тую, еш, сов. в. **заку-**

тати, таю, еш, м. Закутувати, закутати.
Закутав їх сніг білий. Мог. 158.

Закутуватися, туюся, ешся, сов. в. закутатися, тамся, ешся, м. Закутуватися, закутатися.

Закутуляти, ляю, еш, м. Задвигати ртом, плохо пережевывая пищу или перемещая во рту напиться. *Намав чарку і знову виліз у рот, закутуляв, ковтнув.* Мир. ХРВ. 178.

Закухарювати, рблю, еш, м. Заняться стражей.

Закушблести, лю, лиш, м. Запылить, подынять пыль, мятели. *Закуштуло, закуштувало шляхом.* Мир. ХРВ. 169.

Закуштраги, раю, еш, м. = **Закустраги.** Черк. у.

Закуштувати, тую, еш, м. Испробовать, отведать. *Закуштувала якось луччого життя.* Левяц. I. 233.

Закушувати, шую, еш, сов. в. закусити, шў, сиш, м. Закусывать, закусить. Ном. № 6001. *Уже закушувая смаченько, хто добре півною лімнув.* Котл. Ен. V. 21. *По одній не закушують.* Ном. № 11527.

Залагодити. См. **Залагоджувати.**

Залагоджувати, джую, еш, сов. в. залагодити, джу, дш, м. 1) Починять, починять, поправлять, поправить. 2) Улаживать, уладить.

Заладиати, няю, еш, м. = **Залагодити.** *Стрига в його добре попротивала і мохом пообростала: треба заладиати.* Г. Барв. 14.

Залівати, жу, виш, сов. в. залівати, ліву, веш, м. 1) Залівать, залівать, забираться, забратися. *Пусти чорта в хату, то він і на ніч залізе.* Ном. № 2809. *Заліз, як мура в патоку.* Ном. № 1642. 2) Только несов. в. Заначкать, лаять.

Залажати. См. **Залажлювати.**

Залажлювати, люю, еш, сов. в. залажати, жлю, еш і заложити, жлю, миш, м. 1) Залажывать, заложить. *Залажав білі руки, став собі думати.* Чуб. V. 428. *Молодий дівчинючка заложила руки, чюсь мені тлячко-важко да з теї розлуки.* Волч. у. *Потереду стаман заложить бриль на бакі.* Греб. 401. **Заложити чортові новбасу.** Слѣдати крюкь (въ пути). Грин. I. 236. 2) — **когò.** Взять верхъ надъ кѣмь, быть лучше кого въ какомъ либо отношеніи. *Всѣ дівчат заложила своїм станом і красою.* Г. Барв. 542. *Заложив би козкуваньям він і Байду.* К. ЦН. 226.

Заліпати. См. **Залажлювати.**

Залажлювати, люю, еш, сов. в. зала-

пати, плю, пиш, м. У плотниковъ: соединять концы бревенъ. *Оце тільки ми підвамини залажували, а тепер візьмемося за дошки.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Заласний, а, е. Лакомый, привлекательный, заманчивый, уповительный. *Козак та воля—заласна доля.* Ном. № 766.

Залатати. См. **Залатувати.**

Залатувати, тую, еш, сов. в. залатати, тую, еш, м. Заплатывать, заплатать, ставить, поставить заплату. *Дай мені смоли обідраний бік залатати.* Рудч. Ск. II. 14.

Залаштувати, тую, еш, м. Задѣлать, починить, исправить. *Годилося б залаштувати сю мезю, де плу пержорив.* Лубен. у.

Залаштитися, щуся, щишся, м. О собаці: начать ласкаться. *То собаки гавкали, наче кою за поли ведуть, а то залаштитись зразу і перестали гавкати.* Верхнедѣвр. у.

Залѣяти, ляю, еш, м. Ругнуть, обругать. *Він залав менє.* Уман. у. *Залѣилась, постаманіла, нечаче дурману ізліла, залавля Емея так.* Котл. Ен. I. 32. *Залєвистав, залавля: чорти б вашу ма!* Чуб. III. 426.

Залѣятися, ляюся, ешся, м. Побраниться. *Я ні з ким не заводуся, ні залаюся.* Кв. Драм. 216.

Залѣвчний, ка, м. Чека въ оси экапажа. Угор. Вх. Зн. 19.

Залѣглий, а, е. 1) Залежалый. 2) Недоплаченный.

Залѣглість, лости, ж. Недоплата, недоборъ, недоимка

Залегшити, шў, шіш, м. Облегчить. *Залегши трюги, а то важко.* Константиногр. у.

Заледзати, щію, еш, м. Облѣнять. **Залѣдє, нар.** Едва лишь.

Залежалий, а, е. Залежалый. *Залежалий глїб.* Мл. л. сб. 175.

Залѣжати, жу, жиш, м. Зависѣть.

Залѣжатися. См. **Залежуватися.** **Залѣжиться, м.** безл. = **Залезати.**

Залѣжний, а, е. 1) Зависимый. 2) Залежавшийся, запасной. *О, в тою в залежні гроші.* Каменец. у.

Залѣжність, ности, ж. Зависимость. Чуб. I. 253.

Залежуватися, жуся, ешся, сов. в. залѣжтися, жуся, жишся, м. Залеживаться, залежаться. *Грицько собі був заян хороний... було і на обою старця. Лишки тільки не залежувалися.* Г. Барв.

136. *Залезався кущий в соломі.* Ном. № 14088.

Залемнтувати, тую, еш, м. Поднять крикъ, плачь. *Христя припала до труни і страшенно залемнтувала.* Мир. Пов. II. 121.

Залепетати, печу́, чеш, м. Залепетать.

Залепетатися, чуса́, чешся, м.—Залепетати. *Тільки губонька залепечеться... твое горе настане (о неговорящемъ еще ребенкѣ).* Рудан. I. 22.

Залескотати, чу́, чеш, м.—Залескотати.

Залескотіти, чу́, ти́ш, м. Запищать (о коччикѣ). *Кібчик залескотів, спускаючись на березу.*

Залєсливий, а, е. Лытыйый.

Залетіти. См. Залітати.

Залету́ха, ки, жс. Залетная птица.

Зали́ва, ви, жс. 1) Разливъ, наводнение. Угор. 2) Провальной дождь. Рк. Левец. *Залива йшла.* НВОлын. у.

Залива́ння, ня, с. Заливаніе.

Залива́ти, ваю, еш, сов. в. заля́ти и заля́яти, длю́, длє́ш, м. 1) Залывать, заляты. Ев. Мр. IV. 37. *Заливає Дунай березечки, та нікуди обминути.* Мет. 61. *На сирє коріння, на біле каміння ніжски свої козачькѣ поіскає, кров'ю сліди заливає.* Дума. *Залив... оюнь.* Рудч. Ск. I. 37. *Залити очи.* Напиться пьянымъ. *Співав, ато мав на те озоту, залишиши очи наперед.* Мкр. I. 48. *Залива́ти за шкуру сала.* Сильно допекать. Ном. № 5850. Шенч. 586. Котл. Ев. II. 22. 2)—в кайдани. *Заковувать, заковать.* *Ой залиши сотника Харька Шамраївчи у кайдани.* Мет. 426. *Ой узявши істиха під руки, залитте в кайдани, а залиши та у ті кайдани, закидайте я темниці.* К. С. 1882. III. 614.

Залива́тися, ваюся, ешся, сов. в. заля́тисся и заля́ятисся, длю́ся, длє́шся, м. 1) Заливаться, залятыся. *Заливається слюзями.* Чуб. V. 67. *Залива́тися рє́готом.* Сильно смѣяться. *Заливався залитнимъ рє́готом.* Мир. ХРВ. 130. 2) Захлебываться, захлебнуться. *Поринаеш,—не дай, Боже, залешся водою.* К. Досв. 61. *Залитися кров'ю.* Умереть отъ прилива крови. *Люде, що живуть по-під нами, не подають з землі і не заливаються кров'ю.* Ком. I. 8.

Заливній, а́, б. 1) О смѣхѣ: свельный, перекатистый. *Почувся її залитний... рє́ит.* Мир. ХРВ. 52. 2) О дождѣ: пролив-

ной. *Заливний дощ був у нас позавчора.* Волч. у.

Залига́ти. См. Залигувати.

Зали́гувати, гую, еш, сов. в. заля́гати, гаю, еш, м. 1) Надѣть веревку (налігач) на рога вола. *Сірі воли залигає.* Чуб. V. 1034. 2) Переносно: схватить, лишпть свободы. *Мене залигали того ж дня і держали під арештом і до сьогодні.* НОВОМОС у.

Зали́жник, ка, м. Полка, гдѣ кладуть ложки. Вх. Зв. 19.

Зали́заний, а, е. 1) Зализанный. 2) Прилизанный. *Вертишь мисою зализанною головою перед злочцями.* Левец. ПЙО. I. 363.

Залива́ти. См. Зализувати.

Зали́зувати, зую, еш, сов. в. заля́зати, жу́, жещ, м. Зализывать, зализать. Чуб. I. 122. *Як корова зализала.* Ном. № 11202. *Укусивши, не залижеш.* Ном. № 4126.

Залима́нити, ню, ниш, м. Выманить, завнять. *Два карбованці зализмавив та їй не дає.*

Залину́ти, ну́, неш, м. Залетѣть.

Залипа́ти, паю, еш, сов. в. заля́пнути, ну, неш, м. Облипать, облипнуть. *Налаєчки дрятянька, а я молоденька: у тіло вліпає, кров'ю залипає.* Мл. л. сб. 282.

Зали́свати, ваю, еш, м. Заблестать, блеснуть; засверкать. *Блискати́лями зализсвав.* К. Псал. 37.

Зали́сити, нію, еш, м. Заблестѣть, залосниться. *Залисити чорні кучері.* Левец. I. 85.

Залити, ся. См. Заливати; ся.

Залицѣ́ваний, а, е. Обтянутый шиной. *Колеса залицивовані.* Екатеринос. (Залибовск.).

Залица́йник, ка, м. Ухаживатель. *До себе нікого не підпускає... зараз прізвище залициайникові їй приложить.* Г. Барв. 447.

Залица́ння, ня, с. Ухаживаніе, любезничаніе. *Не до козацького залициання було убогому бурлаці.* Хата 159. *Дівчатам до любого повабу, а молодим козакам до залициання.*

Залица́тисся, дяюся, ешся, м. 1) —до ніго, на ніго. Ухаживать за кѣмъ (о любовномъ ухаживаніи). *Не ходи, не люби, не залицайся,—не поиду за тебе, ти ж не сподивайся.* Чуб. III 144. *Чи ти, милій, опився, чи з коника влігся, чи на друку залицався, мене обдирався.* Мет. 104.

2) — на ко́го. Имѣть виды на кого, желѣть кого. А на того Середька . старий дукач заліявся: ходить дукач по ярмарку, собі наймита шукає. Грин. III. 624. 3) Намѣрватися, собираться. Через тебе, вражий сину, мене мати била. Не била, не била, заліялася бити. Подольск. г. Хлопці... вже заліялись бити мене. Уман. у.

Заліччи, чок, ж. мн. Шеленочная обивка стѣнъ, сложенныхъ изъ бревенъ. Залічки поробив добрі. НВОлын. у.

Заліччѣбувати, вую, еш, сов. в. заліччувати, кую, еш, мн. Прикрывать, прикрывать, замаскировать, закрыть плохое лучшимъ. Чи ви бува не заліччували льону: він зверху гарний, а насподі який? Лебед. у. Другий бик у каністасеві аж ніже ж тобі не залічковаий: відпочи тобі та юртички на видлі. Екатерин. г.

Залішати, шю, еш, сов. в. залішіти, шю, шіш, м. Оставлять, оставить, покидать, покинуть. А тепер я чумачина, даж ти мене й залішила. Лавр. 70. Нікто не залішить свою коганя. МВ. II. 158. Дівчиночка мила перш мене любила, тепер залішила. Чуб. V. 168.

Залішатися, шюся, ешся, сов. в. залішітися, шюся, шішося, м. Оставаться, остаться. Грин. III. 92.

Залішіти, ся. См. Залішати, ся.

Залішний, я, е. Излишний. Змієв. у. Випило залішне, нехай оддише. Ном. № 11650. Тільки щоб пропитатися, а не залішне. Кв. II. 12.

Залішок, шву, м. Излишекъ. На малу міру сот зо три з залішком. Кв. II. 13.

Заліштовник, ка, м. Въ оковкѣ крышки крестьянскаго сундука: каждая изъ короткихъ желѣзныхъ полосъ, идущихъ отъ шпугъ къ угламъ сундука и захватывающихъ собою лішту. Вас. 150.

Заліг, лóгу, м. Препятствіе, препона. Став залогомъ ізміждо нами: ні того не пуска, ні того. Канев. у.

Заліжка, ки, жс. Заглядъ, паря. Витран заліжку. Шух. I. 219.

Залізя, ві, с. Желѣзныя части плуга. Купив плуг, лишень деревинь. а залізя треба ще. Каменец. у.

Заліво, ка, с. Утюгъ. Одна насилу володіла руками, прасуючи залізкомъ мушкетову сукню. Левин. I. 178.

Залівий, а, е. 1) Желѣзный. Мишко, на тобі кістяні зуби, дай мені залізі. Ном. № 263. 2) Переносно: чрезвычайно

крѣпкій, могучій. Сумно, сумно гайдамати залізною силою поховали. Шевч. 220. 3) **Залізна трава.** Раст.: черныя лѣсной горохъ.

Залізняк, ка, м. Инструментъ желѣзные (у плотниковъ). Шух. I. 87.

Залізняк, ка, м. 1) Торговецъ желѣзомъ. Лебед. у. 2) Желѣзный котель. 3) Желѣзная руда. 4) Кирпичъ, выжженный сильно, д расплаки песку. Харьк. у. 5) Порода раковъ: рѣчной сѣрый, съ широкими клешнями. Браун. 32. 6) Название вода темно-красной масти. К. С. 1898. VII. 42. 7) Раст. а) — **козачий.** *Phlomis pungens* Wild. ЗЮЗО. I. 131; б) — **червоный.** *Lytrum Salicaria* L. ЗЮЗО. I. 127.

Залізо, за, с. 1) Желѣзо. Ість, як іржа залізо. Ном. № 2723. 2) мн. Цѣпи, оковы. На суд твій проведий прийти, в заліза руки принести. Шевч. 58. Навіть залізами нікто не мій його зв'язати. Єв. Мр. V. 3 Ум. Залізде. Ном., стр. 284, № 1858.

Залізовина, ні, жс. Желѣзная руда? То то червона земля, то іржа, бо повинно є тут залізовина. Могил. у.

Залізити. См. Залізати.

Залізде, дя, с. 1) Ум. отъ залізо. 2) Залізя наркові, лютрові. См. Лютрові залізя. Вх. Пч. II. 7.

Залізяка, ки, жс. Обломокъ, кусокъ желѣза. Як покладеш залізяку на тому припічку, що в комені, до ніколи не буде воак нападат на скотину. Чуб. I. 48. Виколов око залізякою. Левин. Пов. 341. Ум. Залізяча.

Залізяний, а, е. Желѣзный. Де твоє лопатка залізяна? Екатер. у. (Залюбовск.). Задака: Вовчок залізяний, хвіст конопляний (голка). Грин. II. 319.

Залізянка, ки, жс. Желѣзная дорога. Іхав там, де проходить ота залізянка, що бівають прудко. Екатер. у. (Залюбовск.).

Залізячка, ки, жс. Ум. отъ залізяка. **Залізім и залом, лóму, м.** 1) Изгибъ, кривизна. 2) Поворотъ (рѣки, дороги). Черк. у. Мнж. 180. 3) Переломъ. 4) Карнизъ. 5) = **Завертка** 1. Це залом у житті. Бої його знає, хто оге нароби? Заломило, — ми й мишили. Черниг. у. 6) **Залом.** Мѣсто въ лѣсу, гдѣ лежитъ буреломъ. Корови і воли пасуть... у заламах — лісат, де лежить подолане дерезо. Шух. I. 211.

Залізуватися, вуюся, ешся, м. Залізнятися.

Заліпати, ся. См. Заліплювати, ся.
Заліплювати, лую, еш, сов. в. залі-

п'яти, плію, пиш, м. Заліплювати, заліпяти.

Заліплюватися, лююся, ешся, сов. в. заліп'їтисся, пліюся, пишуся, м. 1) Заліплюватися, заліп'їтисся. 2) Сліплюватися, сліп'їтисся. *Заліпилися мої карі очі, не могу я розжати.* Чуб. V. 956.

Залісок, ску, м. Опущена л'їса. *Приходить на залісок,—аж вовчича з вовчечатами трається.* Рудч. Ск. I. 134.

Залітати, т'їю, еш, сов. в. залетіти, летіти, т'їш, м. Залетати, залетіти. *В чужий край не залітай, щоб крилецька мати.* Ном. № 9421. *За сто миль залетіла.* Ном. стр. 303.

Заліток, т'їу, м. Л'їтній випасть с'їота. *Брав на заліток воли, то через те й було в мене багато скотини чужої.* Верхнед'ївр. у. 2) Употребительне во мн. ч. залітки. Начало л'їта. На залітки оставлять. Оставлять до начала будущего л'їта. *Не оставляйте с'їно на залітки, а то бува миші перегризуть, затече.* Волч. у.

Залітошній, я, в. Позапрошлий. *Се було чи літошній, чи залітошній год.* Черниг. у.

Залітувати, т'їю, еш, м. 1) Остатись на л'їто. 2) Хватить до нового урожая. *Повитрачуваємся з хліба, з с'їна, з соломи,—не залітує, доведеться кинувати.* Копотоп. у.

Залічати, ч'ї, ч'їш, м. 1) Зачесть. 2) Залічувати. Левниці. Пов. 176. *Залічили в серця наших великую рачу.* Макс.

Заліч'їтисся, ч'їся, ч'їшся, м. Засчит'їтисся, ошибитисся в'ї счеті.

Зал'їяти, л'їю, еш, м. = **Залити.** *Лучше було мене, мати, в купелі зал'їяти, ніж такую нещасную на світ видавати.* Чуб. V. 361.

Зал'їг, гу, м. = **Заклад** 4. Уман. у.

Зал'їг, ги, ж. 1) Гарнизонъ. *Сей год був султанський; стояла в йому турецька зал'їга.* К. (Правда, 1868, стр. 53).

2) Охранительная стража. *Ой Бои знає, Бои відає, де мій милий ночує: чи у полі, чи у полі, чи в великій дорозі, чи у пана ьт'їмана да стоїть на зал'їзі.* 3) Загада. Черном. *Стежки і всі дорози черкеські обняли зал'їги.* Мкр. Г. 25. 4) Собрание, сборище людей. *Не ночує дівчинонька дома, на досвітках велика зал'їга, там ночує дівчинонька здорова.* Мвл. 95. 5) Землянка? См. Мкр. Г. 19 и 23. *Выходить часом із зал'їги, на сонці гріється, с'їва.* Мкр. Г. 23.

Залож'їтисся, ж'їюся, ешся, м. Битисся об'ї закладъ. Черк. у.

Залож'їти, с'їя. См. Закладати, с'їя.

З'їлова, зи, ж. Железа, гланда. Ум. **З'їлозна.** Ув. З'їлозна.

Залозувати, в'їю, еш, м. Страдать гландами, опухлою слюнныхъ железъ. *Мої воли тепер залозують.* Прилук. у.

Залозув'їтій, а, в. Страдающій гландами.

Залоз'їка, ки, ж. Ув. отъ залоза.

Залоз'їтисся, лоз'їся, ішся, м. 1) Засалитисся. НВолын. у. 2) Обл'їп'їтисся т'їмъ. *Залоз'їся камінь, бо зерно було сире, то мов тістом замазав што.* Канев. у.

Залозг'їти, вч'ї, чеш, м. = **Залоптати.** Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Зал'їм. См. Заліи.

Зал'їма, ми, ж. Верхняя конусообразная часть стога. *Я оце снопи на зал'їму кидаю.* Черк. у.

Зал'їмистій, а, в. Изгибистій, излучистій.

Залом'їти. См. Заламлювати.

З'їлопом, нар. Быстро, стремительно. Новомоск. у. (З'їлобовск.).

Залопотіти, ч'ї, т'їш, м. 1) Захлопать. *Як засміється та залопотіть у долоні.* Грин. II. 95. 2) Затопотать, поб'їжж'їть, поб'їжж'їть съ топотомъ. *Іг'їтами наживав, аж залопотіло.* Ном. № 4418. *Вовки як залопотіли, так їх б'їльш ніхто й не бачив.* Грин. II. 244. *Которі в плач, а што в ноги,—т'їльки залопотіло.* МВ. (О. 1862. III. 69).

Залоптати, пч'ї, чеш, м. Защемить. *С'їль зайшла у виразку,—так залоптало.* Харьк.

Залоскотати, ч'ї, чеш, м. Защекотать. *Може виїшла русалонька матері шукати, а може жде козаченька, щоб залоскотати.* Шевч. 26. *Панночка загадочек не вгадала, русалочка панночку залоскотала.* Чуб. III. 190.

Залуб'їнци, ць, ж. мн. Сани съ кузовомъ.

Залуб'їка, ки, ж. = **Залубиці.**

Залуб'їнній, а, в. О саняхъ: съ кузовомъ.

Залуб'їниці, ць и залуб'їні, бонь, ж. мн. = **Залубиці.** *Подивлюся на подв'їр'є,—лише слід, де ковані залуб'їниці стояли, де ворони коники ірзали, то ті ж мою Марусеньку взяли.* Гол. П. 112.

Залубув'їтисся, т'їю, еш, м. О хл'їб'ї: затверд'їть. *Залубув'їтисся хл'їб.* Каменец. у.

Залудукати, каю, еш, м. О ночных хищных птицах: завычатъ. Залудукала сова. Залудукав леліт. Вх. Зн. 33.

Залунати, наю, еш, м. О звукѣ: раздается, огласиться. К. МВ. XI. 142.

Залуша, пи, ж. Залуша.

Залупати, паю, еш, м. Захлопать (глазами).

Залупити, ся. См. Залуплювати, ся.

Залуплювати, люю, еш, сов. в. залупити, плю, пиш, м. Отворачивать, отворотить (кожу), залупить, залупить. *Свасика-неліпака: шишок не ліпла, та свати залупила.* Грин. III. 547. — *бчі.* Выворотить вѣки. *Залуплюю очі.* Каменец. у.

Залуплюватися, лююся, ешся, сов. в. залупитися, плюся, пишся, м. Залупляться, залупиться.

Залупчистий, а, е. О сапогѣ: съ отворачивающимся голенищемъ? *Залупчисті чоботи.* Гол. Од. 67.

Залускати, каю, еш, м. Затрещать.

Залускотіти, коцѣ, тіш, м. Усиленно затрещать.

Залучати, чаю, еш, сов. в. залучити, чѣ, пиш, м. 1) Завербовывать, завербовать, зятянуть въ свою компанію, залучать, залучить. *І веселимоъ у чернечих душах, що Конашевича до себе залучили.* К. МВ. II. 135. *На зѣму хто небудь залучить мого дідуся скотину поратини, вірочки плести.* Г. Барв. 355. 2) Заговяты, загнать доной домашнее животное (изъ стада). *Кожне своєї овець залучало додому.* Мир. ХРВ. 45.

Залучав скотину. Мкр. Г. 55. *Гусей або утятко з річки залучити.* Мкр. Н. 35.

3) Доставать, достать, получать, получить. *Оце було, як залучить собі яблушко въ кишеньку, дак і закличе мене в хлівець: „На, мамо!“* Г. Барв. 433. — *слави.* Приобрѣсти славу, прославиться. *Ой не хотів та пан Сава козакам служити, він пішов же до лясенківі слави залучити.* Макс.

Залучник, ка, м. Раст. Xanthium Strumarium L. ЗЮЗО. I. 142.

Залущати, щѣ, пиш, м. — Залускати.

Зальбги, гів, м. ж. Засада. Вони обидва лежали тоді в замках з киями — один з одного боку, а другий з другого; ми жуди, а вони до нас. Павлогр. у. (Запобовск.).

Зальпати, паю, еш, м. — Задріпати.

Зальбти, тів, м. ж. Ухаживаніе, волюетство. *До дітки Санджакіони на зальоти поспішали.* АД. I. 211. *Він удівець, бачте,*

так на зальоти ходє до тії удівець-молодиці. Каменец. у.

Зальбтний, а, е. 1) Любящій ухаживанія, волюетство. *Там така удалась зальбтна: хоч як мати має, а вона таки вискочити на вулицю.* 2) Удалий. *Стояло військо тут зальбтне, волове, кінне і піхотне.* Котл. Ен. IV. 27; *Словарь*

Зальбтние, ка, м. Ухаживатель.

Зальббѣти, ся. См. Зальбблювати, ся.

Зальббѣти, нар. Съ удовольствіемъ; охотно. *Ну там вода! зальббти напились.* Черк. у. *На Наталю молодую зальббти дивились.* Мкр. Н. Як перше було, коли йду куди, то весело ї зальббти. МВ. I. 17.

Зальбблювати, люю, еш, сов. в. залубіти, блю, биш, м. Любить, полюбить. *Вовки, бачте, вовкулаку не залублюють... бо вовкулака їсти надло йде.* Г. Барв. 451. *Тепер уже сама не промовляє слова, не залубила і дружиц чутти, як говорять.* МВ. Н. 97. *Він залубів, не залубив.* Ему пвправилось, не поправилось. *На добрий ум научали, — ти не залубив.* Грин. III. 142. *Не залубив небіжчик кулі.* Греб. 353. *Оджинула вашу масть од чиряка — не залубив: дужє почав спати.* Харьк.

Зальбблюватися, лююся, ешся, сов. в. залубітисся, блюся, бишся, м. Влюбляться, влюбиться, полюбить. *Чи не було річки утопитися, чи не було крапчик залубитися?* Чуб. V. 540. *Не віро, щоб так швидко ї дужє залубитися можна було.* Котл. III. 344.

Зальбднення, ня, с. Заселенность.

Зальбднити, ся. См. Зальбдняти, ся.

Зальбдніти, нію, еш, м. — Зальбднитися. *Зальбдніла Україна.* К. Грам. 32.

Зальбднѣти, наю, еш, сов. в. залубднити, ню, пиш, м. Заселять, заселить.

Зальбднѣтисся, няюся, ешся, сов. в. залубднитисся, нюся, пишся, м. Заселяться, заселиться.

Зальбдяти, ляю, еш, м. Убажувать. *Закопиху, залюляю, сама піду погуляю.* Мвл. 37.

Зальбпатисся, паюся, ешся, м. Започуватися, забрызгатися сильно. Вх. Уг. 239.

Зальбтний, а, е. — Лютий. *Зимонька зима та зальота була.* Нп. Волч. у. Слов. Д. Эварн.

Зальютувати, тѣю, еш, м. 1) Запаять. 2) Засвирѣпствовать. *Уже осіни; незабаром зима зальотує.* Шевч. II. 163

Запугуватися, т́уся, ешся, м. Прийти в ярость.

Залігання, нд, с. 1) Указуєваєть дйствие по значенію глагола залігати. 2) Засада. Залігання на турдинія. К. ЦН. 170.

Залігати, ѓаю, еш, сов. в. залігати, лігну, жеш, м. 1) Занимать, занятъ мѣсто, покрыватъ, покрить собою. *Геть! бач же мисто залігала.* Мнж. 143. *Сиві кабани усе поле залігали.* Ном. стр. 292. № 54. *Великая худобонка все повір'я заліже.* Чуб. V 163. 2) Полечь. *Не одною тепер ляха голова заліже.* Макс. (1834). 123. 3) Заваливать, завалить. *Сиря земля двері залігла.* Мет. 150. 4) Залегать, залечь. *Зали, як собака в грубі.* Ном. № 11762. *Заліжжу до заврого.* К. ЧР. 286. 5) Засѣдять, засѣсть (въ засадѣ). Мпж. 141. *Залігли вони на нас у балці.* К. ЦН. 191. *Та ж за ордою пан Хмельницький внався. Він у Ведмежих Лозах залігав.* К. ПС. 110. 6) Затихать, затихнуть (о вѣтрѣ). *Вітерець заліг десь, тиша.* МВ. II. 49. 7) Оставаться, остаться безъ обработки. *Ця нива же торіх залігла.* Борз. у.

Залікати См. Залікувати.

Залікати́ся, ќаюся, ешся, м. Испугаться. *А я молоденька залікалася, та в нову світлонку заговалася.* Чуб. V. 19.

Залікувати, куу, еш, сов. в. залікати, ќаю, еш, м. Запугивать, запугать. *Наскакуєш, щоб дух мій залікати.* К. Іов. 23.

Залімувати, му́ю, еш, м. Окаймить Черк. у.

Залімчитися, чуся, чпшся, м. Сбѣгаться (о волосахъ). *Але ж то як у тебе залімчилось волосся, трудно й гребінцем потягти.* Брацл. у.

Заліпати, паю, еш, м. 1) Захлопать. *Заліпа держачами (півень кридами) і „куку-рі-куу!“* Сим. 212. 2) Забрызгать грязьк.

Заліпотіти, почу́, тіш, м. 1) Захлопать (быстро, учашенно). 2) Закапать (учашенно).

Заліскати, каю, еш, м. 1) Захлопать, защелкать. 2) Зарукоплекать. *Публіка... заліскала в долоні.* Левиц. Пов. 136.

Заліскотіти, кочу́, тіш, м. 1) Учашенно захоплатъ, защелкать. 2) Быстро заговорить; чаще: закричать рѣзкимъ голосомъ. *Як заверешитъ, заліскотитъ на мене.* Г. Барв. 300.

Залічи́, жу, жеш, м.—Залічити.

Залічійся, жуся, жешся, м. Вгнѣздиться, расположиться въ норѣ. *Скверчок заліжєся в нових будинках.* Вх. Лем. 415.

Заліщати, щу́, щіш, м.—Заліско-тіти. *Як закричить, заліщитъ!* Кв. I. 125. *Козаки зареготались, аж луна по лісу заліщала.* Стор. МПр. 104. *Як крикне не своїм голосом: кукуріку!... аж у душах заліщало!* Стор. I. 236.

Замагати, ѓаю, еш, м. Одолѣвать. *Робота замага.* Ольгопольск. у.

Замазати, ся. См. Замазувати, ся.

Замáвка, ки, ж. Замазка.

Замáувати, зуу, еш, сов. в. замáвати, жу, жеш, м. 1) Замазывать, замазать. *Не йди туди, де ликом зав'язано, а калом замазано.* Рудч. Ск. I. 102. 2) Запачкивать, запачкать. 3) Покривать, покрить въ слѣд. примѣръ: *Гуеті мари замазали небо.* Мир. ХРВ. 238.

Замáуватися, зуося, ешся, сов. в. замáватися, жуся, жешся, м. 1) Замазываться, замазаться. *Від смерті і в печі не замажєшся.* Ном. № 2247. 2) Запачки-ваться, запачкаться. *Сидитъ дід під лавою, замазєся сметаною.* Ном., стр. 301. № 385.

Замазу́ра, ри, об. Замарашка. *Замазури мої ще мені й усміхаються, і не мислять про те, що мати журитись.* Г. Барв. 285.

Замазу́рити, рю, риш, м. Запачкать.

Замазу́ритися, рюся, ришся, м. Запачкаться.

Замазу́ха, хи, ж. Замарашка.

Замазчи́ти, чу́, чіш, м. Окровавить.

Замазчи́тися, чу́ося, чішся, м. Окровавитись.

Замáти. См. Замаявати.

Замáструвати, руу, еш, м. Пренятися мастерить.

Замáструватися, руюся, ешся, м. Увлечься мастерствомъ.

Замáкититися, рюся, ришся, м. Закружиться. *Щоб тобі світ замáкитрилось.* Ном. № 3707. *Тяг у Їого в голові замáкитрилось і в очу позеленіло й потемніло.* Г. Барв. 514.

Замáліи, замáлом не, нар. Чуть не; безъ малаго. *Оце замáлом не впала.* Ном. № 6639. *Замáлом не піймав зайця.* Черк. у.

Замáлии, замáлом не, нар. Чуть не; безъ малаго. *Оце замáлом не впала.* Ном. № 6639. *Замáлом не піймав зайця.* Черк. у.

Замáлювати, д́лю, еш, м. Закрасить. *„Заший, серце, росторочку въ мому чере-*

очку!¹⁴—Зашито, зашито, іще й замалюю. Чуб. V. 1174.

Замаларувати, рую, еш, м. 1) Занятися живописью. 2) Заробити живописью.

Замандіритися, риться, м. безл.—**Замандуритися**. Замандуритися йому іти спати на леваду. Богодухов. у.

Заманіти, нію, ниш, м. Заманить. На пошибель вас у замок заманили. К. Досв. 209.

Заманка, ки, ж. Приманка. Оттепер же то саме й пора, наново товариство, кожному з нас чужої зичної кидати, пакські цяцки занебобувати, на городянські заманки не оважати. К. (О. 1862. III 24).

Заманутися, нється, м. безл. Захотється. Заманулось як серед зими криш. Ном. № 5336. Заманулось їсти старенькій. Г. Барв. 370.

Заманячіти, чу, чиш, м.—**Замаячити**. З жита замаячила дівока постать. Мвр. ХРВ. 6.

Замарити, рю, риш, м. Возмечтати.

Замаритися, рюся, ришся, м. Захмечтатися, забратъ себѣ въ голову.

Замаріувати, жу, виш, м. Запачкати.

Замаріувитися, жуся, вишся, м. Запачкаться, засалитися.

Замарудити, джу, диш, м. 1) Утомити скучнымъ. 2) Защекотати. Муха їм у носі замарудила. О. 1862. IX. 66.

Замасльбити, ню, ниш, м. Замасляти.

Замастіти. См. Замащувати.

Змах, ху, м. 1) Взмахъ, розмахъ. У праїй руки крацій замах, ніж у лівій. НВолын. у. Одним, за однимъ замахом. Сразу. Вона випила її не по-жіночи,—прикуритуюючи, а однимъ замахом. О. 1862. VII. 33. Під сей, той замах. Въ зтогъ, въ тогъ разъ. Тоді саме, під той замах, мабути і її зачлено. Верхнедніпр. у. 2) Покушення, посягательство. Львівський замах на благочестие. К. Кр. 15.

Змахайло, ла, с. Въ загадкѣ: хвостъ четверногого животного. Штири тики, два патики, слоге замалайло. (Віл). Чуб. I. 306.

Змахати, хайю, еш, м. 1) Змахати.—п'ятами. Поб'язати. Грицько... уже п'ятами замахає, тільки видно. Цисьь, Сват. 115.

Змахну́ти(ся), хну́(ся), нещ(ся), м. Замахнутися. Вихватила у його з-за ха-

ляви ножка і замагнула, і одрубала гайдамаці голову. Рудч. Ск. II. 153. Замахнись, та не вдарь. Ном. № 3810.

Замаховий, а, б. Маховой. Для лішого замаху всаджено на кінець колодки замахове колесо. МУЕ. III. 15.

Замахати, чайю, еш, м. Омочити. Тонку спідниченку дуже замачала. Год. I. 64.

Замашний, а, б. Тяжелый, увѣсистый, чѣмъ удобно замахнутися. Качалка замашина. Рк. Левин. Подай сюди щось замашине забити кілок. Рк. Левин. А там смерть строгина і коса замашина. Чуб. III. 435. 2) Быстрый, скорый, пряткій. Замашний хлопець. Ном. № 8751.

Замашно, нар. Далеко. Замашно йти. НВолын. у.

Замашувати, щую, еш, сов. в. замастити, щу, стіш, м. 1) Замащувати, замазати. Глина... замастити ніч. МУЕ. III. 51. 2) Замасливати, замасляти.

Заміювати, юю, еш, сов. в. замаїти, маїю, їш, м. Украшати, украсити зеленю: вѣтвями деревевь, травами. Вініці закладають зудоби на роги... Так замаєна худоба іде вечером домів. МУЕ. III. 46.

Заміюсити, юшу, сиш, м. 1) Захляляти, присвоить. Еге, то це ти хочеш заміюсити мій ніж. Харьк. у. Слов. Д. Эварн. См. Заміюсити.

Заміюти, маю, еш, м. Заколыхатися отъ вѣтра. Заміють коври все шовковій, загоряться свічі все восковій. Чуб. III. 441. Позігнула тахеньки, що в мене рукава замаяли. МВ. II. 202.

Замаячити, чу, чиш, м. Показатися вдали.

Замгну́ти, гну́, нещ, м. Вздремнуть, задремать. Сим. 185. „Ну мишень, жіноко, я трошки замну, а ти мені піскай“. Лі ото собі ї заснув. Драг. 60. Чи спали мде; чи ні, а наші крамарь як що замнув, то ї гаразд. О. 1862. IX. 67.

Замікати, каю, еш, м. Заблєяти.

Замекекбкати, каю, еш, м.—**Замекавати**. Москваь бодай би не козою замекеккав. Котл. Ен. IV. 10.

Замѣл, лу, м. Смолоный зерновой хлѣбъ, мука. Той замел, що я вранці приніс зерно, зостався у млині. Новомоск. у.

Замѣлуватий, а, в. Завираюційся; много попусту болтаюцій. Константиногр. у.

Замѣлювати, люю, еш, м. Завертатися; сходити въ сторону. Сани замелюють. Женці почали замелювати з правою боку, та ї поламали постать.

Замелюватися, лююся, ешся, гл. Завертаться. *Він уже замелюється.* Харьк. у. **Замербжити**, жу, жиш, гл. Покрити зорами, р'зббй.

Замерзання, ня, с. Замерзання.

Замерзати, вію, еш, сов. в. замёрзти, зну, неш, гл. Замерзати, замерзнуть. *А виглядай мене, сестро, як будути о Петрі сині озера замерзати.* Мет. 435. *Болоото сю зіму не замерзало.* Хата, 169. *Так замерзло, що хоч тури юни.* Ном. М. 645.

Замёрзлий, а, е. Замерзший, мерзлий. *Зналили у снігу замерзлого.* Мвр. Пов. I. 122. *На замерзлу землю як упаде сніг точень і великий, то хлібові тес не шкодить.* Каменец. у.

Замерзлякі, ків, м. мн. Ледяныя со-судьки на в'твяхъ деревьевъ. Вх. Лем. 416.

Замёрзти. См. **Замерзати**.

Замерзотіти, кочу́. тиш, гл. Забле-стять, замерцать.

Замёрлий, а, е. 1) Замерпій. 2) На-ходящийся нъ летаргическомъ снѣ.

Замертвити, вію, еш, гл. Замереть, обмереть (отъ исцуга и пр.). *Як глянуа, а вона лежить в крові,—я так і замертвів.* Александров. у. (Залюбовск.).

Замёрти. См. **Замірати**.

Замёрхати, хію, еш, сов. в. замёрх-нути, ну, неш, гл. Покриваться тонквмъ слоємъ льда, слегка замерзати (о водѣ). *Уже й морози маленькі, уже й вода в ка-люжках трішки замерха зверту.* Констан-тиногр. у.

Заместі, ся. См. **Замітати**, ся.

Замёт, ту. м. 1) Сугробъ, заносъ снѣж-ный. *Через пеньки, заметами біжить, ледве дигие.* Шевч. 88. 2) Плоскія, горизонталь-но лежачія бревна, котрися обовми кон-цами вставляються в лари двухъ столбовъ, составляя такимъ образомъ часть стѣны. Киевск. и Подольск. г. 3) В-замёт. Под-рядъ. *Питались всяких знахурок, так зрадничі в-замет брехали і тільки боки напихали, та заливали од чарок.* Мкр. Г. 11.

Замёта, ти, ж. 1) = **Замет** 1. Черк. у. 2) = **Завірюха**. Шух. I. 107.

Замётина, ни, ж. Отдѣльное бревно въ замёті 2.

Замётистий, а, е. О зимѣ: снѣжная, съ заносамъ. *Цьою року дуже заметиста зима була.* Канев. у.

Замётитися, чуся, тишся, гл. Зара-зяться. *Була в'його скотинка, та так за-*

метилася і пропала. Новомоск. у. *Заме-тисся страшною пошешто.* Левц. Пов. 327.

Заметіть, лі, ж. Мятель. *Заметіль задела шляхи.* Лев. I. 512.

Заметлічитися, чуся, чшся, гл. = **Замотилічитися**.

Заметувати, вію, еш, гл. Замять. *Писарь проші громадські узая, та як гро-мада пристала, він юрілки поставив, да так діло й заметушав.* Киев. у.

Заметушитися, ш'юся, шшся, гл. За-суетитися.

Замешкати, каю, еш, гл. Занять подь жильє. *Нікто не замешкав спустілого обійстя.* Св. Л. 71.

Замивати, вію, еш, сов. в. замйти, мійю, еш, гл. Замывать, замыть.

Замиватися, віюся, ешся, сов. в. за-мйтисся, мійюся, ешся, гл. Замываться, замытисся.

Замйг(о)тіти, чу́, тиш, гл. 1) Засвер-кати, замерцать. *Зійшов на небо місяць, і зорі замитіли на небі.* Опат. 5. 2) Замй-гати, замелькати. *Так мені в очі і замй-тіли білі хати.* МВ. I. 13.

Замйвкати, к'ю́, еш, гл. Объ одеждѣ: заносить, затаскати, встрепать. *Тобі хоч яку гарну одезу дай, то зараз замйвкати.* Черниг. у.

Замйвбання, ня, с. 1) Заширание. 2) Заключение (въ тюрьму).

Замйкати, каю, еш, сов. в. замкн'ти, н'ю́, нѣш, гл. 1) Запирать, запереть. *Замйкайте, діти, двері.* Шевч. *Як коня вкрани, він тоді станю замкнуа.* Ном. № 6625. *Пряч. стр. Замйняний. Церква замйкана.* Чуб. III. 40. 2) Заключати, за-клекчати, запирать, запереть. *Замйкали Настю,—вона було таки втече.* МВ. II. 47. 3) Заграждати, заградить, преграж-дати, преградить. *Замкло їм мову.* 4) —губу, уста. *Зажати ротъ, принудить замолчати.* *Людам губи не замкнши.* Ном. № 6986. *Як би вона знала, що я прийшла до неї з жалю над її долею нещасливою, то се замкнулоб їй уста.* Г. Бар. 378. 5) —очі. *Сомкнути, закрыть глаза.* *Замкну я очі ворогам.* Мл. л. сб. 300.

Замкн'тисся, к'юся, ешся, сов. в. замкн'тисся, н'юся, нѣшся, гл. 1) Запи-раться, запереться. 2) Заключаться. *Лкий Гнат тихий, а що у йому замйкається.* Черк. у. *Чоловік, здається, нічого собі, але хто-ї-зна, що в йому в середині замй-кається.* Рг. Лев.

Заміляється, люся, лишся. *м.* Покрыться п'яною.

Заміляється, люся, лишся. *м.* = **Помиляється**.

Замілювати, л'юю, еш, *м.* Полюбить. *А мій милий замілював иншу.* Вх. Лем. 416.

Замілюватися, л'ююся, ешся. *м.* Залюбоваться. *Карто лянув на тих людей і трохи залювався і здивувався їй замілювався: такі вони були високи, рівні, дужі.* Левец. Пов. 354.

Заміряти, рю, рши, *м.* Забормотать. *Заміряв тихим голосом.* О. 1861. IV. 41.

Заміняти, няю, еш, сов. в. **заміняти** и **зам'яти**, м'ю, н'еш, *м.* 1) О кушаньх: заправлять, заправити, напр., растертых пшеном. *Заміняти борщ.* 2) —розмову. *Заміняти розговорь.* *Почала замінати розмову.* Левец. Пов. 316.

Заміняха, хи, ж. = **Лемішка**.

Замінка, ки, ж. 1) Мука или отруби, разведенные съ водою для корма домашних животных. Вх. Зн. 19. Желех. 2) = **Замінятом**. Вх. Зн. 19.

Замірєння, ня, с. Примирєніє. *Скоро місяя свого письма почули і про замірєнмя.* Стор. II. 85.

Заміряти, рю, рши, *м.* 1) Заключить мирь, примиряться. *Ей чи гаразд, чи добре наш ґетьман Хмельницький учинив, що з лягами, мостовими панами, у Білій Церкві заміряв.* Дума. 2) —ноб. Помирять. *Заміряв він їх.* Змієв. у.

Заміршавий, а, в. = **Миршавий**. Миргор. у. Слов. Д. Эвар.

Заміскрити, рю, рши, *м.* = **Замити**.

Замисл, лу, м. **Нам'єреніє**, умисль, **замисль**. *Лучший розмисл, як замисл.* Ном. № 5835.

Заміслити. См. **Замисляти**.

Заміслитися, слюся, лишся, *м.* Задуматься. *Замислися козак, і йому досталося покрутити оуса.* Стор. I. 36.

Заміслик, ка, м. = **Мислик**. Kolb. I. 58.

Заміти, ся. См. **Заміняти**, **ся**.

Замішлівка, **замішліянка**, ки, **замішліяниця**, ці, ж. Прихотливая женщина. *Як був собі Сава, та не їв сала, та все палинци, не любив дівок-замішлівок, та все молодіци-замішляниці.* Ном. № 12509. *Комарь... оженився та взяв собі замішлянку.* Чуб. V. 1169.

Замішляти, л'юю, еш, сов. в. **замішляти**, л'юю, лиш, *м.* 1) **Замішляти**, за-

мыслить, задумывать, задумать. *Тільки Бог святий знав, що він думає, і дає, замішляв.* Макс. (1849) 53. 2) Только не сов. в. **Командовать**, распоряжаться. Грин. III. 84. Мил. 223. *Ким же я буду, мій синок, тепер замішляти?* Мил. 213. *Годувала дітки да їй ким замішляти?* Чуб. III. 157. *Узяли собі гарну невістку,—тепер буде ким замішляти.*

Заміж, нар. **Замужь**. *Ханається, як потрівна заміж.* Ном. № 3159. *Мене заміж дайте.* Чуб. III. 37. *Візьму заміж (тебе) за себе.* Чуб. V. 87.

Заміжжю, нар. **Замужемь**. *Мати вже тоді були, кажуть, заміжжю.* Пират. у. *Вона в чужому селі заміжжю.* Пират. у.

Заміжжя, жя, с. **Замужество**. *Та що з того заміжжя? Як була дівкою, то було гуляти, кілько хочеш, а тепер нема вже того.* Кібед. у.

Заміжний, а, в. = **Заможний**.

Заміжній, я, а. Во время замужества происходивший, замужній, который бивает замужемь. *Вона тепер більше раділа і кохалась у всьому, що обачали очі, ніж із початку життя свого заміжнього.* Г. Барв. 144. **Заміжній**. **Замужняя**. *Збунтувала проти мене... мою заміжню дочку.* Левец. ПЙО. I. 378.

Заміжувати, к'юю, еш, *м.* **Задумать**.

Заміль, ді, ж. **Отмель**.

Заміна, ни, ж. 1) **Зам'єна**, **ош'єць**. *Даси на заміню.* Черк. у. 2) **Подм'єнь**.

Замінка, ки, ж. = **Заміна** 1. *Дам в замінку.* Грин. III. 610.

Замінний, а, в. 1) **Замінительний**. 2) —лист. **М'єнова** запись. Борз. у.

Заміняти, няю, еш, *м.* **Прог'єнать**. *Бойтсья, щоб не замінjali його поля на чуже.* О. 1862. I. 62. *Мужик мужика заміняв на бика.* Ном. № 13242. *Вона мене замінjala на свекруху.* МВ. II. 175.

Замінятися, няюся, ешся, *м.* **Обм'єняться**. МВ. I. 84.

Замір, ру, м. 1) —**Нам'єреніє**, **умисель**; **ц'єль**; **плань**. *Тільки матери призналась про свої заміри.* Г. Барв. 528. *Маючи деякі заміри, розділив своє військо на три часті.* Стор. II. 132. *У кожного одна була думка, одні заміри: одягнуть мотилм ворогам.* Стор. МПр. 59. 2) **Отд'єленне**, **отм'єренне** поле. *Пан замір відпуска на випас худоби, за це ми усьемь сіно йому збираємо.* Радом. у.

Замірання, ня, с. **Обираніє**, **летаргія**. Левец. (Правда, 1868, 460).

Замірати, **раю**, **еш**, **сов. в. замёрти**, **мру**, **мрѣш**, *гл.* Замарать, замереть, обмилрять, обмереть. *Серце б'ється, замірає.* Чуб. V. 25. *Не дай спати ходлячому, серцем замірати.* Шевч. 224. *В мене серце наче замерло.* МВ. II. 12. 2) Впадать, впасть въ дегаргію. *Як їй не вірити, коли вона, заміравши, бачила, яке на тому світі є мучення і злодіям, і табашникам.* Кв. II. 87.

Заміристий, **а**, **е**? *Звичай, поничу, запорожців були дуже худні і заміристі, бо народ був з біса хитрий і спритний.* Стор. II. 166.

Замірити, **ся**. См. **Замірати**, **ся**.

Замірка, **кв**, **ж**. Палка съ нарѣзками для измѣренія жидкости.

Заміркуватий, **а**, **е**. О хлѣбномъ зернѣ: щуплий, мелкій. Мнж. 180. *Але своєю року заміркувате житю: таке дрібне, що не знаю, що то копа й видасть.* Брадл. у. *Заміркувати пшениця.* Рк. Лев.

Замірок, **рка**, м. **Заморышъ**. Та дитина—замірок. НВолын. у.

Заміряння, **ня**, **с**. 1) Намѣреніє. 2) Замахиванье, намѣреніє ударить. *Ні лайка, ні заміряння Максимова нічого їм не подіяли: він заміряється—упецути, а там зирк!—уп'ять ідуть і драмуть його.* Чуб. II. 665.

Замірати, **раю**, **еш**, **сов. в. замірити**, **рю**, **риш**, *гл.*—Заміратися. *Из-під бока шабельку витягає да на тую каліноньку замірає.* Мет. 182

Заміратися, **раюся**, **ешся**, **сов. в. заміритися**, **рюся**, **ришся**, *гл.* 1) Вознамѣриватися, вознамѣряться. 2) Замахиватися, замахнутися. *Дід підійшов до дуба і вже замірився, щоб його рубати.* Рудч. Ск. I. 97. *Заміряся, та не вдарь.* Ном. № 3810.

Заміс, **су**, м. Количество взятой муки, глыны и т. п. для замѣшиванья. *Дас жинці борошно на заміс.* Мнж. 132.

Замісити, **шү**, **сеш**, *гл.* Замѣсити. *Замісима яйцем борошно.* Рудч. Ск. II. 2. *Свотай, синку, і людей питай, чи діжу замісити.* Мет. 238.

Замісто, **замість**, **заміоць**, **замість**, **нар.** **Вмісто**. *Дала ж мене моя мати заміж за старою і казала шанувати замісто молодого.* Чуб. V. 225. *Ой не стеле чумак собі постіленьку, а зелену травичку, а у головки замість подушечки кленьчасту важницю.* Чуб. V. 1038. *Замісь доброю, драгтя продає.* Ном. № 10519. *Замісь/по-*

лу поможена велика купа комичу. Рудч. Ск. II. 20.

Замістя, **тя**, **с**. Загородье, предмѣстье. КС. 1887. VI. 485.

Заміоць, **замість**. См. **Замісто**.

Заміський, **а**, **е**. Загородный.

Заміт, **мѣту**, м.—Замѣт.

Замітѣвка, **кв**, **ж**. 1) Съ удар. на предпосл. слогѣ. Половая щетка. Желез. 2) Лопата для горничихъ углей. Шух. I. 97.

Замітати, **таю**, **еш**, **сов. в. замѣтити**, **мету**, **тѣш**, *гл.* Замѣтати, замѣсти; сметати, смести. *Не замітай чужої хмжі,—смотри чи твоя замѣтена.* Ном. № 9587. *По улици вітер віє, та сніг замітає.* Шевч. 479. *Так у тижодень і замело і худобу, і дітей,—ей Богу мослу!* НВолын. у.

Замітатися, **таюся**, **тѣшся**, *гл.* 1) Замѣтатися, замѣстися, выметатися, выместися. 2) Переносно: исчезать з-за хмари випало, *сонні* (діти) так і замелось із хати. МВ. (О. 1862. III. 43.).

Замітити См. **Замічати**.

Замітка, **кв**, **ж**. 1) Замѣтка. 2) **давати**. Давать понять. *Кіжку б'ють, невістці на замітку дають.* Ном. № 3901. 3) **Брати** на замітку. Принимать къ свѣдѣнію.

Заміткій, **а**, **б**. Прямѣтний.

Замітливий, **а**, **е**. Наблюдательный. *Панич Павлик у нас дуже замітливий.* Лохв. у. *Один кизне, друиий морине, третій засміється, а мій милій замітливий,—мені не митється.* Грин. III. 311.

Замітние, **ка**, м. Отрубленный древесный стволъ длиною около пяти саж. Шух. I. 183.

Замітниця, **ці**, **ж**.—Замітние? *Замітниця довге і тонке дерево, що сплавляють.* Вх. Зн. 19.

Замітти, **тя**, **с**. **соб.** Сугробы снѣга. *Поначало замітти.* *Брез того замітти не преїдеи.* Вх. Лем. 416.

Замітувати, **тую**, **еш**, *гл.* 1) Забрасувать, закидать. 2) Забрасывать, оставлять, не употреблять. *Сей звичай тещер замітують.* МУЕ. III. 44.

Заміть, **мѣті**, **ж**.—Замѣт. 2. *Заміть добра у магазині.* НВолын. у. *Хата у заміть зроблена.* НВолын. у.

Замічати, **чаю**, **еш**, **сов. в. замічати**, **чу**, **тѣш**, *гл.* Замѣчати, замѣтить, пригнѣчать, примѣнять. *Тільки замічати ~~своє~~*

сторону, дак і кажси: тпру! Рудч. Ск. I. 72.

Замішанець, нци, м. Малороссь ізть окрестностей Коросно, живущий среди мазуровъ. Вх. Лем. 416.

Замішаніяна, ни. ж. Замѣшательство.

Замішання, ня, с. Смятеніе, замѣшательство.

Замішати. См. Замішувати.

Замішатися, шѣюся, ешся, г. 1) Застеряється, замѣшаться, примѣшаться. *Замішався, як положив межи ложками.* Ном. № 7936. (Овечка) *в отарі замішалась і закунула по сій днь.* Г. Барв. 202. 2) Смішуватися, смутитися. *Котл. Ен. V. 73. Ті вожанулись, замішались.* К. Псал. 46.

Замішка, ки, ж. 1) Замѣшательство, путаница, неурядица. *Драг. 242. Замішка зробилась. Багато буде замішки.* Черк. у. 2) Помѣха. *Пішки—нема замішки.* Ном. № 11371. 3) Родъ мучнаго кушанья. Угор. *Замішка житна на молоці.* Вх. Лем. 416.

Замішувати, шую, еш, сов. в. замішати, шѣю, еш, г. Замѣшувати, замѣшати, размѣшувати, размѣшати. *Борошенця туди усипати і замішати.* Рудч. Ск. II. 56. *Хлѣб на тій воді замішувала.* Г. Барв. 157.

Замішувати, шую, еш, сов. в. замішувати, шѣю, еш, г. Запротирати I. Мнж. 180. См. Заманувати.

Замішуваний, а, е. 1) Запертий. 2) Заключенный (въ тюрьму).

Замішування, ня, с. Заключеніе; затворъ.

Замішувати, ся. См. Замішувати, ся.

Замішувий, а, е. Замковий, принадлежашій замку. *Приїхали вони під замкову браму.* ЗОЮР. I. 242. *Замкова брама не одчинилась сіролам і золоті.* Стор. МПр. 73. *Пожаром обсмали замкові мури.* К. ЦН. 166.

Замковиче, ща, с. Мѣсто, гдѣ былъ замокъ. *Колісь замокъ там був... Він їден собі там жив... на замковичі.* Драг. 80. *По замковичі бутина поросла.* Драг. 81.

Замлівати, вѣю, еш, сов. в. замліти, лѣю, еш, г. 1) Ослабляти, ослабѣти, изнуряться, изнуритися. *Ой я ж терпіла да вже замліла.* Чуб. III. 250. *То він дуже жать замлів, що він свою зброю не ніс, що він свого коня не вів.* Гол. I. 12. 2) Остерпати, остерпнути, онѣмѣти (о тѣлѣ). *Нога замліла.* Г. Барв. 223.

Замлілий, а, е. Валий, ослабѣвшій,

изнуренный. *Вони були худі, замлілі.* Левич. Пов. 369. *Хотів бити,—не зміи узити тиски з ручок її замлілих.* МВ. (О. 1862. I. 83). *Замлілі, принічені душі.* Мир. ХРВ. 258.

Замліти. См. Замлівати.

Замніяти, мчу, нѣш и пр. г. — **Замніяти** и пр.

Замняти, ні, ж. — **Зам'ятни**.

Замняток, теу, м. — **Зам'ятни**. Вх. Зн. 19.

Замнякнінитися, нюся, вишся, г. — **Замакітритися?** *Чогось мені світ замнякнінився.* Подольск. г.

Замова, ви, ж. Заговоръ, заклинаніе. *Замова від гадюки.*

Замовина, вин, ж. мн. — **Замова**. *Він каже: я начальства не боюсь. Знає замовини.* Г. Барв. 335.

Замовити. См. Замовляти.

Замовкати, кѣю, еш, сов. в. замовкнати и замовѣти, кну, нѣш, г. Замолкати, замолчати, умолкати, умолкнати, замолкнати. *Не замовке воякі твоїй голос між нашим народом.* О. 1861. III. 7. *Зумилися! всі четверо замовкли, проти мене ні слова не пробовкнути.* К. Іов. 71.

Замовляння, ня, с. Заговариваніе, заговоръ. Ном. стр. II.

Замовляти, лѣю, еш, сов. в. замовити, влю, виш, г. Заговаривати, заговорити. *Та не замовляйте зуби—не болять.* Ном. № 14189. *Кров замовляти.* Грин. II. 315.

Замовний, а, б. Заговоренный. *Ой у тебе, отамане, замовна рупиниця.* К. Досв. **Замовчати**, чу, чийш, г. Замолчать. *Да й усі мовчки замовчали.* Макс. (1849). 29. *Дуже замовчим, ніж закличім.* Ном. 3495.

Замогати, гѣю еш, сов. в. замогѣти, жу, жеш, г. 1) Ослятивати, осляти, одолѣвати, одолѣти. *Дужчий заміг би багато декого, ти се не закон.* Каменец. у. 2) Быти въ состояніи.

Замогільний, а, е. Загробный, замогильный. *Проріцає людям Божі замогільні тайни.* К. Гр. Кв. XXIII.

Замогорічати, чу, чийш, г. Угостити магаричемъ, напоити пьянымъ при одѣлѣхъ. Шух. I. 85.

Замогті. См. Замогати.

Замодлувати, лѣю, еш и замодлувати, лѣю, еш, г. У плотниковъ и столяровъ: примѣрять, пригнати, размѣрять. *Прилуд. у.*

Заможенький, а, в. Ум. отъ **заможный**.

Заможный, а, в. Зажиточный, состоятельный. *Родич мій був хазяїн заможний, хлібороб.* МВ. II. 75. *Зізвав к собі панів вельможних, старих, чиновних і заможних.* Котл. Ен. IV. 49. Ум. **Заможненький**. *Заможненька була дівчина.* Г. Барв. 449.

Заможність, ности, ж. Зажиточность, состоятельность. *Яка заможність, така й скупість.* Ном. № 12089.

Заможніти, нію, еш, г. Разживаться, богатѣть.

Замовбити, лю, лиш, г. Заработать тяжелымъ трудомъ. *Свое замозлене носить людям.* Г. Барв. 484.

Замок, жку, м. Замокъ. К. Досв. 25. Стор. МПр. 61. *А на що ж ти мене покидаєш у мированім замку?* Мет. 14. *Лучче б ти в замку zostався з козаками.* О. 1861. XI. Кух. 18.

Замок, мѣа, м. 1) Замокъ. *Вона звірів зачинила у млах за дванадцяттеро дверей, за дванадцять замків.* Рудч. Ск. II. 70. У гуцуловъ замокъ бываєть бганий, лавчастій (лавчестій), одноручний, сліпій (см.) Шух. I. 93, 94. 2) **Замок.** Замокъ у ружья. Шух. I. 229. 3) При деревянной постройкѣ соединеніе бревенъ въ замокъ. Чуб. VII. 388. Шух. I. 90. 4) = Каганецъ 7. Шух. I. 235. Ум. **Замѣков**.

Замокати, кѣю, еш, сов. в. замѣкнути и замѣкнати, кну, неш, г. **Замокать, замѣкнути.**

Замокріти, рію, еш, г. Сдѣлаться мокрымъ; вспотѣть. *Аж замокріла йому чуприна од поту.*

Замѣкти. См. **Замоквати**.

Замоліти. См. **Замолювати**.

Замолітися, люся, лшся, г. Начать молиться. *Люде, почувши дзвонів, захрестились, замолілись.* Мир. Пов. II. 121. **Замолодикувати, кѣю, еш, г.** Начать жизнь парня, холостого человѣка.

Замолоду, нар. Въ молодости. *Вони замолоду услужали людям, а тепер, звісно, постарили, немочні тепер стали.* Екатериносл. у. *Чи ти хочеш замолоду м'ясо їсти, чи на старість кістки гризти?* Рудч. Ск. I. 162. *Не дав їм Бог замолоду діток.* Г. Барв. 188.

Замолѣт, ту, м. Плата за молотѣбу. Черк. у. *По замолѣтахъ ходів* Ходилъ зарабатывать молотѣбой.

Замолѣти, мелѣю, леш, г. 1) **Замолѣть.** *Млин замолов.* 2) Заработать молотѣемъ. 3) Обмолѣть. *Замолов камня.*

4) **Заболѣть, замахать.** *Ліи на землю та й замолов руками й ногами.* 5) **Замолѣть,** понести вздоръ.

Замолѣтити. См. **Замолѣчувати**.

Замолѣчувати, чую, еш, сов. в. замолѣтити, чу, тиш, г. Зарабатывать, зарабатывать молотѣбой. *Піде замолѣтити коробку, а ще й заженемо якою спота.* Г. Барв. 435. *Чи зажала, чи замолѣтила?* Мкр. Н. 21.

Замолѣувати, люю, еш, сов. в. замолѣти, лію, лиш, г. Замаливать, замолить.

Замолсати, саю, еш, г. Съ трудомъ кое-какъ завязать. *Хомут був прудався. Уже замолсав.* Новомоск. у.

Заморгати, гѣю, еш, г. Заморгать, зашевелить бровями. *Оддай мене за такого, що чорні уси: він до мене заморгає, а я засміюся.* Чуб. V. 561.

Замордуванія, ня, с. Убийство, смертоубійство.

Замордувати, дѣю, еш, г. 1) **Замучить** на смерть. *А титаря того... усяк мордували.* *Оце коноплями обмотають та смолою обмажуть та й замолѣють.* *А потім, замордувавши, голову йому одрубали.* ЗОЮР. I. 265. *Тисячі ще других замордували лютими муками.* Стор. МПр. 49. 2) **Измучить.** *Кінь замордований стоїть.* Шевч. 32.

Заморіти, си. См. **Заморяти, ся.**

Заморѣжувати, жую, еш, сов. в. заморозити, жу, ашш, г. Замораживать, заморозить.

Заморозень, зня, м. Ледъ подъ грязью (во время весенней распутицы). *От і болото, а сами як курчать: то певно є ще й досі заморозень.* *Як би не було заморозня, то вода б у землю увійшла, а то як море.* Каменец. у.

Заморозити. См. **Заморожувати**.

Заморозок, зку, м. Первый осенній морозъ.

Заморозъ, зі, ж. Сивѣгъ, намерзшій на оконномъ стеклѣ. *Дивиться в поле, через шарину, прокухавши заморозъ на скл.* Г. Барв. 167.

Заморѣка, ки, ж. Помраченіе, а переносно: одуреніе, опшеломленіе, приведеніе въ безпамятство, мученіе. *Ну, не діти! заморѣка свѣта.* Подольск. г. *Оце мені чиста заморѣка з тими дітьми.* Подол. г. **Заморѣки** на него упали. Онъ лишился сознанія. Вх. Зн. 19. Употребляется въ приведеніи къ человѣку, способному **заморѣчити**—сбить съ толку, одурить, вскружить

голову. *Котрий хлопець заволока, то то моя заморока.* Грин. III. 649. *Ой дівчино замороко, не йди замуж своєю року.* Грин. III. 653.

Заморб́чити, чу, чш, м. Помрачить, омрачить, а переносно: заморочити, ослѣпить, одурити, ошеломити. *Дівчинонька козаченька та й заморочила.* Чуб. V. 1207. **Заморб́чило** голову. Закружилася голова.

Заморб́читися, чуся, чшся, м. 1) Потерять голову, сбитися съ толку. 2) О голові: закружитися. *Житом. у. Глянула я вниз, голова моя заморочилася і я прокинулася.* Левиц. I. 397.

Заморський, а, в. Заморській. *Заморського зїлля забажала.* Мет. 104.

Замор'я, р'я, с. Земля за моремъ, заморський край. Федьк.

Замор'яти, р'яю, еш, сов. в. замор'їти, р'їб, рш, м. 1) Замаривати, заморвѣти, изнурити. *Вона повинна умерти на той час і заморити все в домі.* Левиц. Пов. 14. 2) Приводити, принести вь безпамятство, лишити чувствъ. *Молодичі рїзали ноу,— вона казала, що слабою спершу замор'ють, а тоді рїзуть.* Киев. г. *Що ми тою меду поїли! Було батько як заморити колодок три, або й били, як надбато його,—та і їсти вже не хочеться.* Грин. II. 88. 3) **Замор'їти дідна.** Вь дѣтской игрѣ вь дідна: ударити палкою на лету деревянный шаръ (дідна). Ив. 25.

Замор'їтися, р'їюся, ешся, сов. в. замор'їтися, р'їся, ршся, м. Уставати, устати, утомитися. *Аж заморився від натури, а все таки не зворухнув торби.* Стор. МПр. 7.

Замостіти, ся. См. **Замощувати.**

Замостівий, а, в. Находящийся за мостомъ. *Бодай здорові були замостові люде.* Чуб. III. 159.

Замотати, ся. См. **Замотувати, ся.**

Замотилічити, чу, чш, м. Обь ульѣ пчель: дать провицнупть вь улей воицнпной моли. Желех.

Замотилічитися, чуся, чшся, м. Обь ульѣ пчель: имѣть вь себѣ воицнпную моль. Желех. Переносно: *Семинарія, бачте, замотилічилася, треба підчистити.* Св. Л. 297.

Замоторітися, р'їся, ршся, м. Запѣшувати. *Замоторився він, як у школу їти.* Константиногр. у.

Замотувати, тую, еш, сов. в. замотати, тая, еш, м. Заматувати, замотати, наматувати, намотати. *Замотай собі на ус.*

Ном. № 5829. *Замотати, зав'язати, та й нікому не казати.* Ном. № 5946.

Замотуватися, туюся, ешся, сов. в. замотатися, таяся, ешся, м. 1) Обматуватися, обмотатися, закрутуватися, закутатися. *Замотався у кирею, мї на дворї спати.* 2) Занутуватися, запутатися. *Ой їшов я з вечерниць через ті городи: замотався в гарбузїння, наробив я шкоди.* Грин. III. 674.

Замощуватися, цуюся, ешся, м. Укрѣпитися, сдѣлатися болѣе крѣпимъ. *Тютюн замощувався від неї (горілкв).* Шух. I. 36.

Замочі, жу, жеш, м.—**Замочти.** *Можє бис замїи ще одну ручку скосити.* Вх. Зв. 19.

Замочіти, ся. См. **Замощувати, ся.**

Замочок, чеа, м. 1) Ум. отъ **замок.** 2) мн. См. **Рити.** МУЕ. III. 20.

Замочування, ня, с. Замачиваніе.

Замочувати, чую, еш, сов. в. замочіти, чу, чш, м. 1) Замачивати, замочити, обмачивати, обмочити. *І риби не злови, собі штани замочив.* Чуб. III. 326. 2) Намачивати, намочити вь воду деревячну бочарскаго vzdляти посуду, чтобы она разбухла і не давала течи. 3)—**намітну.** Обрядъ вь концѣ крестинъ. *Популяи, вже б сїдї їти намітку замочувати, а Семен просить, щоб ще по чарї.* О. 1862. VIII. 2.

Замочуватися, чуюся, ешся, сов. в. замочітися, чўся, чшся, м. 1) Замачиватися, замочитися, обмачиватися, обмочитися. *Через річку брела—да й замочилася, зайшла до сестри—пересушилася.* Чуб. V. 107. 2) Шутливо: выпити водки. *Замочился!* Вх. Лем. 416.

Замощувати, щую, еш, сов. в. замостіти, щў, стш, м. 1) Замашивати, замостити, закладувати, заложити. *Треба назмашувати дубциз з усякого дерева та й замостити, тоді вже ніщо не розірве щєбі.* Грин. I. 180. 2) Покривати, покрывати. *Хмарами пів неба замостило.* Греб. 367.

Замрїти, рїю, еш, м. Показатьсь неясно идали. *Замрїв місяць між хмарами.* Щог. В. 21. *Мрїї дажєк ослїні менї все-секою замрїють.* Г. Барв. 535.

Замружити, жу, жиш, м. Замурити, закрыть, смежити (глаза). *Нема такою а ні дня, а ні ночі, щоб не плакали мої черні очі. І спання на них нігди не буває, гоць я їх замружу, смуток пробуджає.* Чуб. V. 16.

Замрячіти, чіть, и. безл. Заморосить, пойти мелкому дождю.

Замугікати, каю, еш, и. Зап'ять тихо, подь нось.

Замудрувати, рую, еш, и. Замудрить, замудрствовать. *Опце Нептун замудрував.* Котл. Ен. II. 7.

Замужжю, нар. Замужемъ. *Се вже я одруче замужжю.* Г. Барв. 433.

Замужжа, жж, с.—Заміжжа.

Замужній, я, а.—Заміжній. *Замужній хліб добрий, да не пожиточний.* Чуб. III. 121. *Ох, як би я знала замужжес лиго, то пуляла б у матінки тизо.* Грин. III. 297.

I. Замуліти, лю, лиш, и.—Замуляти.

II. Замуліти, ся. См. Замулювати, ся.

Замулювати, люю, еш, сов. в. замуліти, лю, лиш, и. Запосить, занести вломъ.

Замулюватися, лююся, ешся, сов. в. замулітися, люся, лишся, и. 1) Заноситься, быть занесеннымъ вломъ. 2) Только сов. в. Замішаться, замяться.

Замуляти, ляю, еш, и. Начать давить, тереть, мозолить. *Чоботи так замуляли, що мусив скидати.*

Замуравітися, влюся, вйшся, и. Зарости, покрыться травою. *Криниця й замуравилась.* Грин. I. 148.

Замурва, аж, об. Съ запачканнымъ, замусленнымъ лицомъ.

Замурзаний, а, в. Замусленный, испачканный. *Замурзана така! сказано—дитина: чи їсть, чи п'є, то по шудях тече; а там мокре таке полізе на двір і бавиться в поросі.* Св. Л. 99. *Киризя замурзана.* Шевч. (О. 1862. III. 4).

Замурвати, ся. См. Замурувати, ся.

Замурувати, зую, еш, сов. в. замурувати, зую, еш, и. Замусливать, замуслить, испачкать.

Замуруватися, зуюся, ешся, сов. в. замуруватися, зуюся, ешся, и. Замусливаться, замуслиться, испачкаться. *Стоять котик під лавкою, замурувався сметанкою.* Грин. II. 310. *Замурувалися в крові і кризлись як собаки.* К. Дз. 11.

Замурмотати, чү, чеш, и. 1) Замурлыкать. 2) Забормотать. *Той щось замурукотав,—чуть, ляється ще.* О. 1862. VIII. 27.

Замурмотати, чү, чеш и замуротіти, чү, тйш, и. Троякці всі замуротали. Котл. Ен. I. 16.

Замурувати, зую, еш, сов. в. за-

мурувати, рую, еш, и. 1) Закладывать, заложить, задбывать, задбать камнемъ, кирпичемъ. *Бои знайде, хоч і в печі замуруйся.* Ном. № 50. 2) Задбывать, задбывать (снйгомъ окна). *Як підніметься завірюха... замурує тобі вікна, засилє снйгомъ двері.* Греб. 404. *Вам, у шинку як замурувало вікна.* О. 1861. V. 70.

Замуруватися, зуюся, ешся, сов. в. замуруватися, руюся, ешся, и. Заложиться камнемъ, кирпичемъ. *Пйду в черниці, замуруюсь по шину.* Г. Барв. 248.

Замурчати, чү, чйш, и. Заворчать.

Замуслити, лю, лиш, и. Замуслить, запачкать. *Ото як ти корсетку замуслила.*

Замусувати, сую, еш, и. Залбняться.

Замутити, чү, тйш, и. 1) Замутить, возмутить. *Воно у нас таке тихе та мобе, що сказано й водою не замутить.* 2) —тйшу. *Нарушить тишину.* *Навспинячки Христа ходила, щоб не замутити тишй тишй, що панувала в хаті.* Мир. Пов. I. 121.

Замутітися, чүся, тйшся, и. 1) Найти предлогъ. *Загоде дяк,—нічим замутитися,—так: розміняйте, куме, п'ятака!* Лебед. у. *Замутися шмаровіа, либонь то до коней, як уносить на дяченька товстенкий грабовий.* Чуб. V. 674. 2) Развлечься. *Йнші вишукують тою кохання так, аби замутитися.* МВ. II. 131.

Замуцкувати, а, в. Затвердѣль. *Де сичагня була, то замуцкувате поле.* Черк. у.

Замучити, чү, чйш, и. Замучать. *Ви, жидове, Христа замучили.* Чуб. III. 353.

Замучитися, чуюся, чйшся, и. Измучаться.

Замучітися, чүся, чйшся, и. Покрыться мукою, также: забиться мукою (объ отверстияхъ сита). *Як сито замуцхиться, то не треба його оббивати.* Мнж. 154.

Замчати, чү, чйш, и. Замчать, занести. Мир. ХРВ. 24. *Козацькі суда на три часті розбивало! Першу часть оббивало, в тижий Дунай замчало.* Лукаш. 61. *О, нещаслива доле ти земля орді в турщину мене замчати.* К. ЦН. 214. *Вгонлено й замчано кобзаря на край світу, між азійську дичу.* К. XII. 130.

Замчійсько, ка, с.—Замчище. Драг. 85. **Замчійце, ща, с.** Мѣсто, гдѣ стоялъ замокъ, также и развалины замка. *Про це замчище... у церковникъ записал, ка-*

жуть, в переписано про все: і коли ті вам повисливані, і хто тії мури мурував, що тепер од їх тільки чела та кам'ячки вляються. Драг. 224. Як би то ти, Бойдане п'яний, тепер на' Переяслав лянуз та на замчище подивись. Шевч. 636.

Зам'ятн. См. **Заминати.**

Зам'ятися и **зам'ятися**, нуся, нёшея, и. 1) **Зам'ятися.** Як не той став хлопець, оставиши з панжками: зам'яся зараз, закохака. Св. Л. 121. 2) **Начать** чувствовать себя больным. Чогось мале наше зам'ялось, головка гаряча і невеселе таке. Коли б ще не занедужало. Черниг. у.

Зам'ятнй, ні, ж. **Зам'ятельство**, суматоха, суєта. Така була зам'ятня тоді! Екатеріносл. у.

Зам'яттй, тй, с.—**Зам'ятня**. **Здається**, велике зам'яття затлумило їм голови, бо мов навипередки, один одного збиваючи з нії, ганяють по ярмарку. О. 1862. IX. 65.

Занй, нй, ж. **Раст.** Головна зерновая, Uredo segetum. Дивись лишень... скільки Бог дав сломи чоловікові пшениці, та яка ж гарна, та чиста, нема в неї ні замн¹⁾, ні куклю.—¹⁾ **Зан**—такі зілля, що як доспіє, то неначе сажка з квітки силеться і темнить пшеницю. Стор. I. 23.

Занёднн, джу, днш, и. **Занвльч**, заманить. Вх. Зн. 19.

Занёдннся, джуся, дншся, и. **Повадитися**. Занаднлись кури та й позри-зали пун'яночки. Каменец. у. В той садок до яблук занаднвся сокіл і кожної ночі об'їда яблука. Рудч. Ск. I. 153. Занаднвся мелник та до мелнички. Грин. III. 654.

Занёдн, нар. **Слишком**, **черезчурь**. **Глядїть**, щоб часом уже занедно великою не була. Рудч. Ск. II. 96. Це вже занедно солодкий буде. НВольн. у.

Занапастїти. См. **Занапастати.**

Занапастати, щйю, еш, сов. в. **занапастїти**, щў, стїш, и. **Погублять**, **погубить**. **Занапастив** худібчину через свою дївчину. Чуб. V. 295. Степ широкий, край веселїй та й занапастили. ЗОЮР. II. 254. Збавив я тобі віку, занапастив долю. Стор. МПр. 22.

Занапрасно, нар. **Безь** вини. **Прости мене...**, що я тебе занапрасно ударив. Мвж. 33.

Занатўжитися, жуся, жншся, и. **Зауправитися**. А хоч і чує коли, то занатўжитися та й мочить Черк. у.

Занатўртнся, рюся, рншся, и. **Зауправитися**.

Заневільний, а, в. **Лишений** воли, свободи, **подневольний**. **Плаче** та ридас, що долї немає, **заневільний світ**. Чуб. V. 603.

Заневїрнн. См. **Заневїрнати**.

Заневїрнати, нїю, еш, и. **Подурнїть**, **известить**, **вестошнться**. **Так** молодїця заневїрнїла, наче з домовини встала. 2) **Сдїлять**ся дурнымъ, гадкимъ.

Заневїрнати, нїю, ниш, и. **Загаживать**, **гадити**, **загрязнать**, **загрязннть**. **Гладшикою** помїй виносила, та так заневїрнїла, що їй не думай уже на молоко її брати.

Заневольний, а, в. = **Заневільний**. **Плаче**, **ридас**, що долї немає, **заневольний світ**. Нп.

Заневольнн. См. **Заневольвати**.

Заневольвати, люю, еш, сов. в. **заневольнн**, лю, лнш, и. 1) **Лншать**, **лншать** свободи; **прнневольнть**; **стїснать**, **стїсннть**. **Заневольв** своєю роботою. **Заневольв** жїтїю, як понсходнться, що ї до печї не можна достуннть. Черк. у. 2) **Прннуждать**, **прннуднть**. **На городї** терлїя, чогось мнлий **серднться**, **серднться**, не говорнт, **чорт** його заневольнть. Грин. III. 659.

Заневёднн, нїю, еш, и. **Потемнїть**, **омрачнтся**. Вх. Зн. 19.

Занегёднн, днться, и. **безл**. **Наступнть** дурной погодї. **Занегёднлось**: **все** дощ та дощ. Черк. у.

Занедбання, ня, с. 1) **Пренебреженїе**, **оставленїе** безь ввнманїа, **нерадїнїе**. **Занецмїло** серденько в моєї Десї од того занедбаннїа. К. ЧР. 134. **Рїднї** мова, мова великїх предкїв, пїїшла в неї у занедбаннїа. К. ХП. 114. 2) —**себє** самго. **Самоотверженїе**. **Дух** повен жертви, повен занедбаннїа себе самого для добра людського. К. Бай. 144.

Занедбати. См. **Занедбонувати**.

Занедбонувати, вую, еш, сол. в. **занедбати**, бйю, еш, и. **Оставлять**, **оставнть** безь ввнманїа, **пренебрегать**, **пренебrecь**, не **заботнть**ся о чємъ. **Занедбонучн** роботу в пекарнї, **постїпалася** боржїей до молотнннїкїв. Г. Барв. 316. **І днтя** своє зовсім занедбала,—**пропадас** днтя. МВ. II. 49. **Людей** і славу занедбала. Котл. Ен. I. 35.

Занедўжати, жаю, еш, и. **Занемочь**, **заболїть**. **Сталсь** йому **приходнтка** не оден, а **внчї**: **занедужав** чумаченько, з **Криму** їдучи. Макс. (1849) 175.

Занездоровіти, вію, еш, м. Занеду-
жати. Вх. Зн. 19.

Занепад, ду, м. Упадокъ, упадокъ
силъ. *Воздвигнути рідну націю з духов-
ного занепаду.* К. XII. 133. *Народній дух
з занепаду підняти.* К. Бай. 7.

Занепадати, дѣю, еш, сов. в. зане-
пасти, дѣ, дѣш, м. 1) Приходити, прийти
въ упадокъ. 2) Надрывать, надорвать здо-
ровье, ослаблять, ослабѣть, обезсилѣть.
*І свою часу, як занепає о. Герасій, то
до пірочку так високо.* Св. Л. 90. *Занепає
од рай наш батько.* К. СП. 106. *Ти так
занепає, синку, з своєю чумачкою, що й
не пізнаєш тебе, тільки одні очі били ть.*
Харьк. г. *Мій хлопець чоюсь занепає: ка-
же, голова болить і на світ не можна ся
дитини.* Каменец. у.

Занепалий, а, о. Слабого здоров'я, съ
надорванимъ здоров'емъ. *Я убогий, за-
непалий од самої молодости.* К. Псал. 203.
Його жінка така замліла та занепаєла.
Мвр. Пов. II. 53.

Занепасти. См. Занепадати.

Занести, ся. См. Заносити, ся.

Занехання, ня, с. Пренебреженіє,
оставленіє безъ вняманія, недосмотръ, не-
радіє.

Занехати, хѣю, еш, м. Оставить, по-
кинуть, пренебрежъ. *Любив же я дівча
малу, а тепера занехаю, бо вже иншу
милу маю.* Грн. III. 631. *А я таку за-
нехала матусину волю.* Гол. IV. 445. *Не
часниє закоханнѣя треба знехати.* Гол.
Г. 297.

Занехѣювати, хѣю, еш, сов. в. зане-
хати, хѣю, еш, м. 1) = **Занехати**, за-
непасти. *Так ти, дою, занехала тою,
що любила? Одвезли дитину да й зане-
хали. Не годувала собаки, занехала, а
він хоч і старий, а все таки поміч дає.*
Рудч. Ск. I. 13.

Занехлѣювати, хлѣюю, еш, сов. в.
занехлѣити, хлѣю, еш, м. Загрязнять,
загрязнить, привести въ неряшливий, не-
чистый видъ. К. Кр. 24. *Добра хазяйка,—
так занехлѣла хату, що сміття по
коліна!*

Занехтувати, тую, еш, м. = **Зане-
хати.**

Занечѣяти, чѣю, еш, м. Потерять
слухъ, оглохнуть.

Занев, ву, м. То-же, что и толона
(пастбище для скота), но находящаяся за
полями. Вх. Зн. 19.

Занивати, вію, еш, сов. в. заніти,
нію, еш, м. Изнывать, изнѣтъ. *Нис, нис,
заниває моє серце без тебе.* Мет. 61. *За-
даю Бога, засумую, подумаю,—заніє серце.*
К. Псал. 174.

Занідіти, дію, еш, м. Зачахнуть.

Занізування, ня, с. Способъ вышп-
иванья, при которомъ нитка продѣвается
сквозь полотно постоянно въ одномъ на-
правленіи и узоръ получается съ обѣихъ
сторонъ ткани. Вас. 193.

Занізувати, зую, еш, м. Вышивать
занізування. (см.)

Занікнути, кну, неш, м. Заглянуть,
зайти, посмотрѣть. *Він уже туди заник-
нув, у ліс, так і знає, хто там.* Черниг. у.

Занікнутися, нѣся, нешся, м. Занкаться,
зайкнуться. *Як говорить, то все зані-
кується.* Харьк.

Заніти. См. Зачивати.

Занішкнути, ну, неш, м. Утихнуть,
умолкнуть. *Гомоніли, гомоніли, а далі й
занишкли.* Черк. у. *Занишкніть, уха на-
ставляйте і слухайте, що я скажу.* Колд.
Ев. VI. 14.

Занішпорити, рю, ршш, м. Запарить.
Коло дверей чоюсь занішпорило. Мвр. Пов.
I. 140.

Занішпоритися, рюся, ршшся, м.
Закопаться, углубиться во что.

Занівечити, чу, чшш, м. Испортить,
погубить. *Я сам занівечив свій вік.* Шевч. 415.

Занів, нѣву, м. Палка, продѣваемая
въ концы ярма и забирающая шею вола.
Рудч. Чп. 250. Чуб. VII. 405. Kolb. I. 67.
*Поробили ярма кленові, поробили занозні
дубові.* Нп. Ум. Занѣзин. Аф. Ув. Зано-
зѣна. Аф.

Занівка, ки, ж. = **Занів.** Угор. Шух.
I. 194. Ум. Занізочна. Занізочки все мідя-
нії. Гол. II. 17.

Заніколитися, ляться, м. безл. Сдѣ-
латься некогда. *Оце ж, бач, матері зані-
колилось, вона й не тіла.* Харьк. *Так за-
ніколилось, що Боже! а він киче на хре-
стини.* Канев. у.

Занікчѣмніти, нію, еш, м. Сдѣлаться
ничтожнымъ, негоднымъ.

Занімати, ся. = **Заніати**, ся.

Занімати, млію, мшш, м. Сдѣлать
нѣмымъ. *А бодай ти занімати!* (Каменец.
у.)—пожеланіє равносильное: *типуть тебе
на язык!*

Заніміти, мію, аш, л. 1) Заніміть, оніміть. Заніміли твої губочки. Мет. 293. 2) Потерять чувствительность. У мертвою зуби ніколи не болять, кости задубіли, зуби заніміли. Чуб. I. 125.

Заніска, кя, ж.—Занізка.

Занісно, нар. То-же, что і завізно. В млинї дуже занісно. Вх. Зн. 19.

Занітувати, тую, аш, л.—Занютувати.

Зановати, ті, ж. Раст. *Sotus corniculatus*. Шух. I. 21.

Заново, нар. Заново, наново, опять. Так з неї нечиста сила й вийшла, мор ахрестими її заново. Рудч. Ск. II. 32.

Заногтиця, ці, ж. Заусенця.

Заножіти, жу, жіш, л.—ноги. Двигать ногами съ дѣлю идти? Встрѣчено въ народной поговоркѣ: Лізе кусіка з-за сусіка, зуби зазубила, очі заочила, руки заручила, ноги заножіла. Зоря 1883, стр. 223.

Занова, ви, ж.—Занів.

Зановина, ни, ж.—Занів. Що на волки все занозини, а на коники пуга. Чуб. V. 276.

Заноріти, ріб, ріш, л. О мышах: за-скрестись въ норѣ. Занорили миші під помостом.

Заноричитися, чуся, чнися, л. Упасть лицомъ внизъ. Він підскочив та пихтич їй! так і заноричилась! Черняг. у.

Заносити, шу, снш, сов. в. занести́, несѹ, сѣш, л. 1) Заносять, занести кого или что куда. Забери, занеси всі любові мої. Мет. 30. Занесеш голову на чужої сторону, занесеш очі на турецькі грядиці. Мет. 434. Бодай тая річка коцуром заросла: вона мою товариша за Дунай занесла. Макс. (1849) 169. Аж де ся взьв буйнесенький вітрець, заніс той вінець аж на Дунаець. Чуб. III. 301. Ой обсади, мила, голубонько сива, вишеньками двір, ой щоб не заходив, вітер не заносив мою голосочку в двір. Мет. 67. Якось їх клятих і до тебе вночі на хитір занесло. Шевч. 434. Яка нечиста мати тебе снш занесла? Стор. МПр. 78. Мислоньки заносять. Осаждають разныя мысли.—Ой я иншої не маю,—мислоньки заносать, бо й сама ж ти, мила, бачиш, що всі мене просять. Мет. 64. 2) Заносять, занести за что, мимо чего. Ложки за ухо не занесеш. Ном. № 3082. 3) Заносять, занести чѣмъ (пескомъ, свѣгомъ и пр.). І занісе піскомъ-сні-

юм хурінь—мою хату. Шевч. 447. Твої білі ребра піском занесу, у мул поховаю. Шевч. 57. 4) Относить, отнести. Заніс вовну до ткача. НВолын. у. Змії... узля той баркасиц, заніс урад до берега. Мнж. 40. 5) Продолжаться, продолжиться. Штирі дні занісе весіля. Вх. Лем. 416.

Заноситися, шуся, сѣсся, л. 1) Заноситься, занестись. 2) Важничать, зазнаваться. 3) На дощ заноситися. Собирается дождь.

Заночувати, чую, аш, л. 1) Заночевать, остаться на ночь. Добре, остануся, заночую в тебе. МВ. II. 87. 2) О дѣвущѣ или парнѣ: лечь спать съ кѣмъ (на посидѣлкахъ). Я з тобою вечерую, з другимъ заночую. Чуб. V. 165. 3) Принять на ночь. Чи спиш, серце, та чи чуєш, чи Добоша заночуєш? Гол. I. 153.

Зануда, дн, ж. Тоска. Як осліп я, так зануда таха, не дай Боже! Ум. Занудна. В тебе жінка голубка, а нам гірша занудка: вона тебе голубить, а нас гірше занудить. Гадяч. у.

Занудіти, джу́, диш, л. 1) Навести тоску, скуку. Вона в мене не полуднала, тільки мені та занудила. Мет. 290. Се ти себе, занудили, дитино мю. Г. Варв. 197. 2) безл. Затощить. Занудило коло серця. Шевч. 68.

Занудітися, джуся́, дишся, л. 1) Затосковать, заскучать. Од болести проложуся, од любови занужуся. Лавр. 141. 2) Лихом занудитися. Напасть тоскѣ, хандрѣ. Десь моему панові лихом занудилось, що з Хмельницьким цуляти стотільсь. Макс. (1849). 66.

Занузді, ду, м. Взнуздка. На занузді біти. Быть взнузданнымъ. Ой наші узди в конях на занузді. ЗОЮР. I. 136.

Зануздіти, даю́, аш, л. Взнуздать. Кінську голову найди та й ту зануздай. Ном. № 12235.

Занурити, ся. См. Зануряти, ся.

Зануріти, рію, аш, сов. в. занурити, рѣж, ріши, л. Погружать, погружать въ воду. Угор.

Занурятися, рѣюся́, ашся, сов. в. занурятися, рѣса, рішся, л. Погружаться, погружаться въ воду. Угор.

Занютувати, тую́, аш, л. Заклевать (о гвоздѣ или винтѣ). Рк. Левиц. Та не крути, нічою не буде; бачиш, тут не іайка, а занютовано. Брацл. у.

Занюхати, хаю, аш, л. Почуять по-

сомъ. *Зачюасе ковбасу в борці.* Ном. № 5723.

Занявкати, кяю, еш и занявчѣти, чѹ, чїш, гл. Замякувати.

Заняѣти, ся. См. **Займати, ся.**

Заоблогувати, гѹю, еш, гл. О полѣ: остаться невоздѣланнымъ. Чуб. VI. 62.

Заодітиса, нуся, нешся, гл. Одѣтись. Вх. Зн. 20.

Заопирувати, рѹю, еш, гл. Заупорствовать. *Піди, кажу, піди!.. так він заопирував, вражий сич, таки не пішов!* Канев. у.

Заорандарювати, рѹю, еш, гл. Начать быть арендаторомъ. *Ще Богу дяка, що голова держить: усе таки й їм зволяє прохи з нашого плеса позичитись; а вже як би жид заорандарював, то нашим бідолахам і у велике свято не прийшлося би покуштувати тієї риби.* О. 1861. XI. 114.

Заорандувати, дѹю, еш, гл. Заарендовать, взять въ аренду. *Іще ж то жидирандарі у тому не перестали: на славній Україні всі козацькі торги заорандували.* АД. II. 21.

Заорати. См. **Заорювати.**

Заори, ор и забрини, рин, ж. мн. Края пахатнаго поля съ трудомъ запахищаемые и дающіе огрѣхи вслѣдствіе твердой уѣзженной почвы. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Заорудити, джу, дш. гл.—**Заорудувати.**—в свої рѹки. Прибрать къ рукамъ. Чуб. I. 171.

Заорудувати, дѹю, еш, гл. Забладѣть, закомандовать, начать распоряджаться. *Пинкарка ним так уже заорудувала, що він у неї під тиним шинковим днюс й ночуе.* МВ. II. 181.

Заорювання, ня, с. 1) Запахиваніе. 2) Начало пахоты. *Тот день найліпший до заорювання.* МУЕ. III. 37.

Заорювати, рюю, еш, сов. в. заорати, рѹю, рѣш, гл. 1) Запахивать, запахать. *Носом заорати.* Упасть лйдомъ внизъ. *Упає тах, що аж носом заорав.* Ном. № 6634.

2) Начинать, начать пахать. *В той день ідуть заорювати.* МУЕ. III. 38. **Заорювати** (в поведілок) не можна. МУЕ. III. 33.

Заохота, ти, ж. Поощреніе. Желех.

Заохати, хаяю, еш, гл. Заохать. *Тільки нані зохає, або хто з дівчат на ухо за чим озсється.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Заохотити. См. **Заохочувати.**

Заохочування, ня, с. Поощреніе, прилученіе къ какому-либо дѣлу. Желех.

Заохочувати, чѹю, еш, сов. в. заохоб-

тити, хобчу, тиш, гл. Возбуждать, возбуждать желаніе, првллекать, привлечь, поощрять, поощрять. *Роздмухували очю на Україні, заохочуючи благочестивих очю на Левнц.* (Правда 1868, 485). *Він, щоб нас удрує заохотити, давав нам на обід баранини і кашу молодичку.* Грин. II. 233. *Ми, старі, тільки поїдемо поле зажати, молодіж заохотити.* Г. Барв. 16.

Заочіти, чѹ, чїш, гл.—**бчі.** Уставиться глазами? Смотрѣть не сводя глазъ? **Примѣръ см.** при словѣ **занонити.**

Заочний, а, в. Заочный. *Заочного кутяги тугами б'ють.* Ном. № 10497.

Запад, ду, м. 1) Въ выраженіи: **запад-сонця**—западъ. *Від запад-сонця прийшла завала.* Вх. Зн. 18. 2) См. **Стір.** Шух. I. 226.

Западати, дѹю, еш, сов. в. запобіти, паду, дѣш, гл. 1) Провалиться, провалиться. *Та боай тая стеновая могила запала.* Мет. 98. *Бодай їх слід запле!* Пожеланіе смерти. МВ. (О. 1862. III. 48). 2) Вваливаться, ввалиться. *Пий до она, щоб очі не запали.* Ном. № 11550. 3) Западывать, запасть за что, напр. о шеколдѣ, запирающей дверь. *Запала клімка.* Кончилось. *Вже по всьому, вже клімка запала.* Ном. № 1841. 4) О солнцѣ: заходить зайти за что-либо. *Сонечко вже запало за гору.* МВ. (КС. 1902. X. 143). 5) Впадать, впасть во что. *Та як коханка смюзу проливає, смюза та в моголу мою западає.* Мог. 151.—в голову. *Заסףть въ голову.* *Все сидит, рукою підтершися, все думає... наче думка яка важка запала їй в голову.* О. 1862. V. 84.—в дѣшу, в оно, в сердце. *Произвести впечатлѣніе, понравиться.* *Олена знає тою 'парубка, що їй так у дрицу запав.* Кв. I. 17.

Западатися, дѹюся, ешся, сов. в. запастися дѹся, дѣшся, гл. Провалиться, провалиться; обваливаться, обвалиться. *Нова хата нехай западеться.* Чуб. V. 792. *Через письменних світ западеться.* Ном. № 6044.

Западень, дня, м. Углубленіе. Черк. у.

Западенька, ки, ж. 1) Ум. отъ **западній.** *Мов голубок у западенці бився.* К. Дз. 87. 2) Та часть дверной шеколды, которая, падая на крюкъ, запираетъ тѣмъ дверь. Волч. у.

Западина, ни, ж. Впадина. *Під одною горою, коло зеленої левади, в глибокій западині стояла хата.* Левнц. КС. 4. *В зерні саме посередині була западина через те, що в дно цює точило те зерно, провер-*

тіло дірку. Александров. у. *Очі позападали і блищали в западинах іскрами.* Г. Барв. 18.

Западистий, а, в. Впавший, впадлий. *Широкі груди, хоч і западисти.* Г. Барв. 22.

Западний, а, в. Владистий. **Западне озеро.** Озеро, лежаче в глибокій плавні в не вміющій сообщенія съ рѣкою. Браун. 4.

Западниця, ці, ж. Ловушка для звѣрей: яма съ вращающеюся крышкою, опускающеюся подъ ногами звѣря. Шух. I. 235.

Западня, ні, ж. 1) Глибокая долина, западина. 2) Западня, ловушка. *Раз, чатуючи з десятком козаків у полі, попавсь був я у таку западню.* К.ЧР. 112. Ум. **Западеньна.**

Западбе, дѣя, м.—**Западня.** Мнж. 180, **Западь, ді, ж.** Глибокій свѣгъ. *Тою року западь велика була.* Черк. у.

Западушний, а, в. О ребенѣ: грудной. *Ще мале дитя, западушине.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Запаківувати, вую, еш, сов. в. **запакувати, кую, еш, гл.** 1) Укладувать, уложити, упакувувать, упаковать. 2) Заключити, запереть, сослать. *Крав, поки таки запакували в острог.* Харьк. *Я його запакую в Сибір.* Кв. II. 210. 3) Задѣвать, задѣть, заложити куда-либо вещь такъ, что и найти ее трудно.

Запал, лу, м. 1) Жаръ, горячность; пылъ, пылкость; воодушевленіе. *В такім запалі він був і справді трохи похожий на героя Ілляди.* Левци. Пов. 16. *В запалі налетів на Маса, як на мале курча шуміє.* Котл. Ен. VI. 32. *Мов з запалу до забави, все прав, словом не озвась.* Мкр. Г. 15. 2) —у горлі. Воспаленіе въ горлѣ. Вх. Зн. 20. 3) Затравка у ружжя. (Черном.). Въ слѣд. стихахъ пѣвси употреб. повидному въ значеніи: выстрѣлъ. *Вдарили разом з самопалов в седмі-н'ятдесят запалов.* АД. I. 246.

Запала, ли, ж. Поношеніе, позоръ. *Ниде о кобитах з розору не судите, пам'ятайте, що ви їх діти. Бо очернили маму, жінку і дитину і не здохли запали з них до зими.* Чуб. II. 557.

Запалати, дію, еш, гл. Запалити. *Земля затрясється, небо запалає.* Шевч. 156.

Запалюкотити, чую, тиш, гл. О пламени: запалити сильно. *Сухих дрів накле, то як запалюкотило в грубі.* Борода над свѣчкою запалюкотила. Рудан. I. 43.

І в очах стома свѣчками запалюкотило. Рудан. I. 77.

Запаленітя, нію, еш, гл. Покраснѣть (отъ смущенія, стыда—о чловѣкѣ). Желех.

Запаленія, запалінія, ня, с. 1) Воспаленіе. *Це у мене було запаленія ока.* Терск. обл. 2) Воспламененіе; пылъ. *Запалінія серця трудно уясити.* Чуб. V. 69.

Запалій, а, в. Впадлий, ввалившійся. *Запалі цюки.* Левци. Пов. 279. *Запалій рот з сухими тоненькими губами.* Мир. ХРВ. 189.

Запалистий, а, в. Запальчивый. *Він чловік смирний, а як був отто у нас пан, так такий же запалистий, що криї мене Мати Божя.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Запаліти, ся. См. **Запалювати, ся.**

Запаліхвіст, хвоста, м. Пт.—**Горпхвіст.** Вх. Пч. II. 12.

Запалка, ки, ж. Спичка. *Чи нема у вас запалки? Нічим люльки запалити.* Черниг. у.

Запальний, а, в. Воспламеняющійся, горючий.

Запальний, а, в. Запальчивый, часто гнѣвающійся. *Там батько й мати такі запальні, що хоч би тиждень той приймак вижив.* Черниг. у.

Запальчастий, а, в. Запальчивый, вспыльчивый. *Як зійдуться брати, а запальчасті обидва, то без сварки не обійдеться, а то ще й будуть ся бити.* Каменец. у.

Запальчасто, нар. Запальчиво.

Запальчівувати, вую, еш, гл. Нарѣзывать шипы на концахъ колесныхъ спиць. Сумск. у.

Запалювати, люю, еш, сов. в. **запаліти, дію, еш, гл.** Зажигать, зажечь. Ев. Мт. XXII. 7. *Запалу я куль соломи, не горить—палає.* Чуб. III. 134. *Запалю свѣчку.* Чуб. V. 59. —у грубі, у печі. Затопить печку. *Запали в печі і заткну комін.* Чуб. —люлюку. *Закурить трубку.* *Козацьтво запалю люльки.* Стор. МІР. 117.

Запалюватися, лююся, ешся, сов. в. **запалітися, діюся, лишся, гл.** 1) Загораться, загорѣть, воспламеняться, воспламенѣть, зажигаться, зажечься. *Губка запалилася і почала горіти.* Ком. II. 88. 2) Разгорячатся, разгорячитися, вспилить. *Я запалився та й ударив.* НВолын. у. 3) Загорать, загорѣть. Уман. у. *І од сонця не запалилася* (Гагя). Левци. I. 26.

4) Краснѣть, покраснѣть. *Я ще й білими запам'ялася з сорому.* Г. Барв. 381.

Запаморочити, чу, чий, м. Заморочить. *Запаморочив себе думками на вік: змішався з п'яхою.* Полт. г.

Запаморочитися, чуса, чийся, м. Потерять сознание. *Я тоді запаморочився і не знаю, як ударив її і чим ударив.* Екстерносл. у.

Запам'ятати, тая, еш, м. 1) Запомнить, удержать въ памяти. *Мати вмерла—я ще малеснькою була, добре й незапам'ятую.* МВ. Весною була дуже велика вода в Росі, що й люде насилу таку воду запам'ятають. Левец. I. 127. 2) Забыть. Вх. Зн. 20.

Запам'ятування, ня, с. Запоминание. Ном., стр. II.

Запам'ятувати, тую, еш, м.—Запам'ятати. *Школяр добре запам'ятавав кожне слово.* О. 1862. I. 75.

Запанібрата. нар. Фамплярно.

Запанібратитися, таюся, ешся, м. Вступитъ въ фамплярныя отношенія.

Запанілий, а, е. 1) Усвоившій барскія привычки. 2) Загордившійся.

Запаніти, нію, еш, м. Забастовать. *Невісно я завалила.* Чуб. V. 1095. *Мая думала собі: мабуть я, хоч і запанію, а не буду шоруджати простими дівчатами.* Св. А. 62. *Що ти запаніти, що і на роботу не ідеши?* Новомоск. у.

Запанувати, ную, еш, м. Загосподствовать, вонариться. *Запанував над ялами Понятівський жований.* Шеня. 131. *Знов смерить запанувала там, де недавно був шридер і колотичка.* Левец. Пов. 86.

Запáра, ри, ж. Опара. Полт. Ум. Запáрна.

Запáрити, ся. См. Запарювати, ся.

Запáри, рів, м. мн.—Запáпори. *Запáри в пазні зайшли.* Желех.

Запáрка, ки, ж. 1) Ум. отъ запáра. 2) Поило для скота изъ запаренныхъ отрубей. 3) Запáрни дати. Высѣчь.

Запáртирити, рю, риш, м.—Запáрторити.

Запáршівити, вію, еш, м. 1) Покряться шаршани. 2) Подуритъ.

Запáрювати, рюю, еш, сов. в. запáррити, рю, риш, м. 1) Запаривать, запарить. *Молодий запарив в и'ятинцю на ніч кашу.* Левец. (Правда, 1868, стр. 12).

Добрий бич запарив. Мнж. 105. 2) —чай. Заварить чай.

Запáрюватися, рююся, ешся, сов. в. запáрритися, рюся, ришся, м. Пускать, пустить пары. *Як розірілося, зашпїло, запарилося, заклекотїло.* Котл. Ен.

Запáсь, су, м. № 1) Запасъ. *Запас бід не чинить.* Ном. № 9927. 2) Запасъ провизіи. *Ой над Лиманом, над Сам'яном запаси держали.* Грин. III. 604. *Стали пекти сухарі, різать кабанів на сало і усі ті запаси розвозили по місц.* Стор. МІР. 60. 3) Принадлежности для стрѣльбы изъ огнестрѣльного оружія. *Зеленої неілоньки орда наступає, гей, панове, уступїмо! запасу не має.* Макс.

Запасáти, сáю, еш, сов. в. запастї, сý, сѣц, м. Запасать, запаста. Чуб. I. 201.

Запасáтися, сáюся, ешся, сов. в. запастїся, сýся, сѣся, м. Запасаться, запастись. *З Катеринославу поїсав я на село Михайлівку, щоб запастись там бувалим чоловіком.* Стор. II. 95.

Запáска, ки, ж. 1) Жеңская одежда, замѣняющая юбку; кусокъ черной домотканной шерстяной матеріи, надѣваемый такъ, чтобы концы ея сходились спереди; поверхъ этого куска, спереди, въ видѣ передника, надѣвается другой кусокъ такой же матеріи, снятого цѣнта; оба куска вмѣстѣ подымаются краснымъ шерстянымъ поясомъ. Задній кусокъ называется просто запáска или задница, передній—поперѣдника. Чуб. VII. 427, 428. Вас. 170. КС. 1893. V. 282. Мил. 156. 2) Родъ женскаго передника: а) полотнянаго бѣлаго, надѣваемого къ юбкѣ. Гол. Од. 21, 50. б) шерстянаго зеленого или краснаго, надѣваемого поверхъ плáхти или опїнки. Чуб. VII. 428. Kolb. I. 37. *А я ж тую дрібну ряску беру в запаску.* Мет. 8. Ум. Запáсонька, запáсочка.

Запаскúджувати, джую, еш, сов. в. запаскúдити, джу, диш, м. Загадити. *Як чор-ли-що—не чистити, щоб і посуду не запаскúдити.* Ном. № 3288.

Запаскúдити, нію, еш, м. Подуритъ, исхудать.

Запаслúбнити, ню, ниш, м. Запачкать въ паслін.

Запасний, á, ё. Запасливый. *Ось у Цвіллі можна купити: се люде запасні; а білих нема ні в кою.* Каменец. у.

Запáсонька, ки, ж. } Ум. отъ запáска.
Запáсочка, ки, ж. }
Запáсти, сý, сѣш, м. 1) Пася зате-

рять. *Ледяний пастух запас віцю.* 2) Запрацювати в пастухахъ. *Що запасе (вічар), то несе жінці.* Гол. IV. 459.

Запасться, сѣся, сѣшся, м. Начать пасться. *Як розійдеться (отара) так, що одна одній не мішає пасться, то віці і запастуться на місці.* О. 1862. V. Кух. 34.

Запасти, ся. См. Западати, ся.

Запасчаний, а, в. Относивший къ запаскѣ, принадлежащій ей.

Запасчина, ни, ж. = **Запаска**, плоховатага запаска. *У мамі ходила в старій запасчині.* Чуб. *Так собі, в запасчині, в сорочечці і в очітку: звісно,—дома.* Г. Барв. 15.

Запах, ху, м. 1) Запахъ. *Хрещатий баранок сади устилавъ, запащиний васильок три запахи має.* Чуб. V. 487. 2) Родъ желтыхъ гривбовъ. Вх., Уг. 239.

Запахнути в запахахъ, хну, неш, м. Запахнути. *Запахли трупи.* Рудч. Ск. II. 64.

Запахущий, а, в. = **Запахний**. Желех.

Запахіти, шю, еш, м. 1) Пахнѣть. *З печі запашило полум'я.* 2) Издать теплоту. *Земля так нагрѣлась, що аж запашило від неї.*

Запахний, а, в. Душистый, пахучій, ароматный. *Запахний васильок три запахи має.* Чуб. V. 487.

Запахно, нар. Пахуче, съ запахомъ. *Хто ж тобі головочку зме, м'яtkою та мистецтвом, щоб і тейло, щоб і запахно... тобі було?* Г. Барв. 125. *В хаті стало, як у садочку: і зелено, і запахно.* Св. Л. 273.

Запащекувати, кѣю, еш, м. 1) Заговорить быстро. 2) Начать говорить дерзости.

Запѣвно, нар. Навѣрное; безъ сръмѣнія. *Запевне не забудь.* Котл. НП. 383. *Присвідчи ти мені, що мене любиш, запевне тим серцем ниди не зблудиш.* Чуб. V. 137.

Запѣвнати. См. Запевняти.

Запєвнати, кѣю, еш, сов. в. запєвнати, ню, ниш, м. Увѣрять, увѣрять. *Не можна теж запєвнати, що і в таких людей, як М. Вовчок, не ризнить дещо з народньою мовою.* О. 1861. IV. 33.

Запєкати, каю, еш, м. = **Запоторити**. *Десь її далеко запєкав.* Змієв. у.

Запєклий, а, в. Зачерствѣлий, закорпѣлий, упрямий; отчаянный. *Огонь запєкмаз не пече.* Шевч. 60. *Запєклий ворог. Є такі запєклі, що їй на кладовище уночі не бояться тобі йти.* Канев. у. *Стельмаз сей був чолов'яга запєклий собі, такий, що*

купить на торю оселедця, сам їсть, а жінці... їй дѣткам не дасть, і зожре сам перед їх очима. Г. Барв. 458.

Запєклуватий, а, в. = **Запєклий**.

Запєкти, ся. См. Запєкати, ся.

Запєкуватий, а, в. Очень строгій. *Запєкуватий пан був! Що було загадає кому, то вже слухай!* О. 1862. V. 106.

Запєреджуватися, джужося, ешся, м. Надѣвать передникъ? *„Жінки заєваються в намітки, а въ платкѣ срамя вѣтми мижє модь; запєреджуються большими платками, складыва я их по діагонали въ треугольникъ.“* О. 1861. XI. Свядн. 27.

Запєрєзати, ся. См. Запєрєзувати, ся.

Запєрєзувати, зую, еш, сов. в. запєрєзати, жѣ, жєш, м. Опоясывать, опоясать.

Запєрєзуватися, зуюся, ешся, сов. в. запєрєзатися, жѣся, жєшся, м. Опоясываться, опоясаться. *Напередовець, красний молодець, запєрєзався чорною ожимю.* Чуб. III. 291.

Запєрєти, ся. См. Запєрати, ся.

Запєрєдєвати, цѣю, еш, в. запєрєдєвати, чѣ, чѣш, м. Приправять перцемъ.

Запєтлювати, лѣю, еш, м. 1) Завязать петлей, зятянуть петлей; связать. 2) переносно: лишити свободи, забрать въ руки. *А шо, запєтлювано тебе?* Александр. у. Слов. Д. Эварн.

Запєтлюватися, лѣюся, ешся, м. 1) Завязаться петлей. 2) Переносно: закабалиться, нанятися на тяжелую службу. *Та це запєтлюався на цілий рік.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Запєцькати, каю, еш, м. Запачкати.

Запєцькати, лю, лиш, м. Опечалить. *Вона в мене не вечеряла, тільки мене запєцькала.* Мет. 290.

Запєчєлїтися, лѣся, лишся, м. Опечалиться. *Видїду я за гай, ялану на свѣй край, та й зажурюся, запєчєлюся.* Лавр. 8.

Запєчєлїля, ля, с. Печаль. *Батько був, батько був, нагаї увѣрвався, а я низом, попід злизом в зїлля заховався; батько йде, батько йде, на прудку споткнувся, а я з жєалля, з запєчєлїя з батька усміхнувся.* Чуб. V. 653.

Запєчєтати. См. Запечатувати.

Запєчєтувати, тую, еш, сов. в. запєчєтати, таю, еш, м. 1) Запечатывать, запечатать. *Вїзьми шматочок суручу, що листи запєчєтують.* Ком. I. 14. *Писав, писав, та чим инчим запєчєтав.* Ном. № 6082. 2) Заєривать, закрыть для погребен-

ня (гробъ). *Запечатати* (труну) *батюшка* *обила* *зайти* на *цивтаря*. Мир. Пов. II. 120. Въ нѣкоторихъ мѣстностяхъ Галиціи *запечатати*—похоронять. *Пін запечатав дитину*. Вх. Зн. 20.

Запеченый, а, е. Опаленный. *Несхожа* *була* *на* *селянок*, *часто* *запечених* *сонцем*. Мир. ХРВ. 6.

Запечі, чү, чѣш, и. = **Запекти.** Желех.

Запівайло, ла, м. Пьяница. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Запівати, вів, еш, сов. в. **запівти, п'їв, п'ѣш, и.** 1) Запівать, запить что нибудь. *Запий водою, бо гірке*. Харьк. *Любовця ні зайсти, ні запити, ні заспати*. Г. Барв. 449. 2) Запівать, запить, начать пить, предаваться пьянству. *Запив Иван, загуляв, не до мислі жінку взяв*. Чуб. V. 790. 3) Выпивать, выпить. *Могорич запил*. Чуб. V. 963. *Запили сватання*. Г. Барв. 183.

Запикатися. См. Запикуватися.

Запикнутися, нүся, нѣסה, и. = **Запикатися.** *Він не запикнется*. НВолн. у.

Запикуватися, куюся, ешся, сов. в. запікатися, каюся, епся, и. Запикаться, замяться въ рѣчи, заикаться, заикнуться. *Він став казати та й запикався*. Черк. у. *Вибачайте, будьте ласкаві, що я знехотя... не навмисне... розсипав ваші овини... промовив Радюк, закукуючись*. Левиц. Пов. 200.

Запиліти. См. Запильовати.

Запилітися, лібся, лішся, и. Запылиться. *А вже хустиночка та й запилілась*. Чуб. V. 289.

Запильовати, нүю, еш, и. Подстеречь, подмѣнять.

I. Запильовати, люю, еш, сов. в. запиліти, лѣю, ліш, и. Запыливать, запылить.

II. Запильовати, люю, еш, сов. в. запиліти, лѣю, еш, и. 1) Приниматься, приняться пилить. 2) Пилвши, сходить, сойти съ намѣченной черты.

Запина, ни, ж. Преграда, помѣха. *А Дніпро, як кажуть, татаринює не запина*. Стор. II. 161.

Запнвало, ла, с. 1) Все го, чѣмъ можно завѣстися, закрыться, напрімѣръ, платокъ. *З землі вставала важка пара, закутувала все в свое вохже запинало*. Мир. ХРВ. 297. 2) Черный капюшонъ у монахинь. Рудч. Чп. 248.

Запнвання, ни, с. Завѣшваніе, завѣрваніе.

Запнати, нівю, еш, сов. в. **запнүти** и **зап'ясті, пнү, неш, и.** Завѣшивать, завѣсять, закрывать, закрыть. *Запинає вікну хусткою*. *Пшла пані така зап'ята, що й очей не видно*. Лебед. у. *Очі мої козацькі молодецькі червоною китайкою запните*. АД. I. 178.

Запннатися, нівюся, ешся, сов. в. запнүтися и **зап'ястися, пнүся, нешся, и.** 1) Завѣшиваться, завѣсяться, закрываться, закрыться, 2) Повязываться, повязаться (платкомъ). *Я.. зап'ялась білою хустинкою*. Г. Барв. 239. 3) Застегиваться, застегнуться. *Салдат на всі лудзики запнається*.

Запнначка, ки, ж. Покрывало, кусокъ тканя, которой что-либо завѣшываютъ, покрывають. Константиногр. у.

Запндіючатися, чуся, чпшся, и. Заважничать, задрать носъ.

Запннати, ся. См. Запннати, ся.

Запннка, ки, ж. Запинка, остановка.

Запннати, нівю, еш, сов. в. **запннїти, нїю, ннш, и.** Остановивать, остановить. *Ой виїхало еражих здобичників сорок коней, ще й чотирі, ой як стали вони наперед возів, а всі вози запинили*. Мет. 454. *І нїде ні саїочка, ні квіток, нема на чому запинити ока*. Левиц. ПЙО. I. 475.

Запннатися, нівюся, ешся, сов. в. запннїтися, нїбся, нншся, и. Остановиваться, остановиться. *Через дощ запинилась робота*.

Запнре(ь)вати, вавю, еш, и. Запрыскать.

Запнрхатися, хавюся, ешся, и. Запыхаться.

Запис, су, м. Запись. *Ном., стр. 283, № 890. На останці не стало шкури на запис (грішників записувати) і почали ті два чорти зубами ростигати тую шкуру*. Грив. II. 154.

Записати, ся. См. Записувати, ся.

Записка, ки, ж. 1) Запись. 2) Записка. *Прислабѣ Максим козака з запискою до замку. ЗОЮР. I. 244. У гребенщикова записку писати значить проводить по длімъ гребенки, въ видѣ украшенія, тонкія параллельныя лінії*. Вас. 163. *Ум. Записочна. На, брате коте, тобі отсю записочку: ти в хаті, в сухому сидиш, то й запи сочка ніколи не поможже*. Грив. I. 8.

Запискотати, чу́, чеш и запискотіти, чу́, тіш, м. Записцать. *В один голос так і запискотіли: спасибі вам, дядечку Кирило, за вашу ласку.* Стор. I. 112.

Записочка, ки, ж. Ум. отъ записна.
Записувати, сую, еш, сов. в. записати, шу́, шеш, м. 1) Записувать, записать. *В комені записати.* Оставить безъ вниманія. *Ном.* 2) Записувать, записать куда-либо. *Записали в салдати.* Чуб. V. 968. 3) Завѣщать. 4) Уступать, уступить по записи, по писанному документу. *Здумав чортоті душу записати.* Драг. 55.

Записуватися, суюся, ешся, сов. в. записатися, шу́ся, шешся, м. Записываться, записаться.

Запит, ту, м. Вопросъ. Чуб. III. 108.

Запитання, ня, с. Вопросъ. *Я ї відповім йому на його запитання.* Федьк.

Запитати, ся. См. Запитувати, ся.

Запитувати, тую, еш, сов. в. запитати, тую, еш, м. Спрашивать, спросить. *Прийми, запитуюмо пона—що візьме за вінчання.* Г. Барв. 183. *Запитай, матінко, усіх нас, де твоє дитячко було.* Мет. 171.

Запитуватися, туюся, ешся, сов. в. запитатися, туюся, ешся, м.—**Запитувати, Запитайся, брате,** *ака моя доля.* Чуб. V. 764.

Запити. См. Запивати.

Запитаний, а, в. О болѣзни: пріобрѣтений отъ пята чого-нибудь. Чуб. I. 134.

Запихати, хāju, еш, сов. в. запихати, хāju, еш, м. Запихивать, запихнуть. *Петрушкою рот запихала.* Чуб. III. 113.

Запихатися, хājuся, ешся, сов. в. запихатися, хājuся, ешся, м. 1) Забираться, забраться, влѣзть. *Тільки прийшов до світлици, в кімнату запихався.* Чуб. V. 1031. 2) Только не сов. з. Ёсть съ жадностью. *Призе і закритесь кулаком, щоб не всі бачили, як він запихається.* Св. Л. 219. *Галушкою запихалася.* Канев. у.

Запихатися, шājuся, ешся, м. Заважничать. *Запихався, як кошеня в попелі.* *Ном.* № 2473.

Запишитися, ніюся, нишся, м.—**Запишатися.** *І геть то честію такою запишилася.* Греб. 362.

Запишити, нію, еш, м.—**Запишатися.** Аф. 432.

Запищати, щу́, щіш, м. Записцать. *Як запищить, як запищить! та ї побіла в лис.* Рудч. Ск. II. 20.

Запідпідбожкати, кāju, еш, м. О перепелѣ: заврнчать. *Закинула над ним чайка запідпідбожкала перепілочка.* Стор. I. 206.

Запівати, зву́, веш, м. Привлечь къ суду. *Запівав мене Степан.* Каменец. у.

Запівавати, наю́, еш, сов. в. запівати, наю́, еш, м.—**Зазнавати, зазнати.** *Зазнайте світа, поки служать літа.* Чуб. I. 269.

Запіваватися, наю́ся, ешся, сов. в. запіватися, наю́ся, ешся, м.—**Зазнаватися, зазнатися.** 1) *З козацтвом нашим добре записавсь.* К. ПС. 120. 2) *Хоть з котрою ся запізнаю, взаємности не дознаю.* Гол. I. 215.

Запіанітиця, ніюся, нишся, м. Оповідать. *Запіанений відомін гайдамацького юмону Г. Барв.* 27.

Запікана, но́ і запіканка, ки, ж. Водка, сваренная съ пряностями. Маркев. 171. Чуб. VII. 447. *На запікану коринкову купи кубеви ї кману.* Мер. Г. 69. *Участувала запіканкою і тернівою.* Стор. I. 117.

Запікати, кāju, еш, сов. в. запекти́, чу́, чеш, м. Запекать, запечь. *Неначе злага запекла.* Шевч. 402. *Запікають товсті стени (теличі), обід спорадили.* Рудан. I. 75.

Запікатися, кājuся, ешся, сов. в. запект́ися, чу́ся, чешся, м. Запекаться, запечься. *Запеклися уста кров'ю—не промовлю.* Мет. 129. *Запеклося мое серце.* Чуб. V. 958.

Запіклуватися, луюю, ешся, м. Озаботиться, позаботиться о комъ. *Нема кому тебе пожалувати, а ні тобою запіклуватися.* МВ. III. 65.

Запіл, пѣлу, м. Пола одѣжды, завернутая такъ, чтобы въ нее можно было что-либо положить. *У запіл набрати.* У запілі принести. О. 1862. I. 55. *Цілісінкий тиждень перенісся (золото) у запілі.* Кв. II. 165.

Запілка, ки, ж. Передникъ. Желех.

Запілля, ля, с. Поля. *Тернові вітки в запілля рубайте, мені признаку покидайте.* Макс. (1849). 21.

Запілок, пѣлку, м.? МУЕ. III. 119, 123, 124. *Молода стоить у запілку, їдучи, поки увійде молодий.* МУЕ. III. 96.

Запильчана, ки, ж.—**Запілка.** Желех.

Запінити, ню, ниш, м. Покрити п'ною.

Запінитися, нюся, нишся, м. Покритися п'ною, запінитися. „Граї же, море!“—заспінали. Запінились хвилі. Шевч. 47. *А кабан таки справді запінивсь*. О. 1862. IV. 83.

Запінерéчитися, чуся, чишся, м. Заупрямиться, заартачиться. *Запінеречилася кобила*. Вх. Лем. 416.

Запір, пбру, м. 1) Запорь (у двері в пр.). 2) Задержка, преграда. *Вчинився запи́р на ріці*. Вх. Зн. 20. 3) Рулева частина *байдака*. Черк. у. 4) Проклятіє, бранное слово. Вх. Лем. 416.

Запірати, раю, еш, сов. в. **запéрти**, прў, рéш, м. 1) Запирати, заперерь. *Схрилять ворітничка—не можу заперти*. Чуб. V. 123. *Людя губа не запéрта—равнозн. рускому: На чужой роток не накинеш платокъ*. Ном. № 6982. 2) Всаживати, всадити (так, що трудно вунути); затаскивати, затащити куда. *Запер таки затичку в пляшку. Як поперли сами, то їй не знак, куди б заперли, як би люде не зупинили*.

Запіратися, раюся, ешся, сов. в. **запéртися**, прўся, рéшся, м. Запираться, запереться. *Зійшло сонце; Україна де палала, тїла, а де галлята, заперлися, у будинках мїла*. Шевч. 174.

Запісоч, чї, ж. Небольшая отлогая насыпь песку возлѣ рѣки. Кременчугск. у.

Запісати, сяю, еш, м. Дѣтск. обмочити.

Запіти, пію, еш, м. Запѣть (преимущественно о пѣтухѣ). *Мала вродитися сатана, та півнї запїли—вродилася дитина*. Ном. № 2917. *Ої рано, рано кури запїли*. Маркев. 25.

Запітїлий, а, е. Вспотѣвший.

Запітїти, нію, еш, м. Вспотѣть.

Запічуритися, рюся, рїшся, м. Привыкнуть лежати за печкою. Харьк.

Запїчний, а, е. Находящийся за печью, лежащий на печи. *Бийтєся, котки, в ланки до запїчної бабки, щоб ся догадала да мал вечеряти дала*. Рк. Макс.

Запічок, чка, м. Мїсто на печі (гдѣ лежать). Чуб. VII. 384. Вас. 194. МУЕ. I. 89. *Сидить собі баба на запїчку*. Чуб. V. 150. *Такий убогий, що ї кошеними нічим з запїчка виланити*. Ном. № 13496.

Запішва, ви, ж. Рубець вѣ шить.

Запіячати, чу, чиш, м. Запять, за-

пьянствовать. *Я не запячу, не запячу, не заспуюсь*. Р. Барв. 193.

За́пко, нар. Страшно, жутко. *У місї так запко*. НВолын. у.

Запла́в, ву, м. = **Заплава** 2. *Ми таки їздили човником, де більший заплава хворосту, гілочко, що вода зносила по весні,—там ми ї збирали його*. Новомоск.

Запла́ва, ви, ж. 1) Поемний дугь. Харьк. у. 2) Плаваючіє на рѣкѣ вѣ половодѣ дрова, камышъ, щепка и пр. Мнж. 180.

Заплавець, вця, м. = **Заволока**. Вх. Зн. 20.

Заплазува́ти, зўю, еш, м. 1) Начать ползати, заползати. 2) Запачкати ползая.

Заплазува́тися, зўюся, ешся, м. Запачкаться, загрызаться ползая.

Заплака́ти, чу, чеш, м. 1) Заплакати. *Заплач, дурню, по своїй голові*. Ном. № 2374. *Козак з бїди не заплаче*. Ном. № 776. 2) Заплакати что. *Заплакала чорні очі, заплакала брови*. Федьк. I. 50. 3) —ногѣ. *Прочитаньями и плачемъ какъ по мертвому уморить*. Встрѣчено у Г. Барвинкобъ: *Раз, так жартувавши, на вечерницях дївку заплакали. Жартували, жартували, а послї ї кажуть: „Умри, Галю, ми по тобі голоситимемъ“. Тѣ з смїхом ї лягла. Вони зложили її руки... (ї стали голосити). Далї дївчата вже ї їдї, стали її будити—не встає... а у її ї дуку нема*. Г. Барв. 57.

Заплака́тися, чуся, чешся, м. = **Заплакати**. *Стелеть біму постїль та заплачеться*. Чуб. V. 26.

Заплакнѣ́ти, нў, нѣш, м. Всплакнуть. *Иноді було ї заплакне*. Сим. 210.

Запла́та, чи, ж. Плата; вознагражденіє. *Яка запла́та, така ї робота*. Чуб. I. 283. *Хоч у ката, аби запла́та*. НВолын. у. *Роздай робїтникам запла́ту*. Єв. Мг. XX. 8. *Бо Бог правдивий всїх нас діла знає: як хто заслужить—так запла́ту дає*. Чуб. V. 450.

Запла́тати, чу́, тиш, м. Заплатити, уплатити. *Він тобі запла́тить багато грошей*. Рудч. Ск. I. 58.

Запла́тно, нар. За деньги, платно. Змїев. у.

Заплéкати, каюся, ешся, м. Забрести, забарься. *По глибоких мїсах, далеко від людських осель, заплакавсь ї заложив собі гайно медвїдѣ*. Пух. I. 22. См.

Заплетатися.

Заплéтати, таю, еш, м. Заплести,

заболтати. *Щось таке заплентав, що їй не розбереши.*

Заплентатися, таюся, ешся, *м.* Забрести.

Заплескати, щу́, щеш, *м.* 1) Заплескати. *Заплескала в долоні.* Левиц. I. 352. 2) См. Запліскувати.

Заплесті, ся. См. Заплітати, ся.
Заплеухи, ух, *ж. мн.* Родь дѣтской игры въ прятки. Ив. 51.

Запливанець, вця, *м.*—Постіл. Вх. Зв. 20.

Запливати, ваю, еш, *сов. в.* запливати, ву́, вѣш, *м.* Заплывати, заплывть. *Де ж ти водою, доле, запливала?* Чуб. V. 504.

Заплигати, гаю, еш, *м.* Запрыгати.

Заплід, лоду, *м.* 1) Оплодотвореніє. 2) Расплодъ. *Купила курочку на заплід.*

Запліскувати, кую, еш, *сов. в.* заплескати, щу́, щеш, *м.* 1) Прибывать, прибѣть поверхность почвы дождемъ. 2) Расплющивати, расплюснуть конецъ чего-либo.

Запліснявий, а, е. Покрытый плѣсенью. Кв. II. 188.

Запліснявити, вію, еш, *м.* Заплесневѣть, покрыватися плѣсенью. Котл. Ен.

Заплітання, ня, с. Заплетаніє. *А жаль мені дівування, субітнього заплітання.* Чуб. V. 545.

Заплітати, тѣю, еш, *сов. в.* заплесті ту́, тѣш, *м.* Заплетати, заплесть. *Чи се той дівр, що мій милий заплітав сіни?* Чуб. III. 161. *Дрибушка за дрибуку та все сама собі заплітає.* Кв. *На твої мів не заплели хлів.* Ном. X. 3480.

Заплітатися, тѣюся, ешся, *сов. в.* заплестіся, тѣся, тѣшся, *м.* Заплетатися, заплестися. *Заплітайся, плетінь, заплітайся.* Мет. 295. *Не буду більше так заплітатися.* Св. Л. 15.

Заплітка, ки, *ж.* Косоплетка. Гол. Од. 60. О. 1862. IV. 8. См. Нісний. Ум. **Запліточна.**

Запліття, тя, с. Мѣсто за плетнемъ, куда обыкновенно выбрасывають сорь. Вх. Лем. 416.

Заплітувати, тую, еш, *м.*—Заплітати.

Заплішечка, ки, *ж.* Ум. отъ заплішка.

Заплішити. См. Заплішувати.

Заплішка, ки, *ж.* Заклянокъ, кльвышекъ для заклинанья, закрѣпы топорнища, ручки молотка в пр. Ум. **Заплішечна.**

Заплішування, ня, с. Закляниваніє.
Заплішувати, шую, еш, *сов. в.* заплішити, шу́, шиш, *м.* 1) Заклянивать, заклянуть, закрѣплять, закрѣпить ручку топора, молотка, ножку въ скамѣй в пр., вбивая въ конецъ, входящій въ отверстие, клинышекъ. Чуб. VII. 403. *Заплішив ніжку в ослоні.* Константиногр. у. *Запліши щабель у драбини, а то гитається.* Харьк. у. 2) Переносно, преимущест. въ сов. в.: сказать въ заключеніє, закончить рѣчь. *„Та вже не що, становіться!“ заплішив соцький.* О. 1862. IX. 64. 3) Заслатъ (въ ссылку), засадитъ (въ тюрьму). *Заплішили його аж у Сибіряку.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Заплішувати, шу́ю, еш, *м.*—Заплішити. *Рослішувалося мое ліжко,—треба заплішувати.* Черннг. у.

Запліджувати, джую, еш, *сов. в.* заплідити, джу́, дши, *м.* Расплажывать, расплодитъ, разводитъ, развестъ.

Заплутати, ся. См. Заплутувати, ся.

Заплутувати, тую, еш, *сов. в.* заплутати, таю, еш, *м.* Запутывать, запутать.

Заплутуватися, туюся, ешся, *сов. в.* заплутатися, таюся, ешся, *м.* Запутываться, запутаться. *Як стояла, так і впала, заплуталася в пластину.* Чуб. V. 378.

Заплывувати, вую, еш, *сов. в.* запливати, люю́, ёш, *м.* Заплывывать, заплывать.

Заплывиця, ці, *ж.* Насѣк.: мясная муха, *Sarcophaga carnaria.* Вх. Пч. I. 7.

Заплескати, каю, еш, *м.* Заплескати (о водѣ).

Запліснути, ну, неш, *м.* Заплеснуть. *У човен хвиля запліснула.*

Запліщити, ся. См. Заплющувати, ся.

Заплющувати, щую, еш, *сов. в.* запліщити, шу́, шиш, *м.* Закрывать, закрыть (глаза), зажмуривать, зажмурять. *Заплющує очі від сонця.* Переносно: запліщити очі—умереть. *Тоді я тебе забуду, як очі заплющу.* Чуб. V. 177.

Заплющуватися, щуюся, ешся, *сов. в.* запліщитися, щуся, шишся, *м.* Закрывать, закрыть глаза, зажмуривать, зажмурить.

Запляміти, млю́, мйш, *м.* Запятнать, запятнать.

Заплямитися, млюся, мйшся, *м.* Запятнаться, запятняться. *Прокинулася, не стямилася, як спідничка заплямилася.* Нп.

Зап'ямавати, ваю, еш, м. Зачавкати губами.

Запно, нар. Досадно, неприємно, обидно. *Он за що йому запно!* ЗОЖР. I. 22. *Йому бач, запно, що моя жінка крапця, ніжє йому. Запно бува, як дитина в хаті наробить.* Лебед. у. *Як було за панцинки заставляють у неділю робити, то й запно, а тепер сами собі роблять і байдуже.* Волч. у.

Запну́ти, ся. См. Запняти, си.

Запобіга́ти, гаю, еш, сов. в. запобігти, біжу́, жи́ш, м. 1) Предупреждати, предупредити, предваряти, предварить. 2) Добувати, добыти, получить, достати; пользоваться чьмъ. *Исприступна панча сама запобігла Четвертинського.* Стор. МПр. 70. *Запобігай світа, поки служать літа.* Ном. № 5931. *Запобі лиха.* Ном. № 1834. *Запобіжєши Гою як золота, а не збудеш як ворога.* Г. Барв. 271. *Чою ти хотіла, того й запобіла.* Чуб. V. 826. 3) Заискивати, завскаати. *Мекшиий перед більшим запобігає.* *Сами моде мене запобігали.* Г. Барв. 175. —ласми. Приобрѣтати, снискивати, снискати расположение. *То золота п'яна, мужичий діти, що не хочуть у вельможних ласки запобіти.* К. Досв. 28. *Такої ласки можна і в циана запобіти.* Ном. № 4769.

Заповзати, заю, еш, м. Запóлзати, начати ползати.

Заповза́ти, заю, еш, сов. заповзти́, а́у, в́ш, м. Заползати, заползти.

Заповзатися, заюся, ешся, м. Запачкаться, ползая. *Глянь, як дитина заповзалася.* Харьк. у.

Заповідання, ня, с. Заветъ. *Та не хотіли й тут коритись його волі і заповідання Господне занедбали.* К. Псал. 182.

Заповідати, даю, еш, сов. в. заповісти, ві́м, ві́си, м. Завѣщати. *Вміраючи, заповідала приченити її (хустку) тобі, як будуть її ховати.* Кв. I. 112.

Заповідь, ді, ж. Заповѣдь. *Боже мий, вони же твою заповідь чинили.* Хата, 107. *А Настуся з богословом заповіді вчитьсь.* Шевч. 499.

Заповісти. См. Заповідати.

Заповіт, ту, м. Заветъ, завѣщаніе. Шевч. 666.

Заповітрити, рю, рш, м. 1) Заразить (воздухъ). 2) Завоювати.

Заповітритися, рюся, ршся, м. Запропаститися.

Заповнити. См. Заповняти.

Заповняти, няю, еш, сов. в. запóв-

нити, ню, ниш, м. Наполнять, наполнить, заполнять, заполнить. *Вода... заповняла завбільмки з його місце.* Дещо. 71.

Запоганяти. См. Запоганювати.

Запоганювати, няю, еш, сов. в. запоганити, ню, ниш, м. Загаживати, загадити, оскверняти, осквернить. *Паришва віцяя все стадо запоганить.* Ном. № 5987.

Заподіти, діну, неш, м. Задѣвать. *Ой де ж мужа заподіла?* Чуб. V. 839.

Заподіяти, дію, еш, м. 1) Сдѣлать, причинить. *Ні, ні, Господь не заподіє злою!* К. Іов. 75. *Віця! Що вона кому заподіє?* Мир. ХРВ. 41. —смерть собі. *Наложить на себя руки. Сам собі смерть заподію.* Кв. Драм. 190. *Смерть би собі заподіля, як би віря за те не було.* Г. Барв. 209. 2) Подѣлати (колдовствомъ). *Це йй так було заподіляю.*

Заповавчбра, нар. Третьяго дня. Волч. у.

Заповивати, ваю, еш, м. Разорить тяжбами.

Заповиватися, ваюся, ешся, м. Начати судитися, завести тяжбу. *Не заповиватсь же йому з макатом.* Стор. I. 189.

Заповіччати, чу, чш, м. Признати, заняти.

Запо́ни, ін, ж. мн. Обрядове угощеніе отъ жениха родителей невѣсты і другихъ родственниковъ послѣ заручин і сопровождаемое положеннми для этого пѣснями. Глуховск. у. МУЕ. ПН. 76. —діво́чні—Дівочечері. Чуб. IV. 214.

Запо́ти, пою́, іш, м. Уповти.

Запо́бла, ли, ж. Подоль женской рубахи. *Дід і окунув її у заполь жменю жєру... Баба одійшла трошки... а дай по дивлось, що воно тут за жєр в пелені. Коли подивилась, аж воно повна жєменя крошеї.* ХС. IV. 23.

Заполіскувати, кую, еш, сов. в. заполоскати, лощу́, щеш, м. 1) Заполаскивати, заполоскати, замывати, замать. *Жінка пішла заполіскувати рядно, бо в болото трохи закалялось.* НВолын. у. *Заполіскував у стєаку конотопських молодич та старих баб, мов плаття, та з півдесятка їх на смерть утопив.* Кв. II. 152.

Заполітати, таю, еш, м. Залетать впередъ; забѣгать мысленно впередъ. *Чи їсти жє...—Ні, ні!—А що жє і вам даю хїба?—Ти я знаю що.—А що?—Молоко.—Єжє, молялям! Яблуко дано!—То давайте, їстиму!—То-то! не заполітайте жє ніколи!* Канєв. у.

Запові́ти, вію, еш, м. Зажелтѣть,

зарыжѣть. *Жито заповило—жива над-
годять.*

Заполонити, ню, ниш, гл. Пльнитъ, вьять въ пльнѣ. *Душу мою заповонии.* Млак. 8. *Думка, як би заповонити Чет-
вертинскою.* Стор. МПр. 71.

Заповосѣяти, щу, щеш, гл. 1) О па-
русахъ: обвиснуть, опасть. *Вітер стих,
то й паруси заповоскам.* Херс. г. 2) См.
Заповіскувати.

Заповлѣти, лѣ, леш, гл. 1) Заповлѣть.
2) Заработать половш.

Заповлѣха, хи, ж. Пугало. *Ей городе,
городе Сороко! ще ти моїм козакам не за-
повлѣха.* Мет. 393.

Заповлѣч, ці, ж. 1) Цвѣтныя, бума-
жныя нитки, употребляемыя для вышиванья.
Чуб. VII. 427, 415. *Ходила Катря у Люб-
чики, ніби то заповлѣч позичати червоної.*
МВ. II. 102. *Шила-пошила три шири-
ночки... третю пошила та заповлѣчу.* Чуб.
III. 397. 2) Раст.=Чалолѣч. ЗЮЗО. I. 125.

Заповлѣчий, ѓ, б. Изъ цвѣтныхъ бу-
мажныхъ нитокъ; вышитыя цвѣтными бу-
мажными нитками. *Тепер шийте заповлѣ-
чий стовпчик. Це бѣльова миштва, а це
заповлѣчна.* Черниг. у.

Заповмагання, ня, с. Помощь, вспомо-
ществованіе. К. МВ. XI. 153.

Заповмагати, гяку, еш, сов. в. запо-
могти, можу, жеш, гл. Помогать, помочь,
поддерживать, поддержать, давать, дать
помощь. *Я запомі їм худобою, землею.*
НВолн. у. *Заповмагав зубожене козацтво.*
К. ЦН. 173. *Вони мене не запоможуть.*
Ном. №

Заповмагач, ча, м. Дающій вспомоше-
тельствованіе, помогающій.

Заповмѣнитѣ, ню, ниш, гл. Напо-
лнить помоями, занять для помой, испач-
кать помоями. *Запоміи, ци чазуки: узья та
помий налива.* Константиногр. у.

Заповмни, ну, м. Забвеніе. *Усе запоми-
ном і непямом окрилось.* К. МВ. II. 130.
В заповни пустити. Забыть. К. Дз. 154.

Заповминати, няку, еш, сов. в. запо-
мяти, ню, ниш, гл. Забывать, забыть.
*Тепер чиню буду козати, о тобі завше
заповминати.* Чуб. V. 386. *Хоч лучител
печаль на одну годину, запомини і милу
родину.* Ном. № 2232.

Заповмга, ги, ж. Вспомоществованіе,
помощь. *Заповмга моя в Бозі: правих сер-
цем Він спасає.* К. Псал. 13.

Заповмгати. См. Заповмагати.

Заповмгтися, жуся, жешся, гл. 1) По-

мочь себя. *Він тим не запоможеться.*
НВолн. у. 2) Разбогатѣть, разжиться.
*Запоміся дужє Н: має теперка з тисячу
карбованих.* Каменец. у.

Заповня, ни, ж. 1) Подсѣгъ, зававѣска.
На вікнах... запони. Мир. Пов. II. 56.
Чорною запоною застимає очі. Мир. Пов.
I. 120. 2) Застежка. *Срібні запони.* Лукаш.
46. 3) Пренятствіе, помѣха. Каменец. у.
Ум. *Заповня. Одчини!—Не одчиняє. Він
як суне двері ноюю... У хату,—аж він
там за запонкою.* ЗЮЖР. I. 160.

Заповпадати, дяку, еш, сов. в. запо-
пасти, паду, дѣш, гл. 1) Ловить, поймать,
захватывать, захватить, схватить. *Де ж це
він коняку запонав?* Мнж. 131. *Хоче, бач,
Марко запонасти його і дати йому добро-
рю прочухана.* Стор. МПр. 169. *Як би за-
понасти її так, щоб вона вже не виралась
з його ланку.* Мир. Пов. I. 163. 2) Попа-
дать, попасть. *Пішли, куди хто запонав.*
Котл. Ен. I. 15.

Заповпадниий в заповадний, а, е.
Ревностный, трудолюбивый, старательный.
*Гаврило чоловік заповадний: знайшов собі
притулок у пані на економії та й розба-
гатів.* Черк. у.

Заповпасти. См. Заповпадати.

Запора, ри, ж. Запорь.

Запорати, раю, еш, гл. 1) Закончить
работу; убраться. *Гм! що робив! біла скотини
порався, грубу заповрав.* Лебед. у. *Пім файно
зап райте.* Вх. Зн. 20. 2) Заборонять
посѣвъ; вообще: обработать и за-
сѣять поле. *Уже засіяв, тра запорати.*
НВолн. у. *Харченкови десятини буми
вже запорани.* Г. Барв. 347. *Скільки си
запорали поля торік?—Вісім десятин
толки та вісім на зяб на овес.* Г. Барв. 306.
3) Загрязнить. *Заповрав двері, що гидко ї
глянути.* Зміев. у.

Запоратися, раюся, ешся, гл. Засуе-
титься, захопотаться. *Запоралася коло
печі, що ї не виледіла, як собака м'ясо
взопила.*

Запорвати, ву, вѣш, гл. Захватить.
*Ховай, невісточко, в свою скритю, що за-
порвати.* Левц. КС. 72.

Запорожець, жця, м. 1) Запорожець,
козакъ запорожской Сѣчи. 2) На свадеб-
номъ пиршествѣ, во время раздачи кро-
вая, запоронцями называются посѣтители,
стоящие за порогомъ хаты. *На саміи
останку дають коровай на запорожця...
А як нема запорожців, то староста ви-
ходить за порі і бере той коровай, кото-*

рий полагается запорожцям. Грин. III. 521. *Чи усім сватового хліба достало?— Ні, ще запорожцям не давали.* Маркев. 133. *Ой ви, славіні запорожці, не лякайтеся, за пороги, за високі не ховайтеся! Просимо вас до хати коровам дарувати.* Св. п. КС. 1883. П. 399.

Запорожецький, а, в.—**Запорожський.** *Се все були запорожецькі землі.* О. 1862. V. 101. *Земля, мати, земля, мати, запорожецькая.* Чуб. V. 951.

Запорожця, жд, с. 1) Запорожье. *Славний козак Максим Залізник, славішеє запорожцє!* Ном. № 674. 2) На свадебномъ пиршествѣ посѣтити, стояти за порогомъ хаты,—они получаютъ свою часть при раздѣлѣ короваля. *На запорожєє (коровай) подають трєчі.* Грин. III. 437.

Запорожніти. См. **Запорожнювати.**

Запорожнювати, нюю, еш, сов. в. запорожніти, ню, ніш, *гл.* О посудѣ, мѣшкѣ, вообще о какомъ-либо вѣстимлицѣ: занимать, залять чѣмъ. *Не запорожної миски, бо вона не наша.*

Запорожський, а, в. Запорожскій. *Що дід, а що жид, а що й запорожський козак.* Ном. № 7919.

Запорожчик, ка, м. Запорожскій козакъ. *Чи заступляється же то за хрещений люд наши запорожчики?* Стор. МПр. 50.

Запоросіти, сію, еш, гл. О свиньѣ: забеременѣть. *Тричи инча свиня на рк запоросіти.* Черниг. у.

Запороти, ріо, рєш, гл. 1) Распороть. 2) Носомъ запороти землю. Упасть ничкомъ, уткнувшись носомъ въ землю. *Добре його приняв, що аж носомъ запоровъ землю.* Ном. №4173.

Запороток, тка, м. Яйцо-болтунъ, изъ котораго не можетъ вывестись цыпленокъ. Мнж. 117.

Запороха, хи, ж. Пылинка, попавшая въ глазъ. *Запорохою в оці муляе.* Константиногр. у. *Й Солоха не запороха.* Ном. № 13222.

Запорошіти, ся. См. **Запорошувати, ся.**

Запорошувати, шую, еш, сов. в. запорошіти, шу, шиш, *гл.* 1) Начинать, начать пылить, сыпать (о сибгѣ и пр.). *Сніг то запорошитъ, то перейде, то зновъ запорошитъ.* МВ. (О. 1862. I. 92). 2) Запылять, запылить, запорошнить. *Перед нею став і сам Опанас, але не запорошенимъ ратаємъ.* Г. Барв. 347. 3) О глазѣ: засо-

рять, засорить. *Не дивись високо, бо запорошиши око.* Ном. № 2551.

Запорошуватися, шуюся, ешся, сов. в. запорошиться, шуся, шишся, *гл.* 1) Пылиться, запылиться. 2) О глазѣ: засориться. **Запорощати, шу, шиш, гл.** 1) О дождѣ: застучать каплями. *Доц у вікно запорощав.* 2) Заговорить быстро. *На його кризо закричала, залаяла, запорощала.* Котл. Ен. III. 59.

Запорток, тка, м.—**Запороток.** Употребляется какъ бранное слово въ привлеченіи къ дѣтямъ и въ смыслѣ заморышъ. Мнр. ХРВ. 26.

Запоручати, чу, чш, гл. Поручить.

Запоряд, нар. Одинъ за другимъ. Вх. Лем. 416.

Запорядити, джу, дш, гл.—**запорядок.** Распорядиться. Вх. Зн. 20.

Запоряджувати, кую, еш, гл. Начать распоряжаться.

Запорядити, дяю, еш, сов. в. запорядити, сяду, деш, *гл.* Завладѣвать, завладѣть, занять. *Молодий богослов запорядивъ, що митрополитъ оставивъ за мою дочкою.* Рк. Левиял.

Запорядити, джу, дш, гл. Занять чѣмъ. *Запосужена та бочка буряками.* Черк. у.

Запорядити, дяю, еш, сов. в. запорядити, сяду, деш, *гл.*—**Засагати, засягати.** *Показує глєпчикъ гарьничкого та сплєтєнкою на обидва ока—ї воно само одно очко кістичкомъ продуває, щобъ світу божого запорядити.* Г. Барв. 513.

Запорядити, ка, м. Подзатыльникъ.

Запохмурений, а, в. Нахмуренный, мрачный. Вх. Зн. 20.

Започати. См. **Започинати.**

Започинати, няю, еш, сов. в. започяти, чнѣ, нѣш, *гл.* Начинать, начать. *Мусимо, любі земляки, заходитись укупі всі живі коло тієї праці, що започали наши предки.* К. XII. 134.

Започити, чнѣну, нѣш, гл. Отдохнуть.

Запошувати, ваю, еш, сов. в. запошїти, шїю, еш, *гл.* Запошнвать; запошнть. *Одна шила, друга запошывала.* Мнж. 150.

Запошник, ка, м. Запошный ножъ, кинжалъ. *Виснув перед очима турецькимъ запошникомъ.* К. ЧР. 158.

Заправа, ви, ж. 1) Запросъ (при пропродажѣ). 2) Начинаніе, приготовленіе къ чему, матеріаль для чего-либо приготовленный. *Пропала вся прапра!* Черном. I

ажел шкода ї заправди! Лебед. у. 3) Приправа.

Заправди, заправки, нар. Въ самомъ дѣлѣ, дѣйствительно.

Заправжій, я, е.—Справжній. *Вста заправжній мертвись.* Драг. 62.

Заправити, ся. См. Заправляти, ся.

Заправки, (вои? ж.) мн. У Гончаровъ: посуда, оказавшаяся послѣ обжиганія съ небольшими трещинами, которыя подлежатъ задѣлыванію глиной, послѣ чего посуда вновь обжигается. Вас. 181.

Заправлявати, люю, еш, и.—Заправляти.

Заправляти, дяю, еш, сов. в. заправити, влю, виш, и. 1) Приправлять, приправить. *Заправляла борщ омею. Медову кичучу силу славою заправляе.* К. Досв. 113. *Заправлена горілка.* Водка, приготовленная съ кореньями, травами и пр. *Прибудь же, мій милий, в неділю уранці,—заправлю горілки в кристалевій пляшці.* Мет. 250. 2) Запрашивать, запросить, продавал. *Заправив як за батька.* Ном. № 10504.

3) Дрессировать, выдрессировать, приучать, приучить, управлять. *Біда тій курці, що на ній сокола заправляють на лоси.* Ном. № 1301. 4) Заряжать, зарядять, готовить, приготовить къ стрѣльбѣ. *Стрілочки струже да в лучок кладе, а з мучка бере да ї заправляе.* Чуб. III, 275. *Старший брат кониченька сідає, а підстарший ружжю заправляе, хотять туго зозуленьку бити.* Мет. 257. 5) Задѣлывать, задѣлать.

І ворота того саду кілками заправи. Мир. Н. 12. 6) Вставлять, вставить. *Вкрутив діаманти і заправив зо скла друї.* Вх. Уг. 239. 7) — носу. Точить, отточить косу. Желех.

Заправлятися, дяюся, ешся, сов. в. заправитися, влюся, вишся, и. Приправлять, приправиться (о кушаньѣ). **Заправлятися хрином.** Шутливо: ѣсть хрѣвъ съ квасомъ и постнымъ масломъ въ первый день великаго поста. Маркев. 164.

Запратітиса, гаюся, ешся, сов. в. запратітиса, гнуся, нешся, и. Желаться, пожелаться, захотѣться. *Що тобі ся запратіє?* Вх. Зн. 20.

Запранцюватіти, тію, еш, и. Покрѣться сифилитическими язвами, сдѣлаться сифилитикомъ.

Запрацьбувати, вую, еш, сов. в. запрацьбувати, цдюю, еш, и. Зарабатывать, заработать, приобретать, приобрести трудомъ. *Все, думаю, що небудь запрацюю*

собі. Роботи не боюсь. МВ. I. 24. *Я запрацювала прозову.* НВолын. у.

Запрелюгій, а, е. Очень злой. Вх. Зн. 34.

Запрѣт, ту, м. 1) Удержъ. *Віють вітри в стіну, запрѣту не мають.* Нп. 2) Запоръ. *Зробився у неї запрѣт у трунку, то ї на двір не ходила.* Новомоск. (Залобовск.).

Запретіти, ся. См. Запрещати, ся.

Запретіати, щяю, еш, сов. в. запретіати, щу, тиш, и. Удерживать, удержать. *Людам язика не запретиш.* Ном. № 6984.

Запретіатиса, щяюся, ешся, сов. в. запретіатиса, чуся, тишся, и. Отрекатся, отречься. *Одай три карбованці! Так він запретивсь: ні, каже, я не брав та ї їди!* Харьк.

Запрідух, ху, м. Очень крѣпкая водка. Желех.

Запрідуха, хи, ж. Очень крѣпкій табакъ.

Запримітати, чу, тиш, и. Примѣтить, замѣтить. *Я вже давно запримітила, що полюбила його.* Кв. Драм. 265. *Запримітила, що у Пилипа і очі карі, і вуся шовкові.* Мир. Пов. I. 124.

Запріндитиса, джуся, дишся, и. Заприхотничать.

Запріскати, каю, еш, и. Забрызгать. *Онемиці стрілами на німців запріскали.* Мор. 133.

Заприсягати (ся), гаю (ся), еш (ся), сов. в. заприсягти (ся), гну (ся), неш (ся), и. Клясться, появляться. *Свята присяга передо мною, заприсягавсь бути слушю.* Чуб. V. 386.

Запрічастіти, ся. См. Запрічащати, ся.

Запрічащати, щяю, еш, сов. в. запрічащати, щу, стіш, и. Приобщать, приобщить св. даромъ. *Прости згорою запрічастити.* Г. Барв. 151. *В четвер уже не остава, а в п'ятницю його запрічастили.* Стор. I. 259.

Запрічащатиса, щяюся, ешся, сов. в. запрічащатиса, щуся, стішся, и. Приобщаться, приобщиться, принимать, принимать причастіе.

Запріщити, щу, щияш, и. Покрѣть прищами.

Запріщитиса, щуся, щияшся, и. Покрѣться прищами.

Запрятелювати, люю, еш, и. Подружаться, сдѣлаться друзьями. Г. Барв. 372.

Запроваджати, **джаю**, **еш**, **сов. в. запровадити**, **джу**, **диш**, **гл.** 1) Заводить, завести; отводять, отвести; относить, отнести. *У нову ю комірочку запровадять.* Чуб. V. 304. *Попові пишу сіру корову, щоб мені запровадити гарно до вробу.* Грин. III. 285. 2) Заводить, завести, учредить, учредить. *Запровадив школи і друкарню в Раківі і Білгороді.* Стор. МПр. '44. *Нового не запроваджай, старовини держись.* **Ном.** № 685.

Запровадження, **ня**, **с.** Заведеніє, учрежденіє.

Запротірити, **рю**, **риш**, **гл.**—**Запротирити.** *Нехай куди запротирить так, щоб тільки миші та пацюки про те знали.* Гул. Арт. О. 1861. III. 102.

Запроданець, **ндя**, **м.** Чолов'якъ, продаючийся кому, продаючийся изъ-за корыстныхъ выгодъ. Желех.

Запроданка, **ки**, **ж.** Женищина, продающаяся кому изъ-за корыстныхъ расчетовъ.

Запродати, **ся**. **См.** **Запрудувати**, **ся**.

Запрѣдувати, **дую**, **еш**, **сов. в. запрѣдати**, **даю**, **дася**, **гл.** Запродавать, запрудать, продавать, продать окончательно. *Ой коню мій, коню, коню вороненький, я ж тебе запродав за Дунай бигуренький.* АД. I. 271. *Ой мене не взято і не запродано, тільки ж мені світ не вієн ні в будень, ні в свято.* Чуб. V. 334. *Чи тебе завдано, а чи запродано?* Чуб. V. 744.

Запрѣдуватися, **дуюся**, **ешся**, **сов. в. запрѣдатися**, **даюся**, **сися**, **гл.** Продаваться, продаться кому; предаться на чью либо сторону изъ корыстныхъ побуждений. *Чорт каже до нього: запродайся мені.* Драг. 56.

Запропадати, **даю**, **еш**, **сов. в. запропасти**, **падю**, **деш**, **гл.** Совершенно пропадать, пропасть. *Бодай тії цуси марно запропали.* Чуб. V. 258.

Запропадатися, **даюся**, **ешся**, **сов. в. запропастися**, **падюся**, **дешся**, **гл.** Пропадать, пропасть. **Вх.** **Лем.** 416.

Запропале, **нар.** Напрасно. *Ти служив нам не запропале, тобі я добре заплачу.* Котл. Ен. V. 47.

Запропалій, **а**, **е.** Напрасный, тщетный. *Дурному про розумне балакати—запропали прія.*

Запропасти, **ся**. **См.** **Запропадати**, **ся**.

Запропасти, **ся**. **См.** **Запропащати**.

Запропащати, **щяю**, **еш**, **сов. в. запропащати**, **щю** **стяш**, **гл.** За твоєю головою

запропастила свій вік молодю. **Ном.** № 9147.

Запрѣсини, **син**, **ж.** **мн.** Приглашеніє.

Запросіти. **См.** **Запрошувати**.

Запротестувати, **тую**, **еш**, **гл.** Запротестовать. *Його муза запротестувала з усією енергією своєю против ледарства сильнихъ мира сього.* **К.** XII. 12.

Запротівити, **влю**, **виш**, **гл.** Повредить, подѣйствовать вредно. *Лік запротівив.* **Вх.** **Лем.** 416.

Запрохання, **ня**, **с.**—**Запросини**.

Запрохати. **См.** **Запрохувати**.

Запрѣхувати, **хую**, **еш**, **сов. в. запрѣхати**, **хаю**, **еш**, **гл.**—**Запрошувати**, **запросити**. *Просимо до хати!—запрохує Чіпка.* **Мир.** ХРВ. 365. *Хоч не наподоували, аби запротали.* **Ном.** № 11919.

Запрѣшувати, **шую**, **еш**, **сов. в. запрѣсити**, **шю**, **сиш**, **гл.** Приглашать, пригласить. *Запросила дівчинюлька трьохъ козаків пізно.* **Мет.** 89. *А хто тебе тут запросив?*—*Просила Ганяця.* Чуб. V. 678.

Запрута, **ти**, **ж.** 1) Палка въ плетні.

2) Палка, употребляемая при стигиваніи связаннаго. **См.** **Запручувати** 2.

Запрутити. **См.** **Запручувати**.

Запручатися, **чаюся**, **ешся**, **гл.** Начать сопротивляться, освободжаться. *Хотіє узяти дитину, а воно так запручалося, що я й пустив.*

Запручувати, **чую**, **еш**, **сов. в. запрутити**, **пручу**, **тиш**, **гл.** 1) Заплетать, заплестъ, задѣлывать, задѣлать дыру въ плетні. 2)—**Зацурувати**.

Запряганий, **а**, **е.** Бывшій въ упряжи. *Не сміє, кажеш, возити: та він уже тричі запряганий.* **Канев.** у.

Запрягати, **гаю**, **еш**, **сов. в. запрягати**, **жю**, **жеш**, **гл.** Запрягать, запрячь. *Учений, а конбили не запряже.* **Ном.** № 6058. *Запріг коня вороного та й одвідав.* Чуб. V. 661.

Запрягатися, **гаюся**, **ешся**, **сов. в. запрягатися**, **жюся**, **жешся**, **гл.** Запрягаться, запрячься. *Троє разом запрялись.* **Гліб.** 88.

Запрядати, **даю**, **еш**, **сов. в. запрядати**, **дю**, **деш**, **гл.** 1) Зарабатывать пряденіємъ. *Як запряде стара шматокъ хліба, то й їм.* **О.** 1862. II. 39. *Хоч буду запрядати, та буду тютюн кулувати.* **Ном.** № 12606. 2) Покрывать, покрыть витками (при пряденіи). **Запрядати** **снאלку**. Напрясть столько, чтобы вся шпудька покрылась витками. **Константиногр.** у.

Запрадат, ча, м. *Мені знов дала премудру дзюблінку міцкову та й запрадат деликатний.* Федьк. Пов. 14.

Запрядувати, дуо, еш, м. = **Запрадати**. По народн. вѣрваніямъ можно запрядувати дарогу кому нибудь, т. е. отъ того, что женщина прадеть, кому-либо не будетъ удачи въ промыслѣ, на который онъ отправляется. *Коли стрілець або рибар вибрався на ловлю, тоді у хаті не смів челядина прядти, бо она запрядув ему догору.* Шух. I. 239.

I. Запрядка, ки, ж. = **Засмажка**. Вх. Лем. 416.

II. Запрядка, ки, ж. Въ выраж. **У запрядці бѣти**. Бѣть запраженнымъ. Змiev. у. **Запрядати**. См. **Запрадати**.

Запрядка, ки, ж. Мѣсто, гдѣ прячуть или прячутся. Угор.

Запрядчѣ, рязжѣ, жѣш, гл. = **Запрядати**. Желех.

Запсувати, сую, ёш, гл. = **Зопсувати**. Мет. 373. *Старий біл ніколи борозни не запсуе.* Ном. № 8919.

Запсувати, тую, еш, гл. 1) Отростить брюшко. *Скільки не їж, то не забачатиєш, а запсуватиєш.* Мнж. 165. 2) Забеременѣть. **Запсувати**, каю, еш, гл. Застучать.

Запсуватися, куся, ешся, гл. Свертываться (о цѣпѣтахъ). *Над вечір перед заходом сонця майже усі квітки запсуютьсѣ, ссмаляють свої головки додолю.* Подольск. г.

Запсуванка, ки, ж. Яйцо, изъ котораго севозъ небольшую дырочку выпущено содержимое, а затѣмъ скорлупа наполнена смолой или воскомъ; употребляется при втрѣ навѣтти. Черк. у.

Запускати, каю, еш, сов. в. **запустѣти**, щѣ, стип, гл. 1) Впускать, впускать куда; вгонять, вогнать (о скотѣ). *А ми просо засієм, засієм!*—*А ми стадом запустим, запустим.* Мет. 297. 2) Пускать, пустить въ ходъ. *Моє діло, як кажуть, мірошницьке: запустити та й мовчи.* Ном. № 3114. 3) Запускать, запустить, погружать, погрузить; вонзать, вонзять. *Як на ляха козак налітає, в нього стис запуская.* Мог. 87. 4) — **чим** що. Подбавлять, подбавить во что какой-либо жидкости. *Горілка була у пляшці наче запущена перчівкою.* Новомоск. у. 5) Запускать, запустить, оставить безъ прсмотра, въ небреженіи. *Она жінка запустила діжоу, що вона і на діжоу не пахоже: около і в середині... позасихало тісто.* Грнн. I. 77. *Байрачок той колись,*

видно, і хорошенький був, тільки потім запустили. Сям. 217. 6) Теревені запустити. Начать болтать. Ном. № 12968.

Запуски, ків, м. мн. = **II. Запуст**. *На запуски як зав'язано.* Ном., стр. 282. № 524.

Запуски ополбика. При ловлѣ рыбы неводомъ зимою та прорубь, въ которую первоначально опускается неводъ. Вас. 187. Браун. 11.

I. Запуст, ту, м. 1) Густо выросшій лѣсъ, густая молодая заросль. Желех. Канев. у. 2) Живая изгородь. Вх. Зн. 20.

II. Запуст, ту, м. в **запустѣти**, тив, м. мн. *Заговѣнь Латин прибрався мов на запуст.* Котл. Ев. IV. 24.

Запустити. См. **Запускати**.

Запустати(ся), тако(ся), еш(ся), гл. = **Заплутати**, ся.

Запукати, хаю, еш, сов. в. **запукти**, хну, веш, гл. Запукать, запукнуть.

Запуклий, а, е. Опухшій.

Запукати, ся. См. **Запукати**, ся.

Запуквати, каю, еш, гл. Захныкать.

Зап'ясті, ся. См. **Запинати**, ся.

Зап'ястник, ка, м. Манжета (шерстяная). Вх. Лем. 416.

Зап'яса, ців, мн. Желѣзные бруски на внутреннихъ сторонахъ оси.

Зап'яток, тву, м. Тыль пятки (въ ногѣ), задникъ, заваблучье (обуви). НВолын. у. Гол. Од. 15. (Когда явились волки)—*Тут вибіло собак з десяток, із хати вийшло дуи із п'ятъ: „Тютю! беру! рои за зап'ятки!“ Усі гуртом на них кричать.* Алв. 78. Ум. **Зап'яточн**. *Ще й горошок не зійшов, тільки лободочки, витоптала же черевички, тільки зап'яточки.* Чуб. III. 95.

Зарабувати, бую, еш, гл. Начать грабить.

Заради, нар. Ряди, изъ-за. *Треба мритися заради дітей.* Г. Барв. 342.

Зарадіати, джу, диш, гл. 1) Посоветывать, помочь советомъ. *Ви нас за те своєю радою зарадите.* О. 1861. IV. 31. 2) Посоветь, помочь. 3) — **чим**. Употребить съ пользой, дать толкъ. *Літа же мої молодії, жаль мені за вами, а що ж бо я не уміла зарадити вами.* Мл. д. сб. 262.

Зарадіатися, джуса, дишся, гл. 1) — **ноб**. Посоветоваться, попросить совета. *Він повинен мене зарадитися.* НВолын. у. 2) Помочь себѣ.

Зарав, нар. Сейчасъ, немедленно. *Зарав не вїшають, а поперед розсудять.* Ном.

№ 7445. Чи так, то й так, каже він, та зараз до хвоста. Рудч. Ск. I. 1. Скажи, що зараз прийду. Харьк. Зараз Івана зв'язали, вивели його в чисте поле. Чуб. V. 930.

Зара́за, *зи*, *ж*. 1) Зараза. Не злякають тебе стріли, що летять удень на тебе, а ні болість в темну добу, ні зараза ополудні. К. Псал. 213. 2) Раст. Orobanchе Epithimum Dec. ЗЮЗО. I. 130.

Заразі́ти, *жу́*, *виш*, *л*. Заразити. Паршива вівця все стадо заразити. Ном. № 5987.

Заразі́тися, *жу́ся*, *вишся*, *л*. Заразитися.

Заразі́ха, *хи*, *жс*.=Зараза 2. ЗЮЗО. I. 130.

Заразі́чкн, *нар*. Сію минуту, сейчасъ. Вх. Лем. 416.

Заразлі́вий, *а*, *в*. Заразительный. Скажене, храни Божє, лише сїне заразливє. Ном. № 8167.

Заразлі́вість, *востн*, *жс*. Заразительность.

Заразні́й, *а́*, *б́*.=Заразливий. Хомера дуже заразна. Волч. у.

Заразо́м, *нар*. Сразу, въ одно время, въ одинъ приємъ. Слву козицьку виславляти, заразом похороц і весілля одправляли. Дума. Хто на яблуці ізоб'є десять яблук заразом. Рудч. Ск. I. 20. Не всі бо заразом. Ном. № 13732.

Зара́лити, *лю*, *лиш*, *л*. Пройти раломъ.—Чи заралано?—Заралано.—Чи заволочено?—Заволочено. Чуб. III. 49.

Заране́нька, }
Заране́нько, } *нар*. Ум. отъ зарані.

Зара́ні, *нар*. 1) Рано утромъ. Посію шевлію зарані в неділю. Чуб. V. 601. 2) Пораньше. Ну вже ж, мамо, сьогодні зарані утворюєся, зарані пообідимо, та піду хоч раз погуляю. Мир. Пов. I. 167. Ум. Заране́нька, заране́нько. Я заране́нька рушити у поле. Черниг. у. Заране́нько витопила ніч та й пішла в поле. Леб. у.

Зара́нній, *я*, *е*. Утренній. Вже на дворі світ заранній. Лавр. 24.

І. Зара́ння, *ня*, *с*. Утреннее время. Пісень співа поки з зарання, а далі спить, аж потіє. Ном., стр. 298, № 292.

II. Зара́ння, *нар*.=Зарані. Іде милій додому зарання. Чуб. V. 576. Ото, Рибко, шипуєся, добра своїх панів як ока стережи, зарання спати не впаєш, в соломі не біжи. Гул. Арг. (О. 1861. III. 84). Старі зарання повмірало. Шевч.

Зара́но, *нар*. Слишкомъ рано. Жінка його уданенька вмерла зарано. Г. Барв. 509.

Зара́нок, *нку*, *м*.=I Зарання. На розсвіті, на зараніи іще спали бусурмані. Мет. 374.

Зара́нше, *нар*.=Зарані. Коли б пан Фєб од переню заранше в воду не заліз. Котл. Ев. VI. 64. Писн, та й заранше приномъ. Ном. № 12096.

Зара́тува́ти, *ту́ю*, *еш*, *л*. Помочь, подержать. Прилц. у. Заратуй, ти й сам себе запратуй. Посл.

Зара́ту́нок, *неку*, *м*. Помощь, подержка, пособіє. Прилц. у.

Зарахува́ти, *ху́ю*, *еш*, *л*. 1) Просчитать. 2) Зачесть.

Зарахува́тися, *ху́юся*, *ешся*, *л*. 1) Обсчитаться. 2) Углубиться въ счеты.

Зарачкува́ти, *ку́ю*, *еш*, *л*. Пользѣти на четверенькахъ.

За́рва, *ви*, *жс*. Обрывъ, глыба земли. Угор.

Зарва́ти, *ся*. См. Зариватися, ся.

Заре́вті, *ву́*, *вєш*, *л*. 1) Заревѣть, издать ревъ. Лев зареві. Гліб. Арена звірем заревла. Шевч. 613. Ой заревло на порозі телятко. Чуб. V. 49. Пекельнеє свято по всій Україні сю ніч заревє. Шевч. 171.

Море повстало і заревло. Мог. 91. Зашуміла вода і заревла. Левцв. Пов. 351. Заревла страшенна буря. Кв. II. 307. Заревла великі дзвони. Хата, 87. І знову зіри заревла. Шевч. 565. 2) Заревѣть, заплакати. Пройшла уже й Покрова,—заревла дівка як корова. Ном. № 492.

Заре́готати́(ся), *чу́(ся)*, *чєш(ся)*, *л*. Захотати. Мертвий би, здається, зареютав. Ном. № 12628.

Заре́кті, *ся*. См. Зарікати, ся.

Заре́петува́ти, *ту́ю*, *еш*, *л*. Закричати, зарогланити. Зарепетувала не своїм юлосом Зося. Левцв. I. 365.

Заре́чі, *чу́*, *чєш*, *л*.=Заре́кти. Желех. Заре́штува́ти, *ту́ю*, *еш*, *л*. Арестовать. **Заржа́віти**, *вію*, *еш*, *л*. Заржавѣть. Та вже шаблі заржавіли. Нп. Була колієс правда, та заржавіла. Ном. № 6835.

Заржа́ти, *жу́*, *жєш*, *л*. Заржать. Ой заржи, вороний коню, та під круту юру йдучи. Мет. 55.

Заржа́ти, *заю*, *еш*, *л*.=Заржати. Він заржав. Шух. I. 89.

Зара́бля́ти, *лю*, *лиш*, *л*. Заработать рыбной ловлей. Що зарібалимо, тим ділимось. Азовск. (Стриженск.).

Зарі́бити, *блю*, *биш*, *л*. Развести,

ванустить рыбы в прудъ. *Треба б купити пудів два риби та зарибити ставок.* Могил. у.

Зарібок, бжу, м. Рыба, впуценная в воду для расплода. Могил. у.

Заривати, ваю, еш, сов. в. заріти. рію, еш, м. Зарывать, зарыть. *Узяв того сина і обив та її зарив під корито.* Рудч. Ск. I. 43. *Упав так, що аж носом зарив.* Ном. № 6634.

Заривати, ваю, еш, сов. в. заривати, рву, вѣш, м. Затрагивать, затронуть. *Що за диво отсей Люборацький,—думами його соучні: з ким не зарив, все знакомий, все дружить.* Св. Л. 266.

I. Зариватися, ваюся, ешся, сов. в. заривтися, рився, ешся, м. Зарываться, зарыться. *Зарився, як свиня в бані.* Ном. № 13784.

II. Зариватися, ваюся, ешся, сов. в. заривтися, рвуся, вѣшся, м. 1) Начинать, начать рваться. *Катря як скричить, зарвется до хати,—я її за поперек вхопила, у сина назад одкинула.* МВ. II. 112. 2) Порываться. *Вже Катря сама до їх бігати заривалася.* МВ. II. 126. 3) Начинать, начать споръ, ссору. *Не заривайся з багатиром, бо він судив підкупе.* НВолны. у.

Заривкуватий, а, в. Сварливый, заводящий ссору. НВолны. у.

Заригати, гаю, еш, м. 1) Начать отрывивать. 2) Запачивать рвотой.

Заригбувати, вую, еш, сов. в. заригувати, гую, еш, м. Сметивать, сметать (о шитьѣ). Прилц. у.

Заридати, даю, еш, м. Зарыдать. *Ой зачула мати... заплакала, заридала.* Чуб. V. 152.

Заривати, каю, еш, м. Зарычать. *I мов ті леги молодні з усіх боків зарикали.* К. Псал. 51.

Заривати, наю, еш, сов. в. заривути и заривути, ну, вѣш, м. Погружаться, погружаться в воду, потопать, затонуть. *Ті (Петро й Павло) перейшли поверх води, а ніп почав заривати, зарину по пази.* Чуб. I. 158. *Нехай туга зарне на дно моря.*

Зарипти, плі, пійш, м. Заскрипѣть. **Заріти, ся.** См. Заривати, ся.

Заричати, чү, чийш, м. Заревѣть. *Корова... прийшла домія та її заричала.* Ном., стр. 304. № 496. *Вів зариче.* Шух. I. 89.

Заричати, чу, чийш, м. ? Встрѣчено в загадкѣ: *Из вечора заричив, ік повночі эхандричив, ік світу заричив.* (Загадка:

хліб учинить і замисить і в ніч посадить). Грин. II. 312.

Заріб, робу, м. См. Зарібок.

Зарібувати, кую, еш, м. Заработывать, вѣть заработки, ходить на заработки. *Він зарібує.* Вх. Лем. 416.

Зарібний, а, в. Живущій заработками; нанимающийся. *Я чоловік зарібний.* НВол. у. **Зарібник, кв,** м. Человѣкъ, живущій заработками, рабочій, работникъ. Желех. **Зарібница, ці, ж.** Женщина, живущая заработками, работница. Желех.

Зарібок, бжу и **заріб, робу,** м. Заработокъ. *Більше зарібок матимеш.* Ном. № 10660. *Чи не однаковий хліб, де його заробити,—аби зарібок був чесний.* Г. Барв. 142. *Як отак він правувати не та хазяймуватиме, то ніякою заробу не буде ні йому, ні людям.* Лубен. у.

Зарівна и **зарівно,** нар. Поровну, ровно, наравнѣ; однаково; все равно. *Укупі працис (панач та лакей—діти) і усе у них зарівно.* Мнж. 70. *Кождою зілля узяти зарівно.* *Вона ділить все зо мною—зарівно чистя з бідю.* Чуб. V. 519. *Йому зарівно, чи дома, чи ні.* Каменец. у. *Коли не Галля, то хай і... Варвара буде, а я зарівно пропав, бо не буду любити.* Св. Л. 319.

Зарівновати, нюю еш, сов. в. зарівняти, няю, еш, м. Равнять, сравнять. *Благородним нашим трутом рови зарівняем.* К. Досв. 179.

Зарід, роду, м. Зародышъ. Желех.

Зарідливий, а, в. Урожайный. *Сей рік зарідливий буде.* МВ. О. 1862. I. 74.

Зарідок, джу, м.—Зарід. К. Цн. 316.

Заріжок, жку, м. У колевниковъ: при разрѣзванні вожи поперечными кусками на семь кусковъ (начиная отъ хвоста) заріжок—последній кусокъ, находящийся передъ рогами. Сумск. у. (Ефименко).

Зарів, ву, м. Убой. *На зарів. На убой, чтобы зарѣзать. Півня на зарів несуть, а він каже: кукуріку!* Ном. № 6187. *Я овечок ти нас, Боже, на зарів роздав неситим.* К. Псал. 106.

Заріза, ви, зарізака, ки, м. Убийца, людорѣзъ, рѣзникъ. *Піймали одного зарізу.* Котл. Ен. V. 54. *Заюшився маляком, мов лютий зарізака.*

Зарізати, жу, жеш, м. Зарѣзать. *Хоч заріж, то не хоче.* Ном. № 2636.

Зарізатися, жуся, жешся, м. Зарѣзаться. *Вийшов я з ножем в халля з броварською мѣю, щоб зарізатися.* Шевч. 420.

Зарізіяка, ки, м.—Зарізака. *Як несли*

покійника біля тюрми, то виводили і зарізкаю черкеса. О. 1861. VII. 5.

Зарік, рбѣу, м. Зарокъ, обѣтъ. Зарік положив не женитись. Г. Барв. 14.

Заріканий, а, е. Давшій зарокъ, обѣтъ. *Ті, що постанѣ в понедѣлок, зовуться „зарікани“.* МУЕ. III. 33.

Зарікання, ня, с. Зарокъ. *Не вважаючи на своє зарікання, він мусив після вечері знов танцювати.* Левич. Пов. 56.

Зарікати, каяю, еш, сов. в. заректá, речú, чбш, гл. Закливать, клясть, просить. *Княгиня Райна, вмѣраючи, зарікала сина не піддається католицтву.* Стор. МПр. 63.

Зарікати́ся, каяю́ся, ешся, сов. в. заректá́ться, чýся, чбшо́я, гл. Давать, дати зарокъ, обѣтъ. *Я не зарікаюся з бусурманами ще лучше побитись.* Макс. (1849). 85. *Не зарікайся всього робити, тільки свого уха вкусити.* Ном. № 2620. *Зарічуся та й не піду до чужої жінки.* Чуб. V. 673.

Заріння, ня, с.—Зарінок. Желех.

Зарінок, нѣу, м. Берегъ, покритий мелкими камешками.

Зарічче, ча, с.—Зарінок. Желех.

Зарість, рости, жс. Рубецъ, слѣдъ бывшей раны, поврежденія (на деревѣ). Каменец. у.

Зарічаний, а, е. Любичій противорѣчать. *Добре, що ви такі собі на натуру пологі,—байдуже, мовчите собі; а як мій син, то лихо! Йому слово чи дві, а він тобі десять,—такий зарічаний, усе насупроти йде.* Васильк. у.

Зарічаний, на, м. Житель зарѣчя. *Превражій тій зарічане,—вони живуть за водами.* Лавр. 43.

Зарічанка, ки, жс. Живущая за рѣкою. *Як напало на мене сім зарічанок, а я сама, то насили відризлась.* Ном. № 3343.

Зарічанський, а, е. Приналежачій зарѣччымъ жителямъ.

Зарічний, а, е. Зарѣчний.

Зарічок, чка, м. Рѣчної рукавъ. Канев. у.

Зарічча, ча, с. Зарѣчье.

Зарішати, шаю, еш, сов. в. зарішіти, шú, шйш, гл. Окончателно рѣшати, рѣшати. *Видно їм (панам) наші руки подобалься,—зарішав сивоголовий дід.* Мир. ХРВ. 57.

Зармутитися, чýся, тїшся, гл.—Зармутитися. Угор. Гол. III. 490.

Зармúток, тѣу, м.—Смúток. Угор. Гол. III. 132.

Зарно, нар. Завидно. *Чи вже йому*

зарно стало на той стіжок? Рудч. Ск. II. 209.

Зарнúти. См. Заринати.

Заробити, ся. См. Заробляти, ся.

Заробітний, а, е. 1) Дающій заробітокъ. *Краї заробітний.* 2) Зароботанний. Кв. П. 304.

Заробіток, тѣу, м. Заробітокъ. *Пишов він на заробітку, заробив грошей рубля мабути із сто,—приніс додому.* Рудч. Ск. I. 164. *Наймит жеде тяжкого заробітку.* К. Іов. 11. *Ой іркі ж мої заробітки, плачуть дома мої дітки.* Чуб. V. 789.

Заробітошно, нар. Можно заробити, есть заробітокъ. *Тепер заробітошно не тільки у Харкові, але й на селі.* Харьк. у.

Заробітчанин, на, м. Робітник, идущій на заробітки. Мир. ХРВ. 68.

Зароблені́на, ни, жс. Зароботанная плата, зароботанная деньга. Желех.

Заробля́ти, ляю, еш, сов. в. заробі́ти, блю́, биш, гл. 1) Заробатьвать, зароботать. МВ. II. 7. *Тиждень козак заробляе, за один день пропивае.* Макс. *Що заробила?—Кусок сала.* Чуб. III. 108. 2) Зарслуживать, заслужить. *А што мене поїду, заробить спасіння.* Чуб. V. 9. 3) Задѣльвать, задѣлять. *Кімчі основи, що були прив'язані до куснів полотна у воротил, не можуть бути зароблені, вони полишаються яко тороки.* Шух. I. 259. 4) Опачкивать, опачкати. *Заробили, сорочку ззаду!* Лебед. у.

Заробля́тися, ляю́ся, ешся, сов. в. заробі́тяться, блю́ся, би́шся, гл. Запачкиваться, запачкаться. *Заробився як чорт.* Ном. № 6649.

Заробля́чий, а, е. Живущій зароботками. *Я зароблячий чоловік.* НВольн. у.

Зарббок, бѣу, м.—Зарібок. Гол. I. 351.

Зароботя́щий, а, е. Могущій хорошо заробатьвать, вмѣющій хороші зароботки. *Найшовъ чоловік у прійми. Люде кажуть—добрий і зароботлящий: і тесля, й столяр, і чоботарь,—до всього здатний.* Г. Барв. 264.

Зароді́ти, джú, дшш, гл. Уродить. *Зароди, Боже, жито, пшеницю, всяку пашницю!* Мет. 344. *Добра пшениця зародила.* Мнж. 83.

Зароді́тися, джú́ся, дшшся, гл. 1) Зародитися, зачатися. *Курчата в яйцях через тиждень узаче й зародились на лежанці під квочкою.* Рк. Левич. 2) Родитися, уродиться. *Катря не в матір зародилася—палка, прудка дівчина.* МВ. II. 76.

Зародок, *дву, м.* Зародышъ, embryo. *Стоить стоить до неба, на нїм 12 мїзд, в кожодї мїзді по 4 яйця, в кожодїм яйці по 7 зародків.* (Загадка: рік). Чуб. I. 314. Ум. Зародочок.

Зарожбдний, *а, в.* Урожайний.

Зарожбно, *нар.* Урожайно. *Цього году зарожбдний було на хлїб, як торїк.* Ека-теринасл. у.

Зарожений, *а, в.* Имѣющій зародышъ. *а ожене яйце.* Лебедн. у.

Зароїсь, *роїся, їсья, л.* Зароїться. *Бв. I. 165. Рече—ї хмарами з'явились пєскї музи, і скнннї навкрупи роїми зароїсь.* К. Псал. 241.

Заросїти, *шў, снш, л.* Оросить, за-почить вь рось (одежду, обувь).

Заросїтися, *шуся, сншся, л.* Изма-чиваться вь рось. *Де ти в чорта воло-чисся? Заросисся, замочисся?* Чуб. V. 472.

Зарослий, *а, в.* Заросшій. Левил. Пов. 192.

Зарослі, *лів, ж. мн.* Заросль. *Промїж тї зарослі на полянах і проїскаха росла висока трава.* Стор. II. 118.

Заросся, *ся, с.* Мїстность за р. Росью. Желех.

Заросїти, *тїю, еш, сов. в.* заросїти, *стў, тєш, л.* Заростать, зарости. *Дєїр зарїс бур'яном.* МВ. II. 70. *Бодай тая річка очеретом заросла.* Чуб. III. 123.

Заросїтка, *ки, ж.?* Ум. Заросїточка. *Тє-пер же я заросїточка, не бачила ні вирос-їточка.* Чуб. V. 1116.

Заросїновий, *а, в.* Находящійся за р. Росью. Желех.

Заросїкати, *каю, еш, л.* Захрюкать. *Заросїкаємо по свинїчїй.* Хата. 130.

Заросїний, *а, в.* Заросшій. *Стоїть яблунька така заросїнена бур'яном, що ї не видно.* Рудч. Ск. II. 55. *Стоїть кри-ниченька така заросїнена.* Рудч. Ск. II. 58.

Заросїний, *а, в.* Покритий росой. *Заросїана грєчка.* Рудан. I. 51.

Заруб, *бв, м.*—Зарубка. Шух. I. 171.

Зарубїти. См. Зарубувати.

Зарубина, *ни, ж.*—Зарубка. Ум. За-рубїнна. *У зарубинки грїзї поналазило, так нїяк не витирається.* Черниг. у.

Зарубка, *ки, ж.* Зарубка, насїчка. Сумск. у. Ном., стр. 300, № 348. Рудч. Чп. 249. Ум. Зарубочка.

Зарубувати, *бую, еш, сов. в.* зару-бїти, *бїю, еш, л.* 1) Зарубувать, зару-бїть, убить рубящїмъ орудїємъ. *Коня вїзь-*

муть і потружєчку, тебе зарубають, мою душечку. Чуб. V. 95. 2) Дѣлать, сдѣлать зарубку, насїчку. 3)—язим. О лошади: рани-ти язькъ травкою. Шух. I. 211. 4)—себѣ. *Ограждаться, оградиться, зацїтитися.* *Ої пїду я в полонину та в зелену пушу, там я себє зарубаю, нїкого не пушу.* Шух. I. 203.

Заружка, *жа, с.* Солончакъ. *По заружках скот грїзе землю.* Радам. у.

Зарўка, *ки, ж.* Поручка, поручитель-ство. *Нашї молодї мрїї знайшли в Шев-ченковї... заруку своїї будущини.* К. XII. 14. *Змовленая Марусенька... положила білу руку на заруку.* Мет. 124.

Зарукований, *а, в.* Обрученний. *Чер-каї, милїї, черкаї до білого рана: я к тобі не вїйду, бо'м зарукована.* Гол. II. 234.

Зарўмати, *маю, еш, л.* 1) Заплакать. *Годї вже, годї, а то ї я заруваю.* МВ. (О. 1862. III. 49). 2) Заплакать (глаза). *Ої сіла, задумала, карї очї зарумала.* Мет. 114.

Зарўсати, *саю, еш, л.*—Зарўсати. *Чою се, дурно, плачєш?.. зарўсая очї.* К. ПС. 67.

Зарум'їняти, *ню, ниш, л.* Зарумя-нить.

Зарум'їнитися, *нюся, нишся, л.* За-рум'їнятися. Хата, 189.

Зарусїняти, *вію, еш, л.* Сдѣлаться русымъ.

Зарўти, *рўю, еш, л.* Заревѣть? *Заруй, турє, буйний турє, буховинський турє!* Федьк. (Ватра, 104).

Заручання, *ня, с.*—Заручини. *Там сидїло аж два янгол, вони собі раду рад-или: „Та ї полинем на заручини, де Га-лочка заручається“.* Грин. III. 470.

Заручїти, *чїю, еш, сов. в.* заручїти, *чў, чнш, л.* 1) Обручать, обручить. *А вже ж твою дївичоньку заручили люде.* Чуб. V. 111. 2) Только сов. в. *Наставить руки? Примѣръ см. при словѣ занонити.*

Заручїтися, *чїюся, ешся, сов. в.* заручїтися, *чўся, чншся, л.* 1) Обручат-ся, обручатися. *Галочка заручається, од матїнки одрїзняється... Од батенька од рїднєнього до свєкорка неймовїрнєнього.* Грин. III. 470. 2) Ручаться, поручитися. Константиногр. у.

Зарўчини, *чнн, ж. мн.* Обрученїє. О. 1862. IV. 6. МУЕ. III. 74. *Лєтїм, брацїя, на заручини: там Маруся зару-*

чається, од бітенька одлучається, до сюрка прилучається. *Мет.* 127.

Заручити, ся. См. Заручати, ся.

Зарюмати, маю, еш, м.—Зарумати. Сама сіла задумала, карі очі зарюмала. *Мет.* 75.

Зарюмсати, саю, еш, м.—Зарюмати.

Зарюмсатися, сяюся, ешся, м. Имѣть заплаканые глаза.

Зарябіти, бію, еш, м. Зарябить, запестрѣть. У Христї... зарябіло у очїх. *Мир.* Пов. II. 51.

Заряд, ду, м. Правленіє, управленіє. Жел.

Заряджувати, джую, еш, сов. в. зарядити, джѣ, диш, м. 1) Преимущ. сов. в. Управлять, завѣдывать. 2) Приправлять, приправити, सदобрити (кушавье, напр. сметаной). Желех. Вх. Зн. 20. 3)—*брагу*. Заваривать, заварити брагу. *Брагу зарыз зарядили.* Мкр. Н. 20. См. Заряжати.

Зарядити. См. Заряджувати и заряджати.

Зарядка, ки, ж. Сметана. Желех. Вх. Зн. 20.

Заряжати, жаю, еш, сов. в. зарядити, жѣ, диш, м. Заряжать, зарядити. Заряжайте ясне ружжею чорним порошком. Чуб. V. 1011. Узвѣ джура, та узвѣ мийлий пістолї заряжати. *Мет.* 401.

Зарязъ зі, ж. Раст. Hieracium angusticum. Лв. 99.

Зарясніти, нію, еш, м. 1) Густо открытыя плодами, листьями. 2) Переносно: запестрѣть красивыми одеждами. *Посакуймо заставцину козацьку,—нехай крунас юлота зарясніє.* К. ЦН. 223.

Зарятівувати, вую, еш, сов. в. зарядувати, тѣю, еш, м. Помогать, помочь, давать, дать помощь въ бѣдѣ, поддерживать. *Спасибі тобі... що це ти мене послухив та зарядував.* Меж. 142. *Гришми зарятуйте на подушине.* О. 1862. IX. 7. *Всякого зарядували, чим хто побідкається.* ЗОЮР. Пов. 1. 285. *І сам юлоду й холоду не знає, бо й його люде зарядували, як ч м треба.* Г. Барв. 137.

Зарятівуватися, вуся, ешся, сов. в. зарядуватися, тѣюся, ешся, м. Одолжаться, одолжить, подучать, получить материальную поддержку, занять. *Се я у чоловіка зарядувався, та й оплатив податї.* Екатериносл. у.

Засада, ди, ж. 1) Основаніє, основа. 2) Засадоченіє; тюрма. *Десь моя дружина сидить у засадї, сидить у засадї в великій досадї.* Чуб. V. 342.

Засадець, дця, м.—Засадьок. *Мирг. у.* Слов. Д. Эварн. Ум. Засадици, засадиччю. *Жінка вибере із дімі тісто та маленькій засадиччок посадити.* ЗОЮР. II. 32.

Засаджувати, джую, еш, сов. в. засадити, джѣ, диш, м. 1) Засаживать, засадить. *Курол наробили, курок засадили.* Макс. (1849), 104. 2) Засаживать, засадить (огородъ, садъ и др.). 3) Засаживать, засадить, посадить, закладывать, заключивать. *Засадили у темну темницю.* Чуб. V. 396. 4) Вытыкать, воткнуть, всовывать, всунуть. *Ниж в червоу засадиш.* Котл. Ен. III. 23. *Засадило руку та й витягло гайоку.* Глѣб. 56.

Засадиственный, а, в. Плотный, дюжий. Вх. Лем. 417.

Засадиці, см. Засаджувати.

Засадиць, ча, м.—Засадьок.

Засадиный, а, в. 1) Объемистый, большой. *Цє засади кулі: більше двадцяти кулі не візьми на воза. Засади пуліки, хоч по три рої накидай.* Брацл. у. *Не треба, казано, дужє засади снаги в'їмти, бо не висадиш і на вила.* Могила. у. 2) Крепкий. *Засади коні.* Каменец. у. 3) Солидный. *Безтешина буди: чобольк засадиный, не ледито яке.* Брацл. у. 4) Засадна зима. Продолжительная и постоянная зима. НВолын. у.

Засадицьк и засадицьчок, чва, м. Ум. отъ засадець.

Засадицьк, дька, м. Хлѣбъ изъ остатковъ тѣста, послѣднимъ сажаемый въ печь; обыкновенно онъ меньше другихъ.

Засакраментуватися, тѣюся, ешся, м. Приобщитися св. таинъ. Черк. у.

Засалобняти, ню, ниш, м.—Засандрити. *Оце так засалобнив, що його і чортяка тепер не витягне.* *Мирг. у.* Слов. Д. Эварн.

Засалити, ся. См. Засалювати, ся.

Засалювати, люю, еш, сов. в. засалити, лю, лиш, м. Засаливать, засалить, вымазывать, вымазать саломъ. *Глянь, як засалив рукава.* Харьков.

Засалюватися, лююся, ешся, сов. в. засалитися, люся, лишся, м. Засаливаться, засалиться, вымазываться, вымазаться саломъ. *Ой їж, кумо, іробия, не засалюйся!* Грин. III. 695.

Засандрити, чу, чиш, м. Всадить, всунуть, воткнуть. *Так засандрити коляку в землю, що й чортяка не витягне.* *Мирг. у.* Слов. Д. Эварн.

Засандритися, чуся, чишся, м. Въ загадкѣ: *Звечора заяричилося, а к сві-*

моє засандричилось. (Діжка з кістом).
Мнж. 174.

Засанатися. См. Засануватися.

Засануватися, паюся, епся, м. Запыхиваться, запыхаться. *Втомивсь, засанувсь, спотикався.* Котл. Ен. III. 20.—*Чого ж ти так засанувась?*—*Я мовчу: не здихнусь.* Г. Барв. 397.

Засатаряти, рю, ршш, м.=Запрогортити. 1) *Оце так засатарити, що й сам не знайду шанки.* Екатеринбург. у. Слов. Д. Эварн. 2) *Засатарит мене чоловік сюди, у кіс, а сам геть і подався.* Мвргор. у. Слов. Д. Эварн.

Засарятися, рбся, ршся, м. Поссориться.

Засватати, таю, еш, м. Посватать. *Того ж дня, як Катря їм згордувала, за сватав друку дівчину.* МВ. II. 132. *А кого за тебе засватаєм?* Грин. I. 205. *Прійшов Євхимка, заплакав: „хтось мою Марійку засватав“.* Чуб. III. 207.

Засвататися, таюся, епся, м. Посвататься. *Поздоровляю тебе засватавшись.* Кв. Драм. 188.

Засвапшувати, кую, еш, м. Начать исполнять обязанности свашни.

Засвербїти, біти, м. безл. Зазудить, зачесаться. *Венери серце засвербіло од жалю, що Еней стомак.* Котл. Ен. VI. 73.

Засвистати, щу́, щеш и засвистіти, щу́, стїш, м. Засвистеть, засвистать. *Зависталим козаченки в поход з полуночі.* Макс. (1849), 140. *Вітер буйний знявся, засвистів.* Мог. 124.

Засвідчєння, ня, с. Засвидѣтельствование, свидѣтельство, удостовѣреніе. Черк. у. *Смутна пісня с историчне засвідчення важкого минушого життя.* Ловиц (Правда, 1868, 484). *Піди, хай піп дасть засвідчення.* НВолын. у.

Засвідчити. См. Засвідчувати.

Засвідчувати, чую, еш, сов. в. засвідчити, чу, чшш, м. Свидѣтельствовать, засвидѣтельствовать.

Засвітати, тїло, еш, м. Свѣтать. *Ще і на мойх воротях сонце засвітає.* Ном. № 4886. *Межи двома світлоньками тем рано засвітало.* Рк. Макс.

Засвітати, ся. См. Засвічувати, ся.

Засвігла, нар. Засвітло. *Несуть траву, де що запали, щоб засвітла повечерять.* Шевч. 180.

Засвічувати, чую, еш, сов. в. засвітити, чу́, тиш, м. 1) Зажигать, зажечь.

Шевч. 257. *Засвічу я свічку, перебреду річку до моєї миленької зоть на одну нічку.* Мет. 113. 2) Только сов. в. Засвѣтить, засіять. *Колись і в наше віконце засвітить сонце.* Ном. № 4886. *Місяць у віконечко засвітить.* МВ. II. 9. *Засвіти, Боже, з раю нашому короаю, щоб було виднесенью краяти дрібененьку.* Маркв. 101. *Аж зірницї засвітили.* Искры изъ глазъ посыпались. Ном. № 6628. 3) Тїлом засвітити. Показать голое тїло. *Волбєсям засвітити.* Открыть волоса (о замузней женщинѣ). Ном. № 3994.

Засвічуватися, чуюся, епся, сов. в. засвітитися, чу́ся, тишя, м. 1) Зажигаться, зажечься. *Чом ти досі не світиш?*—*Та ніяк ляма не засвічується.* 2) Только сов. в. Освѣтяться, засвѣтяться, засіять. *Ой чому, чому у слову дому так рано засвітилось?* КС. 1883. II. 371. *Він як уледїв дівчину, аж очі йому засвітилися.* МВ: *Город, мов на свято, засвітився. Мені тепер саме на веселу життя засвітилось.* Г. Барв. 10. *Каганцї в бчач засвітилися.* Искры изъ глазъ посыпались. Ном. № 3982.

Засвоїти. См. Засвоювати.

Засвоївати, воюю, еш, сов. в. засвоїти, вою́, їш, м. Присваивать, присвоить. *Велику материзму мала, а з тим добра вона не знала... Брат все, що лучше, засвоїв.* Мкр. Г. 18.

Засвяткувати, кую, еш, м. Запраздновать. *Засвяткували вже оці жиди.* Черк. у.

Заселїти, ся. См. Заселювати, ся.

Заселїще, ща, с. Заселенное мѣсто.

Заселювати, лую, еш и заселїти, лїю, еш, сов. в. заселїти, лїю́, лиш, м. Заселять, заселить. Аф.

Заселюватися, луюся, епся и заселїтися, лїюся, лишся, м. Заселяться, заселиться. *Я знаю сей край, як він тільки що заселюся.* Стор. II. 9.

Засєра, ри, об. Неястоплотный челоуѣкъ.

Засївїти, вію, еш, м. 1) Посѣдѣть. 2) Засѣрѣть. Аф. 434.

Засїджувати, джую, еш, сов. в. засїдїти, джу́, диш, м. 1) Просиживать, просидѣть. *Гість лави не засидить, міжка не залезить.* Ном. № 11939. 2) Насидѣть. *Засиджене яйце.*

Засїджуватися, джуюся, епся, сов. в. засїдїтися, джуся́, дишя, м. Засиживаться, засидѣться. *Як тільки було поуче*

дзвін, то вже ні заграється, ні засидиться. Зоя звеліла не давати балато пляшок на стіл, щоб духовенство не засиджувалось. Левци. I. 395.

Засіляти, ляю, аш, сов. в. **васляти, шлію, плеш, гл.** 1) Засялять, засялять. 2) Ссылать, сослать. *Туди тебе заилють. де козам роги правлять.* Ном. № 3631. 3) Посылат, послать, присылат, присялять. *Засилай, посилай, серденьтко мое, частенькіі листи.* Мет. 24. *Москалів засяв царь, та й пришили.* Черк. у. *Старостів засіляти.* Святать. *Засяв він старостів та й хустки побрав.*

Засіляти. См. Засялювати.

Засілювати, люю, аш, сов. в. **засіляти, лю, лиш, гл.** 1) Усиляють, усилять, подкрѣплять, подкрѣпять. *Вона тебе ні в чому за руку не веде, вона тільки твої розум засилою, щоб сама ти свій шлях пізнала.* К. Д. Серце. 29. 2) Вдѣвають, вдѣть; всовывать, всунуть. *Засилити нитку в голку.* Желех. Вх. Зп. 39. *Дірка була викопана в стіні невелика: так тільки можно було руку туди засилити і витягти що-небудь поблизу.* Новомоск. у. 3) Прикрѣплять, прикрѣпять, привязать (веревку, дѣпъ и пр.). Желех.

I. Засілка, ки, ж. Пипца, що-либо подкрѣпляющее силы—пицца или напиток. Желех.

II Засілка, ки, ж. Ушко, отверстие для вдѣванія нитки, снурка и пр. (въ иглѣ и пр.). Желех. Вх. Зп. 20.

Засілок, лку, м. Помощь, подкрѣпленіе, поддержка. Желех.

Засіяти, няю, аш и **засіяпати, пяю, аш,** сов. в. **засяўти, снў, нещ, гл.** 1) Засяпать, заснуть. *Серед миру я лялаю, тихо засинаю.* К. Псал. 7. *Ходила, блудила та й заснула, прийшов Гриць мій,—я й не чула.* Лавр. 55. *Заснули думи, серце спить.* Шевч. 224.

Засіяїти, няю, нящ, гл. Засянить.

Засіяїтися, няся, нящся, гл. Сдѣлаться свиньмъ. *Засіяїлось полотно.* НВольнск. у

Засіяїти, няю, аш, гл. Засяїть. *Засіяїли понад Дніпром високі могили.* Шевч. 30.

Засіяїтися, няюся, ащся, гл. Засяїти. *Сине море засіялося.* Чуб. V. 985.

Засіпа, пу, м. и **васіпа, пи, ж.**—Приспа. Вх. Уг. 359.

I. Засіяпати, пяю, аш. 1) = Засяпати. 2) Сов. в. **засяпати, сплю, сплш.** Засяпать,

заспать, подолгу спать. *Щоб хазяйка не засяпала, до корови рано вставала.* Ном. № 254. 3) Сов. в. **засяпати, сплю, сплш.** Забивать, забыть что-либо за сномъ, послѣ сна. *Любовіє ні заїсти, ні закити, ні заспати.* Г. Барв. 449.

II. Засіяпати, пяю, аш, сов. в. **засяпати, плю, плеш, гл.** 1) Засяпать, засяпать. *Засявав їй очі борошно.* Грин. II. 337. *Його життя засяла з неба сірка.* К. Юв. 40. *Поховали. Засяпали домовину.* Г. Барв. 208. 2) **Всяпати, всяпати.** *Засявав у ступу проса і заставив товкти москаля.* Рудч. Ск. II. 166. *Чие, пане, засяпано, того й мелеється.* Миж. 120. 3) Только сов. в. Быстро заговорить. *Засявав, як горохом в бочку.* Ном. № 12894.

Засіяїтися, пяюся, ащся, сов. в. **засяїтися, сплюся, сплшся, гл.** Засяїться, засяїться, спясть слышкомъ долго. *Нема в мене свята,—каже чорт:—я не загулюсь, не заїячу, не засялюсь і на Великдень.* Г. Барв. 193.

Засіяїтися, пяюся, ащся, сов. в. **засяїтисся, плюся, лешся, гл.** Засяїтисся, засяїтисся. *Нехай мені гарячим піском очі засяїтисся.* МВ. II. 63. *Засяїтисся криниченька золотим піском.* Чуб. V. 204.

Засіяляти, ляю, аш, гл. Просяпать какое-либо событие, явленіе. *Засяля діброва, скажи мені правду: хто такий у світі зору засяляє?* Чуб. V. 486.

Засіяряти. См. Засяряювати.

Засіярявати, няю, аш, сов. в. **засяїряти, ня, ниш, гл.** Запачкивать, запачкать сыромъ.

Засіротіти, чў, тіш, гл. Осиротить.

Засіротіти, тію, аш, гл. Осиротить. *Дитя як мое хохане, чою рано засіротіло? а я молода завдовіла.* Чуб. V. 807.

Засясати, сяю, аш, гл. 1) Засясывать. 2) Жалить, кусать (о змїяхъ). *Хто буде цю молитву знати... Не буде звір його поїдати, не буде їад його засясати.* Грин. III. 151.

Засятарити, рю, рш, гл. = Засятарити. *Де ти засятарив коня?* Миж.

Засятїти, чў, тіш, гл. Вогнать, загнать. *Засятить оце кілок у змлю.* Лебед. у.

Засятїтися, чўся, тишся, гл. Всыаться, увязнуть, завязнуть. О. 1861. XI. 116.

Засихати, хяю, аш, сов. в. **засохнути** и **засохти, хиу, нещ, гл.** Засыхать, засохнуть. *Як та билина засихала.* Шевч.

567. *Впали карі очі, засохли губи.* Шевч. 558.

Засичати, чу́, чіш, гл. Зашипіть (о змії). *Гадюка зоч не вкусить, то засичить.* *Ном. № 2878.*

Засія́ти, сія́ю, еш, гл. = Засіяти. *І світ над ним не засіяв вовки.* К. Іов. 7.

Засі́б, собу, м. Средства матеріальні, сили. *В мою батька засіб невеликий, середній: він не багатий і не вбогий.* Рк. Левец. *Які маємо до свого часу грошові засоби і звідкіля ще їх добути, про те нашим часом рахуватимем.* К. (О. 1862. III. 23). *На що... боротьбу тратять вони останні сили, останні свої засоби.* К. Кр. 31.

Засі́бний, а, б. 1) Зажиточний, со средствами. *Хіба котрий засібний, то не купував холодною року хліба.* Каменец. у. 2) Об' одежд: просторний. *Гол. Од. 18.*

Засібно, нар. Зажиточно, со средствами.

Засі́в, ву, м. Посівъ. *Оця рука у нас свого року під засівом.* Черк. у. *Дакоть плути, волн сірі, ще й до того всі засіви.* Чуб. V. 216.

Засіва́льний, ка, м. Поздравляющий съ новымъ годо́мъ и посыпающий при этомъ въ комнать хлѣбными зернами. *Прилуд. у.*

Засіва́ти, ва́ю, еш, сов. в. засія́ти, сію́, еш, гл. 1) Засівать, засівать. *Почав... тишеницю сіяти і засіяв нею цілих дві десятиці.* Грин. II. 47. *Радимось, як городи засіваємо.* МВ. II. 206. *Чою ви лаєтесь! Хіба вас поле засіяно?* *Ном. № 9230.* 2) Посыпая комнату зернами при поздравленій съ новымъ годо́мъ. *Прилуд. у.* 3) Только сов. в. Затаңцовать. *Потім іорлиці засіяв Гирасим Калина.* Мкр. Н. 29.

Засіва́тися, ва́юся, ешся, сов. в. засі́ятися, сію́ся, ешся, гл. 1) Засіваться, засіваться. *Узяло тоді хлоп'я жемню жита та й посіяло навзрест, от усе поле й засіалось житом.* Грин. I. 72. 2) О волосахъ: пробиваться, пробітись. *Ще молоденьки: борідка тільки стала засіватись.* *Екатериносл. у.* *Не піду ж я за старою,—бородою коле; но я піду за такою, що вус засівався.* Грин. III. 195.

Засіда́тель, ля, м. Засѣдатель. *Вибрали мене в засідателі.* *Стор. I. 161.*

Засіда́тельський, а, в. Засѣдательскій. *Накинув голова засідательські мітки прясми.* О. 1862. II. 39.

Засіда́ти, даю́, еш, сов. в. засі́сти, ся́ду, деш, гл. 1) Садяться, сѣсть. *Присмо до журту (до вечері) привітали мене і вклонились.—Може б поруч зо мною така*

краля засідала, на? кажє Назар. МВ. (О. 1862. III. 57). 2) Засѣдать, засѣсть, присутствовать. *Засідав серед громадських мужів.* К. Іов. 61. 3) Быть въ засадѣ, подкарауливать изъ засады. *Ой не лети, сивий орле, на Волиння пути, засідають вражі ялики, хотять тебе вбити.* Чуб. V. 133. 4) О мѣстѣ: занимать. *Війшов немоб в хату, засів усю лаву.* Чуб. V. 345. 5) Засѣдать, засѣсть гдѣ-либо. *Та й засядем по пасіках на весь літ остаток.* К. Досв. 109.

Засі́ди, дів, м. мн., засі́два, кн, ж. Засада, подстереганіе. *Ходити, піти на засіди, засіду.* *Залетать, залечь на дичь.* *Охотники... підуть на засіди.* Мвж. 156. *Хочив я на засіди на котки.* *Екатериносл. у.* *Пішов на засіди на вовків.* *Канев. у.* *На серни та оленя виходить стрілець на засіду.* Шух. I. 235.

Засі́длати, лаю́, еш, гл. Осѣдлать. *Засідав собі коника гетьманського.* Чуб. III. 294.

Засі́док, дву, м., Я́ндо, пролежавшее нѣкоторое время подъ насѣдкою.

Засі́к, ка, м. всі́ка, кн, ж. Закромъ. Чуб. VII. 388. *Він узяв, розкрив один засік.* *Рудч. Ск. II. 141.* *Засіли в законат, як мийи єв засіці.* К. Гр. К. XXX. *Подивився він у своїм обійсті,—аж у нього все жито в засіках.* *Рудч. Ск. I. 8.* *Ум. Засічон, засічна.* *Прийшли в будичину, подивились у засічку, аж там та пляшка, що вкрадено.* *Новомоск. у.*

Засі́кати, ва́ю, еш, сов. в. засі́кати, чу́, чеш, гл. Засівать, рани́ть (о ногѣ лошади). *Дінь засіка ногу.*

Засі́лля, ля, с. Выселокъ, хуторъ за селомъ.

Засі́нов, неу, м. Загородка у сѣней.

Засі́пати, паю́, еш, гл. Задергать. *Засіпали, як шпан сонце.* *Харьк. у.*

Засі́патися, паю́ся, ешся, гл. 1) Задергаться. 2) Сильно уморитися отъ хлопотъ, бѣготни. *Наймички аж засіпались, поряюлись: та локишину кришить, та вареники ліпитъ.* *Кв. II. 212.*

Засі́рити, рію́, еш, гл. Засѣрѣть, начать сѣрѣть; разсвѣтати.

Засі́ркува́ти, ку́ю, еш, гл. При обмазкѣ стѣвъ слегка побѣлить бѣлою глиною (худшимъ сорто́мъ) по сѣрой. *Новомоск. (Залюбовск.).*

Засі́сти. См. Засі́дати.

Засі́ці, чу́, чеш, гл. = Засі́кати. Желех.

Засі́яти, ся. См. Засі́вати, ся.

Заскаба, бн, ж. Заноза.

Заскабїти. См. Заскаблювати.

Заскаблювати, люю, еш, сов. в. **заскабїти**, блю, биш, гл. Занозить.

Заскавучати, чў, чїш, гл. Завизжать. *Заскавучали... собаки*. Стор. МПр. 111. *Нехай тільки руки зложу, заскавучиши ти, як цурик*. Ном. № 3594.

Заскакати, каю, еш и ватў, чеш, гл. Запрыгать. *Нїкто не баче, як сирота плаче, а як заскаче, то всяк побаче*. Ном. № 10698.

Заскакувати, кую, еш, сов. в. **заскачити**, чў, чїш, гл. 1) Вскакивать, вскочить, попасть куда. *Заскачила баба в перед: ні назад, ні наперед*. Ном. № 10086. 2) Захватывать, захватить, застигать, застичь. *Гайдамаки напали на доїр Олексійця у Білозер'ї, а самого не заскачили*. ЗОЮР. I. 249. *Де ти його спобїжиши, де ти його заскачиши?* Чуб. I. 92.

Заскаліти, лю, лиш, гл. Занозить. *Заскалив палець*. Каменец. у.

Заска́ла, кн, ж. Заноза.

Заска́лля, лн, с. При тесанї дерева оставшіяся на немъ острыя щепки. Каменец. у.

Заскарїтися, раюся, ешся, гл. Забожиться, поклесться словами: *Скарь ня, Боже!* Вх. Лем. 417.

Заскаржити, жу, жиш, гл. Привести жалобу.

Заскарчати, чў, чїш, гл. = **Зашкарчати**. ЗОЮР. II. 18.

Заскєпїти, плїю, пїш, гл. Занозить. Левч. 44.

Заскєглити, глю, лиш, гл. Жалобно застонать, завуть, завизжать, залаять. *Одна юнча заскєлила і стала дряпать напани і скрєбити землю*. Стор. МПр. 112. *Аж цульк! із-за байраку татарва! як заскєлять, мов собаки*.

Заскємлати, лю, лиш, гл. = **Заскєглити**. *Заскємле по собачий*. Полт. г.

Заскєпати, гл. Встрєчено в безличной формї вь слїд. бранномъ выраженїи: *А в голові би ти заскєпало!*—т. е. чтобы забѣла тебѣ голова такъ, какъ будто бы ее колоди. Шух. I. 34. См. Снїпати.

Заскєпїти, плїю, пїш, гл. 1) Вывести сводь. 2) Запереть, замкнутъ, заключить. 3) Закрыть плотно. *Ми воду так заскєпили* (у водянци). Александров. у. 4) Окаменить, сдѣлать твердымъ. *Заскєпило, що не можна орати*. Каменец. у.

Заскєліти, лю, лиш, гл. Вставить стекло. *Заскєли отє вікно*.

Заскєліти, лю, еш, гл. Замереть. *Заскєла-сь була, замїла, що вже ї болю не чула... Тодї дали трохи ульи,—... віджилась краси набралась*. Св. Л. 301.

Заскорбїти, блїю бїш, гл. Опечалить. *Увїде в хату з молитвєю—не звеселить, а заскорбить*. Г. Барв. 149.

Заскорбідити. См. Заскороджувати.

Заскорбіджувати, джую, еш, сов. в. **заскорбідити**, джу, диш, гл. Бороновать, заборонувать. *Зорали, посїяли... заскорбідили*. Рудч. Ск. II. 194.

Заскреготїти, чў, чїш, и **заскреготїти**, чў, тїш, гл. Заскрежетать. *Назирає грїшний правих і зубами заскреоче*. К. Псал. 87. *Сорока заскреготить*. Шух. I. 89. *Скрикнув він, заскреготївши зубами*. Стор. МПр. 99.

Заскрїпїти, плїю, пїш, гл. Заскрїпѣть. *Заскрїпили ворїтонки, бо були заперті*. Мет. 161.

Заскубати, баю, еш, сов. в. **заскубти**, бў, беш, гл. 1) Часто и много драть за волосы; вообще подвергать постоянному дурному обращенію: побаюямъ, преслѣдованїямъ и пр. 2) Хватить за волосы. *Кїльки заскуб чуприни, тїльки і виврає*.

Заскубувати, бую, еш, гл. = **Заскубати**.

Заскучати, чаю, еш, гл. Заскучать. *Отже мїй Андрїйко хутко і заскучає*. МВ. II. 9.

Заслабїти, бію, еш, гл. Заболѣть. *А в суботу заслабїла, а в недїлю лежала, в понедїлок умерла*. Чуб. V. 794.

Заслабнути и **заслабти**, бну, неш, гл. = **Заслабїти**. *Як заслаб, то спокїйно дожидав смерти*. Левци. Пов. 80. *Заслаб чумак, заслаб молоденький*. Рудч. Чп. 136.

Заславлєний, а, в. Прославленный. Екатеринанос. у. Слов. Д. Эварн.

Засла́нець, нця, м. Ссылный. Желех.

Засла́нна, ня, с. Ссылка. Желех.

Засластьбїти, ню, ниш, гл. Замаслить, засалить.

Засластьбїтися, нюся, нишся, гл. Замаслиться, засалиться.

I. **Заслѣти**. См. Засилати.

II. **Заслѣти**, ся. См. Засилати, ся. **Заслєбезувати**, зўю, еш, гл. Начать читать невнятно, по складамъ. Аф. 435.

Заслїнити, ся. См. Заслинювати, ся.

Заслїнювати, нюю, еш, сов. в. **заслїнити**, ню, ниш, гл. Заслинювать, заслїнить, испачкать слювой.

Засліняюватися, нюся, ешся, сов. в. засліяються, нюся, нишся, м. Обслюнявуватися, обслюнявуватися. *Прийшла Бенера іскривившись, засмигнувшись і завіскривившись.* Котл. Ен.

Заслідіяти, джү, діш, м. Запачкати слідами (грязной обуви).

Заслініка, ки, ж. Доска для закриття отверстія въ вухойной печи. *Одслонила заслінку, виняла з печі... і поїла.* Рудч. Ск. II. 41.

Засліпіти, ся. См. Засліпляти, ся.

Засліпляти, ляю, еш, сов. в. засліпляти, плю, пиш, м. Осліпляти. *Молода княгиня всіх засліпила своєю красою.* Стор. МПр. 76. *Її краса засліпила йому очі.* Левш. КС. 86. *Йому засліпило очі. Онь ослѣпъ.* Переносно: закрити глаза, перестати видѣти (ночью, во снѣ). *Сієї ночі, як ворогам засліпить очі.* Мкр. Г. 38. Переносно: ослѣпвти, лишити правильного взгляда на вещи. *Нехай і турчин... Байди золотом не засліпаве.* К. Бай. 29. *Пам'ятъ смертна твоя засліпляла мною нам очі.* Костом. (О. 1861. I. 94). *Покиньте... засліплених латиною панів.* К. ПС. 134.

Засліплятися, ляюся, ешся, сов. в. засліпляються, плюся, пишся, м. Осліплятися, ослѣплятися. *І блиск їх сяя так, що очі засліпались.* Щог. Сл. 70.

Засліна, ни, ж. 1) Занавѣсь. НВолын. у. 2) = Заслінка. *Швидче лізте під припічок. Я заставляю вас засліною, а як усі почнуть, тоді випущу.* Котл. МЧ. 364. 3) Зашита. *Моя ти радість і одрада, моя засліна і орада.* Котл. Ен. V. 60.

Засліпати, ся. См. Засліняти, ся.

Засліпка, ба, ж. = Заслініка.

Засліпати, няю, еш, сов. в. засліпати, ню, пиш, м. Засліняти, засліонити, закривати, закрити, завѣшувати, завѣсити. *Сирая земля двері залела, віконця засліонила.* Мет. 151. *Укинув її в піч і засліонив.* Рудч. Ск. II. 40. *Я сірко плакала, що не довелося її очі засліонити.* Г. Барв. 95.

Засліонятися, няюся, ешся, сов. в. засліоняться, нюся, нишся, м. Закриватися, закритися, засліонятися, засліонитися. *Най ся моде наговорять, нікто їм не боронить. Ой прийде так ідинокча, що ся їм очі засліонить.* Чуб. V. 125.

Заслүга, ги, ж. 1) Заслуга. *Котюзі по заслүзі.* Ном. № 7089. 2) Вознагражденіе, жалованье. *Що я в свою пана служив і заслүги не получив.* Чуб. V. 1014. *Мари*

окрити червоною китайкою, заслүю козацькою. К. Досв. 48. Ум. Заслүженна.

Заслүженіна, ни, ж. = Заслүга 2. Желех.

Заслүженник, ка, м. Заслүженный человекъ? Ум. Заслүженничон. *Сину мій, кавалерочку, і сину мій заслүженничку, сину мій страдальничку!* Похорон. причинаніе. Мвл. 216.

Заслүженька, ки, ж. Ум. отъ заслүга.

Заслүжина, ни, ж. = Заслүга 2. *Ой нетяло, нетяло, нетяженько моя, де заслүжина твоя?* Чуб. V. 1023.

Заслүжити. См. Заслүжувати.

Заслүжувати, жую, еш, сов. в. заслүжити, жү, жиш, м. Заслүжувати, заслуживать, зарабатывать, заработать. К. Досв. 148. *Як заслүжиш пару волів, а пару жупанів, тоді сядеш коло моїх вишитих рукавів.* Мет. 42. *Бо правдивий всіх нас біла знає, як хто заслүжить—так заплату дає.* Чуб. V. 450. *Заслүжував гетьманства він криво.* К. ПН. 304. *Матір не купи ти, не заслүжити.* Ном. № 9359.

Заслүжчина, ни, ж. = Заслүга 2. *Нетяженько моя, де заслүжчина твоя?* Грин. III. 206.

Заслүхатися. См. Заслүхуватися.

Заслүхуватися, хуюся, ешся, сов. в. заслүхатися, хаюся, ешся, м. Заслүшуватися, заслушаться. *Як стане розказувати, то я й заслүхаюся.* Кв. Драм. 265.

Заслүзівати, жү, віш, м. 1) Обмочити слезами. *Заслүзив подушку.* 2) Прослезитися.

Заслүзіватися, жүся, вішся, м. Обмочитися слезами. *Плакала дівчина, заслүзилася.*

Заслүтїтися, тїтися, м. Безл. Наступити дождливою погодою. *Уже заслүтилось, не можна молотити.* НВолын. у.

Засмігнути, ну, нош, м. Загорїти. *Засміг так.* Г. Барв. 209.

Засмажити. См. Засмажувати.

Засмаже, ки, ж. Жиръ, пережаренный съ мукой для заправки кушанья.

Засмажувати, жу́ю, еш, сов. в. засмажити, жу жиш, м. Поджаривати, поджарити въ маслѣ. *Засмаже грибків на снідання.*

Засмажувати, кюю, еш, м. Найти по вкусу, распробовать.

Засмалїти, ся. См. Засмалювати, ся.

Засмальцьовувати, вую, еш, сов. в. засмальцьовати, плюю, еш, м. Засаливати, засалити, запачкати жиромъ.

Засмалювати, люю, еш, сов. в. засмалити, лю, лиш, м. Обжигать, обжечь; опаливать, опалить.

Засмалюватися, лююся, ешся, сов. в. засмалитися, люся, лишся, м. 1) Обжигаться, обжечься. *Іванова хата запалася, Іванова голова засмалася.* Чуб. III. 205.

Засмачіти, чү, чіш, м. Приправити (кушанье). *Куліш пісний. Чом же ти його не засмачила?* Грин. II. 177.

Засмердіти, джү, діш, м. Завоняти. *В повітрі засмерділо смалатиною.* Левци. Пов. 188.

Засмердітися, джүся, дішоя, м. Провоняться. *Воже весь світ засмердівся ним (тютюном).* Грин. II. 14.

Засмікати. См. Засмикувати.

Засміювати, кую, еш, сов. в. засмікати, као, еш, м. 1) Задерживать, задержать. *Засмікали, як циган сонце.* Ном. № 10057. 2) Сбивать, сбить съ толку.

Засмітіти. См. Засмічувати.

Засмічувати, чую, еш, сов. в. засмітіти, чү, тиш, м. Засорить, засорить.

Засмішити, шү, шіш, м. Уморить со сміху. *Засмішив мене.* Константиногр. у.

Засміяти, мію, еш, м. Осміят, засміят. *Люде чужій її засміяти.* Шевч. 28.

Засміятися, міюся, ешоя, м. Засміятися. *Як погляне, засміється, душа замірає.* Чуб. V. 25.

Засмоктаний, а, є. 1) Засосанный. 2) Плохо уродившийся, болѣзненный. *Життя... ледві од землі одлізло,—низеньке, жовте, засмоктане.* Мир. ХРВ. 5.

Засмоктати, ся. См. Засмоктувати, ся.

Засмоктувати, тую, еш, сов. в. засмоктати, ечү, чеш, м. 1) Засасывать, засосать. 2) Сплачивать, сплотить (о водѣ въ землѣ). *Вода засмоктала землю у курчани: зробила її твердою.* Черном.

Засмоктуватися, туюся, ешся, сов. в. засмоктатися, ечүся, чешся, м. 1) Засасыватися, засосатися. 2) Впиваться, впитаться. *Олеги мови не кінчас, скопив як на муках,—йому в ногу засмокталась чорная гадюка.* Рудан. IV. 31.

Засмоліти. См. Засмолювати.

Засмолювати, люю, еш, сов. в. засмолити, лю, лиш, м. Засмалывать, засмолить. *Коли ти смолою засмолений, каже воєк, то дай і мені засмолити бик, а то собаки обідрами.* Рудан. Ск. II. 14.

Засмутити, ся. См. Засмутувати, ся.

Засмутуватися, куюся, ешся, м. Загрустить.

Засмутити, нію, еш, м. Опечалиться.

Засмутувати, тую, еш, м. Опечалить^я. *Засмутувала на чужій стороні.* Г. Барв. 410.

Засмучати, чаю, еш, засмучувати, чую, еш, сов. в. засмутити, чү, тиш, м. Опечаливать, опечалить. *Не тиши мої вориженки, не засмучай мене.* Гол. I. 289. *Не засмучуй мене тяжко.* К. Псал. 102. *Вона ж його не звеселила, тільки ірше засмутила.* Мет. 145. *Господь засмутить, Господь и потішить.* НВолын. у.

Засмучатися, чаюся, ешся, засмучуватися, чуюся, ешоя, сов. в. засмутитися, чүся, тишся, м. Опечаливаться, опечалиться. *Загубив гроші та так ся, небоженко, засмутив.* Каменец. у.

Заснівка, ки, ж. Родъ шитья. *Все пообшивамі (рушники) заснівки.* Кв. I. 111. Ум. Заснівочка.

Засніжити, жу, жиш, м. Покрыть снѣгомъ.

Засніжитися, жуся, жишся, м. Покрыться снѣгомъ. *Уже і сніг почав сіятись із неба, і ціля засніжилось мов зячим пухом.* Мл. л. сб. 175.

Засніг, ту, м. Годовня зерновая, Uredo Segetum. *Люде купують жито з заснігом, бо воно дешевше.* Ковел. у.

Заснігати, ся. См. Заснічувати, ся.

Засніжок, тку, м. Зародышъ. *Який куц не вирви, то й засніжку навіть картоплі нема.* Могила. у.

Заснічувати, чую, еш, сов. в. заснітіти, чү, тиш, м. 1) Засыпать, насыпать, забить (тѣмъ-либо сыпучимъ). *Побіла б по його сліду стежками, перелазами, да снаги не маю, наче хмелюно ноги спутано, очі заснічено—т. е. засыпано землею въ могилѣ.* Г. Барв. 78. 2)—*очі.* Отвести глаза, отуманить, одурачить. *Та вони, прокляті цигани, так тобі заснітять очі, що ти і сам не зчуєши, як і гроші їм викинси.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Заснічуватися, чуюся, ешся, сов. в. заснітатися, чүся, тишся, м. 1) Зарождаться, зародиться. *І не заснігилось на цю (ному). Нѣтъ этого и признаков, и не начиналось.* *Минуло їх (років) аж п'ять, а на щастя сиротам і не заснітилось.* Св. Л. 112. 2) Покрываться, покрываться головней зерновой (Uredo segetum). *Збіжжя заснігилось.* Вх. Пч. I. 13. 3) Закупориваться, закупориться (о гнойной рагѣ),

забитися гноємь. *Она рана заснітилася, так шій і не витика.* Лебед. у. *Нарве па-лець, витече трохи ною, знов заснітяться та її болить.* Лебед. у. *Заснітися шій у вусі.*

Засновання, ня, с. Закладка (постройки) и угонение по поводу этого. Шух. I. 89.

Засновигати, гаю, еш, м. Засновать, забгать.

Засновувати, вую, еш, сов. в. заснувати, ную, еш, м. 1) Засновувать, засновать, затыкать, затеать. *Заснуем ліси все поворозками.* Нп. *Павук заснуває все вікно.* 2) Основывать, основать. *Нову Січ на Чортотлику заснувати.* К. Бай. 114.

Засновуватися, вуюся, ешся, сов. в. заснуватися, нуюся, ешся, м. 1) Засновуваться, засновываться, затыкаться, затеаться. *Паутиням заснувалось.* Кв. II. 196. 2) Основываться, основаться.

Засновіти, жу, виш, м. 1) Затануть перекладинамъ въ ульѣ. 2) Вставить въ ярмо снѣзи.

Заснулий, а, е. Уснувший. *Заснулий на зиму бабак.* Ном. № 5491.

Заснути. См. Заснайти.

Засбок, бку, м. 1) Сборки на спинѣ полушубка вверхъ отъ таліи. См. Засібний. 2) 2) Задняя часть рубашки. Вх. Зн. 20.

Засов, ва, м. Засовъ, задвижка. Ум. **Засовець.** *Трьома засовцями засувала* (двері). Мил. 85.

Засоватися, ваюся, ешся, м. Засоваться, задвигаться. *Стара засовалася на місті, мов їй що вкусило.* Мир. Пов. II. 47.

Засобгати, гаю, еш, м. Зашаркать (ногами).

Засовень, вня, ж.—Засов. Звеннгор. у.

Засовець, вці, м. Ум. отъ засов.

Засовка, ки, ж. Родъ деревяного засова или задвижки у дверей, запираемой и отпираемой снаружъ при помощи особаго ключа. КС. 1889. V. 489. Чуб. VII. 388.

Засокотати, чу, чеш, м. Закричать, закудахтать (о курахъ). *Півень засокотав, залаяв крилами і заспівав.* Левиц. I. 45.

Засоліти, лю, лиш, м. Посолять. *Варгара заварить, а шва засолить, а Микола поставитъ кола.* Ном. № 507.

Засолоджувати, джую, еш, сов. в. засолодити, джу, диш, м. Подслащивать, подсластить.

Засольщик, ка, м. Занимающийся соленіємъ рыбы на заводахъ. Черном.

Засопті, пу, пѣш, м. Засопѣть. *А Ничипір мав щось сказати та її не здужав і тільки дужче засіп.* Кв. I. 240.

Засоптіся, пуся, пѣшся, м.—Засана-тисся. *Оддих бо трохи, Остапе! бач, як засіпся.* К. ЧР. 204.

Засоромити, ся. См. Засоромлювати, ся.

Засоромлювати, люю, еш, сов. в. засоромити, млю, миш, м. Пристыжать, пристыдять.

Засоромлюватися, лююся, ешся, сов. в. засоромитися, млюся, мишся, м. Конфузиться, сконфузиться, застыдиться. *А вона і всімъ хитється, і засоромиться.* МВ. (О. 1862. III. 41).

Засохлий, а, е. Засохший. *Дрібні смози по пожарищу на засохлу землю роняє.* Мл. л. сб. 90.

Засохляний, а, е.—Засохлий. *Тісто зверху не засохляне.* НВолын. у.

Засохнути и засохти. См. Засихати.

Заспаний, а, е. Сонный. Левиц. Пов. 17. *Ой очі мої заспані.* Мет. 263.

Заспати. См. Заспати 2.

Заспатися, спіюся, пійся, м. Обрызгнуть отъ сна, имѣть сонный видъ. Чуб. V. 106.

Заспів, ву, м. Запѣвъ, прелюдія. К. Дз. 5.

Заспівати. См. Заспівувати.

Заспівувати, вую, еш, сов. в. заспівати, ваю, еш, м. 1) Запѣвать, запѣть. *Застійайте пісеньки ой хоч одній.* Мет. 114. **Заспівало поле**—говоритъ о шумѣ зрѣлаго хлѣба. *Ой чие ж то поле заспівало стоя, заспівало нам, хорошимъ жениямъ?* Мет. 394. 2) Убаюкивать, убаюкать колыбельной пѣсней. *Над колісками дитвору немовлат заспівуємъ котками.* К. Дз. 238.

3) Заглушать, заглушить при помощи пѣнія (горе, бѣду и пр.). *Не текла... таки од свого лиха: і не зауцала її не заспівала і не затанцювала його.* Левиц. I. 86.

Заспіль, нар. Силошь, подрядъ. Мнж. 180.

Заспокоїти, ся. См. Заспокоювати, ся.

Заспокоювати, коюю, еш, сов. в. заспокоїти, кою, іш, м. Успокаивать, успокоить. *Ой ти зміза заспокоюйтъ льякане серденько.* К. Досв. 140. *Галя його заспокоювала, голубила.* Мир. ХРВ. 389.

Заспокоюватися, коююся, ешся, сов. в. заспокоїтися, коюся, ішся, м. Успо-

ваиваться, успоковтєся. *Зінько! заспокойся, я од ширю зерця тебе прощаю.* Стор. МІр. 58. *Знов, заспокойшиши, сидить коло криниці.* К. МХ. 41.

Заспоритися, рюся, ршися, и. Заспорить. *Заспорились орел та муравка, хто дужчий.* Мнж. 147.

Засобати, суї, себші, и. Начать сосать. **Засобатися, осуся, себшеи, и.** Засосаться, сосать слишкомъ долго. Желех.

Застав, ву, м. 1)=Заставка 2. Грин. I. 25. 2)=Застава 1. *Будь, братчику, ласкав, мишаєм ті застав: коника вороного, Івана молодого.* О. 1862. IV. 32.

Застава, ви, ж. 1) Залогъ. *Шинкаркочко мила, усип меду-вина. бери на заставу коня вороного.* Чуб. V. 29. *А тут ще нема чою шинкарці і в заставу оддати.* Рудч. Ск. II. 21. *Положивши нову свиту і кожу в заставі.* Мкр. Н. 3. 2) Застава, пограничная стража. *А у Тендрові острові Семен Скалозуб з військом у заставі стояв.* АД. I. 217. *Застави хоть стояли, та не було, сторожа не нимнувала так, як от тепер по Збручеві, чи що.* МВ. *Ще недавно по тій річці застави стояли, на заставах орандарі мито з людей брали.* К. Досв. 122. 3) Хоругвь. *Зійди, Господи, з неба, бо нам тя ту треба—заставу вишивати.* Гол. IV. 423. 4) Застава. Ловушка для лѣсного звѣря. Шух. I. 235. Ум. **Заставонья.** *Не веліла мати заставоньки брати.* Чуб. V. 89.

Заставіти, застайі, бш, сов. в. **застаїти, стайну, веш,** и. Заставать, застать. *Буду бити, коня знати, щоб дівку застати.* Чуб. III. 134. *Юд, корови дій, що від батька напала.—Я ті подою, що в тебе застала.* Чуб. V. 118.

Заставіти, ся. См. Заставляти, ся.

Заставка, ки, ж. 1) Заслонка, заставка. Шух. I. 174. 2) Вешнякъ, ставень для удержанія воды въ плотинахъ и запрудахъ. *З млина вищюв мірошинок заставку заставлят.* Грин. II. 160. **На всі заставки.** *Изо вѣхъ силъ, во всю инановскую, во всѣ ловятки и пр. Сі баби ніяк не збануть, що сьогодні можна з чоловіком рубатись на всі заставки, а завтра пультя вкуні по братерські.* К. ЧР. 242. *Стужка довими кінцями так і мав на всі заставки.* О. 1862. IX. 60. *Гей, рійте на всі заставки музики.* К. ПС. 24. *На всі заставки лає.* Ном. № 3534. Ум. **Заставочка.** *У лотоках заставочки мельник заставляє.* Чуб. III. 178.

Заставляти, ляю, еш, сов. в. **заставити, влю, виш,** и. 1) Закладывать, заложить. *Оце коужу заставляла та купила борошна.* Харьк. 2) Заставлять, заставить, загораживать, загородить. 3) Уставлять, уставить. *І стравами столи твої заставити.* К. Іов. 80. 4) Заставлять, заставить, принуждать, принудеть. *Заставила мене мати тонку пряху пряхти.* Лавр. 66. 5) Опускать, опустити шлюзный ставень. *У лотоках заставочки мельник заставляє.* Чуб. III. 178. 6)—діло ним. Поручать, поручить кому дѣло, ставить кого на работу какуюнибудь. *Въ похорон. причитанія матъ обраджується къ умершей дочери: Ким я буду те ділечко заставляти, як тобою заставляла?* Мвл. 220.

Заставлятися, ляюся, ешся, сов. в. **заставитися, влюся, вишся,** и. 1) Завкрываться, закрыться. *Воєрка заставляється хвостом.* Вх. Лем. 417. 2) Биться, побиться объ закладъ. Вх. Лем. 415. 3) Закладывать, заложить себя. *Хоч заставляся, а постався.* Ном. № 11932.

Заставній, а, б. Положенный, отданный подъ залогъ, заложенный, закладной.

Заставняк, ка, м. Закладчикъ, залогодатель.

Заставонька, ки, ж. Ум. отъ застѣва. **Заставочка, ки, ж.** Ум. отъ застѣвна. **Заставчина, ни, ж.** Отданное въ залогъ, заложенное. *Нехай сей козак, бідний нетля, не маеться в тебе сеї заставичини викупляти.* ЗОЮР. I. 206.

Застайка, ки, ж. Жвлице пастуха гуцула въ полоніах. См. Стайка. Шух. I. 215.

Засталітися, и. Встрѣчено въ выраженіи: *засталітися на сояшно.* *Проглянуть солнцу.* *Подода оце засталитися на соляно, та й знову хмарки.* Ном. № 337.

Засталітися, ляюся, ешся, и. **Завскивать.** *Еней з Палантом обнімався і в його приязнь заставлявся.* Котл. Ен. V. 11 и Словарь 11.

Заставоба, ви, ж.—Застава 1. *Поніс чоловік до жиди цїп на застанову, щоб навѣря горілки.* Лебед. у. *Жидові клади застанову як позичаєш, а йому не треба.* НВолын. у. *Кожух у застанові.* НВолын. у.

Заставовіти, ся. См. Заставовляти, ся.

Заставовляти, ляю, еш, соз. в. **заставовіти, влю, виш,** и. 1) Закладывать, заложить. *Запаску свою до жидівки однесла, застановила.* Г. Барв. 277. *А тре-*

тій пів і не платив та коня, зброю заста-
носив. Чуб. V. 672. 2) Заставлять, заста-
влять, загромождять. 3) Ставить, поставити,
во что-либо, напр. в'є печь. *Обид застано-
вила, хліб посадила.* Г. Барв. 80.

Застановлятися, ляюся, ешся, сов. в. застановайтися, влююся, вишся, м. Останавлюватися, остановитися, задержу-
ватися, задержатися. *Через спеку орання
застановилося.* Каменец. у.

Застарений, а, в. Преждевременно
состарѣвшійся. *Не так стара, як заста-
рена молодийця.* Мир. Пов. I. 112..

Застарцювати, ціюю, еш, м. 1) Зани-
щенствовать, начать ходить по міру. 2)
Заработать нищенствомъ.

Застаршинувати, ную, еш, м. Зана-
чалствовать.

Застаткувати, кую, еш, м. Порядоч-
но повести себя. *Перше все по коримах
вештався, а як оженився, так і застатку-
кував.*

Застати. См. Заставати.

Застебнути, бну, неш и пр. м.=
Застібнути и пр.

Застеліти, ся. См. Застеляти, ся.

**Застеляти, ляю, еш, сов. в. засте-
ляти, лію, леш, м.=** Застилати, заслати.
Достали скатірку, стіг застеляє. МВ. II.
20. *Білу постіль застеля.* Чуб. V. 48.

**Застелятися, ляюся, ешся, сов. в. за-
стелітися, люся, лешся, м.** 1)=**За-
стидлятися, заслатися.** 2) —шалею, ху-
сною. Надѣть на плечи шаль, платокъ Лю-
борацька вже і шалею застелмалась. Св. Л.
78. 3) Начать дуть (о вѣтрѣ)? *Та він
(вітер) зранку застелмився був он-який, а
тепер—сказано, така тиша, що й Господи!
Кобел. у.*

**Застигати, гаю, еш, сов. в. застигати,
гну, неш, м.** 1) Застывать, застыть. Ам-
йому в лютях застигло. Испугалась. Ном.
№ 9336. 2) Застигать, застычь. *Терти,
доно, невольнику, поки смерть застигне.*
Чуб. V. 629.

Застиглий, а, в. Застывшій. *Застигле
холодне повітря.* Мир. Пов. I. 145.

Застигти. См. Застигати.

Застидіти, джү, діш, м.= Засоро-
шити.

**Застилати, ляю, еш, сов. в. застелати,
стелю, леш, м.** 1) Заставлять, заставлять.
Столи застидили. Мет. Око з милою
слюзою. МВ. (О. 1862. I. 76). 2) Застелати,
бчі. Закривъ глаза, переосно: *у-рети.*
Иноді, як прийдеться, так тязко стане

*на серці, що й молю Бога, щоб мені очі
заслати.* Г. Барв. 101.

**Застилатися, ляюся, ешся, сов. в. за-
стидлятися, стелюся, лешся, м.** Застиди-
лятися, заслатися.

**Застібати, бую, еш, сов. в. застібну-
ти, бну, неш, м.** Застегивать, застегнуть.
Застіба повамо гудзик. Сим. 230.

**Застібатися, буюся, ешся, сов. в. за-
стібнутися, нуся, нешся, м.** Застегива-
тися, застегнутися. *Гудзями застібався.*
Лавр. 4.

Застібка, ки, ж.= Застіжка. *У нашої
Одарки на застібці стрічка.* О. 1861. X.
82. *Двоє дітей... з якихсь ганчірках за-
мість сорочок, котрі вони якось соромливо
позводили на зрудає чорними ручеятами,
бо застібок не було.* Мир. ХРВ. 186.

Застіжечка, ки, ж. Ум. отъ застіжка.

Застіжйна, ни, ж.= Застіжка. *На
бідній дівчинці синя застіжйна.* Грин.
III. 531.

Застіжка, ки, ж. Застежка, свурокъ
или ленточка для завязуванія воротника
рубашки. Чуб. VII. 415. Сим. 182. Гол. Од.
54. *Подарую миленькому на застіжку
стрічки.* Чуб. V. 194. Во мн. ч. застіжним
значить петли, вь которья продѣвається
застежка. В його червона стьожка гарна
в застіжжак. Ном. № 11181. *Як тобі, ко-
заченьку, худить, яку тобі та стьожину
купить? Червону, дівчино, червону, щоб
висіла з застіжок додолю.* Мил. Ум. Засті-
жечка. *Сукню шили да й покоротили...
остаточки на подарочки, обрізочки на за-
стіжечки.* Грин. III. 46.

Застілля, ля, с. Мѣсто за столомъ.
Kolb. I. 109. МУЕ. III. 126. Мнж. 59.
Гол. IV. 539. *Пусти, пусти, Івасеньку, із
застілля, та поляжу я по надвірю.* Мет.
175. *Сидять по застіллю.* Мил. 156. Ум.
Застіллячко. *Сами гудять по застіллячку.*
Грин. III. 481.

Застілок, лку, м. Постель. Вх. Лем.
417.

Застільний, а, в. Застольный. *Розпо-
ворились, трапезуючи... Постановили гро-
мадою застільною так... К. Д. Серпе, 19.
Застовбурчнтися, чуся, чидся, м.*
Стать вверхъ, дьбомъ (о волосахъ, шерств).

Застогнати, ну, неш, м. Застонать.
*Гарко застогнав і почав грати на собі
босся.* Стор. МІР. 23. *Застогнали, за-
стогнали церковні мури.* К. Досв. 211. *За-
стогнала застогнала земля під козацькими під-
кілками.* Левца. I. 16.

Застолітній, я, в. Им'ющий блѣе ста лѣтъ. *І сідая, і горбата, мабуть застолітня.* Мкр. Н. 32.

Засторбон, неу, м. Боковое отдѣленіе въ клуні, въ комнатѣ, въ амбарѣ, боковой придѣлъ въ церкві и пр. Чуб. VII. 397. *Показав засторонки, повні тишенці арнаутки.* Левци. Пов. 194.

Засторювати, цію, еш, г.—**Запорожити**. 1) *Куди це ти засторювала мою ложку?* Миргор. у. Слов. Д. Эварн. 2) *Та я його засторювала у наймити.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Засторчіти, чў, чїш, г.—**Застроми**ти. *В болого вершу засторчи.* Греб. 369.

Застювати, тоюю, еш, сов. в. **застюти**, стою, їш, г.—**чѣргу**. Стоять, ожидаючи очереди. *Паничі мусили застоювати коло неї чергу навіть на польку.* Левци. Пов. 40.

Застюватися, тоююся, ешся, сов. в. **застюяться**, стоюся, їшея, г. **Заставати**, застоються. *Кїнь на стані трохи застоюєсь, треба його проїздити.* Грин. II. 12.

Застобаний, а, в. Застоявшійся. **Застояні** стїжки, аж повила солома. Камевед. у.

Застоїти, ся. См. **Застювати**, ся. **Застрахати**, хаю, еш, г.—**Застрашити**. Мир. ХРВ. 127.

Застрашати, шў, шїш, г. **Устрашити**, испугать, запугать. *Та не всіх же хижка сила лодойством застрашила.* К. Досв. 112.

Застрашатися, шуся, шїшея, г. **Испугатися**, устрашитися. Драг. 61.

Застрекотати, чў, чїш, г. **Застрекотати**, чў, тїш, г. **Застрекотати**. *Застрекотїли коники, заспївали пташечки.* Стор. МПр. 22.

Застрїляти, лю, лиш, г. **Застрїляти**. *Застрїль сина свого Сочка.* Чуб. I. 154.

Застрибати, баю, еш, г. **Запругати**. **Застрибати**, баю, еш, г. **Повременити**, обождає немного.

Застромїти, млб, миш, г. **Воткнути**, вонзїти. *Застромїли ножа у стил.* Рудч. Св. I. 148. *Змїй перекинувся голкою. Вона взяла, застромїла його в стїну.* Рудч. Ск. I. 22. *Та виломлю калинову вїтку, та застромлю за білу наїтку.* Мет. 234.

Застругати. См. **Застругувати**. **Застругувати**, гую, еш, сов. в. **застругати**, жў, жиш, г. **Застрагивати**, застрогать, заострять.

Заструпїтися. См. **Заструплюватися**. **Заструплюватися**, лююся, ешся, сов.

в. **заструпїтися**, плїюся, пїшея, г. **Струпїть**, **заструпїть**, покриватися струпцями.

Застрявати, ряю, еш в **застрягати**, гаяю, еш, сов. в. **застрягати**, рячу, неш и **застрягати**, гну, неш, г. **Застрявати**, **застрягати**, завязнуть. *Жартувала баба з колесом, та стїпя застряла.* Ном. № 12665. *Як то нам застряти у неволї вічній?* МВ. II. 46. 3... *лоба мїлися крapai поту ї застрягали в устїх сивих кудлатих бровах.* Левци. I. 162. *Пїде собі у двір, та там ї застрягне.* Св. Л. 246.

Застряжина, ия, ж. Часть ткацкаго станка. См. **Верстат**. Вас. 165.

Застряти. См. **Застрявати**. **Застрування**, ня, с. **Заслоненіе свѣта**. **Заструвати**, тую, еш, г. **Заслонять** свѣтъ, застити. Ном. № 12740.

Заструонїти, нїб, нїш, г. **Глухо застучати**. *Пїд вїкном заструонїло.* Св. Л. 222.

Заструда, дя, ж. **Простуда**. Аф. 438.

Заструджувати, джую, еш, сов. в. **застудїти**, джў, дїш, г. **Простуживати**, простудити. Аф. 438.

Застуджуватися, джуюся, ешся, сов. в. **застудїтися**, джуся, дїшея, г. **Простуживатися** простудиться. Аф. 438. *Трохи застудився та ї занедужав.* Стор. I. 189.

Застужати, жаю, еш, г. **Затрудняти**, утруджати, принуждати. *Ми вас не застужаєм, щоб ви сами прїїздили до нас.* Екатеринбург. у. (Залюбовск.).

Застуєвати, каю, еш, г. 1) **Застучати**. 2) **Заствѣч**, захватити, поймати. *Застучав, як сотника в горосї.* Ном. № 3927. *Колїсь шука застучала в'юна у такїм куточку, що не було куди йому утікати.* Рудч. Св. I. 46.

Застукотїти, чў, тїш, г. 1) **Учащено застучати**. *Шось застукотїло у вїкно.* Мнж. 129. 2) **Забитися** (о сердцї). *Серце в батька ї матерї швидче застукотїло.* Левци. Пов. 156.

Застуж, ма, м. Укромное мїсто, пустынное глухое мїсто. *Сховалась ти на відпочинок, як лебїд в тихї застужи води.* К. ПС. 130. *І засвїтився свїт по застужах московських.* К. Дз. 15. *Чи не сором тобі покидати нас і по застужах цього лїса блукати без нас?* Нп.

Заступ, па, м. **Заступ**. *Лїлого справить заступ на лопата.* Ном. № 3230. *Вїзьми заступ та викопай отут ямку.* Харьк. Ум. **Заступець**, **заступочок**. Грин. III. 56.

Заступа, ця, ж. **Защита**. Левц. 47.

Заступати, п'яю, еш, сов. в. заступати, п'яти, п'яю, п'яш, м. 1) Закривати, закривати, становитися между. *Рада б з'їрка зійти, чорна хмара заступає.* Мет. 81. *То не чорні хмари ясне сонце заступали.* Макс. (1849), 80. *Рад би я встати та й привід дати своєму дитяточку,—сироземелька заступила оченька, прилягла мі ручку.* О. 1862. IV. 40. *Люде б сонце заступили, як би мали силу.* Шевч. 80. *Так мені світ і заступило.* 2) Занимать, заняты, преграждать, преградять (дорогу). *Де не візьметься вононь,—уєсь шляк заступив.* Рудч. Ск. II. 75. *Йому калина дорогу заступила.* О. 1862. IV. 27. *А тяжкії воріженьки заступили доріженьки.* Чуб. V. 248. 3) Заходить, зайти за что. *Як хто їде, або їде було мимо, то він заступить за комору, чи за двері, щоб не здоровкатись.* Г. Барв. 160. *Шкода від нас за мури заступати, на козаків гармати рихтувати.* К. ЦН. 174. 4) Начиняться, начаться (о днѣ в пр.). *Заступало свято, настав багатий вечір.* Мир. Пов. I. 136. 5) Вступать, вступити (въ должность). *Тільки старостою заступив, а ти вже мене й старшиною робив.* Грин. II 245. 6) Заб'їняти, заб'їняти, зам'їняти, зам'їняти. 7) Защищать, защитять. Мил. 196. *Хто мене (без матері) буде тепер заступати?* Мил. 201. *Було б кому заступити дочку від силоміття.* Г. Барв. 509. *Заступи мене, Боже, при лхійї войні!* *Заступи, Господи, заборони хрестиньку худілку.* Шух. I. 192.

Заступатися, п'яюся, ешся, сов. в. заступатися, п'яюся, п'яшся, м. 1) Покриватися, покриватися. *Улиця у -продовж людьми заступилася.* МВ. (О. 1862. I. 101). 2) Заступатися, заступитися. *Чоловік заступився, став нана просити, що його жінка не стопа розуму.* Рудч. Ск. I. 187.

Заступень, п'ня, м. Древо, ручка къ заступу. Каменец. у.

Заступець, п'ця, м. 1) Ум. отъ заступ.

2) м. Родъ узора для вишивки сорочки. КС. 1893. V. 278.

Заступально, на, с.—Заступень. Каменец. у.

Заступати, ся. См. Заступати, ся.

Заступник, ка, м. 1) Заб'їствитель, заступающий мѣсто другого, исправляющий должность. Черниг. у. 2) Защитникъ, заступникъ, ходатай за кого. Мир. Пов. I. 161. *Хто в нас Бог, окрїч Єгови? Хто заступник, окрїч Бога?* К. Псал. 39.

Заступниця, ці, ж. 1) Заб'їствительница. 2) Защитниця, заступниця. Чуб. III. 255.

Заступочок, чека, м. Ум. отъ заступ.

Застьбл, лу, м. Покривало, то, ч'їмъ застляно (диванъ, кровать, столь). *Він до кровати, шумув рукою під застьбл,—там і гроші підкинуто.* Александр. у. (Залюбовск.).

Застьблота, ли, ж. Полотно, котрымъ вкрывають, застьяляють возъ, когда на него нагужають хл'їбъ. Александр. у. (Залюбовск.).

Засув, ва, м. 1)—Засов. Ном. № 503. 2) Часть лавч'ястого замка. См. Лавч'ястий. Шух. I. 93. 3) Часть отримача Шух. I. 249.

Засувати, в'аю, еш, сов. в. засунути, ну, веш, м. Засовувать, засунуть. *Задвигать, задвинути.* *Ой вигострю товариша, засуну в халляву.* Шевч. 534.

Засуватися, в'аюся, ешся, сов. в. засунутися, нуся, вешся, м. 1) Задвигаться, задвигаться, засовуватися, засунутися. 2) Осыпаться, засыпаться, засыпаться (землей). *Вже й криниця тая засунулась і висохла.* Шевч.

Засувка, ки, ж. 1) Задвижка. 2) Дощечка в ложѣ гупульсаго ружья, котрою задвигается полое мѣсто, гдѣ хранятся пули. Шух. I. 229, 280. 3) Часть рѣтом (см.) МУЕ. III. 20.

Засудити, джу, дши, м. Осудить, приговорить. *Ой вже тебе, молодій козаче, в салдати засудили.* Чуб. V. 948.

Засудити, джу, дши, м. Стянуть, свестъ. *Судорка засудила руку.* Борз. у.

Засувати, ся. См. Засувувати, ся.

Засувувати, кую, еш, сов. в. засувати, каю, еш, м. Засувувать, засувувать. *По локоть руки засував.* Котл. Ев. II. 19.

Засувуватися, куюся, ешся, м. 1) Засувуватися, засувуватися. *Оце ще! не засувується ніяк рукав!* 2)—самій в собі. *О веткѣ: скручиняться, скрутиться.* Шух. I. 149.

Засулла, ля, с. Мѣстность за рѣкой Сулой. Желех.

Засуміти, мію, еш, м. Опечалиться. *Засумів Грод.* Ев. Мт. XIV. 9. *Іде сумний, понурий... Дивно так засумів.* К. ЦН. 250.

Засувувати, мію, еш, м. Затосковать, закруститъ. *Старий Таовла часом тяжко, тяжко засумує.* К. Орвса. (ЗОЮР. II. 200).

Засунути, ся. См. Засувати, ся.

Засурміти, млію, ніш, м. Затрубить. *А всі дзвони задзвонили, а всі сурми засурмили.* Нп. *Ой у городі у Черкасі сурми засурмили.* АД. I. 159.

Засурпелити. См. Засурпелювати.

Засурпелювати, люю, еш, сол. в. засурпелити, лю, лиш, м. Всаживать, всадить съ силою. Аф. 438.

Засу́ха, хи, ж. 1) Засуха. *Покарова Господь людей превеликою засухою.* Стор. I. 150. 2) Высохшее озеро. Одесск. у. (Браунер).

Засу́шечок, чка, м. Ум. отъ засу́шок.

Засушіти, ся. См. Засушувати, ся.

Засу́шка, ки, ж. Сортъ луку. *Цибумло-засушку їдяться словати до Покрози на піч, щоб у стовбурі не йшла.* Грин. II. 21.

Засу́шок, шка, м. Сухарь. Ум. Засу́шечок. *Дала йому засушечок хліба.* Рудч. Ск. I. 88.

Засу́шувати, шую, еш, сов. в. засушіти, шу́, пиш, м. Засушввать, засушить. *Доставши рибу, одріже голову, засуши і словай.* Чуб. I. 75.

Засхну́ти, ну, нѣш, м.—Засохти. *Запиши, серденько, запиши, мов рист веною у ночі засхнеш.* Шевч. 327.

Засці́вка, ки, об. Обмочевний уриной.

Засціка́ти, каю, еш, сов. в. засціяти, сцію, пиш, м. Замачивать, замочить (уринной). *Чорний чорне більмо засцяя, білий біле більмо засцяя.* Чуб. I. 139.

Засціка́тися, каюся, ешся, сов. в. засціятися, сціся, пишся, м. Замачиватися, замочитися (уринной).

Засці́вка, ки, ж. Замочившася уриной.

Засці́яти, ся. См. Засціка́ти, ся.

Зася́брувати, рую, еш, м. Стать въ сосѣдскія, товарищескія отношенія. *З сусідю, олтирським крамарем, вони засябрували.* О. 1862. IX. 70.

Засяга́ти, гаю, еш, сов. в. засягати, гну́, неш, м. 1) Захватывать, захватить. 2) Охватывать, охватить. *Було видно усе, скільки засягло око.* Ком. I. 10. (Думки

од билінки перелітали до птиці, од птиці до скотини, од скотини до чоловіка, поки не засягли всього світа. Мир. ХРВ. 29. 3) Добывать, добыть. *Роботою засягне собі частя.* Мир. ХРВ. 4) Занмствовать, позаимствовать, почерпнуть.

Зася́ти, сяю, еш, м. Засяять. *Так в хаті засяло, що ніби свічки горіли.* Рудч. Ск. I. 113. *І світ ясний, не вечірній тищенко засяє.* Шевч. 217.

Зася́яти, сяю, еш, м.—Засяти. *Засягли шаблі, як сонце з хмар.* Чуб. III. 278.

Зата́гти, ся. См. Затаювати, ся.

Зата́кати, каю, еш, м. Начать поддакивать.

Затала́нити, ню, ниш, м. Приобрѣсть по счастливой случайности. *Що одень загорюєш, то за ніч проайнуєш, а що заталанити,—то музики наймаєш.* Чуб. V. 479. *Він і швець добрий, тільки що заталанити, то все й проайнує.* Г. Барв. 272.

Затала́пати, паю, еш, м. Забрязгать, запачкати жидкою грязью одежд. Желех.

Затала́патися, паюся, ешся, м. Зашлепаться въ грязь, забрызгаться грязью. *Глянь, як заталалася, і тварі не знать.* Брацл. у.

Затамува́ти, мую, еш, м. 1) Задержать, остановить, унять. *Затамувати кров.* Житом. у. *Гріх розмножася на землі і нічим було вже його затамувати.* Опат. 12. 2) Остановить течение воды, затрудить. 3) Подождать, замедлить, протянуть. *Затамував два дні, не заплатив.* Черк. у.

Затамува́тися, муюся, ешся, м. Задержаться, замедлить. *Пшов і затамувавсь там.* Черк. у.

Затанцюва́ти, цюю, еш, м. 1) Затанцовать. 2) Заработать танцами. 3) Заглушить, ослить при помощи танцевъ (горе, печаль и пр.). *Не втекла... таки од своєю не танцювала, як засцікала, й не затанцювала.* Левиц. I. 86.

Затанцюва́тися, цююся, ешся, м. Увлечись танцами. *Катря до впаду не затанцюється, не розсертиться до сварки.* МВ. II. 83.

Затанцю́вати, чу, пиш, м.—Затанцювати.

Затарабаніти, ню, ниш, м. 1) Забарабанить; загучать. *Здалось, що як нечаче ложками на лаві затарабанило; думаю.*

покою кіт. Драг. 69. 2) Задіввати, зата-
щити.

Затарасувати, оїю, еш, м. 1) Зава-
дити хворостою (топ). 2) Преградять
(путь). В болоті зарузда і заднім путем
затарасувала.

Затарасувати, сїюся, ешся, м.
Увязнути в гриз. *Оттут іхала пані у
кореті та як затарасувалась у бані, то
наслочку двома парами волів витяли.*
Харь. у. Слов. Д. Эварн.

Затаскати. См. Затаскувати.

**Затаскувати, кїю, еш, сов. в. зата-
скати, кїю, еш, м.** 1) Затаскивать, за-
тащить, куда-нибудь. *Собаки десь уже і
ляня (зарізана) затаскали.* Мнж. 134.
2) = Запроторити 2. *Тимоху (попа, за кару)
затаскали в монастир, та ще й на де-
в'ять місяці.* Св. Л. 300. 3) Занимать,
заять притраченними предметами незвіс-
ное місце. *Затаская чареві дровами увесь
двір.* Мнж. 41.

Затасувати, оїю, еш, м. 1) Задіввати,
заложити незвідному куда, забросити, за-
пропастити. *Куди се ти віника затасува-
ла?* 2) Замять, затереть. *Дам у волосі й
затасували мов діло.* Черк. у.

Затахлувати, дїю, еш, м. Загропа-
стити. *Затахлував усто хубоду і кінця не
знайдеи.*

**Затаювати, тїюю, еш, сов. в. затаїти,
таїт, їш, м.** Скривать, скрити, утайвать,
утаять, притїять. *Породила Дїва сина,
тїїла затаїть.* Чуб. III. 368. *І дух від
ляку затаїв.* Котл. Ев. *Затаївши дух,
тильно на неї двинься.* Стор. МПр. 76.

Затаюватися, тїююся, ешся, сов. в.
затаїтися, таїси, їшся, м. 1) Скривать-
ся, скритися, укриваться, укритися. *За-
таївся дугом і тілом.* НВолын. у. 2) От-
пираться, отпереться, не признаваться, не
признається. *Затаїться, та й що хоч йому
роби.* НВолын. у.

Затверджувати, джую, еш, сов. в.
затвердїти, джїт, дїш, м. Утверждать,
утвердить.

Затвердїлий, а, в. Загрубїлий, за-
твердївший. *Серце бо їх затверділо.* Ев.
Мр. VI. 52.

Затвердїти, дїю, еш, м. Затвердїть.

Затверднути, ну, неш, м. = Затвер-
дїти. *Затвердло поле й не вореш.* Камен-
ец. у.

Затїклий, а, в. Затекший.

Затїкати. См. Затїкати.

Затїленькати, каю, еш, м. = Задї-
ленькати. *Тут бо саме затїленькав дзві-
нок. Хата, 95. Заїзу великий дзвін з дзві-
ниці і рокотався в повітрі. За ним ти-
хо затїленькали маленькі дзвоники.* Мир.
Пов. II. 129.

Затїлена, пи, об. Неряха. МВ. (КС.
1902. X. 152). *Осе ше затїлена, все в неї
чорт знає як: сорочка от-от опаде, запаска
теж, пояс аж по землі волочеться.* Брацл.
у. *Уже й вечір минає; і як вечір проми-
нує,—затїлена приликує.* Грин. III. 652.

Затїлпанка, ки, ж. Неряха. Желех.

Затїлпати, паю, еш, м. = Заталяпа-
пати. Желех.

Затїлпатися, паюся, ешся, м. =
Заталяпатися. Так затїлепався, як жид.
Ном. № 11273.

**Затїлпуватий, затїлпуватий, а,
в.** Неряшливий. Каменец. и Брацл. у. у.

Затїліпати, паїю, еш, м. Закачать,
заболтять.

Затїліпатися, паїюся, ешся, м. 1) За-
болтаться, завачатися. 2) = Заталяпатися.
Затїліпалась як свиня. Зміев. у.

Затїмнїня, ня, с. Затемненіє, по-
мраченіє. *Затїмнїня історії.* К. Кр. 23.

Затїмнїти. См. Затемнити.

Затїмнїти, нію, еш, м. Ослїпнуть.

Затїмнювати, ніюю, еш, м. = **Зате-
мнити.** *Затїмнює євангельський завіт.* К.
ПС. 62.

**Затїмнїтий, нїю, еш, сов. в. затїм-
нїти, нїю, нїш, м.** Затемнять, затемнить.
*Та хмара надулась і річ таку веде: „що
вже мені се сонце надїло!... Я здужаю
його собою затемнить.”* Греб. 367. *Хто
ти такий, що хочеш затемнити небесний
суд словами без науки?* К. Іов. 84.

Затемерувати, рїю, еш, м. Очинять
перо.

Затемеритися, рїся, рїшся, м. Поте-
мнїть, стемнїть. *То вияснилося було, а то
зноє затемрілося.* НВолын. у. *Вийшли
увечері, а у міс прийшли—затемерілося,
нічого не видно.* Каменец. у.

Затемерити, чу, тиш, м. 1) Шестя
вить сїтя. 2) Слегка прикрити.

Затемила, нар. Пока тепло.

Затеплїти, дїю, еш, м. 1) По-
теплїть. 2) Безл. Стать теплїє (о погодї).

Затїрнути, ну, неш, м. Отерпнуть,
ошїмїть. *Боюслюя курив та й курив, аж
язик йому затїрп.* Св. Л. 122.

Затїрчати, чїт, їш, м. О поющемь

соловѣ: дробью разыпаться. (Соловейко) *защечебе, затерчить*. Кв. I. 29.

Затесати. См. Затисувати.

Затякати, каю, еш, сов. в. **затянути,** ну, нѣш, и. 1) Затягати, затянуть (отверстіе). *Я такими дурнями верхи затикаю*. Чуб. V. 76. *Провѣ дірку у бичка, з середини все вийв, а туди горобців напу стив і соломою заткнув*. Рудч. Ск. II. 8. 2) Затягати, заткнути за что либо. *Заток сопілку за пояс*. Федьк. 3) Втыкать, воткнуть, водружать, водрузить. *Затикають з одного боку на човні бунчук, з другого прапор*. К. Бай. 92.

Затякати, тичу, чеш, и. Украсить цвѣтами, затянувь ихъ въ волоса, головной уборъ. *Та й виремо койточку зеленешку, та й затичем Марусю молодешку*. Мил. 134. *Затичу бѣжник запаиним зіллям*. Г. Барв. 278.

Затякати, каюся, ешся, и. Украсить-ся цвѣтами и пр., заткнувь ихъ въ волоса, головной уборъ. *В саду була, розжу рвала та й затикалася*. Чуб. V. 51. *Ой умала зоря з неба т. і розсипалася; мила зорю позбирала та й затикалася*. Чуб. V. 1174.

Затялля, ля, с. Задняя, не левая сторона. *А у Стрию на затиллю мальовані сіни, а там мої, товаришу, кучері посила*. Гол. IV. 445.

Затялок, лку, м. Задняя стѣна въ домѣ.

Затяльний, а, в. Задній. НВолнц. у. *Вийшла стара пані на затильні двері*. Гол. III. 207. *Утікала Бондарівна затильними дверми*. Грин. III. 616.

Затяи, ну, м. Родъ перегородки изъ камыша, ставящейся въ рѣзѣ, чтобы задержати рыбу, которая, ища выхода, понадасть въ поставленную вершу. О. 1861. XI. 116. *Отце ж ми робим затин—з очере-ту, пускаємо вертця, а біля них спускаємо у воду вершу проти води; через день і набіжить окунь і плітка*. О. 1861. XI. 115.

Затяіати, няю, еш, сов. в. **затянути** в **затяти, тнѣ,** нѣш, и. 1) Ударять, ударять. *Скоро Дяч-Бутурлак тев зачуває, Кишку Самійла у цюку затинае*. Макс. 37. *Як до ліса дождждае, дубиною затинае*. Чуб. V. 933. *Затяла її в пику*. НВолнц. у. 2) Ударять, ударить рубящимъ или рѣзущимъ орудіемъ, начивать, начать рубить рѣзнуть. 3)—**номѣ**. Допекать, донечь, укорать, укорить. *Хазайка смика*

діда за рукав, щоб він уважив панотцеві, а хазяїн усвожуе попа, щоб він не затинав старенькому. Стор. I. 240. 4) Дѣлать, сдѣлать что съ энергіей, съ жаромъ. *Сопілка зуба затинала*. Котл. Ев. I. 19. *На вшони дівчата затинають веснянки*. Греб. 401. *Затинае по-лядськи*.

Затяіати, няюся, ешся, сов. в. **затянутися** и **затятися, тнѣся,** нѣшся, и. 1) Цѣпляться, зацѣпляться, задѣваться, задѣтъ. *Се видно ж усякому, що сей замок скручено, бо ключ затинається*. Ека-теринсл. г. 2) Задерживаться, останавливаться, остановиться, приостановиться. *Як повів я ристапта, то він спершу йшов як слід, а далі все затинався йти, а то й побіг од мене та й утік*. Новомоск. у. 3) Останавливаться, остановиться въ разговорѣ, заикаться; замолкать, замолкнуть. *Хто? хто? затинаючись скрикнув він*. Мир. ХРВ. 52. *Друге на речі дається, а як я... Якось Улита затнулася*. Г. Барв. 226. *Дівочий клетіт на хохлину затнулася*. Мир. Пов. I. 144. 4) Только сов. в. Упорно стоять на своемъ; упорно продолжать что либо дѣлать. *Не хочу, не пойді... і затялася на сьму*. Г. Барв. 531. *Затямсь в одну шкуру: давай рошот!* Мир. ХРВ. 259. *Доц затяся*. Мир. ХРВ. *В царемаз тільки нуд затяся: там краї нищечком ридали, як ніч наступить, сна не мали, а вечер карю здавася*. Мир. Г. 16. 5) Только сов. в. Удариться. *Чоловік розізнався, в одвірок затявся*. Чуб. V. 1080.

Затяіати, нѣб, нѣш, и. Обгородить плетнемъ. Вх. Зн. 20.

Затяіека, кн, ж. Нижняя треть, нижняя утолщенная, послѣ зарубка, часть веретена. Шух. I. 148.

Затяічвий и затяічливий, а, в. Не поддающийся, неуступчивый, упрямый. *О, яка ж бо ти затяічча! Почастуй мене нас, коли сажа не хочеш*. О. 1862. II. 35. *Ну, це й колода затяічлива,—як от дитина буває*. Волч. у.

Затирати, раю, еш, сов. в. **затѣркти, трѣ,** рѣш, и. Затирати, затереть, стирать, стереть. *Ой ходімо, дівичинько, слідок затирати*. Чуб. III. 174. Переносно: заглаживать, заглаждать, стараться скрыть. *Як ні затирала свій смуток шуткуванням... він раз-по-раз допитувався*. Г. Барв. 152. 2)—**руни**. Потирать руны. *А нам, затираючи руки... потяг доріженсько до зати*. Св. Л. 205. 3) Дѣлать заторь. *Из лягами тиво ворити затирайте: лядський солод,*

козачька вода, людські дрова, козачьки труда. Макс. (1849), 67. 4) У бочаровъ: прорѣзывать на нижней части клепок полосу или вырѣзку для вставки дна. Сумск. у. Шух. I. 250. 5) Только несоа. в. Ъсть съ аппетитомъ. *Панотечъ затиравъ смєтану з свѣжим сиром, питивши чарку оковитої Св. Л. 16. Тимхоа тим часом затиравъ печену курку, що на стіл подали. Св. Л. 198. 6) —борщ. —Заправляти 1.*

Затіраха, ха, ж. Названіє соломахи. *Соломаха-затіраха, як затрем—поїмо. Грив. III. 195.*

Затірач, ча, м. Инструментъ, которимъ прорѣзвають бочары в клепахъ углубленіє для вставки дна. См. Затирати 4. Шух. I. 250.

Затіряти. См. Затирювати.

Затірокотати, чѣ, чеш, м. —Заторохтити. *Як горошок затірокоче. Гол. III. 458.*

Затірлякати, рлячу, чеш, м. Зашилякатъ. *Музика що затірлякавъ, то й пролякавъ. Посл. †*

Затірювати, рюю, еш, сов. в. затіряти, рю, рши, м. Затаскнѣвать, затащивъ куда-либѣ, занести куда-либѣ.

Затискати, каяю, еш, сов. в. затіснути, ну, неш, м. 1) Сжимать, сжать, стискивать, стиснуть. *Втірку Сатанайл у самую безодню... бере він той пісок..., а вода йому той пісок так і ізмиває; той так затискає жемлю. О. 1861. VI. 59. 2) Запхавать, засунуть. *Затис за нязуху. Сосниц. у.**

Затихати, хаяю, еш, сов. в. затіхнути, хну, неш, м. Затихать, затихнуть. *Затихло все... Тільки дівчата та соловейко не затих. Шевч. 395.*

Затичка, ки, ж. 1) Пробка, то, чѣмъ закупоривають, затыкають. *Чоловік скоренько затичкує пляшчу, перехрестивъ затичку, та мов у воду. Ном. № 1254. 2) Цвѣтокъ, котрий втыкається въ волосы дѣвущекъ для украшенія. Вх. Зн. 20.*

Затішина, ня, ж. —Затішок 1. Вх. Уг. 239.

Затішватися, шуся, шнися, м. —Затіхнути. *Затішилось уже ірім—не іримить. Константиногр. у.*

Затішний, а, в. Уютный, укромный. *Затішний ярк отой,—бджолі добре стоять. Волч. у. Я говорю: умру в тіжді затішнім, і в старості лічить ноги забуду. К. Іов. 62.*

Затішно, нар. Уютно, укромно; тихо. *Заготіє пишно! аби затішно. Ном. № 9890.*

Затішок, шку, м. 1) Мѣсто, закрытое отъ вѣтра. *Затішком ішли, то воно не так холодно. Лебед. у. 2) Уютное, укромное мѣстечко. *Піймавъ собі мишку да ззіє у затішчу. Макс. 105.**

Затіва, ви, ж. Затія.

Затівати, ваяю, еш, сов. в. затіяяти, тію, еш, м. Затѣвать, затѣять. *Як затіє дурень молитись, то і лоб собі роквасить. Ном. № 6576. Затіявъ жениться, сам не знаєи нащо. Чуб. V. 491.*

Затіватися, ваяюся, ешся, сов. в. затіятися, тіюся, ешся, м. Затѣваться, затѣяться. *Ніхто не сподівався і гадки не мав, що тєв затівається. О. 1861. VII. 6.*

Затікати, каяю, еш, сов. в. затекати, течу, чеш, м. Затекаать, затечь. *Дайте йому молотить з тієї скурти, що затекла. Стор. I. 19.*

Затіняти. См. Затіняти.

Затінок, нку, м. 1) Мѣсто находящееся изъ тѣни. *В затінку стане за дівку. Ном. № 7517. Плаче баба, плаче та сіла в затінку. Чуб. V. 1131. 2) Тѣнь. *Дивиться кожний на свій затінок на стіні. МУЕ. III. 55.**

Затіняти, няю, еш, сов. в. затіняти, ню, нш, м. Затѣнять, затѣнить, покрывать, покрыть тѣнью, затемнять, затемнить. *Твою головоньку весною каміна не затінить. О. 1861. III. 17. Що то, Боже, змара! сонце затінить. Лебед. у.*

Затіпати, паю, еш, м. Начать трещать.

Затіпатися, паюся, ешся, м. Затрепетать, задрожать. *Губа затіпалась. У Пороха руки затіпались. Мир. ХРВ. 180. Серце затіпалось, немов хто доторкнувся до його. Мвр. ХРВ. 5. Затіпалось розмигтванє тілю Речі Посполитої, як тіпається индик після того, як голова одрубана. Мир. ХРВ. 91.*

Затір, тору, м. Углубленіє въ клепахъ деревянной посуды, въ которое бочаръ вставляеть дно. Шух. I. 250.

Затірка, ки, ж. Родъ мучного кушанья: мелкіє шарики изъ тѣста, варимые въ водѣ или молокѣ. Чуб. VII. 440. Маркєв. 153. *М'яка була затірка, била мене матінка. Лавр. 25. Дати затірки. Задать трещки. Я тобі дам затірки! Попадєдися ти в мої лещата! О. 1861. XI. Кух. 20.*

Затісняти. См. Затісняти.

Затісно, нар. Тѣсно. Мнж. 180.

Затісняти, няю, еш, сов. в. затіснѣти, ню, нш, м. Тѣснить, стѣснѣть. Мнж. 180.

Затісувати, сую, еш, сов. в. **затесати**, **тешу**, **пеш**, *м.* 1) Обтесувати, обтесати, заостряти, заостряти. 2) Только сов. в. Начать тесати.

Затіяти. См. **Затіпати**.

Затігалка, *ки, ж.* Пробка. НВолын. у.

Затікало, *на, затікало, ла, с.* Затичка изъ трипояк, которой затикають дымовою трубу вмѣсто вышекъ. Чуб. VII. 381. Вас. 193. *Бо на парубках шмаття—то мих, то ряднина, з заткала шапка, з ключча поясина.* Чуб. III. 34. *Мій верх і заткало.* Ном. № 2575.

Заткати, *тчу*, *чѣш*, *м.* 1) Начать ткать. 2) Заработать тканіемъ. 3) Покрывать, покрыть тканіемъ узоромъ. *Були ті жупани сребром заткані.* АД. I. 261. 4) **Заткнути**. *Та й затков я йому берожій рану.* Федьк. *Не можна всім зуби заткати.* Ном. № 6986. *З-під коріння, з-під верби дожерело било, що й кулаком не заткати.* Св. Л. 307.

Заткатися, *тчуся, чѣшся, м.* Покриваться, покрывсь тканіемъ узоромъ. *Зазеленіло поле й луки, мов заткались травою та квітками.* О. 1861. IX. 175.

Затеніти. См. **Затинати**.

Затенітися, *нуса, нешся, м.* Затнуться.

Затлітися, *ліюся, ешся, м.* Затлѣться.

Затдуміти, *млю, миш, м.* Подавить.

Затнути, *ся.* См. **Затинати**, *ся.*

Затоваришувати, *шую, еш, м.* Вступити въ товарищескія отношенія. *Вони ще дужче затоваришували.* Мир. ХРВ. 353.

Затосемчувати, *чую, еш, м.* **Затосемчувати**.

Затокнувати, *кую, еш, сов. в.* **затовкати**, *вчу, чѣш, м.* Приправляти, приправить толченімъ саломъ и зеленою. *Жінко, вари, мисень, тречані залушки та сито їх із салом заточки.* Рудч. Ск. I. 11. *Заточений свіжм салом з зеленою цибулею і кропом куліш.* Левач. Пов. 109.

Затовмистий, *а, е.* Тупоугольный. **Затовмистий клин.** НВолын. у.

Затого, *нар.* **Вогь-вогь**, того в глады, скоро уже. *Сидить у хаті, а затою хата повалиться.* Час затого й жати. Хата, 110. *От-от упаде затою* ЗОЮР. II. 20. *Затою сивий волос провѣється.* Г. Бара. 248. *Твое море славянськее, нове, затою вже буде повне і попливе човен.* Шевч.

Затоба, *ки, ж.* 1) Залінь. *За селом блищать течії, затоки й озера Мжї.* Стор. I. 90. 2) Скользокое мѣсто на дорогѣ, гдѣ завѣтаються сани. Канев. у. *Біда, як*

придѣться їхати нашими дринджолами, що все забіають в затоки. О. 1862. IV. 92.

Затокарити, *рю, риш, м.* Дѣвати, запрятати. *Затокариш десь мого ножика.* Киев. у.

Затокмачити. См. **Затокмачувати**.

Затокмачувати, *чую, еш, сов. в.* **затокмачити**, *чу, чиш, м.* Втискувати, втиснути, всовувати, всунути куда.

Затокотіти, *чу, чѣш, м.* О сердцѣ: *заябитися.* *Дуже затокотіло в його грудяхъ серце, глянувши на рідне село.* Стор. МПр. 51.

Затолбчити, *чу, чиш, м.* Затоптати.

Затоміти, *млю, миш, м.* Истомити, извурити. *Учепися ти йому за серце, затоми ти його, зануди, запали ти його.* Чуб. I. 92.

Затоміть, *нар.* **Вмѣсто** того. *Хай вона й вам, тільки я собі Чіпку візьму затоміть.* Мир. ХРВ. 352.

Затомлюватий, *а, е.* О гребешкѣ: съ толстими зубами, не проходящими въ волоса. **Затомлюватий гребінець.** Константивногр. у.

Затон, *ну, м.* Разливъ, вода затопившая землю. *І хоч затони вод усю країну ніймуть, не дійдуть до його, стоятиме на суші.* К. Псал. 72. *Настала ж провесень і воду скрізь пустило...* *По-над затонами зібралось село.* К. Дз. 153. *Ховався по пущах, нетрях і затонах.* К. ЦН. 293.

Затонути, *ну, неш, м.* Утонуть. *Мостовиночка поломилася, вірний дружок затонув.* Чуб. V. 370.

Затопіти, *ся.* См. **Затопляти**, *ся.*

Затоплати, *ляю, еш, сов. в.* **затопіти**, *плю, пиш, м.* 1) Затопляти, затопити, потопити, утопити. *Затоплю долю дрібними слюзами.* Шевч. 77. *Хвиля човен затопила.* Гол. I. 184. *Чи його вода затопила?* Чуб. 2) Погружати, погрузити, вонзати, вонзати. *Затопив йому ніж у серце.* 3) **бчи, погляд.** **Вперяти, вперити, устремляти, устремляти глаза, взоръ.** *В далеку даль затопляе зірничі.* К. Іов. 90. *Ти затопиши очі в очі.* Рудан. I. 31. 4) Бити, ударити. *Підскочив до його та як затопить у вухо.* Св. Л. 288. *Сичовик справді хотів було затопити по галамиту.* Стор. МПр. 7. 5)

Затопляти затопити (въ печи). *Затопила сирими дровами.* Гол. I. 12. *Затопила свою хату пізно.* Мет. 90. 6) Закабаливати, закабальтати. *Затопила свою долю.* О. 1862. I. 73. *Ти мене, моя мати, за буряку затопила.* О. 1861. X. 83 ⁷⁵ *людм не жо-*

мила, в вічну службу затопила. Чуб. V. 954.

Затоплятися, ляюся, аєся, сов. в. **затоплятися, ляюся, пишся,** м. Погрузитися, погрузитися в воду, утонуть. *А змія тоді в морі,—так і затопилась.* Рудч. Ск. II. 97.

Затопити, чу́, ти́ш, м. Затопать ногами, быстро поб'язать.

Затопітати. См. **Затопувати.**

Затопувати, ту́ю, аш, сов. в. **затопа́тати, пчу́, чеш, м.** 1) Затоптывать, затоптать. *Затопчу незомо босими ногами.* Шевч. 77. *Кинув між коні, щоб його затоптати.* Рудч. Ск. I. 36. 2) Засыпать, засыпать рану в пр. (ч'ємь либо смучив'ємь напр.) ХС. VII. 417. *Як собака вкусить, затоптуть рану шерстю з тієї собаки, перепаленою.* Грин. II. 320. Мнж. 155.

Заторгувати, гу́ю, аш, м. Заторговать.

Заторкотати, кочу́, чеш, м. Забарабанить. *Та чекає барабана заким заторкоче.* Рудан. (КС. 1882. VI. 558).

Заторопати, плю́, пиш, м. Сб'ять съ толку. *Напались на мене, заторопили зовсім.* О. 1862. VII. 44.

Затороплений, а, е. Сб'ятий съ толку. *Жидівка затороплену дівчину ще їй на инший путь наведе.* О. 1862. I. 74.

Заторохотити, кочу́, ти́ш, м. Загрозити, заступать.

Заторохити, чу́, ти́ш, м. 1) = **Заторохотити.** *Заторохиті возом по бурку.* 2) Быстро и громко заговорить. *„Січовик! січовик!“ заторохитли молодці.* Стор. МПр. 52. *Тіточко, голубочко!—заторохитла та,—пустить її.* Мпр. Пов. I. 139.

Заторочити, чу, чш, м. 1) Затараторить, заговорить скороговоркой. *Люде заторочили: „Чою се, чою?“* Г. Барв. 89. 2) — світ. = **Зав'язати світ.** Вх. Зн. 20.

Заторочити, чу́, чш, м. Обхватить бахромою, опушкою. *Тра рукавичи заторочити.* НВолын. у.

Заторочка, ки, ж. Враждебный отношение. *Уже є з вами заторочка.* НВолын. у.

Заточити, ся. См. **Заточувати, ся.**

Заточувати, чу́ю, аш, сов. в. **заточити, чу́, чш, м.** 1) Завязывать, завязать. *Ой дещ твої, Нечаєнку, кованій вози? Під містечком Берестечком заточені в лози.* Нп. *Заточи воза в кауно.* НВолын. у. 2) — в піку. Ударить по лицу, дать в морду. **Заточуватися, чу́юся, аєся,** сов. в. **заточитися, чу́ся, чшся, м.** 1) Пошатываться, пошатнуться. *Ой оре міжчанин*

та й заточується. Чуб. V. 1075. *Одного ранку Трохим устав з ліжка і ноги його заточилися.* Левци. I. 370. 2) О санях: заб'язать в сторону. *Заточуються сани.* НВолын. у.

Затр'ата, ти, ж. 1) Потеря, утрата, уронь. 2) Уничтоженіє, истребленіє.

Затр'атити. См. **Затрачувати.**

Затр'ачувати, чу́ю, аш, сов. в. **затр'атити, чу, тиш, м.** Уничтожать, уничтожить, истреблять, истребить. *Затративши личко чуже, ремінцем мусиси оддати.* Ном. № 9688.

Затремб'ятити, та́ю, аш, м. Затрубать, занграть в тремб'ю. *Ой піду я в полонинку, там затремб'ятю, щоби мене було чути на дежіту стаю.* Шух. I. 198.

Затрем'ятити, мчу́, ти́ш, м. Задрожать. *І серце в них од ляку затрем'ятіло.* К. Псал. 3. *Над ставками, над садками затрем'ятіло ясне марево.* Левци. I. 9.

Затримання, ня, с. Задержка.

Затримати, ма́ю, аш, м. Задержать. *Кохання... затримало і руку Божу, щоб покарати грішників.* Стор. МПр. 34. *Лучче чорта затримати, ніж ледачу жінку.* Ном. № 9108.

Затримати, ма́ю, аш, н пр. м. = **Затрижати** и пр.

Затріпати, паю, аш, м. Замахать учащено, зятрати. *Затріпала маленькими ручками.* Левци. Пов. 216.

Затріпатися, паюся, аєся, м. Затрепетать, заб'язать. *Його серце дуже, дуже затріпалося у грудях.* Левци. Пов. 192.

Затріпотати, почу́, чеш, м. = **Затріпотіти.** *Затріпотало... серце.* Млак. 99.

Затріпотатися, почу́ся, чешся, м. *Затріпоталося сердечко.* Млак. 101.

Затріпотіти, почу́, чеш, м. Затрепетать. Стор. II. 172. *Вона як жар почервоєніє і затріпотить.* Стор. МПр. 33. *Кіоточки затріпотіли.* Г. Барв. 219.

Затріщати, щу́, щш, м. Затрещать. *І затріщати намет небесний громом.* К. Іов. 81. *Нап'яєсь, за ілочку смикнує, аж дерево те затріщало.* Котл. Ен. III. 21.

Затроїдати, джу, диш, м. Отравить, *Затроїжене нещастям серце.* Мпр. ХРВ. 204.

Затрубати, блю́, биш, м. 1) Затрубить. *Тепер, дівчино, затруби собі в кулак.* Чуб. V. 408. *Та як затрубить та в рожицю.* Чуб. III. 291. 2) Завить. *Не затрубить так пес, як вовк.* Ном. № 7345. *За козаком всі звіри затрубили.* Гол. I. 105

Затруд, ду, м. Трудъ, усиліе. *Шкода, мамо, затруду твою: не знайдеш ти віточка мою.* Гол. I. 285.

Затруїти. См. Затруювати.

Затрусїти. См. Затрушувати.

Затрусїтися, шўся, сїсся, *гл.* 1) Затрястися. *Затрусївся мов у трясиї.* Ном. 2) Задрожать. *Земля затрусїлася.* ЗОЮР. I. 166. *Мов Кайм затрусївся увесь.* Котл. Ен. I. 30. *Ото подививсь вовк і увесь затрусївся.* Рудч. Ск. II. 18.

Затрухлявіти, вію, еш, *гл.* Сдѣлаться трухльмъ.

Затрушувати, шую, еш, *сов. в.* затрусїти, шў, сїш, *гл.* 1) Посыпять, насыпать чьмъ, засыпать чьмъ. *Як де поприло,—затрушують гречаним борошном.* Грин. II. 320. *Як докопаю,—хворостяком затрушу.* Мнж. 2. *О, як затрусить зеленим макаом, то тільки держись берега!*—О человекъ, который засыпаетъ укорами, бранью и пр. Ном. № 3359. 2) Только *сов. в.* Затрясти. *Зїхали на грудувату дологу, то так затрусїло.*

Затруювати, юю, еш, *сов. в.* затруїти, рую, їш, *гл.* 1) Отравлять, отравить (кого). 2) Отравлять, отравить, напитывать, напитать ядомъ. 3) Заражать, заразить. *Я не хочу, щоб вона в нас ночувала, бо одно дереться, як шкуру на собі не порве: ще ї нас вошами затруїть.* Чернягов. у.

Затрухати, хаю, еш, *гл.* Побѣжать мелкой рысцой.

Затрясти, сї, сѣш, *гл.* Затрясти. *Його тряся затрясе.* Стец. 42. *Дух затрясим.* Ев. Мр. IX. 20.

Затрястїся, сїся, сѣсся, *гл.*—Затрусїтися. *Пекло затряслося.* КС. 1882. IV. 171. *Щоб над тобою земля затряслася!* Ном. № 3796. *Не біймось, хоч би світ затрясся і юри провалились в море.* К. Псал. 110.

Затугавіти, вію, еш, затугнути, гну, неш, *гл.* Загустѣть, затвердѣть; уплотниться. *Болото затугавило, що ї ноги не витягнши.* Каменец. у. *Трохи зай млина затугне, тоді можна ще замазати.* Канев. у. См. Затугавіти.

Затугавілий, а, е. Загустѣлый, затвердѣлый, уплотнявшійся.

Затугавіти, вію, еш, *гл.*—Затугавіти. *Затужавіла капуста.* Зміев. у.

Затужїти, жў, жїш, *гл.* 1) Затужять, загоревать, затосковать. *Затужила дівчина за мною.* Чуб. V. 259. 2) Заплакать

горестно съ причитаньями. *Як же заридав Катря, як затужить!* МВ. II. 145. Въ болѣе тѣсномъ значеніи: заплакать надъ мертвымъ, провозноса обычныя въ этомъ случаѣ причитанія. *Умер козак та ї лежить, та ї нікому затужить.* Ном. № 787.

Затўла, ля, ж. Защита, прикрытіе. К. ЦН. 253. Г. Бар. 299, 221, 488, 97. *Чоловіченку, ти затўло моя: я за тебе затўлось, да ї нічого не боюсь.* Нп. *Гордували мною люде, а ти був моя затўла.* К. Псал. 160. 2) Капюшонъ въ верхней одеждѣ. *Підніми затўлу, то воно захищине буде од вітру.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн. Ум. Затўлочна. *Батечку, мій голубчику! Мій обороничку, моя затўлочко, оборони мене від лихої людини, від невїрної дружини.* Г. Барв. 274.

Затўліти, ся. См. Затўліятн, ся.

Затўлка, ки, ж. Заслонка въ печн. Черк. и НВолын. у.

Затўлок, леа, м. Отдѣлка полушубка по борту смушкомъ. Вас. 154.

Затўлозая, ки, ж. Ум. отъ затўла.

Затўльщина, ни, ж. Пошлава съ котла на винокуреномъ заводѣ.

Затўліати, лїю, еш, *сов. в.* затўліти, лїю, лїш, *гл.* 1) Закрывать, закрыть (отверстіе), заслонять, заслонить. *Без мене ї дїрочки малої нікому затўлітити.* Ном. № 4581. *Зїнька затўлила густою очі і гірко заплакала.* Стор. МПр. 54. 2) Удовлетворять, удовлетворить претензію. *Це таке діло, що ще парюю воліє і не затўлите, як пожалїється.* Павлогр. у.

Затўліятися, лїюся, ешся, *сов. в.* затўлітїся, лїюся, лїшся, *гл.* Закрыватьсь, закрытїсь; заслоняться, заслонитїсь. *Не плач, мила, миленька, не журиш, хоть обома долоньями затўлишся.* Чуб. V. 669. *Дівчина, затўлившись руками, ридає.* МВ. II. 41. *Хоч і н'є ї б'є, та менше.* Я візьму, та дитиною ї затўлюся. Г. Барв. 283.

Затуманїти, ся. См. Затуманювати, ся.

Затуманїти, нію, еш, *гл.* Затуманитїсь, омрачитїсь. *Зроду бравий запорожець ні слюзинки не пролиа, а тентер стоїть понурий, від його затуманїв.* Щог. Сл. 29.

Затуманювати, нюю, еш, *сов. в.* затуманїти, ню, ниш, *гл.* 1) Затуманювать, затуманить. *Не переступлять його волі, не затуманять його слави.* К. Псал. 327. 2) Обмануть, обморочить.

Затуманюватися, нююся, ешся, *сов.*

в. **затуманітися**, нюся, нїшся, *м.* Затуманюватися, затуманюватися. *Затуманюється туман, край доріженьки припав.* Чуб. V. 997. *Зійди, хто світ видав, на гори ті величкі, що по-над хмарами затуманились.* Б. МХ. 32.

Зату́пати, *св.* См. **Затуплювати**, *св.*

Зату́плювати, люю еш, *сов. в.* **зату́пати**, *плію, пиш, м.* Притуплять, притупити, иступлять, иступити, затупити.

Зату́плюватися, лююся, ешся, *сов. в.* **зату́патися**, *пліюся, пишся, м.* Притуплюватися, притупитися, иступлятися, иступитися, затупитися.

Затупо́гити, *чү, тіш, м.* Затопать, застучать копитами. *Кони так одного вечора затупогіло в дворі; вибіла стара, а Данило коня прив'язує.* МВ.

Затурбу́вати, *бюю, еш, м.* Обезпокоить.

Затурбу́ватися, *бююся, ешся, м.* Захлопотатися, засуетитися.

Затурго́гити, *чү, тіш, м.* Застучать. *Частенько було уночі затургогити у віконце.* Стор. I. 207.

Зату́рвати, *каю, еш, м.* 1) О голу-бахъ: заворкотать. *Гілля до ілля прихилилось, затуркали гурміці.* Стор. I. 100. 2) Заговорить быстро. *От як затуркали, затуркали, бо, звісно, як наші молодіці, скілько їх не буде, та як заговорять разом усі в один голос, так нічого і не второпавши.* Кв. I. 134. 3) —голову. Сбвть съ толку, затуманить (голову).

Затурко́гити, *чү, тіш, м.* —Затургогити. *І не схамкнулась небога, як лихо затуркогити у віконце.* Стор. I. 4. *Затуркотів барабан.* Мвр. ХРВ. 144.

Затурча́ти, *чү, чїш, м.* —Затуркати і в 2. *Затурчить у бузо гурміцю.* Стор. I. 90.

Зату́шкати, *св.* См. **Затужковувати**, *св.*

Затужко́увати, *кювою, еш, сов. в.* **зату́шкати**, *каю, еш* и **затуше́увати**, *кюю, еш, м.* 1) Закутывать, закутать, закрывать, закрыть со всехъ сторонъ. Кв. III. 177. *Навіщо ти хату заштурмуєси, затужковуєси?* Константиногр. у. 2) Приправити, прибавити для вкуса. *Юшку саом затужкую.* Г. Барв. 356.

Затуше́уватися, *кювоюся, ешся, сов. в.* **зату́шкатися**, *каюся, ешся, и затужко́уватися*, *кююся, ешся, м.* Закутываться, закутаться.

Затушкюва́ти, *св.* См. **Затужковувати**, *св.*

Затжу́тися, *нюю, нїшся, м.* Получити дурной запахъ, провонятися. *Яйця затжухлись.* Лебед. у.

Затя́мати, *млю, мїш, м.* Затемнить, затмить. *Як летіла сарана, то світ затмила,—така її була сила.* Каменец. у. —очи. Завязать глаза. *Очі мої козацькі молодецькі червоною китайкою затяміте.* О. 1862. VIII. 22.

Затю́ба, *ну, м.* 1) Упрямый, неподачливый человекъ. Черк. у. 2) Зарубка. *Цурка з затюбами на кінцях.* О. 1862. V. Кух. 39.

Затю́ба, *пн, об.* —Задрипа.

Затю́батися, *паюся, ешся, м.* —Задрипатися.

Затю́бр, *ру, м.* 1) Склонение льда во время ледохода. *Тут на березі, саме на Ненастиці, стояв водяний млин якоюсь купця; та знесо його, як був затюбр.* Екаторносно. у. 2) Давать затюбру. Колотить, бить сильно. *Пану Геленору смертельного дали затюбру, і той без духу тут зоставь.* Котл. Ен. V. 67.

Затю́брач, *ча, м.* —Затиграч. Сумск. у. **Затю́бкати**, *каю, еш, м.* 1) Запѣть (о соловьѣ). *Затюбкав у садку соловейко.* 2) Забитися (о сердцѣ). *Серце затюбкало, як не вискоче.* О. 1862. X. 12.

Затю́кати, *каю, еш, м.* 1) Закричать: тю! 2) Задугать ерикомъ на кого.

Затю́пати, *паю, еш, м.* Побѣжать маленькой рысцою.

Затя́г, *гу, м.* Навербованный отрядъ войска. КС. 1883. IV. 751; II. 298. *Ой деж твої, пане Сиво, битіі таляри, що їх набрав по Україні водяні затяги?* Нп.

Затяга́ти, *гаю, еш, сов. в.* **затягті**, *гну́, нош, м.* 1) Затягивать, затянуть. *Не можна затягати нитку на ший, бо нечистий задавить.* Грив. II. 25. *Нуле, ахтіні чорнобриці, затягайте неводи.* Чуб. III. 123. *Бери воли та затягай вози.* Грив. III. 571. 2) Затаскивать, затягивать. *Під білою березою козаченька вбито, ой убито, вбито, затягнено в жито.* Чуб. V. 375. 3) Затягивать, затянуть, завлекать, завлечь; приглашать, пригласить. *Суд не затяга, та суд і не одпуска.* Ном. № 7372. *Дівка Санюжакина на зустрічу вихожає, Ажана-пашу в город Козлов зо всім військом затягає.* АД. I. 211. —на хліб. *Приглашать на угощеніє. Буду панів і козаків на хліб, на сіль затягати.* Мет. 415.

4) Вербовати, навербовати, КС. 1883. IV. 751. Затагли затяг. Навербовала отряд, шайку. КС. 1883. II. 298. 5) Приобрѣтати, приобрѣсть, получить. Забув Грицько про великий посаг, який думав затаяти за жінкою. Мвр. ХРВ. 77. За жінкою яку худобу затаї! Мвр. ХРВ. 349. Затаї таки, заробив грошей. Харьк. у.

Затагáтися, гáюся, ешся, сов. в. **затагáтис**я, гáюся, нешся, *гл.* 1) Затагиваться, затагнуться. 2) Затаскиваться, затаскаться. 3) Вербоваться, навербоваться. КС. 1883. IV. 751.

Затагáч, ча, м. Ремень для укрѣплення снізни у ярма. Рудч. Чп. 250.

Затаготніти, нію, *еш*, *гл.* Забеременѣть. Затаютніла жінка. НВолын. у.

Затагáті, ся. См. Затагати, ся.

Затажець, жця, м. Завербованный въ войско, участник вольнаго военнаго отряда,—напр. такъ называли райдамаговъ. ЗЮОР. 153, 154.

Затажáти, жу́, жіш, *гл.* Обременить, отаготить. Хлѣб в дорозі не затажисить. Ном. № 11378.

Затажні́й, а, е. Набранный, навербованный (о войскѣ). 2) Продолжительный, хроническій. Затажна хвороба. 3) Затягивающийся. Затажисий хомут.

Затажок, жу́, м.—Затаг. *Ходив по Україні, водячи затажки.* Гол. I. 19.

Затажити, жлю, жиш, *гл.* Запомнить.

Зата́ти, ся. См. Затагати, ся.

Зата́тий, а, е. Упрямый, упорный, неуступчивый. НВолын. у. *Коми він такий зататий, то і я буду зататий.* Каменец. у.

Заубжати, жаю, *еш*, *гл.*—Завбожити. *Господа милостиві! не заубжаєте, як дасте котічку.* Рк. Левин.

Зауважати, жаю, *еш*, *гл.*—Завважати.

Заужати, жаю, *еш*, *гл.* Взять на веревку. *Черкес із-за Опапа арканами його як цапа зв'язав, опутав, заужав.* Мкр. Г. 7.

Зауздати, дáю, *еш*, *гл.*—Загнуздати.

Зау́лок, лга, м. Глухой переулок. *Хожу, хожу, тільки улиці її заулки пережручу.* МВ.

Заупни́ати, нію, *еш*, *гл.*—Зупнияти. *Іздалека кониченька заунияс.* Мет. 182.

Заутеріти, ріє, *гл.* безл. Разсѣять. *Так вже заутеріло, як ми увійшли у хату.* Любеч.

Зау́хати, хаю, *еш*, *гл.* Закричати: ух!
Зау́шник, ка, м.—Заушница 1. Гол.

Од. 26, 27. *І чоботи, і літники і коралі, заушники.* Гол. III. 382.

Заушниця, ці, ж. 1) Серьга. *Кутив козак Олені заушниці зелені да їй почепив до уха. Яка ж гарна псяюха!* Борз. у. 2) Лента, перевязываемая отъ одной серьги въ другой и опускаемая на груди. Гол. Од. 73. 3) Заушница, опухоль позади уха. *Кому чи трясю одінати, од заушницю чи пошептати, або і волос ізгнати.* Котл. Ен. III. 13. 4) мн. Жабры (у рыбы). Вх. Лем. 417.

Зафактува́ти, ту́ю, *еш*, *гл.* Представити какъ фактъ, какъ доказанное фактами. *Базацко зафактовано (в історіі) тоді, з'явилося нам тепер легендарним. К. Досв. (1876).* Взадалег. словце.

Зафарбува́ти, бу́ю, *еш*, *гл.* Закрасить.

Зафундува́ти, ду́ю, *еш*, *гл.* 1) Основать, заложить. 2) Купить и угостить. *Зафундуї мені пляшку пива.*

Захáкатися, каюся, ешся, *гл.* Запыхаться.

Захандрі́чити, чу, чийш, *гл.*? *Із вечора згорив, ік повночі захандричив, ік світу заричив.* Загадка: *хлѣб учинить і замисит, і в ніч посадит.* Грин. II. 312.

Захалáти. См. Захалувати.

Захалáтися, паюся, ешся, *гл.* Затопитися, заспѣшити.

Захáпувати, пу́ю, *еш*, сов. в. **захалáти**, паю, *еш*, *гл.* Захватывать, захватить. *Константиногр. у. Вітер раз-у-раз захалує з собою пару й односить її.* Децо, 55.

Захарамáрати, каю, *еш*, *гл.* Забормотать

Захарастри́ти, рію, рийш, **захарастіти**, щу́, отійш, *гл.* Забросать, заложить, заставити чѣмъ-либо въ беспорядкѣ. *Захарастрено у хаті Черк. у.*

Захарастри́тися, щу́ся, стійся, *гл.* Засораться, забиться. *В юрлі захарастилось, треба промочити.* *Дюлька захарастилась, треба витеребити.* НВолын. у.

Захарáрати, каю, *еш*, *гл.* Захаркать, начать харкать. Драг. 1.

Захарлáти, лаю, *еш*, *гл.* Зажилять, взять на время и не отдать. Ном. № 11699.

Захарчáти, чу́, чийш, *гл.* Захрипѣть. *Єдного і другого ударив під бік ножем,—так вони і захарчали.* Рудч. Ск. I. 199.

Захарчува́ти, чу́ю, *еш*, *гл.* Заморить голодомъ.

Зах'яти, хаю, еш, м.—**Захва'яти**.
Захв'арувати, рую, еш, м. Захр'аб-
риться.

Захвал'яти. См. **Захвалювати**.

Захвалювання, ня, с. Расхваливаніе,
рекомендація.

Захвал'шувати, шую, еш, м. Заплу-
товать.

Захва'лювати, люю, еш, сов. в. за-
хва'ляти, лю, лиш, м. Хвалить, захва-
лить, расхваливать, предлагая хвалить.

Захвал'яти, ляю, еш, м.—**Захвалю-
вати**. *Овсій захвалав, що добрий кінв.*
Канев. у.

Захв'ататися, таюся, ешся, м.—**За-
хвал'ятися**. *Він ся захватав.* МУЕ. III. 57.

Захв'атити. См. **Захв'ачувати**.

Захв'атиц, ча, м. Клинь въ плугѣ.
Чуб. IV. 17.

Захв'ачувати, чую, еш, сов. в. захва-
тити, чу, тиш, м.—**Закоп'лювати**, захо-
птити. *Не хитайсь в печко: може ще й
син захватить.* Ном. № 5599.

Захв'алювати, люю, еш, м. Заволно-
ваться.

Захв'ерсувати, сую, еш, м. Задоса-
довать, запечалиться. *Иуда Христа жи-
дам продав, і о том вельми захв'ерсував.*
О. 1862. VI. 49.

Захв'ойдати, даю, еш, м. Загрязнить.
Де це ти захв'ойдала спідницю?

Захв'ойдаха, хв, об. Неряха, постоянно
забрызганный грязью, запачканный.
*Де це ти так зателіпалася, як свиня за-
калюжена? От захв'ойдаха!* Зміев. у.

Захвор'ити, рію, еш, м. Захворать.
Мвж. 28, 131. Чуб. V. 482.

Захвор'гунити, нить, м. безл. Повезти,
посластвовать.

Захвост'ати, таю, еш, м. Заострить
(о пильняхъ). *Треба захвостати тини, щоб
бува злодій не переліз.* Брацл. у.

Захвостати, таю, еш, м. Защелкать,
захлопать кнутомъ въ воздухѣ. Лпов. у.

Захвостуватий, а, в. Суживающійся
кверху и кончающійся остріемъ. Ціпок
був захвостуватий. Новомоск. у.

Захв'оскати, каю, еш, м.—**Захв'ой-
дати**. *Ото захв'оскала як рукав.*

Захвоц'атися, шцюся, ешся, м. Затоп-
ропнуться, засуетиться. *Чого він так захво-
ц'ався сьогодні їхати? Ну, завтра б і їхав.*
Зміев. у.

Зах'окатися, каюся, ешся, м.—**Захв-
катися**.

Зах'илий, а, в. Хилый, изнуренный.
Шевч. 437.

Зах'илити, ся. См. **Захиляти**, ся.

Зах'ил'яти, ляю, еш, сов. в. зах'ил'яти,
лю, лиш, м. 1) Загивать, загигать, за-
гнуть. 2) Закрывать, закрыть, прикрывать,
прикрыть.

Зах'ил'ятися, ляюся, ешся, сов. в.
зах'ил'ятися, люся, лишся, м. Укры-
ваться, укрыться за кѣмъ или чѣмъ-либо.
*Хоч у мене мужичок з кулачок, а я таки
мужикова жінка: я за його захилюсь, за-
хилюсь, та й нікого не боюсь, не боюсь.* Нп.

Зах'им'ерити, рю, ршш, м. Закаприз-
ничать.

Зах'ир'илий, а, в. Болѣзненный, захи-
рѣвший.

Зах'ир'ити, рію, еш, м. Захирѣть. *За-
хиріє так, що й олози не підбеду.* Гул.
Арт. (О. 1861. III. 99). *Оце й захиріє ди-
тина.* Левид. I. 139.

Зах'ист, ту, м. 1) Мѣсто, защищенное
отъ вѣтра; пріютъ, пристанище. *Да як же
мені зійти з свого села? Де мені знайти
той захист?* Г. Барв. 394. *Гори, що ро-
блять кораблям захист од бурі.* Дешо. 69.
*Нема чоловікові захисту на широкому
стену.* Стор. МПр. 2. 2) Защита, покрови-
тельство. *Посередник... повинен бути за-
хистом для крепаків, боронити їх.* О. 1862.
IX. 125. Ум. **Зах'истом**, **зах'источон**.

Зах'истити, ся. См. **Зах'истати**, ся.

Зах'истний, а, в. Защищенный отъ
вѣтра; укромный; уютный. У М. Вовча
о вечерѣ въ смыслѣ: тихій, вмѣсто затиш-
ний. *Як то вже я того вечора захистно,
темного дожидаю.* МВ. (О. 1862. III. 61).

Зах'истник, ка, м. Защитникъ. Ново-
моск. у. (Залубовск.).

Зах'истя, тя, с.—**Захист** 1. *Захистя
инше ти знайшов.* Щог. Сл. 105.

Зах'итати, таю, еш, м. Зашатать, за-
качать. *А дочка захитала головою так, що
сережки затіліпались.* Гацц. Аб. 39.

Зах'итатися, таюся, ешся, м. 1) За-
шататься, заколебаться. *Захиталась, від-
чинилась мертвецька гата.* К. Досв. 209.
2) Поколебаться. *Положи печаль на Бога,
підкрепить він твою неміч і не дасть се-
ред напасти захитатися святому.* К. Псал.
128.

Зах'ивкати, каю, еш, м. Захивкать.
*Підняв уоруж коротеньку борідку і захиви-
кав.* Левид. I. 135.

Захвщ, щі, ж. = **Захвст** 1. У Вас. (195), въ хатѣ безъ сѣней: родъ шалаша няз камыша или соломы,—временно замѣняєть сѣни.

Захвщати, щати, еш, сов. в. захвстати, щу, стѣш, м. Прикрывати, прикрывати, захищати, защитити. *На зіму нічим хліва захистити.* Хата, 169. *Од татарви безбожної землю захистили.* К. Досв. 20. *Ватами захищають, а з убогих деруть.* Лебед. у.

Захвщатися, щатиюся, епся, сов. в. захвстатися, щуся, стѣшся, м. Прикрыватися, прикриватися, захищатися, защититися. *Возами захистились од вітру.*

Зацаринський, а, е. Находящийся за царіною. *У нас аж три ватаги: низяньська, горяньська й зацаринська.* Луб. у.

Зацарювати, рію, еш, м. Зацарствовать.

Зацвѣнякати, каю, еш, м. Иронически: заговорить. *Наші хлопці і дівчата швидко зацвѣняли по ляхівській.* Левниц. I. 159.

Зацвилити, ліб, лич, м. = **Зацвилити**. *Райські пташечки як не зацвильять.* Грин. III. 24.

Зацвірінкати, каю, еш, м. Зачиркати. *Горобці прилетять, зацвірінкають.* МВ. II. 193.

Зацвірінчатати, чу, чіш, м. = **Зацвірінкати** Употребляется также, когда рѣчь о дѣтскомъ говорѣ: *Христосъ воскрес!—зацвірінчала дівтора.* Сям. 206.

Зацвірчатати, чу, чіш, м. О сверчкахъ: застрекотати.

Зацвісті. См. **Зацвітати**.

Зацвітати, тати, еш, сов. в. зацвісти, ту, тѣш, м. 1) Зацвѣтати, зацвѣсти. *Завіла калинонька в лузі.* Чуб V. 63. 2) Плесневети, заплесневети. *Двілмо зацвіла.* Шевч. 668.

Зацвяхувати, хую, еш, м. Обить гвоздиками.

Зацйрувати, рую, еш, м. Заштопать.

Зацятъвати. См. **Зацятъувати**.

Зацятъувати, кую, еш, сов. в. зацятъвати, каю, еш, м. 1) Заставляти, заставить замолчать. *Дити! цити, моя дитино!—зацятъувала Мотря.* Мир. ХРВ. 413. 2) Заминати, заматъ. *Так це діло й зацятъкали.* НВолын. у.

Зацідити, джу, дич, м. Сильно ударять, хватить. Грин. II. 172. Мир. ХРВ. 94. *Турн перший зацідив Енея, що з плес*

упала і керел. Котл. Ев. VI. 86. *По пошллиці й зацїде.* Г. Варв. 275.

Зацїлувати, лую, еш, м. Зацѣловать.

Зацїненіти, нію, еш, м. Очоченіти. Желех.

Зацїнити, пети, м. безл. Отнять языкъ. *Бодай тобі зацїнило.* Ном. № 3718. *Просить батько й мати на хліб, на сіль і на весілля,—та й зацїнило їй сказати: і я прошу.* Г. Варв. 391.

Зацїнкувати, а, е. Затвердѣвший. *Проїшов дощ, а далі зразу сонце, то земля зробилась така зацїнкувата, що їй і зубами не вгризеи.* Полт. у. Слов. Д. Эварн.

Зацїпнути, ну, неш, м. Оцѣпенѣти. *Налогою смертю умерла... Я так і зацїп!* Г. Варв. 211. *Як ударить грім, як грясне! так усі й зацїпи.* Г. Варв. 220.

Зацїмокати, каю, еш, м. Зачмокать. *Аж руки діюри підняли, аж зацїмокали.* Стор. I. 45.

Зацїокотати и **зацїокотіти**, коту, тіш, м. 1) Застучати учашенно. 2) Заговорить скороговоркой и громко. *А бач, бач! зацїокотала пані.* МВ. (О. 1862. III. 54). *Ми йшли побіля великого двору,—зацїокотіли дівчата.* Стор. II. 31.

Зацїпити, пю, пиш, м. 1) Затащить. 2) Ударить, хватить. *В морду хотъ зацїпниш.* Маркев. 51.

Зацїпити, пію, еш, м. Одеревенѣти, лишиться гибкости. *Від холоду пальці зацїпили.*

Зацїурати, рати, еш, м. Оставить, бросить. *Твою дочку хоче брати, мене, бідну, зацїурати.* О. 1861. XI. Кух. 30.

Зацїуратися, ратиюся, епся, м. Чуждаться кого.

Зацїурувати, рую, еш, м. 1) Связать что-либо при помощи палки (цїури), которая, скручивая веревку, укорачиваетъ ее и затягиваетъ такимъ образомъ связку. 2) Заприсять (дорого). *Як що не дуже багато будуть шурвати... там рублів п'ять, ну, хотъ і десять, то вже дайте, а як що зацїурують як дурень за батька, то йдїть у друге мїсто.* ХС. VII. 421.

Зацїкувати, куію, еш, м. — нобѣ. Затравить кого, натравить на кого (собакъ). *Оце колись зацїкували були його поповичі собаками,—як же курнув од них, дак ні одна собка і не донала.* О. 1862. II. 25.

Зацїювати, каю, еш, м. Начать слегка рубить топоромъ.

Зацїюдати, цди, еш, м. Обмочить уриной.

Зачавати, влю, виш, м. Задавить, раздавить.—мурч. Зарізати пшпенка. Лев. Пов. 106.

Зачавліти, лію, еш, м. Захиріть, заболіть.

Зачадіти, джѣ, діш, м. Начать угарять.

Зачадіти, дію, еш, м. Угоріть.

Зачаклувати, лѣю, еш, м. Заколдовать.

Зачалити, лю, лиш, м. Затянуть, завязать, связать веревку, силета ея концы. *Оце ж та петля,—я сам її зачалив.* Новооск. у. (Залюбовск.).

Зачало, лв, с. Начало. *Треба усе з зачала і доладу вам розказати.* МВ. (КС. 1902. X. 142).

Зачапати, паю, еш, м. Пойти разбитой походкой.

Зачарбувати, вую, еш, сов. в. зачарувати, рѣю, еш, м. Очаровывать, очаровать, обворожить. *А тило коло тебе, як зачаровано.* МВ. (О. 1862. III. 34).

Зачати, ся. См. Зачинати, ся.

Зачати, тія, с. Праздник 9 декабря.

Зачаток, тку, м. Начало. НВолын. у.

Зачатувати, тѣю, еш, м. 1) Начать сторожить, начать караулить. 2)—що. *Поставити гдѣ-либо, при чемъ либо караули.* *Нехай густо зачатують битую дорогу, щоб ніхто незмі чинити князеві трезогу.* К. Досв. 234.

Зачахти, хию, неш, м. Простыть, остыть. *Уже й борці зачах, поки ти хліба трієш.*

Зачавкати, каю, еш, м. Зачавкать.

Зачвалати, лѣю, еш, м. Забрести.

Зачванитися, нюся, вишся, м. Зачванитися. *Як тут не розсприндитися і не зачванитися.* Стор. I. 55.

Зачвіркати, ваю, еш, м. Забрызгать, заплевать.

Зачебърхнути, ну, неш, м. Зачерпнуть, загресть очень много.

Зачекати, каю, еш, м. Подождать. *Хто хоче питловати, мусить зачекати, а хто нараз, буде зараз.* Ном. № 5596. *Зачекай посилати у Прилуцину.* Стор. МПр. 100.

Зачелядкувати, кѣю, еш, м. Пойти вѣ слуги, вѣ услуженіе.

Заченцювати, цѣю, еш, м. Сдѣлать ся монахомъ.

Зачеп, пу, м. Затрагиваніе. *Заманеться йому... покартувати з жінкою.* *Сумно (жінка) дивиться на його зачети.* Мвр. ХРВ. 251.

Зачѣпа, пн, 1) ж. Зацѣпа. 2) об. Задрищити, задрищца. *Одсувається... щоб була з п'яних очей не креснув зачена.* Мвр. ХРВ. 260.

Зачепіти, ся. См. Зачіпати, ся.

Зачервівити, вівлю, вівши, м. Завести червей.

Зачервівити, вію, еш, м. Покритися черв'яки.

Зачервоніти, нію, ніш, м. Окрасить вѣ красный цвѣтъ.

Зачервоніти, нію, еш, м. Покрасіть; заалтъ. *Та її задріма, поки неба край зачервоніє.* Шенч. 19. *Тим часом на валу зачервоніли кармазини.* Хата 156.

Зачервонітися, ніюся, ешся, м. Раскрасіться, зардѣт.ся. *Зачервонілася, як та квіточка.* К. Оряс. (ЗОЮР. II. 201).

Зачереватити, тію, еш, м. 1) Отростить брюхо. *Доки їж, то не забаватієси, а зачереватієси.* Ном. № 12045. 2) О жевчнвѣ: забеременѣть.

Зачерѣти, м. = Зачерпнути. Вх. Зн. 20.

Зачеркнѣти, нѣ, нѣш, м. Зацѣпять, зацѣть. *Водицю бере і вас зачеркне, і вас зачеркне, мене спом'яне.* Чуб. III. 434.

Зачеркнѣтися, нѣся, нѣшся, м. Зацѣпиться, зацѣть. *Та її побіє і через тин, ще її не зачеркнувся.* Мет. 468.

Зачерпати, пію, еш, сов. в. зачерпнути, нѣ, нѣш, м. Зачерпать, зачерпнуть. *Піди до річку, зачерпни води.* Драг. 26.

Зачерствіти, вію, еш, м. Зачерствѣть. *Була комись правда, та зачерствіла.* Ном. № 6835. *Доюю хліб їмо, уже аж зачерствіє.* Харьк.

Зачерпати, плю, пиш, м. = Зачерпнути. *Сорока-білобока тоді злетіла в колодязь, зачерпятила там води да її винесла Іванові.* Рудч. Ск. I. 136.

Зачесати, ся. См. Зачісувати, ся.

Зачесно, нар. Вѣ чести? *І мені б зачесно було, як би у дітей було.* Ном. № 9227, 12041.

Зачіи, ну, м. Начало, начинаніе, починъ. *Так лиха година. її ходе по лодязь; усе з дітей зачин.* Харьк. у.

Зачинанія, нн, с. Начинаніе.

Зачинати, нѣю, еш, сов. в. зачати, чнѣ, нѣш, м. 1) Начинать, начать. *То ж козаки із лягами пиво варить зачинами.* Дума. *Зачало свѣтати.* Мл. л. сб. 314. *Як приїхав приймачище, зачав тецу бити.* Чуб. III. 128. 2) Начинаться. *Як за-*

чинає звада, не поможе ї рада. *Ном. № 3510.*

Зачинятися, наюся, ешся, сов. в. зачїтїся, чїуся, нїшся, м. Начиватися, начатися. *Як світ зачався, то люде так Богу молились. О. 1862. V. 79. Нове життя зачалоя. Мвр. Пов. I. 142.*

Зачинїти, ся. См. **Зачиняти, ся.**

Зачинїти, наю, еш, сов. в. зачинїти, нїб, нїш, м. Затворять, затворить. У свого батька і хлїв зачиняв, а в нїшому не хоче ї хати. *Ном. № 2539.*

Зачинїтий, а, в. Затворенный. *Як би віконниці у хатї не зачинятї, то я б подивилась. О. 1862. VII. Кост. 52.*

Зачинїтися, наюся, ешся, сов. в. зачинїтися, нїбся, нїшся, м. Затворяться, затворяться. *Кот. Ен. V. 20. Зачиняються царські врата для нашої брата. Ном. № 4782.*

Зачїркати, каю, еш, м. Зачиркать. *Соловейко зацубетав, залащав, зачиркав. Кв. I. 29.*

Зачитати, таю, еш, м. Зачитать, начать читать. *Письма принесли і всі тисяцько зачитали. Шевч. 439.*

Зачитатися, таюся, ешся, м. Начать читаться. *Да саму соїчі посетилися, да сами книги зачиталися. Чуб. V. 837.*

Зачїлябити, блю, биш, м. Ударить, треснуть. *Він йою як зачїлябив у вузо. Александров. у. Слов. Д. Эварн.*

Зачїляпнути, ну, неш, м. Захватить, заграбастать, забрать. *У мене всіх трьох синїв зачїляпнули у службу. Харьк. у.*

Зачїпати, паю, еш, сов. в. зачепїти, плїю, нїш, м. 1) Цїплять, зацїпнть, задївять, задїть. *Чи витянеш з води Леви-ахана, іачком його, як рибу, зачепиши.* К. Іов. 92. Ні за що рук зачепїти. *Ном. № 9870.* Не съ чїмъ начать, нїть средствь для начала (о хозяйствї, за работї). *За що б тут руки зачепити? За яке ремество взятись?* Чуб. II. 17. *Хибї тебе вїзом зачепїли? Чїмъ тебя особеннымъ затронули, обидїли?* *Ном. № 4040.* 2) Трогать, тронуть, затрагивать, затронуть. *Мї би йому мисти визволенї писати, щоб не мї нікто нїде зачїпати.* Макс. (1849), 33. *Мене вовки і не зачепили.* Грив. I. 165. *А сусїдїи перстень даєш,—нащо ж мене зачїпаєш?* Чуб. V. 200.

Зачїпатися, паюся, ешся, сов. в. зачепїтися, плїюся, нїшся, м. Цїпляться, зацїпнться, задївять, задїть. *Бїда, та ї за бїду зачепилася. Ном. № 2162. Та*

йшла баба н'яна, на порозї впаля, а дїд зачепився, та ї сам повалився. Циссь. Св. 45. *Хоч юлий бїжи, то нїде нема нікого, не зачепишся.* *Ном. № 1918.* *Нїчого так не хотїлось тїмасї, як зачепитись на життя в Кайї.* К. XII. 17.

Зачїпнївка, ки, ж. Предлогъ. *Зачїпенька у мене на тїм кутку.* Черк. у.

Зачїпка, ки, ж. 1) Зацїпка. 2) Недоразумїніе, споръ. *Він зачїпку має з дядьком за гроші.* Могил. у. 3) Препятствїе, помїха. *Змїев. у.* 4) Поводъ, предлогъ. *Змїев. у.* *Він її перед очима як усього її лиха непогамованою зачїпка.* МВ. (О. 1862. I. 100). *Хотїла їхати до бабусї, та його б се по панському їхати просто з цїкавостї.* *Мусила якусь зачїпку до того знайти.* Г. Барв. 378. 5) Претензія, придирка. *Гляди лиш, зачїпка тобі буде, бо ти в його служив, як сталась пожежа.* Новомоск. у.

Зачїса, сїв, м. мн. Прическа. МВ.

Зачїска, ки, ж.—**Кичка** 1. *Мет. 208.*

Зачїсувати, сую, еш, сов. в. зачесати, чешу, шеш, м. Зачесывать, зачесать, причесывать, причесать. *Чи зумїє ж то з вас мене зачесати?* МВ. (О. 1862. III. 38). *Усі дївочки, як макївочки, зачесанї йдуть.* Грив. III. 273.

Зачїсуватися, суюся, ешся, сов. в. зачесатися, чешуся, шешся, м. Зачесываться, зачесаться, причесываться, причесаться.

Зачмоляти, ляю, лїш, м. Оглушить, ошеломить. Угор.

Зачмїхати, хаю, еш, м. Зафыркать. *Зачмїше як кабан.* О. 1862. П. 64.

Зачмутувати, тую, еш, м. Начать ласкаться? *Зачмутувала кумася коло свого Івася.* *Ном. № 12648.*

Зачубгати, гаю, еш, м. Зашаркать (вогами).

Зачопувати, пую, еш, м. Сдїлать шипъ, стержень въ бревнї для соединенїя его съ другимъ. *Зачопуй стовпа, а я викопаю тим часом яму.* Волч. у. (Лободовск.).

Зачорнїти, нїю, нїш, м. Зачернить. **Зачорнїти, нїю, еш.** Зачернїть. *Ледведле зачорнїл ус.* О. 1862. IV. 75.

Зачортований, а, е.—**Забїсований.** Полт. у.

Зачубтися, блюся, бишся, м. Затїлять драку, вцїпнться въ волоса другъ другу.

Зачувати, ваю, еш, сов. в. зачути,

чу́ю, еш, м. Слышать, слышать, услышать. *То удова тес зачуває.* Чуб. V. 848. *Зарожі, зарожі, смий конику, рано на пащу йдучи, чи не зачує серце-дівчина, а в саду вінки в'ючи.* Чуб. III. 118. 2) Чуть, почувать. *Хутко зачує кішка, де сало.* Ном. № 5741.

Зачувати́ся, ва́юся, ешся, м. Чуваться, чувствоваться. *Йй не зачувалось, що вона їде усе низче та низче.* МВ. (О. 1862. I. 98).

Зачудува́ти, ду́ю, еш, м. Удивить.

Зачудува́тися, ду́юся, ешся, м. Удивитися.

Зачу́жа, нар. Вчужь. *Зачу́жа жаль.* Ном. № 2255.

Зачумакува́ти, ку́ю, еш, м. 1) Назвать чумачить. 2) Заработать чумачеством. **Зачу́міти, мліб, мліш, м.** Зачумить, заразить.

Зачу́міти, мліб, еш, м. Очумьть.

Зачу́млений, а, в. 1) Зараженный чумой. 2) Одурьвший. *Чіпка стояв як заму́лений.* Мир. ХРВ. 236.

Зачу́ти. См. Зачувати.

Зачу́ханий, а, в. Безприворный, оставленный без попечения. *Як би прибрати, то й дитина була б гарна, а то нема рідної матері, то й ходить зачухане.* Змієв. у.

Зачу́хатися, хаюся, ешся, м. Зачесаться, начать чесаться вследствие зуда (о действии, но не об ощущении).

Зачухра́ти, раю, еш, м. 1) О шерсти: растрепать. *Зачухрала кужі́ль, що й прости важко.* 2) Быстро побьжать. 3) Засьць (розгаме). *Улучай, каже, Гродів сину, а не то до смерті зачухраю.* Стор. I. 137.

Зачу́чверіти, рію, еш, м. Зачахнуть, закорявять.

Зачха́ти, хаю, еш, м. Зачихать.

Заша́вкати, каю, еш и **зашавкотіти, кочу́, тіш, м.** Зашавкать, зашамкать. Св. Л. 303. *Зашавкотів старий.* Св. Л. 309.

Заша́люва́ти, люю, еш, м. Обить шпалевками.

Зашамота́тися, таюся, ешся, м. Зашуметься, зашавкаться. *Зашамоталися люди.* Черк. у.

Зашамоті́ти, чу́, тіш, м. Зашелестеть, зашуршать. *В сінях щось зашамотіло.* Мир. Пов. I. 1586. *Зашамотіла дівчора.* См. 193. *Вінок той труситься, мов усі квіточки зашамотіли.* Г. Барв. 83. *Жита зашамотіли.* Мир. ХРВ. 64.

Зашарі́тися, ра́юся, рішся, м. За-

рдѣться, зарумяняться, покраснѣться. *Емел очі запалили, уста од ініву задріжжали, весь зашаривсь мов жар в печі.* Котл. Ен. VI. 89.

Заша́рпати, паю, еш, м. Приняться рвать, терзать.

Зашару́діти, джу́, діш, м. Зашелестеть, зашуршать. Аф. *Зашаруділа миша.*

Зашастува́ти, ту́ю, еш, м. *На дворі тихо все було... ніщо ніде не зашастує, осика листом не жартує.* Греб. 335.

Заша́їрити, рію, ріш, м. Замотать. *Бін у мене гроші зашайрили.*

Зашахра́тися, ра́юся, ешся, м. Замотаться. *Приплило мені у думку: еге, був він батиром над усе село, одже зашахрався: де млини, де воли, де коні, де яка худоба, де що було, усе їеть чисто поцінували.* Васильк. у.

Зашварго́тати, гочу́, чеш, м. 1) Заговорить быстро (о евреях и пр.). 2) Зашелестеть, зашуршать. *Як жбурунув книжкою під порі! аж листки зашварготали.* Св. Л. 230.

Зашвѣ́дати, дяю, еш, м. 1) Заходить. 2) Загрязнять ходивши.

Зашелесті́ти, шу́, стіш, м. Зашелестеть, зашуметь. *Коли щось зашелестіло: рипнули двері, увійшла наша Одарка.* МВ. I. 71. *Важко зіткнув, аж листя зашелестіло.* Стор. I. 107.

Зашені́ти, ну́, нѣш, м. Шеннуть. *А сторожик як почує, зараз мені зашешнує.* Гол. I. 144.

Зашепоті́ти и зашепо́їти, чу́, тіш, м. Зашепотать. *Зашепотіли люди.* Г. Барв. 542.

Зашептува́ти, ту́ю, еш, м. Зашептывать. *Батюшка усе зашептущав і записував.* МВ. II. 204.

Зашеретува́ти, ту́ю, еш, м. 1) О зернах: размолоть на крупу. 2) О льдѣ: затереть. *Сього року під Вознесенським льодом зашеретувало.*

Зашеретува́тися, ту́юся, ешся, м. Врѣзаться во что и увязнуть. *Оце їзав та й зашеретувався у یرяжку.* Слов. Д. Эварн.

Зашерха́ти, хаю, еш, сов. в. заше́рхнути, хну, нѣш, м. Подергиваться, подергиваться, покрываться тонкимъ слоємъ чего-либо, напр. льда. *Уже ґранці, то-й водиця у кориті, де напувають товар, зашерхає.* Греб. 403. *Прійшов Петрус, і смюзи, що ще не зашерхли, зараз і висюсли.* Г. Барв. 501.

лоть булавою. 2) Засадити, пригрозити. *Защипили мене на три роки у виміцію.* Черк. у.

Зашпінкувати, *в'юю*, *ещ, м.* Застегнуть при помощи пряжки. *Зашпінкує ремешко жовтими пряжками.* Гол. II. 411.

Зашпори, *рів, м.* Острая боль в поперхности рукъ отъ мороза. *Оце зашпори зайшли.* Ном. № 635. Переносно: боль, страданія. *Великі зашпори заняло життя у серце Присвї.* Мер. Пов. I. 117. *Ще он зашпори не одійшли (ішла похороу), а тобі співч та жарти в іолові.* Мвр. Пов. I. 139.

Зашпобатися, *таюся, ешся, м.* Споткнуться. Желех.

Зашпувати, *пуу, ёш, м.* Заволноваться, зашбнаться. *Заправ море й зашпує.* Мкр. Г. 5.

Зашпунувати, *т'юю, еш, м.* Закупорить, заткнуть.

Зашпунуватися, *т'юся, ешся, м.* Закупориться, кр'ішо запереться. *В замку Корсунськім зашпунувалися.*

Зашрубувати, *б'юю, еш, м.* Завинтити.

Заштабувати, *б'юю, еш, м.* Забить жел'зными полосами. Желех.

Заштоб'яти, *хаю, еш, м.* 1) Затолкать, начать толкать. 2) Затолкать, забить толчками (с'ь удареніємъ на второмъ слогу).

Заштобкати, *каю, еш, м.* 1) Начать говорить "что". 2) Сбить съ толку, поставитъ въ тупикъ. *Я його як заштокав, так він не знав що й казати.* Екатеринбургск. у. Слов. Д. Эварн.

Заштокуватися, *кувся, ешся, м.* Употреблять въ разговор' "что" (о великоруссахъ). *Отто воно (Псковська) губерня. А іоворять так, що заштокуються.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Заштрикати, *каю, еш, м.* 1) Начать колоть, заколоть. *Як заштрикав голоу, в ушах заштрикало.* 2) Заколоть, исколоть.

Заштурбувати, *иую, еш, м.*—**Заштурбовувати.** Константиногр. у.

Зашубортати, *р'чу, т'ш, м.* Зашум'ять, застучать. Вх. Зн. 20.

Зашугати, *гаю, еш, м.* Залетать, разс'бляя воздухъ. *Зашугали сірі орли, літаючи над трупами.*

Зашукувати, *кую, еш, м.* Подыскивать. *Віочарь, що нас громадську стару, зашукуюа хлосій у поліч.* Мвр. ХРВ. 37.

Зашуліати, *лію, лш, м.* Въ игр'ь въ шуль: броситъ палку тавъ, чтобы она кон-

демъ подсунулась подъ лежащую на земл'ь палку. КС. 1887. VI. 477.

Зашуміти, *млю, мш, м.* Зашум'ять. *А в городі та у Львові зашуміли верби.* Макс. 80.

Зашумотіти, *моч'у, т'ш, м.* Зашум'ять (въ голов'ь). *Випили ми по чарці і по друїї... зашумотіло у його.* О. 1862. I. 48.

Зашужувати, *м'юю, еш, м.* Зашбнваться.

Зашушувати, *каю, еш, м.* Запечатать. **Защавити**, *влю, вш, м.* Ударить. *Защавив його по тшч, що ну-ну!* Екатеринбургск. г.

Защаб'яти, *ч'у, чеш, м.* 1) Защебетать. *Защабетав жайворонок, увору летючи.* Шевч. 30. *Защабече соловей уночі, розвеселивъ мої чорні очі.* Чуб. III. 147. 2) Заговоритъ быстро и весело. *Повесілилася нашіа Феська, защабетала до баби.* Г. Барв. 198.

Защедрувати, *р'юю, еш, м.* Прог'ьтъ щедриву. *А я тобі защедрую.* Чуб. III. 456.

Защекнути, *п'у, н'ш, м.* Защемить, ущемить. *Росколов дуба та й защекнув його там бороною.* Мнж. 44.

Защемити, *млю, мш, м.* Забол'еть острой болью. *Як шавелька задзвенить, то й серденько защемить.* Чуб. V. 981. *Зашмутилась його душа і защеміло серце.* Стор. МПр. 39.

Защепіти. См. **Защипляти**.

Защипувати, *пую, еш, сов. в. защипнути, н'у, н'ш, м.* Зашбпять, зашбпнить (пирогъ, вареник). *Варила дружечка пиріжки, защипувала їх в три ріжки.* О. 1862. IV. 35.

Защита, *ти, ж.* Защита. *Дізнала Божої зашити.* К. Псал. 113.

Защитити. См. **Защипати**.

Защип'яти, *щ'аю, еш, сов. в. защип'яти, щипц'у, т'ш, м.* Защищать, защитити. *Защипив його перед судом.* Кв. Драм. 321.

Защип'яти, *п'аю, еш, сов. в. защипнути, н'у, н'ш, м.* Защепать, защепнуть, брать, взять на крючекъ. *Защипни, кажу, двері, ти не пускай.* Кв. Драм. 260. *Защепнеш же двері на защипку, як я піду.* Харьк. г. **Защипка**, *кн, ж.* Крючокъ дверной.

Мене мати гулять не пускала да в ко-мору да зачиняла, трома защипками да защипала. Чуб. III. 132. Ум. **Защипочка**. Мил. 84. *Защипочка хороша.* КС. 1883. II. 291.

Защипляти, *лію, еш, сов. в. защеп'яти, п'аю, пш, м.* Прививать, првнвить. *Защипляти вісну.* НВолын. у

Защипнути. См. **Защипати.**

Защфкати, *каю, еш, м.* Начать говорить що.

За-що-раз, *нар.* Постоянно, всякій разъ.
За-що-раз доц *зачинається з тій закутини.*
Каменец. у.

Заюдовити, *влю, виш, (=зайудовити), м.* Сдѣлаться вдовымъ. *Не ест ти мені мати—лютя змія, мене Молодою заюдовила.* Чуб. V. 706.

Зайок, *ка, м.*—**Заяць.** Желех.

Заярїти, *рїб, рїш, м.* Зашалить. *Дїдона хрїтко загорїла, юрцок з вареною розбила.* Котл. Ен. I. 20.

Заяуртуватися, *тїюся, ешся, м.* Придти въ волненіе, возбужденіе, смятеніе. К. Желех.

Заюхторитися, *рюся, рїшся, м.* 1) Закапризничать. *От і заюхторились—юді косить.* 2) Безл. **Заюхторилося.** Захотѣлось (о капризномъ желанїи, нѣсколько презрительно). *От, заюхторилося їй у юрод.* Богодух. у.

Заяюшити, *шїу шїш, м.* 1) Поляться (о крови). *Лускув сїн їого по голові герлиманю і сразу - заюшилася кров.* Новомоск. у. 2) Окровавить. *Увійшов старий у кату обмилатований, побитий, заюшений.* Грин. II. 171.

Заяюшитися, *шїєся, шїєся, м.* Окровавитися. *Заюшилася кров'ю.* Черк. у.

Зайва, *ви, ж.* Заявленіе.

Заявїти. См. **Заявляти.**

Заявляти, *ляю, еш, сов. в. заявїти, влїб, виш, м.* Заявлять, заявить, объявлять, объявить. *Моя любая дитино, заявляю тобі мою волю.* Стор. МПр. 71. *Треба, мати, людям заявляти.* Чуб. V. 734.

Заявяти, *каю, еш, м.* Заговорить, закричать: „Я! я!“ *Братця! хто хоче юрїаку панську пити?—Я! я! так усі й заявяти.* Мвргор. у. Слов. Д. Эваря.

Заякоритися, *рюся, рїшся, м.* Согнутъся. *Дигись, як якорь заякорився.* Борз. у.

Заяловити, *вїю, еш, м.* О коровѣ: быть безъ теленца (въ данномъ году). *Як заяловіє корова, то продам.* Черк. у.

Заяловений, *а, е.* Засаленный.

Заяловити, *жу, виш, м.* Засалить.

Заяловитися, *жуся, вишея, м.* Засалиться.

Заян, *на, м.* Сказочный герой, зачавший отъ полученнаго отъ зайца яблока. Грин. II. 260.

Заянець, *вця, м.*—**Зяць.** Вх. Пч. II. 6.

Заярїнитися, *нюся, нишся, м.* Въ загадкѣ: *Звечора заярїнилось, а к світовї засандричилося.* (Дїжа з кістом). Мнж. 174.

Заярбовувати, *вую, еш, м.* Владельчать, вдѣлывать (подли въ шкафѣ). Киев.

Заярбовуватися, *вуюся, ешся, м.* Владельчатися, вдѣлыватися (о полкахъ въ шкафу). *Полчки в миснику заярбовуються.* Киев.

Заяєля, *ля, с.* Ясли. *Купи та купи коняку... „А годувати чим я буду? Тебе в заяєль положу?“* Рудч. Ск. II. 174.

Заятрення, *ня, с.* 1) О ранѣ: нагноеніе, воспаленіе. 2) Раздраженіе.

Заятрити, *рю, рїш, м.* 1) Растравить (рану). 2) Раздражать, разсердить.

Заятритися, *рюся, рїшся, м.* 1) О ранѣ: загнойтися. *До тих же ран, которї заятритися і дуже некли, прикадаував розрізаних жаб.* Стор. МПр. 166. 2) Раздражаться, прїйти въ ярость.

Заяць, зайця, *м.* 1) Заяць. 2) Часть олійниці: родъ толкача, песта, давлениемъ котораго выжимается постное масло. Шух. I. 163. Ум. **Зайчич.**

Заячати, *чїу, чїш, м.* Закрывать (о лебедяхъ и людяхъ). *Вилпывала лебедочка по водї... заячала, в воду вдарїла крилом.* Щог. 47.

Заячий, *а, е.* 1) Заячий. *На новий рік прибавилось дня на заячий скїк.* Ном. № 513. 2) Раст.: а) **заячий гїрчок.** Астрагонъ широкостылый. б)—**напїста.** Sedum Telephium L. ЗЮЗО. I. 168. в)—**ивас.** Oxalis. Шух. I. 22. г) **Заяча крївцї,** **заячий крївецъ.** Hypericum perforatum L. ЗЮЗО. I. 125. 168. д)—**ирив.** Majanthemum bifolium L. ЗЮЗО. I. 128. е)—**чі лапий.** Eriophorum angustifolium Roth. ЗЮЗО. I. 121. Е. latifolium Hoppe. ЗЮЗО. I. 122. ж)—**орїши** Amygdalus nanna L. ЗЮЗО. I. 111. з)—**салата.** Ranunculus Ficaria L. ЗЮЗО. I. 133. л)—**їхо.** Verbascum Lychnitis L. ЗЮЗО. I. 146. и)—**холодїн.** Asparagus officinalis. ЗЮЗО. I. 113. к)—**щавель,** **щавїх.** Oxalis Acetosella L. ЗЮЗО. I. 130.

Заячина, *ни, ж.* Мясо зайца. *Оскоромитися зоть заячиною.* О. 1862. П. 25.

Забабити, *блїю, биш, м.* Обабить.

Забабити, *бїю, еш, м.* Обабиться. *Комї дїацї сходить на вїнци, то забабїє.* Ном. № 8998.

Забратися, *раюся, ешся, м.* Выпач-

каться въ грязи. *Збаврався в болоті.* Вх. Лем. 417.

Збаченнїй, а, е. Сморщеннїй. *Гороз збаченїй.* Вх. Лем. 417.

Збава, ви, ж. Порча. Ум. **Збавна**.

Збавїтель, дя, м. Спаситель. *Перестань тужити, зачни блавити Збавителя.* Чуб. V. 119.

Збавети, ся. См. **Збавляти**, ся.

Збавленнїя; ня, с. 1) Лишенїе. 2) Избавленїе. *Трудитесь до крїсаовою поту за збавленнїя своїх безмірних гріхів.* Стор. МПр. 166.

Збавляти, дяю, еш, сов. в. **збавити**, вляю, виш, м. 1) Лишать, лишити. *Нехай тебе, чужий батько, синочку, не лас, частя твою козацькою навк не збавляе.* Макс. (1849), 7. —віну, життїя. *Лишити життя, погубити. Чому мені злої доли, чом віку не збавиши?* Шевч. 95. *Ой чи вдарши, чи не вдарши, тільки мені життя збавиши.* Чуб. V. 130. 2) Губити, погубити. *Ой лежить же н'ячий сотник Харко та тепер його збавляйте.* Мет. 527. *Нехай буду один побибати, козацькою війська не збавляти.* АД. I. 186. 3) Портити, испортити, искалдїчити; подорвати. *Збавя же ти кобилу сию.* Грин. III. 652. *Боюсь... щоб ти мене не зрадила, моєй русої кісочки не збавила.* Мел. 84. *Нащо ти нам чорта збавив? Щоб зараз його вилічи!* Рудч. Ск. I. 56. *Силу отратила, здоров'я збавила.* Мпр. ХРВ. 35. 4) Истрачивать, истратити попусту. *Матінка кричить, а батенько ще ирше: „щоби-сь не ходив до дівчини більше. Нащо ж тобі, синку, ніченьки збавляти? Коли її любиш, то позволяю ті взяти“* Грин. III. 258. 5) Избавляти, збавити. *Не чисте мене до живою, то збави тебе од всего злого.* Ном. № 282.

Збавлятися, дяюся, ешся, сов. в. **збавитися**, вляюся, вишося, м. Уменьшаться, уменьшиться; убавлятися, убавитися. *Нещасливость світа—збавлялося літа, прийшла зима, то й хліба нема.* Ном. № 10179.

Збагатїти, чї, тїш, м. Обогащать. *На землю мянеш—і напоїш, і збагатити її даремно.* К. Псал. 144.

Збагатїтися, чїся, тїшся, м. Обогащаться. *Як розжився, збагатися,—нікто не зазнає.* К. Досв. 170. *Черевань був тяжко прощовитий... пан із козацтва, що збагатився за десятилітню війну з козаками.* К. ЧР. 4.

Збагатїти, тію, еш, м. Разбатовати.

К. Досв. 170. *З того часу цареве царство побільшало і збагатїло.* Стор. I. 84.

Збачнїтувати, тїю, еш, м. Втоптать въ грязь; испортити; обезчестити. *Збачнїтувая мою велику славу, ізняв з мене вінець мій осянний.* К. Тов. 41. *Нащо я його надїну, щоб збачнїтувати образу? Ну що ж з того, що ми збачнїтуємо чоловіка? Ну, заведемо його в Сїбір, ну, збачнїтуємо його, а потім плати за його подушине, а жінка, діти... Лебед. у.*

Збачнїти, нї, нїш, м. Постычь, провинити, догадаться, вспомнить. *Господньої сили нікто не збачне.* НВолнн. у. *Не можна всего того жадним розумом збачити.* ЗЮОР. I. 311. *Щем нікого не любила—моде вже збачнїли.* Гол. II. 820. *Цих казок так баццко є, що їй Богу, їх і не збачнеш усіх.* Рудч. Ск. I. 130.

Збачдїжити, жію, еш, м. Сдїлаться равнодушнїм. *Климкович. (Желех).*

Збалакати, каюся, ешся, м. Разговориться о чемъ-либо, коснуться въ разговорѣ чего-либо. *Збалакався про повія.* Константиногр. у.

Збаламїтити, мїчу, тїш, м. 1) Возмутити. 2) Смутити. *Годї жінку збаламїтять, що й не подивитися.* Чуб. V. 1066.

Збан, ну, м. = Даван. *Ливов красний пан, ніс води збан.* Чуб. I. 68. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Чуб. VII. 415.

Збандїрувати, рїю, еш, м. Разгромить? *Пуиками збандїрували турчина.* О. 1862. II. 62.

Збанка, ви, ж. = Збан.

Збанкрїтитися, крїчуся, тїшся в **збанкрутувати**, тїю, еш, м. Обанкрїтитися. *Желех. У Кованька зорїв свїчний завод, і він трохи не збанкрїтився.* Левниц. Пов. 332.

Збанок, неу, м. 1) = Збан. *Коби мені зранку зорїючки в збанку.* Гол. I. 387. 2) Перекладина въ ткацкомъ станкѣ, на которїю ткачъ упрягаєся грудью. *Харьк. у. Мнж. 180.* 3) Раст. *Nuphar luteum* Smith. ЗЮЗО. I. 129. Ум. **Збаночок**.

Збаночок, чку, м. 1) Ум. отъ збанок. Грин. III. 530. 2) мн. Раст. *Nymphaea alba*. Вх. Пч. I. 11.

Збантїрити, рїю, рїш, м. = Збаламутити. *Збантїрити воду.* Харьк. у.

Збанувати, нїю, еш, м. 1) Затосковать. *Моєлят мені добрі моде, що я сторувала, а я тако й за мильнїком дуже збанувала.* Гол. II. 773. —на бчі. *Ослїп-*

нуть. Уже третій рік, як збанував на очі і нічого не бачить. Укан. у.

Збаня́, ня́ти, с. 1) Маленький жбань. Ум. Збанітко. Каменец. у. 2) мн. Раст. *Sampanula ranunculoides*. Вх. Пч. I. 9.

Збаржува́ти, жу́ю, еш, м. Святя піну съ варяшея прши. Черк. у.

Збахта́ти, та́ю, еш, м. Высоко поднятсь? *А рутка ся збахтала, аж по вінка достала*. Гол. П. 279.

Збача́ти, ча́ю, еш, сов. в. збачити, чу, чии, м. 1) Изгнать, взвнать. *Нехай тобі Бог збачить і збачить*. Ном. № 4129. *От же Господь їй, лиходійці, слою ї не збачив: хоч не скірен, та влучен*. Г. Барв. 52. 2) Зам'чать, зам'ятити, увидѣть. Вх. Уг. 240.

Зб́аяти, зб́аю, еш, м. Сказать, разсказать. *Що таке, дідусю?—Ні, слою не збаю,—не можу—не силю!* Кузьменко (О. 1861. П. 44). *Неборята молодіці, збайте за мя, збайте, мене курава здрювала,—радичі мї дайте*. Гол. IV. 498.

Збезу́митися, млю́ся, мя́шся, м. Оду́р'їть, обезум'їть. *Як нап'ється горілки—збезумиться чоловік*. Черк. у. Прости, батеньку, не вийайся, я очора п'яний був, збезумився. Чуб. III. 87.

Збезчестя́ти, ча́ду, стя́ш, м. Обезчестить. *Той Корній Заволока збезчестив мене*. КС. 1883. VII. 501.

Збенте́жити, ся. См. **Збентежува́ти, ся**.

Збенте́жувати, жу́ю, еш, сов. в. збенте́жити, жу, жиш, м. 1) Обезкураживать, обезкуражить, смущать, смутити. *Збентежила ся річ Латина*. Котл. Ев. VI. 55. 2) Ругать, обругать, обезчестить. *Вони ж його збентежили: узали та й вымали*. Зміев. у. *Нащо мою збентежив дочку?* Алв. 64.

Збенте́жуватися, жу́юся, ешся, сов. в. збенте́житися, жуся, яшся, м. Сму́щатися, смутитися.

Зберега́ти. См. **Зберігати**.

Зберіга́ти, га́ю, еш, сов. в. зберега́ти, режу́, ж'їш, м. Сберегать, еберечь. *А ще і для мене Бог на світі р'їдисть збері*. Мор. 85.

Зберші́ти, ні́ю, еш, м.—Зрешіти. Вх. Уг. 240.

Збесідува́ти, ду́ю, еш, м. Сказать. Вх. Лем. 417.

Збіва́ння, ня, с. 1) Сбиваніє, сколачиваніє. Шух. I. 182. 2) Сбиваніє, сшибаніє. *Збиванням тільки дерево збавиш,—*

труси яблука. Харьк. 3) Возмущеніє (води). 4) Пахтање (масла).

Збига́ти, ва́ю, еш, сов. в. зб́ити, зб́ібу́, б'єш, м. 1) Сбивать, сбить, сколачивать, сколотить. *Молосї Бодорівні лемовичу збити*. Чуб. V. 428. *Од хвртми до ганку й до комори лежали по землі стежкоско збити докупі дві доски*. Левич. Пов. 20. *Въ приложєніи къ людямъ зб́ити докупі—собрать, соединить*. *Буде кому люд той зб́ити докупі, що вєстатєсь по строву*. Стор. МПр. 134. У Гревини о составленіи книги: *Що ж то -роблять земляки стсіми довгими зїмніми вєстрами? Давай, зб́ібу їм книжку*. Греб. 407. *Въ значєніи собирать, зб́ити (о деньгахъ, имуществѣ):* *Ік Велихєдню збили пїстєра карбованїи, хотїли, хоч порєсатко купити*. Г. Барв. 503. *А яку худєбу збив велику покійний*. О. 1861. X. 38. 2) Сбивать, сбить, сшибать, сшибить. *Збий сєєй сбруч з дїожки*. *Ой кєню ж мїй ворєнєчкий, ой де ж тєєй нан молодєчкий? Чи ти його в Днїпрї втєпєш, чи ти його під себе збив?* Грин. III. 632. *Збив дєсять яблук*. Рудч. Ск. I. 20. *Як ударе його чєботом, а пєньок був тїлий*.—*так він його ноєю і збив*. Грин. I. 209. 3) О лошади: осаживать, осадить. *Оце заїзав,—і завертєньє ніяк: треба мабути збити коня*. Черниг. у. 4) *Чуси, ялопче, збий менї воли*. Черниг. у. 4) Ссадиву дѣлать, сдѣлать, ссаднить. *А правою чєю ж ти не берєш?—Та збив палець*. Грин. I. 175. *Збити шїю (волівї)*. Натереть шєх (воў). 5) Смолачивать, смолотить. *Коло клунї пацїня потрушеня; з пїєснїпка чи збито, чи не збито, а забито й покинуто*. МВ. (О. 1862. I. 98). 6) Вытаптывать, вытоптать. *Дивлятьєсь: стїєло збито коло дуба; що воно за знак, що коло дуба так стопцьовано?* О. 1861. V. 67. 7) Выбивать, выбить (градомь). *Збило ту пшєницю (градом), зосталась сама стєрня*. Грин. II. 147. 8) Возмущать, возмутити, взбавить, взбїти. *Св. I. V. 4. Чєю вода каламутна? Чи не хвиля збила?* Чуб. V. 126. *Пїлуу не збївайте, иматтєя не ваяїтє*. Чуб. III. 34.—*бучу*. *Подняти шумь, криєб, скандаль, тревогу*. *Жінка аж під стєло,—таку бучу збила*. Рудч. Ск. II. 22. 9) Пахтать, напахтать (масла). *Збити масла*. Левич. I. 483. 10) Сбивать, сбить, смущать, смутити. *Ви Йова не збили, не омїли ви йому одїтуватч*. К. Іов. 70.—*з пантелику, з плїєу, з плїєгу*. Сбивать, сбить съ толку. *Бїсовї дївчата і жїночки... збивають його*

з пантелику. Стор. II. 243. Усі, одного зіб'ють з пливу. НВолын. у. 11) — з стáтку. Довести до потери, разорити. Вх. Уг. 240. 12) Только сов. в. — крилами. Захлопать крильями. Коут збив крилами. МУЕ. III. 43.

Збивáтися, вáюся, епся, сов. в. **зб'ягтис, зб'юся, б'ешся, и.** Сбиватися, сб'ється, скучитися, сл'ябитися; собратися. *Казав Хома: душа моя, де ти забарилася? У собачинім хвості та в ковтуні збилася.* *Ном. № 10973. На майдані збилось багачко народу.* Стор. МПр. 50. *Подме Господь—і млодом стануть води, зауснувши, збиваються у камін.* К. Юв. 82. —на що. Собрать денег на что. *Збився Пилип і на хату.* Мвр. Пов. I. 125. *Ти на свою худобу тим часом збився б. Г. Барв. 179.* 2) Быть сбиваемым, сб'ягтым, сшибленным. *Збий оту групу з ілки.— Коли ж не збивається!* 3) Сбиваться, сб'ється; спутаться, ошибатися. *Ми збились того сліду, що їхали, та не знали де й опинились.* Новомоск. у. (Залюбовск.). — з пантелику. Сб'ється съ толку. *Хоч буним, Грицьку, ти на пана закритись, та з пантелику ти, так як друї, не збивсь.* Г. Арт. (О. 1861. III. 87). 4) Подниматься, подп'ятися вверху. *Знов зріваясь, збився ти й полетів.* Федьк. III. 141. 5) Возмущаться, возмутитися, взволноваться. *Чоловіка не маю, щоб, як зб'ється вода, екну мене в купальню.* Ев. I. V. 7. —б'учі. Подв'ятися шуму, крику, скандалу. *Така буча збилася, що ледві розняли їх.* МВ. II. 185.

Збивач, ча, м. Скопидомъ, сьряга. Вх. Лем. 417.

Збит, гу. м.—Збиття. Каменец. у.

Збіти, оя. См. Збивати, ся.

Збиткувати, к'ю, еп (кого), и. Обиждати кого, жестоко обходитися; изд'являтися надъ к'їмъ. *Челядь Бога допросила, щоби ей не бити, аби челядь не бити, та й не збиткувати.* Гол. *Мене у тому війську ніхто не збиткував.* Федьк.

Збиткуватися, к'юся, епся (надким), и. = Збиткувати (кого). Не збиткуйся, чужа мати, не збиткуйся надо мною. Чуб. V. 548. *Най ся ляжи не збиткують, мов тіло не четвертують.* Гол. I. 155. *Теперка, дякувати Богу, вже не збиткуються над нами, як за кр'їпства було.* Каменец. у.

Збітний, а, в. 1) Излшній, прези'б'рний. 2) —чоловік.—Збитошний. Вх. Лем. 417.

Збітниця, ці, ж. ? Збитниця б тебе побила! Грив. II. 166.

Збіток, тев, м. Чаще во мн. ч.: збіткен.

1) Изобиліе, излишество. *Жиють пани у збитках і юря не значоті.* Берд. у. *Великі збитки усякого добра.* Левци. I. 466. 2) —робити. Проказничать. *Оті шалливість паничі зробили мені збитки, взяли конячку та й затурили.* Берд. у. *Бо ти тут збитки робиш.* Каменец. у. 3) На збитки. На зло. *Це він на збитки отак робити.* Каменец. у. *Я просив його заждати на мене, а він узяв та й на збитки поїлав.* Бердич. у. *На збитки не заину.* Федьк.

Збитошние, ва, м. Проказникі, пакостникі. *Нема приих збитошників, як молоді хлопці, за ними дівчатам хоч не виждоь на улици—зараз збитка якою небудь зроблять.* Берд. у.

Збіг, м. 1) —га. В'їглець, дезертирь. 2) —гу. В'їгство. Збіг Богородиці. Названіе дня 29 декабря. МУЕ. III. 37.

Збігати, гаю, еп, и. Сб'ягати. Збігала—свічку купила. МВ. II. 50.

Збігати, гаю, еп, сов. в. збігтя, біжу, жійш, и. 1) Уб'гати, уб'жати. *Царя оставлячи, ко шведом збігаси.* Гол. I. 36. 2) Сб'ягати, сб'язати съ чего. *Бо я стою зовсім не там, де треба бити вам, та ще й вода од вас слюди збіає.* Глб. 23. 3) Попадати, попать на дорогу (б'їжа). *Дурій-дурій, та таки й збіи на свою стежку.* Мир. ХРВ. 294. 4) О времени: проходить, пройти, пролет'єть. *Час збіає, туа якось попроху втигла.* МВ. II. 147. *Швероку збіаю за водою.* МВ. (О. 1862. III. 59). 5) О жидкости: уходитъ, уйти; закип'єть и политься черезъ верхъ. *Як молоко на огни збіжеть, то д'їйки у корови порепаяються.* Грив. I. 18. 6) Только сов. в. Сравнятися въ сб'їгъ. *Куди тобі против мене збітти?* Рудч. Ск. I. 68. 7) Только сов. в.—ноб'. Напасть врасплохъ на кого. *Тепер ляжи збіжати нас п'яних.* К. ЦН. 285.

Збігатися, гавюся, епся, и. Бросаться искать; засуетиться, заб'гати. *Говори шидче, бо за мною зараз збігаються.* Котл. (1874), 331. *За Оксаною, як її викрала, то зараз пан збіаєся.* МВ. I. 133. *Взяла да й утекла... Як збігались пани, Бо'храни! трусу такого на все село.* О. 1862. VI. 62.

Збігáтися, гáюся, епся, сов. в. зб'їгтис, ж'уся, ж'їпся, и. 1) Сб'ягтися, сб'язатися. *Шоець із юри, нес із долини та збіглися до кобіли.* Чуб. V. 1173. 2) Сз'ятися, сжыватися; о матеріи: сд'ялятися короче посл'ї мойки. *Роздимаються (речі)*

од тепла, а збігаються од холоду. Ком. II. 54. Штанці... збіглись. Св. Л. 310.

Збігленá, нáти, с. Выкадышь. Вх. Зн. 20. Желех.

Збіглий, а, в. Бѣглий.

Збіговиско, ка и збіговище, ща, с. Сборяще, сквище, толпа. Сьолобні буде збіговище у Миколі. Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Збігти, ся. См. Збігáти, ся.

Збігатися, каюся, ешся, м. Прикинутися бѣднимъ, начать жаловаться на бѣду. Як збігається: що се я, дурний, нароби! О. 1861. X. 23.

Збігáти. См. Збідняти.

Збіднитися. См. Збіднюватися.

Збідніння, ня, с. Обѣднініе. Левец. I. 296.

Збідніти, нію, еш, м. Обѣднѣть. А син з невісткою так з тою часу збідніли, що ї хата рака стала. Г. Барв. 371. Збідніти моде. Каменец. у.

I. Збіднюватися, нююся, ешся, сов. в. збіднитися, нюся, нишся, м. Прятвориться бѣднимъ. Черк. у. Увійшла баба в хату, збіднилася, хлипа. Стор. I. 4.

II. Збіднюватися, нююся, ешся, сов. в. збіднитися, нюся, нишся, м.—Збідніти. Сак збіднився. НВолын. у.

Збіднáти, нáю, еш, сов. в. збіднити, нію, ниш, м. Дѣлать, сдѣлать бѣднимъ. Будем їх двори сповняти, а свої збідняти. Г. Барв. 86.

Збіжжя, жя, с. 1) Зерновой хлѣбъ. Курка збіжжя розрѣбас, а в сміттю зерно шукає. Ном. № 5849. 2) Имущество (движимое). Три злодії у коморі обдили засов і забрали збіжжя і скриню витягли. Мил. б. Зносилі всяке збіжжя, злидні, і отдавали все на рать. Котл. Ен. IV. 60.

Збій, збюю и збѣа, м. 1) Утопанная земля. Пишеницю сіють на збѣа. 2) Разбойникъ. Нятай она знає, збѣа синів мас. Гол.

Збійник, ка, м. Разбойникъ. Вх. Уг. 240. Ум. Збійничон, збійниченько. Гол. I. 172.

Збілілий, а, в. Побѣльвіий. А вона ї не скричала, тільки зітнула тихо ї скотилася з лапки, як сидѣла, з тими шитками у ручках збіліли. МВ. (О. 1862. I. 89). Обличчя збіліле. МВ. (О. 1862. I. 88).

Збіліти, лію, еш, м. 1) Побѣльѣть. 2) Побѣдѣть. Побачила труночку, іздрі-

нулася, збіліла. МВ. II. 50. Чор так збіліла? Чуб. III. 121.

Збін, збюю, м. Амвонъ. У нашій словоді дуже в голосний діякон. У недѣлю оце у церкві як вийде на збін та як почне вишукувати з св. евангеліє, то так луна ї розляла. МВ.

Збір, збѣру, м. 1) Собрание. Збір людей. НВолын. у. Ой великий двір, та маленький збір,—чом не вся родимонька? Нп. 2) Молочные продукты, получаемые отъ молока (сметана, масло и пр.). Акий же там збір буде, коли нїде корові напастися,—тільки мачик молока надоїла. Змієв. у. Збір поганий, бо молока мало. Змієв. у. 3) Мн. Збѣри. Сборки. Света... з маленькими зборами. О. 1862. VIII. 33.

Збіраній, а, в. 1) Собранный. Збіраний колосом не напастає рота. Ном. № 5244. 2) О молокѣ: збіране. Снятое.

Збіраніна, ни, збіраніця, ці, ж. 1) Собрание, сбирание. 2) Собранный; собранное; собранное отовсюду. Тут усія діти: і мов, і сусідни—збіраніця. Змієв. у.

Збіранка, ки, ж.—Збіраніна 1.

Збірати, рáю, еш, сов. в. збірати, зберу, рѣш, м. Собрать, собирать. Св. Мт. II. 4. А за нею глубли літали, вони тес піррячко збірали. Лавр. 82. А я ж тую дрібну ряску зберу у запаску. Мет. 84. Ярь наша отець і мати: што не посіє, не буде збірати. Ном. № 548. Збірав троянську всю громаду. Котл. Ен. II. 10.

Збіратися, рáюся, ешся, сов. в. збіратися, зберуся, рѣшею, м. 1) Собирається, собираются. Збіралася кривая родина, мене в військо випроводили. Мет. 241. Ввесь юрод зібрався до деревей. Св. Мр. I. 33. 2) Собирається, собирается, готовится, приготавливается. Галий підперзався та ї зосім зібрався. Ном. № 1468. Збіраюсь колядувати, як вже ї щедрувать пора. Ном. № 512.

Збіржа, жі, ж. Извощичья биржа. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Збіржанік, ка, м. Извозчикъ. Хар. у. Слов. Д. Эварн.

Збірка, ки, ж. 1) Сходка, собрание. Збірка злотий, дівчат. Уже зібрав збірку; там уже збірка збиралася. Черк. у. 2) Собрание чего-либо. Константиногр. у. 3) Мѣстныя овчины, скупаемыя на полтавскихъ ярмаркахъ. Вас. 54.

Збірний, а, в. 1) Сборный. 2)—гіндешъ.—Перва недѣля поста.

Збірник, ка, м. Сборникъ. Ум. Збірничок.

Збірниця, ці, ж. 1) Метла. ЗЮЗО. II. 180. 2) Сборище. Котл. Ен. IV. 71.

Збірничок, чка, м. Ум. отъ збірник.

Збірня, ні, ж. Комната, гдѣ собираються на сходку. Нѣжин. у.

Збіросвіт, ту, м. Фокусъ, точка, въ коей сходяться лучи свѣта. Проміння збіраються в однім місті, котре називається фокус (збіросвіт). Ком. II. 87.

Збірослів, ву, м. Словарь. Встрѣчено у Номкса на первой страницѣ его предисловія къ „Українськимъ приказкам“.

Збіса, нар. Много; очень. *Збіса трошей мас. Збіса розумний.* Чрезвычайно умень.

Збіч, вббчу, м. Склонъ (горы). *Наближився він до збочу гори Оливної.* Св. Л. XIX. 37.

Збічи, вбіжу, жіш, м.—Збігти. Жел.

Зближати, жаю, аш, сов. в. зблізжити, жу, виш, м. Приближать, првблизитъ.

Зближати́ся, жаюся, ашся, сов. в. зблізяться, жуся, вишся, м. Приближаться, првблизитися. *Літечко минає, лист опадає, холодні зближаються ночі.* К. Досв. 64. *Він близько до мене зближився.* МВ. II. 104.

Зблізв'я́, нар. 1) Вблизи. *Славні бубни за горами, а зблізька шкура таяні.* Ном. № 2623. 2) Изнедалека. *Ой прилітав сім пар юлюбів зблізька.* Чуб. V. 238.

Зблідлий, а, е. Поблѣднѣвший. *Сонце викотилось з-за Дніпра й освітлюло їх зблідли лиця й трюхи червоні очі.* Левцв. Пов. 38. *Тонкі та зблідли уста.* Мвр. Пов. II. 61.

Збліднути, ну, неш, м. Поблѣднѣть. *Княгиня з переляку зблідла як стіна.* Стор.—МПр. 81.

Зблудити, джу, диш, м. 1) Зблудитися, сбється съ дороги. *Широкая до ріженька, коли б не зблудити.* Чуб. V. 880. 2) Ошвѣтяться. *Присвідчили ти мені, що мене любиш, zapewне тим серцем ніди не зблудиш.* Чуб. V. 137.

Зблужати́ся, жаюся, ашся, сов. в. зблудитися, джуся, дишся, м. Сбиватися, сбється съ дороги. *Та йде батько та з шляху зблужається.* Чуб. I. 173.

Зблукати, каю, аш, м. Исходять блуждая.

Зблукати́ся, каюся, ашся, м. Зблудитися. *Я зблукалась у житі́ як у лісі.* Г. Барв. 353.

Зблягнути, ну, неш, м.—Зблякувати.

Зблякувати, кую, еш, м. Поблекнуть. *Біле мичко не зблякує, а ні чорні брови.* Гол. I. 314.

Збогарадитися, джуся, дишся, м. Выпросить, вымолить. *Чи не збогараджує у вас тишняя?*

Збогати́ти, чу, тіш, м.—Збогатити.

Збоєцький, а, е. Разбойничій. *По шляхетській юрдували, по збоєцькій жартували.* К. Досв. 115.

Збожевільніти, ню, ниш, м.—Збожеволіти. *Чи ти здури́в, чи збожевільнів?* Ном. № 1380.

Збожевільний, а, е. Безумный, сумасшедшій. *Збожевоілыми очима прикро дивилися на Грицька.* Мвр. Пов. I. 122.

Збожевіліти, лію, аш, м. Съ ума сойти. Котл. (1874), 341. ЗОЮР. II. 206. *Чоловік дигється,—чи не збожеволів наймит.* Г. Барв. 198.

Збожжя, жд, с.—Збожжа.

Збожілля, ля, с. Хлѣбъ на корню. *Збожілля ишестілю.* Св. Л. 308. См. Збіжня.

Збіння, ін, ж. мн. Мелко перебитая солома.

Збігч, ча, м.—Качка 3. МУЕ. III. 24.

Збѣку, нар. 1) Сбоку. *У жупані, кругом пані і спереду й збоку.* Шевч. 18. 2) Со стороны. *Ти мене не звали, нехай люди збоку повалять.* Ном. № 13329. *Зараз збоку всі побачать, що де яка мила.* Чуб. V. 37.

Зборгувати, гую, аш, м. Раздать въ долгъ. *Увесь крам зборгував, а трошей кат-ма.*

Збороніти. См. Зборонати.

Зборонати, няю, аш, сов. в. збороніти, нію, ниш, м. 1) Запрещать, запрети́ть, воспрещать, воспретити; пом'язать. *Коли не дали нам з собою жити, то не зборонять я робіт ся любити.* Чуб. V. 117. 2) Защищать, защитити. *Не зборонить тебе ні отець, ні мати.* Мл. л. сб. 297.

Збороти́, риб, рещ, м. Поборотъ, одолѣть. *Добра та корова, що й людей зборота.* Посл.

Зборчій, чого, м. Сборщикъ податей.

Збочіти, чу, чіш, м. 1) Уклонитися въ сторону. Павлогр. у. *Козак бачив (дивчину край долини), конем збочив.* Гол. I. 120. 2) Покривить душою, сдѣлать несправедливость. Зміен. у.

Збочітис́я, чуся, чішся, м. Лечь на

боць, прилечь. Я не сплю, а так збочився, бо нема що робити. Канев. у.

Збоятися, збоїся, збоїшся, гл. Убоятися, испугаться. Не лякайте, бо не збоюсь. Грин. II. 307. Як ніяк, то копитан; а як проспався, то й свині зболявся. Ном. № 11484.

Збратітися, таюся, ешся, гл. Сдружитися.

Збреніти, нію, ніш, гл.—Забреніти. На городі макіюка збренила. Грин. III. 236.

Збрєсклий, а, в. О молокѣ: починаючий кнєснуть. Вх. Лем. 418.

Збрєстї, дї, дєш, гл. Сбрести, уйти. Скотина збрєдє з дому. Чуб. I. 48.

Збрєхати, шї, шєш, гл. Солгать, совратї. Чи справді так було, чи може хто збрєхав. Глїб. 217.

Збрїднути, ну, нєш, гл. Опротивїть. Желєх.

Збрїзєати, єаю, єш, гл. Побрызгать.

Збрїзнути, ну, нєш, гл. Брызнуть, побрызгать. Доцик збрїзнув тїльки раз. О 1862. VI. 45.

Збродїти, джу, дїш, гл. 1) Выбродить исходить. 2) Запачать слїдами, оставьтє слїды на чємь; истоптать, вытоптать. Буду закривати милого слїдочок, щоби пташки не збродили. Чуб. V. 212. Худоба збродила муку. Вх. Лем. 418.

Збрїгї, рїю, їш, гл. Вооружать. Желєх.

Збрїгїтися, рїюся, їшея, гл. Вооружаться. Желєх.

Збрїгїця, ці, ж.—Зброя. Гол. IV. 55.

Збрїгїний, а, в. Вооружєний. Чи в мене вїсько не збрїгїне? Макс. (1849), 90.

Збрїгїница, ці, ж. Арсеналь, оружейная палата.

Збрїгно, нар. Сь оружїєм. Як вїдєш збрїгно грянїчїть грянїци. К. Досв. 151.

Збрїя, рїї, ж. Оружїє. То старїша сїстра конїка виводить, а середїшня зброю вивосить. Макс. (1849), 7. Хто не має збрїї, най не їде в бої. Ном. № 4208.

Збрудїти, джу, дїш, гл. Загрязнїть, запачать. А вїм менї ратух-полю кров'ю да збрудив. Федьк. II. 71.

Збрудїти, нію, єш, гл. Загрязнїться.

Збрїя, рїї, ж. Збрїя. Постає коня у станочку, повїє зброю на кїлочку, а сам їди у нову свїтлочку. Лавр. 64.

Збрїзкнути, ну, нєш, гл. Скїснуть (о молокѣ). Як через нїч постєв (молоко), то збрїзкє. Камєпец. у.

Збуваннє, нє, с. Сбыванїє, продажє.

Збувати, ваю, єш, сов. в. збути, збу́ду, дєш, гл. 1) Сбывать, сбыть. Важко

нам убоїм свєс добро збувати. МВ. II. 7. 2) Избавляться, избавиться отъ чего. Не збуду смутку, а нї вєдє, нї вночі. Чуб. V. 358. 3) Не збувати. Всегда быть, всегда находїться, имїться. Чг. 27. Що наїєчка, що дротяночка, їз колочка не збуає. Чуб. V. 220. А в жїнок не збуає до розмови: то дїдуваннє загадють, то сє, то тє, то про мїху долю не наговаряють. Св. Л. 5. Сьому не збувало на слїзи. Св. Л. 110. На рїзум не збувати (но́му). Быть умнїмъ. Людїна добра ї на рїзум їому не збуає. Св. Л. 129.

Збувати, ваюся, єшся, сов. в. збу́тися, дєся, дєшея, гл. 1) Избавляться, избавиться. Бїда збїає лєнко, та трудно її збутись. Ном. № 2171. Збуєся тїтато клопоту: жїто змолотїи ї грошї протїв. Ном. № 10826. 2) Сбываться, сбыться, исполняться, исполниться. Ужє сє все тє збуло, що вїзнано було. Чуб. III. 327. 3) Лїпаться, лїпнїться. З добрим думкєю князь високого стола додумлється, а з лїшим думкєю ї малєго стола збудеться. Ном. № 946.

Збу́джувати, джую, єш, сов. в. збу́дїти, дїжї, дїш, гл. Пробуждать, пробудить. будить, разбудить. Його сонного будїм, не збудїли. Макс. (1849) 27.

Збу́джуватися, джуюся, єшея, сов. в. збудїтися, джї́ся, дїшея, гл. Пробуждаться, пробудиться, проснїваться, проснїваться.

Збудуваннє, нє, с. Построєнїє.

Збудувати, дїю, єш, гл. Построить; соорудить, создать. Збудуй хату з лободї, та в чужєю не вєди. Нп. Ої коли б я знала, що буду вмірати, то б я сказала трїну збудувати. Чуб. III. 155. Чоловїк збудував башту. Єв. Мр. XII. 1. Еней збудує сильнє царство. Котл. Ев. I. 13.

Збу́д-вік, ка, об. Отжвїшїй, очєнь старїй, дряхлїй отъ старостї. Перша збу́д-вік Прїська Чирянка, змолоду не раз сїдила в кунї, позводїла на той свїт аж трїох мужикїв. Кв. II. 87.

Збу́дєк, дїка, м. Малоцївнїй предмєть, продаємїй такъ—лїшь бы сбыть сь рукъ. Молоді воли—на роботу, а цїна—збу́дєк. Хорольск. у.

Збу́й, збуа, м.—Збїї 2. Ої гурє, чорнїй збуо, поб'є тїа наїва кров. Федьк. I. 86.

Збу́й-вік, ка, м. 1)—Збу́д-вік. Волнї. г. Як що баба стара, то казуть на неї: їя вжє баба збу́й-вік; вїн збу́й-вік.

Подольск. г. 2) мн. Мелкое или малоцѣнное имущество. *Жидівські збуї-віки пого-ри.* Луб. у.

Збуїнувати, ну́ю, еш. *г.* Забушевать. *Де взяли буйні вітри—збуїнували, та ко-маря на поліст ізвалили.* Чуб. V. 1169.

Збунтувати, ту́ю, еш. *г.* Взбунтовать. *Зробилося діло, жидів збунтувало.* Чуб. V. 1160.

Збунтуватися, ту́юся, ешся, *г.* Взбунтоваться. *Збунтувалося Україна, нами і яляти.* Макс. (1834) 125.

Збур, ру, м. Тривервь. Вх. Зн. 20.

Збурення, ня, с. 1) Разрушение, ниспроверженіе. 2) Волнение, возмущеніе.

Збурити, ся. См. Збуряти, ся.

Збурлакувати, тую, еш; *г.* Сдѣлаться бурляною. т. е. бездомнымъ. Аф. 447.

Збурмати(ся), ма́ю(ся), еш(ся), *г.* Собраться. *А в меділеньку гранці да бояри збурмали, да на море стріляли, на білую да лебедочку.* Мер. 175. *Збурмались вони під яскі дуби, чекаючи отамана на раду собі.* Нн.

Збурник, ка, м. Раст. Tormentilla egesta. Лв. 102. См. Курече зілля.

Збур'янувати, тую, еш, *г.* О травѣ: засориться сорными травами. Аф. 447.

Збуряти, ряю, еш, сов. в. збур'яти, ряю, рши, *г.* 1) Разорять, разорити, разрушати, разрушити, повалити. *Моя городи, що ти збурия, пам'ять його зникла.* К. Псал. 17. 2) Волновать, взволновать, возмущать, возмутити. *Та дума блискавкою мигнула в його голові, збурила всю кров.* Левци. I. 249.

Збуртися, ряюся, ешся, сов. в. абур'итися, рюся, ршися, *г.* Возмущаться, возмутиться, взбунтоваться. *Збурились люде.* НВольн. у.

Збут, абуту, м. Сбытъ. *Оце ж який на них збут великий.* Гацц. Аб. 62.

Збувѣлий, а, е. Сгнившій, испортившійся.

Збувѣти, вію, еш, *г.* Испортиться, сгнить.

Збути, ся. См. Збувати, ся.

Збуток, теу, м. 1)=Збут. О. 1862 IX. 72. 2) Исполненіе.

Збутяно, нар. Сбыто съ рукъ. *Продав, аби збутяно.* НВольн. у.

Збучавити, вію, еш, *г.* Одеревенѣть. *Старі кости не ворущаются і сердце збучавило.* О. 1861. XI. Свид. 30.

Зваба, ба, ж. Приманка, обольщеніе.

Звабити. См. Звабляти.

Зваблівий, а, е. Обольстительщій, прелестьвий.

Звабляти, ляю, еш, сов. в. звабити, блю, блш, *г.* Приманывать, приманити, привлекать, привлечь, прельщать, прельстить. *Не могла звабити калачем, а потім тяжко було відбити бичем.* Ном. № 8771.

Звага, га, ж. Отвага, смѣлость.

Звагом, нар. Медленно, нескоро. *Не біжи, не йди швидко, звагом.* НВольн. у.

Звада, да, ж. Ссора, распря, раздоръ. *Лучча соломяна зода, як золота звада.* Ном. № 3279. Ум. Звадна. *Нема тій хатки, де б не було звадки.* Ном. № 3320.

Звадитися, джуся, дшся, *г.* Соряться. *У кого вийде яка звада на новий рік,—цілий рік задитиметься.* Ном. № 13411.

Звадка, ка, ж. Ум. отъ звада.

Звадлівий, а, е. Вздорливий, сварливый, бранчивый.

Звадливо, нар. Досадно, неприємно. К. ЧР. 25.

Звадник, ка, м. Спорщквъ, забіяка.

Звадниця, ці, ж. Спорщица, любящая сорряться.

Зважати, жаю, еш, сов. в. зважити, жу, жиш, *г.* Обращать, обратять внима-ніе. *Не зважала вона, що темная ніч, пішла вона в чисте поле пріч.* Чуб. V. 896.

Зважити, жу, жиш, *г.* 1) Свѣсити. *О, хто б узяв та зважив мое горе.* К. Іов. 13. 2) Взвѣсити, размыслити, понять. *Зважила громада, як би то воно було добре.* К. (О. 1862. III. 23). 3) См. Звамати.

Зважитися, жуся, дшся, *г.* Отважиться, осмѣлиться, рѣшиться. *Не зважилась розлучати, поблажословила.* МВ. II. 21.

Звакувати, кую, еш, *г.* Потерять время, пробить празднымъ. *Ось я піду в живна пишениці й жита жати, то, часу марне щоб, моляя, не закувати, скошу і свій горох.* Г. Арт. (О. 1861. III. 96).

Звад, ду, м. Сваливаніе, упадь. *Бий мати до зваду.* Подольск. г.

Звалашѣти, шѣ, шшш, *г.* Выхоло-стить. Константиногр. у.

Звалѣти, ся. См. Звалювати, ся.

Звалѣще, ща, с. Развалины. *Ворони з праками по звалѣщах літають.* К. Досв. 221.

Зваління, ня, с.=Звал. *Вливаються до зваління з ні.* Левци. (Правда, 1868, 556).

Зваловитий, а, е. Неноворотливый, медлительный. *Зваловитий кінъ.* Вх. Зн. 21.

Звалувати, лую, еш, м. Удалитися, уйти, улетіть (о многих). *Е, чого тут, у ціх степах і не було? Птиці тієї, звіру!.. Звалувало десь у чужі краї.* Мелитоп. у. Слов. Д. Эварн.

Звалювати, люю, еш, сов. в. сваліти, лб, лиш, м. 1) Сваливать, свалить. *Ханна кожного за ноги і звалоє.* О. 1862. IV. 39. *Звалить дуба в кручу.* Хата, 67. 2) Сбывать, сбить, свалять. *Зваляли сукно на валяшак.* Харьк. у.

Звалюватися, лююся, ешся, сов. в. свалітися, лбося, лишся, м. Сваливаться, свалиться, поваляться. *Не дай, Боже, звалитися під тилом.* Ном. № 8302. *Прийшов Василь додомоньку, на постіль звалюся.* Чуб. V. 434.

Зваліти, лаяю, еш, м. = Звалити.

Звалітися, лаяюся, ешся, м. 1) = Звалитися. 2) Пропасть безь пользы, вяляясь.

Звандрувати, рую, еш, м. = Змандрувати. *Звандрували одно поле.* Чуб. V. 631.

Званія, ня, с. 1) Званіє. *Званія козацке, а життя собацке.* Ном. № 790. 2) Въ арметикѣ: наименование. *Менше, старше званія.* Меньше, больше наименованіє. К. Грм. 125, 123, 113.

Зваріти, рю, рещ, м. 1) Сварить. *Йди, їди, дощучку, зварю тобі борщучку.* Чуб. III. 107. 2) Сковать вмѣстѣ (два куса желѣза). *Треба залізо зварити до купи.* Черк. у.

Зварітися, рюся, рещся, м. Свариться.

Зваріятити, тую, еш, звар'ювати, р'юю, еш, м. Сойти съ ума. *Звар'ятів Максим.* НВолын. у. *Чи не звар'ював він зовсім, чи не здурів він?* Леввц. I. 528.

Зваряльня, ні, ж. = Жлукто. См. Зваряти. МУЕ. III. 34.

Зваріти, рую, еш, м. = Золити. *Зварити, деінде в юрах повідають: золити имате.* *Перепране, чи відіпрає имате кладуть до зваряльні, або якою цebra, посыпають попелом, наливають кип'ячою водою і кидають розпалене на огні каміне.* МУЕ. III. 33. *А в п'ятицию рано хустки зваряли.* Нп. Левиц. (Правда, 1868, 12).

Звати, ввү, ввеш, м. 1) Звать, называть. *Нехай мати буде знати, кого зятем звати.* Чуб. III. 125. 2) Призывать.

Зватися, ввүся, звешоя, м. Зваться, называться. *В тім городі жила Дідона, а город звався Карфаген.* Котл. Ев. *Був собі чоловік,—Остатом звався.* Рудч. Ск. I. 63.

Поки Рось зоветься Россю, Дніпро в море летється, поти серце українське з панським не зживеться. К. Досв. 17.

Звѣденіці, ці, ж. Обольщенная мужичной дѣвухка, вмѣшая ребенка. Вх. Зн. 21.

Звѣдѣнняє, ка, м. Сводчикъ, посредникъ при сдѣлкѣ; сводникъ. *Давай, батьку, гроші,—каже прихожий звѣдѣник: упустимо союо коня,—другоє не знайдеи такоє.* Кух. (О. 1861. X. 22).

Звѣденіє, ка, м., звѣдені, нати, с. Одинъ изъ сводныхъ дѣтей. *Та й діти між собою часто б'ються—надто бабина дочка: зочкаино, як звѣденята.* Рудч. Ск. II. 54.

Звезті, ся. См. Звозити, ся.

Зведичати, чаю, еш, м. Почтить, оказывать честь; восхвалять. Грин. III. 495. *Як же ж можна щоб не зведичати йому.* НВолын. у. *Ми ж тебе, Оксанко, зведичаємо.* Грин. III. 48.

Звеличити. См. Звеличувати.

Звеличувати, чую, еш, сов. в. звеличати, чу, чеш, м. Дѣлать, сдѣлать великымъ, возвышать, возвысить. *Здобудеи, хлоню, слави, змикувавши, чия тебе звеличує держава.* К. ЦН. 257.

Звеліти, лю, лиш, м. Велѣть, приказывать. *Звеліла мені мати ячменю жести.* Чуб. III. 249.

Звеніти, ню, ніш, м. = Дзвеніти. *Текла річенька, звеніла.* Чуб. III. 150.

Звенькотити, чү, тїш, м. Звенѣть. *У Кременці звенькотить, як по каменю їдеш.* НВолын. у.

Звербувати, бую, еш, м. Завербовать. *В Бердичей славни місті звербували хлонців двісті.* Макс. 161.

Звергати, гаю, еш, сов. в. звергнути, ну, неш, м. Извергать, извергнуть. *Багачтво він чуже пожер і зверне, бо повесть йому Господь блювати.* К. Іов. 44. *Померші діти, недоноски, що мати звергла.* Г. Бар. 350.

Зверснути, ну, неш, м. Вскрыгнуть. *Як зерснути моде—не хочемо!* НВолын. у. *Зверснуч та й побіи.* НВолын. у.

Зверетнітися, нюся, нишся, м. Закрыжиться, завертѣться. *Таку маму пустия, що я так на місці її зверетнілась.* Черк. у.

Звертати, вү, вбш, м. Сказать чепуху, смолоть. *Прийшли з борозни та чорзна-що й звертали.*

Звертати, тую, еш, сов. в. звернути, ну, неш, м. 1) Сворачивать, своротить,

поворачувати, поворотити. *Прошу вас, братця, на праву сторону звертатися.* Макс. (1849). 20. Як кіними звернув, аж Львів ся здивував. АД. I. 15. В'язи звернути. Свернуть шею. Г. Барв. 112. Увагу звернути на. Обратять внимание. *Що б він мені не розказував, а все було увагу зверне на те, що який гріх чинити що чуже.* Г. Барв. 360. 2) Сворачивать, своротять на кого (вину). *Не звертай на людей, коли сам нашкодив.* Харь. Звикли усе на інших звертати, а себе неповинним в своїй біді чинити. К. Гр. Кв. XXXII. 3) Возвращать, возвращать. 4) Только сов. в. Склонуть, сбросать. *Кобыла хоче лоша звернуть.* НВолын. у.

Звертатися, таюся, еся, сов. в. **звернутися, нуся, неся, ш.** 1) Возвращаться, возвращать. *Я ще... звернусь, поки ви прийдете.* Г. Барв. 34. *Пишов козак в Запорожжя,—коли б не звернувся.* Чуб. V. 940. 2) Обращаться, обратиться. *Звертається до козаків помуро і з гримною мовою.* Стор. МПр. 161. 3) Гнуться, согнутья, свернуться (о лезвіі). *Звернулася сокира.* НВолын. у. 4) Наклоняться, выклоняться, искривиться. *Хата звернулася.* Радомysl. у.

Звертати. См. Звірчувати.

Звертатися, чуса, тиша, м. **Свертяться.** *Куций Степанко скрутився, звертється, та й по хаті скаче—чик! чик!* (Загадка: віник). Ном., стр. 300, № 335.

Зверх, нар. Поверх, сверхъ. *Не понав же я в двері, та в стовп головою, істоподина те все чула—та зверх коцюбою.* Чуб. V. 1126. *Один зверх одного.* Рудч. Св. I. 4.

Зверхдуба, бв, м. Названіє сказочного богатыря, жившого на дерев'ях. Грин. II. 344, 345.

Звѣрхник, ка, м. Начальство, старшій, власть иmuşій. *Нові там зверхники запанували.* К. МБ. II. 132.

Звѣрхність, ностя, ж. 1) Верховность. *Гаряча моя прихильність до них давала мені право їм дорекати і присоювати собі ніби ялує над ними зверхність.* К. XII. 11.

Звѣрху, нар. Сверху. *В вербі корень підмивав, зверху вершок усикав.* Чуб. III. 205. *Нехай ваше зверху буде.* Пусть будет по вашему. Ном. № 4963. Ум. **Звершбчу.** Ном. № 4671.

Звершіяти, шу, шшш, м. 1) Насыпать вверх. *Насылав мірку жита ти ще й*

звершиш. 2) Миновать верхомъ. *Звершити балку.* Александров. у.

Звеселити, ся. См. Звеселати, ся.

Звеселіти, лію, еш, м. Повеселить. Шевч. 410. *А як коли то було звеселіємо не знать чого.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Звеселітися, ліюся, ешся, сов. в. **звеселити, лію, лішш, м.** Развеселить, развеселить. *То пан Хмельницький добре учинив: Польщу засмутив, Волощину побідив, Гетьманщину звеселив.* Макс. (1849), 73. *Мое серце звесели.* КС. 1882. XII. 496.

Звеселітися, ліюся, ешся, сов. в. **звеселітися, люся, лішша, м.** Радоваться, обрадоваться, возлюбовать. *Як зрадувалась та звеселилась Петрикова мати: як дїждемо літа та вродить жито,—буде з ким жито жати.* Грин. III. 549. *Нехай предки звеселяться у забутих трунах.* К. Досв. 89.

Звесті, ся. См. Зводити, ся.

Звѣрбати, ряю, еш, м. Поужинать. Вх. Лем. 418.

Звѣчора, нар. Наканунї вечеромъ. *Хто звѣчора плаче, той уранці буде сміятись.* Ном. № 2400.

Звѣчорити, рію, еш, м. Повечерѣть.

Звнвѣти, вію, еш, сов. в. звнвѣти, вів'в, еш, м. 1) Свнвѣть, свнвѣть. *Чи ти звнвѣл орлові підійматись на висотах нїздо собі зиввати.* К. Іов. 90. 2) Сматывать, смотать. *Основу зачинав... зиввати на клубки.* МУЕ. III. 13. 3) Сплетать, сплести. *На свою оловоньку вінка не звила.* Грин. III. 273. 4) Завнвѣть, завнвѣть. *А вмієш ти волосся зиввати?* МВ. (О. 1862. III. 38).

Звнвѣтися, віюся, ешся, сов. в. **звнвѣтися, вів'вся, ешся, м.** 1) Извнвѣтися. *Зивається коло мужа еще гірше того ужа.* Копин. 19. 2) Вертѣться около чего; хлопотать зоботяться. *Швидкі, в'юнкі (жиди) зиваються коло покунці, як ті в'юни.* Левид. I. 107. *Зивається проміж гостями, як та ластівка.* Г. Барв. 180. *Баба зивалась миттю осоди.* Г. Барв. 486. 3) Звнвѣваться, взвнвѣваться. *Зивавсь оиом понад землю.* К. Псал. 176. *Зивалась стріла нижче змару.* Рудч. Ск. II. 99. *Та ще зміль, та ще зелененький на тичину не зився.* Макс. 60. *Над хатами зивавсь утору дим.* Г. Барв. 122.

Звнвѣстий, а, в. Извнвѣстий. К. ЦН. 293.

Звнвѣдити, джу, дшш, м. Простить, звнвнвѣть. *Нехай тобі Бог звидить і збачить.* Ном. № 4129.

Звѣдитися, дѣтсья, г. безл. Показаться. *Се тобі... звидилось, що я хмурний* О. 1862. VIII. 11.

Звик, ку, м. Привычка, обыкновеніе. Вх. Лем. 418.

Звикання, ня, с. Привыканіе.

Звѣдати, каю, еш, сов. в. звѣнути и звѣкти, ну, неш, г. Привыкать, привыкнуть. *Хто не звик правди поважати, той збавше масій панувати.* Ном. № 1132.

Звѣкатися, каюся, ешся, сов. в. звѣнутися и звѣктися, нуся, нешся, г. Свыкаться, свыкнуться. *Галя сперва жалася його, а далі звиклась.* Рудч. Ск. I. 132.

Звѣклий, а, е. Привыкшій. *Я не звиклий був з дітьми.* Драг. 63.

Звѣкнути, ся и звѣкти, ся. См. Звѣкати, ся.

Звильну́ти, ну́, не́ш, г. Увильнуть, уклоняться. *Не звильнувши дивитися у вічі.*

Звинувати́ти, чу, тиш, г. Обвинить. *Найшли судиї; судили, судили та ї звинуватили того старосту.* О. 1862. I. 61.

Звину́ти, ну́, не́ш, г. — **Звѣти.** Земля мов риза обветшала і небо як одѣжу зивнѣш. К. Псал. 232.

Звину́тися, ну́ся, не́мся, г. Успѣть (сдѣлать, возвратиться). *Я зивнувся і все зробив.* НВолын. у.

Звѣнати, няю, еш, г. — **Звѣчати.** *На те просили, що в рїт носили,— зивняте.* Ном. № 12085.

Звисати, саю, еш, сов. в. звѣснути, ну, неш, г. 1) Нависать, пависнуть. *Ой звисли чорні хмароньки, звисли.* Чуб. V. 34. 2) Отвисать, отвиснуть. *Тут то страва, тут то люба! покинутуси— звисне губа.* Маркев. 48. 3) Съ отрицаніемъ: не переставать висѣть. *Наловка дротяночка з кілка не звисає.* Чуб. V. 578.

Звѣсник, ка, м. Обрывистый берегъ. Угор.

Звѣснути. См. Звисати.

Звисока, нар. 1) Высоко, на возвышенномъ мѣстѣ. *Ой як мені тих дружечок позбирати, ой де мені їх звисока посажати.* Мет. 158. 2) Съ вышины. *Твій престол во віки вічні звисока сіяє.* К. Псал. 108.

Звѣтатися, таюся, ешся, г. Поздороваться. *Ой виїди, матінко, зитайся, свого дитяти спитайся: де твоє дитятко бувало.* Грин. III. 516.

Звѣти, ся. См. Звѣвати, ся.

Звѣтага, ги, ж. Побѣда.

Звѣтажити, жу, жиш, г. Побѣдять. *Большой князь Роман Ростиславович, зивтажисши литвинѣв 1173 року, еприяв брагнїв до лава.* Ном. № 663.

Звѣтажний, а, е. Побѣдний.

Звѣтажство, ва, с. Побѣда, одолѣвіе. КС. 1885. VII. 444.

Звѣх, ху, м. Вывихъ. *Зивхнуту руку чи ногу потягнуть, то звѣх і проходить.* Чуб. I. 130.

Звѣхатися, хаюся, ешся, г. — **Звѣватися 2.** *Ой матінко-вутко, зивхай же ся хутко, бо ми ся зивхали, все село звоювали, чикмани поросили, на весілля спростили.* Грин. III. 511.

Звѣхну́ти, ну́, не́ш, г. 1) Свихнуть, сдѣлать вывихъ. *Ручку ї ніженьку зивхнула.* Чуб. V. 668. 2) Измѣнить. *Не жинься із цїєю дівкою,— вона зивхнѣть, вона мобе другого.* Александр. у. Слов. Д. Эварн.

Звѣч, ці, ж. Обычай. Шух. I. 134.

Звѣчабвий, а, е. Обычный. *Не маємо ні свого українського трибуналу, а ні свого зивчаевого права.* К. ХП. 127.

Звѣчаєк, чайка, зивчаєчок, чва, м. Ум. отъ звичай.

Звѣча́тися, чаюся, ешся, г. Привыкать другъ къ другу, знакомиться. *День по дню минає, вечер по вечері, а вони собі усе сходяться та іоворять та усе лучче зивчаються.* МВ. (О. 1862. I. 78).

Звѣчай, чаю, м. 1) Обычай; обыкновеніе. *А я такий звичай маю, що по повній випивалю.* Чуб. V. 1096. Своімъ звичаєм. По обыкновенію, по своему обыкновенію. *Сходились люде і своімъ звичаєм навчас їх.* Ев. Мр. X. 1. 2) Приличіе. *І дітки звичай знають.* Ном. № 2850. Слово неправдиве звичаю не знає. Лавр. 123. 3) Нравъ. Ум. Звѣчаєн, зивчаєчок. *Поміж людьми помоталася, зивчаєчків та набравася.* МУЕ. III. 160.

Звѣчайно́нький, а, е, звѣчайно́нько, нар. Ум. отъ звичайний, звичайно.

Звѣчайний, а, е. 1) Обыкновенный. 2) Вѣжливый, приличный. *Була зивчайна, поважала людеї і грїха боялась.* Хата, 166. *Труби на пса—на чоловіка зивчайне слово.* Ном. № 3500. Ум. Звѣчайнінький.

Звѣчайні́сть, ности, ж. Вѣжливость, приличіе. *Зивчайною зивчайністю вітало, хто входе гордо,— згорда зупрїчано.* К. ПН. 184. Для звѣчайности. Изъ вѣжливости. Левид. Пов. 32.

Звѣчайно, нар. 1) Обыкновенно. 2) Вѣжливо, прилично. 3) Конечно, разумѣт-

ся, самою собою, по обыкновенію. Звичайно, крадене. Шевч. 585. Було, як почне хто казку казати, звичайно про змія, то так його наче і вишжаю перед себе. Рудч. Ск. I. 130. Ум. Звичайненько. Бабуся йому на те звичайненько одмовила. МВ. (О. 1862. III. 55).

Звичений, а, в. Приученний. У неї поано діти звичені. Черниг. у. Вони до сього звичені. МВ. (О. 1862. III. 52).

Звичитя, чу, чийш, гл. Приучать. Це ти так цуцика до рук звичили. Лебед. у. Звичили корову дойти на налицях. Борз. у. То він звичений так. Черк. у.

Звичитися, чуся, чийшою, гл. Приучитися, прывыкнути. Щитне або штовхне стиха... та й сама почервоніє, як жар,—засоромиться. Поки ж тільки не звичилася; а як повталася, обжилася, то пізнає ми тоді, де воно в світі лиго живе. МВ. (О. 1862. III. 41).

Звичка, ея, ж. Привычка. Така звичка бисова. Мвр. Пов. I. 116.

Звичже, нар.—Звяжайно 3. Звичже, московська напасть. Ном. № 847.

Звичний, а, в. 1) Привычный. До роботи не звичний. Рудч. Ск. П. 62. 2) Обычный. Кожне стало олаштати звичний подарунок (на весіллі). Мкр. Н. 37.

Звично, нар. 1) Привычно. 2) Обычно, вь обычаѣ. К. ПН. 301.

Звиш, нар. Выше; выше.

Звишки, нар. Высотой.

Звід, звбду, м. 1) Уничтоженіе, разореніе. Так їм на вид пшалося; не один пан у нас звіска; поживе оце, поживе, та й спусте, бур'яном поросте й двір. 2) Обманъ. Чи її щиро полюбив? Бо як її держити у зводі, домо її забувши. Гол. III. 392. 3) Очепъ (въ колодезѣ). Ой у полі кричиченька на чотири зводи. Чуб. V. 102. 4) Родъ ловушки съ пружиной для ловля янских, волковъ в пр. Шух. I. 237.

Звідати, ся. См. Звідувати, ся.

Звіди, дів, м. мн. Вывѣди, развѣдья, Пти на звиди. Аф. 449.

Звідки, звідкіл, звідкіля, нар. Откуда. Звідки тебе, серце, виглядати? Лавр. 39. Хилилися цусти лолі, звідкіл вітер віє. Чуб. V. 240. Хто він такий і звідкіля він? Рудч. Ск. II. 20.

Звідєбли, нар. Съ какихъ поръ. Желєх.

Звідник, ка, м. Обманщикъ.

Звідниця, цѣ, ж. Обманщица.

Звідніти, нію, еш, гл. Сдѣлаться водянистымъ такимъ образомъ, что вода от-

дѣляється отъ всего прачого (въ кушаньяхъ и пр.). Кутя звідніла через те, що в хаті держали, у теплі. Новомоск. у. Не бери ямою калустя, бо звідніє. Черк. у.

Звідня, ні, ж. 1) Очная ставка. Чи то раз звідня ця була? НВолын. у. 2) Обманъ.

Звідєс, звідєсі, звідєісь, звідєіліа, нар. Откуда. Шкода ж тя, козаче, звідєсі відєсилати. Гол. I. 104. Іди собі звідєсі! Рудч. Ск. I. 70. Пусти мене звідєсі додому на Україну. Чуб. V. 344.

Звідємлення, ня, с. Отчетъ. Записано (въ Кіевск. губ.?) проф. А. Е. Крымскєямъ въ фразѣ: Пішов на звідємлення до хазяїна. Літер.-наук. Вістник. 1901, X, 46.

Звідѣм, звідѣти, звідѣтіл, звідѣтіліа, нар. Оттуда. Як я звідѣтам повертався, послухайте, з ким пізнався. Грив. III. 611. Це все вислухав, що його тітка говорила, та швидче звідѣти. Рудч. Ск. II. 94. Та не звідѣтіл місяць сходє, звідкіля ясна зірка. Чуб. V. 675. Син узав, вив'язав звідтілія невѣстку, а ув'язав сучку. Рудч. Ск. I. 16.

Звідувати, дую, еш, сов. в. звідати, даю, еш, гл. Узнавать, узнать. Будемо питати а звідувати. Гол. II. 49. Піду звіддаю, чи піп дома. Каменец. у. Як звідєси, то змїряєш. Ном. № 6831.

Звідуватися, дуюся, ешся, сов. в. звідатися, даюся, ешся, гл. Узнавать, узнать, освѣдомляться, освѣдомитися, рвєспрашивать. Не звідєшся, що мя болить, а ся звідєси о товарі. Гол. I. 141. Сидять тхачи на варшати, звідуються о сѣм браті. Гол. I. 207.

Звідувіть, нар.—Звідєомн. Дивись же ти, звідувіть його нема: пішов—ше сонечко не сїдало, а й досі нема. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Звідусіть, звідусіліа, звідусідки, нар. Со всѣхъ сторонъ, отовсюду. Який тепер чорт скаже тобі ясно, коли звідусюди на-хмарило? К. ЧР. 239.

Звідци, звідцил, звідциліа, нар.—Звідєісь. Ой звідци юра, а звідци друка. Чуб. V. 230. Як я маю, козак Нечай, звідцил утікати, славу свою козацькую під ноги топтати. Макс.

Звідѣ, дѣ, ж. Звѣзда. Аби місяць на мене світив, а звѣзди хоч і так. Ном. № 5422. Ум. Звѣздочна.

Звідѣрь, рѣ, м. Астрономъ. Вх. Лем. 418.

Звідѣтій, а, в. Звѣздообразный. Желєх. Звідѣті дропачий в пр. Родъ вишиє-

кн. Коф. I. 48, 49. Звіздатий кинь. Лошадь съ бѣлымъ патноу на лбу. Желех.

Звѣдový, а, в. Звѣздный. *Срѣбная крива груди покриває, звѣдový очі далеко видать.* Чуб. III. 289.

Звѣдочка, кн, ж. Ум. отъ звѣда.

Звѣдьянѣньгий, а, е. Ум. отъ звѣдьянній.

Звѣдьянній, а, в. Звѣздный, усѣянный звѣздами. Ум. Звѣдьянѣньгий. *Чим небо менше? Всюди рівненъке, всюди рівненъке та звѣдьяненьке.* Гол. II. 32.

Звѣй, звѣю, м.—Сувій. *Звѣй полотна.* Каменец. у.

Звѣку, нар. Съ отриц. не при глаголъ. Нюогда. *Зроду-звѣку козак не бує і не буєде катом.* Ном. № 767.

Звѣкувати, кую, еш, м. Провести язвнь. *Звѣкував я вік мій довгий, та й не бачив тою змалку.* К. Псал. 89.

Звѣд, звѣду, м. 1)—Зволення. 2) До зволу, по зволу. Скільки угодно. *Взялися їсти й запивати, вареники-веселухи довели до зволу, три леки її стояло рядом поверх полу.* Мкр. Н. 38. *Гуляв по зволу, веселився.* Мкр. Г. 33.

Звѣлжѣти, жу, жѣш, м. О морозѣ: ослабѣть. *Як звѣлжѣть мороз, тоді поиду у лѣс.* Каменец. у. *Вже звѣлжѣш мороз.* Каменец. у.

Звѣльна, нар. Медленно, понемногу. *Солодки. звѣльна вирізувались з-за юри.* Св. Д. 309.

Звѣн, звѣну, м. и пр.—Дзвѣн и пр.

Звѣнка, кн, ж. 1) Карта бубновой вѣсти. 2) Раст. Samraulae. Вх. Пч. I. 9.

Звѣнок, нка, м. 1)—риби. Поперекъ отрѣзанный кусокъ рыбы. *Ой поставив козак нечай та сторожу в місті, а сам пішов до кумоньки звѣнокъ риби їсти.* АД. II. 58. 2) Раст. *Rhinanthus crista galli.* Лв. 101. См. **Звоонецъ.**

Звѣнчєи, ків, м. мн. Раст. *Rinanthus pinog.* Вх. Пч. I. 12.

Звѣнуватися, нуюся, ешєя, м. Ляшться приданого. *Бо ся уж звѣнувала з козачками поїхала.* Гол. II. 722.

Звѣнчати, чāju, еш, м. Обвѣнчать. *А у тій церквоцї святій Спас, звѣнчай діточок в южній час.* Мет. 167.

Звѣнчатися, чājuся, ешєя, м. Обвѣнчатєся. *Я з дорои повернуся та й з тобою звѣнчаюся.* Чуб. V. 62.

I Звѣр, вбѣру, м. Оварагъ, лошана, лобина. *Не навчила я ся корчма ходити, з зора воду пити, з торби хлѣбом жити,*

з торби хлѣбом жити, на камені спати. Гол. I. 156.

II. Звѣр, па, ру, м. 1) Звѣрь. *З теї тучи в темний лѣс,—нехай мене звѣр іззисть.* Чуб. V. 180. 2) Волкъ. Ум. Звѣрин, звѣрѣи. *Звѣрок утішійи бѣлка.* Свм. 210. Ув. Звѣрѣна, звѣрѣна.

Звѣряк, ка, м.—II Звѣр 2. Шух. I. 22.

Звѣряк, ка, м. Ум. отъ II Звѣр.

Звѣряна, нн, ж. 1)—II Звѣр. *В куццях чатують на звѣрину.* К. Іов. 87. Св. *Юрій почав скликати до себе усяку звѣрину.* Грн. II. 72. 2) соб. Звѣри, звѣрье. *Звѣралєя звѣрина до своєї громади.* Гол. III. 499. 3) Звѣрина, звѣрѣное мѣсо. *А в селянина в борцї свинина.... А в дворянина з перцем звѣрина.* Грн. III. 540. Ум. Звѣрянка.

Звѣрянець, нця, м. Звѣрѣнецъ. *Добуєще всяких звѣрів: зайця, вѣдмедя й лиса—цѣлий звѣрѣнецъ у себе завів.* Рудч. Ск. II. 68.

Звѣряний, а, в. Звѣрѣнный. *Не надѣлив його умом звѣриним.* К. Іов. 89.

Звѣрянка, кн, ж. Ум. отъ звѣряна.

Звѣряти, єя, См. Звѣряти, єя.

Звѣряніє, ка, м. Звѣрѣнецъ. Александров. у.

Звѣрість, рости, ж. Повѣрѣна. *Кажуть, що там двадцять кіп—ходім на звѣрість.* Сквр. у.

Звѣркувати, кую, еш, м. Быть звѣрежъ. *Кротом же лазє португалець, збѣркує шведки овоком там.* Котл. Ен. IV. 12.

Звѣркуватий, а, в. Звѣрообразный, звѣроподобный.

Звѣрній, а, в. Богатый звѣрями.

Звѣрніє, ка, м. Звѣрѣнецъ. Вх. Лем. 418.

Звѣрно, нар. Много хвѣсныхъ звѣрей, преимунц. волковъ. *Звѣрно у лѣсі цюму.* Лебед. у. *Колѣс було звѣрно, а тепер людно.* Парятин. у.

Звѣрній, ні, ж. соб. Звѣрье. *А що там звѣрній було,—Господи!*

Звѣрѣ, рка, м. Ум. отъ II. Звѣр.

Звѣрокруг, гу, м. Зодіакъ. Желех.

Звѣрѣта, ти, ж. соб. Звѣрье.

Звѣррѣ, рѣ, с. соб. Звѣрѣ. *Звѣррѣ в лѣс ховається.* Грн. I. 192.

Звѣрчувати, чую, еш, сов. в. звѣрчѣти, рчу, тѣш, м. 1) Скручивать, скрутить. *Усі на його і напали, на смерть звертіли і зм'яли.* Котл. Ен. 2) Соединять, соединить двѣ доски, планки и пр., просверливъ дыры и вставивъ въ нихъ соединительныє шипы. Канев. у.

Звірювання, ня, с. Звѣрскіе поступки. К. Краш. 17.

Звірюватий, а, е. Нѣсколько похожий своими поступками на звѣря. *Гайда, воле, в Дике поле, воле звѣрювата!* К. МБ. III. 297.

Звірюка, ки, ж. Большой звѣрь. *Людѣ обаянй та завкай на звѣрюку.* Г. Арт. (О. 1861. III. 84). *Сине море звѣрюкою то стоине, то вив Шевч.* 49. Ум. **Звірючна**. Рудч. Ск. I. 22.

Звіря, ряті, с. Животное. *Опам'ятайс: чи ми ж тобѣ звірята, німий злик, що розуму не має.* К. Іов. 39. Ум. **Звірятно**.

Звіряка, ки, м.—**Звірюка**. *Я ще не бачив, як чоловік звірякою перекидається.* Кв. Драм. 241. *Із чоловіка став звіряка.* Алв. 74.

Звіряти, ряю, еш, сов. в. **звіряти**, ряю, рши. м. 1) **Провѣряти**, **провѣрять**, **вивѣряти**, **вивѣрять**. *А його вже звіряла за тою карбованця.* Н. Волын. у. *Я звірю на собі, що нема й кірки, як води він'чи з голоду.* (О. 1861. V. 70. 2) **Довѣряти**, **довѣрять**. *Він на ню звіряє усє свєс добро.* Змiev. у.

Звірятися, ряюся, ешся, сов. в. **звірятися**, ряюся, ршися. м. 1) **Удоставлятися**, **удоставляються**. *Як побачив, тоді тільки звірявся, що то брехня.* Брацл. у. 2) **Довѣрятися**, **довѣряться**, **положитися**. *Малі пани на Україні добрі оборонці, звірилися сотничкові уманському Гонті.* Макс. 126. 3) **Теряти**, **потеряти довіріє**. Сзм. IV.

Звірячий, а, е. Звѣрскій, звѣрний.

Звісен, сна, не, звісний, а, е. 1) **Извѣстный**. *Звісна тобі печаль моя.* Грин. III. 149. *Грицько звісний п'яниця.* 2) **Тм звісен**. *Ты знаєшь, тебѣ извѣстно. Ти звісен,—між курми суддею я була.* О. 1861. VII. 119.

Звіснати, ся. См. **Звішувати**, ся.

Звісний. См. **Звісен**.

Звісно, нар. 1) **Извѣстно**. *Здавна звісно, що він добрий чоловік.* 2) **Извѣстное дѣло**, **ковчєно**. *Звісно, чужі люди: зоть і добрі, та не знатимуть.* МВ. I. 13. *На бесєді, вже звісно, потились.* Гаїб. 43.

Звістати. См. **Звіщати**.

Звістатися, шуся, стійся, м. **Узнавать**. *Що нас Бог у купу зводить, вчора я звістатися.* Мкр. Н. 28.

Звістка, ки, ж. **Извѣстіє**, **вѣсть**. *Прийшла звістка до милої, що милого вбито.* Мет. 103. Ум. **Звістонья**, **звісточна**.

Звість, ти, ж.—**Звістка**. *Ходять маргарній звісти.* КС. 1882. V. 362. *Не вийшла Галатонька, вийшла його свѣсть, ой винесли королевицу да невеселу звість.* Чуб. V. 771.

Звітати, таяю, еш, м. **Привѣтствовать**. *Звітали пана пастирі, звітали миром і кадилом.* Чуб. III. 328.

Звітатися, таяюся, ешся, м. **Поздороватися**, **сказать привѣтствіє** при **встрѣчѣ**. *Взійшли вони до хати, не уміли ся звітати.* О. 1862. IV. 17.

Звітки, **звіткіль**, **звіткіля**, нар.—**Звідки**.

Звіток, теу, м. **Пучекъ** **расчесанного** **льва**. Вх. Уг. 249.

Звітриги, рію, еш, м. **Вывѣтряться**. *Комі сім звітріє, то чим приправити?* Св. Л. XIV. 34.

Звітти, **звіттіль**, **звіттіля**, нар.—**Звідти**.

Звітти, **звітціль**, **звітціля**, нар.—**Звідди**.

Звічний, а, е. **Старинний**. *І понамі зичаї часто приймаються через те тільки, що вони зичні.*

Звіщати, щаяю, еш, м.—**Звістити**. *Сіло при Кубані над кручею і нош звіщала.* (О. 1861. XI. Кух. 37).

Звішувати, шую, еш, сов. в. **звіщати**, шу, еши, м. **Свѣщивать**, **свѣщать**.

Звішуватися, шуся, ешся, сов. в. **звіщатися**, шуся, ешися, м. **Свѣщиватися**, **свѣщаться**.

Звіщати, щаяю, еш, сов. в. **звістати**, щу, стійш, м. **Извѣщать**, **извѣщать**. **Каменец**. у.

Звіщати, звіщую, еш, сов. в. **звіщати**, вію, еш, м. **Свѣщувать**, **свѣчать**, **сдувать**, **сдуть**. *Я покрила свого миленького слідочок, щоб вітер не звіяв, пташки не стковали.* Чуб. V. 46.

Звіяшки, шок, ж. м. У **теачей**: **снарядъ**, на который **надѣваються** **нитки** для **наматыванія** ихъ на **катушку** **челнока**. **Части** ихъ: **квадратная** **подставка**—**підніже**, на **двухъ** **противоположныхъ** **сторонахъ** **удолблены** **два** **столбца**—**стояки**, на **нихъ** **сверху** **лежитъ** **валикъ**—**валок**, на **каждый** **конецъ** **валика**, у **самыхъ** **столбиковъ** и **внутри** **ихъ**, **надѣвается** **по** **три** **дощечки**—**ліствиці**: **въ** **центръ** (гдѣ **ихъ** **пронизаетъ** **валикъ**) **онѣ** **швєре**, а **въ** **концамъ** **сходатся** **подъ** **острымъ** **угломъ**; **раздвинутыя** **ліствиці** **составляютъ** **двѣ** **шестиугольныя** **звѣзды**; **концы** **противоположныхъ** **ліствиць** **соеди-**

нены между собою *начинами*; *качка*—тонкая узкая дощечка, кь обоимъ концамъ которой прикрѣплены шворки, другимъ концемъ своимъ захватывающія концы *листяць*, не дозволяя имъ расходиться. МУЕ. III. 14.

Звладати, *даю*, *ещ*, *я*. Совладать. *З серцем не заладаю, коли Петро не мій буде, то смерть загадаю*. Котл. (1874). 336.

Звобгнитися, *нюся*, *нишся*, *я*. У гончаровъ, при обжиганіи глиняныхъ издѣлій: начинать поливъ расплавляться. Вас. 180.

Звбдн, *дів*, *м. мн.* Очная ставка. **Звбдн** **звбдити**. Давать очную ставку. Екатеринос. л. у.

Звбднини, *дни*, *ж. м.* 1) Свадебный обрядъ, состоящій въ томъ, что послѣ первой свадебной ночи свѣха, двѣ приданніи і дружкі весільний входятъ у *комбрю* и заставляють новобрачныхъ встать (**звбдять** *молодих*), затѣмъ одѣвають новобрачную, удостоивряя по знаку на сорочкѣ ея невинность до брака. Чуб. IV. 611, 612. 2) =Зводи. Вх. Зн. 21.

Зводитель, *ля*, *м.* 1) Обольститель. 2) Пт. Крапивникъ, *Troglodytes parvulus*. Вх. Лем. 418.

Звбдити, *джу*, *днш*, *сов. в.* **звѣсти**, *веду*, *дѣш*, *я*. 1) Сводить, свести. *Зводи по малу дитину з рундука. З поклоном низескнмъ панку з коня зводити*. К. Досв. 129. *Катерина з боляцою і очей не зводити*. Шевч. 120.—*з розуму, з ума*. Сводить съ ума. *Чоловік не дастся,—лише раз з розуму звести*. Ном. № 3076. *Дайся мені, дівча, на підмову,—введу тя з гаю на дорогу.—Жибм мала день і ніч блудити, то ся не дам з роду зводити*. Гол. I. 107. *Нема вину довиному сину, що звів з ума дяку сиротинку*. Мет. 14. *Аж він мене молодую із умочка зводити*. Лавр. 14.—*з світу*. Погубить. *Поки будуть у його оці хорти, поти Івана ми не зведемо з світу*. Рудч. Св. I. 136.—*з хазяйства*. Слѣдять бдннымъ, разстроють чье-либо хазяйство. *Дивиться баба збоку, як дідові щастить, та аж розривається з досади. Стала думати, як би звести його з хазяйства*. „*Видуши йому курей!*“ Г. Барв. 195. 2) Взводити, взвести. *Звів його на висоту юр*. 3) Поднимать, поднять. *До вас не встане, юлови не зведе*. АД. I. 217. *Не посмів і очей звести на Зіньку*. Стор. МПр. 55. *Без трепету зведеши на його очі*. К. Іов. 50. *Як шабелькою звів,—Львів ся по-*

клонив. АД. I. 15. *Звів корою*. АД. I. 17. *Лисий віл усіх людей звів*. Ном. стр. 291, № 43. 4) Сводить, свести *вѣсть*, соединить. *Дякую тобі, що звів мене з Марком*. Стор. МПр. 56. *А зведи їх очі на очі*. *Слава ж тобі Шафаряку во віки і віки, що звів еси в одно море слав'янські ріки*. Шевч. 238. **Звести брови**. Нахмуриться. Сим. 99. 5) Обманывать, обмануть, обольщать, обольстить, искушать, искусить. *Та вже третій вечір, як дівчина зводить, казала: вийду, а тепер не виходить*. Мет. 54. *Чорт не спить, але люди зводять*. Ном. № 194. *Так ви мене звели в моїй надії*. К. Іов. 14. **Звести дівку**. Обольстить и бросить дѣвушку. 6) Поргить, испортить. *Бо треба дати у полі раду, щоб діла не звести*. Глб. 8. **Звести ні ніщо**. Погубить. *Чи се і ти пустився в ледацю, що хочеш нас звести ні на що?* Котл. Ен. II. 6. **Звбдити пісню**. Сбиваться въ мелодію. Уманск. у. 7) Истреблять, истребить. *Не можна сарани зводити... віх за се*. О. 1862. II. 54. *Тільки готове зводити*. Г. Барв. 322. 8)—**дух**. Переводить, перевести *духъ*, дышать. *Припадає к сирій землі, теплий зведе дух*. Макс. 175. *А ви дайте мені дух звести*. МВ. I. 87. 9)—**очима**. а) Взглядывать, взглянуть, бросить взглядъ, посмотреть. *Ой не видно того села, тільки видно хрести, туди мені любо-милу оченками звести*. Чуб. V. 200. б) Смыкать, сомкнуть глаза. *Як зведу очима, а воно як ипшине, то аж крикну*. Каменец у. 10)—**на бчі**. Обращать, обратитъ чье вниманіе на что. *Звожу на очі її чимало такых, що любили та й покинули*. МВ. II. 130.

Звбдитися, *джуся*, *дншся*, *сов. в.* **звестися**, *дѣся*, *дѣшся*, *я*. 1) Сводиться, свестися.—*з ума*. Сходитъ съ ума. *Ой синочку мій, дитино моя! Не тий рано юрчючки,—зведешся з ума*. Нп.—*з хазяйства*. Обдѣдѣть, разстроить свое хозяйство. *Козаччі Марусі Горбоносисі не пійшли в руки свині. Звелась вона з свиней*. Г. Барв. 417. 2) Взводиться, ввестися. 3) Подниматься, подняться. *Рука на тебе не зведеться*. Макс. О лошади: подниматься, подняться на дыбы. *Як звівся кінь, то так і перекинув воя*. Лебед. у. 4) Становиться, стать хуже, првходять, прийти въ упадокъ, вырождаться, вырождиться, истребляться, истребляться; бдѣдѣть, обдѣдѣть. *Чим рік, то вже зводиться пшениця*. Каменец у. *Велетні тепер звелись*. Г. Барв. 423. *Були в моїй хаті таркани, та зев-*

мися, тепер немає. *Бодай його корінь з'явся!* *Ном. № 3787. Звелось у нього хазяйствечко, За Хмелницькою Юрася пуста стала Україна, звелася.* Лукаш. 35. *До нитки з'явся мій козак усе на панщині проклятий.* Шевч. 526. *Усе позбував, усе попротивав,— з'явся ні на що.* Кв. Драм. 163. *Звестися ні нащо.* Прийти вь совершенній упадокъ, совершенно испортиться в пр. К. Краш. 21. Св. Л. 128. *Нехай вонъ зведеться.* Пропади сно! *Не прядеться, нехай воно зведеться!* Грвн. I. 240.

Зводник, ка, м.—Звідник.

Зводіти, нію, еш, л.—Звідіти. *Під лавкою капусточка, тиждень, як кипіла; ой їас, коли зоч, коли не зводіла.* Нп. **Звожай, жая, м.** Возка хлѣба сѣ поля. *Дай же ті, Боже, в полі урожай, в полі урожай, а в гумно звожай!* Гол. II. 37.

Зводіає, ка, м. Раст.: а) *Saroparia officinalis.* Вх. Пч. I. 12. б) *Dianthus compactus.* Шух. I. 21. в)—білий—Терлич. Вх. Пч. I. 13. г)—пільний. *Betonika officinalis.* Шух. I. 21.

Звоізти, жу, виш, сов. в. звесті, зү, зѣш и звоізти, жу, виш, л. Сваживать, свезти вь одно мѣсто. *Кілько в небі зірочок, тільки на полі кіпочок. Суди, Боже, звоізти, в велику скирту зложити.* Чуб. III. 246. *Волів одробила, пшеницю звозила.* Чуб. V. 824.

Звоізтися, жуся, вишся, сов. в. звестіся, зүся, зѣшся и звоізтися, жуся, вишся, л. Сваживаться, свозитися. *Ще дівчина Богу не молилась, козакова пшениця звозилась.* Мет. 28.

Зволоння, ня, с. Совзволоніє. *Як панське зволоння.* Ном. № 4948.

Зволѣти, ся. См. Зволѣти, ся.

Зволѣіати, каю, еш, сов. в. зволокѣі, іочү, чѣш, л. Стягивать, стянуть, совлѣіать, совлѣіти. *Звоік дошки уо їдне місце.*

Зволѣіатися, каюся, ешся, сов. в. зволокѣітися, чүся, чѣшся, л. Подниматься, подняться сь трудомъ, вставать, встать сь трудомъ. *Довго спав на сні в клуні, аж над вечір звоікся і потяг до церкви.*

Зволѣк, ка, м. Спускъ сь горы. Мус. окр.

Зволѣкѣі, ся. См. Зволѣкѣі, ся.

Зволѣіати, чү, чѣш, л. 1) Стянуть, стапати, собрати. *Та хотять байраки рубати, ізрубавши, звоічати, звоічати й запалити.* Мет. 367. *Ой я ж тії сівачочки з життя звоічала.* Гол. IV. 466. 2)—цѣ. Тасвать по чему. *Чоловік (и)гана*

бввши) двір ним увесь звоічав. Мнж. 115. 3) Сопратити, развратити. *Говорять люде, що ти дівчину звоічав. Не я її звоічав, но мої чорні брови.* Чуб. V. 237.

Звоілати, лѣю, еш, сов. в. звоілати, лѣю, лиш, л. Совзволѣти, совзволѣть, звоілять, позволѣти. *Покатав я дівчину, а батько не звоіло брати її.* О. 1862. VIII. 11. *Ох, вочче братіку, звоіло же нам хоч пісню заспівать.* Рудч. Ск. I. 5. *Нащо ж Бог звоіли серце дати, коли ся бідним не вільно хотати.* Чуб. V. 117.

Звоілятися, лѣюся, лишся, ешся, сов. в. звоілитися, лѣюся, лишся, л. 1) Изволѣть. *Уже звоілялися читати, що в голові у них було.* Котл. Ен. IV. 64. 2) **Звоіляється!** Сдѣлайте одоженіє, пожалуйте. Кв. Драм. 268.

Звоімпити и звоімпити, плю, пиш, л. Оробѣть, пасть духомъ, смутиться, потерять надежду. *Пандар поибѣль бачив брата, злякався, звоімпив, замішавсь.* Котл. Ен. V. 73. *Не звоімпив же й січовик, на п'ядь не одступив і сміло дивиться чоловікові в вічі.* Стор. МПр. 10. *Всюди про козацке щастє звоімпил.* К. ЦН. 277.

Звоіобѣ, нѣя, м. Раст.: а) *Rhinanthus crista galli.* Лв. 101. б) *Rhinanthus minor.* в) *Sampanula ranunculoides.* Лв. 97. *Як в житі кукіль, то хлѣбові покій, а як звоінець, то му конець.* Ном. № 10139.

Звоікаї, ків, м. мн. Бубны, бубновая масть.

Звоіник, ка и пр.—Дзвоник и пр.

Звоіобѣ, нѣя, м. 1)—Звоіник. 2) Раст. *Sampanula persicifolia.* Лв. 97.

Звоіобѣч, чѣя, м. 1) Ум. отъ звоінок. 2) мн. Раст. *Sampanula sibirica.* Лв. 97.

Звоіпнити, плю, пиш, л.—Звоімпити. К. ЧР. 371.

Зворѣт, ту, м. 1) Поворотъ. *А де рубав?—питають стрігани кою з дровами, або з деревом.* *Як скаже: на зворотѣх, то се укрив дєс; де звернув з дороги, там і вирубав.* Грин. I. 232. 2) **Оборотъ.** *На зворѣт.* *На оборотъ.* *І все робили на зворот: що стрѣити треба, те ламали.* Котл. Ен. IV. 64. 2) **Возвращеніє.**

Зворѣта, те, ж. Межа, оставляемая на полѣ для проѣзда.

Зворѣіати, чѣю, еш, л.—Звертати. *Я на їюю накривав, щоб з доріжки зворѣчав.* Чуб. V. 739.

Зворухнүти, нү, нѣш, л. Сдвинуть сь мѣста, пошевельнуть. *Аж заморивсь від*

натурі, а все таки не зворухнув торби.
Стор. МПр. 7.

Зворухнітися, нуся, нбшся, *м.* 1) Тронуться сь мѣста, шевельнутися. 2) Вскольхнутися; засуетяться. *Мати Божа! Увесь будинок зворухнувся: біліти, мити, прибирати...* Панички сподіваємось! МВ. (О. 1862. III. 35).

Зворушати, шу, шшш, *м.* 1) = Зворухнутися. *Хотіли удвоє скотити на віз того кабана,—та й не зворушать з місця.* Рудч. Ск. I. 157. 2) — зѣмлю. Подвять, вспахать. *Зворуши землю умючи та посій доладу.* Хата, XV. 3) Всколебати, всколыхнуть. *Як махнемо хусткою..., то ми зворушили на тому місці воздух.* Денцо, 75. 4) — людину, серце. Встреможити, взволновати, растрогати. *Одного прегарного літнього дня промаду села Кукуріківщини зворуши випадок надзвичайний.* Г. Барв. 350. *Як вона зворушила мов серце! Як давно не знавав я почування такого високого.* Г. Барв. 496.

Зворушати́ся, шуся, шшшся, *м.* 1) Зашевелитися. *Сонечко встало. Уже вбої зворушились, на труд поспішали.* Шевч. 2) Вскольхнутися. 3) Встреможитися, взволноватися; растрогаватися. *Настусине й Марусине серце дуже зворушилося від сієї полюски.* Г. Барв. 454.

Звоу́чати, чію, еш, *м.* Отсырѣть. Шух. I. 162.

Звоувати, звоуюю, еш, *м.* Завоевати, одолѣть. *Хтіли Почаєв звоувати.* Мл. л. сб. 188. *Да іще він думає, ідає, щоб козака Голоту звоувати.* Мет. 446.

Зву́жати, жбю, еш, *сов. в.* звужати, **вужу**, віш, *м.* Свуживати, сзужити.

Зву́жати́ся, жбюся, вішся, *м.* Свуживатися, сзужитися.

Зву́жати, ся. См. Звужати, ся.

Зву́к, ка, м. = Гук.

Зв'яга́, ги, зв'яга, ки, *ж.* 1) Лай. *Не боїтсь воок собаки, але його зв'яга (зв'яки).* Ном. № 7253. 2) Зрада, зрада, ссора. *Така зв'яга йде в дому.* Г. Барв. 536.

Зв'ягель, (гя?), м. Раст. *Vicia silvatica.* Лв. 102.

Зв'ягли́вий, а, е. Любящий лялять. *Зв'ягливого не бієся, а кусливого.* Ном. № 7256.

Зв'яга́ти, оя. См. Зв'ягувати, ся.

Зв'явень, аня, м. Узелъ, узелокъ сь чьмъ-либо, звязка. Мнж. 181.

Зв'явка, зки, *ж.* Связь. Вх. Лем. 418.

Зв'язей, а, ё. Вязущій. *Галуз зв'язей.* Волч. у. (Лободовск.).

Зв'язок, ажу, м. 1) Связь. *Зв'язок до вічного товариства з Галею.* Мар. ХРВ. 353. 2) мн. Зв'язки. Родъ прически двупшекъ въ два прораба. Чуб. VII. 422.

Зв'язувати, вую, еш, *сов. в.* зв'язати, **жу́**, жеш, *м.* 1) Связывать, связать, обвязывать, обвязати. *Возьми же, сину, назачку й віжки, зв'язи жінці рученьки й ніжки.* Чуб. V. 425. *Зв'язи мені оловоньку, най не болить дуже.* Чуб. V. 145. 2) Вѣнчати, обвѣнчати. *Мені ще тоді п'ятнадцять літ було, що тепер ніп не зв'язав би.* Г. Барв. 264.

Зв'язуватися, зуюся, ешся, *сов. в.* зв'язатися, **жу́ся**, жешся, *м.* 1) Связываться, связаться, чему. 2) Связываться, связаться сь кѣмъ. *Зв'язис з дурнем, то й сам дурнем будеш.* Ном. № 6170.

Зв'язь, ві, *ж.* 1) Архитект. Связь, соєдиненіє. Черк. у. 2) Крѣпость, прочность. *Хоч в сємрязі, аби в добрі зв'язі.* Ном. № 11250.

Зв'яка. См. Зв'яга.

Зв'ялі́ти, лб, ліш, *м.* Сдѣлать вялымъ; обезсилить.

Зв'ялі́тися, лбся, лішся, *м.* Увянуть, завянуть. *Серце мов зсохло, зв'ялілося за сином, що у москалі віддано.* Каменец. у.

Зв'янути, ну, неш, *м.* Завянуть. *Травого зв'яло мов тіло.* К. Псал. 230.

Зга́, згага, ги, *ж.* 1) Изжога. Ном. № 8163. *Ненає згага запекла.* Шевч. 401. 2) Жажда. *Будеш серед бою злого томитись,—я подам тобі з криниці водичі каптись.* К. Досв. 132.

Зга́д, ду, м. 1) Воспоминаніє. 2) Напоминаніє. Ні згаду, ні спбгаду. И не вспомнать. *Про црої чоловікові ні знаду, ні спогаду.* Грин. II. 144.

Зга́дати, оя. См. Згадувати, оя.

Зга́дка, ки, *ж.* Воспоминаніє. Шевч. (КС. 1883. II. 437). *Почали ми тиху розмову-згадування.* МВ. II. 179.

Зга́дувати, дуо, еш, *сов. в.* згадати, **дбю**, еш, *м.* 1) Вспоминать, вспомнить. *Нема приє, як в неволі про волю згадувати.* Хата, 80. *Дарувала шити шовками хустину, щоб згадував на чужині.* Хата, 87. *Задай, який прийшов до мене, що ні сорочки не було.* Котл. Ен. I. 32. *Задала баба дієра, що добрий був.* Посл. 2) — гадку. Думать, подумать. *Не знадо ідки, не змішало я мисл.* Рудан. I. 13.

Зга́дуватися, ду́юся, е́шся, сов. в. **зга́дяться**, да́юся, е́шся, м. Вспоми́нати-ся, вспо́мнитися.

Згаку́, нар. Зря, необдуманно. *Дурню ти божий! Хиба там шлях, чи що, що тебе заку понесла миха година у яку яруу.* Харь.

Зга́лмува́тися, му́юся, е́шся, м. Сбьється съ толку, свихнутися. *Далі що йому робити? Зосім зальмувався: як ні за що стало пити—завкати нанявся.* Грин. III. 61.

Зга́кати, каю, еш, м. Дѣтск. Съѣсть, проглотить. *І лиш гляди, то і влучає, щоб замкати мене, як блин.* Котл. Ен. V. 13.

Зга́нити, ню, ниш, м. Охудити, осудити. *А її знами і обидили і з покоїв вишали.* МВ. I. 52. *Так було невѣстка знамить мене, що я в неї стану чорнійша від змілї.* Г. Барв. 224.

Зга́нбіти, блі́б, біш, м. Опозорити, обезчестити, осрамити.

Зга́няти, няю, еш, сов. в. **зігна́ти**, зне́ю, нѣш, м. 1) Сгонять, согнать съ чего, прогонять, прогнать откуда. *Послухай ти, чуро: чи то цуси кричать, чи лебеді ячать?.. Коли цуси кричать, або лебеді ячать, то жєни.* Макс. (1849), 26. *Свою матір ріденьку, удою стареньку, зневажали та з домівки зняли.* Мет. 346.

2) Сгонять, согнать въ одно мѣсто. *Біає за скотом, зняв дохути всіх.* Рудч. Ск. II. 188. 3)—з світу. *Губити, погубити, лишити живни, убити. Чи ж я кою з світу зинав, чи я в кою одняв?* Чуб. V. 233. 4)—тірсу. У гребенщиків: соскабливать, соскоблить пожемы и сгладить шероховатую поверхность гребня. Вас. 163.

Зга́рбати, баю, еш, м. 1) Огнять насильно. 2) Схватить. *Згарбали злодія у корі.* НВолын. у.

Зга́рєв, зга́рний, а, е.—**Зугарний**. *Він не зарєв, він не здаєм мене цілувати, тіки зарєв, тіки здаєм мене роззувати.* Грин. III. 613.

Зга́рєдъ, рєдъ, м. Выжненное поле. *Біме, цілий зирєдъ вам скошу.* Федьк.

Зга́рєще, ща, с. Пожарище.

Зга́рний, а, е. См. Згарєв.

Зга́рцюва́ти, цюю, еш, м. Истоптать бѣглы, скача. *Де сам падає, усе видко, і видко, що сніг заріцьований.* Мнж. 136. *Коні бацтан заріцьовали.* Мнж. 181.

Зга́рь, рі, ж. 1) Гарь. *Ти хоч би зарь з мольки видобав.* Полт. 2) Пригарь въ водѣ. *Пінної без зарі сім відєрок опалила*

суце коротської. Мкр. Н. 20. 3) Выгорѣвшій лѣсъ. *Кози пасуть у зарєх—вигорѣлих лѣсах.* Шух. I. 211. 2) Искры, отлетающія при ковкѣ желѣза. *Волч. у. (Лободовск.).*

Зга́рячу, нар. Сгоряча. *Прости мене, я зарячу забувся.* Шенч. 293.

Зга́сання, ня, с. Угасаніє. Щог. Сл. 6.

Зга́сати, саю, еш, сов. в. **зга́снути**, ну, нѣш, м. 1) Тухнуть, потухнуть, гаснуть, угаснуть. *Цілоу нічку свічі не згасали.* Чуб. V. 732. *Свічечка загасє, батенько загасє, то її вийду.* Мет. 117. *Очі загасли, і всю душу темрява покрила.* К. Псал. 92. *Дуже помилитися той, хто думатимє, що в українському народіві загасє всяке життя.* Левниц. (Правда, 1868, 416). 2) Исчезать, исчезнуть. *У нас на Україні зараз після татар і слід їх загас.* Левниц. (Правда, 1868, 557). *Госні зліба не цурались: вже не стало сала. Пиройъ стояла миска, но мов не бувала; загас і борц.* Мкр. Н. 17.

Зга́сати. См. **Згасати**.

Зга́снути. См. **Згасати**.

Зга́цькати, каю, еш, м.—**кони**. Изморить лошадей, гнавши ихъ. Вх. Лем. 418.

Зга́шати, шаю, еш, сов. в. **згаси́ти**, шу́, сяш, м. Гасить, погашать, погасить, тушити, потушити. *А тепєр негай не зарікаєтєся Бараанш, гешьмам молодий, на славній Україні огнє та тернєвє згашати.* Мет. 388. *Хиба тойі, дівчинонько, мої мислі загаси, коли твою білу ручку та з моюю зв'язєши.* Коняп.

Зга́яти, гаю, еш, м. О времени: потерять, пропустить. *Не доєремо сьогодні, бо пів-дня згали, поки плуц поладнали—поламєвся.* Харьк.

Згвалтува́ти, ту́ю, еш, м.—**Згвалтувати**. *Побачили, звалтували, та за ним (на здогн).* Драг. 51.

Згѣ́дватися, каюся, е́шся, л.—**Згѣдватися**.

Зга́бати, баю, еш, м. Найти, встрѣтить. *Сидитимєш, Грини, поки тебе чорт зшиб.* Ном. № 8892.

Зга́бєль, лі, ж. Погибель.

Зга́блий, а, в. Погиблій.

Зга́б(ну)ти, бну, нѣш, м. Погибнуть, пропасть. *Як би пошав,—а метелиця така була, що її світу не видко!—то був би зиб.* Канєв. у.

Зга́дяти, джу, диш, м. Изгадать, испачкать. *Згиди уже весь папір, давайте це буду писати.* Канєв. у.

Згідувати, дую, еш, м. Побрезгати.
Згинати, нюю, еш, сов. в. **згінѹти**, ну, неш, м. Сгибати, согнуть. *Неврте за-лізо не згинси.* Ном. № 3887.

Згинатися, нююся, ешся, сов. в. **згнѹтися**, нѹся, нешся, м. Сгибаться, согнуться. *Під віконцем згнувся, чи не видо Маруся.* Чуб. V. 67. *Як ударить ватаг молоденький чумаченька списом у груди. Ой той же спис удвоє згнувся.* Мет. 459.

Згінуги, ну, неш, м. Погибнуть. *Не силуйте мене за нелюба, да нехай же він згине.* Мет. 243. *Віда біду перебуде—одна згине, десять буде.* Ном. № 2165.

Згінці, нар. Согнувшись. *Злодій згинці перебіг похід тином.*

Згідда, дя, с. Имущество, домашнія вещи, все добро. *Перед великодним святом до нис зо всім зиддям і перебрався.* О. 1862. VIII. 23.

Згідливий, а, в. 1) Пригодный, полезный. *Вона зидлива: нею підкурюють корову, як захвора.* ХС. IV. 56. *Се зілья зидливе: його п'ють од кашлю.* Волч. у. 2) Покладистый, сговорчивый, миролюбивый.

Згідний, а, в. 1) Пригодный, годный. *Зидна на одно сміхотворство.* К. Гр. Кв. XX. *До того дожурюся, що не зидна буду ні людям, ні собі.* Г. Барв. 268. 2) Сogласный.

Згідно, нар. 1) Согласно. *Виховувала б (школа) наших дітей згідно з духом нації.* К. XII. 127. 2) Пригодно.

Згін, згіню, м. 1) Стоянiє вь одно мѣсто, напр. стoянiє скoта вь одно стадо на одно пастбище. *Якось вставили до овечок рано та раненько, подошла, в згін пронала.* Мкр. Н. 7. 2) Стоянiє сь мѣста, изгнавiє.

Згінний, а, в. **Згінні дні**. Дни, вь которые все сельское рабочее население стoнялось на барщину. О. 1862. IV. 94.

Згирьлий, а, в. Прогорьклий.

Згиркнути, ну, неш, м. Прогорькнуть, сдѣляться горькимъ.

Згирний, а, в. Нагорный.

Згірок, рю, м. Холмикъ. *Збіла прудко на згірок.* Мяр. ХРВ. 7. Ум. **Згірочок**. *Веде його на згірочок.* МВ. (О. 1862. I. 77).

Згірря, ря и згір'я, р'я, с. Холмикъ; взгорье. Левч. 27. См. **Згірок**. *Східці по згірю направляли (у хату).* МВ. (О. 1862. I. 72). *На згір'я мiсови знайшли його осело.* К. Псал. 299.

Згірш, згірше, нар. Хуже. *Молодець не згірш старої баби.* Ном. № 8504. **Грай**,

співий, кобзарю! Не про дiдiв, бо не зiрше й ми лясiв карали. Шевч. 182.

Згірший, а, в. Худший. *Не так добра, не так добра, як згіршого лиха.* Лавр. III.

Згір'я. См. **Згірря**.

Згладити, джу, дш, м. Сгладить. *Річкш згладши, тiснiш ляжеш.* Ном. № 7202.

Згладати, маю, еш, м. Проглотить, пожрать, сожрать. *От бабі й нудно, що чого сей дід на світі живе.* *Приміла б,— його згладала.* Г. Барв. 188.

Зглевити, вію, еш, м. Дѣляться слизистымъ. *Сир зглевiв.* См. **Снядати**.

Згледіти, джу, дш, м.—**Зглядіти**. *Жита якi, гречки! i оком не згледиш.* Г. Барв. 102.

Зглібати, блю, биш, м. Понять, постигнуть до глубины. *Добре злибив дiтську натуру.* О. 1862. I. 74.

Зглібока, нар. 1) Изъ глубины. 2) Глубоко. *Сі приказки займають душу злибока.* Хата, 41.

Зглібтити, блю, биш, м. Сплотить.

Зглоті, ті, ж. Толпа, скопленіє народа, давка. Вх. Зн. 21.

Зглотітися, чѹся, тишся, м. Столпиться, собратись толпой. Вх. Зн. 21.

Зглузувати, зѹю, еш, м. Осміять. *Осмiяне, злузоване iде.* Г. Барв. 286.

Згляд, ду, м. 1)—**Погляд**. 2) Контроль, досмотръ, присмотръ. *Тоді не було згляду такого, як теперечки.* НВолын. у.

Зглядати, дiю, еш, сов. в. **вгліанути**, ну, неш, м. Взглядывать, взглянуть. *Зглянь на Христа єдина.* Чуб. III. 19. *Тільки зглянути на твої очі, то й знать, скільки вони сліз вилили.* Г. Барв. 280.—**бною**. *Охватить взглядомъ. Коло її хати був великий лу, скільки оком зглянуть.* Рудч. Ск. I. 145.

Зглядатися, дiюся, ешся, сов. в. **згліанутися**, нуся, нешся, г. 1) **Переглядуватися**, **переглянутися**. *З корми iдуть,—зглядаються, з бурлаки смiються.* Чуб. V. 1013. *Навіки зостав з моему серці з тiєї iднички, як зглянулись iз ним на цвинтарі.* Г. Барв. 67. 2)—**на нiго**. **Преимущественно** вь сов. в. **Смилюстивитися**, **умилосердитися** надъ кѣмъ. *Бог на його зглянувся.* Ном. № 4926. *Зглянься на дитину бiдну, друже мій!* МВ. II. 149. *І Бог зглянувся на ті слози і на Украйну.* Шевч. 366.

Зглядіти, джу, дш, м. Увидѣть. *Закричали, задрожали, як Христш згледіли.*

КС. 1882. IV. 170.—*бюж.* Охватить взглядомъ.

Зглядуватися, дуюся, ешся, и.—**Зглядатися.** *Зглядуюсь, а сміх нас так і бере.* МВ. (О. 1862. III. 35).

Зглядь, ді, ж. Вниманіє, уваженіє. *Шпань кожного, то будуть моде зглядь мати.* Каменец. у.

Зглянути, ся. См. **Зглядати, ся.**

Згнівати, ваю, еш, сов. в. вгніти, нийб, еш, и. Сгнівати, сгнати. Ном. № 9468.

Згнітати. См. **Згнічувати.**

Згнічувати, чую, еш, сов. в. згнітати, чь, тшц, и. 1) Сжимать, сжать, сдавливать, сдавить. *Оживає знічений морозом, непозначний у німця, український розум.* К. XII. 2)—*серце.* Скрѣпа сердце. *Все переймає, знітивши серце, чою там його учено.* К. Д. Серце. 18.

Згнойти, ною, іш, и. Дать сгнить. *Вже на тоці згноїв хліб Семен.* Каменец. у.

Згнуцятися, щяюся, ешся, и.—**Знуцятися.** *Да вже ж мені з твоєї доньки згнуцятися іоді.* Чуб. V. 422. *Тяжко плакала Ганюся і не знала, защо, защо мати згнуцається.* Шевч. 21.

Зговоріни, рин, ж. мн.—**Змовини 2.** КС. 1883. II. 309.

Зговоріти, рію, рин, и. Проговорять, сказать. *Хата, як покришка: що зоворини, то в хаті повинно пропасти.* Ном. № 5998. *А що я тобі казати му, дочко,— зоворини Чайчиха похмуру.* МВ. II. 42. *Як сев зговорили, так барзо й учинили.* Мет. 441.

Зговорітися, рібся, ринся, и. Разговориться. *Зговорились удівці, а сидячи в кабіні: лучча жінка перваа, а ніж тая друга.* Гадач. у.

Згода, дя, ж. 1) Согласіє; кирь. *Приюди учать згоди.* Ном. № 1751. *Лучча солом'яна зода, як золота звада.* Ном. № 3279. 2) Соглашеніє, примиреніє. *Пани, тев зрозуміли, зоду учинили, підкинувши під Умань, Гонту ізловили.* Макс. (1834). 126.

Згоджатися, джаюся, ешся, и **згджуватися, джуюся, ешся, сов. в. згдїтися, джуса, дшся, и.** 1) Соглашаться, согласиться. *„Сдай“ з нами!“—І той зодився—сів та й полетіли.* Рудч. Ск. II. 81. *А я зловець гарний був, до жінки зодився.* Чуб. V. 655. 2) Уговариватися, уговориться, условиться. 3) Мириться, по-

мириться, жить въ мирѣ, согласіи. *Невістки якось між собою добренько зоджаються, а се в нас рідко бува, щоб мирились.* Г. Варв. 410. 4) Пригодиться. *Чуб. V. 934. Не пийю у колодязя: зодитись води напиться.* Ном. № 4478.

Згдїти, джу, дш, и. 1)—*ногб.* Условиться съ кѣмъ, пригласить или панять кого. *„Затѣтся въ селѣ свадьба; прежде всего заботятся о томъ, чтобы згдїти попа“.* О. 1862. IX. 52. *Зодили якось москала з міста за кушавара.* МВ. (О. 1862. III. 64). 2) Погодить, обождать. *Ой, си-ночку, зоди одиночку, та таки я зберу свою родиночку.* Чуб. V. 873. *Зодивши дніє зо три, прийдемо на роботу.* Зміев. у.

Згдїтися. См. **Згоджатися.**

Згодливий, а, е.—**Згдливий.**

Згднний, а, е.—**Згдний.**

Згдно, нар. Выгодно. *Зодніше купити у місті, ніж у селі.* НВолын. у.

Згдбом, нар. Спусти нѣкоторое время, погода. *Коли трохи згодом дзвонюк—дзелень! дзелень!* Рудч. Ск. I. 76.

Згдудвання, ня, с. Вскормленіє. К. (Желех).

Згдудвати, дую, еш, и. Вскормить. *Мати сина да народила, а народивши, зодувала.* Чуб. III. 270.

Згодя, нар.—**Згодом.** *Дивись згодя: уляє неборак в Охримовій куценькій свитці.* Глб. 48.

Згданий, а, е. Договоренный. *Ми ще не зодяні.* Черк. у.

Згожати, жаюся, ешся, и.—**Згджуватися.**

Згжий, а, е. Годный. *Поздоров Боже—твое нам зожс.* Ном. № 9705.

Згожуватися, жуюся, ешся, и.—**Згджуватися.**

Згбти, гою, іш, и. Залѣчать.

Згбїтися, згбюся, ішся, и. Залѣчиться. *Не так хутко зогїться, як біда скоїться.* Ном. № 2158.

Згло, нар. Совершенно, дочиста, вполнѣ.

Зголіти, лю, лиш, и. 1) Сбрять. *Перший раз, як живу на світі, довелось мені зголити вуси.* Стор. I. 170. 2) Оголять, обнажить. Переносно: сдѣлать бѣднымъ, нищимъ. *Та бодай же ти, корчмо,... та й у пень зоріла, та як ти ж мого сина, та як ти молодого, та так навѣи зголила.* Грин. III. 286.

Зголджений, а, е. Проголодавшійся. *Зголджена юлта.* К. ЦН. 298.

Зголодніти, нію, еш, м. Проголодатися. МУЕ. III. 47. *Вже й коні потомили й зголодніли сами.* Рудч. Ск. II. 62. *Чого той мировий не їде?—моде зголодніли вже.* Каменец. у. *Лис зголоднів так, що вже їсти хоче.* Грин. II. 5.

Зголодрібити, бію, еш, м. Обнищати, обдвдвѣти.

Зголосо́тися. См. Зголошуватися.

Зголошуватися, шуюся, ешся, сов. в. зголосо́ється, шўся, сяшся, м. Отзываться, озгозна́тися, виражатися, виразити желаніє. *Хто мене молодю додому проведе?—Зголосо́ється козак.* Гол. III. 432.

Зголубити, блю, биш, м. Взледзѣати. *Було тобі знати: вороном конем їздити, хлопця собі зголубити.* Гол. I. 2.

Згомоніти, нію, ніш, м. Проговорити. *Маруся їй осміхнулась „мі за віщо дякувати“, згомоніла: „я правду свою тобі кажу“.* МВ. II. 125.

Згов, ву, м.—Згвін. *І я був у Тихмиці: колись юнив згон ідного тут купця,—було олів сорок у зоні.* Терск. обл.

Згбвнши, згбвнш, ж. мн. Части колосевъ в соломѣ, падающіє вмѣстѣ съ зерномъ при вѣяній послѣдняго, сметаємое обыкновенно метлою. *Згбвнш бо мерці з зерна оті згонили, не сти.* Брацл. у.

Згбвнши, ню, ниш, м. 1) =Зганяти. *Бідний брат став їз згонити,—они не встали.* Рудч. Ск. II. 135. *Біжить згонити овець, що ростекали по вѣзі царині.* Мвр. ХРВ. 39. 2) Очищать зерно, уже провѣянное, отъ кусочковъ колоса, соломѣ и пр. *Та він то навѣя і велику купу, та ше не згонив.* Брацл. у.

Згбраний, а, в. Сгорѣвшій. *Згорана хата.* НВолын. у.

Згорбатіти, тію, еш, м. Сдѣлятися горбатымъ. Черк. у.

Згорбяти, блю, биш, м. Сгорбитъ, согнуть. *Мене вже давно горе згорбило.* Г. Барв. 298.

Згорбитися, буюся, бишся, м. Сгорбитися. *Згорбилась, мовля, старенька бабуся.* Хата, 178.

Згорбу́литися, люся, лишся, м. =Згорбитися. Ив. 71.

Згбрда, нар Гордо, високомѣрно. *Марушенка пішла в черевичкахъ виїшла; на воротахъ стала, згорда одказала.* Чуб. V. 243.

Згорджати, джюю, еш, сов. в. згбрджати, джу, диш, м. Пренебрегати, пренебръч. *Не раз еси, не два добрими людьми згордила.* Гол. IV. 275.

Згордувати, дую, еш, м. =Згордити. *Як Катря їм зордувала, засватав друку дівчину.* МВ. II. 139.

Згоржати, жаю, еш, м. =Згорджати.

Згоря, нар. 1) Сверху. 2) Впередъ. *Зюри гроші дав.* Каменец. у.

Згорястий, а, в. Покатій, наклонній. *Двір був зорстий, і до ганку треба було під їжджати трошки під гору.* Левцв. I. 457.

Згористо, нар. Покато. НВолын. в Каменец. у.

Згорівка, ки, ж. =Горівка. Вх. Лем. 418.

Згоріти, рю, ріш, м. 1) Сгорѣти. *Вкинь пію в піч,—нехай згорить!* Рудч. Ск. I. 37. *Зоріла хижка, зоріла книжка—нічим ворожити.* Ном. № 1811. 2) Покраснѣти. *Щось у віконці стук-стук! так я й зоріла!* МВ. (О. 1862. III. 56). *Ураши їй заразом дівчи в серце. Вона так і зоріла, та й каже...* Г. Бар. 106.

Згорв́ти, ся См. Згортати, ся.

Згородіти, джю, диш, м. 1) Загородити. *Не одна баба город згородила.* Ном. № 2586. 2) Соорудити, воздвигнути. *Бо хотяи же нас полотити, піч оженку згородити.* Чуб. I. 169.

Згоргати, таю, еш, сов. в. згорѓти, нў, неш, м. 1) Складувати, сложити, свертувати, свернуть. *Все б тільки сиділа, згорнувши ручки.* Рудч. Ск. II. 44. *Мати їй убрання хороші та пиши купу,—вона леді подивиться: зорне та й забуде.* МВ. II. 158. 2) О книгѣ: закрывать, закрыть. *Зорнувши книгу, віддав служі.* Єв. Л. IV. 20. 3) Сгребати, сгребсти. *Зорни жар докоти.*

Згорѓтися, таюся, ешся, сов. в. згорп́тися, нўся, нешся, м. 1) Складуватися, сложитися, свертуватися, свернутися. *Як мої ручки зорнутися, то тоді твої роскоші минуться.* Чуб. V. 517. 2) Сгребатися, сгребстися.

Згостріти, рю, ріш, м. Сточатъ.

Зготівити. См. Зготовляти.

Зготовляти, ляю, еш, сов. в. зготівити, влю, виш, м. =Готувати, зготувати. *Лідочки раала, цибульку щипала,—я ж тому хлопчини снідати зготовляла.* Мил. 110.

Зготувати, тую, еш, м. Сострапати, изготувити. *А я йому ранесенько снідати зготую.* Маркев. 68. *Зготувати обід.* Рудч. Ск. II. 204.

Зграсувати, оґу, аш, м. Уничтожить до основанія. Аф. 451.

Згра́я, ра́й, ж. Толпа, скопище; шайба. К. Досв. 82. *За ним, було, ціла зряя людей: і охотничі, і псарі, і дожджачачі.* Рудч. Ск. П. 202. *Кидав п'яній зряй золоті червінці.* Мвр. ХРВ. 92.

Згрéбло, ла, с. Скрéбнвца.

Згрéбті, ся. См. Згрéбати, ся.

Згрив, ву, м. згрíва, ви, ж. = Згривота. Вх. Зя. 21. Вх. Лем. 418.

Згривати, вію, аш, сов. в. згрíвати, в'у, вéш, м. 1) Сгрывати, сгрывзть. *Там його лисиці і зривуть на смерть.* Рудч. Ск. 133. 2) Изгрывати, изгрывзть.

Згривота, тж, ж. = Гривота 1. *Не лежала ні дня, ні години: мли сучотми да зривоти на личку змарніли.* Чуб. V. 210.

Згрівати. См. Згривати.

Згрéбати, баю, аш, сов. в. згрéбті, б'у, бéш, м. Сгрéбать, сгрéсть.

Згрéбáтися, баюся, ашся, сов. в. згрéбáтися, б'уся, бéшся, м. 1) Быть сгрéбаемым, сгрéбаться, сгрéстися. *Чоловікові коситися легко, утрос само ляга, само і зрiбається, само і в'яжеться.* Мнж. 127. 2) Быть въ слахъ грести. *Бач, який вітер, як грає Дніпро,—тепер не зрiбешия.* Черк. у.

Згрéбний, а, о. О полотні: болѣе толстое. *Полотно грубіше називається зрiбнé, а тоніше чесане.* Шух. I. 259.

Згрéв'я, б'я, с. Пакля, охлопка (богѣе грубые). Вх. Уг. 249.

Згрéва, нар. Грозно. *Не говоріть зрiзна до мене.* Г. Барв. 344.

Згрéвність, ности, ж. Строгий видѣ. *Старіанин тра зрiвність мати.* НВолын. у.

Згрéвнѣтися, нѣся, нéшся, м. Строго привикнуть, погрозить. О. 1861. X. 39. *Зрiвнѣсь пам на Кирка, тупнучиши ногою: „А ти, каже, плут, п'яниця! я въ тебе смую?“* ЗОЮР. II. 86.

Згрéти, рію, аш, м. Согрѣть. *Та не вітер його не звіє, ні сонце його не зрiє.* Грвн. III. 488.

Згрíпати, шаю, аш, сов. в. згрíпати, ш'у, шíш, м. Согрѣшати, согрѣшати. *Чоловік що ступить, то зрiшить.* Ном. № 99. *Козаль зрiшив, а шевця повисили.* О. 1862. X. 34.

Згромáджувати, джую, аш, сов. в. згромáдити, джу, диш, м. Сгрéбати, сгрéсть, собирать, собратъ. *Він згромáдив усі води у моря великі.* К. Псал. 74.

Згромáджуватися, джуюся, ашся, сов. в. згромáдитися, джуся, дишся, м. Сгрéбаться, сгрéстись; собираться, собратъся. *Звелить—і суд зромáдиться на злою.* К. Іов.

Згрóшати, ш'у, шíш, м. Обратить въ деньги. *Як хлатимуть вже відісь на Кавказ на житло, то сей садок зрiошять.* Черк. у.

Згрувiти, ж'у, в'ш, м.—дорóгу. Размокшую отъ дожда дорогу испортить в'здой, хольбой. *Так зрузять дорогу, що треба бичувать, щоб витягти воза.* Черк. у.

Згрывати, ж'у, в'ш, м. = Згрувiти. *Зрываєна дорога.* Черк. у.

Згуб'я, би, ж. 1) Потеря. *Чия зуба, того зрiга повна губа.* Ном. № 7452. 2) Гибель, погубель. *Оцеї дощ—зуба.* НВол. у. *На зубу людей не можна в завод шати.* НВолын. у. *Це він робе мені на сухоту та на зубу.* НВолын. у.

Згубiти, блю, биш, м. 1) Потерять. *Дуже з розумним дiти зубити, як з дурнем раз шати.* Пос. 2) Погубить. *Ой стій, не топися, марне душу зубиш.* Чуб. V. 212.

Згубiтися, блóся, бишош, м. Потеряться. *Луге не зубитися.* Ном. № 3229.

Згубний, а, о. Гибельный.

Згуда, ди, ж. Осмѣяніе, посрамленіе. *Закохався я тяжко в тобі. Тепер я ютов прислати, що не вийду з тої хати; нехай ведуть мене на зуду, а без тебе жити я не буду. Нехай мене вишляють, кийом боки облатають, а я буду з тою сміятися.* Грвн. III. 159.

Згук, ку, м. Звукъ. КС. 1882. IV 166.

Згукнѣти, н'у, нéш, м. 1) Крикнуть. *Що ж, як він зукне нам отте своє „юдї!“ та й нагадувать не звелить?* МВ. III. 110. 2) Позвать. *Згукнуа його,—він обізваєся і прийшов до мене.* Екатеринбург. у. (Залубовск.).

Згукуватися, куюся, ашся, сов. в. згукнѣтися, н'уся, нéшся, м. Переялкатися, переялкнунуться. *Ходять по лісу та зукуються, бо поубилися.* Лебед. у.

Згулати, ляю, аш, м. 1) Прогулять безъ работы. *Увесь день робитъ і часиночки не зуляє. Ох рад би я, моя мати, середу зуляти.* Ад. I. 260. 2) Погулять. *Ой ледащо невісточка,—не хоче робитъ: тільки спати та гуляти.* Мет. 322. *Скажи ти, зозуле, скажи ти, свєнька, хто в світі найлучче зуляє?* Чуб. V. 487. 3) Понграть, сыграть.

А зуляєм, брате, в перевані?—**Зуляєм!**
Ном. № 14095.

Згуртяться, чўся, тїшся, и. Собрать-ся вмїстї. Змїев. у.

Згуртувати, тўю, еш, и. Сгруширо-вать, собрать вь одно мїсто. *Зуртував людське поле, а своє все до села.* Каменец. у.

Згўслий, а, е. Сгустившийся. Желех.

Згўснути, ну, неш, и. Сгустїть. *Пара від холоду зусне.* Дещо. 89.

Згўста, нар. Вь выраж. **Зчїаста-згўста.** Часто. Вх. Зн. 22.

Згўстїти, щў, стїш, и. Сгустить. *Як сир зустив, упорав, приспособив.* К. Іов. 22.

Згўсувїтися, сўюся, ешся, и. Заупрямитися, заартачитися. *Зусувалися конї.* Вх. Лем. 418.

Згучїтися, чўся, чїшся, и. Испу-гаться. *Кїнь зучався.* Галиц. Вх. Зн. 21.

Згўрда, ди, ж. Родь ожерелья вьз мо-неть или крестикою. Шух. I. 130, 137.

Згвалтувати, тўю, еш, и. 1) Изда-влять. (Згвал) *вбила рандаря старого, дочок згвалтувала.* К. МБ. III. 247. 2) Раз-гласить, разнести. Вь этомъ значенїи упо-треблено только вь одной фальсифицир. пїснї: *Згвалтували лиху чутку нашї ху-торянци.* Мет. 373.

Згвдзатися, згвдзкватися, аюся, ешся и згвдзїтися, джуса, двнїся, и. Заупря-мїтїся, заартачитися. *Гляди ж, Наталко, не згвдзайся, як старости прийдуць.* Котл. НП. 377. *Жїнка твоя згвдзкала.* Левич. I. 366. *О, вже згвдзївся!* Каменец. у.

Згїгнути, гну, неш, и. Околїть. Вх. Уг. 245.

Згїлїгїтїся, гїюся, ешся, и. Створо-жїтїся. *Злїлїгалось молоко.* Черк. у.

Згїя, згїї, ж. Пт. сойка, *Сarrulus glandarius.* Шух. I. 23.

Згрунтувати, тўю, еш, и. Достать дво. *Мїсяя тою нїсто не згрунтує.* НВО-льнск. у.

Здавати, здаю, еш, соп. в. здїти, адам, вдасї, и. 1) Сдавать, слать. *Ой у саду, у садочку там юлубчик зде, там Юрочко парубочтво зде; ой у саду, у садочку там юлубка зде, ой там Маруся дївування зде.* Мет. 230. 2) Давать, падавать. *Подїй корївки, що 'д батенька почала, та проїши і овечки, що неслика здала.* Чуб. V. 695. 3)—**ензїмена.** Выдерживать, вы-держать энзїменъ. Левич. Нов. 5.

Здавїтися, здаюся, ешся, сов. в. здї-тїся, адїмся, вдасїся, и. 1) Сдаваться,

поддаваться, поддаться, уступать, уступить. *Ти дївично, ти подобна, не здавайся на підмону, будеш добра.* Чуб. V. 355. 2) Полагаться, положиться на. *Та на волю Божеу здайся.* Грин. III. 359. *Ти по сїм бої, я по тїм бої, передайся до мене, ти чорнява, кучерява, не здавайся на мене.* Мет. 12. *Я оце здався на мою Форжїя, чи не налагодить він того діла.* Стор. МПр. 44. 3) Смыслаться, сослаться. *Здався циан на свої діти.* Посл. *Що сьому правда,—здаюсь на людей.* О. 1862. III 33. 4) Ка-заться, показаться. *Ой здається, моя мила, ишию кохаєм.* Мет. 8. *Ой здається, мое серце, що ти мальована.* Чуб. V. 157. 5) Годиться, пригодиться, быть нужным. *Про що менї здались нікемні руки?* К. Іов. 63. *Нащо він менї здався?* Рудч. Ск. I. 23. *Що я вам на смїх здався, чи що?* Ном. № 3478.

Здавїти. См. Здавлювати.

Здавлювати, люю, еш, сов. в. зда-вїти, влю, виш, и. 1) Сдавливать, сда-вить, давить, задавить. *Не граї, кїтко, з медвїдем, бо тя здавить.* Ном. № 1213. *Здавлю за руку, аж хруснуло.* Харьк. у. 2) **Здавїти** оном на кого. Подмигнуть. *Здав-вля на мене оком, я ї замов та ї край.* Черк. у.

Здївна, нар. Издавна. *Люд здавна ко-верзує, з того лихо і плазує.* Ном. № 2456.

Здївнїй, я, е. Давнїй. *Понїд наем же-леньким здавнїя стежечка.* Рк. Макс.

Здавнїти, нїю, еш, и. Устарїть.

Здївну, здївна, нар.—Здївна. *Вона мене здївну знає.* Чуб. V. 1033. *Мири вїчностю ся здавна називають.* Ном. № 390.

Здїлека, адїлеку, нар. Издали, изда-лека. *А то лиго, що боює, хоч здалека подивлось.* Лав. 42. *Здалеку най ся гріє kwasоля, бо припорить.* Каменец. у.

Здїлий, а, е.—Здїтний. Желех.

Здїляти, лю, лиш, и. ? *Соди, соди, парубочки, ми вам радї будем: бочку спал-им, друцї здалим—ми вам розбодудем.* Грин. III. 88.

Здїлі, здалї, нар.—Здалека. Вх. Лем. 419. *То ж сестриця з братом здалї роз-мовляла.* Чуб. V. 928.

Здївнїй, а, е.—Здїтний. Желех.

Здївнїя, ня, е. Мїлїнїє.

Здїрїти, рю, рїш, и.—Подарувати. *Що не здїрїти можїтїсть наша, най по-криє ласка ваша.* Гол. III. 505.

Здармувати, мўю, еш, и. стратить попусту. *Здармувати час.* Вх. Лем. 419.

Здарувати, ру́ю, еш, м. Подарить, надавати подарковъ. Здарували йому на весілі чотири карбованій. Черк. у. Чорниць, які милостиві, здарували їй що мога. МВ. II. 164.

Здати, ся. См. Здавати, ся.

Здатний, а, о, 1) Способний. На хитроці дівчата здатні. Котл. Ен. VI. 75. До чого здатний Петро? Каменец. у. 2) Годний, пригодний. Ми його приймали у своє село, бо він нам здатний: ковал, бачите, добрий з його. Каменец. у. Мені ці халави не здатні, бо малі. Каменец. у.

Здатність, ности, ж. 1) Способность. 2) Пригодность.

Здатно, нар. Пригодно. Хоч не ошатно, та здатно. Ном. № 11251.

Здача, ці, ж. Сдача. Дают мені шага грошей, ще й копійку здачі. Грин. III. 402.

Здви́г, гу, м. 1) Стечение, скопленіе. В Почаєві на Зелені свята—такий здвиг! Могил. у. 2) Праздникъ Воздвиження Креста Господня, 14 септября. МУЕ. III. 48.

Здви́гати, гаю, еш, сов. в. здвигну́ти, ну, неш, м. 1) Сдвигать, сдвинуть. Бачу, що він здвигає брови. МВ. II. 26. 2) = Здви́гнутися 2. Ударив кулаком по столу—аж вікна здвинули. Мир. ХРВ. 195.

Здви́гаться, гаюся, ешся, сов. в. здвигну́тися, нуся, нешся, м. 1) Сдвигаться, сдвинутися, динутися. Здвинітєся, брати, від сну прокиньтєся. КЦН. 240. 2) Вздрогивать, вздрогнуть, дрогнуть, содрогнуться, всколыхнуться. Здвинулися сіни, як бояре сіли, ще й не так здвинулися, як іорілки нап'ються. ХС. VII. 429. Ввесь Київ здвинувся. К. МВ. III. 243.

Здві́гувати, гую, еш, м. = Здвигати. Брати тільки плечима здвигують Рудч. Ск. II. 102.

Здви́ж, жу, м. Трясина. НВолын. у.

Здви́ження, ня, с. = Здви́г 2. ХС. I. 78. Ра́кове здви́ження. Такъ отвѣчають тому, хто доискивається праздника тогда, когда его пѣть. Грин. I. 242.

Здві́жка, жа, с. = Здви́жовина. Полтавск. г.

Здви́жовина, ня, ж. Трясина. НВолын. у. См. Здви́ж.

Здві́нути, ну, неш, м. Шевельнуть. Зайчик... дух притаїз, оком не здвине, а пильно дивитися. Греб. 403.

Здебѣла, нар. 1) Толсто, плотно. 2) Человѣкъ здебѣла. Человѣкъ дюжій, плотный. Черном.

Здебѣльша, адебѣльшого, нар. Большея

частью; болѣе-менѣе. *Поприбрав у хати здебѣльшого.* Сквир. у.

Здекретува́ти, ту́ю, еш, м. Определить, назначить. Яку б кару ледачому на-костницьоу здекретувати? К. ЧР. 272.

Здекуці́йний, ка, м. Экзекуторъ, исполнитель судебного приговора. Галиц. Желех.

Здерати, ра́ю, еш, сов. в. здерти, здеру́, рѣш, м. Сдирать, содрать. Шкіру з нього здер. Ном. № 4029.

Здератися, ра́юся, ешся, сов. в. здертися, рѣся, рѣшся, м. 1) Сдираться, содраться. 2) Взбираться, взобраться, вскарабкиваться, вскарабкаться. Як кіт здерся на скелю.

Здереві́ти, вію, еш, м. Превратиться въ дерево, одеревинѣть. Відро скаменіло мармором біленьким, дівча здеревіло яромом зелененьким Рудан. I. 34.

Здерев'янілий а, в. Одеревенѣлий.

Здерев'яніти, нію, еш, м. Одеревенѣть.

Здержати, ся. См. Здержувати, ся.

Здержувати, жую, еш, сов. в. здержати, жу, жіш, м. 1) Удерживать, удержать, сдерживать, сдержать. Та до такою доліз, що й дерево не держало. Рудч. Ск. I. 25. Не міг здержати сліз. Опат. 76. А я його все здержую, як стане зриватися до жидівки. Г. Барв. 283. 2) Выдерживать, выдержать. Не дійдеш ти до некла, не здержим тою некеальною ввию. Стор. МПр. 41.

Здержуватися, жуюся, ешся, сов. в. здержатися, жуся, жіпся, м. Удерживаться, удержаться. І хочу здержатися, та не витиюсь. Г. Барв. 283.

Здерти, ся. См. Здерати, ся.

Здешеві́ти, вліб, виш, м. Сдѣлать дешевымъ. Здешевили хлѣб. Черк. у. Здешевила свекорка, здешевила, рідною батеньки не купила. Чуб. III. 204.

Здешеві́ти, вію, еш, м. Подешевѣть. Здешевили оірки. НВолын. у. Вже нолі здешевили, бо орання пройшло вже. Каменец. у.

Здждлгати, гаю, еш, м. Щелкать, давать щелчки. Мнж. 181.

Здбати, баю, еш, сов. в. здібати, баю(баю), баеш(блеш), м. Встрѣчать, встрѣтять. Котко, чи не здібали-сте де моего Мигасья? Камен. у. Ідуть, ідуть, здібають нана. Рудч. Ск. I. 162. Як вас (літа) здібєє лиха доля, будите коротенькі. Гол. I. 273. Віда здібає леко, а трудно

її збутиися. *Ном. № 2171. Він нас здибав за селом. Каменец. у.*

Здибаться, баюся, ешся, сов. в. здібаться, баюся, ешся, гл. Встрѣчаться, встрѣтяться. *Ой здибається свив голубонька та з свими соколами. Лукаш. 143. Біла Гандя, біла цустими лозами, здибалася она з трома соколами. Чуб. V. 722.*

Здибочка, чок, ж. мн. Употребл. въ выраженіи: на здибочнах ходіти. Ходить на пальцахъ. *Як стить, то ходять на здибочкаг. Г. Барв. 441.*

Здвйтіся. См. Здвлятися.

Здйво, ва, с.—Диво. Вх. Лем. 419.

Здвлятися, ляюся, ешся, сов. в. здвйтіся, влібся, вишся, гл. 1) Засматриваться, засмотрѣться. *На неї всі здвлялись. Подольск. г.* 2) Спохватываться, спохватиться, замѣчать, замѣтвить. *І не здвися, як отиниши у бабі на запічку, та ще добре, коли не в цебрі. Подол. г.*

Здвйвонений, а, в. Сильно удввлєнный. *Лев?!—вимовив здвйвонений Грицько.—Що ж то воно за лев? Мир. ХРВ. 69.*

Здвувати, вую, еш, гл. 1) Удивить. *Далекій вік здвувє його доля. К. Іов. 40. Вона подчивалася на його здивованими очима. Левци. Пов. 246.* 2) Удивиться. *Не здвуйте на сирітські дарунки. Г. Барв. 330. Не здвуйте, що вороном криачу: хмара сонце заступила, я світа не бачу. Шевч. 263. Дивом здвувати.* Очень удивиться взуметься.

Здвуватися, вуюся, ешся, гл. Удивиться. *Там дівчина й умивалася, в люстерчко й видивлялася, красотою здвувалася. Чуб. V. 580.*

І. Здвмати, маю, еш, сов. в. здвняти, здвмү, меш, гл.—Здймати, здйняти. *Зимай, жінко, зоть намітку, неси її за горілку. Чуб. V. 579. Не дай ручки стискати і перника знімати. Чуб. III. 36.*

II. Здматі, маю, еш, гл.—Здувати.

І. Здматися, маюся, ешся, сов. в. здвнятися, здвмүся, мешся, гл.—Здйматися, здйнятися.

II. Здматися, маюся, ешся, гл.—Здуватися.

Здмітти, мію, еш, гл. Обратиться въ дымъ, разбѣяться какъ дымъ. *Против, як здмів. Ном. № 1871.*

Зднати. См. І Здмати.

Здирати, раю, еш, гл.—Здерати. *Ловить вовк, ловить вовк, а як вовка піймають, то шкуру здирають. Ном. № 4092.*

Здиратися, раюся, ешся, гл.—Здератися.

Здирливий, а, в. Грабительскій.

Здирник, ка, м.—Здирца. *Народ не любить багаті, каже, що вони здирники, О. 1862. V. 12.*

Здйрок, рка, м. У кожевниковъ: жировой слой на внутренней сторонѣ кожи, срѣзываемый во время обработки ся. Вас. 157.

Здйрство, ва, с. Грабежь, обирательство; вымогательство. *Метнувся на здйрство і душегубство ляхів та жидів. Стор. МПр. 143, 144.*

Здйрца, ці, м. Обдирало, взяточникъ, вымогатель, мздоимца.

Здйрщина, ня, ж.—Здйрство. Мар. ХРВ. 394.

Здискредитувати, тую, еш, гл. Дискредитировать. *Силкуються здискредитувати мене тим, що до „Крашанки“ я не давав доказу моїх історичних виводів. К. Краш. 37.*

Здйтинитися, нюся, нишся, гл.—Здйтиніти.

Здйтиніти, нію, еш, гл. Впасть въ дѣтство. *Екатеринос. г.*

Здих, ху, м. Издыханіе. *Нема на вас здиху. Ковел. у.*

Здихавичитися, чуся, чшся, гл. Получить удуше. *Здихавичилася коняка. НВолын. у.*

Здиханка, ки, ж. Вздохъ. Ум. **Здиханочна.** Тяжкі здиханочки. Гол. II. 419.

Здихання, ня, с. 1) Воздыханіе, вздохъ. *Ой не кажи, орле, що я тут бідую: але скажи, орле, що я тут працюю: мое працювання—тяженьке здихання, мої любі росошоньки—дрібненькі смозоньки. Чуб. V. 325.* 2) Издыханіе. Ум. **Здиханнячно.**

Здиханочка, ки, ж. Ум. отъ здиханка.

Здихати, хаю, еш, гл. 1) сов. в. **здихнути, нү, нѣш, гл.** Вздыхать, вздохнуть. *Все чосье скачує, важенько здихає. Мет. 113.* 2) Сов. в. **здѣхнути, ну, нѣш, гл.** Издыхать, издохнуть. *Ой як би то стало, щоб ви не вертались, щоб там і здихали, де ви поросли. Шевч. 212. Був собі такий бідний вовк, що трохи не здох з голоду. Рудч. Ск. I. 1.*

Здихатися, хаюся(шуся), хаешся(шешся), гл. 1) Перевести духъ. *Аж не здихусь. Г. Барв. 397. Не здихусь—так набився. 2) Избавиться, отдѣлаться. Не можна здихатися цього лихого чоловіка. Рк. Левци. Не здихався бѣди. Рк. Левци.*

Здихну́ти. См. **Здихати** 1.

Здича́віти, вію, еш, м. = **Здичіти.**
Кота як завести в ліс, то він зовсім здичавіє і не пристунайсь до його. Волын. г.
Здичавіє хлопцевь. Св. Л. 158.

Здичі́ти, цію, еш, м. Одчати. *Здичіли лиси, що їй додому не хтять.* Каменец. у.
Здичіє свиня в лісі, що горе їй додому заняти. Каменец. у.

Здіб, здобу, м. Внѣшний, наружний видъ, внѣшность, фигура. *Вона на таний здіб, що і...* Она такава же по внѣшному виду, какъ в... Вх. Зн. 21.

Здібний, а, в. Пригодный, годный; способный. К. XII. 16. Г. Барв. 384. *Здібний, як віл до корита.* Ном. № 6549. *На тобі сукні дуже прибірні, а до роботи не здібні.* Чуб. V. 1127.

Здібність, ности, жс. Пригодность, годность; способность. *Постері я в ній тоді велику здібність до поетичного критицизму.* К. XII. 21.

Здігна́ти, здожеву́, нѣш, м. = **Здогнати.** *Від одного втік, а другою не здігнав.* Ном. № 7635.

Зді́дкватися, каюся, ешся, м. Стать похожимъ на чорта, взо́бствєся.

Зді́житися. См. **Здіжуватися.**

Зді́жуватися, жу́ся, ешся, сов. в. аджі́житися, жі́ся, жі́шся, м. О вѣшнѣ: сдѣлаться плохю, негодною для употребленія. *Чи діжа здіжилась, чи газайка сказала.* Ном. № 1282. *Діжа здіжилась, чоловіче, всього дває хліба виходе...* Стала вона тоді знати, що діжі казати, щоб не здіжувалась. Мпж. 99.

Здійма́ти, ма́ю, еш, сов. в. зді́я́нати, йи́у, мѣш, м. 1) Снимать, снять. За рученьку візьме, золот перстень зді́яме. Мет. 299. *Не здіймай з мене, дідуся, шкуру.* Рудч. Ск. II. 15. *На порі ступає, шапочку здіймає.* Лавр. 109. 2) Поднимать, подняв. *Руки до Бога здіймає, Господа з небес балає.* Мет. 417. *Ой казав Криворук, що не зді́яме орда рук. Орда руки ізняла і козака заняла.* Нп. *Здійміть очі ваші.* Єв. I. IV. 35.

Здійма́тися, ма́юся, ешся, сов. в. зді́я́нати́ся, ма́юся, мѣшся, м. 1) Сниматися, снятєся. 2) Подниматєся, поднятєся. *Свої юлубочки, зді́ямітєся вору.* Чуб. V. 998.

Здійма́ти, му́, мѣш, м. = **Здійняти.**

Здійма́тися, ма́юся, мѣшся, м. = **Здійнятися.**

Здійня́ти, ся. См. **Здіймати,** ся.

Зді́р, здору, м. Внутреннее сало. *Палець так би ї заруц, як у кабанячюму здорі.* Левец. ПЙО. I. 379.

Зді́яти, здію, еш, м. = **Вдіяти.**

Зді́ятися, вться, м. безл. Прозойти. *Ось як воно зді́ялось, слухай.* Стор. МПр. 40.

Здмухну́ти. См. **Здмухувати.**

Здму́хувати, хую, еш, сов. в. здму́хну́ти, ну́, нѣш, м. Сдувать, сдуть. *Здмухли порох з стола.*

Здба́, би, жс. 1) = **Здобич.** *Тоді то козаки у городі Полоному пили-гуляли, здобу хорощу собі коло жидів-рандарів мамі.* Дума. 2) = **Здіб.** Вх. Уг. 240.

Здоборитися, ритєся, м. безл. Случитєся. Вх. Лем. 419.

Здобі́ток, теу, м. = **Здобуток.** *На здобитки, підв'язавши митки.* Ном. № 10320. *Тепер тівник сидить дома, а котик ходить за ковбасами на здобитки.* Рудч. Ск. I. 27.

Здобич, ці, жс. Добыча. Рудч. Ск. II. 148. МВ. I. 144. *Дѣлили поміж собою здобич і проші, що добули од жидів.* Стор. МПр. 145. *Ум Здобиченька.* *Козацькая здобиченька марне пропадає.* Макс. (1849) 62.

Здобі́чний(ній), а(я), е(а). 1) Доставшійся въ добычу. *Би здобичні проші пропиваєте.* К. ПН. 220. 2) Хищнической. *Скликати мусите ви ссе козацтво, нехай воно здобичниг пугь покине.* К. МВ. II. 125.

Здобі́чник и здобі́шник, ва, м. Разбойникъ, хищникъ. Рудч. Чп. 100. *Ой як взяли наші чумаченки з під байраку виходити, ой як узали еражі здобішники частом до нас доїздити.* Нп.

Здобі́ль, нар. Въ изобилии I корсеток здобі́ль, і пахот, і стіодниц... *Всього в мене здобі́ль.* Скриня як напта. Г. Барв. 227.

Здобри́тися, ряся, ряшся, м. Умилосердиться, проявить доброту. *Підпроси... щоб не дуже був, а може здобриться, по кожущуку тільки буде ляпати.* О. 1862. VII. 18.

Здобри́ти, рію, еш, м. 1) Подобрѣть. 2) Удовольствоватєся, удовлетворитєся. Рудч. Ск. II. 86. *Здобрий тим, що тобі волость присудила.* Левец. КС. 170.

Здобува́ння, ни, жс. = **Здобуток.**

Здобува́ти, ваю, еш, сов. в. вдобу́ти, б́уду, деш, м. Добывать, добыть, раздобывать, раздобыть, приобрѣтати, приобрѣсть. *Надвєє баба ворожила: або здобути, або дома не бути.* Ном. № 5616. *Царство не-*

бесне здобувається силою. Єв. Мт. XI. 12. Що за користь чоловікові, коли здобуде світ увесь? Єв. Мр. VIII. 36. Розуму за гроші не здобудеш. К. Іов. 60.

Здобувáтися, вáюся, ешся, сов. в. **здобу́тися**, б́дуюся, дешся, гл. Добувати, добыти что, раздобувати, раздобыти, разжитися на что. *Здобувся добре сіромаха.* Ном. № 4028. Употребл. по большей части съ предл. на: на краці почуття і задуми *здобутись.* К. XII. 71.

Здобу́ти, ся. См. **Здобувати**, ся.

Здобу́ток, теу, м. 1) Приобрѣтеніе. 2) Разжива. *Виряжаються козаки на здобуток.* МВ. I. 140.

Здо́вга, нар. Длинно. *Орит же, синки, а здова нивки, а здриба скибки.* Гол. П. 17.

Здовжѣти, жу́, жи́ш, гл. Сдѣлать длиннымъ. Аф.

Здовольні́ти, ню́, ни́ш, гл. Удовлетворить, удовлетвориться. *Розуму,—чув не раз я од учених,—ниж не можна здовольнитъ.* О. 1861. VII. 15. *Ничого Бога тишити,—усім Бог здовольнимъ.* Г. Бавр. 424.

Здога́д, ду, м. Догадка. Г. Бавр. 308. **Давáти** на здогад. Давать понять.

Здогадáти, ся. См. **Здогадувати**, ся. **Здога́дувати**, дую, еш, сов. в. **здогадáти**, дáю, еш, гл. Вспомянути, вспомнить. *Як я собі здогадаю, як ми ся любили.* Гол. П. 749.

Здога́дуватися, ду́юся, ешся, сов. в. **здогадáтися**, дáюся, ешся, гл. Догадываться, догадаться. *А соцький ся здогадав, штирѣ хлопці варту дав.* Чуб. V. 977.

Здоганя́ти, няю, еш, сов. в. **здоганя́ти**, здожену́, и́еш, гл. Догонять, догнать. *Жинка за їм у погоню вози здоганя, воли заверта.* Чуб. V. 527.

Здо́гін, гбну, м. Догонка, погоня. На здогін. Вь догонку, вь погоню. *Я за ним на здогін,—на тобі макоїни.* Чуб. V. 1160.

Здогнáти. См. **Здоганяти**. **Здогнáти**, ню, ни́ш, гл. = **Здоганяти**. *Хто два зайці гонить, жадного не здогнать.* Ном. № 483.

Здогнáти, нок, жс. мн. = **Здогін**. *Петро... зараз верхи та на здогонки за Иванов.* Грив. II. 282.

Здо́бня, ня, с. Доеніе. Шух. I. 192.

Здо́ти. См. **Здоувати**.

Здо́йма, ми, жс. Крючокъ при ловлѣ рыбы зимою неводом. Полт. г.

Здо́йма́ти, млю́, ми́ш, гл. = **Здійняти**. *Шанку з голови здоймайти.* Федьк. I. 74.

Здола́ти, лáю, еш, гл. 1) Одолѣть.

2) Быть въ силахъ, въ состояніи мочь. *Якію усе хоріа... Давно вже він не робив нічого, не здолаа.* МВ. II. 206.

Здо́лнок, нку, м. Углубленіе почвы. Каменец, у.

Здо́лати, лáю, еш, гл. = **Здолати**. *Я або втоплюся, або що! Я так жити не здолюю.* МВ. II. 126. *Хто не здолає озватись ділами, тай обізветься німими слозами.* К. XII. 43.

Здо́пáти, пч́у, чеш, гл. Стоптать. *Сім пар черевиків я здоптала, а осьму пару в скринечку словала.* Чуб. V. 157.

Здо́ров, здо́ровий, а, е. 1) Здоровый. *Не треба здоровим лікаря.* Єв. Мр. II. 17. *Дасть він мені раду, бо сам здоров знає, як то тяжко блакуати в світі сироті без роду.* Шевч. *Будь великий як верба, а здоровий як вода.* Ном. № 348. *Чи жиєш ж оти, чи здорові?—подумав Кобза.* Стор. МПр. 51.

Пожеланіе быть здоровымъ является обычнымъ привѣтствіемъ: **здоров**, **здоров** був, **здорові** були! Здравствуй, здравствуйте. *Здорова, відвонько, дай води напитись.* Чуб. V. 903. *Здорова була, дівчино моя! Мет. 71. Божже поможі!—Здорові були!* МВ. II. 24. *Бувай здоров*, *бувайте здорові!* Прощай, прощайте, будьте здорові. 2) Сильный. 3) Большой, очень большой. *Він знає, яке сонце здорове.* Ком. I. 19. Ум. **Здоровѣнний**, **здоровѣ(і)се(і)нний**. Ув. **Здоровѣзний**, **здоровѣнний**, **здоровлю́чий**. *Серед моря стоїть здоровезний млин.* Рудч. Ск. I. 137. *Аж суне вовк—такий страшенний та здоровезний!* Гліб. 23.

Здо́ровáнь, ня́, м. Здоровьякъ. *Тоді роблю, як здоров'я змагає, а ви суцї віри здоровані.* Васильк. у.

Здо́ровѣнний и **здоровѣнний**, а, е, Ув. отъ **здоровий**.

Здо́ровѣнський и **здоровѣсенський**, а, е. Ум. отъ **здоровий**.

Здо́ровѣць, вцá, м. Здоровьякъ. Левч. 47.

Здо́ровѣцький, а, е. = **Здоровезний**. *Позносив на ту ж гору здоровецьке каміння.* Стор. МПр. 167.

Здо́ровий. См. **Здоров**.

Здо́ровіло, ла, м. = **Здоровець**. Левч. 47.

Здо́ровити, влю, ви́ш, гл. Поздравлять. Желех.

Здо́ровіти, вію, еш, гл. Выздоравливать. Желех.

Здо́ровкання, ня, с. Привѣтствіе, здравствование.

Здо́ровкати, каю, еш, гл. Желать здоровья при привѣтствіи, при выпиваніи водки и пр. Вх. Зв. 21.

Здоровкатися, *каюся, вшся, гл.* 'Здороватися. *Не здоровкайся, коли нікто тобі не кламється.* *Ном. № 2754.*

Здоровлячий, *а, в.* Большущій. *Змієв. у.* *отъ здоровій.*

Здоровля, *ля, с.* = **Здоров'я**. *А як молодий, хорощий на вроду, — цоби йому Бог здоровля дав.* *Чуб. V. 12.*

Здорово, *нар. 1)* Здорово. *2)* Сильно, очень. *Перестав і мишею ловить, а колись здорово ловив.* *Рудч. Ск. I. 25.* *Здорово боялись.* *ХС. IV. 37.*

Здоров'я, *в'я, с.* **Здоровье**. *Стали оти пити на здоров'я молоді.* *Стор. МПр. 86.* *На добридень дає, на здоров'я питається.* *МВ. II. 141.* *Чоловік при здоров'ю.* *Здоровый человекъ, крѣпкій.* *Харьк. г. Ум. Здоров'янько, здоров'ячко.* *Час мене дарувати... Не великим посагом, а щастямъ, здоров'яньком.* *О. 1862. IV. 22.* *Дай Боже здоров'ячко!* *Рудч. Ск. I. 14.*

Здоровити, *жу, жиш, гл.* *Изнуришь дорогой. Здоровиши худобу.* *Чи воно здорожені волн, чи хорі?* *Каменец. у.*

Здоровити, *жү, жиш, гл.* *Поднять въ цѣнѣ.* *Здоровили хлѣб.* *Черк. у.*

Здоровитися, *жуся, жишся, гл.* *Истовать, чувствовать себя разбитымъ послѣ дороги.* *Здоровився, усе тіло болить.* *Канев. у.*

Здоровити, *жію, аш, гл.* **Вздоровять**. *Вх. Уг. 241.*

Здохленія, *ни, ж.* **Дохлятина**, *мясо дохлой скотины.* *Желех.*

Здохлий, *а, в.* **Дохлый, издохшій.** *Я бачила там здохлого барана; ходімо приволиши.* *Рудч. Ск. I. 22.*

Здохліна, *ни, ж.* = **Здохлення**. *Вх. Зн. 21.*

Здохлія, *ка, м.* *и* **здохліяка**, *ки, об.* *1)* *Издохшее животное.* *2)* *Бользненный, едва живущій.*

Здохлітина, *ни, ж.* = **Здохлина**.

Здохнути *и* **здохти**. *См. Здихати.*

Здоювати, *здоюю, аш, сов. в.* **здоити, здою, здоиш, гл.** *Выдавать, выдоятъ, сдавать, сдоить.* *Царенко зараз здою молока.* *Рудч. Ск. I. 121.*

Здрабсувати, *сую, аш, гл.* **Изырты**. *Курн увесь мій город здрабсували.* *Черк. у.*

Зрада, *ди, ж.* *и* *пр.* = **Зрада** *и* *пр.*

Здрігъ, *здріг, ж.* *мн.* **Дрожь**. *Левч. 36.*

Здрігнути(ся), *гнү(ся), нѣш(ся), гл.* = **Здрігнути(ся)**.

Здрібна, *нар.* *Мелко.* *Оріт же, синки,*

а здова нивки, а здрібна скибки. *Гол. II. 17.* *Ум. Здрібенъна.*

Здрібніти, *нію, аш, гл.* **Измельчать**. *Аф. 452.*

Здрігати(ся), *гаю(ся), аш(ся), сов. в.* **здрігнути(ся)**, *нү(ся), нѣш(ся), гл.* **Вздрагивать, вздрогнуть.** *Троянці всі здрінули.* *Котл. Ен. III. 59.* *Здрінувся сердешний Яків, почувши це.* *Стор. I. 7.*

Здрігати(ся), *жү(ся), жиш(ся), гл.* **Здрожать.** *Вони собі говорили, що ся не бояли, як уздріли тверду розту, вони ся здрігали.* *Гол. I. 175.*

Здрік, *здріку, м.* = **Дрік 2.** *І ну корпять очі чоловікові своєму, неначе здрік її кусає.* *Рудч. Ск. II. 174.*

Здрімати, *маю, аш* *и* **здріматися**, *макся, ашся, гл.* **Задремать.** *Хто програв, той чорта (вони тепер на споминки) здрімає.* *Г. Арт. (О. 1861. III. 83).* *Ниди би-м ся не здрімала, хоць би й день біленький, коби сидів коло мене злонець молоденький.* *Чуб. V. 125.* *А здрімавися, — заснув крѣпко.* *Млак. 77.*

Здрігнути, *нү, нѣш, гл.* = **Здрімати**. *Тільки оце здрігну, і сниться мені, неначе я у брата мого.* *О. 1862. X. 6.*

Здрінка, *ки, ж.* **Зрачокъ.** *Вх. Лем. 419.*

Здріти, *рю, риш, гл.* *1)* *Видѣть.* *Не здрів нічого пред собою.* *Котл. Ен. II. 12.* *2)* = **Сміти**. *Сиди тут та здрій (склий).* *Ном. № 563а.*

Здрочитися, *чүся, чишся, гл.* **Вспыльть, збѣситься** *Той і здрочивсь за кожу.* *О. 1862. VI. 36.*

Здрубцювати, *цдюю, аш, гл.* **Истоптать** *поль ногами, оставляя слѣды грязныхъ ногъ.* *Бач як здрубцювали (поміст) собаки — тільки що змила, та хоч ун'ятъ мій.* *Звісно, на дворі мокро, а двері відчинені, — вони й набили.* *Екатеринос.*

Здружити, *жү, жиш, гл.* *1)* **Сочетать** *бракомъ.* *2)* **Подружвть.** *Наука здружила і з'єднала всіх.* *О. 1861. VII. 5.*

Здружитися, *жүся, жишся, гл.* **Подружаться.**

Здрівка, *ки, ж.* **Зрачекъ, зѣница.** *Вх. Пч. I. 15.*

Здубітися, *блую, бишся, гл.* **Одубѣть.** *А щоб ти каменем став, а щоб ти здубився!* *Чуб. I. 89.*

Здувати, *ваю, аш, сов. в.* **здути, адую, аш, гл.** *1)* **Сдувать, сдутъ.** *Ой на-сіяв козак іречки на дубові на вершечку;*

узаялася шура-бура, козакові гречку здула. Чуб. V. 1170. 2) Вздымать, вздуть.

Здуватися, ваюся, епся, сов. в. здуться, здуюся, епся, гл. 1) Сдуваться, слутся. 2) Вздыматься, вздуться.

Здудніти, нію, еш, гл. Загудѣть, зазвучать. *Сіла-м собі в темнім лісі, трохим спочивала, аж ту разом щось здудніло,—я ся сполянула.* О. 1862. IV. 7.

Здужати, жаю, еш, гл. 1) Быть въ свлахъ. *Мати стара, сестра мала,—не здужають прати.* Чуб. V. 300. 2) Одолѣть, осилить. *Ні здужа, ні подужа.* Ном. 14273. 3) Быть здоровымъ. *Добре я здужала тоді.* НВолын. у.

Здумати, ся. См. Здумувати, ся.

Здумітися, міюся, мійся, вдуміти, нію, еш, гл. Изумиться. *Аж люде здуміли.* Каменец. у. *Калина пішлася, дівчина здумілася, де воля поділася.* Чуб. V. 503.

Здумувати, мую, еш, сов. в. здумати, маю, еш, гл. 1) Вздумываѣть, вздумать, затѣвать, затѣять. *Єдин здумав женитися, щоб було чим журитися.* Чуб. V. 519. 2) Вспоминати, вспомнить, припомнить. *Сказав би веремію, та здумав, що говію.* Ном. № 3583. 3) Воображать, вообразить, представлять, представить.

Здумуватися, муюся, епся, еов. в. здуматися, маюся, епся, гл. Надумывать, надумать. *Я ся здумам инакше.* Вх. Лем. 419.

Зду́плівати, нію, еш, гл. Сдѣлаться дуплистымъ (о деревѣ). Желех.

Зду́пленати́ти, тію, еш, гл.—**Зду́плавити.** *Груша здупленатила.* Черк. у.

Здуряти, рію, рши, гл. Обмануть. *Сим-тим баба ляха здурила.* Ном. № 3104.

Здурити, рію, еш, гл. Одурѣть; съ ума сойти. *Виводь єї в чисте поле—скажуть, що здурила.* Чуб. V. 630.

Здурніти, нію, еш, гл. Поглубѣть, сдѣлаться глупымъ. Вх. Лем. 419.

Здурняти, няю, еш, гл. Одурачить, оставить въ дуракахъ. *Петро здурняв мене.* НВолын. у.

Здурю, нар. Сдурю. *Так инший здурю неборак над Божим ділом вередує.* Гліб. 70.

Здуть. См. Здувати.

Здұхвина, ни, ж. и здұхи, хів, м. мн.—**Здуховина.** *Так здухи ѡ ходять у вола.* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Здұховина, ни, ж. д. У четвероногого животного: часть между ребрами и сѣдалищными костями. Черк. у.

Здѣкуватися, куюся, епся, гл. Наблагодариться. *Не здѣкуюсь.* Ном. № 12052. *Так ті люде не здѣкуюлись.* ЗОЮР. I. 231.

Здѣчнтися, чуюся, чпшся, гл. Отблагодарить. *Вона лиш одговіла: здѣчить вам ся мати.* Федьб. I. 99.

Зевю́льки, льює, ж. мн. Раст. *Orchis Mogio.* L. ЗЮЗО. I. 130.

Землемвело́ня, ві, ж.—**Земмвело́ня.**

Вх. Пч. I. 9.

Зелена́стий, а, е. Зеленоватый. **Загр. Зелена́лький, зеленбе́сьнький, а, е.**

Ум. отъ зеленій.

Зелена́нько, зеленбе́сьнько, нар. Ум. отъ велено.

Зелена́ць, нца́, м. 1) Незрѣлый плодъ. **См. Зеленець.** 2) Раст. *Ой на горі мак сіють, під горою зеленець.* Грин. III. 107.

Зелена́й, а, е. 1) Зеленый. *Ой ти, козаче, зелений барвінку!* Мет. 43. *Ой піду я молоденка зеленою долиною.* Мет. 96. *Одступись, зелена жабо.* Ном. № 3833. 2) Незрѣлый. 3) Зелена́ свята. Недѣля пятидесятниці. *Раз, на Зелена́ свята збиралось парубочтво шукати скарба.* Стор. I. 65. **Зелена́ неділя.** Воскресенье, которымъ начинается недѣля пятидесятниці. *До зелено́ неділі в байраках біліли сніги білі.* Шевч. 592. Ум. **Зелена́нький, зеленбе́сьнький.** *Гнется явор зеленецький.* Мет. 96.

Зелена́йті, нію, ніш, гл. Зеленить. *Холод зеленить старе жовте лице.* Мир. Пов. I. 142.

Зелена́є(і)нько, нар. Ум. отъ велено.

Зелена́ість, ности, ж. 1) Зеленый цвѣтъ. 2) Незрѣлость. **Зелена́ість—буїність, а молодість—дурність.** Ном. № 8715.

Зелена́їти, нію, еш, гл. Зеленѣть. *Тільки степом-полем трава зеленіє.* Мет. 244.

Зелена́ка, ки, ж. Сорть дыни.

Зелена́кува́тий, а, е, і) Зеленоватый. 2) Немного нездорѣвший. *Лчмій був зеленкуватий, а він покосия.* Новомоск. у.

Зелено́, нар. 1) Зелено. 2) Незрѣло. Ум. **Зелена́нько, зелене́(і)се(і)ньо.**

Зеленоба́й, а, е. Съ зелеными глазами. *Гойдаються на зеленых вербахъ зеленоокі русалки.* Левци. I. 97.

Зелено́чок, чка, м. Почка, завязь. *Не розі'ється, дорогий мій квіте, із'явнєши у зеленочку.* МВ. I. 45. *Плоди свої поубить в зеленочку.* К. Юв. 34.

Зелена́увати́й, а, е.—**Зеленкуватий.** *Зеленувате жито.* Черк. у.

Зелена́уха, хи, ж. 1) Древесная жаба, *Rana viridis.* 2) Порода мухъ. *Я мієв му-*

зи-зеленуки полюбовничок. Грин. III. 666.
3) Въ загадкѣ: *огурецъ. Кубушечка-зеленушечка, не хлѣб, не сѣль, не вода. а добра їда.* ХС. III 66. Ум. Зеленушка, зеленушечка.

Зеленѣмъ, нар. Въ незрѣломъ видѣ. *Ей, обскубуть горохъ нашъ зеленцемъ?* Арт. (О. 1861. III. 99). *Саме погане діло, якъ ото зеленцемъ що небудь з огородини їсти—заразъ почне тебе в отрунку рїзати.* Харьк. г.

Зѣлень, ні, ж. 1) Зелень, растеніе. *Скажи мені правду, мое сердечатко, которая зелень найперш процвітає.* Мет 361. 2) Краска зеленая: ярь, мѣдянка. Шух. I. 264.

Зеленава, ви, ж. Зеленая явота. *Блювала ажъ зеленявою.* НВолын. у.

Зеленіа́к, ка, м. 1) Насѣв. золотой жукъ, *Cetonia aurata.* Вх. Пч. I. 5. 2) Пт. зеленушка. *Fringilla chloris.* Вх. Пч. II, 10.

Зелелу́га, ги, ж; и **зелелу́ш, ша, м.** 1) Незрѣлыя вишни. Вх. Зн. 21. 2) Породы зеленоватыхъ сливъ. Желех.

Зеліаніа́к, ка, м. Желѣзные инструменты плотника или столяра Шух. I. 87. 252.

Зеліаніа́к, ка, м. Желѣзный горшокъ. Вх. Уг. 241.

Зеліво и пр.—**Заліво** я пр.

Зелі́нка, ки, ж. У горшечниковъ: зеленая мѣдная краска. Канев. у.

Зелѣ, ла, с. Зелень, травянистое растеніе. *Тисяя роса сідала надъ землѣю і древомъ заростати.* КС. 1884. I. 32: *Багато зела на цімъ огороді, то тяжко буде полоти.* НВолын. у.

Зельман, на, м. Родъ гаївки. Kolb. I. 166, 177, 183.

Зем, зѣми, ж. Пользъ въ дожѣ, преимущественно вымощенный квричемъ. *Він самъ зорницъ кату свою, а братъ його земъ розібравъ. Земъ була целою виложена в хаті, такъ вінъ целу повикопувавъ.* Павлогр. у. (Залюбовск.).

Земоніа́ грань,—ноі—ні, ж. Растен. исландскій мохъ, *Cetraria islandica.* Шух. I. 21.

Земизеленя, ні, ж. Раст. *Chelidonium majus.* Вх. Пч. I. 9.

Земледух, хв, м. Насѣв. медвѣдка обыкновенная, *Grullotalpa vulgaris.* Вх. Пч. I. 6.

Земленька, ки, ж. Ум. отъ земля.

Землені́сний, а, е. Географическій. Желех.

Землѣ́пис, су, м., землѣ́пись, сі, ж. Географія. Желех.

Землі́я, ті, ж. 1) Земля. *Сирая земля,—ти жъ мати моя.* Мет. 19. *Будь багатий, якъ земля.* Маркев. 4. *Де пройдуть—земля горить, кров'ю підлімає.* Шевч. 196. *На тій землі ростиме икше древо.* К. Іов. 18. **Землю робіти, управляти.** Обрабатывать землю. *Ой тамъ будутъ нашими костями землю управляти.* Чуб. V. 1004. **Ударити ліхомъ объ землю.** Забыть горе, оставить печалиться. *Козацтво, ударивши ліхомъ объ землю, садило гайдука.* Стор. М. Пр. 126. 2) Земля, страна. *Ти, земле турецька, віро бусурменська.* Дума. *Бувъ у землі Учъ чоловік на ймення Іовъ.* К. Іов. 3. *Встає шляхецькая земля.* Шевч. 131. *Виходила до його вся земля.* Ев. М. I. 5. I. 3) Земля, земной шаръ. *На місяці, якъ і на землі, єсть гори та долини.* Ком. I. 90. *Земля у поясі має 37000 верстовъ навкруги себе.* Ком. I. 16. Ум. **Земелька, земленька.** Грин. III. 302.

Земля́к, ка, м. 1) Землякъ. 2) Жаба, *Bufo.* Вх. Пч. I. 16.

Земля́ний, а, ё. 1) Земляной. *Хиба насъ розлучитъ сирая земля, заступ, лопатъ, земляна хата.* Чуб. V. 81. 2) Земной. *Честь Богу, слава на високімъ небі, а людемъ спокій на землянімъ подолі.* Чуб. III. 380. 3) Владѣющій значительнымъ количествомъ земли. *Земляний чоловік.* Борз. у. 4) **Земляніа́ вугілля.** Каменный уголь. Міус. окр. 5) **Земляніа́ гріші.** Раст. *Helianthus tuberosus L.* ЗЮЗО. I. 124. 6) **Земляніа́ мѣсло.** Раст. *Aetaliium Septicum Fries.* ЗЮЗО. I. 110. 7) **Земляніа́ олія.** Нефть, керосинъ. 8) **Земляніа́ рап.** Медвѣдка.

Земля́ний, на, м. Постоянный житель въ сельскомъ обществѣ. *Славне село Любички, веселе... Та ми люди на селіще прийшли, в земляне пишемось любчівськи.* МВ. II. 96.

Земля́нка, ки, ж. 1) Землянка. *Виріємъ землянку, виведемъ сяку-таку осело та й будемъ жити.* Руд. Ск. I. 131. 2) Въ пѣсняхъ иносказательно: могила. 3) **Картофель** (возлѣ Бучача въ Галиціи). Вх. Зн. 21. Ум. **Земляночка.** *Узявъ собі паняночку, у чистімъ полі земляночку.* Чуб. V. 800.

Земля́цький, а, е. Земляцкій.

Земля́цтво, ва, с. соб. Земляки.

Земля́чка, ки, ж. Землячка.

Земні́й, а, ё. Земной. Шух. I. 43.

З мудростей земнихъ до небесной славы. Чуб. III. 20. **Земна сіола.** Асфальтъ. Шух. I. 12.

Земно, нар. До земли. *Покляняється земно.* К. Псал. 19.

Земляк, ка, м. Картофель. Вх. Пч. I. 13.

Земозелець, льця, м. Раст. *Chelidonium majus*. Лв. 97.

Земство, ва, с. Земство.

Земський, а, в. 1) Земскій. 2) Земной. *Прійшов царь земський до царя Будимира*. Ном. стр. 294. № 125.

Зем'яний, а, в. = Земляний.—сърце. Раст. *Tuber cibarium*. Шух. I. 22.

Зенджул, ла, м. Родъ растений. *Засієм степи синім зенджулом*. Чуб. III. 419.

Зеренце, ця, с. Зернышко. Ум. отъ зерно.

Зеріпати, пая, еш, м. = Зіпати. Вх. Зв. 21.

Зеркало, ла, с. = Дзеркало. *То йому так потрібно, як сліпому зеркало*. Посл.

Зернастий, а, е. = Зернистий. Мнж. 181.

Зернатиї, а, е. = Зернистий. Аф. 453.

Зернечко, ка, с. Ум. отъ зерно.

Зернина, ни, ж. Одно зерно, зернышко. Ум. Зернинка. *Ні одної зернинки не осталося*. Рудч. Ск. II. 126.

Зернистий, а, е. Имѣющій много зеренъ, имѣющій большія зерна, зернистий. *Сей м'як зеленякий на стебло стеблистий, на зерно зернистий*. Грин. III. 82. *Жито зернисте*. Черк. у. *Сей пісок зернистий*. Лебед. у. *Жито на винової землі зернистіше*. Волч. у (Лободовск.).

Зерниця, ці, ж. Плодовое дерево, выросшее изъ зерна (а не посадкой). НВолын. у.

Зерно, на, с. Зерно. *Трахилося, як сліпій курці бобове зерно — і тим ся удавила*. Ном. № 1769. Ум. Зеренце, зернечко. Ном. № 9907. Чуб. I. 245, Мил. 212. *Як ми любилися, як в горісі зеренце*. Грин. III. 251. *Що мені по пшениці — в ній зеренця нема*. Чуб. V. 4. *Тобі яблужко, мені зернечко*. Грин. III. 336.

Зерновий, а, е. Зернистий, зерновой. **Зерновий вивід.** Родъ вышивки. Г. Барв. 216.

Зерня, нятя, с. 1) Маленькое зернышко. *Я солону проюртало, зерняти шукаю*. Грин. III. 166. *На макове зерній, зернятно*. Неможно. *Підсунеться хлоп'я на макове зерня*. О. 1762. V. 54. 2) мн. Зернята = Скрапці (часть трацк. станка). См. Скраполь. З. Вх. Уг. 247. Ум. Зернятно, зернячко. *Лчмінне зернячко*. Чуб. III. 250.

Зегбдуватися, дюся, ешся, сов. Стираться. Шух. I. 278.

З'єднати, наю, еш, м. 1) Соединить. 2) Отдать замужъ. *Мати та з'єднала дочку за милоба*. О. 1862. II. 58. *Я з'єднала доню за султана*. К. МБ. X. 12. 3) Договорить. *З'єднала го пасту Угльское стадо*. Гол. 4) — собі. *Приобрѣсть, снискать, расположить къ себѣ*. *Бо ти й суху з'єднаси собі землю і всяка тварь прихилиться до тебе*. К. Іов. 13.

З'єднатися, наюся, ешся, м. 1) Соединиться. 2) Договоряться, условиться. *Дава по сороківій од хури, а з його правили по дві: торгувавася він два дні, а на третій з'єдналися за золотом*. О. 1862. III. 78.

З'єднати, ка, м. Соучастникъ, соучастникъ въ предварительномъ соглашеніи, заговорѣ. *Хиба ми які з'єдники, хай Бог милує, хиба ми змѣвилися, що ви нам віри не ймете*. Лубен. у. (В. Леонтов).

З'єдбчення, ня, с. Соединеніе.

З'єдбчити, чу, чш, м. = З'єднати 1. *Будеш лежати, Тарасе, на рідній Україні, на узбережжі славного Дніпра, — ти ж бо його ім'я з своїм ім'ям навки з'єдначив*. К. (О. 1861. III. 6).

З'єзуїтати, чу, тш, м. Сдѣлать подобнымъ иезуиту. *З'єзуїчені попи*. К. ПС. 97.

З'єретичати, чу, чш, м. Сдѣлать еретикомъ. *З'єретичені пани*. К. ПС. 91.

З'єхидствувати, вус, еш, м. Поступить ехидно. *На світі все так іде, що писарь з'єхидствує, так йому й нічого*. Кв. II. 149.

Зжальитися, люся, лишся, м. Разжалобиться. *Зжалмися, як вовк над поросям: від'їв ніжки та й плаче*. Ном. № 4692.

Зжати, ся. См. Зжинати, ся.

Зжахнутися, нуся, вѣшся, м. Испугаться. *Леве промови писарь, зжахнувшись*. Кв. II. 274.

Зжентичитися, чуся, чшся, м. Створожиться (о молокъ). Вх. Лем. 419.

Зжертти. См. Зжирати.

Зжидовіти, вію, еш, м. Сдѣлаться алчнымъ. *Всі зжидовили б і за гроші рідних батьків продали*. К. (О. 1861. I. 317).

Зжиловатити, тію, еш, м. Сдѣлаться жесткимъ.

Зжинати, наю, еш, сов. в. зжати, віжнү, вѣш, м. Сжинать, жать. *Зжав менший брат свою пшеницю*. Стор. I. 22. *Нам господар рано встав, зо всіх полів жито зжав*. Грин. III. 671.

Зжинатися, наюся, ешся, сов. в. зжатися, віжнүся, вѣшся, м. Сжинаться,

сжаться. *Ще дівчина спатоньки не клалась, козакова пшениченка зжолась.* Мет. 28.

Зжирати, раю, еш, сов. в. зжёрти, рў, рѣш, и. Пожирати, пожрати, сожрати.

Зжїти, зживу́, вѣш, и. Прожити. *От затою місяць зживе у нас, а ще не прикине.* *Ми з тобою вік зжїли.* *Ном. № 11523.*

Зжїтися, зживу́ся, вѣшся, и. Сжити-ся. *Поки Рось зоветься Россю, Дніпро в море леться, поти серце українське з панським не зживеться.* К. Досв.

Зжовтіти, вчу́, тиш, и. Пожелтїти.

Зжовтїти, тїю, еш, и. Пожелтѣть. *Хоч як мак червонї, а я швидко зжовтїв.* *Мог. 175.*

Зжолобити, блю, биш, и. Покоробити. *Так його й зжолобило, аж носом закрутив.* *Стор. 1. 176.*

Зжолбїтися, блюся, бишся, и. Покоробити-ся. *Зжолбїлись дєрї.*

Зжувати, зжую́, еш, и. Сжевать. *Сим. 99.*

Зжурїти, рїо, рїш, и. Изсушити печалью. *Журба мене зжурїла.*

Зжурїтися, рїся, рїшся, и. Запечалити-ся, встомити-ся печалью. *Константиногр. у.*

Зза, пред. Изъ-за. *Вїтали орли за крутої гори.* *Нп. Баба сім милї за печка.* *Ном. № 242.*

Ззвду, нар. Ззади. *Кусь мене, овоче, ззаду, бо я зубїв не маю.* *Ном. № 4006.*

Ззвмолоду, нар. Связмолоду. *Колїсь тамював ззвмолоду.* *Левп. Пов. 54.*

Ззввати, вваю́, еш, сов. в. зї(о)звати, зїзву́, вѣш, и. Сзывать. созывать, сознать. *Усіх некрутїв ззивав, отцю, немїи жалю завдавав.* *Чуб. V. 975.*

Ззирати, рая́ю, ешся, сов. в. ззирну́тися, нўся, нѣшся, и. Переглядивати-ся, переглянути-ся. *Усі люде ззираються, сміються нишком, що з того буде.* *Кв. II. 273.* *Ззирались тоді міжє собою ученики.* *Єв. I. XIII. 22.*

Ззирку́тися, нўся, нѣшся, и. Бросити взгляд друг на друга, переглянути-ся. *См. Ззирнутися.* *Латинськїї послї ззиркулись.* *Котл. Ен. VI. 48.*

Ззирну́тися. *См. Заиратися.*

Ззїжа, жі, ж. = З'їжа. *Святївся б гурток, коли б не чортова ззїжа.* *Ном. № 10733.*

Ззїсти, ззїм, ззїсі, и. Съѣсть. *Адам ззїв кисличку, а у нас оскома, на зубах.* *Ном. № 125.*

Ззувати, вваю́, еш, сов. в. ззуги, ззую́, еш, и. Снимати, сняти обувь.

Ззубком, чир.—ззїпїти. Безъ всего, ни съ чїмъ вїпїть (о водї для кушанья). *Окрїп ззубком кипити.* *Борз. у.*

Ззїз, за, м. 1) Косої, косоглазый. *Лис, зиз, кутернога: як удасться що доброю—велика ласка пана Бога.* *Ном. № 8546.* **Ззїзом дивїтися.** *Искоса посматривати.*

Ззизати, заю, еш, и. *Летїли гуси зизаючи, за їми друї слугаючи.* *Чуб. III. 161.*

Ззїзїй, а, е. = Ззїзокий. **Ззїзїм бокм дивїтися.** *Искоса посматривати.* *День-удень наїдять до нас, одно одного попережалоци та зизим оком накруиваючи.* *МВ. (О. 1862. III. 40).*

Ззїзокий, а, е. Косоглазый. *На Спаса дивитися, а Богородицю бачити (на зизокою).* *Ном. № 8545.*

Ззїзула, лі, ж. = Зозуля.

Ззїе, ку, м. Крикѣ. *Ззїстались нехрещенї... Гай обїзався; галас, зик. Шевч. 29.* *Ззїком-криком босїй дїд жукає.* *К. МВ. II. 136.*

Ззїкати, каю, еш, сов. в. ззїкнути, ну, нѣш, и. Кричати, вскрикнути. *Дядко не слотїв—ще став зикати на його.* *Чуб. II. 8.* *Як не крикне, як не зикне.* *НВолнн. у.* *Рече, лютє Византїя, руками берег достає; достала, зикнула, встает.* *Шевч. 60.*

Ззїма́ и пр. = Зїма и пр.

Ззїмарка, ки, ж. Зимняя хата въ полонїнах, безъ печн,—въ ней живуть работники, уобраююце сїбно, а также кормящїе стоящїи тамъ скотъ *Шух. I. 54, 189, 111.*

Ззїмѣць, мцїя, м. Фронтонъ (у гуцуловъ). *Вх. Зп. 21.* *Желех.*

Ззїмки, мок, ж. мн. Снїга. *Шух. I. 202.* *Ой їнов я в полонину,—тїжки ззїмки вбили.* *Шух. I. 198.*

Ззїму́шка, ки, ж. Яблоко, созрѣваюцее къ зимѣ. *Вх. Уг. 241.* *См. Зїмниця.*

Ззїму́шнїй, я, в. Зимнїй. *Вх. Уг. 241.*

Ззїрь! меж. Глядь! *Ззїрк! Горнина стоїть на хатньому порозї.* *МВ. II. 27.*

Ззїркнуги, нў, нѣш, и. Глянуть, бросити взгляд, быстро взглянуть. *МВ. II. 43.* *На землю з нѣба не ззїркнеш.* *Котл. Ен. II. 31.* *Він ззїркнув на мене.* *Черк. у.*

Ззїрво, нар. Зорко. *Крїзь туман письменства клятий зїрно прозирнула.* *К. XII. 49.*

Ззїрнуги, нў, нѣш, и. = Ззїркнуги. *Слуди-туди, де дитина? Ззїрне під нїч, аж воно тїм залоскотане.* *Г. Барв. 376.*

Зиск, ку, м. Прибыль, выгода, выгрнши, барышъ. *Чи зиск, чи страта,—одна заплата.* Чуб. I. 233. *Гілки зиску, що в тиску.* Ном. № 10565. *Без яли грелля, а без накладу зиск не буде.* Ном. № 10576.

Зискати, щу, щощ, л. Приобрѣсть; заработать, добыть; выиграть, получить прибыль. *На голому, як на святому—ничого не зичеши.* Ном. № 1479.

Зичити, чу, чий, л. Желать, хотѣть. *Нехай ти плачуть, що нам зле зичуть.* Ном. № 2393. *Старий Гуня добромо тобі здоров'я зичить.* Стор. МІр. 140.

Зичливець, вид, м. Доброжелатель.

Зичливий, а, в. Доброжелательный. *Доле ж моя нещаслива, чом ти мені не зичлива.* Гол. I. 307.

Зичливість, вости, ж. Доброжелательность.

Зичливо, нар. Доброжелательно.

Зичний, а, в. Зычный, громкій, звучный. *І замірав у дуків зичний голос.* К. Іов. 61.

Зично, нар. Громко, звучно. *Громада зично загула.* Шерв. 558.

Зі, пред. = З. *Хуртовина зі сходу на їх найде.* К. Іов. 58.

Зібрати, гаю, еш, л. 1) Скомкать. 2) Согнуть; свернуть. 3)—*коровай*. Слѣвть изъ гѣста свадубный хлѣбъ. *Час тебе, пшенице, почати, Андрійкової коровай зібрати.* Нп. 4)—*гніздѣ*. Свить гнѣздо.

Зібратися, гаюся, ешся, л. 1) Скомкаться. 2) Согнуться, свернуться.

Зібрати, ся. См. Збирати, ся.

Зів, ву, м. 1) Въ плувчей, на лодкахъ, мельницѣ: пролетѣ между двумя лодками для водяной струи, приводящей въ дѣйствіе мельничныя колеса. Вас. 173. 2) м. зівá в зівá. а) Ротъ. *Своѣ ж слова та йй у зівá!* Ном. № 7029. б) Жабры. в) Въ плугѣ: отверстие между лемішемъ и чересломъ. *Як у плугу у зівá набереться багато трави, як ореш, то плуг погною одвертає скибу.* Волч. у. (Лободовск.).

Зивакá, нар.—дати. Прозѣвать. *Такий то з тебе стрілись, уже й зивака дав.* Волч. у.

Зівати, вію, еш, л. Раскрывать и закрывать ротъ. *Здоровя щика приплыва... та ротом і зівá.* Миж. 141.

Зівкá, нар. = Зивакá. *Зівка дати.* Харьк.

Зів'янути и зів'яти, в'яну, неш. л. Завянуть, увянуть. *Лежить моя мила, як рибонька зів'яла.* Чуб. V. 79.

Зігнати. См. Зганяти.

Зігнути, ся. См. Згинати, ся.

Зігрити, рію, еш. л. Согрѣть.

Зідрати, здеру, рѣш, л. = Здерти.

Зіждати, ждѣ, ждеш, л. Подождать. *Та як же мені було тебе не зіждати.* МВ. (О. 1862. I. 87).

Зівзвати. См. Зивзвати.

Зівзволити. См. Зівзволити.

Зівзволати, лѣю, еш, сов. в. зівзволити, лю, лиш, л. = Зволати, зволити. *Пряний на все зівзволє.* Ном. № 11481.

Зівзватися, наюся, ешся, сов. в. зівзватися, наюся, ешся, л. Свѣдываться, свѣдаться, знакомиться, познакомиться, входить, войти въ пріятельскія отношенія; слобиться. *Коли ж се ви зівзналися, брате?* МВ. (О. 1862. I. 64). *Зівзався мировий з попом.* НВолын. у. *Спочатку й добре жув; а далі, як зівзався там з одного, то ґеть добро розвіяв.* Канев. у.

Зійти, ся. См. Зіходити, ся.

Зікратий, а, в. Бѣлоглазый. *Зікратий кінь.* Черк. у. *І на зікратого сам сѣдши, на итурм їх не веде, а мчить.* Котл. Ен. V. 30.

Зілля, ни, ж. Былинка, травка. *Усе проходитъ, як дим, усе минає, як зілля.* МВ. II. 151. *В руках у його була якась зілля, що я її не знаю.* Ущнц. у. Ум. *Зілляна, зілляночка.* *Хто топитъся, той і за зілляночку хопитъся.* МВ. (КС. 1902. X. 150). *Повалилась так, як зілляночка підкошена.* Г. Барв. 206.

Зіллянько, ка, с. Ум. отъ зілля.

Зілля, ля, с. 1) Злаки. 2) Лекарственная трава, зелье, волшебное зелье. *Ой є в мене таке зілля близько перелазу; як дам тобі напитися, забудеш одразу.* Мет. 62. *Марушенька в недужі лежала, аж зза моря зілля забажала.* Гол. I. 112. Чар-зілля. Волшебныя травы, собранныя въ день и въ ночь на Ивана Купала. О. 1861. II. 206. 3) Названіе различныхъ растений: Болѣтне зілля. Ranunculus. Вх. Пч. I. 12. Гадече—. Gnaphalium canadense. Лв. 99. Гоюче—. Astrantia major. Вх. Пч. I. 9. Кваси—. Valeriana tripterys. Лв. 102. Кнйяче—. Circaea luteliana. Вх. Пч. I. 9. Кривѣ—. Polygonum bistorta. Лв. 100. Күрраче—. Збурнии. Лв. 102. Ластів'яче—. Земизелена. ВХ. Пч. I. 9. Мясляне—. Sedum telephium. Вх. Пч. I. 12. Мічнѣ—. Centaurea jacea. Вх. Лем. 436. Святойньснє—. Иванюк. Вх. Пч. I. 10. Сіре—? О. 1861. XI. Свидн. 29. Стралá-

ть—? О. 1861. XI. Свѣдн. 29. Татарсьє—
= Шувар. Вх. Пч. I. 8.

Зілляти, ллю, ллещ, м. = **Зляти**.
Желех.

Зільжѣти, жу, жиш, м. Уменьшить-
ся, облегчиться. Мороз капку зільжис. Вх.
Лем. 420.

I. Зільнік, кá, м. = **Золільник**. Вх.
Зн. 22.

II. Зільнік, кá, м. Огородъ, содер-
жащій зелень. Ум. Зільниччѣ. Не пади,
косо, на камінь, ой пади, косо, в зільничок.
Гол. IV. 313.

Зільніца, ці, ж. = **Жлукто**. Камен. у.
Зільниччѣ, чкá, м. Ум. отъ II зільнік.

Зімá в **зімá**, ми, ж. 1) Зима. *Зімо,*
зімонько, зімо лютая, ой прошу тебе,
не морозъ ти мене. Чуб. V. 874. — *влáла.*
Аж улук—зіма опала. Шевч. 81. 2) Лх-
корадка. *Зімá б'є (когд).* Паролсвзмъ лх-
кораден (у кого). Вх. Уг. 241. Ум. **Зі-**
моньма.

Зімівка, ки, ж. Поздно созрѣвающая
дыня.

Зімівля, лі, ж. 1) Зимовка; содержа-
ніе животныхъ зимою. *І зноу пасіку на*
зімівлю в погріб. Свм. 202. *Журавель на-*
жесъ, прийми мене, лисичко, на зімівлю“.
Рудч. Ск. I. 30. 2) Кормъ на зиму для
свота. *Зімівлé мало.* Харьк. у.

Зімікнѣти, ся. См. **Зимѣти**, ся.
Зімілість, лости, ж. Обморокъ, сла-
бость тѣлесная. Вх. Зн. 22.

Зіміліти, лію, еш, м. = **Зомліти**.
Зіміньскій, **зіміньскенскій**, а, е. Ум.
отъ **зімний**.

Зімний, а, е, **зімній**, я, е. 1) Зимній.
Зіміне сонце, як мацушине серце. Ном. №
619. 2) Холодній. *Козак зімної води про-*
сить. Гол. I. 106. *Парубоцькая краса,*
як зімня роса. Чуб. III. 31. *Бо зімня роса,*
як діточина боса. Чуб. V. 32. Ум. **Зіменний**,
зімнѣ(ісе(і)нний. *Росла я при криниці, при*
зіменської водиці. Чуб. V. 49.

Зімік, кá, м. Раст. *Aster annuus* L.
ЗЮЗО. I. 168.

Зімікуватий, а, е. О фруктахъ: по-
спѣвающий къ зимѣ. *Зімікуваті груші,*
яблука. Воля. у. (Лободовск.).

Зіміціца, ці, ж. 1) = **Зімівка**. Черном.
2) Фруктъ, созрѣвающий поздно осенью.
Кислиці—зіміціці. Грин. III. 200. *Обтру-*
сятъ у саду зіміціці. Греб. 403. 3) Лихо-
радка. Вх. Уг. 241.

Зімічуватий, а, е. Созрѣвающий позд-
ней осенью.

Зімно, на, с. Холодъ. *А Сус Хри-*
стос в Давидовій шопі зімно тертить
дрожить. Чуб. III. 384.

Зімно, нар. Холодно.

Зімяк, ка, м. Зимняя дорога. Черк. у.

Зімяти, ся. См. **Зім'яти**, ся.

Зімовій, á, á. Зимній. Каменец. у.
Вечір зімовий. МВ. (О. 1862. I. 92).

Зімовій, ка, м. 1) Погребъ, куда на
зиму кладуть ульи съ пчелами. *Уже*
останній дикі гуси в вирій полетіли, па-
сіку в зімовик поставили. Г. Барв 160. 2) =
Зімовник. *Наші такі січовик Печина призів*
його з якогось зімовика. Стор. II. 11.

Зімовице, ща, с. = **Зімовник**.

Зімовник, ка, м. Зимнее жилище за-
порожца вѣв Сѣчи. *Сидів він зімовником*
серед дикого степу на Низу. К. ЧР. 13.

Зімовчак, ка, м. Козакъ, живущій въ
зімовині. *Козак зімовчак.* К. Бай. 5. КЦН.
276.

Зіморій, грія, м. Название шубы.
Зіморій кожух. К. Дз. 225

Зіморра, ри, ж. Раст. *Lysimachia vul-*
garis L. ЗЮЗО. I. 127.

Зімонька, ки, ж. Ум. отъ **зімá**.

Зімсвий, а, е. = **Зімовий**. *Зіма зімська.*
Ном. № 7790. *Такенки уся зіма зімська*
перезімувалась. МВ. (О. 1862. I. 72).

Зімувати, му́ю, еш, м. 1) Зимовать.
Діти, діти! добре з вами вліті, а зіму-
вати то горювати. Ном. № 557.—**зіму**.
Проводать зиму. *Де ж ти, змело, зіму*
зімував? Чуб. V. 67. 2) Содержать зимой.
Ой прийде зіма, лихал годиночка, нічим
воліз тобі зімувати буде. Грин. III. 569.

Зімуватися, му́юся, ешся, м. 1) =
Зімувати I. *Ой збирайтесь, славіні чума-*
ченки, зімувайтесь до Лузу. Грин. III. 571.
2) Содержаться зимой, кормиться зимой.

Зім'яти и **зім'ятися**, му́ю, нѣш, м. 1)
Смять. 2) Стереть, растереть; истолочь.
Зіму всего я на хабаку. Котл. Ен. III.
18. *Зіми трохи маку.* *Зім'яв сіль.*

Зім'ятися и **зім'ятися**, му́юся, нѣшся,
м. 1) Смяться. 2) Растереться, исто-
лочься.

Зіміца, ці, ж. Зрачекъ.

Зімівка, ки, ж. Раст. *Origanum*
vulgare L. ЗЮЗО. I. 130.

Зімовать, ті, ж. Раст. *Cytisus biflo-*
rus L. ЗЮЗО. I. 120. *C. austriacus*
ZЮЗО. I. 120.

Зінсьє щенá, нáти, м. Живот. а)
Кротъ, talpa; б) слѣпецъ, *Sralax typhlus*.
Підсакує, як зінсьє щенá. Ном. № 3406.

Зіньківка, ки, ж. 1) Сортъ деревянихъ курительныхъ трубокъ: небольшая круглая трубка съ короткой шейкой. Вас. 148. 2) Островерхая високая барашковая шапка. Вас. 156.

Зіпа, пи, ж. Крикунья.

Зіпава, ки, об. Крикунъ, врикунья. Мир. ХРВ. 124.

Зіпати, паю, еш, м. 1) Кричать, орать. О. 1862. I. 42. *То піп дурний—нащесеріе зіпає*. Ном. № 12464. 2) = **Зіхати** 2 и 3. *Куретко туй-туй здогне; от іще зіпає леви*. Вх. Зн. 22.

Зіпнути, ся. См. **Зіп'ясти**, ся.

Зіпнути, ну, неш, м. Заорать, заорланить, закрячать. Мир. ХРВ. 264. *Криком... зіпнув айдамака*. Мир. ХРВ. 251.

Зіпатися, аперує, решся, м. Смыться, лорваться отъ частоо мытья.

Зіпріти, рію, еш, м. Вспотѣть.

Зіпсувати, сую, еш, м. Испортить. *Я ті шкуру не зіпсуо, свою пайку відбатуо*. Чуб. V. 1173. См. **Запсувати**, **Зопсувати**.

Зіпсуватися, суюся, ешся, м. Испортиться.

Зіпхнути. См. **Спихати**.

Зіп'ясті и **зіпнути**, ну, неш, м. Поставить.

Зіп'ястіся и **зіпнутися**, нуся, нешся, м. = **Сп'ястися**. *Учора собака зіп'яся, ханув хліб*. НВолын. у. *Дитина на селі—поміч. Аби зіп'ялось на нощ,—зараз у поле*. Мир. ХРВ. 127.

Зір, зору, м. Взоръ, взглядъ. *Гляне,—в'яну як від зору злої чарівниці*. Млак. 4.

Зіра, ри, ж. Звѣзда. *Не зіра то зійде,—Бог із неба сійде*. Грин. III. 33. См. **Зірна**.

Зірвати, ся. См. **Зривати**, ся.

Зірка! меж. = **Зирк!**

Зірка, ки, ж. 1) Звѣзда, звѣздочка. *Візьму тебе саму, як зірку на небі*. Мет. 47. 2) — з мітлою. Комета. Харьк. 3) мн. **Зірки**. а) Раѣт. *Tagetes* р. ЗЮЗО. I. 18. б) *Luchnis Chaeredonica*. ЗЮЗО. I. 127. Ум. **Зіроньна**, **зірочка**.

Зірка́тий, а, о. Большеглазый. *Зірка́тий чоловік*. Каменец. у. **Зіріатий** ман. = **Зірач**. Желех.

Зірка́ч, ча, м. Дикій макъ. Желех.

Зірки́й, а, о. Зоркій. *Говірка, зірка, маторна*. Мкр. Н. 12. *Очелята продирають дитині, щоб було зірке*. Мил. 27.

Зіркнути, ну, неш, м. = **Зиркнути**.

Зірко, ка, с. Зернышко. *Зірко до зірка, то буде зірка*. Ном. № 9907.

Зірко, нар. Звѣздная ночь. НВолын. у. **Зірни́ця**, ці, ж. Звѣзда. *В мене батенько—ясний місяць, в мене матінка—ясне сонячко, в мене сестриця—ясна зірни́ця*. Грин. III. 16. *Ой ішов я до дівчини, як зійшла зірни́ця*. Нп. *Аж зірни́ці засвітили*. Искры изъ глазъ посыпались (отъ удара). Ном. № 6628. 2) Молодыя деревца. выросшія изъ сѣмянъ. *Я насіяв торік тріш та яблунь, так тепер зірни́ці в аршин*. Лебед. у. Ум. **Зірни́чна**. *Ясна зірни́чка барз ясно світила*. Гол. IV. 524.

Зірно, нар. = **Зорно**. Г. Барв. 207.

Зірни́ти, ри́у, неш, м. = **Зорнути**.

Зіронька, вірочка, ки, ж. Ум. отъ **зірка**.

Зірочний, а, о. Звѣздный. Еф. 13.

Зіскакувати, куо, еш, сов. в. **зіскачити**, чу, чш, м. Соскакивать, соскочитать.

Зіслати. См. **Зсилати**.

Зіспити, плю, пиш, м. = **Зупіити**. *Я його зіспив під лісом*. Каменец. у.

Зіставати(ся), таб(ся), еш(ся) сов. в. **зістати**(ся), та́ну(ся), неш(ся), м. Оставаться, оставаться. *Все мене, а тріш зостане*. Ном. № 103. **Зістатися** од когб. Отставать. отстать отъ кого.

Зіставити. См. **Зіставляти**.

Зіставляти, ляю, еш, сов. в. **зістави́ти**, влю, виш, м. Оставлять, оставить. *Зажер усс, нічого не зіставив*. К. Іов. 44.

Зістарити, ри, рш, м. Состарить.

Зістаритися, рюся, ршся, м. Состариться.

Зістрінути, ну, неш и **зістрінутися**, нуся, нешся, м. = **Зострінути**, ся.

Зісхнути, хну, неш, м. Соохнуть, засохнуть. *В сахар зісхне*. Чуб. I. 64.

Зітерти, тру, треш, м. Стереть.

Зіткати, тчу, тчеш, м. Соткать. *Стьожски, зіткані з кристалевих ниток*. Стор. МІр. 74.

Зітнутися, нуся, нешся, м. Столкнуться.

Зітліти, тлію, еш, м. Истлѣть. *Шовкова лусточка від слюзія зітліла*. Гол. I. 191.

Зітнути, тну, неш, м. = **Стяти**. *Як дерево зітнуть, кожний тріски збірає*. Ном. № 1249.

Зітнутися, тнуся, нешся, м. = **Зтитися**. *Сам на сам із перевертнем зітнуся*. К. ЦН. 244.

Зітхання, ня, с. Вздохъ. *Не злібом я, зітханнями іодуюсь.* К. Іов. 9.

Зітхати, хаю, еш, сов. в. зітхнути, хну, нѣш, ш. 1) Вздыхати, вздохнуть. *Зітхнув тяжко .я до Бога.* Чуб. М. 1088. 2)—духа. *Испустити духъ. Се промовивши, зітхнув духа.* Єв. Л. XXIII. 46.

Зіхати, хаю, еш, сов. в. віхнути, хну, нѣш, ш. 1) Развѣвать, разинуть (ротъ). *Своє звів, та й на моє зіхаєш.* *Ном. М. 10827.* 2) Зѣвать, зѣввуть. *Лежить та зіхав на все горло.* Мир. ХРВ 308. *Вилазе відтіля (з труни) мертвець: зіхнув, помявся і подався на слободу.* ХС. III. 56. 3) Испускати, испустити духъ (объ умирающему). *Як лежала я згора дубом, то діти все ждали: ось зігне! ось зігне мати.* Волч. у. (Лободовск.).

Зіхідний, а, е. Вскожий. годный для посѣва (о сменахъ). *Птещина... умолотна... зіхідна.* Чуб. III. 456.

Зіхнути. См. **Зіхати.**

Зіходити, джу, диш, сов. в. зійти, йду, деш, ш. 1) Сходитъ, сойти, нисходитъ, нязойти. *Зійди з хреста, утіш мене єдину.* Чуб. III. 17. *Захотілось води написатися,—от вун і зійшов униз.* Рудч. Ск. II. 107. *Дрібен дощик зійде.* Чуб. V. 144. *Зійшов яолос із небес.* Єв. М. I. 11. 2) Уходитъ, уйти. *Після обід ми з Катрею зараз зійшли з хати.* МВ. II. 111. *Піде на тік, щоб з очей зійти.* Св. Л. 158. *Як же мені зійти з цього села?* Г. Барв. 394. *У чужу землю десь зійшли (запорожці)* Мвж. 133. 3) Расходоваться, израсходоваться, выйти. *Зійшов увесь хліб, уся страва.* Черк. у. 4) Понадати, попасть, выйти. *А щоб ти на добрий путь не зійшов!* *Ном. М. 3693.* 5) О водѣ: спадать, спасть. *Вода зійшла, колеса стали.* Гліб. 6) Выходить, взойти. *Рада б зірка зійти,—чорна хмара наступала.* Мет. 81. *Зійди на могилу та не тужи дуже.* Мет. 92. *Ой зійду же я, зійду на іору крутую.* Мет. 59. *Зійде твоя тишениченька тусто.* Мет. 28. 7)—на чий розум. *Поступать какъ кто. Я на твій розум не зійду.* НВолын. у. *Зійшов на дитячий розум.* НВолын. у. 8)—на що. *Обратиться во что. І ми колісь були добрі, а ось же довелись зійти на ледацю.* МВ. I. 71. *Тепер який бататур, а питиме горілку—зійде на ка-зна-що.* НВолын. у.

Зіходитися, джуса, дишся, сов. в. зійтися, йдуся, дешся, ш. 1) Сходится, сойтися вмѣстѣ. *Чи не зійдемося, чи не зострінемося зотя яолосочком.* Мет. 60. *Кому*

на іоре ідеться—велика дірка, та мала латка: і туди тямни, і туди тямни,—не зіходиться. *Ном. М. 1692.* 2) Подниматься, подняться. *Зарз ся зійшла вітровая хвиля.* Гол. I. 183.

Зіхонати, жаю, еш, ш. = Зіходити. ЗОЮР. I. 26.

З'їди, дя, с. = З'їди. Харьк. г. Слов. Д. Эварн.

З'їдень, дня, м. Съѣденіе. Употребл. въ выраженіи: *На з'їдень.* На съѣденіе.

З'їдн, дів, м. мн. и в'їдини, дин, ж. мн. Остатки корма травоядныхъ домашнихъ животныхъ. Чуб. VII. 394.

З'їднати, наю, еш, ш. и пр. = З'їднати и пр.

З'їдун, на, м. Ёдунъ, ёдокъ, объѣдало. *Мало своїх з'їдунів, іще он якис лентюх іде.* Шух. I. 34.

З'їжа, жі, ж. Ёда, потребленіе, съѣденіе. *На з'їжу чимало дечого кўпими.* *Да там з'їжі, Господи! таки ж п'ять душ прогуду що дня.*

З'їждати, джаю, еш, ш. = З'їждати. *З твого двора з'їжджаю.* Макс. *З'їжджайте в чужу дальню сторону.* Чуб. V. 505.

З'їжитися, жуса, жишся, ш. Наежиться, находитися. Вх. Уг. 241.

З'їжка, ен, ж. = З'їжа. *Хиба мала з'їжка?* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

З'їзд, ду, м. Съѣздъ. *Аж там такий з'їзд—повен двір.* Рудч. Ск. II. 208.

З'їздини, дин, ж. мн. Съѣздъ.

З'їздити, джу, диш, ш. 1) Изъѣздить. *З'їздили ми Польщу і всю Україну.* Шевч. 221. 2) Заѣздить, утомить ѣздой. *З'їздив коника, з'їздив оруцію.* Гол. I. 383. 3) Ударить. *З'їздив добре по губах.* Котл. Ен. V. 67.

З'їздіти, джу, діш, сов. в. в'їхати, в'їду, деш, ш. 1) Съѣзжать, съѣхать, иѣзжать вѣхъхати. *Инкомі трапитися іора, так з неї знов з'їдеши на рівне.* Ком. I. 7. 2) Уѣзжать, уѣхать. *Пани під той час з'їхали у іостину кудись на чужу сторону.* МВ. (О. 1862. 1.97). *З'їду я од вас, мамо.* Мвж. 38. 3) З'їхати з глузду. *Рехнуться.* *Сказжений, ти з глузду з'їхав!* Шевч. 300. 4) З'їхати ні на що. *Разориться, объѣдвѣть.* *Ном. М. 1850.*

З'їздитися, джуса, дишся, ш. Изъѣзжаться. *Було кінъ та з'їздилося.* *Ном. М. 1898.* *Не тільки що, ала й землі з'їздитися.* *Ном. М. 2728.*

З'їздитися, джуся, дішся, сов. в. в'їхатися, в'їдуся, дешся, ш. Съѣзжаться

ся, с'їхаться. Там ся кажу поховати, де ся пани з'їддѣ. Гол. I.

З'їмати, маю, еш, и. Поймать. Хо-тїли дївчиноньку з'їмати. Гол. I. 186.

З'їсти, з'їм, з'їси, и.—**Зїсти**

З'їхати, ся. См. **З'їдїти**, ся.

Зє... Всѣ слова, починаючіяся на зє, см. на Сн.

Злїгїдливий и **злїгїдний**, а, е. Согласный, мирный. *Ненька старенька злїгїдлива була.* Грив. III. 386.

Злїгїдливо и **злїгїдно**, нар. Согласно, мирно. *Злїгїдно живуть собі з жїнкою.* Каменец. у

Злїгода, ди, ж. 1) Согласно, мирь. *Буде злїгода, буде, кедь Марька добра буде.* Гол. IV. 433. *Спасибї Богу, живемо в злїгодї.* Харьк. 2) Устройство, приспособленіе. *У нас уже така злїгода, що бодай би її! Ні виїхати в люди, ні виїхати за ворота.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Злїгоджувати, джуу, еш, сов. в. **злїгодити**, джу, диш, и. 1) Дѣлать, сдѣлать, ладить, сладить, устраивать, устроить, мастерить, смастерить, приготовить. *Злїгодь менї мечя острою.* Чуб. III. 274. 2) Нанимать, нанять, условиться въ цѣнѣ.

Злїгоджуватися, джуою, ешея, сов. в. **злїгодитися**, джуся, дишея, и. 1) Собирається, соборяться, прїготовляється, прїготовляється. *Злїгодивсь Ілько їхати у город.* О. 1862. IV. 87. 2) Мириться, помириться, соглашаться, согласиться, приходити, прїйти къ соглашенію, уздаться. *А як злїгодилисте-ся за ті чигури?* Каменец. у. *От взялись за біло.* *Зговорились, злїгодились.* Федьб. II. 79.

Злїгодити, ся. См. **Злїгоджувати**, ся.

Злїгожуватися, жуою, ешея, и.—**Злїгожуватися**. *От злїгожується зять на осїні вже, чи коли там, їти орать.* Рудч. Ск. I. 180.

Злїда, ди, ж.—**Злїгода** 2. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Злїдїти, нїю, еш, и.—**Злїгодити**. Алв. 79.

Злїднїтися, нїоюся, ешея, и.—**Злїгодитися**. *Якось доля її злїднїється.* К. Д. Серце. 20.

Злїзати, жу, виш, сов. в. **злїзти**, зу, веш, и. 1) Слизать, слѣзать, слѣзть; сползать, сползти. *З чужою коня серед дорони злїзъ.* Посл. *Из неба злїзла чорна ніч.* Котл. Ен. III. 22. 2) Взлѣзати, взлѣзть, всползати, всползти. *Буа собі дїд та баба, та злїзм на граба.* Чуб. III. 186.

Злїзатися, жуся, вишея, сов. в. **злїзтися**, зуся, веша, и. Сползаться, сползтись. *Гадюки злїзаться докупти.* *Щоб на тебе вся бїдї злїзлась!* *Желаю тебѣ всего худого, всѣхъ бѣдъ.* Чуб. I. 90.

Злїкомити, млю, миш, и. Соблазнить.

Злїкомитися, млюся, мишея, и. Польститься, соблазниться. *Злїкомився на калитку, взяв собі багатирку.* Чуб. V. 215. *Злїкомився на грошї та ї не сказав нікому, що старшина вѣс Оверка.* НВолын. у.

Злїманний, а, е. Сломленный. *Хай їде (їдѣ) на злїману голову!* Бранное выраженіе: пожеланіе сломать голову уходящему. Св. Л. 124.

Злїмати. См. **Злїмувати**.

Злїмаю, мжу, м. Отломокъ. *Коса поламалась, так я один злїмаю потребив, а другий ще в Черк. у.*

Злїмувати, муу, еш, сов. в. **злїмати**, маю, еш, и. 1) Сламывать, сломать. 2) Нарупать, нарушить. *Злїмати слово, прїсяту.* К. Досв. 66. *Буа, злїманый закон Мойсей.* Ев. I. VII. 23. *Байда... не злїмав своєї віри.* К. ЧР. 83.

Злїпати, паю, еш, и. 1) Поймать, схватить. Котл. Ен. I. 17. *Собака мене злїпав за запяцину, добре поймавувать.* Г. Барв. 236. *Ой злїпали Морозенка, назад руки зв'язали.* Гол. *Тїкай, тїкай, козаченку, хотять тя злїпати.* Чуб. V. 127. 2)—лїпаса. Получить пощечину. Ном. № 3976.

Злїскавитися, влюся, вишея, и. Умилостивиться, умиловсердиться.

Злїтїнїти, ню, ниш, и. 1) Латинизировать. 2) Окатоличить. *Злїтинена лѣва.* К. ПС. 90.

Злїтувати, вїю, еш, и. Покрывать многими заплатами. *Уся свитина була злїтована чорними і рудими латками.* Г. Барв. 21.

Злїто, та, с. и пр.—**Злїто** и пр.

Злїтоглав, ву, м.—**Злїтоглав**. *Паювали... златосїмї кїндяки на козаки, злїтоглави—на отамани, турецькую білую іабу—на козаки на біляки.* АД. I. 219. *Окамїти, златоглави будемо носити.* К. МБ. X. 5.

Злїтоглавий, а, е. = **Злїтоглавий**. *Кармазин златоглавий гачтуванням шитий.* К. МБ. X. 12.

Злїтограній, а, е. Искрающийся золотомъ. *Злїтограній промїнь.* Чуб. I. 179.

Златоскований, а, в. = Златоскований. *І на храмах його чесний хрест златоскований поставили.* Шевч. II. 168.

Златомальований, а, в. Позолоченний, раскрашенний золотомъ. *Хрест високий на кладовищі, трохи збоку, златомальований стоїть.* Шевч. 600.

Златосиній, я, е. Синій съ золотомъ. *Ой із города Трапезонта виступала галера трьома цвітами провітана, мальована: ой першим цвітом провітана, — златосиніми киндяками побивана.* Макс. (1849), 31.

Златоскований, а, в. Выкованный ізъ золота. Златоскована сурма. Чуб. I. 179.

Зл'ягти, ал'ягу, еш, г. Обругать. *Ти же мене не збив, не злая, догани не дав.* Чуб. V. 31.

Зле, нар. 1) Зло. 2) Дурно, плохо, нехорошо. *Зле без дружини жити.* Лукаш. 115. Чуб. V. 22.

Злебедати, даю, еш, г. Застигнуть, накрыть. *Хочуть вони тебе узнать, тебе край мене злебедать.* Лавр. 33.

Злебедіти, дж'у, д'ш, г. Начать жалобно п'ять. Желех.

Злебеніти, н'ю, н'ш, г. Попастъ, схватитъ. *Зараз жид злебеню його та й заправи у поштарі.* Мвр. ХРВ. 4.

Злегенька, в злегенька, нар. Ум. отъ злегка.

Злегка, нар. Слегка. *Накинувши злегка свитину за плечі, їде до дівчини.* Хата, 14. Ум. Злегенька, злегесенька. Кв. II. 295. *Припортає злегесенька.* Чуб. V. 1180.

Злеглий, а, в. Слежавшійся.

Зл'єгтися, г'юся, нешся, г. Слежаться.

Зл'єгчати, ч'у, ч'ш, г. Облегчить. Желех.

Зл'єгч'ятися, ч'уся, ч'шся, г. Освободитися отъ бремени, родитъ. *Я бачив, що вона бум важкою, а тепер зл'єгч'ялася, стала вже порожня.* Новомовк. у. (Залюбовск.).

Зледацілий, а, в. Ухудшившійся, пришедшій въ негодность, упадокъ. 2) Разл'євншійся.

Зледаціти, щ'ю, еш, г. 1) Ухудшиться, испортиться, прийти въ негодность: ослаб'ять отъ старости. *Зледаціла, не здужаю і на нош встати.* Шевч. 120. 2) Избаловаться, разл'євн'ятися. *Хто дома зледаціти, тому не жаль доміаки.* Гліб. 45. *Але Еней наш зледаціти.* Котл. Ен. I. 27.

Зл'єж'ятися, ж'уся, ж'шся, г. Слежаться. *Ти на що ж тобі, доньку, та зе-*

леній сукні? Та як буде та твої мимій та ревнивий, то зеленєе суконечко ізлєж'ятися. Мет. 140.

Зл'єж'ень, ж'ня, м. Шпала. *А скільки тро їде дерева на ті злєжні, що під рей-ами.*

Зл'єж'іти, ш'у, ш'ш, г. Облегчить. *Теперка все краще як за панів було: злєж-иш, облєж'иш царь Каменец. у. Ми на тебе злєж'имо.* НВолын. у.

Зл'єнути, н'у, н'ш, г. = Зл'єнути. *Там козак прилєнув, з коня вже злєнув.* Федьк. I. 67.

Зл'єп'кувати, а, в. О печеномъ хл'б'б'ѣ: слипающійся, во время печенія, съ другимъ.

Зл'єпок, п'ва, м. М'єсто сбоку, которимъ оданъ хл'б'б' слипся, во время печенія, съ другимъ.

Зл'єст'іти, щ'у, ст'ш, г. — ног'б. Подольститься къ кому, обойти кого лестью. *Ти хочеш мене злєст'іти, а потому одурити.* О. 1862. IV. 18.

Зл'єва, вк, ж. Проливной дождь. *Злєва їде добра.* Каменец. у.

Зл'єв'яння, ня, с. 1) Сливаніе; поливаніе. 2) = Зл'євни. 2. Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Зл'євати, в'яю, еш, сов. в. зл'єти, в'л'єти, в'л'єш, г. 1) Сливать, слить ізъ разныхъ м'єстъ въ одно. *Йому мила з усіх мисок вечерю злєває.* Чуб. III. 127. 2) Лить, полить на что. *Злєвати на руки.* Злєвни миро се, на погребенія зробила. Ев. Мт. LXXVI. 12. 3) Поливать, полить, обливать, облить, заливать, залить. *Треба злєти долівку, щоб тилу не було.* Харьк. у. *Злємо весь сад сл'єзми.* Так г'яне, неначе холодною водою злєме. МВ. I. 35. *Ріка злєває поберіжжє.* К. Іов. 31.

Зл'єват'ися, в'яюся, ешся, сов. в. зл'єт'ися, в'л'єд'юся, в'л'єд'єшся, г. 1) Сливатися, сл'єт'ися вм'єст'ѣ. Ком. I. 50. *Як оливо злєлося, не злєж'н'єт'ся.* К. Іов. 94. 2) Обливаться, обл'єт'ся.

Зл'євки, к'ів, мн. зл'євини, вин, ж. 1) Сливаніе, обливаніе. 2) Обрядовое омовеніе роженицы и рукъ повивальной бабки посл'ѣ крестинъ. Мил. 25. 3) Слитое ізъ разныхъ сосудовъ въ оданъ.

Зл'єг'ати, г'аю, еш, г. 1) Созр'ять. *З кістками чорт тебе злєає.* Котл. Ен. II. 18. 2) Привязать одно къ другому н'єсколькихъ рогатыхъ животныхъ, при помощи веревки, над'єваемой на рога.

Зл'єг'ат'ися, г'аюся, ешся, г. Сойтись,

связаться. Котл. Ен. III. 57. Він *непо-
трібно злиався з жидівкою*. Стор. МПр.
146. *Злиався я з дияволом*. Шевч. 284.

Злигодні, нів, м. мн. Невзгоды, бѣд-
ствія. *Всі злигодні на межі обернулись*. К.
Іов. 9. *Хай йому злигодні!* О. 1862. VI.
90.

Злигодний, я, в. Бѣдственный. *Ой у
нашій славіній Україні бували колись пре-
страшній злигодні бездолні іодичи*. Макс.
(1849). 53.

Злиг(нути), гнѹ, нѣш, іл. Спасть,
смигчаться. *Уже зли мороз*. НВолын. у.

Злидарик, ка, м. Ум. отъ злидарь.

Злидарити, рю, рш, іл. Выпраши-
вать, попрошайничать. Аф. 455.

Злидарь, рѣ, м. Бѣднякъ. Бор. 35.
*Має своє поле, худобу таку, а по людяк
робить подсино, мов який злидарь*. Г. Барв.
186. *Злиденні злидарі*. К. ПС. 13. Ум.
Злидарик. Ув. Злидарюка, Аф. 455.

Злидарька, ки, ж. Бѣдная женщина.
*Проби доріка єсе: ти злидарька: прийшла
від злидні, так і підеш, нічого не полу-
чиш*. Верхведівр. у. (Залобовск).

Злидарюка, ки, м. Ув. отъ злидарь.

Злидений, а, в. 1) Бѣдный, несча-
стный. *Воші люде злиденні*. Ном. № 1536.
Життя злиденне. К. Досв. 37. 2) Жалкій.
*А ну лиш, лицарю мізерний, злиденний,
випляю нічелмий, виходь сто лих покуш-
тувать*. Котл. Ен. VI. 33. 3) Скрыга, ску-
пой. *Багатий, а такий злиденний, що над
копійкою аж труситься*.

Злидений, ка, м. = Злидарь. *Ото
злиденник!* Ном. № 2880. Г. Барв. 455,
357. *Шкода про се казати, щоб із злиден-
ником та безземельником дочку мені звін-
чати*. К. МБ. X. 4.

Злидений, ности, ж. Бѣдность;
бѣдственное положеніе. Желех.

Злидений, нар. 1) Бѣдно; бѣдственно.
Злиденно живуть. Одянений злиденно. К.
ПС. 85. 2) Жалкимъ образомъ. *І так
злиденно іскрипався*. Котл. Ен. VI. 81.

Злидень, дня, м. 1) Бѣднякъ, голыть.
*Скоро в злидні мене зведете, як не
перестанете гулять у шинку*. Канев.
у. 2) = Злиденний 3. *Бісовий злидень
за копійку труситься*. Канев. у. 3) **И зли-
дню**. Къ чорту. *Жидівочка к злидню дметь-
ся, із бурлаченка сміється*. Чуб. V. 1012.
4) **Во мн. ч.** Бѣдность, нищета, злосчастіе.
Чуб. I. 254. К. Іов. 63. *Насмігаються
сусіде з наших злиднів та неволі*. К. Псал.
154. *Щастя дочасне, а злидні довгій*. Ном.

№ 1450. *Злидні осілім*. Бѣдность одолѣла.
Бодѣй вас злидні побилі! — пожеланіе не-
счастья, бѣдности. *Бодѣй же вас, цюкату-
хи, та злидні побилі*. Шевч. 68.

Злизувати, днѹю, еш, іл. Бѣдство-
вать. *Не кажі, коню, що я злидню, а
кажі, коню, що я паную*. Гол. I. 74.

Злиданий, а, в. = Злиденний 1. *По-
тіш злиданє серденько*. Млак. 89.

Зливати. См. Злизувати.

Злизути, знѹ, нѣш, іл. Исчезнуть.
Тьху! злизи, пропади! НВолын. у. *Лига
искра поле спалє й сама злизне*. НВО-
лын. у.

Злизувати, зую, еш, сов. в. зливати,
жѹ, жеш, іл. Слизывать. слизать. *Як вил
злизав*. Ном. стр. 284, № 1894. *Мов ко-
рѣва злизала язвнѣм*. Рудч. Ск. II. 176.
Исчезъ, незвиѣстно гдѣ дѣлся. То-же зна-
ченіе: *як лиз його злизав*. Мир. ХРВ.

Злий, а, в. 1) Злой. МВ. II. 175.
Зняли з нього головонку зліі басурмани.
Мет. 79. 2) Дурной, нехорошій. *Хто чи-
нить хоч добре, хоч злеє в першій раз, не
буде таково, як не першнѣ*. Ном. № 105.
Ой не їдь, ріденький, бо дороженка злая.
Мет. 32. *Ой, дитино моя мила, що ти
злого учинила?* Чуб. III. 356. *Як я тобі
вина дам, коли на тобі злий жупан?* Чуб.
V. 920.

Злинок, ки, ж. Раст. Erigeron сапа-
densis. ЗЮЗО. I. 121.

Злинути, ну, неш, іл. Слетѣть; взле-
тѣть. *Злину з дуба*. Гол. IV. 446. *З дерева
злинула голубка, сіла мені на плече*. Левнц.
Пов. 17. *Побачив він Духа Божого, що
спустився, як голуб, і злинув на него*. Єв.
Мт. III. 16. *Злинує на дерево*.

Злиняти, няю, еш, іл. Слывнѣть, поли-
нѣть. *Біле личко, чорні брови повік не зли-
няють*. Чуб. V. 19.

Злипатися, паюся, ешся, сов. в. зліп-
(нути)ся, пнуся, нешся, іл. Слипаться,
слипнуться. К. Іов. 87. *Спілі вишні зли-
пались китлями*. Левнц. Пов. 192. *Кою
любо, — поцілую, аж губоньки злипаються*.
Мил. 101.

Зліти, ся. См. Зливати, ся.
Злихословити, влю, виш, іл. Выбра-
вяться, сказать дурное слово. *Я питаюсь:
що тобі треба? А він злихословив мені
зразу*. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Злічний, злішний, а, в. Прекрасный,
красивый. *Гарне й злічне да не вічне*. Ном.
Будай здоров, злишний панчу. Чуб. III.
275.

Злишнього, нар. Слишкомъ. *То Катря усе звалить, то Катря усе ганить; то усе в неї вже й злишнього славно, то усе в неї ні до чою не зарне і не докладне.* МВ. II. 94.

Злішное, шеу, м. Излишекъ. *Накинемо злишку по копі, чи й по рублю.* Кв. II. 13. *Будуть злишки—убошому подаси.* Г. Барв. 428.

Злігати, ся. См. Злавити, ся.

Злінуватися, ну́ся, е́ся, м. Полѣниться.

Зліп'яти, ся. См. Зліплювати, ся.

Зліплювати, люю, еш, сов. в. зліп'яти, плію, пиш, м. 1) Лѣплять, слѣплять, выдѣплять. *Ен сказав чортіві зліп'яти з глини вошка.* Чуб. I. 52. 2) Слѣплять, слѣплять, склевать лщикемъ. *Зліпила (розбита) яйце.* Рудч. Ск. I. 144. 3) Связувать, связать (слова въ рѣчи). *Вона насилу, велику силу змогла зліп'яти докупити кілька помських слоvence.* Левиц. I. 209.

Зліплюватися, лююся, е́ся, сов. в. зліп'ятися, пліюся, пишся, м. Слѣпляться, слѣпляться, склеваются липцемъ.

Зліпок, пса, м. = Злепок. МУЕ. III. 72.

Злісливий, а, о. Злой, сердитый. *Ну, та-й зліслива у мене жінка, сохрани Боже! Канев. у. А пані, куди далі, то все зліслива, усе лютіша.* МВ. (О. 1862. III. 62).

Злісливо, нар. Зло, сердито.

Злістинця, ці, ж. Злая женщина. *Він вибрав собі жінку дуже велику злістинцю.* Чуб. II. 548.

Злість, злѣсти, ж. 1) Злость. К. Іов. 48. Чуб. III. 356. *Год злості зубами скрегоче.* Шевч. 21. *За злості болять кості.* Ном. № 2934. *На злість мойї жінци нехай мене б'ють.* Ном. № 2813. 2) Зло.—учинити. Сдѣлять зло. *Ой ви, чумаченьки, ой ви, молоденькі, не вчиніте злості: позовайте мое тіло, щоб не розніс ворон кості.* Нп.

Злітати, т'аю, еш, сов. в. злетіти, лечу́, т'аю, м. 1) Слетать, слетѣть. *Сивою зозулею до роду злетіла.* Гол. I. 195. *Ти з неба злетіла.* Шевч. 144. *Гусята, качата гречку поїли, на панів ставочок нишки злетіли.* Чуб. III. 208. 2) Взлетать, взлетѣть. Б. Досв. I. *До тебе, Господи, дуця моя злітас.* Е. Псал. 56. *Злетів півень на ворота, сказав: кукуріку!* Чуб. V. 37.

Злітатися, т'аюся, е́ся, сов. в. злетітися, ч'уся, т'аюся, м. Слетаться, слетѣться. *Сокіа з орлом та й злітається,*

сокіа орла та й питається. Чуб. V. 943. *Злетілись дрібні пташенята.* МВ. II. 70. *На полі, на роздоллі зліталися по волі сичі.* Шевч. 582.

Злітєплитися, плюся, лишся, м. Согрѣться (о жидкости). *Мабуть у сінях вода вже злітєплілася.* Черк. у.

Зліти, злію, еш, м. Дѣляться болѣе злымъ. *Сидить вона сто тисяч літ, не молодіє, не старіє, а тільки де дали зліє.* Шевч. 309.

Злітки, ків, м. н. На злітки отдавати (телята). *Отдавать телятъ на выкормку, на четыре года.* Вх. Лем. 420.

Злітній, а, в. Средних лѣтъ. *Злітній чоловік.* Звенигор. у.

Злітце, ця, Ум. отъ злото.

Зліч'яти, ся. См. Злічувати, ся.

Злічувати, чую, еш, сов. в. зліч'яти, ч'у́, пиш, м. 1) Сосчитывать, сосчитать. *Опат. 27. Ти в коморі, я на дворі, вийди, серце, злічим зорі.* Мет. 10. *Не можна далєбі злічити, які народи тут плеваси.* Котл. Ен. IV. 70. *Хто воїнство його злічити може.* К. Іов. 53. 2) Выдѣчивать, выдѣч'яти. *Як би од Бога болізн, то Бог би й злічив.* Грин. II. 314. 3) О разбитой посудѣ: склевать, склевать. *Злічила макітру, та вже год десять живе.*

Злічуватися, чуюся, е́ся, сов. в. зліч'ятися, ч'уся, пишся, м. Сосчитываться, сосчитаться.

Зло, зла, с. Зло. *Хто сіяв зло, той пожинав скорботу.* К. Іов. 10. *Чи годиться в суботу добро робити, чи зло робити?* Єв. Мр. III. 4. *Ну, брате,—кажуть:—як ти живє? Добро чи зло робив?* Гліб. 14.

Злоба, би, ж. Злоба. К. Іов. 12. *Чернеча злоба до зраба.* Ном. № 202. *У жінки злоба така мота.* Міус. окр. *Злобу вз'яти на кого.* Озлобитися.

Злобитель, ля, м. Недоброжелатель. *Злобитель старшина поодавав у москалі, та тепер що зна, те й робе.* Канев. у. *Є такі злобители, що його підмалюють.* Міус. окр.

Злобителька, ки ж. Недоброжелательница. Волч. у.

Злоблівий, а, о. Злобный. *Царю Христе, Спасителю мира! ти був зранку не злоблівий.* Чуб. III. 21.

Злобний, а, о. = Злоблівий. *Помилуй, пані благородна! не дай закинутъ юловам, будь милостива, будь не злобна.* Котл. Ен. I. 17.

Злобствувати, в'ю, еш, *л.* = Злобувати. *Злобствує на мене.* Черк. у.

Злобувати, б'ю, еш, *л.* Злобствовать. Черк. у.

Зловжиток, тку, *м.* Злоупотребленіє. Башт. 39.

Зловити, влю, виш, *л.* Поймать. *Зловив зайця за хвіст.* *Ном. № 1800. Та зловим Морозенка, рученьку зв'язали.* *Нп. Ходімо, я зловлю цусочку.* Рудч. Ск. I. 23.

Зловітисся, вліюся, вишся, *л.* Пойматься.

Зловістний, а, е. Зловістці. Желех.
Зловіщуватий, а, е. = Зловістний. *Се справді страшний, зловіщуватий ворог.* К. Кр. 38.

Злоти, гів, *м. мн.* 1) Роды. Балт. у. 2) Сидіти на злотах. Сидѣть подпершись локтями. Черк. у.

Злодѣрний, а, е. Нечестивий, безбожний. *Син злодѣрний—о синѣ, вигнавшемъ мать.* Гол. III. 197.

Злодієнко, ка, *м.* Сынъ вора. О. 1861. IV. 156.

Злодій, дія, *м.* 1) Воръ. *Казали їй руки із'язати; посадили між злодіями, між убийниками, молоду та добру.* МВ. II. 193. *Не так лютує голий злодій, коли не має що украсть; як наш латин тут розмішвся.* Котл. Ен. IV. 48. *Хто перелазить в кошару, той злодій. Не піймавши, не кажи злодій.* *Посл. 2)* Раст. = Грѣчна дина. Вх. Пч. I. 9. 3) Нас. корофдъ, *Bostrychus.* Вх. Пч. I. 5.

Злодійка, ки, *ж.* Воровка.

Злодійкуватий, а, е. Вороватий.

Злодійство, ва, *с.* Воровство. *Коли не злодійство, то разбійство в нашій селі.* НВолын. у.

Злодійствувати, вую, еш, *л.* *Писарь... н'яствує, розбишує і, стидно добрим людям казати, злодійствує.* Цись, Сват. 97.

Злодійський, а, е. Воровской. *Постава свята, а сумніння злодійське.* *Ном. № 178. Злодійські гроші.* НВолын. у.

Злодіяка, ки, *м.* Большой воръ. *Злодіяка такий, що ні з чим не розмиється.* Кв. I. 233. *Поночі блукає злодіяка.* К. Іов. 53. Ум. Злодіячка. *Вориска.* Мир. ХРВ. 119. *Якийсь мизий злодіячка.* Мир. ХРВ. 202.

Злодіячити, чу, чинш, *л.* Воровать, завматься воровствомъ.

Злодіячка, ки, *м.* Ум. отъ злодіяка.

Злодіяга, ги, *м.* = Злодіяка. *Один злодоги крав.* Глб. 81. Ум. Злодіяжка. *Зло-*

дожка був на все село. Драг. 66. *Не був злодієм, а злодожкою був.* Г. Бѣрв. 313.

Зложити, ж'у, жинш, *л.* = Скласти. *Зов'ю я віночка й а в шитирі прядочки, зложу на голівку.* Чуб. III. 121. *Аж його гречка стоить у стійжку зложена.* Рудч. Ск. II. 208. *Руки зложити.* Умереть. Г. Варв. 95. *Ручку зложу, очки сплющу та ще слово скажу.* Чуб. V. 232. *Неславу зложити на кого.* Обезславить. *На мене неславу зложили.* Гол. IV. 459. *Кожух зложити.* Спить шубу. *Нічим гаразд заплатити кравцям, щоб там свитину або кожу зложили.* Снм. 199.

Зложитися, ж'юся, жинся, *л.* = Скластися. *Зложімося, пане брате, на сто зломих битих.* Гол. I. 189.

Зломити, млю, миш, *л.* 1) Сломать. *Сломать.* *Із дерева сього зломити ти мусиш пильку хоть одну.* Котл. Ен. III. 19. *Ой зломлю я і стопчу я рожу з каминою.* Мет. 96. *Ми перстенчик зломимо, тобі жони не дамо.* Чуб. III. 70. *Прудко юнить, голуву зломить.* *Ном. № 5572.* 2) Нарушить. *Не зломар... закону.* Г. Варв. 95.

Зломітисся, млюся, мишся, *л.* Сломаться, сломятсся. *Бодай сіно онем пішло і коса зломилася.* Чуб. V. 86. *Тризубець щоб тобі зломивсь.* Котл. Ен. II. 31.

Зломок, мку, *м.* Обломокъ. Ум. Зломочок. *Шаблю поламали недавно та поробили ножки, а один зломочок товщенкый такий брали на весілля.* О. 1862. V. 87. *Се мабуть невеличкий зломочок якоюсь давньою широкою оповідання.* О. 1862. V. 91.

Зломчя, чати, *с.* Пт. Крапивникъ, *Troglodytes parvulus.* Вх. Лем. 420.

Злопати, паю, еш, *л.* Сожрать.

Злопотіти, почу, тиш, *л.* Захлопать. *Протъ голуби зімню воду.* *Напилися та й злетіли, крильонками злопотіли.* Гол. I. 265.

Злоріка, ки, *л.* Злословящій. К. ПС. 50. *Блажен... хто стежку грішників минає, серед злоріків не сїдає.* К. Псал. 1.

Злорічити, чу, чинш, *л.* Злословить, говорити дурное. *Ти устами знай злорічиш.* К. Псал. 119.

Злороб, бя, *м.* Злодѣй. *Встрѣчено только у Кулиша.* К. ЦН. 318.

Злослівий, а, е. = Злісливий. *Герод злосливий.* Kolb. I. 90.

Злослівість, вости, *ж.* Злость, злоба, злостность.

Злосліво, нар. Зло, злобно, злостно. *На мя злослівє чом поглядаеш?* Гол. I. 362.

Злословити, влю, виш, м. Злословить. *Г хто твоє ім'я злословить.* К. Псал. 155.

Злосник, ка, м. Недруг, недоброжелатель. *Бо вже мої всі злосники взяли мене на язики.* Мл. л. сб. 260.

Злоспротівний, а, е. Враждебный; о вѣтрѣ, волнѣ; протівный; *Злоспротівна... хвиля встаєє, судна козацькі-молодецькі на три часті розбиває.* АД. I. 177.

Злостітисся, щуся, стійсся, м. = **Злостувати**. *Він на мене злостився.* НВолын. у.

Злостувати, тую, еш, м. Злоститься, сердиться. *Злостує та й злостує жінка моя ціліснійкий ранок.* Канев. у. *Ще дужче злостує.* НВолын. у.

Злот, та, м. Монета в 15 коп.

Злотарник, ка, м. Золотых дѣлъ мастеръ. *Виламала цлячку з самого вершечку, понєсла її до злотарників: «ой, злотарники, мої братики, іскуйте мені золотого перстника».* Чуб. III. 404.

Злотечко, ка, с. Ум. отъ злѣто.

Злѣтній, ого, м. = **Злот**. *Сто злѣтних не гроші, а мужик не брат.* Ном. № 1278. *А той чоловік дав йому золотого грошей.* Рудч. Ск. II. 154.

Злѣтисий, а, е. Золотой. *Моя квітка злѣтиса.* Грин. III. 507.

Злѣтити, чу, тиш, м. Золотить. Грин. III. 48. *Ширинку шила, золотом злѣтила.* Гол. IV. 535.

Злотківець, вця, м. = **Злот**. *Здурили ж ми попа: дали йому два злотківці, а він думає, що червінці.* Чуб. IV. 278.

Злѣтник, ка, м. 1) = **Злотарник**. КС. 1882. IV. 93. *А злѣтнику-голубоньку, зроби мені золотий кимж.* Чуб. III. 471. 2) Свѣтликъ, Ивановъ червячокъ.

Злѣто, та, с. 1) Золото. *Привезе мені віночок з чистого золота.* Чуб. V. 207. *А в чім тебе дитя?—У сріблї та в злотї.* Чуб. III. 39. 2) Ласкательное названіє любимаго чоловіка. *Ой вийду я за ворота,— нема мого злѣта, тільки стоїть той нескреба, що мені не треба.* Мет. 98. Ум.

Злѣтце, злѣтечко. Грин. III. 13. *Зробив опрїтї із цигрого злѣтця.* Чуб. III. 295.

Злѣтолѣв, ву, м. Парча, газетъ, матерія, ткавая или шитая серебромъ или золотомъ. *Пани та князі в журанах-злѣтолѣвах.* Чуб. V. 847.

Злѣтолѣвий, а, е. Парчевой, газетний.

Злѣтокрїлий, а, е. Съ золотим или золотистим крыльям. *Божїа злѣтокрїла.* Федьк. I. 25.

Злотоканій, а, е. Тканый золотомъ. *А ті крїви злотоканї всю свѣтлицю укривають.* Федьк. I. 125.

Злочестівий, а, е. Злочестивый. К. ЦН. 276.

Злочїн, ну, м. = **Злочинство**. Желєх.

Злочїнець, нця, м. Злодѣй, преступникъ. Мир. ХРВ. 55. Мкр. Г. 5. *Злочїнцеві всі днї сповняє туа.* К. Іов. 33.

Злочїнний, а, е. Злодѣйскій, преступный.

Злочїнство, ва, с. Злодѣяніє, злодѣйство, преступленіє.

Злувати, злѣю, еш, м. Быть злымъ, сердиться. *На кою ж ти, мій миленький, злуєш, що мою білу постіль гайнуєш?* Чуб. V. 553.

Злувнути, зну, неш, м. Исчезнуть.

Злувнутисся, нуся, нешся, м. Слушиться. *Удрягнув — дах оце присоєло та трози злувнулось.*

Злува, ки, ж. Соединеніє.

Злукавити, влю, виш, м. Слукавить, схитрити. *Тобї єдиному зрїшис я, перед тобою я злукавив.* К. Псал. 120.

Злукавити, вію, еш, м. Сдѣлаться лукавымъ, хитрымъ. *Запаніє, злукавіє, то все одно що і вмерла.* Св. Л. 63.

Злукавувати, ную, еш, м. = **Злукавити**. *Не можна було йому злукавувати.* Кв. I. 72.

Злувтєчко, ка, с. Ум. отъ злѣкто.

Злурто, та, с. = **Жлукто**. *На паличку спїткнулася, на злуртко впала.* Мет. 14.

Злупати, пѣю, еш, м. 1) Грабить. *Церков злупали, Христа взяли.* Чуб. III. 349. 2) Скоблять, сколоть, снять слой. *Сядє на спід крозмаль, а він його злупа, налле води та змїє.* Лебед. у.

Злупати, плѣ, пиш, м. Содратъ, слупить, ободратъ. *Тільки в тебе худобоньки, що сива кобила: тую злупи, жутан купи.* Чуб. III. 161. *Та він би з рідного батька злупи.* Ном. № 4828.

Злупитисся, плѣсь, пишся, м. Содратъся, слушиться. *Я ж думала, що нагаєчка шуточка, як ударє, то злупитисся шкурочка.* Чуб. V. 598.

Злупок, пка, м. 1) Отрубокъ дерева, изъ котораго видѣльвается курительная трубка. Вас. 148. 2) У гребенщяковъ: пористая масса подъ шериферією рога. Вас. 163.

Злускати, каю, еш, м. Слушать, сгрызть (о сѣмякахъ, орѣхахъ).

Злуча́ти, ча́ю, еш, сов. в. **злучи́ти**, чу́, чыш, г. Соединять, соединить. Левиц. (Правда, 1868, 497). *Лежыць мертвай, що-м його любила, не злучили нас, то злучыць мошла.* Чуб. V. 117. *Що Бог злучив, чоловік нехай не розлучае.* Ев. Mr. X. 9.

Злуча́тися, ча́юся, ешся, сов. в. **злучи́тися**, чу́ся, чышося, г. Соединяться, соединяться. *Горыць що небудь тільки через те, що кислорід з їм случается.* Дешо, 80.

Злуче́ння, ня, с. Соединеніе. *Злучення України з Москвою.* Левиц. (Правда, 1868, 448).

Злучи́ти, ся. См. **Злучати**, ся.

Злу́щати. См. **Злущувати**.

Злу́щувати, щую, еш, сов. в. **злу́щити**, щу, щыш, г. Сдвратъ, содрать, счистить.

Злю́бини, би, ж. мн. Названіе обряда сватовства въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ (напр. въ Кобринскомъ у.) Чуб. IV. 658. См. **Дівошлюби**.

Злю́бити, блю́, биш, г. 1) Полюбить. *Його козаки злюбили.* ЗОЮР. I. 216. *Бо-дай тебе мій миленький инша не злюбила.* Мет. 64. *Голубонька обив, голубку злюби.* Лавр. 81. 2) Він злюбив, вона злюбила. Ему, ей поправилось. *Дали Христу ім'я Петро,—Божа Мати не злюбила.* Гол. IV. 549. *Не злюбив собі місця.* Ном. № 10248.

Злю́битися, блю́ся, бишся, г. 1) Полюбитъ (взаимно). *Злюбилася дівчинька з друиим козаком.* Чуб. V. 204. 2) Поправитися. *А білши за те їй не злюбився, що, бачиши, в Трої народився.* Котл. Ен. II. 10.

Злю́дити, нію, еш, г. Обезлюдьтъ. *Він житиме на гурторі, поки є люде на степу, а як злюдіє, то він утече.* Міус. окр.

Злю́ка, ки, об. Злой человекъ. К. Іов. 50. Глб. 116. *Чи він добрий, чи він злюка, ой що вам до того.* Макс. (1834), 79. Ум. злю́чка.

Злю́лятися, ляюся, ешся, г. Напиться пьянымъ. *На radoцах так злюлявся, аж очі заплющив.* Подольск. г.

Злю́патися, пваюся, ешся, г. Разсвирѣпѣтъ, сильно разсердиться. Драг. 100.

Злю́чий, злю́чий, а, е. Ув. отъ злий 1. Очень злой. *Злючий собака держала.* Хата, 99. *Дізнає злючий злої муки.* К. Псал. 8.

Злю́чка, ки, об. Ум. отъ злю́ка.

Злю́чий. См. **Злючий**.

Зля́ганий, а, е. Слегшійся. *Як зляганий сніг, до вітер не одере.* НВолын. у.

Зля́гання, ня, с. Совокупленіе, сношенія половья. Харьк. у.

Зля́гати, гаю, еш, сов. в. **злягті́**, жу, жеш, г. 1) Склоняться, склониться на что либо, опереться на что либо. *Зляг на лісу, постояв.* О. 1861. VIII. 20. (Пані) *сунула з юрницї, злягаючи на руки двоє хороше зодянене дівок.* Мир. ХРВ. 104. 2) Разрѣшатся, разрѣшиться отъ бремени. *Уже Дарина злягла. Жінка злягла.* КС. 1893. VII. 74. *Одному чоловікові злягла вночі жінка.* Федьк.

Зля́гтися, гая́юся, ешся, сов. в. **злягті́ся**, зля́жуся, жешся, г. Совокупляться, вступать, вступить въ связь любовную. *А та, чи злялася, чи не злялася з ужакою,—вже ї завалила.* ЗОЮР. II. 33. *Ходив чоловік у чумацтво, а жінка тим часом із салдатом злялася.* Мнж. 95. *Зляся свекор з невісткою.* НВолын. у.

Злягча́, зля́жу, жеш, г. = **Злягти**. Желех.

Зля́кати, каю, еш, г. Испугать. *Не вір, то звір, хоч не вкусе, то зляка.* Ном. № 4309. *Запитала вона зляканим голосом.* Мир. ХРВ. 17.

Зля́каться, ка́юся, ешся, г. Испугаться. *Жінка, злякавшись, упала перед ним.* Ев. Mr. V. 33. *Еней, пожар такий уздрівши, злякався, побілів як сніг.* Котл. Ен. II. 30. *Злякався хлопчик, аж поблід.* Глб. 56.

Злякнѹ́ти(ся), кнѹ́(ся), нѹш(ся), г. = **Злякатися**. *Вона злякнулася його.* Павлогр. у. *Ти, Ляше, злякнеш і з коня упадеши, сам присилешся землю.* Мет. 400.

Зля́ку, нар. Съ испугу. *Не втямиши зляку, де б словася.*

Зля́пати, паю, еш, г. Сдѣлать неаккуратно, неумѣло. *Іх (ведки мляни) німці будувать уміють, а вже не зляпає наш брат.* Греб. 384.

Зля́патися, паяюся, ешся, г. Забрызгаться грязью. Вх. Лем. 420.

Злячї́, жу, жеш, г. = **Злягти**. Желех.

Зля́штити, шу, щыш, г. Ополячить.

Зля́штити, шїю, еш, г. Ополячитися. *Була вона звичайна Прїсьма... за лїт скільки запанїла, зляшїла і стала зватися... Фрузиною.* Св. Л. 65.

Зма́га, ги, ж. Споръ, препирательство. НВолын. у. *Юди, сину, прїч од мене: через*

тебе що-дня змаа в мене. КС. 1882. XII. 442. Ум. **Зма́жна**. Грив. III. 610. Як своє лихо, так Соловейків обминала, щоб тільки не було між нами тієї кризи, тієї змажки та лайки. Левиц. Пов. 339.

Змага́ння, ня, с. Препирательство, ссора. Коли б мене покинули ледачі, щоб я їх кривд, змагання їх не бачив. К. Іов. 37.

Змага́ти, гаю, еш, гл. Быть в силах, вь состояніи. Поки руки змагають, то як небудь по світу племтався б. Г. Барв. 416. Ой косити, молотити — я то не змагаю. Гол. IV. 446. Чи ти здоров'ям змагаєш? Здоровь ля ты? Здоров'я змагаа. Здоровь, —ва. Як здоров'я змагае, то добре б робити. НВолын. у.

Змага́тися, гаюся, ешся, гл. Спорить. Чуб. III. 221. Не в правді братик кохався, що за сестрицю змагався. Мет. 194. Ой добре, добре чуже дитя бити, що ні свариться, ні змагається. Чуб. V. 700. Змагались тоді між собою. Єв. I. I. 52. Змагається з нами, що нема у світі ані добрих людей, ані правди у людей. МВ. II. 152.

Змаглі́вий, а, в. Спорливий, задорний. Він трохи змагливий був. О. 1862. V. 35.

Змагну́тися, нуся, нєшся, гл. Возразити, заспорити. Всяке обіждае, корить, а вона і не змагнеться. Г. Барв. 14.

Зма́жка, ки, ж. Ум. оть змага.

Зма́зати, ся. См. Змазувати, ся.

Зма́зувати, вую, еш, сов. в. зма́зати, жеш, гл. Смазывать, смазать. Чоботи здорові і добре змазані. МВ. I. 115.

Зма́зуватися, вуюся, ешся, сов. в. зма́затися, жуся, жєшся, гл. Смазываться, смазаться.

Змазу́ряться, рюся, ршся, гл. Запачкаться, испачкаться. Вх. Лем. 420.

Змайну́ти, ну́, нєш, гл. Мельнуть, улетѣть.

Змайструва́ти, рю́, еш, гл. Смастерить. Вже так змайструю, як самому собі. Г. Барв. 186. Чи ти вже, Ярино, змайструвала нам що небудь? Шевч. 246.

Зма́леньку, зма́лечку, нар. Ум. оть зма́лку.

Зма́лятися, люся, лишся, гл. Умалиться, сдѣляться маленькимъ; дѣлять какъ маленькій. Не казав би то—мала, а то велика та змалилась. Ном. № 6493. Ото змалилася—зазмалалася з дитиною. Харьб.

Зма́літи, лю́, еш, гл. Сдѣляться меньше, уменьшиться. Желех.

Зма́лку, нар. Съ малолѣтства. Як не дав Бог талану змалку, то й не буде до останку. Ном. № 1749. Був якийсь задумливий змалку. МВ. II. 8. Один ще змалку вдатний ипак у щиллика співать навчився. Гліб. 85. Ум. Зма́леньку, зма́лечку. При мені вона й зроста, бо сиротою zostалася зма́лечку. МВ. II. 19. Оттак нам довелось йти ще зма́лечку колючу ниву. Шевч. 634.

Зма́люва́ння, ня, с. Изображеніе (красками или словомъ). Не хутко спроможеться яка б ні була початкова зромада на змалювання себе писаним словом. К. XII. 124.

Зма́люва́ти, люю, еш, гл. Списать, написать, изобразить (красками, словомъ, мыслью). Та коли б була знала та з тобою не стояла, то б я собі була малярика мала, я б своє миченько тоді змалювала. Чуб. V. 100. Поки Бога змалюем, то чорта звоюем. Ном. № 10427. Була чорнява, в рум'янях, уста червоні... змалювати б таку та дивитись. МВ. II. 182. Измалювавши себе в своїй голозі на поштарських, тільки погукував: „торкай!“ Св. Л. 170.

Зма́ндрува́ти, рю́, еш, гл. Уйти съ мѣста жительства. Гей, Орфію-небораче! Де ти зма́ндровав від нас? Котл. (1844). 403.

Зма́ніти. См. Змаювати.

Зма́ніти, нчу, тиш, гл. Обмануть, обмошенничать. Шух. I. 85.

Зма́нювати, нюю, еш, сов. в. зма́ніти, ню́, ниш, гл. Сманывать, сманить.

Змарні́ти, ню́, ниш, гл. —Змарнувати. Змарнив худобу. Вх. Зн. 22.

Змарні́лий, а, в. Исхудалый (въ лицѣ).

Змарні́ти, ню́, еш, гл. Исхудать. Не вістка скажиться, а на лиці не змарніла. Ном. № 6899. За довгий час змарнів, борода одросла. Рудч. Ск. II. 162.

Змарнува́ти, ну́ю, еш, гл. Безъ толку потратити, растратити; испортити. Могил. у. **Зма́стіти**, зма́щю, стиш, гл. 1) Смазать. Ой надивав дубового сала, як змастив милу, аж шкіра відстала. Чуб. V. 576. 2) Переносно: опорожнить тарелку, миску, съѣвъ кушанье. І корж той спорожнили, і миски змастили. Мкр. Н. 31.

Зма́стітися, зма́щюся, сти́шся, гл. Оскоромиться. Вх. Зн. 22.

Зма́тчитися, чуся, чшся, гл. Объуль: лишиться матки.

Зматчілий, а, в. Обь ульѣ: лвшившійся матки.

Змахну́ти. См. **Змахувати**.

Зма́хувати, хую, еш, сов. в. **змахну́ти**, ну́, не́ш, *м.* Смахивать, смахнуть, сметать, смести. *А що, змагнула пил з місмля?* Шевч. 302.

Змеж, змежи, *пред.*—**Зміж**.

Змеже́ніти, нію, еш, *м.* Спасть (о водѣ). *Як змеженіє вода, тоді треба її ітати.* Міус. окр.

Змежи. См. **Зміж**.

Змелений, а, в. Смолотый.

Змельну́ти, ну́, не́ш, *м.* Смигнуть, сморгнуть. *А Закибідиха ж то і не змелє нікуди: як уніла свої блакитні очі у ясне світло сонця, та там вони і потонули.* Мир. ХРВ. II. 76.

Зменча́ти, ся и пр. = **Зменша́ти**, ся и пр. *Менший син так зменчається перед батьком, а старший, так той не мовчить ні трохи.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Зменша́ти, шаю, еш, *м.* Уменьшиться. *Добрый дощ ішов та вже зменшав трохи.* НВолын. у.

Зменша́ти, шаю, еш, *м.* = **Зменшувати**.

Зменша́тися, шаюся, ешся, *м.* = **Зменшуватися**. *Моя прабаба яка, а перед чоловіком зменшалась, корилась йому.* Г. Барв. 430. *Тихо надіявся він (місяць) у тору, зменшаючись і яснючи.* Левцв. I. 19.

Зменшення, ня, с. Уменьшение.

Зменша́ти, ся. См. **Зменшувати**, ся.

Зменшування, ня, с. = **Зменшення**. НВолын. у.

Зменшувати, шую, еш, сов. в. **зменша́ти**, шу́, шійш, *м.* Уменьшать, уменьшать. *Не няли віри, що бачив сто вовків, так зменшував-зменшував, а далі ото каже—чув, мов, що щось шелеснуло.* Ном. № 4356.

Зменшуватися, шуюся, ешся, сов. в. **зменша́тися**, шуся, шійся, *м.* 1) Уменьшаться; уменьшаться. Левцв. Пов. 69. 2) Покоряться кому, уступать старшему.

Змервяти, влю, виш, *м.* Истереть, измять (солому). Вх. Лем. 420.

Змережити. См. **Змерезувати**.

Змерезування, ня, с. 1) Испещрение узором и пр. 2) Распшианіє мерёнными. 3) Соединеніє мерённою двухъ частей рубашки, двухъ кусковъ ткани. *Змерезування буви: косе, стоотчиками і круме.* (Залюбовск.).

Змерезувати, жую, еш, сов. в. **змере́жати**, жу, жиш, *м.* 1) Испещрять,

испещрять узорами и пр. *Тонесеньку хустку сріблом мережить; та як змерезила, сльозами зросила.* Федьк. I. 106. 2) Распшивать, расшить мерёнными. 3) Соединять, соединить мерённою двѣ части рубашки, два куска ткани.

Змерезуватися, жуюся, ешся, сов. в. **змере́жатися**, жуся, жишся, *м.* 1) Испещряться, испещряться узорами и пр. 2) Распшиваться, расшиться мерёнными. 3) О двухъ частяхъ рубашки, двухъ кускахъ ткани: соединяться, соединиться мерённою.

Змерзалий, а, в. Смерзшій.

Змерзлю́х, ха, м. Мерзлякъ, зябкій чоловікъ. Желех.

Змерзлю́ка, ки, ж. Зябкая женщина. Желех.

Змерз(ну)ти, вну, неш, *м.* Смерзнуть, озлбнуть. *Шолудиве порося і в Петрівку змерзє.* Ном. № 1582. *О, та й змерз же я цурко!* Кв. Драм. 5. *Змя шанку, привітався...* „Змерз“, каже. МВ. II. 26. *Дайте нам пироги, бо ми змерзли в ноги.* Чуб. III. 431.

Змерзлий, а, в. Умерзшій.

Змертвіти, вію, еш, *м.* Помертвѣть, обмереть, сильно засугаться. *Оксана так і змертвіла.* Кв. I. 204.

Змерти. См. **Змірати**.

Зместі. См. **Змітати**.

Зметю́кати, каю, еш, *м.* Скоккать, смять, набросать въ беспорядкѣ. Вх. Лем. 420.

Змивання, ня, с. 1) Смываніє. 2) Вымываніє. Ум. **Змиваннячно**. *Суботнее змиваннячко, неділляєе прибираннячко, що в суботу змиюся, а в неділю приберуся.* Мвл. 131.

Змивати, ваю, еш, сов. в. **зми́яти**, зми́ю, еш, *м.* 1) Смывать, смыть. *Ой ви сльози, дрібні сльози, ви змиєте горе.* Шевч. 171. *Як водою змито — нема й нема.* Г. Барв. 78. 2) Вымывать, вымыть. *Голову йому змила і поскала.* Рудч. Ск. II. 43. *Пастієся, сирі воли, не бійтеся овка, а я піду до діточки, — чи змита оловка.* Чуб. V. 57.

Змива́тися, ваюся, ешся, сов. в. **зми́тисся**, зми́юся, ешся, *м.* 1) Смываться, смыться. *Білі ручки змиються, а перчики постичаються.* Чуб. V. 591. 2) Вымывать, вымыть голову. *Ой як прийде субітнючка, — я змиюся й рощишуся.* Мет. 76.

Змиг, гу, м. Мигъ.

Змигну́ти, ну́, не́ш, м. Мигнуть. *І око́м не змигну́ти, як... звали́вся з дуба чоловік.* Стор. МПр. 107.

Змигну́тися, ну́ся, не́шся, м. Промелькнуть. *Так от як блискавка мигне, так моя доля змигнулася.* Г. Барв. 403. Сь отрицаніємъ: пройти незаметно (о времени). *І час не змигнеться.* Ном. № 7739. *З хорошию нічку почувати, то й ніченька не змигнеться.* Чуб. V. 1021. *З тобою, хлопчину, вечір не змигнеться.* Мет. 37. *І час нам не змигнеться.* Время летять. МВ. I. 30.

Змизоро́нити, нію, еш, м. Сдѣлаться хилымъ, худымъ. *А його жінка дуже подалася, змизорила, зблділа.* Левц. Пов. 155.

Зми́звати, каю, еш, м. Истаскати, встрепать. *Тобі хоч яку гарну одежу дай, то зараз змизкаеш.* Черпиг. у.

Зми́йовина, ня, ж. Раст. Scogonea rosea. Шух. I. 21.

Змика́ти, каю, еш, сов. в. змикну́ти, кну́, неш, м. 1) Сводити, свести судорогой. Ном. № 456, стр. 282. *Зомкнуло пальці.* Славяносерб. у. 2) Закривати, закрывати. *Зомкнула очі.* Греб. 319. 3) О водѣ: покривати, покрывати. *А вже дідові по шию вода забірає...* *А вже дідові чупер вода зімкнула.* Гол. I. 204.

Змика́тися, каюся, ешся, сов. в. змикну́тися, ну́ся, не́шся, м. Сводити, свести судорогой. *Як підняв руку, так вона і зомкнулася, так і заклякла.* Эварн. Запор. I. 14.

Змика́тися, каюся, ешся, сов. в. змикну́тися, ну́ся, не́шся, м. Обмапутъ, не исполнить обязательство. Желех.

Змикну́ти, ну́, не́ш, м. Увернуться, отскочить въ сторону, убѣжать. *Хотів ударити чорта, а тий(=той) змикнув, і кий ударився об камінь.* Чуб. I. 46.

Зми́дний, лнй, ж. мн. Обмылки. Черк. у.

Зми́дяти, ся. См. Зми́ловати, ся.

Зми́литися, люся, лишся, м. Сь отрицаніємъ: сдѣлаться немилымъ. *Як побачила тебе, світ мені не змилися, усім я нудила, усюди я скучала.* Кв. I. 37.

Зми́лка, ки, ж. Ошибка. Угор.

Зми́лок, лка, м. 1) Смысленный кусокъ мыла. 2) мн. змилки.—Змилинн.

Зми́лосерди́тися, джуся, джусь, м. Милосердиться. Котл. Ен. V. 46. *Нож прут знайшов та й одсердився, вил на серцю мильнюку зми́лосердився.* Чуб. V. 581. *Криі, Боже, щоб над ним хто з вас зми-*

лосердився. Греб. 380. *Ісус же, зми́лосердившись, простяг руку.* Ев. Мр. I. 41.

Зми́лості́тися, щуся, стшся, м. Зми́лосерди́тися. *Стали тоді люде Бога просити, щоб послав на їх лучче смерть. Тоді Бог зми́лостився і послав на їх смерть з косю.* Драг. 2.

Зми́лованія, ня, с. Милость, милосердіе, состраданіе, пощада. *Нема Божого зми́ловання—снєха та й сєка.* Каменец. у.

Зми́луватися, люся, ешся, м. Сжалиться. *Зми́луйсь, Боже, надо мною з високого неба!* Чуб. V. 362. *Ой пусти мене, пусти мь!...* *Зми́луйтєся!* МВ. II. 49. *Зми́лувався Бог над раком та ззаду очі дав.* Ном. № 4684.

Зми́ловати, люю, еш, сов. в. зми́лі́ти, лю́, лиш, м. 1) Ошибаться, ошибиться. *Вага не зми́лить.* Валк. у. *От і зми́лила вже.* Каменец. у. 2) Смылвати, смылвять.—*Половину зми́лила мила.* НВолын. у.

Зми́ловатися, лююся, ешся, сов. в. зми́лі́тися, люся, лишся, м. 1) Ошибаться, ошибиться. *І вже книга не зми́лється.* Лебед. у. 2) Смылваться (о мылѣ).

Зми́рнити, рю, риш, м. Пробормотать.

Зми́рити, рю́, риш, м. Помирить. Зміев. у.

Зми́ршавіти, вію, еш, м. Сдѣлаться худымъ, болѣзненнымъ, плохимъ.

Зми́рщина, ня, ж. Мирова сдѣлка; примиреніе. *Простила мені тєща та й зми́рщину пиши.* Грин. II. 179.

Зми́сел, слу, м. Чувство. *У чоловіка змисли: очима дивиться, ушима слуха в т. д.* Радом. у.

Зми́слений, а, е. 1) Подуманный; придуманный; выдуманный. 2) Чувственный, вѣдмимый. *Світ змислений, де ся родив, з Діви Марії проісходив.* Чуб. III. 370.

Зми́слити, лю, лиш, м. Подумать; придумать; выдумать. *А іршачи, змисли собі, що це я млад; покася прежде смерти, не пйду і в ад.* КС. 1883. II. 470. *Покажемъ праведне слово так, як воно вийшло з праведних уст, сами ви дивуетесь, як то воно в таку далеку старовину так ясно та сміливо зми́слено.* К. (О. 1861. II. 230). *Змислили п'яним собором.* К. ПС. 126.

Зми́слий, а, е. Ловкій. смысленный, догадливый.

Зми́ти, ся. См. Зми́вати, ся.

Зми́дніти, нію, еш, м. Принять металлическій вкусъ отъ мѣди. Аф. 457.

Зміж, пред. Изъ среды. *І викинуть зміж себе того людє.* К. Іов. 40.

Зміжувати, кую, еш, гл. Выдумать, измыслить.

Зміїв, ва, ве. Принадлежаций змію. *Недалєко од змієвого лова.* Грин. II. 235.

Зміїний, а, е. Зміиный. *З того часу острів той зветься зміїний.* Стор. МПр. 113. *Зміїне сало.* Грин. I. 157. **Зміїний корінь.** Раст. Vincetoxicum officinale L. ЗЮОУ. I. 141.

Зміїха, хи ж. Сказочное существо: змії-самка, жена змія, драконъ женскаго рода. *У тій хатці та жила зміїха з трьома головами, тому змієві... мати.* Мнж. 29.

Змії, змія, м. Змії, драконъ. *Змії робиться з простої гадки, тільки їй треба так де-небудь пробути, щоб вона сім год не чула ні дзвона, ні чоловічого голосу. Тоді у неї почнуть рости крила... і летить.* Мнж. 9. *І був коло Києва змії, і кожного году посилали йому дань: давали або молодого парубка, або дівчину.* ЗЮОР. II. 27. Ум. Зміїон. Рудч. Ск. II. 187.

Змійка, ви, ж. 1) Ум. отъ змії. Змії-ка. 2) Названіе козырной шестерки при игрѣ въ хвѣльну. КС. 1887. VI. 465.

Зміїоке, йкѣ, м. Ум. отъ змії.

Зміна, ни, ж. 1) Перемѣна, измѣненіе. Левц. (Правда, 1868, 496). *Ой тому барвіночку нема зміни.* Чуб. V. 104. 2) Зміна.

Зміняти, ся. См. II. Зміняти, ся.

Зміняний, а, е. Измѣняивый, измѣняющійся. Желех. *Змінне.* Плата за промѣнъ денегъ. *Від сотки треба жидові дати тільки а тільки зміною.* Вх. Зн. 22.

Змінчик, ка, м. Работникъ, пришедшій на смѣну другому. Черк. у.

І. Зміняти, няю, еш, гл. Обмѣнять, громбѣнять. *Дали мені мужа—невѣрнаго друка, що його не змінять, що його не продає.* Мет. 254.

II. Зміняти, няю, еш, сов. в. зміняти, нѣю, ниш, гл. Измѣнять, измѣнить, перемѣнять, перемѣнить. *Лицеміри зміняють лиця свої.* Єв. Мт. I. 16. *Коли хочи змінити, то зміни.* Рудч. Ск. II. 159.

І. Змінятися, няюся, ешся гл. Помѣняться. ЗЮОР. I. 72. *А ну, зміняйсь!* НВолын. у.

II. Змінятися, няюся, ешся, сов. в. змінятися, нѣюся, нишся, гл. Измѣняться, измѣниться, перемѣняться, перемѣниться. *Чого ж ти, синочку, з личенька змі-*

нився? Чуб. V. 661. *Ой час мене замѣж дати, бо голос змінився.* Мл. л сб. 290.

Змірати, раю, еш, сов. в. змірвати, зімру, рѣш, гл. Умирать, вымирать, вымереть. *Люде змірають.* О. 1862. VIII. 34. *Вся сім'я зімре.* Киев. у.

Змірвати, рю, риш, змірвати, ряю, еш, гл. Смѣрять, измѣрять. *Не увѣри, поки сам не зміриш.* Ном № 6831. *Добре чуже лихо міряти—зімряй своє.* Ном. № 2354.

Зміркувати, кую, еш, гл. Сообразить. К. Іов. 45. *Зміркували, зраховали, що з козака буде.* К. Досв. 163.

Зміркуватися, куюся, ешся, гл. Сообразить, собратися съ мыслями. *От мов і хочуть спитатися та не зважуться; хочуть говорити, не зміркуються.* МВ. II. 120.

Змірок, рка, м. Мѣрка. *Змірок з чобота.* Міус. обр.

Змірати. См. Змірвати.

Змісїти, шї, сиш, гл. Смѣсить. *Кров з піском змісїли.* Чуб. I. 161.

Змісїти, ся. См. Зміщати, ся.

Змітати, таю, еш, сов. в. змістїти, змітї, тѣш, гл. Сметать, сместь. *Як мітаю зметено.* Ном. № 1908. *Вітер пил з земі змітає.* К. Псал. 2.

Змітка, ки, ж. Кобыла, у которой постоянно бывають выкидыши.

Змітки, ків, м. мн.—Обметця 1.

Змітоє, теа, м. Изношенный лапоть. Вх. Зн. 22. Желех.

Зміщїти. См. Зміщати.

Зміщїти, няю, еш, гл. Укрѣплять, сдѣлаться сильнѣмъ.

Зміщювати, нюю, еш, зміщїяти, няю, еш, сов. в. зміщїяти, нѣю, ниш, гл. Укрѣплять, укрѣпить. *Ти зміщював колїна слабосильні.* К. Іов. 9. *Вже б і полер, та зміщяє мене надїя вас побачити.* МВ. I. 49.

Зміщїння, ня, с. Смѣшеніе.

Зміщїти, ся. См. Зміщувати, ся.

Зміщувати, шую, еш, сов. в. зміщїти, шїаю, еш, гл. Смѣшивать, смѣшать. Ном. № 1039.

Зміщуватися, шуюся, ешся, сов. в. зміщїтїся, шїюся, ешся, гл. Смѣшиваться, смѣшаться. Левц. Пов. 108. Дещо. 44. *Зміщався шавїй з лободою.* Чуб. V. 576.

Зміщїти, шїаю, еш, сов. в. змістїти, шї, стиш, гл. Помѣщать, помѣстить. *Іх змістїли докупї.* Павлогр. у.

Зміщїтися, шїюся, ешся, сов. в. змістїтїся, шїся, стїшся, гл. Помѣщатися, помѣстїтїся. *Добре ся пестити, коли ся в де змістїти.* Ном. № 1399. *То б не змі-*

стилися на землі люде, як би не вмiрали. НВолын. у. Таке й у голові не змицається, а не то, щоб його одним словом вимовити. Св. Л. 300.

Зміюк, кá, м. Самець-змiя. Желех.

Зміюка, кн, ж. Змiя, большая змiя. Жила стара баба така, що вмiла зміюк iскликати. Грив. II. 46.

Змія, змiй, ж. Змiя. А під тим каменем да мота змiя лежить. Чуб. III. 440. Ум. Змiйна.

Зміястий, а, в. Змiбевидний. Отари нiвечиз змiястими стрiлами. К. Псал. 181.

Змiбiти, дiю, iш, г. Истомитъ, зима, дi, мя зморозила, а лiто змiлоло. Гол. П. 425.

Змiба, ви, ж. 1) Уговоръ. Удовичя змови їх не знае. Мкр. Н. 15. А все таки в моім немудрiм словi була якась недовiдома сила, бо з правдою було воно у змовi. К. XII. 12. 2) Заговоръ.

Змiвини, вни, ж. мн. 1) Уговоръ. I поуби їх серед ради, серед їх змовин нечестивих. К. Псал. 9. 2) Сговоръ. Зробили змовини, а там i весiля справили. МВ. I. 117.

Змiбити, си. Сл. Змiбляти, ся.

Змiбка, кн, ж. = **Змова.** У нас була змовка наперiд, то й жiмили вдох красти. Новомоск. у. (Залюбовск.)

Змiбкати, кiю, еш, сов. в. змiбк(ну)ти, ну, неш, г. Смолзятъ, смолкнути. Спн!— кажу йому. Він i змовкне. МВ. II. 9.

Змiвлiнник, кв, м. Заговорницякъ. Желех.

Змiвлiти, дiю, еш, сов. в. змiбвити, влю, виш, г. 1) Говорять, проговорить, промовлять. I риба рiч премудру твою змовить. К. Юв. 26. Змов менi одно словечко. Г. Барв. 72. 2) Сговаривать, сговорить. Мене змовили за багатого одинця. Г. Барв. 475. Як змовляють, то сто коней дають, а як змовлять, то чортма i одного. Лебед. у. В суботнюку змовляли, в недiлюньку звiнчали. Маркев. 87. 3) Заговаривать, заговорить (о знахаряхъ): Баба при- стрiт змовляе. КС. 1893. VII. 76.

Змiвлiтися, дiюся, ешся, сов. в. змiбвитися, влюся, вишся, г. Уговариваться, уговориться, условливаться, усло- виться. Кв. Драм. 310. Змовлялись, завтра як до бою достанеться їм приступити. Котл. Ев. V. 44. Почали ми змовлятися, як дiверi вiдчинити Катурi i як їй вийти. МВ. II. 103. Так змовлялися три това- ришi. Чуб. III. 411. 2) Сговариваться,

сговориться (свадебн. обрядъ). У суботу змовлялий, а в недiлю вiнчались. Чуб. V. 201.

Змiвчати, чу, чiш, г. Смолчать. Брат змовчав, тiльки по голови дiвчину поглади. МВ. I. 12.

Змiба, ги, ж. Возможность. Терпила я, терпила, так уже змоги не стало: взяла та й покинула його, жижи собі сам.

Змiгтi, змiюж, жеш, г. 1) Смочь, быть въ состоянiи. Бо ти будеш сварити, а я ся журиги, то не зможу, молоденька, по свiтi ходити. Чуб. V. 529. А вже менi старенькому без коня пропадати, не зможу я по степах чвалати. Мет. 444. Не зми: одвести очей од молодi. Стор. МПр. 77. Коли хочеш, зможеш мене очистити. Св. Мр. I. 40. 2) Одолiть. Котл. Ев. V. 18. Божевiлля-коханн'я змогло безчасну. Г. Барв. 399. Два днi не спить i сон його не зможе. Харьк.

Змiгтiся, жуся, жешся, г. 1) Со- браться съ силами. Я тебе доведу, голубко. Зможися, щоб iще гiрше тобі не було. МВ. (О. 1862. III, 43). Не зможися на еван- гелiю, цiлуйте псалтирь. Ном. № 12026. Ух, iзiла обу! коли б змотися, та ще позволоктiсь— казав чоловік, маку дам. Ном. № 4841. 2) Устать, умоться.

Спримiбнiсть, ности, ж. = **Можнiсть.** Ном. № 12025.

Змiкати, кiю, еш, сов. в. змiбети, кну, неш, г. 1) Мокнуть, смокнуть. Дi- нивий в своїй хатi змокне. Ном. № 10838. 2) Иносказательно: горiть, сгорiть. См. Монти.

Змiклий, а, в. Промокший.

Змiкравiти, вiю, еш, г. Сдiляться влajнмъ, сырымъ, мокрымъ. Желех.

Змiкрiти, рiю, еш, г. = **Змiкравiти.** Константиногр. у. Дешо. 66.

Змiбети. См. Змокати.

Змолодикувати, кiю, еш, г. Про- жити холостымъ.

Змолодiти, дiю, еш, г. Помолодiть. Все у природi немоз змолодiло. Щог. Сл. 61.

Змiлоду, нар. Смолоду. Привикай до господарства смолоду, не будеш знати на старiсть голоду. Ном. № 10100. Старий з першого молоду був крiпкий. Харьк.

Змолоти, змелi, леш, г. Смолоть. Принесе зерно, змелють у братовiм млинi. Рудч. Ск. II. 12. Змели менi тшениченьку. Чуб. V. 17.

Змолотися, змелюся, лешся, г. Смо- лотися. Без мене i хлiб не змелеться. Ном. № 2523.

Змолотіти. См. Змолочувати.

Змолочувати, чую, еш, сов. в. змолотіти, чу́, тиш, м. Смолачивать, смолотить. *Він сам у день змолочував білши як десять чоловіка.* Грин. II. 270. *У його на виду чорт сім кіп гороху змолотив.* *Ном. № 8521. А в віяторок смотів сорок тишниці нажала, а в середу повозила. в четвери змолотила.* Чуб. V. 1098.

Зморгну́ти, ну́, неш, м. Мигнуть.

Зморгну́тися, ну́ся, не́ся, м. Перемігнутися. *Поставила вона йому вечерю, зморгнулась одно на одно: е мов.* Рудч. Ск. II. 165.

Змордува́ти, ду́ю, еш, м. Измучить, изнурить. *Ой не їдь, рідненький, бо доріженка злая: коня змордуєш.* *Мет. 32.*

Змордува́тися, ду́юся, е́ся, м. Измучиться, изнуриться.

Зморі́ти, рію, рияш, м. Утомить, изнурить. *Барабаш, зморений кріпкими трунками од Хмельницького.*

Зморі́тися, ріюся, рия́ся, м. Утомиться, умориться, изнуриться. *Да як же ти зморилась! посидь трошки.* Г. Барв. 91.

Зморозити, жу, виш, м. Заморозить. *Ой морозе, морозуку, добрий чоловіче, зморозь того когутника, хай не кукуріка.* *Мл. л. сб. 308. Ой зіма, зіма, морозовая, прошу я тебе, не зморозь мене.* *Лавр. 120.*

Зморозува́ти, зу́ю, еш, м. Выдумать. *Ходив собі по вулиці, та ось що зморозував.* *Кв. Драм. 228.*

Зморі(ну)тися, ну́ся, не́ся, м. Сморщиться.

Зморішка, ки, ж. 1) Морщина. *На лбі... зморішки.* *Мир. ХРВ. 219. Омелько н'є та сунуться, аж зморішки понабігали йому на лбі.* *Левц. ПШО. I. 372. 2) Сборка у б'лья. 3) Грибъ: сморчокъ.*

Зморшекува́тий, а, е. Морщинистый.

Зморщити, лу, щияш, м. Сморщить. *Рудч. Ск. II. 108.*

Зморщитися, шу́ся, ши́ся, м. Сморщиться. *Левц. Пов. 339. Сморщившись ще й заснується.* *Чуб. V. 1147.*

Зморщка, ки, ж. = Зморішка. *На виду такі зморішки вже, як у мене.* *Павлогр. у.*

Змоскалі́лий, а, е. Обрусівший. *О. 1861. XI. Св. 44.*

Змоскалі́ти, лію, еш, м. Обрусѣть. *Жел.*

Змоскалюва́ти, лю́ю, еш, м. Отбѣть солдатчину. *Ти спарубкував, змоскалював, а такої свити не носи.* *Васильк. у.*

Змосі́ти, ся. См. Змосувати, ся.

Змосі́ти, ся. См. Змосувати, ся.

Змосі́увати, тую, еш, сов. в. змосі́ати, та́ю, еш, м. Сматывать, смотать. *Я оці мички спрала і змосіала.* *Рудч. Ск. II. 44.*

Змосі́уватися, тую́ся, е́ся, сов. в. змосі́атися, та́юся, е́ся, м. Сматыватися, смотатися. *Прийдеться ниточка до клубочка, та не змосіається.* *Ном. № 4092.*

Змосува́ти, жу, виш, м. Связать веревкой. *Овруц. у.*

Змосі́, змосі́ю, жеш, м. = Змосіти. *Желех.*

Змосі́ти. См. Змосувати.

Змосі́увати, чу́ю, еш, сов. в. змосі́ати, чу́, чиш, м. Смачивать, смочить, измачивать, измочить. *Змосувала холодною водою засмажені Прісцині уста.* *Мир. Пов. I. 170. Який Бог змосич, такий і висушить.* *Ном. № 78. Ні дощик його не змосе.* *Мет. 208.*

Змосі́увати, шу́ю, еш, сов. в. змосі́ати, шу́, стияш, м. 1) Намащивать, намостить, настилать, настлать. *Жінка не злюбила її високу кровать змостила.* *Чуб. V. 668. 2) Свивать, свить гнѣздо.*

Змосі́уватися, шу́юся, стия́ся, сов. в. змосі́ятися, шу́юся, стия́ся, м. Взабираться, взобратися и съѣсть. *На сідало кури змосіились.* *К. ЦН. 308.*

Змрі́, рю́ю, м. Сумраць. *Желех.*

Змрү́жити. См. Змрүжувати.

Змрү́жувати, жу́ю, еш, сов. в. змрү́жити, жу́, жиш, м. Закривать, закрыть (глаза). *Йде її очко змрүжить.* *Грин. III. 163.*

Змудрува́ти, ру́ю, еш, м. 1) Измыслить. *Та ба! не всякий так змудрує, як сам Верилій намаює.* *Котл. Ен. VI. 49. 2) Перехитрить. Бабу і чорт не змудрує.* *Ном. № 9074.*

Зму́лити. См. Змулювати.

Зму́лювати, лю́ю, еш, сов. в. зму́ляти, лю́, лиш в зму́ляти, лю́ю, еш, м. Натирать, натереть, надавить.

Зму́лювати, жу́, виш, м. Померкнуть. *Сонце то засяє, то змує.* *Левц. 113. Сонце майорить між ними (хмарами)—то засяє, то ові змує.* *О. 1862. IX. 62.*

Змурува́ти, ру́ю, еш, м. Построить (ізъ камня, кирпича); соорудить. *Змурував високу башту.* *Грин. I. 128. Оце змурував Спаса.* *Ном. 14223.*

Зму́сити. См. Змушати.

Змусува́ти, су́ю, еш, м. Придумать. *Сивиллу лайте безтолкову, її се мізок змусував.* *Котл. Ен. IV. 6.*

Змусуватися, с'юсю, ешся, м. Переводити, переп'являтися.

Змутити, ч'у, тиш, м. Возмутить; помутити. *Надлетіли пуси з чистою броду, змутили мені студену воду.* Чуб. V. 325.

Зм'ячяти, чу, чаш, м. Измучить. Левиц. Пов. 37.

Зм'ячятися, чуся, чашся, м. 1) Измучиться. *А джміл' впишя, з черногузом бишя, почав біжку велику, черногуз змучився.* Чуб. V. 1144. 2) Прожить в муках, страданях. *Біда Ганчина сестра не жила, а змучилася.* О. 1861. X. 32.

Змушати, ш'ю, еш, змушувати, шуму, еш, сов. в. змушити, шу, сиш, м. 1) Принуждать, принудить. *Чи змушиш ти до послухання тура?* К. Іов. 88. *Ой я тебе не змушю, но щире кохаю.* Гол. I. 239. 2) Ст' отрипанієм. Не быть в состояніи. *А що ж я буду робити, що не змушу ворогів пережити.* Чуб. V. 595.

Зм'якч'яти, ч'у, ч'аш, м. Смягчить. *До півночі Сухобрус молился Богу за свою Марту, щоб Господь зм'якчив її серце.* Левиц. Пов.

Зм'якш'яти, ш'ю, еш, м. Стать мягче; присмир'їть. *Треба полити, щоб зм'якш'ила земля.* Волч. у. (Лободовск.). *Уже тепер старшина зм'якш'ив.* НВолын. у.

Зм'яти, з'яну, неш, м.—Змянати. Чуб. V. 1185. *Да покуль батеньку я в'єднав, я свою шапочку стер та зм'яв.* Мет. 179.

Знаб'юватися, чуся, чашся, м. Искривиться. *Чоботи знаб'ючились.* Мнж. 181.

Знав'яти, м. Знать, знати. *У титаря, коли знавав. То козаки тее зачували, усі замовчали, бо в гр'іхав себе не знавали.* Макс. (1834), 15.

Знавець, в'д'а, м. Знатоць. Желех. **Знавід'ятися**, дж'уся, д'ашся, м.—Знавісіняти. *От, знавід'явся, чи що?* НВолын. у.

Знавісінялий, а, в. Взб'єсившийся, сошедшій съ ума.

Знавісіняти, нію, еш, м. Взб'єситься, сойти съ ума. *Рябо! ти знавісіня!* Г. Арт. (О. 1861. III. 83).

Знагла, нар. Внезапно. **Знагод'ятися**, дж'уся, д'ашся, м. Случиться. Загр.

Знадв'ірній, я, в. Вн'єшній. Левиц. (Правда, 1868, 557). Левиц. I. 205.

Знадвору, нар. Со двора, звн'є, снаружи. *Вона його взяла до батенка і посадила на причілку знадвору, а само поле-*

тіло. Рудч. Ск. II. 43. *Знайшли осяля прив'язане коло дверей знадвору.* Єв. Мр. XI. 4.

Знаджувати, дж'ую, еш, сов. в. знадити, дж'у, диш, м. Привлекать, привлечь, приманивать, приманить.

Знаджуватися, дж'уся, ешся, сов. в. знад'итися, дж'уся, дишся, м. Идти, пойти на приманку, увлестися, увлечься, приманившись. Константиногр. у. Желех.

Знадний, а, в. Привлекательный. *Знадний з усмішкою погляд.* Мир. ХРВ. 8.

Знадоба, би, ж. Надобность. **В знадобі** б'ути. Быть нужным. *Наша дівка в знадобі.* Грин. III. 96.

Знадоб'ятися. См. Знадоблятися.

Знадоблятися, ляюся, ешся, сов. в. знадоб'їтися, б'юся, б'ішся, м. Надобиться, понадобится, пригодиться. *В хазяйстві все знадобиться.* Ном. № 10110. *Мені з жінкою не возит'ся, а тютюн та м'ялька козаку в дорозі знадобиться.* Нп. *Исус Христос народився, всьому світу знадобився.* Чуб. III. 321. *Знадобилася вона тепер бідолашній Химі.* МВ. II. 65.

Знадоб'я, б'я, с. Снаряд. *Рибалки бачуть, що волок подертий, та кажуть: „хай тобі гаспид з твоїм знадоб'ям.* Харьк. у.

Знадтом, нар. Слишкомъ. *Узяв п'ятнадцять кіп знадтом з десятими.* НВолынск. у.

Знаємість, мости, ж. и пр.—Знайомість и пр.

Знайда, ди, об. Найденышъ.

Знайдиба, ди, м. Авантюристъ, искатель приключеній.

Знайдух, ха, м.—Знайда. Желех.

Знайко, ва, м. Знающій, св'єдущій. *Знайко б'ожить, а незнайко лежить.* Ном. № 6018.

Знайомий, а, в. Знакомый. *А пані перелякалася: то за тим знайомим ише, то за другим.* МВ. II. 53. *Сей звичай був не тільки між товариством і знайомими, а й між чужими.* Стор. II. 181.

Знаючість, а, в. Совершенно знакомый, совершенно известный. *Що мені там кожна стежка, кожний куцик знайомісьнікі.* МВ. I. 13.

Знайомість, мости, ж. Знакомство. Чуб. I. 255.

Знайтіся. См. Знаходяться. **Знає**, к'у, м. 1) Знакъ. *Дав же зрадник його знак їм.* Єв. Мр. XIV. 44. *Тел'ятко шукаю, десь жа забувило, а червоним знаком назначено було.* Чуб. V. 69. 2) Да-

вати в знанні. Показувать видъ, давать понять, обнаруживать. 3) Дати́сь в знанні. Дать себя знать. *Татари й турки дались в знаки й постыльстому й шляхті.* К. ЦН. 208. *Але ж дався він у знаки!* Ном. № 2764. 4) По знаку. Знакомый, ая, ое, извѣстный, ая, ое. *Чи по знаку кому цей Олесь білохатий?* Шевч. 492. *По знаку чоловік, лише по знаку.* Зміев. у. 5) Що воно за знак? Что бы это значило? *Що воно за знак, що твоя дочка прийшла в юсти?* Рудч. Ск. II. 67. 6) Знаюм. Видно; очевидно. Знаком, що літше. Вх. Зн. 22.

Знакімець, мця, м. Знакомый. Зміев. у. *Се ж його знакімець; вони здавна знаються.* Верхнедніпр. у. (Залюбовск.).

Знакімля, ля, знакім'я, м'я, с. Знакомство. Екатеринбург. у. (Залюбовск.).

Знакімний, а, в. Знакомый, извѣстный. К. Псал. 203. *До пороїв недалеко, знакома дорога.* Морд. *Знакомі люде дозожшли улицю.* МВ. II. 104. *Як іорода—так знакомих: де поїду, то виплнуть.* Ном. № 9482.

Знакімитель, ля, м. Знакомый. У мене є в Остирці знакімителі. Харьк. у.

Знакімїтїй, а, в. Примѣчательный, достопримѣчательный, примѣтный, извѣстный. *Це знакімїтїй буде стовпець, бо сучків дуже багато.* Черниг. г. *Це свята знакімїта.* НВолын. у. *Сусїди, сусїдоньки, не бачили моєї жінки? Моя жінка знакімїта: підпикана заду свята, на нїжку налягає, ще й на плечах юрбок має.* Ном. № 9116. *Прїйми (Гомере), нас під свою опеку знакімїту.* К. XII. 70. *Був альфа і омега знакімїтого товариства святих братів Кирила і Меводія.* К. XII. 11.

Знакімїсть, мостя, ж. = Знакімля. Маргев. 52.

Знаменїтїй, а, в. = Знакомїтїй. *Миколай їмня знаменїте.* Чуб. I. 169.

Знаменіо, на, с. 1) Знакъ, знаменіе. *Мій меч? Це знамено святої правди.* К. ЦН. 208. 2) Знамя. Шевч. 233. *Вже військo пішло, знамена мають.* Чуб. V. 503. *Наше національне знамено.* К. ХП. 133. 3) Печать, клеймо. Левич. (Правда, 1868, 449).

Знаменуватися, нуся, єся, гл. Прикладуваться ко кресту і др. священнымъ предметамъ.

Знаменїта, нят, с. мн. Значки или клейма на рогатомъ скотѣ, налагаемые на него гудулами предъ выгономъ въ полонину. *Кождий кладе своїй маржинї свої знаменїта.* Шух. I. 196, 197.

Знамїритися. См. Знамїрятися.

Знамїрятися, ряся, єся, сов. в. *знамїритися, ряся, рїся, гл.* Вознамїриваться, вознамїриться. О. 1862. VIII. 22. *Знамїрився тікати додому.* О. 1862. VIII. 17.

Зна́ний, а, в. Извѣстный. *Добре зна́ні нам речі.* Єв. Л. I. 1. *Знана на весь світ.* Баба Борещ. Г. Барв. 426. *Не дивитися на знаних і великих, не дивитися на вбогих і багатих.* К. Іов. 75.

Зна́ние, ка, м. = Знатїне. Еф. 60.

Зна́ня, ня, с. Знаніе. Левич. Пов. 266.

Знаро́к, ку, м. 1) Умыселъ. 2) Случай. *Як на той знарок і в шинку на сей час нікого не лучилось.* Дорош., На Укр. 8. **Знаро́шне, нар.** Нарочно, умышленно. *Він дав мені знарошне серце мляве, знарошне він лякає мене страхом.* К. Іов. 52. *Не знарошне він занедбав Катїчин способ малювання наших селян.* Хата, X.

Знара́ддя, дя, с. Орудіе. *І Господь його избавить од ловецького знара́ддя.* К. Псал. 212. *Котлярєвський... був тімки знара́ддя українського світоляду.* К. XII. 123.

Знара́дїти. См. Знаряжати.

Знаряжа́ти, жаю, єш, сов. в. *знарядїти, дїж, дїш, гл.* Сварязжати, снаряждать. *У нарядї доброю коня купувала, мене молодого в позад знаряжало.* Макс. (1849), 83.

Знаско́ба, нар. Наскочивши, налетомъ.

Зна́ти, знаю, єш, гл. 1) Знать. *Хто ж в світі знає, що Біг їдає!* Ном. № 29. *Знаю тебе, хто єси.* Єв. Мр. I. 24. *Десь ви не знаєте любовїці ізроду.* Мет. 93.

2) Видно, замѣтно. *Знати, Марусю, знати, в которій вона хатї.* Мет. 234. *З чим стояла, говорила—підківоньки знати.* Чуб. III. 112. *Знати милу по миченку, що не спала всю ніченьку.* Лавр. 115. 3) Видно. *Знать, не дуже добачали старї очї.* Левич. I. 2. 4) Съ отрицанїемъ. *Неизвѣстно. Не знати, щоб то значило.* О. 1862. VI. 96. *Не знать, де ділось.* ЗОЮР. II. 34. *Чоловік не знать куди і подавъ.* Стор. МПр. 59. *Не знать по якому говорять.* *Се я не знать чою злякалася.* Г. Барв. 195. *Послѣднее выражение имѣеть также значеніе: пустяка испугалась.* *Выраженія не знати що (чого, чому і пр.), не знати за що—значать не только неизвѣстно что, за что, но также имѣють смыслъ: ничтожная вещь, маловажная причина, пустякъ, изъ-за пустяка.* *Чого тобі смутитись не знать чим?* МВ. (О. 1862. III. 63). *Бїдається не знать чим.* Ном. № 13635.

Не знати за що замалались. 5) **Знай**. Будто, какь будто. Стара верба похизилась над ним, знай та немка рідна над своїми діточками. Федьк. Пов.

Зна́тий, а, в. Видний, зама́тий. Зна́ті були́ міщане раз уже з того, що не носили шабелъ,—тільки ніж коло пояса: одні пани да козаки ходили при шаблях. К. ЧР. 63.

Зна́тися, зна́юся, е́ся, г. 1) Знати́ся, водить зна́комство. Бодай нікто не дждав з блатими знати́ся. Ном. № 1416. Розійшлись, мов не знали́сь. Шенч. 483. Процайте! Дай, Боже, знати́ся! Г. Барв. 43. 2)—на чо́му. Смыслить въ чемъ, знать толкъ въ чемъ, імѣть въ чемъ-либо по́званія. Теля не знае́ться на пирогах. Ном. № 6510. Знае́ся на пасіці добре. Сив. 202.

Зна́тний, а, в. Зама́тний.

Зна́тняк, ка, м. Знахарь, колдунъ. Мнж. 72. Сей Бондоръ знатникъ великий був. О. 1862. V. 102.

Зна́тниця, ці, ж. Знахарка, колдунья. Занедужала Пилипиха. Покликали ми до неї усіх знатниць і лікарюк. МВ. II. 178.

Зна́тно, нар. Зама́тно, видно. Сієї тички не знатно буде, бо була тонка, не видно буде здалеку. Павлогр. у. (Залюбовск.).

Знаття́, тья́, с. Зна́ннє. Бува там, у громаді, якесь знаття́ потайнє, що прочуває негевну шлявду доразу. МВ. (О. 1862. I. 96). Коли б, як би знаття́. Если бы было ввѣство. Як би знаття́, що в кума пиття́, то б і дітей забрав. Ном. № 5407.

Знату́рити, рю, рещ, г. Снаровити. Знату́рив коня. НВолын. у.

Знату́ритися, рюся, рещся, г. Снаровитися. Знату́ривсь кінв. НВолын. у.

Зна́ха, хи, ж. Знаю́щая, мастераца. Мер. Н. 36.

Зна́харка, ки, ж. = **Знатниця**. Од пристрїту знахарка берє шклянку чи кулик води, кїда туди жарину, витира хворюю сіллю, ишче тїєю водою і дає ї ялицнуги її. Ном. № 13927.

Зна́харство, ва, с. Знахарство.

Зна́харський, а, в. Знахарскій.

Зна́харь, ря, м. = **Знатник**. Став я шукать знахарів на всяких характерникв. Стор. МІрр. 41. Знахарі і знахарки, замість „воистину вохресе“, кажуть: „по болоту хожу, чайок беру“, або що инше, що думають заповдіть чарями. Ном. № 289, стр. 282.

Знахарюва́ти, рію, еш, г. Занима́тися знахарствомъ. Що не тільки та пан

Сава церков та руйнує, із бісами став за право і дуже знахарює. Макс. (1834). 91. А його жінка ще к тому і знахарювала, та таки так, що докому і помагала. Мог. 111.

Зна́хід, ходу, м. Нахо́дження; нахо́дка. Желех.

Зна́хідка, ки, ж. Нахо́дка.

Зна́хідити, джу, дш, сов. в. знайти́, йду́, деш, г. 1) Нахо́дить, найти; обрѣ́тати, обрѣ́сти. Хоч ти знайдеи з русою косою, та не знайдеи з такою красою. Мет. 111. Посилала пані шукати. Шукали, шукали—не знайшли. МВ. II. 52. Не знайду я такої дружчини. Хата. 35. Там ірїшники перестаютъ буяти, там толмені знаходять опочивок. К. Іов.*8. Знайшли Ентелла сіромату, що він під тином гарно спав. Котл. Ев. II. 17. 2) Знайти́ дитину́. Родить ребенка. А її уже й не турбую, моєї бідної Катрусі, щоб уже благополучно знайшла. Г. Барв. 298.

Знахо́дитися, джуся, дшся, г. 1) Нахо́дяться, найтись, отыскываться, отыскаться. Як можем пробито, то знайдуться ліки, а як захохання—пропала навіки. Чуб. V. 3. Побить, то й абихто знайдеться,—от инше діло пожалувать! Ном. № 4072. 2) Тільки сов. в. Родиться. Дитина знайшлася. КС. 1893. VII. 74.

Знахо́жити, жаю, еш, г. = **Знаходити**. Стали тїє сини до розуму дохожати, стали собі молоді подружжєся знахожати. Мет. 347.

Знахо́житися, жаюся, ешся, г. = **Знаходитися**.

Зна́харка, зна́харка, ки и пр. = **Знахарка** и пр.

Знахо́рвїтий и знахуровїтний, а, в. Умѣющій знахарствовать. А його жінка та була якась знахорвїтма. Чуб. II. 12.

І. Зна́чити, чу, чш, г. Значити́, означати. Що значить, що ти лучче за мене вдарити? Рудч. Ск. I. 50.

ІІ. Зна́чити, чу́, чїш, г. 1) Мѣтити́, намѣтити, дѣлать на чемъ-либо мѣтки, знаки. Уже я й значю шапку, так все таки врадуть. Лебед. у. Узля заступ та лопату, пішов ямки значити. ЗОЮР. II. 87. 2) Показывати́ признаки беременности (о животныхъ). Ся корова вже значить. Зама́тно, что эта корова стельная, скоро отелится. Аф. 458.

Значи́тися, чу́ся, чїсья, г. Мѣтити́ся, намѣчатися, обозначитися.

Значіння, ня, с. Значеніє. К. Кр. 20.

Значіння, ня, с. Дѣланіє мѣтокъ, надложеніє знаковъ.

Значка, ки, ж. Мѣтка. (Кіев. у.), значекъ. *Подийши, он у воротах значка компаниа.* К. МБ. X. 7.

Значкій, а, б. Мѣчений, замѣтный, имѣющій знакъ.

Значковий, а, в. — товариш. Въ старомъ малорускомъ войскѣ прапорщикъ. Котл. Ен. (1874). 204. *Писля полкової канцелярїї служиве він значковим товаришем.* О. 1861. X. 28.

значний, а, в. 1) Значительный. *Значная часть вїйска.* 2) Видный, замѣтный. *Був сей чоловік значний між усіма на сході соня.* К. Іов. 3. 3) Знатный. *Значні пани і шляхетство.* Стор. МПр. 67. *Чоловік значною роду.* Єв. Л. XIX. 12. 4) = Значний. *Значні гроші, значний віл.* НВолын. у.

Значність, ности, ж. 1) Значительность. 2) Знатность. *Науку і талант над значність прекладали.* К. Дз. 13.

Значно, нар. 1) Значительно. 2) Видно, замѣтно. *Значно, що господарь Федьк.* П. 80. *Все ж того буде на мому личеньку значно.* Грин. III. 558. 3) Знатно.

Значоб, чкѣ, м. Значокъ. *Велим вони тобі сїй значки до рук приймати, а мені листи королевські оддати.* Дума.

Знаюкъ, ки, об. Знатокъ. Александров. у. Слов. Д. Эвар.

Знаючий, а, в. Знающій. *От вологи: ті знаючі! усяке зілля зна від чого воно, нащо—знаючі дуже!* Канев. у.

Знаблчки, знѣбашки, нар. Неожиданно. НВолын. у. *Знебашки приїде пан, поживе тижнів зо два та й поїхав, а оком саос. Каменец. у.*

Знебожитися, жуся, жияши, м. Прикивуться бѣднымъ. *У иншого (землі) й так день на тридцять; ні, свого мало: їде, щоб ще виплакати. Приїде до пана, знебожитися: „Дайте, пане, землі, бо в мене зовсім мало“.* О. 1862. V. 109.

Знебути, бѣду, дощ, м. Лишитися, потеряти. *Я свою силу знебув.* НВолын. у.

Знебутися, бѣдуса, дощя, м. Изнемоць, устать. *Я з ним не нажилась, а тіки знебулась.* Черк. у.

Зневага, ги, ж. Неуваженіє, пренебреженіє, непочтеніє. *Побачив Турн собі зневагу: не мей дають тут пити, а бриту.* Котл. Ен. VI. 28. *Зневагу дами.* Оказать

неуваженіє. *Дали зневагу матері.* НВолын. у.

Зневажати, жаю, еш, сов. в. зневажити, жу, жиш, м. Не уважати, оказувати, оказати неуваженіє, пренебреженіє, оскорблять, оскорбить. *Свою немку зневажає, з двора її вишляє.* Макс. (1849). 100. *Будуть мене пани і козаки на підпитуку зневажати.* Мет. 415.

Зневажливий, а, в. Неуважливый, пренебрежительный.

Зневажливо, нар. Неуважительно, пренебрежительно. К. Бай. 18.

Зневажний, а, в. = Зневажливий. Желех.

Зневажно, нар. = Зневажливо. Левч. 83, 121.

Зневіжити, жу, жиш, м. Обмануть, поддѣть. *І щоб зневіжить, збити з толку... Мкр. Н. 9.*

Зневіра, ри, ж. Недовѣріє, сомнѣніє. *А мні жаль, зневіра серденько облягли.* Млак. 17.

Зневіритися, рюся, рияси, м. 1) Потеряти вѣру, извѣритися. 2) —ноуі. Утратити довѣріє. *Ти мені зневірився.* НВолын. у. *Йї уже тепер усе зневірився.* Мир. Пов. II. 110. *Тобі... зневірилися люде.* К. ЧР. 305.

Зневлєння, ня, с. Лишеніє свободи; привнуженіє.

Зневлити. См. Зневолювати.

Зневолювати, люю, еш, зневоляти, ляю, еш, сов. в. зневлити, лю, лиш, м. Лишати, лишити свободи; привнуждати, принудити. *Убогого зневоляють.* К. Іов. 52. *Зневоляеш мене до того.* КС. 1883. VII. 519.

Знегідда, дя, с. Невзгоды, тяжелое время. *Тяжко, тяжко мені з дому тебе одправляти, а ще тяжче біля себе в знегідді держати.* Макс. (1849). 7.

Знегѣда, ди, ж. = Знегідда.

Знежитися, живѣся, вѣшся, м. Лишитися чувствъ. *Ударився так здорово, що аж знежився був.* Кіев. у.

Знезнімає, нар. Вдругъ, неожиданно. Константиногр. у.

Знелюдити, дію, еш, м. Сдѣлаться недюдимъ, одичать.

Знемага, ги, ж. Изнеможеніє, утомленіє. *В мене була дуже працьовита кобила,—чи на гору там, чи що—й знемаи йї жма.* Харьк. См. Знемога.

Знемаганій, а, в. —на. Изнеможенный

чѣмъ. *Постреляний, порубаний на рани смертельні знемаганий.* Мет. 440.

Знемагати, гáю, еш, г.—на. Изнемогати отъ. *То тим вони спочивали, що на рани постреляні да порубані дуже знемагали.* Макс. (1849). 17. На сон знемагати. Сильно хотѣть спати. *А которій хмельні бували, на сон знемагали.* Макс. (1849). 39.

Знемілитися, лю, лиш, г. Сдѣлать неприємнымъ. *Світ мені знемила.* Г. Барв. 72.

Знемілитися, люся, лишся, г. == **Знемілити.**

Знемілити, лію, еш, г. Сдѣлаться неприємнымъ.

Знемога, ги, ж. Изнеможеніе, слабость. Мир. ХРВ. 56. *Знов у знемозі впала Тетяна на траву.* Г. Барв. 540. См. **Знемага.**

Знемогати, гáю, еш, г.—**Знемагати.**

Знемогтися, жуся, жешся, г. Утомиться, устать, изнемогать, выбиться изъ силъ. *Погадли очі, знемоглися руки.* К. XII. 53. *Знеміся ж мов і задрімав.* Котл. Ен. II. 36.

Знемогчя, жу, жеш, г.—**Знемогтися.** Желех.

Знемогчїти, щїю, еш, г. Изнемогать, обезсилить. *Стане навколишки і молитися собі, аж поки знеможе.* Грин. II. 153.

Зненавидїти, джу, дш, г. Возненавидѣть. Рудч. Ск. I. 138. *Мати сина та ожестила, молоду невістку та зненавидїла.* Мл. л. сб. 236.

Зненавистяти, шу, стш, г.—**Зненавидїти.** *Зненавистили люде старшину та й не хотїли йому ворує вибирати.* Волч. у. (Лободовск.).

Знезвнїжка, нар.—**Знезвнїжка.** Харьк.

Знезанапа, нар.—**Знезанацька.** Шух. I. 180.

Знезанацька, нар. Неожиданно, внезапно. Кіев. у. *Напасть на ворогї збрився, знезанацька копотї їм дати.* Котл. Ен. V. 28. *Знезанацька ударили на всі московскїй сїм.* Гол. I. 32.

Знезбачка, нар. Неожиданно. *Коли знезбачка Настин реїт почуся.* МВ. II. 46.

Знеохотїти. См. **Знеохочувати.**

Знеохочувати, чюю, еш, сов. в. знеохотїти, хбчу, тиш, г. Обезкураживать, обезкуражить, лишити охоты, желанія. Желех.

Знесення, ня, с. 1) Знесеніе. 2) Уничтоженіе, ураздненіе, отьма. Левцв. (Правда, 1868, 485).

Знесїліти, лію, еш, г. Обезсилить. *Знесїлія я дугом.* Г. Барв. 411.

Знеслãвнїти. См. **Знеславлїввати.**

Знеславлїввати, люю, еш, знеславлїяти, лãю, еш, сов. в. знеслãвнїти, влю, вш, г. Обезславлїввать, обезславнїть. Желех.

Знесїти, ся. См. **Зносити, ся.**

Знестьямка, нар. Въ безпам'ятствѣ.

Знегольки, нар.—**Знеганацька.** *Знегольки шурхнула маленька сїренька пташка.* О. 1862. VII. 48, 49.

Знегупити; шу, пиш, г. Испортить. *Знегупило мїй сїряк чисто.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Знехотя, знехочу, нар. Нехотя, противъ воли, неохотно. *Давно!—знехотя промовив Сухобрус і замовк.* Левид. Пов. 42. *Знехочу баба порося зїла.* Посл.

Знехотати, таю, еш, г.—**Знехтувати.** *Знехотали стаа, та й нема тепер.* НВолын. у.

Знехтування, ня, с. 1) Небреженіе; порча отъ небрежнаго обращенія. 2) Пренебреженіе.

Знехтувати, тую, еш, г. 1) Испортить, небрежно обращаться. 2) Пренебречь, оставить безъ вниманія, забросать. *Підійметься угору, кого знехтували люде.* К. Псал. 26. *Знехтували мене сїрому.* Г. Барв. 196.

Знечїв'я, нар. Неожиданно. *Як ось знечїв'я вбї Меркурїї, засапавшися, до бої.* Котл. Ен. II. 20. *Собака знечїв'я як кинеться на мене.* См. **Нечевля.**

Знеїділий, а, в. Зачахнувшій, исхудалый.

Знеїдіти, дію, еш, г. Зачахнуть, исхудать. *Аж знеїдія, жедучи грошеї.* Черк. у. *Знеїділо дитятко, знеїділо, на гору воду носачи.* Чуб. III. 178. *Аби знеїділи як віск на онї, нїна на водї, роса на травї; так аби знеїділи уроки от...* Гол. IV. 539.

Знеїжати, жãю, еш, сов. в. знеїжати, жф, вїш, г. 1) Понизать, понизить, опускать, опустити. *Я ні перед ким очей не знизю.* К. Бай. 12. 2) Унижать, унижить. *Не хочеться рїд свій поважнїй знизити.* Г. Барв. 423.

Знеїжãтися, жãюся, ешся, сов. в. знеїжãтися, жуся, зшся, г. 1) Понижаться, понизиться. *Горо моя, горо, то есь ся знизжала.* Гол. I. 336. 2) Унижаться, унижиться.

Знеїжати. См. **Знизувати.**

Знеїжати, ся. См. **Знеїжати, ся.**

Знеїжнїти(ся), вїжнї(ся), нїшнї(ся), г.—

плечіма. Пожати плечами. **Знизув(сь)** плечима та й пішов. НВолын. у.

Знизу, нар. Снизу. Ном., стр. 284. № 1545. *Подай нам, Господи, з неба дрібен дощик, а знизу буйний вітер.* Чуб. V. 933.

Знизувати, зую, еш, сов. в. **знивати,** жу́, жеш, г. 1) Снизывать, снизати. *Знижи мені оце намисто.* 2) Натыкать, натянуть на что острое, пронизать. *Возьміте Байду, повісіте і на острій як знижіте.* АД. I. 149. 3)—плечіма. Пожимати, пожати плечами.

Знийти, йдү, дещ, г. Спизоити, сойти. *Дар нині перебуватий од небес приїде, яко капля каплющая на землю знииде.* Чуб. III. 383.

Зникати, баж, еш, сов. в. **зник(ну)ти,** ну, неш, г. Исчезать, исчезнуть, пропадать, пропасть. *Що гинуть без сліду, що мов сон зникають.* К. Досв. 53. *Щоб ти не зрело білимс—такс і зникло.* Ном. № 8713. *Удень її не бачили: робила при панії, а ввечері знов зникла.* МВ. II. 44. *Не знала, чою й куди Василь її дівався; чи на дово він зник; чи вернеться і коли ще то буде.* Кв. I. 65. *І в той час скирти і клауя зайнялись і зорі зникли.* Шевч. 335.

Зникнути. См. **Знигати.**

Знимець, гця, м. Лытець, подлипадо. Подольск. г.

Знимка, ки, ж. Лытливая женщина, подлиза. Подольск. г.

Знирну́ти, ну, неш, г. Вынырнуть, всплыть. *Адже не знирнула, так вона й не відьма.* Кв. II. 94.

Зни́тисся, чуса, тишся, г. = **Зни́тисся.** *Прийшов, змитившись до волости.* Черк у. *Прийшов до старшини, змитивсь, ніби зп्राуди вбогий, слабій.* Каменец. у.

Знишка, нар. Изподтишка, украдкой. *Знишка мішки рве: то це такий чоловік.* Черк у. *Як нияя собака—знишка рве.* Ном. № 3039.

Знишкнути, ну, неш, г. Прятыхнуть, смолкнути.

Знищення, ня, с. Уничтожение, истребление.

Знищити. См. **Знищувати.**

Знищити, щію, еш, г. Обдвѣть, сдѣлаться нищимъ. *Як Василь збіднів, так і Ониско знищів.* Мир. ХРВ. 138.

Знищувати, щую, еш, сов. в. **знищити,** щу, щеш, г. Уничтожать, уничтожить, истреблять, истребить. *Знищу,—каже,—пого з землі, знищу усе, од чоловіка до скотини.* Опат. 15.

Зни́вчати, чу, чаш, г. Испортить; изуродовать, искалчить. *Знивчав чоловіка.* Ном. № 4021. *Десять літ неволі... знивчили, убили мою віру і надію.* Шевч. (О. 1861. X. 8).

Зни́вчатися, чуса, чшся, г. Искалчаться, изуродоваться. *Я ще не дуже зостаріся, та знивчався.* Шевч. (О. 1861 X. 9).

Зни́гатися, гаюся, ешся, г. Устать, обезсилить. *Ходив до Хотиня та так ся знігав.* Каменец. у.

Зни́жати. См. **Знижувати.**

Знижувати, жуо, еш, сов. в. **знижати,** жу, жиш, г. Извѣживать, изнѣжати. *Желех. Деся мабути за пана думала мати тебе оддати, що так знижила.* Харьк.

Зни́жнілий, а, е. Сдѣланный ни кѣ чому негоднымъ.

Зни́жніти, нію, еш, г. Сдѣлаться ничтожнымъ, негоднымъ. *Пані предки знижчмили.* К. Гр. Кв. XXXIV.

Зни́мати, маю, еш, сов. в. **зняти,** зніму́, меш, г. 1) Снимать, снять. *І шанки не зняв, і руки не дав, не прощаєся зо мною.* Мет. 67. *Пшов коток на торжок, купи соб кожухок. Треба з коти зняти та дитині дати.* Макс. (1849). 103. *Із правої рученьки перстень зняв.* Мет. 168. *Зняли з нього головонку.* Мет. 77. *Верниєся, милій, з чужої сторононьки, зніми журбу з моєї голозоньки.* Чуб. V. 861. 2) Поднимать, подыять. *Лучче мені, мати, важкій камінь зняти.* Мет. 259. *Зняв руки до Бога.* Левид. ПІО. I. 263. *До тебе очі я знімаю, небесній жителю і царю.* К. Псал. 291. *Філю зо дна моря знімає.* АД. I. 192. 3)—бүчу. Подняти шумъ, крикъ. *Зняла ж бучу Пилипиха, як визналась батькова подія.* МВ. II. 118. 4)—голос, річ. Начивати, начати говорити. МВ. II. 96. *Знявши одна жінка зміж народу голос, каже.* Ев. Л. XI. 27. 5)—щот. Считать, сосчитать. *Неможна з цього маку нікому щоту знімати.* Чуб. I. 85.

Зни́матися, маюся, ешся, сов. в. **зня́тисся,** зніму́ся, мешся, г. 1) Сниматься, снятисся, быть снятымъ. 2) Подниматься, поднятисся съ мѣста, вставать, встать, двинутися, взлетать, взлетѣть вверху. *Хоче знятисся з лави, та несила—наче прикитів.* МВ. (КС. 1902. X. 147). *Знялися всі і пішли.* Св. Л. 86. *Султан турецький з лнчарами на Русь і Польщу знявся.* К. ЦН. 211. *Знялися з води утята.* Греб. 387. *Козик—як той голуб: знявся та й полинув.*

Ном. № 785. Коли б ми не так думали, то й не знялись би вору до великого задуму. К. XII. 9. Знітись на ніги. Поднять-ся, стая, а як переносномъ значеніи: выросли. Люде якого її виводували, закінч знялась на ноги. Г. Барв. 175. Пузирём знітис-ся. Отъль: покрывться пузыремъ (напр., отъ обжога). Мал... до половини пузирем зня-лося. Г. Барв. 53. 3) —бурі, вітрові, бучі. Подниматься, подняться (о бурі, вѣтрі, шумі или крикѣ).

Зніміти, мію, аш, м. Онѣмѣть.

Знімчати, чу, чшш, гл. Онѣмечить.
Желех.

Знімчатися, чуса, чшшся, м. Онѣмечать. Желех.

Знісок, ску, м. 1) Последнее, самое маленькое яйцо, снесенное курацею. **2)** Последний ребенокъ у матери.

Зніт, ту, м.—дівочий. Раст. *Epilobium palustre*. Лв. 98.

Знітійник, ка, м.—хлѣбський. Раст. *Epilobium angustifolium*. Лв. 98.

Знітатися, чуса, тиша, м. 1) При-тавлять, прижяться робко, съезитись, стар-аясь быть какъ можно менѣ замѣтнимъ; переносно: уничтожить, представитись ничтожнымъ. Усякому дає дорогу, а сам знітатися так, мов той цуцик, усюкочивши в хату. К. ЧР. 263. Зінувся, знітисся. МВ. I. 115. Він никне, мовкне, знітис-шися тайтисся, як серце коле в нещасливій долі. К. Дз. 229.

Знічів'я, нар. = Зничев'я. Гліб. 3.

Знов, нар. Снова, опять. *І знов увійшов у Капернаум.* Єв. Мр. II. 1. *Та йди, мене, знов до мене.* Макс. (1849), № 24.

Зновіяти. См. Зновляти.

Зновляти, ляю, аш, сов. в. зновіяти, вляю, вшш, м. Возобновлять, возобновить. Левч. 14.

Зновіврений, а, в. Обращенный въ новую вѣру. Встрѣчено только у Кулиша. К. ПС. 139.

Знову, нар. = Знов. Ном. № 12010. *Знову закитіло синє море; вздовж байдака знову похожає нам отаман.* Шевч. 50.

Знос, су, м. Въ выраженіи: до износу—до износу. *Сорочечку до зносу носить.* Шевч. 331.

Зносати тию, аш, м. О лошадахъ: заболѣть сапомъ. *Зносатів кінв.* Камен. у.

Знобити, шу, сшш, сов. в. знести, оу, сѣш, м. 1) Сносить, снести съ чего либо внизъ или съ какого либо мѣста. „Знесите

худобу!“ *А добра ж то повнісінький віз, іще й намісто товсте. Стали зноситъ.* Рудч. Ск. II. 58. *Тиха вода, тиха, бере-жечки зноситъ.* Мл. л. сб. 329. *А далі і знесло млинок.* Хата. 51. **2)** Снашивать, снести изъ разныхъ мѣсть въ одно. *З нечи-стою силою збирає і зносить людям гро-ши.* Стор. МПр. 169. **3)** Сносить, снести снизу вверхъ. *Зніс на горіще млинок з по-логою.* Зносять на віз скриню. Грин. III. 546. **4)** Поднимать, поднать, возносить, вознести. *Високо к небу очі свої зносять.* Гол. I. 34. *Як знесете вору сина.* Єв. I. VIII. 28. **5)** Рубить, срубить, срывать, снать. *Так живо ниву знесемо.* Хата, 103. *Тобі голову знесу по самі плечі.* Рудч. Ск. I. 45. **6)** Переносить, перенести, выносить, вывести, вытерпѣть. *Ой як важко сльмати море, то так тяжко знести горе.* Мл. л. сб. 260. *Гаразду знести не може, а біду терпить.* Ном. № 2208. **7)** Уничтожать, уничтожить, упразднять, упразднить, отми-нять. *Мало не тів села посежа знесла.* Г. Барв. 456. *Ізній приговор знесуть.* Павлогр. у. *Хвалитися знести всю шляхту й пан-ство.* К. ЦН. 256. **8)** Только сов. в. О яйцахъ: снести. *Та була в їх курочка ряба, та злізла на помилку, та знесла яечко.* Чуб. III. 107. **9)** Знібити мысли, знібити мыслиа. *Думать. Я до тебе не говорю, тіль-ко мысли зношу.* Чуб. V. 327. *Мыслиньки мене зносять.* Грин. III. 246. **10)** —головою. Быть въ состояніи по своему уму сдѣлатъ что-либо, соображать, сообразить, уразумѣть. *Чи він би ж громадське діло зніс головою.* Кіев. у. *Що ж вам, свату, вра-жу я? Ій Богу і головою не знесу.* Грин. I. 208. **11)** Охота знісе. Олота есть, береть. *Як знесе його охота ковалювати, най-читисся.* Каменец. у.

Зносіти, шу, сшш, гл. Износить. I в жупанак не ходила, доброї свити не зно-сила. Мет. 237. *Вона тій сережечки про буддень зносила.* Чуб. III. 131. *Без роскоші, без любови зношу свої чорні брови.* Шевч. 475.

Зносітися, шуса, сшшся, сов. в. знес-тисся, суся, сѣшся, м. 1) Возноситься, вознести, подыматься, подняться. *Нехай михій знесеться хоч до неба.* К. Гов. 43. *Уже качки зносяться.* Каменец. у. **2)** Только сов. в. О птицахъ: снести яйцо.

Зносітися, шуся, сшшся, м. Изно-ситься. *Зносилася свита. I краса була—не-зати коли зносилася.* Мир. Пов. I. 117.

Зносок, ска, м. = Знісок. *Куряче яйце,*

зносок називаємоє. Воно маленьке, таке як гороб'яче. Драг. 57.

Зночі, нар. Вчора вечеромь. А я зночі прала кляче, а сьогодні волос. Гол. III. 377.

Зношати, ш'аю, еш и зношувати, шую, еш, г. = **Зносяти**. Вх. Лем. 420.

Зну́діти, джу, дш, г. 1) Истомять. Зсущи мене, зсущи мене як вилну. Чуб. V. 557. 2) — чим. Почувувати, що надобло, опротивло что. Ти весела, світом рада, тобі милій світ!.. Живо, живо світом зсущи, тяженько здохнеш. Рудан. I. 30.

Зну́дітися, джу́ся, дшся, г. Затосковать. Як би була поїхала, то зсущилася б. Могил. у. Тяжко ж мені на серденьку, трохи ся не зсущу. Гол. I. 293. Зсущивши життям своїм мертвельким, жадали ми у вирей полетіти. К. XII. 96.

Зну́діти, дію, еш, г. Соскучитися, затосковать. Я аж зсущив, ждучи вас. НВолын. у.

Зну́щання, ня, с. Издвательства.

Зну́щати, щ'аюся, ешся, г. Издв'яться. Що уже не робили, як з неї не зсущались. Рудч. Ск. II. 55. Слуги зсущались із його. Єв. Мр. XIV. 65.

Зно́хати, хаю, еш, г. Почуять носомь. Не знохаса—не знохаеш. Ном. № 5558. Гав-гав! за вітром щось мені її не чути. Не знохаю. К. Дз. 48.

Зно́хатися, хаюся, ешся, г. Снюхаться, сойтись. Жіноче плем я лукаве, що тільки з ким знохасться, то вже певно його збрехать. Рудч. Ск. I. 132.

Зно́яти, ся. См. **Знімати**, ся.

Зо, пред. = **З**. Було їх тисяч зо деі. Єв. Мр. V. 13. Отцева й матчина молтва зо два моря виймає. Дума. Чайченко танцював зо всім. МВ. II. 22.

Зоб'ати, баю, еш, г. = **Дзюбати**. Калину зобас, тяженько здохас. Чуб. V. 854.

Зобач'ати, ч'аю, еш, сов. в. зобачити, чу, чш, г. Видіть, увидіть. Грин. III. 162, 181. О. 1862. IV. 21. Як я його не зобачу, то не раз заплачу. Чуб. V. 5.

Зобачення, ня, с. Свиданіє. Желех.

Зобачити. См. **Зобачати**.

Зоб'ати, гаю, еш, г. = **Зібгати**. Чоловік ніс під плечем зобаний козух. Єкатеріянос. у. (Залюбовск.). Доцитавши, Єремія зобав у змечі лист. Стор. МПр. 88. Не бай же тізда у діброві, а зобай же тіздечко в степу край дороги. Чуб. V. 1087.

Зоб'атися, гаюся, ешся, г. = **Зібгати**, тся.

Зобідити. См. **Зобіжати**.

Зобіжати, жаю, еш, зобіждати, даю, еш, сов. в. зобідити, джу, дш, г. Обіжати, обидіть. Ніколи не зобіжав її. Мир. Пов. 123. Він і спершу її не поважав, а тепер буде зовсім таки зобіждати. Опат. 48. Хіба мене зобідила людина? К. Іов. 45. Як же ти міг так зобідити чоловіка? Грин. II. 72.

Зоб'рати, зберу́, р'еш, г. и пр. = **Зібрати** и пр.

Зоброкува́ти, ку́ю, еш, г. — **обрік**.

Исполнить данный обѣтъ, паложенную на себя зпнтію. Колись спокутую (тріх) або кривавою войною, або роботою на монастирь важкою. Хвалити Бога, задержались ище в нас монастири благочестиві: є де оброчикові свій оброк зоброкувати. К. ЦН. 220.

Зобува, ви, ж. Обувь. Черк. у. Ном. № 7334.

Зобува́ти, ваю, еш, сов. в. — **зобу́ти**, бу́ю, еш, г. Обувать, обувь. КС. 1883. II. 379. Мвж. 13. Посилає рано по воду не зобуту, не зодягнуку. Чуб. V. 765.

Зобува́тися, ваюся, ешся, сов. н. зобу́тися, бу́юся, ешся, г. Обуваться, обувься. З сем'єю видоуваєся, зодієся і зобуєся. Сив. 196.

Зоввіля, зовзу́ля, лі, ж. = **Зовуля**.

Прилетіла зовзіля кувати. Зовзуля рабав раненько встала. Зенькевичь.

Зовіця, ці, ж. Золовка. Ой як мені сій суми пересумувати, ой як мені та зовіцю сестричко звати. Мет. 159. Ум. **Зовічна**. Зовічко-сестричко, порятуй мене молоденьку. Грин. III. 308. Хоть діверко пустить, — зовічка не пустить. Чуб. III. 140.

Зовсі и **звсім**, нар. Совсі́м, вовсе.

Буа я там, де мод зовсі не такий, як у нас. О. 1862. IV. 81. От пробі—Великдень, а він зовсім не великий. Ном. № 430.

Зов'у́хна, ня, ж. = **Зовіця**. Желех.

Зов'я́лий, а, е и пр. = **Зів'я́лий** и пр.

Зогляда́ти, даю, еш, г. Созерцать, смотрѣть на. Бо як тебе зоглядаю, отця й некую споминаю. Мл. л. сб. 134.

Зогляда́тися, даюся, ешся, сов. в. зогля́дітис'я, джу́ся, дшся, г. Осматриваться, осмотрѣться, оглядываться, оглянутися. А за мене люде брешуть, всі на мене зоглядаються. Грин. III. 673. Якось зоглядієся і не знайшов книжок. Левиц. Пов. 79. Витис чарку, витис бруну, витис

третю, а далі її не зорялося, як і гроші
вкрали. КС. 1882. X. 186.

Зогнати, **зжену́**, **неш**, **ш.** = **Зігнати**.
Ми свою матусю рідненьку, вдову стареньку,
проінівили, із двора зогнали. КС. 1882.
XII. 498.

Зогнійлий, **а**, **в**. Сгнивший, гнилой.
Зогнійло (картоплі) нема її одній. Каме-
нец. у.

Зогніти, **ниб**, **ниеш**, **ш.** Сгнати.
Учора жив, а сьогодні зогнив. Ном. №
8262.

Зогну́ти(ся), **ну́(ся)**, **неш(ся)**, **ш.** =
Зігнути(ся).

Зогріток, **теу**, **м**. Прихоть, притонь.
Угор.

Зогріти, **рію**, **еш**, **ш.** = **Зігріти**. Силку,
іди ж собі до тої хатки, зогріси собі
ручки. Чуб. I. 112.

Зогрішати, **шאו**, **еш**, **сов. в**. зогріша-
ти, **шў**, **шїш**, **ш.** = **Згрішати**, **згрішати**.
Чоловік не амел, щоб не зогрішив. Ном.
100.

Зодівати, **ваю**, **еш**, **ш.** = **Зодягати**.

Зодіжний, **а**, **в**. Им'ющий достаточню
одежды. Зодіжний чоловік. Черк. у.

Зодювати, **нюю**, **еш**, **ш.**—день. Про-
вести день. Поможки, Господи, динку зо-
дювати всім народом православному та її
мені! (Утрення молитва гуцула). Шух.
I. 38

Зодяга, **га**, **ж.** = **Одіж**. Найнялася на
хазяїнській зодязі. Пврат. у. Заробити на
зодягу.

Зодягати, **гаю**, **еш**, **сов. в**. зодягати,
гнў, **неш**, **ш.** Од'вять, од'ять. МВ. II. 42.
Та свої скринечки наповню, та своїх ді-
точок зодягаю. Мет. 370. І не зоді йюю
з мою достатку. К. Іов. 67.

Зодягаться, **гаюся**, **ешся**, **сов. в**. зо-
дягаться, **гнўся**, **нешся**, **ш.** Од'вяться,
од'яться. Купались, аж померзли, тоді...
повлазили з води і почали зодягаться.
ХС. VII. 458. З сем сю виодувався, зодіся
і зобуся. Сим. 196. Не журіться тілом
вашим, чим зодягаться. Єв. Мт. VI. 25.

Зодягний, **а**, **в**. Хорошо од'ягний. Диві-
тесь, мде добрі, який я зодягний та ошат-
ний. Г. Барв. 346.

Зоджати, **жду́**, **дѣш**, **ш.** Подождать.
Зожди ж мені хоч годину. Чуб. I. 217.

Зожолобастити, **тію**, **еш**, **ш.** Сд'ялать-
ся жолобоватимь; о доскѣ: покоробитися.
Вх. Лем. 420.

Зовати. См. **Зивати**.

Зоволити. См. **Зоволяти**.

Зоволати, **лію**, **еш**, **сов. в**. зоволати,
ти, **лю**, **лиш**, **ш.** = **Зіволати**, **зіволити**.

Зоздріти, **рїо**, **рїш**, **ш.** Увидѣти. В
полі і в домі нічого не зоздріли. КС. 1884.
I. 33.

Зозла, **нар**. Сердито, зло. На слуні
свої, на турки, на яничари зозла гукав.
Чуб. V. 933.

Зознаватися, **наюся**, **ешся**, **ш.** = **Зізна-
ватися**.

Зозначити, **чу́**, **чїш**, **ш.** Отмѣтити,
покрѣтити значками, мѣтками. Чи не обись-
ками і нам такої швачки молодому князю
квітку пришиють, бо у нас усе війсьско зо-
значене, а за ким п'єм да гуляем (на ве-
сїллі), до тому й знака немає. Мар-
кев. 125.

Зозуленька, **зозулечка**, **єш**, **ж.** Ум.
отъ зозули.

Зозуленько, **єш**, **ж.** Ум. Кукушка-
самець. Мій братіку, мій зозуленьку!
Мил. 220.

Зозуленя, **няти**, **с**. Дѣтенышъ кукуш-
ки. Ум. Зозуленятко. Птахи між своїми,..
іодують тих зозуленяток. О. 1862, IX.
107.

Зозулін, **на**, **не**, 1) Кукушинъ. 2)
Раст. а) зозуліни рущиничи. *Listera ovata*
В. ЗЮЗО. I. 127; б)—сльбзи. *Listera ova-*
ta В. ЗЮЗО. I. 127, *Orchis militaris* L.
ЗЮЗО. I. 130; в)—черевини. Раст.? г)—чѣ-
боти. Раст. *Orchis ustulata*. Шух. I. 22.

Зозулька, **єш**, **ж.** 1) Ум. отъ зозули.
2) мн. Раст. а) *Viola tricolor* L. ЗЮЗО. I.
169; б) *Viola hirta*. ЗЮЗО. I. 169; в)
Orchis militaris L. ЗЮЗО. I. 130. См. Зе-
зюльки; г)—мѣвти. *Cypripedium Calceolus* L.
ЗЮЗО. I. 120; д)—рябі. *C. guttatum*
schwarz. ЗЮЗО. I. 120; е)—красні. *C.*
macranthon schwarz. ЗЮЗО. I. 120.

Зозуля, **лі**, **ж.** 1) Кукушка. Котл.
Ев. VI. 40. Зозуля сива, сивесенька. Кує
зозуля на високій березі. МВ. II. 78. Знашь,
добре спить, що не чує, як кує зозуля.
Шевч. 31. Ой став козак царь-зілля ко-
пати, стала над ним зозуля кувати. Мет.
104. Щоб ти зозулі не чув! Пожелане
смерги. Ном. № 826. 2)—нічна. Пт. Козо-
дой, *Saprimulgur europaeus*. Вх. Пч. II. 9.
3) Названіє вола очень темно-сїрої масті.
КС. 1898. VII. 42. Ум. Зозулька, зозулень-
ка, зозулечка. Сива зозуленько, не куй жа-
лібненьку! Мет. 251. Употребляється якъ
ласкательное слово для женщныи, пре-
имущественно матери. Матусенько рідне-
сенька, зозуленько милесенька. Кв. Драм. 218.

Зозулястий, а, в. Пестрий, вь черныхъ и бѣлыхъ пятнышкахъ. Козел. у. Уже зозуляста курка не дурно мов півень співає. Хата, 67.

Зозулячий, а, в. Кукушкявъ, свойственный, принадлежащій кукушкѣ.

Зойк, ку, м. Вопль, стеваніе, стонъ. А у касарні юмн, зойк. Федьк. Пов.

Зойкати, каю, ещ, одн. в. зойкнути, ну, нещ, гл. Вопить, стонать, застовать. Желех.

Зоклѳочений, а, в. Загнутый крючкомъ. Дзюбак зоклѳочений у орела. Вх. Лем. 420.

Збокла, нар. Снаружи. Мнж. 181.

Зола, лѣ, жс. 1) Зола. *Лучче їсти хлїб з золою, та не жити з чужиною.* Ном. № 14198. 2) Щелочь. 3) Сырой холодный вѣтеръ осенью или весной. *Вітер з золою.* НВолы. у.

Збѣза, ви, жс. Железа. Вх. Пч. I. 14.

Збѣво, ва, с. Букъ, бученье, щелоченье. *Попілу тра на золиво; з вичаної соломи попил добрий до золиза.* Камеенец. у.

Золиги, лѣ, лиш, гл. 1) Бучить, щелочить. Вас. 169, 157. *Золиги полотно.* Грин. I. 17. 2) Грызть голову. Мир. Пов. II. 48. *Золиги тебе, та й золиги (жїнка); доки ти мене золигитиши?* Канев. у.

Золигитися, лѣса, лишся, гл. Бучиться, щелочиться. *„Золигитися! на бїльш не надїйся! (як золяти плаття).“* Ном. № 13384.

Золинья, ка, м. Большой горшокъ для бученья, щелоченья. Вас. 181. Сим. 130.

Золинний, а, в. Относящійся къ бученію. Аф. 460.

Золинник, ка, м.—**Золиньяк, Аф.** 460. Ум. Золинничок.

Золовѣто, нар. Пасмурно, холодно и вѣтряно. *Загонь вітри, бо на дворї золовѣто.* Острож. у.

Золотавий, а, в. Золотистый. *Прегарні золотаві сні.* Млак. 95.

Золотарѣнко, ка, м. Сынъ золотыхъ дѣлъ мастера.

Золотарѣха, хи, жс. Жена золотыхъ дѣлъ мастера. Желех.

Золотарівна, ни, жс. Дочь золотыхъ дѣлъ мастера. Желех.

Золотарь, рѣ, м. 1) Золотыхъ дѣлъ мастеръ. *Золотарь, золотарик, скуй мені персник.* Чуб. III. 394. *Сусиди кажуть, що нема вдома, що пішов до золотаря.* Чуб. III. 326. 2) Насмѣшливое названіе

очистителя отхожихъ мѣсть. Харьк. Ум. **Золотарин.**

Золотастий, а, в. Золотистый. *Не хѳвайсь, моя рибонько золотастая.* Г. Барв. 74.

Золотѣць, тѣдѣ, м. Червонецъ. *То ж не пїт курував і не дяк торгував, а чернець-молодець та за свій золотець.* Грин. III. 552.

Золотий, ѣ, ѳ. 1) Золотой. *Ой їсхнїте золот перстїнь із мизинця з памця.* Мет. 19. *З золотими перснями на руцї* МВ. II. 31. 2) Золотого цвѣта; золотистый. *Золота бджїлка над кїтїркою в'ється.* Хата, 2. Ум. **Золотѣнный, золотѣсенный.** *Стрїа мене козак молодецький, спонїа з мене вінок золотенький.* Чуб. III. 170.

Золотий, тѳо, м = **Злот.** *Купи мені, моя мати, за котїрку голку, за чотїри золотїй червонои шовку.* Мл. л. сб. 304.

Золотїло, ла, с. Матеріаль для позолоты: краска, шумяха и пр. Гол. IV. 402.

Золотїти, чї, тиш, гл. Золотить, позлащать. Федьк. I. 79. *Сонечко гай золотїло.* Шевч. 410.

Золотїтися, чїся, тишся, гл. Позлащаться; казаться золотымъ. *Ще сонечко не піднялось, жмарний Кавказ не золотився.* Мак. Г. 37.

Золотїсїнький, а, в. Совершенно золотой. Употр. какъ ласкательное. *Моя матїнка, моя золотїсїнька!* Мил. 200.

Золотїти, тїю, ещ, гл. 1) Блестѣть какъ золото. *На токах золотїть скїрти.* О. 1861. XI. 100. *Глїна така жоста, аж золотїв.* Волч. у. 2) Обогащаться. *Доля йому щиро служила,—так і золотї, так і золотїв.* МВ. I. 65.

Золотковїй, вога? = Злот? *Не хочу я червоноїд, дайте мені золоткової (о деньгахъ).* Чуб. IV. 198.

Золотїяк, кѣ, м. 1) = **Золотарь I.** *Ой ходїмо ж ми до ковальчика, до ковальчика, до золотїника, покуймо жс собї мїдїанї цовна, мїдїанї цовна, золотї весла.* Ад. I. 1. 2) Раст. а) *Potentilla tormentoides.* Вх. Пч. I. 12; б) *Geranium sanguineum.* Шух. I. 21. 3) Золотникъ. *Лїхо приходїть пудами, а сходїть золотїниками.* Ном. № 1968. 4) Матка. Желех. *Примовляння, як підбїрають жївотї, коли осунуться:* „Золотїй золотїничку, стани мѳби на мїстечку; де постави тебе отець і мати, тут тобі довїку стояти“. Грин. II. 17. Ум. **Золотїчѳон.**

Зѳлото, та, с. Золото. Глїб. 30. *Князї, що золотом чертоги і сїрдцями свїтлїцї*

напосяють. К. Іов. 8. *Шовком шила, шовком шила золотом рубила.* Мет. 26. *Піднеси відлу дарю: золото, ладан і миро.* Єв. Мт. I. 1. Ум. Золотцѣ. Чуб. III. 286.

Золотоберезний, а, е. Золотообрѣзний. **Золотоверхий, а, е.** Золотоглавий, съ золотымъ верхомъ. *Золотоваха церква.* Левит. Пов. 4. *Золотоверха скринька.* Грив. П. 246.

Золотоголосий, а, е. Сладкогласный. *Гений народній создав Шевченка з його стихом золотоголосим.* Хата. XI.

Золотогривий, а, е. Имѣющий золотую или золотистаго цвѣта гриву. *Сів на золотогривого коня... і приїхав до царя.* Рудч. Ск. I. 109.

Золотокований, а, е. Окованный золотомъ. *Біжить риданомъ золотокован.* Гол. IV. 535.

Золотокорий, а, е. Съ золотой корою. *На морі, на окіяні, на річці на Ордані дуб золотокорий.* Драг. 30.

Золотокрїлий, а, е. Съ золотыми или золотистаго цвѣта крыльями. *Полинула, застивала ти, золотокрїла (муза).* Шевч. 619. **Золотокушка, ж, ж.** Пт. Королекъ, *Regulus.* Вх. Поч. II.

Золотоперя, рн, ж. Раст. *Junceus effusus.* Шух. I. 21.

Золотоперный, а, о. Съ золотыми перьями. Желех.

Золотопблїй, а, е. Съ золотыми нивами, полями. *Удовх дивитися з гори на Дніпр широкий, на яри та на лани золотоплї.* Шевч. 550. *Лани золотоплї.* Хата, 84.

Золотопутий, а, е. Съ золотыми цѣцями, оковами. *Пилишко золотопуттий, той, що в погрібі замурувався.* Драг. 38.

Золоторбгїй, а, е. Съ золотыми или вызолоченными рогами. *Був собі пан такий багатий... мав собі шість волів, слоного золоторогого.* Рудч. Ск. I. 211.

Золототясячник, ка, м. Раст. *Egypcius centaureum.*

Золотоканїй, а, е. Теаный золотомъ. Шевч. 628. *Парчи золотоканая.* К. ЧР. 58.

Золотухвїлий, я, е. Съ золотыми волнами. *Лани золотухвїлї.* Шевч. II. 151.

Золоття, тя, с. соб. Золотыя вѣтви? Золотыя вещи? *Ой прого, прого—золоття, ой косо, косо, золоття.* Мет. 206.

Золотуха, хв, ж. 1) Золотуха. *Зовсім був осліп од золотухи.* К. Гр. Кв. 9. 2) = Золотушник 2. Вх. Пч. II. 12. 3) Раст.

а) *Solidago Virgaurea* L. ЗЮЗО. I. 137. б) *Thalictrum flavum* L. ЗЮЗО. I. 138.

Золотушний, а, е. Золотушный.

Золотушник, ка, м. Раст. а) *Inula britannica.* б) = Золотуха 3 а. ЗЮЗО. I. 137. 2) Пт. Пчеловоръ, *Meropsapiaster.* Вх. Пч. II. 12.

Золотцѣ, ця, с. 1) Ум. отъ зблото. 2) Шумиха. (Шипки з короваю) *великі з золотцем.* Алв. 35.

Зольниця, ці, ж. = Зільниця. Чуб. I. 103.

Зольняк, ка, м. 1) Покупающий золу на мыльные заводы. Мнж. 2) Чанъ для щелоченія кожъ въ золѣ и извести. Вас. 157.

Зоменути, ся. См. Зіменучи, ся.

Зомлїватн, вїю, еш, сов. в. зомлїти, лїю, еш, м. Обомлѣть, уиастъ въ обморокъ. *Головоныка змита, кошуленька біла, а молода дївчина із жаль зомлїла.* Чуб. V. 354. *Катря стоїть коло стїни, сама як стїна біла: бачу—зомлїває.* МВ. II. 148.

Зомлїлий, а, е. Обомлѣвший. Шевч. 148. *Її зомлїла душа.* Мир. Пов. I. 158.

Зомнати и зомати, мнїу, неш, м. = Зіменяти. *Зомняв на кабаку.* Ном. № 3960.

Зона, нї, ж. = Зана.

Зонак, нар. На збнак. Въ обратную сторону. *Коли сонечко на зонак зїйде, тоді, гестриге, истьгом в вас буду.* Мл. л. сб. 232.

З-спалу, нар. Сгоряча. *З-спалу і не примїтив далебі, чи він був там, чи ні.* Верхнеднїпр. у.

Зонарїти, рїю, еш, м. Заболѣть воспаленїемъ мочевого пузыря. *Зонарїс вїл.* Черк. у.

Зопнїяти, нїю, нїш, м. = Зупинити. Кв. Драг. 250.

Зопочїянок, неу, м. = Спочинок. *Чорним очам спанїя нема, ніжжам зопочїнку.* Мл. л. сб. 328.

Зопсїти, сїю, еш, м. Испортитися. *Вїл у мене зопсїв, нема чим і поїхати.* Мїус. окр.

Зопсувати, сую, єш, м. = Зіпсувати. *Зовсім бїсова собака сало зопсувала.* Канев. у. *Доброго корчма не зопсує, а млого і церква не поправить.* Ном. № 3232. См. Залпсувати.

Зопсуватися, суюся, єшся, м. = Зіпсуватися.

Зопхнутъ, нїу, неш, м. = Зіпхнути. *З кроваточки зопхнула.* Чуб. V. 668.

Зоп'ясті(ся), ину(ся), неш(ся), г. = **Зіп'ясти, ся.** Глб. 89. Левиц. I. 103.

Зоп'ягтися, чу́ся, ти́шся, г. Остановитися. *Тоді він зоп'ягтися і не став їти до тію.* Новомоск. у. Як скажеш, щоб він тобі віддав, то нам і зоп'ягтися. НВолын. у.

Зорати, рю, рещ, г. Вспахати. *Зорав приймак-приймаченько зо три десятичини.* Чуб. III. 127.

Зорвати(ся), рву́(ся), рвеш(ся), г. = **Зірвати, ся.** *Що маківку зорув—друга буде, а матінка умре,—я її зашину.* Чуб. V. 439. Як з тілі зорався. Ном. № 3150.

Зорганизуватися, зуюся, ешся, г. Організуватися. *Мое о Христі братіє зорганізувалось у якусь товариство.* К. XII. 27.

Зорніця, ці, ж. = **Зориця.** Козел. у. **Збрешливий, а, в.** = **Зоряний.** Ніч зоржичива та тиха. МВ. I. 141.

Збрешливо, нар. = **Зоряно.** *А на дворі зорешливо та тихо.* Федьк.

Зоріана, ня, ж. Звезда. Ум. **Зорінна, зориночка.** *А мила сидить—як свіча юрить, а дининочка - як зориночка.* Грин. III. 365.

Зоріти, рю, ріш, г. Слідити глазами за кїмъ, смотрѣть пристально. *Так і бія за їм, так і зорить.* Змієв. у. *Зорить праведного зрішній, щоб зігнали тію з світу.* К. Псал. 90. *Чюю зориш на нас очима дико?* К. Іов. 33.

Зоріяця, ці, ж. Звезда. *Оце тобі провідниця—ясна зориця.* Мет. 225.

Зоріти, рію, еш, г. Свѣтитися, свѣтитъ, сіятъ. *Місяць свѣтить, зоря зоріє.* Чуб. V. 474. *Серце моє, зоре моя, де це ти зоріла?* Шевч. 143. См. **Зоряти.**

Зорніця, ці, ж. = **Зіриця.** *Тоді козар од дівки їде, як зїде зорниця.* Чуб. V. 93.

Зорній, я, в. Заревой. *Як літнім ранком зчервоніють хмари над сонечком, що весело встає, ... поети, мов боги, ні нащо не уважають і пісню зорнюю про дольний світ співають.* К. Дз. 214.

Зору́ти. См. **Зринати.**

Зорудувати, дую, еш, г. Справитися, сдѣлать что. *Не зоруде ніяк із Настусиним батьком.* Г. Барв. 448. *Що задумав, то вже зоруде.* Г. Барв. 520.

Зоружитя, жу́, жіш, г. Соорудити. *Уже зоружили зруб.* НВолын. у. *Зоружили чобота.* НВолын. у.

Зорувати, рюю, еш, г. Спати на от-

крытомъ воздухѣ. *Роснутують, хто з чим і відкїл. і куди їде, і де зорювали, і де вода краєц.* Кв. II. 41. *Тіюм у нас товар у полі зорює.* Борз. у. *Отара отирувалась і зорює, і чабати постули.* О. 1862. V. Кух. 34.

Зоря, рі, ж. 1) Звезда. *Чи це тая зоря зїйшла, щоб я додому їйшла? Чи це тая вечірняя, щоб я погуляла?* Грин. III. 198. *Ой ти зоре, моя зоре, зіронько вечірняя.* Лукаш. 161. 2) Заря. *Чи то зоря розсвітає?* Чуб. V. 2. *На зорю займається.* Свѣтаєть. *Уже зоря занялася, вже її сонечко зїйшло.* МВ. II. 110.

Зорявий, а, в. = **Зоряний.** *Зорява стїяла рожєва зорялася.* МВ. (О. 1862. I. 90). *Зоряє небо миготить.* К. (О. 1861. IV. 151).

Зоряво, нар. = **Зоряно.** *На небі зоряво, і золотим сертом підбився молодик угору по над хмарки.* К. Дз. 141.

Зоряний, а, в. 1) Звѣздный. *Ніч місячина, зоряна.* МВ. (О. 1862. III. 53. 2) **Зоряна вода.** *По нар. повѣрью: вода съ тѣкарственной силой для коровы, простоявшая ночь при звѣздахъ. Коли корова дає мало молока (як хто порубе), треба дати їй зоряну воду пити. А ту воду роблють так: ясної ночі ставляють на видності, супроти зірок, дїйницю з водою, то вона повинна простояти всю ніч.* Грин. II. 46, 320.

Зоряніця, ці, ж. Звезда. Ном. № 53, стр. 291.

Зоряно, нар. Мвого звѣздъ. *А зоряно так, що, здається, зорями в вічі сипле.* МВ. (КС. 1902. X. 148).

Зорати, рюю, еш, г. Свѣтитися, сіятъ. *Що то була за дівчина! Зайде в хату, то мов зоря зорє.* Г. Барв. 103, 237. *Там квітки як в боїм раю... зорями в траві зоряють.* К. Дз. 221. *Ой вїдуду на вірку та гляну на зірку,—цю зоря зорє, а вся челядь чуляє.* Грин. III. 61. См. **Зоріти.**

Зорятися, рѣється, г. безл. Показуватися зарѣ. *Там зорятється, займається.* Чуб. III. 475. *Вже й зорятється. Вже сонце—день.* МВ. II. 149. *За дубків моліденьких зорява стїяла рожєва зорялася.* МВ. (О. 1862. I. 90).

Зоряшній, а, в. = **Зоряний.** *Ач яки зоряшнина ніч! Хоч голки збирай.* Староб. у.

Зосібна, нар. Порознь, каждое отдѣльно. *Єсть же і иншою багато, що зробив Ісус, що, коли б писати зосібна, то думаю,*

що й сам світ не помістив би писаних кни. Єв. I. XXI. 25.

Зослати, шлю, шлеш, гл. = Зіслати.

Зосміляти. См. Зосмілювати.

Зосмілятися, люся, лишся, гл. Осміляється, ободритися. *Лосибр, зосмілявшись, увійшов до Пилата.* Єв. Мр. XV. 43. *Я раз ізнов зосмілявся матері натягнути.* Г. Бар. 201.

Зосмілювати, люю, еш, сов. в. зосміляти, лю, лиш, гл. Ободряти, ободряти.— *Кажки мені всю правду, Опанасе,—зосмілювала його майорина.* Г. Барв. 334.

Зоставати(ся), тах(ся), ёш(ся), сов. в. zostати(ся), ну(ся), неш(ся) гл. = Зіставати(ся), зістати(ся). *То був волон, а то не хочеш zostатися конем.* Ном № 1865.— *ногб.* Отставать, отстать отъ кого. *Йди та не гаєш, щоб нас не zostавсь.* Мнж. 129.

Зоставати. См. Зоставляти.

Зоставляти, дяю, еш, сов. в. zostавити, вяю, виш, гл. = Зіставляти, зіставити. *Ляхи-Бутурлака не рубайте, между військом для порядку за яризу військового zostавляйте.* АД. I. 215.

Зостановити, влюб, виш, гл. = Зоставити. *Його сонного будили, не збудили, там його в неволі й зостановили.* АД. I. 127.

Зостанок, нуу, м. = Остановок. *Мабуть ще здужав би на зостанку віку вам зарати.* Гацц. Аб. 65.

Зостарити, рю, риш, гл. = Зістарити. *Синів не женила, дочок не ддавала: зостарило мене, що я заробляла.* Чуб. V. 927.

Зостарітися, ріюся, ешся, гл. Зостарється. Шевч. 101. *Як багато будеш знати, то скоро зостарієшся.* Ном. № 5948. *Вже старі, зостарілися.* Рудч. Ск. I. 210.

Зостати(ся). См. Зоставати(ся).

Збстрах, ху, м. Испугъ. Мнж. 181.

Зострівати, вваю, еш, сов. в. зустріти, ріяю, неш, гл. Встрѣчать, встрѣтити. *Пішла моя дівчинонька понад берегами, та зустріла рибалочок з трьома неводами.* Мет. 18. *Зострів мене козак молоденький, схопив з мене вінок залотенький.* Чуб. III. 170.

Зостріватися, ваяся, ешся, сов. в. зустрітися, рінуся, нешся, гл. Встрѣчаться, зустрітися. *Да піду я селом, улицю, та зустрінуся з молодого дівчиною.* Чуб. V. 154.

Зостріти, рію, еш, гл. Сдѣляється острымъ, болѣе острымъ. *Зима зостріла.* *Зима сдѣлялась болѣе холодною.* Вх. Лем. 420.

Зотглілий, а, е. Истлѣвшій.

Зотління, ня, с. Тлѣніе, истлѣніе.

Моім костям зотління я бажало. К. Іов. 16.

Зотліти, лію, еш, гл. Истлѣть. *Моє біле тіло під найшкоро зотліло.* Гол. I. 196. *Хусточка зотліла.* Мл. л. сб. 277. *Пішла вона (надія) на той світ в преисподню, коли ще й там знайду епокій, зотлівши.* К. Іов. 38.

Зотнути, нў, нѣш, гл. = Зігнути. Шевч. 382. Чуб. III. 270.

Зотнутися, нўся, нѣшся, гл. = Зігнутися. К. Досв. 172.

Зотривати, вваю, еш, гл. Подождать. *За ворітьми я ще довенько зотривала.* МВ. II. 105.

Зотрухнути, ну, неш, гл. = Струхнути. *Там і зотрухла.* Руд. Ск. I. 141.

Зотхати, хаяю, еш, сов. в. зотхнути, нў, нѣш, гл. = Зітхати, зігхнути. *Вийди на мошалу та й зотхни тяженько.* Чуб. III. 117. *Зотхнув до Бога, далі замівд.* Федьк. I. 29.

Зотхнутися, нўся, нѣшся, гл. Вздохнуть. *Кій спитжнуєся, тяженько зітхнуєся: „Чою ти, коню, зотхнешь?“* Грин. III. 237.

Зохабѣти, блю, биш, гл. Оставить, бросить. *Вийшло дівча (жито) жати, не могло то в ручку взяти. Пішло оно до крмливій купувати рукавиці, рукавиці не купило, в полю житю зохабіло.* Гол. I. 339.

Зохматися, маюся, ешся, гл. Пожельать. *Мати собі міркувала, що як піде на розлядини, що її своє, мовляв, тягло, і велика ікона від покійної жінки дітям zostалась, то я й зохмаюсь (заміж).* Г. Барв. 231. *Почула, що чоловік до свата збирається, та й собі зохмаєсь туди ж іти.*

Зохотитися, чуся, тишся, гл. Почувствовать охоту, желаніе. *Харьк. у.* *Зохотися до школи глонець.* Черк. у.

Збчяти, чу, чш, гл. Увидѣть. *На що ж і очі в лобі, коли не зочити кою треба.* МВ. (O. 1862. III. 56, 35).

Зошмарити, рю, риш, гл. Сбросить, скинути. *Зошмар з воза сіно.* Вх. Лем. 421. **Зп... = Сп...**

Зрабувати, бўю, еш, гл. Ограбить. *Ідуть турки на рабунки, зрабують тя молодого.* Чуб. V. 1087. *Зрабували той город, забрали в йому всіх коней.* Опат. 25.

Зрада, ди, ж. Измѣна, вѣроломство. *Чи ти мене вірно любиш, чи на одну зраду?* Мет. 43. *Сестру кликнула (Дідова) на пораду, щоб горе зяєв розказати, Енесву*

олакати зраду. Котл. Ен. I. 35. *Співав він, що любив колись щиро та вірно, а йому зрада стала як несподівано.* МВ. II. 113. Ум. Зрадна, зрадоньна, зрадочна. О. 1862. IV. 30.

Зрадецький, а, в. Измѣнническій. *Зрадецькі речі супротив пана.* Хата. 153.

Зраджати, дяю, еш и враджувати, джую, аш, сов. в. врадїти, джу, дш, и. МВ. II. 62. *Красні миця часто зраджують.* Гол. I. 362. *Часто ходив, вірно любив, з нею женився, вона ж мене зрадила,—я їй не сподївався.* Мет. 86. *Ой Палю, Палю Семене, чи не зрадиш ти мене?* Мафс. (1834), 98.

Зраділля, ля, с. Раств. *Agrimonia Eupatorium.* Шух. I. 21.

Зрадіти. См. Зраджати.

Зрадитися, джуса, дшся, и. 1) *Посовѣтованьшисъ, рѣшитъ. Зрадилися, щоб піти до попа.* О. 1862. VI. 59. 2) *Измѣнить себѣ.* Слово встрѣчено толькo вЪ „Ужинку“ Гатцука (стр. 350. *Ном. № 8772*): *Хоч козани не зрадитися, та череві (?) завадитися.*

Зраділий, а, в. Обрадованійся. *Боже, царю!... токоче їй зрадїле серце.* Мир. Пов. II. 84.

Зрадіти, дію, еш, и. Обрадоватися. *Єв. Мр. XIV. 11. „Вже козак твій назад іде“.* А козачка тому зраділа. Чуб. V. 1171. *Пані зраділа.* МВ. II. 40. *Як вигляділо я вас, так аж зраділо.* Глб. 1.

Зрадітися, діюся, ешся, и. == **Зрадіти.** *Той чоловік зрадівся.* ХС. IV. 16.

Зрадливий, а, в. Измѣнчивий, склонний кЪ взмѣнамъ. *Мое серце зрадливее звичаю не знає.* Мл. л. сб. 312. *Ой хортуну зрадливая, що ж ти виробляєш? Дала серцю зазнатися, з мимим розлучаєш.* Чуб. V. 418.

Зрадливість, вости, ж. Вѣроломность, предательство. К. Кр. 17.

Зрадливо, нар. По-измѣннически. *Месцап, забіни збоку, зрадливо, зо всього наскоку, пустив в Еней камінцем.* Котл. Ен. VI. 76.

Зрадний, а, в и врадній, я, в. == **Зрадливий.** *Гей-гей! не надь, фубалко молоденький, на зрадний гак ні щуки, ні лина.* Г. Арт. (О. 1861, III. 109). *Зрадня ваша рада.* О. 1861. IV. 31.

Зраднець, ка, м. Измѣнникъ, предатель. Чуб. V. 57. *Вибрав Юду Искариотського, що стався зрадником.* Єв. Л. VI. 16.

Зрадниця, ці, ж. Измѣнниця, преда-

тельниця. *Ой ти, дівче, моя зраднице, зрадила мене молодого.* Чуб. V. 410.

Зрадній. См. Зрадний.

Зрадніти, ню, еш, и. == **Зрадіти.** *Небозі сонечко мріється,—воно ж зрадніло, та їй справді втіється.* *Ном. № 6402.*

Зрадоць, два, м. == **Зрадник.** *Плини, плини, майстрова, від кладки до кладки, щоб знала їй пам'ятала, які шевці зрадки.* Чуб. V. 1086.

Зрадувати, дуо, еш, и. Обрадоватъ.

Зрадуватися, дуося, ешся, и. Обрадоватися. *Та зрадується, звеселиться Марусина матінка.* Мет. 146.

Зраз, зу, м. 1) Черенокъ для приввѣки кЪ дереву. Желех. 2) Образецъ; колодка (у сапожниковъ). Желех. Вх. Зн. 22.

Зразя, зраз, ж. м. Кушанье взъ говядины: родъ свернутого битка съ начинкой.

Зразовий, а, в. Образцовий. Желех.

Зразвий, а, в. Къ зравамъ относящійся. (Понесли) зразову до рїзків печінуку. Котл. Ен. II. 9.

Зразок, зк, м. 1) Образецъ, образчикъ, примѣръ. *Перекривля... дочку ї жінку, затягаючи жалібним голосом на зразок жіночого голосіння.* Левц. I. 208. *Показало Чинку, другим на зразок ставити.* Мар. ХРВ. 291. *Маж. 181.* 2) *Узоръ. А ну лишень зразок зніму з мережки, Лебед. у. Покажіть, будьте сорочкаві, ваші шитки, зразки. Мені треба лоскотку вымережити і миттюво пошити.* Г. Барв. 216. 3) *Выкройка.*

Зразу, нар. Сразу, вдругъ; съ самаго начала. *Захоч—ї вродится все зразу.* Котл. Ен. VI. 35. *Ми тільки що наткнулися, він так таки зразу і почав лягати.* *Новомоск. у.*

Зраляти, лю, лиш, и. Вспахати рало.

Зрана, нар. Поутру, съ утра. *По закуткаж зрана до вечора стоять діди.* Левц. I. 42.

Зранити, ню, ниш, и. Изранитъ.

Зранку, зрання, нар. == **Зрана.** *Приходили люди зранку.* Рудч. Ск. II. 168. *Орав жє я зрання до полудни, доки не прийшла на середьнку тула.* Чуб. V. 157.

Зратитися, чуса, тшся, и. 1) *Оволахъ, когда они, будучи въ арїѣ, тянущаясь въ противоположныя стороны: расходятся.* *Зратились воли.* Каменец. у. 2) *Поссоритесь; разойтисъ.* *От зратилися*

ти й не живе з чоловіком, бо він то був, чи мара їх знає. Каменец. у.

Зрахувати, хую, еш, м. 1) Сосчитати. *Найхали купці з Варшави, того коникъ сторчували, ще за його гроші зраховали.* Чуб. V. 782. 2) Разсчитати, сообразити. *Зяркували, зраховали, що з козака буде.* К. Досв. 163. *Твоє зраховане премудре слово.* К. ЦН. 205.

Зрвеструвати, рую, еш, м. Сдѣлати реестр чему.

Зрекатися, каюся, ешся, сов. в. зректися, чуюся, чѣмся, м.—чогб. Отрекатися, отречься отъ; отказываться, отказаться отъ. *Невинности моеї не зречуся.* К. Іов. 57.

Зрѣтисся, чуюся, тишся, м.—Зратисся. *Попереду жили нічого, а далі зрѣтисся, зрѣтисся, що-дня сварка та колотня, та й розійшисся.* Каменец. у. *Ге-ге! уже ся зрѣтили, то шкода і вмовляти.* Каменец. у.

Зречі, чў, чѣш, м. Сказати. Желех.

Зречіся, чўся, чѣшся, м.—Зрѣтисся. Желех.

Зрешілий, а, е. Трухлий. *Дерево зрешіле.* Вх. Лем. 421.

Зрешіти, шію, еш, м. Сдѣлаться трухльмъ. Вх. Лем. 421.

Зривання, ня, с. Срываніе.

Зривати, ваю, еш, сов. в. зірвати, рвў, веш, м. 1) Срывать, сорвать. К. Досв. 57. Рудч. Ск. II. 60. *Квітку зривала, за юлово кіала.* Чуб. III. 303. 2)—бунт. *Поднять бунтъ, возмущеніе. Звели нам під москалів тікати, або звели мѣм з ляхами великий бунт зривати.* Макс. (1849). 76. 3) **Зірвати бини.** Выпречь быковъ взъ яриа. Вх. Зн. 22. 4)—спину, мішні. *Лѣченіе поясниця посредствомъ оттягиванія руками кожи отъ спины.* Мвргор. у. Екатеринбург. у. Слов. Д. Эварн. 5) **Зірвана дорога.** Дорога съ замерзшею на ней грязью, изрѣзанною раньше колесами. НВолын. у.

Зриватися, ваюся, ешся, сов. в. зірватися, рвўся, вешся, м. 1) Срываться, сорваться. *Ой як тая черешенька сама не зірветься, так до мене діточинька сама не пришеться.* Чуб. 2) **Вскакивать, вскоцуть, быстро подняться.** *Зривається ніби куди біти.* МВ. II. 54. *Справді?—покрикне панночка, зриваючись з місця.* МВ. (О. 1862. ПІ. 48). *Встає, зриваясь, пішов з шумом.* Гол. I. 37. **Зриватися на ноги.** *Вскоцять.* Св. Л. 106. 3) **Трогаться, тропуться** съ мѣста, двинуться. *Раз март апріля заав*

у юсті до себе. *Апріль зриваясь їхать возом.* Драг. 16. *Мати було як зірветься хоч на один день куди...* Г. Барв. 62. *Пішла заміж та не так, пішла раз—не заразд, не зірвусь друий раз.* Грвн. III. 357. 4) **Подниматься, подвяться** (о бурѣ и пр.) *Зірвалася шуря буря.* Нп.

Зривки, вок, ж. м. Деревья съ полуснятыми плодами. *Ще нарвала лід (вишень) на зривках—де-не-де зосталось,—поки ту лідку піймаеш.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Зривати, няю, еш, сов. в. во(і)рнути, рнў, нѣш и зривути, ну, неш, м. 1) **Выплывать, выплыть на поверхность воды, вынырять, вынырнуть.** *Уже ж сьому сотому каменю на верх не зринать, а павиному піру на дно не токутъ.* Чуб. V. 607. *Утопленій сам зривув.* Харьк. у. 2) **сов. в. Сприснуть, сорваться, выскользнуть.** *Накинути відьму тїм очкурам,—допіру не втече вона... з очкура не зрине.* Драг. 78. *Колесо зірнуло. Кінь з недоуздка зірнув.* Харьк. г.

Зривнутися, нуса, нешся, м. Хлынуть. *Зривнулася водія з Дунаю, з Дунаю тихого, бережку крутого.* Мет. 294.

Зрштгувати, тую, еш, м. Соорудять. *От, зрштгували байдаки.* Рудч. Ск. II. 28.

Зрїка, ки, ж.—Здрїнка. Вх. Уг.

Зрївна, нар. Ровно? Поровну? *Зрївна, дружбоньку, зрївна, край короваї здрївна.* Год. IV. 329.

Зрївноважнїти, жу, жшш, м. Уравновѣсїти. К. ЦН. 185.

Зрївнати, няю, еш, м. Ср внять. *Зрївнєть землю, покруг дернам.* Шевч. 204. *І з землею зрївняють тебе.* Св. Л. XIX. 44. *Смерть усіх зрївняє.* Харьк.

Зрївнатися, няюся, ешся, м. 1) **Сравниться, сравняться.** *Турчин у воду покотивсь, вода зрївнялася.* Мл. л. сб. 87. 2) **Поровнятися.** *Скоро зрївнявся із ними, заразд поздорокався із тим братом Якимом.* Рудч. Ск. I. 206.

Зрїдка, нар. Рѣдко, не часто, не густо. *Ох і іаю мій, іаю, розсаджений зрїдка.* Чуб. V. 647.

Зрїдно, нар. Урожайно. *Дай тобі, Боже, щоб у полі зрїдно, щоб у полі зрїдно, а у дворі плідно.* Чуб. III. 365.

Зривати. См. Зривувати.

Зрїзна, нар. Отдѣльно.

Зрівні́тися, **ни́ся**, **ни́шся**, *гл.* Отдѣлится, раздѣлится.

Зрѣо́к, **зѣа**, *м.* 1) Обрѣзокъ. НВолын. у. 2) Срѣзь, перерѣзь.

Зрѣува́ти, **зру́ю**, **вш**, *сов. в.* зрѣвати, зрѣжу, **жеш**, *гл.* Срѣзывать, срѣзати. *Іх зрѣзують, як спілий колос в полі.* К. Іов. 54. *Зрѣзую голову, вишму серце.* *Ном. стр.* 303, № 473.

Зрѣ́атися, **зѣаюся**, **вшся**, *гл.* = Зрока-тися.

Зрѣ́лю, **ка**, *с.* = Здрѣнка. Вх. Лем. 421.

Зрѣ́нка, **кв**, *ж.* и зрѣ́нко, **ка**, *с.* = Здрѣнка. Вх. Лем. 421.

Зрѣ́ст, **зрѣ́сту**, *м.* 1) Рость. *Сами краса, чепурная, хорошого зросту.* Мл. п. сб. 203. *На зрѣст.* *Ростомъ.* *Шити на зрѣст.* *Шить такъ, чтобы пошитое годилось и тогда, когда вырастетъ тотъ, для кого шито.* 2) Возрастъ. *З малих літ до великого зросту кохала, лодувала.* ЗОЮР. I. 19. 3) Проросшее зерно, снопы.

Зрѣ́сть, **зростѣ**, *жс.* Знакъ отъ сростанія на стволѣ дерева разрубленнаго мѣста. НВолын. у.

Зрѣ́ти, **зрѣю**, **вш**, *гл.* 1) Зрѣть, созрѣвать. *Пшениця зрѣє на ниві.* Стор. I. 128. *І вітер не віє, сонце не гріє, калина не зрѣє.* *Мет.* 134. 2) Выростать, дѣляться възрѣлымъ. *Ти на літі і Ярина зрѣє.* Шевч. 245.

Зрѣ́ти, **зрю**, **зрши**, *гл.* Видѣть. *Мусить всяк чоловік зрѣти, що недовго тут жити.* Чуб. III. 19.

Зрѣ́б, **зрѣбу**, *м.* 1) Совершенство, исполненіе работы. *Довести до зрѣбу.* *Исполнить, сдѣлать.* *Тоді аж зароблять вони велик спасибі, як доведуть до зрѣбу, до пуття твою роботу.* *Васильк. у.* **Прийня́тися** до зрѣбу. *Прийнятися за дѣло, за исполненіе работы.* *Як приймуться до зрѣбу, у той час отдамо гроші.* *Васильк. у.*

Зрѣ́бити, **зрѣ́ю**, **вш**, *гл.* 1) Сдѣлать, прозвѣстити. *Хата, 164.* *Зроби, милій, золоті удила, щоб я твою коня до води водила.* *Мет.* 112. *Гуси зробили великий крик.* *Грин. II.* 289. — *своімъ бѣгомъ.* *По своєму.* *Не куди й дів ті гроші, а купив дзвін; та вже й тим скридив громаду, що зробив своїмъ богомъ.* *Св. Л.* 287. 2) Повредити кому колдовствомъ. *Чоловік з голду сонце, а дурні брешуть, що це йому зроблено.* 3) — **волю кому́, чий.** *Исполнить чье желаніе.* *Ой чумаченьки, ой ви молоденькі, зробіть мою волю.* *Чуб. V.* 1031. 4) — **лісну.**

Сдѣлать одолженіе. *Велику маску мені зроби, послухай.* *МВ. II.* 112. 5) — **собі смерт.** *Наложить на себя руки.* *Ах волю сама собі смерт зроби, як в бацацві з нею лобом жити.* *Чуб. V.* 117.

Зрѣ́битися, **зрѣ́юся**, **вшся**, *гл.* Сдѣлаться. *Зробився мов несамовитий.* *Котл. Ен. II.* 15. *Усе зробилось, як бажали зсудити.* *Стор. МПр.* 72.

Зрѣ́бка, **кв**, *ж.* **Брати** грѣши на зрѣбну. *Братъ деньгъ подь отработокъ.* *Землі в його нема, — бере гроші на зрѣбу; уперд даеш, а послі він одробля.* *Новомоск. у.* (Залубовск.).

Зрѣ́ляти, **ляю**, **вш**, *гл.* Обрабатывать. *Ой я тобі не наймичка все поле зрѣляти.* *Гол. IV.* 538.

Зрѣ́бок, **бза**, *м.* **Источенный** работою, негодный уже къ работѣ челоуѣкъ. *Желех.*

Зрѣ́да, **зрѣду**, **зроду-звіку**, *нар.* 1) *Вона зрѣда й у церкві не була.* *Мнж.* 104. *Чи був у тебе батько зроду?* *Ном. №* 10505. *Ой я зроду лишенька не знала.* *Чуб. V.* 594. *Зроду я замѣж не піду.* *Лавр.* 155. **Зрѣ́ду-віку.** *Никогда еще.* *Зроду-віку не було такого, а тепер: ось тобі, на!* *Подольск. г.* 2) **Никакъ,** **никогымъ** образомъ. *Такі капосні люде, що мені не можна зроду-звіку на селі адержатись.* *Левиц. Пов.* 348.

Зрѣ́дити, **ся**. *См.* **Зрѣжати**, **ся**,

Зрѣ́ду. *См.* **Зрода.**

Зрѣ́жай, **жѣю**, *м.* **Урожай.** *Зрѣжаю нема, тільки зродила трава шовкова.* *Мет.* 465.

Зрѣ́жати, **жѣю**, **вш**, *сов. в.* **зрѣ́дити**, **джѣу**, **диш**, *гл.* 1) **Рожать**, **родить.** *Так його мати зродила.* *Ном. №* 2918. *Ти учора ізвечора дитя зродила.* *Грин. III.* 273. 2) **Родить**, **уродить.** *Як будуть сестро... люди зрѣжати.* *О.* 1861. *X.* 89. *Прошу ж тебе, не вісти красно, прошу ж тебе, не зрѣди ясно.* *Мет.* 176. *Добра нивонька була: сто кіп жита зродила.* *Чуб. III.* 240.

Зрѣ́жатися, **жѣюся**, **вшся**, *сов. в.* **зрѣ́дитися**, **джѣюся**, **дишся**, *гл.* 1) **Рожать-ся**, **родиться.** 2) **Родиться**, **уродиться.** *Посіяла, мамко, жито, — зродився барвінок.* *Гол. III.* 403.

Зрѣ́зумі́лий, **а**, **е**. **Понятный.** *Левиц. Пов.* 237.

Зрѣ́зумі́лість, **лости**, *жс.* **Понятность.** *Желех.*

Зрѣ́зумі́ло, *нар.* **Понятно.**

Зрѣ́зумі́ння, **ня**, *с.* **Пониманіе.** *Вели-*

коздібно до зрозуміння такою, що буває
таке не од пруждних і розумних. К.
XII. 16.

Зрозуміти, мію, еш, г. Понять. По-
ки, *тес зрозумілици, зоду учинили.* Макс.
(1834), 126. *Ви так записменна говорите,
що в толо не зрозумію.* Котл. НП. 344.

Зрок, ку, м. Зр'яніе. Бог дав угім лю-
дам однаковий зрок. Дещо, 36.

Зроніти. См. Зроняти.

Зроніти, няю, еш, сов. в. зроніти,
нб, виш, г. Давать, дать упасть; терять,
потерять, утратити. Желех. *Ой місе, лі-
соньку, зронив ес красоньку.* Вх. Лем. 421.

Зросити, ся. См. Зрошати, ся.

Зрослівий, а, е. Даючий рость. *Та
принеси три квіточки: ой перую зросли-
вою, а другу сонливаю.* Мет. 1.

Зрослий, а, е. Вырослий. Левч. 10.

Зростає, ня, с. Рость, виростаніе.

Зростає, тваю, еш, сов. в. зростає,
стү, тэш, г. Выростать, вырасти. *Єсть
у мене сестра мениша, без мене зросла.* Мет.
32. *Без частя зросла, а без долі вроди-
лася.* Мет. 80. *При мені вона й зросла, бо
сиротою зосталася малечку.* МВ. II. 19.

Зростає, туюа, тэшя, г. Срастаєсь.
Ой у полі дві тополи докупи зрослися. Чуб.
V. 403.

Зростає, шү, стійш, г. Выростить.
Нехай їм Бог зростить. Ном. № 375. *Як
я тебе зростила, сама себе звеселила.* Чуб.
V. 684.

Зростний, а, е. Взрослий. Левч. 10.

Зрошати, шваю, еш, сов. в. зрошити,
шү, сиш, г. Орошать, оросить. К. Досв.
26. *Дрібненькими слізочками все поле зро-
сила.* Мет. 274. *Пригна він до землі та й
зросив її слізми.* МВ. II. 70.

**Зрошати, шваю, еш, сов. в. зро-
сяться, шюа, сишя, г.** Орошаться, оро-
сяться, обливаться, обліться. *Слізми так
і зрошається.* МВ. I. 57.

Зруб, ба и бу, м. 1) Срубка. *Знайшовся
чоловік, що купив на зруб іай.* Стор. I. 47.
Таже м'ясто, гдѣ срублець лѣсь. Вас.
206. *З литового зруба молоді паростки пу-
стились.* МВ. I. 156. **2)** Срубъ—при по-
стройкѣ, въ погребѣ, колодезѣ и пр. Чуб.
VII. 377. *Як положать зруб на хату...,
то п'ять закладчини.* ХС. III. 41. Kolb.
I. 56. *Був колодязь і такий низький зруб
у ньому.* Грин. II. 338.

Зрубань, ні, ж. Рубка лѣса. Вх. Уг.
242.

Зрубати. См. Зрубувати.

Зрубина, ні, ж. Одна пластина въ
колодезном срубѣ. Харьк. у.

Зрубити, блю, биш, г. Сдѣлать срубъ.
Зрубив хату. НВолын. у.

Зрубувати, бую, еш, сов. в. зрубати,
бваю, еш, г. Срубивать, срубить. *Кожне
дерево зрубують.* Єв. Л. III. 9. *Зрубай, ба-
теньку, високу яворину, збудуй, батеньку,
широку домовину.* Чуб. V. 372.

Зруйнування, ня, с. Разореніе, раз-
рушеніе. Стор. II. 137.

Зруйнувати, ную, еш, г. 1) Разру-
шить, разорить. *Зруйнували Запорозжя.*
Лукаш. 66. *Не зостанеться тут камінь
на каміні, щоб не зруйновано.* Єв. Мр.
XIII. 2. *Зруйновано життя мое на світі.*
К. Іов. 37. 2) Разорить (о потерѣ иму-
щества).

Зруйнуватися, нуюся, ешя, г. 1)
Разрушиться, разориться. *Зруйнувався зо-
всім будинок.* 2) Разориться, потерять иму-
щество. *Пан не зруйнується, як скільки
квіток поля перелітує пустирем.* О. 1862.
IV. 105.

Зрубований, а, з. Обрученный. Вх.
Лем. 421.

Зрунати, таю, еш, г. Испортить,
сдвинуть съ мѣста, почти разрушить. По-
дольск. г.

Зрухнутися, нуся, нѣшя, г. =Зру-
шиться. *З місяця й не зрухнется.* Грин.
II. 310.

Зруч, нар. Изъ руки, рукой держа.
*Хтось буде манувати: коли не зруч, то
наквид.* Ном. № 11971.

Зручати, чаю, еш, г. Поручать.

Зручний, а, е. Ловкій; удобный. Ле-
виц. Пов. 141.

Зручність, ности, ж. Ловкость. Ле-
виц. Пов. 237.

Зручно, нар. Ловко; удобно. Ком. I. 39.

Зрушити, шу, шиш, г. 1) Сдвинуть.
Насилу зрушив з місяця. 2) Тронуть, взвол-
новать. *Дуже батка слова й зрушили.*
МВ. II. 149. 3) Встревожить. *Всю діброву
криличками акрили, голосочком діброву зру-
шили.* Чуб. V. 315.

Зрушитися, шуса, шишя, г. Дрог-
нуть, сдвинуться. *Зрушилася земля*—нар.
повтрѣ, по которому земля при першому
весеннемъ громѣ какъ будто вздрагиваєть.
Зрушилася земля, то тепер усе буде рости.
НВолын. у.

Зручик, ка, м. Въ ловушкахъ для
звѣрей: палочка, толчокъ въ которую со

сторони зб'єря заставляють д'їйствовать ловушку. Шух. I. 236, 237. См. Пасть.

Зрябіти, бію, еш, и. Сд'їлаться рябимъ, пестрымъ. *Пля так зрябіла дуже; хто його зна й що воно.* Канев. у.

Зряджати, дж'аю, еш, сов. в. зрядіти, дж'у, дш, и. 1) Наряжать, нарядити; убирать, убирать. *Що в суботу кісонку чесала, а в неділю юозку зряджала.* Мил. 148. *Не за для тебе ся каминька сажена, а за для тебе діака Гаючка зряжена.* Грин. III. 487. *Влицить шабля козацькая від срібла та золота, зрядив його нам ласкавий як рідного брата.* К. Досв. 154. 2) Снаряжать, снаряжать. *Зрядили його (в дорогу) і він пішов.* Мнж. 74. *Требач синів на чужину зряжати.* МВ. II. 52. *Зряджати молодіж на нове хазайство.* МУЕ. III. 169.

Зрядник, ка, м. Раст. *Gladiolus imbricatus* L. ЗЮЗО. I. 124.

Зрясіти, ш'у, сїш, и. Ус'їять. *Зрясіть на віці коровай, у ніч посадять із віка.* Мет. 164.

Зрятувати, т'юю, еш, и. Спасти. *Зрятуй його!* Греб. 341.

Зряхатися, хаюся, ешся, и. Собраться; сговориться. Мнж. 181. *Свати уже зряхались іти додому.*

Зрячий, а, е. Видящий, зрячий.

Зсаджувати, дж'ую, еш, сов. в. засадити, дж'у, дш, и. 1) Ссаживать, садити, снімать, сніть. *Чоловік тоді його засадив з груші.* Рудч. Ск. 25. 3 хазайства засадити. Разорить. *Миші... нас із хазайства засадять.* Мнж. 66. 2) Сміщати, смістити, увольнять отъ должности, отр'їшити отъ должности. *Громада його (голову) давно б засадила.* О. 1861. VIII. 95. *Глади, царю, бо сей Мазепа тебе з царства засадить* КС. 1882. III. 611. 3) Встаскивать, встащати, взваливать, взвалить. *Узяли його в хату та й засадили на ніч.* Мнж. 95. *Зсадити дерево на віз.* Зміев. у.

Зс'єрця, нар. Разсердившись. *Турн з-серця скрипотів зубами.* Котл. Еп.

Зс'їв'їти, вію, еш, и. Пос'їд'їть. Аф. 262.

Зс'їд'їти, джу, дш, и. Высид'їть, просид'їть. *Мати це й удоуливетка була: було всю нічку зсидити, усе бухикає.* Г. Барв. 61.

Зсіляти, л'аю, еш, сов. в. відсіляти, пл'ю, плеш, и. 1) Ниспосылати, ниспослать. *Моя думка—єсть то ангел од Бога зісланий.* Мл. л. сб. 137. 2) Высылати, выслать, отсылати, отослать. *Стали відову*

старемьку знегажати, на чуже подвірря зіслати. Мет. 347. *Зослав хлопця з хати.* Новомоск. у.

Зсін'їти, нію, ниш, и. Побить до сян'яков. *Зсін'їть її так, що й Божє! Лебед. у.*

Зсін'їти, нію, еш, и. Посин'їть.

Зсінноббжитися, жуся, жишся, и. Пригнувшись об'їдаюкомъ, несчастнымъ. *Зігнувся, зсінноббживсь і почав прохати.* Грин. II. 183.

Зсіпна, пш, ж. Родъ корзины для зерна, стоящей въ амбарѣ: д'їлається съ крышкою въ формѣ большой, сверху расширеной бочки изъ пучковъ соломы, связанныхъ шворками или лыжами. Kolb. I. 59.

Зсіпати, п'аю, еш, сов. в. зсіпати, пл'ю, плеш, и. Ссыпать, ссыпать. *Прому вас, добре дайте, борошно зсіпайте.* Мет. 396. *Хотів у мішок зсіпати.* Кв.

Зсіпатися, п'юся, ешся, сов. в. зсіпатися, п'люся, плешся, и. Ссыпаться, ссыпаться. *Тії брукки зриваються, зсіпаються в п'ляху.* Чуб. I. 130.

Зсіх'їти, х'аю, еш, сов. в. зсіхнути и зсіхти, хну, неш, и. Иссыхать, иссохнуть.

Зсідан'їна, ни, ж. Створожившаяся часть молока, творогъ, образовавшийся при окисаніи молока. Вх. Лем. 421.

Зсід'їти, д'аю, еш, сов. в. зсід'їти, д'аю, деш, и. 1) Возс'їд'їть, возс'їсть. *Як чорт на його зс'їде.* Ном. № 3382. 2) Вставать, встать, сойти (съ лошади, напр.) *Зсісти з коня.*

Зсід'їтися, д'аюся, ешся, сов. в. зсід'їтися, вс'їд'їд'їся, дешся, и. О молоко: скисать, скиснуть, створаживаться, створожиться. *Молоко зсілось.* Г. Барв. 369.

Зсілий, а, е. Скишений (о молоко). *Зсіле молоко.* Вх. Зн. 22.

Зсісти, сш, см. Зсідати, сш.

Зсіс'їувати, кую, еш, сов. в. зсіс'їчити, чу, чш, и. 1) Сосекаивать, соскочить. *Жінка... так з печі і зсочила.* Ном. № 4007. *Стоничиха зскакує з ліжка.* Стор. II. 241. 2) Всекаивать, вскочить. *Зсочил на драбину.*

Зсіл'їнути, ну, неш, и. Исчезнуть, пропасть. *Бодай налю зсмі!* Ном. № 3781.

Зсімут'їти, нію, еш, и. Опечалиться. *Чого так зсімут'їла?* Чуб. III. 121.

Зсібувати, зую, еш, сов. в. зсібути, ну, неш, и. Сдвигать, сдвнгути. *Давай зсовувати з себе пояс.* ЗЮОР. I. 247.

Зсібуватися, вуюся, ешся, сов. в.

зв'януть, пуса, нешся, и. Сдвигаться, сдвинуться. З глуду зсунуться. Рехнутья. *Стара з глуду зсунулася, моя собака з соломки.* *Ном. № 6332.*

Зсохнути и **зсохти.** См. **Зсихати.**

Зсо́ду, нар. = **Зісоду.** *Накладам стіжок зсоду широкий.* Чуб. III. 465.

Зста́рити, рю, рип, и. Состарить. *Нужда мене зстарила і зв'ялила.* МВ. I. 30.

Зста́рити(ся), рію(ся), еш(ся), и. Состариться. *Зстаріли ви, немко!* МВ. II. 15. *І зстаріся воюючи, по корчмах ночуючи.* *Ном. № 1700.*

Зстарода́вна, нар. Издревле.

Зступі́тися, п'яся, ешся, сов. в. **зступі́тися,** п'яся, пишся, и. 1) Сходиться, сойтися вмѣстѣ, сближаться, сближаться. *Передні... зступакаться ближче один до одного.* Мир ХРВ. 262. 2) Осѣдать, осѣсть, сойтися, сдвинуться. *Зступилася хата.* Канев. у. *Войшов Іван до Остапа в гріб і слідком за ним земля зступилася.* Грин. I. 288. 3) Сжиматься, сжаться. *Як зступляється черевики, то ще й кісні будуть.* Канев. у.

Зсува́ти, ваю, еш, и. = **Зсовувати.**

Зсува́тися, ваюся, ешся, и. = **Зсовуватися.**

Зсува́ти. См. **Зсовувати.**

Зсу́кувати, кую, еш, сов. в. **зсу́кати,** каю, еш, и. Ссучивать, ссучить. *Зсукав мотузок.* Чуб. I. 162.—*свичу.* Сдѣлать свѣчу (изъ воску). *Зсуками свічку із ярою воску.* Чуб. I. 162. *А ще раніше пан Василько встав, три свічки зсукав.* Чуб. III. 285.

Зсукува́ти, тію, еш, и. Сдѣлаться сучковатымъ. Аф. 462.

Зсу́нути, ся. См. **Зсовувати, ся.**

Зсу́рбити, п'яю, пиш, и. Сжѣнать различнаго рода зерновой хлѣбъ. *Зсурутив мішок пшениці та кукурузи та й змол.* Мис. опр.

Зсу́рбити, нію, еш, и. Стенить. *Вже гарненько зсурутіло.* О. 1862. IV. 104.

Зсуші́ти, ш'у, пиш, и. 1) Высушить. *Зсушу я ще трохи яід на зіму.* 2) Изсушить. *Певірна дружина зв'ялила, зсушила.* Мет. 260.

Зсуші́тися, ш'ся, пишся, и. 1) Высушиться. *Чи вже зсушили груди?* 2) Изсушиться. *Зсушилася, зв'ялилася, як нитка тоненька.* Чуб. III. 168.

Зт... См. **Ст...**

Зуб, ба, м. 1) Зубъ. *Добрі ті зуби, що кіслъ жууть.* *Посл. А вона тільки*

зуби зітіла. МВ. II. 38. *Адам ззів килічку, а в нас осома на зубак.* *Ном. № 125.* *Взяти на зуби ногѣ.* *Злословить о комъ.* *Вас щось на зуби взяли.* 2) Зубъ — часть снаряда: зубецъ, колеса, валька для катанья бѣля, зубъ бороны, рала и пр. МУЕ. III. 17. Шух. I, 154, 228. Чуб. VII. 400. 3) **Вівчі зуби.** Название рода писанки. КС. 1891. VI. 379. 4) Родъ пѣсни. Маркев. 34. *Сопіла зуба затинала.* Котл. Ен. I. 19. Ум. **Зубки.**

Зуба́нь, на́, м. Человѣкъ съ большими выдающимися зубами. Черк. у.

Зуба́тий, а, е. Зубастый. *З себе худий, жовтий, очі ажкуваті, зубатий такий.* МВ. II. 191.

Зубба́, дя, ж. Узда. Угор.

Зубба́ти, ля, пиш, и. Внзудывать. Угор.

Зубе́ць, бца́, м. 1) Зубецъ — какъ фигура и какъ часть снаряда (напр. зубці у граблях. Шух. I. 166); сдѣланный изъ матеріи и пр. какъ украшеніе одежды. Шух. I. 122. Гол. Од. 56. 2) Зубокъ, часть часной луковичи, распадающейся на части. МУЕ. III. 39. 3) мн. зубці. Кушанье изъ очищенныхъ зеренъ ячменя — сваренныхъ или поджаренныхъ. Чуб. VII. 440. Маркев. 153. *На закуску куліи і кашу, лемішку, зубці, пуртю, квашу.* Котл. Ен. I. 18. Ум. **Зубчин.**

Зубки, ка, м. Ум. отъ зуб.

Зуби́ло, дя, с. Остроконечный молотокъ, которымъ рубятъ желѣзо кузнецы. НВолын. у. Грин. II. 3.

Зубі́ч, нар. = **Увбіч.** НВолын. у.

Зуби́в, ки, ж. Порода лука съ маленькими продолговатыми луковичками. Вас. 203.

Зуби́й, а, в. Зубной. *Приміла вже до кости моя кожа, зостався я із яслами зубники.* К. Іов. 42.

Зубо́ватий, а, е. О картофели, фасолѣ: недоваренная, еще твердая. *Квасоля ще не вкитіла, ще зубовата.* Черниг. у.

Зубо́вий, а, е. 1) = **Зубний.** *Святий Антонію, зубовий цілителью, поможи мені.* Чуб. I. 125. 2) — часний. Обыкновенный чеснокъ съ луковичей, распадающейся на зубки. Вас. 203.

Зуббо́жений, а, е. Приведенный въ бѣдность, сдѣланный бѣднымъ. *Коми ми зійдемося знову на сій зубоженой землі?* Шевч. 383.

Зуббо́жити, жу, пиш, и. Обѣднить, привести въ обѣднѣніе.

Зуббо́житися, жуся, пишся, и. Обѣд-

нѣть. *Зубожився так, що нічого не має.*
Рудч. Ск. II. 202.

Зубожіння, ня, с. Об'єдн'єннє. Желєх.

Зубожіти, жію, еш, г. Об'єднѣть. *Чи я ж сьогодні всиротіла? Чи се тепер тільки зубожіла.* МВ. II. 105.

Зубок, бкѣ, м. = **Зубець 1** и **2.** *На-
ступив на зубки в граблѣх.* Грин. II. 207.
Зубки в ритках. МУЕ. III. 20.

Зуббча, нар. Искоса. *Гляне зубоча.*
Сосниц. у. Слов. Д. Эварн.

Зуббчистий, а, е. = **Згбристий.**

Зубр, рв, м. Зубрь. Вх. Пч. II. 5.

Зубр'овий, а, е. Зубровый. *Друга тру-
бонька та мідяная, третя трубонька та
зуброва.* Гол. II. 61.

Зубрѣ, рѣти, с. Зубренокъ. Вх. Пч.
II. 5.

Зубцьований, а, е. Имѣющій зубча-
тый орнаментъ.

Зубчастий, зубчатий, а, е. Зубчатый.
*Під прозорчатою, чистою як слюза водою,
зеленіло якесь багвинія зубчатге, тонесень-
ке, дрібне.* Левци. I. 63. *Зубчасті стіни.*
Левци. Пов. 165. *Зубчастий проділя.* Осо-
бий проборъ прв причаскѣ дѣвущекъ въ
колониини. Чуб. VII. 423.

Зубчик, ка, м. Ум. отъ зубецъ.

Зуверіти, рію, еш, г. *Покоробиться.*
Зуверіли дощук. Вх. Лем. 421.

Зугарний, а, е. Способний, мастеръ.
*А ми доженемо.—Зугарні! Запнуається у
своїх полах та й попадаєте.* Мир. Пов. I.
149. *Зугарний теревені правити.*

Зуглѣдіти, джу, диш, г. *Замѣтити,
подмѣтити.*

Зужиткувати, кую, еш, г. *Потре-
бити, израсходовать.* Подольск. г.

Зужмом, нар. = **Жужмом.** *Коло її зу-
стина зужмом лежить.* Подольск. г.
*Поночі крало та зужмом усе в коморі й
забрало.* Черк. у. *Нащо отак зужмом
неси вір'овку?* Черк. у.

Зужувати, жую, еш, сов. в. **зужити,
зужу, виш, г.** *Суживати, сужити.* *То шир-
ить їм, то зужує гриниці.* К. Іов. 27.

Зуздріти, дрю, риш, м. *Увидѣть,
узрѣть.* *Стрїлець такий, що аби зуздрів на
око, то вже й його.* ЗОЮР. II. 203. *Щу-
кати меш—не зуздриши мене оком.* К. Іов. 16.

Зуздрітися, рюся, ришея, г. *Оглянуть-
ся, осомтрѣться.* Лубен. у. (В. Леонтов.).

Зузїти. См. **Зужувати.**

Зузуліна, ни, ж. = **Зовуля.** *Закувала
зузуліна в саду на паду.* Мил. 137.

Зузуля, лі, ж. и пр. = **Зовуля** и пр.

Зукрасїти. См. **Зукрашати.**

Зукрашати, шю, еш, сов. в. **зукра-
сїти, шу, еш, м.** *Украшати, украсить.*
*Воки його любили, моя жертву ідолюську
квітками зукрашали.* К. МВ. III. 257.
Султанські зукрашені кіосками саду. К.
ПС. 126.

Зумати, маю, еш, г. *Сойти съ ума.*
Вх. Зп. 22.

Зумисно, нар. Умышленно, нарочно.
*Всі гори були ніби зумисне заквітчані зе-
леним деревом.* Левци. Пов. 4.

Зумїтися. См. **Зумлятися.**

Зумїти, мію, еш, г. *Съ ума сойти.*
Чи ти зумїла, чи бурману найлася? Киев.
Подольск. г.

Зумїти, мію, еш, г. *Сумѣть.* *Як зу-
міла, так і спїла.* Ном. № 1054.

Зумїтися, міюся, мієся, г. 1) = **Зу-
міти.** *А щоб ти зумїлася!* Ковел. у. 2)
Поразитися, взумитися. *Дівчина зумїлася,
де доля подїлася.* Чуб. V. 119.

Зумлятися, ляюся, ешея, сов. в. **зу-
мїтися, мляюся, мїшея, г.** *Изумлятися,
изумитися, поразитися.* *Зумлялися усі ве-
личчєм Божим.* Ев. Л. IX. 43. *Зумїлася ж
я!* МВ. II. 124. *Йосип зумисся, що Хри-
стос народився.* Грин. III. 33.

Зумогтї, мбжу, жеш, г. = **Змогти.**
Я би так не зумї жити на світі. Федьк.

Зумрати, рѣю, еш, г. *Сѣсть, уплєсть.*
Так цілою хлїба і зумрав. Козелецк. у.
Слов. Д. Эварн.

Зумствувати, вую, еш, г. *Придумати.*
Я б зумствували, як робити. Змїєв. у.

Зупїятити, ячу, тиш, г. *Сдѣлати
упїятомъ.* К. ПС. 139.

Зуноватися, нуюся, ешея, г. *Надо-
ѣсть, опротивѣть.* Вх. Лем. 421.

Зупїя, ну, м. *Удержѣ.* *Гуля собі—
нема йому на світі зупїну.* О. 1862. VIII.
54. *Зупїну не було їй ходї кривавїй.* К.
Псал. 181.

Зупинїти, ся. См. **Зупиняти, ся.**

Зупинїка, ка, ж. 1) *Остановка.* 2) *Знагъ
преп'явання.* Ном. № 11807.

Зупиняти, пїю, еш, сов. в. **зупи-
нїти, нїю, ниш, г.** *Остановлювати, оста-
новити, удерживати, удержати.* *Да гуляла,
гуляла, мати не спинала, да тепер зупи-
нила.* Чуб. V. 542. *Підбїли до його і зу-
пинили коня.* Стор. МПр. 52.

Зупинятися, пїюся, ешея, сов. в.
зупинїтися, нїюся, нишея, г. *Оста-
навлюватися, остановитися, удержуватися,
удержатися.* *Такий бенкет задали, що аж*

до неба дим пішов та на землі зупинися.
Рудч. Св. II. 85.

Зупівний, а, в. Полный. Треба, ка-
жуть, ізозвати зуповну раду, щоб і війсь-
ко з Запорожжя було на раді. К. ЧР. 26.

Зурвочний, а, в. Непрочный, шат-
кій. Слово сумнительное, встрѣченное лишь
въ піснѣ о Саввѣ Чаломѣ, видимо под-
правленою кѣмъ-то и нанечатанной въ
„Запорожской Старинѣ“ Срезневскаго: *Хоч
спісаний, не спісаний, пани кажуть, Сава,
да недобра, зурвочна стала його слава.*
(Часть I, стр. 63).

Зуритити, чу, тиш, г.—собі коб.
Почувствовать къ кому отвращеніе. Шух.
I. 45.

Зурка, кв, ж. Раст. Synoglossum. Xv.
Щ. I. 9.

Зурбчення, ня, с. Сглазь. Гол. III. 4.

Зурбчати, чу, чиш, г. Сглазить. *Дів-
чатам ідуться иноді вмиватися з помий-
ничі, щоб хто не зурочив.* Грин. II. 31.
Лише око зурочило наше щастя. О. 1862.
VIII. 21.

Зусілля, ля, с. Подвигъ, усилие. Тіль-
ки святий Бог наших не забуває: на ве-
лікі зусілля, на відповіддя держав. Макс.

Зусім, нар. Совсѣмъ. *Нехай, нехай,—
та й зусім занехай.* Ном. № 11011.

Зуски, нар.—Дзуски.

Зуснитися, плюся, пняся, г. Встрѣ-
тяться. Змiev. y.

Зусніт, нар. Назадъ, вспяты. *Оце пля-
ли ми до острова Чортюмком, а тепе-
реньки зусніт Підтільною.* Екатериносл. y.
Слов. Д. Эварн.

Зусніти, пію, еш, г. Встрѣтити. *Ми
першого очима зусніли Чайченка.* МВ. II.
95. *І не чулась, як зусніли дніпрові дівча-
та.* Шевч. 359.

**Зустрівати, вію, еш, сов. в. зустріти,
рину, неш, г.** Встрѣчати, встрѣтити. *Не
зможу ч на степах чвалати, будуть мене
воєки-стреманці зустрівати.* Мет. 444. *Зу-
стрів його один чоловік з ірода.* Ев. Л.
VIII. 27.

**Зустріватися, віюся, ешся, сов. п.
взустрітися, нуся, нешся, г.** Встрѣчаться,
встрѣтяться. *Прощай, розуме, як з гурі-
кою зустрівся.* Ном. № 11468. *Думав, доля
зуспірється, спіткалося горе.* Шевч. 38.

Зустріч, ці, ж. Встрѣча. *Ой поїзав
козаченьку до свого двора, виїхала йому на
зустріч сама мениша світь.* Чуб. V. 769.

Зустрічатися, чаю, еш, г.—Зустрівати.

Зустрічатися, чаюся, ешся, г.—Зу-
стріватися.

Зустрічний, а, в. Встрѣчный. *А зу-
стрічний каже: як же ми розійдемося, ко-
ли містонок узенький?* Кв. II. 40.

Зух, ха, м. Молодець, молодчина,
удалець. *Дали мені капелюх, уже тепер
воляк зух.* Гол. I. 143.

Зухвальный, а, в. Дерзкій.

Зухвальство, ва, с. Дерзость, наг-
лость. Стор. МПр. 82.

Зуховатий, а, в. Молодецкий, хватский.
*Над річкою стоїть хата, там дівчина
зуховата.* Мл. л. сб. 324. *Гуляй, доно,
ізводи хлопців, но вибїрай все молодій;* чи
убийчи чи багатій, аби був зуховатій.
Чуб. V. 685.

**Зучати, чаю, еш, сов. в. зучати, чу,
чиш, г.** Приучати, приучить. *Зучай дити-
ну чистенько коло себе ходити. Ви його не
зучайте хурити.* Константиногр. y.

**Зучатися, чаюся, ешся, сов. в. зучи-
тися, чуся, чишся, г.** Приучаться, при-
учиться. *Во під батьковськими крильми я
зучивсь до бою.* К. МВ. III. 246.

Зцаніти, пію, еш, г. Глупимъ сдѣ-
ляться, одурѣти (какъ козелъ) Желех.

**Зціджувати, жую, еш, сов. в. зці-
дити, джу, дши, г.** Отцѣжывать, отцѣ-
дить, сливать, слить (напр., настойку съ
ягодъ).

Зцілення, ня, с. 1) Соединеніе въ од-
но цѣлоє. 2) Исцѣленіе. *Исцїлення душі
і тілес.* Чуб. I. 165.

Зціляти, ся. См. Зціляти, ся.

Зціляти, лію, еш, г. Остаться въ цѣ-
ломъ видѣ, остаться цѣлымъ. Черк. y.

Зцілющай, а, в. Цѣлебный, цѣлитель-
ный. *Як зцілющій вітер від димин подіше,
хворі мої лоні мїчу заколише.* Щог. Сл. 6.
Зцілюща й живуща вода. Мертвая и живая
вода (въ сказкахъ). *Набрала води зцілющої,
попорськала,—так лежить зовсім так, як
чоловік, тільки неживий. Набрала вона жи-
вущої води, дала йому в рот,—він і ожив.*
ЗОЮР. II. 56. См. Цілющій.

**Зціляти, лію, еш, сов. в. зціляти,
лїю, лїш, г.** 1) Дѣляти, сдѣляти цѣлымъ,
соединити въ одно цѣлоє. Черк. y. НВол.
y. *Ти розбила, а я зцілю.* 2) Исцѣляти,
исцѣляти. *Мали силу зціляти недуги.* Ев.
Мр. III. 15.

**Зцілятися, ліюся, ешся, сов. в. зці-
литися, лїюся, лїшся, г.** 1) Соединяться
въ одно цѣлоє; сростатися, срастися.
Взяв ту воду, помазав нею шматки ца-

ренка, — вони їй зцімались. Рудч. Ск. I. 128.

2) Исцѣляться, исцѣлиться. Почула вона в тілі, що зцімлась від недуги. Ев. Мр. V. 29.

Зціпяти. См. Зціплювати.

Зціп'яти, пію, еш, м. Оп'яне́ть, одере-не́ть. *Зціп мов пень.* Млак. 84.

Зціплювати, плюю, еш, сов. в. зціп'яти, плю, пиш, м. — з'уба, р'уку. Стискать, стиснуть, сжмать, сжать.

Зцүпяти. См. Здуплювати.

Зцүплювати, плюю, еш, сов. в. зцүп'яти, плю, пиш, м. Стаскивать, стащить, стянуть. *Зцүпити з печі.* Г. Арт. (О. 1861. III. 111).

Зцуратися, р'аюся, ешся, м. — Віддуратися. *Зцуралась роду як чуми.* Мкр. I'. 46.

Зцяцькувати, к'ую, еш, м. Украсить, напр. украсить орнаментировкой. *Лушні мережані, колеса штурно позиточувані, ярма зяцьковані, як на відданню у дівки сорочка.* Г. Барв. 137.

Зч'алити, лю, лиц, м. Соединить, связать. Харьк. у.

Зчарувати, р'ую, еш, м. Околдовать. *Треба брата зчарувати.* Гол. I. 207. *Вона ж мене зчарувала.* Рудан. I. 18.

Зч'аста, нар. Часто. *Щоб, ти в мене, динько, зч'аста не бувала.* Гол. I. 195.

Зч'євати, в'аю, еш, сов. в. зч'єнути, ну, неш, м. Исчезать, исчезнуть. *Марко повернув у щипиню і зч'єз за кущами.* Стор. МПр. 125.

Зчеп'яти, ся. См. Зціплювати, ся.

Зчепур'яти, р'ю, р'иш, м. Убрать красиво, украсить. *Обмазали хату, зчепурили так, як молодю.* Г. Барв. 249.

Зчервоніти, нію, еш, м. Покраси́ть. *Що слово Улита промовить, так і зчервоніє.* Г. Барв. 217. *Як літнім ранком зчервоніють змари над сонечком, що весело встает.* К. Дз. 214.

Зчєсати. См. Зцісувати.

Зчин'яти, ся. См. Зчиняти, ся.

Зчин'яти, н'аю, еш, сов. в. зчин'яти, н'ю, пиш, м. Д'єлать, сд'єлать, производить, произвести, совершать, совершить. *Всіх козаків поїла, кормила, по Івасю Вдовиченку похорон і весілля зчинила.* Мет. 424. — б'учу. Поднять шумъ.

Зчин'ятися, н'аюся, ешся, сов. в. зчин'ятися, н'юся, пишся, м. Происходить, производиться, совершается, поднимается.

Зчїст'яти. См. Зчичати.

Зчїст'єток, т'єа, м. Посл'єдъ у родившій

корови. *Як корова отелиться, озми зчїст'єток, закопай.* Миж. 156.

Зчичати, щ'аю, еш, сов. в. зчїст'яти, зчїщу, стиш, м. Счищать, счищать.

Зціплювати, люю, еш, сов. в. зчеп'яти, плюб, пиш, м. 1) Сд'єлать, сд'єлать. 2) — р'уку з рунюю. Взятися за руки. *Ручку з рунюю зчепивши, пішли із церкви молоді.* Мкр. Н. 37.

Зціплюватися, лююся, ешся, сов. в. зчеп'ятися, плюб'ся, пишся, м. Сд'єл'ятися, сд'єл'яться.

Зчїсувати, с'ую, еш, сов. в. зчєсати, зчєш'у, шєш, м. 1) Расчесывать, расчесать. *Йди, сину, додомонку, змило, зчєшу тобі головоньку.* Чуб. V. 937. 2) Орубить. *Нема вже шаблі, що не одну татарську голову зчєсала.* Стор. I. 15.

Зчорніти, н'ію, еш, м. Почерн'єть. *Зчорнів я, змарнів я, по полю ходячи.* Гол. I. 247.

Зч'єдох, нар. С'ь избыткомъ.

Зчудуватися, д'у'єся, ешся, м. Удивитися.

Зшивати, в'аю, еш, сов. в. зш'яти, зш'їю, зш'єш, м. Сшивать, шить. *Зшивали лантухи на суккарі.* Стор. МПр. 126.

Зш'єл'ити, лю, пиш, м. — г'уби. Выпя-тить, зсав'ь в'ь одну точку. *Та ще й туби зш'єл'ить, келкувать би то, брудний, з стар'юї лодини.* Сим.

Зш'яти. См. Зшивати.

Зш'їток, т'ку, м. Тетрадь. Желех.

Зш'їбратити, таю, еш, м. Смастерить, сд'єлать. *„А ну лишень“, каже, „свої лш'їт'єварі, або там сукно“ (він і кравецьке діло вмів) і зш'їрота (святину або кожу).* Сим. 199.

Зшукати. См. Зшукувати.

Зшукатися, к'аюся, ешся, м. Хвалитися, начать вєсать. *Зшукалася с'євондні заплоч'ї—нема, а знаю добре, що була.* Харьк.

Зш'укувати, к'ую, еш, сов. в. зшукати, к'аю еш, м. Отыскивать, отыскать предметы, находящєеся в разных м'єстах. Аф. 463. *Зшукую овець, що пасути порозуб'ювалами.*

Зшумати, маю, еш, м. зшумувати, м'ю, еш, м. Собрать и'єну при кив'єнні. Вх. Зн. 22.

Зюбрїй в Зябрїй, р'ія, м. Раст. — Жабрїй. Вх. Пч. I. 10. Шух. I. 21.

Зюбник, в'а, м. Раст. *Lycopus esgoraceus* L. ЗЮЗО. I. 127.

Зюзя, зі, ж. 1) Д'єтск.: букашка и вообщє все крошечное. О. 1861. VIII. 8. 2) ? *Змерь, як зюзя. П'аний, як зюзя.*

Зюрати, рю, рш, л. = Дююрати.

Зюртуватися, туюся, ешся, л. = Зюртуватися. На дворі зюртувались і на щось дивились, до сіней як хмара ринути, топляється, гукають, Харитину, ось беседу й молодих лякають. Мкр. Н. 26.

Зяб, би. Пахоть на зиму, поле, вспаханное осенью подь яровой хлѣбъ. На зяб орати, Вас. 196. Скільки ви запорамі поля торік?—Всім десятии толоки та всім на зяб на овес. Г. Барв. 306.

Зябля, лі, ж. = Зяб.

Зябра, бер, ж. мн. 1) Жабры. 2) Крючя в осях. Шух. I. 223.

Зябрій. См. Зюбрій.

Зява, ви, ж. Явленіє.

Зяви, вів, м. мн. = Зябра. Вх. Пч. I. 14. См. Зів 2.

Зявѣтися. См. Зявлятися.

Зявлятися, вляюся, вшся, сов. в. з'явѣтися, вляюся, вшся, л. Являється, явиться. Грнн. III. 53. Там, де його ніхто не сподівався, там він з'являвся. КС. 1882. X. 185. Нова рада, нова рада світу ся з'явила. Чуб. III. 328. Перед четьманом козаки з'явилися. К. МВ. II. 139.

З'яувати, зую, еш, сов. в. з'явѣти, з'яжѣ, жеш, л. = Зв'яувати, зв'язати. З'язала стопі зо два та й кинула. Харьк. З'язувати б уже це, та нема мотузків. Харьк.

З'язуватися, зуюся, ешся, сов. в.

з'язатися, з'язжѣся, жешся, л. = Зв'язуватися, зв'язатися. Харьк.

З'ясирити, рю, рш, л. Взять въ неволю, въ плѣнь. А я з'ясирю панну. К. ПС. 112.

З'яструбіти, бію, еш, л. Сдѣляється подобнимъ ястребу. Коли сова з'яструбіє, то вище сокожа літає. Ном. № 4225.

З'ясувати, сѣю, еш, л. Выяснить, обнародить. Не сміє я вам, що думає, з'ясувати. К. Іов. 70.

Зятецько, ка и зятечок, чка, м. Ум. отъ зять.

Зяти, зяю, еш, л. = Зяяти. Вх. Лем. 421.

Зятів, тева, ве. Зятець. Ужє і христиться і молиться, що вирвалась із рук зятевих. Рудч. Ск. I. 181.

Зятній, я, е. Приналежащій зятю. Прибулося теці зятній діти колихати. Ном. № 4910.

Зять, тя, м. Зять. Хвали, мати, того зятя, що я полюбила. Мет. 72. Ум. Зятецько, зятечок. Я ж тобі, зятецьку, рідная свість. Грнн. III. 485.

Зятецько, ка, м. Ласк. отъ зять. Укрійсь, зятецьку, укрійсь та на негоді не мочись. Грнн. III. 498.

Зяяти, зяю, еш, л. Зіять. Щоб тобі так рот зляв, як ото двері зяють. (Як хто не зачинить дверей).

И

Ива, ви, ж. Ива. *Salix Caprea* L. ЗЮЗО. I. 134.

Иверень, рня, м. 1) Щепка, отрубленая поперегъ дерева. Канев. у. *В однім селі рубаютъ, а в другім иверні літають.* (Загадка: *дзвін*). Грвн. II. 310. 2) Комокъ земли, вылетаюцій ізъ подъ коняте скачущей лошади. См. **Виверень**.

Иверь, ря, м. Зарубка поперегъ дерева. НВолын. у.

Ивина, ни, ж. Одно дерево иви. Кролевец. у.

Ивйлга, гв, ж. Раст. омеда бѣлая. *Viscum album* L. ЗЮЗО. I. 141.

Ивка, вк, ж. 1) Пт. = **Евна**. Вх. Пч. II. 14.

Идол, ла, м. 1) Идолъ. Шевч. 603. 2) Чортъ. Ув. **Идоляна**. *Так і завуя уюру той идоляка.* Грнн. II. 12.

Идолів, лова, ве. Идолу принадлежащій. Бранное слово. *А, идиолового сина дитино, якого наробила!*

Идолопоклонство, ва, с. Идолопоклонство. К. Бай. 150.

Идольство, ва, с. = **Идолопоклонство**. К. ПС. 130. *Идольство борола наша віра.* К. МБ. XI. 145.

Идольський, а, е. Идольскій, языческій. *В римській идольській землі.* Шевч. 602.

Идоляка, кв, м. Ув. отъ Идол.

Ижиця, ці, ж. Названіе буквы V. **Ижицю** прописати. *Высѣчь. Треба б йому ижицю прописати.* Ном. № 13637.

Ижавка, кв, ж. 1) Икотка. Ном. № 13390. 2) Раст. *Berteroa incana*. Dec. ЗЮЗО. I. 114. Ум. **Ижавочна**. ЕЗ. V. 191.

Икати, каю, еш, одн. в. **икнѹти, нѹ, нѹш, л.** Икати, икнѹть.

Икѹтися, икѹється, одн. в. **икнѹтися, икнѹється, л.** безл. **Икѹтися, икнѹтися.**

Як важно икається, так хтось судить. Грнн. II. 313. *Не легенько икалось тому, кого вони хвалили.* Левич. I. 474. *Хай їй легенько икнѹється.* Г. Барв. 210.

Илѹць, ильцѹ, м. = **Ивка 2**, *Equisetum arvense*. Вх. Пч. II. 31.

Илкѹй, ѹ, ѹ. 1) О маслѣ: прогорѣклій. *Не покуштувала масла, як кутувала, а воно илкѹ.* Харьк. г. 2) О целокѣ: ѣдкій. Константиногр. у.

Имберѣць, рцю, м. Ум. отъ **имберь**.

Имберь, рю, м. Имбирь. *Положила туди ячюк, имберю, бобків.* Ум. **Имберѣць.** *Намочу горілки у зеленій пляшці з имберцем і з перцем, з своїм щирим серцем.* Нп.

Импет, тѹ, м. Стремительность, сила, натискъ. *Аби нам битий илях переп ятити і перши импет ляцький зупинити.* К. ЦН. 242. *Яким импетом їй до свою пхнує?* Г. Барв. 543.

Инак, нар. Иначе. *З почину свѣта було якось инак.* Рудч. Св. I. 130.

Инакий, а, е. Иной. *В такых і инаких розмовах проїхали вони день і друшій.* Св. Л. 305.

Инако, нар. = **Инак**. *Не можна инако.* МВ. II. 103.

Инаковий, а, е. = **Инакий**. *Єсть речі, що в однім місці таке для лх мення, а в друшій инакове.* О. 1862. I. 70.

Инаково, нар. = **Инак**. *Трошки инаково розказано.* Ном. № 12251.

Инакше, нар. = **Инак**. *Инакше не можна.* Рудч. Ск. I. 126.

Инакший, а, е. Иной. *Зовсім инакша сцена.* Левич. Пов. 249.

Иначѣ, нар. = **Инак**. *Дяче, не буде иначѣ.* Ном. № 1070.

Иначий, а, е. = **Ичій**. *Треба иначий купити хамут, бо сей тїсний коневі. Що*

все тута не по нашому, що все тута по
аначому. Грин. III. 493.

Ивбирець, рцю, м. Ум. отъ ивбѣрь.

Ивбирѣвка, кн, ж. Ивбирная на
стойба.

Ивбѣрь, рю, м. = Имбер. Ум. Ивбѣ-
рець.

Инде, нар. Въ иное, въ другое мѣсто,
въ другомъ мѣстѣ. *Ходім, ринде, куди
инде, там нас не знатимуть та й риндею
не зватимуть.* Лебед. у. *Хто не взодить
в кошару дверима, а перелазить де инде,
той злодій.* Єв. I. X. 1. В Жаботині ро-
дилася, инде не привикну. Чуб. III. 137.

Инджибаба, бн, ж. Баба-яга. Угор.

Индѣя, ка, м. Индюкъ, индѣйскій
пѣтухъ. *Ходить, як индик перелазівський.*
Ном. *Посип индикам, гусям дай.* Шевч.
132. *Надувся, як индик.* Котл. Ен. II. 35.

Индѣча, чѣти, индѣченя, нѣти, с.
Птенець-индюкъ. *Та пропив чоловік инди-
ка, а жінка индикунку й индѣченя.* Чуб. V.
636.

Индѣчний, а, е. Принадлежащій, свой-
ственный индюку или индюшкѣ.

Индѣчина, нн, ж. Мясо индѣйки,
индюка.

Индѣчитися, чуса, чнся, г. Важ-
ничать. *Ти якого аспида индѣчитися?* Ном.
№ 3546. *А вже що отті калістратори
всякі... знаєте, які вони инді в нас: і
чаняться, индѣчяться.* Сам. 230.

Индѣча, кн, ж. Индѣйка. Чуб. V. 636.

Индѣчня, ні, ж. Помѣщеніе для ин-
дюковъ.

Индѣчня, ні, ж. соб. Индюка.

Индор, ра, м. = Индик. Вх. Лем. 421.

Индѣта, тн, ж. Испорч. *индѣта* —
пошла на ввозные товары. *Так було
тоді тільки два перевозки. Заплатив було
индѣту, то й пропустять.* ЗЮОР. I. 263.

Индор, ра, м. = Индор. Вх. Лем. 421.

Иней, нею, м. Иней. Ком. II. 25. *Бу-
дуть твої карі очі инеєм уростати.* Чуб.
V. 603.

Инежѣр, ру, м. Ввинныя ягоды. О.
1862. IX. 64.

Иний, а, е. = Инный. *Мав хтось иний
родитися, та кури запіли.* Посл.

Иноколи, нар. Иногда, по временамъ.

Инкуди, нар. Куда нибудь. *Поїхали
ми не инкуди, а у саму университетську
церкву.* Морд. Оп. 70.

Инный, а, е. = Инный. *Не розмови-
шись з головою, до чогось инного не важся.*
Ном. № 5837.

Іногді, іноді, нар. Иногда. *Іноді
б'ють Холу за Іреліну вину.* Ном. № 4062.
*Гайдамаки приходили в Черкаси разів мо-
же п'ять,—іноді в день, а іноді вночі,
іноді в великій, а часом в невеликій купі.*
ЗЮОР. I. 246.

Інозѣмний, а, е. Иноземный, иностран-
ный. *Заводить усе в своїх домах по ино-
земному.* К. Гр. Кв. VII.

Інозѣмщина, нн, ж. Иноземщина,
иностранные обычаи, порядки. *Іноземщи-
на залмає наши народні низини.* К. Гр.
Кв. XXVII.

Іномовний, а, е. Иноязычный. *Іно-
мовні чудні слова.* Левиц. I. 243.

Інсліва, зн, ж. = Инелюв. Чуб.
III. 23.

Інч, інче, нар. = Инше.

Інчий, а, е. = Инший. *Поведу, каже...
у инче царство.* Рудч. Ск. II. 108.

Іншак, нар. = Инак. Вх. Уг. 242.

Іншакій, а, е. = Инакий. Вх. Лем. 421.

Інше, нар. = Инаше. *Може як инше
це зробити? Куди инше.* Въ другое мѣсто.
*Ішов бідний чоловік у Степанівні на яр-
марок, а може куди инше.* Рудч. Ск. II. 25.

Інший, а, е. 1) = Инакий. Шевч.
152. *Милий покидає, иншої шукає.* Нп.
*Дві в однаковому убранні, а третя в ин-
шому.* Грин. I. 112. 2) Иной, нѣкоторый.
Інший легко робить та хороше годить.

Ін'як, нар. = Инак. *Однаковісінько
йому, чи так, чи, може, ин'як.* МВ. (О.
1862. I. 100).

Ін'який, а, е. = Инакий. *Ин'якої ночі
то в роса.* Черк. у.

Ірга, гн, ж. Раст. *Cotoneaster vulga-
ris* Linde. ЗЮЗО. I. 120.

Ірджок, (джка?), м. Землеройка, *Sorex*.
Вх. Уг. 242.

Іржак, жі, ж. = Ржа. *Було так і їсть,
як иржа замізо.* МВ. I.

Іржавець, вдя, м. = Ржавець.

Іржавий, а, е. = Ржавий.

Іржавина, нн, ж. Мѣсто со ржавой
водой. *Отам на луках та в иржавини,
то тим і трава иржава, неїдома.* Волч. у.
Іржавіти, вію, аш, ш. = Ржавіти.

Ірця, ці, ж. 1) Животное, водящее-
сь въ водѣ, въ частности Triton. Вх. Пч.
II. 17. 2) Птица, возвратившася изъ зим-
няго отлета. *Вже ирця проявилась, скоро
тепло стане.* Борз. у. *Птице, ирце, зоди
до нас вечерю їсти.* 3) Очень старая жев

щана, старая вѣдьма. Тут якась старая баба, знахурка всесвітня і сідая, і горбата, мабуть застолітня, прислухалась, примінялась і; як став, сказала... Одспівавши, занімала, очі протираала, а за сью така ж дружна иршия казала. Мкр. Н. 33.

Ирід, рода, м. См. Ирод.

Ирій, рію, м.—**Вирій**. Гуси, гуси білі в ирій полетіли. Шевч. 519. Пташки, що влітку так співали, у ирій вже подлітали. Греб. 387.

Ирод и **Ирід**, да. м. 1) Иродъ. Ирод-царъ за Христом' являвся. Колядка. 2) Злодѣй. А він мене і побачив, ирод. 3) Чортъ. А ирід його відає. Ном. № 3576. З шуму став ирод-чорт. Гн. П. 217. У Шевченка по-видимому въ значені: чортъ-змій. Знову люта ідица впилася в саме серце: кругом його тричі обвилася, як той ирод. Шевч.

Иродів, дова, ве. Иродовъ. Бранное слово. Иродове подло. Ном. № 895. Иродів сину. Ном. №, 3572.

Ирстенийн, на, м. Християнинъ. Ішов раз бідний ирстенин дитину ирстити, та не міг' найти кумів. Гн. П. 32.

Ирстїти, ршѹ, стшш, м.—**Хрестити**. Шух. I. 181.

Ирстїтися, ршѹся, стшшся, м.—**Хреститися**. Шух. I. 38, 212.

Ирха, хи, ж. 1) Выдѣланная овечья или козья шкура. Желех. 2) Кантъ въ сапогахъ, гдѣ шиваються половинки голенища. НВолын. у. 3) Нам'яти ирху. Надрать холць.

Ирховий, а, е.—**Иршаний**. Желех.

Ирчок, чка, м.—**Ирджок**. Вх. Уг. 242.

Иршаний, а, е. Изъ овечьей или козьей выдѣланной шкуры. Иршані штани. Кожаные мѣховые штаны, обрашенные шерстью внизъ,—носять пастухи въ Но-

вороссійскомъ краѣ в Черноморіи зимою. Чабанам' видається на зиму одежа: сорочки, штани хряцовой, штани иршані. О. 1862. V. Кух. 34.

Иршанки, нок, ж. Кожаные, мѣховые штаны. Мнж. 181.

Иршїни, шни, мн.—**Хрестїни**. Желех.

Иршїця, ці, ж. Оторочка на тулупѣ възъ шумка или суркового мѣха. Вас. 155.

Иршїння, ня, с.—**Иршїни**. Желех.

Искорва, ки, ж. Ум. Отъ искра.

Искорник, ка, м. Раст. Ranunculus acris. Вх. Уг. 242.

Искра, ри, ж. Искра. З малою искри великий воионъ буває. Ном. Палкий як искра. Мкр. Н. 12. Ум. Искорна.

Искристый, а, е. Искристый. (Сонце) обсиає своїм' искристым' світом. Мир. Пов. II. 76. За ними йде міжжа искриста піни. К. Іов. 94. Искристый погляд. Мир. ХРВ. 61.

Искрїти, рїю, ршш, м. Бросать искры. Сонце... искрїло світом. Мир. Пов. I. 158. Схились до своєї жінки, оком' искрїть. МВ. II. 184. Номін искрїть—черезъ дымовую трубу вылетаютъ искры. Херс. у.

Искрватїй, а, е. Блестящїй. Вх. Лем. 422.

Искрявий, а, е.—**Искристый**. По блискучїй искрявій росї від них' лягає тїнь. Г. Варв. 245.

Искряний, а, е. Искращїйся. Искряні очі. Левид. I. 84.

Искрастый, а, е.—**Искристый**. МУЕ. III. 87

Ит, меж.—Ет. I. Ит, не знають чою ти турбуєшся. Рудч. Ск. II. 119.

Ич, меж.—Ач. Ном. № 11185.

I, İ

Всѣ слова, начинающіяся приставками *iv*, *is* и не находящіяся здѣсь, см. на буквы *З* и *С*.

I, сз. *И*. *Був собі чоловік, і все його жінка слабувала*. Рудч. Ск. I. 168. *Як Бог дасть, то і в вікно подасть*. Посл. I *вітер не віє, і сонце не віє*. Нп. I *виходила до його вся земля*. Ев. М. I. 5. *І де ті люде тут возьмуться*. Шевч. 339. Между двумя гласными и послѣ гласной сокращается въ *Й*. *Як не зароблю, то лежати поки й опухну*. ЗОЮР. I. 11. *Стала їсти й пити*. Шевч. 352. *Далі вже й під Київ підступає*. ЗОЮР. I. 3.

I, меж. 1) Выражает удивленіе. *І, матінко моя! Я бачив в іордіі такеє, що тільки в казіі розказать*. Гліб. I! *що тепер із ним зробилось! Де в біса й сила тая ділась*. Гліб. *А жіночку свою любив і Господи єдиний!* Шевч. 526. 2) *І аме!* Выражаетъ печаль, отсутствіе надежды: *Әхъ! увы! Йди, дою, цуляти!... — І вже, моя мати, мені не цуляти*. Хата, 11. *І вже, не справить горбатою мошпа*. Ном. № 3221.

Ібиска, кз, жс. Пт. Чайка. Вх. Пч. II. 15.

Ібунка, кз, жс. Раст. *Veronica Vesca-bunga*. ЗЮЗО. I. 140.

Івай-вілля, лз, с. Раст. а) *Nysopus offic.* Шух. I. 21. б) — пильське. *Echium vulgare*. Шух. I. 21.

Івѣвшній, я, в. Относящійся къ дню св. Івана. *Сіно івѣвшна*. Сѣно, скошенное въ день св. Івана. Шух. I. 170.

Івѣйова мѣшка, кз, жс. Насѣк. = *Світун*. Вх. Пч. I. 6.

Івѣкѣ, кз, м. 1) Раст. *Nuregicum perforatum*. Вх. Пч. I. 10. 2) Пт. = **Водомороз**. Вх. Пч. II. 8.

Івѣнчик, кз, м. — золотій. Раст. *Gallium luteum*. Шух. I. 21.

Івѣсик, кз, м. Раст. *Trifolium montanum L., T. pratense L.* ЗЮЗО. I. 139.

Івѣлга, гз, жс. Раст. омела бѣлая. *Viscum album L.* ЗЮЗО. I. 141.

Іволга, гз, жс. Пт. иволга. *Ївола, ївола!* *свиню скала, порося вкрала!* (кажуть їволзі). *А ти кобилу!* — *ніби каже ївола*. Ном. № 10261.

Ігѣя, вѣ, жс. = **Ігла** I. Вх. Лем. 421.

Ігдѣ, нар. = **Де**. *Іде радилась, іде приюдилась*. Ном. № 8997.

Ігѣя, меж. — на нѣго. **Тѣфу** (на кого). **Желех**. *Ли на тѣ! стара каже*. Гол. I. 222.

Ігиги, меж. выражающее ржаніе.

Ігї, ігїй, меж. = **Іги**.

Ігїнѣ, меж. Крикъ гудульскаго пастуха на лошадей, чтобы остановились и возвратились. Шух. I. 211.

Ігла, лї, жс. 1) = **Голма**. Шух. I. 153.

2) Пт. = **Іговна**. Вх. Пч. I. 16.

Ігѣвка, кз, жс. = **Ігва**. Вх. Лем. 421.

Іговна, кз, жс. Иволга, *Oriolus galbula*. Вх. Уг. 242.

Ігѣвник, кз, м. Игольничкѣ. Шух. I. 284, 154.

Ігола, лз, жс. = **Іговна**. Вх. Лем. 421.

Іголий, лз, м. игольничка, кз, жс. = **Іговна**. Вх. Лем. 421.

Ігрѣ, рз, жс. = **Гра**. Ном. № 12591.

Ігранка, кз, жс. Игра. Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Ігрѣти, рѣю, ещ, л. = **Граті**. *Так танцюй — як іграють*. Ном. № 5876.

Ігрѣч, чѣ, м. = **Грач**.

Ігрѣшечка, кз, жс. Ум. отъ **іграшна**.

Іграшка, кз, жс. Игрушка, забава. *Чужая бѣда за іграшку*. Ном. № 2341. *Кішці іграшка, а мишиці сльози*. Ном. За іграш-

ни робіти що. Съ легкостью, какъ бы играя, шута дѣлать что. *Зберуться дівчата да куртисм на сіможати да днів у два, в три за іграшки і повиребають.* О. 1861. УШ. 18. *Під високою скелею блищав на сонці новий гарний панський млин... Четверо коліс немаче замобки та за іграшки крутились на ясному сонці.* Левнц. КС. 81. Ум. **Грашечка.**

Грєбрь, ця, ж. 1.) = Грець 1. 2) Вихрь. *Закрутисья перед царичею ірєвь, піднявся до неба стовп пилу, встопив царевича і помагає у зелений гай.* Стор. I. 74.

Грище, ца, с. = Грище. Грин. III. 441. *Дівочі ірища незабутні.* К. ДС. 21. *На ірищах нікто як я перед вела.* Стор. I. 133.

Гронько, ва, м. Музыкантъ. *Приїхали подольане з подолу, ой привезли свої іроньки з собою; ой загадали хорошененько ірати.* Мет. 161.

Ігумон, на, м. Игумень. *Що ігумено ві можна, то братій зась.* Ном. № 1004.

Ігуменя, ні, ж. Игуменья.

Ід, пред. Къ. Іди заробила в мене грошенят на байбарак ід Великодню. Г. Барв. 251.

Ід, Іду, м. Ядъ. Вх. Лем. 421.

Ідѣ, дѣ, ж. = Іжа. *Хліб та вода, то козацька іда.* Ном. № 12276. *Той йою устит ідами, шитєм.* Гн. II. 177.

Ідѣк, ва, м. = Ідець. Желех.

Ідѣло, ла, с. 1) Ідало. Шутливо: жєлудокъ. Желех. 2) Ідало. Широкая часть ложки, та, которой набирається пища. Шух. I. 247.

Ідѣльний, а, в. = Істовний. Желех.

Ідѣння, ня, с. Вденіє. *Трепав з роботи, з сухоти, з іданья.*

Ідѣти, дѣю, еш, гл. Ыдять, съѣдять. *Як я молодою бувала, по 40 вареників ідала, а тепер хамело-хамело, насилу 50 умєло.* Ном. № 8146.

Ідеѣл, лу, м. Идеаль. *Все, що чужі краї прозвали ідеалом, сяло перед ним в небесній красоті.* К. Дз. 162.

Ідеѣлізувати, взу, еш, гл. Идеализировать. Желех.

Ідеѣльний, а, в. Идеальный. *Ваш образ ідеальный.* К. XII. 74.

Ідѣн, Іднѣ, нѣ. Одинъ. *Чи раз, чи два — одна біда.* Ном. № 4290. Ум. **Іднѣний.** *Іднѣньке дитячко маю.* НВолын. у.

Іднѣк, ва, м. = динѣк 1. Рк. Левнц.

Іднѣця, ці, ж. = Вднѣця. *Ой була*

я у батенька та ідною іднѣцею. Грин. III. 681.

Ідѣння, ня, с. Ыда, кушанье. *Послав йому усякого шитення, ідѣння і іорілок усяких.* Ном. № 14007.

Ідѣць, дѣцѣ, м. Ыдокъ. Рудч. Ск. I. 2. **Ідѣя, ідѣі, ж.** Идея. *Європейскі ідеі.* Левнц. Пов. 153.

Ідѣння, ня, с. = Ідення. Чуб. II. 582. Драг. 281. *За сидѣння нема ідження.* Ном. № 10846.

Ідѣме, жого, с. Съѣстное. *Позоставлось і шитиме й ідем.* Рудч. Ск. II. 157.

Іднѣчѣтисѣ, чусѣ, чѣсѣ, гл. Быть въ хорошихъ отношеніяхъ, дружить. *Іднѣчѣтисѣ з Лавром не можна.* НВолын. у.

Іднѣня, ня, с. = Ідення. *Там тобі шитіння, там тобі ідіння, там тобі одпочивання.* Мил. М. 90.

Іднѣій, ѣ, ѣ. 1) Рѣзкій (о вѣтрѣ). *Іднѣій вѣтер.* Каменец. у. 2) Съѣдомый. *Зелена солома іднѣша скотині.* Черниг. у.

Іднѣ, лѣ, с. Пища, ѣда. Драг. 307. Вх. Уг. *А Прокіп наче ніч темна ходить, і еже тоді ні до ідла, ні до шива, ні до розмови.* МВ. (О. 1862. III. 62).

Іднѣк, нар. = Однѣк. *Я іднак приїхав.* Чуб. V. 137.

Іднѣковий, а, в, Іднѣково, нар. = Однѣковий, однѣково. Ном. № 643.

Іднѣккї, нѣж, ж. м. См. Вднѣнея 2. Шух. I. 34.

Іднѣти, ся, нѣю, ся, еш, ся, и пр. гл. = Вднѣти, ся и пр.

Іднѣнькій, а, в. Ум. отъ Ідѣн.

Іднѣнці, ців, м. м. Ровесники. *Мій Григор, а братів Кость, то вони собі іднолітці.* Каменец. у.

Ідовѣтїй, а, в. Ядовитый. *Ідовитий гад.* Вх. Лем. 421.

Ідом, нар. Поѣдомъ. *Ідом тебе їсть.* Ном. № 12225.

Ідомїй, а, в. Съѣдобный. *Ідома річ.* Черк. у. *Полова хто-й-зна як ідома.* Славянос. у. *Молоте та потрапляє, щоб солома ідомїша була скотині, не дуже вимолочує зерно.* Грин. I. 299.

Ідосї, нар. = Досї.

Ідѣух, хѣ, ж. Охотница поѣсть.

Ідѣм, нар. = Ідом. *Ідѣм їсти.*

Ідѣма, нар. = Ідом. *За панцими нами ідѣма їли людей.* НВолын. у. *Невѣстка ідѣма їсть бабу й діда.* Г. Барв. 487.

Іѣшня, ні, ж. = Яшня.

Іжа, жи, ж. Ыда, Рудч. Ск. I, 3, 29, 115.

Іжак, жа, м. 1) Ежъ. Котл. Ен. I. 11. Ном. № 6388. 2) Родъ намордника съ колючинами, надѣваемый на телятъ, чтобы они не могли сами сосать корову. Каме-нець. у.

Іжаковий, а, е. Ежовый. *Іжаковим* салом треба мазати, так і поюється. Харьк.

Іжакуватий, а, е. Взъерошенный, съ торчащей шерстью. *Іжакуватий* вѣл. Черк. у.

Іжачѣха, хи, ж. Ежъ-самка. Лубен. у.

Іжачѣч, ча, м. Ежъ-самецъ. *Чи воно іжачѣч, чи іжачица?* Лубен. у.

Іжяк, ва, м. = **Іжак.** Чуб. II. 367.

Іжитися, жуся, жишся, ш. 1) Щетиниться. Харьк. у. О волосахъ: подниматься. *Аж серце злотієві замірало, аж волосся іжилось.* Св. Л. 217. 2) Важничать. *Чою воно (школяр) іжитися? чою дметься, як шкурлат на жару? — думає собі шурман.* Св. Л. 168.

Іжно, нар. Сытъ. достаточно пиши. *Хоч не іжно, так улізно.* Ном. № 10387.

Із, пред. = **З.** Ставится между двумя согласными или послѣ согласной, иногда въ началѣ фразы, если слѣдующее слово начинается согласной; въ стихахъ иногда для соблюденія размѣра. *Зійшло вовків щось із тисячу.* Рудч. Ск. I. 32. *Із нехочу звія три миски борщу.* Ном. № 5060. *Із славною Запорожжя наїхали юсті.* Шевч. 221.

Із, ізю, м. Запруда рѣчки для ловли рыбы. Ном. № 14145. См. Яз. Ум. **Ізбн.** Слм. 146.

Ізб... См. 36.

Ізв... См. 3в.

Ізг... См. 3г.

Ізд... См. 3д.

Ізда, дѣ, ж. Ъзда. Рудч. Ск. II. 171. *Санна їзда—аниельска їзда, але дідчий виворот.* Ном. № 11433.

Іздець, дцѣ, м. Ъздоць. К. ЧР. 92. *Вчора увечері приїхав їздець.* МВ. I.

Ізджалий, а, е. О лошадахъ: їзжалый. Слм. 153. *Біднається, де б йому кутити на старість їзджалою смрznego комя.* О. 1861. X. 21.

Іздити, джу, диш, ш. Ъздить. *Дарованим конем не їздити.* Ном. № 4615. *У Київ їздить всякий юд.* Шевч. 463.

Іздитися, джуся, дишся, ш. Постоянно їздити, разѣзжать. *Їздитися усюди з ѣм.* Зміен. у.

Їдній, ні, ж. Постоянная їзда. Подольск. г.

Їдун, на, м. Ъздоць. *А чи дово туди їдати верхи?—Хто їбо зна,—як який їдун.* Александров. у. Екатериносл. г.

Ів'в... См. 3'в.

Івж... См. 3ж.

Івз... См. 3з.

Ів-за, пред. = **За.** Употребл. подобно предлогу *із.* *Ів-за гори вітер віє, березоньку хилить.* Мет. 20.

Ївѣти, їжѣ, зѣш, ш. Перегораживать рѣку для ловли рыбы. *Їж їзити.*

Ізв... = **Іск.** См. Ск...

Івл... См. 3л...

Івм... См. 3м...

Івн... См. 3н...

Іво, пред. = **Во.** *Василько буде год цїлечку ніч ізю мною сидіти.* МВ. II. 9.

Іво... См. 3о...

Івбк, зѣб, м. Ум. отъ **Ів.**

Івп... = **Ісп...** См. Сп.

Івр... См. 3р.

Івс... См. 3с.

Івт... = **Іст...** См. Ст.

Ізу... См. 3у...

Ізх... = **Іх...** См. Сх.

Її, їй, мѣст. Родит., винит. и дат. пад. отъ **вона.**

Їй-бо, їй-Вогу = **Ѣй-Вогу.** Ном. № 4356, 6298.

Їйбн, меж. Вишь, вишь ты. Котл. Ен. Слов. *Їйон, їйон же, вража мати! але Ёней наш зледаців.* Котл. Ен. I. 27.

Їйтя, їйдѣ, дѣш, ш. = **Їти.** *Аж їйшов я мимо їюю.* К. Псал. 90.

Ік, пред. = **К.** *Аж ік вечору вже знову приходить.* Рудч. Ск. II. 161.

Іклястий, іклястий, а, е. Имѣющій большіе влыки, влыкастый. Харьк. у.

Їкло, ла, с. Клыкъ. *Як піймав вовк їклом за хвіст, так і роспоров хвіст.* Черк. у.

Їкона, ни, ж. Икона, образъ. *Загадай дурному Богу молитися, він і ікони поб'є.* Ном. № 6575.

Ікобний, а, е. Иконовый. МВ. III. 91.

Іконостас, су, м. 1) Иконостась. ЗОЮР. I. 281. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 371.

Ікра, рѣ, ж. 1) Икра; сѣмя грены. *Як будеш заготовувать пчолы, то зотри тую ікру (з пчуки) і змішай з медом, з перем і барсуковим салом.* Чуб. I. 75. 2) Вымя у коровы. Шух. I. 193. Ум.

Ікрна. *Коровка ма'т ікорку добру.* Вх. Лем. 421.

Ікратий, а, е. Ім'ющій ікру. *Ікрата риба.* Черк. у.

Ікрéць, ця, ж. Самка рыбы. Вх. Пч. II. 21. См. Ірновиця.

Ікриця, ці, ж. = Ікра 1. Вх. Пч. II. 21.

Ікрóвиця, ці, ж. Рыба-самка. Вх. Зп. 37. См. Ірець.

Ікряний, а, в. = Ікратий. *Ікряна риба.* Лебед. у.

Ілем, ма, м. Раст. вязь. *Ultus montana.* ЗЮЗО. I. 140.

Ільм, му, м. ільма, ми, ж. = Ілем. ЗЮЗО. I. 140.

Ільмак, іль'як, ка, м. = Ілем. Валк. у. ЗЮЗО. I. 140.

Ільмакóвий, а, в. Вязовий, бере-стовий.

Ільміна, нв, ж. Вязовое дерево. ЗЮЗО. I. 140.

Ільм'як. См. Ільмак.

Ільнуванія, ня, с. = Льнуванія. О. 1861. X. 62.

Ільнувати, ну́ю, еш, гл. = Льнувати.

Ільняк, ка, м. = Ілем. ЗЮЗО. I. 140.

Ільняний, а, в. = Ляний. *Ільняна сорочка.* Чуб. V. 189.

Ільціця, ці, ж. 1) Оголенная отъ шерсти овечья кожа. Вас. 154. 2) Канть изъ оголенной отъ шерсти овечьей кожи вокругъ полущубка внизу. Вас. 155. 3) К нть, вшиваемый между двумя кусками кожи или матеріи. Черк. у. Харьк. г. Мвж. 181.

Ільчáстий, а, в. = Ляний. *А що нам були скатерті? все ж то нам були ільчáсті.* Гол. II. 110.

Іманка, ки, ж. Поміва. Угор.

Імáти, ма́ю, еш, сов. в. імáти, імú, мéш, гл. 1) Брать, взять, поймать, схватать, схватать. *Ном. № 6889. Наперед невода риби не імáти.* *Ном. № 2603. Як заверли мрежі, імáли двіста штири рыб.* Гн. I. 124. *Ой казав пан хруль Варвару імáти.* МУЕ. III 52. 2)—вiри. = Нати вiри.

Імáтися, імáюся, ешся, сов. в. імáтися, імúся, імéшся. гл. 1) Ловиться; держаться; братсья. *Імáйся, рыбко, велика її маленька.* *Ном. № 1650. Мокрого поліна вогонь не імáється.* *Посл. Хотіли го спалити, але огонь не імáвсі тіла.* Гн. I. 124. *Куля го ся не імáт.* Гн. I. 36. 2) То-же, что и займáтися, занятсья,—загорáться, загорéться. *Тот му вери у полу воля три*

рази, тот відтам пустився їти, вітер як подуя, імáлося на нiм імáтля, сiрак і не донiс долiв, зорiв. Гн. II. 14.

Імелá, лi, ж. = Івилга. ЗЮЗО. I. 141.

Імелыга, ги, ж. Камышъ съ травов. Одес. у.

Іменiни, нiн, ж. мн. Именины. *Прийшли іменини Попоцького.* Рудч. Ск. II. 203.

Іменiнник, ка, м. Именинникъ. Шевч. (О. 1862. III. 17).

Іменiтний, а, в. Именитый, знатный. *Миколай імня знаменито, побiждає всiх іменитих.* Чуб. I. 169.

Імéння, ня, с. Имля. *Дали вони їм імення: сину Іван, а дочці—Ганна.* Рудч. Ск. I. 131.

Імéно, на, с. = Імéння. *Не забудь імено Господа Бога.* Гн. II. 251.

Іменуванія, ня, с. Именованіе, называніе. Г. Барв. 426.

Іменувати, ну́ю, еш, гл. 1) Именовать. *Мій син хрещений, порожений, іменований.* Чуб. I. 112. 2) Назначать, опредéлять. Галиц.

Іменува́тися, ну́юся, ешся, гл. Именоваться. *Нехай ваші хутори іменуються слободою Михайлівкою.* Стор. II. 102.

Імжáти, імжú, жиш, гл. = Мжати. *Ой у саду дрибен дощик імжить.* Мет. 270. *Ой на горі сніжок імжить.* Нп. Рк. Левп.

Імжiти. См. Імати.

Імiти, імiю, еш, гл. = Мати. *Єдиного тiльки у себе сина імáла.* Чуб. III. 15.

Імкiй, á, б = Вмкiй. Волч. у.

Імлá, лi, ж. = Мла. *Ой імла, імла по полю ляла.* Мет. 193. *Шо на нашiй сестри на русiй косi бiлая імла пала.* Мнл. 158.

Імнá, імéни, с. = Ім'я. Грин. II. 345. *Прибери тня, дай йому імня і з нього буде чоловік.* *Ном. № 11173.*

Імовiрний, а, в. Довiрчивий. *Є й такі, що вимагають щирости, не скажи—для тою тiльки, щоб зоставити повiк нещасливими імовiрник.* МВ.

Імовiрність, ности, ж. 1) Довiрчавость. *Ном. 9521.* 2) Вiрjотность.

Імовiрно, нар. Довiрчиво.

Імхóвий, а, в. = Мохóвий. *Три подушок імхóвих.* Луваш. 163.

Імшéдь, дi, ж. 1) Мохъ. Шух. I. 18. 2) = Мшедъ. Вх. Зп. 28.

Імшiти, шú, шiщ, гл. 1) Мштити. *Імшити хату.* Шух. I. 92. 2)—горшiй.

Владывать горшки одинъ въ другой, перекладывая соломой. Черк. у.

Им'я, імени, с. Им'я. Ось же і я, що горює ім'я. *Ном. № 2525.*

Інженір, ра, м. Инженеръ. *Французский инженер Болман. К. Кр. 18.*

Інкліюв, ва, м. По народн. повір'ю: неразбінная серебряная монета, которая, данная въ уплату, возвращается обратно въ своему ховану. *Ез. V. 255. См. Анталюз, инслиза.*

Інб, нар. Только, лишь. *Чуб. II. 50. Грин. III. 203. Все може нагородитися, іно страх нікому. Ном. № 4399. Не прийшла ні снідати, ні обідати, іно прийшла роду одвідати. Чуб. III. 124.*

Інбсе, інбсь, нар. Согласенъ, ладно, хорошо, пусть такъ; разумѣтся. *Грѣб. 376. „Інбсе сімкісь, як моваляа“, Юноні Юпітер сказав. Котл. Ен. VI. 86. „Чи ти підиши на улицю?“—Іносє. Борз. у.*

Інстѣтѣт, ту, м. Институтъ. *Панночка поїзгала вчитися до институту. Г. Варв. 333.*

Інстѣтѣтка, ки, жс. Институтка. *(О. 1862. III. 34).*

Інстѣтѣтський, а, е. Институтскій. *Вони в'їзгали на інстѣтѣтське подвір'я. Левец. Пов. 116.*

Інстѣтѣція, ція, жс. Учрежденіе. *Вирують у правду нової інстѣтѣції і обачають у мирових посередниках правдивих судей. О. 1861. XI. 106.*

Інтерес, су, м. Выгода, польза, интересъ. *Ном. № 1381.*

Інфіма, ми, жс. Второй взъ семи классовъ духовн. училищъ и семинарій. *См. 175.*

Інфиміст, та, м. Ученикъ инфими. *См. 175.*

Ір, ру, м. = Аір. = Гав'яр. *Мил. М. 20.*

Ір, Іра, м. Названіе буквы Ъ (въ Галиціи.) Желех.

Ірвѣнт, та, м. Желѣзное кольцо на ободѣ экипажного колеса.

Ірвѣти, ірвѣ, вѣш, м. = Рвѣти. *Ірвѣти тїсто та в молоко кидай. Ном. № 13220.*

Ірвѣтїся, в'їся, вѣшся, м. = Рвѣтїся. *Як риба в притузї, так розум ірвѣтїся. Харьк. г. Ой ірвѣтїся нам на дуїи, що всі дївчата хороши. Чуб. III. 139.*

Ірвонѣти, нѣ, вѣш, м. = Рвонѣти. *Воно ж за чуб як ірвонє. Алв. 61.*

Ірвѣти, жѣ, жѣш, м. Рвѣть. *А кїнь ірвѣже, води не н'є, дорїзїєнку чув. Чуб. V. 15.*

Ірвѣтїи, а, е. Шитїи тонкими нїтками мелкими стежками. *МУЕ. I. 76.*

Іск... *См. Ск.*

Існїй, ієнісінький, ієнісінько. *См. Істиний, ієнісінький, ієнісінько.*

Іста, ти, жс. Капиталь, основной капиталъ. *Чуб. VII. 575. Кувиго (хліба)... і станемо продавати... Як виручимо своєю істу та і мотїємось, кувиго у Рассеї подешевїє та в'їятъ з барїшем будемо продавати. Кв. I. 148. Як так робити, то грошї потратимо, а не тїльки прибави не буде, та і істу утерїємо. Кв. I. 149.*

Іство, вѣ, с. Кушанье. *І де ті в Господи взявїся усія істучнїї іства. Шевч. 528.*

Істе, того, с. 1) = Іста. *Кв. 2) Стволь дерева? Ум. Істєчно. Ой жаль менї тїї тополи, що на чистому полі. Де я буваю, де я літаю, на тополи спочиваю. А тепер істєчко і ілєчко забрато, нїде сісти і одпочити. Нп.*

Істи, ім, ісї, іств, імб, іств, ідѣть, м. Ъсть. *Ходить, неначе не їсти. Ном. № 10991. Іло б ся сласно, а робити страшно. Ном. № 12185. Хто їдїчи співає, буде мати дурну жїнку. Ез. V. 255.*

Істївнїй, а, е. — Істовнїй. 1) Тут і істївнє і випити. *Шевч. 278. 2) Сїно у мене істївнє. Канєв. у.*

Істїво, ва, с. Ъда, кушанье, все съдобное. *Посїятїя нїт паски та друге істїво. Грин. II. 334.*

Істїє, ка, м. Палочка съ желѣзнымъ наконечникомъ для очистки плуга отъ прилипшей земли. *Козелец. у. Рудч. Ск. I. 170. Чуб. VII. 399. КС. 1883. IX. 223.*

Істина, ни, жс. 1) = Іста. *Я істїну віддав, а проценту ще не віддавав. Камєнец. у. 2) Істина. Шевч. 602. О. 1862. I. 71. Прєсята Дїва мовит: „О, істина, жс воскрес“. Гв. I. 117.*

Істиний, а, е. 1) О деньгахъ: істїий грѣшї. *Основной капиталъ, деньгї безъ процентвоя. 2) Істиний. Шевч. 617. Єсть цюмо істина правда. Грин. III. 150.*

Істїся, їсїя, їбїся, м. 1) Безл. Ъсться. *В туртї і каша їстїся. Ном. № 10731. Дай, Боже, щоб пилось та їлось. Ном. № 14301. 2) Сворїється. Ідѣтїся за землю. Черк. у.*

Істїчїлий, на, с. Рукотїєва істина. *Істїєн, м. Ум. отъ істї. Питочки вона не хоче, їстїки не береться. Мєр. N. 4.*

Істїий, я, а я існїй, а, е. Настоя-

ній, истый, заправскій. Зараз мою чоловіка приручили дядькові, москалєві істньому. МВ. (О. 1862. III. 72).

Істнісінький и **існісінький**, а, е. 1) Дійствительний, дійствительно настоящий. Чи то ж сподіваяся чоловік оттакої зневаги? Він може з існісінької ширости обернувся до людей... а тут йому ще й халепа. О. 1862. IX. 66. 2) Точь вь точь такой.

Істнісінько и **існісінько**, нар. Точнехонько.

Істоуєць, вця, м. Болівзненний апетитъ. Се в його істоуєць. Ном. № 12224.

Істовній, а, в. 1) Слѣдобный. Жінки асюю істовного наносили. Г. Барв. 532. 2) Сытний, питательный. Який вам хліб істовний.

Істовність, ности, жс. 1) Съдобность. 2) Сытность, питательность. А що воно (сіно) до істовности,—то Боже мій!

Істоуєн, и. Ум. отъ істи. Твої дітоньки плачуть, істоньки хочуть. Ном. № 337. Йому ненечка істоньки носить. Чуб. III. 389.

Істоуа, ти, жс. Существо. К. Іов. 54, 73. Зроду-віку не чули, щоб кого обмовила, чи осудила; така вже люб'яча істоуа була. МВ. I. 2) Натура. Панську 'стоту не переробили. МВ. I. 99.

Істоуае, нар. Дійствительно; точь-вь-точь. Я не зрікаюсь: коні істоуае були в шкодї. Могл. у.

Істоуаний, а, е. Дійствительний, настоящий, точь-вь-точь. На обличча істоуаний Степан, але не він. НВолын. у.

Істоурик, ва, м. Историкъ. К. Гр. Кв. I. Им'я своє потомкам на погорду, історикам на ганьбу не подаймо. К. ЦН. 262.

Історичний, а, е, історичній, я, е. Историческій. Велика історична робота. О. 1861. I. 319. Ізци історичні. К. Гр. Кв. XIII. Хто ж із них прозирнув любиве в історичню правду? К. XII. 40.

Історично, нар. Исторически.

Історія, ріі, жс. История. К. Гр. Кв. III. Шевч. 214.

Істочка, и. = **Істонька**. Божая Мати істочки носить. Колв. I. 99. Носила істочки і пить. Мкр. Г. 21.

Іск., См. Ск...

Італійський, а, е. Итальянскій. Левниц. Пов. 124.

Італія, ліі, жс. Италия. Федьк. I. 55.

Іті, іду, ідощ, и. Идти. Ідемо містом. МВ. II. 22. Ось іди, сядь коло мене. МВ. II. 24. Іти слїдом за мною. Єв. Мр. II. 14.

Ітіся, ідѣтсья, и. безл. 1) Везти, удаватися. Ідѣтсья, то й на скінку прядѣтсья. Ном. № 1868. На добрѣ ідѣтсья. Ідѣтсья кь добру. Ном. № 1692. 2) Клонитсья, вдти. Скажіть мені, до чою це ідѣтсья.

Мвр. ХРВ. 86. Студенти... постерели до чою воно ідѣтсья. Левниц. Пов. 39. Йшлося вже до осени. Мвр. ХРВ. 140.

Іх, мѣст. Ихъ, имъ принадлежашій. Коли б мене покинули ледачі, щоб я їх кригуд, змазаня їх не бачив. К. Іов. 37.

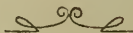
Іхавіця, ці, жс. Їзда. Ум. Іхавічна. Де під'їхатъ, де пішки,—хоч би погана іхавічка. Черном.

Іхати, іду, деш, и. Ъхать. Хто іде, той не іде, хто робить,—не чуля. Посл. Сивим конем іде. Іхав верги пан хоружий. Стор. МПр. 112. Така зіма, що не знаси, чи возом, чи саньми іхати. Спершу машиною іхати, а далі вже кіньми до села. Морем три дні іхали.

Іхатоньки, и. Ум. отъ іхати. Марисини три брати коники сідають, ідець іхатоньки мають. Нп.

Іхвий, я, е. = **Іх**. Стає їм (звірам) іхнього розуму тільки на те, щоб вимстити гарне кубельце. Дещо. Перейшов у іхню віру. Мнж. 122.

Іще, нар. = **Ще**. Може Господь милосердний не все лихо роздасть, іще остається. Ном. № 2011.

И.

И, сз.=I, сз, (см.).
Имати, **ймовірний** и пр. См. **имати**, **імовірний** и пр.

Ино, нар.—**Іно**. *Не буду казати, йно буду мовчати*. Грин. Ш. 397.

Ио? меж. Выражает удивление: *неужели? въ самомъ дѣлѣ? Йо? щоб то оме запорожець та почав до жінок миннути?* К. ЧР. 331. *То не живий солдат, а то його парсуна.—Йо! гукнули дівчата і підбіли розглядати*. Кв. I. 22.

Йогó, **йожу́**, мст., Родит. и дат. пад. отъ він.

Йой! меж. Ой! ай! *Водиці, моде, зоть дробину—водиці—йой—мій Боже, пину!* Федьк. I. 54.

Йойк, ку, м. Плачь, вопль, стенанія.

Йойкати, каю, еш, одн. в. йойкати, ну, неш, м. Плакать, вопить, вскрикнуть. *А на зуб собі йойкай!* ЕЗ. V. 183. *Ні плаче, ні голоситъ, бо відай не може, ми часом, часом йойкне: Боже милий, Боже!* Федьк. I. 67.

Йойкотати, кочу́, чеш, м.—**Йойкати**. Желех.

Йойкотні, ні, жс. Крики йой! *А поидію горою в корчах крик, галас, йойкотня: тут полювання якийсь пан сиравляя*. Св. Л. 95.

Йойлик, ка, м. Плакса. Шух. I. 32.

Йойчати, чу́, чіш, м.—**Йойкати**. Вх. Уг. 242.

Йойчик, ка, м. Пт. Півночка обыкновенная. Желех.

Йоло́м, ма, м. Смушковая высокая шапка съ закругленнымъ верхомъ. Вас. 156.

Йоло́мка, ки, жс. = **Наголовок**. Гол. Од. 57.

Йоло́мчик, ка, м. Мерлушковая шапка съ пѣсколью заостреннымъ верхомъ, загибаемымъ внутрь. Вас. 156.

Йблон, **йблуп**, па, м. Олухъ, дуракъ, глупецъ. Котл. Ен. IV. 18. Желех. *Чом ти, йолопе, не' кланяєшся пану Возному?* Котл. НП. 386.

Йолоповати́й, а, е. Глупый. *Йолоповатому хлѣб попадається, та не вміє їсти*. Лебед. у.

Йолупе́га, ги, об. Ув. отъ йблон. Желех.

Йор, ра, м. Название буквы Ъ (въ Галиціи). Желех.

Йорда́нка, ки, жс.—**Йордань** 2. *Хлєнула біла Йорданки — неудача*. Ном. № 1816.

Йорда́нський, а, е. 1) Относящійся къ р. Йордану. 2) Относящійся къ освященію воды 6 января. **Йорда́нська вода**. *Вода, освященная 6 янв. Достав йорданської води та її звелів Насті, щоб нею натирала Марусі бік, де болить*. Кв. I. 94.

Йрдань, ні, жс. 1) Рѣка Йордань. 2) Мѣсто на рѣкѣ, гдѣ святятъ воду въ день Богоявленія Господня 6 января. *Вийшли попи і дяки на Йордань води святити*. Чуб. I. 116.

Йорж, жа́, м. Рыба ершь. *Понадувалсь мов йоржі*. Котл. Ен. II. 19.

Йорі, рив, м. мн. Название буквы Ы (въ Галиціи). Желех.

Йорка, ки, жс. Очистки отъ чищення уже выдѣланной кожи. Волч. у. Ум. **Йорочка**.

Йочати, чу́, чіш, м.—**Йойчати**. Вх. Уг. 242.

Йти, **йтїся**. См. **іти**, **ітїся**.

К.

К, пред. Къ. Съ дат. падежемъ обозначаетъ: а) указаніе мѣста или предмета, къ которому направляется дѣйствіе. *Іде к лісу. Ну тебе к біру!* б) опредѣленіе времени, къ которому близится дѣйствіе. *Сподівайся мене, сердечятко мое, ой к першій Пречистій; як не буду я к першій Пречистій, сподівайся к Миколі.* Мет. 25. *К Великодню сорочка хоч михенька, аби біленька.* Ном. Переходить въ нѣкоторыхъ случаяхъ в г. Если предыдущее оканчивается, а слѣдующее за **к** (г) слово начинается согласной, то слогъ принимаетъ предъ собою і: *ідутъ ік лісу*; часто то же бываетъ и для пополненія стиха. Вообще же **к** (г) употребляется не часто (вмѣсто него употребляется до) и преимущественно въ указанномъ опредѣленіи времени и въ бранныхъ выраженіяхъ. *Іди к нечистій матері! Туди к мійій іудині!* и пр.

Ка'. 1) См. Назати. 2) Сокращ. изъ нат въ выраженіи ка'зна употребляющемся также и въ полной формѣ. См. Нат. Ка'-зна-що. Чортъ знаетъ что, дрянъ; чепуха. *Казав парубок—діва нічого, а вийшло ка'-зна-що.* Ном. № 7557. Употребляется иногда какъ существительное: *Тане ка'-зна-що говори.* Такою чепуху говорятъ. *Прійде ка'-зна-що, ка'-зна-звідки, та і врукотить, як воріт не розламав.* К. ЧР. 5. Ка'-зна-яній робітнику. Плохой работяжкѣ. Ка'-зна-муді. Чортъ знаетъ куда. Ка'-зна-чогб, Ка'-зна-нащо. Чортъ знаетъ зачѣмъ. Ка'-зна-звідни. Чортъ знаетъ откуда и т. д.

Кабакъ, ка́, м. 1) Тыква. Чуб. I. 309. *Лшов же я через тин, через три городи, потолочи кабаки, нароби я шкоди.* Нп. Піднести бабанá. Отказать жениху. *Наталка мноим женихам піднесла печеного кабака.* Когл. Нп. 352. 2) Кабакъ, питейный домъ. *Тоді то козак, бідний петля,*

по кабаку полождає, квартирку одчиниє. ЗОЮР. I. 207.

Кабакъ, кп, ж. 1) Нюхательный табакъ. *„Мершій ісхопиєся, протерся, кабаки понохав.* Спш. 160. *Натрусив з ріжка кабаки, раз, друий понохав.* Мвр. Н. 9. *Мовчи, бо я тебе на кабаку зотру!* Ном. № 3618. **Кабани дати кому.** Наказать кого. Желех. Закр. 2) Penis.

Кабаківний, а, е. Тыквенный.

Кабáла, ли, ж. Гаданіе по бартамъ. Желех. **Клáсти кабáли.** Гадать по бартамъ. Желех.

Кабáлик, ка, м. Безпокойство, хлопоты, кутерьма, суматоха. Желех. См. Малабалик.

Кабáлка и Кабóлка, кп, ж. Тонкій просмоленный канатикъ, употребляемый при укрываніи построекъ камышемъ. Херс.

Кабáн, нá, м. Кабанъ; вепрь. *Не бурми, як кабан у кориті.* К. ЧР. 152. Ум. **Кабаніць, кабанчá, кабанчик.** Ув. Кабанюга.

Кабáник, ка, м. 1) Торгующій свиньями. Подольск. г. 2) Свинобой, рѣжущій свиней.

Кабанівний, а, е. См. Кабанячий.

Кабанувáти, ну́ю, аш, и. Валяться, лежать подобно кабану. *Не хочеться мені уставать,—щось я утомився,—так би і кабанував цілісінкий день.* Аван. Чужб., Восп. о Шевч. 19.

Кабанчá, чáти и Кабанчик, ка, м. Ум. отъ кабáн.

Кабаню́га, ги, м. Ув. отъ кабан. Желех.

Кабанáтина, ни, ж. Мясо кабанье. *Розовілись і стали ласувать кабанячиною.* Грин. I. 105.

Кабаня́чий, а, е. Кабаній. *Бийте його, кабанячу тушу.* К. ЧР. 341.

Кабáрда, ди, ж. Кабарга? Гасав і я,

як божевільний, по степах за кабардою. К. ЧР. 94.

Кабардінка, кн, ж. Шавка взъ мѣха кабарди? *Чоботи сап'яни, пояс шалевий і шапка кабардинка крула.* Стор. (взд. 1897). 305. У. Вас. вначе: Шавка съ барашковимъ околышемъ и шестиугольнымъ верхомъ, отдѣльнымъ перекрещивающимся позументомъ или цвѣтными шерстяными шнурками. Вас. 156.

Кабась! меж. Призывъ свиней.

Кабаськати, камъ еш, м. Кричатъ: *кабась! кабась!* сзывая свиней.

Кабат, бата, м. 1) Куртка, солдатскій мундиръ. *Ой вийду я з хати та й стану гадати: коби то не зброя, не білі кабаты.* Федьк. I. 43. *Ой маю я кабат, зброя,—буде в чім ходити.* Счас. 66. 2) У женщцнъ—юбка. Гол. Од. 75, 76. 3) Кабата пійти. Перекувуватися. *Пострілений заць кабата пійшов.* Вх. Зн. 23. Ум. Набатнн. Гол. Од. 59, 81.

Кабати, та, с. соб. = Кабатиння. Федьк. Желех.

Кабатник, ка, м. Ум. отъ кабат.

Кабатина, ни, ж. 1) Го же, что в набат, но только одинъ экземпляръ. *Подиви ж ти ся, мати, на жоюлярскі кабатини: вся кабатина кров і калина.* Федьк. 48. 2) Набатина. Длинное шелковое или перкалевое женское платье, зимой на ватѣ (у галицкнхъ мѣшанокъ). Гол. Од. 24.

Кабатиня, ня, с. соб. Солдатская одежда. Федьк. Желех.

Кабатірка, кн, ж. Табаверка. Кв.

Кабатувати, м. безл. Кабатує мені. *Мнѣ досадно, мнѣ жалъ. Кобиь мені не кумочка, була би съ мѣ фраірочка, лем мѣ тото кабатую, що мѣ мовши: „Пане куме.“* Гол. II. 237.

Кабатцкій, а, в. е. Кабацкій. *Була і вишнівка, і тернівка і дулівка, було й пиво кабацкє, так дешевеньке.* Кв. II. 184.

Кабачкй, ків, м., мн. 1) Раст. Реро L. var. citrifolmis. ЗЮОР. I. 120. 2) Тыквенный сѣмена, сѣмячки. Достанеться на набачнй. Достанеться на орѣхъ. Ном. № 3613.

Кабачный, а, в. е. Кабацкій. *Гей, каже, ти, шинкарко, молода, ти Насте кабашина.* Мет. 378.

Кабашник, ка, м. Сидѣлецъ въ кабацѣ.

Кабашница, ці, ж. Продавщица водки или содержательница кабака. *Гей Насте Гороява, шинкарко молодая, кабашице степоява.* ЗЮОР. I. 319.

Кабацина, ни, ж. соб. Кабаки. *Якоь московціиною дичеться: замість шинкі—проклята кабацина, постоялі двори на московскій звычай.* Стор.

Кабелка. См. Кабалка.

Кабзъ, зй, ж. Кошелекъ. *Кабза грошей добра.*

Кабзан, нъ, м. Ходатай. Желех.

Кабзувати, зую, еш, м. 1) Портить. Вх. Зн. 23. 2) Бранить, порицать. Вх. Зн. 23.

Кабинѣт, ту, м. Кабинетъ. *Восьма хата—мій кабинет.* Левец. I. 219.

Кабинѣтний, а, в. е. Кабинетный. *То велика помилка кабинетних людей, польських політиків.* Правда, 1868, 437.

Кабіци, ці, ж. 1) Очагъ въ землѣ (въ сѣняхъ или на дворѣ) для приготовления пищи. Вас. 194. *Онучи итнй полоскали, друій лежа розмовляли, а хто турудився у кабиць.* Котл. Ен VI. 20. *Горить огонь тигенко на кабиці.* Шелч. 2) Круглая или четырехугольная яма, въ которой помещается гончарная печь. Вас. 180.

Кабіш, ша, м. Шуточное названіе солдата и вообще великоросса - за часто употребляемое ими выраженіе: „кабы-жь“ Сив. 45.

Кабіж, жу, м. = Шкода. I. *Він став і стереже, щоб іще кабіжу не наробили.* ЗЮОР. II. 66.

Кабка, кн, ж. = Кобка? О. 1861. XI. Свидв. 26.

Каблі, лів, м., мн. Вилы съ тремя остріями. Канев. у.

Каблѣ, ка, м. 1) Дуга, часть окружности. 2) Снарядъ для спугиванія рыбы, состоящій изъ дуги, концы которой соединены доской, оканчивающейся зубьями иль видѣ гребня; борозда дно, эти зубцы спускають мелкую рыбу, понадающую въ поставленную раньше сѣть. Дуга наз. каблук, доска съ зубьями—гребень. Шух. I. 228. 3) Лука въ сѣдлѣ. См. Облук. Шух. I. 252.

Каблѣка, кн, ж. 1) Кольцо вообще какое бы то ни было. 2) Кольцо, перстень. *Вони твої біліі руки поламають, вони твої срібні каблѣки поздіймають.* Чуб. V. 304. Ум. Каблѣчнъ.

Каблѣуватнй, а, в. е. Дугообразный Каблѣч, ча, м. Обручъ изъ нѣсколькихъ сплетенныхъ прутьевъ.

Каблѣчка, кн, ж. Ум. отъ каблѣка. 1) Кольцо вообще какое-бы то ни было—металлическое или изъ иного матеріала.

2) Кольцо, перстень. *Подарував золоту каблучку*. Грин. III. 69. *Од'їзжаючи приказував Онисія, надіваючи на пальці каблучку*. Г. Барв. 204. *Не гарбузом тут пасме, коли сама дала війтенковій каблучку*. К. ЧР. 297, 298. 3) Сплетенное изъ дерева кольцо, которымъ прикрѣпляются ворота къ столбу въ глухомъ концѣ, а также то, которымъ запираются ворота на другомъ концѣ путемъ кабрсыванія наблучни на столбъ и на ворота. Чуб. VII. 392. *Колн ходили у ворота,—накидай каблучку*. Мил. 81. 4) Сплетенное изъ дерева или изъ сморозной кожи, иногда желѣзное кольцо, которымъ ярмо прикрѣпляется къ дышлу. Чуб. VII. 405, 406. Мнж. 121. Чудч. Чп. 250. 5) Такое же кольцо, охватывающее среднюю вѣю въ томъ мѣстѣ, гдѣ вѣя раскалывается на двѣ части. Рудч. Чп. 250. 6) Въ повозкѣ: кольцо, связывающее пѣдоки съ пѣдгерстю. Рудч. Чп. 249.

Кабурх! меж. Швыры! *Кабурх той хлѣб у ніч!* Харьк. у.

Кабутати, тату, ещ, м. Бросать палку такъ, чтобы она ударялась о землю то однимъ, то другимъ концомъ.

Кабутка, ви, ж. Игра, во время которой бросаютъ палку такъ, чтобы она ударялась то однимъ, то другимъ концомъ о землю.

Кав! меж. Выражаетъ пискъ ребенка, щенка, мяуканье кота, крикъ галки и пр.

Кава, ви, ж. 1) Кофе. *Та готуй її чай, та готуй її каву*. Левич. I. 318. 2) Сивая ворона. *Чорні кави, чорні грани круту гору вкрили*. 3) м. Родъ пугала. *Часомъ Галя жаснетися і пошептомъ питає:—*

„Що ж як кави приїде?“—Не приїде,—одказують її кави.— „А як вовк приїсуне?“ МВ. III. 68. *Пішла б вона гуляти тою таки самого вечера, коли б не той вовк невѣрний з лісу, а що гірше—турбував її той кава навісний, що не знає вона навіть, де він і сидить у світі—чи у лісі, чи під горою на луці, чи у Дніпрі у нирті*. МВ. III. 72. Ум. **Кавна, Кавонья, Кавочка.** За дівчиною всі звали зазвонили, а за козаченькомъ всі кавки закачили. Гол. I. 106. *Ой ви, павчючки, ой ви, голубоньки, підквісьтеся вгору*. Пп. *Ой кавочки вороночки усе поле відкрили*. Нп. *Не жаль мені на кавочку, як на тую на вороночку*. Чуб. V. 458.

Кавѣл, лу, м. Кусокъ, часть. *Нема нігде кавѣл землі*. Гол. Ум. **Кавѣлець, кавѣлон, кавѣльчин.** *Не порубаній я дужє:*

головонька на четверо, а ніженьки на шестеро, білі намці на кавалці, а рученьки на штуреньки. Гол. III. 90. *За кавалок кишки сім миль пішки*. Ном. № 6473. *Треба уразювати, щоб кавалок хлѣба мави*. Чуб. I. 147. *Ой не руш же, наймитоньку, та хлѣба цілого,—ой тамъ лежить на полиці кавалок цілого*. Грин. III. 556. *Реали тїло по кавалку, пускали на воду*. Гол. I. 9.

Кавалер, Ковалір, ра, м. Кавалеръ, мужчина. *Сама знаю, що не маю кавалера близько*. Грин. III. 185. *Плечуть мами за синами, жінки за мужами, а дівчата ластів ята за кавалерами*. Галич. 1867. 2) **Холостякъ.** *Бувай, бувай, Кавю, здорова, я їду кавалір, а ти одова*. Чуб. V. 355. 3) **Казалеристъ.** *І без тебе ся нам жвало королеві і поляжам, кавалірамъ і козакамъ*. Pauli. Ум. **Кавалерочок.** Мпл. 216.

Кавалерія, ріі, ж. 1) Кавалерія. 3 *молоду служив я в военній, в кавалерії шє*. Стор. 2) **Орденъ.** *Дав звѣстку, що почитили йому кавалерію*. Стор.

Кавалерочок, чка, м. Ум. отъ кавалер.

Кавалерський, а, е Относящійся къ кавалеру. Желех.

Кавалець, лця, м. Ум. отъ кавал.

Кавалір. См. Кавалер.

Кавалірувати, рїю, ещ, м. Жить холостякомъ.

Кавалок, лка, м. Ум. отъ кавал.

Кавальцювати, цїю, ещ, м. Дробить, кроштитъ, рѣзать на куски. Желех.

Кавальчине, ка, м. Ум. отъ кавал. Желех.

Кавдун, на, м. Брюхо. *Козак не гордун, що обірве, то й в кавдун*. Ном. № 12166.

Кавѣлок, лка, м. = **Кавалок.** Употреблено въ значеніи: комокъ, безформенный кусокъ. *Хиба ж не пампушки? Це кавѣлки якісь*. Екатеринбург. г.

Каверза, ви, ж. Проказа, продѣлка. *Ось як жінко я укараю: пошлю вас з запороженьку Сїч; там ваши каверз не вважають, жінко там на тютюн міняють*. Колт. Ен. VI. 7.

Каверзник, ка, м. Проказникъ. *І старий був, казурть, каверзникъ великий. А який каверзникъ? Посадять у клітку, а він і втече*. ЗЮОР. I. 73. *Оттак тїй каверзники змовлялись у-очевидьки на гвалтовній учинок*. К. ЧР. 96.

Каверзница, ці, ж. Проказница. Пі-

шла по хаті виглялятися, а за нею ї дру-
га каверзниця—Секлета. Де ї слюзи по-
ділюсь—усі в сміху. Г. Барв. 47.

Каверзувати, вую, еш, гл. Проказить.

Каверзякати, каю, еш, гл. Говорить
чепуху. *Що там він каверзяка? Каверзяка
таке, що ї не слухав би його.* Лебед. у.

Кавва, зв, ж. 1) Порцаніе, брань.
Желех. 2) Ссора. Желех.

Кавувати, вую, еш, гл. 1) Порцать,
бранить. *Кавзу мене межі люди.* Вх. Зн.
23. См. Кавбувати 2. 2) Жаловаться, роп-
тати, виражать свое неудовольствие. Вх.
Зн. 23.

Кавід, вода, м. Родъ, порода. Левч.
*Дід його, батько і мати, та і овесі їх
кавід такий закатований.*

Кавка, ки, ж. Ум. отъ **кава**. За дів-
чиною всі звони зазвонили, а за козачень-
ком всі кавки закавчили. Гол. I. 106.

Кавкати, каю, еш, гл. Кричать по
вороньему. *Кавкає як ворона, а хитрий як
чорт.* Ном. № 2978. *Аби чим кичку на-
плати, щоб не кавкала.* Ном. № 12171.

Кавкнути, кну, неш, гл. Однокр. в. отъ
кавкати.

Кавний, а, в. = Калний. *Ой Олсна
прибілена, Василина кавна, а Маричка
тишна чічка, бо то лубка давна.* Гол.
II. 362.

Кавонька, Кавочка, ки, ж. Ум. отъ
кава.

Кавіти, гл. Терпіть нужду, нуж-
дається. Желех.

Кавратити, рачу, тиш, гл. Смутять,
смутьянить, возбуждать людей. *Нічого не
робе, та ще ї усіма кавратить.* Миргор.
у. Слов. Д. Эварн.

Кавратка, ки, ж. 1) Кружка. *А вси-
те мені кавратку меду!* 2) Церковная
кружка для сбора пожертвованій

Кавсікнути, кну, неш, гл. Умереть.
Желех.

Кавтан, па, м. Родъ полукафтанья съ
отгидным воротником,—женская празд-
ничная одежда галицких горожанок.
Гол. Од. 23. Ум. **Кавтанни**.

Кавувати, вую, еш, гл. Распивать
кофе.

Кавуб, ва, м. Мѣшокъ. Желех. Закр.

Кавуля, лі, ж. Название кукушки.
*Зозуле-кавуле! чи довоє же мені у батенька,
у матінки жити?* Нонц.

Кавун, на, м. 1) Арбузь. *Cucumis cit-
rullus.* *Ой ти ходиш по горі, а я по до-
лині, ой ти садши кавуни, а я саджу дині.*

II. *Родючий баштан жовтіє динями, зе-
леніє кавунами.* МВ. I. 104. Отличаютъ
кавун отъ навуниці и навуни: у навуні сѣ-
ренкій кружокъ, гдѣ былъ цвѣтокъ, мень-
ше, чѣмъ у навуни; послѣдній вкуснѣе
навуні. Аванасень-Чужбинскій. Позѣдка въ
Ю. Россію, I. 410. 2) мн. *Дѣтская игра.*
Ив. 44. Ум. **Кавунѣць, навуни, навуничин,
навуничок.**

Кавунѣць, нцѣ, кавуниче, ка, м. Ум.
отъ **кавун**.

Кавуниця, ці, ж. = Кавунка.

Кавунка, ки, ж. См. **Кавун**.

Кавунник, ка, м. Торговецъ арбузамп.

Кавунович, а, в. Арбузный.

Кавунчик, ва, кавунчикок, чека, м.
Ум. отъ **кавун**.

Кавуначий, а, в. Арбузный. *Одкри-
лося поле, нечаче заслане карматими
хустками, де зеленіло дрібненьке... кавуначє
оудіння.* Левци. Пов. 227.

Кавуначця, чи, с. Собирательное отъ
кавун. *І як уродився ж той баштан! то
кавуначця оттаке, а дині оттакі!* Рудч.
Ск. II. 9

Кавурник, ка. Большой палець (въ
загадкахъ). Желех.

Кавчати, чү, чіш, гл. Кричать, пя-
щать. *Тут змій тільки що в хату, а вони
скакають та кавчать.* Рудч. Ск. II. 190.

Кав'яр, ру, м. Икра соленая рыба.
*Вина з Цариграду відер трое у барилі, і
кав'яру з Дону,—всього везе.* Шевч. 116.
(Тут були): *тараня, це по весні з Дону
навезена, суха ї солона, кав'яр, оселеді.*

Кав'ярка, ки, ж. Прислужница въ
кофейной. Желех.

Кав'ярник, ка, м. Варящій кофе.
Желех.

Кав'ярня, ні ж. Кофейная. Желех.

Кагала, лу, м. 1) Кагаль—еврейская
община. *Жидівські кагали, ярмарки були
йому замість телеграфів.* Левци. I. 180.

2) Презрительно: вообще какая-нибудь об-
щина, группа, кружокъ людей. *Що там
ні коять по ворожил кагалах, що ні вду-
мують, як би те життя зупинити,—
воно ширше та ширше вияляється.* О.
1862. III. 26. 3) У Гулага-Артемовскаго
нагалам названо общество чертей, вообще
население ада: *В письмі стоить (читай
сміло): на кагал бісовський з начинкою ду-
шу ї тіло одисав Твердовський.* О. 1861.
III. Г. Арт. 104. 4) Шумвое, крикливое
собрание.

Кагала, лі, ж. = Кагал 4. Там уже

кагала така дітей. Марг. у. Слов. Д. Эварн.

Кагáловий, а, е. Кагаловый.

Кагáльний, а, е. 1) = Кагаловий. Желех. 2) Старшина кагала.

Каганéць, ицá, м. 1) Плошка, ночникъ. Вас. 182, 196. *Гляне, посвічуючи по либий каганцем.* К. ЧР. 394. *Дріжжить, зігнувшись над каганцем, лічить гроші.* Шевч. 135. *Жиле, як каганець без лою.* Посл. 2) Переносно: игры мелькающія въ глазахъ послѣ удара. *Як зайгав по потимий, так аж каганці в вічку засвітилися.* Ном. № 3982. 3) Полка ружейная. Шух. I. 229. 4) Изоляторъ на телеграфѣ. Желех. 5) Шуточно: рюмка. *„Давай по чарці нам скоріш!“ Я обдирй каганець підтрапив та сам і випив наперед.* Алв. 54. 6) Вообще углубленіе или гнѣздо, въ которое вставляється шпиль, пята столба и пр. Напр., въ глухомъ концѣ воротъ то гнѣздо, въ которомъ вращается нижній ковецъ воротнаго столбика; въ дверяхъ въ него входитъ шпиль дверной паты; въ сварядѣ для подвѣшыванія котелка надъ огнемъ (см. Верилюг) въ немъ ходитъ пята столба. Шух. I: 87, 93, 187. 7) Въ устроенной для ловли звѣрей ямѣ (см. Западня) послѣднюю покрываєтъ досчатая крышка, вращающаяся на валу, приходящемся посредин крышки; углубленія въ бокахъ ямы, въ которыя вставлены концы этого вала, также называются каганцями. Шух. I. 235. 8) Въ ручной мельницѣ въ верхнемъ жерновѣ углубленіе, въ которое входятъ шесть, двигающій жернова. См. Жорна. Шух. I. 146. Ум. Маганчик. *Каганчик стоить... на віконці.* К. ЧР. 393.

Каганцéвий, а, е. Площечный.

Каганчик, ка, м. Ум. отъ Каганéць.

Кагат, ту, м. Куча: *Кагат каганів, кагат соли.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн. То же о рыбѣ: куча рыбы, особымъ образомъ сложенной и прикрытой камышемъ (на Дову).

Кагá, лі, жс. Отверстіе дымовой трубы, закрывающееся для удержанія теплоты. *Послала жінка чоловіка кагалу затика ти, та й кагáлька обила.* Ном. № 9165. Шух. I. 96.

Кагáльний, а, е. Принадлежачій, относящійся къ кагалу.

Кагáлька, ки, жс. Ветoshная затычка для закрыванія печной трубы. *Послала жінка чоловіка кагалу затика ти, та й кагáлька обила.* Ном. № 9165.

Каждéння, ня, с. Кажденіе. *Множество народу молилось із надвору під час каждення.* Ев. Л. 10.

Кади и Кади́вий, нар. = Куди. Сяночок. у. въ Галиціи. Вх. Зн. 23.

Кади́ло, ла, с. 1) Кадыльница. *Дяк співа, попи з кадылами, з кропилом.* Шевч. 3 *кадила дим по церкві пішов.* 2) Омвѣамъ, ладонъ. *Дурною персвазія, а умерлому кадило, то все едно.* Ном. № 12967. 3) Раст. *Melittis Mellissophyllum* L. ЗЮЗО. I. 128. 4)—дыне. Раст. *Lamium maculatum*. Лв. 99.

Кады́льний, а, е. Кадыльный. *Вознесу я жертви тучні із кадыльными дымами.* К. Псалт. 147.

Кады́льница, ці жс. Кадыльница. *Піп почав кругом ріки ходить з кадыльницею.* Рудч. Св. 174. Ум. Кадыльничка.

Кади́на, ня, жс. Втрое сплетенный язорный канатъ при рыболовной лодкѣ на Азовскомъ морѣ. Стражевск.

Кади́ти, джѹ, дыш, м. Кадыть, курить. *Ні світила, ні кадила, як тебе смерть вхопила.* Ном. № 4054.

Кади́тися, джѹся, дышся; м. Подвергаться каженію. *Василева мати ходила шедрувати. По церкві ходила, чесний хрест носила, золотій кадила: кади́ться люде, бо к нам Христос буде.* Чуб. III. 446.

Кади́б, доба и Кади́б, довба, м. 1) Большая кадка, употребляющаяся для хранения зерна или муки, капусты и пр. *Наше просо в кадобі.* Грив. III. 96. *На городі капуста росла, в стозі насічена, в кадобі наквашена.* Грив. III. 539. 2) Квасильный чанъ для обработки кожъ. Вас. 145, 153. 3) Часть древеснаго пня, пустая въ срединѣ и вставляемая въ родникъ вмѣсто колодезнаго сруба. Шух. I. 9. Ум. Кади́беш, на́довбець.

Кади́ння, ня, с. = Каждéння. *Магаз кадилом, а з його кади́ня диму нема.*

Кади́а, ки, жс: 1) = Кади́б 2. Шух. I. 253. 2) Большой чанъ въ вивокурнѣ. *Тут у винницькій кади́і містить тісто троє разом ногами.* К. ЧР. 258. 3) Футляръ надъ жерновомъ въ водяной мельницѣ. Мик. 481.

Кади́й, á, ё. Дымный, запыльчый. Желех. Загр.

Кади́овина, ня, жс. Небольшая прорубъ.

Кади́рь, лі, жс. Кадриль. *Боярин на силу розігнав зурти, щоб поставити, молодих до першої кадрілі.* Левци. I. 187.

Кадуб, ба, м.—Кадіб. *Ном. № 12888.*
Кадуб, ба, м. 1) Родь болівни. *За тебе добро кадук тобі в ребро.* *Посл. Загр.*
 2) Дяволь, чортъ. „Народъ называеъ чертегъ слѣдующими пменами: кадук, дідько, балотяник“... *Чуб. I. 191.*

Кажан, на, м. Летучая мышь. *Людей не чутъ; через базар кажан костокрилий перелетить.* *Шевч. 150.* *Як миш іззистъ шматочок чою свяченою, то в неї виростуть крила і зробиться з неї кажан.* *Чуб. I. 55. Ум. Наманон.*

Кажанок, нѣа, м. 1) Ум. отъ кажан. *Замитотил кажанки, наче хто перекидав грудками.* *Левци. I. 109.* 2) Мѣховая или кожаная куртка. *См. 138.* *Дома в себе вони, кажю, ходять було у дотяжних сорочках да в дѣряних кожухах-кажанках.* *Б. ЧР. 87.* *А на йому був кажанок, то з під того кажанка кров так і летѣся.* *ЗОУР. I. 133.*

Кажнісецький, а, е. Ум. отъ **кажний**.

Кажний, а, е.—Кожний. *Та за се по три покони кажному святому покладатъ.* *Срезн. Запор. Стар. Ум. Кажнісецький.* *См. Кажнісецький, кажнісінький.*

Кажнісінький, а, е.—Кажнісіцький. *Кажнісінький у селі знав про те.* *НВОлин. у.*

Кажнісіцький, а, е. Ум. отъ **кажний**. *Каждый безъ исключенія.*

Каз, ау, м. Бѣшенство. *Нехай на тебе каз найде.* *Ном. № 5127.*

Казальниця, ці, ж. Амвонъ, каедрa. *Оця ж то вона, та дѣвольська спокуса, що про неї було нам отець Дем'ян з казальницї глаголе.* *К. ЦМ. 220.*

Казан, на, м. Котель. *Нехай наш казан закитить іще і з другою боку.* *Б. ЧР. 108.* *Як у казані кипить.* *Посл. Ум. Назанб, назанбчон, назанчин.* *Наймит роспалме багаття, повісив казанок і почав варити кашу.* *Левци. Пойди ти до річки Саморки, до круниці Салтанки, казанок у руки взявши.* *Мет. 442.* *Вітер віє, повіває, казаночок закипає.* *Щог.*

Казаніна, ни, м. Одиць котель, плоховатий котель.

Казаня, ня, с. 1) Говореніє. 2)—Казань.

Казанок, нѣа, казанбчок, чка, казанчик, ка, м. Ум. отъ **казан**.

Казань, ні, ж. Слово, рѣчь, проповідь. *Якусь тобі він (Шутов) казань скаже, дорожу добру в Рим покаже.* *Котл. Ен.*

П. 38. *Поти тільки раз у год кажуть казань перед постом.* *О. 1862, I. 71.*

Казарма, ня, ж. Казарма. *Із казарми нечистої чистою, святою паташекою вилетіла.* *Шевч. 619.*

Казатель, ля, м. Ораторъ, ввтія. *Желех.*

Казати, кажү, жещ, м. 1) Говорить. *Ой казав есь, присягав есь: не покину я тебе.* *Чуб. V. 180.* *Хоч будуть питати, не буду казати.* *Нп. Ти казане кажеш, а мій батько під корчмою чує.* *Посл. Не при нас кажучи.* *Ном. № 8365.* *Въ наст. времени вмѣсто обычной формы: кажу, ка́жеш и пр. въ нѣкот. мѣстностяхъ сокращ.: кау(ну), наеш, наена), наемо. А я йому і ку: не бачиш,—ку,—роззляваю, куди їдеши? Грин. II. 310.* *Чую я, кає, очора пани поносять якусь політику.* *Рудч. Ск. II. 209.* *Ми усім наготовили, а тепер він один да ще ка': мало.* *Рудч. Ск. I. 26.* *Эта форма въ частномъ употребленіи у Квитки. Намалювавши та й кає нам: „Тепер, хлопці, дивіться, що за кумедія буде“.* *А ми каємо: „и ну, ну, що там буде?“* *Кв. I. 7.* *(Изд. 1887).* *Не вам ка́мучи.* *Извините за выраженіє. Та тут, не вам кажучи, така шороба прикинулася: чиряками обидало осього Казати з уст. Говорить изуство. Каменец. у. 2) Приказывать, велѣть. *Казав еси нас пан наказний додому одпускати, а тепер еси наказуєши землячки копати.* *Рѣ. Макс. Кажеть мені, панове, свого хлопця до себе узяти; я буду й ростити і подунує за його платити.* *О. 1861. VIII. 17.* *Скачи, враже, як пан каже.* *Ном. Обицяя Бог дати, тіко казав заждати.* *Ном. № 157.**

Казатиж, жуся, жещся, м. 1) Быть сказано. *Казатиметься й те, що зробила оця.* *Єв. Мр. XIV. 9.* 2) Позавизваться, являться. *Чи сам пан дома? Хоч же він дома, та не кажеться, к коню в шубочку прибірається.* *Чуб. III. 457.*

Казанний, а, е. Казенный. *Москаль казенна вец.* *Ном. № 799.* *Були і панські, і казенні.* *Котл.*

Казань, ні, ж.—Казань. *Прочуши ж казень, мовувались уряду всякого жінки.* *Мкр. Г. 8.* *Що це, яку своідня ти сарь казень казав?* *Новп.*

Казати, кажү, вши, м. Исказать, портить. *Гостець казитъ йому вид.*

Казатиж, жуся, жещся, м. 1) Бѣсьється. *Собаки з жиру казяться.* *Ном. № 10801.* 2) Бѣсьється, проказить. *Як же*

були ча самоті, то молитовники ховали, казались, бігали, скакали. Котл. Ен.

Казівка, ви, ж.? Колись у дяків і... в школах, кара школярям за казінку, що не вміли шити і д.—і така була... Ном. № 3632.

Казівня, ня, с. Б'єснованіє.

Казка, ки, ж. Сказка. В пісні правда, а в казці брехня. Посл. Ум. Казочка. От вам казочка.

Казковий, а, е. Сказочний. Желех. Кулиш.

Казна, ні, ж. Казна, деньги. (Заимствовано из русского языка). *Іздив наші бурмистер до князя Рододановського з уршилами у московську казку.* К. ЧР. 185. 6 казна, та ніхто не зна.

Казочка, ки, ж. Ум. отъ казка.

Казус, са, м. Случай. *Казус сей так налякав усіх людей, що більше вже ніхто із глуду не скрутився.* Глб. 65.

Казусний, а, е. Казусный. *Казусне діло, обизвався таки тишар.* Кв. I. 157.

Казюба, ки, ж. 1) Козьявка. *Казюба повиділа зліб у полі. Метелики і казюки усякі дружно пречисти душу з неї випишуть.* Кул. 2) Зм'яя. Ум. Казючка.

Кайданий, нів, м. мн. Кандали, оковы, цѣпи, колодки. *Возьміть Галяя Семена та збийте в кайдани.* О. 1862. VIII. 26. *Часто бо заковувано його в кайдани.* Єв. Мр. *Ой дали ж, дала славним запорожцям на царця заплати: ой понабивали на нош кайдани, дали в руки лопати.* Новп. *Угору руки підіймали, кайданами забряжчали.* АД. I. 88. Ум. **Найданини, найданочни.** *Кайданики на ножесники, а скрипючки у рученьки.* Андр. *Ой будемо зім'увати в Станіславі на риночку, в кайданочках, в залізочку.* Лукаш.

Кайданиці, цѣ, ж. мн.—Кайдани. *Вбрали б нош в кайданиці, а руки в скрипиці! Тото тобі, легітику, за чужі яниці.* Шух. I. 204.

Кайданки, нок, мн. Ручнияз цѣпи. *Ой зламали (вдовиного сина), назад руки зв'язали, ще в кайданки оковали.* Гол.

Кайданики, ка, м. Закованный въ кандалы.

Кайданяча, ня, с. соб. Кандалы. Ум. **Найданячо.** *Наділи на руки і на ноги кайданячко гостре.* Федейк.

Кайданочки, ків, м. мн. Ум. отъ кайдани.

Кайла, (м.?) Венгерский быкъ съ большими рогами. Желех.

Кайлак, ка, м. 1) Короткій обрубовъ дерева, стоймя поставленный и употребляющийся какъ скамеечка для сидѣнья. Шух. I. 96. 2) мн. Обрубки дерева кривые, годные только какъ дрова, сучье, ломъ дровесный. Вх. Зн. 23.

Кайлені, нати, с. Бычекъ? теленокъ? *Ой зайняла фаина рибка сиві кайленята у зелену полонину,—тамъ отава м'ята.* Гол. III. 232. См. Найла.

Кайма, ми, ж.? *Ой уейди, батеньку, уейди, з кайми віночок іздійму.* Мил. 130.

Кайман, на, м. Въ артели гуцульскихъ дровосѣковъ тотъ изъ нихъ, на обязанности котораго лежить топить печь, варить пищу, вообще наблюдать за порядкомъ въ помѣщеніи дровосѣковъ. Шух. I. 175. См. Мальман.

Кайора, ри, ж. Плоскодонная лодка. Вас. 151.

Кайстра, ри, ж. Мѣшокъ. *Отъ зробив (кіт) собі скрипочку й молоточок і писану кайстру. Прийшов до (лищиної) норы— як загра... „Піду-я, подивлюся: хто там грає“. От вона (лищя) й пішла, а він її цок да в лобок, да в писану кайстру.* Рудч. Ск. I. 28.

Кайстровий, а, е. *Кайстрові капемокси.* Гол. Од. 19.

Как, ки, ж. Дѣтск. 1) Испражнения. 2) Все дурное, нечистое, грязное. О. 1861. VIII. 8.

Какати, каю, еш, іа. Испражняється. *На ледачій ниві трава не росте, а тільки сѣбаки какають.* Ном. № 6156.

Какабат, та, м.—Кабат? *Лучшая кошуля, ніж какабат.* Ном. № 11147.

Какарікати, каю, еш, одн. в. *какарікнути, кну, неш, іа.* Куварекать, кукарекнуть. См. Кукуріну.

Какарігу! меж. Крикъ пѣтуха. *Курить як чорт од какарігу!* Ном. № 4420. *Летів півень через ріку, казав: какарігу!* Нп. См. Кукуріну.

Какарішник, ка, м. Пѣтухъ, постоянно поущій. *Казка про півня какарішника.*

Кави. Дѣтск. *Говорять дѣти, когда хотятъ испражняється.*

Кал, лу, м. 1) Грязь. *Ой їей, воли, та їей помалу, та витягнїть мене із калу, та поставте мене на суви.* Грин. III. 367. *Як посїєш ячмінъ та ошес у кал (=поки земля ще мокра), так вони тебе нарядять і в жулан.* ХС. I. 75. *Земля взялась од крови калом.* Котл. Ен. *Бодай мої сльози сину, на ками не опали.* Нп. **Посадив**

на мал (ного). Поставивъ въ безвыходное положеніе. Ном. 2) У Кулиша употреблено въ значеніи: калъ, пометъ. *І зчезне він, мов кал його, без сліду.* К. Гов. 43.

Калабайка, ки, ж. Зарубка на деревѣ для добывання сока.

Калабалійк, ку, м. Суматоха, кутерьма. См. набалик.

Калабани, ні, ж. Лужа. *Аж калабани стоять, такий дощ був.* Камен. у.

Калабатина, ни, ж. Топкое мѣсто. Ум. Калабатинна.

Калабач, ча и Калабаш, ша, м. = Калабана. Желех. Miklosich, Vergleich. Grammatik. d. sl. Sprachen. P. 291.

Калабұха, хи, ж. = Калабана. Желех.

Калавѣрці, ців, мн. Сапоги съ вывороченными голенищами. Kolb. I. 44.

Калавѣр, ра, м. Заимствов. изъ русскаго языка. 1) Караулъ. *Ой кругою перекї сїчної калавѣри стали.* Нп. *Для ночі вдвоє калавѣри на всїх поставили багштах.* Котл. Ев. V. 40. 2) Крикъ: караулъ! *А він чукає: пробі! калавѣри!* Гліб. 16.

Калавѣрїти, рю, рїш, іа. Заимств. взъ русск. яз. Караулить. *Оце за ним ходимо, калавѣрїмо.* ЗОЖР. I. 78.

Калавѣрїний, а, е. Заимств. взъ русск. яз. Караулный. *Біля догїтарної лавки стоїть з оружжєм калавѣрїний.* Кв.

Калакѣлуша, шї, ж. Раст. Черемуха. ЗЮЗО. I. 133.

Калабайка, ки, ж. Твань: коломенка. Котл. Ев. Словарь, 13. *Юпка в її була з байки, а спідниця з каламайки.* Сніп. 129. *Жупан на йому синїй і китайска ютка, поясом з алицкої каламайки підперезаний.* Кв. II. I. 35.

Калабайковий и Калабайчатий, а, е. Изъ каламайки. *Каламайковий пояс.* Кв. II. I. 33. *Червонї або зеленї каламайковї пояси.* О. 1862. IX. 68.

Каламанка, ки, ж. Презрительно: водка. Вх. Зн. 23.

Каламарь, рка, м. = Каламарь 1.

Каламарчик, ка, м. Ум. отъ каламарь.

Каламарь, рїа, м. 1) Чернильница. *Пїн жисє з олтаря, а писарь з каламаря.* Ном. № 212. 2) Пузырекъ. 3) Сосудъ, въ которомъ гудульскїе плотявни держать разведенную въ водѣ сажу. Шух. I. 88. Ум. каламарчин.

Каламитний, а, е = Каломутний.

Каламѣт, та и ту, м, 1) = Валамут 2) Сеора, раздоръ; смуга, волненіе. *Прийшов сюди,—ну вже ї буде каламут.* Досї як хѣрише було, тихо, поки його не було. Павлоградъ. См. Каломут.

Каламѣта, ти, ж. = Каламут 2. Мвр. ХРВ. 86.

Каламѣтити, мѣчу, тиш, іа. 1) Мутить, возмущать. *А що се ти, собачїй си-ну, тут каламутити берег мїй?* Гліб. 2) Смутить, смутьянить, возмущать людей.

Каламѣтитися, мѣчуся, тишся, іа. 1) Мутиться (о водѣ). 2) Возмущаться, безкоонтиться, тревожиться. *Каламутитися народ, почувши від його таке.*

Каламѣтний, а, е. 1) Мутный, взбаламученный. *Каламутна вода як кисїля.* Ном. № 12420. *Над Летою бездонною та каламутною.* Шевч. *Чого вода каламутна? чи не згїля збїла?* Нп. 2) Смутный. *Щоб під каламутний час людскимъ дѣбромъ поживатись.* К. ЧР. 191.

Каландек, ка, м. = Полукіпок. Вх. Зн. 23.

Каланїца, ці, ж. Яма или ящикъ для разведенія извести. НВолны. у.

Каланїня, ка, м. Бѣднякъ. Шух. I. 73.

Калантѣрїти, рю, рїш, іа. Калѣкать, болтать громко. *Знають гостї ї сами, що вони нуднї,—а то чою б вони калантѣрили.* Ном. № 11905.

Калантѣр, ра, м. Карантинъ. Закр. Желех.

Калац, па, м. Черная шляпа съ низкими круглыми верхомъ и широкими полями, загнутыми внизъ. Угор. Гол. Од. 79. *Лем мене спїзнала моя ффраерочка, що мї закладає за калац пїрочка.* Гол.

Калатѣйло, ла, с. Колокольчикъ взъ дерева, который вѣшаютъ водамъ на шею, колотушка. *Тїльки дещ далеко в гаю стукало калатѣйло на шїй ватажка вога.* Левци. I. 206. *Як був Сидїр та Михайло та зробили калатѣйло: куди їдутъ, кала-тають, та нікою не питають.* Нп. *Пїн у дзїн, а чорт в калатѣйло.* Ном. № 2650.

Калатѣло, ла, с. = Калатѣйло.

Калатѣти, тѣю, еш, одн. в. калатѣтї-ти, тїѣ, нѣш, іа. 1) Бить, колотить, ударить. *Калатѣє батька.* НВолны. у. 2) Стучать, стукнуть. 3) Звонить. *Ото калатѣють, ше ї дзѣони побѣють.* Харьк. г.

4) Хлопотать, првагаты усялія, биться. Треба дово калатати, щоб бабу ошукати. Ном. № 9075. 5) Молотить, не развязывая снопа (о ржв). 6) Шевелить? тормошить? Не чулася, як воно ї народилося,—так мені стало негарно. Дилалось—воно лежить біля мене мовчки. Я його калатала, так воно вже неживе, та я й закопала. Новомоск. у. Залюбовск.

Калач, ча́, м. 1) Калачъ. За багачем сам чорт з калачем. Ном. № 1423. Чужим дѣткам дулі, а нашому калачі, щоб спало уночі. Мет. 3. Вип'є корж меду чи юрїлки, калачем закусить. К. ЧР. 273. 2) Дѣтская игра, въ которой лежачій вниязъ лицомъ ребенокъ, нив'я на своей спиї палбы сидящихъ вокругъ дѣтей, угадываетъ по счету словъ пѣсни, на чьѣмъ пальцѣ остановилось кольцо. Чуб. П. 99. Ум. Калачини.

Калачик, ка, м. 1) Ум. отъ калачъ. 2) Раст. просвирки, *Malva rotundifolia* L. ЗЮЗО. I. 128. Воли... тішили собі... і де не вѣзрять калачики, або ромен і всякий бур'янець, то там і пасуться. Кв. П. 83.

Калачити, чу, чий, ш. Стучать, брєнчать. Під мою кобилую підкови калачуть. Гол.

Калашник, ка, м. Пекаръ, дѣлающій калачи.

Калашниця, ці, ж. Пекущая калачи или продавщица бѣлаго хлѣба. Як не піду за Івана, піду я за Гриця, а у Гриця все пшениця,—буду калашниця. Чуб. V. 175.

Калган, ну, м. Раст. калганъ, *Marganta galanga*. Баба Параска заправляла юрїлку мїцим каланом. Левц. I. 522. На запікану корїнькову купи кубси її калану. Мкр. Г. 69.

Калганівка, ви, ж. Настойка на калганѣ. Натуй нам спідання, та щоб білы було настойок, запіканок, наливок і м'ятой, і кардиомовки, і каланівки. Стор. Ум. Калганівочна.

Калганка, ви, ж. = Калганівка. І кубками тили сливянку, ... юрїлку просту і каланку. Котл. Еп. I. 19.

Калгановий, а, е. Калгановый.

Калдані, нів, м. мн. Мѣста, на которыхъ осталась прошлогодняя трава. Левч. Желех.

Калѣка, ви, ж. Налимъ. Желех.

Калєндѣрь, рї, м. Калєндѣрь. Віщував калєндѣрь, та в помийницю впає. Ном. № 13438.

Калѣник, ка, м. Хлѣбъ съ калиновыми игодами. Чою то з сього святою хлѣба

не зробиши? Усячину: дїда, братки, рябка, сучку, каленика, натикана. О. 1861. XI. Кухѣр. 27.

Калєниця, ці, ж. Посуда, въ которой приготавлиють гліну для мазанья. Вх. Зн. 23.

Калїло, лв, с. Грязь. Миж. 181.

Калїна, ви, ж. 1) Раст. калина, *Viburnum opulus*—дерело в ягоди. Та висил же, мила, високу мошлу, та посади, мила, червону калину. Мет. 93. Ой у лузі на калині зозуля кувала. Мет. 97. 2) Дѣвство, а также кровавый звакъ на сорочкѣ послѣ перваго совокупленія. Темною луку калина, доброю батька дитина: хоть вона по ночах ходила, та калину при собі носила: купували купиці—не продала, прохали хлопці—вона не дала, шовком ніженьки зв'язала, за всім тому Іванку держала. Чуб. IV. 451. Калину ламати—въ свадєбныхъ пѣсняхъ: терять дѣвство. Калину стрѣтити. Потерять дѣвственность. 3) Название вола или коровы темноокрасной масти. КС. 1898. VII. 41. Kolb. I. 65. Ум. Калинна, калинонька, калиночча. Зацуміла шабелька, як в лузі калинка Нп. Ой у лузі калиночкы, там дівчина походила, калиночкы поломилла. Чуб. III. 472. Зацвіла калинонька в лузі. Чуб. V. 63. Будуть пташки прилітати, калиноньку їсти. Нп. Ой припну я коня коло калиночки. Гол. Да зацвіла калинонька к Роздву... У нашой Мар'юхні на подолі. Чуб. IV. 445.

Калїніна, ви, ж. Калинобое дерево.

Калїнівка, ви, ж. Настойка на калїнѣ.

Калїновий, а, е. Калиновий, изъ калины. Калинова вітка як рїдная тітка. Ном. Динав юлуб сишу юлубку на калиновій вітці. Грив. III. 362. З-за темною дуба то калинова вітка витягнеться, то червоний кетял горить як жар. МВ. Калиновий кисель. Чуб. VII. 442.

Калїновий, а, е. Калиновий, изъ калины. Калинова вітка як рїдная тітка. Ном. Динав юлуб сишу юлубку на калиновій вітці. Грив. III. 362. З-за темною дуба то калинова вітка витягнеться, то червоний кетял горить як жар. МВ. Калиновий кисель. Чуб. VII. 442.

Калїнонька, Калїночка, ви, ж. Ум. отъ калина.

Калїнонька, Калїночка, ви, ж. Ум. отъ калина.

Калїновий, а, е. Калиновий, изъ калины. Калинова вітка як рїдная тітка. Ном. Динав юлуб сишу юлубку на калиновій вітці. Грив. III. 362. З-за темною дуба то калинова вітка витягнеться, то червоний кетял горить як жар. МВ. Калиновий кисель. Чуб. VII. 442.

Калитѣ, тї, ж. 1) Мѣшокъ съ деньгами. За сиротою Бог з калитною. Ном. № 10703. 2) Лепешка, смазанная медомъ и употребляемая для гаданія въ день св. Андрея. Іду, іду калити кусати. Чуб. III. 259.

Калитїна, ви, ж. = Калита. Желех.

Калітка, ж, ж. 1) Кошелек кожаный. *Скупий збирає, а чорт калитку шие.* Ном. 2) Писанка съ изображеніемъ наметки. КС. 1891. VI. 380. Ум. Каліточка. *Узла я ті гроші в калиточку.* МВ. Лікарям—поможись чи не поможись, а калиточка розв'язжись. Ном.

Калі-буд-буд! Крикъ русалокъ. *Калі-буд-буд! дайте мені волосинку зарізати та дитинку.* Нар. пов.

Калі дѣти. Запачкати умышленно грязью во время купанья. Дѣти, шала во время купанья, пачкають другъ друга грязью, крича: „Калі! калі!“

Каліво, ва, с. 1) Кустъ картофеля. *Картопля сев літо не еродила: потроху пуд калівом.* Черниг. у. *Оце три каліва викопана Черниг. у.* 2) О конопль, льнѣ: половина повісма. Черниг. у.

Каліва, ж, об. Калѣва, увѣчный. *Каліва не родиться—робиться.* Ном. № 4663. *Була колись Гандзя каліва небога, божилася, молилася, що боляти ноги.* Шевч. 138. Уж. Каліченна, калічна. *Ой не бий, мати, і не лай, мати, не роби казіченьки.* Чуб. V. 146.

Калікуватий, а, е. Уродливый, съ тѣлесными недостатками, увѣчный. Чигир. у. *Калікуватий трахи хлопце.* Зміев. у.

Каліфактор, ра, м. Сторожъ при духовныхъ учебныхъ заведеніяхъ. Подольск. у.

Каліцтво, ва, с. Калѣчество, увѣчье. *Сціпило, звернуло їй, руку—не дай Бог каліцтва.* Харьк. г. *Спасеть вас Бѣ, що й нас при каліцтву не забуаєте.* Лебед. у. *Хиба яке каліцтво знайдуть дохторі, то не піде в москалі.* НВолын. у.

Каліч, ці, ж. соб. 1) Калѣви. *Потродав увесь скот—зосталась сама каліч.* Лохвиц. у. 2) Все искалѣченное, испорченное. *Знов піднімали в його оловці на другий лад—покручені фантазії, якусь каліч образів.* Левяц. I. 244.

Калічений, а, е. Искалѣченный... *Підняв руки калічені до святого Бога.* Шевч. 529.

Каліченька, ж, об. Ум. отъ каліка.

Калічити, чу, чий, м. 1) Увѣчить, калѣчить. *Скинъ їй (свиту) зараз, скинъ!.. Ти себе покалічиш.—А сяляне носять та їй не калічать же себе.* Левиц. Пов. 159. 2) Уродовати, искажати, извращать. *Не з широстою.. приступає до рідного слова, та їй почне його калічить.* О. 1861. IV. 34.

Калічатноя, чуся, чийся, м. Увѣчється. *Калічатється бідна дитина.* Мирг. у.

Калічка, ж, об. Ум. отъ каліка. 1) Немного калѣка или маленькій калѣва. 2) Вторая рука на косовищѣ,—въ концѣ его. Шух. I. 169. 3) Родъ съѣдобнаго гриба. Вх. Зп. 23.

Калічний, а, е. Увѣчный *Царь уп'яты посає сказати: щоб збирались до його... усі: і старе їй мале їй калішине.* Грин. I. 174.

Калія, літ, ж. Индого, синяя краска. Вас. 170. *Синій як калія.* Ном. № 13150. *Так було б'є, що під очима як калія синє.* Лебед. у.

Калейй, а, е. = Кальный.

Калѣо, нар. = Кально. *Сів би, та калѣо.* Ном. № 13323.

Каліжичи, чу, чий, м. Смачивать снопы въ жидкой глинѣ предъ покрываніемъ ими крышъ.

Каліжичиня, ня, с. Смачиваніе сноповъ въ жидкой глинѣ предъ покрываніемъ ими крышъ.

Калій, ѓ, ѓ. = Кальний. *Пізнають хлопці і в калій сорочці.* Ном. № 11245. *Треба їм десь через дуже калну балку їхати.* Мнж. 121.

Кално, нар. = Кально. *І снігу нема і води, і в полі не кално, а сулісінько всюди.* Кв. II. 38.

Каломут, та, ту, м. = Каламут.

Каломутити, мучу, тиш, м. = Каламутити.

Каломутитися, мучуся, тишся, м. = Каламутитися.

Каломутний, а, е, = Каламутный. *Каломутна річка.* К. Досв.

Калугирь, ра, м. Монахъ. *Калугирю, каже (до чепця): що то це ти робиш?* Рудч. II. 201.

Калубуки, бубе, ж. мн. См. Цапар. Шух. I. 171.

Кальвінець, нця, м. Кальвинистъ. (Українські пани), *приподобляючись до панів ляхів, робились римськими католиками, кальвинцями, ютеранами.* К. XII. 114.

Кальвінський, а, е. Кальвинистскій. *У XVII-му ст. ютеранська та кальвинська колотнеча за віру.* К. Кр. 9.

Кальми, нѣ, м. = Кайман. Шух. I. 175.

Кальний, а, е. Грязный, нечистый. *В ремесника золота рука, та кальний рот.* Ном. № 410. *Як загнали ляхів в калній болота.* Лукаш. 57. *Шлях кальний,—коні ледве-ледве сунуть.* Мир. ХРВ. 298. См. Калій.

Кальник, ка, м. Хлбная лепешка. Желех. и Лупов. у.

Кальність, ностя, ж. Грязь, печистота.

Кально, нар. Грязно. *Ой шинкарочко Ганно, чою в тебе в сінях кально? То бурлаченки були і горілочку пили: вони танці водили, вони ірззі наносили Нп. См. Кално.*

Кальювати, люю, еш, м. (оріхи). Калить (оріхи). Лебед. у.

Кальюжа, жі, ж. Лужа, грязь. *Не шукай моря, у калюжі втопишся. Ном. № 1982. Зараз, чи калюжку обачить де на дорозі,—так у калюжу і лізе в кармазинах. К. ЧР. 87. Ум. Калюжна. Калюжека після вчерашнього дощучку. Кв. II. 156.*

Кальюжити, жу, жиш, м. 1) Дѣлать лужи. 2) Пачкать, грязно что либо дѣлать. Вас. 211.

Кальюжитися, жуся, жишся, м. Купаться въ лужѣ. *Ти його (порося) свянти ти несеш, а воно ще таки калюжитися. Черк. у.*

Кальюжка, ви, ж. Ум. отъ калюжа.

Кальюжний, а, е. Болотистый, грязный, печистый. *Пити... калюжку воду. Левиц.*

Калюка, ви, ж. Большая, сильная грязь. Мпж. 121. *Тепер дощ, калюка,—покаляеш свої білі ноженьята. Мир. ХРВ. 306. Калюка на всі боки розбіалась од трудкої їзди. Мир. ХРВ. 301.*

Калюх, ха, м. 1) Брюхо, собств. задній прохід, а во мп. ч.—квшки. Желех. Вх. Зп. 23. 2) Желудок молодого ягненка или теленка, который не употреблял еще никакой пищи, кромѣ молока матери. Шух. I. 213.

Калюхатий, а, е. Выгнутый наружу. *На бербениці та барівки треба калюхатизо—винених догів, бо ті судини у середині ширші. Шух. I. 250. Калюхата пила. Пила, пластинка которой съ того края, гдѣ зубья, дугообразна. Шух. I. 175.*

Калюбура, ри, ж. Лужа. *З чужого коня і серед калюбури вставай. Ном. № 9691.*

Калюница, ці, ж. Деготь, стекающий въ колесъ. Черниг. у.

Каліяня, ня, с. Маранье, пачканье.

Каляріна, пи, ж. Раст. кольраби, Brassica oleracea caulorapa.

Калярувати, рую, еш, м. Окончательно полировать гребенку посредствомъ трепія между ладонями рукъ, слегка покрытыхъ золой. Вас. 163.

Каляїти, ляю, еш, м. 1) Пачкать, марать, грязнить. *І вже мені не честь не подоба по ріалка спотикати, жовити чобіт каляїти. Макс. (1849). Глядіть, діти, слави своєї не каляїте Г. Барв. 293. 2) Испражняться. Мил. 31. *А теля стало, каля та й каля; да таку купу накаляло здорову. Рудч. Ск. I. 39.**

Каляїчити, чу, чип, м. Быть невнимательнымъ, разсѣяннымъ? зѣвать? ротозѣйничать? *Піддружсий, ти там що каляїчиш? про тебе так усе дарма! буярти роблять що—не бачиш? дивись, уже шишок нема. Алв. 36.*

Кам, нар. Чѣмъ. Угорск. Желех. Вх. Зн. 23.

Камата, ти, ж. Процентъ. Желех. и Бессар. *Я жидові вроблю, ще й камату йому заплачу.*

Камаші, шів, м. мн. Гамашн. *Дают мені камаші, заплакали всі наші. Pauli.*

Камбрат, та, м. Товарищъ. *Той (семипарвст) пісно насвистує, той таки співа стиза, той жука до камбрата... Св. Л. 218.*

Камбраття, тя, с. соб. Товарищи. *Ні Антосю, ні його камбратья й не думали звачитися родом. Св. Л. 169.*

Каменістий, а, е. Каменистый. *Иные ж (зерно) упало на каменистому. Ев. Мр. IV. 5.*

Каменіця, ці, ж. 1) Каменная постройка. Козел. у. 2) Раст. косяника, Rubus saxatilis L. ЗЮЗО. I. 134.

Каменіти, нію, еш, м. Окаменѣвать. *Я мого камінь той каменю. МВ. Вона каменіла, дивлячись на все те. Мир. Пов. I. 128.*

Каменний, а, е. Каменный. *Попід юру каменную покопали шанці. Коцп.*

Каменування, ня, с. Побієніе камня. Желех.

Каменувати, ную, еш, м. Побивать камнями. *Єрусалиме, що каменуєш посланих до тебе. Єв.*

Камень, ню, м. = Камінь.

Каменюка, ви, ж. = Камінюка. *Як би мені попалась каменюка. Кв.*

Каменяр, ра, м. Каменоломъ. Желех.

Каменарський, а, е. Приналежаций. каменареві. Желех.

Каменістий, а, е. = **Каменистий.** *Господь сорок літ не допускає їх до обітваної землі..., а водив по камінястій пустині.* К. Грам. 60.

Камза, ві, жс. = **Кабза.** Мужикъ, не зная, що въ постолохъ папоротників, согласился продать ихъ за цѣлую намуз денегъ. Чуб. III. 198. *Мабуть не мала й камза перепала?—питає хтось.—Та буде з нас,—одказує Чинка, витягаючи таман з кишені.* Мвр. ХРВ. 303.

Камиллава, ки, жс. Камиллава. *Кафедральный протоерей високий, чорний і чортячий, з високою камиллавою на голові.* Левцв. Пов.

Камилли, ків, мн. Обрѣзки кожи, котовые идуть на подборы. Чуб. VII. 575.

Камізѣлок, лва, м. Жилеть. Гол. Од. 15.

Камізѣлька, ки, жс. = **Камізѣлок.** *На паничу камізѣлька, пристає панич до серденька.* Чуб V. 1168.

Камізѣльковий, а, е. Жилетный.

Камізѣльчаний, а, е. = **Камізѣльковий.**

Камініць, ндія, м. Ум. отъ камінь.

1) Камішекъ. 2) Косточка у восточковухъ плодѣхъ. *Слизу згів, а камініць кинув.* 3) Синій намініць = Камінь б. Мвл. 31.

Камінний, а, е. Каменный. *Всюда гори камінні, всюда ріки водяні.* Гол. Антомо сідів як камінний. Св. Л. 312.

Каміння, ня, с. соб. 1) Камни. *На сире коріння, на біле каміння ніжкия свої козацькі посікає.* Дума про братів озівськвх. *Зможе Бог з каміння своєю підняти дітей Авраамові.* Ев. Лк. III. 8. 2) Жернова.

Камінь, меню, м. 1) Камень. *Трудно вийти з биди, як камінь з води.* Ном. № 2757. *Возьми ти, сестро, піску у білу ручку, посій ти, сестро, на камінь: коли той буде пісок на білому камені згіхжати, синім цвѣтом провітати, хрещатим барвінком біленький камінь устилати...* ЗОЮР. I. 26. *Стоять як у намені. Стоять какъ ока менѣлому.* Выраженіе встрѣчено только у М. Вовчка: *І засоромилась, і злякалась,—стою як у камені, оніміла.* МВ. (О. 1862. III. 54). То же значеніе вибѣгъ и выраженіе: *Ян з намено тѣсаний. Сижу, мов з каменю тесаний.* Г. Барв. 211. 2) Драгоценный камень. *От де, моде, наша слава, слава України: без золота, без каменю.*

Шевч. 46. 3) Жерновъ какъ въ обыкновенной, такъ и въ ручной мельницѣ, а также и въ гончарскихъ жорнахъ. *На добрий камінь що ні скинь, то все змелеться.* *Посл. Млин на два камені.* Желех. Шух. I. 261. *Млинівий намінь.* Жерновъ. 4) Часть ткацкого станка. См. Верстат. Шух. I. 255. 5) Вѣсъ въ 24, 30, 32, 36 фунтовъ. *Камінь воску.* *Купила цукру камінь. Тютюну каменей сто.* Закр. Гол. Од. 39. 6) Синій намінь. Мѣдный купоросъ. Ум. Камініць, наміньбон, наміньчин. *Ой дзвеніте, перестені, з дорожи камінці.* Рк. Макс. *Посій ти при дорогі та на каміночку.* Ну. *Бодай пани при дорогі каміньчики били.* Нп.

Каміньова, ки, жс. Камень (одинъ). *Чи бачиш, у неї є серце, і ти замість його кладеши каміночку.* Шевч. 293. См. Наменюна.

Каміньочча, чя, с. соб. Камни. *Нас'я-зали їй на руки і на ноги каміньочча.* Кв.

Каміньччя, чя, с. соб. = **Каміньоччя.** *Шо Бог создал, те рівне, чисте; а вже що идолове, там саме каміняччя і гори, і всіякі викрутаси.* Драг. 15.

Камка, ки, жс. 1) Головной женскій уборъ. *Зелена сукня сід замітає, золотий перстень на руці сьє, перлова камка голову клонить.* Чуб. III. 318. 2) Морская трава. Левци.

Камрат, та, м. Товарищъ. *А як при-слав своє війско і свої гармати, аж тоді се урадовам всі наші камрати.* Галцв. *Я співаю, а мій камрат Садинок сміється з мене.* Федьк.

Камратісько, ка, м. = **Камрат** (ув.). *А чекайте, камратиська, юрілки нап'ємся.* Гол.

Камса, сія, жс. Родъ морской рыбы, величній въ палець, просоленной; варять въ борщѣ. Мнж. 181.

Камужельський, а, е? *Черезики камужельські.* Гол. III. 252.

Каму́в, ву, м. Мелкіе куски. *Зувальчу на камуз ростати.* Федьк. См. Гау́з.

Камчуг, га, м. Раст. *Thlictrum minus* L. ЗОЮО. I. 138.

Кам'яний, а, е. = **Каменний.** *Жінка і кам'яну гору пересіче.* Ном. № 9080. *Столяо ж там шість кам'яних водників.* Ев. Іо. II. 6. *І жив віно... у кам'яній горі.* МВ. I. 99. *Десь у тебе, мати, кам'яне сердечко.* Мет. 203.

Кам'янистий, а, е. = **Бжменистий.** *Як ішов ти, Боже, з нами кам'янистими те-*

нами. К. Пеалт. 150. Там гори... кам'янисті. Грин. III. 482.

Кам'яниці, ніць, ж. мн. = Камениця 2.

Кам'яниця, ці, ж. 1) Каменное строение. Де-не-де столпи по подолу кам'яниці, а то все було дерев'яне. К. ЧР. 63. Алкана-башу за білу руку брала, у світличі-кам'яниці зазивала. АД. I. 211. 2) Ловушка для воробьев, сдѣланная изъ четырехъ кирпичей, прикрываемыхъ пятыми, а зтогъ послѣдній поддерживается небольшою пачкою.

Кам'яничин, на, м. Обитатель города, каменнаго дома. Ой земле, земле, ти спраді ж проклятая! Тільки турчину-кам'яничину на сребро, на золото весьма багата. ЗЮЗО. I. 11. (Прилож.).

Кам'яничний, а, о. Принадлежащій кам'яниці, замковій.

Кам'янище, ща, м. Каменоломня. Донск. обл.

Кам'яніти, нію, еш, м. = Каменити. Мнжр. 29. Серце кам'яніє—таке мені горе. НВолн. у.

Кам'янка, ки, ж. 1) Банная печь для паровъ. 2) Каменная посуда. 3) = Намениця 2. 4) Шоссе. Кам'яною їхати. Миргородъ. (В. Горленко). Ум. Кам'яночна. Там Маруся молода ходила, кам'яночки на віночок ламала. Рв. Макс.

Кам'яніщанин, на, м. Житель города, зямка. Пустили в гармати як ірім по небі... Щоб ся паркани поздріали, щоб ся міщане полякали, а всі міщане-кам'яніщане. Колядка. См. Нам'яничин.

Канава, ви, ж. 1) Канава, ровъ. Од села Ситишків до города Корсуня канавою перекопайте Потоцького піймайте. 2) Каналь. Ой обізався козак молоденький сововоді за плату,—ой набили на-ноги хайдани, дали в руки лопату, ой послали на вішню роботу та канави копати. Грин. III. 595.

Канал, лу, м. Каналь. Желех. Вся (країна) обсажена садами, виноградом і лісами, вся облита ріками і каналами, з багатими городами і селами. Левци. Пов. 175. Од послали ж його у сибірну роботу, ще і канали копати. Грин. III. 596.

Каналія, лії, об. Каналья.

Канальський, а, о. 1) Тяжелый, каторжний. Канальська работа. Ном. № 12844. Первоначальное значеніе этого слова: канальный, относящійся къ каналу. Канальський похід—походъ козаковъ въ 1721 и 1722 гг. въ Ладогѣ для рытья канала;

но такъ какъ эта принудительная работа оказалась крайне тяжелой (въ первомъ году умерло уже 2461 чел.), то слово и получило указанное значеніе. 2) Шельмовскій (отъ слова Каналія). Канальський штак так умудрився, що як почне було співати, диковина й казати. Глб.

Канапа, пи, ж. Диванъ. Сидів о. Хведір Чепурковскій на канапі в своїй світлиці. Левци. I. 131. Ум. Канапа. КС. 1882 X. 61.

Каначик, ка, м. Диванчикъ. Маленький такий каначик. Лебед. у.

Канарѣчок, чеа, м. Ум. отъ канарейко.

Канарейко, ка, м. Самецъ-канарейка. Як задумав горобейко жешитися та й узав дружка канарейка. Грин. III. 662. Ум. Канарѣчок. Мій таточку, мій канарѣчку. Мил. 184.

Канарка, ки, ж. Канарейка. Ум. Канарочка. А в нашої канарочки сіра свита і піджачок. Грин. III. 667.

Канарок, рка, м. Канарейка-самецъ.

Канарочка, ки, ж. Ум. отъ канарка.

Канархати, хаю, еш, м. 1) Пить на клирсь. Бил. Нос. 2) Говорить невнятно, въ носъ.

Канархат, та, м. Кльрошанинъ. Бил. Нос.

Канастас, оу, м. Иконостасъ. І на канастасі святі, і скрізь по стінахъ святі. Стор. I. 148. Канастас човенький, церква веселенька. О. 1862. IX. 64.

Канати, наю, еш, м. Гвбнуть. Люде мруть, канать в тормахъ голі, босі. Шевч. 160.

Канделябр, ја, м. Канделябрь. Ольга вхотила кандяляр, Катерина вхотила другий і всі побігли в коридор на зустріч Турманиї. Левци. Пов. 313.

Кандюба, би, ж. Кривизна, кречекъ. Мнж. 181.

Кандіба, би, ж. Плохая лошадь, кляча. Желех. Бачили, яку кандібу Криженко купив у ярмарку? Там же і кандіба! Висока така, що і під повітку не підійде, а сама така, що так їй кістки і повилазми. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Кандібити, блю, биш, м. Сваредничать. Як що кудиш, то їж віразу та і не кандіб. Змiev. у.

Кандидат, та, м. Кандидатъ. Кандидатам до академії бузи видати скарбові гроши. Левци. Пов. 4. Побіжи-но мені до

Платона брата, нехай мені призве Марка кандидата. Грин. III. 566.

Кандійка, *вж*, *жс*. Миска съ вогнутыми вѣсколко краямъ. Вис. 181.

Кандьор, *ру*, *м*. Жидкая кашка изъ крупъ или пшена. = Нулш. *Як наварить кандьору*, — і сабакам уволю. Грин. III. 562.

Канѣця, *цѣ*, *жс*. 1) Дѣтская игра съ камешками. Желех. 2) Раст. *Chrysanthemum leucanthemum* L. Вх. Зн. 23.

Канька, *вж*, *жс*. 1) Раст. *Scirpus lacustris*. Вх. Пч. I. 12. 2) Головной женскій уборъ. Вх. Зн. 23.

Кановця, *цѣ*, *жс*. = **Ково(і)вка**. Гинця ся дознала, кановцю порвала, коновцю порвала, на воду бѣжала. Гол. II. 711.

Канона, *вж*, *жс*. Пунжа. *Гей скажи мѣ, красный уман, чи не тут канони лѣше знають зазвонити, як удома звони.* Федьк.

Канонада, *дн*, *жс*. Канонада, пушечная пальба. К. Бай. 90.

Канонадяти, *джу*, *днш*, *л*. Стрѣлять изъ пушекъ. *На турчина бив нею, канонадио.* К. ПС. 65.

Канонірка, *вж*, *жс*. Пуговица канонирскаго мундира. Шух. I. 286.

Кантабѣл, *лу*, *м*. = **Кантабас**. *Як напися кантабалу*, —ляшок нетверезий. Нп.

Кантабас, *су*, *м*. Родъ объясняющаго вантеса. *Як напиється кантабасу, стане нетверезий.* Чуб. V. 1161.

Кантар, *ру*, *м*. 1) Узда, недоуздокъ. Чуб. VI. 111, 403. *Сивий коник, — кантаръ на нем.* Гол. III. 436. 2) Родъ ручныхъ небольшихъ пѣсовъ. Ум. **Кантарок**. См. **Кантуръ**.

Кантарок, *ржа*, *м*. = **Кантар**.

Кантонист, *та*, *м*. Кантонистъ. *Він, бѣч, нѣби салдатскій син, значить кантонист.* Левпц. I. 59.

Кантопля, *лѣ*, *жс*. = **Картопля**. У юродах чою там, немає?... *Капустя, моркваця, айрочки, стурочки, квасоля, кантопля.* О. 1862. IX. 111.

Кантора, *рн*, *жс*. Кондратович... *пѣшов у кантору.* Стор.

Кантоха, *хв*, *жс*. = **Бартоха**. Сумск. у. *Наберуть мѣшкѣв н'ять кантохи.* Грин. I. 99.

Кантуръ, *рн*, *м*. = **Кантар** 2. *Безмена ти не положиши у кишени, а кантуръ положи та й ходи.* Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Канудити, *дѣтв*, *л*. безл. Тошнить. *Наѣлась мѣх оленкѣв, так аж канудить.* Харьк. у.

Кануи, *ну*, *м*. Медъ, который варять

къ храмовому празднику. *Пѣшов по кануи, та там і втону.* Ном. № 10929.

Канупер и **Канупір**, *ру*, *м*. 1) Калуферъ, *Tanacetum balsamita*. Вх. Пч. I. 13. 3-за плота вилядали *чорнобрѣвичики, васильки і канупер*. Стор. 2) **Канупірь** пѣльный. Раст. *Salvia pratensis*. Лв. 101. Ум. **Кануперець**. Грин. III. 539.

Канути, *ну*, *неш*, *л*. 1) Капать, течь. *Держить палаши в правій ручі, а з палаша кровля кане.* Гол. *Ой зоре, зоре! — і слози кануть*, — чи ти зійшла вже на Україні? Шевч. 403. 2) Исчезать. *Зірочка покотилась, далі друа, третя — і поховались у символю неби, мов у море канули.* Кв. I. 28. *Бідна ж моя голівонко! всі надії мої канули.* Г. Барв. 85.

Канцелюра, *рн*, *м*. Ув. отъ канцелярист. Св. Л. 242.

Канцелярист, *та* и **Канцеляриста**, *ти*, *м*. Канцеляристъ, канцелярскій чиновникъ. *Зачав водити бенкету з повитчиками, з канцеляристами, з купцями.* Котл. III. 356. Ув. **Канцелюра**.

Канцелярня, *рн*, *жс*. Канцеларія. *Пѣшов я у канцелярню, дав писарю четвертака.* Стор. II. 89.

Канцілюга, *гн*, *жс*. Бравное слово. *Ажсе поти коїла, поки розвела чоловіка з жінкою, канцілюга така.* Кобелякск. у.

Канціляжка, *вж*, *м*. Чиновничество, презрительное названіе канцеляриста. *Достається од неї деколи, як попрізджають, оттим ценностям, канціляжкам.* Котл. МЧ. 471.

Канцур, *ра*, *м*. Отрепье, кусокъ. До *нѣнцура*. До остатка, дочиста, до конца, совершенно. *Витоптала бѣсова душа увесь овег до канцура.* Червом. *Очучи чахтими, хоч викрути*, — до канцура помохались. *Покрали усе до канцура. Забув усе до канцура.* Черк. у. Ум. *нѣнцурок*. Так той меч на канцурки і розскочивсь. Мнж. 10.

Канцурра, *рн*, *с*. Лохмотье, отрепье. *Превеликий н'яниця, обшарпаний, в канцурри* Ном. № 4625.

Канчѣ, *вѣ*, *м*. Плеть, нагайка. *Знайшли йою повѣшеного за ноги й зашмаганого канчюками.* Стор. МПр. 96. *Під'їжджав пан оконом, канчук роспускав.* Нп.

Канюка, *вж*, *об*. 1) Попрошайка. 2) Ув. отъ кнзя. Вх. Пч. I. 16. *Летѣла канюка, постреляна з лука.* Чуб. V. 833. *Канюкою сидить.* Ном. № 2768.

Канючяти, *чу*, *чнш*, *л*. Клянчить. *Ото канючить.* Ном. № 2769.

Каня́, ці, ж. 1) Четырехугольное углубление, выдолбленное долотомъ въ підвалині, своде въ которое входитъ чіп столба. Киев. и Подольск. г. 2) Родъ коршуна. *Ой летіла сива каня по полю.* Чуб. III. 251. *Пищуть як каня.* Ном. № 2770. *Виглядає, як каня дощу.* Чуб. I. 256.

Каня́нка, ви, ж. Раст. повиліяга, Cuscuta. Хотвнск. у.

І. Кап! меж. Кап! *А в Улти слози тільки кап, кап!* Г. Варв. 223. *Наче і всміхається вразкій запорожець, а слози в ложку тільки кап!* К. ЧР. Тут торіака кап, а там кап! (з кшнені). Ном.

II. Кап, пу, м. Волосбвий кап. Родъ шерстяного мѣшка, въ которомъ пережаренное коноплянное сѣмя кладется въ маслобню для выжиманія масла. Шух. I. 163.

Капа, пи, ж. 1) Покрывало, попона. 2) Копюшонъ. 3) Капоръ, шапка. 4) Въ ножной толчеѣ (въ маслобній) желѣзный листъ, которымъ покрыто дно выдолбленной для цеста лунки, ступи. Шух. I. 161.

Капѣжа, ми, ж. Родъ греческаго пирожнаго. Котл.

Капаній, а, е. Вышитый, испещренный вышивками въ видѣ розетъ. Гол. Од. 74. *Як ідете, хлопці, в танець,—повмивайте пальці, та щоби сте не звалили капані рукавиці.* Гол. II. 397.

Капаніяна, ви, ж. 1) Капаніе постоянное. Желех. 2) Небольшой доходъ по мелочамъ. *Сяка-така капанина буде з парабій: то за треба, то з приносів.* Св. Л. 112.

Капар, ра, м. 1) Обдѣвшій, обнищавшій. В капар, на капар переходіти. Приходить въ бѣдность, въ упадокъ. Желех. 2) —ру. Насось. 3) Снарядъ для забиванія свай. НВолын. у.

Капарян, на, м. Родъ верхней козацкой (у задунайскихъ сѣчевиковъ) одежды съ отъядными рукавами. *А він (кошовий Гладкий) у штанях широких, у шапці смуглої, капаран на йому з чотирма рукавами.* К. С. 1883. II. 285.

Капаріс, су, м. Кипарисъ, *Cipressus Angustifolia*.

Капарісовий, а, е. Кипарисовый.

Капарятя, рю, рин, м. 1) Худо дѣлать, кропать, пачкать. Желех. 2) Жить въ нищетѣ. *Свій вік капарить.* Желех.

Капарка, ки, ж. Обдѣвшшая, обнищавшая.

Капарний, а, е. Жалкій. Желех.

Капарник, ка, м. 1) Презрѣнный. 2) Медлитель. 3) Кропатель, плохой работникъ.

Капарница, ці, ж. 1) Презрѣнная. 2) Медлительница. 3) Неряха, плохая работница. *Лучче було дівчиною, як теперки хазяйкою: стоять ложка під лавкою, поросята в печі ринуть, а собаки торіаки микуть, коти хату замінпалють, хлопці в вікна заглядають. Це котора капарница, то з її сміються.* Уман. у.

Капарства, ви, ж. = Капестра. Вх. Зн. 24.

Капарство, ва, с. 1) Жалкая жизнь. 2) Плохая работа. Желех.

Капати, каю, еш, я плю, плеш, с. в. **капнути, пну, неш, м.** Капать. *Хоміа слухала, а сложа за слоною канал з мизя на руки.* Левц. I. *Дав Бог весну, вів теплом, із стріх вода капле.* МВ. *Капле просяца у кирницю.* Рус. Дн.

Капелечка, ви, ж. Ум. отъ капля.

Капеліна, ни, капелінка, ки, капеліночка, ки, ж. Ум. отъ капля.

Капеліста, ти, м. Музыкантъ. *А ви, пани капелісти, танцю мі заграйте.* Гол. *А заграйте, капелісти, та не дуже врибно.* К. С. 1883. XI. 521.

Капелія, ці, ж. Капелла, оркестръ. *У містечку Берестечку капелія грає, молодая Бондарівна з хлопцями гуляє.* Грив. III. 612.

Капель, пля, м. Одинъ изъ двухъ длинныхъ наушниковъ у капелюхи. Находясь безъ употребленія, каплѣ отворочены вверхъ шапки и концы ихъ связаны; во время употребленія они опускаются внизъ и связываются подъ подбородкомъ Харьк. г.

Капелька, ки, ж. 1) Уменьш. отъ капля. *Ні кришечки, ні капелки.* Ном. *Бігла через гробельку, та вхотила водички капельку,—тільки ї пила.* Рудч. Ск. *Капельку там було, сиру.* 2) мн. капельный. Въ расшранивѣ глинной посуды: рисунокъ, состоящій изъ точекъ, расположенныхъ группами по нѣскольکو вмѣстѣ. Вас. 184.

Капельмајстер, стра, м. Капельмейстеръ. Ум. Капельмајстерчикъ. *Доньку віддала за дударчика за годного тверезою капельмајстерчика.* Гол. III. 463.

Капельюх, ха, м. 1) = Капелюха. Чуб. VII. 413. Котл. Ен. (Слов.) 2) Иногда капелюхами называются только наушники въ такой теплой шапкѣ. Вас. 156. *У зайчика шкурка м'якенька, тепленька,—бу-*

дуть мені на зіму рукавички і капелюхи.
Рудч. Ск. II. 15. См. Капель. 3) Шляпа.
Гол. Од. 48, 75. Мут зілечко ізривати, за
капелюх класти. Гол. Ум. Капелюшокъ.
Желех.

Капелюха, хв, ж. Зимняя теплая шапка с отворачивающимися наушниками, концы которых завязываются под подбородкомъ. См. Капель. *Іде зіма проти літа у кожусі і червоніш чоботях, в капелюсі, в рукавицях.* Чуб. I. 13.

Капелюш, ша, м. Шляпа. *Ходим в капелюшах, а тепер босенькі ходять.* Ном. 2) мн. Листья растения *Nuphar luteum* Smith, а также *Nymphaea alba* L. ЗЮЗО. I. 129.

Капелюшанка, кв, ж. Кусокъ старой шляпы. Желех.

Капелюшок, шка, м. Ум. отъ Капелюх.

Капелян, на, м. Капеллантъ.

Капелянець, нця, м. Музыкантъ *Поки стали капелянци різать походної, і весілля до Покрови ринулось святої.* Мяр. Н. 25.

Капестра, ря, ж. Уздечка. Шух. I. 79. Kolb. I. 65.

Капець, пця, м. 1) Кожаная обувь безъ голенища, опорка, туфли. *Від злого давця бері й капця.* Ном. *А дід бабці купив капці, та короткі були, то отяв пальці.* О. 1861. XI. 68. (Нп.). 2) Родъ суковныхъ шитыхъ носковъ. Гол. Од. 67. Иногда къ нимъ пришивається продолженіе, охватывающее икры ногъ. Шух. I. 125. 3) Переносно: копець, смерть. *Як де нагрюкають якою жидо, там йому й капечь.* Екатер. у. Слов. Д. Эварн. См. Налут.

Капи, пів, м. мн. Союзы у сапогъ.

Капирь, ря, м. Музыкъ? *А шо ви кажири, чи запорожці?* Мярг. у. Слов. Д. Эварн.

Капитал, лу, м. Капиталь. *Наша плочка крайна бідна на гроші, бо... капитали постяляли туди десь за Оку.* О. 1861. IX. 181.

Капиталѣств, тв, м. Капиталиствъ. *Покористуються тільки деякі капиталисти.* О. 1861. IX. 181.

Капитан, на, м. 1) Капитанъ въ войскѣ. *Вона на салатів не дуже й доглядалась, все дивилась на капитана.* Кв. 2) Капитанъ корабля. (Матрос) *на вахті стоя, журился сам собі чось, та й заспівав, зичайне тихо, щоб капитан не чув.* Шевч.

576. Ум. Капитанни. *Вона, обнімаючи, пестувала його: і капчатакику мій, і соколику, і голубчику.* Кв. I. 177.

Капитановий, а, в. Капитанскій. *За капитанового денщика.* Кв. I. 188.

Капитансьбий, а, в. Капитанскій. *Стане панесою, як буде капитанська теща.* Кв. I. 196.

Капиця, ці, ж. 1) = Капець 1. *Панцанні та поединкові, що на одній нозі капця, а на другій чобіт.* Ном. № 1309. 2) Кожаная связь, приврѣпляющая въ цѣпѣ бичъ къ цѣпильну. 3) мн. Гребень крыши на избѣ. Вх. Зн. 24. 4) Бранное слово.

Капище, ща, с. Капище. *Росердим його (Бога) своїми капищами.* К. Псалт. 182.

Капів, пова, м. Охотничья собака. Шух. I. 235.

Капка, кв, ж. 1) Капля. *Капками роса бремить та митить.* Св. Л. 295. 2) Крапинка, пятнышко, точка. Камен. у. 3) Вышивка въ видѣ розеты. Гол. Од. 73. Ум. Напочна.

Капкан, ну, м. Капкантъ. *Капкан їй (лсицю) за хвіст.* Мярж. 2) Ум. Капканецъ. Желех.

Капканістий, а, в. Испещренный крапинками. Вх. Зн. 24.

Капкѣч, чѣ, м. Деревянная крышка къ котлу. У. 1862. V. Кухар. 38.

Каплавѣх, каплавѣх, м. Вислухий. *Каплавухий, а, в.* = Капловухий. *Чи ба який каплавухий!* Полт. г.

Каплина, яв, ж. = Капеліна.

Каплиця, ці, ж. Часовня. *І в віфіємськую каплицю пішов молитись вірний Гус.* Шевч. II. 33. *Ой ходімо у каплицю, Богу помолюся. У нас каплиця, а не церква.* О. 1861. XI. 108. Ум. Каплична. *На пригорі, ніби капличка, козацька церква нсвелчка.* Шевч. 407. *Чи ти знаси ту капличку, що в кінці парку?* Стор. I. 182.

Капличка, кв, ж. Ум. отъ каплиця. **Капли.** См. Капель.

Капловѣхий и каплоухий, а, в. 1) Вислухий. *Хоч каплоуха, та до двора сторожка.* Ном. Обыкновенно употребляется, когда гонорять о свиньѣ. *По тобляці капловухі тільки трюх-трюх одна за днівою.* *Капловуху хоч родзинками їдуть, а все буде капловуха.* Ном. № 2832. 2) Капловуха шапка = Капелюха. *Були кожухи, усякі пояси, шпкки—і козацькі, і капловухі.* Кв.

Каплун, на, м. 1) Кладеный, холодный пѣтухъ. *У містечку Берестечку*

десять кур, а десята чубата, ще й каплуни. Нп. (О. 1861. II. 6). В маслі каплуні зотувати. ЗЮОР. I. 321. 2) Названіе хитрого вола. КО. 1898. VII. 46.

Каплунити, ню, ниш, и. Выхолащивать. Черняг. Желех.

Каплунбвий, а, е. Относящійся къ каплуны.

Капля, лі, ж. 1) Капля. Лисича од дощу під борону зовалась: не всяка, казала, капля капне. Ном. № 6462. По каплі вичочу з його діявольску кров. Стор. МПр. 136. 2) Немного, небольшое количество. Ум. Напельчна, напельна, напельіна, напельіна, напельіночка, напельіна. Адже ж у тебе в роті ні капелиночки kwasу не було. Ком. Тімки капелиночка там була.

Капник, ка, м. Въ плугѣ то-же, что в умбѣ. Придолоб плага причіплений капником до колісниць. Шух. I. 165.

Капнути. См. Капати.

Каповий, а, е. Капові пом. Охотничьи собаки. Вх. Зн. 24. См. Капіа.

Капосний, а, е. Пагостный, вредный, злой, дрянной. Цить, капосний! Либонь не знає... ще й огузасться, ценя! Гліб. І в хату капосна баба не пуста. Канев. у.

Капосник, ка, м. Пагостникъ.

Капосниця, ці, ж. Пагостница.

Капостити, поцу, стити, и. Пагостить.

Капостіти, тію, еш, и. Дѣлаться гадкимъ.

Капость, оти, ж. Пакость. На тобі мішок грошей, тільки не роби цієї капости для нас. Рудч. Св. I. 68. Капости мені робив. Гліб. На капость робити. На зло. Усе на капость робить. То все на капость! Ном. № 3117.

Капота, ти, ж. Верхнее одѣяніе. У галиц. мѣщанъ,—мужское: суконная верхняя одежда длинѣе в просторіѣе жулана. Гол. Од. 16. У Котл. это—женская одежда: Буми в дульетах і капотах, буми всі грішні жіночки. Котл. Ен. III. 51.

Капотіти, почу, тіш, и. Капать сильно, часто. Доцик, доцик аж із стріжи капотить. Нп. Затулила руками очі, а слюзи між пучки так і капотять. К. ЧР. 129. Пит так і капотить із лоба.

Капочка, ки, ж. Ум. отъ капца. 1) Капелька. Капочку чогось. Неможко. Желех. 2) Родъ дѣвчягого головнаго убора. Всі дівчата в капочках і в рутяних віночках. Грив. III. 346.

Каправий, а, е. Съ гноящимися глазами.

Каправити, вію, віаш, и. Гнояться (о глазахъ). Угор.

Капраль, ка, м. Ум. отъ капраль.

Капраль, ля, м. Капраль. Позволя, позволя, пане капраль, на мед, вино пойти. Гол. Ум. Напральни. Чою би ми, капральки, від вас утікали? Гол.

Капровий, а, е. = Каправий. Вх. Зн. 24.

Капса, си, ж. = Кабза.

Капсан, на, м. Бранное слово для евреевъ.

Капсель, сля, м. 1) Пистонъ (ружейный). 2) Пистонъ, мѣдная оправка для отверстій въ кожѣ или матеріи, черезъ которыя проводится шнурокъ (въ обуви, одеждѣ и пр.). Шух. I. 237.

Капслевий, а, б. Пистонный (о ружьѣ). Шух. I. 229.

Каптан, на, м. Каптанъ. Іскупув чумах із себе каптан. Нп. Міщане в мичаках і в синіх каптанах. К. ЧР. Парубок... у синьому сукняному каптані. Мвр. Пов. I. 138. Ум. Каптанець, каптаніа, каптаніочка, каптанічки. На йому свитана нечаче той німецький каптанець. Гліб. Сям. 18, 133. Коли ж приходить ще один (гайдамака) у жидівському каптанку. ЗЮОР. I.

Каптанка, ки, ж. 1) Верхняя одежда въ родѣ кофты. 2) Пиджакъ изъ выбойки. НВолны. у.

Каптанник, ка, м. Шьющій кафтаны.

Каптанок, нка і Каптанічок, чка, м. Ум. отъ каптан

Каптанчик, ка, м. Ум. отъ каптан.

Каптита, пчу, тіш, и. Капать. З носа каптить. О. 1861. XI. Свидя. 68. См. Капотіти.

Каптіи, тіа, м. Скрыга Зміев. у.

Каптіи, пчу, тіш, и. Свряжничать. Гроші все збира, каптить. Зміев. у.

Каптур, ра, м. 1) Клобукъ, капюшонъ монашескій. Хуба схотілось знову під чорний каптур? 2) Капюшонъ у верхней одежды. Чуб. VII. 419. См. Капа, богородица, відлога. 3) Женскій головной уборъ съ круглымъ дномъ изъ цвѣтной матеріи, разовидность очіпка. Накладать (молодій на голову) каптур, як у друицъ серпанок чи очінок. Мет. 208. О. 1861. XI.

27. Гол. Од. 59. 4) Родъ навазанія жеңцивъ: держа въ лѣвой рукѣ надъ головой наказываемой всѣ ея одежды, правой схвуть розгами. Новц. Ум. Каптурець, каптурин, каптурон, каптурчки. Моя жінка знакомила: задрыпана ззаду свита... Для

спать у розі, прокинеться, як та курка,—нема платка і каптурка. Чуб. V. 1639.

Каптурка, ки, ж. Мужской головной убор: шерстяной кофтак въ видѣ усѣченнаго конуса. Гол. Од. 48.

Каптурник, ка, м. Монахъ, какъ носящій капюшонъ. К. МВ. II. 134.

Каптуровній, а, е. Относящійся къ каптуру.

Каптурок, рка, м. Ум. отъ каптур.

Каптуробсець, сця, м. = Каптурник. К. МВ. II. 134.

Каптурчик, ка, м. Ум. отъ каптур.

Капуза, ви, ж. = Капелюха. Гол. Од. 18.

Капурис, са, м. Конецъ. Говорится о евреяхъ, когда они умирають. *От Мсикуи ѣ капурис*. Новц.

Капуснік, ка, м. Родъ щей

Капусняковій, а, е. Относящійся къ капусняку.

Капуснячій, а, е. = Капусняковій.

Капу́ста, ти, ж. 1) Капуста. *І межі капустою доброю бував багато индик качанів*. Ном. № 2449. *На капу́сту сікти*. Въ куски рубить. *Як узля лятів, як узля панів на капусту сікти*. Лукаш. 33. *Начанна капуста*. См. Начаний. 2) Зячка капу́ста. Раст. а) *Sedum Telephium L.* ЗЮЗО. I. 136. б) *Menyanthes trifol.* Шух. I. 21. 3) Густые щи изъ рубленной кислой капусты. Ум. **Капу́стиця**, **капу́стонька**, **капу́сточна**. *Полівайте капу́стицю, то буде родити*. Чуб. V. 147. *Щоб моя капу́стиця була із кореня коренистая, із листу голувистая*. Ном. № 261.

Капу́сти́на, ни, ж. Одинъ кочень капусты, одинъ листокъ капусты.

Капу́стиця, ці, ж. Ум. отъ капуста.

Капу́стийник, ка, м. Горшокъ для варен капу́сти 3. *Верни, лобко, капу́стийник, що́сь украла з ночі*. Гол. II. 299.

Капу́сти́ця, ці, ж. = Капу́ста 3. *Кусок хліба на полиці кия не доїла, капу́сти́ця під лавкою іще не скисла*. Грин. III. 327.

Капу́стонька, ки и **капу́сточка**, ки, ж. Ум. отъ капуста.

Капу́стяний, а, е. 1) Капустный. *Набрав капу́стяного миста*. Рудч. Ск. Ч. II. 12. 2) Глухой. *Ви, голови капу́стяні: думаете, може, що я плачу*. Федьк.

Капу́стя́нка, ки. 1) Кадка для капусты. 2) Мѣсто, съ котораго снята уже капуста. Вх. Зн. 24.

Капу́т, несклоняемое. Конецъ, смерть, гибель. *Там йому й капут*. Ном. *Присягайте мені за послушенство зетьманське, а не присягайте, то тут вам і капут*. К. ЧР. 300. *Дати капут*. Убить. *Ми йому дамо капут!* Рудч. Ск. I. 26.

Капуш, ша, м. Насѣк. *Melophagus ovinus*. Вх. Пч. I. 7.

Капца́н, ка, м. Голякъ, бѣднякъ. Желех.

Капца́нті, нію, еш, и. Бѣдѣть. Желех.

Капці. См. Капечь.

Капцо́вати, цюю, еш, и. Снігъ капцѣю. Снігъ идеть большими хлопьями. Желех.

Капу́ри, рів, м. мн. Родъ зимнихъ штановъ у гудуловъ. Вх. Зн. 24.

Капші́вий, а, е. Неряшливий, грязный. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Капші́, шів, мн. ? *Чортви капші*. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Капшук, ка, м. 1) Кошелекъ. *Повнісінький капшук золота і срібла*. Стор. *Брязнути капшуким*. Дать денегъ, раскошелиться. *Брязнув капшуким перед владикою,—той і вимудрував щось на Сомка*. К. ЧР. 26. 2) мн. Раст. Земляника, *Fragaria vesca L.*, а также и клубника, *Fragaria collina L.* Подольск. г. ЗЮЗО. I. 123. Ум. **Капшучо́**. *Не находив ти часом у себе... капшучка із трілими? Де ж то! Найшла моя жінка... ми гроші забрали, а капшук викинули*. Рудч. Ск. II. 144.

Капшучо́вий, а, е. Кошельковий.

Капшучо́к, чка, м. Ум. отъ капшук.

Капшучі́й, ків, м. мн. Раст. *Samrula glomerata*. Шух. I. 21.

Капщина, ви, ж. Пошлина съ напитковъ. Желех.

Ка́ра, ри, ж. 1) Наказаніе. *Стоять Гонта з Залізняком, кричать: „Ляхам карі! Карі ляхам, щоб каялись“*. Шевч. 187. *Се кара божи на нас*. Мет. 263. 2) Гнѣвъ, немилость. *А я живу в божей карі: не дав мені Господь парви*. Мет. 57. Ум. **Ка́роньна**. *Яку б же нам, славним запорожцям, та кароньку дати?* Нп.

Карабѣль, блѣ, м. = **Корабѣль**. Ум. **Караблѣи**.

Карабѣля, лі, ж. Изогнутая сабля. *Біля боку моталась карабѣля, обсажена самогійтами*. МПр. 76.

Карабѣн, ну, м. Карабинъ, короткое ружье. *Ой той же то козак Зарвай а він бистрою ока: ой як затонив із карабѣня,*

звернув Шамрай бока. Мет. Ум. **Карабiнок.** В руках карабiнок, на плечаз кишкетик, на плечаз кишкетик, при боку банетик. Гол. I. 149

Карабинёр, ра, м. Карабинёръ.

Карабiнок, ика, м. Ум. отъ карабина.

Карабiн, на, м.—Карабин. *Стан солдатский, вус козацький, карабiн до того.* Федьк. Ум. **Карабiнчин.** *Вже ж мому рiдну сину карабiнчик дали.* Гол. I. 137.

Карабунитися, июся, нишся, ил. Лзть, карабкаться. *Куди воно карабуниться ше?*

Каравац, ну, м. 1) Большая повозка, фургонъ. 2) Траурный дроги. Желех. 3) Винокуренный заводъ. *Збудував караван i жене таку горiлку, що моде до всiх слобид iдуть до його кутувати.* Стор. 4) **Каравань.** За для його збiрвають каравани, iдуть степом i марне пошбають. К. Гов. 14. 5) Толпа людей, ищущихъ работы. 6) Отдѣлъ конскаго табуна изъ одного жеребца в нѣсколькихъ кобыль. 7) Нѣскольکو рѣчвухъ судонѣ. идуцихъ вѣ товариществѣ.

Карава́ти, ми? *Ой як мене, моя мамко, в рекрути ловили, пам'ятаю, моя мамко, це i котрої днини, записали в нову барму, в тоти каравани; кажуть. кажуть, моя мамко, шоби не втiкати. Записали в нову барму, в тоту одежю.* Гол. I. 150, 151.

Каразiйовий, а, е. Сдѣланный изъ простого толстаго сукна.

Каразiя, вiї, ж. Простое сукно. *Вiбраєте .. каразiями своєї слу.* Левиц. (Правда, 1868, 485). *Козацьку каразiю та кожухи.* К. ЦН. 238.

Караїмка, ки, ж. Низкая баранья шапка съ плоскимъ верхомъ Вас. 156.

Карава́ти, тiв, м. Короткіе сапоги. Желех.

Караки, кiв, ми. Мѣсто, гдѣ стволъ дерева раздѣляется на двое. *Як насила у лiсi сарани, то де пiлля, або караки, то теть ус поламала.*

Каракуватий, а, е. Суковатый, съ наростами (о деревѣ) Черк. у.

Каракуля, лi, ж.—Картоня Вх. Пч. I. 13.

Караку́цька, цюк, ж. мн. Раст. *Cucurbita pepo* L. Var. *citriformis*. ЗЮЗО. I. 120.

Каралу́щ, ша, м. Клынь, котрымъ сбивають плоть. Вх. Зн. 24.

Караман, на, м. Названіе чернаго вола. КС. 1898. VII. 42.

Кара́ня, ня, с. Наказаніе. *Не боже караня, своє дування.* Ном. № 7044.

Карапавка, ки, ж.—Коропавка. Вх. Зн. 24.

Карапая, нi, ж.—Карапавка. Желех. **Карапудитися,** джуся, дишся, ил.—**Харапудитися.**

Карапудливий, а, е. Пугливый (о лошади). Чигир. у.

Карапу́а, ва, м. Карапузыкъ. *Дiток слодив двоико: карапузка злочика та скверуху дiвчинку.* К. ЧР.

Карапу́ка, ки, ж. Родъ круглой днии.

Кара́сик, ка, кара́сичок, чка, м. Ум. отъ карася.

Кара́сир, ру, м. Керосинъ. Харьк. и Полт. г.

Кара́сирниця, ці, ж. Керосионал лампа, преимущественно безъ стекла. Вас. 196.

Кара́сь, ся, м. 1) Карась, *Carassius vulgaris.* *Не всi старi щуки карасiв хваляють.* Макс. *Ой лин та карась у ятері третасть.* Нп. 2) Названіе вола цвѣта оперенія куропатки. КС. 1898. VII. 41. Ум. **Кара́син,** **кара́сичок.** *За перiожками подали печенi карасики.* Левиц. 395. *Лiз карасик через перелазик, та у воду плюсь!* Ном.

Кара́сьчя, ча́ти, с.—**Кара́ся.**

Кара́ся, ся́ти, с. Молодой карась, карасинъ. Ум. **Кара́сятно,** **кара́сяточно.**

Кара́сячя, чя, соб. Караси. *Кара́сячя як макiон завдовили.* Константиногр. у.

Кара́тати, таю, еш, ил. Коротать. *Тяко з нелюбом свiй вiк каратати.* Мет. *Дев'ятий десяток каратала (бабуся).* Сив. 235.

Кара́тель, ля, м. Каратель. *Боi один каратель грiшник.* К. Цсалт. 172.

Кара́ти, раю; еш, ил. Наказывать, карать. *Було тобi знати, як Байду карати: було Байдi голову iстяти.* Нп. *Доля карасi i вельможного, i неможного.* Ном. № 1729. *Мене, братиш, милосердний Господь б'є и карас: хлѣбом i сiлмо, скотинною i дитиною.* Грин. III. 693. *Кою Боi кара на свiтi, то и вони каратуть.* Шевч. 80. **Слѣбом кара́ти.** Коритъ, бранитъ. *Вiн не б'є мене, не лає, вiн мене словом карас.* Мет. 263. На горлі **кара́ти.** *Предавать смертной казни.* КС. 1885. VII. 448.

Кара́тись, юся, ешся, ил. Мучиться. *Я каралась всь вiк в чужей хатi.* Шевч.

123. *Красиця ти страхом та бідою.*
К. Іов.

Караул, ду, м. (Займств. изъ русск. языка)=Калавур. *Як отанували Умань, то ї поставили усюди свій караул.* ЗОЮР. I. 299. *Ой кругом церкви, церкви січоївої караули стали.* Нп.

Караулити, лю, лиш, гл. (Займств. изъ русск. яз.)=Калавурити. *Голова по-слав, щоб комо тою зарізано караулили.* Кв. II. 313.

Карафа, фя, ж. Графинь. Ум. **Караф-ка**, **Карафочка**.

Карафковий, а, е. Графинный.

Карафочка, ки, ж. Ум. отъ карафа.

Карахвѣт, тв, м. Карась. *Бач, які карні карахвети ловляться.* Екатеринбург. г.

Карахвѣтка, ки, ж. Родъ маленькой тывки. О. 1861. IV. 34.

Караич, чу, м. Раст. Чернокленъ. Терск. обл.

Карб, бу, м. 1) Нарѣзка, зарубка, рубецъ, мѣтка. Подольск. г. Переносно: слѣдъ, воспоминаніе перенесеннаго. *В короткий вік мій багато карбів лягло на мойму серці.* Г. Барв. 99. 2) Вырубка въ бревнѣ 'поперегъ, на половину толщины, для закладки въ нее другого бревна. Каменец. у. 3) Бврка, счетная палочка. *На нарб узяти.* Поставитъ въ счетъ. Ум. **Карбѣць**, **нарбин**, **карбичок**.

Карба, би, ж. Борозда. Уманск. и Гайсин. у.

Карбѣс, су, м. Большая весельная лодка для прибрежнаго плаванія въ морѣ. Левч.

Карбѣч, чѣ, м. 1) Кнутъ, плеть, нагайка. *А козаченько олядається, карбачем оббивається.* Макс. *Карбачем по спині зачитає.* ЗОЮР. I. 218. 2) Жгутъ въ игрѣ. Мвл. 56.

Карбѣць, бцѣ, м. Ум. отъ карб.

Карбик, ка, **карбичок**, чка, м. Ум. отъ карб.

Карбівка, ки, ж. 1) Нарѣзываніе мѣтокъ. 2) Чеканъ, чеканка. 3) Сушеная рыба съ нарѣзками.

Карбиник, кѣ, м.=Карбиничий 1.

Карбиничий, чого, м. 1) Кладущій клейма. 2) Полѣсовщикъ. *Вийшов з хати карбиничий, щоб ліс олядіти.* Шевч. 84. *Я тут у лісі карбиничим.* КС. 1882. X. 187.

Карбіж, жѣ, м. Нарѣзки на деревѣ для счета, для отмѣтки предмета и пр. Вас. 155, 174. *По пальцях тож не роз-*

лічу... *Над карбіжем тож не трудилась.* Котл. Ен.

Карбіванець, нца, м. Рубль—первоначально серебряный, затѣмъ всякій. *Далебі дав би карбіванця, як би не против учора.* Шевч. Ум. **Карбіванчик**. *Ми щоразу де карбіванчика заробимо або позичимо, то ї одишломо.* Г. Барв. 499. *Нехай протрусить батькови карбіванчики.* Кв. II. 139.

Карбіваний, а, е. 1) Испещренный нарѣзками, покрытый рѣзью. *Сволоок карбіваний.* 2) Изрѣзанный, израненный. *Купив чабака карбіваного.* Харьк. **Карбівана рыба**. Рыба, изъ которой вынуты внутренности и сдѣланы по ней разрѣзы для соленія. 3) Изукрашенный карнизамы и пр. (о зданіи). *Ой на дворі дворець карбіваний.* Гол. 4) Серебряный (о рублѣ). *За чотири карбівани рублі отдав.*

Карбіванчик, ка, м. Ум. отъ карбіванеця.

Карбівка, ки, ж.=Карбівка 3. *Осе-ледцїя щось не беруть люди, а рибою карбівкою ми визволились.* Сумск. у.

Карбувати, бую, еш, гл. 1) Нарѣзывать, дѣлатъ нарѣзы. Харьк. г. 2) Рѣзати, сѣчь. *І тих двох братів порубали, тіло козацьке карбували.* 3) Анатомировать. *На друий день лікаръ її карбував,—каже: змерла.* О. 1861. VII. 3. 4) Загѣчати, ставитъ въ счетъ. *Дивиться господар скалубиною, що робить жовнір з господиною; дивиться, дивит, а все карбує, на свою жіночку дрючок ютує.* Гол. I. 147. Отсюда переносно: давать въ долгъ. *Мусить каспедьска Настя (шинкарка) карбувати тобі.* К. Бай. 39.

Карбуляти, ляю, еш и **карбуцати**, цѣю, еш, гл.=Кабутати. Kolb., Pokucie, I. 196. Желех.

Карвасарь, рю, м. Словесный судъ, поищавшійся въ прежнія времена въ городахъ и селеніяхъ на ярмарочныхъ площадяхъ въ панаткѣ. Котл. Ен., также и словарь въ ней.

Карватка, ки, ж.=Кавратка. *Повна карватка ще торішньої дулівки.* Кв. *Старий, дуже вже старий! Як візьме в руки карватки, щоб напитися води, то і в руках не здоліє держати.* Лохвиц. у. Слов. Д. Эварв.

Карваш, ша, м. Обшлагъ. См. **Закавраш**.

Карда, дя, ж. Желѣзная щетка, которою расчесываютъ шерсть или ленъ.

Кардинал, ла, м. Кардиналь. *Як тая Ченчіо колісь убила батька - кардинала.* Шевч. 335.

Кардований, а, в.—**Кордований**. *Ой увидів би ти мої красні стрічі: кардовані чижми землицю точ'ят, ройова сукня терми змита'т.* Гол. П. 81.

Кардівник, ка, м. Раст. Sparganium simplex L. и Sparganium ramosum L. ЗЮЗО. I. 137.

Карета, ти, ж. Карета. *Вивели йому коники в сідлі, шабельку в сріблі, панну в кареті.* Pauli.

Кари, кар, ж. мн. Водовозные дроги. *Колеса, бендюги і кари, і саміі церковні мари.* Котл. Ев.

Карій, а, в. 1) Карій. *Єсть карії очі, як зірочки сяють.* Шевч. 131. *Нащо мені чорні брови, нащо карі очі?* Шевч. 40. 2) Вороной. *Коню сивий, коню карий.* Федьк. *Ой у нашім та заводі єсть коняка кара.* Грвн. III. 565. Ум. **Каренькйй**. *Очи мої каренькйй, горе мені з вами.* Чуб.

Каріта, ти, ж.—**Карета**. *Вийшов він із карити.* О. 1862. II. 59.

Карк, ка, м. 1) Затылокъ, загривокъ. *Єдин веде за чуприну, другий у карк б'є.* Новд. *Нарна вломити.* Сломать шею. Ном. № 4318. *Нарна вигнати.* Земно кланяться, низкопоклонничать. Александровск. у. 2) Верхняя часть шеи у вола. Миж. 181.

Карконый, а, в. Затылочный.

Карлик, ка, м. Карликъ. Ум. **Карлячок**.

Карлуватий, а, в. Приземный.

Карлюжа, жи, ж. Маленький уродъ.

Карлюка, ки, ж. Крючокъ, загубъ на конці пали. Кв. II. 170. Ум. **Карлючка**.

Карлючати, чу, чий, м. Кривить, искривлять

Карлючатися, чуся, чийся, м. Криється, искривляється.

Карлючка, ки, ж. Ум. отъ карлюка. *О. Мойсей згнуж шид карлючкою, а голови звисла на груди.* Левиц. I. 142. *Кожда ручка собі карлючка.* Ном. № 9718. *Загн'їти карлючку ному.* Задать трудный вопрос кому, поставить въ затруднительное положение кого.

Карлючкуватий, а, в. Крючковатый, съ изгибомъ, изломомъ. *Ніс довгий та карлючкуватий.* Кв. II. 170. *Писемня карлючкувате.*

Кармазин, ну, м. 1) Сукно малиноваго цвѣта. Ном. № 13159. 2) Платъе взъ

кармазину. *Будуть куми у жупаназ, побратими у луданаз, сусідоньки в кармазині.* Макс. *Взяли зняли з Морозенка кармазин, сап'яни.* Мет. 411. *Не важимись ходити у кармазиназ.* К. ЧР. 64.

Кармазинка, ки, ж. Родъ яблосъ съ темнокрасною кожею. Харьков. г.

Кармазинник, ка, м. Носящій кармазини, пообше богатый человекъ. Желех.

Кармазиновий, а, в. 1) Сдѣланный изъ кармазину. (Свидає) *жупани кармазинові з себе.* К. ЧР. 2) Малиновый цвѣтъ.

Кармак, ка, м. Рыболовный снарядъ, для ловли подо льдомъ: волосаяя веревка, къ которой приврѣшлены 5—6 удочекъ. Вас. 189. Въ Добруджѣ снарядъ зтотъ дѣлается въ большихъ размѣрахъ: онъ состоитъ изъ многихъ перемѣтъ (отъ 200 до 400 штукъ), т. е. осмоленныхъ ванаговъ, на каждомъ ванагѣ по 60 крючковъ. МУЕ. I. 40.

Кармалюк, ка, м. Биллиардъ. *З'їхали ся комисари в кармалюка грати.* ЗЮЗО. I. Матеріали, 56, 60.

Карман, на, м. 1) Карманъ. *Ті каптани, та не ті кармани.* Ном. № 7921. 2) Небольшой изукрашенный мѣшечекъ, пршпный къ поясу и носимый женщинами. Харьков. у.

Карманъ, ша, м.—**Карманъ**? *Білаш—їди в кармані, а чорниш—біжи в кониш.* Ном. № 4643.

Карнавка, ки, ж. Церковная кружка для сбора денегъ. *Всі... клали в карнавку по копійці.* Стор. *Люде гроші кидали до карнавки церковної.* О. 1861. VI. 75. Ум. **Карнавочка**.

Карнавичний, а, в. Кружечный. *Є їх чимало церковних грошей: самих, мовля, карнавичних я кладу білши як дев'ятдесят карваняніа, а знов свічкових, кошилсвих.* Васильков. у.

Карниз, ву, м. Карнизъ. *Стояла палата хороша, висока, убрана в карнизи.* Левиц.

Карний, а, в. Наказуемый, уголовный. **Карність**, ности, ж. Наказаніе. *Нехай мене Бог боронитъ від лихої напасті, від панської карности, від людської ненависти.* Ном. № 152. *За злодійство йому сієй карности мало.* Довск. Об. *А хоч коли й мене день без карности,—то все неспокойно... все гуря та лиха сподівайся.* МВ. I. 45.

Карно, нар. Наказуемо.

Карноухий, а, в. Съ маленькими ушамі.

Карноушка, вк, ж. Ось маленькими ушами. А личички карноушки поскакали коло круки Чуб.

Карок, ргу, м.—**Карк.** Казав орел закликає крука до розправи: крука ведуть, в карок ю б'ють, не дають поправити. Гол. П. 502.

Каронька, вк, ж. Ум. оть кара.

Каробкий, а, е. Им'ючий каріє глаза. *Виломиця кароока і станом вусока.* Шевч. *Грицько був парубок високий, чорнявий кароокій,—парубок як орел.* МВ.

Карвітка, твк, ж. Носокъ (вад'єваеий на ноги).

Карв'льці, ців, ж. мн. Блокъ въ ткацкомъ сталкѣ. МУЕ. III. 19. См. Начиння.

Карсѣт, ту, м. **Карсѣтка, вк, ж.** Женская верхняя одежда: короткая безрукавка. *Карсет розцепенуся, сорочка розхристалася.* Кв. *Залюжена карсетка на плечах розлізлася.* Мир. Пов. II. 56.

Карта, тв, ж. 1) Четырехугольникъ, четырехугольная площадь, клѣтка. Употребляется, когда говорится о полевой землѣ, о рисункѣ клѣтчатой матеріи. 2) Листокъ бумаги. *І взявши карту, щоб на їй писати споминник дорощій.* Щог. *Паперу нї карти.* О. 1861. III. Гул.-Арт. 104. 2) Игральная карта. *Балакають, у карти грають, описвають.* К. *В карт грають.* Мвж. 133. 4) Вилетъ. 5) Письмо. 6) Указъ, предписаніе. *Чоловіче біснுவатий, нашо жінку продавати? Прийшла мені карта з неба, на податок грошей треба.* Гол. *Пала карта вѣ до царя з самої Верони, а щоби ми, молоденькі, ступали до войни.* Гол. Ум. **Картна, нарточка.**

Картаги, таю, еш, і. Упрекать, корить, выговаривать. *Ой догнав він Лемеріону, та їй не бѣ, тільки ж їй словечками картав.* Мет. 285. *Такий мівоний, кригий мати божо! Почав їй словами картати.* МВ. I. 99. *Мене матінка зроду не била, все словом картала.* Гол. *Він у церкві їх картав словами, соромив ледачили ділами.* К. МВ. X. 3.

Картагий, а, е. Клѣтчатый. *Картату влашту червоною окравкою підперезала.* ЗОЖР. II. 290. *А де твої, дочко, картатий влашти?* Чуб. V. 582.

Картацький, а, е.—**Картатий.** Плахта на їй картацька, черчота, це материнська придана; тепер уже таких не роблять. Кв. I. 6. *Плашти, знаєте, все хороші, картацькі, старосвітські.* Г. Варв. 63.

Картіна, вк, ж. 1) Четырехугольникъ.

2) Небольшой листокъ бумаги. 3) Картина. Так як на картині змаювае той мастирь печерський К. ЧР. А як следе кінець стола та обіпреться рукою,—як та картина. Левц. I. 4) Изображеніе словесное въ образахъ. *Як би почав я вставляти в картинах да в речах, як той Тетеря обліи Паволоч, як хотів достати і вистинати усе місто...* і як старший Шрам головою своєю одкупив полковий свій город, то не скоро б ще скончив своє оповідання. К. ЧР.

Картінуватий, а, е. Четырехугольный. **Картінуватий камінь.** Камень, порізаний ровними плитками. Донск. Обл.

Картівник, ва, м.—**Картник.** *І н'яниця, і картіоник,—козан забіяка.* Нп. *Уподобав картовника і костира н'яного.* К. Бай. 32.

Картівництво, ва, с. Картежъ. К. XII. 20.

Картівниця, ці, ж.—**Картниця.**

Картка, вк, ж. Ум. оть карта. 1) Листокъ 'яниги. *Мудрацюю сю шановний читець швидко і сам розбере, прочитавши дѣ-три картки.* Ном. VI. 2) Паспортъ. *Майдусю, Майдусю, маю таку картуку, що з'їдемо всю Польщу, ше їй землю цїсарську.* Нп.

Картник, ва, м. Картежникъ. Желех. КС. 1892. I. 152.

Картниця, ці, ж. Картежница.

Картопеліна, вк, ж.—**Картоплина.**

Картопелюва, вк, ж. Ум. оть картопля. **Картоплина, вк, ж.** Картофельна. (Свнвя) *хапала картоплину і зараз кидалася до другого (куща).* Левц. I.

Картоплиця, ці, ж.—**Картоплице.**

Картоплище, ща, с. Мѣсто, съ котораго снятъ картофель, а также и вообще мѣсто, употребляющееся для посадки картофеля. Киев. г. Вас. 196.

Картоплиння, ня, с. Картофельные стебли.

Картопля, лі, ж. Картофель. *А чиєю кров'ю тая земля напоена, що картоплю родить? Шевч. Тут же був хрін, ріпа, картопля, що вже швидко хліб святий з світа божою зжене.* Кв. Ум. **Картопельна.** *А на Січі мудрий німець картопельку садить.* Шевч. II. 69. См. Барабля, бульба, бурішна, мандибурна.

Картопляк, ва, м. Мѣра картофеля, равна 4 четверикамъ. Радом. у.

Картопляний, а, е. Картофельный.

Картоплиник, ва, м.—**Картоплище.**

Карто́ха, хя, ж.—Картопля. Ум. **Карто́шка.** *Не ждали́ хозяйна: їж картошку з мушпиною Ном.*

Карто́хля, лі, ж.—Картопля. Желех.

Карто́чка, ки, ж. Ум. отъ **карта**. 1) Маленькая четырехугольная площадь, клѣтка. 2) Листокъ бумаги, бумажка. Така маленька карточка, що нїде ї писати. 3) Письмецо. Приманив до себе юлубка, аж нїд крильцем карточка. Він за карточку. Читав, аж дочка пише: так і так. ЗОЮР. II. 28. Та напишу карточку, та пошлю їк батечку. Грив. III. 81. 4) Вилетякъ. 5) мн. Родъ узора въ вышивкахъ на рубахѣ. КС. 1893. V. 278.

Карто́чний, а, о. Карточный. *Встаючи з-за карточного стола, сміялись Левиц. Пов. 57.*

Карто́шка, ки, ж. Ум. отъ **карто́ха**.

Картува́ти, ту́ю, аш, м.—**пблв.** Разбивать поле на полосы. Богод. у.

Карту́в, за́, м. Картузь, фуражка Вас. 156. Чуб. VII. 413. *Хто ходить у картузі, так у того чорти у нузі.* Ном. Ум. **Карту́зик.** *Взялось за картузик та ї процається.* О. 1862. V. 58.

Карту́ваний, а, о.—**Картузовий.**

Картуза́вий, а, о. Картузный.

Карува́ти, ру́ю, аш, м. Значеніе неясно. Потєбня (К исторія звуков. III. 37) переводить на основаніи нижеприводимой пѣсни,—чаровать. См. еще **нанарувати.** *Навчи, навчи, бідная вдова, да своєю си-на! Як не будеш научати, будем карувати: окаруєм руки ї ноги і чорній брови, щоб не ходив до дівчини молодой. Окаруєм руки ї ноги і каріє очі, щоб не ходив до дівчини опівночі.* Мет. 214.

Кару́к, ка́, м. и пр. См. **Карюк** и пр.

Кару́нка, ки, ж. 1) Позументъ. *Аж зирк—Паллантова ядунка і золота на ній карунка у Турна висить на плечі.* Котл. Бя. VI. 89. 2) Карнизъ. Черниг. и Харьк. г.

Кару́пір, ру, м.—**Канупір.** Вх. Пч. I. 13.

Кару́с, са, м. Осока, Carex hirta.

Кару́да, ци, ж. 1) Карета. *Я тобі подарую... і оціх коней, і каруцу.* Чуб. II. 565. 2) Гуцульскій экипажъ: глубокий ящикъ на двухъ колесахъ, въ который собирають навозъ, а затѣмъ вывозять на поле. Шух. I. 106. *Вивозить каруцями тій.* Шух. I. 145.

Карчи́ло, ла, с. Затылокъ.

Карю́к, ка́, м. Столярный клей. *На-*

силу морив сонними очима, що злипалися, наче карюком примазані. Левиц. I. 235.

Карю́квий, а, о. Принадлежащій карюкові.

Карю́чений, а, о. Склеенный столарнымъ клеємъ. *Ой на столі тарілочка карюченая.* Нп.

Карю́чити, чу, чш, м. 1) Клеить столарнымъ клеємъ. 2) Коробить, вкривить.

Каса́, си, ж. Касса.

Каса́рня, ні, ж. Казарня. *Мене вимінила з касарні рекрута.* Гол.

Касі́р, ра, м. Кассиръ.

Каскѣ́т, та, м. Фуражка. *Плаче жовнір, плаче, каскет в руках носить.* Желех.

Касп'я́га, ги, ж. Четырехугольный деревянный сосудъ, употребляемый для соленія рыбы. Черном.

Кастра́т, та, м. Кастратъ. Шевч. II. 168.

Касува́ти, су́ю, аш, м. Оттыгять, унычожать. *Ну то як же воно буде, старшино: касуєте мое слово, чи най буде; як кажуть? Камен. у.*

Кас'я́нів рік. Високосный годъ. *Чи у нас оце кас'янів рік, чи ні? Лебед. у.*

Кат, та, м. 1) Палачъ. *В понеділок рано Марусяка їмлено, а ві второк рано по ката послано, а в середу рано ката привезено, а у четвер рано Марусяка зублено.* Гол. *Що то, що він мовчить! Кажуть, що ї кат не говірки, а голову він одтинає...* МВ. II. 80. Переносно: мучитель, извергъ. **Кат-зна.** Чортъ знаєть. Воно, бач, і робота москалям **кат-зна** яка. Левиц. I. **Кат-ма,**—**мас.** Нѣтъ, не имѣется. *Багато ума, та в кишені кат-ма.* Ном. *На йому шапка-бирка, ізергу дірка, соломою шита, а втром підбита, а коло околці нічойсьнью кат-мас.* Мет. 445. **До ката.** Очень много. *У нас ворогів до ката.* Левиц. I. *В мене ім'я не одно, а єсть їх до ката.* ЗОЮР. Ув. **Катю́га.** *Вів їх стрелемний князя, наймотійший катюга з челядинцїв Єремї.* Стор. МПр. 83. *А все таки катюзі, як кажуть, буде по заслугі.* Глб.

Катакѣ́мби, вѣмб, ж. мн. Катакомбы. *І за апостолом пішли у катакомби.* Шевч. 605.

Ката́нка, ки, ж. 1) Куртка суконная. КС. 1893. XII. 447. *Тут Василь вступив у хату в новій чорній катанці з фабрицького сукна.* Левиц. I. 27. 2) Солдатскій мундиръ. *Скидай свої сіраки, бери наші катанки.* (До рекрута після вряйому). Гол.

I. 143. 3) Родь женской кофты, обыкновенно суковной, надѣваемой сверх одежды. Вольны. Гол. Од. 51, 76, 23.

Катаржний, а, е.—Каторжний. Я дуже боявся катаржної лози. Левц. I.

Кататя, таю, еш, я. Бить. Горілку, мед не чарку,—поставим кружася, а ворога, заплочишишис, ката, не минає. Шевч.

Кататися, татюся, ешся, я. Кататься. Изробило самчата, запряжемо коня та будемо кататися. Рудч. Ск.

Катедра, ри, ж. 1) Каедра. Наука по катедрах кумгала або дрімала. Левц. I. 257. 2) Каедральный соборъ. О. 1861. II. Слов.

Кателік, ка, м. Католикъ. Іще не заржавіла і шабля, моя сажа... Таки вона й тепер як би розозлилася, то не один кателік лобом догори стане. ЗОЮР. I. 318.

Кателіків, кова, во. Приналежачій католику.

Кателіцький, а, е. 1) Католическій. 2) Употребляется как бранное слово въ смыслъ: злой, дурной. Хай тобі кателіцький батько!

Кателіцтво, ва, с. Католичество. Теперечки тільки мені і надії, що на те кателіцтво і патерія. Стор.

Кателічий, а, е.—Кателіцький.

Кателічка, ки, ж. Католичка. Ти думаси, що я маю би кателічку за жінку? К. ЧР. 220.

Катервák, ка, м.—Тетервák. Вх. Зн. 24.

Катерга, ги, ж.—Каторга. Мучився 54 годи в турецкій катерзі. К. ЧР.

Катержний, а, е.—Каторжний. Уже вона мені отут сидить в печінках, ся річка катержна. Греб. 388.

Катерінка, ки, ж. 1) Шарманка: В шинку голосить, та вже не своїм голосом катеринка. Левц. Чуті: катеринка грав. Св. Л. 293. 2) Воротъ для притягиванія якоря на плоту. Канев. у.

Катерінцяк, ка, м. Шарманцяк. Катеринка грав... іде катеринцях. Св. Л. 294.

Катерінщица, ці, ж. Шарманщица.

Катерка, ки, ж. Катеръ. Гей, катерко розбитая. Чуб. V. 954.

Катехизис, са, м. Катехизисъ. Народ прикладає до Бога ті властивости, котрі звичайне прикладуться до його в катехизисові. Левц. Дітей малих збирають, катехизиса учать. О. 1862. II. 58.

Катир, ра, м. Селезень. Ой ходила

дівчина по полю да гонила катира до дому. Нп. См. Качур.

Катіха, хи, ж. Жена палача.

Катів, това, гове. 1) Принадлежачій палачу. Пекла—бодай катових рук не втекла. Ном. № 12284. 2) Бранное слово, употребляемое подобно слову чортів, бісів. Той же козак... один шостає розадає, да й той к катовій матері у корчмі процував. Макс. Іди собі к катовій матері! Иди кь чорту!

Катівка, ки, ж. Мучительница. Петрівка—на хлб катівка. Ном. № 463. Значеніє слова ясно въ слѣдующаго мѣсте писемъ. Мазепы кь М. Кочубей: „Тяжко забрасовалемся, почувши же тая катувка не перестаемъ в. м. мучити“. Костомаровъ. Мазепа, 360.

Катівна, ні, ж. Пытка, истязаніє. Харьк. у. Лободовск. См. Натування.

Катівський, а, е. Палачевъ. Щоб тебе не минули катівські руки. Ном. № 3690.

Катлаб, мі, ж. Прѣсныя лепешки, жаренны въ бараньемъ жирѣ (чабанское кушанье). Мнж. 181.

Катіваний, а, е. Наказанный палачемъ; пытанный; истязанный.

Католік, ка, м.—Католикъ. Я прощаю, що ви католики. Шевч. 204.

Католіків, кова, гове.—Католиків. Гаспедську католикову Лядоху б'ють. Кв.

Католіцький, а, е.—Католицький. 1) Католицькі пани з нашими перевертнями усилуовувались унію прищепити К. ЧР. 2) Будте ласкаві, зведіть з нашого місяця отого навіженного, католицького, бусурменського москаля. Кв.

Католіцтво, ва, с.—Католицтво.

Католічка, ки, ж.—Католичка. Чом матір не вбили, ту прокляту католичку, що вас породила? Шевч. 199.

Каторга, ги, ж. 1) Гребное турецкое судно, галера. АД. I. 91. Подай нам, Господи, із неба дрібен дощик, а знизу буйній вітер! хочай-би чи не встала на Чорному морю бистрая зявля, хочай-би чи не повиривала якорів з турецької катори. АД. I. 89. Бо як стане Чорне море согравати, то не знатиме отець, либонь мати, у котрій каторзі (невольника) шкати: чи у пристані Козловської, чи у юрді Цирярді на базарі. АД. I. 94. Визволь, Господи, всіх бідних невольників з тяжкої неволі турецької, з катори бусурженської на тихі води, на яснї зорі. АД. I. 89. 2) Каторга,

каторжніа роботи. Живцем на вічну каторгу завдав. Нп.

Каторжний, а, о. 1) Каторжникъ. В кайдани забиті із нор золото виносять, щоб пельку залити неситому—то каторжні. Шевч. 2) Каторжний. Втік уже може в десятій раз з каторжної тюрми. КС. 1882. XI. 245. 3) Употребляється какъ бранное слово въ смыслѣ: злой, дурной. Каторжні собаки,—од їх не отечеш. Стор. МПр. Зроби, діду, силце, то ти його, каторжною, піймави. Рудч. Ск.

Каторжник, ка, м. Каторжникъ.

Катрага, ги, ж. 1) Шалашъ; шалашь или хижина въ пчельникъ или надъ погребомъ. 2) Стропила для шагра. Ум. Катрагана. Хлопці, як ідуть на ніч коні пасти, то часом роблять для захисту катражку. Волч. у. Хто на сонці спать ліг і од сонця катражку зроби, з свити або з радна, на триніжках нап'яв, або снопи поставив і на снопи накинув. Закр.

Катран, ну, м. 1) Раст. *Bunias orientalis* L., а также *Сrambe tatarica* Jacq. ЗЮЗО. I. 115, 120. 2) Передникъ. Гол. Од. 61. Ум. Катранецъ. Єдній съ купив чоботята, а другій катранецъ. Гол. III. 231.

Катрановий, а, о Принадлежащій катрану.

Катраночка, ки, ж.==Катран? У іорді катраночка, ходить Галя як панночка. Нп.

Катрага, ги, ж.==Катрага 1. Чуб. VII. 347.

Катрага, ги, ж.==Катрага. На току був льох, а над ним катрага чи половник. Св. Л. 206. Варять на тамазах та на катрагах кашу. К. ЧР. 259.

Катування, ня, с. 1) Наказаніе черезъ палача. 2) Пытка. 3) Истязаніе, мученіе.

Катувати, тую, еш, и. 1) Казнить, наказывать плетью рукой палача. Уже ж тую Яковову жінку три поли зоваять, а Якова з тую удовою три кати катують. Грив. III. 354. 2) Пытать. 3) Истязать, бить, мучить сильно. Буду бити, буду катувати. Нп. Ще день Украйну катували ляги скажені. Шевч. 162. Катувала, мордувала, та не помагало: як маківка на іорді Ганна розвивтала. Шевч. 22. Колиць (пани) били, катували, посторонками в'язали. Нп.

Катуватися, туюся, ешся, и. Мучиться, страдать. Нема сам'ї, немав зати,

немав брата, ні сестри, щоб не заплакани ходили, не катувалися в тюрні. Шевч. 606.

Кату, на, м. 1) Солдаты. Як піду я у катуни, катуником буду. Гол. III. 122. 2) Раст. *Gypsophila paniculata* L. См. Перекотиполе. ЗЮЗО. I. 124.

Катуша, ши, ж. Мученіе, пытка. У п'ятницю порубали, в суботу завили, а в неділю до Драїри в катушу трутими. Гол.

Катуша, ги, м. Ув. отъ кат.

Катушний, а, о. Принадлежащій катуші. Не ти, розбийнику, а тільки катушний руки твої. Кв. II. 206.

Катя! меж. Крикъ на зайца. Дивись, дивись, заць, заць! От жеє дорожу перебий! Катя, катя! іа-іа, іа-іа!.. Бач, і перебий! О. 1861. V. Ніс. 66.

Каз! меж. выражающее утныи крикъ. А він селехом плава і тільки каз, каз, каз! Рудч. Ск.

Казель, хля, м.==Казля. Вас. 182.

Казельний, а, о. Изразцовый. Од казельної грубки до другої стіни йшла перекотило. Стор. II. 110.

Казельник, ка, м. Мастеръ, дѣлающій изразцы. Вас. 177.

Казі, меж., выражающее вашель. Ой ти, старій, кази-кази, я, молода, хитихи! Нп. Знов біжить москаль поз двір та: кази! А вона й собі: кази! Рудч. Ск. II. 165.

Казікати, каю, еш, с. в. казікнути, кну, нощ, и. Кашлять, кашлянуть. Казикав писарь, казикав, покручував уси. Кв. Раз казикнула,—трох ляжків прикликнула; вдруге казикну,—п'ятьох прикликну.

Казкати, каю, еш, с. в. казікнути, кну, нощ, и. Кричать (объ уткѣ). На морі качки казкали. Мнж. 56. Казнула утка—на морі чутка. Ном. № 290.

Казловий, а, о.==Казельний. Казлова грубка. Подольск. г.

Казля, лі, ж. Изразецъ. Принеси щельнику або казлю з груби. Шевч. 310.

Казляний, а, о.==Казельний.

Казнути. См. Казкати.

Казоль, хля, м.==Казель. Мені все одно—що казоль, що пічка. Ном.

Казольний, а, о.==Казельний.

Кацап, па, м. Презрительное отъ цацап. Грубий великорусь, великорусскій мужень. Св. Л. 249.

Кацап, па, м. 1) Великороссіянинъ. Тут дивляться, аж виходить кацап. Руд. КС. 1901. XII. 472. 2) У галцєвнхъ

дровосѣвъ: куча дровъ вишыною въ 1¹/₂ метра, длиною 2 и шириною 1 метръ. МУЕ. III. 28. Ум. Нацапчин. Ув. Нацапюга. Св. Л. 192.

Кацапена́, нѣти, с. Велюкорусскій ребеенокъ.

Кацапа́, вѣ, ж. Велюкороссіянка. *Приѣхав в одно село—двигаться, кацапка кричить.* Рудч. Ск.

Кацапа́нн, нѣ, м. Соб. отъ кацап.

Кацапѣскій, а, е. Велюкорусскій.

Кацапчик, ка. Ум. отъ кацап.

Кацапщина, ни, ж. Велюкороссія. *Давно кацапѣ и кацапщину.* Мир. ХРВ. 141.

Кацапюга, ги, м. Ув. отъ кацап.

Кацапѣвна, ни, ж. Царевна. *Ой одчиний воритечка, кацапѣвно!* (Говорится въ царевнѣ). ЗЮОР. II. 14.

Кацабнуть, ну, неш, м. Замерзать, застывать. Мнж. 181.

Кѣца, ці, ж. Длинная хворостина съ крючкомъ на концѣ,—зацѣпивъ имъ за шерсть овцы, ловить последнюю, если ее нельзя удержать обычнымъ способомъ при помощи гирляги. Кубань. О. 1862. V. Кухар. 38.

Кач! Слово, употребляющееся при дѣвчечьей игрѣ въ Бердовично и означающее приказъ бѣжать: *Кач даде, кач!* Гол. IV. 527.

Кача́, чѣти, с. (мн. *кача́та* и *качата*. Каменец. у). Утенокъ. *Гусята, качата гречку поѣли* Нп. *Качка качат вивела.* Мнж. 36. Ум. Качатино, качаточко. *Хлопоцуться качаточка поміж осокою.* Шевч. 660.

Качавѣнка, ки, ж. Сортъ овчины: крымская бѣлая, грубошерстная и крупная. Вас. 154. См. Волошина.

Кача́лка, вѣ, ж. 1) Скалка для раскатыванія тѣста и бѣлья. *На річці поправа, качалкою покачала.* Чуб. 2) Катокъ для укачиванія полей.

Кача́лковий, а, е. Относящійся въ качалкѣ'я.

Кача́кувати, кѣю, еш, м. Бить скалкой. *Як узгоє качалку та й давай його качалкувати.* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Качало, ла, с. Кружокъ деревянный. Желех.

Кача́льни, нѣ, ж. Катокъ для бѣлья. Радом. у.

Кача́льце, дя, с. Свертокъ, напр., лентъ.

Кача́н, на́, м. 1) Кочень капуста. *І межє капустою доброю бував бацацько нимиз качанѣ.* Ном. Ж. 2449. 2) Кочержка

капустная. 3) Початокъ кукурузы. Кош. I. 51. 4) мн. Мѣста въ борту лодки, гдѣ помѣщаются весла, когда ими гребутъ. Ум. Качанчин. *Були три синки, мов три качанчики.* О. 1861. X. 37.

Качанѣстий, а, е. Съ большимъ кочнемъ (о капустѣ). *Капуста моя качанѣстая.* Грин. III. 229.

Кача́нка, вѣ, ж. Порода дыни. Черномор.

Кача́нный, а, е. Относящійся въ кочню вмѣющей кочень. **Кача́нна капуста.** Капуста, Brassica oleracea L. Var. capitata. Дс. ЗЮЗО. I. 114.

І. Кача́ния, ня, с. 1) Катанье, перекатыванье. 2) Катанье бѣлья, раскатыванье тѣста.

II. Кача́нн, ня, с. Соб. отъ кача́н. Ум. Качаннничю. *Капуста моя ще й качаннлячко.* Грин. III. 229.

Кача́новий, а, е. Принадлежащій кочню, кочерыжкѣ.

Кача́н, нѣти, с. Маленькій кочень, початокъ, маленькая кочерыжка. *Покотина качана капуста з чісною воза.* МВ. III. 93.

Кача́т, ча́ю, еш, м. 1) Катать. *Вони і ну його качати да вертїти, поки аж прочунався він.* Рудч. Ск. I. 136. 2) Катать бѣлье. *Старша сестра коня сідала, а середумша хустку качала.* Макс. (1834) 117. 3) Раскатывать тѣсто. *Хомиза качала корж.* Левц. I. 5. 4) Повалять и грызть (о собакахъ). *Оказена собака нашого Рябка качав. Свої собаки шкюдїти стали: з овечок перше вовчу драми, а далі мяся забажали та й ну що дня овця качать.* Гліб. 118.

Кача́тна, ни, ж. Утвное мясо. *Та казала собі снідання дати, снідання дати все пустяки, ей подружечки—все качатину.* Чуб. III. 403.

Кача́тися, ча́юся, ешся, м. 1) Качаться. *Качається Нецаєва юлова по ринку.* Нп. 2) Кататься. *Качавсь колесом і енробляв такі викрутаси.* К. ЧР. 3) Валяться. *Попід дверима качаються купами замурзані, обстряпані, закудлані, трохи не юлі жиденята.* Левц. I. 90. 4) Бѣгать въ разныхъ направленіяхъ. *І онучечка качається по садку білим клубочком.* МВ. 5) Колыхаться. *Туман по потою качається.* Мет. 243. *Дніпро синій шумів і легенький туманець качавсь по над ним.* МВ. III. 90.

Кача́тко, ка, с. Ум. отъ кача́.

Кача́тник, ка, м. Помѣщеніе для утокъ. Мнж. Ск. 181.

Кача́точко, ва, с. Ум. отъ кача́.

Кача́чий, а, в. Утиный.

Качея́, ня́ти, с. Утеюкь. *Роспалася, як жаба до каченяти.* Ном. № 3411. *Білії зуси постигаються на воду з гори, а чорно-рябі каченята, крикиючи, у двір садком беруться.* МВ. Ум. Каченя́тно, каченя́точно.

Качер, ра, м.—Качур.

Качество, ва, с. (Займств. изъ русск. яз.). Недостатокъ. *Усі в один голос сказали, що за ним (Левком) ні одною качеством.* Кв.

Качечка, ки, ж. Ум. отъ качка.

1) Уточка. *Ой на ставу, на ставочку качечка ночує.* Грин. III. 227. Употребляется какъ ласкательное слово къ женщинамъ: *моя ж ти, качечко!* 2) = Кошки 4. Чуб. VII. 410.

Качильці, ців, м. мн.—Карпульці. МУЕ. III. 24.

Качі́ний, а, в. Утиный. *Це качине яйце.* Канев. у.

Качка, ки, ж. 1) Утка. *На бистрому на озері геть плавала качка.* Мет. 2) Часть снаряда для мотанія нитокъ. См. Звіяшки и Самотона. МУЕ. III. 14. Шух. I. 150. 3) Часть ткацкаго станка. См. Верстат. МУЕ. III. 16. Ум. Качечка.

Качковал, лу, м. Родъ овечьяго сыра.

Качковогій, а, в. Ходащій по утиному, переваливаясь. *Ач, яка качконога.* Харьк. у.

Каччин, а, в. Принадлежащій уткѣ.

Качну́тися, дуся, нѣсся, гл. Одн. в. отъ кача́тися. Покотиться. *Той чоловік.. як качнеться по траві.* Грин. I. 173.

Качор, ра, м. 1) = Качур. 2) мѣ. = Качористі вилочки. Kolb. I. 49.

Качористий, а, в. Качористі вилочки. Название особаго рода вышиванья въ Галиціи. Kolb. I. 48.

Качуля, лѣй, ж. Головка маку. *Качуля маку.* Вх. Зп. 24.

Качу́лка, ки, ж.—Качуля. Желез.

Качуля́ти, ляю, еш, гл. Ковлять. *Будемо ся качуляти із гор на долини.* Гол. II. 440.

Качур, ра, м. 1) Селезень. *Хлюпочуться качаточка поміж осокою. А качечка випливає з качуром за ними, ловлять ряску, розмовляють з дитками своїми.* Шевч. 660. *Дикий качур все на воді і днює, й ночує.* Чуб V. 265. 2) Рабочій, перевозщій грузъ на тачкѣ. Ростовъ-на-Дону. Ум. Качурин. *Змороз того качурика, нехай качка кваче.* Нп. Ув. Качурина. *Заріж, сину, качурину, нехай качка кваче.* Чуб.

Качній, ні, ж. соб. Утки. О. 1861. II. Ревяк. 51.

Каша, ши, ж. 1) Каша. *Борці без каші вдовець.* Канев. у. Так і дурень каші наварить. Это всякій сдѣлаеть. Не дасть собі в кашу наплювати. Не дасть собой помыкать. 2) Берѣзова каша. Розги. 3) Родъ игры въ мячъ. Чуб. IV. 43. КС. 1887. VI. 461. 4) Пятая фигура при игрѣ въ мячъ, называемою стїною. КС. 1887. VI. 463. Ум. Кашка, кашечна. *Горщечок кашечки.* Грин. III. 657.

Кашевѣк, вкѣ, м. Зоол. *Нурядеус argalis.* Шух. I. 22.

Кашель, шлю, м. Кашель. *Старість не приходе з добром: коли не з кашлем, то з горлом.* Ном.

Кашечка, ки, ж. Ум. отъ каша.

Каши́ця, ці, ж. Родъ быка, составленнаго изъ двухъ, сбитыхъ изъ обрубокѣв дерева, стѣнокъ, поставленныхъ параллельно одна другой, причемъ пространство между ними наполнено камнями; употребляется при постройкѣ ризей. Шух. I. 179.

Кашка, ки, ж. 1) Ум. отъ каша. Кашка. *Мовчи, язичку, кашки дам.* Посл. 2) Раковья или рыба игра. *Ото, що товста шийка, то рачиха з кашкою.* Уманск. у. 3) Внутренности насѣкомыхъ. 4) Различныя растенія: *Spiraea Ulmaria L., Trifolium repens, Capsella Bursa Pastoris, Lycium flos cuculi* (кашка червона), *Galium verum* (кашка жовтенька). ЗЮЗО. I. 123, 137. Желех. Вх. Пч. I. 11. 5) Берѣзова кашка. = Берѣзова каша. *Хведько не вчисє і скоштував березової кашки.* Гул. Арт.

Кашкѣт, та, м. = Кашкет. Чуб. VII. 413. *На юлові кашкет добрий.* Св. Л. 303. Ум. Кашкѣтми.

Кашкѣтовий, а, в. Фуражечный.

Кашлюк, кѣ, м. Коклюшъ. Желех. Харьк. г.

Кашля́ти, ляю, еш, гл. одн. в. кашляну́ти, ну, нѣш, гл. Кашлять, кашлянуть. *Хтось за ворітьми почав кашляти.* К. ЧР. *Коли ведмідь кашлянув,—ждати, що зареве.* МВ. III. 141.

Кашний, а, в. Икрестный. *Кашина риба.* Чигр. у.

Кашник, ва, м. Горшокъ для каши. *Наставила кашник з водою.* Кв. Ум. Кашничок. Мнж. Ск. 181.

Кашовар, ра, м. Кашеваръ. *Є в рукописях оповіданнї Івана Цалібаза, кашовара запорожського.* Ном. *Кашовар, поче-*

пивши на вила свинку, зійшов на млину та знай маха, щоб гнати вечерять. Греб. 401.

Кашоварість, рости, ж. Кашеварство. Да возьмемо, братця, по семеро молодців, а по восьмому, братця, за для кашоварости. Рудя. Чл. 83.

Кашоварка, ви, ж. Кашеварка. Желех. **Кашоварник**, ка, м.—Кашовар. Ум. **Кашоварничок**. КС. 1882. XI. 231.

Кашоварниця, ці, ж.—Кашоварка. **Кашоварський**, а, е. Приналежачий кашевару.

Каштан, на, м. 1) Каштанъ. *Fagus castanea*. 2) Ніський каштан. Раст. *Aesculus hippocastanum*. ЗЮЗО. I. 110. Желех. **Каштанбій**, а, е. Каштановий.

Каштанчик, ка, м. Раст. *Dianthus barbatus*. ЗЮЗО. I. 121.

Каштелян, на, м. 1) Каштелянъ, управитель замка. 2) Сановникъ, засѣдавшій въ сенатѣ въ Польщѣ. *Ті вельможні каштеляни і старости... пішли в неволю до Криму*. К. ЧР. 38. *Він каштелян і райця королівський*. К. МВ. II. 120.

Каштелянство, ва, с. Достоинство каштеляна. *Владика роздавали манастирські маєтності, зсмлі, дворянськи на їх, як на свої каштелянства*. Левцп.

Каштелянський, а, е. Каштелянскій. **Каюбаня**, ви, с. Дерев'яніе рубленіе замки, для связи, напр., въ закромѣ. Мнж. 181.

Каювати, каюю, іюш, м. Рубити въ дерев'ї замки для связи. Мнж. 181.

Каюю, ка, м. Родъ лодки; въ различныхъ мѣстахъ различной величины и устроїства: на Днѣстрѣ и Днѣстровскомъ лиманѣ до трехъ сажень длини, сдѣланная изъ досокъ, рыболовная лодка. Браун. 19; въ Полтав. г.—килевая лодка изъ цѣльной колоды, поднимаюцая груза до 30 пуд. Вас. 151; въ Харьк. у.—небольшая рыболовная лодка для одного человека. Въ думѣ „Про Кішку Самійла“ наюки имѣются у запорожцевъ: когда Самійло Кішка подѣхалъ къ о. Тендрову на турецкой галерѣ,—*тоді козаки у коюки скакали, тую галеру за мальовани облявки брали та на пристань стіали*. АД. I. 218. Ум. **Каючю**. *Развѣ з чотири погребнувся і з каючком причалив*. Котл. Ен.

Каюта, ти, ж. Задняя часть днѣпровской лодки—дуба, то-же, что и норма. Мнж. 179.

Каючюк, чюа, м. Ум. отъ каюю.

Каюшіна, ви, ж. Раст. 1) *Trifolium montanum* L. ЗЮЗО. I. 169. 2) *Trifolium alpestre* L. ЗЮЗО. I. 169.

Каяній, а, е. Раскаявшійся. *Бог любе ірішника, але каяною*. НВолын. у.

Каяння, ня, с. Раскаяніе. *По смерти нема каяння*. Ном. № 2237. *До світу плач її по маті, до світу каяння*. МВ. (О. 1862. I. 100).

Каянський, а, е. Первоначально: принадлежащій Канну, но теперь употребляется просто какъ бранное слово: *мовчи, відмо,—каянська ти дочка!* О томъ, что вѣдьмы—изъ семьи Каина—см. нар. рассказъ въ Черниг. Губ. Вѣдомостяхъ. 1853, стр. 388.

Каятися, каюся, ешя, м. 1) Каятсся. *Вони проповідували, щоб каялись*. Ев. Мр. VI. 12. *Роскажи людям... нехай пам'ятають на праведний суд Божий, бо вже мученик Іван у Київі, в печерах, по шию в землі стоїть; а як увійде зовсім у землю, тоді ніколи буде каятися*. ЗЮЮР. 2) Раскаиваться, сожалѣть о сдѣланномъ. *Не потурай їй, жінко, бо каятися будеш*. МВ. *Не кайся, рано вставши, молодо оженившись*. Ном. 3) Каятися на юмѣ. Перестать грѣшити при видѣ наказанія, постигшаго за грѣхъ кого-либо. Ном. № 3910.

Ква-ква! меж., выражающее крикъ лягушки. *Мов жаби квакають: ква-ква!*

Квадра, ри, ж. Четверть (фазы луны). *В остатню квадру жінота ні за віщо ні садитиме нічого, ні сіятиме, ні солитиме уірки*. Ном. № 13418.

Квадранецъ, нця, м. Четверть часа. Котл.

Квадрат, ту, м. Квадрати.

Квадратовий, а, е. Квадратный. *Я волила б собі збудувати... три великі зали: доту, квадратову і круглу*. Левцп. I. 297.

Квадратувати, тую, еш, м. Превращать въ квадратъ.

Квадровий, а, е.—Квадратовий. *Вся хата була зложена з лигових квадратних брусів, гладко витесанихъ*. Стор. Ум. **Ивадрівеньний**. НВолын. у.

Квак, ка, м. 1) Родъ птицы. *Стирчить, мов у квака чубик*. Сим. 230. 2) Дѣтск. игра: плюють сквозь согнутые кольцою пальцы и оплевавшій ихъ долженъ ловить остальныхъ играющихъ. Мил. 55. См. Ивач.

Квавання, ня, с. Кваканье.

Квакати, каю, еш, м. 1) Квакать (о лягушкѣ). *Сіла жаба та й квакав*. Кв.

2) квачу, квачеш. Крплать (объ уткѣ). Заріжє, сину, качурину,—нехай кача кваче, Чуб. V. 883. 3) Говорить (выраженіе презрительное). Годі, годі, квакати!—кажуть кармазини.—Побачимо ось, чия візьме. К. ЧР. 298.

Квакуні, нѣ, м.—Квак.

Кванька, кн, ж. Родъ жидкаго кушанья. Добра кванька, та нема лоньки,—ліба буду пальком. Ном. № 11968. Употребляется только въ поговорахъ?

Кван, пу; ж. Поспѣшность, торопливость.

Кванити, плю, пиш, м. 1) Торошиться. Желех. 2) Совать. Та кванити ніс поганий свій у чистую оцюю воду. Глб.

Кванитися, плюся, пишся, м. 1) Спѣшиться, торошиться. Не квайся против невода рыбу ловити. Ном. № 2603. Не квайся поперед батька в некло. Ном. Ходім, Рярко!—Еге, ходім! Не дуже квайся! Гул.-Арт. (О. 1861. III. 84). 2) Стремиться. Мирських забавок, до которих молодя душа його, не зирні, як і в інших людей, кваилась. К. Г. Кв. XII. Хлоп'ята вже кваляться чумакувати. Г. Барв. 11. 3) Лыститься, зариться. Ти не квайся на мою дочку, бо вона не твоя: ти безитанько, наймит, а вона хазяйського роду. Каневск. у.

Кваплення, ня, с. 1) Торопливость, поспѣшность. 2) Прельщеніе.

Квапливий, а, в. 1) Спѣшный, торопливый. 2) Склонный. Чоловік квапливий тільки до злого, лихою. Левиц (Правда 1868, 508).

Квапливість, вости, ж. Поспѣшность.

Квапливо, нар. Поспѣшно.

Кваплятися, лѣюся, епся, м. Спѣшиться торопиться. Квапляється-капається, як попієна заміжє. Гатц. 337. Ном. № 4833.

Квапний, а, в. 1) Спѣшный. 2) Охочій до чего. 3) Соблазнительный. Гроши квапні! що кожне на їх квапиться. Чигир. у.

Квапно, нар. 1) Спѣшно. Мені квапно. Я спѣшу. Так томо мені квапно діялося. Федьк. 2) Соблазнительно.

Кварт,а, ти, ж. 1) Кварт,а, мѣра жидкости. Три кварта не простої горілки, оквитої взяли. ЗОЮР. I. 218. Смиренна правда одкупується од смілої нахаби кварталю горілки. К. Г. Кв. Въ Полт. губ. квартами продають сѣмена лука. Вас. 203. 2) Кварт,а—посуда. Чуб. VI. 112. Він съому

витипши осьмуху, послідки з квартам омилав. Котл. Ев. Ум. Квартонья, кварточна. Ой піду я до шинкарочки, возьму меду й да деї кварталочка. Чуб. V. 533. См. еще: Кваторна, кваторочна, кваторина, кварталуга.

Квартал, лу, м. 1) Четвертая часть. 2) Четвертая часть года. 3) Сбори, подать, собиравшася по четвертям года въ прошлое время въ Украинѣ: зникли збори, вже... не правлять кварталю. КС. 1882. IX. 568. 4) Кварталь. Оселя... ворітьми виходила з другою боку кварталю на другу вулицю. Левиц. Пов. 18. 5) Извѣстная часть земл, получаемая домохозяиномъ-крестьяниномъ при общественномъ переделѣ. Ефименко. Черниг. г.

Квартина, ни, ж.—Кварт,а. Ум. Квартиньочка. Чг. 77.

Квартіра, ри, ж. 1) Квартира. Гордо і пишно переступив поріг своєї панської квартири. Левиц. I. 219. 2) Форточка въ овнѣ. Одсунь, Господаре, квартиру, поглянь на небо й на ниву. Грин. III. 671. Ум. Квартірна, квартіронька, квартірочна. Оччюню я квартірочку, подай, мила, білу ручку. Чуб. См. Квазира.

Квартірка, ки, ж. 1) Ум. отъ кварт,а. Небольшая мѣра водки. Любив неборак і яку квартірку в горлянку вилити. Св. Л. 169. 2) Ум. отъ квартіра.

Квартіронька и квартірочка, ки, ж. Ум. отъ квартіра.

Квартовой, а, в. 1) Вместимостью въ одну кварту. 2) Квартовѣ цибуля. Лукъ, оставляемый на сѣмена; послѣднія продаются квартами, отчего и получилось название. Вас. 203.

Квартонья и кварточка, ки, ж. Ум. отъ кварт,а.

Квартуга, ги, ж. Ув. отъ кварт,а. Взяли б кварталугу та сіми б кошом, та й піли б. Ном. № 14091.

Квартційний, а, в. О войскѣ, солдатѣ: содержавійся на четвертую часть дозодовъ съ королевскихъ имѣній старой Польши. Біля замку стояли курені на три тисячі кварталційного війська. Стор. МІР. 67.

Квас, су, м. 1) Кислота. 2) Квасъ. Чуб. VII. 446. Знайте нас: ми кислиці, із нас квас. Ном. № 2524. 3) Закваска. Остергайтесь квасу фарицейською. Ев. Mr. VIII. 15. 4) Также квас шевський. Квасъ для выдѣлки кожъ. Шух. I. 253. Вас. 157. Ум. Квасон.

Квасець, сця, м. Раст. Rumex acetosella.

Квасиво, ва, с. Квашеньє (квашенные бураки, капуста, яблоки и пр.) *Закупила я яблука на квасиво.* Чигир. у.

Квасило, ла, с. Плохой, спитой квась. *Як був квас, то не було вас, а як настало квасило, то й вас розносило.* Ном. № 4579.

Кваси́а, ни, ж. Квашеньє. НВО-льнск. у.

Квасити, шу, сиш, м. 1) Квасить. 2) Окислять. 3)—губи. Имѣть кислую мину. *Жинкам та дітям можно квасить губи.* Свп. 22.

Кваситися, шуся, сишся, м. Имѣть кислую мину, хныкать, брызгать. Желех.

Кваскуватий, а, е. Кисловатый.

Кваслі́на, ни, ж. 1) Иногда только во мн. ч.: квасліньки. Квасная гуца. Черниг. 2) Хлѣбная гуца, употребляемая при выдѣлкѣ овечьей. Сумск. у.

Квасні́й, д, е. Кислый. *Оце вишні красні, а це—салодкі.* Каменец. у. **Кваснѣ тѣсто.** Кислое тѣсто, а также небольшое количество тѣста, оставаемого в квашнѣ для слѣдующаго раза. Каменец. у.

Квасні́я, ва, м. 1) Погребъ для квашенныхъ овощей. Киев. г. 2) Кадка для квашенія. Екатериносл. г. Муж. 181. 3) Дубильный чанъ. Сумск. у.

Квасні́ца, ці, ж. 1) Двое яблоко. *Носив глотець молоденькій до дівичини яблца, носив перше солоденькі, а послѣ квасніці.* Чуб. V. 122. 2)=Гуслянина.

Квасні́сть, ности, ж. Кислота.

Квасніти, нію, шш, м. Киснуть.

Квасно, нар. Кисло.

Кваснути, сну, шш, м.=Квасити.

Шиплять, як кваснуть, бураки. Котл. Ен. III. 33.

Квасо́к, скѹ, м. Ум. отъ квас. 1) Квасоць. 2) Щавель. 3) Родъ кушанья. *Варють борщи, локишину, квасок.* Кв. 4) Раст. *Rhus acetosella.* Вх. Пч. I. 12.

Квасо́чка, ки, ж. Ум. отъ квасоля.

Квасо́ліна, ни, ж. Одно зерно фасоли.

Квасо́люватий, а, е. О барашковомъ мѣхѣ: съ завятками въ фасольное зерно. Вас. 198.

Квасо́ля, лі, ж. Фасоль. *Phaseolus vulgaris.* У нашою дядька квасоля вродька, та все біла. Ном. стр. 297. *Отжугт бувало із-за тину виласть квасоля по тв. чині.* Шевч. 492. Ум. **Квасо́льчя** *Посадила квасо́льчку.* Грин. III. 350.

Квато́ра, ри, ж.=Кватира. Мет. 378. Шевч. 346.

Квато́ра, ри, ж. 1) Квартира. *До Хотіи прибував, у старшого копитана на квартирі став.* Макс. (1849). 72. *Тутечки недалечко... и на квартирі стали.* Стор. 2)

Оконное стекло. *Поднялся, моя долю, в вишнюю квартиру: стускаються козаченьки з гори на долину.* Лукаш. 3) Форточка въ окнѣ. *Ой одсунув козак Нечаско квартиру од ринку.* АД. 74. 4) Фаза луны. Чуб. I. 10. Ум. **Квато́рна**, квато́рня, квато́рочна. *Пойдем у Москву на квато́рняки столѣти.* *Видичиня квато́рнюку.* Грин. III. 308. *А я шовком вишиваю, в квати́рочку вишляю.* Шевч. 196. *Подай, подай крѣзь квати́рочку руку!* Мет. 7. *Ой одсунє спідню квати́рочку.* АД. II. 73. См **Квато́ра**, квато́ра, квато́ра.

Квато́рант, та, м. Квартирантъ. Лебединск. у.

Квато́рантѣ, а, е. Принадлежащій квартиранту.

Квато́рка и **квато́рька**, ки, ж. Ум. отъ **квати́ра**. 1) **Квати́рка**. 2) Стекло въ окнѣ. *Поднявся козак Нечай у нову квати́рку.* Макс. 3) Форточка въ окнѣ. Вас. 149. *Хтось одсунув знавору квати́рку і гукнув на всю світлицю: Пуцу!* К. ЧР. 221. *Ой відсунув та пан Нечаско квати́рку од ринку.* АД. II. 71. 4) Часть шапки (какая)? *Дуже юстра квати́рка; на його шапку треба крутішу.* Лебед. у. По объясненію Василенько, часть фуражки между ольщемъ и верхомъ. Вас. 156. 5) Небольшое отверстие, вырѣзанное въ арбузѣ, чтобы узвать, спѣль-ли онъ. *Нехай наріже кавун на квати́рку, так я покуштую, який він.* Черниг. у. 6) Ум. отъ **квато́ра**. *Мені молодий купуєть горівки. Одна купити квати́рочку, друга пів квати́рки.* Грин. III. 281.

Квато́рний, а, е. Квартирный.

Квато́рочка, ки, ж. Ум. отъ **квати́ра**.

Квато́рочка, ки, ж. 1) Ум. отъ **квати́ра**. 2) Ум. отъ **квато́ра**. *Гей поставлю я квати́рочку меду, таки тебе з розумнюку звезду.* Чуб. V. 347. *Возьми собі квати́рочку та йди додомочку, та й вдома напийся та й не волочися.* Грин. III. 323.

Квато́рува́ння, ни, с. Квартирование, стоянка.

Квато́рува́ти, ру́ю, шш, м. 1) Квартировать *В його квати́рував о. Яким ще семинаристом.* Св. Л. 216. 2) Стоять постоемъ. *В неділю рано стало світати, стали ся жовніри квати́рувати.* Гол. I.

147. *Москаль, що кватирував у нас.* Г. Барв. 425.

Квaтир'я, см. **Квaтир'я**.

Квaтир'я, рі, ж. = **Квaтир'я**. *Да й їди, мати, поскорій із хати! Да чою й, мати, на ворота похолодаєш? Да чою й, мати, да кватири не шукаєш?* Грин. III. 379. *Мені звелів капрал йти на кватиру.* Федьк. *Вилыдав в кватиру, чи не їде ще мужик з поля.* Федьк.

Квaдковати, дію, еш, л. Сильно намазывать какою-либо жидкостью, напр., краской.

Квaдіяти, дію, еш, л. Размазывать. *Ото не їсть, а тільки квaдіє.*

Квaч, чa, м. 1) Мазилка для смазки колесъ дегтемъ. (Продавався) *дютьо і в ширітасах, і в мазницях, і самі квачі.* Кв. П'яний ян квач. Плянъ какъ стелька. *Ном. № 11755.* 2) О человекѣ переносно: безхарактерный, трыпка. *Не буде з його (з пана) нічого... я одразу побачив, що квач.* МВ. (О. 1861. III. 60). 3) Родъ дѣтской вгры. См. *Наан. КС. 1887. VI. 481.* *Ив. 48. Мл. 55. Ум. Нвaчии.*

Квaчик, кв, м. Ум. отъ квач. 1) Мазилочка. 2) Кисточка (для мазанія).

Квaша, ші, ж. 1) Вареное жидкое кисло-сладкое тѣсто. Чуб. VII. 440. *Куди тобі грішному кісіль їсти, коли ти й кваші не вкусиш.* Посл. 2) Переносно: плакса. Ум. *Квaшина.*

Квaшеній, а, е. Кислий, скиспій. *Квaшене молоко на сир зіслося.* Чигир. у.

Квaшення, ня, с. Квашеніє.

Квaшія, шій, ж. Длинная полоса кожи. *Як коняка, або инша скотина здогне, її обдеруть, шкура висохне, потім її мочать, далі вогалять, складають у четверо, або й більши і надавають на день (не більш), а потім б'ють (ріжуть) на квашії (длинныя полосы).* Черноморія. Ув. *Нвaшіяна.* *Хто кому скаже брешеш, так тому од с... до потиляки вирізати на тій пальці шкуру квашіями.* МВж. 104.

Квaшка, кв, ж. Ум. отъ кваша.

Квaшнути, ну, неш, л. Хныкать. *І чою квізнє?* Екaтериносл. г.

Квaдіна, ни, ж. Плять, стєнаніє. *Ненко моя, ненко, мала-сь мя єдину,—дала-сь мене, ненко, навки в квилми.* Гол. III. 319.

Квaдіти, лѣ, діш, л. 1) Плявять, стовать. *І квилить-плаче Ярославна.* Шевч. *І росло ж воно трудно та болєзно: усе недужас та квилить.* МВ. II. 48. 2) Кри-

чать, преимущественно жалобно (о звѣряхъ, птицахъ). *Вовки-сіромани набітали, по тернах, по балках жовту кість жвакували, жалібнєнко квилми-проквилляли.* Макс. (1849) 23. *Не ясній сокіл квилить-проквилляє, як син до батька, до матері з тяжкою неволі в жорди християнські поклон посилає.* АД. I. 95.

Квaділї, лї, с. 1) Стонъ, стєнаніє, плачь (о людяхъ). 2) Вой вѣтра.

Квaділь, лѣ, м. Стонъ, жалобный крикъ. Желєх.

Квaдіт, ту, м. 1) Разсчетъ, полученіє рабочими денегъ. Черк. у. 2) Квaтанція, расписка въ полученіє. 3) Расписка, дающая право на полученіє чего-либо. *Надів... рясу та й пішов до його (пана). Думаю: і познакомлюсь, і поговорю за квaит на дрова. Бо то ж, бач, пани давали нам дрова з свого лісу.* Левиц. I. 4) Записъ, реєстръ. *Записати її в листи, щоб її були такі й сестри; записати її в квaити, щоб були такі її й діти.* Мет. 235.

Квaтѣк, тѣк, м. 1) = **Квaит** 2. 2) Билетъ на входъ. *Чи зараз дають квaтки на пароход?* Харьк. 3) = **Квaит** 3. Чуб. VI. 123.

Квaі, меж., выражающее крикъ свиньи.

Квaіє, ку, м. Визгъ поросенка. *Не мала баба клопому, купила поросля: поросля у квaі, а баба у крик.* *Ном. № 10058.*

Квaіало, ла, с. Визжающее существо.

Квaіати, квaі, еш, однокр. в. **квaі-нути**, нну, неш, л. Визжать (о свиньяхъ). *Мудрість Грицикова свиней ізлякала—хрукнули, квaінули, далі з ліва драла.* Март. См. **Квaівати**.

Квaіт, ту, м. 1) **Дѣвѣтокъ**. *Зацвіла калмина у лузі та пустила квіти.* Макс. *Діточки мої, квіти мої! пов'али ви у зеленочку.* МВ. I. 46. 2) В **квіти** = **Квітна** 4. *Зав'язала голову новою хусткою, все чорною і край в квіти.* Св. Л. 76.

Квaітєнь, тєня, м. **Апрѣль**. *Коли на Мартина (14 квітня) буде ярмарок ходима, то буде хороше на людей і на урожай.* *Ном. № 431.*

Квaітна, ни, ж. Одиць **дѣвѣтокъ**. *Ось я принесла тобі сорочечку і тую квітину з тьохосек... сьогодні мов вінчанна.* О. 1862. VIII. 25. Ум. **Квaітночна**. *А дитиночка—як квітничка.* Грин. III. 337.

Квaітєнь, єнь, ж. 1) **Дѣвѣтокъ**. *А без долі біле личко,—як квітка на полі: пече сонце, зойда вітер, реє всякий по волі.* Шевч. 70. *Процвітає в саду квіткa... О, травю*

висока! Закрий її, словай її від людського ока. К. Досв. *Ой вирю я з рожі квітку та й пушу на воду: пливи, пливи, з рожі квітко, та й до мою роду.* Нп. 2) м. Вівокъ изъ искусственныхъ цвѣтовъ, который носить дѣвушка, преимущественно просватанная. 3) Цвѣтної бавть, пришиваемий къ шапкѣ на свадьбѣ женвху и боярамъ. *Беруть шапки у бояр і пришивають квітки, співають так само, як і тоді, коли пришивають квітку молодому.* Чуб. IV. 567. *Пійду з села,—зараз оженися мені, дівко, та пришиють квітку, тебе, дівко, завертять в намітку.* Мет. 15. Перевосно: квітну пришити (ному). Осмѣять кого острымъ словомъ, мѣткимъ отвѣтомъ и пр. *Се така, що кожному квітку пришиє. Эта каждого осмѣть.* (Умїла) *квітку зомь кому пришити, хитро на сміятся.* Мер. Н. 35. *Обізнеться який парубок,—він зараз і пришиє квітку: дівчатм рясот, парубкові сором.* О. 1861. VIII. 19. 4) Букеткь изъ калины или цвѣтовъ, подосвнний на крестинахъ повивальной бабкой гостямъ. КС. 1893. VII. 79. 5) Особый родъ вышивки на сорочкѣ. Залюбовск. Чуб. VII. 427. 6) У квітні. О матерін: с. рисункомъ въ видѣ цвѣтовъ. *Жилетка шовкова в квітки.* Св. Л. 174. Ум. *Квітоньна, квітчна. По садочку йшла, квіточки рвали.* Чуб. V. 6. *Квітоньками зарненко рожка розцїєла. Сніп. У хаті в її—як у віночку, хлїб витечений—як сонце, сама сидить—як квіточка.* ЗОЮР. I. 145. *Дівчиноньки, як квіточка, з нею рай.* Глїб.

Квітневий, а, е. Апрѣльскій.

Квітний, а, е. Цвѣтущій. *Можна розцукаться в музх зеленнх, на квітних муках.* Левц. (Правда, 1868, 520).

Квітникъ, вѣ, м. Цвѣтникъ. *Як башто квіток в вашім саду! промовиъ Дашкович, залядючи в вікно на квітник.* Левц. Пов. 33. *Зелені... хутірські сади, як роскитні квітники.* Мир. ХРВ. 8. Ум. *Квітничі. Ходимо ми з нею по садку, робить вона квітнички і я її помагав.* О. 1862. X. 3. *З обох боків ганку був квітничок, де панські квітки перемежуваались з зеленимъ зїллям.* Левц. Пов. Степи з невеличкими хуторами, що як квітнички (здавались). Мир. ХРВ. 140.

Квітнути, ну, неш, м. Цвѣсти.

Квітнучий, а, е. Цвѣтущій.

Квітонька и **квіточка, ки, ж.** Ум. оть квітка.

Квіття, тя, с. соб. Цвѣты. Угор.

Квітувати, тїу, еш, м. Цвѣсти (о хлѣбныхъ злакахъ). *Жито квітує.* Пом. № 10162.

Квітуцій, а, е. Цвѣтущій. *Весна прийшла теплая, свіжая, квітуца.* МВ. I. 115.

Квітчаній, а, е 1) Цвѣточний. *Тепленький вітерець зо влого степу несе йому квітчані запахи.* Стор. I. 206. 2) Украшений цвѣтами. *Квітчаного юволого схилился до ньки.* К. Досв.

Квітчаня, ня, с. Убраніє цвѣтами. *Жаль мені дїдування і дитячого квітчанья.* Чуб. V. 44.

Квітчастій, а, е. 1) Цвѣстистій, усѣяний цвѣтами. *Радуйся, ниво непоплатя! Радуйся, земле, не пошита квітчастимъ злаком!* Шевч. 628. *Ми знайдемо, мій голубе, зелені діброви і долини квітчастї.* О. 1861. II 49. 2) Разноцвѣтний, цвѣтної (о матерїяхъ). *Квітчастий пояс.* Чигир. у. *В'ються по вітру стрічки дівочї різноцвітні, квітчастї.* МВ. I. 93.

Квітчати, чѣю, еш, м. 1) Убравать, уграшать цвѣтами. *І барвінком, і рутото, і рясотом квітчає весна землю.* Шевч. 252. 2) Украшать. *І волоцюгам помагали рогами людський лоб квітчатъ.* Котл.

Квітчатися, чѣюся, ешся, м. Украшаться цвѣтами. *Сухїй вишні не квітчатися.* Посл. *Квітчалася Настечка.* Грин. III. 79.

Квітчїний, а, е. Цвѣтущій. *Квітчюча лука.* Мир. ХРВ. 65.

Квітчати, чї, чїш, м. Вязать. *Свнля квітчати, а в плїт лізе.* Пом. № 2740.

Квітчєння, ня, с.—Клєчєння. *Коли побачиши, що гроші горять, то зроби квітчєннямъ хрест на тому місї, — гроші так і вийдуть з під землі.* Подольск. губ.

Кво-кво! меж., выражающее клохтанье насѣдкв. *Ой ходила квочка одокола кілочка, кво-кво-кво, одокола кілочка.* Чуб. III. 194.

І. Квок! меж.—**Кво.** Ходить квочка коло кілочка та все квок, квок! Загад.

II. Квок, кв, м. Въ сказкѣ Крестованнєвъ, который брадся выспивать цыплятъ. Миж. 117.

Квотати, квю, еш, м.—**Квотати.** Угор.

Квотати, квї, чєш, м. 1) Клохтать (о насѣдкѣ). 2) Квквать глухо (о лггущкѣ). *Тільки квочке усе жаба здорова.* 3) Постоянно охать, стопать, жалувась на бо-лѣзнь, несчассть и пр. (о человекѣ).

Квоктуха, хи, ж. Насідка.

Квблій, а, е. Слабый, хилый, болѣзненый, больовой.

Квблитися, люся, лишся, м. 1) Быть больнымъ, хирѣть. *Вона й квблитися вже,—нездужає.* ЗОЮР. II. 53. 2) Жаловаться на боль. *Перед товариством сором квблитися, а дома залажу до завтрого.* К. ЧР. 266. *Почаь квблитися, що в боку болить.* Г. Барв. 110.

Квблість, лости, ж. Слабость, хилость.

Квблїти, лію, еш, м. Хворать, хирѣть, болѣть. *Буде спати—не плакати, буде рости—не болїти, на серденько не квблїти.* Нп.

Квбчечка, ки, ж. Ум. отъ квбчєка.

Квбчка, ки, ж. 1) Насідка. *А з курчатами квбчка... кубмилася у моркві.* Левич. I. 28. 2) Созвѣздіє плеяды. Мнж. 148. Созвѣздія имѣють слѣдующія наименованія: *Віз, Квбчка, Чепїа, Косарї...* Чуб. I. 14. 3) Название играющаго ребенка въ игрѣ въ пиж. Ив. 37. Ум. **Квбчечна.**

Кв'яє, ка, м.—**Кває** 1?

Кє (для ед. ч.), **кєте** (для мн. ч.). *Дай, подай, подайте.* Огон. 165—166. *Що воно за сопїлка, що вона так гарно грає?.. А ке, я зараю.* ЗОЮР. II. 21. *Коли не вмїсти пирога зїсти, ке його суди.* Ном. № 6204. *Кете мли кресало та тотюму.* Шевч. 78.

Кєба, би, ж.—**Кєбєта.** *Нема кеби зробишь.* Кїєв. г.

Кєбєта, ти, ж. Дарованіє, умѣніє, способность. *Ех, як би то!.. Та що й казати! Кєбєти не маю.* Шевч. 46.

Кєбєтливий, а, е. Способный, даровитый, талантливый. *Дуже кєбєтливя дитина.* Харьк. г.

Кєбєтний, а, е.—**Кєбєтливий.** *Кєбєтний чоловік.* Кїєв. г.

Кєбїтливий и кєбїтний, а, е.—**Кєбєтливий и кєбєтний.** Левч. 30. Мнж. 182.

Кєвкнути, кну, нош, м. Екнутъ. *Як магнув під бік, то стара й зуби стяла, мли кєвкнуло.* Св. Л. 286.

Кєд, нар.—**Кєдь** *Тодї спізала, кєд єсь синя колмгала.* Гол. I. 172.

Кєдзи-кєдзи! меж. Призывъ козь. Вх. Зп. 24.

Кєдї, нар. Когда. Подражаніє языку бѣлоруса въ анекдотѣ о послѣднемъ: *Він мене кєдї чи не кєдї обухом, а я його шасту та пошасту кашельом.* Ном. № 745.

Кєдр, ра, м. Кєдръ, *Pinus sembra.* *Як ливанський кєдр високий ілля широко пускати.* К. Псалт.

Кєдра, ри, ж.—**Кєдр.** *Ще на його дворї там стояла кєдра, що на тїї кєдрї три святїї щєдрї.* Грин. III. 5.

Кєдрїна, ни, ж. Кєдръ; кєдровое дерево. *Треба брати товаришу кєдрину тєсать.* Федьк. *Ой умру, мїї миленький, умру,—зроби менї кєдровую труну! —Ой де ж, мила, кєдрини достати? Будеш, мила, і в сосновїї лєжати.* Мет. 267.

Кєдровий, а, е. Кєдровый. *Зроби менї кєдровую труну.* Мет. 267. *Застєль столи кєдровїї.* Гол.

Кєдрўша, шї, ж. Зоол.: кєдровка пєстрая, *Corvus caucosactes.* Жєлєх. Вх. Зп. 24.

Кєдь, нар.—**Кєди.** *Як би я го зчарувала, кєдь я чари не видала? Голов. Кєдь не приїду за рїк, за два—не чекай м'я, мила, нїда.* Гол. I. 83.

Кєжїнь, ня, м. Тяжесть, бремя. *Єкїй кєжїнь мї на душї, головки не зведу.* Гол. III. 11.

Кєй—**Кє.** *Кєй суди.* Харьк. у.

Кєйло, ла, с.—**Кєйло.** *Одна гора триву родить, а другая кєйло.* Гол.

Кєйловий, а, е. 1) Ковылевый. 2) Волнующийся подобно ковылю. *Шовковим фюстом (кїнь) слїди заметає, кєйловов гривков все поле застєлає.* Гол. IV. 357.

Кєларь, ря, м. Инокъ, завѣдывающій всѣми монастырскими имѣніями.

Кєлев, ва, м.—**Кєлєп** 2. Гол. Од. 70, 80.

Кєленька, ки, ж. Ум. отъ кєлїя.

Кєлєп, па, м. 1) Чеканъ. (Голота) до його прибуває, кєлєпом мїжи плєчи грїмає. ЗОЮР. I. 18. *Чи не розкололи ляги менї голови шаблями да кєлєпами?* К. ЧР. 116.

2) Палка съ рукояткой, преимущественно въ родѣ молотка. *Взявши кєлєп в руки... потянуи і доберуся ськ то так в Тєплицї.* Мкр. Н. 14. 3) Черепуха. Мнж. 182. Ум. **Кєлєпєць.** *Із під поли позломистий кєлєпєць винмає, по столу три рази затинає.* ЗОЮР. I. 319.

Кєлєф, фа, м.—**Кєлєп** 2. Шух. I. 128, 274.

Кєлєх и кєлїх, ха, м. 1) Чаша церковная. 2) Кубокъ, чара, бокаль.

Кєлїця, ці, ж. Кїсть, украшающая шляпу парья галїцкаго Покутя. Kolb. I. 36.

Келічка и **келійка**, ки, ж. Ум. отъ **келія**.

Келішок, шка, м. Рюмка. Св. Л. 58.

Келія, ліі, ж. Келія. *Отець Залізо з келій вийшов.* Чуб. I. 162. *Перевезли із келій в хату на помості.* Шевч. 194. Ум. **Келенька**, **келічка**, **келійка**. *Велю слугам келеньку зробити, велю старцю у келенці жити.* Нп. *Сидить (чернець) у себе в келійці, чита божє слово.* Рудч. Ск. II. 201. *Ой построю келічку на крутій гурі.* Нп.

Келтувати, тїю, еш, м. = **Глитати**. Вх. Зн. 24.

Кельбух, ха, м. = **Тельбух**. *Знайшов там десь задіряне теля, облупив його, бандури випустив, кельбух на голову нап'яв.* Мнж. 13.

Кельня, ні, ж. 1) Лопатка у штука-турові. 2) Каретный кузовъ.

Келюх, ха, м. = **Колех** 2. Столи за-ставлені туровими рогами, келюхами і чар-ками. Стор.

Кемзувати, вїю, еш, м. Думать, розмішлять. *Що він там собі кемзує?* Харьк. у.

Кендеріяца, пі, ж. Кукуруза. Вх. Зн. 25.

Кенді. См. **Кендя**.

Кендюх, ха, м. Желудокъ четвероно-гихъ животныхъ. Сим. 142. Чуб. VII. 443. *І виняв (у вода) тельбухи з кишками і пильно кендюх розглядав.* Котл. Ев. Ум. **Кендюшій**.

Кендюшівий, а, в. Относящійся къ желудку.

Кендюшій, шка, м. Ум. отъ **кендюх**.

Кендя, ді, ж. Чаше во мн. ч. **Кенді**, дів. 1) Валенки, валенки колоши. Чуб. VII. 575. Свм. 71, 72. 2) В насмѣшку такъ называють большіє сапоги. Чуб. VII. 575.

Кеп, **кєпа** и **кєпа**, м. 1) Дуракъ, глупецъ. *Було не кшити з Микити, бо Микита і сам кеп.* Ном. № 6815. *Не таким кепом, пане-брате, в Польщі крулювати.* О. 1863. II. 54. 2) Карточная игра въ дуракъ. *Акі ж були до карт охочі...—гуляли часто до піночі... у памфілла, в візка і в кєпа.* Котл. Ев. III, 9.

Кєпєнь, **пєпа**, м. = **Кєпєняк**.

Кєпєняк, ка, м. 1) Одежда угорскихъ украинцевъ-горожанъ: родъ венгерской че-мерки съ особаго рода вышивками и съ большімъ количествомъ пуговиць. 2) Верхняя суковная кофта, носимая украинскими мѣщанами въ Угорщинѣ. Гол. Од. 81.

Кєпєування, ня, с. Насмѣшка. *Аж ось посипались кєпєування і нарікання і на Павлюгу.* Стор. МІр. 148.

Кєпєувати, вїю, еш, м. 1) Смѣяться надъ кѣмъ, насмѣяться. *Кєпєують з його, як із блазня, та тільки за боки беруться.* К. ЧР. 129. *Ой косить хазяїн зелену дїброву, аж пїт з його лица летється, а му-мак під возом сидить в голодочку та з хазяїна кєпєує, сміється.* Грин. III. 569. 2) Пренебрегать. Въ такомъ значеніи слово это находится въ одной пословицѣ, по вѣсьмъ признакамъ фальсифицированной, появившейся сперва въ „Ужинку“ М. Гатцукя, а затѣмъ перепечатанной Номисомъ: *Пани правдою кєпєують, про теж у світі панують.* Гатц. 345.

Кєпєство, ва, с. Глубость. *Словои кєпєство на господарство.* Ном. № 2838. *Щоб не робив кєпєста, то поклади три карбованці.* Черк. у.

Кєпєський, а, в. 1) Глупый. *Лучше з добрим загубити, як з кєпєскимъ наїти.* Посл. 2) Плохой, дурной. *Грицько забачив, що то кєпєська справд, маїнув ся ззаду, сун мана дїр'ява.* Гол. *Кєпєські вісті засмутили і роздратовали князя.* Стор. МІр.

Кєпєсько, нар. Худо, плохо. *То кєпєсько, що не купиш соли.* НВолын. у.

Кєптар, ра, м. Родъ короткаго полу-шубка безъ рукавовъ (у гуцуловъ). Шух. I. 121. Kolb. I. 41, 42. Ум. **Кєптарин**.

Кєрва, ви, **кєрвавий** и пр. = **Кєрв**, **кєрвавий** и пр.

Кєрвель, лю, м. Раст Scandix Cerefolium L. ЗЮЗО. I. 135.

Кєрєв, пред. 1) Черезъ. *Москва... пошов напєр'ямємъ керєз став Рудч. Утоптав стежечку керєз тешич двурі.* Чуб. 2) Изъ-за. *Кєрєз тебе, жєно, своїх будєдє стратати.*

Кєрєя, рбі, ж. = **Кєрєя**. *Уповава, мамцю, на керєю,—думала бути попадею.* Мет. 237.

Кєрєйниця, ці, ж. = **Кєрєйниця**. Шух. I. 34.

Кєрліба, би, ж. = **Сиворотка**. Шух. I. 213.

Кєрма, ми, ж. Весло, котрымъ правятъ, руль. Желєх. Руль у плотовъ; состоятъ изъ дѣшим (лопасть) и другаря (рукоятка), который вращается на свѣрєні (шипѣ), вдѣланномъ въ стѣлецъ. Шух. I. 181.

Кєрманч, ча, м. Рулевой, кормчій на суднѣ, плотѣ. Шух. I. 37. *Досвѣчениий керманч, що знає усі закєрути рїки, усі*

плиткі місяя, на яких би дараби могла осісти, всі скоки у воді, о які розбитися може дараба, держить керму при передній мамбі. Шух. I. 183. Плини керманічі кедровими веселіялами плюскоють. Федьк. Пов.

Кермѣс, ку, м. 1) Раст. *Statice Gmelini Willd.* ЗЮЗО. I. 137. 2) *Statice tatarica L.* ЗЮЗО. I. 137.

Кермѣцький, а, в. Относяційся къ кермену. Сей ремінь не глібної чиниби, а кермѣцької. Конст. у.

Керпець, пця, м. 1) = **Личак.** Желех. 2) = **Посгіл.** Гол. Од. 75.

Керсѣт, тв, м. = **Керсетка.** Та продама дічина керсет, та кутла чумакові кист. Нп.

Керсѣтка, би, ж. Верхня женская одежда безъ рукавовъ.

Кертѣна, ни и кертѣця, ці, ж. Кротъ. Желех.

Кертѣчина, ни, ж. Холмикъ, поднятый кротомъ. Желех.

Кертозінина, ня, с. соб. Холмики, поднятые кротомъ. Желех.

Керувѣння, ня, с. Управление. Желех.

Керувѣти, рѣю, еш, м. Направлять, управлятъ. Чоловік мислить, а Бог керує. Ном. № 82. Попереду Гамалія байдяком керує. Шевч. 57. Коні керують уздом, а часліка словом. Посл.

Керунок, нку, м. Направление.

Кѣсарик, ца, м. Ум. отъ кѣсаръ.

Кѣсарів, а, в. Кесаревъ, кесарскій. Невне видумали свято пирричій-аристократи і мудрий кесарів сенат. Шевч. 607.

Кѣсаревський, а, в. = **Кесарів.**

Кѣсарь, ря, м. Кесарь, императоръ. Та зараму щоб докарати, воєні на раді ї присудили, щоб просто кесаря назвати самім Юпитером. Шевч. 608. Война настала од кесаря пана уже виволана. Ум. Кѣсарин. Загадама Наталія кесарика обити. Нп.

Кѣте. См. **Ке.**

Кѣтаг, гу и кѣтах, ху, м. = **Клятяг.** За темною дуба... калиново вічка втягнеться і червоної кляги ягід горить, як жар. МВ. I. 156. Люди на калині, на бузні кѣтагами, а на тернові, на вишні—пиріні. НВолын. у.

Кѣфалѣ, ді, ж. Кефаль.

Кѣцка, ки, ж. = **Кидька.** Ни мігчі, з якою вирізає кенку, закоує хрест так завеликий, аби застав вирізану кенку. Шух. I. 213.

Кѣць-вѣць! меж. Зовъ свиней. Радом у.

Кешѣня, ні, ж. = **Кишеня.**

Кѣзмент, ту, м. Экзамень. Зміев. у.
Кѣзментувати, тѣю, еш, м. Экзаменовати. Зміев. у. Школярі кѣзментовані. Зміев. у.

Кѣбалиця, ці, ж. = **Кибалка.** Дівки вінки поубили, молодіці кибалці. Чуб. V. 1113.

Кѣбалка, ки, ж. Родъ головного женскаго убора. Гол. Од. 27. Впрягла в Гринджолята павичку, сховала під кибалку мичку, щоб не світілася коса. Котл. Бн. (В старовину молада) в понеділок не очіпок, а кораблик мала, або білуу кибалку лобо надівала. Мир. Н. 34 Ум. Кибалочна. Краюнь китачку, живиють кибалочку та на твою головочку. Мет. 158. Он глянь на порі, діво, несуть твоє діло: чіпчичок, кибалочку на твою головочку. Грин. III. 499.

Кѣбета и пр. = **Кѣбета** и пр.

Кѣбисть, сти, ж. = **Кѣбета.** Нема кибисти у його. НВолын. у.

Кѣбит, біту, м. = **Кѣбета.** Кѣбит є співати, то ї гарно співати,—краще, ніж у кого голос є. Лебед. у.

І. Кия! меж. Выражаєт киваніє. Во на йому кия обдалеки головою. Г. Варв. 461. Кив-мор на його! Нп.

II. Кив, ва, м. Кивокъ, мимическій знакъ. Хто не слушає кива, той послушає кия Ном. Там такий, що вое на кивах та на миах. Ном. № 5774. Підсунути вгору шлика кивом. К. ЦН. 173.

Кѣва, ви, с. об. = **Кивун,** кивуха.

Кивѣння, ня, с. Киваніє. Киванія оловою за коженім поклоном. Левиц. (Прав да, 1868. 557).

Кивѣти, вѣю, еш, одн. в. кивнѣти; **внѣ,** нбщ, м. 1) Кивать. Хоч поміра, а таки пальцем кива. Ном. № 3339. Кива головою, наче кобила в спасічку. Ном. № 2418. Не кивай на мене чорними бровами. Мет. 16. 2) Махати. Кивнув на чурі і чурі сів коло його. К. ЧР. 248. Кивати дзвонами. Звонити. За шинкаром молоденким дзвонами кивають, а шинкарку Явдосеньку кінми ростягають. Гол. Кивати п'ятами. Пляться, шатається. П'ятами киває, бо діла не має. Ном. № 11049.

Кивѣтися, вѣюся, ешся, м. Качаться. Шух. I. 256. Покачиваться. Ой н'є Байда та ї кивається, та на сою шурі полядається. АД. I. 145.

Кивѣч, ча, м. = **Кивоч.**

Ківень, вня, м. Мѣсяць іюль, когда лошади мотаютъ головою отъ укуса насѣкомыхъ. Каменец. в Чигирив. у

Ківер, ра, м. Киверъ. *Лителъ білий, кивер чорний, лопець гарний і моторчий. Нп. Там козак виїзжає на конюку вороному... а в жупані голубому, а в кивері золотому.* Чуб. V. 8.

Кивцѣти. См. Кивати.

Кивун, на, Любящій кивать..

Кивуха, хи, ж. Любяща кивать, преимущественно изъ кокетства. Кв. Жел.

Кигі! меж. Выражаєть крикъ чайки. *Ой біда чайій, чайіці небозі, що вивела дітки при битій дорозі. Кигі! кигі! злетівши вгору.* Лукаш. 85.

Кигіє, ку, м. Криєть чайивъ Чайка... *пропелась з книжком по над Дніпром.* МВ. II. 117.

Кигікання, на, с. Крики чайки. Желех.

Кигікати, гичу, чеш, одн. в. кигікнуги, кну, веш, гл. Кричать, кривнуть (о чайкѣ). *Чайка киличе—згинь ти куличе.* Лукаш. 85. (Чайка) *літала над його мошлюю і кишкала.* Чуб. I. 62.

Кигітеа, кя, ж. Чайка. Желех.

Кигітеа, ці и кигічка, ки, ж. = Кягтеа. Желех.

Кидальник, ка, м. Рабочій, подающій снопы или сѣно при укладкѣ его. *Мій синочку, мій голубчику! Мій молотнику, мій косарюку і мій копільнику, і мій кидальнику!* Мвл. 215.

Кидати, даю, вш, одн. в. киднути, кину, веш, гл. 1) Бросать, кидать. *Та й почав мені кидати у пазуку п'ятаки з обох кишень.* ЗОЮР. I. 250. *Не стій на мошлі, не кидай пісочку.* Мет. 92. *Ой взяли го за ребері та й кинули через двері.* Гол. 2) Оставлять, бросать, переставать. *Москаль либить жартуючи, жартуючи кине.* Шевч. 65. *Ой не кидай же мене та на чужій чужині.* Мет. 78. *Кидай... вечерати: час на коня сісти.* Макс. 3)—**воду.** Качать насосомъ. 4)—**нров.** Дѣлать кровопусканіе. 5)—**сіно.** Подавать сѣно при укладываніи его въ стогі. *Я вам лучше так чого зможу днів три робить за процент—костить тал, чи сіно кидать.* О. 1862. IX. 7. 6)—**ліхом** об зѣмлю. Забыть о горѣ, пренебредить имъ. *Кинь лихом об зѣмлю та давай поцулям.* 7) **Киднути оном.** Взглянуть, завидѣть. *Скільки оком киднути—гора мрла. Кинула оком мати на його вбрання, та й відвернулась.* Св. Л. 170. 8) **Кидати хлящѣм.** Бросать въ безпорядкѣ, какъ попало. *На троку повно свиней, а в хаті такий гаржудер: миска з водою перекинута, кури повалили*

юрихи з полиць, а він кинув так хлящѣм усе халяйство, а сам пішов на улицу. Киевск. у.

Кидатися, даюся, вшся, одн. в. киднутися, нуся, вешся, гл. 1) Бросаться. *Кинувся до І. Драма і поцілував його.* К. ЧР. *Кидается і сірою собакою, і білою собакою, та ради не дасть.* Ном. № 1766. *Кинувся до Ганнусі і в коси втилася.* Шевч. 22. 2) Обращаться. *Вже й на прощю ходили, і до знахарія кидались—не пособляе.* О. 1862. VIII. I. 3) Впадать. *Там, де Случ з Гориню кидается у Припечь,—звідти ми принамаи.* Черниг. 4) Витсья (о сердцѣ, пульсѣ). *А серце мое кидается, кидается.* Г. Барв. 397. *Мвл. 166.* 5) Не кидатися чогб. Прядерживаться, не оставлять. *До Св. Духа не кидайся кожуха.* Ном. № 458. *Цілий вѣк він брехав, дак того хліба не кинеться, поки і вмере.* Першого купця не кидайся. Не упускай перваго покупщика. Чуб. I. 298. *Чи стала ціна, чи не стала, а ти первою торгу не кидайся.* Кв. I. 130.

Кидік, ка, м. 1) Маленькій человекъ. Вх. Зн. 25. 2) Замарашка. Вх. Зн. 25.

І. Кидь, ді, ж. Разстояніе, на которое можно что-нибудь бросить. *А він був од мене не більше, як на одну кидь.* Харьк.

II. Кидь! меж. Выражаєть бросаніе. *Угощи та кидь його об зѣмлю!*

Кидлик, ка, м. Родъ льдины изъ замороженнаго низяка, на которомъ катаются съ горки высто саней. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. См. Гримк.

Кизяк, ка, м. = Кизяк.

Кійв, ва, м. Кієвъ.

Кійвсьеній, а, е. Кієнскій.

І. Кий, кія, м. 1) Палка, трость. *Язик доведе до Кийва і до кия.* Ном. № 1125. *Один тільки мій Ярема на кий похилився.* Шевч. 207. 2) Дубина, палка, на концѣ которой шаровидное утолщеніе отъ оставленной части корня. *Приходить багато народу з мечалми й киями.* Ев. Мр. XIV. 43. Ум. **Кийон, кийбон.** *Которий козак не мѣ в себе шаблі булатної, ницалі семип'ядної, той козак кийка на плечі забірає, за ґетьманом Хмельницьким у охотне військо поспішає.* Мет. 391, 392. Ув. **Кийора, нийка, нийра.** *Як сім раз одважить киякою, то хліба більше не їстимеш.* К. ЧР. 273.

II. Кий, мѣст. сокращенное изъ кийи въ выраж. **Кий біє!** Глѣб. **Кий чорт!** Миж. 61.

Кийкуватий, а, е. = Княхуватий.
Просо кийкувате. О. 1861. IX. 192.

Кийовий, а, е. Палочный. **Кийовé** на-
рання. Наказаніе палками (у запорожцевъ).
К. ЦН. 237.

Кийок, кийкѣ, м. Ум. отъ **Кий.**

Кийочок, чка, м. 1) Ум. отъ **Кий.**

2) Небольшая палочка, обыкновенная вышне-
выми ягодами сверху до низу, кромѣ кон-
чика, за который держить рука. Богодух. у.

Кйка, ки, ж. Дѣтск. слово. Мясо.
О. 1862. IX. 119. *Як дає дитині мяса,
то каже: нѣ кики! нѣ кики!* Уманск. у. и
Харьк. г.

Кйкати, каю, еш, м. Куковать. Ой
кикала зозуленька. Гол. IV. 497.

Кйкить, кйкоть, ктя, м. Остатокъ
отрѣзаннаго пальца, руки, ноги, а также
недоразвитая рука, нога. Желех. Ум.
Кийтин.

Кйкнути, кну, неш, м. = Гйгнугти.
Желех.

Кйла, ли, ж. Грыжа. Грин. II. 121.
Пот. III. 32.

Кйлавецъ, вця, м. Человѣкъ больной
грыжей. Желех.

Кйлавий, а, е. 1) = Кйлавецъ. 2) Кй-
лави́ уставни. Уставни съ извѣстнаго рода
выпуклой. Kolb. I. 48.

Кйлягати, лйчу, чеш, м. Шебетать.
*Так жалісно, як пташеняточко, килуче—
пустить.* МВ. I. 78. *Вона як пташка
килуче.*

Кйлим, ма, м. 1) Коверъ. *Будем жи-
ти, вино пити, ямчара бити, а курені
килимми, оксамитом крити.* Шевч. 61.

2) Ковровая скатерть. *Килимом стіл засте-
літе.* Азв. 12. *Стояв стіл під турецьким
килимом.* К. ЧР. 334. *А в тіх наметах
все столи стоять, позастилані все кил-
мами.* Мет. 338. Ум. **Кйлимѣць.** К. ЧР. 38.
Кйлимѣн.

Кйлимница, ці, ж. Дѣлающая ковра.
Жйнка—ткаля, дочка—килимница. Сим.
196.

Кйлимѣк, мѣа, м. Ум. отъ **кйлим.**

Кймѣк, кѣ, м. Обрубокъ дерева. **Ду-**
бовий кймак. Ум. **Кймачѣн.** Ув. **Кймачище,**
кймачісько. Вх. Зн. 25.

Кймачійна, ни, ж. = **Кймак.** (Неболь-
шой). Вх. Зн. 25.

Кймачісько, ка и кймачіще, ща,
с. Ув. отъ **кймак.**

Кймачѣк, чка, м. Ум. отъ **кймак.**

Кймачча, чя, с. соб. Обрубки дерева,
части жердей и пр. Вх. Зн. 25.

Кймнѣх и кйм'ѣх, хѣ, м. = **Кймях,**
кйм'ѣх.

Кймнджѣл, лу, м. Кинжалъ. *А е у
нас, коли хочеш, турецькі запояскики, кймн-
джали, однаки завдовжки і одного майстера.*
К. ЧР. 168.

Кймнді, дів, мн. = **Кймнді.** *Надів на
ноги кймнді нові і рукавиці взяв шкяпові.*
Котл. Ен.

Кймдѣк, вѣ, м. Лента? Родъ матеріи?
Въ Думѣ про С. Кйшку употреблено, по-
видимому, въ значеніи флага: *Ой із юрода,
із Трапезонта виступала галера, трьома
цвітами процвітана, мальована: ой першим
цвітом процвітана,—златосиніми кймн-
ками побивана; а другим цвітом процві-
тана,—гарматами арештована.* АД. I.
208. (Паювали) **златосині кймдяки** на ко-
заки, **златоглави** на отамани. АД. I. 219.

Кйнути. См. **Кйдати.**

Кйнутися. См. **Кйдатися.**

Кйпа, пи, об. Неповоротливый чело-
вѣкъ, толстая женщина. *Оце ще кйпа си-
дить.* Чуб. VII. 575.

Кйпаріс, су, м. Кипарисъ. *Біжить
у сад меж кипариси чорні.* К. МХ. 42.

Кйпарісовий, а, е. Кипарисный, кй-
парисовый. *Роздаю всім кипарисові хрес-
тики та пляшечки з почаевською водою.*
Левил. ПЙО. I. 387.

Кйповъ, пню, м. Кипятокъ. *Кипнем
йй... спарис.* О. 1862. V. 85.

Кйпійня, ня, с. Кип'яние. Дещо.

Кйпій, плѣ, піщ, м. 1) Кйп'ѣтъ. В
печи палав полум'я... кипить вечеря. Левич.
I. 5. У тих казанках киплять гринчики.
Стор. Ян у казані кйпїти. Сильно і волно-
ваться, шумѣть; сильно сорориться. *На яр-
марку—як у казані кйпїть,—такого на-
роду.* Харьк. *Під'їхав Іванецъ із своїми за-
порожцями, і пішло все як у казані кй-
пїти.* К. ЧР. 312. У їх у хаті чо-дня
як у казані кйпїти: невістки не помирять-
ся, а за їми й чоловіки—така сварка. 2)
Волноваться. *Як кйпїт ти в молодому ві-
кові і як тузував на старості.* Кв. Голова
горить і серденько кйпїть, і тіло болить.
Вовч. III. 15. *Кйпи, кйпи, мое серденько,
на ножі.* Нп.

Кйплѣчий, а, е. = **Кйп'ячий.**

Кйпотъ, птю, м. Копоть, сажа. *Аж
заплакали: змили той кйпотъ, що за сім
літ на серці осів.* Г. Барв. 96.

Кйптар, ра, м. = **Кептар.** Гол. Од. 67.

Кйптюга, гѣ, ж. = **Кйптяга.** Мирг. у.
Слов. Д. Эварн.

Кипучий, а, в. Кипучій. *Нащо мені жити на світі! крикнув Карпо і скочив у білу кипучу хвилю.* Левци. Пов. 352.

Кип'яч, ч'у, м. Киплятокъ. Лохв. у Слов. Д. Эварн.

Кип'ячий, а, в. Киплячий. *Кланяється дяволу! Він тебе кип'ячою смолою напоїть.* Шевч. 294. *Потім ставлять тепломір у кип'ячу воду, то живе срібло піднімається вгору.* Дещо.

Кир'ган, н'а, м. Большой, изъ камыша, съ трубой, шалашъ, въ которомъ живеть и хранитъ свои снаряды артель рыболововъ на Днѣстрѣ. Одесск. у.

Кирд, да, м. Стадо овецъ. Ум. Нирдин.

Кірдик, ка, м. Ум. отъ Кірд. 1) Небольшая часть овечьего стада. Мнж. 184. 2) Стадо котныхъ овецъ. Мнж. 184.

Кир'бя, р'б'і, ж. Плащъ, длинная суконная верхняя одежда; большая свита съ капюшономъ. Чуб. VII. 421. *Козачьке панство положеа в киреях чорних, як один.* Шевч. 152. *І шабля й булава з бунчуками, і горностава кирея полагають колісь поруч із мертвими кістками.* К. ЧР. 101.

Кир'няти, ню, нш, м. 1) Вскалпывать, взрывать. Желех. 2) Приводить въ безпорядокъ. 3) Пачкать, марать. Желех.

Кир'ниий, а, в. Грязный, испачканный. Желех.

Кир'ниикъ, ка, м. 1) Безпорядочный человекъ. Желех. 2) Пачкуить, маральщикъ. Желех.

Кир'ницца, ці, ж. 1) Пачкунья, маральщица. Желех. 2) Помойная лохань. Желех. У гуцуловъ употребляется какъ ругательное слово относительно женщинъ. Шух. I. 34.

Кир'нина, ня, с. 1) Безпорядочно набросанная куча, груда. Желех. 2) Пачканье, маранье. Желех.

Кир'ня, н'і, ж. Прозваніе водки. Желех.

Кир'вати, ваю, вш, оди. в. кир'кнути, кну, нш, м. Рѣзко произительно кричать, крикнуть (о курицѣ). Желех. *Питть у курей після ячменю робиться, — вони тоді киркають.* Грин. I. 253.

Кир-кит'айка, ки, ж. Родъ ткани. *Один на собі дорогий каттан має, та з під тою кир-китайку видирає.* КС. 1882. XII. 501.

Кир'ница, ці, ж. =Криница. *У лузі при кирниці, при студеній водичі.* Гол. Ум. Нирниченька, кирничка.

Кир'ничий, а, в. =Криничий.

Киром'ія, ну, м. Раст. *Stalice latifolia* Lm. ЗЮЗО. I. 137.

Кирпа, пи, ж. 1) Вздернутый носъ. *Личитъ Енея приступи є, очками кирпу осідлав.* Котл. Ен. VI. 72. *Кирпу гнути.* Задираць носъ. *А як закуштує школи, вже ї одвертає пику, вже ї кирпу їє.* Левци. I. 277. *Стара не строина, так молода кирпу їє.* Котл. НІ. 353. 2) =Кирпатий. Ум. Нирпонья. МВ. (КС. 1902. X. 143).

Кирп'атий, а, в. Курносый. *Перехрести н'с, щоб великій р'с, а то кирп'атий.* Ном. № 5447. Ум. Кирп'атенький. *Моя (дівчина) он бач русява, що трошки кирп'атенька.* Кв. I. 15.

Кирп'яч, чу, м. Плиты навозу для топки въ печахъ. Харьк. г. Екатериносл. г.

Кирпичина, ни, ж. Плитка кирпичу. Ум. Кирпичина.

Кирпол'б'і, їв, м. мн. Деревянные вилы съ тремя зубьями. Херс.

Кирпонья, ки, ж. Ум. отъ кирпа.

Кирр! меж. Выражаетъ пронзительный крикъ испуганной курицы. *На сідало тихіє чиясь рука жорстка с'яєа помацьки і курцию хапає... „Кирр! кирр! кудах!“* К. Дз. 145.

Киршава, ви, ж. Волоса? *Ну, в нас і батко: тільки проти них що небудь скажи, так зараз за киршаву ї ловлять.* Екатериносл. у. Слов. Д. Эварн.

Кис, кис! меж. Уськанье собакъ. *Джий! кис, кис! джий! Удажа, рябок! удажа! —ц'кував від.* Левци. Пов. 227.

Кис'а, ої, ж. 1) Мѣшокъ, кошелекъ, мошна. *В кого в'л та коса, в того ї грошей киса.* Ном. № 10207. *За кису світ увес, не мирить.* Г. Барв. 448. 2) Веревочный мѣшокъ. Чуб. VI. 403.

Кис'елик, ку, м. Ум. отъ кисіль.

Кис'елица, ці, ж. Родъ киселя, вариаго изъ славъ в кукурузныхъ крупъ (Шух. I. 143) или изъ муки кукурузной греченой или ржаной. (Kolb. I. 54), ячменной или овсяной. Желех.

Кис'еличик, ка, м. Сосудъ, въ которомъ праготовляется киселица. Желех.

Кис'ет, тв, м. Кисеть. *Легли з ниток якісь кисети на тютюн.* Левци. I. 506.

Кис'ет'я, ни, ж. =Кисет. *Кладе чепко гроші в кис'етину.* О. 1861. XI. Кух. 23.

Кис'ирь, р'я, м. Овцы съ новонарожденными ягнятами. О 1862. V. Кух. 38.

Кис'іль, лю, м. Кисель. *Добрі зуби, що ї кисіль їдять.* Ном. № 2048. *Правда*

Сидорова! киселем млинці помазані, на паркані сушаться. *Ном. № 6883.*

Кіслий, а, е. Кислий. *Кисле в рот тисне.* *Ном. № 5086.* *Борці кислий, оскомистий, черт зна колишній.* *ЗОЮР. I. 217.* **Кисле молоко.** Простокваша. *Дак мати все було любити молоко парене, а ми все кисле.* *ЗОЮР. I. 229.* *Ум. Кисленький.*

Кислиця, ці, ж. 1) Яблоко съ двкой яблони. *Знай нас! ми кислиці, з нас kwas!* *Ном. № 2524.* а) *Наговоріє на вербі груші, на осіці нислиці.* *Наговорилъ верообразностей, навралъ.* б) *Хто нислиці поїв, а на кіго осіма напала.* *Въ чужомъ пирю похмільє.* *Ном. № 4068.* 2) Яблоня дучка. 3) Названіє небузданаго, непослухнаго вола. *КС. 1898. VII. 46.* *Ум. Кисличка.*

Кисличка, ки, ж. 1) *Ум. отъ киолиця.* *Адим ззів кисличку, а в нас оскома на зубак.* *Ном. № 125.* 2) Дубовые орбішки. *Про хвороби, 14.* 3) *мн. Раст. Pungula secunda L. ЗЮЗО. I. 169.*

Кисличча, ча, с. *с. соб.* Дикія яблони, дикія яблочки. *Змієв. у.*

Кислице, ща, с. (Кішлище?). *Стадо, гніздо, сборище рыбъ, насѣкомыхъ.* *Мнж. 184.*

Кислисть, лостя, ж. Кислота. *Велику кислисть має.* *НВолыск. у.*

Кисло, нар. Кисло. *Хоч кисло, хоч прісно—усе умісто.* *Посл.*

Кислобий, а, е. Съ гвозящимися глазами. *Був тонкий, сухий, високий і унявий й кислобий.* *Сніп. 135.*

Кислота, ті, ж. Кислота. **Кислотою** вьятися. *Покритъся кислымъ.* *Як не вишиєш дово глечика після молока, то він через день кислотою візьметься.* *Воляч. у.*

Кислоці, щей и щів, ж. *мн.* Кислота. *Щоб не заводилось кислоці.* *Чигир. у.*

Кисляк, ка, м. 1) Хлѣб кислый. *Із прієняки, заким будуть кисляки.* *Ном. № 12288.* 2) Простокваша. *Шух. I. 215.*

Киснути, сну, веш, л. 1) Киснуть. *Не можна вже пошки нести: почала киснути.* *Учинила вчора хлѣб,—кисне, кисне, та ніяк не сходе.* *Харьк. Чи не той то хміль, хміль, що у твій кисне?* *ЗОЮР. I. 273.* **Кисне, ян солоний огірок.** *Постоянно плачеть.* *Ном. № 2380.* **Гляне—молоно кисне.** *Сдѣлаєть очень кислую физиономію.* *Ном. 3041.* 2) Долго мокнуть. *Чи ти коли подогримаєш ті сорочки? Доки їм киснути?* *Харьк. 3) Хандритъ, киснуть, плакати.* *Ти вже мабуть вже так Бог создав, щоб все киснути.* *К. ЧР. 290.* *Часом чоловік не*

купить на базарі своїй жінці шматок драгитини, а вона киснутиме цілий день. *Леввп. I. 499.* 4)—у шинку. *Пьянствовать часто.* *Стали тільки по шинках киснути.* *Мир. ХРВ. I.*

Кісти, сну, веш, л.—Кіснути. *Ох і кис той кисляк да тринадцять неділя.* *Наварю я борщичку: будем борщик їсти—перестанем кисти.* *Ном. 334.*

Кит, та, м. Китъ. *Його кит-риба зараз і вготила.* *ЗОЮР. II. 60.*

Кіта, ти, ж. 1)—Кітиця. *Въ слѣдующ. примѣрѣ употреблено, повидимому, въ значеніи: султанъ, перья на головини уборѣ: Кита біла, кивер чорний, хлопцеві убожий і моторний.* *Pauli.* (Но см. зтогъ-же примѣрѣ при словѣ китель). 2) *Хвостъ лисицы.* *Вх Пч. II. 5.* *См. Китюх.* 3)—Китайна? *Один на собі каптан має та з під того жовети та чорні кити видирає.* *АД. I. 121.* (Въ друг. вар. здѣсь: *китайку видирає.* *АД. I. 116, 125.*

Китаевий, а, е. Изъ китайки. *Жулан китаевий.* *Рол. Жулан на йому синій і китаєва юпка.* *Кв. I. 9.* *Китаєві штани.* *О. 1862. IX. 68.*

Китачка, ки, ж. *Ум. отъ китайка.*

Китай, таю, м. 1) Китай. 2)—Китайна. *Приніє китаю на дві спідниці.* *Нп. Будем драги, пане брате, з китаю ошучи.* *Гол. I. 14.* 3) Родъ музыкальнаго инструмента. *Можний пам лежить й а в китаї грає, ой грає, грає, краще співає.* *Kolb. I. 113.*

Китайка, ки, ж. *Матерія китайка.* *Із кишені китаїку виїмає, поцілуєвъ мертвих в очі, хрестить, накриває червоною китаїкою голову козачі.* *Шевч. 214.* *Ум. Китаєчка.* *Ой десь же ти, дівчинонько, з китаєчки звина, що ти мене додержала до білого свѣта.* *Мет. 45.*

Китайський, а, е. Китайскій. **Желех.** **Китайчя, чяги, с.** Маленькій китаецъ. **Желех.**

Китайчаній и китаїчястий, а, е.—Китаєвий. *В китаїчаних штанах.* *Сніп. 134.* *Взяв штани я китаїчясті.* *Сніп. 124.*

Китвіця, ці, ж. Деревянный цилиндръ, подкладываемый подъ рычагъ, которимъ поднимають мельничный жерновъ для ковки послѣдняго. *Мнж. 481.* *См. Кітвиця.*

Китель, ля, м. Китель. *Китель білий, кивер чорний, хлопцеві гарний і моторний.* *Рк. Макс.*

Китити, кичу, тиш, л. Дѣлать ки-

сти. *Та шила хусточки з китачки, китачка китиці з заполючі.* Мил. 88.

Кітиця, ці, ж. 1) Кисть (у платя, ковра, сруби и пр.) Вас. 160, 170. Шух. I 128. 2) Кисть изъ сросшихся вмѣстѣ нѣсколькѣ ь орѣховъ. Камен. у. 3) Снопъ соломы, связанный съ того конца, гдѣ колосъ, и употребляемый для соломенныхъ кровель. Чуб. VII. 379. См. Юлія. 4) Букетъ дѣтвотъ. Желех. 5) Гора, только на вершинѣ покрытая снѣгомъ. Шух. I. 73. Ум. *Китична. Хусточка у пояса мережувана і з вишитими орлами і ляхіюка з під плахти вимержувана і з китичками.* Кв. I. 7.

Кітичний, а, е. Относящійся къ кисти. *Кітичний сѣтник. Китишний тил зався сѣтник, що китиця в його була коло шаблі.* О. 1861. XI. Кух. 29.

Кяткія, тѣк, ж., мн. Косы, положенныя надъ ушами. Гол. Од. 72.

Кятчастій, а, е. Украшенный кистями. Желех.

Кятіох, ха, м. Лисій хвостъ. Вх. Пч. II. 5. См. Кита 2.

Кятяг, гу и **кятях**, ху, м. 1) Гроздь, кисть. *Снілі вишині змаліся китягами, як божом крумом матки.* Левц. Пов. 192. *Вишині так і висять китягами.* Харьк. г. 2) Комокъ. *А снігі лігив у шибки, набивався китягами, блищав через скло.* Левц. I. 515. 3) Метелка проса. Мнж. 184.

Кях! меж. Выражаетъ смѣхъ. *Кях-ках-ках!—засміялись чумаки.* О. 1861. X. 22.

Кяхвати, каю, ещ, м. Смѣяться. *І почали кяхвати усі чотири.* Св. Л. 196. *І стари на печі, вовну скучили, кяхкають, а вона їй не влізніється.* Г. Варв. 103.

Кяці-баба. Игра въ родѣ жмурокъ. *Хто баби не веде, того кяці-баба поведе.* Пом. № 12573. *А колись, каже, ви так з ними вигравали в хренчика та в кяці-баби.* Левц. I. 276.

Кячка, ки, ж. Кусокъ дерна; комъ земли, глыба, вывороченная плугомъ. Вх. Зв. 25. Шух. I. 165.

Кяць, кяць! меж. Зовъ кошектъ.

Кяцьва, ки, ж. Ум. отъ кяця.

Кяціюна, ні и **кяціюночка**, ки, ж. Ум. отъ кяця.

Кяця, ці, ж. 1) Кошка. *Пішла кяця на водичку, та їй упали у криницю.* Нп. 2) Родъ дѣтской игры. Ив. 36. Ум. **Кяцьна**, кяціюна, кяціюночка. *Як до тебе ходити?.. В тебе кяцька лиха.* Чуб.

Кяця, цяті, с. Маленькій оршечекъ. Желех. Ум. **Кяціній**, кяцітно.

Кяцітн, цяю, ещ, м. Въ игрѣ въ жмурки: дотрагиваться до кого либо въ прятавшихся, который послѣ этого начинаетъ жмурить. О. 1861. XI. Свидн. 37.

Кячера, ри, ж. Гора, покрытая лѣсомъ, кромѣ вершины. Желех. Шух. I. 73. Ум. **Кячирна**. Вх. Зв. 25.

Кячка, ки, ж. 1) Пряжа льна, заплетенная въ косу новобранной. *Веруть трощки лому і завивають їй (молодій) разом з косою, щоб більше було коси; зоть і великі коси, то завше треба той лон, і то називається зачіска та кячка.* Метл. 208.

2) Кольцеобразный валикъ изъ пакли, шерсти или гарусу, иногда обштытый холстомъ, который носится замужними женщинами на головахъ подъ головнымъ уборомъ (очіюком, чепцемъ). Kolb. I. 38. 3) Хомятина, подушка вальгомъ, кишкой, поджатая подъ клешии хомута. Вас. 159. *Лямарь кячку захищає.* Шевч. 540. 4) Пучекъ соломы или камыша, употребляемый для крытъя крыши. Желех. 5) Часть воротъ, дверей: кусокъ дерева съ вырѣзаннымъ въ немъ съ одной стороны углубленіемъ,—этой стороной онъ прибавляется къ столбу или стѣнѣ, тогда углубленіе даетъ отверстіе, въ которое входятъ верхъ вертикальнаго столбика глухого конца воротъ или шпигъ дверей. Шух. I. 87, 93. 6) Оставшійся въ землѣ послѣ срубленнаго дерева его пень или корень. *А наші кячки викопують.*

Кячматися, юся, ешся, м. Копаться, позиться. *Кячматся дома то над сим, то над тим.* Кременч. у.

Кячувати, чюю, ещ, м. Корчевать. *Отто лис,—щоб же ви мені вирубали його, кичували, зорали, пишеши насіяли!.. А ті як ухотляться: той руба, той деревню вивозить, той кичує.* Рудч. Ск. II. 120.

Кяш! меж., которымъ отгоняють птиць. *Позоним-вас: кичи-кичи!*

Кяшенька, ки, ж. Ум. отъ кяшеня.

Кяшеня, ні, ж. Карманъ. *Спасибі в кишеню не ховають.* Пом. № 4137. *Шапа з кишею панської війнає. Дума. У лантані свитині і без чобіт, а трошей носив повні кишені.* К. ЧР. 20. *Чортова кишеня. Родъ брани. Отти дочка, а то батько—чортова кишеня.* Шевч. 134. *В кишені гудє.* Пусто въ карманѣ, нѣтъ денегъ. Пом. № 1485. Ум.

Кишенька. Бере мольку у кишеньку, йде до корчми пити. Чуб.

Кишечка, ки, ж. Ум. отъ кішка.

Кішіти, шү, шіш, гл. Кішгѣть. Аже кишіть невольника у Сиракузахъ. Шевч. 606.

Кішка, ки, ж. 1) Кішка. Чи мох, чи воєна, аби кишка повна. Ном. 12173. Треба думать та гадати, чим кишки напхати. Ном. 2) Колбаса, начиненная кашей. Маркв. 154. Дайте мені кишку, іззім у затишку. Чуб. 3) Красный наростъ на головѣ индѣйскаго пѣтуха. 4) Ходити безъ кишки. Ходить безъ пояса. Гол. Од. 48. Ум. Кишечка.

Кішкати, каю, ещ, одн. в. кішнути, шну, неш, гл. Прогоняти, прогнати птицу крикомъ киш! Прилетіла тетерочка... Не кишкайте, не лякайте: нехай привикає. Нп. Кишкати́й, а, е. Съ краснымъ наростомъ на головѣ (объ индѣйскомъ пѣтухѣ). Индіи кишка́тий! говорится о спесивомъ человѣкѣ. О. 1861. XI. Кух. 16.

Кішкѣвий, а, е. Кышечный; сдѣланный изъ кышекъ. Кышкова струна. КС. 1882, VIII. 282; 1892. III. 383.

Кішкѣуи, на, м. Кабанъ съ однимъ ядромъ. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. См. Гилюн.

Кішло, ла, с. Жилище, гнѣздо.

Кішиути. См. Кишкати.

Кіюра, ри, ж. Ув. отъ кий.

Кіяє, ка, м.—Кіях.

Кіява, ки, ж. Ув. отъ кий.

Кіявѣць, нця, м. Нога съ ляжкой въ мясной тушѣ. Лебед. у.

Кіянин, на, м. Кіевлянинъ. Ой кияне, кияне, панове громада! ЗОЮР. I. 4.

Кіянка, ки, ж. 1) Кіевлянка. 2) Богомолка, идущая на богомолье въ Кіевъ, или возвращающаяся оттуда. Понеділкує, черничить, киянокъ юдує. Мкр. Н. 30. 3) Небольшой деревянный молотокъ у стolarя. Мирг. у. Слов. Д. Эварн. Ум. Кіяночка. Я з Кієва швачка, я з Кієва кіяночка, а з горади горадяночка. Мет. 197.

Кіяньскій, а, е. Кіевскій. В хаті змлю та лбо глянучи: лавки й столи мнові, образи кіяньскі, хороше пожалювані. МВ. I. 84.

Кіяра, ри, ж.—Кіяра. Мнж. 60.

Кіях, ха, м. 1) Кастъ, початокъ кукурузы. За цілий день я зівів тілько два кіяхи тиенички. Скврв. у. 2) Раст. *Thurpa angustifolia* L. ЗЮЗО. I. 169. 3) Метелка проса. Мнж. 184. Ум. Кіяшѣн.

Кіяхуватий, а, е. О просѣ: Кіяхувате́ просо—то просо, кисть котораго собрана

вмѣстѣ, всѣ вѣточки прижаты. Мнж. 184. См. Кіянуватий.

Кіяшѣн, шѣв, м. Ум. отъ кіях.

Кібець, бця, м. 1) Кобчкѣ. Ой намости кібєць міздо на високій тополі. Нп. 2) Названіе одного изъ играющихъ въ дѣтской игрѣ въ перепелицю. Ив. 25. Ум. Кібчин. Летять спастись в лісахъ обширнихъ од злою кібчика когтей. Котл. Ев.

Кібчити, чу, чш, гл. Бить, колотить. Мнж. 61.

Ківѣтора, ри, ж. Половина тальби. Шух. I. 182.

Ківків, ків, м. мн.—Лядобійці. МУЕ. III. 24.

Ківна́та, ти, ж.—Кімна́та. Ой деж тебе порубали? В ківнаті на блаваті. Год. I. 82.

Ківш, ковша, м. 1) Совокъ для насыпки зернового хлѣба, муки и пр. 2) Плата мельнику мукою за помолъ. Ковша брати. 3) Ковшъ, сосудъ съ рукоятію для черпанья и петья жидкостей. Чи чарка то, чи ківш буде,—не гадать переміни: гладко п'ють, як з лука б'ють, до ночної тіни: ЗОЮР. I, 317. Випити ківш ліха. Претерпѣть много горя. Не один ківш ліха підсунула йому злая доля,—випив іє бідомашний. Стор. I. 231. Бийте його добре кіями, щоб знав почому ківш ліха. Ном. № 4954. Ум. Ківшини. Сивульки зараз ковтонули по ківшуки і не здрігнули. Котл.

Кіготь, гтя, м. Коготь. Здається іє мала пташка, та кіті ієстрі. Посл.

Кіз, кізу, м. Каль животныхъ. Сердитий та недужий-кізові різня. Ном. № 3349. Посадити в кіз (в тепле нутро убитой скотини—дитину од сухот). Ном. № 8402. Стійлоко кізу лежить, що у віз не забереши. См. Кізня.

Кізівер, ра, м. Крутое взгорье, которое можно пахать сверху внизъ, возвращаясь съ плугомъ порожнякомъ. Вас. 205.

Кізіц, я, в. Козій. Желєх. Кізіє молко́—Кітче молко́. Вх. Уг. 244.

Кізка, ки, ж. Ум. отъ кова. 1) Козочка. Коли б кізка не скакала, то б і ніжки не зламала. Ном. № 7066. 2) Кнутъ, придѣланный къ козьей лапкѣ.

Кізали. См. Ковал.

Кізлик, ка, м. Отгородка на чабанской арбѣ для толлва. Мнж. 182.

Кізлини, лии, мн. 1) Подставки, на которыхъ лежитъ конецъ вала въ мельницѣ. Лебед. у. 2) Колышки, забытые по

бокам кізяли для того, чтобы лазить по нимъ вверху для смазки вала. Лебед. у.

Кізял, лятя, с. Козленокъ. Почали плодити ряхи янят і кізял. Опат. 53.

Ківонька и **ківочка**, ки, ж. Ум. отъ **коза**.

Ківъ-ківъ меж. Зовъ козъ.

Ківяк, вѣ, м. Пометь, валь домашнихъ животнохъ. До нашою берега ніцо добре не припливе—не кізяк, то тріска. Ном. № 2137. Ум. Кізячбн. Мвж. 1.

Кійло, ла, с. Ковыль, Stippa pennata. О. 1862. V. Кух. 38. Ой по іорі, по іорі, там Гришконо ходить, там біле кійло косить та коню своему носить. Грив. III. 462.

Кіл, кола, м. Коль. Дурному хоч кіл на іолові теши. Ном. № 6185. Св. Микола не поставить кола. Ном. № 453.

Кілаш, шѣ, м. Родъ горшка около 5 вершковъ вышвою. то-же, что **кашник**. Вас. 181.

Кілоць, лѣцѣ, м. Ростокъ въ зернѣ. Каменец. у. Глазокъ въ картофелѣ. Кепська справа, коли люди почали вже кільцями картоплю садити. Це мизо ріже на кільці бараболо. Подольск. г. Кільці пускати. Проростать. Ум. Кільчми.

Кілки, кілко, мст. = **Кільки, кілько**.

Кілкѣй, ѳ, ѳ. Колучій. Зеленими споришами і кілкими будяками. Нп.

Кілля, ля, с. соб. отъ **кіл**. 1) Колья. Прославився на Україні ще козакъ і Гонта, що сажав жидів на кілля рядом поверх плота. Ном. № 672. Інший на ярмарок брався, інший у гай по кілл. К. ЧР. 67. 2) Прготовленныя для постройки части ствола дерева—самыя верхнія, длиной по 5—6 метровъ. Пух. I. 88.

Кілоб, лѣѣ, м. 1) Колышекъ. 2) Коль въ плетнѣ. На перелазі, встопившись руками за два кілки, з'явилась, як з землі виросла, Ганна. Левци. I. 26. 2) Деревяный гвоздь. Гива тим червима, що кілками з неї Христа мучили. Ном. № 315. 4) Вѣшалка въ видѣ колышка, вбиваемаго въ стѣну. До півдня буде вбратисъ та начіпая на себе всюю... як на кілок у коморі. МВ. I. 28. 5) Въ дверяхъ крестьянскихъ построек: ручка въ видѣ колышка, за которую беруться при отворяніи дверей. Kolb. I. 57. 6) Колышекъ, вкладываемый у запора вѣсто замка. Пианиця на колку. Ном. № 1259. 7) = **Заніз** (у ярмі). Kolb. I. 67. 8) Одвнъ изъ двухъ деревянныхъ

шиповъ, которыми прикрѣпленъ къ оси задній насадъ крестьянской повозки. Рудч. Чп. 249. Ум. Кілобчон.

Кілобчон, чеа, м. Ум. отъ **кілоб**. 1) Употребляется какъ уменьшительное отъ **кілоб** во всѣхъ указанныхъ выше значеніяхъ. Тутъ же кілобчон треба забити.—Та цей тин дого не стоятиме: кілочки поганенки,—як же воно держатиметься?—Одріже од жмутка два шматочки та зв'яже дожути та й повіситъ на кілочку. ЗОЮР. I. 308. Два кілочки у стіні... на їх нічого не висить. МВ. III. 2) = **Чена**. Рудч. Чп. 249, 250. 3) Въ сновальницѣ: колышекъ, на которые надѣвается пряжа. Вас. 202. 4) Колокъ у струнныхъ музыкальныхъ инструментовъ для укрѣпы струнъ.

Кілька, кільки и **кілько**, нар. 1) Сколько. Кілько смаку, тільки й гриху. Ном. № 110. Хоч кільки молися, з біди не вимолитися. Ном. № 159. 2) Нѣсколько. Од вулиці подрізювались кілька пар хлопців та дівчат. Левци. I. 18. Я кілкою казав—коли не хотять. НВолын. у. То хустку купила, то сорочок справила кільки. МВ. I. 28. Сила одного чоловіка або кілокох людей. Левци. (Правда 1868, 415).

Кількадесятъ, числ. Нѣсколько десятковъ.

Кількакітній, я, в. Существоющий нѣсколько лѣтъ. Желех.

Кільки. См. **Кілька**.

Кільконо, нар. Нѣсколько. Минуло кількиси часу Г. Варв. 510.

Кількисть, кости, ж. Количество. Желех.

Кілько. См. **Кілька**.

Кільконадцять, числ. Сверхъ десятка. Круи соня ходять кільконадцять планет. Децо. Розгорже де небудь дітчина кільконадцять шагів. О. 1862. I. 74.

Кількораз, нар. Нѣсколько разъ. Вх. Зв. 25.

Кілько, нар. Нѣсколько. Як таране в стадо гусей, так разом кілько **кі** і **об**. О. 1861. XI. 73.

Кіल्पѣ, цѣ, с. 1) Кругъ, кружекъ. Ой у місці в крайній хаті кільцем танецъ ходить. Гатц. 296. 2) Колобо вообще, за исключениемъ носимаго на пальцѣ. Ведмідь здоровий, та кільце в носі. Ном. № 4228. Хто старця милостину подавав, то все перед ним і лежить: чи шматок хліба, чи кільце ковбаски. ЗОЮР. I. 306. 3) Звено. Біда за біду чепляється, як у ланцюзі кільце за кільце. Ном. № 2164.

Кільчик, ка, м. Ум. отъ кілѣць.

Кільчитися, чуся, чися, г. Пускати ростки, проростати. *Вже кільчаться гречка, пшениця.* Каменец. у. *Він змідений господарь: у його в коморі геть покільчилась пшениця.* Подольск. г.

Кілювати, люю, аш, г. Задѣлювати, забирати стѣну вертикально поставленими жердями. *Кілювати хату.* Каменец. у.

Кілія, пред.—Віля. *Сотворив з того ребра ґеу і положив кіля Адама.* Чуб.

Кіліяч, ча, м. Сѣть въ видѣ верши для ловлення рыбы. То-же что ятір (см.), но безъ крыльєвъ. (Александровск. у. и Мнж. 182) и безъ суйтрини. Вх. Пч. II. 22.

Кіліяшній, ні, ж. соб. Калмык. Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Кіліякъ, ка, м. Калмыкъ.

Кіліяцький, а, е. Калмыцкій. До кіліяцьких заговин идати. Невогда не дожидаться. *Ном. № 5633.*

Кіліячка, ки, ж. 1) Калмычка. 2) Деревянная курительная трубка съ длинной шейкой и выпуклой крышкой. *Вас. 148.*

Кілія, лі, ж. Сѣтка для ловли рыбы. Желех. и Лебед. у.

Кіліята, ти, ж. Въ малорусскихъ хатѣ, домѣ—небольшая комната, отгороженная въ большой общей комнатѣ; служить обыкновенно спальней. *Вас. 195.* У вдовиці дві світлиці, а третя кімната. *Мет. 53.* *Поставлю хату і кімнату.* Шевч. *Піду я до кімнати постілі білу слаги.* Чуб. *У Мати собі стрівожилася, устала з-за стола і одвела її в кімнату.* К. ЧР. 129. Ум. *Кіліятна, кіліяточка.* *Він любив свою світличку з кімнаткою.* Г. Барв. 143. *Сам Сухобрус жив в сусідній кімнатці.* Левци. Пов.

Кіліяць, ха, м.—Кіліяч.

Кіліса, си, ж. 1) Кусокъ, комъ, напр., земля. *Ном. № 10466.* 2) Кусокъ хлѣба. *Пастух за ворота, кіліса в його коло рота.* *Ном. № 10466.*

Кіліяч, ха, м. Комокъ сплывшихся ягодъ, гроздь. *Вишні так і висять кіліячми.* Харьк. у.

Кілі, кобу, м. 1) Публичное мѣсто, гдѣ стояли присужденные къ тому въ видѣ наказанія. *Коси різали будяжкам, в пострі заірали, друі у коня стояли, год не причащались.* Мкр. Н. 35. 2) Мѣсто игры. 3) Сцена.

Кіліатів! Восклицаніе гуцульскихъ дровосѣвъ: когда съ горъ спускають внизъ по деревянному желобу срубленное дере-

во, верхніе рабочіе кричатъ стоящимъ внизу вдоль желоба: *кіліатів!*—крикъ, предупреждающій объ опасности отъ летящаго съ страшной силой дерева; когда послѣднее достигнетъ конца желоба и рабочіе отбросятъ его въ сторону, они кричатъ: *кіліатів!* Крикъ этотъ передается, отъ одного къ другому все выше и, достигнувъ стоящихъ на высотахъ рабочихъ, служитъ для нихъ знакомъ, что путь свободенъ для новаго дерева. *Шух. I. 179.*

І. Кіліва, ви, ж. 1) Деревянная кружка. *Кухарі ставлять по всіх столахъ дерев'яні ванки з потравою, а між ними у великих кілівах, теж дерев'яних, горіаку, мед, пиво..* *Стор. II. 150.* *Взяв раз покуштував, удоре написав (пива), а втретє як узав ту кіліву за ухо, то зробив у тій коніції сухо.* *ЗОЮР. I. 204.* 2) Ведро. *Молодичка кароока... біла з кілівами по воду.* *Федь Ум. Конівна.*

II. Кіліва, ві, ж. соб. Лошади. *Бич, скілко кіліви пасеться.* *Змієв. у.*

Кіліць, нці, м. 1) Конечье окончаніе, заключеніе. *Кіліць—дліу вінець.* *Посл. Царству його не буде кіліця.* *Св. Л. I. 33.* *На при кіліці. Въ концѣ, напоследокъ. На при кіліці всього й каже... До кіліці. До конца, до окончанія. До кіліці там досидів. Кіліць віку.* а) Окончаніе жизни. *Оце вже кіліць моє віку.* б) Конечье міра. *Мабуть кіліць віку оце приближився: хоч рідного брата тепер стережися.* *ЗОЮР. II. Дійті кіліці.* Окончати. *Св. Л. 134.* *А вже ж я тобі доіду кіліця!* *Уж я тебя докавал!* *Ном. № 3651.* 2) Конечье (предмета). *Попустила низко кіліці стрічок. Устроим кілок гострим кіліцем у землю. Кіліцем ноща копірасе. Кіліці в край. Нїтъ выхода, безвыходное положеніе. Таке мені прийшло тоді: прямо кіліці в край,—нічою їсти. Пішов та й украв.* *Новомоск. у. Залубовск.* 3) Кожаная часть втула. *На пуку ремінний кіліць.* *Маркев. 64.* 4) Край, предѣлъ. *Позбїрав вибраних од кіліця землі до кіліця неба.* *Св. Мр. XIII. 27.* Употребляется какъ нарѣчіе съ родительнымъ падежемъ: *кіліць стола, кіліць села.* *На концѣ стола, села. Сидитъ батько кіліць стола.* *Сидитъ собі, сердєца, у великій хаті, на лаві, кіліці стола.* *Кв. II. 69.* 5) Окончаніе книги. *Кіліць Чорній Раді.* *К. ЧР. 422.* Ум. *Кіліччя, кіліччок. Бачив купку зірочок, або ріжок місяцевий, кіліччок.* *МВ.*

Кіліний, а, е. Конный. *Найменший*

брат піший піхотою за кінними братами узяв. Дума. Покотились по базару кінні пародові. Шевч. 197. Тут військо кіннє валилось. Котл.

Кінняк, ка, м. = Кінниця. Шух. I. 185.

Кінняця, ці, ж. Конюшня. Коники їржуть у кінняці. Нп. Ум. Кінничейка, кінниченька, кіннична Коничка встаете до кінничейки. АД. I. 37. Коники возьте до кінничейки. Год. II. 82. Суть в вас коники у три кіннички. Год. II. 3.

Кінно, нар. На коняхъ. Слуш їдутъ кінно округ воза. К. ЧР. 357.

Кінцевий, а, в. Конечний; послѣдній въ концѣ. На кінцевій талбі кладе керманич... лише одну керму. Шух. I. 182.

Кінцевий, а, в. = Кінцевий. Кінцбвий гребінець. Гребень изъ верхушки (конца) рога. Вас. 164.

Кінчак, ка, м. Мечъ съ узкимъ лезвіємъ.

Кінчаня, ня, с. Окончаніе.

Кінчатий, а, в. = Кінчатий.

Кінчати, чаю, еш, с. в. кінчати, чу, чій, м. 1) Оканчивать, кончать, кончить. Кінчаючи своє слово до шановного читця, повинен додати... Ном., стр. VII. У роскоші кінчають вік щасливий. 2) Добивать. Розійшлися гайдамаки... з ножем у халаві жидів кіччуть. Шевч. 208. Було тобі жидів кіччуть, ляхів не займали. Нп.

Кінчатий, а, в. Остроконечный. Кінчатий ніж.

Кінчатися, чаюся, ешея, с. в. кінчатися, чуся, чійшея, м. 1) Оканчиваться, окончатися, приходити, придти въ концу. От уже і третій день кінчався, ніп і сам не знає, що робить. Рудч. Ск. II. 159. Кінчивсь рік. Рудч. Ск. II. 56. Вони знали одно: чим субкінчився і по тому судили. Мвр. Нов. I. 165. Служба божа кінчалась. Левиц. I. 13. 2) Умирать, умереть.

Кінчик, ка и кінчикок, чка. м. Ум. отъ кінць.

Кінчати, ся. См. Кінчатий, ся.

Кінъ, коня, м. 1) Конь, лошадь. Коваль коня кує, а жабя й собі ногу дав. Ном. № 2548. Їдутъ вони поле, їдутъ і другея, а на третє поле став кінъ спотикатся. Мет. 2) Дѣтская игра въ мячъ, когда пойманий мячъ садится на бросавшого и кричатъ: продай коня! Каменец. у. О 1861. XI. Свидя. 36. 3) Часть ткацкого станка. См. Верстат.

Кіньсьвий, а, в. Лошадиный, конскій Уже почав він змало кіньсьвям копитом срати. Макс. Шкурятяні подушечки, напхані кіньським волосом. Ком. I. Кіньсьна м'ята. Раст. а) Полевая мята. Mentha arvensis; б) Lamium amplexicalle. L. ЗЮЗО. I. 126. Кіньський щавель. Раст. Rumex obtusifolius. ЗЮЗО I. 178.

Кіп, пу, м. Якій кіпом ти міг то учинити? Какимъ образомъ, какъ ты могъ это сдѣлатъ? Желех.

Кіпка, ви, ж. Ум. отъ копа.

Кіпний, а, в. Кіпна дорога. Грязная отъ растаявшаго снѣга? Як упаде пошпай (своєїж сні), та дорога стане кіпною. Шух. I. 81.

Кіпнина, ня, ж. Кучка земля, поднятая кротомъ. Кіпнини показувалися. Вх. Уг. 244.

Кіпніти, нію, еш, м. Таять. Желех.

Кіпно, нар. Потеплѣло, оттепель на дворѣ; грязно (отъ растаявшаго снѣга). Желех.

Кіпочка, ви, ж. Ум. отъ копа.

Кіптити, пчу, тіш, м. Дымиться. Не туман то в полі кіптить, не ірім ірімить. Гол.

Кіптяг, гя, ж. = Кіптяг.

Кіптяг, гя, ж. Пыль. Кіптягу збили діти у хаті. Кіптяга така, що й світу не видно. Черн. у. Збив тилу кептягу коло землянки. Мвр. ХРВ. 83.

Кір, кіру, м. Корь. А піднялася на ноги—кір, гвіздочки та китали, страшні залючені кашлі підкошували дитячі сили. Мвр.

Кірець, рца, м. = Корець. Возьми ж кірець та напишся... kwasу. Грин. I. 207.

Кірка, ви, ж. Ум. отъ коря. 1) Кожица, кора плодовъ. На запіканку ікоринькову кутив кубеби, калану... і свіжу кірку із лимон. Мвр. Г. 69. 2) Савадаль. Крашанки галузють, а тоді варють у кірці. Константиногр. у. 3) Подборъ, каблукъ. Убере було мене дядина, в дрібушки полете, стоножки до кірок попустить. Г. Барв. (О. 1861. VI. 19).

Кіршак, ка, м. = Кироман. ЗЮЗО. I. 137.

Кірря, ря, с. соб. отъ коря. Вх. За. 25.

Кірх, кірху, м. = Корх. Підіймись (—підрости) на кірх. Г. Барв

Кірчик, ка, м. Ум. отъ корець. Вх. Лем. 424.

Кіс, коса, м. Дроздъ черный, Turdus

megala. Желех. Ніс гривнастий. Дрозд ошейниковый, *Turdus torquatus*. Вх. Лем. 424.

Кіска, ки, ж. Ум. оть коса́. 1) Употребляется как уменьшительное в указанных при словѣ носá значеняхъ, преимущ. 1 и 2. *Дівки цуляють, кісками мають.* Грин. III. 85. 2) Ножъ изъ куска косы; употребляется какъ обыкновенный ножъ, а иногда служить и вмѣсто бритвы. *Пороблю було кіскою колеса млинові і н'ятірни, точнісінько, як у млині.* Левиц. I. 102. 3) Родъ огорожи изъ хворосту. О. 1861. XI. Свидн. 63. О. 1862. V. Кух. 38. 4) Въ гуцульскихъ хатахъ вѣшаютъ, въ видѣ украшенія подь образами соединенные попарно початки кукурузы, для чего покрывающіе ихъ листья сплетаются въ ніску. Шух. I. 100. 5) Родъ выпивки. Шух. I. 157, 158.

Кісній, а, б.—Тісний. *Кісній улиці, кісній,—їхали бояре пинні.* Грин. III. 534.

Кіснійк, кá, м. 1) Косоплетка; лента, вплетенная въ косу. Чуб. VII. 422. *Захотіла пряя нових кісників.* Ном. *А чому ти й досі ніколи не вплетеш кісники оті, що тітка привезла?* Шевч. 494. 2) Торговецъ косами для косыби, развѣзжающій по селамъ. Константиногр. у. Ум. *Кісничбн.* Бач, *чою црі забажалось—кісничків!* Ном. № 5343

Кіснійця, ці, ж. Родъ рыбы. *Кіснійця—широкий писк, пера червені, пласката.* Вх. Уг. 244.

Кісничбн, чкá, м. Ум. оть кісник.

Кісно, нар.—Тісно. *Та йогб ще не кісно трѣба.* Да его еще не безотлагательно, но очень нужно. Зміев. у.

Кісноба, ти, ж.—Тіснота. *На пороні й локка зробиться через те, що кіснота.* Каневск. у.

Кісонька и кісочка, ки, ж. Ум. оть коса́.

Кіссá, сá, с. Рукоятка у косы, косо-вище. Шух. I. 169.

Кістка, ки, ж. Кость. *Чортюк, чортюк, не полічи моїх кісток.* Ном. № 275. *Кістки у мошлі, сам в Господа Бога.* Рк. Макс. *Кісна мѣртва.* Болѣзнь, наростъ на гѣлѣ. Чуб. III. 15.

Кістлявий, а, в. Костлявый. *Хто тільки кістлявим пальцем проітрикує у носі ямки, замість табаки.* Кв. I. 243. *На кістлявих її плечіх сіріє сорочка.* Мир. Пов. I. 121.

Кістняк, кá, м.—Кістяк 1. *Возила, возила (коняка), а тепер кістняк маіє.*

Кісто, та, с.—Тісто. *Знать мою матір, що хліб пекла, бо на воротах кісто.* Ном. № 10793. *Діжа з кістою.* Мнж. 174.

Кісточка, ки, ж. Ум. оть кістеа. 1) Косточка (животнаго). *Казав нам дяк, що цусей не їсть, а повна стеља кісточко.* Ном. № 6893. 2) *Анат.* Лодыжка, *Malleolus*. *З річки нашої худи влітку дівається вода, так що й горобцеві по кісточки перейти.* Ком. I. 22. *Там кери по кісточки.* Гол. 3) Гнѣздо въ срединѣ яблока или груши для зеренъ. Черк. у.

Кістриця, ці, ж.—Костриця. Вас. 200.

Кістричнтися, чуса, чипся, м.—Костричитися. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Кість, вѣсти, ж. 1) Кость. *Кайдани-залозе нош поєривало, біле тіло козачьке-молодецьке коло жовтій кости пошмуляло.* Дума. 2) Игральная кость. *Проївав чумах вози й воли в кости.* Нп. Ум. *Кісна, кісточка.*

Кістяк, кá, м. 1) Скелеть или часть его. *Кістяки млітнуть собі в домовині до стражиною суду.* Г. Барв. 460. *Вирветься злющій з домовини та й задушить живу людину руками-кістяками.* Г. Барв. 459. *Кіську голову, костяк на порозі положить.* ЗОЮР. II. 17. 2) Греческій орѣхъ. 3) Сѣрый рѣчній ракъ съ шпороквими клешнями. Браун. 32. См. *Залізьян.*

Кістявий, а, б. Костявой. *Мишко, мишко! на тобі кістяні зуби, дай мені залізні.* Ном. № 263.

Кіт, котá, м. 1) Котъ. *Є сало, та не для kota.* К. ЧР. 92. 2) Кіт і мишна. Родъ дѣтской игры. Ив. 54. Ум. *Кітин, кітичон, котбн, котбчон, котує.*

Кітва, ви, ж. Якорь. Ум. *Кітвиця.*

Кітвиця, ці, ж. 1) Ум. оть кітва. 2) Доски, по которымъ скатываютъ возъ, чтобы поставить его на дуб при перевозѣ на другую сторону рѣки. Чигир. у. См. *Китвиця.*

Кітка, ки, ж. Кошка. *Рано пташка заспівала б, як би кітка не ззіла.* Ном. № 1950. *Не црай, кітко, з медведєм, бо тя здавить.* Ном. № 1213.

Кітлик, ка, м. Горшокъ, въ которомъ варится кулепъ. См. *Кулешинник.* Шух. I. 96.

Кітловіна, ни, ж. Котловина? *Воли (в подоннике) пасуться низом жоლობами-*

олинами поміж двома горбами та кітлярною. Шух. I. 211.

Кітляр, рá, м. М'ядникъ. Котл. Ен. (Слов.).

Кітлярка, кя, ж. Жена м'ядника. Ум. Кітлярочка. *Моя мати не кітлярочка, я не кітлярчина дочка. Я кітляр не латала, щоби м по прощу брала.* О. 1862. IV. 18.

Кітлярчин, а, в. Приналежачий жен'ї м'ядника. О. 1862. IV. 18. См. Кітлярка.

Кітній. Употребляється тільки во жен. родѣ: кітніа. *Барани валують віви, від чою ті стають кітні.* Шух. I. 210.

Кітѣк, тѣá, м. Обмотанный веревочками жгутъ соломы, прибиваемый по краямъ дверей для защиты отъ холода. Мвж. 179.

Кітчий, а, в. = Кошечий. Вх. Уг. 244. Кітче молоко. Раст. Молочай, Euphorbia. Вх. Уг. 244. Кітча совá. Вх. Лем. 425.

Кіть-кіть! меж. Катиться. *І перекинулася клубочком, кіть-кіть з Олімна як стріла.* Котл. Ен. IV. 37.

Кітька, кя, ж. Игра состоящая въ катанні яецъ. *І в кітьки крашанками грались.* Котл. Ен.

Кіхоть, хтя, м. Коготь. *Розрѣба (курча) своїми кіхтями пісок на цреблї.* К. На неї уже давно чорти кіхті гострять.

Кіш, кошá, м. 1) Корзина большая стоячая для хранения муки или зерна. *Ой піду я до коша,—муки ні пилки!* Нп. *У сїнях стоїть кіш із борошном.* Г. Барв. 435. 2) Корзина передвигаемая. *Держу на голові три коші з хлібом.* Опат. 64. 3) Садокъ для рыбы въ видѣ поставленной въ воду шлетеной циліндрической корзины. Чуб. VI. 107. *Хоч риби, нема—на́те вам кіш на рибу.* Ном. № 4777, 4) Деревянный коробъ въ мельницѣ надъ жерновами, куда высыпается зерно. *Меле гречку, на кіш поситає.* Чуб. VI. 153. 5) Лагерь, стоянка. *Гайдамаки повертілись повідъ частоколом та ї вернулись до коша. А кошем вони спояли тоді цілі ступки у Великих курани.* ЗОЮР. I. 252. *Кваки вночі утікали і на тихому Дунаї новим кошем стали.* Шевч. 6) Запорожская Сѣчь. *Низове товариство закликало мене до коша, бо я всі ірла, як свої п'ять пучок, знаю.* К. ЧР. 23. **Дати від коша́.** Прогнать, отразить. **Оста́ться на кошу́.** Сѣсть какъ ракъ на мели.

Кішастий, а, в. П'ягій, дувцвѣтний. *Бочан кішастий.* Вх. Уг. 244.

Кішка, кя, ж. 1) Кошка. 2) Неболь-

шой якорь. Левич. ПЙО. I. 3) Сіра кішка. *Родъ дѣтской игры.* Ив. 47.

Кішкáрь, рá, м. Название одного изъ играющихъ у плаза. Ив. 19.

Кішніця, ці, ж. Сѣнокосное мѣсто въ полощинах, огороженное; тамъ складывается сѣно въ стоги и тамъ-же находитъ ся лѣтнее жилище для приходящихъ туда рабочихъ, съ сараями для овецъ. Шух. I. 168, 189.

Кіявки, каю, еш и **кіявчáти, чу, чш, ы.** Кричать (о галкахъ). *Кавки кіявкати або кіявчат.* Вх. Уг. 244.

Кла, м. мн. = Ікла. См. Ігол. Желех. **Клад, ду, м.** **Кладо дáти.** Поколотить, побить. *Він старшица не займає, бо вони йому доброго кладу дадуть.* Радомысл.

Кладіжка, кя, ж. Укладываніе.

Кладїй, дія, м. = **Кладільник.** *Кладїєві найважче, бо той скидав снопи, той плав, а я один.* Канев. у.

Кладільник, ка, м. Укладывающий снопы въ скирды. Ум. **Кладільничок.** *Зберемо женці—дівки—панянки, а носільнички—хлопці-молодці, а кладільнички—середні люде.* Гол. II. 17.

Клáдка, кя, ж. Мостокъ, мостки. *Ой у степу річка, через річку кладка.* Макс. *То було люблять прати на самій бистрині, положивши кладку з камина на камінь.* Куліш. Ум. **Клáдочна Край** *превѣлки млинчочок, край млиночка кладочка.* Чуб.

Кладні, ні, ж. Кошна хлѣба на полѣ въ 15—20 споловъ. Шух. I. 166.

Кладовисько, ка, с. = **Кладовище.** О. 1861. XI. Свидн. 41.

Кладовище, ща, с. **Кладбище.** *На шлях дивлюся та на поле, та на ворону на гресті, на кладовищі.* Шевч. *Опівночі дивиться—їде з кладовища цурби мерців.* ЗОЮР. II. 43.

Кладочка, кя, ж. Ум. отъ клáдка.

Кладѣ, ді, ж. **Кладї дáти** = **Кладу дати.** *Ну, наші парубки дали йому такої кладї, що не скоро вичухається.* Харьк. у.

Клак, ка, м. 1) = **Клоччя.** *Хунта клаків не варт.* Ном. *Клаки ідуть на підкання в ряднаг.* НВолын. у. *Ніякий дружбонька, ніякий,—мас квіточку з клаків.* О. 1862. IV. 17. 2) **Клыкъ** (свиной). Вх. Лем. 425.

Клáмпати, цаю, еш, ы. = **Клáпати.** *Між двома дубами клампаете баби зуб'єми.* Ном., стр 300, № 360.

Клáндати, даю, еш, ы. Управивать.

Влопив гроші у пою з рук та й заховав. Давай вони пою кландать, щоб оддав. Новомоск. у.

Кланцати, цаю, ещ, м. = **Клапати**. Желех.

Кланцатий, а, в. Зубастий. Желех.

Кланці, ців, м. мн. Клыкы звѣрей и зубы. Вх. Зн. 25.

Клань, ня, м. и **кланя**, ні, ж. Полкопны, 30 споповь. *А на тих ланях тише-ниця в кланях, в кланях, не в кланях, в сто оборонах.* Желех. Могил.-Под.

Кланяння, ня, с. Поклоны. Ум. **Кланянючко**. *Останне кланянючко, навіки мешканеньку.* О. 1862. IV. 36.

Кланятися, няюся, івша, м. 1) Кланяться. *Иниши в нош кланяється, а за п'яти кусае.* Ном. № 3047 *Кланяюся, прошу: не оставте ласкою ваиюю, добродію, і моїх синів.* МВ. 2) Покланяться. *І ми ся тобі кланяєм, ім'я твоє уживаєм.* Гол. 3) Привѣтствовать. *Кланяюся їм низьким поклоном, приятним словом.* Мал. 221.

Клап, па, м. 1) Родь зубца въ одеждѣ. Гол. Од. 22. 2) = **Напель**. Гол. Од. 69. 3) мн. Обь ухахъ свиньи. Ум. **Клапоники**. *Пришла свиня до коня та й каже: "Ось бо й я румах". А кінь одказав: "І ніженки коротенькі, і ушеники клапоники, і сама як свиня".* Ном. № 7931.

Клапан, на, м. 1) Клапанъ. *Внизу дудочки прироблюються два клапани, котрі откриваються і зачиняються.* Ком. I. 70. 2) = **Клап** I. Гол. Од. 22.

Клапаня, ні, ж. = **Клепаня**. Kolb. I. 41, 48.

Клапати, цаю, ещ, м. Болтать. Желех.

Клапатий, а, в. Неуклюжий, большой. *Бо ми пою не раз вчили то лихо клапате.* Федьк. II. 58.

Клапач, ча, м. 1) Прозвище собаки (съ большими ушами?). Вх. Зн. 25. 2) Болтунъ. Желех. 3) Родь кривого ножа. Вх. Уг. 244. Ум. **Клапачи**.

Клапачка, ця, ж. 1) Родь трещетки, стукалки. *Клапачки робини з ялового дерева і ними кланкат.* Вх. Лем. 424.

Клапнати, каю, ещ, м. Стучать. *Кланкат в двері.* Вх. Уг. 224.

Клапоть, птя, м. 1) Ключекъ, кусокъ (кожи, ткани, бумаги). *Ото клаття скільки позоставалось!* 2) мн. **Клапті**. Обшлага на рукавахъ спанчі. Гол. Од. 18. Ум. **Клаптин**.

Клапоухий, а, в. = **Калпоухий**. *Кла-*

поуху хоч родзинками іодуй, а все буде клапоуха. Ном.

Клаптик, ка, м. Ум. отъ **клапоть**.

Клаптош, ша, м. Складной ножъ *Порізав клаптошом.* Вх. Лем. 425.

Клас, су, м. 1) Классъ въ учебномъ заведеніи. *І Антосю вже був у четвертій класі.* Св. Л. 135. 2) Классная комната. *Чою ти тут стоиш?—Учитель зигнали з класу, що не слугав.* Харьк. г. *Він увійшов у сіню і залягнув у клас.* Левц. Пов. 177. 3) Классъ (на желѣзной дорожѣ, пароходѣ). *Пойдемо третім класом.*

Класик, ка, м. Классический.

Класичний, а, в. Классический. *Зідавав класичні Афины і тиши береги Морей.* Левц. Пов. 13.

Класний, а, в. Классный. Левц. Пов. 124.

Класти, владу, дѣш, м. 1) Класть. *Як тля баба в купилъ клала, на груди ті іскра втала.* Рус. Дн. 2) Ставить. *Визодят коло ворит і кладут столик маленький, а на столихъ хлѣб і чекают молодого.* Грив. III. 517. *Як уже проспівавот,—кладут вечеряти.* Грив. III. 522. 3) Прикладувать. *У руку берс (кятайку), к серию кладе, словами промовляє.* Дума. 4) Раскладувать. *Тяжкий огонь тідо мовою клами.* Нп. 5) Вить (гнѣздо). *Ой ремезе, ремезонку, не клади нїзди близько над Десною.* Нп. 6) Убивать. *Ой як зачав ляхчик-панкв як списки класти.* 7) —вариво. *Солать на зиму капусту, бураки, огурци.* *Батько старий, ні матері, ні сестри нема, сами собі й обідати варять, хлѣб печуть, вариво кладуть.* Г. Барв. 87. 8) —нопу. *Копнить.* 9) —межу. *Проводить между.* Маж. 26. 10) —нітну. *Забрасувать неводъ.* Вас. 189. 11) —присади. *Прививать прищени.* Шух. I. 110. 12) —сіирту. *Метать свярдну, стогъ.* 13) —хату. *Строить избу, домъ.* Шух. I. 145. 14) —честь на собі. *Изъ уваженія къ себѣ самому не дѣлатъ.* *Давно я потоптав би сю ледарь, та тільки честь на собі кладу.* К. ЧР. 106. 15) —до міри. *Мѣрять.* *Принали мя у Яблонів, кладуть мя до міри, там же й забінали молоді жовніри.* Нп. 16) —у голову. *Догадываться, думать, ожидать.* Чуб. I. 273. *Бідни наша немка і в ялову собі не клала, щоб між нами стався такий великий іріх.* Стор. МПр. 34. *Ляли і в ялову не клали, що вже їм завтра не оставать.* Шевч.

Кластися, дусъ, дѣшся, м. 1) Быть положеннымъ, класться. *Умирати,—не на*

о́з клатись. Чуб. I. 294. 2) Ложеться. Ще діточина спатоньки не клалась, козаково пищениченька жжалась. Мет. 28. 3) Готуватись, собиратись. Доцки сьогодні клався, клався, та й не зрівался. Чуб. I. 301. Кладеться на іодину. Змієв. у. Се мені дорога кладеться. Ном. № 11358. Як на добро кладеться, то й на скіпку прядеться. Ном. 4)—за кого. Выдавать себя за кого. Ти кладешся за доктора. Вх. Зн. 25.

Клатати, таяу, еш, г. Шелестять, стучать. При тім боці, при толоці, там смерека клата. Гол. IV. 502. См. Калатати.

Клац! меж. Шелк! (зубами) А пакінь клац їй зубами. Рудч. Ск. II. 12.

Кладання, ня, с. Шелканье зубами.

Кладати, цаю, еш, г. Шелкать зубами. Зубими клацає мов би пес. Котл. Ен. VI. 59. Так те дерево ї остутили, так зубами ї клацають. Рудч. Ск.

Кле, пред. Возлѣ. Жив комись кле Чесляти відьми.

Клебан, на, м. =Клебана, Угор.

Клебаніна, ня, ж. =Клебана. Ум. Клебаніна. Забув я клебанінку та ї дарабчик свічки. Гол. IV. 498.

Клебанка, ки, ж. =Клебана.

Клебаня, ні, ж. 1) Шляпа. Угор. іКелех. 2) =Клепана. Желех.

Клевак, ка, м. 1) Кирка для разбивання глины. Радом. у. 2) Клык (свиньи). Вх. Пч. I. 14.

Клеветатися, вчу́ся, чешся, г. Болтати, много говорить; спорить. Та з нуди—щоб робити? Давай моєї морочить, щоб опісля того цілу неділю об тім тільки ї клеветатися. О. 1862. IV. 87.

Клеветуха, хи, ж. Болтливая или сварливая женщина? Молодая жена говорить мужу: Я тобі, милий, миленька і голубонька сивенька, і твою батеньку—медведиця, і твоєї матері похмурниця... твоїм братом—клеветуха. Чуб. III. 211, 212.

Клевець, вця, м. 1) Молоток. Доле; доле, ліпше сповить, чи клевам убити, як так коротати. Федьк. Циган в лузі в дві клевиї ковали. Федьк. Поез. I. 18. 2) Молоточек для клепація кося. Мнж. 182. Шух. I. 169. Колб. I. 64. Ум. Клевчик.

Клевцур, ра, м. Неуклюжий и неповоротливый человек большаго роста. Чуб. VII. 575.

Клевчик, ка, м. Ум. отъ клевець.

Клевчи́ха, хи, ж. Название короны. Колб. I 65.

Клевну́ти, ну́, пещ, г. Ударить по

лицу. Иниий паном уродивсь, паном охрестивсь, паном і зріс, а далєб і мужики клезнуть не вміє. О. 1861. III. Гул.—Арт. 99.

Клє́йтв, клєю, клєіш, г. Клеить.

Клєй, клєю, м. Клей, клейстерь, все клеює.

Клєйгов! меж. Восклицание гуцульскихъ дровосѣковъ: берегись! Шух. I. 179. См. Кінатов.

Клєйніти, нїю, нїш, г. Клеймить, налагати клеймо, тавро. Клеймити о́вці. Щепи у мене клеїнеті,—от я ї пїзнав, хто окрав у мене п'ять щеп. Волч. у.

Клєйно́, нє, с. Клеймо, тавро на животныхъ. Черк. у. Мнж. 182.

Клєйно́д, да, м. 1) Драгоценность. 2) Атрибуты власти, регалии. Не на тебе, миле браття, я Січ руйнувала, ой щоб я вам ваші землі, клеїноди вертала. ЗОЮР. I. 322. Возьміть мої отаманські клеїноди, панове, та однесіть москалеві. Шенч. 573.

Клєйно́дець, дця, м. Слово встричено только одинъ разъ въ стихотворныхъ переложєніяхъ народныхъ повѣрій, сѣбланныхъ А. Корсуномъ и значить, повидимому: торговецъ драгоценностями, ювелиръ. Польські клеїноди сиділи... купці заміженкї із крамом багатим; перстні золотїі, жемчужні сережки вони продавали. Сніп. 215.

Клєйтух, ха, м. Пыжь. Харьк. г.

Клєбавка, ки, ж. Насѣк. *Acridium stridulum*. Вх. Пч. I. 5.

Клєба́ца, ки, ж. Крыжовникъ. Вх. Лем. 425.

Клєкіт, коту, м. 1) Шумъ, гамъ. Вони всі говорим разом, та так голосно, що од тою клекоту не було чути ні одного слова. Левец. Пов. 110. Ішов мимо шинку, слухаю—клекіт, і собі зайшов—коли та чайка така!.. Верхнедніпров. у. 2) Крикъ орла.

Клєкотати, кочу́, чеш, г. Кричать (объ орлахъ). Не орли чорнокрилий клекоцуть і під небесами літають. Мет.

Клєкотіти, кочу́, тіш, г. 1) Клокотать, бурлить, шумѣть. Смола там в печлі клекотіла. Котл. Ен. III. 74. Перед їми море миле гомонить і клекотить. Шевч. 62. Оце дудіть, аж у горі клекотить. Ном. № 14127. 2) Квкати шумно (о лягушкѣ). Жаби клекотять. Чуб. I. 65.

Клект, ту, м. =Клєкіт. Клект орлячий з під жар чути. Ном. № 999.

Клектанья, ня, с. = Клектіт 2. Орлинє чути здалєку клектанья. К. МБ. II. 134.

Клектати, вчү, тїш, гл. = Клектотати. Кричить-клектит, орлят на бенкет звучи. К. МБ. II. 134.

Клен, ну, м. Клень, Асер platanoides L. *Рости, рости, клен-дерево!* Грин. III. 318. Ум. Кленби. Ой у ліску на кленку повісла колісочку на шнурку. Чуб. III. 486.

Кленіна, ни, ж. Кленовое дерево.

Кленія, ці, ж. = Клен. Шух. I. 18. Лв. 96.

Кленовий, а, в. Кленовий. Тут їли розні потрави... з нових кленових тарілок. Котл. Ен. I. 18. Біла через мисточок та схватила кленовий мисточок. Рудч. Ск. I. 43.

Кленок, нка, м. Ум. оть клен.

Клень, ня, м. Рыба Squalus erhalus. Шух. I. 24.

Кленайло, ла, м. Тоть, который клёблє. См. Клепати.

Клепак, ка, м. Доска, которую сапожникъ кладетъ къ себѣ на колѣни и разбиваетъ на ней молоткомъ кожу. Вас. 161.

Клепало, ла, с. 1) Колотушка, было. *Били під двором в клепало, як в панських водиться дворах.* Котл. Ен. Пін у дзвін, а чорт у клепало, та й каже, що його юлоснише. *Ном. № 2650.* 2) Молотокъ для отбиванія косы. *Ми взяли бруски й клепала... Гострим коси, в ручку їдем.* Щог. Вор. 86. 3) Съ измѣн. удар: клѣпало. *Токovanje тетерева. Готурів стріляють лише в часі клепапа.* Шух. I. 235, 238.

Клепанія, ня, с. 1) Кованіє. 2) Отбиваніє молоткомъ косы.

Клепани, ні, ж. = Капелюха. Гол. Од. 69. Шух. I. 137.

Клепати, пїю, еш и клѣплю. клѣплєш. гл. 1) Ковать. *Коваль клеппє, поки теплє.* *Посл. 2)* Отпускать косу. *Тне косарь, не спочиває. Не клепає коси.* Шевч. 381. *Де тебе ще у Бога літо, а він уже косу клепа.* *Ном. № 2614.* 3) Бить, звонить в колотушку. 4) Бить. *Як почав він мужика то в той висок, то в сей—клепа, клепа—йому, сердешному, аж очі помутимь, а той клепа.* Рудч. Ск. 5) Клеветать. *Покіміють, що клепапи, гордим серцем промовляли.* К. Псал. 25. 6) Клепати язикомъ. *Говорить вздоръ.*

Клепач, ча, м. 1) Молотокъ. Угор. 2) = Клепачна. Чуб. VII. 575.

Клепачка, ки, ж. 1) Лопатка для

оттащиваія косы. *Радам. у. 2)* = Клепачна.

Клепєць, пїд, м. 1) = Клепач I. Желєх. 2) Рыба. *Abramis sapa (Pall).* Браун. 26.

Клѣпка, ки, ж. Кленка. *Ой у полі озерце, там плавало відерце. Соснові клєнки, а дубове денце.* Чуб. V. 81. *Торох відра об землю, аж клєнки забряжчали.* Рудч. Ск. II. 124. *У його клѣпки не стає в голові. Немас трѣтьої клѣпки в голові. Онъ глуновать. У него голова не въ порядкѣ.* *Ном. № 6254.* Чуб. I. 249. *Орати клѣпкою. Идти на перекорѣ.* *Ном. № 3308.* Ум. Клепєнька, клѣпєчка. *Соснові клєпєньки, дубове денце.* Грин. III. 242. *Щоб твої обручі погоріли у печі, щоб твої клєпєчки розносили діточки.* МУЕ. III. 159.

Клѣпати и клѣпїти, пчү, чєш, гл. Много разъ одно и то-же говорить. Желєх.

Клєсачка, ки, ж. Сапожный инструментъ для разглаживанія швовъ. *Як би в шевця не клеачка, шавць пропав би як го-бачка.* Харьк. у.

Клєсувати, сүю, еш, гл. Разглаживатьъ клєсачкою шовъ обуви. *Клєсує чобіт.*

Клець, ця, м. Чурбанъ, обрубокъ столба. Кієв и Подольск. г. Вх. Зн. 25. Ум. Клецою.

Клєчальний, а, в. Троицкій. **Клєчальна недѣля.** Троицкій день, воскресенье троицкой недѣлї. **Клєчальна суббота.** Канунъ Троицына дня. Чуб. III. 186.

Клєчаний, а, в. Украшенный вѣтвями деревьевъ въ Троицкій день; троицкій, то-же, что и клєчальний. *Ото ж у клєчану недѣлю їх и повинано обох.* Шевч. 418. **Клєчани святїи.** Праздникъ Троицы. *На первый день, на клєчаних святкихъ дівчата плетуть вїнки.* *Ном. № 459.*

Клєчанийна, ни, ж. Одно дерево изъ клєчаниа. *Законою ї осичиною з клєчаними пристрами.* Мнж. 156.

Клєчання, ня, с. Срубленныя небольшія деревья и древесныя вѣтви съ листьями въ домахъ и на дворахъ на Троицу. Чуб. III. 185.

Клєшня, ні, ж. = Клїшня.

Клєшоногий, а, в. = Клїшоногий. *Уже нашї поїхали... кобилю клєшоногю.* МУЕ. III. 172.

Клєвїак, ка, м. Клыкъ.

Клєк, ку, м. Зовъ. *Троянство, змнєш, оєе голодне сїгнуло рїстю на той клєк.* Котл. Ен. IV. 19.

Клїканий, ня, с. Зовъ, призывъ.

Клїкати, клїчу, чєш, одн. в. клїк-

нути, кну, вощ, м. 1) Кричать, подавать голосъ. *Володарь, володарьку, одичь ворота! Чого хочете, чого кличете?* Нп. *Кликне-покликне Филоненко, курсунский полковник.* Дума. 2) Звать, призывать, сызвать. *Чи ти чула, дівчинонько, як я тебе кликав?* Мет. 9. *Кличе мати вечерати, а донька не чує.* Шевч. 66. *Не прийшов я кликати праведників.* Ев. Л. V. 32. *Клич громаду!* Шевч. 208. Употребляется также съ предложомъ на: *от брат пристав трохи та й кличе на мене.* Федьк. Съ измѣненными удареніемъ: **кликнути.** Позвать. *Пийдїть, синю мені кликните!* Котл. Ея. I. 27. 3) Называть (по имени). *Ой ти дівчино, ти мила моя! як же тя кличе мати твоя?* Гол.

Кликотити, кочу́, чеш, м.—**Клеко-тити.**

Климат, ту, м. Климать. *Одежа... примінялась до климату.* О. 1862. VIII. 29.

Клин, на, м. 1) Клинъ. *Клин клином вишаний.* Ном. № 3886. Является составною частью различныхъ снарядовъ, напр., ткацкаго станка, (Вас. 171), маслобойни (Шух. I. 163) и пр. 2) Кусокъ ткани въ видѣ треугольника, какъ составная часть одежды. Шух. I. 153. Вас. 155. 3) Родъ рыбы. Ум. **Клинець, клино́в, клинчик.**

Клінець, вця, Ум. отъ влян. 1) Клинышекъ—отдѣльно или какъ часть различныхъ снарядовъ. Шух. I. 99, 249. Также какъ часть одежды. 2) Клинъ, подкладываемый мельниками подъ рычагъ, которымъ поднимается жерновъ для ковки послѣдняго. Мик. 481. 3) Вѣшалка въ видѣ деревяннаго колышка въ стѣнѣ. *Новеньке ситце на клинцї, а старе під лавою.* Ном. № 5316. *Ой мій коникъ тобі стайні не заимоць, а золота зброя клинцїв не положить.* Раулі. II. 23. 4) Гвоздь, подковный гвоздь. Вх. Уг. 244. 5) Различнаго рода орнаменты, въ которые составною частью такъ или иначе входитъ треугольникъ или фигура на него похожая: въ размазвкѣ глиняной посуды—рядъ сегментовъ по краю тарелки. (Вас. 184), въ писанкахъ—рисунокъ изъ 24 треугольничковъ. (Кс. 1891. VI. 364), въ вышивкахъ: *овескові, реп'яшові клинці.* (Залубовск.) и пр.

Клінья, ня, с. соб. отъ влян. *Рубай, сину, яворину,—добре клинья буде,* Чуб. V. 883. *Розлетілися, як ліпове клинья.* Ном. № 1882. (Въ сорочцї з боків вишито клине. Шух. I. 153. Вас. 155.

Клино́к, нкѣ, м. Ум. отъ влян.—

Клинець 1, 3, Чуб. VII. 432. *Забивають з осики клинком.* Свиц, 160. *Канчук (висте) на клинку!* Гол. III. 310.

Клінтух, ха, м. Пыль.

Клинуватий, а, е. 1) Клинообразный.

2) Человѣкъ съ однимъ ядромъ. Черк. у. **Клинцюванія, ня, с.** Кливныши, забитые въ стѣну передъ обмазкой ея, глиновка. *Глина по стінахъ давно облупилась, стирало саме клинцюванія.* Г. Барн. 19.

Клинцювати, цюю, еш, м. 1) Забивать глинь. Харьк. г. 2) Набивать стѣну для обмазки глиной. Чуб. VII. 380.

Клинчастий, а, е. Кливовидный.

Клинчасті́—о вышивахъ въ Галицин. Kolb. I. 48.

Клинчик, ка, м. Ум. отъ влян.

Клинчу́к, кѣ, м.—**Клин 3.**

Клич, ча, м. Репутация. *То вже ж один козакъ доброго клича і лучшой руки один шостакъ розгадав.* Макс. (1849). 75.

Кліша, ши, об. Человѣкъ, на ходу задѣвающій ногою за ногу въ косточкахъ. Борз. у.

Клішавий, а, е. Косолапый. *Клишавий кінь.* НВолын. у.

Клішаво, нар. Косолапо. *Клишаво йде.* НВолын. у.

Клишоногий, а, е. Косолапый.

Клін, влобу, м.—**Кльон.** Желех.

Кліно, нар. Кланяны; покорно. *Просили деді і нені і я васещі прошу, бисте були ласкаві на короваї, корне покорно, клино покліно.* Kolb. I. 226.

Кліпавка, кя, ж. Вѣко глаза. Каменец. у. Вх. Пч. I. 14.

Кліпѣйка, кя, ж.—**Кліпавка.** Вх. Уг. 224.

Кліпати, паю, еш, м. Моргать, мигать, хлопать глазами. *Бувайте здорові, мої чорноброві! Кліпайте очима, коли ласка ваша.* Ном. № 11882. *Сидить та очима кліпає.* Левци. I. 496.

Кліпка, кя, ж.—**Кліпавка.** Угор.

Кліпкати, каю, еш, м.—**Кліпати:**

Кліпко́, кѣ, м. Мигающій глазами.

Клітка, кя, ж. 1) Клітка. *Лучче птици на судій гільці, ніж ся в золотій клітці.* Ном. № 1336. 2) Участокъ земли въ 6 десятивъ. Вас. 197. 3) Полоса въ рясункѣ плѣхти. Вас. 170. 4) *мн.* Родъ дѣтской вгры. Ин. 24. Ум. *Клітчока Посадили солово́ у новуоу клітчоку.* Чуб. V. 302.

Клітчастий, а, е. Клітчаста плѣхта—**Плѣхта в кліткахъ?** См. **Клітка 3.** О. 1861. XII. 112.

Кліть, ті ж. 1) Клітка. Та неволять нас у кліть, як тих бідних птахів. Нп. 2) = Юмора. Шух. I. 105. Узляла сестру по під силу, та веде в кліть. Федьк.

Клішня, ві, ж. 1) Клешня. Куди кінч з копитом, туди й рак з кайшею. Ном. 2) мн. Раздвоенная части війї. Черк. у.

Клішонігий, а, о. = Клишоногий. Паулятори клишоноі. Чуб. V. 1177.

Кліщ, щя, м. Насѣк. Клещь. Кліщі з дуба поспадали, головонокку покусали. Нп. Кліщ вічний. Овечій кліщ. Melophagus ovinus. Вх. Лем. 425.

Кліщяк, ка, м. Насѣк. Уховертка, Forticula. Вх. Пч. I. 6.

Кліщі, щів, мн. 1) Щипцы, клещи. Коли не коваль, то й кліщі не погань. Ном. 2) Деревянный овалъ у хомута. Вас. 159. Там такий кінч, що коліньями кліщі достас. 3) Клещи (у рака). Ум. Кліщико.

Кло, вла, с. 1) Ребро, грань, гребень предмета. Доги (=клевки) клои—боками ціально приставали до себе. Шух. I. 249. 2) Клыкъ (свиной). Болѣе употр. по мн. ч. мн. Желех. Вх. Лем. 425. 3) Ростокъ. Цибуля пушат кла. Вх. Лем. 425.

Клобук, ка, м. Клобукъ. Надія клобук, взяв патерицю. Шевч.

Клобучарь, ря, м. Войлочникъ. Желех.

Клобучаний, а, е. Войлочный. Желех.

Клобучі, мн. Валенки. Желех.

Клобучина, ни, ж. Войлокъ. Желех.

Клобучити, чу, чин, гл. Дѣлать войлокъ. Желех.

Клобак, ка, м. Клыкъ. У кнура клобаки які рострі.

Кловічка, ки, ж. 1) Деревянный колокольчикъ, вѣшаемый скоту на шею. Ковель. 2) Раст. Staphylea pinnata L. ЗЮЗО. I. 137. Кловічки. У гудульськихъ жєнщинъ: монисто, сдѣланное изъ нанязаннихъ круглыхъ зеренъ этого растєвія. Шух. I. 130.

Клогўша, ши, ж. Дощечка, обдѣланная въ видѣ дощкы, употребляемая при долѣ сома: отъ удара єю по водѣ получается звукъ, подобный кваканью лягушки, что приманываетъ сома. Браун. 30.

Клоніти, нію, няш, гл. 1) Клонять, наклонять. Клонити і в дощ, і в погоду зелені вти дододу. К. ЧР. Лежучи собі та й думаю, а сон мене так і клонить. МВ. I. 111. Ой сон, мати, ой сон, мати, сон капоночку клонить. Мет. 88. 2) Клоніти глову Кланяться. І не просяць, бо та-

кий невірний був немилосердний, що дурно й голову було клонити. МВ. I. 46.

Клонітися, ніюся, няшся, гл. Кланяться. На сідлечку козаченько низенько клоніться. Нп. Богу як молим, а всім єя клоним. Гол. Чи кому клоніться, чи кою прохати? Полт. г.

Клонітися, плюся, няшся, гл. Ссортиться. Вх. Лем. 425.

Клопіт, поту, м. Забота, хлопоты; безпокойство. Не мала баба клопоту, та хутила порося. Ном. № 10058. З клопоту юлова болить. Ном. № 10038. І хазяйка з неї добра, роботяща. Як дішила вона лїт, своїх, то я без клопоту хлїб їла. МВ. II. 19. От мені великий клопіт! А мнѣ какое дѣло? Ном. № 4987.

Клопітний, а, б. 1) Заботливый. Я їй довожу гарненько, беруся розсудливо... та шкода мого розуму клопітною. МВ. II. 131. 2) Безпокойный, хлопотувать, надоддливый (о человекѣ). Іван клопітний человек. 3) Хлопотливый, безпокойный (о дѣлѣ). Зареклися, що сами з роду-віку у таке клопітне не вберємось. МВ. III. 49.

Клопітно, нар. Безпокойно, хлопотно; хлопотливо.

Клопотя, тї, ж. = Клопіт. Гроші великі, але клопота. Камен. у. Ум. Клопоточка. Та проє дітей покинула, а четверте в сповиточку та на мою клопоточку. Чуб. V. 786.

Клопотати, почу, чеш, гл. 1) Безпоковть, утруждать, надодбать. Не тура стару клопотати: стара знає, кому дати. Ном. № 2711. Та чою тужжиш, та чою плачеш, головонокку клопочеш? Гол. I. 131. Ще не час юлітку молоденьку на господарстві клопотати,—нехай погуляє дівчиною. МВ. I. 35. Не клопчи мені голові. Не надоддай мнѣ! Не приставай ко мнѣ! 2) Озачиваться о чемъ. Клопочуть нянькою, так я й прийшла.

Клопотатися, чўся, чешся, гл. 1) Забортиться, хлопотать о чемъ. А що хазяйствечком будеш клопотатися, того не бійся. МВ. I. 36. Повеселїшала панночка, клопочеться своїм посагом. МВ. (О. 1862. III. 50). Усе мабутъ про یتьманство клопочеться, так от і зовав раду ще в Батурині. К. ЧР. 208. 2) Тревожиться, безпоковтяться. Збула добро, клопочуся, бідкаюся з ночі до ночі. МВ. II. 7. Уже і мати псчли примічати та клопотатися. МВ. I. 86. Вона потім клопочеться... де, де дідося? Г. Барв. 405. 3) Размышлять.

Про інші речі клопочеться він із старим Шрамом. К. ЧР. 135.

Клопотія, тії, ж. = Клопотя. Камен. у.

Клопотлівий, а, в. = Клопотлівий. А тим часом, як в одній хаті весела молодість пісень співає, в другій латі клопотлива старість раду радить. Левц. I. 175.

Клопотний, а, в. = Клопотний.

Клопотно, нар. = Клопотно.

Клопотяї, ні, ж. Клопоты. Не думалоци промівити Бога, перемішував слова молитви з хазяйською клопотнею. Левц. I. 246.

Клопотбча, ви, ж. Ум. оть елопота.

Клопотун, нй, м. Хлопотунь.

Клопотуха, хи, ж. Хлопотунья. Як та бідна зурка-клопотуха, що знайде зурятко да й те оддасть своїм курчаткам, так і я усе до останнього журана пороздавав своїм діткам. К. ЧР. 266.

Клопоти, клопю, тиш, г. = Колойти I. Мнж. 182.

Клохтіти, хчу, тиш, г. Сильно кепіть. Вх. Уг. 245.

Клочань, ва, м. Кустарь плетельщикъ сѣтей. Такъ називаються они въ Лохвицькомъ в смежныхъ уу., потому что закупають на оярестныхъ ярмаркахъ клочанну. Вас. 187.

Клочяка, ви, ж. Пряжа изъ пакли, охплюево, очесовъ. Вас. 187.

Клочуватий, а, в. Клоковатий, клоковатий. Почав чухати... довгу клокувату бороду. Мир. ХРВ. 239.

Клбчя, чя, с. Пакля, охплюв. Чоловік мій вдався вже ть то тучкий, як баті з клбчя. Левц. Пов. 336. У його в голві клбчя. Онъ глупъ. Мені паморки забито киями, а в вас мабудь ізроду в голві клбчя. К. ЧР. 283. Ум. Клбчично. У неї очіпок штопененький, тільки вже постарів, клбчячко видно. Ном. № 8454. Я думала, що нагавчка з клбчячка, а вона, проклята, з протичка. Чуб. V. 596.

Клоччаний, й, б. Изъ пакли.

Клуб, ба, м. 1) Клубокъ. Побачила відму, що клубом котилася, Кв. I. 182. Попід мостом трава ростом да й стелеться клубам. Грин. III. 75. 2) мн. Бедря (у скота). Рудч. Чп. 254.

Клубатий, а, в. Съ широкими бедрами. Клубата коняка.

Клубетувати, тую, еш, г. Сявваться, свертываться (о червѣ). Вх. Лем. 425. См. Клубачитися.

Клуббк, бкй, м. Клубокъ. По нитці

й клубка можна найти. Ном. № 7425. Ум. Клуббчон. Прийдеться ниточка до клубочка. Ном. № 4092. Мати Божя панчішкы плете, а вони перед нею золоті клубочки держать. ЗОЮР. I. 305.

Клубобатися, чуса, чешся, г. Клуббється. Дим почав клубобатися. Мир. Пов. I. 114. Вже нема, далеко, тільки ти слідом клубобеться. МВ. I. 47.

Клуббчоч, чеа, м. Ум. оть елубоч.

Клуббч, кй, м. Круглий, куполообразный навѣсь надъ гончарной печью. Вас. 180.

Клумакуватий, а, в. Толковий. Він чоловік клумакуватий—розкаже тобі, як, що і до-чого. Кіев. г.

Клўмля, лі, ж. Рыболовний снарядъ—сѣть, напаяленная на прутья, соединенные въ видѣ трехгранной призмы. Радом. у.

Клўнице, ща, с. Мѣсто, гдѣ стоить клуна. А на той час Антїн нїй із клўница вози. Г. Варв. 310.

Клўнок, нка, м. Польщшка; котомка; узелъ. Підсѣяток солони і клўнок тарани. Полт. г. Одчинила вона скриню, виймала Василей сорочки і вклїдала в клўнок. Левц. I. 37. Зоставив він їй клўнок з харчами. Стор. МПр. 28. Вийняв клўнок з просом. Подольск. и Харьк. г. Ум. Клўночок. І внучатам із клўночка гостиниці виймала. Шевч. 112. Вїїгала в двір коняка, вступили богомольці з клўночками. Левц. I. 38.

Клўнка, ви, ж. Ум. оть елўня.

Клўня, ні, ж. Рига, гумно, овинъ, житница. Мокрий апрїль, а сухий май, то буде в клўнях рай. Ном. № 446. Спогляньте на птаство небесне, що не сіють і не жнуть, а ні збирають у клўно. Єв. Мт. VI. 26. Ум. Клўнька. Побачила наших волків та клўньку повну бібжжя. Г. Варв. 258.

Клус, са, м. Рысь. Коні біжать клуса (клусом).

Клусувати, сую, еш, г. Гвать рысью. Клусуе коня. НВолы. у.

Кльоб, ба, м. Пучекъ связанныхъ послѣ очистки отъ кострики пеньки или льна. Шух. I. 147.

Кльок, (кй?), м. Сьогодні вродище ярмарку (=послѣдній день), сьогодні ж йому буде й кльок. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Кльова, ви, ж. = Кльочка. Копит тонче курку, від чого вона зносить покладки, стає кльовою, яка кльоче. Шух. I. 238.

Клюкати, вльочу, чиш, сл. = **Квокати**. См. **Клюка**, Шух. I. 238.

Клюбзати, заку, еш, сл. = **Цюкати**. Лубен. у.

Клюн, ну, м. Проклятіє. *То не оюнь наше, то лице Мотринє; то не искри силляються,— то її ключи й проклятии.* Мир. ХРВ. 34.

Клюф, фа, м. Кирка (съ клювомъ). Вх. Лем. 425.

Клюбчти, чу, чиш, сл. О тетеревъ: токовать. *Готур на веску клюбчт.* Вх. Зн. 25.

Ключка, ви, ж. = **Клюка**. Вх. Зн. 25.

Клюба, би, ж. 1) Выкопанное съ корнемъ дерево, которое возять на галлярах. Вх. Зн. 25. 2) Тиски. Вх. Зн. 25 Желех.

Клюбака, ки, ж. = **Ключ** 3. Вх. Уг. 245.

Клюбачитися, чуся, чвшся, сл. 1) Извиваться. *Сліпци* (=anguis fragilis, мѣдница) *клубачитися*. Вх. Зн. 26. 2) Взъерошиваться. Вх. Зн. 26.

Клюбак, ка, м. 1) Ключъ. Вх. Лем. 425. 2) Полуокруглое большое долото для выдѣлыванія древесныи внутри колоды. Вас. 151. 3) Поклеванный плодъ. *Огірки клюбаки*. Харьков. у.

Клюбаѣти, влюю, еш, одн. в. влюнути, ну, нем, сл. 1) Клевать, клюнуть. *Ідять шляхту, клюють очі.* Шевч. 174. *Списав спину, що й курці нїде клюнути.* Ном. № 4016. 2) Биться (о пульсѣ). *Вже жили не клюють.* Ном. № 8233.

Клюга, гй, ж. Металлическій наконечникъ копыя. *Чи не носить хто клюги в кишені?—Я ношу! У мене й ратица постругани...—І в мене клюга за халлявою...—Не зарзод, братиї, як пан із надбірними наскочить. Колоти їх пірано ще... Кете сюди, позасовуємо під сіно.—Люде достають із кишені і з-за халля клюги списовїї.*

Клюѣ-дерево, ва и влюѣ-дуб, ба. Дятель. ХС. VII. 419. Мирг. у. Слов. Д. Эварв.

I. Ключ! меж. 1) Выражаетъ клеваніе. Миж. 4. 2) = **Цюн**. *Сокиркою все клюк та клюк.* Грин. I. 225.

II. Ключ, ка, м. Родъ деревяннаго крюка, колышекъ или деревянный гвоздь, загнбающийся подъ прямымъ угломъ; употребляется при постройкахъ для прикрѣпленія жердей, на него запираются ворота и пр. Шух. I. 91, 87.

Клюба, ки, ж. 1) Палка съ крючкомъ, крюкъ. *Коли жиди Христа мучили,*

на роспятїю той рослинали, клюков за ребра їей розбивали. Гол. II. 235. 2) **Клюки робити** = **ключувати**. Вх. Уг. 245.

Клюбати, влю, еш, сл. 1) Клевать. *Якіл сів на дуба та й клюка.* Миж. 4. 2) Биться (о пульсѣ). *Вже жили не клюкають.* Ном. № 8233. 3) Выпивать, пьянствовать. *Клюкнули вже з ранку добре* К. ЧР.

Клюква, ви, ж. = **Ключина** 2. Вх. Зн. 26.

Клюпа, пи, ж. 1) Боекъ, пестъ въ ножной ступѣ, толчѣб. Шух. I. 161, 162. 2) Обыкновенная ступа, толчая. Шух. I. 104.

Клюпати, паю, еш, сл. 1) Стучать. Вх. Зн. 26. 2) = **Клюпати** 1. *Жонки клюпає дзюбом в дерево.* Вх. Зн. 26.

Клюпач, ча, м. Рычагъ, на которомъ ходитъ въ ножной ступѣ боекъ. Шух. I. 161.

Клюсаѣ, ка, м. Кривой ножъ, рѣзакъ. Вх. Зн. 26.

Клюска, вѣи, ж. Родъ кушанья: варенные кусочки тѣста съ творогомъ и масломъ. Хотин. у.

Клюхта, ти, ж. Папальная трубка (у трубочниковъ). Вас. 149.

Клюцак, ка, м. = **Клюсаѣ**. Вх. Зн. 26.

Ключ, ча, м. 1) Ключъ для запиранія и отпиранія замка—металлическій или деревянный. Kolb. I. 57. *Мати до церкви вихожає, срібними ключами хату замкає;* Нн. 2) Брусокъ, вдѣланный въ ось волишні (плуга), посредствомъ котораго къ волишні прикрѣпляется дышло. Чуб. VII. 399. 3) Шестъ съ крючкомъ для опусканія въ колодезь и вытягиванія ведра. *Чи це ж тая кричиченька і ключ і відор?* Чуб. V. 203.

4) Снарядъ для ношенія сѣна, то-же, что и цапар, но съ четырьмя наріжними—палками, придавливающими сѣно подъ рожномъ. Шух. I. 171. 5) У гудульскихъ пастиховъ въ полоинахъ: столбъ, къ которому прикрѣпленъ приборъ, подобный половинѣ ярма,—въ него запирается шель теленка, пока пастиухъ доить корову. Шух. I. 194. 6) Тупой стругъ, при помощи котораго мнугъ и растирають овчяну,—деревянный (Вас. 153) или желѣзный. Последній у гудулювъ состоитъ изъ слѣдующихъ частей: деревянная молідна (рукоятка), къ ней подъ угломъ прикрѣпленъ самый ключ, вмѣющій видъ плоскаго крюка, болѣе остраго съ наружнаго ребра, вістря (внутреннее, болѣе тупое, наз. тїле); отъ но-

лѣдми низъ идетъ желѣзныи прут, окаичивающийся ланцем (короткой цѣпью), имѣющимъ на концѣ стрѣме, въ которое работающій вкладываетъ ногу въ то время, когда правой рукой держитъ колѣдну, а лѣвую имѣетъ на кожѣ, лежащей подъ ключемъ. Шух. I. 253. 7) Стая птицъ, летящихъ другъ за другомъ, составляя фигуру, подобную острому углу, одна сторона котораго короче другой. *А журавлі летять собі додому ключами.* Шевч. *Гусей... цілий ключ.* Сим. 218. 8) Въ весеннихъ играхъ: рядъ дѣвусекъ, стоящихъ одна за другою и взявшихся за тали; также называется и одна весенняя игра. КС. 1887. VI. 483. Мил. 52. 9) Нѣсколько деревьевъ или хуторовъ, составляющихъ одну общину или одно имѣніе. 10) *Кипіти у ключ.* Кипѣть, волнуясь. *Ужс окріп у ключ кипить.* Г. Барв. 502. *Закипіли казани у ключ.* Рудч. Ск. II. 59. *Засичав окріп у печі, збігаючи ключемъ на черні.* Мир. ХРВ. 171. Ум. Ключенцо, ключик. *Золотій ключечки в коморі.* Нп. *Золотий ключик до кожнихъ дверей придасться.* Пом. № 7393.

Ключа, чи, ж. 1) Деревянный крюкъ. См. Ключа 2. Шух. I. 109. 2) Въ пѣснѣ: о Свирговскомъ, очевидно, кѣмъ-то испорченной поправками, неправильно употреблено вм. ключ—стая птицъ: *воронів ключа набігала.* См. Макс. (1834), 71. АД. I. 161.

Ключарь, ря, м. Ключникъ, ключарь. *Не було нікого коло неї, тільки старий недужий ключарь паневський сидів у хаті.* МВ.

Ключонько, ка, м. Ум. отъ ключа.

Ключочка, ки, ж. Ум. отъ ключа.

Ключик, ка, м. Ум. отъ ключа. 1) См. Ключ. 2) *м.* Раст. *Primula veris* Вх. Чч. I. 12.

Ключіна, ни, ж. 1) Жердь. *У нас так гарно коліску вішачуть: парубки ключича чотирі вкрубають, ужівками зв'язують та батой два, та на батой при'язують дошки та її годяться.* Г. Барв. 64. 2) Жердь, которой прикрѣпляется солома на крышѣ. *Ой заву, заву сизий голубочок, гди на ключичі.* Мет. 24.

Ключіння, ни, с. соб. Жерди, связанные по двѣ подъ угломъ и лежащія по обѣ стороны соломенной крыши. Могил. у.

Ключія, ці, ж. = Ключа 2.

Ключівий, ка, м. У кожениковъ: веревка на крюкъ, вбитомъ въ потолокъ, служащая для подвѣшанія кожи. Шух. I. 253.

Ключка, ки, ж. 1) Крюкъ. 2) Дере-

вянный крюкъ, употребляемый для подвѣшанія чего-либо, напр., дѣтской люльки, ведра (двѣ ключи висятъ на переклахъ на каждомъ концѣ коромысла) и пр. Чуб. VII. 384. Гол. Од. 61. 3) Деревянный крюкъ въ видѣ остраго угла, съ длинной рукоятію, употребляемый для вытаскиванія чего-либо, напр. *ключкою смичуть сію з стою;* а рыболовъ галицкаго Покутя ключкою вытаскиваютъ изъ воды поставленные для ловли рыбы вентері, верші. Kolb. I. 73. 4) = Кило 4. *На ключку починила рушник.* Константиногр. у. 5) Крючекъ для вязанія рукавицъ изъ шерсти. Гол. Од. 69. 6) Крючекъ для протягиванія нитей сквозь начинія и блят (у ткачей). Константиногр. у. 7) Родъ деревяннаго крючка у колесника, которымъ прихватывается ступица съ одной стороны и сверху, когда въ ней пробиваютъ отверстия для спицъ. Сумск. у. 8) Угребенщикъ: деревянный крючекъ съ подвизанною веревочкою подюшкою или педалью для прижиманія палки съ парѣзками, придерживающей при работѣ пластинку рога. Вас. 164. 9) Петля, образованная питкою, спуркомъ, веревкой. Шух. I. 151. Гол. Од. 21, 23. 10) Ростокъ. Ключи пускати. Проростати (о сѣмени). 11) Перелосно. Хитрость, зацѣпка; придирка. Каменец. у. Желех. Ключи собі шукати. Искать предлога. Ключну занінути. Намекнуть. 12) Родъ дѣтской игры. Ном. № 12577. Ум. Ключечка.

Ключувати, кую, еш, и. 1) О зацѣ: метать петли, умышленно запутывать дорогу, убѣгая, чтобы сбить гонящихся за звѣремъ собакъ. Желех. 2) Дѣлать увертки, увертываться. Желех.

Ключичи, ка, м. Ключникъ.

Ключиця, ці, ж. Ключиця.

Ключувати, чую, еш, и. У овчинниковъ и кожениковъ: мять кожу при помощи ключа. См. Ключ 6. Шух. I. 254.

Ключник, ка, м. 1) = Ключник. *Правда, добродію мій любий, каже старий ключник.* К. ЧР. 6. *Лях-Бутурлак ключник галерський.* АД. I. 210. 2) Въ цехѣ: помощникъ цехмистра. 3) Въ рыболовной артели: хранитель одного изъ двухъ ключей отъ денежнаго сундука (на Азовскомъ морѣ).

Ключиця, ці, м. = Ключиця. *Ракша—ключиця од вирію.* Ном. № 14029. *У нас невістка не робітниця, нашому добру не*

кубішня, і нашим коморам не клошниця. Чуб.

Кляк, ка, м. 1) Заломъ на деревѣ, камышъ, стебляхъ хлѣба, дѣлаемый обыкновенно съ цѣлью обозначить нужное; зарубка на деревѣ съ той-же цѣлью. 2) Межевой знакъ, состоящій въ обозначенномъ тѣмъ-либо (обыкновенно—зарубами, а иногда просто заломомъ) деревѣ или граничномъ столбѣ. К. ЧР. 424. *Оборе плутом, обмесе котцями, ровом обкотае, або оуяничить кляками (землю)* К. ЧР. 199. 3) Во вѣшнемъ колесѣ подяной мельницы каждый изъ двухъ деревянныхъ круговъ, ограничивающихъ колесо и связывающихъ лопасти. Черниг. у. 4) Ледяная сосулька. 5) Родъ дѣтской игры. Ив. 22.

Клякати, кяю, еш, с. в. клякнути, кну, неш, м. Становиться, стать на колѣни. *Ой як дѣточ ся уяляло, на коліни пред ним клякло.* Гол. I. 237. *Клякни, клякни, жено моя, буде стянга ловка твоя.* Гол. I. 372.

Кляковій, а, б. Кляковѣ дерево. Дерево, отмѣченное знакомъ для обозначенія мѣста межи. См. Клян, клячити. Левч. 48.

Клямати, маю, еш, м. 1) Стучать щекотлой. 2) Чавкать. *Клямаеш як свиня.* НВолын. у.

Клямба, би, ж.—Клямбра 2. Угор.

Клямбра, ри, ж. 1) Родъ скрѣпы или деревянныхъ тисковъ, употребляющихся для удержанія вмѣстѣ сколачиваемыхъ досокъ. *Перш треба у клямбри взяти, а потім вже шпуні замяти.* Подольск. г. 2) Скоба, скрѣпа желѣзная. Угор.

Клямка, ки, ж. Щекотда. *Камі чує,—хлосъ лапає біля клямки; відчинив двері.* Стор. Клямка запала. Дѣло кончено, поздно ужъ. Ном. № 1840, 1841. Ум. Клямочна. *Вона зпраз притягне залізу клямочку з віздочком.* Ком. II. 67.

Клямра, ри, ж.—Клямбра 1. Шух. 1. 88.

Кляння, ня, с. Брань. Вх. Лем. 425.

Клянути, ну, неш, м. Хлынуть. *А кров так і клянула з його.* Звенигор. у. Слов. Д. Эварн. См. Хланути.

Кляпа, пи, ж. Старая корова. Вх. Лем. 425.

Кляскати, кяю, еш, одн. в. кляснути, сну, неш, м. 1) Хлопать, хлопнуть. *Біс перістий свиснує, кляснує.* Гул.-Арт. (О. 1861. III. 106). 2)—языкомъ. Щелкать, щелкнуть языкомъ. Вх. Лем. 425.

Клясті, влянү (кленү), вѣш, м. 1) Проклянуть. *Не співає чорноброва, кляне свою долю.* Шевч. 69. *Любите ворогъ вашихъ, благословляйте, хто клене васъ.* Ев. М. V. 44. 2) Поносить, ругать. *Хоч і діжу з тістом оддай, то ще буде клясти, що важко нести.* Ном. № 4831.

Клятий, а, е. 1) Проклятый. *Нехай кляті бенкетують.* Шевч. 53. *Жидюга... лічить гроші коло ліжка, клятий.* Шевч. 135. 2) Переносно: упорный, упрямый.

Клятгá, тá, с. Проклятіе. *Ой задай про мене, здіму кляття з мене, їрмице сивенькая.* Гатц.

Клятьба, бá, ж. 1) Проклятіе. *Слухайте, панове-молоді, як то жіночка клятьба дурно йде.* ЗОЮР. I. 217. 2) Заклятіе. *Як німа клятьба, то візьмеш скарб, а то, кажуть, ні.* Канев. у.

Кляч, чá, м. Каждая изъ двухъ палокъ на концахъ рыболовной сѣти (гонишнихъ сѣти), некогда; къ ялячъ привязанъ канатъ, за который вытягивается сѣть. Браун. 12. *Біля кляча на сподах камінь, щоб сторч кляч ішов.* Азовск. побережье.

Клячати, чү, чийш, м. 1) Стоять на колѣняхъ. 2) Дѣлать родъ плетня въ лѣсу, подрубивъ тонкія деревья, наклонивъ и перепутавъ ихъ между собою. Чигир. у.

Клячати, чу, чийш, м. 1) Заламывать стебли растений для обозначенія чего-либо; вообще дѣлать яляч (см. Клян 1 и 2). *Клячить комхи: озвятивши в оберемок стоячого на пні комхишу і стиснувши його кріпко руками, переломають: комхи... покаже признаку.* О. 1862. II. Кух. 65.

Кляч(ш)ній, кá, м.—Кляч. Вас. 186.

Кляштор, ра, м. Католическій монастырь. *Будувать кляштори і костюли.* Стор. МПр. 45.

Кметія, ні, ж.—Кметиця. *В рям'я б одяглася я, наче та кметія.* Щог. Вор. 36.

Кметіти, кметічу, тіш, м. Сметать, понимать; замѣчать, примѣчать. *Уже дитина кметить.* НВолын. у.

Кметія, ці, ж. Крестьянка, жена крестьянина. *Коб ми Бог дав такі косомки, годна ж бим бути за кмітським сином, за кмітським сином кметицьово бути.* Гол. IV. 77.

Кметлівий, а, е. Понятливый.

Кметювкий, а, е. Крестьянскій, принадлежащій кметеві. *За кмітським сином кметицьово бути.* Гол. IV. 77.

Кметувати, тую, еш, м. Думать, раздумывать. *Так чоловік кметував, поглядаючи.* Св. Л. 160.

Кметь, тд, м. 1) Крестьянинъ, хлѣбопашецъ. *Два кмети, пан третій.* Ном. № 1175. 2) Смѣтливый человекъ, находчивый, хитрецъ. Подольск. г.

Кмитѣти, кмитливий, кмитувати.—**Кметити, кметливий, кметувати.** *Кмитливий хлопець, то й швидко навчиться.* Канев. у.

Кнап, па, м. Твачъ. Вх. Лем. 425.

Книга, гд, ж. 1) Книга. *Листочки нише, книги читае.* Чуб. III. 306. *Ой то б моѣ слова списав у книгу.* К. Юв. 42. 2) Томъ, часть сочиненія. 3) Чайка (птица). Волын. г. Ум. Нѣмечна, нѣмичка. *Зроблю маленку книжечку.* Шевч. 376. *Письменному—книжка в руки.* Ном. № 6016. *Троянське плем'я все засѣло коло книжок та аж потило ї по латинському цуло.* Котл. Ен. IV. 21.

Книгарня, ні, ж. Книжный магазинъ.

Книгарський, а, е. Книгопродавческий.

Книгарь, рд, м. Книжный торговецъ, книгопродавецъ. *За полѣчку ш. п. Кожанчикова, що не тѣмки яко книляръ, але яко правдивий... приятель покійниківъ прийнявся за сю справу, друкується тепер усе.* Передмова до Кобз. Шевч. 1867.

Книгогрѣв, за, м. Презрительно: книжникъ, вѣчно вознищійся съ книгами. *Ти написав томів їз сотню, книгогрѣе.* К. Дз. 52.

Книгозбір, збору, м. Библиотека. В книгозборі батька Тараса. Ном. II.

Книжочка, кж, ж. Ум. отъ кнѣга.

Книжка, кж, ж. Ум. отъ кнѣга.

Книжковий, а, е. Книжный. *Залюбовський прислав власного збору приказки: 127 книжкових і 585 записаних в Катеринославщині.* Ном. I.

Книжник, кж, м. Книжникъ, любитель книгъ; большой грамотей. *Одво взъ пожелавий на брестивахъ новорожденному: Щоб був великий книжник!* Мвл. 27. 3 мене не великий книжник. О. 1862, VIII. 9.

Книжницьвий, а, е. Книжничий. *Тепер займаймо книжницьку юлоту (бурсаків), що встала з Брацтва в личаках.* К. ПС. 69.

Книжній, я, е. Книжный. *Вибачайте, люде добрі, що козацьку славу так навманя розказую без книжньої праги.* Шевч. 206.

Книц, па, м. 1)—Гниц. 2) Неотеса, музика. *Там ходило два: подицється—книц, а як загра! Лебед. у.*

Книпець, пца, м.—Гнипець.

Книш, ша, м. 1) Родъ хлѣба съ заво-

роченымъ внутрь краямъ и смазаннаго свинымъ саломъ или конопянымъ масломъ. Чуб. VII. 444. *Повна пѣч паланиць, посередині книш.* Ном. У гудуловъ въ книш кладется смѣсь изъ варенаго картофеля, овечяго сыру, смѣшаннаго съ петрушкою, чеснокомъ и пр., а сверху масло или солонина. Шух. I. 143. 2) Пренебрежительное прозвище священниковъ и дячковъ. 3) Камковый верхъ мѣховой шапки галицкаго мѣщанина, выдающійся надъ опушкою въ формѣ книшѣ. Гол. Од. 18. 4) мн. Родъ вышивокъ на рубахъ. Чуб. VII. 427. Ум. Книшник.

Кнірос, са, м. Кабаній самецъ, не кладенный. Шух. I. 212.

Кнур, рд, м. Воробъ. *Кнур у берлозі.* К. ЧР. 372.

Кнуроватий, а, е. Похожий на борова.

Кнуровіна, ни, ж. Мясо борова.

Кнурачий, а, е. Принадлежащій, свойственный борову. *Волося жорстке, як кнуряча щетина.* Стор МПр. 129.

Кнюх, ха, м. Увалень, неповоротливый человекъ.

Кнюхатий, а, е. Брухастый. Борз. у.

Княгінючка, кж и княгінька, кж, ж. Ум. отъ княгіня.

Княгиня, ні, ж. 1) Княгиня, жена князя. *У його жінка княгиня, з Волині ляхка.* К. ЧР. 46. 2) Новобрачная. *Ой вижди, мати, оляди, що тобі болре привезли: привезли скриню ї перину ї молодую княгиню.* Нп. *Нї, молода княгине, не підуй до тебе на весілля.* МВ. I. 42. 3) Родъ весеняго хоровода съ пѣснями. Грив. III. 114. Ум. *Княгінечка, нягінька, княгіня.* *Засватав собі княгінечку.* Нп. *Жінка княгинька, а хата неметена.* Ном. № 9118. *Ляворіві сїни, тесові стїлї, а на них стїльмяхъ красна княжеска.* АД. I. 45.

Княгіня, ни, ж. Въмѣсто общераспространеннаго князїзна встрѣчено у Стороженка: *Ольгера Гедеминовича, народженого од тверської княгини Ульяни.* Стор. МПр. 62.

Княгіня, нѣти, с.—**Княжѣ.** *А в танці ходитъ княгиня Иванко, на юловойці сокола носить, в правой ручейці кончикъ волить.* АД. I. 36.

Княжѣ(я), жѣ(я)ти, с. Молодой князь; сынъ князя. *То в тій галері Алхан-паша, трапезонське княжѣ.* АД. I. 208. *В ридвані сидів князь із княжам.* К. ЧР. 212.

Княжевський, а, е. Княжескій. *Кня-*

жеськї челядинци вешались по містечках, селях і хуторах. Стор. МПр. 65.

Княжйка, вк, ж. Ум. отъ княгїня.

Княженецький, а, о. Княжескій. Княжесецькі замки. К. ЧР. 220.

Княженіцтво, ва, с. Достинство князя. К. ЦН. 280.

Княжество, ва, с. Княжество. Було в якомусь княжестві три княжесцькі дочки. Рудч. Ск. П. 89.

Княжцький, а, о. 1) = **Княженецький.** Було в якомусь княжестві три княжесцькі дочки. Рудч. Ск. П. 89. 2) Относящійся къ новобрачннмъ. Вже й короваї спекли, княжесцький калач на столі. О. 1862. VIII. 24.

Княжїй, а, о. Княжескій. Лютун год в Україні, лютує в княжому селі, скирти вже княжї почили. Шевч. 332.

Княжїти, жу, жїш, г. 1) Княжить. 2) Быть женихомъ или невѣстою. Буду ж бо я в суботу княжити, будуть мені бояри служити. Рк. Макс. Устань, Марусенько, не княжи, відсунь квартирочку, погляди, чи всі бояри на дворі. Рк. Макс.

Княжнї, нї, ж. Княжна. І княжнї своїй маленькій сорочечки шила. Шевч. 328.

Князие, ка, м. Ум. отъ князь.

Князів, зева, зеве. Приналежащїй князю. Князева перва жїнка. Рудч. Ск. П. 93.

Князївна, ни, ж. Княжна. Кирило, вбвнм змїя, визволив князївну і оддав князю. ЗЮОР. П. 30. Чи воно яка князївна, чи королювна? Рудч. Ск. П. 46.

Князївство, ва, с. Княжество.

Князївський, а, о. = **Княженецький.** Ми роду князївського. Мил. 96.

Князь, зя, м. 1) Князь (государь или особа княжескаго титула). Тодї то у городї Лебеднї царї і князі великим всі дивом дивували. Макс. Стерегись вони, прохойдючи побїля замку князя Вишневецкого. Стор. МПр. 61. 2) Новобрачнїй, женихъ. Слухайте, бояре, що князь бреше. Ном. № 12778 Молодїі князя зараз будуть (=молодий з молодю). МУЕ. III. 128. Ум. Князин, князїбн. Мїй орлику, мїй князїку! Г. Барв. 495. На білому островї живе собі... якийсь князюк. Рудч. Ск. П. 93. Ув. Князїюна. К. ЦН. 223.

Князькїй, а, б. 1) = **Княжесцький** 1. Обернемо в глїви князїкї черноти. К. ЦН. 241. 2) = **Княжесцький** 2. Підходити під

князькїй вїнець. Вїнчаться. Щоб ти під князькїй вїнець не підїшла! Желаяю тебѣ остаться въ дѣвкахъ! К. ЦН. 201.

Князьок, зькѣ, м. Ум. отъ князь.

Князьство, ва, с. = **Княжество.**

Князьскїй, а, б. = **Князькїй.** Всякому розкаже, що вона князьська дочки. МВ. П. 32.

Князьовання, нн, с. Княженіє.

Князьовати, зїюу, еш, г. 1) Княжить, быть княземъ. Але то це за Батия, як князьовали колись князі. Васильск. у. Не перестане, мабуть, князь... князьовати. К. Бай. 39.

Князьюка, вк, м. Ув. отъ князь.

Ко. Неотдѣлимая частица, употребляющаяся при повелит. наклоненїи, подобная русскому ка. Ходи-ко, дай-ко! Вх. Зн. 26.

Коб в Кобї, сз. 1) Если-бы, когда-бы. Коб хлїб та одежа, то їв би лежа. Ном. Ой коби я зозуленька, щоб я крильця мала, я ж би туо Україну круюм облітала Чуб. V. 5. 2) Какъ. Сухий марешь, мохриї май,—буде жито коби ай. Ном. № 446. 3) Какъ-бы. Пливє човен... коби не стїгнувся. Гол. III. 299. 4) Пусть, лишь-бы. Лейнї, коби здоровї, не конче і жсуряться про це. Федьк. Коби зуби, то хлїб будє. Посл.

Коба, бн, ж. 1) Капюшонъ въ верхней одеждѣ (в опанчї, кобеняку). Мирг. у. Слов. Д. Эвар. Здоровї! привїтався він, скидалочи разом з кобою і шапку. Мир. Пов. I. 115. 2) Рыба: *Golio fluviatilis*. Вх. Лем. 425.

Коббля, лї, ж. 1) Корзина. Вх. Зн. 26. Постає, мати, кобеля, де я мала постелю. Гол. 2) Сумка, котомка. Набирають калачів-гуочок в кобелї (торбинки) скїльки спроможуть. О. 1862. IV. 30. 3) Рыболовнїй снарядъ, похожий на сан. Чвгирн. у.

Кобенїти, нїю, нїш, г. Ругать; поносить. Кричав буцїм то завїжений і кобення народ хресцнїй, як водиться в шинках у нас. Котл. Ен.

Кобень, нн, м. Капюшонъ у бурки. Надїв даху... зїду кобень так і ругє. ЗЮОР. I. 175.

Кобеняк, ка, м. Суконнаа длиннаа верхняа одежа сь капюшономъ. Чуб. VII. 422. Чоловїк в чорнолму кобеняку і татарськїй кумї. Стор. МПр. 107. Підїзжав якийсь чоловїк до курїня,—кобеняком

на'яся, у простій одежині Рудч. Ск. II. 206.

Кобёр, бра́, м. Коверъ. Левч. 58. Ум. Кобёрець. *Постеля ю коберецъ.* Нп.

Кобець, бця, м.—Кібець. *Страпопу да грѣ драги, бо він за курами тягне—кобия б'є Чуб. I. 60.*

Кобза, ви, ж. 1) Струнный музыкальный инструментъ. *Сидить на могилі козак старесенский, у кобзу грає-вираває, голосно співає.* Мет. 443. *Він усюди вештается та на кобізі.* Шевч. 7. *На речах—як на кобізі.* Ном. № 2989. 2) Рыболовный снарядъ изъ тонкихъ прутьевъ. Сим. 148. Ум. Кобзоньна, кбзочна. *В кобзоньку грає, шрно співає.* Грин. III. 21.

Кобзарів, рѣва, вє. Принадлежащій кобзарю. *Шанували пам'ять кобзареву.* О. 1861. III. 25.

Кобзарство, ва, с. соб. Кобзари. К. Кр. 112.

Кобзарь, рѣ, м. 1) Пѣвецъ, акомпанирующий себя на кобзѣ. *Кобзарі швендяють поміж людьми, грають на кобзах, на бандурах да співають усяких пісень.* К. ЧР. 259. *І про неї добрим людям кобзарі співають.* Шевч. 2) Поэтъ. *Кобзарю! не дивись ні на хвалу темноти, ні на письменницьку оуду за пісні.* Куліш.

Кобзарьський, а, е. Принадлежащій кобзарю.

Кобзарювання, ня, с. Бытїе кобзарѣмъ. Желех.

Кобзарювати, рѣю, еш, м. Быть кобзарѣмъ. Желех.

Кобзіна, ни, ж.—Кобза. *Узяв кобзину в руки та й зачав співати.* Федьк. Поез. I. 4. *Ой далеко чути козака Ворла, що іде з кобзиною.* Гол. I. 272.

Кбзоньна, ки, ж. Ув. отъ кбза.

Кобзура, ри, ж. Ум. отъ кбза. *Глянь, Орфїю, глянь із неба, дай кобзури мні своєї.* Котл. Ен.

Кобі. См. Коб.

Кобїла, ли, ж. 1) Кобыла. *Норовисти як кобила.* Ном. № 2672. *Старій кобилі не брикатся, сивій бабі не цілується.* Ном. № 8888. 2) Скамья на высокихъ ножкахъ, употребляемая при мазаньѣ стѣнъ и потолковъ. 3) Скамья или подмостки, на которыхъ наказываютъ внутами преступниковъ. 4) Бревно, на которомъ вожевники развѣшиваютъ кожу для выработки и для сушки. Вас. 157. 5) У горшечниковъ: круглый или кубической комъ глины, вѣсомъ отъ 8 до 30 пудовъ, составленный изъ слѣплен-

ныхъ вмѣстѣ отдѣльныхъ шаровъ мокрой глины. Вас. 178. 6) Название шестерни трещъ при игрѣ въ цыгана. КС. 1887. VI. 466. Ум. Кобїлна.

Кобїлина, ни, ж. Ковына, кобылье мясо. *Ікаково-ікаково, де була?—У Київї.—Що їла?—Кобїлину.—Де діла?—Покинула.* Ном. № 13390.

Кобїлинець, нця, м. Ковскій пометъ. Вх. Уг. 245.

Кобїліця, ці, ж. 1) Кобыла. *Він наляся в сї... три кобиліци пасти.* Рудч. Ск. I. 87. 2) Козлы, подпорки, подмостки. 3) Столбикъ на дорожкахъ и мостигахъ съ вертящимся крестомъ. 4) Отрубокъ дерева, на который натагивается кожа для очистки отъ мездры. Сумск. у. 5) Часть вѣтряной мельницы: балка, въ которую упирается веретено шестерни верхнихъ концомъ. Есть еще и кобиліця нижня. (Залобовск.). 6) мн. Перила. Лохвиц. и Гадяч. у. 7) Насѣк.: родъ полевыхъ кузнечиковъ. Шух. I. 23.

Кобїлка, ки, ж. 1) Ум. отъ кобїла. *Тарадайка торчокє, кобила бити не хоче.* Ном. № 11439. 2) У гребенщиковъ: инструментъ для нарѣзки зубьевъ гребня. Вас. 164. 3) Ручка весла (гребки), перпендикулярная, къ лопатї (на днѣпровскихъ лодкахъ, дубахъ). Мнж. 179. 4) Часть лїна, употребляемаго шерстобитами. См. Луи. Черниг. у. 5) Подставка для струнъ у скрипки, бандуры. КС. 1882. VIII. 282. 6) Грудная кость у птицъ (sisada). 7) Палка, употребляемая въ дѣтскихъ играхъ дїдїм і матїна. Ив. 25, 29. 8) Часть начинїя. См. Начинїя 3. Шух. I. 256. МУЕ. III. 18. 9) Насѣк. Arthropoda. Вх. Пч. I. 5.

Кобїльба, хи, ж.—Кобиларка. Вх. Лем. 425.

Кобилїчина, ни, ж. Плоховатая кобыла.

Кобїлї, лїти, с. Лошенокъ женскаго пола. Вх. Лем. 425.

Кобїлїнка, ки, ж. 1)—Кобиларка. Вх. Уг. 245. 2)—Кобилинець. Вх. Лем. 426.

Кобїларка, ки, ж. Порода большихъ круглыхъ сливъ. Вх. Лем. 426.

Кобїлячий, а, е. Кобылій. *Вештаюсь, як кобилляча голова. Кобилляча голова дурнїша за курячу.* Ном. № 10234.

Кобло, ла, с. Кусть камыша, возвышающійся надъ окружающимъ; обыкновенно это кусокъ оторваннаго во время половодья, плывучаго камыша, гдѣ нбуду снѣго на остановившагося. Днѣстръ.

Ковадло, ла, с. Наковальня. Вас. 148. *Вміз між молот і ковадло.* Ном. № 1817. *Казав, положили їх на ковадло і ну дуги молотами.* Чуб. I. 155.

Ковадло, да, с. Молотъ для передвиженія шпаль. Борз. у.

Коваленко, ва, м. Сынъ кузнеца. *Ой нікто же так не заправ, як той коваленко.* Чуб. Иногда—просто кузнецъ. *Ой де ж тії коваленки живуть, що хороші черевички купуть?* Чуб.

Коваленька, би, ж. Маленькая наковальня для отбивки досъ, имѣющая видъ четырехугольной пирамиды, вершина которой обращена внизъ и вставлена въ деревянную подставку. Константиногр. у.

Ковалик, ка, м. Ум. отъ коваль.

Ковалисько, ва, м. Ув. отъ коваль. *У коваля того був старий батько... От ковалисько посилає... по свого батька.* Чуб. I. 155.

Ковалиха, хи, ж. Жена кузнеца. *Аби коваль та ковалиха,—а того буде лиха.* Ном. № 5426.

Ковалів, лева, ве. Принадлежащій кузнецу. *Пройжджаючи мимо ковалеву хату, Шрам одрізнув.* К. ЧР. 203. **Ковалєва горілка.** Название водки, которую пьютъ на крестинахъ. Мвл. 24. См. Коваль 3.

Ковалівна, ни, ж. Дочь кузнеца. *Оце ж тобі, ковалівно,... опіночне обімання.* Нп.

Коваль, лѣ, м. 1) Кузнецъ. *У кузні коваль, забувши про залізо в горні, балакає з хуторянами про чорну раду.* К. ЧР. *Коваль коня кув, а жаба і собі ногу дає.* Ном. № 2548. 2) Холодный коваль. Слесарь. *Жінка старою холодною ковалю.* Стор. МПр. 155. 3) Название отца новорожденного (на крестинахъ). Мил. 24. 4) Название плохого въ ходу вола. КС. 1898. VII. 46. 5) Насѣк. шелкунъ, Elater. Вх. Пч. I. 6. 6) = Новаля. Вх. Уг. 245. 7) Насѣк.: тараканъ. Вх. Уг. 245. 8) Кусокъ сала, даваемый лучшему гонщяку берлинъ и плотовъ. *Він добре жене—коваль дістане.* Любечъ. Ум. **Коваліни, ковальчии.** Новаляни в паністарій кують. Страшно. Ном. № 13650.

Ковальний, а, е. Для ковки употребляющійся (о молотѣ) Вас. 148.

Ковальня, ні, ж. Кузница. Левч. 63. КС. 1889. V.—VI, прилож. 75.

Ковальство, ва, с. Кузнечество, кузнечное ремесло. *Батько знов його вибиа і, оддав ковальства вчитись.* Рудч. Ск.

Ковальський, а, е. Кузнечный. Роз-

дусь, як ковальський міх. Ном. № 3377. *Сопе, наче ковальський міх.* Левч. Пов. 346.

Ковальчик, ва, м. 1) Ум. отъ коваль. 2) Птица: пшуха, *Certhia familiaris.* Вх. Лем. 480.

Ковальчук, ка, м. = Коваленко 1. 2) Ученикъ кузнеца.

Ковалювати, люблю; еш, л. Заниматься кузнечнымъ мастерствомъ. (Цигани) ковалюють та кіньми мінжують. Стор. МПр. 170.

Коваліє, ка, м. Навозный, лошадиный жукъ. *Geotrupus stercorarius.* Вх. Уг. 245.

Кованій, а, е. 1) Подкованный. *Ой стукнули ковані коні на дворі.* О. 1862. IV. 31. *Ся на обідві кована.* Этой не проведешъ. Ном. 2) Окованный. *Ой де ж твої, Печаянку, ковані вози?* Макс. *Старосвітська скриня на колищатах, кована залізом вся.* Левч. I. 193. 3) Мощеный. *Як пойдете у місто, то шукайте кованої вулиці; вона тільки одна там і є.* Звенигор. у. 4) Чекаенный. *Достав мальовану ташо, сріблом ковану.* К. ЧР. 42. 5) Съ измѣненнымъ удареніемъ: кованій. Пятнистый (о масти свиней). *Кабана будуть смалять... и смалять кованого или білого.* Снм. 142. *Від мого кованого кабанця не втече ні один заць.* О. 1862. II. 25.

Кованка, би, ж. Кованье. *Кованка коной одна що стоить.*

Ковання, ня, с. = Кування.

Ковати, кую, їм, л. = Кувати.

Ковач, ча, м. = Коваль. Вх. Зн. 26.

Ковбан, на, м. 1) = Ковбиця 2. Желез. 2) Короткій толстый обрубокъ дерева, употребляющійся вмѣсто табурета. Вх. Зн. 26.

Ковбанитися, нюся, нишся, л. Валиться въ грязь. *Ковбаняться свині в ґрязюці.* Харьк. у.

Ковбанька, би, ж. Ум. отъ кованія.

Ковбаніюга, ги, ж. Ув. отъ кованія.

Ковбаня, ні, ж. Котловина или глубокая яма, наполненная водой. Вас. 200, 207. *Не шукай моря,—і в ковані втопшся.* Чуб. I. 294. 2) Яма въ рѣбѣ, морѣ. Ум. **Ковбаньна.** Ув. **Ковбаніюга.** Він зпромадив усі води у моря великі і на дні їх кованюци поховав навіки. К. Псалт. 74.

Ковбаса, сѣ, ж. Колбаса. *Як би ковбасі да крила, то вже б луччої птиці й на світі не було.* Ном. Ум. **Ковбасна.** *Кожний свищій по ковбасці.* Ном. № 3528.

Ковбаситися, *шуся, сишся, м.* Водитися въ грязь.

Ковбаска, *ж.* Ум. отъ ковбасъ.

Ковбасный, *а, в.* Колбасный. *Ковбасні кишки.*

Ковбасникъ, *ка, м.* Колбасникъ.

Ковбасница, *ці, ж.* 1) Колбасница. 2) = Ковбасяна. Вх. Лем. 426.

Ковбасня, *ні, ж.* 1) Колбасная лавка.

2) Мѣсто, гдѣ дѣлаютъ колбасы.

Ковбасяникъ, *ка, м.* = Ковбасникъ. Вх. Зн. 26.

Ковбасянка, *ки, ж.* Кишка для колбасъ.

Ковбѣтка, *ки, ж.* Кусокъ. *Дали ковбѣтку свинини, що була в борщі.* Алв. 50. *Чоловик кабана смалив, ципан і нарипався: дай та і дай йому м'яса. Той дав йому ковбѣтку.* Ном. № 938.

Ковбах, *ка, м.* = Кухах.

Ковбѣрь, *рѣ, м.* Мѣсто на рѣкѣ глукое, съ такой водой. Шух. I. 6.

Ковбица, *ці, ж.* Печь, переднее отверстие печи. Желех. *Шанувалими ковбиці, лавиці, кошубу, помело, пікну лопату, ступу і перестрѣя і вас, яко гречних.* (Знахарскій приговоръ). Ном. № 8372. 2) Чурбанъ, на которомъ рубятъ дрова. Вх. Зн. 26.

Ковбок, *бка, м.* Болѣе толстая часть дерева, уже отрѣзанная отъ вершины. Шух. I. 88. 177. Ум. Ковбочи. Вх. Зн. 26.

Ковбо́та, *тя, ж.* Яма въ болотѣ, рѣкѣ. См. Ковба́ня. Сим. 145.

Ковбу́р, *ра, м.* 1) Яма въ водѣ, выбитая паденіемъ послѣдней. *Під першим ускоком був ковбур, єго вибила вода.* Шух. I. 316. 2) = Ковба́ня. Желех.

Ковбчиз, *ка, м.* Ум. отъ ко́вбачи.

Ковга́н, *ня, м.* 1) Кусокъ льда или облетаго водой и замороженного нѣзнанъ, на которомъ дѣти катаются съ горы. 2) Набѣгъ. Мнж. 89. Харьк. г.

Ковганка, *ки, ж.* 1) Деревянная ступка для толченія сала. *Ковганка салу перемодичля.* Ном. № 10297. *Сала... чорт-ма в ковганці.* К. МБ. III. 241. 2) = Ковганъ I. КС. 1887. VI. 482.

Ковдба́, *би, ж.* Озерцо.

Ковдвѣбина, *ни, ж.* = Колодовбина. Левч.

Ковдра, *ри и ковдря, рі, ж.* Одѣяло. Котл. Ен. Слов. Г. Барв. 363. Въ крестьянскомъ быту очень плотное рядно, служащее одѣяломъ или подстилкой вмѣсто тюфяка. Вас. 168.

Ковѣр, *врѣ, м.* 1) Коверъ. Вас. 171.

Од свата до свата доріжка услата шитими коврами. МУЕ. III. 102: 2) Одѣяло. Мил. 162. Ум. Ковѣрець. *На віз посадила та коверцем заслала.* МУЕ. III. 159. *Почувала, моя матінко, під коверцем.* Мил. 162.

Ковера́, *вѣ, ж.* 1) Раздумье, размышленіе. *Об миленькій своїй дитині водив по мізку коверзу.* Котл. Ен. III. 68 и Слов. 2) Чепуха. *Лемішка хотів і собі закидати по московскій... але замолов таку коверзу, що тільки сам мазнув рукою.* Леввп. I. 332.

Коверзува́ти, *зую, еш, м.* 1) Умствовать, измышлять, стараться. *Разумом мирськимъ гріховно коверзує.* К. М. X. 18. *Як уже він не коверзував, щоб вирятувати його, а нічого не здужав видавати.* Стор. 2) Привередничать, капризничать. *Навісноголовий Васюта коверзував-коверзував, далі таке видав, що ледві і сам не пропав.* К. ЧР. 300. *Було шляхта знай чваниться, день і ніч цуляє та королем коверзує.* Шевч. 130. 3) — над ким. Издѣваться, помыкать. *Отак ураний жид поаний над козаком коверзував.* Шевч. 132. *Ще ірши надо мною коверзує вона, ще ірши варить з мене воду.* МВ. (О. 1862. III. 68).

Ковердѣвий, *а, в.* Ковровый. *Ковершові (барвні) лежники.* Шух. I. 98.

Ковзалка, *ки, ж.* Катокъ на льду. Мил. 55.

Ковзати, *заю, еш, м.* Дѣлать скользкимъ, гладить, тереть. *Не ковзай підножи ногами.*

Ковзатися, *заюся, ешся, м.* Скользять, кататься по льду. *Не ковзайся, бо підноси в чоботях попротираєш.*

Ковзѣлиця, *ці, ж.* Гололедница. *От ковзѣлиця, — насилу до хлѣвчика дійшла.* Черниг. у.

Ковзкій, *а, в.* Скользкій. *Реміняка плавка, ковзка, до дерева не пристає.* Чигир. у.

Ковзко, *нар.* Скользко.

Ковау́н, *на, м.* Ползающій ребенокъ.

Ковз! *меж.* Скользь!

Ковиза́, *вѣ, ж.* Бочарный инструментъ для сгибанія обручей. Сумск. у. Ум. Ковизка.

Ковиза́тися, *жуся, зѣшся, м.* = Комиза́тися. Сим. 213.

Ковизка, *ки, ж.* 1) Ум. отъ ко́виза. 2) Падла съ загнутымъ концемъ, разновидность нийка. *От ідутъ людом, а дід годє з коvizкою... Як учеше (по льду) ко-*

визкою, так селезень і окипія. Мнж. 119. Въ игрѣ въ свинну ею гоняють свинну. Мнж. 182.

Ковилá, лá, ж.—Тирса. Ковила, що стелється по широким стенах. О. 1862. IV. 90.

Кови́нька, кн, ж. 1) Палеа съ загнутымъ копомъ. Родъ дѣтской игры, въ которой кови́нькою гоняется обрубокъ дерева или камешекъ. Сим. 6. Отъ этой игры выраженіе: *на руку кови́нька*. Какъ разъ того и надо. Какъ разъ кстати. Сим. 6. *Нашо-му Нечипору на руку кови́нька*. Ном. *Маруся на руку кови́нька*,—мерцій з хати. Кв. I. 49.

Ковмір, ра, м. Воротникъ. У його на сертучі був червоний ковмір. Ком. II.

Ковмо, ма, с. Вязка конопли или льна.

Ковнір, ра, м.—Ковмір. Козакъ звик червону стрічку в ковнірі носити. К. ЧР. 327. Ум. Ковнірець. *А в нашого Василя... вишиваний ковнірець*. Чуб. V. 1115.

Ководка, кя, ж. Позвонокъ (спинной). Вх. Лем 426.

Коворот, ту, м. 1) Коловоротъ. *Язик як на ковороті чулає*. Ном. № 12972. 2) Ворота, которыми заперта въ выходныхъ улацяхъ изъ села для охраненія полей отъ домашнихъ животныхъ. КС. 1893. V. 275. Рудч. Ск. II. 171.

Ковпáк, еá, м. 1) Колпакъ, шапка. *От тепер я козакъ, що на мені червоний ковпак*. Мет. 194. 2) Родъ посуды? *Як я була в свою батька дівкою, то вмивалася з ковпача орлякою, а втиралася білою хустинною*. Грин. III. 358. Ум. Ковпачок. *Изинуся і підскочив, це й поправив ковпачок*. Чуб. V. 20.

Ковтáти, тáю, вш, одн. в. ковту́ти, ну́, нѣш, гл. Глотать, глотнуть. *Мовчав він, мовчав, тільки знай слози ковтас*. Кв. I. 57. *Відна Леся мабути добре ковтула знахарчиною зілля од переполоху*. К. ЧР. 156. *Сліпну ковтáти*. Видѣть, какъ другіе ѣдят, а самому не имѣть возможности. *Нашо-му теляті миш слинку ковтати*. Ном. № 1038. Употребляется и въ болѣе широкомъ значеніи: не имѣть возможности сдѣлать желаемаго въ то время, какъ другіе дѣлають.

Ковтáй, ків, жн. 1) Серьги. О. 1861. XI. Свид. 29. Гол. Од. 60. Шух. I. 130. *В стожкаж, в намисті і ковтаж тут танцювала викрутасом*. Кот. Ев. 2) Сбившіся комья шерсти. *Диви, які ковти он на собаці*. Капен. у.

Ковту́ти. См. Ковтати.

Ковтáк, теá, м. Глотокъ. *Кричить: Еня ледацію злиаю я в один коток*. Котл. Ев. VI. 27. *От він ізійшов на низ, щоб ковтуку ізо три води ковтути*. Рудч. Ск. II. 171.

Ковтону́ти, ну́, нѣш, гл. Сильно глотнуть. *Сивурижъ зараз ковтонили по кілиш-ку*. Котл. Ев.

Ковтрушкóвий, а, в. Сдѣланный изъ простой, недостаточно очищенной шерсти. (о сукнѣ).

Ковту́н, нá, м. 1) Медич. Колтунъ, Plica polonica. *Лучче відразу ковтун з голви збути*. Ном. № 4285. *І довгі коси в реп'яхах о поли билис в ковтунах*. Шевч. 340. 2) Вообще сбившіся въ комья волокна. 3) Комокъ овечьей шерсти, попадающий при разбираниі ея для чесанія. Вас. 152.

Ковть! меж, выражающее глотаніе. Сосниц. у.

Ковтьáба, би и **ковтьáбина, ни, ж.** Оставшееся на лукахъ послѣ половодья углубленіе въ землѣ, наполненное водою и заросшее осокою. *А вже кабана то шукай де небудь біля ковтьоби*. Черном. и Крем. у. *Там така твань та такі ковтьоби, що й волами звідтіля не видеш*. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Ковтьáх, хá, м. Карликъ. Вх. Зн. 26.

Ковтáх, хá, м.—Ковтунъ. *В юловахъ ковтáхи*. К. МБ. XII. 276.

Ковчóг, га, м. Ковчегъ. *Увійшов Ної у ковчег*. Ев. Л. XVII. 27.

Кóгут, та, м. 1) Пѣтухъ. *Два когуги, два дима, дві господні ніколи не поодять-ся*. Ном. 2) Тетеревъ (у гудуловъ). Шух. I. 237. 3) Пѣтушье перо на шлягѣ гудула. Шух. I. 128. Ум. Кóгутин. Ув. Кóгутище. *Є у мене когугище, що всто нічку кукуріче*. Нп.

Кóгутік, ка, м. Ум. отъ **кóгут**. 1) *Ой морозе, морозоньку, добрий чоловіче! Зморози тою когугица, нехай не кукуріче*. Чуб. V. 113. 2) Самый верхній конецъ смерѣни. Шух. I. 176. 3) Узелъ на перевязи снопа. Вх. Зн. 26. 4) Курокъ ружья. Шух. I. 229. 5) Порода продолговатыхъ кислыхъ яблокъ. Вх. Лем. 426. 6) Раст. *Convallaria bifolia*. Лв. 97.

Кóгутáще, ща, м. Ув. отъ **кóгут**. **Кóгутáй, я, а.** = Когутячий. Вх. Лем. 426.

Кóгутячий, а, в. Пѣтушій. Желех.

Кодаш, ша, м. Исполняющій обязанность возницы на свадьбѣ (въ Буковинѣ). Скиньтесь по грошеві, купить коня кодашеві. ЗЮЗО. II. 486.

Кодій, дія, м. Название вола съ толстыми ногами. КС. 1898. VII. 46.

Кодильничий, чого, м. Тянущій канатъ при вытязиваніи невода. Желех.

Кодкати, каю, еш, м. Кудяхтатъ. Вх. Зн. 26.

Кодкодати, коджу, даш, м.—**Кодкати**. Вх. Уг. 245.

Кодло, ла, с. 1) Родъ, племя. *Гродове кодло*. Ном. А тих може перевелось і кодло, що сими гербами величались К. ЧР. 54. *Кодло твое пропаде і сам изведешся. Щоб твоє кодло звелось! Щоб тебе з кодла звелі!* (брань). Пусть твой родъ погубветъ. Ном. № 10202. 2) Порождене, выводокъ. *Рече до людей: кодло гадюче!* Єв. Л. III. 7.

Кодловатий, а, е. Много семейный. *Усі пони кодловиті, бо книшамі іодовані*. Подольск. г.

Кодбла, ли, ж. Канатъ. *А ну, хлопці, до кодами порон тяти*. Канев. у. Кодоли, привязанныя къ крыльямъ невода, вѣютъ названія по имени загвѣдающихъ каждой: *отамѣна* и его помощника *крилашѣ*—*отамѣнска кодбла* и *крилашска кодбла*. Браун. 9.

Кодра, рі, ж.—**Ковдра**. *Укриється кодрами*. Кобеляк. у.

Конецъ, ко́нца, м. Кѣтка для курей, плетеная или обтянутая сѣткою. ЗЮЗО. I. 288.

Кожя, жі, ж. Кожа. *Вловитъ ту щуку та потіль битъ, покіль ти щучина кожа облізе*. Рудя. Ск. II. 53.

Кожан, на, м.—**Кажан**.

Кожанецъ, иця, м. Башмакъ, сдѣланный изъ цѣльнаго куска кожи. *Господи благослови стару бабу на постолі, а молоду на кожани*. Ном. 8663.

Кожанокъ, неа, м. Родъ кожанаго короткаго полушубка, родъ кожаной куртки. *Найстаріишій кожушокъ був у Тупотуна*. Він звав його кожанком. Г. Барв. 304.

Кождий, а, е.—**Кожний**. *Кожда приходи—до мудрости дорога*. Ном. № 1752. *То не можна жінку бити, жінка кожда видна*. Год.

Кождісенький и **кождіський**, а, е.—**Кождісенький**.

Кожен и **кожний**, а, е. Каждый, всякій. *Набожний! як би такий кожний, то б увесь світ долори ногами перевернули*.

Ном. № 175. *У кожної кути був свій ватажокъ*. К. ЧР. 355. **Кожній садиці** по новбасці. *Посл. Всѣмъ сестрамъ по сергѣямъ*. **Кожнісінський**, а, е. Каждый безъ исключенія. *І приходила б туди кожнісінський ранокъ бесідувати з Богом*. Левич. I. 27.

Кожняръ, ря, м. Овчинникъ. Гол. Од. 10.

Кожом'яка, ки, м. Кожевникъ. *А як вижде на Дніпро мочить кожу (бо він кожом'яка), то не одну несе*. ЗЮОР. II. 28.

Кожом'яківна, ни, ж. Дочь кожевника. *Везе на батьківщину батату кожом'яківну*. Г. Барв. 253.

Кожом'яцький, а, е. Кожевничій.

Кожом'яцтво, ва с. Кожевенное ремесло.

Кожухъ, ха, м. Тулущъ, шуба. *Казив пан—кожух дам, та й слово його тепле*. Ном. № 4517. *Трудно літомъ безъ корови, а зимою безъ кожуха*. Ном. № 560. Ум. **Кожушок**. Ув. **Кожушище**. *Тільки зосталось старее волице, драле кожушище*. Рк Макс.

Кожухаръ, ря, м. Портной, шьющій кожухи. Хотин. у.

Кожушанка, ки, ж. 1) Женская шуба, покроемъ подобная свиті. КС. 1893. V. 283. Чуб. VII. 433. *Тільки баба випровадила чорта, зараз натягла на себе кожушанку та й побігла до церкви*. Стор. I. 2. 2) **Шапка-кожушанка**. Шапка (възъ овчинны?). Сим. 198. Ум. **Кожушаночка**. *Якось принесла до нас Пилипчикъ кожушаночку—хвалилася, що добра*. МВ. II. 153.

Кожушаний, а, е. Относящійся, свойственный кожуху. *Кожушана латка за рідню батька*. Ном. № 11162.

Кожушаночка, ки, ж. Ум. отъ кожушанка.

Кожушина, ни, ж. Тулущъ болѣе легкій. Вас. 154. *Ой зимно, дичино, зимно, викинь мені вікномъ кожушину*. Чуб. 5. 57. *То ви, діду Панасе, вмієте й кривцювати?.. Пошийте ж мені кожушину, як прийде зима*. Левич. I. 101.

Кожушище, ща, с. Ув. отъ кожухъ.

Кожушка, ки, ж.—**Кожушанка**. *Думаю потети свою кожушку черкасиномъ*. Черниг. у.

Кожушно, на, с.—**Кожух**. Извѣстно только въ слѣдующей словеснѣ: *Душно!*—*Скільки кожушно*. Ном. № 14266.

Кожушокъ, шка, м. Ум. отъ кожухъ. 1) *У новенькихъ кожушкахъ, у сивенькихъ шапочкахъ,—тихъ гарно подляні дітки*.

Харьк. у. *Послі собі її кожоушок справимо.* МВ. 2) Кожа, ввішняя оболочка нѣкоторыхъ животныхъ. Въ сказкѣ—лягушечья кожа у женщины, превращеной въ лягушку. *Взяла кожоушокъ за себе - скинула, вийшла... Знову кожоушокъ наділа і стала такою жабою, як і була.* Рудч. Ск. II. 101. *Кожушокъ у воли.* Константіногр. у. 3)—на орісі. Листоватая плюшка у орѣха. Желех. 4) Тонкая кожаца поверхъ молока, кисела и пр. Желех. 5) мн. Рас. *Echinopertum lappula.* ЗЮЗО. I. 121.

Коза́, ві, ж. 1) Коза, Сарга *На полі дерево і кози скачуть.* Ном. № 4075. *Пішовъ гуді, де козамъ роги правлять.* Пошеть въ Сибирь. *Кози в золоті показувати.* Прельщать обманчивими обіцаннями. *Не кидайтесь ви на ту оману гурдянку, котору вже тисячу років кози в золоті вам показує.* К. (О. 1861. II. 229). 2) Музыкальный инструментъ, волынка. Мнж. 182. Ном. № 7130. 3) Бурдюкъ. 4) Весенняя игра, состоящая въ томъ, что дѣвущку, изображающую козу, дразнятъ остальные, она за ними гоняется и какую поймаетъ, та становится козюбо. Чуб. III. 84. 5) Святочное представление на рождественск. святк., преимущественно подъ Новый годъ, состоящее въ томъ, что компанія парней, изъ которыхъ одинъ одѣвается козюбо, ходитъ по хатамъ, коза танцуетъ подъ музыку, приче́мъ поють особыя пѣсни. Это называется водити козю. Чуб. III. 265. О. 1861. XI—XII, 61. „Черниг. Губ. Вѣд.“ 1859. I. 16. Переносно: козю водити—значитъ пьянствовать долгое время, нѣсколько дней. Грин. I. 237. 6) Тюрма. *У нас скоро чоловіка спантеличить мурьска суєта, то в кучу або до кози не сажать.* К. ЧР. 138. *Чоловіка та старшого сина за крадіжю у козу посаджено.* Г. Барв. 252. 7) Переяславское название семинариста. К. 1887. VI. 485. 8) Выглядывающая изъ носа засохшая сопля. *Коза гна́ти.* Чистить носъ. Кремен. у. 9) Пелоса, которую наполняютъ полостьюца. *Як полоть, так кожна поліщниця жене козу: змагаються, коли яка вузьку дуже козу жене.* Харьк. 10) *Коза́ сінавна.* Рыба *Cobitis taenia* Шух. I. 29. Ум. *Кізна, кізонька, кізочна, козуня.* *А я тую кізоньку пасла та пасла, та моя кізонька добра до масла.* Чуб. V. 1105. *Гон, гон, козуню! гон, гон, сіренька!* Чуб. Ув. *Козяна.* *Ходім, жінко, у нас десь козяка була.* Маркев. 63.

Коза́к, ка́, м. 1) Казакъ, воинъ, ры-

царь. *Висипали козаченьки з високої гори: потереда козакъ Хмельницький на воронім коні.* АД. II. 107. *То вело я вам между собою козака на гетьманство обрати, буде между вами гетьманувати, вам козацькі порядки давати.* АД. II. 120. *О міймій Боже України, не дай пропасти на чужині в неволі волими козакам!* Шевч. 58. 2) Какъ идеаль рыцаря, прекраснаго въ нравственномъ и физическомъ смыслѣ, слово коза́н прилагается въ народной поэзіи ко всякому молодому человѣку. *Ой ти, козаче, ти хрещатий барвінку!* Мет. 87. *Під тією каминною стоїть козакъ з дівчиною.* Мет. 79. 3)—чорноморський. Казакъ Кубанскаго казацькаго войска 4) Членъ волянаго сословія казаковъ въ Черниговск. и Полтавск. губ. МВ. 5) *Танецъ.* *Парубки... розігнали дівчат як пологливи ледві і починали козака.* Левид. I. 15. 6) Название красиваго, но хитраго вола. КС. 1898. VII. 46. Ум. *Козаченько, козачо́н, козуря.* *Зібрав Тарас козаченьків поради прозати.* Шевч. *Буде тобі, моя доню, милая година, що ти того козаченька щиро полюбила.* Мет. 72. *Козаченьку-барвіночку!* Мет. 8. Ув. *Козарліба, козачиче.* *Васюринський козарлюга все н'є та чуляє.* ЗЮОР. I. 322. *Козарлюга дуже ручий, жовавий.* Мкр. Н. 30. *Славного війська козачиче.* Нп. *Первий заторожець був здоровенний козарлюга.* К. ЧР.

Коза́кѣн, на, м. Козакинъ. *Вийняла жінка з скрині мій мільйонний козакѣн, що порвалось—позащивала.* Стор. I. 161.

Коза́кѣн, ко́ва, ве. Принадлежащій козаку. *Ще дівчина дорей не одчинила, козакова тиенця нспіла.* Мет. 28.

Коза́комѣн, на, м. Любитель козаковъ. Слово, введенное Кулишемъ: *Присвят усіхъ моїхъ творівъ землякам-козакомам.* К. Дз. 100.

Коза́кува́ння, ня, с. Козацкая жизнь. *Господь наустивъ тебе взятись ізновъ до козакування.* К. ЧР. 22.

Коза́кува́ти, ќю, еш, ив. Жить, бытъ козакомъ. *Не козакувать Миколі, бо не буде у його коня ніколи.* Ном. № 6291.

Коза́кува́тій, а, е. Имящій козацкій нравъ. Желех. *Козакувата руська шляхта.* К. Кр. 14.

Коза́рліба, ги, м. Ув. отъ коза́к.

Коза́рія, ві, ж. Казаря для разсыльных казаковъ въ панскихъ вѣнницахъ. *У тій козарні живуть самі козаки, там сидіа козацькі, уздечки, то то.* Черк. у.

Коварь, рѣ, м. Пастухъ козъ. Шух. I. 190.

Коварька, ея, ж. Загонъ, сарай для козъ. Вх. Зп. 26.

Козацтво, ва, с. 1) Казаки. *З Смілянщини, з Чигирина, просте козацтво, старшина на певне діло налетіли.* Шевч. 151. 2) Званіе казака. *Ти своєю силою голову пошануй, коли не шануєш козацтва.* МВ. 3) Молодые люди. *Нашому козацтву хотілося побачити твою дива.*

Козацький, а, е. 1) Казацкій, принадлежацій казаку. *Не китайкою покрились козацькіі очі.* Шевч. 2) Казацкій, рыцарскій, воинскій. *Ой засію я надій і думи високі у козацькій, у лицарскій натурі широкій.* К. Досв. **Козацьке море.** Черное море. *Чорне, або по старосвітському Козацьке море.* О. 1862. III. 34. **Козацьке сонце.** Луна. *Козацьке сонце високо підбилося уюру; зорі вкрили все небо як ризу.* К. ЧР. 147. **Козацький залізник.** Раст. *Phlomis pungens* Wild. ЗЮЗО. I. 131.

Козача, чата, с. Дятъ казацкое. Желех.

Козаченько, ка, м. Ум. отъ козакъ.

Козачина, ни, ж.—**Козаччина.** *Не вернется козачина, не остануть гетьмани.* Шевч. II. 2.

Козачий, а, е. Казацкій. *Сонце віє, вітер віє на степу козачім.* Шевч.

Козачина, ни, ж. 1) Молодой человекъ, молодець. 2) Казакинъ. *Мати хотіла одягти його в козачину, в нові кранні штани.* Левци. I. 245.

Козачище, ща, м. Ув. отъ козакъ.

Козачка, ки, ж. 1) Казачка. *Та хто таке чув, щоб вільна козачка за кренака віддавалась?* МВ. *Скоро стала козачка козацький голос зачувати.* ЗЮОР. 2) Родъ верхней мужской суконной одежды. Чуб. VII. 419. 3)—**писовѣ.** *Насѣк. Cicindela sylvatica.* Вх. Пч. I. 5.

Козачѣ, чѣдѣ, м. Ум. отъ козакъ. 1) Маленькій казакъ. *Я не царенко, не короленко, я ж отецкий синок да панок козачок.* Чуб. III. 281. 2) Прислуга комнатная изъ крѣпостныхъ въ прежнее время. 3) *Насѣк. Segambix.* Вх. Пч. I. 5. *Червоні козачки... ворухаться по землі.* Г. Барн. 541. 4) м. Прутики, употребляемые въ дѣтской игрѣ того-же имени. Харьк. г. Ив. 38.

Козаччина, ни, ж. Казаччина. *Хто не пізнав би тут потокикі старого Запорожся, старої козаччини, одягнутої в мундири.* Левци. I. 258.

Козырь, рю, м.—**Козырь 3.** Терск. обл. Пятигорск. окр.

Козѣл, злѣ, м. 1) Козель. 2) Мальчикъ, состояцій въ качествѣ прислуги и пастуха. Азовск. побережье. 3) Названіе растений: *Boletus luteus* L., *Heraclenum sibiricum* L., *Pimpinella Saxifraga* L. ЗЮЗО. I. 114, 124, 131. 4) Родъ игры. *Козлѣ водити.* Играть въ масляничную хордовую игру съ пѣснями о козлѣ. Харьк. Ив. 78. 5) Четырехугольный столбъ или подставка для чернѣя гончарной печи. Вас. 180. 6) мн. Козлы. *Стали вряд, а ратища в козла поставили.* ЗЮОР. I. 254. 7) мн. Нізлі. Въ гуцульскихъ хатахъ то-же что и кровни, стропила. Шух. I. 91. Kolb. I. 55.

Козѣлецъ, льця, м. 1) Козель. *Вибіи козедецъ... наставив рожок.* Грин. III. 52. 2) Стативъ въ витущі. 3) Снарядъ, подкладываемый мельниками подъ рычагъ при подниманіи жернова съ пѣлью ковки послѣдята. Галиц. Мик. 481. 4)—**Козелок.**

Козѣлок, лка, м. Раст. *Tragopogon majus* L. ЗЮЗО. I. 139.

Козѣлюк, лья, м.—**Козѣлюк.** *Павлик... бівав по степу, шуяв там в іаки, в цурки... їв козельки, шавель.* Левци. Пов. 150.

Козенѣ, нѣти, с. Козленокъ. *Одна козочка з козеням.* Чуб. Ум. *Козенятно.* Дала мені моя мати козу з козенятком. Чуб. V. 1105.

Козинець, нця, м. Болѣзнь коленъ переднихъ ногъ лошади, отъ чего эти ноги въ коленяхъ всегда согнуты. Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Козиний, а, е. Козинный. *Козиний козжух, а вербові дрова, то й смерть готова.* Грин. I. 237.

Козиничий, а, е.—**Козиний.**

Козирѣти, рю, рин (ушами), м. Прясти ушами, насторожить уши (о лошади). О. 1861. V. Слов.

Козирѣтня, рѣся, рѣшся, м. 1) безл. Идти картамъ. *Не буду дивитися, нехай козирѣтся.* Мнж. 165. 2) Принимать бравный видъ. *Коло дівки парубочко пінем козирѣтся.* Чуб. III. 178.

Козырь, рѣ, м. 1) Козырь. *До всякої масти козырь.* Ном. № 13551. 2) Картузъ (голонной уборъ). *Паробічка в жупанині, на голові козырь.* О. 1861. VIII. 19. 3) Желѣзная лопата. Терск. обл. Пятигорск. окр. 4) Бойкій, бравный человекъ. *Все козырь-дівка—не вам рівня.* Шевч. 310. 5) **Козыремъ стоити, дивитися.** Стоять въ вызывающей позѣ,

вміть вызывающий, задорный видъ. *А то ж як? кажуть, стоячи козырем, міцане.* К. ЧР. 72. Ум. Козырьок.

Козырька, кн, ж. Картузъ, шапка съ козырькомъ.

Козырьок, ка, м. Ум. отъ козырь.

1) Маленькій козырь въ картахъ. *Не буду дивитися, нехай козыряться; як під тим козырьком сидить чорт з молотком, він іде і кує, мені козирі дає.* Мнж. 165. 2) Козырекъ (головного убора). Вас. 156. 3) Картузъ (головной уборъ). *Виходить з моими якийсь пан... Він у козырку, і той козырок так і горить, так і горить на йому.* СХО. VIII. 316. *На йому був москвовський мундір з червоною коміром, козырок з червоною стрічкою навкрузи.* Левин. I. 10. 4) Название вода съ рогами, расходящимися въ противоположныя стороны почти горизонтально, кончики которыхъ загнуты внутрь. КС. 1898. VII. 45. Ум. **Козырьчок.** *То я б свого миленкого по шатці пізнала... Хоть по шатці, не по шатці, то й по козырочку.* Грин. III. 177.

Козыряти, ряю, еш, га. 1) Ходить съ козыря (при игрѣ въ карты). 2) Храбриться, козырять *Одначе як не козыря, утратив силу над собою.* Мкр. Г. 19.

Козыця, ці, ж. 1) Коза. 2) Родъ дукового инструмента. Гол. Н. 458. 3) *Насъвъ. Pejog blaroides.* Вх. Пч. I. 7.

Козій, вія, м. Название вола съ расходящимися въ стороны рогами, концы которыхъ закручены наружу. КС. 1898. VII. 45.

Козлик, га, м. Ум. отъ козёл. 1) Козликъ. *Козлик ускочив у капусту, і вона у капусту.* Рудч. Ск. I. 41. 2) Весенняя игра. Играючи, взявшись за руки и составивши кругъ, поютъ про козлика. Чуб. III. 89. 3) *мн.* Раст. *Pimpinella Saxifraga.* Л. ЗЮЗО. I. 131.

Козліна, нн, ж. 1) Козье мясо. 2) *Козья кожа.* *З козлини пошила чоботи.*

Козляний, а, е. Козляний. *Яка в тебе, дідусеньку, козлиная борода.* Чуб. V 843.

Козловий, а, е. Козловый.

Козлонбгій, а, е. Съ козлиными ногами. *...козлонбгій п'яний дід.* Шевч. 604.

Козлуватий, а, е. Съ короткимъ хвостомъ. *Той віл був козлуватий: хвіст одкручено йому комись.* Екатер. у.

Козля, ляті, с.—Ківля. *Не прийму тельців од тебе, ні козлят з отар твоїх.* К. Псалт. 118.

Козлячий, а, е. Козляний. *Хиба ж*

ім я те м'ясию, або ж н'ю кривцю козлячу. К. Псалт. 118.

Ковонька, вн, ж.—Ківонька.

Козоріз, за, м. Мясникъ, рѣжущій козъ. Желех.

Кобауб, ба, м. Лубочная коробка, лубкошко. *Коли ти мені муж, то будь мені дуж, а як не гроб, то не лізь у козуб.* Ном. № 9131. **Кобузом** стіти. Замерзнуть, сдѣлаться твердымъ какъ кора (о мокрой одеждѣ). *Поки до санок дійшов, (мокрый) підрясник козубом став.* Св. Л. 96. Ум. **Козубецъ.** Вх. Зн. 26.

Козуббенька, кн, ж. Ум. отъ козубніа.

Козубніа, ні, ж.—Козуб. *Гиря-мокотиря, собаки дражнила; собаки за нею, вони з козубнею.* Ном. № 9281. Ум. **Козубеньна.** *Да їй забрала той овес козубенького увесь.* Нп. *Із лнк плетні козубеньки, з якими ходять по отенки.* Котл. Ен. IV. 58.

Козубеа, кн, ж.—Козубна. *Ото ви мабуть і несли картуз в козубці.* Лебед. у.

Козулька, кн, ж. 1) Ум. отъ козуля.

2) Раст. *Gentiana germanica.* Лв. 99.

Козуля, лі, ж. 1) Маленькая корова съ загнутыми назадъ рогами. Желех. Kolb. I. 65. 2) *Насъвъ. Cerambux.* Желех. 3) Двойной крючекъ для лавки рыбы. Ум. **Козульна.**

Козуля, ні, ж. Ум. отъ козв.

Козура, рі, м. Ум. в ласк. отъ козвк. *Лучче б, козуро, моли мої очі на потилиці стати, так би я мі і за-за річки Висли на Україну поглядати.* Макс. (1849). 77.

Козухна, нн, ж.—Коза. *Ой ти, козухна, ой ти, матухна, ти розходиш, розвеселиш, старому пану у ноги поклонися.* Чуб. III. 266.

Козьодріст, ту, м. Раст. *Galanthus nivalis.* Вх. Пч. I. 10.

Козв, вяті, с. Козленокъ. Вх. Пч. II. 5.

Козвкв, вн, ж. Ув. отъ козв.

Козвчий, а, е.—Козвиний. *Борони, Боже... від козвчю кожука.* Чуб. I. 231.

Кобіти, кобу, іш, га. Дѣлать, творить (преимущественно дурное). *Се воно кобїть не хто, як проклятуций Іванецъ.* К. ЧР. 75. *Лихо кобїти.* Ном. № 2874.

Кобїтися, ітєся, га. безл. Происходить, дѣлаться (преимущественно о дурномъ). *На дворі таке кобїтєся, що і вилянуть не можна.* Канев. у. *Якесь іще лизо кобїтєся.* МР.

Кой, сз. Когда, если. *Заплатит ти пан Бог з неба, кой ти найбарже буде*

труба. Гол. Там ян ной. Каят. *Зйди, місячку, зйди, місячку, так як кой млинське коло*. Гол.

Коб'янти, лю, лаш, м. У днїстрв. ских рыбаковъ: складываѣт канатъ кругами.

Коб'яти, каю, аш, м. Стрич (преимущественно овецъ). Мнж. 182.

Коб'ян, на, м. Пѣтухъ кохинхинской породы. Вх. Уг. 245.

Коб'яня, нї, ж. Курица кохинхинка. *Коб'яня мат оброснута нош*. Вх. Уг. 245.

Коб'яняк, ва, м. = **Коб'ян**. Вх. Уг. 245.

Кокіль, колю, м. = **Кувіль**. *Не вродила мнї тишениця, но кокіль и метлиця*. Чуб. V. 168. *Ходила дівочка по полю, звила собі єночок з коколо*. Мет. 138.

Кокірчак, ків, м. мн. Раст. *Conygalis saca Schweigg.* ЗЮЗО. I. 120.

К. Кобо, меж. Выражаетъ клохтанье курицы. *А курочка коко да коко*. Чуб. V. 113.

К. Кобо, ка, с. дѣтск. Яйцо.

Кокорудда, дя, с. соб. Шишак (сосны и пр.). Вх. Уг. 245.

Кокорудка, ки, ж. Шишка (сосны и пр.). Вх. Уг. 245.

Кобосом, нар. Злобно, исвосо. *Дигитьсья кобосом*. Канев. у.

Кобот, та, м. Шалунъ, рѣвое дитя. *Менши кокот, менше плотот*. Ном. № 13591.

Коботень, тня, м. = **Кокот**. *Мій ти кокотень маленький*. Ном. № 9252.

Кокотити, чу, тїш, м. Лепетать, болтать. *Кокотить, як бойко жовточерегий*. Ном. № 12891.

Кобкош, ша, м. Пѣтухъ. *Два кокоші жито молотили, двї курочки чернушечки у млин поносили. Баран меле, баран меле, а цам мірки бере*. Гол. II. 558.

Кобкшитися, шуса, шиса, м. Важничать, пѣтушиться. Вх. Ш. 26.

Кобкші, кокш, ж. мн. Ноги. *Підгорни свої кокоші, щоб не наступила*. Харьк. г.

Коб'шва, ки, ж. 1) Кураца. 2) — Зелена, зеленюба. Пт. *Gallinula chloropus*. Желех. *Ой на горі, на горі кукала кокошка*. Гол. II. 204. *Гей во моем городчику зелена кокошка*. Гол. II. 422.

Коб'шній, а, е. Кичливый, спесивый. Вх. Ш. 26.

Кобус, су, м. 1) Коксъ. Славяносерб. у. 2) Раст. *Potentilla verna*. I. ЗЮЗО. I. 132.

Коба, ли, ж. Телѣга. *Вийди, мила, з коли, покажи миченю родої*. Гол. IV. 302.

Кобабатина, ни, ж. = **Калабатина**.

Двори такі великі, будім це яка колабатина, де баби конопї пряхать. Федьк.

Кол'ак, ка, м. Клыгъ свинной. Вх. Лем. 426. См. Коло, мловок.

Кол'ат, ту, м. Стулѣ. Kolb. I. 82.

Колатати, чу, чеш, м. = **Калатати**. О сердцѣ: биться, колотиться. *Тота скаче, тота плаче, а в тамтої серце колаче*. Гол. III. 56.

Кол'ач, ча, м. 1) Калачъ, крендель, вообще бѣлый хлѣбъ. Желех. Kolb. I. 52.

2) — сириний. Кушанье: овечій творогъ гѣшится въ формѣ круглаго хлѣба съ отверстиемъ по срединѣ и затѣмъ варится въ маслѣ. Шух. I. 100. 216. 3) Родъ посуды: глиняная труба, согнутая въ видѣ кольца, съ горлышкомъ; употребляется для воден и носится на шнуркѣ черезъ плечо. Шух. I. 270. 4) Свясло, витень изъ сѣна длинный, которымъ обматывается на верху стога копецъ острей, чтобы дождь не пронзалъ внутрь стога по острей. Шух. I. 170. Ум. **Кол'ачик**. *Та він мї принесе колачик біленький*. Гол. I. 337.

Кол'ачник, чни, ж. мн. Четвертый день свадьбы (въ Галиціи), когда новобрачные получаютъ подарки. Kolb. I. 311.

Кол'ачиня, ня, с. = **Колачиня**. У *тиждень було у нас колачиння*. Федьк.

Кол'дра, ри, ж. = **Ковдра**. *Тещенка зляя жемала, колдрами двір застимала*. Гол. IV. 290.

Кол'ейка, ки, ж. Ум. отъ коліи.

Колесница, ці, ж. Колесница. *І на возах, на колесницях із Колізея, із різниці святїй вивезли тіла*. Шевч. 616.

Колесня, ні, ж. 1) Станокъ для навода спиць въ ободѣ. См. Стелюга. 2) Колесная мастерская.

Колесо, са, с. 1) Кругъ. *Колесом сонечко воруїде*. Грин. III. 533. 2) Колесо въ экипажѣ, машинѣ, мебели. *А вони окаянкї коней зупиняють, у колесах спиць рубають*. К. ЧР. *Дивися, які багори польсьми повироблювано*. Харьк. *Скринї такі на колесах, що було пережмилися та й одна рукою не достанеш*. МВ. **Колесо млинѣво**, колесо млинське (Галиц.). Мнж. 480. Колесо водяной мельницы. Н. **воднянѣ**. Наружное колесо водяной мельницы. Мнж. 480. То же значить и надвѣрное колесо. Черняг. у. Н. **пальчне** (палѣшне). Внутреннее колесо водяной мельницы, приводящее въ движеніе шестерню. Мнж. 480. Черняг. у. Н. **маховѣ**. Часть тѣлаго станка. МУЕ. III. 24. 3) Люди, ставшіе въ кругокъ (м.

сходжѣ, въ собраніи казацкой радіи и пр. *Увесь поїзд із музиками іде за молодим і стає коло діжки кругом—колесом.* МУЕ. 113. *Посеред колеса,—а колесо одзначили таке, що з одного краю до другого ледві можно було що почути...—стояв стил під турецьким килимом. На столі лежала булава Братовейською з бунчуком і коровою.* К. ЧР. 334. *Віщове колесо, судне колесо.* Собрание запорожцевъ казаковъ для суда надъ товарищами. *Куринне отамання і всяка старшина кінчали першій обід віщового колеса.* К. ЧР. 270. *Посеред суднього колеса стояв Кирило Тур.* К. ЧР. 269. *Радне колесо.* То-же собрание для рѣшенія дѣлъ. *Кругом раднього колеса крик і гоїм.* К. ЧР. 335. 4) Рядъ вѣтвей, вдуцяхъ вокругъ ствола дерева приблизительно на одинаковой высотѣ. Шух. I. 224. 5) Игра. Также: колесо дурне. Игра состоитъ въ томъ, что взявшіяся за руки дѣти составляютъ вращающийся кругъ, постоянно выворачивающийся то внутрь, то наружу. *Ив.* 48. *Маркев.* 73. *Ум.* Колѣсоныю, колісцѣ, колісчато. *А з мене, безсоньки, колесонька будуть.* Чуб. 5. 111.

Колесувати, сѹю, еш, м. Колесовать. *Видом же тут колесували і всіх шептунъ і ворожок.* Котл. Ев.

Колѣчко, ка, с. Ум. отъ колѣ.

Колѣшня, ні, ж. Каретный сарай; также и для скота подъ одной крышей съ таковой. Шух. I. 106, 189. Иногда—пристройка при хатѣ, гдѣ рубятъ и складываютъ дрова. *Волын.* .г.

Колі, нар. и сз. 1) Когда. *Сину мій, коли приїдеши до нас?* Макс. *Колі хлѣб, тоді й розум.* *Ном.* № 1364. *Колі б же се було? Есть мені колі!* *Мнѣ некогда.* 2) Если. *Колі ти будеш вірно пробувати, будуть тебе козаки поважатъ.* Макс. *Стоїть вода у кубочку, колі хоч—натийся.* Макс. 3) Вдругъ. *Колі виводить мою чоловіка.* *МВ.* (O. 1862. III. 72). 4) **Колі-б.** Какъ-бы. *На мене він не нарікатиме, а от коли б ви його не знаважили.* К. ЧР. 5) **Колі-б.** Пусть, чтобы. *Колі-б же ви, вороній коні, а погоду не сходили, як ви мою головуньку навѣки втопили.* Макс. 6) **Колі ось.** Какъ вотъ. *Колі ось лежить дві дороги.* 7) **Колі не.** Какъ. *Кабан колі не розвіжиться з перестрагу, колі (не) вдариться об дуб.* *Рудч.* Ск. I. 23. 8) **Колі-не-нолі.** Изрѣдка. *Сонце темнѣе в ряди-годи, колі-не-колі.* *Ком.* II. 9) **А колі, то.** А иногда. *Добрі люде її не забували: то стара тітка приїде, розва-*

жить, то дівчатка приближать нащобечуть, а колі, то й за собою витягнуть. *МВ.* 10) **Колі разом** Какъ вдругъ. *Живемо ми от-такеньки собі приязненно та любо. Колі разом я помічати стала, що Парася щось сама собі думає.* *МВ.*

Коліба, бн, ж. 1) Пастушій шалашъ. Желех. 2) Зимнее жилище дроворубовъ-гуцуловъ; строится въ формѣ восьмиугольника, безъ оконъ и потолка, съ отверстіемъ въ верхушѣ пирамидальной крыши для прохода дыму. Шух. I. 173, 174. *Ум.* **Колібочна.** *Добре тому то Бог дає, що на горі конарь має, а в долині колібочку, серед села Фраерочку.* *Гол.*

Колівання, ня, с. Колебание, качание.

Колівати, вѹю, еш, м. 1) Колевать, качать. *Стоїть дід над водою, коліває бородою.* *Ном.*, стр. 296, № 207. *Верби та садовина поперекилялись через тини та колівають віттям, куди вітер віє.* O. 1862. IX. 60. 2) Идти медленно; идти переваливаясь. *Стара пані немов одужала: коліває з кімнати до кімнати, вишалає у кожне віконце.* *МВ.* (O. 1862. III. 35).

Коліватися, вѹюся, ешся, м. Колыхаться, качаться. *Ой у полі билиночка колівається.* *Нп.*

Коліво, ва, с. Кутья, вануть. *Царство небесне, пером земля!.. (примовляють, як ідуть коліво).* *Ном.* № 252.

Коліворіт, ту, м.—Коловорот. *Коліворот—це й помальований зеленим—на ланцюгах ходив, обкований буз. І на стовні бляшане півпівника: куди вітер, туди й він обертався та черимкав.* *Св.* Л. 77.

Колісѹяка, ки, ж.—Коліска 1. *Ум.* **Колісѹной(н)ька.** *В тихъ яворах висять скобойка, а в тій скобойці колісѹнойка, в тій колісѹнці сам милій Господ.* *Гол.* II. 41.

Колісѹти, шѹ, шеш, м. 1) Колыхать. 2) Качать въ люлькѣ. *Теца дитя колісала.* *Гол.* I. 43. *Колісала мама сина, своєю чорнобровицѣ.* *КС.* 1893. VII. 82.

Колісѹтися, шѹся, шешся, м. Колыхаться. *Усе чутнїшї плескавъ та колісавъ Днїпро.* *МВ.* III. 98.

Коліська, ки, ж. 1) Люлька, колыбель. *Як в коліску, таке в мошкку.* *Ном.* № 3212. 2) Качель. *Хочете... гуляти, ідіть до коліски, та тільки сами не колішїться.* *Кв.* I. 75. *Ум.* **Колісочна.** *Мальована колісочка, засни мала дитиночка.* *Макс.* (1849). 105.

Колісь, нар. 1) Когда-то, гѣкогда,

прежде. Була колись шляхетчина. Шевч. Колись і ти був в такій неволі, як ми тепера. Макс. Щоб народ дивився та не забував, як колись за батьків та за дідів діялось. К. ЧР. 2) Когда-нибудь. Нароблять вони колись нам до сто чортів миха. Стор. 3) Какъ-то разъ. Колись приложу, а він такий гнівний.

Колыхалочка, ки, жс. Та, которая качаетъ колибель (няня). І до нечі куховарку найняв, і до пива пивоварочку, до колмски колыхалочку. Чуб. V. 1122.

Колыхання, ня, с. Колебание, качание.

Колыхати, шү, шеш, одн. в. колыхнути, хнү, нѣш, гл. 1) Качать, качнуть, колебать. Як ті струни колыхнеш. Руд. 2) = **Колисати 2.** Прийшлося теці зятній діти колисати. Ном. № 4910. Там я буду ночувати, дитиночку колисати. Мет. 3) Качать на качеляхъ.

Колыхатися, шүса, шешся, одн. в. колыхнутися, нүся, нѣшся, гл. 1) Колыхаться, качаться. Ой у полі билимочка колыхається. Нп. Кладочка така хистка, що вся так і колыхється. 2) Качаться въ люльки. 3) Качаться на качеляхъ.

Колішний, я, в. Прощедшій, бывший когда-то. Зада козак колыхнеш, зада та й заплаче. Шевч. Оповідаю дещо про колишніх крєпаків. О. 1862. I. 61. **Бо-зна-колишний.** Давно прощедшій. Бо-зна колишній зичає в душі своєї перебіраю. Шевч. Чорт-зна-колишний. Очень давній. Боря оскомистий, чорт-зна-колишній. ЗОЮР. I. 217.

Колішнійсь, нясь, невсь. = **Колышній.** Озвалася, блиснувши очима, колыхалась крєля. Г. Варв. 426. Левнц. Пов. 174.

Колішщина, ки, жс. Гайдамачина. Батько діда просить, щоб той розказав про колішщину, як колись було, як Залізняк, Гонта лялів покарав. Шевч. 205.

Колій, дія, м. 1) Мясняк, рѣжущій свиней. Херсон. г. 2) Эпитегъ гайдамакъ. А колям нічим стрілять—куль нема. К. ЗОЮР. I. 135.

Колішажарь, ря, м. Продающий мазь для колєсь, деготь. Вх. Уг. 245.

Коліночко, ка, с. Ум. отъ **коліно**.

Колінуватий, а, в. Колѣчатый.

Коліно, на, с. 1) Колѣно. *Жупанина по коліна, пошита до діла.* Мет. 38. 2) Родъ, происхождение. *Одно—що вона пані великого коліна, а друге—що з праїдида ляшка.* К. ЧР. 317. 3) Покоління. *Через тебе і твою потомка блєзславлятимуться усі*

коліна на землі. Опат: 49. 4) Изгибъ (рѣка и пр.). *Коліно трохи було: так їм прямо, а потім повернуть у бік коліном.* Еватер. у. 5) Переходъ голоса при пѣвнї. *Не попадець пісні: на коліна крута.* Харьк. г. Ум. **Коліночко, коліноце.** *Первий раз ступив (у воду) по коліночка, другий раз ступив—як під рученьки.* Грин. III. 279.

Колінья, ня, с. соб. Колѣвня. *На колінья падають, владичї Богу честь дають.* Чуб.

Колінуватий, а, в. 1) Колѣчатый.

2) Извидистый. *Колінувата річка.*

Коліноце, ця, с. 1) Ум. отъ **коліно** 1 и 4. *Посил тиїця по коліноци, водичї по крильця.* Мет. 23. *Рось вирвалася з неволї, як ладочка трічі звертенилася коліноцямци на зеленї травї.* Левнц. I. 93. 2) Колѣнце въ стеблѣ односьменодольныхъ растений, изъ котораго починається лєсть. Харьк. г. **Коліночастий, а, в.** Колѣвчатый.

Коліничк, ка, м. Колѣнце въ стеблѣ. *Ой стерєга я жита, тишаниці... Щоб з колосочка не видзобало; щоб коліничка не ошломало.* Чуб. III. 454. См. **Коліноце 2.**

Коліноччи, чу, чшш, гл. Бить (колінонь?) *Ну, вже він мене коліноччи, коліночив після сього.* Г. Варв. 302. *Звалив його, коліноччи уже, коліноччи, стілько йому схотїлось.* Мнж. 91.

Колір, ру, м. Цвѣтъ. *Санько, розмалював той кружок усякими колірами.* Ком. II. 85.

Колісіняк, ка, м. Колєснякъ. Чуб. I. 258. Вас. 146.

Колісініцтво, ва, с. Ремесло колєсника. О. 1862. I. 52.

Колісініця, ці, жс. 1) Колєсница (только въ литературномъ языкѣ). См. **Колєсница.** 2) и мн. **Колісініці** = **Колішня.** Шух I. 165.

Колісна, ні, жс. 1) = **Колішня.** 2) мн. **Колісні.** Родъ вишневъ. Kolb. I. 48.

Колісцѣ, ця, с. Ум. отъ **колєсо**. 1) Вобщє малєвкій кружок, малєнькое колєсо въ значєніяхъ 1—4 слова колєсо. *Колісцє у млинї. Одичитєся, вортитя, одкотєтєся, колісця.* Мет. 171. *Колєсцєм!* МУЕ. III. 113. 2) Въ блокѣ: каточекъ съ углублєніємъ для веревки. Шух I. 162, 256.

Колісцѣ, чѣти, с. = **Колісцє.** Константиногр. у. Ум. **Колісцѣто.**

Колісцѣстий и колісцѣтий, а, в. 1) **Круглий.** *Сонце круглобєкє як кавун, а не як корж; бо коли б воно було тїльки ко-*

лісчасте, а не опукле, то ми б побачили завжди повний круг. Ком. I 22. 2) На колесах. *Колісчата струня*. Левцв. I. 184. 3) Узорний. *Запасочка ж моя колісчата... стрічечки мої блакитні*. Кв. II. 15. *Бум і в... картаських пластах з колісчастими запасками спереду*. О. 1862. IX. 62.

Колісчатко, ка, с. Ум. отъ колісчá. 1) Рѣзецъ для тѣста. 2) мн. Родъ прошив или вышивки на бѣльѣ. Чуб. VII. 415.

Коліш, ша, м. Колесо на валу (надъ колодеземъ)? *Колішем тянуть воду*. Вх. Зя. 27.

Колішнний, а, в. (О влахъ). **Колішннн волі**. Первая пара воловъ въ плугѣ, идущая возлѣ колесъ. *Запрі він п'ять,— нема шостою колішнного, борознього*. Рудч. Ск. I. 182.

Колішнá, ні, жс. Двухколесный пере-докъ плуга. Чуб. 7. 398, 399.

Колія, ліі, жс. 1) Колея. *Держи по коліі*. 2) Желѣзная дорога, рельсы. *Так і преньсь машина по коліі*. Ромен. у. 3) Порядокъ, очередь. *Тепер прийшли колія, так треба йти*. Ум. Коліяни. *Ой піду я, піду дорогою широкою, ой ляну я, ой паду я в колійку глибокою*. Мет. 65.

I. Кб́ло, ла, с. 1) Кругъ. *Ой колом, колом до гори місяч (сонце) іде*. Рк. Макс. 2) Колесо. *Ой зійди, зійди, ясний місяцю, як млинове коло*. Чуб. 3) Въ ткацкомъ станкѣ то-же, что и колесо у передняго навѣя. См. Навій. Вас. 165. 4) Поставь (мельницы). *Млин з двома колами*. Черниг. у. КС. 1883. VII. 508—517. 5) = Колесо 3. *Дівчата стали у коло*. Мпр. Пов. 144. Ум. Колечко. Желех.

II. Коло, пред. 1) Около, вокругъ. *Чи не той то змій, що коло тичини в'ється?* Макс. (1849). 96. *Кайдани-залізо ноги по-вервало, біле тіло козачке-молдецьке коло живої кости пошумляло*. АД. I. 89. 2) Возлѣ, подлѣ. *Заховаю змію люту коло свого серця*. Шевч. *Земля їх садовити купя коло купи*. Ев. Мр. VI. 39. 3) Коло чѣго ходити. Заниматься чѣмъ лбо. Коло нѣго ходити. Заботиться о комъ, присматривать за кѣмъ.

Колобáтина, ни, жс. = Калабатина. *Як попав я в колобату, то й не міг влізти*. Чуб. I. 215.

Коловій, á, в. Круговой. **Колова́**. Въ шлѣ: круговой ремень, къ которому пришиты откосные ремни. **Колова́ свита**. См. Свита. Вас. 154.

Коловодник, ка, м. Птица: лонзвѣт, *Topapus*. Вх. Зя. 27.

Кб́ловорот н кб́ловорот, роту, м.= 1) = Коворот 2. 2) Верхняя подвижная (вращающаяся) подушка на передней оси телѣги. Kolb. I. 67. 3) Бревно, которымъ поворачивается вѣтряная мельница. *Залюбовск*.

Коло́да, дн, жс. 1) Колода, бревно. *Чи на полі під котою сича забавляе, чи в діброві з під колоди совка вилядає*. Шевч. 77. *На коліді сиділи музики з скритками, цимбалами*. Левцв. I. 15. 2) См. Реваш. Шух. I. 209. 3) Составная часть п'ял. Шух. I. 254. См. П'яла. 4) = Дуби. *Записався, як Берко в коліді*. Ном. № 2474. 5) Въ ручной мельницѣ: толстая доска, на которой, въ углубленіи лежатъ жернова. Шух. I. 146. 6) Ступа. Колода съ выдолбленнѣмъ углубленіемъ или углубленіями, въ которыя бьютъ песты,—въ различныхъ снарядахъ: въ ступѣ, толчаѣ, въ сукновальнѣ, маслобойнѣ и пр. Шух. I. 161, 162, 163. Мик. 481. Вас. 172. 7) Длинное корыто у колодезя—выдолбленное или изъ досокъ. *Приверни копей до колоди*. Харьк. 8) Улей. 9) Колода картъ. 10) У горшечниковъ: партія мисокъ, до 35 штукъ, вложенныхъ одна въ другую; ставится бокомъ въ гончарную печь. Вас. 180. 11) Стадо овецъ, идущее тѣсно. *Колода—стара, як іде тїсно, не в роспаші*. О. 1862. V. Кух. 38. Ум. Колѣдча, колѣдочна.

Колобб́е, бѣá, м. Лепешка круглой формы. *Баба... витопил в печі, замисила яйцями борошно... спекла колобок*. Рудч. Ск. II. 2.

Колоб́родити, джу, дити, м. Куралесить. *Еней тут добре колобродив і всіх на чудо потрошиш*. Котл. Ен. *Цілу нічку колобродит, за собою челядь водит*. Нп.

Колобáтень, тня, м. Отдѣльно выросшій и потому вѣтвистый, развѣвистый стебель конопля. Желех.

Колобáтниця, ці, жс. 1) = Коловзтень. 2) Вертячка, веретеница (овечья болѣзня). Желех.

Колобáтниця, ці, жс. = Коловатень. Гол. Од. 35.

Колобáтній, я, в. Коловатне зїлля. Раст. *Silybum Marianum*. Шух. I. 22.

Коловертень, тня, м. = Коловерть.

Коловерть, ті, жс. Водвороть.

Колод́ач, ча́, м. Большой ножъ. КС. 1887. VII. 474. Ножъ, носимый въ нож-

нахъ на поясѣ. Чуб. VII. 418. Ум. Молодачки. Вх. Зн. 27.

Колоддѣ, дѣ, с. соб. отъ колода. Я закладаю комори й хату з віковичного дубового колоддя на два людські віки. Левниц. I. 374.

Колодѣтися, джуся, дишя, и.= Кородитися. Вона ще вчора стала колодитися на поперек, що болить. Зъньк. у. Залюбовск.

Колодѣця, ці, жс. Ступица въ колесѣ. Вас. 147. См. Молодна.

Колодѣй, дія, м. 1) Колесникъ. Левч. Ходи, ходи, колодію, зо мною ночувати. Гол. II. 470. 2) = Молодач. Й йому такого колодѣя выкував, що хоч куди. Хата, 122. 3) Понедѣльникъ сырой недѣли, когда привязываютъ колдѣду 2. Ном. № 528. **Справляти колодѣй.** Пировать, выпивать на деньги, полученныя какъ выкупъ отъ колдѣди. О. 1861. X. Свидн. 62.

Колѣдѣа, еи, жс. Ум. отъ колода. 1) Небольшая колода. А-а, котку! не лѣзь на колѣдку, бо забѣши голову. Макс. (1849). 103. Сложенныя у дворовъ на улицѣ бремена обыкновенно служатъ мѣстомъ собранія крестьянъ (преимущественно молодежи) въ праздничный день; поэтому—*усѣ хлопці на колѣдці, а мого не має.* Мет. 10. *Гриць... устав з колѣдки.* Г. Барв. 451. 2) Обрубокъ дерева, привязываемый женциной неженатому мужинѣ въ понедѣльникъ сырой недѣли; мужина долженъ волоčiti колдѣду, пока не откупится. Маркев. 2. О. 1861. X. Свидн. 63. **Виддавати колѣдѣду.** Обычай, по которому въ день Пасхи дѣвушка, христуясь, не обмѣнивается съ парнемъ писанкой, а только дастъ ее ему, за что парень долженъ ей найняти тамѣць, т. е. музыку къ танцамъ. О. 1861. X. Свид. 60, 62. 3) = Колода 4. *Скручуютъ йому руки і завивають у колоду.* Левниц. I. 41. 4) = Колода 8. *Тутечки у його велика пагіка була,—колодок з двісті.* Стор. 56. 5) Ступица въ колесѣ. Рудч. Чп. 250. 6) У кожанниковъ: рукоять шпайфъ, скрепка для кожъ. См. Шнафа. Шух. I. 253. 7) У гребениковъ: часть рога, соответствующая охвату рукой. Вас. 163. 8) Висячій замокъ. 9) Кадкѣ, головка дыхательнаго горла. Вх. Уг. 246. Ум. Молодочка.

Колодникъ, ва, м. Арестантъ. *Посадив Госиба в темницю, де сиділи царські колодники.* Опат. 62.

Колодѣвина, ни, жс. Выбой, ухабъ. Желех.

Колѣдочка, ки, жс. 1) Ум. отъ колѣдѣа въ указанныхъ значеніяхъ. 2) Черенокъ ножа. Г. Барв. 463. 3) Подборъ деревянный, обтянутый кожей. Чуб. VII. 431. *Вейшов молодой парубок в крайній сирѣнькій козачині, в цоботях на колѣдочках.* Левниц. Пов. 181. 4) Деревянная выпуклая часть сѣделки,—къ ней приврѣплены металлическія дужки для пропуска черезъ сѣдельника. Вас. 160.

Колѣдрочка, ки, жс. Ум. отъ колѣдра. *Ходи ж, моя дѣню, до хати: час тобі на посаї сідати!*—*Постелитъ колѣдрочку,—я війду.* Гол. II. 100.

Колѣдѣхъ, ха, м. Раст. Rubus caesius. Лв. 101. См. Дериним.

Колѣдавийн, а, е. Колодезный. *Замитіли хати, колѣдавні цялриння, садки і городи.* МВ. I 13. *Високо гору піднімалися колѣдавні журавлі.* Левниц. Пов. 144. *Колѣдазна вода.*

Колѣдавъ, зя, м. Колодець. *В яру бачила вона колѣдазі з високими журавлями.* Левниц. I. 514.

Колодѣчка, ця, с. соб. = Колоддя. *Все те мертвымъ сномъ спить, пороскидане якъ колодѣчка.* Мир. ХРВ. 269.

Колокѣл, колѣлу, м. 1) Колоколь. *Ой чия ж тут бесѣда тут вечеряє весела? Бийте коли, все колоколи, колоколи кованіи у нас юсті проханіи.* ХС. VII. 425. 2) Звонокъ на шеѣ коровы, козы. Вх. Зн. 27. Ум. Кололілон.

Колокѣлокъ, лѣа, м. 1) Ум. отъ колѣкіл. 2) мн. Родъ прически дѣвушекъ съ зубчатымъ проборомъ. Чуб. VII. 423.

Колокѣльце, ця, с. Бубенчикъ? *А-а млячки! шовковій вѣречки, золотій бильця, срібні колѣкілля, мальована колісочка: загни, мала дитинючка!* Макс. (1849). 105.

Колѣмазникъ, ва, м. = Колѣмазарь. Угор.

Колѣмазь, зі, жс. Деготь, скопляющійся на осякъ; вообще деготь и мазь для колесъ.

Коломѣецъ, мѣйця, м. 1) Житель Коломнѣйскаго округа. 2) Добывающій соль. *Ой чи ти козакъ, чи ти чумакъ, чи ти колѣмѣецъ? передай мені хоть сухарь на юстинець.* Нп. Значеніе слова видно изъ слѣдующаго стиховъ Климентія: *Торяники велику продаю подіймають, паче коломѣйшов, що цуски виробляють.* О. 1861. I. 226.

Коломѣйка, ки, жс. 1) Жительница Коломнѣйскаго округа. *Ой славила колѣмѣйка*

по дворі ходила. Чуб. IV. 492. 2) Особый родъ пбсець въ Галици, Буковинѣ и Угорскій Руся, получившій свое название отъ г. Коломыя, гдѣ онъ наиболее распространены; каждая пбсня состоитъ изъ 2—6 стиховъ въ 14 слоговъ каждый, съ цезурой послѣ 8-го стиха. *Як я тую коломыйку зачуо, через тую коломыйку дома не почую.* Гол. См. Сумцовъ. Коломыйки. КС. 1886. IV. 3) Танаць въ Галици и Угорск. Руся. Де-Воллаъ, Угро-русскія пбня. 16. 4) =Илепая. Шапка эта такъ называется въ Галици по той причинѣ, что ее носятъ въ Коломыйскомъ округѣ. Гол. Од. 69. 5) Родъ сумка шерстяной, носимой гуцулами-мужчинами черезъ плечо. То-же, что и дзьобенка. Kolb. I. 37.

Коломыйський, а, в. Коломыйскій.

Коломыя, міі, ж. 1) Глубокой выборъ, наполненный водой. 2) Городъ Коломыя.

Коломитний, а, в. =Каломутний.

Колонизувати, аюу, еш, л. Колонизовать. *Колонизують Кавказъ козаками.* О. 1862. X. 111.

Колоніст, та, м. Колоністъ. *Тут тих колоністів німців багато.* Херс. *На ґетьманських мотлах колоністи німці насадили картоплі.* Левц. Пов. 367.

Коловія, ніі, ж. Коловія. *Він по німецьких колоніях у наймах жив.* Херс. г. *Біля Москви хотіли нашкодити усім німцям,—ціла б то їх колонія завелась там.* О. 1862. V. 45.

Колопѣняк, ка, м. =Конопельник. Вх. Зв. 27.

Колопня, ні, ж. =Коноплі. Шух. I. 137. *Въ Лохвицк. у. только во мн. Колопні.* Ум. *Колопѣняк.* *Ой дала-сь мля моя матенка, дала, як би тую колопѣнюку в болотонько впаала.* Гол. I. 275.

Кблос, оу, м. 1) Колось. *Калос повний инеться до землі, а пустий догори стирчить.* Ном. № 2472. *Шумить золотим колосом пшениця.* Левц. I. 77. 2) Часть косы (орудія), находящаяся передъ ея концомъ, воскомъ. Шух. I. 169. Ум. *Колосби.*

Колосіна, ні ж. и колосіня, ня, с. Оторванные отъ стеблей колосья, колосья послѣ молотбы. Вх. Зв. 27.

Колосийотий, а, в. Колосистый. *Широке поле, жито цустье... колосистее, яренистее.* Чуб. III. 385. *Хвилюються жовті мшю житом колосистим.* К. Досв. 6.

Колосітися, шуся, сипся, л. Коло-

ситься, выбрасывать колось. *То ячмін колоситися.* МВ. I. 14.

Колосій, сія, м. О раст.: Колосистый. *I овес самосій, і ячмін колосій.* Чуб. III. 266. *Овес-колосій.* Грив. III. 55.

Колосіти, сію, еш, л. Колоситься; видѣться своими колосьями. *Там дивлюсь—жита колосіють, волошки блажитиють.* Г. Барв. 352.

Колосбк, скя, м. Ум. отъ *кблос.* *В того доля ходитъ полем, колоски збирає.* Шевч. 2) Родъ орнаментаки въ видѣ колоса. Шух. I. 303.

Колбося, ся, с. соб. Колосья. *Лежить як жива, у пшениці, аж колосся над нею похилилось.* МВ. *Молоде колосся з жита зриваю.* Г. Барв. 353.

Колосування, ня, с. =Колосина. *А ні тречки, ні полови, ні колосування.* Чуб. V. 674.

Колосувати, сую, еш, м. Перемолачивать колосья?

Кблот, ту, м. Ссора, споръ, сумятыца. *Як Чачою взяли у острог, так і колоту не стало на селі; а то було що-всчора то крих на вулиці, то бійка,—без колоту не обійдеться.* Бкатер. у. *Колот такий піднями, що гоч з хати тікай.* Боллас, *щоб не вийшло якою колоту через свій случай.* Г. Барв. 154. *За ту бражку зчинили козаки з ляхами пресемку дражку, за той молот зробили козаки з ляхами превеликий колот.* АД. II. 33.

Колбтвця, ці, ж. Лучина, дрань. Вх. Зн. 27.

Колбти, лю, леш, одн. в. колбнѣти, ну, вѣш, л. 1) Колоть. *В серце коле.* Шевч. *Голкою колом.* *Піде вогонь од ноги по тілу,—колье аж у голові.* Левц. 2) Водать. *Рогата скотина вдається, то всіе коле.* Ном. *Коли б свині роги, то б усіх поколола.* Посл. 3) Убивать, закалывать. (Гайдамаки) *прибили туди, давай колотъ орендаря і всіх жидів.* ЗОЮР. 4) Рѣзать (свиней). 5) Раскалывать. *Тріски колотити.*

Колбтися, лбюся, лешся, л. 1) Колотиться, прозводвть уколы. *Ячмін колеться.* 2) Раскалываться. *Не колеться дрівняка.*

Колотіти, чѣ, тиш, л. 1) Мутить. *Два голуби воду тили, а два колотили.* Мет. 2) Масло сбивать. 3) Ссориться. *Як у клуні не молотить, то в хаті колотить.* Ном. № 10131. 4) Помякать; распоразжаться чѣмъ. Так колотить всіма, як дир водою. Ном. № 3429. *Оце колотить, як*

чорт лозою. *Ном. № 3422. Послуай й ви, що світом колотили.* К. ПС. 7.

Колотяться, чу́ся, ти́ся, *м.* 1) Мутяться. 2) Сбиваться (о маслі). *Щась масло дого не колотиться.* 3) Битися (о сердці). *Душа її уся порушилась, серденько колотилося.* МВ. 4) Дрожать. *Чи змерзла, чи з тривоги вся колотилась.* Г. Барв. 168. 5) Сорятися, бранятися, спорять. *Як на току молотиться, то і в хаті не колотиться.* *Ном. № 10131.*

Колотіца, ці, ж. = **Колотвица.** Желех.

Колотівка *жн, ж.* Мутовка. Вх. Зв. 27.

Колоті́вча, ці, ж. Ссора, споръ, драка, свалка. *Тики на порі, аж там така смертненка бійка та колотічча діється.* Харьк. *Смерть запанувала там, де недавно був шридер і колотічча.* Левци. *Добра та ладу не було, а були тільки бучі, колотічча та свавола.* Мир. ХРВ. 87.

Колоті́нне, ка, м. Забіяка, сварливый.

Колоті́ница, ці, ж. Сварливая женщина, заводящая ссоры.

Колоті́ня, ні, ж. = **Колоті́чча.**

Колотів, твн, ж. = **Колотівка.** Вх. Уг. 246.

Колотівця, ці, ж. Раст. Galium aparine. Вх. Уг. 246.

Колоті́тя, тя, с. 1) Закальваніє многих (преимущественно о свиньях). 2) Раскальваніє.

Колоті́уха, хн, ж. 1) Сварливая женщина? *Радуйся, мати,—іде невістка до хати: добра робитуха, а ліша колотуха.* Чуб. IV. 669. 2) Рязанка, искусственная сметана.

Колоті́ша, пі, ж. = **Колотуха** 2. О. 1862. VI. 98. Ум. Колоті́шка.

Колоті́шка, ки, ж. 1) Ум. отъ колоті́ша. 2) = **Колоті́ча** Вх. Зв. 27.

Колоті́ть, ті, ж. О дорогѣ: замерзшая комками грязь. Харьк.

Колоті́ша, пі, ж. = **Холоша.** *Ном. № 7225.*

Колоті́кват, каю, еш, м. Тревожить, испугивать. *За те (б'ють),—сказав один Рябкові з наймитіє,—щоб не колошкав ти очі свої? панів.* О. 1861. III. Гул.-Арт. 82. *Я став овечь до старости, а вони два перебіли та й давай мені колошкати овечь: кишкуютъ на вічі, обдывають од мене Я причу: не прохайте, а вони колошкуютъ.* Павлогр. у.

Колоті́ні, нів, мн. Зимніє суконные штани.

Колуба́ча, хн, ж. = **Ковбана.** Желех.

Колування, ня, с. Обвѣздъ кругомъ, вмѣсто прямой дороги.

Колувати, дѣю, еш, м. 1) Идти кругомъ, идти по круговой линии. *Горою сонечко колує.* О. 1862. IV. 23. 2) Кружить, колесить, дѣлать обвѣзды. *Хто колує, той вдома ночує.** Чуб. I. 248. *Волю колувати, як просто їзати та бідувати.* *Ном. № 11409.*

Колудрабок, бка, м. Часть сновальниці: каждая изъ двухъ поперечныхъ пластинъ, въ которыхъ укрѣплены колышки. Шух. I. 150, 151. См. Оснівниця.

Колупати, пѣю, еш, одн. в. **Колупати, пѣю, еш, м.** Ковряты. *Піч колупати—обрядове дѣйствіє невѣсты во время сватовства. Стала коло печі та й колупав її пальцем:* Кв. I. 76. *Колупнуло за серце.* *Защемило серце.* *Колупнуло Антося за серце,—аж заплакав.* Св. Л. 160.

Колька, ки, ж. 1) Коляка, колотье. *Русин каже: „іди в поле!“ Полька каже: „колька коле“.* Грин. III. 314. *Марині неначе колька заколе в саме серце.* Левци. I. 40.* 2) Колючка; игла (у.ежа). *Їж ма кольки.* Вх. Лем. 426.

Колькій, а, б. Колючий. *Сили твої діти на високім дрові. На якому дрові? На колькому терні.* Чуб. V. 852.

Колько, нар. Колько. *На стерні колько.* Киев. г. *Чи й у вас, як у нас, на левиді колько?* Грин. III. 648.

Кольо, ле, м. Дѣтск. Хлѣбъ. Вх. Лем. 426.

Колькатор, ра, ? м. *Після смерти колькатора зосталось шість хлопців і одна дочка, обійстя і трохи землі і одним оден підданий.* *Ном. № 1174.*

Кольфарба, би, ж. Клеевая краска. *Під кольфарбу золотити.*

Колюватина, ня, ж. Щель. *Є колюватини у стні.* Волч. у.

Колюки, е, ж. мн. Раст. Datura stramonium L. ЗЮЗО. I. 121.

Колюк, ха, м. Колючее растение. *Взяв, наламав колюкѣ, обтикався да й сидить.* Рудч. Ск. I. 159.

Колю́ча, ці, ж. Раст. Salsola Kali L. ЗЮЗО. I. 134.

Колю́чий, а, е. 1) Колючий. *І стежечка, де ті ходила, колочим терном поросла.* Шенч. 387. 2) Легко раскальвающійся. *Дуб колочіший, ніж жушина.* Волч. у. 3) Рѣзкій. *Мужича правді єсть колоча, а панська на всі боки туча.* Котл. Еп.

Колючка, ви, ж. 1) Шип'ясті рослини. *Колочка залізла в ногу.* 2) Колюче растение вообще. *Бува і чоловік сьому колочці (будякові) пара.* Греб. *Прийшов у садок, намоства на дереві колочок і сів на їх.* Рудч. Ск. 3) *мн.* Названіе растений: *Echium vulgare* L, *Tribulus terrestris* L, *Xanthium spinosum* L. ЗЮЗО. I. 141. *Будячки, колючки стремлять на просторі та муха кропива купчиться.* МВ. (О. 1862. I. 96). 4) = **Кольна.** *П'ять ніч не спала: колочка колола.* Константиногр. у. *Я спіра людина: або ногу підколо, або колочка нападе, то й опізнюся.* Г. Барв. 497.

Колюшбінний, а, е. = **Колішбінний.** Мвж. 92.

Колющий, а, е. = **Колючий.** *Помогтимо вам кладочки з колючого меду.* Мвж. 65.

Коляда, ді, ж. 1) Різдвянський празник, когда поють колядні. *Будьте здорові з колядою!* Ном. № 343. 2) П'єсни в'є вечер' 25 декабра. *Пустіть його до хати, він вам буде коляди співати.* Чуб. III. 425. 3) Вознагражденіе колядникамъ за п'єсни. *Он і пан іде, коляду несе: коробку вієса, наверх ковбаса.* Нп.

Колядні, на? м.? Встр'єчено только в'є начал' шуточной колядки. *Коляд, коляд, колядник, а я в батька один.* Грин. III. 36.

Колядка, ви, ж. Різдвянська п'єсня, исполняемая на первый день р'єздвянскихъ свят'окъ сельской молодежью, которая ходит для этого отъ хаты къ хат'і і получаєть за п'єніе вознагражденіе.

Колядний, а, е. Относящійся къ р'єздвянскимъ святкамъ. *На колядному поелі поставила горщик.* Нп.

Колядник, ка, м. Поющій колядки. *Під вікном колядник чотється.* Чуб. Ум. Колядниченько, колядничок.

Колядниця, ці, ж. Поющая колядки. **Колядниченько, ка** и **колядничок, чка, м.** Ум. отъ колядник.

Колядування, ня, с. П'єніе колядок в'є р'єздвянській вечер' (25 декабра).

Колядувати, дую, еш, м. Ходит по хатамъ і п'єть коляди. *Збираюсь колядувати, як вже й щедрувати пора.* Ном. № 512.

Колядчаний, а, е. Относящійся къ **колядкамъ.** Желех.

Кольє, ка, м. Раст. *Xanthium spinosum.* Вх. Пч. I. 14.

Кольє, ви, ж. = **Кіл.** У нинію сокира за поясом, у того коса на плечі, а друшій притяі із колякою. К. ЧР. 258.

Кольдра, ри, ж. Раст. *Кышнецъ, Coriandrum sativum.* Анн., 109.

Кольр, р'є, м. 1) = **Колісник.** Вх. Лем. 426. 2) Мясникъ, р'єжущій свиней. Желех. См. **Колі.**

Кольєса, си, ж. Экипажъ, коляска. *Ой пізнала мила вороні коні, а ще пізнавай нову колясу.* Чуб. V. 742. *Іхала, кажуть, одна скрупа пані... і попалася разбійникам: обступили колясу.* МВ. III. 24. Ум. **Кольєсна, кольєсонька, кольєсочна.** *Ласка не коляска: сівши, не поїдеш.* Ном. № 4488. *Вже кучері молодіі на колясонькахъ стоять і віжечки шовкової в білхъ рученькахъ держать.* Чуб. V. 536. *Уже кониченки позапрані, і колясочки позавертані, тільки сісти та поїхати.* Грин. III 548.

Кольєстра, ри, ж. = **Моловиво.** Подольск. г.

Коба, ми, ж. Запаята. *Читайте од слова до слова: не минайте а ні титли, а ні тії коми.* Шевч. 214.

Коман'є, ні, ж. = **Команьця.**

Команда, ди, ж. 1) Команда 2) Отрядъ, команда. *А тоді у нас у Черкасахъ команда стояла.* ЗЮЖР. I. 264. 3) Кружокъ, товарищи. *Воє Оксана і збирала свою команду: шатнулась, метнулась з кінця в кінєць, веде низку дічат.* Кв. I. 161.

Командерство, ва, с. Начальство военное. *Господа москалі! а скажати, будьте ласкаві, вашому командерству, коли треба вієса, або якою борошину, то нехай прийдуть.* Кв. I. 131.

Командувати, дую, еш, м. Командовать. *Сами кільки салдат воюються, а тих, що командують, і немає.* Рудч. Ск. I. 107.

Коман'єця, ці, ж. 1) Трилистникъ, клеверъ, дяглина. *На сім боїі на толоїі жовта коман'єця.* Гол. II. 418. 2) Раст. *Viola tricolor.* Лв. 102.

Коман'єчка, ви, ж. = **Команьця.** Желех. **Комар'є, ка, м.** Ум. отъ **комар'є.** **Комар'єстий, а, е.** Изобилующій комарами.

Комар'єця, ці, ж. = **Комар'є.** Вх. Зн. 27. Желех. Ум. **Комар'єчка.**

Комар'єще, ща, м. Ув. отъ **комар'є.**

Комар'є, р'єва, р'єне. Принадлежачій, свойственній комару. *Шевчица не злобила, загадала тевню черевки шити з комар'євої шкуру.* Нп. 3 **комар'єву** німечку. Немножко, очень мало. *Дайте мені з комар'єву ніжечку, з Антонову салочку.* Ном. стр. 283. **Комар'єві носіни.** Раст. = **Сонирни.**

Комарняк, в́а, м. Родъ шалаша для пастуха овець. Вх. Зн. 27.

Комарня́, ні, ж. Соб. отъ **комарь** Комарня так і лізе у вічі.

Комарь, ра́, м. 1) Комарь. Не лучче б нам з ляхами, москвітами панами, мирно пробувати, аніж пійти луїв поитрати, своїм тілом комарів ідувати. Дума. 2) Названіе тощого вола. КС. 1898. VII. 46. 3) Родъ дѣтской игры. Ив. 27. Ум. **Комарик**, **комаронько**. *І нас Бог не оставить, коли й комарика й малюсеньку комашинку долядає* Кв. *Вилетіла муха з гати комарика рятувати*. Нп. Ув. **Комарице**. *Ой се ж лежить комарице, славного війська козачище*. Лушав.

Комаша, хи, ж. 1) Насѣкомое. Вх. Пч. I. 6. 2) Муравей. Ум. **Комашечна**, **комашина**. *Ой летіла комашечка да по сонцю, припадала комашечка їк віконцю. Комашки! комашки! ховайте подушкки, бо татаре идуть*. Ном. № 339.

Комашинна, ни, ж. Одно насѣкомое, одинъ муравей. См. **Комаха**. *Чоловік проти землі менше, аніж сама менша комашина проти чоловіка здається*. Дещо. Ум. **Комашинна**. *Здалеку рій комашинчок зразу побачили, а кожну комашинку нарізно побачили тільки зблизька*. Ком. II.

Комашітвся, ш́удя, ш́ишся, м. Копошиться.

Комашка, ки, ж. Ум. отъ **комаша**.

Комашинця, ці, ж. Муравейникъ. Кавав. у.

I. Комашня, ні, ж. 1) Пирушка. 2) Поминальный обѣд послѣ похоронъ. Угор.

II. Комашня́, ні, ж. соб. 1) Муравей. *Де не взялась та комашня і, чуючи труп, лазила по його виду*. Стор. 2) Муравейникъ. *Як би таку жінку та мені,—я б її у комашину втрутив*. МВ. (О. 1862. Пш. 60).

Комедія, діі, ж. Комедія. *Почав він... писати... комедію на театр*. К. Гр. Кв. XVIII.

Комедіянський, а, в. Смѣшной, кождіятскій. *В їх фігурас, в їх уборі було щось комедіянське, німецьке*. Левнц. I. 491.

Комель, мля́, м. Толстый конецъ отрубленнаго древеснаго ствола. *Як узля колючу за комель, підвів проти себе, як свічку, та як ударе комлем у землю,—так вона на сяжену у землю ввійшла*. Мнж. 9.

Коменда, ди, ж. 1) Команда, отрядъ. *В славнім місті Берестечку коменда стоїла*. Гол. I. 67. 2) Начальство. *Молоденькій козаченько в коменді ся присити: пу-*

сти ж мене, коменданте, з обозу додому. Чуб. V. 332.

Коменд́ант, та, м. Комендантъ. Рудч. Чп. 103. *Пусти ж мене, коменданте, з обозу додому*. Чуб. V. 332.

Комендєрувати, ру́в, аш, м. Начальствовать, командовать. *А пан майор молоденькій на воронім коню, ворон конем вигравав та й комендєрує*. Федьк.

Комѣта, ти, ж. Комета. *Є зорі, що зуться кометами, або мѣтлами чи візлами*. Ком. I. 50.

Кометя́, нар.=Коміть. *Голуб в лету комети паде*. Вх. Зн. 27.

Комія, ву, м. Капризь. *Ач як на йоні комиз напав. Ось я тобі!* Полтавск.

Комиза́, аї, ж. 1)—**Комба**. 2) Капризный, привередливый человекъ.

Комиза́твся, аїся, аїшся, м. Капризничать, упрямяться. *Коли б вона та не бисляла, замоякла і не комизилась*. Котл. Ёв.

Комин, на, м. 1) Передняя часть ваяристой печи, устроенная для прохода дыма въ трубу. Чуб. VII. 381. *Забилъ комин, зачорнів рядок горшків на полімі*. Левнц. I. 2) Дымовая труба на крышѣ. 3) Полка кремневаго ружья. Шух. I. 231. Ум. **Коминію**.

Коминні́, прил., употребляемое какъ суц. ср. р. Поднятая подать. *Та заплакали коминного пієкопи грошей*. ЗЮОР. I. 143.

Коминні́к, нва́, м. 1) Ум. отъ **комин** I и 2. 2) Цилиндръ въ ружьѣ, куда наладывается пистонъ. Уман. у. Шух. I. 229.

Коминотру́с, са, м. Трубочистъ. Полтавск. г.

Коминотра́, ра́, м.=Коминотрусо. Гайсинск. у.

Комиса́р, ра, м. 1) Комиссаръ. *Чою вже не робили тії старости й комисари з городовими козаками*. К. ЧР. 12. 2) Исправникъ. *Добре було жити, поки не писали наші комисари хлюпців у некрути*. Нп. *І бачив сам таких і може б показав, да цур йому! боюсь росерожу комисара*. Греб. 368. Ум. **Комисарчик**. *Прійхали комисарчики, зі Львова писарчики господоу записати, де мав король стати*. О. 1862. IV. 19.

Коми́ш, ш́у, м. Тростинекъ. *Жили по комишах і очеретах*. ЗЮОР. I. 75.

Коми́шится, ш́удя, ш́ишся, м. Мелькать? *А то що за свѣт комишиться у жайній хатині?* Мир. Пов. II. 55.

Комин, на, м.=Комин. *З вергу кри-*

ші по різкал шпилі, а наверх коліна вертиться по вітру залізний тівень. К. ЧР. 209. Ум. **Коміноби, коміночон.** *Щоб ліжко там було і коміночок, і огонь щоб ірві.* Рудч. Ск.

Комір, ра, м. Воротникъ. *Не до нашої ший ті коміри шили.* Левц. Ум. **Комірець.** У лисички, каже, гарна шкурка... на комірець. Рудч. Ск. П. 15.

Комірка, ва, ж. 1) Ум. отъ **комбра.** *Відчиняй, пане, комірку, давай зробиам іорілку.* Нп. 2) См. **Бердо** и **Блят.**

Комірне, прил ср. р. Наемная плата за квартиру. *Приняти когô в комірне.* Пустить, прийять на вартиру когô. Чуб. I. 4. **В комірні сидіти.** Нанимать квартиру. **Желех.** *Нажилась в комірні.* Св. Л. 245. **Піти в комірне.** Сдѣлаться квартирантомъ. **Желех.**

Комірник, ка, м. 1) Жилецъ, постоялецъ. Уман. У. Вх. Зн. 27. 2) Сборщикъ пошдинъ на таможнѣ. Ум. **Комірниченько** *Там на долині стоить дві ялині: там наши пані лядки рвала, комірниченька ісподобала.* Нп.

Комірницький, а, в. 1) Квартирантскій. *Хазайська наука комірницькій короів ногу переломала.* Ном. № 2817. 2) Таможенний.

Комірниця, ці, ж. Квартирантка. Вх. Зн. 27.

Комірниченько, ка, м. Ум. отъ **коміринк.**

Коміронька, ва, ж. } Ум. отъ **комбра.**
Комірочка, ва, ж. }
Комірчина, ва, ж. Небольшая **комо-ра.** *Через сіни була пекарня з комірчиною.* Левц. I. 192.

Коміть, нар. Внизъ. **Коміть-головю.** Внизъ головою. Вх. Зн. 27.

Комліж и пр. См. **Кімліж** и пр.

Компір, ра, м. = **Комір.** *Панство в олозі, а воші за коміром.* Ном.

Комбд, ду, м. и **комбда, дя, ж.** **Комодъ.** *Воздвиженський... опер комод, витяг троші і одніс жінці.* Левц. *Коло стола стояла комода, а перед канапою стіл.* Левц.

Комблій, а, в. Безрогий. *Комолій віл і гулею б'є.* Ном. № 3364.

Комбний, а, в. Конный. *Комонне військо.*

Комбонне, ка, м. Всадникъ, кавалеристъ. *За ними ще півдесятка колонників.* К. ЧР. 169. *Піхота з пицаллю поміж гарматами, а колонник по крилах.* К. ЧР. 343. *Въ дѣтской игрѣ въ нашу такъ на-*

зывается тотъ изъ играющихъ, который ѣдетъ верхомъ на товарищѣ. КС. 1887. VI. 461.

Комбонница, ці, ж. 1) Раст. Трлистникъ полевой, *Trifolium arvense.* Вх. Лем. 426. См. **Команиця.** 2) Бесплодная кобыла. **Желех.**

Комбно, нар. Конно.

Комбнь, ва, м. Конь. *Ой як тяжко комоневі противъ води плисти, ой так тяжко кохатися, не мавши користи.* Нп.

Комбра, ри и Комбра, рі, ж. 1) Амбаръ, кладовая. *Вині із комори казан. ...Заздро, що в брати є в коморі і на дворі, і весело в хаті.* Шевч. *Служить также для почевки взрослої дочери вли женатому сыну. Ти в коморі, я на дворі,—видди, серце, злічим зорі.* Мег. 10. 2) Лавка. *Сомко має в Перяславі свої крамні коморі в ринку.* К. ЧР. 25. 3) Таможня. *Гайсин. у.* 4) См. **Рітки.** Ум. **Комірка, коміроньна, комірочна.** *Ой в мене коморонька новая, в тій комороні погілонька тісовая.* Чуб. *Да мати гуляти да не пускала, да й у комірочку да й зачиняла.* Чуб. V. 9. *Крамарю, крамарочку, одчиняй комірочку та сип перець та каняперець.* Грин. П. 539.

Комбрити, рю, рип и коморувати, рую, еш, м. Жить на квартирѣ. **Желех.** *Він коморит у мене.* Вх. Зн. 27.

Комбрятин, а, в. Амбарный. *Висиль зирк на коморячі двері.* Кв.

Компанієць, та, м. Товарищъ. *Хоч старий, а не цурається давніх компанієтв.* Св. Л. 38.

Компанієць, нійця, м. Казакъ легкоконнаго войска въ XVIII вѣкѣ. *В поход у дорогу славі компанійці до сгід сонечка рушали.* Шевч. 361. *Ой над Богом над рікою, на турецькій грانیці, там стояли пикиніри, з ними компанійці.* Макс.

Компанієський, а, в. Относящійся къ **компанійцю.** *Полковник компанійський.* Шевч. (1883) 235.

Компанія, ній, ж. 1) Общество компанія. *Зм компанії і доброю чоловіка зосують.* Ном. № 5982. 2) Отрядъ войска. *Чому съ мене, моя мато, з ранку не збудила, коли топа компанія з міста виходила.* Гол. I. 145.

Компанувати, ную, еш, м. Водить компанію. *Грицько з Іваном компанували.* Водч. у.

Компанчик, ка, м. Солдатъ. *Помилула компанчика, гей за їм тужила.* Гол. I. 145.

Компас, су, м. Компасъ. Ком. П. 90.

Компера, рі, ж. и **компір**, рв, м. = **Конфера**. Вх. Уг. 246. Вх. Лем. 426.

Комперінка, кн, ж. 1) Стебель картофля. Желех. 2) Вода, въ которой варился картофель. Желех.

Комплік, ка, м. Обрѣзки кожи, склеенные между собой в вѣрлѣкѣ снятые въ бруски; употребляются также для кабуковъ. Вас. 162. Въ Сумск. у. такъ называется низкій кабулокъ.

Компонування, ня, с. Сочиненіе. У *сережі... писателі мали свій взоровізір компонування*. К. Іов. XI.

Компонувати, ну, вш, м. 1) Составлять, сочинять. *Отой дід і співав, і компонував пісні й думки*. Стор. *Дуже письменний був і вірші компонував*. Стор. 2) Выдумывать, интриговать. *Пане осуле полковий, побійся Бога! Мені здається, що ти щось недобре на нашого пана полковника компонуєш*. К. ЧР. 323.

Компонуватися, нуся, еся, м. Составляться, сочиняться. Шевч. 1883, 140.

Комфорт, ту, м. Комфортъ. *Занедбавши свої прості звичаї, вкинулись у той комфорт*. К. (О. 1861. I. 317).

Конанійко, ка, с. Ум. отъ конанія.

Конанія, ня, с. Агонія, умираніе. Ум. *Конанійко*. МУЕ. III. 35.

Конати, нату, вш, м. 1) Умирать, кончаться, отходить. *Не один бідаха, конуючи в крові, ту сить, що не полі під Берестечком*. К. ЧР. 358. *Уже твоя, козаченьку, дичина конас*. Нп. 2) Мучиться. *Сам не соромиться конати в ярмі у ляха*. Шевч. *Або в пана у кайданах у склепу конас*. Шевч.

Конвалія, лі, ж. Ландышъ. *Васильки, папрати, шевлію, Петрів баті і конвалію*. Котл. Ен. *З великого луку віяло холодоком і палло конвалією й барвінком*. О. 1862. VIII. 16.

Конвой, вою, м. Конвой. *Руки і ніжки закусть в кайдани, конвоєм приведуть Чуб*.

Кондак, ка, м. Кондакъ. *Тропарі з кондаками*. Ном.

Кондійка, кн, ж. Ендова; церковный сосудъ, въ которомъ святятъ воду.

Кондрічитися, чуся, чнся, м. Капризничать. Мнж. 182.

Кондуря, рів, мн. Родъ сапогъ у жителей Покутья гальцѣаго. Kolb. I. 44.

Коніак, ка, м. Дьячекъ в учителѣ

церковной школы. *А, дай Боже пану бакаляру! ти наш таки, кондяч...* Маркев. 62.

Коненько, ка, м. Ум. отъ коня.

Коненя, нятя, с. Ум. отъ коня.

Коніць, няця, м. = **Кінець**. *Як ся зійде Стрий і Ломель, то буде світу коніць*. Ном. № 392.

Конічне, нар. 1) Непремѣнно, неизбѣжно. *Вони почули, що за тишею треба конічне йти в двір фараонів*. Опат. *Любилися двоє дітей сердечне, присудив Господь розлучити конічне*. Грив. III. 251. 2) Не конічне. Не совсѣмъ, не очень. *Не конічне вона влюбила, як до чоловіка трапиться ість*. МВ. (КС. 1902. X. 143).

Конічний, а, е. Непремѣнный, неизбѣжный, безотлагательный.

Конічно, нар. = **Конічне**.

Конінь, ка, м. Ум. отъ коня. 1) Лошадка. *Під явором коник стоїть, на нім козак молоденький*. Мет. 2) Насѣ. Кузнечикъ, *Locusta*. Вх. Пч. I. 6. *В траві ворухився і трищав цілий мир коників і всяких жулок*. Левич. Пов. 97. 3) Пряникъ или глиняная игрушка въ формѣ коня. *І внучатам із клучочка юстинії виймала... А Карпові соловейка та коників пару*. Шевч. 112. 4) мн. Родъ узора для вышивокъ на рубашкахъ. Гол. Од. 73. 5) Конская голова, выдѣльваемая какъ украшеніе разныхъ предметовъ, напр., рукояті гудульскаго кѣлифа. Шух. I. 275. *Стія на конінах*. *Стіль на ножкахъ съ украшеніемъ въ видѣ конской головы?* Сям. 227. 6) Часть гончарнаго вѣрла: деревянная дощечка, прибитая однимъ концомъ къ скамѣ, съ выемкой на другомъ концѣ, въ которую входитъ веретено. Вас. 179. 7) Пластина, вертикально стоящая на каждомъ изъ четырехъ концовъ креста витѣшки, съ загнутыми концами; на коніни надѣвается пряжа. Чуб. VII. 410. Вас. 202. 8) Часть ткацкаго станка. См. **Верстат**. 9) Часть начинія. См. **Начинія** 3. 10) мн. Сорбчі коніники. Раст. *Delphinium consolida*. Вх. Пч. I. 10.

Коніна, ни, ж. 1) Лошадь, конь. *Та купуй уже, купуй, — славная конина*. Рудан. IV. 18. 2) Конина, лошадиное мясо.

Коніти, ню, ниш, м. Класть извѣстнымъ образомъ палку на кону при игрѣ въ плаза. Ів. 18.

Конич, ча, м. = **Конюшина**. Вх. Лем. 426.

Кониченько, ка, м. Ум. отъ коня.

Коничок, чок, м. Ум. отъ коня.

Копівка, **вн**, **ж**. Ум. оть **кпівва**. 1) Кружка дерев'яна или металіческа. Шух. I. 250, 251. Як узая ту кнжу за угу, то зробив у тій копівці сухо. ЗОЮР. I. 204. Зачепила рукавом срібну коновку, пошу вишивки. К. ЧР. 229. 2) Ведро. (Дощ) лє, як з коновки. Ном. № 575. Посилаю з коновками по воду. Гол. Ум. **Копівоньна**, **копівочна**. Зашли козакові пива коновочку. Чуб. Сосновая коновочка, а дубове денце. Грин. III. 613.

Копелав, **ву**, **м**. Копклавъ. Шевч. (1883), 199.

Конов, **ва**, **м**. Кружка. На морозі стояти, конов меду держати. Гол. См. **Кнва**.

Коновал, **ла**, **м**. Кововаль. Сюди шевці й кравії, шаповали й коновали. Левиц. I. Такий коновал, що через шкуру бачить.

Коновальство, **ва**, **с**. Ремесло коновала. Желєх.

Коновальський, **а**, **в**. Кововальскій. Печл; різницький, коновальський, хушнрський, ткацький, шаповальський. Котл. Бн.

Коновід, **вода**, **м**. 1) Приводящий на ярмарку для продажу лошадей? *Коноводи, воловоди, мошешники, табашники, шимники, милники, селяне, городяне, міщане... добрі люди! А слодьтєсь, слодьтєсь, слодьтєсь!.. Я щось скажу*. Изъ выкликания на базаръ. КС. 1882. III. 600. 2) Конокрадъ. А вже цманів, отих коноводів... що обдувають народ, так і не розминешся. Кв. II. 323.

Коновой, **вбоу**, **м**.—**Ковной**. Як піду я у чужу країну,—ковноем приведуть. Рудч. Чп. 85.

Конов'язь, **зі**, **жс**. Столбъ или жердь, или кольцо, къ которымъ привязываютъ лошадей. Позлізали і поприв'язували коней... у конов'язей. ЗОЮР. I. 254.

Коновити, **жу**, **виш**, **ил**. 1) Корчить, морщить (въ работѣ). Мнж. 2) безл. Знобить? корчить? Бачу, що так його коновити. Уман. у.

Коноврад, **да**, **м**. Конокрадъ. Ті жидки були всім завідомі коновради. Левиц. I. **Копопельва**, **вн**, **жс**. Раст. *Galeopsis pubescens* Лв. 98.

Копопельки, **льок**, **жс**. мн. Ум. оть **коноплі**.

Копопельний, **а**, **в**. Пеньковий. *Копопельна нитка*. Ком. II.

Копопельник, **ка**, **м**. Птица: коноплянка, *Fringilla cannabina*. Шух. I. 23.

Копопліна, **вн**, **жс**. Стебель конопли.

Утопила мене мати як конопляну в воду. Грин. III. 329. Ум. **Копопліна**, **конопліноньна**, **конопліночна**. Ой у городі конопліночка, на тій конопліні... роса. Чуб. III. 394. Ой як же тій конопліноньній у ставу вимокати. Грин. III. 330.

Копопліця, **ці**, **жс**? П'ять сорочок, що дві-чв іржисі, а дві в коноплиці. Чуб. IV. 458.

Копоплице, **ща**, **с**. 1) Мѣсто, бывшее подъ коноплю. *Яка паша на коноплиці? Як брали коноплі, то її повиривали погану травичю*. Кавен. у. 2) Мѣсто, годное для посѣва конопл.

Копоплі, **пелъ**, **жс**. мн. 1) Раст. Конопля. *Вирвався, як Пимп з конопель*. Ном. 2) Пенька. *Оце коноплями обмотають та смолою обмажуть, та й запалять*. К. Набрала Ганна у людей конопель та мону і почала прясти. Левиц. Ум. **Копопельни**. Сію конопельки дрібні зелененькі. Чуб.

Копопляний, **а**, **в**. Конопляный. *Залізний вовк, конопляний хвіст*. (Голка). Заг. Ном. № 352.

Копопляник, **ка**, **м**.—**Копопельник**. Вх. Лем. 426.

Копопляр, **ра**, **м**. и **коноплярка**, **вн**, **жс**.—**Копопельник**. Вх. Уг. 246.

Копоплястий, **а**, **в**. Покрытый веснушками. *Торти мабуть гречку сіяли на щці—такий коноплястий з себе*. Волч. у.

Копогувати, **туо**, **ещ**, **ил**. Замѣчать. *Я буду співатоньки, а ти копотуй сі: як же нам ся ростодити, сама поміркуй сі*. Гол.

Консистент, **та**, **м**. Употребляется болѣе во мн. ч. Консистенти. Польскія войска, стоявшія постоемъ въ Украинѣ. *Безбожний глум польскыл консистентів і урядників над украинцями*. К. ЧР. 9.

Консисторія, **рії**, **жс**. Консисторія. Шевч. (1883). 197.

Консисторський, **а**, **в**. Консисторскій. Св. Л. 134.

Консистувати, **туо**, **ещ**, **ил**. Стоять постоемъ. *Почали жєланіре, консистуючи по городах і селах, беззаконні окорми од людей вилматати*. К. ЧР. 9.

Консоляція, **ції**, **жс**. Угощеніє. *Обіцяю о. Яким кою не кою (з консисторських) повести на „консоляцію“, се б то... на морици*. Св. Л. 134.

Копсул, **ла**, **м**. 1) Копсуль. З Россіи... *єтіко три чоловіки... От—що робить? У Галац, до німецького коксула*. КС. 1883.

IV. 738. 2) Въ старинной бурсѣ: родъ надзирателя за учениками *Втікайте з бурси: вас тепер не знайде ні консул, ні трибун!* К. ПС. 68.

Конт, ту, м. Продовольствие, съѣстные припасы. *Хліба не купуємо; конту з обох нас довол!* Г. Барв. 438.

Контентій, а, е. Довольный. *Чим же ми контенті, як не грошима?*

Контентувати, тую, еш, м. Кормить, пропитывать; содержать. *Жінки обцянку дали млину місити, воду носити, людей контентувати.* Г. Барв. 171. *Нехай даремне всякого прочанина й захожого і проїжджачого контентув.* К. (О. 1861. IV. 156).

Контентуватися, туюся, ешся, м. Кормиться, питаться, ѣсть; угощаться. *Контентуйтесь, люде добрі!*

Контентувати, тую, еш, м. = **Контентувати.** *Тею соломою хазяїн нас (волів) буде контентувати до нової наші.* Драг. 3.

Контентуватися, туюся, ешся, м. = **Контентуватися.** *Контентуйтесь, люде добрі!* О. 1861. XI. Кух. 27.

Контіна, ни, ж. Храмі. *А священник старець ходить по святій контині, моли ть слави Запорожю, — щастя Україні. Федьк.*

Контора, ри, ж. Контора.

Контосити, шу, сити, м. = **Бундосити.** *Нехай коси Дунай носить, та нехай немоб не контосити.* Чуб.

Контракт, ту, м. Контрактъ. *Ніхто з Богом контракту не брав.* Ном. № 36.

Контроверсія, сі, ж. Возраженіе (въ судебномъ процесѣ). *Кому хочеш позов зложу і контроверсію сочиню.* Котл. НП. 358.

Контувати, тую, еш, м. = **Контентувати.**

Контуватися, туюся, ешся, м. = **Контентуватися.** *Ми же контуємося із своїх ручок та з пучок.* Г. Барв. 438.

Конфедерат, та, м. Конфедератъ. *А конфедерати знай гукають: „жиде! меду!“* Шевч. 138.

Конфедерація, ці, ж. Конфедерація. *Встав шляхетська земля, і—разом сто конфедерацій.* Шевч. 131.

Конфєра, рі, ж. Картофель. Вх. Уг. 246

Конферанк, ка, м. Родъ лепешки изъ картофеля и сыра. Вх. Уг. 246.

Контче, нар. Безотлагательно, непремьвно, именно. *Нащо се вам його так конче треба?* МВ. II. 188. *І треба ж було*

сім паничам потрапити перелізти конче в мій садок.

Кончіна, ни, ж. 1) Край, конецъ. *Я не бороню йому стояти при престолі Божому й до кончини його віку.* МВ. I. 16. 2) Смерть. *Йдть, діти, кланяйтесь батькові, бо недалеко його кончина.* ЗОЮР. II. 284.

Кончіти, ся. = **Кінчити, ся.**

Конюх, ха, м. Конюхъ. *Я конюхи не люблю; за конюха не піду: конюх коні шляе, він гроєм ошляе.* Чуб.

Конюхярти, рю, рити, м. Быть конюхомъ. Вх. Зн. 28.

Конюшій, шего, м. Конюшій. *Служив у Потоцького конюшим.* Стор.

Конюшня, ни, ж. Клеверъ, *Trifolium pratense.* Волын. г. ЗЮЗО. I. 139.

Конюшня, ні, ж. Конюшня. *Як коня вкрали, він конюшкою замкнув.* Ном.

Коня, нати, с. Лошенокъ, а также плохая лошаденка. *Чуже коня—паня.* Ном. Ум. Коненя. *Назирив він коненя на ярмарку.* Рудч. Ск. II. 175.

Коняка, ки, м. и ж. Ув. отъ конь. *Ой у мене був коняка, був коняка розбишаки.* Шог. *Вовк був з добру коняку.* Чуб. Ум. Конячна. *Водай тебе волами возили, а мене хоч коростявою, та конячкою.* Ном.

Конянка, ки, ж. Лошадиный пометъ, лошадиный навозъ. Вх. Уг. 246.

Коняр, ра, м. Конюхъ; пастухъ лошадей. Радом. у. Вх. Уг. 246.

Конярка, ки, ж. Конюшня. Вх. Лем. 426.

Конятина, ни, ж. Лошадиное мясо. *Вийня ковбасу... німецьку, от що і свициною, і кошатиною, і конятиною начинена.* Кв.

Конячіна, ни, ж. Дринная лошаденка. *Найня я конячину та покляс аж на доволтський ярмарок.* Левин. I.

Конячка, ки, ж. Ум. отъ коняка.

Кона, пі, ж. 1) Міръ, сельское общество, сходка для рьшення судебныхъ дѣлъ; судебное засѣданіе (въ старину). *Кона переможе й попа.* Ном. № 10742. *Позови й кони страх надолги.* Котл. НП. 342. 2) 60 штукъ чего-либо. *Тепер давай мені хоч кону тикли дівчат.*—*Сидить курка на коні, знесла яець три кони.* Нп. 3) Ковна хлѣба (въ ней 60 сноповъ). *Жито жали, в коні клали.* Шевч. 61. *Де же Катрусю пригорнула? (внч) Чи в лісі, чи в хаті? Чи на полі під копою сина забавляе.* Шевч. 77.

Хто їде з конями,—у двір завертав. ЗОЮР.

II. 90. Наплюю я бичачу: свою копу молочу. *Ном. № 2559. У но́пи вла́сті. Убить сильно. Так мене, синку, у копн вкляли, що й не приведи Мати Божої.* Харьк. 4) 50 копеек. *Ой таме вам, рибалочки, міночу копу грошей.* *Мет. Наялася носить воду, бо грошей не стало... піп із вісім зоробила.* Шевч. 109. 5) Счетная единица у оконщиков; *копа́ рядова́* заключаетъ въ себѣ 14 оконъ; *кро́мъ неї, єсть копа́ шісна́дцятна* (16 оконъ), *двадцятна* (20), *сорони́на* (40) и *ше́стидеся́тна* (60 оконъ). *Вас. 150. Ум. Кіпка, кіпю́нка, кіпочна. Поставлю жемців сімсот молодців, поставлю кіпок—що на не́бі зрок.* Грин. III. 19. *Сюди хіп, туди хіп,—за смітлячок дева́ть кіп, а десята кіпка, що вимела тітка.* Грин. III. 493. *В снопочки в'язала, в кіпочки складала.* Грин. III. 414.

Копальник, ва, м. Землекопъ. Лебед. у. и Желех.

Копальниця, ці, ж. Копаящая женщина. Лебед. у. и Желех.

Копаний, а, в. Выкопанный. *Ой у полі край дороги копана кирниця.* Нп.

Копанийна, ня, ж. Копанье постоянное.

Копанийця, ці, ж. 1) Заступъ. 2) Родъ мытги для копанія глыны. Шух. I. 260. 3) Искривленное дерево, идущее на пологъ, выкопанное съ корнемъ изъ земли. Kolb. I. 68.

Копанеа, ки, ж. 1) Копаніе, выкапываніе. 3) Родъ маленькаго володезя безъ вѣнца. *Узяв хліба шматочок, а води таки не брав: була там у лісі копанка.* Грин. I. 4. 3) Выкопанный прудикъ, сажалка. Вас. 200. 4) Расчищенное подъ посѣвъ мѣсто въ лѣсу, которое еще нельзя пахать, можно лишь копать. Желех. Вх. Зн. 27. Ум. **Копаночна.** *Пішла пошукать води, аж найшла маленьку копаночку.* Руч. Ск. II. 64.

Копанья, ня, с. Копаніе.

Копань, ні, ж. 1) = **Копанка** 3. *А як далеко річка, то щоб був колодязъ або копань при копнѣ. З них (отара) пишавается поденно.* О. 1862. V. Кух. 30. 2) = **Копанна** 4.

Копанья, ні, ж. Деревянная заслонка къ печи. Вх. Зн. 28.

Копательный, а, в. Усердный рабочий. *Щирі були покойники... до хазяйського добра копательні.* Сим. 206.

Копатень, тья, м. = **Копитень.** Лв. 97.

Копати, паю, еш, одн. в. копну́ти, ну́, вѣш, м. 1) Копать, рыть. *Тоді козаки шаблями судо́діл копали.* Макс. I свяченим

(ножем) *копа яму.* Шевч. *Копати яму під ним.* Подкапываться подъ когѣ, злоумышлять. *Копать вором яму підо мною.* Мет. 2) **Выкапывать.** *А там знов копають буряки та возять до сахарні.* Левци. I. *Ой став козак царь-зілля копати.* Мет. 3) Раскапывать, разрыхлять. *Копай грядку!* 4) **Копати ногами.** Бить ногами; унизжать, отталкивать. *Змилуй еси, Христе-Боже, над нами панами, а щоб нас не копали москалі ногами.* Нп. *Як хорошиий,—не жаль грошей, а як поаний,—копчу ногами.* *Ном. № 8474.*

Копатися, паюся, ешся, м. 1) Копаться, рыться. *На улицю не піду і дома не всижу, либа тібу підкопавсь до дізични в димку. Бодай тебе копався лигача, що дина!* Мет. 2) Рыться (въ вѣщахъ). *Одікнули скритню, копалися, копалися—нічого не взяли.* ЗОЮР.

Копач, ча, м. 1) Землекопъ. *Де копачі копали, там і гроші пропали.* *Ном. № 11717.* 2) Могильщикъ. *А вам, копачі, рябую корошу, а щоб несли мене молодую з дому до гробу.* Грин. III. 284. 3) Застреленная палка, которою роютъ землю. 4) Родъ зимней шапки у лемковъ. Гол. Од. 75. Ум. **Копачик.**

Копачь, ва, м. 1) Ум. отъ **копач.** 2) мн. Въ ткацкомъ станкѣ то-же, что жердла. МУЕ. III. 24.

Копачкый, а, в. = **Копательный.** *Дід Юрко заломоду був копачкый.* Волчан. у

Копень, пені, ж. Ледяная сосулька. Вх. Уг. 246.

Копер, пра, м. = **Крп.** Вх. Лем. 426.

Копець, копця, м. 1) Межевой знакъ. *Оборе плугом, обнесє копцями, ровом обкопав.* К. ЧР. 199. 2) Инструментъ для долбленія меду.

Копівка, ки, ж. = **Копилитя.** Вх. Лем. 426.

Копіл, лѣ, м. 1) Сложная колодка. *Швецъ котилом перекинув.* *Ном. № 301.* 2) Столбикъ (отъ 4 до 6), связывающіе пологья съ ящичкомъ савей. Kolb. I. 67. Шух. I. 180. *Копили поробив на сани.* 3) Незаконнорожденное дитя. Вх. Зн. 28. Ум. **Копилецъ.** *Ном. № 14299.*

Копіляти, лю, лщ, м.—**губн.** Отдывать, оттопыривать (губы). Переносно: начинать, относиться къ чему съ пренебреженіемъ; дуться. *Не копильте, каже, дітки, губок, не копильте! Їжте, оно смаши!* *Сим. 231—232. Не будете ви в нас копи-*

лить зубу, як ті запорожці, що всі в них рієні. К.

Копілітися, *люся, лшся, ш.* Родить ввѣ брака ребенка. Угор.

Копілиця, *ці, ж.* Незаконная жена, наложница. Вх. Зн. 28.

Копілля, *ля, с. соб.* 1) Сапожныя колодки. *Розубивсь, як шевць з копиллям.* Ном. № 6622. 2) Столбчикъ въ саняхъ. См. **Копля** 2.

Копилчѣ, *чѣти, с.*==**Копил** 3. Угор. и Желех.

Копильчакі, *ків, м. мн.* Родъ саней. Желех.

Копильчук, *ка, м.*==**Копил** 3. Вх. Зн. 28.

Копилѣ, *лѣти, с.*==**Копил** 3. Вх. Зн. 28.

Копилѣк, *ка, м.*==**Копил** 3. Вх. Лем. 426.

Копирсѣти, *сѣю, еш, одн. н.* **копирсн-кѣти, нѣ, нѣш, ш.** 1) Ковырять, копырнуть. *Сія на приспї, похилив голову і все щось по піску паличкою копирсѣе.* Кв. Знай копирсѣ слїпуючи то очїнки, то руйнички. Кв. 2) Только с. в. Полетѣть, унасть куда. *Пошло Енея до Плутона, або і сам в ад копирснѣ.* Котл. Ен. VI и Слов.

Копирства, *ка, ж.*==**Копистка**. Ека-терин. у. Ум. Копирстача.

Копирѣти, *рѣю, еш, ш.* Ковырять. *Снї ногами копырѣе.* Харьк. г.

Копїстка, *ка, ж.* 1) Веселка, деревяная лопатка для мѣшанія тѣста. 2) Лопаточка. Мнж. 182. 3) Презрительно—о плохомъ оружіи: шпагѣ, саблѣ. *На дуел! Вихопиши свою копїстку, ну нею вихришь чоловікові.* Ном. *Сосновї копїстки стругали і до боків поначелляли* (о каррикатурномъ вооруженїи). Котл. Ен. IV. Ум. Копїсточка. *Руки як копїсточки.* Ном.

Копїстник, *ка, м.*==**Копистка**. Ум. **Копїстничок**. *Сїли тато під мисничком, мамка татка копїстничком.* Чуб.

Копїсточка, *ка, ж.* Ум. отъ **копїстка**.

Копїсть, *ти, ж.* Клынообразный зубъ въ земледѣльческомъ орудїи рѣло. Чуб. VII. 400.

Копїт, *тѣ, м.* 1)=**Копито**. *А у мою коня золота грива, золотѣ грива, сребраний коня.* Чуб. III. 309. *Не два про те, що їх нога роздаєть, або копїт звїрѣти польовою.* К. Тов. 89. 2) мн. **Копїтї**. Раст.=**Копитень**. Ум. **Копїтїн**, **копїтонько**. *Кїнь мїй*

сивий, золотїй гриви, копїтоньки золотїй. МУЕ. III. 116.

Копїтал, *лу, м.*==**Капитал**.

Копїталнїй, *а, в.* Богатїй, съ капиталомъ. *Копїталнїи люде.* Вас. 210.

Копїтан, *на м.*==**Капитан**. *Іава пан копїтан, став, дївчини копїтав.* Ном.

Копїтанськїй, *а, в.*==**Капитанськїй**. Левиц. Пов. 207.

Копїтанша, *шї, ж.* Капитанша. Левиц. Пов. 206.

Копїтаха, *хи, ж.* Сортъ плѣхти. КС. 1893. XII. 448.

Копїтень, *тня, м.* Раст. Asarum europaum. ЗЮЗО. I. 113.

Копїтїк, *кїв, м. мн.*==**Копитень**.

Копїтник, *ка, копїтнїк, ка, м.*==**Копитень**. Лв. 97.

Копїто, *тѣ, с.* Копыто. *Воронїй коню, чом води не п'єш, копїтами сїру землю б'єш?* Нп. Ум. Копїтцѣ.

Копїтоб, *тѣк, м.* Ум. отъ **копїт**.

Копїтонько, *ка, с.* Ум. отъ **копїт**.

Копїтцѣ, *цѣ, с.* 1) Ум. отъ **копїто**. *Кїнь води не п'є, копїтцями б'є.* Чуб. I. 2) Родъ викрустаціи изъ мѣди въ формѣ подковы. Шух. I. 278. 3) мн. Родъ вышивки. Колб. I. 49. 4) мн.=**Копитень**. ЗЮЗО. I. 113.

Копїця, *ці, ж.* 1) Копна травы. *Дївчата на луцї грѣли, а парубки копїці клали.* Шевч. *Поторїю в степу сїно, нема ні копїці* Нп. 2) Куча чего-либо. *А в лагерї знайшли рїзницї: лежали битих м'яса копїці.* Котл. Ен. Ум. Копїчна. *А ввечерї холодами клали в копїчки рядками.* Мет. *Кїлько грѣчїв у „короля“ кладуть... руки долонями внїз, одна рука на другу, щоб стала копїчка.* Чуб. III. 45.

Копїчѣстїй, *а, в.* **Копїчѣстї** уставки. Уставки съ особаго рода вышивкой. Колб. I. 48.

Копїчення, *нѣ, с.* 1) Складыванїе, сваливанїе въ кучу. Желех. 2) Складыванїе въ копны. Желех.

Копїчїти, *чу, чїш, ш.* 1) Складывать, сваливать въ кучу. Желех. 2) Складывать въ копны. Желех.

Копїчка, *ка, ж.* Ум. отъ **копїця**.

Копїщ, *шѣ, м.* Палочка, заостренная въ видѣ лопаточки,—для копанїя земли (у дѣтей). *Зробив копїщи,—он шо діти на сулицї пїчки копають, та й ходє кругом криниць, пїдокопе її.* Мнж. 90.

Копїшїтися, *шуся, шїшся, ш.* Копишється.

Копішняк, ка, м.—Коповяк. Богодухов. у.

Копій, пія, ж. Пика, коньбе. *Іде козак умицю, коницю упірається.* Нп.

Копічка, ки, ж. Ум. отъ копейка.

Копій, пія, м. Копейка. *Нема ні копія.* Харьк. *Копій камінь добве.* Ном. № 1392.

Копійка, ви, ж. 1) Копейка. У *Попівці хліб по копіюці, у Перекопі хліб по копі.* Ном. 2) Деньги, капиталъ. *Скотинку попродала і стала собі з копійки жити.* Кв. *Як стали хазяйнувати, так де та й копійка набралася!* *Зараз і почав скупувати землю.* О. 1861. X. 29. Ум. *Копічка. А я оддала братові всі до копійчки, що взяла за худобу.* МВ.

Копійчаній, а, в. Копеечний, стоющій копейку. *Ми громадяне, а то все сучя копічане, бадиля сѣтове.* Гліб. *Копійчани бублики.*

Копійчина, ня, м. 1) Копейка. *Перепадає було там як так копічина за копічиною.* Левиц. 2) Деньги. *Та вже став і на свою копіичину збиватися.* Кв.

Копілляне, ка, м. Складывающій въ конни. *Мій синочку, мій голубчику! Мій молотнику, мій косарику і мій копилнику і мій кидальнику!* Мел. 215.

Копіт, поту, м. 1) Пыль (въ воздухѣ). *Наче череда іде—такий копіт зіб'ють.* Св. Л. 91. *За коником став копіт.* Чуб. 2) Топовъ. *З копотом і ржанням коней табують.* К. МВ. XI. 42.

Копія, пія, ж. Копія. *Хто в Шевченковій Катерині, або хоч і в Марусі Квітчиній, бачить скізі, копію з людини?* Хата. **Копішаний, а, в.**—Копішаний.

Копки, іл. Б'хать верхомъ. *Дав же він йому копки!* Отгребайть его, побилъ.

Копній, а, в.—Коповий.

Копно, нар. Много. *Як' пушто, то й копно.* Ном. № 1367.

Копнути. См. Копати.

Коповій, а, в. Общественный, мірской. *Вічовий, коповий, громадський суд.* К. ПС. 24. См. Копа 1.

Коповій, ка, м. Полтвинникъ, 50 копеекъ. *Заплати мені коповина, а я тебе сластями наидую.* Ном. № 11988. *Тиць йому в руки коповина, а він подивився на мене та й каже: Ні, за півкарбованця не можно.* О. 1862. I. 42.

Коповія, ці, ж. Время сгребанія конень, сгребаніе конень. *Коповія була, туде мов бджоли худуть да мед збирють,*

так люде науцбли, копи возять. Г. Барв 339.

Коповів, віву, м.—Возовиця. *Як заїде коповів, багато роботи волам буде.* Черниг. г. У коповіз. Во время перевозк конень.

Копововиця, ці, ж.—Коповія. *Ночі не досита, сам і скотина день і ніч тягає,—от я у жшва, або в коповозицю.* О. 1862. VI. 57.

Копотіти, ч'у, тіш, іл. Стучать, топтать, б'жгать мелкими шагами. *Ой ще зілля не кипить, а вже милій копотить.* Чуб. V. 417.

Копотітися, ш'уса, ш'ішся, іл. Коповітися. *Люде, як та комашина, копошатиця.* МВ.

Копра, ри, ж. Гной въ глазахъ. Угор **Коправій, а, в.**—Кавравій. Угор.

Коприва, ви, ж.—Кропива. Вх. Уг. 246.

Копривник и копривіак, ка, м. Травникъ, Sylvia. Вх. Уг. 246. Вх. Лем. 427. **Коптіти, п'ч'у, тіш, іл.** Копить деньги, скряжничая. *Гроші все збіра, коптить.* Зміев. у.

Коп'як, ка, м. Большая конна, стогъ (сѣна). Вх. Зп. 28. *Коп'як чортів тобі!* Канев. у Ум. *Коп'ячок. Нсма сіна, туба десь-не-десъ коп'ячок побачиш.* Черк. у.

Корá, рі, ж. Кора. *Короста ні велика, ні мала, як дубова кора.* Ном. № 8163. Ум. Кірка.

Корабелъ, блá, м. Корабль. *Жаль батолу корабля, а вбоому кошеля.* Ном. № 1597. *До самої амери з цюлистуими кораблями палав Скутари.* Шевч. 59. Ум. **Кораблин, корабличон.** *Одвія млилу на корабличок.* Грви. III. 337.

Кораблєвий, а, в. Корабельный. *Попереду на морі видно тільки верх цюли кораблєвої.* Кзм. I.

Кораблєв, ка, м. 1) Ум. отъ корабель. *А на синім морі плывуть кораблі, а в тих кораблях сидять козаки.* Мет. 2) Головной женскій уборъ. *В понеділок не очінок, а кораблєк мала, або білую кибалку лобо надвала.* Мкр. Н. 34.

Корабличок, чеа, м. Ум. отъ корабель.

Корáлки, мів, м. мн. Ум. отъ коралі.

Корáлі, лів, м. мн. 1) Коралл. *Глибко в морі ростуть коралі.* О. 1862. III. 51. 2) Монета, ожерелье изъ коралловъ. *Були коралі, та пішли далі, були перли, та ся стерли.* Ном. № 1560. Ум. **Корáлкин.** *Начилляе коралків на білу юшю.* Пп. *Ой су-*

сиди, сусідники, що за молодича, що різані коралики, шовкова спідниця. Грин III. 529.

Коралевій, а, в. = Коралловий. *Перериваються де-не-де, як порване коралеве намісто.* МВ.

Корба, бя, ж. Ручка, рукоятка (кь пороту, кь колесу вь машинѣ, кь круглому смычку ліри). Шух. I. 103. *Корбу крутить, ліра грає.* Ном. № 12484.

Коргіта, тв, ж. Вырубленное съ корнемъ дерево, употреляющееся для постройки Галар. Вх. Зн. 28.

Кордобан, ну, м. = Кордовый. Желех.

Кордобанець, няц, м. Башмакъ изъ козловой кожи. Желех.

Кордован, ну, м. 1) Сафьянъ, козловая кожа. 2) Сафьянный сапогъ. Гол. Од. 75, 80. *Кулив чижми-кордовани. Я ся в чижми та обую.* Гол. II. 551.

Кордованій, а, в. Сафьянный, козловій (о кожѣ). Желех.

Кордон, ну, м. Граница, кордонъ. *Від царського (астрійського) кордону йдуть підзамчєм . а далі мостом.* Св. Л. 214. *Ой звідкіля ти?—З-за кордону.* Грин III. 673.

Кордюк, ва, м. = Дюк. Вх. Пч. I. 6.

Коректа, ти и коректура, ри, ж. Корректур. Желех. *Так поано видержена коректура, що иур йому.* О. 1862. V. Шевч. 4.

Коренастий и коренатий, а, в. Коренастый. *Петро укладе Тура, дармо, що Тур такий коренастий.* К. ЧР. 169. *І в огород зпородив козак аж сім дубів високих, старих, коренатих.* МВ. III. 134.

Кореніть, ню, ніш, м. 1) Укоренять. 2) Бранить сильно, ругать. *Не коренята ж вона його ні троти.* Кв. II. 19. *Кою попило і коренить, і ганить.* Стор. I. 53.

Коренітиса, нюся, нішся, м. Укоренятиса. *Рости, росли, орінсильку, росли, кореняся.* Пн. *Усе тебе приподитися, що на полі коренитися.* Ном. № 10135.

Корець, рця, м. 1) Мѣра сыпучихъ тѣлъ. *Способом, способом 12 жсидів насилу корець змело витаскали на гору.* Ном. № 924. *З'їхалася Марусяна родина, звели, жесла сім кірців мукки на корозай.* О. 1862. IV. 13. 2) Желѣзний или деревинний воявъ. *І в корці води напій матеш.* Ном. № 3020. *Корець меду у рученьках держуци.* Поїзати в міс, вирубали на ківи і отмили на корець. ЗОЮР. II. 57. *Що це ти, бабо, ополоником їси?—Десь діти корець занесли.*

Ном. № 12220. 3) Каждая пара соединенныхъ подь угломъ (по длинѣ) поперекиныхъ досокъ на окружности колеса водяной мельницы,—въ нихъ ударяеть вода, поворачивая колесо. См. **Коречный, корчан.** Шух. I. 113. 4) Насѣк. уховертка; *кледцакъ, Forficula auricularia.* Вх. Зн. 28. Ум. Нірчим.

Коречний, прил. м. Коречний млиן. Водяная мельница съ наливчымъ колесомъ. Kolh. I. 61.

Коречник, ка, м. = Коречний млиן. Мнж. 481.

Корж, жа, м. Родъ лепешки. Чуб. VII. 445. *Я б стекла собі коржа.* Рудч. Св. I. 123. Ум. **Коржин.** *Коржин мені спечи.* Рудч. Св. I. 168.

Коржавій, а, в. Высохший и жесткій (о кожѣ).

Коржавіти, вію, еш, м. Жесткимъ, твердымъ дѣлатися. Желех.

Коржие, ка, м. Ум. отъ корж.

Корзати, м. Плести, морщить (въ работѣ). Мнж. 182.

Корзати, м. = Корзати. Мнж. 182.

Коріна, ня, ж. Древесная кора. Ум. **Коринюня.** *На яворі коринюнка.* Гол. III. 101.

Корістие, нар. = Користно.

Користній, а, б. Полезный, выгодный. *Щось оці дрова не дуже користні: витопили—ні хуху, ні духу.* Харьк. г. *Спорни дуже користна трава.*

Корістність, ности, ж. Полезность.

Корістно, нар. Полезно, выгодно. *Чай користніше тити, ніж жорілку.* Канев. у.

Корістонька, ки и корісточка, ки, ж. Ум. отъ корість.

Корістування, ня, с. Пользование.

Корістувати, тую, еш и корістуватися, туюся, ешся (з чого), м. Пользоваться (чѣмъ). *Як би ми вмили користувать з города, як німі.* О. 1862. IV. 108. *І бачо тому чоловікові, который користується з свого світла.* К. Гр. Кв. XXIX.

Корість, тв, ж. 1) Польза, выгода, прибыль. *Любив козак три дівчини, та не мав користи.* Мет. 108. *Іванъ для своєї користи роздуває старе огнище.* К. ЧР. 200. 2) Добыча. *У тому саду три користи: перша користь—овішечки, друга користь—красні вишеньки.* Мет. 340. *Не було в лісі жадної користи.* НВолын. у. *Впартя коза—возку користь.* Ном. № 2630. Ум. **Корістонька, корісточка.** *Ристю, коники, ристю,*

ми йдемо з користю, ми веземо да користочку, молодю да невісточку. Грин. III. 491.

Коритарь, рá, м. Д'ялающий корита. Шух. I. 248.

Коритарство, ва, с. Выд'ялка корит. Шух. I. 248.

Кориточко, ва, с. Ум. отъ корито.

Корити, рiо, рiш, гл. 1) Покорять. *Рiч твоя тила, а корила всю Украйну.* О. 1861. III. 16. 2) Упрекать, укорять. *Змiev. у. Прислухайся—що старі про мене казатимуть: чи будуть хвалити, чи корити.* Кв. I. 49.

Коритися, рiося, рiшся, гл. 1) Подчиняться, покоряться. *Того не роби, рибочко, а корись твоему батькові.* Федьк. *Бачить, що корюся, та ще й тири мене зневажає, а далі й бити вже порвалася.* МВ. I. 29. 2) Повиноватися. *Бiси коряться нам в ім'я Твое.* Ев. Л. X. 17.

Коритко, ка, с. Коробокъ, прикрѣпленный подъ кошемъ надъ жерновами, сквозь который высыпается въ жернова зерно. Мвк. 481.

Коритний, а, е. 1) Относящийся къ кориту. 2) Коритна жаба=Коритняча. Вх. Уг. 246.

Коритнячка, ки, ж. Черепаха. Вх. Уг. 246.

Корито, та, с. 1) Корыто, изъ котораго кормятъ животныхъ. Сим. 19. *Корита не ходять до свиней, а свини до корита.* Ном. У гуцуловъ корито=ночи. Шух. I. 248. *Під корито підвернути.* *Одолѣть. Підвернемо тепер ми під корито ваших полковників та гетьманів.* К. ЧР. 285. 2) Въ ручной мельницѣ: ларь, въ который падаетъ мука. Шух. I. 104, 146. 3) Русло рѣки. *Частина ґрунту, по котрій тече рiчка, зветься рiчище, або корито.* Дещо. 68. 4) Продолговатая ямка въ землѣ, выкапываемая дѣтьми при игрѣ въ мiсачь. Ив. 36. 5) Цанцьерь ерепаха. Вх. Уг. 246. Ум. Коритечко, коритце.

Коритце, ця, с. 1) Ум. отъ корито. 2)=Коритно. Шух. I. 104. Черниг. у.

Коритчá, чáти, с. 1) Маленькое корыто. Ном. № 13964. 2)=Коритно. Лебед. у. (Залюбовск.).

Коричуватий, а, е. Корытообразный, усѣянный рытвинами. *Дорога в лiсi кори́чувата.* Харьк. г.

Корiвea, ки, ж. Ум. отъ корбá. 1) Коровка. *Покідали й хати, і маленьких дiток, і поросятко, і птицю, і корi-*

вок. Кв. II. 85. 2) Самка жука носорога (огустes). Мвж. 183.

Корiвeнe, ного, с. Молочные продукты. *Вареникиві!.. Моя дитино, нема корiвeно, нема сирку!* Г. Барв. 501.

Корiвниця, ці, ж. Коровница. *Одну дочечку мала, та й ту утергла: із поля робітницю, од печі топiмницю, од коров корiвницю.* Нп.

Корiвняк, кá, м. Коровий пометъ.

Корiвонька и корiвочка, ки, ж. Ум. отъ корбá.

Корiвiна, ни, ж. Плоховатая коро́ва. *Корiвiна була та стара, дак і заинула.*

Корiвeць, нцá, м. Ум. отъ кбрiнь.

Корiвiстий, а, е. Съ крѣпкимъ и большимъ кормемъ. *На городі бузина корiвистая.* Чуб. V. 9.

Корiвiще, ща, с. Ув. отъ кбрiнь.

Корiвний, а, е. 1) Корневой, относящийся къ корю. 2) Пряный. Желех. *Корiна.* Водка, настоянная на кореньяхъ. *В приставках стояла брага, а в бутелях тiнна і перiвка, і кропкова, і густа корiнна.* Мкр. Н. 23.

Корiння, ня, м. соб. 1) Коренья. *На сире корiння, на биле камiння нiжки свої козацькiй посiкає.* Дума. *В Лесі тiльки й було роботи, що копати корiння, варити зiлля.* К. ЧР. 2) Приности. Желех. Ум. *Корiнничко.* *Щоб ти сади висогли аж до корiнничка.* Чуб.

Корiнчáстий, а, е.=Корiвистий. Хрiн корiнчáстий. МВ. II. 80.

Корiнчик, ки, м. Ум. отъ кбрiнь.

Корiнь, ня, м. Корень. *Камiнь росте без корiня.* Ном. Ум. *Корiвeць, корiнчин.* *Схопилась буря і зломилa дерево бiдне з корiнцем.* Глiб. *Хрiну корiнчик.* Г. Барв. 66. Ув. *Корiннице.* *Исток собі оловище об дубове корiннице.* Нп.

Корiньковий, а, е. 1) Сдѣланный изъ корня. *Корiнькова мляка.* 2) О водкѣ: настоянная на кореньяхъ. *Була і тiнна... і запiкана, і полинькова, і корiнькова.* Кв. II. 185. *На запiкану корiнькову кутив кубеби й калану.* Мкр. Г. 69.

Корковeць, бцá, м. Радуга. Вх. Зн. 28.

Корковeнький, а, е. Ум. отъ коркiвний.

Коркiвий, а, е. Съ каблуками, на каблукахъ. *Против бички невелички, прот'емі мої черевички, черевички коркiвiй.* Чуб. V. 1093. *Бере чоботи коркiвiй.* Грин. III. 650. Ум. *Корковeнький.* *Я маленька дiвочка, як*

у полі квіточка, черевички корковецькі,—
будьте з празником здоровенькі. Чуб. III. 435.

Корж, жу, м. Коржъ. В той час без-
часному вовкові не послав Бог коржу. Рудч.
Ск. I. 5.

Коржів, мй, ж. Вь лодіть: задня часть,
корма. Мнж. 179. Вас. 151.

Коржіга, гж, ж. Иго, ярмо, власьть.
Ми тільки тоді купання кармазина, як
треба виручати їх із під кормиш людської.
К. ЧР. 68. Під коржігу підгорнути. Подця-
внитъ подь власьть. Хотіла невістку під
свою кормишу підгорнути, але не вдалося
таку. Канев. у.

Коржіло, ла, с. (Заміств. изъ русск.).
Кормило. І полтаве човен з широкими ві-
трилами і добрим кормилом. Шевч. 238.

Коржілюд, да, м. Вь загадкѣ: мель-
ниця. Біжить обходисвітка, з шумом кру-
тить кормилода руки. ХС. III. 65.

Коржіть, мльб, мшп, л. Корміть.
Хлібом кормють, а стеблом очі колють.
Ном. № 4589.

Коржітися, мльбся, мшся, л Кор-
міться. Ном. 10105.

Коржний, а, е. Откормленний. Ситі
пришли придани: з'їли вала кормного і корм-
ну корову. Гол. IV. 397.

Корже, нар. Покорно. Просили деді і
нені і я ващці прошу, би есте були ласкаві
на коровай, корне-покорне, клімно-поклійно,
бардож покорне! (Одно изъ свадебныхъ при-
глашеній). Kolb. I. 226.

Корноз, за, м.—**Кнур.** Вх. Лем. 427.

Короб, ба, м. Родъ корзини, ящика
изъ дуба или прутьевъ. Коробом сонце, си-
том дощ. Ном. № 571.

Коробейник, ка, м. (Заміств. изъ
русск.). Коробейникъ, великорусскій раз-
нощикъ мелкаго товара. Не сват ситник
коробейникові. Чуб. I. 292.

Коробів, бнй, м. Коробокъ. Гол. III. 23.

Коробка, ки, ж. 1) Родъ корзини изъ
липоваго дуба или дерева. 2) Дерев'янная
мѣра, превмущ. для сыпучихъ тѣлъ. Да-
ють мені, матусенько, жита по коробі. Нп.
З корбкки молотити. Молотитъ, получаю какъ
плату часть вымолоченнаго зерна. Свм.
196. Нехай же він іде до старшого брата
і попроситъ хліба; як не дасть, то нехай
у нього молотитъ з коробки. Стор. Иди до
попа та ставай на жито, щоб скосити,
перевезти і змолотити; та не ставай за
ірощі, або з коробки. Мнж. 127. Ум. Ко-
робочка.

Корбочка, ки, ж. 1) Ум. отъ корбкка.

Ой я свій крам у корбочку слав. Ад. П.
Чи зробиш луб'яну корбочку? Г. Барв. 324.
А до мене Яків приходить, корбочку раків при-
носить. Нп 2) Вь водной мельняцѣ чугунное
гнѣздо для веретена шестерни. Черниг. у.

Корбова, ви, ж. Корова. Піди до мого,
до корови, та швидче, хамел!. Шевч. 132.
Вийшло сім корів. Опат. Ум. Норівка, ко-
рівонька, корівочка. Корівонька, риду-риду!
Рудч. Ск. I. 50.

Короваець, вйця, м. 1) =Коровай.
Блаослови, Боженьку, короваєць місити!
О. 1862. IV. 12. 2) Блвнъ изъ пшенной
муки. Лебед. у.

Короваїв, а, е Принадлежачій коро-
ваїю. Короваєць тісто не замислює вмі-
то. Нп.

Короваї, ваїю, м. Свадебний хлѣбъ.
Через тиждень молодий короваї місали на
хutorі. Шевч. 108. Короваї бгати. Дѣлять
коровай. Хорошій короваїниці хорошиій ко-
роваї бяють. Ном. № 7156.

Короваїний, а, е. =Короваїв. Заміств.
весільних медяничків, або короваїниці шише-
чок дає вам мати... воскові свѣчки. Кв. I. 110.

Короваїниця, ці, ж. Жєнщина, при-
готовляюцая короваї. Хорошій короваїниці
хорошиій короваї бяють. Ном. № 7156.
Ум. Короваїницца. Чи тут тії короваї-
нички, що шитіі та рукавочки? Мет. 162.

Короваїна, ни, ж. Корова, плоховатая
корова.

Короваїця, ці, ж. 1) Корова. Пасла ж
бо я короваїці, принала додому. Грин. III.
685. 2) Насѣк. *Oryctes nasicornis*. Вх. Пч.
I. 7. 3) —*porgata*. Насѣк. *Hammaticherus*
cerdo. Вх. Пч. I. 6.

Короваїтник, ка, м. Раст. *Veronica*
agrestis. Вх. Пч. I. 13.

Коров'як, кў, м. Раст.: а) Царскій
сквипетръ, *Verbascum phlomoides* L. и V.
Tapsus L. ЗЮЗО I. 140. б) *Hypericum*
perforatum. Лв. 99. См. Деревій. в) *Liparia*
vulgaris. Лв. 99.

Коров'яка, ки, ж. Корова. Коров'яку
продали та п'ять овечат. Г. Барв. 446.

Коров'янка, ки, ж. Коровій пометь.
Вх. Уг. 246.

Коров'яр, рй, м. Пастухъ коровъ. Вх.
Лем. 427.

Коров'ярка, ки, ж. Хлѣвъ для ко-
ровы. Вх. Лем. 427.

Коров'ярня, ні, ж. =Коров'ярка. Вх.
Лем. 427.

Корв'ячий, а, е. Коровій. Одізвуться
вовкові коров'ячі слізки. Ном. № 4099. Ко-

рoв'яче зiлля. Раст. *Orobancha epithimum*. Шух. I. 22.

Корогв́а, ви́, ж. 1) Знамя. *Из за гори козацьки коронови видко. Дума. У запорожців на б́лих коровах тiлько черво́нi хрести, а в городових—орли i аське малювання з золотом.* К. ЧР. 328. *Тодi Кишка Сми́йло, гетьман запорожкий, чогось одадав, сам на чердах виступав, черво́нi хрещатi давнi коронови... винiмав, роступив...* Дума. 2) Церковная хоругва. *Помiж возами поти з кропилами тiшли; за ними корови несли.* Шевч. 159. 3) Красный флаг, вывiшн-наемый на утро послi свадебной ночи, если невеста оказалась непорочной. *Бiля черво́нi корови казались н'яньмкi молодичи.* Ум. **Корогв́а, коро́вца.** *Над рiчкою, над Днiпром короовка в'ється.* Мет. 430. *Ой вiйсько iде, короови мають.* Нп. *А в нашiй церквi три короови, а в тих короовцях три зiрочки ясных.* Чуб. III. 215. Значить также флаг, значокъ. *А за ним (Залiзвяком) усе по два, усе по два з ратищами i у переднiх пар, може, у трьох, ратища з короовками двойчатими, так цю ое... половина жовта, а половина чорна, або червона, або синя.* ЗЮОР. I. 253.

Корогiд, гoду, м.—Перезва. *Прийшовши з короода, танцюють по лавках, батько дає горiлки.* Грин. III. 444, 445.

Корогv́в, гви́, ж. и **Корогv́в, гву,** м.—Корогва. *Полковник Корсунський на ринку виложав, хрещату короов роспускає.* Мет. *Хвилон, корсунський полковнич... хрещатий короов на ринку поставляв.* Мет. 414. *I на короов до церкви вiстi подару.* Мкр. Н. 14.

Корогv́ва, ви́, ж. Ум. отъ корогв́а.

Корогv́вний, а, е. Относящийся къ знамени, хоругви, флагу.

Корогv́вця, ци́, ж. Ум. отъ корогв́а.

Корv́да, ди́, ж. Сильно сучковатое дерево. Шух. I. 176.

Корv́дiтсья, джv́са, ди́сья, г. Жаловаться на боль. *Як прийшла кошовица, то i жiнка корv́дiтсья.* Ном.

Корv́дий, а, е. Больной, хилый, слабый. *Цей вiл корv́дий на ноги: як горяна дорога,—верстов 20 пройшов,—уже i кум'яє.* Донск. обл.

Корv́длий, а, е. Чувствительный къ боли.

Короiда, ди́, м. Насiк. **Короiдъ, Bostrychus.** Вх. II. I. 5.

Корv́к, рv́ка, м. Каблукъ. Чуб. VII. 431. *Один чобiт на пiдко́вi, а другий на корку.*

Нп. Чоботи на височенних корках пошше, цоб не швидко зносились. Г. Барв. 516. Ум. **Короча.** *Червонки на корочках височеньких.* МВ. II. 77.

Королéва, ви́, ж. Королева. *Королéва iспанська Iзабелла.* Ком. I. 53. Ум. **Норолéвонька.** *Затимчалась еси, королéвонко ти наша, не озвечися до нас.* Г. Барв. 208.

Королéвенко, ва́, м.—Короленко. *Ой поiхав королевенко на популяння.* Г. Барв. 492

Королéвич, ча́, м. Королевичъ. *Ой поiхав королевич на популяння.* Чуб. V. 758.

Королéвико, ва́, м.—Королевич. *Дасть тобі королъ черво́нiй короов, а королiха — полумисок черво́нiй, а короленко—вороного коня.* Чуб. III. 281.

Корv́лик, ва́, м. 1) Ум. отъ корv́ль. 2) Зоол. Крапивникъ, *Motacilla troglodytes.* Вх. Лем. 427.

Королéиха, хи́, ж. Жена короля. *Дасть тиби королъ черво́нiй короов, а королiха—полумисок черво́нiй.* Чуб. III. 281.

Королéйця, ци́, ж.—Королева. *Зiлля царя i царицю, короля i королицю.* Гр. п. I. 249. *Була гарна вбога панна, краля-королиця.* К. МВ. X. 4.

Королéв, лéва, ве́. 1) Королевский. *Я шуков, я питаю королевого двора.* Чуб. 2) **Королéв цвiт.** Раст. *Phaseolus multiflorus.* ЗЮЗО. I. 131.

Королéвна, ни́, ж. Королевна. *Ой ходять вони по риночку, як ти королéвни.* Чуб. V. 33. *Чи оно яка князiвна, чи королéвна.* Рудч. Ск. II. 46.

Королéвонька, ки́, ж. Ум. отъ королéва.

Королéвство, ва́, с. Королевство. **Королéвський, а, е.** Королевский.

Королéвщина, ни́, ж. Жалованная королеми земля. *За службу королéвщини допевнявся.* К. Бай. 32.

Корv́ль, лá, м. 1) Король. *Сейми, сеймики реви́ли, сусiдс мовчали, дивилися, як королi iз Польци втiкають.* Шевч. 130. *То королi нивергали писав, гамому Барабашу до рук подавав.* Дума. 2) Название вола самой свiтлой масти. КС. 1898.

VII. 42. 3) Веселная хороводная игра молодежи, существующая въ двухъ видахъ. *Опис. у Чуб. III. 42—46, Ив. 74, Маркв. 70. Ну лии у хрещатк, або в короля.* МВ. 4) Король (въ картахъ). КС. 1887. VI. 463; 5) Преимун. по мн. Родъ игры въ бирюльки; iзъ употрeбляющихся при этомъ

36 палочек, четыре, болѣе толстыя, также называются **корольями**. КС. 1887. VI. 478. Ум. Корблин.

Корблъство, ва, с. Королевство. *Як майдеши ти мені де-небуду дітку таку, щоб мені за жону була, то я дам половину своєїго корблъства*. Чуб.

Корблъський, а, е. = **Королівський**. *Іде він проз королівський двір*. Чуб.

Королюванія, ня, с. Пребываніе королевъ. Желех.

Королювати, люю, еш, м. Быть королевъ. *Ой ти будеш, Семоне Папю, королем королювати*. КС 1882. III. 613.

Королі, ляті, с. Маленькій король, дитя король. **Короліями** называли козаки польскіхъ и украинскіхъ магнатовъ. ...Поки зрадники поспілыства будуть всакими достатками пишати, нам правди, ситости, эпокою від людськихъ короліят не сподівати. К. ЦН. 241.

Корбнсел, сла, м. и **корбнсло**, сла, с. 1) Коромысло. *Несе дітка воду з броду, корамесло иеться*. Чуб. *Ой із броду несю воду,—коромисла иеться*. Мет. 50. 2) Рычагъ, которымъ приводится въ движеніе при звонѣ языки маленькыхъ колоколовъ. Сив. 170. 3) Дѣтская игра: двое дѣтей становятся другъ къ другу спиной, переплегаются руками и поочередно каждый нагибается впередъ, отчего другой подымается на воздухъ. Мил. 55. КС. 1887. VI. 479.

Коромбла, ли, ж. Крамола, заговоръ. *Клязі кують коромами*. О. 1861. III. Костом. 30.

Коромблувати, люю, еш, м. Учвять заговоръ. *Коромолує з ним на Данила владика*. О. 1861. III. Костом. 30.

Корбна, ня, ж. Корона. *Являлась перед ним в золотій короні, як малюють святих на образах*. Левци. I. 271. Ум. **Корбнна**, **корбонья**, **корбночка**. *А за нею Мати Божя, зложила коронючку на її головучку*. Рк. Макс.

Корбнний, а, е. Коронный, государственный. *Гетьману коронному узяти себе за шию не давали*. К. ЧР. 11.

Коробка, ки, ж. Вѣнецъ при вѣчаніи супруговъ. *Де ж ти підеш, Марисенько, під Божий вінок стати?.. Пидемо до церквочки порушити коронку*. Гол. IV. 383.

Корбонька и **корбночка**, ки, ж. Ум. отъ **корбна**.

Коронуванія, ня, с. 1) Коронованіе. 2) Обрядъ принятія новаго члена въ об-

щество **парубів**, состоящій въ подвѣтін принимаемаго на рукахъ, пѣни обрядовой пѣсни и затѣмъ угощеніи. КС. 1887. VIII. 767—768.

Коронувати, ную, еш, м. 1) Короновать. Желех. 2) Принимать новаго члена въ общество парубів. См. **Коронуванія** 2.

Коронуватися, нуюся, ешя, м. Короноваться. Желех.

Корон, па, м. Каргъ, *Surginus barbatus*. *І рибя не аби яка,—всє веризуб, корони, карасі*. Стор.

Корбпа, пи, ж. Жаба. Вх. Зн. 28. Ум. **Корбпа**.

Коробавий, а, е. Шероховатый, въ боргахъ Желех.

Коробавиця, ці, ж. = **Короба**. Желех.

Коробавка, ки, ж. = **Корбпа**. Вх. Зн. 24.

Коробатва, ви, ж. = **Корона**. Вх. Лем. 427.

Коробатий, а, е. = **Коропавий**. **Коробата жаба** = **Корона**. Вх. Уг. 246.

Коробатниця, ці, ж. = **Короба**. Вх. Уг. 246.

Корбпка, ки, ж. Ум. отъ **корбпа**.

Кброст, ту, м. Корни и пр. на полѣ. *Коросту бацачко на полі*. Чигир. у.

Корбста, ти, ж. Чесотка. *Короста не велика й не мала—як на дубові кора*. Посл.

Корбставий, а, е. 1) Чесоточный. 2) Шероховатый (о твердой поверхности). Шух. I. 284.

Корбставка, ки, ж. 1) Женщина, большая чесоткой. Употребляется какъ бранное слово. Шух. I. 34. 2) = **Короба**. Вх. Зн. 28.

Коростій, тіа, м. Имѣющій коросту. *Коростій, коростій! веди бабу на постіль!* Нп.

Корбстовий, а, е. = **Короставий**. *Не тиш тиці коростюимъ зятем*. Ном. № 5611.

Коростуватий, а, е **Коростувате** поле. Поле, на которомъ много всякихъ корней. Чигир. у.

Корбставий, а, е. = **Короставий**. *Бо дай тебе волами возми, а мене хоч коростяюю, та конячкою*. Ном. № 3254. *Коростяюа чужмартися*. Грин. III. 652.

Корбставія, вію, еш, м. Заболѣвать чесоткою.

Корбстваний, а, е. = **Короставий**. *Обізвався корбстваний до шолудилого*. Посл.

Коробати, тая, еш, м. Коротать, проводить. *Діней годувати, свій вік коротати*. Ном. № 9200.

Коротенький, а, е. 1) Коротенький.

І ніженки коротенькі, і ушники клопомки, і сама як свиня. Ном. № 7931. 2) Краткій.

Коротенько, нар. 1) Коротко. 2) Кратко. Скажемо хоч коротенько, з яких частин вода складається. Дешо.

Коротесенький, а, в. 1) Самый короткий. *А сама жінка маленька, коротесенька.* МВ. II. 132. 2) Самый краткій.

Коротеча, чи, жс.—на тебе! Чотбы ты пропала! Желая тебе смерти! Вх. Зн. 28. См. Коротна година.

Коротяти, чу, тиш, м. Укорачивать.

Коротятися, чуся, тишся, м. Укорачиваться. *Коротися вже ж вік мій: давайте мі свічки в руки.* Колв. I. 220.

Коротий, а, в. 1) Короткій. *Короткий той веселий вік дівочий.* Левич. *Пристав з короткими цуцями.* Ном. 2) Краткій. 3) Коротна година, короткий час. Въ выражении: *Бодай на тебе коротна година (коротний час)! = Бодай на тебе коротеча!* Вх. Зн. 28. Ум. Коротенький, коротесенький.

Короткість, востн, жс. Краткость. *Короткість часу.* Желех.

Коротко, нар. 1) Коротко. *Гарно, та коротко.* Ном. *Коротко жити.* Быть педолговѣчну. 2) Кратко. *Тепер скажемо коротко, що Шрам Паволоцький... сам удався до Тетері.* К. ЧР. 411 Ум. Коротенько.

Короткозбркий, а, в. Близорукій. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Короткомовність, востн, жс. Лакомизмъ. *Знаходимо в їй (у книзі) усі прикмети старосвітського стилю: короткомовність, нахил до загадки.* К. Іов. IX.

Коротконогий, а, в. Съ короткими ногами. Желех.

Короткорогий, а, в. Съ короткими рогами. Желех.

Коротуха, хи, жс. Малорослая женщина. Ум. *Коротушенка, коротушина. Ой жінко моя, коротушечко! Чи нічого повочерять, моя душечко?* Чуб. V. 686.

Коротушка, ви, жс. 1) Ум. отъ коротуха. 2) Короткая свѣтка.

Коротюха, хи, жс. = Коротуха. *Най ты бере за тетюха, таки будеш/ коротюха.* Гол. I. 320.

Корочок, чка, м. Ум. отъ корок.

Корпати, паю, вш, м. Ковырять. *Корпати бчи.* Укорять, попрекать. *Як побачить було, що хто йде на коняці, то так і зазирить очима, і ну корпати очі чоловікові своєму.* Рудч. Ск. II. 174.

Корпатися, паюся, ався, м. Ко-

паться. *Антюсю все кортався у кашуці.* Св. Л. 178.

Корписати, саю, авш, м. = **Копирсати.** *Палічками землею корписали.* Св. Л. 174.

Корписочка, ви, жс. О лисиць (въ пѣснѣ): хлопотунья? постоянно копающая? *Ой не знала удівонька, як у світі жити, та наляла ведмедика за плутом ходити... А лисичку-корписочку обідать носить.* Чуб. V. 812.

Корпус, са, м. Корпусъ, станъ. *Лешика робив своїм орядним корпусом і ростом великий контраст.* Левич. I. 333.

Корса, си, жс. Полозь саней. Шух. I. 180.

Корсатка, ви, жс. 1) Раст.? 2)—гірська. *Рас. Hieratium aurantiacum.* Шух. I. 20.

Корсет, ту, м. и **корсѣтка**, ви, жс. = **Корсет, корсѣтка.** Гол. Од. 22. КС. 1893. V. 282. *Плахта на їй шовкова ...корсет зелений.* МВ. II. 77.

Кортити, кортятъ (коб і в кофѣ), м. безл. Не терпѣться, тянуть къ чему, хотѣть и желать чего нбудь. *Кортить литвинка скоринка.* Ном. № 5013. *Хто язык держить за зубами, то того нічого не кортить.* Ном. № 1106 *Як ріжуть птицю, то аж дріжу, так мене кортіло напитися тієї крові.* Стор. МІр. 30: *Кортить таки тобі домівка.*

Кортяча, ви, жс. Нетерпѣливое, сильное желаніе.

Коругів, гви, жс. = **Корогів.** *Щоб військо йшло під королю.* Котл. Ен.

Корх, ха, м. 1) Мѣра длины въ ширину ладони или въ четыре пальца. *В старі годи бач на цій міряли корхами.* Харьк. г. *Виріс як ячменик на корх, що тільки на юлу косу косити.* Черниг. у. *Виріс на три корхи вгору.* Г. Баря. 347. 2) Щепотка (земля). *І то не наші корх землі, що нам очі закривають.* Ном. № 1499.

Корцівка, ви, жс. = **Корчівка** 2. Колв. I. 61.

Корч, ча, м. 1) Пень. 2) Кустъ. *Тільки при долині два корчі калини.* Чуб. V. 32. Ум. **Корчнн.** *Ой на городі дві лободі, третій корчик бобу.* Грив. III. 219.

Корчага, ги, жс. Глиняный сосудъ съ узкимъ горлышкомъ для водки. Вх. Зн. 28.

Корчає, ка, м. Водяная мельница съ наливнымъ колесомъ. Левч. См. **Норемний.**

Корчастий, а, в. Кустистый, густой. *Садочок атинський корчастий.* Грив. III. 527.

Корчмний, а, в. 1) Принадлежацій

корчійб. 2) Кабацкій, непотребний, непристойный. *Підли черні корчелма*. І. ЦН. 245.

Корчик, ка, м. Ум. отъ корч.

Корчійстий, а, е.—**Корчастиий**. *Корчисте житю*. Подольск. г.

Корчяти, чу, чий, 1) Корчить, гнуть.

Як берест од огню корчиться, так... місячного відьмача, або відьму, щоб корчило і лопило. Чуб. І. 85. *Хлопці сиділи, постололи корчили*. Грин. III. 103. 2) Кривити. *Батько як зачав корчити лице*. Ном. № 2346. 3)—**Корчувати**. Вх. Лем. 427.

Корчитися, чуся, чийся, л. Корчиться. *Берест од огню корчиться*. Чуб. І. 85. *Барило вихотив із-за пояса pistol, нивів на ляха, що од мук корчився на палі*. Стор. МПр. 131.

Корчік, чбна, м.—**Корчага**. Вх. Зн. 28.

Корчівка, ки, ж. 1) Выкорчеванное мѣсто. *Се корчівка: тут були колись граби—він вирубав, після викорчував та й почав сіяти*. Брацл. у. 2) Нижняя доска въ корці колеса водяной мельницы. Мик. 480.

Корчія, чія, м. Судороги.

Корчія, мій, ж. Корчма. *А козак сидить у корчмі та мед-вино кружасе*. Дума. *Корчму робити*. Значить у лемковъ устранять забаву съ музыкой и угощеніемъ. Вх. Лем. 427. Ум. **Корчѳма**, **корчѳмочна**. *Ой крикнули молодці да сидючи в корчѳмі*. Макс. *А всі дітки прийдуць до корчѳмочки гуляти*. Чуб. V. 114.

Корчѳмаха, хи, ж. Толстая, кривая напка. Козелецк. у.

Корчѳма, **корчѳмочка**, ки, ж. Ум. отъ **корчма**.

Корчування, ня, с. Корчеваніе.

Корчувати, чую, еш, л. Корчевати. Чигир. у.

Корчуватися, чуюся, ешся, л. Куститься (о хлѣбѣ). Херс.

Корчѳга, ги, ж. Преимущ. во мн. Короткія сани съ толстыми и высокими полозьями, употребляющіеся для перевозки срубленныхъ деревьевъ. Шух. I. 180.

Корчѳля, лі, ж.—**Корчага**. Вх. Зн. 28.

Корчмак, ка, м. Коршунъ. *Нехай коршиак на овній кури насядється*. Чуб. I. 286.

Коршма, мій, ж.—**Корчма**. *Добрую корчма не зопусе, а лицою і церкво не пошривить*. Ном. № 3232. Ум. **Коршѳма**, **коршѳма**, **коршѳма**. *Іти, сичу, до коршѳжки*. Грин III. 322. *Козак ледацяца не хоче робити, іде до корчѳмочки мед-горілку пити*. Чуб. V. 39.

Коршійца, ці, ж.—**Коршма**. *Піт*

каже: ідімо до божниці, а п'яниця каже: ідімо до корчѳми. Ном. № 11728.

Коршѳма, ки, ж. Ум. отъ **коршѳм**.

Коршѳв, ва и **коршѳвик**, ка, м. Родъ посуды. Вх. Лем. 427. *П'є динце за столом, мірят собі коршѳвиком*. Гол. I. 86. См. **Корчѳ**.

Коршѳма, ки, ж. Ум. отъ **коршѳма**.

Корчак, ка, м. 1) Ковшъ. *Святе діло наші січові коряки! У нашому корчяці утопиши иншого мізерного ляка*. К. CR. 122. *Льохи, шинки з шинкарками, з винами, медами, закупили запорожці та й тпути коряками!* Шевч. 369. 2) Плата мельнику мукою за помолъ. *Мое діло мірошницке: підкрути та й сядь, а коряки бери*. Ном. стр. 285, № 3114. 3)—**Корець** З. Вх. Зн. 28. Ум. **Корчѳчи**. *Кожному гостю по корчячку і почали частуватися і кружась*. Стор. МПр. 154.

Корчякуватий, а, в. Кривой и со множествомъ развѣтлений (о деревѣ). *Дерево й нарубалось. Таке корчякувате, що й на намисто не вибереш*. Рудч. Ск. II. 7.

Корчѳч, чкѳ, м. Ум. отъ **корчак**.

Коса, сія, ж. 1) Коса. *От побруть коси, та й пійдуть ніби-то косить*. ЗОЮР. I. 287. Части косы: самая полоса называется **полотно**, **обухъ** ея—**прут**, носецъ—**пісок**, часть около піску—**носок**, конецъ острій—**жалѳ**, **пятка**—**п'ятна**, въ которой находится **пупецъ**, входящій въ ямку косовици; **пятаку** придерживаеь на косовицѣ желѳзное кольцо—**пѳрстїн**, а сверху того еще желѳзная **завімка** и деревянный **пѳсли** (клинъ). Шух. I. 169. 2) Коса, сплетенные волосы. *Тихо, тихо Дунай воду несе, а ще тихше дівка косу чеше*. Нп. 3) Только мн. ч. и въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ: **носи**. Волосы вообще. О. 1862. VIII. 49. *Який він чудний: борода чорна, коси руські*. Радом. 4) Луковая плетеница, вѳнокъ, въ который вилетены луковици. Вас. 204. 5) Селезенка. *Коса свиняка, що коло печинки, довенька*. Ном. № 310. 6)—**Носарь** 2. Вх. Уг. 246. 7) мн.—**Носарь** 4. Вх. Лем. 427. 8) **Носа** **Богоматерина**. Раств. *Nuregium numifusum*. Черк. у. Ум. **Нісна**, **нісоньна**, **нісочна**, **нісна**, **нісѳньна**. *По три копї дівочка, по чотири кісочка*. Маркев. 68. *Що суботи змішвала і в кісочку заплітала*. Ув. **Носище**. *В тих бататих паннів такі здоровецькі косица, неначе в кожної худеля на голові*. Левци. Кож. 22.

Косак, ка, м. Большой ножъ для свѣченія капусты. Вх. Уг. 246.

Косарик, ка, м. 1) Ум. отъ косарь. *Гей муте, косарі, ви, косарики мої.* Ном. № 9998. 2) мн. Раст. Кавалерскія шпоры, *Delphinium consolida.* Авн. 124.

Косаричок, чека, м. Ум. отъ косарь.

Косарка, ки, ж. 1) Сѣнокосильная машина. Екатер. у. (Залужбовск.). 2) мн. = Косарин 2. Вх. Пч. I. 10.

Косарський, а, е. Косарскій. *Рівняе роботу теслярську до косарської.* Ном. № 10037. *Косарі співали косарських пісень.* Левец. Пов. 109.

Косарь, ра, м. 1) Косарь, косець. *Гей муте, косарі, ви, косарики мої.* Ном. № 9998. Въ видѣ косари представляе смерть. *Над головою вже несе воєво неклепану когу косарь непевний.* Шевч. 2) Насѣк. Фалангидъ, сѣнокосъ, *Phalangium orilio.* Вх. Пч. I. 7. 3) Ножъ изъ обломка косы, употреблемый для бритья. Сим. 157. 4) Сосѣздіе Орюнъ. Чуб. I. 14. 5) мн. Раст. *Erodium cicutarium.* Вх. Пч. I. 10. Ум. Косарин, косаричок. *Мій синочку, мій косаричку!* Мил. 213.

Косарювати, рію, еш, м. Быть косецъ. *Ми з Петром косарюємо вдвох.* Волч. у.

Косатарь, ря, м. Эпитетъ селезня: имѣющій носіці. См. Косиця 3. *Качуре-косатарю, Марусини проматарю, проси своїя юстей.* Чуб. IV. 201.

Косатій, а, е. Съ большими косами. *Дві дітки косатих та два парубки усатих.* Чуб. V. 439.

Косатка, ки, ж. Раст. *Asopitum papellus.* Вх. Лем. 427.

Косбав, ва, м. = Косарь 2. Вх. Лем. 427.

Косий, а, е. 1) Косой. *Постіла косий, а я босий.* Чуб. 2) О столѣ: треугольный. *По дві стінами стало 12 стільців, в кутках коєі столики.* Левец. I. 133. 3) = Космина. КС. 1898. VII. 45.

Косійдеи, льок, ж. мн. Раст. = Сокирки. Вх. Пч. I. 10.

Косінець, яця, м. 1) Треугольникъ. 2) Треугольная полка въ углу комнаты. Ум. Косинчик. *Попід стінами стояли двикидцять стільців, в кутках коєі столики, и над ними вгорі косинчики з карнизом на книжки.* Левец. I. 133.

I. Косинія, ні, ж. Кривая ливія, кривзна. *Наша межа їде рівно, а далі косинено, а від косині знов рівно.* Донск. обл. Міусск. овр.

II. Косинія, нітя, ж. Ум. отъ коса.

Роздмалаялась на свої бровинята, мизала пальці і прилжжувала нічми свої косинята. Левец. I. 199.

Косітень, тня, м. Раст. а) Косатикъ, *Iris.* Вх. Пч. I. 10. Шух. I. 20. б) *Aegus salamus.* Шух. I. 21.

Косіти, шў, снш, м. Косить. *Ой там по над ярм козак сіно косить.* Мет. 17.

Косіяця, ці, ж. 1) Небольшая коса. 2) мн. Начesy на вискахъ у дѣвущи. Харьк. г. 3) Загнутое перо на хвостѣ итвцы. *Сизий сілезень з чорними косіцями.* Маркев. 118. *Сидить півень на криниці, спустив крильця цю й косіці.* Грин. III. 53. 4) = Косиця. *А в тиєниці золоті косіці.* Нп. 5) Цвѣтокъ, — говорятъ преимун. о тѣхъ цвѣтахъ, которыми дѣвущи украшаютъ голову. Вх. Зн. 28. *Ой зацвіли черешеньки, зацвіли косіці.* Гол. IV. 514. Въ этомъ стихѣ б. м. косиця = *Iris*, такъ какъ косична — *Iris.* Вх. Уг. 246. 6) Родъ выпивки. Чуб. VII. 427. 7) Сортированный (по длинѣ) волосъ изъ конскихъ хвостовъ для сѣт. Вас. 152. Ум. Косична, косиченьна.

Косічати, чу, чшш, м. Украшать цвѣтами или зеленью. Желех.

Косічка, ки, ж. Ум. отъ косіця.

Косіще, ща, с. Ув. отъ коса.

Косінка, ки, ж. Плетеница изъ пеньки въ видѣ косы, — къ ней привкрѣпляютъ цвѣты, изъ которыхъ составляется вѣнокъ невѣсты. *Вінок для княгини плетуть на косіці з прядів... Дружко прив'язує оцю благословенну квітку (барвінок) до косінки... а доплікатю його вже дівчата.* О. 1862. IV. Рус. вес. 2.

Космає, ка, м. Космы, косы. *Ось постій, каже, сучи домо: дай мені тебе за космаки піймати.* К. ЧР. 204.

Косматій, тій, м. Человѣкъ въ космахъ, косматый. Встрѣчено въ пасхальной виршѣ, въ приложеніи къ Іоанну Крестителю: *Іван Косматій його хрестия.* О. 1862. VI. 51.

Космачитися, чуся, чшся, м. Косматиться. Гол. Од. 35.

Космачки, чѣк, ж. мн. = Агрус. Вх. Уг. 246.

Космашечка, ки, ж. Косматая. *Овечко-космашечко, хто тебе напаше, моя машечко?* Чуб. III. 170.

Косник, ка, м. Ум. отъ косом.

Космина, ни, м. Названіе вола съ неправильно посаженными рогами: одинъ

вмієть наклонъ впередь, другой назадъ.
КС. 1898. VII. 45.

Космогрудий, а, е. Съ волосатой грудью. Вх. Зн. 28.

Косоме, сомка́, м. Ум. отъ косом.

Косни́ця, ці, ж. Усь растенія? А в тиеніці золоті косниці. Грив. III. 94.

Косовий, а, ё. Косовий сажень. Косая сажень. Щоб під ним і над ним земля юрила на косовий сажень. Ном. № 3795.

Косови́дя, ці, ж. Время уборки сѣна. Коли ще косовиця, а ми вже сіно возимо. Ном. № 2613. Під носом косови́ця—употреблено въ пословицѣ въ смыслѣ: усь виробли. Під носом косови́ця, а на розум не орано. Ном.

Косови́ще, ша, с.—Кісія. Похилились на кий або на косовище. Ж. ЧР. 260.

Косогі́р, гору, м. Косогоръ. Гирілка так і потекла з комір по косогору. ЗЮОР. I. 255.

Косом, сма, м. Клокъ, клочекъ (перьевъ, шерсти). Сорока в часнок,—вирвала космок... Із того косма напярля красна. Чуб. V. 1154. См. Космок.

Косоноба, га, м.—Косарь 2. Вх. Лем. 427.

Кособни́й, а, е. Косоглазый. Рають йому дві дівичі: одна косоока, друга сидоока. Чуб. V. 35.

Кособри́й, а, е. Косбра вивця. Овца съ рогами, похожими на косы. Желех.

Кособри́ти, рю, ршш, м. Наряжать, красиво одѣвать. Желех.

Кособри́тися, рюся, ршся, м. Заявлять претензію; дерзкимъ быть съ кѣмъ либо. Вх. Зн. Желех.

Косоробни́й, а, е. Съ рогами, обращенными въ разныя стороны. Павлогр. у.

Костѣл, лу, м. Костель.

Костѣльни́й, а, е. Принадлежащій костелу. Визають усе духовенство грецької віри Намивайковою сектою... навіть із костельних казальниць. К. Кр. 19.

Костѣльни́к, за, м. Котолньв. Костельники свою побібель чують. К. ПС. 38.

Костѣр, тра́, м. 1) Сажень дровъ. 2) Куца камыша, сложенная взъ 30 ніп камыша, причемъ кажда нопа вмієть 60 мулів. Павлогр. у. Стояъ у неі на городі в кострі на зиму очерет. Котл. Ен. I.

Костера́ва, ви, ж. Раст. Festuca. Вх. Пч. I. 10—овѣча. Festuca ovina. Шух. I. 20.

Кості́рник, ка, м. Игрокъ въ кости. Которі н'яниці, которі костирники не хочете в кості програвать, ідіть до мене в оганте військо поцують. Дума.

Кості́ронько, ка, м. Ум. отъ костіръ.

Кості́рство, ва, с. Игра въ кости. Добра свою на кабацьких служебок, на костірство, на танці-музики не прогайнували. К. Бай. 49.

Кості́ръ, ра́, м. 1) = Костирник. О. 1861. П. 4. Уподобав картовника і костіра н'яно, що... в козацтва вирвавъ у кості. К. Бай. 32. 2) Раст. Bromus secalinus. L. ЗЮЗО. I. 114. Ум. Кості́ронько. А він шельма костіронько, превеликий н'яниченько. Грив. III. 380.

Косто́гря́в, за, м. Птица. Frangilla cossacraustis.

Косто́гря́ва, ви, об. Презрительно: бѣднякъ. Той волоцюга, костоги́за ще дитиною тебе зводив. Г. Барв. 87.

Косто́крилий, а, е. Переночатокрилий. Через базаръ кажан костокрилий перелетить. Шевч.

Костома́ра, ри, ж. Большая кость.

Костома́руватий, а, е. Ширококостый. Широке косто́марувате чоло, ніби воляче. Г. Барв. 22.

Костома́ха, хи, ж. = Костомара. Желех.

Косто́прав, ва, м. Костоправъ. Подольск. г.

Костри́ця, ці, ж. Кострица. Я ж думала, що нагаечка з костриці, аж то вона з погані сиринці. Чуб. V. 599.

Костри́читися, чуса, чшся, м. Хорохориться, ерошиться. Блоха усе костричиться. Ном. № 2461.

Костри́чуватий, а, е. Имѣющій много кострики. Костричу́вате прядиво. НВолын. у.

Костру́б, ба, м. 1) Ястребъ. Мнж. 183. 2) Весенняя хороводная игра дѣвухеньк, описанная у Чуб. III. 77 и Kolb. I. 158. 3) Нерлях. Сидія коструб на припічку, я не подивився. Гол. III. 290. Ум. Костру́бонько.

Костру́бань, ня, м. Со взъерошенными волосами, шерстью, перьями. А кому з нас, небого, ти здоровомъ, озвализь?—Отому коштрубаневі... що в середині.—А то був вітер. О. 1861. XI. Свид. 50.

Костру́бати́й, а, е. 1) Косматый, вихристый. Москалі руді, пикаті, та бородаті, та кострубаті. Левца. I. 334. 2) Шероховатый. Лебед. у.

Костру́бач, ча́, м. Взъерошенный. Оженясь кострубач та взяв пелехату. Гол. II. 438.

Костру́бонько, ка, м. Ум. отъ коструб.

Кбстур, ра, м. Ключа, посохъ.—*Диду Сидоре, собак боюся!*—А з костуром, бабко, а з костуром, любко, а з костуром, Пархомію, сивая юлубко. Ном. № 12813. Ум. Костурѣць. Я собак боюся.—Ой з костурцем, бабко. Грив. III. 659. Ув. Костурама. (Старець) розбіся, опериши на костураку. Ном. № 13663.

Костура, рш, ж. Ножъ для убиванія животныхъ. Вх. Уг. 246. Ум. Костура.

Костуронька, кш, ж. Посошекъ. *Дайте мені костуроньки опирати.* Мвл. 149.

Костурама, кш, ж. Ув. отъ кбстур.

Костубл, лу, м.—Костел. *Бачте, у Вілманиї у костублі... у титаря.* Шенч. 140.

Костубльний, а, е—Костельний. К. Досв. 125.

Костюк, ка, м. Рогъ (въ загадкѣ). *Два костюки, два лопуки, чотири ядори, дев'ятий Матвій.* (Загадка о коровѣ). Ном. стр. 293.

Костюльки, льок, ж. мн. Назв. растеній. *Bromus secalinus L.* и *B. arvensis L.* ЗЮЗО. I. 114.

Костяк, ка, м.—Кістяк.

Костяний и **косяний**, а, ё—Кістяний. *На тобі косяного зуба, а мені дай заміного.* Рудч. Ск. *Баба-Яга—косяна нога.* Ном. № 241.

Костяница, ці, ж.—Камениця 2. ЗЮЗО. I. 134.

Косуха, ни, ж.—Кісонька. *Живи ти, мой татуха, без мене, без моєї русої косухи.* Чуб. IV. 280.

Кось-кось! меж. Зовъ лошади: *кось, кось, кось!* Ном.

Кбська, кш, ж. дѣтск.—Кбоя.

Кбськаня, ня, с. Призываніе лошадей крикомъ: *кбсь-кбсь!* *Кбськаня* ночліжне *парубоче.* К. Дз. 214.

Кбськати, кш, еш, гл. Призывать лошадь крикомъ: *кбсь-кбсь!*

Косюрки, мш. Раст. *Linaria genistae-floria L.* ЗЮЗО. I. 126.

Кбси, ої, ж., дѣтск. Лошадка. *Ти до неї: косо-косо! а вона і голову дере.* Ном. № 2470.

Косяк, ка, м. 1) Острый уголь, клинъ. 2) Бревно, которое укрѣпляется между двумя столбами (или діагонально одно, или два такимъ образомъ, что вмѣстѣ со столбами составляютъ букву М) и служатъ для укрѣпленія послѣднихъ. Киев. и Подольск. г. 3) Кусокъ сѣти; изъ шести *косянй* спивается бредень. Браун. 39. 4)

Кавать для якоря на днѣпровской лодкѣ. Мнж. 179. 5) Небольшой табунъ лошадей. *Було в його трохи корів і волів та по полю пасся косяк чималенький.* Сніп. 156.

Косьяка, нар. Накосько, діагонально. *То взад, то вбік, то косяка.*

Косятінець, нця, м. Родъ растенія. Черниг.

Котя! меж. Крикъ на kota: *прочі! А kota! бо уя надопчу.* Ном. № 497.

Котара, ри, ж. Юрга, шалашъ. *І вбрав за царя раба свого Давида, з котари його взяв од батьковських овечок.* К. Псал. 183

Котарь, ра, м.—Кит? Кольбельная гѣсня: *Ой ну моли, котарю, та вимети кошару, а ти, котко рудо, та вимети грубу, а ти, косяку волохатий, та й обмети коло хати.* Мвл. 43.

Котѣд, глѣ, м. 1) Котель. 2) Литавры. *Приїхали (в Січ), вдарили в котли, зібрались козаки.* ЗЮОР. I. 168. Ум. **Котеліи.**

Котѣлка, кш, ж. Окалина мѣди, получаемая при выдѣлкѣ мѣдныхъ котловъ. Вас. 182.

Котелок, лѣа, м. 1) Ум. отъ котель. *Доктався до грошей да й витяг як сили мога котелок хорощий.* ЗЮОР. II. 88. 2) мш. Раст. *Tigra natans L.* ЗЮЗО. I. 139.

Котеня, нѣти, с.—Кощеня.

Котѣць, тцѣ, м. 1) Камышевая загородъ въ видѣ почти сомкнутого круга, стоящая въ водѣ для ловли рыбы. Браун. 15. *Пішли на озеро,—там наші кітці стояли, на рибу поставили.* Новомоск. у. 2) Родъ пасхальной игры, состоящей въ катанія яйцъ. КС. 1891. V. 207. См. **Котичка.**

Кбти, тів, мш.—Котецъ. Браун. 15.

Котигз, гш, ж. Телѣга, на которой возить необходимые для пастуховъ овецъ припасы. Левч. *Мали вони ще при отарѣ і котичу... возили харчі, воду і дрова.* Стор. II. 182.

Котигорішок, шва, м. Сказочный богатырь, мать котораго забеременѣла отъ съѣденной горошинокъ. Мнж. 30.

Кбтик, ка, м. 1) Ум. отъ кіт. *Був собі котик та півник та спряжати жити.* Рудч. Ск. I. 27. 2) Родъ женской шубки. *Зап'яті одинаковими хустками, в одинакових котиках, критих ясно-зеленою матерією, вони були ніби однолітки.* Левин. Пов. 2¹ 3) Щетка (на ногахъ лошади); задній коготь (у собаки). Желех. Вх. Пч. I. 14. 4) Кусокъ дерна, употребляющійся

въ игръ, называемой *кѣтнини*. КС. 1887. VI. 484. 5) Дѣвѣ верби, дозы, иви. Свячена лоза і котини—ліки од траєці. Ном. № 8401. 6) мн. Glechoma hederaea L. ЗЮЗО. I. 124. 8) Пузырьки, поднимающіеся со дна пруда, болота. *Колн замерза вода, то котини підходять зі дна, то тим і криша як сія розсипається.* Чигир. у. Ум *Кѣтничон.* А *котичок няв-няв-няв!* Рудч. Ск. I 51.

Котіна, нн, м. Котъ. *Котино, котино!* поїдемо по сіно. Мет. 3.

Котіти, чу, тиш, м. Катить. *Лід кріпкий, хоч гармати коти.* Ном. *Реве, стогне хуртовина, котить, верне полем.* Шевч. 82.

Котітися, чуся, тишося, м. 1) Катиться. *І по сей бѣк юра, і по той бѣк юра, а між ними крутими юрами котилась зоря.* Мет. *Піт з його котіться.* 2) Родить (о коплѣ, овцѣ и зайцѣ). *Камка, то вже звір і навітть не несеться, а котиться.* Левнц. Пов. 3) Клубиться (о дымѣ, туманѣ). *Туман ярлом котиться, діоці чулять хочеться.* Нп.

Котичок, чка, м. Ум. отъ *кѣтн.*

Котіще, ща, м. Ув. отъ *кѣт.*

Котіль, лн, м. Наружная плетеная воронка верши. Шух. I. 226.

Котко, ка, м. Котикъ. *Продрав котко стелю.* Грин. III. 492. *За що його дурно битъ? Котко буде молодити.* Мвл. 44.

Котляр, рн, м.—Кітляр. Котл.

Котлярѣнко, ка, м. Сынъ мѣдника, литаврщика.

Котлярівна, нн, ж. Дочь мѣдника, литаврщика.

Кѣтна, ми, ж. Котомка. Лохвиц. у.

Кѣтвеа, ки, ж. Когура для кога (въ сказкѣ). *Вона построїла йому (котові) коточку і городець чималий дала.* Рудч. Ск. I. 25.

Кѣтовий, а, в. Кошачій.

Кѣтѣ, тѣа, м. 1) Ум. отъ *кѣт.* *Сама баба злизала і на котка сказала.* Мет. 3. *Ой ну люлі, кітку, украв в баби квітку.* Мвл. 44. 2) Кольбуватая пѣсня. *Над колюскою котка виспівувати.* К. Гр. Кв. XXIV. *Сяду прясти, повкладавши діток та по-присипавши котками.* Г. Барв. 442. 3) Катокъ. 4) Деревянный цилиндръ, подкладываемый подъ ухваты, чтобы легче было вынимать възъ печи горшки. 5)—*Нѣточна.* КС. 1891. V. 207. 6) мн. *Кѣтні.* Раст. *Trifolium arvense* L. ЗЮЗО. I. 139. Ум. **Кѣточок.** *Ой був собі коточок, украв собі*

клубочок. Мет. *Колнше в запічку маленького вничка, виспівуючи коточка.* Левнц. I. 24.

Котолуп, па, м. 1) Кошкочеръ. *Хоч і котолуп, та гроші має.* Ном. № 14334. 2) Разносчикъ мелкихъ товаровъ изъ м. Рашевки, Гадаляк. у. ЗЮЗО. I. 228. Вас. 189.

Котолупіна, ні, ж. Мѣсто, гдѣ убиваютъ и обдѣраютъ кошекъ, а въ переносномъ смыслѣ—мѣсто пытокъ.

Котора, рн, ж. Ссора, раздоръ; обида. *Котору завадати.* Обижать, оскорблять. Вх. Зп. 28.

Котѣргати, гаю, еш, м. Сильно дергать, теревить, тормошить.

Котрий и котрій, а, в. мѣст. 1) Какой. *Три пани—одні штани: котрий успіе, той і штани надіне.* Ном. № 1180. *Не знаєш, з котрого боку зайти.* Ном. *Которий би мнѣ турчин-яничар сей сон одгадати, мнѣ би йому при гради турецькій дарувати.* Дума. 2) Какой-нибудь. *Як доживе було котрий запорожець до великої старости... то набѣе через дукатами; та забере з собою приятеля... та й иде з ними в Київ бенкетувати.* К. ЧР. 84. *Часом несподівано котора дівчина вбїжить до мене з будинку.* МВ. (О. 1862. III. 43). 3) Иной. *Як котрий, то й навчитися, а сей—ніколи* 4) Нѣкоторый, одинъ, другой... *Та в тій школі так: котрий пише, котрий читає, а котрий то й байдики б'є.—Которих дівчат то матері не пустили в дружки, которі й сами не пішли.* МВ. I. 41.

Котрій. См. *Которій.*

Котрійсь, рась, ресь, мѣст. Какой-то, нѣкоторый. *Жие до котрогось часу.* Ном. № 8215.

Котудяти, ляю, еш, м.—*Кутудяти.* Мнж. 182.

Котуна, ни, ж. Плита съ котломъ, устроенная такимъ образомъ, что дымъ выходитъ изъ отверстій вокруг котла въ находящійся сверху нѣбни. Подольск. Св. Л. 27.

Котусь, ся, м. Ум. и ласк. отъ *кѣт.* *Котусо-братіку! скажи мнѣ скоріше, хто з хазяїни отпун усіхъ добріше?* Гліб.

Котюга, ги, м. 1) Ув. отъ *кѣт.* *Стар як котюга, а бреше як щеня.* Ном. № 6905. *Неваже котюга знов думає про сало?* К. ЧР. 289. 2) Собака домашняя (у гуцуловъ). Вх. Пч. I. 16. *Котюга забрехала.* Шух. I. 89.

Котючий, а, в. 1) Легко катящійся. *Бач, які котючі гроші—швидко вже й рас-*

котились.—Котючий вітер нівляв поміж деревом безлистим. МВ. II. 113. 2) Плодо-вятий (о животнихъ).

Котючка, кн, ж. Игра въ катаніе ляпцъ на первый и второй день Пасхи, описан. у Чуб. IV. 43. КС. 1891. V. 207.

Котя, тятя, с. 1) Котенокъ. 2) Употребляется, какъ ласкательн:е слово для дѣтей: Цить, котю, цить!—каже мати, отираючи слюзи дитині. Св.-Л. 100.

Котях, хя, м.—Кізяк. Жава зимою: „Рубо котях!“ I тому рада. Мнж. 172.

Котячий, а, е. Кошачій. Котяча шерстина.

Кофа, фи, ж. Кружка для воды. Федьк.

Кох, ху, м. Корзинка? коробокъ? Дівчата танцюють з парубками—тільки одляски йдуть, а музици так кох і наскидають грошей. Г. Барв. 58.

Кохан, на, м.—Коханецъ. Вх. Лем. 427.

Коханенький, а, е. Ум. отъ коханий.

Коханецъ, нця, м. Возлюбленный. Ой хоч ламай, хоч не ламай мизинного пальця, як не було, то і не буде над мене коханця. Нп.

Коханий, а, е. 1) Любезный. Ляхам своїм кохамим розкажіте, а не мені. Стор. 2) = Коханецъ. Не жди своєю коханого з далекого краю. Мет. 3) Милый, любимый, дорогой. Чи я в батька не кохана була? Нп. Пан-отченъку ти наш коханий! К. ЧР. 4) Обыкновенно съ удар. на первомъ слогѣ: коханий. Вздѣлянный, выращенный. Тільки що сонячники не коханий, не прохані ростуть собі. МВ. (1862. I. 96). Ой косо, косо кохана! Сім літ я тебе кохала. Мет. 205. Ум. Коханенький. Синочки да кучерявенькій, а дочечки да коханенькій. Грин. III. 442.

Коханка, кн, ж. 1) Возлюбленная, любовница. Коханко ти моя! Выхолав же я тебе не для кого, для себе. Чуб. V. 87. 2) Вздѣлянная, вѣженка, воспитанная въ роскоши. Ой ну мол-мол, а коткові дулі, а дитини калачі... Найшій дитинци коханци. Мнл. 42. Мали вони дочку і вона була в їх така коханка, що выросла. вже пора і сватать, а вона не зміла діла робить. Рудч. Ск. I. 179. Ум. Коханочка. Виґди, серце-коханочко! Мет. Всі дівочки-коханочки до церкви йдуть. Мнл. 120.

Кохання, ня, с. 1) Любовь, любовная страсть. Чи всім людям із кохання так ся дѣе? Очі не сплять, серце стоїне, душа мліе. Мет. 28. Минулося мов кохання, мов

жемизанья. Левц. 2) Любимый предметъ; возлюбленный или возлюбленная. Кохання мов! така в мене думка, що я тобі світ зав'язав. МВ. 3) Воспитаніе, вздѣльваніе, возраженіе (дѣтей, животныхъ, растений). Вони біли хуповані, ніж із своєю кохання. Кіев. Ум. Коханийчю. Ой жаль мені коханячка, дівочого тулянячка. Мет. Спасибі тобі та, мій батечку, за твоє коханнячко. Чуб. V. 485. То ж тобі, немько, за твоє коханнячко, що мене вихотала, як утя на воді, та людям—не собі. Чуб. III. 392.

Коханок, нка, м.—Коханецъ. Розказала гайдамаці, хто вона, і як її пустив старий чоловік до коханка. Стор. I. 35. I сама тобі коханка передам. Сніп. 63. Ум. Коханочок. Рибалочки-коханочки та рибку ловили. Мнл. 120.

Коханочка, кн, ж. Ум. отъ коханея.

Коханочок, чка, м. Ум. отъ коханея.

Кохастий, а, е. О растеніи: хорошо выросшее, хорошо выращенное. Кохасте зілля. Се як полемо в городі, то найдемо роскїчне і кажемо: оце кохасте. Полтав. г.

Кохати, хая, еш, гл. 1) Любить (кого-либо). Ой ти, дівчино, мислоньками блудии, сама ти не знаєши, кою вірно любиш. Ой знаю, знаю, кою я кохаю, тільки я не знаю, із ким жити маю. Нп. Хто вірно кохає, той часто вітає. Ном. № 8757. Батько й мати твої живуть при тобі і дякують... що ти їх при старости й кохаєш і поважаєш. Кв. 2) Вздѣльвать, возрощать, воспитывать (о дѣтяхъ, животныхъ, растенияхъ). Котору дитину кохала любила,—крій себе не маю. Макс. Ой косо, косо, кохана, сім літ я тебе кохала! Мет. 205. См. Винохати.

Кохатися, хаяюся, ешся, гл. 1) Любить другъ друга. Нехай же нас похваляють і хрест укапоють, та щоб моде дивувались, як ми вірненько кохались. Мет. 98. 2)—з ним, в йому. Любить того. Кохайтеся, чорнобриді, та не з москалями. Шевч. Не ма тій дівчиноньки, що я в її кохався. Мет. 3)—в чому. Занимається чѣмъ съ любовью, любить что-либо, находятъ наслажденіе, удовольствіе въ чемъ-либо. Пан дуже кохався в юродах. Кв. Кохайтеся в правді! Сніп. Ускупоцах не кохайся! Ном. № 4675. 4) Воспитываться, иѣжиться. Ти тільки й звика на чаях та на сахаряхъ кохатися. Куди ж тебе наняти, таку пановиту? Харьк.

Кохітняк, кн, м. Раст. Rhododendron ferrugineum. Шух. I. 22.

Кóзля, лі, ж. У рыболовств: шесть, приврѣпленный къ веревкѣ, которая другимъ концемъ привязана къ сѣти: во время зимней рыбной ловли этотъ шесть опускается въ прорубь и проталкивается подо льдомъ до слѣдующей проруби и т. д., отчего сѣть растягивается подо льдомъ въ водѣ. *А сам козляю попереду юничи.*

Козабки зробати. Перекувыркнуться (о пораженномъ выстрѣломъ зайцѣ). Вх. Уг. 246.

Козарка, ки, ж. Коверница Сумцовъ. Культ. пер. № 18. Харьковскія коцарки. (КС. 1889. IV. 131).

Козарювати, рію, еш, м. Дѣлать ковры. Желех.

Козур, ра, м. Котъ. Желех. Кіт ноцири вбзить. Котъ мурлычетъ. Вх. Лем. 425.

Козурник, ка, м. Раст. Котовникъ, будра, *Glechoma hederacea*. Вх. Уг. 246.

Коць, ця, м. 1) Коверъ. Вас. 172. *А коць важний з розводами, і посередині великий орел. Кв. Ну, тепер, діти, несить мене до церкви. От ми положили його на коць та й понесли.* Стор. 2) Одяло тканое—шерстяное, шелковое. Гол. Од. 82. *Ліжко, заслане м'яким шовковим коцем.* Мир. ХРВ. 315.

Кобцький, в, е. Фамилія сказочнаго kota, произведенная отъ слова кіт (котський). *Приходить до його лисичка, та й питає його (кота): Що ти таке? А він каже: я пан Кобцький.* Рудч. Ск. I. 23.

Козюба́, бі, ж. 1) Кочерга. *Мовчи, суко, чорт з тобою! ось я тебе козюбою!* Чуб. 2) Название вола съ выступающими впередъ и расходящимися въ стороны рогами, концы которыхъ загнуты наружу. КС. 1898. VII. 45.

Козюбитися, блюся, бишся, м. Артачиться. *То вже вір сьому—чою ще ти козюбишся? То ж не один хто сказав, тромада вирекла.* Ном. 10744.

Козюрба́, бі, ж. Черемуха, *Rubus idaeus*. Вх. Лем. 427.

Козюрга́, гі, ж. Палка, клюка. *Добрий собака так аж за козиюру хапає.* Ном.

Коч, ча, м. Родъ фазтона, коляски. *Із коча пан мій виїзав і посила за молодим.* Шевч. 515.

Кочало, ла, с. 1) Кругъ. *Оббівав череду три рази в кочало.* Шух. I. 212, 213. 2) Кружокъ деревянный или иной, — входитъ въ составъ различныхъ предметовъ: у рюмки въ него упирается ножка, у нуміани оно дѣлаетъ верхнюю часть (нуміанин)

отъ держана, оно обхватываетъ било друлінина и пр. Шух. I. 148, 277, 307. Ум. **Кочальце.** Кружокъ, обхватывающій нижній конецъ веретена. Шух. I. 148.

Кочать, ті, ж.—**Кочеть.**

Кочевній, в, е. Кочевой: *В жодній кочевній отарі мусить бути: лічман один, чабанів два і гарбачий один... Отарі кочують по степах.* О. 1862. V. Кух. 29.

Кочедіжние, ка, м.—**Папороть.** «Въ Ивановскую ночь раздвѣтаетъ краснопогонный цвѣтъ папоротника, онъ еще называется *кочедіжникомъ*». Чуб. III. 196.

Кочерга́, гі, ж. 1) Кочерга. *Підня морду так, що й кочерго носу не достанеш.* Ном. № 2462. 2) Въ курит. трубкѣ: треугольная металлическая пластинка, посредствомъ которой крышка приврѣплена къ самой трубкѣ. Шух. I. 276. 3) **Кочѣрга.** Въ штанахъ: разрѣзъ спереди. Шух. I. 153. Ум. **Кочерѣнна.**

Кочерѣга, гі, ж. Брюква. Вх. Зн. 29.

Кочерѣжка, ки, ж. Ум. отъ кочерга.

Кочерѣжние, ка, м. Мѣсто, гдѣ ставять кочергв, ухваты. *Да ту (сорочку) із себе та в піч, да стала в кочерезнику.* Рудч. Ск.

Кочерѣжливо, на, с. Древко кочерги. *Рубай, сину, ясенину, буде кочерѣжливо.* Чуб. V. 879.

Кочет, та и кочеть, тя, м. 1) Колышекъ на концѣ граділя, на который надѣвается деревянное кольцо, соединяющее плугъ и колѣшнію. Чуб. VII. 399. 2) Въ лодкѣ: кочетокъ, каждай изъ двухъ колышковъ, въ которыхъ ходить весло. Миж. 179.

Кочовище, ща, с. Кочевье. К. МБ. XI. 142. К. ПС. 111.

Кочубѣй, бѣя, м. Птвица: хохлатый жаворонокъ. *Сорока напряде, а кочубѣй витче.* Мет. 4.

Кочуваниа, ня, с. Кочевье, лагерь, временное поселеніе. Котл. Ев.

Кочувати, чую, еш, м. 1) Кочевать. *Вже сім день, як під горою мѣ стоїмо, коцужем караваном.* К. МХ. 38. *Отарі кочують по степах.* О. 1862. V. Кух. 29. *Кочуючи тепер, уже зімою, від куреня до куреня і від будинка до будинка, Шевченко опинився на весіллі.* К. XII. 18. 2) Вести, препроводить. *Я повернувся до бідашки,— два гайдучи їмши, ой їмши та кочуючи їет до отамана.* Шух. I. 199.

Кочуватися, чуюся, ешся, м. При-

ходить къ кому-нибудь. Так і завтра ко-
чуются хиби до тебе? Федьк.

Кош, ша, м.—**Кіш.**

Кošалка, ки, ж.—**Кошки** 1. Левч.

Кошаниця, ці, ж. Скошенный на тра-
ву хлѣбъ. Ой пшевица, кошаниця—пова-
рої паша. Мил. 80.

Кошар, ра, м. 1)—**Кошия** 1. Вх. Ур.
246. 2)—**Кешар** Вх. Лем. 427. Ум. Ко-
шарик. Вх. Ур. 246.

Кошара, ри, ж. Сарай, загорода для
овець. Чуб. VII. 394. Шух. I. 185. Чужа
кошара овець не наплодитъ. Ном. № 9659.
Сімсот овець дам з кошари. Мет. 9.

Кошарик, ка, м. Ум. отъ кошар.

Кошарище, ща, с. Мѣсто, гдѣ стояла
кошара. Желех.

Кошарчина, ни, ж. Небольшая ко-
шара. Полт. г.

Кошатиця, ни, ж. Кошачье мясо.
Винная ковбаса німецьку, от що і сви-
ниною, і кошатиною, і конятиною начинена.
Кв. II. 173.

Кошачки, ків, м. мн.—**Котки** 3, б.

Кошва, ви, ж. соб. Кошки. Брацл. у.

Кошелия, ва, м. Ум. отъ кошиль.

Кошелина, ни, ж.—**Кошиль.** Желех.

Кошевица, ці, ж.—**Кошаниця.** Три
копиці кошаниці. Ном. № 13874. Ну, каже
кїнь, пусти мене... на три зорі, на пше-
вицю, на зелену кошеницю. Миж. 34.

Кошеня, яїти, с. Котенокъ. Запи-
шався, як кошени в поелі. Ном. № 2473.

Кошечий, а, е—**Котачий.** Любить
її, наче кошечим мізлом наробувала його.
Ном. № 8747. Кошеча м'ята. Раст. а)—**Ко-
тики** 3, б. ЗЮЗО. I. 124. б) *Nepeta Sa-
tartica* L. ЗЮЗО. I. 129.

Кошечник, ка, м.—**Котики** 3, б.
ЗЮЗО. I. 129.

Кошия, ва, м. 1) Корзина. З коши-
ком та з грошком. Ном. № 10479. Моло-
диця їгла з кошиком, дівчина з друшм.
МВ. III. 39. 2) Корзина плетеная на теле-
гѣ для перевозки картофеля, бураковъ
и пр. Чуб. VII. 403. 3) мн. Раст. *Trifo-
lium montanum*. ЗЮЗО. I. 139.

Кошикарство, ва, с. Ремесло корзи-
нщика. Желех.

Кошикарський, а, е. Корзинниковъ.
Желех.

Кошикаръ, ра, м. Корзинщикъ. Желех.

Кошиці, шяць, ж. мн. Раст. *Trifo-
lium montanum*? См. Кошия 3. Ой у лісі
зацїли кошци. Мет. 278.

Кошівка, ки, ж.—**Кошия** 1. Левч. 60.

Кошианиця, ці, ж. Корзина для хра-
ненія зерна—**Кошиль** 2. Там в кошівниці
трохи зернища. Грив. III. 105.

Кошиль, ля, м. 1) Корзинка съ крыш-
кой, которую носятъ въ рукахъ. Дружею
коровой крає, семеро дітей має, та все з
кошелями, ввесъ коровай забрали. Мет. 203.
Кошелі носити за ним. Узаживати за кѣмъ,
подлаживаться къ кому. Под. 2) Соломен-
ная или изъ прутьевъ большія стоячая
корзина для сыпки зернового хлѣба. 3)
Плетенія корзины съ землею, для увели-
ченія окоповъ на нихъ поставленія.
Скрізь поперѣ валу поставили кошелі, спле-
тені з лози і напотпані землею. Стор.
Ум. Кошелям.

Кошиня, ня, с. Кошевіе, косьба.
Шух. I. 169, 189.

Кошлання, ня, с. Взьерошиванье (во-
лось, шерсти).

Кошлати, лаю, еш, іа. Взьерошивать
(волось, шерсть).

Кошлатий, а, в. Мохватый. *Іде коза
рогата, веде діток кошлата.* Гатц. 17.

Кошлатити, лачу, тиш, іа.—**Кошлати.**

Кошлатити, тію, еш, іа. Взьероши-
ваться. *Шерсть кошлатіє.* Херс.

Кошниця, ці, ж. Родъ високаго и
узкаго хворостянаго амбарчика, въ кото-
рой сыпають кукурузу въ початкахъ
Kolb. I. 62.

Кошовий, а, а. 1) Относящийся къ
кошѣ. 2) Только м. р. Кошевой, началь-
никъ Запорожской Сѣчи. Ой полети, гал-
ко, ой полети, чорна, на Дїн риби їсти,
ой накажи, галко, ой накажи, чорна, од
кошового вісти. Грив. III. 602.

Кошт, ту, м. 1) Расходъ, издержки.
Хитро, мудро та невеликим коштом. Ном.
№ 3716. 2) Извѣдienie, средства. *Поро-
бивши власним коштом човни.* К. ЧР. 234.
Хрест я вже своїм коштом ставлю. Св.
Л. 311.

Коштовий и коштовитий, а, е. До-
рогой, цѣнный. Харьк. г. Ой справже
мені, мати... коштовитий цїток. Чуб.
V. 748.

Коштовний, а, е. 1) Цѣнный, доро-
гой. Який я коштовний дом збудував. Грив.
III. 693. 2) Драгоцѣнный.

Коштовність, ности, ж. 1) Цѣнность.
Желех. 2) Драгоцѣнность.

Коштовно, нар. 1) Цѣнно, дорого. 2)
Драгоцѣнно.

Коштовня, ні, ж. Цѣнная, дорогая
вещь. Це вже ви, мене, скупились! таку

коштувати та чорт - зна чим укривати. (Був хотів гарну клувию вкривати старою соломою). Полт.

Коштувати, тую, еш, іл. 1) Стоять. На йому була біла свита, сім кіп коштувала вона. Котл. Воно коштуватиме їх не багато. Канев. у. 2) = Куштувати.

Кошуленька, кошульечка і **кошулька, еи, ж** Ум. оть кошуля.

Кошуля, лі, ж. 1) Рубаха. На нім кошуля як біл біленька, як біл біленька, як лист тоненька. Гол. П. 18. Ой мати-мату, очини мою волю, передай козаку білу кошулю. Чуб. V. 373. 2) Струнья на голов'я ребенка. КС. 1893. УП. 80. Вх. Зн. 29. Ум. Кошуле(о)нна, кошульечна, кошульна. Голомонка зміта і кошуленька біла. Мет. 287. Ой ходить сон по улонці, в білесенькій кошулонці. Макс. В тонких білих кошульках козака водила. Чуб. V. 306. Шила кошульцу з тонкого рубку. Мет. 176.

Кошур, ра, м. = Кушурь. Бодай тая річка кошуром заросла. Нп.

Кошавий, а, в. Костлявий. Вчогокого зросту, кошавий, похіпавий, жвавий. МВ. П. 137.

Кобок, ка, м. Собачка ружейная, спуск. Шух. I. 229.

Кобашник, ка, м. Скупщикъ птиць, бздяцій для этого съ койцемъ въ селахъ. ЗЮЗО. I. 288.

Клієни, епни, ж. мн. Насмѣшки, издѣвки.

Клієти, еплію, епни (з вбого, з чбого) і.г. Грунтити, насмѣхаться. Було не кптити з Микити, бо Микита і сам кеп. Ном. № 7093. Давно се діялось колись: це як борні у нас ходили по селах, та дівчат дурили, з громади кптити, хлопців били. Шевч. 565.

Кліється, еплієся, епнєся, іл. 1) Издѣваться. Ой знати, знати, хто з кого кптитя, далеко сїдає, вкосом дияється. Гол. I. 314. Ледиция з мене кптитя, — мені соромота. Нп. 2) Жеманиться. Не кптєся, сванечко, не кптєся: візьми чарочку, натийся. Мет.

Кравальниця, ці, ж. = Крамниця 2. Вх. Зн. 29.

Краведія, ції, ж. Кутерьма. Чуб. VII. 575.

Кравецтво, ва, с. Портняжество. Шевч. знай своє шевство, а в кравецтво: зо не мішайся. Ном. № 9573.

Кравець, вцá, м. Портвой. Кидить шевці, кравці і ковалі свою роботу. К. ЧР.

12. Вразжі кравці не водили і каптана вкоротили. Мет. Ум. Кравчи. Первий ґородок—усе кравчики, другий ґородок—усе тшачики, третій ґородок—усе шевчки. Чуб. III. 387.

Кравцький, а, в, Портняжеский. **Кравчій, ка, м.** Раст. *Odontites rubra*. Вх. Пч. I. 11.

Кравцівна, ни, ж. Дочь портного. **Кравцювати, цюю, еш, іл.** 1) Портняжить, шить. Жидки сидять, кравцюють руками шидкими та сухими як кістьо. Левиц I. 95. 2) Быть портнымъ.

Кравченко, ка, м. Сынъ портного. **Кравчик, ка, м.** Ум. оть кравецъ. **Кравчина, ни, ж.** Названіе войска, собраного въ концѣ XVI в. С. Наливайкомъ. Обізвася Наливайко — не стало кравчини! Обізвася козак Павлюка — за него поминав Шевч. 52. Славна стала та кравчина, як на Польщу стала, вовчулакам, католикам мсточи зраду здала. Срезн., Запорозк. Стар. I. 39.

Кравчіха, хи, ж. Портниха или жена портного. Желех.

Крãголь, гля, м. 1) Родъ кегля. КС. 1887. VI. 478. См. Краноль в сирá. оль. 2) Родъ скалки для крапльа? (Хуста) кичала в краплю на столі. Чуб. III. 290.

Крагюльць, льця, м. 1) Ястребъ, *Nisus communis*. Вх. Уг. 324. 2) Родъ звонка или бубенчика на шеѣ овцы или козы. Вх. Уг. 247.

Крãдємді, нар. = Крãдєкома. Вх. Зн. 29.

Крãдєний, а, в. Краденый. Не їсть пан дяк цусей, бо крадєні. Ном. № 6893.

Крãдїж, жу, м. Кража, воровство. **Крãдїжєка, ви, ж.** = Крãдїж. Духа нахїдка ірши від крадїжки. Посл.

Крãдїжкий, а, в. Воровской. Крãдїжні гроші. НВолны. у.

Крãдїй, дія, м. Воръ. Лубен. у. **Крãдїння, ня, с.** = Крãдїж. Хиба сїтєня—кравдїня? Набрал та й пішов. Драг. 380

Крãдїки, нар. = Крãдєкома. Желех. **Крãдїці, нар.** = Крãдєкома. Желех. **Крãдєв, ка, м.** = Крãдїй. Желех. **Крãдєкомá, нар.** Украдкою. У насеті поставили образ Пресвятої і крãдєкома молилися. Шевч. 365. З хати не виходив, хиба пізно, крãдєкома. МВ. II. 193:

Крãдєюка, ки, м. = Крãдїй. Мир. у. Слон. Д. Эварн.

Крадючий, а, в. Крадущій. Роди, Бо-

же, і на трудящого і на крадочюю. *Ном. № 10134.*

Крадійчий, а, е—Крадючий. *Уроди, Боже, на трудящого, на ледащого, на просящого, на крадцящого и на всякую долю. Гривн. I. 16.*

Красній, а, б. Містний. *Широко розкидає він вісти про краеве духовенство. Левец. I. 180.*

Кравець, йця, м. Кусокъ. *Хліба не стало, випросив був краєць у чоловіка. Мир. ХРВ. 216. См. Окраєць.*

Кравечка, ки, жс. Ум. отъ крайка.

Кравчок, чка, м. Ум. отъ край.

Країна, ни, жс. Край, страна. *Да дивись, дивись, да, бусурмене, на свою країну. Мет. 179. Нема в світі, як своя країна! Рудч. Чп. 248. Рідна країна. Родина, отечество. Ум. Країна, країноньна, країночна. Ой пошло я зозуленьку у чужую країноньку. Гривн. III. 410.*

Краї, країю, м. 1) Край, конаєць. *Суне, суне той кумлик аж на край столу,—поки впає і розбився. Харьк. До краю одержі його приторкнулись. Ев. Мр. VI. 56. Нема краю тихому Дунаю. Мет. 14. Уразив він мое серце в самий край. КС. 1882. X. 37. Од країю до країю. Изъ конца вь конаєць. Тому доля запродала од краю до краю, а другому оставила те, де заговаять. Шевч. 75. 2) Конаєць, окончатіє. *Він отто перемоворив та й край, білши нічого й не промовив. Екатер. г. Край уже! білше не хочу своєюн робити. Харьк. Оце ж моему наймитуванню край. Полт. До країю. Окончатально. Він і перш був ледащо, а як приїшов з війська, то вже до краю розлайдичився. Подольск. Країю, до країю доводити. Оканчатвать, приводить къ концу. Треба краю доводити, коли й де вінчати, та й веліла. Шевч. 107. Та доведу вже до краю, доведу—спочину. Шевч. 206. 3) Борть (судна). *Мняк. 179. 4) Берегъ. На широкім Дунаю, недалеко від краю козак попиоє. Гол. I. 115. 5) Сторона. Ой ходімо, товаришу, ди на той край помалу. Мет. 85. 6) Край, страна, область. Ой вивали, Боже, нас всіх бідних невольників з тяжкої неволі, з віри бусурменської на яєні зорі, на тихі води, у край веселій. ЗЮОР. I. 214. Тяжко-важко умірати у чужому краю. Шевч. Рідний край. Родина, отечество. От і виходили з Запорожжя один за одним істмани козацькі... супротиви ворогів рідного краю. К. ЧР. 11. Треба рятувати рідний край. Стор. МПр. 57. 7)***

Кусокъ (хліба)—*Як хліба край, то й під вербою рай.* *Посл. 8) Употребленне какъ нарѣчіе: а) Очелъ, крайне. Тут край треба грошей, а їх нема. Волч. у. Мені край треба продати корову, а ничу купити. Волч. у. б) На концѣ, на краю. Дово вони на мохлі край села стояли. Макс. А думка край світу на хмарі гуля. Шевч. в) Возлѣ, около, прѣ, надѣ. Котору дитину любила-кохала,—край себе не маю. Макс. Виплакала карі очі, край козака стоя. Нп. Тільки край моє серденька як гадина в'ється. Гривн. III. 220. По діброві вітер віє, гуляє по полю, край дороги не тололо. Шевч. Надибав дівчину край долини. Гол. I. 120. Моя хата край води. Нп. Ум. Краєчок, крайоң. З краєчку рожєво зорялося од схід сонця. МВ. II. 188.*

Крайка, ки, жс. Кромка. *Чуб. VII. 417. Гол. Од. 50. Употребляется женщицами какъ поясъ. Ум. Краєчка. Боржій ни себе запаску, краєчку нашивку підперезала. Г. Варв. 141.*

Крайнебо, ба, с. Небосклонъ, горизонтъ. *Схилившись на руку, дивлюся я в вєчїрне крайнебо далеко й глибоко.*

Крайник, ка, м. В нашою пана, пана крайника, писано, ей писано, злотою му терєм писано. АД. I. 44.

Крайній, я, е. Крайній. *Зачну свататися з крайної хати. ЗЮОР. I. 309.*

Крайоң; йка, м. Ум. отъ край.

Крайчик, ка, м. Конячок. *Бачив крайчик повняка місяця. МВ. III. 58.*

Крає, ка, м. Кусть. *У нас де крає, там і козак. Ном. № 772.*

Кравать, ваю, еш, и. 1) Каркать. *Як летіла воюна до зорі, то й кракала. Ном. 2) Таскать? Да мене жиди зламали, за чупричу кракали. Чуб.*

Краволь, ця, м.—**Скраволь.** Желех. **Кравоч, ча, м.** Тараканъ, Petriplaneta orientalis. Вх. Уг. 247.

Кравуї, на, м. Воронъ. Вх. Зн. 29.

Кравевський, а, е. Королевскій. *У землі кравевській добра нема. Мет. 388.*

Кравлєчка, ки, жс. Ум. отъ вравля.

Краль, ля, м., также **пташбчий** **краль**—**Крїляк.** Вх. Уг. 247.

Кравляк, ки, жс. Раст. Златоцвѣтъ, Chrysanthemum leucanthemum. Вх. Уг. 247.

Крала, лі, жс. 1) Королева. *Король каже: потіха моя! Краля каже: пошибель моя. К. ЧР. 43. Король і крала не знає, як шанувати Колумба. Ком. I. 2) Красавица. Таку кравлю висватає, що хоч за*

ютьмана, то не сором Шевч. 107. *І що ж то за хороша з лиця була!... Здається, і не змалювати такої красі.* МВ. (О. 1862. III. 35). 3) Дама (въ картахъ). КС. 1887. VI. 463. Ум. Крапелча, крапелча. *Не бійсь, моя крапелчко, каже дід.* Стор. I. 113.

Крам, му, м. 1) Товаръ. *На юговий крам найдеться пан.* Ном. № 4622. 2) Родъ дѣтской вгры. Ив. 43.

Крамарѣнко, ка, м. Сынъ торговца.

Крамарик, ка, м. Ум. отъ крамарь.

Крамаріха, хи, ж. Жена торговца. *Висока довиобраза крамариха, товстою крапаря жінка.* Мир. Пов. II. 67.

Крамарівна, ни, ж. Дочь торговца.

Крамарня, ні, ж. Лявка. *Завтра день базарний, Петру Лукичеві треба рано в крамарні бути.—Людей трутіти гнилою чехонею! подумала Христя.* Мир. Пов. II. 55.

Крамарочка, ки, ж. Ум. отъ крамарька.

Крамарочок, чка, м. Ум. отъ крамарь.

Крамарство, ва, с. Торговля. *Одначе протися (до багаття) не крамарством, а більше промислами.* Левцв. I. 239.

Крамарський, а, е. Торговний, купеческій. *Говорив про свої крамарські діла.* Мир. Пов. I. 172. *Крамарський віз простуянить.* МВ.

Крамарчук, ка, м. 1) Сынъ торговца. 2) Незначительный торговецъ. 3) Приказчикъ.

Крамарь, ря, м. 1) Купецъ, торговецъ, лавочникъ. *Геть к нечистому, переяславський крамарю!.. Се то, бач, що Сомко має в Переяславі свої крамні комори в ринку.* К. ЧР. 25. *Були і крамарі, цехони, чумаки і запорожечики.* Стор. МІр. 126. 2) Разнощикъ товара, преимущественно краснаго, воробейникъ. Ум. Крамарин. Мвл. 95. Крамарочон. *Крамаре, крамарочку, прощину кватирочку.* Мет. 189.

Крамарька, ки, ж. Торговка, лавочница. *Та немає тіх крамарок, що продають ріднесеньких маточок.* Мвл. 205. Ум. Крамарочка. *Ой крамарко, крамарочко, скажи ж мені всю правдочку.* Чуб. V. 910.

Крамарювати, рюю, еш, м. Торговать, быть торговцемъ. *Дядьки сміються з його, яким він тов ром дума крамарювать.* Рудч. Ст. II. 28.

Крамни, ні, ж. Лавочная, покупная матерія. *Іспи чи та мале дитя в тонку крамину.* Мвл. 120.

Крамкати, каю, еш, м. О воронѣ: каркать. Вх. Уг. 247.

Крамній, а, б. Лавочный. *Ми з Одаркою за нікольством не понапрядали на рушники та на хустки, то я оце крамне вам покупила.* Г. Варв. 330. *Мати хотіла одати його в козачину, в нові крамні штани.* Левинц. I. 245. Крамна нобря. *Лавка. Голота... давай коло крамних котір поратись!* К. ЧР. 360. Ум. Крамненький. *Нагайка дротянка з кілка не збуває, сорочка крамненька кров'ю закиае.* Чуб. V. 494.

Крамніна, ни, ж.—Крамнина. *Де ж тобі, мила, крамнини шукати? Будеш, миленька, в плосконій лежати.* Мп. *Навчала її рідная мати... в дорогу крамнину сповиваючи.* Чуб. III. 388. *У тих москалів усяка крамнина е.* Черниг. г.

Крамніца, ці, ж. 1) Лавка. *Завів крамницю з тютюном.* Левинц. Пов. б. *Зайшов собі в таку крамницю, де продають фли-миси і всякі ласощі.* Гатц. 62. 2) Дощечка у сапожниковъ, на которой рѣжуть товаръ и выстрогивають гвозди. Константиногр. у. Ум. Крамнічна.

Крамной, а, б.—Крамний. *Скидала плаття все крамоное, а надівала все золотее.* Чуб. III. 396.

Крамоб, мю, м. Ум. отъ крам.

Крамплі, лів, м. м. Щетка для чесанья шерсть: деревянная доска съ ручкой, усѣянная мелкими проволочными крючками. Гол. Од. 40.

Крамплювати, люю, еш, м. Чесать шерсть чесальными щетками, крамплями. Гол. Од. 39.

Крамплудь, лядя, м. Часть ткацкаго станка. См. Верстат. Шух I. 254.

Крамський, а, б.—Крамний. *Крамська сорочка.* Гол. Од. 50. *Свита крамська.* О. 1861. XI. 26.

Крамувати, мую, еш, м. Торговать. *Пойхала Галя крамом крамувати.* Чуб. V. 912. *Крамуси на тисячі.* Мир. Пов. II. 71.

Крамчати, чу, чіш, м.—Крамкати. Вх. Уг. 247.

Крап, пу, м. Раст. Rubia tinctorum L. ЗЮЗО. I. 134.

Крапати, паю, еш, м. Брызгать, капать. *Дошки крапле.* Рудч. Ск. II. 75.

Крапеліна, ни, ж.—Крапля. Ум. Крапелинка, крапеліночка. *А дощичку нізтво і крапелинки не бачив.* Кв.

Крапелька, ки, ж. Ум. отъ крапля. Краплистий, а, е. 1) Крупный (о

дождь). Да пішов дощик краплистий, да уродив черчик черчистий. Мет. 233. 2) Въ крапивкахъ. Дві великі подушки у краплистих темних пошивках. МВ. II. 200.

Крапля, лі, ж. Капля. Виточить з мене останню краплю крови. Стор. МПр. 93. Краплями піт тече. Св. Л. 11. Ум. **Крапельна.** Дозго держав він чарку коло рота, висмоктуювая останню крапельку. Левад. I. 137.

Кравовий, а, в. Въ крапивкахъ. Хто червоною пояса продає, а хто кравовою пояса хоче. МВ.

Крапчастий і крапцістий, а, в. = Краплистий. Крапчастий дощ. Мвж. 148. Дощ не дужє крапчастий, — він дрібний. Змієв. у.

Крас, су, м. = Краса. Відомька не дівонька, не дівочий крас. Чуб. V. 71.

Краса, сі, ж. 1) Красота. Дочка в тебе буде на овесь світ красою, а зянь — на овесь світ славою. К. ЧР. 56. Ой хоч знайдеши з душою косяго, да не знайдеши з такою красою. Нп. Красі набіраються. Хорошіть. Поки Явуху ріс та краси набіраєся, Фрузина асачила, старілася. Св. Л. 65. 2) Раст. *Amarantus caudatus* L. ЗЮЗО. I. 111. Ум. **Красонька.** Своєю красоньку утерала, хоть я й молода. Макс. Круз нове мостренько оглядалася, сама своїй красоні дивунилася. Чуб. V. 6.

Красень, ня, м. Красавець. Мир. ХРВ. 131.

Красівий, а, в. Придаючий красоту. Прибіли до його трупу, покромли цілощю водою — він сийлився; покромли красивою — то був гарний, а не ше крапцістий став. Мвж. 17.

Красій, а, в. Пестрий, різноцвітний. Вх. Зн. 29. **Краса.** Названіє корови. Колб. I. 65.

Красійо, ла, с. Красная краска. Та й купили білила, ще й чорного чорнила, червоного красила: дідали борода блити, хлопцям пояси красити, дівчатам запарки чорнити. Грин. III. 95. Ів. 81.

Красіти, шү, сійш, сл. 1) Дьлять красивимъ, украшати. Лицо нікому не красить. Чуб. I. 263. Ой рясна красна калімонька в лузі, рясніше-красніше ваш поїзд! Ваш поїзд боєре красять. ХС. XII. 428. 2) Красить, окрашивать. Да пішов дощик краплистий, да уродив черчик черчистий, да не зміла Маруся носити, да не зміла красити. Мет. 233. 3) — рід. Свадебний обычай въ понедьляникъ: перевязувать жен-

щиянамъ волоса красними нитками по получении известія о цѣломудріи новобрачной. *Красять рід, що хороша молода.* Мид. 125.

Красіточний, а, в. 1) Очень красивый. Вх. Лем. 428. 2) Очень хороший. Вх. Лем. 428.

Красіточно, нар. 1) Очень красиво. 2) Очень хорошо. *Квіт пахне красіточно.* Вх. Лем. 428.

Красіти, сію, еш, л. Красоваться. Ой там на горі, на красі, красіє кукіль у овсі Чуб. III. 139.

Красітка, кн, ж. = Красотка. Желех. **Красітний, а, в.** 1) Красивый. Вх. Лем. 428. 2) Хороший. *Красітна вода, — можно ся й наптити.* Вх. Лем. 428.

Краска, кн, ж. 1) Краска. *Кружок би я розмалював, краски мені подарували.* Ком. II. 2) Цвѣтокъ. Чернигов. *Продай, Кулинич, красочку за шапочку.* Ном. № 13297. *Зійду я на гору, аж красочки зрають. Не трайте, красочки... Мені в батька не жити, мені віночків не вити.* Чуб. III. 189. 3) Цвѣт збило вітромъ растевіяхъ. *Красу з жита збило вітром.* Харьк. г. Ум. **Красочна.**

Краснівочко, ка, с. Румяны? *Твоя Мар'юшка хорошенька, без білого білечка біленька, без красного красивочка красненька.* Чуб. IV. 70.

Красній, а, в. Прекрасний, красивый, хороший. *Не родися красна, та родися цясна.* Ном. № 1674. *За тиждень прийшла в Київ. Красний, Боже який!* МВ. I. 23. *Ой я знаю, ой я знаю, чого мила красна: перед нею й поза нею впала зоря ясна.* Нп. *Ти, козаче молоденький, слова твої красні.* Мет. 107. *Хто б мав таке слово тише да красне, щоб так як на картині змалював той монастир.* К. ЧР. 99. *Краский сей світ! Федьк. Красна дівна.* а) Созв'язді Дьвч. б) Радуга. Чуб. VII. 575. Ум. **Красненький, краснєсенний.**

Красно, нар. Хорошо, прекрасно, красиво. *Красно в садочку.* МВ. I. 140. *Три дні не живився, а красно дивився.* Ном. № 12567. *На услях крас, красно співав.* АД. I. 33. **Красно, краснєньо дянюю.** Очень, весьма благодарень. (Галиц.) Ум. **Краснєньо, краснєсенньо.**

Красноголовець, вця, м. Грибъ, *Agaricus emeticus.* *Гайку, гайку, дай гриба й бабку!* сирійську з добру дїжку, красноловия з добрую млодиця! Ном. № 340.

Краснозірка, кн, ж. Красная крымская соль. Сумск. у.

Краснокорінь, ня, м. Раст. а) *Echium rubrum* L., б) *Onosta echioides* L. ЗЮЗО. I. 121, 130.

Красномовець, вця, м. Ораторъ, краснорѣчвий. *Іов хоче... довести, що він не зірпаний красномовець над Сихвиря.* К. Іов. 26.

Красномовний, а, о. Краснорѣчвий. Левц. Пов. 52.

Красномовність, ности, ж. Краснорѣчє. *Нічна доба, чарки горілки додають красномовности навіть не красномовній речі о. Мойсея.* Левц. I. 138.

Краснописний, а, в. Каллиграфическій, красиво написаний. Желех.

Краснопис, сі, ж. Каллиграфія; чистописанє. Желех.

Краснопірка, ки, ж. Рыба: *Scardinius erythrophthalmus*. Браун. 28.

Красногаль, лю, м. Раст. *Salix acutifolia* Willd. ЗЮЗО. I. 134.

Краснїк, ка, м. Грибъ изъ породы *Boletus*. Кіев. г.

Красовїтїй, а, о. Красвий. *Удовине личко красовите.* МВ. II. 146. *Панї моя, панї люблящя, моя красовита!* Мет. 122.

Красовїця, ці, ж. Красавица. *Що то вже за молодича була красовиця!* МВ. II. 182.

Красоля, лі, ж. Раст. Настурців. *Трогаеолін majus.* *От прилстїлась (муха) на красолї та й думає про те, що як то гарно жити на волї.* Гліб.

Красотá, та, ж.—Краса. *Ой тяжко жаль менї русїї своєї коси, красоти дівоцької.* Мет. *Божюю красотою людей велили.* Шевч.

Красотворний, а, о. Творящїй красу. *Божий день на землю красотворний приїде.* Костом.

Красотка, ки, ж. Красавица (о дівушкѣ, ребенкѣ). *Моя ти красотко!* Вх. Уг. 247.

Красочка, ки, ж. Ум. отъ краса.

Красти, краду, деш, г. Красть, воровать. *Телят боїться, а волів краде.* Ном. № 3034.

Красться, крадуся, дешся, г. Подкрадываться. *Крадеться як вовк.* Ном. № 2977. *А із яру в киреї козачїй хтось крадеться.* Шевч.

Красувánня, ня, с. 1) Красованье, состояніє того, кто вляч то красується. 2) Цвітеніє (о хлѣбахъ). Ум. *Красувánнячно.* Грин. III. 404.

Красувати, сую, еш, г. Красоваться, цвісти.

Красувáтися, суюся, ешся, г. 1) Красоваться. *Пишається, красується, сонце зустрічає.* Шевч. 219. *Чесна дівка красується косою.* Кв. *Весело йому, легенько і світ йому красується.* МВ. 2) Цвісти (о хлѣбѣ). *Жито красується.* Ном. № 10163.

Красу́лька, ки, ж. 1) Ум. отъ красу́ля. 2) Насѣк. *Carabus nitens.* Вх. Пч. I. 5. 3) мн.—Красоля. ЗЮЗО. I. 139.

Красу́ля, лі, ж. Насѣк. *Salomosa sycophanta.* Вх. Пч. I. 5.

Красунок, нка, м. Родъ хлѣбнаго жучка. Кобел. у.

Красуня, ні, ж. Красавица. *Й я не молода, але й дячиха красуня—нічою сказати.* Левц. ПЙО. 372.

Красу́ха, хи, ж.—Красуня. Загадка: *Приїшов дід (мороз), зробив міст (крига), прийїшла дівка красуха (весна), не мосту тупа,—міст розвалився.* Грин. I. 249.

Крась, сі, ж.—Крас. Вх. Лем. 428.

Красюк, ка, м. Красавець. Желех.

Красю́чка, ки, ж. 1) Красавица. 2) = **Красу́лька.** Кашев. у.

Кра́та, ти, ж. = **Грата.** *Коли ж вони впадають у кайдани і мучаться за кратами в темниці.* К. Іов. 79.

Кра́шанка, ки, ж. 1) Окрашенное пасхальное яйцо. *На великдень, на соломі проти сонця, діти гралїсь собі крашанками.* Шевч. 461. *Де той у Бога великдень, а тїм уже із крашанками!* Ном. № 2619. 2) Яйцо вообще. КС. 1891. V. 191. *Низом у крашанки буде жовток, а верхом буде лунинка.* Ком. I. Ум. *Крашаночка.* Мнж. 47.

Крашени́к, ка, м.—**Крашеняк.** Вх. Зв. 29.

Крашени́ці, ць, ж. мн. Красные суковные штаны у гуцуловъ. Шух. I. 120.

Крашеня́к, ка, м. Окрашенный въ красную краску сердан Шух. I. 126.

Кра́шати, щаю, еш, г. 1) Дѣлаться болѣе красивымъ, хороше́ть. 2) Улучшаться.

Кра́ще, нар. Лучше.

Кра́щїй, а, в. Ср. ст. отъ **красний**. 1) Болѣе красивый. *Така дівка, кажу, що кращої в селї нема: біла, повна, тіло ніжне—як панночка.* Стор. *Хорошїй, хорошїй! Був би ще кращїй, та вже нікуди.* Ном. № 8467. 2) Лучшїй. *Я тобі не пара, я в сїрій свитинї, а ти титайрвна. Кращою вїтай.* Шевч. 142.

Кра́щїти, щїю, еш, г. Быть лучшимъ? *Дужче кращїє, як червоно.* Полт. г.

Кращішати, шаю, еш, *ш.* = **Кращати**.

Кращіший, а, е. Ср. ст. отъ **кращій**.
Над Марусю нема й кралі кращішої.
Харьк.

Кр'яння, ня, с. 1) Разр'язуваніє.
Желех. 2) Кройка.

Кр'яти, кр'яю, еш, *ш.* 1) Р'язать, разр'язувать. *Яблучко кр'яють.* Грин. III. 10.
Кр'яти корочай дрібненько. Мет. *Опанас поставив чарку, доселедець крає.* Мкр. Н. 2)
2) Кроить. *Сукню кр'яйте.* Грян. III. 101:
3)—**с'ерце**. Раздирать, разрывать сердце.
Не край мою с'ерця. Мет. 12.

Кр'ятися, кр'яюся, ешся, *ш.* О с'ердц'ї: разриваться. *Кр'ятися с'ерденько на дві половини.* Чуб. У. 47. *А в мене ся с'ерце крає, шо'м любив, а не взяв.* Гол. I. 294.

Кр'явний и пр. = **Кр'ивний** и пр.

Кр'явно и **кр'явно**, нар. До кроваваго пота, усердно; очень сильно. *Ми трудимся кр'явно, а ви знай лежма лежите.* Харьк. *Роби кр'явно і ходи певно.* Ном. № 9965. *Почав гірко і кр'явно ридати.* Мир. Пов. I. 162.

Кр'явний, а, е. Кровный. *Упирь і не певний усім відьмам родич кр'явний.* Ном. *Кр'явна родина.*

Кр'явність, востн, *ж.* Родство.

Кр'явно, нар. См. **Кр'явно**.

Кр'яденець, нця, м. Вуфетъ, посудный шнапъ. Левч.

Кр'ядня, жу, жиш, *ш.* Беречь, скупиться. Мвж. 183.

Кр'яйда, дн, *ж.* М'яль. *Побілів як кр'яйда.* Ном.

Кр'ядяний, а, е. М'яловой. *Ой ти горо кр'ядяная.* Чуб. *Викапали печері у кр'ядяній горі.* МВ. II. 73.

Кр'ядянка, кн, *ж.* 1) М'ясто, гд'ї добивається м'яль. Суджан. у. 2) Посуда для разбалтыванія м'ялу.

Кр'ямах, ха, м. = **Крем'ях**. *А Маруся тут же знайшла черепочки та давай у крем'яки грати.* Кв. I. 40. Ум. **Кр'ямашок**. Ив. 39.

Кр'якотень, тня, м. Крехтунъ, старий, постоянно крехтящій человекъ. Хорольск. у.

Кр'якт'ят, кч'у, чен, *ш.* Кр'якт'ять. *Дупить із печі юрчик, аж крекче.* ЗОЮР. I. 34.

Кр'яля, лі, *ж.* Большая льдина. Вх. Зв. 29.

Кремезлявий и **кремезний**. 1) Кр'япкій, здоровый. *Не закутуй дитину, то*

вон і буде кремезлива. Берд. у. *Старинні люде були кремезніші.* Харьк. 2) Твердый, неуступчивый. *Хазяїн був чоловік кремезний и норавливий.* МВ. II. 76.

Кремезіяна, ни, *ж.* 1) Кусокъ кремья. *Котилася кремезнина.* Нп. 2) Кремязистое м'ясто. *Прилетів орел з чорної жмару, убив голубя на кремезині.* Мет. 107.

Кремезистий, а, е. Кремезистый. *Усе порожевіло: кремезисті штилі, грікущий Дніпро.* МВ. III. 125.

Кремезіяця, ці, *ж.* Раст. Petasites officinalis. Шух. I. 22.

Кремезівий, а, е. = **Кремезний**. *Баба кремезна.* Черк. у.

Кремезінь, нця, м. Ум. отъ **кр'емінь**.

Кремезний, а, е. Кремезный. *Ой ти, горо кремезная!* Мет. 37.

Кремезня, ня, с. соб. отъ **кр'емінь**. *Я маю вельми дорогий крам: штильки і голки, кремезня, і мольки.* Макс. (1849). 70.

Кремезник, ка, м. Ум. отъ **кр'емінь**.

Кр'емінь, меню, м. 1) Кремь (минералъ). 2) Кремь для высканія огня. *Ой продала дівчина кр'емінь да купила козакові кремінь.* Нп. *Я, добродію, був колись кремінь, а тепер і зубки не стою.* ЗОЮР. Ум. **Кремезінь**, кремезнич. *Лежало губка, кремезінь.* Котл. *Полляда в заманець, — аж мочечка й кремезінь.* Нп. *Крешіть, крешіть, кремезнички.* Чуб. V. 548.

Кремезілець, льця, м. 1) Косякъ для укв'явлення полки. Вольн. г. 2) Палка для связыванія узломъ концевъ веревки.

Крешпіль, ля, м. 1) Узв'язя за кремезінь добре. Ном. № 13876. 2) Кремплі и пр. = **Крамплі** и пр.

Кремезати, саю, еш, *ш.* 1) Обрубывать, обтесывать. 2) Переносно: плохо, нем'яло д'ялать что.

Крем'ях, ха, м. Округленный по возможности кремешекъ, просто камешекъ или черепокъ, употребляющийся при игр'ї у крем'яхи. Ив. 39. *Нумте у крем'яхи гуляти.* *Оббивсь як крем'ях.* Ном. См. **Креймах**.

Кремезль, ля, м. Бабка (игральная кость). Шейк. Слов. 15.

Креп, пу, м. Мощь, кр'япость, сила. *Мій син був таки здоровенький і креп був у руках у його, роботи не боявся він.* Екат. у.

Креп'як, ка, м. Кр'япоствой. *А сей Іван Золотаренко та був крепях* МВ. I. 37.

Креп'яцтво, ва, с. Кр'япостное состояние. *Такий то виходився хороший, мотор-*

ний, і не пізнати його, що в іркому кресацькый зріс. МВ. I. 37.

Кресацькый, а, в. Крѣпостной. А він був з роду кресацького. Шевч. Передм. V.

Кресацька, ки, ж. Крѣпостная. Ти, дякувати Господеві, не кресацька: твоя праця не згине дурно. МВ. I. 36.

Крѣпливи, він, м. мн. Пирожки съ капустой, сливами или рыбой. Kolb. I. 86.

Кресак, ка, м. Кремневое ружье. Кресак стрілецький. Федьк. I. 19.

Кресало, ла, с. Огниво. А тим часом кете миш кресало та тютюну. Шевч. Ти курець?—Курець.—А є молька, кресало й, іманець? Рудя. Ск.

Кресанія, ня, с. Высѣканіе огня.

Креса́ночка, ки, ж. Ум. отъ кресанія.

Кресаня, ні, ж.—**Крисаня.** На голові кресаня в самих павал. Федьк. I. брат убереться, кресаню з полами насуне на чоло. Федьк. Ум. Креса́ночка. Здоймиш, здоймиш кресаночку та й перехрестився. Гол. I. 230.

Кресати, кресу́, шеш, одн. в. кресну́ти, сну́, неш, гл. 1) Высѣкать, высѣчь огонь. Один став кресати, щоб кашу варити. Сніп. Щось у полі та за військо їде, шаблями огонь креше. Грнв. III. 463. 2) Бить, колотить, ударять. Та й став по ребрац ще кресать. Сніп. 188. Одушався... щоб бува з н'чних очей не креснув зачепи. Мир. ХРВ. 260. 3) Подковами звеніть. Пішов козак дорогою, підківками креше. Грнв. III. 376. 4) Быстро дѣлать рядъ одвигъ и тѣхъ же движеній (при работѣ и пр.). Женці молодії, серци золотії,—так і крешть. Г. Барв. 347. Ой мали меле, вода реве, а колесо креше, а колесо креше. Грнв. III. 70.

Креса́тися, шу́ся, шешся, гл. Драться, битися. Штири воли як соколи рогами ся крешуть. Гол. IV. 455.

Кресиво, ва, с.—**Кресало.** Шух. I. 129.

Креснути, сну, неш, гл. Таять. Криш почина креснути.

Кресну́ти. См. Кресати.

Кресь! меж, виражающее звукъ высѣканія огня. Кресь да й ешь! Посл.

Крет, та, м.—**Крѣт.** Вх. Лем. 428.

Кретівка, ки, ж. Кучка землі, подвнята кротомъ. Вх. Лем. 428.

Крѣчет, та, м.—**Крѣцетъ.** Закуркають крѣчети сизі. Макс.

Крѣчний, а, в.—**Грѣчний.** Зачекай мя, кресна пинно. Гол. I. 130.

Кривак, ка, м. 1) Кривое дерево (срублен е). Вх. Зн. 23. 2) Посуда, въ которой жарятъ поросать. Подольск. 3) Зялць. Вх. Уг. 247.

Криванж́а, жі, об. Хромой, крома́я. Мнж. 183.

Кривда, дя, ж. 1) Несправедливость, обида. I велів панам лягам на Україні чотирі місяці стояти, а ні козаку, ні мужику жадної кривди чинити. Макс. 2) Неправда. Чия правда, чия кривда і чий ми діти. Шевч. 46. Чия кривда, нехай того Бог скарає. Ном. № 2293. Ум. Кривдо́нька, кривдо́чка.

Кривдита, джу, дити, гл. Обижать. Хто кривдить людей, той кривдить своїх дітей. Ном. № 2296.

Кривдиця, ці, ж.—**Кривда.** Желех.

Кривдний, я, в. Обидный, несправедливый. Цинування, складене українським народом Москві і москалям, не повинно бути кривдне за-для Москви. Левнц. (Правда, 1868, 449).

Кривдно, нар. Несправедливо, обидно. Е, братіє, так на мене кривдно: у мене н'ятеро дітей, а стіки землі мені даєтє. Канев. у.

Кривдо́нька и кривдо́чка, ки, ж. Ум. отъ кривда.

Кривду́ватися, дую́ся, ешся, гл. Обижаться. Ви, діду, не кривдуйтеся тим, що ми вас не вибрали. О. 1862 V. 7.

Кривівський и кривівський, а, в. Ум. отъ кривий.

Кривий, а, в. 1) Кривой, искривленный. Кум красно говорит, але кривий пшсок має. Ном. № 2982. Криве дерево не дужо витрамитись. Ном. № 3216. 2) Хромой. Усім подав вечеряти, а одному старому кривому вовкові нічого було дати. Чуб. I. 51. 3) Ложный, неправый. В мой слових не знайдете лукаства, я знаю й сам, що прости, що кривеє. К. Іов. 15. 4) Криве́ слово. Противорѣчіе кому. Так уже її поважали, що, мовля, і кривого слова боялись. Сям. 229. 5) Кривим бном поглядати. Косо смотрѣть. На козацку Українку кривим оком поглядали. Макс. 6) Кривий талець. Веселня хоровадна игра. Чуб. III. 32. О. 1861. XI. Свид. 40. 7) Криве́ зілля. Раст. Polygonum bistorta. Шух. I. 22. Ум. Кривівський, кривівський, кривівський. Така... гарна, тільки трошки кривівська. Рудя. Ск. II. 33. Горобичок мяісінький, на ніженьку кривівський. Грнв. III. 662.

Кривина́, ия́, ж. Кривизна. *Положи дерево кривиною стороу.* Волч. у.

Кривѣти, влю́, виш, гл. 1) Кривить. 2) Поступать несправедливо. *Він перших вас за кривду покарає, дарма, що ви кримили за для його.* К. Іов. 28.

Кривѣтися, влю́ся, вищся, гл. 1) Искривляться. *Чобіт крививися.* 2) Кривиться, дѣлать гримасу. *Матері, батьки кривились.* Мкр. Н. 35. *Хто н'є, той кривѣтися; кому не дають, той дивѣтися.* *Ном. № 11493.*

Кривісінький, а, е. Совершенно кривой.

Криво́, нар. 1) Криво. *Криво забив кілка. Хоч криво впрі, та поїхав так.* *Ном.* 2) Не так, какъ слѣдуетъ, неупопадь; ложно. *Коли нош моя ступила криво.* К. Іов. 66. *В тім себе млити і на криво цілти.* ЗОЮР. I. 317. *Не свідкуй криво.* *Єв. Мр. X. 19*

Кривобѣдрѣй, а, е. 1) = Кривоклубий. Желех. 2) О четырехугольникѣ: косоугольный. Напр., о плотѣ: когда плотъ славного лѣса, ударившись о что-либо и скошившись, превратится въ косоугольникъ. Черк. у.

Кривобѣдро, нар. Косоугольно. Напр., о плотѣ говорятъ, что онъ лѣвѣ кривобѣдро, т. е. его бока не параллельны берегамъ. Черк. у.

Кривобокій, а, е. Искривленный. *Людей чимало на землі, а доведеться одному, в холодній хаті кривобокий, або під тинном простятись.* Шевч. 658.

Кривовірний, а, е. Ложно вѣрующій, не правобѣрный. К. Кр. 112.

Кривов'язній, а, е. Кривошей. Вх. Зн. 29.

Кривоголовий, а, е. Съ уродливой головой. Вх. Зн. 29.

Криводушний, а, е. Несправедливый, безсовѣстный. *Родились ви на світ зрадливі, з утроби вийшли криводушні.* К. Псалт. 132.

Кривоклубий, а, е. Съ кривыми бедрами. Желех.

Кривомовий, а, е. Плохо говорящій, косоязычный. *Тим язикам мизим, палі-кам кривомовим.* К. Дз. 25.

Кривоніг, нбгу, м. Родъ вышивки. Чуб. VII. 415, 427.

Кривоніс, нбса, м. Съ кривымъ носомъ. *Хоч кривоніс, аби Бог приніс.* Чуб. I. 245.

Кривонігий, а, е. Хромой, косолопный.

Були багаті і убогі, криві були і кривопногі, були видючі і сліпі. Котл. Ен.

Кривобкий, а, е. Косоглазый.

Кривопиский, а, е. Съ кривымъ лицомъ, съ кривой рожей. Чуб. VII. 385.

Кривоплєкый, а, е. Кривоплечій. *Хотѣла мене мати та за трстєного дати, аж той третій такий кривоплєкий.* Чуб. V. 497.

Кривоприсяга, ги, ж. Ложная клятва, ложная присяга. Желех.

Кривоприсяжний, а, е. Клятвопреступный. *Кривоприсяжний... слую!* К. Дз. 74.

Кривоприсяжство, ва, с. Ложная присяга, клятвопреступление.

Кривопр'ятий, а, е. Съ кривыми пятками. *Хотіли мене мати за н'ятого одити, аж той н'ятий стидкий, кривопр'ятий.* Чуб. V. 497.

Криворѣтій, а, е. Съ кривымъ ртомъ. *Баба бридка криворота.* Котл.

Криворучка, ки, об. Человѣкъ съ кривой или увѣчной рукой. Желех.

Кривоусуддя, ці, м. Неправедный судья. *Кривоусуддя ти, небоже!* Гол. II. 95.

Кривоустий, а, е. = Криворотий. Жел. **Кривошея, шій, об.** Кривошей челобѣкъ. Ум. Кривошійяна.

Кривувати, в'юу, вш, гл. Быть хромымъ. *Я кривуючи живу.* Г. Барв. 226.

Кривулєчка, ки, ж. Ум. отъ криву́ля.

Криву́лька, ки и криву́льця, ці, ж. Ум. отъ криву́ля.

Криву́ля, лі, ж. 1) Всякая кривая, ломаная, зигзагообразная линия или полоска. Въ орнаментѣ (вышивки, раскраска посуды, рѣзба по дереву и металлу и пр.) криву́ля (чаще: криву́льна) — зигзагъ простой или составленный изъ кружечковъ и пр. Kolb. I. 48. Вас. 184. Шух. I. 281, 283. *Любила таки їз (миски) показувать ... і білу велику, на вінцял хрещики, по боках трюжки, і черному, що паски святять, з кривульками і з зеленими юлубами на дні.* Сим. 233. *Чумак у дорозі вирізує (на ярмі) складаним ножем то доріжки, то кривульки, то зубчики.* Чуб. VII. 406.

2) Каракули, плохо написанная буква. *Хотѣ би великою кривулюю, аби було слово написане. Студити ту кривулю,—видодити слово.* Г. Барв. 403. 3) Кривой кусокъ дерева, —напр., употребляющійся для полоза и пр. Въ загадкѣ кривулючкою называва ложка: *Чотири чотиречки та п'ятий Макаречко несуть кривулючку через тин*

та в вуличку. Грин I. 249. 4) Вь токар-
вомъ станкѣ: искривленный кусокъ дѣ-
веснаго ствола, на который опирается дѣ-
вая рука работающаго. Шух. I. 305, 306.
Ум. Кривульня, кривульчя, кривульця. Засѣч
робит кривульни або кривульці—бѣжить зиг-
загами. Вх. Зн. 29. Ув. Кривульня. Желех.

Кривулястий, а, е. Звизгагообразный.
Кривуляста плáхта. Плáхта съ узоромъ
въ видѣ кривулі. КС. 1893. XII. 448.

Кривуляти, ляю, еш, гл. 1) Искрив-
лять, дѣлать кривья, ломаньяны линіи.
Желех. 2) Хромать, ковылять. *Безногий*
шов, кривуляв, на підсінню простий став.
Чуб. V. 65.

Крѣга, гя, ж. Ледъ; пловучій ледъ.
Тричі крига замрзала, тричі роставала.
Шевч. III. Холодный, як крига. Ном.
Крѣга скрѣсла, крѣга йде. Ледъ тронулся.
Скоро отсе крига скрѣсла... Катря уже й
веснянки заснівала. МВ. II. 77. Ум. Крѣ-
менька, крѣжна. *Ще по торонкахъ сніженьки*
лежали, ой ще по долинахъ крѣженьки
стояли. Чуб. III. 110.

Крѣгнати, наю, еш, гл. Хвѣсть; охать;
стонать. *Старий дід кригає.* Вх. Зн. 29.

Крѣж, жá, м. 1) Крестъ. *Ой висту-*
нала Матір Божая, на крѣжѣвѣ стала.
Чуб. I. 161. Крѣжем. Крестообразно. *Церква*
збудована крѣжем. Лубен. у. *То простя-*
нется крѣжем, то кулакомъ в груди себе
стосує. Стор. Крѣжем падаѣти, крѣжем упа-
даѣти. Падаѣти какъ пластъ. *Його мати ста-*
ренькая крѣжем упадає. Макс. Оксана в
двері: „Вбили! вбили!“ Та й пада крѣжем.
Шевч. 147. 2) Чаше мн. Крѣмі. Крестецъ,
полянца. *Взяв дід бабу за крѣжі та по-*
вів по хижі. Чуб. V. 1136. *Летів ворон...*
сів у сірого коня на крѣжі, з крѣжа на
спину, з спини на криву. Чуб. I. 68. 3)
Мѣра въ косую сажень. Подольск. г. Ум.
Крѣжнин. *Виходить мѣ там золотий кри-*
жик, а під тям крѣжом сам милій Гос-
подь. Гол. II. 7.

Крѣжавка, кя, ж. Дикая крѣжная
утѣа. См. Крѣжень.

Крѣжáк, кá, м. 1) Рыцарь тевтонскаго
ордена. Желех. 2) = Крошня. Желех.

Крѣжáлка, кя, ж. Цѣлый кочень въ
квашеной капустѣ. Kolb. I. 51.

Крѣжаній, á, в. Ледавый. Желех.

Крѣжáнка, кя, ж. = Крѣжавка. Желех.

Крѣжстий и крѣжáтий, а, е. Широ-
кій въ спинѣ, въ плечахъ. Вх. Уг. 247.
А крѣжаста яка (дівка) Мир. Пов. II. 57.

Крѣжáти, жáю, еш, гл. = Крѣжати.

Мед, горілку крѣжиєш. Мет. 403. 2) = Кри-
жувати. *А на тій торі а клен-дерево стоить,*
а на тям клен-древі крѣжі крѣжають,
крѣжі крѣжають церкву будують. Чуб.
III. 448.

Крѣжáтий. См. Крѣжастий.

Крѣжáдтво, ва, с. соб. Рыцари тев-
тонскаго ордена. *Руссо взяв ти, ляше, тору*
над крѣжачцвтом лютим. К. Дз. 123.

Крѣжáцький, а, е. Относящійся къ
крѣжану.

Крѣжéвий, а, е. Квадратный. Шух. I.
110, 176. Крѣмѣва плáхта? Чуб. VII. 428.

Крѣжень, жня, м. Крѣжовая утка.
Anas boschas. I тільки край ставка оставє
табун утят. Чи крѣжні то були, чи то
були чирята,—про те нам байдужє. Греб.
387.

Крѣженьька, кя, ж. Ум. отъ крѣга.

Крѣжик, ка, м. Ум. отъ крѣж.

Крѣжїна, ня, ж. Лыдина. *Дивїться,*
яка здороваина крѣжїна плывє! Славяно-
серб. у. Ум. Крѣжїнна.

Крѣжївнїця, ці, ж. Часть воза: доска
или брусъ, которыми соединены вверху
два полудрабна. Рудч. Чп. 250.

Крѣжка, кя, ж. 1) Ум. отъ крѣга.
2) —жѣду. Пчелиный сотъ. Вх. Зн. 29.

Крѣжмо, ма, с. Рвзки. Мил. 168. КС.
1893. VII. 77. *А кума одрїжє полотна*
на крѣжмо.

Крѣжнїстий, а, е = Крѣжастий. Вх.
Лез. 428.

Крѣжня, нї, ж. = Крѣжавка. *Кажє*
крѣжня. О. 1862 VIII. 16.

Крѣжнїя, кá, м. = Крѣжень. КС.
1887. VI. 458.

Крѣжовáтка, кя, ж. = Крошня Желех.

Крѣжóвий, а, е. Крестообразный. *Крѣ-*
жóва дорога. Перекрестная дорога. *На*
крѣжóвий дорїжєнцї тям ся іспїткали.
Гол. I. 14. Крѣжóва цѣрква. Церковь, по-
строенная въ формѣ креста. Св. Л. 24.
См. Крѣжевий. Крѣжóвий сáмень. Косая са-
жень. Ново-Ушинк. у.

Крѣжувáти, жую, еш, гл. 1) Воздвиг-
ать кресты. *На тїй землі крѣжі кри-*
жують, ой там вони церков будують.
Чуб. III. 353. 2) Распинаѣти на крестѣ.
Ой, Ісусє мїй, Сусє крѣжовáний. О. 1861.
X. 92.

Крѣйма, нар. Закрыто вплотвую. *По*
сильному морю як божолї стували (кораблї),
що аж море собою, начє змарамї тими,
крѣйма укривали. ЗЮЗО. I. 176.

Крѣк, ку, м. Крѣкъ. *Не мала баба*

клопоту та купила поросля: поросля у коів, а баба у крик. Ном. № 10058. Як ось: трус, галас, крик! Гуд.-Арт. Крином кричати. Громко кричати. Криком кричала: проби ратуйте!

Крикливий, а, в. Крикливый. *Гриця... цюлая проклятуца... крикливійша із цетбетух.* Котл. Ен.

Крикливица, ці, ж. 1) Кливуша. Була оце, але вмерла жінка крикливица. Київ. г. Як воно на вашу думку: чи то од Бога оті крикливиці, чи воно з дання, чи з нечистою силою накладають? 2) мн. Крикливиці. Болѣзненное состояние ребенка, когда онъ кричитъ безъ слезъ. Мил. 33. *Прійшла я до вас з крикливицями і безсонницями. Кури-куриці, нате вам крикливиці.* Чуб. I. 141.

Криклива, ви, ж. Крикъ многихъ годовосовъ. Там така криклива, свиснява. Харьк. Левч. 62.

Крикнути. См. Кричати.

Крикси, сів, мн. Безсонница ребенка, сопровождаемая плачемъ. Ефим.

Крихуль, ля, м. Въ загадкѣ: пѣтухъ. Біла морчула (миша), нитала крихуля: чи в вдома ханула? (кіт). Чуб. I. 311.

Крилас, са, м. Клярсь. На два криласи не можна співати. Ном.

Крилатий, а, в. Крылатый. Його хотять крилаті вовкулаки ззісти. Чуб. I. 13. ...вітре мій єдиний, легкий, крилатий. Шевч. 643. *Кого ж він по вітрах шукає? Орлицю сміливу, крилатишу над орла.* К.

Крилат, ша, м. Помощникъ рыболовнаго атамана. Левци. Браун. 9.

Крилашський, а, в. Принадлежацій помощнику рыболовнаго атамана. Браун. 9.

Крилічко, ка, с. Ум. отъ крило.

Крилячко, ка, с. соб. ум. Крылья. *Вибрала голубка: таке й крилячко, таке й пір'ячко, така й голова, як в мою була.* Чуб.

Крило, лѣ, с. 1) Крыло (птицы). *Летів орел по над морем, опустивши крила.* Мет. 65. 2) Крыло (вѣтряной мельницы). 3) Сторона, бокъ. 3 обох боків старої будівлі прибудував ще по крилу. Стор. МІР. 65. *Пішла отара; чабани спереду на крилах.* О. 1862. V. Кух. 33. 4) Въ церковномъ зданіи, построеномъ въ видѣ креста—каждий изъ четырехъ вѣнцовъ. *Плян церкви се хрест з чотирма рівними крилами.* Шух. I. 115. 5) Бортъ, бокъ лодки. О. 1861. XI. 9. 6) Боковыя полотнища, стѣны невода. Такожъ стоячее полотнище

(одно или два) в ѣтрі. Шух. I. 227. 7) Изъ четырехъ полотнищъ, составляющихъ плахту, каждое изъ отвороченныхъ сверху ввизъ. Вас. 170. См. Крисс. 8) Часть Ботелова: Шух. I. 214. 9.—орляне. Раст. *Astragalus glycyphylus L.* ЗЮЗО. I. 118. Ум. Крилічно, крилонько, крильцѣ. *Прилетила павла, коло його впала, крильцями стрепенула та й пошлувала.* Мет. 113. *Возьмутъ тя на крилоньки, занесуть тя в чужезиновуку.* Ном. *Посип пшніца по колінця, водичі по крильця.* Мет. 23. *Ой пливе човен, води повен да мальовані крильця.* О. 1861. XI. 9.

Криля, лати, с. Крылышко. *Гусь, гуси, лебедята, візьміть мене на крилята.* ЗЮОР. II. 19. Ум. Крилітно. *Гуся, гуся, лебедятко, візьми мене на крилятко!* ЗЮОР. II. 20.

Крим, му, м. Крымъ. *Годі, годі, чумаченьки, в Криму соли брати!* Рудч. Чп. 102.

Кримець, мця, м. Житель Крыма. Желех.

Кримка, ки, ж. 1) Крымская соль. *Несли подарки пред собою: пирі завдовжки із аршин і соли кримки і бахмутки.* Котл. Ен. 2) Шапка изъ крымскихъ барашковъ. Желех. 3) Проказа? *У його катері кримка,—така болість, що й не виойтъ.* Екатериновдаръ (Задубовск.).

Кримкуватий, а, в. Лепрозный? Прокаженный? *У них батько був кримкуватий та й вони такі.* Екатериновдаръ (Задубовск.).

Кримський, а, в. Крымскій. *В кримськім степу пропадали (чумаки).* Рудч. Чп. 105.

Крин, ну, м. Раст. Кринъ, *Lilium candidum.* *Роспустиш, розевим крином прцивіти!* Шевч. *В кринах слована криниця.* К.

Криниця, ці, ж. 1) Ключъ, родникъ, источникъ. *Піди до криниці; поки пісні не співали, умийте водою.* Шевч. 15. *До доброї криниці стежка утоптана.* Ном. № 4471. 2) Одно изъ созвѣздій. *По дорозі (млечный путь), саме в розсолах єсть криниця—чотири зірки, а від неї пішла дівка з вітрами—три зірки.* Мвж. 148. Ум. Криниченька, кринична. *Ой у полі криниченька на чотири зводи.* Мет. 7. *Зайду до тієї кринички, що я чистила, то, може, там нап'юсь.* Рудч. Ск. II. 57.

Криничаний, а, в. Родяниковый. *В воді тихо плавала криничана червонобока жабка.* Левци. I. 288. *Криничана осоня.* Раст. *Sagex praecox.*

Кривиченька, ки, ж. Ум. отъ кри-
нида.

Кривичка, ки, ж. Ум. отъ кринида.

Кривичний и кривичшній, а, е=
Кривичаний. Умиваюся кривичною та
водицею. Грин. III. 676.

Кривичовина, ни, ж. Мѣстность, бо-
гатая ключами. Липина і горобина, і дуб
кучерявий поспіталисі вітами зеленими
над холодною кривичовиною. МВ. II. 98.
Шукає вона очима тих ярків зелених, де
буває кривичовина, де уста осока покриває
долинку, а на долині блищить водиця.
Левц. I. 83.

Кривичуватий, а, е. О мѣстности:
богатий родниками. Кривичувате місто.
Херс. г.

Кривичшній, а, е. См. Кривичний.

Криса, си, ж. Криса. Виляда, мов
криса з крупів. Ном. № 13791.

Крисак, ка, м. 1) = Крисаня. Вх. Уг.
247. 2) Оковка на кондахъ сич. Желех.
Ум. Крисачбн. Вх. Уг. 247.

Крисанечка, ки, ж. Ум. отъ крисаня.

Крисанина, ни, ж. = Крисаня. Ой
тою я гложу люблю в жовтій крисанині.
Гол. II. 825.

Крисаня, ні, ж. Шляпа. Мій милий
в крисані. Гол. II. 191. Ум. Крисанечна.
Іздоймила крисанечку та й поцілувала.
Гол. I. 229.

Крисачбк, чбк, м. Ум. отъ крисак.

Крися, сів. м. мн. 1) Края горшка,
миски. Здавались йому крисами коло зорш-
ка, або коло миски. Левц. I. 244. 2) По-
ля шляпы. Рудч. Чп. 248. Чуб. VII. 413.
Гол. Од. 69. В соломяному брилі з широ-
кими крисами. О. 1862. IX. 60. 3) = Кри-
ла 7. Черниг. у. Ум. Крисочки. Взели ше-
почки по за крисочки. Kolb. I. 109.

Крислатий, а, е. Вѣтвистий, развѣсис-
тий. Бересток крислатий. Грин. I. 11*

Крисловатий, а, е= Крислатий.

Кристалъ, лю, м. = Кришталъ. Дів-
чино-яюдо! який у тебе кристалъ під но-
сом—як московський патрон. Ном.

Крита, крию, еш, га. 1) Крыть, ук-
рывать, укрывать. Коли стидасяся, то
крий решетою голову. Ном. № 3200. А тепе-
ра (листонько) падаши, земляньку криєш.
Крити хату. 2) Скрывать Криє від ма-
тері свою личу юдину, щоб не вразити її
серця. Мир. Пов. II. 88. 3) Сохранять, за-
щищать. Преимущественно въ выраженіяхъ,
обращаемыхъ къ Богу в святыхъ.
Нехай Бог криє! Г. Барв. 310. Крий, Бже!

Сохрани Богъ! Избави Богъ! Не дай Богъ!
Часто употребляется въ значеніи: очень
сильно. По небу хмары скрізь понало, і
вітер по землі, крий Боже, зареві! Греб.
376. Так важко зітхнула, що крий Мати
Божа! Кв.

Критий, а, е. Покрытый, крытый. Кри-
тий кожух, крита хата. Критий віз. Возъ
съ верхомъ, будкой. Віз критий, голуб-
частий. МВ. II. 198.

Критик, ка, м. Критикъ. А критиків
хаба не страшно, криті за помилку одну
збентежуть тах тебе?.. Алв. 6.

Критика, ки, ж. Критика. На Стрий-
ковських, Козовських і Гродських нічого
було п. Падалиці здависти без усякої кри-
тики. О. 1861. X. 136.

Кривичувати, кую, еш, га. Критико-
вать. Надрукованого і критикованого нічого
не читаю. Шевч. Передм. до Гайдам.

Критися, криюся, ешся, га. 1) По-
крываться. У неділю вранці рано поле кри-
лося туманом. Шевч. 95. Улиці, базари
крились трупом, пили кров'ю. Шевч. 168.
2) Скрываться, прятаться. У сизому тум-
ані крилося село. Мир. Пов. II. 94. І по-
зад базару через мертвих преступа, криється
в пожари за костолом. Шевч. 202.
Вона од мене, здається б, не крилася. МВ.
Сама пішла до його, пішла не криючись.
Г. Барв. 399.

Критичний, а, е. Критическій. Желех.

Критник, ка, м. Кровельщикъ. О.
1862. IX. 8. Він майстер був—критник.
О. 1862. VIII. 7.

Криття, тят, с. Покровъ, верхъ платья.
Не знаю, що в криття, що в рукава. Ном.
№ 13516.

Криха, хія, ж. 1) Кроха. За тую кри-
ху мало криху. Ном. № 113. 2) Малость,
небольшое количество. Ум. Кришечна, криш-
на. Кришечкою паски розовілась. Г. Барв.
67. Ні кришечки, ні капельки. Ном. №
4241. (Черевань) хоч би кришечку пере-
мінився. К. ЧР. 21. Немає хліба й криш-
ки Грин. III. 130. Всѣ эти уменьшитель-
ныя употребляются также и какъ ласка-
тельныя слова. Не говори мені свою, Мано,
і не думай про се, моя кришечко! Кв. I.
40. Моя душечко, моя кришечко! Мет. 122.

Крихітва, ки, ж. Ум. отъ крихта.

Крихвѣнький, а, е. Ум. отъ крихвий.

Крихвѣнько, нар. Ум. отъ крихво.

Крихвий, а, б. Хрупкій, ломкій. Вас.
147. Ум. Крихвѣнький.

Крижкість, кости, ж. Хрупкість, ломкість. Желех.

Крижко, нар. Хрупо, ломко. Ум. Крихенько.

Крихта, ти, ж. 1) Крошка. Голодувала часто, оставляючи дитині і посліднюю крихту. Кв. I. 213. 2) Малость. Приніс я тобі грошенят крихту: н'яв' карбованив. МВ. (О. 1862. III. 176). 3) Крошка—ласкательное слово, прилагаемое къ людямъ (употребляется преимущественно въ формѣ уменьшит.) Серце мое, крихто моя! Ум. Крихитка, крихточка. В чужою землю чужі мене заговать, а своєї ся крихотка надо мною ляже. Шевч. 73. Так гуртам по християнській і позовали мою крихтукку. Г. Барв. 532. В мене в зазятвэй зайва крихточка не пропаде. Левци. Пов. 63.

Крицвий, а, в. Стальной. Шух. I. 276.

Крица, ці, ж. Чистая сталь. Роблять дзеркала з міді, срібла, криці, и то й золоті роблять. Ком. Д. 43. Криця—не лощиця! під корця ззість, а мірки не доведе. Ном. № 10226. Иногда криця употребляется вм. кресало. Взяв зубку та крицю, креснув і викресав. Рудч. Ск. II. 202.

Крицианий, а, в. = Крицвяний. Шух. I. 192. Позмуро дивит в крициану руминию. Федьк. I. 19.

Кричанія, ня, с. Крикъ. Кричанія не своїм голосом. Левци. (Правда 1868, 520).

Кричати, чу, чійш, одв. п. кричнути, ну, неш, гл. Кричать. Кричить—на десятих вулиці чути. Ном. № 3452. Кричать сови, спить діврова, зірочки сияють, Шевч. 77. Ой як крикнув Гамалія. Шевч. 61. Стара крикнула, кинулась до його і заголосила. Левци. I. 4. Кричати на пуп. Кричать благимъ матомъ. Все море зариз спузило, водою мов в ключі забило, Енэй тут крикнув, як на пуп. Котл. Ен.

Кричма, нар. Крича. К. ПС 117.

Криша, ші, ж. Кровля.

Кришанець, иця, м. Родъ пріяника. Солодкі кришанці медові. Мкр. Н. 31.

Кришеник, ка, м. Ломтикъ, кусокъ. Чи шматок хліба, чи кільце ковбаски, чи сама кришеник, то все так на столѣ перед ними й лежить. ЗОЮР. I. 306. Чбртіа кришенини. Бравное выражение. Ном. № 3563.

Кришенія, нітя, с. Крохотка. Ум. Кришенятно, кришеняточно. Употребляется по отношенію къ дѣтямъ какъ ласкательное: крошка. Дитинка ще не зовсім оду-

жала, ще кохлюю кришенятко. МВ. II. 180. Каліки нецаслові, діти кришеняточка,—і ті в ній не гуляли. МВ. (О. 1862. III. 60).

І. Кришечка, кя, ж. Ум. отъ криха.

II. Кришечка, ки, ж. Ум. отъ кришка.

Кришіти, шу, шиш, гл. 1) Крошать. Ой сип срівець та криши петрушику. Шевч. Чо не млобу, тою і у борц не кришу. Ном. № 5075. 2) Рубить. Дід і почне кришить татар, як локишину. Стор. 3) Рѣзати, разрѣзывать. Сало кришене стоить на столі. Г. Барв. 201.

Кришка, ки, ж. 1) Ум. отъ криха. Кришка на світі чоловіка тримає. Ном. № 12850. 2) Крышка,—вапр, на трубка, по не въ сундукъ, гробъ и пр. Вас. 148.

Кришний, а, в. = Крихкий. Голки криши. Лебед. у.

Криштальвий, а, в. Хрустальный. Заправлю горілки в криштальвій пляшці. Мет. 250. Великі бризки криштальєвимъ столовмъ стрибали допори. Стор. МПр. 66. Срібні, золоті і криштальєві кубки. К. ЧР. 38.

Криштальк, ка, м. Ум. отъ кришталь.

Кришталь, лю, м. 1) Хрусталь. Зуби такі, як кришталь. Грив. III. 164. Як криштал біла. Ном. № 13149. Чиста, як кришталь, вода стояла шість в ка якими краями кришці. Левци. I. 2) Употребляется какъ ласкательное слово. Ой ти, Гриво, дорогий кришталю! Чуб. V. 431. Я тебе, кришталю, давно дожидаю. Грив. III. 171. Ум. Кришталик.

Крив, криви, ж. = Кров. Левч.

Кривавий, а, в. Кровавый. Засніжи козаченки тісно теї ночі, теї ночі кривавої. Шевч. Працюєм до кривавого поту. Ном. 1570. Заводите криваві чвари. К. ЧР. 299. Криваві слизи.

Кривавіти, вліб, віш, гл. Окровавлять.

Кривавітися, вліося, вішся, гл. Окровавляться.

Кривавія, ці, ж. Добытое тяжкимъ трудомъ. За чужую кривавицю купиа у церкву плацаницю. Ном. № 13556.

Кривавик, ка, м. Раст. = Деревій. Вх. Пч. I. 8.

Кривавиця, ць, ж. мн. Красныя бусы. Гол. Од. 70.

Криваво, нар. Криво. Криваво за велику здобич билсь. К. ЦН. 167.

Кривлявий, а, в. = Крив'яний.

Кривця, ці, ж. 1) Ум. оть кров. Людяка кривця не водила, розливати не годиться. Ном. № 1283. 2) Раст. Зв'єрбой, Huregium.

Крив'яний, а, ё.—**Криваний**. Річка крив'яною стала. Мнж. 6. Куди тямли Салимона,—крив'яні річки. Грин. III. 638.

Кривь, пред. Чрезь, сквозь. Хоч кривь земля йди. Ном. № 2080. Хоч кривь сон поднялося на ту Украйну. Шевч. Кривь сльози. Шевч. День кривь день. Каждый день. Як таки отак день кривь день сидіти за роботою,—це можно й захворіти. Лебед. у.

Кривьчий, а, ё. Прозрачный. Воздух... прозорий, кривьчий і проміння сонячне мариав його дуже мало. Дещо. 85.

Крй, пред.—**Край**. Ой там моя латочка крй води. Макс.

Крйлив, ва, м.—**Кропив'яна**. Вх. Уг. 247. См. Крйль 2.

Крйличка, кв, ж. Названіє корови. Kolb. I. 65.

Крйль, кроля, м. 1) Кроликъ. Зевс моринуя як крйль усали. Колг. Котих у його хліві пролив ловить. Рудч. Ск. 2) = Кропив'яна. Вх. Уг. 247.

Крйм, пред. Кромѣ. Крім церков святих. Ном. № 8373. Кохав він еще крйм мене друї. Гол. I. 203.

Крйм'язний, а, ё.—**Крмезний**. Та його ніяк, там такий крйм'язний. Ляпов. у.

Крйп, кропу, м. 1) Раст. Укропъ, Anethum graveolens. Лв. 96. Ой крйп та рожен та петрушечка. Чуб. V. 11. 2) = **Окрп**. Вх. Лем. 428.

Крйпак, ка і пр. См. Крепак и пр.

Крйпєнний, а, е. 1) Очень крйпкий. 2) Очень здоровый, сильный. Це дід крйпєнний. Еват. у. Слов. Д. Эварі.

Крйпєнький, а, е. Довольно крйпкий. Я ж хоч був собі п'яєнький, а в ногах таки крйпєнький. Сніп. 138.

Крйпєнько, нар. Довольно крйпко. А рика крйпєнько держить. Стор. I. 15.

Крйпєць, пцю, м.—**Крйп**. Вх. Пч. I. 8.

Крйпїти, и крєпїти, плїю, пїшш, гл. Укрїпляти, усвїлювати. Вона мене крїтила своєю радою. Г. Барв. 287. Як стали крїпїть морози... та такечки біли місяця крїпили. О. 1861. V. 73.

Крйпїтєся, плїюся, пїшшєся, гл. Крїпїтєся, тєрєдо держатєся. Крїтїтєся. як дїня на морозі. Ном. № 2444. Не даши

слочи—держись, а даши—крїпїсь. Ном. № 10675.

Крйпка, ва, ж. Куропатка. Вх. Зн. 29. **Крйпкєньвий**, а, е = **Крйпєнький**. Коник він крйпкєнький. Греб. 403.

Крйпкєнько, нар.—**Крйпєнько**.

Крйпєий, а, ё. 1) Крйпкий. 2) Здоровий, сильний (о человекѣ). Лице крйпєий чумак був. МВ. I. 65. Це ж добре, як дївчина крйпка на вдачу... а чина зовсім розбєштуєтєся. О. 1862. I. 74. 3) Сильный. А зїма вєсє морозами крйпкими укрїпила. МВ. II. 25.

Крйпко, нар. 1) Крйко, сильно. Тут, обявїшиє крйко, ми запнєм окулі. Сніп. 2) Очень. Крйко стєрєлїсь наші дївчана панськїх парубкїв. О. 1862. V. 109.

Крйпєсть, постї, ж. 1) Сила, крйпєсть. Ти—Господь моєї крйпєстї і силї. К. Псалт. 103. 2) Крйпєсть, укрїплєнїє. Дороги розлїрєв окопи..., бо знає і крйпєстї будувати. Стор. II. 5

Крйпєтє, тї, ж. Прочность, крйпєсть. Для крйпєтї роблять стрїги над тїном, щоб дощ не набивав. Донск. обл.

Крйпшати, шаю, еш, гл. Крйпшуть, дїлатьєся крйпше. Мороз не крйшав. МВ. I. 81.

Крйпше, нар. Ср. степ. оть крйко. Крйпше. Жїночє царство стоїть крйпше над усі царства. К. ЧР. 50.

Крйпшїй, а, е. Ср. степ оть крйпєий. Болѣє крйпкий. Над жїда нема крйпшою в вірі. Ном. 897.

Крйс, крєса, м. Мн. крєсі. Ружьє (кремневоє). Плух. I. 229. У нас сїрєва швидка: з крєса та в іруди. Федьк.

Крйсєльє, ва и крйсєльєцє, дя, с. Ум. оть крйсло.

Крйслєтий, а, е.—**Крйслєтий**. В сєредїні цєрква хороща... і малюваннєя дорогє... а над крйслєтїч лїхтарєм Дух Свєтїй. Св. Л. 26.

Крйслєчє, ка, с. Ум. оть крйсло.

Крйсло, ла, с. 1) Кресло. Голова не до радї, а кутра не до крйсла. Ном. № 6257. На чїм посажєну? На золотї крйслах. АД. I. 41. 2) Шесть, ідуцій сбоку саней оть голови полоза вь сторону для того, чтобы санї не опрокидывались. Сумск. у. 3) Разрїзъ вь штанахъ спереди или сзади. КС. 1893. V. 278. XII. 447. Ум. Крйсєльє, крйсєльєцє, крйслєчно. У кїмнатах у нас булє шито: і крйслєчко, і столїчок, усе як сїд, МВ. II. 31. Сїдї собі на крйслєчку. Грин. III. 432.

Кріт, кротá, м. Кротъ, *Tolpa europaea*.

Кров, ви, ж. Кровь. *Довго, довго кров степами текла-червомила*. Шевч. 163 *Стали бідні невольники на собі кров забачити. Дума. Не пий води—кров нападе*. Радом. у. *Кров видно напала. Треба завтра шепія поклонити—хай кине кров*. Мир. Пов. I. 163. 3) — св. Івана. Раст. = Іванок. Вх. Пч. I. 10. Ум. Кривці, кровна. *З пальця мизинця кровка канула*. Чуб.

Кров'яний, кров'янити и пр. См. Кривавий, кривавити и пр.

Кроватонька, ки и кроваточка, ки, ж. Ум. отъ кровать.

Кровать, ті, ж. Кровать, ложе. *І в кімнаті на кроваті спочити лягли*. Шевч. *На мойй кроваті постілька біленька*. Грин. III. 212. Ум. Кроватонька, кроваточка, кров'янка. *А він їй заідав постільку слаги на тій кроватеньці*. Чуб. V. 820. *В коморонці кроватонька тесова на кроватоньці периночка пухова*. Чуб.

Кровець, вця, м. Скрытое мѣсто; убіжаще; притонъ. *Увїрка (=білка) наносит орїхи до дупляка, до кривця*. Вх. Уг. 247.

Крówka, ки, ж. Ум. отъ кров.

Кров'як, ка, м. Раст. 1) *Hurpiscum quadrangulum*. Шух. I. 21. 2) = Кривавник. Вх. Лем. 428.

Кровожерний, а, в. Кровожадный. *Були ми кровожерними яструбами-раротами*. К. Дз. 115.

Кровописець, вця, м. Кровопийца. *Становий і волосний кровопийці усі. От і наш кровопиєць незіриий*. Канев. у.

Кровопийка, ки, ж. Глотокъ крови. *Нехай я ї жуван, та з своєї праці, а и твоему каптанці не одна кровопийка*. О. 1861. II. 28. (З нар. уст.).

Кровопій, пія, м. = Кровописець. *Сказано, — кровопій людський*. Мир. Пов. I. 131.

Кровотіч, ці, ж. Кровотечение. *Жінка одна була в кровотічі років дванадцять*. Св. Мр. V. 25.

Кровуватий, а, в. Многокровный. Мвж. 183.

Кровця, ці, ж. = Кривця. *Червоная кровця—то дівоча краса*. Чуб. V. 17.

Кров'янка, ки, ж. 1) = Кров. *Тільки му ся кров'янки ляло*. Вх. Зн. 25 2) *Кров'янка колбаса*. Черниг. у.

Кробріти, кробо, іш, м. = Краяти. *Про те знає шель та кривець, що він буде кроїти*. Ном. № 9577. *Як будуть козаче то тіло кроїть*. Федьк. III. 152.

Крбок, ку, м. 1) Шагъ. *Дурному з*

кроку ступити,—сто днів одупсту доступити. Ном. № 6212. *По що ту пригоди кроком зрадливим*. Гол. I. 346. 2) *Часть основы, которую ткаць можетъ заткать до новаго поворота наволя: заткавъ ее, ткаць, поворачивая верхній паной, разв'являєть съ него часть основы, наверхтывая въ то-же время сотканный крокъ полотна на нижній наволя; крокъ находится между маглем і лядою*. Шух. I. 258. МУЕ. III. 20.

Крówka, ви, ж. Стропило. *Яка кровка, така й лата—яки робота, така й запла-та*. Ном. № 10403. *Положили сволоки з зеленої осоки; поставили кровки з жовтенької моркви*. Нп. Ум. Кривізна, кривоця. Грин. III. 155. *Поставлені кроковки*. Мет. 119.

Кроеківна, ни, ж. Одно стрпило. Волч. у.

Кроеківка, ки, ж. Ум. отъ крówka.

Крокіс, косу, м. Раст.: а) *Дикий шафранъ, Carthamus crocus*. б) *Pulmonaria mollis*. Лв. 101. *Квітками сухими то з рожеї, то з крокосу обвічали*. ЗЮОР. II. 290. *Та купили крокосу дівочкам у косу*. Грин. III. 95.

Крокіш, кошу, м. Раст. *Pulmonaria mollis*. Вх. Пч. I. 12. См. Крокіс.

Крокодїял, ла, м. Крокодилъ. *Сокрушаеш кродила і їдучи сем'ї дикі*. К. Псалт. 170.

Крòкус, са, м. = Крокіс. *Ой де Петрусь походить,—червоий крокус походить*. Макс.

Крòлик, ка, м. 1) = Криль. *То це прийде кролик, улїзе в мішок*. Рудч. II. 12. 2) = Крилін. Вх. Лем. 428.

Кролічий, а, в. Кроликовый, кроличій. *Червоні кроличї очі*. Мир. Пов. II. 50.

Крòжка, ки, ж. — хлїба = Окраець хлїба. Вх. Уг. 247.

Крòмкати, каю, еш, м. = Крамкати. *Орони крамкають*. Вх. Лем. 428.

Крòмкач, ча, м. Воронъ. Вх. Лем. 428.

Крòпець, пцю, м. = Крїп I. Вх. Лем. 428.

Кропивá, ві, ж. Раст. Крапива. *І на жалку кропиву мороз буває*. Ном. № 3824. *Глухá, біла кропивá, мѣртва кропивá*. Раст. *Lamium album* L. ЗЮЗО. I. 126. *Глухá кропивá еще: Leonorus cardiaca*. Лв. 99. Ум. Кропивна. *Там же при домнїцї, в зеленїй кропивї*. Грин. III. 663.

Кропив'яний, а, в. Крапивный. Грин. III. 93. *Кропив'яним сїм'ям засїпати*. Забранить, наговорить много пощеколь. *Я було*

п'якам кажу: „*Пийте, та його (чоловіка-п'яницю) не заводікайте!*“ А то ще прийдуть під вікно (кликати). До хати вже і не вступають, бо я кропив'яним сім'ям так і засидію. Г. Барв. 290.

Кропив'янка, кв, ж. Птиця: крапивник, *Troglodytes parvulus*. Константиногр. у.

Кропіло, ла, с. Кропило. Дяк сіва, поти з хаділами, з кропилом. Шевч. Ум. Кропільце.

Кропіти, плію, пиш, г. Кропить, окроплять. Сонце світить, дощик кропить. Ном. № 236. Кропи нас, мати, свяченою водою. Грин. III. 510.

Кропивнік, ка, м. У гуцульських дворовубів: рабочий, поливаючий водою дерев'яний желоб, по которому с горы вниз спускается дерево. Шух. I. 179.

Кропкв'яй, а, е. Настоянный на укропѣ (о подкѣ). В приставках стояла брата, а в бутлях пінна і перцінок, і кропкв'я, і цуста корини. Мкр. Н. 23.

Крöpfля, лі, ж. = Крапля. Буду тити, буду тити і кропли не туцю. Чуб. V. 252.

Крöpfвий, а, е. Укронный? изъ укропу? Грин. III. 86.

Крöpfенце, ця, с. Ум. отъ кросно.

Крöpfневий, а, е Крöpfнева пійлка. Столярна пила со станкомъ. Шух. I. 88.

Крöpfно, на, с. Употребляется преимущественно во мн.: крöpfна. 1) Рама или поляна,—напр. въ окнѣ (Желех.), или только изъ трехъ сторонъ; входитъ какъ составная часть въ рядъ снарядовъ и машинъ: крöpfна въ столярной цилѣ—станокъ, (Желех. Шух. I. 88), въ ручной меньницѣ—два столбика съ перекладной сверху (въ видѣ буквы П) надъ жерновомъ: сквозь перекладку проходитъ шестъ, при помощи нижняго конца котораго вращается жерновъ (Шух. I. 146, 261). 2) Швальный станокъ у перелетчи-ковъ, также представляющий изъ себя неполную раму въ видѣ буквы П. Желех. 3) Ткацкій станокъ простой, въ видѣ двухъ стоевъ съ перекладинами вверху и внизу, употребляемый и теперь для тканья ковровъ (Вас. 171), решеть и сить (Вас. 175), также усложнившійся и существующій въ томъ видѣ, въ какомъ онъ описанъ подъ словомъ Верстат. Шух. I. 255. МУЕ. III. 24. Вх. Уг. 247. *Твоя стара мати за крöpfнами сидитъ.* Гол. 4) Полотно, холстина. *Поставила і виткала шовковій крöpfна.* Нп. Г. Барв. 422. Ум. Крöpfенце, крöpfоніи.

Молодимъ господинямъ крöpfенця ткати. Чуб. III. 109.

Крöpfонкі, нѣб, с. мн. 1) Ум. отъ крöpfно. 2) Небольшій станокъ для тканія ситѣ. Вас. 152.

Крöpf, кроть, кскл. Кратъ, разъ (только въ бранныхъ выраженіяхъ). *Сто сонъ кропъ його ма.* Ном. № 3767. *Ще зводъ з ума, кроть твою ма.* бо не дитина. Чуб. V. 216. *Прийшли жиди воли брани, а я стала не давати, кроть сонъ вшу ма.* Чуб. V. 1160.

Крöpfятя, чү, тїщ, г. Рыть землю (о. крöpfтахъ). *Крöpfти нукрöpfтили на сіно-жесті.* Канев. у.

Крöpfість, тость, ж. Крöpfость. *Притчу Христову розкаже, сляючи брїї душі до крöpfости та до любови.* К. ЧР. 313.

Крöpfь. См. Крöpf.

Крöpfмаль, лю, м. 1) Крахмаль. *Робити крохмаль з картоплі.* Г. Барв. 373. 2) Кисель. *Крöpfмаль, який їдять пани.* Котл. Ен.

Крöpfня, ні, ж. 1) Рыболовный сабъ. Вх. Зн. 29. Желех. 2) Верхъ, будка повозки. Вх. Зн. 29. Ум. Крöpfеньна.

Крöpfочки, ків, мн. Родъ вышиванья. Kolb. Рок. I. 48.

Круг, га, м. 1) Кругъ, окружность, круговая линія. 2) Горизонтъ, кругозоръ. **Вне сонце в крузі.** Солнце на горизонтѣ. Желех. *Зійшли мої літа, якъ висгоръ з круга світа.* КС. 1883. II. 468. *Щобъ ти пішовъ круга світа.* Ном. № 3677. (Проклятіе). *Бодай йому з круга світа повернуло!* Кіев. у. (Проклятіе). 3) Кругъ, составленный расположенными по окружности предметами, людьми. *Тихо виступали в кругъ діччата, побравивши по дві понідъ рѣчки.* Левецъ 4) Кругъ (дороги), объїздъ. *Хто кругу не боїтсья,—даїи стаковитсья.* Посл. 5) Извѣстная часть (чуловъ до 2—3) волокна пеньки, льна, намотанная на деревянный обручъ. Вас. 200. Чуб. VII. 408. *Сорокъ крутіи прядіва.* Мвж. 46. 6)—коліс. Комплектъ колесъ для воза. 7) Площадь, ограниченная окружностью. 8) Кругъ деревянный, металлическій и пр.—отдѣльный или какъ часть различныхъ снарядовъ, посуды, мебели и пр. Такъ, **крүгомъ** называется дно деревянной посуды, вырѣзанное, но еще не обработанное (Шух. I. 250); **кругъ** является одною изъ двухъ сторонъ колісима (Шух. I. 98), частью **м'яльниці** (Вас. 159). 9) Родъ деревяннаго столика у гуцульской печи, на который выкладывается приготовленная кулеша. Шух.

І. 96. 10) Въ новозьб: кажда изъ двухъ поперечныхъ стьвокъ кузова. Рудч. Чп. 250. 11)—гончарський. Кругъ, становъ гончара; устройство: вертикально стоящее веретено, которое воей пяткой, спінемъ, пращается въ подшипникъ, лежащемъ на полу; верхній конецъ веретена прикрѣпленъ къ высокой скамьѣ, называемой лавиця, при помощи жабни, дощечки съ пьемкой; внизу на веретени нижній кругъ,—спідняк, вращаемый ногами, а вверху=верхняк, меньшій кругъ, на которомъ формуютъ посуду. Шух. І. 261, 262. Полтавскія названія частей круга: веретено—веретено, п'ятка—деревянная подставка для круга, порплица—жельзный подшипникъ для веретена, а дучна—лука въ ней, лава=скамья, обни=жабни, спідняк, спідень, кружна—нижній кругъ, верхняк, голова, головна, кружалю—верхній кругъ; спиці—большою частью круглыя деревянные трости, въ числѣ шести, образующія подпорку для шизняго круга и располагающіяся подъ нимъ въ видѣ круглой клѣтки; шпѣникъ жельзный стержень на верхнемъ кругѣ, на который накладывается комокъ глины при формовкѣ. Вас. 179. Нѣсколько различаясь по своей конструкціи, круги бывають: шльбнський, годоватий, шестерня, волобський. Вас. 179. 12) Тулья шапки. Вас. 156. 13) Темя головы? *Болишь моя головонька від самого круга.* Грин. III. 162. 14) Участокъ поля. *Там же мѣ стоить три круга ярини, тіли її жати три красні діачини.* Гол. *В сьому крузі луччі буряки, аніж на низу.* Киев. г 15) Переносно: область. *Будем висліжувати, світомяд народа в крузі релігії.* Левец. 16)—дугану. *Пятьдесятъ пачекъ табаку (курит.)* Вх. Лем. 428. Ум. Кружечок, кружонъ.

Круг, нар. Вокругъ. *На рикахъ круи Визилона, під втрами в полі, сиділи ми.* Шевч. *Круг його цукають.* К.

Кругів, ва, м. Ястребъ. *Цианочко-волошечко я кругава обив.* Федьк. II. 71.

Кругі, нар.—Кругъ. *Намітивши на ньому (яблуді) яке місце, вести від того місця пальцемъ круги яблука.* Дещо.

Кругівня, ні, ж. Порода круглыхъ сливъ. Вх. Лем. 428.

Круглий, а, в. Круглый. *Грїш круглий—роскотиться.* Ном. № Круглий хрѣцинь. *Игра, подобная горьлкамъ.* Инв. 55. Ум. Кругленьий.

Круглість, лости, ж. Круглота, шаро-

образность. *Про круглість землі я трохи чи не сам доміркувався.* Ком. І. 48.

Кругліти, лю, вщ, м. Дѣлаться болѣе круглымъ, округляться. Желех.

Круглоббкый, а, в. Круглый, шарообразный. *Земля круглобока, така точнісінько, як кавун.* Ком. І. 7.

Кругловатий, а, в. Кругловатый. *Вся його постать, цілий обвід повного круглового лица виявляло сразу його м'яку натуру.* Левец. І. 239.

Кругловидий, а, в. Круглолицый. Ном. № 13790. *Орядній собі пан, кругловидий, русавий.* К. ЧР. 104. Ум. **Кругловиденьий.** *Була кругловиденька, ясноока, уста рум'яні, як вишня.* МВ. II. 83.

Круглоліций, а, в.—Кругловидий. *Изъ за місу, з за туману місьмі випливає, червоніє круглолиций, горить, а не слє.* Шевч.

Круглобкый, а, в. Имѣющій круглыє глаза.

Круглота, ті, ж.—Круглість. *Давно вже в голові його заключена думка про круглоту землі.* Ком. І. 52.

Круглотварий, а, в.—Кругловидий. Вх. Зп. 30.

Круглявий, а, в. Круглый. *Щє й ни личку крулявіща.* Нп.

Кругляк, ва, м. 1) Вѣтряная мельница голландской системы. 2) Раст. *Equisetum palustre* L. ЗЮЗО. І. 266.

Круглянча, чати, с. Маленькій круглый горшокъ. Вх. Зп. 30.

Круглястий, а, в. Шарообразный. *Земля кругляста, як кавун.* Ком. І. 6.

Кругляти, дяю, вщ, м. Пить кругловую. *Да з кумою з Хмельницькою мед-вино круляє.* Макс.

Круглячча, чя, соб. Бревна нераспиленные. *Таки се круляччя поколи,—з їх дроз сила.*

Круговід, ду, м. Кругозоръ. *Чи ви любите гуляти по сім узір'ї та любити круговидом.* Левец. І. 273.

Круговій, а, в. 1) Круговой. *Вода, коли в неї кинси камінь, розходиться круговими хвилями.* Ком. II. 2) Название вѣтра. *Иноді так, що вѣтер круговий подме.*

Кругогляд, ду, м.—Круговид. *Прозорий воздухъ розширя круогляд на всі боки.* Левец. Пов. 97.

Кругойдучий, а, в. Поворачивающійся въ видѣ круга. *Над имбокии кругойдучий*

прод стоить у руїнах колись-то пишаний замок. К. (О. 1861. II. 234).

Кругом, нар. 1) Кругомъ, со всѣхъ сторожъ. Золотоноша кругом хороша. Ном. № 727. Кругом його степ як море. Шевч. 2) Кругомъ, вокругъ. Кругом дуба русалоньки мовчки дожидали. Шевч. 30. Обійшли кругом церкву. ЗОЮР.

Кругосвіт, ту, м.—**Круговид**. Його (М. Вовчка) кругосвіт немаленький. О. 1861. IV. 34.

Кругосвітній, я, в. Всемирный. Дійшовши з прогресом кругосвітньої наукової праці тієї правди... К. XII. 135.

Кружалко, ва, с. 1) Ум. отъ кружалъ. 2) Часть гончарнаго круга. См. Круг.

Кружало, ла, с. Кругъ; дискъ. Парубки обісла кружалом її хату. МВ. Аж кружало витоптав, танцюючи. Св. Л. 207. У морі воскові кружала. Кружало являється частью различныхъ сварядовъ, напр., ткацкаго станка. Вас. 167. Ум. Кружално, кружалце. Коли б подивитись з місяця на землю удень, вона б здавалась нам біленьким кружалцем. Ком. I.

Кружання, на, м. Участникъ хороваго круга. Грин. III. 105.

Кружати, жая, еш, гл.—**Кружляти**. Зевес тоді кружав синуху і осемдцем заїдав. Котл. Ен. А козак сидить у корчмі, мед-вино кружав. ЗОЮР. I. 219.

Кружбанок, нуку, м. Галерея. Освітись залі, кружганки і кімнати княжеского замку. Стор. МПр. 74. З обохъ сторон будівлі прибудував це по крилу покої і з'єднав їх кружганками. Стор. МПр. 65.

Кружоняти, няю, еш, гл. О птицѣ: кружить, дѣлать круги летая; парить. Корша літає, літає,—чого він так круження? Радомисл. у.

Кружець, жця, м. Въ прядкѣ для шерсти—катушка, на которую постепенно наматывается спряденная шерсть. Вас. 153.

Кружчок, чка, м. Ум. отъ Круг.

Кружинів, ні і кружинній, ні, ж. Окружность. Чотири четверті кружини. Чернвг. у. Се болото верстов із сім кружини.

Круживка і **кружилва**, ви, ж.—**Кружилка**?=Веретено? Буде мати бити цитко, вербінкою і веретенем-круживкою. Грин. III. 72. Добру свекруду маю, не дамъ мя бити, знаю: видре цитку і вербінку, веретена і кружилку. Грин. III. 92.

Кружка, жи, ж. Часть гончарнаго круга. См. Круг II. Вас. 179.

Кружкомá, нар. Кругкомъ, въ кружекѣ. Посідали кружкома. О. 1862. VIII. 18.

Кружляти, ляю, еш, гл. 1) Кружлятьсѣ, рѣять въ воздухѣ. Як спукали дельовину въ яму, то все над нею білі голуби кружляли. МВ. I. 79. 2) Пять. Пообідавши, спили кружляти горілку. Стор. I. 204. А в тій корчмі два чужоземці: ой їден чужоземець мед-вино кружляє. Чуб. V. 393.

Кружок, жкá, м. Ум. отъ круг. 1) Небольшой кругъ, образованный линією или расположенными по окружности предметами, людьми. Ставати, сидати кружкá. Становиться, садиться въ кругъ. Жонаті чоловіки тим часом стали в раді кружкы і обрالی з між себе атамана. Г. Барв. 138. Сідайте ж бо кружкы та й слухайте! МВ. Кружніá бігати. Кругомъ бгати. Херс. Голова кружніá йде. Голова кружится. Г. Барв. 532. 2) =Круг 5. Чуб. VII. 408. 3) — обичáек. Двадцать штукъ обещаекъ для сить. Вас. 152. 4) Площадь, ограниченная небольшою окружностью. І квіток цвіте без ліку, все кружками, кружками. МВ. Вообще всякій деревянный кружокъ, служащій для различнаго употребленія, напр., вмѣсто тарелки, какъ крышка для различной посуды (напр., кувшиновъ, кадокъ съ квашеной капустой, огуртами, кадокъ съ водой) и пр. Чуб. VII. 386. 6) Кругъ въ мельничной шестернѣ. Мнж. 481. Ум. Кружечок. Миттю подали на стіл гарячих млинчиків, сала кусочок положила на кружечку. К. ЧР. 242.

Крук, кá, м.—**Крюк**. Висить пуга на круку, буде жінці і дяку. Ном. Ум. Кручи.

Крулевство, ва, с. Королевство. Буз обраний на польське крулевство. Стор. МПр. 64.

Крулевціяна, ни, ж. Жалованное отъ короля вмѣне. К. Досв. 148.

Крулівна, ни, ж. 1) Королевна. 2) Родъ игры. Грин. III. 96.

Круль, ля, м. Король. (Займствовано възъ польск. языка).

Крулювати, люю, еш, гл. Царствовать, управлять. Не такимъ ктам, пане брате, в Польці крулювати. О. 1862. II. 54.

Крумкати, каю, еш, гл.—**Крамкати**. Вх. Лем. 428.

Крумкáч, ча, м. Воронъ. Киен. г. Вх. Лем. 428.

Крумчати, чу, чш, гл.—**Крумчати**. Гавран крумчати. Вх. Лем. 428.

Круші, круп і крупів, мн. 1) Крупа.

Не с'яйй через крути до тиона. 2) Мелкій градъ. Гуляе сітер по вулиці, з неба поросить крупами. Левиц. І. 3) Икра рачьѣ. Икра сеledки. Вх. Лем. 428. Ум. Крупицѣ. *Еге, крупись! може і м'яся.* Ном.

Крупа́на, ни, ж. Зернышко крупы. Добра каша: крупина за крупиною гониться з дрючиною. Ном. № 12321.

Крупі́й, а, ё. Крупистый, изъ крупянокъ состоящій. Крупи́ща мука (гру́бша). Шух. І. 104.

Крупі́й, а, ё=Крупкий. Зазнавши крупно і м'якого. Ном. № 13915.

Крупі́й, кѣ, м. Кашка жидкая изъ крупы. Чуб. VII. 439. Крупи́к кулишеі брат. Ном. № 12322.

Крупі́стий, а, е. Зернистый. Вх. Лем. 428.

Крупі́як, ка́, м. Самка сеledки. Вх. Лем. 428.

Круподёрник, ка, м. Дѣлающій крупу. Оттам, мамо, мельник, оттам круподёрник. Нп.

Круподёрня, ні, ж. Мельница для приготовления крупы.

Круп'янка, ви, ж. Колбаса, начиненная кашей. Дайте ковбасу, я додому понесу; дайте круп'янку, пуджину пуд лавку. Чуб. III. 477.

Круп'яр, ра, м.=Круподёрник. Гол. Од. 11.

Крута́й, тая, м. Раст. Echinops Rirtó Г. ЗЮЗО. І. 121.

Крута́йна, ни, ж. 1) Суетья, хлопоты. Там така крутайна, що ну: се тільки там підметь, там застели та принеси. Брацл. у. 2) Пуганица.

Крута́ръ, ра́, м.=Круті́й. Хотвн. у. Вх. Зн. 30.

Круте́ль, лю, м. Скрученная изъ соломы веревка. Пошов до святих прости соломи, щоб скрутити крутеля і по йому спуститись (з неба) на землю. Чуб. II. 337.

Круте́н, тия, м. 1) Пукъ соломы для топки. Посади там (у печі) ти і стали соілами три крутні, під челюстями, щоб занюшити. Чуб. І. 123. 2) Свернутый пукъ соломы для заплетанія между кольями въ стѣнахъ плетеной хаты, мазанни. Чуб. VII. 381. 3) Свертокъ сѣна, остающійся по дорогѣ отъ протаченной конны. Капев. у. 4) =Крутель. Що на йому свята голомою шита, крутнем пудперезався да н бояре вбрався. Грин. III. 438. 5) Маховое колесо (въ маши́нѣ). Лубен. у.

Круте́нький, а, е. Ум. отъ крути́я.

Круте́нжо, нар. Ум. отъ круто.

Круті́й, а, ё. 1) Крутой. Буду круті́й гори конати. Мет. 2) Сильно загнутый. Молодик-гвоздик! тобі—на уповня, мені—ни лдорв'я; тобі круті́й роги, мені чорні брови. Ном. № 286. Подіду́й же мене... у круті́й усок. КС. 1882. X. 27. Круті́й ряд. Весенняя игра дѣвухекъ, въ которой дѣвъ играющихъ извивается заворотами и зигзагами. Kolb. I. 176. 3) Густой. Наварила каші крутоі. Грин. І. 33. Круті́ яйця. 4) Крѣпкій, твердый. На круте дерево крутого клина треба. Чуб. І. 239. А вирізі́те, яка (картопля) крута. Г. Бар. 428. Ой мати я, моя мати, нагайку крутую. Нп. 5) Трудный, тяжелый. Еге, одвітуе Білозереч, крута юдина наступила. К. ЧР. 302. 6) Трудно разрѣшимый, трудно усвояемый (о словѣ, напѣвѣ) Улан. у Крута загадка. Крута пісня. Круте слово. Не круте ймення, та забула. Павлогр. у. 7) Крута́ голова́=крутоголов. Вх. Лем. 428. 8) Крута́ м'ята. Раст. Курчавая мята, Mentha crispá Вх. Лем. 428. Ум. Круте́нький Круте́нкую загадку нашим ти задав панам. Котл. Од. 489.

Круті́ло, ла, с. 1)=Крути́ж. Вх. Зн. 30. 2) Круті́в, круті́в, та вже ся і крутіло перекрутіло. Всевозможныя усилиі, средства оказались неудачными. Желех.

Круті́ти, чу́, тиш, одн. в. круті́ти, ну́, нѣш, гл. 1) Крутить, скручивать, свивать. Чоловик крутить, а Бог розкручуе. Ном. № 84. Перевесла дівчата в полі крутили. Сніп. Крутіти мотузі. Вить веревки. Вх. Лем. 428. 2) Крутить, вертѣть. В віконце поглядає, чи крутить завірюха. МВ. Лисичка... крути́ла звостиком. Гліб. Крутіти носом. Быть недовольнымъ. Ном. № 5083. 3) Интриговать. 4) Крутіти вереміа. Дѣлать быстрыя атаки. Ніхто краще його не ставав до бою, ніхто не крути́в лягам такого вереміа. К. ЧР. 13 в 423.

Круті́тися, чу́ся, ти́ся, одн. в. круті́тисся, ну́ся, нѣ́ся, гл. 1) Кружиться, плявля. Пливла, пливли з розеі квітка та і стала крутитисся. Мет. 2) Вертѣтисся. З дітворою кручу́сь по дворницю та біаю. МВ. Крути́юся допори черева. Ном. № 1833. На те гін посвятився, що по церкві крути́вся. Ном. № 210.

Круті́ує, са, м.=Пруди́ує. Сотни́ківна вже похалася з якимсь крути́уєм чл ишбай-головою. Стор. І. 33.

Крутихвіст, *квоста*, м. Изворотливый, фальшивый, перебивчивый человекъ.

Крутиж, *жя*, м. Водоворотъ, омутъ. Шух. I. 6. *1 як у той крутиж упав у ті проклати чорні очі.* Федьк. II. 66.

Крутий, *тія*, м. Плутъ. *О, не дуже водись з ними, троші не дуже позичай, бо крутій вони добрі.* НВолын. у.

Крутилка, *ки*, ж. Родъ зимней карусели на льду. Чуб. IV. 42. Мил. 55.

Крутиль, *тѣлі*, ж. Каватный дворъ, крутильня. Вх. Зн. 30.

Крутильвець, *вця*, м. = Крутиж. Вх. Зн. 30.

Крутильниця, *ці*, ж. = Крутильвець. Вх. Зн. 20.

Крутнѹти, *си*. См. Крутияти, *си*.

Крутиа, *ні*, ж. 1) Постоянное верчение, вращеніе. 2) = Крутианина.

Круто, *нар.* 1) Круто. *Круто з'їздити сюдою. Круто спускалась юра.* Стор. 2) Съ сильными загибомъ. *Круто позаниматі рош.* 3) Густо. *Круто наварила,—і можливо в куліїї не повернеш.* 4) Трудно, тяжело. 5) Сильно. *Круто їм буде одвѣчатъ.* О. 1862. VI. 60. 6) Остро (о взглядѣ). *Сив сокіл сидить, круто ся дивить.* Гол. Ум. Крутенько. *Садив крутенько гайдука.* Котл. Ен.

Крутоберѣгий, *а*, е. Съ крутыми берегами. *Дніпр крутоберѣгий.* Шевч. 380.

Крутоберѣжля, *жя*, с. Обрывистый высокий берегъ. *В тім місті берез крутий—крутоберѣжля.* Новомоск. у.

Крутоберѣжисто, *нар.* Обрывисто. *Де на Міносі крутоберѣжисто, там добре млин постановити.* Міусск. окр.

Крутоберѣжний, *а*, е. Съ обрывистыми берегами. Кв. (Желех.).

Крутоберѣжно, *нар.* = Крутобережисто. *Як же ми роз'їдемось, коли місточок маленький? Вертай назад!—Еге! перший їзнов каже: як я поверну, коли, бач, крутоберѣжно.* Кв. II. 40.

Крутобѣкий, *а*, е. Обрывистый. *На скелі крутобѣкій ... палац високий.* Щог. В. 130.

Крутобѣжа, *жі*, ж. Раст. *Dyanthus superbus.* Шух. I. 21.

Крутобѣжня, *ни*, ж. Склонъ, спускъ (въ оврагъ, напр.). Мнж. 183.

Крутоголов, *ва*, **крутоголовач**, *ча* и **крутоголовецъ**, *вця*, м. Зоол. Вертишейка, *Juph torquilla.* Вх. Зн. 30. Желех.

Крутоголовчикя, *кїв*, м. лн. Раст. *Prunella grandiflora.* Лв. 101.

Крутогѣрий, *а*, е. Съ обрывистыми горами. *Дніпр той дужий крутогѣрий.* Шевч. 562.

Крутопїя, *пѣпа*, м. Шуточно вмѣсто: *протопїя*. Котл. (Изд. Фед.), 77. *Философи, крутопїи набірались страху.* КС. 1882. IV. 169.

Круторѣгий, *а*, е. Съ большими загнутыми рогами. *Чи не режуть круторѣгой, чи не їде чумах з дорош?* Шевч. *Ой міслию круторѣгой, світи надо мною.* Макс.

Крутоярій, *а*, е. Съ глубокими обрывами; овражистый. *Повилася з Лубень крутоярїх дорога розлога.* К. Досв.

Круть, *меж*, выражающее быстрый поворотъ. *Хоч круть верть, хоч верть круть.* Ном. № 8037.

Крутькѣ, *кѣ*, м. 1) Вертунъ, постоянно вертящийся, кружащийся человекъ. Также: непосѣда? непостоянный? 2) Вихрь. *Крутькѣ схотївся.* Лохвиц. у. Слов. Д. Эварн. Вѣроятно крутькѣмъ называється собственно тотъ злой духъ, который, согласно народному вѣрованію, производитъ вихрь. 3) Употребляется какъ нарѣчіе: *крутькѣ—кружась. Їзнов удовѣх носить наздбички і крутькѣ по панскы.* Г. Баря. 341.

Круховий, *а*, е. **Крухова сіль.** Каменная соль. Вх. Лем. 429.

Кручь, *ця*, м. Гвоздь. (I. Христа) *жичи мучили, на хрест роспинали, залїзнили кручьми рурї і ноги пробивали.* Мил. 15.

Круча, *чі*, ж. 1) Крутизна, обрывъ. *Тече річка невеличка, підмиває кручі.* Лукш. 55. *Ой де кручі високї, то там броди глибокї.* Нп. *Кинувся цурт (свиней) із кручі в озеро та й потону.* Єв. Л. VIII. 33. 2) Глубокое мѣсто въ рѣкѣ. *Понав у кручу та й утоп.* Мирг. у.

Кручак, *кѣ*, м. Баранъ, большой метлицею, съ черемъ въ головѣ. Анан. у. Маркев. 3.

Кручанка, *ки*, ж. 1) Вдвое сплетенный, какъ веревка, ремешекъ или проволока; мѣдная кручанка употребляется для инкрустации художественныхъ гудульскихъ издѣлій изъ дерева. *Крицєвє кресало з мѣсяжною ручкою; при нїм висить на кручениї,—удовє скручениїм ремїни,—протичка.* Шух. I. 276. *Рївний скручениї дріт—кручєчка.* Шух. I. 281, 280, 291. 2) Свернутые табачные листья, пропитанные водкой и муравьиной кислотой, дающие чрезвычайно крѣпкій табакъ. Шух. I. 36.

Кручатя, *чү*, *чїш*, л. Хрюкать. Вх. Лем. 428.

Кручений, а, в. 1) Свернутый. 2) Придурковатый. *Ходить, як кручена курка.* Пом. № 10943. Кручена вівиць, кручений баран. Овца или барант, большие метелицею. Желех. См. Кручань. 3) Шалунъ, сорванецъ. 4) Кручені паничі. Раст. *Ipomaea tubga.*

Крученяк, ка, м. Табакъ нъ свернутыхъ листьяхъ. Вх. Зн. 30.

Кручѣчок, чка, м. Ум. отъ кручок.

Кручий, а, в. Вороновъ. — сын—брапное слово. *Да вже ж на Україні не одна жінка курку злотувала, тебе, яляха, кручого сина, на ніч чекала.* АД. II. 114.

Кручінка, ки, ж., Крендель. Вх. Зн. 30.

Кручія, чії, ж. Водоворотъ подлѣ мели. Канев. у.

Кручодѣр, рв, м. Крючоктворъ; взятчинокъ. *Полицейські кручодѣри.* КС. 1882. X. 189.

Кручѣк, чкѣ, м. = Крючок. *Коло тії криниченьки кручок і відро.* Чуб. V. 204. *Потрбував то так, то сях закидати оддалека кручка, щоб вивидати, що в ньому на думі.* К. ЧР. 3 *вищою, бач, розуму закидає кручка.* Ум. Кручѣчок.

Круш, ша, м. Руда, металл. *Лучше німи, моя мати, в Сибіроньку круш копати, ніж...*

Крушіна, ня, ж. 1) Крушина, *Rhamnus frangula.* *Немь роду-родини, ні вірної дружини, тільки в саду крушіна.* Чуб. V. 382. 2) Печаль, кручина. *А на мойй олові штирі крушині. Ой перша крушіна—отець-мати померла.* Чуб. V. 585.

Крушіти, шү, шійш, гл. Мять, сокрушать. *З старим жити, тіло крушити.* *Ном. Журба мене крушиє.* Чуб. *Не сушите, не крушите моєй молодости.* Чл. I. 232.

Крушітися, шүся, шійшея, гл. Сокрушаться. *Гляну в лерш: вікличко—плачу, крушуся, гляну в друи: вікомечко—Богу помолюся.* Нп.

Крушний, а, э = Крехний. Желех.

Крю-не! меж. Крикъ, которымъ пастухъ приказываетъ козамъ возвратиться назадъ. *Козар шонить кози покликком: ці! ці! заветває їл—крю-не!* Шух. I. 211.

Крюк, ка, м. 1) Крюкъ. *Зачеплені крюкомъ за ребро коталися на шибеницях.* Стор. МПр. 129. 2) Перпендикулярная часть журавля (у колодца), на которой висятъ ведро. 3) Воронъ. *Щоб летіли крюки*

з поля лийків-панків істи. Шенч. Ум. Крючѣк.

Крювання, ня, с. 1) Карканье, крикъ воронъ; курлыканье журавлей. 2) Кваканье лягушекъ.

Крювати, ваю, еш, гл. 1) Каркать (о коронахъ); курлыкать (о журавляхъ). *Угорі дось крохають журавлі.* Мнж. 114. 2) Квакать (о лягушкахъ). *Не крокайте, рябі жаби, в цустиім очереті.* Мил. 66.

Крючѣк, чкѣ, м. Ум. отъ крюк. 1) Крючекъ. *Загинати, закидати крючѣк.* *Заговаривать издали (о чемъ-либо съ хитрымъ намѣреніемъ).* 2) = Крюк. 3) Небольшой воронъ. *Палетів крючок.* Грн. III. 142. 4) Деревянная доска съ загнутымъ краемъ, на которой сапожники вытягиваютъ вытяжные сапоги. *Сумск. у.* 5) Мѣра водки самая малая. Чуб. VI. 333.

Крявчати, вчу, чійш, гл. Каркать (о воронѣ); кричать (о *Nucifraga caryocatactes*). Вх. Уг. 248. См. **Крявчати.**

Кряж; жѣ, м. 1) Спичной хребетъ. Чуб. VII. 575. 2) Холмъ. Мнж. 4. *Зігавши на високий кряж, озирнувся Кирило Тур. К. ЧР. 158.* *Давно вже на його вудяг летить широкій кряж сирѣй землі.* Стор. I. 228. 3) Деревянный отрубокъ цилиндрической формы. Чуб. VII. 575. Вас. 184.

Кряжѣти, жу, жіш, гл. 1) Усердно работать, не разгибая спины. 2) Заботиться, радѣть. *Лежень лежить, а над ним Бог кряжить.* *Ном. № 1682.* *Старца, було, так і кряжить за дітьми, щоб ніхто не зобидів.* Канев. у. *За ним кряжили, значить жаліли, що наче він справний, щоб не рошитати його.* Верхнедѣпр. у.

Кряжувати, жую, еш, гл. Обтесывать дерево цилиндрами. Чуб. VII. 575.

Кряк, кѣ, м. 1) = Кряк. Вх. Лем. 429.

2) Порода водной птицы. *Полеги ж ти, иалко, де мій рідний батько, полеги ж ти, кряче, де матюнка плаче.* Чуб. V. 465. Ум. **Крячѣк.** *Летить крячок на той бочок, да й сів на тичині.* Мет. 463.

Кряка, ки, ж. Лягушка. Вх. Пч. I. 16. Ум. **Крячана.**

Крякати, ваю, еш и крячу, чеш; одн. в. **крякнѣти**, ну, неш, гл. 1) = **Крявати** 1. *Убрався між ворони і крякай як они.* *Ном. № 5880.* *Крякнула ворони на вась рот.* Стор. I. 15. *Сидить сорока коло потоку та й кряче, та й кряче.* ЗОЮР. II. 244. 2) Крякать по утвному. *Чорно-*

рѣбі качкянѣи, крякючи, у двір садком беруться. МВ II. 134.

Кряути, ю, неш, г. Ударить. Вх. Зн. 30.

Крятатися, таюся, ешоя, г. Быть занятымъ, хлопотать. Вх. Зн. 30.

Кряч, ча, м. Жердь, которой поворачиваютъ бревно: при постройкѣ дома, сараю нужно бываетъ положенную уже на стѣны, но еще не прикрѣпленную, матицу перевернуть; тогда туго обматываютъ ее веревкой и въ петлю, которой оканчивается она, продвѣаютъ кряч, жердь, при помощи которой бревно переворачивается. *Крячем можно хоч. яке дерево криве у сволюці повернути чи так, чи инак.* Волч. у.

Крячѣ, чѣти, с. Утенокъ. *Трапляється, батьку, що кряча мале ловить рибку краще ніж старе.* Макс. (1849), 84.

Крячѣстий, а, в. Кустистый. *Крячѣстий барвінок молодій діачини на вінок.* Гол. IV. 323.

Крячѣна, ня, ж. Маленькій кустъ. Вх. Лем. 429.

Крячѣстий, а, в. Покрытый кустами. *Крячѣсте поле.* Вх. Лем. 429.

Крячѣтися, чѣся, чѣсья, г. Данать развѣтвляющійся корень. *Периця крячѣтися.* Вх. Лем. 429.

Крячка, ки, ж. Утка. *Другі люди гуляють, ходять у гай, а ми крячкою сидимо дома.* Левц. I. 344. *Як крячка та просиділа трохи не три тижнеді коло мистера.* Мир. Пов. I. 137.

Крячок, чкѣ, м. = **Кряк?** *Летить крячок но над морем та й дѣтячи кряче.* Макс. *Ой летить крячок через Дунай річку.* Грин. III. 595.

Кси! меж. Крикъ на снѣней, когда их гонять. Вх. Лем. 429.

Ксьондз, зѣ, м. Католическій священникъ. *В страшно-судную неділю ксьондз казанія говорив.* Рудан.

Ку, пред. Къ. *Яюр ку ней промовив.* Гол. II. 713.

Ку! меж. = **Куку!** *А зозуленька—як ку, так ку! А соловейко—як тьох, так тьох!* Чуб. V. 589.

Куб, ба, м. 1) Кубъ. 2) Выдолбленный изъ дерева кубокъ. Желех.

Кубѣй, бѣя, м. = **Куб 2.** Желех.

Кубан, на, м. Взятка. *Кубан все одно, що й забар.* Св. Л. 164.

Кубанка, ки, ж. Шапка съ широкимъ барашковымъ околышемъ и остроконечнымъ плюсовымъ верхомъ. Вас. 156.

Кубара, ри (—ря, —і), ж. Снарядъ для снятія роя пчель съ дерева; онъ состоитъ изъ длиннаго шеста и прикрѣпленнаго къ нему мѣшка.

Кубѣток, тка, м. Комъ. Желех.

Кубѣття, тя, с. соб. Комья. Желех.

Кубѣх, ха, м. Дунка, круглая ямка въ землѣ, сдѣланная для посады капусты, картофеля и пр. *Ти кубахи роби, а я капусту садитиму.* Екатеринос. г. Когда картофель выростеть, то кубѣхомъ называется кустъ картофеля, собственно его корни съ картофелинами въ землѣ. *Піди викопай три кубахи картоплі.* Екатер. г. *Кубахи ростуть.* Г. Варш. 535.

Кубѣшок, шка, м. Мѣсто подъ печью для золы. Желех.

Кубѣба, би, ж. Раст. Кубеба, Cubeba. *На записанку коринькову кутя кубеби й калану.* Мкр. Г. 69.

Кубѣлочко, ка и кубѣльце, ця, с. Ум. отъ кубло.

Кубѣчний, а, в. Кубическій. Дещо.

Кубка, ки, ж. Деревянная посуда для бриндзу. Вх. Зн. 30.

Кублѣтися, люся, лишся, г. Гнѣздиться; вырывать въ землѣ ямку для гнѣзда. *Любина курица на моїм повітрі кублѣтися.* Ном. № 8967. *Ви мислите: де дѣся дѣм тиранський? Де той налет, що кублѣлись ледачі?* К. Іов. 47.

Кубляще, ща, с. Логовище. *По кубляще своїхъ звіря зਾਲаже.* К. Псал. 237. *Кубляще гайноу католициста.* К. Дз. 134.

Кубло, ла, с. 1) Логовище. *Звіря... в своїмъ кублі недвижно спочиває.* К. Іов. 82. 2) Гнѣздо, преимущественно вырытое въ землѣ, а затѣмъ и всякое. *На Благовѣщення і птиця не несеться й кубла не в'є.* Ном. № 418. 3) Въ переносномъ значеніи также человѣческое жилье. *Да чого ти, Марусе, без кубла?* Мет. 4) = **Водня.** Черниг. г. Ум. **Кубѣлочно, кубѣльце.** *Знайшла ж бо я кубѣлочно, де утка несеться.* Мет. 107. *Туа коло серія як тадина в'ється, ізвила кубѣльце коло мого серія.* Чуб. V. 473.

Кубок, бка, м. 1) Кубокъ. *Медом частували з золотого кубка.* Мет. *Що з тихъ кубків, як повчі сіз?* Ном. № 1436. 2) — на порохов. Пороховница для хранения мелкаго пороху, употребляемаго для подсыпки на полку ружья. Шух. I. 231. Ум. **Кубочон.** *Стоить вода у кубочку,—коли хоч, напишся.* Макс. *Ой десь же ти, козаченьку, з кубочка змиваєся.* Чуб. V. 62.

Кубоша, ши, ж. Верпа. Браун. 18.

Кубра́к, ка́, м. 1) Зоол. *Phryganea* (личинка). Вх. Зн. 30. 2) Бѣдняга. Желех.

Кубри́е, ка, м. Боченокъ Любев.

Кубу́шка, вк, ж. Кубышка. „Вишнівки квартиру дай сюди!“... Їм повну налили кубушку. Алв. 43.

Кубѣм-кубѣм, нар. Предупредительно, любезно. Так коло дітей, юстей кубцем-кубцем, прикукублю їх: і сякі, і такі, сидайте та балакайте, що там у вас доброго. Канев. у.

Куба́! меж. Подражаніе крику грудного ребенка.

Куба́вання, ня, с. Крикъ грудного ребенка.

Куба́вати, каю, еш, м. Кричать (о грудномъ ребенкѣ). *Дитина кубає.* Мвж. 45.

Куба́ння, ня, с. 1) Кованіе. *Кубання молотом.* К. Юв. 2) Кукованіе кукушки. *Ой жаль мені (зозулі) раннього кубання і пізнього літання.* Мет. 152. Ум. *Куба́нничю.* Нехай тобі зозуленька для куба́нничка, нехай мені соловейко для щибетанничка. Мет. 40.

Куба́ти, ку́ю, ёш, м. 1) Ковать. *Кнзъ Борис все плуги кубає та людям давав.* Ном. № 661. 2) Подковывать (лошадь). *Коваль коня кує, а жаба і собі ногу дає.* Ном. № 2548. 3) Заковывать (въ дѣши). 4) Чеканить. *Достав мальовану тацю, сріблом ковану.* К. ЧР. 42. 5) Накувывать (мельничный жерновъ). Мвж. 481. 6) Куковать (о кукушкѣ). *Не свая зозуленька в темнім лісі кубала.* Макс. 7)—речі недобріі. Злословить. *А тим часом вороженки чинять свою волю: кувають речі недобріі.* Шевч. 8)—ліхо. Причинять зло, вредъ. *От яке лиго сі шинкарі кууть.* Г. Барв. 291.

Куба́тися, кубю́ся, ёшся, м. Коваться. *Не кується, дак плається.* Ном.

Куби́є и кубі́є, ка, м. Сова. *Кубієки кубічат і ночі.* Вх. Уг. 248.

Куби́ и кубіє, меж, выражающее визгъ поросенка.

Кубі́вання, ня, с. Кривъ поросенка.

Кубі́вати, каю, еш, м. 1)—Кви́вати. *Кричала, гедзалась, качалась, кубікала мов поросля.* Котл. Ен. V. 60. 2) Кричать (о совѣ). *Кед кубієк кубієкат, умре.* Вх. Уг. 248.

Куба́, гя́, ж. 1) Водное растеніе: Турна? *Посунули по синій хвилі поміж куюю в Сир-Дар'ю.* Шевч. 3 *чистої річки почнуть підійматися темні пучечки куй.* Щог. В. 35. 2) Деревянный поплавокъ къ неводу или вной сѣти въ видѣ небольшого

($\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ ведра) боченка, а къ перемѣту—чурка изъ древеснаго корня. Вас. 186, 188.

Куба́ва, ви, ж. Скалистое ушелье, пропасть; обрывъ. Вх. Зн. 30.

Куба́ч, ча, м.—Сич. *Кубач роготів.* Мил. 10.

Куба́к, ка, м.—Сова, *Athene noctua.* Вх. Лем. 429.

Куба́кати, каю, еш, м. Кричать: кубги! кубги! Вх. Лем. 429.

Кубга́, ня, ж. Раст. *Prunus mahaleb.* ЗЮЗО. I. 132.

Кугу́т, та, м. 1)—Півень. *Наші кугут чорнокрилий.* Грин. III. 138. 2) Названіе вола съ прямыми, расходящимися въ стороны, рогами. КС. 1898. VII. 44.

Кудѣ́лечка, вк, ж. Ум. отъ куделя.

Кудѣ́лити, лю, лиш, м. 1) Прясть. *Коли б ти, приданочко, добра, то б сиділа дома; а в твою метелицю куделила б куделицю.* Мет. 236. 2) Таскать за волосы. Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Кудѣ́литися, люся, лишся, м. Ершиться. *Так праюво, аж голова йому куделитися.* Черк. у.

Кудѣ́лиця, ці, ж.—Куделя. Вас. 202. *В твою метелицю куделила б куделицю.* Мет. 236. *Ой прала-б я куделицю,—юловка болить.* Нп.

Кудѣ́ль, лі, ж.—Куделя. *Очі як небо сині, а коса як кудель.* Ум.

Кудѣ́лька, вк, ж. Ум. отъ куделя.

Кудѣ́льний, а, е. 1) Относящійся къ куделі. 2) Кудельна хима. Помѣщеніе, гдѣ бывають вечерніці, на котрыхъ прядуть куделі. Вх. Уг. 248.

Кудѣ́ля, лі, ж. 1) Шерсть, а также плохой левъ или пенка, приготовленные для пряжи и привязанные на прясицію. *Куделя вовни.* Левиц. Пов. 339. 2) Насмѣшливо: шивонъ. *Якісь мучились там птахи (=живки) з куделями на головах.* Котл. Ен. III. 49. Ум. *Кудѣлечна, кудельна.* Вас. 152. *Ви, молодички, че їли, не спали, ночі не спали,—куделечки прями.* Щог. В. 33.

Кудерѣ́венький, а, е. Ум. отъ кудеревий.

Кудерѣ́вий, а, о—Кудерявий. Ум. **Кудерѣ́венький.** *Росте деревце тонке-високе, а на верхечку кудеревеньке.* Kolb. I. 118.

Кудерѣ́ць, рця, м. Ум. отъ кудеръ.

Кудерѣ́ний, а, е. Кудрявий. *Під кудерним деревцем, під зеленим барвінком.* Нп.

Кудерь, дря, м. 1) Локонь, кудря. Употребляется болѣе во мн. *Кудері* и *күдрі*. *Золотою требіночкою кудрі росчеса*. Грин. III. 129. *Від роскоші кудрі в'ються, від журби січуться*. Ном. № 13499. 2) Самый верхній кудрявый или загнутый конецъ верхушки дерева (употребляется болѣе въ ум. формѣ). Ум. *Кудерець, күдрин*, мн. *кудерьни, күдречни, күдроньки*. *Сам верхній конець смереки се коутик.... Коутик закрилений се кудрик*. Шух. I. 176. *Росте деревце тонке-високе, а на верхечку кудеревеньке, а в тім кудерці золоте криселце*. Kolb. I. 118. *Кудерьки чеши*. Чуб. III. 434.

Кудерявий, а, е=Кудрявий. Вх. Лем. 429.

Куді, нар. Куда. *Нема куди прихилитися*. Шевч. *Куди кінь з копитом, туди жабя з хвостом*. Ном. № 2547. *Хоч куді. Куда угодно*. Маркев. 63. *Куді видно втінає*. *Убѣгаєть безъ оглядки*. Ном. № 4422. *Куді далі. Чѣмъ далше*. *Чоловік мій куди дає, то все хмурійший ходить*. МВ. (О. 1862. III. 118). *Куді тобі!* Сокращено изъ *куді тобі до його, до того*, т. е. первоначально: *гдѣ ужъ тебѣ! далеко тебѣ до!*... Теперь *куді* тобі употребляется, чтобы подчеркнуть значительность чего-либо: *такий великий виріє, що куди тобі!* *Приюдило мені і куди тобі!* Свм. 203. Чаше употребляется въ цѣломъ рядѣ ироническихъ выраженій. *Куди тобі, який великорозумний!* *Так зашмалась, що куди тобі!*

Кудіявало, ла, м. Человѣкъ, часто предлагающей вопросъ *куди?*

Кудісь, нар. 1) Куда-то. *Заносило його і туди кудісь, де і літало, і в жиива—усе зима*. Стор. МПр. 168. 2) Куда-нибудь. *Куди ж ми підємо? Та кудісь,—аби дома не сидіти*.

Кудіва, кн, ж.=Куделя. *Ой стояла у порогах нова кудіва*. Гол. IV. 495.

Куділка, кн, ж. Раст. Хвощъ, *Equisetum*. Вх. Уг. 248.

Кудкудя! меж., выражающее крикъ курей. *А курця кудкудя-кудкудя!* Чуб. V. 635.

Кудкудякати, дачу, чеш. м. Кудяхать. *Хто хоче—сококе, а хто хоче—кудкудяке*. Ном. № 4959.

Кудла, ли, ж. 1) Всклооченная голова. 2) Мохнатая собака.

Кудлаі, лаі, м. 1) Человѣкъ со

всклооченной головой. 2) Кличка мохнатой собаке.

Кудлати, лаю, еш, м. Взьерошивать. *Маширку зуптлю, волося кудлато*. Сим. 210.

Кудлатій, а, е. Косматій, мохнатій. *Собака кудлатій—йому тгло, пан бантий—йому добро*. Ном. 1372. *Вус кудлатій*. Левец. I. 34. *Вхоплю за бороду кудлату*. Котл. Ев. V. 49. *Дикий хміль колиється кудлатими жмутками*. К. Орисл.

Кудлач, ча, м. Съ длинною wskлооченною шерстью или волосами. *Надоходить ведмідь: однини!*—*Утікай, пане кудлач, бо вже нана Козловського їмо*. Рудч. Ск. I. 22.

Кудля, лі, ж. Потасовка, взбучка. *Ти бо мені там не дуже пащикуй, бо такої кудлі і валі завдам, що і в душу не полізе*. Екатер. г.

Кудьбчати, чу, чш, м. Взьерошивать, спутывать (о волосахъ, шерсти).

Кудю, шир. Въ какомъ направленіи, какой дорогой. *Ми дивимся, кудю до моря ближче та краще бігти*. Рудч. Ск. I. 18. *Кудю їх обминути?* Мет. 61. *Кудю мені йти?*

Кудра, ри, ж. Кудрявая женщина. *Хто ж тобі, кудро, кудрі ізива?* Чуб. V. 586.

Кудрэво, ва, с. Кедръ? *Як жидова Христа мучила, та на кудрэві й роспинала*. О. 1861. XI. Свид. 62.

Кудрій, а, е Пѣныстый (о жидкости). *Вден напоєць—кудрое пиво, другий напоєць—медок солодкий*. Гол. II. 69.

Кудрик, ка, м. Ум. отъ кудерь.

Күдрі. См. Кудерь.

Кудраі, раіти, с. Чаше во мн. ч.: *кудраіта*. Ласкательно: *кудри*. *Ізвила кудраіти темна нічка*. Чуб. V. 586.

Кудрявєць, вця, м. Название вѣсколькихъ растений: *Sisymbrium Sophia* (ЗЮЗО I. 136), *Chenopodium Botrys* (ib. I. 116), *Pyrethrum millefoliatum Willd* (ib. 133), *Panacetum vulgare* (ib. 170). *На тім кудрявці сив сокіл сидить*. Чуб. III. 390.

Кудрявий, а, е. 1) Кудрявый. *За те, люблю Івана, що голова кудрява* Нп. *Було б не топтати кудрявої м'яти*. Чуб. V. 160. 2) Пѣныстый. *Кудряве пиво людям на диво*. Чуб. III. 400.

Кудрятинка, кн, ж. ? *Гила дівка грез лозичку, нашла собі кудрятинку: і вврена, і печена, і поприком напашена*. Гол. IV. 530.

Куев, [ва, м. ?]. Быстрый каменный потокъ въ лѣсу. Шух. I. 80.

Кужба, бн, жс. 1) Въ треножникѣ: крокъ, на который подвѣшивается котелокъ. Шух. I. 186, 187. 2) У колесниковъ: жердь съ привязанною къ ней деревянною клякой для прижиманія колеснаго обода, во время гнута къ повіднѣ. Вас. 147. 3) Горблящійся. Желех.

Кужбитися, блюся, бияся, м. Гнутъся, горбиться. Желех.

Кужделѣба, бн, жс. Старая хижина, старый шаланъ. Угор. Вх. Зн. 30.

Кужелѣна, на, жс. = **Кужиль**. *Навинула кужелину, та ѝ не прала*. Груп. III. 325.

Кужеляти, лю, лиш и **кужелятися**, люся, лишся, м. Клубиться, кружиться. *Дивлюсь, коли з-за садка дим кужелить, що ѝ Боже! коли слухаю: бов, боа! Вітер кужелить*. Лубен. у. *Чад і дим з мори кужелить*. Полт. г.

Кужівка, кн, жс. Родъ прясельны, шестяка, вставляемаго въ донышко (сидѣць), на который привязывается нумиъ. Части нумівни: нижняя половина дермівно: верхняя, на которую надѣвается нумиль, — нумівни; посрединѣ, гдѣ сходятся дермівно и нумівни — деревянный кружежъ, ободокъ — нѣчало. Шух. I. 148.

Кужівник, ка, м. См. **Кужівка**. Шух. I. 148.

Кужилѣць, льцѣ, м. = **Кужиль**. Грив. III. 379.

Кужилка, кн, жс. 1) = **Кужівка**. Части нумівни: шестикъ — стеблѣ, вставляется въ кружбн или хрест (накрестъ свѣтые два деревян. бруска); верхняя часть стеблѣ называется шпеньбн; она болѣе тонкая и нумиль сперва наворачивается на трубочку, а затѣмъ эта трубочка надѣвается на шпеньбн. Черниг. у. *Оддай людямъ жѣнку, а самъ труби въ кужилаку*. Ном. № 4753. 2) Пѣсня при пряденіи? *Не їж мене, овичку-братіку, тут, — лучше сиди на мене, то я тобі кужилки заспѣваю*. Рудя. Ск. I. 8. Ум. **Кужилочна**. *Зробить мені, діду, кужилочку і веретеничку*. Рудя. Ск. II. 33. *Нехай вона ранесенько не встає, кужилочки чутенько не в'є*. Чуб. V. 800.

Кужиль, ля, м. и **кужиль**, желі, жс. Чесанный ленъ, приготовленный для пряденія. *Кужиль м'якого мону на жердці*. МВ. (О. 1862. III. 57). *Дали кужило прясати*. ЗОЮР. II. 23. *Ой піду я за ворота білу кужиль прясати*. Чуб. V. 76. *Дим нумілем*. Димъ влубами. Желех.

Кужмарки, рок, мн. = **Кувзірки**. Ив. 49.

Күзенька, кн, жс. Ум. отъ **кузня**.

Күзка, кн, жс. = **Кувзка**. *Напала на капусту кужка*. Черк. у.

Күзня, ні, жс. Кузница. *Вулкан, до кузни dochвалавици, будить зачав всіх ковалів*. Дотл. Ен. V. 19. Ум. **Күзенька**. Чг. 64. *Поміж тими күзеньками ковалі кузали*. Чуб. V. 992.

Күзоб и **күзуб**, ба, м. = **Ковуб**. *Обібрався трибом — лізь у күзоб*. Ном. № 7077. *Нехай же я подивлюся, хто сидить в запічку — аж там дячок-неборачок у күзуб зігнувся*. Чуб. V. 674.

Кувубенька, кн, жс. = **Ковубенька**.

Күзка, кн, жс. 1) Насѣкомое вообще. 2) Хлѣбный жукъ, *Anisoplia austriaca*. *Мале, та ѝ не укмітило, що у просі кузка є*. Звенгор. у.

Күзкѣм сидіти. Сидѣть на короткажъ, сгорбившись. *Як сісти напочіпка та ще зорбитись, то се буде күзкѣм сидіти*.

Күзмірка, рок и ркв, мн. Жмурки (игра). Ив. 49. Мил. 54.

Куйнара, рд, жс. Шапка (у черногорскихъ чабанів). О. 1862. V. Кух. 57.

Куйбада, дя, жс. *Ніч як куйбади стояла на дворі; мела страшна хуга, заверюха крутила*. Мир. ХРВ. 407.

Куйводити, джу, даш, м. 1) Всклоковать. 2) Мести (о мятели). *А що, Петре, чи далеко зйдемо? бач, які туртовина! бач, як куйводити*. О. 1861. V. 66.

Куйводитися, джуся, дияся, м. 1) Всклоковаться. 2) Возитися, рыться. *Як слід свині, в той куйводилася*. Глѣб.

Күка, кн, жс., дѣтск. Вовш. Ном. № 4762. О. 1862. IX. 119. *Дати нуну в руну*. Дать взятку. Чуб. I. 231.

Күкади, на, м. Тонкая веревочка, на которую рыбаки наизываютъ пойманную рыбу. Одесса.

Күкати, каю, вш, м. Куковать. *Двое кукало, а едно полетіло*. Ном. № 13788. *Сидить під тиним, мов зозуля, та кукає або кричить*. Шенч. 430.

Кукблвний, а, е = **Кукбний**. *Я похвалила кукблву і працювати могу юстою, що... так повела господарство*. Г. Барв. 426.

Кукбний, а, е. 1) Рачительный, старательный. *Кукбна молодия*. Павлогр. у. 2) Опрятный; пріятный на видѣ. *Таке було кукбне, таке було охайне*. Г. Барв. 434.

Кукбник, ка, м. Рачительный, заботливый человекъ. Ум. **Кукбничок**. Черниг. г. **Кукбница**, ці, жс. Рачительница

Твоя жінка не робітниця, до нашої добра не кукібничка. Грин. III. 305. Ум. Кукібничка. До ісподарства перша кукібничка. Г. Барв. 540.

Кукібничок, чка, м. Ум. отъ кукібничка.

Кукілець, льця, м. Ум. отъ кукіль.

Кукіль, волю, м. Раст. Куволь, *Agrostema githago*. Лв. 96. *Нехай радіє, поки надію серце віє, поки росте з того зерна або кукіль, або тиениця*. Шевч. 554. *Вроди, Боже, житю-тиеницю, всяку папичню, без кукюло, без метлички*. Чуб. III. 451. Ум. Кукілець, кукільчик. *Між ширим зерном єсть і кукілець*. О. 1862. I. 65. *Ой стану я, стану на ниві тиеницею... А я біля тебе буйним кукільчиком*. Чуб. V. 574.

Кукільватий, а, е. Перемішаний съ раст. *Agrostema githago*. Є писничка, да кукілювата.

Кукільчик, ка, м. Ум. отъ кукіль.

Кукля, ля, ж. 1) = Лялька. 2) Свернутое повіємо пеньки. Гол. Од. 35. 3) Искусственная соска для дѣтей. Мил. 30. *Все на папичні, ніколи було іодувать... Куклюю і виодувала*. О. 1861. X. 36. Ум. Кунюла.

Кукюбити, блю, биш, л. 1) Устранять, заботливо собирать въ одно мѣсто. 2) —нобі. Заботиться о комъ, объ его одеждѣ, пищѣ, удобствахъ. *Зовсім знемієся на силах; не мав снаги й себе самого кукюбити*. Г. Барв. 247.

Кукюбитися, блюєся, бишся, л. Гнѣздиться; устраняться; хозяйничать; заботиться; возитися.

Кукюблятися, блюєся, бишся, л. = Кукюбитися. *Старенька кукюблятися то до тієї паски, то до другої*. Сим. 206.

Кукювка, ки, ж. = Зовуля. Вх. Уг. 248.

Кукюлиця, ці, ж. Раст. *Lichnis vesperina*. ЗЮО. I. 127.

Кукюлка, ки, ж. 1) Ум. отъ кукля 1 и 2. Кукюлкою называється также свертокъ, до 15 арш., шурка (для обшивки полушубка). Вас. 155. 2) Каждая изъ дополнительныхъ (отъ 3 до 9) ремизокъ въ ткацкомъ сwardѣ при теавіи влахть. Вас. 170.

Кукюльван, ну, м. Раст. Кукюльванъ, *Sossulus suberosus*. *Рибалка, їдючи човном, кукюльван розсинає*. К. ЧР. 314.

Кукюльванити, ню, ниш, л. —рѣбу. Ловить рыбу, отравляя ее высушенными

плодами кукюльвана (на Дибрѣвѣ) Слов. Д. Эварп.

Кукюночка, ки, ж. ? *Отака кукюночка, оттакий кукюнець*. (Загадка о сквородѣ и сквородникѣ). Ном., стр. 301. № 392.

Кукса, си, ж. 1) Изуродованная рука. *Доконала твою силу болюча кукса*. (Сказано о человѣкѣ съ отрубленной рукой). К. Бай. 124. 2) Человѣкъ съ изуродованной рукой. *Я—кукса, куксою і зватися буду* (говорить о себѣ человѣкъ съ отрубленной рукой). К. Бай. 128. 3) Животное съ изуродованнымъ отъ нароста копытомъ или самое изуродованное копыто. Мнж. 183.

Куксий, ну, м. Фуксий. Вас. 171. **Куксоватий, а, е.** Съ вывороченными копытами.

Куксоватити, тію, еш, л. Ставовать-ся все болѣе и болѣе кунсою (б животныхъ, у которыхъ постепенно уродуются, выворачиваются назадъ копыта).

Кукю! меж. 1) Выражаетъ крикъ кукушки. *Вилетіла зозуленька да крикнула кукю!* Чуб. V. 364. 2) Употребляютъ дѣти, когда, спрятавшись, подають голосъ, чтобы ихъ замѣтили. *А кукю!* Ном. № 9269.

Кукюватити, каю, еш, л. Кричать (о сычѣ). *Коли сичі кукювакають на хаті, треба чекати меря в хаті*. Грин. I. 255.

Кукювати, каю, еш, одн. в. кукювнути, кну, неш, л. О кукюшкѣ: кукювать, одинъ разъ крикнуть. Вх. Зн. 34.

Кукюд, ла, м. Самецъ кукушки. Желех.

Кукюлічка, ки, ж. = Зовуля. Желех. **Кукюліжка, ки, ж.** = Кукуличка. *Сивая кукюліжка, що на лісі кує*. Грин. III. 649.

Кукюлюх, ха, м. Улитка. Kolb. I. 54.

Кукюлярія, ріі, ж. Раст. *Scrophularia podosa* L. ЗЮО. I. 135.

Кукюнець, ндѣ, м. ? См. Куконочка.

Кукюрвас, су, м. = Купервас. Драг. 393.

Кукюрікання, ня, с. Пѣніе пѣтуха. **Кукюрікати, каю(чу), еш(чеш), одн. в.** кукюрікнути, ну, неш, л. = Какарікати, какарікнути. *Така робота, що удень спить, а вночі кукюрікає*. Ном. № 10910. *Зморозь того кокутика, нехай не кукюріче*. Чуб. V. 113. *Придави півня, щоб кукюрікнув*. Грин. II. 96.

Кукюріку! меж. = Каваріку. *Кукю-*

ріку на свою голову. *Ном. № 321. А тим часом з-за байраку півень „кукуріку!“ Шевч.*

Кукурічка, кн, м. Раст. *Convallaria multiflora*. Лв. 97.

Кукурудь, дза, м. Шишка хвойного дерева. Вх. Лем. 429.

Кукурудза, дзи, ж. Кукуруза. *Кукуруза сіється, кукурудза родиться.* Чуб. V. Ум. Кукурудзна.

Кукурудзайка, ки, ж. Зоол. Клесть, *Loxia*. Вх. Уг. 248.

Кукурудзіння, ня, с. Стебли кукурузи. *Візьми кукурудзіння бикам.* Кам-Подольск. у.

Кукурудзка, ки, ж. Ум. оть кукурудза.

Кукурудзний, а, о. Кукурузный.

Кукурудзянка, ки, ж. Б'ялая мелкая фасоль, растушая между кукурузой. Шух. I. 142.

Кукуручка, ки, ж. Раст. *Eriactis palustris*. Лв. 98.

Кукуц, ца, м. Малый хл'бець, даваемый д'тямъ въ день новаго года. Kolb. I. 125. Шух. I. 144.

Кукучка, ки, ж. = Зозуля. Вх. Уг. 248.

Кулага, ги, ж. Родъ кушавья изъ мучи. *Наварили горщик кулаги.* Грин. I. 123.

Кулаі, лаі, м. Кулачище. *Він його як затопе кулаєм у пшчу, так той аж хряномъ землі достав.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Кулак, ка, м. Кулакъ. *Еней, матню в кулакъ прибравши, сядив крутенько гайдуга.* Котл. Ен. *Піде було по-за спинами та й давай тебе місити кулаками по стнї.* Левци. I. 7. Ум. Кулачон. *Хоч у мене мужичок з кулачок, а я таки мужикова жінка.* Нп.

Кулачá, чáти, с. Кулачекъ. *Ба-ба... вимовляла невеличка дівчинка Оленка, простягаючи до Прїськи кулачата.* Мир. Пов. I. 140.

Кулачїна, ня, м. Кулакъ. *А я постело сїрачину, а в головах кулачину.* Чуб. V. 938.

Кулачїти, чу, чїш, гл. Бить кулаками. *Нїкою перше він не бачив; а послї, як прозрів, кулачив рутулям і друмих враїв.* Котл. Ен. VI. 40.

Кулачки, чок, ж., мн. Кулачный бой, драка кулаками для забави, состязанія въ силѣ. КС. 1887. VI. 485.

Кулачний, а, о. 1) Кулачный. 2) Кус-

ками вельчиной въ кулакъ. *Земляне уїлля бува плитне і кулачне.* Міусск. окр.

Кулачний, ка, м. Кулачный боець. *Боець, ярун і задирака, стрїлець, кулачник і рубка, і дужий був з його хлопак.* Котл. Ен

Кулачок, чка, м. Ум. оть кулак.

Кулачя, чя, с. соб. Кулак. *Три вирги в шпо і мїх кулачя.* Ном. № 4761. *А туті так кулаччам у стїл рїже.* Федьк.

Кулаба, би, ж. Густой переваренный мулш. Мнж 183.

Кулаша, ши, ж. Кушавье: сваренная кукурузная мука. Kolb. I. 52. Шух. I. 140.

Кулешня, нї, ж. = Колешня. *Ой виїшов я д гори, д гори та й став за кулешнев.* Гол. II. 360.

Кулешник, ка, м. Горшокъ, въ котромъ варять мулешу. Шух. I. 96, 140.

Кулешір, ра, м. Палочка для разм'швання мулешї. Шух. I. 96.

Кулібка, ки, ж. Родъ печенаго хл'ба. *Скажіть, синки, своїм жїнкам, щоб вони напекли кулибок.* Чуб. II. 446.

Кулідеа, ки, ж. Коврига хл'ба. *Побачив на столї цілу кулидку хл'ба.* Грин. Изъ усть, 119.

І. Кулик, ка, м. Ум. оть куль.

II. Кулік, ка, м. 1) Куликъ. *І кулик чайку взяв за чубайку.* Лукаш. 25. *Сидить кулик на болотї.* Чуб. I. 260. **Куліна вбїти.** *Споткнуться? Здором був, кулика вбїчили (куликнулиши, спїткнувшись, не знать де взявись).* Ном. № 6640. 2) Вареная лепешка изъ гречневой муки. Маркев. 155. Ум. Куличон.

Куляків, кова, кове. Принадлежащї куляку. *Кулінів лїд.* Поверхность воды, покрывтая водорослями. Лохвиц. у.

Куліця, ці, ж. Родъ сорной травы. *Лїтша ріля раная та як тота пізня, бо на ранїй тїенича, а на пізнїй куліца.* ЗЮЗО. II. 530.

Кулячок, чка, м. Ум. оть куліє.

Куліти, лію, вш, гл. Хромать. Желех.

Куліш, шї, м. Жидкая каша. Чуб. VII. 439. *Хоч куліш, та з перцем.* Ном. № 5072. *Тут з салом галушки мїгали, лемїшку і куліш плитали.* Котл. Ен.

Кулішарник, ка, м. Большой кулешняк. Kolb. I. 70.

Кулішївка, ки, ж. Фонетическое правописание украинскаго языка, установленное П. А. Кулишемъ. Желех.

Кулішїця, ці, ж. Патронташъ. *Пластунї... на поясі ремїнному носять:*

кинджал з ножом, жарівницю, чабатас, кулішницю. О. 1862. П. Кух. 65.

Ку́ля, ки, ж. Коса. Заплемь в кулю (wałkosz). Св. Д. 14.

Куль, лѣ, м. 1) Вымолоченный снопь. *Дав йому він в'язочку сіна і куль соломи і міх полови.* Ном. Употребл. для соломо. кровель. *Кулила дві копи кулі.* Батько, де стекло, кришу поладив. Г. Барн. 249. 2) Связка камышу. *В костер кладуть 30 кіп очерету, а в копі—60 кулі.* Павлогр. у. 3) Палка или конусообразный обрубок, употребляемый въ дѣтской игрѣ того-же имени. Ив. 22. 4) Родъ жугута, свернутого изъ свити, которымъ бьютъ во время дѣтской игрѣ изъoram. Ив. 43. Ум. Күлии.

Кульба́ба, би, ж. Раст. Одуванчикъ, *Taraxacum Dens Leonis* Desf. Анн. 349.

Кульба́вочка, ки, ж. Раст. *Niegasiun alpinum*. Лв. 99.

Кульбанка, ки, ж.—Кульбавочка. Лв. 99.

Кульба́ка, ки, ж. Сѣдло. *Який кінь, така й кульбака.* Ном. № 8011.

Кульба́стий, а, в. Грѣбастый; загнутый. **Кульба́стий дзюбѣн.** Загнутый клювъ. Вх. Лем. 430.

Кульба́чити, ба́чу, чиш, м. Сѣдлатъ. *Кульбач, хлопче, коня собі.* Гол.

Кульба́чний, а, в. Сѣдельный.

Кульба́чник, ка, м. Сѣдельникъ сѣдельный мастеръ. Желех.

Кульга́, ги, м. Хромой, безногий человекъ. К. Бай. 125.

Кульга́вий, а, в. Хромой.

Кульга́ти, гаю, еш, м. Хромать. *На Бога пеняги, а сам кульгаеш.* Ном. № 89. *Одже дарма, що наука на катедрахъ кульма або стали.* Левец.

Ку́лька, ки, ж. Ум. отъ ку́ля. 1) Шарикъ. 2) Пулька. *Кулька—не дульки: як уразить, то збсмить.* Вас. 214. 3) Массинный глиняный кружокъ съ дырой посрединѣ: раскаленный до красна бросается въ сосудъ съ водой для нагрѣванія послѣдней. Вас. 182. 4) Родъ клейма для овецъ въ видѣ пробитаго въ ухѣ круглаго отверстия. Мнж. 182. 5) Дырочка для застегиванія въ обшлагахъ женской сорочки. Гол. Од. 20. 6) Раст. *Prunus insititia*. ЗЮЗО. I. 132.

Кульми́ч, ча́, м. Толстый жирный хвостъ у овцы, курдюкъ. О. 1862. У. Кух. 38.

Кульми́чуватий, а, в. О овцахъ:

съ большимъ курдюкомъ. О. 1862. У. Кух. 38.

Кульондра, ри, ж. Раст. *Seseli cologatum*. Вх. Пч. I. 12.

Культивува́ти, вѣю, еш, м. Культивировать. Желех.

Культу́ра, ри, ж. Культура. *Культура знижила крѣпацтво.* К. XII. 13. *Се бо (литература) вже висока стадія розумової культури.* К. XII. 124. *Європейська культура.* К. XII. 115.

Культу́рний, а, в. Культурный. *Культурний свѣт.* К. XII. 23.

Культу́рник, ка, м. Распространитель культуры; культурный человекъ. *Забудь навѣки путь хижалства скверний і до сем'ї культурниківъ вертайся.* К. XII. 73.

Кульчи́к, ка, м. Серезжа. Волянв.

Ку́льша, ши, ж. 1) Бедро. 2) Уголь стога сѣна или воза съ сѣномъ. Осмич *кульшу праву у столі.* Волч. у.

Ку́ля, лі, ж. 1) Шаръ. *Сподівався колись добути свою законку доля і місце на земляній кулі.* Левец. (Правда, 1868, 423).

2) Пуля. *Чоловік стріляе, а Бог кулі носить.* Ном. № 83. *Щоб тебе перша куля не микнула.* Ном. № 3771. *Кулі літи.* Врать. *Кулі ле.* Ном. № 6939. 3) Ядро. 4)—Милиця. *Він на кулі ходє.* Ум. Кульва.

Куля́га, ги, ж.—Куля 4. Вх. Лем. 430.

Куля́с, са, м. Особаго рода желѣзный крючекъ съ деревянной рукояткой для выниманія еще горячей посуды послѣ обжиганія въ горнѣ. Вас. 179.

Куля́стий, а, в. Шаровидный.

Куля́стра, ри, ж. Молоко коровы, только что отелившейся. Шух. I. 213.

Кум, ма, м. Кумъ. *То Хмельницький тєс додав, кумом його до себе прозав.* Дума. *Куми.* Кумъ и кума бѣбѣтъ. *В кою діти мрутъ, то треба тому брати кумів стрічних.* Ном. № 83. *Неси ж в хату, а м верги кинься за кумами.* Шевч. 102. **Одкупні куми.** Кумонья, замѣняющіе послѣ соотвѣстнаго народнаго обряда, прежнихъ, обыкновенныхъ, кумовевъ, при чемъ послѣдніе совершенно теряютъ исъ права кумовевъ,—такая замѣна дѣлается только въ случаѣ долгой болѣзни ребенка. См. **Купбана мати.** Мнж. 183. **Прѣхани куми.** Обыкновенные воспріемникъ. Мнж. 183. **Стрічані куми.** Встрѣчные кумовья. Мнж. 183. **Рідний нум.** Кумъ-воспріемникъ по отношенію къ отпудитя, послѣдній же—просто нум. Мнж. 183. Ум. **Кума́сь, нумѣць,**

кумочок, кумцьо. *Здоров, кумасю мій, Кіндрате! Гліб. Прийде кумець на обідець, а ложки не буде.* Ном. № 11899. *Ой шучечки за для кумочка, а карасі за для кумасі.* Посл. *Та кумцьо таки не випив.* Св. Л. 59.

Кум-кум! *меж.* Подражаніє крику лягушекъ.

Кумá, мй, ж. Кума. *Багатий шепче з кумою, а вбогий—з сумою.* Ном. № 1594. Ум. **Кумáсьєнна, кумáсь, кумна, кумо́нька, кумочка, кумця.** *Куди се ти, кумасенько, біжиши?* Гліб. *Ой шучечки для кумочка, а карасі за для кумасі.* Посл. *А сам пішов до кумо́ньки.* Лукаш. *Вмістите, кумцю, варити, та не вмістите дати.* Ном. № 11967.

Кумáк, ка, м. Зоол. *Vombinator igneus.* Шух. I. 22.

Кумáн, нá, м. 1) Родъ кувшина металлическаго или глинянаго? *Убѣгая изъ дому, дѣвушка-черкешенка вибѣраєть, що съ собою взяти: Візьмєм троші, намисто, кунтуші хороші, ложки та срібні кумани, жемчу, атлас, парчу, сав'ян.* Мкр. Г. 32. *Въ Лохвиц. у. такъ называєтьєсь большая глиняная банка.* 2) Большая корзина, сплетенная изъ соломы въ видѣ кадки для хранения муки или зерна. *Нѣж. у.*

Кумáння, ня, с. 1) Вступленіє въ кумовство. 2) Дружба, близкій отношенія съ кѣмъ. *Куманья потайне з мамоною непради.* К. ХН. 102.

Кумáсьєнька, ки, ж. Ум. отъ кумá.

Кумáсь, ся, м. Ум. отъ кум.

Кумáсья, сі, ж. Ум. отъ кумá.

Кумáтися, ма́юся, епся, и. Кумиться. *Кого люде за люде мають, з тим ся кумаютъ.* Ном. № 9493. *Годі нам з ляхами куматись.* Левич. I. 236.

Кумб́ук, ка, м. 1) Пихта, у которой, еще молодой, срубленъ былъ верхокъ, отчего она не расстетъ вверху, а раскидается вѣтвями въ пирину. Шух. I. 165. 2) Кривое, негодное къ употребленію дерево. Вх. Зн. 30.

Кумб́уч, ча, м. = Кумб́укъ 2. Вх. Зн. 30.

Кумедіа, дія, ж. 1) Комедія—рѣдко въ значеніи литературнаго произведенія, а преимущественно какъ комическое представленіє въ частности—театръ марионетовъ. Чуб. VII. 452. *Туди люде сходятьєсь дивитьєсь ту кумедію. А бачиє же ти, пане-брате, цю кумедію?* Котл. 2) Курьєвъ, потѣха. *Через тиждєнь, як усе мину-*

лоєя, розказав Дорош хуторянам про сю кумедію. Стор.

Кумедіáнт, та, м. Комедіантъ, балаганний актеръ. *А на майдані кумедіантєи ятку розігнули—ото будуть кумедіі приставляти.* Черномор. *Чою ти з мене рєчєши? Хибя я тобї кумедіант? Черномор.*

Кумед́ний, а, е. 1) Смѣшной, комическій. 2) Странный, чудной. *Кумедний чоловік! скажи, будь ласкав, нам визволи-телю;—хто ти такий?* Сніп. 44. *У мене така кумедна натура,—як тїльки заговорив про дїчат, то і до застрого не перестав би.* Греб. 399—400.

Кумедно, нар. 1) Смѣшно. *Ти кумедно же і траєтьєсь він з ляхами—неначє кїт з милою.* Стор. МПр. 126. 2) Странно.

Кумелѣм пїтї. *Перекуварьєлутьєсь.* О. 1861. XI. Свид. 35. См. **Комелъ.**

Кумець, мця, м. Ум. отъ кум.

Кумі́я, á, ё. Принадлежащій кумѣ. *Кумина хата юрїла, а твоя мїтка руки нагрїла—от ми і родичі.* Ном. № 9347. *Не додому вночі їдучи з куминої хати і не стати лягати, задиї мене, брате.* Шевч. 446.

Кумі́в, мова, ве. Принадлежащій куму. *Поночі рвав уїрки в кумовому городі.* Ном.

Кумі́вство, ва, с. Кумовья. *Ми собі кумі́вство, ходім трохи в доміство.* Гол. I. 216.

Кумі́вщина, ни, ж. *Время битвы козаковъ съ поляками подъ Кумейгами въ 1637 г. АД. II. 32. Як од Кумі́вщини да до Брянищини, як од Хмельнищини да до Брянищини, як од Брянищини да й до сього же то дня, як у землі королевській да добра не було.* АД. II. 20.

Кумі́льга, нар. *Спотыкаєсь, шатаєсь.*

Кумеа, ки, ж. Ум. отъ кумá.

Кумѣати, каю, еш, и. О лгушкахъ: *квакать монотонно, издавая звуки, подобные: кум-кум. Кумаютъ в них жаби рано і вечері.* Мир. ХРВ. 5.

Кумлик, ка, м.—**Комарь.** Ум. **Кумличок.** Вх. Зн. 30.

Кумо́нька, кумочка, ки, ж. Ум. отъ кумá.

Кумочок, чка, м. Ум. отъ кум.

Кумпанія, нія, ж. 1) Общество, компанія, *Зібралєсь кумпанія невеличка, але чесна.* Нп. 2) Компания. *Для кумпаніі і шпан повієсьє.* Ном. 10770.

Кумпанство, ва, с. Компания. *За кумпанство циян повієсьє.* Ном. № 10770.

Кумство, ва, с. Кумовство, духовное родство. Умерла дитина, та й кумство пропало. Ном. 9497.

Кумувати, мую, еш, л. Быть восприменкомъ, кумовать. *Ой не того прийшли до тебе да щоб кумувати, а ми того прийшли до тебе, щоб роцитати.* Макс.

Кумцьо, ця, м. Ум. отъ кум.

Кумця, ці, ж. Ум. отъ кумъ.

Кунá, ні, ж. 1) Кунца. *Да поїдем, брате, у чисте поле, у чисте поле куну ловити.* Чуб. III. 283. 2) мн. Купій мѣхъ. Укривайся, зятю, укривайся кунами і соболями, дорожими суконьками. Макс. *Не в дорогах кунат* (т. е. по карману). Ном. 3) Пробой у дверей. *По сій мові замки мудрой у дверей забряжчали, і зисови у кунат залізни важкі зашумали.* К. МБ. XII. 278. Въ Камен. у. въ зломъ значеніи только ум. кунна. 4) Желѣзная скобка, прибита въ церковномъ притворѣ на шалнерѣ, — въ нее вкладывалась в запиралась потомъ рука женщины, отбывавшей это позорное наказание за проступки противъ нравственности. *Перше була кунна... в бабинці, до которой приносились покривки, поки вся служба ойде. Се робилось в шість неділі після родин* Чуб. VI. 20. *Приська Чирячка не раз сиділа в куні.* Кв II. 87. Ипогда—вообще мѣсто ареста, тюрьма. К. ЧР. 424. 5) У кубанскихъ пастуховъ овецъ: посуда для жира. О. 1862. V. Кух. 37. Ум. Кунна, куночка. *Вчора вчора та порошенка пала, а овіночі куночки погодила.* Мет. 123.

Кундель, ля, м. Собака охотника. *Щирій кундель степовик.* Котл. Ен. 66. *Видчарки презорощенько найкращою баранчика взяли та й патрають гуртом, а кунделі мовчать.* Гліб.

Кундбегти, шу, свш, л. Дергать, трепать. *Було не святи, не варварти, ні амбросити, але кудею було кундосити.* Ной. № 4007. *Нехай мою русу косу да й Дунай-вода носить; нехай же той нелюбонько в рученьках не кундосить.* Грив. III. 329. См. Нонтосити.

Кунія, ці, ж. 1) Кунца. *Ось як риз попалася мені лисиця, або кунця.* Кв. 2) Купій мѣхъ. *Крийся, зятю, та кунцями, кунцями та лисицями.* Мет. 185. 3) Выкупъ помѣщику за крѣпостную невѣсту (первоначально въ видѣ мѣха, з затѣмъ и денегъ). *Дати кунцю.* Заплатить такой выкупъ. Ном. № 1316. 4) Метелка на камышѣ. ХС. VII. 417; Ум. Кунична.

Кунішник, ва, м. Раст. *Calamogrostis erigeos* Roth. ЗЮЗО. I. 115.

Куній, я, в. Купій. *Куній хвіст.* Ном. *А він і зажартував, кунію шубочку попорвав; не журился, моя мила, кунія шубочка защита буде, ми з тобою жити будем.* Нп.

Кунка, ва, ж. Ум. отъ куна.

Кунновий, а, в. Куній. *Куннова шуба.* Чуб. III. 321.

Куночка, ва, ж. Ум. отъ куна.

Кунпанія, ні, ж. = Кумпанія. К. ЧР. 68.

Кунтуш, ша, м. Кунтушь, верхняя мужская в женская одежда. *Взяла очінок зрештотий і кунтуш з усамі мостровий, пішла к Зевесу на ралець.* Котл. Ен. *Коли син женився козацький, доня любо бралась, — той в жулан, а ся у кунтуш лобо одлямсь.* Мкр. Н. *Гуляй душа без кунтуша, мха прикупивши.* Ном № 12502. *Єремія... був у багатому кунтуші.* Стор. МПр. 76.

Кунштáпá, ці, ж. Декорація, сценическая обстановка. *Дія третя. Кунштапá та ж.* О. 1861. XI. Кух. 29.

Кунштвк, ва, м. Рисункъ, картинка. *І книжечок з кунштками в Ромні накупил.* Шевч.

Кунштвний, а, в. Художественный, артистическій. *За стіною скрізь вилядали кунштвий верхи оранжерей.* Левец. I. 217.

Куня, ні, ж. = Кунця 4. Ковстантяногр. у.

Кунятя, няю, еш, л. Дремать. *Мале дитя коло його на сонці куняє.* Шевч. *Куняє й наливає, наливає—випиває, випиває і куняє, свого віку козацькою доживає.* Ном. № 11730.

І. Куп, меж. отъ л. 1) Купати. 2) Купувати. *На місті так: куп, та й луп.* Ном. № 10478.

II. Куп, па, м. 1) Купанье. *Купалочка з купа виїшла.* Мет. 312. 2) Куп-куп-зілля. Раст. *Convallaria Polygonatum* L. ЗЮЗО. I. 119.

Купá, пи, ж. 1) Куча, грудá. *Кров'ю вона (воля) укидалася, а спала на купат, на козацьких волихъ трупат.* Шевч. 214. *Турки що тріски валяються кунями, а делкі поринені ходять.* ЗОЮР. I. 219. 2) Толпа, сборище, скопленіе. *Йшли молодічі з малими дітьми на руках, а коло їх кунями бігли невеличкі дівчата.* Левец. I. 9. *Простували козаки невеличкими купами до Лубень.* Стор. МПр. 60. 3) Група. *Заросль до шмиги розставлена купами.* Стор.

МПр. 66. 4) = **Купина**. *Хай тебе візьмуть ті, що купами трусять* (т. е. черти). Ном. № 3750. 5) **До купи**. Вь одно мѣсто. *Усе військо саве до купи у зромаду скликають*. Макс. *Збився народ до купи і наставляли сотників і тисяцких*. Стор. МПр. 60. **У купу**. **Вмѣстѣ**. **У купу скласти**. **У-купі**. См. **Укупі**. Ум. **Купна**, **купонька**, **купочка**. *Треба покосити по купці жита*. Чуб. I. 101. *Хотів зазалеїд пристапи до невеликої купки вірних*. К. ЧР. 337. *Летів сивий голубонько та сів собі на купці*. Лукаш. *Жито полове, а в житі купка льону голубо цвіте*. МВ. I. 14. *Чужі матері гуляють купочками*. Мил. 193. *Листи... перечитайи, у купочку склавши*. Мет. 25.

Купава, ви, ж. Раст. *Taraxacum officinale*. Вх. Уг. 248.

Купавка, ви, ж. 1) Раст. *Ranunculus arvensis* L. ЗЮЗО. I. 133. 2) = **Купална**. Вх. Лем. 430.

Купайла и **купала** ли, ж. 1) Имя женскаго существа, уполнаемого въ вѣспяхъ въ ночь подь 24 іюня во время празднества **Купала**. *Де Іунами ночувала? Упала Купала на Івана*. Грин. III. 125. Ум. **Купайлиця**, **купай(й)лочка**. *На улиці купайлиці* (Чуб. III. 195),—т. е. празднується **Купали**. *Купалочка з купа виїшла та й окропом очі завичала*. Мет. 312. *В Купалочки три дочки*. Мет. 311. *Ой Купалочка купилася, на бережку сушилася*. Чуб. III. 200. 2) Только: **купала**. Раст.: а) = **Купава**. Вх. Уг. 248. б) *Tussilago farfara*. Вх. Уг. 248.

Купайло и **купало**, ла, м. 1) Ночь съ 23 на 24 іюня, обрядъ празднованія, совершаемаго въ эту ночь сельскою молодежью. Чуб. III. 193. *Сьогодні Купала, а застра Івана*. Чуб. III. 205. Иногда такъ называется мѣсто празднованія: *На купалі огонь горить*. Чуб. III. 221. 2) Чучело, употребляемое во время этого празднованія. Чуб. III. 194. 3) Дѣвущка, которая во время празднованія, при обрядѣ гадація, раздаетъ цѣфты. Чуб. III. 195. 4) Употребленное въ среднемъ родѣ и какъ собирательное, обозначаетъ лицъ, участвующихъ въ этомъ празднествѣ. *Сходилось купало із дому до дому*. Чуб. III. 209. Ум. **Купай(й)лочко**. *Час нам, дівчатка, з купайлочка додому*. Чуб. III. 209.

Купайловий и **купаловий**, а, е. Относящійся къ **купалу**, купальскій. *Купалове отище*. К. ДС. 4.

Купай(й)лочка, ви, ж. Ум. *отъ купай(й)ла*.

Купай(й)лочко, ка, м. Ум. *отъ купай(й)ла*.

Купалий, а, е. Красивый? *На нашій на вулиці все купалий молодіи. Ой нема, нема найкупавшого над Івана над нашого, бо його дівка скупавила, дівка Храсина полюбила*. Чуб. III. 201.

Купалия, ви, ж. Свѣтлякъ, Ивановъ червячекъ, *Lampyris*. Вх. Уг. 248.

Купальний, а, е. = **Купаловий**. *Купальний поел*. ЗЮЮР. II. 38.

Купальникъ, ка, м. **Купальщикъ**. *У нас цей год купальників багато*. Полт. г.

Купальниця, ці, ж. **Купальщица**. Полт. г.

Купальничка, ви, ж. **Купальская** вочь. *Тепер нічки-купальничка,—не виспалась наша паничка*. Чуб. III. 212.

Купальня, ні, ж. **Купальня**. *У овечих воріт є купальня*. Єв. I. V. 2.

Купаніна, ни, ж. **Безпрестанное** купанье.

Купанка, ви, ж. **Купанье**. *Пісчане ото світилося й жовтіло. Тс місце дуже гарне було для купанки*. Левцк. Пов. 102.

Купанія, ні, с. **Купанье**.

Купатень, тию, м. Раст. *Prunella vulgaris*. Вх. Пч. I. 12.

Купаті, ви, еш, м. **Купать**. *Іноді треба буває купати хворого чоловіка в теплій воді*. Ком. II. 81. *Куперяві верби купатють у воді віти*. МВ. I. 18.

Купатіска, півуса, ешя, м. **Купатсья**. *Хто по кладіи мудро ступає, той ся в болоті не купає*. Ном. *Душно мені: ходім, дочко, до ставка купатиски*. Шенч. 22.

Купека, ви, ж. Раст. *Convallaria maialis* L. ЗЮЗО. I. 119.

Купер, пра, м. 1) Хвостецъ и вообще сѣдланича часть туловища чловѣка. О. 1861. XI. Свнд. 35. *У купрах болить*. 2) Хвостецъ (птицы). 3) Конны платка въ женскій головній повязкѣ? *Жінки завязують голову в хустку із купром—от, трохи так, як кийські міцанки*. Св. Л. 2. Ум. **Куприк**. *Приніс нам зять курку, посадивши на бандурку, посадив он є мудре—куприком на полудне*. Гол. II. 673.

Купервас, су, м. **Купорось**. *Купервасу купувала—чорні брови малювала*. Нп.

Купець, пця, м. **Кучка**, толпа. *Коло його злот'ят і дівчаток купець*. О. 1861. IV. 147. Употребляется въ творительн. падежѣ какъ нарѣчие: *іпущем*. Всѣ **вмѣстѣ**,

всімъ обществомъ, толпою. *Жив він* (Квіт-ка) найбільш у городі; купцем зорнулось до його найкраще харківське товариство. К. Г. Кв. XV. До мене хлопці з усіх кутків так і купляться купцем. Г. Барв. 223.

Купець, щд, м. 1) Купець. *І по купцях, і по панах пішла про неї слава всюди.* Гліб. *Ось слухай по, купче! Каменець, у.* 2) Покупатель. *Найдеться купець і на дірявий орнець.* Ном. № 5209. Ум. Купчик. *Дочку Галю заміс дала, дала ж вона за кутчика.* Нш.

Купецтво, ва, с. 1) Торговля. *Іде купець на купецтво.* МУЕ. III. 33. *Суборус усе ходив до магазина, не кидавочи купецтва.* Леввц. Пов. 50. *Отцева-матчина молитва в купецтві, в ремеслі на поміч помагав.* Мет. 2) Купечество.

Купецький, а, е Купеческій. *Так оця та смиренна, богомільна купецька дочка.* Леввц. Пов. 62.

Куп'єваха, хи, ж. =Купина. Нѣжин. у., Богод. у.

Куп'єло, ла, с. Деньги (шуточно). *Купив би, та купило притулки.* Ном. № 10495.

Купина, ні, ж. Зелень на коччї среди воды, а также и самая кочка. *Пнуться, як жаба на купину.* Ном. № 9245. *У тебе борода, як у лузі купина.* *Козак бідний убит лежить на купині оловою.* Макс. Ой твоя мила у лузі над водою умивається зіллячком-купиною. Чуб. V. 518. 2) =Купена. ЗЮЗО. I. 119. Ум. Купінна. *Пошпотався під Нечаєм коник на купинку, зловив ляшок, скурвий синок, його за чупринку.* Гол.

Купинистий, а, е. Порошиій кустамн трави; кустистий. Желех.

Купинисто, нар. Кустисто. Желех.

Купіти. См. Купувати.

Купитися, плюся, пишся, гл. =Купчтися. *Чужі діти до неї купляться.* Г. Барв. 239. *А що ти скажеш про послїдство, що купитися коло Ніжана?* К. ЧР. 305. *Куптєсь у полки, кричїть у раду.* К. ЧР. 355. *Кругом цього царя купилась ціла академія писателів.* К. Юв. IX. *Думка за бумкою купитися.* Г. Барв. 48. **Купі!** гл., дѣтс. Купатся.

Купівля, лі, ж. =Купля. Желех.

Купіль, пелью и плью, м. Купель, посуда для купання, также вода для купання. *Звелла принести купіль, налити окропів і почала купатись.* Леввц. I. 343. *Луче було мене, мати, в купелї залаяла, ніжж як таку нещасливу на сей світ пус-*

кала. Чуб. V. 316. *Що ти мене, моя мати, в куплю не залаяла?* Гол. I. 239.

Купільник, ка, м. Ванна. Вх. Зв. 30.

Купільниця, ці, ж. =Купільник. Желех.

Купілка, ки, ж. =Купка. Желех. *Купінки—малі копії сіна.* Вх. Зв. 30.

Купка, ки, ж. Ум. отъ кѹпа.

Купки, гл., дѣтс. =Купі.

Куплення, ни, ж. Вещя, приобретєнные покупкою.

Купля, лі, ж. 1) Купля, покупка. *Нї дар, нї купля.* Ном. *Купля руки пече, а продаже грїє.* Ном. № 10493. *Сей Іваненко напропале закохався у ярмарках, у куплі та в продажі.* МВ. II. 136. 2) Покупка, купленный предмет. *Ідїть подивїтись на мою куплю.* Волч. у.

Куплїти, лїю, еш, гл. Покупать. *Що ти, мій Степане, там будеш куплїть?* Чуб. V. 635. *От вони пішли в містечко і почали все куплїть.* Рудч. Ск. I. 200.

Купній, а, е. Покупной. *Купне щупне.* Ном. № 10482. *А нї то воли продажні, а нї то вони купні.* Грив. III. 518.

Купіваний, а, е. 1) Покупной, купленный. *Та роздавав нехай вже сей усім даром, а то вже й купіваний, що іменно по дорогїї цїні купував, і той роздавав.* Кв. II. 27. 2) Купівана мати. Жєнщина, которой номинально продають большого (за 2—3 коп.), отчего онъ, согласно народному повѣрью, долженъ выздоровѣть. Грив. I. 31.

Купонька, гл., дѣтс. =Купі. *Купочки-купоньки.* Кв. II. 99.

Купочка, ки, ж. Ум. отъ кѹпа.

Купочки, гл., дѣтс. =Купі.

Купочок, чка, м. Кучка. *Стоїть купочок молодий і дівчат.* МВ. I. 23. *Не дав йому Господь діточок купочки, уродилась дівчинка одна одним.* МВ. I. 35.

Купра, ри, ж. =Купер. *Ти козак, тільки купра не так.* Ном. № 797.

Купражитя, жу, жиш, гл. Кутятя. *Як загуляють, так неділі дві або три купражуть.* КС. 1883. XI. 503.

Купратїй, а, е. Имѣющій большой задъ (о людяхъ, птицахъ). *Купрата дівана.* Родъ брани.

Куприк, ка, м. Ум. отъ кѹпер.

Куптїтися, чуся, тишся, гл.? Ой куптїтися, куптїтися, аж коржик котїтїся. ЗЮР. II. 27.

Купування, ня, с. Купля; цокупаніє.

Купування та перепродування. Мир. Пов. II. 56.

Купувати, п'ю, еш, сов. в. купіти, плію, паш, и. 1) Покупать, покупать. У наряді доброю коня купувала. Макс. Люде знають ірку долю, не йдуть купувати, та й не хочуть купувати, не хочуть питати. Мет. 13. І хліба ні за що купити. МВ. Купувати молоді. Вь свадебномь обрядѣ давати угощеніе и деньги братьямъ невѣсты и ихъ товарищамъ, которые будто-бы продають послѣднюю. Мил. 123. 2) Брать землю въ аренду. Чи не можна б на цей год купити де небудь землю на овес? Нѣзн. у.

Купусі, и., дѣтс. = Купі. Купочки-кунусі! Кв. II. 99.

Купець, нар. См. Купець.

Купці, и., дѣтс. = Купі. О. 1862. IX. 119.

Купцівна, ян, ж. Дочь купца. Купцівни не хотіли навіть пити чаю. Левн. Пов. 55.

Купцювати, ц'юю, еш, и. Вести торговлю, быть купцомъ. Дай, Боже, щоб він і купцював, він нас ніколи не обіжвав. Чивр. у. Посреду придбай грошей, а тоді вже учи купцювати дітей. Лебед. у. Твоя доля—купцювать. Грин. I. 112.

Купча, ці, ж. = Купля. Та я не хочу її й купчі, як вона понароблювала мені отам добра. Черк. у. Не навчить купча, а навчить продажа. Чуб. I. 298.

Купчак, ка, м. Гвоздика, Tagetes erecta. О. 1861. XI. 29. Василечок, обвившись від своєю роду, других василечків, що їх заступили задириліві купчаки, побратався з жменюю конопель. МВ. III. 138. **Купчак диний, болотний.** Раст. *Bidens tripartita*. Вх. Пч. I. 9.

Купчастий, а, в. Кучкой собранный; густой; кустистый. Вх. Зн. 30. **Купчаста (лиштва).** Родъ вышывкл. Kolb. I. 48.

Купчик, ка, м. Ум. отъ купець.

Купчик, ка, м. Покупатель. Учора купчик приходив,—чи не продам меду. Лебед. у.

Купчина, ни, ж. = Купка.

Купчяти, чу, чий, и. 1) Продавать. Вх. Лем. 430. 2) Вмѣстѣ, въ кучѣ находятся. Вх. Лем. 430.

Купчитися, чуса, чийся, и. Тѣсниться, толпиться, собираться, скопляться. МВ. III. 104. Глуха кропива купчиться. МВ. (О. 1862. I. 96).

Купчиха, хи, ж. Купчиха. Проти

їюю стояв один купець з молодію кучихою. Левн. Пов. 55.

Купчійца, ці, ж. = Купчиха. Зміев. у.

Куп'я, я, с. = Купина. Заріс той шлях куп'ям та болотом. КС. 1882. IV. 169. Не мучте (пропасняці) бідних християн, трясіть куп'ями, очеретами і болотами. Чуб. I. 120. Єдин каже: їй бону бачив—не тільки що воду тягла (веселка), але й куп'я перла у хмару. Децо.

І. Кур, ра, м. 1) Пѣтухъ. Желех. **Кіри піють.** Пѣтухи кричать. Ой рано, рано кури заіли, а ще ранііше пан Василько встає. Чуб. III. 285. **О кірях.** Во время пѣнія пѣтуховъ. Оівночі застоїнала, а о кірях сконала. Гол. 2) **Кур-зілля, м.** Раст.: а) *Potentilla Tormentilla Schrank*. ЗЮЗО. I. 132. б) *Convallaria Polygonatum L.* ЗЮЗО. I. 170.

II. Кур! меж. Зовь индюковъ. Ти не знаєш, мій миленький, як индикчу звати? **Кур-кур!** прийшов кум,—ми ж будем гуляти. Нп.

Курá, і́й, ж. 1) Пыль. Кура встає шляхом. Мир. ХРВ. 128. **Курю підняти.** Перевозно: занести ссору. Чорт батка зна з чою таку куру підняли. Стор. 2) **Мягель.** В сніжну зіму, як нема кури, отара виходить в степ. О. 1862. V. Кух. 30.

Кіра, ри, ж. Курица. На Юра стовається в житі кура. Ном. № 436. Кура худудаче. Вх. Лем. 429. Моя кура жовтобура, ще й чубок, і на правій ніженьці мотузок. Нп. Кури сокоцуть, у міх не хочуть. Ном. Усі кури на сідалі. Мет.

Курáй, і́аю, м. Раст. *Salsola koli*. ЗЮЗО. I. 134.

Курáйница, ці, ж. Вережка, которой въ кубанской степи привязывають на арбѣ собранный для топлива курáй и вообще топливо. О. 1862. V. Кух. 38.

Курáтор, ра, м. Лицо при церквѣ, соответствующее по своимъ обязанностямъ церковному старостѣ. Вх. Лем. 430.

Курáх, ха, м. = Курій. Желех.

Курáшка, ки, ж. Курочка. Ум. Курáшечна.

Курбало, ла, с. Болѣе глубокоє мѣсто въ рѣчкѣ. Шух. I. 81.

Курбэлити, лю, лиш, и. Вихряться, клубиться; летѣть вихремъ. Желех.

Курбѣли збивáти. Взбивать облака пыли. Желех. См. Курделя.

Курбельоха, хи, ж. Мятель, вьюга. Желех.

Курбелювати, люблю, вш, м.—Курбелювати. Желех.

Курбѣт, та, м.? *Наши брат курбет хліба не втретъ, а бублики мунить, як сто купить.* Ном. № 12355.

Курва, ви, ж. Распутница.

Курвалъ, лѣ, м. Распутный человекъ. Ном. № 11213.

Курвалькуватий, а, е. Распутный. *Курвалькувата жінка.* Черк. у.

Курвати, влю, виш, м. Распутничать. *Як умер чоловік, давай вона курвати.* Харьк. у.

Курвій, вія, м.—Курваль. Желех.

Курган, ну, м. Курганъ. *Ми підемо косити. То ти, як уже буде готова (ваша), ийди на такий-то курган да й зови нас.* ЗОЮР.

Кургікати, чу, чеш, м. 1) Визжать. *Куржик, як свиня в дощ.* Ном. № 12451. 2) Тихо пѣть. *Гребці і весла положили, та сидя молочки курили і куриками пісеньок.* Котл. Ен. *Куржиче собі пісню під нѣс.* Черном.

Курсон, на, м. Особого устройства большая телѣга у нѣмецких колонистовъ, фура. *Минули деякі німці на курсонах.* О. 1862. IX. 120.

Курдѣлиця, ці і курдѣля, лі, ж. Сильно идущій снѣгъ. Конов. у. Желех.

Курдѣль (ля, м.?) Родъ болѣзни у скота, а также названіе червя, о которомъ народъ думаетъ, что онъ причиняетъ эту болѣзнь. Вх. Лем. 430.

Курдимоня, ну, м. Кардамонъ. *Гнав піпцю на курдимон.* Мкр. Г. 69.

Курдупель, пля, м. Карльвѣ. Желех.

Курдѣк, вѣ, м. Болѣзнь языка у скотины. Киев. у. и Подольс. г.

Курвиця, ці, ж. Мятель, вьюга. Желех.

Курвіянця, ці, ж.—Курвиця. Желех.

Курвео, ва, с. Дымъ. *То цуляла скажена наша недоля... то розлететься по ступу пекельним чадам і на десятки літ не опам'ятується народ од того диявольского курвеа.* Стор. I. 248.

Курѣга, гя, ж. Абрикосъ. Кременчуг. у. Слов. Д. Эварн.

Курѣць, рѣ, м. Курнильцкѣ. *Коли ти курець, май свою мольку у тютюнець.* Ном. № 12601. *Ти курець?—Курець, ясно-вельможний пане!* Рудч. Ск. II. 203.

Куржѣд, на, м.—Бажѣд. Вх. Пч. I. 16. **Куржѣ(д)вержѣ(д).** Чепуха, безсмыс-

ленная болтовня. *Куржю-вержю, Борисико, дай куті на гречку!* Ном. № 13017. *Куржю-вержю! Горох молочу!* Ном. № 13018.

Куря, рѣй, мн. отъ кур и кура.

Куряній, а, е.—Курячий. *Як учистити град з курице яйце, всю тищенцю до стебла вибив.* Стор. I. 21.

Куряти, рѣ, ршц, одн. в. куря́ти, ну́, вѣш, м. 1) Курить. *Отто Гонти з Залізняка мольки закурили.* *Страшно, страшно закурили! І в пеклі не вміють оттак курити.* Шевч. 179. *Дурень нічим ся не журить: горілку н'є та мольку курить.* Ном. № 6207. 2) Дымить. *Не курила, не топила,—на притічку жар-жар.* Макс. 3) Пылить. *Не кури бо так вимітаючи,—курить, як чорт дорогою!* Мнж. 162. 4) Мчатся, подымая за собою пыль. *Курить, як чорт од какарику.* Ном. № 4220. *Як ось... із Переяслава до Сожка юнець курить.* К. ЧР. 183. 5) Кутить, плясствовать. *Троянці добре там курили: дали приманку всім жінкам, по-вечерниціж всі ходили, просвітку не було діекам.* Котл. Ен.

Курятися, рѣся, ршся, м. 1) Куриться (о табакѣ). *Чоюсь у мене не куриться,—чи табак не сухий, чи що.* 2) Пылиться. *Не жаль мені доріженця, що куриться курно.* Мет. 23. 3) Дымиться. *Зелена ліщиньонко, чом не гориш, та все куришся?* Нп. 4) Куриться, испускать благоговіе. *Куривсь для духу яловечь.* Котл. Ен. *Нате і мій гріш на ладан, щоб і мов перед Богом курилось.* Ном. 6433.

Куряця, ці, ж.—Курка. *Світій куриці все тищенця.* Ном. № 6409. *Дарма, що в черенку, аби куриця жарена, куриця варена.* Ном. № 12183.

Курячка, ки, ж. Папирса. *Кожен придилався на тютюн, кожен ліпша курячку.* Св. Л. 235.

Куряшка, ки, ж. Глиняная вадильница для ладона, употребляемая крестьянамъ. Вас. 183.

Куряще, ща, с. 1) Облако дыму. пыли. *Од диму сонце закатиться, курище к небу донеслось.* Котл. Ен. 2) (Съ удареніемъ на первомъ слогѣ). Дымящійся костеръ. Богуславъ.

І. Курій, рія, м.—Курець. Драг. 13.

II. Курій, рія, м. 1) Гермифродатъ куриной породы. Вх. Пч. I. 14. 2) Еврейскій маснѣй, рѣжущій птицу. Желех.

Куриний, а, е. 1) Шалашный. 2) Относящійся къ запорожскому куриню.

Отáман курі́нний. Начальникъ части запорожского войска. См. Курінь 3. *Хведора Безридного, отамана курі́нного постріляли, порубали.* АД. I. 248. Часто вмѣсто **отáман курі́нний** говорится просто **курі́нний**. *Оставили на мої руки товарища—занадужав у їх курі́нний.* К. ЧР. 207.

Курі́ння, ня, с. Куреніе (табаку). *А вже мені не курі́ння втірилося! Геть з хати, устю хату започинав своїм тютюном!* Подт. г.

Курі́нь, ня́, м. 1) Шалашъ, курень. *Курюм мовчки пошвицалась; бачить—ліс чорніє; а під лісом край дороги либонь курі́нь ліє.* Шевч. 2) Иногда такъ называется вообще жилище или мѣсто жилища. *Спершу жив він у дві одній хаті на старому курені, а оце іодів зо два назад, виселився за царину.* О. 1862. VI. 60. Въ Подольск. губ. говорятъ, приглашая войти въ хату: *Хати наші на шиттарі, а вас прошу до курі́ня.* О. 1861. XI. Свяд. 52. 3) Казарма у запорожскихъ казаковъ. *Тебе козакі не злюбили і в курі́нь не пустили.* ЗОЮР. I. 216. У Стороженка употреблено въ значеніи казармы вообще: *Біля мурованого костюла стояли курені на три тисячі кварціаного вѣйска.* Стор. МПР. 66, 67. 4) Составная часть запорожскаго войска. 5) Часть села или города (имѣеть обыкновенно и особое названіе). Черниг. г.

Курі́пка, ки, ж. 1) Курица. 2) Куропатка. *Певно полне за курі́нками і вже побачите коли яка-небудь не залупається в його сімце.* Стор. II. 243. Ум. Курі́пюнка, **курі́почка.** *Курі́почка рябенька сокорить.* К. Дз. 163. *Задумала бабусенька та забачити, посадила курі́почку, щоб вивела діти.* Нп.

Курі́п'я, п'яти, с. Цыленокъ. *Ой понала бабусенька курі́п'ята пасти, сама сіла на притічку худелию прости.* Нп. Ум. Курі́п'ятно, курі́п'ятчко.

Курі́тя, рію, ріеш, гл. Быть пыльнымъ, пылить. *Кропить дощик дороженьку, да щоб не курі́ла.* Макс. *Тепер не курі́тиме,—дощик пройшов.* *Знов щось куріє, тільки не туди, а відтілі ближче, ближче, тил такий збива.* Г. Барв. 74.

Курі́я, ки, ж. 1) Курица. *Голодній курі́й просо сниться.* Ном. № 9475. *Дмитер зитер: зів курку та і сказав—сама полетіла.* Ном. № 3068. *Погиа в штáнях.* Курица съ оперенными ногами. Херс. 2) Vulva. Ум. Курочна.

Куркати, рчу, чий, гл. Урчать. *У череві курчит.* Вх. Уг. 248.

Курко́дїм, ма, м. Въ загадкѣ: *пѣтухъ. Вийшов царь земляний (=миша) і пита царя Курко́дїма, чи не бачив царя Цурупа (=кота)?* Грин. I. 249.

Курко́дї, да, м. Пожиратель куръ. Употребляется въ значеніи: лакомка. Такъ названы въ старинныхъ ствахъ о желтоводской битвѣ (1648) польскіе паны и вообще польскіе солдаты: *От же Хмельницький може,—поможі йому, Боже,—тил курко́дїв бити, як жидів не жити!* *Юж утікають з валів: бояться самопалів.* АД. II. 136. *Тил курко́дїв, як жидів, не жили.* Ном. № 873.

Куркувати, кую, еш, гл. Кричать кречетомъ.

Курку́ль, лі́, м. Пришлый, захожий изъ другой мѣстности человекъ, поселившийся на постоянное жительство. *Екатер. г. Залюбовск. Слов. Д. Эварн. Въ Чигир. у.—прозвище, даваемое въ насмѣшку мѣщанами казакамъ черноморцамъ.*

Курла́ний, а, в. Человѣкъ съ изуродованными на рукахъ и ногахъ пальцами. Лубен. у.

Курла́нця, ці, ж. = Курлапий.

Курлу́! межс, выражающее крикъ журавли. *Кали це один журавель: курлу!* Грин. I. 223.

Курлю́кати, каю, еш, гл. Кричать (о журавлѣхъ). *Журавлі десь курлюкають ни тирлах.* Сям. 204.

Курма́н, на, м. = Курмой. Желех.

Курмані́на, ни, ж. Разорванное платіе. *Скинув з себе курманину, над ними роняя.* Гол. III. 95.

Курмáчця, ця, с. соб. Отрепья, лохмотья. Желех.

Курмѣ́й и куржі́й, мо́я, м. Веревка. Шух. I. 84, 98. Вх. Зн. 30.

Курі́йї, а́, в. 1) Дающий много дыму. *Курне зійла.* Міусск. окр. 2) Дымный; курной. *Курна хата.* Шух. I. 96. 3) Пыльный. *Курний шлях.*

Курі́к, ка́, м. Птичинъ, курятникъ. *То зазирає в курник.* Гул.-Арт.

Курні́кати, каю, еш, гл. Мурлыкать, бормотать. *Один тільки під лавою конфедерат п'яний не здужо встать, а курніка, п'яний і веселий.* Шевч. 140. *А за ними сілий волон... шкандибає, курникає.* Шевч. 161.

Курно́, нар. Дымно; пыльно. *Куримася доріженька, куримася курно.* Чуб. V. 164.

Курнути. См. Курити.

Курняв! меж Подражаніе мяуканью. Желех.

Курнявка, ви, ж. Раст. Дождевикъ, *Licoperdon*. Вх. Уг. 248.

Куроїд, да, м. = Куркоїд. *Лях, по його мислі, то син чортів, вражий, поштий, нещдний, куроїд, жабоїд.* Левци. (Правда, 1861, 437).

Куроок, рва, м. Курокъ. *Да вже шаблі заржавіли, мушкеті без курків, а ще серце козацьке не боїться турків.* Макс. *Одвів курка і вже хотів був стріляти.* Чуб. I. 154.

Куроокрад, да, м. Крадущій куръ. Мяр. ХРВ. 256.

Куролан, па, м. = Курокрад.

Куронька, ви, ж. Ум. отъ *кўрка*.

Куронько, ка, м. Ум. отъ *кўр*.

Куропатва, ви, ж. Куропатка. *Мудрий! Зів куропатву, а каже, що одризалась.* Ном. № 3067.

Куропінія, ня, с. Півніе пѣтуховъ. *Учор я дово сиділа, аж до куропінія сиділа, все ждала, та ні,—не одждала.* Сніп. 224.

Куроспів, ву, м. = Куропінія.

Курохват, та, м. = Курокрад. *Прибій к троянням, засапався, мов з тору в школу курохват.* Котл. Еп.

Курочка, ви, ж. 1) Ум. отъ *кўрка*. *Нема тієї курочки, що несла золоті яєчка.* Ном. № 1843. 2) Куриная слѣпота. *У мене курочка була на очах... Так мені видно стало, наче не було в мене курочки.* Грин. II. 95.

Курта, ти, ж. 1) Короткое одѣвіе до пояса. КС 1882. VIII. 385. 2) Короткохвостая овчарка. *Ой ішов чибан дорогою, а курта йшла долиною.* КС. 1882. VIII. 385.

Куртатий, а, е. Короткохвостий.

Куртий, а, е. Короткій. Вх. Зн. 30.

Куртка, ки, ж. Короткое мужское одѣвіе: родъ кафтана или родъ казакена съ тальєю и узькимъ стоячимъ воротникомъ; возлѣ Львова—полотняная одежда только до пояса. Гол. Од. 17, 54, 44.

Курчá, чáти, с. 1) Цыпленокъ. *З курчатами хвочка... кублилась у моркві.* Левци. I. 28. *В западі налетів на Мага, як на мале курча шумік.* Котл. Еп. VI. 32. *Хдѣть, як курчата погубівъ.* Имѣть растеярняный видъ. 2) мн. Курчáта. Трещины въ кожѣ на рукахъ и ногахъ отъ холода и вѣтра. Ум. Курчáтно, курчáточно. *Ой виділа хвочка четверо курчаток.* Чуб. III.

194. *Уже яєчко наклонилось, то й курчатко незабаром вилупиться.* Ном. № 4891.

Курчáти, чý, чйш, м. О голубяхъ: ворковать. *Голуби курчат.* Говорится также п о лягушкахъ, когда онѣ урчатъ. *Жаби курчат.* Вх. Уг. 248.

Кўрчина, а, е. Принадлежащій куриць. *Кўрчина сем'я.* К. Дз. 138.

Кўрчá, рáти, с. 1) = Курча. 2) мн. Кўрчáта = Курчата (см. Курча 2).

Кўрчáва, ви, ж. 1) Пыль. *Їде шляхом до Києва берлин шестернею... Опинився против старців—курчáв лясе.* Шенч. 89. *У стіну курчáва така, наче чия велика панщина почала віяти житю на току.* ЗОЮР. I. 291. 2) Мятель, вьюга. *Не велика курчáва, та багато людей губить.* Ном. № 13842.

Кўрчáвци, ці, ж. = Курчáва. Желех.

Кўрчáк, ка, м. Навозъ для топки.

Кўрчáний, а, е. Пыльный. *Ой із того курчáного шляху привертайте к зеленому лясу.* Рудч. Чп. 98.

Кўрчáниць, ці, ж. = Курчáва 2. Вх. Уг. 249.

Кўрчáтина, ни, ж. Куриное мясо. *Та казала собі снідання дати, снідання дати—все цусятину, єї подружечки—все качитину, єї куларочки—все курчáтину.* Чуб. III. 403.

Кўрчáтник, ка, м. = Курчик. *А ходім, паноті, що там за диво діється в курчáтнику.* Левци. I. 189. *По заході сонця іди в курчáтник, під сідало з нездоровою дитиною.* Чуб. I. 141.

Кўрчáч, чá, м. = Курецъ. Вх. Лем. 430.

Кўрчáчий, а, е. Куриный, пѣтуший. *Поставили собі хатку на курчáчий ножці.* Рудч. Ск. I. 27. *Йди собі на очерета, на болотя ти на дрѣмчї ліси, де курчáчий глєс не заходить.* Чуб. I. 134. **Кўрчáча голова.** Дуракъ. *Не плачте, курчáчі голови, вам треба радуватись, а не плакать.* К. ЧР. 416. **Кўрчáча лáнка.** Раст. *Trifolium montanum.* *Воно і походить на курчáчу ланку.* Черк. у. **Кўрчáчі бчни.** Раст. Курослѣвникъ, *Apagallis arvensis* L. ЗЮЗО. I. 111. **Кўрчáча слáпотá.** а) Болѣзни глазъ. *Як що першій раз побачили (оричит) та насущили, то воно добре од курчáчої слáпоти підкурчáвати.* Чуб. б) Раст. = Курчáчі бчни. У. Рогов.: *Ranunculus polyganthemum*. ЗЮЗО. I. 133. У Шух. *Ranunculus acris*. Шух. I. 22. **Кўрчáче стегенце.** Раст. = Курчáча лáнка? *Курчáче стегенце в борці по весні кришуть.* Константиногр. у.

Курячка, вк; ж. Курячий пометъ. Желех.

Кус, са, м. 1) Кусокъ. *Не тямни, Ониську, уса до Іванового куса.* Ном. *Перший кус усьому голова.* Ном. № 11964. 2) Немного. Желех. *Іде Сава з України, юж кус засмутився.* Гол. П. 123. Ні кус. Ничего; ни мало. *Ні кус не помогло.* Вх. Зн. 41.

Кусак, кá, м. = Кусок. *Кусак сала.* Шух. I. 50.

Кусáка, вк, об. 1) Кусливый человекъ. 2) ж. Водка, настоянная на перцѣ съ прибавкой и выхъ лорензевъ. Маркев. 171.

Кусáти, сáю, еш, одн. в. **куси́ти, ну́, нѣш, л.** Кусать, грызть. *Інчий в ноги кланяється, а за н'яти кусає.* Ном. № 3047. *Козаки, прислухаючись, тільки уси кусають.* К. ЧР. 314. *Оріх кусає.* Мет. *Нусі йогó!* Восклицаніе, натравливающее собаку.

Кусáтися, сáюся, вшся, л. Кусаться. *А собаки ж у вас не кусаються?* К. ЧР.

Кусень, снй, м. 1) Кусокъ. *Видавсь криши кусень оттакий завбільшки.* Харьк. у. 2) Сильно выстриженное мѣсто. *Обстри так, що скрізь по голові видно кусні.* Лебед. у.

Кусі! См. Кусати.

Кусіка, вк, ж. Все кусающееся. Желех. *Лізе кусіка з-за кусіка, очі заочила, руки заручила, зуби зазубила.* Н. пог. (Зоря, 1883, 323).

Кусінь, снй, м. = Кусень. *Се мій кусінь, не їж, а то будеш на тім світі кусатися.* Уман. у.

Куска, вк, ж. Все кусающееся, грызущее (мыши), насѣкомое-паразитъ (вошь, блоха, клопъ и пр.). Вх. Зн. 31. Желех.

Кусливий, а, в. Кусливый, кусающийся. *Зяяливою не бійся, а кусливого.* Ном. № 7256. *Юрна комашина, то ця не кусається, а оця руденька—то клата куслива.* Канев. у.

Куслінь, нá, м. Куслице. Міусск. окр.

Кусник, ва, м. = Кусок. Желех.

Кусніти. См. Кусати.

Кусок, скá, м. Кусокъ. *Бог дав роток, дасть і кусок.* Ном. № 75. *Як хліба край, так і в хліві рай; а як хліба ні куска, так і в горниці туска.* Ном. № 1397. *Ви мене хліба куском тепер дорікаєте.* МВ. I. 10. *Сала кусок положила на кружечку.* К. ЧР. 242. Но о сахаръ, соли, лѣдъ, говорится не кусон, а грудна. Ум. **Кусочон.** *Кусочок з воловий носочок та м'якушки з шатку.* Ном. № 12219. *Кинь ці собаки ку-*

сочок хліба, то і вона буде за нами йти. Рудч. Ск. I. 155.

Кустрѣць, цá, м. Чирей, прыщъ; струбъ. Вх. Зн. 31.

Кустри́ця, ці, ж. Раст. Занозка; оясница; *Festuca.* Вх. Уг. 249.

Кўсчик, ва, м. Ум. отъ кус. Употребляется въ значеніи: немного. Вх. Зн. 31.

Кусь! меж. Восклицаніе, натравливающее собаку. См. Кусати.

Кусючий, а, в. = Кусливый. *Кусючі мущи.* Чигир. у.

Кусá, сáти, с. 1) Все кусающееся. Желех. 2) Кусливая змѣя. Желех. 3) Названіе злой женщины. Желех.

Кут, та, м. 1) Уголь. *Запаю я крайню хату на всі штирі куты.* Гол. IV. 448. *Мою Василя поховали за цвинтарем у куті.* Федьк. *Язичок мельме та й у кут, а зубу натовочуть.* Ном. № 1122. 2) Пространство земли въ углѣ, образованномъ двумя слагающимися рѣками. *Зробила той кут якась річка самотека, павши у річку Остер.* К. ЧР. 257. 3) Свиной хлѣвъ. Вх. Лем. 430. См. **Кутецъ.** 4) Родъ дѣтской игры. *Ів. 46.* См. **Кутон.** Ум. **Кўтки, нубѣн.**

Кўтанна, ня, с. Кутаніе.

Кўтас, су, м. 1) Кисть (на одеждѣ и пр.) для украшения. Гол. Од. 18. *На нашій жній фані кутаси шовкові.* Федьк. Пов. I. 51. 2) Въ гуцульской церкви, имѣющей видъ креста съ четырьмя крыльями: небольшой навѣсъ отъ дождя въ томъ мѣстѣ, гдѣ крыша крыла сходится съ крышею осмири, составляя уголь. Шух. I. 118. Ум. **Кўтасик.**

Кўтáськ, ва, м. 1) Ум. отъ кўтас. 2) мн. Раст. *Silene inflata.* Вх. Пч. I. 13.

Кўтати, таю, еш, л. 1) Кутать. 2) Заботиться о комъ, досматривать, воспитывать (дѣтей). Желех. 3) Успокаивать, усмирять. Желех.

Кўтáтися, таюся, вшся, л. 1) Кутаться. 2) Заниматься; хлопотать съ работою. *Челядь кутася—займаєся, літом і зимою то у хаті, де варить їсти... пряде, тче, красить вовну, шве, вишиває, перс имате, то по за хаткою, де доить вівні та корови, ходить коло свиней, обходить городоцину...* Шух. I. 145.

Кўтáтство, ва, с. Хозяйство? Собственный домъ? *Не будуть тебе при старості літ чужі діти у плечі торкати, будеш ти у своїм кутатстві хліба й соли аживати.* КС. 1882. XII. 498.

Кўтáч, ча, м. Кочерга. Желех.

Кутен, ну, м. = **Кутник**. Вх. Лем. 430.
Кутеробгий, а, е. Хромой, восолапый.
Лис, зиз, кутернога: як удасться що доброю — велика ласка нама Бога Ном. № 8546.
Кутёвик, ка, м. Треугольникъ съ прямымъ угломъ. Киев. г. Слов. Д. Эварн. См. **Нутас** 2.

Кутёць, тцá, м. 1) Пазуха въ сѣти. Браун. 12. 2) Конусообразный глухой конецъ рыболовной сѣти ятіра. Браун. 18. 3) Хлѣвъ. *Сеєні... до кутія заіають*. Вх. Лем. 429. См. **Нут**.

Кути, кую, вш, м. = **Кувати**. Желех.
Кутий, а, е. Закованный. *І спочинуть ньольничі утомлєні руки, і коліна одпочинуть, кайдамами куті*. Шевч. 628.

Кутие, ка, м. Ум. отъ нут. Желех.
Кутія, ці, ж. 1) = **Кутя**. Мвл. 37.

Кутій, я, е. 1) Угловой. *В кутньому умі стояв кіот з образами*. Стор. II. 110. 2) Коренной (о зубахъ). Вх. Пч. I. 15. *На кутні сміятися*. Плакатъ. Ном. № 12640. *Смієся, смієся! Засмієся ти в мене на кутні!* К. ЧР. 204. 3) Кутня нѣшка. = **Кутница**. Канев. у.

Кутіяца, ці, ж. Прямая вѣшка. *Росомаза запуса скотині лану під хвіст та видира кутницю*. Радом. у.

Кутіак, ка, м. = **Кендюх**. Вх. Уг. 249.

Кутіява, ва, ж. = **Кутница**. Желех.
Кутёк, тцá, м. 1) Уголь внутренней.

Душі грішників пишуть, як курчата, та ховають по всіх кутках. Стор. МПр. 47. *Я оступись та й сіла в кутку*. МВ. I. 11. 2) Часть, сторона (села). *Ой вечерля, моя мати, коли наварила, а я піду на той куток, де дівчина мила*. Мет. 10. *Одна вулиця на однім кутку співала одну пісню, а десь далеко друа й третя*. Левец. I. 17. Ум. **Кутёчок**.

Кутёчок, чев, м. 1) Ум. отъ кутёк. *І ніхто не бачив, що мала дитина у куточку плаче*. Шевч. 206. *І зноу на небо, бо на землі горе, бо на їй широкий куточка нема тому, хто все знає, тому, хто все чує*. Шевч. 9. 2) Весенняя игра, которая называется еще и мышкою. Чуб. III. 101.

Кутулія, ляю, вш, м. Плохо жевать (напр. о беззубомъ). *Вона не їсть, а кутуля, як та баба*. Кобеляк. у. *Хлѣб — як сугарь сухий, насилу кутуляв його Чіпка*. Мвр. ХРВ. 179.

Кутá, ті, ж. Обрядовая каша изъ ячменныхъ или пшеничныхъ зеренъ накануне Рождества Христова и Крещенія. Чуб. VII. 441. *Кутя на покуті, узварь*

на базарь. Ном. № 343. *Нутá багата*. Канунъ Рождества, сочельникъ. Сим. 145. *Нутá голѣдна*. Канунъ Крещенія. *Передáти нутá мѣду*. Пересолить (вносказ).

Куфа, фи, ж. Вочка. *Горілка, мѣди, пива так за їми в кубах і їздять — хто стріється, усякою частують*. К. ЧР. 85.

Кухарѣнко, ка, м. Сытъ повара.
Кухарити, рю, рш, м. = **Кухарювати**. Лебед. у.

Кухарівна, вн, ж. Дочь повара.

Кухáрка, вн, ж. Повариха; кухарка. *Звідтіля вона побігла до пекарні, переюворила з кухаркою, вислава їй на житній базарь*. Левец. Ум. **Кухáрочка**. *Та казала собі снідання дати, снідання дати все гусятину, вѣ подруженьки все качатину, вѣ кухарочки все курятину*. Чуб. III. 403.

Кухарство, ва, с. Поваренное искусство, стряпня. НВолын. у.

Кухарський, а, е. Поварской.

Кухарчá, чáти, с. Поваренокъ. О. 1861. IV. Слов.

Кухарчѣк, кá, м. = **Кухарча**.

Кухарь, ря, м. Поварь. *Жаба кричить — верещить, а кухарь на розні їй... тащить*. Ном. № 1222. *В пекарні стукотять ножі — кухарі обід ютують*. Левец. I. 194.

Кухарювати, рюю, вш, м. Быть поваромъ.

Кухва, ва, ж. = **Куфа**. *Не смійсь, барило, само кухвою станєш*. Ном. № 8007. Ум. **Кухована**.

Кухвѣт, та, м. Кисель изъ ягодъ бузины. *Як доїли усю траву, то настанці подали нам кухвет*. Воля. у.

Кухѣнный, а, е. Кухонный.

Кухліве, ка и **кухлячок**, чев, м. Ум. отъ вухоль.

Кухліá, лáти, с. Маленькій нухоль. *І линув кухля вишнівки*. Сніп. 131.

Кухлз, ні, ж. Кухля. *Жаба кричить, верещить, а кухарь на розні їй до кузні тащить*. Ном. № 1222. *У кузні неначе пекло яке напало*. Стор. МПр. 72.

Кухлнний, а, е. Кухонный. *Вона забачила здоровенний кухлнний ніж на столі*.

Куховáр, ра, м. = **Кухарь**. *Зюдили якось москаля з міста за куховара*. МВ. (О. 1862. III. 64).

Куховарити, рю, рш, м. = **Кухарити**. *А ви думаєте, що нас в институті не учили куховарити?* Левец. Пов. 128.

Куховáрка, вн, ж. Кухарка. *Треба мяньки, треба й мажки і до печі куховар-*

ки. Чуб. V. 667. Ум. Нуховарочка. I до печі куховарочку наняв. Мет. 26.

Куховарня, ні, ж. Кухня, поварская. К. ПС. 111.

Куховарський, а, е. Кухонный, поварской. Почала роститувати Галю про якусь куховарську справу. Левиц. I. 225.

Кухоль, хля, м. Глиняная, деревянная или металлическая кружка. Чуб. VII. 386. *Будеш, будеш ти лежати, питоньки прохати, та нікому тобі буде і куля подати.* Мет. 86. *Коло неї на лаві череп'яний кухоль з водою.* Левиц. I. 75. *Старі кулі полив'яні, горілкою наливані.* Щог. B. 4. Ум. **Кухли, кұхличок.** Брагу кұхличком тямл. Котл. Ен. *На вікнах наставляло в кұхличах квіток.* Левиц. *Та подай, Галю, та подай мені і кұхличок, і відерце.* Мет. 102.

Кухтя, ти, м. 1) Поваренокъ. *Куди кухті до патини.* Ном. № 13232. 2) Счетная единица у продавцевъ галантерейныхъ товаровъ: нитокъ десять пачекъ, изъ которыхъ въ каждой десять пасомъ Вас. 190.

Кудак, ка, м. Чортъ. *Іде полем... То було й води тут невидно ніякої, а то млини стоять... Аж ось вискакують з усіх млинів мірошники... а то не мірошники, а куцаки.* ЗОЮР. П. 45.

Кудан, на, м. — **Кудак.** *Чоловік стигив свічечки в церкві, а дійшовши до св. Михайла прилігши йому одну, а кучанові другу.—Не ліги,—кажуть,—там!—Мені наказував батько—і того, мов, не живи, і тою не дражни.* Ном. стр. 287. *Музика да мірошник наче родичі, прости Господи, кучану.* Рудч. Ск. I. 74.

Кудбайка, ки, ж. Байковая юбка, сшитая съ лифомъ, корсажемъ. Гол. Од. 21.

Кудій, а, е. 1) Короткій, кургузый. *Козаченьку черноусий, чому в тебе журан кудій?* Мет. 114. 2) Малорослый. *Повибгали якісь панночки, куді та бистрій, як сороки.* МВ. I. 112. *Да й не був він кудій, то б то на зріст малий.* Г. Барв. 306. **Кудца баба.** См. Баба. 3) Короткохвостый, безхвостый. *Такий я добрий кудій, як ти з хвостом.* Чуб. I. 260. *Пускати на раду всіх хвостатих, а кудіх не пускати.* Гліб. *Далеко кучиному до зайця!* Посл. 4) Чортъ. *Кучил або кучаком звуть у нас того, хто в певкі іршників припікає.* Г. Барв. 306. Ум. **Кученький.** *У друтих дочки і в двадцять років ходять в кученькій сукні.* Левиц. I. 140. *Дивись зюдя: гуляє неборак в Охрімовій кученькій свитці.* Гліб. 48.

Кудик, ка, м. 1) У дроворубовъ—гучуловъ при распялѣ дерева на части—болѣе короткіе куски ствола. Шух. I. 177. 2) Короткая куртка. Вх. Зн. 31. См. **Кучина.** 3) Пони, лошадь малорослой породы. Желех.

Кудіна, ни, ж. Короткая мужская или женская одежда, родъ свитки, вытѣтъ три складки, называемыя усами, в низкій воротничъ. Харьк. г. ХС. IV. 50.

Куді-баба. См. Ваба. Сим. 192. Мил. 52.

Кудо, нар. Коротко. *Тепер от повалось: кудо ходять.* Ном. № 11140.

Кудоланій, а, е. Съ короткими ногами. Подольск. г.

Кудопалий, а, е. Съ короткими пальцами.

Кудорбрий, а, е. О волѣ: съ двумя короткими ребрами, послѣдними къ заду. Волч. у.

Кудорбгий, а, е. Съ короткими рогами, Желех.

Кудохвостий, а, е. Съ короткимъ хвостомъ. Вх. Зн. 31.

Кудъ, меж. 1) **Кудъ вигравъ, кудъ програвъ.** Либо панъ, либо пропаль. Ном. № 4274. 2) — **и кудъ-ной!** Призывъ для свиной. Kolb. I. 65.

Кудю! меж. Призывъ для свиной. Желех.

Кудюрѣб, ба, м. 1) Изогнутый палець вслѣдствіе уродства. 2) Название танца. *Після сіх друї стругали „гусаря“, „ой ненько“, „матринки“, „кучюруба“.* Мкр. Н. 30.

Куч! меж. Восклицаніе, которымъ гонять телятъ.

Куча, чі, ж. 1) Куча. *Чужую кучу вїючи, вочи завїди запорошиш.* Ном. № 10314. **Малá куча.** Игра, въ которой съ крикомъ „мала куча!“ играющие валютъ одиць другого въ кучу. КС. 1887. VI. 480. 2) Клѣтъ для птицъ. *Лисичка прибіла і вї'ятъ украли (курочку); принесла додому, заперла в кучу.* Рудч. Ск. I. 20. 3) Хлѣвъ для свиной. Шух. I. 185. Ум. **Кучечна, куча.**

Кучанн, на, м. Житель **кучка** 2. *Кучане—ті сусїде, що на одному кутку живуть.* Константиногр. у.

Кучер, ра і кучерь, ря, м. Кучерь. Харьк. г. Г. Барв. 470.

Кучеріха, хи, ж. Жена кучера. *Кучерихи дома не було.* Г. Барв. 470.

Кучерь, ря, м. Употребляется пре-

ммуш. во мн. ч. 1) **Кучері**. Кудри. *А твої кучері... острими, і рости не хоче*. Федьк. Поез. I. 31. *Голова в кучеряг, як у золотому вінку*. К. ЧР. 104. О клубящемся тумані: *Туман, мати, по дорозі у кучері в'ється*. Мет. 463. 2) Хвостовія перья у селезня. *Кучері в качура на хвості*. Левиц. Пов. 183. Галицькі парни-котянці украшають ими свої плляги, гдѣ они називаються также кучерями. Kolb. 3) Родъ орнамента съ завитками, употребляемаго въ вышивкахъ, нашивкахъ на одеждѣ, рѣзбѣ и пр. Kolb. I. 49. Шух. I. 128, 303. 4) Украшевія изъ загнутаго металлическаго листа у крышки курительной трубки. Шух. I. 276.

Кучерявецъ, видъ, м. 1) Кудрявый человекъ, кудрявичъ. Желех. 2) Раст. *Saxifraga aizoon*. Лв. 101. Вх. Зн. 31. Ум. **Кучерявичи**. *Як дати та п'ять, то й кучерявичком звучи*. Ном. № 2329.

Кучерявий, а, в. Курчавый, кудрявый. *Рибалонька кучерявий*. Шевч. 21. *Що Варочка промадила та Василька принадила, і чорнявою її кучерявою* Грив. III. 181. *Ой ти, дубе кучерявий, широкій лист на тобі*. Мет. 15. *Кучеряві верби хукають у воді віти*. МВ. I. 18. 2) Название мужичины, сажающаго свадебный коровай въ печь. Маркв. 103—104. 3) **Кучеряве зілля**. Раст. *Geranium molle*. Шух. I. 21. 4) **Кучерява напуста**. Цвѣтная капуста. Уманецъ, II. 8. 5) **Кучерява м'ята**. Раст. *Mentha piperita* L. Var. *crispa*. ЗЮЗО. 128.

Кучерявити, влю, виш, м. Завивать, дѣлать кудрявымъ. Желех.

Кучерявитися, влюся, вишся, м. Витися. *Борода біла нижче пояса кучерявится*. МВ. I. 17.

Кучерявити, вію, еш, м. Дѣлаться кудрявымъ. Желех.

Кучеряво, нар. Курчаво, кудряво; извиваясь. *Слизий димок виривається з чорною димаря і кучеряво розвивається в прозорчатому повітрі*. Мир. Пов. II. 84.

Кучерявичи, ка, м. Ум. отъ кучерявецъ.

Кучечка, ки, ж. Ум. отъ кучка.

Кучити, чу, чиш, м.—комѣ. Надоѣдать кому, причинять неприятности. Вх. Зн. 31. Вх. Лем. 430.

Кучка, ки, ж. 1) Ум. отъ куча 2) мн. **Кучки**. Еврейскій праздникъ кушей, а также и самыя устраиваемыя тогда кучи. *Було жє близько жидівського свята кучок*. Ев. I. VII. 2. *Горобіи в очерет, а жиски в кучки*. Ном. № 903.

Кучма, ми, ж. 1) Шапка мѣховая мохнатая. Kolb. I. 43. Гол. Од. 19, 69. Вас. 156. *Благословіть, отче!*—каже Василь, знявши кучму. Федьк. *Він і по одежі щось не просить татарська кучма насунулась йому на очі*. Стор. 2) Всклокоченвая голова. **Кучму дати**. Причинить хлопоты, насмѣяться. *Хто в Бою вірує, ратуєтме!.. А хто жє таку нам кучму дав?* Котл. Еп. Ум. **Кучмоном**. Чуб. VII. 414.

Кучматий, а, в. Густой и всклокоченный (о мѣхѣ). Желех.

Кучомва, ки, ж. Ум. отъ кучма.

Кучопір, перу, м.—Кажанъ. Вх. Пч. I. 16.

Кучугура, ри, ж. 1) Холмъ. *Дороги то спускалась у байраки, то обходила кудлаті кучугури*. К. ЧР. 91. Употребл. во мн. ч. обозначаетъ холмистую мѣстность. *На таких кучугурах сів, що нікто не заїде, не заїде*. ЗОЮР. I. 108. 2) Куча. *Яка кучугура з'їдів,—хоч би ми топливо брали*. Полт. г. *Кучугури й три обережки (багато)*. Ном. № 7687.

Куш! или **а куш!** меж. Крикъ, которымъ гонять овецъ. Kolb. I. 65.

Кушати, шаю, еш, м.—**Куштувати**. Подольск. г. О. 1861. I. Слов.

Кушйръ, рѣ, м. Водяная крапина. *Ceratophyllum demersum*. Сам *Данкович*, забувши свою *философію*, обома руками вибірав раки й рибу з жабурииня і кушйру. Левиц. Пов. 109. *Бодай тая річка кушйрем заросла*. Нп.

Кушіль, лі, ж. То-же, что и **кошўла**, но употребляется только въ томъ значеніи, что и **покрасъ** въ свадебномъ обрядѣ. „Дружко вносить рубашку молодой для изслѣдованія, приговаривая: *Старости, ни-ни-старости! благословіть покрасу (или кушіль) в хату унести!*“ Мил. 124.

Кuşка, ки, ж. 1) У кощень: родъ деревяннаго стакана, въ который владынается точильный брусокъ и **мусан**—кусочекъ отточенной стали; сосудъ этотъ имѣеть вѣху, которое затыкается за поясъ коща. Шух. I. 169, 307. Вх. Зп. 31. Въ Екатер. г. такъ называется ведро, въ которомъ лежить въ водѣ брусокъ. Мнж. 184. 2) Носъ (на бурсацкомъ жаргонѣ). *А ніс хіба кушка?*—*У нас кушкою зветься*. (Отвѣтъ бурсака). Св. Л. 49.

Кушїрка и **кушнїрка**, ки, ж. 1) Промыселъ овчинниковъ, скорнякогъ. 2) Жена скорняка. Желех.

Кушїрня и **кушнїрня**, ні, ж. Мас-

терскал овчинивка, скорника. *Скрізь кидать ремейства, ба й плужки, мовчать кущінірі, воскобійні, ниви.* К. ПС. 111.

Кущінірство и **кушінірство**, ва, с. Скорнячество. Чигир. у. *Найтотрібініші для селян ремства підупали, як кущінірство, чимбарство, колесництво.* О. 1862. I. 52.

Кущінірський и **кушінірський**, а, е. Скорняческій. *Цегки: різницький, ковоалмський, кушінірський, ткацький, шаповальський.* Котл. Ен. III. 44. *Він і кушінірську роботу знає.* ЗОЮР. I. 48.

Кущінір, ра́ а **кушінір**, ра́, м. Овчинивка, скорняк, мѣховщикъ. Вас. 153. *Зобачимось у кушініра на жертві.* Ном. № 1968. *Путь у двір, познімалиши шапки, ніжєнські кущінірі.* К. ЧР. 214. *Він був кравець і кушінір.* Левиц. I. 101. *Кущінір чинить литварі і смуки на кожухи.* О. 1862. I. 52.

Кущіпелá, лі́, ж. 1) Пыль взбитая. *Піднялася страшенна кущіпела. Вихор підгопив її.* Мвр. ХРВ. 128. 2) Мятель, вьюга. *Була тоді кущіпела велика,—сніг так зараз слід і замете.* Новомоск. у.

Кущіпелити, лю́, лич, сл. 1) Пылить 2) Дымитъ. *А він як запале тузастпидську цигарку та все кущіпелить, усе кущіпелить, усе смале.* Новомоск. у. Слов. Д. Эварн.

Кущіпотіти, чу́, тіш, сл. = **Кущіпелити** 1. *То не кущіпела кущіпотить, то татрва мчитьсь на наших.* Мвр. ХРВ. 128.

Кущіпельники, ків, м., мн. Мелкій лѣс съ полянами на визинахъ. Вас. 206.

Күштра, ри, ж. Всклоченная голова. *Уп'явся руками в свою нечесану кущтру.* *Посипалось волосся.* Мвр. ХРВ. 234.

Кущтувати, тую́, еш, сл. Пробовать, отвѣдывать. *Хто лихом жартує, той його кущтує.* Ном. № 1968. *Кущтувати борці всяні.* Часто перемѣнять мѣсто жительства иль должность. Полт.

Кущтунок, нуу, м. Проба; отвѣдыва-

ваніє. *Оце сотил яблук на продаж, а одно дай на кущтунок модім.* Харьк.

Куц, щá, м. 1) Кусть. *Коло білої хатки червоїє рясце вишенне, чи високій куц каїни стрізу підпірає.* МВ. I. 18. *Цвів куц панської рожі.* Левиц. I. 23. *Тоді ляги доадамів бузали, усї по лісах, по куцох повтікали.* Макс. 2) = **Кушанна**. 3) Група. *Трохи дамї—на белебені—стойть куц вітряків, обвішавши крила.* О. 1862. IX. 61. *Ум. Кушци.* *А в городі... два куцики тижма.* Мет. 70. *І куцики вишукує травичі.* К. Іов. 88. *Бере баба грибки, коли дивитися—у куцику чіздечко.* Рудч. Ск. II. 32.

Кушáнка, ен, ж. Небольшое стадо овецъ, часть отáри. *Отара—це як багачко овечі, а як трошки, так кушанка.* Черномор *Кушанка—малій шматок овечат.* О. 1862. V. Кух. 38.

Күщик, ка, м. Ум. отъ куц.

Кущітиса, щуса́, щішса, сл. Куствьєся (о хлѣбѣ). Херс.

Кущувáтий, а, е. Кустистый. *Рідка пшениця, але ж кущувата за те.* Канев. у.

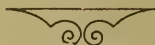
Куá, ку́, м. Понура; брюзга, старій ворчувъ. Вх. Зн. 31.

Күява, ви, ж. 1) Плохая старая хижина. Вх. Зн. 31. *Отдаленное жилище.* Желех. 2) Малонзвѣстная страна. Желех. 3) Крутой холмъ. Желех.

Куáга, ги, м. = **Куя**. Вх. Зн. 31.

Күю! меж. Призывъ для козъ. *Козар гонить кози покликком: үі! үі! завертає їх: крью-не! а никликує на них: күю-күю!* Шух. I. 211.

Кштат, ту, м. Образъ, видъ, форма. *На кштат, кштáлом (чогб).* *На подобіє, на манеръ.* *Почали козаки жити на лядський кштат із великої роскоші.* К. ЧР. 32. *Ходчли юм... на кштат циман.* Котл. Ен. V. 37. *Викопалемо печеру кштатом зимовника.* К. Бай. 112.

Л.

Лаба, бн, ж. 1) = Лапа. Медвідь м-жит, догори лаби держит. Грин. III. 504. 2) Ножки въ козлахъ в пр. См. Ремісни. Шух. I. 179, 257. Ум. Лабна.

Лабав, ву, м. Раст. *Cirsium Erisithalis*. Вх. Пч. I. 9.

Лабавник, ку, м. Раст. *Spiraea Ulmaria*. ЗЮЗО. I. 137.

Лабайдэк, ка, м. = Лайдак? Чоловіч-лабайдаче, на що жінку продаєш? Чуб. V. 621.

Лабайстер, стру, м. Алебастръ. Харьк. Желех. **Лабайтй**, а, в. Съ большими лапами.

Лабѣти, тів, ж. мн. Лапы. К. XII. 11. *Попаде він (мрець) і Грицька в кістяки-лабети!* Г. Барв. 464. Взяти в лабѣти. Взяти въ ежовья рукавиці. Піймався, попався в лабѣти. Попався въ лапы. Ном. № 3923.

Лабва, зі, м. Попрошайка.

Лабвюк, ка, м. Попрошайка-мужчина.

Лабвюкати, каю, аш, м. Попрошайничать, выпрашивать. *Лабвюкати хлѣб під ніжком.*

Лабвюкувати, кую, аш, м. = Лабвюкати.

Лабвюкуватися, куюся, ашся, м. Занескаться, стараться войти въ милость.

Лабвючка, ки, ж. Женщина-попрошайка.

Лабиринт, ту, м. Лабиринтъ. *Блукає... у лабиринті мрій без вороття.* К. ПС. 81.

Лабна, ки, ж. 1) Ум. отъ лава. 2) Ножка въ ступі. Шух. I. 161, 162. 3) Одинъ изъ двухъ столбиковъ, деревяныхъ или желѣзныхъ, поддерживающихъ на припічку юбимъ въ гудульской печи. Шух. I. 95. 4) Курча лабна. Раст. *Lycorodium*. Шух. I. 21.

Лабув, ву, м. 1) Стебля сорной травы. Желех. 2) Листки, покрывающіе початки кукурузы. Желех.

Лабувья, вя, с. соб. = Лабуз I.

Лабуваїня, ня, с. соб. = Лабувья. Черниг. у.

Лабувнитися, нюся, нишся, м. Поддѣлываться, подлазть, ласкаться, ухаживать. *Ядошка запала йому в око... Максим почав лабузнитись.* Мвр. ХРВ. 164.

Лабурник, ка, м.? *Бачі який лабурник: тут не хоче пастися, а на крає лізе (про коня).* Харьк. у.

Лабуштан, ну, м. Раст. *Aconitum Samshatum*. Шух. I. 21.

Лабювати, дяю, аш, м. Хватать въ лапы? *Тащеть? Хоч старого, хоч малого, — всіх туди лабюють.* (Чорт і смерть людей в пекло). КС. 1882 IV. 169.

Лáva, ви, ж. 1) неподвижная скамья въ хатѣ вдоль стѣны. Вас. 194. *А ні печи, а ні лави.* Ном. № 1502. *Гість лави не засидить, ліжка не залежить.* Ном. № 11939.

Лягті на лаву. Умереть (такъ какъ покойниковъ кладуть, согласно обычаю, на лаві).

Положити на лаву. Хоронить. Отсюда проклятіе: *Щоб тебе положили на лаву!* *Желаю тебѣ смерти!* Ном. № 3790; также божба: *А щоб менѣ до вѣчера на лаві положили!* (коли не такъ кажеш, зроблю). Ном. № 6762.

Кинути під лаву. Пренебречь, забросить. *Вони свою славу кинули під лаву.* Ном. № 761. *Поглузують, покенкують та й кинуть під лаву.* Шевч. 123. 2) Узелькій мостикъ, бревно, переброшенное черезъ воду для перехода. Угор. Желех. 3) Рядъ, шеренга (людей, предметовъ).

Повернувся козак Нечай од брами до брами, а поставив еражжя лягів у чотирі лави. Ой не всіє же та Нечайко на коника спасти, ой як став панів, той як став лягів у дві лави класти. — *Пашня в полі як лави.* Ном. № 10159. *А в нашого пана пшениця як лави.* Грин. III. 133. *Гті лавом.* Идти ря-

даме; ядти силошною масою. *От, позакручувавши уси, і йдуть лавою.* Кв. I. 147. Ставати лавою. Строиться, выстраиваться в рядъ. *У дві лави задіпняці з москалями стали.* Шевч. 574. 4) Рядъ рыболовныхъ сѣтей, поставленныхъ непрерывной стѣной. Браун. 12. 5) Града въ рѣчномъ порогѣ. *Кодяцький порігъ появилася... увесь білий, вкритий піною та бризками.* Байдак зачує і полетів з лави на лаву рівно, як стріла. В одну мить його перенесло через поріг. Левц. Пов. 351. 6) Часть снаряда лисиці (см.). Вас. 164. 7) Коллегія судей въ старомъ малорусскомъ городскомъ судѣ. 8) Родъ карточной игры. КС. 1887. VI. 471. *Які ж були до карт охочи... гуляли часто до піночі, в ніска, в пари, у лави, в жури.* Котл. Ен. III. 9. Ум. Лавна, лавонька, лавочка. *Бідному Савці нема долі ні на печі, ні на лавці.* Ном. 1734. *І жила—не любила, і вмер—не тужила, і на лавці лежить, і не буду тужити.* Ном. № 8331. *Ой привезли Бондарівну до нової хати, положили на лавонці, стали збирати.* Чуб. V. 427. *Не встиг дячок-неборачок на лавочку сісти,—лихо несе шмаровоза тчу ввечерю їсти.* Чуб. V. 673.

Лаверд́жет, та, м. = Лавержет. Харьк.

Лавиця, ці, ж. 1) = Лавка 1. *Я його кладу на полицю, а він паде на лавицю.* Ном. № 13072. Въ гуцульской стѣі служить постелью. Шух. I. 187. У Гончаровъ къ вей прикрѣпленъ гончарный кругъ, на ней лежитъ глина, стоятъ жорна в пр. Шух. I. 260—262. 2) — сенаторська. Сенать, собраніе сената. *Кари сидять на лавицях в сенаті.* К. ЦН. 208. 3) Подставка для веретинника. Шух. I. 149. Ум. Лавичка. *Усядь, брате, на лавичку, сьорбай добру наливочку.* Гол. I. 209.

Лавка, ки, ж. 1) Ум. отъ лавка. 2) Доска въ ткацкомъ станкѣ, на которой сидитъ ткачиха. Константиногр. у. 3) Ткацкій снарядъ для вязанія начинна, то-же, что и стілець (см.). Константиногр. у. 4) Одинъ изъ двухъ гладкихъ продолговатыхъ кусочковъ дерева, находящихся внутри лавчатою замнѣ (см.), посредствомъ которыхъ происходитъ замыканіе. Шух. I. 9. 5) мн. Лавки. Длинный рубанокъ. Шух. I. 87, 249. 6) Лавка (торговая), — лавки въ істѣ великорусскаго. *Мищане, що займає в місті тримали, а тепер чи й лавкі у хаті є (т. с. об'їдѣвл).* Ном. № 10562.

Лавник, ка, м. 1) Членъ стараго го-

родскаго малорусскаго суда. К. ЦН. IV. 1. 2) Въ цеховомъ братствѣ (на Воляни): низшее должностное лицо цеха, исполняющее второстепенныя обязанности, возлагаемыя на нихъ цехмистромъ. КС. 1890. VII. 92.

Лавниківство, ва, с. Должность лавника.

Лавничка, ки, ж. То-же въ женскомъ цехѣ, что лавникъ 2 въ мужскомъ. КС. 1890. VII. 92.

Лавонька, ки, ж. Ум. отъ лавка.

Лавочка, ки, ж. 1) Ум. отъ лавка. 2) Дощечка, по которой вползають въ улей пчелы.

Лавр, ра, м. Лавръ, *Laugus nobilis* (дерево). Желех.

Лаврик, ка, м. = Равлик. Желех.

Лавровий, а, в. Лавровый. Желех.

Лаву́та, ти, м. Дуракъ, глупецъ. Вх. Зн. 31.

Лавчастий замбк. Въ гуцульскихъ хатахъ одинъ изъ двухъ родовъ деревянныхъ замковъ, которыми запираются входныя двери; называется также сліпий. Лавчестий замбонъ состоитъ изъ одвірна, засува и зубчатою ключа. Одвірникъ прибитъ до одвірокъ, сквозь него проходитъ засува съ двумя отверстиями (гарами); въ одвірнику находятся лавки, гладкіе продолговатые куски твердаго дерева, силою своей тяжести падающіе в гара, чѣмъ и производится запираніе; при помощи зубчатою ключа эти лавки поднимаются, засува получаетъ возможность передвинуться и отпереть дверь. Шух. I. 93.

Лавчи́на, ни, ж. = Лавка 1 (но плочая). Желех.

Лаванецъ, нцѣ, м. Родъ кружки, деревяннаго сосуда съ обручами. Желех.

Лаванокъ, неба, м. Боченокъ изъ выдолбленнаго деревяннаго пня. Харьк.

Лагерь, гора, гря, м. Лагерь. *Максим козакъ Залізняка з лагря виїзжає, перед донськими козаками він страху не має.* Нп.

Лагід, году, м. Употребл. какъ нарѣчіе: лагодом, ум. лагодином, лагодином. Кротко, мягко, ласково, миролюбиво. *Навчаче лагодом.* Ном. № 9288. *Як набіли на мене, і к зачали лаятися!.. Я дивлюсь, що неперемикти,—давай біля їх лагодком, лагодком,—утигомирилися.* Лебед. у. *Вона боїться чоловіка та так коло його лагодком.* Черк. у.

Лагідний, а, в. Кроткій, мягкій, тихій, п'яжний. *Щастя, що Господь йому*

посидь за його добру лайдну вдачу. Г. Барв. 148. Ум. Лагідненький.

Лагідність, ности, ж. Кротость, мягкость душевная, миролюбие. *Чою ви хочете? Чи з лозиною прийти мені до вас, чи з любов'ю і дулом лайдности?* Св. пис. I. Коринт. IV. 21.

Лагідно, нар. Мирно, кротко, тихо, мягко, дружелюбно; п'яною. *Через що коті кризяться з собаками і... не живити лайдно?* Грин. I. 7. *Покірно вклонився... і відказав лайдно.* Г. Барв. 333.

Лагода, ди, ж. Кротость, мягкость душевная; согласіє, миролюбивыя отноше-нія. *Вони робили... мечем та кудалцем, а ми—пером та лагодю.* К. XII. 134.

Лагоджіння, ня, с.—Лагодіння.

Лагоджюм. См. Лагід.

Лагодити, джу, диш, и. 1) Готоувити, приготувляти. *Йди лишень полуднувати лагодь.* Шевч. 241. *За панича лагодила, за немилу дала.* Гол. 2) Почивляти, исправляти, приводити въ надлежащій видѣ. *Лагодил самопали, ратища струтали.* Шевч. *Шо ви лагодите чересаа та лемеші? Лагодьте лучче батьківські списи, бо буде хутко усім робота.* К. ЧР. 194. *Я її чоловікові комись і чоботи лагодив.* Г. Барв. 301. 3) Снаряжати. *По ващій оборі сам Господь ходить, ой ходить, ходить та все лагодит: лагодить воли й по три плуги, бички-третячки та й по чотирі.* Чуб. III. 346. 4) Улаживати мвролюбиво, угощаривати; укрощати, смягчати. *Лагодить сварку. Ліки трохи лагодять біль.*

Лагодитися, джуся, дишся, и. 1) Собиратися, готовитися. *А я оце лагодився до вас іти.* Кобел. у. *Почали лагодитися, зарані виїхали.* МВ. II. 94. *Парубки лагодяться у танець.* Федьк. 2) Починятися. 3) Мярятися. *Лагодимось, нівроку, як кіт з собакою.*

Лагоджіння, ня, с.—Лагодіння.

Лагодіння, ня, с. 1) Сбори, приготвлення. *Не така дорога, як лагодіння.* Кобел. у. 2) Починка. 3) Улаживаніє, умиротвореніє.

Лагодливий, а, в. Сговорчивий, миролюбивий. Харьк.

Лагодний, а, в.—Лагідний. *Будь лайдним, будеш і Боу угодним.* Ном. № 4425.

Лагодюм, лагодюм. См. Лагід.

Лагоміяна, ня, ж. Лакомство. *А ни трых (хурах), самиз великих, всякі лаоміни: сливи вагові, родзинки, фізиг та часинки.* Мкр. Н. 31. *Везми з собою лао-*

мини: оливу, мило, риж, маслини. Котл. Ен. IV. 66. Ум. Лагоміяна. *Книші, вареники і всякі лаоминки.* Греб. 383.

Лагомінець, нця, м. Лакомка, сластолюбець. См. Лигомінець.

Лагомівка, ки, ж. Ум. оть лагоміяна.

Лагўзка, ки, ж.—Галузка. *І лугзки не випросиш.* Черк. у.

Лагўн, нї, м.—Мазниця (чумацкая для запасаного ладя).

Лагўн, нї, м. Стволь дерева въ на-кбті. НВолын. у. См. Наніт.

Лад, дў, м. 1) Порядок, устройство, строй. *У полі-полї військю стояло, військю стояло, ладу не знало.* Маркев. 26. *Пропадє шканина, то й той лад у хазяйствї поясне, що й був.* Грян. II. 208. *За діло новим ладом узятись.* О. 1861. IX. 181. **В одін лад.** Подъ одну стать. Константиногр. у. **Ні ладў, ні поладу нема.** Нїтъ никакого порядка. Ном. № 6653. **Зробити лад.** Привести въ порядок. Желех. *Через лад. Черезчурь, чрезмірно. Через лад уже брешеш.* Ном. № 6872. **Став на лад.** Достигъ извѣстной прочности своего положенія. Ном. № 4920. **Без ладў живѣ.** Безпорядочно живеть. Въ рядѣ выраженій употребляется въ смыслѣ: толкъ, смысл. **Чи буде з сього який лад?** Вийдетъ-ли изъ этого толкъ? *З одкладу не буде ладу.* Ном. № 11006. **Без ладў.** Безъ толку, нектасти, глупо. *Вбоотнувся в річ без ладу.* Ном. № 3155. **В лад.** Кстати, умѣстно. *Дурень багатий, та й слово його в лад.* Ном. № 1428. *Коли наше не в лад, то ми з своїм назад.* Ном. № 4597. **До-ладў.** а) Кстати, толково, умно, умѣстно. *Хто каже до-ладу, то ухо наставляй, а хоч і без ладу, то й тож не затикай.* Ном. №. 6119. *Іти збиа до вас в найми? чи до-ладу буде?* Шевч. 449. *Говорила небіжжа до самої смерти, а все не до-ладу.* Ном. № 1506. б) Какъ слѣдуетъ, хорошо. *В такій воді, а ні випереш до-ладу сорочки, а ні зварих страхи.* Дещо. 88. **Ладом.** Толкомъ. *Та ви ладом кажіть!* Ном. №. 2717. 2) Обычай, общепринятія правила приличія. *Ми, хлібороби,—ніколи і в голоу пошкрібатись,—не знаєм світовї ладу.* Св. Л. 82, 83. *Щоб оне виладувати (нові убрання),—почала мати,—то волиа дати б ті гроші на молитви.—Ет, що ви знаєте!—трімнула Маса...* *Коли не знаєте світовї ладу, то не мішайтесь.* Св. Л. 113. 3) Распоряженіє. *То Хмельницький листи читав, до козанів словами промовляє: „Гей стійте, діти,*

ладу ждiте!¹⁴. Дума. 4) Ладъ, взаимное согласiе. *Живiть, дiтки, в ладу та не забувайте батька!* Полт. г. Ладом—Лагодом. Ладом усе можна. Ном. № 3303. 5) Стройность, ладъ; тактъ. *Спiвають в лад.* Потiтъ стройно. Шевч. О, бодай вас! *Що то лiта! нi вже не до-ладу... Минулося!* (время танцевъ). Шевч. 244. 6) Образъ, способъ. *Таким ладом се зроблено. Нехай iдe своїм ладом.* Пусть дбляеть по своему. Ном. № 5299. На всi ладi. Всячески. *Кесаря хвалили на всi ладi, що аж остило.* Шевч. 607.

Лáда, ди, ж Названiе существа, подъ которымъ разумiють древне-славянскую богию. В веснянках сiвають про матiр Ладю: „Благослови, мати, ой мати Лада, мати, весну закликати“. Левц. Свiт. 7.

Лáдан, ну, м. Ладонь. *Чорт ладану боiться.* Ном. № 197. На ладан дихати. Быть близкимъ къ смерти. Ном. № 8222. Ум. Ладанецъ. *Купила свiчку, ладанцю, прийшла додому та й накадила у хатi.* Мнж. 104.

Ладабiтти, нiю, нiш, м. Курить ладонь. Александр. у. — *А що, купила тютюну?*—*Та нi,—каже (жiнка),—купила свiчку та ладанцю, та оце i ладанци трошки.*—*Ладанила, ладанила! Ладанила б тебе мiга iудина! Завтра iудовий празник, а тютюну нi в зуб!* Мнж. 104.

Ладiн, дiв, нé. Готовъ. Я i Боюм ладен побожитись, що цього не пам'ятаю. Грн. II. 178. О, та ти ладен лежати, чiчого не роблячи. Лебед. у. Ладен не знати що дати, аби менi не робити оцюю. Черк. у. Я ама тепер ладен. Я ужъ на-бiвся, ужъ не голоденъ. Желех.

Ладiнний млин. Мельница на плоту.

Лáдати, джу, диш, м.—Лагодити 1 и 2. 1) На одовина сина шибеницю ладать Чуб. Нея за кухарками ладать справу. Федьк. 2) Ой зацiола калинонька в лузi, вломилася полиценька в лузi. Ой чи менi полиценьку ладити, чи до дiвчини на залотити iти? Чуб. V. 377.

Лáдитися, джуся, дишся, м. 1) = Лагодитися 1. Умирать ладсья. Ном. № 10128. Став нан у дорогу ладитися. МВ. I. 46. 2) = Лагодитися 2. 3) безл. Спорить-ся. Як не ладиться, то й у печi не гориться. Ном. № 1700.

Лáдi, нескл. дiтск.—Ладки. *Ладi, ладусi, а де були?*—*В бабусi.* Чуб. III. 106.

Ладiвнiця, цi, ж. Патронташь. У ладiвнiцi нi однiського набю. Мет. 444.

Лáдка, ки, ж. 1) Оладья. *Млинецъ ладку посватав.* ЗОЮР. II. 27. 2) Преимущественно во мн. Ладонь, ладоша. (Дiтск. слово). Плескати у ладни. Бить въ ладоши. *Сидить баби на березi, ладками сплеснула.* Чуб. V. 845. *Ладки, ладки, а де були?*—*В бабки.* Ном. № 9264. Ум. Ладоньни, ладочни, ладiшми, ладусi, ладусеньки, ладусини. А в нiженьки—ходусеньки, а в рученьки—ладусеньки. Мет. 2. *Ладки-ладусi, а де були?*—*В бабусi.* Ном. № 9264.

Лáдкавка, ки, ж. Свадебная пiсня.

Лáдкавня, ня, с. Свадебное пiвнe, а также i самия свадебныя пiсни. Гол.

Лáдкати, ваю, еш, м. Пiть свадебныя пiсни. Вх. Зн. 31. *Не все то правда, що на весiлi ладкають.* Ном. № 6823.

Ладнiтти, нiю, еш, м. 1) Ладить, жить въ мирi, въ согласiи. *Вин з братом ладнае.* 2) Договаривать. *Пiшов майстрiв ладнати.* 3) Готовить, приготоувать, снаряжать. *Ладнайте вози, пора iхати.* 4) По-правлять. *Дiти розмовляли спокiйно промiж себе, часом ладнаючи Галi або одна однiй кiткi.* Г. Бар. 127. 5) Исправлять, починать. *Ци менi тую полицю ладнати?* Гол. III. 163. 6) Улаживать. *Почм в Солодьках ладнали дiло проти Тимози, в Кiм'яни цi друге склалось.* Св. Л. 290. 7) Соглашати, примирять. *Як iого ладнати чорне з бiлим?* 8) Прилаживать, уставлять, ставити. *Митро конi ладнав до ясел.* Св. Л. 76.

Ладнiтися, нiюся, ешю, м. 1) Собираться, снаряжаться, готовиться. *Прокiп ладнається в дорогу.* 2) — з ним. Условливаться, сговариваться. Харьк.

Лáдний, а, в. 1) Согласный. 2) Красивый. *Ладна баба без едваба.* Ном. № 7516. *Прибiгаю до криницi,—беруть воду молодицi,—беруть воду, дають пити, не жаль ладну зачетити.* Чуб. V. 143. *Луцко ж мое ладне, мальоване.* Чуб. V. 12. *Вона iюму ладна.* Она ему правится. *Най iнi любить, а iого жадна, най тота зрадить, котра му ладна.* Чуб. V. 16. 3) Порядочный, взрослый. *Вин уже ладнiй парубка був, як узали в москалi.* 4) Свiжий, добровачественный. *Гуцульський кiнь стае при достатнiй павi, ладнiй i здоровiй водi сильний, живий.* Шух. I. 78. Ум. Ладнiнький.

Лáднiсть, ности, ж. Милосердность, благообразность, красота. *Довiдався о ладности i о iй цнотi.* Чуб. V. 426.

Лáдно, нар. 1) Въ согласiи, въ ладу. 2) Красиво. 3) Хорошо. *Оце ладно! три нани, еднi штани: котрий успiе, той i*

штани надіне. *Ном. № 1180. Ладно мари виравав.* Гол. III. 110. Ум. *Ладненько. Сідай на мене (коня) ладненько.* Мвж. 34.

Лáдо, да, об. Любовное названіе одного изъ любящихся или одного изъ супруговъ (въ поэзіи). — *Царіюно, мостіте мости, ладо мое, мостіте мости!* — *Царенку, вже й помостили, ладо мое, вже й помостили!* Чуб. III. 83. *Вітрило, вітре мій єдиний!.. На князя, ладо мое миле, ти ханові метаси стріли?* Шевч. 643. *Зайнув ладо,— я зайну!* Шевч. 644.

Ладóжник, ку, м. Бодяга, Spongilla. Мвж. 184.

Ладóм. См. Лад.

Лáдоньки, лáдочка, ладóшки. Ум. отъ лáден.

Ладувáння, ня, с. Нагрузка.

Ладувáти, дúю, вш, м. 1) Грузить, нагужать. 2) Заряжать. Галиц. 3) = **Ладнáти.** Вх. Зв.

Ладувáтися, дúюся, ешея, м. Грузитися, нагужатися.

Ладúн, нá, м. Вьюкъ? (Хазяїн каравана) одв'язав ладун од трока, відро оливи наточив. Мкр. Г. 40.

Ладúнка, ки, ж. = **Ладівниця.** Як надів ладунку, то взяв і чортову думку. *Ном. № 974.* Ум. Ладúночка.

Ладúсеньки, ладúсики, ладúсі, ж. Ум. отъ ладки.

Лáдинка, ки, ж. Часть повісма, горсть льва или конопля. Желех.

Лаз, ву, м. 1) Преимущ. во мн. ч. Лазаніе. *Минулись мої ходи через огороди; минулись мої лази через перелазы.* Юр. Збор. Петренко. 49. 2) Лъсной проходъ звѣрей. 3) Лъсная поляна. Желех. 4) мн. Нарѣзны полей, участки. Ум. Лазóв. Желех.

Лáзенька, ки, ж. Ум. отъ лазня.

Лáвити, лáжу, виш, м. 1) Лазить, ползать. *Лазять діти у заїчку голодні і юлі.* Шевч. 532. *Лазарь, що по печі лазив.* *Ном. № 4075.* По кавуну мухи лазили. *Гадина лазила.* 2) Взбиратися, взлззати, лазить. *На пошле дерево і кози лазять.* *Ном. № 4075.* Люде лазили і на такі гори, що верстов шість або сім заввишки. Дещо. 18. 3) Лазить, лѣзть, перелѣзати. *Наладив дід жижку для бабки: то лазили кішки, а то й собаки стали лазити.* *Ном. № 7580.* *Через плоти лазив.* Чуб. V. 79.

Лáзівка, ки, ж. Родъ гриба, растущого на лазу (лъсной полянѣ). Желех.

Лáвіння, ня, с. Ползаніе. *Ном. № 975.*

Лáвція, ка, м. Ванщякъ. Ви, грубни-

ки, ви лазники, ви винники, ви броварники, годі вам у винницях горілок курити, по лазнях лазень топити. Лукаш.

Лавя́йця, ці, ж. Ванщяца. Ум. Лазнічна.

Лáвній, я, в. Въ выраженіи: Лáзня в калу. Та часть печя, на которой просушиваютъ зерно, а зимомъ спяють. Киев. у.

Лáзніюк, ка, м. = **Лавняк.**

Лáзня, ні, ж. 1) Баня. *Лазня в калу стоить та людей мие.* *Ном. № 11285.* *Гаряче як у лазні.* *Ном. № 14038.* 2) Низенькая хижина съ маленькимъ входомъ, куда можно только пролѣзть. *Хата—так неначе лазня.—Що ж се—лазня?*—*Кажуть, що є такі дикі людє, що у їх у землянках, чи в куріницях нема дверей, а дірка, і туди лазять рачки.* *Оце тобі ї буде лазня.* Киев. у. 3) Яма для сохраненія хлѣба въ зернѣ. Ум. Лáзенька. *Пристав нові двері до старої лазеньки.* *Ном. № 13296.*

Лáзовій, á, б. Лáзовé сіно. Сѣно снятое съ лазу, лъсной поляны. Желех.

Лáвóк, вкá, м. 1) Грузило металлическое на сѣтяхъ. Лебед. у. 2) Ум. отъ лáз.

Лазúн, нá, м. Хорошо лязящій по деревьямъ. Желех. Ум. Лазунецъ. Пирят. у.

Лазúнка, ки, ж. = **Варяниця.** *Лазунки—ті ж варяниці.* *Ном. № 975.* *На мнишки ладунки, на всреніці лазунки.* *Ном. № 975.*

Лазурáка, ки, м. Лъсной разбойникъ? *Були ще лазуряки, грабили, убивали, оббірали гроші і ховали їх у лісі, на степу... сами тож де небудь пропадали в розболях, а гроші оставались.* ХС. IV. 9.

Лáстий, а, в. Черный (объ овпахъ и вхъ шерсти). Желех. Ум. Лáстєнный. *А все барани лáстєнкі, лáстєнкі, крутороїї.* Гол. II. 16.

І. Лáй, лáю, м. Брань. *Не купуй лая.* *Ном. № 1671*

ІІ. Лáй, лаю, м. = **Лáк.** Вх. Зв.

Лáйдáк, ка, м. Бездѣльникъ, мерзавецъ. *Дала мене моя мати за лáйдака, розійдется худобонька хоть бы яка.* Чуб. V. 210.

Лáйдáчка, ки, ж. Бездѣльница, мерзавка.

Лáйка, ки, ж. Брань, ругань. *Лайка не бійка.* *Ном. № 3807.* *Не було між ними не тільки бійки, та й ніякої лайки.* Кв. I. 4.

Лáйлак, ка, м. = **Квляк.** *Квлякí лайлаки.* Драг. 54.

Лайливий, а, е. 1) Бранный. *Дух вискочив в словах лайливих.* Котл. Ен. VI. 41. 2) Любящий ругаться, бранчивый. *Там—ратуй Боже—який пан лайливий!* Харьк.

Лайво, нá, с. Каль, пометь, навозъ. *Але з тебе й зух, зараз і осів, як лайво.* Подольск. г.

Лайнути, ну, нэш, гл. Ругнуть. *Либонь уже десяте літо, як модям дав я „Кобзаря“, а їм пеняче рот зашито: ніхто й не шавкне, не лайне, пеняче й не було мене.* Шевч. 580.

Лайняк, кá, м. 1) = Лайлак. Харьк. 2) = Лайняр. Вх. Лем. 431.

Лайняр, ра, м. Навозный жукъ. *Geotrupes stercorarius.* Вх. Уг. 249.

Лайтан, на, м. Испорч. лейтар. *Ой як крикнув проклятий Мазепа на свої лайтани: возьмих Полія Семена та забийте в кайдани.* О. 1862. VIII.

Лайтук, ка, м. Молодой козленокъ. Одесс. у.

Лав, ку, м. Лакъ. *Чорні кучері блищали проти заходу сонця як наведені лаком.* Левиц. I. 262.

Лакей, кѣя, м. Лакей. *Лакей гарник і моторних багачко дуже щось було.* Котл. Ен.

Лакѣйка, ки, ж. Жена лакея.

Лакѣйський, а, е Лакейский.

Лакѣйчá, чáти, с. Дитя лакея.

Лакѣйчѹк, кá, м. Лакей, лакей-мальчикъ. *Його (хлоп'я) взято за лакейчука до молодого пана.* Мир. ХРВ. 201.

Лакѣрда, ди, ж. Порода морской рыбы. Левиц.

Лакѣювати, юю, еш, гл. Служить лакеемъ.

Лакѣюватий, а, е. Съ лакейской душой. *Люди лукаві, лакѣювати.* Хата. XVIII.

Лакѣза, ви, м. Лакей (презрительно). Ум. Лакѣзна. *Будка пройшла оттам шестериком... і лакѣзка заду куняв.* Сим. 203.

Лакѣтка, ки, ж. Лакомство, сласти.

Лакѣваний, а, е. Лакованный. Херс. у.

Лакѣдан, на, м. Въ загадкѣ: горшокъ печной. *Був собі пан лакѣдан, весь свѣт юдував.* Ном. стр. 301. № 389.

Лакѣмий, а, е. 1) Соблазнительный, заманчивый. *Гроші—лакома річ.* Ном. № 1374. 2) Алчный, жадный. *Ви лакомі на чужі гроші.* НВолын. у.

Лакѣміна, ви, ж. Лакомство, лакомный кусочекъ. *Там лакомини разні їли, булгачики пшеничні білі.* Котл. Ен. II. 19.

Лакѣмити, млю, миш, м. Кормить лакомствами.

Лакѣмитися, млюся, мишся, гл. Жадничать, соблазняться чѣмъ. *Не лакомся, Грицю, на дурницю, бо дурниця тебе зрадить, що й ворѣзка не порадить.* Ном. № 10805.

Лакѣмо, нар. 1) Соблазнительно, заманчиво. 2) Алчно, жадно. 3) Усердно. *Підважуй орючком лакомо (лакомити).* Черк. у.

Лакѣмство, ва, с. 1) Лакомство, чрепуюдіе. 2) Утѣхи, чувственыя наслажденія. *Потурчився, побусурменився для нпства великого, для лакомства нещасного.* Дума. 3) Алчность, жадность.

Лакѣстки, ків, мн. Лакомства.

Лакувати, кюю, еш, гл. Лакировать. Херс. у.

Лакѣза, ви, м. = Лакѣза. *Оцеї мій муж... а цей—показує на того лакея—цей пройдошів, лакуза.* Рудч. Ск. I. 128. Ум. Лакѣзна.

Лакѣзитися, жуся, вишся, гл. Подѣльваться, подлаживаться. Мнж. 184.

Лакѣзна, ки, м. Ум. отъ лакуза.

Лала, меж. ? *Лала, лала! мате біла та вилала з хати.* Мил. 64.

Ламаний, а, е. Ломанный, переломленный. Харьк. *Назбїрали останків ламаного (хлѣба) сім кошків.* Ев. Мр. III. 8.

Ламаніна, ни, ж. Рематизмъ, простудная ломота. Вх. Уг. 249.

Ламаніця, ці, ж. = Ламанка. Вх. Лем. 431.

Ламанка, ки, ж. = Терниця. Шух. I. 147.

Ламанія, ня, с. 1) Ломъ, разломъ, ломаніе, разламываніе. 2) Нарушеніе, несоблюденіе. *І в ламанні свого слова попадуться нещестиві.* К. Псалт.: 135. 3) Ломота. *Ламаня ма в кістю.* Вх. Уг. 249.

Ламанці, ців, мн. = Шуликн 1.

Ламань, ні, ж. Валежникъ, лѣсные обломки. *Поїде та ламані крадькома набїрає.* Черк. у.

Ламати, мáю, еш, гл. 1) Ломать, ломать, предломлять. *Бог ламав, та й нам давав.* Ном. № 12280. *Гамалія по Скутарі, по неку уляє, сам хурдицу розбиває, кайдани ламає.* Шевч. 59. *Вітер в гаї нагнає лозу і тополю, лама дуба, котить полем перекотиполе.* Шевч. 232. *Узяши же н'ятъ хлѣбів та дві риби і поглянувши на небо, благословив їх і ламав, і давав ученикам пласти перед народом.* Ев.

Л. IX. 16. *Взявши Ісус хліб і поблагословиши, ламав і давав їм і рече: прийміть, їсте: се єсть тіло мое.* Єв. Мр. XIV. 22. 2) Размывать (о водах). *Ворскла—річка невеличка, береги ламав.* Ном. № 731. 3) Нарушати; не сдерживать слова. *Не ламав я Божого закону.* К. Іов. 14. *Не то ламле суботу, а ще й отiace своїм зов Бог.* Єв. I. V. 18. *Хто ламав слово, той віру ламав.* Ном. № 7423. 4)—коноплі. Бить коноплю при обработці ея. Сумск. у. 5)—язик. Коверкати рѣчь, слова. *Ламачоци язик на татарський штиб.* Ном. № 13391.

Ламатися, маюся, епся, и. 1) Ломаться, разламываться, переламываться. *Віз ламается—чумаки ума набірається.* Ном. № 10462. *Хліб чоюсь не ламается.* У Котл.: *Все зариз ламается і пенься.* Ен. IV. 26. 2) Преломлятися (о лучахъ). *Вводи світ ламается.* Ком. II. 39.

Ламкій, а, б. Ломкій. Харьк.

Лампада, ди, ж. Лампада. *Перед Пречистою горить лампада уночі.* Шевч. 555. Ум. Лампадна. Стор. Оп. II. 110.

Лампаш, ша, м.—Ліхтарня 1. Вх. Уг. 249.

Ламучий, а, е.—Ламкій. *Осика ламуче дерево.* Міусск. окр.

Лан, ну, м. 1) Мѣра пахатной земли отъ 10 до 30 десятинъ приблизительно. *Дару тобі два лани жита.* Чуб. III. 370. 2) Поле, нива. *Ходім на лан жито жати.* Шевч. *Тихесенько вітер єго, степилани мріють.* Шевч. 219. *Сонце на лану.* Солнце на горизонтѣ, на заходѣ. *Вже сонечко на лану, я додому полину.* Чуб. III. 248. Ум. Ланб.

Ланва, ви, ж. Желѣзо или веревка, которыми стельвага прикрѣпляется къ оси. *Кіев. г. Поіана була ізда: то потгорунок урветься і вони стануть, ув'язують; а тільки руйшатъ, як, дивись, орчих відтрався, або ланва спала.* Св. Л. 74. Также Чуб. VII. 405. См. Стельвага.

Ланець, ня, м. Оборванецъ, оборвышь, голякъ, сорванецъ. *Забравши деяких троянців, осмалених як тиря ланців, п'ятами з Трої наживав.* Котл. Ен. I. 5. *Ой, мати моя старая, за що ти мене скарала, за ланця мене оддала?* Мет. 263. Ув. Ланцюга. *Ланцюга що дня н'є, прийде додому, мене б'є.* Мет. 263.

Ланіна, ни, ж. Поле, нива. *Туман, туман по ланині, широкий лист на калині.* Луваш. 129.

Ланка, ки, ж. 1) Звено. 2) Низка мо-

нвсть. Вх. Зн. 31. 3) Каждая изъ ямокъ въ землѣ, по которымъ катають мячъ въ дѣтской игрѣ того-же имени. Ив. 34.

Лановѣ, вого, с. Подать съ пахатной земли. *Та щоб дождитъ до лановою, ще кому дожинати пішла.* Шевч.

Лановий, а, б. 1) Поземельный. 2) м. Надсмотрщикъ за полевыми работамп. *А потім ялянта присмились у житі; лановий біжить та б'є мене добре і ніби, проклятий, свитину здирає.* Шевч. 564. *Ланчата на луці рибли... Найкращая з всього села, давненько вже у яр пішла, узавши яличик, та й не має; а лановий і не шукає, мов і не бачить.* Шевч. 454. 3) Полевой сторожъ. *Турну!—став жид під коліворотом. Лановий, постійуючи, виліз з куріня ворота відчиняти.* Св. Л. 309.

Ланбк, няк, м. Ум. отъ лан.

Лантух, ха, м. 1) Большое рядно, употребляющееся для ссыпки въ него хлѣбныхъ зеренъ. 2) Большой мѣшокъ. *Де можна лантух, там торби не треба.* Ном. № 1370. Ум. Лантушбн. Ув. Лантушище.

Лантуховатий, а, е. Мѣшковатый, неповоротливый. *Ото ще Андрій лантуховатий!* Черк. у.

Лантухбвий, а, е. Относящійся въ лантуху.

Лантушина, ни, ж. Плохой лантух.

Лантушище, ща, м. Ув. отъ лантух.

Лантушка, ки, ж. Неповоротливая, мѣшковатая женщина. Харьк.

Лантушбк, шкя, м. Ум. отъ лантух.

Ланцъ, ца, м.—Ланцюг. Шух. I, 181, 253.

Ланцювати, цюю, еш, и.—ріку. Перегораживать рѣку двумя рядами камней, сближающимися въ направленіи теченія воды, образуя уголь, вершина котораго не закончена,—въ этомъ отверстіи ставлять сѣть или ивой снарядь для рыбной ловли. Вх. Зн. 31.

Ланцюг, гя, м. Цѣпь. *Біда за біду чіпляється, як у ланцюзі кілийе за кілийе.* Ном. № 2164. *Ланцюгами за попереk втрое буду тебе (невольника) брати.* Дума. *Несе з Украйни аж у Сибір ланцюг-пуга.* Шевч. 455. *Не рвися, як собака на ланцюзі.* Ном. № 3162. *Назад рученки зв'язали, в ланцюг ниженьки скували.* Чуб. V. 986. Ум. Ланцюжбн. *Несмилик лампаки... на тоненьких ланцюжках.* Мвр. Пов. II. 56.

Ланцюга, ги, м. Ув. отъ ланець.

Ланцюгбвий, а, е. Цѣпной.

Ланцюжок, жєа, м. Ум. отъ ланцюг. Цѣлѣнка. (Дідона) *взяла кораблик бархатовий... і начепила ланцюжок*. Котл. Ен. I. 21. *На уродях у його гойдався важкий золотий ланцюжок*. Лейц. I. 518.

Ланча, чі, ж. Копєе, пика. *Криваую ланчу по таті носили*. Федьк.

Лань и лѣпа, ні, ж. Лапъ. *Чи знаєш ти, коли на скелях серна і тиза лань своїх теляток телят?* К. Іов. 88.

Лан! меж. *Хвать. Пан лан за кешню, аж і хустки нема*. Рудч. Ск. II. 193. *А зоду молдаван лан Антося за комір*. Св. Л. 140.

Лапа, пя, ж. 1) Лапа. *Пише як сорока лапою*. Ном. № 6078. 2) Рычагъ въ валу, подымающій толчею въ ступѣ. 3) Лапчатый ломъ, т. е. съ двумя пальцами. Ум. Лапна, лапочна. Ув. Лапище.

Лавій, паѣ, м. Съ большими неуклюжими лапами, руками. Золотонош. у.

Лаванія, ня, ж. 1) Постоянное шупаніе. Желєх. 2) Постоянное хватаніе.

Лаванія, ня, с. Шупаніе, ошупываніе.

Лавячкє, ка, м. Залцъ (въ сказкѣ). *Хто-хто в цій рукавичці?—Мишка-скрабатушка, жабка-скрекотушка, зайчик-лапанчик, лисичка-сестричка, вовчик-братик*. Рудч. Ск. II. 1.

Лавяті, паю, ещ, одн. в. лавнѣти, нѣ, нѣш, и. 1) Щупать, почувать, трогать, тронуть. *Руками дивиться, а очима лапа*. Ном. *Щоб не бояться мерців, треба лавнѣти старя за торбу*. Грин. II. 24. 2) Хватать, ловить. *Утік совоїй мій,—біаймо, лапаймо!* Гол. III. 344. *Наперед невода риби не лапай*. Ном. № 2603.

Лавятій, а, е. 1) Съ большими лапами. 2) О листьяхъ: лаповидный, лапчатый. *А поверх неї лапчатий лист клекиє та дубів*. Левц. I. 347. 3) Большими пятнами (объ узорѣ матерій и пр), большими хлопьями (о снѣгѣ). *Візок був засланий товстим здоровим килимом з червоними лапчатими квітками*. Левц. Пов. 203. *Лише його було якєс рудє, бо на червонуватій икурі було поналянуване работиння, таке лавате, як п'ятаки*. Левц. Пов. 179. *Лапчатий сніг*. Мнж. 184.

Лавятися, паюся, ешся, одн. в. лавнѣтися, нѣся, нѣшся, и. Щупаться, касаться, коснуться, дотрогиваться, дотронуться.

Лавик, ка, м. Въ знадкѣ: листъ капусты. *Лавик на лавику, а й голки не було*. Ном. стр. 296, № 186.

Лавики, ків, мн. Раст. *Caltha palustris*. ЗЮЗО. I. 115.

Лавичка, ки, ж. Кусокъ земли, оставшійся послѣ раздѣла дѣлаго загона. Черниг. г.

Лавка, ки, ж. 1) Ум. отъ лапа. 2) Подвижной и неподвижный брусокъ въ станкѣ для тесанія. Сумск. у. 3) Поверхная перекаладина къ двумъ стойкамъ въ токарнѣ. Сумск. у. 4) Клинообразная дощечка, употребляемая гребенщиками при нарѣзываніи зубьевъ гребней. Вас. 164. 5) Въ ткацкомъ станкѣ то-же, что и підніжок. МУЕ. III. 24. 6) Ловушка. Вх. Пч. II. 7. 7) мн. Лапки. Родъ узора для вышиванія. 8) мн. Кавычки. 9) мн. Нотячі лапки. Раст.: а) *Erigeron acris*. Лв. 98. б) *Trifolium arvense*. Лв. 102.

Лавко, ка, м. Кличка собаки съ толстыми лапами. Харьков.

Лавнѣти, ся. См. Лавати, ся.

Лавоть, пѣя, м. 1) Лавоть. *Як масти кланяться лавтю, то лучше поклонись чоботу*. Ном. № 7303. 2) мн. Лапті. Обшлага на рукавахъ. Гол.

Лавопъ, пѣя, м. Лавоть. Бѣлоруссизмъ, употребленный въ слѣдующей пословицѣ: *Потані-потані, вліз чорт у лавці*. Ном. № 13288.

Лавочка, ки, ж. Ум. отъ лапа.

Лавсердѣк, лавсердик, ка, м. Родъ длинной верхней еврейской одежды. Левин.

Лаву-лаву, меж. выражающее: а) ошупываніе съ дѣлю находѣна чего-либо. *Лаву-лаву по лавці, налапала мохнатиці (рукавиці)*. Ном. стр. 303, № 457. б) Тяжелые, медленные шаги. *Не знав добрий чоловік та із чою жити: мусив собі воллика купити. А волличок лаву-лаву, корівонька рику-рику...* Рудч. Ск. I. 51.

Лавуватий, а, е.—снѣг. Свѣгъ хлопьями. Золотонош. у. Слов. Д. Эварн. См. Лаватий.

Лавува, ви, м. Человѣкъ съ широкой расправшейся физиономіей.

Лавун, на, м. Любящій шупаться. *Такий лавун—усє з дівчатами лаватися*. Сказано, непутній чоловік. Сумск. у.

Лас, су, м. Вкусъ, влеченіе, желаніе. *Кожний Івасъ ма свій лас*. Ном. № 7938.

Ласѣч, ча, м. Лакомка. Встрѣчается лишь въ разсказѣ М. Вовчка „Ведмідь“, гдѣ такъ названъ медвѣдь, лакомящійся медомъ. *А страшний ласѣч патлатий учища та й учища мед*. МВ. III. 141.

І. Ласий, а, е. О масти: чорный или

рыжій сь б'льмь брюхомь или грудью. См. Підласий.

II. Ласний, а, е. 1) Лакомый. Ласа потрава. Ном. На ласий иматочок найдеться кучочок. Чуб. I. 261. 2)—на що. Лакомий, охотник до чого. Всякий ласий на чужей ковбаси. Ном. № 4634. Ласий, як кіт на сало. Ном. № 5054. До грошей я не дуже ласий. Шевч. 156. Хто не зник правди поважати, той завие ласий панувати. Ном. № 1132. Найму собі цимбали, щоб ніженки дрімали; найму це собі баса, бо робити не ласа. Чуб. V. 1155. Ум. Ласенький. Мачуха дала на снідання дітям чогось ласенькою. Ном. № 2041.

Ласити, шу, сиш, и. Привлекать. О. 1862. I. 67.

Ласитися, шуса, сишся, и. Ластиться на что, быть охотником до чего. Ласитися, як кіт на сало. Ном. № 5010. Від святою Власа заміж не ласся. Посл. А паночка до нї ласитися та просить. (О. 1862. III. 37).

Ласиця, ці, жс.—Ласка 4.

Ласівка, ки, жс. Время, обильное лакомою пищею. Спасівка—ласівка, а петрівка—годовка. Ном. № 483.

I. Ласій, сія, м. Воль, вибіючий брюхо в конец хвоста б'льде. КС. 1898. VII. 42.

II. Ласій, сія, м. Лакомка.

Ласка, ви, жс. 1) Любовь, привязанность, ласка. У дівчини стільки ласки, як на тижій воді ряски. Лавр. I. Уперяла дівчинюнька у козака ласку. Мет. 8. Серце раюєся, сміялося, виливало мову, виливало, як уміло, за темній ночі, за вишневий сад зелений, за ласки дівочі. Шевч. 4. Чужа ласка сироті Великдень. Ном. № 10702. 2) Милость, благосклонность, благоволение, благодать; покровительство. Панська ласка до порога. Ном. № 1200. Бойться ласки втратити. НВолын. у. Я панською ласкою багатий. Шевч. 139. Знайшла бо еси ласку в Бона. Ев. Л. I. 30. Святителю Миколаю, уоднику Божий, помошику скорий! допоможи мені ласкою своєю небесною! Чуб. I. 114. Клянюся, прошу: не оставте ласкою вашою, добродію, і моїх синів. МВ. II. 13. I над собакою повинно мати ласку. Ном. № 4498. З ласки. Изъ милости, даромъ. Хто служить з ласки, тому милосердием платять. Ном. № 10326. Живу у чужій сем'ї з ласки. МВ. II. 105. З Божої ласки. Божією милостью. Запобігати ласки. Добиваться милости, благосклонности. Такої ласки можна і в циана запобігти.

Ном. № 4769. Ласку творити. Быть любезнымъ. На чий вогі ідеши, тому і ласку твори. Ном. 9610. Коли ласна ваша, твоя. Пожалуйста! Если возможно. Пустити мене прогулятися, коли ласка твоя. То по вашій ласці. Это какъ вамъ будетъ угодно. То по вашій ласці: як дасте,—матиме. НВолын. у. Аби бул'я ласна... Лишь-бы было угодно... Аби була ласка слухати,—поки не огрип,—співати. Шевч. 156. Те побив, що з ласки вашої звеліли. Я д'бавъ то, что вамъ угодно было криказать. Стор. МПр. 45. Будь ласна, будь ласко!. Пожалуйста! Будь ласка, дай мені!. 3) Одержаніе. 4) Ласочка, ласяца. Ум. Ласочна. Плаче собі тихесенько... Шелесть!.. коли ляже: по-під іавм, мов ласочка, крадеться Оксана. Шевч. 143.

Ласкав. См. Ласкавий.

Ласкавець, вця, м. 1) Любовникъ (въ п'снѣ). Тіло несуть, коня ведуть, кінг голкову клонить, за ним іде чорнявая, білі ручки ломить... Вєсь світ сходить, та не найде такою ласкавця. Чуб. V. 317. 2) Милостивець, благодѣтель. 3) Раст. *Vulpurum rotundifolium*. Шух. Кв. I. 111.

Ласкавий, ласкава, а, е. 1) Милостивый, благосклонный, свисходительный. Прошу, будьте ласкаві, не во гнї вам! Ном. № 13121. Пані моя ласкавая, я би м тобі щось сказала. Гол. I. 71. 2) Кроткий, смиренный, добрый, ласковый, привѣтливый, любезный. Ласкаве телятко дві матки ссе. Ном. № 3202. Що в тебе, багачу, кози ти овечки, а в мене, багачу, ласкаві словечки. Мет. 49. Вона ж мене сушить, вона ж мене в'ялить все ласкавими словами. Чуб. V. 81. Забарив нас ласкавими словами. Будь ласкав, будьте ласкаві! Пожалуйста! Будь такъ добръ, будьте такъ добри! Ти остань, будь ласкав, пане свату! Котл. Ен. Пустить, будьте ласкаві! Шевч. Ум. Ласкавенький.

Ласкавість, вости, жс. Кротость, ласковость. Може ласкавостю своєю та покрївостю втихомірю її. МВ.

Ласкаво, нар. 1) Благосклонно, милостиво, свисходительно. Нани заступниче благий, приникни з неба і споглянь ласкаво з висоти на мене. К. Псалт. 196. 2) Кротко, ласково, привѣтливо, любезно. Вислухав тебе ласкаво і нагороду дасть. Стор. II. 8. Спитай мене, молодицько!—озвалася стара бабуся..., поглядаючи на мене ласкаво. Ум. Ласнавенько.

Ласний, а, е. Лакомый, вкусный. На

ласний кубок найдеться куюк. Ном. № 12011.

Ласно, нар. Вкусно.

Ласновенький, а, е. Блестящий, лоснящийся? Встрѣчено у Чубинскаго, точности записи, повидимому, сомнительна. Не той, сионьку, першю чести в теши, вилий, сионьку, коженькові на гривоньку, щоб гривонька ласновенька була, щоб наша дівонька прикладенька була. Чуб. IV. 318.

Ласо, нар. 1) Вкусно, лакомо. *Хто ласо їсть, той твердо спить.* Ном. № 12234. *Ласо їсть, на м'якому спить і така вродилась, що—молодиця зомь куди!* Кв. П. 325. *Ви ласиш їсте, ніжє ми.* Харьк. 2) Съ вождельніємъ, съ аппетитомъ. *На неї (торбу з грішми) дивиться усяк так весело та ласє так.* Глїб. Ум. **Ласёньно.**

Ласогуб, ба, м. Лакомка, любящий хорошо покушать. Кремен. у.

Ласочка, кя, ж. 1) Ум. отъ ласка 4. 2) Родъ игры, въ которой одинъ изъ играющихъ, держа руки подъ ладонями другого, старається ихъ выхватить и ударить по рукамъ противника. Чуб. III. 103.

Ласощ, ці, ж. Употребляется болѣе во мн. ч. **Ласощі, ція п щей.** Лакомство. *Гужє в Одесі ласощ закупає з крамом.* Мкр. Н. 6. *Чужє мло за ласощі, а своє за хрін.* Ном. № 12366. *Цурається тоді людина хлїба, від ласощів одвернется солодких.* К. Іов. 73.

Ласощохлїст, та, м. Слостолюбець. *Ласощохлїсти положали, всі фертики і паничі.* Котл. Ен. III. 54.

Ластитися, щуса, щтисся, ш. Ласкаться, ласциться. *І щєбєчє ї сміється, і шнадує, і рєгочєтся, і до матері ластиться.* Кв. Бійєя не тою собаки, що брєше, а тою, що ластиться. Ном. 7284.

Ластивеяя, няти, с.—**Ластів'я.** Ум. **Ластівенятко.** Желех.

Ластівка, кя, ж. 1) Ласточка, Hirundo nigra. *Ластівки вилітають, іудинку обіцяють.* Ном. № 309. Употребляется какъ ласкательное слово, особенно въ формѣ уменьш., по отношенію къ женщинѣ, которая въ поэзіи постоянно сравнивается съ ласточкой. *Дівчино моя, перєяслїво, поцїлуй же мене, моя ластівко!* Нп. Чєладочько, *ластівонько, іудуй ти дитину!* Коцив. *Прокинься, моя ластівочко.* Шевч. 317. *Ся як ластівка літала в сітиях і в колорі, прибирала коло столу, поралась на дворі.* Мкр. Н. *Сподівалась, новісточки*

як ластівочки собі, на втіху. МВ. II. 12. *А в найшї сторонї красні дівки, як ластівки, а тут—як ворони.* Чуб. V. 20. 2) Четыреугольный кусокъ матеріи, вставляемый въ рубахѣ или другой одеждѣ подъ мышками. 3) Одинъ изъ кусочковъ сукна, преимущественно краснаго, шиваемыхъ въ свиткахъ у талии вверху ўсів. КС. 1893. XII. 449. 4) Названіе игрѣ: а) дѣтской, состоящей въ попаданіи палками въ брошенную вверхъ палку. Камен. у. б) дѣвичьей, съ пѣсней. Грин. III. 115. Ум. **Ластівоньна, ластівочна.** *Да ластівочка да купалась, да на бережку да сушились!* Чуб. V. 9.

Ластівчички, ків, м. мн. Раст. *Geganium columbinum.* Вх. Пч. I. 10.

Ластів'я, яти, с. Дѣтеньшї ласточки. *Як ластівка з ластів'ятами.* Ном. № 9236. Ум. **Ластів'ятно, ластів'ятночю.**

Ластів'ячий, а, е. Ласточкянь.

Ластка, ки, ж.—**Ластівка 2 и 3.** Канев. у. *Швориха зодила... зімою у... кожусї під ластки.* О. 1861. X. 30.

Ластонень, вня, м. Раст. *Asclepias syriaca.* ЗЮЗО. I. 113.

Ластовиний, а, е. Ласточкянь. *Крлїб мені ластовинє зілля.* Мет. 61.—*зілля.* Раст. *Chelidonium majus.*

Ластовіння, ня, с. Веснушки. *Хто мав ластовиння на виду, то, побачивши вперше весною ластівку... умивається, щоб не було тою ластовиння.* Ном № 266. *Ото як тебе ластовиння обєіло!*

Ластовійця, ці, ж. 1)—**Ластівка 1.** *Райські птвиці ластовиці весело співають.* КС. 1882. IX. 568. 2)—**Ластівна 2.**

Ласування, ня, с. Кушаніє лакомствъ, роскошествованіє; наслажденіє.

Ласувати, суя, еш, м. Ъсть что-нибудь вкусное, лакомиться; роскошествовать. *Лежить та ласує медком.* Глїб. *Колї ласувать, то ласувать,—бий, жінко, ціле яйце в борщ!* Ном. № 5062.

Ласуватися, суяся, ашєя, ш. Ластитися на кого, на что. *Побов'ю, щоб не ласуєвся на мою дівчину.* Полт. г. *Ти не мусийся на те, що він узєя за ту роботу три карбованці, а тобі тих грошей не дамуть.* Черк. у.

Ласуї, ня, м. Лакомка. Ум. **Ласунєць, ласунчин, ласунчичон.**

Ласуѣх, хн, ж. Лакомка. *Цїбєлла же була ласуѣх.* Котл. Ен. V. 36. Ум. **Ласуѣша, ласуѣшна.**

Ласьбѣ, кя, м.—**Ласуї.**

Латочка, ки, ж. Ум. отъ лата.

Латувати, тую, еш, л. Накладывать лати на стропила.

Лату́н, на́, м. Свята съ заплатами. ЧГВ. 1853. 61.

Лату́нник, ка, м. Бѣдный поселянинъ. ЧГВ. 1853. 61.

Лату́ра, ри, ж. Родъ кашы, приготовляемой херсонскими пастухами овецъ для собакъ. Херс. г.

Лату́нка, ки, ж. Одежда съ заплатами. У нас світлика-панянка, у неї сорочки латянка, буюри крали, латали і в світлики прибрали. Мил. 155.

Латх, ху, м.—Лаха. Желех.

Лата, хи, ж. Отрепье. Желех. У угорскихъ малороссовъ вообще платье. Святочні лахи. Вх. Уг. 249.

Латавий, а, в. Оборванный; грязный. Желех.

Латамѣндрики в лахаміандрики, ків, м. мн. Тряпье, рублище. Екатор. у. Слов. Д. Эарн.

Латачі, чів, мн. Раст. *Vaccinium uliginosum*. ЗЮЗО. I. 140.

Латаш, ша, м. Плохой; взорванный сапогъ? Скидай свої лахаші, бери наши камаші. Гол. I. 143.

Латва́, ва́, ж. Раздолье, пожыва. Левец. I. 152. Спичка в ніс, а вам латва. Ном. № 8373.

Латма́й, май, м. Оборванный. *Піди, юляк, піди, латмай, піди сполошися.* Чуб. V. 1042.

Латма́н, на́, м. 1) Отрепье, лоскутье, рублище. 2)—Латмай.

Латмані́на, ни, ж. Рублище, отрепье. У таку латманину влялася, наче справді старчиха.

Латма́нка, ки, ж. Отрепье, лоскуть. Вх. Зн. 31.

Латма́нник, ка, м. 1) Тряпичникъ. 2) Ветошникъ. Желех.

Латма́ння, ня, с. Тряпье, рублище. Заберу своє латманья та й подамся геть із хутора. Мир. у. Слов. Д. Эарн.

Латманува́тний, а, в. 1) Медленно ходящій. *Латмануватий віл.* Черк. у. 2) Оборванный; состоящій изъ лохмотьевъ. 3) Косматый.

Латманя́р, ра, м.—Латманник. Желех.

Латманя́рка, ки, ж. Тряпичница. Желех.

Латма́тний, а, в. Косматый. Черк. у.

Латми́ття, тя, с.—Латмані́на. А сам,

вернувшись в будинки, своє латмиття по збірав. Котл. Ен. I. 30.

Латми́тник, ка, м. Оборванецъ. Харьк.

Латха, ти, ж. Небольшой заливъ.

Лату́та, ти, ж.—Латманка. Вх. Зн. 31.

Латний, а, в.—Латвий.

Латно, нар.—Латво. *Латно на сім світі що хочіти, те чинити.* Ном. № 1334.

Лашт, ту, м. 1) Ластъ, 12 четвертковъ (мѣра смуч. тѣль). Желех. 2) Лаштом. Въ взобили. Желех.

Лаштабѣй, бѣя, м. Лѣнтый (такъ бранять дѣтей). Мнж. 184.

Лаштува́ння, ня, с. 1) Приготовленіе, снаряженіе. 2)—Лаштунки. 1.

Лаштува́ти, тую, еш, л. 1) Приготовлять, снаряжать. *Лаштуйте гармати.* К. Досв. 145. 2) Составлять (о книгѣ). Ном. стр. П.

Лаштува́тися, туюся, ешся, л. Готовиться, снаряжаться, укладываться, собираться. *Лаштуются чумаки на ночліи.* Грив. I. 293. *Украде коня та продасть та знов лаштується крости.* Волч. у.

Лашту́вки, ків, м. мн. 1) Лѣса, деревянные подмости. 2) Театральныя кулисы. За лаштунками чутно голос сотника. Стор. П. 217.

Лашти́ти, шу, щип, л. Ласкать. *Лаште мати дитину.* Харьк.

Лашти́ся, шуся, щипся, л. Ласкаться. *Чою ж так лаштишся тепер до мене, Йване?* Греб. 378.

Лашю́чий, а, в. Любящій ругаться. *Лашюча баба.* Ном. № 13620. *Чоловік був надто смирний, а жінка лашюча.* Г. Бзрв. 328.

Лаша́, ла́й, ж. Стая собакъ. *Куди панська лаша, туди й сука моя.* Ном. № 13116. *Лаша—песе весіле.* Шух. I. 212.

Лашанка, ки, ж. Брань.

Лашанья, ня, с. Брань, ругань. *Криком та лашанья нічого не візьмеш.* Котл. МЧ. *Лашанья жіноче та дѣтський крик аж ув улах лящити.* К. Дз. 214.

Лаша́ти, лаю, еш, л. Ругать, бранить. *Ніхто не був і не лаша.* Ном. Дати не дай, а лашати не лай. Ном. № 4584.

Лаша́ло, лаша́ла,—насилу ціле село перелаша́ло. Ном. № 3341. *Тяжко плакала Ганчуса і не знала за що, за що мати знуцається, мепроклінає.* Шевч. 21. *Лашати в бѣтна, в ма́тір, лашати по моско́вському.* Ругать матерно. Ном. № 3536.

Лаятися, лаяюся, ешся, м. Ругаться, бранятися. Говорить можно, а лаятися нічого. Ном. 3499.

Ле, нар.—Лем. Желех.

Лебѣйстер, стру, м. Алекастръ. Черном.

Лебѣдѣх, хи, ж. Вѣдняга. Набѣається лебѣдаха. утоमितися. Кв. II. 326.

Лебеденѣ, нѣти, с.—Лебедѣ. Ум. Лебеденѣтно.

Лебедѣць, дцѣ, м. Ум. отъ лебѣдь. Чуб. V. 7.

Лебѣдик, ка, м. 1) Ум. отъ лебѣдь. Біліе, як лебедик на воді проти сонця. Г. Барв. 135. 2) Родъ вгры. Хоч у хрещика чуляе, хоч у лебедика біае—усе не дово. Г. Барв. 374.

Лебедѣн, на, м. Лебедь самецъ. Шкода того лебедина, що високо літае. Чуб. V. 567.

Лебѣдіна, ни, ж. 1) Лебедь-самка. Ой білая лебедина тихий Дунай сколотила. Чуб. V. 151. 2) Лебяжье мясо. А в Кирилля вечеря: буде рибка печена... лебедина варена. Мил. 38.

Лебедѣний, а, в. Лебяжий. Стор. II. 25. Дай тобі, Боже, лебединий вік. Ном.

Лебедѣнка, ки, ж. Сорт ируші. Желех. Груша-лебедичка. О. 1862. II. 48.

Лебедѣця, ці, ж. Лебедка. Желех.

Лебедѣй, дя, де. Лебяжий. А у дитину припачину на лебедіх ирудях. Федьк. III. 156.

Лебедѣти, джѣ, діш, м. 1) Настоячево и слезливо просить, клянчить. 2) Напѣвать, пѣть. Зачау пісню лебедѣти смзними словами. Млак. 92.

Лебѣдка, ки, ж.—Лебѣдка. Ум. Лебѣдочка, лебѣдонька. Плавай, плавай, лебедонько, по синьому морю. Шевч. 17.

Лебѣдо, да, с.—Лебѣдь? Въ пѣснѣ, пошцейся при игрѣ въ шумѣ: Сиди, сиди, яцуре, та ладо мое! Май собі дѣвчину, лебедо мое. Грив. III. 102.

Лебѣдонько, ка, м. Ум. отъ лебѣдь.

Лебѣдочко, ка, м. Ум. отъ лебѣдь.

Лебѣдя, ді, ж. Лебедь-самка. Сивенька вже була, а хороша та черурна, як тая лебедя. МВ. II. 76. Ум. Лебѣдя, лебѣдонька, лебѣдочка.

Лебѣдѣ, дѣти, с. Лебеденокъ. Гиля, шля, лебѣдята, додому! Горе же тому лебедеві самому. Нп. Там плавала біла лебедонька з маленькими лебѣдятами. Ум. Лебѣдѣтно, лебѣдѣтночно.

Лебѣдѣночка, ки, ж. Ум. отъ лебѣ-

ди. Там плавала лебѣдѣночка з маленькими лебедѣятками. Рк. Новц.

Лебѣдѣчий, а, в. Лебединий. Турт лебѣдѣчий летіа. Щог. Сл. 142.

Лебѣніти, нію, еш, м. Едва видѣвться, неясно представляться. Новомоск. у. (Залюбовск).

Лебердѣші, ми. Мѣдные крестки. Вх. Зн. 31.

Лебѣдка, ки, ж. Лебедка. Ум. Лебѣдонька, лебѣдочка, лебѣдочка. Ой крикнула лебѣдонька із за хвилі вириваючи. Нп. По бережку ходила, лебѣдочку волила. Чуб. V. 216. Съ лебѣдиою въ повзін сравнивается женщина. Ой вийду я за ворота, чуляю, чуляю, як білая лебедочка по тихім Дунаю. Чуб. III. 166. Это слово какъ ласкательное прилагается къ женщинамъ: Ой матінко-лебѣдочко! Чуб. V. 833. Марусенько моя, лебѣдонько, зирочко моя, рибочко, перепелкино!—приговорював Василь, обнімаючи свою Марусю. Кв. I. 37.

Лебѣдь, бедя, м. Лебедь. Чи важко вам, лебеді, проти води плиучи? Нп. Ум. Лебѣдѣць, лебѣдик, лебѣдонько, лебѣдочко. Лети, лети, лебедонько синий, високо з орлами! Чуб. V. 756. Через вистрі річки білим лебедоньком переплини. Чуб. V. 369. Съ лебедемъ постоянно сравнивается казакъ и вообще мужчина. Вже ж білі лебеді серед стапу (впалм), ой вже ж козаки в чистім полі стали. Чуб. V. 46. Да йшла дѣвка да яриную да ярина леліе, за нею іде козаченко, як лебѣдь біліе. Чуб. V. 23. Лебѣдин и лебѣдончо употребляются какъ ласкательное названіе по отношенію къ мужчннѣ, подобно тому, какъ въ русскомъ языкѣ слово "голубчикъ". Мій таточку, мій лебедочку! Мил. 185. Не цурайтесь, лебедики! Шевч. 87. Чого ж тепер хиллакав ти?.. Що серце порване, побите, що ось як жити довелося? Чи так, лебедичку?—Еге. Шевч. 577.

Лебѣнь, нар.—Лябонь. Зслаб чумак, зслаб, молоденький, да лебонь хоче вмерти. Чуб. V. 1044.

Лев, ва, м. 1) Левъ. Дома лев, а на війні тхір. Ном. № 4352. 2) Монета: а) 10 коп. Подол. и Бессар. г. б) австрійскій гульденъ. Федьк. I. 4. Гол. IV. 532. Ум. Левин. Песика б'ють, а левик боїться. Ном. № 3902.

Левада, дя, ж. Окопанное или ого роженное мѣсто для сѣнокоса вблизи усадьбы. За городом левада, де збиралась ирода. Ном. № 9091. Як би на оаийй

леваді та мій вітряк. *Ном. 8968. Ум. Левадіна. Купи левадку, поставив вітряк і довіку із хліб. Кв.*

Левадний, а, е. Относящийся къ леваді. Желех.

Левбенець, нця, м. Молодець, рослый парень. *Ой козаченьку, левенець! Не скажу я тобі, серце! Чуб. V. 319. То був з Хресців Кононенко Опанас, левенець. Молодий, та ба: мисливеш!.. Мкр. Н. 7. Левенець довог отинався і серцю не давав погоди. Мкр. Г. 18. Ум. Левбичин. Ой левенець, левенчику, вдовим сину, одинчику! Чи знаси ти степи турецькій і проходи козацькій? Мет. 446.*

Левені, ятя, с. Львенокъ. *Ім левенят розублює левича. К. Іов. 10. Ум. Левенятно.*

Левержет, та, м. Клокъ волось, оставлений спереди надо лбомъ на совершенно остриженной головѣ мужьчын; въ настоящее время такъ стригутъ лишь дѣтей. Образецъ стрижки см. на портретѣ лубенскаго полковника Максима Ілляшенка. (КС. 1891. I.).

Левяндівий, а, е. Изъ лавенды. (Панна) *плете вінки левиндові на тісовім столі. Гол. I. 81.*

Левній, а, е.—Левояий. *О Божє! потрощи їмъ зуби, криваві щелепи левині! К. Псал. 132.*

Левіха, хн, ж.—Левниці. *Дивиться, перед їмъ левиха стоїть. Рудч. Ск. I. 135.*

Левіця, ці, ж. Львица. К. Іов. 10.

Левіхна, нн, ж.—Новіхна. *То моя левіхна коханка. Мет. 232.*

Левівий, а, е. Льввий. *Навчав Галю послать брата левового молока достать. Рудч. Ск. 135.*

Лѣвурда, дя, ж. Раст. Polygonum bistorta L. Черк. у.

Левуць, ся, м. Ум. и ласкат. отъ лев.

Левчук, кя, м.—Левена. *Томить леваюлод і левчука зага. К. Псал. 43.*

Лев'я, ятя, с.—Левеня. Мнж. 31.

Лѣга, гв, об. Лежебокъ.

Легат, та, м. Легать. *Іезуїт Посевин, легат панський, перший начає Унію в Україні. Шевч. Гайдам., Прписи, № 13.*

Лѣгво, ва, с.—Лігво.

Легеня, ві, ж. Легкое (pulmo). *Стали суди судити, комарика ділити: сьодому по стегну, а Костеві голова... а Йванові печінка... а Грицькові легені. Нп.*

Легіник, ка, м. Ум. отъ легінь.

Легінь, ня, м.—Парубок. *Ішов легінь з полонини на нове подвір'є. Гол. III. 216. Приходя до мене молоді-соколи: легіню, на танець, легіню, на поле! Федьк. I. 44. Ум. Легінин. Ой до мене, легіники! Гол. II. 421.*

Легібія, ну, м. Легіонъ, отрядъ войска. *В британських гальських леіонахъ не муштрувались. Шевч. 606.*

Легкій, ь, б. Легкій, легкобвний; нетрудный. *Нехай йому земля лека (о покойввкѣ). Ном. № 351. Хліб легкий, на зуби лекий. Ном. № 12288. Іде оок та й думає: „Який я дурень ест! Чи я пан, чи що, що ще захотів легко хліба?“ Рудч. Ск. I. 7. Ум. Легкѣньний, легкѣсьньний. Легеньке суденечко, срібне веселечко. Чуб. V. 976. Над широкими сіножатями, над зеленими ярами повстав легесенький туман. Левич.*

Лѣгкість, кости, ж. Легкость. *А тобі дай Бог крѣпість і легкість. Чуб. I. 135.*

Лѣтко, нар. Легко, легкобвсно; нетрудניתьно. *Інчий легко робить, а хороше ходить. Ном. № 1691. Біда збѣває легко, а трудно її збутися. Ном. № 2171. Легко йому лежати, пером змаю держати. (Пожеланіє покойнику). Ном. № 356. Легко йому дихати! (Благожеланіє). Ном. № 4552. Щоб тобі так легко дихати! (Проклятіє). Ср. ст. Лѣгше и лѣнше. Ум. Легкѣнько, легкѣсьнько. Піди собі тихенько і легенько з хати. Чуб. I. 135. Нехай тобі зозуленька, мені соловейко, нехай тобі там легенько, де мое серденько. Чуб. V. 73. Нехай йому легенько здається, де він у світі повертається. Ном. № 11609. За помилки Зося легенько скубла йому за вухо. Леввц. I. 338. Ой як легенько перстнику да котитися, а це й лѣше, лѣше молодому та женитися. Чуб. III. 142.*

Легкобѣт, та, м. Человѣкъ, не занимающийся тяжельмъ трудомъ.

Легковѣжити, жу, яжиш, я. Мало цѣнить, мало придавать значенія, пренебрегать.

Легкодумний, а, е. Легкомысленный. Желех.

Легкодумно, нар. Легкомысленно.

Легкодумство, ва, с. Легкомысліє. *Видавати вські газети... ради редакторської наживи з людського недосвідку і легкодумства. К. XII. 125.*

Легкодѣх, ха, м. 1) Изнѣженный, слабый человекъ. **2)** Малодушный человекъ. *Тільки легкодухамъ здається, що наша смцо*

ніщо, супротив тієї сили, що рине на нас. К. ХП. 127. „Гей, хто зо мною виїде битись, покочувати тусанів?“... Дарес довенько дождивався, мовчали всі, нікто не йшов, з ним всякий битися боявся, собою страху всім задав. „Так ви, бачу, всі легкодухи, передо мною так як мухи і пудохвети наюло!“ . Котля. Ен. П. 8. Легкодухів між ними не буває: ні слово нас, ні діло не злякає. К. ЦН. 159.

Легкоду́хий, а, в. 1) Слабый, взв'язаний. 2) Малодушный, трусливый. Таки легкодухи, що в радощах та роскошах немає над їх, а в притязі вони як трава полягають. МВ. (Ю. 1862. I. 90). Чіпка розказував, який йому здався вовк: здоровий, а легкодушый. Мвр. ХРВ. 45.

Легкоду́шник, ка, м. Малий хл'ябець для подаяннї пищикъ. Легкодушники... се малі зліби, які подають за просиби, аби легче було померчим душам. Шух. I. 143.

Легкокрі́лий, а, в. Легко летающий (о птицахъ). Желех.

Легкотá, гá, ж Легкость. НВолын. у.

Легку́ша, ші, ж. Языкъ, дыхательное горло, легкія, сердце и печенька вмістѣ.

Лéглий, а, в. Залежалый, затхлый, прѣлый (о мукѣ).

Лéгма́, нар. = Лігма.

Лéгмас, са, м. = Лега.

Лéгот, ту, м. Зефиръ, легкій вѣтерокъ.

Легу́шма, ки, ж. = Легеня.

Лéгче, легше и лéгчий, лéгший, а, в. Сравн. ст. отъ лéго, легкий. Нехай тебе Бог прощає та добрії люде; молись Богу та йди собі,—мені легше буде. Шевч. 73. Ум. Лéгш(ч)енько, лéгш(ч)енький. Буду я для неї наймичку держати, щоб вони в мене легенько робила, щоб вона в мене хорше ходила. Чуб. V. 624.

Лéгшати, шаю, еш, ил. Становиться легче. Оці вірші віршую я для себе, братія моя: мені легше в неволі, як я їх складаю. Шевч. 442.

Лéга, Гя, об. = Лежень. Свекор не давав невістці їсти, що лега була. Ном. № 9984.

Лéгавий, а, в. Лѣнний, уклоняющийся отъ работы. Балт. у.

Лéгарь, ря, м. 1) = Лігарь. 2) Лѣнтий, лежебокъ. Мнж. 184.

Лéгедувáтися, дуюся, ешся, ил. Довольствоваться. Бідний легедусі (вдовольняєся) стравою, лотовленою або випеченою з мукурудяної муки. Шух. I. 36.

Лéгéйда, ди. м. 1) = Легарь 2. Вх. Зн. 33. 2) Неповоротливый человекъ, увалень. **Лéгін, ня, м. 1)** = Логінъ. Kolb. I. 68. 2) Раст. пирамидальный тополь, Popylus pyramidalis. Вх. Лем. 431.

Лéгувáти, г'юю, еш, ил. Завѣщать.

Лéгурний, а, в. Медлительный. Та це чоловік легурний собі. Йому, здається, хоча б і жінка зараз умерла, то й не гайка.

Лéгурно, нар. Медленно, медлительно. Гля', як яструб летить легурно! Чоло це він? Чи не зюба несе; а мо й зів, — важко. Катерин. г.

Лéда, нескл. Всякій, кто-бы ни, что-бы ни (въ презрительномъ смыслѣ). Лéда-хто (лéда-ног, лéда-ному)... Всякій, первый попавшийся. Лéда-що (лéда-чогó) . Всякій пустякъ, всякая бездѣлица. Лéда-ян. Какъ-нибудь, лишь-бы какъ, плохо. Желех. Лéда-бідá. Негодяй, плохой человекъ. Шкода мене молодой, шкода мого стану, та як я ся леда-біді у руки достану. Пол. П. 779.

I. Лéда́й = Леда. Ой благодарю Тебе, Господа милосердного, а що не ледай-кому моя худоба буде доставати. АД. I. 253.

II. Лéда́й, дай, м. Бездѣльникъ. Левч. Лѣнтий. Сказано, — ледай: і досі скотині не подавано, не позирібно. Полт. г.

Лéда́ка, ки, м. 1) Лѣнтий. 2) Негодникъ, безпутникъ. Желех.

Лéдарство, ва, с. Праздность, бездѣльничанье, нерадивость. Не риз Господь спасая людеі своіх з неволі, та ледарством своім вони його мівили. К. Псал. 247.

Лéдарь, ря, м. Лѣнтий, бездѣльникъ, лодарь. В москалі оиш ледарі! Левич. Пов. 184.

Лéдарь, рі, ж. соб. Лѣнтяи, бездѣльники, сбродъ. Давно я потопив би сю ледарь, да тільки честь на собі кладу. К. ЧР. 106. Погуби ледичу ледарь. К. Псал. 13.

Лéдацѣга, ги, м. Ун. отъ лéда́ка. Ном. № 13663. Ледацига, ледацига, ледичо і батька. Марк.

Лéдач, чі, ж. 1) Дринь, плохая вещь. Вх. Лем. 431. Се вино немка ледач. 2) = Ледачо. Він до краю розлайдачався; сказано, у ледач записався. Подольск. г.

Лéдачэнькѣй, а, в. Ум. отъ лéда́чий.

Лéда́чий, а, в. 1) Лѣнний; облѣнявшийся. Ледачо му все важко робити. Туркена брїмала. Дрїмав у харемі ледачий султан. Шевч. 58. Ледача шкана скрізь припинки має. Ном. № 10848. 2) Дурной, невчотный, вегодный, плохой. Ледача та

дівка, що сама себе хвалить. Посл. *Ледачому ледача й смерть.* Ном. № 7100. 3 *серця беруться ледачі думки.* Єв. Мт. XV. 19. *Ой чумаче, чумаче, життя твоє ледаче.* Рудч. Чп. *Добре далеко чуть, а ледаче ще дали.* Ном. № 4451. *Холодно, вдягнувшись у ідно!*—Іонаково в двоє, як ледачі обов. Ном. № 643. Ум. *Ледаченький.* Внизу—путьий ставок, а через його ледаченький місток. О. 1862. IX. 62.

Ледачина, ни, об.—Ледашо, ледачиця. Гол. II. 427. Вх. Лем. 431.

Ледачо, нар. 1 Лївно. 2) Плохо, дурно.

Ледашый, а, е—Ледачий. *Ледачому всуди зле.* Чуб. I. 262.

Ледашія, ці, об. Нерадивий, нерадивая, негодникъ, негодница, негодий, негодяйка. *Ходила б у білому, дак скажуть—чепуриться, ходила б у чорному, дак скажуть—ледашія.* Мет. 279. Ум. *Ледашичка, ледашиченька.* А Нечипорів батько та був собі великий ледашичка: стився і зівся ні на що. Кв. I. 233. Аж він самий п'ляничка й великая ледашиченька. Грив. III. 381.

Ледашіти, щю, еш, л. Разлїнювати ся, портитися, дїлатися негодяємъ.

Ледашо, ша, с. 1) Лївтяй. *Ой роблю я, роблю,—робота ні за що: люде кажуть і говорять: сирота ледашо.* Нп. *Ледашо неробоче.* Котл. Єв. VI. 17. 2) Негодникъ, негодница, безпутний, безпутная. *Добрий доброю слова боїться, а ледашо й побую не боїться.* Ном. № 3873. *Люде сррия не ститають, а скажуть: ледашо.* Шевч. 65. *Пустїться в ледашо.* Сдїлаться негодникомъ. *Чи се і ти пустився в ледашо, що хочеш нас звести ні на що?* Котл. Єв. II. 6. 3) О предметахъ: плохой, негодный, дрянной. *Зима! кожуха нема, чоботи ледашо і їсти нема що.* Ном. № 561.

Ледаякий, а, е. Дрянной, дурной, плохой, негодный. *Доброму скрізь добре, а ледаякому скрізь поано.* Каменец. у. *Ледаякою бортника і мед ледачим патне.* Ном. № 7160.

Ледве, ледві, ледво, нар. 1) Едва, чуть, дильш только. *Держались ледве на ногах.* Котл. Єв. V. 16. *Ледве-ледве дише.* Шевч. 67. *Ледві додому прийшов.* Чуб. I. 201. *Та напила м ся, ледво стою.* Чуб. V. 681. *Ледві ми ввійшли, він почав смїятись.* МВ. 137. 2) Едва-ли, врядь-ли. *У цій корчмі ледві є пиво?* Каменец. у. *Сьогодні*

ледві прийде, бо свято. Каменец. у. *Ледво є він дома.* Каменец. у. *Ледво тямите ви діда, бо були сте малі ще.* Каменец. у. **Ледві(б)-не-ледві(б).** Едва, едва, съ трудомъ. *Так упивсь на тій оказії, що ледво-не-ледво додому дійшов.* Каменец. у. *Я ледві-не-ледві забрав,—такі великі.* ЗОКУР. I. 229.

Ледїця, ці, ж. Гололедяца. Вх. Уг. 249.

Ледївка, ки, ж. 1)—Ледїця. Вх. Лем. 431. 2) Ледяныя сосульки на деревьяхъ. Вх. Лем. 431. 3) Каменвая (кристаллизированная) соль. НВолын. у.

Ледїнь, ня, м.—Легїнь. *Узяв ледїнь стару бабу, кайтеся, хрестяне!* Гол. III. 514. *Ой любили два ледїні одну молодїцю.* Гол. Ум. *Ледїнин.* *Порубали ледїника у чужої жїнки.* Гол. I. 227. *Поставайте, ледїники, дс танцю, до танцю.* Гол.

Ледвїй, а, е. Ледяной.—сіль. Кристаллизованная соль. *Учїзи їм ошту з перцем і барсуковим салом і ледвої соли.* Чуб. I. 74.

Ледь-не-ледь, нар.—Ледве-не-ледве. *Ледь-не-ледь доїхав, таке болото.* НВолын. у.

Ледянка, ки, ж.—Ледївка. *Вписавсь в купці, ямави товар: ледянку-сіль і добру кримку, мед, віск...* Мкр. Г. 54.

Левстр, ру, м. Реестръ.

Леестровїк, ка, м.—Лейстровик. *Стали недаляки поруч із лягами,—обюрнули наливайців леестровиками.* К. Досв. 8.

Лєжа, жі, ж. Лежаніє. *З спання не купити коня, а з лежі не справить одєжі.* Ном. № 11299. *Упасти у лєжу.* Заболєть. Шух. I. 97.

Лєжїйка, ки, ж. Рыба *Barbus fluviatilis.* Вх. Уг. 249.

Лєжак, ка, м. 1) Горизонтальная часть дымовой трубы на потолокъ. 2) Валежникъ. Волян. г. 3) Лежачій улей.

Лєжаний, а, е. Достающийся безъ труда. *У нас врошей лежаний нема.* Грив. I. 244. *Попові а котогі лежаний хлїб.* Ном. № 8071.

Лєжаня, ки, ж. 1) Лежаніє, начего не дїланіє постійное. 2) Лївность. Лєжанна го напала. Онъ сдїлался лївнївъ. Вх. Зн. 32. 3) Сорванная зеленою, но затїмъ улежавшаяся груша.

Лєжаняк, ки, ж. Лежаня. *Стара сидитъ на лежанці та колише мамоу втука.* Левиц. Ум. *Лєжаночка.*

Лєжаняня, ня, с. Лежаніє. *За стажками*

та лежанням і сорочки не будеш мати.
Ном. № 10301.

Лежачочка, *кн, ж.* Ум. отъ лежанка.

Лежати, *жү, жіш, м.* 1) Лежать. Боже поможи, а сам не лежи. Ном. № 70. Легёнько лежати. (Благожелание покойнику). 2) Болѣть. Теща Симонова лежала в пропасниці. Ев. Мр. I. 30. Дай, Боже, з який час лежати, а не мало помірати. Ном. № 8003. Крiпко лежали з піст, а ні одна не вмерла, всі погичували. Черниг. у. Лемати на смертній постелі. Умирать. Харьк. 3) Лемати в обози. Стоять въ лагерѣ. Годі, годі, козаченьки, в обози лежати, ой ходило під Гусятим жижди рабувати. Гол. I. 13.

Лежати́ся, жить́ся, *м.* безл. Лежаться. Ой не спитися, не лежаться і сон мене не бере. Чуб. V. 36.

Лежачий, *а, в.* 1) Лежачий. Вовк зайця не дожене,—хита так, лежачою нагиба О. 1861. V. 69. Під лежачий камінь і вода не тече. Ном. № 7206. 2) Находящийся безъ употребленія. Як би він не тив юріаки, то досі б лежачі гроші лежали, не то що як тепера позичати по гривні. Харьк. 3) —Леманий. Нема ниде хліба лежачою. М. В. I. 25. Лежачим хлібом напивають пузо. К. ПС. 82. 4) Лемача худоба. Недвижимое имущество.

Лежачки, *нар.* Лежма, въ лежачемъ положенія. Ком. II. 19.

Лежебокій, *а, в.* Лѣвневый. Була у чоловіка жінка—лиха, дурна, лежебока. Ном. № 12000.

Лежень, *жнн, м.* 1) Лежебокь. Що дворовий лежень не хоче робити, тільки спати та цалати та юріаку пити. Мил. 73. Лѣжня справляти. Нечого не дѣлать. 2) Врѣно, лежачее на землѣ и служащее вѣсто фундамента для стѣны хаты. Тепер ставлять хати на стовпаж, а перш було на лежнях. Лебед. у. 3) Боровъ, дымовая труба на потолжѣ, горизонтально лежачая, то-же, что в Леман I. 4) Лежачий улей. См. Леман 3. 5) Родъ большого калача, обрядовый свадебный хлѣбъ. Чуб. IV. 236. В п'ятницю до діла лежні з зурту поробили та шикики і перепіиці в ніч пасадозили; коровай-же спорядивши з самуо суботу, посадити його вприсили Кирика Голоту. Мкр. N. 21.

Лежіння, *нн, с.* Лежаніе. Через сидіння не впало в лежіння. Ном. № 10846.

Лѣжма, *нар.* Въ лежачемъ положенія.

Попереду сніп лежма б'ють, а потім сторч поставе. Каменец. у. —лемати. Постояно не вставая лежать. Лежма лежу зворя. НВолын. у.

Лѣжник, *кв, м.* 1) Боровъ дымовой трубы? „Любимымъ мѣстопробываніемъ „вихованця“ естъ „лѣжник“, на чердакѣ“. Чуб. I. 208. 2) Лѣжники справляти = Лемня справляти. О. 1862. III. 20.

Лѣжніба, *хн, об.* = Лежень I. Желех. **Лежня**, *ні, ж.* = Лежа. За лежною ніколи посидіти. Ном. № 10846.

Лежняка, *кн, об.* = Лежень I. Желех. Вх. Зн.

Лежун, *нн, м.* = Лежень I. Чуб. I. 262.

Лежух, *хн, м.* 1) = Лежень I. Каменец. у. Лежух лежить, а над ним Бог кряжить. Ном. № 1682. Лежухові Бог до лю дає. Ном. № 1683. 2) Упавшее или поваленное бурей дерево. Вх. Зн. 33. 3) Птица козодой, Caprimulgus europaeus. Вх. Лем. 431.

Лѣзиво, *ва, с.* Лѣстница взъ лыка (у бортнвк.).

Лѣзо, *за, с.* Лезвіе. Уман. у. Оце обух, а це лезо (у сокири). Харьк. Ум. Лізно.

Лѣйбне, *кв, м.* 1) Родъ жилета у лемковъ. Гол. Од. 75. 2) Родъ женской верхней теплой одежды на ватѣ. Рк. Левинц.

Лейментарь, *рн, м.* Рейментарь. Мет. 425.

Лѣйстер, *стру, м.* Реестрь. Записище у лейстри. Мил. 162.

Лейстрвій, *нн, б.* Реестровый. Тоді сироту Степана, козака лейстрового, отамана молодого, турки-яничари ловили. Шевч. 255. Тільки обізався писарь військовий, козак лейстровий. Дума.

Лейстрвнж, *кн, м.* Реестровый казакъ. Бенкетуе шляхта, іграючи в карти, а козаки-лейстровики додержують варты. К. Досв.

Лейтарть, *рн, м.* Рейтарть. Скоро лейтарті до його прибували, листи подавали. АД. П. 123.

Лѣквар, *ру, м.* Варенье изъ сливъ. Угор.

Лѣкція, *ціі, ж.* Урокъ, лекція. Не вивчив лекцій,—профессорі й слова не скажуть. Левинц. I. 152.

Лѣкшати, *шаю, еш, м.* = Легшати. Желех.

Лѣкше, *нар.* = Легше. Легше говорити, ніж зробити. Ном. № 5605.

Лѣде, *лѣлочко!* меж. Увы! Горел! Вѣдал!

Ой леле, леле! битиме татусь. Лубен. у.
Ой лелечко, лелечко, болить мое сердечко!
Чуб. V. 1061. Леле, лелечко мені! Ном. №
9270.

Лелє, меж. ? Прип'їв в дїтской
п'єсєнкѣ: Леле, дїду, леле, бабо, леле, Кова-
ленку! Та понесїм погуляти дитину ма-
леньку. Ном. № 9262.

Лелєка, вя, ж. Анстѣ, Сїсопіа. Облї-
тав сердега море й землї, як лелека. Мвр.
Н. Ум. Лелєчна. Ув. Лелєчище.

Лелєкати, чу, чєш, г. Вопить, сто-
вать. Лелєчу-лелєчу, — поки то встану. Во-
на нездужає—єсо нїч лелєче. Борз. у.

Лелєнути, ну, нєщ, г. Сильно по-
дуть, хльнуть. А пїсля тїєї грози як ле-
ленє дош! Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Лелєсати, сїю, єш, г. = Лелєкати.
Як стали орла іс цєхом ховати, і стала
птиця небєсна як коза лелєсати. Лелєса
мов скажений. Харьк.

Лелєтати, чў, чєш и лелєтїти, чў,
тїш, г. Нап'ївати? Вх. Зн. 32.

Лелєчий, а, є. Свойственный, принад-
лежащїй аисту.

Лелєчний, нїяти, є. Птєнецъ аистъ.
Харьк. Ум. Лелєчнийно.

Лелєчий, ча, м. Анстѣ-самецъ. Поле-
тїв уже лелєчїч, полїзу до нїзод. Лубен. у.

Лелєчище, ша, м. Ув. отъ лелєка.

Лелєчка, вк, м. Ум. отъ лелєка.

Лелєчко. См. Леле.

Лелєк, ка, м. = Лилєк. Вх. Пч. П. 7.

Лелї = Лелєю. Желєх.

Лелїєнька, вк, ж. Ум. отъ лелїа.

Лелїння, ня, с. Тихое течєніє. Тихє
лелїння... води по камїнї. Левиц.

Лелїт, лета, м. Птица изъ породы
совь, сучь. Вх. Зн. 33.

Лелїти, лїю, єш, г. 1) Сверкать; стру-
тїсь блестя, блестятъ; переливаться. Так
ї лелїють цєрки уряженї та золотї. Змїєв. у.
В неї подвїр'я сріблом лелїє. Гол. III. 543.
Да йшла дїка да яриню, да ярїна лелїє.
Чуб. V. 23. Там вода лелїє, на єї дїлюєся.
Мет. А на морї вода лелїла. Нп. 2) Лел-
дїять. Та мала собї сїна єдиною Івася
Вдовиченка, змалку лелїла, у найми не пус-
кала. Мет. 414.

Лелїтка, вк, ж. 1) Металлическая
блєстка, пришиваемая на одєждѣ, церковн.
облєченїя и пр. Каменєц. у. 2) мн. Головное
украшенїє гудюлокъ: мелкія блєстєчки во-
кругъ головы. Гол. Од. 73. Ум. Лелїточна.
Нїхто не вїдає, що на цїлюю сїє: золотї
корхи верхи, срібнї да лелїточкї. Рк. Макс.

Употребляется какъ ласкательное слово:
Ти ж моя лелїточка!

Лелїч, чу, м. *Alnus viridis*. Вх. Зн. 32.

Лелїа, лїї. ж. Лилїа. Насїяла ми-
ленькая блїо лелїї. Гол. I. 327. Ой як же
ти провїтаєш, як в саду лелїа. Чуб. V.
428. Ум. Лелїєнька. Сестро ж моя, лелїєнь-
ко блїла! Федьк. I. 9.

Лелїяти, лїю, єш, г. Лелїять. Мати
сїна лелїяла, потїзи ся надїяла. Гол. I. 164.

Лелїєва, вк, м. = Лелєю. Гол. I. 223.
Желєх.

Лелїю, лїа, м. Батюшка, отецъ. Шух.
I. 32.

Лелїюм-полелїюм, нар. Еле ноги пере-
двїгая. Що ти ходїши лелїюм-полелїюм,
наче тобї ступїти по червїнцївї. Подольсь г.

Лелїа, лї, ж. = Ллїа. Як пїшла лелїа,
то єсї городї пїском позаносїло. Черниг. у.

Лелїак, ва, м. Козодой, лїлокъ. Ра-
дом. у.

Лелї, сз. 1) Но. Дїгача, дївча, вода чїс-
та, лелї ти сама єсь нечїста. Гол. IV.
522. 2) Лыш только. Гол. I. Вступленїє,
725. 3) Какъ вставка въ рѣчь: вотъ, вѣдї, же.

Лелїак, вї, м. Названїє малоросса, жи-
вущаго въ Венгрії, въ долинахъ, за Бєс-
кїдами. О. 1861. I. 265; 1862. I. 79.

Лелїачка, вк, Малорусска изъ Вен-
грії, жительница долинь за Бєскїдами.
Желєх.

Лелїбик, ва, м. Алембикъ, перегонный
кубъ.

Лелїє, сз. = Лелї. Вх. Зн. 32.

Лелїєнт, ту, м. Плачь, вопль, рыда-
нїє; крикъ. Чутно було в Рамї юлас, ле-
мент. Єв. Мт. II. 18. Из городї встєж під
небо лемєнт. К. Іов. 53. Коли вїхоже з ха-
ти, а на дулїчї такїий глас, такїий ле-
мент! Канєв у. Ото будє лемєнту! Левиц.
Пов. 143.

Лелїєнтарь, рїа, м. = Лелїєнтарь.
Мет. 425.

Лелїєнтїти, чў, тїш, г. Кричать,
громко говорить. Жїнки лелїєнтїти блїа
корчїи, абї дав жїд без грошей юрїлки.
Каменєц. у.

Лелїєнтувїння, ня, с. Вопль, крикъ.
Охрїпєлє лелїєнтуванїя. Мвр. Пов. II. 108.

Лелїєнтувїти, тїю, єш, г. Вопить,
кричать. Ном. № 13022.

Лелїєнтувїтїся, тїюєся, єшєся, г. Хло-
потать. суетїтїся. Полт. г.

Лелїєха, вк, ж. 1) = Лелїєшка. 2) об.
Флєгматикъ; неуклюжїй. НВолын. у.

Лелїєхуватїй, а, є. Неповоротливый,

медвительный, флегматическій. Черк. у. НВольнск. у. Левец. I. 163. *Стала така лемезуата.* Г. Барв. 365.

Лемешка, ка, м. Ум. отъ леміш.

Лемвати, ваю, вазш, и. Медленно вѣст.

Лемвати, жу, виш, и. Медленно идти, тащиться. Желех.

Лемнич, чу, м. Раст. *Alnus viridis*. Лв. 96. См. Леліч.

Леміш, шá, м. 1) Сопнникъ, лемехъ (въ плугѣ). *Чому ви, хлопці, не орете?—Да, дячку, свято—Яке свято?—Чересло й леміш ізнято.* ЗОЮР. I. 146. *Може викую я з його до старою плаца новий леміш і чересло і в тяжкі упруги, може, зору перелі той.* Шевч. 669. *Зробив з лемешá швайну.* Испортилъ дѣло, гора родвда мышь. Ном. № 7613. Ум. Лемешки.

Лемішечка, ки, ж. Ум. отъ лемішка. Лемішка, ки, ж. 1) Родъ куманья изъ муки, саламата. *Галушки та лемішка, а хлѣбу перемішка.* Ном. № 12339. *Дивер з невістою розбив юрщик з лемішкою.* Чуб. V. 724. 2) Мяля; мягкій и безхарактерный человекъ. Ум. Лемішечка. *Чоловіче, наварю я тобі лемішечки.* Грин. II. 164.

Лемшаний, а, в. Изъ лемішья. Лемшані вареники.

Лемківський, а, в. Приналежащій лемку. Желех.

Лемківщина, ни, ж. Мѣстность, заселенная лемками: погорье Низкаго Бескида отъ р. Сяна по Попрадскую долину, въ Сявденкомъ у. Желех. Голов. I. Вступл. 725.

Лемко, ка, м. Галицкій малороссъ, житель Лемнівщини. Голов. I. Вступл. 725.

Лемнути, ну, нѣш, и. 1) Удаляться, отступить. Желех. 2) Стѣбрить, стащить. *Так то він її лемнув, як був тут.* Брадл. у. **Лемдерево, ва, с.** Раст. *Latix europaea*. Шух. I. 18.

Ленічи, нію, аш, и. = Лелічи. *На калину вітер віє, калина леніє.* Мет. 41. *Леніла вода, леніла.* Чуб. III. 162.

Ленний, á, в. = Лянный. *Розточено ленний обрус на столі.* Чуб. *Розстелено ленні скатерті по столу.* Мет. 152.

Лѣно, сз. = Лѣм 2. Вх. Зн.

Лѣнта, ти, ж. Лента (взято изъ русск. яз.). Кв. I. 6. *Куляю собі шаблю золотую, а до шаблі ленту голубую.* Черк. у.

Лентавий, а, в. Рваный. Вх. Зн. 32.

Лентіох, ха, м. Одѣтый въ городскую одѣду? горожанинъ? Шух. I. 33.

Ленути, ну, нѣш, и. Летѣть. Федьк.

I. 27. *Леньмо, поленьмо до свою пана.* Чуб. III. 440. *Кину пером, лѣну орлом, конеш поверну, а до свого отамана таки поверну.* Нп.

Леопáрд, да, м. Леопардъ. *І леопард із лозу вискочив на сцену... Ступив, зирнув,—і полилав святая кров.* Шевч. 614.

Лѣп, ну, м. Нечистота на глѣзѣ, потная грязь. *Лѣпу на руках багато.* Харьк. у.

Лѣпеснути, ну, нѣш, и. Броситься бѣжать. *Тільки пустив мене з рук, а я як лѣпесну тикати.* Еватер. у.

Лѣпетáйло, ка, с. Болтунъ, а въ загадкахъ названіе языка. Ном., стр. 297, № 222.

Лѣпетáти, чу, чеш, и. Лѣпетать, болтать; говорить неввятно. *Не тямить юлова, що язык лѣпече.* Ном. № 12987. *Лѣпече, як той пустий млин.* Ном. № 12984.

Лѣпетень, тни, м. Болтунъ. *Лѣпетень лѣпече, а дурень слухав.* Чуб. I. 262.

Лѣпетіця, ці, ж. Болтунья. Ном., стр. 294, № 121.

Лѣпетіння, ня, с. Болтовня. Левец. Пов. 84.

Лѣпетіти, чу, тнш, и. = Лѣпетати. *Та що лѣпетити, як дзвоник?* Черк. у.

Лѣпетлівий, а, в. Болтливый. Левец. I. 399.

Лѣпетуи, на, м. Болтунъ. Желех.

Лѣпету́ха, хи, ж. 1) Болтунья; ворчливая женщина. *Бо свекруха, лѣпетуха сварлива юлова, вона ж мене зскапоче—я дівчина молода.* Чуб. V. 535. См. Лѣпетіця. 2) Водка. *Як нап'ється лѣпетухи, стане не тверезий.* Чуб. V. 1161. 3) Дáти лѣпету́хи. *Уб'язать, удрать. Баба дождала ночі і дала лѣпетухи до пана.* Грин. I. 94. Ум. Лѣпету́шна. *Захтілоси лѣпетушки, прошила моток і витушки.* Чуб. V. 680.

Лѣпéта, ті, об. Болтунъ, бо́лтунья.

Лѣпéхá, хй, ж. 1) Раст. *Аврѣ, Acorus calamus*. Также Жидівська лѣпéхá. ЗОЮР. I. 109. 2) Раст. *Scirpus sylvaticus*. ЗЮЗО. I. 135.

Лѣпéхуватий, а, в. 1) = Лемішкуватий. 2) Широколастий? *Ой пустий очерет да й лѣпéхуватий.* Чуб. V. 176.

Лѣпéць, шцй, м. Раст. 1) *Asperugo procumbens*. ЗЮЗО. I. 113. 2) *Galium Aparine*. ЗЮЗО. I. 123.

Лѣпéшник, ка, м. Раст. *Scirpus sylvaticus*. ЗЮЗО. I. 135. См. Лѣпéха 2.

Лѣпéстка, ки, ж. Лѣпестокъ. Ум. Лѣпéсточка.

Лепіх, ка, м. Раст. *Gluceria spectabilis*. Вх. Пч. I. 10.

Лепішник, ка, м. Раст. *Carices*. Льв. 97.

Лепіок, пк'а, м. Раст. *Asperugo Arapine*. ЗЮЗО: I. 113.

Лепорт, гу, м. Рапортъ. Гул, як комендант ісправний, Енеїві лепорт подав. Котл. Ен. VI. 34.

Лепортувати, т'юю, вш, л. Рапортовати, доносити. Харьк.

Лєський, а, е. Хороший, красивий. Жив я собі недалеко од свого лєського юрода. Греб. 400.

Лєсько, нар. Хорошо, красиво. Из кожного кур'ня взяли знамена на коня, лєсько убраних. Стор. II. 156.

Лєпта, ти, ж. Лепта. Спасибі, друже мій убогий,—ти, знаю, лепту розділи свою єдину. Шевч. 561.

Лептіця, ці, ж. Раст. *Lychnis*. Шух. I. 21.

Лепу́х, х'а, м. Раст.=Лопух. Вх. Пч. I. 8.

Лепухівий, а, е.=Лопуховий. Прийде літо красне,—все готове, пошине шавари лепухові. Грин. III. 325.

Лепчіця, ці, ж. Раст. а) *Galium Arapine*. Анн. 151. б) *Asperugo procumbeus*. ЗЮЗО. I. 113. в) *Asperugo Arapine*. ЗЮЗО. I. 113.

Лєскіт, коту, м. в пр.=Лєскіт в пр.

Лєсливий, а, е. Лєстивий. *Тодос лєсливий чоловік.* НРолын. у.

Лєсний, а, е.=Лєсливий. Діявіл лєсний. Чуб.

Лєст, гу, м. Вь выраженіи: Лєстом заходити. Обманувать при помощи хитрости. Желех.

Лєста, ти, ж. Родъ шестерни вь водьяной мельницѣ на Дибпрѣ.

Лєстатся, таюся, ешся, л. Едва дти, плестись. ЧГВ. 1853. 61.

Лєстєць, тц'а, м. Лєстєць.

Лєстивий, а, е. Лєстивий. *Потребить Господь лєстивих і уста зацінить хитрим.* К. Псалт. 25.

Лєстівість, вості, ж. Лєстивость. Желех.

Лєстиво, нар. Лєство. Найірший народові ворог бува той, хто лєстиво вихваляе нас, щоб ми не по правді про себе думали. О. 1862. IX. 29.

Лєстити, щ'у, ст'іш, л. Лєстить. Не лєсти мене своїми пишними словами. К. XII. 64.

Лєстятся, щ'уса, ст'іпся, л. По-

дольшаться, подлаживаться. *Лєститься, як у пазуху не візє.* Черк. у. *Хоть як вона буде до тебе лєститься, а ти їй усій правди не кажи.* ЗЮЮР. II. 71. *Давай уже хоть коло своєю лєститись: оце, кажуть, пан так пан!* К. ЧР. 74.

Лєстівочка, ки, ж. Ум. отъ лєства.

Лєства, ки, ж. Лєсть, лєстивая р'ч'ь. *Лєстки горшеї отрутизни.* Ном. № 3072. *Оті шепотинники-окомоки чою не допнуть у панів добрим способом, то завсиди доб'ються у них лєстками.* Берд. у. **Лєстками підійти.** Лєстю добиваться, лєстить. НВолын. у. Ум. Лєстівочни. *Як узали лєстівочками підходить.* Ном. 3094.

Лєстний, а, е. Лєстивий, обманчивий. Чуб. III. 26.

Лєстоці, щів, ж. мн. Лєсть. Харьк.

Лєст'їн, н'а, м. Лєстєць. *Поки в морі єсть і в скрині, лєстун потреться в сій хатині.* Мкр. Г. 61.

Лєсть, ти, ж.=Лєстоці. Рк. Левиц. *Смерть лєсти не знає.* Ном. № 8252. *Тобю чоловік велкий і у честі, але по всяк час у гріховній лєсті на Христа воює.* Чуб. III. 17. *Лєстю упадати.* Поддаброваться. *Сидить Гриць на важниці, тяженько здохав, а до його чорнявая лєсто упадає.* Чуб V. 1038.

Лєсь=єсь, єси. (2-є лицо наст. вр. отъ л. бути). *Дівча, дівча, вода чиста, лєм ти сама єсь нечиста: юж лєсь сім мужів мала, а зо жадним шлюб не брала; сім лєсь хлопців породила, ні єдному ксту не дала.—Кєд лєсь хлоп, то не вварь мі то! Кєд лєсь Бог,—отпнуть мі то!* Гол. I. V. 522.

Лєт, гу, м. Лєть, полєть. *Туди самє лєт (бджолам) через яр.* Черк. у.

Лєтар, гу, м. Лєтаргическій совь. *Из своєю лєтару пробудила нас рідна мова.* К. XII. 123.

Лєтаргичний, а, е. Лєтаргическій. *Були ми довго наче мертві, були нерутомі, в лєтаргическому сні.* К. XII. 123.

Лєтити, ч'у, т'іш, л. Лєтєть; быстро стремиться, мчатся, вєстись. *Лєтить орєл по над морєм.* Мет. 64. *Лєтить літо, як крилами.* Ном. № 550. *Чою лєтиши як скажений?* Волын. г. *Лєтить миска до порога.* Нп. Куля лєтити. Децю, 31. Ум. **Лєтїтоньки.** *Межи ними соколонко крилоньками махав, лєтїтоньки гадав.* Лукаш. 168.

Лєт'ючий, а, е. Лєтающий, лєтучий. Левиц. I. 226. *З пистолою кулю лєт'ючу птицю б'є.* Стор. II. 222. *Се лє-*

точий іробець. НВолын. у. *Це летюча птиця, а це піш.* Черк. у.

Летяга, гн, м.—**Нетага.** *Ой гуляв, гуляв козак, бідний летяга, сім год і чотири.* Мет. 377.

Летяжний, а, в.—**Нетажний.**

Летячий, а, в.—**Летючий 1.** *Летячу птицю б'є Канев. у.*

Лехв'яра, рі, ж. Невкусний суп. Вх. Зн.

Лехкий и пр.—**Легкий и пр.**

Леш, сз. Но, только. *Втоную, отому козаченько, леи хусточка плавле.* Чуб. V. 309.

Лешко, кв, об. Ласк. Душенька. *Я тебе, лешко, ждала, ждала, а ти й не прийшла.*

Лещата, т, с. мн. 1) Тиски. Узяти в лещата. Стиснуть. 2) Тиски изъ дубковъ или дощечекъ, въ которыхъ сдавливаютъ переломленную кость. 3) Два длинные куска дерева или желѣза, между которыми находится предметъ, который необходимо сжать, а концы ихъ скрѣплены. Напр. а) при дѣланіи короба концы согнутой въ кругъ драни соединяются такъ, что одинъ заходитъ за другой; они пощипаются между двумя палочками, концы которыхъ связываются и палочки оттого сжимаютъ концы драни такъ, что они не могутъ разойтись; б) при укрѣпленіи лещата два столба забиваются по обѣ стороны лещата одинъ противъ другого и стягиваются насквозь проходящими изъ планками. *Я тин візьму у лещата.* Лебед. у. 4) Жомы для разминанія кожъ. *В лещатахъ виминають кацію з сиріци.* Черном. 5) Лещетка, употребляемая при кастраціи лошадей. 6) Родъ сваряда, употребляющагося въ игрѣ. *Палили ключча, ворожили, по стині лещатами били, заадували заадок.* Котл. Ев. III. 70.

Лж, сз. Ил. *Сядемъ ли з тобою поспідаем, ли пообідаем.* ЗОЮР. I. 207.

Либ, меж. Выражающее толчекъ. *Либ Панька в око,—а він і так сліпий.* Ном. № 6392.

Лйбавка, кв, ж. Скотина, съѣдающая только верхушки корма. Желех.

Лйб'ах, кв, м. Работникъ, собирающій нефть съ поверхности воды. Желех.

Лйбати, баю, еш, гл. 1) Медленно пасться. *Там і наша така, що треба скотині по стебелцю лйбати.* Уман. у. 2) Пасться по росистой травѣ. 3) **Лйбати очі.** Мягать, моргать. *Так лйба, так лй-*

ба,—от-от заплаче. 4) Собрать при помощи лошадиного хвоста нефть съ поверхности воды. Желех.

Лйбальский, а, в. Принадлежащій лйбан'у, относящійся къ нему. Желех.

Лйб'ерія, ріі, ж.—**Лйберія.**

Лйбець, бця, м. Нищій, собиратель милостыни. Грин. II. 180.

Лйбити, блю, биш, гл. Брать? собирать? *Ходив (торгувати)... та добре лйбити гроші.* Мкр. Г. 45.

Лйб'ій, нар.—**Лйбонь.** Желех.

Лйбоніти, нйю, нйш, гл.—**Лйбати 2.** Желех.

Лйбонь, нар. Вѣроятно, кажись. *Лйбонь і до іробової дошки щастя не дочекаюся.* Ном. № 8317. *Чорна хмара наступав, лйбонь дощик буде.* О. 1862. X. *А під лісом, край дороги, лйбонь курині мріє.* Шевч. 82.

Лйбці, ців, мн. Бичев'а съ привязаннымъ мясомъ для ловли рыбы.

Лйвень, вня, м. Ливень, проливной дождь. *Рече—і дощ, і ливень з неба леться.* К. Іов. 82.

Лйвний, а, б. Проливной (дождь). Мнж. 148.

Лйврити, рю, риш, гл. Плохо читать. *Вчився він добре на філософії: в шіснадцять літ писью мимриє та все по латині мязив.* КС. 1882. IX. 480.

Лйгати, гаю, еш, гл. 1) Набрасывать веревку на рога вола. *Лйгай вола! чою стоїш?* 2) в сов. в. Лйгути, нй, нѣш. Хлебать, хлебнуть, глотать, глотнуть, проглотить, жрать. *Він плакав і лйвав кулешик.* Котл. Ев. Тут з салом галушки лйгали. Котл. Ев. I. 11. *Купи сміє: та й мйаю собі.* Лебед. у. *Тільки кусай, кільки можеи лйгнути.* Ном. № 5587. *Менше вкусиси, борше мниси.* Ном. № 5588.

Лйгі, —дати. Убѣжать, наострять лыжи. Ном. № 4411. *Ломаку під руку, да й лйш!* Ном. № 11047. *Та лйш!* Мнж. 95.

Лйгати́ся, гаю́ся, ашся, гл. Сходиться съ кѣмъ, связываться съ кѣмъ; соединяться.

Лйгиря, ря, м. Нищій. *Там у городі скрізь лйгиря сидять поід барканами, просять милостині.* Грин. II. 180. Ув. Лйгиряна. Грин. II. 180.

Лйгну́ти, гну́, нѣш, гл. 1) См. Лйгати 2. 2) Ударить, хватить. *Ларченка як хто по потилци мйнув.* Мир. ХРВ. 263.

Лйгну́тися, ну́ся, нѣшою, гл. Уда-

ряться. *Що се в тебе око підбите?—Та се я натималася хату мести та як лику-мась об стіл, об ріжок, та й набила.* Верхнедніур. у.

Лигонуті, ну, нѣш, гл. 1) Хлебнуть, глотнуть большим глоткомъ. 2) Поспѣшно убу́ждать. Мнж. 184.

Лигоміна, ви, ж. и пр.—Лагомина.

Лигомінець, нця, м.—Лагоминецъ. *І там булі там лигоминці, піддурювали що дівок.* Котл. Ен. III. 43.

Ліджа, жі, ж. Раст. Ситникъ, *Juncus*. Вх. Уг. 250.

Ліжка, ки, ж. 1) = Ложка. *Треба миски, треба ложки.* Грин. III. 678. 2) Ножь, которымъ вырѣзывается углубленіе въ ложкѣ. Шух. I. 247. 3) — жаб'я. Головастикъ. Вх. Лем. 413.

Лижкарство, ва, с. Выдѣлка ложекъ. Шух. I. 247.

Лижкаръ, ра, м. Ложечникъ, мастеръ, дѣлющій ложки. *Лижкарі виробляють зачайні ложки з ... дерева.* Шух. I. 247.

Ліза, ви, об. Прили�анный, прили�анная.

Лізанька, ки, ж. Кушанье: сваренное молоко съ мукой. Шух. I. 142.

Лізати, жу́, жеш, одн. в. лизну́ти, ну́, нѣш, гл. Лизать, лизнуть. *Собаки лизали рани його.* Ев. Л. XVI. 21. *Дано тобі кісточку: хоч лизи, хоч на дам бережи.* Ном. № 12146. **Лізати губи (собі).** Облизываться въ предвкушеніи чего-либо пріятнаго или въ желаніи его получить. *Стриба Рякко, вертить хвостом, неначе помелом, і знай дурненький скалить зуби та може зуби: „Уже ж бач“, дума він... „Мабуть сам пан звелів оддати Рякку печене і що зосталося варене“.* Г.—Арт. Въ переносномъ смыслѣ—хотѣть чего-либо пріятнаго, но еще не имѣть возможности получить. У Макаровскаго описывается на свадьбѣ красивый парубокъ, лихой танцоръ, всѣхъ удивившій своею ловкостью: *„Що за удалъ, що за сила!“ парубки казали, і дівчата тискувались і губки лизали.* Мкр. Н. 30. **Лізати губи до кого.** За кѣмъ ухаживать, завряться на кого. *Лизав до молодой губки, буркотав як голуб до голубки.* К. МВ. X. 3. **Лізати губи (но́му).** Надо́ждать съ поцѣлудами. *Не тоді мені лизи губи, як солодкі, тоді мені лизи, як іркі.* Ном. № 2315. **Лізати халюу, чоботи (но́му).** Пресмыкаться предъ кѣмъ, унижаться. *У Грода таки самою і у порогу й за порогом стояли миктори. А царь лизав у ликтора халюу.*

Шевч. 637. **Лизну́в шилом па́тони.** Ничего не получивъ, ничего не достигъ. Ном. № 1814. **Бодай тебе чорт лизну́в!** Чортъ бы тебя взялъ! *Отпугн тебе лизне і чорт!* Котл. Ен. Ян вил лизну́в! Исчезло. Ном. № 1894. **Нехай тебе лизень лизне.** См. Лизень. **Не дам тобі й лизну́ти!** И попробовать не дамъ. *Не діджеди, щоб я тобі й лизнути дам!* Ні, сам поім усе. Кв.

Лізатися, жу́ся, жешся, гл. 1) Лизаться. 2) Подлизываться, заискивать. *Він усе коло панів лизється.* Черк. у. *Хлопець не дурний: котком лизється біля старих.* Полт. у.

Лізень, зия, м. Бычачій языкъ. *Телячий лизень.* Ян лизень злизав (но́г). Исчезъ, какъ въ воду упалъ. Ном. № 13512. **Нехай тебе лизень лизне, злігне!** Чтoby ты пропалъ! Ном. № 3739.

Лізкати, каю, еш, гл. 1) Лизать, вылизывать. Черк. у. 2) Часто понемногу ѣсть. *Сіло б та наїлось одразу, а то й лизкає увесь день.* Черниг. у.

Лизну́ти. См. Лизати.

Лизну́, на, м. 1) Лижущій. 2) Подлиза, лстець. *Стали мужики лизуни добритися до панів.* Волч. у. 3) Мнѳическое существо, въ образѣ большого звѣря, живущее въ лѣсахъ и пожирающее людей. Чуб. I. 193.

Лизь, зя, м.—Лизень. **Як його лизь злизав!**—**Як лизень злизав його.** Мир. ХРВ. 116.

Лізкати, каю, еш, гл.—Лизкати. *Лизкає кров собака.* Славяносерб. у.

Ліко, ка, м. 1) Лыко. *З одної липи двічі лыка не деруть.* Ном. № 7471. *Кричить, мов з його чорт лыка дсре.* Ном. № 3454. **Не мішайтесь нім чужі лыка.** Не мѣшайтесь не із свое дѣло. Ном. № 9569. 2) Веревокъ (изъ лыкъ?), которыми татары въ прешнее время связывали захваченныхъ ими во время набѣга людей. Повто́му: **Бути в татарськихъ лынахъ**—попасть въ неволю къ татарамъ. **В'язати в лына.** Брать въ неволю. *Попереду біжить чауши великий і грамоту султанову читає: в'язати в лыка всіх, або стинати.* К. ЦН. 212. Ум. Личко. **Виміня ремінець на личко.** Посл.

Лікуватий, а, о. 1) Мочалистый. *Як поростуть великі коноплі, то волокно буде ликувате.* Волч. у. 2) Волокнистый, жилистый. *Якась ликувата диня та несолодка.* Волч. у.

Ликтор, ра, м. Ликторъ. *Жерці і ликторі стоять круж каштолія.* Шевч. 607.

Лілік, ка, м. Легучая мышь. Каме-нец. у.

Лілія, су, м. Раст. *Схилився куц ростилий ліліясу.* К. ПС. 119. *Куц ліліясу і троянди два куці.* Г. Варв. 214.

Ліман, ну, м. 1) Лиманъ, расширенное устье рѣки. *Чорна хмара з-за лиману небо, сонце криє. Синє море звіркогою то стоїне, то вєє.* Шевч. 49. *Чорним морем далеко гуляли... На лиман-рїку іспалили; к Дніпру-Славути низькою уклоняли.* Дума. 2) Большое и глубоководное озеро, незаросшее камышѣмъ. Браун. у. 3) Раст. *Ranunculus acris.* ЗЮЗО. I. 133.

Ліманний, а, е. 1) Относящійся къ лиману. 2) Озерный. Браун. 17.

Ліманник, ка, м. Часть лимана, которая при легкомъ вѣтерѣ попадаетъ въ полосу безвѣтрія и остается неподвижной. Браун. 51.

Ліманський, а, е—Лиманний. 1. *Ой що узая Дніпр та своєю волєю: свої бережки проминає, а лиманські коси засинає.* Грин. III. 592.

Лимарѣнко, ка, м. Сывъ шорника. У перетиху ходила по опеньки, лимаренка любила молоденька. Шевч. 540.

Лимаріха, хи, ж.—Лимарка. *Ой піла, піла лимариха на меду, та й пропіла свою дочку молодю.* Лис. I.

Лімарів, рева, ве. Принадлежащій шорнику.

Лимарівна, ни, ж. Дочь шорника. *Ой хто купить шебер меду ще й вина, того буде лимарівна молода.* Лис. I.

Лімарка, ка, ж. Жена шорника.

Лімарство, ва, с. Шорное ремесло.

Лімарський, а, е. Шорническій. *Він і реміниця лимарського не варт.* Посл.

Лімарщина, ни, ж. Сыромятная кожа. Вас. 158.

Лімарь, ря, м. Шорникъ. Вас. 159. *Оддала дочку та за крамаря, а сама пішла та за лимаря.* Чуб. V. 911.

Лимарюванія, ня, с. Завятіе шорничествомъ.

Лимарювати, рюю, аш, ил. Заниматься шорничествомъ. *Добре Дорожечці: один син лимарює, другий кравцює, а небиж шевцює.* Канев. у.

Лімзати, заю, аш, ил.—Лемзати. *Полімзая він трюшки з мисочки. та й знов лі, сказано—недужий.* Киев. у.

Лимпач, чү, м. Земляной кирпичъ,

битый кирпичъ възъ глины съ мякнвой. Херс.

Лимпачѣвий, а, е. Сдѣланный изъ лимпачу. Херс.

Лин, на, м. Рыба линь, *Cyprus tinea.* *Ходить, як лин по дну.* Ном. № 3238. Ум. **Линѳн, линѳочн.** *Дитиночка, як лимочок.* Ном. № 8469.

Ліна, ни, ж.—Линва.

Лінва, ви, ж. Толстый канатъ. НВолн. у. *Порон на мнѣй хопе, а у вас ка-жуть на мотузѣ.* Литин. у. Ум. **Ліновна.** Шибениця старенькая, лимовки новенькі. Шух. I. 199.

Линѳъ, нцѣ, м. Ракъ во время лянвня. Мнж. 185.

Линіана, ни, ж. 1)—Лин. *Ой ви, ри-балочки, ой ви, молодії, та поймайте мені риби лимини.* Чуб. V. 1072 2) Мясо линя. *Нема над рибу лимину.* Ном. № 7522. Ум. **Линіина.** *Просить вона на вечеру і рибку лиминку.* Чуб. V. 50.

Ліняти, ню, неш, ил. У решетниковъ: снимать слой коры съ предварительно распаренныхъ въ печи липовыхъ стволовъ, обнажая лыковый слой, который потомъ отдѣляютъ отъ стволу. Вас. 175.

Лінія, нії, ж. 1) Линія, черта. 2) Пограничная черта. *Біля города, біля Килїї, на турецкій мнїї.* Нп. *Ішов козак на мнїю і вельми надувся; ішов козак із линїї, як лихо зонувся.* Ном. № 792. 3) Линейка.

Лінеа, ки, ж. Веревка; корда, на которой гоняють лошадей.

Линийї, ѣ, б. Отсырѣлый, влажный. Мнж. 185. *Сіно линке, спони линки.* Лубен. у.

Линѳоватий кінь. Лошадь со впавшей спиной, сдѣлстая лошадь.

Линѳовище, ща, с. 1) Сброшенная вылинявшей змѣей старая кожа. *Як нападє кою миломанка, то треба повисити на шинурочку на шию гадюче мнѳовище.* Кобел. у. 2) Кожа рака, потерпанная при лянвнїи. Мнж. 185.

Ліновка, ки, ж.—Ум. отъ лінва.

Линѳк, нкѣ, м. 1) Ум. отъ лин. 2) Название вола свѣтлорыжей масти. КС. 1898. VII. 41. 3) Раст.: а) *Dianthus deltoides.* Лв. 98. б) *Tragopogon pratensis.* Лв. 102.

Линѳочок, чка, м. Ум. отъ лин.

Литваревый, а, е. Сдѣланный изъ овечьей шкуры. *Литваревий кожух.* СМ. 226.—**оправа.** Кожанный переплетъ. Ел-саеттр. у.

Лиятварець, рцá, м. Ум. оть лиятварь.

Лиятварик, ка, м. Ум. оть лиятварь.

Лиятварь, рá, м. Шкура годовалого агненка. Вас. 154. Ум. Лиятварець, лиятварик.

Лиянути, ну, веш, м. 1) Летѣть. *Линув соки з України.* Мет. 376. *Ангел линув, слюзу уронив.* Чуб. III. 305. 2) Стремиться. *А я діялося і серцем линув в темний садочок на Україну.* Шевч. 403.

Лиянути, ну, веш, м. Политися, хлынуть. *Як линув дощ.* Черк. у. *Линув на лоб його води.* Мкр. Г. 57. *Горщик як брязне об піл, як линуть на мене помій.* Г. Барв. 225.

Лиянутися, нуся, вѣшся, м.—Лиянути. *Вода линулася.* Харьк. у. *Дощик линуся—цебром, відром, дійничкою над нашою пашничкою.* Ном. № 334.

Лиячá, чáти, с. Маленькій ливень.

Ливень, (ня? м.). Раст. *Artemisia campestris.* Лв. 97.

Ливьбá, бá, ж. Время ливнявія.

Ливючий, а, е. Ливючий, ливяючий. *Заполоч ливюча.* Черк. у.

Ливяти, няю, аш, м. 1) Ливяти, терять цѣть. 2) Ливяти, ливятися шерсть, ронять перья. *За тим вовк не ливяє, що в комору часто никає.* Ном. № 7208.

Ліпа, пи, ж. Дерево липа, *Filix parvifolia.* *З однієї липи двічі мика не деруть.* Ном. № 7471. Ум. Ліпка, ліпошня, ліпочка. *Суха ліпочка не цветєся.* Грин. III. 460.

Ліпáрка, ка, ж. 1) =Липковиця. Вх. Уг. 250. 2) Глина для кирпича, для печей. Вх. Лем. 432.

Ліпень, пня, м. =Липець 1. Желех.

Ліпечь, пця, м. 1) Мѣсяць іюль. *Одного ліпнього гарячого дня в місяці липні 184... року з города Тули вийшла купка хлопців.* Левиц. Пов. 3. 2) род. пад.—пцю. Липовий медь.

Ліпина, ни ж. 1) Липовое дерево. *Білий як липина.* Ном. № 13147. 2) Липовий лѣсь. *Пішов у липину.* 3) Шепка, лучина. Вх. Зн. 32. *Потрочити на липину.*

Ліпичі, пець, ж. мн. Сѣмена липы. Черк. у.

Ліпівка, ка, ж. 1) Кадка изъ липоваго дерева. *Коли огляділись до липівки, що на горичі з медом була, аж вона перекинута і вилізана.* Драг. 363. 2) Родь дьви. Ум. Ліпівочка.

Ліпка, ка, ж. 1) Ум. оть ліпка. *Ой*

у полі горина, стоїть липка зелена, ой на тій липці... три птахоє співають. Чуб. V. 223. 2) Липовая кора, дуб? *А моя хата липками шита.* Чуб. V. 412. 3) Раст. *Spigaea Filipendula.* ЗЮЗО. I. 170. 4) =Липці. Для снятия липкий вишень—очеретана ліпка. О. 1861. V. 36.

Липкáчий, а, е.—Липковатий. *Липкача роля.* Вх. Уг. 250.

Липкйй, á, ё. 1) Липкйй. *Вона мене по тілу маже липким, вонючим, як смола.* Адв. 64. 2) Прилипчивый (о болѣзни). 3) Имѣющій влеченіє къ чому-либудь. *Левиц. I. 341. До хаяхіята липкйй такий, вже й ночі не достить, коли треба.*

Липковатйй, а, е. Липкйй, клейкйй, вязкйй. *Липковата земля.* Глинвстая в оттого вязка почва. Вх. Уг. 250.

Липковиця, ці, ж. Глинвстая в оттого вязка почва. Вх. Уг. 250.

Липовйй, а, е. Іюльскйй. Желех.

Липийя, ка, м. 1) и 2) =Липчик 1 и 2. 3) Мучной хрущъ, *Melolontha fullo.* Вх. Пч. I. 7. 4) Раст. а) *Silene viscaria.* Kolb. I. 202. б) *Galium aparine.* Вх. Лем. 432.

Липнути, ну, веш, м. 1) Липнуть, прставать. *З чим ся обходимо, тоє до нас липне.* Ном. № 5990. 2) Липуть. *Всі його люблять, всі до його липнуть.* Котл. НП.

Липняк, ка, м. 1) Липовая роца, липовий лѣсь. 2) Липовий медь. Желех.

Липоватця, ці, ж. =Липковиця. Вх. Лем. 432.

Ліповий, а, е. Липовий. *Розстались, як липове каминя.*

Ліпошня и **ліпочка**, ка, ж. Ум. оть ліпка.

Ліпці, ців, м. мн. Шесть для снятия фруктоь, расколотый на одномъ концѣ на четыре части, раздвинутыя на извѣстное расстояние, чтобы удобнѣе было снимать фрукты. Подт. г.

Липчик, ка, м. Раст. *Asperugo proscemens.* Вх. Пч. I. 9. См. Липчица.

Липчица, ці, ж. Раст. =Липчик. *Ув'язавь до мене, як липчица.* Г. Барв. 246.

Лип'я, п'я, соб. Липы.

Лип'янка, ка, ж. Порода грибовъ. Черк. у.

Лис, са, м. 1) Лисица. *У вічі як лис, а за очі як біс.* Ном. № 13560. *Продав пса за лиса.* Ном. № 3086. *Старого миса тляжко зловити.* Ном. № 5791. *Як лис хвостом виляє. Лисом підійтий.* Хитрий и льстивый. 2) мн. Лиси. Лисій мѣхъ, шуба. Мъ

в кожусі, та при своїм дусі, а в місях та в місях. Ном. № 1613. Ум. Лисби.

Лис, лисий, а, е. 1) Лисий, плъшивый. Лис, сиз, кутринога: як удасться що доброго,—велика ласка пана Бога. Ном. № 8546. Лисий лисого здалека бачить. Ном. № 7964. 2)—гора. Гора, непокрита растительностью,—обыкновенно считается притовомъ вѣдьмъ. 3)—дѣдько. Чортъ, домовой. 4)—нінь, вія в пр. Имѣющий бѣлое пятно на лбу. Знаються, як лисі коні. Ном. № 9481. 5)—хвіст. Раст. Пѣтуший гребень, *Ononis*. 6)—ійця Раст. *Satyrion*.

Ліса, си, ж.—Лисица. Несе мене ліса зп клевої ліса. Рудч. Ск. II. 4. Ум. Лисна, лисочна.

Лисак, ка, м. 1) Плѣшивецъ. Вх. Лем. 432. 2) Животное съ сѣтлымъ пятномъ на лбу. 3) Обнаженный берегъ или возвышенность. Вх. Зн. 32. 4) Птица лисуха, черная, *Fulica atra*. Вх. Пч. II. 11.

Лисан, на, м.—Лисак 2 (о лошади). Желех.

Лисаня, ні, ж. Голая гора. Желех.

Лисеня, няті, с. Дѣтенць лисицы. МВ. (О. 1862. III. 45). Ум. Лисенятко, лисеняточис.

Лісий. См. Лис, а, е.

Лісіна, ни, ж. 1) Плѣшь, лисина. Не по чім і бѣ, як не по лисині. Ном. № 7367. 2) Бѣлое пятно на лбу у животныхъ. Як уродиться ло-а з лисиною, то так воно її пропаде. Ном. № 3218. 3) Проталина, прогалина, при снѣжномъ, покрові мѣсто, свободное отъ снѣга. Лисина чорної землі на добрій санный дорозі. О. 1862. IV. 95. 4) Поляна въ лѣсу. Ум. Лісинна.

Лісиця, ці, ж. 1) Лисица (зирь). Зна, де вовк, а де лисиця. Ном. № 5716. Лисице, лисице! та й догий же твої хвіст! Ном. № 13568. Накривсь, мов лисиця хвостомъ. Неудачно скривавъ свой поступокъ. Въ обрядѣ сватовства, въ обрядовыхъ рѣчахъ сватовъ дѣвушка называется иногда вмѣсто куніці—лисицею. У вас лисиця е, нам силосо, котору Тетяною зовуть... (Изъ рѣчь сватовъ). Алв. 13. 2) Лисій мѣхъ. Крйсья, зятю, та куніцями, куніцями та лисицями. Мет. 185. 3) Только во мн. ч. Намершіе узоры па оконномъ стеклѣ. 4) Только во мн. ч. Деревянные твски различной величины и вида, употребляющіеся: а) для сжиманія склеенныхъ досокъ (Мирг. у.); б) для выжиманія воска; в) для сжиманія разламывающагося въ мѣстѣ развѣт-

вленія дерева. Приборъ состоитъ изъ двухъ досокъ или кусковъ дерева, которые помищаются по обѣ стороны развѣтвленія въ деревѣ, послѣ чего концы ихъ сжимаются насквозь проходящими планками. Треба грушу в лисиці взяти, а то розчачнеться. Левч. 161. г) для укрѣпленія стѣны: два столба одинъ противъ другого по обѣ стороны стѣны, концы которыхъ сверлены отчего стѣна стискивается. Хата наша похилилась... Батько хоч і взяв з лисиці, дак облупилася ж крумом, облям Г. Варв. 249. д) для поддержанія жердки при работѣ гребешниковъ. Вас. 164. Жердка висить на лисиці. См. Лещата. 5) Название вода съ малой бѣлой отмытиной на лбу. КС. 1898. VII. 42. 6) Раст. *Gipsophila muralis*. ЗЮЗО. I. 124. Ум. Лисична. Въ сказкахъ обыкновенно съ прибаленіемъ слова сестрична. Лисичка-сестричка і вовк панібрат. Рудч. Ск.

Лисиченя, няті, с.—Лисеня. Ум. Лисиченятко, лисиченяточко.

Лисичий, а, е. Лисій. Напибали нору лисичу. О. 1861. V. 70.

Лисичка, ки, ж. 1) Ум. отъ лисіця. 2) Раст. *Agaricus Cantharellus*. ЗЮЗО. I. 110.

Лисиччин, на, не. Принадлежащій лисичкѣ. Дах лисиччина дочка і кажсе... Рудч. Ск. I. 28.

Лисиччѣк, ка, м. Сынъ лисицы. Лисиччука запер під лавку. Рудч. Ск. I. 133.

Лісіти, сію, еш, и. Плѣшивѣть, лисѣть. Дурна голова не лисѣ. Богодух. у.

Лиск, ку, м. Блескъ; лоскъ, глянецъ.

Ліска, ки, ж. 1) Ум. отъ ліса. Котику-братіку! несе мене ліска по каменю мосту. Рудч. Ск. I. 27. 2)—Лісан 4. Ой були ми в ліску та поймали лиску чорную та чубатую. 3) Животное съ бѣлымъ пятномъ на лбу: корова, собака и пр. Ум. Лисочна.

Ліскавіця, ці, ж. Зарница.

Лісзавка, ки, ж. 1)—Влискавка. Желех. 2) Одно зерно блестящихъ бусъ, бусина блестящая. Шух. I. 130.

Ліскаръ, ря, м. Кирва. (К. П. Махальчукъ).

Ліскати, каю, еш, сов. п. лиснѣти, іу, кѣш, га. 1) Блестѣть, блеснуть, сверкать, сквернуть. Ото дракону! аж потилиця лиска. Ном. № 4417. Козаки шабельками лискають. К. Досв. 141. Блискавка між хмарами лискала. Только лиснуе юстрий ніж, червона кров закапала з пучки. МВ. II. 66. 2) Только одн. п. лиснѣти.

Выпить, хватить. *Лискути мокрухи*. Марев. 59.

Лиску́ти, ну́, нѣш, г.—Лискути. *Як разом лискине блискавка, так небо мов запала.*

Лиско́, ка́, м. Кличка собаки съ бѣлымъ пятномъ на лбу.

Лиско́вати и пр.—Лоскотовати и пр.

Лиску́чий, а, в. Влестящій. З деревей виходило на широкий ганок з білого мармуру лискучою. Федьк.

Лисні́ти, нію, еш, г. Влестѣти; лосниться. *Вода лисніє у криниці. Лебед. у. Везде блищало і лисніло по світанках.* Левц. I. 298. (Панок) з кружим червоным листем, так гладенько виголеним, що воно у його аж лисніло. Мир. Пов. II. 60.

Лиснитися, ніюся, нішся, г.—Лисніти. *Вода по полю лиснитися.* Черк. у.

Лисну́ти См. Лискатя.

Лисовий, а, в. Лисій. *Лисова шуба снід замітає.* Чуб. III. 313.

Лисовій, на, м. Самець лисовця. Мвж. 185. Ум. Лисовійчик.

Лисові́нця, ня, с. Мѣста въ полѣ, лишняця растительности. Харьк.

Лисові́нчик, ка, м. Ум. отъ лисовіи.

Лисо́к, скá, м. Ум. отъ лис. Желех.

Лисочка, ки, ж. Ум. отъ лиска.

Лист, ту, м. 1) во мн. мн. листі. Листъ (растенія). Употребляется также какъ соб. въ значеніи листа: *Як розвернется на весну лист, то підмоє всі в свист (отічемо).* Ном. № 11035. *Тонковерха тополя пахучим листом шиселити.* МВ. II. 74. *Ой підю я в вишнев сад гуляти, де лист опадає.* Грин. III. 243. **Листом стелитися.** Прикидываться добрымъ, уступать во всемъ, лебезить. *Як вибірали, тоді старшина листом стелився, а тепер що!* НВолын. у. 2) во мн. ч. мн. листи и листі. Письмо. *Тільки брат до сестри часто листи пише.* Мет. 244. *Ой як будеш же ти, серденьятко мое, Дніпром водою листи, засилай, посилай, серденьятко мое, частенькій листи.* Мет. 24. **Лист визволеній.** Вольная, документъ объ освобожденіи изъ крѣпостнаго или рабскаго состоянія. *Которий би мій бідний невольник (сей соє) онадати,—мі би йому листи визволені писати* Ад. I. 209. **Божий, небесній листъ.** Рукописный листокъ религиознаго содержания, въ которомъ написано, что носящая или часто слушающая его женщина будетъ имѣть легкіе роды; носится при себѣ беременными женщина-

ми. (Подольк. г.). КС. 1893. VII. 75. *Там наіме, як з листу берѣ.* Свободно и хорошо рассказываетъ. 3) мн. листи. Игральныя карты. КС. 1887. VI. 463. 4) **Лист дубовий,—вишневій.** Родъ писанокъ съ орнаментикою изъ дубовыхъ, вишневыхъ листьевъ. КС. 1891. VI. 373, 374. Ум. Листію, листічок, листіонько, листик. *Листки широкіого листаття по воді.* Левц. I. 514. *В саду листіоньки шумлять.* Грин. III. 168. *Ой підю я у садочок та вирю листічок.* Мет. 73. *Писанячко дрібненьке, листічок як сні.* Федьк. I. 39. *Хоч буду далеко,—буду тебе знати, буду листіоньки писати.* Мет. 79. *Листіоньки читає, дитинку читає; листіоньки малое, дитинку годує.* Мвл. 39.

Ліста, ти, ж.—Литка. Вх. Лем. 432.

Ліста́вий, а, в. Имѣющій большіе листья. *Бур'ян там поріє такий листатий.* Грин. II. 14. *Сьогорішній очерет такий листатий.* Полт. г. *Тюхнує соловейко на листатому клені.* МВ. II. 78. Ум. Листатенький. **Любисток листатенький.** Мвл. 89.

Лістава, вя, ж. 1) Часть берда. (см.) МУЕ. III. 15. 2) Часть снувáли. (см.) МУЕ. III. 15.

Лістви́ця, ці, ж. Часть звязион. (см.) МУЕ. III. 14.

Лісткє, ка, м. Ум. отъ лист.

Лістиковий, а, в. Изъ листьевъ. *Ізав цозак морковий, коник бураківий, а шепочка з лопуха, кунтуш листиковий.* Kolb. I. 144

Лістка, ки, ж.—Листа. Вх. Лем. 432.

I. Листовий, а, в. Относійся къ листу растенія, похожіи на листъ растенія. *У мою коня золота грива, шовковий хвостик, очі тернові, очі тернові, вушка листові.* Чуб. III. 285.

II. Листовой, а, в. Письмовный, письменный. **Листовá пошта.** Письменная почта. НВолын. у.

Лісто́вне, листівно, нар. Письменно, письмомъ. Желех.

Лісто́вний, а, в. Письменный. Желех.

Лісто́вня, ні, ж. Письмовникъ.

Лісто́к, тѣ́, м. Ум. отъ лист.

Лістоно́ша, ші, м. Почтальонъ.

Лістоно́к, ка, м. Ум. отъ лист.

Лістопа́д, ду, м. 1) Время опаденія листьевъ съ деревъ. *На листопаді родився десь твій чоловік, що такий поганий.* Лебед. у. 2) Мѣсяць октябрь. Въ такомъ значеніи употр. издавна,—напр. въ четверо-евангелія 1144 г. *Міць октябръ реко-*

лий листопад. Срезневскій. Матеріали для словаря др.-русск. языка. II. 23. То-же въ новой литературѣ: Левч., Опыт р.-укр. слов.; Уманець, Словарь. Основа 1862, X. Такъ-же въ календаряхъ: „Рідного Краю“ на 1907, „Просвіта“ на 1908, „Промінь“ на 1908. Галачаче употреблять это слово для обозначенія мѣсяца ноября. Желех.

Листопадний, а, е. 1) Октябрьскій 2) Гадній, мерзкій. *Листопадні пісні*. Лебед. у.

Листопадавець, вця, м. Податель письма.

Лісточок, чека, м. Ум. отъ лист
Листування, ня, с. Переписка, корреспондентія.

Листуватися, туюся, ешся, м. Переписуватися, находится въ перепискѣ. К. ПН. 312.

Лістя, тя, с. соб. 1) Листья растений, листья. *З верби листя опадає*. Чуб. III. 205. *Писемистить позовоже листя по діброві*. Шевч. 195. 2) Письма. *Гей сів Сави кінець стола, дрібне листе пише*. Гол. I. 19. Ум. *Листячко*. У *городі бузина, на їй листячко*. Чуб. V. 176.

Лістястий, а, е. Лиственный. *Дуб і інші листясті дерева мають гіля*. Шух. I. 177.

Лістячко, ча, с. соб. Ум. отъ лістя.
Лісуна, на, м. Пльшинець. Желех.

Лісуна, ня, ж. Корова съ бѣлымъ пятномъ на лбу. Желех.

Лісуха, ха, ж. Пт.—Лисак 4. Вх. Пч. II. 11.

Лісь, межс.=Влісь. Черк. у.
Ліси, сі, ж. 1)—Лісуна. Желех. 2) Раст. *Fulcata* atra.

Лісяк, ка, м.=Лисак. Желех.

Лісячий, а, е.=Лісячий. *Знайшов собі таких хороших кравиць, дав їм місячих... шкурюк*. Грин. II. 176.

Літьва, ви, ж. 1) Литва. 2) Бѣлоруссы. Ум. Литвонька. *Повінь, повінь, вітроцьку, з Подолля на Литвоньку*. Грин. III. 676.

Літвін, на, м. 1) Литовець. 2) Бѣлоруссы. Ум. Литвинок. Г. Барв. 329.

Літвінка, ки, ж. 1) Литовская женщина. 2) Бѣлорусска.

Літвинок, неа, м. Ум. отъ літвін.
Літвінський, а, е. Бѣлорусскій.

Літвінчики, ків, м. мн. Раст. *Silene* *Agineta*. ЗЮЗО. I. 136.

Літёрний віз.—Літёрний віз.

Ліяти, ллю, ллѣш, м. 1) Льть, наливать, проливать. *Доц лєє, як з луба*. Ном.

№ 573. *Нащо в морє воду лить, коли морє повно?* Ном. № 1455. *Подруженьки будуть меди-бана птти, а ти слізючки лити*. Грин. III. 542. 2) Льть, отливать, выливать. *Десь дзвін великий мим*. Ном. № 7807.

Літий, а, е 1) Литой. *Несуть пани есаули козацькую збрую: литий панцир порубаний, шаблю золотую*. Шевч. 363. 2) Массивный, плотный, дѣльный. **Літий пояс**. Пояс, вышитый золотомъ. Гол. Од. 29.

Літвися, лліюся, ллѣся, м. Литься. *Ні-п'ється, ні лється, ні в чарці не остается*. Ном. № 7589. *А в тій дівчині, а в тій молодій аж на землю слюзи лються*. Мет. 80. *Столітній очі як зорі сили, а слово за словом сміялось, милось*. Шевч. 205.

Літка, ки, ж. Икра (у ноги). *Білий, мов циганська литка*. Ном. № 8530. *Що голова, то кість,—що литка, то м'ясо*. Ном. № 1287. *Аж йому в литках звстигло*. Сильно испугался. Ном. № 4336. **Літні смалти**, присмалювати біля ного. Ухаживать за кѣмъ. Ном. № 8974.

Літкати, каю, еш, м. Нищенствовать, выпрашивать. Киев. г.

Літеуп, пу, м. Могорычъ послѣ состоявшейся сдѣлки. Вх. Зя. 32.

Літвінка, ки, ж.—Литвинка. О. 1861. X. 32.

Літовський, а, е.=Литвинський.
Літовський ціп на обідня бѣки **молотить**—говорится о лгунахъ. Чуб. I. 262.

Літра, ри, ж. Фуятъ. *Марія ж, узавши литру мира народвою, правдивого, предорогого, намістила ноги Ісусу*. Ев. I. XII. 3.

Ліхва, ви, ж. Процентъ, ростъ, прибыль. *Позичив на лизву у жиба три карбованці*. Каменец у. *Хто, прошима запоміни, лизви не пріймає,—оптикий ніколи в світі смутку не дізнає*. К. Псал. 29.

Лихварка, ки, ж. Ростовщица.

Лихварство, ва, с. Ростовничество.

Лихварь, ря, м. Ростовщикъ. *Він лихварь, дає гроші у позичку, бере процент з людей, тим і пожива*. Новомоск. у.

Лихій, а, б. 1) Злой. *Помер наш пан, почав молодий господарувати. І старий був недобрий, а сей такий лихий, що нехай Господь боронить!* МВ. I. 114. *Лихий доброю погусе*. Ном. № 5983. *Нещаслива година, як лиха родина*. Ном. № 9335. *Лиха доля і під землею надібає*. Ном. № 1728. *Бути лихій волі, лихим духом дихати (на ного)*. Быть злымъ (на кого). *І пан був лихій волі на його, і всі по-*

ни околичні хропли, сопли. Св. Л. 287. На дитину лихим духом дише. Грин. III. 304. **Буде лихий світ (ному).** Будеть бѣда. Не сміла сказати... бо буде їй лихий світ. Св. Л. 184. 2) Дурной, худой. Не можеш збути, як лихою шелла. Ном. № 2867. По ярмарку лихий тор. Посл. **Бути лихим** на що. Быть плохимъ въ чьмъ-либо. **Лихий на шерсть.** Вас. 209. **Лихий на очі,** Сь дурнымъ глазомъ. Мнж. 155. 3) Ветхий. **Лихий сірячок.** 4) Чортъ. **Нехай ймо лихий візьме.** Шевч. 79. **Лихий їх зна,** що там робили. Котл. Ев. Иногда: **лихий-необачний.** От, нахилився, а він, **лихий-необачний** (то б то чорт), взяв мене за бороду та й не пуска. Рудч. Ск. I. 117. **К лихій матері!** Къ чорту! 5) **Лихѣ.** Зло. **Що ходити по суботах:** добре робити, чи лихе робити? Св. Л. VI. '9. **Романе!** лихим живеши, литвином орши. Ном. № 662. 6) **Лиха година.** Несчастіе, бѣда, дурныя обстоятельства, бѣдствование. **При добрій годині ї чужі побратими;** при лихій годині нема і родини. Ном. № 2310. **Щоб тебе не минула лиха година!** (Проклятіе). Ном. № 3746. **Буде тепер мні лиха година від мого пані.** Г. Барв. 314. 7) **Лиха напасть.** Внезапное несчастіе; болѣзь. **Нехай мене Бог боронить від лихої напасти,** від панської карности, від людської ненависти. Ном. 152. 8) **Лихі очі.** Дурной глазъ, который, согласно народному повірью, есть у нѣкоторыхъ людей, могущихъ однимъ взглядомъ причинить какое-нибудь несчастіе, болѣзь и даже смерть. **Цур та пек, лихим очам!** Ном. № 8359. 9) **Лихий час.** а) Неблагоприятное, несчастное время. б) Плохое расположение духа. **В добрий час поговорити, а в лихий помовати.** Ном. № 8362. Ум. **Лихенький, лихесенький.** Есть у мене коник воронський, —перескоче ті чарі лихенькі. Чуб. V. 1197. К Великодню сорочка хоч лихенька, аби біленька, а к Різду хоч сирова, аби нова. Ном. № 428. **Ой хоть він (чоловік) був лихесенький,** та на весь світ славесенький. Гол. I. 89.

Ліхо, ха, с. 1) Бѣда вѣдствие; горе. **Не шукай лиха,** —само тебе знайде. Чуб. I. 263. **Живе баба за дівером,** лиха прикупивши. Ном. № 7506. **Аби танцювати вмів, а робити й лихо навчить.** Ном. № 12478. **Кожна людина своє лихо носе.** Ном. № 1992. **Через тебе і я буду у лисі.** НВолын. у. **Хто не знає закохання, той не знає лиха.** Мет. 31. **На лихо. На бѣду.** **Вдарити лихом об зѣмлю.** Стряхнуть съ се-

бя горе. **Козацтво, ударивши лихом об зѣмлю, садило гайдука.** Стор. МПр. 126. **Лихом занудилося.** Охватила сильная тоска. **Лиха набіжиш.** Будеть тебѣ бѣда. Сим. 74. **Лиха набратись.** Испытать горе. **Так то й добуть, лиха не набравшись!** Ном. № 13882. **Лихо спітало.** Случилось несчастіе. **Лихом торгувати.** Эксплуатировать несчастіе. 2) Зло. **З писменики все лихо встає.** Ном. № 6042. **Піп людей карає, а сам лихо робить.** Ном. № 7031. **Лихо коїти.** Ном. № 2874. Ум. **Лишно, лишенько, лішечко.** Оцѣ лишно! Вотъ бѣда! **Лишко тяжко!** О. 1861. VIII. 3. **Зарай мні, дуднику, на дуду,** —нехай своє лишенько забуду! Шевч. 486. **Ох мишечко! Хтось іде!** Шевч. 281.

Лиховіна, ни, ж. Несчастный случай.

Лиховодити, джу, диш, г. Злодійствовать.

Лиховціна, ян, ж. Тяжелое, бѣдственное время. НВолын. у.

Лиходій, дія, м. Злодій. Ведено з ним два **лиходійв на смерть.** Св. Л. XXIII. 32.

Лиходійка, кв, ж. Злодійка. Желех.

Лиходійство, ва, с. Злодійство. **Гадючий яд він виссав лиходійством.** К. Іов. 44.

Лиходільниця, ці, ж. Злодійка. **Ішла ж вона до церкви, переходить єї чарівниця, лиходільниця, що лихо робить.** Чуб. I. 94.

Лихоліття, тя, с. Вѣдственное время, худья времена. **Як лихоліття було, то прийшов чужоземець татарин і ото вже на Вишгород б.с. ЗОЮР. I. 3.** **Росказали кобзарі нам про війни і чвари, про тяжке лихоліття, про люті карі.** Шевч. 365.

Лихоманка, ки, ж. Лихорадка. **Сама як у лихоманці, так і труситься.** Кв. I. 15.

Лихоманник, ку, м. Раст. Gentiana scuticata. ЗОЮЗ. I. 124.

Лихомовити, влю, виш, г. Злорѣчь.

Лихороб, ба, м. Злодій. **Не можна лихороба (змія) вдержати, бо нече таким огнем пекельним, исче, дере!** Чуб. II. 187.

Лихоробство, ва, с. Злодійство.

Лихослів, ва, м. Ругатель, сквернословъ. Еклатер. у. Слов. Д. Эварн.

Лихословіти, влю, виш, г. Сквернословить, бранитись. Мнж. 113. **Каза, щоб не їли м'ясного, не лихословили, хойшли до церкви.** Павлогр. у.

Лихота, ти, ж. Злонравіе; задорливость. **Пий їрілочку, випивай смакоту,**

бий жінку, вибивай мототу. Чуб. V. 1100. У Котл. о Даресѣ, который сперва задорно вызывал на бой, а затѣм испугался болѣе сильнаго противника. Дарес не рад своей мототѣ. Котл. Ен. II. 19.

Лихтарик, ва, м. Ум. отъ лихтарѣ.

Лихтарный, а, е. Фонарный. Обводе мури лихтарным свѣтлом. К. ПС. 39.

Лихтарня, ві, ж.—Лихтарня 1. Свм. 207. З мови буде лихтарня, з очей буде свѣчарня. Чуб. V. 1120.

Лихтарь, рѣ, м.—Лихтарь. Піддружзий каганець з-за печі, в лихтарь поставивши, несє. Алв. 56 Ум. Лихтарин.

Лихтувати, тую, еш, м. Сгружать часть груза для облегченія судна.

Лихувати, хую, еш, м. Злодійствовати.

Лихун, нѣ, м. Лѣнтяй, лежебока. Шух. I. 33.

Лядаря, ріі, ж. 1) Рыцари; рыцарство. 2) Рыцарскій уборъ, рыцарскіе доспѣхи. Чи був у тебе отець та мати, що могли тобі таку лядарю дати? Рк. Новц.

Лядарство, ва, с. Рыцарство. Грин. I. 192. Козацькі війни з лядами, запорожське лядарство,—надали смѣливости народові. Правда, 1867 (?), № 37.

Лядарський, а, в. Рыцарскій. Сьогодні достанє один з нас лядарської слави, а другий лядарської смерти. К. ЧР. 159. Такий же ти вирис козак з його хорошии! Що до коня, що до зброї, що до звичаїв лядарських. МВ. II. 59.

Лядарь, рѣ, м. Рыцарь. Котл. Ен. V. 52. А тут Михайлик лядарь був. ЗОЮР. I. 3. Громада вибрала ґетьмана—преславного Лободу Івана, лядаря старою. Шевч. 234.

Лядарьуватий, а, е. Съ рыцарскими замашками. Силач козак лядарьуватий. Котл. Ен. V. 46.

Лядарювати, рюю, еш, м. Рыцарствовати.

Лицѣ, цѣ, с. 1) Лицо. Гарна, хоч з лиця води написитись. Ном. № 8450. До лиця. Къ лицу. Ном. № 11169. З лиця спасти, упасти, на лиці упасти,—змарніти. Похудѣть въ лицѣ. Розсѣжали матусеньку, тички з лиця спала. Мет. 22. Невістка старожитися, а на лиці не змарніла. Ном. № 9899. В лиці мінитися. То красить, то блѣднѣть (о лицѣ). В лиці мінитися, здрищеться, пруситися. МВ. II. 51. 2) Только во мн. Лиця, лиці. Щеки. Як була я молодиця,—цілували мене в лица. Пн. Як

смѣється було, то на лица аж ямочки стають. Св. Л. 103. Одним вітром зачерпнула, а за другим утонула, нехай шуки їдять руки, а плотниці—лілі лиці. АД. I. 313. 3) Лицевая сторона. Грошам лиця нема. Ном. № 11113. Хоч на лице, хоч на виворот, то все однаково. Кобел. у. Одним лицєм водѣ. Сплошь вода. Мнж. 169. 4) Деревянная матрица узора для набойки холста. Вас. 192. 5) Улика. Так що, як він і був його, але в його нема ніякого лиця, знаків нема. Брадл. у. Ум. Лично, личенько. Бо не дово, чорнобриві, карі оченята, біле личко червоно, недого, дівчата. Шевч. 12. Як усаду вишня яйдками рясна,—молоденька дівчинючка на личеньку красна. Чуб. V. 9. Най погляну на ті личка, що палашкотять, на ті очі, очі чорні, що воином горять. Рудан. I. 19. У ваших чоботях шкура на личко поставлена. Лебед. у. Въ Галаціи съ измѣн. ударе-ніемъ: Лично—верхняя сторона нагольного тулупа. Гол. Од. 18.

Лицемір, ра, м. Лицемѣрь. Лицеміре, пери війми в себе самого з ока ломаку. Єв. Мт. VII.

Лицемірний, а, е. Лицемѣрный.

Лицемірно, нар. Лицемѣрно.

Лицѣрство, ва, с. Лицемѣрїе.

Лицѣрствіе, вія, с.—Лицарство. Чи не мож би котрий козак собі слави лицѣрствія достати? Мет. 413.

Лицювання, ня, с. Перелицовываніе.

Лицювати, цюю, еш, м. 1) Перелицовывать. Сім раз відрізали—дова, сім раз лицювали—нова. Ном. № 11139. 2) =Личити. Тобі тоті не лицює. Желех.

Лицяння, ня, с. Ухаживаніе, любезничаніе.

Лицятися, цяюся, ешя, м. Любезничать, ухаживать. І лицявся то з тією, то з дружою лубо. Шевч. 473.

Лич, ці, ж.—Личья. Свині хоч золотое коле утрав, а вона не пойдеть всадити лич у умно, разві у що инев. Ном. № 2829.

Личак, кѣ, м. 1) Обувь изъ лыка, лапоть. А постіл личака да й попережає: ой коли ти постіл, то іззаду постій, ой коли ти личак, то попереду гон-чак. О. 1861. II. 6. Неси, Боже, в чоботях,—дамо личакми. Ном. № 11806. 2) Веревка изъ лыкъ. Вх. Зн. 33. 3) Простолоднѣ, простой человекъ. Ходили подів в кармазназ тільки люде значні да шаблювані, а личяне одягались синю, зелено, або у ю-

рохв'яний цвіт; убоїї носили личакову одяжку. Через те козаки дражнять було місцян личаками. К. ЧР. 64.

Личаковий, а, в. Мочальний, лыковий. Убої носили личакову одяжку. К. ЧР. 64. Скидають личакову драпу свиту. К. ЧР. 70.

Личанай, а, в. Лыковий. Поиана пула ми личи, а їй без неї тяжко. Ном. № 9759.

Личина, ни, ж. 1) Маска. 2) Бранное слово: образина. *Дизися, пся його личина.* Шевч. 501. *Зла личина.* Чортъ. О. 1861. II. 206.

Личити, чить, г. бєз. 1) Приличествовать, слѣдовать. *Підпержесь, як личити у поході.* К. Іов. 84. 2) Быть къ лицу, идти. *Ці бинди їй дуже личать.* Подольск. г.

I. Личко, ка, с. Ум. отъ лице.

II. Личко, ка, с. 1) Ум. отъ лыко. 2) мн. *Личка.* Лапти. *Ой у твоєї мами дубоїї личка, а в нас двораченьків жевоті черевички.* КС. 1883. IV. 906.

Личкований, а, в. 1) Прикрашенный съ виду. *Ви думаете, у мене личкована капуста? Скрізь однакова, туючка.* 2) Шляфонанный. *Личкований камінь.* Міус. окр.

Личковий, а, в. 1) О матеріяхъ: имѣющій лицо съ двухъ сторониъ. Лубен. у. 2) О людяхъ: двулицный. Лубен. у.

Личкувати, кую, еш, г. 1) Маскировать; скрывать недостатки; прикрывать. *Чи їй на споді ж такі люди, як ото зверху?—А то ж хита б личкувала?* Харьк. *Як не личкували льону, то купимо; ось наберить з-під споду, чи такий буде, як і зверху, горний.* Изюм. у. 2) Выглаживать поверхность (мельничнаго жернова). *Личкуе каміня мірошник.* Канев. у. 3) Подбирать зєцъ лицомъ, лучшее къ старшему.

Личман, на, м. 1) Старший пастухъ, чапе: старшій пастухъ овецъ. О. 1862. X. 45. *Як череді без личмана, так козакам без ьтьмана.* Ном. № 752. *Змалечку біля овецъ. Ось уже років з двадцять, як личманом.* 2) Жетонъ, крупное металлическое украшеніе, носимое женщинами на шеѣ. 3) Оплеуха. *Дав му личмана.* Вх. Зн. 33.

Личний, а, в. Аккуратно сдѣланный. *А їй личний він!* Змiev. у.

Личця, чя, с. Морда, рыло. *Із свинячим личчям та в пшенишине тісто.* Ном. № 7595.

Лыш, нар.—Лыше. *Нашому маляті лыш слинку ковтати.* Ном. № 1038. 2)═

Лышень. *Гляди лыш!* Ном. № 13603. *Кете лыш кресало!* Шевч. 78. *Біжи лыш швидче в Карпати.* Котл. Ев. I. 28.

Лышай, шаб, м. Лышай. Грин. II. 38. *У Марусі на щоді лышай підкинувся.* Кобел. у.

Лышак, ка, м. Название малоросса, живущаго въ горахъ въ Венгріи (по часто употребляемому въ разговорѣ слову лыш). О. 1861. I. 265.

Лышанка, ки, ж. Женщина, оставшая своего мужа. *Іти, піти в лышанні.* Бросать, бросить мужа. Желех. Вх. Зн. 33.

Лышати, шаю, еш, сов. в. лышати, шу, шійш, г. Осталять, оставить, покидать, покинуть. *Не ті люди тут живуть, яких він лышав, ідуци до брата.* Грин. I. 290. *І вдома мене не лышай, і в поле не бери.* Ном. № 2710. *Все бери, а мене лыши.* Ном. № 9708. *Ты мене можеш лышити, а я тебе не лышу ніколи.* Федьк. *Бійтєся Бош, хазяїне, що ви робите? Лышитє хазяїнку живую!* Грин. I. 120.

Лышатися, шаюся, ешся, сов. в. лышати, шуся, шійся, г. 1) Оставаться, остаться. *Наперед не вчувайся, а заду не лышайся.* Ном. № 5862. *Лышівся, як на биліні,—як на воді.* Оказался въ безпомощномъ состояніи. Ном. № 1851 и 2282. *Пішли парубки, лышєть шапки видко, лышилися шмаровози—подивитєся идко.* Чуб. V. 458.

Лышачий, а, в. Лысій. Вх. Лем. 432.

Лыше, нар. Только, лышь, но. *Не дивися на уроду, лыше на приходу.* Ном. № 8475. *Не вірь, мужу, своїм очам, лыше мойї повісті.* Ном. № 6848.

Лышень, сз. Ка, же. *Куди вам! підіть лышень вмітєся!* Ном. № 5477. *Тривай лышень, Микохо залиш!* Ном. № 5565. *Геть лышень до ката!* Ном. № 5120. *Стривай лышень! Чи чуєш? щось плаче за ворітьми.* Шевч. 101.

Лышенько и лышечко, ка, с. Ум. отъ лышо.

Лышійр, ра, м. Лышай. Вх. Зн. 33.

Лышати, ся. См. Лышати, ся.

Лышівка, ки, ж. Раст. *Cantharellus cibarius.* Вх. Лем. 432.

I. Лышка, ки, ж. 1) Нечетъ, печетное число. *Чи цит, чи лышка?* Ном. № 12569. Кв. 2) Излышекъ, лышнее. *Діждалась м'ясоа, лышку ззіла і завалим.* О. 1862. V. 53.

II. Лышка, ки, ж. Лысица. Вх. Пч. II. 5. Ум. *Лышонька.* *Поносуютьє жевоті лы-*

шейки, же їх доходить панські хортюйки. Гол. 3.

I. Лішеи, ків, мн. Раст. Trifolium repens. ЗЮЗО. I. 170.

II. Лішеи, меж. Окрикъ на телать. Мж. 185.

Лішко, ка, с. Ум. отъ ліхо.

Лішнийця, ці, ж. Лішекъ. Мврґ. у. Слов. Д. Эварн.

Лішний, я, а=Зайвий. Господи вишний, чи я в тебе лишній. Ном. № 11729.

Лішош, шку, м.=Лішка 2. Мир. Пов. I. 112.

Лішонька, ки, ж. Ум. отъ II лішка.

Ліштва, ви, ж. 1) Вышивка бѣлыми нитками въ видѣ гладі. Чуб. VII. 427.

Вас. 193. *Ой чи є де дівка пишна, шо в поділках лиштва?* Чуб. У. 165. *А мені хрещена мати лиштву вишивала.* Шевч.

461. 2) Обшлага рукавовъ мужской или женской рубахи. Гол. Од. 13, 20, 28. Во-

обще обшивва, оторочка въ рубахѣ или юбкѣ. 3) Планка. *На шпарках лиштва.*

НВолын. у. Боковыя планки въ крышкѣ сундука. Вас. 150. 4) Наличникъ (въ окнахъ, дверяхъ). 5) Продольный брусокъ створчатого окна. Ум. Лішовна. Вас. 149.

Ліщати, щу, щіш, м. Блестѣть, лосниться. *Молода кора на яблуні аж лищить.* Черк. у.

Ліщіяца, ці, ж. Раст. Gypsophila muralis. ЗЮЗО. I. 124.

Ліб, лба, м.=Лоб. *Пани чубляться, а в мужиків ліб тріщить.* Ном. № 1304.

Під носом косить поря, а в лобі ї орать ні на що. Ном. № 13766.

Ліберія, ріі, ж. 1) (Въ сказкѣ). Царское одьяніе. *Царевич тоді став прохать у цара, щоб позволив убраться у його ліберію і погулять на коні по подвір'ю.* Царь велів дати ліберію. *Він убрався... Зняв ліберію, надів латманя.* Чуб. II. 21, 218.

2) Общая одежда для шляхты, служившей при дворѣ даннаго магната Рѣчи Посполитой. *Усїходить панцерний боярин... Байда.* *Хто ж ти єси? Тебе я вперше бачу, а по тої ліберії вважало, що службу служили під збитом Острозки.* К. Бай. 30.

3) Ливрея.

Лівак, ва, м. Лѣвша (о мужчинѣ). Вх. 3н. 33.

Лівар, ру, м. 1) Ливеръ, орудіе для переливанія жидкостей изъ бочки. Радом. у. 2) Машина съ воротомъ и винтомъ для подыманія повозки при смазкѣ. Радом. у.

Лівачка, ки, ж. 1) Лѣвша (о женщи-

нѣ). Вх. 3н. 33. 2) Хата по лѣвую сторону сѣней (у гуцуловъ). См. Правачна.

Шух. I. 95.

Ліверникъ, ка, м.=Лірник. Шух. I. 33.

Лівій, а, б. 1) Лѣвий. *Повернувся козац Нечай на лѣвую руку, не вискочитъ Нечай кінъ із лядського трупу.* 2)—бн.

Въ вышивкѣ: изнанка. Шух. I. 154.

Лівіця, ці, ж. Лѣвая рука. *Єдиного сина по правіці, другого по лівіці.* Св. Мр. X. 37.

Лівеўтникъ, ка, м.=Лівак. Вх. 3н. 33.

Лівеўтниця, ці, ж.=Лівачка. Вх. 3н. 33.

Лівний, а, в. Умѣющій хорошо ловить. *Кіт лівний, хлоп лівний—осюди поживиться.* Ном. № 1257.

Лівобіцький, а, в. Лѣвобережный. *Лівобіцька й правобіцька Україна—то все один край.* Св. Л. 23.

Ліворуч, нар. 1) Лѣвою рукою. 2) Налѣво.

Лівцун, ва, м.=Лівак. Вх. 3н. 33.

Лівцунка, ки, ж.=Лівачка. Вх. 3н. 33.

Лівш, ші, об. Лѣвша. Харьк. *Воча лівша: усе лівшою рукою робить, а їсть правшою.* Богдолх. у.

Лігвісько, ка, с. Постель. Вх. 3н. 33.

Лігвіщеня, ща, с.=Лігвісько. Желех.

Лігао, ва, с. 1) Логовище, логово. *Знай свиня своє ліво.* Ном. № 13463. 2) Постель. *Побрався я до своєю ліва.* Мвр. ХРВ. 187

Лігамъ, нар. 1) Лежнемъ. *То на полі, то в господі ліма не лежали.* Мвр. Н. 2) Лігамъ. Горизонтально. Шух. I. 74.

Лігарь, ря, м. 1) Каждалъ изъ двухъ жердей, которыя, при укладкѣ дровъ въ кубическія сажени, кладутся на землю, подъ дрова. МУЕ. III. 29. 2) Накатина, каждое изъ бревенъ ваката, находящагося подъ деревяннымъ поломъ. Шух. I. 93. См. Леґарь.

Лігерка, ки, ж. Родъ верхней мѣщанской женской одежды.

Лід, леду в льоду, м. Ледъ. *На язичі мід, а під язиком лід.* Ном. № 3055.

Лідаяця, ці, ж. Ледникъ. *Та лідни, хлопче, до лідниці та уточи меду.* О. 1862.

Ліечка, ки, ж. Ум. отъ лійка.

Ліженько, ліжечко, ка, с. Ум. отъ ліжко.

Ліжко, ка, с. Кровать. *По своєму ліжку простаяй нізку.* Ном. № 9883. *Гість лави не засидить, ліжка не залежить.* Ном. № 11939. *Не на ліжко,—в домовину сиротою ляжу.* Шевч. 27. Ум. Ліженню, ліженчо. *Пишов до ліженька,—постілька біленька, а на тій постільці дитинка маленька.* Чуб. V. 687.

Ліжка, нар.—Лігма. *Ліжка треба лягти.* Сям. 236.

Ліжник, ка, м. Шерстяное од'яло. Чуб. V. 1143. Вас. 172.

Ліжниця, ці, ж. 1) Спальня. 2) Ложе, постель. *Після обіда спровожують обох молодих в комуру на ліжницю, котру дружиби стараться зробити як тільки можна недолуду, щоб поано було лежати.* О. 1862. IV. 37.

Лізьво, ва, с. Родъ веревочной лѣстниці съ желѣзньодъ крючкомъ на концѣ, чтобы лазить по деревьямъ (у бортниковъ и пр.). НВолын. у.

Лізка, ки, ж. 1) Ум. отъ лоза. Желех. 2) Раст. *Salix aurita.* Мнж. 184.

Ліздо, ка, с. Ум. отъ лезо.

Лізоб, зкѣ, м. Запруда на подѣ поперегъ теченія, въ которой находяться отверстия для помбѣненія въ нихъ вершъ.

Лізовька, ки, ж. Ум. отъ лоза.

Лізти, зу, зещ, л. 1) Лѣзть, ползти. *Гадюка лізе; муха лізе. Щось лізе вверху по стовбуру.* Шевч. 30. *Рачки лізти.* Ползать на четверенькахъ. *Було таке, що рачки ліз.* Котл. Ен. III. 20. *Та вже был рачки ліз, а свою доконав.* Ном. № 3338. 2) Влѣзати; вползати во что-либо. *Показує дороу, а сам в болото лізе.* Ном. 182. *Лізь у воду!* Чуб. I. 142. 3) Лѣзти, стараться провникнути, надобдѣати. *Живий до Бога лізе.* Ном. № 2110. *І чою б я ліз туди, куди тобі не треба!* Ном. № 2790. *Лізе сліпницею.* Ном. № 2759.—в вічі. *Навлязяться сліза, надобдѣати, приставати.* *Як сліза у очі лізе.* Ном. № 2757. *Отю мене пече, ріже, що не люблю,—в вічі лізе.* Лис. 4) Вилѣзати (о глазахъ, волосахъ). *Аж очі йому роюм лізуть. Коси лізуть.* О. 1862. IX. 115. 5) Вилѣзаться. *Рад би очима їсти, та в пельку не лізе.* Ном. № 12035.

Лій, люю, м. Сало овець и рогатаго скота; свѣчне сало. *Ні се лій, ні се масло.* Ном. № 7660. *Шкода й лою на лемішку.* Ном. № 7600.

Лійка, ки, ж. 1) Воронка. Вас. 205. Шух. I. 283, 284. 2) Лейка. 3) Въ различныхъ инструментахъ и сварядахъ та

металлическая трубка, въ которую вставляється деревянная ручка, напр., въ лопаткѣ, въ багрѣ и пр. Шух. I. 164, 222, 223. Также въ подсвѣчникѣ та трубка, въ которую вставляється свѣча. Шух. I. 299. Ум. Лічка. Харьк.

Лійкуватій, а, е. 1) Воронкообразный. 2) Имѣющий вкусъ люю. *Таке якесь лійкувате масло.* Черк. у.

Лійці, ців, м. мн. Возжи. Правоб. Левч. 13.

Лік, ку, м. 1) Счетъ, число. *А людей, людей! без ліку.* МВ. 22. *Лічу в неволі дні і ночі і лік забуваю.* Шевч. 548. *Без ліку-міри.* Безчисленное множество. *На морі орядні кораблі без ліку-міри стоять собі.* Федьк. *Ліком остатись.* Остаться такъ немного, что счесть можно. *Усе сімня (з конопель) визбірали юробці—ліком осталося.* Черк. у. 2) Лѣкарство. *Як дасть Бог на вік, то найдеться й лік.* Ном. № 8344. *Хто здоров, той ліків не потребує.* Ном. 8345. *Як ножем пробито, то знайдуться ліки, а як закозання,—пропала навіки.* Чуб. V. 3.

Лікаренко, ка, м. Сынъ лѣкаря.

Лікарів, рева, ве. Принадлежащій лѣкарю.

Лікарівна, ни, ж. Дочь лѣкаря.

Лікарка, ки, ж. Лѣкарка. *Не я лікарка, сам Господь лікар.* Чуб. I. 134. Ум. Лікаронья, лікарочна.

Лікарня, ні, ж. Больница. Славяно-сербск. у.

Лікарствѣнный, а, е. Лѣкарственный, цѣлительный, имѣющий лѣчебную силу. *Лікарствєнна горілка. Лікарствєнна вода.* Г. Барв. 339. *Павидло медове і кофій лікарствєнный.* К. МХ. 24.

І. Лікарство, ва, с. Медицинская наука, медицина. *Єзутим... очимис лікарства.* Стор. МПр. 83.

ІІ. Лікарство, ва, с. Лѣкарство. *Лікар з лікарством, а Бог з поміччю.* Ном. № 8416.

Лікарський, а, е. Лѣкарскій; врачебный.

Лікарчин, на, не. Принадлежащій лѣкарѣ, докторшѣ.

Лікарчук, кѣ, м. Лѣкаришка, докторишка.

Лікарь, ря, м. Лѣкаръ, врачъ, докторъ. *Добре в світі жити попові, лікарюві та котові.* Ном. № 8069. *Не треба здоровим лікаря.* Єв. Мр. II. 17. *Лікарю, вилічи себе самою.* Єв. Л. IV. 23.

Лікарювати, *рѣю*, *ещ*, *м*. Вращевать, заниматься лѣченієм. *Потім їй стала вчити і лікарювати*. Шевч. 352.

Лікоть, *ктя*, *м*. = **Локіть**. *Правди на ніють, а прибавитися на лікоть*. Ном. № 7018. *Паночо, чою в вас такий малий лікоть?* Ном. № 10552. Ум. **Літкин**. *Опущ пішов за долою, мало не до літкика*. Г. Барв. 530.

Ліліювий и **ліліювий**, *а*, *в*. Лилейный. Шух. I. 118.

Лілія, *лілі ж*. = **Лилея**.

Лім, *лѣму*; *м*. 1) Обломки (послѣ ко-
раблекрушенія). *Гараско, на талани і диво, якось до берега прибивсь, чи з ломом він туди заплив, чи хвиля верхова прибила?* Мър. Г. 7. 2) **Валежничк**, **буреломъ**. Черк. у. Шух. I. 178. *Ой піду я в ліс по дрова та наберу лому*. Нп. **Лѣмом** називаюся болу-
пня деревья (смереки) съ вѣтвями, повале-
нныя вдоль границъ земельного участка
вмѣсто огорож. Шух. I. 75, 189.

Лінійвий, *а*, *в*. **Лѣнвий**. *Лінійвий двічи ходить, скуний двічи платить*. Ном. № 4672. — **овѣс**. Не скоро созрѣваючий овесь. Черниг. г. — **пирогі** Сырники. Ум. **Линивенький**.

Лінійткі, *вію*, *ещ*, *м*. Дѣляться лѣ-
нвильмъ. Желех.

Лінійво, *нар*. **Лѣнво**. *Там ся лінійво працює, де пожитку не чує*. Ном. № 10368. Ум. **Линивенько**.

Лінійство, *ва*, *с*. **Лѣнство**, **лѣнь**. *До-
пиками його за небалість, за лінійство*.
Левц. I. 425. *Промала жінка його за
лінійство*. Г. Барв. 500.

Лінійтиса, *нібса*, *нішса*, *м*. = **Ліну-
ватися**. *При готовій колоді не лінійсь во-
юнь класти*. Ном. № 4623.

Лінка, *кя*, *ж*. **Лѣнвая** жевщина. Вх.
(Желех.).

Лінеуватий, *а*, *в*. **Лѣнвий**, довольно
лѣнвий. *Хлопець лінеуватий був, млявий*.
Г. Барв. 223.

Лінійий, *а*, *в*. = **Лянійий**. *Мене не бу-
дить до хужеля лянійю*. Гол. I. 191.

Лінійшеки, *мн*. Сватерть? *Посаджу
тя за тисові столоньки, за лінійшеки то-
ненькі і за ясні свіченьки*. Гол. IV. 272.

Ліногѣв, *за*, *м*. **Лѣнтий**.

Ліноб, *квѣ*, *м*. **Лѣнь**. *Через лінок не
їде*. Каменец. у.

Ліноці, *шей* и *шів*, *ж*. *мн*. **Лѣнь**, лѣ-
нство. Левц. I. 194. *За ліноцями Бою
не молюся, чим я Бою сподоблюся?* Чуб.
V. 442.

Лінтогѣ, *гѣ*, *об*. **Лѣнтий**, **лѣнтяйка**.
Ну й лінтогѣ! — усє б лежав! Харьк. у.

Лінування, *ня*, *с*. **Лѣнство**.

Лінуватися, *нѣуся*, *вшся*, *м*. **Лѣ-
нитися**. „*Поможі, Боже!*“ — *А ти не лі-
нуєш, небоже!* Ном. № 9943. *Я їй щиро
робила, не лінувалася і слухняна була*.
МВ. I. 29.

Ліньки, *ків*, *м*. *мн*. = **Ліноці**. Г. Барв.
498. *За ліньками нічого не зробив*. Харьк. у.
Лінога, *гя*, *об*. = **Лінтога**. Желех.

Ліпѣк, *кѣ*, *м*. 1) **Работничк**, **обмазы-
ваючий** глиной стѣны. Желех. 2) **Пврогъ**.
Вх. Зн. 33.

Ліпѣнда, *дн*, *ж*. **Мазь** для замазки
деревьєвъ при прививкѣ, древесная за-
мазка. Вх. Зн. 33.

Ліпѣр(ь), *рѣ*, *м*. = **Ліпак**. Желех.

Ліпѣшка, *кя*, *ж*. **Женщина**, которая
дѣлаєть что-либо изъ гѣста. *Сващка — не
ліпѣшка, шилок не ліпила*. Мвл. 155.

Ліпѣць, *пцѣ*, *м*. **Хлѣбный шарикъ**.
Желех.

Ліпѣти, *плѣ*, *пш*, *м*. 1) **Лѣпять**.
Баба вже вареники ліпить. Левц. I. 447.
Не святі горники ліпять. Ном. № 6054.
2) — **харьки-макогоними**. Говорять вздоръ.
*Ліпи, ліпи харьки-макогоними, поки хто не
скаже їді*. Подольск. г.

Ліпѣця, *ці*, *ж*. **Раст.** *Asperugo pro-
cumbens*.

Ліпѣий, *ѣ*, *б*. **Цѣпкій**.

Ліплѣнка, *кя*, *ж*. **Мазанка**, хвижина
взъ глины, взъ хворосту, облѣпленого
глиной.

Ліплѣк, *кѣ*, *м*. = **Ліпак** 2. Вх. Зн. 33.

Ліпотѣ, *тѣ*, *ж*. **Красота**. *Та не одною
ліпотою Маруся звѣсна стала всім, а бль-
ше розумом своїм*. Греб. 318. *Дажко їй
було до стародавньої ліпоти*. К. ЧР. 99.

Ліпчѣтиса, *чѣся*, *чшся*, *м*. **Липнуть**.
*Ліпчѣтисѣ тістечко, ліпчѣтисѣ, не даєть-
ся у руки втратитисѣ*. Грин. III. 472.

Ліпш, *ліпше*, *нар*. **Лучше**. *Ой листки
писати — будуть модє знати: ліпш самому
сісти поїгати*. Чуб. V. 630. *Я милою
ліпше люблю, як мама дитину*. Гол. I.
213. Ум. **Ліпшенью**.

Ліпшати, *шаю*, *ещ*, *м*. **Улучшаться**,
хорошѣть.

Ліпше. См. **Ліпш**.

Ліпший, *а*, *в*. **Лучший**. *Ліпшиї свої ла-
ти, ніж твої дорої шати*. Лукаш. *Коли
модє до тебе добрі, а ти будь ліпший*. Ном.
№ 4441. Ум. **Ліпшенький**.

Ліп'янка, *кя*, *ж*. = **Ліплѣнка**. *Од-*

твори, мати, лі'янку, ведемо ті міцанку. Гол. IV. 364.

Ліра, рж, ж. 1) Ліра. 2) Музыкальний струнний інструмент, вь которомъ звукъ вызиваєть смьцькь вь видѣ круга, вправлений внутрь ліри и вращающийся какъ колесо, причежъ исполнителъ перебираєть пальцами по клавишамъ. См. ЗЮЗО. I. 315.

Лірвѣст, тв, м.—Лірикъ. *Дуже гарний лірист.* Харьк.

Лірикъ, ка, м. Лірикъ, лирический поетъ. *Всі лірики об'являються змолоду.* К. Гр. Кн. 17.

Лірика, кн, ж. Лирика, лирическая поэзія. *Сказав, що я в ліриці з кожним німецьким поетом миритись можу.* Федьк. Пов. XIII.

Ліричний, а, в. Лирический. *Не треба ліричному поетові великої словесної науки, щоб явити мирові всю красоту душі своєї.* К. Гр. Кв. 17.

Ліриж, ка, м. Играющий на лірі. *Сиділи лірики та грали по шельгу за тачець.* Шевч. 565.

Лірижків, кова, ве. Приналежачій лірині'у.

Лірицький, а, в. Относящийся, свойственный лірині'у. Левца. Пов. 115.

Ліс, су, м. Лѣсъ. *Кривого дерева в лісі найбільше.* Ном. № 2454. *В ліс дров не везать.* Ном. № 1456. Ум. Ліси, лісонько, лісочко. *За темними лісоньками плаче дівка сіззоньками.* Чуб. V. 187. *Прилетіла зозуленька з темною лісочку, сіла, пала, закувала в зеленім садочку.* Чуб. III. 164. Ув. Лісище. *Ви, ліси-лісища, ви, бори-борища.* Чуб. I. 135.

Ліса, св, ж. 1) Плетень изъ лозы. Чуб. VII. 392. *Звір лісу пролама ти в хлів убереться.* ЧГВ. 1853. 61. 2) Камышевая загородъ между двумя нотаціями. См. Нотець. Браун. 15. 3) Рѣшетка изъ деревянихъ палочекъ, находящаяся вь сушильнѣ для овощей,—на нее насыпаются фрукты. См. Озниця. Шух. I. 110. Ум. Лісна, лісочна.

Лісийстий, а, в. Лѣсийстий.

Лісиця, ці, ж.—Лісуника? Шух. I. 43. Лісище, ща, м. Ув. отъ ліс.

Ліска, кн, ж. 1) Ум. отъ ліса. *Усі двори лісками обгороджувани.* Черном. *Прилетіли зозуля і сіла на лісі.* Грин. III. 588. 2) Ворота, сплетенныя какъ плетень. *Отворяй, мати, ліску, ведемо ті невістку.* Гол. IV. 332. 3) Рыболовная плетенка. Угор. 4) Орѣшникъ. *Ліски в сьому лісі ба-*

гато. Харьк. у. 5) Пруть, палка. *Стоїть лісочка, на тій лісочці ні сумечка, ні болячечки.* Ном. стр. 296. № 209. 6) Извѣстное пространство земли (на огородѣ, у землекоповъ и пр.). *А як у засграбріть землю катили,—від ліски, чи ні?* 7) Раст. *Corylus avellana.* Лв. 98. Ум. Лісочна.

Лісбвний, а, в. Изъ орѣшника. *Вирізає ліскову паличку.* Харьк. у. *Лісковий оріх.* Желех. *Загороджу куринь лісковий.* Щог. Сл. 58.

Ліскогрив, ва, м. Ящуръ, *Muoxus avellanae* Гр. Пч. II. 6.

Ліског'ука, хн, ж. Иволга. Константиногр. у.

Ліску'лька, кн, ж. Ум. отъ ліску'ля.

Ліску'ля, лі, ж.—Ліскогрив. Вх. Пч. II. 6. Ум. Ліску'льна.

Лісний, а, в. Лѣсной. *У темряві лісне звір'є блукає.* К. Псалт. 237.

Лісніця, ці, ж. Лѣсная груша или яблоко. Угор.

Ліснічий, чого, м. Лѣсничій. *Бувєсь лісничим, а тепер нічим.* Чуб. I. 271. *Плаче бідне... А москалям байдужє,—минули. Воно ї добре, та на лихо лісничі почули.* Шевч. 87.

Ліснічица, хн, ж. Жена лѣсничаго. **Лісно**, нар. Много лѣсовъ. *У нас лісно.* Полт. у.

Лісовій, а, в. 1) Лѣсной. *Лісова звірина.* Лісові люде. По народнымъ повѣрьямъ—обросшая шерстью особая порода людей, живущая исключительно вь лѣсахъ. Чуб. I. 211. См. Лісун. 2)—вѣго, м. Лѣсной сторожъ.

Лісовійк, ка, м. 1) Житель лѣсовъ НВолны. *У. Може він поїзав до казаків лісовіжів.* Левца. I. 198. 2) Лѣсничій, лѣсной сторожъ. *Скитається до лісовіжика: нащо ти мою корою заняв? вона не була в шкодї.* Новомоск. у. 3) Лѣсній. Чуб. I. 191.

Лісовіна, ни, ж. Лѣсное дерево. Каменец. у.

Лісок, скá, лісонько, ка, лісочок, чка, м. Ум. отъ ліс.

Лісочка, кн, ж. Ум. отъ ліска.

Лісу́н, на́, м. По народн. повѣрьямъ—человѣкообразное существо, живущее вь лѣсу. *Лісун таки як чоловік, тільки в його нема тіні... В його ї жінка є.* Лісун (также полісун)—богъ волковъ, заботящийся объ ихъ прокормленіи; кромѣ того без його ярмарка ніколи не буде, він на все ціну

зводити. Грнн. Изъ усть. 13, 10—11. См. Лисої люде.

Лісу́нка, кн, ж. Жена лісуна́. Грнн. Изъ усть. 13.

Літ, ту, м. Полетъ, летъ. Цей і на літу хана. Ном. № 5720.

Літавець, вця, м. Метеоръ, который народъ считаеъ за нечистаго духа, лета-вцягс въ видѣ огненнаго змѣя.

Літави́ця, ці, ж. Сказочное женское существо, соблазняющее молодыхъ мужей. Желех. *Мов літавиця піпалась*. Млак. 105.

Літа́вка, кв, ж. = Літайка. Вх. Лем. 432.

Літа́йка, кн, ж. = Метелик. Вх. Уг. 250.

Літайча́, чатя, с. Малешкая бабочка. Ух. Уг. 250.

Літа́ння, ня, с. Летавіе. *Ой шля, сизі юлубоньки, на високе літання*. Мет. *Повчу я молодихъ орлят літання*. К. МБ. XI. 146. Ум. Літанячко.

Літа́нья, ны, ж. Лтанія, молебствие. *Літанью співає*. Шевч.

Літа́ти, таю, ещ, и. 1) Летать, носится по воздуху. *Літа орел, літа сизий попід небесами*. Шевч. 155. *Хто високо літає, той низько сідає*. Ном. № 2554. *Думка чен-чен літає*. Ном. № 8270. 2) Быстро бѣгать. *Літає по полю, як навигений*.

Літеплекко, ка, с. Ум. отъ літепло.

Літеплий, а, е. Теплый. *Літепла вода*. *Літепле молоко*. Шух. I. 141.

Літепло, ля, с. Теплая вода. Вас. 169. *Начерпай води холодної і постав на огонь, зорій літепла, промий мої смертельні рани*. Ум. Літеплично.

Літера, ри, ж. Буква. Левец. I. 243.

Літерат, та, м. Литераторъ, писатель.

Літерату́ра, ри, ж. Литература. *Вистаємо, миле браїття, на високостяхъ науки й літератури наше національне знамено*. К. XII. 133. *Українська література*. К. XII. 124.

Літерату́рний, а, е. Литературный. *Літературна мова*. О. 1861. I. 319. *Літературні твори*. К. XII. 38. *Літературні робітники*. К. XII. 124.

Літе́рний віз. Возъ, приспособленный для возки сноповъ.

Літе́рняк, ка, м. = Літерний віз. *А поперед усіхъ їде віз-літерняк чорними золами*. Так подольне звать драбняксті вози, що снові возити. Св. Л. 187.

Літечко, ка, с. Ум. отъ літо.

Літяти, лічу, тиш, и. Оплодотворяти. *Бувай корошу літит*. Желех.

Літитися, чуся, тишся, и. Вѣгаться, быть въ расхождѣ (о коровѣ). Вх. Пч. 5.

Літком, нар. Лѣтомъ. *Літком немає Мотрі дома*. Мир. ХРВ. 25.

Літисъ, нар. Прошлый годъ. Вх. Зн. 33.

Літішій, а, е. = Літошній. Вх. Зн. 33. Желех.

Літішівий, а, е. Ум. отъ літній. Желех.

Літія́к, ка, м. 1) Родъ верхней женской лѣтней одежды изъ легкой матеріи. Гол. Од. 24. 51. 2) Лѣтняя юбка изъ шерстяной матеріи. Чуб. VII. 429. Kolb. I. 45. *Сидить баба в літнику*. Чуб. III. 164.

Літі́ця, ці, ж. = Літняк. 2. Полт. г.

Літній, я, е. 1) Лѣтній. *А в дівчини словце як літнее сонце*. Чуб. V. 890.

Літньої пори, тихими та теплими почамми. МВ. II. 12. 2) Въ лѣтахъ; пожелой. *Це коні літні*. НВолын. у. *Вона була вже літня бабуся*. Переяс. у. *Уже йнасеви двадцять років минуло*. *Парубок літній*. Мир. ХРВ. 89. 3) Тепловатый. *Вода ледь літня*.

Ум. Літнєвий.

Літія́к, ка, м. Лѣтняя дорога. Кокоп. у.

Літія́чка, кн, ж. = Літняк. 1. Полт. г.

Літо, та, с. 1) Лѣто. *Літо на зиму робить*. Ном. № 556. *Летить літо за крилах*. Ном. № 550. *Я дав би дві зими за одно літо*. Ном. № 656. *У-літі, у-літну*. Лѣто-ть. *Діти, діти! добре з вами в-літі, а зімувати—то ірочувати*. Ном. № 557.

Скинеш оком по тому степу, що комсь у-літку пишною травкою зеленів. Дещо. 34. 2) мн. Лѣта, годы. *Пішли мої літа, як вітри круг світа*. Ном. № 2055. *Уживай світа, поки служать літа*. Ном. № 5931.

Не знала я роскоші,—вже й літа минують. Мет. 106. *Чимало літ перевернулось, води чимало утекло*. Шевч. 106. *Там десь мимий чорнобривий по полю гуляє, а я плачу, літа трачу, його вчядаю*. Шевч. 17.

Не мав од роду той царь до своїхъ старихъ літ дітей. Рудч. Ск. I. 115. *Довелось їй на старості літахъ збідніти*. Федьк. *Меншшая сестра літ не доросла*. Мет. 32. *Дочка єдина була в його літ дванадцяти*. Св. Л. VIII. 41. *Кохала козаченька два літі,—сама зосталася у сиріті*. Мет. 47. *Дійти літ*. *Вирости*. *Як дійшла вона літ своїхъ, то я без клопоту хлѣб їла*. МВ. II. 19. *На літа*. *Лѣтами, по лѣтамъ*. *В старості беруть двохъ родичів молодого, на літа не*

молодик. Грин. III. 531. На літі (бути). Бить врослымъ. *Ти на літі і Ярина зріє.* Шевч. 245. 3 літ вийти (ному). Бить уже не въ тѣхъ лѣтахъ, когда... *Роди, бѣбо, дитину, коли бабі з літ вийшло.* Ном. № 6468. 3) Сѣмья самца. *Корова бере літо від буяла.* Желех. Ум. Літечно, літно. *Любив же я дівчиночку та не літечко—два Чубо.* У. 74. ...*Літечко мое святе минуло змарою.* Шевч. 584. *Кобис, мамко, осідала коні вороненькі, може би я та здогонив літа молоденькі. Лишень коні вороненькі ноци утожили, літок моїх молоденьких та не здогонили.* Шух. I. 199.

Літовіше, ща, с. 1) Мѣсто и время лѣтнаго перебуванія въ горахъ гуцульскаго сѣча. Шух. I. 197. 2) Слой древесныи, опредѣляющій возрастъ дерева. НВолын. у.

Літом, нар.—**Літком**. *Панська ласка літом гріє.* Ном. № 1201.

І. Літопис, св, м. Літописецъ. *Буде їк слава славна поміж земляками, поміж літописами, поміж усіма розумними головами.* К. ЧР. 412.

ІІ. Літопис, су, м. Лѣтопись.

Літописний, а, е. Лѣтописный. *Читаючи про ту незгоду літописно скрижасно, написану слюзами і кров'ю.* Стор. МПр. 64.

Літопись, сі, ж.—**ІІ** **Літопис**. К. ЧР. 104.

Літопровід, ду, м. День 1 сентября. Харьк.

Літровка ки, ж. 1) Лѣстница. Желех. 2) = **Драбіна** у вѣзі. Вх. Лем. 432. См. Літра.

Літброслий, а, е. Однолѣтній? *Тепер там (де був ліс) лани і проміж пашні нї чорнотъ та де-де дубки літорослі, або старі голінаті.* Св. Л. 306.

Літброст, ту, м. = **Літоросток**. Вх. Зв. 33.

Літбросток, теа, м. Однолѣтній побѣгъ. Камешец. у.

Літошній, я, с. 1) Лѣтній. *Літошній день дуже довгий.* Харьк. у. 2) Прошлогодній. *Треба, як літошнього снігу.* Ном. № 13692. 3) Літшній. Въ лѣтахъ, немолодой. *Та він уже чоловік літошній, пожив таки на світі!* Новомоск. у.

Літошок, шва, м. Годовальні. *Телят сьоголітніх одинадцять, літошоків шість.*

Літра, рі, ж. Переносная лѣстница обыкновенная. Шух. I. 104.

Літувати, тую, еш, га. Проводить лѣто. *Де літував, там було й зимувати.* Ном. № 2714. *Під стріхою літечко літу-*

вала. Нп. *Ми з товаром жадне літо літуємо на хуторі.* Харьк. *Де твоя пасіка літувала торік?* Харьк.

Літуватися, туюся, ешся, га.—**Літувати**. Констант. у.

Літюган, на, м. ? *Я вівчарь-літюган.* Лавр. 77.

Ліхтарня, ні, ж. 1) Фонарь. Федьк. III. 165. 2) Въ церковномъ зданіи: цилиндрическа башенка, на которой поконтає глава церкви. Шух. I. 115—117.

Ліхтарь, ря, м. 1) = **Ліхтарня**. 2) Подсвѣчникъ. Левяд. I. 506. О. 1861. I. Слов.

Лічба, бія, ж. Счетъ, исчисленіє. *Такий вірний, як лічба жидівська.* Ном. № 13829. *Он бачиш, по-за зорями ще зорі... Нема їм лічби.* Г. Варв. 358. *Чи є лічба твоїм неправдам лютом?* К. Іов. 48. **Не лічбою**. Безъ счета. *Бере гроші не лічбою.* АД. I. 278. *Дам ти срібла не вагою, дам ти злато не лічбою.* АД. I. 297.

Лічений, а, е. 1) Считанный. *Вовк і лічене ханас.* Ном. № 11104. 2) Лѣченный. *На ліченому коні не наїздишся.* Ном. № 5249.

Лічійка, ки, ж. Во время игры въ кузьмірки дѣти становяться рядомъ или въ вужокъ, а одинъ виходить изъ ряда и, указывая пальцемъ на каждаго, начинаеть считать (лічити), произнося при этомъ по слову изъ особыхъ фразъ, которыя и называються лічійками. На кого упадетъ послѣднее слово, тотъ виходить. *Лічійки, як у кузьмерки граються:* а) *Одіян, друїян, троїян, царїян, падан, ладан, сукман, дукман, дівен, дикас.* б) *Біла вода з винограду до самого спадку, нема попа, нема дяка, не буде й порядку.* Чорненські боти пішли до роботи в красній китайці... *Прикусіте пальці!* Ив. 49—51.

Лічійлик, ки, м. Счетчикъ. *Я такий собі лічійлик, що й досі ще тії сороківки грошей не малич.* Лебед. у.

Лічійльниця, ці, ж. Счетчица. *Я така лічійльниця, що й не полічу сама.* Лебед. у.

Лічати, чү, чнш. га. 1) Считать. *Лічу в неволі дні і ночі і лік забуваю.* Шевч. 548. *Де гроші лічать, там не пхайє.* Ном. № 5863. 2) Лѣчить. *Лічили, лічили,—поки її безталанну в турму положили.* Шевч. 330.

Лічатися, чүся, чншся, га. 1) Считаться. 2) Лѣчиться. *Я буду лічатись дома.* Левяд. Нов. 112.

Лічіння, ня, с. Счетъ. *Як на моє лі-*

чинна, то він належав (въ больницѣ) тільки на двадцять карбованців. Лебед. у.

Лічма, нар. Счетомъ.

Лічоаір, зора, м. Звѣздочеть. О. 1861.

І. Слов. Въ переносномъ смыслѣ: бездомный бродяга (по почамъ звѣзды считающей)? Се не лічозір, не пройдисвіт який небудь, се хазяїн добрий, що з срібною кубка своїх юстей почастиє. МВ. II. 122.

Ліщаниця, ці. ж.—Ліщина. Желех. Ба, чому то ліщанице, така не вродлива? Зіма була студенька, мене зморозила. Гол. II. 425.

Ліщаник, ка, м.—Ліщина. Желех.

Ліщбняк, кв, м. Орѣшнякъ. Сумск. у.

Ліщана, ви, ж. Орѣшнякъ, Coryllus Avellana L. Ой гай, гай, шумить гай, зашуміла ліщина. Чуб. V. 111. Куці зеленої ліщини. Левиц. Ум. Ліщаника, ліщониька, ліщночка. Ти б пішов та ліщинки де заробив гряджоло, огород би обгородили. Г. Барв. 291. Зашуміла ліщониька. Чуб. V. 289. Сирова ліщночка, чом не гориш, тільки куришся? Чуб. V. 812.

Лія, лі, ж.—Лоя. Лія іде. Вх. Лем. 432.

Ляний, а, е. Ляной. Ляної ку-земі прятти. Чуб. V. 712. Пошій мені, мати, ляную сороку. Чуб. V. 261.

Лятів, ляу, ллеш, і. Лить. Нащо в кирницю воду ляяти, коли вона і так повна? Ном. № 1455. Купі ляті. Вратъ; бояться. Купі лє. Ном. № 6939.

Лятіся, лляюся, ллєшся, і. Литься. По личеньку слюзи лляються. Чуб. V. 526.

Лоб, лба, м.—Ліб. Чужий лоб скубши, треба й свого наставити. Ном. № Ні з того, ні з свого бери за лоб один другого. Ном. № 3517. Ум. Лобин, лобичок, лобіи, лобічок. А які твої телята?—На лобку лисинка, на шийці мотузочка. Ном. № 12841. Ой ти, котку-коточку, сиренький лобочку. КС. 1893. VII. 82. Ув. Лобіще.

Лоба, би, м. Воля съ большимъ лбомъ и расходившимся рогами. КС. 1898. VII. 46.

Лобанець, нця, м. Иностранная золотая монета. То не червіний, а лобанці. Змієв. у.

Лобань, ня, м. Съ большимъ лбомъ.

Лобас, св, м. 1) Съ большимъ лбомъ. 2) Тупица, остолопъ. Ото ще дурний лобас! Нічого до пуття не зробить. Харьк. г.

Лобатий, а, е. Имѣющий большой лобъ. Світлика лобата, а свата горбата. Маркев 131. Ум. Лобатенький.

Лобідека, ки, ж. Ум. отъ лобода. ЗЮЗО. I. 113.

Лобкб, ка, м. Лобастый человекъ, человекъ съ большимъ лбомъ. У моего батька був великий лоб, так його і прозвали лобком. Екатер. у. (Залюбовск.).

Лобовий, а, б. Лобный. Лобова кісточка. Кв. II. 132.

Лобогрійка, ки, ж. Шуточное название примитивнаго устройства жатвенной машины, очень тяжелой въ работѣ. Херс.

Лобода, ді, ж. Раст. а) Лебеда. Atriplex hortensis L. б) —дїна—собача, Chenopodium album. ЗЮЗО. I. 116. Буває лобода свиняча, лобода біла, червона. Харьк. у. Ум. Лобідка, лоббєдєна, лоббодочка. Желех.

Лободїна, ни, ж. Стебель лебеды. По городу ходила, лободину зломла. Нп. Живе, як сороки на лободині. Ном. № 2115.

Лоббодчє, ки, ж. Ум. отъ лобода.

Лободяний, а, е. Изъ лободі. Желех. Листя лободяне.

Лободянка, ки, ж. Родъ каши изъ пшена и молодой лебеды съ свинымъ саломъ. Маркев. 156.

Лобоз, ва, м.—Лобурь. Вх. Лем. 432.

Лоббк, бка, м. Ум. отъ лоб.

Лоббчок, чеа, м. Ум. отъ лоб.

Лобузїння, ня, с. Растенія, остающіяся отъ лѣтнихъ огороднихъ овощей. Позрїбай лобузїння на городі. Харьк. г.

Лобурїсьє, ка, м. Ув. отъ лобурь.

Лобурька, ки, ж. См. значеніє лобурь по отношенію къ женщинѣ.

Лобурчя, чати, с.? Ой дївчата лобурчата, де ваи розум дїєся? Канев. у.

Лобурь, ря, м. Неотеса, болванъ, грубый человекъ, дубина. Харьк. Ув. Лобуряна. Г. Барв. 240. Лобурїсьє.

Лбвонький, а, е. Ум. отъ ловеній.

Ловбцтво, ва, с. Охотничій промыселъ. Желех.

Ловбць, вця, м. 1) Ловець, охотникъ. На ловця і звір біжить. Ном. № 9940.

2) Садовничье орудіє для сниманія фруктовь съ дерева. Ум. Лбвчин.

Ловбцький, а, е. Охотничій, ловецький. За лаштунками чутно ловецькі роги. Стор. II. 218. Сплітають сіть ловецькую на нас. К. ПС. 85.

Лбвд, вів, м. мн. Ловля; охота, звѣрвная ловля. Віда тій курці, що на ній сокола запроваляють на логи. Ном. № 1301. Ой пішло два паничи на логи, на логи, надобало дві памянці в зеленій дїброї.

Ловитва, ви, ж. Ловля. *На ловитву з багачами засів потай миру.* К. Псал. 21.

Ловіти, влію, виш, м. 1) Ловить, уловлять. *Ловили, ловили та й піймали сама.* Ном. № 1827. *І рече до Симона Ісус: Не лкайся, від нині людей ловитимеш.* Єв. Л. V. 10. 2) Гаяти, витрішки ловити. Ротозйничать. Ном. № 10924. Г. Барв. 388. 2) Дрямаїти ловіти. Дрожать отъ холода. Ном. № 649. 4) Ніюни, окуні ловити. Дремать. Ном. № 11321. *Хто слушає, а хто і окунів ловить.* Кв. 5) Ловіти білі метелки. Забавляться какъ дитя, ротозйничать. Ном. № 6260. 6) Ловити вітра. Преслѣдовать что либо несбыточное. Ном. № 10928.

Ловітися, влюся, вишся, м. 1) Ловитися. *Лови рибуку, як ловитися.* Ном. № 5920. **Оттака ловись!** **Оттака ловися!** Вотъ те на! Вотъ такъ исторія! Этакая бѣда! *За правду б'ють, за брехню віри не дають.* **Оттака ловися!** О. 1861. III. 100. 2) Соединяться, сходиться. *Зидною стороною притикає любій (= криша) до осьми..... Зе ловитися (сходиться) з такими ж побоями, поставленими на сусідніх крилах (у церковній будівлі).* Шух. I. 118. 3) О молодкѣ: створюватися. Шух. I. 213.

Ловіще, ща, с. Мѣсто для охоты.

Ловійво, ва, с. Ловля, ловитва. Мнж. 184.

Ловішня, ня, с. Ловъ, ловля. *До ловішня тищенця краще ніжє житю.* Канев. у.

Ловка, ки, ж. Добыча. *Ловка вовк ловку, поки й сам піймавсь.* Ном. № 4093.

Ловкий, а, е. Хорошій; красивый; вкусный. *Ловка пісня.* Змiev. у. *Ловка квіточка.* Змiev. у. *Ловкий борц.* Сосниц. у. Ум. Ловненький, ловенький. *А були (поросятка) одно в одно, такі ловенькі.* Г. Барв. 244.

Ловко, нар. Хорошо; красиво.

Ловний, а, е=Лівний. Харьк.

Ловранкувати, кую, еш, м. Поддничать. Угор.

Ловранок, нку, м. Поддникъ. Угор.

Ловучий, а, е. 1) Умѣющій ловить. 2)=Ловецький. *Ловецький посуд.* О. 1862. III. 63.

Ловчий, чого, м. 1) Ловчий. *Спаслися ми, як пташки з клітки, як з сіті ловчого пірнати.* К. Псал. 292. 2) Ловитель (сказано было о ловившихъ убѣжавшихъ рекрутовъ).

Ловчик, ки, м. Ум. отъ ловець. Желех.

Логáva, ви, ж. Родъ каши изъ цѣль-

ныхъ зеренъ обдирного ячменя, иногда съ прибавкой гороха, варящейся съ саломъ иля постнымъ масломъ. Каменец. у. О. 1861. XI. Свид. 61. Шух. I. 142. *Зразу їли логаву, а як ся запомаги, без вечері ялям.* Ном. № 10833.

Логво, ва, с.=Лігво. *Недалеко од зміевого лова.* Грвн. II. 235. *Я застав його на логві.* НВолын. у.

Лоба, ги, ж. Животное, лежащее на днѣ въ морѣ. Желех.—*Ой ти, мила дочко, та де твої миза?—Ой то мої миза їст в мори плотина,—та най нелюб не цулує!—Ой ти, моя дочко, та де твої ноги?—Ой то мої ноги їд'я в мори логм,—та най нелюб не схожає!* ЗЮЗО. II. 528.

Логія, на, м. 1) Упавшее или сложенное бревныя дерево. Вх. Зн. 33. 2) Лежебока, лѣвтяй. Вх. Зн.

Лодарь, ря, м. и пр.=Ледарь и пр. **Лодва**, ви, ж. Доска. *Спит на голц лодвах.* Вх. Зн. 33. *Осли, зроблений з лодвів.* Шух. I. 97, 95.

Лодді, дів, ж. мн.=Лодя. Чернив. у.

Лодя, ді, ж. Вымощенное мѣсто подъ наружнымъ колесомъ водной мельницы. *Перед лотоками робиться лодя, щоб вода не підмивала лотоків.*

Лодяє, кá, м. Водяная пловучая мельница (на лодкахъ). Полт. и Чернив. т.

Лож, жі, ж. Ложа, прикладъ ружья. Шух. I. 229.

Лобжа, жі, ж. Постель, ложе. *Вдовиченко буде на білій ложі лежати.* Чуб. V. 697. *Милого ложа—між та розожа,—то мені постіль жожа.* Чуб. V. 21. *Сбнце ся в ложі купає.* Солнце зашло. Ном. № 598.

Ложє, жа, с.=Ложа. *Іде Мариня до ложа.* О. 1862. IV. 37. *Марусянка ходить, яне біле ложе стеле.* Рк. Макс. Пáньского ложа. Знатного рода. **Неправого ложа.** Незаконнорожденный. Желех.

Ложечка, ки, ж. 1) Ум. отъ ложка. 2) мн. Ложечні. Родъ дѣтской игры, въ которой „мать“ наказываетъ будто-бы провинившагося въ немыті ложекъ, а послѣдній долженъ убѣжать извѣстнымъ образомъ отъ наказанія. Ив. 64.

Ложечник, ка, м. 1) Ложечный мастеръ. 2) Футляръ для ложки, носившійся запорожцями у пояса. *Підперезувались вони шкуротаним поясом і прив'язували до його гаман... з кресалом і губкою, швайку,—часом налагодити зброю і ложечник з ложкою.* Стор. II. 181.

Ложисько, ка, с. Мѣсто, послѣдь (у родильницы), Placenta.

Ложитѣ, жѹ, жиш, м. Класть. *Батько цілує хлѣб і ложить на столі.* Грин. III. 423. *Діток спати ложити.* Мир. ХРВ. 126. *Котре дерево уседе, то не можна його ложити, щоб сад не всихав.* Чуб. I. 77. *Я за свиту карбованця ложку.* Мир. ХРВ. 195.

Ложитѣся, жѹся, жишся, м. Ложьтѣся. *Білу постіль стелила, сама ся спати ложила.* Чуб. V. 98.

Ложка, ки, жс. Ложка. *Коли мед, то і ложкою.* Ном. № 4849. *Його і в ложці не пиймави.* (Очень унертливи). Ном. № 3022. *Примі би,—в ложці води утопив.* (Такъ сильно ненавидить). Ном. № 3434. Ум. **Ложечка.** *Я твоїй матинці не вложу: помію лавочки—не біло, помію ложечки—не чисто.* Чуб. V. 692.

Ложкарѣ, рѣ, м = Ложечникъ I.

Ложкомій, мѣя, м. 1) Мотивъ ложки.

2) Блюдолизѣ. Котл. Ен. V. 49.

Ложок, жкѣ, м. Сухое русло. Любечѣ.

Ложник, ка, м. = Лѣзнякъ. Гол. Од. 82.

Ложниця, ці, жс. Спальня. (Молоду) в ложницю повели. К. Бай. 35.

Лоза, ві, жс. 1) Раст. лоза. *Їж, козо, лозу, коли сіна немає.* Ном. № 2410. *Люде нуться, як ті лози, худи вітер віє.* Шевч. 80. 2) —цареградська. Раст. *Elaeagnus hortensis.* ЗЮЗО. I. 121. 3) Розга. 4) Весенняя хороводная игра, въ которой играющіе становятся в ключ, съ одного конца котораго двѣ дѣвущи поднимаютъ руки, подъ которыми пробѣгають крайнія играюща противоположнаго конца и тѣмъ за собою увѣсь ключ, при чемъ поются принадлежащія этой игрѣ пѣсни. Такия-же точно игры (но съ другими пѣснями)—въ смородину и ключ. (Лубен. у.). Мил. 53. **Плесті лозѹ**—варіація этой игры въ Переяс. у. КС. 1887. VI. 480. 5) **Довга лоза.** Игра, подобная чехардѣ, описанная у Чуб. III. 105, IV. 66, КС. 1887. VI. 480. Ум. **Лізна (лѣзна), лізонька** (Маркв. 132), (лѣзонька), — *За цустими лізоньками біжить річка струвчакми.* Чуб. V. 187.

Лозяки, нок, жс. Розгв. Ном. № 975.

Лозьяна, ки, жс. Стебель лозы. *Береюм, бережинуо замуви хустку під лозьяно.* Чуб. V. 106. Ум. **Лозьяна, лозьяно.**

Лозьяни, ки, с. соб. Лоза. Ув. **Лозьяничка.**

Лозьяночка, ки, жс. Ум. отъ лозьяна.

Лозьянѣк, ка, м. Пт. 1) Пѣвочка обыкновенная. Вх. Уг. 250. 2) Порода соловья. *Lusciola philomela.* Вх. Лем. 432. Ум. **Лозьянчѣбн.**

Лозьянѣчча, ча, с. соб. Ув. отъ лозьяни.

Лозівка, ки, жс. Пт. *Sylvia palustris.*

Вх. Пч. П. 14.

Лозинця, ці, жс. Родъ примитивной плодосушылки. Хотин. у.

Лозовець, вца, м. = Лозівка. Вх. Пч. II. 14.

Лозовій, а, в. Сдѣланный изъ лозы.

Лозя, ві, жс. дѣтск. Ложка. О. 1861. IX. 119.

Лозьянѣк, ка, м. Корзинка изъ лозы.

Лоїтя, лоїб, іш, м. Смазывать жиромъ. Желех.

Лойовій, а, б. Сальный, сдѣланный изъ свѣчнаго сала. *Лойова свѣчка.* *Лойове свѣтло.* Константиногр. у.

Лойѣк, лойкѹ, м. 1) Ум. отъ лій. *Як ноги в іюлку, то і губа в іюлку.* Ном. 2) Раст. *Ajuga genevensis.* ЗЮЗО. I. 110.

Лойтра, ря, жс. = Драбина (въ повозкѣ).

Лойтрак, ка, м. Повозка, телѣга. К. МВ. X. 17.

Лѣбя, ків, м. мн. Локовы. Загр.

Лѣбитѣ, втя, м. 1) Локоть (часть руки).

Близко локіть, та не вкуси. Ном. № 5395.

2) Мѣра длны, раньше равнявшаяся третьей части сажни, какъ видно изъ слѣд.: *Пятдесятъ і стмъ локтей вдовжѣ, а шири тридцять і стмъ локтей, що чинить девятнадцять сажней вдовжѣ, а шири дванадцять сажней і локотъ.* (Отрывки изъ Лѣтоп. Мгарск. мов. КС. 1889 IV. 41). Въ соврем. употребленіи это мѣра, соответствующая длнѣ руки отъ локтя до конца средняго пальца. *Хто з вас журиднись може прибавити до зросту свою один локіть?* Ев. Л. XII. 25. *Ой дам тобі... локіть положенця.* Чуб. V. 504.

Локомотива, ви, жс. Паровозъ, ловомотивъ. *Локомотива свище там.* Млак. 109.

Локтѣти, кѹ, чеш, м. = Лоптати. Мирг. у. Слов. Д. Эвари.

Локтевій, а, б. Локтевой.

Лѣшка, пі, жс. Лапша. *Локшу кришать.* Г. Барв. 3. Ум. **Лѣшьяна, лѣшьячка.**

Лѣшкина, ки, жс. = Лѣшка. *Свилячу іолову до зрину і локшину на переміну.* Котл. Ен. I. 18. Ум. **Лѣшкинка.** Харьк. г.

Ложити, шѹ, шѣш, м. 1) Рѣзать на мелкіе куски. 2) Бить; рубить. *Так в мійі*

сильно їх ложили. Котл. Ен. VI. 32. Як назбиалось любей!.. Хто з сокирою, хто з ципком, хто з вилами, а жінки з кочергами,—давай ложили того вояка. Чуб. II. 117.

Лолотіти, чү, тіш, га. Клокотать при теченні, шуміть. Там так лолотить (вода), аж луна в уші б'є. Лубен. у.

Лом, яв, м. Ломъ (жельзное орудіє).

Ломіак, кб, м. Пт. крапивникъ, *Trogloditus parvulus*. Вх. Лем. 432. Ум. **Ломачоб.**

Ломіака, ви, ж. 1) Дубина, большая палка, сукъ. Ой у лісі на орисі сухая ломіака. Чуб. V. 1178. Великий як ломіака, а дурний як собака. Ном. № 6343. Не києм—ломіакою. Ном. № 8035. 2) О чоловікѣ: дубина, большого роста. Ум. Ломіачна. Ув. Ломіаціга, ломіаціце.

Ломіакуватій, а, в. Грубый, неотеса (о чоловікѣ). Желех.

Ломіанія, ня, с. Ломіа (каміня). Поки докопався до каміння, то грошей піде, а на ломіанія треба це. Каменец. у.

Ломіати, мію, еш, га.—Ламати.

Ломіаціга, ги, ж. Ув. отъ ломіака.

Ломіаціце, ці, ж. Ув. отъ ломіака.

Ломіачка, ки, ж. Ум. отъ ломіака.

Ломіачоб, чкб, м. Ум. отъ ломіак.

Ломіачця, чя, с. соб. отъ ломіака 1.

Ломіець, мця, м. 1) Ломота. Колиш і в мене був ломіець за молодих літ, то на це лихо ми ймем віри. Васильк. у. 2) Ломіка. Прийде ломіець і на цей ліс, порубають. НВолын. у.

Ломігати, г'ю, еш, га. Бить палкою (ломіаю). Вх. Зн. 33.

Ломіик, ка, м.—Ломіак. Вх. Лем. 432

Ломіна, ня, ж. Валежницьк? (См. Лом 2). Ступлю я на лямину. Чуб. IV. 163.

Ломініс, носа, м. Раст. *Clematis recta*. ЗЮЗО. I. 170.

Ломіти, млю, миш, га. 1) Ломать. Вітер віє, ілля ломить. Грин. III. 319. Дурень і м'яло ломить. Ном. № 3030. А милая по милому білі руки ломить. Чуб. V. 265. Рядомъ встрічають і слѣдуюція форми: *Ходить дівка по бережку, білі руки ломіє.* Мет. 18. Катря аж білі руки ламіє. МВ. II. 13. Сила ламіє вже трухле дерево. К. Гр. Кв. XXXIII. Употребляються в форми: *Ламіте* (= ломіте). Грин. III. 540. Мати ламіть палики, кладе на стіл. Грин. III. 453. 2) О водѣ: размы- вать. Тиха вода береги ломить. Ном. №

1096. 3) Ломить, производить ломоту. У мене ломить стіну.

Ломітися, млюся, мишся, га. 1) = Ламітися. Щастя на коліні не ломітися. Ном. № 1711. Як не намочити обручі, то ломіються. НВолын. у. 2) Провиваться сквозь лѣсъ, тростянкъ. *Слуха—ломітися цюсъ, ломітися байрачком.* Снм. 217. Гой- дається де небудь поверх очерету гайок. Отто вже Мина начухрав там всячини і так з іллям і листом і ломітися. Снм. 200.

Ломіга, ги, ж. Большая дубина, большая палка.

Ломіки, ломіок, ж. м. Ломіки льодові. Мѣсто, гдѣ бють ледь. Почали жолітире... людей серед зими по ломіках льодових у плуз запрягати. К. ЧР. 10.

Ломоватій, а, в. Очень большой, огромный. Вх. Пч. I. 14.

Ломіок, мку, м. Одна изъ двухъ под- ставокъ въ ткацкомъ станкѣ, на кото- ромъ лежить штан. См. Верстат. Кон- стантиногр у.

Ломоті, ті, ж. Ломота.

Ломотати, ломотіти, тити, га. беза? Ломить. Ломотить в костел. Вх. Зн. 33.

Ломус, са, м. Богатырь, силачъ, со- крушитель. Такий був ломус, що поставив пушку на долоні та як стрелив із Бикова, то дося аж у Остер. ЗЮОР. I. 118.

Ломіа, ви, ж. Зарєво.

Ломіо, ня и ломію, ня, с. Ломо; грудь. Молодіця молодія цюсъ до лоня приростає. Шевч. 95. Харизмники! вони в заклад від лоня беруть дітей у матері вдовци. К. Юв. 53.

Ломіюка, ки, ж. Ложка. Встрічається только въ слѣд. послонице: *Добра каянка, та нема ломіюки,—хиба буду палком.* Ном. № 11968.

Лоп! меж. 1) Хлоп! Утка дика лоп- лоп хрилами. О. 1861. V. 69. 2) Хвати! Але чоловік лоп його за чуприну! Ном. стр. 282. № 566.

Лопанка, ки, ж. ? Щоб ти лопанки нажав. Ном. стр. 286. № 3779.

Лопарь, р'я, м. Лопатка, которой мѣ- сять глину. Вх. Зн. 33

Лопата, ти, ж. 1) Лопата для воя- нія, пересыпки сыпучихъ тѣлъ. Ніхто не розлучить, ні світ, ні зоря, хиба нас роз- лучить сирая земля, заступ, лопата, земля- няя хата. Чуб. V. 81. З одного дерева і хрест, і лопата: хрестові ся кланяють, а лопатою нечисть відкидають. Ном. №

8059. Лопатами в'яли. Лопата дерев'яна або залізна. 2) Лопата пекарная. Химка й хазяйка, та лопати нема. Ном. № 10784. Ум. Лопатка, лопатонька, лопаточка.

Лопатень, тия, м. 1) Широкий буравъ для просверливання отверстій въ ступицѣ колеса. Вас. 147. У його язик як лопатень. Овъ боляднвъ. Ном. 2) Большой и широкій зубъ. Трошки отізвися! — промовив до його Ковачко і показав свої лопатні з під зуб, сміючись якось ніби зубами. Левиц.

Лопати, паю, еш, м. 1) Стучать, хлопать. Желех. 2) Ёсть, жрать. Старому чоловікові та лопати у піст скоромне. Харьк.

Лопатілно, на, с. Ручка у лопаты. Гайсин. у.

Лопатися, паюся, ашся, м. Лопатся; трескаться. Нехай він скільки хоче лопатися, а по його таки не буде. Кобеляк. у.

Лопатка, ки, ж. 1) Ум. отъ лопата. 2) Въ колесѣ водяной мельницы каждая изъ расположенныхъ по окружности его дощечекъ, на которыя падаетъ вода. Черниг. у. 3) Часть валька, которой колотять бѣлье. Шух. I. 154. 4) Лопатка, плечевая кость. 5) Незрѣлый гороховый стручекъ. Кум не кум — не лѣзь у горог, не псуи лопаток. Ном. № 9713. Знатимеш лопатні в горбі. Будешь помниты! Ном. № 4331. Тим часом вже почав (горог) вбвятися й в лопатки, аж тут прийшла пора і на самі стручки. О. 1861. III. 95. Переносно вбвятися в лопаті значить виростать. 6) Пластинка разогнутого рога.

Лопатник-жує, ка, м. Жуєк хлѣбный, Anisoplia Austriaca. Константиногр. у.

Лопатонька, ки, и лопаточка, ки, ж. Ум. отъ лопата.

Лопаття, тя, е.—Латаття. Шляп під лопаття, та й до чорта рахів! Ном. № 1877.

Лопать, ті, ж. 1) Лопастъ весла. Мнж. 179. 2) =Лотай. Лв. 97.

Лопіт, поту, м. Стукотня. Желех.

Лопітлівий, а, е. Плохо, неразборчиво говорящий. Шух. I. 33.

Лопкання, ня, с. Хлопанье. Желех.

Лопкати, каяю, еш (крыльями), м. Хлопать (крыльями). Желех. Камя лопкає крылами, як летить. Вх. Зп. 33.

Лопнути, ну, неш, м. Лопнуть. Протія воию і камінь лопне. Ном. № 3299. Щоб ти лопнув! Ном. № 3799.

Лопонути, ну, неш, м. Дать тягу, улепетнуть. Лопоне він од мене. Рудч. Ск. I. 63.

Лопотá, тй, ж. Названіе сята въ загадкѣ (отъ гл. Лопотáти, т. к. сито лопотить, ударяясь о руку). Прийшла кума до куми: дай, кумо, лопоти, поляпати та й піти. ХС. III. 62.

Лопотáти, чý, чеш и лопотіти, чý, тйш, м. 1) Шелестѣть (бумагой, лощеной матеріей). 2) Стучать или топтать, бѣжа. Щось лопотитъ, чи не отаман? Стор. II. 244. Тільки що дастъ Богъ ранок, то всі до його аж лопотять. Кв. II. 25. 2) Хлопать. Крыльками (голубъ) лопотали. Гол. I. 265. Лопотить у долоні. Грив. II. 95. 3) Болтать безъ умолку.

Лопотня, ні, ж. 1) Шелестъ, хлопанье, трескъ, шумъ. 2) Пустая, вздорная болтовня.

Лопотун, нá, м. Болтунъ. Лопотун лепече, а дурень слуша. Ном. № 6405.

Лопотучий, а, е. Сильно шуршащий, сильно шелестящий. Купила собі ситцю на спідницю, та там такий цупкий та лопотучий. Полт.

Лоптáти, пчý, чеш, м. Шемять. Сіль чи горілка зайшла в виразку та й лопче. Черк. у. Як приклала мені до рани символу каменю, як почало мені лоптáти, то й Боже! Харьк.

Лоптáти, пчý, чеш, м. = Лоптáти. Вх. Зп. 84.

Лоптáчка, ки, ж. Щемленіе. Желех. Вх. Зп. 84.

Лопух, хá, м. Раст. репейникъ, Arctium lappa. Лови рыбу, де лопух е. Ном. № 5897. Дметься, як жаба на лопуху. Ном. № 2500. Ум. Лопушба.

Лопухáтий, а, е. Похожий на репейникъ, имѣющий большіе листья.

Лопуховий, а, е. Репейниковый. Та наросте широкий лист лопуховий. Чуб. V. 608.

Лопухувáтий, а, е. Имѣющий нѣкоторое сходство съ репейникомъ, широколистый. Гречка сей рік удалася лопухувати. Лебед. у.

Лопуцьок, цѣка, м. Молодой мягкій стебель растения, употребляемый въ пищу. Сив. 135. Хиба моя душа з лопуцька, — не хоче того, чого й людська. Ном. № 1588.

Лопушáний, а, е.—Лопуховий. Дурень лопушáний—презрительно о простонародѣ. Гордують—от не токмо вельможніи, а й тах дурні лопушáні. Ном. № 2461.

Лопушина, *ни*, *ж.* Листь лопуха. *Вирвала лопушину та й потяла спідницю просто по ярдакал, проголодуючи пику лопушиною, неначе справді пані.* Левид. Пов. 347. Ум. Лопушина.

Лопушиння, *ня*, *с. соб.* Кусты, льясть лопуху. Желех.

Лопушстий, *а*, *в.* Широколистий. *Корнем коренистая, листом лопушистая.* Грин. III. 396.

Лопушник, *ка*, *м*, 1) == Лопух. ЗЮЗО. I. 112. 2) водяний. Раст. *Nymphæa alba*. ЗЮЗО. I. 129.

Лопушок, *шкв*, *м.* Ум. оть лопух.

Лопушша, *шя*, *с. соб.* оть лопух. Желех.

Лосенько, *ка*, *с.* Ум. оть лось.

Лоск, *ку*, *м.* Вь выраженіи: У лоск лягла пшениця—вч. повалку. См. Лоском.

Лоскати, *каю*, *ещ*, *л.* Хлопать, шелкать. *Лоскае язиком.* Вх. Зн. 33. *Лоскае батом.* Вх. Зн. 33.

Лоскірька, *вн*, *ж.* Ум. оть лоскіря

Лоскіря, *рі*, *ж.* Рыба: Вісса агуголеуса. Браун. 26. Ум. Лоскіряна.

Лоскіт, *коту*, *м.* Щекотаніе, щекотка.

Лосковійтий, *а*, *в.* Боящійся щекотки.

Не лоскочи мене!—Який ти лосковитий,—зараз уже й бойсиа. Константиногр. у.

Лоском, *нар.* Наповаль. *Тільки той, хто не був на сватанні, то й не був н'яний, а то всі лоском лежали, аж до друпого півдня.* Кв. Лоском лягло (про хліб, сіно і т. и.).

Лоскотання, *ня*, *с.* Щекотаніе.

Лоскотарка, *вн*, *ж.* Щекотунья. Русалка, которая замучивает щекотаньем встречающихся ей людей. Ум. Лоскотарчна. Щог. Сл. 105.

Лоскотати, *чү*, *чеш*, *л.* Щекотать.

Наближує пальці ті до дитинки і лоскоче його під ручками,—воно сміється. Чуб. III. 84.

Лоскотниця, *ці*, *ж.* == Лоскотарка.

Чуб. I. 206.

Лоскотно, *нар.* Щекотно. *Дитині лоскотно, воно й сміється.* Чуб. III. 108.

Лоскотуха, *хв*, *ж.* == Лоскотарка. Чуб. III. 187.

Лоскати, *наю*, *ещ*, *л.* Лосниться, блестя. *Палики шовкові лоскають, літа мої минають.* Чуб. V. 1093.

Лось, *сн*, *м.* Лось. Здоровий, як лось. Ум. Лосенько. *Чого лосенько, чого душенько меж ірами лежить?* Рк. Макс.

Лосьвий, *а*, *в.* Лосій. *Да в тою коня*

золота грива, золота грива груди покриває, шовковий хвостик слід замітає, лоскої уйка ради слугають, срібні колита камінь лупають. Чуб. III. 289.

Лотай, *тая*, *м.* Раст. *Caltha palustris*. Вх. Уг. 25. См. Латаття.

Лотаття, *та*, *с.* == Латаття.

Лотать, *ж*, *ж.* == Латаття. Угор.

Лоташ, *ша*, *м.* Раст. == Латач. Вх. Чч. I. 9.

Лотік, *току*, *м.* == Лотока. Мик. 380.

Лотокі, *ків*, *м. мн.* Прв водяной мельницѣ: каналъ, по которому течетъ вода, мельничивй лотокъ. *Не спиниш, мов воду з лотоків.* Ном. № 13884.

Лотчок, *чва*, *м.* Деревянная трубка, по которой мука идетъ изъ подъ жернова. Черняг. у.

Лотшіята, *шу*, *шиш*, *л.* Быть безъ дѣла. Шух. I. 37.

Лотр, *ра*, *м.* Воръ, разбойникъ; грабитель, бездѣльникъ, плутъ, негодяй. *З такого похитюи, як той Карпо, та такой лотр учинився.* Хата. 138. Ум. Лотрин.

Лотра, *ри*, *ж.* Развратница. *Вона шродська лотра.* Черк. у.

Лотрин, *ка*, *м.* Ум. оть лотр.

Лотровський, *а*, *в.* 1) Разбойничій. 2) Распутный, развратный.

Лох, *ху*, *м.* Раст. *Elaeagnus hortensis*. ЗЮЗО. I. 121.

Лохина, *ни*, *ж.* Раст. *Vaccinium uliginosum*. ЗЮЗО. I. 140.

Лохматий, *а*, *в.* Название вола съ большымъ брюхомъ. КС. 1898. VII. 47.

Лохматний, *а*, *в.* Изорванный въ лохмотьяхъ. *Лучше свое лохматне, ніж чуже прохатне.* Ном. № 9685.

Лохнути, *ну*, *неш*, *л.* Быть въ отчаяніи. *Чого ти так лохнеш?* НВОлян. у.

Лощман, *на*, *м.* Лоцманъ. Дещо, 77.

Лощманський, *а*, *в.* Лоцманскій. *Лоцманський отаман дуже любив Карпа.* Левид. Пов. 347.

Лощот, *тв*, *м.* Раст. *Caltha palustris*.

Лоща, *шати*, *с.* Жеребенокъ. *Гойда, гойда, гойдайші! і кобила, і лоша; ми кобилу продало, а лоша й так віддало.* (Прягтівъ при подбрасываніи дѣтей). Ном. № 9256. Ум. Лощатино, лощаточко.

Лощак, *кв*, *м.* Двух- или трѣхлѣтній жеребенокъ, кастрированный. Вас. 197. *Горе козакові: нема сіна лошакові.* Ном. № 788. Ум. Лощачоі.

Лощатко, *лошаточко*, *ка*, *с.* Ум. оть лоша.

Лощатна, прилагательное, имѣющее льяш ж. родъ. Имѣющая жеребенка. *То твоя кобила лощатна?* Черниг. г.

Лощачокъ, чкѣ, м. Ум. отъ лошае.

Лощиня, нѣти, с.—Лоша. НВолын. у.

Лощица, ці, ж. Кобылица. *Як корова за телям, як лощица за лошам.* Чуб. I. 92. Ум. **Лощична.** Вас. 197.

Лощина, ня, ж.—Лощовина. *На лощини пасеться стадо турів.* К. Оряса. (ЗОЮР. II. 203). Ум. **Лощинна.**

Лощитися, щуся, щисся, г. Блестѣть, лосниться. *Стіліччики, столики—все те поныме, аж лощитися.* МВ. (О. 1862. III. 53).

Лощовина, ня, ж. Лощина.

Лощватий, а, в. Салистый. *Масло лощватие.*

Лощватити, тію, еш, г. Становиться салистымъ. *Масло лощватіе.*

Луб, бу и ба м. Лубъ, кора (съ липы и нѣкоторыхъ другихъ деревъ). *Гроші схищані під дубом, накриті лубом.* Ном. № 1485. **Лубом** стойти. Быть твердымъ какъ лубокъ (объ одеждѣ, вообще о тканяхъ). *Вочо (одежа) лубом на нас і стойт, аж тіло дере.* Г. Барв. 173. **Дощ** але як з луба. Дождь какъ изъ ведра. Ном. № 573. Ум. **Лубокъ, лубочон.**

Лубарь, рѣ, м. Выдѣлывающій кора для рѣшетъ. Радом. у.

Лубка, кѣ, ж. Табакерка. Черниг. г.

Лубокъ, бкѣ, м. 1) Ум. отъ луб. **2)** Въ головномъ дѣвичьемъ уборѣ: родъ картонного околыша, обвитаго лентой, къ которому сзади прикалываются другія ленты. О. 1861. Свид. 28.

Лубочокъ, чкѣ, м. Ум. отъ луб.

Лубуватий, а, в. Похожій на луб. *Лубуваті очини.* НВолын. у.

Луб'я, б'я, с. Кора, снятая съ дерева большими кусками. *Ти йому образи, а він тобі луб'я.* Ном. № 13071. **Старѣ луб'я,** а также и просто **луб'я.** Старый, старая (о человекѣ). *Та він уже старе луб'я!*—*А ну, луб'я, йди сюди! (старый до старой, а стара тоді одказуе):*—*Втч, як тепер, то і луб'я, а колись, то й голуб'я.* Ном. № 9127.

Луб'яний, ѧ, ѧ. Сдѣланный изъ луба. *На вишневій гіллячці висіла луб'яна коробочка.* Левид. Пов. 192. **Луб'яний язін.** Плохо выговаривающій (путочно). *Лавреничків! Який то у вас, москалів, язык луб'яний! Скільки між нами вештається, а й*

досі не вимовили: вареників. Котл. Моск. Чар. VII.

Луб'янка, ки, ж. 1) Повозка, обшитая лубомъ. **2)** Осеннее жилище гуцульскихъ древесниковъ: родъ шалаша, покрытаго лубомъ. Шух. I. 173.

Луг, гу, м. 1) Лѣсъ на низменности, низменность, порослая лѣсомъ. Шевч. 233. *Через темні високі луки ясным соколом перелини.* КС. 1882. XII. 49С. *Ой не шуми, луже, зелений байраче.* Мет. 92. *У зелнім темнім лузі червона калина.* Мет. 97. **2)** Щелокъ. *У понеділок не можна луку спускати.* Гривя. I. 17. **3)**—**Луговина.** Вх. Зн. Ум. **Луженно, лужечон, лужок.** *Дай же мені, Боже, з того луженьки виїти, на березеньку стати.* Рк. Макс. *Ой у лісі, у лужечку терен провітає.* Чуб. V. 254.

Лугарь, ка, м. Ум. отъ лугарь.

Лугарь, рѣ, м. 1) Разбойникъ, скрывавшійся въ стѣнныхъ лѣсахъ (см. луг) и нападавшій на купеческіе и чумацкіе обозы. Рудч. Чп. 51. У Сторожанка, МШр., 164, слово это употреблено неправильно въ смыслѣ: житель луговъ. Ум. **Лугарин.**

Лугарювати, рюю, еш, г. Быть лугаремъ. *Чи він у лузі лугарює, чи він чумакує?* Щог. V. 25.

Луговой, ѧ, ѧ. Принадлежащій лѣсу, выросшему на низменности. См. Луг. *Вербі луговій зашуміли.* АД. I. 248. *По під лужечком стежечка, туди пішла молодая Катречка, із луговою водою зговорила: ой водо, водо луговая, чого ти стоїш да тила? Чуб. V. 722. Ум. Луговенький. Ой водо, водо луговенька.* Рк. Макс.

Лубовина, ня, ж. 1) Мѣсто, гдѣ прежде былъ луг; пастбище. Лебед. у. *Сад Коржів розріся на лувині некає ліс.* Стор. II. 100. **2)** Родъ лозы. Вх. Зн. 33.

Луда, ди, ж. Вѣльмо? *Роспадеться луда на очах ваших неситих; побачите славу, живу славу дідів своїх.* Шевч. 215.

Лудан, на, м. Родъ блестящей материн. *Купили два косяка лудану.* (Марковичъ, Закр.); также **кафтанъ**, сшитый изъ этой материн или расшитый золотомъ. (К. ЧР. 425). *Будуть куми у жупанях, побратими у луданях, сусідоньки в кармазині, а ти, мати, в сірячині.* Гривя. III. 381. *Дома у Січі ходять у сємржежах да в кажанках, а тут жупани на їх будуть лудани, штани із дорогої саети.* К. ЧР. 85. *З під лудану червону китайку виймас.* АД. I. № 35.

Лудіна, нн, ж. Одежда (одна штука). Вх. Зн. 33.

Лудіти, джу, диш, м. Привлекать, примагивать, заманывать. Вх. Зн. Вх. Уг. 250. *До світлиці уступас молодець хорощий, жвавий, вус маленький, око каре, волос красний кучерявий, а личенько таки лудить, хоч ю трошки сняд присіла.* Федьк. I. 127.

Лудіння, ня, с. соб. Платье, одежда. Вх. Зн. 33. Шух. I. 31.

Луженько, ка и лужёчок, чка, м. Ум. отъ дуг.

Лужіна, нн, ж. = Луг. Ум. Лужиночка. *Дай мі ножка остренькою,—най я піду в лужиночку вирізати калиночку.* АД I. 301.

Лужити, жу, жиш, м. Мыть въ целокъ, бучить. *Лужити тра нитки.* Моги. у.

Лужок, жкá, м. Ум. отъ дуг.

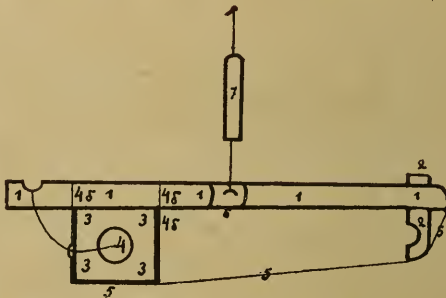
Лузавий, а, е. ? *По чім ти пізнала, що нас так назвала?—По кониках лузавих, сиделечках червоних.* Чуб. V. 965.

Лузанбѣ, нцá, м. Ум. отъ лузан.

Лузан, нá, м. Орѣхъ, который самъ вылущивается. Борз. у. Ум. Лузанецъ.

Лузання, ня, с. Лушение, шелушение.

чив, як стрілою з лука. Г. Барв. 107. *Та вистрелив молодий козак із туюго лука.* Нп. 3) Снарядъ шерстобита, которымъ овъ разбиваетъ шерсть. Части его: собственно лун (1)—деревянный брусокъ съ закругленными гранями, конецъ котораго, находящійся по правую сторону работающаго, нѣсколько тоньше; сквозь этотъ конецъ проходитъ клинышекъ съ выемкою, мобіліа (2); къ лѣвому концу приврѣплена четырехугольная дощечка—таріла (3), имѣющая посрединѣ круглое отверстие (4) и притянутая къ луну веревочкой, называемой натягáч (46); тетива этого лука называется струнá (5); начинаясь у праваго коцда, она проходитъ черезъ мобіліу до таріли и черезъ тарілку. Посрединѣ луна находится (6) крючекъ, за который лун приврѣпленъ къ чапліѣ (7), состоящей изъ деревяннаго брусочка съ веревочками съ обохъ концовъ: къ нижней веревочкѣ приврѣпленъ лун, а верхняя привязана къ гвоздю въ стѣнѣ. Особымъ снарядомъ шляхунóm (см.) работникъ дергаетъ за струнó, лежащую во время работы на шерсти, которая отъ движенія струны и разбивается. М. Седвевъ, Черниг. у. БГ.

Лузати, вáю, еш, м. Лущить, шелушить. (Дівчата) *диляться та шуткують, лузючи насіння та оріхи.* Чуб. VII. 450. *Ой вийду я за нові ворота, гуляю, гуляю, волоскі горішки лузаю, лузаю.* Лавр. 123.

Лузатися, вáюся, ешся, м. Лущить-ся. *Сире насіння погано лузается.* Чернгов. у.

Лузгá, ги, ж. Шелуха. *Я літла шишки з іречаної лузи, щоб давилися дружки.*

Лузгати, гаю, еш, м. = Лузати.

Луж, ка, м. 1) Дуга. 2) Лукъ. Улу-

Лукá, кá, ж. 1) Лугъ поемный. Вас. 206. *Ой на луці, на луці, на зеленій травинці.* Нп. *А за юрами розіслалась широкими подолами зелена лука.* Левиц. I. 93. 2) Крутой изгибъ рѣки, образующій мысъ. Харьк. у. Ум. **Лучна**, **лучейна**, **лученьна**, **лучечна**. *Взяв він ей за ручейку, повія він ей на лучейку.* Гол. I. 172.

Лукавий, а, е. 1) Лукавий, коварный. Ном. № 2877. *Бо ти не любиш злого серця, цураєшся людей лукавих.* К. Псалт. 8. *Як же тебе не проклинать, лукавая доле?* Шевч. 413. 2) Лукавий, чортъ. *Ні Боюві*

свічка, ні лукавому дудка. *Ном. № 6558.*
І ти, лукавий, чи ти водяний, чи ти вітровий? Чуб. I. 111.

Лукавити, влю, виш, м. Лукавить, фальшивить, хитрить; кривить дупой. *Ти (доля) не лукавила зо мною, ти дружим, братом і сестрою сіромі стала.* Шевч. 618. *Побачите, которе з нас лукавить.* К. Іов. 15.

Лукавник, ка, м. Лукавый человекъ. К. XII. 83.

Лукавувати, нуо, еш, м. Лукавить. *Ном.*

Лукаво, нар. Лукаво, коварно. Чуб. I. 163. *І неблизий вимішляеш, народ лукаво жєсь лкавиш.* Котл. Ен.

Лукавств', ва, с. Лукавство, коварство. *Стор. МПр. 46* *В моїх словах не знайдете лукавства.* К. Іов. 15.

Лукань, ня, м.—Лука. *Могил. у.*

Лукав'ятий, а, е. Имѣющий углубленіе, кривизну, изогнутый. *Луковата деревина.* Каменец. у. *Луковата береза.* НВолын. у.

Луківина, ви, ж. Изгибъ, дугообразный выгибъ. *Кавен. у.*

Лулувати, каю, еш, м. Кривчать (о совѣ, смѣѣ). Желех. Вх. Зн. 33.

Лулуснути, ну, неш, м.—Луснути. *Ном. № 880.* *Так і лулує його ціном.*

Лулусть! меж. 1) Выражаетъ сильный и быстрый трескъ. *Аж ось—лулує щось під ногами! Заголотів якийсь підземний мас.* Греб. 373. 2) Выражаетъ ударъ. *Лулує його у лоб!*

Луна, ва, м.—Лунь. *Луна піймати.* Умереть.

Луна, ні, ж. 1) Отраженіе свѣта, отблескъ, зарево. *Базаръ горить, а на море луна їде.* Скальков. *Ист. Н. Съчи, 1846, III. 224.* 2) Отраженіе звука, эхо, отголосокъ. *Задзвонили, задзвонили,—пійшла луна ієм.* Шевч. 157. *Розпочав нам Швеченко дову і широку, справді вже рідну пісню,—пійшла луна по всій Україні.* Хата IX. *Аж луна пішла (так голосно).* *Ном. № 13893.* *Робила як мола, щоб таки добра луна дійшла до того, кої мені треба.* Г. Барв. 270. 3) Курная слѣпота (болѣзнь)? Сл. *Лунавий.*

Лунавий, а, е. Большой курной слѣпотой? *Лунавий вечером нічого не видить, бо луна очі його застачить.* Шух. I. 33.

Лунавня, ня, с. Отголосекъ. Желех.

Лувати, ваю, еш, м. Отклоняться (о звукѣ), раздаваться. *Так співає, аж по*

селу лунає. МВ. I. 93. *А про мене... лунала луна, що в мене купи, дак усе піїде в руку.* Г. Барв. 418.

Лунайна, ви, ж. Родимое пятно.

Лунути, ну, неш, м. Умереть. *Щоб я лунав, коли не правду кажу!* НВолын. у. *Як ізві я посмокнаної гадокою полунції, то трозли не лунав.* *Я мало не лунала з плачу.* НВолын. у. *Хоч лунь, а їди!* НВолын. у.

Лунчак, ка, м. Годовалый баранъ. Желех.

Лунь, ня, м. и ні, ж. Птвица: лунь, саричъ. *Сивий дід, як лунь.* *Щоб тебе лунь ухопіла.* (Ном. № 3758), *щоб ти луні нагнав.* (Ном. № 3738). *Чтєб ти окогѣл!* *Лунь його вхопио.* О. 1862. X. 45. *Як піднесуть іс оцном флиш, то зараз вхопить тебе лунь.* Котл. Ен. III. 17.

Луц, ну, м. 1)—Дерун. *Бодай вас луп облунці.* Харьк. 2) Добыча военная. *Величалися дейнеки будинковим лупом.* К. Досв. 207.

Луп! меж. 1) Хлопъ! мигъ! *А сова із дупла очиняма луп-луп!* Нп. 2) Хватъ! цап! *Луп та луп!—словає у кишенью.* *Ном. № 11065.*

Луна, пи, ж. Луна, увеличительное стекло. *Ком. II. 89.*

Луна, пі, ж. 1) Перхоть (на головѣ). Харьк. г. 2) Чешуя рыба. Вх. Лем. 433.

Лунавка, ви, ж. Зазубрина (на совѣ). Лубен. у.

Лунай, пай, м. Глазь (въ загадкѣ). *Ой на юрі тай, під газм мшай, під мшазм лупай.* *Ном. стр. 297, № 222.*

Лунак, ка, м. Прени. во мн. лупані. Шелуха в крупные отруби, остающіеся послѣ просѣиванія муки. *Вас. 175.*

Лупанья, ня, с. Миганіе (хлопаніе глазами).

Лупання, ня, с. Откальваніе, отламываніе.

Лупати, паю, еш, одн. в. лупнути, ну, неш, м. Мгнать, ягнуть. *Зорі на доц дмутьє та лупають.* *Ном. № 567.*

Лупати очима. Мгнать, хлопать глазами. *Луна очима.* МВ. (О. 1862. III. 55). *Як дам тобі,—тільки очима лупнеш.* *Ном. № 3640.* *Лупнеш очима вору,—над тобою, між тежним іллєм... висять сілі іруці.* Греб. 402.

Лупати, паю, еш, м. Колоты, ломать. *Срібні кошпа кремль лупають.* Чуб. III. 293. *Остався він у Криму, лупав сіль ваюєу.* Рудч. Чп. *Сам Бог зліб лупав, та і нам давав.* *Ном. № 12280.*

Лупатий, а, в. Пучеглазый. *Брезня—лупатий чоловік, та не довгий їй вік.* *Ном. № 14203.*

Лупатися, п'яюся, епся, л. Трескаться, расклевываться.

Лупень, пня, м. Ударь, побой. *Дати лупня.* Дать потасовку. *Дав йому лупня добре,—дого буде джмелів слугати.* *Ном. № 3986.*

Лупесати, с'яю, еш, л. Лупить, облупливать, сдирать (кожу, кору, скорлупу). Желех. Вх. Зн. 34.

Лупесіяния, ня, с. Святая кожаца, кора, скорлупа. См. Лупесати. Желех.

Лупеха, хи, ж. =Злупок. Вас. 163.

Лупина, ни, ж. Скорлупа, шелуха, плева (сѣменная), кожаца (на кукурдузѣ, яблони) и пр. Каменец. у. См. Лупесиня.

Лупирь, р'я, м. =Лупий.

Лупить, плію, пиш, л. 1) Лупить, обдирать, сдирать кожу (съ животного), скорлупу (съ яйца), шелуху, корку (съ плода), кору (дерева) и пр. *Лупити смреку.* Шух. I. 177. *Чи ти ж, мати, та гарбуз лупити?* Чуб. III. 132. 2) Высиживать (о насѣдкахъ). *Щоб кочки сидали й лупили курчат.* *Ном. № 13424.* 3) Драть, обдирать, грабить. *Що ступити, то лупити.* *Ном. № 7414.* 4) Ъсть, жрать, убирать, уписывать. *Бублики лупити, як хто купити.* *Ном. № 12335.* *Лупити, аж ні гайдюка скачеть.* *Ном. № 12207.* 5) Скоро говорить, читать, бѣгать. *Що кому рутити, той про те й лупити.* *Ном. № 9752.*

Лупитися, пліюся, пишся, л. 1) Спадать (о корѣ), лупиться (о кожѣ), шелушиться. *Лупляться ноги, що все в воді.* Васильк. у. 2) Выходить изъ яйца (о птенцахъ). *Ном. № 13690.*

Лупіж, жу, м. Куски дерева, съ которыми содрана кора. Вх. Зн.

Лупій, пія, м. Живодеръ. Каменец. у.

Лупійка, ки, ж. Жена живодера, живодерка. Желех.

Лупкавка, ки, ж. =Лускавка. Желех.

Лупкати, каю, еш, л. 1) Сгинаться на тонкомъ мѣстѣ (о кость). Желех. 2) Хлопать. *Лупкати бичем.* Вх. Лем. 433.

Лупляння, ня, с. Сдиравіе, обдираніе (кожи, скорлупы, коры, шелухи и пр.). Шух. I. 177.

Лупнути. См. Лупати.

Лупцювати, цію, еш, л. Бить, колотить. *Хворостиною лупцює то по плечах, то по голові.* ХС. IV. 32.

Луск, ку, м. Трескъ.

Луска, к'я, ж. 1) Чешуя. *Пливе щука з Кременчука, луска на їй с'яє.* Чуб. V. 13. *На свиті латок, як на короні луски.* Уманск. у. 2) Лузга; шелуха. Ум. Лусочна. Желех. Лушція. Чуб. IV. 369.

Лускавка, ки, ж. 1) Коса (орудіе), толщина которой не вездѣ одинакова, почему она легко ломается Желех. 2) Ковшечъ вьуга, придѣлываемый для хлопанья. Желех.

Лускавѣць, вц'я, м. Орѣхъ, очень спѣлый, который самъ вылущивается изъ плюски. Вх. Зн. 34. См. Лушци.

Лускати, каю, еш, сов. в. луснути, ну, неш, л. 1) Трещать, треснуть. *Шевська смола на драгві буде лускати.* НВолын. у. 2) Только не сов. в. =Лузати. *Кабачки лускати.* *Узяв на шаг насіння і лускаючи пішов за своїм ділом.* О. 1862. IX. 64. 3) Хлопать, хлопнуть. *Прилетіла луска, крильцями луска.* Грин. ІН. 656. *Дверима луснути.* 4) Лопаться, допнуть, трескаться, треснуть. *Котл. Ев. VI. 22. Очкур луснув.* *Ном. № 4342.* *Морда як не лусне.* *Ном. № 8592.* *Жартуй, глечки, ноки не луснув.* *Ном. № 12653.* *А бод'яй ти луснув!* *Чтоб ты околѣл!* 5) Ударять, ударить, хватить.

Лускаться, каюся, епся, л. 1) =Лузаться. 2) Трескаться, лопаться.

Луск'ач, ч'я, м. Щипчики для раздавливанія орѣховъ. *Луск'ач на іоріжх.* Шух. I. 300.

Луск'ирь, р'я, м. Родъ рыбы.

Луск'ит, коту, м. Трескъ. Желех.

Лусковій, а, в. О тьявяхъ: вытканный узоромъ въ видѣ чешуи (луска)? *Скатертиночки все лускові.* Грин. III. 119.

Лускоріх, ха, м. 1) Пт. кедровка пестрал, орѣховка, *Corvus caryocatactes.* Вх. Пч. II. 9. 2) =Луснач. Шух. I. 291.

Луснути. См. Лускати.

Лусом, нар. Огуломъ. *А скільки візьми за них не нарізно, а лусом?* Александр. у. Слов. Д. Эварн.

Лусобнути, ну, неш, л. =Луснути 5. *А господарь... як лусоне його.* *Ном. 566.* стр. 282.

Лусочка, ки, ж. Ум. отъ луска. Желех.

Луств, тв, ж. Ломоть, кусокъ. *У мене лустви хліба нема.* Черк. у. *Луста м'яса.* ЗОЮР. *Хоч яйна луста, да тишинине слово.* *Ном. № 12920.* Ум. *Лустна, лусточна.* *Хто лустку дасть на чужині, водичю його напоїть?* *Не позичала лусточки хліба, ні ложечки соли.* Чуб. V. 124.

Лусь! меж. Выражающее: 1) Легкий треск, шелканье, хлопание. *Пристїла луска, крилечками луска.* Таки лусь! таки лусь! *приїди, серце Петрусь!* Грин. III. 656. 2) Ударь. *Приїюч чоловік до овка:* лусь, лусь! *кыйком.* Рудч. Ск. I. 21.

Лут, ту, м. Лыко. *Здоровий як лут.* *Ном. № 13946.* Лут з іюю такий. *Ном. № 13946.*

Лутѣць, тѣа, м. Нашивка, которою прикривається сходящаяся подь острыми углами обшивка лодей, на которыхъ помещается водяная передвижная мельница или сукновальня. *Вас. 173.*

Лутїна, ви, ж. 1) Лубъ. Желех. 2) Друтъ. Угор.

Лутка, ки, ж. Окояный косякъ. *Я за луткою коло вікна сиджу.* Г. Барв. 292.

Лутівий, а, в. Лыковый. *Постоли лутовї.* *Мет. 382.*

Лутѣ, тѣа, м. 1) Молодое липовое дерево. *Черк. у.* 2) Лыко молодой лыцы. *Піти надрати лутків на личаки.* Харьков.

Лутїя, тїа, с. соб. 1) Вѣтви или прутья лозы, ивы (корзиночной). *Вх. Зн. 34.* 2) Липовая кора для лаптей, лыко. *КС. 1893. XII. 448.* См. Лут.

Лутїак, ка, лудїак, ка, м. Толстолидный человекъ. Александров. у. Ув. Луцанїа. *Мнж. 184.* *Лежить на лавї такий здоровенний луцанїа.* *Мнж. 130.*

Лутїпїр, ра, м. = Люципѣр.

Луч-луч! меж. Крикъ доильницы, отговняющей теленка отъ коровы.

Луча, нар. Въ выраж. куди луча. Куда попало, куда зря. *Як та туча, куди луча, так і покотили.* *КС. 1882. IV. 171.* *Вся піхота (ї)шла в ворота, вона—куди луча.* *КС. 1882. IV. 171.* См. Лучити.

Лучай, чаю, м. Случай.

Лучаїтися, чаїюся, вшїа, сов. в. лучаїтися, чїсь, чїшися, м. Случаться, случиться. *З Богом, Парасю, коли люде лучаються.* *Ном. № 4977.* *Така нам лучилась пеня.* *Котл. Ев. I. 17.* *Лучилось біти їм через дорогу.* *Грин. I. 146.*

Лучен, лучний, а, в. = Влучен. *Бог не скорен, та лучен.* *Ном. № 47.*

Лучѣчок, чка, м. 1) Ум. отъ луж. 2) Ткацїй челнокъ, который употребляютъ, когда в'яжуть начиння. См. Начиння и стїлець. *Ковстантингр. у.*

Лучнїк, ка, м. Родъ вѣшалки для шапокъ. *Вирубається щиток з дубка і сучки на йому обрубуються і заминаються покїль сирї, та так і засохнуть. А тоді сей лу-*

чик прибавать до підутрямка і шапки на йому вїшають. Шапок чотирї, а то ї н'ять. *Черниг. у.*

Лучїна, ви, ж. Лучина. *Єсть у мене в кешенї лучина, засвітимо чорними очима.* *Нп. Я ходила, молода, в темний лїс по лучину.* *Чуб. V. 1171.* Ум. Лучїнна. *За лучинку найде причинку.* *Ном. № 2795.*

Лучити, чу, чїш, м. 1) Мѣтять, дѣлать, приближаться. *Лучив в ворону, а попав в корову.* *Ном. № 1784.* *Наберу я юрстку, та ї ногою тручу, сама добре знаю, що на біду лучу.* *Чуб. V. 3. 2)* Соединять. *Лучаїтися.* См. Лучатися.

Лучїця, ці, ж. Раст. *Chaga vulgaris* ЗЮЗО. I. 116.

Лучка, ки, ж. 1) Ум. отъ лўка. 2) Низка, одна названая нить чего-либо (бусь, грибовъ и пр.). *Вх. Зн. 34.* 3) Узорчатое ожерелье изъ разнодѣльныхъ моннсть. *Чуб. VII. 426.*

Лучковатий, а, в. Дугообразный.—*нїнь.* *Лошадь съ вогнутой спявой.*

Лучний, а, в. 1) = Влучний. 2) Лучной. 3) Согнутий вь дугу.

Лучний, а, в. Лучовой. *Лучне сіно.* *Ковстантингр. у.*

Лучнїе, ка, м. 1) Труба для вывода дыма изъ хаты, при освѣщенїи ея лучиною. *НВолын. у.* 2) Дѣлающїй луки. 3) Стрѣлокъ изъ лука. *Були мїзерні лучинки, що знали тільки лук та сайїдак, та стрїли.* *К. Дз. 179.*

Лучнїця, ці, ж. 1) Смолистое сосновое дерево. *Вх. Зн. 34.* 2) Родъ факела изъ смолистаго дерева, употребляемый при багренїи рыбы. *Шух. I. 223.*

Лучнїя, нї, ж. = Лучиня. Харьков.

Лучѣк, чка, м. 1) Ум. отъ луж. 2) Смычекъ. *Лучок живицю помазав, та ї до скрипки взявся.* Харьков.

Луччати, чаю, вш, м. Дѣлаться лучше, улучшаться. Желех.

Луччо, нар. 1) Лучше. *Нї, лучче вже мовчїмо!* *К. Юв. 83.* *Лучче кривду терпїти, нїж кривду чинити.* *Ном. № 2295.* *Іде березом, шукав, де б то лучче скочити в воду.* *Чуб. I. 55.* 2) Больше. *Минуло годїв десять, чи ї лучче.* *О. 1861. VIII. 26.* *По чарцї, по другїй, та так... до десятка, чи ї лучче доскочило.* *Грин. II. 179.* Ум. Луччєньо.

Луччий, а, в. Лучшїй. *Добрий пес луччий, як злий чоловік.* *Ном. № 2856.* *Лучча соломяна зїода, як золота звада.* *Ном. №*

Грив. III. 260. *Ой за гаєм, гаєм, гаєм зелененьким, ой там брала дівка моночок дрібненький.* Грив. III. 413. *Уродився льониченько, унадився козаченько да витоптав льон.* Чуб. V. 158.

Льоніць, нця, м. — дїкий. Раст. *Linaria argvensis*. Вх. Пч. I. 11.

Льоник, ка, м. Осевая чека, засовва. Чуб. VI. 112.

Льониченько, ка, м. Ум. отъ льон.

Льониче, ща, с. Мѣсто, бывшее подолньомъ. Черк. у. *Орали отте льониче.* Киев. г.

Льоний, а, б. Ляной. *Льоний обрусил на столі.* О. 1862. IV. 21. *Льонна олія.* Константиногр. у.

Льноок, нка, м. Часть верстату. Шух. I. 255.

Льноок, нку, м. 1) Ум. отъ льон.

2) Раст.: а) *Linaria vulgaris*. ЗЮЗО. I. 126. б) *Linum catharticum*. ЗЮЗО. I. 126.

Льноток, теа, м. = Льноок. МУЕ. III. 17.

Льоп! меж. Шлеп! ляп!

Льопате, паю, еш, м. Ляпать, мазать. *Годі вже тобі оту доліаку мопати: розводь маслинку, та ставай—вибілиши очю стінку.* Кобел. у.

Льопи, пів, м. 1) Пятна отъ разлитой цвѣтної жидкости. 2) Мазня (о картвиѣ). Полт. г.

Льос, су, м. Жребій; судьба; удѣлъ, участь. *Єдну шату Христову пошипали, а о другій кидали льоси. Я в тому невина, льос тому владає, какаже рідний отець і мати не дав.—На що ж, невдачнице, на льос нарікати? Лучче сказати: нехороший, не можу кохати.* Чуб. V. 172.

Льот, ту, м. = Літ. *Пізнати сову по льоту.* Ном. № 7343. *Здоров'я льотом вигляє, та по воловому вертає.* Г. Барв. 541. *За твоім льотом і ми полетіли і вже не зорнемо крил.* О. 1861. III. 7.

Льоток, теа, м. Отверстіє въ ульѣ, куда летать пчелы.

Льох, ху, м. 1) Погребъ, подвалъ. Стор. МПр. 72. *Льох був серед двору.* Грив. II. 155. *Доір гарний з рубленою хатою, комерою, льохом і садком.* Котл. НП. 356. *Піди до льоху, до корови, та швидче!* Шевч. 132. 2) Яма, пещера; подземельє. *Як з ним побіла на озоту, та грім загнав їх в темний льох.* Котл. Ев. I. 25. *Ярема з Лейбою прохралає аж у будинок, в самий льох; Оксану вихопив чутъ живу Ярема з льоху.* Шевч. 189.

Льоха, ки, ж. Свнвья. *Десятеро поросят одну льоху ссуть.* Чуб. I. 315. *Одну льоху маємо, та й ту вояки витягнуть з двору.* Левец. Пов. 183. Ум. *Льошина.* Шух. I. 212.

Льоховіяця, ці, ж. Яма; чаще: волчья яма, западня для повки волковъ. Лубен. у. *У цій Барвінщині чисто якісь льоховіці.* Лубен. у.

Льошеа, ки, ж. Ум. отъ льоха.

Льоб, ба, м. Милый. *Од Бога—люб, од попа шлюб, од короля весіляя.* Ре. Макс. *На що моба любивала? ЗОЮР.* II. 14.

Льоба, би, ж. Любовь. *Коби нам ся ніч не стало з великої любви.* Гол. III. 394. *Моцний Боже допоможе, дасть з любви користь.* Чуб. V. 2.

Льобайстер, тру, м. Алебастръ. Черк. у. *Льобайстрвний, а, е.* Алебастровный.

Льобанка, ки, ж. Возлюбленная. Желех. Ум. *Любаночна.* Гол. II. 465.

Льобас, са, м. Любovníкъ. Желех. Вх. Зн. Ум. *Любасѡн.* Желех.

Льобаска, ки, ж. = Любанка. Ум. *Любасочна.* Гол. II. 551.

Льобасѡк, ска, м. Ум. отъ льобас.

Льобасочка, ки, ж. Ум. отъ льобаска. **Льобва, ві, ж.** = Любовь. *Тоді любва бере, як достатки є.* Ном. № 8921.

Льобезний, а, е. Любезный. Кв. II. 232. *Промов мені слово, о любезний сину.* Чуб. III. 16.

Льобѣць, бца, м. 1) = Любісток. *Чи ти мене, моя мати, в любцо не купала, що ти мені, моя мати, долі не владала.* Чуб. V. 357. 2) Милый. *Ой як любия не любити, коли очки чорні!* Гол. III. 514.

Льобжа, жі, ж. Раст. а) *Orchis incarnata*, дремлякъ. б) *Orchis latifolia*. ЗЮЗО. I. 130.

Льобідра, ре, ж. Огородная мата, *Troaeolum urinum*. Мнж. 185.

Льобий, а, е. 1) Милый; прїятный; хороший. *Бжсѡла летить на любий цвіт.* Ном. № 8732. *Розмова моя любя та мила.* Ном. № 12934. *Любово юстя весною частують медком, а в осені молочком.* Ном. № 11802. *Така любя рілля, що дитина вчиросла б, коли б посадила.* Ном. № 10150. 2) Возлюбленный. *Ізійшов голос із небес: Ти єси син мій любий, що я отдобав.* Ев. Мр. I. 11. *До любѡй небѡги нема далекої дороги.* Ном. № 8759. 3) Любovníй. Ум. *любий мїсць уродивсь (про дівчану, котру всі вохають).* Ном. № 8748. Ум. *Любеньний, любесеньний.* *Тіточко наша любенька,*

не кидай нас. МВ. I. 12. Там така любі-сінька дитина. Полт.

Любі-менé. Раст. а) Незабудка. *Mycosotis palustris*. б) *Astrantia major*. Лв. 97. в) *Eryngium planum*. Лв. 98.

Любі-менé-не покінь. Раст. 1) *Lathyrus sylvestris*. ЗЮЗО. I. 126. 2) *Orchis Morio*. ЗЮЗО. I. 130.

Любіжннє, ка, м. Раст. *Melampyrum pratense*. Лв. 100.

Любіста, ти, ж. = Любісток. ЗЮЗО. I. 126.

Любістіна, ня, ж. Одинць екземпляръ растенія любісток.

Любісток, тку, м. Раст. *Levisticum officinale*. Чи в любістку ти купався, що ти мені сподобався? Чуб. V. 75. Ум. Любісточок.

Любіти, блію, биш, гл. Любить. Коло Бог любить, того й карає. Ном. № 42. Козак дівку вірно любить, занятя не сміє. Мет. 105. Любить її, думу правди, козацьку славу, любить її. Шевч. 128.

Любітися, блієся, бишся, гл. 1) Любить друг друга. Так любляться, як собака з кішкою. Ном. № 4147. Ой за Булом за рікою любився я з дівчиною. Чуб. V. 24. З ким вірно люблюся—не наговорюся. Мет. 29. Кохайтесь, любитесь, як серденько знає. Шевч. 12. 2) Нравиться. А що, хата любиться? Лебед. у.

Любітки, гл. Ум. отъ любіти. Уже нам ся свого року любітки не веде. Гол. IV. 508.

Любісінєвий, а, в. Чрезвычайно м'ялий, ч. прїятний, ч. хороший.

Любісінько, нар. Чрезвычайно прїятно, ч. мило, ч. хорошо.

Любість, бости, ж. 1) Люблю. Заміж мила по любости. МВ. I. 92. Не білись, м'яко біленьке, будуть к тобі гості, гості не з любости, а од нелюба старости. Чуб. V. 574. Нехай о тім увесь світ знає, же з любости смерть буває. Гол. III. 396. 2) Прїятність; удовольствіє. До любости бути ному. Нравиться. Робити до любости. Въ свое удовольствіє д'їлати, по своєму желанію. Боклаги з нап'ятками і всякі ласощі. Пий і їж до своєї любости, хто хочеш. К. ЧР. 85.

Любісько, нар. = Любісінько. Желех.

Любка, ки, ж. 1) Милая, дорогая. Ой мамко любко! моя мамочко! Ном. № 7837. 2) Возлюбленная. Добри-вечір, мила, добри-вечір, любко! Чуб. V. 139. Оженися, мій синочку, візьми собі любку, цілуй її, милий

її, як юлуб юлубку. Чуб. V. 32. 3) Раст. а) *Orchis latifolia*. ЗЮЗО. I. 130. См. Любжа. б) *Orchis sambucina*,—*purpurea*. ЗЮЗО. I. 171. в) мн. Любія. Раст. *Orchis militaris*. ЗЮЗО. I. 130. Зілля таке: любки зветься. Як хоче дівчина, щоб парубок-любив, так у чому небудь і дає йому тих любок. Чернів. у. Ум. Любьона, любьона. О, да який же вінок вам красний, сестро! да який же красний! Сестронько-любонько, коли ж ви його візьмете? МВ. I. 171. Діти пом'їтили, жадуть мене: тіточко-любочко! чою ви журуться? МВ. I. 11.

Любо, ка, м. Милый, любовникъ. Котра моє любка любить. Гол. III. 453. Не велика поточина луи ізмула; звалилася ледачина: любка вітлюбила; так би она дочекала світи біленького, чи в'на буде ум'ямати моє миленького. Гол. II. 427. Ум. Любонько. Ой Романе, Романонку, що ж тя болить, мій любоньку? Гол. I. 158.

Люблений, а, в. Тотъ, кого полюбили. Бере собі Химочку люблену. Грин. III. 460. Баба сужена, а кума люблена. Ном. № 8082.

Люблівий, а, в. Влюбчивый. Дід мав любливе серце. Стор. (Закох. чорт.).—ЧГВ. 1853. 62.

Любля, на, м. 1) Названіє города. 2) Названіє хороводной гри. Грин. III. 119.

Любля, нар. Нравиться, угодно. Щоб ти мене на шії возиш, та скрізь, де мені любля. МВ. (КС. 1902. X. 151). Ну, хто куди любля! Усюди є об віщо поцїтити руки! І от—одна купа сюди, а друна туди... К. ЧР. 353.

Люблівзій, а, в. = Люб'язний.

Люблязю, нар. = Люб'язно. Котл. Ея. VI. 34.

Люблянка, ки, ж. = Любанька. Ум. Любляночка. Любили ж мене три любляночки. Грин. III. 21.

Люблята, лят, с. мн. = Люб'ята.

Любо, нар. 1) Прїятно; хорошо; красиво. У людей діти—любо поглядіти. Ном. № 9204. Сіяло сонце в небесах; а ні змариночки, та тихо, та любо, як у раї. Шевч. 100. Любо й нелиці, як дитина в честі. Ном. № 9226. З гарної дівки гарна й молодий,—гарно завертється, любо подивиться. Ном. № 9004. 2) Съ наслажденієм. Не діє ночі карі очі любо цілувала. Шевч. 66. Неволички лежать, простяглись любо. К. Іов. 8. 3) Любовно, въ любья, въ согласіє. Ум. Любенько, любсенько. І досі це стоїть любенько рядок на візоні тополь. Шевч. 492. Ходить по

зати... урядившись як можна гарніш, виголосившись чистенько і чуб вистриглиш любовенько. Кв. Тизенко й любовенько день мине. МВ. I. 18. Мені, моя доле, дай на себе подивитись, дай і пригорнутись, під крилом твоїм любовенько в холодику заснути. Шевч. 622. Сестро моя, не журись, олюбко! Досі жмили з зовку любовенько,—треба так і звикувати. МВ. I. 12. І за руки любовенько взявшись, до ратуші пішли тишком. Котл. Ев. V. 44.

Любѡв, *ж*, *ж*. Любовь. Любови Божої не маєє в собі. Ев. I. V. 42. Де любов, там сам Бог пробуває. Ном. № 9514. Не завидуй багатому: багатий не має ні приязні, ні любови,—він все те наймає. Шевч. 227. Ой Боже, Боже, що тая любов може! Нп. До любѡви. По любѡви. Хоч у одній моли, аби до любови. Ном. № 8898. Бѹти до любѡви. Вызывать любовь, правиться; быть приятнымъ. А ні до любови, а ні до життя. Ном. № 6552. Щоб біле личко, а чорні брови,—то ж козакові дівка до любови. Чуб. V. 40. Тільки ж мені до любови що чорні брови. Мет. 18. Ум. Любѡвна. Хоч у одній мольті, аби до любови. Ном. № 8898.

Любовѡць, *вц*я, *м*. Любитель. Ко-зеленк. у.

Любѡвний, *в*, *в*. 1) Любимий. 2) Полюбований. Могорич—любѡвна річ. Ном. № 14063. Ум. Любѡвненький. Госп! ви мої любовненькіт, сядьте в мене, побесідуйте. Ч. № 575.

Любѡвність, *ности*, *ж*. Любовь, согласіє. Муж із жонкою не в любовности, в невірности живе. ЗОЮР. II. 118.

Любѡвно, *нар*. Любовно, въ любви, въ согласіи. Хороше да приожєє, да любовно жити. Чуб. V. 516. У нас це так любовно. Лебед. у. Ум. Любѡвненько.

Любомѹдр, *ра*, *м*. Мудрець. Ти за-світис, любомудре, світлом правди, волі. Шевч. 237.

Любѡнь, *нар*. = Любѡнь.

Любѡнька, *вн*, *ж*. Ум. отъ любѡка.

Любѡсний, *в*, *в*. 1) Любований. К. ЧР.

2) Любезный, пріятный. К. Дз. 182.

Любѡчка, *вн*, *ж*. Ум. отъ любѡка.

Любѡта, *тн*, *ж*. Наслаждение, удовольствіє. Любота глнцати на молодят, як вони гарненько живуть укуті.

Любѡці, *щів*, *ж*. мн. 1) Любовь, любовныя ласки, вираженія любви, любовное влеченіє. Любѡці та вечерницї заведуть до шибениці. Ном. № 12563. Щирїй любѡці

серденьку орада. Се на мене любѡці напали; а матуся казала, що любѡці як сон: ні заєси, ні заспиши і що робити—не знаєси, мов о-ві сні. Кв. 2) Средство приворожить кь себѣ чью любовь. Чи ти мені що починила? Чи ти мені любѡціє дала? Чуб. V. 92.

Любрѡнѣ, *ка*, *м* і **любрѡнка**, *вн*, *ж*. Вапъ (красный карандашъ). Харьк.

Любуваннѡ, *ня*, *с*. 1) Ласки; любовныя ласки. 2) Удовольствіє, наслаждение чѣмъ-либо.

Любувати, *бѹю*, *вш*, *л*. 1) —когб. Любить; ласкати, оспити любовными ласками. Чужїє жонки любувати. Вх. Уг. 251. Мій миленький іде тихою ходою з инчою милою, він її цілує, він її любить, а на мене, молоденьку, найшкучію їтує. Чуб. V. 621. На що любѡ любувала, з броду воду вибирала, кацарїною? ЗОЮР. II. 15. 2) Выбирать по вкусу. Любує кобилу. Лебед. у. 3) —на. Любуваться. Любує на землю, що як писанка красується. Мпр. ХРВ. 354. Любував на поля.

Любуватисѡ, *бѹюся*, *ешся*, *л*. Любуваться. О пущевринку Купидоне, любуйся, як Дідона стоїє. Котл. Ев. I. 36.

Любѹна, *н*і, *ж*. Ласк. отъ любѡка. Хаянко, любунко, чи люби ти мене? Pauli. Любѹсь, *си*, *м*. Милый, любимый (о мужчѣвѣ). Серце, дідусю любуюсь, води хорошенко бабусю. Чуб. V. 1134.

Любѹця, *н*і, *ж*. Милочка. Жінко ж моя, любю ж моя, іди ти додому. Чуб. V. 93.

Любѹчнѣ, *ка*, *м*. 1) Милый, дорогой. Не їдь, братику, не їдь, любчику! Чуб. V. 49. 2) = Любисток. Вх. Лем. 433.

Любѹчна, *нн*, *ж*. = Любѡка. Що то за дівчина, що то за любѹчна? Чуб. V. 48.

Любѹзний, *а*, *б*. Любезный, милый, пріятный. Воднися з любѹзными мені людыми. Кв. II. 173. Знаю, чом тобі всі не любѹзні. Котл. Нп. Ум. Любѹзенький.

Любѹзно, *нар*. Любезно, правѣтливо, мило. Підійшов до неї і ситав так тишенько та любѹзно. Кв. II. 244. Ум. Любѹзенько.

Любѹята, *ят*, *с*. мн. Мвлье. Желех. Мої любѹята! (обращеніє).

Любѹячий, *в*, *в*. Любящій. Такий він був любѹячий до мене. МВ. I. 2.

Люд, *ду*, *м*. Народъ, людъ; человечество. Не все ж Бі дарує, про що люд міркує. Ном. № 71. Вона стамє на користь моєєї нашому. Дещо. 15. Люд вже завна коверзує—з тою лихо плазує. Ном. № 2456.

Люде, дѣй, мн. 1) Люди. *Боги Богом, а люде людьми.* *Ном. № 170.* *Боги судити не так, як люде.* *Ном. № 34.* *От уже й люде трапляються,—от уже й заміжжя поря.—Які там, мам, люде?—Харько Кабиця.* *О. 1861. XI. Кух. 13.* *З його люде будуть.* Изъ него толкъ будетъ. *Ном. № 4866.* *Я тоді ще бачив, які з його люде будуть.* Вас за людеб мають. Васъ считаютъ за людей, къ вамъ относятся какъ къ людьмъ. **В людах.** Публично, при народѣ. *Шануй одежу в дворі, вона тебе в людах.* *Ном. № 11128.* 2) Простой народъ. *Дивись! пан, а балака, як люде.* *Ном. № 1244.* *Чи пани, чи люде?* *Ном. № 1138.* *То пани, а ми люде.* *Ном. № 1139.* **Ум. Людний.** (Чуб. III. 109), **людоньни, людоchini.** Людоньки! та де в мене гроші взялася? **Камеицец.** у. **Людочки!** як же я злякалася! **Ув. Людиська, людища.** *Єсть люде, єсть і людиська (людища).* *Ном. № 2450.*

Людина, ни, об. Человѣкъ. *Кожна людина своє лице несе.* *Ном. № 1993.* *Перша жінка в мене була добра модина.* **ЗОЮР.** I. 9. *Якась людина.* **Шевч.** 340. *Не юдяться потягаться на людину.* **Чуб.** I. 88. *З його вийде людина.* **Миргор.** у. **Ум. Людина.**

Людиний, а, е=Людяничий. *Знайшов у полі ногу—дрібненьку—та й думаю: чи модина се нога? Чи з людей ся нога?* **Сосниц.** у.

Людинка, ки, об. Ум. отъ людина.

Людяничий, а, е. Какъ у человѣка, человѣческой. *Пижа модняча.* **Полт.** у. *Що воно ото таке намальовано? Людяничя голова на товарячих ногах.* **Лубен.** у.

Людська и людища. Ув. отъ люде.

Людвий, вів, мн. Ум. отъ люде.

Людний, а, б. 1) Людский, свойственный человѣку. *Одно, та й те не людно (про дитву).* *Ном. № 9203.* 2) Многолюдный. **Левец.** **Пов.** 297. **К.** **Псалт.** 98.

Людність, ности, ж. Населеніе. **Желех.**

Людність, нію, еш, м. 1) Начинать походить на человѣка, дѣлаться болѣе похожимъ на человѣка въ физическомъ или нравственномъ смыслѣ. 2) Наполняться, заставляться людьми.

Людно, нар. 1) По-людски, какъ слѣдуетъ человѣку. 2) На людяхъ, публично. *Благословить нас, тату, людно, та й весілля відужаймо.* **Г.** **Барв.** 211. 3) Многолюдно. **НВолын.** у. *Стало трахи людніше.* **Левец.** **Пов.** 205. *Приду додому,—весело буде, людно.* **МВ.** (О. 1862. III. 39). 4) Съ

людьми, съ войскомъ. *Поприставали (пани до Жовковського) людно й оружно.* **К.** **ПН.** 277.

Людобвий, а, е. Народный.

Людожер, ра, м. Людоѣдъ. *Криваві людожери.* **К.** **ПН.** 314. *Змій людожер.* **К.** **МВ.** X. 12.

Людожерний, а, е. Свойственный людоѣду, кровожадный. *Людожерне панство завдавало (людям) нероновські інквізиційні муки.* **К.** **Кр.** 25. *Почули свіжну кров сі людожерні птиці.* **К.** **Дз.** 11. *Гучить з гармат стреляння людожерне.* **К.** **ПН.** 268.

Людоїд, да, м. Людоѣдъ. *Ах ти людоїд.* *Ном. № 4082.* *Коліс на світі було так, що багатого було, кажуть, людоїдія, або песиоловці.* **Грвн.** I. 1.

Людоїдний, а, е. Свойственный людоѣду, кровожадный. **Желех.** *Ті прославляли війну людоїдну.* **О.** 1861. I. 94.

Людоїдство, ва, с. Людоѣдство. **К.** **Досв.** 112. *Переносно: жестокое, безжалостное отношеніе къ людьмъ.* *Що дали, то нечае лучче стає... розбійства* того менше... людоїдства того нема.* **КС.** 1883. **IV.** 773.

Людоїдський, а, е. Принадлежащій людоѣду, ему свойственный.

Людоньки, ків, мн. Ум. отъ люде.

Людоріз, ва, м. Убийца, разбойникъ. **Мир.** **ХРВ.** 321.

Людославний, а, е. Славный, знаменитый людьми. *Відкіл тебе, брате, виладати? Чи з Чорного моря, чи з чистою поля, а чи з модославного Запорожжя?* **Лукаш.** 59. *Людославна запорізька Січ.*

Людство, ва, с. соб. Люди. *І все те людство навокаліччи сабо.*

Людський, а, е. 1) Человѣческой. *Де люде не ходять і людський християнський глас не заходе.* **Чуб.** I. 116. *Натисав він не раз людської крови.* *Ном. № 1281.* *І погляд у його не людський.* *Ном. № 2893.* 2) Человѣчный, привѣтливый. 3) Порядочный, разумный, смыслящій. *Не поналоє кому людському взяти.* **МВ.** **Півтора людського.** **Неразумное, неумѣстное.** *Що скаже, то півтора людського.* *Ном. № 13031.* 4) Народный, простонародный. *То земля панська, а то людська.* **Полт.** г. 5) Чужой, не свой. *Постаріла мене, брате, людська робітниця.* **Грвн.** III. 400.

Людський, кости, ж. 1) Человѣчество. **К.** (О. 1861. II. 228). 2) Гуманность, людяность. **Левец.** (Правда).

Людці, ців, м. мн. Ум. и пѣськолю

увичажительное отъ люде. *Трясітєся, рубчи, дивітєся, люді!* Чуб. V. 481. *Такі собі люді, — не дуже гарні!.. — Траплялись і хороші люді.* Котл. НП.

Людяка, вк, ж. Ув. отъ людіна. (Харьк.). Человѣчина.

Людяний, а, е. Гуманный, привѣтливый въ обращеніи. *О. Гервасій... вийшов пан-отцем простим, людяним.* Св. Л. 17. 2) Человѣчскій, свойственный порядочному человѣку, настоящій. *У нього і скотини людяної чорт-ма. У бабача і одежа людяна.*

Людяність, ности, ж. 1) Гуманность. Желех. 2) Привѣтливое обращеніе, соединенное съ душевной добротой.

Люд, ву, м. 1) Свободное мѣсто. Желех. **Люзом.** Какъ нарѣчіе: свободно; въ безпорядкѣ; неукрѣплено. *Люзом ходити.* Желех. *Кінь... на каменистій дорозі пошитає (обнюзає) каміне, попробує ногою, чи не лежить воно люзом.* Шух. I. 79. 2) Смѣна караула? Федьк. III. 165.

Люва, вж, ж. Большая барка на Днѣпрѣ, аршинъ до 30 длины, везущая преимущественно мелкій лѣсъ. Екатер. у. Слов. Д. Эварн.

Лювний, а, е. Свободный, вольный.

Лювняк, ка, м. Слуга въ военномъ лагерѣ стариннаго польскаго войска? *Лювняк в шляхетському обозі.* К. ПС. 9.

Лювванецъ, нца, м. У гребенщиковъ: названіе верхушки рога. Вас. 163.

Лювувати, зѣю, еш, гл. Смѣнять. *Пишов фрайтер молоденький стойку лозувати.* Федьк. III. 164.

Лювуватися, зѣюся, ешся, гл. Разшатываться, ослабѣвать въ связи, въ прочноти.

Людѣ, лѣ, ж. Большая курительная трубка. См. **Люльна 1.** *Виносе йому циган таку здоровенну люду.* Мнж. 114.

Люлѣчка, вк, жс. Ум. отъ люлька.

Люлѣчки. Ум. отъ люлі.

Люлѣшний, а, е. 1) Трубочный. 2) Любящій курить изъ люльми. Харьк.

Люлѣшник, ка, м. Куритель изъ трубки. Ном. № 12603.

Люліна, ни, жс.—**Люля, волиска.** *Е... е... люліно! Засни, мала дитино!* ял. 43.

Люлі-люлі, меж. Баяшки баю. Чуб. V. 446. *Ой люлі, люлі, моя дитино.* Шевч. 481. *Ой чу люлі, люлі! Чужим дітям дулі, а нашому калачі, щоб спав і одень, і вночі.* Мет. 3. Ум. **Люлечни.** *Люлі-молечки.*

Люлочник, ка, м. Раст. *Oenothera bienis.* Лв. 100.

Люлька, вк, жс. 1) Курительная трубка. Вас. 148. *Хто не курить люльки і не можає табаки, той не варт і собаки.* Ном. № 12600. У гуцуловъ части трубки называются: **вершѣк**, въ который набивается табакъ, **сподѣн**—въ него затыкается **чубу́к**; они дѣлаются каждый отдѣльно и скрѣпляются **чѣпником**; надъ вершѣкомъ находится **напривна** или **шишина** (крышка), которая въ вершѣку прикрѣплена **кочергю**—треугольною металлическою пластинкою, въ которой крышка поворачивается на **чопу**; металлическія украшенія крышки (завитки) наз. **кучеряки**; **сподѣн** украшается **гребеніем**, а гдѣ послѣдняго нѣтъ, тамъ для крѣпости соединяетъ **сподѣн** съ вершѣкомъ **проволочная плетина**; та часть **чубуна**, которая берется въ ротъ, наз. **пищом**. Шух. I. 276, 277. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI. 379. Ум. **Люлечна.** *Козак сербєна люлечку потяєє.* Нп.

Люлюк, лѣва, м. Раст. *Huosciamus niger.* Лв. 99.

Люлю-сю! *меж.* Крикъ на свиней, когда ихъ загоняють. Вх. Лем. 429.

Люля, лі, жс.—**Колиска.** *Вже твоє дитиночка у люлі кричить.* Грин. III. 302. Ум. **Люлечна.**

Люлянина, ня, с. Баяканье.

Люлята. Въ колыбелья. *припѣвъ.* *Люлі, люлі, люлята.* Мвл. 40.

Люляти, ляю, еш, гл. 1) Баякать. *Люляю, люляю, побѣю котка, полаю.* Мет. 2. 2) Спать (о дѣтяхъ). *А Савиха молоденька дитину колиє: „Ой люляй, люляй, вродливий синочку!“* Гол. I. 19.

Лю́тра, ри, жс. Узкая длянная лодка. Мнж. 185.

Люну́ти, ну́, нѣш, гл.—**Лину́ти.** *Дощику, дощику!.. люни як з лука!* Ном. № 334.

Лю́стерко, лю́стеречко, ка, с. Ум. отъ лю́стро.

Лю́стро, ра, с. Зеркало. *Морським милом умивалася, в ясє мостро виллядалася.* Чуб. V. 579. Ум. **Лю́стерно, лю́стеречко.** *В золотє мостерко видлядалася.* Чуб. V. 19.

Лю́стрина, ни, жс. Люстринь. *Шалєвий пояс і люстрини, щоб к празнику пошив каптан.* Котл. Ев.

Лю́стриновий, а, е. Люстриновий. *Що за арку спідницю я їй справив! Лю́стринову і юпку парчеву.* Кв.

Лю́стрѣвий, а, е. 1) Зеркальный. 2) Люстриновий. *Взяла очіпок грезетовий і*

крутиш з усами люстровий, пішла х Зевесу на ралець! Котл. Ев. I. 12.

Льосувати, с'ю, еш, гл. Шип'ять, квітять; гасить везуть. На ванну налили води, то вона й льосує. Ванно льосувати.

Лют, гү, м. Гвоздь, котримь стягивають урванти на ободѣ колеса. Чуб. VII. 576.

Лютень, ня, м. = **Лютий 2.** Місяць лютець питає, чи обутий. Ном. № 412. Лютець казав: як би я в батькових літах—бику третяку роби вирава би. Ном. стр. 282. № 412.

Лютер, тра, м. = **Лютор.** К. МВ. III. 261.

Лютерський, а, в. Лютеранський. Польський міст, лютерський міст, турецьке набожейство—то все блаженство. Ном. № 8108.

Лютій, а, в. 1) Свир'яний, суровий, жестовий, лютий. Збери всіх лютих змій, збери, роститай, котора люта. Чуб. I. 122. Лютий звір. Мет. 15. Ой бойтись ж воно да лютой зміи. Мет. 149. Лютий ворог. Шевч. 256. Люте горе. Шевч. 44. Не бачив кішки моєї лютий муци. Стор. МПр. 40. 2) Кр'япкий (о табакѣ). Лютий пютон (у гуцулов). Шух. I. 36. 3) Февраль (назв. місяця).

Лютити, чу, тиш, гл. Сердити, раздражат. Желех.

Лютитися, ч'уся, тишся, гл. = **Лютувати.** Манит лютиися. Мир. ХРВ. 92. Він лютиється, що я не радивсь його. НВолны. у.

Лютість, тости, ж. Ярость, свир'яність. Стор. МПр. 61. Котл. Ев. V. 68.

Лютно, нар. Морозно съ холоднымъ в'трюмъ. Лютно на дворі. Каменец. у.

Лютю, нар. Свир'яно, жестоко, люто, зв'єрски. Люто помордовано! — О злая доле! за що ти мене так люто кареш? Стор. II. 269.

Лютор, тра, м. Лютеранинь. Пани лютори й кальвини, дознаючи собі напасти од католиків, наших підпірали. К. Хм. 34.

Лютощі, щів, мн. = **Лютість.** Йї тихи мова гасила його лютощі. Мир. ХРВ. 34.

Лютровий, а, в. Лютрові залізця. Родь ловушки для лясниц, куницъ, хорей в подобныхъ звірей. Вх. Пч. II. 7.

Лютування, ня, с. Свир'янюваніє. Лютуванням і кров'ю вони наситились уже в-дволю. Стор. МПр. 147.

Лютувати, т'юю, еш, гл. 1) Свир'янювати, злитися. Рсууть, лютують вороги. Шевч. 59. Лютує іолод в Україні.

Шевч. 332. Стеха дивитися, що з того буде, а сама так і лютує. Кв. II. 18. Лютував старий за те, що лягоку взяв, та вже як Бог дав їм дітей, старий їх простив. МВ. I. 73. 2) Паять.

Лютуватися, т'юся, ешся, гл. 1) = **Лютувати 1.** 2) Паятися.

Лютъ, ті, ж. Сильний холодъ. Ном. № 3737. Теперки ще нічого, а як сама лютъ була, то хочень і тури в'язки соломи спали, то холодно. Каменец. у.

Людінер, ра, м. Люциферъ, дьяволъ. Шевч. 592. Чуб. I. 166. Поїде Ірод сам до аду люциперу на пораду. Чуб. III. 359.

Людінний, а, в. Им'ющій людиню. Лющенка, ки, жс. Ум. отъ людина.

Людшка, меж. Крикъ на телятъ.

Людній, ні, жс. = **Лудня.** А олянься,—людиню зубиш. Полт. Ум. Люшенька.

І. Ля, пред. = **Віля.** Стоймо ми ля ворти. Червиг. у.

ІІ. Ля, у. Употребляється какъ вставка. Я ходив ля до него. Вх. Зн. 34. П'ять днів ля робив. Вх. Зн. 34.

Лядбати, дяю, еш, гл. Болтати. Угор. **Лявр, ру, м.** Лавръ. І цвинтарь оде, як ю парканями, цирисом, лавром, зіллям насадили. Федьк. I. 75.

Лягати, г'яю, еш, сов. в. лягті, жу, жеш, гл. 1) Ложитися, лечь. Так мені жилися: устаю—пачу і лягаю пачу. МВ. П. 15. Лучче мені та циронки копачи, аніж мені з нелюбом та спати лягати. Мет. 260. Високій ті мошми, де ляло спочити козачкеє біле тіло. Шевч. 48. Курява лягає. Шевч. 89. Субота—не робота: помий, помаж та і спати ляж. Ном. № 542. Еней на ніч заброся спати, зарився в просо, там і ліг. Котл. Ев. II. 2) Только соп. в. Умереть. Робила цілімі віх панам, та маб'ят ляжу як кістка гола. Ном. № 1520. 3) Заходить, зайти (о сонці). Ляло сонце за горою, зорі засіяли. Шевч. 53.

Лягті, гів, м. мн. = **Лягови.** Іде він до неї о пізніх ляхц. Чуб. II. 183.

Лягмо, ма, с. = **Лягови.** От як у добре лямо і приліта змії. Мнж. 9. Іде селом—а ні телень, хоч би тобі собака гавкнув, а воно були пізні ляма. Лебед. у.

Лягови, гов, жс. мн. Время, когда ложатся спать. По Різді сижу я одною вечора, так вже у пізні лягови, праду. МВ. II. 14. Це діло діялось у пізні лягови, — ніде а ні телень. Лебед. у.

Ляговитися, в'люся, в'йшся, гл. = **Лягати 1.** Крутиться, вертиться, під

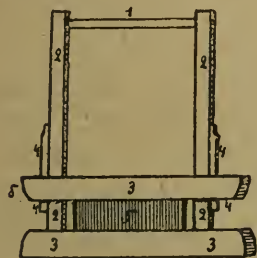
припичком спать ляговиться. Грин. I. 248. Чи договорюсь я тобі, щоб ти покинула прости та ляволилась швидче спати. Кв.

Лягома, м. с. мн.—Лягови. Пізно, об лягома прийшов: Зміев. у.

Лягті. См. Лягати.

Лягчі—Лягтя.

I. Ляда, ди, ж. 1) Опускная дверь: въ потолокъ (па чердакъ), въ погребѣ и пр. Подобное-же у колесивковъ въ парні. Вас. 146. 2) Опускная ставня въ привлакѣ. Різники у нас продають м'ясо на штандарах, а в кою крамниця є, то на ляді. Лебед. у. 3) Крышка надъ корытомъ, находящися у сажі (см. саж), поднимающаяся и опускающаяся, устроенная съ тою цѣлю, чтобы находящися на волѣ животныя не могли пользоваться изъ корыта кормомъ, положеннымъ для заключеннаго въ самъ животного. Чуб. VII. 396. 4) Помость? настлѣная деревянная? Мені, мій пане, на ляді стояти (говоритъ конь). Чуб. V. 871. 5) Часть ткацкаго станка, сквозь которую проходятъ нити основы и посредствомъ которой прививаются одна къ другой по-

перечныя нити. Часть ляды: два деревянныхъ четырехгранника называются собственно **лядою** (3); сквозь нихъ на концахъ проходятъ два болѣе тонкихъ четырехгранника—**хвосты** (2), находящися по отношенію къ **ляді** въ вертикальномъ положеніи; нижніе концы **хвостів** укрѣплены въ нижнемъ брускѣ **ляды** (а), а верхній брусокъ (б) свободно ходитъ по **хвостамъ** вверхъ и внизъ для того, чтобы можно было между верхнимъ и нижнимъ брускомъ поставить **блят** (5) (см. это слово). Когда **блят** вставлены въ продолговатое углубленіе въ нижнемъ брускѣ и сквозь него пропущены уже нити основы, тогда верхній брусокъ (б) прдвигается внизъ и, прижимая **блят**, удерживаетъ его въ стоячемъ

положеніи, а самъ брусокъ укрѣпляется двумя клиньями, или **нѣрами** (4); верхніе концы **хвостів** связаны поперечною перекладной, которая называется **рѣспинка** (1). Ляда вверху привязывается къ особой перекладинѣ въ верстаті, которая называется **жѣрточною**, такимъ образомъ, чтобы она могла качаться взадъ и впередъ, какъ доска качелей. Константиногр. у. Въ Галици **хвосты** наз. **лядобійцями**. МУЕ. III. 18. У гуцуловъ ляда, называется **набивна**, имѣть слѣдующія названія частей: **стрила**=**рѣспинка**, **снизьни**=**хвосты**, **рама**=**собственно ляда**, **бѣрдо**=**блят**. Шух. I. 256.

II. Ляда, ди, об. = Ледарь. Був би ляда, був би ляда, та й нікуди більше: не хоче робити, аж ніяк не хоче! Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

III. Ляда, несл. = Леда. Тільки о тім дівки дбайте, ляда кому не довіряйте. Гол. I. 367. Ой щось мо ся розлучили через ляда кою. Гол. I. 261. Ляда пѣткам не ймай віри. Ном. № 6980. Ляда біс чоловіка удре. Ном. № 13236. Нехай мене ляда дурень в мичко не цілує. Чуб. V. 174.

Лядацій, а, е = Ледаций.

Лядацій, а, е = Ледаций. На лядакою вибий весь міс, то все іден біс. Чуб. I. 261. Аж виходить, вибіває найменша вість і выносить козаченкові лядаюку вість. Чуб. V. 777.

Ляденець, нцю, м. Раст. Lotus corniculatus. ЗЮЗО. I. 127.

Лядер, ра, м. Верхняя сторона ногляного тулупа. Гол. Од. 18.

Лядина, ни, ж. Сосна, растущая на ляд'ѣ. См. Лядо. НВолын. у.

Лядник, ку, м. Раст. бобовина, viscia. Вх. Уг. 251.

Лядо, де, с. Возвышенное мѣсто въ лѣсу, заросшее строевой сосной. С. Сербь, НВолын. у.

Лядобіецъ, бійця, м. Часть ляды. См. Ляда 5. МУЕ. III. 18.

Лядський, а, е. Польскій. - Перейшла, як Уляна на лядську віру. Ном. № 1854. Лядський сину — Лядська дочко (лайва). Ном. № 3573.

Лядувати, дую, вш, м. Быть оплодотвореннымъ. Гей, докіль нам з лягами лядувати? К. ПС. 64.

Лядунка, ки, ж. = Лядунка.

Лядурок, рва, м. Синья.

Ляє, ку, м. Испугъ. Чо б ти з ляку не сказав. Ном. № 4340. Троянці з ляку забрѣжали. Котл. Еп. IV. 8.

Ля́кання, ня, с. Пуганіе. Нічим так не допікали Якімцеві... як ляканням тією школою. Левец. I. 242.

Ляка́ти, ка́ю, еш, и. Пугать, страшит. Стор. МПр. 92. Котл. Ен. Шевч. 289. *Тиха вода людей тонить, а бурна тільки лякає.* *Ном. № 3029.*

Ляка́тиса, ка́юся, ешся, и. Пугаться. Шевч. 59. *Не лякайся нас, пане, не бацатько нас стане.* Чуб. III. 244.

Ляклі́вий, а, е. Пугливый.

Ляку́чий, а, е—Лякливый. Левч. 133.

Ля́лечка, ки, ж. Ум. отъ лялька.

Ля́лька, ви, ж. Кукла. Левец. I. 390. *Була в мене наміточка й ту дітки украла, на ляльки подрами.* *Мет. Ум. Лялечка.* *Вистролясь як лялечка. Каєж куклолка одлясь.* *Ном. № 218.* А ні лялечки не видно. Ни души не видно. *Ном. № 1919.* Употребляется какъ ласкательное по отношению къ женщинѣ. *Добрідень, моя кралечко, моя лялечко!* *Стор. II. 217.*

Ля́лько, ка, с. Зрачекъ въ глазу. Вх. Лем. 433.

Ля́ля, лі, ж. дѣтск. 1) Маленькое дѣтя. 2) —Ляльма. 3) Имя главной играющей дѣвушки въ весеннемъ хороводѣ того-же имени, устраиваемомъ 22 апрѣля, нагапунѣ Юрьева дня; она сидитъ въ вѣнчѣ и зелени внутри танцюючого и поющаго вокругъ нея хоровода, у ногъ ея кладутъ вѣнки изъ зелени, а она затѣмъ раздаетъ подругамъ молоко, сыръ, масло, вѣнки, и пр. Чуб. III. 29—30. Ум. Лялька, лялечка.

Ля́ма, ми, ж. Лямка, дугообразный деревянный снарядъ, охватывающій грудь, къ нему привязана веревка—повідець—окаичивающаяся чинбурною. При помощи лямы тянуть лодку, сѣть рыболовную и пр.—люди, иногда волю. Левец. ПЮ. Сторожевск. *В Тилиул до лямы.* *Ном. № 3064.* *Сюди то ходили запоріжці на заробітки до лямы.* *Стор. II. 202.* Ум. Лямка. *Запрягають у лямку воліє, лямують.* *Стриженск.*

Ля́мент, ту, м.—Лемонт.

Ляментува́ти, ту́ю, еш, и. и пр. — Лементувати и пр.

Лямець, мцю, м. Войлокъ. Вас. 156. 159. *Ляміці.* *мн.* Валенки. КС. 1893. XII. 448.

Лямі́вка, ки, ж. Обшивка, (напр., юпки, очіпка), опушка. Чуб. V. 1120. Вас. 192.

Ля́мка, ки, ж. Ум. отъ ляма.

Ля́пча, пи, ж. 1) Лампа. Левец. Пов. 313. *Все і ляпча доюрас і камраття за-*

німили, коло столу спом присіли. *Федьк. I. 40.* 2) Лампада. *Висить під ляпною писанка.* *Чуб. I. 23.* *Каплиця красна, в ній ляпни палають.* *Федьк. I. 75.* Ум. Ляппочка. *Перед образами висіли скляні ляппочки.* *Левец. Пов. 20.*

Ля́мпадка, ди, ж. Лампада. Ум. Лямпадка. *Перед образами засвітили лямпадку і свічки.* *Левец. Пов. 47.*

Ля́мпарт, та, м. Леопардъ.

Ля́мпартівий, а, е. Леопардовый. *Лямпартіві дорогі шкури.* *К. Хм. 65.*

Ля́пчає, су, м. Ляпчає. *Шаравари з ляпчаєм.* *Чуб.*

Ля́муба́ти, му́ю, еш, и. 1) Окаймлять, каймить, обшивать края одежды. 2) Тянуть рыболовную сѣть при помощи лямев. *Запрягають у лямки воліє, лямують.* *А тоді й лодє до того пристають, тож себе лямують, помагають витягати.* *Азовск. (Стриженевск.).*

Ля́мцеві чоботи. Валенки. НВолын. у.

Ля́мчитиса, чуса, чисся, и. Сбиваться въ колтунъ. Гайсин. у.

Ля́мщик, ка, м. Рабочій на рыбныхъ ловляхъ. Браун. 34.

Ля́нний, а, ё. Льяной. *Сам рано встає—мене не будить до кужеля льяною.* *Ном. № 9138.* *Полотенце на станок льяне.* *Мкр. Н. 33.*

Ляп! меж. Шлепъ, хлопъ. *Не рад ляп, що по уху ляп, а він хоче і вдрує.* *Ном. № 863.*

Ля́павиця, ці, ж. Слякоть. *От знов ляпавиця вкинетъся.* *НВолын. у.*

Ля́панець, иця, м. 1) Оплеуха, пощечина. *По щіці ляпанця дастъ.* 2) *мн.* Ляпанці. Туфли, шлепанцы.

Ля́панійна, ни, ж. ? Яка ляпанщина, така і хвтанщина. *Ном. № 7116.*

Ля́паніє, ня, с. 1) Хлопаніє. 2) Шлепаніє, плесканіє. 3) Бросаніє чѣмъ-либо липкимъ и мокрымъ. 4) Пачканіє, пятнаніє. 5) Звукъ отъ ударовъ рукою. 6) —*язиком.* *Болтсвня.*

Ля́пач, са, м. *Пощечина, шлепоць.* *Ляпача у пику дати.* *Ном. № 3853.* *Дали по заду ляпача.* *Ляпача ляпати, ззісти.* *Получить пощечину.*

Ля́пати, паю, еш, сов. в. ля́пнути, пну, неш, и. 1) Хлопать, хлопнуть, стучать, стукнуть. *Не ходиться по столу ляпати ложкою.* *Чуб. I. 108.* *Лянула дверима.* 2) Шлепать, шлепнуть, плескаться, плеснуть. *Життя лячам, мов тім намам,—чуляють, ляпають хвостами.* *Глб.*

42. 3) Шлепать, шлепнуть, бросать, бросить что-нибудь ляпкое и мокрое. *Ляпнув млиною в стіну.* 4) Пачкати, пятнати; капати, капнути. *Не ляпай мені чорнилом книжки! Крапля ляпнула на воду.* 5) Ударити, ударить. *Ляпаю по ковадлу.* Грин. П. 236. *Ляпнув його по щойі.* 6) Неуміло говорити, сказати что-нибудь, болтати, сболтнуть. *Приневолили короля таке слово ляпнути, що бацяцько воно лиха наробило.* Стор. П. 133. *Не ляпай язиком!*

Ляпка, ки, ж. 1) Пятно. *Ляпка на сиряці.* Новомоск. у. 2) Болтовня. Вх. Лем. 433.

Ляпкатися, каяся, ешся, м. Возитися съ мокрой глиной или съ подобной массой. Таврич. г.

Ляпнути, пну, веш, м. См. Ляпати.

Ляпоті, ті, ж. Предметъ, который шлепаеть или по которому шлепають, хлопають; встрѣчается въ загадкѣ на сито: *Прийшла кума до куми: „дай, кумо, ляпоти, поляпати та й пійти.* Маж. 174.

Ляпотіти, почу, тіш, м. Хлопать, шлепать (ушаченно); капать. *І дощ не йде, і хмар нема, тільки з стріжи ляпотить.* Грин. П. 308.

Ляпотнява, ви, ж. Хлопаніе, плескание. *Така ляпотнява у тому млині.* Лебед. у.

Ляпоути, ну, веш, м. 1) сильно хлопнуть, шлепнуть, плеснуть. 2) Съ шумомъ упасть, шлепнуться. Вх. Уг. 251.

Ляпуні, ні, ж. Блинъ (въ загадкѣ). *Прийшла кума до куми, дай, кумо, бубони, спекти собі ляпуни.* ХС. III. 62.

Лярова, ви, ж. Потасуха. Чуб. I. 90. *Ах ти паскудо, лярово безноса!* Подольск. г.

Ляса, си, ж. 1) Ремешная или неньковая часть кнута (безъ кнута). Загадка: *Віз без коліс, а батіи без лиси, (човеч, весло).* Грин. П. 312. 2) = Лиса 2. Браун. 15.

Лясавці, ців, м. мн. = Ласочка 2. Чуб. III. 103.

Ляск, сів, мн. Чубезность. Кв. I. 102. **Ляси підусні.** Лябезничаютъ, заговариваютъ зубы. Ном. № 3091.

Ляск, ву, м. Звукъ хлопанія, шелканія. *Що це за ляск? — Це на ставку хтось стріляє.* Радом. у. *Батіи без ляску.* Ном. № 434, стр. 302.

Ляскання, ня, с. Хлопаніе, шелканіе.

Ляскати, каю, еш, сов. в. ляснути, ву, вощ, м. Хлопать, хлопнуть, шелкать, шелкнуться. *Батіи ляскав.* Ном. № 1276. *Прилетіла качка, крилечками ляска.* Ни.

В руках же довгий був батіи, їм грірко ляскав він із миса. Котл. Ен. П. 40. *Ляснув себе по щойі.* Кв. П. 173. *Ляснув по юничу нуною.* К. Орися. *Шука... ляснула хвостом по воді та вп'ять на дно пірнула.* О. 1862. VIII. 17. *Воні тільки язиком ляскають.* Они лишь попусту болтають. Грин. I. 233.

Ляскіт, коту, м. Хлопаніе, шелканіе.

Ляскотіти, чу, тіш, м. 1) Ушаченно хлопать, шелкать. 2) Быстро говорить, быстро болтать, чаще—крикливою голосомъ. *Вийде до них, ляскотить по тташиному, привітна, моба.* МВ. (О. 1862. III. 44).

Ляскотня, ні, ж. Хлопаніе, шелканіе, трескотня.

Ляснути. См. Ляскати.

Лясь! меж. Хлоп! шлеп! шелк! *Лясь дверима, аж млина з стелі посипалась.* Г. Барв. 89. *Хоч лясь, та тільки не цурайсь.* Ном. № 3312. *Лясь зубами.*

Лятва, ви, ж. Дрянъ. **Лятвою—лятва.** Дрянъ дрянью.

Ляхі, хі, ж. Гряда. Борз. у. Ум. Ляшка.

Лях, ха, м. Полякъ. Шевч. 52, 46. Котл. Ен. Чуб. I. 106. Ум. Ляшенью, ляшбн. Ув. Ляшуга.

Ляхві, ві, ж. соб. Плякн. 3 нас. висисає кров жидова і ляхва. Левпч. Пов. 161. *Підклонилися латиненій ляхві.* К. Дз. 114.

Ляхівка, ки, ж. 1) Польша. Левпч. I. 161, 209. 2) Прошвенный узоръ въ женской или мужской рубашкѣ, родъ меренки; различныя названія ляхівки: ляхівна на 3, 4, 5, 6, 7, 9 дірочок,—ціле коліщя,—цілий збан,—хрестичнами,—кргула нашиванна,—носа,—кргула,—хрещата,—рішіточна,—прутик. На рукавахъ мужской сорочки биваєтъ меренна з ляхівною. Чуб. VII. 415. Кв. I. 6, 143.

Ляхівський, а, е. Польскій. *Наші дівчата і хлопці швидко завечькали по ляхівській.* Левпч. I. 159.

Ляхоцянський, а, е. Шляхетско-польскій. Встрѣчено у Кулиша. (Клів) *піймався був у руки ляхоцянські.* К. Дз. 156.

Ляхувати, хую, еш, м. Жить какъ поляки.

Ляцький, а, е = Лядський. *Без... оброну земляків од ляцької нагаби.* Левпч. I. 258. **Ляцна борода.** Трава, которая осталась незахваченная косомъ. Ном. № 10185.

Лячийй, *á, é.* 1) Страшный. 2) Боязливый. Желех.

Лячно, *нар.* Страшно. *Туди не ходять люде, там страшно, лячно всюди.* Млак. 71.

Ляшенько, *ка, м.* Ум. отъ лях.

Ляшеня́, ня́ти, *с.* Ребенокъ полякъ.

Ляшійльняк, *ка, м.* Человѣкъ, дѣлающій знаки на полѣ, чтобы не было обсъвокъ. НВолын. у.

Ляшпѣти, *шу, шпш, м.* Полонизировать. Желех.

Ляшпѣти, *шү, шпш, м.* 1) Разбить огородъ на грядки. 2) Дѣлать знаки на полѣ, чтобы не было обсъвокъ. НВолын. с.

Ляшпѣха, *хи, ж.*—**Ляшка** 1. *Козак ляха доганяе, списом пробивае, а ляшпѣха козаченка сильно проклинае.* Грин. III. 591.

Ляшка, *ка, ж.* 1) Полька. К. ЧР. 220. 2) Грядка. Черниг. у.

Ляшковатій, *а, е.* Ополячившійся. *Либонь ви, куме, ляшковаті, що так за панів тянете.* Подольск. г.

Ляшно, *нар.*—**Лячно**. *Ляшно йтати уночі по при той ліс.* Каменец. у.

Ляшбк, *шкѣ, м.* 1) Ум. отъ лях. Мет. 9. Шевч. 93. 2) Название вола масти

песочнаго цвѣта, бѣлый съ желтымъ отливомъ. КС. 1898. VII. 41.

Ляшбѣта, *ти, ж.* *соб.*—**Ляхва**. Вх. Лем. 433.

Ляшський, *а, е*—**Лядський**. *Перейшла, як Ульяна у лядську віру.* Ном. № 1854.

Ляшток, *ка, м.* Часть ткацкаго станка. См. Верстат. МУЕ. III. 20.

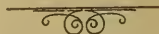
Ляшуга, *ги, м.* Ув. отъ лях.

Лящ, *щѣ, м.* 1) Рыба лещъ, Surlinus brata. 2) Пощечина. *Дати ляща в пику.* Ном. № 3852. *Як дам тобі ляща я в пику.* Котл. Ев. I. 33. *А що, ізів ляща?* Ном. № 3972. Ум. **Лящичи**.

Лящання, *ня, с.* Пронзительный, рѣзкій говоръ, крикъ. *Крики, співи, стоюлосе лящання.* Мир. ХРВ. 269.

Лящати, *щү, щпш, м.* 1) Пронзительно, рѣзко говорить. 2) Отдаваться, раздаваться (о звукѣ). *Аж лящить жіночий регіт.* Шевч. *Не спить рябка та все так гавка, скаучить, що сучий син, коли аж в улах не лящить.* О. 1861. III. Г. Арт. 81. *Оце їсть! аж по-за ухами лящить.* Ном. № 12205. *Так уминае, що аж за ушима лящить.* Грин. I. 125.

Лящик, *ка, м.* Ум. отъ лящ.

М.

Ма. 1) Сокращ. изъ сущ. *ма́ти* въ бранчивыхъ выраженіяхъ: *Ой бабо моя! лицо твой ма! Темні луци, темні луци, ярая билина, не зводь з ума, кровь твою ма, бо я не дитинка.* Чуб. 2) 3-е лиц. наст. вр. отъ гл. *ма́ти*—*ма́е*. *Чорт-ма, кат-ма!* Нѣтъ. *Кат йою ма!* Греб. 368. *Кат-ма далі на наше щастя!* Жадного ма. Ни одного нѣтъ. Житом. у. 3) Дѣтск. Нѣтъ. О. 1861. VIII. 8. 4) Сокращ. изъ мѣст. *мой, моё*. *Здоров, синашу, ма дитятко!* Котл. Еп. III. 69.

Мабіть, нар.—**Мабуть.** *Е-е, дядечку! вона, мабіть, чи не кошеш їж міряє.* МВ. I. 107.

Мабутн, мабу́ть, нар. 1) Должно быть, вѣроятн. *А плахта ся тобі мабути по знаку? Мабуть не быть кози на торзі.* Ном. № 5618. *Мабуть у лісі щось велике здохло.* Ном. № 7897. 2) *Да какъ-же! А де це ти взяв хустку таку?*—*Найшов!*—*Мабуть! Гляди!*—*Далсбі!* Капев. у.

Мавка, ки, ж. Дитя женскаго пола, умершее некрещенымъ и превратившееся въ русалку. Чуб. III. 186. *Мавко, мавко! на тобі полинь та мене покинь.* О. 1862. IX. 31. См. *Навна*.

Мавпа, пи, ж. Обезьяна.
Мавський, а, е. То-же что и *на́вський*, но употребляется только относительно *ма́всон*. *Мавський великдень.* Четвергъ недѣли Пятидесятницы, когда, по народному повѣрью, русалки празднуютъ свой великдень. Чуб. III. 186.

Магавѣй, вѣю, м. Хлѣбозапасный магазинъ, амбаръ для хлѣба. *Бачили в пана магазей з хлѣбом, з усимъ зерном.* Грин. II. 70.

Магай-бі! Богъ въ помощи! (привѣтствие). *Втішно мені було добре слово почувти: „Магай-бі!“*. МВ. I. 23.

Магалá, ли, ж. Часть предмѣстья. *На захід сонця по-за місто йде поперечний яр... Сей яр сходиться з подовожнім, що ділить Круті на дві половини—міську і не міську. Ті кутки, що за містом та за ярми, звуться: ся магала, та магала,—ніби то: ся сторона, та сторона; де хто живе, ту сторону і зве: ся магала.* Св. Л. 24.

Магірка, ки, ж.—**Маґерка.** Дід (бере) новий кобеляк, навет баті новий і нову мапирку і з Боюм. Сим. 206.

Магистрат, ту, м. Городское управление гражданское и судебное. К. ЧР. 214.

Магистратський, а, е. Относящийся къ магистрату. *Осіли на ранючих, або на маистратських та на чернечих ґрунтах.* К. ЧР. 198. *Лавник маистратський.* К. ЦН. 249.

Магічний, а, е. Магическій. *Радюк ледві видержував магичну силу тих очей.* Левци. Пов. 252.

Магівни́ця, ці, ж. Часть ткацкаго станка—*Магіль, маголь.* Вас. 165.

Маглі́за, зв, об. Имѣющій, имѣющая завачанное липо.

Магнáт, та, м. Магнать. *А магнати палать хати, шабельки ґартують.* Шевч. 131.

Магнатерія, ріі, ж. соб. Магнаты, высшее дворянство старой Польши.

Магні́тий, а, е. Болѣзненный, слабосильный. *Магнитна дитина.* *Магнитий вил, відей, що не їсть.* Каменец. у.

Магні́т, ту, м. Магнетъ. *Магніт мас у собі силу прицякувати тільки залізо.* Дещо, 20.

Магні́тний, а, е. Магнетный. *Магнитне кресало, що положимъ на столі голку або цвяхика та доторкнешся тимъ кресалом, то так зараз і пристане.* Дещо, 10.

Магометанин, ва, м. Магометанинъ.
К. ПС. 61.

Магометанка, ки, ж. Магометанка.
Желех.

Магометанський, а, е. Магометанскій.
Желех.

Магоник, ка, м. Раст. *Ledum palustre*.
Вх. Пч. I. 11.

Магура, ри, ж. Высокая гора.

Магель и магіль, глію, м. 1) Катокъ (для бѣлья). *На шухрах вишана, на маглї тачана*. Гол. 2) Часть ткацкого станка.
См. Верстат. МУЕ. III. 17.

Магельніця и магільніця, ці, ж.
То-же, что и рубель,—валекъ для катанья бѣлья. Подольск. г. См. Мегеля 1.

Магеран, ну, м. Раст.:=**Майран**. Вх. Уг. 251.

Магерка, ки, ж. Войлочная шапка. О. 1861. I. 265.

Маглівніця, ці, ж.:=**Магельніця**.
Шлите шрутъ... вискишчи навівають на тачівку—валок, і тачіють маглїніцею, у якій є плече, зуби і фіст. Шух. I. 154.

Маглювати, люю, еш, гл. 1) Катать (бѣлье). *А шестая (дівчина) хусти сушит, сьомая маглюе*. Гол. I. 253. 2) Плохо рисовать, плохо писать.

Магнѣе, су, м. Магнитъ. Желех.

Магнесувати, сѣю, еш, м Магнитить.
Желех.

Маголь, глію, м.:=**Магіль**. Шух. I. 255.

Магрѣ, ра, м. Быкъ съ однимъ ядромъ (отъ природы). Александрѣ. у. Слов. Д. Эварн.

Маджер, ру, м. Деревянный пестъ для толченія въ ступѣ проса. Вх. Зп. 34. См. Мажчир.

Мадзур, ра, м. 1) Прозваніе малороссовъ, исповѣдующихъ католическую вѣру. Подольск. г. О. 1861. X. Свид. 44. 2) Большая крыса, пасюкъ, *Mus decumanus*. Подольск. г. О. 1861. X. Свид. 44. Вх. Пч. II. 6.

Маѣт, ту, м.:=**Маесток**. *Уручаю тобі, брате, всі мої маєти*. Нп.

Маѣтний, а, е. Зажиточный.

Маѣтність, ности, ж. Имѣніе, поместье, имущество. *Найхали юсті з чужої маєтності*. Рк. Макс. *Маєтність рухома і нерухома*. КС. 1883. VII. 508.

Маѣток, тку, м. Имущество; состояніе, имѣніе. *Та нехай мій батько добре дає, ширтїв, великих маєтків нехай не збуває*. Дума.

Маѣжа, жі, ж. Чумацкій возъ. При-

ганяе дванадцять пар волів: мість маж соли, а мість риби. Рудч. Ск. II. 143.

Мажара, ри, ж. Большой возъ.

Мажний, а, е. Относящійся къ чумацкому возу.

Мажорка, ки, ж. Турецкій табакъ. *Чи бач! жид вже насіяв мажорки та вже і пасемкуе*. Борз. у.

Мажчїр, ра, м.:=**Мужчир**.

Мазальник, ка, м.:=**Мазильник**.

Мазальніця, ці, ж.:=**Мазильніця**.

Мазаний, а, е. 1) Мазанный, помазанный. *Мазаний перїжок*. 2) Избалованный, избѣженный. *Вона така вже стала мазана*. Змїев. у. *Мазана паличця хороша, та не дитина*. *Мазана дитина лѣдача*. Г. Барв. 441. *Дядькови (дїти), звісно, мазанїи,—муляться*. Сим. 231.

Мазанка, ки, ж. 1) Мазаніе. Сим. 130. 2) Изба съ обмазанными глиной простѣвками изъ плетня. Чуб. VII. 381. *Під горами встали маленькі хатки-мазанки з невеличкими вікнами*. Левци. 3) Кусокъ хлѣба, намазанный масломъ, бутербродъ. 4) Бѣлье гуцульскихъ пастуховъ, вываренное въ маслѣ и жирѣ (за невозможностью мыть его въ горахъ). Шух. I. 190.

Мазанія, ня, с. Мазаніе.

Мазарня, ні, ж. Печь для гонки смолы. Черк. у.

Мазати, мажу, жеш, гл. 1) Мазать, подмазывать, размазывать. *Моїм салом та по мені й мажуть*. Ном. 4780. *Єдні руки правє пишуть, єдні й мажуть*. Ном. № 7384. *Хто маже, той і їде*. Ном. № 7400. 2) Обдѣлывать глиной, штукатурить. 3) Бѣлить. 4) Пачкать, марать. 5) Баловать, ласкать. *Мазати дитину*.

Мазатися, мажуся, жешся, гл. 1) Мазаться. 2) Пачкаться, мараться. 3)—до кого, коло кого. Ласкаться къ кому.

Мазглівий, а, е. Плаксивый. Вх Лем. 433.

Мазѣца, пи, об. Первоначально то-же, что и замазѣра,—зажараха, а затѣмъ вообще неопрятный, грубоватый и простоватый человекъ, вахлакъ, простакъ, простофиля, глупецъ. Ном. № 3570. *У нас у селі мазеюю лаються: от як дурна людина, чога не зрозуміє, тик кажуть: ах ти мазеп! Черниг. у.* (Срав. персидское прилагат. „Мазенâ“, дословно значащее—хребтовой, а переносно—целоворотливый, неуклюжий. Проф. А. Е. Крымскій).

Мазѣцпи, на, не, м. Принадлежащій мазѣпѣ. Ном. № 3570.

Мазепський, а, в. Бранное слово: плохой, глупый. *Мазепська дівчина*. Грин. I. 86.

Мавя́, вя, с. Мазь. *Мазя з двоюто поине*. Константиногр. у.

Мавя́ло, да, с. 1) Матерьяль, которымъ мажутъ. 2) Снарядъ, которымъ мажутъ. См. *Ивач*. Рудч. Чп. 251. *Г мазниця, і мазло уже мені надостило*. Чуб. V. 1061.

Мавя́й, віа́, м. 1) Мазальщукъ. 2) Названіе вола пепельнаго цвѣта. КС. 1898. VII. 41 3) = Мазур.

Мавя́йка, ки, ж. Мазуха, мазунья.

Мавя́льник, ка, м. Мазальщукъ.

Мавя́льниця, ці, ж. Мазальница.

Мавка, ки, ж. Металлическая сѣтка для защиты отъ пчелъ. Лохвиц. и Гадяц. у.

Мавя́, ки, ж. Кровь. Черномор. *Мазкого хоче хто умитись, кому не жалъ своїхъ зубів?* Котл. Ев. II. 15. *Вишептати від чорної мазки*. Мнж. 152.

Мазлю́ка, ки, об. Некрасивый чело-вѣкъ. *От такой мазлюка, а теж до дівчат*. Бѣатернв. у. Слов. Д. Эварн.

Мавя́ця, ці, ж. Лагушка (для держанія дегтя). Така біла, як мазниця. Ном. № 2) Презрительное прозвище мужика. *Чи ти ж, мазнице, вчився в школі? чи ти ж тямии далі од своо носа?—А ти, паскудо! Думаеш, як начеши густку на шию, та почнеши гудзя на груди, то вже маеш право глузувати з нас, дражнити нас мазницями!* Левец. Пов. 182. 3) Черная большая барашковая шапка съ суконнымъ дномъ. Подольск. и части Волянск., Люблин. и Сѣдлец. г. Чуб. VII. 414. Ум. Мазнична. *Нате і мою мазничку на дюють*. Чуб. I. 264.

Мавя́ути, ну́, нѣш, г. 1) Одн. в. отъ мазати (въ 5-мъ значеніи не употребляетъ). 2) Ударить, шлепнуть. *Выпругаши руку ..., мазнула йому по виду*. Мвр. ХРВ. 63.

Маву́н, на́, м. Баловень, любимецъ. *Чи батьків синок, чи материн мазун?* Ном. № 9310. Ум. Мазунецъ, мазунчик. *Він у мене один син—мазунецъ*. Новомоск. у.

Маву́нча́, чѣти, с. Балуетый ребенокъ, любимецъ. Ум. Мазунчято.

Мазу́нчик, ка, м. Ум. отъ маву́н.

Мазур, ра, м. 1) Мазурка, полякъ изъ Мазуровъ. 2) Танецъ мазурка. 3) Зоол. *Fringilla montana*. Вх. Пч. II. 11.

Мазура́тій, а, в. Исначкавный (о чело-вѣкѣ). Вх. Лем. 433.

Мазу́рок, рва, м. 1) Сладкое печеніе,

приготовляемое преимущественно къ пасхѣ. 2) = Мазур. Вх. Пч. II. 11.

Мазу́ха, хи, ж. Баловница, любимица. *Дідова дочка така роботяца дитина, а що бабина, то така мазуха: все б тільки сиділа, зорнувши ручки*. Рудч. Ск. II. 44. Ум. Мазушечка, мазушина.

Мазь, ві, ж. Смазочный материалъ, мазь (преимущественно колесная). *І я вмію ворожити, коли язик на мазі*. Подольск. г. *Колеса на мазі,—не на мазі*. Колеса подмазанныя, не подмазанныя. Чуб. VII. 576.

Мазя́, зя́ти, с. Запачкавное, неопрятное дитя. Борз. у.

Мазя́р, ра́, м. Продавецъ дегтя. Вх. Лем. 433.

Мазя́рка, ки, ж. = Мазниця I. Вх. Лем. 433.

Мавка, ки, ж. Гречиха, посянная въ маѣ.

I. Май, ма́ю, м. 1) Зелень. *Славне Підіріє що ся маєм крило, в шовковій травин спати ся клонило*. Федьк. Поез. I. 17. 2) = Клецання. *Колось на сі свята в мене було весело-весело та зелено-зелено! І за образами май, і по віздочках май!* Св. Л. 271, 272. *А тут їде віз повен маю—так на Поділію зуть клецання*. Св. Л. 272. 3) Раст. *Leontodon taraxacum*. Вх. Пч. I. 11. 4) Названіе пятого мѣсяца, май. *Як випадуть в маї три дощі добрих, то дадуть зліба на три годі*. Ном. № 449.

II. Май, нар. 1) Почти. *Стали ми оба май у посліді*. Федьк. 2) Больше. *Вісія... остра... штрикає усюди, де найліпша паша, а від того дає май молока*. Шух. I. 196. При сравнит. степ. прилагат. обозначаетъ усиленіе степенъ: гораздо. *Май більший, май ліпший*. Шух. I. 28. *Голова май менша у пструга*. Вх. Зн. 34. 3) Май-май. Частью—частью. *Риба май велика, май мала*. Вх. Зн. 34.

III. Май-май-май, меж. О быстрыхъ движеніяхъ, когда машуть или что-либо развѣвается. *Крутиться, вертиться, тільки рукава май-май-май!* МВ. (О. 1862. III. 35).

Майбу́ть, нар. = Мабуть. *У нас ще до якої гори не видно сарани, але вже близько, хутко майбутъ добереться і до нас*. О. 1862. X. 110.

Майва, ви, ж. Флагъ. Волянск. Слов. Д. Эварн.

Майдала́ти, ла́ю, еш, г. Болтать, махать. *Як налетить орляка на зайця та як ударе йому крилом, а той, відленувий,*

перекинуться доголїчерева та лапками майдалає, майдалає, та кричить тобі неначе дитина. Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Майдає, єв, м. ? Заклинаю, проклинаю, заперіаю тя кізяком, майдаком, гайдюком, і псим хвостом, як воротилом. (Заклянаніє водьк). Ефим. 23.

Майдан, ау, м. 1) Площадь. *Передо мною дуже широкий майдан.* Левиц. Де колись на майдані роєм шум на раді заповрозий, там тепер паслася німецька череда. Левиц. Пов. 367. 2) Лїсна поляна. Вх. Зн. 34. 3) Заводь для гонки смоли.

Майданний, а, є. Относящійся къ майдану. *Майданний дьохтъ.* Сумск. у. *Понїмаю майданна громада.* Г. Барв. 467.

Майданник, майданчик, єв, м. Служащій на заводь для гонки смоли. *Майданчики-окаляччики, да їрка ваша доля: не вмієте хлїба-соли їсти да із чорного поля.* Мет. 466. *Дїд служив на майданї майданчиком.* Рудч. Ск. II. 13.

Майдати, даю, єш и джу, джеш, і. Вилить (хвостомъ). *Пес майдат хвостом.* Вх. Уг. 251. *Пес майдже хвостом.* Вх. Лем. 433. Сж. **Майдалати.**

Майже, нар. Почти.

Майка, ки, жс. 1) Шпанская муха. *Lutta visicatoria.* Вх. Пч. I. 7. 2)—олїйна. *Майская бувашка.* *Meloi proscarabeus.* Желех.

Майкѹт, майкѹтник, ка, м. Лѣвшя. Желех.

Майний, а, є. Облиственный, богато pokryтый лїстьями.

Майно, на, с. Имущество. *І рече Господь до сатани: оддаю тобі в руки все його майно; тїлькї не касайся його самого.* К. Іов.

Майнѹти, нѹ, нѹш, і. 1) Махнуть. *Вийшла ж вона за ворота хусточков майнула.* Гол. I. 60. 2) Мельнуть. *І перед моїми очима майнули, як мрія, картини Макарта.* Левиц. *Щоє наче майнуло поуз вікно.* Г. Барв. 299. *Та вже тому дїду чуприна майнула, стоїть баба на березї, руками стлєснула.* Нп. *Ще він грїжить, а вже стрїла майнула.* К. Іов. 3) Быстро пойти, быстро уїти, быстро бросться. *І дїти майнули по торицях, по коморях, по мьогах,—усюди.* Шевч. 168. *Стороженька н'яна була, уснула, я, молода, на улицю майнула.* Чуб. V. 640.

Майовїй, майовнїй, а, є. Майскїй. *Доцирку майового ждали.* О. 1861. III. 14.

Майбр, ра, м. Маюръ. Ум. **Майбрнч.**

Майорїти, рїо, рїш, і. 1) Мелькать, видѣтться слегка, взрїдка. *Сонце майорить мїж хмарами. Не вродила овоц: то там, що там майорить слива й груша.* Волч. у. 2) Развѣваться. *Тїльки чуприна майорить на вїтрі.* Лубен. у.

Майорци, цїв, м. мн. Раст. *Zinnia elegans* L. ЗЮЗО. I. 142.

Майрїан, ну, м. Раст. *Origanum majogana.*

Майстер, тра, м. 1) Мастеръ. *По роботї пїзнати майстра.* Ном. № 7338. 2) Пѣвець (кобзарь, лїрник), обучающій пѣнїю отданнаго къ нему въ науку ученика. *Вже того майстра нема, що я пристає,—умер.* Вересай.

Майстерїя, рїї, жс. соб. Инструменты, принадлежности мастерства. *У того стельмаха обнїй майстерїї на два вози не забереши. Самих сокир н'ять чи бїльше либонь.* Канев. у. *Майстерїя швецька, столярська, кравецька.*

Майстернїй, а, є. Мастерской; искусный, способный къ мастерству. *Майстерна модина.* Г. Барв. 435. *Я майстерний до сього дїла. Там у Рожкєві народ усе майстерний.* Киев. у.

Майстерно, нар. Мастерски.

Майстерня, нї, жс. Мастерская.

Майстерова, вої, жс.—І. Майстрова.

Крають кравцї, крають да вже й докравляють, на молоду майстерову з ока поглядать. Чуб. V. 1086.

Майстерство, ва, с. Мастерство. *Нова мурована церква, простого майстерства.* Стор. II. 152.

Майстерськїй, а, є. Принадлежащїй мастеру.

Майстрат, ту, м.—Магистрат.

Майстрядькїй, а, є—Магистратськїй. *Всї майстрацькї бургомистри.* КС. 1882. V. 353.

Майстро, ра, м. Мастеръ. Ум. **Майстрочко.** *Становили сїночки майстрочки.* Мил. 154.

І. Майстрова, вої, жс. Жена мастера, мастероваго. *Майстер старий, хлонець малий, майстрова молода.* Чуб. V. 1085.

II. Майстровá, вої, жс. Мастерская. *Оддаймо його у слюсарї в майстрову,—нехай лишень того хлїба сїтає.* Васильк. у.

Майстровїй, а, є. Мастеровой. *Майстровїй чоловік з його.* Канев. у.

Майстрівчя, ча, м. Сынъ мастера. Козел. у.

Майстровня, ні, ж. = **Майстерня**. *Пишов я шукати свого сина, як у москалі взяли. Прихожу у Київ. Кажуть, що він у майстровні. Прихожу,—мій майстро майструє воза.* Канев. у.

Майстрочко, ка, м. Ум. оть майстрб.

Майструвати, р'юю, еш, іл. Мастерить, д'яльть. *Лици майстри на Сіянську гору деревні рубати, церкву майструвати.* Грин. II. 35. *Коло хлівця татусь майструє до мовину.* Сем. 224.

Майський, а, е. Майский. *І майський ранок веселий, і чорні очі гарні мов глядять по душі.* Леввц.

Майталати и **майтолати**, лаю, еш, іл. Болтать, мотать, болтаються, мотаются. *Ну (дяк) гоцака садити. Тільки борода та коса майтолає.* Мир. ХРВ. 258. См. **Майталати**.

Майталатися, лаюся, ешся, іл. = **Майталати**. *А те помело (хвіст) ззаду тільки ковила, ковила!.. Майталається.* Сем. 211.

Мак, ву, м. 1) **Мак**. *Paraver somniferum* L. ЗЮЗО. I. 130. *Сім рік маку не родило, про те голоду не було.* Посл. *Маки процвітають і білим, і синим, і червоним квітам.* МВ. I. 102. *З маком медовий шулик.* Котл. Ен. *Пирож з маком.* *Дурниця—з маком паланиця.* *Ном. № 5156.* *Дівчина, маком закітмана.* *Як ман процвітає.* *Расцвітаєть вь полной силѣ и красотѣ (о чоловікѣ).* *Ману найвса.* *Олурьль.* *Ном. № Засіпала як маном дрібненьо.* *Заговорила скоро, быстро.* *Ном. № 12895.* *На ман розбіти, порубати.* *Разбити вь дребезги, изрубити вь мелкіє куски.* *Маном сісти.* *Погибнуть.* *Маном шити.* *Шить мелкой строчкой.* *Як шитиме маком, то істиме борци з таком.* *Вас. 211.* *О, як затрусіть зеленим маном, там держись берега.* *Поднометь кутерьму разсердявшись,—тогда берегись!* *Ном. № 3359.* 2)—**стойн.** *Обыкновенный мак.* 3)—**видюн**,—**самосій.** *Порода маку, зерна которого сами высыпаются изь коробочка.* *Чуб. I. 81.* 4)—**польовий.** *Раст. Paraver argemone* L. ЗЮЗО. I. 130. 5)—**воданий.** *Раст. а) Nuphar luteum* Smith. ЗЮЗО. I. 129, б) *Nuphaea alba* L. ЗЮЗО. I. 129. 6)—**самосій.** *См. 3.* 7)—**сліпий.** *Paraver orientale* L. ЗЮЗО. I. 130. 8) *Весенняя хороваднаа игра д'явонекъ, женщины и д'ятей, описанная у Чуб. III. 47, Грин. III. 107, 108. Ум. Мачбн.*

Маків, кова, во. **Маковий.** *Сей світ, як маків цвіт.* *Ном. № 8259.* *Манові устав-*

ни. Уставни, вишиття извѣстнымъ узоромъ. *Kolb. I. 48.*

Маківка, ки, ж. 1) **Маковка**, *головка мака.* 2) **Цвѣтокъ мака. *Катувала, мордувала, та не помагало: як маківка на городі Ганна росіятамала.* *Шевч. 22.* *Дівчина почервонила як маківка.* *Леввц. Пов. 107.* 3) **М. водані** = **ман водний.** *Маркев. 166.* 4) **Манівни.** *Родъ вишитаго узора на сорочкѣ.* *КС. 1893. V. 278.* 5) **Хороваднаа игра** (см. **Мак 8**), а также красивая д'явочка, которую вь этой игрѣ, подь конець п'єсни, подбрасвають вьверх, представляя т'ємь отряхиваніє мака. *Грин. III. 108.* *Ум. Манівочка.* *Її ж дочка, як маківочка.* *Рудч. Ск. II. 49.***

Маківий, ка, м. *Лепешка изь меду и маку.* *Ум. Манівничн.* *Тая бубличка її дає, друга маківничка.* *МВ. I. 48.*

Маківочка, ки, ж. Ум. оть маківка.

Макітерка, ки, ж. Ум. оть макітра.

Макітра, ри, ж. 1) *Родъ большой глубокой глиняной посуде съ круглымъ дномъ и значительно большимъ дна широкимъ отверстиемъ, употребляющейся для помѣщення муки, т'єста, масла и пр. и для растиранія соли, пшени и пр.* *У гудуловъ макітра болѣе напминаєть глубокою мису.* *Шух. I. 264.* 2) *Котловина.* 3) *Переносно: голова у чоловіка.* *Із'яому Трої супостату макітру, одділя од плеч.* *Котл. Ен. V. 49.* *Ум. Манітерна.* *Носить дід макітерку, баба сквороду.* *Грин. III. 314.* *Ув. Манітрице.*

Макітриця, рюса, ршся, іл. *Рѣ выраженіяхъ: голова макітриця, світ макітриця.* *Голова кружиться.* *Вас. 211.*

Макітрище, ща, с. Ув. оть макітра.

Маковѣц, вцѣ, м. = **Маковинець?** **Мак?** *Ой на гори мак, на долині мак, на гори маковець.* *Чуб. III. 48.*

Маковий, а, е **Маковий**; сь **макомъ.** *Збудуй мені світлоньку з маковою цвітоньку.* *Чуб. V. 121.* *Маковий періжок.* *Харьк. у.*

Маковійк, ка, м. = **Маківник.** *Ум. Маковичок.*

Маковіяна, ня, ж. 1) **Маковий стебель.** *Збудуй мені (хату) з лободи,—до чужої не веде; збудуй мені з маковини—для твоєї бідної дівчини.* *Чуб. V. 122.* 2) *Раст. Paraver Rholas.* *Вх. Лем. 433.*

Маковінець, вця, м. = **Маковина 2.** *Вх. Лем. 433.*

Маковіяна, ня, с. *соб.* **Стебли мака.** *КС. 1893. VII. 80.*

Маковиця, ці, ж. Вершина купола церкви, вершина гори. Гол.

Маковичок, чкв́, м. Ум. отъ макови́к.

Маковище, ща, с. Поле, гдѣ былъ посявъ маку.

Маковій, вія, м. 1) Название дня, въ который чтится память муч. Макавеевъ—1 августа. ХС. I. 78. Маркв. 17. *Сумно сумно. Оттак було по всій Україні протиночі Маковія.* Шевч. 150. 2) = Макопійна. Вх. Пч. II. 10.

Макови́ка, кв, ж. = Маковій 1. Желех.

Макогін, гону, м. 1) Деревянный пестъ для растворѣнія соли, маку, пшена и пр. *Лисий як макогін.* Ном. № 8661. **Макогін** облиза́ти. Получить отказъ въ сватовствѣ, то-же, что и гарбуза́ вхоліти. О. 1862. Русн. весілля. IV. 1. 2) Пестъ толчен для зерна или сукна. Шух. I. 104, 113. 3) У мосьянико́въ: а) при инкрустаци: родъ деревянной колотушки для вбиванія въ дерево металлических украшеній. Шух. I. 278; б) при выдѣлкѣ глиняныхъ формъ для отливки мѣдныхъ вещей: родъ колотушки, втискивающей модели въ глину для полученія формы. Шух. I. 281, 283.

Макольбондра, ре, ж. и **Макольбондрик**, ка, м. = Макопійка. Вх. Пч. II. 10.

Маколяндра, ри, ж. = Макольбондра. Вх. Пч. II. 10.

Макопійка, кв, ж. Птица коноплянка, *Fringilla sarracina*. Желех. Вх. Пч. II. 10.

Мако́рженик, ка, м. Коржъ съ макомъ.

Мако́ртеть, ти, ж. = Мако́ртеть. *Поставила йому мако́ртеть з варениками.* Кв. I. 240.

Мако́рти, тів, мн. Котловина. Лохв. у.

Мако́ртик, ку, м. = Маки́тра. Шух. I. 106.

Мако́ртеть, ти, ж. 1) = Маки́тра. Вас. 182. 2) Котловина. Мнж. 185.

Мако́тіря, рі, ж. Низко остриженная голова. *Полетів татарський баша з коня сторчака бритого мако́тирею.* Мир. ХРВ. 128.

Мако́трѣ, са, м. Время собиранія маку.

Мако́цвітний, а, е. Глухой; идіотичный. *Мако́цвітний чоловік.* Лебед. у.

Ма́кса, си, ж. Рыбная печель.

Маку́дуватий, а, е. Неповоротливый, увалень. Мнж. 185.

Маку́х, хв, м. = Маку́ха. Шух. I. 164.

Маку́ха, хи, ж. 1) Собна, жмыхи, выжимки изъ смятаго конопля послѣ до-

быванія масла. 2) Увалень, неповоротливый человекъ, безхарактерный человекъ, вялый. *Що ти за чоловік? Ти маку́ха! сою не обстою!* Мир. Пов. I. 123. *А царь був маку́ть не маку́ха, золотувався він і злість його взяла.* Греб. 379.

Маку́ховатий, а, е. 1) О камнѣ: ноздреватый, пористый. Лубен. у. 2) О камнѣ: съ большими метелками? *Ой цустиий очерет, да й маку́ховатий.* Чуб. V. 176.

Маку́шенка, кв, ж. Кушанье, сваренное изъ конопляныхъ собнвъ. Вх. Зн. 34.

Мала́й, ла́й, м. 1) Хлѣбъ изъ кукурузы, гороху или проса. Kolb. I. 51. *Малаю, малаю, я тебе за хлѣб не маю.* Ном. № 14115. Иногда—вообще плохо выпеченный хлѣбъ, вязкій. 2) Раст. Просо, *Panicum miliaceum*. ЗЮЗО. I. 130.

Маламу́рнй, рю, рш, и. Жрать, трескать. *Як був хлопцем, так цілісінний день сидить та маламурить.* Екат. у. Слов. Д. Эварн.

Мала́та, ти, ж. = Кудеша. Вх. Уг. 251.

Малаха́чка, кв, ж. Ум. отъ малаха́йка.

Малаха́й, ха́ю, м. 1) Плеть. *Чи татар бурженіє малаха́йки як череду у лон заняєте.* Мет. 444. 2) Шапка съ наушниками. ЗОЮР. II. 287.

Малаха́йка, кв, ж. = Малаха́й 1. Ум. Малаха́чка. *Малаха́чка, що сама січе, сама і крає.* Мнж. 22. *Малаха́чка-дротяночка.* КС. 1882. V. 362.

Мале́бний, а, е. Малый, пустячный, ничтожный. Желех.

Мале́бечний, а, е. Ум. отъ малій.

Мале́ньство, ва, с. 1) Малолѣтство. *З малѣньства. Съ малолѣтства. З малѣньства він слабіє.* НВолн. у. 2) Малютка, крошка.

Мале́сечкий, а, е. Ум. отъ малій.

Мале́ча, ці, ж. соб. Малыя дѣти. Ковотоп. у.

Малигу́ватий, а, е. Съ вогнутою спиною (о животныхъ). *Як здохне, борони Божє, малигувати скотина в дворі: чи овечка, чи свиня, чи корова, до вже не буде добра.* *Малигуватий кінь.*

Мали́зна, ня, ж. Малость.

Малій, а́, ё. 1) Малый, маленькій, небольшой. *З малої искри великий огонь буває.* Ном. *Мала дитина. Мала вербочка. Мамі роботи на мене. На їх сем'ю се мала хата. Хоч він малій серед панів чоловік, та великий розум має. Ой гукну я на мого: сидлай коня вороного!* Мет. 73. Час малій. Короткое время. *Літа ж мої, літа,*

та ви молодії, де ж я вас поділа за часи малії. Г. Барв. 411. 2) У гудуловъ употребляється для названія різнихъ животиныхъ: малимъ называють волка, малію—опду; призивають телянка: малі! малі! Шух. I. 22, 211. Коlv. I. 65. Сравн. ст. Мѣнший. По-малу. См. Помалу. Ум. Малѣнечкий, малѣнький, малѣсенный, малѣсечный, манѣнький, манѣсенный, маніоній, маніосенный, манюсѣсенный, манюсѣнечный. Ой ти, галочко чорная, маленькая! Скажи, галочко, де моя миленькая? Мет. 48. Ще нема двохъ маленькихъ коробочокъ: одна маленька, а друга малесенька. Левнп. Там хатина малесенька, там дівчина гарнесенька. Федьк. I. 7. Голіка в йою була така малесечка, як зернятко. МВ. II. 163. Вилися між деревами якісь сіресенькі пташечки малесечкі. МВ. (О. 1862. I. 72). Жінка маненька, коротесенька. МВ. II. 132. Горобчикок майсенький, на ніженьку кривісенький. Нп. Ти ж моя манюсечка! Г. Барв. 100.

Малик, ка, м.—Гамалик.

Маликуватий, а, е—Малигуватий. **Маликуватий** віл. Волъ съ ямкой между ребрами.

Малина, ни, ж. 1) Малина, Rubus idaeus. Під горою малина. Чуб. Личко як малина. Чуб. 2) Красный флагъ на воротахъ свадебнаго двора, виставляемий въ Чернуг. г., какъ удостовѣреніе дѣломудрія новобрачной. То-же, что и корогва въ свадебномъ обрядѣ. МУЕ. III. 158. Ум. Малинна, малинонька, малиночка. Чуб. V. 805. 1047.

Малинівка, ки, ж. Наливка малиновая.

Малинка, ки, ж. Ум. отъ малина.

Малинник, ка, м. Малиновый медъ, квасъ.

Малиновий, а, е. Малиновый.

Малинонька я **малиночка, ки, ж.** Ум. отъ малина.

Малинік, кў, м.—Малинівка.

Маліти, лю, ліш, г. Умалятъ, уменьшать.

Малітися, діся, лишся, г. 1) Умалятся, становяться меньше. 2) Поступать по дѣтски. I так звани старій між діворою хочай би й не повинні вже малітися, бо суса мамі... про те не відрізнялись від дітей... і ласочій забавали і все. Св. Л. 136.

Малішко, ка, м. Малюшка. Левч. 68.

Малісінный, а, е. Чрезвычайно маленький, крошечный.

Малість, лости, ж. Дѣтство, дѣтскій возрастъ. *Оддав старій своє... серце малій дитині. Старість побраталась з малістю.* Мир. ХРВ. 90.

Маліти, лю, вш, г. Умалятся, уменьшаться. *Той муситъ рости, а ж маліти.* Єв. I. III. 30.

Маліч, чі, ж. Мелочъ, все маленькое, мелкое. Вх. Зн. 34.

Мало, нар. Мало, немного. *Розуму багато, а грошей мало.* Ном. №1553. *А діти на тоє і мало не обаютъ.* КС. 1883. II. 469. **Мало не, мало-мало не, міло що не.** Чуть не, чуть-чуть не, едва не. *За ним ідуть мало-мало не три тисячі.* Макс. Мені мало рук не вломили, а ти мовчиш. МВ. (О. 1862. III. 70). *Боже мій! мало кормила не впустила і слова не промовлю — зраділа.* МВ. I. 19. **За мало.** Слпшкомъ мало. Ні міло не. Нисколько. *Ой ви ж мені в злій годині ні мало не важкі.* Мет. Сравн. ст. Мѣнше. *Менше вкусиш, борше минеш.* Ном. № 5588.

Маловажати, жу, жиш (ообі щось, когось), г. Не придавать значенія, не цѣнить. Желех.

Маловажний, а, е. Не важкій значенія, незначительный. Желех.

Маловажність, ности, ж. Незначительность. Желех.

Маловір, ра, м. Маловѣръ. *Колі Богъ траву такъ зодягає, то якъ бѣльше вас, маловіри.* Св. Л. XII. 28.

Маловірний, а, е. Маловѣрный. *Богъ зодягатиме вас, маловірни.* Св. Мт. VI. 30.

Малодосвідній, я, е. Малоопытний. *Діти малодосвідні.* К. ПН. 192.

Маловемѣлля, ля, с. Малоземелье.

Малоземѣльний, а, е. Малоземельный.

Малоліт, та, м.—**Малоліток.** *В мене діти-малоліти не зодужають в степ лѣтні.* Чуб. V. 827.

Малолітка, ки, об. Несовершеннолѣтній. *На що на горі вродила, малоліткою женила.* Чуб. V. 668.

Малолітний, я, е—**Малоліток.** *Ще малолітній, тільки ще сімнадцять літ.* Г. Барв. 402. Ум. Малолітенький. Грин. III. 339.

Малоліток, тва, м. Малолѣтній, несовершеннолѣтній. *А у вдови дочка росла і син малоліток.* Шевч. 586.

Малолічний, а, е. Малочисленный. (Татари) *що-весни по свіжій нашій пускали свої загони скрізь по нашихъ осадат, ха-*

паючи людей необачних, або малолічних.
К. Грам. 35.

Малолюддя, дя, с. Малолюдие.

Малолюдний, а, в. Малолюдный. К. Грам. Кв.

Малолюдно, нар. Малолюдно. *Тепер у полі малолюдно.* Волч. у.

Маломовний, а, в. Неразговорчивий, молчаливий. Желех.

Маломовність, ности, ж. Неразговорчивість, молчаливість. Желех.

Маломовний, а, в. Малосильний.

Малорослий, а, в. Малорослый.

Малосильний, а, в. Малосильный. *І про тебе, старче малосильний, нікто й слова не промовить.* Шевч. 668.

Малосілля, ля, с. Малосіліе.

Малосільний, а, в. = Малосильний.

Оженю мені малолітнього, малолітнього, малосильного. Грин. III. 339.

Мальований, а, в. 1) Расписанный, раскрашенный. *В нього хата з сосни, з ялини, вся мальована.* Чуб. III. 416. *Куди ж мені, мати, мальовані п'яльця.* Мет. 2) Цвітної, изукрашений. *Прилетіла пташка—мальовані крильця.* Мет. 103. *Ой із города із Трапезонта виступала галера трьома цвітми процвітана, мальована: ой першим цвітотм процвітана—златосиними киндяками побивана; а другим цвітотм процвітана—гарматами аристована; третім цвітотм процвітана—турецькою білою іабото покровсена.* Лукаш. 15. 3) Красивий (о чоловікві); выхолений, красивый. *Іде було собі як мальована: очі у землю спущені, і не дивиться.* МВ. *Та й поберемося, моя крале мальована.* Шевч. 621. *Не пускайте до нас ваших мальованих панчиків, що вміють дівочим розумом і серцем, як пахуюцю квіткою, що для міняючи, забавляється.* К. (О. 1861. I. 313). *Мальованим конем не далеко в'їдеш.* Ном. № 5248.

Мальовка, ки, ж. Раскрашивание, расписывание. Вас. 183, 184.

Мальований і мальовничий, а, в. Живописный. *Леонид плянув з човна на ту мальовничу групу і осміхнувся.* Левци. *Прозою мальовничою нам їх (думки) переказано.* К. (О. 1861. II. 231).

Мальство, ва, с. Малолітство, дїтство. *Терпіла з мальства всяке зло.* Мкр. Г. 18.

Мальовання, ня, с. 1) Писаніе красками, рисованіе. 2) Живопись. *Дісне мальовання ожило на полотні.* Левци. 3) Картина. *Послав юнця до богомаза, щоб мальовання накупити.* Котл. Ен. IV. 24. *Гарним*

мальованням стіни обвішані. К. Д. Сер. 31. *Ой ти, дівчино, мое мальовання!* Нп. 4) Окраса. 5) Изображеніе, описаніе (словесное). *(Квітка) почуваєть на силах, що здолає дійти ширшої правди в мальованні.* К. Гр. Кв. XIX.

Мальовати, люю, аш, м. 1) Писать (красками), живописать; рисовать. *Не такий старинний чорт, як його малюють.* Ном. № 4233. 2) Красить, малевать, расписывать. *Ой там на горі, малювали малярі, малювали, рисували чорні брови мої.* Чуб. V. 15. 3) Изображать. *Ользі здавалося, що той вечір буде якийсь не простий, буде такий веселий, яким його малювала її молада франтазія.* Левци. Пов. 141. 4) Оставлять знаки отъ ударовъ. *Найай малое вдовж жидівську спину.* Шевч. 136.

Мальоватися, лююся, епся, м. 1) Изображаться. *На киміи дуже ясно мальовався здоровий лев з пустою гривотою.* Левци. 2) Румянитися. *Червоніла як калина, хоть не мальовалась.* Мкр. Н. 4.

Малюк, ка, м. Малычик, маленький. *Може тепер і не так: я ще малюком туди заглядав.* Св. Л. 24.

Малюнок, няка, м. Картина; рисунокъ. *Я обіцля школярці передати при нагоді книжку з малюнками.* Г. Бар. 42. Употребляется также для обозначенія картини природы или словеснаго изображенія. *Мій повоз швидче покотиться, малюнок зближувався до нас.* Щог. Сл. 103.

Малюсенький, а, в. = Малесенький. Крощений. Левч. 62.

Малюта, ти, м. Малышъ. Стор. II. 112.

Малюхний, а, в. Крощенный, очень маленький. Левч. 62.

Малюцький і малюцький, а, в. = Малюхний. Уг. Лем. 433.

Маля, лята, с. Малютка, малышъ. *Нашому маляті лиші смілку ковати.* Ном. № 1038. Ум. Малітот.

Маляр, ра, м. Живописецъ, художникъ. *Коли б же мені тії малярі,—ви-малювала б милою собі.* Мет. 52. *Там маляр продає образи.* Левци. Ум. Малярин. *Ть я б собі була малярка мама, я б своє личенько тоді змалювала.* Чуб. V. 100.

Маларенко, ка, м. Сынъ живописца, маляра.

Маларин, ка, м. Ум. отъ маляр.

Маларіха, хи, ж. = Маларка 2.

Маларівна, ни, ж. Дочь живописца, маляра.

Маларка, **ж.**, *ж.* 1) Жінщина-живописець. 2) Жена живописця, маляра

Маларія, **ні ж.** Мастерская живописця.

Маларство, **ва**, *с.* Живопись. *Він велику силу у маларстві знає.* Кв.

Маларський, **а**, *е.* 1) Приналежачий живописцю. 2) Маларний, маларский.

Маларувати, **рүү**, *ещ, м.* Заниматься живописью, маларством.

Маларчүк, **ка**, *м.* Ученик живописця, маляра.

Маліса, **си**, *ж.* Свекловичная патока.

Малісбівий, **а**, *е.* Изъ свекловичной патоки. *Маліскова гурілка.*

Малітео, **ка**, *с.* Ум. отъ малія.

Мамá, **ж.**, *ж.* Мама. *З бідюю, як з рідною мамюю.* *Ном. № 2226.* Ум. **Мамна**, **мамюнна**, **мамючна**, **мамюнечна**, **мамюна**, **мамюсеньна**, **мамюсечна**, **мамюса** *Ой, мамочко, ой, мамочко! ви не бийте мене, ви не лайте мене,—коли я вам докучила, то оддайте мене.* Грин. III. 192. *Ой таточку наш, таточку, де ти подів мамочку?* Грин. III. 366. *Як дочка стелила, ленько здихнула: „цоб моя мамуля здорова заснула!“.* Грин. III. 691. *Мамунечко, я коло вас.* Мир. Пов. I. 171. *Мамуню ж мої рідненькі, мамусенько! Дайте ж мені раду!* Грин. III. 375.

Мамáй, **мамай**, *м.* Каменная статуя въ степи. См. Баба. КС. 1882. V. 348.

Мамаліга, **ґи**, *ж.* Родъ кушанья изъ кукурузной муки. Чуб. VII. 442.

Мамин, **на**, *не.* Маминь. *Я маминих (чобіт) не взуваю, бо без підків і пришов.* Чуб. V. 1126.

Мамій, **мія**, *м.* Матушкинь снюокъ. *Нам таких маміа не треба.* К. *А мовчи, мамію! доки ти ревтимеш?* Черк. у.

Мамка, **ж.**, *ж.* 1) Ум. отъ мамá Люблю, мамко, Івана. *Та нема тих городянок, цю продають рідних мамок.* Мил. 192. 2) Мамка, кормилица.

Мамкати, **ваю**, *ещ, м.* Часто говорить: „мамá!“ звать мать.

Мамкувати, **күү**, *ещ, м.* Быть кормилицей. Желех.

Мамюнека и **мамючка**, **ж.**, *ж.* Ум. отъ мамá.

Мамрати, **раю**, *ещ, м.* 1) Шарить, разсыпывать, ошупью. *Зін мамра, мамра,—так не найде, бо сліпий.* Новомоск. у. 2) Говорить непонятно. *Мамре в гаряці.* Бредить. Вх. Лем. 433.

Мамсик, **ка**, *м.*—Мамій.

Мамүла, **ли**, *об.* Неповоротливый* чедовѣкъ, увалень. Мнж. 185.

Мамүлити, **лю**, *лиш, м.* Пачкать, гадить.

Мамүн, **на**, *м.* Злой духъ, уводящий женщинъ, морочащий людей и пр. Шух. I. 43

Мамүна, **ни**, *ж.* Закрытая, замаскированная фигура. Вх. Лем. 433.

Мамүнечка, **ж.**, *ж.* Ум. отъ мамá.

Мамүнека, **ж.**, *ж.* Кукла. Вх. Лем. 434.

Мамүни, **ні**, *ж.* Ум. отъ мамá.

Мамүсенька и **мамүсечка**, **ж.**, *ж.* Ум. отъ мамá.

Мамүса, **сі**, *ж.* Ум. отъ мамá.

Мамця, **ці**, *ж.*—Мамуня. *Запорожець, мамцю, запорожець водив босу на морозець.* *Мет. 238.* *Сядай, мамцю, коло мене!* Грин. III. 680.

Мамчин, **на**, *не*, 1) Маминь. 2) Маминь.

Мамчити, **чу**, *чш, м.*—Мамкувати.

Мамчич, **ча**, *м.* Сынъ мамки.

Манá, **ні**, *ж.* Призракъ, обольщеніе, иллюзія. *Се не манá—перд очами твоїми матінка твоя.* Греб. 342. **Манү пусіати**, **манүсіати**. Морочить, дурачить, отводитъ глаза. *Еней пустив на нас ману.* Котл. Ев. I. 16. *Пускають між народ ману.* Греб. 328. *Хвалитсья хазяйка добра людина, а про те—Бог його знає! Може таку ману пуска.* Мир. Пов. II. 89.

Манастірище, **ща**, *с.* 1) Мѣсто, гдѣ былъ монастырь. 2) Мѣсто, принадлежащее или принадлежавшее монастырю.

Манастірський, **а**, *е.* Монастырский.

Манастіръ, **рá**, *м.* Монастырь. *Посадили на покуту в манастырь.* Левип. *Підвѣсті під манастырь.* Одурачить. *Обдуриу геть нас старий; так підвіг під манастырь.*

Манáтка, **ж.**, *ж.* Платокъ. *Втерла чорні очі писанов манатков.* Федьк. I. 100. **Манáти**, **нів**. а) Позитки. *Микола вдосвіта забрав свої манатки і пристав до дружої ватаги.* Левип. б) Одежда плохая. *Жиди посполохались, да піднявши манатки, так і майнули.* Рудч. Ск. II. 194.

Манáтты, **тá**, *с.* соб. Лозмотье, тряпки.

Манахвѣйка, **ж.**, *ж.* Родъ игры въ карты. КС. 1887. VI. 471.

Мандебурка, **ж.**, *ж.* Порода картофеля, распространяющаяся преимущественно изъ г. Магдебурга. Вх. Зн. 34.

Мандебуралик, **ка**, *м.* Хлѣбъ изъ муки и картофеля, называемаго мандебурка. Вх. Зн. 34. Желех.

Мандель, длю, м. Мбра при складыванні споповь, горстей конопли и пр. въ 15 (Желех.) или 50 штукъ. (Гол. Од. 35).

Манджакъ, ка, м. Насѣк. тараканъ. *Blatta orientalis.* Вх. Пч. I. 5.

Манджати, жаю, еш, гл. Поспѣшно иди. *Я н'ать грошей розмінюю, десять пощичаю, на Вкраїні дівчинонька, до неї манджасю.* Чуб. V. 1125.

Мандра, рн, ж. Раст. ? КС. 1893. VII. 79.

Мандри, рив, мн. Бродляничество. *В домігці вже нудяться, за господарство не беруться: мандри пахнуть.* Г. Барв. 438. *Ще мало у мандрах пропало, мов їх земля пролинула!* Мир. ХРВ. 51. *Пшов у мандри.*

Мандри́ка, кн, ж. Лепешка изъ сыру, муки и яицъ, родъ сырника, приготовляемаго на разговоръне послѣ петровокъ,—29 іюня. *Зозуля мандрикою одавилась.* Ном. № 471. Ум. Мандри́чка.

Мандри́вѣць, вѣдѣ, м. Странникъ; путешественникъ.

Мандри́вка, кн, ж. Странствіе; путешествіе. *Заберу дітей я та піду в мандрику.* Мет. 243. Ум. Мандри́вочка. *Як узля милій милу да за білу ручку да повів її да в мандри́вочку.* Грин. III. 263. *А нашою Василечку мандри́вочка пагне.* Мет. 300.

Мандри́вний, а, в. Странствующій; захожий.

Мандри́вочка, кн, ж. Ум. отъ мандри́вка.

Мандри́вський, а, в = Мандри́вний. *Примандруе (встаровину піп) не знавъ вітки,—от було й кажуть: мандри́вський піп служив.* О. 1861. XI. 8.

Мандрува́ння, ня, с. Странствіе.

Мандрува́ти, ру́ю, еш, гл. 1) Странствовать, путешествовать, ѣздить. *Де то моя Катерина з Івасем мандруе?* Шевч. 79. *Я гдаю мандрувати.* 2) Отправлятьсѣ, ѣхать, уходить. *Ой не плаче ви, карії очі, од роду мандруючи.* Чуб. V. 888. *Святий мене, Марку, чи не оддасть мати.* *Як не оддасть мати, будем мандрувати.* Мет. 99.

Мандру́бка, хи, ж. Бродяга, потаскуха. *Квартал естъ цілий волоцюг, морнух, мандрубок, врижничих, н'аничих.* Котл. Ен.

Мани́ти, ню, ниш, гл. 1) Маниать, заманивать, завлекать. *Манишь, як котаманшею.* Ном. № 3100. *Молода дівчина неначе манила до себе молодого хлопця з дру-*

гою човна. Левцид. 2) Обманывать. *Привела сина додому та й не довго втішалась. Попереду манила, што читав, неначе б то вона одросила свого сина.* Левцид. I. 64. *А не манише ж? Справді зробите?* Константиногр. у. *Маниать брехнями народи.* К. ЦН. 286.

Мани́вѣць, вѣдѣ, м. Щуть не по положенной дорожѣ, а минуя ее. *Хоч би спустився я і в смертнужу долину, з тобою, Боже мій, і там я не зашину: і звідти манивѣць твій жезл мені покаже, і палиця твоя дорогу правди вкаже.* К. Псалт. 54. *Мов божевѣильній дремуч із поля додому. Не гледі в дороги, манивѣцем так і сприбае.* Г. Барв. 198. *Що ти підеши да доріжкою, а я піду манивѣцем.* Чуб. V. 286. *Бери, сестро, срібло-злото 'та йди манивѣцями, щоб ми тебе не догнали, щоб ми тебе не вбили.* Чуб. V. 912.

Мани́жита, жу, жиш, гл. Бить. *Я б її до стовпа на цілий місяць, як ту собаку, прив'язала... що-дня сиринше манижиса.* Мир. Пов. II. 95. *Манижиса-манижене* (вокулаку) стілко йому стотілось, та тоді вже тільки пустяк. Мнж. 139.

Мани́житися, жуся, жишся, гл. Жеманитися; вѣжничать.

Мани́р, ру, м. Манерь, образецъ. *У нас юпки не на такий манир шють.* Киев. у.

Мани́ра, рн, ж. Манера? *Не турбуєш, бо то думок пакосна манира.* Мкр. Н. 12.

Мани́ритися, рюся, рюшся, гл. Жеманитися.

Мани́рний, а, в. Манерный. *Наші вельможні пани такі манирні.* К.

Мани́сіньвий, а, в = Мали́сінький. Мил. 216.

Мани́я, нії, ж. 1) = Мана. *Причепився, як тая мания.* Чуб. I. 196. 2) Кошениль, сурикъ. *Щоки терли маниєю, а блѣвасом і ніс, і лоб.* Котл. Ен. III. 49.

Мани́вий, а, в. Соблазнительный, обманчивый.

Манна, ни, ж. 1) Манва. Чуб. I. 74. *І манна на народ посипалася грядом.* К. Псалт. 178. 2) Раст. *Glyceria fluitans.* ЗЮЗО. I. 124. 3) Молоко? *Як би віви на сухровици попасали, зараз би їм уняло манну—вони утратили би молоко.* Шух. I. 210.

Мано́к, кеу, м. Достоянїе, вмущество.

Маноці́вник, ка, м. Волшебникъ, колдунъ. *Запорожці маноцівники були, такіі млицарі були—страшне діло! Оце розстелють бурку по воді, та сідуть по вузлат*

чотири чоловіка, та й пишуть. КС. 1882. XII. 591. Ум. Маноцівничю. Ів. 592.

Манта, тн, ж. Родь суконнаго плаща, світи, шпштої м'яшкомъ. Чуб. VII. 420. Шух. I. 138. *Ой сижю я, сижю, на палаи приперся, манта мї широка, полами утерся.* Федьк. I. 42.

Мантáчити, чу, чпш, гл. 1) Точить косу мантáчною. Мнж. 185. *Косу мантáчисти.* Чернив. у. 2) Тратить, мотать.

Мантáчка, ки, ж. Родь узкой лопаточкї, намазанной смолою съ пескомъ и служащей для остренїя косы. Мнж. 185.

Мантіляти, ляю, еш, гл. Болтать, нахать. *А він іде та свиткою мантіляе.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Мантіти, чу, тиш, гл. Выманивать, выключивать, выпрашивать.

Манту́ля, ту́л, ж. мн. 1) Подачки, собраннїя колядниками или нищими. Лебед. у. 2) Родь пирога изъ кукурузной муки съ сыромъ. Вх. Зн. 35.

Манту́лити, лю, лиш, гл. Выманивать подачки.

Манту́лки, ків, м. мн. Лакомства, сласти, также баранки, булки, привозимые съ ярмарки в яр. О. 1862. IX. 127. *Була оне на ярмарку та купила дітям манту́лків.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн. Иногда употребляется въ значенїи: разнообразный, неоднородный товар, преимущественно мелкій. *Показуе на судзальцїв, що зайняли (на ярмарку) рядъ з образами, ложками, поясами і инчими манту́лками.* О. 1862. IX. 63. *Крамарь з усякими манту́лками, склада усе, що лучитьсь купити по вилоди: воцину, старї цоботи, віск, муку, пір'я, цетину, полотка.* О. 1862. IX. 69.

Мантáр, ра, м. Обманщякъ, мошенникъ. Вх. Зн. 35.

Ману́рія, рії, ж. Пожитки? *Ну, оне вже всю ману́рїю свою послкадала, то можна й їхати.* Хорольск. у. Слов. Д. Эварн.

Ману́ти, ну́, виш, гл. Манить, приманывать. Зміев. у.

Ману́тися, нѣтсья, гл. безл. Тянуть (въ черу), хотѣть, хотѣться. *Кажес: „як мати слочуть“.* — *Хиба самїй не манеться?* МВ. II. 101.

Ману́шечка и **ману́шка**, ки, ж. Малютка. *Та воно манушечка,—не бий його.* Волч. у.

Маньєа, ки, ж. Лѣвая рука, шуйца.

Манько́, кá, м. = **Манькут**.

Маньку́т, та, м. Лѣвша.

Маню́ній, **маню́нький**, **маню́е(і)нький**, **маню́еоненький** и **маню́еонечкий**, а, е. Ум. отъ малїй. Очень маленькій, крошечный.

Маня́к, кá м. и **маня́ка**, ки, ж. 1) Чучело. *А ще бють тетерюків на маняки.* 2) Вѣха. *Багачко сніу, але дарма! Маняки в шляхом, то потраблю.* Канев. у. 3) Призракъ, привидѣніе. *Боюсь сіх відюм да маняк.* ЗОЮР. II. 42. 4) Статуя? *Баня (церковна) виведена зкрула - гранцїста,—одна гранка більша, а друга менша, і на кожній більшій гранї вікно, а на меншій—замісь вікна, маняк з чорногю мармуру.* Сл. Л. 25.

Маня́чити, чу, чпш, гл. = **Маячити**. *Далеко над Россю манячїя якийсь манзин з чорною цеглї.* Левиц. *Образ за образом манячїть, минаютьсь, десь зникають.* Левци.

Мáпа, пи, ж. Географическая карта. Гал.

Марá, рі, ж. 1) Призракъ, привидѣніе. *Вони же, бачили його, що ходить по морю, думали, що се мара.* Єв. Мр. VI. 49. *Василина з'явилась і сцєла, як мара.* Левиц. *Що ж се таке? Се не мара, моя се мати і сестра.* Шевч. 340. 2) Злой духъ, разновидность чорта, обморочивающїй людей, затемняющїй имъ разсудокъ, чтобы завести ихъ въ опасное мѣсто. Чуб. I. 196. *Туди мене мара несе, де грають музики.* Гол. IV. 460. *Убрався в сажу, як мара.* *А марá його знає, де він ся подів! А чортъ его знаеть, куда онъ дѣвался!* Каменец. у. 3) Сонъ, словидѣніе, греза. *Сон — мара, Бог—віра.* Ном. № 11345. *Чаще по мн. ч.: мари. Ой мисляю-місяченьку! не світи нікї ну, тільки мойму миленькому, як іде додому. Свїти йому вдень і вночі і розанїя мари.* ЗОЮР. II. 240. У Левнцѣго употребл. въ значенїи: мечты. *Не зрєла вона о роскошї. Мари об таких хатах раскїшнїгъ здались їй пустими.*

Марáнча, чи, ж. Множество. *Маранча усеници на капустї.* Вх. Лем. 434.

Мараст, ту, м. = **Мерест** 1. Вх. Уг. 251.

Марвáвкати, каю, еш, гл. = **Мнявкати**.

Мáрга, ги, ж. = **Маржина**. Вх. Зн. 35.

Мáрово, ва, с. 1) Сухой туманъ, волнующїйся испаренїя. *Сонце піднялось висоенько, роса висохла; над ставками, над садками затремтіло ясне марво.* Левиц. I. 9. 2) Маражъ, обманчивое видѣніе. *Ма-*

рево, паночє, увєсь світ морочє. Ном. № 3059.
Марєво крїється, неначє діється. Ном.
№ 13431.

Марєна, ни, жс. 1) Чучело, которое дѣлають въ праздниѣхъ Ивана Купала. Чуб. III. 193. 2) Раст. *Rubia tinctorum*. ЗЮЗО. I. 134. Ум. Марєнна. Марєнна пахуча. Раст. *Asperula odorata*. ЗЮЗО. I. 113.

Мѣрєць, рдѣ, м. Мартъ (мѣсяць). *В марєць ще змерзе старєць.* Ном. стр. 282, № 413.

Маржіна, ни, жс. Скотина. Вх. Зн. 35. *Тїтка... завєла його (паступка) до багача, чи не вєзя би до маржини.* Федьк. Ум. Маржинна.

Мѣрн, мар, мн. 1) Носилки (для умершихъ). *Нєсли труну на мѣрахъ боярє.* Кв. I. 114. *Щоб тебє на мѣрахъ винєсло! Жєлаю тебѣ смертї.* (Проклятїє). Ном. № 3791. 2) См. Мара 3.

Марїна, ни, жс. 1) Раст.: а) *Pyrethrum corymbosum*. ЗЮЗО. I. 133. б) *Anthiems nobilis*. ЗЮЗО. I. 111. 2) Рыба *Barbus fluviatilis*. Браун. 25. Шух. I. 24.

Мѣрїтї, рю, рїш, л. Грезить, мечтать. *Постїчна душа марїла.* Левц. Пов. 11.

Мѣрїтїся, рїтїся, л. безл. Грезиться, представляться, спїтїся.

Марїшка, кн, жс. Раст. *Origanum vulgare* = матерїнка. Лв. 100.

Мѣрїще, ща, с. = Мара.

Марї'ята, ти, жс. Раст. *Tanacetum balsamita*. Вх. Лем. 434.

Маркїтний, а, е. 1) Скучный, невеселый, недовольный, огорченный. 2) Жуткий.

Маркїтно, мар. 1) Скучно, невесело. 2) Жутко.

Маркїба, тв, жс. Тревога, безпокойство; дурное расположение духа.

Мармазїнеа, кн, жс. Шалка вѣзъ свяногю или краснаго сувня, съ загнutoю мѣховою опушкою. Гол. Ол. 70.

Мармїза, вц, жс. Презрительно о лицѣ: морда, рожа. *Однєс уже товстїу мармїзу!*

Мѣрмор и мѣрмур, ру, м. Мраморъ. 3 мрамору вѣрблена постатї. Мир. ХРВ. 388. *Якою там срїбла, злота, квіток, мармору!* Левц. I. 223. *Широкїй ганок з білого мармору.* Федьк.

Мармуровїй и мармуровїй. Мраморный. *Ой у палю край дороги стоїть камїнь мармуровїй.* Упїц. у. *Цїлий день сном мертвил мїцїм сїни ти в гробї мармуровїм.* К.

Мармѣс, са, м. = Мармїза = Мармуза. Ув. Мармосїяна. Херс. Еватер. Слов. Д. Эварн.

Мармотати, чў, чєш, л. Бормотать.

Мармуза, зи, об. 1) = Мармїза. 2) Нєотєса, грубый чєловѣкъ? *На вгородї гарбузи,—нєма моє мармузи (о парнѣ).* Мет. 101.

Мѣрмур, ру, м. 1) См. Мрамор. 2) = Птица Кропївник. Вх. Пч. II. 7.

Мармурник, ка, м. Раст. *Sathygus silvestris*. Лв. 99.

Мармуровїй. См. Мраморовїй.

Мармурок, рку, м. Родъ глины. Шух. I. 95.

Мѣрно, нар. = Марно. *Ой плачу я, плачу, свої лїта марнє трачу.* Мет. Ум. Марнєньо. *Ой ї як нам (лїтам) нє марнєньо їти: нїкому нас шанувати.* О. 1862. VI. 30.

Мѣрнїй, а, е. 1) Пустой; тїетный, напрасный. *У менє сїн марного слова нє скажє.* НВолын. у. *Рознїавєся мїй милєнький та за марнє дїло.* Чуб. *Та я прокляв його осєлю марну.* К. Іов. 11. 2) Хулой, болѣзненнїй на видѣ. *Сєстро жє моє, сєстро, сєстро дорога! Ой чою єс ти, сєстро, на личку марная?* Грин. III. 401.

Мѣрник, ка, м. Бѣсь. Вх. Лем. 434.

Мѣрнїця, ці, жс. Пустакъ, ничтожная вещь. Жєлєх.

Мѣрнїсть, ности, жс. 1) Суєта, тїєта, суєтностї, 2) Ничтожность, пустота.

Мѣрнїтї, нїю, єш, л. Чахнутї, худѣть, вянуть. *Мармїє та ї марнїє Парася моє.* МВ. II. 25. *А щоб личко нє марнїло з чортми бровами,—до схїд соня в тїмнїм лїсї умїєйє слозами.* Шевч. 81.

Мѣрно, нар. Понєсту, напрасно, безъ пользы; тїєтно. *Лїта мої молодїї марно пропадають.* Шевч. 43. *Як марно нажїє, так марно ї нїдє.* Ном. № 7213. *Марно перегорїло ї пертїло моє жїтїтя.* Левц. Ум. Марнєньо. *Як батька покїнеш, марнєньо замиєш.* Лукаш. 10.

Марновїрство, ва, с. Суєвѣрїє. Жєлєх.

Марнодумѣць, мдѣ, м. Пустодумъ.

Марнобѣць, вцѣ, м. Пустословъ.

Марнотѣ, тї, жс. 1) Суєта, суєтностї. Угор. 2) Малость, ничтожная вещь.

Марнотрав, ва, м. = Марнотравецъ.

Марнотравецъ, вцѣ, м. Расточитель, мотъ.

Марнотравнїтї, влїо, вїш, л. Мотать, расточать.

Марнотравїця, ці, жс. Мотовка, расточительница. Гол. III. 167.

Марнотравний, а, е. Расточительный.
Марнотравство, ва, с. Мотовство, расточительности.

Марнотра́т, та, м. Расточитель. Черн.
Марнотра́та, ти, ж. Расточительность, мотовство.

Марнотра́тити, чу, тиш, іл.—Марнотравити.

Марнотра́тка, ки, ж. Расточительница.
Марнотра́тний, а, е. Расточительный.
Марнотра́тник, ка, м.—Марнотрат.
Вх. Уг. 251.

Марнува́ння, ня, с. Напрасная трата, потеря.

Марнува́ти, ну́ю, еш, іл. Попусту, безъ толку растрачивать, истреблять. *Марнують ліс пани: ще молодий, ріс би та ріс, а вони геть увесь вирубали.* Каменец. у. *Марнує чоловіки: бере великих у гвардію, а вони не вертаються і дітей від них нема.* Каменец. у. **Марнува́ти час.** Попусту терять время.

Марнува́тися, ну́юся, ешся, іл. Попусту пропадать, приходитъ въ упадокъ. *Господарство марнується.* Левиц.

Мароква́, ва́, ж. Трясина, топь, болото. Угор.

Марти́н, на, м. Птица: мартывъ, рыболовъ. *В не́бі крутились білі мартини і чайли.* Левиц.

Мартовий, а́, ё—Марцьовий.

Мартові́к, ка́, м. Родившійся въ мартѣ. См. Марчук.

Мартопла́с, са, м. Вертопрахъ, фигляръ. *Там мартоплаєс кричав, сміявся.* Котл. Ен. III. 53.

Мартію́к, ка́, м. Заяць, родившійся въ мартѣ. Ум. Мартю́чи.

Мару́да, ди, об. Копотунъ, копотувья, мямля, мѣшкотный.

Мару́дитися, джу́ся, дшся, іл. Копатися, возитися, мѣшкотно дѣлать.

Мару́дний, а, е. Копотливый, медленный, мѣшкотный.

Мару́дність, вости, ж. Копотливость, мѣшкотность.

Мару́дно, нар. Копотливо, медленно, мѣшкотно.

Мару́на, ня, ж. Раст. Маточная трава. *Matricaria, Pyrethrum parthenium.* Вх. Пч. I. 12. *А маруна походила та поголовила.* Гол. I. 290.

Маруча́ти, чу́, ча́ш, іл.—Мурчати.
Вх. Лем. 434.

Ма́рфа, фи, ж. У гуцульскихъ древо-

рубовъ: дерево, сбиваемое въ плоты для силава по рѣкѣ. Шух. I. 181.

Мархотка, ки, ж. Махорка. Ум. **Мархотчна.** *Ой курия я мархоточку, а тепер легхий табак.* Грин. III. 244.

Марці́вка, воє, ж. Раст. *Aster chinensis* L. ЗЮЗО. I. 171.

Марціпа́н, ну, м. Родъ цврюжнаго. *Обійдеться ципанське весілля і без марціпанів.* Чуб. I. 300.

Марці́вкі, во́є, ж. Цыплята, вылупившіся въ мартѣ.

Марцьовий, а, е. Мартовскій. *Нема з нього нічого, як з снігу марцьового.* Чуб. I. 272.

Ма́рчити, чу́, чиш, іл.—**Марнувати**, **марнотрагати.** *Він не марчить свою добра, а так з добрими людьми прогуляв та пороздарював убожі.* Канев. у. *Марче мос добро.* Канев. у. *Хиба він призведе до добра? Одно худобу марчить та й годі.* Лубен. у.

Марчі́ти, цію́, еш, іл. Стариться, дряхлѣть; приходить въ упадокъ. *Вже й дід марчів й пасіка марчів.* Вас. 208.

Марчу́к, ка́, м. Щевокъ, родившійся въ мартѣ.

Ма́ршал, ла, м. 1) **Маршалъ.** 2) **Маршалок** 1. *Ондрій Степанович ще й маршалом був* О. 1862. V. 105.

Маршалѣ́нко, ка, м. Сынъ маршала.
Маршалівна, ни, ж. Дочь маршала.

Маршалкува́ти, ку́ю, еш, іл. Занимать должность маршала.

Ма́ршалок, лєа, м. 1) Предводитель дворянства. *Маршалок повітовий* К. МБ. II. 121. 2) Староста въ свадебномъ обрядѣ. *Не дивуйтесь, маршалки, що коротенькі подарки.* Мет. 190. 3) Дворецкій.

Ма́ршляк, ка́, м. Родъ черной краски (у говчаровъ). Канев. у.

Ма́ршувати, шу́ю, еш, іл. Маршировать. КС. 1882. V. 353.

Ма́рь, рі, ж. Раст. *Chenopodium Botrys* L. ЗЮЗО. I. 116.

Ма́рюка, ки, ж. Ув. отъ **марá.** Прзракъ, привидѣніе, злой духъ. *Зинь ти, марюко!* Мир. ХРВ. 10.

Ма́рина, ки, ж.—пахуча. Раст. Смолка пахучая, *Asperula odorata.* См. **Марена.**

Масалі́га, ги, ж. Мотъ, плуть. Зміев. у.
Масла́к, ка́, м. Кость. *Хоч ряба на виду, так маслаки до ладу.* Ном. X. 7313. *Полпають його за бок: чи багато поросло сала; як до маслака долапають, то значить худий.* Драг. 2. Ум. **Маслачѣи.**

Маслакува́тий, а, е. Ширококоственный.

Маслячок, ча́, м. 1) Ум. отъ масляк. 2) Кость пальца, Falanga.

Маслячча, ча, с. соб. Кости. *Маслячча болить після того, як упав. У одного, казуть, пана в чоловік, такий жертвак, що без шкури і без мяса, саме маслячча.* Лубен. у.

Масліна, ни, ж. Оливка, плодъ маслянаго дерева, Olea europaea L.

Маслити, лю, лиш, л. Маслить.

Масличко, ка, с. 1) Ум. отъ масло. 2) Родъ игры. Ив. 46.

Масло, ла, с. 1) Масло (коровье). *Плавав, як вареник у маслі.* Ном. № 1721. **Масло робити.** Пахтати, сбивати масло. *Сонце світить, дощик кропить, царівниця масло робить.* 2) Елей, муро. 3) Муравине масло. См. Муравиний. 4) Родъ игры. Мил. 56. Ив. 29. 5)—воробяче. Раст. а) Solvalaria polygonatum. Лв. 98. б) Lilium martagon. Лв. 99.

Масловий м'яч. Родъ игры въ мячъ. Ив. 33.

Маслосвѣтити, чу, тиш, л. Соборотвати, совершать елеосвященіе. *Учора його маслосвѣтили.* Харьк.

Маслосвѣтта, тя, с. Елеосвященіе. *Замедужала небога. Уже й причащали й маслосвѣтити служили—ні, не помалало.* Шевч. 151.

Маслувати, лу́ю, аш, л.—Маслосвѣтити. *Хто у вас хворий?—Дід, та дуже трудний; так учора маслували.* Канев. у.

Масльони, льби, ж. мн.—Масльобни.

Масльобити, ню, ниш, л. Маслить.

Масльоб, ка́, м.—Масляк 1 и 2.

Масляк, ка́, м. 1) Масленикъ (грибъ). Радом. у. Раст. Boletus luteus. ЗЮЗО. I. 114. 2) Слизень, улатка, Limax. 3)—Маслянка 5. Вас. 182.

Масляна, но́, ж. Масленница. Св. Л. 222.

Масляний, а, е. Масляный. За масляні вишварни не помиримсь. Поссорились за ничто. Ном. № 3513.

Масляница, ці, ж.—Масниця. *Масляниця—балмутка: обцали масла й сиру та не хупко.* Ном. № 526.

Масляняк, ки, ж. 1) Пахтање, творожистая сыворотка, остающаяся послѣ отдѣленія масла. *Не прийшла я до тебе по воду, іно по ірубий сир і цусту сметану і цусту маслянку.* Чуб. I. 56. Также и родъ кашицы, сваренной изъ такой сыворотки. *Іде цинг вечеряти... випив тів бляшанки, та як муда до потоки притав до мас-*

лянки. Рудан. I. 68. 2) Пахталка, ручная маслябойня. 3) Маслянка, посуда для масла. *На столі... тарілка з гарячими пирогами і маслянка з маслом.* Левци. I. 157. 4) Раст. а) Lilium martagon L. ЗЮЗО. I. 157. б) Lathraea squamaria L. ЗЮЗО. I. 126. 5) Жирная бѣлая жергельная глина. Вас. 182. Ум. Масляночка.

Масляно, нар. Много масла. *Сирано, масляно.* Ном. № 6485.

Масляночка, ки, ж. Ум. отъ маслянка.

Масляр, ра, м. Продавецъ масла.

Маслярка, ки, ж. Продащица масла.

Масній, а́, б́. 1) Масляный. *Масні неділя.* Воскресенье на сырной недѣлѣ. 2) Жирный, пропитанный жиромъ, масломъ (о кушаньяхъ). *Масні пироги.* 3) Замасленный, засаженный. 4) Переносно (о словахъ). Усиленно ласковый, усиленно привѣтливый, но въ то-же время неискренній. *Слова масні, а пироги пісні.* Нп. *Масно́ бесіди чоловік.* Ном. № 12918.

Масниця, ці, ж. Масленница. Каменец. у. *Почкайте, вареники, прийде на вас масниця!* Чуб. I. 265. Ум. Маснична.

Масничка, ки, ж. 1) Ум. отъ масниця. *Ой, масничко, яка ти була! Як би тебе сім неділя, а посту одна.* Грин. I. 240. 2) Маслянка (посуда для масла). 3) Кадка съ масломъ. 4) Маслобойня.

Масно, нар. 1) Масленно, жирно. *Масно їсти.* Жирно їсть, їсть скоромное. Желех. 2) (О словахъ). Лѣтливо, преувѣлченно ласково.

Мастак, ка́, м.—Мистецъ. *От я до жалю не мастак.* Котл. Ен. VI. 49.

Мастило, ла, с. 1) Кисть для смазки. *І сокира, і мастило, що від воза ся лишило.* Чуб. V. 1061. 2) Мазь; масло. *Підайте це трохі до вареників мастила.*

Мастити, мащ́, тіш, л. 1) Мазать, намазывать, смазывать масломъ и вообще маслянистымъ веществомъ, умащать. *Хто мастить, тому віз не скрипить.* Чуб. I. 280. *Мастити голову.* Мяр. Пов. II. 73. *Середа піст, не треба губи мастить.* Ном. № 534. *Мойм маслом та мене і мастить. Чоботи, закурені нілом, дістав... і почав їх мастити добрим дьотем проти оню.* Г. Барв. 164. 2) Мазать глиной. *Щоб ніколи цього куточка не мастила, то тобі буде добре.* Чуб. I. 4. 3) Пачкати, загризати. *Продай, милий, рабі бички, купи мені черевочки, щоб я боса не ходила, щоб ніженьки не мастила.* Грин. III. 684. 4) Тасовать (карты). 5) Словами

мастити. Услаждати, утїшатъ, обольщати. *Мої слова мастити людям душу.* К. Іов. *Як стали юворити, словами мастити, муся же я з коня встати, горілки купити.*

Мастільниця, ці, ж. Мазальщина. Св. Л. 314.

Мастейій, а, б. Жирный, масляный, маслянистый. *Мастке сало. Мастка глина. Мастнє полотно.* Плотное полотно. Ум. **Мастиньний**.

Масткослбвий, а, в. Сладворчивий. **Масткослбвити**, влю, виш, гл. Умасливати, ублажати.

Масть, тї и масць, ці, ж. 1) Мазь. *Треба масти шукати від палиця.* Київ. г. 2) **Масть**, цвїть жывотога. 3) **Масть** (въ вартахъ). *До всякої масти козирь.* Ном. № 13551.

Масіоньський и **маслбнський**, а, в. Крохотный, чрезвычайно малый.

Мата, тн, ж. Родъ толстой рожеи изъ соломы.

Матаряїн, ну, м. Родъ хлїба изъ кукурузной муки съ зеленью. Шух. I. 144.

Матербас, су, м. Пестрядь (матерія). Гол. Од. 13. *Серед базару торгували жиди стрічками, ситцем, матербасом.* Левци.

Матеряїна, ки, ж. Раст. *Thymus serpyllum*.

Матеряїна, ни, ж. Наслїдство, полуценное послї матери. *Князь прогаїнував усю батькіщину, зоставив їй (жінці) тільки будинок невеличкий у місті з садочком і двором, бо то була її матеряїна,— того вже не зміг прогаїнувати.* МВ. II. 32.

Матеряїнонький, а, в. Изъ наслїдства, доставшагося отъ матери. *Се у мене плахта матеряїнонька.* Волч. у.

Матеряїк, ка, м. Подпочва, нетронутая земля подъ почвой. *Докопалися до матеряїки, либонь і вода буде.*

Материн, на не, Материнь. *Отцева і материна молитва зо дна моря рятув.* Ном. № 9373.

Матеряїнка, ки, ж. 1) Раст.: а) Душица, *Oreganum vulgare* L. ЗЮЗО. I. 130. б) *Chenopodium vulgare*. Шух. I. 21. в) *Thymus serpyllum*. Ани. 354. Лв. 102. *Ой у полі нивка, на нїй матеряїнка.* Чуб. V. 96. 2) мн. **Матеряїнки**—**Матяїна** 2. ЗЮЗО. I. 115.

Матеряїський, а, в.—**Матеряїй**. *Привернися до мене своїм добрим і матеряїським серцем.* Чуб. I. 92.

Матяїна, рвї и **матяїя**, рїї, ж. 1) **Матяїя**, твань. *То пасмо промічня обливало... крісла, оббиті рябою недорогою матеряїскою.*

Левци. Так кривець крас, як матеряї стає. Чуб. I. 259. 2) **Вещество**, матерія. 3) **Предметъ**, матерія, содержание. *Взяв він найнижчу матеряїю до оповідання.* К. Гр. Кв. ХХ.

Матяїрїял, лу, м. Матяїрїяль. Желех. **Матяїркувати**, кїю, еш, гл. Бранить по матеряї. Вх. Лем. 434.

Матяїрїй, а, б. **Матяїрїяль**. *Матяїрна дївка.* НВолни. у.

Матяїрїя, а, в. **Матяїрїяський**. *Матяїрїне молоко.* Мнж. 46. *Обнови у серці матеряїю радсть.* Чуб. II. 16. **Матяїрїя** мбоа. Родной азыгь.

Матяїрно, нар. По матеряї, по матеряїщїй. *Даяти матеряїю.*

Матяїрївати, рїю, еш, гл. Быть посаженной матеряїю. Черк. у.

Матяїрїянка, ки, ж. Вїногь изъ разноцвїтнихъ бумажныхъ цвїтовъ у двѣушекъ. Нїжинск. у. КС. 1893. V. 283.

Матяї, тері, мн. **матяїрї**, ж. **Матяї**. *Есть у мене батько і рїдна мати.* Мет. 94. *Тільки в світі правди, що рїдна мати.* Нп. **Мати** Бона. Богоматерь. **Головага мати**. *Матяї на свадьбї.* Маркев. 108, 109. **Старша мати**. *Настоятельница монастыря.* К. ПС. 118. **Снарбовь мати**. *Монахиня, завѣдывающая монастырськимъ хозяйствомъ.* К. ПС. 108. Ум. **Матяїна**, **матяїнка**, **матяїнонька**, **матяїночка**, **матяїнонька**, **матяїночка**, **матяїнонька**, **матяїнонька**, **матяїнонька**. Мнл. 200. *Поклонися матяїноньці низенько у ніжкы.* Мет. См. также: **Мамя**, **мамня**, **мамуня**, **мамуся**, **мамусенька**, **неня**, **ненечка**, **ненька**.

Матяї, маю, еш, гл. 1) **Имѣть**. *Ой мала вдова сина євокола.* Макс. I **любив**, і **кожав**, собі **дїчиню** **мав**. Мет. 25. *Отже матяї-мемо зятя!* Левци. *Яка хоса гас довий має, здає—ота і лучча.* Харьк. у. **Терти**, **тіло**: **маєш**, **що-сь хотїти**. Ном. № 7073.

Ой мати, мати, ти жалю не маєш! Мет. 70. *Ой погїнь, вїтронку, а з гори в долину, де маю родину.* Мет. 244. *Маєш що їсти? Ну ї їж мовчї!* *Ось, маєш нїгь!* *На, возьми внгу!* *От тобі й маєш!* *Видь тебї на! Матяїнеш із ум нїлпоту (роботу)!* *Будеть тебї съ нимъ хлопоты!* *Дїдона ж мала раз роботу, як з мати побїла на оготу.* Котл. Ен. I. 25. **Бог має**. **Нѣтъ**. *За Ганною навїть нїн не їшов, бо ховати Бог мало зацо.* Левци. I. 76. **Чорт-має**, **ма**. **Нѣтъ**. **Є гроші?** **Чорт-має** **ї копїйки!** *Въ слѣд. привїрївъ мати знає родитя: Кажуть люде,—чою я така южа? Мене мати тоді мала, як зацїла рожа.* Грин. III. 156. 2) **Намѣриватися**, **быть**, **намѣренимъ**,

предполагать. *Щось маю казати тобі— іди сюди! Кому Господь має що дати, то дасть і в хаті.* Ном. *Козак дівку вірно любить,—заняти не сміє: тил я її не займаю, що сватати маю.* Мет. 105. А се сі воли за що маєте продати? Каменец. у. *Голуб голубонку да покинути має.* Мет. 78. *Я має заколоти свиню, та шкода, бо молода ще.* Черк. у. *Він... зараз постері, що то його мають виряджати з дому.* Левц. I. 245. *Через тиждень Леонид Семенович має виїхати до Київ.* Левц. *Ой мала я журитися,—нехай на Петрівку.* Макс. 3) Быть должнымъ. *Як вас, паничу, маємо звати? Харьк. у. Маєш роботи, то роби по правді, не вилай. Чи зійшло сонце? Мало зійти вже.* Каменец. у. 4) Съ неопредѣл. паяк. глагола переводится безличной формой: придется. *Ой знаю, знаю, кого я кошаю, тільки не знаю, з ким жити маю.* Мет. 78. *А ти маєш з їм укупи роботи.* 5) Мати за кого, за що. *Счятаць кого вѣмъ, чѣмъ.* *Жінка, що сама відбувала б живна, мала б себе за одоу і народ би танки за се чоловіка, що він хліба святою укупи не заробляв із жінкою.* Г. Барв. 147. *Мене люде за дурного мають.* Г. Барв. 343. *Він не має мене за матір.* НВолын. у. *Він не має мене за устілану.* Онъ счятаць мене ни во что. НВолын. у. 6) Має-бути==Мабути. *Має-бути панич простив.* МВ. I. 55. 7) Мایючи звичай. Соблюдав прядвчіе. 8) Мати злість на кого. Злобствовать на кого. *Злість на мене має Кость.* НВолын. у. 9) Мати на мислі. Предполагать, думать. *Скажи, мені, серце моє, що маєш на мислі?* Мет. 63. 10) Мати на пеньку. Помнить, держать въ памяти. *Я на пеньку собі маю, що він казав мені, той ворожебит-циан.* Каменец. у. 11) Мати на оці. Не спускати съ глазъ. Св. Л. 70.

Матися, маюся, ешся, и. 1) Быть, находиться, имѣться. *А третя (частина війська) иде ся має? В Чорному морі по о-пас.* АД. *Як би так малось, як не мається, так що б то було!* Ном. № 5373. *А малась воля, малась сила!* Шевч. *Як би малась сила!* Шевч. 46. *День той малось свято.* Мкр. Н. 15. 2) Пожывать, чувствовать себя. *Здоров, Боже, пане свату!* Ой як ся маєш, як живиеш? Котл. Ев. *Иногда вѣсто ся—себѣ: Там сидѣ сокіа,—смутно себе має.* АД. *Матинеша!* Будеть тебѣ! *Як фельдшер тебе захопитъ, то матинеша!* Федьк. 3) О матеріальной обезпе-

ченности: *Ян він мається? Насколько онъ состоятеленъ? Добре мається, злѣ мається.* Онъ состоятеленъ, онъ не состоятеленъ. *Роситице про іюа, як він собі мається, та й написала, що в іюа хутір е.* МВ. (О. 1862. III. 48). *А як він собі мається добре, то і боаре... і тії за іюа тукнуть руку.* К. ЧР. 4) Долженствовать, предполагаться. *Скоро вже і весілля малось бути.* Грив. I. 66. *Подай, мила, білу руку, щоб бачили люде, що малась чужа бути,—тепер моя будеш.* Грив. III. 213. *Малось іти в город, та доць не пустиа.* Зміев. у. 5) Разсчитывать, предполагать. *Нехай сей козак, бідний нетяга, не мається в тебе сеї заставички викупати.* ЗОЮР. I. 206.

Матиця, ці, жс. 1) Матка, Uterus. 2) Двояка свинья. Вх. Пч. II. 7. 3) Пчеламатка. Вх. Уг. 251. 4) Claviceps purpurea (Sclerotium). Вх. Лем. 434. 5) Втулка въ мельничномъ колесѣ.

Матінка, ки, жс. Ум. отъ мати. Матушка. *Журба не матінка.* Ном. № 2259. *Въ разговорѣ женщинъ между собою употребляется какъ слово обращения.* *Ох, моя матінко, як утомилася!* Шевч. *Як задаю, що стояв він гордий та спокійний такий,—матінко! ні, не іду!* МВ. II. 27. Ум. *Матінонька, матіночка.* *А приходить додомоньку, б'є і має матіноньку.* Грив. III. 380. *А нема роду найвірнійшою над ту матіночку.* Мет. 243.

Матінкувати, кую, еш, и. Часто говорить: *ох, матінко!* *Ох, матінко!*—тут шепче, *оха матінкує* (баба-шептуха), *а там на здобич поляда.* Лохв. у. Слов. Д. Эварн.

Матіничин, на, на. Матушкинъ.

Матір, тері, жс. Матеръ, мать. *А мені здається, що ви моя матір.* Левц. *Як родивъ Сус Христос, до Матір Божка покляла Його в яслах.* Чуб. I. 49. *Матері кожної дитини жалѣ.* Ном. № 9216. *Потребували батька ун'ять на службу, а син остався з матерею.*

Матірка, ки, жс. 1) Мать. *Оттак всі матірки нападають на дочок.* Кв. II. 178. *Добре, що матірки тут нічого не кажуть.* Федьк. 2) Конопля, даючая сѣмена, замашка, Cannabis sativa L. Вас. 199.

Матіркувати, кую, еш, и. Ругаться по матері. *Иде ніч, а він матіркує, сказано, п'яний.* Каменец. у. *Став мене матіркувати.* НВолын. у.

Матірій, а, е. Сдѣланный изъ матір-

м. См. **Матірна 2. Матірне прядиво.** КС. 1893. VII. 80. **Матірне полотно.** Волч. у.

Матірчатий, а, е.—**Матірний.** Желех.

Матіхна, ви, ж.—**Матіхна.** *На тобі кошульку, моя матіхно.* Мет. 177.

Матка, ви, ж. 1)=**Мати.** *Який тепер світ настав, що син матки не пізнав.* Чуб. *На те циан матку б'є, щоб його жінка боялась.* Ном. № 3906. 2) **Пані-матка.** а) Хозяйка дома. б) Попадья, матушка. *А як твоя думка, пані-матко, спитав о. Хведір у жінки.* Левци. I. 405. 3) Самка, имѣющая дѣтей. *Ласкаве телятко дві матки сєє.* Ном. № 3302. 4) Пчела—самка, матка. *А за ним повалило козачтво, як за маткою бжолы.* К. 5)=**Матірна 2.** *Жінкам же треба було ще й конопіл брати, мочити матки, щоб терти за літнього сонця.* Г. Барв. 147. 6) Ум. оть **матка.** *Давай матки плести, ну зашплати вікна, щоб не перся мороз у сату.* Мир. ХРВ. 126. 7) Родъ вгрю вь мячѣ. Ив. 28. КС. 1887. VI. 458. 8)—**житна**—**Матица 4.** Вх. Лем. 434.

Матковий, а, б. **Матковий м'яч, гілка маткова**—**Матка 7.** Ив. 28. КС. 1887. VI. 458.

Матланка, ви, ж. **Матланка дати.** Выдрать, потрепать за волоса. Грин. I. 238.

Матний, а, б. Состоятельный, зажиточный. Вх. Уг. 251.

Матністий, а, в. Имѣющий большую **матню.** Чуб. VII. 416.

Матня, ні, ж. 1) Средняя часть шароваръ, приходящаяся между ногами, длинная и широкая внизу. *В червоних штаних оксамитних матнею улию мете—іде козак.* Шевч. 369. 2) Средняя углубленная часть невода. Вас. 186. *Далеко на берег поїзла мережа двома рядами, а за нею показалаь з зоди широка матня.* Левци. **Попастися в матню.** Очутиться въ безвыходномъ положеніи.

Матовий, а, в. Матовый. *Глянуло з дзеркала немаче її широке матове, трохи смугляе лице.* Левци.

Матовька, ви, ж. Ум. оть **мати.**

Маторженек, ка, м.—**Маворженек.** Желех.

Маточина, ви, ж. Ступица въ колесѣ. Вас. 147. *Балатула засіла в ґрязь по самісіньки маточини.* Левци. Пов. 99. *Ревнує мов у маточину.* Ном. № 12445.

Маточка, ви, ж. 1) Ум. оть **мати.** *Та немає тих крамарок, що продають ріднеських маточок.* Мид. 265. 2) Крест-

ная мать. Угор. 3) Пестикъ (у цѣтка). 4) Ум. оть **матна.**

Маточник, ка, м. 1) Ячейка въ сотахъ для вывода матки-пчелы. 2) Приборъ, въ которомъ въ ульѣ помѣщаются временно матку-пчелу, пока пчелы къ ней привыкнутъ. Представляетъ или кѣлочку изъ прутьевъ, или цилиндрической кусокъ дерева, нижняя часть котораго снабжена зазубринами, съ помощью которыхъ устанавливается приборъ на перекладинахъ, а въ верхней укрѣплена часть камышны, въ которой и помѣщается матка. 3) Раст.: а) *Petasites vulgaris.* ЗЮЗО. I. 131. б) *Balota pigra.* ЗЮЗО. I. 114. *Dracoscephalum moldavica.* ЗЮЗО. I. 121. *Nepeta puda.* ЗЮЗО. I. 129.

Матриг'ян, ну, м. Раст. *Atropa Belladonna.* Шух. I. 21.

Матрось, са, м. **Матрось.** *Що поміж тими караблями та матроси гуляють.* Нп. Ум. **Матроски.** *Ой, матросики, ви, голубчики, та верніте до броду!* Грин. III. 262.

Матроский, а, в. **Матроский.**

Матуська, ви, ж.—**Мотуська.**

Матудя, ли, ж. Вся сѣть невода, кромѣ **матні.** Браун. 9.

Матуня, ні, ж.—**Матуся.**

Матусенька, ви, ж. Ум. оть **матуся.** *Матусенька свого сина вечерати просить.* Мет. 10.

Матусин, на, не. **Маменькинъ.** *Та найшла в полі билину, та матусину її моту.* Чуб. V. 453.

Матуся, сі, ж. Ласк. оть **мати.** **Матушка.** Ум. **Матусенька.**

Матусечка, ви, ж. Ум. оть **матушка.**

Матушка, ви, ж. 1) Попадья. *Вона була дуже схожа на сельську матушку.* Левци. 2) Игуменья, начальница въ монастырѣ. Ум. **Матушечка.**

Матушчин, на, не. Принадлежащій **повадѣ, игуменьѣ.**

Матчанний, а, в. Сдѣланный изъ **матірки.** См. **Матірка 2.** **Матчаня** **пряжа.** Сумск. у.

Матчин, ня, не—**Материн.** *Коли б нас, браття, могла отцева її матчина молитва відсіля визволяти.* Дума. *Тобі уся матчина худоба досталась.* О. 1862. VIII. 8.

Мать, нар.—**Мабуть.** Лебед. у.

Матюк, ка, м. Брань въ мать. **Матюкі** **гнѣти.** Ругаться по матери.

Матюкати(ся), кати(ся), аш(ся), сов. в. **матюкнѣти(ся), нѣ(ся), нѣш(ся), гл.** **Ругать(ся), виругать(ся)** по матери.

ньо. *Поночі у хаті, а я по лаві й мацую.* НВолын. у.

Мацну́ти. См. **Мацати.**

Мацо́ка, ки, об. Косноязычный? *От ше хто розкаже,—це Кузьма! Як почне телетися, як почне сюркати та пиркати, та плюватися!—Ти він же мацока. Тамъ-же говорять: Цока-мацока, борцу не їсти, а каші не дамо.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн. **Мацу́!** меж.—**Мац!** *Мацу-мацу по лавицю, обмацаю мацнатицю.* Ном., стр. 303.

Мацу́и, на, м. Любящий щупать.

Мацу́р, ра, м. Котъ. Гол. П. 559. Вх. Пч. II. 6.

Мацъ, ці, ж. 1) Все маленькое. Вх. Лем. 434. 2) Маленькія дѣти, маленькіе люди. Вх. Лем. 434.

Мацъб, ка, м. Нерѣшительный человекъ, человекъ, идущій ощупью.

Мацю́беньгий, а, е.—**Мацінецький.** Борз. у. Желех.

Мацурá, рі, ж. Палка толстая. *Він мене оперезав сучковою мацурою по стині, отакою—в руку завошки.* Александров. у.

Маца́, ці, ж. 1) **Маца.** 2) Недотрога, важная особа. *Дивись, яка маца! Буцим і доторкнутись до неї не можна, пручається.* Подольск. г.

Мацятв, цяю, еш, м.—**Мацати.** Вх. Лем. 434.

Маца́, чаги, с. Зернышко мака. Булб тогб ян маца́т. Было очень много. Вх. Лем. 434.

Мацанка, ки, ж. Родъ пици: смѣсь сыра со сметаной. Желех.

Маца́ти, чаю, еш, м. Мочить, намазывать. *Копай, доню, коринці, мацай, доню, в горілці.* Чуб. V. 417.

Маца́тко, ка, с. 1) Молодая кошечка. Вх. Уг. 251. 2) Серезка дерева (явы, вербы и пр.). Вх. Уг. 251.

Маценько, ка, с. Ласк. отъ мак.

Маці́на, ни, ж.—**Маца.** Ум. **Мацінна,** маціночка. О. 1861. III. Гул.-Арт. 106.

Ма́ча, ки, ж. 1) Кошка. Гол. П. 559. Вх. Пч. II. 6. 2) **Бага.** Шух. I. 277. См. **Омачна.**

Мацка́тый, а, е. О дождѣ: мелкій? *Мацкатий дощ.* Шух. I. 212.

Мацкува́ти, кую, еш, м. 1) Вырывать руками просо, гречу. *Доведеться й йому мацкувати своє просо.* Брац. у. 2) Идти

мелкымъ шагомъ (о гуцульской лошади). Шух. I. 80

Мацкува́тися, куюся, еш, м. Карбаться. *Перекинувся з возами у яр та й мацкуються там; та поки вимачкувалися, а далеко від'їхав.* Волч. у.

Мацо́к, чкѹ, м. 1) Ум. отъ мак. 2) Раст. *Paraver Rholas.* ЗЮЗО. I. 130. 3) мн. **Маціи.** Вѣнокъ изъ цвѣтовъ мака. *Вбирається в маціи, в добре намисто, в стрічки.* Г. Варв. 205.

Ма́чоха, хи, ж.—**Мацуха.** Желех.

Мацу́ла, ли, ж. 1) Рогожка, мочала. *Ми, бач, не бачили й не чули, а племі мацули. Василева борода мацулами увита, а смолою улита.* Мет. 2) об.—**Маштула.** *Там такий мацула.* Бят. у. Слов. Д. Эварн.

Ма́чуха, хи, ж. Мачеха. *Горілка не дівка, а мацуха не мати.* Ном. № 9378. *Добре тому жити, в кого рідня мати, в мене молодой мацуха миха.* Чуб. V. 565.

Мацухі́вна, ни, ж. Дочь мачехи, сестра по отцу, но не по матери. Черк. у.

Мацупе́нко, ка, м. Сынъ мачехи, братъ по отцу, но не по матери. Черк. у.

Ма́цупини, на, не. Принадлежащій мачехѣ. *Зимне сонце, як мацупинне серце, зимне тепло, як мацупинне добро.* Ном. № 619.

Машерува́ти, рую, еш, м. Маршировать, идти. Желех. *Въ пѣснѣ о вѣтрѣ въ знач. дуть. З-за гори високої вітер маширує.* Грин. III. 530.

Маши́на, ни, ж. Машина. *Директорі заводів мали право од себе ставити до машини робітників.* Левца. *Є на морі така машина, що сама меле, сама мѣсить, сама пече.* Рудч. Ск. I. 136. Ум. **Маши́нна.**

Маши́нисті́й, того, м. Машинный. Мвж. 143.

Маши́нка, ки, ж. Ум. отъ маши́на.

Маши́нник, ка, м.—**Маши́нистий.** *Отто есть машини бляють, то ті машинники, що на їх.* Мвж. 143.

Ма́шка, ки, ж. Ласкательное название жещины. *Кажси, машко! Чою ти сорожилися?* О. 1861. XI. Кух. 28.

Машкара́, рі, ж. 1) Маска. Канев: и Каменец. уу. Мчл. 61. *А в нас є машкара.* Левца. *Хто ж його обікрув?—Бог його знає. Якісь, каже, замурдовані люде. Помадівали машкари, пов'язали горазденко єсїт, та й забрали що знайшли.* Мир. ХРВ. 214. 2) **Харя,** рожа, уродина. *Бо ти того любиш, що красний із тварі; по-*

чай, може доставиш страшную машкару. Чуб. V. 253.

Мащера, рк, ж. Лягушечья шкурка зачарованной царевны, которую царевна может снимать (въ сказкѣ). Радомысл. у.

Мащяк, кá, м. Смѣсь водяныхъ растворовъ красокъ съ свинцомъ и пескомъ (при раскрашиваніи посуды). Вас. 183.

Маштак, кá, м.—**Мастак.** Всякъ маштак свое зна. Ном. № 10415. У Мирнаго казакъ называетъ маштанáми крѣпостныхъ. Мир. ХРВ. 267.

Машталір, ра, м. Конюхъ; вучерьъ.

Машталірецький, а, е. Конюшенный.

Маштула, ля, об. Неотеса (о человѣкѣ).

Прийшов у банк такий маштула, що й слова не вмів вимовити, а гроши як витяг, так аж усі члени жазгулись. Херсон. Слов. Д. Эварн. См. Мачула 2.

Машѣний, а, е. Масляный, облитый масломъ или саломъ. *Ів там пироги з сиром, картоплю мащену.* Екатеринбург. г.

Маячий, а, е. Состоятельный, зажиточный. Каменец. у.

Маявка, еж, ж. 1) —**Мавка.** Желез. 2) —**сіяя.** Раст. *Monilia coeruba.*

Маяк, кá, м. 1) Приврѣтъ? *Ой іде якийсь маяк; ангели десь то, не люде за свѣтили так всюди.* Чуб. III. 328. 2) Дерево, оставленное при порубкѣ лѣса. *Ворони... сіли на маяку, що на горі посеред лісу.* Шевч.

Маяння, ня, с. Развѣваніе.

Маяти, маю, еш, г. 1) Развѣваться. *Через улицю гай, гай, моя кісочка май, май!* Чуб. *Стрѣчки мають в синьому небі.* Левнц. 2) Колюхать, колюхаться. *Вітер віє, ілля мас.* Рудч. Чп. 216. *Ой високо клен-дерево мас.* Мет. 115. 3) Мазать. *Соловейко летить, крильями мас.* Грин. III. 410. 4) Видѣться; мелькать. *Орися росла собі, як та квітка в городі: повна да хороша на виду, маяла то сям, то там по господі в старою сотника.* К. Орвс.

Маятися, маюся, ешя, г. 1) Качаться, колебаться отъ вѣтра. *Мається, як іорух при дорозі.* Ном. № 2095. 2) О сердцѣ: биться слегка. *Приложила я руку до її серця,—ще трошечки мається.* Г. Барв. 116.

Маятний, а, е. Замѣтный, видный, цѣнный. *Ото й маятна рѣч, що стїл, а то все порохня.* Лебед. у.

Майчення, ня, с. 1) Мельканіе, мерцаніе. 2) Бредъ, галлюцинаціи.

Майчити, чу, чиш, и. Видѣться

вдали; бѣть на виду. *Ой вийду я на вулицю,—маячу, маячу.* Грин. III. 679. *Нехай мене той забачить, що в полі маячить.* Чуб.

Маячлівий, а, е. Мечтательный.

Маячний, а, е. Видный, замѣтный. *То вид маячнийшій, завидніший був, поки не стрись, а як чуба збув, то таке юстрошнике стало.* Лубен. у.

Мгйчка, ки, ж. Мелкій дождь.

Мгла, лѣ, ж. Мгла. *Людей на зеленому полі як мли: провожають своїх родичів.* Г. Барв. 239.

Ме! меж. Выражающее бленіе овцы. *Прийде коза до веза да й скаже: ме! Ном. № Ні гу, ні ме. Ничого не можетъ сказать.* Мнж. 163.

Мебель, белі, ж. Мебель. *Мебель тсха гарна, така гарна! Чи й мебель ужс купили?* Левнц.

Мед, ду, м. 1) Медъ. *Нуте ви, бджоли!.. принесите густій меду і рівній воски.* Чуб. III. 9. На солідній меду обзвѣтчи. Заговорить сладкорѣчиво. *І шумить, і їде, дрібен дощик іде,—ой это же мене молодую та й додому доведе?* Обзвѣвас козак на солоокім меду: „Гуляй, гуляй, чорнобрива, я додому доведу!“ Нп. 2) Медъ (напѣтокъ). Один сидить конечи столу медвино кружає. Мет. 8. Ум. Медѣць. Грин. III 106. Медон, медочок. *В першому кубці медок-солодок.* Чуб. III. 416.

Медáля, лі, ж. Медаль.

Медвѣдця, медвѣдича, медвѣдъ и пр. См. Ведмедича и пр.

Медолін, на, м. Ирландская собака, *Canis molossus.*

Медѣць, дцѣ, м. Ум. отъ мед.

Мѣджи, пред.—**Між.**

Медитувати, тую, еш, г.—**Мѣтигувати.** *Думають кожей своє. Пан лежить, дивиться на небо та й медитує.* КС. 1883. III. 671.

Медівка, кя, ж. 1) Подслащенная медомъ водка? 2) Раст. *Lotus corniculatus.* Лв. 99. Ум. Медівочна. *Будем пити медівочку у жейда на шеньку.* Гол. II. 438.

Медівник, кá, м. 1) —**Медяник** 1. 2) Название различныхъ растений. а) *Galium vegum.* Вх. Пч. I. 10. б) *Galeopsis versicolor.* ЗЮЗО. I. 123. в) *Dracocephalum Moldavica.* ЗЮЗО. I. 121. См. Медяник 2.

Медляк, ка, м.—**Меделян.** Желез.

Медвий, ѣ, б. Обильный медомъ; медоносный. *Медвий рк.* О. 1861. XI. Свид. 60.

Щоб ваша бджола все медна була. О. 1861. Свд. 62.

Медовій, а, е. Медовий, медвяний. *Браю ж мяз, бражечко медолая, з ким я тебе пити буду молодая?* Чуб. V. 51.

Медовік, кá, м.—Медівник.

Медовчійк, кá, м. Пчеловодь. Закр. **Медоб, дкú** и **медбчок, чку, м.** Ум. оть мед.

Медуниця, ці, ж. Раст. а) = **Медунка** 1. ЗЮЗО. I. 133. б) *Spiraea Filipendula*. ЗЮЗО. I. 137. *Thalictrum angustifolium*. ЗЮЗО. I. 138.

Медунка, ки, ж. 1) Раст. а) *Pulmonaria angustifolia* L. ЗЮЗО. I. 133. б) *Pulm. azurea* Bess. Ibid. в) *Pulm. officinalis* L. Ibid. г) *Cytissus nigricans*. Лв. 98. д) *Luchnis*. Лв. 100. 2) Родь сладкой груши. Вх. Зн. 36. 3) Ласкова женщина *Не медунку ведуть, та не медунка й в коноплях сидить* (та злюща, а та ще гірша). Ном. № 2903. Дівна мідунка. Хорошая и милая дівушка. Вх. Зн. 36.

Медя, ді, ж. Дѣст. 1) Медь. 2) Все сладкое.

Медяник, кá, м. Раст. *Galium verum* L. ЗЮЗО. I. 171. См. Медівник 2.

Медяний, а, е. Медовий. *В нас ріки медяній, в нас верби грушки родять.* Чуб. V. 335.

Медяник, кá, м. 1) Медовий пряникъ. *Той купує горілку, той медяників.* Левиц. 2) Раст. а) *Galium verum* L. ЗЮЗО. I. 123. б) *Primula officinalis*. L. ЗЮЗО. I. 132.—*Veris*. ЗЮЗО. I. 171. Ум. Медяничón.

Медянішний, а, е.—**Медяний.** **Медянка, ки, ж.** Берестянка для меду.

Медяно, нар. 1) Сладко. 2) Сладко, легко, приятно. *Та й мені не медяно гроші достаются.* Не стало Пилипа, то й Прісци не медяно прийдеться. Мвр. Пов. I. 141.

Меж, мѣжи, пред. Между. а) Съ родит. и творит. на новості: гдѣ? *Межи білих таток.* О. 1861. I. 9. *Знаєте нас самих, знайте й меж людьми.* Ном. № 14108. б) Съ винт. на вопр.: куда? *Вліз межі молот і ковадло.* Ном. № 1817. *Ох, ідеши ти, доноу, меж чужей люде.* Мет. *Мені очі (вдарити, плóнути).* Вь глаза.

Межá, жі, ж. Межа, граница, предѣль. *На полю пшениченка через межю позилляється.* Чуб. *Хто розміряв по всій землі граніци, натягував верітку на тіх межах?* К. Псалт. 84. Ум. Мѣжна.

Мѣже, пред.—**Мѣжя.** *Пусти уха меже люде, то чимало почувши.* Ном. № 6994.

Мѣжній, а, е. 1) Средній; обычный; какъ разъ такой, какъ должно быть. *Косарь саме меженій.* Харьк. г. *Чи зелений зліб?*—*Ні, він тепер саме меженій.* Лубен. у. *То була прибутна, а то вже стала межена вода.* Кременч. у. 2) Лѣтній. *Добич (у рибалок): весняна—до Тройці, межена—до Покрови, просол—до заговін або до Миколая, поки люд стане.* Азовск. побереж. 3) Валений? *маринований? Межені осятри до зрину.* Мкр. Г. 60.

Мѣжень и мѣжінь, ні, ж. Средина лѣта, лѣто. *Добич (у рибалок): весняна—до Тройці, межена—до Покрови, просол—до заговін, або до Миколая... Настояща добич—то мѣжінь.* Сказано—літо: *на все хороше: чи зліб упорать, чи в рибалстві зарибалить.* Азовск. побереж. Залюбовск. Вь Хорольск. у. Мѣмень, няя, м. Люде казали, що сей год на гречки добрий мѣжень буде, на проси не так, а на гречки добрий.

Межá. См. Мѣж.

Межáгірець, рця, м. Живучій между горами.

Межáгірря, ря, с. Долина между горь, ущелье.

Межáгірський, а, е. Находящійся между горами.

Межáмір, ра, м. Землемѣръ. Желех.

Межáнародний, а, е. и —ній, я, е. Международный. Желех.

Межáріччя, чя, с. Водораздѣль, между-рѣчье.

Межáсітка, ки, ж. Остатокъ послѣ сѣянія муки, мелкіе отруби. *Сяк-тана межáсітка.* Ном. № 13868.

Межáти, жу, жіщ, л. Мариновать? *вилить?*

Межáвка, ки, ж. Размежеваніе. Желех.

Мѣжка, ки, ж. Ум. оть мѣжá.

Мѣжнá, кá, м. 1) Полоса незасѣяной земли между двумя вивами. Харьк. у. 2) Промежность, *регіаеum*. Питягор. окр.

Мѣжóвий, а, н. Землемѣрскій, межевой. *Межевий шнур.* *Покладеш їз, звовавши, густо серед поля і межевий шнур покаже, яка кому доля.* К. Псалт. 49.

Межуванія, ня, с. Межеваніе.

Межува́ти, жую́, еш, л. 1) Межевати. *Ой уступив москаль у запорозьку землю та й став межувати, де слободи, де городи добре буде сажати.* Нн. 2) Граничить.

Черніївська губернія межусь з кийівською.
Червиг. у.

Межуватися, жу́ся, ешся, *м.* Размешуватися.

Ме́зга, гі́, *ж.* Мягкая кора подь твердой на сосні.

Ме́зінець, *вдя*, и пр. См. М'язянець и пр.

Ме́кати, *каю*, *еш*, *одн. в.* ме́кнути, ну, *неш*, *м.* Блеть.

Ме́кєкати, *кєчу*, *чиш*, *м.*—**Ме́кати**.
Або явчють по котлячи, або мекече по янчичи. Глб. 87.

Ме́кєкє! *меж.* Крикь ягненка, овцы, козы. *От біжить баран: „мекеке, мекеке!“*. Рудч. Ск. I. 40. *Коли це приходе один вовк та й став біля кози, а вона: „мекеке!“*. Грин. I. 116.

Ме́кєкєкати, *каю*, *еш*, *м.* Издавать звукъ: „менєкє“, блеть. *Дружко аж охрип мекекекаючи.* Кв. 16.

Ме́кнути. См. **Ме́кати**.

Ме́котіти, *кочу́*, *тіш*, *м.*—**Ме́кати**. Вх. Зн. 35.

Ме́ла́й, ла́ю, *м.* 1) —**Малай**. 2) Кукурुза. Угор.

Ме́ла́йник, *ка* *м.* 1) Хлѣбъ изъ кукурузы. 2) Ломкая порода шифернаго камня. Вх. Зн. 35.

Ме́ла́йка, *ки*, *ж.*, также и *мн.* **Ме́ла́ни**. Канунъ новаго года. Ходить з **Ме́ла́нною**. Компанія парубковъ, среди которыхъ одинъ, называемый **Ме́ла́нною**, одѣтъ въ женскую одежду, а другіе переодѣты цыганомъ, старикомъ, козою и пр., ходить вечеромъ подь новий годъ изъ хаты въ хату, цсетъ обрядовыя пѣсни и пр. О. 1861. XI. Свид. 66. См. **Ко́за 5**.

Ме́ливо, *ва*, *с.*—**Мливо**.

Ме́лївати, *каю*, *еш*, *м.* Издавать звукъ. *Яка там таарь мелїка?*

Ме́лїй, лїя́, *м.* Человѣкъ, привезшій хлѣбъ для помолу. Мїуск. опр.

Ме́лу́н, нє́, *м.* Болтунъ, пустомеля. Утїти мелу́н. Солгаты. Ном. № 6930.

Ме́львє́ати, *каю*, *еш*, *одн. в.* **ме́лькнѹти**, *нѹ*, *нєш*, *м.* Мелькать, мелькнуть. *І хвїст мелькнув.* Ном. № 1890.

Ме́львє́атися, *каюся*, *ешся*, *м.* Касаться, соприкасаться. *Пола з полою мелькається, побратим з побратимом на здоров'є питається.* Лукаш. 61.

Ме́львє́ати. См. **Ме́львє́ати**.

Ме́льник, *ва*, *м.* Мельникъ. *Ой мельнику, мельниченьку, змели мені пшениченьку.* Чуб. Мельниина пїти. Полетѣтъ кувиркомъ.

Я його як ударила (зуся), так воно мельника й пішло. Ромен. у. Ум. Мельничок, мельниченько.

Ме́льничка, *ки*, *ж.* Жѣна мельника. *Ой мельничко, круподерничко, позич мені ступки, обідрати крупки.* Грин. III. 654.

Ме́льничок, *ча*, *м.* Ум. отъ **мельник**.
Ме́льничу́к, кє́, *м.* Сывъ мельника, помощникъ мельника.

Ме́льнѹти, *нѹ*, *нєш*, *м.* *одн. в.* отъ **молѹти**. *Ізичок мельне, та й у кут, а стину наточчуть.* Ном. № 1122.

Ме́льчє́ж, *нар.* Мелькомъ. *І в голову йому не клалось, щоб з ним так бачитись мельчком.* Котл. Ев.

Ме́лює, *са*, *м.* Искаженіе собственнаго имени: Мїусъ—рѣка и прилегающее къ ней урочище. Въ думѣ: *І до байраків, до мелосів добиали, і терноєі вїття, верги стинами... Далі з байраків, із мелосів вибіали.* АД. I. 108. Въ другихъ вариантахъ: Мїус или Мїус. *Стали вони до Мїуса, до байрака добитати и т. д.* Потебня. III. 122.

Ме́лючий, *а*, *е*. Муксмольный. *Мелючий млин.* Вас. 172.

Ме́ляний и ме́лятий, *а*, *е*. Молотый. НВолын. у.

Ме́ляса, *си*, *ж.* Свекловичная патока.

Ме́ляти, *ляю*, *еш*, *м.* Вилать, вертѣть. *Мов теля хвостом меля.*

Ме́лятий. См. **Ме́ляний**.

Ме́мель, *ля*, *м.* ? *Бідний батько сватив удрує мемеля од парубків* (=побито його) *і пішов плачучи додому.* Грин. П. 172.

Ме́ндель, *ля*, *м.* Маленькій спопивъ хлѣба. Ум. Мєндлин. См. **Мандель**.

Ме́нджигувати, *гѹю*, *еш*, *м.*—**Манджувати**. Козел. у.

Ме́нджувати, *днѹю*, *еш*, *м.* Постоянно мѣняться; барышничать посредствомъ промѣна. *Мєнджує, як цилан кїньми.*

Ме́нджѹн, нє́, *м.* Барышникъ, занимающийся мѣной лошадей. *Найшов мєнджуна: продавай, кожу, мого коня аби кому.* Лебед. у.

Ме́ндивє́шка, *ки*, *ж.* Насѣк. вошь. Вх. Пч. I. 7.

Ме́ндлик, *ка*, *м.* Ум. отъ **мєндель**.

Ме́нєй, *а*, *е*. Поименованный, названный. *У менєному селі жїнка вдова злю билася з парубком.* О. 1862. II. 57.

Ме́нєври, *рї*, *ж.* Дойная овца. Херс. г.

Ме́нєврї, *рї*, *м.* Родъ овечьаго сыра.
Ме́няни, *нїи*, *ж.* *мн.* Именины. Мир. ХРВ. 109. *У пана менїни.* Мнж. 107.

Менинник, ва, м. 1) Именинникъ. 2) День ангела. *Прійшов менинник багатого; він називав повну хату юстей.* Грин. I. 179.

Менинниця, ці, ж. Именинница.

Менібет, ту, м. Мавжета. Сборки на рукавахъ женской сорочки у кисти руки. Гол. Од. 20. Желех.

Менія, ня, с. Имя. На менія. По имени. *На менія не знаю, як його звать.* Ковотоп. у. Ум. Менинчико. *Та два сини зродила, сама меніячко дала.* Чуб. V. 923.

Меніяти, няю, еш, гл. Именовать. *Як вони себе меніяли, чи святими, чи як,—не знаю.* Павлогр. у.

Мент, ту, м. Мигъ. У-мент. Вмигъ. *Сів на хазяйського коня, в-мент придув із горілкою.* Драг. *В один мент одно за 'дним переміняється.* Г. Барв. 466.

Менята, ти, ж. Родъ мѣхового женскаго полубубка, окаймленнаго тесемками. Гол. Од. 81.

Меніалик, ва, м. Родъ медальона у женщинъ. См. Дунач. Гол. Од. 50.

Ментрега, ги, ж. Бунтъ, безпорядокъ, замѣшательство.

Ментрежитися, жуся, жишся, гл. Волноваться, бунтоваться. *Оттоді то народ почав ментрежитися проти панів.* Киев. у.

Ментува, ва, м. Рыба налиимъ, *Gadus lota*.

Менувати, ную, еш, гл. Именовывать.

Менуватися, нуся, ешся, гл. Именовываться.

Менчий, а, о = Менший и пр. *На світі вже давно ведеться, що нижчий перед вищим иється, а більший меншого куцає та ще й б'є.* Гліб. 22.

Менчир, ра, м. Раст. *Erica*. Лв. 98.

Меншати, шаю, еш, гл. Уменьшаться.

Менше, нар. Меньше, менше. *Менше окуси, борше лички.* Ном. № 5588. *Менше з тим.* Это не важило! *пустяки! Побила?—Побила!—Менше з тим!* НВольн. у. Ум. Меньшенью.

Менший, а, о. Меньшой; младший. *Менша сестра літ не дійшла.* Нп. *Старший не буде меншим.* Чуб. *Сами, новляя, і старші, і менші.* Ном. № 10404. Ум. Меньшенький. Чуб. V. 862. МВ. П. 10.

Меншіти, шү, шійш, гл. Уменьшать.

Меншість, шости, ж. Меньшинство. Желех.

Мень, ня, м. Рыба налиимъ, *Gadus lota*.

Менька, ва, ж. Рыба: конь, конекъ, *Syngnatus Hippocampus*.

Меньок, нька, м. = Мень. Котл. Ен. IV. 9.

Мѣрва, ви, ж. 1) Мята, третья погодная солома. *На городі мѣрва.* Грин. III. 659. 2) Дрянь, негодное. 3) мн. = Морва.

Мѣрвістий, а, е. Измятый, помятый. *Мѣрвіста солома.*

Мѣрвясюк, ва, с. = Мерва.

Мѣрвати, влю, виш, гл. Комкать, мять.

Мѣрвіти, вію, еш, гл. Приходить въ негодность (о соломоті).

Мѣргаснути, сну, неш, гл. Стемнѣть, сдѣлаться пасмурнымъ. Вх. Зн. 35.

Мѣрегий, а, о. Бурый съ темными волосами (о масті).

Мѣрежа, жі, ж. Неводъ съ большими очками. Браун. 11. *Над всіур отаман зелів ютувати здорову мережу.* Левич.

Мѣрежаний, а, о. 1) Съ ажурными узорами; узорчатый. *Мѣрежана сорочка, платка.* 2) Украшенный рѣзбой. *Старий воли випряє, занози ховає мережані.* Шевч. 117. *Мѣрежаний ярма.* Рудч. Чп. 129. 3) Изукрашенный. *Не для людей і не для слави мережані та кучеряві оці вірші виріую я.* Шевч. 442. *І там степи, і тут степи, та тут не такі: руді, руді, аж черсоні, а там голубії, зеленії, мережані нивами-ланами, високими мошалами, темними луками.* Шевч. 378.

Мѣрежати, жаю, еш, гл. 1) Дѣлать ажурные узоры. *Ой стрічечка до стрічечки, мережаю три ніченьки, мережаю, вишиваю.* Шевч. 375. 2) Украшать рѣзбой деревянные вещи. 3) Исписывать, испещрять. *І довелось знов мені на старість з віршами ховатись, мережать книжечки.* Шевч. 376.

Мѣреженя, ва, ж. ? *Угадай, Ганно, приличная панно, на чий руці на мереженці перстень упав.* Чуб. III. 99.

Мѣрежати, жу, жияш, гл. 1) = Мережати. 2) Колотить. *Ірода козак мереживи ктем як собаку.* Мкр. Н. 34.

Мѣрежка, ва, ж. 1) Ажурный узоръ, получаемый помощью выдерживанія нитей изъ полотна и закрѣпленія оставшихся бѣлыми нитками. Вас. 192. Название частей: отверстия—дирочки; узгія полосы полотна, раздѣляющія отверстия, стояція въ группѣ,—стовці; болѣе широкія полосы, раздѣляющія группы отверстій—полотенця; рубецъ, который идетъ по краю мерѣжки или рядъ мелкихъ отверстій тамъ-же—прутик. Харьк. (Залуб.). *У нашої да Ганночки в подолі мережки.* Чуб. III. 131.

Горлата мерѣжка—съ слышкомъ большими

отверстіями, а сліпа—съ слишкомъ малыми. Славносерб. у. Крімъ того мережки носять цѣлый рядъ различныхъ названій, смотря по узору или способу шитья: безцісна, збан, колісчя, колісчатна, носа, крўгла, ляхівна, мосівна, переплутаннячно, трійчатна, хрещата, черв'ячій, з чисницями и пр.: Залюбовск. Чуб. VII. 415. Сорочка-мережна. Рубаха съ ажурными узорами. *А в нашої бондарівни сорочка-мережка.* Гол. 2) Узорныя украшенія цвѣтными нитками сверхъ канта по таліи полдубка. Вас. 155. 3) Узоры въ ожерельи изъ цвѣтныхъ бусъ. „Въ нѣкоторыхъ мѣстахъ, на правой сторонѣ Днѣпра, взъ мелкаго разноцвѣтнаго намиста приготавлиють узорчатое ожерелье, на кот. употребляется больше всего чернаго и бѣлаго намиста: „чорне для поля, а біле, червоне і голубе, чи там друге яке небудь, для мережок“. См. Лучча. Чуб. VII. 426. 4) Рѣзьба на деревѣ. Чуб. VII. 404. 5) Орнаментъ на металлическихъ частяхъ курительной трубки, а также и стальной шаблонъ для выбиванія его. Вас. 149. Ум. Мерзечна.

Мерэжуваній, а, е=Мережаній.

Мерэжуватий, а, е. У кожевниковъ, о дождь: покрытый мелкими пятнами, — „*наче горохом побита*“. Вас. 157.

Мерэжчатий, а, е.=Мережаній. О. 1862. VIII. 16.

Мереконіти, ніе, гл. безл. Мерещиться. Угор.

Мерѣна, ни, ж. Рыба: многоусачка рѣчная (Угор.), чебакъ, *Surginus barbatus*.

Мерѣдати и мерѣдзати, джу, джиш, гл. Пережовывать, отрыгать жвачку. Угор. *Віа мерѣдже.* Вх. Зн. 35.

Мерѣнди, ді, ж. Приготовленная пища. *У нічках стоить мерѣнди (готовий харч).* Шух. I. 96.

Мерѣнка, ки, ж. = Мерест 1. Вх. Лем. 435.

Мерест, ту, м. 1) Лагушечья кра. Вх. Лем. 435. 2) Низкія болотныя травы. Вх. Лем. 435.

Мерѣа, зі, ж. Гадость, мерзость. Вх. Зн. 35. Угор.

Мерзеньскій, а, е. Плохой, гадкій. *Мерзенька дорога.* Черниг. у.

Мерзѣний, а, е. Мерзкій, гадкій, отвратительный, омерзительный. *Таке ж бридже, таке мерзене, поржавіло, від жабуру зелене (болото).* Греб. 369. *Ой на чужій на улиці верба не зелена, ой тим вона не зе-*

лена, що челядь мерзена. Нп. Ум. Мерзеньный.

Мерзѣник, ка, м. Мерзкій человекъ, мерзавецъ. *Ти, мерзенику!* Вх. Лем. 435.

Мерзѣно, нар. Гадко, мерзко, омерзительно. *Як вість така прийшла до Турна, то так мерзено іскривись, що тварь зробилася нечепурна.* Котл. Ен. VI. 63.

Мерзѣниться, кнол, вишся, и. Мараться, павоститъся. *Чи мені треба мерзѣнитися? Нащо мені сей клопіт?* НВолын. у.

Мерзѣнство, ва, с. Пакость, мерзость. *А мерзѣнства скільки!* НВолын. у.

Мерзѣнѣць, нѣд, м. Плохой, гадкая вещь. *Ой а вінець-мерзѣнѣць, а хусточка мати, треба ей шанувати.* Гол. IV. 392.

Мерзѣти, зѣти, гл. безл. Возбуждать отвращеніе, омерзенеіе.

Мерзлий, а, е. 1) Мерзлый, замерзшій. *Захотілось мерзлого в Петріюку.* Ном. № 5344. 2) Чувствительный къ холоду. Ум. Мерзленьный.

Мерзлуватий, а, е. Немного примерзшій.

Мерзлякъ, кѣ, м. 1) Что-либо замерзшее. 2) Чувствительный къ холоду. Ум. Мерзлячбѣ.

Мерзлякуватий, а, е. Чувствительный къ холоду.

Мерзлячѣкъ, чѣд, м. Ум. отъ мерзлякъ.

Мерзосвітній, я, е. Очень мерзкій. *Ах ти мерзосвітній!* Харьк. г.

Мерз(ну)ти, зну, веш, и. Мерзнуть, зибнуть. *Не кутив батько шапки,—нехай ухо мерзне.* Ном. № 5911. *Ластівки на зиму не летять у вирій, а мерзнуть у воді.* Чуб.

Мерин, на, м. Меринъ, холощенный жеребець. *Вернулись із добрим мерином... жеребця такого доскочили, що так і йрєс на поводи.* К. ЧР. 115. Ум. Меринѣць. Ном. № 770.

Мерковя, вѣі, ж. Раст. *Senecid jacobaeae.* ЗЮЗО. I. 136.

Меркнути и меркти, кну, веш, и. Меркнуть. *І пожарище не вєсало, і мерк за димом Божий світ.* Шевч. 437. *Вже зорі поперед нього меркнуть.* МВ.

Меркурій, ріі, ж. Ртуть, меркурій. *Як напая курдюк, уже чою не робили: і меркурієго терли язик, і цїноброю, і занудували—зинула таки.* Киев. у.

Мерлий, а, о. Мертвый. *Не допоможе*

воронів мило, а мерлому кадило. *Ном. № 5668. Оглянув мерлу.* МВ. (О. 1862. I. 91).

Мерліни, **ліни**, *ж. мн.* Отбываніе церемоній по смерті кого. *НВолын. у. Ум. Мерлінни. Родинки й мерлиники не глядять милої годинки.* *Ном. № 9499.*

Мерліца, **ці**, *ж.* Шкура дохлой овци.

Мерло, *нар.* Мертво.

Мерляк, **ка**, *м.* Трупъ, мертвець.

Мерлятина, *ни, ж.* 1) Специфическій запахъ животнаго: собачій, козлий. *Мнж. 185. 2) Мездра, мездрина.* *Мнж. 185.*

Мертвѣць, **ця**, *м. = Мрець.* *Місяць світе, мертвѣць іде.* Чуб.

Мертвѣцький, **а**, *е.* Мертвецькій. *Прійшов Нечипір на мертвѣцький великдень.* *Кв. I. 263.*

Мертвѣчина, **мертвѣчина**, **ня**, *ж.* Мертвечина.

Мертвий, **а**, *е.* 1) Мертвий. *Ні живий, ні мертвий.* *Ном. № 4394.* 2) Употребляюційся при похоронахъ? траурный? *Понесли: поперед усього хрест святий з коровами, далі хрица з мар сукном мертвимъ покрита.* *Кв. I. 114.* 3) **Мертва** кропива. *Раст. Lamium album.* ЗЮЗО. I. 126. 4) **Мертва** вістка. Наростъ на тѣлѣ. Чуб. III. 15.

Мертвіти, **влю**, **віш**, *л.* 1) Умерщвлять. (Смерть) три юди мертвила саме середніх людей. *Мнж. 63. Старих людей турки мертвили.* *Волч. у.* 2) Желать смерти кому. *Вона свого сина все мертвила, аж той умер.* *Зміев. у.*

Мертвіти, **вію**, **вш**, *л.* Мертвѣть. *Старий дожидав—як дожидав! і мертвіа, і оживав.* МВ. II. 195.

Мертво, *нар.* Мертво. *Було якось тихо й мертво на світі, ніби само небо вже дрімало.* *Левц. Пов. 155.*

Мертв'як, **ка**, *м.* Мертвець. *Труна розкривається і мертв'як вилазить з труни.* *Грин. II. 104.*

Мертв'яків, **кѡва**, *вє.* Мертвецу привадежацій. *Все тіло мертв'якове було по колоте та порізане косою.* *Грин. II. 99.*

Мертв'ячка, **ка**, *ж.* Епідемія, моръ. *Тоді була мертв'ячка скрізь, люде здорово мери.* *Залюбовск. Екватор. у.*

Мертв'ячий, **а**, *е.* Умертвляюцій, убиваюцій. *Цілюща та мертв'яча вода.* *Живая і мертвая вода (въ сказкахъ).* *Рудч. Ск. I. 180.*

Мерти, **мрѣ**, **мрѣш**, *л.* 1) Умирать, мереть. *З щастя не мрутъ.* *Ном. № 1710.* *У Горбоносихи мерли діти.* *Г. Бар. 421.*

2) Замирать. *Чоюсь сумно і боляно, аж мов серце мре.* МВ.

Меруцій, **а**, *е.* Умираюцій. *Бжолі (святясь)... проти меруціо.* *Мнж. 161.*

Мѣрхнути і **мѣрхти**, **хну**, **неш**, *л. = Мерети.* *Зорі мѣрхнутъ.* МВ. II. 44.

Мерцвѣ, **вѣти**, *с.* Мертвець. *Встрѣчено только у Гребинки въ переводѣ Пушкинскій Полтавы: І дівка блиснула в пордушки зовсім, мовляють, як мерця.* *Греб. 343.*

Мерцвѣк, **ка**, *м. = Мертв'як.* *Греб. 358.*

Мѣрча, **чи**, **мерчачка**, **ка**, *ж. = Мжа.* *Желех. Вх. Зн. 35.*

Мѣрчак, **ка**, *м.* Маленькій покойникъ, трупиць. *Желех.*

Мерчук, **ка**, *м.* Мертворожденный.

Мершá, **ші**, *ж.* Падалъ. *Шух. I. 22.* *Вх. Зн. 35.*

Мершавиця, **ці**, *ж.* Мертвоядъ, Silpha. *Желех. Вх. Зн. 35.*

Мершанька, **ка**, *м.* 1) Быкъ. 2) = Мершавиця. *Желех. Вх. Зн. 35.*

Мершанка, **ка**, *ж.* Корова. *Желех. Вх. Зн. 35.*

Мерщѣнко, *нар.* Ум. отъ мерщій.

Мерщій, *нар.* Скорѣй, поскорѣй. *Діли мерщій!* *Кв. Ум. Мерщѣнко.* Чуб. VII. 576.

Мерявий, **а**, *е.* Жествій, упрямий. Угор.

Месті, **метѣ**, **тѣш**, *л.* 1) Местя. *Піднялась така хула: світу не видно,—мете.* *Рудч. Ск. II. 206.* 2) Местя, выметать. *Три дні хати не мела, не вмивалася.* Чуб.

Мѣстний, **а**, *е.* Мствительный.

Мѣстник, **ка**, *м.* Мститель. *Підпалу жде, як той местник часу дожидав.* *Шевч. 236.*

Мѣстница, **ці**, *ж.* Мстительница.

Мет, **ту**, *м. = Мент.* *В один мет.* *Ном. № 7741.*

Метá, **тá**, *ж.* 1) Цѣль. *Я тільки одно мав на меті: щоб книжку видати яко моя скоріше.* *Ном. II. Очевидячки досягла до своєї мети.* *Левц. На близькѣ метѣ.* *Въ близкомъ разстояніи.* *Волын. г.* 2) Родъ игры въ мячъ.

Метáл, **лу**, *м.* Металлъ. *Дещо.* *К. Бай. 153.* *Ком. II. 65.*

Металевий, **а**, *е.* Металлическій. *Желех.*

Метáлець, **лця**, *м.* Сказочный змій, беруцій хвостъ въ ротъ і ватаюцій колесомъ і вистяюцій предъ дождемъ. *Вх. Лем. 435.*

Металічний, **а**, *е. = Металевий.* *Пор-*

Судий... причеса свої коси рідким металічним прібінцем. Левниц.

Металь, дя, м. Клань вь мельничномь валу для поднятія песта, падаюцего вь толцю. Лебед. у.

Метальня, ні, жс.==Металь. Лебед. у. Залюбовск.

Метаніна, ня, жс. Суета. *Настала після свого велика метанина по селу.* Г. Барв. 171.

Метатися, рюзя, рюся, гл. Суєтяться. *Жидки... метарились, де б набір закупити у панів шльонську вовну.* О. 1861. VII. 6.

Метати, таяу, еш, гл. 1) Метать, бросать Камнем на Степана метали. Чуб. 2) Наливать. *Дорогою напитка метав, по два, по три кубки в руки наливав.* Лукаш. 19.

Метатися, таяуся, ешся, гл. Бросаться, метаться. *Лютим онем, яростию палають без міри, метаються ось як на мене, як лютій звіри.* Чуб. V. 448.

Метеліак, ка, м. Мотылекъ, бабочка. Ловить білі метелики. Забавляється какъ дятя. Ном. № 6260. 2) Родъ ажурнаго узора меремни. КС. 1893. V. 181. Чуб. VII. 427. 3) Гарусное украшение вь видѣ кисточки на женскомъ полушубкѣ. Вас. 155. 4) Небольшая брошюрка. 5) мн. Метелики. Раст. *Spergula arvensis* L. ЗЮЗО. I. 171. Ум. Метелічок.

Метелиця, ці, жс. 1) Мятель. *Бодай тою ковала метелиця замела.* Нп. Метелиця засинала як піском землю сніом. Лениц. 2) Родъ танца, также музыка и пісня къ этому танцу. 3) Болѣзнь: овечій вертежъ==Мотилиця 1. 4)=Мотилиця 2. 5) Раст. *Agrostis alba* L. ЗЮЗО. I. 110. 6) Метеліці давати. Третьать за волосы. *Мужих понав ковала за верхів'я і давай йому метеліці давати.* Грин. I. 109.

Метелічок, чеа, м. Ум. отъ метеліак.

Метелюгати, гаю, еш, гл. Переносно: видять, взворачиваться? *Ї питають, де дла те, що екрала, а вона метелюгає суди-туди, не каже, де дівала.* Новомоск. у. Залюбовск.

Метелючка, чок, жс. Раст. *Lepidium ruderalis* L. ЗЮЗО. I. 126.

Метений, а, в. Выметенный. *Без хазяйки хата не метена.* Ном. № 10098.

Метениця, ці, жс. Воцинная моль.

Метєць, тцѣ, м. Проворный, мастеръ, мастакъ.

Метивуати, кую, еш, гл. Размышлять, соображать.

Метивуатий, а, в. Замысловатый.

Метіж, жу, м. Смятеніе, шумъ. *Метіж пішов, як почали битись, то я й почув, а то не бачив нічого до тієї пори і не чув.* Новомоск. у.

I. Метіль, тєлі, жс.==Метелиця 1. *Ой на зятя та метіль мете.* Мет. 185. *Не метіль з моря піднімалася, а то цуси сірі, лебеді білі.* Чуб. V. 939.

II. Метіль, дя, м. 1)==Метеліак. *Рубанок тільки дж-ж-ж, дж-ж-ж! а стружки як метелі здіймаються.* Г. Барв. 51. 2) Назаніе рубля, который дарится новобрачнымъ на свадьбѣ. Борз. у. Грин. III. 454.

Метільник, ка, м. Метельщикъ. Метільники хату замітають. Харьк. у.

Метільниця, ці, жс. Метельщица. Ум. Метільничка. *Я б до хати куховарочку наплав, а до труби та топільничку, а до хати та метільничку.* Харьк. у.

Метка, ки, жс. Нанизанный рядъ (рыбы, напр.). *В'юнів метками продають.* Богодух. у. Переносно: *У старшого нема дітей, а у жениого ціла метка, аж н'ятірко.* Г. Барв. 130. *Завернув старий Кривинський з цілою меткою старих дочок.* Мир. ХРВ. 108.

Меткій, а, б. Шустрий, проворный, ловкій, живой, скорый, бойкій. *Ота смілива метка Катря немов перелякалася чою.* МВ. II. 91. *А до роботи жє яка метка й берка!* Г. Барв. 448. *О, миша метка!* Каменец. у.

Метко, нар. Скоро, бойко, ловко. *Метко пробіти.* Борз. у. *Там снопи кладу метко, там кубали ростомъ, тільки магну сапою—аж куріе земля.* Г. Барв. 535.

Метла, дя, жс.==Мітла. *Тільки вжитися на небі метла, то буде війна.* Чуб. I. 18.

Метластий, а, в.==Мітластий. *Метласта борода.* К. ЦН. 224.

Метліця, ці, жс.==Мітлиця. *Мої гроші не метлиця.* Чуб. V. 58. Ум. Метлічна. *А роди, Боже, жито, пшеницю, всяку напичню без куколю, без метлички, щоб родилися бычки, телічки.* Чуб. III. 451.

Метліще, ца, с. Палка къ метлѣ.

Метло, ла, с. Мѣсто удобное для охоты. Лебед. у.

Метлюг, га, м. Раст. *Arera Spica ventii* P. Beauv. ЗЮЗО. I. 111.

Метлятися, ляюся, ешся, гл. Болтаться. *Доца одєжа на їй метлялась, як*

на пам'яч. Левиц. Пов. 313. Аж намітка метляється. Левиц.

Метну́ти, ну́, не́ш, гл. одн. в. оть метáти.

Метну́тися, ну́ся, не́шся, гл. одн. в. оть метáтися. Броситься, устремиться. *Метнулася я та двері всі попричиняла.* МВ. (О. 1862. III. 56). *До яса мов лати метнулись.* Котл. Ен. *Бог не попустив великого гріха, так ви метнулись тоді старого чоловіка обіжати.* МВ. I. 134.

Мето́, та, с. Шумь, гамь. Собаки таке мето зчинили. Борз. у.

Метрика, ки, ж. Метрическая запись, метрическое свидетельство. *Се купимо попові гостиниць, то він у метрику не так буде дозиратись.* Г. Барв. 184. *А тут метрики не позаписувані!* Левиц.

Метри́чний, а, о. Метрическій.

Мету́шиться, шу́ся, шійся, гл. Сується. Як ні лає, як ні кричить на неї пані,—бабуся не лякається, не метушиться: іде тихо, говорить спокійно, дивиться ясно своїми очима ясними. МВ. (О. 1862. III. 61).

Метчі́й, нар. сравн. ст. оть метно. Скорій. *Я метчій до Марусі.* МВ II. 189.

Меть, ті, ж.—Мент. Як зарив (Соломон) в третю спалку, чорне військо в одну меть прилетіло. Драг.

Мецька, ки, ж. Названіє овци. Колб. I. 65.

Меч и мич, мечá, м. 1) Мечь. Яким мечем магає, такою путтю й помбає. *Ном. I наш ясен мич твоєї головонки не йме.* АД. *Голой як мич, острый як бритва.* *Ном. № 1526.* *А позад війська мечем магає.* Чуб. Під меч положити. Изрубити. *Скоучу-поскочу за тими турки, той як здононо—ні меч паложку.* Колб. I. 101. 2) Сабля, украшенна цвѣтами, шумихой, пучкомъ калины, съ горящей свѣчей, обвязанна платкомъ,—употребляється въ свадебномъ обрядѣ и находитъсь въ рукахъ свѣтляки. Иногда сама сабля отсутствуєть. *Свѣтилоці зроби́ли меч, як таки водитъсь на весіллі: нав'язали ласкавіє, висильків і позолоченої шумихою калины і свѣчку ярою воску засвѣтили і меч обв'язали, і свѣтилочку нав'язали рушниками.* Кв. I. 111. Ум. Мечни.

Мечвѣдок, два, м.—Кажан. Вх. Пч. I. 16.

Мечѣт. ту, м. 1) Печь для хлѣба (у черноморскихъ рыбаковъ). *Поставили ме-*

чет, чи пич для хлѣба. Левиц. ПЙО. I. 86. 2) Лѣсокъ въ степи. Хорольск. у.

Мѣчѣть, ти, ж?)=Мѣчѣт I. *Оце викона (запорожець на землянку) яму, обставѣ її, чим там попало, обліє, обмаже, поставѣ мечѣть (хлѣб пекти), зрѣе каби́мо (страву варити) та й живе.* КС. 1883. XI, 504.

Мечѣть, ти, ж. Мечеть. *Буде наш пан турецький до мечети від'їжджати.* ЗОЮР. I. 212.

Мѣчик, ка, м. 1) Ум. оть меч. 2) Деревянный ножъ у терлиці; на немъ летаютъ вѣдьмы на лусьго гору, откуда выраженіє, обозначающее слышкомъ скорое возвращеніє кого-либо: *Ти, мабуть, на мечику літає.* *Ном. № 5771.* 3) Часть п'ял. См. П'яла. Шух. I. 254.

Мѣчник, ка, м. Меченосецъ.

Мешійни, шин, ж. мн. Кожаные штаны изъ конуха, шерстью внутри (у пастуховъ и табунщиковъ). Херсон. г.

Мешканенько, ка, с. Ум. оть мешканя.

Мешканѣць, иця, м. Житель, живецъ. **Мешканка, ки, ж.** Жительница, жилища.

Мешканя, ня, с. Жительство, помѣщеніє, жилье; мѣстопребываніє. *У домієці на мешканні.* Грин. III. 693. *Підемо до Бендеру мешканя глядіти.* Гол. I. 79. Ум. Мешканенько, мешканячно. *Ой покидаю сивою голубка і дрібненькі діти, а сама лечу, сама полечу мешканенька глядіти.* Грин. III. 483.

Мѣшти, мѣшт, ж. мн. Татарскія туфли, легкіє башмаки. Желех.

Мжа, мжі, ж. Мелкій частый дождь.

Мжѣти, мжить, гл. безл. Моросить (о дождѣ).

Мжѣця и мжѣчка, ки, ж.—Мжа. Вх. Зн. 35.

Ми, мист. Мы.

Миг, га, м. 1) Мигъ, мгновение. *А Радок уже в три миа вистѣя на улицю.* Левиц. Пов. 246. 2) мн. Перемѣгиванія.

Мигавка, ки, ж. 1) Миганіє. 2) Мелькавіє.

Миганя, ня, с.—Мигавка.

Мигати, гáю, еш, одн. в. мигну́ти, ну́, не́ш, гл. 1) Мигать, мигнуть. *Зорі . мигали і бризкали світом в сухому прозору повітрі.* Левиц. Пов. 165. 2) Мелькать, мелькнуть. 3) Только одн. в. Ударить. *Минув попід бороду бурсака.* Св. Л. 220.

Мигатися, гаюся, ешся, одн. в. мигнѣтися, нѣся, нѣшся, гл. Мерещатися, вивдѣтяться, мелькати, мельквуть. *Минається мені та Орлиха, мов у тумані* МВ. I. 122. *Він хутенько обіжить. Яка з нас під той час минеться: „Здорова була, дівчино!“* МВ. (О. 1862. III. 46).

Мигдалевий, а, в. Миндальный. Три мисочки зроблені взором гуріха мидалевого на одній вітці. К.

Мигдаль, лю, м. Миндаль.

Мигквати, чу, чеш, гл. = **Мугквати**. Стала буцім то пісеньку мигкати. Кв. I. 41.

Мигачка, ки, ж. = **Мжа**.

Мігкати, каю, еш, гл. = **Мигтяти**.

Мигком, нар. 1) Мелькомъ. Миком я його бачила. 2) Мгновенно.

Мигнути, ся. См. **Мигати**, ся.

Мигнути, ну, нѣш, гл. = **Мигнути**. Мигнула в мене віщина думка. Г. Барв. 466.

Миготати, миготати и мигтяти, чу, тїш, гл. Сверкать, мерцать, мелькати. *Над ставками, над садками миготіло, грало, милося хвилями золоте марево*. Левц. I. 25. *В очах миготить, а в голові свистить*. Ном. № 6329. *Зірки мигтять собі, блимають*. Подольск. г. *Аж в очах митить*. МВ. I. 157. *Миготіла в очах дорога горорізьба*. К.

Миготіння и **мигтіння**, ня, с. Мерцаніе, дрожаній свѣтъ. Желех.

Миготіти. См. **Миготати**.

Миготливий, а, в. Блещущій. Желех.

Мигтіння, ня. См. **Миготіння**.

Мигтяти. См. **Миготати**.

Мигунець, нця, м. Падающая звѣзда.

Мигушка, ки, ж. Зарница, молвія.

Мігв, гл, ж. Пантомима. *Він йому нічого не казав, а так на мигав, що вони нічого й не думали, а той все знав*.

Мигдалевий, а, в. = **Мигдалевий**.

Мигдаль, лю, м. = **Мигдаль**.

Мігва, ви, ж. = **Мидва**. Лохв. у.

Мігла, ли, ж. Куча сложенного дерева. Шух. I. 180. См. **Миглювати**.

Миглаш, ша, м. Сортировщикъ срубленного дерева, складывающій его въ мїгли. *Ті що миглюють дерево, називаються миглаші*. Шух. I. 180.

Миглювати, люю, еш, гл. Сортировать срубленное дерево и складывать въ кучи. *Над рікою бачуть (перебирають) і миглюють ковкви, значить складають особно трепяки, особно четвертяти і т. и. у мигли (купи)*. Шух. I. 180.

Мідва, ви, ж. Морда, толстое лицо.

Мидзатий, а, в. Съ толстыми ответными щеками, мордастый. Миж. 185.

Мизатися, гаюся, ешся, гл. Любезничать, повѣсничать. *Женихався, мизався, бисики пускав*.

Мизгирь, ря, м. Тарантуль. Левч.

Мизельний, а, в. = **Мизиний**. Ломит ручки і мизельні пальці. Лукаш. 123.

Мизерія, ріі, ж. 1) Бѣдность, убожество. *Мизерія на сім світі мені молодому*. Гол. III. 374. 2) Имущество бѣдняка, вообще движимое имущество. *У бодні мизерія, а доброго нема*. Нволыв. у. *Мизерій наклав дві скриньки*. Котл. Ен. *Як би взяли і всю мизерію з собою, дідами крадене добро*. Шевч. 211.

Мизерніти, ности, ж. 1) Бѣдность, убожество. 2) Жалкій видъ. 3) Ничтожество. *Я знаю свою мизерність перед Богом*. К. Іов. Скажи, Господи, чи довго ще на світі мені жити? Дай мені мое безсилля і мизерність зрозуміти. К. Псалт. 95.

Мизерніти, нію, еш, гл. 1) Бѣдѣть, нищать. 2) Худѣть, тошати, приходитъ въ болѣзненное состояние. *Оце й закруїє дитина, стогне, мизерніє*. Думаю: от-от умре. Левц. I. 139.

Мизерний, а, в. 1) Убогий, бѣдный. *Смиренно возносить на високість, мизерно із нужди визвляє*. К. Іов. 12. 2) Жалкій, несчастный, бѣдственный; ничтожный. *Приїзало суди воно на околіміо недавно, таке миршавє, обшарпанє, мизерне, замліє*. Левц. I. 143. 3) Волѣзненный, худой, тощій. *Нїде не видко було ні одного блідого, мизерного лица*. Левц. I. 348.

Мизерно, нар. 1) Убого, бѣдно. 2) Жалко.

Мизерство, ва, с. 1) Бѣдность, убожество. 2) Имущество бѣдняка. *Єсть у мене деяке хазяйство — мизерство: овечки, свині*. Борз. у. 3) Ничтожество. 4) Бѣдный народъ.

Мизеряка, ки, ж. Мелкія вещи? *Хламъ? Бере сакви, висинає з них мизеряку, знаходить гроші в торбинці*. О. 1861. XI. Кух. 39.

Мизинець, нця, м. 1) Мизинець, меньшей палець. *Ой іскините золот перстень із мизинця пальця*. Мет. 19. 2) Самый младшій ребенокъ. Ум. **Мизинчик**.

Мизинка, ки, ж. Наименьшая дочь. Харьк. г.

Мизиний, а, в. Самый меньшій, младшій, послѣдній. — **палець**. Мизинець. Ой

не ламли, дівчинонько, мизинного пальця. Чуб. V. 309. Мизинне дитя. Младшее въ семьѣ дитя. *Що жь ви намь продасте? Мизиннее дитя.* Чуб. III. 39. Мизинний день. Суббота. *Мизинний день да субботонька.* Рк. Макс.

Мизинник, ка, м. = Мизинець 2. Харьк. г.

Мизиннок, неа, м. = Мизинець. Каменец. у. *Була як мизинок і зосталась знов одна як гичечка.* Г. Барв. 361.

Мизинчя, чяти, с. = Мизинець 2. Каменец. у.

Мизинчий, а, е. Самый младшій. *Мизинче, поки буде инче.* Каменец. у.

Мизинчик, ка, м. Ум. отъ мизинецъ.

Мизка, ки, ж. Мездра на кожѣ. Сумск. у.

Мизкати, каю, еш, и. Объ одеждѣ: зашавивать, затаскивать, употреблять безъ береженія, истрепывать. *Мизкай, мизкай одезу!*—*все мене мати було лютъ.*—*Тобі що ні дай, то ти зараз замизкаєш.* *Хоч і платок новий даси,—зараз і замизкаєш.* Черниг. у.

Мизкатися, каюся, ешя, и. 1) Зашавиваться, затаскиваться, истрепываться (объ одеждѣ). *Як усякому свою одезу давати, так вона жь не новиться, а все мизкається та мизкається.* Черниг. у. 2) — з нимъ. Заигрывать съ кѣмъ. См. Мизгатися.

Мизя, ві, об. Плакса.

Мизья, ки, ж. Тряпка или мочалка для мытья посуды. Уман. и Каменец. у.

Мизьниця, ці, ж. Умывальникъ, умывальный тазъ. Желех.

Мизь! меж., выражающее быстрое движеніе. *Обступлять удвож барана, а він мизь! та й утік.* НВолын. у.

Мизьва, ки, ж. Палка съ крючкомъ для выдергиванія сѣна изъ середины стога. Каменец. у.

Мизьвоць, ня, м. Расчесанные и падерганые изъ мѣшки части пеньки, которыя наворачиваютъ на мундлу для пряденія. Гол. Од. 36.

Мизьвага, ки, ж. Худшій сортъ пряжи.

Мизкати, каю, еш, и. 1) Дергать, рвать, таскать; вырывать, выдергивать съ корнемъ. *Здається... мизка би за коси.* *Люде бачим, що вони мизкали пшеницю, та й досвідчили.* Каменец. у. *Такий уродив маленькій ячмінъ, що косяю не зачепили,—доводиться мизкати.* Анан. у. 2) Мизкати, чь сать пеньку или легя для пряжи. *Мизкати*

мичку. Вас. 200. 3) *Мизнати губами.* Шевелить губами.

Мизкатися, каюся(чуса), каєшся(чешся), и. Бросаться. Вх. Лем. 435. 2) Слоняться, шатагься, бродять, носиться. *На Марусю, що тут мизкалась то в кімнату, то в хату, то з хати в сѣни, то з сѣней знов у хату, і не дививсь.* Кв. I. 49. *Коло рота мичеться, та в рот не попаде.* Ном. № 1772. 3)—у що. *Лѣзть, соваться. Коли не піп, не мизкайся у ризи.* Ном. № 9571.

Мизкитити, кѣчу, тиш, и. Изворачиваться, искать отговорокъ, нечисто дѣйствовать. Желех.

Мизкитѣн, ну, м. Демикидонъ.

Мизкитѣнович, а, е. Демикитонович.

Мизкути, ну, вѣш, и. Умчать, помчать. *Москалі мизкуди його аж до Києва.*

Мизолѣйя, вѣв, м. мн. Раст. Eriogonum planum. Вх. Пч. I. 10.

Мизолѣйці, цѣв, м. мн. Раст. Neottia nidus avis. ЗЮЗО. I. 129.

Мизолѣйчики, вѣв, м. мн. Раст. = Мизолѣйя. ЗЮЗО. I. 122.

Мизуляти, лю, лиш, и. Хитрять, влять. *І чо тобѣ мизкулити? Сказав би просто, що винем.* Волын. г.

Мизулятися, люся, лишся, и. Мяться; влять; хитрить. *Усі боляться, мизкуляться,—чи йти, чи ні?* Г. Барв. 427. *Ич бісова коняка! шоб же рівно йти по дорозі,—ні, вона мизкулиться туди та сюди та й край!* Херс. у. Слов. Д. Эварн.

Мизуляти, ляю, еш, и. — **очѣша.** Смотрѣть, избѣгая встрѣчаться глазами, чувствуя себя неловко. *Мизуляе очима, як кіт на мнѣ.* Ном. № 3187. Въ другомъ случаѣ: *Не мизкуляе очима, бо не твоя дівчина.* *Слѣдять глазами? Поворачивать глаза слѣдомъ за чѣмъ?* Мил. 103.

Милѣй, лѣя, м. Родъ хлѣба. Ном. № 7570.

Милій, а, е. 1) Милый, любезный. *Батько милій, мати мила, дівчина миліца.* Чуб. V. 110. *По-під самъ милій Біг просити ногѣ.* *Молить, завлннать.* Желех. 2) Милый, возлюбленный. *Милій милу покидає,—ворони раденькі.* Нп. *Нехай милій подивиться, що на серці діється.* Мет. 15. 3) Приятный, любезный. Ум. *Милѣнький, милѣсенный. Миленький, милесенький мій!* Мет. *Моя мила милесенька, голубка милесенька.* Чуб. V. 13.

Миліни, лив, ж. мн. Мыльная вода, остающаяся послѣ стирки. *У милінахъ виперу катанку.* НВолын. у.

Милі́ти, лю́, лиш, гл. Мылить, намыливать. *Ідна шие, друга мие, третя поймає, а четверта милом милить, п'ята помилляє.* Чуб. V. 395.

Милі́тися, лю́ся, лишся, гл. 1) Мылиться, намыливаться. *Не милися, бо не будеш голитися.* *Ном. № 5479.* 2) Ошибаться. *В тім собі милити.* КС. 1882. X. 23

Мі́лиця, ці, ж. Костыль, дерев'яшка, деревянная нога. *Щоб ти на милицях пішов.* *Ном. 3720.* *Коло пустки на милині москаль шкандибає.* Шевч. 398.

Милі́бн, на, м. = Миліон. Харьк.

Милі́н, на, м. Рукоятка у ручної мельниці. НВолын. у.

Милі́ння, ня, с. Мыльная вода. *Підмочене у Висі мило зібрав, розпустив на миління, злив у бочку.* *Ном.*

Милі́бн, ну, м. Миліонъ. *Сонце завбільки таке, що з нього можна б зробити сливе півтора миліони наших земель.* Дещо, 25.

Мі́листь, лости, ж. Приятность. Левич. (Пр. 1868, стр. 519).

Милкй́й, а́, б. Хорошо мылящийся.

Г. Мі́ло, ла, с. 1) Мыло. *Чуже й мило голило, а моя бритва не бере.* *Ном. 2)*—собаче. Раст. *Herniaria glabra.* L. ЗЮЗО. I. 124. Ум. Мильце.

ІІ. Мі́ло, нар. Мыло, приятно; любовно; хорошо. *На тебе дивитися мило.* *Мет. Не бачила миленькою,—і діло не мило.* *Мет. 83.* *Не там щастя, не там доля, де балаті люде—як звучать по любови, то все мило буде.* Чуб. V. 141. **Мі́ло вітати.** Любовно приймати. Чуб. III. 356. Ум. **Миле́нно.** Миленько Ганна подивлялась на панянку. Св. Л. 39.

Милора́нець, нця, м. Фаворитъ, любимецъ.

Милора́д, да, м. Красавецъ? Г. Барв. 280.

Милора́ння, ня, с. = Милене. Вх. Зн. 35.

Милора́н, на, м. Возлюбленный. *Сіла б, полетіла на чужую сторонку шукать своєю милорана.* Чуб. V. 811.

Милора́нка, ки, ж. Возлюбленная.

Милора́дний, а, в. Милородный, красивый. *Пеклись тут гарні молодийці... чорглаві, повні, милоради.* Котл. Ев. III. 48.

Милосе́рд(н)ий, а, в. Милосердный. *Дав єсь волю серцю мому, милосердїй Боже!* Чуб. V. 3. *Приручаю тебе, серденятко мов, милосердному Богу.* *Мет. 25.*

Милосе́рдник, ка, м. Милосердный, сострадательный человекъ. *Смієся, зробивши милосердника тираном.* К. Бай. 84.

Милосе́рдя, дц, с. Милосердіє. *Хоч одно же ви милосердя майте! Дума Чи схоже він, то покарає тришки, чи схоже він,—покаже милосердя.* К. Іов. 82.

Милосе́рдівий, а, в. Милосердивий. *Господи милосердивий.* *Ном. № 3544.* *Пані милостива! будьте ласкаві, скажіть мені, що мій чоловік на чужині, як проживав.* *МВ. I. 49.* *Блаженні милостиві, бо такі будуть помилувані.* *Св. Мт. V. 7.*

Милосе́рдіє, ка, м. Раздающий милостыню.

Мі́лостинька, ки, ж. Ум. отъ мілостиня.

Мі́лостиня, ні, ж. Милостыня. *Богато й старця милостині подавали.* *Кв. I. 117.* *Який манастір, така милостиня.* *Посл. Ум. Мілостиняна.* *Мала милостинька, та варт за велику.*

Мі́лость, ти, ж. 1) Милость, милосердіє. *Що день хвалили Бога за Його милость.* *Кв. I.* **Мі́лость на но́го вла́сти.** Миловать кого, прощати кому изъ сожалѣнія. *Це ще я милость на його кладу, що не позиваю, а то було б йому.* *Константиногр. у. 2)* **Любовь.** *О Боже мій несконченний! що ся тепер стало! Як то віра, так то віра, а милости мало.* *Нп. Як биє знала, що то милость може, казала б єь: оженися.* *Гол. III. 289.* 3) **Ваша мі́лость.** *Ваша милость (титуль).* *Просимо вашої милости і на обід.* *Левич. 4)* **Мі́лость Бжва.** *Раст. Myosotis palustris.* Шух. I. 21.

Мі́лощі, щей в ців, ж. мн. Ласка, любовныя ласки. *Ні любощам, ні милощам не йму віри.* *К. Досв. Добридень тобі, сонечко яснее.. освіти мене, рабу божу.. добротю, красотою, любощами й милощами.* Чуб. I. 93.

Милува́ння, ня, с. Помилуваніє, прощаніє. пощада. *Бог не без милування.* *Ном. № 4872.* *До милування нема силування.* *Ном. № 4979.*

Милува́ння, ня, с. Ласки.

Милува́ти, лу́ю, еш, м. Милувать, щадать, беречь. *Нас ще Господь до якого часу милує.* *МВ. II. 83.* *Нехай Бог милує.* *Ном. № 8388.*

Милува́ти, лу́ю, еш, гл. Ласкать. *Не цілуй, не милуй, коли хисту нема.* Чуб. V. 9. *Як де попаде чужу дитину, то вже цілує і милує.* *МВ. I. 97.* *Холодок' ніби лащився до лиця, милував його.* *Левич.*

Милуватися, дљуюся, ашся, и. 1) Ласкати другъ друга. Вони собі цілувались, цілувались, милувались. Мет. 25. 2) Любуватися. Знайшла очима своєю сина і милувалась ним. Левит. I. 269. Милувався такою еродливою красою. Мир. ХРВ. 61.

Милун, на, м. 1) Возлюбленный, любовникъ. 2) Милый, любимецъ. Удала мама милуна (т. е. родила сына). Черк. у.

Миль-мил! меж. Выражающее мелькавє. Миль-мил, як у Петрівку жоди (де-не-їде побачиш). Ном. № 7697.

Милька, ки, жс. Ум. отъ мїля.

Мильний, а, е. 1) Ошибочный. Мильна твоя думка. Зведить його на мильку доро. КС. 1883. III. 546. 2) Сѣрый. Були й святи простого уразівского і мильного сукна. Кя. I. 137. Мильна свита.

Мильник, ка, м. Банщикъ? Коноводи, воловоди, молешники, табашники, шильники, мильники, селяне, городяне, міщане, крамарі, шинкарі... А сходитьсь, сходитьсь, сходитьсь!.. я щось скажу. (Формула ярмарочнаго зазыванія). КС. 1882. III. 600. Ср. стар. Мильна, баня (см. Жвтецкій, Словарь книжной малорусской рѣчи по рукописи XVII в. Прилож. къ „Киев. Старицѣ“ 1888 г.), а также подобную-же формулу стар. казвцаго зазыванія: Ой ви, грубники, ви, лазники, ви, броварники! Годі вам по винницях юріюк курити, по лазнях лазень топити в т. д. (Уман., Слов., т. I. 14).

Мильбн, на, м.—Миліи. НВолын. у.

Мильце, ця, с. Ум. отъ мїло.

I. Мїля, лі, жс. Миля. Та збудила мене мати в обїдню годину. Як відійшли козаченьки від села за милю. Мет. 20. Ум. Мильна. Рудч. Ск. I. 119.

II. Мїля, лі, жс. Обрядовое умываніе изъ рѣки или колодца новобрачныхъ въ понедѣльникъ, по возвращеніи новобрачной изъ церкви, гдѣ ее покривають. Мил. 124, 125.

Миляр, рѣ, м. Выдѣлывающій мыло; торговецъ мыломъ. Желех.

Мїмїка, ки, жс. Мимика. Тульчинскій тим часом говорить Катрусї мимикою про любови. К. Бай. 13.

Мимикувати, кую, еш, гл. Выражать, при помощи мимики, пантомимы. Ignotus знає даремне мимикю. К. ЦН. 210.

Мїмка, ки, жс. 1) Женщина, вѣющая одну грудь или обѣ съ атрофированными

млечными желѣзами. 2) Корова, доущаяся не на всѣ дойки, или совсѣмъ не дающая молока. Мимка на одну дойку, на дві, на всі.

Мїмо, нар. в пред. Мїмо. Мїмо церкви їдѣте, а тоді увїло повернете. Мїмо церкви святої проїзжали, за гордостью, за пишностью з грози шилчка не здїямал. Мїмо колодїз їшли.

Мїмоїздом, нар. Проїздомъ. Ось заїдѣмо будицм води напитис мїмоїздом до тої довици. Г. Барв. 12.

Мїмохід, хѣду, м. Конвульси у дѣтей. КС. 1893. VII. 80.

Мїмохідень, дня, м. Прохожій. І мїмохідень: пїматай-бі на діло праведне, не скаже. К. Псал. 297.

Мїмохідний, а, е—Мїмохідень. К. Псал. 187.

Мїмохідь, нар. Мїмоходомъ.

Мїмрати, раю, аш, гл. Медленно дѣлать. Вх. Зн. 36.

Мїмрети, рю, рїш, гл. Говорить невнятно, бормотать. Було часто... мимрїть (уже гласу не було): „Ой хто лиха не знає“... Г. Барв. 357. І слухая я, як мимрїло щось тихо. К. Іов. 10.

Мимрїй, рїд, м. Бормотунъ, невнятно говорящій.

Мїмра, рї, об.—Мимрїй.

Минати, нїю, еш, сов. в. минути, ну, нѣш, гл. 1) Проходить, пройти, миновать. Що буває, те й минає. Ном. Минають дні, минають ночі, минає літо; шелестить пожовкле листя. Шевч. 224. Як усе світове минає! І коханнїя, і радости, і горе—як усе минає! МВ. II. 151. Не знаю я роскошї,—вже й літа минають. Мет. 106. Минули ті роки, щѣ ростірали боки. Посл. 2) Проходить, пройти мїмо. Хто їде, то минає, бо роду немає. Мет. 244. Минули вже село,—знову поле. Не мийай корчмї (употребляется какъ существительное). Пьянпала. Ном. № 11694. 3) Пропускать, пропустить. Сього не читай—минай. Богородицї так було постїл проказу, не мину ї слова. Г. Барв. 356. Де був багатий жид і тою не минали. Лукаш. 56. Бодай мою сина на переїї потреби перая куля не минула. Лукаш. 39. 4) Обносить (чаркой) Як юріюку п'ють, то мене минають, а як ся б'ють, то від мене починають. Ном. № 2093. 5) Избѣ-

гати, избѣгать. *Що Бог навине, того ніхто не мине.* Ном. № 55.

Минатися, ніюся, ешся, сов. в. **минутися, нүся, нѣшся,** гл. 1) Проходить, пройти, миновать; кончатся, кончиться; исчезать, исчезнуть. *Час іде, минається.* МВ. II. 117. *Минулась котіві маснички.* Ном. № 1839. *Ой уже ж мине вірне жемчужиня, вже минається.* Мет. 67. *Розійдеться їх слава як той дим, і панство ниніше минеться.* Гліб. 18. *Уже і літо минулося.* Шевч. 518. *Давно і плем'я те минулось.* Греб. 359. 2) Отходить, отойти (о плодах, овощах и пр.). *Хоть минулися в садку яблущка, не минаються дульки.* Мет. 121. *Минаються люди полуміції...* *Минаються Марусі вечорниці.* Мил. 132. *Жита минулись.* 3) Проходить, пройти даромъ, безнаказанно. *Се йому так не минеться.* *Хто сміється, тому не минеться.* Ном. № 12689. 4) Истрачиваться, истратиться. *Який річи заробили,—минеться в дорозі.* Лукаш. 141. 5) Умирать, умереть. *Минаюся з болю.* Млак. 12.

Минерал, лу, м. Минералъ.

Миноральний, а, в. Минеральный. Дещо. 71.

Мінтус, са, м. Ломоть, кусокъ хлѣба, полученный птичьимъ (Левч. 66), вообще всякая съдобная подачка птицею; отсюда **минтуси**—просто подачки, остатки пищи, даваемые птичьимъ и пр. *Там би пани минтусами краденими годувала.* Черныг. у. См. Мантули, мантулки.

Минувати, вую, ещ, гл.—**Минути** 4. *Не журтися, моя мати, вже того не минувати.* Чуб. V. 864.

Минулий, а, в. Прошедшій, минувшій.

Минулість, лостя, ж. Прошлое.

Минута, ти, ж. Минута. *А здало любити та понині,—ні дієся минути.* Мет. 70.

Минути, ся. См. Минати, ся.

Минутіна, ни, ж.—**Минута.** *За одну минутину зладив почержиллю.* Харьков.

Минутний, а, в. Минутный. К. Гр. Кв. XVIII.

Минущка, кя, ж. Скоропреходящая. *Ирчука—минутка: буде та і минеться.* Ном. № 12396.

Минущий, а, в. Скоропреходящій, тлѣнный. *Усе тїнь минуша, один річи жушуца—світ з Богом.* Ном. № 393.

Миня, ні, ж. Дѣтск. Корова, вольт,

теленокъ. О. 1862. IX. 119. *Знай, миня, стійло.* Ном. № 990.

Мір, ру, м. 1) —**Світ.** *Хто ж тепер буде миром управляетъ? Драг. 2) Народъ.* *Цілий день у суботу миру-миру до їх приходило прощатися.* ЗЮОР. II. 285. *Одходило і приходило до хати миру—это хотів.* МВ. (О. 1862. I. 91). *На пристані миру такого, що страх.* Кавен. у. 3) Мирь, спокойствие. *Помирилися так, що миру не стало і до вечора.* Левца. 4) **На миру.** Среди людей, въ свѣтъ. *Не чуті і на миру.* Ном. № 7872. 5) **Миром.** Миром і Богу добре молитися. Ном. № 10734. 6) **Миром!** Правѣстїя гуцуловъ, обозначающее пожеланіе мира. *Миром! ек ся маєш? чи здоров, братчику?—Дякувати! миром! А у вас, братчику, мирно?—Мирно, Богу дякувати!* Вх. Зн. 36. 7) **Мир-зілля.** Раст. а) *Geranium sanguineum.* ЗЮЗО. I. 124. б) *Dracoccephalum Rnyschiana* L. ЗЮЗО. I. 121.

Мірати, раю, ещ, гл.—**Мимрати.** Вх. Зп. 36.

Мирдати, даю, еш п джу, дш, гл. *Видати (хвостомъ).* *Пес мирдати огонем.* Вх. Лем. 435.

Мирити, рїю, рїш, гл. 1) Мирить, примирять. 2) Мириться (съ кѣмъ, чѣмъ). **Не мирити.** Ссориться. *За кису світ увесь не мирить.* Г. Барв. 448.

Мирїтися, рїюся, рашся, гл. Мириться. *Ми тут сварились і мирились.* МВ. I. 30.

Мирїння, ня, с. Примирение. *Видно, яке буде мирїня: сьогодні помирились, а завтра буде вїять тієї ж.* Павлогр. у.

Мірканяя, ня, с. 1) Бормотаніе. 2) Ропоть. К. ЦН. 259. 3) Попрощанничество.

Міркати, каю, ещ, сов. в. **мірквати, ну, неш,** гл. 1) Гонорит певнято, бормотать, пробормотать. *Міркав, міркав коло його млова з тицарем, та бачати, що ні в чім до його приїкатиш, так і одпустив.* Кв. II. 17. *Племе свого вінка і словечка йому не міркис.* МВ. I. 143. 2) Только песов. в. Роптати на кого. *За те і казати на його міркало, мов на ляги.* К. ПС. 90. 3) Только песов. в. Попрощанничать, вляичить. *Циан ковалі, а жінка годі, міркає: дайте тионія, савця.* Лебед. у.

Міркотати, кочу, чеш, гл. Бормотать. *Міркоче собі під ніс.*

Міркоті, кот, ж. мн. Особенный за-

пахъ оведъ во время течки. *Віварь віні ляке, миркотами воняе.* Чуб. V. 1087.

Мирдуга, гн, ж. Берлога. — Левч. 4. (Черняг.).

Мирна, всі, ж. Мирная. *Ну, годі, помирилось!—яка ж у нас буде мирна?—Оддай мені гроші мої, то й помирилось.* Верхнедвѣвр. у.

Мірний, а, в. Мирный. *Дай же, Боже, щоб ваша спілка була мирна і жила в ладі та в мирі.* Левец.

Мірність, ности, ж. Миръ, спокойствие. *Щоби-сте сі свята відпровадили і дружи дочекали в мирності, радості і веселості.* Kolb. I. 131. *Люде, що уміють з собою в мирності жити.* Шух. I. 189.

Міро, ра, с. Миро. ЗОЮР. I. 161. *Іду межє мир, миром мированая.* Чуб. I. 132.

Мировий, а, б. Мировой. *Вже що тін із'язав, того нікто не розв'яже,—хиба мировий розлуку дасть.* Г. Барв. 498.

Миролюбний, а, в. Миролюбный. *Миролюбним людям Бог помагає і дома й на полі.* Г. Барв. 345.

Миротворець, рця, м. Миротворецъ, примиритель. *Блаженні миротворці, бо такі синами Божими зватимуться.* Єв. Мт. V. 9.

Миротвірний, а, в. Примиряющий. Желех.

Миротвірниця, ці, ж. Примирительница, посительница мира. *Світи, поки вселенку осияє світило миротворниці-науки.* К. ЦН. 185.

Мирський, а, б. Мирской, свѣтскій. *Тісно було нашому юності в монастирі і не до впадоби серед мирського товариства.* К. Гр. Кв. XII.

Мірта, ти, ж. Миртъ. *Коло тераси цвітуть померанці, мирти.* Левец.

Мирування, ня, с. Помазаніе елеємъ, муромъ.

Мирувати, рую, еш, и. Мазать муромъ. *Другий ширъ святым миром мирував.* Чуб. III. 326.

Мирчати, чұ, чіш, и. = Мурчати. Вх. Лем. 435.

Міршавий, а, в. Болѣзненный, чахлый, захудалый, невзрачный, паршивый. *Миршава голова.* Nom. № 5313. *Приїхало воно скди на оконалию недавно, таке миршавє, обшарпанє, мізерне.* Левец. I. 143. *Коровки погані, кудлаті, бички миршаві.* Левец.

Міршавіти, вію, еш, и. Принимать бо-

лѣзненный, невзрачный видъ; вырождатися; паршивѣть.

Міршавий, а, в. Медленно дѣляющий, мѣшокный, лѣнливый. Желех. Вх. Зн. 36.

Мирянін, на, м. Мирянинъ. *Гаразд дзвонити попереду як миряне зіїлилися.* Nom. № 13723. *Усякому мирянину по семеро жидовинів.* Nom. № 900.

Миряньський, а, в. Общественный. *Всі миряньські знаєш лиха.* Котл. Ен. III. 27.

Мирячіти, чұ, чіш, и. = Мрячяти. *Доцих мирячить.* Змієв. у.

Міса, ся, ж. Миса, родъ большой глубокой тарелки. *Винесли йому мису золоту, а друу срібла.* Гол. II. 54. *З полиці миси, миски й мисочки і зелені й червоні, і жовті... викрашаються.* МВ. (O. 1862. III. 57).

Міска, кв, ж. 1) Миска, родъ глубокой тарелки. *Хоч того самого, аби в друу миску.* Nom. № 2681. *Із нехочу зів три миски борщу.* Nom. № 5060. 2) Въ маслобойні: посуда, въ которую стекаетъ выжатое конопляное масло. Шух. I. 163. Ум. **Місочна.**

Мискоробство, ва, с. Изготовление мисокъ. *Промисляють вони мискоробством і зовуться полив'яниками; між ними тільки один гончар.* O. 1862. V. 20.

Мисленька, кв, ж. Ум. отъ мысль.

Мисленець, вдя, м. 1) Охотникъ. *Він був мисливець; знай було на охоту їздити.* Рудч. Ск. II. 202. 2) Любитель. *Він мисливець лольки палити.* Борз. у. 3) Умникъ, умница. *Молодий, та ба: мисливець.* Мкр. Н. 7. 4) Гордецъ, своєранный. *Вона як занула чоловіків - мисливців, так ще ірше їй було халяйку, мовляла, непутячу бачити в сем'ї.* МВ. II. 84.

Мислівий, а, в. 1) Любящий заниматься охотою. 2) = Мисливець 1. *Гукнув, щоб скорий мисливій збирались—на полювання поїде.* Рудч. Ск. II. 116. 3) Способный. Мжк. 185. Умный, находчивый. *Пилипига усею приходу нашу знала, а райди не знаходила, хоч яка була мислиба собі.* МВ. II. 148. 4) Гордый, непрастунный, своєранный. Ум. Мислівенный. *Ні ради в вас, ні поради не счита, не шукає; поводиться, як той пан з підданками.—Що 'тсе ти, любко, що 'тсе? Може він трохи і мислівенкий собі вдаєть, та він же на те і розумний у нас.* МВ. II. 80.

Мислівство, ва, с. Охота на звѣрей.

Мислівський, а, в. Охотничій.

Мисляти, лю, ляш, и. 1) Мислять, думать. *Чоловік мислить, а Бог рядить.*

Нож. № 82. *Я люблю дівчину та й мислю її взяти.* Чуб. V. 137. *І дерево якусь надію має: хоч зрубане, ще мислить зеленіти.* К. Іов. 30. 2) **Добра мислити.** Добро-желательствовать. *Добра мислячи й люблячи щиро.* МВ. II. 81. **Ліха мислити.** Не-доброжелательсь вовати, желать зла. *Свій своєму лиха не мислить.* Ном. № 9443.

Мислите, с. нескл. 1) Церк.-слав. названіє буквы М. 2) **Писати мислите.** Шататься въ пьяномъ видѣ. *Було на світі все не мило, мислите по землі писав.* Котл. Ен. II. 32.

Мисловька, ви, ж. = Мисленька

Мисль, мисля, лі, ж. Мысль. *Мислі до суду не позивають.* Ном. № 5805. *Що з голови, то з мислі.* Ном. № 5804. *Ой думаю та гадаю, а що моя мисля зносить.* Грин. III. 297. *На мислі ятіи.* Думати, предпологать, намѣриваться. *Скажи мені, серце моє, що маєш на мислі.* Мет. 63. **У мислях.** Въ умѣ. *До мислі, під мислі.* Нравитя, по вкусу, по натурѣ. *А як же її любити, коли не до мислі?* Мет. 82. *Вибірай, вибірай, молода дівчино, которий під мислі.* Мет. 114. *Не добере Самсониха невістки до мислі.* Мил. 98. **Ум. Мисленька, мисловька.** *І не до любови, і не до розмови, і не до мисловьки моєї.* Чуб. V. 401. *Ой горе, горе, нещаслива доля, виорала дівчинонька мисленьками поле.* Чуб. V. 243. *Ой я сиджу коло стола, мисловьки мене зносять.* Грин. III. 246.

Мисник, ка, м. Полки для посуду, посудный шкафъ, буфетъ. Чуб. VII. 386. *Після вечері вона кинулась до посуду, переміла й перстерна і розставила на миснику.* Левци.

Мисочка, ви, ж. 1) Ум. отъ мійска. 2) Блюде. *Ватя... почала виставляти на стіа стакани та мисочки.* Левци.

Мисошник, ка, м. Гончарь, изготовляющий миски съ глазурью. Вас. 177.

Мистець, тця, м. Мастеръ, мастакъ. О. 1862. I. 65.

Мистецький, нар. Мастерскій.

Мистецький, а, е. Мастерской.

Мистецтво, ва, с. Мастерство, мастерское умѣнье, искусство. О. 1862. I. 66.

Мистюк, ка, м. = Мистець. *Він мистюк зайів стріляти.* Лебед. у.

Мисчя, чати, с. Маленькая мисочка.

Мисчяна, ви, ж. Маленькая или плохая мійсна. *Вклав пан-отець пів буханця зліба та мисчину сметани з сиром.* Св. Л. 17.

Мисчявка, ви, ж. Свняя глина, взъ которой дѣлаются миски. Шух. I. 260.

Мисюрка, ви, ж. Шлемъ, желѣзная шапка съ кольчатою сѣткою, которая накладывалась на лицо, шею и плечи. К. ЧР. 425. *Усі в панірах і мисюрках, з шаблями й келеями.* К. ЧР. 335.

І Мійса, сі, ж. дѣтск. = **Мійска.** О. 1862. IX. 119.

II. Мійся, сяті, с. = Мійсча. Желех.

III. Мійся, сяті, с. Мышенюкъ. Ум. **Мійсяно.** Вх. Лем. 435.

Мит, ту, м. Болѣзнь скота: воспаление подчелюстныхъ железъ.

Мітель, лю, м. Теплая вода для мытья головы. *Приютуй мені мителю, хочу злову змити.* Конотоп. у. *В нячю намила мителю, щоб змити зову, бо була субота.* Левци. I. 54. Также щелочная вода для бѣленія полотна. Вас. 169.

Мітець, тця, м. = Метець. *Рибалонька, митець усе в воді ловити.* Греб. 369. *Хлопць ручий і на всі виадки митець.* Св. Л. 159.

Мійтя, мійю, еш, г. Мыть. *Рука руку мие.* Ном. № 7404.

Мійтий, а, е. О хатѣ: съ гладко выструганной внутренней поверхностью стѣвъ, которая не покрывается глиной, но муются. Шух. I. 93. *Хату митую построй.* Мкр. Н. 41.

Миткувати, кую, еш, г. в пр. = **Метякувати** и пр.

Мітися, мійся, ешя, г. 1) Мыться. *Марусю, дуся, мійся, чешися.* Ном. № 11261. 2) Имѣть регулы. *Що мені робити: білий год, як не мійся.*

Мітіль, лю, м. = Митель. О. 1861. XI. Свид. 59.

Мітний, а, е. Таможенный, мытный, пошлявний.

Мітний, ка, м. Мытарь; сборщикъ пошлины, таможенный сборщикъ. Вх. Лем. 435. *Посідало з Ігусом багато митників.* Ев. Мр. II. 15.

Мітниця, ці, ж. 1) Мытный дворъ, таможня. *Побачив митника на ім'я Левю, сидячого на митниці.* Ев. Л. V. 27. 2) Прачка, судомойка. *Ой зоре моя, зоре!.. Тожесь мі присвітила: до дому митницю, до поля робітницю, до кологри ключницю.* (Свякров о невѣсткѣ). Лукаш. 161. Гол. IV. 243.

Міто, та, с. Пошлина на товары, плата за право торговать. *На славній Україні (жиди) всі козацькі торги зорандовали, да брали мито-промото: од возо-*

вою по пів-золотю, од пішого пішениці по три денешки мита брали. АД. II. 21.

Мітра, рн, ж. Митра.

Митрополіт, та, м. Митрополіть. Може буде їхати котрий архиерей або митрополит? Левец.

Мітусь, **митусь**, нар. О растеніях: колами внутрь, а верхушками въ противоположныя стороны (лежать). Вас. 176. Миж. 185. О людях: въ разныя стороны головами (лежать). Миж. 185. Ми зєчора полягали як треба, а оранці митусем лежали, бо вночі дуже ворочались. Козел. у.

Митутя, ті, ж. ? Оптто ще митутя: ні дома, ні тута (дурне і дома, і тута). Ном. № 6311.

Мить, ті, ж. Мигъ, мгновеніе. Як махнув, так у одну мить і набрав води. Рудч. Св. II. 82. Все змішалось в одну мить і змілось докупи. Левец. Коли хто випалить з руйниці, ти в ту же мить побачиши світ. Ком. II. Миттю. Мигомъ. Митттю подала на стіа ирячих млинчиків. К. ЧР. 242. І митттю осідлаши рака, схватився на його як бурлака. Котл. Ен. I. 6. Говорити митттю. Говорить скороговоркой. Александров. у.

Мітьма, нар.—Митусь. Вх. Зн. 36.

Мих, ху, м. Родъ ядовитаго растенія. Ой спи, діду, ой спи з михом, я принесу борщу з михом. Чуб. V. 1134.

Михайлик, ка, м. Маленькій деревяный ковшинъ для питья водки. Корячки, по запорозькій михайлики, бо в Січі тіх чарок і шкялянок не знали. Стор. II. 150.

Міцька, ки, ж. 1) Шерсть молодыхъ ягвять. Шух. I. 152. 2) Кусокъ дерна. Вх. Зн. 36. 3) Квска. Желех. 4) Чайна. Вх. Зн. 36.

Міцьковій, а, б. Сдъланный изъ шерсти молодыхъ ягвять, шццьки. Шух. I. 152.

Міцьковіна, ни, ж. Сувно изъ шерсти молодыхъ овецъ. З міцьковини як би пошив опанчу, то носив би. Каменец. у.

Міцько, ця, м. Толстоцкое дитя. Вх. Лем. 435.

Мічка, ки, ж. 1) Связка льну, пеньки, приготовленная для пряжи. Баба сидіа дома, мички пряла. Рудч. Ск. II. 13. 2) Прядь волосъ, выбившаяся изъ подъ платка. Сховала під кибалку мичку, щоб не світилася коса. Котл. Ен. 3) Волосы у лошадей надъ заднею частью копыта, шетка. Кочі худі, миршаві, з запалыми боками, з сухими ребрами, з кудлатими три-

вами, пелехатими мичками. Левец. I. 323.

4) Раст. *Naradus stricta* L. ЗЮЗО. I. 129.

Міччу, нар. Нараспѣвъ (говорить). Миж. 185.

Міш, пі, ж.—**Миша**. Гомий як миш. Нсы. № 1519. Миш виточна. Лѣсная мышъ, *Mus silvaticus*. Вх. Уг. 252. Миш-пиргачъ—**Каман**. Вх. Пч. II. 7.

Міша, пі, ж. Мышь. Коли мишей боїшся, на воротахъ повіся. Ном. № 8767. Миша у стозі, а піп у селі ніколи не закинуть. Ном. № 8068. Годи тобі мишей гоптати!—Говорять тому, кто ходитъ, топчется безъ дѣла. Грин. I. 233. Ум. Мішна.

Мишак, ка, м. 1) Лошадъ сѣрою масти. 2) Трава твиофеевка. Борз. у. 3) м. Мышиный пометъ. 4) Род. п.—иу. Мышькы. Котл. Ен. III. 48. Ум. Мишачи.

Мишар, ра, м. Мѣсто заросшее сорной травой.

Мишастенький, а, е. 1) Ум. отъ мишастый. 2) Малорослый, съ мелкими чертами лица (о человекѣ). Миж. 186.

Мишастий и **мишатый**, а, е. Мышиного цвѣта, пепельный. Мишатий кінь. НВодны. у.

Мишагина, ян, ж.—**Мишак** 3. Харьковск. г.

Мишачий, а, е. 1) Мышиный. 2)—огонь. Фосфорическій свѣтъ гнилого дерева. Котоп. у.

Мишачок, чка, м. 1) Ум. отъ мишакъ. 2) Зоол.—**Мишонрілин**. Вх. Уг. 252.

Мишва, ві, ж. соб. Мыши. Мишва притихла. Глѣб. 80.

Мишенá, нѣти, с. Мышенюкъ. Дивись: миша, миша... Несе у Київ мишенят. Шевч. 351. Ум. Мишенятко. А мишенятко під вербою почуло, що мясце пахтить. Глѣб. 62.

Мишина, ки, ж. 1) Тонкій сафьянъ. Канев. у. Полт. г.: сафьянъ изъ испанскихъ овецъ. Вас. 158. 2) Сафьянные зеленые сапоги. Вас. 162. 3) м. Кожаные штавы изъ овчины молодой овцы. Каменец. у.

Мишій, пію, м. Раст. а) *Setaria glauca*. ЗЮЗО. I. 136. б) *Setaria viridis*. ЗЮЗО. I. 136.

Мишка, ки, ж. 1) Ум. отъ миша. 2) Непроизвольное подергиваніе мускуловъ. В Оршики... збінала по виду мишка. Мвр. ХРВ. ГР. Верхню губу мишка тігала. Мвр. ХРВ. 52. 3)—**Мишонрілин**. Вх. Лем. 435.

Мишкати, каю, еш, гл.—**Мишкувати** 3. Чуб. VII. 576.

Мяшкувати, кю́ю, еш, гл. 1) Охотяться на мышей (о лисицахъ). 2) Разыскивать, разыухивать, стьратся добыть. Мнж. 186. 3) Ёсть выбирая (преимущественно о скотѣ, выбирающемъ среди годной травы съѣдобную). *Тепер скотина не ёсть, а мяшкуне.* Чуб. VII. 576.

Мяшовій, вія, м. и **мяшовійка, ки, ж.**—**Мяшокрѣлк.** Вх. Лем. 435.

Мяшодав, ва, м. Название кота. *Хяостаті мяшодави.* Мир. ХРВ. 112.

Мяшо́д, ду, м. 1) Мышиный объѣдокъ. 2) Орѣхъ изъ земныхъ запасовъ мышей и бѣдокъ.

Мяшокрѣлке, ка, м. Зоол. Крапивникъ, *Troglodytes parvulus.* Вх. Лем. 435.

Мяшолівка и мяшолівка, ки, ж. 1) Название кошки. 2) Птица пустельга. *Tipupculus alaudarius.* Вх. Лем. 251. Ум. **Мяшолівочна.** *Кішечка-мяшоловочка.* Константинагр. у.

Мявний, а, в. Рѣчистый, говорливый, многорѣчывый. *Кіт лівний, хлоп лівний всюди поживиться.* Ном. № 1257.

Мід, мѣду, м.—**Мѣд.** *На зяції мід, а під зяком лід.* Ном. № 3055. *Ти й ми в батька були, мед, горівочку пили.* Нп.

Мідонь, дня, м. Мѣдный котель, мѣдвый горшокъ, мѣдний самоваръ. *Так в мідні клекотить гарячий.* Котл. Ев. V. 63.

Мідик, ка, м. Землеройка, *Sorex.* Желех.

Мідниця, ці, ж. 1)—**Мідик.** Вх. Пч. II. 7. 2) Зоол. *Myoxus avellanarius.* Шух. I. 22.

Мідний, а, в. 1) Мѣдный. *Знаю, як мідний шеляг.* Ном. № 2887. *Ой напе вам, рибалочки, мідну копу грошей.* Мет. 181. Ум. **Мідненний.** *Куцаличок мідненський-водний повненький.* Грин. III. 400.

Мідниця, ці, ж. Мѣдный тазъ. НВолын. у.; 2) Деньги. *Получила вона дару три мідний (три гривні).* Драг.

Мідяк, ка, м.—**Мідонь.** Черк. у.

Мідунка, ки, см. Медунка 3.

Мідушиця, ці, ж. Раст. *Salvia glutinosa.* Шух. I. 22.

Мідь, мѣді и міді, ж. 1) Мѣдь. *І гуляли вони собі день як золото, другий як срібло, третій як мідь, хоч і додому їдь.* Ном. № 11648. *Хто б і не письменний був, так двалачись... що повироблювано горорізьбою з міді.. так і той би доидався.* К. ЧР. *А ворітечка з жовтої мѣді.* 2) Апоплексическій ударъ у лошади.

Мідяк, ка, м. Мѣдная монета. Сям. 208. **Мідяній, а, в.** Мѣдный. *На мідяні гроші слави добували.* Ном. № 7585. *Дзвонить над ним сайдак і лук мідяний.* К. Юв.

Мідяниця, ці, ж.—**Мідянка 2.**

Мідянка, ки, ж. 1) Яръ, зеленая краска. 2) Змѣя мѣдяница. *Anguis fragilis.*

Мідянчик, ка, м. Долгосовскъ, *Blupchilis circueus.*

Мідяр, ра, м. Мѣдникъ. Желех.

Мідярня, ні, ж. Мастерская мѣдныхъ издѣлій. Желех.

Мідярство, ва, с. Ремесло мѣдника. Желех.

Між, пред.—**Межи.** *Між вовками по вовчій і виї.* Ном. *Линце упало між тернину.* Ев. Мр. IV. 7. *Нема між чим вибрати.* Не взъ чего выбрать. *Нема між чим вибрати: волів мало.* Черк. у.

Міждо, пред.—**Межи.** *Отаке як завелось міждо старшими головами, то й козаки пішли одим против одного.* К. ЧР.

Міз, пред.—**Між.** *Горезити між ярами, між лихими ворогами.* Грин. III. 270.

Міздрѣ, ра, с. и **міздря, рі, ж.** Мездра. Вас. 157.

Мізєрія и пр.—**Мизєрія и пр.**

Мізєка, кі, ж. Мездра на кожѣ, мяготь во внутренности тыквы.

Мізєатися, каюся, епся, гл.—**Мізєатися 2.** *Чи з ким иншим мізєається з нудби, та з похмілля.* Шевч. 621.

Мізєвня, ні, ж. Черепъ, голова.

Мізєування, ня, с. Размышление. К. ЧР. 237.

Мізкувати, кю́ю, еш, гл. Соображать, размышлять. *Було їм вольно розмовляти про всякій свої діл і думати, і мізкувати.* Котл. Ен. III. 53. *Я вже й сам не раз про се мізкував.* К. Чою воно так було,— не мое діло мізкувати. Г. Барв. 19.

Мізок, зку, м. Мозгъ. *Курячий же в тебе, напе Пестре, мізок.* К. ЧР. *Любить її, напе кошечим мізком нагодувала його.* Ном. № 8747.

Мізчати, чу́, чіш, гл. Мозжить. *Мізчив мене.* НВолын. у.

Мізєва, ки, ж. Мезга. Шух. I. 252.

Мізюк, ка, м. Сосокъ для кормленія дѣтей и маленькихъ домашнихъ животныхъ, рожекъ. Уман. у.

Мій, морѣ (моѣго), моѣму, (моѣму, мой-шѣ), мѣст. Мой.

Мійсце, цю, с.—**Місце.** *Як припече, то він з того мійсця втече.* Ном.

Міський, ь, 6=Міський. Я по своїй
одачі міського людина. Левцв.

Мілля, ня, ж. Мель на р'єкѣ. Ка-
менед. у.

Міліти, лію, еш, іа. Мелѣть.

Мілкій, ь, 6. Мелкій, неглубокий. Ум.
Міленький.

Мілко, нар. Мелко. Наори мілко, а
посій рідко, то вродить дідько. Ном. №
7170. Ум. Міленько.

Мілководда, да, с. Мелководье. По
мілководді скрізь розлягалося широколисте
латаття. Левцв. І. 63.

Міло, нар.=Дрібно. (Порубано) біле
тіло, як мак міло. Гол. І. 24.

Мілоч, ці, ж. Мель. Черномор.

Міль, шбілі, ж. Моль. А я лежу, ва-
ляюся порохною, одежною, що міль пропо-
дало. К. Тов. 30. — пчільна. Насѣв. *Gal-
leria cegella*. Вх. Пч. І. 6.

Мільга, гі и мільва, єй, ж. Мелюга,
мелкая рыба. Мілкий натля на двадцять
карбованців з озера. Лебед. у.

Міна, ни, ж. 1) Мѣна. 2) Предметъ
мѣны. Єдному міна—шовкова хустка, дру-
гому міна—золотий перстень, третьому
міна—сама молода. Чуб. III. 300.

Мінджувати и пр.=Монджувати и пр.

Міняти, ню, ниш, іа. Мѣнять, про-
мѣнювати. Що ж ти нам міниш, красная
панно?—Єдному міна—шовкова хустка,
другому міна—золотий перстень, третьо-
му міна—сама молода. Чуб. III. 300.

Мінитися, нієса, ниєша, іа. 1) Из-
мѣняться, перемѣняться. День мінав мі-
нився на вечір. МВ. (О. 1862. І. 82). Тут
я став мінитися... вже в мене (вопкулаци)
і шкури вовча выросла. Грин. І. 46. Ой
жав оно (серце) чога ся міниши. Чуб.
Голова болить, аж світ мені мінитися. Лебед.
у. Сурдитися, аж міниється. Ном. № 14262.
Аж іскри з очей скакнули, на лиці мі-
нився. МВ. (О. 1862. III. 53). 2) За-
тмѣвлятися, меркнути. Мінилося сонце, мі-
сяць Як сонце мінилося,—не можна на
його дивитися: очі болять. Менж. 155.
Ой учора ізвечора, як місяць мінився, ішов
Яким до відвоньки, а сусід дивився. Нп.
Мов сонечко праведне тоді мінилося. Ном.

Мінявий, а, в. Мѣняючийся, взмѣн-
чивий.

Міньба, бй, ж. Мѣна, размѣн.

Мінька и міньки, нар. Вь вираз.
Давай мінька! Ходім міньки! Давай мѣнять-

ся. Давай лишень мінька на одержу та ви-
ходь із сії пакосної ямки. К. ЧР. 396. Хо-
дім міньки на крашанки.

Міньма, нар. Мѣняль, вь обмѣн. Я
ему дав тото міньма. Вх. Зп. 36.

Міняйло, ла, м. Мѣняло. Тут всякі
були пронози,... жиди, міняйли, шинкарі.
Котл. Ев. (Ввд. Кореїво 1890, стр. 88).

Міняк, ка, м. Зробляти мінька. По-
мѣнятися. Мир. ХРВ. 364. См. Міньма,
міньки.

Міняти, няю, еш, іа. 1) Мѣнять. Мі-
няли тихо, та й виміяли лиго. Ном. №
10605. У Київї не женись, а в Ромні ко-
били не-мінйи. Ном. № 723. 2) О день-
гах: мѣняти, размѣнювати. Не буду я мі-
няти сих грошей. Мвр. Пов. II. 102. Є
гроші, та не мінйи. Грин. І. 91.

Мінятися, няюся, ешоа, іа. Мѣнять-
ся, обмѣнюватися. Кайданами міняються,
правдою торують. Шевч. 210.

Мір, мору, м. Морь, смертність.
Батько й мати помірали від якогось мору.
Г. Барв. 172. Торік був у Київї великий
мір на людєй. Київ. у. Чом воно на панів
та на повів мору нема? Лебед. у.

Міра, рв, ж. 1) Мѣра. Якою мірою
міряете,—відміряється вам. Ев. Мр. IV.
24. У самого газіяна кмоц... мірою й од-
сиає. Г. Барв. 93. Жартуйте та й міру
знайте. Левцв. Міри нема. Безмѣрно. Вона
змалку начулась, що вона хороша—міри
нема. Кв. До міри. Вь мѣру, умѣрено.
Як почуваетися по силі та п'єси до міри,
то зорілаха панує чоловікові. Полт. г. На
одній мірі. На одному уровнѣ. Цього року
вода у ставку раз-у-раз на одній мірі.
Київ. г. Над міру. Черезмѣрно; сверхъ
силь. Не в мою міру міряючи. Первоначаль-
ное значеніє: не ко мѣв примѣряя. Обыкно-
венно говориться, когда показывають
на своемъ тѣлѣ мѣсто чужой болѣзни, и
выражаєть пожеланіє, чтобы показываемая
болѣзн не случилась у говорящаго. Аж
отѣх, не в мою міру міряючи, рознесло
йому цоку. Харьк. г. Жадною мірою. Ни-
кавѣ, нвканимъ образомъ. Не одпускають
(прошальники) од себе жадною мірою. К.
ЧР. 2) Мѣра. Міру брати. Снимать мѣр-
ку. 3) Мѣра дльни для полотна; вь Га-
ллиці равна 30 дюймамъ. А подзвінкою
дам сім мір полотна, шоби мені дзвони
цілий тижжєнь до дня; а дякові дам п'ять
мір полотна, шоби мені псалтирь читав
до дня. Грин. III. 285. Вироблене полотно
мірять ткач мірою. Є то досить груба,

звичайно чотиригранна палиця, що без голки має тридцять цалів. МУЕ. III. 22. Ум. Мірна, мірочка.

Мірити, рю, рши, ил.—Мірити.

Мірка, кя, ж. 1) Ум. оть міра. 2) Мбра сыпучихъ тѣлъ въ 8 гарнцевъ, четверикъ. *Він мірку гороху насипав.* Рудч. Ск. I. 86. 3) Плата за помоль зерномъ. Ум. Мірочка. *І мірочки не бере, як на крупи подере.* Нп.

Міркований, а, е. Умѣренный, воздержаний.

Міркування, ня, с. Соображеніе, размышленіе, расцетъ. *Оце тобі розумне міркування, збани його, користуйся ним, друже.* К. Іов. 13.

Міркувати, кую, еш, ил. Думать, соображать, расцитувать, расуждать. *Не все ж Бі дарує, про що лод міркує.* Ном. № 71. *Міркує той, хто нужду знає.* Гліб. I. *Сам оце як почну міркувати та й складу до ладу.* Левин.

Міркувати, куюся, ешя, ил. 1) Соображаться съ чѣмъ, примѣняться къ чему. 2) Удерживаться, воздерживаться.

Мірний, а, е. Умѣренный, средній. *Оце мірні оирки—саме добре квасити.* Каменец. у.

Мірник, ка, м. 1) Землемѣръ. 2) Мбра сыпучихъ тѣлъ въ 4 четверика. Змiev. у.

Мірницький, а, е. Землемѣрскій.

Мірниць, ности, ж. Умѣренность. Желех.

Мірно, нар. Умѣренно.

Мірочка, кя, ж. Ум. оть мірка.

Мірошник, ка, м. Мельникъ. *Мірошник мав хорошии млин.* Гліб. 82.

Мірошниківна, ня, ж. Дочь мельника.

Мірошникувати, кую, еш, ил. Быть мельникомъ.

Мірошницький, а, е. Относящійся къ мельнику. *Мое діло, як кажуть, мірошницьке: запусти та й ловчи.* Ном. № 3114.

Мірошничѣнго, ка, м. Сынъ мельника.

Мірошничка, кя, ж. Жена мельника.

Міртѣк, ка, м. 1) Родъ недра, вмѣстимостью около 1 литра, для мѣрванія удою (у гудульскихъ пастуховъ). Шух. I. 205. 2) Родъ ковша для набирания муки. Шух. I. 251.

Мірчий, чого, м. 1) Землемѣръ, мезевицьк. Радом. у. 2) Пріемщикъ сукна на водяной сукновальнѣ. Вас. 173.

Мірчяти, чу, чши, ил. Брать часть зерна за помоль. Вх. Зв. 36.

Міртѣк, ка, м. Мбра зерна, получасмаа за помоль.

Міряний, а, е. Измѣренный. *Мое лихо, мое юрвання зовсімъ нишою мірою міряне.* Г. Барв. 226. *Там не міряні милі.* Чуб.

Міряник, ка, м. Землемѣръ. Вх. Зв. 36.

Міряти, ряю, еш, ил. 1) Мѣрять, измѣрять. *Якою мірою міряеш, такою тобі одміряють.* Ном. № 7069. 2) Цѣлать, прицѣльваться, мѣтити.

Мірятися, ряюся, ешя, ил. 1) Мѣряться. *Була колись илязетчина вельможня пані; мірялася з москалячи, з ордою, з султаном.* Шевч. 130. *З панями не міряйся чубами.* Ном. № 1204. 2) Силиться, стараться, вѣтаться. *Коли ж чує—ніби квартиру хтось міряється відсунути.* Г. Барв. 167. *Дитина вже коло неї лазила на траві й дубки мірялась.* Г. Барв. 145.

Місиво, ва, с. Мѣсиво.

Місити, шѣ, сш, ил. Мѣсити. *Прійшов кум до куми, а кума мисить тісто.* Чуб. I. 41. *Тихо ходить, та цуєто мисить.* Ном. № 7315.

Міситися, шѣся, сашся, ил. Мѣситися. *Пил земний запасся, итче тісто, і оранка мисилася як глина.* К. Іов. 87. *Як діжа не миситься, то сім'я біситься.* Ном. № 14117.

Місний, а, б—Міцний. *Та й місне сукно.* Харьк. г.

Місно, нар.—Міцно. Рудч. Ск. II. 152.

Міснотѣ, тѣ, ж.—Міцнота. *Віли вапною—біле буде полотно, а місноти дазѣбі, так і розлізеться.* Лебед. у.

Міст, місту, м. 1) Мость. *Оце пропав, як з мосту впав.* Ном. № 1875. 2) Поль деревяный. *Молодцим по світанцях мости шарувати.* О. 1862. IV. 107. *А в милої вѣсѣ двір на помості. Ой для кого, мила, сі мости мостила?* Грив. III. 263. Ум. Містѣн, містѣчѣн, містѣнко. *Калиновий мостоньку, иися, не ломися.* Грив. III. 526.

Містѣць и пр.—Містѣць и пр.

I. Містѣчко, ка, с. Ум. оть місто.

II. Містѣчко, ва, с. Містѣчко (населенный пунктъ). *Круи містечка Берестечка на чотири милі мене слави запорозжів своїмъ трупомъ окрили.* Шевч. 491. *Жив собі в містечку круи своїй родини.* Чуб. V. 328.

Містѣна, ни, ж. Мѣсто. Черк. у. *Добряча містина отам на леваді: чи бач яка трава!* Харьк. с. Ум. Містинна, містиночка.

Містѣти, шѣ, стѣш, ил. Мѣстять, по-

м'яцать. *Де він те все містиво, — Бог його святій знає.* *О. 1862. I. 29.

Містятися, щуся, стянся, гл. Пом'ятяться. *Та нічого поститись, коли єсть іде міститись.* Ном. № 11547.

Містяще, щя, с. Д'ятській поствд, младенческое місто, placenta. Вх. Зн. 36.

Містийця, ці, ж. Доска въ полу, мосту. *Містийця витала.* Черк. у.

I. Місто, га, с. 1) Місто. 2) Базарь, торговая площадь, рынокъ. *Ой піду я, мамо, на місто та купую я, мамс, з-місто.* Шевч. 3) Городъ. *Багато сія, багато міст на Україні минули бурлаки.* Левиц. *Ні до села, ні до міста.* Ном. № 7650. *Пані тим часом село продала та перейшла у місто жити.* МВ. Ум. **Містечко**, містонько. *Йди тепер, матінко, од мене, — нема в мене містонька для тебе.* Грин. III. 376. *А дівочкам усе волечка: за топочку да на улочку, за намистечко да на містечко.* Чуб. III. 59.

II. Місто, пред. Вм'істо. *Він бере стовпи: одного повісив на плечіх місто ружжя, а другий повісив коло боку місто шаблі.* Рудч. Ск. I. 109.

Містове, вбого, с. Пошлина за право торговли на базарь.

Містоб, містба, м. 1) Ум. отъ міст. Мостикъ. 2) Средняя часть двѣпровской лодки (дуба). Мнж. 179.

Містонько, ка, с. Ум. отъ місто.

Місточок, чка, м. Ум. отъ міст.

Мість, пред. = II Місто.

Містянин, на, м. Горожанинъ. Левч. 28.

Містоб, ка, м. = Містечъ. Мкр. Г. 16.

Місце, ця, с. М'істо. *По тричі в однім місці бідного невольника затинали.* Макс. *Як намалявані всталище передо мною всі місця.* Левиц. **Місцем**, місцями. а) М'істами, въ нѣкоторыхъ м'істахъ. *Місцем такі були здоровенні та либокі байраки, що Боже-світ!* Грин. II. 169. *Місцями й гарна трава — низом, а по суробках погана.* Змiev. у. б) Иногда, по временамъ. *Місцями й я їм рибу.* Змiev. у.

Місцьвий, а, в. М'істний.

Місцьвість, вости, ж. М'істность. Желех.

Місцьво, нар. М'істно.

Місцьана, ня, ж. = Містива. *Найшли таку місцину, що можно перейти яр.* Змiev. у.

Міськаво, нар. Грязно, тошко. Шух. I. 81.

Міський, а, б. Городской. *Розумніше міське теля, як сімьські дитини.* Чуб. I. 242.

Місяцєвий, а, в. Относящийся къ лунѣ, лунный. *Кватирь місяцєвих чотирі: Дещо.*

Місяць, ця, м. 1) Луна, м'ясяцъ. *Із-за хмари, з-за байраків місяць виглядав.* Хата, 16. *Не подоба з'їри без місяця та з'їходити.* Мет. 81. *Ой місяцю-місяцю! Світими та не в'їши: даремне в Бога хліб їси.* Ном. № 596. Употребляется для ласкательнаго названія возлюбленнаго. *І місяця своєю зараз забуду, свою Серієчка? Г. Барв. 205.* 2) М'ясяцъ. *Я ж місяці і дні лічу журбою.* К. Іов. 15. **Що-місяця**. Ежем'ясячно. **Московський місяць**. Долгое время. *Попоміди з московський місяць!* 3) Родъ дѣтской игры. Ив. 36. Ум. **Місяченько**, місячно, місячок. Вх. Уг. 252. *Ой місяцю-місяченьку, і ти, зоре ясна, ой світій там на подвіррі, де дівчина красна.* Чуб. V. 53.

Місячка, ва, ж. Менструація, м'ясячноє.

Місячко, ка, м. Ум. отъ місяць.

Місячний и **місяшний**, а, в. 1) Лунный, м'ясячный. *Місячна ніч.* 2) Совершеняющийся въ течение м'ясяца. *Редька маленька — місячина, а велика — з'їзня.* Лебед. у. 3) **Місячне**. Регулы (у женщ.). Мнж. 152.

Місячине и **місяшник**, ка, м. Лунатвъ. Ев. Мт. ХVII. 15.

Місячно и **місяшию**, нар. 1) М'ясячно, лунно. *Так місячно, зоч голки збирай.* Ном. № 592. 2) Пом'ясячно. *А чи нема тут такої молодичі, щоб місячно зодилась?* МВ. I. 24.

Місячок, чка, м. Ум. отъ місяць.

Місяшний, місяшний, місяшию. См. **Місячний**, місячний, місячно.

Міта, ти, ж. М'ітка, знакъ.

Мітати, т'яю, еш, гл. = Мести. *Сива пави літала, крилами двір мітала.* Чуб. III. 251.

Мітець и пр. = Митецъ в пр.

Міти, мію, еш, гл. = Мати. *То самий був Сава, котрий мів розбойників на Савур-могилі.* Драг. *В лісі було, листя міло.* Чуб. I. 310.

Мітєся, міюся, ешя, гл. = Матися.

Мітяти, чу, тиш, гл. Нам'яцать, м'ятять.

Мітійий, а, б. Зам'ятний, прим'ятний.

Мітлă, лі, ж. 1) Метла. *Ой я тую далекую мітлами помечу, а до сеї близької соколом полечу.* Чуб. V. 26. 2) Комета. Мнж. 148. 3) Раст. = Мітлиця м. Вх. Пч. I. 8.

Мітластий, а, в. Похожий на метлу, широкій (о бородѣ). *Із-за борід, мов к'їц лозі, мітластий.* К. МВ. II. 123.

Мітляця, ці, ж. Назва іє кількох рослин: а) *Festuca pratensis* ЗЮЗО. I. 123. б) *Dactylis glomerata* L. ЗЮЗО. I. 120. в) *Avena pubescens* L. ЗЮЗО. I. 171. г) *Bromus mollis* L. ЗЮЗО. I. 171. д) *Agrostis vulgaris* Шух. I. 20. е)—біла. *Agrostis alba* Шух. I. 20. ж) *Aira spica venti* Вх. Пч. I. 8.

Мітлячнна, ни, ж.—**Мітляця**, ж. Вх. Пч. I. 8.

Мітляще, ща, с. Древо для метлы.

Міток, тка, м. М'бра нитокъ въ 40 или 50 пасомъ. Чуб. VII. 408 и Залюбовск. *Мітки* бувають круглі, в яких одно пасмо має 60 ниток і чиноваті, в яких одно пасмо має лиш 30 ниток. МУФ. III. 13, 24. *Міток із матірної прядьва*. КС. 1893. VII. 80. *Істаріли мене, нещю моя, та чужей мітки одпрядать?* Мил. 219.

Міттю, нар.—**Мяттю**.

Міть, ті, ж.—**Міть**. В одну міть Бога знівите.

I. Міх, мбху, м.—**Мох**. Стара, старезна, аж її міх покрив. МВ. II. 65.

II. Міх, міха, м. 1) М'шкох. Збувся батьмо міха: збувся трошей з міха. Ном. № 1808. *Піаюв з пустим міхом по порожні клуні*. Ном. № 11043. 2) М'бхъ для раздуванія. *Здихну тяжко та важко, мов ковальський міх*. Ном. № 2277.

Міховіна, ни, ж. Грубая ткань для м'шка. Каменец. у.

Міховіша, ші, м. 1) Провожатий сл'бца, носячий м'шокъ съ подаваніємъ. *Хто їде, хто — не минає: хто бублик, хто троші, хто спаролу, а дівчата шажок міхоноші*. Шевч. 89. 2) Носячий м'шокъ при колядованіи и пр. *Василі все за ними ходить на, як той міхоноша у колядці, носить Марусин кошк*. Кв. I. 34.

Міхуватий, а, в. М'шковатий. *Ото ще Іван міхуватий*. Черк. у.

Міхур, ра, м. Волдырь, водяной пузырь отъ обжога и пр. Камен. у. Ум. **Міхурець**.

Міцній, а, б. 1) Мощный, сильный, кр'пкий. *Скарай мене, міцний Боже, коли тя забуду*. Чуб. V. 57. *Під сивим волосем притаїлась здорова, міна, заєкала і правдива душа*. Левин. *Осаула став міцним сном*. Левин. *Міцною питатку не питиме*. Єп. Л. I. 15. 2) Прочный. *Міцний, як з ключи баті*. Ном. № 13135.

Міцність, востя, ж. Кр'пність, прочність. *Для міцности зашито двічі*. Константиногр. у.

Міцніти, вію, еш, л. Кр'пнуть. *Міцніє лук в мойй руйі потуженій*. К. Іов.

Міцно, нар. 1) Кр'пко, сядно. *Він її прирнув до серця міцно, поцілував*. Кв. I. 65. *Міцно нездужає*. О. 1862. VI. 109. 2) Прочно.

Міцнос'рдий, а, в. Съ твердимъ сердцемъ. *Мій князю і батьку, Байдо міцнос'рдий*. К. Бай. 37.

Міцносильий, а, в. Сильный, кр'пкий. *Вони знали, що у неї не такий міцносильий голос*. Левин.

Міць, мбці, ж. Сила, кр'пність, мощь. *Де ж та сила, де ж та міць?* Г. Барв. 411. *Якаж незвичайна сміливість і дужоца міць*. Мир. ХРВ. 4. **Міць узяти**. Приобр'бсть силу, власть. *Таку міць узая наш волосний, що її мировога не слуха*. Канев. у. *Тепер жиди вже панують, бо таку велику міць узали, що її панів посіли*. Лубен. у.

Міцька, міцьковий и пр.—**Міцька**, міцьковий и пр.

I. Міч. См. Меч.

II. Міч, мбці, ж.—**Міць**. *Нема мочи*. Ном. *Стати у мочах*. Войти въ свлу, сд'латься сильнымъ. *Сидить черв'як у толу гнібечку, а як стане у мочах, то й виляє*. Волч. у.

Мічник, ка, м.—**Мечник**.

Мішаний, а, в. См'шанный.

Мішанне, ка, м. Крестяниця, даючий вм'бсть съ другими, свои овци на выпаш на чужомъ пастбищ'в. Вх. Зн. 36. Шух. I. 197.

Мішаніна, ни, ж. 1) См'сь. 2) Сумятина, зам'шательство. *Кинулис шукати його по табору, да не так то його й знайти у такий мішанині*. К. ЧР. 308.

Мішанка, ки, ж. См'сь с'на съ содомю для корма скота. *Мішанку робили*. Чуб. I. 8.

Мішати, шаю, еш, л. М'шати, см'шувати, перем'шувати. *Мішай кашу*. *Пане гетьмане!.. старого пса непристойно мішати в нашу компанію*. К. ЧР.

Мішатися, шаюся, ешся, л. 1) М'шаться, см'шуватися, путатися. *Ох, і в юлові мені мішається*. МВ. (О. 1862. I. 90).

Мішб'очок, чка, м. Ум. отъ мішб'к.

Мішка, ки, ж. 1) Палка для м'шанія жидкости. 2) См'сь. *Сіно—так не чисте, а мішка: було там змішано і степове, і з м'якою нид'я*. Новомоск. у. *Це житце не чисте, то й нідє на мішку а дерть з ячменем*. Новомоск. у.

Мішканець в пр.—**Мешканець** и пр.

Мішма, нар. Вь перемезку, смѣшанно. *Ідутъ мішма, — дивитъ-но ся: москалі й селяне з ними, а не мишень москалі сами.* Каменец. у.

Мішобк, шкв, м. 1) Мѣшочко. *Сьогодні з мішком, а завтра з торбинкою.* Ном. № 4736. Ум. Мішечок. Пішечком з мішечком. Ном. № 11373. 2) = Міх 2. *Як почнеш розводити огонь у горні, як почнеш мішком подувати та залізо ростікати.* Грин. II. 210.

Міщя, щяги, с. Мѣшочекъ.

Міщанин, на, м. Мѣщанинъ. *Не пішла б я за селянина, а пішла б я за міщанина.* Чуб. III. 472.

Міщанка, ки, ж. Мѣщанка. Ум. Міщаночка. *Ой ти знав, на що брав міщаночку з міста.* Нп.

Міщанство, ва, с. Мѣщанство, мѣщане. Желех.

Міщанський, а, е. Мѣщанскій. *Тодішніми часами міщанських і мужичих дітей не приймали в імназію.* Левец. I. 241.

Міщанчук, кб, м. Сынъ мѣщанина. Левец.

Мла, мля, ж. Мгла.

Млбака, ки, ж. Топь, трясна. *Вилетіло поля з сісу та сіло на млaku.* Гол. II. 782. Ум. Млачка. *Он іде мій милований там долі млачками.* Гол. II. 411.

Млачівка, ки, ж. Жива навозная. Вх. Уг. 252.

Млачка, ки, ж. Ум. отъ млбака.

Млен, гу, м. = Млін. Вас. 183.

Мліво, ва, с. 1) Зерно, приготовленое для помола. *І вітер добрий, так мліва нема. Оцъ змелоу мішок, то усюю мліва.* Канев. у. У млин я з мливом раз пришивоу. Млак: 41. 2) Мука вообще. *Нема мліва, треба до мліна їти.* Каменец. у. *У нас і жмені мліва нема.* Каменец. у. 3) Молоде. *Тепер вітер хороший, мліво гарне.* Г. Барв. 393.

Млин, нб, м. Мельница водяная. *Із низу млин крутия усіма колесами. Проти сонця на темних колесах ясно блищали нові приставляні лопатки, хапаючи за кожним покрути і колеса срібні промінні сонця, ніби облиті блискучою водою.* Левец. I. 373. Млин корчячий, наплавний, підсбійний. См. эти слова. Ручний млин. Ручная мельница устройства болѣе сложнаго, чѣмъ жбрна (см. жорно). Названіе частей (сравни жорна): на нижнемъ брмі корба для вращения колеса съ пальцями, которое вращается на валі; надъ колесомъ находят-

ся два жернова: спідний и повѣрхний, вь срединѣ повѣрхника желѣзній веретинник, проходящій сквозь спідний, подъ которымъ есть желѣзное веретено; надъ жерновами верхнее брмо, меньшее, называемое ношевъ, въ которомъ вверху укрѣпленъ кіш для зерна, подъ нимъ коритце з вѣхом; колесо, вращаемое при помощи рукоятки (корби), цѣпляется пальцями за спідні веретена (родъ шестерни), которое, при помощи веретинника, вращаетъ верхній жерновъ (повѣрхний); спружина, ииѣщающаяся при верхнемъ жерновѣ, толкаетъ вѣх з коритця и вытряхиваетъ изъ него зерно, падающее въ прогбрницю (дыру въ центрѣ верхняго жернова); изъ подъ жернова мука проходитъ мучиніомъ въ коритце; при помощи збрутки можно подвять или опустить кіш. Шух. I. 103, 104. Ум. Млинон, млиночон.*

Млинарка, ки, ж. Мельничиха. *На тім ставку млиночок, а в тім млиночку млинарка.* Чуб. V. 1068.

Млинарський, а, е. Мельничій.

Млинаръ, рй, м. Мельникъ. У млині з млинаремъ спав. Гол. III. 528.

Млинець, нця, м. 1) Блинъ. *Бидно, що Ганна млинці некла, бо їй ворота в тісті.* Ном. № 7336. *Вона своїм носом чує, як на небі млинці печуть.* Посл. 2) Родъ вѣтряной мельнички съ двумя крыльями для отпугиванія птицъ. Шух. I. 167. Ум. Млинчик.

Млинісько, еа, с. = Млинище.

Млиніця, ці, ж. Небольшая водяная мельница. Гол. III. 252.

Млинище, ща, с. Мѣсто, бывшее подъ мельницею.

Млинівка, ки, ж. Канава, по которой направлена вода изъ рѣки на мельницу, если послѣдняя помѣщена въ сторонѣ отъ русла рѣки. Каменец. у. Шух. I. 113.

Млинувати, кую, еш, гл. Очищать зерновой хлѣбъ на вѣялкѣ. Винниц. у.

Млиновѣ, вого, с. Мельничный сборъ.

Млиновій, б, б. Мельничный. *Ой зійди, зійди, ясен місяцю, як млинөөе коло.* Нп. *Млиновий камінь.* Жерновъ. *Тоді я, мати, приїду до вас, як павие пір'я на спід потоне, а млиновий камінь на верх виплине.* Чуб.

Млинок, нкб, м. 1) Ум. отъ млин. Млинкомъ піти. Вертѣться, двигаясь. (Листочок) пішов млинкомъ з вітромъ. Св. Л. 273. 2) Вѣялка. У кою є більше збіжи,

той має до чищення куплений млинок.
Шух. I. 166 Ум. Млиночок.

Млиньскій, а, в. Мельничний. Гол.

Млиничівка, ки, ж. = Мліи. Вх. Уг. 252.

Млістий, а, в. Мглистый.

Мліця, ці, ж. Лошонок, родившийся во время цвітєнія ранней гречихи. Вх. Пч. II. 6.

Мліг, (род.?), м. Мигъ. *На мліи ока був рижий розсідланий.* Федьк.

Млійка, ки, ж. ? *Ристо, кониченики, ристо! Ідемо за користю червоною да мліикою з молодю да невісткою.* Маркев. 135.

Мліий, а, в. Хилый, слабый. *Хазійство, дивлячись на мене, що собі я такий мліий та сухий, не дуже я роботу приймають.* Кв. II. 288.

Мліи, млібну, м. Въ ручной мельницѣ: палка, которой вращають жерновъ. Тоже, что и жорнівка, погонач. Козел. у.

Млість, мліости в пр. = Млость и пр. *Мене така млість напала, що аж сам того важкий зробився.* Киев. у.

Мліти, млію, еп, и. 1) Млѣть, замѣрять, изнывать. *Не житиму тепер, а млітиму.* Г. Барв. 253. *Глянув я направо, там росли і мліи на сонці розкішні сади.* Левци. *Світить млія да не гріє, до дівчини серце мліє.* Чуб. V. 24. *Чи всім людям із кохання так ся діє? Очі не сплять, серце стоїє, душа мліє.* Мет. 28. *Коли б чою не забути, щоб дитина не мліла голодом.* Св. Л. 60. 2) Прѣть, увариваться. *Каши вже давно мліє.* Богодух. у.

Мліти, їть, и. безл. Тошнить. *Млоїть мене та й млоїть.* Каменец. у.

Млосний, а, в. 1) Располагающий въ истомѣ, томительный, душный (о дѣтѣ): *Сьогодні день дуже млосний.* Киев. у. 2) Тошный, обморочный.

Млосно, нар. 1) Располагающе къ истомѣ. 2) Тошно, обморочно, дурно. *Чоось їй стало млосно й нудно.* Кв.

Млостяти, стить, и. безл. Дѣлаться дурно.

Млость, стя, ж. Истсма, обморокъ, нѣга. *Млость пішла по всьому тілу.* Котл. Ен. V. 9. *Так у млость укине.* Млості обнялі. Закружилась голова, уналь въ обморокъ. *Як побачив тирочи, його млості обняли та й упав.* Чуб. III. 425.

Млѣва, ви, ж. Жара, неподвижный воздухъ, паръ. Харьк. у.

Млѣвий, а, в. Вялый, слабый. *Ії...*

оранізм був зроду нервовий, млявий і томливий. Левец. *Він дав мені жароше серце мляве.* К. Іов. 52. — *водѣ.* Неосвѣжающая вода. Каменец. у.

Млѣвість, вооти, ж. Валость, слабость.

Млѣво, нар. Вяло, слабо.

Мноць, мноца, м. Кожемяка.

Мнѣха, ки, об. Вялый, неповоротливый человекъ. Харьк. г. Мжн. 185. *Іде штрип-мнха з обідом нерано.* Грин. III. 662.

Мнѣшка, шок, ж. мн. Варення лепешки изъ сыра съ мукою, сырникъ.

Многий, а, в. Многій. *Даруй, Боже, многи літа цюму господару.* Чуб. III. 69.

Многість, гости, ж. Множество, многочисленность.

Мнобо, нар. = **Багато.** *Да побіжи в чисте поле, чи іде лягів мною.* Макс. *Не у мнозі. Не во множествѣ. Не мѣвайся, тество! не у мнозі зять іде.* Мет.

Многобожжа, жя, с. Многобожіе. К. Іов.

Многобовний, а, в. Многорѣчивый. *Не многомовний, а коли вже розговориться, то насі його кожне слово полом'ям.* МВ. (О. 1861. I. 71).

Множество, ва, с. Множество. Стор II. 126. Чуб. III. 323.

Множити, жу, жиш, и. Умножать, множить, размножать. *Було пани множать відоцю шлюнку.* Каменец. у.

Множитися, жуся, жшся, и. Размножаться, множиться. Чуб. I. 75.

Мнюх, ха, м. Рыба *Lota vulgaris.* Шух. I. 24.

Мня, меня, с. Имя. *Давайте з'їмо того, у кою погане мня.* Мжк. 4.

Мнявкати, каю, еп, и. 1) Мнякать. 2) Невнятно и плохо говорить. *Так що же бо наш Уласович? Ні пари з уст. Далі прилясе, мнякава-мнякава, та й начне про воли, кінчає про голуби...* Кв. II. 56.

Мнявий. См. М'який.

Мнявіна. См. М'явина.

Мнякота. См. М'яота.

Мнялиця. См. М'ялиця.

Мняло. См. М'яло.

Мнясо. См. М'ясо.

Мнята. См. М'ята.

Мняти. См. М'яти.

Мняч. См. М'яч.

Мняшкурити. См. М'ашкурити.

Мо, нар. = **Може.** *Чорт... ніс ту кобилу, мо ступнів два проміс та запінився і покинув.* Рудч. Ск. I. 69. *Да такий здо-*

ровий дуб був, що мо́б і строг не обляв.
Драг.

Мов, нар. Точно, будто. *Сніг мов з рукава.* Ном. № 625. *Чи чуши? щось плаче за ворітьми... мов дитина.* Шевч. 101. *Мов іетьманського роду.* Ном. № 8444.

Мова, вя, ж. 1) Языкъ, рѣчь. *Всі мови слав'янського роду, всі знаєте, а своєї досте-Бі...* Шевч. *Квітка перший довів українців до сліз мовою українською...* Шевченко, *воздвигши з упадку голосну мову українську, назмаменає широкі грядиці нашому духу народньому.* К. Листв з хут. III. „Шекспірові твори з мови британської мовою українською поперекладає П. А. Куліч“.

2) Рѣчь; разговор. *Умер козак, умер козак і козацька мова.* Лукаш. 123. *Таке личко, така й мова, тільки не така чорноброва.* Мет. 11. *Мова мовиться, а глѣб їється.* Чуб. I. 261. *А далі, після сеї мови, троянціям він так всім сказав.* Котл. Ен. П. 7. *Не про те мова мовиться.*

Левич. *Староста... промовляє до їх до трьох раз так... По третій мові, як мова втрєте до нїй вклонитися, дівчата співають знову.* О. 1862. IV. 10. **Без мови.**

Молча, безмолвно. *Мову чуйті.* Разговориться, найти предмет для разговора. *Рідна сестра у юсті прийшла, у юсті прийшла, не й мову найшла.* Мет. *Випив чарку й мова найшлася.* НВолын. у. *Мову перебіти.* Прервать, перебить кого (въ рѣчи). *Вибачайте, мову перебію: а ви ж коли бачили йоц?*

НВолын. у. *На мові бути з ним.* Бесѣдовать, разговаривать. **Не до мови бути кому.** Быть кому неприятымъ собесѣдникомъ.

Пішла заміж до любови, а свєкорку не до мови. Грин. III. 306. Ум. **Мовна, мовоньна, мовочка.** *За вояка мочка, а вояк у хату.* Ном. № 5769. *Коли правдива мовонька твоя, так будеш, серденько, на вік ти моя.* Чуб.

Мовдь, ді, ж. Раст. Peucedanum Oregoselinum. Moench. ЗЮЗО. I. 131.

Мовлять, вяю, выш, м. Говорить. *Мовляши слово, треба бути паном.* Ном. № 10671. *Казала б, та уста не мовлять.* Г. Барв. 72. *Раз то мовить по прецьжї, удрує по турецьки.* Лукаш. 43. *Він дождав, не мовлячи слова, духу не зводячи, блідий.* МВ. II. 190. *З великою жалю, а слова не мовлю.* Лукаш. 83.

Мовіться, ться, м. безл. Говориться. *Не так швидко робиться, як мовіться.* Ном. № 5603. **Мова мовіться.** Идетъ разговоръ, говорится. *Батько промовив ті слова так спокійно, неначе мова мовилась*

про когось иншого, а не про його. Левич. Пов. 114. **Мова не мовіться.** Разговоръ не влється. *Сумно стало, мова не мовилась.* МВ. II. 184.

Мовѣа, ки, ж. Ум. отъ мова.

Мовенути, ну, неш, м. Умолкати.

Мовляв, нар. Такъ сказать, моль, дескать. *Прийшлоє сусїдові, мовляв, хоч слѣд та й плчч.* Греб. 382. *Хоч спасти, мовляв, аби з доброго коня.* Лятян. у.

Мовляти, дяю, аш, м. Говорить, мовлять. *Чи се ж тобі інівїтися на Бога, і до його такі слова мовляти?* К. Юв. *Дидоні низько в ноги втала, а вставши, їй мовляли так.* Котл. Ен. I. 16.

Мовний, а, в. Говорливий, разговорчивый, словоохотливый; рѣчистый. Вх. Лем. 436. *Товариш мовний в дорозі стоїть за віз имаровий.* Ном. № 11383. *Маєш же старости мовній.* Гол.

Мовність, ности, ж. Словоохотливость, говорливость; рѣчистость.

Мовно, нар. Говорливо, разговорливо, словоохотливо; рѣчисто.

Мовчавлівий, а, в = Мовчавий.

Мовчавлю, нар. = Мовчавно.

Мовчавній, а, в. Молчаливый. *Щоб спогадати нам про таку дорожу душу у мовчавній молитві до Бога.*

Мовчавність, ности, ж. Молчаливость; молчаніє. Мвр. Пов. I. 160.

Мовчавно, нар. Молчаливо.

Мовчак, ка, м. Молчаливый, безответный человекъ. НВолын. у.

Мовчан, на, м. 1) = Мовчак. О. 1861. X. Шевч. 16. 2) = Мовчанка. *У мовчані граїти.* Молчать. *І знов почали ми у мовчана граїти, журимось.* Г. Барв. 50.

Мовчанка, ки, ж. Молчаніє, молчанка. *Мовчанка не шумить, юлови не шумить.* Ном. № 1117. *Хоч що вона його питає, він буцим то не дочуває.* Мовчанка їй надоски. Греб. 331.

Мовчаня, ня, с. Молчаніє. *Христя і рудї толму мовчанню: ніщо їй неaborняє думати.* Мвр. Пов. II 84.

Мовчати, чу, чїш, м. Молчать. *Хто мовчить, той двѣх навчить.* Ном. № 5054. *Нужде мовчати не вмїє.* Ном. № 9772. *Слугає Наталія та мовчки мовчить.* О. 1862. VIII. 24.

Мовчєа, нар. Молча, втєхомолку. *Столяли мовчки всі смутні.* Котл. Е. II. 6. *Вийшла мовчки з хати.* Шевч. *Самі в покою сидять мовчки, без пуку, без гомону.* МВ. I. 46.

Мовчливий, а, е = **Мовчазливий**. Черв. у. Вх. Зн. 36.

Мовчок, чкѣ, м. Молчокъ, молчаніе. *Мовчок: розбив тато юрцок; а мати й два, та ніхто не зна.* *Ном. № 5949.* **Мовчоби** = **Мовчки**.

Мовчун, нѣ, м. Молчальникъ, неразговорчивий чоловікъ. *Левец. I. 138.*

Мовчущий, а, е = **Мовчазний**. *Мовчущий був такий, тільки зо мною... розмовляе.* *Г. Барн. 355.* *Мовчущий як земля.* *МВ. (O. 1862. I. 98).*

Моба, ги, ж. Возможность. *Скільки нашої мого, бѣаємо про добро рідного нашою краю.* *O. 1862. III. К. 29.* *У Боги все мога.* *Ном. № 21.* *Як, ѣно моба.* *Наскільки возможно, по возможности.* *Як мога швидче утікати!* *Котл. Ен. Горілки чарку дають яко мога більшу.* *Грин. III. 537.*

Могіла, дя, ж. 1) Могильная насыпь надъ похороненнымъ. *Ой викопай, мати, глибоку яму, та поховай, мати, сю славную пару... Та й висип же, мати, високи мошлу, та й посади, мати, червону калину, щоб сказали люде: на всю її Україну.* *Мет. 96.* *Ой робіте труну та широку, викопайте яму та глибоку, висипте мошлу та високу.* *Нп. Ой по тих мошлях поруч високих, по тих гробовицях, у землю глибоких, лежить мою роду без яку.* *К. Досв. 2)* *Курганъ.* *Уполі мошля з вітром юворила.* *Вал. 51.* *Рѣблені могили.* *Кургани, насыпанніе для сокрытія чого-либо.* *Згада про рѣблені мошля, которі близько слободи... Як Україну вовоали татари, різали людеи, всі бувайші там ховали жінок, худобу і дітей.* *Алв. 67.* 3) *У гудуловъ-древорубовъ: обрубленніе верхушки и вѣтви деревьевъ, сложенніе въ кучу.* *Шух. I. 178.* 4) *При отливкѣ предметовъ: двѣ половини глиняной формы, сложенніе вмѣстѣ одна надъ другою.* *Шух. I. 281.* *Ум.* **Могіла**, **могілоньча**, **могілочна**. *Мн.* **Могилкі**. *Кладбище.* *Прійшов Кирик на мошляки, яку зачинає.* *ЗОЮР. II. 89.*

Могильний, а, е. Курганний.

Могильник, ка, м. Насыпающій насыпь, курганъ.

Моглиці, цѣ, ж. мн. = **Могилки**. *Чуб. VII. 551.*

Могоріч, чѣ, м. Магарычъ, угощеніе при сѣлкѣ. *Могорич—любовна річ.* *Ном. № 14063.* *Пане-отамане, справляй могорич.* *Левец. Могоріч запали.* *Олопчили сѣлку и устроили магарычъ.*

Могоріччи, чу, чаш, гл. Угощать для какой-нибудь цѣля, располагать въ свою пользу угощеніемъ. *Треба прохати сусідів... та це й могоричити.* *O. 1862. I. 72.* *Могоричив, могоричив, поки сказав.* *Ном.*

Могорічний, а, е. Любящій брать могоріч. *Ох, який ти могоричний!*

Могоричник, ка, м. Свидѣтель сѣлки, получающій отъ обѣихъ договаривающихся сторовъ угощеніе и потомъ, въ случаѣ недоразумѣній, судья между ними.

Могті, мбжу, жеш, гл. Мочь. *Ніколи він не мі явно ввійти в город.* *Єв. Мр. Ніхто не може світа пережити.* *Ном. № 389.*

Могтіся, жеться, гл. безл. Мочься. *Не так жей, як хочеться, а так, як можеться.* *Чуб. I. 251.*

Могутній, а, е. Могущественный.

Могучий, **могущий**, а, е. Могучий, сильный. *Не завидуй могучому, бо той заставляє.* *Шевч. 227.* *Могущий він і мудрийь сопротивник.* *К. Іов. Могущого чоловіка з десятику не викинеш.* *Ном. № 13467.*

Могучість, чостя, ж. Могущестію. *Желех.*

Могчі, гл. = **Могти**. *Желех.*

Могѣля, лі, ж. = **Гуля**. *Черном.*

Мода, дя, ж. *Мода; обычай.* *Що за мода, що за мода—всі шапки рѣзачки.* *Нп. Чорт плече, що моди не настане.* *Чуб. I. 267.* *Купіть мені, бабусічко, по новій моді убрани хороших.* *МВ. (O. 1862. III. 37).* *У мене нема тієї моди, щоб по обиді спати лягати.* *Харьк. г. Брати на моду.* *Братъ за образецъ.*

Моджѣра, ри, ж. Мортра.

Модло, ла, с. 1) *Модель; образецъ; шаблонъ.* *Мнж. 185.* *Кривоудиний при-сильности ви модло.* *К. Дз. 57. 2)* *мн.* **Модла**. *Сварядъ, которымъ отмѣчаютъ пильщики или плотники толщину имѣющей быть выпиленной доски.* *Миргор. у.* *Слов. Д. Эвара.*

Модлувати, лѣю, аш, гл. *Прилаживать, прегонаять, примѣрять.* *Я модлою перекчу в човні.* *Павлогр. у. Мнж. 185.*

Модній, я, е. Модный. *Сукня була дуже дорога й модня.* *Левец. Пов. 56.*

Модрѣвъ, ні, ж. = **Модрина**. *Вх. Уг. 436.*

Модрина, ни, ж. *Раст. Larix decidua.* *Вх. Уг. 252.*

Модря, рі, ж. = **Заполоч**. *Угор.*

Може, нар. 1) *Можетъ быть, можетъ.*

Синові може й жалко стало. Драг. Треба слухать: може й справді не так сонце слодить, як письменні начитали. Шевч. 123.
2) Неужели. Я продая воли за 120 карбованця.—*Може?*—А Біме! Каменец. у.

Можебляця, ці, ж. Возможное, вѣроятное. Подольск. г.

Можебний, а, в. Возможный. О, се можебна річ! К. ПС. 76.

Можеливий, а, в. Возможный. Неможеливє у людей, можливе у Бога. Єв. Л. XVIII. 27.

Можеливість, вості, ж. Возможность. Желех.

Можеливо, нар. Возможно. Аже знаєш, що се неможливо. Федьк.

Можна, нар. Можно, возможно. Де можна лантух, там торби не треба. Ном. № 1370. Є сало, та не можна достати: високо висить. Ном. № 4729.

Можний, а, в. 1) Могущественный, сильный. *Можний панонько.* Чуб. Між иншим злом, яке чинили тоді можли люди, закупували вони межі. К. 2) Богатый. 3) = **Можливий**. Се можна, не можна річ. Это возможно, невозможно.

Можній, я, в. = **Можливий**. *Неможня річ... сталася можливою.* К. XII. 17.

Можнісенько, нар. Ум. оть **можно**. Совершенно возможно. Лубын. *Можнісенько нам без коня бути.* Волч. у.

Можність, вості, ж. 1) Возможность. 2) Могущество, власть, сила. 3) Средства. *Що не здарить можність наша, най пориє ласка ваша.* Гол. III. 505.

Можніти, нію, еш, ил. 1) Дѣляться могущественнымъ, сильнымъ. 2) Богатѣть.

Можно, нар. = **Можна**. *Теперенька дитина пібільшала, то мені можлише буде на роботу йти.* Волч. у.

Можновлдець, дід, м. Вельможа. *Своє давняшнє руське княже право оддав король неситим можновладцям.* К. Бай. 73.

Можновлдіний, а, в. Могущественный. *Як можновлдіний пан запанував.* К. ПС. I. 30.

Можновлдіник, ка, м. Вельможа, аристократъ. Желех.

Можновлдіницький, а, в. Вельможескій, могущественный. К. ПС. 39.

Можновлдіство, ва, с. 1) Могущество, всевластіє. *Над усяку честь і славу жадала можновлдіства да скарбія.* К. ПС. 7. 2) Вельможи. *Все хатолицьке й наше можновлдіство.* К. ЦН. 168.

Можновлдіський, а, в. = **Можновлдіницький**.

Мізок, зку, м. = **Мізок**.

Мозольний, а, в. Мозольный, трудовой, рабочий. *Старенькі що зберуть... од своєї праці, мозолених рук, то й одишуть москалеві, меншому синові.* Г. Барв. 488. *Своїми мозолящими руками надбав те, що має в іюсподі.* Мир. ХРВ. 350.

Мозольований и **мозольовий**, а, в. Заработанный тяжелымъ трудомъ. Рудч. П. 173. *Щиряя праця мозольованая.* Ном. № 9982.

Мозоля, лі, ж. Мозоль. *Три ниточки тоненьких напярля, три мозолі на долоні намуляла.* Чуб. V. 669.

Мозоляти, лю, лиш, ил. Мозолить, утруждать, обременять.

Мбузль, ля, м. = **Мозоля**. Вх. Лем. 436.

Мбузлька, ки, ж. 1) Ум. оть **мбузля**. 2) Возвышеніє, оставшееся на мѣстѣ срѣзаннаго сучка дерева. *На стеблї мозульки де були сучки* Новомоск. у.

Мбузля, лі, ж. = **Мозоля**.

Мозчіти, чў, чїп, ил. = **Мізчити**. *Мозчили голови і спини.* Котл. Ен.

Моква, ві, ж. 1) Низменное, залываемое водою мѣсто. 2) Слякоть, мокрая погода. Міус. окр. *Настала осїнь, почалась моква.* Волч. у. 3) Мокрота, сырость. *Ганчар цілий день у мокві робе.* Волч. у.

Мокляця, ці, ж. Раздавленное вишиное яичко.

Мокляк, ка, м. 1) Все мокрое. *Солоний мокляк у штанях заляк.* Загадка: *огірѣк.* 2) Болотистое мѣсто. Желех. 3) Трухлый предметъ. 4) Пустой орѣхъ. *Сього року нема горіхів, а як є де який, то все мокляки.* Подольск. г. *Лісковий орїх, що нема в нїм зерна; коли на Івана дожджє іде, то вилюкне.* Вх. Зн. 36.

Мокнути, ну, неш, ил. = **Мокти**.

Мокотїря, рі, ж. Сильно обстриженая голова. Также *гїря-мокотіря*. *Гїря-мокотіря собаки бразжилла.* Ном. № 9281.

Мокбтя, ті, ж. = **Мокотїря**. *Ступна-мокотя.* Чуб. III. 107. *Гїря-мокотя сидить моркотя.* Ном. № 9281.

Мокравина, ни, ж. = **Мокряна**. Вх. Лем. 436.

Мокравник, ка, м. Раст. Stellaria. Вх. Пч. I. 13.

Мокрець, ці, м. 1) Мокрець, болѣзнь лошадей. 2) Мокряя дрова. Рудч. Ск. I. 149. 3) Раст. а) *Asperugo procumbens* L;

б) Galium Aparine. ЗЮЗО. I. 171; в) Sagina procumbens L.

Мокрый, а, е. Мокрый. Мокрый дощү не боється. Голому разбой не страшенъ. Ном. № Накрив мокрий ряднѣм. Наброясь на кого-либо гложиданно (словесно), огорошилъ кого словеснымъ нападеніемъ. Ном. № 3420. Робить—як мѣре горить. Дѣлаеть медленно и плохо. Ум. Мокрѣнький, мокрѣсьенький.

Мокрина, ни, ж. Мокрое мѣсто, болото. Вх. Уг. 252.

Мокрянецъ, нца, м. Раст.=Мокравникъ. Вх. Пч. I. 13.

Мокряця, ці, ж. 1) Раст. Alsinè media. Лв. 96. 2)=Мокрина. Вх. Уг. 252.

Мокрієнький, а, е. Совершенно мокрый.

Мокрієнько, нар. Совершенно мокро.

Мокріті, рію, еш, гл. Дѣлаться мокрымъ. Уже мокріє сніг. НВолын. у.

Мѣкро, нар. Мокро. Ум. Мокрѣнько, мокрѣсьенько.

Мокротѣча, ці, ж. Мокрая погода. Сосниц. у.

Мокруха, хи, ж. Водка.

Мокравий, а, е. Влажный, сырой. Земля мокрая, цс не висохла. Екатер.

Мокряк, ка, м. 1) Все мокрое. Желез.

2) Сырые дрова. Вх. Зн. 36. 3) Болото, топъ. Вх. Зн. 36.

Мокнуть, кну, неш, гл. 1) Мокнуть. Стоить коник на дощї і сидѣлье мокне.

Нп. Була колїсь собі жаба та мокла у ставку. Мокне, мокне та сїкї на колоду.

2) Переносно: горѣть. Въ Подольской губ. существуетъ обычай, согласно которому, при видѣ пожара для ослабленія силы огня слѣдуетъ говорить: „Онде щось мокне“, а не „горитъ“.

Молдава и молдѣва, ви, ж. Молдавія. Каменец. у.

Молдаван и молдован, на, м. Молдаванецъ. Од молдована аж до фїнна на всїх аязках все мовчить. Шевч. II. 58.

Молдавнський, а, е. Молдавский, принадлежащій молдаванину. Левниц. Пов. 207.

Молдавка, ки, ж. 1) Молдаванка. 2) Название овчины, привозной въ Полтавск. губ. изъ Бессарабіи или Подолїи. Вас. 154.

Молдавський, а, е. Молдавский. Ей, Василю молдавський, господарю волоський! АД. II. 100.

Молѣбень, бня, м. Молебень. Дав би на молебень, та й собі потрібен. Ном. № 4770.

Молѣбный, а, е. Молитвенный, посвященный молитвѣ. На святой день, на великденъ, або на который празник роковий, на молебный, люде до церкви йдуть. Чуб. У. 469.

Молистятися, лящуся, стїшся, гл. Проситься. Він его був, а той так молистятися. Вх. Зн. 36.

Молятва, ви, ж. Молитва. Се то отцева молятва й материна нас видимо карає. Дума. Аж ось за отцевські й материнські молятва дав їм Бог і дщечку. Кв. I. 5. Вичитати моляту. Пожурить, побранить. Я ж тобі дома вичитаю моляту! Левниц. Ум. Молятовка МВ. (КС. 1902. X. 156. Молятовна.

Молявати, ваю, еш, гл. Читать молитву и давать имя новорожденному. Дитину молявати. Каменец. у.

Молявний, а, е. Надъ которымъ прочтена очистительная молитва. Ви дали нам рождєного, не молявєного, не хрещєного, а ми принесли вам молявєного і хрещєного. (Слова кума, отдающаго ребенка послѣ крещенія). ХС. VII. 433.

Молявникъ, ка, м. Молятель. Помолїсь святому Миколасю молявнику.

Молявни, вию, ж. м. Обрядъ чтенія очистительной молитвы надъ новорожденнымъ и нареченія ему имени. Каменец. у.

Молявований, а, е=Молявний.

Молявочка, ки, ж. Ум. отъ молятва.

Моляувати, вую, еш, гл.=Молявати.

Моляуватися, вуюся, ешюся, гл. Подвергаться обряду молявни.

Молявний, а, е=Молявний. Молявняна дитина. НВолын. у.

Моляти, лїю, лиш, гл. Молить. Ой я б, малю, не тужила, а Бога молила. Мет.

Молятися, лїєся, лишся, гл. Моляться. Брую молясь, а до берегу требсь. Ном. № 160. Розумний моляться, а дурень плаче. Ном. № 141.

Молятовка, ки, ж. Ум. отъ молятва.

Молятовникъ, ка, м. Молитвенникъ. Котл. Ев. III. 47. Зося... схлипла голову над молятовником. Левниц. I. 272.

Молятов, тви, ж.=Молятва. Ой моля б мене отцева-панїматчина молятов на Чорному морї рятувати, уже б я знав, як свою матір шанувати-поважати. АД.

Молятийий, а, е=Молявний. Вою у нас молятиє, хрещєне. Васильк. у.

Молінія, ня, с. Моленіє, жолтва. *Яне вже там і молінія.* Сям. 174.

Мблод, ду, м. Молодость. Только въ выраз. з першого мблodu. Въ ранней молодости. *Старий мій ще з першого молоду та був такий, що як скаже слово, або два, то так уже й буде.* Харьк. г.

Молодѣ, дѣі, ж. См. Молодий.

Молодѣн, ва, м. 1) Молодчикъ. *Козаченьку, де ти, молодане?* Мкр. Н. 10. *Ой у мого молодана біле личко, як у пана.* Чуб. V. 15. 2) Молодоженъ. Черв. ч.

Молодѣнь, дня, м. Раст. Sedum acre. L. 3030. I. 136.

Молодѣцький, молодѣсенцький, а, е. Ум. отъ молодій

Молодѣцтво, ва, с. Жизнь парня, юношество, состояніє юношества. *Покличте мені найменшого братика, нех я йому здам молодецтво своє і коника вороного, і сидѣльце золотее.* Рк. Макс. *Ой слушайте, боляре, де юлубець буде, там наш Анорієчко молодецтво здає.* Маркев. 137.

Молодѣць, дѣя, м. 1) Юноша, парень. *І рече: молодче, тобі малолю, встань.* Єв. Л. VII. 14. *Ой удовець не молодѣць: всі норови знає,—ой він твоє біле личко із своїм зрѣняє, ой він твою русу косу під моти зобаче.* Нп. *Вдовець, чи молодѣць буде сужений?* О. 1861. XI. Свид. 54. 2) Молодець. Панѣве молбѣці. Обычное обращеніє къ козакамъ запорожскаго войска. *Не в Синопу, отамани, панѣве-молодці, а у Царьрад, до султана поїдемо в юсті.* Шевч. 50. 3) Названіє представляющаго жениха парня въ весенней хороводной игрѣ в названіє этой игры. Грин. III. 108.

Молодѣцький, а, е. 1) Юношескій, припадлежачій и относяційся къ парню. *Василь їх (дівчат) попережаче: знісно вже, молодѣцька походка против дівчачої.* Кв. I. 32. *Урочу я тебе й поня твою, коня вороного, тебе молодого, збрую твою да козацькую, красу твою молодѣцькую.* Чуб. *Молодѣцька колядка.* О. 1861. XI. Свид. 57. 2) Молодцеватій, удалой.

Молодѣча, чі, ж. соб. Юношв, парня, молодежь.

Молодѣчий, а, е=Молодѣцький. **По-молодѣчи**. По молодечки. *Та по-молодечки будеш Богу молитися, а не по-чернечи хармаркать.* Шевч. 246.

Мблodi и **мблodі**, дів, мн. Небольше облача на небѣ. Мжк. 185. *Молоди встають, а Бог дошу має.* Ном. № 568. Мо-

лоди високо ходять. (Признакъ хорошей погоды).

Молодій, а, б. 1) Молодой. *Дѣичи молодим не бути.* Ном. № 13753. *Хоч і молодий ще, а старечий розум має.* Ном. № 5691. *Щука-риба грав, да й та пару має, а я козак молод паромки не маю.* Мет. 2) **Молодій**. Женихъ и новобрачный во время свадьбы. **Молодѣ**. Невѣста и новобрачная во время свадьбы. **Молоді**. Женихъ и невѣста вмѣстѣ, также новобрачные во время свадьбы. Ум. **Молодѣньний**, **молодѣсенньний! *Ой ти, Байдо молодѣсеннький!* Грин. III. 582.**

Молодѣк, кѣ, м. 1) Молодой неженатый человекъ. *Веселий, ручий молодик.* Мкр. Г. 7. *Чи не лучше було молодиком жити?* Грин. III. 295. 2) Молодой мѣсяць, первая четверть луны, новолуніє. **На молодію**. Въ новолуніє. *Треба на молодіку вийти на двір і говорити до місяця тричи.* Чуб. I. 92.

Молодикувати, кую, еш, л. Жить холостымъ. *Грицько, молодікуючи, був собі вѣчливий, горторний, жартовливий з усіма.* Г. Барв. 463.

Молоділо, ла, Раст. Sedum telephium. 3ЮЗО. I. 137.

Молодіна, ня, ж. Сливки. Вх. Зн. 37.

Молодіти, джу, дїш, л. Молодеть, придавать видъ молодости. *Ні літ вона, ні стєки не боїться, бо молодить її чекельна тма.* К. ПС. 123.

Молодітиса, джуся, дїшся, л. 1) Молодиться. *Не уважаючи на свою дозожалість, вона любила молодитиса.* Лев. Пов. 168. 2) безл. Молодітиса. Собираются тучи; то тучи, то снова прояснятся. *Молодітиса на дощ.* НВолын. у. *Молодітиса-молодітиса, та й дощ не піде.* Ном. № 568. *Воно ся молодить,—може дощ буде.* Каменец. у. 3) **Покриватиса** сьпью красной нли пугырчатой. *Дитина изіте, тїльке молодїтиса.* Мил. 32.

Молодіця, ці, ж. Молодая замужняя женщина. *Коли хочеш з доні молодичі, то держи в їжових рукавицях.* Ном. № 9315. Ум. **Молодична**.

Молодїчий, а, е. Женскій, замужней женщины. *Гірке молодиче життя за ледачим чоловіком та за старою сеєкрушиною головою.* Г. Барв. 437.

Молодїчина, ня, ж. Молодая дѣвушка. *Заграй мені, музиченько, під осичиною,—нехай же я погуляю з молодичиною.* Грин. III. 648.

Молодичка, *ж*, *ж*. Ум. отъ молодіца.

Млодіж, *жі*, *ж*. Молодежь. *Вся молодіж пустилась у танець*. Левец. I. 187.

Молодісінвний, *а*, *в*. Очень молодой.

Млодість, *дсти*, *ж*. Молодость. *Млодість-буїність, а старість не радість*. Ном. № 8716.

Млодіти, *дію*, *еш*, *л*. 1) Молодіть. *Пишуться калинонька, явір млодіть*. Шевч. 660. 2) Быть молодім или молодію въ дни свадебныхъ торжествъ, также отъ дня вѣнчанія и до дня свадебнаго обряда, такъ какъ послѣдній совершается часто черезъ значительный промежутокъ времени послѣ церковнаго вѣнчанія, причѣмъ обвѣнчанные живутъ отдѣльно и все это время молодіють. Мил. 125. *Саме тоді я млодів: уже нас повинчано, та весіляя ще не було.—А довго ж ви млоділи?—Ні, тільки тиждень, а як хто, то й довше бував*. Екатер. г.

Млодічча и **млодічча**, *чі*, *ж*. 1) = Млодічча. *Млодічча спершу реготалася*. О. 1862. IX. 70, 71. *Хлопці-млодічча*. 2) = Молодикъ. Константаногр. у.

Млодіник, *кѹ*, *м*. 1) Молодой садъ, лѣсъ. *Вирубай старій садок та насади млодінику, то й матимеш користь*. 2) Молодой скотъ, птицы.

Млодічча. См. Молодічча.

Млодінягá, *гі*, *ж*. = Молодикъ 1. Екатер. г. Слово Д. Эварн.

Млодіняк, *кѹ*, *м*. = Молодикъ.

Млодо, *нар*. Въ молодости. *Не кайся рано встати, а млодо учитись*. Ном. № 6005.

Млодовіак, *ка*, *м*. Молодой скотъ. Херс. г.

Млодожон, *на*, *м*. Молодоженъ. *Старій, та перевернувся на млодожона*. Черк. у.

Млодібѣа, *кж*, *ж*. Родъ кушанья: кукурузная мука, свареная въ сладкомъ молькѣ. Вх Зн. 37.

Млодібці, *щів*, *ж*. Молодые лѣта. *Пом'яніте дні нашої слави, нашихъ веселихъ млодібців*. Левец. I. 154.

Млодіуха, *хи*, *ж*. = Молода. *Ой дайте намъ стільця, дайте намъ ще й хрѣбінця, дайте ще й козужа, щобъ сіла млодіуха*. Грин. III. 508.

Млодіювати, *цбю*, *еш*, *л*. Молодествовать.

Млодічати и **млодічати**, *чаю*(шаю), *еш*, *л*. Дѣлаться моложе.

Млодічик, *ка*, *м*. Ум. отъ млодіць.

Ой добрий млодічик по умичкав сам блукав, ой вінъ собі радість-діску викликав. Чуб. V. 131.

Млодіж, *ді*, *ж*. Молодежь. *Нехай гуляе млодіж, білыми кони лиха не буде*. Ном. № 12565. *А зосталась дома тільки млодіж, що літать не вміє*. К.

Млодіж, *ка*, *м*. Младенець. *Рисю, рисю, млодіж плаче, млодіж плаче—істи хоче*. Рудч. Св. II. 53.

Млодія, *дѣти*, *с*. Юноша или дѣвушка. Употребляется преимущественно во мн. ч. Млодіята. 1) Молодые люди. 2) Женихъ и невѣста, молодые; новобрачные, вообще молодое супружество. *Вік вамъ довший і розумъ добрий, красні млодіята*. МВ. *Ой ви млодіята, млодіята! не дого житимете зкупи!*. МВ. (О. 1862. III. 75).

Млодівній, *а*, *в*. Молодой, молодежный. ЗЮЗО. II. 452.

Млодітняк, *ка*, *м*. Волокита, дѣвущинъ. Харьков. у.

Млодіак, *ка*, *м*. 1) Молокосось. Желех. 2) Холостякъ, неженатый. Желех. Вх. Зн. 37.

Млозізиво, *ва*, *с*. Первое молоко послѣ родовъ у женщины, коровы и пр. Гті до іого на млозізиво. *Идти поздравлять съ новорожденному*. Полт.

Млокоб, *ка*, *с*. 1) Молоко. *Зазотів молока від быка*. Ном. № 4686. 2) *Бугаѣае млокоб*. Название молока, приготовленнаго изъ коноплянаго сѣменя или маку. Kolb. I. 54. 3) *Пѣсяче млокоб*. Раст. Euphrosia. Вх. Пч. I. 10.

Млококосъ, *са*, *м*. Молокосось.

Млоосувати, *сѹю*, *еш*, *л*. Бить, колотить. *Вони повставали да й його млоосувать там, бить*. Рудч. Ск. I. 40.

Млоот, *та*, *м*. 1) Молотъ. *Візі межжи молот і ковадло*. Ном. № 1817. 2) Пивная гуща. *Ой за той тивний молот зробили козакъ з лягами превеликий колот*. Макс. 3) Свекловичная масса, изъ которой выжать сокъ сахара. Каменец. у. 4) Разваренная мякоть ягодъ (для киселя). Шух. I. 143. *Посіяти на млоот*. Очень мелко изрубить.

Млоотáрка, *кж* и **млоотáряна**, *ні*, *ж*. Молотилка, молотильная машина. Змiev. у. Каменец. у. *Цього року багато понаймалось людей до млоотáрни*. Васильк. у.

Млобти, *мелю*, *леш*, *л*. 1) Молотъ. *Ой на юрі, на Самборі крутий камінь меле. Млово батько не віочи, пекла мати не сіочи*. Ном. № 6057. 2) Молотъ, бол-

тять, вести вздорь. *Ка-зна що меле, аби не мочати. Таке меле, що і купи не держиться.* Чуб. I. 248. 3) Молоті хвостом. Махати хвостом. *Кабан закопався в землю да й хвостиком меле.* Рудч. Ск. I. 22.

Молотися, мелюся, лещи, гл. Молотися. *Нехай твоє мелеться, не вибірай.* Ном.

Молотіти, чу́, тип, гл. 1) Молотить. *Прийшов брат до брата кликати молотити: „Не здужаю, брате, ціпа піднімати“.* Чуб. V. 364. 2) Колотити, бить кого. *Губи та опенчки,—закобчися старий коло ненечки: як став молотити, так аж пірря летить.* Ном. № 3988.

Молотіння, ня, с. Молотба, молоченіє. Мвр. ХРВ. 125. *З твоїм молотінням будемо без насіння.* Київ. у.

Молотник, ка, м. Молотельщик.

Молотній, ні, ж. Молотилка. Вх. Зн. 37.

Молотобіць, бійця, м. Помошник кузнеца, бьющий молотом. Харьк. г.

Молоток, те́а, м. Молоток. *Добре ковадло не боїться молотка.* Ном. № 7357. Ум. Молотбоч.

Молоття́, тя́, с. Молка, молотье. НВолн. у. *Мука одні пшениці і одного молоття.* Лебед. у.

Мблоч горбодвий, м. Раст. *Leontodon taraxacum.* Шух. I. 21.

Молбча, ці, ж. Молотба. *Молочі у одоги було чимало.* Г. Барв. 305. *У пилітву скрізь зайшла молоча.* Київ. у.

Молочай, чай у молочій, цію, м. Раст. а) *Euphorbia suparissias*, б) *E. Esula*, в) *E. prosera*, г) *E. villosa*, д)—степовий. *E. picaensis.* ЗЮЗО. I. 122. е) *Sonchus asper.* Шух. I. 22, ж)—свинський, —горбодний. *Sonchus oleraceus.* Шух. I. 22. Вх. Пч. I. 13. з) *Sonchus arvensis* L. ЗЮЗО. I. 171. См. Молочан, молочка.

Молочак, ка, м. Раст. а) *Euphorbia esula* L. б) *Sonchus arvensis* L. ЗЮЗО. I. 122, 137. См. Молочай.

Молочаньк, ка, м. Рыба-самець. Вх. Зн. 37. Желех.

Молочіна, ни, ж. Молочное; молочное кушанье. Лебед. у.

Молочій, цію, м. Раст. а) См. Молочай, б) *Leontodon taraxacum.* Вх. Пч. 11. См. Молоч.

Молочіння, ня, с.—Молотіння.

Молочка, ки, ж. Раст. а) *Euphorbia suparissias* L. б) *Euphorbia prosera*, в) *Lactuca scariola.* ЗЮЗО. I. 126. См. Молочай, молоно песяче, молочко котяче.

Молочко́, ка, с. 1) Ум. отъ молоко́.

2) Женское сѣмя пчелѣ. *У п'ятку матка кладе молочко, а поверх його трутні кладуть назлики.* Лебед. у. 3) Мужское сѣмя рыбѣ. 4) Раст. *Lactuca scariola* L. 5)—котяче. Раст.—Молоко песяче. Вх. Пч. I. 10.

Молочлівий, а, е. Дающий много молока, обильный молокомъ. Чуб. III. 266.

Молочник, ка, м.—Молочаник. Вх. Зн. 37.

Молощний, а, е. 1) Молочный, взъ молока. *Молошина каша упріла.* Рудч. Ск. 2) Молочный, дающий молоко. *Корішка молокошина.* Г. Барв. 258. *Молоко. з усякого звіру, который молошиний.* Мнж. 134. 3)—Молочливий.

Молощник, ка, м. 1) Молочникъ. 2) Раст. *Leontodon taraxacum.* Радом. у. См. Молочай. Ум. Молощничок.

Молощница, ці, ж. Молочница. Левци. I. 466.

Молощничок, чка, м. Ум. отъ молощник.

Молошак, ка, м. Лошенокъ или теленокъ и вообще молодое животное, во время питанія молокомъ матери. Змієв. у. **Мбльница, ці, ж.** Вымяна, водомоля на послѣ сильного дождя. Вх. Зн. 37.

Мольфарь, ря, м. Злой духъ, разнo видность чорта. *Мольфарі наклкуютъ усяке лизо на людей, на їх маржину, на їх майно.* Шух. I. 43.

Момот, та, м. 1) Запка. 2) Бормотунъ.

Момотати, чу́, тиш, гл. Неясно произносить, бормотать.

Момотлівий, а, е. Неясно, нечисто выговаривающий. Гол. II. 732.

Момратя, раю, еш, гл.—Мимрять. Вх. Уг. 252.

Момсатися, саюся, ешся, гл. Возить-ся, долго что-либо дѣлать. *Чи довго, чи не довго з ногою тею момсалась вона.* Грин. II. 167. *Пишов у комору та й момсається там,—это його зна що й робить так довго.* Новомоск. у.

Момсик, ка, м. Матушкинъ сыпокъ, бадовень.

Мона́да, ди, ж. Монада. *Мудрець же физикю провадив і толкував якухс монадів і думав, відкиль взявся світ.* Котл. Ев. III. 53.

Мона́рх, ха, мона́рха, хи, м. Монархъ. *Монарха повідав, же все ютото.* Драг. *Звізди бачуть короля далеко від шопи, б'ють поклони монархові, як прості хлопц.* Чуб. III. 352.

Монархія, ні, ж. Монархія. *А царя-монархія не могла ся отищити, що її діти, яко квіти, казав Грод побити.* Чуб. III. 378.

Монастірь и пр.=Манастирь и пр.

Монах, та и монаха, хи, м.=Чернець. *Очунув монах, аж смерть в головах.* Ном. № 6452. *Приїзжающий Гурман, монаха.* Драг.

Монахія, ні, ж.=Чернця.

Монечка, ки, ж. Ум. оть мбня.

Мононахія, хи, ж. Единоборство. К. ЧР. 167.

Монтедяти, дяю, еш, іа.=Майталати. *Вітер дерево монтеля.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Монька, ки, ж. Ум. оть мбня.

Монькати, каю, еш, іа. Часто говорить мбня, просить молока (о дѣтяхъ).

Мбня, ні, ж. Дѣтск. Молоко. О. 1861.

VIII. 8. Ум. Мбнечна, мбньна.

Мбнятися, юся, ешся, іа. Мяться, воятся, копаться.

Моравія, ці, ж.=Муравія 2. *І ну щикати лица. Нащипала... на щикат аж синці знати, наче моравія повиступала.* Св. Л. 14.

Мораль, лі, ж. Нравственность. Левиц. Пов. 72. *Про мораль баичко по книжках читали.* О. 1861. XI. 101.

Моральний, а, в. Нравственный. *Не зумиймося й моральним занепадом наших українців.* К. XII. 133. *Од моральної стамі він не змії стояти.* Левиц. Пов. 68.

Моральність, ностя, ж. Нравственность. Желех.

Морально, нар. Нравственно.

Морва, ви, ж. Тутовое дерево, Morus nigra, alba.

I. Морг, меж. Выражающее миганіе, морганіе. *Кив, мори на його.* Ном. № 8764.

II. Морг, га, м. Миганіе, морганіе. *На ківах та на мбргах розмовляти. Разговаривать мнмякой.*

III. Морг, га и морг', га, м. Моргъ, мезежва мѣра=0.57546 гектаровъ. *Мав він кілька морів земельки.* Стор. Голка. *Чи бачити нагорав?—Три морги до полудня.* Грив. III. 327.

Моргавка, ки, ж. Название молнии, данное ей пыганомъ (въ анекдотѣ): *Моргавко, моргавко, морни ще! нехай я собі ойрочка пун'яючка знайду.* Ном. № 566.

Моргай, гаю, м. Въ загадкѣ: глазъ. *Стоять зай, під газм моргай, під моргаем сопай, під сопаем хапай.*

Морганія, ки, ж. Постоянное морганіе, миганіе.

Морганія, ня, с. Морганіе, миганіе.

Моргати, гаю, еш, одя. в. моргнути, ну, нѣш, іа. Моргать, моргнуть, мигать, мигнуть. *От зараз світова зрїнциа на нѣбі зачала моряти.* Котл. Ен. VI. 50. *Морни, слпа, коржа дам.* Ном. № 6482. *Ніч була темна, хоч око виколо, тільки коли-неколи морне блискавка.* О. 1862. X. 36. *Моргати усамн, бровами.* Шевелить усамн, бровами. *І усом не морне.* Ном. № 4220. *Зевес морниув, як крїль, усамн.* Котл. Ен. VI. 5. *Я на тебе морала і очима, і бровами.* Левиц. *Моргати на ко́го.* Подмигивать кому-либо, кокетничал, стровть глазки. *Гей хороша молодичка морала на мене.* Лукаш. *На петрушку копала, на Петруся морала.* Нп.

Морговий в морговий, а, в. Морговый.

Моргосліпий, а, в. Мигающий глазами чаще обыкновеннаго. Новомоск.

Моргулець, льця, м. Въ загадкѣ: глазъ. *Стоить хапун (рот), над хапуном—сопун (ніс), над сопуном моргульці, над моргульцями—поляна, над поляною ліс.* Чуб.

Моргун, на, м. 1) Часто мигающий глазами, мигунъ, моргунъ. 2) Волокита.

Моргуха, хи, ж. 1) Моргуња, часто мигающая глазами. 2) Кокетка, женщина, заигрывающая съ мужчинами. *Латин дочку мая чепуруху, проворну, гарну і моруху.* Котл. Ен. IV. 15. *Була моруха та очиями повадила чи на парубків, чи хоть і на нашого бртчика та жодному нищечком признавалась, що тільки його одного любить, а зо всяким женихалась.* Кв. I. 253.

Морг в морговий. См. III. Морг и морговий.

Моргувати, г'ю, еш, іа. Дѣлать на морги.

Моргулька, ки, ж. Ум. оть моргуля.

Моргуля, лі, ж. Шишка; опухоль. Ум. Моргульня.

Морда, дя, ж. Морда, рыло. *Підняв морду так, що й кочерю носу не достаеш.* Ном. № 2462. *З свинячою мордою у бублишній рід.* Ном. № 1037. Ум. *Мордочна.* *Лисичка і виткнула мордочку.* Рудч. Ск. II. 15.

Мордас, су, м. Пощечина, оплеуха. *Лась його по щопі!.. Дав і ще скільки мордасів.* Св. Л. 224.

Мордатий, а, в. Мордастый. Ум. Мордатенький.

Мордочка, вж, жс. Ум. оть морда.

Мордувавець, вця, м. Мучитель. *Завезуть дитину ... в чужу сторону і покинуть на Божу волю в руках учителів-мордувавців.* Св. Л. 22.

Мордування, ня, с. Мученіє, встязаніє, пытка.

Мордувати, дѣю, вш, іа. Мучить, встязать, пытать. *Ляхи його мордували, щоб пристав на умію: жар за халляя сипали і на колесо тям.* ЗОЮР. I. 263. *Ріж і бий! Мордуй невѣру бусурмана!* Шевч. 59. *Катувала, мордувала, та не помалало.* Шевч. 22. *Щоб тобі маму мордувало!* (Брань). Чуб. I. 89.

Мордуватися, дѣюся, іашся, іа. 1) Мучитися, терзатися. *Будуть вони довіку мучитися, до суду мордуватися.* Мпр. ХРВ. 279. *А я їй не сказала, як була я людиною, як я мордувалась.* Шевч. 2) Свлятися, старатися, выбиватися изъ силъ. *Мордувався-мордувався,—так і покинув воза, не витягну з банюки.* 3) Бѣсоватися. *Мордується, як чорт в лотках.* Ном. № 3123.

Мордуля, лі, жс.—**Моргуля.**

Море, ря, с. Море. Як Божя воля, то вирнеш з моря. Ном. № 18. Ум. **Морьчко.** *А на моречку четверо суден плавав.* Грин. III. 382.

Морєлевий, а, в. Абрикосовий.

Морєля, лі, жс. Абрикосъ, морєля, *Prunus cerasus juliana.* Мкр. Г. 22.

Морємух, ха, м. Мухоморъ. Каме-недк. у.

Морєний, а, в. Усталый, изнурєнный. *Морєний кінь.*

Морєчко, ка, с. Ум. оть морє.

Моримѣха, хв, жс. Раст. мухоморъ, *Amanita muscaria.* Вх. Лем. 436.

Морїти, рїб, рїш, іа. Морятъ. *Бо-знає, коли будуть бити, а тим часом голодом морятъ.* Ном.

Морїг, рогу, м. Мурава, трава. *На двір, паняночки, на двір, на зелєний морїг.* Гол. IV. 194. *На морозі добре лежати.* НВолын. у. *В темному лузі морїг зелєнєчкий, на морочу авїр височєнєчкий.* Нп. Ум. **Морїмїн.** (Вївда) прожєюм почєсала з шляху до зелєного морїжку вхопити свїжої травїні. Мпр. ХРВ 39.

Морєва, вя, жс. 1) Морковъ, *Daucus Carota L.* Унадивєся, як свиня у моркову. Ном. № 2740. *Хатня морїва.* Ссора домаш-

няя между мужємъ и жєной. *А там купами капуста, буряки, морєва оородня, а хатньої нашої жєнки не продають, держать про нужду на нашу голову... цур їй!* Кв. I. 137. *Морєву сиромадити, стругати комѣ.* Ссоритися (о домашнєхъ, преимуществєнно о жєнѣ съ мужємъ). 2) **Гадюча морїва.** Раст. *Peucedanum Oreoselinum Moench.* ЗЮЗО. I. 131. Ум. **Морїкїва.**

Морєваонти, шу, шш, іа. Ссоритися. (о домашнєхъ). Подольск. г.

Морєвїця, ці, жс.—**Морєва I.** У горахъ чою там немаєт. капуста, морєвїця, опірочки, стрючєчки... О. 1862. IX. 111.

Морєв'яний, а, в. Морковный. *Їжав ляхок морєв'яний, коник буряковий.* Чуб. V. 1161.

Морїкїва, вж, жс. Ум. оть морєва.

Морєвий, а, в.—**Морєв'яний** Kolb. I. 144.

Морєвїння, ня, с. Морковная ботва.

Морєвїця, ці, жс.—**Морєва I.** *Обїзвалась морєвїця, зарбузоває сестриця.* Чуб.

Морєв'ять, тв, жс. Раст. *Achillea millefolium.* Лв. 96.

Морєкотїя, кочу, тїш, іа. Боржомать. *Жид хату закладає, то морєкотить (Бою все молилтєся).* Ном. № 898.

Морєктя, тї, жс. Ворчунья? *Гиря-котєя сидїть морєктя.* Ном. № 9281.

Морєвий, а, в. Моровой. **Морєва гїбна.** Трутть для удержанїя кровотечєвія. Подольск. г.

Морєвїця, ці, жс. Морь, морєвая язва.

Морєв, ву, м. Морозъ, стужа, холодъ. *Розвивайся, сухий дубє,—завтра мороз буде.* Мет. Морєз з очима, козачький—, —ам скрипїть, ам шелестїть, —ам силанї (їсирї, збїрї) сначуть, —ам шпари (зашпари) зайшли. Сильный морєзъ. Ном. № 629—636. **Морєзм беруться,** взялись. Морєзъ начи-наєтєся, ударилъ морєзъ. **Морєз пїде по нбїву.** Бросьтъ кого въ холодъ. *Що, коли його нема на свїтї—подумajo собї, а морєз так по менї і пїйде.* О. 1862. X. 6. Ум. **Морєзаець,** морєзонько. *Є морєзаець, та не цупкий.* Мпр. Пов. I. 136.

Морєвантє, жу, шш, іа. Морєзвѣт. *Що день пилати роспинають, морєзвѣт, шкварять на огнї.* Шевч. 634.

Морєвантєся, жуся, вшєся, іа. 1) Морєзитися. 2) Мерзнуть, забнуть.

Морєвний, а, в. Холодный.

Морєв'яний, а, в. Холодный, обильный морєзами, морєзонький. *Ой зїма, зїма морє-*

зова, прошу ж я тебе,—не морозь мене.
Лавр. 120.

Морвоок, вжя, м. Иней. Морозок по травах. Вх. Лем. 436.

Морвоонько, ка, м. Ум. оть морбв.

Морбавуатий, а, е. Серебристый (двѣтъ).

Морозѣ, ка, м.—птица Водомороз.
Вх. Пч. II. 8.

Морбзаний, а, е—Моровоний. Як будуть морозяні зими, то це дерево оякляне.

Морбзяно, нар. Морозно, холодно.
Харьк. г. Каменец. у. Сьогодні морозяно.
Волч. у.

Морок, ву, м. 1) Мракъ. Обгорнув (Оврана) морок великий. К. Густий морок скрізь по хатах, пустийши в будинках, що нема душі живої в сестрах українках. К. Досв. 40. Нехай його пустий обійме морок. К. Тов. 2) Чортъ, печистая сила. См. Моруна 2. Чуб. I. 196.

Морбка, ки, ж. 1) Хлопоты, затруднение, возня. Та й набрались ми мороки коло неї! Левиц. Багато мені мороки буде! 2) Темная сила. Побила б їх морока! Ном. № 3741. Морока його знав. Ном. № 7843. 3) Игра въ шесть палочек, сложенных такъ, что трудно ихъ разнять. 4) мн. Морбони беруть (могб). Приходить въ безпачетство. Мороки вже беруть слабо.

Мороквѣ, вѣ, ж. Трясина. Гол. Вх. Зн. 37.

Морокувати, кую, аш (на вбого), и. Сердиться, ворчать на кого. Вх. Зн. 37.

Морбувати, а, е. Затруднительный; хлопотный. Справа була не морокувата. К. XII. 18.

Морокуватися, куюся, ашя, и.—**Морочитися** 1. Перевернулися з сіном та й морокувалися коло воза, та ото й порушив собі життє. Лебед. у.

Мброх, ху, м. Пльсень, мохъ. Мнж. 185. У москалі так кладуть стіжки, що як піде дощ, та постое стіжок, то так морохом і обросте. Волч. у.

Морбха, хи, ж.—**Моруха.**

Морбчати, чу, чш, и. 1) Огурять, лишать сознания. Марво, паноче, увесь світ мороче. Ном. № 3059. 2) Забивать голову, надобѣдате преставами. Не мороч мені голову, бо вже й так обертом годє. Подольск. г.

Морбчатися, чуся, чшся, и. 1) Кружиться (о голови). Чоюсь моя головонька морочитися. Чуб. V. 71. 2) Хлопотать, возиться. Морочивсь, морочивсь, нічого не вдіє.

Драг. Страх мені не хочеться з старим дідом морочитися. Шеңч. 159.

Морочливий, а, е. Хлопотный, затруднительный, головоломный. Це морочлива праця. Подольск. г.

Морбчий, а, е. 1) Темный, мрачный. 2)—**Морочливий.**

Морскати, каю, аш, и. Хлестать, бить. А тут лях за чуб хватас і скляницею межи очі морскав. Макс.

Морскатися, каюся, ашя, и. Шататься, слоняться. Старий уже встав та по двору морскається. Змієв. у.

Морснўти, нў, нбш, и. Одн. в. оть морскати. Як морснеш кою, то й ноги за дере. Грин. I. 231. Ось і мене таки добре морснуло по носі. Левинц.

I. Морський, ѓ, б. 1) Морской. Промивас карі очі морського водою. Чуб. V. 320. 2) Морська свиня. Дельфинъ. Там страшно борсався дельфин, чи морська свиня. Левиц. 3) Морське залізо. Магнитъ.

II. Морський, ѓ, б. Хлесткій (о вѣтвякъ дерева). Морске дерево.

Мортїра, ри, ж. Мортира. Мортира бомбова. К. Досв. 233.

Морўгий, а, е. Рыжий или темнѣ-сѣрый съ темными полосами. Васяльк. у. Киця моруа. ХС. II. 192.

Моруха, хи, ж. Грибъ дождевикъ. Харьк. у. См. Моруха.

Морхлий, а, е. Сморщенный, морщинистый (о плодахъ). Моргле яблуко, моргли оирки. Черк. у. Моргле зерно. Зерно, задохшее въ колосѣ, недоразвиншееся.

Морхнути, ну, неш, и. Покриваться морщинами (о плодахъ)

Моршенъ, шня, м. Башмакъ, сдѣланный изъ пѣльнаго куска кожи. Сумск. у.

Моршѣк, шѣк, м. Морщинка. Тоненький моршок між бровами. Левиц. Пов. 50.

Моршѣ, шѣти, с.—**Морщак.** Вх. Лем. 436.

Моршѣк, кѣ м.—**Порося морське.** Вх. Пч. II. 5.

Морщина, ни, ж. Морщина. МВ. II. 43. Ум. Морщинна.

Морщинѣць, нѣць, м.—**Моршень.**

Морщинка, ек, ж. 1) Ум. оть морщина. Я йому морщинки розкладжую на лобі. Г. Барв. 359. 2) Часть рукава женской сорочки у галдыкхъ покутявъ: вставка, вшитая подъ уставкою. Kolb. I. 39.

Морщити, шу, шш, и. Морщить, сморщивать. Морщив своє молоде лице. Левиц. I. 219. Морщив чоло. Морщити постолї.

Дѣлать башмаки (постолі, морші) изъ дѣльнаго куса кожи.

Морщитися, щуся, щисся, *гл.* Морщиться. *Як не морщусь, не стараюсь.* Котл.

Морщуні, на, *ж.* = Моршень. *Дідови морщуни на печі зоймили.*

Морьба, хи, *ж.* 1) Дождливкѣ, *Vo-vista gigantea.* См. **Морука**. 2) Гнѣлушка дѣя подкураванія пчелѣ.

Мосіня, жу, *м.* и пр. = **Мосая** и пр.

Мосір, ру, *ж.* Солонка, сдѣланная изъ дѣльнаго куса дерева. Вх. Зн. 37.

Москаленко, ка, *м.* 1) Сынъ великоросса. 2) Сынъ солдата.

Москалені, нѣти, *с.* 1) Ребенокъ-великорусскій. 2) Ребенокъ солдата.

Москалик, ка, *м.* 1) Ум. отъ **москаль**.

2) Родъ морской рыбы. *Потім посипались з матні на берег здорові жакерди... забуццали червоно-золоті москалики.* Левцд.

3) Жучокъ *Coccinella quinquempunctata.*

Москалитися, люся, лишся, *гл.* 1) Обрусѣвать. *Уже почав москалитися! Константиногр. у.* 2) Осолдатчиватися.

Москаличок, чека, *м.* Ум. отъ **москаль**.

Москалів, лѣва, *ве.* 1) Принадлежащій великоруссу. 2) Принадлежащій солдату.

Москалівна, нв, *ж.* 1) Дочь великоросса. 2) Дочь солдата. *Чи не москалівна? так же, казали, у москаля дочка вмерла.* Мир. ХРВ. 8.

Москаль, дя, *м.* 1) Великорусскій. *Москаль ликом в'язаний, у ликаж ходє та й всїх у ликаж водє.* Ном. № 849. **Підпукати**, підвѣзити москаля. Лгать, надувать, обманывать. *Не слухайте, батьки, свого ледачицї: підвєзє він вам москаля!.. Не москаля я вам підвїз, а роблю все по правді.* К. ЧР. 376. 2) Солдатъ. *Пан постановив одати Миколу в москалі.* Левцд. 3) Сортъ дѣла, сѣмя котораго не вылучивається само собой. Полт. 4) Сортъ чеснока. Вас. 204. 5) Насѣб. *Rugthocoris apterus.* Вх. Пч. I. 7. Ум. **Москалин**, москаличок, москальчичок, *Роскажіть миши, дядечку-москаличку, які дива ви бачили.* О. 1862. V. 29. Ув. **Москальюга**. К. Дз. 79.

Москальня, нї, *ж.* соб. 1) Великороссы. Желех. 2) Солдаты.

Москальство, ва, *с.* 1) Соб. отъ **москаль**. 2) Обрусѣлость. *Українську натуру я добре знаю. Все се москальство лежить на їг, як на волу сїдло.* Левцд. I. 313.

Москальчя, чѣти, *с.* = **Москаленя**.

Москальчик, ка, *м.* Ум. отъ **москаль**.

Москальчук, ка, *м.* 1) Ребенокъ-великоросскій. 2) Сынъ солдата.

Москальюга, ги, *м.* Ув. отъ **москаль**.

Москати, каю, аш, *гл.* Бить; стучать. *Коваль моска молотком.* Вх. Зн. 37.

Москва, вї, *ж.* 1) Москва (городъ). 2) = **Мосналь**. *Москаль, що якєсь старє залїзо продав... і не чув, що жвавїй мїщанин у черерї штовга його: "Москва, москва, чи продави залїзо?"* МВ. I. 24.

Москофїл, ла, *м.* Сторонникъ великорусскаго языка въ Галиціи. Желех.

Москофїльство, ва, *с.* Любовь къ великорусскому языку и пр. Желех.

Москофїльскій, а, е. Принадлежащій москофїлу.

Москівщина и **Московщина**, нв, *ж.* Великороссія. *Москаль любить жартуючи, жартуючи кимє, підє в свою Московщину, а дївчина шмє.* Шевч. 65.

Московець, вця, *м.* = **Москаль** 1. К. Дз. 115.

Московка, кі, *ж.* 1) Великороссіанка. 2) Жена солдата, солдатка. 3) Сортъ мереміи. Ум. **Московочка**.

Московський, а, е. 1) Великорусскій. 2) Солдатскій. *Дївчино людо! Який у тебе криштал під носом—як москоський патрон.* Ном. Пеня московсьма. Безпрязничная придирка; человекъ безъ причины и сильно раздражающійся.

Московщяні, нѣти, *с.* = **Москаленя**. *Титарівна-Немирівна цаптує хустину та колише московщяня, малую дитину.* Шевч. 655.

Московщина, нв, *ж.* 1) = **Московство**. *Московщина вкупи з франизуциною прибували його* (українське слово) *к землі.* К. XII. 16. 2) **Московщина**. См. **Москівщина**.

Москоба, ти, *ж.* Неясный выговоръ. Вх. Уг. 252.

Москотати, чї, чеш, *гл.* Говорить неясно, плохо выговаривая. Вх. Уг. 252.

Мостивий, а, е. 1) Млостивый. *Мостивий пане!* 2) Именитый, звантый. *Орудують пани мостивї людми, як бидлом.* К. МВ. XI. 152. *Не царєві мостивому, не пану в палаті, а тобі, єдиний друже, хочу одспівати мою думу..* Федьк. III. 103.

Мостик, ка, *м.* Ум. отъ **міст**.

Мостина, нв, *ж.* 1) Половца. *Ой зїрє, синку, в коморі мостину, сховай, синку, чужую дитину.* Чуб. V. 729. 2) Поль. Гал.

Мостянци, цїв, *м.* мн. Доски, положен-

ныя на лодкахъ для составленія парома. См. 99.

Мостити, мошці, стип, м. 1) Стлатъ, настлѣять, мостити, укладывать. *Ой позовь, пане, землю мряти, землю мряти, мости мостити.* Чуб. III. 295. *Мати почала мостити сію в кутку на столі.* Левц. I 400. Переносно: стараться уладить дѣло. *Бачить чоловік, що не перемиє: уже і сляк, і так мостити, щоб одкаснулася причепа.* Грин. I. 293. Также переносно: твердить то-же самое. *„Розумний не стратить надії“,—я йому,—„треба сподіватись, живиш“.—Поки не зрадить,—знов мостити він.* МВ. II. 117. 2) Вить, устривать гнѣздо. *Журку, журку, та малий жайворонку, не мости гнізда кою быстрою днітра.* Грин. III. 594. *Ось на липині й гніздечко мостить Божя птичка.* О. 1861. VIII. 48. *Милиа... гніздо мостити.* Грин. I. 254. 3) Колотить, бити. *Як почне мостити, то й місяця живого не зоставить.* 4) Мостити постолі. Дѣлать постолі, сандаліи. *Сіла собі на столці, мостити собі постолі.* КС. 1884. I. 28. *Ой у тій хижі парубочки сидять, постолій мостять.* Мет.

Мостятися, мошціа, стипся, м. 1) Моститься, умащиваться, усаживаться, примащиваться, привлаживаться. *Моститься, як то й сісти.* Св. Л. 14. *Все моститься, щоб поживитися.* Глб. 75. *Панувати мостяться над нами.* К. ЦН. 190. 2) Вить гнѣзда. *Горобці мостяться під стріхою, а ворони на дереві.*

Мостяще, ща, м. 1) Ув. отъ мѣст. 2) с. Мѣсто гдѣ былъ мость.

Мостівка, ки, ж. Жижка навозная. Вх. 3н. 37.

Мостийця, ці, ж. Толстая доска, половеца. НВолын. у.

Мостовѣ, во́го, с. Сборъ за проѣздъ по мосту.

Мостовій, ѓ, ѓ. 1) Вымощенный досками. *Ой Олено, сестро моя, помий двори мостовій.* Лукаш. 111. 2) Собирающій пошлину за проѣздъ черезъ мость.

Мостовничій, чо́го, м. Смотритель мостовѣ.

Мостовина, ни, ж. Доска въ мосту, въ полу, въ деревянной настлѣлкѣ. Ум. **Мостовиночна.** *Мостять мости-мостовиночки за для вірною дружжкѣ; мостовиночка поломилася, вірний дружжок затонув.* Чуб. V. 370.

Мосьте, ти, ж. Милость (употребляется въ титулахъ). *Його мосьте.* Его милость.

Мосувати, сѹю, еш, гл. Укрѣплять.

Мосцівий, а, е.—Мостивий. *Не лучше б нам з лятками, мосцівами панами, мирно пробувати.* Нп.

Мосць, ці, ж.—Мость.

Мося́к, жа, м. Желтая мѣдь. Шух. I. 283.

Мося́кний, а, е. Изъ желтой мѣди. Шух. I. 285.

Мося́кник, ка, м. Мастеръ, изготовляющій изъ мѣди различные предметы—отливающей ихъ или выдѣлывающей изъ мѣдной проволоки, мѣдныхъ листовъ; обыкновенно это кресты в небольшие предметы: пряжки, цѣпочки, шпильцы, ножи, топирці, нѣлефи и пр. Шух. I. 272, 318.

Мося́кництво, ва, с. Выдѣлка различныхъ вещей изъ желтой мѣди. Шух. I. 272.

Мотані́на, ни, ж. Суета, бѣганье. *Піднявся крик людський, збілася двоїна... Шатанина-мотаніна.* Мпр. ХРВ. 130.

Мотати, тату, еш, одн. в. мотати, ну́, нѣш, гл. 1) Мотать, намащивать, мотнуть. *Мотати нитки на клубок. На ус мотати.* Замичать, принимать къ свѣдѣнію. *Слухав та на ус мотав.* Чуб. I. 289. 2) Болтать, болтнуть, качать, качнуть, махать, махнуть. *Узйде москаль у гату, мотне патлами.* Греб. 405.

Мотатися, татуся, ешся, одн. в. мотнутися, ну́ся, нѣшся, м. 1) Мотаться, мотнуться, болтаться. *А ти, хвуст, що робиш?.. Мотався да чеплявся та до куц, то за пеньок.* Рудч. Ск. I. 18. 2) Шататься, ходить, дѣлать то одно, то другое; хлопотать, суетиться. *Бабуся мотается по своїй хаті, як клубок, да все робить.* Г. Барв. 501. *„Світи світо! сип вечеряти.“ Чоловік схопився, мотается, кинувся до нечі, юржики витяяс.* Грин. I. 295. **Мотнутися**—броситься, то-же, что и метнутися.

Моташка, ки, ж. Мотокъ (нитокъ). Харьк. г.

Мотика, ки, ж. Кирка. *А ні лопата, а ні мотика їх не розлучить.* Ном. № 9519. *Сокіра остра, мотика йї сестра.* Ном. № 7995.

Мотилія, ці, ж. 1) Болѣзнь: овечій вертежь. См. Метелиця. 2) Вошинная моль. *Та й свого року мотилій багато: котрий ні відкреш вулій, в кожнім найдеш.* Уман. у.

Мотілічний, а, в. Заражений овечь-
вм вертежем. Угор.

Мотілівка, ки, ж. Названіе особаго
рода плáхти. КС. 1893. XII. 448.

Мотіль, ля, м. Мотылекъ. *Швидкий,
як мотиль.* Ном. № 5757. *Щось у тебе
буде: хоч мотиль, хоч бабка.* Ном. № 9232.

Мотп'як, ка, м. = **Мотиль**. Вх. Уг.
252.

Мотліця, ці, ж. Болѣзнь: *Tabes
heralis.*

Мотлох, ху, м. 1) Хламъ, тряпье, об-
ломки, бочки. *М'ясо розварилось на мот-
лох. Побив змя на мотлох.* Мнж. 22.
Сніп на мотлох побив. Черк. у. 2) Сбродъ,
сводочъ. *Зоставайся ж із жидками та
з мотлохом панським.* К. Досв. 219. *А
то ж добре, що ти там на городі бала-
кави із політницями, з усяким мотлохом?*
Левц. I. 485.

Мотлошій, шў, шій, сл. 1) Превра-
щать въ хламъ, въ куски. 2) Колотить.
Мотлошів мене. НВолын. у.

Мотлѣтис, лѣтис, ашся, сл. 1) Мо-
таться, болтаться. *Танцює, аж волюки на
ногах розслутались, мотляються.* О. 1862.
У. Кух. 34. 2) Болтаться, слоняться. *Чу-
маки мотляються поміж возами.* О. 1862.
Х. 22.

Мотнути, ся, См. **Мотати**, ся.

Мотовілочко, ка, с. Ум. отъ мото-
віло.

Мотовіло, ла, с. 1) Снарядъ для на-
матыванія нитокъ съ веретена. Предста-
вляєть ізъ себя палку, раздвоенную въ
видѣ вилокъ на одному концѣ, а другою,
болѣе толстий, конецъ окованяется пере-
кладной. Вас. 201. Чуб. VII. 410. Гол.
Од. 36. Части: палка—дѣрмівно, раздвоє-
ніє—вілиці з ріжками (ріжки. Констан-
тиногр. у.), перевладина—вилон (перехрѣста.
Констан. у.). Шух. I. 150. *Накупи верет-
ем, нема мотовила.* Чуб. 2) Названіе во-
ла, имѣющаго привычку мотать головою
во время запряганія. КС. 1898. VII. 47.
Ум. Мотовільце, мотовілочко.

Мотовільце, ця, с. 1) Ум. отъ мото-
віло. 2) Родъ писанки. КС. 1891. VI.
380. Ум. Мотовілочко.

Міток, тка, м. = **Міток**. *Як же мені,
сестро, такий бутим... чужі мітки одря-
даючи.* Чуб. V. 917. Ум. **Міточок**, мітошом.
Мітошок ниток. Зміев. у.

Міторженяк, ка, м. = **Макоерженик**.
Сим. 209.

Міторити, рю, рш, сл. Дѣлать, по-

дѣлывать. *А тим часом місяць пливе оля-
дать і небо, і зорі, і землю, і море, та глян-
нуть на люде, що вони моторять, щоб Бо-
гови вранці про те розказать.* Шевч. 162.

Міторний, а, в. Проворный, бойкій,
живой, ловкій. *Хоч чорна, да моторна, а
біла дуже ніжна.* Ном. № 8534. *З того
ледачого парубка та став такий мотор-
ний та гарний козак, що не здумать, ні
сказать.* Рудч. Св. II. 109. *Міторній
сини і онуки! читайте байку для науки.*
Гліб. Ум. **Міторнінький**.

Міторність, ності, ж. Проворство,
бойкость, живость. *Де ж той огонь, де та
моторність, жвавість, де ті троянди, що
жаштіли-цвіли на її цюкає?* Г. Барв. 537.

Міторно, нар. Проворно, бойко, живо.
Ум. **Міторнінько**.

Міторошино, нар. 1) Не по себѣ, не-
здорово. *Прокинувся я,—холодно мені так,
моторошино.* Зміев. у. 2) Страшно, жутко.
*Жінко! мені щось моторошино,—чи пити,
чи не пити?* Котл. МЧ. 372.

Міторувати, рую, аш, сл. = **Міторити**.
*Покійний наш батько по всяк час мото-
рував собі. Сказано—моторяча людина була.*
Харьк. г.

Міторун, на, м. Дѣятельный, провор-
ный чоловік.

Міторуха, ки, ж. Живая, дѣятельная
женщина, воструха. Константиногр. у.

Міторяка, ки, м. = **Міторун**. *Та і мо-
торяка ж з вас!—сміюся.* МВ. (КС. 1902.
Х. 152).

Міторячий, а, в. = **Міторний**. *Ста-
рий, а моторячий чоловік.*

Мітрошійти, шў, шій, сл. Порошить
*Проти Варвари почало мітрошійти сніж-
ком.* Мир. Пов. I. 112. *На дворі сніжок
мітрошійть.* Конотоп. у.

Мітуз, за, м. Веревка. *Стали-сьмо на
попас, я коні мотузом добрим до вази
прив'язав.* Литин. у. *Слабий, як учетверо
мотуз.* Ном. № 8132. *Мотуз въ ткацкомъ
станкѣ—см. Верстат.* Шух. I. 256. Ум.
Мотузів, мотузівоч.

Мітузв'яр, ря, м. Веревочникъ, дѣ-
лающій веревки, бечевки. Угор.

Мітузв'яз, яз, с. соб. Веревк. *Гниле
мотузв'яз. Гей, гей, рятуйте і мотузв'яз
ятуйте.* Чуб. III. 326.

Мітузв'язи, жу, виш, сл. 1) Увязы-
вать, скручивать. 2) Мучить увертками,
водить за нось. НВолын. у.

Мітузак, ки, ж. Веревка, тонкая бѣ-
чевка. *Зачепила собі мотузкою за шмю*

(глицьк) да й понесла топить. Рудч. Ск. I. 18. Ум. Мотузочка.

Мотуаник, ва, м. Веревоочный мастеръ, канатный мастеръ. Вх. Зн. 37.

Мотуво́в, ака́, м. = Мотузка. Смика за мотузок. Левич. Ум. Мотузочок.

Мотуво́чка, ва́, ж. Ум. отъ моту́вка.

Мотуво́чок, че́к, м. Ум. отъ моту́во́в.

Мотува́ний, а, в. Веревоочный. Мотува́ня ише́я. Левич. За́зна коби́ла, мотува́ний ха́вст. (Зап. юлка з ниткою). Ном., стр. 300, № 352.

Мотува́ти, ша́ю, еш, и. Шевелить. *І тільки й видно, що живий, бо раз-у-раз руками мотував.* Ромен. у.

Мотува́тися, ша́юся, ешся, и. = Моту́шиться. Було ще дуже рано, але вже народ став мотува́тися. Новомоск. у.

Мох, ху, м. 1) Мохъ. *Він такий уже старий, що увесь мохом обрис.* Рудч. Ск. II. 61. *Налавав м'який мох, а під мохом твердий камінь.* Левич. *Вам їти на мха, на темні лути.* Маркев. 89. 2) Очески овечьей шерсти. Гол Од. 39. Ум. Мошон.

Мохна́вці, ве́дь, ж. мн. = Мохна́тиці = Рукави́ці въ загадкѣ: *Мац-мац по лавці, найшов мохнавіці.* Чуб. I. 314. См. Мохна́тиця.

Мохна́тий, а, в. Мохнатый; пушной. *Зір мохнатий. Яка вона мохната, така невістка багата О.* 1862. IV. 37.

Мохна́тиця, ці, ж. Въ загадкѣ: рукави́ца. *Маму-маму по лавці, обмачую мохна́тиці (мохна́тицю).* Ном., стр. 300, № 457.

Мохна́тиця, тію, еш, и. Обростать мохомъ, шерстью, волосами. *Лежачи і камень мохнатіє.* Ном. № 10844.

Мохна́ток, тка, м. = біла́вий. Раст. *Lingula alba.* Шух. I. 20.

Моховий, а, в. Моховой. *Мохова́ вода́.* Болотная, тиная вода. Ном. № 744.

Моховя́к, ка́, м. Раст. *Boletus subtomentosus.* ЗОЮР. I. 114.

Мохови́тий, а, в. Обросшій мхомъ. Вх. Уг. 252.

Мохта́ль, ля́, м. Мѣра нитокъ въ 10 и 5 пасомъ. (Залюбовск.).

Моху́нка, ки, ж. 1) Листки, въ которыхъ заключено зерно хлѣбнаго растенія. *Трудно молотить сю осінь пшеницю: дуже туго, не скоро вибивається зерно, дуже сидить у моху́нках, бо недорідна, припалена.* Новомоск. у. 2) мн. Раст. *Physalis Alkekengi* L. ЗЮЗО. I. 131.

Моща́к, ка́ и моща́ва, ки, м. 1) Си-

лачь, крѣпышь. *Там парубок мощака, нікто його не зборе.* Черняг. г. 2) Крѣпкое яйцо, бѣтокъ.

Моща́рство, ва, с. Могущество.

Моща́ръ, ра́, м. Силачъ. *Сидлай мї коня, того мощаря.* Колб. I. 101.

Моща́ний, а, в. и пр. = Мїщя́ний и пр. *Мощний Боже допоможе, дасть з любви користь.* Чуб. V. 2.

Моща́ватися, дѣюся, ешся, м. 1) Стараться, силиться, крѣпыться. 2) — з мнн. Бороться, мѣряться силами съ кѣмъ. Желех.

Моща́ля, лі, ж. = Мощу́ля. *А він таки добряче черкнув тебе по полові: ач, яка мощуля.* Черном.

Моща́ь, ца́, с. Дѣтск. = Мона. Вх. Лем. 436.

Моща́вати, дѣю, еш, и. Усиливать, напрягать, укрѣплять.

Моща́ватися, дѣюся, ешся, и. = Мочу́ватися.

Моща́голов, ва, м. Большой деревянный гвоздь.

Моща́р, ра, м. Топь, низменное съ подпочвенной водой мѣсто. *Через мощар до мене їти.* Канев. у. *На мощарі візні ходять.* Канев. у. *Руза... трохи не застряла на мощарі.* Левич. I. 305.

Моща́ри́стий, а, в. = Моча́рува́тий. Хотинск. у.

Моча́рува́тий, а, в. О почвѣ: болотистый, мокрый. *Моча́рува́тє поле.* Каменец. у.

Моча́ти, ча́ю, еш, и. Мочать. *А не хочеш — вибачай: ложечки не мочай.* Чуб.

Мочва́, ви, ж. Слякоть. Чернив. у.

Моче́на, но́ї, ж. Настоенная водка. *Будем мочену пити.* Зміев. у. Кн. II. 158.

Мочере́т, ту, м. = Мочар. Лубен. у.

Мочя́, мѣжу, жеш, и. = Могти. Желех.

Мочя́вий, а, в. = Мочли́вий. *Мочивє літо.* Вх. Зн. 37.

Мочили́нівка, ки, ж. = Мочі́ло. *Покладу я колотеньку та в мочилинівку.* Год. III. 378.

Мочі́ло, да с. Водой наполненная яма, въ которой мочать коноплю. Шух. I. 147.

Мочі́ти, чу́, чнш, и. Мочить, смачивать. *Треба мочити сорочки. Я вчора мочила коноплі. Не хочу мочити руки. Мочила березівкою виразку, та й загоїлось.*

Мочі́ватися, чу́ся, чншся, и. Мочиться, смачиваться. *Познімай сорочки, а то мочаться на дощі.*

Мочка́, ки, ж. = Мачка 2. Вх. Уг. 252.

Мочливий, а, е. Мокрий, дождливий. *Мочливе літо було сей год.*

Мочний, а, е = Мочливий. Мочная весна була. Сосниц. у.

Мошенство, ва, с. Мошенничество. *А на порювниці, де коней та волів продають, — скільки там мошенства, неправди!* О. 1861. VI. 76.

Мошенський, а, е. Мошеннический.

Мобечка, ки, ж. Ум. отъ **мобка**.

Мобка, ки, ж. Мобка. *Мошки, комарі, мухи... завелись з тепелою.* Ном. № 314. Ум. Мобечка.

Мобка, кі, ж. соб. Мошки. *Мошки багато на городі, — усі руки й лице покусала.*

Мощнйч, ча, м. Раст. *Sedum acre* L. 3030. I. 136.

Мошнїухи, нух, м. м. Раст. = **Могунки**.

Мошобк, шкў, м. Ум. отъ **мох**.

Мошонка, ки, ж. Кошелек. Желех.

Мощір, ря, м = **Муцирь**.

Мощі, щїй, ж. м. Моци, останки.

Ой я ж кажу — в саду лежу, аж я в негворонї, ізсушилась, ізв'ялилась, тільки мої мощі. Нп.

Мрванця, ці, ж. Топкое, болотистое мїсто въ лїсу. Шух. I. 81.

Мрака, ки, ж. = **Мряка**. *Мрака йшла.* О. 1861. X. 49. *Мраки заляли, мраки йдут.* Вх. Зв. 37.

Мрво, ва, с. = **Марво**. *Та то це, цяди, мрво.* Ном. № 3058.

Мрець, мерця, м. Мертвець. Ев. I. XI. 41. *Він дуже боявся мерців.* Левид. *Як у мерця очі не заплющені — на вміручо.* Ном. 312.

Мрїгати, гаю, еш, л. 1) Моргати (глазами). Тільки мрїга, нічого не говорю. Новомоск. у. 2) = **Ремїгати**. *Не їсть, а тільки мрїга.* Черк. у.

Мрїний, а, е. Мечтательний. *Наші жінки дивочтво своє вважають більше за якусь невиразне й мрїйне русалкування, аніж справжнім життям.* Г. Бар. 377.

Мрїйник, ка, м. Мечтатель. Желех.

Мрїйниця, ці, ж. Мечтательниця. Желех.

Мрїти, мрїю, еш, л. Чуть видїється (вдалі), неясно видїється *А під лїсом, край ворони лїбомь курїнь мрїє.* Шевч. 82. *За милою моила, а там тільки мрїє.* Шевч. 8. *Мрїє, мрїє ясн місяць у недїлю рано.* Нп. *Дїти мрїли в сутїнку.* Левид.

Мрїтєся, мрїюся, ешєся, л. 1) = **Мрї-**

ти. *По стєну росяному шлял мрїєся.* МВ. (О. 1862. I. 77). 2) Мерещитєся, грезитєся. *Небозї сонєчко мрїєтєся, — воно ж зрадїло, та й справдї грїєтєся.* Ном. № 6402.

Мрїтїю, нар. Чуть-чуть замїтно вдалі. *А там щось мрїтно: чи то люде, чи то коні, а може копци сїна.*

Мрїя, мрїї, ж. Мечта, греза. *Ог, мрїї мої, мрїї золотїї.* Левид. *Все те ви-кликали веселї мрїї, веселї думи.* Левид. I. 195. *Пропало мое й дївуанкя, всі радощї, мої мрїї, мої надїї.* Г. Барв. 223.

Мрїяти, рїю, еш, л. Мечтати. Желех.

Мрїжити, жу, жвц, л. Смыкати (глаза), змурити. *Болять менї очолюнка, оченкяли мружу.* Гол. I. 251. *Хоть я ляжу спати, — сон очї не мружить.* Гол. I. 349.

Мрук, ка, м. Ворчливий человекъ. Желех. *Тїмого мрїна грїти.* Играти въ жмурїи. Желех.

Мрўка, ки, м. Мурлыка.

Мрўкати, кяю, еш, л. Мурлыкати. *Кїт мурїи, на сонцї пошляючись, мрукає з своєю доброю талану.* МВ. II. 134.

Мряка, ки, ж. Густой туманъ съ мелкїмъ дождемъ. *Вночі і ожеледь, і мряка, і снїг, і холод.* Шевч. 657. Ум. Мрїчка.

Мряч, чї, ж. = **Мряка**. *Мряч упала.* Вх. Зв. 38. Желех.

Мрячїти, чў, чїш, л. 1) Моросити. *Доц став мрячїти.* 2) Безл. Мрячїть. Стоить туманная, съ мелкїмъ дождемъ, погода. *Все мрячїть та й мрячїть.* Каменец. у.

Мрячка, ки, ж. Ум. отъ **мряка**.

Мрячний, а, е. Туманный, дождливый.

Мрячно, нар. Туманно, дождливо.

Мстївий, а, е. Мстительный. *Суддя не мстивий, а всїм страшливий. Але сї ніжнї істоти мстивї.* Вони мстятєся над людьми за їх лихї почування. Г. Барв. 400.

Мстївість, вости, ж. Мстительность. Желех.

Мстїво, нар. Мстительно. *Йою серце мстиво якось стрепенулося у грудях.* МВ. (О. 1862. I. 87).

Мстїти, мщу, мстиш, л. Мстить. Встрїчено въ фальсифицированной исторической пїснї: *Вовкулакам, кателікам, мстючи зраду здала.* Срезн. Запорожє. Ст. Часть. I. 38.

Мстїтєся, мщїюся, мстїтєшєся, л. Мстить за себя, отмощать. *Огонь-святїий мстїтєся, як їюю не шануєш.* Ном. № 10305. *Як*

виде злодій з торями, то ще при буде жетитися. НВолны. у. То вона жетитися на Хведорові за дочку. Мар. Пов. I. 165.

I. Му, меж. Выражаєть мычаніе коровы.

II. Му, сокр. мыст. йому. Най топа зрадитъ, котра му ладна. Чуб. V. 16.

Мугіватя, каю, еш, г. П'ять подъ нось, мурлыкать. Гуляя собі пренеповинний в саду та арію якусь муликава стиха. Шевч. 556.

Мугіръ, рѣ, м. Неотеса, грубий простой человекъ, мужикъ. Мнж. 83. Така завелась смілость у вражих муирію, що йде значний козак улицею,—нікто й шапки не ламає. К. ЧР. 214. Ув. Мугиряна. Зміев. у.

Мугіръка, кв, ж. Неотеса, мужичка, грубая женщяна.

Мугирѣка, кв, м. Ув. отъ мугіръ.

Мудёрний, мудёрський, а, е. Искусный. Желех. Вх. Зн. 38.

Мудзѣла, лі, ж. Большая мозоль, шшка, нарость. Мнж. 185.

Мудики, вів, м. мн. Раст. Glechoma hederacea. Вх. Пч. I. 10. ЗЮЗО. I. 172.

Мудник, ка, м. Раст. Parnassia palustris. Лв. 100.

Мудо, да, с. Ядро (у мужчвыи, самца). Желех.

Мудрагѣль и мудрагѣль, лѣ, м. 1) Умнякъ, лукавецъ, хитрецъ. *Мудрагель курон'я зів, а сказав, що само вирзлося.* Ном. № 3067. 2) Большая бабочка ночная. *Ой не літай, мудрагѣлю, повід стѣло, не пороши миленькому на постелю.* Нп.

Мудрѣе, ка, м. Смышленный, разумный человекъ; мудрствующій. *Е, та він у мене мудрак на всячину.*

Мудрѣція, ції, ж. Мудренность, замысловатость, искусство. *А ми втнемо рукація і нові, а ба мудрація гелюка.* Гліб. 39.

Мудренецъ, вця я мудрень, ва, м. Раст. Larix decidua. Вх. Уг. 252. Вх. Лем. 436.

Мудрѣць, цѣ, м. Мудрецъ. *Ідумейські Таманці... слави були своїми мудрецями.* К. Іов. V. *Мудрець там физыку провадив.* Котл. Ен. III. 53.

Мудрый, а, е. 1) Мудрый, умный. *Чому чорт мудрий?—Бо старій.* Посл. *Мудрый поляк по шкоді.* 2) Мудреный, замысловатый. *Невеличка шучука, та мудра.* Чуб. I. 268. *Нашилася, виправлялася, взявшись у боки, голубяжи мичкувала де-де мудрі скоки.* Мкр. Н. 29. 3) Хорошій по-

своимъ качествамъ: красивый, вкусный и пр. *Росчесав кудрі, росчесав мудрі, і сам до милої пішов.* Чуб. V. 370. *Мудре дерево.* Пух. I. 88. *Мудрою борщю наварила.*

Мудрик, ка, м. 1)—Мудрак. Чернвг. г. 2)—Мудренець. Вх. Лем. 436.

Мудріна, вк, ж. Раст. Larix engoraea. Пух. I. 18.

Мудрість, рости, ж. Мудрость. *Кожеда природа до мудрости дорота.* Ном. № 1752.

Мудріти, рію, еш, г. Умнѣть.

Мудрішеи, шок, ж. мн. Выдумки; искусно, мудрено, замысловато сдѣланныя вещи. *Преарна природа гуцальских гір піддержує його (гупулоу) фантазію і робить його стокобнішим до уських мудрішою.* Пух. I. 294.

Мудо, нпр. 1) Мудо, умно. *Хто по кладіи мудро ступає, той ся в болоті не купає.* Ном. № 5883. 2) Хитро, мудрено. *А сам, говорючи так, збоку якось на неї дивиться мудро.* МВ. II. 81. 3) Искуснѣ, затѣйливо. *Мудо стѣва.* Шевч. 154. *Два ризикуи довгих та мудро вишитих.* Кв. I. 77.

Мудрѣваний, а, е. Замысловатый. *Мова сієї поєми аж геть мудрѣвана і виробувана на інших словесних творцах.* К. Іов. IV.

Мудрѣта, тн, ж.—Мудроці 2. Федьк.

Мудроці, щей и щів, ж. мн. 1) Хитроумныя затѣи, хитрые пріемы; мудрствованія. *Хитроці та мудроці.* Ном. № 2969. 2) Мудренныя вещи, что-либо затруднительное для пониманія или исполненія. *Не великі тут мудроці.* 3) Заповѣди. *Десять Божих мудрощей.* Кіев. г.

Мудрувѣння, ня, с. Умствованіе, мудрствованіе.

Мудрувѣтя, рѣю, еш, г. Умствовать, мудрѣть, мудрствовать. *Будею якось хитрувати та мудрувати і таки добудею того щастя.* Левц. I. 201. *Як не мудруй, а вмерти треба.* О. 1861. III. Гул.-Арт. 111.

Мудруватиса, рѣюса, ешса, г. Быть въ затруднительныхъ хлопотахъ? *Мудрується, як сучка перед перевозом.* Ном. № 10958.

Мудрѣха, хв, ж. Названіе одного изъ родовъ плѣхты. Чернвг. у.

Мудь, дя, м. 1) Неотеса, грубый человекъ, мужикъ. *Та що й юворить з такими гелюками, з такими мудьями.* Левц. Пов. 182. 2)—Мудо. *Як я... стянчу з коня цього черкеса, так хватайте його прямо за муда, то він буде наш... Хватили його*

тільки за мудя, той зараз і ослаб. СХО. VII. 315.

Муж, жа, м. 1) Мужъ. *Ой там стояла мужів громада, мужів громада, велика рада.* Чуб. 2) Мужъ, суругъ. *Ти не будеш мені мужем, я тобі женою.* Мет. 70.

Мужва, ві, ж. соб. Мужичье. *Яксь мужва обідрана.* Рудч. Ск. II. 82. *Сказано мужва—не розкопе, що піп у церкві скаже, та й торочить, що робити гріх.* Купая. у. *Убирайтесь ік нечистій матері, мужва незмивана.* К. ЧР. 354.

Мужіа, ка, м. 1) Простолудинь, мужкв. *До панів пан, а до мужиків мужик.* Ном. № 5879. 2) Мужъ. *Жінка-юлубочка нече млиці з полубочка, а мужик, щоб здоров, бігли муки нималов.* Ном. № 12359. Ум. Мужичіи. *Хоч у мене мужичок з кулачок, а я таки мужикова жінка.* Нп. Ув. Мужичіще. *А той мужичище взявся за болице.* Чуб. V. 686.

Мужиків, кова, ве. 1) Мужикъ принадлежаций. 2) Мужинць. *Тільки гріє мое здоров'є мужикове подвор'є.* Мет. 332.

Мужикувати, жуу, еш, іа. Быть крестьянством, мужиком. *Тут мужикують, там пануютьмиш.* Мвр. Пов. I. 123. *Ми, мужикуючи по хуторах і селах...* К. (О. 1861. I. 312).

Мужіцтво, ва, м. 1) Крестьянство. *Він, ще оженившись, послухав жінки, од мужицтва одстав і збивався трошки на купецкий лад.* Кв. II. 196. 2) соб. Мужики. *А найбільш претенз тою мужицтва.* К. ЧР. 332. 3) Мужичество, грубия привычки, завашка.

Мужіцький, а, е. 1) Крестьянский, мужичій. *Бувало дають лягам одужу мужицьку.* Драг. *В їх усе по панській, любе й миле, а в нас усе по мужицькому.* МВ. I. 26. 2) Мужескій, мужній. *Очищає ти, водо явлена, народженою од позору: надуманого, нагаданого, зустрічного, водяного, вітряного, жіноцького, мужицького, порубочького, дволицького.* Чуб. I. 182.

Мужічний, а, е. Крестьянский; мужичій. *Мужича правда есть колоца, а панська на всі боки инуца.* Котл. Ев. VI. 53.

Мужічати, чу, чш, іа. Говорить мужичинымъ языкомъ (объ ученикахъ бурсь, употребляющихъ украинскій языкъ). *Кожною, хто „мужичив“, записують в журнал і за кару назначають вичити скілька десятъ латинськихъ слів.* Св. Л. 29.

Мужичіще, ща, м. Ув. отъ мужіа.

Мужіча, ки, ж. Крестьянства, му-

жичва. *Де таки съому статись, щоб пан та взяв мужичку?* Кв. I. 224.

Мужній, а, е. = Мужній 3 и 4.

Мужній, а, е. 1) Мужній, принадлежаций мужу. *Хто такий у світі зору засила: чи молода дівчинонька, чи бідная удівчинонька, чи мужняя жено?* Чуб. V. 486.

2) ж. Замужняя. *Сі барини як би були мужні, то б їм землі треба.* Донск. обл. 3) Мужественный. *З молодого хлоця починає виходити мужній, дорослий чоловік.* Левц. *Вона почула його гарця мужню руку під своєю рукою.* Левц. 4) Мужественный, смілий, обладающий мужествомъ.

Мужність, ности, ж. 1) Мужественность. 2) Мужество, смілость. Желех.

Мужно, нар. Мужественно.

Мужир, ра, м. = Моцир.

Муза, ви, ж. Муза. *Возалюбленнику муз і грацій.* Шевч. 599.

Музика, ки, м. 1) ж. Музыка. *Тройста музика йрає що в душу.* Кв. I. 12. 2) м. Музыкантъ. *Пропустіть, пропустіть—музики йдуть.* Шевч. 305. 3) м. Охотникъ. *О, я замолоду був великий музика до сюрляки.* Волын. г. Ум. Музіченя. *Наймай музиченьки.* Чуб. V. 304.

Музикант, та, м. = Музика 2. *Музиканти мої, ви зарайте мені!* Нп.

Музіцтво, ва, с. Игра на музыкальномъ инструмѣнтѣ. *Веселе ремесло музичтво... легкимъ хлѣбомъ забавляють.* Ном. № 12467.

Музіченько, ка, м. Ляск. отъ музіка 2. Чуб. V. 304. *Заграй мені, музиченько, під осичиною.* Грев. III. 648.

Музічка, ки, м. 1) Плохой музыкантъ. 2) Жукъ скрипуна, Dogradion. Мнж. 185.

Музічний, а, е. Музыкальный. *Музичні вар'яції.* Левц. *Музичний і читальний вечір.* О. 1862. III. 26.

Музікн, вьок, ж. мн. Наческ. (К. П. Михальчукъ).

Музок, ка, м. = Мізюк. Козелец у Мука, ки, ж. Мука, мученіе, страданіе. *Він терив муку од свою позанія.* Левц. *Жили наші діди—не знали бід; стали жити онуки—набралися муки.* Ном. № 683. *На м'ни давати. Мучать, терзвать. Били мене, били, на муки давали.* Гол. IV. 492.

Мука, кі, ж. = Ворошко.

Мукачи, каю, еш, іа. Мучать. *Мукає корова.* Каменец. у. *Чоось телята мукають.* Драг.

І. Мул, лу, м. 1) Илъ. *Твої білі ребра піскомъ занесу, у мул поговаю.* Шевч. 58.

2) Урина. *То вельзевул попустив мул, з ляку омочився.* КС. 1882. IV. 170.

П. Мул, ла, м. Муль, лошакъ.

Мўлїстїй, а, в. Илїстїй.

Мўлїяти, лю, лиш, л. 1) Жать, давить, тереть. *І червонї чоботи мулять.* *Ном. № 1998. Чобіт мулить ногу, подушка мулить в ялову.* *Ном. № 11310.* 2) Не давати покою. *Се то йому худобина мулить.* *Ном. № 10820.*

Муля́ти(ся), лю́(ся), ліш(ся), л. Заносити иломъ.

Мўлїятися, люся, лишся, л. Мятися, переминатися. *Микита дово чогось мулявся і не хотїв противі ночі виїздити.* О. 1861. XI. 10. *Та оце було мулюсь, мулюсь, а на дворї холодно; треба йти.* Черниг. г.

Мўлір, ра, м. = Муляр. *Там муліри мур мурують.* АД.

Мульїй, а, в. 1) Илїстїй. 2) — брус. Мягкій точильний камень. Канев. у.

Мўльька, ки, ж. = Мілька.

Мулььїй, а, в. Жесткій, давшїй, жмушїй, мозолящїй.

Мўльько, нар. 1) Жестко. 2) Неудобно, неловко, плохо. *Попереду у їх було по шість десятин, а тепера як подїлили подушину, то по одній, — так їм і мульько.* Черниг. г. *І в тою (сіна) старому хутко стало мульько.* Драг. 178.

Мульїнкуватїй, а, в. = Мулькїй 1. *Мульїнкувата земля.* Вх. Уг. 252.

Мулювати, люю, аш, л. = Малювати. *Мулює брови синьою ожиною.* Чуб. V. 693. *Мулюванийи коромисел інувся, не вломався.* Чуб.

Муля́вка, ки, ж. = Мілька. Вас. 188.

Мўлїяний, а, в. Мозольний, натертїй, нажатїй.

Муля́р, ра, м. 1) Каменщїкъ. *Муляр додому, а мур додалу.* Канев. у. 2) = Малаяр. *Треба мені, друї мїй, муляра налять; твоє біле личенько та ї намалювать.* Чуб. V. 100.

Муля́рник, ка, м. = Малаяр. Ум. Муляріничок. *Вичорнили брїєки да мулярінички.* Чуб. III. 145.

Муля́рство, ва, с. Ремесло каменщїка. Желех.

Муля́рськїй, а, в. Каменщїкїй. Желех.

Муля́рчўк, ка, м. Ученикъ каменщїка. Желех.

Мўлїяти, ляю, аш, л. 1) = Муляти. *Муляє чобіт. Щось муляє під коїном: я*

лап, — і намацав каблучку. Г. Барв. 213. 2) — очима. *Мигать глазами, то закрывать, то открывать глаза. Ходить на все муляє очима, все заллюцає.* Киев. у.

Мўлїятися, ляюся, ашся, л. = Мулятися. *Кажє, не муляйся.* ПВолын. у.

Мўма, мв, ж. Мумїя. *Бичецька мума.* *Ном. № 2901.*

Мундёр, мундїр, ру н мундўр, ра, м. Мундиръ. Ум. **Мундє(й, ў) рик, мундє(й, ў) ричи, мундўроньо.** *Друшїй в однім мундєричку дріжить увесь.* О. 1861. XI. 69.

Мунійця, ці, мунійція, ції, ж. Амуниція. *Дадуть тобі, синку, салдатську муницю.* Пп. *Москаль закуєв, подякував Богу... да за муницю ти ї пішов собі.* Драг.

Мунійчтися, чуся, чисся, л. Церемонитися. *Бери бо лускаї насїння; ще ї мунїчтися.* Черном.

Мўр, ру, м. Каменная, кирпичная стїна. Вх. Уг. 253. *Перебіли вони мїст, зїхали на острїю, поїхали поїд самим садовим муром.* Лещи. I. 218. *Золота шайка мур пробиває.* *Ном. № 1394.*

Муравá, вї, ж. 1) = Муриг. *Прикриши ногою осокою, накриши очі муравюю, жовте тіло рокотом.* Чуб. V. 942. 2) соб. Муравь. *У дворах, по улицях, коло ісрки, як мурави народу.* Мир. Пов. I. 136. Ум. **Муравяна, муравоньна, муравочна.** *Кладу у кладку через муравку.* Чуб. III. 209. *В її ложки під пороєм заросли муромом, а тарїлочки під лавкою заросли муравкою.* МУЕ. III. 77. *Ой стежка да маленькая, муравочка зелененькая.* *Мет. 163. Найшов купу муравки.* Грин. II. 222.

Муравéль, влá, м. Муравей. Желех. **Муравéльний, а, в.** Муравьяный. Желех.

Муравїй, влá, м. Муравей. *Муравїй обточат.* Драг. 34.

Муравїний, а, в. Муравьяный. **Муравїне мáсло.** Раст. *Aetaliu Septicum Fries.*

Муравїця, ці, ж. 1) = Мурава. 2) Желтя і синїя пята на тїлї умираючого. *Мил. 165. Коли вже муравїця виїшла на тіло, то вмер дитина.* *Каменец. у. Прихожу, а в неї дитина слаба. Що в неї? Кажє: кір. Коли я гляну, аж у єї вже червона муравїця виступила.* *Умре, кажє. Коли так: до вечора ї умерло.* *Марїуп.*

Муравїще, ща, с. = Муравник. *Забрав би в тарбу оце муравїще, було б на ірїжї.* *Золотон. у.*

Муравїння, ня, с. Муравєникъ. Желех.

Муравка, кд, ж. Ум. отъ муравá.
Муравлі́ний, а, е=Муравиний.
Муравлі́ння, ня, с.=Муравиння.
 Желех.
Муравні́к, кá, м. Муравейникъ. Мвж. 116. *Посади кажана в муравник та тікай, щоб не чув його свисту.* Драг. 34.
Муравча́ний, а, е=Муравиний. Вх. Лем. 436.
Мура́ль, ля, м.=Мураволь. Вх. Лем. 436.
Муранді́ль, ля, м. Муравей. Вх. Зн. 38.
Мура́р, ра, м.=Муляр 1. Гол. II. 710.
Мурашва́, вá, ж. соб. Муравья. У *Пріськи наме мурашва біла пр тілу.* Мир, Пов. I. 170.
Мураші́нник, ка, м=Мурашник.
Мура́шка, ки, ж. Муравей. *Мурашки, мурашки! позовайте подушки, бо татари йдуть.* Ном. № 339.
Мурашко́вина, ня, ж. Муравейникъ. Шух. I. 88.
Мураші́к, кá, м. Муравейникъ. НВолн. у.
Мураші́я, ні, ж. соб.=Мурашва. *Люде, що та мурашія, купки собі понаяртами і живуть.* Св. Д. 213.
Мураша́н, ня, м.=Мурашка. Вх. Уг. 252.
Му́рга, ги, ж. Мѣра поверхности: три мрга. Кіев. у.
Му́ргій, гі́я, м. Воль почти черной масти. См. Смаглі́й. КС. 1898. VII. 42.
Му́рда, ди, ж. Овца, черная вокругъ глазъ. Вх. Лем. 436.
Му́рѣй, ре́я, м. Сермяжникъ. ЗОЮР. I. 252. *Козак муряма нас зливає (міськвх людей).* К. ЦН. 249.
Му́рза, зи, м. 1) Мурза, татарскій князь. *Всіх мурз із куренів вечеряти позвати.* К. МБ. X. 19. 2) Запачканное, немутное ляпо.
Мура́к, кá, м. Татаринъ. *А вже ж мурак, мурак Сурнунові да назад руки в'язе.* Грин. III. 585.
Мура́лець, лядц, м.=Мурак? *Уже ж мені, превражієй мураляці, та й Вкраїна не мила.* Мет.
Му́рзати, заю, еш, лл. Пачкать, марать (лицо, руви).
Мура́тій, а, е. Съ испачканнымъ лицомъ, грязный, испачканный. *Поганій, мурзатій з вулиці побігли.* Грин. III. 92.
Му́рзатися, заюся, ешся, лл. Пачкаться, мараться, муслиться. *Гж. та не мурзайся.*

Му́рий, а, е. 1) Темносѣрый, испещренный пятнами (о масти). *Кіт мурий.* МВ. II. 139. *Три голови лав сей пес мурий.* Котл. Ев. 2) Смуглый. *А зась, мурий недрещений! целу Уж, а не хліб печений.* Ном. № 13695. Ум! **Му́реньий**. У цього *Марка була пара муреньких бичків.* Рудч. Ск. I. 6.

Му́рін, на, м. 1) Мавръ. *Отелло, венецький мурін.* (Шекспірові твори... поперекладав П. Куліш, I). 2) Кличка собаки. Вх. Лем. 436.

Му́ріна, ни, ж. Болотце, остающееся послѣ половодья. Грайвор. у.

Му́рилка, ки, ж. Мавританка.

Му́ринський, а, е. Мавританскій.

Му́ривчик, ка, м.=Муляр 1. Черк. у.

Му́ріг, ро́гу, м.=Моріг. *Зелений як муріг.* Ном. № 13157. *І двір його муроюм заріє.* Ум. Мурожом.

Му́ркати, каю, еш, одн. в. **му́ркнути**, ну, веш, лл. 1) Мурлыкать, мурлыкнуть. *Кіт сидить та мурає.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн. 2) Бормотать, разъ забормотать. *Муркнув щось таке, що й не розбереш, та й пішов.*

Му́ркач, ча́, м. Баранъ. НВолн. у.

Му́ркіт, ко́ту, м. Мурлыканье. Желех.

Му́ркотáти, ко́чю, чеш и **муркотіти**, ко́чю, тіш, лл. Мурлыкать. *Бач, як кіт муркотить.*

Му́ркотáло, ла, м.=Му́ркотій. Желех.

Му́ркоті́й, ті́я, м. Ворчунъ. Желех.

Му́ркотіти. См. Муркотать.

Му́ркоті́я, ні, ж. Мурлыканье.

Му́рло, ла́, с. 1) Неотеса, грубый чельвькъ. 2) Харя, рыло.

Му́рманька, кя, ж.=Му́рванъ. Вх. Уг. 253.

Му́рманьчий, а, е=Муравиний. Вх. Уг. 253. **Му́рманьча** громáдча.=Мурашник. Вх. Уг. 253.

Му́рийло, ла, м.=Му́рло. *Чи чуєш ти, мурийло?* Гуд.-Арт. (О. 1861. III. 94.).

Му́рмотáти, ко́чю, чеш, лл. 1) Бормотать. *Народ... мурмотав: паночє, зинь.* Котл. Ев. VI. 44. 2) Роптать. 3) Журчать.

Му́ро-ка́мінь, ня, м. Встрѣчается въ пѣснѣ для обозначенія драгоцѣннаго камня въ перстнѣ. *На тій ручіі златий перстень, на перстені му́ро-камінь.* Гол. III. 121.

Му́рований, а, е. Построенный изъ камня или кирпича, каменный. МВ. I. 150. *А нащо ж ти мене покидаєш у му́рованім замку?* Мет. 14.

Мурованиця, ці, ж. Каменний домъ.
Вх. Зн. 38.

Муроломний, а, е. Стѣнобитный.

Мурування, ня, с. 1) Постройка каменной стѣны, каменнаго здавія. 2) Каменная постройка.

Мурувати, ру́ю, еш, м. Возводити каменную стѣну, класть кирпичи.

Муруга, га, м. Воля сбро-бѣлой масти съ продольными узкими полосами другою, болѣе темнаго цвѣта. Ум. Муружна. КС. 1898. VII. 42.

Муру́гий, а, е=Моругий. *Муруи або чорні свити.* О. 1862. IX. 68. *Ой ну, коте муругий!* Мил. 42. *Лежав у бур'яні бровко муругий.* Котл. Ев. III. 38.

Мурчак и **мурчо́к**, ка, м. Морская свинка, *Cavia sobaga* Pall. Вх. Зн. 38. Желех.

Мурчати, чу́, ча́ш, гл.=Муротати. *Сму́гаю я—і борсук у норі мурчить.* Берд. у.

Мури́ка, ки, ж.=Мурашка. Вх. Уг. 253.

Мури́нча́ний и **мури́нча́й**, а, е=Мурманчый. Вх. Уг. 253.

Мура́х, ха, м. Муравей. Каменец. у.

Мус, оу, м. Принужденіе. *Мус—великий пан.* Посл. Через мус. По принужденію. Желех.

Муса́к, ка́, м. Кусокъ выточенной стали, которымъ косецъ выравниваетъ острые якосы. Шух. I. 169.

Муседе́ць, льца́, м. 1) Напитокъ: вареный медь, также разведенный медь, настоянный на ягодахъ, съ которыхъ слита наливка. Маркев. 170.

Мусити, шу, сиш, гл. 1) Долженствовать, быть должнымъ, вынужденнымъ. *Не рада коза торну, а курі вєсілаю, та мусять.* Ном. № 1075. *Просим—не хотів, казали—мусив.* Ном. № 1076. **Мусить бути.** Должно быть, вѣроятно. *Іде шляхом молодича, мусить бути з проці.* Шевч. 79. **Не мусити.** Не быть въ состояніи. *Полюбила козаченка, не мусиу забути.* Мет. *Ніяк не мусе достати грошей.* ХС. IV. 17.

Мусити, шу, сиш, гл.=Мусити. О. *Порфирій мусів навідатись до о. блаочинною.* Левич. *Мусила свій гріх у церкві спокуювати.* Левич.

Мускати, каю, еш, гл. Приглаживать. Гол. Од. 73.

Мускота, ти, ж. Слякотъ. Угор.

Мускотити, чу́, та́ш, гл. Издавать шорохъ, шуршать. *Пшов з хати і запер за собою двері; вертаюсь—відчинені двері і*

чуть—шось у хати мускотить, аж там оцей чоловік. Александров. у.

Муот, ту, м. Навозная жижа. Вх. Зн. 37.

Мусування, ня, с. 1) Измышление, придумываніе. 2) Брожение.

Мусувати, су́ю, еш, гл. 1) Раздумывать, соображать, измышлять. *Мені дай зараз за роботу, то я приймусь мусувати, як нам у текло довалитись.* Котл. Ев. III. 18. *Довго він мусував про своє безталання.* Полт. г.

Мусуватися, су́юся, ашся, гл. Возитися. *Я й додому почав уже повертати, а він одно мусувався і панькався біля своєї кобили.* Харьк. г.

Мусулець, су и **мусу́лець**, льця, м.=Муселець 1.

Мусульмани, ня, м. Мусульманинъ. К. Кр. 14. *Правозірні наші мусульмане.* К. МВ. X. 18.

Мусульманка, ки, ж. Мусульманка.

Мусульманський, а, е. Мусульманский. *Гареми мусульманські.* К. МВ. XI. 152.

Мусяндроний, а, е. ? *Скільки бідни школяри муки приймуть, поки вивчуть сі мусяндрові вірші.* О. 1862. VI. Зъ нар. уст. 53.

Мутити, му́чу, тиш, гл. 1) Мутить, возмущать. 2) Производить беспорядокъ. *Мутив, як на селі мосткаль.* Котл. Ев. I. 25. *Доти лях мутив, доки не наївся.* Ном. № 876.

Мутитися, чу́ся, ти́ся, гл. 1) Мутиться. 2) Смуцаться; волноваться. *Отсе не їде Катра!—мутить мати: хто же мене оплаче!* МВ. II. 197.

Мутний, а, 6. Мутный. *Ой чою ж ти, мила, така, як водиченка мутная?* Нп.

Мутник, ка, м. Мутный ручей. Вх. Лем. 436.

Мутно, нар. Мутно.

Мутувати, му́ю, еш, гл. Поворачивать, двигать туда и сюда. *Ілія вже не боїться зубів, да як вхавши йому за язык, дак змії і не може дальше Ілію промилнути... Став йому ще сюди і туди, на всі боки ним крутить, а Ілія все йому за язык чавить. Та змії мутушав їм, мутушав, кидав, кидав... Драг.* 249.

Муха, хи, ж. Муха. *До Спасіюки мухи на пана роблять, а в Спасіюку на себе.* Ном. № 482. *Аж он дві мухи сидить.* Лубен. у. *Крутіться як му́ла в оиропі.* *Завалент хлопотами, безъ отдыха нь хло-*

потахъ. Муха яснова. Насѣк. = Майка. Вх. Пч. I. 7. Ум. Мухна.

Мухавка, кя, ж. Насѣк. мокрица. *Oniscus asperatus*. Вх. Уг. 253.

Мухарица, ці, ж. Насѣк. *Culex ripiens*. Шух. I. 23.

Мухомѳр, ру, м. 1) *Agaricus muscarius* L. ЗЮЗО. I. 110. 2) *Delphinium elatum* L. ЗЮЗО. I. 121.

Мухѳрка, кя, ж. и мухорѳк, ркѳ, м. Въ колоскѣ хлѣбнаго растенія гнѣздо, въ которомъ сидятъ зерно, также плюска у орѣха, чашечка подъ ягодою земляники, клубники и пр. *Як хороше жито, то так і визирає зерно з мухорѳкв.* Волч. у.

Муц, ца, м. 1) Малорослая лошадь. 2) Мопсѣ. Ум. Мүцин.

Мүцик, ка, м. 1) = Муц 2. У няньки був біленький цуцик... *Не дуже простий—родом муцик.* Котл. Ен. IV. 43. 2) мн. Мүцини. Волоса, зачесаные и завитые на вискахъ. Вх. Лем. 436.

Мучанка, кя, ж. 1) Родъ кушанья: смѣсь муки, молока и овечьяго сыру. См. Мачанна. Желех. 2) Порода разсыпчастыхъ грушъ. Вх. Лем. 437.

Мүченик, ка, м. Мученикъ. *Щоб розкрились високі могили перед вашими очима, щоб ви рослиали мученики: кою, коли й за що рослиали.* Шевч. 216.

Мүченицький, а, е. Мученический.

Мүчеництво, ва, с. Мученичество. Желех.

Мүчениця, ці, ж. Мученица. *Святая Варваро, мученице великая, допоможи мені.* Чуб. I. 114.

Мученя, ня, с. 1) Мученіе. 2) — Бѳме. Страсти Господни. *Одну пісню о Божім рожденню, другу — о Божім мученню.* Гол.

Мучитель, дя, м. Истязатель, мучитель. *Нам передав його мучителям.* Ев. Мт. XVII. 34.

Мучителька, кя, ж. Мучительница. Желех.

Мүчити, чу, чяш, ил. Мучить. *На тім крижі Христа мучен.* Чуб. II. 354.

Мүчитися, чуся, чяшся, ил. Мучиться. МВ. I. 100. *Я вже не живу, а тільки мучуся.* Левит.

Мүчник, кѳ, м. 1) Желобокъ, проводящій муку изъ подъ жернова. Шух. I. 104. 146. 2) Ящикъ, въ который падаетъ мука изъ подъ камня. Черниг. у.

Мүчниця, ді, ж. 1) Раст. *Arctostaphylos Uva ursi* Spreng. ЗЮЗО. I. 112. 2) Отверстіе, сквозь которое проходитъ мука

изъ подъ мельничнаго камня въ ящикъ. Микол. 481.

Мушара, ри, ж. Тля, травяная вошь, *Arphis*. Вх. Лем. 437.

Мушарка, кя, ж. Раст. Мухоморъ, *Agaricus muscarius* L. Вх. Зн. 38.

Мушва, вѳ, ж. соб. Мухв. *I de ця мушва береться?* Харьк

Мушя, шї, ж. Имущество. Шух. I. 107.

Мушкѳ, кѳ, ж. соб. Мошки. *Мушка не дає скотині пастися.* Зміев. у.

Мушпа, кя, ж. 1) Ум. отъ мұха. *Ой був комар оженився та з мушкою не нажився.* Чуб. V. 1169. *Вилетіла мушка з хати.* Грин. III. 665. 2) Въ цвѣтѣ ткані: пяташки, разбросаные по фону иного цвѣта. *Зелена байова керсетка з червоными мушками.* Мир. ХРВ. 6. 3) Въ женской праческѣ: напущенные на виски пальца на два шириною волосы, идущіе потомъ за уши. О. 1861. Свѣд. XI. 29. 4) Родъ дѣтской игры. Ив. 24.

Мушкетъ, та, м. Мушкетъ. *Іде козак в Украйну, мушкет за плечима.* Чуб. V. 86. Чв. Мушкетюга.

Мушкетний, а, е. Мушкетный.

Мушкетюга, га, Уп. отъ мушкетъ.

Мушковій, а, ѳ. Съ крапикамъ. *Хустки носемь мушкою мигатомові.* Борз. у.

Мушлин, ву, м. Кисей, муслинъ.

Мушляти, дяю, еш, ил. = Метякувати. Канев. у.

Муштай, тай, м. Мохнатая лошадь. Мнж. 185.

Муштатий, а, е. Мохватый. Александров. у. Мнж. 185.

Муштер, тра, м. Обучающій военнымъ пріемамъ. *А пан муштер таки добре москалѣ потомуштрував.* Васильк. у.

Муштра, ря, ж. Военное ученіе. Шевч. 68. *Москалі на мустрі.* Лещи. I. 493. *Дивились з дівчати на москалѣ. Що то як гарно муштру викидають.* Кв. I. 169.

Муштровий, а, е. Имѳюющій военную выправку. *Злиє волау, як муштровий кїп.* МВ. I. 27.

Муштравіна, ня, ж. Военная служба. Шевч.

Муштрування, ня, с. Обученіе военнымъ пріемамъ, дрессировка.

Муштрувати, рѳю, еш, ил. 1) Обучать военнымъ пріемамъ. *Тоді ну айбько муштрувати.* Котл. Ен. IV. 59. 2) Школить, дрессировать. *Муштровані, бодай їх: нав-*

кають у залисті, а очей не покажуть. Греб. 408. *І стару панію почне муштрувати було з самого ранку: Що се ви, маминька, без чепчика вийшли?* МВ. I. 131.

Муштруватися, *русує, есья, м.* 1) Быть на учені (о солд.), обучаться военнымъ приëмамъ. *Поки салдати муштрувались, то капитан частісїно поглядав на Оксану.* Кв. I. 173. 2) Возьяться. *Муштруйся перед дзеркалом цілий день.* Левиц. I. 500.

Мушчїя, *на в мушїя, ни, м.* Мужчина. Шух. I. 32.

Мушчїньскій, *а, е.* Мужской. Шух. I. 120.

Мушчїрний, *а, е.* Мортирный.

Мушчїрь, *рї, м.* 1) Мортира. *Густо заставлені гарматами і мушчїрями.* Стор. Оп. II. 134. 2) Ступка, толчея. *В мушчїрї сїм товче.* Г. Барв. 448.

Мчїлка, *кї, ж.* Вѣстница. Встрѣчено у Котляревскаго: *Іриса цюхля проклятуца... Олимпська мчїлка неситуца.* Котл. Ен. IV. 53.

Мчїти, *мчу, мчїш, м.* Мчатъ. *Проклятий мчїть як вовк овечку.* К. *Куди їх мчїть Анхїзів син?* Котл. Ен. Не раз суча сани мчїла—пословица, приводила въ отвѣтъ на вранье или хвастовство и равнозначущая выраженію: ты рассказываешь небывлицы, ты хвастаешься. Грвн. I. 240.

Мчїтися, *мчїся, мчїшся.* Мчатъся. *Коли чує Наталка—за нею жечуться.* *Озирнулася—се Данило мчїться.* МВ. I. 157. *К Богу мчалась як оса.* Котл. Ен. I. 4.

Мша, *мші, ж.* Католическая обѣдня. Стор. МПр. 104.

Мшаль, *ля, м.* Раст. *Heacleum sphondylium.* Вх. Лем. 437.

Мшанїя, *кї, м.*—Омшаник.

Мшед, *дї, ж.* Раст. лишайникъ. Вх. Зн. 38.

Мшїти, *мшу, мшїш, м.* Конопатить мхомъ. Желех.

Мшїтися, *мшїся, мшїшся, м.* Расті густо подобно мху, быть мохнатымъ. Желех.

Мшїця, *цї, ж.* Насѣк.: тля, травяная вошь. Арбіс. Вх. Пч. I. 5.

М'я, *мѣння, с.* Имя. *Дали йому м'я—святого Христа.* Нп.*

М'явкати, *ваю, еш, м'явчїти* и *м'явчїти*, *вчї, чїш*, *одн. в.* м'явкнута, *кчу, неш, л.*—Нявкати, нявчати, нявкнута. Желех. *Будеш м'явкав як той*

кїт. Грвн. III. 653. *Кунїці кричать, м'явчуть.* Св. Л. 295.

М'ягкїй, *м'ягко* и *пр.* = **М'який**, *м'яко* и *пр.*

М'яві, *зів, м. м.* Мускулы. Вх. Пч. I. 14.

М'якїй и *мякєйїй*, *ї, ѓ.* Мягкий; не суровый, уступчивый. *Я такий, як хлїб м'який.* Ном. № 3234. *Учора дуже холодно було, а тепер м'який вїтер вїє.* Каменец. у. Ум. М'яненїий, мяненїий, м'яненєний и мяненєний. *У зайчика шкурка м'якєнька.* Рудч. Ск. II. 15.

М'якія и *мякія*, *ни, ж.* Мяквня. Сям. 226. *Скале зуби, як собака на м'якіні.* Звенгор. у. Ум. М'яїинна и мяїїинна. *І се слово не м'яїинка.* Ном. № 13040.

М'якїсть и *мякїсть*, *кости, ж.* Мякость.

М'яко и *мяко*, *нар.* Мягко. Ум. М'якєнько, мякєнько, м'якєсєнько и мякєсєнько.

М'якотї и *мякотї*, *ти, ж.* 1) съ удар. на послѣднемъ слогѣ. Мягкость. *Як постелю сїна, то м'якота спати.* Лебед. у. 2) съ удар. на первомъ слогѣ. Мякоть мяса. Черк. у.

М'якувати и *мякуватиїй*, *а, е.* Мягковатый. Павлогр. у.

М'якїш и *мякїш*, *ша, м.* 1) Мякія части мяса. Каменец. у. 2) Раст. *Potentilla anserina.* Вх. Пч. I. 12.

М'якїшечка и *мякїшечка*, *кї, ж.* Ум. отъ м'якїшка.

М'якїшка и *мякїшка*, *кї, ж.* 1) Мяквш хлѣбный. *Син на сїданнїя наризав беззубому батьковї самим шкурунок, а собі брав м'якушку.* Грвн. I. 296. 2) О челоуѣкѣ: мягкосердечный, добрый. *Я, бачте, такий чолоуїк—м'якушка, що не хаї де яка пригода або журба, або смуток, то зараз там мої й жасюці.* МВ. (КС. 1902. X. 155). Ум. М'якїшечка и мякїшечна.

М'якїти. См. М'яешти.

М'якшати и *мякшати*, *шаю, еш* и. Дѣлаться мяге. *Залїзо в оні і під молотом м'якає.* Драг.

М'якшїти, *мякшїти*, *шї, шїш* и *мякшїти*, *мякшїти*, *чї, чїш*, *м.* Размягчатъ. *Сей вїтер м'якшїть снїг.* М'якшїть сулу ріллу на полі. К. Псалт. 144.

М'ялиця и *мялиця*, *цї, ж.* 1) Мляка для льна и конопил. Богод. у. 2) Мятая солома. Остер. у. 3) Потасовка. *Пїди, ще ї тобі м'ялицї дадутъ.* НВолнн. у.

М'яло и **мяло**, лз, с. 1) Деревянный песть. *Як узвачу м'яло, виб'ю тобі зуби.* Чуб V. 696. 2) Ммяля.

М'яльниця, ці, ж. Ручной праборъ для мятья кожъ. Части его: **стовп**—деревянный столбъ, вставленный въ колоду—поставляеть съ платкой, на которой столбъ вращается; **падѣтый** на столбъ **круг**—деревянный дискъ съ **крилами**—рукоятками; **шпилі з рогачінами**—палки съ головками, вставленными въ дыры на кругѣ для зажиманія кожи; **ривчачі**—каналъ въ столбѣ, въ который владывается кожа и прижимается сверху вторымъ кругомъ. Вас. 159.

М'ясарь, рѣ, м. Мясникъ. Вх. Уг. 253.

М'яси́во и **мяси́во**, ва, с. Мясное; мясная пища, кушанье. *Стоми його понулились від м'яси́ва.* К. Іов. 47. *На обід у заporожців мало подавали м'яси́ва, а все тільки рибу.* К. ЧР. 285.

М'ясній и **мясній**, ѓ, б. Мясной.

М'ясніці и **мясніці**, цѣ, ж. мн. Мясобѣдъ. *Ой все пости, та все пости та будуть м'ясніці.* Нп. Ум. **М'ясніченьки**, и **мясніченьки**. Чуб. V. 158.

М'ясо в **мясо**, са, с. Мясо. *Не буде з тої кози м'яса.* Ном. № 5647. *Коза наша й м'ясо наше.* Ном. № 7462. Ум. **М'ясцѣ**, **мясцѣ**.

М'ясовий, ѓ, б. Мясной. *Лізу, лізу по залізу на м'ясову гору.* (Загадка: вѣнь). Чуб. I. 310.

М'ясожѣрець, рця, м. Плотоядное животное. Желех.

М'ясожѣрний, а, е. Плотоядный. Желех.

М'ясцѣ и **мясцѣ**. цѣ, с. Ум. отъ м'ясо.

М'ята и **мята**, ти, ж. Мята: а) *Mentha*

officinalis; б)—*водяна*. *Mentha aquatica* L. Авн. 214; в)—*кучерява*. *Mentha piperita* L. Var. *crispa*; г)—*холодна*. *Mentha piperita* L. д)—*польовá*. *Mentha arvensis*. ЗЮЗО. I. 128; е) *Пѣсчяча м'ятна*. *Nepeta cataria*. Вх. Пч. I. 11. Ум. **М'ятна**, **мятна**.

М'ятн и **мятн**, шну, мнѣш, гл. 1) Мять. *Не терши, не мявши, не йсти калача.* Ном. № 6033. *Я не буду хустиньки ні терти, ні мяти.* Мет. 23. 2) Бить. *Ляла не клята, встала не мята.* Ном. № 8909. 3)—**шюри**. Заниматься выдѣлкою кожъ. 4) Не рѣшатся, колебаться. *Мне та й мене,—коли не продаси, то так і кажи.* Каменец. у.

М'ятис и **мятис**, шнуса, мнѣшся, гл. 1) Мяться. *Терлось та м'ялось.* Чуб. 2) Мяться, не рѣшатся. *Молоденькій козаченько під оконечком мнється.* Чуб. III. 173.

М'ятка и **мятка**, ки, ж. Ум. отъ м'ята.

М'яткѣй, ѓ, б. Мягкѣй. Вх. Зн. 38.

М'ятліця, ці, ж. Раст.—**Метлиця**. ЗЮЗО. I. 110.

М'ятний, а, е. Мятный.

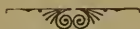
М'ячкѣй, ѓ, б. и пр.—**М'якѣй** и пр.

М'яцкати, каю, еш, гл. Мять. *Сир кочють і мѣцкають у руках, аж виробляють з нею палилицу.* Шух. I. 216.

М'яч и **мяч**, ча́, м. Мячъ. *Полетили, як м'яч.* Ном. № 4319. *Стріляють було у них, а вони як мячі кулі ловлять та назад себе кидають.* Мнж. 133.

М'яча, ки, ж. Раст. *Typha latifolia*. ЗЮЗО. I. 140.

М'яшкуртки в **мяшкуртки**, рю, риш, гл. Мять.

Н.

На, пред. 1) Съ винительнымъ падежемъ: а) Указываетъ на предметъ, къ которому направляется движеніе: на, въ. *Ой я з роду чумакою, на гору йду—не бичую, а з гори йду—не шальму.* Бал. I. Заллакала Морозиха, йдучи на місто. Грин. III. 588. *Роспитаю шлях на Московичину.* Шевч. 78. *Ой полети, галко, ой полети, чорна, на Дін риби їсти.* Нп. *Визволь, Господи, всіх бідних невольників з тяжкої неволи турецької...* *На тихі води, на ясній зорі, на простій дорозі, на руський бері, на край вєсєлий, меж мир хрещений.* *Пишов на няз.* *Повернувся на схід сонця.* б) Указываетъ распространеніе по извѣстному пространству: на, въ, по. *Стала слава на все село, стали й поговори та про туго дівчиночку, що чорні брови.* Нп. *На всю Україну юлогна була його слава.* в) Указываетъ предметъ, на который обращено дѣйствіе: на. *Прийшов чужоземець, татарин, і ото вже на Вишгород б'є.* ЗОЮР. I. 3. *З однимъ Боєм на сто ворог.* Ном. № 12. *На слухи свої, на турки-яничари зо-зла чукає.* АД. I. 89. *Ой важу, важу на ту дівчину вражу.* Нп. *Тоді царь сказив на того чоловіка: їди сюди!* Грин. I. 175. *Напосівся на мене, щоб дав йому грошей.* *Пам'ятати (забути) на ногу, на щѣ.* *Помнять (забыть) о комъ, о чѣмъ.* *А ти на мене забулася.* Г. Барв. 529. *Питати на щѣ.* *Спрашивать о чѣмъ.* *На здоров'я тебе, брате, буду питати.* ЗОЮР. I. 26. *Налігати на ногу.* *Хромать.* Желех. *Ждати на ногу.* *Ждать кого.* *Час не жде на нас.* Св. Л. 295. *Вірми на ногу, на що.* *Дов'рять кому, в'ірятъ чѣму.* *Ой вірь же ти, дівко молода, на козацьке слово.* Нп. *На його пан віри...* як на рідного батька. Грин. I. 92. г) Указываетъ предметъ, для котораго чого-либо сдѣлано или дѣлається, для смисль для:

На мірошника вода робить. *Посл. Тут на вовкія привіля: лис великий та пустий, та яри.* *Волч. у.* *Мишок на жито.* *Ян на мене.* *По моему мнѣнню.* *Як на мене, то се дурниця.* *Если бы это со мной, если бы такъ мнѣ.* *Як на мене, то я б його й вивав за се.* д) Указываетъ цѣль дѣйствія: на, въ, для. *Раз у-осени пан поїхав на лови.* Рудч. Ск. II. 75. *Людей на панцирну жснуть.* *На заріз людей ведуть.* АД. I. 75. *Ходімо в близькі містечка, щоб і там проповідував: на те бо вишив я.* Св. Мр. I. 38. *На те й мати родила, щоб дівчина любила хорошого челядина.* Рудч. Чп. 184. *А Бог людям на науку поставив їх в полі.* Шевч. 474. *Треба ж, голубко, її на розум навчити: се дурні голови.* МВ. (О. 1862. III. 38). *На лихо вчити.* *На попи вчитися.* *Рушило Північника в дорозу, стрепенуло крилим і третій заспівало на знак свого одходу.* К. (О. 1861. IV. 40). *Віти тернові рубайше, по шляху покидайте, мені, брату, пішому піхотинцю, на при знаку давайте.* АД. I. 115. *На поніток.* *На пользу, въ пользу.* Желех. е) Указываетъ орудіе или средство дѣйствія: на, о, обѣ. *Дай заграю я на дудку, а то давно вже грав.* Драг. 341. *Не на те козак н'є, що є, а на те, що буде.* *Посл. Проміняв на личко рємінець.* *Посл. Присягати на Євангеліє.* Желех. *А третій брат, менший, піша пішання, за кінними братами уаняє і на біле каміння, на сире коріння свої ніжки козацькі-молодецькі побиває.* АД. I. 107. *Бачив чорта на свої власні очі,—отсе як вас бачу.* МВ. (КС. 1902. X. 141). ж) Указываетъ призвакъ предмета, составляющій одно логическое цѣлое съ опредѣляемымъ словомъ или сказуемымъ: на, по. *На ногу кривий.* Хромой. *Горобичок манісінкий, на ніжньому крисісінкий.* Грин.

III. 662. **На красу (вроду) гáрний.** Красивий. Ти, *козаче молоденький, на вроду прекрасний.* Грин. III. 175. **На масть рудий.** Така ж тиха, *така й мова, тільки на брівоньки чорноброя, а на личенку ще й біліїша, тільки на словечко не вірїїша.* Лавр. 39. **Були (шовковниці) всякі: і червоні, і білі на лядки.** О. 1862. V. 98. **Рости, рости ти, черемо... тонка, тонка іна висока і на лист широка.** Грин. III. 199. **Був священик на ім'я Захарія.** Єв. Л. I. 5. **Єсть у Київї цоловік, на імення Кирило, на прізвизне Кожесї яки.** ЗОЮР. II. 28. 3) Указуєть образъ или способъ дѣйствія: на, вѣ. **Кричати на ввєсь рот.** Желех. **На смерть порубав:** Желех. **На превелику силу зробив.** Желех. **Діждавшися другою дня, баба на тїце серце так і рушила до пошти.** Г. Барв. 497. и) Указуєть то, во что зміняється предметъ: на, вѣ. **Порубали козаченка на міаку дробину.** Нп. **Повив на мотлох.** Желех. **Помололи тишницю на борошно.** і) Указуєть моментъ, вѣ которий совершається дѣйствіє, или продолжительность времени: на, вѣ. **На Великдень, на соломі проти сонця, діти зрамєсь собі крашанками.** Шевч. 461. **На той час він був дома.** **Хоч би на ранок сні перестав.** **На Пётра.** Вѣ день св. Петра **А як приїде нубова в ості та й на ніч засяє.** Шевч. 446. **На рік пішов з дому.** **На Дону по два карбованці, мовляв, косареві на день.** Г. Барв. 438. в) Указуєть количество или міру: на. **На три карбованці купив.** **Кру: містечка Берестечка на чотири милі мене славі запорожскї своїм трупом відкрил.** Шевч. 491. **На новий рік прибавилось дня на заячий скік.** Ном. № 513. 2) Съ мѣстнимъ падежемъ: а) Указуєть мѣсто, на которомъ или близъ котораго что нибудь находится или происходитъ: на, вѣ. **І в хаті не чуєть, і на дворі не видно.** МВ. II. 8. **Ой на горі та жєницї жнуть.** Закр. I. 65. **Стоїть той дід на воротях із кийком.** Рудч. Ск. I. 43. **І на місті була, і горілку пила.** Нп. **На сонці полотно сушили.** **Багацькє у його добра... на видночі і під замками.** Греб. 317. **На рушнику стáти.** Обвѣщатъся. **Та поможи, Боже, на рушнику стати,—тоді не розлучити ні батько, ні мати.** Нп. б) То, что вибѣть значеніє по отношенію къ предметамъ вѣ пространствѣ, переноситься на лица, дѣйствія в состояніи: на, вѣ. **На обіді в його був.** **Він жує на підпитку.** **Васюринський козаряюга на меду**

гуляє. О. 1862. X. **Скажи мені, моя мила, що мєши на мислі?** Нп. **А в мене не те на думі.** Г. Барв. 211. **Я не була з вами на розмові.** Каменец. у. в) Указуєть время, вѣ теченіє котораго что-либо происходитъ: на, вѣ, при. **На тїм тиждні се було.** **На весні.** Весною. **А на третю нічку випили на зорі.** Грин. III. **На днях ходити.** Быть вѣ послѣднихъ дняхъ беременности. КС. 1883. II. 394. **На смерті побивавсь цілу ніч.** Черк. у. г) Указуєть орудіє или средство, при помощи котораго что-нибудь происходитъ: на. **Прийшов пин Паалій додому да і сів у каміті, на бандурні виравив:** „Лихо жити в світі“. ЗОЮР. I. 190. **Покаїтєся, хрисїїє, на мені, як матері не шанувати.** Грин. I. 84. д) Указуєть образъ или способъ дѣйствія: вѣ. **Чим вони не люде? І добрі, й заможні, усі їх на повазі мають.** МВ. II. 111. **На першюкодї, вона йому стала.** **Йому вже й мизи на заваді.** **Посл.** е) Указуєть причини или основаніє дѣйствія: на, взъ-за. **Маючи надію на твоїм слові.** **Не треба ся на дівчат бити.** ж) Указуєть признакъ предмета, составляющій одно логическое цѣлоє съ опредѣляемымъ словомъ или сказуемымъ,—не переводится; по-русскъ вѣ этомъ случаѣ ставится творительный падежъ: **Моя мила миленька, на личенку біленька.** Нп. **Придавлемо його й примучено на тїлі, ослаблено його й скалічено на дуці.** К. XII. 130.

На, нáте, меж. На, возьми, возьмите. **Ластівко, ластівко! на тобі веснянки, дай мені білянки.** Ном. № 266. **Ой нате вал, рибалочки, горілки напиться.** Мет. 18.

Набáбити, блю, биш, я. Принять нѣ-сколько душъ дѣтей. **І собі набавили онуків,—аж ѱтерю.** Харьк. г. **Ось тобі й набавила, що Мотря аж ноги простягла.**

Набáвити, ся. См. **Набавляти, ся.** **Набáвка, ке, ж.** Прибавка (вѣ дѣвѣ).

Набавля́ти, ляю, еш, сов. в. набáвити, вляю, виш, я. 1) Прибавлять, прибавить, добавлять, добавитъ. **Іднак і горілки набавляю, як вип'ю, зараз поставлю.** Чуб. V. 1088. 2) Наводить, навести, навлекать, навлечь, причиняєть, причинитъ. **Суди, що нас набавили нужди і біды.** Гол. I. 127. **Набавити миза, стражу, хороби...**

Набавля́тися, ляюся, вєся, сов. в. набáвнитися, вляюся, виєся, я. Вдоволь веселитися,—повеселитися. **Нім вони ся набавили, штири свѣчки спалало.** Гол. I. 81.

Набáгнати. См. **Набагнати.**

Набагнути, гну, неш, м. 1) Припоминать, выдумать. *На всячину я набала.* Вх. Зн. 38. 2) Сильно пожелать. Вх. Зн. 38.

Набагнутися, нуся, нешся, м. = **Набагнути** 2. *Набагся того.* Зн. Вх. 38.

Набагнѣти, нѣю, еш, сов. в. **набагнѣти**, гнѣю, нѣш, м. Нагрязнять, нагрязнить.

Набажѣтися, жаюся, ешся, м. Испытать много желаній, нажелать себѣ многого.

Набѣжний, а, в. Сильно желающій. Вх. Зн. 38.

Набазарувѣтися, руюся, ешся, м. Вдвоять поторговать или побить на базарѣ. *Ну що, набазарувалися?* (Спрашиваютъ возвращающихся съ базара). Социецъ у.

Набааграти, раю, еш, м. Напачкать, написать каракули.

Набазікати, ся. См. **Набазікувати**, ся.

Набазікувати, кую, еш, сов. в. **набазікати**, каю, еш, м. Наговаривать, наговорить, набалтывать, наболтать.

Набазікуватися, куюся, ешся сов. в. **набазікатися**, каюся, ешся, м. Наговариваться, наговориться, набалтываться, наболтаться.

Набакір и **набакіръ**, нар. Набекрень. *Браво сидів, закинувши набакир смуглеву шапку.* Стор. *Взяв набакіръ писарь шапку.* Г.-Арт. (О. 1861. III. 103).

Набалѣкати, ся. См. **Набалакувати**, ся.

Набалѣкувати, кую, еш, сов. в. **набалѣкати**, каю, еш, м. Наговаривать, наговорить. *Набалакав багато, а слугати нічого.* Харьк. у.

Набалѣкуватися, куюся, ешся. сов. в. **набалѣкатися**, каюся, ешся, м. Наговариваться, наговориться. *Набалакайся, коли не завізно.* Ном. № 12992.

Набаламѣтити. См. **Набаламучувати**.

Набаламучувати, чую, еш, сов. в. **набаламѣтити**, мѣчу, тиш, м. 1) Набалтывать, наболтать (о жидкости). 2) Производить, произвести смуту, безпорядокъ. 3) Наобольщать, насоблазнять многихъ.

Набалидрѣсити, рѣшу, еш, м. Наболтать, наговорить чепуху.

Набалидрѣситися, шуся, ешся, м. Наговориться вдвоёмъ о пустякахъ.

Набарложити, жѣю, жиш, м. Нагрязнить.

Набарложитися, жуся, жишся, м. Налезаться въ грязь (о свиньѣ).

Набасумѣтися, оуюся, ешся м. Вдвоять наскакаться (о конѣ).

Набагтувѣти, тѣю, еш, м. 1) Навьючить, нагрузить. 2) Нарѣзать большими ломтями.

Набахтѣрити, рю, риш, м. Набить вздоромъ, пустяками (голову). *Набахтуйте йому голову.*

Набачѣти, чѣю, еш, сов. в. **набачити**, чу, чиш, м. Примѣчать, примѣтить, замѣтить. *Пішли салдати колядувати та ї набачили, що у сінях під стіхою сало висить.* Миж. 108. *Хоча ходив, витріщав баньки, ніяк не набачить шкати.* Рудя. Ск. II. 175.

Набачитися, чуся, чишся, м. Вдвоять насмотрѣться. Желех.

Набѣгати, гѣю, еш, м. 1) Многое согнуть, свернуть. 2) Набивать, набить въ большое количество; напичкать. *Набив пошку кишню гориітв.*

Набгом, нар. Биткомъ. *Набали мішок конопель набюм.*

Набѣдра, нар. Сидѣти, іхати набѣдра. Сидѣть, іхать на лошади верхомъ на бедрахъ (позади обыкновеннаго сѣдова на спянь).

Набѣзбаш, нар. Безъ пастыря, безъ пастуха.

Набѣварік, нар. Никогда; безъ срока. **Віддасть на-бѣрнін.** Никогда не отдасть. Ном. № 10634.

Набѣлькотѣти, чѣю, чеш, м. 1) Набормотать, наговорить невнятно. 2) Наболтать, наговорить много.

Набѣндюжитися, жуся, жишся, м. Надуться. *Чого то вже так набѣндюжився?*

Набенкетувѣтися, тѣюся, ешся, м. Напривратиться.

Набербѣрити, рю, риш, м. Намѣшать, наболтать чего.

Набесідувати, дую, еш, м. Наговорить, бесѣдуя. *Набесідувала, наговорила, -- взяла мазницю, за медом пішла.* Ном. № 12996.

Набѣтатися, таюся, ешся, м. Нажратся.

Набивѣти, вѣю, еш, м. сов. в. **набивѣти**, бѣю, бѣш, м. 1) Набивать, набить, наколачивать, наколотить. *Бондарь відра набиває.* Шенч. 540. 2) Набивать, набить, наполнять, наполнить. *Як києм набито жидів в хаті.* Чуб. I. 252. 3) Заряжать, зарядать. *Набивати рушниці.* 4)—черинь. Дѣлать подъ печи изъ глины или изъ глины со цебемъ. Сим. 129. 5) Только въ

сов. в. Побитъ, поколотить. *За наше життя та ще нас і набито.* Ном. № 4057.

Набиватися, ваюся, ешся, сов. в. набітєся, б'вєд, б'бшєя, м. Набиватися, набитися. *Не набивається сей обруч до джки.* 2) Набиватися, набитися, наповнитися. *Само в мішки набивається.* Рудч. I. 23. 3) Зарязатися, зарядитися. 4) Вдоволь битъ, побитъ. *Птиця з птицею не набється, а козак з дівчиною не наживється.* Ном. № 784. *Мужик дурно набився, а пан його ще й набився.* Грин. III. 639. 5) Навязываться, навязаться. *Не набивайтесь, щоб я купувала. Хіба я їх просив? Самі набилися.* Мир. Пов. II. 66.

Набивач, ча, м. 1) Палка, которой въ мельницах набивають муку въ мішки. Новомоск. у. 2) Бондарскій инструментъ для набиванія обруча на бочку. Сумск. у.

Набивачка, ки, ж. = **Набивач** 1. Мнж. 104.

Набірати, ся = **Набірати, ся.**

Набіти, ся. См. **Набивати, ся.**

Набіток, тку, м. = **Набуток** 1. *Набиток злий не спирний.* Ном. № 10374.

Набілка, ки, ж. Верхня половинка ляди (см.) въ Стрийск. у. МУЕ. III. 24.

Набіг, гү, м. Набѣгъ.

Набігати, гаю, еш, м. Набѣгати, бѣгати. *Набігати собі пранців.*

Набігати, гаю, еш, сов. в. набігти, біжү, жіш, м. 1) Набѣгати, набѣжати. *Пішла вдова в поле жати, стала жмара набігати.* Мет. 291. *Вовки сіроманці набігали.* Мет. 7. *А татарва як набігала, то вже я замужем була.* Котл. Ен. III. 12. *На очі набігати.* Мельвать предъ глазами. *Шлях мигтить, заї та ліси на очі набігають.* Ян набігить. Какъ придетъ. *Треба жити, як набігисть.* Чуб. I. 251. 2) — на щб. Наскакивать, наскочить съ разбѣга на что-либо. *Чою ти не дивився? Набі на чоловіка!* 3) Находить, найти. *Його найшли татари, набіли його соною.* КС. 1882. XII. 508. *Як набіжиси, то й купи.* **Набігти тропи.** Найти дорогу, попасть на дорогу. *Є доля у всякого, та не набіжить чоловік тропи.* Г. Варн. 416. 4) Натекать, натечь. *Набіла вода в пориб.* 5) Серце набігати. *Він чоловік нічого, а так на його шоді серце набіга, т. е. щогда онъ сердится.* Павлогр. у.

Набігатися, гаюся, ешся, м. Набѣгатися. *Набігався, піду ляжу спати.* Чуб.

Набігти. См. **Набігати.**

Набідкатися, ваюся, ешся, м. Наговориться о своей бѣдѣ, о своемъ горѣ.

Набідуватися, дуюся, ешся, м. Многo вытерпѣть, вдоволь побѣдствовать.

Набіжка, ки, ж. Барышъ, прибыль. *Як по копійці набіжши, то й то заряд.* Лубен. у.

Набіжний, а, е. Пряжтой вѣтъ брала (о ребенкѣ). *Це дитя набіжнєє у неї: вона покритка.* Екатер. у.

Набіж, бѣю, м. 1) Зарядъ. *У ладивниці ні однісінького набою.* ЗОЮР. I. 186. 2) Навалъ снѣга на дорогѣ. 3) Утоптанная снѣговая дорога (Шух. I. 81), а также слѣды санной дороги, замѣтные изъ подъ наметеннаго снѣга. (Кочот. у.) 4) Гусеница насѣкомаго *Agrotia.* Вх. Пч. I. 5.

Набіж, нар. Прочь съ дороги, въ сторону. *Набіж, хлопці, набіж, хлопці, бо чорт мужа несе.* Чуб. V. 648.

Набід, ду, м. Молочные продукты.

Набіліти, лію, лиш, м. Набѣлить.

Набілітися, ліюся, лишся, м. Набѣлиться. *Прийде неділенька, набілися, пойді до церкви, помолися.* Чуб. V. 781.

Набілки, ків, м. м. 1) = **Ляда** или = **лядобіжці.** (Угорск.). МУЕ. III. 24. 2) Сплетні. **Набілки набіти.** Пустить сплетни. *Люде вже набілки набіли, що Мотря завайтміла.*

Набілля, ля, с. Бѣлье? *Вберілось, бабусеньку, у біле набілле да й ходіло, бабусеньку, на час на весілле.* Грин. III. 340. См. **Білля.**

Набіляти, лію, еш, м. Намежать. *Так мені набіляла, аж не вимовляла.*

Набір, нар. Въ долгъ. *Наброя набір багато, а коли то гроші платитиме.*

Набір, бѣру, м. Наборъ. *Бути ж мені у неволі, у нехрущюму наборі.* Нп.

Набіраний, а, е. Изъ покупной матеріи спитый. КС. 1893. V. 279.

Набірати, раю, еш, сов. в. набрати, берү, рѣш, м. 1) Набирать, набрать. *Уже човник води набіра.* Чуб. V. 505. *Було лєк варенузи наберуть та сидячи п'ють.* Ном. *Набрав хліби скільки ссотів.* *Набери мішок боршина.* 2) — хуру. *Навладывать, наложить возъ Ой я тебе пустою з чумаками чумакувати: ой ти будеш хуру набірати, а я буду гроші одбірати.* Грин. III. 572. 3) — невід. *Укладывать, уложитъ неводъ въ лодку такимъ образомъ, чтобы верхъ невода складывать въ строю*

послѣдовательномъ порядкѣ, въ одну сторону, нижнее крыло—въ другую, а матню—особо,—тогда при забрасываніи всѣ части невода быстро и правильно спускаются въ воду. Вас. 186. 4)—пряму. Натягивать нити основы въ ткацкомъ станкѣ, пропуская ихъ сквозъ начиння и блят (см.) Конст. у. 5) Покушати, купити матерію. *Набрало пліску собі на керсетку та черкасицу Грицькові на штани.* Харьк. 6)—тіла. Полвѣть, поповлѣть, толстѣть, потолстѣть.

Набрáтися, рáюся, ешся, сов. в. **набрáтися, беруся, рѣшся,** м. 1) Набираться, набраться. *Набралось в чобіт води. Як набереться води в ухо, то пережиє холоду та й скаче.* Ном. № 336. 2) Брать, взять достаточно, много. *Набрался стілки, що й не домеси.* Набралъ чорт багатих, то обохъ кидас. Ном. № 1446. 3) Наполняться, наполниться. *Глекстия набіратися.* Рудч. Ск. I. 18. 4) Приобрѣтати, приобрѣсть, получать, получить. *Сили й розуму од його всяка тварь набралась.* К. ПС. 74. *Набралися науки в сивоусих.* К. Іов. 33. **Набрáтися біді, ліха.** Претерпѣть бѣдствія. *Тоді набралися всі сто лих.* Котл. Ев. —на шию. Залъзати въ долги. *Придѣться випити з людьми,—зноч набірається на шию.* О. 1862. 73. —розуму. Поумиѣть. *Набірайся розуму!* —охоти. Воодушевваться. *Випив чарку, набравсь охоти та й пішов уночі лісом.* НВолын. у. —слави. Подвергаться сплетнямъ. *Нема випну вдовиному сичу, що зів з ума дітку сиротину. Ой звівши, на коника сівиши: зоставайся, слави набірайся.* Мет. 15. —страху. Напугаться. 5) Напиваться, напиться пьянымъ. *Набрался, як свиня мулу.* НВолын. у. 6) Сходиться, сойтися. *Багато народу набралось.*

Набісáтися, пф́ся, сшся, м. **Набф́-ситься.**

Наблагіяти, жу, жиш, м. Привести добро, благо. *Декувати Тобі, Господи, за дар Божий, с'єтій землі, мамі нашої, за твою росицу, за твій дар, за твою благодать, що єс нам наблагіла.* (Гуц. молитва). Пух. I. 38.

Наближáти, жáю, еш, сов. в. **наближати, жу, виш,** м. Приближать, приближить.

Наближáтися, жáюся, ешся, сов. в. **наближэтися, жуся, вишся,** м. Приближаться, приближиться. *Зраділа, що панство таке наблизжалось до неї.* Левц. I. 210. *Наблизилось до вас царство Боже.* Єв. Л.

X. 9. *Смерть наближається.* Мир. ХРВ. 315. *Підждати, поки наблизяться (гуси), бо ціліснїкнї табун ходив.* Сим. 217.

Наближувати, жую, еш, м. = **Наближати.** *Наближує палці ті до дитинки.* Чуб. III. 84.

Наближуватися, жуюся, ешся, м. = **Наближати.**

Наближэти, ся. См. **Наближати, наближэтися.**

Наблишкáтися, кáюся, ешся, м. **Набрáтися, нахвататься.** *Вона наблишигалася з ним такою гріха, що як уже й одвѣчати не на тім світі.* Зміев. у.

Наблукáтися, кáюся, ешся, м. **Нашляяться** вдоволь.

Набльо́увати, вую, еш, сов. в. **набльовáти, блюю, ёш,** м. **Наблевывать,** наблевати. Желех.

Набляѓувати, каю, еш, м. **Наболтати** пошлость, взлору; наврять чепухи, напустословить.

Набльовáти. См. **Набльовувати.**

Наблв́тувати, тую, еш, сов. в. **наблв́тати, таю,** еш, м. **Наплескивати, наплескати,** насливати, наболтати. *Наболтала помий повне відро.*

Набожéнство, ва, с. Богослуженіе. *Любо було в церкві постояти, набоженстві послухати.* Св. Л. 7. **Набожéнство** відправляти. Служить обѣдно.

Набожн́ий, а, в. **Набожний,** благочестивий. *Набожний, як жид подорожнїй.* Чуб. I. 268.

Набожн́ик, ка, м. Полотеце (вышитое или тканое съ узором), надѣваемое, для украшения, на иконы. Черниг. г.

Набожн́ість, ности, ж. **Набожность,** благочестіе. *Нехай же пан не трівожить моєї набожности.* Левин.

Набожно, нар. **Набожно,** благочестиво.

Набб́очик, ка, м. Шомполь. Лебед. у. **Набб́куватий, а, в.** 1) Наклоненный въ одну сторону. *Набокувата дорла.* 2) Имѣющий выпуклость съ одной стороны (о деревѣ), стянутый съ одной стороны (о шарѣ). *Набокувате яблуко.* Харьк.

Набб́кувати, нар. **Наклонно** въ одну сторону. *Набокувано зроблений віз.* Черк. у.

Наболі́лий, а, в. **Измученный,** много болѣвшій. *Тіле під землею твоє наболієє тіло.* Мир. ХРВ. 55.

Наболі́ти, лію, еш, м. **Наболѣть.** *Ни боліло серденько від жалю.*

На́бор, нар. = **Набір.**

Набористий, а, в. Наборный. *Над ложком висіло набористе сідало.* Стор.

Наборошніти. См. Наборошиювати.

Наборошнювати, нюю, еш, сов. в. наборошніти, ню, ніш, гл. — тісто. Посыпать мукой тісто, чтобы оно не липло к столу. Конст. у.

Набростати, саю, еш, гл. 1) Нанизать. Шух. I. 130. 2) Налутать (нитокъ). *Ото скільки ниток набростала.* Харьк. г.

Набрэжиться, жуся, жишся, гл. Напиться. *Набрэжился, як п'яниця.* Ном. № 11747.

Набрэти, ся. См. Набрэти, ся.

Набрэкаются, каюся, ешся, гл. Набрэжаться.

Набрэглий, а, в. О молокѣ: скисшій (Галиц.). Желех.

Набресті. См. Наброджувати.

Набрэхати. См. Набріжувати.

Набрэхатися, шүся, шешся, гл. 1) Наговорить лжи. *Хотя й душа невинная, люде набрэхуться.* Гол. I. 261. 2) Налаяться (о собакѣ).

Набрідати, даю, еш, сов. в. набріднути, дну, неш, гл. Надобдате, надобѣсть, наскучате, наскучить. *Не бреши, спасибі тобі—і своя брехня набрідла.* Ном. № 6873.

Набрідливий, а, в. Надобдливый.

Набріднути. См. Набрідати.

Набріжжувати, жую, еш и набріжжувати, кую, еш, гл. Морщить, стягивать въ складки. *Набріжжувати чоботи.* Такъ сдвигать голенища, чтобы они были въ складкахъ. Харьк. у.

Набрізкати. См. Набрізкувати.

Набрізкувати, кую, еш, сов. в. набрізкати, каю, еш, гл. Набрізгивать, набрызгать.

Набрітатися, таюся, ешся, гл. Нахвататься, набраться. *Набрітався довія.* Мнж. 186.

Набрівник, ка, м. Дѣвичій головной уборъ изъ красного или чернаго плюсу или бархату, также изъ парчи,—родъ широкаго обруча, расширеннаго спереди, охватывающаго голову. Лохв. и Галиц. у. Сл. Д. Эварн.

Набрід, роду, м. Пришельцы, сбродъ.

Набрідь, рѣдя, м. Въ сказкѣ—эпитетъ медвѣдя, набрѣшаго на рукавицу, полную звѣрей: *ведмідь - набрідь.* Рудч. Ск. II. 1.

Набріхувати, хую, еш, сов. в. набрэхати, шү, шеш, гл. 1) Лгать, налгать на кого нибудь, клеветать, наклеветать. *Знов*

почали сестри набріхувати на меншу. Стор. Люде—собаки,—чою не набрешуть. Ном. № 7805. Да се набрэхано. Это враки. 2) Говорить, наговорить пустяковъ, врать, наврять. *Хтось мукам набрэхав, що на чужині краде жити.* Гліб.

Набрѣд, рѣду, м.—Набрід. *Всі кухарі і весь наброд, побравивши за руки, ходили.* Котл. Ен.

Набрѣжувати, джую, еш, сов. в. набресті, дү, деш, гл. Попадать, попасть, наталкиваться, натолкнуться, набрести. *Дайте мені набрести на стежку.* Ном. № 4903. *Бреши вони то... межами, то суголовими, як набрели купу мною.* Св. Л. 140. *Набрела я й хатку таку, що наймалась.* МВ. (О. 1862. III. 72). *Коли це набрели щигана,—веде пару коней.* Мнж. 28.

Набрѣдяться, джуся, дяшся, гл. Набрѣдятся, утомиться ходьбой. *Ой зірочці по хмарочі да й не набрѣдяться.* Чуб. III. 179.

Набрѣти, рѣю, їш, гл. Накуралесить, надѣлать глупостей. *Тепер же на мене звертає, сама набрѣвши біди.* Котл. Ен. VI. 13.

Набрѣстатися, таюся, ешся, гл.—Набрѣстятися.

Набрѣстятися. См. Наброщуватися.

Набрѣщуватися, щуюся, ешся, сов. в. набрѣстятися, щүся, етишся, гл. Пустить почки (о деревѣ), налиться (о колосѣ). *Ліс набрѣстися.* Черк. у. *У ячміні колос набрѣстися.* Мил. 93.

Набрудніти, ню, ніш, гл. Напачкать, нагрязнить. Желех.

Набрунѣтися, нѣся, нишся, гл. Пустить почки. *Воже дерево набрунѣлось.* НВольнск. у.

Набрунѣюватися, вуюся, ешся, сов. в. набрунѣуватися, куюся, ешся, гл. Пускать, пустить почки (о деревѣ). Мнж. 186. *Вишні добре вже набрунѣювалися,—тіль-тіль не розів'ється листочок.* Новомоск. у.

Набрякати, каяю, еш, сов. в. набряк(ну)ти, кну, неш, гл. 1) Набухать, набухнуть. *Набрякнуть (шкурі) водою в Дніпрі.* ЗОЮР. II. 28. 2) Напухать, напухнуть. *Чирка дуже болить,—бач як набрякла.* Змiev. у.

Набряклий, а, в. 1) Разбухшій. 2) Вспухшій. *Лунали набряклими віями.* Мир. Пов. I. 121. *Набрякли жими кидимся—бились.* Мир. Пов. II. 99.

Набряк(ну)ти. См. Набрякати.

Набу́вити, вію, еш, гл. 1) Набухнуть, разбухнуть (о зернахъ). *Кукуруза набу́вила.* 2) безл. Надуть, вздуть (животь). *Поласувати на сироватку та й давай її хлел(т)ати, так уже нахлестався, що аж набу́вило його.* Рудч. Ск. II. 191.

Набу́вня́ти, вію, еш, гл. 1) = Набу́вити. *Ужес горох добре набу́вня́ти,*—пора садити. Новомоск. у. 2) О древесныхъ почкахъ: раздуться предъ тѣмъ какъ распуститься. *Бруньки набу́вня́ти на вишні, а де-не-де і листочки роспускає.* Новомоск. у.

Набу́воніти, вію, віш, гл. Наговорить много, говоря невнятно. *Чисто набу́воні мені голоу.*

I. Набу́вати, вію, еш, сов. в. набу́ти, б́уду, деш, гл. 1) Приобрѣтать, приобрѣсть, наживать, жадить. *Як я живу буду, то все набуду: воли, вози покуляю.* Нп. *Тѣю силою ми собі більше добра набудемо.* О. 1861. VI. 33. (Кульшъ). *А хоч і покинеш—платити не буду, а я, молодця, другого набуду.* Грин. III. 321. *Гроші—набута річ.* Ном. № 1442. 2) Отслуживать, отслужить прогульные дни. *Ще году треба набути—тиждень, бач, лежала.*

II. Набу́вати, вію, еш, сов. в. набу́ти, б́ую, еш, гл. Обувать, обуть, надѣть обувь. *Набула без панчош патинки.* Котл. Ев. II. 25. *Чоботи набуває.* Мир. ХРВ. 49.

I. Набу́ватися, віюся, ешся, сов. в. набу́тися, б́удуся, дешся, гл. 1) Приобрѣтаться, приобрѣтаться. 2) Преимущественно только въ с. в.: Прожить, пробыть достаточно долго. *Ні я нажилася, ні я набулася.* Грин. III. 397. *Не довго я у свого батечка набувся.* Федьк. *Вже ж я на полі набувся, буйного вітру начувся.* Грин. III. 671. 3) Въ посл.: Поки хвальою нахвалиться, будько набудеться,—т. е. долго оживать, пока обѣщанное сбывается. Ном. № 5680. 4) Пить, напиться (водки). Шух. I. 41.

II. Набу́ватися, віюся, ешся, сов. в. набу́тися, б́уюся, ешся, гл. Надѣваться, надѣться (объ обуву). *Чобіт малий,—не набувається.*

Набуду́вати, вую, еш, сов. в. набуду́вати, д́ую, еш, гл. Настраивать, настраить (о зданіяхъ).

Набунд́очити, чу, чш, гл. Надуть, растопырить. *Набундочити губи.* *Набундочити спідницю.*

Набунд́очитися, чуса, чшся, гл. 1) Растопыриться, взерошиться. 2) Возгордиться; надуться съ важностью.

Набу́рити, рю, риш, гл. Налить много. *Вона туди двоюто набурила.* Мжк. 93.

Набу́ривати, ќую, еш, гл. Навести снѣгу. Екатерина. у. Сл. Д. Эварн.

Набу́ти, ся См. Набувати, ся.

Набу́тний, а, е. Благоприобрѣтанный.

Набу́ток, тку, м. 1) Благоприобрѣтенное имущество. 2) Служба сверхъ срока въ возмѣщеніе прогульныхъ дней.

Набу́тці, т́а, с. Приобрѣтеніе.

Набу́хати, хаю, еш, гл. 1) Наколотить. *Набухали кулечямъ по спині.* 2) Налить или наложить слишкомъ много.

Набу́хатися, хаюся, ешся, гл. 1) Вдоволь поколотить (чѣмъ). *Намахаєся я косяю, набухався шпом.* КС. 1883. XI. 522. 2) Наѣсться, нажраться. *На тобі, сину, рака, набухайся та молоти.* Ном. № 921.

Набу́хкатися, хаюся, ешся, гл. Накашляться.

Набу́чавіти, вію, еш, гл. Набухнуть, пропнѣвшися сыростью.

Нава́бити. См. Наваблювати.

Нава́блювати, блюю, еш, сов. в. нава́бляти, блю, биш, гл. Приманивать, приваивать, привлекать, привлечь (многихъ).

Нава́жити, ся. См. Наважувати, ся.

Нава́жний, а, б. Склонный къ чему-либо. *Не беріть цього чоловіка до себе: та він такий наважний до юрліки, що все переносить до жида.* Киевск. г.

Нава́жувати, жую; еш, сов. в. нава́жити, жу, жш, гл. 1) Взвѣшивать, взвѣсвятъ. *Наважили чумацьки та три вози соли.* Чуб. V. 1037. 2) Налегать, палечь.

А як наважу, двері виважу. Гол. I. 147. *Не наважити дуже на цей бік, а то покинеш.* Киев. г. 3) Рѣшать, рѣшати.

Майорша здавна вже наважила такому не суперечити. Г. Барв. 335. *Наважили ці вороги утопити мою душу.* Нп. *Коли вже ти (вовк) наважив мене їсти, то починай мене з хвоста.* Рудч. Ск. I. 1. 4) Научать, научить, наставлять, наставить.

Другого дня тішми нанам поклонитись... Пани такі якіє сердиті; а гурді—аж надимаються. *„Будь покірна“—наважують,—„та до роботи панської щира“.* МВ. I. 43. 5)—руку. *Набивать, набить руку, приучаться приучаться. Тільки наважили руку до якої роботи (на заводі), а він тебе взяв та й на друге місце переставив,—от знов починай наважувати руку.* Киев. г.

Нава́жуватися, жуся, жшся, гл. 1) Ое ѣлываться, осмѣлиться. 2) Рѣшаться, рѣ-

пяться. *Вона на таке наважилась, аби його повернути до себе.* Г. Барг 454. *Ще Сомко не наважись, що в таку трудну минулу чинити.* К. ЧР. 344. — на кого, на що. *Вознаємбрюватися, визнаємбрюватися* что-либо сдѣлать съ кѣмъ, съ чѣмъ. *Я наважись на того коня, то й буде мій.* Новомоск. у. *Наважмось, браття, на спасенку річ.* К. Пс. 66. 3) Пристращаться, пристрастяться. *Був і нічого збі чоловік, але як наважися до горілочки, то,—бачите,—все до жидів переносив.* Киев. г.

Навал, лу, м. 1) Напоръ воды. *Іде він, але монує страшенний слав, ріка, ніби море, шуміє, а повінь все гірше бутніє; приходять на місьє, де міст стояв, а навал і в'язи, і міст урвав.* Федьк. Пoesiї, I. 91. 2) Наклонъ (стоящаго столба). Воляч. у.

Наваліти. См. **Навалювати.**
Навалувати, лу́ю, еш, м. Набѣжать, вайти толпой. *Ті мигі, що в стегу багато, не тут наплодились; вони відкільсь навалували.* Новомоск. у.

Навальный, а, в. 1) Стремительный, порывистый. 2) — зима. Снѣжная зима. Лебед. і НВолын. у.

Навальність, ности, ж. 1) Множество, толпа. *Торік у Лебедині навальність була москалів.* 2) Провальной дождь съ бурей.

Навалювати, люю, еш, ссв. в. наваліти, лю, лиш, м. 1) Наваливать, наваліти. 2) Въ игръ въ карты (въ „віз“ и пр.) класть одну лишню карту сверхъ той, которая покрыва. КС. 1887. VI. 464. 3) Наваліти валу. Приготовить толстыхъ вставъ изъ пакли. (См. Вал.). *Дочки валу навалми.* МУЕ. III. 155.

Наваліти, лаяю, еш, м. Напачкати. *Півень на жердочці сидить, да все... все..., да купу таку навалая, таку здорову.* Рудч. Ск. I. 40.

Навантажений, а, в. Нагруженный. *Фура навантажена бочками з дьотьем.* Балт. у.

Навантажити. См. **Навантажувати.**
Навантажувати, жую, еш, сов. в. навантажити, жу, жиш, м. Нагружать, нагрудити, навьючивать, навьючить, накладувать, наложить. *Хоч як було навантажити віз снопами, чи на гору, чи в долину, їй (ковбл) зсе одно, що по рівному.* К. (Хата. 65).

Наваріти. См. **Наварювати.**
Наварювати, ррюю, еш, сов. в. наваріти, ррю, риш, м. 1) Наваривать, напа-

рять. *Ой вечеряї, моя мати, коли наварила.* Мет. 10. *Не в такому наварювали, та вийдали.* Ном. № 4236. 2) Приваривать, приварить желѣзо.

Навбѣжир, нар. Навыворотъ, наоборотъ. *Вони прийняли мої слова як раз навбѣжир.*

Навбѣч, нар. Съ виду, на видъ.

Навбѣткяї, нар. Въ выраж.: гуляти навбѣтми. Игра на праздниѣ Пасхи красненьми яйцами: бьютъ яйцо о яйцо, в тотъ, чье яйцо выдержитъ, забираетъ разбитое яйцо своего партнера. Чуб. IV. 43.

Навбѣльшик, нар.—Завбѣльшик.

Навердѣ, нар. 1) Наоборотъ. 2) Напрямикъ, не держась дороги (пойти); грубо напрямикъ (сказать). *Сказати наверхле.*

Наввѣпередки, нар. Въ перегонку, взапуски. *Біжати жидки наввѣпередки, один другою не дожжене.* (Загадка: колеса).

Наввѣпинки, нар. На вытяжку. *Іван стоїть наввѣпинки перед командиром.* Стор. Оп. II. 83.

Наввѣринки, нар. Выныряя. *Бризнув в воду..., наввѣринки пішла душа.* Котл. II. 42.

Наввѣшкя, нар.—Заввѣшкя.

Навгѣд, нар. Наугадъ, наобумъ. *За зубив мірку клятий жид та так навадѣ і зробив, через те й малі дѣрї.* Камен. у.

Навгѣбшкя, нар.—Завгѣбшкя.

Навгѣл, нар. Огуломъ. Угор.

Навдѣк, навдѣку, нар. Едва-ли, врядъ-ли. *Чи батько дома?—Навдак.* Полт. г.

Навдѣри, навдѣранці, нар. На-ударъ, на-убѣгъ. *Вони тоді кинули і барама тою та на дѣри.* Рудч. Ск. I. 174.

Навдѣвовіжжю, нар. На удивленіє. *Мені навдѣвовіжжю, як ще його козаки слухатъ.* Шевч. 280.

Навдѣранці, нар.—Навдѣри. *Давай навдѣранці!* О. 1862. VI. 45.

Навдогѣд, нар. Чтобы догадаться. *Навдогад бурякѣ, щоб капусту дам.* Ном. № 5700.

Навдѣколо, навдѣкола, нар. Вокругъ. *Земля ходить навдѣкола сонця.* Ком. Розм. I. 14.

Навдѣбри, нар.—Навдѣри. *Бач,—добра матір покинула, а сама навдѣбри.* Мир. Пов. II. 90.

Навѣтї. См. **Навѣяти.**

Навербувати, бую, еш, м. Навербовать. *Пан Пулявський навербував полк шляхти.* Стор.

Наверещати, щу, щїш, м. Накричать, наговорять рѣзкимъ крикливымъ голосомъ.

Наверзцала повну хату, та все чорт-зна-що!

Навертáти, з'у, зéш, м. Наговорить вздора.

Навертáтися, з'уся, зéшся, м. Представитися, привидѣтися, попастися. *Як на-вертється на очі, то й куплю.* Черк. у.

Наверлé, нар.—**Наверле.** 1) *Дивись що ти робили: наверле становиши стовпа,—товцим краєм угору! Треба товцим у землю.* Волч. у. 2) *Харько наш потяг ярами й тинами наверле.* Сумск. у.

Навернений, а, е. 1) Обращенный, повороченный. 2) *Навалений. Прийшов, аж там змій камнем навернений.* Рудч. Ск. I. 86. 3) *Обращенный (въ вѣру). Баба такаж, як і вона, видьма, а дочка ше не навернена.* Мнж. 138.

Наверну́ти, ся. См. **Навертати, ся.**

Навертáти, тáю, еш, сов. в. на-вер-ну́ти, ну́, неш, м. 1) Поворачивать, поворотять. *Сирі воли навертає.* Рудч. Чп. 89. *Хусткою махнув, вісько наверху:* „А рушай, вісько, під Бендер-місто!“ О. 1861. XI. 56. 2) *Навалывать, навалить.* Зима замети навертає. Мир. ХРВ. 125. *Було мене притопити й камнем навернути, а щоб же я не зринула й цього лишенька не знала.* Грив. III. 312. 3) *Рѣдко появляється, разъ появляється. То те він робить, то те, то йде, то йде,—як їсть додому навертає.* МВ. I. 44. *Хуба обідати та на ніч на-верне додому, а то все на базарі.* Мир. Пов. II. 78. 4) *Обращать, обратить. Синів із-райлевиц наверне до Бога.* Ев. Л. I. 16. *Вона доволю молилась до Бога, щоб наверху чоловікове серце знов до любови.* Левпч. I. 497. *Наверни мене на жидівську віру.* Мнж. 122. 5) *Сворачивать, своротеть на вого. На другую навертати не годиться: це не я, а він зробив.* Черниг. г. 6) *Наверстывать, наверстать. Стара хоче у хазястиві навернути, що дочка витратила.* МВ. I. 28. *Він хоч і прогуля, так він і наверне.* Мяргор. у. Слов. Д. Эварн.

Навертáтися, тáюся, ешся, сов. в. на-верну́тися, ну́ся, нешся, м. 1) Поворачиваться, поворотиться. 2) *Навалываться, вавалиться:* 3) *Заходить, зайти, заїзжать, заїхати. Почали й старости на-вертатись.* Св. Л. 13. *Навернувся в хату. Одна ж біда минулась, а друга незабаром навернулась.* КС. 1882. X. 36. *Навернетесь було хто з панночок сусідок, допитується.* МВ. (О. 1862. III. 47). *Ви увечері на-верніться.* О. 1862. VII. 37. 4) *Обращаться,*

обратиться. До Христа наверхусь. 5) *Душа не навертається. Противно (кому). Як то його душа навертється у п'ятицило скоромне їсти.* Ном. № 537. 6) *Навертáтися на бчі. Попадаться на глаза. А як Параса навертється на його очі горді та смутні,—одвертася од неї очі.* МВ. II. 27. 7) *—на думку. Приходить на умъ. І памі моя тож мені на думку навертається.* МВ. (О. 1862. III. 59).

Навертáти. См. **Наверчувати.**

Навертом, нар. *Першим навертом, другим навертом* и т. д. (зайти, заїхати). ВЪ первый разъ, во второй разъ и т. д. (зайти, заїхати).

Навершняк, кá, м. Верхняя крышка у масляной кадки. Вх. Зн. 35.

Навеселáтися, лóся, лóшся, м. На-веселиться.

Навесом, нар. *Небрежно, лишь-бы сбрызть съ рукъ. Навесом робити.* Харьк. у.

Навєстí. См. **Наводяти.**

Навєть, нар.—**Навєть.**

Навзавод, нар.—**Навзаводи.** *Народ би навзавод, а инший троголи.* КС. 1882. IV. 171.

Навзáводах, нар. *Встрѣчается только въ фальсифицированной думѣ „На побѣду Чигиринскую“, напеч. сперва у Срезневскаго („Запор. Старина“), а потомъ у Максимовича (1849). Коней день і ніч навзаводах держали, до гетьмана Наливайка до-рогу вертали.* Макс. 54. *Ошибочно употреблено въ такой формѣ вмѣсто навзáводи.*

Навзáводи, нар. *Во весь опоръ, въ карьеръ, во всю прыть, взапуски. За м-царем тим вовводи що тьгу навзаводи летятъ.* Котл. Ев. VI. 74. *З парубками м-тати навзаводи,—ото були його забавки.* К. ДС. 4.

Навзáвам, нар. *Обоюдно, взаимно. Взиваючи себе навзавм Христовими противниками, обиді... К. Кр. 13.*

Навзаклáд, нар. *Объ закладъ. Побився Максим навзаклад.* Мир. ХРВ. 145.

Навзáходи, нар. *На закаті, на захо-дѣ. Питаете, у якій добі поанка буває? У мене саме під обіди, а в хлопця мого, то так, як навзаводи сонце.* Лубен. у.

Навзáб, нар. *Стороною. Не поїзав навпростець, а навзбч.*

Навзвипч, нар. *Выше.*

Навздогін, нар. *Въ погоню, въ догонуку. Як узгатиць гирмиця макоїн да побіжить за припутнем навздогін.* Чуб. V. 1155.

Навздогинці, нар.—Навздогін. *Навздогинці не нацилуватся.* Ном. № 5265.

Навзнак, нар. Навзвнчть. *Він так і тив навзнак.* ЗОЮР. I. 260.

Навзнакі, нар. 1) = **Навзнак**. 2) — **даватися**, **да́тися**. а) Показуватися, показатися. *Як були ми колись панськими, крипалами, так вона така була, що було і навзнаки не дається; а тепер сама забалакала, така тига та добра до людей.* Новомоск. у. б) Давати, дати себе знати. *Давши мені навзнаки чоловічі кулаки.* Нп.

Навиби́вати, **ва́ю**, **еш**, **г.** **Вибити**, **выколотити** (многое).

Навиби́рати, **ра́ю**, **еш**, **г.** **Навыбирати**. **Нави́вати**, **ва́ю**, **еш**, **сов. в.** **нави́ну́ти**, **ну́**, **неш**, **г.** **навіти**, **в'ю**, **в'еш**, **г.** **Навпвати**, **навпть**, **наматувати**, **намотати**. *Основа приотворена, починає ткач навпвати її на вартат.* МУЕ. III. 20. *В четібер моя мила рано встала, навинула кужемину, та її не пряла.* Глян. III. 325.

Нави́воріт, нар. **Наизнавк**, **нави́воротъ**.

Нави́глядіти, **джу**, **диш**, **г.** **Научитися**, **привыкнуть**, **вміть** **успіхъ**. Мнж. 186.

Нави́даться, **да́юся**, **ешся**, **г.** **Наглядяться**, **насмотряться**. *З ким люблюся—не наговорюся, з ким кохаюся—не навидаюся.* Чуб. V. 150.

Навиди́рати, **ра́ю**, **еш**, **г.** 1) **Повидрати** во множестві. 2) **Отняти** во множестві.

I. Нави́діти, **джу**, **диш**, **г.** **Любити**. *Він навидить цю діачину.* Борз. у. *Вони його дуже навиділи зроду.* Федьк.

II. Нави́діти, **джу**, **диш**. **г.** **Насмогріть**, **усмотріть**. *А в печі пироги кипіли, а його очі навиділи.* Чуб. III. 425.

Навиді́тися, **джуся**, **дишся**, **г.** **Любитися** другъ друга. *Нені наші дуже обиди́лися.* Федьк.

Навидна́ці, **навидно́ті** **и** **навидноді**, нар. **На виду**, **на отвортомъ мѣстѣ**; **на свѣтѣ**. *На що ти поставив у потемку? постав на виднаці, на вікні, аболю.* Канев. у. *Та покичуми навидноті: што не йде, всякому видно, що щось лежить.* Харьк. г.

Нави́кати, **ка́ю**, **еш**, **сов. в.** **нави́к(ну)ти**, **ну**, **неш**, **г.** **Привыкати**, **привыкнуть**. *Чого бик навик, тою і вночі реве.* Чуб. I. 286.

Нави́лок, **леа**, **м.** **нави́льний**, **ка**, **м.** **нави́льня**, **ні**, **ж.** **Количество сѣна**, **подлятае** **на вилахъ**.

Нави́лядіти, **дію**, **еш**, **г.** = **Вилюдити**. *Ничою, він навильдіє,—то й будуть*

люде. Коб. у. *Дівчина ця виросте, то навильдіє.* Коб. у.

Нави́ну́ти. См. **Навпвати**.

Нави́ну́тися, **ну́ся**, **нешся**, **г.** **Навернутися**, **подвернутися**, **случайно** **встрѣтитися**.

Нави́няний, **а**, **е**. **Навнятий**, **намотаний**. *Накийочку навняний лон.* Мет. 263.

Нави́переди, нар. = **Наввипереди**.

Навис, **су**, **м.** **Спѣгъ**, **нависпій** **на вѣтвяхъ**. *Як великий навис на місі, то врожай буде.* Волч. у.

Нависа́ти, **са́ю**, **еш**, **сов. в.** **нави́снути**, **ну**, **неш**, **г.** 1) **Нависати**, **нависнуть**, **свѣшиватися**, **свѣситься**. *Волосся на лоба нависає. Ой час-пора до курія, бо вже змаро нависла.* Чуб. V. 292. 2) **Собиратися**, **собраться** **во множестві**. *Людей змарою нависло.* Г. Барв. 207.

Нави́слий, **а**, **е**. **Нависпій**. *Під навислими скелями стояли мраморяні статуї.* Левид. I. 221.

Нави́снути. См. **Нависати**.

Навись, **сі**, **ж.** = **Навис**.

Нави́ти. См. **Навпвати**.

Нави́требу́куватися, **ку́юся**, **ешся**, **г.** **Напрхотничатися**, **накарявничатися**.

Нави́хну́тися, **ну́ся**, **нешся**, **г.** **Навѣдаться**, **завернуть** **куда**. *Ніколи до нас і не навихнеися.*

Нави́чка, **ки**, **ж.** **Привычка**; **навыкъ**.

Нави́щу́кувати, **ку́ю**, **еш**, **г.** **Ыискати** (многое).

Нави́зати, **ва́ю**, **еш**, **сов. в.** **нави́зати**, **вію**, **еш**, **г.** **Навѣзати**, **навѣзати**. *Ой, вітрику, наш милий друже, навій нам дощику мерцій.* Гліб. 105.

Наві́д, **воду**, **м.** 1) **Указаніє**, **наущеніє**. 2) **Дати наві́д**. **Дати** **указаніє**, **навести** **на путь**, **научити**, **какъ** **сдѣлать** **что-нибудь**. Ном. № 13757.

Наві́дати, **ся**. См. **Навідувати**, **ся**.

Наві́двечір, нар. **Передъ** **вечеромъ**. Гал.

Наві́дворіт, нар. 1) **Обратно**. 2) — **сказати**. **Возразити**.

Наві́дрзати, **држа́ю**, **еш**, **г.** = **Навідувати**. *Кого Бог любить, того й навідрзає.* Ном. № 42.

Наві́дрзаний, **а**, **е** = **Навіжений**. *Навідрзена синиця щилля покидає.* Чуб. V. 1124.

Наві́діни, **дин**, **ж.** **мн.** **Посѣщеніє**, **визити**.

Наві́діти, **ві́джу**, **диш**, **г.** 1) = **Навідати** 1. **Желех**. 2) **Наві́діло** **його**. **Онъ** **обезумѣлъ**, **одурѣлъ**. *Кінь... побіи дорою*

назад у село. Чоловік переймає, а він,— як навіділо його,— все не дається перенняти. Драг. 143. Чи навіділо твою маму? Що ти робиш? НВолынск. у. См. Навіженство, навіжений, навіджений.

Навідді, навіддів, навіддіг, нар. Наотмашь. Х. С. VII. 451.

Навідувати, дую, еш, сов. в. навідати, даю, еш, гл. 1) Навіщать, навістити; поціщати, поцітити, провіщувати, провіщати. *Кого Бог любить, того й навідує.* Ном. № 42. 2) Узнавати, узнать, гдѣ находится что-либо. *Навідала кубелечко, де вутка несеться.* Мет. 86. *Ой на току, на току молотили хлопці, навідали куріпочку, накриту в коробці.* Мил. 107.

Навідуватися, дуюся, ешся, сов. в. навідатися, даюся, ешся, гл. Навідуватися, навідатися. *От люде уже свое косять, а цей чоловік до своєю і не навідується.* Рудч. Ск. I. 54. *Ти б, кажуть, хоть би коли небудь до нас навідався.* Рудч. Ск. II. 115.

Навідшибі, нар. Особнякомъ, въ сторонѣ, отдѣльно. *Хата стоїть навідшибі. Мій син Андрій навідшибі живе, а Петро зо мною.* Черк. у.

Навідьмувати, мую, еш, гл. Накладовати.

Навіжений, а, е. Безумный, сумасшедший. *Юпітер, нічим розпалений, влетів до нил мого навіжений.* Котл. Ев. VI. 5.

Навіженство, ва, с. Безуміє, сумасбродство.

Навіжки давати. Предупреждать, предостерегать, предувдомляти. *Барана стрижуть, а козлу навіжки дають.* Ном. № 3905.

Навіз, возу, м. Подвозъ, привозъ. *На ярмарку не купиш каюні, бо навозу не було.* Лебед. у. *Не було великого навозу у сей ярмарок.* Волч. у.

Навій, вою, м. Навой, валъ въ ткацкомъ станкѣ. **Навів** два; верхній, горішній—находиться сзади,—и спідній, долішній—поміщається ближе къ ткачу, въ нижній часті станка, оба идуть параллельно сидінью ткача; у обоихъ на правомъ концѣ по зубчатому колесу, которое называется въ Галиціи также сучка или триб; галицкій триб (въ долішньому навів) для поворачиванія свого имѣть еще четыре ручни; для того, чтобы навій удерживался неподвижно, въ зубці колеса упирається ходящій на винтѣ, искривленный брусокъ дерева, разлячн. формы, назыв. цуга, а въ

Галиціи пѣсни яли (въ горішньому навів) сучна. Въ каждомъ навівѣ есть выдолбленный желобокъ, называемый гара, молобецъ; въ эти желобки, при помощи особаго снаряда, наз. яштруб, лаштон, прут, прикрѣпляются куски полотна, къ которымъ привязывается обовми концами основа; послѣдняя навіта на верхній навій, отъ котораго проходить сквозъ начинна и бердо (блят) черезъ навіль (гал.) подъ штаномъ къ спідньому навівю; поворачиваясь по параллелью къ ткачу, верхній навій разматываетъ основу, которая, уже въ видѣ полотна, наматывается на спідній навій. См. Варстат, Крѣсна. Первые названия изъ помѣщенныхъ здѣсь—въ Полтавской губ. (Константиногр. у. Б. Г.), вторія и третія—изъ Галиціи (Шух. I, 255; МУЕ. III, 17). Ум. Навійчичи. Мет. 213.

Навік, навіки, нар. 1) Навѣки, навсегда. *Навік замовкло.* Шевч. *Навіки покину мене.* Макс. *Як піду я за нелюба, то й навіки заину.* Мет. 259. У Шевченка еще: *заснути навік-віки.* 225. 2) Употребляется въ смыслѣ: въ высшей степени, чрезвычайно. *Серцем був палкий навіки.* МВ. (О. 1862. I. 71).

Навінути, ну, нѣш, гл. Навѣять. *Що Бог навіне, тою ніхто не мине.* Ном. № 55.

Навірити. См. Навірати.

Навірток, тка, м. Коловертъ, сверло съ вращающейся кривою ручкой?

Навірчувати, чую, еш, сов. в. навертіти, чу, тш, гл. 1) Насверливать, насверлятъ дыръ. 2) Наматывать, намотать. *Заболіло оловонька, заболіла, що велику кудемлю навертіла.* Нп. О. 1862. VI. 62.

Навірати, ряю, еш, сов. в. навірати, рю, рш, гл. Давать, дать въ долгъ. *Шинкарочки мене знає, на сто рублів навірвє.* Бал. 2.

Навіса, си, ж. Свѣсившійся съ деревьевъ и пр. свѣгъ. Желех. См. Навісочна.

Навісати. См. Навішувати.

Навісній, а, е — Навіжений. *Оженився навісній та взяв біснужату, не знаючи, що робити—запалили кату.* Нп. *Люд навісній нехай скаженіє.* Шевч.

Навісник, ка, м. Испорченное намісник (см.). Ум. Навісничок. *Братіку-навісничку, сядь собі на хріслечку, не продавай сестри за руб за чотири.* Грвп. III. 543.

Навісоглобвий, а, е — Навісній. *Тягтю на тебе, навісоглобовий!* Ном. № 6364.

Навісом, нар. Нахально, силою. *Треба*

уперед довідатися, чи дасть він хату, чи ні, землемірам, а навісом не можна. Черн. г.

Навісочка, ки, ж. Украсеніє, подвішенне на обрядовомъ свадєбномъ деревлѣ,—гильці. *Що в нашому візці сребряні навісочки.* Мвл. 141. См. **Навіса**.

Навістіти. См. **Навіщати**.

Навіт, **навіть**, нар. Даже. *Поинуми депутати шляхетної ероди, навіть тая дрібна шляхта, тії хлібороби.* Нп. *Навіт в Ізраїля такої віри не знайшов я.* Єв. Л. VII. 9.

Навітати, тая, еш, м. Зайти. *У сєй двір Бог навітав, Ісус Христос народився.* Чуб. III. 321.

Навітній, я, в. Захожий, чужой; недавно явившийся. *Цє чоловік навітній, він здалека відкільсь.* Канєв. у. *У його були воли навітні й коні навітні: часто мінялись по по одній, то по кілька штук,—сьогодня прибудуть, приведуть їх до його, а завтра й нема.* Верхнедніпр. у.

Навітритися, рюся, ршся (на кого), м. Попасть подъ вѣтеръ, дующій отъ тебѣ на кого-лѣбо. *А вже коли навітритися на кнура, то хоч як будеш від його далеко, то він почує духом і втече.* Черном.

Навіт, нар. См. **Навіт**.

Навіч (кому), нар. Предъ глазами, на глаза. *Покликали судді Івана Процькові навіч.*

I. Навічний, а, в. Вѣчный. *Нема... не переходячою на божюму світі, нема повічасною, навічною— або перейде, або придижнеш.* МВ. (КС. 1902. X. 149).

II. Навічний, а, в. = **Навіжений**. *А він на нього так як навічний, так і кинуць.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Навічний, ка, м. Испорченне намісники. См. **Навісник**,—въ другомъ варіантѣ приведенной тамъ пѣснѣ стоить: **Навічний**. Грцн. III. 432.

Навіщати, шаю, еш, м. **Навіщать**. *Новішав на плече лик.* Рудч. Ск. I. 80. *Скрізь по сєлах шибениці, навітано трупу.* Шевч.

Навішений, а, в. Покритый чѣмъ-лѣбо повѣшеннымъ на немъ. *Божничок, вишиваним рушником навішений.* МВ. (О. 1862. III. 57).

Навішки, нар. = **Навіжки**. Ном. № 3905.

Навішній, я, в. ? *Навішній царенко.* Рудч. Ск. I. 118.

Навішувати, шую, еш, сов. в. **навісити**, шу, овш, м. **Навішувать**, **навісить**.

Навіщати, шаю, еш, сов. и. **навістіти**, шу, стіш, м. = **Навідувати**, **навідати** I.

Навіщо, нар. Для чего, зачѣмъ. *Навіщо сїмтеві дзеркало?* Ном. № 5227.

Навіщувати, шую, еш, м. Предсказать, многого предсказати. *Дурні були цигане: що вони мені навіщували!* Г. Барв. 250.

Навіяти. См. **Навівати**.

Навка, ки, ж. = **Мавка**. Желех.

Навкідка, **навкідьки**, **навкідя**, **навкідяча**, нар. Бросая, бросявъ. *Вдарив кийком навкідки.* Харьк. г. *Хтось буде шавувати: коли не зруч, то навкідя.* Ном. № 11371. *Не домав, так навкідяча кийка за їм кинув.* Змієв. у.

Навкір в **навкірки**, нар. Наперекоръ, на зло. Желех. *То ми навкір робили.* Гол. III. 389.

Навкіс, нар. = **Навкосі**. Желех. См. **Навсіс**.

Навколінци, нар. = **Навколішка**.

Навколішка, нар. На колѣняхъ. *Навколішках Галя перед образами стоить, як дитина, та гіркими плаче.* Хата, 14.

Навколішен, нар. На колѣни. *Вона так і пала навколішки.* Кв.

Навкóло, нар. Вокругъ, в кругомъ. *В Луцьку все не по людську: навколо вода, а в середині біда.* Ном. № 720.

Навобльки, нар. На колѣни, на колѣняхъ. Мнж. 186. *Вони його цілуютъ та навобльки перед ним падають.* Мвж. 139.

Навкопить, нар. Рикошетомъ. *Дай каміня, я кину навкопить.* Полт. г.

Навкосі, **навкосія**, нар. **Навкось**, **косо**. См. **Навсіс**. *Катерина навкоси перетянула свій рот.* Левнд.

Навкотка грѣти. Игра въ дни праздника Пасхв: катають яйця по желобку изъ лубка, иногда просто съ бугорка, и чье яйце, катясь, ударится о другое, тотъ выгryваєть. Ив. 41.

Навкруг, **навкругі**, нар. Вокругъ, кругомъ. *В неї домик біленький, навкруг тополі.* Чуб. V. 328. *Хату... своїм військом у три ради навкруги оставив.* Рудч. Ск. I. 151. *Куди понесем його: чи через город, чи навкруги?* Рудч. Ск. I. 167.

Навкулачки, нар. На кулачки. *Виходъ же завтра навкулачки.* Котл. Ев. IV. 47.

Навлѣжачки, нар. Лежа, въ лежачемъ положеніи.

Навманя, **навманя**, **навманці**, **навманя**, нар. Наобумъ; куда попало, наугадъ.

Навманя Лазара співати. Ном. № 1335. От, буде навмана стрибати. Рудч. Ск. I. 64. *Навманя розказую.* Шевч.

Навманя́кі, нар. Намакаля. *Навманяки буряки, щоб капусту дали.* Ном. № 5700.

Навмі́сно, нар. Нарочно, умышленно, навмірено.

Навмі́р, нар. Какъ попало безъ разбора. *Ван навмір б'є усяти.*

Навміру́ще, нар. На смерть. *Так йому вже навміруще і йшло.*

Навнува́ти, г. Падо́всть. *Рубай, рубай, не поставкуй, як нарубаиш, домії нандруй! Біда би ю вандрувала, коли м уже навнувала.* Гол. II. 553. Вх. Зн. 38.

Наводити, джу, диш, сов. в. **наве́сті**, **веду́**, **деш**, г. 1) Наводить, навесьть. 2) Направлять, направитъ. *Учитслюку розумжу матимеш,—наведе на добро.* Св. Л. 83. *Молоді газяї, думие, чому й на пуття не навести.* Св. Л. 244. 3) О животных: родить, пародить. *Собаки навела цуценят.* 4) Много наваривать, наварить. *Щоб великий був горщик: нащо йому наводити у такому великому,—зуба вони пойдять?* 5)—**бно́м** (на ногу, на що). Взглядывать, взглянуть (на кого, что). *Як тільки оком наведу, то і видаю, де співака.* Греб. 389. 6) **Наводити** лично. См. Лично.

Навозитя, жу, зиш, сов. в. **наве́зти**, **зв́**, **зеш**, г. Навозить, навезть. *Дідова діва навезла узякої всячини.* Рудч. Ск. II. 58.

Навозя́ти, жу́, зиш, г.—**Понавозити**. *Зо всього світу навозили у замок найдорожчих напиків.* Стор. Мір. 67.

Наволі́княня, ня, с. Родъ вышивки на тудупахъ гарусомъ. Камен. у.

Наволі́кати, **ка́ю**, еш, сов. в. **наво́локтя́**, **лочу́**, **чиш**, г. 1) Натягивать, натянуть. 2) Навизывать, навизать на нтку. Желех. 3) Вышивать особымъ способомъ. 4) Навлекать, навлечь. *Од Бога помсту наволикає.* **Наволоті пеню** на ногу. Обвинити вапрасно. Борз. у. Ном. № 13545.

Наволі́каться, **ка́юся**, ешся, сов. в. **наво́локту́ся**, **чу́ся**, **чешся**, г. 1) Натягиваться, натянуться; стягиваться, стянуться. 2) Навизываться, навизаться.

Наволі́чя́, г.—**Наволотіти**. Желех.

Наволі́чний, а, е. Посвянный „наво́бною“. *Чого се жито такє рідке?—Г, воно наволиче, то й рідко зійшло.* Павлогр. у.

Наво́лок, **ву**, м. Жиньє, по которому посіянь подъ борону хлѣбъ (безъ вспаш-

ки). *На наволоку бува часом хлѣб кращій, як на ораному.* Камен. у. См. **Наволонсм**.

Наво́лока, **ки**, **ж**. = Волока. Гол. Од. 75.

Наво́локом, нар. **Сіяти наво́локом**. Сіять на живые подъ борону или рало, СХО. XIII (2), 196. *Як посієш наво́локом, то і вродить ненароком, а як посієш густо, то не буде густо.* Харьков.

Наво́локтя́, **ся**. См. **Наволікати**, **ся**. **Наво́лоч**, **чі**, **ж**. Сволочъ, сбродъ.

Наво́лоччя́, **чу́**, **чиш**, г. 1) = **Наво́локтя**. 2) Надѣть (о наво́локтя́). *Тра нову наво́лоччя́ пишеву.* НВолынск. у. 3) Пройти известное количество пахоти бороною. **Наво́лоччя́сь**, **чу́ся**, **чишся**, г. Вдоль побродяжничать.

Наво́няти, **няю**, еш, г. **Наво́нять**. Желех.

Наво́рожіти, **жу́**, **жиш**, г. **Наколдо́вать**, **нагадать**.

Наво́рот, **ту**, м. 1) Поворотъ. Желех. 2) Возвращеніе; повтореніе. Желех. **Дру́гим**, **третім** etc. **наво́ротом**. Во второй, въ третій etc. разъ. Желех.

Наво́ротень, **тня**, м. Раст. *Alchemilla vulgaris*. Вх. Пч. I. 8.

Наво́роти, нар. Возвращаясь снова. *Плх підемо навороти Моченюка драги.* Гол. I. 160.

Наво́ротник, **ка**, м. Раст. = **Наво́ротень** *Alchemilla vulgaris*. Льв. 96.

Наво́рочати, **чаю**, еш, г.—**Навертати**. *Бий, сику, бий, бий, наущай,—на свій розум наворочай.* Грнп. III. 308.

Наво́рочувати, **чу́ю**, еш, г.—**Навертати**.

Наво́скува́ти, **ка́ю**, еш, г. **Наво́сцити**. Желех.

Наво́щяти, **щу́**, **щяш**, г.—**Наво́скувати**.

Навпа́к, **навпаки́**, нар. Наоборотъ, на-противъ, въ противную сторону. *Дарми, що вкуті ночували, а тільки одно туди, а другє туди, головоми навпаки.* Г. Барв. 392. *Покотила паланицю навпаки сонця.* Кв. I. 133. *Я дала (хліба), та мабути паланиці тоді їй зибжалосє. Воно взяло й кинуло навпаки.* Г. Барв. 439.

Навпа́шка, нар. Па ошашку. *Падіє свиту навпаки.* НВолынск. у.

Навперевáги, нар. **Бто** кого перевѣсиль, колеблясь въ ту и другую сторону. **Грátis** наперевáги. **Кладуть** доску среднюю на какую-либо подставку такъ, чтобы концы ея оставались свободными и могли

балансируют; на каждом концѣ садятся по врагующему, которые и приводятъ въ колебательное движение доску. Отсюда взятое, выражение это употребляется въ значеніи: бороться съ кѣмъ—чья возьметъ, чье преимущество будетъ. *Гравас він з дѣлю наперевѣги.* То попадавъ въ несчастье, то снова побѣждалъ препятствія.

Наперѣд, нар. 1) Впередъ. 2) Впередъ, ранѣе. *Я наперед сніу дрова з лісу при-вѣз.* Каменец. у.

Наперѣйми, нар. *Навстрѣчу, на перерѣзъ. Чечуна побіла, а наперейми вибіи з дрючком чоловік.* Св. Л. 3.

Наперемінки и наперемінку, нар. *Попереми́вно. Помагають їй полоти, то одна, то друга наперемінку.* Г. Барв. 57.

Навпід, нар. *Полопамъ.*

Навпір, нар. *Наперекоръ, нъ пвку. Навпір робе.* НВолыск. у.

Навпісла, нар. *Внаслідствіи; потомъ, послѣ. Навпісла чую—мій пам аж заслаб.* Левци. I. 147. *Навпісла дає вона молодому два хліби.* О. 1862. IV. 27.

Навпобацки, нар. *Ощупую. Ми не го-чемо йти навпобацки.* Левци. I. 163.

Навпобірки, нар.—*нести.* *Неств ведро вдвоємъ, поддерживая коромысло съ двухъ сторонъ въ то время, какъ ведро находится посрединѣ коромысла. Он малі дівчата несуть відро води навпобірки.*

Навпослі и навпослѣ, нар. = **Навпослѣ.** *Коб мені той розум наперед, що тепер навпослі.* НВолыск. у. *Оце вже навпослѣ... то це й йою вчу.* Г. Барв. 5.

Навпращкі, нар. *Напрямкѣ, напрямкомъ, прямо.* Екатеринбург. у. Слов. Д. Эварн. См. **Навпростецъ.**

Навпрісідки, навпрісядки, нар. *Въ присядку. Навпрісідки и колесом крутився.* Мкр. Н. *Пани ну ирцуюват, да хто, какъ, навпрісядки, ато на сподаз.* Рудч. Ск. I. 75.

Навпростѣдь, нар. *Напряжкѣ, напрямкомъ. Від серця до Бога навпростецъ дороза.* Ном. № 94. *Навпростецъ тільки вороги літають.* Посл. *Хиба він знає, куди до раю навпростецъ?* Св. Л. 57.

Навпроті, нар. 1) Противъ, напротивъ. *Ісус сіа навпроти скариби.* Св. Мр. XII. 41. 2) **Навпроті ночі.** *Предъ наступленіємъ ноци.* 3) **Навпроті їхати, йти.** *Бхати, ийти ва встрѣчу. Іде навпроти його чоловік конячюко.* Рудч. Ск. I. 90. *Іде дорогою, коли йде чоловік навпроти його.* Рудч. Ск. I. 89.

Навироскі, нар. = **Навпростецъ.** Ном. № 11406. *Як поїсая круом, так сподогня*

буде, а як навпротики, то либа завтра. О. 1861. V. 71.

Навпрямѣць, навпрямкѣ, нар. 1) = **Навпростецъ.** 2) *Прямо, напрямкѣ, откровенно. То такий чоловік, що ти йому все навпрямѣць кажеш: гаразд буде.*

Навратитися, чуся, тпшся, сл. 1) **Пристать, привязатися.** *Навративсь, як собака.* Мжж. 186. 2) **Упереться, заупрямлятися.** *Як навративсь та й навративсь: не отдає та й не отдає грошей.* Мжж. 186.

Навратливий, а, в. *Привязчивый, надобдливый.* Васильк. у.

Навркуті, чѣ, чѣш, сл. = **Навпочити.** **Наврубчувати, кую, еш,** сл. = **Наврубчувати.** *Як неба й землі нам не міряти, так і мені вам не наврубчувати.*

Навротня, на, м. *Раст. Sanicula europaea.* Лв. 101.

Наврубчити. См. **Наврубчувати.**

Наврубчувати, чую, еш, сов. в. **наврубчити, чу, чип,** сл. *Причиняють, причинити несчастье, порчу, болѣзнь посредствомъ словеснаго пожеланія, завистливої или неумѣстной похвалы. Головошка моя бідна,—хтось жінку наврубчи. Чи не той то її врік, що доіри з ханги внік? Либонь то ті наврубчили, що мак потолочили.* Грин. III. 360. *А вже нашу судобонку наврубчили люде.* Чуб. V. 1131.

Наврубд, нар. *Едва-ли, врядь-ли. Наврубд, чи є в Кузьми гроші.* Ном. № 5617.

Наврубдячкя, нар. *Сиди.* *Виріє, як кіт наврубдячки.* Ном. № 8600.

Наврубчяч, нар. *Въ галопѣ.*

Наврубкис, нар. *Наискось. Желех. Зміевск. у. См. Наврубис, наврубис.*

Наврубкосі, нар. = **Наврубкис.** Харьков.

Наврублатися, шлѣбся, шлѣпся, сл. *На-слатися. Лодичим наврублатися, ливням наврублатися.* Ном. № 10841. (Не опечатка-ли вм. *нашлѣбся?*)

Наврубнівн, нар. *На солнечной сторонѣ, на освѣщенномъ солнцемъ мѣстѣ. Посіяв іречку наврубнівн.* Харьков.

Наврубпак, нар. = **Наврубпак.**

Наврубпінкя, наврубпінчкя, нар. *Нащипочкахъ. Аж наврубпінкя стає, вилядає дівчину.* Черк. у. *Потювиш наш пин писарь, ходючи игред справником нашпінчкя.* Кв. II. 217.

Наврубпівн, нар. 1) *Полопамъ. Посіяли полъ наврубпівн з сусідом.* 2) *Пасквозъ. Ця илжа наврубпівн сукна проїшла.*

Наврубпівнжя, наврубпівнжя, наврубпівнжя, шп. *Дѣйствительно, подлинно, въ са-*

момъ дѣлѣ. *Сестру Дідона мала Гаму, навсправжки дівку хоч куди.* Котл. Ен. I. 19.

Навстежень в **навстіж**, нар. *Настежь.*

Навстопужитися, жуся, жнхся, г. *Наежиться, стать дубомъ. Волосся в мене на голові... навстопужилося.* О. 1861. VII. 4.

Навсторч, нар. *Стоймя,* отвѣсно.

Навстоячки, нар. *Стоя*, въ стоячемъ положеніи. Мнж. 154.

Навстріч, нар. 1) *Навстрѣчу.* Гаду, іду, а він навстріч. *Ном. № 5769.* 2) При первой встрѣчѣ, съ перваго раза, по первому впечатлѣнію. *Єсть у нас сестронька Маруся, шлетъся до неї зі Львова осевода. Воца його навстріч не залюбила, забачивши його, ворітечка замкнула. Шлетъся до неї Степанюко єї: вона його навстріч полюбила, забачивши його, ворітечка одкинула.* Рк. Макс.

Навстяж, навстяжи, нар.—**Навстіж.** *Навстяж дзері одчинила.* Котл. Ен. *Всі навстяжи ворота одери.* КС. 1882. IV. 169.

Навсупор, нар. *Наперекоръ*, въ пику.

Навський, а, е. *Мертведкій.* Встрѣчається только въ выраженіи: **Навський Велидень**—Пасха мертведовъ, по народнымъ вѣрованіямъ, въ четвергъ на послѣдній недѣлѣ великаго поста. Чуб. III. 14. См. *Мертвецький Велидень* и *Мавський Велидень.* См. *Мавський.* *Ном. № 361.*

Навтіб, навтіба, навтікача, навтіки, нар. *Убѣгая, убѣгать.* *Ми до його, а він сразу від нас на толоку навтєк, та й не знайшли.* *Новомоск. у.* *А він навтеки.* Черниг. г. *Він через тїя так і перескочив та навтікача.* Рудч. Ск. II. 152. *Як кажуть—підбравши клунки, а ну! чим тогу навтіки драць.* Котл. Ен. VI. 83.

Навтікати, кати, еш, г. *Воткнуть* (во множествѣ).

Навтіпати, паю, еш, г. 1) *Отрубить* (во множествѣ). 2) *Науръзывать.*

Навтікача, навтіки, нар. См. **Навтек.**

Навтіпати, паюся, ешся, г. *Нагѣшаться, нарадоваться.* *Хоч бачила, хоч не бачила—навтіпалася.* *Мет. 50.*

Навтрюхи, нар. *Вѣгомъ.* *Мажув в те місе навтрюхи.* КС. 1882. XII. 625.

Навтьоби, нар.—**Навтіки.**

Навтяки, нар. *Намекала.* *Навтяки буряки, щоб капусті дали.* Чуб. I. 269.

Навусся, ся, с. *Едва* пробиваючися усні. *Дарма, що був молодиком безусим, нікто з його молитви не сміявся, бо серед братій, з своїм навуссам русим, в стонні*

був рівен монхам довогусим. К. МВ. II. 132.

Навхильки, нар.—**Нахильці.**

Навхрест, нар. *Крестообразно, нѣкрестъ.* *Обмахнулись два лишеньки навхрест шабелями.* Нп. *Навхрест руки держить.* Нп.

Навчання, ня, с. 1) *Обученіе, преподаваніе.* *В самому методі навчання не видно... навіть і помислу про те, щоб знанье в голові... організувалось у думанье.* К. Кр. 34. 2) *Наускъваніе, подзадорваніе.*

Навчати, чаю, еш, сов. в. **навчѣти**, чѣ, чѣш, г. 1) *Учить, поучать, поучить, научать, научить.* *Навчай мене, моя матінко, як свекорку годити.* *Мет. 222.* *Уейшовши в школу, навчав.* *Єв. Мр. I. 21.* *На добрий рѣзум навчати.* *Почувать, наставлять.* *Заберу обойко (сивів) до себе на коліна, та почну на добрий рѣзум навчати—як умію, так і навчав.* МВ. II. 9. 2) *Наускъвать, наускъати, подговоривать, подговорить.*

Навчатися, чаюся, ешся, сов. в. **навчѣтися**, чѣся, чѣшся, г. *Научаться, научиться, учиться.* *Перед экзаменом не навчитися.* *Ном. № 184.* *Лучше ж йому в батька та в матері простою господарства навчитися.* К. (О. 1861. I. 313).

Навчений, а, е. *Обученный; приобрѣтанный наукою.* *Краще розум прирощений, ніж навчений.*

Навчення, ня, с. *Ученіе.* *Навчення св. церкви.* Левци.

Навчѣтель, дя, м. *Учитель.*

Навчѣтелька, ки, ж. *Учительница.* Левци. I. 277.

Навчѣти, ся. См. **Навчати**, ся.

Навчунку, нар. *Всдухъ.*

Навшірки и **навшіршки**, нар.—**Завширж.**

Нав'язати, ся. См. **Нав'язувати**, ся.

Нав'язуватий, а, е. *Навязчивый, назойливый, надоедливый.* *Константиногр. у.*

Нав'язливий, а, е.—**Нав'язуватий.**

Нав'яз(ну)ти, вну, неш, м. *Набитъся, завязнуть.* *М'ясо у зуби, нав'язло.* *Він їм у зуби нав'яз.* *Онн его не спускает съ языка.*

Нав'язувати, зуу, еш, сов. в. **нав'язати**, жу, жеш, г. 1) *Навязывать, навязать, связывать, связать.* *Нав'язола спотів з двадцять.* 2) *Привязывать, привязать.* *Виявились і байтани в стесу. з нав'язаним по тичках п'р'ям, щоб то глхцу пологати птицю.* О. 1863. IX. 62.

Нав'язуватися, зууюся, ешся, сов. в.

нав'язатися, жүся, жешся, *гл.* Приставати, пристати, привязуватися, привязуватися. *Раз прийшло йому йти уночі вулицю, а відьма нав'язалась на його собакою.* Драг. 394.

Нав'язь, ві, *ж.* Навязчивість, привязувальність. *Не йдімо повз корчму, бо там куми та побратими, то буде нав'язі багато.* Канев. у.

Нага, ги, *ж.* Позорь, стыдь. *Не сором і не нага, що тебе сусіди не люблять?* Волянск. г. Слов. Д. Эварн.

Нагабати, баю, еш, *гл.* Преслѣдовать, нападати; трогать. *Яструб нагабає всілякі птахи.* Вх. Зн. 38.

Нагавиці, *ж.* м. м. = Ногавиці. Шух. I. 153. *Не видав Гриць нагавиць: то ся обірає, то розбірає.* Ном. № 94.

Нагавкати, каю, еш, *гл.* Налаять.

Нагавкатися, каюся, ешся, *гл.* Налаятись.

Нагавки, вок, *ж.* м. м. = Ногавиці. Гол. Од. 75.

Нагадати, ся. См. Нагадувати, ся.

Нагадування, ня, с. Напоминаніє.

Нагадувати, дую, еш, *сов. н.* нагадати, даю, еш, *гл.* 1) Напоминать, напоминать. *Нагадаєш же мені, щоб я не забула зробити, що мати веліли.* Харьк. у. 2) Вспоминать, вспомнить, припоминать, припомнить. *Ще нагадаю цієї пісні.*

Нагадуватися, дуюся, ешся, *сов. н.* нагадатися, даюся, ешся, *гл.* Вспоминатися, вспомниться, припоминатися, припомниться. *Йому нагадалося. Ему пришло в голову. Нагадалось вразієй бабі молодого буті.* Нп.

Нагабечка, ки, *ж.* Ум. оть нагайка.

Нагайце, а м. Ув. оть нагай.

Нагай, гаї, м. Нагайка, плеть. *Як візьме нагая в руки, як почне періциць жидів!* Рудч. Ск. II. 194. *Дожили нагаєм піднячє.* Котл. Ув. Нагайце. *Кулачице під божице, нагайце в головице.* Чуб. V. 482.

Нагайка, ки, *ж.* = Нагай. *Коваль ізробив дратяну нагайку.* Рудч. Ск. I. 60. Ум. **Нагабечка.** *Шумить-гудє напачка коло мого тіла.* Чуб. V. 128.

Нагайний, а, е = Нагальний. *Бо вже маму миленькому нагайна робота.* Чуб. V. 268.

Нагалуняти, ню, ниш, *гл.* Вымочить вь касцахъ. *Я вже лець нагалунчила на крашанки.* Харьк.

Нагалунитися, нюся, нишся, *гл.* Напититься (пьяннїиъ). *Нагалунивсь так, що*

ні тітка, ні мамка не пізна. Гитарер. г. Слов. Д. Эварн.

Нагальний, а, е. 1) Спѣшний. *Нагальна робота.* 2) Внезапный. *Нагальна смерть. Як змара на нас іспала (лихо нагальне).* Ном. № 2096. 3) Бурный, порывистый. *Нагальний вітер.*

Нагальність, ности, *ж.* 1) Спѣшность. 2) Внезапность. 3) Бурность, порывистость.

Нагально, нар. 1) Спѣшно. 2) Внезапно. 3) Бурно, порывисто. *Нагально душе.*

Нагана, ни, *ж.* 1) Выговоръ. 2) Поризаніє, хула. **Нагана дати** = догана дати. *Тобі нагана не дадутъ, ти сам багатий.* МВ. II. 92.

Наганити, ню, ниш, *гл.* Упрекнуть.

Наганути, ну, нѣш, *гл.* 1) Вспомнить. НВолян. у. 2) Напомнить. *Добре, що я ще й нагану.*

Наганьбати, блю, бїш, *гл.* Обругать, осрамить.

Наганяти, няю, еш, *сов. в.* наганяти, жену, нѣш, *гл.* 1) Нагонять, нагнать куда-либо, на что-либо. *Та повій, вітре, та буйссенький, та наженє змару чорнєсеньку.* Нп. *Холоду наганяти.* Напугать, накричать на кого-либо. *Чому пані-матка не наженє її холоду?* Св. Л. 60. *А що, нанала я вам холоду?* Черниг. г. 2) Стогнать, согнать вь одно мѣсто многих. *Вставай, невіжно, та вставай, молодая! Дій ті корови, що од батька нанала.* Мет. 49. 3) Прогонять, прогнать. Желех. 4) Доганять, доганять. *Доная її аж ьєть за селом.* 5) —горілки. Выкуривать, выкурить много водки.

Нагарбати, баю, еш, *гл.* Набрать много, нахватать. *Полруть,—та нічою нагарбаного не візьмуть з собою.* Мир. Пов. II. 42.

Нагарикати, каю, еш, *гл.* Наворчать.

Нагарикатися, каюся, ешся, *гл.* Наворчатись.

Нагартувати, тую, еш, *гл.* Закалить (много предметовъ).

Нагардковатися, цююся, ешся, *гл.* Нагарцонятись.

Нагарчати, чу, чїш, *гл.* Наворчать (о собакѣ и сердитомъ человекѣ).

Нагарчатися, чүся, чїшся, *гл.* Наворчатись (о собакѣ и сердитомъ человекѣ).

Нагатіти, чу, тиш, *гл.* 1) Сдѣлать запруду. 2) Наложить много. *Нагатили шиши в куліш, що й ложкою не повернеш.*

Нагейкатися, каюся, ешся, *гл.* Накричатись: „гей!“

Нагетьмануватися, ну́юся, ешся, гл. Долго побыть гетьманомъ.

Нагібати, баю, еш, гл. Найти, набрести на что. *Ходив, ходив і набирав десь у купочку ляду, що він її досі й не примічав.* Мек. 13. *Глав козак з України ди набирав дічину край долини.* Грин. III. 193.

Нагібка, кн, ж. Находка.

Нагібнутися, нуся, нешся, гл. Много претерпеть. *Доле моя... Я ся з тобов не набула, та лишень нагбла.* Гол. I. 238.

Нагіій, а, ё. Нагой, голый. *Аби душа сита та тіло не наго.* Ном. № 9891.

Нагіліти, лю́, ліш, гл. 1) Набрать, наложить много. *Чимало налив на віз усякого збіжжя.* 2) **Нагілити.** Доставить, предоставить, набрать. *Ватак має нагілити депутатів людей.* Шух. I. 189.

Нагінання, ня, с. Нагибаніе Желех.

Нагіна́ти, наю́, еш, сов. п. нагіну́ти, ну́, нѣш, гл. 1) Нагибать, нагнуть, наклонить, наклонить. *Пашнай ілляку, доки молода.* Ном. № 6006. 2) Склонять, склонить, покорять, покорить. *Не диво божиим скарбом трясати і золотим людей під свою волю нагинати.* К. (О. 1862. III. 23).

Нагинатися, наюся, ешся, сов. в. нагну́тися, ну́ся, нѣшся, гл. Нагибаться, нагнуться, наклониться, наклониться. *Аж верби наинались слухати тую мову.* Шевч. 146. *Що робити—не прибити, жати—не наиктється.* Мет. 49.

Нагіркати, каю, еш, гл.—**Нагарчати.**

Нагіркатися, каюся, ешся, гл.—**Нагарчатися.**

Нагідіи, дѣк, м. мн. Раст. Ноготки, *Calendula officinalis.* Вх. Пч. I. 9. *Ой на горі, на горі зацвіли наидки.* Грин. III. 232.

Нагідій, а, е. Удобный для совершения чего-либо (о времени, случаѣ в пр.). *Як же настав день наидний, коли Ірод на свої родичи бескет справив.* Ев. Мр. VI. 21.

Нагірній, -я, е. Горный, находящийся на горѣ. *Живе не дома він, а в залку десь нагірньому старому.* К. ПС. 36.

Нагірчати, чу́, чѣш, гл. Сдѣлать горькимъ.

Нагѣ, нар.—**Нагло.** Котл. Ен *Нагѣ* вмер. НВолынск. у.

Нагледіти. См. Наглядати.

Нагліий, а, е. 1) Скорый, быстрый. 2) Внезапный, неожиданный. *Тут матінку узав не страж, а нагла рабість стурпенула.* Мкр. Г. 56. *...Божий суд правдивий, наглий, серед шлягу тебе огудити.*

Шевч. 606. *Нагла смерть.* Скоропостижная смерть. *Боронь, Боже, від наглої смерти.*

Нагліти, лю́, лиш, гл. Торонить, попухать. Желех.

Наглість, остя, ж. 1) Спѣшность. 2) Внезапности. Желех.

Нагло, нар. 1) Скоро, быстро. 2) Внезапно. *Бодай нагло зслиз.* Ном. № 3781. **Нагло вмерти.** Скоропостижно умереть. Ум. **Наглієнню.** *Дякуємо попомкові: маленько нас одтраива.* Гол. IV. 439.

Наглузувати, зю́, еш, гл.—**в ко́го.** Насмѣяться, наиздѣваться.

Наглумітися. См. Наглумлятися.

Наглумлятися; лѣюся, ешся, сов. п. наглумітися, млю́ся, мѣшся, гл. Глумиться, наглумиться, насмѣяться. *Наглумився з мене, да ще й перед людьми.* Г. Барв. 111.

Наглад, ду, м. Присмотрѣ. Желех.

Нагляданья, ня, с.—**Нагляд.** Желех.

Наглядатель, ли, м. Присмотрщикъ. *Як я поїду, хай він буде наглядатель до моєї тати.* Васильє. у.

Наглядати, даю́, еш, гл. I сов. п. **наглідіти** и **нагледіти**, **джу, дѣш, гл.** **Насматривать, насмотрѣть, увидѣть.** *Здобич нагледіши певну, жеде не відждитися поживи.* К. Псал. 70и. *Вони вже давно його нагляділа.* Мир. ХРВ. 174.—II сов. в. **нагліянути, ну, нѣш.** а) Увидѣть, замѣтить. *Тут не страшно, моє серце,—люде не нагліянуть.* Г. Барв. 75. б)—**ногѣ, що.** **Надзирать, присматривать, присмотрѣть** (за кѣмъ, чѣмъ). *Дітей нагліянути.* Лукаш 84. *Пійдем, пообідавши, наглядати, як сіно скидатимуть.* Г. Барв. 108. *Боже!.. ти все бачиш, все знаєш... ти один налядаєш над землею.* Мир. ХРВ. 55. в)—**до ко́го.** **Заходити, зайти** мимоходомъ, нагдываться, нагдываться.

Наглядітися, жу́ся, дѣшся, гл. **Насмотрѣться.** *З рук наробитися, з ніг находитися, а з очей наглядітися.* Ном. № 4560.

Наглядомъ, нар. Не выпуская изъ виду, слѣдомъ. *Чоловік її... хутенько з дому, та за нею зараз і поійшов наглядом: куди вона піде.* Рудч. Ск. I. 172.

Нагладувати, ду́ю, еш, гл.—**Наглядати.** *Закувеш в кайдани мої мови, нагладуєш ступни мої мізерні.* К. Іов. 29.

Наглядці, нар. Не выпуская изъ виду. *Сей наглядці ходив за батюшкою.* Св. Л. 69.

Наглінути. См. Наглядати II.

Нагліяти, лѣю, еш, гл.—**Нагліти.**

Нагвати. См. Наганяти.

Нагіватися, ваюся, ешся, г. Разсердиться, разгніваться. *Нагівався мій миленькій та й до мене не говорить.* Чуб. V. 1189.

Нагніт, ту, м. Натискъ, давление. Желех.

Нагнітяти. См. Нагнічувати.

Нагнічувати, чую, еш, сов. в. нагнітяти, чу́, тиш, г. Нажимать, важать, надавливать, надавить, придавливать, придавить. *Повалив мене та ще й коліном нагнітив.* Лебед. у. *Язик отурт, замерзла мова, мов камінь сердечко нагнів.* Мкр. Г. 24.

Нагноїти, ною́, їш, г. Унапозитъ.

Нагноїтися, ноюся, їшся, г. Унапозиться.

Нагну́дувати, дуо, еш, сов. в. нагну́дяти, даю, еш, г. Зануздывать, зануздать. *Він бер... уздочки золоту. нагну́дує мене коня.* Рудя. Ск. I. 108.

Нагну́ти, ся. См. Нагнати, ся.

Наго, нар. Наго, -го.

Наговоріти, ся. См. Наговорювати, ся.

Наговору́вати, рюю, еш, сов. в. наговору́вати, рю, рш, г. 1) Наговаривать, наговорить. 2) Наклеветывать, клеветать. *Що уже не робили, як з неї не злучились, що дідові не наговорювали, а її все байдуже: робити собі мовчки.* Рудя. Ск. II. 55. *Наговорив на його сім міхін юрціа.* Св. Л. 299.

Наговору́ватися, рююся, ешся, сов. в. наговорі́тися, рюся, ршся, г. Наговариваться, наговориться. *З ким вірно люблюся,—не наговорюся.* Мет. 29.

Нагоб́шатися, шуся, шшся, г. Нахохлиться, надутися. *Чого сидиш да напилизася, чого сидиш—наююнилагя?* Рк. Макс.

Нагода, ди, ж. Случай, удобное время. (Юда) *шукав нагоди, щоб видити Його їм без народу.* Єв. Л. XXII. 6.

Нагоді́ти, джу́, ди́ш, г. 1) —коб́. Случитися кому быть. *Послався (до дівчини), зохів її взяти, нагодила дідача мати товарища в хаті.* Гол. I. 252. 2) без Во-время явиться кому. *Воно б і окрия був, коли Семена швидко нагодило.* НВолын. у.

Нагоді́тися, джу́ся, ди́шся, г. 1) Прийти во-время, поспіть, понасть. *Вчора пороша пала, а к білому світу старости на слід нагодилися.* Мет. 123. *Прійшов дячок молоденький, прийшов, не барився; чумаченько із дороги на те й нагодився.* Нп. 2) Случитися, всервітяться, понасться. *Що... намяли?—Ось їдъ за мною. Якась сльотка нагодила.* МВ. I. 25.

Нагоді́увати, вуо, еш, сов. в. нагоді́увати, дју́ю, еш, г. Накармливать, накармливать. *Попа одним обідом не нагодуєш.* Ном. № 218.

Наголó, нар. Всь совершенно. *Жінки наголо всі цокотухи.* Шевч. *В мене тільки нара шуплять, а то все один урон наголо.* Сим. 150.

Наголóватєя, тоє, ж. мн. Раст. 1) *Cirsium arvense* Scop. 2) *Juginaea squaroides* Dec. ЗЮЗО. I. 118, 125.

Наголóвач, ча, м. Оглавлъ (у узды).

Наголовоє, вєа, м. Туля шляпн. Гол. Од. 57, 69.

Наголос, су, м. Удареніє. Желех. **Наголос** положити. Поставити удареніє.

Наголосіти. См. Наголодувати.

Ноголосі́тися, шӯся, сшся, г. Наплакаться громко.

Ноголóбувати, шуо, еш, сов. в. ноголосі́ти, шӯ, сш, г. 1) Провозгласить, провозгласить. *Як би я знав, то наголосив би тебе достором на сході.* Ромен. у. 2) Дѣлати, сдѣлати удареніє въ словѣ. Желех. 3) Только въ сов. в. Напоити, напричитывать. *Наголосила повну юлову.*

Ноголóбитися, блюся, бшся, г. Нагласкаться вдоволь.

Нагомо́їти, ню́, ніш, г. 1) Наговорить много. *Нагомонів стільки, що і в три мішки не забереш.* Часто въ значеніи: нашумѣти, накричать. 2) —на ногу. Накричать на кого. *Нагомонів добре на свою жінку.* Драг. 111.

Нагомо́їтися, ню́ся, нішся, г. Наговоритися.

Наго́нєцєм, нар. Вдогонку. *Я нагонєцєм побіг моїм конєм кулатим.* К. М. і X. 37.

Наго́битя, юю, ниш, г. —Наганяти. *Пойшов стиросина на лояи в темній ліси, дуброви, там його дробиній дощ нагонив, лісній шубоньки номочив.* Лукаш. 151.

Наго́би, ві, ж. Погоня. *Бичило, що вже нас нагоня знаюня.* Борз. у.

Нагорі́ти. См. Нагоряти.

Нагорн́яти. См. Нагортати.

Нагоро́да, ди, ж. Награда. *Нагорода ваша велика на небі.* Єв. Л. VI. 23. *Допата — заплата, а Бог — нагорода.* Ном. № 4608.

Нагороджувати, джуо, еш, сов. в. нагороді́ти, джу́, ди́ш, г. 1) Наградять, наградить. *А хто ж мені нагородить за мої турди?* Гол. I. 280. *Я б думав нагородити його послугу тим, щоб настановити титарєм.* Г. Барв. 170. 2) Наго-

раживати, нагородити. *Нагородив хлівів за для овець, а овець чорт-ма.*

Нагорбджуватися, джукся, ешся, сов. в. нагородітися, джукся, дишся, гл. Награждатися, наградитися. *Все може нагородитися, іно страх ніколи.* Ном. № 4399.

Нагорожати, жаю, еш, гл. = **Нагороджувати**.

Нагортати, таю, еш, сов. в. нагорнути, ну, неш, гл. Нагребати, нагresti. *Взяв ціпа... і наорнув проса під сніп.* Рудч. Ск. I. 56.

Нагорь, рі, ж. Нагарь. *Нагорь на гнотові.* Константиногр. у.

Нагорюватися, рюся, ешся, гл. Нагореватися. *Я ж уже наорювалась і наскиталась із тобою.* Мил. 207.

Нагорняий, а, в = **Нагірній**. *Нагорняна земля.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Нагоррати, раю, еш, сов. в. нагоріти, рю, ріш, гл. Нагорати, нагорѣти.

Нагосподарювати, рюю, еш, гл. Нахозяйничать.

Наготі, ті, ж. Нагота. *Полов'яний хліб не голод, а пачосня сорочка не нагота.* Ном. № 5355.

Наготівити, влю виц, гл. Наготовити, приготовить. *А сама наготовила їй новісіньку скриню усякої худоби.* Рудч. Ск. II. 57.

Наготіві, нар. Наготовѣ. *Стояла постеля наготові для проїзжих панів.* Стор. **Наготувати**, тую, еш, гл. = **Наготовити**. *Наготуй шальку та й воюй зі мною.* Чуб. V. 425.

Награватися, ваюся (граюся), ёшся, сов. в. награтися, раюся, ешся, гл. 1) Наигриватися, наигратися. *Е, там буде чим Кузьмі награтися.* Ном. 7667. 2) Издѣватися, наиздѣватися, насмѣхатися. *Жиди з Христа награвалися.*

Нагребати, баю, еш, сов. в. нагребсти і нагребті, бую, беш, гл. Нагребати, нагрести, сгребати, сгрести. *Нагріб купу сміття, а вивезти нічим.*

Нагремітися, млюся, ишся, гл. Нагремѣтися. *Настучитися, нагремитися, дрібен дощик зійде.* Чуб. V. 144.

Нагривати, ваю, еш, сов. в. нагрівти, вую, зеш, гл. Нагривати, нагривти. Желех.

Нагрівання, ия, с. Нагріваніе. *Вода од нагрівання береться нарюю.* О. 1862. III. 32.

Нагрівати, ваю, еш, сов. в. нагріти, рюю, еш, гл. Нагрівати, нагрѣти. *Ну, то й*

спраді нагрівай окопу. Рудч. Ск. I. 123. **Нагріти** чуприну. *Поработати до пота.*

Нагрізатися, ваюся, ешся, сов. в. нагрітися; гріюся, ешся, гл. Нагріватися, нагрѣтися, согрѣватися, согрѣтися. *Як їсть, так нагріється, а як робить, так ізмерзне.* Ном. № 10839.

I. Нагрімати, маю, еш, гл. Погрозити. *накричат на кого.* Желех.

II. Нагрімати, маю, еш, гл. Гремѣти. *Грім нагріма—дощ буде.* Катерин. г.

Нагріти, ся, См. **Нагрівати**, ся. **Нагрішати**, шую, шіш, гл. Нагрішати, *Нагрішати та й покажся.* Стор.

Нагробок, бза, м. 1) Надгробный камень, памятник надгробный. 2) Эпитафія, надгробная надпись.

Нагромаджувати, джую, еш, сов. в. нагромадити, джу, диш, гл. 1) Сгребати, насгребати. *Нагромадил сіна чимало.* 2) Громоздити, нагромоздити. *Я намножив беззаконня... нагромадив їх без ліку.* К. Псал. 98.

Нагромаджуватися, джукся, ешся, сов. в. нагромадитися, джукся, дишся, гл. 1) Грести, нагрестися вдоволь. 2) Громоздитися, нагромоздитися. 3) Набиратися, набратися, насобратися. *Там засіли всі мої папери і рукописи, які в мене нагромадились до 1847 року.* К. XII. 12.

Нагрубка, ки, ж. Нападки, поклеп. *То нарубка була на мене та й іоді, а я зовсім не брав.* Новомоск. у.

Нагрудник, ва, м. 1) Нагрудникъ. 2) Лифъ безъ рукавовъ, пришитий къ юбкѣ. Черняг. г.

Нагружати, жаю, еш, сов. в. нагружити, жу, зіш, гл. Намащивати, намостѣти щевнемъ.

Нагрукати, ся = **Нагрукати**, ся. **Нагрушати**, шую, еш, гл. Уговаривати, наставляти, научати. *Давай вона його нагрукати, щоб як приїздить він до неї, то щоб своїх собак дома кидав.* Мнж. 39. *Скільки ні нагрукати дітей, а як неслух'яні, то й не хотять добре робити.* Волч. у.

Нагрукати, каю, еш, гл. 1) Настучати, нашумѣти, нагремѣти. 2) Захватити гдѣ-либо, встрѣтити, напасти. *Як де нагрукать якою жидом,—там йому й капець.* Катер. у. Слов. Д. Эварн.

Нагрукатися, каю(чу)ся, каш(чш)ся, гл. Настучати, нагремѣти, нашумѣти.

Нагуготіти, чую, тиш, гл. Нагудѣти, нашумѣти.

Нагудати, каю, еш, ш. 1) Оклвкнуть, позвать кого. *Трохе зодом божить і нізень.* „А, сякі-такі,—кричить,—як я, де не найду зернятко, сам не їм та вас скликаю; а ви на мене так і не наукали“⁴. Мнж. 73. *Наукай йою!* 2) Накривать. *Наукай на йою!*

Нагуд, лу, м. 1) Жиръ у скота. 2) Приволье. *Дід Семен як поживе ще у надулі сторожем на лугорі, то помолодшає.* Волч. у.

Нагудати, лю, лиш, ш. Случаиво цайте, наткнуться на что. Вх. Зн. 39.

Нагудовати, люю, еш, ш.—скотину. Часть на хорошемъ подножномъ корму для откармливанія. Волч. у.

Нагуляти, ляю, еш, ш. Нагулять, накутить. *Ой літа ж мої молоденькі, все ви не науляли.* Чуб. V. 275. 2)—сала. Раздобрѣть, растолстѣть.

Нагулятися, лаяося, ешся, ш. Нагуляться; ваиграться; накутить. *От наулялись і полягали спать усі.* Рудч. Ск. II. 152. *Не наулялось мені, дівчині.* Нп.

Нагуркати, каю, еш, нагуркотити, кочу, тїш, ш. Нагрѣмѣть; настучать, на шумѣть. *Прибіла, науркала, налетпала, як у кормі.* Левци. I. 25.

Нагусті, дү, дѣш, ш. Нагудѣть.

Нагустіся, дүся, дѣшся, ш. Нагудѣться. *Уже ж тая дівчинонька як юлубки гуде,—нехай гуде, нехай гуде, вона нагудється.* Грин. III. 188.

Нагубрити, рю, рш, ш. Наболтать, наговорить пустяковъ.

Нагучати, чу, чїш, ш. Накричать, выбранить. Вх. Зн. 39.

Нагвалтувати, тую, еш, ш. Надѣлать шуму, крику.

Награнуляти, ляю, еш, ш. Написать каракулями, грязно.

Нагуна́дзвити, джу, дш, ш. 1) Набить шишку кому. Мнж. 186. 2) Навертѣть на голову что-либо чалмообразное. Мнж. 182.

Над, пред. 1) Съ творит. пад.: Надъ. *Стойть лавр над водою.* Нп. *Зозуля літала над нами куючи.* Простя, *тріє руки над полум'ям червоном.* МВ. II. 26. *І царювати мене він над долом.* Єв. Л. I. 33. 2) Съ винит. пад., прв обозначевін времени: подъ, къ. *В п'ятницю над вечерь мати і клкннули нас.* ЗОЮР. II. 283. 3) Съ винит. пад. прв обозначевін предмета, къ которому направлено дѣйствіе: къ. *Ой вийду я над річечку та й стану думати.* Гол. I.

361. 4) Въ видѣ нарѣчія: выше, лучше, болѣе, сверхъ. *Нема в світі над Бога.* Ном. № 5. *Я принесла грошей додому над сотню.* Г. Барв. 249. *Тому чоловікові уже над сто літ.* О. 1862. V. 93. *Люблю її як сам себе—над срібло, над злото.* Гол. III. 393. *Не знайдеши річки над Дніпро глибокий, не знайдеши правди над святу прощацьку, а ні одати в серні над козацьку.* К. ЦН. 182. *Над смерть біді не буде.* Ном. *Зімою вже нікто над йою скотини не доглядить.* Г. Барв. 295. *Не буде вже над мою першу мило.* МВ. I. 7. *Над часто стоить прв сравнительной степени.* *Над йою розумнішою я не бачив.* *Над Марусю нема краі крацішої.* Старод. у.

Надавати, даю, еш, сов. в. надати, дам, дасї, ш. 1) Надавать, дать. *В подолку при талари, що мі злотці надавали.* Чуб. V. 1163. *Всякої всячини матуся надає.* Сим. 203. *Надає їй себебія.* Стор. 2) Придавать, придаць. 3) Давать, дать въ приданое. *А що, вже оженився?—Оженився.—А надано що за нею?* Драг. 373. 4) Давать, дать достаточно, удовлетворить чѣмъ. *Узявся возити у ту ніч дрова, та ніяк не надасть: тільки укине,—вже і нема.* Гол. 72. *А морю широченному, глибокому, силнному води не надає.* Глїб. 108. 5) Назначать, назвачить. *Нового пога надано до нишої церкви.* Кіев. у. 6) Жаловать, пожаловать, даровать. 7) Надвигать, надвинуть на какую-либо сторону. *Клали сіно, ти на борозенний бік (у возі) надали.* 8) Угораздить. *Надала мені нечиста встрать у се діло!* Ном. № 1846.

Надаватися, даюся, ешся, сов. в. надатися, дамся, дсїся (до чого), ш. Идти къ чему, быть годнымъ для чего. Желех.

Надавець, вца, м. и надавця, ці, м. 1) Датель, даритель, жертвователь. 2) Учредитель, основатель.

Надавити, см. Надавлювати.

Надавлювати, люю, еш, сов. в. надавити, влю, виш, ш. Надавливать, надавить, придавливать, првдвѣть. *Земля надавила йому груди.* Левци. I. 389.

Надавця, ці, м.—Надавець.

Надали, надальше, шр. На будущее время. *Хотїлось би показайнувати і надали дещо заробити.* Левци. I. 500. *Дано псу м'ясо,—хоч їж, хоч надальше остає.* Ном. № 13673.

Наданий, а, е. Способный къ чему, годный для чего. О. 1862. I. 72 (Одежь.).

Надання, ня, с. Пожалованіе. *Коро-*

маєське наданне володимирської і берестейської владициви оячєй... Жовковського. К. XII. 65.

Надаремне, нар. Напрасно, тщетно.

Надаремний, а, о. Напрасный, тщетный. *Без'яного призначення надаремки туга, сама даєш, вибравши, ах нелюба друга!* Гол. I. 372.

Надаріти. См. Надаряти.

Надаріти, р'ю, еш, сов. в. **надаріти**, р'ю, р'иш, л. Одарить, одарить. *Сидить поруч із нею і надаря її тим частям.* Левц. I. 515. *Дарими надарити.* Мет. 376. *Мати Божя не возлюбила, не возлюбила, не надарила.* Чуб. III. 334. *Надаряє Бог заїця хвостом.* Ном. № 2489.

Над'ати, ся. См. Надавати, ся.

Над'ача, чи. ж. Прир'язка, земли к'я уже им'ющомуся над'б'лу. НВолын. у.

Надбання, ня, с. Приобр'єтєнное имущество. *І все твоє надбання покажуть.* К. ЦН. 263. *Педіленє між нами все надбання наше.* К. XII. 62.

Надбанок, в'ку, м. Все благоприобр'єтєнное, нажитое.

Надб'ати, б'аю, еш, л. Нажать, приобр'єсть, благоприобр'єсть, заработать. *Запряга пучками та надбали руками.* Ном. № 9963.

Надбер'ижка, жа, с. Берєг р'єки, озера.

Надбер'ижний, а, о. Береговой, набережный. Желех.

Надб'ивати, в'аю, еш, сов. в. **надб'ити**, надб'ію, еш, л. Надбивать, надбить, отбивать, отбить кусокъ отъ чего-либо.

Надб'иватися, в'аюся, ешся, л. сов. в. надб'їтися, надб'іюся, ешся, л. Надбиваться, надб'їться.

Надб'ити, ся, См. Надбивати, ся.

Надб'ігати, г'аю, еш, сов. в. **надб'ігти**, б'іж'у, ж'иш, л. Приб'ігати, приб'ігати, подб'ігати, подб'ігати. Желех. *Нас дівчат усіх каптувати посадила. Самі й ушити та раз-по-раз надб'и, чи шнєло.* МВ. (О. 1862. III. 41).

Надб'ірати, р'аю, еш, сов. в. **надб'ірати**, бер'у, р'єш, л. Надбирать, надобрать часть чего.

Надб'ичи, м. = Надб'ігти. Желех.

Надблиз'ятися, ж'аюся, ешся, сов. в. надблиз'їтися, ж'уся, з'ишся, л. Приближаться, приблизиться.

Надб'оркати, к'аю, еш, л. Подр'язати немного крылья у птици.

Надв'озити. См. Надвозити.

Надвередж'ати, ж'аю, еш, сов. в. надверед'їти, дж'у, д'їш, л. Повреждать, повредить (о здоров'ї).

Надвередж'атися, ж'аюся, ешся, сов. в. надверед'їтися, дж'уся, д'їшся, л. Надрываться, надорваться (при подъем'ї тяжести).

Надвечір, надвечор'ї, нар. Подъ вечерь. *Предъ вечеромъ. Надвечір увітали ми з село і розбрелись прочанє улицями.* МВ. I. 17. *Зостанься з нами, бо вже надвечір.* Єв. Л. XXIV. 29. *Сонце вже ст'ало надвечор'ї.* Солнце было на закат'ї. Левц.

Надв'їдний, а, о. Надводный, Гран. III. 604. *Ляєє він по холодках надв'їдних.* К. Іон.

Надв'ірний, я, о. 1) Надворный, находящійся на двор'ї. *В надв'ірній хаті оти горювала печиво.* Левц. I. 118. **Надв'ірне діло**,—робота—работа, производимал, въ двор'ї, въ огород'ї, въ пол'ї. Мир. Пов. I. 111. Сим. 201. 2) Вышній, наружный. *Сини царєви будуть покидані у темрєху надв'ірно.* Єв. Мт. VIII. 12. *Христия кинуць до надв'ірнихъ дверей.* Мвр. XVII. 216. **Надв'ірне колесо**. То колесо въ мельниц'ї, на которое наддєть вода. Міус. окр. 3) Придвєрний, гостинищ'ї при двор'ї господина. *Надв'ірне козицтво князя Острозького.* К. ЦН. 157. *Даремне на землі і під землєю надв'ірня шляхта палі шукала.* К. ЦН. 172. **Надв'ірна норог'а**. Надворная милици. 4)—наб'ан, саяня. Неоткармливаемый кабанъ, н—я свиный. *Надв'ірнихъ і три водит'ься, та юдовинихъ нема.*

Надв'ірняк, к'а, м. Боровъ, не посаженный въ особое пом'єщеніє для откармливанія. Брацл. у.

Надв'ір'я, р'я, с. Надворье. *Діти бігали по надв'ір'ю.* ЗЮОР. II. 28. *Пустини, Юрєво, із заст'їлля, да поляжею я по надв'ір'ю.* Мет. 175.

Надв'оє, нар. Надвое, на дв'ї часті. *Завієа церковна розд'їляє надв'оє.* Єв. Мт. XV. 38. *Вони собі хату збудували надв'оє.* у одній молоді, ч в другій мати. МВ. *Обидіє надв'оє: в хані, а хто бідніший і стир'ї—ни дворі.* Сим. 235.

Надв'озити, в'ожаю, в'озаю, сов. в. надв'оз'їти, в'ез'у, в'єш, л. Подвозить, подвести, привозить, привезти еше.

Надв'озити, в'ожаю, в'єш, л. Свести часть чего. *Уже надв'озити трохи жити з лану.*

Надв'орі, нар. Вн'ї дома, подъ откры-

тільки небомъ, на дворѣ. *Хиба тільки світу, що у вікні? Єсть іще й на дворі.* *Ном. № 5529. Мати твоя та брати твої стелять на дворі.* Єв. Л. VIII. 20.

Надгінати, наю, еш, сов. в. наді(о)гну́ти, гну́, неш, л. Пригнати, пригнути немного.

Надгивати, ваю, еш, сов. в. надгніти, нию́, еш, л. Надгивать, надгивать. Желех.

Надгінлий, а, е. Надгивший. Желех.

Надгінати. См. Надгивати.

Надголодь, нар. Впроголодь. *Усе, було старий їсть небагато, надголодь, щоб це їсти хотілось.* Лебед. у.

Надгониати, ню, ниш, сов. в. надігнати, жену́, неш, л. 1) Подгонять, подгонять къ чему. *Погнав він уже козу і тільки надігнав на дорозу...* Рудч. Ск. I. 44. 2) Гнаться, погватся, догонати, догнати. *За мной турки надігнали, пана мою з мене (коня) зняли.* Гол. I. 98.

Надгоріти. См. Надгорати.

Надгорну́ти. См. Надгорати.

Надгортати, таю, еш, сов. в. надгорну́ти, рну́, неш, л. Отгребать, отгрестъ часть. *Надгорти трошки жару.*

Надгоряти, ряю, еш, сов. в. надгоріти, рю́, ріш, л. Надгорать, надгорять.

Надгребати, баю, еш, сов. в. надгребіти, бую́, беш, л. Отгребать, отгрестъ часть.

Надгривати, заю, еш, сов. в. надгрізати, аю́, веш, л. Отгрызати, отгрызти часть.

Надгробок, бка, м. = Нагробок. *Вистоявши службу, Шрам ходив із своїми од одного надгробка до другого.* К. ЧР. 100.

Наддєрти. См. Наддирати.

Наддєртний, а, е. Надодранный, надорванний.

Наддєбати. См. Наддєбувати.

Наддєбувати, бую, еш, сов. в. наддєбати, баю, еш, л. Наддєбывать, наддєбывать.

Наддирати, раю, еш, сов. в. наддєрти, ддєру́, рєш, л. 1) Надрывать, надорвать, наддирати, надодрати. 2) Сдирати, содрать часть шкуры съ животного. *Ідну козу наддер, та вона виралася та побіла.* Уманск. у.

Наддніпровий, а, е. Находящийся, стоящий надъ Днѣпромъ. *Не судилось, як хотілось, щоб у своїй хаті, на тій горі наддніпровій життя зазначати.* О. 1861. VI. 18.

Наддніпрянець, нця, м. Житель приднѣпровья. Желех.

Наддніпряньскій, а, е. Приднѣпровскій.

Наддніпрянина, ни, жс. Приднѣпровец.

Наддністрянець, нця, м. Житель Приднѣстровья. Желех.

Наддністрянка, ки, жс. Жительница Приднѣстровья. Желех.

Наддністряньскій, а, е. Приднѣстровскій. Желех.

Наддовбати. См. Наддовбувати.

Наддовбувати, бую, еш, сов. в. наддовбати, баю, еш, л. Наддальбивать, наддальбивать.

Наддо́гти. См. Наддоковати.

Наддо́увати, юю, еш, сов. в. наддо́гти, ддо́ю, ддо́ш, л. Наддавать, наддошть.

Наддо́рстий, а, е. Вспыльчивый, горячий (о человекѣ). Вх. Зн. 39.

Наддагтисся, гну́ся, нешся, л. Снять верхнее платье. *Приїде, склонила головою, добридень... і наперед усього з хустини і на стіл її (паллявцю), а вже потім і привітається і щоб там наддагтисся.* Свм. 231.

Надегати, гаю, еш, сов. в. надегну́ти, ну́, неш, л. —иглу. Вдѣвать, вдѣть нитку въ игольное ушко. Вх. Зн. 39.

Надєрувати, жуо, еш, л. Держать, править (лошадью). *Надєржуй, Петре, іолюбельму влѣво.* О. 1861. V. 66.

Надєрти. См. Наддирати.

Надєжти. См. Наджиняти.

Наджидати, даю, еш, сов. в. наді(о)ждати, ждую́, деш, л. Ждать, обождать; поджидать, подождать. *Братіки мої рідненікі, сизокрилї орли, іості мої премилі, хоч мало ви мене надождїть...* Дума про братів оз. КС. 1882. XII. 502.

Наджинати, наю, еш, сов. в. наджати, наджину́, жнеш, л. Начивать, начать жать, немного начать.

Наджулітисся, лієся, лишся, л. Напиться пьянымъ, нагрузиться. Харьк.

Надзвичайний, а, е. Необычайный, чрезвычайный. *Сталось щось надзвичайне, диковинне—таке, чого ніколи не буває.* *Ном., стр. 288, № 7910.*

Надзвичайність, ности, жс. Необычайность, чрезвычайность; нѣчто выходящее изъ рада вонъ. Желех.

Надавчійно, нар. Наобычайно, чрезвычайно.

Надзвоніти, вів, виш, гл. 1) Назвонити. 2) Наговорити чепухи.

Надзвонітися, чіюся, нишся, гл. Надзвонитися.

Надзелень, нар. Недозрільмь. *Жаги жито ще надзелень.*

Надзёмний, а, е. Небесний. *В Алаховій обителі надзёмній.* К. М. X. 46.

Надзірній, я, е. Надль звѣздами надходящійся, небесний. *Моя надія райська надзірня.* К. МБ. XI. 161.

Надзюбати. См. Надзюбувати.

Надзюбувати, бую еш, сов. в. надзюбати, баю, еш, гл. Наклеивать, наклевать.

Надзюріти, рю, ріш, гл. Натечь струйкою. *Діжка тече,—глянь, скільки надзюріло.*

Надібати, баю, еш, гл. Найти, встрѣтити. *Діля доля її під землею надібає.* *Ном. № 1728. Гей їхав козак з України, надібав дівчину край долини.* Лукаш. 120.

Надивітися. См. Надивлятися.

Надивлятися, лаяюся, ешся, сов. в. надивітися, вліюся, вишся, гл. Насматриватися, поглядітися. *Годі надивлятися на нього. Я по тобі, луже, не нахожуся, кою вірно люблю,—не надивляюся.* *Нп. Він ни неї не надивитися.* Мнл. 97.

Надивувати, дивую, еш, гл. Надивить.

Надивуватися, вуюся, ешся, гл. Надивитися. *Вже й надивувався, вже й намиливався.* Чуб. V. 283.

Надидати, маю, еш, сов. в. надіути, дму, мѣш, гл. Надувать, надуть.

Надидатися, маюся, ешся, сов. в. надітися, дмуся, дмѣшся, гл. Надуватися, надуться.

Надими, мів, м. мн. Паховая грыжа. Желех. Вх. Зн. 39.

Надирати, раю, еш, сов. в. надѣрти, деру, рѣш, гл. Надирать, надирать.

Надісати, саю, еш, гл. Наткнутися на что-либо, набрестъ, найти. *Шукав своєї зуби ти оце насилу надисав єї.* Берд. у.

Надіяти, джу, диш, гл. 1) Привлекать, приманувати. *Те нади, що ваде.* *Ном. № 2693. (Річки) надили дівчат у чисту воду.* К. МХ. 31. *То вже надить стара дівка молодця парубків до залицяння.*

Г. Барв. 250. *Там збочичу ти надив козака.* К. ПС. 65. *Старосвітські співаки, надючи кирним словом ухо людське, на добро, на милосердѣ наставляли.* Г. Барв. 452. 2) Ловить удочкой рыбу. *Не надь, рибалко*

молодечкий, на зрадний так ні шуки, ні лина. Гул.-Арт. (О. 1861. III. 109).

Надітися, джуся, дишся, гл. Быть привлекаемымъ чѣмъ, кѣмъ. *Луде боїи, а дівка друга піросла,—на другою приймака надилсья.* Г. Барв. 175. *Панас до неї надитися та й надитися.* Г. Барв. 518. *Чи не тою еси така величина, що надивсь до тебе потужний пан?* К. ПС. 19.

Надих, ху, м. Вдохновение, наитіє. *Надих правдивої релігії.* К. Кр. 23. *Ми всі під надихом твоїм, як струни, трімім-рокочемо лицарські думи.* К. Бай. 72. *Повінуло тоді по хуторах поетичнім надихом.* К. XII. 19.

Надихання, ня, с.—Надих. *А ти, мое надиханне спасенне, моя ти музо в образі любови!* К. Дз. 191.

I. Надихати, хаю, еш, сов. в. надихнути и надхнути, хну, нѣш, гл. 1) Вдыхать, вдохнуть (во что), вдувать, вдунуть. 2) Вдохновлять, вдохновить. (Нас) надихали думкою лихою. К. Дз. 31.

II. Надіхати, ся. См. Надихувати, ся.

Надіхувати, хую, еш, сов. в. надіхати, хаю, еш, гл. 1) Дышать, надыхать много въ одномъ мѣстѣ или на одно мѣсто. Желех. 2) = Надихати. *Надихала їх вірою святою.* К. М. X. 35.

Надіхуватися, хуюся, ешся, сов. в. надіхатися, хаюся, ешся, гл. Вдыхать много, надыхаться. *Надихався чаду, а тепер голова болить.*

Наді, пред.—Над.

Надіб'я, б'я, с. Вещи, вмущество. *Того дня хто буде на криші, а надіб'є його в хаті, нехай не злазить узяти його.* Єв. Л. XVII. 31.

Надібка, ки, ж. Яйцо сказочное? К. Дз. 150. Ум. **Надібочка.** *Ось на ралці тобі куріпочку приніс,— вона знесе комись лєчко золотеньке, знесе надібочку, незнаму між гульвіс: замкнене царство в ній, зарненьке, хоч маленьке.* К. Дз. 151

Надібок, ба, м. 1) Кусокъ дерева или желѣза, годный въ дѣло. Мнж. 186. 2) Хозяйственные принадлежности. **Надібок** у пч. Вкуда негодная вещь. Лебед. у.

Надібочка, ки, ж. Ум. отъ надібка.

Надібрати. См. Надірати.

Надівати, вваю, еш, сов. в. надіти, діну, вѣш, гл. Надѣвать, надѣть, одѣвать, одѣть. *Ой надінь, милий, ланцю сорочку.* *Мет. 266. Надієши сині окуляри, він сидіє під трушею.* *Левіц. Пов. 22. Въ думі про Ганджу Андибера надіє вм. надієв.*

Шати дорожї несе, на його козацькі плечі надіє. Мет. 380.

Надіватися, віюся, еся, м. = Сподіватися. *Братчика з війська ся надіває.* Голов. IV. 548. *А ти б на чуже не надіваєся, а коло свого дбала.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Надівуватися, віуюся, еся, м. Достаточо пожить вь дѣвцяхъ.

Надїгнати. См. Надгонити.

Надїгнати. См. Надгонити.

Надїдрати, наддеру, рѣш, м. = Наддерти.

Надївнєка, ки, ж. Ум. оть надїя.

Надї(о)ждати. См. Надждати.

Надїжна (корова). Стельная. *Бугаї... скочуть на корови... від чого корови стають надїжні.* Шух. I. 211.

Надїця, ці, ж. Ум. оть надїя.

Надїйний, а, в. Надежный.

Надїйність, нести, ж. Надежность; увѣренность. Желех.

Надїйно, нар. Надежно. *Не надїйно.* Не надїймо. *Нїтъ надежды. Не надїймо, щоб сі любовці скорентити.* Г. Барв. 536.

Надїсь, нар. Чай, вѣроятно. *Люде дивуются, що я вєсла: надїсь горя-бїди не знала.* МВ. (О. 1862. III. 34).

Надїйти. См. Надходити.

Надїя, лу, м. Удѣл, награда. *Нехай буде ласкавий привіт широго серця надїлом мойї працї.* Полт. у.

Надїляти. См. Надляти.

Надїляти, м. = Надляти. Желех.

Надїлок? лку? м. Ножи для сабля? *Тодї козакї шаблями да надїлками сузодїл котали.* Лукаш. 44.

Надїляти, ляю, еш, сов. в. надїляти, ляю, лєш, м. Снабжать, снабдить, давать, дати кому что, одарять, одарить. *Я здобула (картоплї) аж із Батурина та й добрим людям надїляла.* Г. Барв. 419. *Зроби менї коробочку соломяну, дак я тобі надїляю в'юнів і карасїв.* Г. Барв. 502. *Я тебе, сестрице, покриваю, частям з долею надїляю.* Грин. III. 489. *Усе добре, чим надїля Господь чоловіка.* Стор.

Надїрвати, ся. См. Надривати, ся.

Надїслати. См. Надсылати.

Надїсь, нар. = Надїсь. О 1862. IV. 107. *Та моя хвороба надїсь не скоро лєне покїне.* Киев. у.

Надїти. См. Надівати.

Надїхнути и надходити, джу, дїш, сов. в. надїйти, дїйду, деш, м. 1) Подходить, подойти, приближаться, прибли-

зиться; наставать, настать. *Тим часом надїйшли і молодї.* Стор. МПр. 53. *Надходить вок.* Рудч. Ст. I. 22. *Надїйшли жєтва, достїла Васильєва пшєнїця:* МВ. *Надходить осїнь.* МВ. I. 89. *Зїдусюди надїходять немотїшнї вїсти.* К. ЧР. 2) Иногда посѣщать, посѣтять, иногда бывать, бытъ.

Надїя, дії, ж. Надежда. *Козак у дорозї, а надїя в Зосї.* Ном. № 778. *Надїя пѣвна.* Тврдая надежда, увѣренность. *Бути при надїї.* Бытъ беременной, ожидать родовъ. *Волынь.* Ум. **Надїєнна, надїєця.** *Маю в Бога надїєнку, що і сам марно не зїмєчи.* Чуб. *Не є мою милєнького, моею сокола, уже моя надїєня инєм припала.* Гол. II. 405.

Надїєння, ня, с. Надежда, ожиданіє. *Ех, братїку! надїєлись було ми, та й те надїєння уже пропало.* Гер. Гал. Перєсл. нїч.

Надїятися, діюся, еся, м. Вь Лохвиц. у.: **надїятися, діюся, еся, м.** Надѣяться. *Наче ви схожі з нашим панїчем, так не надїюся, щоб були панїчи.* Слов. Д. Эварн.

Надїдати, даю, еш, сов. в. надїдати, ім, їси, м. Сѣдѣть, сѣсть часть. Желех.

Надїдати, вджу, дїш, сов. в. надїдати, їду, деш, м. Подѣзжать, подѣзжать. Желех.

Надждати, даю, еш, сов. в. надждати, кладу, деш, м. Откладывать, отложить часть.

Надколѣти. См. Надколывать.

Надколупати, паяю, еш, м. Надковырять.

Надкѣлювати, ляю, еш, сов. в. надкѣлювати, ляю, лєш, м. Надкалывать, надкалывать.

Надкоротати. См. Надкорочувати.

Надкорочувати, чую, еш, сов. в. надкоротати, рочу, тиш, м. Укорачивать, укоротить.

Надкосити. См. Надкосувати.

Надкосувати, шую, еш, сов. в. надкосити, кошу, сїш, м. Надкашивать, надкашивать.

Надкрѣювати, раюю, еш, сов. в. надкрѣяти, раю, еш и надкрѣювати, рѣюю, юєш сов. в. надкрѣити, рѣю, їш, м. Надрѣзывать, надрѣзать, урѣзывать, урѣзать, укорачивать, укоротить. *Ік би ви лєнї трошкї надкрѣїли чумарчину очю, а то дуже довга.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Надкусити. См. Надкусувати.

Надкушувати, шую, еш, сов. в. надкусіти, шў, сшш, *гл.* Надкушувати, надкусити.

Надламати См. Надламувати.

Надламувати, мую, еш, сов. в. надламати, маю, еш, *гл.* Надламувати, надломити.

Надлетіти. См. Надлітати.

Надливати, ваю, еш, сов. в. надліти, наділля, наділлеш, *гл.* Надливати, надлить, отливати, отлить.

Надлінути, ну, веш, *гл.* Подлетѣть.

Надліти. См. Надливати.

Надлітати, таю, еш, сов. в. надлетіти, лечў, тіш, *гл.* Подлетати, подлетѣть, прилетати, прилетѣть. *Надлетіли гуси з броду, сколотили з тіском воду.* Чуб. V. 138.

Надложити, жў, жиш, *гл.* = Надкласти.

Надломити, млію, миш, *гл.* Надломити. *Щоб гнучи, де не надломити.* О. 1861. IV. 34.

Надлўбати, баю, еш, *гл.* Наковирять.

Надлўдський, а, е. Сверхчеловѣчскій. *Йому, а не мені надлўдську силу дала природа.* К. ЦН. 267. *Надлўдська сила в його слові дикім.* К. ЦН. 174.

Надліяти, *гл.* = Надлити.

Надменшити, шў, шіш, *гл.* Уменьшити, умалити.

Надменшитися, шўся, шішся, *гл.* Уменьшитися, умалитися.

I. Надмір, ру, м. 1) Чрезмірность. 2) Высокомеріе, гордость. *Прислухались... до красомовних сеймових докорів „можним намал, земним богам“, за їх безумній надмір.* К. Кр. 28.

II. Надмір, надміру, нар. Чрезмірно.

Надмірний, а, е. Чрезмірний. Желех.

Надміряти, ряю, еш, *гл.* Отміряти певного.

Надмолотіти. См. Надмолочувати.

Надмолочувати, чую, еш, сов. в. надмолотити, чў, тиш, *гл.* Вымолачивати, вымолотити часть.

Наднести. См. Надносити.

Надносити, ношу, сшш, сов. в. наднести, сў, сеш, *гл.* Подносить, поднести, приносить, принести.

Надо, пред. = Над = Наді. *А надо дверми сам Господь стоїть.* О. 1862. IV. 22.

Надоба, би, ж. Нужда, необходимость. *По надобі, то найдеш і в кадобі.* Г. Варв. 15.

Надобітися, блўря, бїшся, *гл.* Быть годным кому. *А за мїноцями Богу не*

молюся,—чим я Богу надоблюся? Чуб. V. 442.

Надобігти, бїжў, жиш, *гл.* = Надбїгти. *Ой надобіг брат до неї: що ж ти собі ізробила?* Гол. I. 39.

Надобїддя, дя, с. Предобїденное время. Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Надобний, а, е. Прелестный, привлекательный, красивый. *Ой на день добрий, Ясеню надобний, уже я не тваю.* Чуб. V. 205.

Надобно, нар. Красиво, прелестно.

Надобок, добка, м. = Надібок.

Надобвати, баю, еш, *гл.* Наковирять, надолбити.

Надобватися, баюся, ешся, *гл.* Наковиряться; вдолгов надолбяти.

Надобвень, бня, м. 1) Надобокъ? 2) Болванъ, дубина (о человекѣ).

Надовбїти, бў, ббш, *гл.* = Надовбати.

Надово, нар. Надолго. *Хиба надово старий женитися: або сам умре, або жінка покине.* ЗОЮР. I. 148.

Надовжниця, ці, ж. Нѣсколько (мѣнѣ 20) плотовъ сплаваемого дерева (талѣб), соединенныхъ вмѣстѣ, одинъ за другимъ. Шух. I. 181. См. Наширця.

Надогад, нар. Намекая на что. *Надогад буряків, щоб дали капуста.* Ном. № 5700. См. Догад.

Надогнути, гнў, веш, *гл.* = Надігнути.

Надождати. См. Надждати.

Надолїти, лїю, ліш, *гл.* Доляти. *Надолїла мені катова дзундуриха.* МВ. (КС. 1902. X. 147). *Дуже вже ви нам надолїлили.* Стор.

Надоїти. См. Надювати.

Надоболо, нар. Вокругъ, кругомъ. *Кам'янець вінець: надоболо вода, а в середині біда.* Ном. № 710.

Надокучати, чью, еш, сов. в. надокучити, чў, чиш, *гл.* Надобѣдати, надобѣсть, наскучати, наскучити. *А вже ж тії кучері мені надокучили.* Ном. № 2085.

Надолобень, бня, м. = Надобень.

Надолок, лку, м. Нижняя часть платья. Желех.

Надолонка, ки, ж. Нашивка изъ кожи или сукна на всю ладонь, чтобы не терлись рукавицы.

Надолончити, чу, чиш, *гл.* Нашить надолонки. Мнж. 186. См. Надолонна.

Надолужати, жаю, еш, сов. в. надолужити, жу, жиш, *гл.* 1) Наверстывать, наверстать, возмѣщать, возмѣстити, пооплатити, пополнить. *Я те надолужу, як жи-*

вий буду. НВолын. у. *Хоче саов надолужити: рано встав, дак тепер качається.* 2) Насаливать, насолить кому; надождать, надождать. *Уже як він мені надолужив, то я рад би його у ложці води утопити.* Киев. у. *А тут ще і Грицько надолужає: що-дня їде подушине прати.* Мир. Пов. I. 119. *Цей год щось не надолужають подушним,—може царь простив.* Волч. у. 2) Употреблять много, часто. *Він по нашому все надолужа.* Харьк. у. *Він горілку дуже надолужа.* Харьк. у.

Надоп'яти, пчу, пчеш, м.—Наздоп'яти.

Надошник, ка, м. Водяная губка, бодяга, *Spongia fluviatilis*. L. ЗЮЗО. I. 137.

Надожувати, дожую, еш, сов. в. надойти, дою, їш, м. Надаивать, надойть.

Надпаліти. См. Надпалювати.

Надпалювати, люю, еш, сов. в. надпаліти, лю, лиш, м. Сжигать, сжечь часть. *Надпалена свічка воскова.* Слм 232.

Надпівати, вію, еш, сов. в. надійти, надіп'ю, в'еш, м. Отпивать, отпить, выпивать, выпить небольшую часть чего. *Він надпиває трохи. Тоді вона несе надпитую чарку молодій.* Грин. III. 431.

Надпильювати, люю, еш, сов. в. надпиліати, ляю, еш, м. Надпильвать, надпилить.

Надп'яти. См. Надпивати.

Надп'язь, нар. Поздновато. *Ото учора надп'язь пішли ми додому.* Левч. 110.

Надпливати, вію, еш, сов. в. надплив'яти и надплисті, в'у, в'еш, м. Подпльвать, подплыть.

Надповзати, вію, еш, сов. в. надповз'яти, вз'у, в'еш, м. Подползать, подползть.

Надполовинити. См. Надполовинювати.

Надполовинювати, нюю, еш, сов. в. надполовинити, ню, ниш, м. Уменьшать, уменьшать на половину.

Надпор'яти. См. Надпорювати.

Надпорювати, рюю, еш, сов. в. надпор'яти, рю, реш, м. Распаривать, распорть часть.

Надприродній, и, е. Сверхъестественный, чудесный. *Свято його духа було чимсь надприроднім.* К. XII. 15.

Надпустошити. См. Надпустошувати.

Надпустошувати, шую, еш, сов. в. надпустошити, шу, шиш, м. Опустошать,

опустошить часть чего. *Гетьманове... перейшли річку Рось коло Корсуна, надпустошили міста, потяли мимо.* К. Хм. 56.

Надр'яти, дер'у, р'ш, м.—Надерти.

Надрив'яти, вію, еш, сов. в. надірв'яти, в'у, в'еш, м. Надрывать, надорывать. *Тихо-тихо Дунай воду колише, а ще й ти-хій Маруся кошу чеши, а що начеши, то на Дунай однесе, а що надриває, то й на Дунай пускає.* КС. 1883. II. 379.

Надрив'ятися, віюся, ешся, сов. в. надірв'ятися, в'уся, в'ешся, м. Надрывать, надорваться.

Надриганчик, ка, м. Щеголь, франтъ. *То шевчики, такі є надриганчики,—як у місті.* Ном. № 10838.

Надріг'ятися, г'аюся, ешся, м. Надергаться, заболтаться ногами. *Як повісили заповорожці жида, то він надригався, поки одубів.*

Надрив'яти. См. Надрізувати.

Надрізувати, зую, еш, сов. в. надрізати, ріжу, жеш, м. Надр'язывать, надр'язать.

Надро, ра, с. 1) Н'дра, лоно. *Нехай Господь її прийме, мою голубоньку, на своє надро.* МВ. I. 79. *Не приймеш істочок мой у рідне надро, де лежить старенький батечко.* О. 1862. IV. 91. 2) Пазуха. *Хліб десь за надром лежав.*

Надроб'яти, бію, биш, м. Нар'язать кусочками. Желех.

Надроч'яти. См. Надрочувати.

Надрочувати, чую, еш, сов. в. надроч'яти, ч'у, чиш, м. 1) Наускывать, наускать. *Надрочив собак на мене.* 2) Устороженка **надроч'яти** употреблено въ значеніи: быстро написать. *Намаюжусь писать...—нічого в голову не міє. Прикрилясь-прикрилясь, а далі й думаю: він дуже масий до дівчат,—нехай же посміється,—взяв та й надрочив...* Стор., Вуси.

Надруб'яти. См. Надрубувати.

Надрубувати, бую, еш, сов. в. надруб'яти, бію, еш, м. 1) Надр'бывать, надруб'ять, подрубывать, подрубить. *Як вже надрубав дуже,—дуб похилився.* О. 1862. V. 82. 2) Надс'квать, надс'кь.

Надрукувати, к'ую, еш, м. Напечатать. *Надруковано сю книку вже давно. Отпут він свєсь, хоч надрукуй.* Шевч. 463.

Надрігнути, гну, неш, м. Высокнуть, просохнуть. Угор.

Надр'язати, п'аю, еш, м. 1) Распара-

пать, надарапать. 2) Надарапать, написать некрасиво.

Надса́да, ди, ж. Болѣзнь, поврежденіе отъ тяжелой работы; надорванность. *З великою худобою живити надсада, з хорошою дружиною сердечку вірада.* Чуб. V. 532.

Надса́джувати, джую, еш, сов. в. надса́дити, джу́, дши, г. 1) Надорвать, причинить вредъ здоровью тяжелой работой и пр. 2)—бѣбехи, печінки. Колотить, поколотить, отбивать, отбить бока, внутренности. *Ном. № 8176. Насилу десять чоловік його подужали,—деяким таки добре надсади бѣбехи.* Стор. МПр. 84. *Гей, хто зо мною вийде битись?.. Я бѣбехів вам надсажу.* Котл. Ен. II. 15.

Надса́джуватися, джуюся, ешся, сов. в. надса́дитися, джу́ся, дшися, г. Надрываться, надорваться.

Надси́лати, лаю, еш, сов. в. наді́слати, дішлю, шлеш, г. Присылать, прислать. *Лист надіслав просто у волость.* Г. Барв. 410.

Надси́пати, паю, еш, сов. в. наді́спати, плю, плеш, г. Отсыпать, отсыпать часть.

Надси́хати, хю, еш, сов. в. надобхнути, ну, неш, г. Подсыхать, подсохнуть.

Надсі́дати, даю, еш, сов. в. надсі́сти, сіду, деш, г. Осідать, осѣсть немного. *Гора надсіла ї завалила хату.*

Надсі́датися, даюся, ешся, сов. в. надсі́стися, сідуся, дешся, г. Надрываться, надорваться. *Не надсістилися, не вмерти.* *Ном. № 7183. Як зрешеш, то хоча надсядєся.* Котл. Ен.

Надсі́кати, каю, еш, сов. в. надсі́кѣти, січу́, чѣш, г. 1) Надсікать, надсікѣть. 2) О лошади: сбивать, сбить, опарыгивать, оцарапывать. *Кінь надсік собі ногу.*

Надсі́сти, ся. См. Надсі́дати, ся.

Надсі́кувати, кую, еш, сов. в. надсі́кочити, чу, чш, г. 1) Подбѣгать, подбѣжать. 2)—ному́, перед ним. Подслуживаться, подольщаться къ кому.

Надсі́кати. См. Надсі́кувати.

Надсі́кувати, кую, еш, сов. п. надсі́кати, каю, еш, г. Надергивать, надергать немного. *Надсікали з скирти їна чимало.*

Надсі́мокати. См. Надсі́мокувати.

Надсі́мокувати, тую, еш, сов. в. надсі́мокати, ечу́, чеш, г. Надсасывать, адосать.

Надсі́хнути. См. Надсі́хати.

Надоува́ти, ваю, еш, сов. в. надсу́нути, ну, неш, г. Пододвигать, пододвннуть

Надто́кѣти. См. Надті́кати.

Надтеся́ти. См. Надті́сувати.

Надті́нати, наю, еш, сов. в. надті́яти, надті́ну́, неш, г. Надрубивать, надрубить, подрубивать, подрубить, надрѣзывать, надрѣзать.

Надті́нник, ка, м. Раст. Solanum Dulcanara L. ЗЮЗО. I. 136.

Надті́хати, хаю, еш, сов. в. надті́хнути, хну́, неш, г. Притихнуть, нѣсколькостыхнуть. *Маже надтіхне трохи вітр.* Камен. у.

Надті́кати, каю, еш, сов. в. надте́кѣти, течу́, чѣш, г. Утекать, утечь немного. *Надтекло з поної бочки трохи ірїлки.*

Надті́сувати, сую, еш, сов. в. надтеся́ти, тешу́, шеш, г. Надтесывать, надтесать. Желех.

Надті́чка, ки, ж. = Підті́чка. Гол. Од. 20.

На́дто, нар. 1) Слишкомъ, излишне, сльшкомъ много, черезчуръ. *Люде надто вже стали грїшні.* Г. Барв. 456. *Ідея надто має, а друшїй нічого.* Камен. у. *Надто знай, би це питаѣ.* 2) Сверхъ того, къ тому-же; особенно. *А надто вам розказав би, як козак чорнявий під вербою над водою, облявшись, сумє.* Шенч. Гайд. *А за лото... та цур йому! Хто його не знає!.. А надто той, що дивиться на людей душею.* Шенч. 3) Еще больше. *І наказав їм, щоб нікому не говорили. Що ж більше він наказував, то надто більше вони проповідували.* Ен. Мр. VII. 36. *Я його прошу: мовчи; а їн надто голосить.* Канев. у.

Надто́ка, ки, об. Тотъ, кто „надточвѣ“ что-либо. Александровск. у.

Надторчѣти, чу́, чїш, г. Надрѣзать немного. *Коли б я знала, который голуб мій, то я б його назначила... Я б йому хвостик надторчила.* Рк. Макс.

Надто́чити. См. Надто́чувати.

Надто́чувати, чую, еш, сов. в. надто́чити, чу́, чш, г. 1) Прибавлять, прибавить, добавлять, добавить. *Треба розуму надточити, де сила не візьме.* *Ном. № 5843.* 2) Выцѣживать, выцѣдить, выточить часть (жидкости).

Надті́яти. См. Надті́нати.

Надубі́ти, блю́, биш, г. Набрать, захватить. *Як усकोчив, так зємемо оріхів і надубив.* Борз. у.

Надуваний, а, в. Надутый. *Плаги вінокоч з чистого злата, а хочь не злотий, та злотом надуваний.* Чуб. V. 300.

Надувати, вію, еш, м.—Надматя.

Надуватися, віюся, ешся, м.—Надматися.

Надудкуватий, а, в. Съ полнымъ стеблемъ. *Очерет густий та й надудкуватий.* Мил. 105.

Надуживання, ня, с. 1) Злоупотребленіе. 2) Излишество, неумѣренность, пользование чѣмъ-либо сверхъ возможности *Яке безрозумне надуживанне святыхъ любови прав і жизни занедбанне.* К. Дз. 218.

Надуживати, вію, еш, сов. в. надужити, живіу, вѣш, м. Злоупотреблять, злоупотребить.

Надужиток, тку, м. Злоупотребленіе. Желех.

Надукбла, нар.—Надокола. *Я засадила садом-виноградом надукбла увесь вѣир.* Чуб. V. 419.

Надуліся, ся, с. Мѣсто возлѣ лѣса, опушка лѣса. *А що то ти, чоловіче, робити? Защо ти нашого німого старця б'єш?—обізвався до нього чоловік із надуліся, та й гукува на товариство, а ті так і вискочили з лісу.* Кв. Пов. (изд. 1887, т. II. 9).

Надумати, маю, еш, м. 1) Вздумать, придумать. 2) Вспомнить.

Надуматися, маюся, ешся, м. Задумать, надуматься. *Надумалась ти в Київ.* МВ. I. 22.

Надурити, рію, рши (кого), м. 1) Обмануть. Желех. 2) Наобманывать многихъ.

Надуріти, рію, еш, м. Надѣлать глупостей, накурлесить.

Надусатися, саяюся, ешся, м. Надуваться, важничать. *Богослов переважно розлажється, підійме плечі, щоб ширші здавались, надусаеться...* Сл. Л. 229.

Надути, ся. См. Надматя, ся.

Надушити. См. Надушувати.

Надушувати, шую, еш, сов. в. надущити, шу, шши, м. Надавливать, надавить. Харьк. у. *Нащо ж тобі, моя мила, так тяжко робити, на пальчиках піхурчики надушити?* Грин. III. 325.

Надха, хи, ж. Отрижка съ неприятнымъ запахомъ. *Ізгів десять яєць.—Що ж, жебе і надга не напала?* Мир. у. Слов. Д. Эварн.

Надхмарний, с, в. Заоблачный. Желех.

Надхібний, а, в. Вдохновенный; вдохновенный.

Надхібня, ня, с. Вдохновеніе.

Надхнути. См. Надихати.

Надхобити. См. Надіходити.

Надходити, джу, диш, м. Повредить немного отъ хожденія обувь, одежду.

Надцідзувати, джую, еш, сов. в. надцідіти, джу диш, м. Отливать, отлить часть, цѣдя. *Надцідіти треба юрчика.* Константиногр. у.

Надцукати, каю, еш, м. Надрубить, надцѣчь.

Надчальний, а, в.—Наддурний. Вх. Зв. 39.

Надчухрати, раю, еш, м. Срубить часть вѣтвей съ дерева.

Надшивати, вію, еш, сов. в. надшити, шію, еш, м. Пришивать, пришить.

Надяганя, ня, с. Надѣваніе на себя.

Надягати, гаю, еш, сов. в. надягати, гну, неш, м. Надѣвать, надѣть. *Став він свиту надягати.* Глѣб. 46.

Надякуватися, куюся, ешся, м. Достаточно поблагодарить. *Радіють та Божові не надякуються.* Мир. ХРВ. 46.

Надякувати, куюся, ешся, м. Побить достаточно долго дьячкомъ.

Наѣмець, мця, м. Наемникъ, въ частности—наемный рабочій у собственника полоніни, присматривающій за скотомъ. Шух. I. 189. См. Найоонецъ.

Нажабитися, блюся, бишся, м. Надуться, напыжиться. *Нажабитися кожен, напидиочитися.* Св. Л. 291.

Нажалкуватися, куюся, ешся, м. Наплакаться, наствовать. 2) Нажаловаться, жалобничать.

Нажарити. См. Нажарювати.

Нажарюватися, туюся, ешся, м. Нащутиться, наиграться.

Нажарювати, рюю, еш, сов. в. нажарити, рю, рши, м. Нажаривать, нажарить; напалывать, напалить. *От нажарили дванадцять биків.* Рудч. Ск. II. 83.

Нажати. См. Нажинати.

Нажахатися, хаяюся, ешся, м. Набраться страха.

Нажаватися, ваюся, ешся, м. Нажеваться, ваѣться.

Нажѣбрати, раю, еш, м. Добыть нященствомъ, напросить милостыни.

Нажѣкати, каю, еш, м. Напугать. Мвж. 186.

Нажертися. См. Нажиратися.

Нажива, ви, ж. Пожива. У нашому селі є *нажива старшині*. Волч. у.

Наживати, *ваю*, еш, сов. в. *нажіти*, *живу*, *вещ*, *г.* Наживать, нажить, приобрать, приобрести. *Добро наживать*. Рудч. Ск. I. 20. *Вже не нажити йому другої такої дружини*. МВ. (О. 1862. I. 92). *Не напоївши, не наодувавши, ворога не наживеш*. Ном. № 9549.

Наживатися, *ваюся*, *ешся*, сов. в. *нажитися*, *живуся*, *вещся*, *г.* Достаточно проживать, прожить. *А тяжче-важче молоденькій не наживши полірати*. Чуб. V. 146. *Теперешки, думаю, наші дітчата наживуться без моєї пані*. МВ. (О. 1862. III. 56).

Наживіти, *влю*, *веш*, *г.* Приметать, сметать (о шитьї). НВолын. у.

Наживий, *а*, *б*. Благоприобретенный. У того земля *наживна*, а не *батківщина* або *дідівщина*. Волч. у.

Наживо, нар. На живнѣ. *Пив горілку не наживо, а на смертѣ*. О. 1861. X. 32.

Нажилувати, *люю*, еш, *г.* Заставлять чрезмерно работать. *Було лучче за старих панів: думали, що і за молодих так буде, а молоді як стали нажилувати!*. О. 1861. X. 32.

Нажин, *ну*, *м.* Количество съятаго хлѣба.

Нажинати, *ваю*, еш, сов. в. *нажити*, *жну*, *вещ*, *г.* Нажинать, нажать. *Поміт Бог нажити сніп; коли б Бог поміт нажити сто кіп*. Ном. № 10167.

Нажиратися, *раюся*, *ешся*, сов. в. *нажертися*, *рўся*, *рещся*, *г.* Нажираться, нажратся. *Ніяк не нажереться*. НВолын. у.

Нажити, *ся*. См. **Наживати**, *ся*.

Нажитий, *а*, *б*. Благоприобретенный, наживной. *То все нажитие, — ізнов розживемося. Як пійде на добро, то й купимо*. Г. Барв. 285. **Нажиті дитина**. Ребенок рожденный внѣ брака. *Людське око на мене гостро дивилось, і на мене, і на мое нажитие, на мое неблагословенне*. Г. Барв. 484. См. **Наживий**.

Назавжди, нар. **Навсегда**. Ном. № 13421.

Назавлеги, нар. = **В-обляги**. Желех.

Назавміру, нар. Чрезмірно, слишкомъ. См. **Назауміру**.

Назавтра и **назавтре**, нар. На слѣдующій день. *Назавтра лагодився ярмарок у близькому містечку*. Левид. I. 273. *Назавтре, як розвидніло, пішов до моря*. Рудч. Ск. I. 136.

Назавше, нар. = **Назавжди**. *Тя назавше щире козаю*. Голов. I. 347.

Назад, нар. 1) **Назадь**. *Назад руки поїззали.. Молоді з жагом одступила назад*. Стор. МПр. 54. *Надіть сорочку назулою назад*. Ном. № 285. 2) **Обратно**. *Нехай не вертається назад*. Ев. Мр. XIII. 16.

Назаді, нар. **Сзаді**; прежде. *Коли б (той) розум наперед, що потім назаді знайдеться*. Ном. № 5406.

Назавпасити, *пашу*, *єш*, *г.* **Правастити**. *Пожили наші сина: мало хто назавпаси на зиму*. О. 1862. I. 59.

Назаранці, нар. На разсвітѣ.

Назаруї, нар. На убой.

Назауміру, нар. = **Назавміру**. МВ. II. 80.

Назбивати, *ваю*, еш, *г.* 1) Сбить нѣсколько штукъ. 2) **Напахтати** масла. *Жінка назбивала дїжечку масла*. Рудч. Ск. II. 167. 3) **Назбивати** грѣшей. Собрать денегъ. Желех.

Назбїгатися, *гаюся*, *ешся*, *г.* **Объжираться**. *Тут назбїгалось народу*. Рудч. Ск. II. 13.

Назбїрати, *раю*, еш, *г.* **Насобирать**. *Пішло, дровець назбїрало да протопило хату*. Рудч. Ск. I. 39.

Назбїратися, *раюся*, *ешся*, *г.* **Собираться**. *Багацько назбїралося того люду*. Стор. МПр. 75.

Назва, ви, ж. **Назваіе**, наименование. К. Бай. 34.

Названий, *а*, *е*. 1) **Названный**. 2) **Названный** (о родственникѣ). *Чужий отець, названий, чуже дитя клєне-проклинає*. Н. Дума. *Прикликав названого сина свого*. Г. Барв. 196. **Названа** родина. **Своієственники**, не кровные родственники. *А як пристигла нещасна година, названа і крєвна відкрєлась родина*. Нп. 3) **Именованный** (о члєвѣ). К. Грам. 112.

Назвати, *ся*. См. **Називати**, *ся*.

I. **Назвище**, *ща*, *с*. **Название**.

II. **Назвище**, нар. 1) **Сверхъ**, **свыше**. *Доч клубки піднявша пішло назвище од основно. константинюгр. у.* 2) **Больше**, **чѣмъ** нужно. Желех.

Назволїкати, *кѣю*, еш, *г.* **Стянуть** много, **многихъ** въ одно мѣсто.

Назворѣт, нар. **Навыоротъ**, **наоборотъ**. *І все робили назворѣт*. Котл. Ев. IV. 64.

Назгѣд, нар. **Напамять**.

Назганяти, *наю*, еш и **назгбїнати**, *ню*, *вещ*, *г.* **Согнать** вмѣстѣ.

Надаввати, *даю*, *вещ*, *г.* **Надавать**, **надавать**.

Наздїб, нар. **Навстрѣчу**.

Наздів, нар. На удивленіє.

Наздірати, **раю**, **эш**, м. 1) Насдирать, надирать. 2) Надирать, награбать. *Грошею наздірали з нашою брата, багатіють.* Мвр. Сов. I. 142.

Наздобувати, **вayo**, **еш**, м. Достать, добыть во множествѣ.

Наздвбж, нар. Въ дlvну. Свидн. (О. 1861. XI. 34).

Наздогад, нар.—Надогад.

Наздоганяти, **няю**, **еш**, сов. в. надогнати, жену, **вэш**, м. Договять, догвать, настгать, настигнуть. *Біи, бач, дак не випередить і не надзожене.* Рудч. Ск. II. 186.

Наздогін, **наздогінці**, нар. Въ догонку; въ погоню *Наздогін не нацилуваться.* *Ном. № 5265. Пани ж наші, пани голоколiкiні; як ми в шинок, то й ви надзодiнці.* *Ном. № 1190.*

Наздоганяти. См. Наздоганяти.

Наздоганяти, **гoню**, **ниш**, м.—Наздоганяти. *Запргайте, слуги мої, коні вороніі, надзолонте літа мої, літа молодіі.* *Мет. 253.*

Наздопнати. См. Наздоптувати.

Наздоптувати, **тую**, **еш**, сов. в. надопнати, **лчу**, **чеш**, м. Наступать, наступить ногой. *До Дмитра—„а люшки, бо ты перескочу“! а по Дмитрі—„а котя, бо ты надзопчу“.* *Ном. № 497.*

Наздорвкатися, **каюся**, **ешся**, м. Наздравствоваться. *На всяк чмкх не надзорвкнешя.* *Ном. № 4714.*

Наздріти, **рю**, **рiш**, м. 1) Замѣтвь, усмотрѣть. 2) Заглянуть. *Не можна і в хату наздріти.*

Наздрітися, **рюся**, **рiшся**, м. Осмотрѣться. *Як прииду додому, то свекрука не дає й наздрітися, все мене лає.* *Міус. окр.*

Назввати, **вayo**, **еш**, сов. в. назввати, **вву**, **ввеш**, м. Называть, назвать. *Та нічого не сказала, тільки серденьком назвала.* *Мет. 75.*

Назвватися, **вayoся**, **ешся**, **соп**, в. назвватися, **звyся**, **звешся**, м. Называться, назваться. *А та палиця—пан називається.* *Ном. № 1140.*

Назімий, а, е=Назімий.

Назімковатиця, **ці**, **ж**. = **Назімковатиця**.

Назімок, **мкв**, м.=Назімок.

Назірати, **раю**, **еш**, сов. в. назірати, **рау**, **вэш**, м. 1) Наблюдать, наблюдать, присматривать, првсмотреть. *І назірали його, чи зіймать у суботу.* *Еп. Мр.*

III. 2. *Назірай орлиним оком сирітську хату.* *К. Довс. 105. Ціхава Масюкіна назірала юстя з вікна.* *Левц. Пов. 196.* 2) Видѣть, увидѣть. *Що оком назірие,—пліндрус.* *К. ЦН. 253.* 3) **Навѣдываться**, **навѣдаться**.

Назірати, **рю**, **рiш**, м. **Насмотрѣть**, **усмотрѣть**. *Назірие він коненя на ярмарку.* *Рудч. Ск. II. 175. Стемніло. Назірие я в полі—огонь кладуть хлопці, почують.* *К. (О. 1861. IV. 151).*

Назіркою, нар. Слѣдомъ, не выпуская изъ виду. *Пішов, а я за ним назіркою: до яких се знакомих людей він ходить.* *МВ. I. 62.*

Назірнути. См. Назирати.

Назіркою, **назірці**, нар.=Назіркою. *Пішов він назіркою за Марусею.* *Кв. I. 22. Я за нею назірці до самих небожевіх воріт.* *Левц. Пов. 343.*

Назічати, **чаю**, **еш**, сов. в. **назічити**, **чу**, **чiш**, м. 1)=Позичати, позичити. *Ну, я тобі назичу хліба.* *Рудч. Ск. 2)* Только сов. в. Насказать много пожеланій. *Назічили йому товариші усякого добра: і щастя, і здоров'я, і дових літ.*

Назілки, (кiв?), мн. Мужское сѣмя у пчелъ. *Як на молочко в матки трутні нахидаютъ назілки, то й випуляться бджоли.* *Лебед. у.*

Назімий, а, е. Озимый. *Ми віночки плетемо не з золота,—з ярціі, з назімої пишениі.* *Чуб. III. 233.*

Назімковатиця, **ці**, **ж**. Корова, дяццян молоко съ „назімком“.

Назімок, **мкв**, м. Годовалый бычокъ.

Назідватися, **дюся**, **дiшся**, м. Съѣхаться многими. *Желех.*

Назігати, **тayoся**, **ешся**, м. Слѣтѣться во множествѣ. *Назігалося їх така сила, що Господиі.* *Рудч. Ск. II. 110.*

Назмагати, **гayoся**, **ешся**, м. Наспориться вдоволь.

Назігати, **тayo**, **еш**, м. Смести (въ одно мѣсто), собрать. *Назігтай у засіні борошення.* *Рудч. Ск. II. 2.*

Назнаменати, **няю**, **еш**, м. Обозначить. *Чою на місяці тій плями?—То ще як Каін убив Авеля, то Бог назмаенав на місяці той гріх своєю рукою.* *К. ЧР. 148.*

Назнарбики, **назнарбшне**, нар. Нарочно, съ умысломъ.

Назнати, **няю**, **еш**, м. Узнать о существованіи въ данномъ мѣстѣ, открытъ. *Я назнав зайчицю з зайченятами.* *Мжж.*

30. Дея назвала лисиця у лісі пастку.
Рудч. Ск. I. 21.

Назв'ятися, на́юся, ешся, м. Знати
многих. Чи то ж усіх назв'ятися? МВ.
(О. 1862. I. 78).

**Назв'ячати, чаю, еш, сов. в. назв'я-
чати, чу́, ч'їш, м.** Отмічати, отмітити,
нам'ячати, нам'їтити; означати, обозна-
чити. Шух I. 182. Піймуть поля, скільки
їм назначиш. К. Псал. 236. Бог назначив,
то їй здохла ялівка. Каменец. у.

**Назневаж'ятися, жа́юся, ешся (над
чим), м.** Поизд'ятися над ч'їм. Ти ж
над чужим ділечком назневажалася. Мвл.
205.

Назб'ла, ли, об. Причвняючий много
хлопот. НВолын. у. Це не корова, а про-
сто назола. У хлів її поставили,—не їсть
нічою ї не п'є, на пашу випустили,—теж
толку нема. Борз. у.

Наоблістий, а, в. Надобдливий.

Назоліти(ся), л'ю(ся), лиш(ся), м.
1) Надов'єть, досадити. Ти мені назолів(ся).
НВолын. у. 2) Намелочити, набучити.

Назор'їти, р'їо, р'їш, м. Усмотр'єть,
зам'їтити. Він їх ще уперед назорив, що
вони прийшли туди. Константиногр. у.
Впала вона мені добре в око, ледї я її на-
зорив. МВ. (КС. 1902. X. 150). Вони (зло-
дїї) і назорили, що у батюшки така доб-
ренька патериця з срібною іоловкою. Мнж.
107.

Назор'їтися, р'їюся, ешся, м. Посв'ї-
тити сколько желалось. Зійшла зоря, зійшла
зоря, та ї не назор'їлася. Чуб. V. 354.

Назрив'їти, в'їю, еш, м. Нарвать.
Хвїялочок на віночок назриваю. Мет. 138.

Назуб'їти, ся. См. Назублювати, ся.
**Назублювати, бл'юю, еш, сов. в. на-
зуб'їти, бл'ї, биш, м.** О п'їлї, серпї:
патачивати, паточити, нар'їзвувати зуб'їя.
Вас. 164. Назублювати тилку.

**Назублюватися, бл'ююся, ешся, сов. в.
назуб'їтися, бл'їюся, бишся, м.** Пустити
ростки. Уже котре зерно на мокрїї землі,
те назубилося. Міус. окр.

**Назувати, в'їю, еш, сов. в. назу'їти,
зу'їю, еш, м.** Над'їв'яти, над'їти на ноги,
обувати, обув'їти. Бери чоб'їт, назувай! На
ногах черевички нові..., це не назувані.
Св. Л. 74.

Назукісь, нар. Нанкось.

Назустріч, нар. Навстр'їчу. А москалі
її назустріч, як один верхами. Шенч. 88.

Назути. См. Назувати.

Наїд'їти, д'їю, еш, сов. в. наїсти,

наїм, наїсі, м. 1) Св'їдати, св'їсть из-
в'їстное количество. 2) Только сов. в. Пре-
сл'їдовати. Оце наїдають цюю чоловіка.
Черном.

**Наїд'їтися, д'їюся, ешся, сов. в. на-
їстися, їмо, їсиш, м.** Наїд'ятися, на-
їст'їся. Чи мало, то наїд'їт'їся, чи багато,
то поїд'їт'їся. Ном. № 783.

Наїдений и наїджений, а, в. Накор-
мленный, сытый. Я буду що-дня і наїдена,
і наїта. Мнж. 7.

Наїдок, д'їю, м. 1) Ястно. Перед д'їв-
чиною напитки, наїдки. Мет. 95. 2) На-
сыщеніе. Наїдну, ян з хр'їну. Этимъ нельзя
наїст'їся. Мнж. 168. По кавунах малмїї
наїдок. Лебед. у. Не ходит'їся о наїдок,
але о покушання. Ном. № 12116.

Наїдж'їти, д'їж'їю, еш, м.—Наїдати.
Наїж'їтися. См. Наїжуватися.

**Наїжув'ятися, жу'юся, ешся, сов. в.
наїж'їтися, жу'їся, ж'їшся, м.** Наїжи-
ват'їся, наїж'їт'їся.

Наїзд, ду, м. Св'їздъ, наїздъ. Мир.
ХРВ. 108. Наїзд був великий у цей ярма-
рок: здалеки понаїздили купці. Волч. у.—
МВ. (О. 1862. III. 45).

**Наїд'їти, д'їю, д'їш, сов. в. наїхати,
їду, деш, м.** 1) Наїх'їжати, наїх'їтати, св'їз-
ж'їт'їся, св'їх'їт'їся куда-либо. Наїгали по-
доляне з Подолу. Мет. 161. 2) Наїх'їжати,
наїх'їтати на что-либо. Ізали, їхали і наї-
хали, де дороги розход'їт'їся. Мнж. 28.

Наїд'їтися, д'їж'їюся, д'їшся, м. Наїз-
д'їт'їся. Даровами конем не наїздиш'їся.
Ном. № 4614.

Наїзж'їти, а, в. Призж'їий, заїзж'їий. Дав
приказ, щоб наїзж'ї купці їшли її одчи-
тувати. Рудч. Ск. II. 29.

Наїл'їти, л'їю, лиш, м.—Наїямити.
Наїямла у Н. грошей. Змїев. у.

Наїсти, ся. См. Наїдати, ся.

Наїхати. См. Наїд'їти.

Наї, нар. 1)—Нехай—хай. Хто не
уміє молит'їся, най їде на море учит'їся.
Ном. № 145. Зачекай ти хоть їдиномку
малу, та най я постелю постелю бл'юю.
Гол. 2) Приставка л'ї прилагательнымъ и
нар'їч'їямъ въ форм'ї сравнительной сте-
пени для образования превосходной сте-
пени: найб'їднїший, найб'їльше. Ой сину
мїї, сину, сину найб'їрнїший. Грин. III.
689. Се надїло до вдови найуродливїших
та найпрацьовитїших дївчат їз села, Г.
Барв. 305.

Наїграти, гр'їю, еш, м. Поиграти.
Рудч. Ск. I. 76.

Найда, *дн, жс.* Найденышъ

Найдѣхъ, *ха, м.* Найденышъ муж. пола.

Вх. Зн. 39.

Найдѣшка, *кн, жс.* Найденышъ женскаго пола. Желех.

Найма́нка, *кн, жс.* Спросъ на наемъ, наемъ. *Як що є найманка де, а в тебе й шкана є, то заробиш.* Лебед. у.

Найма́ння, *ня, с.* Наемъ, наемнаніе.

Найма́ти, *ма́ю, еш,* сов. в. **найма́ти** и **нама́ти**, *ма́ю, меш,* м. Наемать, наемать. *Він пішов наймати наймита.* Рудч. Ск. I. 170. *Наймає майстри.* Рудч. Ск.

Найма́тися, *ма́юся, ався,* сов. в. **найма́тися** и **нама́тися**, *ма́юся, мешся,* м. 1) Наематься, наематься. *Наймався,—продався.* Посл. 2) Пошатнуться, налечь. Въ этомъ значеніи встрѣчается въ выраженіи: **Найма́сь!** т. е. наляжь на весло, сильнѣе гребі!—окликъ, которымъ рулевой приказываетъ гребцамъ усилить ходъ лодки. Вас. 189.

Найменува́ти, *ну́ю, еш,* м. 1) Наименовать, назвать. 2) Назначить.

Найменува́тися, *ну́юся, ешся,* м. Наименоваться, называться.

Найма́и, *ми́в, м. мн.* Наемъ; служба по найму. *Нехай вона сербщина од найма́в прохи одточине.* О. 1862. III. 11. (Шевч.). *Піти в найми.* Навытсья. *Матинку нашай! Не журися ти нами: як поростемо, пійдемо в найми.* Нп.

Найма́ит, *та, м.* Наемникъ, наемный работникъ. Ум. **Найма́ити́н**, **найма́ити́ньо** (Желех.), **найма́ити́чон**. *Чою ти, наймитку, так рано встаєш?—Ти я то обуваннячком, то одяганнячком надолужу.* Ном. № 10851. *Де наймит із панцини, на воли гукає; а хазяйка з усіх мисок вечерю зливає: „Отче ж тобі, наймиточку, вечеря з обідом,—не дойси вечерю, то дайдай хлібом; та не берись, наймиточку, до хліба м'якого,—взьми собі на полиці сухаря цілого“.* Нп. Ув. **Найма́ище**, **найма́и́тога**. *Приймай, жіноко, та вареники, бо вже йде наймитище.* Грин. III. 557. *Додрася бідний наймитиога до вечірнього втруч.* Грин. III. 558.

Найма́и́ський, *а, е.* Принадлежащій наемному рабочему. *Поб'ють тебе, господине, наймитській слоюзі.* Грин. III. 556.

Найма́и́ття, *тя, соб.* Прислуга. *Ой рад же б я ходити (парубок до дівчини), в тебе наймиття лиже.* Нп.

Найма́и́тува́ти, *ту́ю, еш,* м. Служить по найму. *Буде вже мені, каже, наймиту-*

вати,—каже, каже, своє хазяйствечко заведу. Рудч. Ск. I. 149.

Найма́итча́, *ча́ти, с.* Мальчикъ наемный. *Гонилиш волики свої без наймитчати сам на нашу.* Мкр. Г. 58.

Найма́итчу́к, *ка́, м.* Наемный для услугъ мальчикъ. *Послав наймитчука по юрліку.* Черк. у.

Найма́и́тога, *ги, м.* Ув. отъ **найма́ит**.

Найма́и́ця, *ці, жс.* Наемная плата. *Балакають про те, скільки кому коштівє наша за літо та зиму; один каже, що він купиє уже на 9 карбованиів, а друий каже: „а мені оце з наймицею (т. е. съ тѣмъ, что стоило нанятое сѣно на луку) стало вже карбованиів 15“.* Лебед. у.

Найма́и́чка, *кн, жс.* Наемница. наемная работница. *Чи я в тебе, мій миленький, за наймичку робила?* Нп.

Найма́и́чкува́ти, *чу́ю, еш,* м. Быть наемной работницей, служанкой. Г. Барв. 131, 526.

Найма́и́ччин, *а, е.* Принадлежащій наемной работницѣ. *Найма́и́чина дитина.*

Найма́и́ти, *си, См.* **Найма́ти**, *си.*

Найма́и́ць, *мця, м.* Наематель. *Хто то поїхав?—Ти то наймець од рудою пана наймати на молотилку.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн. 2) Подставной рекрутъ, по найму идущій за кѣго либо, воемщицкъ. О. 1862. У. 92. См. **Найма́ецъ**.

Найма́к, *нар.*—**Найма́че**. Желех.

Найма́че, *нар.* Наемачѣ, особенно въ особенности. *У нас сєй год ярина хороша, а найпаче просо.* Черк. у. Сим. 227.

Найма́рше, *нар.* Прежде всего

Найма́спѣред, *нар.*—**Насамперед**.

Найма́ство, *ва, с.* Напасть? Встрѣчается въ разговорѣ, произносимомъ, когда идти на судъ: „Вочилим зубами одризуєся, ведмежою силою одборюєся,—я цілого найства нічого не боєся“. Чуб. I. 95.

Найма́ти, *си, См.* **Находити**, *си.*

Найма́ти́чанка, *кн, жс.* Родъ брянки. *Найма́ти́чанка запряжена у триконь* Стор.

Найма́упѣред, **найма́упѣреді**, *нар.* Прежде всего. *Ще нікого не примітила, а його найупѣреді.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Найма́и́шний, *а, е.* Августѣйшій (употребл. въ титулѣ). *Королю шведський, добродію, найясніший мій пане!* Макс. 89.

Накада́ти, *джу́, дш,* м. Накадить.

Нака́з, *зу, м.* 1) Распоряженіе, при-

казь. *А тут і наказ: у поход мидитись*. МВ. (О. 1862. III. 76). *Прозьба паньска рівно з наказом ходить*. Ном. № 1209. 2) Водяная болѣзнь у овець. Угор.

Наказати. См. **Наказувати.**

Наказатися, жуся, зпаса, гл. 1) Набѣситься. 2) Получить водяную болѣзнь (объ опухахъ или рогахъ скотѣ). Угор.

Наказній, а, в. Исправляющій должность. *Наказний гетьман, отаман. Я збудив свого наказною, передав йому отаманство та й вернувся додому*. Г. Барв. 143.

Наказувати, ауо, еш, сов. в. наказати, кажѣ, жеш, гл. 1) Приказывать приказать. 2) Передавать, передать словесно. *Накажи братові, щоб він приніс уграбі. Да далечнѣ мій милемкий,—ніким наказать...* *Де накажу я своєму милому хоть рідним братком*. Грин. III. 166. *Ой накажи, іако, ой накажи, чорна, од кошового вісти*. Грин. III. 602. Говорить, наговорить много. *Наказав стільки, що й не переслухаєш*. *Наказав на вербі груш*. (Ном. № 6891) или: *Наказав три мішні гречаної вівни*. Наговорилъ невозможнаго, песьбыточнаго, несообразностей.

Наказати, каю, еш, гл. 1) Дѣтск.: Испражниться. 2) О великороссахъ: наговорить слова какъ: *Прійшов кацап, подивився, накакав, накакав та й пішов*.

Накалацудати, цаю, еш, гл. Намѣшати, наболтати. *Накидала усичини у помийницю та накалацудала, накалацудала, та й винесла,—поїли і позапали все*. Звенигор. у. Слов. Д. Эварн.

Накаляти, ляю, еш, гл. Напачкати, нагадати. *Да таку купу накаляв здорову, як хата*. Рудч. Ск. I. 39.

Накапати, ся. См. **Наказувати, ся.**

Накапостити, капощу, стип, гл. Накапостить.

Накапування, ня, с. Въ рисунокѣ раскрашенныхъ місѣ: одиночныя круглыя точки. Вас. 184.

Накапувати, пуо, еш, сов. в. накапати, цаю, еш, гл. Накапывать, накапать. *Ой у полі криниченька повна води та й накапала*. Чуб. V. 986.

Накапуватися, пуося, ешся, сов. в. накапатися, паюся, ешся, гл. По каплямъ увеличиваться, увеличиться.

Накаракатися, каюся, ешся, гл. Навязаться, прятать.

Накарати, раю, еш, гл. Наказать, покарать. *От накарав мене Бог таким чоло-*

віком! Г. Барв. 100. *Накарав лх, то й торби стружино*. Ном. № 5794.

Накаратися, раюся, ешся, гл. Перенести наказаніе, кару; претерпѣть несчастіе, горе.

Накарбувати, бѣю, еш, гл. 1) Нарѣзать, насѣчь, сдѣлать насѣчки на чешѣ. *Накарбував мов пуою по водѣ*. Ном. № 3938. 2)—на іоу. Записать нарѣзками на комѣлибо долтъ. *На тобі... білми накарбовано, ніж у тебе волосся на голові*. К. Бай. 44.

Накарпѣс, су, м. Потасовка. *Пішли кулачні накарпѣси, в виски і в^озуби ступсани*. Котл. Еп. V. 70. *Дали рутульцям накарпѣс*. Котл. Еп. V. 52.

Накарувати, рѣю, еш, гл. О глазахъ: сдѣлать карими, нарисовать карими. *Встрѣчено вѣ пѣснь: Ой голубе сив, коли б ти ожив... Я б твої крила позолотила, я б твої очині накарувала, тебе самою намалювала*. Бал. 82. См. **Нарувати.**

Накасатися. См. **Наказуватися.**

Накасуватися, суося, ешся, сов. в. накасатися, саюся, ешся, гл. Налѣзати, налѣзть, нападать, напасть, придираться, придратися. *Він на мене накасується та й накасується. Вже я й мовчу, нічого йому не кажу, а він усе накасується на мене,—так я і вдарив його*. Верхнедѣпр. у. *Та чого ти накасаєшся на мене?* Харьк. у. *Жінка як-накасалася: „Біжи та й біжи за околицю“*. Г. Барв. 458. *Накасаєш, як голий на улицю*. Ном. № 5093.

Накатати, тѣю, еш, гл. Сдѣлать чего-либо много. *Ой напѣв, напѣляв, на сто рублів накатав*. Чуб. V. 1091.

Накашничок, чка, м. Небольшой ухватъ, которымъ вынимается кашничок (см.). Мнж. 186.

Наквациювати, цѣю, еш, гл. 1) Намазать сильно. *Наквациював чоботи, аж доють мене*. 2) Намазать, налить. *Наквациювала баба комін, аж швидко гляннути*.

Наквѣкватися, квася, ешся, гл. Нажраться *Наквѣкався, як свиня брани*. Ном. № 12249.

Накервѣнитися, влюся, вишся, гл. Стать полнокровнымъ. *Накервѣнилася худоба,—треба кров пустити*. Вх. Зн. 39.

Накерувати, рѣю, еш, гл. Направитъ, навести. *Всі сили керували*.

Накивати, ваю, еш, гл. 1) Накивать, покивать. *Накивала на мене та й пішов*. *Накивала жінка дякові, щоб прийшов*. Мнж. 94. 2)—на іоу. Пригрозити кому. 3)—

п'ятами. Удрать, убѣжать. *П'ятами накидава, аж залопотіло.* Ном. № 4418.

Накидальный, а, е. Употребляющийся для набрасывания (объ арканѣ). *Накидальный повалець.* О. 1862. I. Ревяк. 20

Накидати, даю, еш, и. I. сов. в. **накидаю, даю, еш.** 1) Набрасывать, набросать, накидать. *Не кидай стільки дров у ніч, — кидає такою, що на діччї стало б.* А мисичка... все кида по рибці на дорозу, все кида. *От, як кидала вже багато, тоді нишком, і сама зішла.* Рудч. Ск. II. 8. 2) Оставлять, оставить многих. *На що ж ви, таточку, сиріт кидали?* (изъ причтванья по умершемъ отцѣ). Мвл. 186.

II. сов. в. **накинути, ну, неш.** 3) Набрасывать, набросить что-либо сверхъ чего-либо. *Накинула рядно на ніч на перері, щоб висохло.* Черниг. у. *Накинули свою одежу на ося, посадили Ісуса.* Ев. Л. XIX. 35.

4) Навязать, навѣтъ, намотать. *Накинуть основу на верстат.* Вас. 166. 5) Налагать наложить. *Хижі сусіди часто нападали на їх і кидали на їх податі.* Левин. К. К. 6. За той цріж, *накинуто на його покуту.*

6) Навязывать, навязать. *Ніхто її не бере, дак ви її на мою шию кидаєте.* Г. Барв. 202. *Сестра моя мсла, а вони на її і накинули дох год злоча ледінь.* Г. Барв. 52. 7) Прибавлять, прибавить. *Мало буде, — кидай ще хоч трохи.* **Кругу кидавати.** Дѣлать кругъ, обходить (въ пути). *Ходім напрямць, — чою нам стільки кругу кидавати.* Зміев. у. 8) —оном. Посматривать, бросать взгляды, взглянуть, примѣтить, замѣтить. *Ходє Іванко по-над током, кидає чорним оком: ой чи жива, чи здорова та Сохвійка чорноброва.* Грин. III. 154. *Іма дівка по-над током, кинула злоча оком: там то злочець, там то гарний.* Грин. III. 154. Въ переносномъ смыслѣ: обратить вниманіе на кого-либо.

І хороний, і заможний, і вони давненько кидали оком одне на 'дного. Г. Барв. 105.

Накидатися, даюся, ешся, и. I. сов. в. **накидаюся, даюся, ешся.** 1) Набрасываться, набросаться. II. сов. в. **накинутися, нуса, нешся.** 2) Набрасываться, наброситься сверхъ чего-либо. 3) Налагаться, быть наложеннымъ. 4) Навязываться, навязаться (кому). 5) Прибавляться, прибавиться.

Накидка, ки, ж. 1) Прибавка, набавка. 2) а) Сѣтъ, имѣющая видъ круга, окружность котораго 8—12 саж. Поднятая за центръ, сѣтъ принимаетъ видъ колокола. Окружность сѣты обвѣшана свинцомъ

(15—20 фун.); отъ центра идетъ перевка. Сѣтка бросается распушенной и накрываетъ рыбу, плавающую у дна; испуганная рыба бросается вверхъ; при вытягиваніи окружность сѣтки, тяжелая отъ груза, сходитъ въ одну кучу, п рыба не можетъ выйти изъ сѣты. б) Сѣтъ, на желѣзномъ обручѣ (діаметръ 1 арш.), который посредствомъ двухъ вертикальныхъ полосокъ желѣза прикрѣпленъ къ деревянной ручкѣ. Сѣтъ имѣетъ видъ конуса съ отверстиемъ въ вершинѣ вершка въ 3 въ діаметрѣ; накрываютъ на мели карпа и вынимаютъ чрезъ малое отверстие въверху. Браун., 13. 3) У **накидну.** Въ наброску. *Надів кожду у кидаку.* Валк. у.

Накидом, нар. Насильно, по принужденію. *Робота кицидом.*

Накинути, ся. См. **Накидати, ся.**

Накипати, паю, еш, сов. в. накипаю, паю, еш, и. **Накипать, накипаѣть.** *Чим юрнець накипає, тим буде смердіти.* Чуб. I. 238.

Накипѣлий, а, е. Накипѣвшій.

Накипати. См. **Накипати.**

Накипчасто, нар. О варящемся: много послѣ кипѣнія получается. *Як насичаство, то й накипчасто* (Ном. № 12309), —значитъ: если много положить въ горшокъ, то много послѣ варки и получится. См. еще: *Хочь ненасичаство, аби накипчасто* (Чуб. I. 256), т. е.: хотя на видъ в немного кладется, но получается много.

Накильчитися. См. **Накильчуватися.**

Накильчуватися, чуюся, ешся, сов. в. накильчитися, чуюся, чшся, и. Проростать, прорости.

Накипкіювати, кіюю, еш, и. Набрать много. *Накипкіював цюшей на свою шию.* Зміев. у.

Накіска, ки, ж. Полный конецъ гусиного пера, обрѣзанный и вставленный въ тонкій конецъ рога (см. **Рімон**), въ которомъ находится краска для раскрашивания гончарныхъ издѣлій, — чрезъ каналъ пера изливается краска во время раскрашивания. Вас. 183.

Накісток, теа, м. Рыбацк.: перышко въ поплавокъ.

Накіт, коту, м. Дорога, выстланная брусками (лагунками), а на нихъ сверху толстыми досками (мостничками), — тамъ, гдѣ она проходитъ черезъ тонкое мѣсто. НВольск. у.

Накітча, чѣти, с. Обыкн. во мн. ч.: **накітчата.** Ягнята вообще, а специально—

лягята, родившіся поздно, послѣ подсчета приплода. Так як найдуться в шматках *оціх такі ще, не заямяло тисяя цоту їх (їх бува мало), то лягята ті зуть накітчатата або цур-пеки*. О. 1862. V. Кухар. 33.

Наклад, ду, м. 1) Издержки, расход; иждивение. *Без накладу зиску не буде*. Ном. № 10578. 2) Налогъ. *За моєї пам'яті, одголю живу на світі, не заямяло такого накладу: що-тоду блато великий наклад проти давнього; та усе, кажить, уяору йде*. Васильк. у. 3) Выслерненное въ кускѣ дерева, изъ котораго дѣлается трубка, вмѣстилище для табаку. Вас. 148.

Накладання, ня, с. Накладывание, возложение.

Накладати, даю, еш, сов. в. накласти, ладу, дѣш, м. 1) Накладывать, валагать, вложить. *Ярмо накладає, воли запрягає*. Нп. *На вулиці та в перевулку накладала та Марушка Васильково мольку*. Грив. III. 650. *Голова як маківка, а в неї розуму як наклано*. Ном. № 5707. 2) Возлагать, возложить. *Батюшка їм (молодом) накладає на юлови вінці*. Грив. III. 516. 3) Шапку накласти. Надѣвать шапку. КС. 1883. XI. 500. 4) При мазаньи земляного поля въ сельскихъ хатахъ: заполнять, заполнить глиной выбившіяся углубленныя мѣста. Сил. 130. 5) Только несев. в. Дѣйствовать за одно, имѣть сношенія. *Буде з ляхами, мостивими панями, накладати*. Мет. 397. *Зні люди, накладаючи з нечистою силою, можуть уставати з домовини*. Левец. *Ворожка з бисом накладає*. Ном. № 232. 6) Жертвовать, пожертвовать. *На церкви святій нічого не накладає*. Голов. III. 262. 7) —головю (только съ сов. в.). Сложить голову. *Бодай ти своєю головою наклала*. Левец. *Через тії коні вороній наклає козак юловю*. Грив. III. 281. 8) Наилести дѣдья. Парепутать основу во время снованія. *А я слугаю, що вона балака, та її накладалоджа*. — *Оксана в менесюодній снувала, штак аж двоа дядьків наклала*. Одною ж я змотала, а друиий зостався. *За дядьків ткачі ласть, як направляютъ полотно*. Черняг. у.

Накладувати, дую, еш, м. —Накладати.

Наклянітися, няюся, ешся, м. Накляняться, вдоволь поклоняться. *Поки накланяється! Поки хто поклоняється на вдову!*. Г. Барв. 263.

Накласти. См. Накладати.

Накластися, кладуся, дѣшся, м. Наѣсться, напиться, важратся. *А я горілку так наклаєся*. Алв. 24.

Наклоп, пу, м. Поклепъ, клевета.

Наклопати, паю, еш в плю, плеш, м. Обить (косу). *Він наклепав косу*. Рудч. Ск. I. 54.

Накливати, кѣю, еш, сов. в. накливати, кличу, чеш, м. 1) Прозывать, призывать. *Журбою не кличу собі долі*. Шевч. 2) Называть, назвать, созывать, созвать. *Накличу веселих юстей*. Левец. I. 202. *Наклиайте, воріженьки, —сам вас накликаю*. К. ЦН. 308. 3) При помощи чародѣйства заставлять, заставить появляться. *Стѣра (видма) моломо наклика, а дочка посуду підставля*. Миж. 134.

Накливатися, чуса, чешся, м. Назваться, напроситься.

Наклинювати, цюю, еш, м. Набить колышками (стѣну).

Наклопотати, почу, чеш, м. —голову кому. Причинить заботы, хлопоты, вложить приставанья по всякимъ поводамъ. *Не худіте, голуби, не клопочіть юлови, бо я вдова молода, наклопочу я її сама*. Мет. 274. *Ще ти юлови моєї не нахлопотала!* Мир. Нов. II. 47.

Наклопотатися, почуся, чешся, м. Нахлопотаться.

Накловуватися, вуюся, ешся, сов. в. наклеюватися, куся, нешся, м. 1) О лѣцѣ съ птенцомъ: наклеиваться, наклонуться, пробиваться, пробиться сквозь стѣнку лѣйда передъ вылупкой. *Коли наклонулось, то її вилупитися*. Ном. № 4890. 2) Начиняться, начаться, зарождаться, зародиться. *У нас наклонулось наче на хороше життя*. Г. Барв. 282. (Думка) *тлячки наклеюувалась у юю*. Левец. I. 470. *Наше слово загартоване в устахъ Олєві, Святославів, Володимєрів іще тоді, як Москва її не наклонулась*. К. XII. 128.

Накловѣтися, лююся, ешся, м. Наклеветаться. *Він тиенциі наклеветься, водичі нан'ється*. Чуб. V. 68.

Накловнутися. См. Накловуватися.

Накловѣтисся, чуса, чѣшся, м. О зернѣ: пустить ростокъ. *Вже наклонилось зерно*. Черк. у.

Наковань, ві, ж. Малевкая наковальня. Вх. Зв. 39.

Наковувати, вую, еш, сов. в. накувати, кую, еш, м. 1) Наковывать, наковать, сковывать, сковать. *Чою Бог не дисить, того коваль не накує*. Ном. № 4284. 2) О

жерновах: дѣлать, сдѣлать насѣчень. 3) О кукушѣ: кувовать, шакуковать. *Зозуля накувала.* *Ном. № 14032. Ось повернутись з москалів!.. Він їй замість зозулі накуве одудом.* Г. Барв. 121.

Наковчати, чу, чш, м. Наговорить много безъ толку. *Пані й почала: й обікрала їй стара, і всі хотіли їй душі—такою вже наковчала!* МВ. (О. 1862. III. 70).

Наковмлі, лів, мн.—**Наковні?** *Привезте бабі чоботи, а мені капелюху та наковжамі.* Х. С. VII. 426.

Наковні, вів, мн. Кожанья рукавицы.

Наковті, ебу, Іщ, м. Надѣлать, натворить (преимущественно чего-либо дурного).

Накові, нар. Едва, лишь только. *Накой брять лиш одну лизку всербав, вже му едно личко заізло.* Голов. I. 209.

Наковлати, ваю, еш, м. Настричь (преимущественно овечьей шерсти). Мнж. 182.

Наковлі, нар. Когда, если. Вх. Зн. 39.

Наколінниця, ці, ж. Обнѣг. во мн. ч. наколінниця. Родъ камашъ изъ бѣлой шерсти, надѣваемыхъ зимою гудульскими женщинами и завязываемыхъ выше колѣнъ. Шух. I. 139.

Наколѣти, ся. Наколывать, ся.

Наколотѣти. См. Наколочувати.

Наколочувати, чую, еш, сов. в. **наколотѣти,** дочу, тиш, м. Набалтывать, наболотать, напѣшивать, напѣшивать. *Наколотила сажі та й маже йому шию.* Рудч. Ск. I. 183. Наколотили горбоху з напѣстою. Наговорили или надѣлали пустяковъ.

Наколупати, пѣю, еш, м. Наковырять. *Піди, старий, старесенький, наколупай меду.* Чуб. V. 650.

Наколювати, люю, еш, сов. в. **наколѣти, лю, леш, м.** 1) Накалывать, наколоть (остриемъ). 2) Надкалывать, надколоть, раскалывать, расколоть немного съ конца. 3) Щепить, нащепить. *Наколи трісок.*

Наколюватися, лююся, ешся, сов. в. **наколѣтися, люся, лешся, м.** 1) Накалываться, наколоться. 2) Надкалываться, надколоться; трескаться, треснуть. *Ото вже лід наколовсь. Горщик наколовсь.*

Наколядувати, дую, еш, м. 1) Спѣть много колядъ. 2) Заработать колядуваннямъ.

Накомпонувати, ную, еш, м. Насочивать.

Накондубачитися, чую, чшся, м. Нахмуряться (о небѣ въ тучахъ). *Мерщій, намичу, збрайтесь, а то дивитися, як небо*

накондубачилось,—мабуть моква буде. Гадяч. у. Слов. Д. Эварн.

Наконѣчник, кв, м. Нягонечникъ.

Накопѣти. См. Накопувати.

Накопѣтися, пѣюся, ешю, м. 1) Накопаться. *Накопаяся я сьогодні на городі зрядок,—аж сніма болить.* 2) Навязаться, придраться. *Я й не хотів їти туди, так вона наколопалась: їди та й їди!* Бкатер. у. *Старшина на мене наковаяся, щоб мене струшити з місця.* Уман. у.

Накопѣчувати, чую, еш, сов. в. **накопѣчити, чу, чш, м.** Набрасывать, набросать въ кучу, подобную коннѣ. Желех.

Накопювати, піюю, еш, м. Насобиывать, накопить. *Накопювали грошей багато.* Зміев. у.

Накопувати, пую, еш, сов. в. **накопѣти, пѣю, еш, м.** Накапывать накопять; нарывать, нарыть.

Накореню, нка, м. 1) Отростокъ. 2) Отродіе; потомство. *Щоб йому дихать не дало з його нащадком, накоренком!* *Ном. № 3768.*

Накорженъ, жня, м.—**Накоженъ.** Козелец. у.

Накоркуватий, а, в. Съ большими каблуками. *Черевик, черевик да накоркуватий,—чи ти мене не пізнав пришлопокуватий?* Нп.

Накорити, млію, миш, м.—**Нагодувати.** *Ворога не їми: натій, накорми і на дорочу хліба-соли дай.* *Ном. № 9550.*

Накосѣти. См. Накошувати.

Накосъ, нар.—**Інакосъ.** Иначе. *Якосъ накосъ, а все, бач, не так.* *Ном. № 13866.*

Накостий, а, в. Укатанный. *Накостиста дорога.* Канев. у.

I. Натѣти, ся. См. Наточувати, ся.

II. Натѣтися, кочуся, тишся, м. Родиться (о многихъ вотятахъ, ягнятахъ). *Що натѣтиться за ніч,—ранком ягнятка змятяться... до якої небудь стінки.* О. 1862. V. Кух. 32.

Накохати, хѣю, еш, м. Взлелѣять, возрастить, воспитать многихъ (о дѣтяхъ, животныхъ, растеніяхъ). *Навию ж ти наковаз того скоту, коли не хочеш сам лядити?* Мрр. ХРВ. 332.

Накохѣтися, хѣюся, ешся, м. Налюбиться, насѣтиться вдоволь любою. *Я й не наковалась.* Левнц. I. 49.

Накочувати, чую, еш, м. Прикочевать. *Накочувала сарана (про діти).* *Ном. № 9247.*

Наковувати, чую, еш, сов. в. **нако-**

тіти, кочу́, тиш, и. 1) Прикатывать, прикатить многое на известное мѣсто. *Багато каміння туди прикатили.* 2) Накатывать, накатить (дорогу). 3) Привалывать, привалить. *Високу мошлу насипали, дорожнім камінням накотили.* Чуб. V. 779.

Нако́чуватися, чу́юся, ешся, сов. п. **нако́тяться, чу́ся, тишюя,** и. 1) Прикатываться, прикатиться на известное мѣсто; навалиться, навалиться; набираться, набраться. *Сказала: „рубайся, дерево, вѣзься, дерево, й кладись, дерево!“ От як сказала вона, так тут як зачало рубатися, котиться, складатися, — така купа накопилась... велика!* Рудч. Ск. I. 91. *Рубали дубину, дак дуб і накотиться йому на ногу і потрощиє у прах.* О. 1861. X. 38. 2) Набрасываться, наброситься съ укорами, бранью. *Як вернувся додому без грошей Семен, як накотиться на його жінка: ти пішов між чужі люди з грішми та почав ніячити!..* Волч. у.

Нако́чувати, шую, еш, сов. в. **нако́сити, кошу́, сиш,** и. Нагашивать, накосить.

Нако́пати(ся), кпль(ся), пій(ся), и. Насиѣяться, вдоволь похвѣдаться. *І колько ся з нього напхали.* Федьк. *Не на тес мене мати родила, щоб Маруся з козака напхала.* Грив. III. 239.

Накря́й, нар. На краю, въ концѣ. *Жила вдова накрай села.* Нп.

Накрамарюва́ти, рію, еш, и. Наторговать.

Накрапа́йчик, ка, Название дождя. *Ой, дощичку, крапайчику, крапай!* Ном. № 13389.

Накрапа́ти, паю, еш, и. Накрапывать. *Не буйні вітри шуміли, не дрібні дощички крапали.* Нп.

Накрапа́тися, паюся, ешся, и. 1) Падаютъ каплями. *Дрібен дощик іде, крапається.* Чуб. V. 565. 2) Въ одномъ случаѣ употреблено въ значеніи: быть орошеннымъ дождемъ. *Вже я на полі набувся, буйного вітру начувся, дрібного дощичку крапався.* Грив. III. 671.

Накрапа́ти, ляю, еш, и. Дѣлать крапивки. *Шовком вишивати, злотом крапляти.* Голов. I. 158.

Накра́пувати, пую, еш, и. = **Накрапати.** *Дощик іде, крапує.* Чуб. V. 723.

Накраса́ти, ся. См. **Накрушувати, ся.** **Накрасо́вуватися, вуюся, ешся,** сов. в. **накрасо́уватися, суюся, ешся.** и. Румяниться, нарумяняться. Константиногр. у.

Накраса́ти, кра́ду, деш, и. Наворовать. *Хотів гриш накрести.* Ном. № 7689.

Накрасо́уватися, суюся, ешся, и. 1) Покрасоваться вдоволь. *Старша дочка... іще не охмаеться й заміжє: я, каже, матусю, пошуляю в тебе, надівуюсь і накрусуюсь.* Г. Барв. 9. 2) Зацѣвсти (о хлѣбныхъ злакахъ). *Вже жито накрусувалося.* 3) См. **Напрасовувати, шую,** еш, сов. в. **накраса́ти, шу́ю, сиш,** и. Накрашивать, накрашивать. Желех.

Накрасо́увати, шую, еш, сов. в. **накраса́ти, шу́ся, сишся,** и. Накрашиваться, накрашиваться.

Накря́, рив, м. мн. Музык. INSTR.: бубны.

Накрява́ти, ваю, еш, сов. в. **накря́ти, кряю́, еш,** и. 1) Накрывать, накрыть, покрывать, покрыть. *Поцілував мертвих в очі, христить, накривав червоною китайкою голови козачі.* Шевч. 203. **Накря́в мю́нрив рядно́м.** Сразу и неожиданно набросился, напалъ на кого-либо, преимущественно словесно. Ном., стр. 68. 2) Обычай: покрывать, покрыть голову новобранной или утратившей дѣвство. См. **Покривати.** *Пішов москал в Туреччину, Катрусю накривали.* Шевч. *Вже ж Тетяна не дівочка, вже накрита юлівочка.* Грив. III. 270.

Накрява́тися, ваюся, ешся, сов. в. **накря́тися, кряю́ся, ешся,** и. Накрывать, накрываться. *Стоить дѣвка з козаком, накривался рукавом.* Нп.

Накря́вка, кя, ж. Покрышка.

Накря́во, нар. 1) Въ сторону, вкрявъ. *Накряво цілиш.* ЗОЮР. I. 317. 2) **Говорити на́кряво.** Противорѣчать. *І не говори на́кряво, — вона зараз на тебе.* Ном. № 2675.

І. Накря́жние, ка, м. Въ плевѣ: нахребетникъ, продольная полоса на крупѣ лошади, пришитая въ откоснымъ ремнямъ в кѣ круговому. Вас. 160.

ІІ. Накря́жние, ка, м. Ледорѣзъ (у моста). *Чи ж моста цього лод не зірє весною? — Ні, він іще не кончений; ще накримжники будуть робити, щоб кришу здержувати.* Верхнеднѣпр. у.

Накря́кувати, кую, еш, сов. в. **накря́кнути, кну, неш,** и. Дѣлать, сдѣлать удареніе на словѣ, выкрикивать, выкрикивать слово. — *Час їхати! — Та вона ж молодна, серце... Дивись, як змерзла! — Я змерзла, я, я! — та так уже на те я наприкує.* МВ. (О. 1862. III. 52).

Накря́ти, ся. См. **Накривати, ся.**

Накря́тка, кя, ж. = **Покрытка.** *Честь*

шоді світилає дужє: накриток карали.
Мкр. Н. 35.

Накрятний, а, б. Крытый, покрытый.
Накрятні крамниці. Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Накряття, та, с. 1) Крыша, бровля.
Під діним накряттям дві хати. Камен. у.
2) Покрывало.

Накрятати, чу, чийш, и. Накрывать.
Як накрятить на дітей! Рудч. Ск. II. 130.

Накрятатися, чуся, чийся, и. Накрываются.

Накрятити. См. Накривувати.

Накривка, ки, ж. 1) = Накривка.
Накривка на діжку. Константиногр. у.
2) Квадратная сѣтка (каждая сторона $1\frac{1}{2}$ —3 арш), натанутая на два взаимно перекрещивающіеся деревянные обруча, прикрѣпленные къ ручкѣ (держану); опускается въ воду и горизонтальномъ положеніи и употребляется для накрыванія карповъ въ то время, когда они трутся по мелямъ. Браун. 15.

Накривувати, шую, еш, сов. в. накривати, шѹ, шийш, и. Крошить, накрывать. *Ой сні сівієць та накривши зрину.* Шевч. 188.

Накривавити, влію, вийш, и. Напачкать кровью. *Не рїє курчат у хаті, а шо накривавили.* Константиногр. у.

Накрїяти, крїю, їш, и. = Накривати.

Накрїяти, плїю, пиш, и. Накрывать.
Піп накрїєв святого водою.

Накрїяти, чу, тиш, и. О кротѣ: вярты. *Крїт землі накрїєв.*

Накрутити. См. Накручувати.

Накрутка, ки, ж. 1) Валь съ зубчаткой. 2) Скрученные вмѣстѣ нѣсколько (сколько рука захватить) стеблей растенія,—съ цѣлюю отгѣбать мѣсто. *Зробивши скїлько накруток на комшї, щоб після можна було знайти (убитого звїра), їде дальше.* О. 1862. II. Кух. 63.

Накручувати, чуо, еш, сов. в. накрутити, чу, тиш, и. 1) Накручивать, накрутить, наворачивать, наворотить. *Наше діло мірошницїкє: накрути та ї сїдь.* Ном. № 3114. 2) Заводить, завести (о дружинякъ, напр., въ часахъ). 3) Нарывать, нарвать (о варьвѣ).

Накрушати, шїю, еш, сов. в. накрушити, шу, шийш, и. Причинять, причинить ущербъ, убытокъ. *Купїте, каже, крашаночку!—А шо тобі за неї?—Ти мене не обїжайте ї себе не накрушайте.* Мвж. 52.

Накрїкати, ваю, еш, и. Много на-
брать, навалить. *Тим же ї віз накрїяка (дров їз навського лісу)! ледєе кобилз протї юрз вїезла.* Харьк. у. Слов. Д. Эварн.

Накувати. См. Накувувати.

Накуватися, куюся, ешся, и. О кукушкѣ: накуковаться. *Та уже насїдїлась, та уже накувалась.* Мет. 257.

Накувувати, гую, еш, и. Прихрамывать. *Вона трошки кривенька: на праву ногу накувувє.* Чернвг. г.

Накупати, пїю, еш, сов. в. накупити, плїю, пиш, и. Накупать, накупить. *Як тїєя, доню, доля, то накупить чоловік ї поля.* Ном. № 1661.

І. Накупатися, пїюся, ешся, сов. в. накупитися, плїєся, пишся, и. Накупать, накупить достаточно. *Чи купити ви накупитесь? Увєсь базар хоче закупити.* Богод. у.

ІІ. Накупатися, пїюся, ешся, и. Накупаться. *Син купается, не накупается.* Левиц. I. 63.

Накупити. См. Накупати.

Накупитися. См. І. Накупатися.

Накупляти, лїю, еш, и. = Накупити.
Багато чою накупляли на ярмарку. Черниговск. у.

Накупувувати, вую, еш, и. = Накупати.

Накупувати, пїю, еш, и. = Накупити. *Накупували вони вина всякоє.* Рудч. Ск. I. 200.

Накурїти. См. Накурювати.

Накурювати, рюю, еш, сов. в. накурїти, рїю, рийш, и. 1) Дымить, надымить. *Накурїла димом.* 2) Накуривать, накурить (о табакѣ). 3) Пылить, напылить, поднимать, поднять пылъ. 4) Накуривать, накурить. *Горїєки накурїти.* Лукаш. 130. *Наш пан ся журиєт, як тїва накурїти, женчиків напоїти.* Грин. III. 139. 5) Кадить, накадить. *Ладином накурєно.* Харьк. у. 6) Окуривать, окурить. *Да причаруй ти да козаченка, чо гуляє зо мною! А циганочка да ворожечка мою волю зволила: ой урїзала русої коси да козака накурїла.* Мет. 88.

Накурїтися, рїюся, ешся, сов. в. накурїтися, рїєся, рийся, и. Накуриваться, накуриться ивоволь. *Кури, кури, та, Василько, кури, накурїєсь.* Грин. III. 650.

Накущити, чу, чийш, и. Наскучить, надобѣть.

Накущитися, щуся, щийся, и. Растя кустомъ. *Накущилось жїто.*

Налабзюкати, каю, еш, гл. Напопрошайничать.

Налагоджувати, джую, еш, сов. и. **налагодити**, джу, диш, гл. 1) Приготовлять, приготовить. *Налагодила Прієвка і обідати, а його нема.* Кв. I. 239. 2) Чинить, починять, исправлять, исправити, приводить, привести въ надлежащій видъ. *Налагоджували неоди своі.* Єв. Мт. IV. 21. *Віз поламався, — треба налагодити.* 3) Налаживать, наладить, устраивать, устроить. *Чи не налагодить він того діла?* Стор.

Налагоджуватися, джуюся, ешся, сов. и. **налагодитися**, джуся, дишся, гл. 1) Приготовляться, готовиться, собираться, собраться. *Налагодилась князіна до клиштору.* Стор. МІПр. 69. *Серединський налагодився іти до князя.* Левич. I. 221. 2) Починиться, починиться, снаряжаться, снарядиться.

Наладити, джу, диш, **наладнати**, нáo, еш, **наладувати**, ную, еш, гл. = **Налагодити**. *Наладив від хижку для бабки.* Ном. № 7580.

Наладувати, дую, еш, гл. Нагрузить; навьючить.

Налазити, лáжу, виш, сов. и. **налáзти**, зу, зеш, гл. 1) Налазить, налэзть. 2) Надобѣть, надобѣсть, привизываться, привязаться. *На нас нализить як шайтан.* Котл. Ев. V. 44.

Налáзняться, лáжуся, зишся гл. Вдоль полазить. *Було нализився по тих високых скелях.* Левич. I. 100.

Налáзливий, а, ё. Назойливый, навязчивый.

Наламати. См. **Наламувати**.

Наламувати, муу, еш, сов. и. **наламати**, маю еш, гл. Наламывать, наламаты. *Наламай трюнки суленьких дровец!* *Наламали коржів на шукани,* Богодух. у. *Ти наламали коточок, та збивали діточок.* Мил. 45.

Налáпати, ся. См. **Налапувати**, ся.

Налапувати, пуу, еш, сов. и. **налáпати**, паю, еш, гл. 1) Нащупывать, нащупать, находить, найти ощупью. *Тільки мацають по столу (сліні), ніж не налапають тієї миски.* Миж. 92. 2) Ловить, наловить, хватать, нахватать. *Пошли дурня по рюки, а він жаб налати.* Ном. № 6577.

Налапуватися, пуюся, ешся, сов. и. **налáпатися**, паюся, ешся, гл. Нащупываться, нащупаться.

Налáсуватися, суюся, ешся, гл. Налакомиться.

Налатати. См. **Налатувати**.

Налатати, лачу́, тиш, гл. Прибить къ стропиламъ лати (см. лата).

Налáтувати, тую, еш, сов. и. **нала-тати**, тáю, еш, гл. Нашивать, нашить заплату.

Налаштувати, тую, еш, гл. Проготовить, снарядить. *З вчора було ще налаштувати віз.*

Налáяти, лáю, еш, гл. Выбрать. *Хтё наліє старого.* Ном. № 8713.

Налáятися, лáюся, ешся, гл. Набраться. *Се така звязана баба, що поки не налезеть до-схоуч, — не покине.* Харьк. у.

Налéжати, жу, жиш, гл. 1) Налезать, отлежать. *Так собі налезав боки, що аж болять.* 2) Принадлежать. *Увесь край належав Вишновським.* Стор. МІПр. 62. 3) Надлежать, слѣдовать, причитаться. *Ціє грошей від його мені не належить.* 4) Кататься. *То до мене не належить.*

Налéжатися, жуся, жишся, гл. 1) Налезаться. *Ужес ти в садочку на й налезався.* Чуб. V. 802. 2) = **Налезати** 2—4. *Се мені налэниться.* Это мѣг принадлежить, это мѣг слѣдуетъ.

Налéжйтій, а, е = **Налезный**. В налэжити годину. Въ надлежащее, въ условленное время.

Налéжйтість, тости, жс. Долгъ, должное, причитающаяся сумма.

Налéжйто, нар. = **Налезно**. *Ой гуляли налезито, доки було в міжку житю.* Гол. IV. 478.

Налéжний, а, е. 1) (до ко́го). Принадлежащій. 2) (кому́). слѣдуемый, должный. 3) Надлежащій, приличный.

Налéжність, ности, жс. 1) Привадежность. 2) слѣдуемое, надлежащее. 3) Должная, слѣдующая сумма, причитающаяся денги. Галич.

Налéжно, нар. **Надлежащимъ** образомъ, какъ слѣдуетъ, какъ должно.

Налементуватися, туюся, ешся, гл. Накриваться, налакаться. *Налементувалися наші баби, аж погрипи.*

Наленути, лену́, лёш, гл. = **Налинути**. **Налепетати**, печу́, чеш, гл. Наболгать. *Прибіла, наурками, наслетали, як у корчмі.* Левич. I. 225.

Налетати. См. **Налитати**.

Наливайко, ка, м. 1) Наливатель, наливальщикъ. 2) Наливаніе хлѣбнаго жучка, появляющагося, когда рожь наливется, Сумск. у.

Налива́ти, ва́ю, еш, сов. в. нали́ти, лля́ю, лля́ю, л. 1) Наливать, налить. *Літо не наливає вина нового в бурдюки старі.* Св. Л. V. 37. 2) Наполнять, наполнить. *По два, по три кубки наливає.* АД. I. 213. *Раз добром налите серце вік не прожале.* Шевч. 3) О вымени коровы: наполняться молокомъ. *Як має корова шелитися, то наливає тичі.* 4) Подливать, полить токъ для лучшей утробковки. *Тут за слободою вистружимо та наливом тик, тут і змолотим.* Мнж 127. 5) Встрѣчено только въ несов. п.: битъ. *А зовича, пудбіває да й по цоках наливає.* Грнн. III. 307.

Налива́тися, ва́юся, ешся, сов. в. нали́тися, лля́юся, лля́юся, л. 1) Наливаться, налиться. 2) Наполняться, наполниться. 3) Налипаться, напиться (пьянымъ). *Дай, Боже, гостя, то й налюся.* Чуб. I. 243. 4) Наливаться, налиться (о плодахъ и хлѣбѣ). *Вже жита наливаються.* О лицѣ: полиѣти. *Лицо наливається, як юлучко.* Левцв. I. 58.

Нали́вка, ки, ж. Наливка. *Отман вияв пляшку горілки, дружу наливки.* Рудч. Ск. II. 151. *Ум. Наливочка.* *Не я її з ума зложу, зведе її тема нічка, солодкий мед, наливочка.* Грнн. III. 271.

Нали́ганий, я, е. 1) Съ надѣтымъ на рога налигачем (о рог. скотѣ). 2) Пьяный. *Любив Бога хвалити, та любив і в горло лити.* Так і вмер налиганий. Св. Л. 26. 3) Обѣзвѣсившійся.

Нали́гати. См. Налигувати.
Налигáтися, гáюся, ешся, л. Накратся (о ѣдѣ и спиртныхъ напиткахъ). *Оттак налигайся, що й мене не пізнали.* Стор. МПр. 53. *Налиговся, як Мартин мила.* *Ном. № 12193.*

Нали́гач, ча, м. Вережка, которою привязываютъ за рога рогатый скотъ. *Ой на волики та налигачі, а на коники пута.* Мет. 56. *Ум. Налигачи.*

Нали́гачка, ки, ж. = **Налигач.** *Зімою, під довічечорі, налигачку сплете або оброть.* О. 1861. X. 41. *Бере, було, на налигачку злощія, щоб не втік, і знов тарабанить його до міста.* Г. Барв. 486.

Нали́гувати, гу́ю, еш, сов. в. нали́гати, гáю, еш, л. Набрасывать веревку на рога (быка, коровы). *Налигай воли та веди суди.* Харьк. у.

Налива́тися, ва́юся, жешся, л. Пализаться. *Чим не наліся, тим не налижешся.* *Ном. № 12117.*

Нали́вник, ка, м. Родъ женской одеж-

ды. *Вона по донському наливники носить.* О. 1862. VIII. 33.

Нали́катися, каюся, ешся, л. Налглататься. Черном.

Налимарковáти, рю́ю, еш, л. Наработать (о шоривкѣ).

Нали́нути, ну, веш, л. Налетѣть. *Налинули голуби із чужої сторони.* Чуб. V. 452.

Налипа́ти, па́ю, еш, сов. в. нали́пнути, липну, веш, л. Налипать, налипнуть.

Нали́плий, а, е. Налипшій.

Нали́пнути. См. Налипати.

Нали́сник, ка, м. 1) Блинчикъ. *Божі онучі розводяться на молоці—нестемнісінько, як налисники московські.* *Ном. № 457.* 2) Дати налисника. Въ переносномъ смыслѣ: ударить (по лыснѣ, головѣ?). *Не їди, бідю, по мисках! а б'ють бідю по висках! Пішла бідю до миски, і там дано налисника; пішла бідю до шуби,—і шам дано у шуби в т. д.* КС. 1884. I. 28.

Нали́ти, ся. См. Наливати, ся.

Нали́хословіти, влю, вши, л. Наквернословить, набранить.

Нали́дітися, ді́юся, ешся, л. Налюбезничаться; наукаживать.

Нали́шній, я, е. Лышній. *Як есть у тебе налишня курка, то даси попові.* Полт. г. Слов. Д. Эварн.

Налигáти, гáю, еш, л. = **Налигати.** **На но́гу налигáти.** Прихримывать. *На ніженьку налиає, топірим ся підірає.* Гол. I. 152.

Нали́зти. См. Надавати.

Нали́іти. См. Налиплювати.

Нали́плювати, плю́ю, еш, сов. в. нали́іти, плі́ю, пиш, л. Лѣпить, налѣпить, прилѣплять, прилѣпить; наклеивать, наклеить.

Нали́тати, тáю, еш, сов. в. налеті́ти, лечу́, ти́ш, л. 1) Налетать, налетѣть, прилетать, прилетѣть. *Прошу вас, орли, тоді налітати, як я не стану світу Божого видати.* Дума про брат. оз. *Налетіло птаство небесне.* Св. Мр. IV. 4. 2) **Набл́гати, набл́гати, дѣлать, сдѣлать, набл́гивъ.**

Нали́татися, тáюся, ешся, л. Налетаться.

Нали́гувати, гу́ю, еш, л. = **Налигати.** *Налитували голуби бо зна відкіля.* Харьк. у.

Нали́чути. См. Наличувати.

Нали́чувати, чу́ю, еш, сов. в. нали́чіти, чу́, чш, л. Насчитывать, насчи-

тять. Як великий мороз, треба налічити 12 лисих. Ном. № 264.

Налляти, лляю, еш, л. = Налити.

Налд, гися, ллябся, ллбся, л. = Налитися.

Наловіти, влю, виш, л. Наловити. *Наловили... риби.* Ном. № 6019.

Наловітися, влюся, вишся, л. Наловитися. *Рибка сама не наловиться.* Рудч. Ск. II. 8.

Налоба, ги, ж. 1) Привычка, обыкновение, повадка. У нього налога тити шорілку. 2) Отягощеніє, притисненіє. (Чорт у пеклі) мучив дармо, у всіх яра з шні не змігати, струп на лещах, бо по печах в ад дрова возили... Щоб скакали, не брикали,—кладуть в рот удли, сікуть пліттю, щоб там миттю ступою ходили. Всю налозу скоро Богу донесли во уші: не забарив, ад розорив, винувати всі душі. Пашк. вірна. КС. 1882. IV. 171. 3) Толпа, давка; напор, натискъ. Там налога така, що проги панна не звалили, так налягли. Черк. у.

Наложіти, жў, жиш, л. 1) Наложити. *Моя кісонька. віночком наложена.* Чуб. 2) Надѣти (о шапкѣ). Як наложив шапку, то він уже і козак. КС. 1883. XI. 500. 3)—головю, душею. Пожертвовать жизнью, душой, погубити жизнь, душу; сложить голову. *Наложила, моя доно, за всіх головою.* Макс. Прийде це з туди головою наложити. Лукаш. 128. *Хто ворожить, той душею наложити.* Ном. № 232.

Налобіти, лбо, лш, л. Намазати бравнимъ жиромъ. Закр.

Налобй, лбою, л. Аналой. *Після мобляна метнувся Павлоя і підійшов до налою.* Стор. МПр. 149.

Наловніти, шў, шіш, л. Нарѣзати (лапши).

Наломіти, мю, еш, л. = Налама'ти.

Наломіти, млю, миш, л. 1) Наломити. 2) Приспособити.

Наломітися, млюся, мишся, л. 1) Надломитися. *Вісь надломилася.* 2) Приучитися, приспособитися. *Привчив його і читати і все стає робити як слід. Я його не силував, не намагався дуже. Він по-тирошу і надломився.* Г. Барв. 407. *Тепер таки надломивсь балакати по козацьки, а скоро прийшов до нас, то наслідив братчиків своєю мовою.* К. ЧР. 117.

Налобатися. См. Налопуватися.

Налобом, нар. Нахально. *Налобом звірили у хату.*

Налопотіти, почў, тіш, л. Нашестить бумагой или лощеной матерією.

Налобуватися, пуося, ешся, сов. л. Налобатися, паюся, ешся, л. Нажираться, нажратися. *Налобався, як Мартин мила.* Ном. № 12193.

Налоскотати, кочў, чеш, л. Нащекотать.

Налощіти, шў, щіш, л. Налакировать, наглянцевать.

Налўда, ди, ж. Бѣльмо. *Тепер мани ніц не батат, бо марот налуди.* ЗЮЗО. I. 57. См. Полада (на очах).

Налўзати, зюю, еш, л. Налузить. *А це хто тут налузав?* Черниг. г.

Налупати, пюю, еш, л. 1) Наколоти, наотбивать (каміей). 2) Наковырять.

Налупатися, паюся; ешся, л. (очіма). Нахлопать (глазами).

Налупати, плю, пиш, л. Начистить.

Налупінися, плюся, пишся, л. 1) Налупиться. *Вже як налупилося, то й вилупитися.* Ном. № 1341. 2) Нажратися. *Налупись, як рябло дерти.* Миж. 166.

Налучати, чюю, еш, сов. в. налўчити, чу, чш, л. Нацѣливать, нацѣлывать, прицѣливаться, прицѣлываться, направляти, направити. *Не налучу ніяк ніткою у вушко.* Константиногр. у. 2) Попадати, понасти на что. *Налучила (дарівна) на скляю, проломилла корабель.* Александров. у. Слов. Д. Эвври.

Налучатися, чюся, ешся, сов. в. налўчатися, чуся, чшся, л. Прицѣливаться, прицѣлываться. *Ото він прикрухав та рушницю налучається на качки.* Полтавск. л.

Налушник, ка, м. = Налюшник.

Налуувати, нуў, еш, л. Собрать льнуувати. См. Лнувати.

Налуобитися, блюся, бишся, л. Налюбится. *Коли тая ся налюбити, ма Васильо.* Гол. IV. 491.

Налуобувати, бую, еш, л. Налюбватися. *Вродила йому така гречка, що на все поле... Піп не налюбує тію гречкою.* Рудч. Ск. I. 208.

Налуобуватися, буюся, ешся, л. = Налюбувати.

Налюдніти, ню, ніш, л. Заселить, наполнить народомъ.

Налюдніти, нію, еш, л. 1) Увеличиться населенію. 2) Сдѣлаться похожимъ на человекъ. *Хлопец знавку був злодійкуватий, а як пішов межви людей, то й налюднів.*

Налютувати, тую, еш, м. 1) Напалять. 2) Налютуватися.

Налютуватися, туюся, ешся, м. Палзобствоваться.

Налюшник, ка, м., налюшня, ні, ж. Веревочное, кожаное или скрученное из дерева кольцо, которым привязываега люшня к полудрабну. Чуб. VII. 413. Рудч. Чп. 250.

Налягати, гаяо, еш, сов. в. налягті, ляжу, жеш, м. 1) Налегать, налечь. 2) Давить, придавить; угнетать, тѣснить, притѣснить. *Стали ляги дуже вже налягати на козаків.* ЗОЮР. I. 166. 3) Ложиться, лечь поверх чего-либо. *Ой туман ярот та налягає.* Грив. III. 382. 4) Охватывать, охватить; одолювать, одолеть (о силѣ, печаль). *Сон наліг. Сидить дівчина край віконечка і сон її налягає.* Мвл. 150. *Стала к їх серцям велика туга налягати.* Макс. (1849), 23. *Уже на нашу молоду журби налягла.* КС. 1883. II. 378. 5) Напирать; надвигаться, надвинуться. *Щось дуже злая хуртовина, на нас налягає.* Макс. (1849), 50. *Наліг (вітер) на козака, одержу з його цупить.* Греб. 376. 6) Только сов. п.? Догонять (охотничий термин о собаках). *Як дуже доіда налягає,—... лис хвостом виляє.* Котл. Ев. IV. 10. 7) Налягати на ногу. Прихрамывать. У Мирнаго налягати на ноги значить—поспѣшно идти: *Христя... налягає на ноги: не йде, а підтюпцем трюха.* Мир. Пов. II. 42. *Чинка тільки виїшов з двору, так і наліг на свої ноги.* Мир. ХРВ. 174. 8) Наставлять, настоять. *Пани налягають на слову, а мужики на слогу.* 9) Приставать, пристать. *Що ти, тричепю, налягаєш на мене?*

Налягати, ся. См. Налякувати, ся.

Налякувати, кую, еш, сов. в. налякати, каяо, еш, м. Пугать, напугать. *Налякав мід, що й торби страшно.* Ном. № 5794. *Іде чоловік і дуже журиться, і такий наляканий!* Г. Барв. 326.

Налякуватися, куюся, ешся, сов. в. налякатися, каяюся, ешся, м. Пугаться, напугаться.

Наляпати. См. Наляпувати.

Наляпотіти, почу, тиш, м.—Наляпати.

Наляпувати, цую, еш, сов. в. наляпати, паю, еш, м. 1) Напачкивать, напачкать, накапывать, накапать. 2) Только сов. в.: Нахлопать, настучать. 3) Набалтывать, наболтать (языкомъ).

Наляскати, каю, еш, м. 1) Нахло-

пать, нащелкать. 2) Надавать пощечинъ. 3) Наболтать языкомъ.

Наласувати, сую, еш, м. ? *Омельченкові не налясував дощ: година стала.* Змієв. у.

Наляти, ляю, рш, м.—Налити. *Налаяє... чарку горілки.* Грив. III. 592. *Іли як шини, а наляли як свині.* Чуб. I. 235.

Наладати, щу, щш, м. Накричать, прозвительно крича.

Намавати, раю, еш, м.—Намаврати. *Хто його зна, як він уночі його намавав, те збіжжя, а вже ж узляв.* Новомоск. у.

Намаганія, ня, ср. Стремление. **Намагати, гаяо, еш, м.** 1) Стремляться к чему-либо, порываться. *Через гору високою вітрень намагає.* Гол. IV. 460. 2) Одолювать. *Сидить Маруся край оконечки, сон її намагає.* МУЕ. III. 132.

Намагатися, гаяюся, ешся, сов. в. намагтіся, можуюся, жешся, м. Домогаться, домогься чего-либо; добиваться, добиться; просить усильно, допросить; стремиться к чему-либо. *Як намажуться, до мущи.* КС. 1882. X. 26. *Ви всі проти мене... намолися зійсти,—ну й їжте!* Мир. Пов. I. 170. *Хлопець намагається у город їхати.* Змієв. у.

Намазати, ся. См. Намазувати, ся.

Намазувати, зую, еш, сов. в. намазати, мажу, жеш, м. 1) Намазывать, намазать. *То я тебе пишу намазала.* Рудч. Ск. I. 18. 2) Плохо писать, наисать (красками).

Намазуватися, зуюся, ешся, сов. с. намазатися, мажуся, жешся, м. Намазывать, намазаться.

Намаїтися, маюся, ешся, м. Украсться (зеленью). *Воілам ся намаїти тов рутів зеленок, ніж мї мали світ в'язати тов бідов мерзенок.* Гол. II. 784.

Намайструвати, рую, еш, м. Намастерить.

Намалі і намаль, нар. Маловато. *Намалі вже стало люду.* О. 1862. IV. 87. *У ніщому селі намаль землі.* Харьк. у.

Намалювати, ляю, еш, м. 1) Написать (красками), нарисовать. *Твє біле мичко да й намалювать.* Чуб. Гірний, як намальований. Очень красивъ. Ходить було, як намальована. Очень хорошо одѣнается. МВ. II. 31. 2) Изобразить картину рѣ словами. *Та ба! не всякий так змудрує, як сам Верилій намалює.* Котл. Ев. VI. 49.

Намавати, раю, еш, м. Нацунать.

Наманити. См. Намавчувати.

Наманта́чити, чу, чяш, гл. Наточить косу (манта́чною).

Нама́нювати, нюю, еш, сов. в. нама́нити, ма́ню, ніш, гл. Приманивать, приманить, наманивать, наманить. *Нарава квіточок, наманив дівочок.* Грин. III. 553. *Я закличу музики та наманю хлопців.* Левци. I. 49. *Давай до себе наманювати людей.* Мжж. 133.

Намасти́р, ра, м. = **Манастир**

Намасти́ти, ся. См. **Намацувати**, ся.

Намаха́ти, ха́ю, еш, гл. Намахать. *Що ціпом намахаеш, то музики наймаеш.* Чуб.

Намаха́тися, ха́юся, ешся, гл. Намахатися, намахать вдоволь. *Намахався я косю, набухався ціпом.* КС. 1883. X. 522.

Намахлюва́ти, лю́ю, еш, гл. Сдѣлать что-нибудь дурно.

Намаца́ти. См. **Намацувати**.

Нама́цувати, цую, еш, сов. в. нама́цати, цаю, еш, гл. Нащипывать, нащипать, пощипывать, пощипать. Рудя. Ск. II. 195. *Намацавши самого Рема, потиснув як Хому Ярема.* Котл. Ен. V. 49.

Намаца́ти, ца́ю, еш, гл. = **Намацувати**. *Чимсь треба намацати оцю виразку, то вона швидко зайотється,—лоєм, чи що б то.* Качев. у.

Нама́щувати, щую, еш, сов. в. нама́стити, ма́щу, стіш, гл. 1) Намасливать, намаслить. *Намастила гареничків не з соляним маслом.* Мил. 73. 2) Намазывать, намазать. *Ой дівчино милостива, чим ти брови намастила? Намастила кукурасом.* Нп. 3) Помазывать, помазать. *Дух Господень на мені, котрого ради намастив мене.* Єв. Л. IV. 18.

Нама́щуватися, щуюся, ешся, сов. н. намасти́тися, щу́ся, сті́шся, гл. 1) Намасливатися, намаслиться. *Так мало масла, що й не намастилися млинці.* 2) Намазыватися, намазатися. *Намастився дяк оливою.*

Намакетáти, кечу́, чеш, гл. Напрічать по-козьи.

Намена́ти, ню́, ніш, гл. Наименовать. *Син батькові не „тату“, чий як інако, сказав, а менням наменив.* Ном. № 13549.

На́мено, на, с. Имя. Желех.

Наменува́ти, ну́ю, еш, гл. = **Найменувати**.

Намену́ти, ну́, не́ш, гл. Намекнуть, напомнить; вспомнить. *Далі вже й наменити на сю річ боявся,—мов не бачити нічого, не чує.* МВ. (О. 1862. III. 60). *На-*

мене ти те, що не йди за його,—унички у гнів та у плач. МВ. (О. 1862. III. 47).

Намену́тися, ну́ся, не́шся, гл. Начать говорить, открыть ротъ, заикнуться. *Мені слова промовить не вільно при батьку: тільки наменуси—усі мораяють, що треба мені за язик вкуститися.* МВ. II. 86.

Намере́жнати. См. **Намережувати**.

Намере́жувати, жу́ю, еш, сов. в. намере́жнати, жу́, жиш, гл. 1) Украшать, украсить рѣзбою пѣсколько деревянных вещей. 2) Дѣлать, сдѣлать сколько-нибудь вышивоеъ—мере́жю.

Намерз, зу, м. Иней, ледяни со-сульки. *Він іде—увесє як біль білий: тєтї намерзом намерз.* Радом. у.

Намерза́ти, за́ю, еш, сов. в. намерзти, вну, веш, м. Намерзать, намерзнуть.

Намерзлий, а, е. 1) Мерзлый, замерзший. 2) Намерзший сверху льдомъ, снѣгомъ. *У вікна, крізь намерзлі шибки, ледве-ледве пробивався світ.* Мир. Пов. I. 114.

Намерзтися, зну́ся, не́шся, гл. Намерзнуться, смерзнуть. *Пемов, жінко, я намерзся трохи.* Рудя. Ск. II. 166.

Намерка́ти, ка́ю, еш, гл. Смеркатися. *Тільки стало намеркати.* Мил. 90. *Було уже пізенько, стало уже намеркати.* Александровск. у.

Наме́сті. См. **Намітати**.

Наме́т, ту, м. Палатка, шатеръ, ставка. *А в полі, полі біленький намет.* Мет. 337. *Ой нап'яли козиченьки голубий намет.* Нп. *Стати наметом.* Разбитъ шатры. *Ой пішов з ними я в тор на війну... Стали наметом там під горою.* Kolb. I. 109.

Наме́тний, а, е. Шатерный.

Наме́шкатися, каю́ся, ешся, гл. Нажиться, пожить вь якомъ-либо мѣстѣ.

Намива́ти, ва́ю, еш, сов. в. наміти, мійю, еш, гл. Намывать, мыть.

Намигну́ти, гну́, ве́ш, м. Бросить взглядъ, мигнуть. *А на лежалє овєсь базар не хоче й оком намикнути.*

І. Нами́кати, каю, еш, гл. = **ми́чбк**. Приготовить для пряденія мички (см.).

II. Нами́кати, ка́ю, еш, гл. 1) Наматывать, навивать. *Челядина, що стоїть на вершкѣ стога, наминає (намотує) той колач (довге перевесло з сіна) на вершок острови, що вистає із стога.* Шух. I. 170. 2) Накладывать пластъ шерсти на щетку съ проволочными крючками,—для расчесыванія шерсти. Вас. 152.

Нами́лити, ся. См. **Намилувати**, ся.

Нами́лува́тися, лу́юся, ешся, гл. На-

влюбоватися; наласкатися. *Я ж націлювався.*
я ж намилувався. Чуб. V. 79.

Намилювати, люю, еш, сов. в. намиліти, лю, ліш, м. Намылівать, намылеть.

Намилюватися, лююся, ешся, сов. в. намилітися, люся, лішся, м. Намыліватися, намылітяться. *Прості людє у нас гречаною половиоу, намилюються.* Борз. у.

Наміряти, рю, риш, м. Наговорить певнято.

Намибати, нію, еш, сов. в. нами́ти, ми́у, ніш, м. 1) Мять, пом'ят; намивнать, намиять. *В руках зруши аж полиакшала,—так її наминає.* Св. Л. 205. **Намияти чуба.** Выдрать за волоса. 2) Только несов. в. **Жадно в'єть. Голодний,—так наминає!** Черниг.

Намибачка, ки, ж. Погасовка.

Наміслити. См. Намислювати.

Намислювати, люю, еш, сов. в. нами́слити, слю, лиш, м. Придумувать, придумати, выдумувать, выдумати. *Що там намислишь, чи зробити,—маши удові pozwalяться.* МВ. II. 79.

Намісник, ка, м. Посудная полка или небольшой шапчик для посуды надъ дверью гуцульской хаты. Шух. I. 101.

Намістечко, ка, с. 1) Ум. отъ **намісто.** *Купи мені намистечко на білуо шию.* Чуб. V. 105. 2) При кип'їти воды пузирьки возлѣ краевъ посуды. *Перше намистечко у чашуні по-над краями, то вже вода починає закипати.* Волч. у. 3) **Намістечко кубати.** О кукушкѣ: кубовать. *Зозулька... живе собі як панна, гуляє у садку, нічою не псує, по плечкал намистечко кудє да скілько літ кому прожити віщує.* Греб. 365.

Намістіяна, ни, ж. Одно зерно мониста. Ум. **Намістіяна, намистіяночка.**

Намісто, та, с. 1) Монисто, ожерельє. *Куплю тобі намисто та на шій повішу.* Мет. 7. **Добре намисто.** Монисто изъ красныхъ коралловъ. У його багачіюо намиста на шій. У него много долговъ. 2) Наросты на шеѣ у индюка. Ум. **Намістечко.**

Наміти. См. Намивати.

Намипати, нію, еш, м. Нампнать. *Він намипав дрібнихъ шагів.*

Намір, ру, м. Намѣрєніє. *Своїхъ намиріє він не спозиряв дома нікому.* Мир. Пов. I. 161. **Без намиру.** Ненамѣренно.

Наміритися. См. Наміратися.

Наміркуватися, куюся, ешся, м. Намулятися.

Наміряться, руюся, ешся, сов. в. нами́ритися, руюся, рияся, м. 1) Націлїватися, націлїтися. *Стріляє ще намирився в третій раз.* Рудч. Ск. I. 142. 2) Замахиватися, замахнутися. *Він уже намирився мене ударити.* 3) Вознамѣриватися, вознамѣрїтисл.

Намісіти. См. Намішувати.

Наміонїк, ка, м. 1) Намѣстникъ. Мет. 199. *Шановні гості, славнихъ поеткантівъ намисіники і речники достойні (по послі).* К. Бай. 23. *Команда ж рушила в Смілу, а намисіник... у Кам'янку, бо там він жив і була там у його сотня лейстровихъ козаків.* ЗОЮР. I. 282. *Братіку-намисінику, сядь собі на крисечку.* Нп. 2) Приходскій священникъ.

Намістіти, міщү, стиш, м. Помѣствитъ много, наставитъ.

Намість, німісць, нар. Вмѣсто. Желех.

Наміт, мѣту, м.—**Намет.** *Наступила чорна змара, став дощ накривати; ой стали наши козаки в намит утікати.* О. 1861. VIII. 100.

Намітати, таю, еш, сов. в. нами́тити, метү, тѣш, м. Наметати, наместъ.

Намітити. См. Намічувати.

Намітка, ки, ж. 1) Женскій головной уборъ: покрывало изъ простой самодѣльной кисей, которымъ повязываются замужнія женщины поверхъ очіпка. Чуб. VII. 424. 2) Ткань: родъ грубой кисей. Мил. 168. Ум. **Наміточка.**

Намітчаній, а, е. Сдѣланный изъ ткани для нами́ти.

Намітчина, ни, ж.—**Намітка** (пловхватаи). *Завернула пані білу намитчину.* Чуб. V. 1069. Ум. **Намітчина.**

На-міць, нар. Накрѣпко. *Цє на-міць робилось.*

Намічувати, чую, еш, сов. в. нами́тити, мічу, тиш, м. 1) Намѣчать, намѣтити, отмѣчать, отмѣтити. 2) Замѣчать, замѣтити, примѣчать, примѣтити.

Наміпати См. Намішувати.

Намішуваник, ка, м. Родъ хлѣба. *Було, що поніпїкаємо паланиць, намишуваникі!* Г. Барв. 42.

Намішувати, шую, еш, м. 1) сов. в. **намисіти, міщү, сиш, м.** Намѣшувать, намѣсити. 2) сов. в. **Намішати, шаю, еш.** Намѣшувать, намѣшать. *Тільки зверху чисте зерно, а в середині з половиоу намишане.* О. 1861. VI. 75.

Наміти, лію, еш, м. Намлѣть, изве-

мочь; претерпіть багато. *Що то душа наболла, серце намліло!* Г. Бавр. 96.

Намлітись, ліюся, ешся, гл. Голодом намлітись. Голодати. *І голодом не раз намлівся, і всякої нужди натерпівся, і чого не було.* Св. Л. 37.

Намножити, жу, жиш, гл. Умножить, расплодити. *А він же то намножив їм господи.* К. Іов. 50.

Намножитися, жуся, жишся, гл. Умножиться, размножиться.

Намняти гл.—Нам'яти.

Намняшикурити гл.—Нам'яшкурити. **Намня, ви, ж.** 1) Наущеніє, внушеніє, подговорь, подстрекательство. *То намнова докочке була, бо він сам не годен те зробити.* Камен. у. 3 намьви. По науцерію. 2) Уговорь, соглашеніє. *У нас з ним була намова спалити того за те, що обіжав.* Екатеринос. г. Ум. Намовоньна. *Я тебе любив не з людської намовини.* Гол. І. 271.

Намьвина, ви, ж.—Намова 1. *Не любив Роман жони із людської намовини.* Гол. III. 28.

Намьвити, ся. См. Намовляти, ся.

Намьвка, ки, ж.—Намова. *Може в них була така намьвка, Бог їм зна.* Александр. у.

Намовляти, ляю, еш, сов. в. намьвити, вляю, виш, гл. 1) Уговаривать, уговорить, убьждать, убьдять, склонять, склонити. *Намовили їй, щоб випрошила собі Одарку.* МВ. І. 74. *Пе з корми, гуляє, дівча намовляє: „Ходи, дівча, з нами, з нами двораками“.* КС. 1883. IV. 906. 2) Наговаривать, наговорить, клеветать, наклеветать.

Намовлятися, ляюся, ешся, сов. в. намьвітися, влюся, вишся, гл. Уговариватися, уговориться, сговариватися, сговориться. Мир. ХРВ. 57. *Тик намовились між себе, щоб уже всіма голосами Сожка обрати.* К. ЧР. 303.

Намовонька, ки. Ум. оть намьва.

Намогтіся. См. Намагатися.

Намока́ти, ка́ю, еш, сов. в. намькнути і намькнати, кну, нещ, гл. Намокать, намькнуть.

Намоля́тись, ля́юся, лишся, гл. Намолитись. *Надягались, намолитись і заснуть навіки.* Шевч. 328.

Намолю́ти, мелю́, леш, гл. Намолоть, смолоть. *Нажав, намолотив, намолов.* Рудч. Ск. II. 120.

Намолю́тись, мелю́ся, лешся, гл. Намолотяться.

Намолю́ти. См. Намолочувати.

Намолю́тись, лочу́ся, тишся, гл.

Намолютяться.

Намолю́чувати, чую, еш, сов. в. намолотіти, лочу́, тиш, гл. Намолачувать, намолотить. *Нажав, намолотив, намолов.* Рудч. Ск. II. 120.

Намно́житься, няюся, ешся, гл. 1) Натрудиться, устать. *Так за день намоялася, що крий, Боже! аж кісточки всі болять.* О. 1861. XI. Кух. 26. *Я оце так за ранок намоявся, тільки хотів супочити.* 2) Напитись пьянымъ, налимьониться. *Намоявся так, що ні татка, ні матки, нічого не памле.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Наморде́нь, дня, м. Оплеуха, пощечина.

Намордува́тись, дую́ся, ешся, гл. Намучиться, устать.

Наморже́нь, жия, м. Толстая жердь, идущая параллельно съ полозомъ саней, выше его, къ которой прикрѣпляется верхній конецъ ношилъ. Сумск. у.

Наморозе́нь, вня, м.—Наморжень. Желех. Новомоск. у. (Залюбовскій).

Наморовки, із, м. м. Намерзшій на окнѣ ледъ і снѣгъ. *Наморозки на вікні.* Константиногр. у.

Намоска́литися, люся, лишся, гл. Приобрѣсть солдатскія замашки, привычки. *Він так намоскамався, що з-нід живою н'яти ріже.* Ном. № 2926.

Намосі́ти, см. Намоцувати.

Намота́ти. См. Намотувати.

Намотува́ти, тую́, еш, сов. в. намотати, таяю, еш, гл. Наматывать, намотать. Желех.

Намоці́ти. См. Намочувати.

Намо́чувати, чую, еш, сов. в. намьочіти, чу́, чиш, гл. Намачивать, намьочить. *Не бий, не печи,—тільки язик намочи!* Ном. № 11448. *Щоб тебе доц намочил!* Псл. *Намочила сорочки.*

Намо́щувати, щую́, еш, сов. в. намостіти, мошчу́, стиш, гл. 1) Намашивать, намостять. 2) Настилать, настлять. *Дурень намостив колючок під яблуною.* Рудч. Ск. II. 156.

Наму́гнікатися, каюся, ешся, гл. Намурлыкаться.

Намудрува́ти, рую́, еш, гл. Намудрить.

Наму́дл, лу, м. Иль.

Наму́ляти. См. Намулювати.

Намулюва́ти, ляю́, еш і намуля́ти, ляю́, еш, сов. в. намьуляти, ляю́, лиш, намьуляти. ляю́. виш. гл. 1) Заносить, за-

нести вломъ. 2) Натереть, нажъть. *Нащо ж тобі, моя мила, так тяжко працювати, на пальчикак пізурчки намуляти.* Грин. III. 325. *Три пізурки криваві намуляла.* Чуб. V. 668.

Намуляти, ляю, еш, *г.*—**Намуляти.**

Намуркотати, кочу́, чеш, *г.* Намурльвать.

Намуркотатися, кочу́ся, чешся, *г.* Намурлькатися.

Намурбситися, мбшуся, сшся, *г.* Надуться, нахмуриться. *Ну, вже намурмосилась.* Пом. № 3366.

Намурувати, рую́, еш, *г.* Настроить (о камен. постройкахъ).

Наму́рхатися, хаюся, ешся, *г.* и **наму́рхатися**, хачуся, тишся, *г.* Натоптаться. *За день намурхатися (намурхається), то й ні не чуши.* Луб. и Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Наму́чити, чу́, чшш, *г.* Намучить, измучить.

Наму́читися, чуса́, чшшся, *г.* Намучиться, измучиться. *Доки не намучиться, доти не научиться.* Пом. № 6032.

Намуштруватися, рую́ся, ешся, *г.* 1) Достаточно долго пробывать на ученьи (о солдат.). 2) Дисциплинироваться.

Нам'яти. См. **Наминати.**

Нам'яшкүрити, рю́, ршш, *г.* Намять, надрать. *Нам'яшкүрити чуба. Мене перестрила да за ухо, да так добре нам'яшкүрила.* Г. Барв. 47.

Намбідити, джу́, дшш, *г.* Наловить рыби удочкой. Желех.

Намбшка, кв, *жс.* Крестная мать. О. 1861. X. Свидн. 65.

Намбшко, в, *м.* Крестный отецъ. О. 1861. X. Свидн. 55.

Намбзабудь, нар. На память.

Намбстї. См. **Наносити.**

Намїа, нар. Внизъ. **Пливб наннз.** Плыветъ внизъ по рѣкѣ.

Намнїати. См. **Нанизувати.**

Намнїзувати, зуу́, еш, сов. в. **наннїзати**, ннжју́, жеш, *г.* Нанизывать, нанизать.

Намнїати, маю́, еш, *г.*—**Наймати.** *Ти не буду намнїати няньки.* Чуб. V. 866.

Намнїс, нбеу, *м.* Нанос

Намнїати, наннмаю́, еш, *г.*—**Найннати.** *Ще й музики нанннала і беседу привела.* Грин. III. 332.

Наносити, ншшу́, сшш, сов. в. **наннстї**, несју́, сшш, *г.* Наносить, занести, приносить, принести. *Нанеси, Боже, куд-*

латого, щоб було за шо скубни. Пом. Люде занесли породілі мнєся, паски, хто лєць, хто молока. Г. Барв. 530.

Наносити. См. **Нанозувати.**

Нанбшувати, шую́, еш, сов. в. **наннсїти**, кошју́, сшш, *г.* Нанашивать, наносить. *Соломи в сїни наносила.* Шевч. 435. *Ой пшї, мати, тую воду, що я наносила.* Мет. 72.

Наннмїати, маю́, еш, *г.*—**Наймати.** Желех.

Наннххати, хаю́, еш, *г.* Пронюхать. *Наннххали, що коло вїкна близько лежить сало.* Рудч. Ск. I. 195.

Наннххатися, хаюся, ешся, *г.* Наннюхаться. *Добре наннххався.* Пом. № 12618.

Наннїати, ся. См. **Наймати**, ся.

Наобідатися, даюся, ешся, *г.* Наобідяться.

Наобїкювати, цюю́, еш и **наобїцїати**, цїаю́, еш, *г.* Наобїцять.

Наобрїднути, дну́, веш, *г.* Надрьсть. Константиногр. у.

Наодлїа, нар.—**Навідлїв.**

Наодлүці, нар. Отдлївшись. **Жити наодлүці.** *Выдлїться хозяйствомъ. Другий син наодлүці, а цей з батькомъ живе.*

Наодрїзі и **наодрїзї**, нар. Отдлїбно, выдлївшись. *Я тепер живу від батька наодрїзі, окреме.* Екатерин. у. *Мій син живе наодрїзї в мене: що в його робиться в хатї,—я не знаю.* Новомоск. у.

Наодшїбі, нар. Въ сторонѣ, особнякомъ.

Наоєбло, нар. Вокругъ. *Наоколо того ссла були лїси, гори.*

Наокруг, нар.—**Наоволо.** Галиц.

Наопак, нар. Навъ воротъ, въ противоположную сторону. *Написав письмо наopak.* Волнн. г.

Наопач, нар.—**Наopak.**

Наопаш, **наопашки** и **наопашку**, нар. Въ накидку. *Драночка на йому і наопаш латана свитина.* Г. Барв. 353. *Хоч в раднїні, аби наопашки (о шляхетской сїбси). Узья кожух наопашки, пшшов в корчму чити.* Грин. III. 555. *Ой чи се ж той Микитка, що наопашку свита.* Нп.

Наоповїдати, даю́, еш, *г.* Наразказывать много. *Такого нам наоповїдав, що овесь день слухали.*

Наопуль, нар. На половину. Чуб. VII. 551.

Наослїп, нар. Слѣпо, не глядя.

Наорати. См. **Наорювати.**

Наорудувати, дую, еш, м. Сдѣлати, устроить, распорядиться.

На-оружку, нар. Сваружи. *Винеси ясла, постав на-оружку, бо в оборі тісно.* Міус. окр.

Набравати, рюю, еш, сов. в. **наорати**, орбі, рещ, м. Вспахивати, вспахати. *На-ори мілко та посій рідко, то і вродить дідько.* Ном. № 7170.

Набслаб, **на-бслабі**, нар. Не натянуто, свободно. *І ланки на-бслабі. Накимте мені латочку на чобіт та на-бслаб, щоб натягаючи чобіт не тев.* Лебед. у.

Наостанку, **наостанці**, нар. Наконець; въ концѣ. *Може б це я здужав наостанку віку зам зррати, голосно заспівати.* ЗЮОР. I. 187.

Набхляп, нар. 1) Мѣшкомъ. *На неї плаття нахляп стіють.* 2) Безъ сѣдла. *Ізати конем наохляп.*

Набчне, нар. 1) Видимо, очевидно, явно. 2) Своими глазами.

Набчний, а, е. 1) Очевидный, явный. 2) Находящийся на глазахъ. 3) **Набчний свідм.** Свидѣтель-очевидецъ. Желех.

Напади, ду, м. 1) Нападеніе, атака. *Два напади яли оббили.* Стор. Опанували б ми були Крим за одним нападом. К. ЦН. 221. 2) Пароксизмъ. 3) **Двома, трьома** нападами. Въ два, три приєма; два, три раза. *Третім нападом роблю.* Ном. *Трома нападами сіяли ліс.* Звенигор. у. *Двома нападами дощ ішов.* *Аж трьома нападами били його.* *І трьома нападами не бьемеш.* Нивакъ не возьмешъ. Мнж. 169. 4) Тошнота, болѣзнь у скота отъ обжорства. Угор.

І. Нападати, даю, еш, м. Нападать (о многихъ). *Після бурі такою багато напало в саду груш та яблук.*

ІІ. Нападати, дѣю, еш, сов. в. **напасти**, паду́, дѣш, м. 1) Нападать, напасть. *Кожне одбивається, як нападають.* Ном. № 3293. *На лубенському шляху напали зайдамаки.* Стор. МПр. 97. **Напала** на його пропѣсниця, нашель. Онъ заболѣлъ лихорадкою, кашлемъ и пр. 2) Встрѣчати, встрѣтити, наталкиваться, натолкнуться. *Ходив, ходив і таки напас на талих..* Стор. МПр. 41.

І. Нападати, даюся, ешся, м. Много разъ падати. *Покі натрапили на їх—цю нападається до настопикикається.* О. 1862. VI. 57.

ІІ. Нападѣтися, дѣюся, ешся, сов. в.

напасти, паду́ся, дѣшся, м. Накидываться, накинуться, нападать, напасть, првдвратися, првдратися. *Всі нападаються.* Ном. *Нападись на кого багатшого.* Ном. № 2804. —

Нападен, днѣ, м. Рыболовный снарядъ, вертеръ, натянутый на большой обручъ на длинномъ шестѣ. Вас. 189.

Нападка, ки, ж. Рыболовный снарядъ, родъ сака. Шух. I. 227.

Нападеуватий, а, е. Придирчивый, привязчивый.

Нападою, дѣю, м. Напасть. *І заступайте од вражди, од бід, напрослими, нападку.* Котл. Ен. V. 46.

Нападъ, ді, ж. = **Нападою.**

Напакубувати, кобую, еш, сов. в. **напакувати**, ку́ю, еш, м. Накладывать, наложить, напакувывать, напаковать, набивать, набить. *Всячини напакували: і курей, і гусей—все печених,—і печене пороса начинене, і масла, і осью, асью.* Св. Л. 9 *Напакували цілу мажу хлібом та палиниціями, таранню, чехонню та всякими харчами.* Г. Барв. 145. *А положи ми, Остапе, спасибі тобі, дров у грубу!*—*Напакую, напакую!*—сказав увѣливо Остап. Г. Барв. 24.

Напалити, ся. См. **Напалювати**, ся.

Нападою, лѣн и **напалѣю**, лѣку, м. 1) Палець перчатки. 2) Перевязка на больномъ пальцѣ. 3) Наперстокъ съ желѣзнымъ крючкомъ, надѣваемый на палець рѣшетникомъ,—крючкомъ раздвигается полоса лѣкъ на части. Вас. 175.

Напалювати, люю, еш, сов. в. **напалити**, лю́, лиш, м. 1) Наталкивать, натопить, накаживать, накалать. *Напалили ніч.* 2) Накаживать, нажечь. *Треба замазувати на сволоці хреста, цю напалюється у страшний четверг.* ХС. VII. 419.

Напалюватися, лююся, ешся, сов. в. **напалитися**, лю́ся, лишся, м. 1) Наталкиваться, натопиться, сильно нагрѣться. *Напалимся груба добре.* 2) Накажиться, нажечься.

Напам'ятѣтися, тѣюся, ешся, м. Удерживать въ памяти, постоянно помнить. *У мене діти дрібні, то я не можу напам'ятѣтися.*

Напам'ятѣ, нар. Наизусты.

Напануѣтися, ну́юся, ешся, м. 1) Достаточно господствовать. 2) Достаточно побарствовать.

Напанькатися, каюся, ешся, м. Напанычиться, навозиться съ кѣмъ.

Напарити, рю, раш, *и.* Напарить.
Напаритися, рюся, рашся, *и.* Напариться.

Напаросіти, рошú, сш, *и.* = Напарусити. Напарошений вітрак. Вѣтрявая мельница, на крыльяхъ которой натянуто полотно.

Напаробліти, тблю, лиш, *и.* Плохо сдѣлатъ, навахлять, напачкать.

Напарубкуватися, куюся, ешся, *и.* Пробовать долго парнемъ.

Напарусити, рушú, сш, *и.* Натянуть полотно. *Треба крила (у вітраку) напарусити.* Канев. у.

Напасати, сáю, еш, сов. *в.* напасѣти, сý, сш, *и.* Пасты досыта, напаси (скотъ). *Сьогодні добре напасла корову. Напасѣти бчи.* Вдоволь насмотрѣться. *Не напасу своїх очей, на їх глядячи.* Г. Барв. 294. (Пливучи) в-останні рідними луками й берегами, дід очі приляні пасе й не напасе. К. Дз. 155.

Напасатися, сáюся, ешся, сов. *в.* напасѣтися, сýся, сшся, *и.* Напасаться, напасѣтися. *Попід мостом трава ростом, що й кінв напасеться.* Мет. *Волики напасються.* Грив. III. 50. *Чужим добром не напасеися,—свое дбай.* Г. Барв. 428.

Напаскудити, джу, дш, *и.* Нагадитъ, напаскостить; испражниться. *Накладнаклад, напаскудив, ледве сопє.* Ном. № 14280. *Шось на току напаскудило.* Мвж. 123.

Напасній, á, б. Нападающий, придиричивый, задорный.

Напасник, ка, м. Нападающий, задвир, обидчикъ. НВолын. у. *Одчепися, напаснику, я не була на празнику.* Нп. Закр. *Відчепися, напаснику, маши ти дівчат без ліку.* Грив. III. 242. *Напасник на культурних людей Острианин.* К. Кр. 11.

Напасниця, ці, ж. Нападающая, задвирница, обидчица.

Напасочка, ви, Пастыба. *Утка йде, утєнята вде на напасочку, на порясочку.* Чуб. III. 180.

I. Напасѣти, ся. См. Нападати, ся.
II. Напасѣти, ся. См. Напасати, ся.
Напасувáння, ня, с. Нападеніе, прицѣпа, придирка.

Напасувати, тую, еш, *и.* Нападать, задѣвать, зацѣплять. *Не напасуй, не напасуй, суча дочко.* Канев. у.

Напасѣти, сти, ж. 1) Напасѣ, придирика. *Хто хоче напасѣти, най того Бог поб'є.* Камен. у. 2) Бѣда, несчастіе. *Чи довог жити у сій напасѣ? Що Бог дастъ, то*

не напасѣти. Ном. № 60. 3) Штрафъ, пеня. *Мені оце присудив мировий платити 40 р. напасѣти.* Остер. у. 4) **Напасѣти** натягати на кóго. Взводити напасляву. *Напасѣти натягає на мене.* НВолын. у. 5) До напасѣти. *Пропасѣти, мвго.* *Курей тут до напасѣти.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Напасѣти, раю, еш, *и.* О птицахъ: оцпнать нѣсколькихъ и приготовить для варки или жаренья.

Напахати, хáю, еш, *и.* Накурить чѣмъ-либо благовонымъ, надушить. *Оце як папахати! Чим це ви? Чи не тим, що отто, продають венгерці? Курильні листки, чи як на їх казати?* Александров. у. Слов. Д. Эварн.

Напахатися, хáюся, ешся, *и.* Надушиться, пропитаться запахомъ. *У садочок пйду,—васильками папахасю.* Нп. *Напахаси зйлячка розмаринового, нацлусеися миченька рум'яного.* Нп. *Ти по чужих степнах наховися, руської кости папахася, то вона коло тебе й пагне.* Рудч. Ск. I. 85. *Москаль, папахася московскою духу.* О. 1862. V. 40.

Напáшати, шу, шш, *и.* = II Напасѣти. Скотина напашена.

Напáшати, шуса, шшся, *и.* = II Напасѣтися. *Воли вже напашилися.* Ковельск. у.

Напащукувати, кую, еш, *и.* Рѣзко накричать.

Напéвно, нар. Навѣрное.
Напєкарювати, рюю, еш, *и.* Напечь (хлѣба).

Напєкѣти, ся. См. Напикати, ся.
Напєлѣхати, хáю, еш, *и.* Нарвать, набрать много. *Дивися, напєлєхало цілу напаску яблук.* *Напєлєхали повну тарілку вишень.* Левинц. Пов. 216.

Напєлєхатися, каюся, ешся, *и.* Набраться.

Наперєбєсá, нар.—нести. Нести что-либо какъ бесѣги, т. е. перекинувъ черезъ руку, черезъ плечо. Желех.

Наперѣд, нар. 1) Напередъ, впередъ. *Побіжи наперед, зліз на шовковицю.* Ев. Л. XIX. 4. 2) Впередъ, сначала, прежде всего. *Наперед усіхъ благословенъ прохав.* Макс. *Нехай дадутъ мені наперед гроші.* МВ. I. 31. 3) Впередъ. *Дай, Боже, напередъ лучше.* Ном. № 375.

Напєреді, нар. Впереди. *Хай ваша річ напереді.*

Наперєдóвєць, вдя, м. Передовой, впереди идущій.

Наперекір, нар. Наперекоръ, вопреки. *Невесела думка наполяла на її чоло, наперекір веселій природі.* Левиц. I. 339.

Наперекіс, нар. Навскось. *Беріться лиш дручками наперекіс.*

Наперемінку, нар. Поперемінно. *Наперемінку: то доц, то виясниться.* Ном. № 568.

Напёрстник, ва, м. 1) Раст.: Digitalis. 2) Маленькая мягкая суконная **ошучна**, которою гудуды и верховинцы оборачиваютъ при обуванні пальцы ногъ. Гол. Од. 67. **Напёрст**(т)ниця, ці, ж. = **Наперстник** 2. Шух. I. 138.

Напёрсток, тка, м. 1) Наперстокъ. 2) Желѣзное кольцо, которымъ коса прикрѣпляется къ косовищу.

Напёрти, ся. См. **Напирати**, ся.

Наперчіти, чў, чїш, м. Приправити перцемъ. Желех. *Пироги добрі, та начинку дуже наперчили.* Харьк. г.

Напестуватися, туюся, ешся, м. Напѣжиться, навьявчаться.

Напетлювати, люю, еш, м. Намолотъ пеклеванной муки. *Він намене її напетлює, він обійме її поцілує.* Чуб. V. 529.

Напечатати, таю, еш, м. = **Надрукувати**.

Напечі, чў, чѣш, м. = **Напекти**. Желех.

Напивати, в'ю, еш, сов. п. **напіти**, п'ю, п'єш, м. Выпивать, выпить на известную сумму.

Напиватися, в'юся, ешся, сов. в. **напійтися**, п'юся, п'єшся, м. 1) Напиваться, напиться. *Хай солодкою меду напивається.* Мет. 257. 2) Напійтися до ко́го. Выпить за здоровье ко́го. *Стань, батеньку, проти мене ти напийся до мене повною повненькою, доброю доленькою.* О. 1862. IV. 22.

Напійнатися, пїжуся, ашся, м. 1) Надуться, напыжиться, важно держатъ себя. *Чоось наша свата надулася, надулася... її напизилася.* Грин. III. 493. *І так же то (півень) напизитися тобі, надметься... і виступа так пишю.* Свм. 212. 2) Оттопыряться. *Все коло неї напизжене, оддулось.* Св. Л. 89.

Напійний, а, е. Пьяный, хмѣльной. НВолын. у. *То безбожені бесурмени тє зачували, напилаю тозака зграз познавали.* Макс. (1849), 86.

Напійати. См. **Напилувати**.

Напійлок, леа, м. Напыльникъ, терпугъ.

І. Напійлювати, люю, еш, сов. в. **напійляти**, лю, пиш, м. Пылить, напылять.

ІІ. Напійлювати, люю, еш, сов. п. на-

пійляти, люю, еш, м. Пылить, напылять. *Напиляя дров.*

Напійнати, н'ю, еш, сов. в. **напійнути** и **нап'ясти**, пн'ю, кѣш, м. 1) Напаяивать, напаялить, натягивать, натянуть, покрывать, покрывать, надѣвать, надѣть. *Скинзю з себе синій жулан та над ними і нап'яв.* Чуб. V. 956. *Блаословлю, отамане, намест нап'ясти.* Мет. 449. *Лізе на лавку, напийнє боїв.* Грин. III. 446. *Виходить мати з житом, нап'ята кожухом навиворот.* Грин. III. 442. *Папки хустку! Я же тебе, сестрице, напиною (наміткою).* Мет. 208. *Уздечки не напинути на його (на коня).* Греб. 382. **Напійнути мѣрию рядномъ**. = **Накрити мѣрию рядномъ.** *Батько напиною його мокрим рядномъ.* Левц. К. С. 2) Натягивать, натянуть (струну, веревку и пр.). *Напийнати лука.* *Як напиє стрілець тетівку.* Рудч. Ск. II. 83. 3) Нападать, напасть, наброситься на ко́го. *Набі вовк на табун цуртових свиней; вони його як нап'яли, одна попінула, дак того вовка і розірали... вовки.* О. 1861. V. 68. Въ переносн. смыслѣ: *настанувать, наступать, пруживать, прижать къ стѣнѣ.* *Напнув жида, щоб повернув гроші.* *Напинали його, щоб розказав, що він дума.* *Павлогр. у. 4) Догонять взо вѣвхъ силъ.* *Шість чоловогика вовків як нап'яли одного зайця: один біжить, а другі одстануть; а далі другий як уляжє—от-от дожене.* О. 1861. V. 69. 5) **Напийнати п'юпа**. = **Напийнатися** 3. Ном. № 10018.

Напийнати, н'юся, ешся, сов. в. **напійнутися** и **нап'ятися**, пн'юся, кѣшся, м. 1) Покрываться, покрываться. *Вона напикулася хусткою.* Харьк. *Кубеняком нап'явся.* Рудч. Ск. II. 206. 2) Натягиваться, натягиваться. *Струна напинається.* 3) Натужиться, попаяжиться. *Нап'явся, за ілечку смикнув, аж дерево те затріщало.* Котл. Ев. III. 21. *Черв'як глазує... аж напинається, аж звивається, поспішаючи.* Мир. ХРВ. 48.

Напийндючитися, туюся, чїшся, м. Надуться. *Нажбавитися кожен, напийндючиться.* Св. Л. 291.

Напирати, р'ю, еш, м. Натащить, набросать. *Бач, напирая тогів сіна скілько.* Новомоск. у.

Напис, су, м. Надпись. *Хмельницький отакій напис зробив.* Ном. № 8099. *Зробить такий напис, що хто знайде (скарб), нехай в грамотку запише люв ім'я.* КС. 1883. IX. 232.

Написати, пиш'ю, пиш, м. 1) Напи-

сать. *Напиши оце слово. Написав до його такий лист, щоб вертався додому. Написав в законі Господньому.* Ев. Л. II. 23. Ян написани. Очень красивый. *Ой oddайте мене та за писаря, щоб я була молода як написана.* Грив. III. 192. 2) Написать, сочинить (книгу, статью и пр.) *Чорна рада, троніка 1663 року. Написав П. Куліш.*

Напіта́ти, та́ю, еш, гл. Найти кого-нибудь разспрашивая. **Напіта́ти кло́пату** (бѣды, лиха). Нажать хлопотъ (бѣды, горя).

Напі́ти, ся. См. **Напивати, ся.**

Напі́тий, а, в. 1) Напоенный. *Я буду цю-дня і найдена, і напита.* Мнж. 7. 2) Пьяный. *Ти тверезий, я—напита.* Грив. III. 657.

Напі́ток, тка, тку, м. Напитокъ. *То Хмельницький тес зачував, ще луччих напитоків подавав.* АД. II. 9. *Дорогою напитокка менає, по два, по три кубки в руки наливає.* АД. I. 213. Ум. **Напі́точок.**

Напі́хати, ха́ю, еш, сов. в. **напі́хати, ха́ю, еш;** гл. Набивать, набить. *Лисичка... за пирі та з хати... Виїла мачох з середини, а туди напхала сміттячка.* Рудч Ск. II. 6.

Напі́хатися, ха́юся, ешся, сов. в. **напі́хатися, ха́юся, ешся,** гл. 1) Набиваться, набиться. 2) Нажираться, нажратись.

Напі́шатися, ша́юся, ешся, гл. 1) Вдоволь поважничать. 2) Накрасоваться, покрасоваться вдоволь.

Напі́перева́ї, нар. Поперегъ. Вх. Зн. 39. Желех.

Напі́дія́тку, нар. Навеселѣ. *Мати сина силою женила, напідитку невістку судила.* Чуб. V. 727.

Напі́дівні, нар. Во время второй четверти луны. *Святять воду на молодку, напідівні.*

Напі́дслухи, нар. Для подслушивания, шпівать. *Двох турчинів на підслухи послає.* АД. I. 211.

Напі́ї, пію, м. Напитокъ. *Ой куме мій молодий, то ваги напії дорогий.* Гол. IV. 442. *Я то буду тил вітати, тил напоєм частувати.* Гол. I. 207.

Напі́кати, ка́ю, еш, сов. в. **напекти́, печу́, чеш,** гл. 1) Напекать, запечь. *А де ж ти діла паланицю, чи може ще не напекла?* Шевч. *Я не знаю, чи багато напикати (пасок).* Мяр Пов. II. 54. 2) Нажираться, нажарить. *Напекла багато баранини.* 3) **Напекти́ ра́ків.** Покрасить, сконфузять

Напі́катися, ка́юся, ешся, соп. н. на-

пекти́ся, печу́юся, чешся, гл. 1) Напекаться, запечься. *Лише напеклося біля печі.* Левиц. 2) **Нажариватися, нажаритися.**

Напі́лжнати, жу, жиш, гл. При устройствѣ сплавленного плота гудулами: на два дерева, положенныя около берега поперег рѣчки, уложить одно возлѣ другого деревья, которыя затѣм сбиваются въ плотъ. Шух. I. 181.

Напі́льний, а, в. Въ украинской хатѣ **напі́льна сті́на** та, къ которой прилегаеть печь и піл (нары), т. е. стѣна, находящаяся надъ вхо́домъ отъ входа. **Напі́льне ві́кно.** Окно, помѣщающееся въ помянутой стѣнѣ. Вас. 193. *Чи ти чула, матусенько, як я в тебе була, під напі́льним ві́конечком як юлубка гула.* Мет. 275.

Напі́р, пі́ру, м. Ступица колеса. Вх. Зн. 39.

Напі́рати, ра́ю, еш, сов. в. **напі́рнати, прі́, прѣш,** гл. Напирать, напереть. *Напру на мя, як дуч на теля.* Нож. № 13245. *Із-за Дніпра напірав дурний Самойлович.* Шевч. *Як на осичі лист, тремтить млинок од хвилі. Вода напре,—дивись—то вискочив віздок, то паля тріснула, то заставку розбило, а далі і знесло млинок.* Греб. 384.

Напі́ратися, ра́юся, ешся, сов. в. **напі́рватися, прі́ся, прѣся,** гл. 1) Напиратьсь, напереться, набираться, набратись. *Наперлося багато народу.* 2) Управитися, зауправитися, упереться. *Чоловік її не пускав із хати, а вона таки наперлася і пішла.*

Напі́рнати, рю, рияш, гл. 1) Намочить (о дождѣ). *Оце дощ Івана як напірив.* Харьк. у. 2) Отхлестать, нахлестать.

Напі́рнач, ча, м. 1) Та часть старинной чернильницы, въ которую вкладывались перья, родъ пенала, составлявшего одно цѣлое съ чернильницей. 2) **Напі́рники.**

Напі́рний, а, в. О дождѣ: проливной. Ум. **Напі́рненний.** *Іде дощик напі́рненний.* Гол. П. 438.

Напі́рник, ка, м. 1) Исподвья наволока пуховка, подушки. Сим. 133. Вас. 192. 2) Пеналь.

Напі́чний, а, в. **Напі́чне ві́кно.** Небольшое окошко, находящееся въ той стѣнѣ хаты, къ которой прилегаеть печь, помѣщающееся надъ печью. Свм. VIII. Вас. 150. См. **Напі́льний.**

Наплáватися, ва́юся, ешся, гл. Наплакаться. *Досі ж мої лебеді та й наплавали.* Грив. III. 408. *Гуля, гуля, сірі*

гуси, та вже-ж ви наплавались. Чуб. V. 274.

Наплавистий, а, е == Наддуристий. Вх. Зн. 39.

Наплавний, á, б. Плонучій. *Наплавний млин, міст.* КС. 1883. IV. 743.

Наплавкати, лáчу, чеш, гл. 1) Наплавкати. Яя нїт наплавна. Очень мало. Ном. № 7695. 2) Навлечь плачемъ. *Нехай уже Мати Божя процає мене грїшну, що я своєму рїдному братїку лизо наплакала.* МВ. I. 29.

Наплавкатися, лáчуся, чешся, гл. Наплаватися. *Як зїйдуся з ким любилась, наплачуся стиха.* Чуб. V. 224.

Наплескати, плещу́, щеш, гл. 1) Наплескати, набрызгати. 2) Нахлопати, нахлопяти. 3) Насплетничати, наболтати. *Такою наплескала, що їй матїнко! Не плещи язиком!*

Наплестї См. Наплїтати.

Напливати, вáю, еш, сов. в. напливти́, в́у, в́еш, гл. 1) Напливать, наплыть, птекать, натечь. *Неначе звилї напливали.* Шевч. 519. 2) Натыкаться, наткнуться, на что-либо, плывя.

Наплигáтися, гáюся, ешся, гл. Напригаться, наскакаться.

Наплинок, яку, м. Нанось рѣвчаго ила, напосный песокъ. 2) Слѣдъ, влявіе. *Латинська мова лишим в лядській великий наплинок.*

Наплинути, лїну, веш, гл. = Напливати.

Наплисті, диву́, в́еш, гл. = Наплийти.

Наплиду, лоду, м. Приплодъ; потомки. *Щоб ви самї... околи, превражі дуки, з своїми жїнками і з усім наплodom.* К. Бай. 43.

Наплиндрувати, р́ю, еш, гл. Награбить. *Золото, що ми наплиндрували.* К. Бай. 91.

Наплїтати, тáю, еш, сов. в. наплестї́, лóчу, т́еш, гл. 1) Наплетати, наплесть. 2) Наплестї язиком. Выдумать, наболтать, насплетничать. *Ти уже чою не наплетеш своїм безжестким язиком.* Ном. № 12989.

Наплодїти, дж́у, дїш, гл. Наплодить, народить, размножить. *Нїде менї нїзда зити, нїде менї дїток наплодити.* Мет. 211. *Бацяцько злонїв там наплодити.* Котл. Ев.

Наплодїтися, дж́юся, дїшся, гл. Наплодиться, размножиться. *У неї як пішли дїти, так істїною як сарани наплодилось.* Г. Барв. 276. *І наплодилось в тїм болотї чортяк до врата.* Рудч. Ск. I. 63.

Наплутати. См. Наплутувати.

Наплутувати, тую, еш, сов. в. наплутати́, т́аю, еш, гл. 1) Напутывать, напутать. *Напутала ниток та їй пішла, а менї треба рослутувати.* Харьк. 2) Путаться, спутаться въ словахъ. *Щось казав, казав, напутав, я їй не розїбрала.*

Наплювати, любу́, еш, гл. Наплювати. *Наплюю я бацачу, коли хлїб свій молочу.* Ном. № 2559. *І в хату не наплює.* *И на минуток не заглянеуть, не зайдеуть.* *Як до чужих, то і на увесь день, а до мене— і в хату не наплювала.* Мир. Пов. II. 92.

Наплювати, влю́, виш, гл. Напачкати, нагадити, насквернить, напачкати.

Наплюскатися, каюся, ешся, гл. Наплескаться вволю.

Наплювати, вáю, еш, гл. Начавкати.

Напну́ти, ся. См. Напнвати, ся.

Наповáжитися, ж́уся, ж́ишся, гл. Приложить усилїя, старанїя. *Як не наповажишся, то не буде з того нічою.* Ном. № 7192.

Напованка, ки, ж. = Напування.

Наповвати, вáю, еш, сов. в. наповати́, в́зү, з́еш, гл. Наползати, наползти.

Наповнити, ся. См. Наповняти, ся.

Наповнати, нáю, еш, сов. в. наповнити́, ню́, виш, гл. Наполнять, наполнить. *Тут тобі, серденько, в стелу пошбати... Червоною кров'ю річки наповняти.* Мет. 94. а) *Кубочки наповняти.* Мил. 181. б) *Нехáй вам Бог наповнїя!* Пожеланїе: пусть Богъ увеличитъ ваше благосостоянїе. Ном. № 4553.

Наповнїтися, нáюся, ешся, сов. в. наповнїтися́, ню́ся, вишся, гл. Наполняться, наполниться.

Наповорїтма́, нар. На обратномъ пути. **Наповнерѣд**, нар. Впередъ всего; прежде всего. Вх. Зн. 39.

Наповнерѣжати, дж́аю, еш, сов. в. наповнерѣжати́, дж́у́, дїш, гл. = Попереджати, передергати. Вх. Зн. 39.

Напогáннати. См. Напоганювати.

Напоганювати, нюю́, еш, сов. в. напогáннати́, ню́, виш, гл. Нагаживать, нагадить.

Напоготóві, нар. Наготовѣ, въ готовности. *Прийдуть гостї— вона на поготóві, приймає їх.* МВ. (О. 1862. III. 41). *У Бо а все напоготóві.* Ном. № 22.

Напожáткуватися, ќуюся, ешся, гл. Попользоваться; накопнть (имущества).

Напозичати(ся), чаю́(ся), еш(ся), гл.

1) Набрать взаимы. *Нїкто вже не дає: у всіх напозичалися.* Харьк. 2) Надавать

взаимы. *Напозичав людям багато, та як то люде оддаватимуть.* Харьк.

Напоіти. См. Напувати.

Наполегати, гію, еш, м.—Наполягати. *Одначе таки наполегали на їх, щоб узяти.* Г. Барв. 43. *А я все наполегаю: скажи та скажи!* МВ. II. 20.

Наполіскувати, кую, аш, сов. в. **наполоскати,** лошү, щеш, м. 1) Наполаскивать, наполоскать. 2) При обработкѣ овчине: периодически переворачивать овчины въ квасильномъ чану, перекладывая верхню въ низъ чана и обратно. Вас. 153. Также при дубленіи кожъ: обмывать кожу дубильнымъ растворомъ нѣсколько разъ, пока кожа станетъ мягкою и гибкою. Вас. 158.

Наполоскаться, лошүся, щешся, м. Вдоволь наполоскаться.

Наполобхати, хаю, аш, м. Напугать.

Наполумяти, млю, мшш, м. Убѣдить, уговорить. *Я зовсім не хтію його позивати, та Грицько як зачав, як зачав, та таки напоумив мене позивати.* Киев. у. *Не хтілось їхати у Київ, але батько напоумив мене,—бач, тепер заробітки добрі під людям.* Киев. у.

Наполумитися, млюся, мшшся, м. Твердо рѣшиться на что. *Він як напоумитися на що небудь, то нічим його не люб'еш.* Киев. у.

Наполювати, люю, аш, м. Достать охотой, поймать на охотѣ.

Наполягати, гію, аш, сов. в. **наполагати,** лѣжу, жѣш, м. Налегать, валець, наставлять, настоять. *Наполягли сини, щоб подімити їх усім, так я мусив тес.* Каневск. у.

Наполягтися, лѣжуся, жешся, м. Твердо рѣшиться. *Наполіся пан одібрати у мене землю.* Н. Волян. у.

Напопідхрести, вдрю, ршш, м. Висмотрѣть что-либо, открыть, найти. Мвж. 186.

Напопрятти, рю, ршш, м. Наперчать. *І печена, і варена, і неприком напопрсна.* Гол. IV. 530.

Напрвати, рю, аш, м. Надѣлать, готовить.

Напрватися, раюся, ашся, м. Натрудиться, устать отъ работы.

Напороти. См. Напорювати.

Напоротися, рѣсш, решся, м. 1) Натянуться на что-либо острое. *Напорювся на вила.* 2) Напружиться. *Оце я напорювся борщу.* Зміев. у. 3) Нароботатися, распарывая что-либо.

Напороти, шү, шшш, м. 1) Напылить. 2) Посыпать, насыпаться. *Напоротиш шні.*

Напорудити, джу, дшш, м. Научить, наставить. Мвж. 186.

Наприввати, рюю, аш, сов. в. **напороти,** рю, ршш, м. 1) Предъ очищеніемъ срубленнаго дерева отъ коры: прорѣзывать, прорѣзать вдоль всего дерева остриемъ топора кору. Шух. I. 177. 2) Нарывать, нарывать въ большомъ количествѣ.

Напорядкувати, кую, аш, м. Распорядиться.

Напосідати, даю, аш, сов. в. **напосісти,** сяду, деш, м. Насѣдять, насѣсть, налегать, валець, наставлять, настоять. *Тоді б ми з москалем так на злочестивої костомі напосіли, як ляжи на наші благочестиві церкви.* К. ЦН. 276. *Я таки на нього напосяду, то він оддасть.* Мвргор. у. Слов. Д. Эварн.

Напосідатися, даюся, ашся, сов. в. **напосістися,** сядуся, дешся, м. 1) Приставать, пристать, навязываться навязаться, нападать, напасть. *Напосілася жінка, щоб таки їхати у ярмарок.* 2) Твердо вознамѣряться что-либо сдѣлать. *Напосілися на тос, щоб тужило серце.* Мос. Чуб. V. 248. *Напосівся хату будувати.*

Напосідливий, а, е. Настоячивый.

Напосісти, ся. См. Напосідати, ся.

На-послідок, нар. Въ концѣ.

На-побступі, нар. Предъ родами, въ ожиданіи родовъ. *Тут косовиця заходе, а жінка на-поступі,—треба на родини та на хрестини грошей, а де їх узяти.* Павлоград. у.

Напоудити, джу, дшш, м. Настроить, валадать, приготовить, направить. *Я вже тобі напосудила, сідай да тчи.* Канев. у. *Напосудив млина таки як треба, а вітру немає.* Канев. у.

Напоудитися, джуся, дшшся, м. Собраться, валадаться, ваготониться. *Дочка оце змерла, та й син щось напосудився,—лагодиться змірати.* Канев. у.

На-поталу. См. Потала.

Напоти, нар. Послѣ, на послѣ.

Напотрошити, шү, шшш, м. Напотрошить.

Напоумити. См. Напоумляти.

Напоумляти, люю, аш, сов. в. **напоумяти,** млю, мшш, м. Вразумлять, вразумить, неучать, научить, надоумлявать, надоумить, наставлять, наставить на добрый путь. *Напоумте... Скажіть, будь*

ласка, як би ви мойому ласку запобігли.
МВ. (КС. 1902. X. 150).

На-пóхвaті, нар. Подъ рукою. *Лежала сокира на-похваті, а він узяв та й пішов.* НВолын. у.

На-пóхoпі, нар. = **На-похваті.** *Стояв на-похoпі заступ, а він його заступає.* НВолын. у.

Напáвa, ви, ж. 1) Наущеніє, подученіє. *Як би не бул од старих напáви, то й дітя б не дражили острожником.* Харьк. у. 3 **напáви.** По наущенію. 2) Починка, поправка, исправленіє.

Направéць, нар. Направо. Вх. Зн 40.

Напáвaти. См. **Направляти.**

Напáвкa, ки, ? Ні швець, ні мнець, ні *напáвка.* Ном. № 2965.

Напáвляти, лáю, еш, сов. в. **напáвляти, влю, виш, л.** 1) Направлять, направити, наводити, навести. *Напáвляли їх темними лісами.* Стор. МПр. 60. *Став лучок напáвлять.* Рудч. Ск. I. 139. 2) Наущать, наустити, подстрекать, подстрекнуть. 3) Починять, починити, поправлять, поправити. *Дочке дружечка, дочке, черевички видотче, дружба ся поставити, — черевички напáвляти.* О. 1862. IV. 18. *Буду тебе наче всіх невольників долаяти, старі і нові кайдани напáвляти, ланцюгами ла поперек твоє буду тебе брати.* АД. I. 212. 4) Исправляти, исправити. *Жид моє: хрест не зогнеть, ні напáвить.* Ном. № 899. 5) **Напáвляти пряму.** *Навертват пятки на напой въ ткацкомъ станкѣ.* Константиногр. у.

Напáвник, ка, м. 1) Руководитель. 2) Подстрекатель, подуститель. *То такій порадник, тільки на зле напáвник.* Черк. у.

Напáсний, а, е. 1) Несправедливый. *А на мене, молодую, напáсная слава.* Мст. 87. 2) Дерзкий; обжажующий, задорливый. 3) Внезапный, скоропостижный.

Напáсник, ка, м. Обидчикъ, задира. *Оченися, напáснику, я не була на призику.* Ном. № 2805.

Напáсниця, ці, ж. Обидчица, задира. *Масниця-напáсниця.* Ном. № 527.

Напáсно(а), нар. 1) Несправедливо. 2) Задорно, дерзко, обжал. 3) Внезапно, скоропостижно. *Напáсно умер Іван: ураниці робив, а вечір умер.* Камен. у.

Напáсувати, сýю, еш, л. Наглядити. **Напáсуватися, сýюся, ешся, л.**

Устать отъ глаженія.

Напáти, перú, рéш, л. Настирать.

Напáрцóвати, цю́ю, еш, л. Наробо-

тять. *Чи бiгато він напáрцóє?* О. 1862. ПІ. 35.

Напáрцóватися, цю́юся, ешся, л. Натрудитися, наработатися. *Напáрцóвався добре, поки поставив каміння докупи.*

Напáрцóдо, нар. = **Напрочуд.**

Напáрцóвати, вóжу, вóвляш, л. Назовити, много привезти.

Напáрцóвати, бáю, еш, л. Приобрéсть. Неправильная форма вмéсто **надбáти.** Встрéчена только у Котляревского: *Всяких всячин напáрцобала.* Котл. Ен. IV. 17.

Напáрцóвати, мáю, еш, л. Принять много.

Напáрцóклад, нар. Напримéръ.

Напáрцóкритися. См. **Наприкрятися.**

Напáрцóкритися, рю́ся, ешся, сов. п. **напáрцóкритися, рю́ся, ри́ся, л.** **Надо́дати, надо́сть.**

Напáрцóдити, джу, диш, л. Надуть, выпучить. *Напáрцóдив боки з дивування.*

Напáрцóдитися, джу́ся, ди́ся, л. Надутися, напыжиться. *Напáрцóдилась, надумая, чому в кожух не вдяглася.* Нп.

Напáрцóдкi, нар. = **Навприсадки.** Вх. Зн. 40.

Напáрцóд, нар. = **Напрочуд.**

Напáрцóкуватий, а, е. Дерзкий, буйный. Киев. у.

Напáрцóкувати, джую, еш, сов. н. **напáрцóдати, джу, диш, л.** 1) Наводити, навести, направляти, направити на что. *Напáрцóдив його на п'яну дорогу.* Загр. 2) Наводити, навести много. *Напáрцóдив юстей повну хату.* 3) Наговорити многое. *Язиком маломов та напáрцóдив усякої нісенітщини.*

На-прóвесні, нар. Въ началѣ весны.

Напáрово, нар. Наскоро, на скорую руку. *Як шкода буде напáрово продати хлѣб, то я заставлю у брата, або що.* Павлогр. у.

Напáрокóдати, джу, диш, л. Напроказити. *Мабути добре напáрокóдив, що вже й очей не полив.*

Напáропадiме, нар. На погвѣбель. *Хто iде на Сибір, то певне не на добро, а напáропадiме.* Камен. у.

Напáропуд, нар. Напроломъ, напримикъ. Мнж. 186.

Напáроковати, кúю, еш, л. Напророчити. *Не даремне таке напáроковував странний.* Г. Барв. 461.

Напáросити, ся. См. **Напрощувати, ся.**

Напáрстати, таю, еш, л. Выравнивать, выпрямлять. *Напáрстати цвѣл.* Камен. у.

Напростець, нар.—**Навпростець**. *Ворона напростець літас.* Ном. № 11405.

Напротїя, **напротїяв** нар. **Напротїяв**. *Повиставляло напроти сонця свої боки.* Левци. I. 89. *Сіла собі напротів діконця.* Чуб. V. 621. См. **Напроти**.

Напротїти, **рочу**, **тїш**, гл. **Напреч**. См. **Напутити** 1. *Дикий кабан зімою рие землю—рвало в його м'яке, а він його так напротить, що рие краще, як лопаткою.* Терск. об.

Напрохати. См. **Напрохувати**.

Напрохувати, **хую**, еш, сов. в. **напрохати**, **хאו**, еш, гл.—**Напрешувати**.

Напрочуд, нар. На удивленіє. *Сон дивен, барзо дивен напрочуд.* Макс.

Напрошкі, нар. **Напрямить**, прямої дорогою. Вх. Зн. 40.

Напрошувати, **шую**, еш, сов. в. **напросити**, **рошү**, **сїш**, гл. **Напрашувати**, **напросити**; **созивати**, **созвати**, **приглашати**, **пригласити** **многих**. *Напросила старців і вбоих.* Левид.

Напрошуватися, **шуюся**, **ешся**, сов. в. **напроситися**, **шүся**, **сїшся**, гл. (ногю про що). *Долго просити кого о чємь. Тебе я тільки напросився.* Федьк.

Напруга, гл, ж. **Напряженіє**.

Напругий, а, е. 1) Плотный, крїпкий тїломъ, уиругий. 2) Напряженный.

Напруго и **напругом**, нар. 1) Крїпко; напружено. *Не задрїмав і на волосок напругом.* 2) Скоропостожно. *Напругом умер.* 3) Стремительно (о теченїи). *Вода напруго пішла.* Вас. 189. *Вода напругом пішла.* Вас. 212.

Напруджувати, **джу**, еш, сов. в. **напруджити**, **жу**, **диш**, гл. 1) **Напружувати**. *Напруди свої сил.* Левид. КС. 2) **Напущати**, **напустити** (о блохахъ).

Напрудитися, **джуся**, **дишся**, гл. **Навоняти** (испустивъ вѣтры). *Напрудилася ідова свинопта—бодай тобі репнуло!* Ном. № 12407.

Напружувати, **жу**, еш, сов. в. **напружити**, **жу**, **жиш**, гл. **Напрягати**, **напрягати**; **натягивати**, **натягнати**. *Він напружив ноги, наче доганяв злодія.* Мир. ХРВ. 65.

Напружуватися, **жуся**, **жишся**, сов. в. **напружитися**, **жуся**, **жишся**, гл. **Напрягати**, **напрягати**.

Напутити. См. **Напружувати**.

Напружувати, **чую**, еш, сов. в. **напутити**, **ручу**, **тїш**, гл. 1) **Напрягати**, **напрягати**, **натягивати**, **натягнати**. *Напутити*

косу (що косять), або *пилку*. 2) **Напутити** **вуса**. **Закрутити** **усть**.

Напрагтї, **дряжу**, **жеш**, гл. **Нажарити**. *Заидав жінци напружати сала.* Рудч. Ск. I. 195.

I. **Напрядати**, **даю**, еш, сов. в. **напрядати**, **рядү**, **деш**, гл. **Выпрядувати**, **выпрядати**. *По два починки напрудаю.* Чуб. V. 916.

II. **Напрядати**, **даю**, еш, сов. в. **напрядати**, **вүти**, **вү**, **неш**, гл. **Покривати**, **покривати**, **накривати**; **напаявати**, **напаявати**. *Ти хоч би напрунула на себе хустку, чи ио.* Александр. у. Слов. Д. Эвари. *Напрудати віз (рядниною, повстю, икурюю).*

I. **Напрядатися**, **даюся**, **ешся**, сов. в. **напрядатися**, **дүся**, **дешся**, гл. **Напрудатися**, **напрудатися**, **попрудати** **вдоволь**. *Поки багата напрулася, убогая—небогая напрулася.* Чуб. V. 916.

II. **Напрядатися**, **даюся**, **ешся**, сов. в. **напрядатися**, **вүтися**, **нүся**, **нешся**, гл. **Покриватися**, **покриватися**, **накриватися**, **накриватися**; **напаяватися**, **напаяватися**. *Один рукав подстелю, другим напрунаюся.* Грин. III. 193.

Напрудка, **вн**, ж. **Брезентъ**, **покрывало** для тїлги изъ кожи, войлока или ряднини, вымоченной изъ дегтю.

Напрум, **му**, м. **Направление**. *Вона б можно не зробиши (читально), та як всі такого напрума, як я.* Славяносерб. у.

Напрумець, нар.—**Навпростець**. *Напрумець тільки ворони літають.* Ном. № 11405.

Напрумити, **ся**. См. **Напрумяти**, **ся**.

Напрумяти, **лаю**, еш, сов. в. **напрумятися**, **млюся**, **мїшся**, гл. **Напрумятися**, **напрумятися**. *Вийшли двічата з Очкурового двору і напрумялися до батюшки.* Мир. Пов. I. 147. *Очі напрумялися на його.* Мир. ХРВ. 140.

Напрумок, **мю**, м.—**Напрум**. *Грицько... з усім напрумом своєю такою пацарського життя.* Мир. ХРВ. 391.

Напружувати, **мю**, еш, гл.—**Напрумяти**. *Іван, ще дитиною напрумований по хліборобській дорозі, так її й держався.* Мир. ХРВ. 125.

Напрудати, **ся**. См. **Напрудати**, **ся**.

Напсєтяти, **сбчу**, **тїш**, гл. **Навоняти** (о животныхъ, человекѣхъ). *Брєнь, брєнь, шаповал, напсєтєв, навєслав, у кишєню поховав.* Ном. № 14174.

Напсєвати, **сүю**, **еш**, гл. **Напортити**.

Напуваннє, **ня**, с. **Напуваннє**.

Напувати, **ваю**, еш, сов. в. **напувати**,

пою, їш, іл. 1) Повіть, напанавать, напоить. *Напувала нас солодкими медами.* Мет. 188. *Козак коля напував.* Чуб. V. 135. *Напій, напій, чорнявая, сїрій воли!* Чуб. V. 106. 2) Пропитывать, пропитать что-либо жидкостью. *Я вже ремінь добре напував двоютем.* Борз. у.

Напудити, джу, диш, іл. 1) Налить. *Багато боюк напудили.* 2) Намочить. *Он напудив, як той віл!* 3) Напугать.

Напудитися, джуся, дишся, іл. Напугаться, испугаться.

Напужитися. См. **Напужуватися**.

Напужуватися, жуся, ешся, сов. в. напужитися, жуся, жишся, іл. 1) Надуваться, надуться, напыжиться. *Шаровари напужились.* Кв. II. 125. 2) Принимать, принять надменный вид.

Напукатися, каюся, ешся, іл. Настучаться (въ дверь).

Напундючитися, чуся, чишся, іл. = **Набудючитися** 2.

Напуск, ку, м. = **Напуст**.

Напускати, каю, еш, сов. в. напустіти, пущу, стияш, іл. 1) Напускать, напустить. *Хто це напустив собаку у хату?* 2) Напускать, напустити сверху вниз, свѣшувать, свѣсити сверху вниз. *Начосів не напускаяй.* Ном. № 11264. 3) Нахмуривать, нахмурить. *Напустила брови, як сови.* 4) **Напуст** напустіти. Послать наказаніе. *На нас таки Господь напусти напустив.* Г. Барв. 430. См. **Напуст**.

Напустітися, каюся, ешся, сов. в. напустітися, пущуся, стияшся, іл. Нападать, напасть, набрасываться, наброситься. *На його напустилась розсержена молодиця.* Мвр. ХРВ. 9. *Форти як напустятися на його.* Мнж. 127.

Напуст, гу, м., **напусть**, ти, жс. Попущеніе, наказаніе. *Ти, цариче, наша мати, напусти напустила: славне відомо за порожецьке та її заналастила.* Нп. Бог напусті напустив, діти так і вмирають. Борз. у. *Господь напусті напустила: гадюки набралось у нас такого багато.* О. 1862. V. 79.

Напустіти, ся. См. **Напускати**, ся.

Напустобити. См. **Напустобувати**.

Напустобувати, шую, еш, сов. в. напустобити, шу, шив, іл. Опустошать, опустошить много чего.

Напустуватися, туюся, ешся, іл. Нашалдиться.

Напутіти. Ся. **Напучувати**.

Напутниця, ці, жс. Наставница. *По-*

радо милая моя, напутнице моя і мати. Мкр. Г. 25.

Напухати, хаю, еш, сов. в. напухти и напухнути, хну, неш, іл. Напухать, напухнуть.

Напучати, чаю, еш и напучувати, чую, еш, сов. в. напутити, пучу, тиш, іл. Указывать, указать путь, надоумливать, напутить. *Хиби я напучав їх крести? Сами зробили, а на мене клеплять.* Новомоск. у. *Я тебе розважала, напучала, як рідча мати.* Г. Барв. 246. *Тепер я тебе напучу, як помиритися з жінкою.* Г. Барв. 343. *Мабуть нечистий напутив його.* К. ЧР. 29.

Напхати, ся. См. **Напихати**, ся.

Напхкатися, каюся, ешся, іл. Нахныкаться.

Напхом, нар. Биткомъ. *Народо напхом налізло.* *Напхом позабивані скрині.*

Напшкати, каю, еш, іл. 1) Навоиять (испуская пѣтры). 2) Наговорить, употребляя звуки пш (о полякахъ). *Прийшов лях, напшкав, напшкав та й пішов собі.* См. **Наканати**.

Напштити, пшчу, тиш, іл. = **Напсестити**.

Нап'ясті, ся. См. **Напнати**, ся.

Нап'ятнувати, н'ю, еш, іл. Заклеймить, отмітити. *Нап'ятнуймо його, щоб і діти його знали, що за цяця був їх татуню.* Св. Л. 222.

Нарабувати, бую, еш, іл. Награбить.

Нараба, ди, жс. Совѣщаніе.

Нараджувати, джую, еш, сов. в. нарадити, джу, диш, іл. Совѣтовать, посовѣтовать. *Ходячи да нараджуючи, щоб я притьмом брався.* Г. Барв. 413. *Хороше нарадив.* Ном. № 6122. *Ії чоловіка хтось і нарадив.* Мнж. 9.

Нараджуватися, джуюся, ешся, сов. в. нарадитися, джуся, дишся, іл. Совѣтоваться, посовѣтоваться, совѣщатися.

Наракатися, жаюся, ешся, іл. = **Нараджуватися**. *Ой там Мизалок умивається, із своїм таточком наракається.* Грвн. III. 43.

Нараз, нар. Вдруг, сразу *Хто нараз, буде зараз.* Ном. № 5596.

Наразитися, жуся, жішся, іл. 1) Наткнуться на что-либо острое. 2) — **кошу**. Навлечь на себя чье нибудь неудовольствіе.

Нараквида, ці, жс. 1) Поруч (у священника). 2) Шерстяны или овечьими манжета. Вх. Зн. 40. Шух. I. 130.

Наралити, лю, лиш, м. Напахать ралою.

Наральник, ка, м. Желѣзная часть рала, одбвлющая копість, родъ сошника. Чуб. VII. 401.

Нарамінник, ка, м. Наплечникъ.

Нарахувати, хую, еш, м. Насчитать.

Наряѣти, ряю, еш, м. Насовѣтовать, посовѣтовать; указать, порекомендовать. *Нарай, нарай, брате, де дівчину взяти.* Нп. *Нараяя я до баби добрих модрих.*

Нарвѣти, ся. См. Наривати, ся.

Нарвина, ви, ж. Деревянная палка, которою удерживаютъ полозъ саней въ изогнутомъ положеніи при его приготовленіи. Сумск. у.

Наревѣти, реву, вѣш, м. Наревѣть.

А нам про се порош наші ишиї надії й міркування наревли. К. ПС. 136.

Нареготѣтися, гочѣся, чешся, м. Нахотѣтаться.

Наректі. См. Нарікати.

Наремний, а, е. Внезапный, скоропостижный. Угор.

Нарѣпатися, паюся, ешся, м. = Нарѣпатися.

Нарѣпкатися, каюся, ешся, м. Наржаться. *Нарѣпкався, як свиня брани.* Ном. № 12249.

Нарѣчений, а, е. Нареченный. *Робимо купні, молотимо і в мях рубасмо з нареченим тестем.* Г. Барв. 178. *Вийди, мати, з хати, познавати дитячи: вчора було наречене, а тепер повинчане.* Мет. 171. *Нарѣчена. Невѣста. Нарѣчений. Жєпихъ. А ось і моя наречена! сказав Сомка, обернувшись до Десі.* К. ЧР. 103.

Наречі, чѣ, чѣш, м. = Наректи. Желех.

Нарѣшти, нар. Наконѣць. *А нарѣшти пів Кирика кулаком у спину: півшов тєть з моєї хати, еретичий сину!* ЗОЮР. II. 86. *Ой пив мед і горляку, ще й музики подив, а нарѣшти досталося, що в полиці сидів.* Руд. Чп. 237.

Наривати, вѣю, еш, сов. п. **нарвѣти**, реву, вѣш, м. 1) Наривать, нарывать. *Ой нарвала дівчина лободи, лободи.* Нп. 2) *Надривать, надорвать частью. Віжки були цілі, не наравані, а як потял, — так і перюріли.* Волч. у. 3) *Приврѣплять ярмо кѣ дышлу, и вообще приводить его въ надлежащій порядокъ для запряжки.* Рудч. Чп. 251. *Гей вози мажте, ярма наривайте, сиві воли запрягайте!* Рудч. Чп. 97. У Кулваша: *надѣть ярмо на воловъ: Важке ярмо... наравати кротороним.* К.

Дз. 12. **Наривати** бинї. Запрягать воловъ. Вх. Зн. 40.

Наривати, вѣю, еш, сов. в. **нарвѣти**, рею, еш, м. Наривать, нарывать. *Клята свиня нарива на городі такого, що хоч плач!*

Наривѣтися, вѣюся, ешся, сов. в. **нарвѣтися**, реся, вѣшся, м. **Нарбрасываться**, наброситься на їду, съ жадностью ѣсть. *Літо, зробилось вдень жарко. Отара цілий день на тирї недалко води... Сонце на захід; отара наривається на пашу.* О. 1862. V. Кух. 33.

Нариг'лювати, г'люю, еш, п. **нариг'увати**, г'ую, еш, м. Плохо написать, нацарапать. *Бач, як нариг'лював письмо.* Волч. у.

Наримарювати, ряю, еш, м. = **Налимарювати**.

Наринути, ряю, еш, сов. в. **наринуть**, рину, неш, и **наринути**, рну, нѣш, м. Литься въ большемъ количествѣ, валиться, вахлынуть. *Як наринуло води з моря, весь день не спадав.* Мил. 67.

Наріпатися, паюся, ешся, м. 1) Много разъ открыть и затворить дверь, часто ухдѣть и снова входить, отворяя и затворяя дверь. *І коли ти вже наріпатисис? То з хати, то в хату!* 2) *Навязаться, привязаться. Чоловік кабана смалив, циган і наріпався: дай та й дай йому м'яса.* Ном. № 938.

Наріти. См. II. Наривати.

Нарітник, ків, м. мн. Шлея. *Пристало, як свині наритники.* Ном. № 11207.

Нарихтувати, тѣю, еш, м. Направить, нацѣлить, навести (пушку). *Велів гармати нарихтувати, на Вирвин город стріли пускати.* АД. I. 19.

Нарічити, чу, чш, м. Слишкомъ много наложить, навалить, навѣшачить. *Думаю, що усе забрали з баштана, а іще такий віз наричив, що леве воли довези.*

Наряштувати, тѣю, еш, м. 1) = **Нарихтувати**. *Нарихтуйте джєрєла аняї на Чорне море.* К. Бай. 93. 2) *Наложить. Нарихтували повнї м'яжи (харчу).* ЗОЮР. I. 289.

Нарівні, нар. Наравнї.

Нарівно, нар. Однаково. *Нарівно жєлато (усіх діток).* Ном. № 9215.

Нарів'ячко, а, с. ? *Молодая та дівчиночку, куди тебе батько оддає?.. Ти в чужню землю, чи в велику сем'ю? Чужа земля під коріннячком, чужа сем'я під нарів'ячком.* Мет. 222.

Нарід, роду, м.—**Народ**. *Любить бо нарід наш*. Ев. Л. VII. 5.

Наріжний, а, е. Угольний, краєугольний. *Котай наріженою яму на слуп наріжний*. Київ. г. *Хто положив наріжний камінь*. К. Іов. 84.

Наріжник, ка, м. 1) Уголь крыши, углового стропило. Залюбоиск. 2) Оковка листовымъ желѣзомъ угла сундука (на крышкѣ и внизу). Вас. 150. 3) Часть ключа, прибора для ношенія сѣна. См. Ключ. Шух. I. 171.

Наріжниця, ниць, ж. мн. 1) — **Наріжник** 1. Чуб. VII. 378. 2) Снопы, которые кладуть, на углахъ крыши.

Нарізати. См. **Нарізувати**.

Нарізно, нар. Отдѣльно, порознь. *Нарізно од нас*. Левич. КС. *Ми з братом нарізно живемо*.

Нарізувати, знѹ, нѣш, м. Одн. в. отъ **нарізувати**. *Візьме стручков да нарізне і впусти меду туди*. П'. Барф. 425.

Нарізувати, зуу, еш, сов. в. **нарізати**, ріжу, жеш, м. 1) Нарізувати, нарізати. 2) Усердно играть. *В шинку нарізують тобі цимбали, кобза і сопілка*. О. 1861. III. Гул.—Арт. 111. *Нарізує на скрипці*.

Нарізуватися, зууюся, ешся, сов. в. **наріватися**, ріжуся, жешся, м. Натягаться, натянуться. *Иниий (черкес) наріжется на пластуна, то й аминь йому*. О. 1862. II. Кух. 64.

Нарік, нар. На будущій годъ. *Бог його знає, що нарік буде*. Камен. у.

Нарікання, ня, с. Ропоть, жалоба. *Поситались кепкування и нарікання і на Павлоу*. Стор. МПр.

Нарікати, каяю, еш, сов. в. **наректі**, речѹ, чѣш, м. Соверш. видъ употребляется только при двухъ первыхъ значеніяхъ. 1) Называть, назвать. *Свое дитя без сорама байстрям нарікає*. Шевч. 21. 2) **Нарѣчено**. Назначено, суждено. *Та вже коли наречено вмірати, і знахури не відшепнуть*. ЗЮОР. II. 289. 3) Горевать, сѣтовать. *Потім будеш нарікати, що з бідою оженивсь*. Нп. 4) **Попрекать**, упрекать. *Не встїв отець і мати за молодого сина подружжя поняти, — а заряз стане (син) глібом-сілю нарікати*. Мет. 349. *Ой мнї батько так нарікає*. Мет. 44. *Жінка вже поприбрала, кленуци чоловїка та нарікаючи*. Рудч. Ск. II. 128. 5) — на його, на що. *Жаловаться, роптати*. *Ми своїй будем жен наущати, щоб на тебе не нарікати*. Нп.

Нарістка, ж. Телка. Екатер. у. **Нарістѣ**, ростя, ж. Наростѣ. НВолын. у. **Нарнути**. См. **Наринати**.

Наробити, ся. См. **Наробляти**, ся. **Наробляти**, лаяю, еш, сов. в. **наробіяти**, блѹю, биш, м. 1) Дѣлать, надѣлать. *Прости мені, мій батечку, що я наробила!* Шевч. 73. *Пимчуки билацько лиха нам наробили*. Стор. *Та жалю наробила, та серце засмутила*. Грив. III. 230. 2) **Наробувати**, наробувати.

Нароблятися, лаяюся, ешся, сов. в. **наробитися**, блѹся, бишся, м. 1) **Наробуватися**, наробуватися, устать работая. *З рук наробитись, з ніг находитись*. Ном. № 4569. *Хоч як за день наробившись, а весїр приїде, — корпуть на вулицю*. 2) **О** видѣлюваемой кожѣ: утолщаться, утолщаться отъ долгаго лежанія въ зольномъ чану. Вас. 158.

Наров, ву, м.—**Норов**.

Наровлявий, а, е — **Норовлявий**. Мет. 141.

Народ, ду, м. **Народъ**.

Народжувати, джую, еш, сов. в. **народити**, джѹ, днш, м. Раждать, родить. *Так його мати народила*. Ном. № 2917.

Народжуватися, джуюся, ешся, сов. в. **народитися**, джѹся, дншся, м. Раждаться, родиться. *Народився Ісус у Вїдлїемї Юдейському*. Ев. Мт. II. 1. **Місяць (молодик)** народився. Появилась молодая луна.

Народина, ня, ж. Презр.: человекъ, народъ. *Проклята народина в'язку сїна взяла*.

Народити, ся. См. **Народжувати**, ся. **Народний**, а, е и **народній**, я, е. Народный.

Народник, ка, м. Ученикъ народного (уѣзднаго) училища во вторую четверть XIX в. Сям. 72.

Народність, вости, ж. Народность.

Народовець, вця, м. Народникъ. *Ми... носимо народно свитку, бо ми, народовці, стаємо на бїк народа*. Левич. Пов. 159.

Народовий, а, е. Народный.

Народок, джу, м. Народъ. *А тут і всякого иншого народку намножились*. КС. 1883. III. 670.

Народолобець, бця, м. Любящій народъ; народникъ. К. МХ. 33. *Українським... народолобцям забороняли словити рідний край про все, чим би освітілась його темрява*. К. XII. 125.

Народолубний, а, е. Любящій народъ. Желех.

Нарождати, даяю, еш, м. — **Народжу-**

вати. А як мене нарождала,—свою кров проливала. Грин. III. 690.

Нарожденець, **вця**, м. 1) Новорожденный. 2) Уроженець. Ми його знаємо, він з нашою селом, у нас і родився—наш нарожденець. Екатер. у. Залюбовск.

Нарозвідні, нар. На розв'їтї. Це було на-розвідні, як стало світать. Новомосковск. у. Залюбовск.

Наробадріб, нар. Вь розницю, по мелочамъ. Четвертой сто вапки продав я в-чурт, а останню, четвертой тридцять, на-роздріб. Екатер. у.

Нарозмовлятися, **лїюся**, **ешся**, м. Наговориться. З ким люблюся, то й не наговорюся, з ким коханюся, то й не нарозмовляюся. Грин. III. 387.

Нарозумїти, **мїю**, **мїш**, м. = **Напоумити**. Нарозумив би тебе Бо. Вх. Зн. 40.

Нарозумїти, **мїю**, **еш**, м. Взять вь толкъ, набратися умьня. Пани нарозумїли од мужиків, як хазяйнувати треба. Волч. у.

Нароїти, **роїю**, **їш**, м. Нароїти, навести молодых роєв. Нароїть роїв. К. ПС. 113.

Нароїтися, **роїюся**, **їшся**, м. Нароїтися. Чи багато в тебе сього літа роїв нароїля?

Нароком, нар. Нарочно, умшленно. Заволоком—уродиться, як нароком. Ном. 7169. Чи ти вже мене узаяв нароком знапастиши? МВ. (О. 1862. I. 101).

Нароїити, **нію**, **ниш**, м. Уровнить много. Та летшма зозулечка через сад, нароїила пїр'вчка повем сад. Колб. I. 292.

Наросказувати, **зую**, **еш**, м. Наговорить, рассказать много. Наросказував мїх, торбу і три оберемки. Ном. № 13045.

Наросказуватися, **зуюся**, **ешся**, м. Вдоволь рассказать. І не наросказується опїсля, якї дива там бачив. Св. Л. 268.

Наросля, **лі**, ж. Наростъ вокруг ствола дерева. НВольн. у.

Нароспальці; нар. Вь сердцахъ.

Наростати, **тїю**, **еш**, **сов.** в. Наростіти, **тїу**, **тїш**, м. Наростать, нароств. Стрижи пана, як вівию,—на йому шерсть наросте. Ном. № 1234. Сало наростатє. Отлагается жиръ.

Наростень, **тня**, м. 1) Наростъ. Звенигор. у. Вас. 157. 2) Мозоль. Наростня просто не можна зрізати, а треба перш розпарити, до він і вилизе. Подольск. г.

Наростїя. См. Наростати.

Наросток, **тка**, м. = **Навімок**.

Нарошне, нар. Нарочно. Рудч.

Нарощивати, **нїю**, **еш**, м. О тїствъ: завсвастъ много. Нарощива, а чим замісити? Ном. № 3523.

Нарті, **тїв**, м. мн. Костяные коньки изъ реберъ животныхъ. Св. Л. 40.

Нарубати, **бїю**, **еш**, м. Нарубить. А ну, синку, роскидаймо хлївецъ та нарубамо дровецъ. Ном. № 10289.

Нарубатися, **бїюся**, **ешся**, м. Нарубиться.

Нарубень, нар. Ребромъ. Клади його нарубень.

Нарубї, нар. Наизнанку, наизворотъ. Угор.

Наруга, **ги**, ж. Издѣвка, посмѣяніе, позоръ. Од матерї сорома і наруги прийла. АД. I. 215. Пришли, прийшли, мїй миленький, хоч нароком моде, нехай менї од батенька наруги не буде. Нп. Почне перед панючками наругу на його зводити. МВ. (О. 1862. III. 48).

Наругати, **гїю**, **еш**, м. Укорять, корить. Він (писарь) був і мої гроші не оддавав, так я став наругать, то він і оддав. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Наругач, **ча**, м. Ругатель, насмѣшникъ.

Наругувати, **гую**, **еш**, м. = **Наругати**. Став мене батько наругувать за ту кражу, то менї вже не можна було дома жити,—я й пішов з дому. Новомоск. у. (Залюбовск.).

Наругуватися, **гуюся**, **ешся**, м. — на кїого. Задѣвать, затрогивать. Він часто на мою брата наругується і на мене, то я йому змовчу, а брат не змовчав,—от він і мався. Новомосковск. (Залюбовск.).

Наруч, нар. На-руку, съ руки, кстатї. А йому се й наруч.

Нарушати, **шїю**, **еш**, м. Двгать, шевелить. Ой у полі билина, вітер нею хитає, та її найменша ттащина і та нарушає. Чуб.

Нарушватися, **шаюся**, **ешся**, м. Наплакаться, нахныкаться.

Наряд, **ду**, м. 1) Нарядъ, убранство. Я їй дорой нарядї сиранила. Чуб. V. 720. Вивела вдова, вивела небога свою дочку у нарядї. Грин. III. 207. 2) Сбруа. Ой у садї, садї, садї-виноградї, стояв кїнь вороний у нарядї. Мет. 98. Ум. Нарядонько. Як удасться твій миленький та ревнивїй,—не дасть тобі нарядоньку поносити. МУЕ. III. 131.

Наряддя, **дя**, с., соб. Орудіе. Дає Івановї шїсть волів, плуг, віз, рало, все господарне нарядя. Чуб. II. 523.

Нараджати, джаю, еш, сов. в. **нарядити, джѹ, диш,** *м.* 1) Приготовлять, приготовить, приводить, привести въ порядок, устроить. *Нарядив він новий серп пишиченьку жати.* Нп. *Ми йому ланки нарядили.* Борз. у. 2) Убирать, убирать, наряжать, нарядить. *Не за для тебе сю калину нарядили, а за для тебе дівку нарядили.* Грин. III. 488. 3) Снаряжать, снаряжать, назначать, назначить. 4) Нарядити дитину. Выраженіе, вмѣющее смыслъ: сдѣлать рещка. *Було ї цілуємось, захилились за двері, а тут не стямилась, як ї дитину нарядили.* Г. Барв. 476. 5) Нарядити перекір. Сдѣлать наперекоръ, сдѣлать вопреки чему. *А я тобі, моя мати, перекір наряжу: повну хату, ще ї кімнату женихія наведу.* Нп. 6) Нарядити ціну. Назначить цѣну. *Взяли тому коню ціну нарядили, півтораста карбованців та ї чотирі.* Нп.

Наряджати́ся, джаю́ся, ешся, сов. в. **нарядя́тися, джѹ́ся, дишся,** *м.* 1) Наряджаться, нарядиться. *Умилася, причепурилась ї як в неділю нарядилася.* Котл. Ен. 2) Приготовляться, праготовиться. *Гуслі гудуть, до двору йдуть: та наряджайся, Марусю, бо возьмуть тебе.* КС. 1883. II. 385.

Нарядонько, ка, *м.* Уж. отъ наряд.

Наряжати, жаю, еш, *м.*—Нараджати.

Наряжати́ся, жаю́ся, ешся, *м.*—Нараджатися.

Насад, ду, *м.* 1) Часть тѣлѣги: подушка поверхъ осн. Рудч. Чп. 249. *Садися ж іззаду та не полалай насаду.* Чуб. У. 635 2) Часть савей (нерчуг), которыми гудулы связють срубленныя деревья: переклад на, лежащая на нопахъ и связывающая цѣла полозя; такихъ перекладинъ въ савихъ двѣ. Шух. I. 180.

Насаджати, джаю, еш, *м.* Посадить много, многихъ. *Ото насаджала на віз,—насилу коні йдуть.*

Насаджувати, джуо, еш, сов. в. **насадити, джѹ, диш,** *м.* 1) Насаживать, насадить. *Один чоловік насадив виноградник.* Св. Л. XX. 9. 2) Надѣвать, надѣть, насаживать, насадить. (Вітракъ) *видунав чорт. Чорт уже все поспавив, тільки крил, що вони хрестом, не почепе та каміння не насаде, бо ї там хрест.* Драг. 17. 3) Разложить на току хлѣбъ для молотѣи. *Домолочував жита: півкони було насажено.* Змiev. у.

Насадити. См. Насаджувати.

Насадѹвати, влѹ, виш, *м.* Насадить,

разсадить. *Насадвила юстей, що сісти не можна.*

Насажати, жаю, еш, *м.*—Насаджати.

Насажувати, жуо, еш, *м.*—Насаджувати.

Насалити, лю, лиш, *м.* Насалить. *Губи насалишь.* Ном. № 8791.

Насамоті, нар. Насидѣвъ, съ глазу на глазъ. *Дівчача натура усюди однаковіснїка: проміж людей так ї соромится, нехай же на самоті, так ну!* Кв. I. 248.

Насамперѣд, нар. Прежде всего, *Вони ж його насамперед барзо привѣтали.* Нп.

Насарити, рѹ, рш, *м.* Погрозить—словами или дѣйствиємъ. *Я йому казав, щоб він не буктувався у золотній, а він давай мене лаяти та ще ї палицею на-сварив, піднявши ї вору.* Новомоск. у. (Залубовск.). *Віит насарив на мене.* Федьк.

Насаритися, рѣся, ршся, *м.* 1) Разсердиться на кого, погрозить кому. 2) Вдоволь нассориться, набраниться.

Насвѣтати. См. Насвѣтувати.

Насвѣтувати, туо, еш, сов. в. **насвѣтати, таю, еш,** *м.* Высвѣтывать, высвѣтывать. *Насвѣтавъ батька свого мисою, от ї сиди тепер з гарбузом.*

Насвѣтуватися, туюся, ешоя, *м.* Привсвѣтываться. *Насвѣтується до мене Петро. Насвѣтувався якийсь кїївський, та вона... (не схотїла).* Св. Л. 133. *Пан Кулінський почав на Масло насвѣтуватись.* Св. Л. 275.

Насвѣтитися, чўся, тишся, *м.* Вдоволь посвѣтить. *Тобі, місяцю, насвѣтитися, мені по світу надивитися.* Марк. 91.

Насвѣтити. См. Насвѣчувати.

Насвѣчувати, чуо, еш, сов. в. **на-свѣтити, в'ячу, тиш,** *м.* Насвѣчивать, насвѣтить.

Насердний, а, е. Сердечный. *Ти мої рани насердні заюгла, замовила рідним словом, ріднок піснего.* Г. Барв. 492. *Не діло мене крушило, а туга насердна.* Г. Барв. 119.

Насерѣд, нар. Посреди; на средину. *З чужим ї насерѣд села розставайся.* Ном. № 9690.

Насидитися, джуося, дишося, *м.* Насидѣться. *Коло неї не насидиться.* Мил. 97.

Наслѣити, лѣю, еш, сов. в. **наслѣити, шлѹ, шлѣш,** *м.* Наслѣять, наслѣть. *Наславно до нас чужих людей! Се Господь мені мило наслав!* МВ. (О. 1862. III. 47). *Се не-наче наслано. Какъ будто-бы кто-то умышленно причинилъ (это несчастье).* Ном. № 2133. **Насланий.** Причиненный чужой

злой волей (о болѣзни, какомъ-либо несчастіи). Мяс. 34.

Насилебж, нар. Насильно. *І не хотів, так насилком проминяли кобилу.* Терск. об.

Насялу, нар. Съ трудомъ, едва. *Насилу десять чоловік його подужали.* Стор. *Насилу нощ волоху.* Мет. 167.

Насильне, нар. Насильно. *Мене мати насильне женила.* Чуб. V. 728.

Насильный, а, е. Сдѣланный, совершенный по принужденію, насильно. *Вин их не буде насильною роботою морити, на панцину ганяти.* Мир. ХРВ. 98. *З насильного колодязя води не пить.* Ном. № 1088.

Насильно, нар. Насильно. *Насильно колодязь копать—води не пить.* Ном. № 1088.

Насильство, ва, с. Насиліе. *Насильство і тиранство.* К. XII. 127.

Насильці, нар. Насильно.

Насиніти. См. Насинювати.

Насинювати, нюю, еш, сов. в. насиніти, ню, ниш, м. Насинивать, насинпить.

Насиніти, пью, еш, сов. в. насинпати, пью, плеш, м. 1) Насыпать, насыпать. *Пам'ятати до судної дошки, поки аж порошу на очі насинють.* Ном. № 3646. *Казав собі насинпати високу мошлу.* Нп. 2) Наливать, налиять. *Насинай шведиче борщу,—йти хочеться, аж шкура болить!* Харьк. г. *Насип мені ще чарочку!* Харьк. *Насипмо оливо.* Рудч. Ск. II. 150.

Насипом, нар. Насыпавъ просто (на возъ, напр.), не помѣстивъ предварительно въ мѣшокъ или что-либо подобное. *Насипали віз насипом.* *Показав тютюн... потертий, бо насипали його в кичені носив.* Св. Л. 235.

Насыпчасто, нар. Насыпано обильно. *Як насыпчасто, то й накинчасто.* Пом. № 12309.

Насипт, ту, м. Насыщепіе. *Вкинутись... у ту ідолську роскіш, що нема їй ні міри, ні вини, ні насипту.* О. 1861. I. Куліш, 317.

Насытити, ся. См. Насыщати, ся.

Насыщати, щью, еш, сов. в. насытити, сячю, тѣш, м. 1) Насыщать, насыщать. *Із ним на суд стати, правди не зискати, тільки сріблом-золотом панів насыщати.* ЗОЮР. II. 102. *Дірявого мішка не насытити.* Ном. № 4754. 2) Сварить меду (для пѣтя). *Бочку меду насыtimo.* Грив. III. 104. У Котляревскаго употреблено въ знач. подсластить медомъ воду. *Сити із меду насытили.* Котл. Ев.

Насыщатися, щьюся, ешся, сов. в.

насытѣтиса, сячюся, тѣшся, м. Насыщаться, насытиться.

Насывати, вью, еш, сов. в. насывати, сию, еш, м. Насывать, насыать. *Насыла борошна на хлѣб.* *Насыла василекків у зеленому саду.* Нп.

Насідати, дью, еш, сов. в. насідати, насяду, деш, м. 1) Насѣдать, насѣсть, садиться, сѣсть на что. *Та до його сизокрили орли налітали, в головах насідали.* КС. 1882. XII. 502. 2) Налегать, налечь, притѣснять, притѣснить. *Нехай Бо скарає тою, што насідає на кою.* Ном. № 1084. *Покинь... іоріаку пити; се на тебе й нудья з позміля насідає.* О. 1862. VII. 45.

Насідатися, дьюся, ешся, м. Нападъ, напускаться. *Чою ти насідавши на мене?*

Насідок, два, м. Насыженное яйцо.

Насікати, кью, еш, сов. в. насікати, сичю, чѣш, м. 1) Насѣкать, насѣчь, нарубливать, нарубить мелко. *Кабанові кропиви насікла.* Г. Барв. 370. *Уже б та молодичка насікла-нарубала,—т. е. много и скоро говорить.* Ном. № 13050. 2) Только несов. в. Обвинять. *На мене тим насікають, що був раз під судом, ну через те і кажуть, а я не брав їхньої скотини.* Новомоск. у. (Залубовск.).

Насінина, ни, ж. Одно сѣмячко, одно зерно. Константиногр. у.

Насиний, а, е. Сѣменной, сѣменный. Мжж. 186.

Насиние, ка, м. 1) Плодъ, оставленный на сѣмена. 2) Дерево, оставленное при порубкѣ лѣса.

Насиння, ня, с. 1) Сѣмя, сѣмена. *Що ж бо то за зілля—чорнез да насиння?* Мет. 230. *Оце добула собі насиння з крутих буряків.* 2) Сѣмячки (подсолвечника и пр.) *Дівчата лузали насиння.* 3) Сѣмя, потомство; отродье. *Промовив Авраамові і насинню його.* Ев. Л. I. 55. *Пускали коллдя, каминя і вражже так товкали насиння, що у рутулцій зляв і дуж.* Котл. Ев. V. 64. Ум. Насинничко. Смм. 225.

Насыпати, паю, еш, м. 1) Надергать. *Такий уже з тебе возниця,—тільки насыпав коня.* 2) Натомить дерганіємъ. *Смикаючи сіно, насыпав собі руки.*

Насыпатися, паюся, ешся, м. Надергаться.

Насисти. См. Насідати.

Насичи, чю, чѣш, м. = **Насикти**. Желех. **Насичка**, ки, ж. ? *Коли коні їдять сичку, держи й насичку.* Ном. № 13229.

Насіяти. См. Насівати.

Наскакати, наскачу́, чеш, і. Наскакати. *Аби болото, а жаби наскакують.* *Ном. № 5419.*

Наскакувати, ку́ю, еш, сов. в. наска́чити, чу, чш, і. Наскакивати, паскачать. *Тут їм назустріч і коні наскачили.* *Стор. Не кінч паніс, але сам молодець наскочив.* *Ном. № 7046. Оттут би наскочити на його найлоу смертю.* *К. ЦН. 227. Мовчи!—писнула пані, наскакуючи.* *МВ. (О. 1862. III. 70).*

Наскарбля́тися, ля́юся, ешся, і. Приобрѣтати деньги, наживатися. *Корчми жиди взяли, порон теж у їх руках,—наскарбляються вражі жиди.* *Канев. у.*

Наскида́ти, да́ю, еш, і. Набросати. *Наскидали самих денежок стільки!* *ЗОЮР. I. 153. Як заспіваю пісень козацьких під кобзу, дак наскидають геть у шапку грошей.* *К. ЦН. 307.*

Наскита́тися, та́юся, ешся, і. Наквитатися. *Я ж уже нагрювалася і наскиталася із тобою.* *Мвл. 207.*

Наскінчу́, нар. Вь концѣ, наконець. *Наскінчу хлопця себе обируч за мця.* *Св. Л. 93. Бути наскінчу.* *Приходять къ концу.* *А на дворі тим часом січень... був наскінчу.* *Св. Л. 94.*

Наскіпати. См. Наскіпувати.

Наскіпа́тися, па́юся, ешся и **наскі́пуватися, пу́юся, ешся, сов. в. наскі́патися, паюся, ешся, і.** Набрасуватися, набросатися, нападати, напасть; приста- вати, пристати. *Доля... як лизоманка,—не розбира, на кого наскіпатися; чоловік, чи пан,—їй все однаково.* *О. 1861. III. 13. Як наскіпався на мене, так куди тобі!* *Мир. Пов. I. 142. Наскіпався, мов на батка.* *Ном. № 3465.*

Наскладати, да́ю, еш, і. Сложити много. *Желех.*

Наскльєс, нар. Косо, наклонно.

Наскльива́ти, в́аю, еш, і. Созвати многих. *Гульмайетва силу наскльивав.* *К. ПС. 102.*

Наскось, нар. Нанкось. *О. 1861. XI. Свид. 34.*

Наскочити. См. Наскакувати.

Наскрада́ти, да́ю, еш, і. Накрасть. *Як возив він ліс жидівський, то наскрадав лісу чимало.* *Канев. у.*

Наскрипі́ти, пі́ю, піш, і. Накрипіть.

Наскрізь, нар. Насквозь. *А сей спи-*

сом наскрізь пробив і до землі врага при- шив. *Котл. Ен. VI. 32.*

Наскрізьний, в, е. Сквозной. *Ні, ті двері не наскрізьні були,—вони були забиті і замазані; ходили тільки в перві двері.* *Александров. у. (Залюбовск.).*

Наскуба́ти, ба́ю, еш, сов. в. наску́б-ти, бу́, бѣш, і. 1) Надрать, надрати. *Наскуб чуба йому.* 2) Надергивати, надергати. *Наскубла пір'я.* *Наскуб сіма з стога.*

Наскуба́тися, ба́юся, ешся, сов. в. наску́бтися, бу́ся, бѣся, і. 1) Нади- рати, надрати. *Добре наскубєш (хлопця).* *Мнж. 122.* 2) Вдоволь надергиватися, надергатися. *(У півня) пір'я покострубачені; а наскубєся, стрепенувєся... і пішов.* *Сам. 211.*

Наскуповува́ти, ву́ю, еш, і. Наку- пати. *Наскуповував свиней десяток.* *О. 1862. IV. 82.*

Наскуча́ти, ча́ю, еш, сов. в. наску́чяти, чу, чш, і. Наскучати, наскучити. *Да вже ж мені наскучило.* *Чуб.*

Насла́ти. См. Насламати.

Насла́тися, шлі́юся, шлѣшся, і. На- слатися.

Наслі́нити. См. Наслинювати.

Наслі́нювати, ню́ю, еш, сов. в. на- слі́няти, ню, ниш, і. 1) Наслинювати, наслюнить, смачувати, смочити слюной. *Желех.* 2) Слюнявити, наслюнявити.

Наслі́ддя, дя, с. Наслѣдіє. *Таке лу- кавому насліддя.* *К. Юв. 45.*

Наслі́дній, я, в. Наслѣдственный. *Земля наслідня.* *К. Бай. 24.*

Наслі́док, дку, м. Слѣдствие, послѣд- ствіє. *К. XII. 13.*

Наслі́дство, ва, с. Наслѣдство. *Я при- хав оглядати своє наслідство.* *Левцв. I. 66.*

Наслі́дування, ня, с. Подражаніє. *Желех.*

Наслі́дувати, ду́ю, еш, і. 1) Наслѣ- довати. *Що робити мені; щоб життя вічне наслідувати?* *Єв. Мр. X. 17.* 2)—ноб, що. *Подражать.* *Желех.*

Наслі́дувач, ча, м. Подражатель. *Желех.*

Наслу́хати, ха́ю, еш, і. Услышать, прослышать. *Наслухав я, що там добре живється.*

Наслу́хати, ха́ю, еш, і. Прислуши- ватися. *Я вже давно наслухав, до чого воно дійде.* *О. 1861. XI. Кух. 27. Як вітер подихав, зашепестить комжи, пластун іде ходом сімо, а як вітер оддихав, то він стоя наслушав.* *О. 1862. II. 63.*

Наслухатися, хаюся, ешся, м. Наслушаться. *Наслухавшися вже всього.* Рудч. **Насмажкати**. См. **Насмажувати**.

Насмажувати, жуу, еш, сов. в. **насмажити**, жу, жш, ш. **Нажаривати**, нажарьт. *Дожидаючи юстей, насмажили юстей, поросят по доєв.*

Насмаліти, лб, лиш, м. 1) Опалити во мношество. *Насмалили аж трьох кабанів.* 2) Наугарити мертво.

Насмалцьовувати, вуу, еш, сов. в. **насмалцьовати**, црю, еш, м. **Намазывать**, намазати жвром, салом.

Насмердіти, джу, дш, м. **Навонять**. **Насмикати**. См. **Насмикувати**.

Насмикувати, куу, еш, сов. в. **насмикати**, каю, еш, м. **Надергивати**, надергати. *Ворона напряде, сорока насмиче.* Чуб. V. 1144.

Насмілнитися, люся, лишся, м. **Осмільтяться**. МВ. II. 121.

Насміти, смію, еш, м. **Осмільтяться**, посмітть. *Оце прийду з роботи пізно, дак і світла не засвітять і не озвуться. А жінка не насміє.* Г. Барв. 321.

Насмітяти. См. **Насмічувати**.

Насміх, ха, м. **Насмішникъ**. *Женши мій, насміше мій, на сміх мене любиш.* Грин. III. 72. См. **Насмішон**.

Насміхання, ня, с. **Насмішка**. *Лениц. Пов. 118.*

Насміхати, хаю, еш, м. **Насміхаться**. *Стали з їх сусіди насміхати.* Мет. 348.

Насміхатися, хаюся, ешся, м. = **Насміхати**. *Насміхалися з його.* Єв. Мр. V. 40. *Із матки старенької насміхається.* Макс.

Насмічувати, чуу, еш, сов. в. **насмітяти**, лічу, тиш, м. **Насаривати**, насорить. *А хто се насмітив? Канев. у. Те смітте, що батьки з дідами насмітили.* К. Дз. 29.

Насмішіти, шу, шш, м. **Насмішити**. Мнж. 4.

Насмішева, ки, ж. = **Смішея**. *Уже ми нають дівочки насмішки.* Чуб.

Насмішко, ка, м. = **Насмішок**. *Буде з нас того, що я та жінка моя чесні,—каже. А там та був Іван Насмішко. „Які, каже, ви чесні, що я з твоею жінкою ту ніч ночував“.* Мнж. 51.

Насмішуватий, а, е. **Насмішливий**. Чуб. I. 269.

Насмішувато, нар. **Насмішливо**. *Левц. МВ. 78.*

Насмішок, шев, м. **Насмішникъ**. *Ти,*

женши, ти женши, ти чортів насмішку, коли мене не сваташи, сватай мою кішку. Нп. См. **Насміх**, **насмішо**.

Насміяти(ся), сміи(ся), сміиш(ся), м. **Насміяться**. *Хотів я, мати, з сироти насміяти.* Чуб. V. 409. *Щоб ви нашому пішому борщеві не насмілися.* Змієвск. у. *Було б тобі та й не дати з себе насміяти.* Нп.

Насмоктатися. См. **Насмоктуватися**.

Насмоктуватися, туюся, ешся, сов. в. **насмоктатися**, кчуся, чешся, м. 1) **Вдоволь насасуватися**, насосатися. 2) **Напіватися**, напівтися п'янимъ. Снм. 100.

Насмоліти. См. **Насмолювати**.

Насмоблювати, люю, еш, сов. в. **насмоліти**, лб, лиш, м. **Насмалеввати**, **насмолити**, **осмалвати**, **осмолтати**. *Насмолія коси шевської смолою.* Рудч. Св. I. 174.

Наснувати, нуу, еш, м. **Натянуть** извѣстное количество питей на осмівницю. *Желех. Вчора багато наснувала, а сьогодні дитина не дала.* Константиногр. у.

Насоліти. См. **Насоловати**.

Насолодіти. См. **Насолоджувати**.

Насолоджувати, джуу, еш, сов. в. **насолодіти**, джу, дш, м. **Наслащивати**, **наслащати**.

Насоловати, люю, еш, сов. в. **насоліти**, лб, лиш, м. **Насаливати**, **насолити**.

Насобник, ка, м. **Подсолнечникъ**. *Лохвиц. у. Слов. Д. Эварн.*

Насоруга, ги, ж. **Задоръ?** *Навязчивость? Придирьв? Колисе було зберуться сусіди і почнуть юмоніти без клопоту та насоруи.* Лохв. у. Слов. Д. Эварн.

Наспа, пи, ж. **Количество** сыпучаго тѣла, насыпанное сверхъ мѣры. **З наспою**. *Съ верхойъ. Брав у-церьт, а віддав з наспою.*

Наспав, нар. = **Навспає**. Угор.

Наспаться, сплібся, спішся, м. **Наспаться**.

Наспівати, вюу, еш, сов. в. **наспіти**, пію, еш в **наспівати**, ну, неш, м. 1) **Поспівати**, **поспѣти**, **подоспівати**, **подоспѣти**. *Аж ось настім святки.* Ком. I. 16. *Раненко вийду, на обід насіну.* Мир. Пов. II. 79. 2) **Наствгати**, **настичь**, **договяти**, **догнати**. *Оглядав, чи не насіва погоня.* Стор. МПр. 109. *Тут їх доля зла настіла.* Котл. Ев. VI. 33. 3) **Созрѣвати**, **созрѣти** (о многихъ). *Полуниці вже настім.* Харьк. у.

Наспіватися, вююся, ешся, м. **На-**

пѣться. *Наспівавшись і натанцювавшись, кинувшись до їжі.* Левцв. I. 350.

Наспід, нар. Подъ вивзъ, вивзъ, на вѣвъ, на дно. *Сховала в скриню аж наспід.*

Наспід, нар. Пополамъ съ кѣмъ-нибудь, съ половиною. *Баба засадила город наспід з... Своєї землі мало,—беремо в пана наспід.*

Наспінати, наспінати. См. **Наспівати.**

Наспіді, нар. Внизу, подъ низомъ, на днѣ.

Наспорожняти, няю, еш, ил. Поопорожнювати.

Наспоріти. См. **Наспоряти.**

Наспоріти, рію, еш, сов. в. наспоріти, рю, ріш, ил. 1) Приобрітати, приобрати, запастись, призапасити. Желех. 2) Доставляти, доставити, снабжати, снабдити въ изобиліи. Вх. Зн. 40.

Наспотікаться, каяюся, ешся, ил. Устать, утомитись, спотыкаясь. *Поки натрапили на їх,—що нападешися до наспотикаешися.* О. 1862. VI. 57. *Я по чужих нивах наспотикалася.* Мил. 205.

Наспотич, наспотички, нар. Спотыкалась. *Як займу з двора, то наспотич летітимеш.*

Наспочиватися, ваяюся, ешся, ил. Вдоволь отдохнуть.

Насправляти, дяю, еш, ил. 1) Надѣлать, закупить. *Наспрավляла Зося суконь.* Левцв. I. 410. 2) Наготовити, устроити. *Наспрավляли в селі багато обідів за помершій душі. Весілляв наспрավляли.*

Насосатися, сося, сѣшся, ил. Насосаться вдоволь. *Іде комар із своєю військом... „Ей, Іване Голику, дай моему війську крові напиться!“... Він зараз сорочку з себе... Комарі насасались і полетіли.* ЗОЮР. II. 62.

Наставіти, стаю, еш, сов. в. наставіти, стаяну, неш, ил. Наставать, настать, наступать, наступити. *Треба зачинати шаткувати на сьогодні дні, як молодик настане.* Ном. № 300. *Що далі на світі, бігли біда настає.* Ном. № 961. *Поляжемо,—по нас настануть люде, що прах німий наш воскресит ділами.* К. ПН. 241.

Наставити, оя. См. **Наставляти, ся.**

Наставляти, дяю, еш, сов. в. наставляти, вляю, виш, ил. 1) Наставляти, наставляти. *Кружом наставляли мисок.* Котл. Ен. 2) Ставити, поставити, наставляти, направляти, направить. *Марта, дивлюсь, припинилась, наставляла юловоньку, моя та перепілочка, і слугає—не дише.* МВ. 3) Дѣлать, сдѣлать (кого-либо, кѣмъ-либо).

Ви ж (мать) було раненько встаєте, та нас розбужаєте, нас хазяєвямь наставляєте. Мил. 200. 4) Опредѣляти, опредѣлять, назначать, назначить, избирать, избирать (на должность). *Січовики давали войському порадю, збивали народ докучи і наставляли сотників.* Стор. МПР 60. 5) **Наставляти маю.** Гулять въ саду или въ лѣсу 1-го мая съ угощеніємъ. Х. С. I. 76. Подобно этому также наставляють бабі петрівку, т. е. устраивают угощеніе въ первый день петровскаго поста. 6) **Наставляти Б.** *Хто його й на розум добрий наставляло?* МВ. II. 10.

Наставляти, вляю, еш, ил. Тоже, что в наставити 1, 2, 3, 4, но только въ приложеніи ко многимъ предметамъ, лицамъ *Наставляв копок, як на небі зірок.* Грин. III. 18. *Наставляла повну хату, що ніде й ступнути.* Яких у нас наставляли владки! К. ПС. 30.

Наставлятися, ляюся, ешся, сов. в. наставлятися, вляюся, вишся, ил. 1) Наставляться, наставляться. 2) Назначаться, назначиться (на службу). 3) Устремляться, устремиться къ чему-либо, намѣриваться; намѣриться, мѣтити куда-либо. *Наставлялася вовкові в зуби.* Ном. № 10245.

Наставний, а, е. Назначенный (на должность)? *Бути мені тепер у Білій Церкві наставним равом!* ЗОЮР. I. 59.

Наставник, ка, м. Надсмотрщикъ надъ рабочими. *У нашої наставника найай за плечима.* Грин. III. 128.

Наставница, ці, ж. Надсмотрщица надъ работницами. *А в нашої наставниці рябля спідниця, тоді ж вона нас пускає, як зйде зірниця.* (Пѣсня польолиць). Грин. III. 128.

Насталіти. См. **Насалювати.**

Насталюванія, ня, с. Насталевье, наварка сталью. Желех. У Марка Вовчяка употреблено какъ названіе насленнаго мѣста инструмента. *Павло на ході взяв сокуру, що з під лави насталюваннямъ блищала.* МВ. (О. 1862. I. 89).

Насталювати, ляю, еш, сов. в. насталіти, лю, лиш, ил. Насталивать, насталити. *Він пішов до ковала ніжє насталивать.* Рудч. Ск. I. 44.

Настаній, ня, с. Возникновеніе. *Ще до настанія в Польшій їзуйтвва, ляхи в нашихъ владик-архирейъ були „бісові пекельники“, а Русь у римского прелатства не прекладалась надъ жидову.* К. Кр. 9. **Настанній світу.** Созданіе міра. Желех.

Настановити, ся. См. **Настановляти**, ся.

Настановляти, вляю, еш, сов. в. **настановити**, вляю, вляш, л. 1) и 2) = **Наставляти** 1 и 2. 3) = **Наставляти** 3. *Він обох нас хазяїнами настановив, за його доглядом посто в нас і в дворі, і в полі.* Г. Барв. 196. 4) = **Наставляти** 4. *Його козаки злюбили, до себе в курїні пустили, ще й отаманом настановили.* ЗОЮР. I. 216. *Його громада титарем настановила.* Г. Барв. 424. 5) — на щб. Вообще значить — **сдѣлать обладателем** чего-либо. **Настановити на хлїб**. Дать кусокъ хлѣба, т. е. обезпечить матеріально. *Прожили ми так десьятъ років і стали адати, щоб іще на сеї шматок хлїба, що ми маємо, да когонебудь настановити і по нашій смерті.* Г. Барв. 415. *Прохла свою приятельку настановити їй на хлїб, пошукати службу.* Г. Барв. 511. Употребляется и по отношению къ другимъ предметамъ: хозяйка, у которой не держались свинья, покупаетъ свинью у другой и чрезъ нѣсколько времени благодаритъ: „*Спасибі Богові та її вам, — тепер у мене гуком свиней. Уже що правда, дих правда: не жалуйте, продаючи, ведуться добре... Ви мене, будьте здорові, настановили на свині*“. Г. Барв. 420. **Настановити на розум**, на добрий розум. Надоумьт, направить на путь истинный; развить, научить путемъ воспитанія. 6) **Установлявать**, установить. *Закон?... Ви сами настановили такий закон.* Мир. ХРВ. 261.

Настановлятися, вляюся, ешся, сов. в. **настановитися**, вляюся, вляшся, л. = **Наставлятися** 1 и 2.

Настарчати, чяю, еш, л. = **Настащати**. *А я зілля настарчаю, їх із миха отручаю.* Стор. МПр. 159.

Настати. См. **Наставати**.

Настачати, чяю, еш, сов. в. **настачити**, чу, чеш, л. Припасать, припасти, приготовить, приготовить, доставлять, доставить вдоволь. *Усе то настачили... жіженські різцане.* К. ЧР. 258. *По десяти місяц на день їси і хлїба тобі не настачили! Не настачуть мої руки на трох дітей і на його.* Г. Барв. 284. — *Чою чорт плаче? — Що панам людей не настаче.* Ном. М. 1141.

Настачитися, чуся, чшся, л. = **Настащити**. *Прядева на вірвовки не настачисся.* Стор. МПр. 81.

Настеж, **настежін**, **настежїр**, нар. = **Настїж**. Вх. Зн. 40.

Настелїти. См. **Настелювати**.

Настелювати, люю, еш, сов. в. **настелїти**, люю, леш, л. **Настилать**, **настелать**. *Полїст шклом настеланий.* Рудч. Ск. II. 105.

Настерїгати, гяю, еш, сов. в. **настеретї**, режю, жеш, л. Подстергать, подстеречь, подкарауливать, подкараулить.

Настерти, ся. См. **Настирати**, ся.

Настїгати, гяю, еш, сов. в. **настїгнути** и **настїгти**, гну, неш, л. 1) **Догонять**, догнать, **настїгати**, **настїчати**. *В село із лісу вовк забїв... Проклятий люд з собаками настїч.* Глїб. 40. 2) **Приходить**, **прїйти**; **являється**, **являться**; **приближаться**, **приблизиться**; **прїбыває**, **прїбыває**; **поспївають**, **поспївать**. *А за тим настїчили сестри, кули та зовиці.* Мкр. Н. 18. *Настїчє й осєна.* Г. Барв. 374. *Тємна нїчка настїчала.* Мкр. Н. 35. *Ти в дорозї не счуєшєя, як спасїєка настїчє.* Кв. I. 84. *Бої менї полї: настїчє в пору на вєсїля.* Мкр. Н. 31. *Настїчили в город Таганрог.* Мкр. Г. 64. 3) **Созрївають**, **созрїть** (о многомъ) *Настїчили груші, яблука.* Левци. Пов. 236. *Настїчили яюди.* Рудч. Ск. I. 146.

Настїл, лу, м. Слои снїга на корфї деревьєв, крышахъ зданїй и пр. Борз. у.

Настїлїти, ляю, еш, л. **Вышивать** гладью.

Настїлування, ня, с. **Вышиванье** и **вышивка** гладью. Чуб. VII. 415.

Настїняти, няю, еш, л. **Срубить** много, **убить** многихъ рїжущимъ орудїємъ. *Повєн двір і сад їх настїнято та навїшано зорона.* К. ЦП. 274.

Настїрїати, сов. в. **настїрїти**. Встрїчено только ивъ безличной формѣ: **Настїрїло**: **прїнало**, **загорїлось**, **прїспичило**, **захотїлось**. Мнж. 186.

Настїрїтися, рїюся, ашся, сов. в. **настїрїтися**, **стерїюся**, **рїшся**, л. **Домогаться**, **добываться**, **добытися**, **настївяться**, **настїваться**. *А щоб „Положенїє“ читати, так чою нема. Як роздали „Положенїє“, так воно і спочиває чистєньке у волосї, чи там де: нема таких... щоб йому настїрїлись.* О. 1862. VI. 95. *Цє вже я настїрїся, щоб бїльшу (хату) робили, а то б це мєнча була.* Миргор. у. Слон. Д. Эварп.

Настїрїтися. См. **Настирватися**.

Настїрїливий и **настїрїний**, а, е. **Надождливый**. *Настїрїлива муха.* Харь. у. Слов. Д. Эварп. *Настїрїна дїтчина.*

Настїрїватися, рїюся, ешся, сов. в. **настїрїтися**, рїюся, рїшся, л. **Надождать**,

надо́бсть, опротиві́ть кому своєю навязчи-востью. Так уже настирилася мені, що вже не знаю, як од тебе одчепитись. Левич. К. С. 60. Старшина настирилася людім, крий Боже! бо не одного й не другого скри-див. Канев. у. Настирилася людім, то й віддали в москалі, бо як стеріг ліса, то все людей був своїх. Канев. у.

Настіж, нар. Настежк. І сіни й хата перед тобою настіжк. К. ЧР. 222.

Насті́льний, ка, Скатерть. НВолын. у. Хтіл застелений чистим настільником. О. 862. V. 77. Дівчата несуть сорочки, шні рушники, настільники. К. Оріся.

Настобу́рчити, ся и настобу́рчати, ся. См. Настобурчувати, ся и настобу́рчувати, ся.

Настобу́рчувати п настобу́рчувати, чую, еш, сов. в. настобу́рчити и настобу́рчати, рчу, чийш, л. Наезживать, наезжить, приподнимать, приподнять (волоса, шерсть). Величезний звір підняв спину і настобурчив на спині темну сизу шерсть. Левич. Пов. 98.

Насто(в)бу́рчуватися, чуюся, ешся, сов. в. насто(в)бу́рчитися, чуюся, чийшся, л. Приподниматися, приподняться, становитися, стать дыбомъ (о волосах, шерсті). На голой волосся настобурчилось як щетина. Левич.

Настовпужіти, ся. См. Настовпужувати, ся.

Настовпужувати, жую, еш, сов. в. настовпужити, жу, жиш, л. = Настовбурчувати.

Настовпужуватися, жуся, ешся, сов. в. настовпужитися, жуся, жишся, л. = Настовбурчуватися.

Настоло́бити. См. Настолочувати.

Настоло́бувати, чую, еш, сов. в. настоло́бити, чу, чийш, л. = Настоптувати, настоптити. Ногою настолочив хробака. Вх. Зн. 40.

Настопі́рити, рю, риш, л. = Насто-рошити.

Настопта́ти. См. Настоптувати.

Настопту́вати, тую, еш, сов. в. настопта́ти, пчу́, чеш, л. Наступать, наступить. Турн злобно сильною п'ятою на труп Паланта настоптав. Котл. Ен. VI. 30.

Насторожа́ти, жаю, еш, сов. в. насторожа́ти, жу, жиш, л. Настороживать, насторожить, приготавливать, приготавливать кь чему-либо. Насторожити ноги. Напречь ноги кь усилченному б'гу. Ми свої ніженьки на-

сторожиали, щоб хорт не донав. Рудч. Ск. I. 16.

Насторбу́вати, чую, еш, сов. в. насторбу́вати, чу, чийш, л. 1) Наставлять, наставити, поднимать, поднять. Насторочила свиня щетину мов їжак. 2) — вуха. Навострять уши. Еней наші насторочив уха. Котл. Ен. III. 73.

Насторбу́шати. См. Насторочувати.

Насторбу́шувати, шую, еш, сов. в. насторбу́шати, шу, шийш, л. = Насторочува-ти. Маруся так уши й насторочила, щоб чути все, що будуть говорити. Кв. I. 72. (Кіт) уши насторочив. Сим. 230.

Насторч, нар. 1) Вертикально. 2) — на-зати. Протворювати, спорить. Така добри вдалася, що ніколи й слова насторч не скаже. Мир. ХРВ. 336.

Настобу́вати, юю, еш, сов. в. настобу́вати, то́ю, іш, л. Настаивать, настоять (жидкость на чемъ-либо).

Настобу́вка, ки, ж. Настойва.

Настобу́яти. См. Настоювати.

Настойчий, а, е = Справжній. На-стояща козачка. МВ.

Настраха́ти, хаю, еш, л. Напугать, испугать.

Настраха́тися, хаюся, ешся, л. Напугаться, испугаться. Г. Барв. 518.

Настраші́ти. См. Настращувати.

Настраші́тися, шуся, шийшся, л. Напугаться. Желех.

Настра́шка, ки, ж. Устрашение. Зробити настрашку. Постращать, попугать словами или д'ївствомъ. Я б йому зробив настрашку, як би він був зостався з хлопцями, так утік бо. Катерин. у. (Залубовск.).

Настра́шувати, шую, еш, сов. в. настраші́ти, шу́, шийш, л. Напугивать, напугать. Цю ніч так мене настрашило: ходить та й ходить щось понід вікнами. Черниг. у. Я тепер так дивлюся, щоб не було іскри в попелі, бо мене вже настрашило: висупала попіл під пліт та й байдуже; аж вигожу, а з-під плоту курить, — уже займається. Черниг. г. Я свою дочку собаками настрашило, щоб на вулицю не вибігала. Черниг. у.

Настре́мощ, мця, м. Насл'їдникъ. Аванъев. у.

Настре́нчати. См. Настренчувати.

Настре́нчувати, чую, еш, сов. в. настре́нчати, чу чийш, л. Настраивать, на-строить, возбуждать, возбудить. Проклята Параска настренчила всіх дітей проти

мене. Левец. ПЮ. I. 381. Так *настренчила її против чоловіка, що вона його знавдила*. См. *Наструнчити* и *настрічити*.

Настріляти, ляю, еш, м. *Настр'ялять. Наш стрілець сьогодні багато качок настріляв.*

Настр'юїти, ся См. *Настроювати, ся. Настром'їти, ся.* См. *Настромлювати, ся.*

Настромлювати, млюю, еш, сов. в. *настром'їти, млю, мш, м.* Натикать, паткнуць, над'ївать, над'їть. *Одинчика убили і настромили на віху його козацькую юловку.* Котл. Ев. V. 61.

Настромлюватися, лююся, ешся, сов. в. *настром'їтися, млюся, мшся, м.* Натикаться, наткнутися.

Настр'ювати, юю, еш, сов. в. *настр'юїти, рюю, їш, м.* *Настравать, настроїть. Настроїте муляки.* Чуб. V. 1125. *Як дудку настроїш, так вона грає.* Чуб. I. 253.

Настр'юватися, ююся, ешся, сов. в. *настр'юїтися, рююся, їшся, м.* 1) *Настранувать, настроїться.* 2) *Приготовляться, приготовитися.* *Настроїться на баталію.*

Наструг'їти. См. *Настругувати.*

Настругувати, гую, еш, сов. в. *наструг'їти, г'юю, еш, м.* *Настругувать, настругать.* Желех.

Наструнчити. См. *Наструнчувати.*

Наструнчувати, чую, еш, сов. в. *наструнч'їти, чу, чш, м.*—*Настренчувати, настренчити.* *Наструнч'їти їх, щоб увес в один голос співали.* Мир. ХРВ. 278.

Настріч'їти, чу, чш, м.—*Настренч'їти.* Пирят. у. Слов. Д. Эвар.

Настр'ямою, мю, м. Небольшое количество, небольшой воз с'їна, соломы, дров. *Набрал дров настр'ямок. Сторував настр'ямок с'їна.* Харьк. у. Ум. *Настр'ямою.*

Настуц, пу, м. *Наступленіє.* Тяжкі в'їли в'їнили предків наших від наступу на землі християнські. К. МБ. X. 18.

Наступ'їти, п'юю, еш, сов. в. *наступ'їти, п'ю, пш, м.* 1) *Наступать, наступить на что.* *Даю вам силу наступити на іаюки.* Ев. Л. X. 19. 2) *Надвигаться, надвигнуться, подходить, подойти.* *Наступає чорна з'їара.* Нп. 3) *Наступать, наступити, нападать, напасть.* 4) *Наставать, настать.* *Весна наступає.*

Наступ'їник, ка, м. *Преемник.*

Наступ'їниця, ц'ї, ж. *Преемниця.* Желех.

Наступцем, нар. *Наступательно, р'їштельно.*

Настяг'їтися, г'ююся, ешся, м. 1) *На-*

браться съ н'їкоторымъ затрудненіємъ (о многомъ). *Настягалося рублів на кілька грошей.* Мир. ХРВ. 59. 2) *Насобирать, набрать (многое и съ трудомъ).* *Ви тут з матір'ю то сим, то тим боком настягається на зиму.* Мир. ХРВ. 16. 3) *Насобираться, сойтись (о людяхъ).* *Як де дучиться весілля, чи празник, чи що, то гостей настягається, що ї годі не впасти.* Св. Л. 201.

Насув'їти, в'юю, еш, сов. в. *насувати, с'юну, веш, м.* 1) *Надвигать, надвинути.* *І шапку на очі насунув.* Котл. Ев. V. 39. 2) *Надвигаться, надвинуться.* *Ніч насунула темна.* Г. Барв. 462. 3) *Появляться, появляться во множеств'ї.* *Весь город насунув у світлиці.* Левец. I. 263.

Насув'їтися, в'ююся, ешся, сов. в. *насув'їтисися, нуся, вешся, м.* 1) *Надвигаться, надвинуться.* 2) *Появляться, появляться во множеств'ї.* *Насунулось лиха до бісового батька.* Ном. № 2022.

Насука'їти, к'юю, еш, м. 1) *Насуц'їти.* *До я ї свою повсуду, із лих мутузок насукавши.* Чуб. V. 529. 2)—*бубліни.* *Над'їлять баранокъ.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Насумр'їтися, рююся, вешся, м. *Нахмуриться.* Зм'єн. у.

Насуц'їти, ся. *Насувати, ся.* **Насуперек'ї, нар.** *Наперекоръ, в'ї пику.* *Він все тобі насуперекі робє.* Черк. у.

Насуц'їти, ся. См. *Насуцлювати, ся.* **Насуцлювати, п'юю, еш, сов. в.** *насуц'їти, п'ю, пш, м.* *Нахмуривать, нахмурить.* *Насуц'їти брови.* *І Данило имий став, як одружився: вже не насуплені чорні брови і на устах маскавий усміх.* МВ. I. *Насуц'їло,—аж світу Божого не видно.*

Насуцлюватися, п'ююся, ешся, сов. в. *насуц'їтисися, п'юся, вешся, м.* *Нахмуриватися, нахмуритися.* *Одні з турчанк'ї гролади, насупившися, все мочав.* Котл. Ев. II. 34. *Леліка сидів насупившися.* Левец. I. 275. *А тут з'їара насупилась і зразу таки темрява!* Г. Барв. 236.

Насуп'їнитися, нююся, вешся, м.—*Насупитися.* *Насупитись як той сич.* Ном. № 3374.

Насуцуватий, а, е. *Им'ющій суровий в'їдъ.*

Насуш'їти. См. *Насушувати.* **Насушувати, шую, еш, сов. в.** *насуш'їти, ш'ю, шш, м.* *Насушувать, засушить.* *Ми сахарів насушим.* Ном.

Насуцний, а, е. *Насуцний.* *Як то тяжко той насуцний люде добувають.* Шенч.

Насущник, ка, м. Насущный хлѣбъ. *Він... кривавишею добува той насущник.* Свм. 217.

Насхил, насхиль, нар. Склонясь, наклонившись, полу-лежа; наклонно. *Усю ніч насхил проседіла.* Міус. окр. *Насхиль стіл стоїт.* Ковстантинogr. у.

Наський, а, о. Нашъ, намъ принадлежачій, а не иностранный. Свм. 53. *Чи щире воно там все наське, чи тільки наським помазалось?* О. 1862. I. 76. *Це корова не наська, а чорноморська.* О. 1861. VI. 165. *Наських пирогів ляхи не печуть.* Ном. № 862.

Насіти, сію, еш, м. = Насіяти. *Насіала мильця білої лелі.* Гол.

Натаврити, рю, рши, м. Поклеймить, наложить клеймо.

Натаганяти, ню, ниш, м. 1) Много наложить. Васильк. у. 2) Много наговорить.

Натантірити, рю, рши, м. Наговорить, надѣлать? *Се він натантурив, Левашою щось сказав, мусів той йому повірити, да весь город розчухрав.* КС. 1882. V. 534.

Натанцюватися, цююся, ешся, м. Натанцоваться. *Натанцюєтесь іще, поки до трепіж.* Шевч. 308.

Натарабанити, ню, ниш, м. Набарабанить. *Мені у млині вуха натарабанило.*

Натасувати, сую, еш, м. 1) Набить, наколотить. *І боки так натасувала...* Котл. Ен. VI. 65. 2) Набить, наполнить что-либо. *Натасувати в горні бульби.* Вх. Зн. 40.

Натворіти, рю, рши, м. Надѣлать, натворить. *Бачите ви, ловці-молодці, чою ви натворили.* Шевч. 289.

Нате. См. На.

Натекті. См. Натікати.

Натенькі, ків, м. мн. Дваати натенькі. Дѣлать намеки.

Натерменувати, ную, еш, м. Обозначить; записать.

Натерпітися, піюся, пішся, м. Натерпиться. *Вже мого ми натерпілись доволі.* Левиц. I. 282.

Натѣрти, ся. См. Натирати, ся.

Натѣрті, ти, ж. Измельчившаяся отъ тренія солома. Камен. у.

Натесати. См. Натісувати.

Наточі, чю, чѣш, м. = Натекти. Желех.

Натябаний, а, о. Съ вытканними узорами (о тканяхъ). *Купила на ярмарку на-*

божник, заполоччу натиканий. Спідниця натикана. Черниг. у.

І. Натікати, каяю, еш, сов. в. **натікати**, тчю, тчѣш, м. 1) Только въ с. в.: наткать известное количество. 2) Ткацкимъ способомъ дѣлать, сдѣлать узоры на ткани. *Натикати квітки.* Лебед. у.

ІІ. Натікати, каяю, еш, сов. в. **натікати**, каяю, еш, м. 1) Натікати. натікати. *Натикала за намітку зеленої руті.* Чуб. V. 1132. 2) Натікати, натікнути на что. *Мухарци дрібненької не наток би на удку.* Вх. Зн. 40.

Натіна, ни. ж. 1) Раст.: дивая лебеда, *Chenopodium album.* Шух. I. 21. 2) Кушанье изъ лебеды. Kolb. I. 54.

Натіпати, паяю, еш, сов. в. **натіпати**, тпю, пѣш, м. Нарубливать, рубить, рубывать, рубзвать.

Натіпатися, паяюся, ешся, сов. в. **натіпатися**, тпюся, пѣшся, м. 1) Натікаться, наткнувшись на острое и обрзаться, накалываться, наколотся. *Натяся на косу.* 2) Натужиться, понатужаться. *Я іще як натнуся, дак іще й тебе переживу.*

Натіня, ни. ж. Овечья шерсть, снятая съ годовалой овцы. Шух. I. 196.

Натія, ні, ж. Стебель, ботва (картофельная). Угор.

Натірати, раю, еш, сов. в. **натірати**, трю, трѣш, м. 1) Натіратъ, натереть. *Знишила ріпу, натерла на тертушку.* Мир. Пов. II. 52. 2) Напирать, напереть. *Козаки на піхоту міжно натірали.* Гол. I. 34. 3) Наставать, докучать. *Не натірай, бо бачиш, що ніколи.* Брацл. у.

Натіратися, раюся, ешся, сов. в. **натіратися**, трюся, рѣшся, м. Натіратися, натереться.

Натірачка, ки, ж. У сапожн: деревянный брусокъ для приглаживанія каблука. Сумск. у.

Натірати, рю, рши, м. Натасить. *Вже повну холодну натірили і людей, і жінок, і дівчат, і малих дітей.* Кв. II. 286.

Натиск, ку, м. 1) Надавливаніе, натискваніе. 2) Давка, толпа. *Натиск такий, що й пройти не можна, свічки поставити.* Канев. у.

Натискати, каяю, еш, сов. в. **натискати**, ку, еш, м. 1) Натискывать, натиснуть, надавливать, надавить, нажимать, нажать. 2) Налегать, надавать. *Мировий натискає, щоб школа була.*

Натіски, нар. Нажимая, натисквая,

дава. *Натисва...* Доброму коню натиски налягає. Лукаш. 43.

Нати́снути. См. **Натискати.**

Нати́снутися, нуся, нешся, *м.* Наті́снитися, натолпнитися.

Нати́чка, *кн, ж.* Короткий коць, вбитий не вь землю, а вь плетень, возлѣ большого кода, если послѣдній окажется короткѣмъ и не дасть возможности продолжать городить. Мнж. 186..

Нати́вати, *вѣю,* *ещ, м.* Начинать? за́твѣвать? *Оце вже на ишчу нати́ва* (о ребевѣ), сперна смѣявшемся, а потомъ навчавшемъ плакати. Змiev. у.

Нати́вати, *кѣю,* *ещ, сов. в.* натекти, течу́, чѣш, *м.* Натекать, натечь. *Водниця сама в хату натече.* Чуб. V. 897.

Нати́сувати, *сую,* *ещ, сов. в.* натесати, тешу́, шеш, *м.* Натесывать, натесать. Желех.

Нати́шитися, *шуся,* *пишся,* *м.* Наті́шитися, насладитися. *Та нехай же я перше сама тобою наті́шусь, рибко, нехай на тебе надивлюся.* МВ. (О. 1862. III. 39). *От приходять до церкви та її не наті́шатся.* Рудч. Ск. II. 197.

Нати́вати. См. I **Нативати.**

Нати́ватися, *тчу́ся,* *чѣшся,* *м.* Наті́ватися.

Нати́нути, *ну́,* *нѣш,* *м.*—**Натрошити.**

Нати́нутися, *ну́ся,* *нѣшся,* *м.* Наті́нутися, натолкнуться. *Шукаю, шукаю... Господи б хотілось надати хоть що небудь! Та оце її наткнувся на таке погане, що так і заснув, Богу не молившись...* Шенч. 563.

Нати́нути, *тну́,* *нѣш,* *м.*—**Натакннути.** *Ти натни мені поді, щоб я згадав.* Александр. у. Слов. Д. Эварн.

Натовкѣчити. См. **Натовкѣчувати.**

Натовкѣчувати, *чую,* *ещ, сов. в.* натовкѣчати, *мѣчу,* *чиш,* *м.* Навивать, набивть, напихать. *Натовкѣчаче було туди сугарів житиня.* О. 1861. XI. 27.

Натовкѣти, *вчу́,* *чѣш,* *м.* 1) Натолочь. 2) Повѣть. *Не раз, не два юлононьку наточеч.* Чуб. V. 638.

Натовкѣтися, *вчу́ся,* *чѣшся,* *м.* Натолочься.

Натовп, *пу,* *м.* Стечение, скопление народа, толпа. *За тим натовпом* (що гости на весіллі), *кляпоном та трусою,* *то я не урвала її юдинки з людьми попрощатись.* МВ. (О. 1862. III. 50).

Натовпитися, *плюся,* *пишся,* *м.* На-

битися, наті́снитися, столпиться. *Людей натопилось повнісінька хата.* Левид. I. 21.

Натовчи́, *чу́,* *чѣш,* *м.*—**Натовкѣти.** Желех.

Натовкѣчувати, *чую,* *ещ, м.* и пр.—**Натовкѣчувати** и пр

Натолочити. См. **Натолочувати.**

Натолочувати, *чую,* *ещ, сов. в.* натолочити, *чу,* *чиш,* *м.* Много вытлаивать, вытоптать (о травѣ, хлѣбѣ). Желех.

Натомі́ти, *ся.* См. **Натомлювати,** *ся.*

Натомі́сть, **натомі́сьць,** **натомі́сь,** *нар.* Вмѣсто того, за то. *Він скуний, так жінка натомі́сь щедра.* Лебед. у.

Натомлювати, *люю,* *ещ, сов. в.* натомі́ти, *млю́,* *миш,* *м.* Утомлять, утомить.

Натомлюватися, *лююся,* *ешся,* *сов. в.* натомі́тися, *млю́ся,* *мишся,* *м.* Утомляться, утомиться. *Я не натомлюсь.* Рудч. Ск.

Натопі́ти. См. **Натоплювати.**

Натопкуваний, *а,* *е*—**Натоптуваний.**

Натоплювати, *люю,* *ещ, сов. в.* натопі́ти, *плю́,* *пиш,* *м.* 1) Натопливать, натопить. *Натопи хату.* Ном. 2) Расплавлять, расплавить (о металлѣ), натапливать, натопить (о жервѣ, салѣ).

Натоптаний, *а,* *е.* 1) Плотно набитый. 2) О головь: полная ума в знаній. *Йй люблю було odkrivати світ його очім, утишно думати: з якою натоптаного головою виросте її онуча.* Мвр. ХРВ. 30.

Натоптѣти. См. **Натоптувати.**

Натоптень, *тя,* *м.* Ледь, образовавшийся от слезавшагося снѣга.

Натоптуваний, *а,* *е.* 1) Плотно набитый. 2) Плотный, крѣпкій; о человекѣ: толстый, плотный. *Малій дуб, та натоптуваний.* Ном. № 6342. *Товста натоптувана жінка.* Мвр. ХРВ. 65.

Натоптувати, *тую,* *ещ, сов. в.* натоптѣти, *пчу́,* *чеш,* *м.* 1) Натоптывать, натоптать (ногами гризти). 2) Навивать, набивть плотно.

Наторгувати, *гую,* *ещ, м.* Наторговать.

Наторгуватися, *гуюся,* *ешся,* *м.* Наторговаться.

Наторочити, *чу,* *чиш,* *м.* 1) Надергать (нитокъ). *Натороч ниток з панчохи.* 2) Наболтать пустяковъ. *Це вам снилось, а ви її напові наторочили.* К.

Наточі́ти. См. **Наточувати.**

Наточка, *кн, ж.* Надставка.

Наточувати, *чую,* *ещ, сов. в.* нато-

чѣти, чѹ, чпш, и. 1) Надѣживать, нацѣдять (изъ бочки). У нас у двори є багато бочок з оливою, пійшла та й наточила. Рудч. Ск. П. 151: 2) Просѣивать, просѣять сѣвзю решето (зерно).

Натравка, кн, ж. Полка въ кремневомъ ружьѣ.

Натрапати, сн. См. Натрапляти, натраплюватися.

На-трапкѹ, нар. Гдѣ ня попало, гдѣ найдешь.

Натрапляти, лѣю, еш, сов. в. натрапити, плю, ппш, и. Попадаты, попасть на что, находить, найти, наталкнваться, натолкнуться; встрѣчаты, встрѣтити. *Натрапила коса на камінь.* *Ном. № 4142.* *Прийшли вони в село да й натрапили як раз на того діда.* ЗОЮР. П. 21. *Ми сміялись із radoцiв, що натрапили таких царних людей.* Г. Барв. 43.

Натраплюватися, плююся, ешся, сов. в. натрапитися, плюся, ппшся, и. Случайно приходить, прийти. У головоньках росте травиця, нікто до тіла не натрапитися. Нп.

Натрощѣти, щѹ, щіш, и. Наломать; раздавить (многое).

Натрoдѣити, джу, дпш, и. Наговорити неправды или съ пѣлю настроити извѣстнымъ образомъ. *Вона йому настроюдила шо знала.* *Брехала, брехала, та вже й нікуди.* Миргор. у. Слов. Д. Эварн. См. Натрoдѣити.

Натрудѣти, джѹ, дпш, и. 1) Утомить работой. *Вона не натрудила своїх білих ручок.* Мир. ХРВ. 71. 2) = Намуляти.

Натрудовѣтити, вѣтiю, еш, и. 1) Сдѣлаться шелудивымъ. Вх. Зп. 40. 2) Сдѣлаться въ лицѣ брюзглымъ и мѣдинокраснаго цѣбта. *Піяк натрудоватіє.* Вх. Зп. 40.

Натрѹнник, ка, м. Покрывало для гроба.

Натрѹнник, ка, м. = Натрумник. Вх. Зп. 40.

Натрус, су, м. = Натруска 1.

Натрусѣти. См. Натрушувати.

Натруска, кн, ж. 1) Зерна хлѣба, смѣшанная съ битой (послѣ молотбы) соломой. 2) Рогъ съ порохомъ для насыпки на полку ружья пороху.

Натрусом, нар. О мѣрнiи сыпучихъ тѣлъ: не набивая, не натискывая сверху, а довольствуясь тѣмъ, сколько войдетъ при простомъ насыпаніи. *Натрусом мірнати овес, житю.*

Натрутѣти. См. Натручувати.

Натрѹчувати, чую, еш, сов. в. натрутѣти, рѹчу, тиш, и. Наталкивать, натолкнуть.

Натрѹшувати, шую, еш, сов. в. натрусѣти, рупѹ, сиш, и. 1) Натрасать, натрясти. *Натруси яблуц.* 2) Разсыпаты, насыпаты, васаривать, насорити. 3) Встряхивать, встряхнуть мѣшкомъ, набивая его сыпучимъ тѣломъ.

Натрѹдѣити, джу, дпш, и. = Натрoдѣити. *Нехай би стара, а то й доня: і тій мати натруодила, чою знала,—довелось Миколі й од Христини терпѣти і речі необхіді, і зневаю.* О. 1861. VIII. Кузьм. 23.

Натрастѣ, сѹ, сѣш, и. Встряхнуть, натрясти. *Натряс його за чуба.*

Натрастѣся, сѹся, сѣшся, и. Натрасьтись.

Натѹга, ги, ж. Напряжение, усиліє. **Натѹгою.** Съ усиліємъ. *Дірка така була, шо влізти можна було натугою, а так не влізеш.* Новомоск. у.

Натужѣти, жѣю, еш, и. Гнзть лошадь сверхъ силъ ея. *Ми, їдучи, не натужали коня.* Волч. у. (Лободовск.).

Натужѣти, жу, жиш, и. Напрягать, натягивать.

Натѹжно, нар. Усиленно. *Сказавши, в Йовиша вп'ялася і обняла за поперек і так натужено простялася, шо свѣт в очах обох померк.* Котл. Ен. VI. 37.

Натѹжуватися, жуюся, ешся, и. Силиться. *Аж натужується, щоб не сміятися, та ніяк не здержиться.* Мир. Пов. II. 64.

Натѹпати, паю, еш, и. 1) Нагрязнить ногами. 2) Пригрозить, топая ногами.

Натѹватися, паюся, ешся, и. Утомиться хожденіємъ, натоптаться. *Натупалась старенька.* Снм. 205.

Натѹпкаться, каюся, ешся, и. = Натупатися.

Натупотѣти, почѹ, тіш, и. = Натупати 2.

Натѹра, ря, ж. 1) Природа. *Вовча натура тямє до лісу.* Чуб. I. 239. 2) Натура, характеръ. *Гарний хлопєць на натуру, гарно нрав на бандуру.* Нп. *Нехай сердитесь, коли в його така сердита натура.* Шевч. О. 1862. VI. 17). *Перестану вже жѣнки слухати, покажу натуру.* ЗОЮР. П. 95. *Не змиаюсь із матіррю, хоч шо мені каже, а все знаю і роблю собі мовчки. Не покажу натури, а її в мене стільки, як у них обох.* Г. Барв. 283.

3) У натурі. Наяву.—*Чи це вам так смилось?—Еге, смилось!—у натурі!* Любеч. Ум. **Натуронька**. Таку собі, моя мила, натуроньку маю, що як сяду близько тебе, то все забуваю. Мет. 64.

Натурбуватися, **б'юся**, **ешся**, *м.* Побезпокоються много.

Натуристий, *а, е.* Капризний, упрямий. Такий хлопець натуристий. Чи ми його малим так спотворили? А тепер як чого схотів, так щоб по його було. Черниговск. у.

Натуркати. См. **Натуркувати**.

Натуркотати, **коч'у**, **чеш**, *м.*—**Натуркати**.

Натуркування, *ня, с.* Науцєнія, наговоры.

Натуркувати, **кую**, **еш**, *сов. в.* **натуркати**, **каю**, **еш**, *м.* 1) Наговорувать, наговорить очень много, натараторить. *Натуркали мені повні уха,—вже я не знаю що й до чою.* 2) Наговоривать, наговорить на кого-лабо.

Натуронька, **ки**, **ж.** Ум. оть **натура**.

Натурчати, **ч'у**, **ч'іш**, *м.*—**Натуркати**.

Натуртуратися, **реся**, **ришся**, *м.* Наезитися, встать (о перьях, волосах). Шух. I. 23.

Натушкувати, **кую**, **еш**, *м.* Наложить много, закрыть что-либо наложеннымъ. *Натушковано на його зверху кожурих, подушок.* Мир. ХРВ. 249.

Натха, **хи**, **ж.**—**Надха**. *От мені халепа: натха напала, та вже дні з чотири.* Лебед. у.

Натхінний, *а, е*—**Надхінний**. *Волю ж мою натхнену з неба волю:* К. ЦН. 269.

Натхіння, *ня, с.*—**Надхіння**.

Натхінти, **хн'у**, **неш**, *м.*—**Надхнути**.

1) Старий січовик натхнуа свою душу в молодісньку душу онука. Мир. ХРВ. 90.

2) Українська пісня і неписана слоесеність народу українського натхнули молоді уми в Київ спасенною думкою. К. XII. 7. *Натхли ж нас правдою, о Музо Мельпомено!* К. ПС. 6.

Натхоріати, **р'ю**, **р'іш**, *м.* Навонять. *А бодай би вас чорти взяли! Ич, як натхорили!* Миргор. у. Слов. Д. Эваря.

Натше, *нар.* 1) Натощакъ. 2) Напрасно. *Не натше зветься той мід Чичисбевим.* О. 1861. XI. 28.

Нать, **ти**, **ж.** Усикъ, прядька на растєніи. Угор.

Натьобатися, **наюся**, **ешся** и **натьоб-**

катися, **пеаюся**, **ешся**, *м.* Нажраться. *Зм'яз на мене та й натьопайся.* Ном. № 161 (ст. 295). *Уже натьопкався кваші.*

Натьюжитися, **жуся**, **жишся**, *м.* Натпється плянмъ.

Натьюкати, **каю**, **еш**, *м.* Натравить. *Натюков його собаками.—Де се ти був?—Зєрря тьокав.—Натюков такою зєрря, що тобі й бачити не доводилось.* О. 1862. I. 35.

Натьюпати, **паю**, **еш**, *м.* Наб'ять, достать. *Тюпала, тюпала, та й пранців натюпала.*

Натьюпатися, **наюся**, **ешся**, *м.* Наб'гаться, натопатися.

Натьюгати, **гаю**, **еш**, *сов. в.* **натягті**, **гну'**, **неш**, *м.* 1) Натягивать, натянуть. *Не натягай так візок. Шину натягнути на колесо. Як не натянете свою лука, то становиться на баталію.* ЗОЮР. I. 163.

2) Напьяливать, напьялять, натягивать, натянуть поверхъ чего-лабо. *Натягни, Боже, на кісіаь шкуруку, поки мати з міста прийде.* Чуб. I. 247. 3) Натаскивать, натасцьвть. *Нащо ти сюди мішків такою багато натялав?* 4) Отгасвать. *Добре за чуби натялають.* ЗОЮР. I. 106. 5) Взнодить, взвєста. *Ці люде напастъ на нас натялають.* НВолын. у. 6) Наверстывать, навестать. *Да чою там хвататься? Все равно два дні будуть.—Да лучче їдьте, ви вже там своє натянете.* Грив. III. 450.

Натьюгатися, **гаюся**, **ешся**, *сов. в.* **натягтіся**, **гнуся**, **нешся**, *м.* 1) Натягиваться, натянуться. 2) Напьяливаться, напьяляться. 3) Натужиться, понатужиться. *Натягається, як пес до роботи.* Ном. № 13730. *Конячка натялася і покотила візок.* Левая. I. 38. 4) Напитьсяваться, напиться. *Вишні вже натялаються юрлікою.* 5) Только сов. в. Натасваться. *Натягалися за чуба.* 6) Только сов. в. Упереться, заупрямиться. *Натяся та й натяся: 22 рублі та й 22 рублі.* Волч. у.

Натьюгач, **ч'а**, *м.* 1) Инструментъ: а) у бочара—для натягиванія обручей на бочку; б) у колєсника—для натягиванія обода на спиць. 2) Вєревочка, составляющая часть шерстобитнаго лука (см.). Черниг. у. 3) Раст.: а) Paris quadrifolia L. б) Ranunculus lingua L. в) Silene noctiflora L. ЗЮЗО. I. 130, 133, 136.

Натьюгті, *ся.* См. **Натьюгати**, *ся.* **Натьяк**, **жа**, *м.* Рас. Ranunculus lingua L. ЗЮЗО. I. 133. См. **Натьягач** 26.

Натьае, **ку**, *м.* Намекъ. Чуб. II. 561. Ном. № 5700.

Натякання, *ян*, с. Намекъ, намеганіе.

Натякати, *каю*, еш, сов. в. **натякну́ти**, *кнѹ*, *нѣш*, *ил*. Намекать, намекнуть. *Гел* сказав він: ви обидві децю проминули: тільки про їду й напитою сьак-так натякнули. Мкр. Н. 34.

Натякувати, *кую*, еш, *ил*. = **Натякати**. *Я йому разів зо два натякував*. Черк. у. *Він оце йому про гроші натякував*. Каневск. у.

Натяти, *ся*. См. **Натинати**, *ся*.

Наубочі, *наубочу*, *нар*. ВЪ сторонѣ.

Наўверти, *нар*. Обнякати. Угор.

Наўдити, *джу*, *диш*, *ил*. Наудить.

Риби не наудив, а лусту студив.² *Ном.* № 9860.

Наўабіч, *нар*. ВЪ сторонѣ.

Наузкрай, *нар*. На край, на ковці.

Наузкрай чиви курився димок.

Нау́ка *ки*, *ж*. 1) Наука. *Люде, освічені наукою*. К. XII. 134. *Зинула наука, тпала просвіта, zostались тільки в схоластичних латинських духовних школах. Університеська наука була тільки азбука європейської просвіти*. Левич. I. 259. 2) Ученіе. *І в школу хлопця одвела до н'яного дяка в науку*. Шевч. 3) Урокъ, поученіе, наставленіе. *Оце тобі наука, не ходи в ліс без друка*. *Ном.* № 7094.

Науковий, *а*, *о*. Научный. *Взявся він освітити науковим світлом ту головку*. К. ДС. 33. *Визволення народу з крпацтва дорогою просвіти разом і християньскої, і наукової*. К. XII. 8.

Науковість, *востн*, *ж*. Научность. Желех.

Наумір, *нар*. = **Навмір**.

Наупорно, *нар*. Настойчиво. *Хочу оце їти наупорно, свою не попусти ні за що*. Павлогр. у.

Наусти́ти. См. **Науцати**.

Науцати, *цаю*, еш, *ил*. = **Навчати**. *Я не буду науцати, будем чарувати*. Чуб. V. 93.

Нау́шник, *ка*, *м*. Наушникъ (у шапки).

Науцати, *цаю*, еш, сов. в. **наустіти**, *уцѹ*, *стіш*, *ил*. 1) Научать, наставлять. *Не було в її ні батька, ні матері, — нікому було оборонити або наустити*. О. 1861. IX. 76. 2) Подучать, подучать, подговаривать, подговорять, подстрекать. *Дявол наустив його, і помір йому*. О. 1862. II. 72.

Наха́ба, *би*, *ж*. 1) Вѣда, напасть. *От, відікла ся нахаба на мене!* 2) Нахальство.

Нахальний, *а*, *о*. Нахальный, наглый.

Нахальність, *востн*, *ж*. Нахальство, наглость.

Нахамаркати, *каю*, еш, *ил*. Прочестъ невнятно.

Нахалати, *паю*, еш, *ил*. Нахватать, набрать много; вакрасть. *Хи, хи! Нахалавъ чужих тусенят за пазуху четверо*. Г. Барв. 314.

Нахарамаркати, *каю*, еш, *ил*. = **Нахамаркати**.

Нахъркати, *каю*, еш, *ил*. Нахаркать, наплевать. Драг. 1.

Нахвалітиса, *лѣюся*, *лишся*, *ил*. Нахвалиться, нахвастаться. *Поки хвалю нахвалитиса, будюко набудетиса*. *Ном.* № 5680.

Нахвалєа, *ки*, *ж*. Угроза. *Перед нею Грицько з його нахвалєами*. Мир. Пов. I. 142. *Почув я, що на неї нахвалєки — бити би то її*. Екатер. у.

Нахвалшувати, *шѹю*, еш, *ил*. Сфальшивить.

Нахвалюватиса, *лююся*, *єшся*, *ил*. = **Нахвалитиса**.

Нахвалітиса, *лѣюся*, *єшся*, *ил*. Угрожать. *Нахвалєалсь обікрасти*. Рудч. Ск. I. 202. *Вилєа Хведора, трохи не биз і нахвалєся, що... з світу зжєне*. Мир. Пов. I. 119.

Нахварбувати, *бѹю*, еш, *ил*. Накрасить.

Нахвасувати, *сѹю*, еш, *ил*. О колєсѣ: обтянуть ободомъ.

Нахвати́ти, *тѣю*, еш, *ил*. = **Нахпатити**.

Нахватітиса, *хвачѹся*, *тишся*, *ил*. Быстро явиться, подоспѣть. *Нахватися до моці, та обі оці*. *Ном.* № 13247. *Ам тут і світ нахватися*. *Начало свѣтати*. *Світова зірочка нахватилась*. Нп.

Нахілий, *а*, *о*. 1) Наклонный, покатый. 2) Сгорбленный, согнутый. 3) Склонный, податливый.

Нахиліти, *ся*. См. **Нахиляти**, *ся*.

Нахилки, *нар*. = **Нахильцем**. *П'ють горілку не з чарки, а прямо нахилки*. *Ном.* № 11566. *Шукати чарки я не став... кстати нахилки почав*. Алв. 19.

Нахіло, *нар*. Наклонно, повато.

Нахильний, *а*, *о*. Склонный.

Нахильність, *востн*, *ж*. Склонность. Левич.

Нахильцем, *нахильці* (п'їти). Просто изъ сосуда безъ помощи рюмки или стакана (п'їти). *Взяв пляшку та її почав пити горілку нахильці*

Нахиліти, *лѣю*, еш, сов. в. **нахиліти**, *лѣю*, *лиш*, *ил*. 1) Наклонять, наклонивть. *Як дуба не нахилци, так великого*

сина на добре не навчиш. *Ном. № 6006.*

2) Склонять, склонить (кого въ чему). *Не нахилая (ї) на свою стежку. Г. Барв. 343.*

Нахилѣтися, лѣюся, ешся, сов. в. нахилѣтися, лѣюся, лишся, м. 1) Наклоняться, наклониться. *От нахилився, а він взяв мене за бороду. Рудч. Ск. I. 117. 2) Склоняться, склониться (къ чему).*

Нѣхїд, ходу, м. Нашествіе.

Нѣхїдка, ки, ж. Находка. *Учись, сину, на старість буде як нахїдка. Пслд.*

Нахїдний, а, е=Навїжений? *От, мов нахїдного! Ном. № 3384. Тож нахїдна! Ном. № 3384.*

Нахлѣтѣтися, пчѣся, чешся, м.=Нахлѣсьватися.

Нахлѣстѣтися, щѣся, щещся, м.=Нахлѣсьватися. *Нахлѣщуть борщу. О. 1862. II. 39.*

Нахлѣсьватися, каюся, ешся. м. Наполкаться. *А що вже собаки нахлѣськалися?*

Нахлївці, нар.=Нахилці. *Випив юрїлку нахлївці. Змїев. у.*

Нахлїпати, паюся, ешся, м. Наплякаться всхлипывая.

Нахлїпати. См. Нахлїпувати.

Нахлїпувати, пуя, еш, сов. в. нахлїпати, паю, еш, м. Наплескивать, наплескаться.

Нахлївкати, ваю, еш, м. Наболтать. *Нахлївкала чор-зна-що та ї пішла. Змїев. у.*

Нахлїрнати, м. безл. Покриваться (тучами), заволочь (тучами). *Нехай лишень вїясниться, бач, як нахлїарило.*

Нахлїурити, рю, рїш, м. Нахмурить. **Нахлїуритися, рюся, рїшся, м.** Нахмуряться.

Нахлїурини, а, е. Пасмурный, сумрачный. *І проясни чоло нахлїурне. Котл. Ев. VI. 58.*

Нахлїюпати, плю, цїш, м. Потупять. *Вона ж нахлїюпала у землю очі.*

Нахлїюпитися, плюся, пишся, м. Потупиться. *Молоді сидїли нахлїюпились. Левц. I. 182.*

Наховѣти, ваю, еш, м. 1) Напрятать. 2) Схоронить, похоронить, нахоронить.

Находѣти, джу, дїш, сов. в. найтѣ, їдѣ, деш, м. Находятъ, найти. *Багато чорт діти колише, а убогий і няньки не найдє. Ном. № 1420. 2) Находить, найти, наступать, наступать; нападать, напасть. *Найдуть кую у хату. МВ. (О. 1862. I. 95). За наші грїхи находѣть ляги. Ном. № 865.**

Находили на неї якїсь страхи. *Найшла буря вітряна. Ев. Л. VIII. 23. Чом на*

*тебе не находє лиха юдина жа нечиста сила? Подольськ. г. Як найду я з своїми боярами, то я тебе візьму од рїдного батенька. Рв. Макс. 3) Только сов. в.—дитину. Родить ребенка. *Найшла собі дочку**

Находѣти, джу, дїш, м. 1) Пройти много, избѣвное разстоянїе. 2) Сдѣлать избѣтное количество работы, во время которой приходится хохнть. *Постїшаюся, біаю, коли полічила, аж тіпасма лишнього находїла (=насувала на осївенїцю). Чернягов. г.*

Находѣтися, джуся, дїшся, сов. в. найтїся, їдѣся, дешся, м. 1) Находиться, найтися. *Можє найдѣтьє дівоче серце, карї очі, що заплачуть на сі. думи... Шевч. 2) Только сов. в. Родиться. *Хлопчик найшовся в нїг, такий чорнявий, у батька вдався. МВ. Вернуць додому, аж у його дома вже син найшовсь. Мнж. 128. 3) Только сов. в. Найти возможность, время для чего-либо. *Заснїть... поки найдѣсь сюди прийти. Мкр. Г. 67.***

Находѣтися, джуся, дїшся, м. Находиться, устать отъ ходьбы. *З рук наробитись, з нїг находитись. Ном. № 4560. Та вже жє мої нїженьки находїлися.*

Нахожѣлий, а, е. Пришлый, захожий. *Він не тугешнїй; у нас таки сіх жидїв чимало, а се так якийсь нахожєлий, то його зна, відкїля він. Київ. у.*

Нахожїй, а, е. Пришлый; прїшедшїй въ гости. *Молодички нахожї його... вітають. МВ. (О. 1862. I. 84).*

Нахолѣдживати, джую, еш, сов. в. нахолѣдїти, джу, дїш, м. Остуживать, остудить.

Нахолѣдживатися, джуюся, ешся, сов. в. нахолѣдїтися, джуся, дїшся, м. Охлаждаться, охладиться.

Нахолѣнути, лѣну, неш, м. Охлаждаться. *За нїч вода у рїчї нахолѣнула Лебед. у.*

Нахопѣти, ся. См. Нахоплати, ся.

Нахоплати, плѣю, еш, сов. в. нахопѣти, плїб, пиш, м. Накидывать, накинуть. *Одежину якусь нахоплати, що аж ілянути чудно. Ном. № 11140.*

Нахоплатися, плѣюся, ешся, сов. в. нахопѣтися, плїбся, пишся, м. 1) Подоспѣвать, подоспѣть. *А тут дєнь уже нахоплетьєся, треба на панцину їти. МВ. I. 100. На той саме час нахопєся Чїпка. Мир. ХРВ. 350. 2) Натякаться, натянутьєся, встрѣчаться, встрѣтиться. *На їх розмову нахопєлася з-за хати старєнька**

жінка. Мир. ХРВ. 12. *Нахотися в місі на вовкі.*

Нахрапом, нар. Дерзко, нахально, безцеремонно, насильно.

Нахрест, нар.—**Навхрест**. *Б'є нахрест палкою по дверях*. Грин. III. 442.

Нахромітися, *мліюся, мшися*, *ц.* Наткнутися. *Чоловік із скирди упав, та на вила й нахромисся*. Борз. у.

Нахрякати, *каю, еш, ц.*—**Нахаркати**.

Нахта, *ти, ж.* Нефть. См. Нехта.

Нахтовий, *а, е.* Нефтяной. **Нахтова** лампа. Керосинная лампа. Шух. I. 104.

Нахукати, *каю, еш, ц.* Надышать въ руки (по время холода, на холодное стекло и пр.).

Нахурувати, *р'ю, еш, ц.* Нагрузить возы кладью.

Нацвірінькати, *каю, еш, ц.* Начирикатъ.

Націджувати, *джую, еш, сов. в.* **націяти**, *д'ж'ю, д'яш, ц.* **Націживати**, *націд'яти*.

Націлитися. См. **Націяти**, *ся*.

Націлуватися, *ц'юся, ешя, ц.* **Націлюватися**. *Навздогінці не націлуватися*. *Ном. № 5265. Ежє й націлувався, ежє й націлувався, як у саду соловей да й нацбебтався*. Грин. III. 171.

Націляти, *ляю, еш, сов. в.* **націляти**, *лю, л'яш, ц.* **Націлввати**, *націл'яти*.

Націлятися, *ляюся, ешся, сов. в.* **націлятися**, *ляюся, л'яшся, ц.* 1) **Націлвватися**, *націл'ватися, прицілвватися, приціл'ватися*. *Що тільки націлвтися (стрілець)—завч'ї є.* ЗОЮР. II. 36. 2) **Націлвватися**, *вознацілвватися*. *Націлвтися їзати, аж тут дощ*.

Націнал, *ла, м.* **Національ**. Левец. Пов. 159.

Національний, *а, е.* **Національний**. *Нації вельможні предки... не вхопили своєї національної троти*. К. ХП. 116. *Се ежє був не кобзарь, а національний пророк*. К. ХП. 115. *Національний шмк*. К. Бай. 158. *Національний убир*. Левец. Пов. 202.

Національність, *костя, ж.* **Національність**. *Зрозуміла дороче право своєї національності*. К. КР. 35. *Її батько й мати, люде з дрібною панства, але... близькі до народа, чесні хлїбороби, не одірані од національності*. Левец. Пов. 225.

Нація, *ції, ж.* **Нація**. *Зібрані з усяких націй, студенти не моли ніяк погодитись між собою*. Левец. Пов. 6. *Знались...*

вгору до великого задуму воздвигнути рідну націю з духовною занепаду. К. ХП. 9.

Націбок'ятися, *каюся, ешя, ц.* **Нацмок'ятися**.

Нацокот'яти *в нацокот'яти, коч'ю, т'яш, ц.* **Наболгати**, *наговорити* (о жєнщинах, д'ятях). *Нацокотали тій верхоумки...; а ти віри поняла*. МВ. (О. 1862. III. 45).

Нацокот'ятися, *коч'юся, т'яшся, ц.* **Нацебетатися**, *наболг'ятися*.

Нацупити. См. **Нацуплювати**.

Нацуплювати, *пл'юю, еш, сов. в.* **нацупити**, *пл'ю, пл'яш, ц.* 1) **Над'бвати**, *над'б'яти, нап'ялввати, нап'ял'яти, нат'ягивати, нат'ягнути*. *Постоли як же поссихались.. на силу нацупти*. О. 1862. II. 26.

Нац'юб'увати, *к'юбую, еш, сов. в.* **нац'юб'увати**, *к'юб'ю, еш, ц.* **Науस्क'ивати**, *науस्क'яти, натравлввати, натрав'яти*. *Нац'ювала б мене всіми собаками на селі*. Левец. ПЙО. I. 374.

Нац'юкати, *каю, еш, ц.* 1) **Нарубити** (мелко). *Нац'юкай дровець*. 2) **Нарубити** *зарубов'є*.

Нац'юняти, *няю, еш, ц.* **Д'ятск.**—**Нац'юняти**.

Нац'юцати, *цяю, еш, ц.* **Д'ятск.** **Намочити**. Змієв. у.

Нацавіяти, *в'ляю, в'ляш, ц.* 1) **Нажати**, *надав'яти*. 2) **Надав'яти** *чого* (во множестві).

Нац'альник, *ка, м.* **Начальник**.

Нац'альнигувати, *к'юю, еш, ц.* **Начальствовати**. Харьк. у.

Нац'альницький, *а, е.* **Начальницький**, *начальницький*. Желєх.

Нац'альниця, *ці, ж.* **Начальниця**. Левец. Пов. 122.

Нац'альство, *ва, с.* **Начальство**. *Тебе... вибрали за начальство*. Рудч. Ск. I. 3.

Нацарувати, *р'юю, еш, ц.* 1) **Наволдовать**, *наворожити*. 2) **Приколдовать**, *приворожить*. *Дівчина козаченька та й начарувала*. Нп.

Нацастувати, *т'юю, еш, ц.* **Наповіть**, *угостити, употчивати*. *Нацастували мене добре*.

Нацастуватися, *т'ююся, ешся, ц.* **Нап'ятися**, *наугощатися*. *Нацастувались ми так, що й поспули*. О. 1862. VII. 44.

Нац'ати, *ся*. См. **Начинати**, *ся*.

Нацах'юляти, *лю, л'яш, ц.* **Нарубити** (хворосту). Вх. Зн. 40.

Нацвал'ятися, *ляюся, ешся, ц.* **Уст'яти**, *медленно ходивши*.

Наче, нар. Будто, какъ будто, точно, словно. *Як я почула, наче мене холодом обняло. Наче б напхнути першої жони сльози.* Рудч. Ск. I. 84.

Начекáтися, кáюся, ашся, и. Начеждаться.

Начепáйти, ся. См. Начіплювати, ся.

Начеплáяти, лáю, аш, и. Нацпвлять во множествѣ. Рудч. Ск. I. 189. *Начепляла собі такого багата намиста, що ї шия винається. Начепляла кораликів, щоб її любил.* Чуб.

Начепурáйти, рáю, рáш, и. Приваривать.

Начепурáтися, рáся, рáшся, и. Привариваться. *Заготила дідча мати начепуритися, поставила-сь брижсянята, ні припулитися.* Гол. I. 252.

Начервонáйти, нáю, нáш, и. Сдѣлать краснымъ.

Начербáшити, шá, шнш, и. Во множествѣ дать. *Ти мені тільки спові начершивши, що не дам сі з тим радн.* Вх. Зн. 40.

Начеркá ку, м. Набросокъ. *Тут уже критика вбачає начерк літератури поважнішої.* К. XII. 124.

Начеркáти, кáю, аш, и. Набросать (о литературномъ произведеніи). *От брат дію Чванько слабкий уже на се: що начеркав, то так в друкарню і несе.* О. 1861. III. Гул.-Арт. 101.

Начернáйти, нáю, нáш, и. Начернить. *Чим ти брови начернила?* Чуб. V. 1114.

Начерпáйти, пáю, аш, одн. в. начерпнуть, пнў, нѣш, и. начерпнати, чрў, рѣш, и. Начерпнуть. *Приходить жінка начерпнати води.* Ев. Іо. IV. 7. *Ой пішла ж она з двома ведри, в одно начерла, з другим ся верла.* Гол. П. 90.

Начесáти. См. Начісувати.

Начикрáжити, жá, жиш, и. Нарѣзать, накроевать.

Начіи́ ну, м. Начало. *Се який начинісні?* Борз. у.

Начіи́вати, нáю, аш, сов. в. **начáти, чнў, неш**, и. Начинать, начатъ. *Як начини постит, то нічою буде хреститъ.* Ном. № 131.

Начіи́тися, нáюся ашся, сов. в. **начáтвся, чнўся, нешся**, и. Начинаться, начаться. *Рожа одвілася, а калина началася.* Мет. 19.

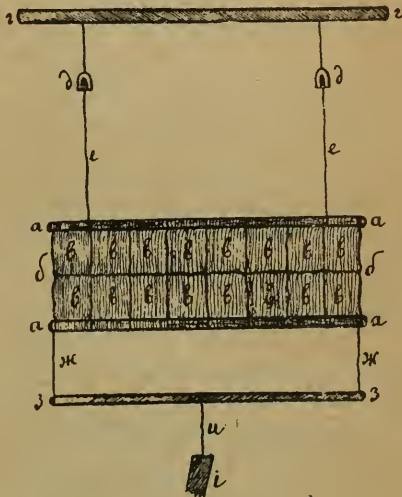
I. Начіи́ти. См. Начиняти.

II. Начіи́вати, нáю, нáш, и. 1) Надѣвать, сдѣлать. *Наварю пива, начиню дива.*

Ном. № 7572. 2) О лисциѣ: родить дѣтенышей. *Лисичка начинитъ дітей.* Шух. I. 212.

Нáчинка, ки, ж. Фаршъ, начинка. Чуб. I. 256. *Буває добрий борщ із м'ясом та з начинкою пирош.* Глб. 33.

Нáчиння, ня, с. 1) Сосудъ, посуда. *І не зглянула-сь мила по обіді начиння, коли це тріпилось.* 2) Инструментъ, орудіе. 3) Часть ткацкаго станка. (См. Верстат). Состоить изъ двухъ длинныхъ и узкихъ деревянныхъ пластинокъ, расположенныхъ параллельно одна надъ другой

и называемыхъ шóхти (а) (галицкое: шóфти, цпніи); шóхти соединены витягивъ рукавомъ (б). Въ константиноградскомъ уѣздѣ вить рукава называются ничениці, каждая ниченица состоитъ изъ двухъ равныхъ частей, заходящихъ одна въ другую какъ кольца; рукавъ дѣлится на части, называемыя гáннами (в), а въ каждой гáнку по 15 ничениць. (Въ Галиціи рукавъ называется ничениця, ничельница; нити его состоятъ каждая изъ трехъ частей, заходящихъ одна въ другую какъ кольца: верхняя кончикъ, нижняя коніица и средняя (малая) очко). Сквозъ ничениці проходятъ вить основіи. Начиння подвѣшено къ одной изъ жёртокъ (г): на жёртці на веревочкахъ, два блока—жабні (д) (гал. карпульці, скраллі), черезъ коліцáта которыхъ ходять шóтузи (е), а на нихъ уже виситъ начиння. Въ константиноградскомъ у. отъ нижней шóх-

ти надуть два мотузи (ж), къ которымъ привязана цилиндрическая деревянная палка—**байцарна** (з) (иначе барцьошка), отъ середины которой надеть внизъ мотуз (и) до підніма (і). **Начинив** въ станкѣ должно быть не менѣе четырехъ (гал.: чотирі стіні). Константиногр. у. Подт. г. В. Гряч.—МУЕ. III. 18.—Шух. I. 255, 256.—Особое начиння иѣтся и въ вросомѣхъ—небольшомъ станкѣ для тканья сѣть. Вас. 152.

Начинѣти, няю, ещ. сов. в. **начинѣти, няю, пиш, м.** Начинять, начинять, нафаршировать, нафаршировать; набивать, набить. *Пирони, начинені илюбиями. Печене поросѣ начинене.* Св. Л. 9. *Ковбасу начинити. Під цим кучем картоплі як начинено.* Харьк. у. Голова... *ненѣче илочьям начинена.* Глухая голова. О. 1862. III. Шевч. 7.

Начисто, нар. Совершенно, вполне. *От буде сѣдання начисто гетьманське!* Шевч. 318.

Начитѣти, тѣю, ещ, м. 1) Вычитать. *Не так сонце сходить, як письменні начитали.* Шевч. 123. 2) много прочесть.

Начитѣтися, тѣюся, ешся, м. Начитаться.

Начиплювати, плюю, ещ, сов. в. начепѣти, плѣю, пиш, м. Начиплять, начеплять, навѣшивать, навѣшивать. *І начепила ланцюжок.* Котл. Ев. *Ди й зробимо, братця, пѣтораста ми возів, да начепим, начепим пѣтораста ми ярем.* КС. 1882. IX. 415.

Начиплюватися, плююся, ешся, сов. в. начепѣтися, плѣюся, пишся, м. 1) Начипляться, начепляться, навѣшиваться, навѣшиваться. 2) Навязываться, навязываться. *Христя дуже голінна до хлопців, начепилася на Хведора.* Мир. Пов. I. 165.

Начісувати, сую, ещ, сов. в. начесати, чешу, шеш, м. Начесывать, начесать. *Тихо дівча косу чеше, що начесе, на Дунай несе.* Чуб. V. 275. *На тім'ї начесав аж струн.* Котл. Ев.

Начоринѣти, няю, няш, м.—**Начориняти.**

Начосѣ, сів, м. мн. Волосы, спущенные на лобъ, начесы. Чуб. VII. 422. *Покриткуй, або начосів не напускай.* Ном. № 11264.

Начубити, блю, биш, м. Надрать за волосы.

Начувѣтися, вѣюся, ешся, сов. в. начуѣтися, чуѣюся, ешся, м. 1) Наслушиваться, наслушаться. *Багато у дечого там начуєся.* *Воже ж я на полі набуєся, буйного вітру начуєся.* Грин. III. 671. 2) Только

несов. в. Ожидать бѣды, места. *Стережитися ж тепер!.. Начувайтесь!* Мир. ХРВ. 279.

Начудний, а, в. Чудесный, удивительный. *Ой розсуди, бабусенько, сей начудний сон.* Чуб. V. 775.

Начурѣти, рѣю, рѣш, м.—**Надзюрити.** *Доц не начуриш по острогу у сїно.* Шух. I. 170.

Начустріти, рю, рш, м. Высѣчь розгами.

Начути, чую, ещ, м. Прослышать, узнать.

Начуѣтися. См. **Начуватися.**

Начухрати, рѣю, ещ, м. 1) О листьяхъ: нарвать, сразу сдергивая рядъ листьевъ съ вѣтвей. 2) О деревьяхъ: нарубить со многихъ деревьевъ тонкихъ вѣтвей. 3) О шерсти: начесать. *Начухрав вовни.*

Начхѣти, хѣю, ещ, м. Начихать. *Начхѣти мені на тебе!* Плевать мнѣ на тебя! *Начхав йому!*

Нѣш, а, в. Нашъ. *Нашим салом та по нашій ишурі.* Ном. № 4780. *Пішли нашій вгору!* Ном.

Нашѣрпнати, паю, ещ, м. Надергать, нарвать.

Нашаткувати, вѣю, ещ, м. Нашивковать (капусты).

Нашивѣжѣ, нар. Наскоро; на короткое время. *Я оце прибіг нашивоку у Полтаву.*

Нашѣвкатися, каяся, ешся, м. Налѣзть, найти толпой (о людяхъ). Сим. 176.

Нашелестѣти, щу, стѣш, м. 1) Нашелестѣть. 2) Нашумѣть.

Нѣшепт, ту, м. 1) Паушничанье, наговоръ. 2) Наговоръ, заговоръ знахарскій на какой либо вещи, а также и самая эта вещь послѣ произнесенія надъ ней заговора. *Не хотів він брати відомського нашепту..., та взяв нехотя, бо нечиста сила, як бачите, взяла юру.* Г. Барв. 451.

Нѣшептѣти, см. Нашіптувати.

Нашеретувати, тѣю, ещ, м. Очистить зерно на решетѣ.

Нашеретуватися, тѣюся, ешся, м. Набраться, найти во множествѣ. *Та як нашеретується їх у хату, так чортм його батька!* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Нашіванка, ки, ж. Родъ узора на мужской сорочкѣ. Чуб. VII. 415.

Нашивѣти, вѣю, ещ, сов. в. нашѣти, шѣю, ещ, м. 1) Нашивать, нашить известное количество. *Бери, тату, ті кожухи, що я нашию.* Левц. 2) Нашивать, нашить сверху на чемъ либо.

Нашивка, ки, ж. Кусок холста, котрымъ подшивається спина и плечи сорочки для прочности. Гол. Од. 65. Желех.

Нашийник, ка, м. 1) Ошейникъ. 2) Притѣснитель. *Ви, може, думаете, що я так, як ваші нашійники, стану брати з вас шкуру?* К. ЧР. 267. *А ти завзявся муром, нерушимим проти гололи вбогої стояти і від її непохибногo суду людських нашійників обороняти.* К. ЦН. 177.

Нашійниця, ці, ж. 1) Ожерелье, монисто. 2) То, что взято на шею; говориться о долгахъ, денежныхъ обязательствахъ и пр. *У його бідолохи багато нашійниц.*

Нашійляк, ка, м. Нашильвяк (въ дышлавой упряжѣ).

Нашіриця, ці, ж. Два плота силавляемаго дерева (дві тальби), сбитые вмѣстѣ одиъв рядомъ съ другимъ. Шух. I. 182. См. Надовжниця.

Нашіти. См. Нашивати.

Нашіптувати, тую, еш, сов. в. **нашептати**, пчу́, чеш, м. 1) Нашептывать, нашептать. *Серце мое мені нашіптує, що так.* Шевч. (О. 1862. IV. 21). *Співать тобі думу, що ти ж нашептає.* Шевч. 121. 2) Наушачать, наговаривать, наговорить. 3) Наговаривать, наговорить (воду, зелье—о знахаряхъ).

Нашкідати, джу, дияш, м. 1) Навредить, причинить вредъ. *Ти ірше тільки тилі нашкодиш: усіхъ лаяців поводиш.* Гліб. 79. 2) Напроказничать, напакостить.

Нашкрѣбати, баю, еш, м. 1) Нацарапать, начесать. *Нашкрѣбає собі руку.* 2) Наскрестъ. 3) Дурно написать.

Нашмагати, гѣю, еш, м. Налестать. *За шага зтошь уші нашмага.* Ном. № 14332.

Нашмѣркати, каю, еш, м. Пасморкати.

Нашмарбувати, рбовую, еш, сов. в. **нашмарувати**, ррю, еш, м. Намазывать, намазвать (чѣмъ либо маслянымъ, смолистымъ).

Нашмарбуватися, рбовуюся, ешся, сов. в. **нашмаруватися**, ррюся, ешся, м. Намазываться, намазаться (чѣмъ либо маслянымъ, смолянымъ). *Нашмаруюся солониною.* О. 1861. XI. 10.

Нашматбувати, тбовую, еш, сов. в. **нашматувати**, тгую, еш, м. Нарывать, нарвать кусковъ, варѣзывать, нарѣзать кусковъ.

Нашорбітати. См. Нашорбувати.

Нашорбувати, шую, еш, сов. в. **нашорбітати**, рбішу, еш, м. Настораживать, настоживать. *Емей наш нашорошиш уха.* Котл. Еп. *А Залізняка попереду нашорошиш уха.* Шевч. 171.

Нашпінати, нію, еш, м. 1) Исколотъ? 2) Много укорять. *Чорті як напустяться на його: „що це ти наробиш? Іди, сякий-такий, зараз одслужи йому той шматочок!“* Так його нашпінали, що треба йому йти. Мвж. 127.

Нашпурлати, лѣю, еш, м. Набросать.

Нашпрітка, ки, ж. Спарядъ для дѣлавія дрови.

Наштрѣрити, рю, рш, м. 1) Подбить, подговорить. *Я його наштрѣрю, тай прийдѣ, щоб купив півкварти.* Лебед. у. 2) Погнать сильно. *Він і утретє її прогнав, та як наштрѣре,—вона у дворетє.* Мнж. 15.

Наштпнатися, паюся, ешся, м. Наброситься, накинуться, напасть. *Почув, що драча завелась, прибіг туди і він і зараз наштпнався на Семена, та і давай його удвох мистити.* Новомоск. у. (Залюбовск.).

Наштрѣкати. См. Наштрѣкувати.

Наштрѣкнѣти, ся. См. Наштрѣкувати, ся.

Наштрѣкувати, кую, еш, сов. в. **наштрѣкнѣти**, кнѣ, нѣш, м. 1) Накалывать, наколотъ, натыкать, наткнуть. *Наштрѣкнув картоплину на цѣпок, а поді як кинє него.* 2) сов. в. **наштрѣкати**, нію, еш. Втыкать, повтыкать во множествѣ. *Наштрѣкає скрізь у стіну голок, а поді й сама не знайде, де вони.* 3) сов. в. **наштрѣкати**, нію, еш. Толкать, натолкать (палкою). *Сховає він його у подушки, а сошкиж намови, ті ось прибігають, ну шукають та цѣпками у подушки, у подушки,—добре таки наштрѣкали старому боки.* Мнж. 102.

Наштрѣкуватися, куюся, ешся, сов. в. **наштрѣкнѣтися**, кнѣся, нѣшся, м. Накалываться, наколотиться, натыкаться, наткнуться. *Тут він заточився і трохи не наштрѣкнувся на її ніс.* Левиц. I. 479.

Наштрѣчка, ки, ж. = **Натичка**. Волч. у. Лободовск.

Наштукувати, кую, еш, м. Прабавить, падавать.

Наштуряти, рю, рш, м. = **Нашуряти**. Уман. у.

Наштурхати, хаю, еш, м. Натолкать. *На базарі наштурхали мені боки.*

Нашукати. См. Нашукувати.

Нашукувати, зую, еш, сов. в. **нашу-**

кати, кая, еш, гл. Выскывать, выскать, находить, найти.

Нашурубурати, рю, риж, гл. Набуянить, набѣдогурить. *Таке зилля, як парубок... раз би в раз на улици, ще нашурубурить.* Сив. 178.

Нащадитися, джўса, дїшса, гл. Родиться. *Відколи нащадилась, не маю щастя.*

Нащадок, дву, м. 1) Потомство. *Щоб йому дихати не дало з його нащадком, накорснком!* Ном. № 3768. *Песимоловиль* — певно ціклотський нащадок. Ном. 4081. 2) Имущество, добро (движимое). *Я довідався, чою се козаки охочі пропинають у шинкарки нащадки жіночі.* К. МВ. X. 6.

Нащє, нащєсерце, нар. = **Нащє.**

Нащєбетати, бєчў, чєш, гл. 1) Нащєбетать. 2) Наговорить много. *Дївчата прибіжать, нащєбечуть.* МВ. I. 36.

Нащєбетатися, бєчўса, чєшса, гл. 1) Нащєбетатися. *Як у садку соловейко та й нащєбетався.* Грин. III. 171. 2) Наговоритися (о веселомъ женскомъ разговорѣ).

Нащєпїти, плїб, пиш, гл. Привить (вѣсколко). *А сад який хорошиї у нас був: сам нащєпїв.* Г. Барв. 471.

Нащєрїти, блїб, биш, гл. Выщєрбитъ немного, вызубритъ немного. О. 1862. XI. Спид. 54.

Нащїпати, пїю, еш, гл. Нащїпать.

Нащїб, нар. Зачїмъ, для чего, почему. *Нїшо менї чорні брови, нащо карї очї, нащо лїта молодїї, веселї дївочї?* Шецч. 40. *Нащо в Бога їй день, як у козака мїсць.* Ном. № 781.

Нащїка, ки, ж. Клинообразная накладка, которая прикрїпляється снїзами въ ключї вь плугѣ. Подольск. губ.

Нащїсерце, нар. = **Нащєсерце.**

Нащїлити, лїо, лиш, гл. = **Нащурити.** **Нащўрити, рю, риж, гл.** Насторужить. *Сидить зайчик за пїчуї у уха нащурив.* Рк. Макс. *Розморцив чоло, пїднїс брови ї нащурив уха.* О. 1862. I. 109.

Наялїжувати, жую, еш, сов. в. наядлївити, лїжу, виш, гл. Жирно намазывать, намазать, насаливать, насалить.

Наямлїти, ялїб, ялїш, гл. Набрать, накупить много. *Що в господї не знайшлося, зараз купувала: наямла груш сушєних, терну, смїв в базарї.* Мкр. Н. 20. *Наямла яблуц.* Черк. у. См. Наїмлити.

Наячїти, чў, чїш, гл. Накричать (о лебедяхъ).

Не, нар. Не. *Грїх не мичком зав'язати,*

та пїд лавку словати. Ном. № 101. *Не ходи, не люби, не замїцїйся, не пїду за тебе, не сподївайся.* Нп.

Небїяком, небївом, небївцї, нар. Вскорѣ, скоро. Желех. *Вже сонце неваом кончає путь.* Федьк

Небагїтїй, а, е. Небогатый, бѣдный. **На рїзум небагїтїй.** Глуный. *Ой, тата-рине, ой сїдїй же ти. бородастїй, лїбонь же ти' на рїзум небагїтїй: ще ти козака у руки не взяв, а вже за його ї грошї почитав.* ЗОЮР I. 17.

Небагїто, нар. Немного, мало.

Небїачний, а, е. = **Необачний.**

Небїаччий, а, е. Невидающий; неграмотный, необразованный. *Уносили письма читати, а я ї кажу їм: їдїть до мого хлопця, бо я чоловик небїаччий, а вїн письменний.* Лубенск. у.

Небезпїка, ки, ж. Опасность. *Наїшла буря вітряна на озеро, ї були вони в небезпїцї.* Ев. Л. VIII. 23.

Небезпїчний, а, е. Опасный. *Плакали ї тужили..., зиряжали в далеку небезпїчну дорочу.* Левци. I. 37.

Небезпїчїсть, ности, ж. Опасность.

Небезпїчно, нар. Опасно.

Небезпїрївно, нар. Непремївно. Мнж. 186.

Небережїний, а, е. Неосторожный. *Небереженого ї чорт не стереже.* Ном. № 4297.

Небїсний, а, е. 1) Небесный. *Царство небсєне, перам земля над їм.* Ном. № 252. *Налїтїло птаство небсєне.* Ев. Мр. IV. 4. 2) **Небїсна дорїга.** Млечный путь.

Небїсник, ка, м. Астрономъ Вєтрїчено только у Кулиша. *Вечерати жє усмак годитися ї нам, постанї, да ї вам, небсєникам, не велїми б то було приємно лїзти голїдним по планєтах.* К. Дз. 144.

Небїсський, а, е. = **Небесний.** *От гнїв небсєський настає.* Мкр. Г. 5.

Небїлїця, цї, ж. Небылица; рассказни; прибаутки. *Кажє небїлїци.* Ном. № 14339.

Небіж, бїжїя, м. 1) Племянникъ. 2) Вїднякъ, горемыка. *Роби, небоже, то ї Бог поможе.* Ном. № 69. 3) Часто такт називає старшїй лїтами или положєнїемъ младшаго: старякъ—парня, хозяйнїй—работника. У Шевченка (*„Не журюсь я, а не спїтїся“*) такъ називаєт женщїна влюбєннаго вь нее. *Усе свїтїят тї блискучї твої чорнї очї, мов говорят тї хєсєнько: „Хоч, небоже, радї?“* Шевч.

Небі(о)жечка, **кн, ж.** Ум. отъ небі(о)жеч.

Небі(о)жечка, **кн, ж.** 1) Бѣдняжка. 2) Покойница. Ум. Небі(о)жечка, небі(о)жеченька. *Говорила небіжечка до самої смерти.* *Ном. № 13061. Десь наша сестра, що з нами жила, либонь вона, небижечка, давно померла.* Грвн. III. 285.

Небі(о)жчик, **ка, м.** 1) Покойникъ. 2) Бѣдняжка.

Небі(о)жчиця, **ці, ж.** Покойниця. *Молодичі небижчицю убірали.* МВ. (О. 1862. I. 91).

Небій, **ббѣ, м.** Безстрашный. *І небога вояки йдуть.* Чуб. I. 270.

Небіль, **лю, м.** Крупный каменьъ печаникъ (не битый). Мжж. 186.

Небір, **ра, м.**—Небіж. Ум. Неббрейжо. Вх. Зн. 41.

Небірка, **кн, ж.**—Небога. Вх. Зн. 41.
Небо, **ба, с.** Небо. *Бачить Бог з неба, що кому треба.* *Ном. № 73. (Мн.: небеса и неба).*

Небога, **гн, ж.** 1) Племянница. *Була я мене небога, при мені вона й зросла, бо сиротою осталася змалку.* МВ. II. 19. 2) Бѣдняжка. *Була коліс Гандя, каліка, каліка Шевич. 138. Ой біда, біда чайці небозі, що вивела дітки при битій дорозі.* Нп. 3) Голубушка, милая. *Ой поклонітесь дівчині небозі, а що мені добре в далекій дорозі.* Нп. *Скарай мене, Боже, на гладкій дорозі, ком я помислю об другій небозі.* Нп. Ум. Небіжка.

Небогий, **а, в.** Бѣдний. Угор.
Небожа́, **жа́ти, с.** 1) Племянникъ, племянница (ребенокъ). *Зайдіть, лишень, то я небожатам якого гостинця дам.* *Скажете: тітка прислала.* МВ. I. 19. 2) мн. Голубчики, милые. *Хтіла б бранцями, небожатами, цімій світ звоювати.* Гол. I. 133. 3) мн. Употребляется подобно слову небіж. *Такий мені, небожата, сон приснився (Алканъ-паша къ янычарамъ и рабамъ).* Луваш. 16. *Не дуріте дітей ваших, що вони на світ на те тільки, щоб панувать... Дознаються небожата, чия на вас шкура!* Шевич. 212. Ум. Небожатино, небожатино.

Небжів, **ева, еве.** Племянниковъ. *На небожовому возі ми вдвох і поїхали.* Г. Барв. 11.

Небжика, **кн и пр. ж.**—Небіжка в пр.

Неборач, **ка, неборачка, кн, м.** Бѣдняга. *Ти, козаче-небораче, тяжко зажурився.* Нп.

Неборачка, **кн, об.** Бѣдняжка. *Як поїхав козак у військо озотне, а козачку-неборачку у домівці покидав.* Нп. *Наші неборачки один пішки, другий рачки.* Чуб. I. 281.

Неббрейко, **ка.** Ум. отъ небір.
Небойн, **на, м.**—Небій. *То було коліс усяке боїться попа, а тепер настали такі небояни, що й ліхо.* Кобел. у.

Небува́лий, **а, в.** 1) Небывалый. 2) Малоопытный, не знающий людей. Чуб. I. 270. *Посила козака молодого, небувалою.* О. 1862. II. 96.

Небува́листь, **лостя, ж.** То, чего небыло. *Гівмили Тройці й горювали за небувалость і обман.* Мвр. Г. 59.

Небудь, **Нябудь.** *Хто-небудь, що-небудь.*

Нева́да, **дн, ж.** Безвредность.
Нева́ра, **ря, ж.** Плохая хозяйка, неумѣющая и сварья. *Нетона й невара (про жінку).* *Ном. № 10781*

Невбача́й, **нар.** Невзначай, неожиданий. *Бач, невбачай, та й понав.* *Ном. № 7912.*

Невблаганнй, **а, в.** Неумолимый.
Невва́га, **гн, ж.** Невниманіе. *Воздвиженський не уважав на увагу, чи невагу своїх слухачів.* Левнд. Пов. 52.

Невва́жливий, **а, в.**—Невважний.
Невва́жливість, **востя, ж.**—Невважність. Левнд. Пов. 261.

Невва́жливо, **нар.**—Невважно. *Кивала головою неважливо, як ті, що дуже куди поспішаються.* МВ. (О. 1862. I. 105).

Невва́жний, **а, в.** Невнимательный.
Невва́жність, **востя, ж.** Невнимательность.

Невва́жно, **нар.** Невнимательно.
Невва́жати, **ваю, вш, гл.** Не переставать, не уставать. *Сидить у порі і неважачи усе їсть дітей.* Шевич. 309.

Невга́вний, **а, в.**—Невгавущий. *Вдова з своєї світлички дово чула веселий негавний сміх убогих людей.* Г. Барв. 308.

Невга́вучий, **негаву́чий.** Неустанный, неугомонный.

Негва́дно, **нар.** 1) Незвѣстно. *Негвадно куди сприбать, чи туди, чи туди.* Полт. г. Слов. Д. Эварн. 2) Незавѣтно, непрямѣтно, неслышно. *Дітей негвадно в хаті.*

Негва́мбаний, **а, в.** Неудержимый. *Нашою втіхою буде сила нашого духу негвамованого.* К. (О. 1861. VI. 33).

Негва́мбаний, **а, в.** 1) Неспokoйный безпокойный, неугомонный. 2) Неутѣшный.

котораго нельзя успокоить. *Удалась дівчина в журбу невгамонну.* Полт. г.

Невгамонність, ности, ж. Безпокойство, неугомонность.

Невгарзэд, нар. Невпопадъ, ни къ селу, ни къ городу.

Невгарен, неvgарний, а, в. Не способный. *Неварен розказати, як вірно та щиро тебе люблю.* О. 1861. VIII. 20. *Неварен і мольки запалить.* Прилуц. у.

Невгодній, а, в. Неудачный. *Сердита хазайка — тікаю, невгодна — кидаю.* Ном. № 79.

Невгожай, жай, м. Человѣкъ, неугодный коиу-либо, нелюбимый. *Жена говорить нелюбимому мужу: Пустяи ж мене, невожаю, на уасчку—поуляю!—Ой коли я невожай,—сиди дома та й гуляй.* Грин. III. 686.

Невдалеку, нар. Неподалеку.

Невдалій, а, в. Неудачный, неудавшийся. *Не лихо журить і чужа сторона, а невдала жінка.* Ном. № 9112.

Невдалиця, ці, об. Неумѣлый, неумѣлая, неспособный, неспособная ни къ чему. Ном. № 10286.

Невдалига, ги, об. Совершенно ни къ чему неспособный человекъ. *Підцепури, дочечко люба, нашу хатину... і люде таки не скажуть, що тут недалиги живуть.* О. 1862. IV. 71.

Невданий, а, в. Не способный ни къ чему.

Невданик, ка, м. Что-либо неудавшееся, неумѣло, неудачно сдѣланная вещь. *Гоп, мої гречаники! гоп, мої неводаники!* Г. Барв. 489.

Невданичий, а, в. Ув. отъ неводаний. Рѣшительно ни къ чему неспособный. Константиногр. у.

Невдатний, а, в. Неудачный, неудавшийся, неумѣлый.

Невдатник, ка, м. = **Невданик** Гоп, мої гречаники, гоп, мої неводатники! Чуб. V. 1173.

Невдатність, ности, ж. Неумѣлость, неспособность.

Невдатно, нар. Неумѣло, неудачно.

Невдѣха, хи, об. 1) Неудачникъ, —ница. *Невдѣха безталанний.* 2) Неспособный, ля, неумѣлый, ая. Ум. *Невдѣшенька, невдѣшечка, невдѣшка.* *Да ти невдѣха, да ти невдѣха, да ти невдѣшенька моя! Ти ні спекти, ні зварить, ні з моїм родом говорити.* Грин. III. 368.

Невдѣча, ці, ж. Неудача.

Невдѣчий, а, в. = **Невдалий.** *Ледача невістка, ледача, та й до роботи неводача.* Нв.

Невдѣчний, а, в. = **Невдалий.** *Напечу хліба — невдѣчний, наварю борщу — несмашний.* ХС. III. 37.

Невдѣшенька, ки, невдѣшечка, ки, невдѣшка, ки, ж. Ум. отъ неводѣха.

Невдѣржка, ки, ж. Невозможность выдержать, удержаться. *Вони давай на мене кричать; я бачу, що вже невдѣржка, та й давай тікати.* Екатер. у.

Невдогэд, нар. Невдомекъ.

Невдѣка, ки, ж. Неблагодарность.

Невдѣячий, а, в. Неблагодарный. *Ой невдѣяча ж, чи то ж мило, щоб ся серце так смутило.* Чуб. V. 302.

Невдѣячик, ка, м. Неблагодарный.

Невдѣяця, ці, ж. Неблагодарная. *Нащо ж, невдѣячнице, на м'яс парикати?* Чуб. V. 172.

Невдѣяність, ности, ж. Неблагодарность. К. XII. 84.

Невдѣячно, нар. Неблагодарно.

Невеликий, а, в. Небольшой, малый. *Хитро, мухро та невеликим коштом.* Ном. № 3116. Ум. **Невеличений, Грин.** III. 94. **Невеличений, невеличий.** *В мене ніжки невеличеські.* Мвл. 137. *Шумить річка невеличка да й шумить як з лука.* Нп.

Невередь, нар. Немного. Харьк. у.

Невжѣ, нар. Неужели.

Невжиточно, нар. Нельзя ужиться. *Покійниця боялась жити у тім дворі, боялась брата чоловікового, все було каже: „мені невжиточно там жити“, бо він нападась все на неї й на її чоловіка. А далі, бач, її й убито.* Новомоск. у.

Невзабарі, нар. = **Незабаром.**

Невзаворіт, нар. Не по дорогѣ.

Невзэддовзі, нар. Въ непродолжительномъ времени.

Невзаміру, нар. Несравненно, непомѣрно. *Товариства зібралось невзаміру бѣли.*

Невзаміту, нар. Незамѣтно, непримѣтно.

Невзгодіна, ни, ж. Невзгода. *От же й пройшли-ізійшли земі невзгодичи.* Слово это находится въ фальсифицированной думѣ „Витна Чггирииска“, напечатанной впервые Срезневскимъ (Запорожск. Стар., ч. I. 86).

Невзбірній, ѧ, в. Незбирательный.

Невводній, а, в. и **невводній, а, в.**

1) Несчерпаемый, постоянно имѣющийся.

2) Постоянный, всегдашній. *У нас гуляня*

невидноя. О. 1862. VII. 40. *Невидний ість.*

Невиворотний, а, в. Трудний для прозвішення, неудопривносимий. *Невиоротна мова.* П'язив. у.

Невиворотно, нар. Трудно для прозвішення. *У вас так невиоротно говорити.*

Невигідний, а, в. Неудобний.

Невигідно, нар. Неудобо.

Невигода, -ди, ж. Неудобство. *Не так шкода, як невигода.* Ном. № 2300.

Невидальце, ця, с. Невидаць. *Чого б я дуся? Що попович? Ова! яке ж невидальце!* Св. Л. 168.

Невіданий, а, в. Невиданий. *Вижеми мені звіря неслитаного й невиданого.* Рудч. Ск. I. 44.

Невиданський, а, в. Невиданий. *Невиданське діло, щоб семинарист так довно не забував козаной.* Св. Л. 269.

Невідний, а, в. Темний, непроглядний. Ум. *Невиднінький.* *Ой темна, темна, ой та невиднінька та, пане-брате, ніч.* Грин. III. 362.

Невидомий, а, в. Темний, непроглядний. *Темна нічка, невидома.* Гол. III. 440.

Невидючий, а, в. Не видаючий, сліпой. *Невидючими очима мов сонце побачи.* Шевч. 257.

Невидливий, а, в. Непроходимий, невылазний, изъ котораго выбратися, выдзть нельзя. *Невилазне болото.* Черк. у.

Невимовний, а, в. Невыразимий, несказанный, неизреченный.

Невимовно, нар. 1) Невыразимо, несказанно, неизреченно. *Левц. Пов. 139.* 2) Безотговорочно, безусловно. *Говів, Богу невимовно.* Ном. № 132. *Богу невимовно—свічку купила, панасиду поставила, та й усі втрої розійлились.* Ном. № 8377.

Невинний, а, в. Невинный. *За невинного бога.* *Безъ всякой вини.* *Так і пішов чоловік на поселення за невинного Бога.* Маж. 134.

Невинничати, чаю, еш, м. Навинничать. Встръчено у Котларевскаго. *Невинничає мов Сусана, не займана ніколи панна, що в дурторі зжила овесь вік.* Котл. Ев. VI. 13.

Невинність, ности, ж. Невинность. *Невинности моєї не зречуся.* К. Юв. 57.

Невинно, нар. Невинно.

Невиноватий, а, в. 1) Невиноватый, невинный. 2) Не долженъ.

Невиразний, а, в. Неясний, неотчетливый; невятный.

Невиразно, нар. Неясно, неотчетливо; невятно. *Щось вона ще говорила йому, та вже невиразно, нишком: очі залющились, ручки опали.* МВ. (О. 1862. I. 83).

Невиствачка, ки, ж. Недостача. *Як невиствачка дров, то я йому дам хуру там, чи дві.* Канев. у.

Невіглас, са, м. Невѣжда. Борз. у. *З гримли дурня-невігласа почитують.* Ном. № 1431.

Невід, вода, м. Неволь. *Наперед невода рибою не хвались.* Ном. № 2603.

Невідник, ка, м. Рыболовъ, ловящий рыбу неводомъ. Ум. *Невідничок.* *Мої три невіднички, три молодчики, роступіте ж ви шовковий невод!* Чуб. III. 300.

Невідничий, чого, м. = **Невідник.** *Земли ти своїм невідничим,—хай вловлять рибку.* Маж. 33.

Невідничок, чека, м. Ум. отъ невідник.

Невідомий, а, в. Незвѣстный.

Невідомість, мости, ж. 1) Неизвѣдіе, незнаніе. *Невідомість гриха не чинить.* Ном. № 106. 2) Незвѣстность. *Нема у світі гірше, як та невідомість, непевність.* МВ. II. 162.

Невідомо, нар. Неизвѣстно.

Невідхідно, нар. Неотступно, безотлучно. *Тішиться тим, що він усе тут невідхідно.* МВ. (О. 1861. I. 84).

Не-відь-що, Нелѣпость, Богъ знаєть что.

Невільний, а, в. Несвободный.

Невільник, ка, м. Невольникъ, рабъ; заключенный въ тюрьму. *Гість—невільник: де посади, там і сиди.* Ном. № 11943. Ум. *Невільничок.*

Невільницький, а, в. Невольническій, рабскій.

Невільниця, ці, ж. Невольница, рабыня. *Слухай, пані турчинова, привієм ті невільницю, аж із Польщі робітницю.* АД. I. 290.

Невільничий и невольничий, а, в. = **Невільницький.** *І помолотся на волі невольничі діти.* Шевч.

Невільничка, ки, ж. = **Невільниця.** *Чує Остап любії слова й пізнає козачку дівчину з русою жосою, невільничку турецьку.* МВ. III. 59.

Невільничок, чека, м. Ум. отъ не-вільник.

Невільно, нар. Нельзя; запрещено; не-позволительно. *Люблю, люблю, дівчиночку, да невільно взяти.* Нп.

Невінчаний, а, в. Невѣнчанный, пе-

обв'язаний. Це той коваль, що з невінчаною жінкою живе. Лебед. у.

Невіра, ри, об. 1) Недовірчивий. 2) Невіруючий, атеїст. 3) Невірний, не християнин. Та добре було, та добре було та під Турчином жити, та як же нам, запорозим за невіру служити? Нп. Ця, бачте, невіра то й темниці доладу не вміє змурувати,—не то що ми, християне. МВ. III. 59. 4) Недовіріє. До панів народ мав давно историчну невіру. О. 1862. II. 52. Ум. Невіронька. КС. 1882. V. 361.

Невір-земля, лі, ж. Нехристиянская земля. АД. I. 9.

Невірненький, а, е. Ум. оть невірний.

Невірний, а, е. 1) Недовірчивий. Ой ти, невірний-невірниченько, не віриши мені й йому личеньку. Чуб. V. 683. 2) Невірний, не заслуживаючий довіря, невірчивий. З невірою дружиною куди піду, то зачиму. Нп. 3) Невіруючий. Невірний іри жида або турка. Ном. № 2. 4) Невірний, не християнин. 5) Плохой, дурной. 6) Худой, болізнений. Сухий, невірний, як шкелет. Котл. Ен. VI. 19. Ум. Невірненький. Перше було ходить у невірненькій свитоці, а тепер вже на йому журан. ЗОЮР. I. 294.

Невірник, ка, м. Недовірчивий чоловік. Ум. Невірниченько. Ой ти, невірний-невірниченько, не віриши мені й йому личеньку. Чуб. V. 683.

Невірниця, ці, ж. Невірная жінчина. Ой коні ж мої вороненькі, бодай ви поздидали: ой як я їздив до невірничі, чому не заржали? Гол. I. 262. Ум. Невірничка.

Невірниченько, ка, м. Ум. оть невірник.

Невірничка, ки, ж. Ум. оть невірниця.

Невірно, нар. 1) Невірно. Невірно він живе з жінкою. 2) Плохо, дурно. І од людей сміх, і Господь карає, і самим невірно. О. 1861. VI. 77.

Невіронька, ки, ж. Ум. оть невіра.

Невіста, ти, ж. Жінчина. А которий козаченько буде з вас у місті: поклоніться моїй жінці, нечасній невісті. АД. II. 57. Леса, да й сама Черваница насили змогли дивитись без сліз на нещасливу невісту. К. ЧР. 221.

Невістиця, ці, ж. = Невістка. Види, матінонько стара, привів єм ті невістицю—красна, молода. Гол. I. 75.

Невістка, ки, ж. 1) Невістка. 2) мн.

Раст. *Chrysanthemum leucanthemum*. Шух. I. 21. Вх. Зв. 41. Ум. Невістонька, невісточка.

Невістний, а, е. Неизв'язаний. Він слухав і одмовляв, наче б так про кою іворилося невістною, невідомою. МВ. (О. 1861. I. 100).

Невістонька, ки и невісточка, ки, ж. Ум. оть невістка.

Невістудьк, ків, ж. мн. Раст. *Chrysanthemum leucanthemum*. Шух. I. 20. Бх. Зв. 41. См. Невістна 2.

Невістчаний, а, е. Приналежачий невісткѣ или невісткамъ. У нас три невістки, так то невістчана худоба. Чернвг. у.

Невістчин, на, не. Невісткнп. Не невістка, так невістчина плахта. Ном. № 2820.

Невісткѣ, ка, м. = Вабій.

Не-віть-що = Не-відь-що.

Невіхна, ни, ж. = Невістка. Прийшла свекруха невіхну побужати. Мет. 265. Мамочка каже: мій сенок їде, мій сенок їде, невіхну, везе. Грин. III. 11. Ум. Невіхнонька, невіхночна. Вставай, невіхнонько, час до череди знати. Чуб. V. 694.

Невіч, нар. = Нівець. Він усе у невіч змінив. Чуб.

Невміту, нар. Не вь примѣту, не заплѣтил. Невміту мені—чи вони були його, чи ні: чув тільки, що кричало щось, а нічого не бачив. Новомоск. у.

Невлід, нар. Некстати, не підходить. Коли мов тобі невлід,—я з своїм назад. Посл.

Невладущий, а, е. Безсильний, безпомішний. З купелі саджали в купіль, як малу дитину, полумертву, невладущу, не-тямну людину. К. МВ. XI. 146.

Невмивака, ки, ж. Неумытый. Ном. № 7134. Замурзаний грязю невмивака. К. Бай. 52.

Невмиваний, а, е. Неумытый. Якийсь москаль сидить: голова розкошлений, невмиваний. МВ. II. 13.

Невмісно, нар. Неумышленно, ненарочно.

Невмілий, а, е. Неумылый. У невмілоу руки болять. Ном. № 6021.

Невмілість, лости, ж. Неумылость. Чуб. I. 270.

Невміло, нар. Неумыло.

Невміня, ня, с. Неумынье. За невміня деруть реміня. Посл.

Невмірайко, ка, м.—Невмірака. К. ПС. 113.

Невмірака, ки, ж. Безсмертний; неумираючий. О. 1862. I. 19. *Забули й лицарів тих невмірак, що ворогів козацьких дивували, по дев'ять раз із мертвих уставали.* К. Дз. 33.

Невмірущий, а, в. Безсмертний, неумираючий. *Я вічний образ ваш, я дух ваш невмірущий.* К. XII. 75. *Слово наше ховалося тільки по невмірущих піснях.* К. XII. 135. *Наша слава невміруща.* К. ПС. 31.

Невмітно, нар. Мені невмітно. Я не замітлял, не припомню. *Свою невмітно мені, щоб таке було в його рало.* Верхнедніпр. у.

Невмолот, ту, м. Плохой умолотъ. *Коли нерод, так і невмолот.* Ном. № 7134.

Неводний, б, б. Относнийся еъ неводу.

Невобленька, невоблечка, ки, ж. Ум. отъ невбля.

Невобляти, лю, лиш, гл. Принуждать, насильно заставлять. *Неволити нікого не можна.* НВолын. у.

Невобльний, а, в—Невільний.

Невбля, лі, ж. 1) Зависимое состояніе; невозможность поступать по своему усмотрѣнію. *Ох і рада б я вийти, дак неволя моя: не пускає мати, що я молода.* Мет. 54. 3 *неволі робіти.* По неволѣ дѣлять. Константиногр. у. 2) Неволя, рабство. *У святу неділю не сизі орли заклетками, як то бідні невольники у тяжкій неволі заплакали, уору руки підіймали, кайданами забряжчали.* АД. I. 88. 3) Пльнъ. *Татарва побрала в неволю.* Стор. МПр. 162. 4) Падучая болѣзнь. Угор. 5) Чортъ, бѣсъ. Угор. Ум. Невбленька, невблечка. *Здорова була, моя донечко, що попалась у неволечку.* Чуб. V. 699.

Невбра, ри, ж. Овца (востриженная).

Невбрам'ятку, нар. Не помвється. *Мені се невбрам'ятку.*

Невбрід, нар. Больше, чѣмъ вужво для прокормленія; столько, что поѣсть нельзя. *Було торік картоплі невбрід.* Волч. у.

Невброкій, кою, м. Безпокойство; волненія, тревоги. *За дурною ілювою і ногаи невброкій.* Ном. № 6681. *Запинула його проба пера серед непокою життя громадською.* К. XII. 124. *Поринало хлота до сваволі, до непокою.* Мвр. ХРВ. 127.

Непокійний, а, в. Безпокойный; тревожный. *Батько й мати якіся непокійні стали.* Г. Барв. 238. *Сни непокійні сняться.* МВ. II. 9. *В малому серці ворухилося щось недобре, непокійне.* Мвр. ХРВ. 35.

Непокійно, нар. Безпокойно, тревожно. *Хоч як було мені непокійно, хоч як тузюло моє серденько, а я всімхнула.* МВ. (О. 1862. III. 72).

Непобігу, нар.—Невбрам'ятку.

Невпрѣвка, ки, ж. Невозможный справиться съ чѣмъ.

Невпрікливий, а, в. Не подвергающийся болѣзнь отъ урбнів. *Щоб невпрікливе було,—уливають із помийничі.* ХС. VII. 420.

Неврод, ду, м. Неурожай. *Вдарив нерод рік по року.* Вх. Зп. 41.

Неврожай, жаю, м.—Неврод.

Неврожений, а, в. Неурязимий. *Колі Матір Бажа знала, що Спаситель невронений буде, та й то убивалась за ним, а то ж ми! Як же його так спокійно бути?* Павлогр. у.

Неврѣкливий, а, в—Неврѣкливий. *Щоб тому хазяїну коровки були й овечки молодіші, неврѣкливі.* Грин. III. 55.

Невсидючий, а, в. Непосѣда.

Невсицүтий, а, в. 1) Неусыпный, неутомимый. бдательный. *Хазяїко збрелась неусицүчою на все село.* Рудч. Ск. I. 179. *Нарадив тебе Бог жінкою, до тебе доброю, щирою, хазяїкою неусицүчою.* Кв. I. 2. 2) Постоянный, безпрестанный. *От же все мені туга неусицүща.* МВ. I. 18. *Чи то нудьга неусицүща його з ні завмила?* Шевч.

Невстаха, хи, ж. Раст. *Thalictrum.* Мнж. 186.

Невстїд, ду, м. Безстыдство.

Невстїдливий, а, в. Не стыдливый. *А ти, Євро невстїдлива!* Гол. IV. 522.

Невстїдлівість, воста, ж. Безстыдство.

Невстрїйливий, а, в. Безпокойный, шаловливый. *Ну, та й невстрїйливі діти в Олігєра! Вскочили в юрод, пототтали одину.* Волч. у. *Став припадати пісню за пісню, що бабусі й дівчата йому, дитині, шепотали замість котка, аби спало, аби вгамувалось невстрїйливе.* Г. Барв. 439.

Невструїливий, а, в—Невстрїйливий.

Невтѣлий, а, в. Который не уйдетъ, не взбѣжить чєго. *Аду грїшники невтѣлі.* **Невтерпүчий, а, в.** Нестерпимый. В

невтеручки мукал стогами. Стор. МПр. 129.

Невтомлявий, а, е = Невтомний. *Наче благодать Божя допомагає невтомлива, нестипуца.* МВ. (О. 1862. III. 62).

Невтомний, а, е. Неутомимый. *З пою косарь такий жвавий, такий робочий-зв-томний.* Мир. ХРВ. 14.

Невтомно, нар. Неутомимо.

Невук, ка, м. = Неук 1 и 2. Мяз. 58.

Невчас, нар. Не вовремя.

Невчасний, а, е. Несвоевременный.

Невчасно, нар. Несвоевременно

Невчєний, а, е. Неучєный, необразованный.

Негбдано, нар. Не предполагая, сверхъ ожидания.

Негбдєн, нар. = Нігадка.

Негбїний, а, е. Спїшний, экстрєнный. *Дєсь у мою милєнюю та негїйна робота.* Нп.

Негбїно, нар. Немедленно, спїшно, экстрєнно. *Негїно привєдїть посли до мене.* К. Бай. 18.

Негамуєний, а, е. ? *Рябий та негамуєний вїн.* Мпр. Пов. II. 63.

Негарзд, нар. Нехорошо, неладно. *Ой негарзд запорожці, негарзд зробили: степ широкий, край весєлий та й занастимли.* Нп.

Негарний, а, е. Нехороший; некрасивый.

Негарно, нар. Нехорошо; некрасиво.

Негїда, ди, об. Негодняк, негодвица. *Я казала, що Семен чоловік, а Семен публіка, ще й негїда на весь світ.* Чуб. V. 338.

Негїдний, а, е. 1) Недостойный. 2) Негодный, мерзкий. *Бодай лиш не мати дитину негїдну.* Гол. III. 454.

Негїдник, ка, м. Негодяй, мерзавець. *Ти сам негїдник, ти сам обридник, що жінки не мавш.* Гол. I. 262.

Негїдність, ности, ж. Недостойность Желех.

Негїдь, годї, ж. Дрянь, негодное, мерзкое. *І покинули вони яко негїдь багатства свої.* К. Грам. 54.

Неглядєв, єв, ж. Нерадивая, незаботливая. *Взяв невістку та й кається. Чим же вона нежежа? Хай правда, що вона неглядєв та ледачєнка, ну так і син їзний такий же; та й самї старї такі. Що ж, що вона не хоче нічою глїдїть? І вони ж такі!* Новомосковскь.

Негївїлївий, а, е Несердитый. Ве-

сєлий і негївїлївий був собі пан. К. ЧР. 122

Неговіркий, а, б. Неразговорчивый.

Негбда, ди, ж. Непогода, ненастье. Борз. у. *А дорога ї негода криєй Божє яка!* Ум. Негбдна, негбдїножа. *І смї їде, і негодїнка.* Грин. III. 498.

Негбдиця, ці я негбдь, ді, ж. = Негода. Екатер. у.

Негбдка, єв, ж. Ум. оть негбда.

Негодня, ні, ж. Хламь, негодный вещи. *Усе викрадено із скринї, усе забрато, осталась тїлько сама негодня—то рване, то плєне.* Новомоск. у.

Негодбєнка, єв, ж. Ум. оть негбда.

Негодїй, дїя, м. О человекѣ: негодный, неспособный кь дїяствїямъ. *Жєна говорить старому мужу: Ой ти, старий негодїю, пусти ж мене, погуляю!—Ой коли ж я негодїя,—сиди дома та й гуляй!* Грин. III. 309. *Быть может слѣд.: Невгодїяй—Невгомай? (см.).*

Негодїний, а, е. Ненастный. *Пїшли негодї, ударили холоди,—негодїя осїт.* Васильк. у.

Негодїций, а, е. Негодный.

Негоже, нар. Не слѣдуеть, неврилично, нехорошо. *В негїленку прийти та до тебе нежеже.* Грин. III. 164. *Та й плакати менї нежеже.* МВ. I. 29.

Негожий, а, е. Негодный, нехороший. *Ой нежежа в кутку вода.* Чуб. V. 58. *На тобі, нежеже, що менї нежеже.* Ном. № 4779.

Негбїстий, а, е. Плохо заживающий (о рязѣ).

Негр, ра, м. Негрь. *Над товстими, як у негрї, губами стєрчали рудї вуси.* Левид. Пов. 179.

Негрутовий, а, е. Безземельный.

Негувати, гїю, єв, м. Не признавать вого, пренебрегать кѣмъ. *За що ж мене негувать, за що ж волочити, коли стали панями уже й мої діти?* КС. 1882. I. 225.

Негрєчний, а, е. Неучтивый, невѣжливый.

Негрєчність, ности, ж. Неучтливость, невѣжливость.

Негрєчно, нар. Неучтиво, невѣжливо.

Негура, ри, ж. Густой туманъ въ горахъ. *Ранки в полонинах зачїайно дуже гарні, але холодні, часто застав негура—налягає по горах така мрака, що не видно на десять кроків перед собою, а як мрака осїдає, то показуються лише найвишїи шпїзі гїр, а під ногами уповите усе немож*

у свіім морі... вітер зачне колісати тім свіім морем. Шух. I. 209—210.

Неда́ва, ви, об. Не даючий, не даючая чегó либо; скупой, скупая. Новомоск. у.

Неда́вний, я, в. Недавний. *Так ти ще й битись!*—скрикнула крамариха на недавню свою товариху. Мир. Пов. II. 70.

Неда́вно, нар. Недавно. *Сиротою та невеличком недавно зостався.* Чуб. V. 263. Ум. Неда́внечко.

Неда́лекий, а, в. Недалекий, близький.

Неда́леко, нар. Недалеко. Ум. Неда́лечко. *Сказав би словечко, та овок неда́лечко.* *Ном. № 3584. Недалечко гела пається свиня.* Рудч. Ск. I. 3.

Неда́лений, а, в. Недалекий, ближайший. *Доїздимо до шинку недаленю,—цулк, аж там чоловік завісися.* Харьков. у.

Неда́ром, нар. Не напрасно, не безъ причини. *Бо вже недаром козацький кінь по табору зуляе, мабуть Івася Кошовченка на світі немає.* Макс. (1834), 56.

Неда́байлівий, а, в.—Недабайлий.

Неда́байлівість, вості, ж.—Недабайлість.

Неда́байліво, нар.—Недабало.

Неда́байлиця, ці, об. в. недбайличок, чек, м. Нерадивецъ, беззаботный чоловікъ. *Наші парубки недбайлиці* Рк. Макс. *Оддав мене мій батенько за п'яницю, за недбайличка.* Чуб. V. 591.

Неда́бий, а, в. 1) Нерадивий, небрежный, нерачительный. 2) Беззаботный.

Неда́блиця, ці, об.—Недабайлиця. *Ном. № 10786. П'яниця да недбалця цілий тиждень в корчмі п'є, цуляе.* Нп. *Недбалця гірше п'яниці.* Чуб. I. 270.

Неда́бність, лости, ж. 1) Нерадивость, нерачительность, небрежность. *Ажже ж Петро своєю недбалістю пропав.* Канев. у. 2) Беззаботность, безпечность. Чуб. I. 270.

Неда́ло, нар. 1) Нерадиво, нерачительно, небрежно. 2) Беззаботно.

Неда́льниця, ці, об.—Недабайлиця. *Оддала заміж за п'яницю, за недбалницю.* Чуб. V. 592.

Неда́льство, ва, с.—Недабалість. *Через твоє недальство дожились до того, що нічого й їсти.* О. 1862. II. 25.

Неда́ння, ня, с.—Недабалість.

Неда́ха, хи, об.—Недабайлиця. *Була собі непраха й недбаха, да що матка дала, поносила усе чисто і придбати нічого не придбала.* Рудч. Ск. I. 176. *Бідюю й голодом недбах вона карає.* К. Дз. 150.

Неда́ха, ги, об. Неподвижное суще-

ство. (Имя сказочной собаки. Рудч. Ск. I. 120).

Недзька! меж. Крикъ для сзыванія овецъ. Kolb. I. 65.

Недівний, а, в. Неудивительный. *Недивним річам не дивуйся.* *Ном. № 7815.*

Недіслий, а, в. Неспѣлый, незрѣлый, молодой. *Ще ти дитя молоче, розумом не дійшло.* *Мет. 419.*

Неділенька, ки, неділочка, ки, ж. Ум. отъ неділя.

Неділешній, я, в.—Недільний. *А хто буде панотичевого неділешнього обідю дождити.* Макс. (1849). 82.

Неділонька, ки, ж. Ум. отъ неділя.

Недільний, а, в. Воскресный. *Субітнім шляхом на недільний торг.* *Ном. № 6654.*

Неділя, лі, ж. Воскресенье. *Ще як прийде суботонька, я змиюся, рощеюся, а в неділю приберуся.* *Мет. 76. Породила мене мами у святу неділю.* *Мет. Ум. Неділенька, неділочка, неділонька. 3 неділі.* *Съ понедѣльника начивая. Ні, на сьому тиждні вже не ткастиму, з неділі почну.* Черниг. у. *А з неділі вже й Петра.* Св. Л. 130.

Недішлий, а, в. Слабый, болѣзненный. *Прийшов собі дідусь, такий недішлий, та все кашляе.* Киев. у.

Недіаковий, а, в.—Неоднаковий.

Недобачливий, а, в. Сь слабимъ зрѣніємъ.

Недобачливість, вості, ж. Недальновидность. Левци. I. 279.

Недобачатя, чаю, аш, и. Плохо видѣть, имѣть слабое зрѣніе; не замѣчать.

Недобачити, чу, чий, и. 1) Не досмотрѣть. 2) Не замѣтити.

Недобиток, тка, м. 1) Не совсѣмъ добитый, не совсѣмъ замученный. *Старий недобиток, варнак.* Шенч. 2) мн. Остатки (войска послѣ пораженія)

Недобір, ббру, м. 1) Недоборъ, недоchezza. 2) Місяць-недобір. Неполная луна. *Ой місяцю-недобору, зайди, зайди за комору.* Чуб. V. 129.

Недобре, нар. 1) Нехорошо, дурно. *Недобре, як на сонних дитей місяць силпе промінням.* МВ. II. 9. 2) Зло. 3) Невкусно.

Недобрий, а, в. 1) Нехороший, дурной. 2) Недобрий, злой. 3) Невкусный.

Недвгий, а, в. Короткій, недлинный; (о времени): недолгий.

Недвго, нар. Недолго. *Велетню у світі недвоги жити.* *Ном. № 5826.*

Недовершений, а, е. Съ невыведенымъ до конца верхомъ.

Недоверший, а, е. Недорослый. *Хотіла мене мати за першого дати; а той перший малий, недоверчий.* Гол. III. 472.

Недовідомий, а, е. Невѣдомый; неясно повѣдимый. *Щось побачив страшно, недо відоме.* Борз. у. *Тополі, ростучи уряд, про його децю шепотять недовідомими речами.* Греб. 340. *Славим в іалі і на житах недовідомого їм ласкавого і щедрого Бога.* К. (О. 1861. II. 228). *Недовідома либидня морська.* К. ЦН. 242.

Недовіркуватий, а, е. Недовѣрчивый. Волян. Слов. Д. Эварн.

Недвірок, река, м. Ревегать; маловѣрный. *Лях Бутурак, ключник галерський, сотник Переласавський, недвірок христинський.* АД. 210.

Недовольність, ности, ж. Неудовольствие. *Така між ними недовольність пішла.*

Недовчений, а, е. Недоученный.

Недбарок, река, м. Огарокъ. *Недбарки пойдять, а сами поночі сидять.* Ном. № 4567. Ум. Недбарочок.

Недогін, гону, м. Остатокъ въ кубѣ послѣ перегона водки.

Недбгляд, ду, м. Недосмотръ. Сим. 198.

Недогда, ди, ж. Неудовлетвореніе. Употребляется въ выраженіи: *Мені недогда.* Я не удовлетворень, мѣ не достаетъ чего-либо. *Яка йому ще недогода? все має! А яка тобі недогода в Зосі?* Левци. I. 315.

Недогдний, а, е. Неудовлетворяющий, неугдный. *Вона йому недогдною стала.* Левци. I. 488.

Недогдно нар. — кому. Недостаетъ (кому).

Недобривок, река, м. Огрызокъ.

Недовір, збору, м. Плохо видящий. Черк. у.

Недбідок, деа, м. Обѣдокъ. *На столі столяи недоїдки вечері.* Левци. I. 248.

Недбукрок, река, м. Окурокъ. Харьк. у.

Недолбдний, я, а. 1) Неуклюжий, нескладный; 2) Неумѣстный, несвязный, нескладный; вздорный. *Зовсім таки недолбдні речі чули про се велике діло.* Дещо. 3) О человекѣ: не совсѣм порядочный, неосновательный. *Здається і час заміж, та все якісь недолбдні люде прапляються.* Левци. Кож. 12. 4) Плохой, нехороший.

Не-до-ладу, нар. Не такъ какъ слѣ-

дуетъ; нестати. Чуб. I. 271. *Не-до-ладу що зробиш.* Ном. № 7579.

Недбленька, ки, недбелчка, ки, ж. Ум. отъ недбля.

Недбливок, вку, м. Недолгитое до полноты мѣры.

Недоліжок, жку, м. Чекань (ручное оружие). *Із під поли позлотистий недоліжок винмає.* ЗОЮР. I. 206.

Недолік, ку, м. Недочетъ.

Недолітний, я, е. Несовершеннолѣтний.

Недбліток, тка, об. Несовершеннолѣтний, недоросль. *А панич не знає, з двадцятю недоліток душі противає.* Шевч. 220. *Текля ще недоліток* Св. Л. 133.

Недбломок, мка, м. 1) Предметъ не совсѣмъ слованный, надломленный. Мюсс. окр. 2) Употребляется какъ презрительное названіе людей, потерявшихъ отчасти свою національность подъ натискомъ чужой: *Гетьманцы дразнять Подолянь недолышками, а Подоляне гетьманцевъ московськими недолычками.* (О. 1861. X. Свид. 44). *Буми (пани) москалі й московські недолычки.* Мир. ХРВ. 356.

Недолуга, ги, об. Слабосильный, немощный человекъ. Екатер. у.

Недолугий, недолужний, а, е. Безсильный, слабый, немощный. *Перша мені туга—сама недолуга.* Мет. 26. *А которі старі-недолугі, то й навки попрпадам.* Нп. *Недолуга жінка.* Вас. 209.

Недолужність, ности, ж. Безсиліе, слабость.

Недолужно, нар. Безсилно, слабо, немощно.

Недблюд, да, м.—Недолюдок. Шевч. 184. *Добивають вони мене, недолюди, не болячись Бога.* Шевч. (О. 1862. III. 7).

Недблюдок, деа, м. Недостойный имени человекъ. *Сраменіться, недолюдки, дітиородиві.* Шевч. 210.

Недбля, лі, Злополучіе, бѣда. *Його жінка кляла-проклинала: „Бодай тебе, козаче сіромахо, побило в чистому полі три недолі: перша недоля—щоб під тобою добрий кінь пристав, друга недоля—щоб ти козаків не догнав, третя недоля—щоб тебе козакі не злюбили і в курінь не пустили.“* ЗОЮР. I. 215—216. *Недолю співаю козацького краю.* Шевч. 163. Ум. Недбленька, недблечна.

Недбляшок, шка, м. Опозлавшійся украинець. О. 1861. X. Свид. 44. *Шарпав з козаками шляхетних ляхів і недоляшків.* К. ЧР. 4. *Недбляшок! тукують козаки. Не-*

довірок! шепочуть поляки (про Ад. Кисіля).
К. ПС. 26.

Недѣмисел, слу, м. Недомысліе, непониманіє. *З исторією треба за все рахуватися ... Мусимо з нею рахуватися і за наші недомисли.* К. Краш. 8. *Позад нас—тьма звязаною недомислу; перед нами—світ миролюбивої науки.* К. Краш. 33.

Недѣмірок, рка, м. Рыба менше середней величини. Черном.

Недомѣва, ви, об. Неумѣючий говорити, косноязычний, завка. *Не їдуться він у сватове затим, що недомова.* Старод. у. *Куди йому іршиному! там така з його недомова.* Старод. у.

Недомѣвий, а, в. Косноязычний. *Хотіла мене мати за сьмого дати; аж той сьомий такий недомѣвий.* Чуб. V. 497.

Недомѣва, вж, ж. Недостаточно вымоченное волокно конопли и потому грубое и жесткое. Вас. 200.

Недонос, су, м. 1) Недонось, роды прежде времени. *Ругалки. . мстяться над людьми за недонос, за те, що їх мати зершла.* Г. Барв. 350. 2) При сведеніи торговыхъ счетовъ, часть непогашенныхъ торговцу долговъ. Вас. 191.

Недоносок, ска, м. Рожденный ранѣе 9 мѣсяцевъ, недоносокъ.

Недоношеница, ці, ж. Недоносокъ женскаго пола. Шух. I. 34.

Недопал, лу, м. Нехорошо обожженный кирпичъ.

Недопавок, вва, м. Разыгрывающий барвна.

Недопавок, вва, м. Недопитое. *Роскидано всякі недоїдки, валяються в пляшках недопивки.* Г. Барв. 239.

Недопѣток, тка, м. = **Недопѣвок**. *Оце як п'ють у шинку люде та позоставляють недопѣтки, то вони (шанкарі) поливають у чарку та й підсунуть чоловікові.* Г. Барв. 291.

Недопѣчка, вж, ж. Недоуеченное.

Недорѣчний, а, в. Некстати сказанный или сдѣланный, неумѣстный, взлѣшний. К. ПС. 127.

Недорід, рѣду, м. 1) Неурожай. 2) Недоносокъ; выкидышь. *Зникне собі, мов той недорід, що йому не судилося й на світі жити.* К. XII. 128.

Недорідний, а, в. 1) Неурожайный. 2) Не рослый, ве крупный (о зернѣ и пр.).

Недоріка, вж, об. = **Недомова**. *Повести за віком, за німцями недоріку, сліпую каліку.* Шевч. 215.

Недорікий, а, в. Косноязычный. *Вони собі невеликії, шепелявії, недорікії.* Рк. Макс.

Недорісток, тка, м. 1) Недоросль. 2) Карлякъ.

Недоробум, му, м. Неразуміє, недомысліє. К. ЦН. 311. *Я з долею та й з людьми боролась, та ніби й ірку долю поборола і людський недоробум.* Г. Барв. 442. *От що виходить із материню недоробуму, що не вчила мати дізечка робити.* Г. Барв. 437.

Недороблий, а, в. Недорослый. *Нічим обуть паняг недороблих.* Шевч. 219.

Недорѣсток, тка, м. = **Недорісток**.

Недорубок, вка, м. Не до смерти изрубленный, раненый. *Хто то? питає Максим недорубків, що один був без уха, другий без пальців.* Мир. ХРВ. 160.

Недѣвд, ду, м. Неопытность. (Нажива) *з людскою недѣвдѣю і легкомудства.* К. ХП. 125. См. **Недосвідчеість**.

Недосвідомий, а, в. Неузнавший по опыту, неузнавший въ точности. *Усе не додумаме і недосвідоме з неї (Шевченкової пісні) посмезло; зосталось тільки саме сьво.* К. XII. 130.

Недосвідчений, а, в. Неопытный.

Недосвідченість, ностя, ж. Неопытность. Желех. См. **Недосвід**.

Недѣвѣт, ту, м. Утренний морозъ. *Барвінок цвіє і зеленіє, славає, розстивався,— та недѣвѣт перед-світом в садочку укрався. Потоптав веселі квіти, побив, поморозив...* Шевч. 651.

Недѣвѣть, нар. Недостаточно.

Недосіл, сбду, м. Недосоль. *Невсїя на столі, пересіл на голові.* Ном. № 12381.

Недѣспів, ву, м. Недопѣтое. *Недѣспів твій доспівую, мій брате.* К. Дз. 25.

Недѣспіл, ду, м. Недозрѣлость.

Недѣсталь, лі, ж. = **Недостача**.

Недостаток, тку, м. Нужда, нищета, недостатокъ. *Недостатки гонять з хатки.* Ном. № 1544. *Сушать мене, в'ялять мене мої недостатки.* Грив. III. 220.

Недостача, чи, ж. 1) Недостающее количество, недостатокъ. *Сього-того треба, жінка не вважає: тільки чого достача,— в батька-матір має.* Грив. III. 296. *Давай більше грошей, щоб не було достачі.* 2) = **Недостаток**. *Виростає у голоді та в холоді, у злиднях та достачах.* Мир. ХРВ. 35.

Недѣстугу, пу, м. Конь или вольт, ко-

тогого задня ноги не покрывають слѣда переднихъ. Александровск: у. Мнж. 186.

Недотепа, **пи**, об. Неспособный, неумѣлый человекъ. Така недотепа, нічого робити не вмѣ. Рудч. Ск. II. 107.

Недотѣшний, **а**, е. Неспособный, неумѣлый. Е, бісів смку, і того недотѣшний. Рудч. Ск. II. 7.

Недотѣпність, **ности**, ж. Неспособность, неумѣлость. Чуб I. 272.

Недотѣпно, нар. Неумѣло.

Недотіка, **ки**, ж. 1) Недотрога. Отто яка недотіка. Шевч. 2) Раст.: Impatiens noli me tangere.

Недотіреливий, **а**, е = Недотореливий.

Недотірканий и **недотіркеливий**, **а**, е. Недотрога. Дувид штовхнув жартовливо плечем одною чоловіка.—Геть, псявіро, не пхайся!—одказав чоловік.—Оце недотірканий дядько, неначе молодиця. Левиц. Пов. 179.

Недубузок, **два**, м. Родъ уздечки безъ удили. Батько веде тою коня за чедоузюк. Рудч. Ск. II. 112.

Недубк, **ка**, м. Недоучка. Народе мій, недоуку латинський! К. XII. 58.

Недум, **ма**, м. Незрѣлый умомъ, глуповатый. Старий промовив: недоуми, занастили божий рай. Шевч. 408.

Недоумкуватий, **а**, е. Нееосмысленный, глуповатый. Як хто вквітє що недоумкуватє, трімають. Ном. № 421.

Недоумок, **мка**, м.—Недоум. Недоумки усе речуть та гукають проти чоловіка мудрачою. К.

Недохід, **хбду**, м.—Дохід 2. Пішли салдати колядувать... (Поколядувавши) узяв недохід та й пішов. Мнж. 109.

Не-до-чмиги, нар.—Не-до-шмиги. Усе не-до-чмиги, куди не лянь. Полт.

Недочувати, **вѣю**, **еш**, **сов**. в. **недочути**, **чу́ю**, **еш**, **ил**. 1) Быть тугимъ на ухо. (Съ этимъ значеніємъ употребляется только несов. видъ). 2) Не слышать, не услышать.

Недошкүлений, **а**, **б**. Не понимающий, не понимающий. Я ж думала, що наєвчка недошкүлка: як ударить, то розсядеться шкурка. На.

Не-до-шмиги, нар. Не идетъ, не ладно, не подходит, некстати. Де їм не-до-шмиги, то й уруть. Кв.

Недруг, **га**, м. Недругъ, врагъ. Підлясь на лядів і на всіх недругів отчизни батько Хмельницький. К. ЧР. 12.

Недряпуха, **хи**, ж.—Нечеса? Там дівчина нетопуха запаску зубила: нетопуха, недряпуха, нерублені поли. Мяд. 77

Недуга, **ги**, ж. Болѣзнь, недугъ. Не смерть страшна, а недуга. Ном. № 8154. У недугі лемати. Быть, лежать больной. Там Маруся в недугі лежала. Грин. III. 234. Я аж два дні пролежала в недугі. Г. Барв. 299.

Недугий, **а**, е = **Недужий**. Бо я женичик недугий, треба до мене друий. Рк. Макс.

Недугування, **ня**, с. Болѣзнь.

Недугувати, **гую**, **еш**, **ил**. = **Недужати**. Зосталися сама самісінька недугуючи. МВ. II. 14. Недувала з місяць. Мир. Пов. II. 78.

Недужий, **а**, е. 1) Больной. Всі в кою, були недужі на всякі недуги, приводили до його. Ев. Л. IV. 40. Пішов ізнов до недужої Кв. I. 95. 2) **Безсильный**.

Недікуваний, **а**, е. Оставшийся безъ благодарности. Прийшов непроханий, підеш недякуваний. Посл.

Неж, **сз**. = **Ниж**. Вона біли розливала, неж наливала. Левиц. I. 393.

Нежалісливий, **а**, е. Несострадательный; безжалостный. Ой мати моя та нежаліслива, що ти мене оддала та й не жалувала, що ти мене оддала у чужу сторону, у чужу сторону та в велику сем'ю. Грин. III. 304.

Нежар, **ра**, м.—**Нежерь**.

Неже, **сз**. = **Ниж**. Липи би не знатися, неже зараз і розстрятися. Ном. № 8783.

Нежерь, **рі**, ж. Прошлогодня трава, несьѣденная скотомъ и перезимовавшая на корнѣ. Косить тоді було дуже трудно, бо між травою була нежерь (стара трава). Драг. 241. Несьѣдобная трава. У сьому сіні нежери багато. Лубен. у.

Неживий **а**, **б**. Неживой, мертвый.

Нежид, **да**, м. Насморкъ. Нежид навав. Ном. № 12223.

Нежир, **ру**, м.—**Нежерь**. Волч. у.

Нежит, **га**, м.—**Нежид**.

Нежить, **ті**, ж.—**Нежид**. Після кішки як нап'єся,—буде нежить. Мнж. 154. Напала мене нежить. Лебедн. у.

Нежонатій. Неженатый. Ой я в тебе, моя мати, нежонатий хожу. Грин. III. 200. Чай нежонатій. Чай безъ хлѣба. Змiev. у.

Нежурбливий, а, е = Нежурливий.
Веселій, нежурбливий, та й він заклопо-
тався тією подією. МВ. I. 38.

Нежурдливий, а, е. Безпечальний, без-
заботний. Добре, що ти нежурливий удієся.

Незабавки, забавно, забавом, нар.
Вскорь, въ скоромь времени. Зажурился,
що в мене грошей нема: забавом і в тебе
не буде. Ном. № 6465. Незавомом прийде
й Семен. НВолын. у. З того жалю стара
незавомом і випростала місце на сім світі.
Г. Барв. 114.

Незабарний, а, б. 1) Не медлительний,
скорий. 2) Не требуючий много времени.
У такі дні незабарна служба (в церкві).
Мвр. Пов. II. 58.

Незабаром, нар. = Незавомом. Як воно
(сонечко, *Coccinella septempunctata*) скоро
зніметься й полетить—незабаром сосяино
буде. Ном. № 337. Незабаром після сього
вернувся з війни мій батько. Стор. МПр. 30.

Незаборонний, а, е. Невозбранний.
Незаборонно, нар. Невозбранно.

Незабудь, ді, ж. 1) На незабудь. На
память. 2) Раст. *Myosotis palustris*. Вх.
Пч. I. 11.

Незабутній, а, е = Незабутний. Що ти
римаєш убої! Чир'зна що, не Брути! У
нас Брути і Коклеси славні, незабуті.
Шевч. 215.

Незабутний, а, е п—ній, я, е. Не-
забвенний. Марку, коханячко мое неза-
бутнє. Федьк. Сей незабутний час. К.
ХП. 16.

Незабвдний, а, е. Безвредний.
Незавважливо, нар. = Незавважно. Пі-
сьмька якось незавважливо вірвется..., а
Голя засипа в меншого брата на руках.
МВ. III. 68.

Незавважно, нар. Незамітно. Тут і
незавважно, що їдеши над безоднею, бо іра
з горою тим мостом зведена, тільки вода
шумить під ногами. Св. Л. 214.

Незагузданий, а, е = Незанузданий.
Незадрій, а, е. 1) Независтливий.
2) Неревнивий.

Незанузданий, а, е. 1) О лошади:
безь удиль во рту. 2) Неубзданный. І
гарний хлопць здається, ти занузданий.
Кобеляк. у.

Незбіраний, а, е. О молокѣ: цѣльное.
Хотин. у.

Незбожний, а, е. Безбожний.
Незбожність, ности, ж. Безбожність.
Незбожно, нар. Безбожно.
Незборбно, нар. Безпрепятственно.

Незбўтний, а, е. Несбыточный.
Незвѣга, га, ж. 1) = Зневага. 2) = Не-
увага.

Незвѣжати, жѣю, вш, н. = Зневажати.
Подольск. у.

Незвѣжений, а, е. 1) Не взвѣщенный.
2) Необдуманный, нерассудительный (о
словахъ). Се вперше чула такі незвѣжні
речі. Г. Барв. 107.

Незвѣклий, а, е. Непривыклий.
Незвѣтѣжний, а, е. Непобѣдимый.

Незвѣчійний, а, е. 1) Необыкновен-
ный, необычайный, необычный. Яксь не-
звичайна смѣливість і духовна мѣнь. Мир.
ХРВ. 4. Тільки вип'є що незвичайне — то її
знову хвороба. 2) Невѣжливий, неприлич-
ный. А за рід їх хто тут скаже незви-
чайне слово? Мкр. II.

Незвичійність, ности, ж. 1) Необык-
новенность, необычайность. 2) Невѣжля-
вость, неприличіє. Велику незвичійність
серед модой учинила. К. Дів. С. 10.

Незвичійно, нар. 1) Необыкновенно,
необычайно, необычно. 2) Невѣжливо, не-
прилично.

Незвичний, а, е = Незвиклий.
Незвісно, нар. Незвѣстно.

Незгірш, незгірше, нар. 1) Не хуже.
Взнала й я незгірш старенької моєї, почіли
на світі ківи мѣха. Г. Барв. 372. 2) Не
особенно худо, сносно. В сього хазяїни
було мені незгірш. Г. Барв. 243.

Незгірший, а, е. Не плохой, довольно
хороший. І дівка була незгірша, хоч і не
нашого роду, і замуженка. Г. Барв. 407.

Незгѣда, дя, ж. Несогласіє. Зюди бу-
дує, а незюди руйнує. Ном. Ум. Незгѣ-
донья.

Незгѣдина, ня, ж. То-же, что и Незго-
дина (см.) изъ фальсифицированной думы
„Вятка Чигиринская“. (Запор. Стар. I, 86);
перепеватывая ее, Максимовичъ (1849, стр.
53) выросилъ „в“.

Незгѣдливий, а, е. Вздорный, свар-
ливый.

Незгѣдний, а, е. Несогласный, не-
стройный.

Незгѣдно, нар. 1) Несогласно; нестрой-
но. 2) Невыгодно; вредно. З лянками при
доброму обкоті отара одвоє більшє, і та-
кій великий колоді ходить буде важко і на
лямяток незгѣдно: лянята вийдуть худі,
миришаві. О. 1862. У. Кух. 33.

Незгѣдонька, ки, ж. Ум. отъ незгѣда.
Незграба, би, об. Неловкій, неуклю-
жий человекъ.

Незграбвий, а, е. Неловкий, неуклюжий, неповоротливый.

Незграбність, ности, ж. Неловкость, неуклюжесть.

Незграбно, нар. Неловко, неуклюже.

Нездатний, а, е. 1) Неспособный. 2) Непригодный.

Нездатність, ности, ж. 1) Неспособность. 2) непригодность, неудовлетворительность.

Нездвижбний, нездвижний, а, е. неподвижный. *На дух-мару вона походила з своїм нездвижним обличчям.* МВ. II. 199.

Нездібний, а, е. Неспособный. Желех.

Нездібність, ности, ж. Неспособность. Желех.

Нездільвий, нездільний, а, е. Неудливаемый. Вх. Зн. 41.

Нездобіти, дію, еш, м. Болеть. Борз. у.

Нездобльний, а, е. Неспособный, слабый, бессильный что-либо сдѣлать.

Нездобльність, ности, ж. Неспособность, слабость, бессиліе или невозможность сдѣлать что-либо. Чуб. I. 272.

Нездолящій, а, е. Слабосильный *Йї мистрі жаль кидати, що таки вона дуже нездоляща.* Червг. у.

Нездоров'єуватий, а, е. Болѣзненный, хилый.

Нездоров'я, в'я, с. Нездоровье. *Моя дочка ніколи тебе обіжати не буде: се вони так щось із нездоров'я.* МВ. I. 31.

Нездужати, жаю, еш, м. 1) Не вѣть силъ, быть не въ силахъ. *Конфедерат п'яний нездужа встать.* Шевч. 140. *Четвертинський нездужав білями боротися з своїм коханням.* Стор. МПр. 72. 2) Быть больнымъ, болѣть, хворать.

Нездужатися, етсья, м. безл. Нездоровиться. *Так щось нездужається мені.*

Незвистино, нар. Въ выраженіи: Я не звистино. Точно, точно-въ-точь. Я не звистино таний. Точно такой, точь-въ-точь такой. Лубен. у.

Незвчливий, а, е. Недоброжелательный. *Співать нишй селян про таямничу, часом незвчливу долю.* Г. Барв. 377.

Незвчливість, ности, ж. Недоброжелательство.

Незвчливо, нар. Недоброжелательно.

Незвлагі(о)дний, а, е. Неуживчивый, сшарливый.

Незвлігода, ди. Несогласіе; разладъ. *Бо ти старий, а я молода, то буде між нами незвлігода.* Грин. III. 419.

Незвлічений, а, е. Безчисленный, не-

смітний. *Кихон незлічені гроші має.* Каменец. у.

Незлічене и незлічено, нар. Безчисленно, несмітно; безъ счету. *Дай юр'ки незліченне, бери грошей неизліченне.* Гол. I. 171.

Незлюблівий, а, е. Незлобный.

Незлюблівість, ности, ж. Незлобие.

Незлюбливо, нар. Незлобно.

Незлюстивий, а, е. Незлобный.

Незлюстівість, ности, ж. Незлобие.

Незлюство, нар. Незлобно.

Незлюбіти, блю, биш, м. Незлюбить.

Незмагати, гаю, еш, м. Слабѣть. *Здоров'я незмагає; силъ незмає.* Черк. у.

Незмилитися, люся, ляшся, м.==Знемілитися, йї горе зило... світ йї незмилосє. Г. Барв. 113.

Незмир, ру, м. Ссора, вражда. *Незмир між йї пішов.*

Незмислений, а, е. Безмысленный. *Мали вони нас за скот незмислений.* К. ЧР. 196.

Незмінний, а, е. Незмѣняемый; неизмѣнный.

Незмінно, нар. Незмѣняемо; неизмѣнно.

Незмірениий, незмірний, а, е. Незмѣримый.

Незмірєнне и незмірено, незмірно, нар. Незмѣримо; безъ мѣры. *Дай горівки незміренне, бери грошей незліченне.* Гол. I. 171.

Незмовлений, а, е. Невыразимый, несказанный.

Незмовлено, нар. Невыразимо, несказанно.

Незмога, ги, ж. Невозможность. *Сінешиних (дверей) незмога й відчинити.* Г. Барв. 21.

Незнавидіти, джу, диш, м.==Знезавидіти. *Незнавидів хлопця та й незнавидів і прогнав.* Камен. у.

Незнай, няю, м. Незнаніе. *Незнай гріха не чинить.* Ном. № 106.

Незнайко, ка, м. Незнайка. Мшж. 40.

Незнайомец, шца, м. Незнакомецъ. *Спрів йї чуждоземець, чуждоземець, незнайомецъ.* Гол. I. 208.

Незнайомай, а, е. Незнакомый, неизвѣстный.

Незнайомисть, ности, ж. 1) Незнакомство. 2) Незнаніе. *Незнайомисть гріха не творить.* Ном. № 106.

Незнакомито, нар. Незамѣтно. *Як*

твоїх сітей незнакомито при зелній діброві, так моїх діток незнакомито при молодій вдові. Гол. II. 587.

Невпідручно, нар. Безъ умысла, ненаочно.

Незначкий, а, в. Незначительный. Левц. Пов. 280.

Незначність, ности, ж. Незначительность. Желех.

Нездисний, а, в. Нестерпимый. *Годі мати серцю носму з незносною тучою.* КС. 1882. VIII. 281.

Незобутий, а, в. Необутий *Посилав рано по воду незобуту, незодягнуту.* Мет. 273.

Неводягнутий, а, в. Неодбтый. Мет. 273.

Незрахований, а, в. Неисчислимый. несчетный. *Скарб великий незрахований.* К. (О. 1861. VI. 30).

Незримий, а, в. Незримый. *І зробився я знову незримий.* Шевч.

Незримо, нар. Незримо.

Незрозумілий, а, в. Непонятный. Желех.

Незрозумілість, лости, ж. Непонятность. Желех.

Незрозуміло, нар. Непонятно.

Незручний, а, в. 1) Неловкий, неуксусный. 2) Несподручный.

Незручність, ности, ж. 1) Неловкость. 2) Несподручность.

Незручно, нар. 1) Неловко. 2) Несподручно.

Незрячий, а, в. Слепой, невидлячий; певбжественный. *Знову шкуру дерете з братів незрячих, чрекосите.* Шевч. 211.

Незугарний, а, в. Неспособный, не мастеръ. *Незугарний козакувати. Незугарний до роботи.* Левц. Пов. 229.

Незчислбний, а, в. Безчисленный. *Отпотоі то Черевань доскочив собі незчислбного скарбу.* К. ЧР.

Незчислбно, нар. Безчисленно.

Незчутися, чуюся, вшся, *я* Не опомнитися, не замѣтити какъ... *Незчутися, як смерлося.* Шевч. 249. *Незчутлася вона, як кинулася йому назустріч.* Стор. МІр. 56.

Неіднбковий, а, в.—**Неоднаковий**.

Неіднбковість, вости, ж.—**Неоднаковість**.

Неіднбково, нар.—**Неоднаково**.

Неідждалий, а, в. Необбъзженный. нешббъзженный. *Дали йому коня неідждалою.* Чуб.

Ней, нар.—**Най**. *Ней іде, ної іде, ней ся забанує.* Гол. I. 337.

Нейминуй, нар. Непрембнно. *Це нейминуй до мене.* Мвж. 187.

Неймовіра, ра, об. Недовбрчивый чоловікъ.

Неймовірний, а, в. Недовбрчивый. У мене такий чоловік неймовірний, що до всякого мене приклада. Уманск. у. *В мене матінка нерідня, а дружина неймовірна.* Грин. III. 305.

Неймовірність, ности, ж. Недовбрчивость, недобвбріє. Мир. ХРВ. 177.

Неймовірно, нар. Недовбрчиво, съ недобвбріємъ. *Секретарь неймовірно глянув на Чинку.* Мвр. ХРВ. 190.

Неймовірство, ва, с.—**Неймовірність**. НВолын. у.

Неввара, рі, ж. Плохо сваренное кушанье. Вх. Зв. 32.

Невб, нар. Неужель, развб. *Неке ж ви йому даєте грошей?* Борз. у.

Некбдбний, а, в. 1) Неположенный. 2) Неоскопленный. *Кнб некбдбний.*

Неклбн, на, м. Сказочный эпитетъ борова: *Кабан-неклбн Рудч. Ск. II. 2.* Испорченное вбсто іклбн, т. е. нбвбющий большіе ікла (клыки).

Некббб, би, об.—**Небямужа**. *Некбббце з тебѣ* Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Некблен, на, м. 1) Раст.: Черновлєнь, сережнєкъ, Acer tataricum. 2) Acer campestre. L. ЗЮЗО. I. 109.

Неколя, нар. Кое-когда, взрбдка. *Було прийде неколи, чуєш, а до нас не іде.* Верхнедбпр. у.

Некрутъ, та, м. Рекрутъ. *Сказано тєні, що на черзі Андрійко у некрути.* МВ. II. 11. *А Омкій нехай здоров буде, бо з учора заплакала за його, як почувла, що у некрути братимуть.* О. 1862. IX. 114. *По над садом зелєньким дорбжка лежала, молада туди пані некрут виряжала.* Нп. Ум. **Некрути**. *Сидя, леже некрутики в кованих кайданах.* Чуб. V. 969.

Некрутъко, ки, ж. Жена рекрута.

Некрутътво, ва, с. Рекрутская повинность. *Хаоті, тїкаючи од некрутътва, розбїлись.* Ном. № 972.

Некрутъський, а, в. Рекрутскій. *А що бути у неволі, у некрутъському наборі.* Чуб. V. 988.

Некрутъчина, ни, ж. Рекрутскій наборъ. *Пройшла в нас чутка—некрутъчина сього року буде.* МВ. II. 11.

Некубіниця, ці, ж. О женщивѣ:

незаботящаяся о порядку, нестарательная. *Уставай, невістка, неробитнице, ти нішому добру некукібнице.* Мет. 305.

Нелагода, ди, ж. 1) Несогласіє. *Ой ти старий, я молода, тим між нами нелагода.* Нп. 2) Неудача. *Здається й робитишій чоловік, але йому все нелагода.*

Нелад, ду, м. Безладина; безпорадокъ.

Неладен, неладний, а, е. Безпорядочный; нехороший, некрасивый. *У кого дочок сім, то й доля всім, а в мене одна, та й та неладна.* Ном. № 1739. *Будь він тричі неладен!* (брань). Ном. № 5136.

Неладно, нар. Безпорядочно; нехорошо; некрасиво. *Будь воно неладно!* Ном. № 5136.

Неласка, ки, ж. Немилость, неблагополєние. Желех.

Нелівнь, ня, м. Дубъ, не теряюцій листєвъ на зиму. Чуб. I. 132.

Нелівняй, а, е. Плохо ловяцій. *Кім нелівняй, хлоп нелівняй—обєв ледацю.* Ном. № 1257.

Неліпашка, ки, ж. Нелїпившая. *Сваїлка-нелїпашка шишок не ліпила.* Грин. III. 486.

Нелітка, ки, ж. Корова, еще не вмѣвшая теленка. Вх. Пч. II. 5.

Нелюб, ба, м. Нелюбимый мужчина, пемидий. *Хоче мене мати за нелюб дити.* Нп. Ум. Нелюбноъно, нелюбочно. Грин. III. 329.

Нелюбий, а, е. 1) Немилый, нелюбимый. *Позовно сина та під церквою, нелюбю невістку під дзвіницею.* Нп. 2) Неприятный.

Нелюбѣв, вц, ж. Нелюбовь, неприязнь. *Ці річки здаються нам луною од тієї великої нелюбѣви, яку викидують нам німецькі шесиня.* О. 1862. IX. 26.

Нелюбѣнько и **нелюбочко**, ка, м. Ум. отъ нелюб.

Нелюд, да, м. Безчеловѣчный, жестокий, свирѣпый человекъ.

Нелюда, ди, об. Нелюдимъ, нелюдимка.

Нелюдний, а, е. 1) Малолюдный, 2) Нелюдимый. *Якийсь нелюдний, неговіркий, якась тума з його.* Мир. ХРВ. 35.

Нелюдськвий, а, е. 1) Нечеловѣчскій. *В неї щось у очах нелюдське світиться... У людей такою поляду не буває.* Г. Барв. 375. 2) Безчеловѣчный, жестокий. *І ти нелюдської дождали мурки.* К. XII. 53. 3) Необходительный.

Нелюдськість, кости, ж. 1) Безчеловѣчність. 2) Необходительность.

Нелюдько, ка, м. Нелюдимъ.

Нелюдяний, а, е. 1) Нечеловѣчскій, безчеловѣчный; злой, недобрый. *Бодай той непрощений був, хто видумав таку нелюдяну науку.* Св. Л. 62. *Який він добрий був для вас, а ви для його сиріт такі нелюдяні.* Св. Л. 127. 2) Необходительный, неприхитливый.

Нелюдяність, ности, ж.—Нелюдськість. Желех.

Нема, немѣе, нар. 1) Нѣтъ, неимѣется. *Нема в саду соловейка, нема щєбетання: нема того мильного,—не буде й гуляння.* Нп. *В мене батька немає, а матуся вмирає.* Нп. *Оттак ходя попід яєл, Ярема співає, вкладає, а Оксани немає, немає.* Шевч. 141. 2) Не хочетъ, не желаетъ. *А покоритесь батькові й неї нема.* Черном. *А нема щоб піти до сусіди.* Черном. 3) **Нема в світі над...**, **нема в світі, я...** Нѣтъ выше, лучше... *Нема в світі над Бога.* Ном. № 5. *Нема в світі, як у злодій жити.* *Нема вітву бїлішого та над очиюньку, нема роду рїднішого та над дружиноньку.* Нп. 4) **Нема де.** Негдѣ; некуда. 5) **Нема ногѣ, кому** и т. д. Негого, некому и т. д. *Нема кому роститати, чого плучуть очі, нема кому розказати, чого серце хоче.* Шевч. 6) **Нема колі.** Негогда. 7) **Нема нуді.** Некуда. 8) **Нема чогѣ, чому** и т. д. Нечего, нечему и т. д. 9) **Нема-що.** Нечего. *Зима—кожуха нема, чоботи ледацю,—і йти нема-що.* 10) **Нема зацю.** Не за что. Ум. **Немаєчки.**

Немаѣт, нар.—Нема.

Неметъкій, ѣ, ѣ. Неловкій, непустрый; нескорый.

Немѣжитися, жуся, жишся, лл. Ежить-ся, мяться. *У школі холодно, а баби зайшли погрітись,—спасений,—та так немѣжались баби, що холодно в хаті.* Канєв. у.

Немілий, а, е. 1) = **Нелюбий.** *Світ мені став немилый.* *Усе немиле, як здроров'я нема.* 2) = **Нелюб.** *Лучше жє умерти, ніжє з немилым жити.* Мет. 71.

Неміло, нар. Неприятно.

Немилосѣрдний, а, е. Немилосердный, безжалостный, жестокий. *Таке молоде, а таке немилосердне.* МВ. (О. 1862. III. 42). *Немилосѣрді, котрі нас розлучать.* Чуб. V. 117.

Немилосѣрдно, нар. Безжалостно, жестоко.

Немилостївний, а, е. Немилостивый, безжалостный. *Серце таке немилостиве.*

Немилостиво, нар. Безжалостно.

Не-милий-корчма, мй, об. Прозваніе пьяниц. *Ном. № 11694.*

Немину́че, нар. Неминуемо, неизбежно, непремѣнно. *Немину́че коли не після Покрови, то вже після Дмитра засватами буде.* Г. Барв. 305.

Немину́чий, а, в, о. Неминуемый, неизбежный. *Біду побачив немину́чу.* Котл. Ен. IV. 12.

Немину́чість, чости, ж. Неминуемость, неизбежность. Желех.

Немину́ще, нар. = **Немину́че.** *Вже ж його немину́ще оддавати.* ХС. VII. 421.

Немину́щий, а, в = Немину́чий. *Смерть — немину́ща дорожа.* Посл.

Немі́вний, а, в. Неразговорчивий, молчаливий. *Кім немі́вний, хлоп немі́вний — обое лядице.* *Ном. № 1257.*

Немі́рний, а, в. Непомі́рний, не в міру.

Немі́ряно, нар. Неизмі́римо, очень много. *У них було землі немі́ряно.* Мир. ХРВ. 92.

Немі́ч, мочи, ж. 1) Безсиліе, слабость. *Жалує, було, мене дідусь „Ти, кажє, звеллела мою немі́ч, юлубко“.* Г. Барв. 358. 2) Немо́щ, нездоровье. *Я б і робила, та — тшико тляже — немі́ч моя.* Кобеляк. у.

Немі́ний, а, в. Непропорний, неповоротливий. *Яка ти немна.* *Ном. № 10953.*

Немо́в, нар. Словно, будто, точно. *Немо́в би дав Бог.* *Ном. № 7522.*

Немовля́, дѣти, с. Младенець, не ворючий еще ребенокъ. Ум. **Немовля́тко, немовля́точко.**

Немовля́чий, а, в. Неговорячий.

Немо́га, ги, ж. 1) = **Невозмо́га.** *І росклати немо́га, що зі мною діється.* 2) = **Знемо́га.** *Хоче встати, а немо́зі пада.* Г. Барв. 537.

Немо́гучий, а, в. Вѣдний, несветотельный. *Немо́гучі не платять подриною.* Волч. у.

Немо́жливий, а, в. Невозможный. *Не буде немо́жливе у Бога всяке слово.* Єв. Л. I. 37.

Немо́жливість, вости, ж. Невозможность. Желех.

Немо́жливо, нар. Невозможно.

Немо́жний, а, в. 1) Невозможный. 2) Безси́льный, слабый. *Доля карає й вельможного й немо́жного.* *Ном. № 1729.*

Немо́ла, ли. 1) об. Тотъ, который не молится. *Ном. № 10781.* 2) ж. Иль. Галлц. Желех.

Немо́цѣний, а, в. Превышающий силы. *У неї́ була немо́цѣна болі́сть.* Лохв. у.

Немо́цний в немо́цний, а, в. Немо́цный, безси́льный. *Нападає її якийсь ті́в немо́цний.* МВ. (О. 1862. I. 100). *Думки... підрізують немо́цну силу.* Мвр. Пов. I. 27. *І немо́цну мою душу за світ послано.* Шевч. 263. *Руки у нас немо́цні уже... не працюють, як колись.* Г. Барв. 502.

Немо́ці, щей в шів, ж. м. Болѣзни, немо́щи. *Ви, лобочи́, ви, немо́ці, дуже тої ви болі́ці.* Чуб. V. 58.

Нему́рний, а, в = Невму́рний.

Нему́дрий, а, в. 1) Глухий, безслеконий. 2) Немудренный. *Привітай жє в своїй славі́ і мою убогу лепту — думу нему́друю.* Шевч.

Нена́видець, дѣя, м. = **Ненавидник** *Прихили́ть до нас душі́ ненавиди́ця наших.* К. МВ. XII. 266.

Нена́видѣти, джу, диш, м. Ненавидѣть. *Блаженні, коли ненавиді́тимуть вас люде.* Єв. Л. VI. 22.

Нена́видний, а, в. Ненавистный. К. Бай. 82. *Ненавиден той нам, хто нас підів на іріх.* К. Дз. 154.

Нена́видник, ка, м. Ненавистникъ. *Спасення од вороги́ наших і з руки всіх ненавиди́ників наших.* Єв. Л. I. 71. *Такою ненавидника жи́йцького... мені́ ще не доводилось бачити.* Г. Барв. 19.

Нена́вистливий, а, в. Недоброжелательный. *У нас люде ненавистливі, — хлі́ба шматка старцєві́ не дадуть.* Волч. у.

Нена́вистний, а, в. Ненавистный. *Зосталося тільки ненавистне життя.* Стор. МПр. 145.

Нена́висть, тя, ж. Ненависть. *Нехай мене Бог боронитъ від лихої напасти, від ганської карности, від людської ненависти.* *Ном. № 152.* *Узя́ти нена́висть на ко́го. Возненависть ко́го. Яке мое життя́ буде? та й її́, як я візьму на неї́ ненависть?* Г. Барв. 201.

Нена́дія, діі, ж. Безнадежность, отчаяніе.

Нена́жєра, ри в нена́жєра, рі, об. Обжора, ненасытный человекъ. Мвр. ХРВ. 9. *Оттой нена́жєра, скільки йому́ не дай, — нікому не зостави́ть (усе поїсть).* Новомосков. у.

Нена́жєрливий, а, в. Ненасытный, обжорливый. *Скатертину ду́ша нена́жєрлива.* *Ном. № 12126.*

Нена́же(и)рий, а, в = Нена́жєрливий. НВолын. у. *Щоб своєму́ нена́жєрному сер-*

цесі ходити, він із світу хоче звести дві душі. Г. Барв. 454.

Ненажир, ру. м. Обжорство, постійний позыв къ їдѣ. *Ненажир напав*. Ном. № 12222.

Нена́дний, **нена́сний**, а, в. Ненаситный, прожорливый. НВолын. у. в Камен. у.

Нена́сьте, ти, ж. Ненасытность. Камен. у.

Нена́лѣжно, нар. Невъздлежащій образомъ.

Нена́роком, нар. Незачапно, неумышленно. *Коли кому й лучалось ненароком зблизитися до того острова, то з ляком тікали від його*. Стор. МПр. 13.

Нена́сит, ту, м.—**Ненажир**.

Ненася́тець, тдю, м. Раст. *Astragalus glycyphyllos* L. ЗЮЗО. I. 113.

Ненася́тний, а, в. Ненасытний, алчный. НВолын. у. и Лебедин. у.

Ненася́кий, а, в. Не нашъ, чужой, чужестранный. *Цього тепер не можна сказати, бо в хаті в ненасякі люди*. Козелец. у.

Ненатлі́й, а, в. Ненасытний. *Ненатлому чоловікові дай хоч увесь мир, то мало*. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Ненатля́, лі, ж. Ненасытность, жадность. Миргор. у. Слов. Д. Эварн.

Неначе, нар. Будчо, точно. *Вискочив з землі неначе овражок*. Стор МПр. 44. *Він тільки розглядає її, неначе їсть її очима*. Кв. I. 38 См. Наче.

Нендзори́, рів, м. Осенніе ягнята. Лохв. у.

Не́нечка, ки, ж. Ум. отъ нѣня.

Не́нѣла, ли, об. Высокій, неповоротливый чоловікъ. Мнж. 187.

Не́нін, а, в. Матушкинь, материнъ.

Не́ну́ж, сз.—**Ниж**. *Лучче хліб їсти з водою, ненуж буханец з бідюю*. Ном. № 7288.

Не́ньвѣя, ки, ж. Ум. отъ нѣня.

Не́ньо, ня, м. Отець, батюшка. Галиц. Желех.

Не́ньчин, а, в. Матушкинь, материнъ.

Не́ня, ні, ж. ласк. Мать, родимая. — *Сину мій, коли прийдеш до нас? „Тоді я, несе, прийду до вас, як павинє пір'я испід потоне, а млиновий камінь наверх випігне*. Макс. (1849) 107. Ум. **Не́нечна**, **не́ньна**.

Неббавки, нар. Немедля, сейчасъ. Угор.

Необаче́ка, ки, ж. Безпечность, неосмотрительность.

Необачний, а, в. Безпечный, неосмотрительный.

Необачність, ности, ж. Безпечность, неосмотрительность. *Складається недогода або не обачність яка, то він ухає та махає їм, де що робиться*. Стор. МПр. 166.

Необачно́, нар. Безпечно, неосмотрительно. *Живє хто в світі необачно, тому ніде не буде смачно*. Котл. Ев. VI. 90.

Необере́жний, а, в. Неосторожный. *Взпила вода човен з необережним дідал та й поперла в шум*. Левиц. I. 127. *Русалки залоскотють небережного, а часом і в воду потягнуть*. Г. Барв. 350.

Необере́жність, ности, ж. Неосторожность.

Необере́жно, нар. Неосторожно.

Необзир, нар. Безъ оглядки. *Давай на Бужаки необзир утікати*. К. Дз. 15. *А чортяка з-за ліси: кук-кук-кук! Баба необзир додому!* Г. Барв. 195.

Необлудний, а, в. Чистосердечный, недлицетворный. Волын.

Необлудність, ности, ж. Чистосердечіє, велицепріятіє. Волын. г.

Необлудно́, нар. Чистосердечно, велицепріятно. Волын. г.

Необмі́льний, а, в.—**Неомильний**.

Необор́ний, а, в. Неодолимый, непреодолимый.

Необор́ність, ности, ж. Непреодолимость.

Необходи́ний, а, в. Такой, котораго нельзя обойти. *Як пійдуть доці, так грязь буде необходима*. Борз. у.

Необля́дки, **необля́док**, нар. Безъ оглядки. *Біжить необлядки*. Рудч. Ск. I. 137. *Пішло все к чорту необлядкою*. Котл. Ев. IV. 61. См. **Необзир**.

Неогля́дно, нар. И конца невидно; неозорно. *Горя того за нею і поперед нею—неозорно, неоглядно*. Мир. Пов. I. 127.

Неодино́кий, а, в. Неодинокій. *Там неодинокій з нею був* в. Шевч. 37.

Неоді́жний, а, в. Плохо одѣтый. *Так собі, чоловік недіжний, бідний*. Мир. у. Слов. Д. Эварн.

Неоді́жно и **неоді́жно**, нар. Непремѣнно. *Кв. Треба неодіжно ті колеса купити*. МВ. (КС. 1902. X. 143).

Неоді́жний, а, в. Непремѣнный.

Неоді́бний, а, в. Безотговорочный.

Неоді́бно, нар. Безотговорочно.

Неоді́аковий, а, в. Неодинаковий, несходный, различный. См. **Неіднаковий**.

Неоднаковість, вості, ж. Несходство, различіє. См. Неїднановість.

Неодніжово, нар. Неодинаково, несходно, различно. См. Неїднаново.

Неодухований, а, в. Невѣжественний, незнайчий, необразований. *Сам крєпан, неодукований сірак.* Шевч. 513.

Неовбраний, а, в. Неовбраний.

Неовбро, нар. Неовбрани, безъ конца. *Зайвої землі лежало неозорно перед тобою і за тобою.* Мир. ХРВ. 80.

Неоканний, а, в. Оканний. Харьк. г.

Неоковірий и нековірий, а, в. Неповоротливий, нелюбкій. *Та вона така нековірна.* Вас. 209. *Був у вдови хлопчик та такий нековірий: всі його було б'ють.* Мнж. 9.

Неомильний, а, в. Безошибочний.

Неомірний, а, в. Неизмѣрний.

Неопалий, а, в. Неопалий. Стор. МПр. 105.

Неопантровність, вості, ж. Небудуманність, неосмотрительность, опрометчивость. *Що то за неопантровність: їжав по воду, перейав луску.* Могил. у.

Неоружний, а, в. Безоружний. К. ЧР. 9.

Неосвітний, а, в. Непросвѣщенный.

Развелось письменство між нашим людом неосвітним. Децо. 15.

Неосудливий, а, в. Не осуждающий другихъ, не говорящий о другихъ дурного. *Пані моя, пані моя, пані влюблена, неврівняная моя, неосудлива!* Мет. 122.

Неосудний, а, в. Не подлежащий осужденію. *Голод, що рідний батько—злодія неосудним робить.* Волыч. г.

Неосіжний, а, в. 1) Необъятный. 2) Недостижимый.

Неосіжно, нар. 1) Необъятно. 2) Недостижно.

Неотеса, сн, об. Неуклюжий, неповоротливый, некрасивый человекъ. *Чи такому ж брідкому, як ти, жєнитися з Марусею? Подивись на себе, неотесо! адже ж ти поганиший від ..* О. 1861. XI. Кух. 15.

Неофіт, та, м. Неофитъ. *Не неофит новий, а апостол великого Христоваго слога.* Шевч. 610.

Неохайний, а, в. Неопратный.

Неохайність, вості, ж. Неопратность. *Жиди все бідніший, все більше неохайности.* Св. Л. 23. *Хата вдарила Чтці в вічі своєю неохайністю. Стіни пооблупувані...* Мир. ХРВ. 177.

Неохайно, нар. Неопратно.

Неохая, хай, об. Неряха.

Неохота, ти, ж. Неохота, нежеланіє. *Яким з більшою неохотою одвітував йому.* Левц. I.

Неоцінений, а, в. Безцінный. *Це корова неоцінена, єдро молока дає.* Міус. окр.

Неощануваний, а, в. Неощануваний по достоїнству.

Неощатний, а, в. Неварядный.

Неощатно, нар. Неварядно. *Гей корчмо, корчмо-княжине! Чом то в тобі козацького добра багато шне? І сама єси неощатно ходиш, і нас козаків-нетля, під случай, без свиток водичи.* ЗОЮР. I. 220.

Неощадний, а, в. Небережливый.

Неощадність, вості, ж. Небережливость. Желех.

Неощадно, нар. Не бережливо.

Непам'яткий, непам'ятливий, непам'ятучий, а, в. Забывчивый.

Непам'ять, ти, ж. Забвеніє. *Піті в непам'ять. Быть забытымъ. Ми, селяне та хуторяне, нічого не записуємо,—тим воно й пішло все те в непам'ять.* К. (О. 1861. II. 227). *Пустити у непам'ять. Предать забвенію. Все те пускають наші земляки в непам'ять.* К. Гр. Кв. XXXII.

Непавне, нар. 1) Невѣрно, неважно, сомнительно. 2) Неувѣренно. 3) Подозрительно; не внушая довіря; странно. 4) Опасно.

Непвний, а, в. 1) Невѣрный, ненадежный, сомнительный. *Та се ще непевна річ: може воно буде, а може й ні.* 2) Неувѣренный. 3) Подозрительный, не внушающий довіря. *Сей бачить хитрость тут непевну,* Коіл. Бн. VI. 75. *Сказано,—знахарка: зараз почула щось непевне.* ЗОЮР. II. 34. *Марусе, кажу, щось мені той чоловік непевен.* МВ. II. 128. 4) Опасный, ненадежный. *Тепер нічки да темнєтлї; доріженки да непевні.* Мет. 217. *Підпаку жде, як той местний, часу доживе непевного.* Шевч., (пражск. изд.) I. 173 и 180. 5) Знающий съ сверхъестественными силами; демонический. *Дріже з переляку, що бачив хорпа і що моя жінка з ним дружить. От я вам і кажу: непевна моя жінка, зовсім непевна.* Кв. II. 97. *Утвр і непевний—усім відьмал родич пречний.* Ном. № 239 и 240. *Минає неясний день мій; вже смеркає; над головою вже несе свою нескланяну косу косарь непевний... мовчки скорить.* Шевч. 241.

Непвність, вості, ж. 1) Невѣрность, ненадежность. 2) Неувѣренность, сомнѣніє,

кобана́є. 3) Подозрительность, сомнительность. 4) Опасность, ненадежность.

Неперемо́жний, а, в. Непреодолимый, неодолимый, непобѣдимый.

Неперемо́жно, нар. Непреодолимо, неодолимо, непобѣдимо.

Непи́саний, а, в. 1) Не писанный, не написанный. 2) Устный. *Українська пісня і неписана словесність народу українського.* К. XII. 7.

Неписьмі́бний, а, в. Неграмотный.

Неписьмі́бність, ности. Неграмотность.

Непиту́щий, а, в. Непьющий. *Непитущий зроду.* Мир. Пов. I. 157.

Непи́шний, а, в. Въ выраж.: як непи́шний. Сконфуженный. *Виляла його, а він поклявся очима і вишив з хати, як непи́шний.*

Непідла́дність, ности, ж. Независимость. Желех.

Непідла́дний, а, в. Независимый. *Непідлагла воля духа.* К. XII. 23.

Непідла́дність, лости, ж. Независимость.

Непідхвільність, ности, ж. Неуступчивость, непокорность. Левид. I. 307.

Неплі́дний, а, в. Неплодный, безплодный. *Емзаяста була неплідна.* Ев. Л. I. 7. *Перва його жінка була неплідна, а се аж з другою дав йому Господь на старість утіху.* Г. Барв. 163.

Неплі́дниця, ці, ж. Неплодная, безплодная.

Непові́га, ги, ж. Непочтение, неуважение.

Непові́дний, а, в. Неказистый. *Воно (свіно) даром що неповідне, а їстовне.* Черк. у.

Непови́нний, а, в. 1) Невинный, неповинный. *Карайте мене, а неповинного пустіть на волю.* Стор. МПр. 84. 2) Не должный.

Непови́нно, нар. 1) Безъ вини. *Кроє християнську неповинно проливали.* Чуб. V. 933. 2) Не должно.

Неповоро́тний, а, в. Неудобный для пользования по своей большой величине, громоздкости и пр. *Вила неповороткі, бо дуже довгі й товсті.* Волч. у.

Неповоро́тний, а, в. Неповоротливый. НВолын. у. Левид. Пов. 10.

Неповору́шно, нар. Неподвижно, не шевелясь. *О. Мойсей сидів неповорушно.* Левид. I.

Непога́мований, а, в. 1) Неукротимый; невоздержный, неумбренный; необузданный. 2) Неукрощенный, неукротенный.

Непого́дний, а, в. Ненастный.

Непого́жий, а, в. 1) Неблагоприятный. 2) Ненастный, непогодливый. *Виходила змаро чорная і другая непогожая.* Чуб. V. 764. 3) **Непого́ма вода.** Несвіжкая вода.

Непода́леку, неподале́ці і неподале́ць, нар. Недалекъ; недалекий другъ отъ друга. *Чується йому, наче хто сильне ридає неподалеку.* МВ. (О. 1861. I. 73). *Хатка була неподалеці від лісу.* Верхведіввр. у. *Ми неподалеці з ними живемо.* Новомоск. у.

Неподоба́, нар. Неприлично, не слѣдуетъ, не подобаєть. *Неподоба зірці без місяця ізходити: неподоба дівці до козаченка виходити.* Нп.

Неподобний, а, в. 1) Несходный, непохожий. 2) Несообразный, не такой какъ слѣдуетъ. *Пустя ж мене, пустя ж мене, подоянко, на ніч!*—*„Ой не пуцу, ой не пуцу: неподобна річ“.* Нп. *Бо зна' що кижени, Іване, неподобне!* Лохв. у. Слов. Д. Эварн. 3) **Неподобними словами** лається. Бранятся скверными словами.

Неподобно, нар. 1) Не сходно, не похоже. 2) Не такъ, какъ нужно, плохо.

Непоказаний, а, в. Невидный, неказистый.

Непокі́й, ко́ю, м. Безпокойство, смущение, тревога. *Красне личко серию непокії.* Ном. № 8917.

Непокі́рливий, а, в. Непокорный. *Ді водилось не один раз не послухати вас противати непокірливим словом.* О. 1862 IV. 10.

Непокі́рливість, вости, ж. Непокорность.

Непокі́рливо, нар. Непокорно.

Непокі́рний, а, в. непокі́рність, ности ж., непокі́рно, нар.—**Непокі́рливий, не покі́рливість, непокі́рливо.**

Непокі́рниця, ці, ж. Непокорная. *Ти же, (невістоко), моему роду непокірниця.* Грин. III. 84.

Непокла́дний, а, в. Громоздкий.

Непоко́бти, ко́ю, їш, м. Безпокоять, тревожить.

Непоко́бра, ри, ж. Непокорность.

Неполю́дьєв, нар. Не такъ, какъ слѣдуетъ. *Так сяк, на косяк, неполюдьєв.* Ном. № 7586.

Непомі́лешний, непомі́льний, а, в. Безошибочный.

Непомі́лешно, непомі́льно, нар. Безошибочно. *Твердо й непомілешно темний править службу божеу.* МВ. I. 16.

Непомилливість, ности, ж. Безопинбочасть. Желех.

Непоміркований, а, в. 1) Неумірено. 2) Невоздержний; завальчивый.

Непомірковано, нар. 1) Неумірено. 2) Невоздержно; запальчиво.

Непорядний, а, в. Безпомощный, немогутий справитися. Йому наказали, щоб не лякая дитини, бо... як ослабне, то гоч з світа вікай: і з одним непорядна голова, а з двома й не кажи. Св. Л. 101.

Непорожній, я, в. 1) Не пустой. 2) О самках и женщинах: беременная. Е, шкода тепер з сорочками: моя жінка не порожня—шити нікому.

Непорок, ків, м. Худая слава? Чим вони не люде? І добрі, й заможні; усі їх на позизи мають... Знали б люде,—чумись би непорки на їх, а то усі шаниють. МВ. II. 111.

Непорохний, а, в. Не пыльный? Будь же ти, хато, непорохна, хазяїну дорога і мила. (Заклинаніє при закладкѣ хаты). ХС. III. 39.

Непорухомий, а, в.—**Нерухомий.**

Непорухомо, нар.—**Нерухомо.**

Непорухний, а, в. Неподвижный, недвижимий. Скелі стояли непорухні над водою. Левц. I. 96.

Непорухно, нар. Неподвижно, недвижимо

Непорядний, а, в. Безпорядочный. Всі вони, сі нехорудяче, якісь завязі та непорядні. Скотину б'ють, не доглядать зімою. Р. Барв. 154.

Непорядно, нар. Безпорядочно.

Непосадү(ю)щий, непосидачий, а, в. Подвижной, непосѣда. Непосидючий як чорт. Ном. № 3133.

Непосидячка, кѣ, ж. Нетерпѣливая, не дающая и на мѣстѣ усидѣть. Непосидячка берѣ. Не сидится отъ нетерпѣнія. Иногда предлагается къ человеку и употребляется въ смыслъ: непосѣда. Ну, та й непосидячка з тебе! Тільки прийшов,—уже й біжить.

Непослух, ху, м. Ослушаніє, непослушность.

Непотайний, а, в. Не скрытый, откровенный. Помилає їх розмова щира, непотайна. Левц. I. 138.

Непотрѣба, бѣ, ж.—**Непотрѣб.**

Непотрѣбний, а, в.—**Непотрѣбний.** Гол. I. 33.

Непотрѣб, ба, м. 1) Все ненужное, негодное, плохое. 2) Негодник. Желех.

Непотрѣбний, а, в. Ненужный. Хто бідний, той нікому непотрѣбний. Ном. № 1602.

Непохібний, а, в. Безошибочный, вѣрный. Вім правдою непохібною дити. К. ЦН. 193. Непохібно тобі про це дам раду. К. ЦН. 270.

Непохібно, нар. Безошибочно, вѣрно.

Непохитний, а, в. Стойкий. Желех.

Непохитність, ности, ж. Стойкость. Желех.

Непохитно, нар. Стойко.

Непочатий, а, в. Неначатый, нетронутый. Непочатою водою мийте біле тіло. Мкр. Н.

Неправда, дѣ, ж. 1) Неправда, ложь. А неправда ж! я тою не кавав. 2) Несправедливость. Уступитися від мене всі, що робите неправду. Св. Л. XIII. 27. Всякая неправда—гріх. Ном. № 102. Ум. Неправдомка. Неприводка ваша. Рудч. Чп. 90.

Неправдівий, а, в. 1) Лживый, неправдивый. Мєя доле неправдиво. Шевч. 2) Притворный. 3) Не настоящий, поддѣльный.

Неправдівість, вости, ж. 1) Лживость. Желех. 2) Сомнительность провожденія, поддѣльность.

Неправдіво, нар. 1) Лживо, неправдиво. 2) Притворно.

Неправдувати, дүю, еш, с. Жить неправдой. М. з давньою давня панує, бо неправдує. Посл.

Неправий, а, в. 1) Несправедливый. 2) Неправосудный.

Неправість, вости, ж. 1) Несправедливость. 2) Неправосудіє, беззаконіє.

Неправно, нар. 1) Несправедливо. 2) Неправосудно.

Непривітний, а, в. Непривѣтливый.

Непривітниця, ці. Непривѣтливая женщина. Нашому роду непривітниця. Нп.

Непріємний, а, в.—**Неприятний.**

Непріємність, ности, ж. Неприятность.

Непріємно, нар. Неприятно.

Непріказаний, а, в. 1) Нераскаивліиый. Зробивши великим грішником ти з журби по грошам і вмер без причастя непріказаний. Р. Барв. 459. 2) Окаянный, отчужденный отъ людей, не находящій себѣ мѣста. Дале ж моя непріказана. Св. Л. 319.

Непріпінний, а, в. 1) Неудержимый, неукротимый. 2) Безпреступный.

Непріродний, а, в. Неестественный, ненатуральный.

Неприродність, ности, ж. Неестественность. ненатуральность. Желех.

Неприродно, нар. Неестественно, ненатурально.

Неприроджений, а, в. Не врожденный, приобретенный. *Неприроджена відьма.*

Непристойний, а, в. Неприличный. Желех.

Непристойність, ности. Неприличие. Желех.

Непристойно, нар. Неприлично.

Неприступний, а, в. Недоступный, неприступный. *Неприступна панна сама сама заповілля Четвертинського.* Стор. МІР. 70.

Неприступно, нар. Недоступно.

Непригаманний, а, в. Ненормальный въ психическомъ отношеніи, невмѣняемый. *Та шо там у нього питати? Він непригаманний.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Непригика, ки, об. Безпріютный, бродяга. Встрѣчено только у Кулиша, гдѣ говорится о юродивомъ. *По світу шведляє ся непригика,—ні хати в бідозахи, ні двора.* К. ПС. 113.

Непригінний, а, в. Безсознательный, безпамятный. Г. Барв. 386. **Непригінний б́вши.** Въ безпамятствѣ.

Непригоренний, а, в. 1) Настоящий, чистокровный. *Ці віви непригоренні басарабські.* 2) Совершенный, неисравный, отличный. *Непригоренній злодій.* *Наведе із собою п'яниця непригоренних.* О. 1862. VII. 22. См. **Непротореній.**

Непригудний, а, в. Неудобоприложимый.

Неприхильний, а, в. Нерасположенный, неблагоприятный; неприязненный, недружелюбный.

Неприхильник, ка, м. Противникъ, неприязненный. Желех.

Неприхильність, ности, ж. Нерасположенность, неблагоприятность; неприязненность.

Неприхильно, нар. Неблагоосклонно; недружелюбно.

Непричѣтний, а, в. Непричастный. *Вони сами грали, а возили сюди непричѣтні.* Міус. окр.

Непричком и непричкомо, нар. Точно, будто, сказать-бы. Желех. *Купив, пане, коняку, а у неї під хвостом, непричкомо як пайська шапка.* Канев. у.

Неприязний, а, в. Неприязненный, недружелюбный. *Прощай, світе, прощай, земле, неприязний краю!* Шевч. *Де вона й*

вродилася така неприязна. МВ. (О. 1862. III. 58).

Неприязно, нар. Неприязненно, недружелюбно.

Неприязтель, ля, м. 1) Недругъ, неприятель. 2) Чортъ. Грин. I. 9.

Неприязтельство, ва, с. Вражда, неприязнь.

Непроворніа, ки, об. Непроворный человекъ. *Улиа роззяляка, а хва непроворняка.* Ном. № 6594.

Непротореній, а, в. = **Неприторенній.** *Непротореній дурні.* МВ. (КС. 1902. X. 153). *Непротореній злодій.* Ном. № 11062.

Непроба, хи, об. Не просящий. Ном. № 1357.

Непрощбний, а, в. Котораго простить нельзя. *Непрощбний грѣх.* Волч. у. *Щоб твоє кисть непрощбна була!* Ном. № 3081.

Непрязь, хи, ж. Неумѣющая или не желающая прязть. *Була собі непрязя і недбаха.* Рудч. Ск. I. 176.

Непутити, чу, тиш, м. 1) Мѣшати, быть помѣхой, стоять на дорогѣ, сбивать съ пути, съ толку. *Любов... і мозок непутити, і кров.* Мкр. Г. 17. *Це мені непутити отой Улас оловатий, а то б не взяли сына у москалі.* *Воно б можни до паламарки тее—нема що! але ж батько непутити, а сына чортма.* Канев. у. 2) Порити, развращать. *Багато нашою брата горілка непутити.* Васильк. у. 3) Съ отрицаніемъ безлично. **Не непутити.** **Не мѣшаєть.** *Хоч би й десятку дали, то воно не непутило б.* Мирг. у. Слов. Д. Эварн.

Непутній, я, в. Безпорядочный, непорядочный.

Непутно, нар. Не такъ, какъ слѣдуетъ, плохо. *А будь тобі непутно!* Ном. № 3696.

Нерадісний, а, в. Безотрадный. *Все думки нерадісні клопочуть голоу.* Мир. Пов. I. 139.

Нерадісно, нар. Безотрадно, нерадостно. *Нерадісно і смутно гляділа стара на свого сына.* Стор. МІР. 56.

Неранѣнко, нар. Ум. отъ **нерано.**

Нерано, нар. Поздно. *Калино-малино, чом нерано завила?* Чуб. V. 1008. Ум. **Неранѣнко.**

Нереститися, щуся, стисся, м. Со-вокупляться (о рыбахъ, змѣяхъ). *Гадюки як нереститися, то звиваються у клубок.* Киевск. у.

Нересть, ти, ж. 1) Совокупленіе у рыбъ, змѣй. 2) Семейные раздоры, несогласія. *Як любляться собі, не робитися*

між ними нерести, то й добре. Канев. у. См. Неристь.

Нерет, та, м. Родъ рыболовної сѣти. Як попавсь у нерет, то ні ззад, ні вперед. Ном.

Неристь, сти ж. Вражда. Та таки ж неристь у нього до мене... ненависть. Миргор. у. Він неристь положив на мене. Звенигор. у. Слов. Д. Эвари. Люде неристь накладали оце на мене. Екатер. г. См. Нересть.

Нерівень, зня, м. Неравний. Вельможна пані нерівня козала. Чуб. V. 1068.

Нерівний, а, в. Неравний.

Нерівно, нар. Неравно. Бог нерівно ділить: жде, щоб сами ділилися. Ном. № 81.

Нерівня, ні, об. Не пара; нероння. За'яже руку з Опанасом, хоч йому й нерівня. Мкр. Н.

Нерість, рости, ж. Все земное (кромѣ воды), что не растеть и что не создано искусственно: земля, камни, металлы, т. е. вообще минералы. Водниця Йорданниця, очищаєш каміння, креміння і всякую нерість. См. Нерость.

Неробітний, а, в. Не робочій, во время котораго не работаютъ.

Неробітняк, ка, м. Не работнякъ. Сьогодні св. Івана неробітника.

Неробітниця, ці, ж. Неумѣющая работать, не работница. Узлял невістку неробітницю. Чуб. V. 723.

Нерод, ду, м. Неурожай. Коли нерод, то й невмолог. Ном. № 7134.

Нерода, ди, ж. Бездѣтная женщина. Мнж. 140.

Неродючий, а, в. Бесплодный, не родящий. Тепер поля неродючі. Грин. III 434.

Нерожень, жня, м. Родъ дикой утки.

Неровбръдливий, а, в. Непонимающій. Харьк. г. Я жінка нерозборлива, та й то бачу, що не так. Змієв. у.

Нерозв'язний, а, в. 1) Неугнѣнный. Плакала нерозв'язними дрібними сльозами. Мир. ХРВ. 233. 2) Неразумительный, легкомысленный. Нерозв'язний дящине на підмову дався. Гол. III. 475.

Нерозв'язно, нар. 1) Безутшно. Нерозв'язно плакала. Мир. ХРВ. 317. 2) Неразумительно, легкомысленно.

Нерозв'язний, а, в. Не разв'язавшійся, не распустившійся. Іно жаль мені на отця свого: оженив мене милолітнього, нерозумного, нерозв'язного. Грин. III. 335.

Нерозв'язний, а, в. Вѣрный, не поддающийся стараніямъ разлучить его съ лю-

бимю особою путемъ наговоромъ. Сужений-нерозв'язений, йди до мене ввечерати. О. 1861. XI. Свидл. 57.

Неровень, зня, м. = Неробожень.

Нероб'язка, ж, об. Несвѣдущій чоловікъ, незнаючий. Звісно, ми люде нероб'язки, не знаєм як; то й пішли до волосного писаря порадитися, що нам робити. Верхнедніпр. у.

Неробуш, му, м. Неразуміє, глупость. Желех.

Нерозумний, а, в. Неумный, глухой. Дурна дівчина, нерозумная по козаченьку плаче. Мет. 56.

Нерость, сти, ж. = Нерість. Липци, Харьк. губ. Слов. Д. Эвари.

Нерухомий, а, в. Неподвижный, недвижный. Над водсю сидить нерухомо сивий дід на камені, а там стоять нерухомі дівчата. К. Ор. Обомліла й заміла, нерухомо стала. К. МВ. III. 253. Нерухоме добро, майно. Недвижимое имущество.

Нерухомо, нар. Неподвижно. Земля стояти, кижеш?—Нерухомо! К. ЦН. 261. Ціліснийки день пролежить нерухомо. МВ II. 8.

Нерушимо, нар. Не двигаєсь съ мѣста, постоянно. Ми з крадіда живемо тут нерушимо. Борз. у.

Несамовітний, а, в. 1) Изступленный, самъ не свой. Зробився Турн несамовитий, ярився, лютував неситий. Котл. Ен. V. 30. 2) Въ приложеніи къ человѣческимъ дѣйствіямъ, кромѣ прямого значенія, значить еще: въ высшей степени сильный. Несамовитий реїт нестється вулицю. Мир. Пов. II. 57.

Несамовіто, нар. 1) Изступленно. 2) Въ высшей степени сильно. Рве, сіпа, корить, та хоч не так болить несамовито. Мир. Пов. II. 52

Несвідомий, а, в. 1) Незвѣстный, невѣдомый. Це діло мені ові несвідоме. Голос... вливався в дину якимсь несвідомим шастям. Мир. ХРВ. 5. 2) Не знающій чого. Вербує... кругом себе ватагу людей несвідомих речі і ширить між ними свої.. крї. К. КР. 36. 3) Безсознательный. Я вбачаю в її несвідомою поета. Г. Барв. 372.

Несвідомість, мости, ж. 1) Невѣдѣніє. Чуб. I. 273. 2) Безсознательность.

Несвідомо, нар. 1) Не зная; безъ вѣдома. 2) Безсознательно.

Несвітній, а, в. дзвістський, а, в. Необыкновенный, необычайный, неестественный, сверхъестественный. Щоб же тебе

тільки невітський сором. К. ЧР. 379. Це вже невітський сором сидіти в острозі. Харьк.

Несила, *лк, ж.* Безсиліє, немочь. Несила мені це зробити. Я не в'є силах это сдѣлать. Така її досада гризе, що вони окупи, а розлучити несила. МВ. (О. 1862. III. 46).

Неситий, *а, в.* Ненаситний. Неситий кельоци, магнати нас роз'єднали, розєзем. Шевч.

Неситство, *ва, с.*—Несить.

Нєсить, *тв, ж.* Ненаситність.

Нєсїа, *ву, м.* Часть поля, по недомотру незаєянная. Якось чудно жиню зїїшло: там є і пусто, а там пусто, мов неєїа. Новомоск. у.

Нєскаєаний, *а, в.* Нєвыразимий, нев'язьяснимий. Крик, галас зинили неєтанний. К. ЧР. 370.

Нєскаєанно, *нар.* Нєвыразимо. Сей лєс цєстий був неєскаєанно. Котл. Ев. Нєскаєанно т'язько слухати, як плаче оттакий чоловік. Сив. 223.

Нєскїнчєний, *а, в.* Безконечний. К. Кр. 15. О, Боже мїї, нескїнченний! дивитися торе, що тепєра на сїм сєїні вїра віру борє. Нп.

Нєскїнчєнно, *нар.* Безконечно.

Нєскладно, *нар.* Нескладно. А брїшє так неєскладно.

Нєскончєний, *а, в.*—Нєскїнченний.

Нєскрєба, *бн, об.* Неотєса. Ої вїду я мє ворота—нєма мого злота, тїлькї спїють той неєкрєба, що менї не трєба. Нп.

Нєскрєбєний, *а, в.* Нєвыщїпенний; нечищєний. Калє бн, як свиня неєкрєбєнє поперєду улом вєдє. Дума. Подаяють їм рїбу неєкрєбєму. Грин. III. 452.

Нєслава, *вн, ж.* Безславіє, позорь; дурная репутация. Попублїи їх, і їх слави стане їм в неєславу. Шевч. Ої вїн її не зїймає, бо святили мєє, вїн до неї не горєтєтьє, неєслави боїтєтьє. КС. 1887. VIII. 774. Любов я дївчину, любви я свєи, а лєдє оворить неєславу на нєку. Грин. III. 185. У неєславі бїти. Быть обезславленнымъ; пользоваться дурной репутацией. Нцн піддружєбо хороний, пощїч дружбї грошеї, бн мєш дружєба в неєславі, того шанка в заєтанї. О. 1862. IV. 19. У неєславу ввїдити.

Подєргать перєсудамъ, безєславить кого. Силтай мєнє, козачєнкєу, не вїодь у неєславу. Мєт. 83. У неєславу ввїдити. Безєславить себя, подєргать себя перєсудамъ. Сама ж бн тї, дївчїнонько, у неєславу вє-

дїти, що лїзєнько-неранєнько із юлицї ходїти. Мєт. 83. Ум. Нєслєвонька. Нє тра було мойї рїднї неєславонькї наробити. Грин. III. 248.

Нєслїханий, *а, в.* Нєслїханный. Вїжємє мєнї звїра неєслїханого і невиданого. Рудч. Ск. I. 44.

Нєслїхано, *нар.* Нєслїханно.

Нєслїд, *мор.* Не слїдєть, непрїлично.

Нєслух, *ха, м.* Нєпослушный человекъ.

Нєслухїяний, *а, в.*—Нєслухїяний.

Сказано, що неєслухїяні. Ном.

Нєслухїяний, *а, в.* Нєпослушный.

Нєслухїяний, *а, в.* 1) Нєнадеєжцїй.

2) Нєсовреєменный. В неєслухїяний час. Нєсовреєменно. 3) Нєсправєдливий.

Нєслушно, *нар.* 1) Нєнадеєжє. 2) Нєсправєдливо.

Нєсмак, *ку, м.* 1) Нєпрїятний вкусъ.

2) Бєзвкусїє.

Нєсмачїий, *а, в.* Нєвкусный, бєзкусный.

Нєсмєртєльний, *а, в.* Бєзсмєртный.

Нєсмєртєльність, *ноєтя, ж.* Бєзсмєртїє.

Нєсмїливий, *несмїлий*, *а, в.* Нєсмїдлий.

Нєсмїливїсть, *несмїлїсть*, *остя, ж.* Нєсмїлость. Казав Василь, задїхлючїсь ої неєсмїлостї. Кв. I. 21.

Нєсмїливо, *несмїло*, *нар.* Нєсмїло. Дївчїна неєсмїливо поєлїдєла на Василь. Левц. I.

Нєсмїлїє, *єа, м.* Нєсмїдлий человекъ.

Нєсогїрше, *нар.*—Нєзгїрше.

Нєсогїрший, *а, в.*—Нєзгїрший. Угор.

Нєспєрєчливий, *а, в.* Уступчивий, поєкладистий. Я чоловік неєспєрєчливий. НВолынск. у.

Нєспїрний, *а, в.* Нєспорный. Робота неєспїрна.

Нєсплїчєк, *чов, ж.* м. Бєзсонница (у дїтей). КС. 1883. VII. 588.

Нєсплївна, *нар.* Нє вполнї; не сплєна. Нєсплївна рєзуму. Полоумный. Моя жєнка неєсплївна рєзуму. Рудч. Ск. I. 187.

Нєсплїданий, *а, в.* 1) Нєожиданный.

2) Нєвообразимий, нев'язьяснимий.

Нєсплїдано, *нар.* 1) Нєожиданно. 2) Нєвообразимо, нев'язьяснїмо.

Нєсплїданий, *а, в.* Нєожиданный; чєчєяний. Нєсплїданє мєго. Ном. № 2059.

Нєсплїданїєсть, *ноєтя, ж.* Нєожиданность.

Нєсплїданєка, *єн, ж.* Нєожиданность; сюрпризъ.

Несподівано, нар. Неожиданно; нечаянно.

Несподіваність, ности, ж. = Несподіваність.

Неспокій, кою, м. Безпокойство. *А що, нажми собі неспокій? В старій жизні маю неспокій терпіти.* Чуб.

Неспокійний, а, в. Безпокойный, неспокойный. *Чого вона така неспокійна стала?* МВ. II. 24.

Неспокійник, ка, м. Безпокойный человек.

Неспокійно, нар. Неспойно, безпокойно.

Неспокўтуваний, а, в. Неотмолемый, неотмоленный; непокаянный.

Неспосі(б)бий, а, в. 1) Непригодный. 2) Находящийся не в силах, не в состоянии сдѣлать что.

Неспосі(о)бісінський, а, в. Находящийся совершенно не в силах, рѣшительно не в состоянии сдѣлать что. *Та чони (діти) малісінки, та вони дрібісінки, ни вони неспособнісінки.* Мил. 222.

Несправ, ви и несправка, кн, ж. Неаккуратность, неисправность. *За це мені малий клопіт, бо то, правду сказавши, пою діло. Одоки загод був—і досі ще несправлені гроші. Ой, та попросиде він на шежі за свої несправки!* Васильк. у.

Несправний, а, в. Неаккуратный, неисправный.

Несправуватися, вуюся, еся, м. Быть неаккуратнымъ.

Неспромѡга, ги, ж. 1) Невозможность. *Неспромѡга мені се зробити.* 2) Несостоятельность, недостаток средств. *Неспромѡга моя наймита держати.* Г. Барв. 192.

Неспромѡжний, а, в. Не имѣющий возможности, не в состояніи, несостоятельный.

Неспромѡжність, ности, ж. = Неспромѡга. *Неспромѡжність іркая.* МВ. (КС. 1902. X. 45).

Нестак, нар. Не столько; не такъ то. *Нестак то зробив, а що отомився.*

Несталий, а, в. Непостоянный, измѣняемый.

Несталивкий, а, в. Непостоянный, неустановившийся.

Нестатѣчний, а, в. 1) Незакиточный, обѣдний. 2) Непостоянный, неположительный, легкомысленный, вѣтренный.

Нестатѣність, ности, ж. 1) Вѣдность. 2) Непостоянство.

Нестаток, тку и тка, м. 1) Нужда, недостатокъ. *Прийшов нестаток винив остаток.* Чуб. I. 233. 2) = Нестатечный. *Дала матка за нестатки, ти й навки-м пропала.* Грив. III. 323.

Нестелѣпа, пи, об. Неповоротливый, неворовный человекъ. *Ном. № 13950 и 13951. Така вже вдалась нестелѣпа, роззява.* Г. Барв. 365.

Нестемінний, а, в. Точь-въ-точь такой. *Нестемінний покійний батько.* Мир. Нов. II. 95

Нестемнісінько, нар. Точехонько. *Нестемнісінько така.* О. 1862. I. 78.

Нестемно, нар. Точь-въ-точь. *Окунів небіж та й Окунів,—нестемно Окунів.* Мир. ХРВ. 16.

Нестемкй, нар. = Нестемно.

Нестемнісінько, нар. = Нестемнісінько. *Написи біля приказок я робив нестемнісінько такі, які були у Марковича.* *Ном., Передм. III.*

Нестѣпний, а, в. = Недотепный, Александрійск. у. Слов. Д. Эварі.

Нестерпўчий, а, в. Нестерпимый.

Нестерпўчо, нар. Нестерпно.

Нестй, сў, сѣш, м. 1) Нести. *І чобітки в рукав несе.* *Мет. 27. Ти, клеювий листоньку, куди тебе вітер несе?* *Мет. Голову віору несе, дивиться сміливо.* Г. Барв. 293. 2) Нести (о птицахъ). *Курка яйця несе.*

Нестйдник, ка, м. *Раст. Sithospergium officinale.* Вх. Пч. I. 11.

Нестйса, несўся, сѣся, м. 1) Нестись, быстро двигаться. 2) Нестись, нести яйца. *Навдала кубечко, де вутка несеться.* *Мет. 86.* 3) Высоко нестись, вгору нестйся. *Заносяться, важничать: Чи ти багатий, чи гурдуватий, чи високо несеться?* *Нп. Кожен, хто нестеться віору,—принизиться.* *Ев. Л. XIV. 11.*

Нестйтно, нар. Точь-въ-точь. *Лохв. у.*

Нестотсісінсько, нар. Точехонько. *Нестотсісінсько у тшкюмо ходять котлєвськй дѣвчата.* *ХС. II. 129.*

Нестравний, а, в. Несваримый, недобоваримый.

Нестравність, ности, ж. Несвареніе желудка.

Нестўла, ли, об. Неумѣлый человекъ, неспособный къ самому простому дѣлу, а также и къ разговору. *Верхнедѣвр. у. Залюбовск.*

Нестям, му, м. = Нестяма. *Мир. ХРВ. 307.*

Нестяма, ми, ж. Растерянность, самозабвене.

Нестямитися, ялюся, мишся, га. Не опомнитися; быть въ себя. *Козак од радости нестялявся, що князь виходе битись з ним.* Котл. Еп. VI. 82.

Нестяжка, кя, ж.—**Нестяма.** Христя з нестяжками добіла аж до комори. *Мвр. Пов. II. 74.* У нестяжках не знав що робили. З нестяжками повернули уростич драгл. Полт. Нестяжки напали. Растерялся, растерялись; забилса, забидись.

Нестяжний, а, о. 1) Растерянный; находящийся въ себя. 2) О действіяхъ: дикій; въ высшей степени сильный. *Нестяжний реіт.* *Мвр. Пов. I. 138.* Долгатами до їх лати нестяжми крики та гуки (бито людей). *Мвр. ХРВ. 285.*

Нестяжно, нар. Растерянно; въ себя. *О мій батечку, мій таточку! нестяжно скрикнула вона.* *Мвр. Пов. I. 122.*

Несудний, а, б. Негодный. *Цей кінв нікуди несудний.*

Несущий, а, о. О птицахъ: дающий много яицъ. *Хилмини кури несущі були.* *Посл. Негуці ці кури придались.* Коістантиногр. у.

Несхвалитися, люся, лишся, л. Не хваляться. *Там моя стари несхвалитися, такий добрий пан отой.* Лебедин. у.

Несходимо нар. Не сходя. *День-у-день сидитъ собі на печі несходимо.* Кобел. у.

Неталан, ну, м. Несчастіе, неудача. *І неталан наш, і талан, як кажуть люде — все од Бога.* Шевч. 525.

Нетварь, рі, ж.—**Некваря.** Вх. Зн. 32. **Нетерпій, пія, м.** Нетерпівне. Йому нетерпій. Ему нетвержежь. *Як оце у шинку сидять та п'ють горілку люди, то вже йому нетерпій,—і собі купе.* Волч. у.

Нетерп'яче, нар. Нетерпівливо.

Нетерп'ячий, а, о. Нетерп'ливый. *Пускай дочку на юлицю, бо я нетерп'ячий.* Нп. Нетерп'яча берє—Нетерп'ячна берє. О. 1862. IX. 27.

Нетерп'ячка, кя, ж. Нетерпівне. *Зоя з великою нетерп'ячкою дивилась на дилекий пай.* Левиц. I. 357. **Берє йогб нетерп'ячна.** Ему нетвернежь, онъ не можетъ утерп'ять. *Мвр. ХРВ. 190.*

Нетесаний, а, о. 1) Неотесанный. 2) Неуклюжий, неповоротливый. *Витесав нетесаною тегана.* *Ном. Ж. 13127.*

Нетеч и нетэча, чі, нетечина, ня, ж. Стоячая вода, болото. Желех. Въ нѣкоторыхъ выраженіяхъ употребляется вмѣс-

то: нечиста сила, чорт. *Нетэча далі заміть! Черть дернуль тровуть!* *Ном. Ж. 13526.* Въ „Степових думках та співах“ *Манджуры* (стр. 20): *Чою мені журились, яко нетечи?*

Нетіпанка, кя, ж. Неопрятная, перяха. *В мене жуінка нетіпанка і хуїстму не має.* Чуб. V. 1137.

Нетіп'аха, хи, ж.—**Нетіпанка.** *Тони, нетіп'ахо!* Рудч. Ск. II. 45.

Нетх'аха, хи, ж. Не ум'ящая влітніпяцца ткать. *Да сказали: Марусенька непряха, а матінка (о) Марусеньки нетх'аха.* Маркв. 119.

Нетля, лі, ж. 1) Насѣк. *Lithocolletis fritellella.* Вх. Пч. I. 6. 2) Ночная бабочка (каждая изъ меньшихъ). Вх. Пч. I. 6.

Нетоба, пя, ж. Не топящая печь (о лѣнливой женщинѣ). *Ном. Ж. 10781.*

Нетра, ря, ж. Употребляется превмуш. во. мн. ч.: **Нетрі.** 1) Непроходимая заросль, лѣсь, дѣбрь. 2) Переносно: захопустье, трудноба. *Я жешу на Україні у такихъ нетрахъ, де нема шк'а.* О. 1862. I. 71.

Нетруженій, а, о. Не трудовой. *В його хлѣб нетруженій.*

Нетра, рі, ж.—**Нетра.**

Нетраний, а, о. Покрытый непроходимымъ лѣсомъ. *Оце жє втїкаймо, шарио Наливаю, за Тетряну тїснину.* К. ЦН. 242.

Нетюпуха, хи, ж.—**Нетіпанка.** *Там дівчина нетюпуха заласку зубила.* Мил. 77.

Нетяга, гя, м. Бобыль, бѣдняга. *Чи нема де якого нетяги?* Рудч. Ск. II. 9. *На козаку, бідному нетязі три сиром'язі, опанчина розозова, поясина змелова.* *На козаку, бідному нетязі, сап'яні—видні п'язти її палъці, де ступить—босою ношю слід пише.* *А це на козаку, бідному нетязі, шапка-бирка—зверту дїрка, хутро гол, околиці Бїг має; вона доцєм покрита, а вітром на славу козацьку підбита.* *ЗОЮР. I. 200—201.* Ум. **Нетяжененька.** *Нетля, нетля, нетяжененько моя! де заслужчина твоя?* Грнв. III. 206. Ув. **Нетяжище.** *Струни мої, струни золоті! заграйте мнї стица, аней козак нетяжище позабуде лиха.* *ЗОЮР. I. 316.*

Нетязський, а, о. Принадлежащій нетязі и нетягам. *У лузі у Базамузі був курінь нетязський.* КС. 1882. XII. 505.

Нетям, му, м. Непониманіе. *Мрячить їм нетям пам'ять.* К. ПС. 40. *Відавалась їй безсилна в нетямі людина.* К. МБ. XII. 262.

Нетяма, ми, ж. 1)—**Нетям.** *Наука,*

із невідячюстю осліпши, з нетямкою по брацки обнялись. К. ХП. 84. 2) об. Несмыслящий человекъ; профанъ.

Нѣтямки, нар. Не понимая, безсознательно. Пускай нетямки великі добра з рук. К. Дз. 99.

Нѣтямний, а, в. Безчувственный, находящийся въ безсознательномъ состояніи. Та й повимчала нетямку вже мертво. К. ПС. 21. З купелі саджали в купіль, як малу дитину, полумертву, невладоущу нетямку людину. К. МБ. XI. 146.

Нѣтямуха, ж, об.—**Нѣтима** 2. Миргор. у: Слов. Д. Эварв.

Нѣтямущий, а, в. Несмыслящий, непонимающий.

Неу.... Слова, начинающіяся этими буквами и не помѣщенныя ниже, см. на Нев....

Неуб, ка, м. 1) Неучъ. І між двок сиз посадив як неуба. Котл. Ев. III 71.

2) Необъезженный ков

Неубкий, а, в. 1) необученный. 2) О лошади: необъезженный. Кончик неубкий впрже мі ся з руки. Гол.

Неубцтво, ва, с. Неубжество. Г. Барв. 437.

Нех, нар.—**Нехай**. Котрі нас розлучать—нех їх Бог карає. Чуб. V. 315.

Нехай, нар. Пусть, пускай. Ой не спляйте у стагу води, нехай вода рине: ой не піду я за п'яниченьку, нехай він ізиде. Нп.

Нехара, ра и нехара, ри, м. 1) Пачкуть. Желех. 2) Волкъ; крупный звѣрь. Желех. Вх. Зв. 41.

Нехаринець, нця, м. Волкъ. Вх. Зв. 41.

Нехарний, а, в. Неопратный, нечистый, грязный; безобразный. Як покладуть на голову нехарний чепище, то не пустить поуляти проклятий мужице. Гол. II. 447.

Нехарність, ности, ж. Неопратность, неряшливость, грязь. Желех.

Нехарь, рі, ж. 1) Нечистота, неопратность. Шух. I. 31. 2) соб. Волк. Нехарь пошходила худобу. Вх. Зв. 41.

Нехати, хая, еш, иа. Не трогать. Не хайте, нехайте,—шо з нього буде! Екатер. у. Слов. Д. Эварв.

Нехати, хая, еш, иа. 1) Не радѣть о чѣмъ. 2) Пренебрегать чѣмъ. Мир. ХРВ. 260.

Нехвалитний, а, в. Не хваленый. Та воно часом з нехвалитною та бува добре.

Нехворощ, нехвороща, щі, ж. Раст. *Artemisia vulgaris*, черныбыльникъ. Польо-

ва нехвороща. Scoraria. ЗЮЗО. I. 112. Ой як тій дитині в нехворощі, то так мені цулять у тій Польщі. Чуб. V. 609.

Нехобкий, а, в. Стойкій. А не помувся, як твердий дуб, Тарас Шевченко, хтоля на своїх ногах до кінця щирим нехобким українем. Хата. XXI.

Нехобне, нар. 1) Безошибочно. 2) Неугодно.

Нехобний, а, в. 1) Безошибочный, безпорочный. Я ж за правду за нехобну буду Бога прославляти. 2) Неукловный.

Нехит, хоти, ж. Нежеланіе, неохота. Він з нехитто це робить.

Нехлюйство, ва, с. Неряшливость. Желех.

Нехлюя, лбі, ж. Неряха.

Нехота, нехотяти, нар. Нехотя. П'яні а діти і нехотя правду скажуть. Ном. № 8079. Хуба я зумисне його бив у ніс: нехотяти—ми боролися, я його й тев, а він носом об ослі. Канев. у.

Нехрещений, а, в. Некрещенный. Мене мати породила, нехрещену положила. Шевч. 28.

Нехрист, та, м. Нехристь, не христіанинъ. Из своїм хоробрим тетямом Серпялю Йваном тяжко нехриста розбивати. Макс. (1849). 30.

Нехта, ти, ж.—**Нахта**.

Нехтування, ня, с. 1) Незаботливость о сохраненіи чего. 2) Пренебреженіе.

Нехтувати, тую, еш, иа. 1) Не беречь, небрежно относиться. От оджежа в його й гарна, коли ж він нехтує нею. Галдч. у. Нехтувать оджежину. Ном. № 11133. Вона трошила нехтує. Борз. у. 2) Пренебрегать.

Нехтяній, а, в. Нефтяной. Набралась нехтяною духу. Стор. МПр. 168.

Нехтянка, ки, ж. 1) Нефтяной колодезь. 2) Сосудъ для нефти.

Нехупанний, а, в. Неграціозный, некрасивый. Ном. № 6649.

Нехуткий, а, в. Нескорый.

Нехутко, нар. Нескоро. Як мокре горить, так нехутко робить. Ном. № 10909.

Нецвічений, а, в. Непокрытый цвѣтами. Ой у лузі каминька нецвіченая,—туди йшла дівчинька невіччаная. Мил. Св. 7.

Нецнота, ти, ж. Порокъ. Лучче цнота у болоті, як нецнота у золоті. Ном. № 4447.

Нецьки, цюк, ж. м.—**Ночки**. Проскуров. у.

Нечая, чай, ж. Круглое отверстие въ центрѣ мельничнаго жернова Черниг. у.

Нечѣвля, вля и **нечѣв'я, в'я**, с. Употребляется только съ предлогомъ з: **З нечѣв'я**. Изъ вичего. **З нечѣв'я, а базар в стѣну як треба став**. Греб. 372. У Кулиша это слово имѣетъ болѣе самостоятельное положеніе и употреблено въ значеніи: ничтожество. У нас на *Україні, серед забутих степових мовил, мужицька мова піднялась із нечевля до високости всенародного жалу, плачу, піднялась до погорджування великою юрдинкою і до погрожування великій потузі*. К. XII. 129. См. Значчя.

Нечепура, рш, об. Неряха. *Та то, каже, така нетіпаха, нечепура—куди їй*. Рудч. Ск. II. 48.

Нечепурний, 4, 6. 1) Некрасивый, нехорошій. *Як річ така прийшла до Турна, то так мерзено іскривись, що тварь зробилась нечепурна*. Котл. Еп. VI. 63. 2) Неряшливый.

Нечепурно, нар. 1) Некрасиво; нехорошо. 2) Неряшливо. 3) Плохо, нехорошо. *Отто тільки нечепурно, що москаль взявся по нашому і про нас писати, не бачивши зроду краю і не знавши звичаїв і повір'я нашого*. Котл. Нп. 400.

Нечесаний, а, 6. 1) Непричесанный. 2) Нечесані панночки. Раст. *Nigela damascepa*, двѣца въ зелени.

Нечесний, а, ю. Нечестный.

Нечесність, востя, ж. Нечестность.

Нечесно, нар. Нечестно.

Нечеть, ті, ж. У товарищества овчинниковъ три дѣлѣжъ ими овчинъ: кожа, оставшаяся безъ пары. Вас 156.

Нечистий, а, 6. 1) Нечистый, грязный. 2) Чертъ. **Нечиста сила**. Злые духи. **Нечиста мати**. Чертова матъ, чертовка. *Яка нечиста мати тебе сюди занесла? Стор*

Нечистість, тостп, ж.—**Нечистота**. Желех.

Нечисто, нар. Нечисто, грізно.

Нечистотá, тá, ж. Нечистота.

Нечисть, ти, ж. Нечистота, грязь. (Свиня) *усяку нечисть жере*. Мнж. 149. *Доплатю нечисть відкидають*. Ном. № 8059.

Нечіпáй-вілля, дя, с. Раст. *Bryonia alba*.

Нечіпити, плю, пиш, м. Хворать, болѣть. *І на людей було нездорово се літо, так що ї тепер нечиплють*.

Нечіса, си, бб. Непричесанный, непричесанная.

Нечуй-вітер, тру, м. 1) Раст. *Hieracium Filosella*. *Ой поріс чебер під нечуй-вітром*. Нп. 2) Раст. *Bellis perennis*. Шух. I. 21.

Нечудлий, а, 6. Безчувственный, нечувствительный. К. МБ. X. 17.

Нечудість, достя, ж. Безчувственность, нечувствительность.

Нечупáда, ди, об.—**Нечупара**. Желех.

Нечупáра, рш, об.—**Нечепура**.

Нечупáрний, а, 6. Безобразный; неряшливый. *Я б їй забрав (за себе), так вона дуже нечупарна*. Кобел. у.

Нечупáрно, нар. Безобразно; неряшливо.

Нечуцєвний, а, 6.—**Нечулий**. Васильє. у. *Робила їй не спала, токи аж нечуцєвний сон обняв їй коло коліски*. МВ. (О. 1862. III. 62). *Унав зразу на землю і став нечуцєвний, а потім очуняв та їй прохворів півтора місяц*. Екатер. у.

Нечу́твий, а, 6. Неслышный.

Нечу́тко, нар. Неслышно.

Нешеретований, а, 6. 1) О зернѣ: не очищенный отъ шелухи передъ помоломъ. 2) Нешеретована шляхта. Захудалая, обдѣнѣвшая, необразованная шляхта. *Пан Кулінський був собі шляхтич з тієї дрібної нешеретованої шляхти, що крізь щаблі влітає*. Св. Л. 275.

Нешлюбний, а, 6. Вѣтбрачный (о ребенкѣ), невѣнчанный (о супругѣ).

Нешпѣтний, а, 6. Изрядный. *Один був Турн широк нешпѣтний*. Котл. Еп. IV. 17.

Нещадáм, жу, м. Пустыя щи. Мнж. 187.

Нещадáмий, а, 6. Никуда не годный, вичего не стоющій. *Голь нещадима*. Ном. № 1518.

Нещасливий, а, 6. Несчастливый, несчастный. *Прости мене нещасливу, я од тебе одрїкаюсь*. Стор. Мпр. 55.

Нещаслівість, востя, ж. Неудача, горе. *Нещасливість світа—збавлюся літа*. Ном. № 10179.

Нещасліво, нар. Несчастливо; неудачно.

Нещáсний, а, 6. Несчастный. *Ой я нещасний, що маю діяти? Помовив дівчину, та не можу взяти*. Нп.

Нещáсник, ка, м. Несчастный мужчина. (Маркіянъ Шашкевичъ. Желех.)

Нещáсниця, ці, ж. Несчастная женщина. *Ой де ж нещасниця, що до*

нас не має? Чуб. V. 628. Ум. Нещаснічка. Моя й дочко, моя й нещасничко! Мил. 219.

Нещастя, тя, с. Несчастье. Балацтво дме, а нещастя іме. Ном. № 1592.

Нещірий, а, в. 1) Неискренній. 2) Не настоящій. Нецире то золото, тоть і світитися.

Нещірість, ростн, ж. Неискренность. Що то політика?—Нещірість Ном. № 950.

Нещіро (о), нар. Неискренне. Покинь нецире мене кохати. Чуб.

Нещільно, нар. Неплотно.

Не-щоб, нар. Не очень, не особенно, не так. Не-що дово. Не-що давно. См. Що.

Неякісь, мьст. Какой-нибудь. Стала трістити, думала спастись неякісь порядком. КС. 1882. IV. 170.

Неясній, а, б. Неясный, темный.

Неясно, нар. Ненсно, темно.

Ніва, вж, ж Вспаханное поле. Оріся ж ти, моя ніво, долом та орюю, та засійся, чорна ніво, волю ясною. Шевч. 652. Ум. Нівна, нівошня. Ой ми нівку виорем, виорем, й а ми просо засієм, засієм. Мет. 297.

Нівний, а, в. Полевой.

Нівонька, жи, ж. Ум. оть ніва.

Нівора, рж, ж. Овда, родившаяся вт прошломъ году и перезимовавшая уже зиму. Херс.

Нів'а, в'а, с. Пахотное поле, пахоть. Переорювали панське нив'я. Мир. ХРВ. 106. Дово розлядав зелене нив'я Мир. ХРВ. 5. Жайворонки... заливатися собі по-над нив'ям. О. 1862. IV. 62. Тепер саме дикі качки по нив'ях пасуться Черном. По нив'ю погана дорога. Міус. овр.

Нидіти, дію, вш, и. Прозябать, изнывать, скучать. Та ти пішов би між хлопці, поирая б! Чого нидіти у латі? Св. Л. 39. Нидієте, а не живієте. Мир. ХРВ. 87.

Нижник, ка, м. 1) Вь картахъ: па-летъ. 2) Нижний. Одинъ изъ распяливающихъ дерево на доски, стояцій внизу.

Нижній, а, в. Нижний. Не випрохав нижнього, не випросиш вищого. Ном. № 981.

Нижній, ка, м. 1) — Нижник 2. Борз. у. 2) Южный вѣтеръ, вѣтеръ съ низу рѣкв. См. Низовий 2, Низовна.

Низ, ву, м. 1) Низъ, ниже лежащее мѣсто. Він і покотился на низ. 2) Должна. Пішли низами. 3) Земля Войска Запорожскаго. Слава Чута товстими дубами, ще славіши Низом, козаками. Нп. 4) мн. Низи. Нижній край невода. Азовск. Стряжевск.

Низа́ти, низу́, жеш, и. 1) Низать, ваннизывать. Низала, низила намісто, та нанизала тільки один разочок, а он ще скільки не низано. 2) Очи́ма низа́ти. Провожать взглядами, разсматривать, пронизывая глазами. Ти мені сорому наробила... Тепер мене парубоцтво очима буде низати і вдови і впоперек; провітку мені не буде. Г. Варв. 105.

Низе́нький низе́сенький, а, в. Ум. оть ниве́кій

Низе́нько, низе́сенько, нар. Ум. оть ниве́ко.

Низина́, ні, ж. — Низовина. На той рік треба й низини виорати.

Низати, ніжу, виш, и. Понижать. Рушниця низить. Ружье беретъ ниже цѣли.

Низа́йті, йду́, дѣш, и. Снизойти. З святого неба низа́йшла твоя і доля, і недля. Шевч. 426.

Низа́к, ка, ж. 1) Связка чего-нибудь давязнаго. 2) Рядъ. Стояли ті рашавці, партовики, низкою. О. 1862. IX. 63.

Низа́вѣць, вца́, м. Запорожский казакъ. К. ЧР. 137.

Низа́вий, а, в. 1) Расположенный по нижнему течению рѣки. 2) — Низовна. Миж. 148. У Кухаренка: Юго-западній вѣтеръ. О. 1862. V. Кух. 38. Низовий вѣтер відки не повіє, то самим долом котиться. Черк. у.

Низа́вина, ви, ж. Низьменность, луговое мѣсто.

Низа́вка, ки, ж. Южный вѣтеръ. Браун. 6, Миж. 148. См. Низовий 2.

Низов'а, в'а, с. Низовье. Ой поплывали наші славіні запорожці та по-над низов'ями широкими та глибокими, та по-над лиманами. Нп.

Низа́та, ти, ж. соб. Низшіе. Ось то я боюся, то треба дати почути низоті, — щоб вона проти мене! Св. Л. 291.

Низа́кій, а, б. 1) Низкій. Через низкій тим усі собаки скачуть. Ном. № 4077.

2) Низкій на о́чі. Близорукій. Ном. № 8537. Ум. Низе́нький, низе́нький.

Ниве́ко, нар. Низко. Ум. Низе́нько, низе́нько. Сонце низе́нько, осічр близе́нько. Чуб. V. 39.

Низькоділ, дблу, м. Низьменность, низкое мѣсто. За високими горами, десь на низькодолі. Мкр. Н. 12.

Низькобій, а, в. Близорукій. Лебед. у. Канев. у. Васильк. у. Миж. 187.

Низькорослий, а, в. 1) Низкорослий, малорослий. Комши низькорослий. О. 1862.

V. 30. 2) Низкій. Сю старосвітську низькорослу хату. К. МБ. X. 9.

Нивькостебляда, ці, ж. О капустѣ: съ короткимъ стеблемъ, съ кочнемъ, сидящимъ низко при землѣ. *Капуста моя нивькостеблиця*. Грин. III. 229.

Нивіани, на, м. 1) Живущій въ нижней части села. 2) Живущій въ бассейніъ нижняго теченія рѣки.

Ник! меж. отъ **никати**; гляды! *Ник, аж там бик*. Ном. № 7892. *Ник!* як сучка в лѣк. Ном. № 3040. *Сидимо тут і балакаємо. А тут у хату ник старий, побачив стару та й пішов*.

Никаня, ня, с. Шатанье, хождение, блужданье съ мѣста на мѣсто.

Никати, каю, еш, м. Ходить, бродить, слоняться. всюду заглядываю. *Никає по нід постаттю, а діла не робить—і спода досі не вжаа*. Бердич. у. *За тым вовк не мняє, що в кошару частенько никає*. Ном. № 7208.

Никлий, а, в. Поникшій, съ опущеной головой, а переносно: печальный. *Никлі ходять (воли), і їм погано, так як і мені*. Г. Барв. 338.

Никнути, ену, веш, м. Клоняться, наклоняться. *Никли трави жалюцями, тнулось древо з туги*. К. Досв. А голова никне набік, никне. Г. Барв. 116. *Никнув аж до землі з туги*. Г. Барв. 345.

Никнути, ену, веш, м. одн. в. отъ **никати**. Завернуть, заглянуть. *Ій тепер як тому чоловікові, що у степу заблуdivся: і туди ткхися—пусто, і туди никни—оло*. Мир. Пов. II. 131.

Николѣець, лѣйця, м. Раст. Elyngium plantum Лв. 98.

Никони, нів, м. мн. 1) Третій день послѣ праздниковъ. Балт. у. 2) **Никони ловити**=**Никати**. *Що його робить?*—**Никони ловити**. Ном. № 10345.

Нинечева (ш), нар.=**Нині**. Вх. Зн. 41.

Нині, нар. Сегодня. *Бодай мій ворог знав, що нині за день*. Ном. № 4037. *Вид нині бачитимете небо відкрите*. Ев. I. I. 51.

Ниніка, нар.=**Нині**. Вх. Зн. 41.

Нинішній, я, в. Сегодняшній. *Нехай я од нинішньої динки належу до вашої дружжини*. Федьк. I. 96.

Нинька, нар.=**Нині**. Вх. Зн. 41.

Ниньки, нар.=**Нині**. *Ниньки живеш, а завтра гиєш*. Ном. № 8262.

Нирвця, ці, ж. Рана, послѣ того, какъ прорветъ нарывъ.

Нірка, жи, ж. Почка (у животного и чловѣка).

Нирнути. См. **Нирати**.

Нирок, ржѣ, м. Нирявие. **Нирнѣ дати**. Нирнути.

Нирѣм, нар. Ниряя.

Нирати, раю, еш, сов. в. **нирнути**, рну, нѣш, м. Нирять, нирнуть.

І. Нити, нїю, еш, м. Нить. *Вийшла з села—герце нив*. Шевч. 75.

II. Ниті. См. **Нить**. 2.

Нититися, нїчуся, тншся, м. Истрепываться. *Ткацьке начиння нититися*. Кіев. у.

Нітка, ки, ж. 1) Нитка. *Батіи не нитка, не увіроється*. Ном. № 1286. 2) Вертикально стоящая палка в витушці: нижній ея конецъ вдолбленъ въ основание снаряда. См. **Штомпель**. Чуб. VII. 410. Ум. **Ніточка**.

Ниткоплут, та, м. Путающій нитки (презрительное прозваніе ткача). *Ой ткач, ниткоплут, а я королева*. Нп.

Нітоба, ти, ж. Раст. Lycopodium selago. Шух. I. 20.

Ніточка, ки, ж. Ум. отъ **нітка**.

Нить, ті, ж. 1) Нитки. *Купити ту нить, ... а тоді найміть рибалок, хай з тій нити та вив'яжуть невід*. Мнж. 24. 2) мн. **Ниті**. Часть ткацкаго станка, секвозъ которую проходитъ основа. *Тобі, мати, нити й бердечко, мені давай полотенечко*. Мет. 212.

Нітанний, а, в. Нитанный.

Ницѣк, кѣ, м. Низкій душею чловѣкъ; низкопоклонный лѣстецъ. К. Бай. 75. *Покиньте зараз римськихъ ницѣків*. К. ПС. 95.

Ницелѣв, ву, м. Раст. Salix repens. ЗЮЗО. I. 134.

Ніцій, а, в. Подлый, низкій, пошлый. *Як ница собака, знижку рє*. Ном. № 3039. *Дітки мой!*—каже тоненькимъ ницимъ юлоскомъ. К. ЧР. 262. *Чортячі ницу дрицу продеш*. К. ПС. 85.

Ніцість, достя, ж. Низость, подлость. К. Дз. 40.

І. Ниць, нар. Ниць, ничкомъ. *Він так ниць і тепнувся*. Мнж. 131.

II. Ниць, ці, ж. = **Нить** 1. *Сидить дівка в темниці, шие чепецъ без ниці*. Ном. № 145 (стр. 295).

Ницькѣ, кѣ, м. ? Грицько-ницько по болоту літав, жабенята жвавав. Пог.

Ніцьва, нар.=**І. Ниць**. *Бо лежати на*

землі ницьма, підложивши руки під голову. Новомоск. у.

Ніцювати, дію, еш, гл. Выворачивати на взянку.

Нічельниця і **нічельниця**, ці, ж. См. Начинна 3.

Нішкавка, еж, ж. Проньра, пролаза. Нішкавати, каю, еш, гл. Швырять.

Нішкнути, каю, веш, гл. Молчать.

Нішком, нар. Потихоньку, укрядкою, шепотомъ. *Щось нишком балакали.* Ном. № 12832. *Ой брат сестру завертав, а невістка нишком лав.* Нп. Я, мамо, нишком прийшла. МВ. I. 72. *Як хто хоче, так по своїй матері й плаче: їдеи нишком, другий в юлос.* НВолын. у. Ум. Ніщечком. *Ой випиймо, кумо моя, собі нищечком.* Грив. III. 655.

Нішпорити, рю, рияш, гл. Шарить, искать. *По кишенях нишпорити, обшукувати наче злодія.* Г. Барв. 441. *Чого ти нишпорити у соломі?* Берд. у.

Нішпорка, еж, об. 1) Человѣкъ. постоянно чого-то вшудий, во все сущий свой носъ для развѣдыванія. *Годі нишпоркою ходити на довідки до нас.* 2) ж. Шареніе, исканіе. *Піть по нішпорках.* Начать выискивать, шарить.

Ніщечком, нар. Ум. отъ нішком.

Ніщій, а, в. = Старецъ. *Одай нищим, а собі ні з чим.* Ном. № 4758.

Ніщити, щу, щияш, гл. Разорять, уничтожать.

Ніщитися, щусь, щиясь, гл. Разоряться, уничтожаться.

Ніщотá, тá, ж. Нищета. Лебед. у.

Ніщун, нá, м. Нищій; попрошайка. *Як пробували вік свій нищунами, так з голову та з мужди й помрете.* К. ПС. 84.

Ніщунство, ва, с. Нищенство; попрошайничество. *Я нищюном при церкві був.* *Покинув і я своє нищунство та на Січ!* К. ПС. 94.

Ні, нар. 1) Нѣтъ, ве. *Підеш ти до його?—Ні.* Скажи привду ти мені, а чи любиш мене, а чи ні? Нп. Ні з ким мені розмовляти до білоу світа. Нп. Ні на кою жалькувати. Мет. 259. 2) Нв. Нічою не брали: ні торбини, ні хліба. Ев. Мр. VI. 8. Ні в сих, ні в тих. Въ недоумівів, із нерѣшвости, растерявшись. *Сам Турн стоїть ні в сих, ні в тих і репетує на своїх.* Котл. Ев. Ні сіло, ні впало. Безъ всякаго повода, совершенно неожиданно. *Одною разу сей дурень їй каже так—ні сіло, ні впало: добродійко, чи ви б мене не*

одружили? Г. Барв. 306. *То було ніколи й не згаляне в нашу хату, обминає наші двір десятою вулицею, ... а це колиш одного дня, ні сіло, ні впало, Параска рип нашими сімсиними дверима.* Левяд. ПЙО. I. 378. Ні судї, ні тудї. Для означенія неловкаго или затруднителнаго положенія. Чуб. I. 275. *Тепер мені так, що ні судї, ні тудї.* Я теперь въ крайне неловкомъ (затруднительномъ, безвыходномъ) положеніи. *Наїхали гості, вона (пані) й покликала якоюсь там Микиту, що рубав там дрова... і звеліла розносити чай... Раз по раз смик та смик за поли:—„Суди, Микито! Туди, Микито!“... Пані якось не потрапила за полу, та за очкур і смикнула, а він, гаспидів, та був зашмором... Зоставсь Микита з чаєм посеред хати, мов кінч спутаний, та повернувшись до пані: „Суди, Микито! Туди, Микито! Оттепер вже ні суди Микиті, ні туди!“.* Весел. Оповідяч, № 42. 3) Ні на віщо і ні на що. Ни къ чему. *Оддасте мені те, що вам у дворі ні на віщо не потрібне.* Г. Барв. 196. *Ні на що звівся.* а) Разорился, обдївдїль, прожился. б) Обеззвдїль, исхудаль отъ болѣзни, горя и пр. 4) Ні в світі. Ни за что, никогда. *От же, було, й плаче, і тужить, і нарікає на долю, а матері ні в світі не пожаліється.* Г. Барв. 112. 5) Ні за віщо. За ничто. *Старі црощі підуть ні за віщо.* Лебед. у.

Ніб, **Нібя**, нар. Будто, тѣчно, словно; моль; такъ сказать. *Ніби русавки Ключаними святкали вищукують.* Ном. № 280. *Та й торкнув свою молодого: примічай ніби.* МВ. I. 110. *Отсе ж він ніби його син, та був, бачте, у школі.*

Нів, **ніву**, м. Новолуніе. Гайсвн. у. и Желех.

Нівець. Употребляется въ выраженіяхъ: 1) Пішло в нівець. Пошло прахомъ. *Пішло ж твоє все д'бро в нівець.* Нп. 2) В нівець повернути. Обратить въ ничто. *Жид, пан та німень—усе повернуть у нівець.*

Нівечиння, ня, с. Порча; уничтоженіе, разореніе

Нівечити, чу, чияш, гл. 1) Портитъ, уничтожать, обращать въ ничто, разорить. *Свою одежину нехтує, скот нівечить.* Ном. № 10779. 2) Мучить, издѣваться, жестоко обращаться. *Дитино моя, чого ж пивій тато мене нівечить?* Г. Барв. 109. *Робили гзузи їм досадні, піри нівечили, як циган.* Котл. Ев. V. 32.

Нівроку, нар. Не сглазять бы. Бач як поправивсь, нівроку йому.

Нігде, нар.—Ніде.

Нігдѣ, нар.—Ніде.

Нігди, нар.—Ніквди. Відному ніди нічою не мати. Ном. № 1471.

Нігич, нар. Ничего, нісколько. На стіл вона схилювшись плаче, нічи одвину не дав. Алв. 40. По лівий бік Дніпу міста нічи не походять на тобовіцькі. Св. Л. 72.

Ніготь, гтя, м. Ноготь. Правди на ніють, а прибавиться на лікоть. Ном. № 7018. Ум. Нігтин. І на нігтин не дав. Ничего не дав. Челядників, челядок держав, свої плугатарі були; а нам і на ніттих нічою не зоставив. Г. Барв. 174.

Ніде, нар. 1) Негдѣ. 2) Некуда. Йому ніде дітись.

Нідѣ, нар. Нигдѣ. Хоч голий біжи, то нідѣ нема нікоб. Ном. № 1918

Нідра, дер, с. мн. Встрѣчено въ выраженні: Пійти по нідрах—Піти по нишпорках. См. Нишпори. Мнж. 168.

Ніж, ножѣ, м. 1) Ножъ. Складаний мн. Карманний, сядвдой ножъ. Левнц. Пов. 228. Ум. Ніжин. 2) — у плузі = Чересло. Шух. I. 166.

Ніж, сз. Нежели, чѣмъ. Бог має більше, ніж роздасть. Ном. № 58. Дуже було дівиною, ніж тепера молодичю. Мет.

Ніжбі, нар. Рѣшительно внакѣ, рѣшительно ничѣмъ. Щоб ти ніже-ні не сміла мішатись у суд мій. О. 1862. VI. Костомар. 59.

Ніженька, ки и ніжечка, ки, ж. Ум. отъ ногѣ.

Ніжи, сз.—Ниж. Волла би-сь в мене той ніж вродити, ніж-сь мала то до мене слово вимовити. Грив. III. 214.

Ніжиться, жуся, жиши, м. Нѣжиться. Чому не йде до свого діла? Що вона ніжиться, моя пані з Басані? МВ. (О. 1862. III. 43).

Ніжка, ки, ж. 1) Ум. отъ ногѣ. 2) Ножка мебели, снаряда.

Ніжли, сз.—Ниж. Галич.

Ніжва, жен, мн. Ножъ и суган (см.) въ кожанихъ ножвахъ, привѣшываемые гуцуломъ къ поясу. Шух. I. 126.

Ніжний, а, е. Нѣжный. Хоч чорна, та моторна, а біла—дуже ніжна. Ном. № 8534. Ум. Ніжній. Притулиши до рота ніжненьку пучечку, вона думала. Левв. I. 534.

Ніжно, нар. Нѣжно. Ум. Ніжненько.

Нівідкіля, нар. Неоткуда. Нам ніз-

відкіля сподиватись грошей великих. К. (О. 1862. III. 23).

Нідрѣ(а), рі(а), ж. Меадра. Мнж. 187. **Нідруватий**, а, е. Ноздреватий, пористий. Хліб такий нідруватий.

Нідра, рі, ж. Ноздра. Так з нідер полум'я і паше. Ном. № 10227.

Нізіне и **нізіне** у стріть. Роды гуцульской вышивки. Шух. I. 157—159.

Нізка, ки, ж. 1) Мякоть въ тыквѣ. Шух. I. 142. 2) Въ деревѣ: слой, находящійся непосредственно подъ корою, sapium. Шух. I. 176

Нізчимний(ній), а, е(а, е). Безъ всего, безъ приправи. *Нізчимний борщ, немаче пілю.* Ном. № 12313. *Нізчимня страва.* Г. Б. 441.

Нікогісінько, мнст. Рѣшительно нікто. Г. Барв. 352.

Ніколи, нар. Некогда, вѣтъ времени.

Ніколи, нар. Нивогда. Такий мені, небожата, сон приснився, бодай ніколи не явився. АД I. 210.

Ніколитися, литься, м. безл. Не хватать, не доставать времени. *Я б тобі й раднічий пособити, так і мені так ніколитися.* Волч. у.

Нікольство, ва, с. Недосугъ, отсутствіе свободнаго времени. Свм. 198. За очим нікольством і отченашу не прочитаю.

Нікуди, нар. Некуда. Наставляй ширше, а то, бач, нікуди силать. Ном. № 4735.

Нікуди, нар. Никуда.

Нікудою, нар. Некуда, нітъ пути (употребляется только, когда говорится о дорогѣ). *От ти вже назад не вийдси, бо нікудою.* Рудч. Ск. II. 97.

Нікчѣний, а, е. Ничтожный, ни къ чему не годный. *Нікчѣного ви роду.* Ном.

Нікчѣние, ка, м. Негодный, ни къ чему неспособный человекъ. Мир. ХРВ. 87.

Нікчѣниця, ці, ж. 1) Ни къ чему негодная вещь; бездѣлица. *На шо це воно вам оці наши пісні? Нікчѣниця!* Александров. у. Слов. Д. Эварн. 2) Негодная, ни къ чему неспособная женщина.

Нікчѣність, пости, ж. Ничтожность, ничтожество. К. Грам. 46.

Нікчѣниться, нію, еш, м. 1) Портиться, вырождатися, превращатися въ ничтожество. *Забували Бога, нікчѣним в гріхах і роскошах.* К. Грам. 72. 2) Оскудѣвать, бѣдѣть.

Нікчѣно, нар. Ничтожно; на къ чему не годно.

Нільга, нар. Нельзя. Одно я серце маю,—нілма ним діміться. Мкр. Н. 39.

Нім. сз. Пржеде чьїть, пока. Три свічки іспалало, нім ся нарадим. Гол. I. 62.

Німець, мжд, м. 1) Нѣмецъ. 2) Родъ дѣтской игры. О. 1861. XI. Свид. 37. Ум. Німчин.

Німецький, а, в. Нѣмецкій, *А тут в яасъ німецька итука.* Рудя. Ск. II. 150.

Німецьчина и **Німецьчина**, ви, жс. Нѣмецкая земля. *Бо ще разів три женися в Німецьчину, в Турецьчину.* Чуб. *В далекій сторони, в якій,—про те не знаю,—набутъ в Німецьчину, а може і в Китаю.* Греб. 379.

Німій, а, в. Нѣмой; безгласный. *Глухого а нілого страхи не допитається.* Ном. № 8568. *Подіаюся моїми словами, та не з братом, не з сестрою,—з нілими стінами.* Шевч. 135. *А щоб тебе в німі дошкм положили!* Проклятіє: пожеланіє смерти. Г. Барв. 225. Ум. Німєньний. *Ой постілъ біленька, а стіна німєнька.* Чуб. V. 1.

Німідца, ці, жс. Раст. *Datura stramonium* L. ЗЮЗО. I. 121.

Німїти, нію, еш, м. Нѣмѣть. *Мати дивиться на неї, од заости німіє.* Шевч. 23. *Поле німіє.* Шевч. *Біль німіє трахи.*

Німка, ки, жс.—**Німкеня**.

Німєня, ні, жс. 1) Нѣмая. 2) Нѣмка.

Нію, нар. Нѣмо; безгласно; молчаливо.

У хаті сумно, нію. Мир. Пов. I. 134. *На мене мапи якосъ прилядається, наче що випутує нію.* Г. Барв. 238.

Німюта, ти, жс. 1) Нѣмота. *Мов понімаю усі. І збоку дивлячись, видно, як та німота кожною нітїть.* Мир. Пов. I. 131. 2) соб. Нѣмыє. 3) соб. Нѣмци. *Мірялися з москалями, з ордою, з султаном, з німотою.* Шевч. 130.

Німѣур, рѣ в **німѣурѣ**, рѣ, м. Нѣмой. **Німѣвати**, мѣую, еш, м. 1) Быть нѣмымъ. 2) Безмолвствовать. *Німѣе все, мошила мошлюю.* Г. Барв. 467. *Німѣе розум, серце замірає.* К. ЦН. 187 *Аж подумати цїрко, як ото людина гарна зникла німѣючи з-посеред миру Божого.* Хата. 64.

Німѣватїй, а, в. 1) Завкающійся. 2) Молчаливый.

Німѣа, фя, жс. Нимфа. *Ти вітаєш, як у тою Нуми тия німѣа Егеря.* Шевч. 240.

Німѣв, цѣва, в. Принадлежацій нѣмцу.

Німчѣ, чѣти, с. Маленькій нѣмецъ. Желех.

Німчѣй, чай, м. Нѣмецъ. *Ой дай, жїмко, налая, проучити німчяя.* Ном. № 943.

Німчѣк, кѣ, м. 1) Нѣмой человекъ. 2) Нѣмецъ.

Німчѣк, ка, м. Ум. отъ нѣмецъ.

Німчїи, ва, м.—**Німець** 1. *З кил я буду сю ніч ночувати? Чи з турчином, чи з німчином, ой чи з поляком?* Чуб. V. 885.

Німчїти, мчу, чїш, м. Онѣмечивать. Желех.

Нірва, ки, жс. 1) Ум. отъ ворѣ. 2) = **Нирна**. Ном. № 1722.

Ніс, нѣса, м. 1) Носъ. *Нѣсом закрутити.* Быть ве довольнымъ, выражать недоуолюствїе. *Та й закрутив же носом наш Кузлма Трохимович, неначе тертого хрїну понюхав!* *З біса бо йому досадно стало.* Кв. I. 149. *Ніс під себе.* Скопфузиться, оробѣти. *Не що бо що, наче й чоловік щирий, а як прийдеться до діла, то й ніс під себе.* *Нѣса втѣрти.* Убавить спїєс, осадять. 2) Клювъ птвицы. 3) Носокъ обуви. Шух. I. 121. 4) Родъ игры въ карты. КС. 1887. VI. 470. Ум. Нѣсїя, нѣсїчок, нѣсїи. Ув. Носїора, носїана

Нісєнітїница, ці, жс. Чепуха, издоръ. *Видаєт нїсєнітїнци.*

Нїт, нар.—**Нї** 1. Галци. *Там моде добрі, де мене нїт.* Гол. III. 84.

Нїтїтїся, цїся, тїшся, м. Жатїся, съезживаться; *Нїтївся в сусїда під дѣрилка.* К. Іов. 66.

Нїтїнк, ка, м. Раст. *Helianthemum vulgare.*

Нїтѣ, нїкого, мѣст. Никто. *Нїкто з Богом контракїну не брав.* Ном. № 36.

Нїхтогїсїнько, мѣст. нескл. Рѣшительно никто. *Це ти брехню проводиш, бо нїхтогїсїнько не чув і не бачив такою.* Старод. у.

Нїч, мѣст.—**Нїчого**. *Панич не знав ніч.* Ном. № 1164.

Нїчатїся, цїся, дїшся, м. Жатїся, съезживаться; привидываться бѣднымъ. *Усяк буде щудитися та нїчитися, що трошей нема.* См. Нїтїтїся.

Нїчувати, цїю, еш, м. Увнчотожать. *Хто собі що обїчує, тов Бог нїчує.* Ном. № 19.

Нїчѣка, прилаг. Въ выраженїи. **Нїч нїчю**: Всю ночь. Ном. № 7789.

Нїч, нїчі, жс. Ночь. *Плачуть мої очї темнєнької ночі.* Мет. 92. **Нїч-нїч**. Каздую ночь. *Ден-у-дени, нїч-у-нїч не переставала мати плакати.* Мир. Пон. II. 44. **Нїч нїчю**. Всю ночь. *І сидить він так на призьбі, часу не мїрючи,—коли сидить ю*

диму, коли і ніч нічку. МВ. (О. 1862. I. 98). Ніч зоріти. Не спать вчорю. У-ночі, Ночью. Ум. Ніченьня, нічня. Аж застмила її нічка в дорозі. Рудч. Ск. I. 15.

Нічвидний, а, в. Непривлекательний, некрасивий. Яка вона стала нічядна. Умаа. у.

Ніченьня, нічка кн, ж. Ум. оть ніч.

Ніччй, чня, в. м.ст. Нічей.

Ніччйркі межд. Ні-гу-гу! Цирк! Кажети, Яремо, а ти, Хома, ніччирк! О. 1862. VI. Костомар. 45.

Нічлір, гу, м.—**Ночівля.** В вечерній зорі тримаєш нічлір. Федьк.

Нічліжання, на, м. Ночлежннкъ. Лебедн. у.

Нічний, а, в. Ночвой.

Нічний, вб, м. Въ жилищѣ горныхъ гуцульскыхъ пастуховъ тогъ изъ нихъ, на обязанности котораго лежать поддерживать ночной огонь, варя на немъ зантракть, и сторожить всю стоянку. Шух. I. 216, 196. См. Ночни. 3.

Нічнийця, ці, ж. 1) Родъ большой удочки, которая ставится на ночь. Вх. Зн. 41. 2) Одинъ изъ злыхъ духовъ (по вѣрованіямъ гуцуловъ). Шух. I. 43. 3) мн. Безсонница. Нічнийці напали, та казав би ніч, дві, а то ось тиждень вже затого буде.

Нічб, м.ст.—**Нічбого.** Галич.

Нічогенький, а, в. Посредственный. Подольск. г.

Нічогий, а, в. 1) Плоховатый. Брати взяли собі луччиз (коней), а дурку остався на(й)ірший, нічогий. Чуб. II. 409. 2) Сносный. Наш господарь чоловік собі нічогий.

Нічогієнько, м.ст. Рѣшительно ничего. Хотів йому щось і подарувати, та дідуся нічогієнько не взяв. Г. Барв. 360.

Нічого, м.ст. Нечего. Нічого робити.

Нічбого, м.ст. Ничего. Нічого не знає. Без нічого. Ни съ чѣмъ, съ пустыми руками. Пішов без нічого. Грнч. III. 167.

Ніччу, нар. Ночью.

Ніщб, м.ст. Ничто, нечего. А до серія ніщо мені не доходить. МВ. II. 12. Позичте н'ятак срібла на сливи! ніщо з вами робить. Лебед. у. Нічим. Ничего, не бѣда. Нічим, що в нашого господаря мало наші,— в ще в цю озеред соломи. Драг. 3.

І. Ніяк, нар. Нѣтъ возможности. Ніяк мені цюю взяти,—далеко лежить. Ніяк їй з дому птити, бо нікакого дитинку кичурити.

ІІ. Ніяє, нар. Никакъ. Вона ніяк не підбѣжить. Рудч. Ск. I. 1.

Ніякий, а, в. Никакой. Ніяким богом

не допросишся. Ном. № 4680. Не буде з цюю пива ніякого двя. Ном. № 5650. Без ніякого. Безъ всякаго.

Ніяко, ніяково, нар. Неловко, не по себѣ. Ні, Марку, ніяко мені матіррю сидіти. Шевч. 113. Тому й зовсім ніяково стало. Ном. 880.

Но, сз. 1) Только, лишь. Чи всім людям таке горе, чи не мені молоденькій? Грнч. III. 248. Так і на всьому, що но ідол робив.—Драг. 15. Гляди ж, прийди, а но тільки не прийдеши, то буду на тебе ніватись. Грнч. III. 502. 2) Же, ка. Гляди-но! Слухай-но! 3)—**Але.** (Рѣдко употребляется в только въкоторыми пасателями). 4) межд.—**Нбо.**

Новак, вб, м. 1) Новичель. К. ПС. 106. 2) Луна въ новолуіе, молодой мѣсяць. Подольск. г.

Новенький, а, в. Ум. оть новій.

Новій, а, в. Новый. Новій рін. Новій годъ. На щастя, на здоров'я, на той Новій рін, щоб було ліпше, як торік. Ном. № 347.

Новій, ка, м.—**Новак 2.** Зійшов місяць ще й новак. Чуб. V. 18.

Новійн, ий, ж. 1) Новость. 2) Недавнее происшествіе. Тоді козак у війську пробував, свою новину козакам оповідає. ЗОЮР. I. 217. В славній місті Ботушаназ сталася новина: підмовила Катерина багачього сина. Гол. I. 79. 3) Ночь, новина (земля въ первый разъ вспаханная). Поореш років три та й пускаєш знов на перелі, а ореш новину. ЗОЮР. I. 144. Да багат, Юраськи, батько твій, цусто пишничі на новині. Мет. 165. 4) Новое платье. Ном. № 4912. 5) Новый хлѣбъ, новия овощи, новая вина въ данномъ году. Позичений?—каже Павло, краючи хлѣб.—Оддамо, серце, оддамо новиню. МВ. (О. 1862. I. 74). Дити! попаде!.. новина! а ідіть по суди!—Яка там новина?—Кавун, диня. Св. Л. 21. Як що небудь уперве починають їсти (курча, яблуко, ойрок), то перинають за голову руку і задовують нова новина, щоб не болів ні живіт, ні гольва. Константиногр. у. Ум. Новійна.

Новійний, а, в. Новинный. Новинне поле.

Новіти, вліб, вішч, гз. Обновлять, заново отдѣляють.

Новітиса, влюся, вішся, гз. Обновляться. Як усякому свою одѣжу дивити, так вона ж не новітиса, а все мизкається та мизкається. Черниг. у.

Нови́дя, ді, ж. ? Будемо ми (пчоло) при саду рої роїти і меду носити у нама господаря у його бортях і в його новицях. Чуб. III. 392.

Новісінький, а, в. Новехонький.

Новітній, я, в. Недавно появившийся, новий. *Це новітня пісня. Це новітній пам.* Уман. у.

Ново, нар. Вновь. *Ново населилося село, а давніше не було.* Черк. у.

Новобранець, нця, м. Новобранець. *Випровожала матусенька сина да у тії новобранці.* Лукаш. 72.

Новобранка, ки, ж. Новенькая, новичекъ-женщина. *Дітвора сипнула з хати зустрічати новобранку-товаришку.* Св. Л. 79.

Нововірець, рця, м. Последователь нового ученія, новой вѣры. К. ЦН. 297.

Нововірний, а, в. Относящийся къ новому ученію. *Нововірні оповідання про світ широкий, про науку правди.* К. Бай. 135.

Нововірство, ва, с. Новое ученіє, слѣдованіє новому ученію. К. Бай. 81. *Поспільство... стало взивати лягами... прозелитів чесько-німецького нововірства.* К. ХП. 115.

Новодранка, ки, ж. Изорванная рубаха. (Насмѣшка: вѣсто—новая рубаха). *Що-вечора і цо-ранку то й чадінею новодранку.* Ном. № 11241.

Новожбець, нця, м. Новобрачный.

Новожбня, ня, с. Свадьба? новолуніє? *Як хто хоче, щоб свірки в хаті не водились, то... каже: Свірки-молоді, ходіть сюди, кличе вас місяць на новоження.* Чуб. I. 68.

Новолітувати, тую, еш, г. Поздравлять съ новымъ годомъ (1-го января), совершая при этомъ обрядовий посѣвъ зерне въ хатѣ. Чуб. III. 1 и 2.

Новомлінка, ки, ж. Родъ зодки. КС. 1883. VII. 497.

Новомодній, я, в. Новомодный. Вас. 210.

Новоствѣлений, а, в. Вновь назначенный.

Новонастанія, ня, с. Пакибытіє. *Пійшовши слідом за Мною, у новонастанню... сядете також на дванадцяти престолах.* Єв. Мт. XIX. 28.

Новопристаній, а, в. Вновь вступивший (въ общину). *Що ж ви скажете новопристанцю, як прийде до вас? Хоч сиз ви не мутіть.* Павлогр. у.

Новопріхожий, а, в. Недавно пришедший, поселившийся.

Новбрілля, лі, ж. Вспаханное весной поле для ярового посѣва. Вас. 196.

Новорічний, а, в. Новогодній. Желех.

Новорожденець, нця, м. Новорожденный сынъ. *Кланяюсь і хлібом, і вином, і сином новорожденцем.* Чуб. IV. 8.

Новоріччя, ка, м. Альманахъ. *Сніп, український новоріччик. Зкрутив Александр Корсун. Рік перший.* Харьк. 1841.

Новосвіт, ту, м. Новая вѣка. *Встрѣчено у Кулиша: Шекспіре, батьку наші, усім народам рідний!... Світло творчества, Гомере новосвіту.* К. ХП. 70.

Новоселець, льця, м. Вновь поселившийся, новопоселець.

Новосілля, ля, с. Новосельє. Кв. I. 113.

Новохрещенець, нця, м. Неофитъ, новокрещенный. Шевч. 605.

Новохрещеній, а, в. Новокрещенный.

Нога, гі, ж., мн. но́ги и но́гі. 1) Нога. *Вовка ноги годують.* Ном. № 7207. *Приїхавши до владики, стала на порозі, вклонилася низенько аж в саміи нозі.* Закр. I. 117. *Криплять чоботи на нозі.* МУЕ. III. 89. **В но́ги.** Дать тягу, ударить. *Которі в плач, а хто в ноги,—тілько залопотіло.* МВ. (О. 1862. III. 62). *Він мене качуком, а я в ноги.* Канев. у. **Нога за ногою іті.** Медленно итти. *Ішов захожий тихо, нога за ногою.* Мир. ХРВ. 11. *Обое, похнютившись, мовчки тляли нога за ногою.* Мвр. Пов. II. 49. **Придіти ході в но́ги.** Поспѣшать. *Чим дуж придав ходи в ноги.* Мир. ХРВ. 9. **До ніг упа́сти** Упасть въ ноги. КС. 1882. XII. 498. **До но́гі вірізати.** Стрѣбить до послѣдняго челоуѣка. *Три дні різали усіх млован, зеть чисто, до ноги вірізали... і ноги не осталося.* КС. 1883. I. 60. **Таже: до-но́гі попродати**—рѣшителю все продать (о домашнихъ животныхъ). *Попродали худобу до ноги.* О. 1862. X. 114. **До но́гі чоботи шіти.** Шить сапоги на каждую ногу на особую колодку, а не оба на одну. Гол. Од. 15. **Догорі но́гами.** Вверх дномъ. Желех. *Усе догори ногами попереверта.* **Задѣрти но́ги.** Очуриться, околѣть. Желех. 2) **Сорбічі но́ги.** Раст.—Острижна. Вх. Пч. I. 10. Ум. Німенька, німечка, ніжна. *Літом ніжкою, а зімою ручкою.* Ном. № 559.

Ногави́ця, ді, ж. 1) Штанина. 2) мн Штаны суконные. Kolb. I. 41. *Дівки вінки*

побурили, а парубки новітці. Чуб. V. 1113.

Ногавки, вок, ж. м. м. Штаны из холста. Угор.

Ноді, нар. Сокращенное ноді.

Ножакъ, кк, м. Большой ножъ. Ріжуть мене ножкою і б'ють мене комакою. Ном. № 505.

Ножаний и ноженій, а, ё. Ножной; къ ногамъ отвосяційся, на ногахъ находяційся. *Ножана ступа.* Сим. 139. *Ножени палаті.* Мвж. 42.

Ножена, няти, с. Маленькая ножка. *Обідрана, ледве, ледве несе ноженята.* Шелч. 266.

Ножик, ка, м. Ум. отъ ніж.

Ножниці, цъ, м. м. Ножницы. *Вдарь у стил—ножниці обізують.* Ном. № 3799.

Ножній, а, ё=Ножаний. *Ножина ступа.* Шух. I. 161, 162.

Ножковій, а, ё.—пущеня. Заговъные передъ масляницею, когда ѣдятъ студень изъ свинныхъ ногъ. Марк. 153.

Ножкі, дв, м. м. Ножницы для рѣзанія желѣза. Вернедйпр. у.

Ноздрятій, а, е=Ніздруватій. Пнртявн. у. Слов. Д. Эварн.

Нозя, ві, ж. дѣтск. Нога, ножка.

Нобкати, каю, еш, г. Понукать (лошадь), кричать но.

Нора, рі, ж. 1) Нора. 2) Жив. *Nurpdaens glareolus* Шух. I. 22. См. Норица 2, Ум. Нира. Ув. Нороха. Мвж. 69.

Норѣць, рдѣ, м. 1) Водолазъ. *Посилав той купецъ норця, щобъ нурузь у море та подививсь, за що він (корабель) там зачепивъ.* Чуб. II. 17. 2) Родъ утки: *vyрокъ, Mergus albellus.*

Норіти, рю, ріш, г. Рыть норы.

Норіця ці, ж. 1) Фистула. *Нориціномяки поробилися та течуть.* Херсон. у. *Щобъ тебе норіці сточили.* Ном. № 13626. 2) Полевая мышь, *Nurpdaeus arvalis.* Желех.

Норічуватій, а, е. Большой фистулой.

Норівоньки, ків, м. м. Ум. отъ норови. См. Норов.

Норов, ва, м. 1) Нравъ. *У тебе не такий норов і зроду був.* Г. Варв. 502. 2) мн. Капризы, прихоты. *Ой сідай, Марусенько, на вози, да кидай батькової норови: що перші норови—попрядки, а другі норови—досвітки.* Нп. *А твої норови добре знав, тимъ я тебе аж ніколи не займав.* Грин.

III. 208. Ум. мн. **Норівоньки.** *Деся ти, мила, норівоньки мої знаси.* Чуб. V. 593.

Норовістий, а, е. Капризный, прихотливый; упрямый. *На вгороді бузина коренистая, чорнява дівчинонька норовистая.* Нп. *Норовистий кін.*

Норовітися, влюся, вѣшся, г. Капризничать, упрямиться. *Недоросток, моя й мати, норовитися.* Чуб. V. 661.

Норовлівий, а, е=Норовистий.

Нороба, хя, ж. Ув. отъ нора. Мвж. 69, 40.

Нороцовій, норцовій, а, е. Испорченное имъ марцовій, мартовскій. ЗОЮР. I. 203. Мет. 378.

Носай, саі, м. Жуетъ длинноноснкъ.

Носак, ка, м. 1) Носокъ сапогъ. *Вдарив його носкомъ.* 2) Ударъ по носу 3) Носильщикъ. Рост.-на-Дону.

Носаль, ля, м. 1)=Носай. 2) Молотокъ съ длиннымъ концомъ.

Носатѣнький, а, е. Ум. отъ носатій.

Носатізна, ни, ж. Сапъ. Галиц.

Носатій, а, е. 1) Носатый, длинноносый. *Яка ти носата!* Грин. III. 645. 2) Большой сапогъ. *Мінкй, свату, сѣну кобилу на носату.* Ном. № 12800. Ум. **Носатѣнький.**

Носатка, ки, ж. 1) Мѣра емкости въ 3 и болѣе ведра. 2) Родъ кувшина съ длиннымъ носкомъ. *Барильки, пляшечки, носатку, сулії, тикви, бокалжки все висушили безъ остатку.* Котл. Ен. IV. 20. 3) У Василенка: старинный умывальникъ висячій, съ носикомъ и тремя ручками. Вас. 182. 4) Чайникъ. *Ото такъ у насъ його дражнять: у панів чайникъ, а у насъ носатка. Я оце якъ годивъ у Комишине та якъ зайшовъ у чайну, такъ ажъ дві носатки виливъ того чаю.* Мвр. у. Слов. Д. Эварн.

Носач, ча, м. Имѣющій большой носъ. Мвж. 26.

Носик, ка, м. 1) Ум. отъ ніс. 2) мн. **Носіки комарѣви.** Раст. *Delphinium consolida.* ЗЮЗО. I. 121.

Носіли, сид, с. м. Носилки. *Ледве на носілахъ донесли.*

Носиланка, ки, ж. Одна изъ пары большыхъ жердей для переноски сѣна. Вх. Зв. 42. Шух. I. 170

Носіти, шѣ, снш, г. 1) Носить. *Хто жъ тобі, моє серденько, обідати носить?* Нп. *Ой Василя, Василечка милій Дунай носить.* Мет. 19. 2) Носить одежду, обувь.

Носітися, шѣся, сншся, г. Носиться.

Носиться, як дурень з ступою. Ном. № 2592.

Носячок, чва, м. Ум. отъ ніс.

Носій, сія, м. Носильщикъ. Міус. окр.

Носілляне, ка, м. = Носій. *А носіллянички — злотий-молодці, а гаділлянички — середні люде.* Гол. II. 13. Ум. Носілляничок.

Носівня, ня, с. Носеніе, носка. НВолын. у.

Носок, свá, м. Ум. отъ ніс. 1) Носикъ. *У моєй мамі носок довгий.* Г. Барв. 504. 2) Клювъ птицы. *Рання пташка носок чистить.* Чуб. I. 261. 3) Носокъ (обувя). *Перебувай назад носками.* Ном. 4) У яйца: острый конецъ. 5) Передняя часть. *передній уголь лезвєя топора.* Сим. 24. Шух. I. 175, 182. 6) мн. Игра: носки.

Носоріжець, жця, м. Сказочная птица съ рогомъ на носу, погибшая во время потопа, такъ какъ она, подагяясь на свою силу, не захотѣла войти въ ковчегъ. Драг. 95.

Носоръ, рн, м. Ув. отъ ніс

Нбся, сі, м. дѣтск. Носъ.

Носяка, ки, м. Ув. отъ ніс.

Нотáція, ці, ж. Урокъ, который не забудеться. *Спасибі вам, дячку, що повчили (=попили). Ви мені добру нотацию дали.* Осн. 1862. VIII. 3 нар. уст., 28.

Нбчва, чбв, ж. мн. Корыто (для стирки бѣлья). Ум. Нбчовни, нбчбвочки.

I. Нбчівля, лі, ж. Ночлегъ.

II. Нбчівля, ля, с. Ночной отдыхъ. *Як тебе забрали в москалі... —ні одного спокійною нбчівля не мали ми, поки тебе визволили.* Г. Барв. 133.

Нбчліг, гу, м. 1) = I. Нбчівля. 2) мн. Ночная пастыба скота пастухами. *Підемо на нбчліги.* 3) мн. Въ черниговскомъ свадебномъ ритуалѣ обрядъ жаренья сала: послѣ удостовѣренія въ невинности повобрачной и отпранки взвѣщенія объ этомъ къ матери послѣдней, свекоръ оставшимся на свадьбѣ женатымъ мужчинамъ даетъ по куску сала, по шепкѣ для вертела и снопъ соломы. со словами: „ідте, добрі люде, на нбчліги; хто вернется з добромъ, тому почот буде“. Гости уходятъ въ пустое мѣсто и жарятъ на огнѣ сало, стараясь свое сохранить, а чужое съѣсть, а затѣмъ снова возвращаются къ свекру для продолженія пирушки. МУФ. III. 157.

Нбчлігуванія, ня, с. 1) Пребываніе на ночлегѣ. *Товариш оледіє у корчмі хатину про наше нбчлігуванія.* Г. Барв. 20. 2) Ночная пастыба скота.

Нбчлігувати, гую, еш, и. 1) Нбчевать, быть на нбчлегѣ. *Дико й сумно нали було в дорозі. Ще дикше й сумнше було нбчлігувати.* Г. Барв. 19. 2) Пасты нбчлю скотъ.

Нбчліжання, на, м. = Нбчліжнне. *По над шляхом нбчліжсане чумаки постали. Поляни та й не спали, мовчки сумували.* К. (Степові квітки, 89).

Нбчліжник, ка, м. 1) Нбчлежникъ. 2) Ночной пастухъ. *Нбчліжники бачили, що такі то коло них коней ворожили.* Ном. № 12823.

Нбчній, á, é. Ночной.

Нбчній, кá, м. 1) Луна. *Соснип. у. Чуб. I. 9. 2) Бѣсъ. Нбчник тебе уплюди.* Ном. № 3578. 3) Ночной сторожъ возлѣ лошаднаго табуна. *Маріупольск. у. Залубовск. См. Нічний.*

Нбчнійца, ці, ж. 1) = Нічнийца 3. *Нате вам нбчнійці, оддайте нам сонниці.* Грин. I. 29. КС. 1883. VII. 588. 2) Летучая мышъ. 3) Сказочная слѣзая птица, которую водить малая птичка; въ лѣтнюю ночь нбчнійца жалбно кричить. Драг. 10.

Нбчовід, да, м. = Кáжан. Вх. Пч. I. 16.

Нбчбвки, вок и нбчбвочки, чок, ж. мн. Ум. отъ нбчви. 1) Малое корыто. 2) Родъ узора въ вышивкѣ. Залубовск.

Нбчувáльник, ка, м. Нбчлежникъ, нбчевальцякъ. Константиногр. у.

Нбчувáльница, ці, ж. Нбчлежница, нбчевальщица. Константиногр. у.

Нбчувáння, ня, с. Нбчевка, нбчеваніе.

Нбчувáти, чюю, еш, и. 1) Нбчевать. *Питається сон дрімоти: де ти будеш нбчувати? Там, де хата тепленькая, де дитина маленькая, —там я буду нбчувати дитиночку колихати.* Мет. 2. *Чи здорові нбчувáли?* Хорошо-ли провели ночь? (Утреннее прійбствіе). О. 1862. V. 84. 2) Спать вмѣстѣ дѣвушка и парню. *Уже Василь оджинувъ од Марини, —ночує з Галькою.* Полт. г.

Нбша, ші, ж. Платье. Одежда. Вх. Зн. 42. Шух. I. 120.

Нбші, шш, ж. мн. Носилки.

Ну. 1) меж. *Ну, їсть! ніроку!* Ном. *Та ну бо каміть! Да говорите же!* 2) Передъ глаголомъ неопр. накл. утробляється въ смыслѣ: начать, давай. *А прокинуся він... і цуком йою в хаті аж сохи движати!* *Ну бігати, голоніть, гáгнувати, аж усє піде жуужом.* МВ. II. 10. 3) = Но 2. (Послѣ глагола въ повелит. накл.): *А видіть-ну*

слюди, дядку Трохиме, ходить-ну з нами. Рудч. Ск. I. 78.

Нуд, ду, м. 1) Скука, тоска, томленіє. МВ. (О. 1862. III. 35) *З нуду трав на балабайку, брався до сопілки*. Мкр. Г. 2) **Тошнота**. *Швидко кинувся із хати, щоб холодною водою нуд уламувати*. Мкр. Н. 9.

Нудá, ді, ж. 1) = Нуд 1. *Де моде, там нуди*. Ном. № 2453. *Що там розказувати? Пуда така!* МВ. (О. 1862. III. 36). *Коли б я була така погана, як оце дзеркало показує, то я б з нуди вмерла б*. Подольск. г. 2) = Нуд 2. *Серце б'ється, дак нуда така візьме*.

Нудáти, дж'у́, днш. гл. 1) **Наводити**, нагоняють скуку. 2) **Томить**, мучать. *Сюди блудить, туди блудить, під собою коня нудить*. Нп. 3) **Принуждать**. *Учора у розправі нудили хлопців, щоб призналися, хто вкрав гроші у Грицька*. Волч. у. *Став ізнов Грицько нудити Настусиною батька* (щоб Настусю за його віддав). Г. Барв. 455. 4) **безл.** **Тошнить**. 5) = **Нудитися**. *Ходжу, нуджу по садочку, милою не бачу*. Чуб. V. 5. 6) **Нудити світом**. *Томиться. А Василь собі нудить світом і не знає, на яку ступити*. Кв. I. 11. *Вечір стою, світом нуджу, тебе не видати*. Мет 38.

Нудáтися, дж'у́ся, днше, гл. **Тосковать**, скучать; томиться. *Ой не пряди, моя мила, не нудися; приїде весна, святе літо, приборися*. Нп. *Він з голоду ніколи не нудився*. Греб. 364.

Нудейй, á, é = **Нудний**.

Нудео, нар. = **Нудно**. *Нудко мені, тяжко мені,—ні з ким розмовляти*. Чуб. V. 234.

Нудній, á, б. 1) **Скучний**; **томительний**. *Бодай же кінець ваш був нудний та гіркий!* Ном. № 3710. *Нудна моя у полі робота*. Г.яв. III. 276. 2) **Приторный**. 3) **Тошний**.

Нудність, ности, ж. = **Нудота**.

Нудно, нар. 1) **Скучно**; **томительно**. *Нудно без роботи*. МВ. (О. 1862. III. 40). *Так мені, дівчинонько, да без тебе нудно*. Нп. 2) **Приторно**. 3) **Тошно**.

Нудота, тя, ж. **Скука**, **тоска**, **томленіє**. *Нудота мені така стала дома сидіти*. См. **Нуд**, **нудьга**.

Нудьга, гі, ж. 1) **Тоска**, **скука**. Г. Барв. 431. 2) **Нудьга-чоловік**. **Скучний чоловік**. *Семен це нудьга-чоловік*. Міус. окр. См. **Нуд**, **нудота**.

Нудьгувати, г'ю́, еш. гл. = **Нудитися**.

Нужа, жі, ж. **соб.** 1) **Вши**. *Коли не*

н'є, так нуджу б'є, а все не гуляє. Ном. № 769. *Обрання, постолы порвались і нуджу позна очкурня*. Котл. Ев. 2) **Мухи**. *Тут, біля заїонів, нуджа б'є скотину дуже*. Слов. Д. Эваря. *Воли... ішли нехутко по дорозі да знай хвостами нуджу проганяли*. Рудч. Ск. II. 171.

Нужда, дя, ж. 1) **Нужда**, **недостаток**. 2) **Надобность**, **необходимость**. *Надумалось збирати гроші про таку народню нужду*. К. (О. 1862. III. 22). Ум. **Нуждонья**, **нуждочна**.

Нуждати, дяю́, еш. гл. **Принуждать** **признаться**, **добиваться признанія**. *За гроші (що вкрадено) нуждають парубка в розправі*. Волч. у.

Нуждений, а, ө. 1) **Крайне нуждающийся**. 2) **Плохой**, **жалкий**. *Коли на тім нужденім полі забачу в щасливій долі?* Грин. III. 632. 3) **Измученный**. *Розважав душу вбогу, нуждене серденько*. К. Дз. 130.

Нуждїти, жд'у́, днш. гл. **Принуждать**. *Коли слоче син' женитись, то не помішаєм і нуждїти його не будем*. Мкр. Н.

Нуждонька, ки ж. Ум. **отъ нужда**.

Нуждота, ти, ж. 1) = **Нужда**. 2) **Болѣзнь**. *Бог дасть нуждоту, Бог дасть, що їй оддоровити*. Посл.

Нуждочка, ки, ж. 1) Ум. **отъ нужда**. 2) **Родимчик** у дітей. Канев. у.

Нужний, а, ө. 1) **Изможденный**, **истомленный**. 2) = **Нуждений** 1. *Горє мені нужному, що я вилен кожному*.

Нуздá, ді, ж. **Узда**. Ум. **Нуздэчна**. *Пан і посадить його верхи на свої коліна... а воно тільки: „мо, кошо, мо!“ та за панові вуши їй візьметься, наче за нуздечку*. О. 1862. X. 5.

Нуздáти, дяю́, еш. гл. **Зануздывать**, **надѣвать узду**.

Нуздэчка, ки, ж. Ум. **отъ нуздá**.

Нукати, каю́, еш. гл. **Кричать**: **ну!** **повукать**. *Не заїрї, що нукаєш*. Ном. № 10347.

Нуль, ля́, м. **Нуль**. *Нулі минаються при складуванні*. К. Грам. 101.

Нум, ну́мо, ну́мте (мн.), мѣж. **Ну**, **станемъ**, **давайте**. *Нумо, браття, нумо, товариство, нумо коні сїдлайте!* Грин. III. 603. *Нумо, діти, нумо, нумо, нумо припильнуймо!* Нп. *Нум, діти, паску їсти!* Ном. № 593. *Он де, братці, сидить кравець на дубі. Ох, нумте, братці, як би його достати*. Рудч. Ск. I. 6.

Нурець, рцá, м. ? **Животн.** Шух. 22.

Нурка, **кв.**, **ж.** Зоол. Норка, *Mustela lutreola*. Вх. Пч. I. 16.

Нурт, **та**, **м.** Водоворотъ, омутъ. *Всіх німців нуртам Дніпровим оддано.*

Нурта, **ти**, **ж.** Пучина, бездна.

Нурте, **меж.** Нуте. *Гей, нуте, косарі!* *Ном. № 9999.*

Нуртішній, **я**, **в.** Внутренній.

Нутрб, **рб**, **с.** Нутро, внутренность. *Неначе залізом палили мое нутро.* *Стор. МПр. 34.*

Нутрости, **стів**, **ж.** мн. Внутренности. *Черк. у.*

Нутряк, **кб**, **м.** 1) Нутренное сало. *Хотин. у.* 2) Животное, у котораго шудята находятся внутри, а не въ мошонкѣ. *Як болять зуби, то найди невиложеного жеребця - нутряка здождо, одірни підкову, з уламів скуй перстень та й носи.* *Мвж. 157.*

Нутряній, **б**, **б.** Внутренній, нутрешной. *Кров нутряню замовить.* *Мвж. 150.*

Ню! **меж.** *Ню! Ню, ню, ураюга!* *О. 1862. VI. Костомар. 63.*

Нькати, **кяу**, **еш**, **сов.** в. ньбкнути, **кву**, **неш**, **л.** Понукать, понудить лошада словомъ ньо. *Ньокки на сіру, бо зовсім не везе.*

Ньюнка, **кв**, **ж.** Раст. 1) *Sparganium simplex* L. 2) *Sparganium ramosum* L. *ЗЮЗО. I. 137.*

Ньня, **ні**, **ж.** Плакса. *Ум. Ньняня.* *Гол. IV. 480.*

Нюнівий, **а**, **б.** Плаксивий.

Нюта, **ти**, **ж.** Заклепка; спайка. **Взіти** в нюти. Заклепать.

Нютувати, **тую**, **еш**, **л.** Заклепывать, спаивать.

Нюх, **ху**, **м.** 1) Чутье, обоняніе. Переносно: ность. *Бережи нюха.* *Ном. № 3626.* 2) Понюшка табаку.

Нюханья, **ня**, **с.** Нюханіе.

Нюхб, **рб**, **м.** Нюхатель (нюхающій табакъ). *Мвж. 173.*

Нюхати, **хаю**, **еш**, **л.** Нюхать. *Нюгала квітку. Я здорово нюхав табаку.* *Кв. I. 252.*

Нюхбч, **чб**, **м.** = Нюхб. *Нюхачів бацацько, та табаки нема.* *Ном. № 4760.*

Нюхнүти, **хнү**, **неш**, **л.** Однокр. в. отъ нюхати. *Тільки що нюхнув — та ахти!* *Рудч. Ск. I. 4.*

Нюшати, **шү**, **шіш**, **л.** Нюхать воз-

духъ (о животномъ). *Собака нюшить.* *Черк. у.*

Нюшкувати, **күю**, **еш**, **л.** = Нюштити. *Нюшкве пес. Камен. у.*

Ня, **ня-ня!** **меж.** Зовъ собаки. *КС. 1882. VIII. 386.*

Ня! **меж.** *Мяу! А котичок няв-няв-няв!* *Рудч. Ск. I. 51.*

Нявк, **ку**, **м.** = Нявканья. *Св. Л. 132.*

Нявка, **кв**, **ж.** Одинъ изъ злыхъ духовъ (по вѣрованіямъ гуцуловъ) = магна? *Шух. I. 43.*

Нявканья, **ня**, **с.** Мяуканье.

Нявкати, **кяю**, **еш**, **л.** 1) Мяукать. 2) Кричать (о совѣ).

Нявкнути, **кву**, **неш**, **л.** Мяукнуть.

Нявчати, **чү**, **чиш**, **л.** Мяукать. *Г в олоас, мов кішки, нявчати.* *Котл. Ен. VI. 21.*

Нягбй, **нор** = Нехай. *Гол. III. 261.*

Няй, **нар.** = **Най.** *Няй сівце промовить.* *Гол. IV. 372.*

Няйкало, **ла**, Дѣтская игра въ бросаіе палокъ. Тоже, что и шкопирта. *Ив. 20.*

Няньо, **ня**, **м.** Отець. *Гол. II. 43.*

Нянька, **кв**, **ж.** Нянька. *Багато му чорт діти колише, а убойи і няньки не найде.* *Ном. № 1420.*

Нянько, **ка**, **м.** = Няньо. *Поколь била м свого нянька, коровачки м пасла.* *Гол. II. 444.*

Нянькувати, **күю**, **еш**, **л.** Быть, служить нянькою. *Нянькували у нас коло меншого брата.* *Свм. 209.*

Няньчати, **чу**, **чиш**, **л.** Няньчить. *Не ти ж мене коливав, не ти ж мене няньчив.* *Чуб.*

Няньчитися, **чуса**, **чишся**, **л.** Няньчиться.

Няня, **ні**, **ж.** 1) Дѣтск. Няня, нянька. *О. 1861. VIII. 8.* 2) Ласкательное названіе коровы. *Як виженеш корову у череду, озми її за хвіст та кажи: „Іди, няня, по густе молоко, по білий сир, по жовте масло“.* *Мвж. 135.*

Няти, **ймү**, **ймбш**, **л.** 1) Брать (2) Брать (о рѣжущемъ орудіи). *Твоєй шії мѣч не йме.* *АД. I. 133.* 3) Няти віри. *Вѣрять. З брехні не мрутъ, та вдруге віри не ймутъ.* *Ном. № 6805.*

Нятися, **ймүся**, **ймбшся**, **л.** 1) Братися. *Нявся, як на стіну дрався.* *Ном. № 3070.* 2) Не ймѣться віри. Не вѣрится. 3) Не ймѣться мені. Не дается въ руки, не спорится.

472867

LaU.D

H8735sl

Hrinchenko, Boris Dmitrovich

Словарь української мови.

v.1

Transliterated: Slovar' ukrains'koi movi.]

DATE

NAME OF BORROWER

For use in

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

